6-4-N-8

PETRI VICTORII
Commentarij longe doctiſſimi, in tres libros Ariſtotelis de Arte dicendi, nunc primum in Germania editi.

Cum locuplete rerum & uerborum in iiſdem memorabilium Indice.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

46

BASILEAE.

COSMO MEDICI DVCI FLORENTINORVM, PETRVS VICTORIVS SAL.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVVM leuiores etiam meos labores ad honeſtos uiros, & inſignes ingenij ac fortunæ bonis miſerim, eosq; dignitate ipſorum cõmendari uoluerim, hoc maiorum uigiliarum munus, tibi iampridem optime Princeps deſtinaui: & nunc propoſito illuſtri tuo, probatoq; omnibus nomine, in manus eruditorum trado, atq; edo. cum enim præſentiore auxilio, acrioribusq; defenſoribus egeat, fuit etiã à me maiore præſidio, & ualentioribus opibus muniendum. Huic autem rei perſona tua in primis idonea uiſa eſt, quam plurimis de cauſis eruditi uiri, & ſtudioſi bonarum artium uerentur ac colunt, contraq; cuius uoluntatem ac iudicium nihil unquam molirentur. inuadere nanq; in res quæ Principis uiri nomine ornatæ ſint, tectæq; illo ab omni iniuria, impetuq; inimicorũ eſſe debeant, eſt manifeſtò auctoritatem eorum, dignitatemq; uiolare. Quare ſi quis erit, qui animi mei ingenuitate, qua in hoc opere uſus ſum, non ſpectata, ſtudioq; opitulandi alijs, quacunque re poſſum, neglecto, paret ſe contra hunc laborem, aut aliquas eius partes tentare ac uellicare conetur, eum ſpero & amore tui reuocatum, metuq; perterritum, ſibi ab omni hoc negotio temperaturum. Cuius autem uoluntatẽ, nutusq; magis docti uiri obſeruare debent, quàm eius qui commodis ipſorum diligenter proſpicit, atq; eos undiq; præſtanti ſua liberalitate ſuſtentat? ut ingrati animi crimine carere nullo modo poſſint, qui huiuſcemodi quicquã mente cogitarint. Prætereo quos è multis locis accitos, doctiſſimos uiros, Piſis, antiquo diſciplinarum omnium domicilio, collocaſti: qui illic et noſtræ, & peregrinarum gentium iuuentuti erudiendæ, atq; optimis artibus imbuendæ incumberent: & quos etiam externos homines, alienis in locis degentes, aliquam occaſionem eius rei nactus, ornaſti, & grandi pecunia ſubleuaſti. Quantum hoc beneficium eſt, quod iam diu mente uerſas? cuiq; ſummis opibus inſeruis, & iam in eum locum deduxiſti, ut citò fructus non paruos laturum ſit? Quantum inquam beneficiũ eſt, quod ueteres ſcriptores à maioribus tuis ſummo ſtudio collectos, atq; è Græciæ ruinis, incendijsq; ereptos, formis excudere, & ad uſus eruditorũ diuulgare uis: atq; huic rei efficiendæ Germanũ hominem, qui huius generis magna negotia tota Europa gerit, propoſitis ampliſſimis præmijs huc euocaſti, atq; apud nos typographam officinã ſtruere, atq; ornare mandaſti. Hoc ſanè huiſcemodi eſt, ut capere omnino illo omnium eruditorum animos debeas, atq; arctioribus uinculis aſtrictos tenere. nã ſi ſuperiores tui, quiq; in iſta clariſſima familia floruerunt, ſummã inde laudem conſecuti ſunt, qui ſemper ipſos domi clauſos habuerunt: quanto maiore gloria tu dignus eris, qui per omnes terras ipſos diſſeminaris, & cõſilio iſto tuo caſibus omnibus, quibus plurimis expoſiti ſunt, cum ſingulis exemplaribus continentur, eripueris: ut eodem facto & utilitati ſtudioſorum, & æternitati eorum librorum cõſulueris. Laudati meritò ab omnibus ſemper fuere, qui copioſas bibliothecas conſtruxerunt, ac magnũ numerum optimorũ librorũ ſub unum tectum contulerũt. Id aũt priſcis temporib, opulenti multi, fortunatiq; homines, ac ſummi reges ſtudioſe fecere: ut Polycrates Samius, Piſiſtratus Athenienſis, Nicocrates Cyprius, Eumenes atq; Attalus, quiq; reliquos omnes, et Ariſtotelis bibliotheca infinita empta, et Athenis, Rhodoq; magnificẽtiſſimi Pergami reges, atq; elegantiſſimi: librorũ ui Alexandreã cõportata, in hoc ſtudio ſuperauit, Ptolemæus Philadelphus. nec nõ Romani imperatores: ipſi enim quoq; laudis huius ac gloriæ ualde cupidi extitere, ut multitudo ingens bibliothecarũ Romæ quondã fuiſſe perhibeatur. Et tamẽ, qui huic rei ſtuderunt, hominib. tantum

qui illic uiuerent, profuerunt: ſed ne ijs quidem plenam atq; integram utilita
tem attulerunt. neq; enim cõmodè ſemper poſſunt eruditi, ſuiſq; ſtudijs aptè,
cuſtoditos in illis libros tractare. Qui autẽ formis imprimendos fideliter cu-
rant, in toto quaſi orbe terrarum bibliothecam ſtruunt, ac multo magis com
moditatibus ſtudioſorum ſeruiunt: paruo enim ære illos parare, diligenter e-
mendatos, & uſibus ipſorum accommodatos queunt. Neq; tamen tu ab hac
quoq; laude uacuus es, quamuis ucrioris, noua ratione parandæ, uiam inue-
neris. A' Clemente nanq; VII Pont. Max. magnificè inceptam bibliothecam,
inchoatam tamen, imperfectamq; relictam, abſoluis, ac magnis ſumptibus
ædificas: nec ornamentis tantum ipſius, pompæq; indulges, uerùm etiam il-
lam ſedulò ſupples, accurata librorũ conquiſitione, congeriſq; illuc omnes,
qui ad te, amatorem ſummum ipſorum, ab ijs qui tibi gratificari cupiunt, de-
feruntur. Intelligens igitur ego, cunctos eruditos uiros tanto hoc beneficio
obſtrictos tibi eſſe debere, meæ meorumq; librorum ſecuritati conſulens, ad
te illos miſi. Sed multum etiã me, ut hoc facerem, impulit, quòd cum tibi plu
rimum debeam, nec maiore aliqua re gratum animum meum oſtendere que-
am, uolui munuſculo hoc, me non immemorem eſſe beneficiorum indicare.
Debeo autem, cùm priuatis de rebus, ornatus à te cõmodis honoribusq; non
paruis, tum publico etiam nomine, quòd ciuitatem ſumma diligentia, conſi-
lioq; regis: ut enim ſemper dignitatis ipſius amator mirificus fui, non poſſum
non maiore beneficio me affectum eſſe ab illo confiteri, qui ipſam tueatur, &
incolumem honeſtamq; eſſe uelit, quàm qui me priuatim pecunia adiuuerit,
aut aliquo huiuſcemodi commodo affecerit. nam me hæc non ſumma puta-
re, tu optimus teſtis es. cum enim maiora præmia à te facilè propter excellen-
tem tuam liberalitatem, & nõ contemnendum, quod de me feciſti, iudicium,
obtinere poſſem, ſemper his quæ primo mihi à te propoſita fuerunt, conten-
tus fui. Qua ſanè in ſententia, dum tibi commodũ erit, meq; munere hoc fun-
gi uolueris, permanebo: totiſq; ingenij uiribus iuuentuti ſeruiam, nec publi-
cè aut priuatim operam meam deſiderari patiar. Vt igitur hæc non magni æ-
ſtimo, neq; ualde ipſis commoueri ſoleo: ita toto animo amplector, qui patriã
hanc meam fouet, & ſaluam auctamq; uult. quod tu, qui ad eius gubernacu-
lum acceſſiſti, non malis ullis artibus uſus, nec adhibita ui ciuibus, ſed uolun-
tate ipſorum arreptus, & conſilio deorum euocatus, ſtudioſe facis. Quis enim
non fateatur, Principem eum ciuitatẽ adiuuare, eiuſq; dignitati ac ſaluti pro-
ſpicere, qui ſeueris legibus coercet libidinem iuuentutis, cunctaq; obſcœna
uitia inde euellere atq; extirpare conatur? Qui luxuriẽ refrenat, parcè ac mo-
dicè ueſtibus cæteroq; cultu corporis uti priuatos iubens. Idemq; magiſtrati
bus, & qui in urbe ius dicunt, & qui in agris, oppidiſq; ſummam poteſtatem
habent, præcipiat, ut quemadmodũ ſeueritate, æquabilitateq; iuris perſonã
quam gerunt tueantur, ita etiã ueſtimentis, decoreq; omni, ac comitibus, pu-
blicam dignitatem cuſtodiant. Hoc certe nemo, non maleuolus, ab eadem a-
nimi propenſione erga rempublicã, ſpeciemq; ciuitatis, non profectũ perne-
garet, quòd patrium ueſtitũ iam penè dimiſſum, ad militaremq; & caſtrenſem
tranſlatum, reuocas. Quod etiam in magiſtratuũ apparitoribus, cæteriſq; ip-
ſorũ inſignibus ſeruari uoluiſti. Nam illæ maiores curę, utilioreſq; ſunt, quòd
oppidanorum hominum, colonorumq; magnum numerum delectu habito
armaſti, eiſq; certos uiros, peritos militarium ordinum, præpoſuiſti: ſeduloq;
ipſos ſtatis diebus exerceri, militiæ munere omni obeundo, imperaſti, ut ab
omni repentino tumultu ciuitas, agerq; tutus ſit, & magnas etiam aduerſario
rum copias contemnat. Nec tamen, ſi fortè aliqua aliquando infinita uis ho-
ſtium irrupiſſet, nec arceri à finibus regionis ulla ratione potuiſſet, aut plaga
aliqua in bello (ut fit) accepta foret, non alia uia ſaluti noſtræ proſpexiſti: cum
urbem diuturno opere, magniſq; ſumptibus munieris, & infirmiores ipſius
partes ita roboraris, ut aſcenſus illac eſſe hoſtibus nulla ratione poſſit, ſimulq;
ad eam

ad eam defendendam omne genus armorum, infinitamꝗ uim æncarum baliſtarum compararis. Nec non eodem conſilio diſtinendorum hoſtium, aditusꝗ ipſis ad Imperij ſedem intercludendi, cuncta etiam opportuna loca oppidaꝗ ditionis tuæ diligenter munis, aggeribusꝗ ac propugnaculis firmas. Hæ cogitationes, ut optimi Principis, patriæꝗ amantiſſimi manifeſtò ſunt: ita iſtius ætatis, fortunæꝗ his temporibus minimè eſſe conſuerunt. Qui tamen te fortiſſimo patre natum, & in quo Italiæ quondam ſalus nixa ſit, cogitabit: quo uno in bello interfecto, ita animi noſtrorũ militum, ducumꝗ ceciderint, ut ſtatim ſęuiſſimis hoſtibus aditum patefecerint, nec ullis fluminibus, aut aggeribus, locorum'ue anguſtijs arcere ſe poſſe illos putarint. Vnde fertiliſſimorum agrorum uaſtatio, & opulentiſſimæ urbis direptio, conſecutæ ſunt. Qui inquam te à Ioanne Medice natũ eſſe recordabitur, cuius nomen ſolum loco pellebat aduerſarios, ac perculſos ſuos recreabat: eundemꝗ in bene inſtituta ciuitate, ſanctiſſimaꝗ domo caſtè, pieꝗ educatum, & omnibus optimis artibus ornatum: hoc mirari deſinet, recteꝗ atꝗ ordine omnia fieri exiſtimabit. Vt contrà ab his, qui tã generoſa ſtirpe, ad renouandasꝗ proprias huius terræ uirtutes, laboribus periculisꝗ ſuis nata, orti non ſunt, ſed ex otio, languoreꝗ procreati, atꝗ in iiſdem ſtudijs alti, nihil pręclarũ aut honeſtum unquam expectabit. Sed ut facta tua proba rectaꝗ breui tangere uolui, ut tecum memoria ipſorum gauderes, cotidieꝗ magis ad noua nobis beneficia afferenda incenderere: ita culpas aliorum, inertiamꝗ detegere nolo. is enim tu es, qui cumulatè laudari, in cœlumꝗ ferri ſine collatione aliorum, iſtius ordinis hominum, qui longè aliter ſe gerunt, poſſis: quiꝗ, cum multis rebus, ciuibus tuis utilis ſis, nulla tantum re, quantũ exemplo ac ſimilitudine uitæ proſis: quæ uera, clemensꝗ ratio eſt Principi homini ciuitatem excolendi, ac priuatorũ mores emendandi. Vt autem nunc, prædicatione tuarum uirtutum omiſſa (quarum admiratio longius me, quàm oportebat, prouexit) ad rem redeam, libri hi (ut taceam, ſi quid ipſis ſtudio, diligentiaꝗ mea profui) grati tibi eſſe debebũt, & quia à ſummo doctore ſcripti ſunt, quiꝗ ingenij acumine, atque excellentia eruditionis, reliquos omnes uicerit: et quia diſciplinã eam tradũt, quæ fructus eximios principibus uiris, & ornatus ſingulares fert. Qua enim re magis omnibus præſtare debet, qui in ampliſſima fortuna conſtitutus eſt, ac reipublicę clauum tenet, quàm eloquentia? ut milites, togatosꝗ his molliſſimis habenis flectere, & quócunꝗ uult, animos eorum perducere poſſit. Sed quia hæc nota ſua ui ſunt, nec egent uoce aut auctoritate mea, ut planius intelligantur, de illis ſilebo: tantumꝗ te rogabo, ut ſi plenè, quod uolui, præſtare non potui, nec tanto oneri ferendo pares uires habui, imbecillitati ingenij mei ignoſcas, & egregiam animi uoluntatem amplectare. Vale:

Florentia, idibus Sept. M. D. XLVII.

ſtudioſis.

QVVM incredibili quodam, ſingularíq; adiuuandi bonas artes ſtudio arreptus, non bene tenuibus ingenij mei uiribus exploratis, nec exigua doctrina animaduerſa, arduum ac perdifficile opus aggreſſus fuerim, multos'que ac magnos labores in eo perficiendo ſuſtinuerim, uidetur nunc tempus eſſe rationem conſilij mei reddere, ac quibus auxilijs in eo uſus ſim, aperire. ut ſi naturæ meæ acumen, ac ſubtiliorum rerum ſcientiam, in eliciendis abſtruſioribus ſenſibus Ariſtotelis, eruditis uiris non probaro, diligentiam ſaltem, ac fidem, qua maxima in hoc negotio, uſus ſum, illis probem: ut enim me parum ſapienter tantum onus ſuſcepiſſe facilè concederem, ita maiore cura ac ſtudio tractari illud potuiſſe pernegarem. quod ſi ſedulitatem ipſam, amorem'q; erga ſubtiliſſimorum horum librorum amatores demonſtraro, nec omnino fine, propoſito'q; meo lapſus eſſe, inanem'q; penitus laborem cepiſſe iudicabor, animo meo gaudebo, ac ſatis iuſtum præmium mearum uigiliarum me reportaſſe putabo. neque enim unquam ſperaui me poſſe omnia', quæ per obſcura hic ſunt, loca illuſtrare: aut ſi quid in animo alicuius acuti & eruditi uiri ſcrupuli orîretur, funditus euellere, atque extirpare. intelligo enim quem auctorem interpretandum ſuſceperim, & cum quot, quantiſq; eodem tempore difficultatibus & tanquam monſtris mihi pugnandum fuerit: ut ſi partem eorum proſternere ac profligare potuerim, non parum mihi feciſſe uidear in tantis rerum anguſtijs. Omitto nunc propriam huius ſcriptoris obſcuritatem, ob conciſum modum dicendi, quo ſemper in ſuis libris uſus eſt, & reconditam, abditam'q; huius artis explicationem: quæ res maximum quodque ingenium defatigare ac torquere poſſunt, lectionis uarietas, multitudo'q; macularum, quæ plurimas partes horum librorum turpiter fœdarant: nec non teſtimonia' antiquorum ſcriptorum, quorum plura apud auctores ipſos, cum uetuſtate perierint, non leguntur, quemuis meritò perterreant: nulla me tamen res adeò perturbare potuit, ut inceptum dèſererem, ac non ad exitum perducere conarer: omnia enim potius quæ potui, ad impedimenta hæc tollenda, difficultateſq; ſuperandas, præſidia comparaui: primum'que magnum numerum librorum calamo ſcriptorum undique corrogaui, ſine quorum ope non ualde me poſſe ueram, ſinceram'q; lectionem indagare confidebam. nec tantum, qui hic aut publicè, aut priuatim erant, collegi, ſed è multis Italiæ oppidis ad hunc uſum ueteres codices opera amicorum euocaui. duos autem ex omnibus emendatiores nactus ſum: quorum alter nõ ſatis antiquus: è non malo tamen exemplari, ut patet, exſcriptus, Franciſci Puccij, docti hominis, Pontani familiaris, quondam fuit. alter uerò, qui & hunc & reliquos omnes & uetuſtate & fidelitate multum ſuperat, Nicolai Rodulphi Cardinalis, integerrimi atq; eruditiſsimi uiri eſt. in magna enim antiquiſſimorum librorum ſupellectili, quos ille magnis ſumptibus, ſummo'q; animi ardore comparauit, uolumen etiam habet, quod plures huius artis ſcriptores continet, in quibus etiam hi tres libri ſunt, ab optimo artium omnium magiſtro de dicendi ratione ſcripti. Huius igitur auctoritate, teſtimonio'q; ſæpe utar: probitas autem illius, fideſq; (ne nunc in ea conſtituenda tempus teram) in ſingulis locis ſpectandis intelligetur: declarabitq; (ut ſpero) res ipſa, me non ſine cauſa illi multum tribuiſſe. Gaudeo autem eum Romæ illuſtri in loco haberi, ac domo, quæ ingenioſorum ac doctorum hominum plena eſt: non minore enim ſtudio ampliſſimus ille uir, & Latinæ & Græcæ linguæ peritos, optimarum'q; omnium artium ſtudioſos alit, fouetq;, quàm copioſiſſimam bibliothecam, qua & ipſe & alij paſci poſſint, confecerit. Lætor igitur illic potiſſimum teſtem eum teneri, ubi nec facilè corrumpi poſſit, & ab omnibus, cum opus eſſe iudicarint, & uideri & audiri queat: ne cui fortè in mentem ueniat (ut ſunt hominum ingenia) me fucum feciſſe, & aliquid aliquando finxiſſe. Quod quemadmodum multo minoribus in rebus non auderem, in tam graui magnaq; re nec cogitaui unquam, nec feci. Sed alio etiam, quod eiuſdem generis eſt, non contemnendo auxilio uſus ſum. ueterem enim tralationem diligenter inſpexi, & quam ſcripturam ſuo in exemplari auctor ipſius habuerit, inde cognoui: qui quidem rudis quidẽ, & expers omnis politioris doctrinæ manifeſtò fuit: negotium tamen hoc cum fide adminiſtrauit. Quare cum barbaram illam tralationem in manibus haberem, Græcum codicem tenere, ac uoces eius ſermonis audire mihi uidebar: nam ne uerborum quidem ordinem unquam uariat, ac ſingula uerba exprimit, ſæpe'q; etiam Græcis ipſis utitur: cum aut uim eorũ non perciperet, aut quomodo uno uerbo reddi poſſent, non uideret. Cum autem illa, cuiuſmodi eſt, multis iam ante ſeculis

confecta

confecta fuerit, Ariſtotelis libri tunc integriores, emendatioresq; erant, qui poſtea (ut fit) librariorum negligentia cotidie magis deformati ſunt. inueni autem illam plerunq; concordem cũ optimo libro, de quo ſuprà locutus ſum: & quem antiquiſsimum poſtea uocabo, ne ſemper domini ipſius dignitate in tam tenui re abuti cogar: qui propter egregia animi fortunæq; bona, honoris cauſa ſemper appellandus foret. cum enim antiquiſsimum librum nominabo, illum Rodulphi Cardinalis accipi uolam. Tralationis autem huius quoque ipſius manu ſcriptos, ac ſatis uetuſtos libros ſecutus ſum, quos diligenter cum Græcis excuſis contuli, ac quid inter ipſos diſcreparet, animaduerti: & omnem denique moleſtiam hanc patienter tuli, & inquinatiſſimorum uerborum faſtidium exorbui, ut optimo ac politiſſimo ſcriptori conſulerem, ac uiderem, ſi ex fæce illa ſinceri aliquid, puriq; depromi atque erui coniectura poſſet. Omnia autem hæc docere, & ſtudioſis multis de cauſis aperire, utile exiſtimaui. Nam illud etiam non mediocre auxilium nullo modo reticebo, quòd multis in locis horum librorum examinandis, & ubi de lectionis ueritate, & ubi de ſententiarum obſcuritate ambigebatur, uſus ſum indicio optimi ac doctiſſimi uiri Franciſci Medicis: cum quo fideli, ſanctaq; amicitia (dum uixit) coniunctus fui. ille enim formam operis huius mei, impolitam adhuc & rudem diligenter uidit: ac quid ſibi de tota re, plurimisq; ipſius partibus uideretur, amicè, libereq; indicauit. Cum autem ingenio multum ac doctrina ualeret, meq; ex omnibus plurimum diligeret, honoremq; meum ac dignitatem, non minus ac ſuam, caram haberet, mihi non parum prodeſſe potuit: quod quidem mirifica probitate animi ac beneuolẽtia, ſtrenuè fecit. Hoc uerò, cùm grati animi oſtendendi cauſa, non inuitus prædico, tum libentius hoc facio, quia cum potiſſimum ille ad laudem, gloriamq; monimentis ingenij ſui parandam, natus foret, imbecillitate ualetudinis (qua diu grauiter conflictatus fuit) & mortis immaturitate impeditus, nihil eorum perficere, quæ magnificè grauiterq; ſcribere incœperat, potuit. quemadmodum enim uiuam amici hominis memoriam ſemper animo tenebo, nec egregias ipſius uirtutes, ac ſubtiliſſimarum artium ſcientias, ore unquã celebrare deſinam: ita etiam quantũ ſcriptorũ meorũ tenuitate fieri poterit, eam ab obliuione hominum, atque à ſilentio uindicabo: nactusq; tempus ad hoc idoneum, aliquam è tanto naufragio tabulam colligere conabor: ſunt enim quæ inchoata à ſe, mihi abſoluenda, & uſibus ſtudioſorum prodenda, cum morti uicinus eſſet, reliquit. De præclara autem ipſius eruditione, quamuis uiuo etiam illo à me diuulgari cœpta ſit, locus magis opportunus erit (ut ſpero) agendi. ſi enim cum ipſum ex ſuis ſcriptis cognitum iri putarem, amore tamen incenſus, luculentum teſtimonium de illius probitate animi, & optimarum artium ſcientia, non ſemel in meis libris feci: quanto nunc mihi magis, ut è tenebris nomen eius eripiam, naturæq; temporis reſiſtem (quod omnia cõficere atque obſcurare conſueuit) laborandum eſt? nunc enim tantum, quod ſine iniuria omittere non potui, commemorare libuit. Hæ igitur ſunt & perſonæ, & res, quæ mihi in munere hoc obeundo, præſidio fuerunt. nam reliqua, ſi qua hic non inſulſe, neque imperitè adnotaui, à ſedulitate uigilijsq; meis profecta ſunt, & aſsidua librorum horum tractatione, Græcorumq; omnium auctorum euolutione. Reddenda adhuc mihi ratio eſſe uidetur, cur in Græcos Ariſtotelis de Arte dicendi libros Latinis uerbis ſcripſerim, nec illos antea exprimere, & in latinum ſermonem uertere conatus ſim. conſentaneum nanque uidetur, ut una, eademq; lingua ſcientia omnis atque ars explicetur, qua perſcripta eſt, præſertim cum latinus ſermo magis communis & uſitatus ſit. Plures autem cauſæ mihi, & eæ quidem (ut arbitror) non paruæ, ut hoc facerem, perſuaſerunt. in primis autem rei difficultas. Cum enim ſæpe Ariſtoteles utatur teſtimonijs & poetarum, & oratorum, laudibus aut uitijs orationis declarandis idoneis: ſi uerborum ſenſum redderes, non poteras ſimul uim eorum exemplorum retinere. Quod ſi, relictis illis, alijs exemplis, quæ loco illi ac tempori conuenirent, uterere: non erat hoc Ariſtotelem interpretari, & incommoda fortaſſe inde aliqua naſci potuiſſent: præcipuè autem hoc in oratione, quæ numeris conſtaret, uſu ueniebat, ut ſi Græcorum uerborum ſententia latinis uocibus exprimenda foret, numerus orationis immutaretur, ac longè diuerſæ, atque antea erant, ſyllabæ fierent: neque loco illi amplius congruerent, uimq; exempli haberent. Singula præterea uerba, ſi uerti debuiſſent, quæ aut tranſlata forent, aut actum in ſe haberent, aut huiuſcemodi aliquem ornatum, ac ſæpe plures continerent, eandem in ſe moleſtiam habebant: ut facilè intelligere poterunt, qui plures tertij libri partes diligenter attendent. Verbis autem, quibus illa tradita ſunt ab auctore conſeruatis, illisq; accuratè explanatis, omnia plana erunt. Magnum autem negotium eſt, huius acutiſſimi politiſſimiq; ſcriptoris libros ita uertere, ut candori ſermonis, & ueritati ſententiarum ſimul

ſeruias,pluresq́; qui in hoc munere uerſati ſunt,dum alterum toto pectore amplexantur,altero penitus excidere. Addidit autem mihi animum,impulitq́; uehementer,ut hoc efficerem,communio utriuſq; linguæ, quæ uiget in animis plurimorum:nulli enim ferè nunc ſunt laudandarum artium ſtudioſi, qui non Græcum ſermonem attigerint,& è fonte hoc hauſerint,ut non pauci etiam ipſo copioſe ſe ingurgitarint.nec pueri tantum,adoleſcentesq́; huic rei toto animo incumbunt, uerũ etiam matura iam ætate homines,ac ſenes.Quod ſanè quicunq; optimarũ artium, philoſophiæq́; in primis ſtudioſi ſunt, ſapienter faciunt:quæ nanq; ab eloquentiſſimis eruditiſſimisq; hominibus eo ſermone literis mandata ſunt,uix ſubtiliter, perfectéq; percipi uidentur poſſe,ſi in aliam linguã transferantur:aut ſaltem plurimas paſſim obſcuritates gignunt,quæ bona ingenia poſtea diu, multumq́; torqueant. ut præſtet laborem,qui in eorũ lingua perdiſcenda ſuſtinetur,ferre, atq; ita uno labore multis, magnisq́; ſe moleſtijs liberare.compenſatur enim id temporis,quod illic teritur,Grecæ lectionis ſuauitate, ac ſcriptarũ illa rerum percipiendarum facilitate.Nec magna (niſi fallor) exquiſitaq́; eius ſermonis ſcientia opus erit, ut ſenſus uerborum Ariſtotelis,quibus in his libris uſus eſt,eliciatur.ipſe enim quamuis ordine ſingulas comprehenſiones non expreſſerim, nihil tamẽ, quod non Latinis uerbis reddiderim,reliqui: nec minorem operam in uerbis explanandis,locutionumq́; rationibus explicandis,quàm in ſententijs euoluendis poſui. nec tamen hoc,quod è me uſurpatum eſt,nouum penitus,inauditumq́; eſt:animaduerti nanq; alios etiam in Græcos poetas, & artium aliarum doctores, Græcis eorum uerbis propoſitis, Latinè quædam adnotaſſe:nec ipſa ullo modo diſtorquere,in eundem antea ſermonem transferendo,uoluiſſe: & qui commentarios Græcæ Latinæq; linguæ fecerunt (quo labore ſuo plurimum ingenuarum artium amatoribus profuerunt) hoc ſpectaſſe uidentur.eademq́; ratio eſt eorum,qui Græcos nũc publicè poetas, oratoresq́;, iuuentuti conſulentes,interpretantur.illos enim ipſos diuerſa,ac ſcripti ſunt,lingua declarant. Vt hoc etiam ſine reprehenſione fieri hic à me potuiſſe uideatur,ac fortaſſe ſit etiam fructum non parũum allaturum,& laudem aliquando æmulosq; inuenturum. Valete.

CAPITA QVAE PERPENDI *debent, ante legitimam operis declarationem.*

VETVS conſuetudo fuit antiquorũ Ariſtotelis interpretum, ut antequam ſententias,uerbaq; auctoris explicarent,nõnulla diligenter quærerent:quæ cognita,magnopere rerum earum perceptionem adiuuare uiderentur:προλεγόμενα autẽ ipſa, quòd ante ſcriptionis ipſius argumentum exponerentur, uocare conſuerant.Illa uerò plerunq; hæc erant:Propoſitum in ea ſcriptione auctoris: utilitas rerum, quæ illic continerentur: cur eum indicem liber haberet:quo loco legi debeat:an legitimus auctoris foret:diuiſio eius in capita,parteſq; . nec nõ ad quam Potiſſimum philoſophiæ partẽ pertineret. Horum alia rectè hic quoq;,uel neceſſariò potius quæri debent: alia uerò ſine reprehenſione,quia ſatis plana ac firma ſunt,relinqui fortaſſe poterant:nec tamen incommodi aliquid importabunt, ſi & ipſa diligentius animaduerſa,& confirmata fuerint. Quare putaui me rectè facturum, ſi morem ingenioſorum, eruditorumq; hominum ſecutus,ipſe quoq; de omnibus his rebus copioſius diſputaro. Videndum igitur in primis conſilium Ariſtotelis, & quid propoſitum in animo habuerit, cum horum librorum ſcriptionem aggreſſus eſt.σκοπὸς enim bene cognitus,lectoris mentem dirigit,& ad certum finem perducit:facitq; ne ad diuerſas res fruſtra in lectione, tanquam in curſu errantes,deuehamur,ſed ad ipſum omnia referamus.iactari autẽ,& aliò atq; aliò deferri neceſſariò contingeret, niſi quò tendamus,cognitum nobis prius ac perſpectum fuerit. Ipſe autẽ plerumq; propoſitum librorũ, quos ſcriberet,ſtatim aperuit, ut initio Topicorum ſe in primis enim uerbis indicat,qui ſit eius ſcriptionis finis,quem πρόθεσιν uocat:quo ipſo uerbo in ſecundo etiam horum librorũ Ariſtoteles uſus eſt, ubi exponit,quæ tractanda reſtent,ut præſtare poſſit, ad exitumq; perducere,quæ initiò propoſuit. Hic tamen non aperte id docuit, quamuis è procemio hoc ipſo erui, intelligiq; manifeſtò queat. Propoſitum igitur ipſius eſt,rationem uiamq; tradere,qua facultatem conſequamur uidendi quicquid erit in quaq; re, quod aptum ſit ad perſuadendum,fuſeq; ac latè de illa dicendi. Facultatem autem hanc utilem eſſe,ac multum ualere ad uitam degendam, ipſemet pluribus argumentis confirmauit,cum ſciret inueniri nõ paucos, qui ipſam ſedulò criminarentur, et detrimentoſam etiã eſſe dicere auderent:quæ res Latinis eius artis magiſtris,eam ab hac culpa tueri uolentibus, plurimum negocij attulit:ipſe autem falſo illam inſimulari facile oſtendit. De fructu igitur, qui ex ipſa capi poteſt,cum explanatus ab eo & conſtitutus ſit, multisq; modis magnus eſſe intelligatur, quamuis nõ omnibus locis ac temporibus

Hbus idem ſit,ſed uarietur ex inſtitutis, & rectionibus ciuitatū, ulterius non diſputabo:ſed cur
ita inſcripti hi libri ſint, breui oſtendam. neq; enim aut diuerſæ unquam extiterunt,aut exoriri
uidentur poſſe opiniones,de inſcriptione ipſorum, cum artificium dicendi manifeſtò ipſis tra-
datur:ac ſummus doctor,quāuis grauiores multo,ſubtilioresq; res literis mandare conſueſſet,
hos tamen artis ipſius nomine, de qua præciperet, appellari uoluit,ac rhetoricos nuncupauit.
Artem autem hanc eſſe,quamuis multi de hoc dubitarent,ac ſtudium potius quoddam,exerci-
tationemq; appellarent, nō pauciq; hoc multis argumentis refellere ac labefactare conarentur:
& indice ipſo horum librorū,& accurata in principio diſputatione declarauit. artem tamen nō
è numero exquiſitarum,perfectarumq; artium,ſed earum quæ στοχαστικαὶ à Græcis uocantur:qua-
lis medici,ac gubernatoris ars eſt.unde δύναμιν quoq;,ut affinem huic,paremq;,διαλεκτικὴν ipſam
appellat,cum in manu ipſius poſitum non ſit,finem ſemper adipiſci, nec efficere quod uult,ad-
uerſantibus nonnullis rebus, quæ ſuperare ipſa nulla ratione poſſit. unde laudatur etiam,cum
munere ſuo diligenter functa eſt in eo quod defendendum , probandumq; ſuſcepit,confirman
do,quamuis uicta diſcedat. Quod uerò quarto loco quærebatur,in Ariſtotelis libris perpendē-
dis, quis ordo eorum explicandorum foret (multæ enim magnæq; quæſtiones de hac re habe-
bantur,diuerſiq; eruditiſſimi uiri ſæpe inter ſe magnopere diſſentiebant) nobis ſcrupulum ali-
quem magnum inijcere non poteſt. ſeiuncta enim ab eorum ſcriptionibus hæc ars uidetur,ple
neq; tribus his libris explicata:nec dubitare ullò modo poſſumus,quin à primo ipſius ortu au-
ſpicanda ſit,non à poſteriore,aut tertio libro incipienda. nec enim ſeries harum rerum, quæ ad
mirabilis eſt,id patitur: niſi fortaſſe aliquis quærat, cum particula dialectices à ſummo hoc do-
ctore dicatur,& alij etiam eruditi uiri exiſtimarint ipſam magnopere adiuuari cognitione rerū
dialecticarum,ſubtilioreq; illo atq; accuratiore ſtudio, danda ne ſit illi opera,percepta prius diſ
ſerendi ratione,an ab leuiore hac arte Incipiendū, poſteaq; grauiori illi incumbendum .Sequi-
tur igitur,ut accuratè uideamus,an ueri, legitimiq; huius auctoris libri ſint, de quo etiam anti-
quitus ſummo ſtudio quęri initiò reliquorum uoluminū Ariſtotelis explanandorū ſolebat.hęc
enim res ignorata,magna incommoda gignere,atq; importare poterat: cum morem plerumq;
habeamus,certorum hominum,nobiſq; probatorum,iudicium atq; exiſtimationem ſequi. nec
minus ſæpe auctoritati ipſorū,quàm rationibus ac firmis de aliqua re argumentis, tribuamus:
ſiue diffiſi aliquid ſcire nos poſſe,ſi ad opinionem eruditi alicuius ac ſpectati in primis uiri no-
ſtram accommodauerimus,quieſcimus,nec ultrà quicquā laboramus. Ea autem de cauſa olim
perſcrutari hoc diligenter conſueuerant, quia magni nominis ſcriptoribus nonnulli falſo tributi
libri erant.cuius etiam rei rationē reddiderunt, narrantes , cum fortunati opulentiq; homines
ac reges, conficiendarum bibliothecarum ſtudioſi forent, ac magna ui auri libros optimorum
auctorum emerent,quoſdā pecunia captos,ueros auctores celaſſe, ac falſos induxiſſe, ut maius
inde precium reportarent. Quod autem auaritia tunc improborū quorundam hominum ma-
lum innexerat , calamitas ſuperiorum temporū, bonarumq; artium inſcitia poſtea procreauit:
non pauci enim & Græci & Latini ſcriptores alieno nomine uocantur:& hac etiam in re,ut in à
lijs multis,labores antiquorum, doctorum uirorum,imminuti ſunt,cladem q; non paruam ac-
ceperunt.Id autem,ut de tribus his de Oratoris arte libris exiſtimandum non eſt(ſententiarum
nanq; acumen,crebritasq;,et locutionis genus obſcurum,ac breue,Ariſtotelis eſſe manifeſtò de-
clarant : teſtimonium præterea ipſius , aliorumq; doctiſſimorum , & Græcorum & Latinorum
ſcriptorum idem confirmat: nec quiſpiam unquā aliter exiſtimaſſe traditur)ita uerè de illo,qui
ad Alexandrum regem miſſus eſt , dici poteſt : falſo nanq; huic auctori inſcriptus eſt. Eius uerò
non eſſe,præterquam quod diuerſo genere dicendi,ac uarietate opinionum præclarè intelligi-
tur,indicijs etiā nonnullis,auctoritatibuſq; manu tenetur. alienū enim eſſe non arbitror,de hac
re diligentius diſputare,et inſitum in animis plurimorum errorem ſedulitate mea euellere. Pri-
mùm autem Ariſtotelis eum non eſſe oſtendā: deinde,qui uerus eius libelli auctor ſit,non ma-
lo(ut opinor)indicio,demonſtrabo. In 2 igitur libro Priorum Analyticorū,Ariſtoteles cum de
diuerſis generibus ſignorum diſputaret,inquit,τὸ γὰρ τεκμήριον,τὸ εἰδέναι ποιοῦν,φασὶν εἶναι.quibus uer
bis intelligitur exiſtimaſſe nonnullos , eam uim eſſe alterius ſigni , certioris inquam, ut ſcientiā
alicuius rei gigneret:nec non iudicium aliorum,ſententiamq; ipſum afferre. In rhetorica autem
ad Alexandrum,cum de eadem re ageretur,ſignorumq; diuerſa natura traderetur,ſcriptum eſt,
ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν εἰδέναι, τὸ δὲ οἴεσθαι. κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν. Eam igitur opinionem, quam
Ariſtoteles non ualde probat, ipſe recipit:ſiue inuentor ipſius , auctorq; fuit: ſiue ut peruulga-
tam,& quæ tunc maximè uigeret,ſecutus eſt. nullo modo autē,quam à ſe reijcit ſedulò ſententiā
illic philoſophus, ubi poſtea de artificio ipſo,ſuo in loco agit,ſibi aſciſceret,ac uindicaret. Sed e-
tiam diuerſitatē auctorum arguit, quòd notam hanc certā, propriamq;, qui ad Alexandrū ſcri-
pſit,τεκμήριον nō appellat,ſed id nomen aliò reſeruat,nec uocabulis certas ab incertis notis diſtin
guit. τεκμήριον nanq;,ut ipſe apertè declarat,cōiectura apud eū ualet. ita nanq; appellat, τεκμήριά τε
eſſe tradit, quæcunq; aliter geſta fuerint , atq; illud de quo tunc agitur , factum dicatur:aut cum
ipſamet oratio ſibi ipſi aliqua in re contraria fuerit, quod qui audiunt,illis rebus,contrarijs in-
ter ſe moti , coniecturam faciant nihil ueri in illis uerbis aut factis eſſe . præterea Laertius com-
mentarios ullos de hac arte Ariſtotelem ad Alexandrum miſiſſe,cum plures ſcriptos ab eo enu-
meret in uita eius,non tradit. Vt addam autem nunc cuius librum eum eſſe putem,Anaximenis
Lampſaceni eſſe cenſeo:ductus in primis hoc argumēto,quod Quintilianus in tertio libro,cum
diuiſionem

diuiſionem artis dicendi traderet, quam Anaximenes hic, magni nominis rhetor, fecerat, hanc ipſam affert, quam auctor huius rhetorices probat. Verba ipſius hæc ſunt: Anaximenes iudicialem, & concionalem, generales partes eſſe uoluit. ſeptem autem ſpecies, hortandi, dehortandi, laudandi, uituperandi, accuſandi, defendendi, exquirendi, quod etiam ἐξεταστικὸν dicit. Quarum duæ primæ Deliberatiui, duæ ſequentes Demonſtratiui, tres ultimæ Iudicialis generis ſunt partes. Suſpicor autē in uerbis his Quintiliani mendū eſſe, ac poſterius membrū, quod ad laudē et uituperationē pertinet, defeciſſe. initiū uerò rhetorices illius eſt τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἶναι λόγων· τὸ μὲν δημηγορικόν, τὸ δ' ἐπιδεικτικόν, τὸ δὲ δικανικόν. εἴδη δὲ τούτων ἑπτά, προτρεπτικόν, ἀποτρεπτικόν, ἐγκωμιαστικόν, ψεκτικόν, κατηγορικόν, ἀπολογητικόν καὶ ἐξεταστικόν. Mutilū autē locū eſſe apud Quintilianū, & quod ſum arbitratus deſiderari, cōfirmat, quòd Demonſtratiui generis partes infrà exponit: eandēq; rationē perſequitur, quā auctor eius rhetorices excogitauit. Anaximenē ſanè, ſummū oratorē, cognitū fuiſſe Alexandro Macedoni, & ſalutem ab eo Lampſacenis ciuibus ſuis, quibus rex ille ualde iratus erat, callidè extorſiſſe, tradit Pauſanias in poſteriore libro τῶν Ἠλιακῶν. Aequalē uerò fuiſſe Ariſtotelis, atq; iiſdem temporibus floruiſſe, mandauit literis Diodorus Siculus in 15 libro Bibliotheces. cum enim claros ſcientia bonarum artium uiros, qui unà uixiſſent, exponeret, Iſocratem & auditores ipſius, Ariſtotelem, Anaximenem Lampſacenum, Xenophontem, Ariſtippum, atq; Antiſthenem, nec non Aeſchinem Socraticum appellauit: qui tamen, ſi diligenter attenduntur, non omninò pares inter ſe ętate fuerunt. ſed etiam libros quoſdam ſuos ipſum ad Alexandrum miſiſſe, indicio Harpocrationis cognoſcitur, qui in Lexico, quo uocabula ab iis Atticis Oratoribus uſurpata, explicauit, inde non ſemel teſtimonium citat. ſcripſerat autem res geſtas Philippi patris: unde etiam eoſdem Philippicos uocaſſe uidetur, ut idem declarat, qui & primum & ſecundum & quartum & octauum Philippicorum appellat. Idem etiam memoriæ proditum eſt à Laertio, cum uitam Anaximenis Mileſij, ueteris phyſici, exponeret. nam alteram etiam hiſtoriam compoſuerat Anaximenes hic, quam ἑλληνικὰ inſcripſerat. eam autem cum ab ortu deorum, & primo genere hominum auſpicatus eſſet, perduxerat uſque ad prælium, quod apud Mantineam factum eſt, in quo Epaminondas, fortiſſimus imperator, deceſſit. Cunctas autem res geſtas, & Græcorum & Barbarorum, ille 12 libris complexus erat, ut idem Diodorus eodem in libro narrat. Summo uerò ſtudio ſolitum eum in ſcribendo ſectari omnes concinnitates, ut non minus bellè, quàm Ephorus, & Theopompus, eidem ſtudio ſcribendæ hiſtoriæ dediti, & ab optimo harum feſtiuitatum magiſtro inſtituti, in orbem orationem redigeret, affirmat Plutarchus in commentario, in quo præcepta multa ad rempublicā gubernandam apta collegit. quod etiam genus dicendi, ornatum ſcilicet ac floridum, in curiam, forumq; comportauit. nec enim domi tantum res geſtas ſcripſit, præceptaq; dicendi literis mandauit, ſed in aciem proceſſit, iudiciaq; ac deliberationes attigit, omniq; demum ſcribendi in genere ſummus quidam ac perfectus eſſe uoluit: quamuis non plenè, quod cupiit, præſtare atq; efficere potuerit, ut memoriæ prodidit Halicarnaſſeus Dionyſius in Iſæi oratoris uita, cum rationem redderet, cur multorum qui clari eloquentia fuerant, nec paruam laudem in ſcribendo habuerant, uitas, formasq; dicendi non explicaret. hunc enim quoq; appellat. Verba autem ipſius ponam, cum formis adhuc excuſa, diuulgataq; cum reliquis non ſit hæc non inutilis pars ſcriptorum Dionyſij: eoq; libentius, ut memoria huius eruditi, politiq; ſcriptoris, cuius magnum nomen quondam fuit, nunc obſcurata, renouetur, ac ſtudio meo illuſtretur. ἀναξιμένην δὲ τὸν λαμψακηνὸν ἐν ἁπάσαις ταῖς ἰδέαις τῶν λόγων τετράγωνόν τινα βούλεσθαι (καὶ γὰρ ἱστορίας γέγραφε, καὶ περὶ τῆς ποιήσεως συντάξεις καταλέλοιπε, καὶ τέχνας ἐξενήνοχεν· ἅπτεται δὲ καὶ συμβουλευτικῶν, καὶ δικανικῶν) οὐ μὴν τέλειόν γε ἐν οὐδεμιᾷ τούτων τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ἀσθενῆ, καὶ ἀπίθανον ἐν ἅπασι τοῖς ἀγῶσιν ὁρῶμεν. Vnde etiam magis hic liber, qui multam elegantiam habet ſermonis, conuenire illi intelligitur. Hæc ſunt argumenta, quæ nobis perſuaſerunt, ut adulterinum eum librum putaremus. niſi aliquis ſuſpicetur aliquid etiam ad idem comprobandum ualere ſimilitudinem nominum: facilis enim immutatio nominis eſt è uero, ſuoq;, in falſum & alienum nomen, cum & prima & poſtrema amborum ſyllaba eadem ſit, ut ea de cauſa è minus noto ad celebre peruulgatumque nomen ab imperitis librarijs tranſiri potuerit. Vt autem tres hos ab Ariſtotele ſcriptos firmiſſimè aſſeuerare licet, ita cum pluribus uoluminibus, quæ ad artem dicendi pertinent, tradatur præcepiſſe, quæri non ſine cauſa poteſt, qui nam potiſſimum ex illis hi ſint. nam memoriæ quoque proditum eſt, quædam etiam ipſum ad Theodectem de hac arte ſcripſiſſe, Θεοδέκτεια nuncupata: quę tamen alij à Theodecte ipſo excogitata, & literis mandata putarent: uulgoq; nunc tres hi libri illi ipſi credantur. Præterea dicendi artes omnium ſuperiorum ipſum collegiſſe, duobusq; uoluminibus expoſuiſſe, traditum eſt. Alium quoque librum, & ipſum de arte dicendi ſcriptum, Gryllum uocauit, cuius meminit etiam Quintilianus. libros autem hos non eſſe illos quos ad Theodectem miſit, liquidò affirmare poſſumus. in tertio nanque libro docet nonnulla, quæ breui illic tangit, à ſe in Theodecteis enumerata eſſe. cuius etiam loci teſtimonio intelligitur, ipſum uerū auctorem eius operis eſſe, non confectū illud à Theodecte fuiſſe, ut index ſignificare uidebatur, ac multi falſo opinabantur. ita enim loquens manifeſtò declarat libros, quos in manibus habebat, ab illis diuerſos eſſe. ſi nanq; res aliter ſe haberet, dixiſſet ipſa à ſe ſuprà explicata eſſe, non alios libros in quib. id factū foret, appellaſſet. Crederē igitur omnino hos eſſe, quos ſignificauit Laertius, cum in notandis libris Ariſtotelis, poſtquā docuit ipſum feciſſe etiam συναγωγὴν artium ſuperiorū rhetorū, addidit, τέχνης ῥητορικῆς α β. niſi numerus librorū repugnaret. ita enim quoq; nūc inſcribūtur,

& plenè

& plenè abſoluteq; ipſis ars hæc traditur. illis enim uerbis indicauit, ſcripſiſſe ipſum de Arte dicendi duos libros: tres uerò hi ſunt. in tótq; ab eo congeſta hæc præcepta eſſe, ex accurata ipſorum, aptaq; diuiſione intelligitur. Sed etiam ueteres ſcriptores è tertio teſtimonium petunt. Reſtat igitur, cum Laertius nuſquam oſtendat Ariſtotelem tres de hac arte libros confeciſſe, ut aliquis ſuſpicetur mendum illic in numero ipſorum eſſe: cum tamen plures ipſe calamo exaratos, ac ſatis uetuſtos codices uiderim, inueni ipſos hac in re cum excuſis conſentientes. Eoſdem autem hos intellexiſſe puto Antonium apud Ciceronem, cum in II. de Oratore inquit, ſe huius etiam philoſophi legiſſe libros, in quibus ipſe ſua quædam de eadem arte præcepit. Niſi potius accipiendus ita locus ille eſt, ut dixerit ſe nõ tres tantum hos legiſſe, uerùm omnes, quibus aliqua, quæ ad artem dicendi facerent, continebantur. nam ſi tres ſolum hos ſignificaſſet, ſatis imperitè, uel ridiculè potius locutus eſſet, dicens: quædã de arte dicendi ſcripta his libris eſſe, qui plenam ipſius perfectamq; ſcientiam tradunt. Reſtant duo capita, quorum alterum cum ab auctore ipſo diligenter, aperteq; tractatum ſit, operam noſtram non magnopere requirit: intelligo autem totius operis in partes diuiſionem, & tanquã animantis alicuius in ſua membra diſſectionem. alterũ uerò eſt, ſi hoc quoq; quærere hic oportuit, ad quam philoſophiæ ipſius partem referri debeat: neq; enim ſcriptio hæc è genere earũ eſſe uidetur, quas ille in ſuo, proprioq; philoſophi munere manens, confecit. perſonam enim aliam induit, cum hoc ſcribere aggreſſus *eſt*: quod inſcriptione etiam libri indicauit. ut rhetor enim aliquis præcepta dicendi dedit, & quod plenè illi, ſubtiliterq; præſtare non potuerant, perfectè ad exitum perduxit. intimã enim artem tradidit, & quæcunque in ipſa penitus abdita erant, aciemq; aliorum fallebant, euoluit, atq; ante oculos ſtudioſorum collocauit, cum magiſtri eius antea uix paruam ipſius partem attigiſſent: & quæ potius aliena à natura artis erant, ad deprauandosq; iudices pertinebãt, explicaſſent. Tres igitur in libros totam rem partitus eſt: quorum in primo, cum tria genera dicendi feciſſet, ſingulorum generum propoſitiones explanauit. demonſtratis enim finibus ipſorum, quomodo, quæ ad illos pertinerẽt, probari poſſent, quaq; ratione eiuſmodi eſſe confirmari, docuit: ſed in extremo etiam ipſo, quo modo fides fieri à rebus expertibus artificij poſſet, & quæ Oratoris induſtria nõ pararentur, accuratè demonſtrauit. In altero uerò commotiones animi expliuit, ac mores etiam hominũ indicauit: qui uariatis animi motibus, habitibus, ætatibus, conditionibusq; uitæ, ualde immutantur. ſed communes etiam locos, unde erui argumenta poſſent, non minus ad hoc, quàm ad illud genus apta demonſtrauit. & ut uerorum, ita etiam ſimulatorũ, adumbratorumq; argumentorũ. Tertij libri duas partes fecit, ac priore, quæ ad ornatum orationis pertinerent, complexus eſt: poſteriore autẽ de orationum partibus diſputauit. cum uerò artem hanc germen quoddam, & tanquam pullum ciuilis diſciplinæ ac differendi rationis eſſe uelit, quòd quaſi è radicibus ipſarũ prodeat, & ex ambabus procreata, conflataq; ſit, exiſtimare aliquis non ſine cauſa poſſet, ad partẽ eam philoſophiæ ſcriptionẽ hanc referri, quæ πολιτικὴ uocata eſt: magna enim præſidia ex hac arte ad tuendum ſtatum ciuitatis, eripiendamq; è multis malis rempublicã capi poſſunt. Vnde etiam imperiti quidam, ſeu gloriæ nimis cupidi, huius artis doctores, ſe politicos eſſe, & ſcientiã adminiſtrandarũ ciuitatum tenere profitebantur. Huius certe ſententiæ Cicero adoleſcens fuit: in primo nanq; libro de Inuentione hoc manifeſtò tradit. eum autem quoq; ſecutus eſt Quintilianus: nec ipſe tantum huius iudicij fuit, uerùm etiam ita ſenſiſſe hunc noſtrum auctorem firmiter credidit: ipſi ſanè hanc ſententiam affingit, inquiens: Sed idẽ & de arte rhetorica tres libros ſcripſit, & in eorum primo non artem ſolũ eam fatetur, ſed ei particulam ciuilitatis, ſicut dialectices aſſignat. Cum tamen uerbum id, quod expreſſit Quintilianus, uſurpauit Ariſtoteles, non ciuilis ſcientiæ, ſed rationis differendi partẽ rhetoricen eſſe affirmauit: dixit enim, ἔςι γὰρ μόριον τι διαλεκτικῆς, καὶ ὁμοίωμα. loco uero illo, quem ſignificare uidetur Quintilianus, παραφυάδα ipſam appellauit: niſi aliquis putet hoc ipſum nomẽ particulam eum reddidiſſe. nam inueniuntur etiã ſcripti libri, in quibus poſt illud legatur μέρος, quam ſcripturam uetus quoq; tralatio ſequitur. Id autem declarationẽ tranſlati prioris nominis fuiſſe quondam arbitror. Sed cum illam non minus exortam è radicibus dialectices, quàm rhetorices philoſophus tradat, manifeſtoq; infra dicat ipſam particulam eſſe, ac ſimulacrũ diſſerendi rationis, nõ peccaret fortaſſe, qui eam ad libros pertinere diceret, qui inſtrumenti naturã habent, quia & ipſa probare aliquid, ac firmis rationibus demonſtrare uelle uideatur. quod ſentit Simplicius, ac literis mandauit in commentarijs in Categorias. cum enim Ariſtotelis operum partitionem faceret, & quæ ὀργανικὰ ſunt, explicaret, inquit, partim eorũ eſſe de ratione ipſa & uia demonſtrandi: partim autem tradere, quæ libros illos acutiſſimos antecederent, ut uocata Analytica priora, & liber περὶ ἑρμηνείας, nec non Prædicamenta ipſa: partim uerò de ijs quæ perſonam ſibi induunt demonſtrandi rationis, cuiuſmodi ſunt libri, quibus locos ac ſedes argumentorum indicauit, nec nõ ſophiſticæ reprehenſiones, arteſq; eæ dicendi. Qui igitur huic ſententiæ accedent, eruditiſſimi uiri auctoritatem ſequentur, nec à iudicio Ariſtotelis ullam in partem aberrabunt. Hæc ſunt, quæ olim ante librorum Ariſtotelis explicationem ſumma diligentia quæri ab ipſius interpretibus ſolita erant. Priuſquam autem huius artis naturam, uimq; definiat, ac rationem ipſius tractandæ, uiamq; tradat, unum, atque illud quidem definitum ſtratum non habere illam affirmat: ſed imitari in hoc artem diſſerendi, quæ & ipſa certam nullam materiam poſſideret, atque in alienos fines iure quodam ſuo irrumperet. ſtatimque uulgares ipſius magiſtros accuſat, docens eos, cum ſe dicendi artem compoſuiſſe dicerent,

exiguam

exiguam ipſius partem attigiſſe, ac maiorem, melioremq; reliquiſſe: unaq; aperuit cauſam, quæ ipſis, ut iudiciale potiſſimum genus curarent, artisq; præcepta magis ad illud dirigerent, perſuaſit. Quibus confectis utilitatem eius conſtituit, docetq; ſine illa homines neceſſario ſæpe in magnas, iuſtaſq; reprehenſiones inciſuros, & cõmoda multa priuata ac publica amiſſuros: diſſoluit præterea criminationem illam, qua plures ſæpe contra ipſam improbè uſi fuerant, affirmantes inde multa & grauia mala rebus publicis naſci, cum facultas dicendi ad prauos & ſeditioſos ciues deueniſſet. oſtenditq;, officium huius artis, parteſq; non eſſe, ut fidem faciat, ac quod uelit, ſemper ſuadeat: ſed ut omnia, quæ in ea cauſa quam agit, ad fidem faciendam apta ſunt, uideat, ac nihil ipſam eorum prætereat. quod cum præſtiterit, ac nihil eorum quæ adiuuare rem illam poſſunt, reliquerit, quamuis res aliorum culpa, aut uitio cauſæ ipſius, quod mala ſit, male ceſſerit, illa cumularè muneri ſuo ſatis fecit. Hæc prima huius libri parte, quæ procemij naturam habet, continentur. Peractis autem his, nouo initio ſumpto, ueriores ac magis legitimas huius artis quæſtiones adoritur, & certo admirabiliq; ordine cuncta pertractat.

PETRI VICTORII DECLARATIONES IN ARISTOTELIS

Rhetorices Librum Primum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

1 Ἡ ῥητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ. 2

PRIMAM hanc huius libri partẽ, ſummos uiros, qui ipſam interpretentur habere, conſtat: M. Ciceronem, et Alexandrum Aphrodiſienſem: quorũ alter, cum ingenuas etiã alias artes didiciſſet, huius maximè ſtudij atq; artificij peritiſſimus meritò ſemper eſt habitus: alter uerò ita accuratè cunctos Ariſtotelis libros euoluit, ac tantum ingenio ualuit, ut omnia obſcuriora ſenſa eorũ & percipere ipſe, & alijs declarare potuerit. Diſſidere tamen hi inter ſe in loci huius explicatione uidentur. quare ſententias amborum proferam, & quid utrumq; ſecutum eſſe ſuſpicer, oſtendam. Ciceronis igitur ex Oratore uerba hæc ſunt: Atq; etiã ante hunc Ariſtoteles, principio artis rhetoricæ, dicit illam artẽ quaſi ex altera parte reſpondere dialecticæ. ut hoc uidelicet differant inter ſe: quod hæc ratio dicendi, latior ſit: illa loquẽdi, contractior. Hæc autem è libro primo Academicarũ quæſtionũ ad Varronẽ: Huic quaſi ex altera parte, oratoria uis dicendi adhibebatur, explicatrix orationis perpetuæ, ad perſuadendũ accommodatæ. eundẽ enim hunc locũ manifeſtò intelligit, quamuis ſententiã hãc Ariſtotelis eſſe, ut in Oratore fecerat, nõ oſtendat. Alexander uerò in primũ librũ Topicorũ, de dialectica loquens, inquit: Τοιαύτην δ' οὖσαν αὐτήν, εἰκότως καὶ ἀντίστροφόν φησιν ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι τῇ ῥητορικῇ, ἐπειδὴ κἀκείνη περὶ τὰ πιθανά, ἃ τῷ ἔνδοξα εἶναι καὶ αὐτά ἐστι τοιαῦτα· τὸ δ' ἀντίστροφον ἀντὶ τοῦ ἰσόστροφόν τε καὶ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφομένην καὶ καταγινομένην λέγει. Cum tradat hic ſcilicet Ariſtoteles dialecticã eſſe antiſtrophõ rhetoricæ, ſit autẽ dialectica qualẽ illic deſcripſit Alexander, rectè ipſum feciſſe. Rhetorica nanq; circa res ad perſuadendũ accõmodatas uerſatur, quæ huiuſcemodi ſunt, ac naturã eã habent, quia cõueniunt opinionibus hominũ: quicquid enim ſenſib. iudicijsq; hominũ cõuenit, id etiam ad perſuadendum appoſitũ eſt. nam quod ad uim nominis pertinet, ἀντίστροφον pro ἰσόστροφον poſitum ab eo eſſe uult. id autẽ nihil aliud eſt, niſi quæ uerſatur circa eaſdem res, & in illis tractandis tota occupatur. intelligit autẽ, quæ ex opinionibus hominum ſunt, et ἔνδοξα ob eam cauſam uocantur. Et ſententiam igitur Ariſtotelis, & uim uerbi, unde omnis controuerſia orta eſt, expreſſit Alexander. Sed ad Ciceronẽ reuertamur, qui, ut liquidò intelligitur, aliam primæ partis huius nominis rationem eſſe credidit. eſt enim manifeſtò duplex, è duobusq; nominibus iunctum nomen. Non igitur, ut Alexander poſtea fecit, ἀντὶ, Cicero hic ἴσον ſignificare putauit: quo intellectu ſæpe priſci Græci capiebant, & quam uim in multis iunctis uerbis habet, ſed è regione et contrà. hoc enim ſignificare apud ipſum ex altera parte, perſpicuum eſt. alijs nanq; etiã pluribus in locis ita Cicero locutus eſt, & in Orationibus, & in libris quos de philoſophia ſcripſit: exemplis enim in re plana, & quæ paſſim obuia ſit, ſuperſedebo. Videtur igitur ita locum hunc Cicero accepiſſe, tanquam diſcriminis etiã aliquid inter has artes eſſe, ſignificare hic uoluerit Ariſtoteles. nam ſimiles illas eſſe, affinesq; multum inter ſe, optimè ipſe intelligebat: id enim manifeſtò ſignificauit, cum appellarit antea dialecticã, uicinam atq; finitimam rhetoricæ. Sed etiam uerbo idem indicaſſe uidetur, quo hic uſus eſt, cum inquit ipſam reſpondere: eo enim prorſus ſimilitudo quædam declaratur. nihil igitur protulit, ſi diligenter attendimus, quod uerum non ſit, & notioni eius nominis, et naturæ rei non quadret. Alexander enim quoq; cum ſimilitudinẽ harum artium illic oſtendiſſet, quibus rebus illæ diſcrepant inter ſe, tradit: tria autem affert, ut facile ex uerbis ipſius intelligere licet. Apſinus quoq; quidam non ignobilis rhetor, eodẽ intellectu, quo cepit hic Cicero, ἀντίστροφον uſurpauit, dicens, perorationes habere ſe ἀντιστρόφως procemijs. cũ enim eadem ferè tractentur & in principijs, orationum et in perorationibus, modo tamen menſuraq; illa diſcrepare dicit. Contrarijs autem in locis & tanquam è regione illa collocata eſſe, manifeſtum eſt, cum principium orationis procemium ſit: peroratio autem, finis et extremũ. Nihil tamen hic apud Ariſtotelem legitur, quod ad differentiam ullam harum artium indicandã pertineat: niſi in prima parte huius nominis id latet. uerùm ſi hoc docere nunc uoluiſſet, ueriſimile uidetur accuratius eum id, apertiusq; traditurũ fuiſſe, nec tã obſcurè, nomineq; demũ quod aliter quoq; ſumi poſſet, id declaraturum fuiſſe. Cuncta ſanè quæ infrà ab eo traduntur, ſimilitudinem potius affinitatemq; ingentẽ rhetoricæ artis, cum differendi ratione ſignificant. nunc enim ipſam μόριον dialectices, nunc ὁμοίωμα, nunc παραφυὲς uocat: ut cum quaſi hunc ipſum locum interpretans, inquit: ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν. quod ſecutũ Alexandrũ, arbitror eum quem antea oſtendi ſenſum ex his uerbis eliciuiſſe. quamuis quod ad ſententiam potius eius loci, quàm uerbi uim explanandã pertineat, illic protulit Ariſtoteles. Verbum ſanè ipſum multiplex eſt: et nõ à diuerſis tantum, ſed ab iiſdem quoq; ſcriptoribus aliter alijs in locis uſurpatum: quæ res intellectũ huius loci obſcuriorem reddidit. Inde autem uidentur & uariæ notiones eius nominis, et ea de cauſa diuerſæ huius loci interpretationes manaſſe, quòd non unum ſemper prima pars huius iuncti nominis ſignificat, ſed longè aliud atq; diuerſum, non ſeorſum tantũ poſita, ſed cum eodem etiã uerbo

copulata. Vt autē uerius iudiciū de omni hac re fiat, quid aduerbiū ἀντὶ ſeiunctū ualeat, et cū uerbo στρέφω, unde ἀντίστροφος formatū eſt, iunctū, uideamus. ἀντὶ contra & è regione ſæpe ſignificat: unde ἀντίχθονες, et ἀντίποδες, qui aduerſa ueſtigia noſtris habent, appellantur, è regioneq́; atq; è contraria parte terræ poſiti ſint. ἀντὶ quoq; ualere pro, et quaſi alterius loco, manifeſtū eſt: quā uim, notionemq́; cū alij uerbo adhæſit, cumq; eo conflata particula hæc eſt, retinet. Quod uero pro aliquo rectè capi poteſt, et illius loco poni, parē quoq; uim habere, aſſimiliq; natura præditū eſſe exiſtimatur. Inde ortū uidetur, ut æqualitatē interdū & ſimilitudinē ualeat: quod apud priſcos Græcos præcipuè in uſu fuit, qui (ut plures ſcriptores tradunt) ἀντίθεον, et ἀντίχειρα dicebant, cū æqualem deo hominē, et pollicē æqualib. uiribus cū reliquis digitis præditū, ſignificare uellent, quaſi ἰσόθεον et ἰσόχειρα. ijdem quoq; idem ſecuti, ἀντιάνειραν mulierē uocabant, quæ uirib. corporis ac uirtute uiro æquaretur. Cum igitur ἀντίστροφος primā ſui partē, quæ è regione atq; è contraria parte ualeat, habet, totū uerbū ſignificat: quod inquit Cicero, ex altera parte reſpondens: quomodo Demetrius Phalereus in libro de Elocutione uidetur cepiſſe, ubi de pedib. orationis diſſerit. dicit enim, alterum illū pæana, qui fini ambitus, clauſulæq; accōmodatus eſt, priori, qui principijs conuenit, ἀντίστροφον eſſe. cū enim trib. correptis, & una producta ſyllaba, ambo conſtent, productam tamen eorū alter in principio ſyllabā habet: alter uerò in fine, ut reliqua eadē ſint. hæc tantū contrarietas in ipſis conſpiciatur, ut uterlibet ipſorū alter prorſus retro actus ſit. nec nō in ſecundo de Ortu animantiū (ut alia nunc, quæ ex ipſo & alijs bonis auctoribus exempla ſumi poſſent, omittā) frigus quod in cerebro uiget, collocatū illic dicit ἀντίστροφον calori, qui è corde manat: quaſi oppoſitū & obiectū, et quod illi reprimendo in contraria ſede conſtitutum ſit. Cum uerò eadem ſanè in compoſitione eius nominis pars, quæ tamen pro ualeat, ſumpta eſt: tum, ut cenſent eruditi ſcriptores, cunctiq; interpretes Ariſtotelis, Alexander, Hammonius, Philoponus, ſignificat ἀντίστροφον, quod circa idem uerſatur, quaſi ἰσόστροφον, quod in eadem re materiaq; tractanda occupatū eſt: ea ratione, qua antea oſtendi. Valet etiam (quod hinc ductum uideri poteſt) ἀντίστροφον, ἀνάλογον, quodq́; proportione alicui reſpondet. ea namq; quæ ſibi proportione reſpondēt, res pari coniunctas affinitate complectuntur. Ariſtoteles certè ita in libris ſuis de Rep. hoc uerbū cepit. in quarto nāq; libro inquit, (de poſtremo genere dominationis paucorum loquens) ἔστιν ἀντίστροφος αὕτη ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις, ὥσπερ ἡ τυραννὶς ἐν ταῖς μοναρχίαις, καὶ περὶ ἧς τελευταίας εἴπομεν δημοκρατίας ἐν ταῖς δημοκρατίαις. Illud uerò popularis ſtatus genus dixerat eſſe ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. Infraq́; idē repetens ait, καὶ τὸ τέταρτον εἶδος τῆς ὀλιγαρχίας τοῦτό ἐστιν, ἀντίστροφον τῷ τελευταίῳ εἴδει τῆς δημοκρατίας. quod manifeſtò ualet ἀνάλογον. In tertio quoq; libro de Ortu animantiū, quæ durā teſtā ſolidamq́; habent in mari, reſpondere dicens ſtirpib. et ijs quæ oriuntur è terra, naturā ipſa habere ἀντίστροφον ait. quo uerbo nihil aliud ſignificare uoluit, niſi ut ipſemet indicat, ἀνάλογον. eo namq; uerbo idē infrà repetens, utitur. Hæc copioſius explanare, inutile mihi uiſum nō eſt, ut uis huius loci melius perciperetur: intelligereturq́;, quæ res magnos auctores in eius declaratione, inter ſe aliquantulū diſſentire feciſſet, ac poſſet unuſquiſq; quem uellet ſectari. Ipſe ſanè huius iudicij ſum, ut putē omnino Ciceronē ſimilitudinem harū artiū oſtendere uoluiſſe: cum et Zenonis morē illum retulit, et Ariſtotelis teſtimoniū è principio huius libri citauit. quāuis de cōtrarietate quoq; harū artiū illic locutus ſit: quod quum uerū ſit, negari nō poteſt, quamuis hic ab Ariſtotele tactū non uideatur. planū enim id erat, & ab omnib. firmiter credebatur, cū & diuerſi earū doctores, & diuerſi uſus forent, ſimilitudinem potius illarū, quæ à multis non perſpiciebatur, aperire & explanare oportebat. in quo cuncti hi ſcriptores oſtendendo incubuerunt. Cicero ipſe cum perfectè eloquentis putaret eſſe, diſſerendi quoq; rationē tenere, omnia facere debuit, ut nō ualde illas artes inter ſe diſcrepare demonſtraret. eaq́; de cauſa, cū de eo aliquantulū diſputaſſet, ad auctoritates eruditiſſimorū hominū confugit. Zeno quidē certè exiſtimari debet coniunctionē illarū oſtendere uoluiſſe, cum id quod Cicero exponit, fecit: quaſi ita oſtenderet ipſas alijs omnib. in reb. ſimiles eſſe: idq́; tantū inter illas diſcrimen uerſari, quod ipſe manu demonſtraret: errareq; eos, qui ipſas nulla re aut exigua coniunctas arbitrarentur, cū maior eſſet earū ſocietas, quàm diſcrepantia. Quintilianus quoq; id fuiſſe conſiliū ipſius exiſtimauit, cum in ſecundo libro idē narrans, inquit: Quas quidē Zeno adeò cōiunxit, ut hāc compreſſæ in pugnū manus, illā explicatæ diceret ſimilē. nam de Ariſtotelis mente, iudicioq́; dubitari non poteſt: qui, ut antea declaraui, et ut manifeſto intelligitur, omnibus modis quib. poteſt, ſimilitudinē illarū uicinitatemq; oſtendere conatur. nec id nō intelligebat Cicero, aut aliā ullā ob cauſam huius loci mentionē fecit: ſuſpicionē tamē eruditis meritò affert, ne aliter ſenſerit, cū eius rei naturā potius, quàm quod hic traderetur ab Ariſtotele ſpectās, addit, ex altera parte: ſiue hoc conſilio fecerit: ſiue, ut nō ſine cauſa arbitrari quis poſſet, è frequenti notione eius particulæ, ex qua uerbum illud iunctum eſt, & qua totū quoq; ita compoſitum, præditū eſſe conſueuit, abductus fuerit. cum potuiſſet cōmodè id et rationi ſuæ, eiq́; quod tūc oſtēdere uolebat certè utilius, reticere. apertius enim uicinitatē affinitatemq́; illarū cōprobaſſet, ſi relicta contrarietate, quæ inter ipſas uerſatur, ſimilitudinis tantum mentionē feciſſet. quod liberius etiā, tutiusq; facere poterat, cū iſtius teſtimonio utebatur, et ipſe eā reticuiſſet: omninoq́;, niſi huius loci ſententiā ſe afferre oſtendens, id protuliſſet, reprehendi à nemine poſſet. Periculū eſt ne lapſus aliquantulū ſit, cū affinxerit Ariſtoteli, quod hic ab ipſo traditū nullo modo uidetur. Quamuis autē Græca harū artiū nomina Cicero libenter uſurpet, tamē quomodo

modo illæ latinè dici poſſent, quandoq; etiam cogitauit: nec tamẽ Latinũ uerbũ par Græco inuenit. Sed illarũ uim potius plurib. expreſſit, prioreq; dicendi, posterior ẽ aũt diſſerendi rationẽ appellauit. Cũ res ſatis certa ſit, exẽplis hoc, quorũ magna copia mihi, ſi uti uelim, ſe offert, non confirmabo.

ἀμφότεραι δὲ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ, τρόπον τινὰ, ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν.) His uerbis docet, ſimiles ipſas inter ſe ac finitimas eſſe: cũ enim neutra harũ artiũ certã aliquam ac definitã materiã habeat, ſed uerſentur ambæ circa res probabiles, & quæ opinionib. hominũ conueniunt, ſimilitudo ipſarũ affinitasq; hinc manifeſtò intelligitur. cõmune enim hoc habent, quòd non unũ aliquod, ac certum ſtratũ poſſident, ſed latè uagantur, in diuerſarũq; artiũ fines irrumpũt: unde aliquo modo multitudini quoq; materies illarũ nota eſt. cæteræ aũt artes ac ſcientiæ, cũ ſuũ quoddã ac definitũ ſtratũ habeãt, in illo explicando totæ occupatæ ſunt, neq; extra ipſum pedem unquam ponunt. Et diſſerendi nãq; et dicendi ars in huiuſcemodi reb. uerſantur, quæ à cũctis hominib. intelligi ac cognoſci poſſunt. nõ tamẽ ſubtiliter acuteq; ab illis, ſed craſſo modo, ac tanquã per caligiẽ perſpiciuntur. γνωρίζειν hic (niſi fallor) actionẽ nõ ſignificat, ſed πάθος potius, quomodo Attici ſcriptores ſæpe loquũtur.

καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης.) Nemo omnino excluditur à cognitione, et craſſa quadã intelligentia rerum dialecticarũ, ac rhetoricarũ: ſed in cõmuni omniũ ſenſu poſitæ illæ ſunt, nec definitã aliquam ſcientiã habent, à qua ſolũ pertractẽtur: ut numeri (exẽpli gratia) ſunt, qui ab arithmetica, et magnitudinũ affectus, qui à geometria tantum traduntur. Harum enim rerum ratio his ſolum, qui eas ſcientias didicerunt, cognita eſt

διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν.) Quod paſſim fieri uidemus (inquit) aliunde nõ naſcitur, cunctos ſcilicet homines aliquo modo participes eorũ eſſe, quæ ab iis artib. exquiſitius geruntur. niſi enim illæ in rebus tractandis, quæ à multitudine etiã aliquo modo intelligi ac cognoſci poſſent, occupatæ forent, imperiti homines et q ipſis percipiendis operã non dediſſent, eas nõ tangerent: nec partẽ aliquã illarum ſibi aſciſcerent: ut in aliis ſubtiliorib. artib. ſcientiisq; fieri manifeſtũ eſt. prorſus enim illæ remotæ ſunt ab uſu uulgi, & idiotæ expertes earum omnino ſunt. Eandẽ autem ſententiã propè iiſdẽ uerbis protulit in lib. περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, ubi de munere eius agit, qui ſtudio tentãdi excutiendiq; alios tenetur. ut enim ipſum omnib. ſe artib. inſerere probet, ſumit nullã eſſe artẽ, quæ nõ peruulgatis cõmunibusq; quibuſdam reb. utatur. διὸ πάντες καὶ οἱ ἰδιῶται τρόπον τινὰ χρῶνται τῇ διαλεκτικῇ, καὶ πειραστικῇ· πάντες γὰρ μέχρι τινος ἐγχειροῦσι, & quæ ſequuntur. Eum aũt locũ Græcus eius libri interpres non negligenter exponit: quẽ tamẽ falſò nunc Alexandrũ Aphrodiſienſem putãt, et in excuſis libris ipſe auctor eius laboris fuiſſe traditur. id uerò facilè multis modis refelli poteſt. Oſtendit aũt, quicunq; ille fuit, cũ hunc maximè locũ declararet, ſe in libros quoq; hos de arte dicẽdi cõmentarios cõfeciſſe. Quintilianus (ut puto) quod hic Ariſtoteles inquit τρόπον τινὰ, aliquo modo reddidit: Saltatur ac cantatur per oẽs gentes aliquo modo. Cicero quoq; in 2. de Oratore ita locutus eſt: Quis enim hæc uel nõ facilè, uel certè aliquo modo, poſſet ediſcere: cũ labore tamẽ ac moleſtia aliqua ibi ſignificare uoluit. τρόπον aũt τινὰ hic (ut arbitror) hoc ſenſu dixit: Quãuis enim imperiti homines eadẽ quæ periti faciant, non tamen eodem modo ea tractant: ſed tanq̃ ſimulacrum rerum illarum habent, quas perfectè abſoluteq; tenent qui iis artibus inuigilarunt.

πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσιν.) Vt probet cunctos homines umbram ſaltẽ dialectices ac rhetorices tenere, docet neminẽ eſſe, q inquirere in alius dicta, ac q; ipſe protulit, aliquo modo tueri, cõtra ſtudiũ eius q conuellere conetur nõ poſſit. quẽadmodũ etiã qui defendere ſeipſum, inſimulatũ alicuius criminis, et aliũ accuſare non queat. prima autẽ duo ad dialecticũ pertinent, ad oratorẽ uerò ea quæ ſequuntur. ἐξετάζειν hic appellat, quod in libro περὶ σοφις. ἐλέγχων, ἀνακρίνειν dixit: πάντες γὰρ μέχρι τινὸς ἐγχειροῦσιν ἀνακρίνειν τοὺς ἐπαγγελλομένους. Cuncti, inquit, quatenus aggrediuntur, ad certumq; aliquẽ locũ quaſi diſcutere eos qui aliquid ſe ſcire profitentur, ac quid illi intelligant, interrogationib. elicere conantur. ἐξετάζειν enim inquirere in aliquã rem aut hominẽ, ſignificat. In primo quoq; lib. Topic. Ariſtoteles, ab hoc uerbo formato nomine, uſus eſt, cũ ἐξεταστικὴν artẽ illã eſſe tradidit, id eſt, naturã habere ut in omnes ab omnib. editas uoces, ſentẽtiasq; inquirat, et ſi quid in illis uitii ſit, perſcrutetur. exquirere reddidit Quintilianus in tertii libri loco illo, qui ſuprà à me adductus eſt. ὑπέχειν uerò λόγον, ualet ſuſtinere quæſtionẽ, et q; dixeris, contra ſtudiũ aduerſarii uerũ eſſe tueri. ita multis locis locutus eſt Ariſtoteles: ut initio primi libri Topicorum, & in Sophiſticis elenchis. appellant nunc uulgo (niſi fallor) tenere concluſionẽ. Demoſthenes tamẽ modum hunc loquendi in iudiciũ tranſtulit, ac pro Cteſiphonte inquit: ταῦτα ἀναμνήσω, καὶ τῶν ὑφέξω τὸν λόγον. id eſt, hæc commemorabo, & horũ rationẽ reddere nõ recuſo. Hæc igitur dialectici officia eſſe admonui. ἀπολογεῖσθαι autẽ καὶ κατηγορεῖν ſunt oratoris. Ambæ uerò hæ artes et aduerſariũ premere poſſunt, et ſe ipſas tueri. ut enim accuſat improbos, innocentiãq; ſuã defendit orator: ita dialecticus reddi ſibi rationẽ poſtulat eorum quæ quiſq; enunciarit, atq; ipſe reddere paratus eſt: nec minus inſtructus eſſe ad alterius argumenta refellenda, quàm ad ſententias ſuas confirmandas debet. Munus igitur oratoris, cum alteri periculũ creat, nefarieq; ſe in aliqua re geſſiſſe oſtendit, reſpondet muneri dialectici, cũ in alicuius ſententiã aliquam inquirit, ac rationẽ eius poſcit, ſeduloq; contra eum argumentatur. Cum autẽ ipſe affert cauſas cur ita ſentiat, et argumentis reſiſtit, muneri alteri oratoris: cum ſe bonum uirũ, nec culpæ illi, cuius inſimulatur, affinẽ eſſe docet.

τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως.) Cũ oſtendiſſet omnes homines participes aliquo modo eſſe utriuſq; artis, rationẽ nunc modũq; declarat, quomodo eas obtineant, qui artis præcepta non didicerunt: neq; enim omnes eodẽ pacto illis utuntur. è numero igitur (inquit) multitudinis, imperitorumq;, partim fortuitò temereq; hæc gerunt, partim autem habitu quodã animi, qui diuturno uſu, tractationeq; harum rerum conficitur. qui enim diu in aliqua cura, opereq; uerſati ſunt, con-

ſuetudine facti, melius faciliusq́; illa adminiſtrant.

Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν.) Vrget propoſitum ſuum: pergitq́; rē eò deducere, ut probet artes harũ rerũ confici poſſe. quoniã enim, inquit, utroq; modo, diuerſiſq́; his rationibus idem contingit tractare, planũ iam nobis eſt, poſſe hæc uia rationeq́; tradi, et in artẽ redigi: quod quo modo adminiſtrari debeat, ſtatim declarat. cum autẽ in excuſis antea libris foret, ἀμφότερα, ut in ſcriptis etiam quibuſdam, ἀμφοτέρως, quemadmodũ in melioribus, antiquioribusq́; codicib. inueni, emendaui. Hanc quoq; lectionẽ ſequitur uetus tralatio. Ad hunc autẽ locũ uidetur Cicero reſpexiſſe, cũ in 2. libro de Oratore inquit: Et enim cũ pleriq; temerè ac nulla ratione cauſas in foro dicãt: nonnulli autẽ propter exercitationẽ, aut propter conſuetudinem aliquã callidius id faciant, nõ eſt dubium quin ſi quis animaduerterit quid ſit, quare alij melius quàm alij dicãt, id poſſit notare. Non tamẽ ut fidus interpres eum expreſſit, ſed ex Ariſtotelea hac, quam ipſi commodũ fuit, ſententiã conformauit, ac rationi ſuæ illic eam accommodauit: quæ multũ ſanè ipſius retineret, nõ eadem tamẽ omnino foret. nam cum Platonis locũ è Timæo uerteret Cicero, quod εἰκῆ illic erat, inconſideratè ac temerè, dixit. Eſt autẽ hic Ariſtoteli εἰκῆ, nulla adhibita cura, ſine ulla cogitatione. quod Cicero caſu & fortuito dicere conſueuit. In 1 libro de Oratore: Nã ſi ſubitam & fortuitã orationem cõmentatio & cogitatio facile uincit. Infrà quoq; Ariſtoteles ſe idẽ aduerbio hoc ſignificaſſe indicauit, cũ illud uarians, quod tamen idẽ ualeat ſumens, inquit, καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου. quod uerò hic τριβὴν ait, expreſſit Cicero, ac quid illud eſſet aperuit. inquit enim: Cauſas in foro dicunt. non ſine cauſa tamẽ indefinitè locutus eſt Ariſtoteles: de muneribus enim pariter dialectici, ac oratoris diſſerebat. Cicero ad oratorẽ tantũ, de quo tunc ſermo erat, tranſtulit. ſed ſiue hunc locũ ſibi propoſuerit Cicero, ſiue nõ propoſuerit, ut omiſſa omni hac animaduerſione, Ariſtotelis uerba expẽdamus, ſenſus eorũ hic eſt: Quod cum quidã fortuitò temereq́;, cum res tantũ poſcit, ac neceſſitas aliqua urget, ei incumbentes: quidã uerò conſuetudine adipiſcantur, ut dialectici aut oratoris opus cõmode efficiãt, dubiũ nõ ſit, quin illa poſſint explanari, atq; arte comprehendi. Vnde fiat enim, inquit. ut et q conſuetudine, & qui caſu hæc aggrediuntur, efficiant quod uolunt, ac propoſitũ ſibi finem conſequantur, diligenter animaduerti poteſt: cauſamq́; huius rei indagare licet. neq; enim qui quidpiam rectè facit, quamuis id habitu animi, conſuetudineq́; faciat, ex arte id ſtatim facere dici poteſt, niſi cauſam illius rectè à ſe adminiſtrati operis teneat. Argumento autẽ hoc nobis eſt, munia illa dialectici ac rhetoris, quæ ſuprà appellauit, in artẽ redigi poſſe: neq; enim tantũ uſu conſuetudineq́; uidemus quoſdã illa commodè obeuntes (ita enim id in accurata quadã ſolũ eius rei obſeruatione poſitũ arbitraremur: nec ullũ artificiũ eius rei extare, ſed experientiã tantũ, uſumq́;) neq; fortuitò ſolũ: quis enim id unquam artis eſſe, aut ab ea proficiſci putaret, quod non niſi caſu fieri tractariq́; uideret. uerum quoniã utrunq; contingit, facultatem, ut ipſe inquit, habemus, huius rei notandæ, cauſamq́; ipſius ſubtiliter ſpectandæ, cur ſcilicet tam diuerſis rationib. idem præſtari poſſit: illa autẽ inuenta, artẽ confecerimus: in cauſæ enim ſcientia atq; explicatione omnis uis et natura artis manet. Munire uiã atq; aditũ patefacere, ὁδοποιεῖν & Ariſtoteli & alijs bonis auctorib. ſignificat. Ipſe in 1 lib. μετὰ φυσ. cũ traderet priſcos phyſicos nullã aliam cauſam, niſi quæ in materie ſita eſſet, uidiſſe. nã poſtea re ipſa docente, & latiorẽ uiã inueſtigandæ ueritatis faciente, ſubtilius id ſtudiũ tractari cœpit. προϊόντων δ' οὕτως, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὡδοποίησεν αὐτοῖς καὶ συνηνάγκασε ζητεῖν. quod ſi quis uocẽ ipſam exprimere uellet, nõ incõmode in uiã redigere & methodũ, diceret. nam ὁδὸν etiã ordinem ipſum, et progreſſum, qui ſcientiam imitatur, appellauit. ut in ſecundo libro Topicorum, ὁδῷ γὰρ μᾶλλον, καὶ ἐν ἐλάττονι ἀποκείψεις.

Δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν, οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται.) Cauſam enim, inquit, uidere poſſumus, cur, et qui conſuetudine docti accuratius, & qui inconſideratè faciunt, id tamen quod uolunt efficiunt, ac propoſitũ ſibi finẽ adipiſcuntur. facultatẽ habemus diligenter cogitandi, unde fiat, ut tantopere diuerſi inter ſe, nihilominus aſſequantur propoſitũ: & quod tentarunt, ex ſententia conficiant. Sunt libri manuſcripti, in quibus legatur, τούτου τὴν αἰτίαν. quam lectionem ſequitur uetus tralatio.

Τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τέχνης ἔργον εἶναι.) Hoc autẽ ipſum, inquit, huiuſcemodiq́; omne, nemo iam inficiabitur, quin munus artis ſit. ars enim eſt quæ cauſas rerũ ſubtiliter quærit, & cur aliqua efficiantur, rationem reddit. Argumentum uero hoc ſumpſit Quintilianus, cũ Rhetoricen artẽ eſſe probare uolens, inquit: Qua in re alius ſe inartificialiter, alius artificialiter gerat, in ea eſſe artem. inartificialiter aũt appellauit, quod hic Ariſtoteles ἀπὸ ταὐτομάτου: & artificialiter, quod idẽ διὰ συνήθειαν uocauit, non ualde uenuſtis & elegantib. uerbis, nec ſatis appoſitè rẽ ipſam exprimentib. et Cicero etiã de Oratore: Sed quæ ſua ſponte homines eloquentes facerent, ea quoſdã obſeruaſſe.

Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον.) In rhetoras ſui temporis inuehitur, q rem ſtultã prorſus & abſurdam cõmiſerant. cũ enim dicẽdi rationẽ ſe explicaturos polliciti eſſent, atq; artẽ ſcribere præ ſe tuliſſent, parum, aut nihil artis attigerant, ſed tẽpus omne triuerant in reb. ab arte alienis, ut ipſe manifeſtò declarat, tradendis. Quod ad ſimilitudinẽ rationẽq́; ſermonis pertinet, ut Ariſtoteles hic συντιθέντες τέχνας, ita etiã Cicero in Bruto: Totũq́; ſe ad artes cõponendas tranſtuliſſe. Cũ uerò antea excuſi αὐτοῦ hic haberent, αὐτῆς emendaui, ut in plurib. ac fideliorib. ſcriptis libris inueni. uidi etiã in quib. πεπορίκασιν, nõ πεποιήκασιν ſcriptum ſit: quam ſcripturã uetus tralatio uidetur ſequi. in margine quoq; antiquiſſimi libri uaria hæc lectio eadem manu adnotata eſt: ὀλίγον, ὡς εἰπεῖν, πεπορίκασιν αὐτῆς μόριον. nec tamẽ repudiandã receptã lectionẽ cenſeo: ualet enim hic, ut puto, πεποιήκασι, fabricarunt, moliti ſunt. illi totã artẽ ſe compoſuiſſe uideri uolebant: cum tamen, ſiquis diligenter attenderet, exiguam ipſius partẽ conſtruxiſſent. ποιῆσαι enim huiuſcemodi quoq; res pangere ac moliri ſignificat: ut in extremo libro, quo fallaces concluſiones refelli docuit, cum ſcriptionẽ

quæ con-

quæ contineret omnē artē diſſerendi intelligens, inquit, ταύτης δὲ τῆς πραγματείας, οὐ τὸ μὲν ἦν, τὸ δὲ οὐκ ἦν προεξειργασμένον. Significat enim προεξειργασμένον, ſtudio aliorū laboreq; antea confectū. Qui uerò alterā maluit, hoc (ut opinor) ſpectauit, ut tanquā de inuentorib. ipſius Ariſtoteles loquatur, qui paruā eius partem excogitare, & alijs præbere potuerant.

Αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον.) Ex omnibus enim, inquit, quæ ad perſuadendū ualēt, probationes tantū artis participes ſunt: reliqua quæ ſumūtur, additamenta & appēdiculæ ſunt, neq; artificio hoc ullo modo continentur. Ne dum aūt aliæ multæ res, quæ fructū ſæpe ferunt oratoribus, artis cōpotes ſunt: è probationib. etiā ipſis nonnullæ, quod infra Ariſtot. docebit, carent arte, & ἄτεχνοι ab ipſo uocātur. Quintilianus quoq; de hoc queritur, quòd ætatis ſuæ oratores hanc partem, in qua totos illos occupari oporteret, aut omnino relinquāt, aut negligenter admodū tractent. Pars altera probationum, quæ eſt tota in arte, conſtatq; rebus ad faciendā fidē appoſitis, plerūq; aut omnino negligitur, aut leuiſſimè attingitur ab ijs, qui argumenta uelut horrida & confragoſa uitantes, amœnioribus locis deſidēt. Nec tamen uitio id fieri ſcriptorū artis docet, qui potiorē partē in artibus tradendis omiſiſſent: ſed ignauia oratorū, ac detrectatione laboris. illi enim delicati facti, arduam hanc difficilemq; rem fugitabāt. Cum uerò excuſi antea unitatis numero προσθήκαι haberēt, ſecutus fidē antiquiſſimi libri & aliorū etiam ſcriptorū codicū, diuerſo numero, eodem caſu, προσθήκας emendaui. Demoſthenes quoq; in poſteriore Olynthiaca, cū Philippi regis uires extenuare uellet, hoc ipſo uerbo uſus eſt, inquiēs: Macedonū opes regnūq; ſi alijs copijs uiribusq; aggregentur, & tanquā appendicula quædā cogitētur, nō leuē uim habere ad illas ornandas: ſi uerò ſolæ ſint, poſſe facile cōtemni, nec aliquid roboris in ſe habere. ὅλως μὲν γὰρ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις καὶ ἀρχή, ἐν μὲν προσθήκης μέρει, ἐστί τις οὐ σμικρά; & quæ ſequuntur.

Οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, οὐδὲν λέγουσιν.) Docet uerū eſſe quod dixerat, qui artes dicēdi cōpoſuerāt, reliquiſſe partē eius, quæ artificio cōtinebatur, perſecutosq; eſſe quæ applicata illi & annexa aliunde erāt. De enthymematib. nāq; nihil præcepiſſe eos dicit, quod corpus roburq; affirmat eſſe rerū probandarū: maioreq; partē ſui ſtudij poſuiſſe in reb. quæ extra cauſam eſſent, explicādis. qui aūt hoc faciunt, cū tradituros ſe artē polliciti ſint, meritò reprehenduntur: eiq; culpæ obnoxij ſunt, cuius ipſe eos inſimulat. omittūt enim illud, quod ſcriptionis ipſorū propriū erat, libroſq; ſuos implēt præceptis extrarē tradendis. Enthymemata aūt probationū corpus appellat, id eſt ſolū, & quaſi fundamentū faciēdæ fidei. quamuis enim alijs rebus fides fieri poſſit, nulla tamē res tantā uim habet, & maioris ponderis eſt: reliqua, quæ excogitata ab oratorib. ſunt ad hanc rē apta, multo minus ualent, & ſine illis enthymematicus officio ſuo fungi poſſet, ac facilè probare quod uult. qui aūt rebus illis abundaret, nec argumentorū rationē haberet, ſæpe fruſtra laboraret. Cupiēs igitur Ariſtot. oſtendere robur enthymematū, & imbecillitatē aliarū partiū, eleganter acuteq; hoc uerbo uſus eſt. Cic. nūc Græca uoce, nunc Latina ei reſpondente, μεταφορικῶς librū, uolumenq; è plurib. rebus aut orationib. confectū appellauit ad Atticū: Hoc totū σῶμα curabo uti habeas. ad Lucceium: A principio enim cōiurationis uſq; ad reditū noſtrū, modicū quoddā corpus confici poteſt. Quamuis aūt ab eadē re ſimile duxerint, diuerſa tamen magnos hos auctores tranſlata hac uoce ſignificare uoluiſſe, planū eſt. πραγματεύονται ualet hic, ſcribūt, pertractāt: ut infra, οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, nihil aliud in ſuis illis libris agūt. unde πραγματείας, ſcriptiones, cōmentationeſq;, et ab hoc ipſo, et ab alijs bonis auctorib. uocātur.

Διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργή.) Qui naturā perturbationū, quæ πάθη Græci appellant, cognitā nō haberet, falli hic poſſet, & exiſtimare διαβολὴν cōmotionem animi eſſe. Quamuis igitur Ariſtot. addat, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, criminationē nō uidetur intellexiſſe, neq; unam ex illis eſſe uoluiſſe: ſed poſteriores duas tantū res, id eſt miſericordiā & iracundiā, cæteraſq;, quæ eandē naturā haberēt, cōplexum eſſe. Quēadmodum enim utile eſt oratoribus, conturbare animos iudicū: ita etiā criminari aduerſariū, aut criminationem diſſoluere. In 3. libro, ubi de prooemijs agit, quod nōnihil hanc ſententiā adiuuat, eundem ordinē ſeruat, & eodē loco hæc appellat. antè enim de criminatione loquitur: pòſt aūt. Quomodo poſſimus cōciliare nobis iudicem et auditorē, & iratū eundē aduerſario facere, docet. Hanc nō malā rationē eſſe putaui huius loci explicādi. qui aūt cōplecti quoq; πάθος criminationem tueri uellet; illuc cōfugere (ut arbitror) deberet, ut diceret Ariſtot. πάθη cuncta appellare, quæ cōtra aduerſariū proferūtur: & potius in iudicum animis, ut ratio ipſius poſcit, conformandis, quàm perdocendis, manent.

Ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν.) Videtur hic Ariſtoteles, ad iudicem hæc omnia referri dicēs, largè loqui. nec enim eo ſenſu capit, quo multis locis & πρὸς τὸν δικαστὴν, et πρὸς τὸν ἀκροατὴν cepit: ſed ita uocat, quæcūq; extra cauſam ac rem ſunt, & ad iudicem aliquo modo commouendū pertinent. neq; enim ſi hic πρὸς τὸν δικαστὴν, quæ iudicis perſonam attingunt, ualeret, in illis locū criminatio haberet: quæ quomodo ab ijs quæ ſequuntur, ſeiungi poſſit, non uideo. Hoc enim quod inquit, ad iudicē ea referri, manifeſtò cōplectitur criminationē. criminatio namq; in aduerſariū iacitur, ut in 3. libro, loco quem antea indicaui, docet: aut ab aduerſario antea in eum qui agit oblata, ſedulò ab ipſo depellitur. πάθη ſunt, quæ perſonam iudicū, & eorū qui audiūt, attingūt. Verùm quoniā, ſi diligenter attendimus, cum criminamur aduerſariū, propoſitū habemus animū iudicis ab eo alienare: nullaq; alia de cauſa id facimus, niſi ut iudicem ipſum in aduerſarium incendamus: non ſine cauſa & criminatio ipſa ad iudicem pertinere dicitur.

. εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις.) Errorē magiſtrorū illorū oſtēdit, qui præcepta ea dicendi traderent quæ multis in locis nihil ualerēt: ac ſi cōſentirent homines inter ſe id facere, quod honeſtū ac rectū eſſet, utilitatē nullā prorſus haberēt. imbuti (inqt) hac praua diſciplina, ſi quod in nōnullis ciuitatibus fit, præſertimq; bene inſtitutis, in omnib. foris locisq;, ubi iudicia exercentur, ſeruaretur, ex arte quam didicerunt, uerbum facere non poſſent. quid autem id ſit, aperit.

Ἅπαντες γὰρ οἱ μὲν οἴονται δεῖν, &c.) Cūcti enim, inquit, mortales uitiū hoc intelligūt, nec rectū eſſe putāt digredi oratores à propoſito, atq; in rebus quæ extra cauſam ſint, uerſari: nec tamen omnes eodē pacto ſe homines, nationesq; gerūt. partim enim uellēt huic malo remediū legib. adhiberi: partim quod honeſtū eſſe ſentiūt, id gerūt, nec permittunt oratorib ut liberè euagētur, & animos iudicū deprauēt. ſi exemplū igitur horū reliqui, qui quod probāt nō imitātur, ſequi uoluerint, omnis ab his oratorib. ſuſceptus labor in præceptis illis ediſcēdis, inanis fuerit. Eodē aūt quo hic uerbo uſus eſt, iterū hoc ipſo in lib. de Legibus item loquens, περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσι. nec nō in 5. de Moribus ad Nicomachum, οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων. ut aūt ἀγορεύειν leges, ita etiā λέγειν quandoq; dixit: ut in eodē libro, οἷα περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν. nā χρῶνται, utuntur, hic ſignificare arbitror. et Cic. in 1. lib. de Orat. cū, quod hic uerbū hoc ualet, exprimere uellet, uti, dixit. Qui quib. reb. utilitas reip. pararetur, augereturq; teneret, iisq; uteretur, hūc reip. rectorē. Superiores illi de qb. locutus eſt Ariſtot. qd rectū eſſet tenebāt, nec tamen culpā legū emendabāt. hi uero utebātur ſcientia illa, nec ſe, quod oporteret, fruſtra intelligere patiebātur.

Καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν.) Nec poteſtatē faciūt oratori, ut quicquā extra cauſam, & id de quo quæritur, dicat: ut Athenis fit in curia, quæ uocatur Ariopagus. Athenæus Δειπνο. lib 13. docet, Athenienſes plebiſcito cauiſſe, ne qui pro alio diceret, peroratione uteretur, ne ue iudices illū de quo ſententiā laturi eſſent, cernerent: ægrè ferentes Phrynē meretricē iudicio elapſam, arte & calliditate Hiperydis oratoris, qui eā capitis reā defendit. tota hiſtoria ab eo copioſè explicatur, quā breui in 2. lib. Quintilianus tetigit. Lyſias quoq; in Apologia cōtra Simonē, teſtatur in Ariopago uetitū fuiſſe, quæ extra rē eſſent, dicere: qui iiſdem etiā uerbis, qbus hic Ariſtot. utitur. ἔχοιμι δ' ἂν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰπεῖν περὶ τούτου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' ὑμῖν οὐ νόμιμόν ἐστιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν. et quæ ſequūtur. Ad Areopagitas aūt oratio illa habita eſt. Pollux præterea in 8. libro idē affirmat: de Ariopago enim loquēs inqt, προοιμιάζεσθαι δὲ οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ οἰκτίζεσθαι. Quintilian. uero libro 2. Et Athenis quoq;, ubi actor mouere affectus uetabatur.

Ὀρθῶς γὰρ νομίζοντες. οὐ γὰρ δεῖ, etc.) Laudat eos qui certis terminis claudere oratorē uolebāt, & aut oportere putabāt hoc legib. caueri, aut eo tanquā firmū iā ac ratū foret, utebātur, uetabāntq; digredi à materia dicentē, ac rectè ipſos de hac re exiſtimare affirmat: nō enim oportere inquit iudicē diſtorquere. quod manifeſtò faciūt qui motus hos turbidos in animis ipſorū excitant, & aut iraſci faciūt, aut inuidere, aut miſereri. ita aūt de iudice loquitur, ut ſi de ligno aliquo loqueretur. et id uerbū quod corpori accōmodatū eſt, ad animū trāsfert: uis enim adhibetur animis iudicū ab oratore. et poſtq̄ cōmoti ſunt, facilè poſſunt flecti, et è recto propoſito deduci. Theophraſtus cū de materia cædenda, uitioq; aut uirtute ipſius in 5. lib. Stirpium hiſtoriæ præciperet, hoc ſæpe uerbo uſus eſt, ut cū de certis quibuſdā lignis loquēs, inqt, τοιαῦτα δὲ πρὸς τὰς διαστροφὰς ἀσφαλέστατα, id eſt, maximè cōtra uitiū diſtortionis tuta ſunt, quo cōſueuit alia materies laborare. eodē uerbo uſus eſt Ariſt. 3. lib. de Rep. καὶ ὁ θυμὸς ἄρχοντας διαστρέφει, excādeſcētia animi ac furor peruertit magiſtratū gerētes, animosq; illorū deprauat.

Ὅμοιον γὰρ κἂν εἴ τις ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι.) Culpā eorū qui ita ſe gerāt, redarguit: ſimiliq; ab arte fabrorū ſumpto, & ad rē ante oculos ponendā ualde apto, quantopere illi peccent, declarat. Huiuſcemodi enim (inquit) quiddā faciūt, ac ſi quis qua uti norma in dirigenda materia debet, hāc ſpōtè obliquā reddet ac deprauabit. Lucretius quoq; lib. 4. ab eadem re ſimile duxit, eandemq; ſententiam copioſè, eleganterq; expoſuit: Deniq; ut in fabrica, ſi praua eſt regula prima, & quæ ſequuntur.

Ἔτι δὲ φανερὸν, ὅτι τῶν μὲν ἀμφισβητούντων &c.) Laudarat Ariſtot. eos, qui facultatē nō præberent oratorib. digrediendi, quod omne ſtudiū illorū in peruertendis iudicib. uerſaretur, oratoresq; eos qui id tentarent, peccare ac praue facere docuerat. Eundē nūc locū urget, nouoq; argumento ad id probandū utitur, à perſona oratorū ſumpto. declarat enim eoſdē illos egredi officiū ſuum, ac tangere ea quæ muneris ipſorū nō erāt. nec enim illi uerbū facere debent, niſi ad rem explicandā cōfirmandāq; neceſſariū. Quomodo enim (inqt) ſi intra ſuos fines manere orator uult, præſcribere illū unquā iudicib. quid de quaq; re ſentire illos oporteat, poteſt? cum partes illius tantum ſint, explanare ac docere rem aut eſſe, aut non eſſe, de qua controuerſia eſt: aut ſi de præteritis rebus agitur, factam aut non factam fuiſſe.

Εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον.) Sit ne aūt magna res de qua exiſtimari debet, an parua: æqua an iniqua, ipſum ſua ui decet iudicē intelligere, nō perdoceri ab iis q cōtrouerſantur inter ſe, ac de illis reb. in iudiciū ueniūt. q, ſi hæc etiā conatur probare qui dicit, improbè ac inſolēter facit. quod uerò addidit, Quæcunq; lator legis nō definijt, nec quāta qualiaq; eſſent ſtatuit: hoc (ut opinor) ualet. Iudicem enim quoq; ipſum, cū res patitur, ex arbitrio ſuo de his reb. ſtatuere nō oportet, ne dū orator ſine culpa hoc facere poſſit. leges enim ſpectare debet, et ipſarū uoluntatē ſequi. uerū qa nō omnia ſcriptores legū cōplecti poſſunt, quæ ab ipſis relicta ſunt, ipſe iudex expendere debet, nō actoris diſputatione de illarū natura ſtare: malè enim ſe res habet, cū iudex exactoris ſententia de rebus decernit, nec uerè unq̄ ſtatuere de

ui ipſarum

ni ipſarũ poteſt. Animaduertendũ aũt tangere hic Ariſtot. de quib. exiſtere cõtrouerſias putat. ἀμφισβητήσεις ipſe uocat: Græci magiſtri dicẽdi, στάσεις. acerrimè enim cõtenditur in iudicio, factá ne res ſit, an nõ facta: ut qualitas ipſius magnitudoq́; ſi factã conceditur, quæſtionem gignit. tres enim, quamuis alij plures fecerint, credidit ipſe ſtatus eſſe cauſarum. Ita uerò rem ſe habere, infrà ſuis locis declarabitur.

μάλιστα μὲν οὖν προσήκει, &c.) Non ualde confidit iudicibus Ariſtoteles, & ſcit illos ſæpe aut inſidijs oratorum deprauari, aut proprijs utilitatibus moueri. Quare pauca in poteſtate eorum, ut iudicia recta fiant, relinqui uult: cunctáq; quæ res concedit, à legibus definiri. Sed alias etiam cauſas adducit, cur in primis in legibus ſcribendis ſtudium ſummum ponendum ſit, ac cuncta quæ fieri poßunt, ab ipſis definiri debeant.

πρῶτον μὲν ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους, ῥᾷον.) Cur plurimã diligentiã in legib. cõdendis adhiberi uelit, oſtẽdit: meliusq́; in hoc operã poni, quàm in iudicib. legendis putet. Ac tribus argumẽtis utitur. primũ à perſonis ipſis ducitur, et legũ ſcriptorũ et iudicũ, reiq; ipſius perficiendæ facilitate. cũ enim nec leges cõdere, nec iudicare res poßint, niſi prudẽtes homines, legesq́; pauci multas ſcribant, ac ſæpe etiã unus optimis legib. ciuitatẽ totã ornarit: iudices uerò nullas leges ſequẽtes, ſed arbitrio ſuo ſententias ferẽtes, & ipſi legũlatores fiãt, de ipſa enim re de qua ita ſtatuũt, legem ſcribũt, natura ipſius uiq; ſubtiliter perſpecta, & alijs præfiniũt quid de illa ſentire ac iudicare oporteat, procliuius eſt unũ paucosq; huiuſcemodi prudentia præditos, quàm multos inuenire. Munus propriũ iudicis eſſe uult, lites ac cõtrouerſias audire, & ex oratione actorũ diiudicare facta res, aut nõ facta ſit: affinis illi crimini reus, aut nõ affinis ſit: ſtatimq; animũ ad leges cõuertere, & ea pœna quam illæ ſtatuerũt, afficere. Qui aũt de eo iudicãt quod legib. definitũ nõ ſit, duplex munus ſuſtinẽt, legislatorũ ac iudicũ. nã ipſi coguntur ſtatuere qua pœna flagitiũ illud dignũ ſit, quod latoris legis officiũ erat: & ea pœna qui id cõmiſit afficere. Nõ facile aũt eſt, qui præclarè ambo hæc præſtare poſſint, inuenire. Cũ ad ſeueritatẽ iudices impelleret Lyſias, deterreretq́; ne à legib. diſcederẽt, admonuit eos officij ipſorũ, dixitq; coactos eſſe, ut ſcriptis legib. ſtarẽt, nõ nouas aliquas rogarẽt: quaſi qui id facerent, legislatores repẽtè è iudicib. fierent. quod hic etiã tradit Ariſtot. uerba ipſius ex oratione cõtra Alcibiadẽ hæc ſunt, εἰ τοίνυν δοκεῖ μεγάλης ζημίας εἶναι καὶ λίαν ἰσχυρὸς ὁ νόμος, μεμνῆσθαι χρὴ ὅτι οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἥκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ψηφιούμενοι.

ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου, &c.) Alterũ argumẽtũ, cur magis ſcriptis legib. quàm ſentẽtijs eorũ qui res iudicãt, ſtandũ ſit. ut enim res omnis bene intelligatur, multũ iuuat diu de illa cogitaſſe. quod enim ſubitò cognoſci nõ poteſt, lõga accurataq; animaduerſione percipitur. Hac igitur quoq; parte præſtãt ſcriptiones legũ, iudicijs certorũ hominũ. illæ enim cũ multò ante tẽpore de ui illius rei quæſitũ eſt, fiũt: exiſtimationes hominũ ſubitæ ac repẽtinæ plerũq; ſunt, uixq́; puſillũ tẽporis adipiſcũtur, ut ſecũ uerſare illi poßint, quid ſtatuendũ de unaquaq; re ſit. anguſtias uerò tẽporis bonis cõſilijs uerisq; iudicijs inimicas eſſe, manifeſtum eſt. Verba aperta ſunt, ac modus loquẽdi ſatis frequẽs. Vt aũt ἐκ πολλοῦ χρόνου nunc inquit, ita etiã ſæpe boni auctores, tempore ſuppreſſo, id tamen oſtẽdere uolẽtes, ἐκ παλαιοῦ dicũt. nam ἐγγύς, quod propinquum eſt, & aut modò præterijt, aut iam aduentat, ſignificat. Iſocrates in Panegyrico: καὶ λέγοντας τοῦ μὲν ὡς ἤδη ἐγγὺς γέγονεν αὐτοῖς ἡ παρασκευή. & in Antidoſi, ἤδη δὲ ἐγγύς μοι ὄντι τοῦ βίου τελευτῆς ὄντος.

ὥστε χαλεπὸν ὀρθῶς διελεῖν τὸ δίκαιον.) His igitur de cauſis moleſtũ eſt, ualdéq; arduũ, & in foro & in ſenatu aut cõcione æquitatẽ tueri, ac reip. utilitatẽ, illos q́ ipſi ſuo ex ingenio de ſingulis rebus exiſtimãt, nõ legum uoluntatẽ ſpectãt. manifeſtò aũt hic Ariſt. de iudicijs ac deliberationib. agit, q́ ex finib. horũ generũ perſpicitur. nã uerbum κρίνειν cõmune amborũ eſt, quod multis etiã Ariſtotelis ipſius exemplis intelligi licet. Aduerbium καλῶς cum ſuperiori ſententia cõiungi debet, non cum uerbo quod ſequitur. poſſunt enim dici ſententiæ in ſenatu, ac ſæpe dicuntur ſubitò, ac nulla animi prouiſione, non tamen rectè: et iudicari de unoquoq; facto in foro à iudicibus repentè, non tamen hic quoq; rectè, aut magno omnino cum labore, raroq́;.

τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις, &c.) Tertiũ argumentũ hoc eſt, quo idẽ probat: à rebus ipſis, uel potius ingenijs hominũ, ductũ. Qui leges enim ſcribunt, incorruptè de rebus iudicãt, & ſine amore & odio, alijsq́; affectib. de unaquaq; re ſtatuunt. qui in fore de crimine, facinoréue aliquo ſententiã ferunt, à quo id cõmißũ ſit, ſciũt. Vix igitur poßũt integrè iudicare. eorũ enim quos amamus, flagitia minuimus: contráq; inimicorũ leues etiã culpas magnas facimus. Quod igitur in primis ualet, inquit, maximiq; momẽti ad hoc confirmãdũ eſt, quia exiſtimatio legislatoris, nõ eſt de reb. quæ in parte geruntur, præſentesq; iã ſunt, uerũ de futuris, & quæ in uniuerſo fiunt. Cũ aũt receptã lectionẽ retinuerim, quid uarietatis hoc in loco inuenerim, indicare nunc uolo. uerba nãq; illa, ὅτι περὶ τῶν πρόντων, à cunctis ſcriptis libris abſunt, nec ullum præterea eorũ ueſtigium eſt in uetere tralatione. Videbunt igitur accuratè ſtudioſi uiri, ex ingenio ne à recentiore aliquo illa reſtituta putẽt, an negligentia olim à librarijs omiſſa. quamuis enim planior recepta lectio ſit, antiquæ tamen quoque, ſi quis eam tueri uelit, locus eſſe poteſt. Quod enim in primis facit, ut integrius exiſtiment de rebus legislatores, quàm iudices, eſt quod de his, aut illis rebus in parte non ſtatuunt; ſed in uniuerſum. quamuis nonnihil etiam ad id ualeat, quod non de præſentibus, ſed de futuris rebus exiſtimant. Quare hoc quod maiorem uim habet in remouẽdis reb. q̃bus illi nõ deprauantur, ponere potuit; in oſtendendis autẽ quibus adiuuarẽtur, addi-

dit, exiſtimare illũ de reb. futuris, nõ de ijs quæ in uniuerſo fiunt tantũ. Ambab. aũt his reb. iã appellatis, infra utriq; parti reſpõdit, cũ officiũ ſenatoris, eiusq; qui ad multitudinẽ loqueretur exponẽs, declarãsq; cũ utraq; re impediri, inquit ipſum & de rebus quæ non ſunt, & perſonis quoq; definitis uerba facere atq; exiſtimare.

Ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι.) Duo tantum genera appellat, ac demonſtratiuũ relinquit, quod ſuprà quoq; feciſſe ipſum admonui. reſpõdet aũt omnis hic ſermo illi: omiſit enim illic quoq; demõſtratiui finẽ. Qui in deliberatiuo qd utile ſit, exiſtimat, ac de ea re ſentẽtiã dicit, nõ ſenator ab Ariſtot. ſed cõcionalis appellatur. cõſuerant enim ferè Græci, certè Athenienſes, in cõcionib. de rep. ſtatuere. Cicero pro Flacco: Græcorum autem totæ reſpublicæ ſedentis concionis temeritate adminiſtrantur.

Πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν.) His uitijs laborare iudicia, perſpicuũ eſt: ac multis ſæpe damno fuit, habere iudices parũ amicos. Declarat hoc quoq; Cicero pro Marcello elegantiſsimè, etſi de alijs iudicib. illic loquitur, qui exiſtimatores uerius appellarẽtur. Cõuenit aũt id quoq;, ac multo fortaſſe magis, his qui in foro ſedẽt, ac de litib. ſententias ferunt. Serui igitur (inquit) ijs etiã iudicib. qui multis poſt ſeculis de te iudicabunt, & quidẽ haud ſcio an incorruptius, quàm nos: nam & ſine amore, & ſine cupiditate, & rurſus ſine odio & ſine inuidia iudicabũt. Arbitror aũt intelligi hic debere ἐκκλησιαστὰς καὶ δικαστὰς, quos paulo antè appellauit, ut ſignificare uoluerit, qui in cõcione de rep. ſentẽtias dicũt, & in foro cauſas iudicãt, nõ ſincerè res iudicare, ſed perſonæ illorũ πάθει plerumq; hærere, quæ integrũ incorruptũq; de rebus iudiciũ facere ipſos nõ ſinãt. πρὸς οὓς igitur, ideſt, σὺν τῇ κρίσει ὧν: ut ad locutionẽ, qua prius uſus fuerat, redeat. Nõ amor uerò tantũ ac cupiditas, cæteræq; animi perturbationes iudices deprauant, ab eoq; quod rectũ eſt abducũt, ſed propriæ etiã, quod addidit, utilitates, ac cõmoda amicorũ, cognatorũq;. nã utile etiã reip. cõſilium repudiãt quãdoq; ciues, ſi rei ipſorũ priuatæ aduerſum eſt: neq; poſſunt ſeuerè in foro in alicuius ſcelus animaduertere, qui eidẽ culpæ affines ſunt. συνήρτηται, ſimul aptũ cõnexumq; eſt, & diligere, & quæ ſequũtur. Vt nec amor, nec odiũ, nec utilitas rerũ ſuarũ, ſeiũgi ferè poſsit ab illis, qui de reb. quæ factæ iã definitæque ſunt, ſtatuũt. Rarò enim cõtingit, ut quorũ illæ ſunt, aut nõ diligas, aut nõ odio habeas, aut nõ putes etiã quomodo de illis ſtatuas, aliquo modo tua intereſſe. Anteq̃ illæ fierẽt, aut cũ indefinitæ adhuc erãt, hi motus animorũ deprauare iudiciũ nõ poterãt. Cũ uerò iã eò uenerũt, ut factas uidere poſsis, et ad quas perſonas pertineãt intelligas, ſubitò animi noſtri cõmouẽtur, atq; in ipſis aut amor aut odiũ exiſtit, aut ſuorũ cõmodorum cogitatio.

Ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές.) Vt nullo pacto amplius ueritatẽ rerũ intelligere ac uidere iudices ſatis queant, his enim rebus impediuntur, ac proprijs utilitatib. occæcantur. ἱκανῶς addidit: ſignificare (ut opinor) uolẽs, nõ penitus ipſis lucẽ eripi, facultatẽq; earum rerũ aliquo modo intelligendarũ. Sed nõ poſſe ipſos ita affectos, plenè perfectéq; eas perſpicere, & ut muneri quod ſuſtinẽt, iudicandarum rerum cõuenire uidebatur. ἀληθὲς aũt æquum iuſtũq; ſignificare, planũ eſt. hic aũt (ut arbitror) intellexit nõ tã æquum, quãuis æquum etiã, quàm uim uniuſcuiuſq; rei, de qua iudicaturi ſunt, ac certũ iudiciũ de ea facere, quodq; ab omni errore alienũ ſit, uerũ uidere dixit. Sic etiã in 3. lib. de Rep. locutus eſt, cum haud diſsimilẽ huic ſententiã efferret: ἀλλὰ μὴν εἰσαγορευταί γε, ἐφ' ἑαυτοῖς οἱ ἰατροὶ ἐσόμενοι, ἄλλως ἰατροὺς, καὶ παιδοτρίβας γυμναζομένους, παιδοτρίβας, ὡς οὐ δυνάμενοι κρίνειν τὸ ἀληθές, ἀλλὰ τὸ κρινόμενον πόρρω τι ἀκριβῶν, οἱ πάθει ὄντες. θεωρεῖν aũt uidere quandoq; reddidit Cicero, ut in 2. lib. de Orat. cũ de Græcis ſapientiæ ſtudioſis loquens, inquit: Seſeq; & uidendi res obſcuriſsimas, & bene intuendi, & copioſe dicendi, rationem hominibus daturos pollicerentur.

Ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ, ἢ λυπηρόν.) Valet ἐπισκοτεῖν, tenebras afferre, & caliginẽ offundere alicui rei. quo uerbo elegãter uſus eſt Demoſth. in 2. Olynth. ſtatimq; quid intelligere uoluerit, alijs, trãslatis tamẽ & ipſis uerbis, explanauit: ἀλλ' οἶμαι νῦν ἐπισκοτεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν. αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι, καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. & Iſocrat. in oratione de Pace: Τοὺς δὲ πρὸς χάριν ῥηθὲν ἐπισκοτεῖ τῷ καθορᾶν ὑμᾶς τὸ βέλτιον. Tegit igitur occultátq; naturã rerum uoluptas, aut animi dolor, nec ſinit nos ingenij noſtri acumine uerè de illis exiſtimare. Cũ aũt ſinceram hãc huius loci lectionẽ eſſe putẽ, quomodo tamẽ in ſcriptis plurimis libris inuenerim, indicabo. ſunt enim plures in quib. ἐπισκοπεῖν legatur. quã ſcripturã etiã reddit uetus tralatio. id aũt eo libẽtius admonui, ut intelligatur, maculã in hac parte multis antea ſeculis inſediſſe. Integritas uerò receptæ inde etiã cognoſci poteſt, quod in eadẽ trãslatione mãſit, offuſis enim tenebris quæ antea præclarè cernebantur, amplius uideri nõ poſsunt.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν.) Hæc eſt repetitio quædã, clauſuláq; eorũ quæ ab eo iã dicta erãt, ut ipſe apertè narrat. cũ enim multis de cauſis ſuſpectã habeat fidẽ iudicũ, intelligatq; illos à uero abduci rebus qbuſdã, quæ legũlatores nequeũt deprauare, quæcũq; fieri poſsũt, ipſis eripere uellet, poteſtatiq; legũ latorũ cõmittere: uerũ quia nõnulla ſunt, quæ pertinẽt etiã ad magnitudinẽ rei exiguitatẽq;, nec nõ æqtatẽ aut iniquitatẽ facti intelligendã, de quib. legũlatores ſtatuere nõ poſsũt, hæc, quoniã ita neceſſe eſt, iudicib. relinqt. admonet aũt, ut ſuprà quoq; fecerat, ne plura ſint, quàm neceſsitas cogat: nã de illis laborare nõ oportet, facta, nõ facta ue res ſit: futura an nõ futura. hæc enim omnino poteſtati iudicũ permittẽda: neq; enim res patitur, ut legiſlator hæc prouideat.

Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν, οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον.) Si res, inqt, hoc pacto ſe habet, quæq; à nobis

diſputata

diſputata ſunt, uitio carẽt, ac rectè concluſa ſunt, dubiũ eſſe nemini poteſt, quum q de alijs reb. in artib. ſuis agunt, ea quæ extra propoſitã materiã ſint, pertractent. διορίζουσιν, explicant hic ualet: ut ſæpe ipſe loquitur. hinc enim deductũ eſt, quo paſſim utitur, διωρισμένων τόπων. id eſt, his reb. explicatis, perſcriptiſq;. nam diſtinguere etiã ſignificare hoc uerbũ, apertũ eſt: ipſum enim expreſſit (ut arbitror) Cicero, cũ in oratione in L. Piſonem inquit: Græcus primo diſtinguere, atque diuidere illa, quemadmodum dicerentur.

οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων, οὐδὲν δεικνύουσι.) Magiſtri enim, inquit, iſti dicẽdi, cũ rationẽ tradunt conficiendorũ exordiorũ, aut quæ narratio cæteræq; partes orationis requirant, docent, nihil aliud ſtudẽt, niſi ut iudicẽ aut quicunq; ille ſit, ad quẽ agi debet, ut res ipſorũ fert, efficiant: nihil aũt præcipiunt de argumentationibus, probationibuſq;, quæ artis participes ſunt. hæc (ut opinor) ſententia eſt huius loci. ποιόν τινα quod inquit, quodã modo affectũ ſignificauit: paſſim aũt ita loqui Ariſtotelẽ, cuncti, q in ipſius lib. aliquantulũ uerſati ſunt, nouerũt. homines enim ποιοί τινες ab eo appellantur, q his aut illis morib. præditi ſunt, aut ita conformatũ ingenium habent: et ut homines, ita etiã facta quæ ab ipſis proueniunt, quaſi eaſdem qualitates redolentia, ita uocantur.

τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός.) Errorem illorũ, ſeu calliditatẽ potius refellit, qui quod propriũ eſſet artis huius, relinquerent, & in alijs rebus, in quib. malitiæ illorũ locũ haberent, præcepta cõtererent. debebãt enim in probationib. artificioſis perdocendis ſtudium ponere, quibus cognitis oratores copia argumentorum abundarent: &, quod uerum robur eſt ipſorum, enthymematici fierent.

Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι· περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι, πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν.) Conſiliũ aperit ſcriptorũ artis, et unde fieret, ut relicto deliberandi genere, explicandæ rationi iudiciorũ illi totos ſe traderent, oſtendit. cum enim rationẽ dicendi ſe explanaturos eſſe demonſtraſſent, illaq; non minus uerſetur circa deliberationes, quã circa iudicia, cur in altera tantũ parte laborarent? Declarat etiã aliunde ipſos nullã cauſam id faciendi habuiſſe, niſi aſtutè agerent. relinquebãt enim pulchriorẽ partẽ, reiq; publicæ regendæ accommodatiorẽ, et ad humiliorẽ ſe conferebãt. In qua etiam re exponenda animaduertendũ, ipſum extenuare uoluiſſe partẽ rhetorices, quæ genus iudiciale tradit, cũ τὴν περὶ τὰ συναλλάγματα uocauit: quæ in pactis hominum, atq; ijs quæ priuatim cõtrahunt inter ſe, iudicandis, tenui negotio tota occupata eſt. Cauſa aũt huius rei eſt, q ea quæ tenebãt, nõ tã magnos fructus in deliberationib. quàm in iudicijs ipſis ferebãt. nec genus hoc dicendi tã malitioſum inſidioſumq; eſt: id enim infrà ſignificauit Ariſtoteles, cum inquit, ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου. &c. quæ pars huic reſpondet, & multis in medio poſitis hanc ſententiã abſoluit. Partẽ aũt artis, quæ quomodo ſententiæ dici in ſenatu et concionib. debeant docet, honeſtiorẽ ſpecioſioremq; eſſe putat: maiorẽ enim dignitatẽ habet, de pace belloq; agere, cæteriſq; publicis negotijs, quàm in litib. aut iudicijs, priuatiſq; alijs reb. occupari. Nam ſententia etiã ſua publica cõmoda procurare, atq; ea ſuadere quæ uniuerſæ ciuitati proſint, ſplendidius eſt quàm unius alterius'ue ſalutẽ ſuo ſtudio tueri. illa enim omnia pulchriora ſunt, quæ in plures redundant. Quod πραγματείαν appellat, hoc uerbo ſæpe utitur, atq; ita uocat opus accuratè confectum, ſiue potius quod adhuc ſub incude eſt, & fit: tractationemq; ipſam operis, & diligentẽ alicuius ſtudij explicationẽ. Initio Topic. ἡ μὲν πρόθεσις τῆς πραγματείας, inquit, μέθοδον εὑρεῖν. & quæ ſequuntur. Animaduertendũ, an Cicero cum in primo de Oratore inquit, Illud autẽ eſt huius inſtitutæ ſcriptionis, ac temporis, πραγματείαν exprimere uoluerit.

ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς.) Quia, inquit, nõ magno adiumento eſt in deliberãdi genere, quæ extra cauſam ſunt dicere, in quo ipſi multũ ualẽt: nec præſtat relictis proprijs rebus in illis manere, quæ extrà ſumuntur: et ſi aliquid prodeſt, et parũ prodeſt, multo minus quàm in altero illo genere dicẽdi.

Καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον.) Sed etiam id genus dicendi calliditatum uerſutiarũq; minus capax: neq; eæ malitiæ in eo locũ habẽt, quæ in litibus iudicijsq; adhibentur. quare hoc intelligentes dicendi magiſtri ſe ab eo remouent, et illuc ſe conferunt, ubi dolis, fallacijſq; ſuis latus campus eſt: in quibuſq; ſe exercuere, cũ magno fructu omnia explicant. In concione aũt, & in ſenatu uerba facere magis cõmune ac populare eſſe, inquit, quàm forenſem dictionem: apertior enim illic planiorq; eſt progrediendi modus, & q imperitos quoq; non ualdè latere poſſit. Ratio iudiciorũ nihil ſimplex aut ſincerũ habet: multiſq; ac prauis artib. inſtructa eſt: quib. peruertere fidẽ iudicũ ſolet. quare facile poſſunt illic fallacias praui oratores adhibere. Κοινότερον appellari, quod à multitudine quoq; atq; imperitis tractatur, teſtimonio etiã Ciceronis confirmatur, q in epiſtola quadã ad Atticũ, cũ de ſcriptis ſuis loqueretur, & ad quos ea mitteret, cogitaret (non pauci aũt familiares ipſius literati ſibi aliquid ab eo cupiebant) Græco hoc uerbo uſus eſt. Ad Dolobellã, Vt ſcribis, ita puto faciendum: κοινότερα quædam, πολιτικώτερα. faciendum certè aliquid eſt: ualde enim deſiderat.

Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνων· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὥς φησιν ὁ συμβουλεύων.) Hoc in genere, inquit, id eſt in deliberationibus qui audit, de ſuis ac proprijs reb. exiſtimat. quare cum ipſius res agatur, non ſe capi facilè patitur dolis ac fallacijs oratoris. omnia igitur hic rhetoris artificia irrita forent, ac ſubitò exploderentur. hoc ipſe intelligens, illud nõ aggreditur, & in aptiore ſibi genere cõmoratur. κριτὴν uocari ab Ariſtotele communi nomine, qui in cunctis generibus dicendi iudicat, atq; exiſtimat, aut de cauſa, aut de ſententia, aut de ingenio oratoris, infrà declarabitur.

Ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου δεῖν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις.) Quod in conſilijs ſat eſt, oſtendere rẽ ita ſe habere, ut ſuades i argumentiſq; confirmare ſententiã tuam utilẽ

reipublicæ

aliquã de omni ſyllogiſmo diſſerere uerum ſit, diligenter cogitandum eſt: et quæ ſis pars illa, quæ totũ hoc munus ſuſtineat, et ſola ſeiuncta à reliquis partibus, hoc conficiat. Libros aũt (niſi fallor) duos intelligit προτέρων ἀναλυτικῶν. ratio enim quam excogitauit, conſtituendarũ propoſitionũ, et quas formas, figuras'ue appellauit, conueniunt omnib. ſyllogiſmis: nec ullus eſt, qui ipſis nõ contineatur. diſcrimina multa poſtea illi à materia recipiunt. Ariſtoteles autẽ ipſe in 2. eorũ librorũ hoc docuit: ὅτι δὲ οὐ μόνον οἱ διαλεκτικοὶ καὶ ἀποδεικτικοὶ συλλογισμοὶ διὰ τῶν προειρημένων γίνονται σχημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ ῥητορικοί, καὶ ἁπλῶς ἡτισοῦν πίστις, καὶ ἡ καθ' ὁποιανοῦν μέθοδον, νῦν ἂν εἴη λεκτέον. Animaduertendũ autẽ ipſum hic totũ (ut ita loquar) corpus rationis, & uiæ quæ περὶ λόγους uerſatur, appellare dialecticã: contrà, ac alijs in locis facere conſueuit. plerunq; enim, quæ ex probabilibus concludit, dialecticam uocat.

Δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα.) Hæc eſt ἀπόδοσις illius ἐπεί, ut antea indicaui: ut'q; hoc traderet, illa prius explanauit. Nec quenquam turbet particula δὲ addita: quod enim ad ſententiam, uacat illa, et ornatus gratia aſſumpta eſt. multis autẽ locis ita loquitur. Sententia uero huius loci eſt: Qui naturã ſyllogiſmi didicerit, et facultatẽ habet perſpiciendi, ex quib. ille propoſitionibus, et quo pacto collocatis gignatur, hic nõ magno cũ labore ſibi magnã copiã enthymematũ comparabit: uel potius omnes alios facilè ſuperabit, qui ſine his præſidijs in oratorum caſtra uenerunt, et præcepta cõmunia illius artis audierint: parua tantũ in re hunc, tam egregiè munitũ, exerceri oportebit. nam ſi præter illa quæ maiore in arte, longo & aſſiduo ſtudio percepit, didicerit quod ſtratum habent enthymemata, & quæ diſcrimina inter ipſa & ſyllogiſmos ſunt, enthymematicus fiet.

Προσλαβὼν περὶ ποῖά τέ ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς.) Si præterea cognouerit circa quam potiſſimũ materiam oratorij ſyllogiſmi uerſantur: et quod inter hos et illos quib. utitur logica facultas, diſcrimen ſit. logicã aũt appellari, quæ etiam à conflandis ſyllogimis, ſyllogiſtica Græco uocabulo nominatur, rationẽ omnem diſſerendi, notũ eſt. Illa autẽ plures partes habet, quæ à materia, & propoſitionib. quas captant, uariantur: ut ἀποδεικτική, quæ reliquis exquiſitior eſt, pars illius eſt, & dialectica: nec nõ ea quoq;, quæ in tentandis excutiendiſq; illis manet, qui aliquã ſibi alicuius rei notitiã aſciſcunt. Sed ratio etiã, uiaq; conficiendarũ fallaciũ rationũ, quæ ſophiſtica uocatur. Hic aũt uidetur (quod ex ijs quæ adiungit, elicitur) meliorẽ, pfectioréq; illius partẽ intelligere, et quo reliquæ referũtur. propoſitũ enim philoſopho eſt uerũ inuenire, q demonſtratiua ſola præſtat: reliquæ enim probabili cõtentæ ſunt. nõ attingeret aũt ipſe illas, niſi utiles ſibi ad demonſtratiuã forent, ac cognitionẽ ueri adiuuarent.

Τό, τε γὰρ ἀληθὲς, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως ἰδεῖν.) Qui in logica facultate accuratioréq; in primis eius parte ἀποδεικτικῇ, uerſatus fuerit, cũ ea in uero inquirẽdo occupata ſit, uerũ in reb. perſpicere atq; indagare poterit. Quare cum ita inſtructus ſit, ac facultatẽ ueri inueniendi teneat, poterit quoq; aſſimile uero inuenire. dicendi enim ars ultrà nihil quærit: ac ſi nanciſcitur, q ueri ſimilitudinẽ habeat, eo utitur. ut autẽ hæc ars, ita reliquæ partes logicæ facultatis ſtudioſe captant, q probabile eſt, ac ſimulatũ deniq; adumbratumq; uerum: cũ demonſtratiua ſola uero inquirendo incumbat, ac eum finẽ habeat. δύναμιν autẽ hic nõ artẽ, diſciplinã ue accipio, ſed facultatẽ ingenij: Qui (inquit) tantum ingenio ualet, et ita animum in optimis cogitationib. exercitatũ habet, ut uerum uidere queat, hic etiã, q uero aſſimile eſt, uidere poterit, ac multo etiã minore cũ negotio poterit: q enim difficiliores res moleſtioréſq; cõficit, hic etiã procliuiores conficiet. multis hoc exemplis, cunctis in reb. uerum eſſe, confirmari poſſet, ſi res tam aperta cõfirmatione egeret. Quod opinionẽ meã (ut arbitror) adiuuat, ſupra etiã inquit, τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν. nihil enim aliud δυνάμενος ualet, niſi qui habet δύναμιν. inde igitur nunc adiunxit, τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως. Verbum hoc (niſi fallor) expreſſit Terentius, cũ Ἑαυτὸν τιμωρούμενον induxit Syrum ita loquentem, Qui uim tantam in me & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ.

Ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας.) Turbauit hæc ſententia quoſdã, qui animaduertebant contra eã multos ſtare, & auctorẽ etiã ipſum de eadẽ re alijs in locis aliter uideri ſentire. Democritus certè, ueritatem in profundo penitus abditã dicebat: Empedocles quoq;, Anaxa goras, et ueteres cũcti phyſici omnia tenebrarũ plena eſſe clamabant, nihil'q; prorſus à nobis uerè ſciri. Bene tamẽ ſemper exiſtimauit Ariſtoteles de hominũ genere: ac niſi malis opinionib. deprauatũ ſit, ſuoq; ipſum uitio, q optimũ in ſe habet, corrumpat, præclara efficere poſſe iudicauit. In primo quoq; libro de morib. ad Eudemũ, cũ oſtenderet, quomodo ratio illa tradenda foret: diceretq; uti etiam ad eas res probandas oportere ſenſib. iudicijſq; hominũ, q nõ parũ ualeat ad aliquid confirmandũ conſenſus, ſi nõ omniũ mortaliũ, bonæ tamẽ eorũ partis: addidit, habere ſingulos homines quippiã in ſe accomodatũ ad ueritatẽ indagandã, quãuis perfectè ipſam intueri, ac dilucidè alijs explanare nequeant. Verba ipſius hæc ſunt: ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. In poſteriore uero α Metaphyſices, cognitionem ueritatis partim arduam, partim procliuem eſſe dixit. Cuius etiã rei argumentũ eſſe uoluit, quòd nemo ipſam, ita ut res poſtularet, conſequi poſſet: neq; ulli ab ea penitus repellerentur: ac nullos ferè eſſe, qui non de natura rerum aliquid commodè dicere poſſint. Quemadmodum autem ſui ipſius perfectam cognitionem hominibus abſtruſit natura, ita perceptionem rerum humanarum, & de quibus oratores ferè agunt, facilem eſſe uoluit. Nam ſi uerba hæc ipſa attente audiemus, uidebimus ipſum cautè locutum:

& ita

& ita, ut ſi de omni etiam ueritate uerba feciſſet, reprehendi nullo modo poſſit. inquit enim: πεφύκασιν ἱκανῶς, A' natura ad ueritatẽ, quod ſatis eſſe poſſit, facti, inclinatiq; ſunt. aduerbio namq; ἱκανῶς, quamuis naturam hominum hic ornet, ingeniumq́; extollat, ſignificatur nõ perfecta, neq; exquiſita notitia: uim enim habet minuendi. In Metaphyſicis ſanè de accurata, certaq; cõtemplandarum rerũ ratione loquitur: cum hic potius communem uulgaremq́; cognitionem intelligat. Senſus autem huius loci (niſi fallor) hic eſt: Hoc etiã non parum adiuuabit, præter auxilium, quod capitur ex arte, quæ propoſitam habet ueri inuentionem, quod homines ſua ſponte, à natura bono hoc ornati, modicè apti ſunt, quod tamen huic rei ſatis ſit, ad uerũ ipſum inueſtigandũ, & multo maiore in parte rerum ueritatem conſequuntur: unde magis adhuc confidere poſſumus, oratorem non excluſum iri cognitione copiaq; probabilium, & ad perſuadendum accõmodatorum. Hoc enim uidetur prorſus ſignificare uoluiſſe, cum inquit, ἅμα δὲ. quaſi cum hoc coniunctum erit, & faciliorem hanc uiam reddet, quòd homines à natura facti ſunt ad uerum intelligendum. Eodem tempore, quod hanc rem non parũ intelligitur adiuuare, homines nõ abhòrrent à cognitione ueritatis: unde nullo modo deſperandum eſt, quin, quod huic arti neceſſarium eſt, non poſſit orator conſequi, intelligentiam probabilium, & ad fidem faciendam aptorum, quæ ueritatis ſpeciem, ſimilitudinemq́; habeant neceſſe eſt.

Διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν.) Quod hic in primis quæritur, quoq; in hoc ſtudio opus eſt, quis conſequã poſſit res probabiles: ad eaſq; adipiſcendas ita paratus ſit, ut nunquã illis excludatur, docet. Ita (inquit) ſe habere ad res probabiles, ut facile ipſas indagare queat, eſt illius, ab eoq; potiſſimum expectari debet, qui ad uerũ conijciendum captandumq́; aptus ſit. ὁμοίως enim quod ait, στοχαστικῶς intelligere debemus. Hoc autẽ logica facultate acquiritur: ope namq; ipſius uerũ intelligitur. Habemus igitur, qui præclarè quod quærimus, præſtare poſſit. Si in uerisimilib. igitur probabilibuſq; captandis multũ ualere uolumus, uiã illam, rationemq́; ueri cognoſcendi, teneamus neceſſe eſt: facultatẽ enim inde nanciſcemur, quæ mirificè nos etiam ad hæc inſtruat. Artẽ aũt dicendi, nõ πιθανὰ tantũ, ſed ἔνδοξα quoq; captare, atq; illis uti, planũ eſt. Id auctor infrà teſtatur, cũ inquit: οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει. & Aphrodiſienſis in primum Topicorum: cum enim Ariſtoteles dixiſſet, uti ad concludendum ἐνδόξοις, eſſe aut propriũ dialectices, aut ipſi ualde accommodatũ: non alienus fuit ab ea opinione optimus interpres, ut crederet, ob id ita locutum illum fuiſſe, quia ſciret, rhetoricen etiã huiuſcemodi quibuſdã ad eos quos uult perſuadendos, uti. Quæ autẽ ex opinionibus hominum iudicijſq; ſunt (ea enim ἔνδοξα uocantur) eadem etiam ad perſuadendum accommodata ſunt. Quomodo enim quod conuenit opinionibus hominum, & ab eorum ſenſibus non diſcrepat, non multum ualere debet ad fidem illis faciendam?

Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος καὶ οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν.) Colligit, quid longa hac diſputatione concluſum ſit. duo autẽ conſecta ſunt. declaratũ eſt, magiſtros dicendi totos occupatos eſſe in rebus extra rem tradendis. relinquebant enim, quod propriũ præcipuumq́; artis erat, & in rebus extrinſecis explicandis uerſabantur. Nec nõ cauſa demonſtrata eſt, cur relicta parte honeſtiore, in humiliore explicanda ſtudium omne ponunt. μᾶλλον enim ἀπονενεύκασι, quod inquit, hoc ualere manifeſtum eſt. Reſpondet enim ſuperiori loco, quem indicaui. nõ enim deſerunt penitus deliberandi genus, ſed magis ad rationem iudiciorũ docendã feruntur, & toto animo inclinantur.

Χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ ῥητορική, διά τε τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων. ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὑτῶν ἡττᾶσθαι.) De utilitate huius artis accuratè nunc agit. in primo etiam Topicorum, quibus rebus facultas illa ſcriptioq; utilis ſit, docuit: & optimus interpres Aphrodiſienſis eo in loco rectè, et ordine feciſſe Ariſtotelem demonſtrauit: nec debuiſſe ullo modo relinquere, quin antè, quàm rationem inueniendorũ argumentorum traderet, & in quib. ſedibus ac locis illa manerent cõmonſtraret, utilitatẽ ipſius oſtenderet. Qui ènim (inquit) fructus, quos capere inde poſſunt, didicerunt, alacriores ad præcepta illa capeſſenda fiunt. Ad ignominiã igitur declinandã ualet cognitio artis dicendi: in magnas enim ſæpe ac iuſtas reprehenſiones inciderent, qui facultatem eam non haberent. cum enim (inquit) ſua ui ueræ ac iuſtæ res meliores ualentioreſq; ſint, quàm contrariæ, ſi quis huiuſcemodi cauſam haberet, ac infans eſſet: idemq; apud eos iudices cauſam diceret, qui, quales plurimi ſunt, non ueritatẽ ſpectarent, neq; ut æquũ erat iudicarent, ſed ab eloquentia aduerſarij abriperentur, neceſſariò inferiores illæ ac uictæ è iudicio diſcederent. Hoc autẽ turpe admodũ eſt, et reprehenſionem meritã habet, nõ poſſe ueritatem ius ſuũ tua culpa tueri: et quamuis bona cauſa ad te delata ſit, non ita illã tractare, ut uis probitaſq; ipſius intelligatur. ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται. Niſi rectè exerceantur iudicia, niſi uerè expendantur cauſæ, ac de reb. illic, ut oportet, ſtatuatur, neceſſe eſt res ueras et æquas uinci à falſis, et iniquis, opera eorũ iudiciorũ. δι' αὑτῶν enim intelligo, κρίσεων: aliter enim ipſis non opus foret eloquentia, nec ſuperarentur unquam in contentionibus, à contrarijs: ſed ne iudicib. quidẽ corruptis, tam grauem plagã acciperẽt, niſi à patronis proderentur, qui ob infantiam non poſſint ipſis opitulari, et eorum bonitatem iuſq; tueri. Poſſet etiã exiſtimari, δι' αὑτῶν cum inquit, ἐναντίων accipi uoluiſſe: quo ipſo uerbo antea uſus fuerat: id eſt, per contraria eorum, ut res falſas & iniquas intellexerit.

Τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως.) Hoc reprehenſione dignũ eſt, ac turpitudinem magnã in ſe habet, tuo

uitio ueras

uitio ueras & æquas res imbecilliores reddi, ac proſterni: &, quod à natura habeant, non poſſe ab omnibus impetrare: ieq; huiuſcemodi eſſe turpe eſt, ut cũ tam bonã cauſam habeas, non ita illam tractes, ut probitas illius præſtantiaq; intelligatur.

Ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας.) *Secunda, qua probat utilitatẽ artis, ratio. Qui (inquit) grauem aliquam ſcientiam haberent, eiuſq; præſidio ſe ab omni negotio liberare poſſe putarent, ac facilè quod uellent, omnibus perſuadere, non intelligunt perſonas iudicum: neq; apud quos uerba facturi ſint, cogitant. quæ enim exquiſitè à ſcientia quapiam accepta dicuntur, percipi ab imperitis hominibus non poſſunt: ſed ingenijs excultis indigẽt, & quæ principia illius ipſius ſcientiæ nouerint. nec unquam fidem faceret, qui ſubtiliter, atq; è præceptis alicuius ſcientiæ apud rudes homines diſputaret: ſed oportet peruulgata ratione uti, & argumentis, quæ ex cõmunibus ducta cõſtructaq; ſint.* λέγοντας ἀπ' ἐκείνης, *ducentes inde argumenta: inſtrumento aliquo exquiſitæ illius ſcientiæ utentes, indéq; auxilium petentes. acuta namq; illa ratio tota relinquenda eſt, nec fructũ ullum fert, ſi apud tales dicas.*

Διδασκαλίας γάρ ἐστιν, ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος. τοῦτο δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους.) *Cum imperitis non poſſe eruditè & ſubtili quadam ratione agi, antè dixerat: cuius rei cauſam nunc reddit: Quæ enim à ſcientia aliqua proficiſcitur diſputatio, munus operáq; doctoris requirit, non ſtudio oratoris contenta eſt. & ita agit magiſter, qui diſcipulis præcepta alicuius artis tradit. Quare nec facultatis hoc oratoris eſt, nec commodè etiã à doctore aliquo illic apud eos tractari poſſet: huc igitur confugere neceſſe eſt, & præcepta huius artis, ut ab illis intelligaris, perdiſcere.*

Ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν, περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως.) *Vt in Topicis etiã, inquit, diſputauimus, ubi docuimus, quomodo cum multitudine ac imperitis hominibus congredi oporteret: & quam uiam tenere deberet, qui agere cum iјs uellet, ac quod ſtuderet ipſis perſuadere. Quid* ἔντευξις *autem ſit, Alexander docuit. cum enim Ariſtoteles de utilitate Dialectices agens,* πρὸς τὰς ἐντεύξεις *etiam illam utilem eſſe dixit, inquit,* ἐντεύξεις *eſſe congreſſus, quos ipſe* συνουσίας *uocat. Cicero ſanè congreſſus, colloquiaq; appellauit. In quæſtionibus Academicis: Qui uerò clarorum uirorum, aut tacitos congreſſus, aut ludicros ſermones, aut rerum colloquia leuiorum. Et in Philipp. 12. Nempe in Antonij congreſſum colloquiumq; ueniendum eſt. Plutarchus in Alcibiade, ubi narrat eum, cum reipub. iam tum adoleſcens ſe dediſſet, nullo negotio reliquis ſuperatis oratoribus certamen ſibi inſtituiſſe cum Phæace quodam, & Nicia, tradit Phæacem fuiſſe* ἐντευκτικὸν ἰδίᾳ: *quod in congreſsibus hiſ, priuatiſq; colloquijs multum ualeret, ac loqueretur illic ſatis aptè ad fidem faciendam: eundem tamen naturæ uitio non potuiſſe ualde ferre concionum contentiones, quare in facultate dicendi longe inferiorem fuiſſe acerrimo illi & eloquentiſsimo iuueni.*

Ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν.) *Dicendi ſtudiũ hunc quoq; fructũ fert, quòd cũ deceat nos in utranq; partẽ poſſe diſputare, & cõtrarias res dicendo perſuadere, à nulla alia arte id accipere poſſumus. ſolæ enim ex omnibus rhetorice ac dialectice hoc præſtant, & circa cõtrarias res uerſantur. oportere autẽ nos eã facultatem parare, ut utrunq; commodè facere poſsimus, docet. Huius uerò rei mirificus ipſe doctor fuit, & hanc diſciplinã ſtudioſè tradebat ſuis auditoribus, ut de omnibus rebus in utrãq; ſententiã poſſent copioſè dicere. Seruare uerò id diligenter ipſum in omni hac ſcriptione, manifeſtũ eſt. locos enim indicat, unde promãtur argumenta ad quãlibet rẽ & confirmandã, & refellendã. Moris autẽ huius Ariſtotelei mentionẽ quoq; Cicero fecit, & in 3. libro de Oratore ad Q. Fratrẽ, & in Oratore. cũ autẽ id nõnullis prauũ ſtudiũ uideretur, docere ſcilicet uiam qua res ueræ iuſtæq; labefactentur, purgat nunc hanc rem: nam male aliquando etiam ipſum ob id audire ſolitum, declarat uox Alexandri regis, qui cum Caſſandrum Antipatri filium hanc arripere uiam uideret defendendi abſentis patris, & à cõtrario argumentum ſuum, quo illum culpæ affinem indicarat, refellere, cognito artificio ſubridẽs, inquit: Hæc aſtuta illa & fallax ratio Ariſtotelis eſt; in utranq; partem argumẽtandi. Tota res à Plutarcho in Alexandro ad extremum libri, diligenter exponitur.*

Καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς.) *Vt in dialecticis ſyllogiſmis fit: id enim in diſputationibus tunc frequentabatur, & in uſu omnium erat: quod copioſè oſtendit Aphrodiſienſis in primum librũ Topicorũ, ubi diligenter expendit quid ualeat, quod illic inquit Ariſtoteles, Topicã utilẽ eſſe* πρὸς γυμνασίαν. *Cum enim duobus modis id accipi poſſe tradat, poſterior declaratio totam hanc rem continet: docetq; conſuetudinẽ fuiſſe ueterum in utranq; partem argumentari, quam exercitationem ſignificare illic potuerit Ariſtoteles. narrat enim eruditos uiros in congreſsibus ita olim agere ſolitos, quæſtionem ſcilicet aliquam ponere, ac quid ex utraq; parte inuenire potuiſſent, dicere: confirmantes probabilibus argumentis, euertenteſq; quod poſitum foret. quòd ſedulo faciebãt, ut ingenia exercerent, excitarentq; uim excogitãdi facilè argumenta, ad uerum poſtea ſubitumq; eorum uſum.*

Οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν.) *Non eo conſilio (inquit) ut utrunq; faciamus. neq; enim malas cauſas ſuſcipere debemus, & contra æquũ ac iuſtum pugnare: nec ſi poſſemus etiam, quod falſum improbumq; eſt, perſuadere, id facere uelle debemus. uerũ ut uim huius rei modumq; intelligamus, & quomodo malæ res prauæq;*

probari poſſint, exploratū habeamus: huius enim quoq; rei cognitio facultasq; præclara eſt. Sed aliud etiam ad eorum cognitionem nos inuitare debet, ut ſi quis iniuſtè improbeq; prauis illis atq; fallacibus rationibus utatur, reprehendere illas ac confutare poſſimus. Immutatus eſt ordo uerborū in antiquiſſ. exemplari, quem ſequitur etiam uetus tralatio: ita enim habet, ἐν δικαίᾳ τοῖς λόγοις αὐτοῖς. Animaduertendum autem, an exigua hæc uarietas, uim etiam ſententiæ aliquantulū uariandæ habeat, atq; intelligi debeat. Si non iuſtæ probeq; aliquis eo utatur, perſuadeatq; quæ deteriora ſunt, nos eaſdem illas rationes, argumentationesq; ſequētes, diſſoluere poſſimus, quod ab illis prauè confirmatum ſit. intelligo (inquam) ut uerba hæc τοῖς λόγοις αὐτοῖς, inferioribus hæreant, & à ſuperiore ſententia interpunctione ſeiungi debeant.

Τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται.) Propriū harum artium eſſe, ut argumentis rationibusq; res contrarias confirment, nec expectari hoc ullo modo poſſe ab alia ulla arte tradi. nulla enim eſt quæ ſtudium in hoc ponat, ac inſtrumenta habeat, quibus id moliri queat: ſed in eo præcipuè probando ſunt occupatæ, quod ipſarū finis eſt, & quò earū cuncta præcepta referūtur. ſtatim aūt hoc uerū eſſe docet.

Ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων.) Ambæ nanq; non magis in hanc, quàm in illam partem inclinatæ ſunt: ſed muneris ſui eſſe putant, utrunq; cōmodè poſſe præſtare. nec enim labem aliquam ſuſcipit ratio dicendi, ſi contra æquum ac iuſtum quempiam armauerit: nec differendi quoq; rationi nota inuritur, ſi quomodo ueritas labefactari poſſit, aperuerit. ſed etiam ratio dicendi eandem rem nunc honeſtam, nunc turpem eſſe defendit: nunc utilem, nunc detrimentoſam: nunc æquam, nunc iniquam, ut tempus ipſius poſtulat. ualde autē appoſitè inquit, ſimili modo ipſas uerſari circa res cōtrarias. qui enim ſcientias tenent, & ſi ipſi quoq; contrariorum cognitionem habent, finis tamen ipſorum, σκοπὸς que eſt, (niſi ab officio ſuo diſcedere uolunt) alterum contrariorum: quod definitè melius eſt. medici enim finis eſt, ægrotum ſanare: aliptæ, bonam corporis habitudinem inducere: aliorum uerò, alius definitè præſtantius ac melius contrariorum eorum circa quæ uerſatur. intelligentia nanq; illa contrariorū, qua præditi ſunt, nō quæritur primò ab ipſis, ſed conſequitur notionem eorum quæ ipſos inſtruunt, ac tales reddunt: comitatur nanq; cognitioni eorum, quæ efficiētia ſunt bonæ ualetudinis, intelligentia inducentiū morbos. Dialecticus uerò atq; orator eodem pacto affecti ſunt erga ambo: propoſitumq; habent diuerſis tēporibus probare atq; oſtendere contraria.

Τὰ μέν τοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει.) Ipſæ tamen, inquit, res in quibus uerſantur, naturam eandem non habent, neq; eas imitantur: melior enim ſemper pars facilius defenditur, & maiore copia argumentorum abundat. Paratus ſanè accedit dialecticus & orator ad uerum rectumq; defendendum, &, ſi opus fuerit, pro contrarijs etiam uterq; fortiter ſtabit. multo tamen magis laborabunt, ſi patrocinium hic praui, ille uerò falſi ſuſceperit: uera enim melioraq; facilius hæc ad perſuadendum aptis argumentis; illa uerò ſyllogiſmis ſua ui cōfirmari poſſunt. Animaduertenda uerba Ariſtotelis, quam appoſitè locutus ſit. nam ἀληθῆ ad dialecticam pertinent, βελτίω ad oratorem: idem etiam ſtatim cuſtodiuit. συλλογιστότερα nāq; ad uera illa, artemq; dialectici: πιθανώτερα uerò ad βελτίω, munusq; oratoris, manifeſtò pertinent.

Ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν.) Vt generatim nunc, non exquiſitè loquamur. Intelligit autem, cum culpa aliorum non eſt: contra enim quandoq; ſe res habet. Homines nanq; deditos uoluptatibus oratio, quæ corporis uoluptatem laudaret, facilius perſuaderet, quàm quæ temperantiā commendaret: & res quoq; quædam falſæ, magis probabiles multitudini, quàm ueræ.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν, μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ.) Hoc quoq;, inquit, ad hoc ſtudium nos cohortari debet, ne rem ſtultam, abſurdamq; penitus committamus: ſi enim homini turpe eſt, non poſſe ſibiipſi corpore opitulari: quomodo nō eidem turpe eſt, non poſſe uti præſidio orationis? oratio enim magis propria hominis, quàm uſus corporis eſt. ſoli enim ipſi oratio præbita à natura eſt: corporis utilitates cōmunes illi ſunt cū cæteris animantibus. Qui igitur uim ui depellere nō poteſt, quod eſt corporis, paſſim deſpicitur: ignauusq; meritò habetur qui inferior eſt facultate dicendi, nec reſiſtere poteſt accuratæ alterius orationi, quomodo non & ipſe contemnetur?

Εἰ δ' ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων.) Sciebat Ariſtoteles, multos dicendi ſtudium damnare, quod eloquentes nonnulli ac diſerti homines & poſſent & ſolerent magna detrimēta rebuſp. afferre: quod ipſe purgat, ac non rei uitium eſſe, ſed hominū, qui peruerſe hac præclara arte uterentur, docet: oſtenditq; demum falſam & improbam hanc criminationem eſſe. Ciceronem quoq;, & Quintilianum de hoc diligenter diſſeruiſſe, & ab hac infamia, oratorum ſtudium defendiſſe, notum eſt. Si quis (inquit) obijceret magna incommoda importaturum eſſe, qui iniuſtè uteretur hac facultate rationū parandarum, dicendiq;: quare periculoſum eſſe, hanc artē tradere, ſæpeq; illam malo eſſe: huic facile occurri poteſt. quod enim aduerſus eam promit, contra omnia alia bona, ſi quis uellet, iactari poſſet. Vt igitur illis nihilo minus comparandis incumbimus, ita & hæc ſtudioſe perdiſcenda eſt. Qui autem alia principia ſuæ diſciplinæ habebant, aliterq; ac Peripatetici facerent, bonum ac malum capiebant, Stoici homines, hoc argumento negabāt, quæ infra appellat Ariſtoteles, bona: quod malè ſtulti ipſis uterentur. Argumentationem ipſorū ponit

Plutar-

Plutarchus in commentario, quem illis infenſiſſimus, στωικῶν φαυλισμάτων inſcripſit. Quo enim (inquit) & probè & improbè licet uti, hoc aiunt illi neq; boni, neq; mali naturam habere: diuitijs uerò, & bona ualetudine & corporis uiribus improbè utũtur omnes ſtulti: quare nullum eorũ bonũ eſt. Vt planũ autẽ mediocriter eruditis eſt, bona illa aut corporis, aut externa Ariſtoteles uocabat: nec prauitatẽ hominũ, qui ipſis peruerſe uterentur, poſſe naturam eorum cõmutare credebat. Quare facultatẽ dicendi, quæ eandẽ naturã habet, uult bonũ exiſtimari. De omni quoq; hac re copioſè eleganterq; diſputauit Iſocrates initio eius libri quẽ inſcripſit Nicoclẽ, ubi uitia hominũ qui perperã ijs bonis utãtur, & ipſe id fieri dicens, iiſdem penè uerbis quibus Ariſtoteles hic uſus eſt, ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους ψέγειν οἳ τοῖς ἀγαθοῖς κακῶς χρῶνται. Quod uerò uirtutẽ excipit, hoc ualet: uirtute enim nemo malè uti poteſt: cunctaq; quæ inde proueniũt, recta ſunt, nec detrimentũ ullũ afferũt. quod Cicero etiã in Partitionibus ſuis docuit, qui de præclaris his animi habitibus loquẽs, inquit: A quibus ut quæque res geſta eſt, ita ſit honeſta neceſſe eſt, ſummeq; laudabilis.

Καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας.) Quo illi lædere dicendi artem & abijcere ſtudebant, communiter, inquit, dici poteſt contra omnia, uno tantũ excepto, bona: præcipuè autẽ cõtra ea, quæ maximas utilitates præbẽt mortalib. ut robur corporis, bona ualetudo, diuitiæ, ars ducẽdi exercitũ. Ope namq; harũ aliquis ſi bene ipſis utatur, magna adiumenta, ſi malè, ingentia mala alijs afferet. Quis autem hæc è numero bonorũ eſſe negabit?

Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορική.) Quid à ſe adhuc cõfectum ſit, antequam aliud aggrediatur, breui repetit: eſtq; omnis hæc pars tanquã enumeratio quædam. Planũ igitur iam factum eſt (inquit) non eſſe neq; unius certi definitiq; ſtrati artem dicendi, quã etiam naturã habet differendi ratio, hocq; ipſi cum ea cõmune eſt: & præbere præterea ipſam ex ſe magnas utilitates, perſpicuum eſt. γένος aũt hic appellat, ut ſæpe facere conſueuit, materiã ſtratã alicui arti, ut in fabrili arte ligna ſunt, in medicina corpora hominum, & in rebus omnibus mortalibus quã uocat primam materiam.

Καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον.) Præterea exploratũ eſſe debet, officiũ ipſius non eſſe perſuadere, ſed uidere quæ ad perſuadendum apta ſunt in unaquaque materia, & nihil ipſorũ relinquere. quod ſi præſtiterit, quãuis exitus triſtis fuerit, meritò reprehẽdi illa nõ poterit. Declarare igitur uoluit artẽ hãc στοχαστικὴν eſſe, diuerſumq; officium à fine habere: fortaſſeq; aliquos inſimulare, qui oportere ipſam perſuadere, propriumque munus hoc eius eſſe, tradiderant, non bene illius natura percepta. Artium autem quæ coniecturis nituntur, eamq; ob cauſam στοχαστικαὶ à Græcis appellantur, partes ſunt, omnia quæ in poteſtate ipſarũ ſunt, ut propoſitũ conſequantur, efficere. Finis uerò eſt, illud ipſum adipiſci: quod ut obtineant, omnia quæ referũtur ad eum, moliũtur. Exiſtimãtur enim illæ officio ſuo ſatisfeciſſe, ſi nullã rẽ omiſerint earũ quæ ad ipſas pertinent: præceptaq; omnia artis impleuerint, quicunq; euentus rerum earũ fuerint. Quia egẽt etiã multis alijs quæ in arte poſita nõ ſunt, ut finem, quẽ optãt, conſequantur. Nec nõ, quia quæ arte ſiunt, & ipſa neq; certa & definita ſunt, nec ſemper earundẽ rerũ ſunt efficiẽtia. de qua re ſubtiliter eruditeq; diſputauit Alexander Aphrodiſienſis in 2. libro ſuarum Quæſtionum. Sed Cicero quoq; diligenter hoc tradit initio primi libri de Inuentione, inquiẽs: Officium autẽ eius facultatis uidetur eſſe, dicere appoſitè ad perſuadendũ: finis, perſuadere dictione. Animaduertendũ uerò accuratè, an Quintilianus in hoc lapſus ſit: putaueritq; nullum eſſe diſcrimen inter officium ac finem, cum tantopere illa diuerſa inter ſe ſint. Suſpicionem certè in animo eruditorum gignere poteſt, ne ita ſenſerit, cum in 2. libro de fine huius artis diſſerens, inquit: Hi ferè aut in perſuadendo, aut in dicendo appoſitè ad perſuadendũ, poſitum orãdi munus ſunt arbitrati. Et infrà etiam addit: Cicero pluribus locis ſcripſit officiũ oratoris eſſe, dicere appoſitè ad perſuadẽdũ. in Rhetoricis etiã finẽ facit perſuadere. Neq; enim ſi rectè aliquis, ſuoq; ipſorũ intellectu hæc uerba capiat, reprehẽdi Cicero poteſt, aut incõſtãs uideri, qui diſtinxit ea quæ diuerſa natura erãt. Et ſanè ſi finis eſſet huius artis quẽ Quintilianus putauit, idẽ eſſet munus oratoris ac finis: probat enim è multis eũ finẽ, qui tradit eſſe illã bene dicẽdi ſcientiã. Si igitur propoſitũ illa habet bene dicere: qui benè dixit, officio ſuo ſatisfecit: quod tamen à natura artiũ στοχαστικῶν alienũ eſt. ipſe tamẽ illã ſcientiã appellat, nõ artẽ. In ſciẽtijs aũt artibusq; exquiſitioribus, qui nihil in illis tractãdis peccauit, & quæcũq; illæ præceperint, diligẽter ſeruauit, fine excidere nũquã poteſt.

Καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις.) Quod etiã uſu uenit alijs omnibus in artibus, quæ ſcilicet coniecturis utuntur: ipſe tamẽ id exemplo unius declarat, medicinæ inquã. medici enim nõ eſſe officiũ, ait, quemlibet ægrotantẽ morbo liberare, ualẽtemq; reddere: ſed eò uſq; rẽ perducere, quò uis malignitasq; morbi patitur. cũ poſſint etiã rectè atq; è præceptis artis curari, qui bonæ integræq; ualetudinis compotes fieri nullo pacto queũt. Intelligi aũt hinc quoq;, ut ex alijs multis locis, poteſt, quàm ſtudioſus Attici ſermonis Ariſtoteles fuerit. ὑγιᾶ enim, inquit, conſuetudinẽ eius ciuitatis ſeruans. Alij namq; Græci accuſandi caſu ὑγιῆ aiunt. In 8. etiã libro Topicorũ idẽ ſecutus, ἀνυγιᾶ inquit: cũ communis ratio loquendi alia illa littera caſum hunc eius nominis terminaret. Quod autẽ hic præcipit, idem paulo diuerſis uerbis in primo libro Topicorum tradidit: ἕξομεν δὲ τελέως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν,

ὥσπερ οὐδὲ ἐν ἰατρικῇ, καὶ ἰατρικῆς, καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. Nam quod ad medicũ pertinet, Quintilianus quoq; idem expoſuit. Et medicus ſanitatẽ ægri petit, ſi tamẽ aut ualetudinis ui, aut intẽperantia ægri, aut alioue quo caſu ſumma nõ contigit, dum ipſe omnia ſecundũ rationẽ fecerit, medicinæ fine nõ excidet. Peccauit tamen, quod medicũ qui cuncta ex arte, ipſiusq; præceptis egerit, fine medicinæ caſurũ non dixit: quamuis ægrotũ non ſeruarit. fine enim omnino excidet, officio nõ excidet. Finis enim eſt, ſalutẽ afferre ægroto, morbumq; depellere. non uidetur igitur cognitũ habuiſſe diſcrimẽ, quod eſt inter finem & officium. Animaduertendum autem eſt, artes quas hic intelligit, eſſe ϛοχαστικὰς, & in coniectura poſitas. Huiuſcemodi enim illæ ſunt, in quarum poteſtate poſitum non eſt finem ſuum conſequi, ſine auxilio rerum externarum.

Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς τό τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν.) Debet hic quoq; (ut puto) ἀπὸ κοινοῦ intelligi, φανερόν ἐστιν. & hoc etiã perſpicuũ eſt, eiuſdẽ officiũ eſſe, pſpicere id, qđ uerè πιθανόν eſt, et id qđ umbrã imagineq; illius retinet. nõnulla uerò eſſe in ſtudio dicẽdi apta ad fidẽ faciendã: alia uerò quæ cũ eã uim nõ habeant, huiuſcemodi tamen & ipſa uideantur, conſtat. Hoc autem quoq; in dialectica inuenitur: cognitum enim illa habet & ſyllogiſmum, & qui ſyllogiſmi effigiem habet. Perſuadibile Quintiliani uerbũ eſt. Cicero nanq; πιθανόν appellat, quod eſt ad perſuadendũ accommodatum, aut quod ualet ad faciendam fidem. In epiſtola etiam quadam ad Atticum græco uerbo uſus eſt. Perſuadibile autem Quintilianũ uocaſſe, quod uim habet eam ut perſuadeat, exiſtimandũ eſt. Quod enim uerbum hoc latinum ualere uidetur, pronum ad fidẽ habendam, & ita factum ut facil' perſuadeatur, hic locum non habet. Et eo ſenſu non cepiſſe Ariſtotelem πιθανόν, planum eſt. nam inueniri quoq; in hac arte ſophiſticam quandam, quæ doloſe agat, & arripiat quæ ſpeciem tantum habeant πιθανῶν, conſtat. ad extremum enim ſecundi horũ librorũ Ariſtoteles, ſedes etiã indicauit fallaciũ enthymematũ. Qui igitur illinc argumenta promet orator, ſophiſtã imitabitur. nec enim ſi uerè ſpectentur, apta illa erunt ad perſuadendum: quãuis imperitis rudibusq; huiuſcemodi uideãtur. Cicero de utraq; arte idẽ tradidit, cognouitq; & dialecticã & rhetoricã habere, quæ ipſas falſo imitarentur, atq; illæ ipſæ uideri cuperẽt. hæc enim eius uerba ſunt in Partitiõib. Vt illã diſputãdi prudentiã, cõcertatio, captatioq; uerborũ: et hanc oratoriã uim, inanis quædã profluẽtia loquendi.

Ὁ γὰρ σοφιστικὸς, οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει.) Intelligebat futuros qui huic ſententiæ aduerſarentur, quod munus eſſe dialectices protuliſſet, et uerũ & falſum ſyllogiſmũ contemplari. Ne ſibi igitur illi moleſti ſint, quod dicturi erant, præripit: docetq; falſo ſentire omnes eos qui crederẽt fallaces cõcluſiunculas, quib. uterẽtur ſophiſtæ, incognitas eſſe dialectico. nõ minus enim illæ dialectico quã ſophiſtæ cognitæ ſunt. hoc tantum inquit inter ipſos diſcrimẽ eſt, quòd hic poteſt ipſis uti, & non utitur: ille & poteſt, et libenter utitur. improbat enim uſum illarũ dialecticus: ſophiſta utilẽ ſibi ſentit, ac ſummo ſtudio eas captat. Vt hic aũt ſophiſtam nõ ex facultate, ſed electione uitæ ſpectari, ita in quarto libro de Moribus ad Nicomachũ glorioſum hominẽ uentoſumq;, quẽ Græci ἀλαζόνα uocant, ex iiſdẽ rebus intelligi tradit. Iiſdẽ enim uerbis quib. hic utẽs, inquit, οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. Varietatis uerò hoc inueni in antiquiſſ. lib. quod nõ, ὁ γὰρ σοφιστικὸς in eo legitur, ſed ἡ γὰρ σοφιστική. Vetus quoq; tralatio lectionẽ hãc ſequitur. Si uera aũt illa eſt, uidetur habitũ ipſum, pro eo qui cõpos ipſius eſt, cepiſſe.

Πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην.) Nõ parũ ſimiles inter ſe hac etiã parte ſunt dialectice & rhetorice, modicũ inter ipſas tantũ diſcrimen uerſatur: quod in facultate dicendi, qui didicit fallacibus uti argumẽtationibus, et ſciẽtia cõtentus uſum illarũ reformidat, nomine non diſcrepat ab eo, qui ſtudio iudicioq; illas ſectatur: ambo enim oratores appellantur. ἐπιστήμης aũt nomine hic manifeſtò abuſus eſt Ariſtoteles, ut multis alijs locis fecit. neq; enim harũ rerũ uera ſcientia eſt, ſed cepit ἐπιστήμην pro cognitiõe & intelligentia.

Ἐκεῖ δὲ, σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν.) In differendi aũt ratione nominib. etiã diſtincti ſunt: qui enim ſtudio fallendi tenetur, ſophiſta uocatur: dialecticus uerò nõ ex uoluntate iudicioq;, ſed ex facultate penditur: præditũ nãq; illum poteſtate ipſa oportet eſſe. electionamq; ſola dialecticũ nõ reddit. Sophiſtã uerò eſſe uoluit Ariſtoteles, qui quæſtus ſtudio captus, uideri ſapiẽs uellet. in libro enim περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων inquit, καὶ ὁ σοφιστὴς χρηματιστὴς ἀπὸ φαινομένης σοφίας, ἀλλ' οὐκ οὔσης. Cicero inanis gloriæ cupiditatẽ addidit. in Lucullo: Sophiſtæ appellãtur hi, qui oſtentatiõis aut quæſtus cauſa philoſophãtur. Qui finẽ igitur ſophiſtæ ignoraret, bene plerũq; de illo exiſtimaret: ſciẽtiã enim rerũ optimarũ præ ſe fert, nec tamẽ eas aut uerè ſcit, aut ſcire etiã laborat, ſimulata ipſarũ cognitiõe cõtentus. In eodẽ aũt genere ille ſtudiũ ſuũ ponit: in quo nõ dialecticus ſolũ, ſed etiã philoſophus uerſatur. ut in 3. li. τῶν μετὰ τὰ φυσικῶν ipſe narrat: quo in loco diſcrepare ipſum à primo philoſopho electiõe uitæ, ut hic à dialectico, oſtendit.

Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν.) Cum & propoſitũ huius ſcriptionis, & utilitatẽ ipſius artis oſtendiſſet, abſoluto omni procœmio, tẽpus iam eſt, inquit, de ipſa re agere: ac uiam rationemq; ipſius tradere: docere inquã, quomodo. quibusq; tanquam inſtrumentis utentes, conſequi poſſimus ea quæ nobis propoſuerimus: id eſt, perſuadere iis qui audiunt, ea quæ uolumus in ſingulis generibus dicẽdi: ſiue innocentẽ quempiam eſſe probare ſtudemus in defendendo, ſiue improbum & inutilem ciuem in accuſando.

Πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς, ἀφορισάμενοι αὐτὴν τί

ἐστι, λέ

ὄντα, λέγωμεν τὰ λοιπά.) Quamuis multa iam, quæ ad rem pertinerent tradidiſſet, naturam tamen ipſius adhuc nõ expreſſerat. nunc de ea ueriore initio facto, rur ſus dicere aggreditur. ἐξ ὑπαρχῆς autem alijs in locis ſæpe protulit, ut in libris de Rep. Διὰ γὰρ τὸ μάζους γεωργίας πολὺ τὰς πόλεις τῶν ἐξ ὑπαρχῆς. Quàm initiò condendarum urbium, quàm illæ quæ priſcis temporibus ædificatæ ſunt.

Ἔστω δὴ ῥητορική, δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν.) Ponamus, inquit, artem dicendi huiuſcemodi eſſe. definit enim naturam ipſius his uerbis: Sit inquã rhetorice facultas uidendi in ſingulis rebus, quod illic eſt aptum ad fidem faciẽdam. qui enim perſpicere poterit in qualibet cauſa, quicquid illa habet ad perſuadendũ accõmodatũ, hic erit orator. neq; enim ſtudio ipſe ſuo efficere poteſt, ut res quæ non multa habent ad ſe confirmandas apta, ipſis abundent: ſed ſatis eſt, ut quæ res patitur, excogitet. De uocabulo hoc δύναμις, diſſeruit Quintilianus. quomodo enim ipſe reddiderit, docet, nec non quomodo alij latinè id uocare ſoliti ſint. Quod ego uim appello, pleriq; poteſtatẽ, nõnulli facultatẽ uocant: quæ res ne quid afferat ambiguitatis, uim dico τὴν δύναμιν. Cur & dicendi & diſſerendi ratio δυνάμεις à Græcis appellarentur, ut ea quæ ab alijs Ariſtotelis Græcis interpretibus tradita ſunt, relinquã, docuit Aphrodiſienſis in primũ librũ τοπικῶν, opinionibus nonnullorũ leuiter reprehenſis, qui de hac re aliter ſentiebãt: uoluitq; ita uocatas, quòd eodem pacto circa res contrarias, è regioneq; poſitas, uerſarẽtur. neq; enim dialecticus, ſi in ſtudio ſuo manere uult, hoc magis q̃ contrariũ illius argumentis adiuuat: quod etiã facultatis oratoriũ propriũ eſt. Quod uerò περὶ ἕκαστον inquit, ex his uerbis elicuit Quintilianus, exiſtimaſſe Ariſtotelem nullam rem ita abhorrere à facultate oratoris, ut de ipſa commodè dicere ille non poſſit. libro 2. Omnia ſubieciſſe oratori uidetur Ariſtoteles, cũ dixit, uim eſſe dicendi, quid in quaq; re poſſit eſſe perſuadibile. Animaduertendum tamen, an in his Quintiliani uerbis mendũ ſit, & pro dicendi, legi debeat inueniendi, ſeu uidendi. Ipſe enim ſuprà hanc definitionẽ inſimulauit, quòd inuentionẽ tantũ complecteretur. Quomodo igitur nunc, quod illi iam eripuerat, tradat? Definitionẽ nanq; totam expreſſit: et quam culpam illã ſuſtinere arbitraretur, expoſuit. libenter enim à iudicio Ariſtotelis in his rebus diſſentit: ut qui cũ omnem ætatem in hoc ſtudio conſumpſiſſet, melius ſe hæc, uſu doctum, intelligere, q̃ qui acie tantũ ingenij ea contemplatus eſſet, exiſtimaret. Nam quod hic criminatus eſt, ridiculũ prorſus eſt: quomodo enim ſine elocutione fingere potuit oratorẽ Ariſtoteles, cũ ipſius quoq; nomen inde deductũ ſit? Cum aũt πιθανὸν addiderit, manifeſtò ſignificauit, oratione in ea exercenda opus eſſe: incluſa enim eſt in eo uis et uſus uerborũ. Alijs aũt nũc relictis, id potiſſimũ appellauit, quod princeps munus ipſius foret, in primisq; præſtare poſſe oratorẽ oporteret. nam quod ille deſiderat, nõ eſt propriũ artis huius, ſed tanquã appendix quædam, ut ex uerbis etiã Ariſtotelis intelligitur, qui in tertio horũ librorũ, ſupernacanea illa appellauit, et ad ornatũ potius aſſumpta. Verba Quintiliani hæc ſunt: Quidã receſſerunt ab euentu, ſicut Ariſtoteles, qui dicit, Rhetorice eſt uis inueniendi omnia in oratione perſuadibilia, qui finis & illud uitiũ, de quo ſuprà diximus, habet, & inſuper quod nihil niſi inuentionẽ cõplectitur, quæ ſine elocutiõe nõ eſt oratio.

Τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον.) Hoc enim ait nullius alius opus eſt officiũq; artis, uidere ſcilicet id quod ad faciendã in qualibet re, & ad illam explicandam aptum eſt: quod ars dicendi poteſt. Id aũt ipſe inductione probat, oſtenditq; alias artes fines ſuos nõ egredi, & habere certam ac deſtinatam ſibi materiã.

Τῶν δ᾽ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλική, καὶ πειστική.) Cunctæ enim, inquit, aliæ artes intra fines ſuos manent: ac, quæ ſtrati ſui propria ſunt, ad idque pertinẽt, docere conantur, & probare ita ſe illa habere, nec in alijs rebus aut explicandis aut confirmandis occupantur. ὑποκείμενον hic appellauit, quod ſæpe etiam in his libris γένος uocat, ſtratũ ſcilicet ac materiã cuiuslibet artis. ὑγιεινὸν aũt, & νοσερὸν intellexit hominũ corpora, quæ nunc ualent, nunc ægrotant: ſiue aliarũ etiam animantiũ, quæ cum in morbum inciderint, ope medicorum curantur.

Καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι.) Cõmuni uocabulo πάθη uocare cõſueuit, quæcunq; alicui rei adeſſe dicuntur, extra tamen ipſius eſſentiã, definitionemq;. Vnde & πάθη καθ᾽ αὑτὰ in poſterioribus Analyticis dicuntur. quæ de qualibet re præter illius naturã aſſumptis definitionib. demonſtrantur. neq; aliud quicq̃ in ſyllogiſmis demonſtratiuis ſcientiarum cõcluditur, niſi πάθη, quæ propter ſe ſtrato illi adſunt: ut numero par, aut impar. Hoc igitur intellectu hic πάθη cepit. nam cum συμβεβηκότα dicat, propter ſe intelligere debemus. Geometria igitur habet ſtratũ definitum ac certũ: πάθη, quæ magnitudinib. hærent.

Καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν.) Arithmetica aũt in numeris, ut in ſtrato ſuo, uerſatur, nec ab eorũ accurata cõſideratione diſcedit: ac ſimiliter inquit reliquæ artes ac ſciẽtiæ, ne ſingularũ nunc exemplũ afferamus. cõtrà aũt ars dicendi uidetur poſſe contemplari in qualibet, ut ità dicã, arte, quod illic eſt aptũ ad perſuadendũ, id eſt ad conſtituendã euertendámue illã, aut ipſius partem. Quod uerò inquit, ὡς εἰπεῖν, ſic loquitur, quia intelligit materias eſſe quaſdã ualde remotas à ſtudio oratoris, & in quibus artificium dicendi minus ualet. Nec tamen non illic etiã, ſi illud tenet, uidebit aliquid quod poſſit, ad id quod uoluerit de illis probãdum, arripere.

Διὸ καί φαμεν αὐτὴν οὐ περί τι γένος ἴδιον, ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν.) Vnde, inquit, nos hoc intelligẽtes, diſcedere inquã ipſam à natura reliquarũ

artiũ, poſſetq; quod ad omne quod ei propoſitũ fuerit, perſuadendũ ualeat, inuenire, de ipſa dicere conſueuimus: artificiũ quod in ſe habet, nõ habere illã adplicatũ certo alicui ſtrato ac ſuo, ſed per omnẽ materiã uagans atq; indefinitã. γένος enim hic, ut ſuprà quoq;, atq; in alijs etiam exquiſitioribus libris, appellat materiam quæ ſingulis artibus quaſi ſternitur.

Τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν, αἱ δ' ἔντεχνοι.) Auctor huius diuiſionis hic noſter fuit, quã reliqui poſtea ſcriptores artis probarũt. Prima ætate Cicero ab ea diſſentire cœpit, et audacter ſibi errare uideri dixit illos qui ſuſpicionũ genus aliquod artificij nõ egere putarũt: ipſe tamen poſtea cũ melius de his iam rebus iudicare poſſet, errorem ſuũ agnouit, & ſententiã Ariſtotelis ſecutus eſt. In 2. aũt libro de Oratore de his copioſè diſſeruit. Quintilianus etiam libro 5. inquit: Ac prima quidem illa partitio ab Ariſtotele tradita conſenſum ferè omnium meruit, alias eſſe probationes, quas extra dicendi rationem acciperet orator: alias, quas ex cauſa traheret ipſe, & quodammodo gigneret.

Ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται.) Cum probationes alias expertes artis eſſe, alias aũt participes oſtendiſſet: quæ huius & quæ illius generis ſint, docet. ac prioris eſſe inquit, quæcunq; opera, ſtudioq; noſtro nõ pariuntur, quæ à nobis non excogitantur. ita enim cũ omnem hũc locũ uertit in 2. de Oratore Cicero, uim huius uerbi expreſſit. πορίζεσθαι adipiſci alibi reddidit. πεπόρισται aũt interpretatus eſt, cũ eodem in loco, Sed in re poſitæ, ratione tractãtur, inquit. addit aũt, Vt ſunt teſtes, quæſtiones, et quæcũq; huiuſce modi ſunt. Extrema aũt uerba ex antiquiſſimo libro accepta, reſtitui, cũ in excuſis illa defeciſſẽt: ſed uetus etiã traditio illa exprimit. non ſolas aũt duas has eſſe planũ eſt, cũ ipſe in extremo lib. hoc qnq; earũ genera tradat.

Ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου.) Voco aũt ἔντεχνα, quæ ratione ac uia indagamus, atq; artis præſidio conflamus, quæ ſcilicet excogitari à nobis, & cũ inhæreãt in ipſa re, erui inde induſtria noſtra poſſunt: neq; enim traduntur in manus oratorib. ut quæ ſine arte uocauit.

Ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν.) Hæc quoq; uerba manifeſtò expreſſit Cicero, cum ibidem inquit: Ita in ſuperiore genere de tractandis argumentis, in hoc aũt etiam de inueniendis cogitandũ eſt. quod enim iam partũ eſt, quomodo tractari debeat, cogitandũ, ut cum uſus uenerit, aptè ipſo uti poſſis. quamuis enim artis expertes hæ probationes ſint, nõ temerè tamen atq; inconſideratè ſunt explicãdæ. quæ enim artificio, ut inuenirentur gignerenturq;, non eguerunt, (antea enim erant, & ad oratorem deferũtur) ſummo cõſilio, ſi quis fructũ ex ipſis capere uelit, tractãdæ ſunt.

Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν.) Tria (inquit) genera ſunt probationũ illarũ, quas acquirimus, paramusq; dicẽdo. intelligit aũt quas ſuprà ἐντέχνους uocarat. participes artis, aut artificioſas, Cicero appellauit. Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ in tres partes has diuidi ſolere inquit. enumerãs aũt illas, rem, affectus animi, moresq; appellauit. quæ à re duci ipſe dixit, Ariſtoteles in oratione poſitas adfirmauit. nominibus igitur diſcrepant, re tamẽ inter illos de hoc quoq;, ut de duobus alijs generibus, conuenit.

Αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος.) Cũ tria genera probationũ eſſe dixiſſet, oſtendit nũc id uerũ eſſe, enumeratq; illas. hæ nãq; (inquit) ſunt in uita et morib. dicẽtis, oratione ſcilicet ipſius expreſſis. Hæ uerò in hoc poſitæ ſunt, ſi eum qui audit, ut oratori ipſi opus eſt, affectũ animo reddiderit. Tertiũ genus in oratione ipſa manet: quod cuiuſmodi ſit, ſtatim explicat. Hunc aũt locũ penè expreſſit Cic. in 2. de Oratore, cũ inquit: Nã hoc neceſſe eſt, ut is qui nobis cauſam adiudicaturus ſit, aut inclinatione uoluntatis propendeat in nos, aut defenſionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur. De poſtremis duab. rationib. perſuadendi, dubitari nõ poteſt. Prima tamen tradita ab ambob. nõ omnino eadẽ eſt. neq; enim in propenſione iudicũ uoluntatis poſitã illa dicit hic noſter, ut Cicero manifeſtò uult: uerũ in bona exiſtimatione, quæ de dicẽtis pbitate, oratione illius percepta, cognitaq; uoluntate, in ipſis orta ſit: nec qđ inde eũ diligere incipiãt, animaduertit Ariſtoteles, ſed quia proborũ hominũ ſermoni maior fides habetur. cuncti enim bonos uiros, dignos eſſe putãt quib. credatur. qđ ſi uetus ipſorũ amor, inclinatioq; uolũtatis in dicẽte ſpectaretur, nõ eſſet hæc pbatio oratiõe parta: de quib hic ſolus philoſophus diſputat. Præterea triũ harum probationũ, primã in perſona actoris, ſecundã in eius qui audit, tertiã in oratione ipſa manere uult, cũ Cicero perſonã actoris relinquat, ac ter numeret auditorẽ: cum aut ſpontè gratificatur oratori, aut ui adhibita cõmotoq; ipſius animo abripitur, ueritasq; ipſi extorquetur, aut auditis argumẽtis ac rationib. perſuadetur.

Διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι.) Cũ aut probes aliquid, aut probare uideare, quod argumenta quib. utaris aut uera firmaq; ſint, aut inania & falſa: antea enim docuit poſſe oratorẽ & ueris et fallacib. uti concluſionibus. & quãuis falſis argumẽtis utatur, quæ tamen ſpeciem aliquam ueri habeant, nomen oratoris non amittere, cum in dialectica res ſecus ſe habeat.

Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος.) De oratione morata, eiusq; utilitate, multis locis diſſeruit Cicero, ut in libro, quo perfectum oratorem informauit. in 2. uerò ad Q. fratrem, his uerbis: Tantum autem efficitur ſenſu quodam, ac ratione dicendi, ut quaſi mores oratoris effingat oratio: genere enim quodam ſententiarum, & genere uerborum, adhibita etiam actione leni, facilitateq; ſignificandi efficitur, ut probi, ut bene morati, ut boni uiri eſſe uideantur. In Partitionibus autem moratam orationem eſſe dicit, quæ ſignificet oratoris ipſius amabiles mores. Ariſtoteles ita appellari uult, quæ ipſum aut probum uirum, aut egregiè animatum erga illos apud quos dicit, eſſe indicat: aut, quod magis adhuc ad perſuadendum ualet,

quæ

quæ probũ ſimul & ipſis beneuolũ ſignificat. Fieri autẽ tũc fidẽ, probariq; ope huius orationis ab oratore quod ſtudet, cũ ita ille habetur, atq; adeò ornatũ his dotibus eum oſtendit, ut dignũ ipſum cui fides habeatur, uideri faciat: cũ ita expreſſæ in ea fuerint hæ uirtutes, ut mentiri illũ poſſe ac falſum proferre, qui audiẽt, nullo modo arbitrentur. Quod cum oratione partũ eſt, quin confectũ negotiũ iã penè ſit, ac perſuadere debeat orator facilè quod uult, dubitari nõ poteſt. Longè igitur plus tribuit huic moratæ orationi noſter, quàm Cicero: qui tantũ dixit ope illius ſignificari oratoris amabiles mores. magna enim uis eſt eorũ uerborũ, ἀξιόπιστον ποιοῦσι τὸν λέγοντα: nec mediocrẽ aliquẽ propenſionẽ in animis auditorũ erga eũ qui dicit, declarant, ſed maximam. ualẽt namq; illa, ut iam patefactũ eſt, cum oratio ita habita fuerit, ut in animis eorũ qui audiunt, bonam de illis ipſis qui dixerunt, exiſtimationẽ genuerit: atq; ita bonã, ut cui firmiter credant, ipſum dignum putent. ἀξιόπιστος enim Græcis eſt, qui dignus habetur cui credatur. Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ oratoris, cum de hac ipſa re diſſereret, eodẽ pacto locutus eſt, & ἀξιόπιστον ἦθος uocauit. Cũ aũt tantã uim habeat ἦθος hoc, ad obtinẽdas cauſas, eſt ſummo ſtudio cõparãdum: præceptaq; huius ſummi ſcriptoris ad id pertinentia, accuratè ſunt attendenda: pluribus enim locis de hoc præcepit. nam quæ in 2. etiã lib. de Moribus diuerſarũ ætatũ fortunarũq; hominũ tradidit, eódẽ referũtur, eumq; finẽ habent, ut cognitis illis orator poßit orationẽ, ſententiaſq; ſuas accõmodare moribus eorũ, atq; ita ἦθος hoc effingeret oſtẽderetq; ſe ornatũ eſſe indole naturaq; quæ conueniat moribus illis, ut ita facilius perſuadere poßit, cũ ea potiſsimũ oratio ad fidem faciendã multũ ualeat, quæ accõmodata eſt moribus audientiũ, ac ſenſus eorũ tangit. Sed etiã erudita atq; elegãs diſputatio, euolutioq; commotionũ animi, qua docuit quomodo perturbari illi diuerſis modis poßint: quomodoq; excitati iam motus, cõponi, ſedariq; queant, quãuis aliũ finem haberet (pertinet enim ad orationẽ παθητικὴν) tamen quia cõmotis aliter animis hominũ, ut affectis etiã his aut illis uirtutibus ac uitijs, uariari mores conſtat, aliquo modo & ipſa facit ad mores effingendos. Vt quæ in genere demonſtratiuo explicando primo in libro de uirtutibus tradidit: indicant enim qui ſint animi eorũ qui hoc aut illo pacto cõmoti ſunt, aut his uirtutibus ac uitijs ornati. unde, cũ reliqua mores uariantia diligenter exponeret, his ſemel iã declaratis, ſuperſedit. Idem etiã in 3. libro docet, quomodo narrationi mores affingi poſſint, quotq; uiæ ſint id faciendi: cũ pars illa orationis uideatur potiſsimũ requirere, ut morata ſit, atq; exprimat indolem dicentis. Hoc nunc ſignificare inutile mihi uiſum non eſt, ubi præceptionem huius rei auſpicatur. quod uerò ſuprà affirmaui, Dionyſium accuratè de hoc agere, cum & ipſe oſtendiſſet tribus modis fidem fieri dicendo: nec tantum oratione, quæ argumentis doceat, ac uim habeat demonſtrandi, uerũmetiam ἦθος & πάθος, idem alijs rationibus efficere, cum plurimum ualuiſſe Lyſiam in moribus effingendis doceret, egregieq; uſum ſecunda hac ratione fidei faciendæ, in hanc ſententiam inquit: Præterea fidẽ probationẽq;, quæ moribus expreßis fit, mihi uidetur ſatis decenter Lyſias tractare: ſæpenumero enim ex uita naturaq; eorũ quibus orationes ſcribebat, ſæpe autẽ è priorib. factis iudicijſq; & uoluntatibus eorũ, efficit mores dignos, quibus credatur, atq; illis auctoritatẽ acquirit. Cum uerò anſam huiuſcemodi nullam à rebus arripere poteſt, ipſe tanquã fabricatur ac gignit mores, conſtituitq; ope orationis ſuæ perſonas fide dignas, & probas, tribuens ipſis uolũtates, honeſtas ac rectas, & commotiones animi moderatas: ſimulq; orationẽ æquã probamq; ipſis aßignans, nec nõ inducẽs ipſos uerſare animo conſilia, quæ reſpondeãt fortunæ, in qua cõſtituti ſunt, angiq; improbis aliorũ uocibus, ac factis. Sed etiã idẽ efficit (inquit) fingens ipſos expetere res iuſtas, ac reliqua demũ aßimilia his. unde intelligi liquidò poteſt, probã ac modeſtã naturã, & indolẽ ipſum moliri, atq; informare. Animaduertendũ autẽ in explicatione hac ἤθους, quam breui expoſuit Dionyſius, intellexerit ne illud etiã, qđ reijcit Ariſtoteles: negat enim philoſophus opinionẽ hanc de probitate dicẽtis, antea in animis auditorũ inſitã eſſe oportere, ſed tunc ipſum excitari, certa quadam ratione, ſententijſq; ad id accommodatis. Videtur uerò ille, cũ tradit Lyſiam aliquãdo declarata uita naturaq; alicuius, ut ſæpe etiã ſuperioribus ipſius factis conſilijſq;, efficere mores dignos, quibus fides habeatur, ſignificare mores illos, quos magis intelligit utiles ad perſuadendũ, q̃ putet ab oratore cõſtari, debereq; arti huic aßignari Ariſtoteles. neq; enim artificio callidaq; ratione dicẽtis id conficitur, ſed ſimplici expoſitione rerũ acquiritur. quãuis enim oratio adhibeatur, atq; eo tempore inſerantur opiniones in animo auditorũ, tamẽ eliciuntur ex uita, actionibuſq; ipſius, qui ornatur, nõ ſtudio dicentis conformantur, & captioſa oratione aſperguntur: nam poſterior, qua docet Lyſiã uſum ratio, manifeſtò eadẽ eſt cũ illa quã probat, quẽ ſequimur, doctor, ac ſtudioſè retinendã cenſet. Verò ἠθοποιΐαν, quo uerbo ille in hoc tradendo utitur, hoc ipſum ſit, mores ſcilicet, ac certã quandã naturã oratione exprimere, atq; effingere. quæ ſæpe uera nõ ſit, nec certis illis argumentis demonſtrari poßit, ſed ingenio oratoris conformetur. nã quæ ſequũtur apud eũ, uim huius iuncti uerbi aperire atq; explanare uidẽtur: addit enim, καὶ κατασκευάζει τινὰ πρόσωπα τὸν λόγον πιστὰ καὶ χρηστά. Oratio enim ipſa hoc molitur ac conficit, nec tantũ ad rẽ narrandã, quod propriũ ipſius munus eſt, adhibetur. Κατασκευάζειν aũt λόγῳ aliquid, Ariſtoteles quoq; dicit, cũ ſtruere ac fabricari quippiam auxilio orationis, ſignificare uult. atq; ita ea uti, ut uideãtur res, perſonæq; tales, quales auditoribus uideri, oratori cõmodũ eſt. In ſecundo enim libro traditis præceptis ad iram cõmouendã in iudicũ pectoribus, ita inquit: Δῆλον δὲ, ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν

τῷ λόγῳ πιστοὺς. Nam quæ poſtea Dionyſius adiun git, non diſcrepant ab iis quæ afferuntur ab ipſo in tertio libro, dicunturq́; efficere ac reddere narrationem moratam. Et ſine dubio uideri faciunt eum, qui ita ſentiat ac loquatur, uirum probũ atq; temperantem: quod ipſum ἦθος nunc appellatur. Rem tamen ita ſe omnino habere nõ affirmarim, cum uelle uideatur noſter. quic quid bonæ exiſtimationis gignitur apud eos qui audiunt de oratore, uerbis ipſius, orationeq; ad hoc apta, ἦθος uocari. repudietq́; tantum, cum opinio illa, iudicii uniq; factum de probitate ipſius, uetus eſt, neq; tunc paritur: non, quin id quoq; proſit, ſed quia oratori tribui non poteſt: nec enim artificio illius comparatur. Ipſe autem nunc de eo loquitur ac præcipit, reprehendẽs eos qui quod artis expers erat, in arte tradẽda colligebãt.

Τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον.) Probis enim (inquit) uiris magis, celeriusq; credimus: quæq́; ab illis accepimus, maximè uera ducimus, & iiſdem citò aſſentimur. Cum autem omnium re homines hoc facere conſuerint, in illis præcipuè quæ certò ſciri non poſſunt, nec exquiſitam naturam habent, ſed diuerſæ diuerſorum de illis opiniones extant, id inſtitutum ſeruant. in huiuſcemodi namq; rebus penitus ad iudicia decretaq́; proborum uirorum ſe referunt. cum enim nihil certi de illis habeant, ſe labi non poſſe putant, ſi bonorum uirorum ſententiis ſe adiunxerint, quos bene ſentire iudicant, & ſincerè quid ſentiant, pronunciare.

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον.) Dicendi magiſtri, ut facilius oratores fidem facerent, aiebant operam dandam eſſe, ut bene morati ac boni uiri uiderentur: & hoc non ratione, ſed conſuetudine uiuendi faciendum eſſe cenſebant: ut antè etiam quàm in forum uenirent, huiuſcemodi quædam de illis opinio in mentibus iudicum inſideret. Non inutile hoc eſſe putat Ariſtoteles: ſed docet, quomodo ii etiam, quorum mores uitaq; incognita ſit, famam bonorũ aucupari queant. illud enim ab arte dicendi non proficiſcitur: ipſe autẽ præcepta artis tradit: & quæ præſidio orationis confici poſſint, docet. ſententiam hanc ex his uerbis elici nunc oſtendam, Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον. Hanc bonam exiſtimationem de uita, moribusq; dicẽtis, excitari oportet oratione illius ita conformata, ut eius mores effingat, ac probos ſanctosq; uideri faciat: hoc enim eſt officium artis. ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι, Nõ quod antè, quàm illi dicere inceperint, de probitate illius aliqua opinio inhæſerit in animis eorum qui iudicant. Cum in Bruto Cicero dixiſſet, Scauri orationem habuiſſe multum grauitatis. ſignificaritq; illa ſolitam prudentiam ac fidem: addideritq;, Habebat hoc à natura ipſa, quod à doctrina non facile poſſet: uidetur penè fuiſſe ſententiæ illorũ qui ante partẽ nõ ſubitò acquiſitã, cenſebant oportere hanc opinionẽ de dicente in animis auditorũ eſſe: quãuis ſtatim oſtendat ſibi cõpertũ eſſe, quomodo id etiã dicẽdo cõparari poſſit, magiſtros dicẽdi tradere. Inquit enim: Quanquam huius quoq; ipſius rei, quẽadmodũ ſcis, præcepta ſunt. Menãder quoq; comicus, omnẽ perſuadẽdi uim naturæ ac moribus tribuit: detraxit autem orationi, uerſiculo hoc ſuo, τρόπος ἐσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος. Contra quẽ tamen, falſum id eſſe omnino declarans, accuratè diſputauit Plutarchus, & in libro quo inſtruxit adoleſcẽtes ad lectionẽ poetarũ, & in alio in quo præcepta ad rempu. regendam apta collegit.

Οὐ γὰρ ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων.) Accuſat magiſtros quoſdã artis, qui cũ eã exponerent, probitatem in Oratore requirebãt, & ſine illa nihil magnũ effici ab eo poſſe cẽſebãt: Nõ enim (inquit) in arte colloco integritatẽ dicẽtis, quod nonnulli artis huius ſcriptores faciũt, qui inter artis præcepta & hoc etiã ponũt, ut qui dicit, uir probus ſit. Nec puto neceſſariũ eſſe, ut orator ſanctis moribus ſit præditus: quo ſi careat, fidẽ facere nõ poſſit. Satis enim eſſe arbitror, ſi oratione ſua ad tempus ſibi affingat eã perſonã, quã illi uerã ac perpetuã ipſi hærere uolunt. Cũ autẽ hic uerbũ deſiderari uideatur ad ſententiã perficiendã, bis idem ſumo, repetoq́; uariata perſona ac numero, quo utitur, præceptum rhetorum, quod non probat, exponens. Τεχνολογεῖν uero, rationem alicuius artis tradere ſignificat.

Ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν.) Cũ ſtomacho hoc pronunciatũ uidetur, contemptuq; magiſtrorũ illorũ, qui probitatẽ neceſſariã dicerent, nec crederent artẽ à ſe ipſa ſibi præſidiũ petere poſſe, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην ſcilicet τὴν ἀρετὴν: hoc enim intelligendũ puto. de hoc nãq; ipſum loqui, manifeſtũ eſt, & paulo pòſt hoc nomen adiungit. Scriptores artis (inquit) ut qui neſcirent mores oratione expreſſos, uim ad hanc rem habere, illuc cõfugerant, & probitatẽ in arte poſuerãt. Qui quantopere decepti ſint, narrari nõ poteſt. συμβάλλεσθαι, opitulari & adiumẽto eſſe ſignificat. Cũ autẽ plures ſcriptos libros generãdi caſu, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην, habere animaduerterim: ſunt etiam in quibus accuſandi, ὡς οὐδὲν συμβαλλόμενον, legatur, ut philoſophus multis aliis locis locutus eſt. ut 10. li. de Moribus ad Nicomachũ, ubi cõtra ſophiſtas diſputat, qui bonis legibus ciuitatẽ ornare procliue eſſe aiebant: collectis enim undiq; legibus, poſſe optimas eligi. Stultitiam enim huius opinionis refellẽs, inquit: ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως. & initio etiã primi libri de Rep. ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν μεγάλην οἰκίαν, ἢ μικρὰν πόλιν. Nec deſunt etiam in quibus eodem caſu, diuerſo genere, συμβαλλομένῳ legatur. Vt in antiquiſſimo libro, quẽ ſequitur etiã uetus tralatio: nec tamen ſententiã muto, aut rationem eius ſcripturæ deſpicio.

Ἀλλὰ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος.) Hinc inſcitia horũ doctorũ intelligi poteſt, qui nihil momẽti ad fidẽ faciendã habere crediderint, quod maximã omnium fermè uim habet. Vt auctoritatem aiunt minuat eorum qui de dicendi ratione ſcripſerunt,

totam rem

totã rē auget: ne tamē nimiũ orationi huic moratæ tribuiſſe uideatur, addidit fermè. Ita errorē illorũ arguit, qui neceſſariã rē omiſerunt: & nihil de facultate huius orationis tradit, quod à uero alienũ ſit. ἦθος autē uocat naturã moresq; dicentis, oratione ipſius expreſſos: quæ res quot modis fiat, in tertio libro diligenter docet.

Διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν.) Secundũ genus fidei faciendæ, quod à perſona eorũ qui audiũt proficiſcitur, huiuſcemodi eſt, cum (ut uerbis Ciceronis utar, quib. hanc ſententiã in Partitionibus expreſſit) motũ aliquē animi miſcet oratio: cur tantũ hoc ualeat ad perſuadendũ, ſtatim expoſuit. προάγειν autē εἰς πάθος, qui ſedatũ antea animũ habebãt auditores perturbare, ualet: ac ſenſim eos motus quos res noſtra cauſaq; requirit, in illis excitare. Vt autē hic προάγειν εἰς πάθος, ita in 3. horum librorũ προάγειν εἰς γέλωτα inquit, cũ ad riſum, & eff[u]ſam lætitiam deducere intelligeret.

Οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες.) Reddit rationē, cur multũ ualeat ad perſuadendũ hæc cõmotio animorum, ſæpeq; ab iudicibus ut res noſtra poſtulat à nobis affectis, obtineamus ea quæ nulla alia ratione impetrare potuiſſemus. uariatis enim (inquit) motibus animorum noſtrorũ, uariãtur etiã iudicia: neq; eodē modo ſentimus de aliqua re, cũ mœremus, & cũ gaudemus. Nec, cũ quēpiã diligimus, aut odio pſequimur, eodē pacto factũ aliquod ipſius accipimus, ſed longè aliter de eo exiſtimamus.

Πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαί φαμεν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας.) Quomodo animi cõmouerētur, magiſtri dicēdi ſolũ ſcribebãt: cæteras rationes faciendæ fidei omittebãt. neq; enim quomodo argumento aliquid concludi poſſet, ab illis tradebatur: quod tertium genus erat, & huius artis maximè propriũ. ita autē loquitur, ut ne hoc quoq; præclarè ipſos præſtitiſſe ſignificet, ſed tantũ conatos, expertosq;. Id autē, ut ſuſpicari licet, uerè dicere potuit: neq; enim illi ſcripſerant tam doctè & exquiſitè de cõmotionibus animi, quàm ipſe ſcribere cogitabat: qui in hac parte accuratiſſimus fuit, & nihil prætermiſit, quod non enucleatè doceret. nec etiã efficere id poterant, qui ſapientiæ ſtudijs dediti non fuerant: ſine quibus de hominum naturis præcipi perfectè nihil, neq; intelligi poteſt.

Περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθ᾽ ἕκαστον.) Oſtendit ſe omnē hunc locũ copioſe pertractaturũ, cũ initio ſecundi libri motiones animorũ explicabit, ſingillatimq; quæ hoc doceant omnia traditurũ: quomodo ſcilicet magnæ uarietates iudiciorũ in hominibus fiant uariatis motibus animorũ, & quæ uis ſit ſingularũ perturbationum, ut illis poſtea, ut ratio ipſorum poſtulat, utiliter uti oratores poſſint.

Διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον.) De tertio probationũ genere agit, quod neq; ab eorũ perſona qui dicunt proficiſcitur, neq; ab ijs qui audiũt, ſed oratione ipſa efficitur: quæ argumentis nititur, & hoc aut illud eſſe rationibus concludit. πιστεύουσιν, ſcilicet qui audiũt: ὅταν ἀληθὲς, ἢ φαινόμενον, δείξωμεν, cũ ipſi qui uerba facimus, uerũ, aut ſimulatũ uerũ, & quod ſpeciem ſaltē eius præ ſe ferat, concluſerimus. oſtendēs etiã quorũ præſidio id fiat, inquit, ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. ſingulæ enim res quædã habēt ad ipſas cõfirmãdas apta, ſi quis illa inuenire queat: hæ grauiora, illæ uerò tenuiora. Cum igitur à rebus ipſis argumenta ducantur, id rhetores quidam ſpectantes, ut ſuprà indicaui, tertium hoc genus fidei faciendæ in re poſitum dicebant.

Ἐπεὶ δ᾽ αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι ταῦτα.) Qui pfectus orator eſſe uult, tria hæc teneat oportet: nosq;, qui huiuſcemodi oratorē informamus, talē fingere debemus, qui facultatē habeat hæc efficiẽdi. Quoniã (inquit) declaratũ eſt has uias eſſe probãdi quod uelis, nec aliã ullã fidei faciẽdæ rationē inueniri, dubitare nõ poſſumus, quin ille qui argumēto concludere didicerit, eiusq; rei facultatē habeat, nec nõ poſſit etiã uidere quæ ad mores & uirtutes pertinēt, ac præterea quæ ad motus animorũ faciũt: tria hæc percipere queat, eximieq; illa cõficere, atq; obire, id eſt fidē facere ac probare, & argumentis & morata oratione, & motib. animorũ excitatis. Verba ita cõſtrui debere puto, ἐστὶ τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι. & quæ ſequuntur, λαβεῖν τρία ταῦτα. Qui enim cuncta hæc præclarè tenet, id eſt, qui ratione cõcludere, contēplari naturas hominũ ac mores, resq; deniq; bonas ac malas diſtinguere poteſt, nec nõ quæ uis ſit ſingularũ perturbationũ didicit: quomodo illæ excitētur, quibusq; adiumētis, cũ uſus uenerit, tria illa præſtare poterit: qui cõtrà harum rerum rudis erit, munus ſuum nunquam implebit.

Τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι.) Et qui uidere potuerit naturã ſingularũ perturbationũ, & quæ res illas cõſtituũt, ab alijs quæ diuerſæ ab ipſis ſunt, ſecernētes, & ex quib. factis, dictisúe in animis noſtris excitãtur, quomodoq; nobis affectis: quæ omnia accuratè ab ipſo eo loco explicantur.

Ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι.) Cũ oratorē oſtēderit, qui præclarè munus ſuũ ſuſtinere queat, ita ab arte inſtructũ eſſe oportere, ut oratiõe ſe pbũ, beneq; moratũ uirũ eſſe indicare poſſit: et animos eorũ ita afficere apud quos aget, ut ei cõmodũ eſt, et cauſa ipſius poſtulat: nec nõ argumēta etiã adhiberet et cũ ratiõe qđ uult cõcludere: nũc naturã artis propius reſpicit, et inqt ipſam ad natũ quoddã dialectices ac politicæ facultatis uideri, qđ ex ambab. cõflata ſit, & multã ſimilitudinē illarũ retineat. Vtitur autē ad rem explanandã uerbo trãslato, & à re aperta ſimile ducit. Vt enim qui ad radices arborum pulli naſcuntur, naturam illarum ſtirpium reddunt, in quibus procreati: minores tamen ſunt, neq; eoſdē fructus, quos matres, ferũt: ita etiam rhetorice, quæ è ciuili facultate

& diſſerendi ratione exorta eſt, multam cum illis ſimilitudinem habet, & naturam earum redolet. minor tamen res eſt, neq; tam egregia bona gignit. Pulli tamen, qui ad arborum ſtirpes naſcuntur, unam tantum matrẽ habẽt. Rhetorice uerò duas: neq; enim ex ſola dialectica aut politica generata eſt, ſed à radicib. ambarũ profecta. Alibi quoq; hoc ſimili utitur, & aptè ſanè, atq; ac cõmodatè. In primo enim libro de Moribus ad Nicomachum inquit, παραφυάδι γὰρ τοῦτ' ἔοικε καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος. Cum autem in excuſis hic antea legeretur ἡ δὲ περὶ τὰ πάθη, ſecutus autoritatem antiquiſsimi libri, emendaui, περὶ τὰ ἤθη. Vetus quoq; tralatio hanc ſcripturam exprimit. Infrà etiam hunc ipſum locum intelligens, eodem pacto locutus eſt. Valet autem id multum ad hanc lectionem confirmandam: ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν. ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς. Libros enim de uita ac moribus, omnemq; illarum rerum explicationem appellat, ut cõſueuit, περὶ τὰ ἤθη πραγματείαν. Quod autem partem illam philoſophiæ optimo iure πολιτικὴν dici poſſe narrat, non diſcrepat à ſentẽtia, indicioq; ſuo. ita enim ſemper uiginti libros, in quibus et de uita & moribus, et de optimo ſtatu reipub. diſputarat, uocauit. in primo certè libro de Moribus ad Nicomachũ inquit: τὰ δὲ καλὰ, καὶ τὰ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖ. de quibus certè rebus, honeſtis (inquam) iuſtiſq; ciuilis ratio quærit. in libris autem qui ἠθικὰ nunc, nõ πολιτικὰ inſcribuntur, hoc fieri perſpicuum eſt. In eodem etiã non multo ante hæc uerba: ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίεται, πολιτική τις οὖσα. quẽ locũ Aphrodiſienſis, fidelis interpres Ariſtotelis, in extremo procemio cõmentariorũ εἰς τὰ πρότερα ἀναλυτικὰ adduxit, eruditeq; explicuit, cũ Græci alij interpretes eorum librorũ in eo declarando lapſi ſint.

Διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς, ἡ ῥητορική.) Eo uitio laborat ratio dicẽdi, quò fermè cunctæ res laborare cõſuerunt: omnes enim dignitatẽ ſuam omni pacto augere uolũt, & rerum ſuperiorũ perſonas ſibi aſciſcunt. Rhetorice, quæ inferiorẽ ſe ciuili facultate intelligit, politica uideri uult: & omnia facit, ut dignitatem illius ſibi adſumat: nullaq; demũ in re ſe ab illa diſcrepare affirmat, ſed quæcunq; ab ea fiunt, à ſe quoq; commodè fieri poſſe tradit. Eodem modo loquendi, qui ſanè elegantiſsimus eſt, utitur ipſe in 3. libro Metaphyſicorum, in re penè eadem exponenda. quod enim Rhetorice facit, ut eandem ſibi perſonam induat quam dialectice gerit, faciebant & ſophiſtæ, & dialectici. ipſi enim quoque ſe pares aſsimileſq; eſſe philoſopho, nimis glorioſè dicebãt. uerba ipſius ſunt, οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ καὶ σοφισταὶ τὸ αὐτὸ μὲν ὑποδύονται σχῆμα τῷ φιλοσόφῳ. improbè enim hoc ipſos facere docet. Quamuis enim eandẽ rerũ ſyluã habeant, circaq; idẽ ſtratum uerſentur, multa tamen diſcrimina inter ipſas ſunt: longeq; minor dignitas utriuſq; facultatis eſt, q̃ primæ philoſophiæ. ſophiſta nãq; ſimulata ſapiẽtia cõtentus eſt, cũ primus philoſophus uerã quærat. Dialecticus uerò cõmune hoc tãtũ cũ eo habet, quod de omnib. reb. diſputare ſe poſſe putat, cũ hæc propria ſuaq; ipſius materies ſit.

Καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης, τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν.) Eodem deſiderio (inquit) tenentur, qui huic arti incumbunt: ipſi enim quoq; rationem tenere ſe reip. adminiſtrãdæ profitentur, ac poſſe de ciuitatibus regendis præcepta tradere uideri uolũt. Carpit enim ſui temporis rhetoras, qui propter cõiunctionẽ quã habet dicẽdi ars cũ ciuili facultate, quæ totã inſtitutionẽ ſibi propoſitã habet ciuitatis, cum hæc in parte tantũ uerſetur, et ipſam in uniuerſum ciuilẽ facultatẽ, ut nulla re diuerſam à rhetorica, ſibi arrogabãt: & aut ipſi fallebantur, aut alios fallere ſtudebãt. Neq; enim una tantũ de cauſa hæc cupiditas in animis hominũ gignitur. partim nãq; imperitia, partim oſtentatione ac uento, partim alijs rebus impellũtur, ut maiora ſibi tribuãt, q̃ uerè ſuſtinere poſsint. In omni autem cõtemplatione, & quæ ratione utatur ac uia, rerum animaduerſione duos extare modos, quibus illæ res teneri poſsint, ipſemet teſtatus eſt. Quorum alterum exquiſitiorem ſcilicet, ἐπιστήμην, ſcientiamq; illius rei oportere uocari: alterum uerò tanquam παιδείας, eruditionemq; quandam, non perfectam penitus, neq; abſolutam affirmauit. Cõtrariũ prioris illius (niſi fallor) Græcis eſt ἄγνοια, poſterioris uerò, quo uerbo hic utitur philoſophus, ἀπαιδευσία, cũ aliquis uidelicet earum rerũ rudis omnino eſt. Partes πεπαιδευμένου eſſe uoluit, facultatẽ habere acutè iudendi, quid rectè aut contrà dicitur ab eo qui differat de aliqua re: quamuis ipſe, cum præcepta omnia eius artis cognita non habeat, id de quo tractato ab alio ſubtiliter iudicat, præſtare non poſsit: & exiſtimare deniq; maneátne ille in principijs, rationibuſq; proprijs eius ſcientiæ, an uagetur: utaturq; ad probandũ, quod uult alienis & inanibus rationibus. Nec non etiam ita appellabitur, qui ipſe non exit è ſtrato ſuo, ſed manet intra fines eius artis quam profitetur. Ἀπαιδευσία contrà habitus animi illius, qui neutrũ ualet, nec poteſt rectè iudicare de diſputatione alicuius, & ipſe etiã ob imperitiam migrat è ſuis finibus, ut hic partẽ horũ oratorum ipſa laborare dicit, qui nõ intelligant quid ſui muneris ſit, et profiteãtur ſe politicos: q̃uis crebrius hoc nomine utitur de illis, qui nõ queũt de officio alicuius exiſtimare, nec ſciũt quid poſtulandũ ab ipſis ſit, et quæ ratio illius rei quã docẽt, pbari debeat. Vt in primo lib. de Morib. ad Nicomachũ, & in 3. τῶν μετὰ τὰ φυσικά, ubi inquit: Ἔστι γὰρ ἀπαιδευσία τὸ μὴ γινώσκειν τίνων δεῖ ζητεῖν ἀπόδειξιν, καὶ τίνων οὐ δεῖ. In primo uerò de Morib. ad Eudemũ hanc ipſam ἄγνοιαν uocaſſe uidetur, cũ de quibuſdã loquens, qui cũ philoſophi munus eſſe ſcirent, nihil inconſideratè dicere, ac temerè effutire, ſed rationẽ omniũ rerũ afferre: ſæpe non uidebant ſe alienas à materia illa,

ria illa, atq; inanes rationes uſurpare: hoc enim addit, ipſos facere, τὸ μὲν δι' ἄγνοιαν, τὸ δὲ δι' ἀλαζονείαν. Animaduertendum autem, ſuperiora uerba quæ expreſsi, turpi nota in excuſis libris eſſe oblita: cum enim ita habeant, εἰσὶ γὰρ ἴκελοι, οἱ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφοι εἶναι, τὸ μυθῶν, εἰ μυθῶν λέγει, & quæ ſequuntur: legi omnino debet, μυθῶν εἰκῆ λέγειν. Quæ macula alium etiam ſupra locum eodẽ in libro fœdauit. εἰ μὴ γὰρ λέγουσι χωλὸν ποδὶ ἀπαίτου: emendare nanq; oportet εἰκῆ. loquitur de idiotis hominibus ac multitudine ipſa, quæ nulla conſideratione rerũ habita temere dicit, quod in buccã uenit. Coniectura autẽ in poſteriore hoc ſcripturæ uitio corrigendo uſus ſum, cũ in priore illo iudicio meo aſtipuletur etiã ſcriptus codex. Ita uerò crebrò loqui hũc ſcriptorẽ, certũ eſt. In primo libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, ſignificãs eum qui primus mentẽ uoluerit cauſam eſſe et mũdi huius, et totius ſeriei, inquit, οἷον νήφων ἐφάνη, παρ' εἰκῆ λέγοντας τοὺς πρότερον. In 13. etiã epiſtolarũ ad Atticum Cicero, ſuperiore illo Græco uerbo uſus eſt: Quod erat hominibus ignota, non illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in his rebus ἀτριψία. De Academiæ autẽ ratione loquitur, quã nobiliſsimis uiris ignotã fuiſſe tradit, nõ quod optimarũ diſciplinarũ rudes illi omnino forent, ſed quòd tam ſubtiles res longo uſu, aſsiduáue cogitatione tritas non haberent. Magiſtri igitur dicendi quidam, & oratores imperitia hac, erroreq; ducti, maiora præ ſe ferebant q̃ uerè ſtudiũ illud præſtare poterat. Alij uerò qui in idẽ uitiũ incidebant, ſe fucũ facere intelligebãt: ſed tamẽ ita leues ingenio erant, & tanto deſiderio honoris ac laudis flagrabãt, ut ſcientes uolenteſq; peccarẽt. hæc enim ἀλαζονεία eſt, quã uentũ (ut arbitror) Lucretius appellauit. cũ enim cecinit: magis omnia laudis, Aut etiã uenti, ſi fert ita fortè uoluntas, Iactari cauſa: elegantiſsimè ἀλαζόνα deſcripſit. Talem autem ingenio M. Lepidum uentoſiſsimũ in epiſtola ad Ciceronẽ D. Brutus appellat. Plautus glorioſum reddidit, ut ipſemet teſtatur in fabulæ prologo, cui ab his moribus nomen impoſitũ eſt. Adiunxit etiã, cur alienas perſonas aſſumerẽt, nec ſua contenti eſſent, qui dicẽdi facultatem haberent. plures etiam cauſas adferri poſſe, quæ tamen non omnes exponi deberent, nec facile etiam poſſent. quis enim occultas hominum uoluntates, & uaria hominum deſideria unquam explicaret?

ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα,) Quod paulo antea tranſlato nomine protulit, nunc proprio tradit. non tamen nunc conflatam è duabus facultatibus eam dicit, ſed particulam eſſe differendi rationis, & eam effingere affirmat. Quintilianus hunc locum, ſiue ſuperiorem illum intelligens, inquit: Sed idem & de arte rhetorica tris ſcripſit, & in eorum primo, non artem ſolum illam fatetur, ſed ei particulam ciuilitatis, ſicut dialectices aſsignat. Particula γὰρ eandem uim hic habet, quam in loco illo è quarto libro Metaphyſicorum, quem ſuprà adduxi. ad refellendum enim eorum qui ita ſe gerent, errorem uitiumq;, poſita eſt, declarandumq; eos improbè facere: ἡ γὰρ σοφιστικὴ φαινομένη μόνον σοφία ἐστί, illic inquit. Quamuis enim idem ſtratum habeat quod prima philoſophia, circaq; eaſdem res uerſetur ſophiſtica: non tamen culpa uacat, cum ſe ſuperiorem illam uideri uult, perſonamq; ipſius ſibi adiungit: eſt enim ſpecie tenus ſapientia, ſimilitudinémque tantum illius quandam tenet. Hic uerò; ἔστι γὰρ μόριον, ualet: peccare artem dicendi, cum ſubit perſonam politices, & dignitatem illius ſibi aſciſcit: nec enim politica eſt, ſed particula tantum quædam dialectices: & quæ ſequũtur. ὁμοίωμα uero eſt ſimulacrum et effigies. In decimo item libro de Moribus ad Nicomachum, eodem uerbo aptiſsimè utitur: Dijs enim (inquit) immortalibus omnis uita beata, hominibus quatenus ipſis imago quædam talis actus adeſt. ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπάρχει.

Περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστὶν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει.) Habent hoc commune inter ſe & differendi & dicendi ars, quòd neutra ipſarum definitæ alicuius rei naturam quærit, ut ſcientiæ, & artes aliæ facere ſolent: de quo ipſe ſuprà exemplis & medicinæ, & geometriæ, & arithmeticæ allatis, diſputauit: neque enim in poteſtate rerum explicanda occupatæ ſunt, ſed tantum uiam ac rationem tradunt hanc, aut illam rem argumentis quibuſdã, aut confirmãdi aut euertendi: quæ uis earũ rerum ſit, non curant. Hoc ualet (ut opinor) πῶς ἔχει. Hic quoq;, ut ſuprà, ἐπιστήμην capit pro intelligentia. Cicero latinum uerbum, quod huic reſpondet, & ipſe ita multis locis uſurpauit. ut cũ in Oratore inquit: Sed etiam uicinam eius atq; finitimam, dialecticorum ſcientiam adſumere.

ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους.) Verũ, inquit, facultates quædã ambæ ſunt cõparandorũ argumentorũ, rationi ſuæ accommodatorũ. Rhetorice ſanè uidendi in omni materie, quid illic eſt ad fidem faciendam aptũ. quod ſuprà ipſe teſtatus eſt. Dialecticen etiã non fugit, quid in quaque quæſtione aptum ſit ad illam confirmandam argumentis, aut euertendã. His autem prolatis, addit ſe omnia fermè explicaſſe, quæ ad naturam harum finitimarum artiũ explicandam ualent: & quomodo illæ inter ſe coniunctæ ſunt, declarandum.

Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι.) Cum utriuſq; artis uim, quomodóque inter ſe illa affectæ ſint, docuiſſet: nunc tranſit ad probationes eas explicandas, quæ aut uerè, aut ſpecie tenus aliquid demonſtrant. neque enim, quod ſuprà quoque iiſdem uerbis declarauit, ueris tantum utitur ars dicendi, ſed ſimulatis etiam: & quæ uera uideantur, quamuis non ſint. In hoc etiam aſsimilis eſt facultas dicendi dialecticæ, quod penè iiſdem quibus illa utitur inſtrumentis, ad faciendam fidem. In numero etiam ei cum ipſa cõuenit. duo enim habet dialectice: non plura autem,

nec pauciora,

nec pauciora rhetorice. ualidiora tamē acrioraq́; dialecticæ inſtrumenta ſunt: imbecilliora uerò, remiſſioraq́; rhetorices. ἐν ταῦθα autem intelligo, ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, id eſt in oratorijs rebus, in ſtudio ac facultate hac quā tradimus, quēadmodū paulo antè dixerat, ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς. uocauit enim illic διαλεκτικὰ, quæ ad rationem differendi, facultatemq́; pertinent. ῥητορικὰ autē neutro genere id quod oſtendi ſignificās, ſæpe inquit. ut in 8. libro Topicorū, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ῥητορικοῖς ἐπὶ τῶν ἐνθυμημάτων. & non ſemel in Sophiſticis elenchis. uerùm de hoc infrà accuratius diſputabo. Reſtitui autem hic, ſecutus fidē antiquiſſimi libri, quæ in excuſis non legebātur, uerba illa, τὸ δὲ, φαινόμενος συλλογισμός. ea uerò à uetere quoq; tralatione expreſſa ſunt.

ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγή· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός.) Apertè declarat ſimilitudinē harum artium: iiſdemq́; penè inſtrumentis uti artem dicendi, quibus differendi rationem. quæ certè ad illa referuntur, & eorum imago ſunt. docet enim exemplum quo utuntur oratores, eſſe inductionē, propriū dialecticorum inſtrumentū: enthymema autem et ipſum in uſu oratorū, effigiem eſſe ſyllogiſmi, quo telo utuntur dialectici. Cū aūt hic quoq; locus mutilus in cunctis excuſis codicibus & nō paucis ſcriptis eſſet, reſtitui illū ope antiquiſs. libri: in eo enim reſtiterunt, quæ in reliquis defecere. ſed illa etiam à uetere tralatione fideliter expreſſa ſunt. alter etiā ſcriptus liber nō malus, qui Franciſci Puccij fuit, hac parte integer eſt. quod enim ſententiā impleret, habet: ita namq; in eo legitur, οὕτως ἐν τῇ ῥητορικῇ τὸ μὲν ἐνθύμημα. τὸ δὲ παράδειγμα. ueriorem tamen ſuperiorem lectionem puto.

Καλῶ δὲ ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμόν. παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν.) Voco autem (inquit) enthymema, ſyllogiſmum: non tamen abſolutè illum quidem, uerū oratorium: & ita conformatū, ut huic ſtudio aptum ſit. & exemplum inductionem, et ipſam oratoriam, & his rebus confirmandis accommodatā, non omnino, uerāmq́; inductionē. Quintilianus libro quinto inquit: Enthymema ab alijs oratorius ſyllogiſmus, ab alijs pars dicitur ſyllogiſmi. nec animaduertit hunc auctorē utroq; modo ipſum appellare. hic enim apertè oratorium ſyllogiſmum in extremo ſecundo τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, inchoatū, imperfectumq́; ſyllogiſmum eū uocauit. ἀτελῆ συλλογισμόν, partē ſyllogiſmi (ut arbitror) reddidit Quintilianus. eodem autē capite inquit: Nunc alij rhetoricū ſyllogiſmum, alij imperfectum ſyllogiſmum uocauerunt.

Πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν πως.) Non, inquit, ut aliquis fortaſſe ſuſpicari poſſet, omnes qui dicēdo aliquid probāt, demōſtrādo id argumētandoq́; probare: id enim falſum foret, faciūt enim ſæpe fidē oratores (bonā de ſe opinionē in animis eorū qui audiūt, oratione excitantes, aut eorundē etiā animos cōmouentes:) ſed omnes qui tertiam hanc rationē adhibent, & docendo confirmandoq́; aliquid cōcludunt, neceſſariò aut exemplis, aut enthymematibus uti: exceptis enim his duobus, nihil aliud ferè habent quo utātur. Quod enim addidit, πως, quaſi uocem illā, quæ penitus deſtitutos ipſos omni alia ope affirmabat, temperās, ualet (ut puto) ſi aliud ipſis præterea reſtat, leue illud eſſe: nec magnū aliquod momentū habere ad fidem hoc pacto faciendā: aut partē horū ipſorū eſſe, cum ſententiæ quæ appellantur non parui ponderis ad aliquid probandum, ſint pars enthymematis.

Ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα, δεικνύναι ὁτιοῦν ἢ ὁντινοῦν.) Quare, inquit, ſi omnino neceſſe eſt, qui probare aliquid argumentis uelit, eum aut ſyllogiſmo, aut inductione uti, de quo dubitari non poteſt (perſpicuū nanq; eſt ex iis quæ in Analyticis libris explicata iam ſunt) neceſſe eſt utriuſq; illorū naturā, utriq; horū parem eandemq́; eſſe: ut quod alterū ſcilicet apud dialecticos ſit, alterū ſit apud oratores: quod in reliquis etiam duobus ualeat. ſi nanq; diuerſum aliquid diſcrepanſq́; hæc forent ab illis, cū manifeſto & enthymematibus & exēplis multa probentur, non uerū eſſet ſolas duas illas rationes demonſtrandi inueniri. Quod uerò inquit, ὁτιοῦν ἢ ὁντινοῦν, cū genere neutro ὁτιοῦν dixit, intellexit negotium aliquod factūm ue: cum uerò uirili ὁντινοῦν, perſonam hominē ue. uſu enim ſæpe uenit differentibus, oſtendere factum aliquod aut honeſtum, aut turpe: nec non hominē aut probum, aut improbū eſſe. Siue igitur quidpiā (inquit) de facto aliquo, ſiue perſona cōcludatur, neceſſe eſt huc deſcendere.

Τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος.) Ex his, inquit, quæ in Topicis iā tradidimus, perſpicuum eſt, quod diſcrimen inter exemplum & enthymema ſit. qui enim quod illic accuratè expoſitū eſt, quā nā in re diſcrepet ſyllogiſmus ab inductione, didicerit, facilè cognoſcet quid differat exemplum ab enthymemate: cum hæc ſimulacra quædam eorum ſint, atq; inde formētur. intelligentur enim, iiſdē rebus hæc, quibus illa inter ſe differre.

Οὐ τὸ μὲν ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι.) Neq; enim ex una aut altera re in uniuerſo aliquid uerum eſſe, cōcludi poteſt, aut ex rebus etiā diſparibus inter ſe. Sed ut rectè aliquid firmiterq́; cōcludatur, oportet plurimas res ſumere, & eas pares inter ſe, ſimileſq́;. hoc ſeruandū eſſe, apertè præcipit Ariſtoteles. Alexander interpres accuſat illos, ac falſò ſentire docet, qui dicerent inductionem à ſimili ad ſimile progredi. neq; enim (inquit) quod in uniuerſo dicitur, ſimile eſt ſingularibus quæ ipſi ſubiacēt, & in parte ſunt. Præcipue autem inductio frequentatur, cum aliquid in uniuerſo uerum eſſe oſtenditur. Id autem quod à ſimili ad ſimile progreditur, magis ſapit naturam exempli. Hæc doctè, accurateq́; differuit Aphrodiſienſis. Neque

tamen ea repugnant his, quæ nunc ab Ariſtotele traduntur. nec enim ipſe, ut illi aiebant, à ſimili ad ſimile proficiſci dixit inductionem, ſed eum qui inducere uellet plura, et inter ſe ſimilia colligere debere affirmauit. Cicero in Topicis, cum inductionis naturam deſcriberet, uerbum hoc expreßit: nec poſtea aliquid addidit, quo doceret ſimilia illa inter ſe, aut notiora, quàm illud quod induceret, eſſe debere. quod diligenter ſeruauit Ariſtoteles. in 8. enim Topicorum inquit, ἐπάγοντα μὲν ἀπὸ τῶν καθέκαστον, ἐπὶ τὰ καθόλου, καὶ τῶν γνωρίμων, ἐπὶ τὰ ἄγνωστα. Ciceronis ipſius uerba ſunt: Hæc ex pluribus perueniens quò uult, appellatur inductio, quæ Græcè ἐπαγωγὴ nominatur.

Φανερὸν δ' ὅτι καὶ ἑκάτερον.) Appellat, niſi fallor, εἶδος ῥητορικῆς artem ipſam, facultatemq; dicendi, quam exploratum eſſe dicit utrunq; in ſe bonum habere: id eſt, uti poſſe & exemplis, & enthymematibus. Bona autem appellat, quia ope illorum orator fidem facit, nec paruum inde commodum capit. In 2. quoq; horũ librorum eodem intellectu hoc uerbum uidetur cepiſſe, cum inquit: εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοί, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο. habent in ſe hoc commodi fabellæ, præditæq; ſunt hac dote. In antiquiſsimo libro uarietatis hoc offendi, quod ῥητορείας ille, non ῥητορικῆς habet. reliqui omnes cum excuſis faciunt, quos ſequendos in hoc cenſeo.

Καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται.) Libros uidetur intelligere à ſe ita inſcriptos. In quibus tamen de ratione diſſerendi, aliquo'ue quod ad artem illã pertineret, ageretur. μεθοδικὰ enim uocauit. Octo aũt eo titulo edidiſſe, Laertius in ipſius uita narrat. neq; enim alibi logicæ facultatis libros ita generatim appellauit: nec quæ intelligit, in his quæ habemus ſcripta ipſius, explicauit. Quamuis enim in extremo 8. libro Topicorum id tangat, non tamen accuratè tradit, ſed ut de re nota loquitur. Eodem igitur pacto ſe res habet (inquit) in facultate dicendi, ut in diſſerendi ratione: ut enim illic quibus ea utatur, reperitur ſyllogiſmus & inductio, ita hic enthymema & exemplum, de quo in methodicis copioſè diſputatum: illic enim hoc uerum eſſe, antea declaratum eſt. Cum autem in his quoq; eodem modo ſe rem habere dixerit, intelligere debemus, ut ſe habet in ſtudio dialecticorum. Eorundem librorũ meminit Simplicius in commentarijs εἰς κατηγορίας, cum explicaret quæ ante ipſarum expoſitionem auctor præcepit ac reſponderet illis, qui Ariſtotelem inſimulabant, quòd neq; negationes; neq; priuantia nomina, neq; uerborum inclinationes, diſputatione illa complexus foret. ubi etiam alios eiuſdem cõmentarios qui defecere appellat, inquiens: ἢ πρὸς τὸ αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἀπεκρίνατο. καὶ γὰρ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς, καὶ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ ἐν ταῖς διαιρέσεσι, καὶ ἐν ἑτέροις ὑπομνήμασι, & quæ ſequuntur.

Τὸ δέ, τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν.) Syllogiſmi uim, naturamq; in diuerſis ſcriptionibus ſuis non iiſdem uerbis ſemper deſcripſit Ariſtoteles, ut qui, quid illæ res, de quibus ageret, requirerent, tunc maximè ſpectaret. In primo igitur Analyticorum priorum, et primo itidem Topicorum, nec non in libro περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων hoc fecit, ut nunc quoq;, cum dicendi artem traderet, quamuis non proprium telũ ipſius hoc ſit, uerùm ut ſimulacrum eius umbramq; eſſe doceret enthymema. quo ipſo in loco affirmat, cũ exiſtentibus quibuſdam, aliud quidpiam eorum ipſorũ ui contingit, quod ab ipſis diuerſum ſit, nulla tamen alia de cauſa, niſi quia illa ſint, uſu ueniat, ſiue in uniuerſo id fiat, ſiue plerunq;, in diſſerendi ratione ſyllogiſmum eſſe: in dicendi uero, enthymema appellari. Vt igitur quæ diſcrepantia uidentur, in his eiuſdem rei definitionibus animaduertamus, ſimulq; intellectum eorum uerborum, & qua mente ſingula protulit, uideamus, quod reliquis omnibus in locis τεθέντων inquit, hic ὄντων uocauit. Valet autem illud poſitis, atq; conceßis, ut Græci interpretes teſtãtur, qui id uerbum accuratè declarant. Generis autẽ nomen hic apertè nõ protulit, ut in Analyticis & Topicis fecit, quibus in libris ſyllogiſmum λόγον eſſe tradidit, id eſt, orationis ſpeciem: multitudinis tamen numero ὄντων (inquit) ut illic τεθέντων, quia una tantum re poſita, conſtitutaq;, nihil ratione hac efficitur. Minimum enim duæ propoſitiones requiruntur, ut quippiam neceſſariò concludatur. Quod ſi enthymema una tantum contentũ uidetur, id fit, quia altera, quamuis ab eo qui dicit, nõ proferatur, ab auditore tamen adiungitur: eſt namq; illa nota, & quin id uerum ſit, dubitari non poteſt. Quod, niſi huiuſcemodi foret, ille nõ aſſentiretur, ſed reddi ſibi cauſam eius quod cõcluſum eſt, poſtularet. Quod uerò tribus in reliquis definitionibus addidit, τῶν κειμένων, quo ſignificauit oportere, ut diuerſum ſit illud quod concluderetur ab iis quæ poſita eſſent, hic reliquit, ac ſine illo tamen intelligi idem exiſtimauit. Diuerſum autem eſſe debere inquit, quia ſi idem quod ſumptum eſſet, concluderetur, inutile negotium foret, nec quicquam lucri tanto ſtudio fieret, quod prorſus alienum eſt à natura & ſyllogiſmi & enthymematis, quæ inſtrumenta, & tanquam arma quædam ſunt, & ſumuntur aut ad ſe tutandum, aut ad aduerſarium infringendum: ut, quæ utilitatẽ nullam in ſe habeant, nec aliquid oſtendant, quod ignoraretur antea, obſcurumq; foret, huiuſcemodi haberi nõ debeant. Eodem autem pacto non addidit hic, quod in illis retinuit ἐξ ἀνάγκης. Quibus uerbis oſtẽdere uoluit, concluſionem conceßis illis neceſſariò conſequi, nec poſtea reſiſti poſſe, quin ita ſe res habeat. antea enim pugnandum eſſe ab eo qui capi nolit, fortaſſe quia enthymemata, quæ à nota non certa propriaq; ducuntur, ob uitiũ propoſitionum formæ ue ſyllogiſmorum qua continentur, id non habent, nec important neceßitatem aliquam, ut ea etiam quæ à ueriſimili proficiſcuntur. διὰ ταῦτα uero hic inquit, indicans opera, uiq; illarum, non aliunde concludi, quod efficeretur. His autem uerbis in Analyticis interpretatus fuerat, quod horum loco illic poſue

ret, τῷ ταῦτα εἶν. Quo enim illic uſus eſt declarationis cauſa, ut ſi quid obſcuritatis in primis uerbis fuerat, tolleretur, eo nũc utitur in definitione ipſa. Cõtraq; hic illo ipſo ad declarandũ utitur, quod illic declaratũ ijs uerbis, atq; explicatũ fuit. ſed ne declarationẽ qdẽ ipſam ſatis aptã ac dilucidã eſſe putauit: ſed qd illa ualeret, plurib. expoſuit, docens ita accipi ipſam debere, ut ſignificet nullo ipſam termino, id eſt, nulla particula propoſitionũ extrà ſumpto egere ad neceſsitatẽ inuehendã: omneq; quod opus foret, illic inueniri. Quod quamuis hic non addat, ita accipere tamen alterum horum debemus, aut utrũq;, ut hoc ipſum ualeant. Quod concluditur, naſci atq; effici ſine ullo alio extrinſecus accito præſidio, ſi non in omnibus concluſionibus, ſaltem in illis, in quibus neceſſariò illa ſequitur. nam relinquere id potuit hoc in loco eadem de cauſa, qua ſuprà indicaui, arbitrari me reliquiſſe illud ipſum ἐξ ἀνάγκης. Omiſit autem poſtrema hæc in Topicis, quæ aperiendæ illuſtrandæq; definitioni alijs in locis ſumpta ſunt, multoq; breuior fuit in euoluenda natura ſyllogiſmi. διὰ τῶν κειμένων enim dicens, ſatis intelligi poſſe putauit, quod à propoſitionibus quæ primò ſumptæ ſunt, orîretur, inde naſci atq; effici, nec ulla alia re foris aduecta egere. Quod uerò hic in extremo addit, non tetigit autem in alijs definitionibus, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ſignificat, quod concluditur è propoſitionibus illis, aut in uniuerſo ſemperq;, aut plerunq; uſu uenire. neq; enim ſemper id eiuſdem generis eſt: res enim nõnullæ quæ concluduntur, neceſſariæ ſunt: aliæ uerò ferè contingunt: magnaq; ex parte eo pacto ſe habent, ut in uériſimilibus ac ſignis euenire planum eſt.

Εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι.) Oſtendit id uerum eſſe, quod tradiderat, facileq; ab omnibus perſpici poſſe, utrunq; ſcilicet habere præſidium, quo in rebus ſuis confirmandis utatur, artẽ dicendi. ſunt enim, inquit, dictiones quædam fuſæ de aliqua re, quæ conſtant exemplis: ſunt etiam, quæ totæ poſitæ ſunt in enthymematibus: quemadmodum etiam oratores nõnulli, qui delectentur exemplis: ut alij quoq;, qui libenter uſurpent enthymemata. quod etiam in diſputandi facultate uerum eſſe planum eſt, atq; in illis libris manifeſtò declaratũ. nec enim deſunt illic, qui ſyllogiſmos in demonſtrando frequentent: ut alij, qui inductionibus utantur. nam Socratem ipſum inductione plurimum uſum fuiſſe in ſermonibus, conſtat. Sunt autem ῥητορεῖαι, ſermones eloquentium, explicationes copioſæ aliquarum rerũ, ac dictiones ornatæ. ſic enim crebrò Cic. loquitur, qui in Oratore etiã, unde ῥήτωρ dictus, expoſuit. Sed et Græcè ab eloquendo rhetor, & latinè eloquens dictus eſt.

Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι.) Cũ exemplis probare quod uellẽt, orationes quaſdã, alias uerò enthymematibus uti in confirmando oſtendiſſet, quid præcipui utrunq; genus habeat, nũc declarat: affirmatq; dictiones refertas exemplis, & quæ probatione hac utantur, nõ minus aptas eſſe ad perſuadendũ, quàm enthymematũ robore utentes. In 18. Problematũ ſegmento ipſe diligenter diſputat, cur magis exẽplis, fabelliſq; homines capiantur, quàm argumentationibus cũ oratorem audiũt: ac plures acutaſq; huius rei rationes reddit. eũ aũt locũ cum monſtrarim, nõ neceſſarium arbitror, quamuis hic ualdè accommodatus ſit, huc totum transferre. in ea uerò quæſtione proponenda utitur ea uoce, qua hic etiam paulo antè uſus eſt, id eſt ῥητορείαις. inquit enim, Διὰ τί τοῖς παραδείγμασι χαίρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις, & quæ ſequuntur.

Θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί.) Orationes uerò, dictioneſq; enthymematib. conſtantes, & quæ totæ refertæ ſunt hoc genere probationis, magis cõturbant, quàm quæ exemplorũ plenæ ſunt, ut multi etiã qui audiũt ad credendũ rapiantur: tantopereq; mente cõfundantur, ut reſiſtere nullo pacto queãt. θορυβεῖσθαι enim, quamuis patiendi formã habeat, actũ præ ſe fert, ſignificatq; cõmouere maiore quodam metu animos eorũ, qui præſentes ei rei ſunt, & permiſcere, ac quaſi in mente ipſorũ tumultum et trepidationẽ excitare. Eodem hoc uerbo in 2. libro eodẽ intellectu uſus eſt. Vim etiã, impetumq; enthymematis non ineruditè expreſsit latinus poëta, cũ de diſerta muliere loquẽs, inquit: Nõ habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit, Dicendi genus, aut curtũ ſermone rotato Torqueat enthymema.

Τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον ἐροῦμεν ὕστερον.) Cauſam autem ipſorum, ortumq;, exẽpli ſcilicet, & enthymematis, ut puto. nã ſi eius tantum quod nuper expoſuit, intelligi uoluiſſet, id eſt, cur magis factæ ſint ad perſuadendum, quæ cõſtant exemplis orationes: quæ uerò enthymematibus atq; argumentis, quaſi tumultum excitent in animis eorũ qui audiũt, τούτων, ut opinor, dixiſſet, uel unitatis numero potius τούτου. Præterea in 2. libro, quẽ locũ uidetur ſignificare, nihil protulit, quo doceat eam uim habere enthymemata, quamuis certũ genus eorum hoc magis præſtare tradat. Neq; etiam apertè quod declaret, apta in primis eſſe ad perſuadendum exempla (uidebatur autem dilucide id copioſeq; dicere debuiſſe). Sed omnia quæ ad eorum uim utilitatemq; explicandam pertinent, illic copioſius explicuit: cum exempli naturam, & quot genera ipſius ſint, quibuſq; dictionibus ac locis ſingula accommodata, tradat, nec non qua in re ſyllogiſmus hic oratorius diſcrepet à dialectico, uberius exponat, ac communiter de enthymematibus diſſerat, & quæ uia moduſq; illorum indagandorum ſit, oſtendat. Sed etiam, quod nunc ſe facturũ poſteà pollicetur, quomodo prudens orator utroq; uti debeat, illic diligenter præcipit: & rationẽ unde nõ ſemper, nec omnib. locis idẽ uſus eorum ſit, accuratè reddit.

Νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς.) Nũc uero relictis illis, cõmodioriq; diſputationi reſeruatis, de his ipſis quæ explicare aggreſſi ſumus, magis diſtinctè, enucleateq; diſſeramus. de oratorijs autem probationibus agebat, id eſt de enthymemate, et exemplo. Vim huius aduerbij exprimere, ut arbitror, uoluit Quintilianus libro 5. cum inquit: Et ad liquidum confeſſumq;

ſionq́; perducunt. καθαρὸν enim purũ eſt, & à quo maculæ omnes, tenebræq́; abſunt. huiuſcemodi autẽ omne melius perſpicitur. Demoſthenes quoq; in oratione de ementita legatione hoc aduerbio uſus eſt, cum manifeſtò liquidoq́; ſignificare uellet: ὡς καθαρῶς οἷς μετὰ ταῦτα ἐποίουν εἴσεσθε, Vt liquidò cognitis his, quæ poſtea ab ipſis geſta ſunt, intelligetis.

Ἐπεὶ δὲ τὸ πιθανὸν, τινὶ πιθανόν ἐστι.) Dũ uoluit magis dilucidè, exquiſiteq́; de his rebus diſſerere, multa neceſſariò, quæ explanare rẽ poſſẽt, antè collegit, ut obſcurior hic omnibus nõ ſine cauſa uideri poſſit. ſingulæ ſanè ſententiæ, quas exponit, ſatis apertæ ſunt, & ut notæ ab eo traduntur. è tãta tamen eorũ cõgerie obſcuritatis aliquid cõflatũ eſt. Arbitror aũt omnẽ orationẽ uſq; ad illa uerba pẽdere, οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον θεωρήσει. Quod ſi uerum hoc eſt. quærit primò materiã oratoriorũ ſyllogiſmorũ. cum aũt res ad perſuadendũ apta, illa ſit, in hacq́; nonnulla quæ antea uidenda ſunt, inueniantur, illa diligenter examinat. dum aũt ſuam propriãq; ipſorũ naturam indagat, quid diſcrimen huic ſit cum diſſerendi artis materia aperit, quã ſuprà quoq; oſtẽdere uiſus eſt: & ſanè genere eandẽ illã, ſpecie uerò differentẽ eſſe tradit. Quod perſuadibile dicitur (ita enim nũc, ut Quintilianus facit, breuitatis gratia πιθανὸν appellabo: nã quo modo Cicero, elegantioresq; alij ſcriptores uocauerint, manifeſtum eſt) ſolũ cogitari nõ debet. neq; ea eſt eius natura, ut manere poſſit, niſi ſit perſona eorũ quos ad credendũ facilè illa ducat oratio: eſt enim è genere eorum quæ ad aliquid referũtur, & à Græcis πρός τι appellantur: illa aũt altero extincto, ſubitò intereũt. nec enim ſeruus intelligi poteſt, niſi herus ſit: herusq; id nomen amittit, mancipio amiſſo. Cũ huiuſcemodi igitur quoq; ſit πιθανὸν, uidendũ eſt quibus potiſſimum fidẽ gignat, & ijs quod uult perſuadeat, huiuſcemodi oratio. nã cũ ad alios omnino referatur, aut ad ſingulos homines, aut ad genus quoddam eorum referri poteſt. Hæc enim eò tendunt, ut doceat id quod huic aut illi tantum fidem facere poteſt, eſſe alienum ab arte dicendi.

Καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανόν.) Non unius ſimpliciſq; naturæ eſſe πιθανὸν narrat, (hoc enim ſecundum eſt eorũ quæ ad id quod tradere uult, explanandũ, ſi cognita antè perſpectaq; fuerint, accõmodatum putat) ſed unũ naturã eã habere, ut ſua ui perſuadibile ſit, alterũ arte fieri. Duo ſunt igitur genera πιθανῶν, quorũ primũ ita primò factũ eſt, et ut ortũ eſt, dicò, ſpontè, ſine ullius opera aut miniſterio ad perſuadendũ plurimũ ualet: alterũ uerò uim illã acquirit, et cũ tale nõ gignatur, perſuadibile poſtea fit, aut factũ exiſtimatur. Ope huiuſcemodi πιθανῶν, et πιστῶν, id eſt, quæ è primo illo genere ſint, ut ſua ui ducere ad pſuadẽdũ ualeãt, id enim intellexit cũ ait, διὰ τοιούτων. Nã δοκεῖν inquit, quia poſſet etiã eã uim acquiſiuiſſe falſò credi, q. ea quæ uiſa ſunt ad perſuadendum aptũ illud reddidiſſe, id uerè nõ effecerint. parui tamẽ hoc refert, ſi id factũ exiſtimatur. adũbratis enim etiã, ſimulatiſq; rebus, & quæ ſi non ſint, uera tamẽ uideantur, fides ab oratore fieri cõſueuit.

οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ' ἕκαστον.) Aliud admonet, quod item ad id explanandũ quod uult, neceſſariũ erat: & ipſum etiã ſatis notũ ac planũ eſt, alijſq; in libris ab ipſo diligẽter declaratũ: nullã ſcilicet artẽ præcipere ac mãdare, quod in ſingulis rebus fieri debeat, præceptaq; ipſarũ cõmunia eſſe, omneſq; eiuſdẽ generis res ac perſonas complecti. Relinquitur enim hoc iudicio ac curæ eorũ qui eas artes tractãt, ut uideãt quid tẽpori ac cõmodatũ ſit, quidq; illæ ipſæ res quas gerit poſtulent. Hoc uerò probat, in mediũ afferẽs medẽdi artem: neq; enim conſiderat medicina, quid Socrati ſalubre ſit, aut Calliæ, & in illo quærendo, quod huic aut illi homini ſanitatem corporis afferre queat, occupata eſt. medicus poſtea ipſe hoc accuratè animaduertit in munere ſuo obeundo. quod autem in hac oſtenditur, id etiam in alijs artibus uerum eſſe repenetur.

Ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε.) Verũ quærit, quid ita corpore affecto, aut etiã cũctis qui eodẽ genere morbi laborãt, ſalubre ſit: exẽpli cauſa, aut lateris dolore correpto, aut aqua inter cutẽ ægrotanti. quod ſi ſingulis hominib. ſua quædã ac certa remedia quæreret, ad finẽ nunquã rẽ perduceret: ſed cũ ſingulos homines curat, nõ ipſos illos, ſed morbũ quo tenẽtur, cogitat. qui ſi aliũ etiã oppreſſiſſet, eadẽ remedia adhiberẽt. Τοιόνδε aũt, quod in uniuerſo ſit, uocari ab Ariſtotele ſolitũ, quia uniuerſum ſimilitudinem plurium ſingularium rerum, qua ratione tales illæ ſunt, ſignificat.

Τοῦτο γὰρ ἔντεχνον.) Reddit rationẽ cur ars nulla conſideret, quod referatur ad ſingulas perſonas, ſed ad genera quædã, & quæ cõmuni aliquo continẽãtur. hoc enim, inquit, artificij particeps eſt, ut in medicina uidere quid accommodatum ſit omnibus quos malè habet idem morbus. quod autem ſingulos homines ſpectat, infinitũ eſt, nec intelligi, ſcientiaq; comprehendi ullo pacto poteſt.

Οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει.) Reſpondet hoc manifeſtò illi, quod dixerat, nullã artem in ſingulis reb. perquirẽdis occupatã eſſe: nõ enim diſcedit à natura reliquarũ hac in re dicẽdi ars. neq; enim ipſa quoq; indagabit ac contẽplabitur probabile huiuſmodi, quod ſcilicet cõueniat opinioni, iudicioq; huius, aut illius, & quod ſingulis deniq; hominib. uideatur, ſed in uniuerſo cũctis qui huius generis ſint, & ita animo affecti fuerint: quod etiã cõmune ipſi eſt cũ diſſerendi arte, ut ipſe ſtatim accuratè docet. Sed in hoc quoq; imitatur illã, & tanquã magiſtrã ſequitur, quod ne omnibus quidẽ utitur, quæ etiã generi cuidã hominum uideantur: abijcit enim quædã, ac nullã uim habere ad id quod uult efficiendũ, intelligit. Captat igitur quæ probabilia ſunt, eodem modo quo illa: repudiãs ſcilicet nonnulla ex illis etiam quæ huiuſcemodi omnibus uideantur. Hoc enim ualere puto, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική.

Καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε.) Naturã in hoc etiã imitatur dicẽdi ars, diſſerẽdi rationis: quã ſemper ſtudioſe effingit. quemadmodũ enim illa nõ uti-

tur omnib. probabilibus, nec cõfirmare quod uult conatur arreptis undiq;, nullo diſcrimine habito, cunctis quæ alicui uideantur: repudiat enim quædã ἔνδοξα, nec uim ullam ad aliquid probandum in illis poſitam intelligit: ita etiam rhetorice ſelectum adhibet, atq; in illis tantum ſibi ſtudiũ ponendum cenſet, quæ in deliberationem cadunt. Cum autem dixerit, non concludere dialecticam ἐξ ὧν ἔτυχεν: arbitror ἐνδόξων eum intellexiſſe. ut enim ſuprà oſtendi, non cuncta ἔνδοξα ad confirmandum aliquod ualent.

φαίνεται δ' ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν.) Declarat non omnia, quæ omnibus uidentur, accõmodata eſſe ad aliquid probandum, & ſatis euidenti acriq; argumento declarat: deliris enim quoq;, inquit, hominibus quædam uidentur (arbitror enim hic φαίνεται poſitum eſſe pro δοκεῖ, ut multis locis) Quis auctoritatem ullam habere putet, & ad fidem faciendam adiuuare, ſenſus exiſtimatio neſq; inſanorum: nec inſanorum tantum, ſed aliorum etiã nullius conſilij hominum. In primo libro de Moribus ad Eudemum, cum omnes omnium opiniones quæ eſſent de uita beata, diceret non eſſe perpendendas, quòd nonnullæ penitus negligendæ ſint, eius rei eandem cauſam attulit, & eodem penè pacto locutus eſt: πολλὰ γὰρ φαίνεται καὶ τοῖς παιδαρίοις, καὶ τοῖς κάμνουσι, καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν ἂν οὐδεὶς νοῦν ἔχων διαπορήσειε. Habent enim, inquit, & pueri & ægroti & deliri ſuas quaſdam de rebus opiniones, de quibus tamen ſanus homo nullus cogitationem ſibi ſuſcipiẽdam putaret.

ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων, ἡ δὲ ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων.) In illis uidendis conſiderandisq; occupatæ ſunt & dicendi ars, et differendi, quibus uti poſſint, hæc ad perſuadendũ, illa ad confirmandum, reprehendẽdum'ue aliquid. Cum igitur differendi ars argumentetur, confirmetq; aliquid, aut reprehendat, utens his quæ δεῖσθαι λόγου dicit, hanc materiam ipſius eſſe, atq; hæc quæri ab ipſa ſolere, manifeſtũ eſt. Appellat autem λόγου δεόμενα, cuncta quæ uidentur generi cuidam hominũ toto: illis tãtum exceptis, quæ quod mania prorſus & abſurda ſint, quamuis uideantur huiuſcemodi omnibus, curari non debent, nec perpendi ullo modo, ratione'ue explicari, ac corrigi: omniaq; demum quæ ad diſputationem pertinent, ut quæ in conſultationem cadunt, ad dicendi artem. Sunt autem illa noſtra facta, ut in 3. libro de Moribus ad Nicomachum, & hic infrà ab Ariſtotele declaratur. Quibus aũt de rebus dialectice differere deberet, docuit in primo Topicorũ. nec pauca enim relinquere non ſolum ſine culpa, ſed etiã cum laude poteſt, quod aut nimis perſpicua, aut nimis lõginqua & remota illa ſint. non enim, inquit, omnem quæſtionem, neq; omnẽ theſin explicare dialecticus debet, ſed illas tantum quæ negotium alicui faceſſerent, qui ratione egeret, non plagis, aut ſenſu. Eodem autẽ modo loquendi illic uſus eſt. inquit enim in ſententia hac explicanda, ἀλλ' ἣν ἐξετάσειεν ἄν τις τῶν λόγου δεομένων. quamuis perſonas, ut in loco quem ſuprà citaui è primo libro ad Eudemum, egere ratione dicere uideatur, hic autem res & quæſtiones ipſas. Sæpe aũt ſic locutus eſt, ut in 2. quoq; libro τῶν μετὰ φυσικῶν, ὥσπερ δ' οὐκ ἐνδέχεται λόγον ἀλλ' ἢ ἀδολεσχίαν, ἢ πολλοῦ λόγου δεῖται. Theophraſto quoq; hæc familiaris eſt locutio. in primo enim libro, quibus cauſas earum rerum, quæ in ſtirpibus fierent reddidit, inquit: τὸ μὲν οὖν πάθος ὅμοιον φαίνεται τοῖς ὑπὸ τῶν σκωλήκων ζώοις, πλὴν τοῖς μὲν φανερά, τοῖς δὲ λόγου δεῖται. atq; in eodem etiam ad extremũ, οὐ δεῖ ἐπὶ τούτων λόγου δεῖσθαι πρὸς τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν ἰατρῶν χρεία μαρτυρεῖ, καὶ ἡ αἴσθησις. non enim hæc, inquit, oratione explicari poſſunt, neq; opem ab ea expectant, ut firmiter credantur, & quæ ſequuntur. Sed alijs etiam in locis idem politiſſimus ſcriptor hũc modũ loquendi uſurpauit.

ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων.) Quod munus oratoriæ artis ſit, quod ad materiam attinet, ac perſonas apud quas agit, oſtendit, niſi illa ſuos terminos egredi uelit. nam falſò ſibi ſæpe putat orator licere de cunctis rebus ac ſubtiliſſimis etiam, & apud homines quoq; bonis artibus inſtitutos dicere. anguſtis igitur cancellis illam claudi demonſtrat, cum oratores ferè aut nullis, aut latis admodum ſe coërceri putarent. Plenius autem hanc rem perſequutus eſt in 3. libro de Moribus ad Nicomachum. Illa autem cum ſatis aperta ſint, & ſuos explanatores habeant, à me nunc relinquentur. Benè autem hic addidit, Et earum rerum artes nobis traditas non habemus. Quãuis enim in medicina, & in gubernatoris arte, ut alijs quoq; nonnullis, non ualde certis & exquiſitis artibus deliberetur: ad deliberationes tamen illas medicus & gubernator, non orator adhibetur, nec ea ipſa tractare poteſt, niſi quatenus omnia quæ rebus ad perſuadendum accommodatis adiuuantur, à ſuo officio aliena non putat.

Καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς.) Vt materiam oratoris iam oſtenderat, ita nunc perſonas, apud quas agit. tradit enim, officium ipſius eſſe, ad huiuſcemodi auditores dicere, qui non adeò acuta ſunt acie, ut poſſint cum multa interiecta ſunt, peruidere: id enim διὰ πολλῶν ſignificare arbitror. quemadmodum enim oculis, ſi lyncei non ſumus, cum ſolidum corpus interpoſitum eſt, lõgius penetrare non poſſumus: ita etiam mente, intellectuq;, niſi ualde perſpicaces ſimus, non poſſumus, quod nimis remotum & multis rebus obſtructum eſt, uidere. In primo libro de rebus ſuperis, cum de hominibus itidem hebetibus loqueretur, inquit: οἱ μὲν οὖν βλέποντες ἐγγὺς μικρόν, qui ea quæ propè ſunt tantum cernunt, nec queunt procul poſita ſpectare, translatis uerbis ab oculorum aſpectu, ad ingenij aciem. hic autem διὰ πολλῶν συνορᾶν, ait. Loci igitur ſpaciũ in illis impediebat, ne uidere quædam poſſent. in his non tantum interuallum, quàm ea quæ in medio poſita ſunt, obſtant. addit enim ſtatim de interuallo, οὐδὲ λογίζεσθαι πόῤῥωθεν. Non tamen hi natura huiuſcemodi eſſe accipiendi ſunt. nec enim apud craſſi tantum ingenij homines uerba facere orator debet, ſed quia excultum illud diſciplinis non habeant

beāt quæ mentē acuūt, ideoq; ne lōginquiora cernant, et quæ multis in medio cōſtitutis tecta ſunt, impediūtur.

Βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων.) Cōſultamus aūt de ijs, quæ ſpeciē eā præ ſe ferūt, ut aliter ſe habere poſſint: fallimur enim aliquādo, & res quæ neceſſariū quendā exitum fineq; habet, iudicamus eſſe ex eo genere, ut aliter quoq; euenire poßint. Quāuis aūt ἀμφοτέρως dixerit, & ambobus modis ſignificare uideatur, aliter tamen, ac diuerſis modis intelligere debemus. Deliberatur enim quoq; de rebus quæ plures duobus exitus habet: ut ſi quis quæreret, quomodo poſſet ampliū patrimoniū acquirere, mercaturiſ ne faciendis, an agro colendo, an in militiam proficiſcendo.

περὶ δὲ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως.) Cū de reb. quæ non uno modo fieri poſſe uidentur, cōſultari dixiſſet, à cōtrario id probat, tria tempora cōplectēs. nemo enim, inquit, quēquam in cōſilium uocat, ut eius ſentētiā perquirat de reb. quæ aliter aut factæ eſſe, aut futuris temporibus fieri non poſſunt: aut etiam tunc ipſum, niſi eo ipſo modo, quo traduntur, ſe habere queunt, cum ipſe neceſſariò ſe rem ita habere exiſtimet atq; intelligat.

οὐδὲν γὰρ πλέον ἢ οὕτως.) Cur enim hic familiares homines, peritosq; multarū rerū defatiget, in eo expendendo, quod aberrationem nullā habet, & in quo omnia omniū cōſilia in unū incidāt, neceſſe eſt: nec enim aliter quàm illo modo tantū, conſilium dare quiſpiam poſſet.

ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν.) Duplex quædam materia uſurpari ſolita eſt ab ijs qui aliquid ratione cōcludunt. utuntur enim ad id quod probare uolūt, confirmandū, aut reb. antea cōcluſis: aut ſi concluſæ adhuc nō ſint, quæ tamen niſi ratione concludantur, plana certaq; eſſe non poßunt, neutrum horum oratori accommodatum eſt. Agit enim de materia oratorum, & quæ fugere illi dictionibus ſuis debeant, oſtendit.

Ἀνάγκη δὲ τούτων τὸ μὲν.) Alterutrū horū parū idoneū eſſe docet: nō tamen ob unā eandēq; rē declinari ambo debere, ſed diuerſis uitijs laborare, oſtendit. neceſſe enim eſt, inquit, alterū horū mēte cōprehendi facilè non poſſe ob longitudinē. intelligit aūt illud quod ex propoſitionib. cōflatū fuerit, ſyllogiſmo antea cōfirmatis. neq; enim quod ipſe addit, rudes homines, imperitiq;, quales ferè ſunt qui oratori dāt operā, ſi ratione quippiā cōcluſum, ad aliquid probandū adhibeatur illud poßūt intelligētia cōſequi. cauſa huius rei eſt loci ſpaciū, interualliūq; unde illa ſumuntur: quod cū magnum ſit, illuc penetrare mētis acie nequeūt. In diuerſis aūt et excuſis et ſcriptis libris, uariè hic locus legitur: ſunt enim in quib. δυσπακολούθων, ſunt etiā in quib. δυσπαρακολούθων legatur, quæ tamen ſcripturæ uarietas ſenſum aut nihil aut parū uariat. eſt aūt ἐπακολουθεῖν intelligētia cōſequi dicētē.

ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς.) Cauſam affert, cur ægrè intelligentia percipi poßit argumētum conflatum ex materia prius ratione cōcluſa: quamq; opus fuerit argumento comprobare. exiſtimator enim, inquit, et qui audit, ponitur eſſe rudis, in diſciplinis minimè uerſatus, non habens ingenium excultum ingenuis artibus. In in primo quoq; libro de Partib. animantiū, ἁπλῶς dixit; imperitè inſulſeq; intelligens: λίαν οὖν ἁπλῶς εἴρηται.

Τὰ δὲ μὴ πιθανά.) Hæc autem minimè ad perſuadendum apta eſſe contingit, quia non proficiſcantur à rebus planis, quasq; cuncti ita ſe habere confiteantur, aut à probabilibus. intelligit autem, quæ quamuis ſyllogiſmo prius concluſa non fuerint, ipſo tamen egeāt, ut ſcrupulus aliquis pellatur, cū opinionibus hominū nō conueniant. quamuis enim ex ratione cōcluſis non ſint, non ſunt tamen ex eo genere, ut perſpicua ſuà ui ſint: confirmatione enim non egerent. Quæ autem hanc naturam habēt, & ipſa reijci debent: non ſunt enim accōmodata ad perſuadendum. huiuſcemodi autem quærit orator: propoſitum enim eſt illi fidem facere, διὰ τὸ μὴ δὲ ὁμολογουμένων εἶν. Non ſunt ſcilicet apta ad fidem faciendam, quia non proficiſcuntur ab ijs quæ ab omnibus concedantur: nam ſi huius generis eſſent, non indigerent ratiocinatione. ſe autē ſuprà hæc intelligere declarauit, ac de his uerba facere, μηδὲ ἐνδόξων. Neq; ex probabilib. illa nanq; quibus homines aſſentiuntur, ac uera eſſe fatētur, quæq; non abhorrent ab opinionibus iudicijsq; multitudinis, magnam uim ad perſuadendum habent.

ὥστε ἀναγκαῖον τό, τε ἐνθύμημα.) Poſtquam quæ aliena ſunt, remouit, aperit quæ uſurpanda ſint ab Oratore, & è qua materie concluſiones conficere debeat. Quod autem inquit, tanquam res plana certaq; iam ſit, ὥστε ἀναγκαῖον, & quæ ſequūtur: elicitur id ex ſuperioribus. declarato enim, materiem eſſe oratorum res, de quibus conſultatur: non conſultari autem de ijs quæ aliter aut factæ, aut futuræ eſſe, aut deniq; ſe tunc habere alio modo nō poſſunt: reſtat, ut quod ipſe ait, inſtrumenta ſua exerceat orator in huiuſcemodi ſegete ac materia, id eſt, in his quæ contingentia uocata ſunt à recentioribus, id eſt minimè neceſſaria. Cum igitur enthymemate exemploq; utatur orator, ſyluam ſtratumq; habere debet, non res ſempiternas, neq; etiam rerum mortalium caducarumq; quæ ſemper eodem tenore fiunt: ſed neque eas quoq; quæ nihil in ſe firmitatis habent, aut quæ deniq; fortuitò ac temerè fiunt, ſed quæ uariari cōſuerunt, poßūtq; aliter ſe habere, in hominū tamē poteſtate ſunt.

Τὸ μὲν παράδειγμα, ἐπαγωγήν.) Cum materiem iam oſtendiſſet oratoriarum probationum, nunc tradit quibus illa reſpondeant in altera finitima huic arte: atq; exemplum referre inductionem dialecticam, & enthymema ſyllogiſmum inquit, & tanquam imaginem ambo hæc illorum eſſe. Cum uerò in excuſis quibuſdam hic ἔχειν accreuiſſet, (neq; enim in Aldino exemplari eſt) id deleui, quia à pluribus etiam ac melioribus ſcriptis codicibus abeſſe uidi.

Καὶ δὲ ὀλίγων τε, καὶ πολλάκις ἐλαττόνων.) Cur ſæpenumero ex paucioribus, quàm primus ſyllogiſmus, conſtare tradat enthymema, diligenter quærēdum. hoc enim perpetuum ipſius uidebatur: nec poſſe enthymema illud uerè appellari, quod ambas propoſitiones haberet.

Cur autem alteram earum reticere ſoleant oratores, plures cauſæ adferuntur. Philoponus qui de hac re copioſè diſſeruit, plurimas excogitauit. Ariſtoteles, cur illi hoc faciant, in 2. horum librorum declarauit, ne ſcilicet loquaces exiſtimentur: perſpicua nanq; proferre, & omnibus cognita, loquacitas manifeſtò eſt. Primum autem ſyllogiſmum, ut opinor, appellat integrum illũ, ex quo parte abſciſſa, enthymema, quod inchoatum decurtatumq; eſt, factum eſt. qui enim enthymema conficit, in animo antea, ménteq; ſua ſyllogiſmum conflauit. nec enim illã omittit, quia non uideat: ſed quia ante oculos omnium poſitam arbitratur.

ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν.) Ita hic quoq; loquitur, ut ſignificare uideatur, poſſe inueniri enthymema, cui nihil deficiat: tunc enim ſolum tradit relinqui aliquid oportere, cum id notum exploratũq; eſt. An cum huiuſcemodi quidpiã occurrit oratori, quod neutra ex parte planum ſit, utetur ille ſanè eo: ſed id argumentum non erit enthymema, ſed ſyllogiſmus. Quod perfecta quoque illa ratiocinatione ſine culpa uti poſsit orator. Cum enim ambæ propoſitiones ſumuntur, ſyllogiſmum ſemper eſſe, his quoque uerbis, quæ in ſecundo τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν ſunt, ubi de enthymemate diſputat, confirmatur: ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνεται μόνον· ἐὰν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσληφθῇ, συλλογισμός. Licere autem hoc oratori conceſſu Ariſtotelis, id quoque comprobare uidetur, quod inductionis uſum, quæ & ipſa dialectica argumentatio eſt, illius'que ſtudij propria, ipſi tribuit, quamuis rarò, & in paucis.

Αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής.) Eo quod notum omnibus eſt, debere ſuperſedere oratorem tradit: nec tamen claudicabit argumentatio, quamuis omnino ad concludendum, quod ab eo relinquitur, neceſſarium ſit. non patietur enim illud deſiderari is qui audit, & ſtudium oratoris adiuuabit. Hoc autem naturæ impulſu homines faciunt, ut quod requiri intelligunt, ad aliquid confirmandum, cum facere id poſſunt, ipſimet adiungãt. Nec tamen hoc ſtudium ipſis hic fraudi eſt, ut alijs in rebus, quod Ariſtot. in libro σοφιστικῶν ἐλέγχων indicauit. aliquando enim cum diſputant cum fallacibus & uerſutis hominibus, ſe ipſos temerè in laqueum inducunt, adiungentes id quod in captioſa interrogantis ratione deficiebat, ſuoq; ipſi hoc uitio poſtea putant ſe conuictos: cum uerè, niſi id feciſſent, conuicti ab aduerſario nõ fuiſſent. Illic autem in ea re explananda iiſdem uerbis uſus eſt. inquit enim: Τὸ γὰρ λοιπὸν αὐτὸς προστίθησιν ὁ ἀκούων. loquitur aũt de praua illa ratione quæ uocatur παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.

Οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν.) Exemplo declarat, quod præceperat uerum eſſe. Si quis enim probare ſtudeat, Dorieum certamen uiciſſe, cuius certaminis uictor corona donabatur, ſatis ipſi erit dicere, uicit namque olympia: neque neceſſe habebit addere, olympia certamen eſſe, in quo uictores corona donãtur.

Exemplum igitur ſatis planum eſt, niſi macula obſtet, quæ in nonnullis excuſis libris hunc locum fœdabat. legitur enim in illis, τὸ δ' ὅτι στεφανίτης, ἐπεὶ τὰ ὀλύμπια: cum à manu ſcriptis ἐπεὶ abſit, & omnem ſenſum illic poſitum perturbet. Quod autẽ inquit, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν: concluſio eſt enthymematis. quæ ut conſletur, ſatis eſſe tradit dicere, ὀλύμπια γὰρ νενίκηκεν, quæ minor ſyllogiſmi propoſitio eſt. illud uerò ὅτι στεφανίτης τὰ ὀλύμπια, id eſt uictoribus olympiorum imponi ſolitam coronam, maiorem propoſitionem eſſe patet: quam minimè neceſſariam eſſe affirmat, ut ualde notã. Δωριεὺς uiri nomẽ eſt, qui uicit pancratium, ut narrat Harpocration. Diagoræ autem Rhodij, nobilis olympionicæ, quem Pindarus carmine ſuo ornauit, filius fuit, & eundem honorem quem pater cum duobus fratribus, admirantibus ſanè Græcis, conſequutus eſt. Thucydides quoq; in primo Hiſtoriarum huius mentionem fecit, inquiens: ἦν δὲ ὀλυμπιὰς, ᾗ Δωριεὺς ῥόδιος τὸ δεύτερον ἐνίκα. quod uerò στεφανίτην ἀγῶνα appellat, ita uocari ſolitos ludos omnes, quibus corona imponeretur uictoribus, manifeſtum eſt. Aeſchines cõtra Cteſiphontẽ: οὐδεὶς πώποτε ὦ ἀθηναῖοι, ἀλλά σαί τινα ἐπισκοπεῖν εἰς τὰ ὀλύμπια, ἢ εἰς ἄλλόν τινα στεφανιτῶν ἀγώνων παγκράτιον, & quæ ſequuntur.

Γινώσκουσι γὰρ πάντες.) Reddit rationẽ, cur in eo probando minimè neceſſarium ſit propoſitionem hanc explicare, Olympios è genere eorũ ludorũ eſſe, in quib. uictorũ capitib. corona imponeretur. intelligũt enim, inquit, id omnes: nec facilè quiſpiã inueniri poſſet, qui tam celebrem morem ignoraret. quod autem notum omnibus & apertum eſt, relinqui debet.

Ἐπεὶ δὲ ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων.) Nõ excludit omnino res neceſſarias ab officio oratoris, quamuis pauca ſint huius generis quæ ad eũ deueniãt, raroq; admodũ orator his utatur. plerũq; enim, ut ipſe oſtẽdit, circa res quæ ferè fiunt, uerſari ille ſolet: quãdoq; tamẽ et ipſe ex neceſſarijs enthymema ac ſyllogiſmũ ſuũ cõficit.

Τὰ γὰρ πολλὰ περὶ ὧν αἱ κρίσεις.) Magnã eorum partem quæ tractantur ab oratore, eam naturam habere tradit, ut aliter quoq; fieri poſſunt, quod ualde remotũ eſt à reb. neceſſarijs. cauſam enim nũc affert, cur pauca admodũ neceſſaria eſſe dixerit, è quib. cõſtantur enthymemata. Poſſẽt aũt his uerbis aliqui decipi, qui crederẽt Ariſtot. hic forenſes cauſas appellaſſe κρίσεις: deliberationes aũt in ſenatu, aut apud populum, σκέψεις. neq; enim hoc intellexiſſe eũ puto: generatim nũq. hic locutus eſt. neq; tantum de oratoribus hoc præcepit, ſed de omnibus hominibus, qui accuratius de aliqua re diſputant. multis enim locis animaduerti poteſt, ipſum κρίνειν uſurpaſſe de iis qui de aliqua re deliberantes, conſilia quæ ipſis dantur, expẽdunt, ut etiã de illis qui oratorẽ audiũt, rem aliquam laudantem, aut uituperantem. nam σκέψεις, ſubtiles animaduerſiones, cogitationesq; de aliqua re ſignificat, ut opinor. Initio autem librorum, qui προτέρων ἀναλυτικῶν inſcribuntur, hoc uerbo uſus eſt.

Item

Item eodem libro, καὶ χεῖρον οἱ λόγοι, καὶ αἱ σκέψεις γίνονται περὶ τῶν οὕτως ἐνδεχομένων: & infinitis demum locis, hoc intelligens.

περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι.) Mos, inquit, hominum eſt deliberare, ac uidere de rebus illis, quas in uita gerũt: quæ uerò aguntur, cuncta ſunt huius generis, quod ſcilicet aliter quoq; euenire cõſueuit, nec uno tenore ſemper fit: id eſt, τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. In posteriore quoque ſegmento περὶ ἑρμηνείας idem confirmauit, cum rationem, quæ ipſi aduerſabatur, adferendo incommoda, quæ inde ſequerentur, confutauit. inquit enim, ὥστε οὔτε βουλεύεσθαι δέοι ἄν, οὔτε πραγματεύεσθαι. ὡς ἐὰν μὲν τοδὶ ποιήσωμεν, ἔσται τοδί: ἐὰν δὲ μὴ τοδί, οὐκ ἔσται τοδί. Addidit, & (ut ita loquar) nihil horum neceſſitate fit. illa namq; quæ in humanis factis hanc naturam habẽt, tam rara ſunt, ut extare non uideantur, ſine culpaq; penè dici ita loqui liceat.

τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα.) Hæc ipſa quæ ferè fiunt, nec unum tenorem ſemper habent, cum confirmatione egent, atque argumento concludi debent, ex eiuſdem naturæ propoſitionibus cõfirmantur: ut neceſſariæ quoq; res ope neceſſariarum rerum comprobantur. hoc enim commune eſt omnis materiei, ut ab eodem genere adiuuetur. de quo, ut ipſe quoq; tradit, in libris Analyticis copioſius diſſeruit. Hoc autem in primo τῶν προτέρων facit, affirmans in quæſtionibus quæ neceſſariæ non ſunt, ſed plerunq; contingant, concludi oportere propoſitionibus ſumptis eiuſdem naturæ, aut omnibus, aut aliquibus. Cuius rei rationem communiter afferẽs, inquit, Singulorum ſyllogiſmorum ſimilem concluſionem eſſe principijs, unde ortæ ſunt: id eſt, propoſitionibus. multo enim antea docuerat, non poſſe ullo modo comitari aliquid, quod fieri non poſſit, ei quod effici poteſt. Id ſanè, quod concluſum eſt aliquando neceſſitatem in ſe habere, quamuis propoſitiones ſumptæ neceſſariæ non ſint, certum eſt: ab ipſoq; alibi traditum, eadẽ ratione, qua uerum è non ueris propoſitionibus, id tamen in illarum non efficitur.

φανερόν, ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται.) Vt hoc doceret, ſuperiora illa rettulit. cuncta enim quæ ex illo loco, ἐπεὶ δ' ὀλίγα, expoſita ſunt, ut hoc traderet, enumerauit. uoluit enim planum facere, quod ſtratum eſſet enthymematum, & unde illa ducerentur. È ſuperiore igitur diſputatione hæc omnia eliciuntur, ac manifeſtò res ita ſe, ut oſtendit, habet. Perſpicuum autem (inquit) eſt unde ducuntur enthymemata, partim neceſſaria eſſe, quorum ſanè numerus paruus eſt: partim uerò plerunq; fieri, cuius generis maxima pars inuenitur.

λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων.) Ducuntur enim (inquit) enthymemata ex uerisimilibus & ſignis: quare neceſſe eſt utrunq; horum, idem quod utrunq; illorum ſit, eſſe. Cum enim enthymemata è rebus ducantur, quarum aliæ neceſſariæ ſunt, aliæ ſæpenumero fiũt: eademq; emanent è uerisimilibus, ac ſignis: fieri non poteſt, quin alterum horum alteri illorum reſpondeat, & unam eandemq; naturam habeat: quod item in reliquo etiam iugo pariq; contingat. Hic ſenſus horum uerborum eſt: neq; enim ἑκάτερον ἑκατέρῳ, quodcunq; ex ijs cuicunq; ex illis: ſed aliud ex ijs diſtinctè, alij ex illis reſpõdet, atq; idem cum illis omnino eſt, ſignificat. quo ſenſu quoq; ſuprà enthymema idem cum ſyllogiſmo, & exemplum idem cum inductione eſſe declarans, ἀναγκαῖον, inquit, ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶν. Qua in re exponenda, non eodem tãtum modo loquendi ſed eodem etiam argumentãdi genere, uſus eſt. Ita quoq; locutus eſt Porphyrius in Iſagoge ſua, ubi de ſpecie diſſerens, inquit: εἰδέναι χρὴ, ὅτι ἐπεὶ καὶ τὸ γένος τινός ἐστι γένος, καὶ τὸ εἶδος τινός ἐστιν εἶδος, ἑκάτερον ἑκατέρου, &c. Vbi nonnulli, quia uim huius ſermonis non percipiebant, ſine cauſa Porphyrium reprehenderunt: nec exprimere potuiſſe, quod uolebat, falſò exiſtimarunt.

τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστι.) Cum uerisimile, ac ſignum, eam naturam habeant, ut alterum neceſſariò, alterũ plerunq; fiat: aperit, utrum ipſorum neceſſarium eſt, & utrum ſæpenumero fieri conſuerit. Primoq; uerisimile tradit eſſe, quod plerunq; fit. Plato quoque in ſermone quem Phædrum inſcripſit, cum de arte dicendi loqueretur, de uerisimili, & quantopere id ſectarentur oratores, diſſeruit: eſſeq; uoluit, ut uerbis eius utar, τὸ πλήθει δοκοῦν. Cicero autem εἰκὸς uerisimile appellauit in Partitionibus. inquit enim: Sed appellemus docendi gratia uerisimile, quod plerunq; ita fiat: ut, adoleſcentiam procliuiorem eſſe ad libidinem. Quintilianus uerò libro 5. credibile uocauit, quo etiam in loco tria eorum genera facit: Credibilium (inquit) genera ſunt tria: unum firmiſſimum, quod ferè accidit, ut liberos à parentibus amari: alterum uerò propenſius, eum qui rectè ualeat in craſtinum peruenturum: tertium, tantum non repugnans, in domo furtum factum eſſe ab eo qui domi fuerit.

οὐχ ἁπλῶς δέ, καθάπερ ὁρίζονταί τινες.) Huic orationi, quæ exprimit naturam uerisimilis, addi debere cenſet quidpiam, eamq; imperfectam eſſe inchoatamq; putat. eſt autem id, ſtratum, quod habeant uerisimilia: & aliud etiam, quod ſtatim adiungit. Eodem pacto loquitur in 2. libro de Moribus ad Nicomachum, ubi leniter reprehendit nonnullos, qui uirtutes eſſe dixerant uacuitates quaſdam ab omni perturbatione, ac ſecuritates requieteſq; animi: nimis enim illos abſolutè id præcepiſſe docet. Quod ſi addidiſſent ea quæ formandis perficiendiſque illis requiruntur, nulla re peccaſſent: id eſt, modum ac tempus, & reliqua, quæ à prudentia in ſingulis factis, ac motibus præcipiuntur. οὐκ εὖ δέ, ὅτι ἁπλῶς λέγουσι, & quæ ſequuntur. Verſatur igitur uerisimile circa res, quæ unum eundemque tenorem non habent, ſed quamuis plerunque ita fiant, aliter etiam euenire poſſunt. Cum autem quoſdam reprehendat, qui ita uerisimile definierant, uidendum eſt, num & ipſe eidem culpæ, cuius alios

inſimulat,

inſimulat, affinis ſit. In 2. enim libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν inquit, uériſimile eſſe, quod plerunq; ita fieri, aut non fieri, nouerunt: & aut ita eſſe, aut non eſſe: nec aliud addidit, quod magis naturam eius aperiret, ut nunc fieri debere affirmat. Cũ uerò illic exẽplo uim ipſius exprimere uellet, inquit, ut odio perſequi qui inuident, & pueros qui amãtur, diligere amatores ſuos. plerũq; enim odium cum inuidia coniunctũ eſt: quiq; alicuius præclaræ fortunæ inuident, ipſum eã amittere uellent: & qui ſe amari intelligunt, diligunt illos qui ita erga ſe affecti animo ſunt: cum tamen aliquando inueniantur, qui inuidẽt, nec tamen quibus inuident, odio habent: & pueri, qui uehementer amati, nõ diligunt amatores. Nec me latet uerba illa, μισεῖν τοὺς φθονοῦντας, aliter interpretatum eſſe Philoponum. exiſtimauit enim intelligi illis debere, qui inuidentur, odio habere plerunq; eos qui ipſis inuident: quod nullo modo probo. præterquàm enim quod ualdè aſper ſermo ille fuiſſet, ac nimis deniq; uiolenta hæc interpretatio, id quod ipſe uult, uériſimile eſſe non puto. deſpicerent enim illi potius (ſi id ſcirent) eos qui ipſis inuident, ut minores, & uacuos præclaris bonis, quibus ipſi abũdant, quàm odio haberẽt. cur enim capiat ipſos odiũ illorum qui liuore illo ſuo nihil ipſis detrimenti importãt, ſed potius ſeipſos conficiunt, ac macerant? Sed etiã quomodo id ſentire queant, nõ uideo, cum hic morbus animi in primis occultatur: nec intelligere poſsint, contra quos inuidia excitatur, in quorum animis ipſa lateat. Nec magis etiam eruditè ſubtiliterq; idem uim alterius exempli declarauit: ut quilibet qui attendere uoluerit, facilè perſpiciet. mihi enim nunc aliorum errata, præſertim aperta, refellere propoſitum non eſt.

Οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκός.) Quod quidem uériſimile, rationem eam habet ad illud, cũ quo collatum huiuſcemodi eſt, quam habet quod in uniuerſo fit, ad id quod in parte. Quod uerò in uniuerſo eſt, ad id quod eſt in parte, ita ſe habet, ut et ipſum complectatur, & ad plura etiam alia pertineat. eandem igitur eſſe inquit naturam uériſimilis, quod ita manifeſtum fiet. Veriſimile cum ſit, adoleſcentes eſſe procliues ad libidinem: hunc quoq; procliuem eſſe, uériſimile eſt: eſt enim hic tanquam pars illius totius.

Τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει.) Signorum non unum genus eſſe dicit, ſed duo: ac illa quidem ualde inter ſe diuerſa. alterum enim neceſſariò aliquid aut eſſe, aut fuiſſe, aut futurum eſſe declarat: alterum uerò neceſsitatem in ſe non habet, uerùm ſæpe fallit. Signorum igitur (inquit) alterum ſe habet ad id cuius eſt ſignum, ut quippiam quod ſingillatim fiat, ad id quod in uniuerſo fit: alterum uero contrà, ut quod in uniuerſo fit, ad illud quod in parte. Diuerſi uero Latini ſcriptores uariè Græcam hanc uocem interpretabantur, ut oſtendit Quintilianus libro 5. Signum uocant σημεῖον, quanquam id quidam indicium, quidam ueſtigium nominauerunt. Nec defuerunt etiam qui notam appellarent. Vim huius nominis, & quid σημεῖον eſſet, docuit Ariſtoteles in extremo 2. libro, τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν. Quintilianus etiam hoc fecit: cuius definitio ab ea quam attulit noſter hic, nõ abhorret, per quod alia res intelligitur. Quid uerò his uerbis Ariſtoteles ſignificare uoluerit, infrà declarat. eadem enim repetit, et exemplis quoq; totam rem illuſtrat, ut nihil dubij alicui reſtare poſsit.

Τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον.) Propriã notam hoc appellauit Cicero in Partitionibus: Propriæ autẽ notæ argumentũ quod nunquã aliter fit, certũq; declarat: ut fumus ignẽ. Philoponus de ſigno accuratè ſcripſit, eiusq; tria genera eſſe oſtẽdit. in quo ei cũ Quintiliano cõuenit, qui exẽplis tãtũ mutatis, de ſigno eodẽ pacto præcipit. Sẽtẽtia Philoponi hæc eſt, ad uerbũ expreſſa. Trifariam ſignũ accipimus: aut enim eſt cum res eſt, cũ eodem ſcilicet tempore res et ſignum manet: ut, ſi fumus eſt, ignis eſt. aut poſt rem ſignum: ut cinerem eſſe ſignũ, quod antea fuerit ignis. aut res poſterius conſecuta eſt, prius aũt ſignũ fuit: ut mulierẽ lac habere, quæ duobus poſtea diebus paritura eſt. Quintilianus: Hoc genus per omnia tẽpora perpẽdi ſolet. nã & coiiſſe eam cũ uiro quæ peperit, quod eſt præteriti: & fluctus eſſe, cũ magna uis uenti in mari incubuit, quod coniuncti: & eũ mori cuius cor eſt uulneratum, quod futuri, neceſſe eſt. Verùm accurata hæc ſigni diuiſio, non Quintiliani, nõ Philoponi eſt, ſed Ariſtotelis. Philoponus enim potius ex uerbis doctoris eam eruit, quàm ingenio ſuo excogitarit. Neceſſariũ uerò hic uocat, quod aliquo præcedente ſemper cõſequitur, in rebus quæ minimè neceſſariæ ſunt. neceſſarium nanq; aliud eſſe, quod abſolutè proprieq; ita appelletur, notum eſt: ut ſolem exoriri. A` uoce, qua certum hoc ſignum appellatur, τεκμηριῶδες fingitur. quo uſus eſt Cicero in epiſtola quadam ad Atticum: Hoc illi τεκμηριῶδες uidebatur eſſe alienationis: id eſt, ſatis firmum indicium. τεκμηριώδεις quoq; λόγους uocãtur, argumentationes, quæ ope eorum quæ effecta ſunt, cauſam ipſorum demonſtrant.

Τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον.) Alterum ſignum, uel altera potius ſigni ſpecies (ſignum enim genus eſt, quod duas infra ſe ſpecies habet) id inquam quod neceſſariò non concludit, ſuo certo ac proprio uocabulo caret, & generis nomine appellatur. in quo diſcrepat à tecmerio: id enim appellat διαφοράν. qua uoce alijs multis locis uſus eſt. ut in 3. etiam libro, cũ criminaretur Theodorum Byzantium, qui eaſdem res, & nihil inter ſe diſcrepantes, inani quodam ſtudio, diuerſis nominibus appellabat. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντας καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθαι. Sed etiam in primo ſegmẽto περὶ ἑρμηνείας, ubi agit de uerbo: τὸ δὲ, οὐχ ὑγιαίνει, καὶ τὸ, οὐ κάμνει, οὐ ῥῆμα λέγω. προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον, καὶ ἀεὶ κατά τινος ὑπάρχει. τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται, ἀλλ' ἔστω ἀόριστον ῥῆμα. In quo diſtãt hæc à uerbis, nomine declaratum nõ eſt: quàm culpam tamen corrigit, & ipſe nomen indit. res enim diuerſæ diuerſis nominibus diſtingui debent. diſcrimen autem eſt inter uerbũ indefinitũ, & definitum. Iſocrates quoq; non eandem uim eſſe omnium ſignorum

cognouit,

cognouit, & eodem ſenſu utrunq; eorum nominum, quibus diuerſæ notæ ſignificantur, quo Ariſtoteles, cepit. Cum enim in Panegyrico contra reprehenſores tueretur ciues ſuos, qui aiebāt Athenienſes abuſos imperio maris, eamq; rem malo fuiſſe uniuerſæ Græcorum nationi, hoc argumēto utentes, quòd nimis ſæuiſſent in quoſdā, qui cū ditionis eorum fuiſſent, ab ipſis defecerāt, at hoc nullum ſignum eſſe quòd malè tanta poteſtate uſi forēt, ſi aliquos qui arma contra ipſos tulerāt, graui pœna affeciſſent. eſſe enim potius propriam ac certā notam, quod bene fortunas ſociorum adminiſtraſſent, quòd nulli qui in imperio ac tutela ipſorū fuiſſent, in huiuſcemodi ullas calamitates incidiſſent, neq; tale quippiā unquàm ab hoſtibus paſſi forent. In hac enim diſputatione prius ſignū, quod inane ac fallax eſſe uult, σημεῖον appellat: poſterius uerò, quod fide dignum putat, τεκμήριον uocat.

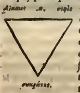
Ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω.) Neceſſaria igitur (inquit) appello; ex quibus ſyllogiſmus fit. Syllogiſmū autem fieri ex hac materia dicit, ut puto, quia in prima figura concluditur, ac uitio caret: nec ſolui ullo pacto poteſt, niſi falſum quis ſumpſit. nam qui in media extremaq; cōcluduntur, mendoſi ſunt, ac uitium continent, uereq; ſyllogiſmi appellari nō poſſunt. In extremo 2. libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, quo loco de enthymemate diſſerit, aperit uitiū infirmitatemq; argumentorum, quæ in poſteriore tertiaq; figura concludantur: ac robur integritatemq; eius, quod in prima exponitur, & tecmerion uocatur.

Διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν.) A' ui nominis argumentum elicit, eoq; ſignificari dicit ita ſe rem habere: id eſt, ſolo hoc è numero ſignorum firmiter concludi, cum aliorum fallaces cōcluſiones ſint, & quæ uerius παραλογισμοὶ uocari debeant. ualet enim τεκμήριον, quaſi demonſtratum, ad finemq; & extremū perductum. Declaratur (inquā) illo nomine id eſſe πεπερασμένον, quod nihil aliud eſt niſi δεδειγμένον.

Ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθέν.) Tunc (inquit) oratores τεκμήριον ſe adferre arbitrantur, cum eiuſmodi ſignum afferūt, quod prolatū diſſolui, tentariq; poſſe non putarint. A' conſuetudine igitur ſermonis, iudicioq; oratorum probat quod uult. Nunquam enim (inquit) uſurpant hoc nomen, niſi cum arbitrantur fieri nullo modo poſſe, ut aduerſarij argumētum, quo ipſi utuntur, diſſoluant: cum uerò opinantur ita ſe rem habere, ac facultatē illis omnē eripi reſiſtendi, tunc opinātur id ſignum tecmerium eſſe: atq; ita ipſum appellant, ſignificare uolentes eo nomine probatam iam omnem rem ac conſtitutā eſſe. Opinantur autem dixit, quia poſſent aliquando falli, & putare notam aliquam certā propriamq; quæ huiuſcemodi non eſſet: quod cū contingit, appellarēt etiam eo errore ducti τεκμήριον, quod tale nullo modo foret. nihil tamen hoc ad id quod probare ſtudet, refert. Satis enim eſt, docuiſſe hoc nomine ipſos tantum uti ſolere, cum ita de illo ſentiunt. Sic etiam locutus eſt in Analyticis, ubi de enthymemate diſſerens, exemplumq; ponens notæ incertæ, inquit, δεδεῖχθαι οἴονται νῦν. Valere uerò hic τὸ λεχθὲν puto. ſententiam ratione concluſam: id eſt, quod confectū eſt, ac medium ad id comprobandum ſumptū. Id autem nihil aliud eſt, niſi nota iſta cōmōſtrata. φέρειν τεκμήριον att, ut φέρειν συλλογισμὸν, φέρειν παράδειγμα & παραβολὰς, et in Topicis & in his de Ratione dicendi libris ſæpe dixit.

Τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας.) Priſca enim lingua uocabat τέκμαρ, unde nomē hoc formatum eſt: quod alio etiam uerbo πέρας, quaſi extremum ac terminū appellauit. duobusq; his diuerſis inter ſe nominibus in eadem re ſignificanda utebatur. τέκμαρ poſtea obſoletum eſſe cœpit: poëtæ tamē, qui ad poëma ſuum ornandū uetuſta etiam nomina adhibent, antiquam uocem paſſim uſurpant. Pindarus in extrema Ode Nemeorum, τὸ δ' ἐκ Διὸς ἀνθρώποις σαφὲς οὐχ ἕπεται τέκμαρ. intellexit autem extremum atq; ultimum.

Ἔστι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον.) Exequitur id quod antea propoſuerat. paulo enim ſuprà dixerat, non omnia ſigna eodem pacto ſe habere ad ea quorū eſſent ſigna, ſed longè aliter, ac cōtraria demum ratione. Exemplum igitur prioris generis, cum ſcilicet eo modo ſe ad illa habent, ut ſingulæ res ad uniuerſum, quo cōtinentur, hoc eſt indicium eſſe ac ſignum, quod qui ſapientes ſunt, ijdem iuſti ſint, Socratem. Ipſe namq; & ſapiens & iuſtus fuit: qui pars eſt totius illius, quòd cuncti ſapiētes uiri iuſti ſint. id enim de omnibus ſapientibus dicitur. propoſitum uerò eius qui ita argumentatur, eſt, probare omnes qui ſapientia præditi ſunt, iuſtos uiros eſſe. utitur autem ad id confirmandum perſona

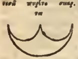

Socratis, tanquam nota quadam eius rei, & quæ declaret id uerū eſſe: in eo namq; utrūq; ſpectatur. quare indicio eſt, rem eodē pacto ſe habere in cæteris quoq; ſapientibus, ut ubicunq; ſapientia cognita ſit, illic etiam habitare putetur æquitas ac iuſtitia. In hac igitur argumentatione, ab eo quod eſt in parte, ad id quod in uniuerſo eſt, proficiſcimur: ac quod in uno uerum eſt, in omnibus uerū eſſe, hoc monſtrato, probare conamur. Integer ſyllogiſmus in tertia (ut loquuntur) figura, ita conformatur.

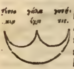
Λυτὸν δὲ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον.) Vitiū huius argumentationis oſtendit. quamuis enim id quod prolatū eſt, uerum ſit, tamen ab aduerſario nullo negotio labefactari poteſt: neq; enim neceſſariò concludit, aut firmi aliquid in ſe habet. Ipſe autē accuratius in libris τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν declarauit, quēadmodū ex ambabus ſingularibus propoſitionibus confici nihil poſſit. λυτὸν ualet, quod habet in ſe hāc culpam, ut tentari facilè ac diſſolui poſſit. In Analyticis, idē ſignificare uolēs, λύσιμον inquit.

Τὸ δ' οἷον εἴ τις εἴποιεν, σημεῖον ὅτι νοσεῖ.) Valet hoc ad probandum, inueniri etiā ſigna, quæ, cū uerū ſumpſerunt qui argumentantur, ac nota illa certa quæ dicitur eſt, diſſolui refelliq; nulla ratione poſſunt: cum ſuperiore in exemplo contrà fieret. neq; enim eiuſdem generis cum

ris cum ſuperiore hæc ſigna ſunt, quemadmodũ hac parte, ita etiam quod non à ſingulis rebus ad communes, & quæ in uniuerſo ſunt, proficiſcũtur, ſed contrà: cuiuſmodi ſunt ea quæ ſequuntur. Cum enim planum ſit, cunctos qui febri laborant, ægrotare, hunc qui eo æſtu premitur, eo ſigno ægrotum eſſe intelligitur: eadem ratio eſt alterius exẽpli. In prima autẽ figura integer abſolutusq; ſyllogiſmus ita conformabitur: concluſionem autem primò ipſe ponit

Aegrotat quiſpiam, uideo enim illum febrim habere. Febris igitur mihi indicium eſt, quòd ægrotet. maiorem autem quam appellant propoſitionem, cum enthymema conficiat, relinquit: eſt enim plana, & omnibus nota: qui febrim habẽt, ægrotare. Poſterioris exẽpli quod adducit, deſcriptio hæc erit.

Hæc mulier peperit, uides enim lac. Lac igitur, quod ipſam habere cõſpicio, ſignũ mihi eſt, quòd peperit. ubi etiam ſuperiorẽ propoſitionem omittit: cunctæ enim quæ lac habent, pepererunt.

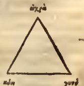
Ὅπερ τῶν σημείων, τεκμήριον μόνον ἐστίν.) Quod quidem (inquit) è numero ſignorum omnium ſolum eſt tecmerium. Id autem quod hic affirmat, in extremo etiã 2. libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, tradidit his uerbis: τούτων δὲ τὸ μέσον, τεκμήριον λεκτέον. τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασιν εἶναι, τοιοῦτον δὲ μάλιστα τὸ μέσον. Cũ enim tria ſint genera ſignorũ, hoc unum quod medium eſt, cum in medio ſignum ipſum cõſtitutũ eſt: ut hic, febrim aut lac habere, nam mediã ſedem tenent, tecmerium eſt. Aiũt rerum harum periti, id τεκμήριον eſſe, quod ſcientiam alicuius rei in nobis gignit. hoc etiam (inquit) ſententiam noſtrã adiuuat: hanc enim in primis naturam habet, quod medium eſt. id enim poteſt facilè facere, ut aliquid firmiter ſciamus. Vt ſententiam autem aliorum afferre ipſum τεκμήριον εἶναι τὸ εἰδέναι ποιοῦν, præterquàm quod φασὶ manifeſtò declarat, oſtendit etiam, quòd cauſa tantũ rei explicata, ſcientiam effici ipſe uult. τεκμήριον autem argumẽtum eſt à rebus effectis. decretis uerò uocibusq; aliorum uti Ariſtotelem, cum iudicium ſuum confirmant, planum eſt.

Μόνον γὰρ ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστιν.) In duobus alijs generibus ſignorum, ueræ quoq; concluſiones tentari diſſoluiq; poterant, ſi ita illæ appellandæ ſunt, cum propoſitionum connexio legitima non eſt, ſolũ quod in prima figura cõcluſum eſt: cum ſcilicet id, quod ſignum eſt, in medio collocatur, refelli redarguiq; ſi uerum eſt id quod dicitur, non poteſt: uitium nanq; nullum eſt in propoſitionibus, rectéq; illæ atq; ordinè collocatæ ſunt. Inſolubile, quo uocabulo Græcam uocem ἄλυτον exprimeret, finxit Quintilianus in 5. libro: Nam ubi eſt ſignum inſolubile, ibi ne lis quidem eſſe poteſt.

Τὸ δέ, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον.) Hoc ſecunda in figura conficitur, cum ex re quæ in uniuerſo ſit, ea quæ eſt in parte, concluditur. Ita autem ratio conformatur. In qua crebrò reſpirat, ſignum eſt, & altiorem locum tenet. Quia uideo hũc reſpirare, hoc mihi ſignũ eſt, quòd febrim habeat. ſuperiorem autẽ hic quoq; propoſitionẽ omittit, & quam maiorem uocant. nã alteram quoq; omitti rectè poſſe docuit, cum inquit in poſteriore libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, de enthymematibus loquens: Τὸ μὲν οὖν λέγουσι, οἷον τὸ εἰδέναι, τὸ δὲ λαμβάνουσιν: Alteram propoſitionem reticẽt, eſt enim illa nota. prætereà idẽ his uerbis declarat, Ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνεται μόνον, ἐὰν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσληφθῇ, συλλογισμός. ambobus nãq; in locis indiſcriminatim inquit, ſi altera pronunciata fuerit.

Λυτὸν δὲ τὸ ἔστιν, κἂν ἀληθὲς ᾖ.) Vitium huius concluſionis oſtendit: quæ, quamuis uerum proferat, tamen diſſolui poteſt: id autem eſt in maiore illa propoſitione. Et ſi enim omnes qui febrim habent, crebrò reſpirant: nõ tamen omnes qui crebrò reſpirant, neceſſariò febrim habent. fieri enim poteſt, ut aliquis alia de cauſa crebrò reſpiret: ut faciunt, qui curſu contentiore uſi ſunt. Cum eiuſdẽ cõcluſionis uitium oſtenderet in poſteriore libro τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, hoc eodem exẽplo uſus eſt, addiditq;: Ἐπεὶ δ' ἕπονται ταῖς κυούσαις τὸ ὠχρόν, ἀκολουθεῖ δὲ καὶ ταύτῃ, δεδεῖχθαι οἴονται κύειν. Quia (inquit) omnes quæ uterum gerunt, pallent: & hæc quoq; pallet: exiſtimãt ſe demonſtraſſe, (in quo falluntur) hãc etiam uterum gerere.

In commentario περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων, de fallaci hac concluſione multis exẽplis allatis locutus eſt. eam autem effici docet è falſa opinione hominum, qui ſtultè credunt ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν: id eſt, ſi quidpiam alicui rei neceſſario conſequitur, retroagi conuertiq; ſemper cõſequutionem illam: quod nullo modo uerum eſt. nec enim ſi quod aliquid conſequatur, cernimus, ſubitò dicere poſſumus, id quoq; cui comitatur, factũ eſſe: cum illi tantum rei nõ comitetur, ſed aliunde etiã ſæpe proficiſcatur. Eo etiam in loco docuit cuncta hæc argumẽta à ſigno, plerunq; uitio hoc laborare, cũ ducta ſint à cõſequẽtibus. nam in extremo etiam addidit idem penè exẽplum, quo hic uſus eſt: ὥσπερ ἂν εἰ ὁ πυρέττων θερμός, ἀνάγκη καὶ τὸν θερμὸν πυρέττειν: Non enim, ſi omnes qui febrim habent, calido corpore ſunt: qui calido corpore, neceſſariò febrim habent. nec enim hoc retro agitur.

Τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον.) Enumerat quæ adhuc explicuit, ait que ſe docuiſſe quid ueriſimile ſit, quid ſignum: fallax ſcilicet illud, & incertum: quid item

quid item firmum propriumq́; : nec non quæ differentia horũ ſit inter ſe, ſimulq́; libros indicat, in quibus uberius liquidiusq́; de his ipſis diſſeruit: ac præterea qua de cauſa nõnulla ex iis nihil certi cõcludant, aliorũ uerò cõcluſio rata ſtabilisq́; ſit. in Analyticis nãq; de iis omnibus diſputatum à ſe eſſe diligenter, tradit. Vt hic autem diſcrepare ueriſimile à ſigno docet, ita etiam eo in loco, ubi utriuſq; naturam expreſsit, non unũ idemq́; illa eſſe affirmauit: nec tamẽ, quid diſcriminis inter ipſa ſit, uidere procliue omnino eſt, nec diſtinguere, ne alterum pro altero capiatur. Quintilianus certè aliquando ſigna uidetur appellare, quæ εἰκότα uerius dici debuerant: ut cum inquit, Eorum autem quæ ſigna ſunt quidem, ſed non neceſſaria, genus Hermagoras putat, non eſſe uirginem Atalantam, quia cum iuuenibus per ſyluas uagetur: hoc enim potius ueriſimile eſt, quàm ſignum. nec enim nota aliqua, quæ illic appareat, intelligimus ſtupratam eſſe Atalantã, ſed coniectura ducti, ita ſuſpicamur: quia plerunq; quæ in ſolis, remotisq́; locis uirgines cum adoleſcentibus morantur, florem uirginitatis amittunt, impetuq́; amatorum uiolantur. Non affirmarim autem ita ne ſenſerit Hermagoras, an potius quod εἰκὸς apud eum erat, Quintilianus reddiderit ſignum, parum aptè, proprieq́; eo nomine uſus, cum idem etiam paulo ſuprà dixerit, Alia ſunt ſigna non neceſſaria, quæ εἰκότα Græci uocant. Cicero in Partitionibus ea ſeparauit, accurateq́; ac ſubtiliter de ipſis diſputauit: expreſſa enim natura ueriſimilium, rebusq́; unde illa ducantur indicatis, ad ſigna explicanda trãſiens, inquit: Eſt autem genus argumentorum aliud, quod ex facti ueſtigiis ſumitur, ut telum, cruor, clamor editus, & quæ ſequuntur. Idem tamen infrà uidetur ueriſimilia ſigna appellare, inquiens: Atq; in his ueriſimilibus inſunt nonnunquam etiam certæ et propriæ notæ. Significans (ut opinor) eſſe partem quãdam, ſpeciem'ue ſignorum, τεκμήρια uocata ab Ariſtotele, quæ ipſe proprias certasq́; notas appellat, quorumq́; ſignorum ſupra uim naturamq; ſeorſum explicuerat, initio eius diſputationis, & cũ coniecturæ locos tradere cœpit. cũ enim tunc de infirmioribus incertioribusq́; ſignis diſſereret, docet nõ omnia ſigna eius generis eſſe: uerùm inueniri etiã, quæ plus reliquis ualeãt ad probãdũ. Intelligi igitur ex his locis poteſt, ambos ueriſimilia uocare ſigna, quæ certa non ſunt, ſed tantũ rem ita plerunq; uſuuenire teſtãtur. Cuius etiã ſententiæ Philoponus fuit, qui ſignum diuidi tradit in τεκμήριον, id eſt propriam notam: & εἰκὸς, id eſt in notam ſimilem ueri. ita appellans, quæ philoſophus nomine carere dicit, quo diſtinguantur à certis ſignis, cum tamẽ differentiæ non parum inter ipſa ſit. Ariſtoteles ueriſimile eſſe ait propoſitionẽ probabilem: neq; enim quod plerunq; ita fit, quæ ueriſimilis natura eſt, neceſsitatem ſecum portat, ac firmiter omnino aliquid concludit. Cum idem autem ſignum definiret, tradidit requiri, ut illud propoſitio ſit, quæ uim habeat demonſtrandi, quamuis non eodem pacto omnia probent: nec eiuſdem ſemper naturæ ſit hæc propoſitio: altera enim neceſſariò concludit, altera uero probabilis eſt, accommodaturq́; tantum ad iudicia, exiſtimationesq́; multitudinis. Conuenit igitur ſigno cum ueriſimili, quod utrunq; eorum propoſitio eſt. atq; idem genus habent: diſcrepant inter ſe, quod ueriſimile propoſitio eſt ſemper probabilis, ſignum uerò nunc neceſſaria, nunc uerò probabilis propoſitio. Eſt igitur diligenter quærendum, quá nam in re ſpecies illa ſigni, quæ probabilis eſt, nec diſcrepat à ueriſimili aut in genere, aut in differentia, quæ una allata eſt, diuerſa ab eo eſſe poſsit. Vnde non defuerunt etiam, qui exiſtimarint (ut paulo ſuprà à me patefactum eſt) quæ in ſecunda tertiaq; figura ſyllogiſmorũ concluderentur ſigna, nulla in re diſcrepare à ueriſimilibus, quia ipſa quoq; non certò rem declarent, ſed tantum, quod plerunq; contingit, ſignificent. cum, quæ in prima figura includantur, ſemper ita ſe habeant, ac neceſsitatem ſecum ferant, ideoq; à ueriſimilium natura aliena ſint. Neq; tamen ipſe ullo pacto puto, quamuis commune hoc amborum ſit, naturam ueriſimilis, ac ſignorum etiam horum quæ proprio carent, ac generis nomine uocantur, penitus eandem eſſe, ſed nõ parum diuerſam: diciq́; oportere ueriſimilia opinor cuncta illa, quæ ſpectata atq; animaduerſa ſunt ferè contingere, raroq; admodum aliter euenire: ut quibus ipſe exẽplis uſus eſt, qui inuident, eoſdem odio habere illos quibus inuident: & pueros qui amantur, diligere amatores ſuos. hæc enim quamuis certa, neceſſariaq; non ſint, plerunq; tamen ita contingunt. Signa uerò, quæ occultam nobis rem indicant, notæq́; ſunt eius quod nos latet. Cũ enim ſemper animaduerſum à nobis ſit, qui grauiter ægrotarit, pallere: ſemperq; item intellectum, amatores mulierum cultui corporis uacare, multaq́; alia huiuſcemodi, cum aut pallere quempiam cernimus, aut aliũ ualde exculto corpore uidemus, notas illas ſequentes, ſentimus et illum morbo laboraſſe, & animum huius libidinibus adulteriisq́; inquinatum, quæ nec oculis antea, nec mente intelligebamus, ſed auxilio eorum ſignorũ perſpicimus: quamuis enim aliquando mentiantur, nec certò rem declarent, ſæpe tamen uerũ referunt, ac facti ueſtigia ſunt: ut telum cruentum, factam eſſe cædem: inconſtanter quempiam loqui, atq; ore pallere, affinem ipſum eſſe ſceleri ſignificat: ac demum, quæ ſenſu percipiuntur, maximè oculorum, auriumq́;. Sed etiam res nonnullas, quæ ſenſu percipi non poſſunt, notas eſſe rerum quas ignoremus: planum nobis eſſe poteſt teſtimonio Ariſtotelis, quã & hoc in loco, et in Analyticis, animaduerſum ſapiẽtem aliquem, qui idem iuſtus aut probus ſit, ſignum eſſe uult iuſtitiæ, aut probitatis omnium ſapientũ. neq; enim ſenſibus corporis intelligi potuit, Socratem, aut Pittacum, ſapiẽtes homines, tales eſſe, ſed mentis oculis perluſtrari. Quod cognitum ac ſpectatũ in illis, indicio foret, alios quoq; eiuſdem ſtudii homines, iiſdẽ moribus ac naturis præditos eſſe: nã lõgè diſcrepare ueriſimilia à ſignis quæ in tertia forma ſyllogiſmorũ concludũtur, certũ eſt. cũ ueriſimile rationẽ eã habeat ad illud, ad quod ueriſimile dicitur, quã cõmune, et quod in uniuerſo eſt, ad id quod eſt in parte:

in parte:illa uerò contrà ita ſe habeant ad illud, cuius ſigna indiciaq́; ſunt,ut ſe habẽt ſingulæ res ad uniuerſum, quo cõtinentur. Neq; tamen, quamuis dixerim ſigna eſſe ueſtigia facti,ueſtigia autem rerum præteritarũ dici uideantur:ita accipi uolo,ut non ſint etiam notæ aliquæ rerum præſentium, aut futurarũ. perſpicuũ enim eſt, et ab Ariſtotele manifeſtò traditum, non præteritas tantũ res notas quaſdam indicare,ſed etiam quæ aut tũc fiant, aut poſtea fieri debeãt,ſignificare,ut ſigna quædam traduntur à medicis aut bonæ aduerſæq́; ualetudinis,præſentis aut adueniętis,ac propinquæ. quamuis in uſu oratorum, qui in foro cauſas dicunt,magis ſint quæ præteritam rem indicant,ac factum aliquod cõſequuntur,ut ex Halicarnaſſei quoq; uerbis elicitur,in Lyſiæ uita. cum enim traderet,uenuſtũ illum,ſubtilemq́; oratorem hac etiã parte plurimum ualuiſſe,egregieq́; ſignorum diuerſa genera diſtinguere potuiſſe, ac facere, ut quæ incertæ ac fallaces forent,pro certis proprijſq; notis haberentur,inquit: τά τε σημεῖα δηλῶν, τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς πράγμασι, καὶ εἰς τεκμηρίων δόξαν ἀγαγεῖν, δυνατώτατος. Quod autem nonnulli, quid interſit inter uериſimilia ac ſigna,oſtendere uolentes,dixerunt,uеriſimilia, niſi quis abutatur hoc nomine,ſpectari in perſonis, ſigna uerò in rebus, arbitror falſum eſſe. ut enim copioſe à Cicerone traditum eſt,ueriſimilia ducuntur non ex perſonis tantum, uerumetiam ex locis,temporibus,factis,& alijs nõnullis rebus: ac certarum etiam perſonarum naturæ,moreſq;,notæ atq; indicia ſunt indolis,morumq́; aliarũ eiuſdem generis perſonarum.ut uerius eſſe, certiuſq; diſcrimen putem,quod à ſignis aliquis argumentum ducit,cum animaduerſa, cognitaq; re quapiam, eaq́; ipſa illi mõſtrata,cui fidem facere uult, affirmat inde percipi poſſe rem ita ſe habere,quia id indicium ipſius illius rei ſit. Quamuis enim pro ſignis aliquando capiantur, quæ oculis non apparent,quia tamen mentis acie illa intelligũtur,& tanquam in eadem perſona,req́; cõſtituta liquidò cognoſcũtur,eiuſdem generis eſſe uidentur, &, ut notæ quædam, quæ aliquid declarent,tractantur. Veriſimili autem utitur,qui nulla re indicata,ſecum rationem ſubducit rei,ac docet credi oportere quod dicit:quia plerunq;,cum ita ſe res habeat,id uſu uenire ſoleat. Nec utitur nota illa,tanquam ſingulari propoſitione, qua probet ac confirmet, quod uult: ſed eo quod animaduerſum eſt plerunq; euenire,ut propoſitione,quæ omnia complectatur. Qui ſcripſit etiam de ratione dicendi ad Alexãdrum, ita uidetur ueriſimile cepiſſe, dicens ueriſimile id eſſe, cuius ab aliquo prolati,qui audiunt, in animis retinẽt exẽplaria quædam:ut ſi quis prædicaret, uelle ſe patriam eſſe honeſtã, & propinquos,ſuosq́; bene rem gerere, ut etiam inimicos incommodis conflictari,huiuſcemodiq́; alia. Singuli enim(inquit) qui audiunt,conſcij ſibi ſunt earundem uoluntatum,intelliguntq́; & ipſi ſe iiſdem illis deſiderijs teneri. Sed etiam diſcrepare in hoc illa inter ſe intelligi poteſt,quod,cum ambo quandoq; mentiantur, non eadem tamen utriuſq; eſt cauſa fallaciæ,uerum diuerſæ res à uero ipſa diſſentire faciunt. Veriſimile nanq; aliquando falſum cõcludit,quia in ipſius natura nihil certi firmiq́; eſt, nec ullam neceſſitatem in ſe habet. ſi nanq; id quod tradit,plerunq; fit,munere ſuo functũ eſt. fieri enim poteſt, ut id aliter eueniat,quamuis hoc infrequens ſit. Signum uero fallit,quia ſumit aliquid,quod cõmuniter plures res conſequitur,ipſoq́; utitur tanquã ſi proprium ipſius illius rei foret,atq; uni ei tantum comitaretur: exempli gratia anhelitum,frequentemq́; reſpirationem, quæ & eorum qui febris æſtu iactãtur, & eorũ qui concitatiore curſu uſi ſint,& aliorum etiam nonnullorum, natura inter ſe differẽtium,comes eſt:indeq́; probare uult, qui anhelitu premitur, febri laborare: quod nullo modo neceſſarium eſt. neq; enim id proprium illius rei,ſed commune ipſi cũ multis,unde manifeſtò argumẽtatio hæc ſæpe eſt inanis. Hoc quoq; ualere uidetur ad eorum differẽtiam indicandam,quòd enthymema à ſigno conflatur aut in ſecunda, aut in tertia forma ſyllogiſmorum:in ambabus autẽ propoſitiones ueræ ſunt, perperam tamen, nec uera inter ſe ratione plicatæ. Quare peccatum eſt in forma,cõcluſio uerò aliquando falſa,plerunq; tamen uera. Quod fit materiæ ipſius ui.è deprauata nãq; copulatione propoſitionũ,cõtingit aliquando beneficio illius uerũ concludi:enthymema uero à ueriſimili in prima, et in ſecunda forma propriè conflatur. In prima, & cum aliquid affirmatur, & cum negatur. In ſecunda,cum euertit tantũ,negatq́;. Forma igitur culpa caret. Propoſitiones in parte ſui quadã falſæ ſunt. Lapſus ergo, culpaq́; omnis eſt in materia. ſuperior nanq; propoſitio poſtulat,quod plerunq; fit, ut perpetuum,& in uniuerſo uerum ſibi concẽdi. Concluſio igitur aliquando falſa,plerunq; tamen uera. Cũ ergo peccatum in figura magis proprium ſit ſigni, ueriſimilis autem in materia,& hac etiam re inter ſe differre ipſa uidentur. Maiorem igitur ad probandum uim habent ueriſimilia,quàm ſigna, ac certiora inde argumenta conflantur:quia illa plerunq; fiunt: ſigna autẽ, exceptis proprijs certiſq;,nõ tam firma ſunt, ſæpiuſq́; in fraudem inducũt. ut cum aiunt,tenebris quempiam in publico ambulare:ſignificare eum furem,atq; notã eius rei eſſe uolũt. id enim multis de cauſis aliquando cuiq; uſu uenire poteſt, ut noctu per urbem diſcurrat. An hoc quoq; ſemper ratum nõ eſt? quia nõ unius naturæ omnia ueriſimilia ſunt, inueniũturq́; quæ firmiora ſint,certiuſq; rem ſignificent:ut contrà,quæ imbecilliora, quorumq́; præſidio nõ tam liquidò affirmari poſſit,eo pacto ſe rem habere. Quãuis,quæ plerumq; non fiunt,aut ſunt,non uideantur uerè poſſe ueriſimilia appellari,ſi deſcriptioni eorũ ſtamus, quã expreſſit optimus auctor. Vt autẽ ueriſimilibus quibuſdam ducti quippiam fieri, aut eſſe affirmamus: ita cõtrà ueriſimilia ſequẽtes, aliquas res aut fieri,aut eſſe negamus. nõ minus enim illa refellendæ alicui rei, quàm confirmandæ apta ſunt. Præterquam quod hoc Ariſtoteles manifeſtò tradit,exemplis etiam cõprobari poteſt. neq; enim deformẽ, pauperemq́;, ſtuprum uirgini intuliſſe ueriſimile eſt, aut robuſtum hominem ab imbecillo in cõtentione corporis ſuperatum.

ſuperatum. Quod etiam in argumentatione à ſignis fieri planũ eſt, quamuis hoc Ariſtoteles apertè nõ doceat. ut enim ſignis quibuſdam res aut factæ, aut præſentes, aut conſequentes declarantur: ita etiam contrarijs ſignis eædem illæ aut non factæ eſſe, aut non fieri, aut nõ futuræ eſſe oſtenduntur. ut cum lepidiſſimus comicus ἐκκλησιαζούσαις inducit mulierem uiro probare uelle caſtitatem ſuam, nec ſe operam adulterio dediſſe, quamuis tenebris domo clam exiſſet, quòd unguentum non redoleret: ac iubet eum caput ipſius olfacere, quod ſignum à ſenſu narium ſumptum eſſe apertum eſt, cum tamen crebriora ſigna apud auctores inueniantur ducta ab alijs ſenſibus. paſſim autem illi ſignis aliquid quoq; non eſſe probãt, ut cum hic ipſe in tradenda natura animantium narrat, qui ſpongias captant, in profundum ſecuro animo ſe mergere, uiſo anthia piſce. Quo ſigno intelligunt beluas maris illic non eſſe, quæ ipſos abſumere queant: longè enim ille fugit à locis, in quibus tam infeſtæ beſtiæ morẽtur. Id etiam auctor rhetorices ad Alexandrum dilucidè præcẽpit. cum enim quo modo concludi aliquid à ſigno poſſit, oſtenderet, inquit: Quod factum iam eſt, non tantum rei factæ ſignum eſſe, uerumetiam non factæ. quemadmodum quod non factum eſt, non ſolum aliquid nõ eſſe, uerumetiam eſſe quippiam declarare: nam de tribus temporibus, conuenit illi cum Ariſtotele: tantum diſſentiunt, quòd cum ambo uelint duo genera ſignorũ, quorum alterum certum, alterum infirmum ſit, certum diuerſo ab incerto nomine ipſe non appellat, ſed ſignum etiam illud uocat. Quod initio libri teſtatus ſum, cum Ariſtotelis opus illud non eſſe probarem.

Παράδειγμα δέ, ὅτι μέν ἐστιν ἐπαγωγή.) Quemadmodum de ueriſimili, de incertis ſignis, de propriæ notæ argumentis accuratius egit in extrema parte 2. libri τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, ita eodem in loco de exemplo ſubtilius, eruditiusq; diſputauit. Ea autem facilè poſſent huc transferri, quod tamen mihi faciendũ nõ puto: neq; enim conciſius hic de his rebus diſſeruit, ut laborem declinaret: ſed quod aliter de eadem re præcipiendum alijs in locis ſcriptionibusq; putaret. hic enim nihil reliquit eorum quæ ad inſtruendum oratotem pertinent, munerisq; ipſius perfectè obeũdo neceſſaria ſunt. Illic uerò ubi exquiſitius, rationibusq; rerum allatis omnia docebat, cum propoſitum haberet oſtendere cunctas probationes ad duas illas referri, quæ propriæ ſunt dialectici: reliquas uero umbram eorum inſtrumentorũ eſſe, totum hoc cauſis etiam expoſitis probauit, ac magis dilucidè omnia perſequutus eſt: ut cõfirmaret eo pacto ſe rem habere. quod hic præſtare, ac tam accuratè minuteq; explicare nullo modo oportebat. Primò autem repetit, quæ ad illud pertinentia iam expoſuit: narratq; à ſe iam declaratũ, exemplum eſſe inductionem. quod fecit, cũ inquit in oratorijs rebus exẽplũ eſſe, quod in dialecticis inductio ſit. ſed addit etiam materiam à ſe indicatam eſſe, in qua uerſentur, quæ ſcilicet ſunt res, quæ non eundem ſemper finem habent, ſed aliter etiam contingere ac uſu uenire poſſunt.

Ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος, πρὸς ὅλον.) Exemplum, inductionem oratoriam eſſe, & Ariſtoteles & alij doctiſſimi uiri dixerunt. non tamen ita inductionem exemplum reddit, ut non aliquibus partibus ab ea diſcrepet. nã quod hic tradit, exemplum non ſe habere ſicut pars ad totum, quod diſcrimen inter illud et inductionem ſit, indicauit. hanc enim uim habet inductio, et ratio omnis inducendi à partibus ad totũ integrumq; aliquid proficiſcitur: quod etiam ipſe teſtatur in primo libro Topicorum his uerbis, ἐπαγωγὴ ἡ ἀπὸ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου ἔφοδος. Infra quoq; hic à parte partibus'ue ad partem aliam confirmandam proficiſci exemplum docet: quod certè à ratione inductionis alienum eſt.

Οὔτε ὡς ὅλον πρὸς μέρος.) Hunc eſſe proceſſum ſyllogiſmi, planum eſt. unde nihil hac ratione cõfici poteſt, niſi commune aliquid, uniuerſumq; ſumptum ſit.

Οὔτε ὡς ὅλον πρὸς ὅλον.) Accuratè quærendũ eſt, cur hoc addiderit: nulla enim argumenti ſpecies eſt, quæ ex toto uniuerſoq; uniuerſum cõcludat: non ſyllogiſmus, non inductio, non enthymema. In ſyllogiſmis namque, in quibus concluſio in uniuerſo fit, cõcluſio ipſa collata uniuerſo illi, unde colligitur, rationem habet ſingularis. In 2. libro τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν de exemplo agens, eademq; hæc parum immutatis uerbis exponens, membrum hoc non poſuit. Niſi fallor, ut integram diuiſionem faceret, hoc quoq; nunc complexus eſt.

Ἀλλ' ὡς μέρος, πρὸς μέρος.) Cum inductionis naturam aperire uolens, primum oſtẽdiſſet, quæ aliena ab ea forent, ſublatis iam illis rationem ipſius nunc docet; atq; ita ſe habere illam ſecũ tradit, ut pars ad partem aliã quæ eodem toto cõtineantur ſe habet, ac ſimile quidpiã ad rem ipſi ſimilem. A ſcriptis codicibus abeſt coniũctio καὶ, quæ copulet duo hæc membra: ipſam tamen exprimit uetus tralatio. Sine illa autem hic (ut arbitor) ſenſus erit: Pars inquam ſimilis, ad ſimilem partem. Exempli autem, inductionisq; ſimilitudo ueterum etiam nonnullos decepit, ut graues auctores tradunt, qui quod exẽpli proprium erat, inductioni tribuerunt. nec enim defuerunt qui affirmarent, inductionem rationem eſſe, quæ à ſimili ad ſimile proficiſceretur: quod nunc manifeſto noſter exemplo aſſignat. nec tamen hoc cõmune amborum eſſe poteſt, quemadmodum Alexander Aphrodiſienſis affirmat, qui hunc errorem illorũ exagitauit, & quantopere fallerentur oſtendit. nec enim, inquit, ſimile dici poteſt, quod in uniuerſo eſt, & καθόλου appellatur his, quæ continet & infra ſe habet. inuenta autẽ eſt inductio, & hæc in primis uis eſt huius rationis, ut quod in uniuerſo eſt, probẽtur. Idem autem eruditiſſimus uir conuenire id magis inductioni affirmauit. Cuius ſententiæ Ariſtotelem ducem habet, qui manifeſtò hic propriũ illud eſſe exempli tradit: neq; tamen ille ad eius auctoritatem confugit, aut huius loci mentionem ullam facit, ſed quid ſui iud. cij ſit, exponere uidetur.

Ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος.) Quæ prætterea requirantur ad exemplum conficiendum, tradit: doceq;

cetéq; opus eſſe, ut ambo illa, plura'ue ſimilia, eodem genere contineantur. ſi namque in hoc ipſis non conueniret, ſed diiuncta forent, ad fidem faciendam apta non eſſent: neq; enim ſimilitudo ſola hoc præſtare poteſt. Quid uerò hic γένος *appellet, manifeſtum eſt. nam infra idem* καθόλου *uocat, & apertè quid intelligat, docet. Neq; tamen huiuſcemodi etiã cuncta uim exempli habere, illiq; conſtituendo accommodata eſſe uult: addit enim, Eorũ quoq;, quæ ſub eodem genere cõtinentur, alterum altero magis notum eſſe oportere. ſi enim pariter ignoraretur quod exemplũ eſt, cũ eo cuius exẽplum confirmatioq;, nihil ualeret ad faciendam fidem. obſcuriora enim clarioribus illuſtrantur, non rebus quæ æqualiter obſcuræ ſint.*

Οἱ οὖν, ὅτι ἐπιβάλλει τυραννίδι Διονύσιος.) *Vt Syracuſis (inquit) cum deliberabatur, an Dionyſio, qui ducebat exercitum, cõcedendi eſſent corporis cuſtodes petenti: qui rem impedire uellet, oſtenderetq; ipſum hac ratione uiam ſibi ad dominatum munire, hac probatione ita uti poſſet. Nullo modo id faciendum eſſe. Piſiſtratus namq; prius Athenis imponens libertati ciuium, & ipſe cuſtodiam ſuæ ſalutis poſtulauit: et Theagenes Megaris eodẽ pacto dominari cœpit. Quintilianus in 5. libro hũc locum expreſſit. Etiam in iis quæ futura dicemus, utilis ſimilium admonitio erit: ut ſi quis dicens, Dionyſium idcirco petere cuſtodes ſalutis ſuæ, ut eorum adiutus armis tyrannidem occupet: hoc referat exemplum, eadem ratione Piſiſtratum ad dominationẽ perueniſſe. ipſe uerò libro 3. de Rep. quo loco cõſuetudinem ueterum tradit, qui cuſtodes corporis dabant iis quos* αἰσυμνήτας *ipſi, poſteriores uerò* τυράννους *appellauerunt, narrat Dionyſium à Syracuſiis petiiſſe huiuſcemodi cuſtodes, eosq; impetraſſe. quamuis poſtquam totam rem diſcutere non potuit, de numero ipſorum ab Athenienſi ciue multa diſputata eſſe dicat, cuius etiam conſilium ſpreuerũt Athenienſes: neq; minutè cum Piſiſtrato de numero armatorum contendere uoluerunt. quis ille fuerit, reticet Ariſtoteles. Plutarchus in Solone, Soloni hoc tribuit, qui illi liberè fortiterq; aduerſatus ſit, ac totam deniq; rem diligẽter exponit. qua uerò arte Theagenes dominatũ arripuerit, docet ipſe in 5. libro de Repub. Cum enim oſtẽderet multos libertati impoſuiſſe, quibus ſe commiſerat multitudo (fidem autem illi apud populum adepti erant, quòd diuitibus ſe hoſtes ſimulabant) addit, eadẽ ratione Theagenem apud Megarenſes dominatum fuiſſe. cum enim in iumentorũ greges incidiſſet, quos locupletiores ciues iuxta fluuiũ paſcebant, pecora ipſa iugulauit. eo autẽ facto, fidem cuncti ipſi, ut cui nullus gratiæ reditus apud diuites foret, habere cœperũt. Plato quoq; in 8. libro Politiæ, rationis huius prauæ, ſæpeq; ab improbiſſimis hominibus uſurpatæ, mentionem fecit: qui dicentes uitæ ſuæ inſidias fieri, cuſtodesq; à multitudine poſtulantes, dominatum illorum præſidio occuparunt. unde tyrannicum poſtulatum appellat, ac* πολυθρύλλητον *uocat, quòd ualde uſitatum, & ſermonibus diuulgatum foret.*

Καὶ ἄλλοι, ὅσοι ἴσασι.) *Docet quanto plures fuerint, qui præteritis temporibus eodem pacto ſe geſſerint, rem certiorem fore, maioremq; fidem conſilio tuo habitũ iri. alii enim præterea, inquit, quoſcunq; nouerint hac uia regnum ſibi paraſſe, in medium allati, exemplũ fient omnes Dionyſii, & occulti animi illius explanatio: quẽ adhuc exploratum non habent, ſi hunc finem propoſitum habens, cuſtodes petit. Nondũ enim praua conſilia Dionyſii cognita erant. oſtendebat enim ille non minus pro commodis multitudinis, quàm pro ſua ſalute ſe cuſtodes poſtulare, quòd in ipſius uita fortunæ quoq; ipſorum poſitæ forent. In concione autem acerrimè Daphnæũ, qui optimatum partes in rep. fouebat, ac diuites demum omnes criminabatur, à quibus poſtea ſibi inſidias fieri dicebat: quid igitur ipſe animo uerſaret, adhuc intelligi nõ poterat. malus tamen animus illius. facto Piſiſtrati Theagenisq; probari poterat, quorũ conſilia iam patefacta erãt. Alexander autem Aphrodiſienſis in primum librum* τῶν προτέρων ἀναλυτικῶν, *definitionem exempli hanc attulit, quæ nulla in re diſcrepat à natura ipſius, quam deſcripſit Ariſtoteles.* Λόγος δεικτικὸς μέρους, διὰ μέρους γνωρίμου καὶ πιστοῦ, ἀγνοουμένου τινὸς, καὶ ἀμφισβητουμένου.

Πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου.) *Vim huius exempli explanat: docesq; ſeruata in eo cũcta eſſe, quæ ſuprà oſtenderat in hac probatione requiri. cum enim à parte, partibus'ue, ad partem aliam proficiſci illã debere affirmarit, quæ ſcilicet cunctæ ſub eodem genere contineantur, omnia nunc, inquit, hæc ſub eodem communi ſunt: intelligens Piſiſtratum, Theagenem, Dionyſium. Aperit etiam quid in hac re ſit, quod* γένος *ſuprà, hic autem* καθόλου *uocauit: Omnem ſcilicet, qui tyrannidem occupare aggrediatur, petere cuſtodes corporis.*

Ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις.) *Enumerat, ut mos ipſius eſt, quæ nuper explicarit: traditq; ſe aperuiſſe, unde ducuntur probationes, quæ ſpeciem habeant demonſtrandi. Probationes autem has uideri, non eſſe demonſtratiuas, rectè dixit; neq; enim neceſſariò illis aliquid concluditur. Speciem tantum quandam earum retinent, & magnam ſanè uim habent ad faciendam fidem. ſæpenumero tamen fallunt.*

Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορά.) *Cum iam & quæ ſint oratoria argumenta, & è quibus rebus conſtentur, oſtendiſſet, nũc unde ducere illa oporteat, aggreditur docere. Seiungit autem ipſa primùm à cæterarum artium argumentis: enthymemata namq; ipſa, ſicut ſyllogiſmos, quibus utitur dialectica, non ad dicendi modo ac diſſerendi, ſed ad alias quoq; artes ſcientiasq; pertinere dicit: ita tamen, ut ars dicendi ſua quædã ac propria habeat enthymemata: ut diſſerendi ratio ſuos ac proprios ſyllogiſmos, quæ quidem eam ob cauſam cum cæterarũ artium argumentis ita miſceantur, ut à paucis dignoſci queant. Quomodo autem id cõmodè fieri poſſit, ipſe declarat. Varietatis autẽ hoc inueni in antiquiſſimo libro: quod tertia collatione ille* μεγίστην *habet, eandemq; lectionem ſequitur uetus tralatio.*

Καὶ

Καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστίν.) Et quæ in primis fefellit fermè omnes. ac eadem ſanè in dicendi arte enthymematum, quæ in uia ac ratione diſſerendi ſyllogiſmorum differentia eſt. Huiuſcemodi quodā modo loquendi uſus eſt in primo Topicorum, cū de theſi diſputaret: oſtendit enim non omnes uno eodemq́; intellectu theſin capere. neq́; tamen tūc ſe ſollicitum eſſe de nominibus tradit: ea tamē declarare uoluiſſe, ne diuerſæ ipſius naturæ laterent. hæc illius uerba ſunt, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς τίνα αὐτῶν τυγχάνουσιν ὅσαι διαφοραί. Imperitos homines facilè fallunt diuerſæ rerum naturæ eodem uocabulo appellatæ. quare ſuo iure dicere potuit, hanc penè clam omnibus fuiſſe. Diſcedit hic quoque à communi lectione aliquantulum antiquiſſimus idem liber: non enim πάντας habet, ut excuſi, & reliqui ſcripti, ſed παρὰ πᾶσιν.

Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι κατὰ τὴν ῥητορικήν.) Cum magnopere differre inter ſe enthymemata dixiſſet, nec unum genus eorum eſſe, ut multi falſo crederent: quibus rebus inter ſe illa diſcrepent, oſtendit: partimq́; illorum eſſe ſecundum artem ipſam dicendi, partim uerò ſecundum alias & artes & facultates. uerùm antequam poſterius hoc membrum exponeret, cum ſuprà tradidiſſet ita ſeſe rem habere, quod ad hanc rem pertinet, in dicendi, ut in diſſerendi ratione, docet in dialectica quoq́; eſſe ſyllogiſmos ſuos propriosq́; illius rationis, ut alios etiam alienos, & qui diuerſarum artium ſint. Obſcurus tamen locus eſt. neq́; enim, ut inquit, τὰ μὲν τ᾽ αὐτῶν, de enthymematibus loquens, ita nunc de ſyllogiſmis, οἱ μὲν συλλογισμῶν, uel συλλογισμῶν τινες. ita tamen hunc locum intelligi debere arbitror.

Ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν.) Magna quoq́; ſimilitudo eſt harum artium in hac re. quod enim dialecticæ uſu uenit in ſuis ſyllogiſmis, huic etiam, imagini ipſius, in enthymematibus contingit. ut enim in ratione diſſerendi magnopere inter ſe diſtantes inueniuntur ſyllogiſmi, ita in ſtudio dicendi magna enthymematum diſcrimina reperiuntur. Quod tamen in ambabus artibus pariter ignoretur: in utraque enim infrà peccari uulgo oſtendit.

Τὰ δὲ κατὰ ἄλλας τέχνας, καὶ δυνάμεις.) Quædam uero, inquit, enthymemata ſunt ex alijs artibus ac facultatibus: quarum quidem artiū facultatumq́; aliæ iam inuentæ ſunt ac manent, aliæ uero nondum depræhenſæ, ac conflatæ. Certum autem ac definitum numerum artes non habere, manifeſtum eſt: & hoc etiam alijs locis apertè ipſe tradidit. in primo Topicorum: καὶ ὅσαι δ᾽ ἔξω κατὰ τὰς τέχνας εἰσὶ τὰς εὑρημένας: ut qui illic etiam oſtendat nouas artes ab hominibus excogitari poſſe, tēpus etiam ipſum hoc nobis declarauit. quis enim neſcit nouas artes ſuperioribus temporibus repertas eſſe, quæ priſci illi non habebant: quemadmodum etiam nonnullæ uetuſtate amiſſæ ſunt? οὔπω κατειλημμένας, nondum excogitatas perceptasq́; artes uocauit: unde etiam finis ille uulgatus artis, ὅτι σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐγγυμνασμένων πρός τι τέλος εὔχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ. In eo enim quoque ab eodem uerbo conformatum nomen καταλήψεις. ut enim hic Ariſtoteles artes percipi inquit, ita auctor illius definitionis, coagmentationem quandam perceptionum illiuſmodi, artem eſſe affirmauit. Quintilianus in 2 libro, ubi an ſit ars rhetorice diſputat, hanc quoq́; definitionem expreſſit, Artem cōſtare ex perceptionibus conſentientibus, & coëxercitatis ad finem utilem uitæ. Eandem fortaſſe intellexit Cicero in primo de Oratore, cū inquit: Artem uerò negabat eſſe ullam, niſi quæ cognitis penitusq́; perſpectis, & in unum exitum ſpectantibus & nunquam fallentibus rebus cōtineretur. Vnde ſuſpicor in Græca definitione deſiderari ὁμολογουμένων. Illa autem nunc legitur apud Euſtratium interpretem Ariſtotelis in primo de Moribus ad Nicomachum. Animaduertendum autem, quamuis artes aliquæ nondum deprehenſæ perceptæq́; ſint, formari tamē poſſe enthymemata ex ratione illarum, quòd non omnino natura ipſarum ignoretur. poſſunt enim quædam iam teneri, quæ partem aliquam declarent: nec tamen tot, ut uim penitus naturamq́; earum explanent.

Διὸ καὶ λανθάνουσί τε τοὺς ἀκροατάς.) Quare, inquit, enthymemata, quæ harum & illarum artium propria ſunt, clam ijs qui audiunt ſunt, & ipſos facilè fallūt, cum ab oratore illa non expectent, nec cognitū habeāt, licere ipſi, ſi modicè hoc faciat, uti rebus quæ certarum artiū ac diſciplinarū ſint: quæ nāq́; noua nobis & ignota ſunt, facilius nos fugiunt. Ita accipi debere locum hūc arbitror, ut enthymemata latere dicat, quod ſupra propoſuit, et nunc uerum eſſe probat, rationem eius rei reddēs, non oratores, ut ſuſpicari aliquis poſſet: tanquā dixerit, latêre illos qui audiunt ſtudium oratorum: quamuis ſtatim relictis enthymematibus ad eos qui dicunt, illisq́; utuntur, tranſeat. Significans, quid cauere illos oporteat. ſi namq́; capti ſtudio hoc, penetrarint ad intimas partes earum artium, rationeq́; ac uia ipſas tractarint, nec communioribus quibuſdam, & quæ in promptu ſunt, contenti fuerint, in culpam incidunt, ac ſibi ipſis fraudi ſunt.

Καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι.) Ita locum emēdaui, ſecutus auctoritatē antiquiſſimi libri, & rem ipſam. ante a namq́; excuſi ita habebāt, κατὰ τρόπον δεόντως. aduerbium igitur δεόντως ſuſtuli, quod nec à uetere etiam tralatione expreſſum eſt, & (ut opinor) declaratio fuit antecedentium uerborum, è Græciq́; interpretis paraphraſi manauit. nam in optimo quoq́; illo exēplari quid κατὰ τρόπον ualeat, ſcholiò quodam declaratum eſt. Supra namq́; nō eadem, antiqua ſcilicet, ſed recentiore manu, adnotatum eſt, ſignificare id ὀρθῶς καὶ κατὰ τέχνην. Loco igitur (niſi fallor) purgato, hic ipſius ſenſus erit: Illi ipſi oratores qui ab alijs artibus enthymemata ſumunt, ſi id magis quàm ferri poſſit, bene atq́; exquiſitè fecerint, tranſeunt demigrantq́; ex ſe ipſis: id eſt, exeunt è finibus ſuis, ac relinquunt artificium, quod profitentur, ut exuant perſonā ſuam, & amittant meritò nomen oratoris. κατὰ τρόπον enim cum inquit, id eſt rectè, reſpexit rationem illarū

artium, ac quid ipſæ requirant: ut oporteret ſcilicet ea tractari à peritis ipſarum, & qui in illis ipſis manerent, non utilitatem, officiumq́; oratorum, qui dum in eas ſe nimis immittunt, ſtudium ſuum corrumpunt, nedum bene ordineq́; ſe gerant. illi enim melius facerent, ſi tempe rãtius ipſis uterentur: nec ad intimas earum rationes deſcenderent. ita uerò accipi debere hæc uerba, uidetur etiam declarare aduerbiũ μᾶλλον. inquit enim, μᾶλλον ἢ δεῖ τρόπον, id eſt, magis quàm oporteat ipſos facere, accuratè. Cum autem ſtatim Ariſtoteles, intelligens ſe hic breuem obſcurumq́; fuiſſe, uberius hæc, apertiusq́; exponat, oſtendere ipſum, ſi orator hoc fecerit, in culpam hanc caſurum eſſe, quam dixi, manifeſtum eſt: unde etiam magis apertè cognoſci poteſt, hanc eſſe ſententiam huius loci. quod uerba etiam ipſa planè ſignificare uidentur.

μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ πλειόνων ῥηθέν.) Obſcuram eſſe ſuperiorem ſentẽtiam perſpicit, & omnẽ obſcuritatẽ inde proficiſci, quòd nimis breuitati ſtuduerit. Quare ipſe cognito illius uitio, id corrigere aggreditur. Si quod paucis, inquit, uerbis expoſui, pluribus enunciaro, magis apertus erit animi mei ſenſus. Eandem ſententiam Cicero, cum & ipſe in huiuſcemodi culpam ſibi uideretur incidiſſe, elegantiſsimè protulit, & quaſi hunc locum interpretatus eſt: Hoc uideo, dum breuiter uoluerim dicere, dictũ à me eſſe paulo obſcurius.

λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ.) Apertius, ut teſtatus eſt, explicare aggreditur, qui ſint ſyllogiſmi dialectici, & oratorij, & aliarum artium proprij: affirmatq́; dialecticos atque oratorios eſſe de rebus illis, de quibus locos exponet, id eſt communes, ut ſtatim ipſe docet, & qui non unius alicuius ſtrati ſint, ſed ad diuerſas res traduci poſsint: neque magis huic, quàm illi addicti ſint. qui enim naturam hanc habent, conueniunt his facultatibus.

οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων.) Scripti quidam libri ὅσοι κοινῇ, habent: alij uerò, οἱ κοινοί. Hi, inquit, ſcilicet loci (ita enim ab eo uocantur, qui argumenta continẽt) non huius, aut illius tãtum generis ac ſtrati, ſed unde plures artes ac facultates, argumenta ſua promunt. Hi igitur ſunt, qui communiter complectuntur argumenta diuerſarum artium, generatimq́; adminicula dant ad argumenta colligenda de rebus quæ ad mores pertinent, & ad naturam, & alia etiam multa, genere inter ſe differentia.

οἷον ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος.) Cuius generis eſt, inquit, locus, qui uocatur ex maiore, & ex minore. neq́; enim tantum inde argumenta de una aliqua certa, definitaq́; materia promuntur, ſed contrà ſuppeditat ille argumenta ad diuerſas, longeq́; inter ſe diſtantes res, probandas: neq́; magis huic, quàm illi materiei tractandæ auxilio eſt. nec dialecticus poterit, orator'ue, inde præſidia ſumens, hic ſyllogiſmo concludere, ille enthymemate probare aliquid magis de rebus æquis, aut iniquis, quàm de rebus naturalibus, aut de qualibet alia re.

καίτοι τοῦτ' ἄλλα διαφέρει.) Atqui dubitari, inquit, nõ poteſt, quin multum interſit inter has res: ſintq́; illæ forma diſcrepantes. Addidit autem hoc, quia quibuſdam mirum uideri potuiſſet, quomodo una eademq́; regula rebus diſsimilibus accommodari potuiſſet: planũ tamen eſt, locos quos appellant, clauſa in ſe habere argumenta diuerſarum artium, ac diſciplinarum.

ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος, προτάσεών ἐστιν.) Cogitandum quid intelligat, ac uocet ἴδια. nam ſuprà ea parte, ad quam hæc apta eſſe uidetur, uirili genere dixit, ὅτι δ' εἰσὶν οἱ κοινοί, an enthymemata intelligit? Propriaq́; eſſe dicit enthymemata huius, & illius artis, quæ conſtant è propoſitionibus, quæ illius ipſius artis ac ſcientiæ ſunt. ipſe enim apertè docet eſſe propoſitiones de pluribus ac diuerſis inter ſe rebus diuerſas ac diſsimiles: quam totam rem plenius in libro Topicorum perſecutus eſt, quo in loco tres maximè formas eſſe propoſitionum docet. nam alias eſſe morales, naturales alias, tertias uero logicas, tradit: atq́; exemplis quæ nomine hoc aut illo appellari debeant, docet. Si diligenter tamen attendimus, non argumenta hic, ſed locos elementaq́;, unde illa depromerentur, tradit: qui duûm generum ſunt, aut communes omnium artium, aut proprij ſingularum. Cum autem proprios locos ἴδια appellet, eò reſpicere potuit, atq́; ea de cauſa neutrum genus uſurpare: illud tamen perturbat quod inquit, effici hæc è propoſitionibus. Loci autem, ſiue communes, ſiue proprij ſint, è propoſitionibus conſtare, non ſatis commodè dici uidentur poſſe: ſed potius continere in ſe propoſitiones, quas inde elicit, cum opus eſt, qui ſedes illas ipſas earum cognitas habet. Suſpicari fortaſſe poſſet aliquis ἰδίᾳ legi debere, ut aduerbium ſit, quo ſæpe utitur, maximè cum κοινῇ ſuprà dixerit.

οἷον περὶ φυσικῶν εἰσι προτάσεις.) Exemplo docet, in ſingulis ſtratis ſcientiarum facultatumq́; eſſe ſuas quaſdam, propriasq́; ipſarum propoſitiones, quæ ad alias artes transferri nõ poſſunt: ceu de naturalibus rebus ſunt propoſitiones, ex quibus propoſitionibus conficere non licet oratori enthymema, neq́; dialectico ſyllogiſmum de rebus ad uitam & mores pertinentibus. contraq́; aliæ de his rebus ſunt, moralibus inquã, unde nullo modo licebit de naturalibus rebus utrouis modo quicquã concludere. & ut in his oſtendimus ſe rem habere, ita etiam in cunctis alijs habebit. Quas autem προτάσεις Græci uocarunt, propoſitiones propoſita'ue Latini: ab eadem uerò re, aut parum diſsimili, utraq́; gens eidem rei nomen impoſuit. docet enim Hammonius in librum περὶ ἑρμηνείας, προτάσεις uocatas, quod quaſi intendantur, porriganturq́; ab ijs, qui ratione aliquid concludere uolunt ijs, quibus cum diſputant. inde autem Latinum quoq́; nomen deriuatum eſſe conſtat, quamuis προτείνεσθαι latino uerbo omnino expreſſum non ſit.

κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα, περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι.) Propoſitiones illæ generales, id eſt loci ac ſedes argumentorum,

quamuis

quamuis multas multaſq; didiceris, nunquam te facient huius, aut illius artis peritum: id enim hic appellauit ἔμφρονα. in hoc ipſo libro pòſt, artem etiam firmiorem grauioremq;, ἐμφρονεστέραν uocauit. In 8. quoq; libro Topicorum φρόνησιν appellauit intelligentiã, perceptionemq; rerum, quæ à ſcientia traduntur, πρός τε τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν κατὰ φιλοσοφίαν φρόνησιν: & quæ ſequuntur. Definitio etiam huius artis circumfertur, quæ idem uerbum eodem ſenſu capit: dicit enim φρόνησιν illam eſſe περὶ λόγους. Cauſam autem attulit eius rei inquiens: neq; enim huic aut illi ſtrato ſe addixerunt, & in eo explicando totæ occupatæ ſunt, ſed uagantur, & pluribus ac diuerſis generibus inſeruiunt.

Ταῦτα δέ, ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται.) Poſteriores has propoſitiones, quæ huius aut illius artis propriæ ſunt, hanc naturam habere dicit, ut ſi quis adhibita diligentia meliores ſelegerit, id quod non uult efficiat: ſtudio namq; illo ſuo uideri uolebat eruditior orator, aut dialecticus: efficietur autem aut geometra, aut muſicus, prout huius aut illius diſciplinæ proprias propoſitiones collegerit: nec facultatis ſuæ nomen ullo pacto amplius retinebit. meliores autem intelligit, quæ è principijs alicuius artis ſint: meliores enim illæ profectò, ualentioreſq; ſunt, ſi naturam illarum ſpectes, quamuis oratori minus aptæ accommodatæq; ſint. Quid uerò illo ταῦτα intellexerit, expreſſit ipſe addens, τὰς προτάσεις. uidetur enim hoc quaſi declaratio eſſe ſuperioris uerbi. quod enim ab eo antea prolatum obſcurè fuerat, ita ille aperuit, ob idq; nondum abſoluta ſententia, illuc iniecit. quomodo etiam accipi debere arbitror locum in 3. libro, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται αἱ μεταφοραί. Additũ enim ea de cauſa illic puto αἱ μεταφοραί, ut apertè oſtenderet, quid antea ſignificare uoluerit, ut ualeat, intelligo inquam metaphoras. Eandem rationem (niſi fallor) habẽt illa apud Demoſthenem in oratione pro Cteſiphonte: ἔθηκε νόμους, καθ᾽ οὓς τοὺς μὲν τὰ δίκαια ποιεῖν ἠνάγκασε, τοὺς πλουσίους. &, Καὶ τὰ περὶ αὐτοῖς δὲ καὶ περὶ πᾶσιν ἐν πλείστῃ φυλακῇ, παῖδας καὶ γυναῖκας ἐφ᾽ ὑμῶν ποιήσαντες, σωφροσύνης πίστιν περὶ ὑμῶν ἔχοντες ἔδειξαν. neq; enim addidit δηλονότι, aut quicquã, quod manifeſtò indicaret ea uerba declarationem eſſe. nam ſecundo in exemplo genus etiam uariauit, ut hic facit Ariſtoteles, & à neutro ad uirile muliebreq; trãſijt. λήσει ποιήσας ualet, paulatim in eam culpam incidet, ut artem ſuã extinguat. abreptus enim hoc ſtudio capeſſendarum exquiſitiorum propoſitionũ, nimis longè ab artis ſuæ ueſtigijs aberrabit: & antequam quid fiat intelligat, aliam artem ab ea quam profitebatur, effecerit. λήσει namq; ποιήσας dictum eſt, ut illud Epicuri, λάθε βιώσας. Da operam (aiebat ille) ut nemo intelligat te uixiſſe. Eam autem uocem expreſſit Horatius in epiſtola ad Lollium:

An ſecretum iter, & fallentis ſemita uitæ.

Planus autem ad Sæuam:

Nec uixit malè, qui natus morienſq; fefellit.

λήσει ποιήσας, iam hoc fecerit, & adhuc ipſum fallet. Nimia igitur diligentia uitio eſt, & in fraudem inducit: & id quod uidetur ornare, deprauat ac corrumpit. tantopere enim commutat oratorem, aut dialecticum, ut nõ facilè cognoſcantur: neq; etiam ſint amplius dialectici, aut oratores.

Ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτική.) Si dum propoſitiones proprias alicuius artis accuratè indagat, ad penetralia illius artis orator aut dialecticus peruenerit: ac fontibus, unde ipſa illa res oritur, occurrerit, penitus facultatis ſuæ nomen amittet. quæ enim antea dicẽdi, aut diſſerendi ars erat, repentè aut muſice, aut geometria fiet: in eã demũ cõuertetur, in cuius principia deuenerit. poteſt enim è communibus quibuſdam orator de muſicis etiam rebus geometricisq; diſputare. Quodſi, dum ſedulò id agit, exquiſiteq; rationes captat, inciderit in principia earum ſcientiarum, ſibi ipſi fraudi eſt, ac ſtudium ſuum corrumpit: ut contrà muſicus, ac geometra, ſi uterq; de ſuis rebus diſſerens, nõ ex ſuis proprijsq; principijs proficiſceretur, ſed cõmunibus alienisq; uteretur, explodi meritò poſſet: & argumentatio illa inanis foret: nec uim ullam ad id quod uolunt, probandum haberet, quamuis non parum poſſe imperitis uideretur.

Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων.) Maiorem enthymematum partem confici è propoſitionibus illis, quæ propriæ peculiareſq; alicuius artis ſunt, inquit. in ſingulis namq; artibus infinita uis eſt propoſitionum: è communibus autem locis, & qui nulli certo ſtrato addicti ſunt, pauciora.

Καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς.) Cum tanta formarum, locorumq; differentia ſit, quantam ipſe ſuprà demonſtrauit, ut ſcilicet illæ fraudi dialectico & oratori, non rectè uſurpatæ ab ipſis, eſſe poſſint, loci nullum tale periculum ſecum portent; aliaq; etiam diſcrimina ſint: affirmat oportere diſtinguere enthymematum ſpecies appellatas, ab his qui loci uocantur, ex quibus illa ipſa promuntur: ut in Topicis factum eſt, ita etiam in his qui oratorem inſtruunt, libris.

Λέγω δ᾽ εἴδη μὲν τὰς καθ᾽ ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις. τόπους δέ, τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων.) Diligenter uim horum uerborum exponit: & quid ipſe hoc aut illo intelligat, ne quis error naſcatur, docet. Voco enim, inquit, ſpecies propoſitiones ſuas, propriaſq; ſingulorum generum ac ſtratorum: locos uerò, qui communes ſunt omnium: neq; magis huic quàm illi materiei addictos. appellat autem nunc, ut ſuprà fecit, γένος, materiem ſtratam alicui ſcientiæ, & arti: quod paulo antè ὑποκείμενον uocauit. Animaduertendum, an proprias has propoſitiones, εἴδηq; intellexerit, cum in primo libro de Oratore Cicero inquit: Certoſq; eſſe locos, quibus in iudicijs uteremur, in quibus æquitas quæritur: alios in deliberationibus, qui omnes ad utilitatem dirigerentur eorum quibus conſilium daremus: alios item in laudationibus, in quibus ad perſonarum dignitatem omnia referrentur.

Πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν.) Rectius eſſe cenſet, antequam communes locos argumentorum tradat, de proprijs alicuius generis propoſitionibus, quas εἴδη ſe appellare docuit, diſſerere: ſe tamen hoc commodius facturum eſſe credit, ſi genera prius dicẽdi artis explicauerit. ſingulis enim ipſius generibus proprias propoſitiones adiunget, atque ita huius rei tractatio planior, faciliorq́; erit. Id igitur ſtatim aggreditur. Quod autem hic facere commodum eſſe ducit, ſeruauit etiam in Topicis. ſτοιχεῖα uerò, id eſt elementa, uocat locos, ſedesq́; argumentorum, ut ipſe manifeſtò in 2. libro his uerbis teſtatur, ſτοιχεῖον δὲ λέγω, καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. Theophraſtus quoq; cum quid eſſet locus, definiret, hoc uerbo uſus eſt. τόπος δ' ἐστὶν ἀρχή τις, ἢ στοιχεῖον, ἀφ' οὗ λαμβάνομεν τὰς περὶ ἕκαστον ἀρχάς. In commentarijs autem Alexandri in primum Topicorum hoc legitur. Addens uerò nunc προτάσεις, cuiuſmodi elementa intelligeret, ſignificauit: intelligit enim quæ propria ſingulorum dicendi generum ſunt, non locos illos, in quibus argumenta communia omnium artium ac diſciplinarum manent.

Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν.) Appellat εἴδη hic, quod paulo ſuprà γένη uocauerat. Orditurq́; explicare, quæ ad propoſitiones proprias, communesq; diſtinguendas pertinent, diuidens artem dicendi in tres partes, è triplici eorum qui orationes has audiunt, natura, ac fine.

Σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος.) Ne cui mirum uideretur, quod dixerat tres partes eſſe rhetorices, quia tria forent genera auditorum: non uidenti, quid huc perſona auditorum pertineat, hæc addidit: docetq́; illam neceſſariò conſiderari debere, cum unum è tribus ſit, quæ conſtituunt orationem. Conſtat enim, inquit, oratio ex eo qui dicit, ita autem appellat oratorem: & de quo dicit, quibus uerbis rem ſignificat: & ad quem habetur, intelligens autorem.

Καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστι.) Ac quod propoſitum in animo habet is qui dicit, et ad quem refertur ſtudium ipſius, auditor eſt: finis autem oratoris, eſt perſuadere. Cum igitur auditor finis ſit (cur enim aliquis uerba faciat, niſi eum qui audit, habeat: eumq́; delectare, aut perſuadere uelit) rectè diuiditur dicendi ars in tot partes, quot ſunt auſcultatores: finis enim in omnibus rebus ſpectandus eſt.

Ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν.) Auditorum genera diſtinguens, docet tres illos eſſe, à duobus ipſorum muneribus: quorum alterum in duo tempora diuidatur, cum alterum unum tantum tempus, præſens inquam, ſpectet. tria igitur tempora propoſita ipſis, tria efficiunt genera auditorum. Expreſſit autem (ut arbitror) hunc locum Cicero in Partitionibus, cum inquit, Auditorum eam genere diſtingui: nam aut auſcultator eſt modò, qui audit: aut diſceptator, id eſt rei ſententiæq́; moderator, ita ut delectetur, aut ſtatuat aliquid. ſtatuit autem aut de præteritis, ut iudex: aut de futuris, ut ſenatus. Sic tria ſunt genera, iudicij, deliberationis, exornationis. Θεωροὺς uerò ueteres Græci appellabant, quos publicè ad rem diuinam faciendam aliquò mitterent: & θεωρίδα nauigium, quo uehebantur. In quo uerbo manebat flagitioſa illa Stratoclis aſſentatio, qui cenſuerat, ut qui ad Antigonum, Demetriumq́; Macedonas publicè ab Athenienſibus mittebantur, non legati, ſed θεωροὶ uocarentur, tanquam ad deos, non ad reges fortunatosq́; homines mitterentur. addit autem Plutarchus, qui hoc commemorat, καθάπερ οἱ Πυθοῖ, καὶ Ὀλυμπίαζε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀπάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Vocabãtur etiam θεωροὶ, qui ludos ſpectaculaq́; uiſebant, ac nundinas demum eas frequentabant, quæ πανηγύρεις dicebantur. cum enim illuc plurimi conuenirent, orationes ſæpe in laudem, uituperationemq́; alicuius recitabantur. θεωροὺς igitur auditores harum orationum uocat Ariſtoteles: quamuis, ut nomen declarat, illuc potius ſpectatum, quam auditum uenerant. Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ, à nomine, quo conuentus illi uocarentur, in quibus plerunq; hæ orationes haberentur, πανηγυρίζοντα earum auſcultatorem appellauit. ubi enim ſeruaſſe illum diligenter id quod decet, oſtenderet, inquit: οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον δικαστῇ, καὶ ἐκκλησιαστῇ, καὶ πανηγυρίζοντι ὄχλῳ. Cicero ab officio, quo tunc fungebatur, illum auſcultatorem appellat. nam uerba etiam quæ addit, ita ut delectetur, ad auſcultatorẽ hunc, & θεωρὸν pertinent. Θεωροὺς autem hos intellexit Cicero, cum in proœmio 5. libri Tuſculanarum quæſtionum inquit: Eſſet autem quoddam genus eorum, idq́; uel maximè ingenuum, qui nec plauſum, nec lucrum quærerent, ſed uiſendi gratia uenirent: ſtudioſeq́; perſpicerent quid ageretur: & quæ ſequuntur. nam uerbum etiam, unde appellati forent, expreſſit. Perſpicuum autem eſt, hic exiſtimatorem appellari κριτὴν, non iudicem. Exiſtimator enim eſt, & qui in iudicijs, foroq́;, & qui in ſenatu, aut concione de oratoris cauſa, ſententiaq́; iudicat: cum iudex proprio nomine ſit, qui litigatorem audit. in foro autem de præteritis rebus agitur, in ſenatu de futuris ſententiæ dicuntur. utrunque autem intelligi ab Ariſtotele, uerba ipſius declarant.

Ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής.) Ita ſe rem habere confirmat, ut tradiderat, aperitq́; qui huius aut illius temporis res exiſtimet: primoq́; de rebus futuris ſtatuentem, exiſtimatoremq́; dicit eſſe, qui audiat uerba facientem in deliberatione. ἐκκλησιαστὴς enim eſt, qui in cõcione ſtat. Cicero: Aut de futuris, inquit, ut ſenatus: nam de ſumma Repub. Romani in ſenatu agebant. Græci ferè homines in concione deliberabant.

Ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής.) Qui uerò ſententia ſua de rebus factis iam, præteritisq́; ſtatuit, iudex eſt, inquit. in foro enim plerunque præteritæ res exiſtimari conſuerũt, factæ ſint, an non factæ, æquæ, an iniquæ fuerint, οἷον αὐτὸς & hic & paulo ſuprà, ubi

ubi inquit, οἷον ἐκκλησιαστὴς, addit, quia non hi ſoli de illis exiſtimant: præcipuè tamen ipſi. unde inquit, exempli gratia, iudex.

Ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, ὁ θεωρός.) De facultate uerò oratoris, ac de ui dicendi ipſius qui iudicat, ille θεωρὸς eſt, ſi eam rem quam laudandam ſuſcepit, ornare ille potuit. nam in oſtentatione omne munus ipſius poſitum eſt.

Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων.) Quare, inquit, cum planum factũ ſit tria genera eſſe auditorũ, neceſſe eſt, quod diximus, uer ũſit, tria etiam genera eſſe dicendi. diſtinguuntur enim illa diſtinctis uariatisq́; auditoribus. appellat autem nunc ipſa, uocatq́;, quod auditorem ἐκκλησιαστὴν nactum eſt, à deliberando συμβουλευτικὸν: quod uerò iudicem, δικανικόν: ἐπιδεικτικὸν uerò, quod ad pompam habetur, & demonſtratiuum à latinis uocatur: eius auditor eſt θεωρός.

Συμβουλῆς δὲ, τὸ μὲν προτροπὴ, τὸ δὲ ἀποτροπή.) Deliberationis uerò duæ partes ſunt, quarum altera ſuaſio, altera diſſuaſio appellatur. his enim latinis uerbis Cicero in hac re exprimenda uſus eſt. Diſtinguit autẽ nũc genera dicendi à diuerſitate officiorum.

Ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες.) Probat duas tantũ partes inueniri deliberãdi generis. qui priuatim enim, inquit, alicui conſiliũ dãt, & qui publicè de quo deliberatur, ſententiã dicunt, neceſſariò aut ſuadẽt, aut diſſuadẽt.

Δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία.) Iudiciorum autẽ partes ſunt accuſatio & defenſio. quod ſtatim uerum eſſe cõfirmat, inquiens: Qui nãq; in foro cum aliquo controuerſantur, neceſſe eſt alterũ horũ faciãt. aut enim reũ ipſum agunt: aut ſalutem, exiſtimationemq́; ſuam, in periculum uocatam, tuentur. tertium nihil eſt.

Ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος, τὸ δὲ ψόγος.) Demonſtratiui autem generis partes ſunt laus & uituperatio. Cauſam, cur plures non ſint, ut in ſuperioribus generibus fecerat, ipſe non aperit: eadem tamen huc quoq; transferri poteſt. qui enim in aliquem dicunt, aut laudant hominem, aut uituperant.

Χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσί.) À temporum diuerſitate nũc differre inter ipſa oſtendit: habent enim ſingula genera ſuũ quoddã ac propriũ tẽpus. Tẽpora igitur quoq;, inquit, triũ horũ generũ diuerſa ſunt, & numero ipſis adæquantur. quod autem ad deliberationẽ pertinet, idẽ ſenſit Cicero. quãuis quandoq; inſtantis, aut facti tradat in deliberatione diſceptationem eſſe: rarò tamen, inquit, hoc fit. uerba ipſius: In deliberationibus plerũq; ex futuri, rarò etiã ex inſtantis, aut facti. In partitionibus tamen à iudicio Philoſophi nulla re diſcrepat. inquit enim: Reliquũ genus cauſarum, aut in prouiſione poſteri temporis, aut in præteriti diſceptatione uerſatur: quorũ alterũ deliberationis eſt, alterum iudicij. & ſanè cũ de inſtanti aut facto in deliberationibus quæritur, id fit quatenus futurum adiuuant: nullo enim pacto, niſi de futuris rebus, conſultari poteſt. Demoſthenes pro Cteſiphonte, omnino res factas à deliberatione excludit: concedit tamen de inſtantibus rebus deliberari rectè poſſe, ἀλλὰ μὴν τὸ μὴ πεπλανηκέναι περὶ πάντων ἀφεῖται, καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου προτίθησιν οὐδαμοῦ βουλήν. τὸ δὲ μέλλον, ἢ τὸ παρὸν, τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ἀπαιτεῖ.

Τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος.) Ei uerò, inquit, qui cauſam dicit in foro, præteritum tempus propoſitum eſt. cuius rei rationem reddens, inquit: De rebus enim factis ſemper alter eorum accuſat, alter defendit.

Τῷ δὲ ἐπιδεικτικῷ, κυριώτατος μὲν ὁ παρών.) Demonſtratiui generis maximè propriũ eſt præſens: qui enim aliquem laudant aut uituperant, uitã illius qualis tũc eſt, ſpectãt. quãuis enim præteritis temporib. uir probus ſtudioſusq́; fuerit, ſi tunc facinoribus ſe inquinauit, & intemperans factus eſt, laudari uerè nõ poteſt: defendi magis poteſt, ac ſæpe etiã ueniã nouorum flagitiorum impetrabit à iudicibus, qui noua ipſius delicta cum ueteribus meritis compenſabunt.

Προσχρῶνται δὲ πολλάκις.) Cum maximè propriũ huius generis tempus indicaſſet, fatetur eos qui quempiam laudant aut uituperant, uti præterea duob. alijs temporib. cũ ſcilicet præterita illius facta, quæ id quod agũt, adiuuãt, ipſi cõmemorãt, aut huiuſcemodi illũ fore coniecturis quibuſdã oſtendere conãtur, & tanquã ariolãtur.

Τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι.) Vt diuerſas partes officiaq́; habere, nec non diuerſa tẽpora ſpectare, genera dicẽdi mõſtrauit, ita etiã diuerſos fines ſibi proponere oſtendit: ſingula enim ſuum quendã ac certũ habẽt: quamuis quandoq;, ut infrà ipſe accuratè docet, admiſceant aliorum generum fines. Cum autem genera tria ſint, fines quoq; ipſi tres erunt: qui uerò illi ſint, & cur nõ plures ſingulorum, copioſè tradit.

Τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον, καὶ βλαβερόν.) Cicero adoleſcens à iudicio Ariſtotelis hac quoq; in re diſcrepauit: ætas tamen poſtea ipſum, rerũq; uſus docuit, ſummũ hũc doctorẽ uerè de hac re ſtatuiſſe. ſententiã enim illã ſuã ueterẽ repudiauit. In 2. de Inuẽtione: In deliberatiuo aũt Ariſtoteli placet, utilitatẽ nobis & honeſtatẽ & utilitatẽ. In Partitionib. uerò, quem librũ ſenex iã ſcripſit: Eſt igitur in deliberãdo finis, utilitas. Secũdo tamen lib. de Oratore conatur ſententiã illã, quam primis uitæ ſuæ tẽporib. adamarat, defendere, & cõtra hũc noſtrum, quãuis nomine eũ nõ appellet, per Antonij perſonã ita diſputat: Ergo in ſuadẽdo nihil eſt optabilius, quàm dignitas. nã qui utilitatem putat, nõ quid maximè uelit ſuaſor, ſed qd interdũ magis ſequatur, uidet. nemo eſt enim, præſertim in tã clara ciuitate, quin putet expetendã maximè dignitatẽ. ſed uincit utilitas plerũq;, cũ ſubeſt ille timor: ea neglecta, ne dignitatẽ quidem poſſe retineri. Archidamus etiã fortis uir apud Iſocratem, qui orationem ei ſcripſit, ſtomachatur eſſe aliquos, qui utilitatẽ quærendam cenſeãt, à iudicioq; ipſorũ docet ſe magnopere diſſentire: nec aliquid unquam ei, quod æquum & honeſtum eſt, præponendum putat. Hic igitur Ariſtoteles omnino deliberanti propoſitum eſſe uult, quod conducit, aut obeſt. ſemper enim qui facere aliquid ſuadet, ad illud ut ad melius impellere: qui uerò diſſuadet, ut à deteriore auertere:

alia autem quæcunq; tangunt, ac hoc referre teſtatur, ſi ue æquum aut iniquum ſit, ſiue honeſtum aut turpe.

Τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον.) Conuenit in hoc Ciceroni cũ ſummo hoc doctore. ipſius enim uerba ſunt, In iudicijs quid æquum ſit quæritur. Ariſtoteles autem ijs qui in hoc genere uerſantur, quod iuſtum & iniuſtum eſt, primò propoſitum eſſe uult. cũcta autem alia & ipſos, ut deliberantes, ut hæc adiuuãtia adſumere. quem enim accuſant, oſtendere conãtur rem iniquam feciſſe: quem defendunt, nihil contra leges commiſiſſe. Si eoſdem ſimul probare poſſunt, aut utilem rem fe ciſſe, inutilem'ue: aut honeſtam, ac turpem: id ut primum ipſorum conſilium adiuuans, non repudiant.

Τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν.) Laudantibus ac uituperantibus (quæ munia demonſtratiui generis ſunt) quod honeſtum eſt ac turpe, propoſitũ eſt. Quod ſi aliquando & ipſi quem laudant, oſtendunt rem utilem feciſſe aut æquam, eò referunt, & ad dignitatem omnia confirmandam adſumunt. ut cum uituperant quempiam, in primis ſtudent probare ipſum rem turpem, ac plenam dedecoris feciſſe. Cum tamen unà monſtrare poſſunt, eam quoq; & detrimentoſam et iniquam eſſe, id quoq;, ut ſuperiorem culpam augens, non omittunt.

Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος.) Argumento, inquit, eſſe poteſt, quòd aſsignatus ipſis uerus omnium finis ſit. de alijs enim aliquando ſi premerentur ab aduerſarijs, non ualde contenderent, & aliquando nõ controuerſarentur, ſed & annuerent, & manus darent. excẽpli gratia, inquit, reus rẽ cuius inſimulatur, factã non negaret: & quin læſerit, in diſceptationem non ueniret. nunquam autem induci poſſet, ut iniuſte ſe feciſſe fateretur: neq; enim iudicio opus fuiſſet. hoc autem, quia nihil controuerſiæ reſtaret.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες.) Eodem pacto, inquit, & qui cõſiliũ dant, alia ſæpenumero effundũt, nec retinere ac tueri toto pectore conantur. neq; tamen iidẽ induci unquam poſſent, ut faterẽtur ſe inutiles res facien das ſuadere, aut ab utilibus reuocare. quo ſigno intelligi poteſt, finẽ huius generis eſſe utilitatem. Animaduertẽda aũt diligẽter uis uerbi προΐενται. ſignificat enim ipſos, cum aliquantulum ea defenderint, poſtea eripi ſibi pati, & ſine magno labore abijcere, & cõcedere aduerſarijs.

Ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι.) Tanta uis eſt utilitatis in rep. adminiſtranda, ut illi qui cõſiliũ dant, omnia recta eſſe & æqua dicant quæ reipub. proſunt: ac ſæpe etiam ſi ex illis quæras, non uerentur dicere, iniuſtum eſſe uicinos populos in ſeruitutem redigere, & qui nulla iniuria laceſſiuerunt. uidetur ſanè iniquũ eſſe, et eſt, id ſuadere. uincit tamen utilitas: & eos qui id faciunt, non pudet hoc fateri. Vicinitas poſtulare potius uidebatur, ut defenderetur. illi non ſe putãt peccare. ſi dicãt eã opprimendã. Virgilius etiã πάθος à propinquitate loci excitauit, et hãc ipſam uocẽ expreſſit, cũ inquit Vicinæ ruptis inter ſe legibus urbes Arma ferunt.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες.) Eodẽ modo, inquit, qui in demonſtrandi genere uerſantur, laudantq; aut uituperant, non attendunt, ſi res utiles, aut detrimentoſas ſibi geſſit: ſed contrà ſæpe laudi ipſi dant, quòd propriã utilitatem negligens, facinus honeſtum aliquod fecit. Quãuis autẽ hoc exemplo ſtatum probet Ariſtoteles, nihilq; magis uerum dici poſſit, teſtimonio tamen ſummi dicendi magiſtri idem declarare non malũ erit, ſimulq; locum mirificè cum hoc congruentem indicare. Iſocrates namq; in Panegyrico, cum oſtendiſſet Athenas fuiſſe ſemper perfugium et tanquã portũ miſerorum, multoſq; è maximis calamitatibus ope ipſius ſubleuatos: irridet nõnullos qui uitio ei hoc dabant, quòd malo conſilio uſa, neglecta amicitia fortunatorum, ſe adplicuiſſet ad ſocietatem ſerũmnoſorũ. Docetq; quod illi aiebãt, inſimulare eam uolentes, ad ipſam ornandam ualde accõmodatum eſſe. Nec enim illa neſciebat quod ageret, ſed pijs his officijs delectabatur, malebatq; infirmioribus cõtra id quod prodeſſet, auxilium ferre, quam cũ ualidiorib. ob proprias utilitates, ad inferẽdas iniurias ſe cõiungere. τὸ ἐν ἐπαίνῳ τιθέασι, quod inquit, hũc modũ loquẽdi imitatus eſt Cicero in Topicis: Conſilio iuuare ciues, magna in laude ponendum eſt. In Bruto: Ipſum Latinè loqui eſt in magna laude ponẽdum. Halicarnaſſeus τὸ αἰσχύνην τίθεσθαι, pro uerecundari & erubeſcere uſurpauit, in uita Lyſiæ: Ἐῶ γὰρ, ὅτι καὶ τὰς τῶν ἑτέρων εὑρημένας λαμβάνοντες, ὀλίγου δεῖν πάντες, οὐκ αἰσχύνην τίθενται τὸ ἔργον. Nolo, inquit, illis nũc exprobare, quòd cum penè cuncti dictas ab alijs ſententias ſumãt, & ſcripta aliorum expilent, pudore nullo afficiuntur, nec putant ſe rem turpem facere.

Οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε, &c.) Illuſtri exemplo ad rem confirmandã utitur. Ceu, inquit, Achillem in cœlum ferunt, qui laudes ipſius perſequũtur, quòd opitulatus eſt Patroclo ſodali ſuo: quamuis exploratum haberet, neceſſariò ſe non multo poſt moriturum, ſi id feciſſet: cum liceret ipſi, inulta morte eius relicta, incolumem domum reuerti. Huic autem addidit, uim exempli explanans: mors pro amico obita, in primis honeſta fuit: uita uero, quam præ dignitate ſpreuit, utilis fuiſſet. Idem cum de laudationum genere in 2. libro de Oratore breuiter diſſereret Cicero, elegantiſſimè expoſuit: Gratiſſima autem laus eorum factorum habetur, quæ ſuſcepta uidentur à uiris fortibus ſine emolumento ac præmio: quæ uerò etiam cum labore & periculo ipſorum, hæc habent uberrimam copiam ad laudandum. Animaduertendũ uerò, βοηθεῖν etiam de mortuo rectè dici: uidebatur enim magis conuenire hoc uerbum, cum quiſpiã uiuenti & in periculo cõſtituto, opitulatur, opeq; quam ei fert malum ab eo arcet. Plato quoq; in Sympoſio eodẽ pacto hoc uerbum uſurpauit, cum & ipſe de hac ipſa re loqueretur, & magnificè uirtutem Achillis commendaret, qui elegerit ut amatori ſuo auxiliaretur, eiuſq; mortem ulciſceretur: non ut ille uiueret, mori: ſed cũ in uita illum retinere iam nõ poſſet, morti illius ſuam adiungere. Luculentiſſimis autem uerbis, artificioſiſſimeq; totam hanc ſententiam expreſſit eruditiſſimus & politiſſimus ſcriptor: Ἐτόλμησεν

ἑλέσθαι

ἑλέσθαι, βοηθήσας τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, οὐ μόνον ὑπεραποθανεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι.

φανερὸν δ᾽ ἐκ τῶν εἰρημένων.)Planum autem eſt, inquit, ex ijs quæ explicata ſunt, oportere primum habere propoſitiones paratas de ijs ipſis generibus ac de finibus ipſorum, ut probare queas rem utilem eſſe, aut æquã, aut honeſtam, ſiue contrà. commodè enim hæc tractari non poſſunt, niſi ſibi prius quiſpiam copiam propoſitionum comparauerit. unde autem illæ gignantur in hoc ſtudio, ſunt hæc: orator enim tanquam ſyluã habet, proprias rerum notas, ueriſimilia ac ſigna. Cum autem ſuprà ſe diligenter agere uelle dixiſſet de proprijs ſingulorum generũ propoſitionib. ſi antea diuiſionẽ generũ ipſorũ feciſſet, hac præceptione abſoluta, illud ipſum aggreditur.

ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι.) Rationem reddit, cur hæ propoſitiones, propriæ ſcilicet ſingulorum generum, quæ conſtant ex proprijs notis, ex ueriſimilibus & ſignis, neceſſariæ oratori ſint: ac niſi illis antea ſedulò comparatis, ipſe munere ſuo fungi nõ poſſit. ſyllogiſmus enim, inquit, ſine propoſitionibus conſtare non poteſt. enthymema autem et ipſe ſyllogiſmus eſt, ſed oratorius, & ex ea materia conflatus.

ἔτι δ᾽ ὅτι πραχθῆναι οἷόν τε.) Nonnulla adhuc reſtabant, de quibus docet antea diligenter captandas propoſitiones eſſe, non minus quàm de finibus trium generum: illa uerò propria huius aut illius generis nõ ſunt, ſed communia omnium, ut de eo quod fieri poſſit, & de contrario illius, quod effici nullo pacto poteſt, nec non quibus intelligatur aliquid iam extitiſſe, aut poſtea factum iri. Hæc igitur nunc ſignificat, probatq́ neceſſariam eſſe ſuppellectilem harum propoſitionũ, quæ ſunt de eo quod fieri poſſit aut non poſſit. nec non etiam cõparandas tradit, quibus probes ſi factum eſt aliquid, an non: ut etiam quæ ualent ad confirmandum quippiam, factũ iri, aut non factum iri. Vtilitatem autem primũ huius rei demonſtrat, indeq́ confirmat, omitti non debere huiuſcemodi propoſitionum comparationem. In 2. uero horum librorũ, quãuis hæ ſpecies à nullo trium generum penitus excludantur, indicat tamen cui magis conueniant, & locos etiam illarum indagandarum diligenter oſtendit. Quoniã, inquit, uſu uenire non poteſt, ut facta ſint: neq́ etiam factũ iri poſſunt ea, quæ fieri non poſſunt, ſed quæ fieri tantum poſſunt: neq́ etiam ea quæ facta non ſunt, aut quæ nunquam futura ſint, uſuuenire poteſt, ut altera facta ſint, altera aũt factum iri debeant: neceſſe eſt & ei qui conſiliũ in deliberatione aliqua dat, & ei qui in foro cauſas dicit, & ad pompam etiam dicenti, propoſitiones tenere de rebus illis, quas ſuprà oſtendi. Animaduertendũ aũt illius ἐπεί, quod initio huius partis poſitũ eſt, αὐταπόδοσιν, redditionemq́ eſſe ἀναγκαῖον. & quæ ſequuntur.

ἔτι δὲ ἐπεὶ ἅπαντες, καὶ ἐπαινοῦντες, &c.) Oſtẽdit etiã officiũ eſſe bonorũ oratorũ, facultatẽ ſibi comparare, qua poſſint augere & minuere quod uolunt. Vnde propoſitiones tenere oportet de magnitudine rerũ & exiguitate, & de maiore ac minori bono. hoc enim quoq́ trib. generib. cõmune eſt, quæ genera ſignificat à munerib. ipſorum. cum enim inquit, qui laudant ac uituperant, manifeſtò intellexit demonſtratiuũ genus: cũ uerò, qui impellũt aliquò aut reuocãt, deliberatiuum: quemadmodũ etiã cũ, qui accuſant et defendunt, iudiciale. τὰ εἰρημένα autem, id eſt, quæ nunc à me indicata ſunt, fines ſcilicet eorũ generum. Intelligo autem, qui in demonſtratiuo genere uerſantur, oſtendere quos laudant, honeſtè facere: & quos uituperãt, turpiter: et qui in deliberatiuo, ad aliquid quod cõducere poſſit excitãt: aut ab eo quod uim habeat nocẽdi, reuocãt, docere id futurũ utile aut detrimẽtoſum. eadẽ aũt ratio eſt tertij generis. Nõ tantũ igitur, inquit, in hoc occupati ſunt, ſed ſtudent aut augere aut minuere illa, ut ipſis commodum eſt, & ut partes quas agunt, poſtulant.

ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ κακόν.) Fines triũ generũ ponit. prima autem contraria inter ſe uerba, finis ſunt deliberationis: bonum aũt & malũ, utile atq́ inutile appellat. Nõ ſolũ igitur qui ſuadẽt aliquid, illud utile eſſe oſtẽdũt, ſed mãgnopere utile: qui uero aliquid diſſuadent, nõ tantũ illud detrimentoſum, ſed mirificè detrimentoſum eſſe declarãt. ut qui aliquem laudant, non ſolũ honeſtũ facinus feciſſe, & qui uituperant turpe: ſed etiam magnitudinem illa habere demonſtrant. Idem faciunt, qui in tertio genere uerſantur: ipſi enim quoq́ rem illam æquam aut iniquam amplitudine quadam præditam eſſe probare ſtudent.

ἢ καθ᾽ αὑτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς.) Aut ſua ui magna paruá ue illa uocantes, aut cõmittẽtes ipſa, & alterũ eorũ cũ altero cõferentes. magnum enim & paruũ aliquid appellare poſſumus, naturã tantũ illius ſpectãtes: poſſumus etiam cum alio conferentes. ut cum dicimus, hoc ſanè magnum, hoc uerò paruum eſt. Hoc ipſe quoq́ docet in 5. de Ortu animantiũ, αἴτιον δ᾽ ὅτι τὸ μέγα, καὶ τὸ μικρὸν, καὶ τὸ πολὺ, καὶ τὸ ὀλίγον, τὰ μὲν ἁπλῶς λέγεται, τὰ δὲ πρὸς ἄλληλα. Quod ſi ueritatẽ, non conſuetudinẽ hominũ ſpectamus, magnũ paruũq́ ſemper cõparatè dicitur, ut ipſe in κατηγορίαις oſtendit. conſuetudo tamen ſermonis uocat magnũ, quod ad eã magnitudinem, quæ reperitur in ijs quæ ſunt eiuſdem generis, peruenit: ut montẽ magnũ, communem montiũ magnitudinẽ nobis proponentes, dicimus. comparatè uerò, cum certo cuidam definitoq́ aliquid comparatur: ut mons, qui cõmuni montium magnitudine ſpectata, non diceretur magnus, cum minore multò collatus, magnus & ipſe uocatur.

Δῆλον ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος, &c.) Hæc eſt redditio illius, quod multò antea poſuit, ἐπεὶ ἅπαντες, & quæ ſequuntur. cũ enim ita ſe res habeat, paſſimq́ oratores ut cauſa ipſorum poſtulat, res amplificent aut conterant, perſpicuum eſt debere ſe ita illos inſtruere, ut hoc præſtare eximiè poſſint. Cum hæc res tanto in uſu ſit, tantosq́ fructus ferat, opera danda eſt, ut nobis magnam copiam illarum propoſitionum comparemus, quibus confirmare poſſimus, quod oſtendere uolumus, magnitudinem habere: aut ſi res poſcat, exiguitatẽ: ubi ſcilicet alicuius natura ſimpliciter ſpectatur, de magnitudine & exiguitate, cum ex cõparatione, quo oſtẽdere poſſi-

re poſſimus altero maius aut minus eſſe, quod quæritur.

Καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου.) Opus, inquam, foret propoſitiones tenere, quæ magni maioriſq; naturam explicēt in uniuerſum, nec nō ſingillatim, quæ huius illiuſ' ue rei magnitudinē præſtantiamq; tradant. aliter enim inſtructus paratuſq; orator nullo modo eſſe poteſt.

Οἷον τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον.) Exempla nunc in ſingulis generibus ponit. ceu, inquit, quod maius bonum utileq; ſit, aut minus, quod eſt deliberatiui, quod flagitium contraq; leges commiſſum, aut ex legibus iuſteq; adminiſtratum, maius ſcilicet aut minus ſit, quod ad iudiciale pertinet. Eodemq; pacto, inquit, in cæteris, intelligens honeſtum & turpe, in genere exornationis.

Περὶ ὧν μὲν οὖν δὴ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται.) Repetit, quid proxima ſuperiore parte egerit, ſtatimq; proponit, quid aggredi & tradere nūc cogitet. illa autem ſunt quæ ſupra indicarat, ſeriē huius ſcriptionis requirere, propoſitiones ſcilicet propriæ huius aut illius generis. Oſtendi enim, inquit, quæ ſunt res quas benè cognitas & pertractatas habere oportet, & ad quas magnam ſuppellectilem propoſitionum habere neceſſe eſt: illæ autem trium generum communes ſunt. His uerò explicatis, ſeorſum nūc de propoſitionibus ſingulorū horū generū diſputabo. Ceu, quæ nā ſint, de quib. conſultatio tantum conficitur, et unde promātur propoſitiones, ſi aliquid ſuadere aut diſſuadere uelis, nec nō de quibus orationes in demonſtrandi genere habentur: tertiū uero eſt, de quibus iudicia in forenſi genere fiunt.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον.) Deliberandi genus primum pertractat, & quæ res in deliberationem cadant, oſtendit. De hoc uerò pluribus ipſe locis diſſeruit, ut in 3. libro de Moribus ad Nicomachum. In primis autem ſciendum, non uerſari circa omnem materiem qui cōſultat, ſed circa res tantum quæ eam naturam habent, ut & fieri & non fieri poſſint: neq; alteri tantum horum addicta ſint, idq; perpetuo ſeruent. Cum igitur, inquit, finis huius generis ſit bonum ac malum, in primis uidendum eſt, in quibus bonis maliſq; quærendis occupetur, qui conſiliū dat: non pauca enim aliena à munere ipſius ſunt.

Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται.) Quæcunq; uerò neceſſariò aut iam ſunt, aut erunt, aut contrà fieri non poteſt ut aut nunc ſint, aut aliquando fiant, de ijs ſanè deliberatio non eſt. Prioris generis ſunt res ſempiternæ. de æternis enim rebus nemo conſilium cogit, ut de ortu ſolis, & alijs etiam rebus quæ in mundo neceſſariò & certa quadam lege fiunt: neq; etiam de mathematicis, ut de dimetiente & latere, quòd communem menſuram inter ſe non habent. Poſterioris uerò, hominem natum nō mori. Nemo igitur tam ſtultus eſſet, ut deliberaret, quomodo poſſit immortalitatem adipiſci: hac enim conditione nati ſumus, ut mortem declinare nequeamus. Cicero etiā in 2. de Oratore inquit: Inciditur enim omnis iam deliberatio, ſi intelligitur non poſſe fieri, aut ſi neceſſitas affertur. Particulam δὲ inuentam à me in ſcriptis omnibus libris reſtitui: quamuis ornatum potius uerborum, quàm ſententiam adiuuet, quomodo etiam ſuprà poſitam indicaui in antapodoſi illa, δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τῶν δυνάμενος διωρεῖν. ibi enim quoq; ſuperuacanea uidetur. γενέσθαι uero hic fore, futura' ue eſſe ſignificat: deliberatur enim de rebus futuris. Iſocrates quoq; in libro ad Philippum: ὅτι γὰρ Ἀργείους φίλους ἄν ποτε γενέσθαι Λακεδαιμονίοις, Neq; futurum unquam tempus, quo coierint amicitiam Argiui cum Lacedæmonijs, tam infenſo animo atq; inimico inter ſe ſunt.

Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων.) Quāuis quæ fieri aut non fieri poſſunt, uerè materiam eſſe ſuaſionū dixerimus, nō tamen cūcta quæ hāc naturā habēt, in deliberationem cadunt: nā quædā etiam huius generis ab ea aliena ſunt. nonnulla enim commoda, quæ à natura exiſtūt, ut quædam etiam quæ caſu fortuitoq; fiunt, quæ ſanè eſſe & non eſſe poſſunt, ſi cōſilio & accurata de illis rebus deliberatione impetrare quæreremus, ſtulti meritò haberemur, nec quicquam proficeremus. Bona quæ naturæ beneficio habemus, ſunt, pulchritudo, uires, et huiuſcemodi alia quæ temerè ad nos deueniunt, ut theſaurum inueniamus.

Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι.) In illis quærēdis laborare debemus, quæ deliberationis ſunt. quæ autem naturā hanc habeant, iudicare debemus: non quid ſtulti & inſani faciant, ſpectantes (furentes enim ſtolidiq; homines de ijs etiam quæ in ipſorū poteſtatæ nō ſunt, in quibuſq; operam perdunt, deliberare ſolent) ſed quid ſani uiri prudenteſq;: hoc enim ipſe in 3. libro de Moribus ad Nicomachum ſpectandum eſſe admonuit. quæ autem βουλευτὰ ſint, diligenter nunc docet. Huiuſcemodi autem, inquit, cuncta ſunt quæ ad nos referuntur, & quorum procreationis initium in manu noſtra, arbitrioq; poſitum eſt. Sed alijs quoq; in locis hæc copioſius tradidit. Cum uerò hic excuſi quidam libri perperam συμβουλεύεσθαι haberent, βουλεύεσθαι emendaui, ut in melioribus ſcriptis & excuſis nonnullis legi animaduerti. Βουλευταὶ enim illi dicuntur, qui conſilium cogunt, ſententiamq; aliorum expectant. συμβουλευταὶ, qui in deliberationem uocati, quid ſentiant de ea re, dicunt.

Μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν.) Sed nec cunctas res quæ poteſtatis hominū ſunt, liberè ſuadere poſſumus, ut ij aggrediuntur quibus conſilium damus. uidendum enim accuratè prius, num ab ipſis effici, aut non effici illæ poſſint. quo perſpecto et cognito, rectè tunc aut ad ea impellemus, aut inde reuocabimus.

Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι.) Docet non eſſe officium eius qui artem dicendi tradat, laborare ut exquiſitè ſingula enumeret, atque in ſpecies propoſitioneſq; proprias reducat, de quibus aliquando conſuerūt agere in ſenatu. aut in cōcione: quemadmodū etiā nō oportere hæc ipſa quæ tradita ſunt, quærere hoc tēpore ſubtili illa norma, qua quæri poſſent, quæq; illa explicaret, qui ueritatē harū rerū, non uſum indagaret. ut duobus modis peccari poſſe ab eo qui ueram uiam horū tractandorū non teneat, iudicare uideatur. & quod ſingula

etiam

etiã quæ ſine damno relinqui poſſunt, nimis curioſè perquirat: et quòd ea ipſa quæ tradat accuratius, quàm huic ſtudio opus ſit, explicet.

Διὰ τὸ μὴ τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης.) Cauſam huius rei affert, inquiens: Quia non eſt dicendi artis, ſed pertinet ad aliam diſciplinam, curioſè cuncta hæc pertractare: quæ cum peritior, ac magis uerax ſit, ſuo iure poteſt ueritatem harũ rerum indagare. ἐμφρονεστέραν autem eam appellauit (ut arbitror) quæ melius conſtituta eſſet, quæ accuratius ſingula, maioreq; animaduerſione explicaret, quæq; demum ἐπιστημονικωτέρα foret, & rei naturam propius attingeret. nam ſuprà quoq; cum peritum artificemq; dicere uoluit, ἔμφρονα dixit. magis autem ἀληθινῆ, quæ uerius & exquiſitius uim rerum cõtepletur, & explicet: ueritas enim contemplationis eſt. illam uerò quæ de uita & moribus agit, intelligit.

Πολλῷ δὲ πλείω δέδοται καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων.) Si dicendi ars, inquit, mecum quereretur, quod ipſam ſuis bonis ſpoliauerim, iniuſtè ac improbè faceret. nedum enim hoc commiſerim, nonnulla potius quæ iure ei detrahere poteram, ſciens reliqui: neq; tamen ut hãc falſam reprehenſionem euitarem, in contrarium uitium labi uolui. Illud autẽ νῦν, tempus non ſignificat, ſed hãc uim habet: quamuis magis quàm dignitas ipſius poſtulet, ornare rhetoricen noluerim, & hoc mecum ipſe faciendũ non eſſe ſtatuerim, tamen ita etiã affectus, plura ipſi tribui, quàm uerè concedi poterant.

Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν.) Confirmat uerum eſſe quod dixerat, ſe nedum eripuerit huic arti ſuam dignitatem, potius alieno decore illam ornaſſe: in eaq; tractanda ueniſſe etiam ad ea contẽplanda, quæ propria huius ſcriptionis non erant. ut autem ſe ita rem habere liquidò demonſtret, uim ipſius naturãq; explicat, ac quàm tenuis ſit, docet. Quòd uerò quod nũc repetit, ſuprà quoq; à ſe prolatum commemorat, locum illum indicat, ubi dixerat eam eſſe particulam, ac ſimulacrum dialectices. Cum autem conflata ſit ex Analytica ſcientia, & parte ciuilis facultatis, quæ circa mores uerſatur, ita ex illis conſtat, ut partim dialecticæ ſit, partim ſophiſticæ ſimilis, quæ & ex cõmunibus argumentantur, & circa res communes uerſantur. Non debet igitur magis ornari, quàm dignitas ipſius ferre poſſit. et oratores qui de ſubtilioribus ac grauiorib. rebus ſe poſſe exquiſitè diſſerere profitentur, improbè faciunt: ac maiora ſibi tribuunt, quàm ſuſtinere poſſint.

Ὅμοια δὲ ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ.) Dialecticæ ſimilem eſſe artem dicendi tradit propter tecmeria, ut puto, id eſt propriæ notæ argumenta. Sophiſticis diſputationibus, propter ſigna: partim enim dialecticis, partim ſophiſticis argumentis utitur.

Ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην.) Rhetorice ac dialectice facultates ſunt. Qui igitur non ut facultates, ſed ut ſcientias illas tractat, peccat: & dũ ipſas ornare uult, corrũpit ac perdit: paulatimq; eò deſcendet, ut imprudẽs naturam ipſarum diſſoluat; atq; ita eas deleat, ut ueſtigiũ illarũ nõ relinquat. Eandẽ ferinè ſentẽtiã iiſdẽ penè uerbis antea protulit, λύσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς.

Τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων.) Vnde tantum incommodum, & interitus deniq; harum facultatum proficiſcatur, docet. neq; enim ipſis malo ac morti deniq; ſunt, qui eas è medio tollere uelint, illas peroſi: ſed amici homines & dignitatis ipſarum mirum in modum ſtudioſi, dum magis, quàm illæ ferre poſſint, eas exornant & augent: è ſtrato enim ſuo in alienum deuehunt. Cum autem multitudinis hic numero locutus ſim, Ariſtoteles tanquam de uno homine, qui hoc cõmittat loquens, inquit ἐπισκευάζων. qua uoce concinnans illam, & quaſi fucans, ſignificare (ut arbitror) uoluit. in principio nãq; libri περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων eodem uerbo uſus eſt, οἱ δὲ φαίνονται φυλετικῶς φυσήσαντες, καὶ ἐπισκευάσαντες ἑαυτοὺς, ſiue muniens & extruens: id enim quoq; hoc uerbũ ualet. Iſocrates in Panegyrico, ubi narrat Ionas execratos eſſe illos qui templa Græciæ, inflammata à Perſis, ædificaſſent, οὐκ ἐγείροντες ὅπως ἐπισκευάζωσιν. Demoſthenes in 3. Olynthiaca, καὶ τὰς ὁδοὺς, ἃς ἐπισκευάζομεν. Ante a, inqt, naturã ipſarũ peruerterit, quàm quid faciat, intelligat: dum migrat, tranſitq; nimio illas ornandi ſtudio captus, in ſcientias quæ certas res, non facultatem parandorum argumentorum ſtratum habent. in nõnullis ſcriptis exẽplaribus legitur ἐπιπαρασκευάζων.

Ὅμως δὲ ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν.) Nos modũ quendã in hac re adhibebimus, inquit. ea nãq; quæ utilitatem aliquam rationi dicendi afferũt, pertractabimus: quamuis politices propria ſint. neq; tamẽ omnẽ ipſius ſuppellectilẽ ſuppilabimus, ſed ea illi relinquemus, quæ neceſſaria ipſi ſunt. retinere nanq; eam oportet, in quo ſe iactare queat. quod uerò addit καὶ νῦν, eam uim habet, ut opinor: Quamuis propria ſint illius diſciplinæ, & cũ rationem regendarum ciuitatum ſibi aliquis tradendam ſuſcepit, in primis explicari debeant: tamen cum his rebus quoq; utilia ſint, nunc etiam cum aliud agamus, ea breuiter exponamus, ita tamen, ut plenã exquiſitamq; eorum explicationem ſcientiæ illi relinquamus.

Σχεδὸν γὰρ περὶ ὧν βουλεύονται πάντες.) Illis igitur relictis, inquit, de quibus ferè cuncti conſultant, & quæ tanquam materies eſt deliberationum, quinq; numero ſunt, ſi quis res tantum maioris ponderis, non leues minutasq; conſideret. περὶ ὧν ἀγορεύουσιν, de quibus uerba faciunt, qui ad deliberationes adhibentur. ἀγορεύειν eſt ſententias dicere in concione, aut ſenatu. Homerus inde Neſtorem ἀγορητὴν, id eſt, oratorem appellauit.

Ταῦτα δ' ἐστὶ περί τε πόρων, &c.) Quinq; illa quæ ſint, tradit. ut, inquit, de uiis parãdæ in publicũq; redigendæ pecuniæ, de bello & pace, de cuſtodia agrorũ, regionisq;, de rebus quæ importantur & exportantur, de legibus condendis. Hunc autem locum tetigit Cicero in primo de Oratore, qui & ipſe harum rerum cognitionem neceſſariam eſſe putat oratori, quamuis nõ eaſdem

penitus

penitus res appellet. Perdiſcendum ius ciuile, cognoſcen dæ leges. percipienda omnis antiquitas, ſenatoria conſue tudo, diſciplina reipublicæ, iura ſociorum, fœdera, pactio nes, cauſa imperij cognoſcenda.

Ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν.) Qui de ratione conficiendæ pecuniæ publicè ſententiã dicturus eſt, ſciat oportet reditus ciuitatis, quot qualesq́ue ſint: ut ſi quis negligentia relictus aut prætermiſſus eſt, ueteribus addatur: & ſi quis minor eſt, quàm confici ſtudio adhibito poßit, augeatur, maioremq́; fructum ferat. πόρον appellari uiam modumq́; pecuniæ parãdæ, no tum eſt. Demoſthenes quoq; inquit: λέγουσι δὲ καὶ ἄλλως τινὰς ἄλλους πόρους. Huius autem uerbi uim expreßit, ni ſi fallor, Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem, cum de prouincialibus Romanis hominibus loquens, ait: Et omnes uias pecuniæ norunt, diuerſo tamen conſilio illi pecuniã quærebant.

Ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας.) Præterea oportere, inquit, publicos ſumptus cognitos habere, non ut ea ſcientia contentus uiuas, ſed ut ſi quis eorũ ſuperuacaneus eſt, nec boni aliquid commodiq́; ciuitati affert, tollatur. ut ſi quis eorum etiam maior, quàm opus ſit, cum ſcilicet eandem operam, utilitatemq́; minore cũ impenſa ciuitas conſequi poteſt, minuatur.

Οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες.) Duplicem eſſe rationem uult ærarium implendi, & uectigalia enim augendo, & ſumptus minuendo, idem effici docet. documentum autem hoc capi poſſe à ratione, quam priuati tenent patrimonij augendi, utilitatemq́; huius rei inde apertè intelligi demonſtrat. priuati enim, inquit, non ſolum addentes ſemper aliquid rei iam partæ, ditiores fiunt, uerumetiam de ſumptibus detrahentes. Cicero in diſputatione de Diuitijs, quæ eſt inter admirabiles illas quæſtiones ex ſententia Stoicorum, poſteriore ſe dixit uſum: Ex meo tenui uectigali, detractis ſumptibus cupiditatis, aliquid etiam redundabit.

Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας.) Quomodo facultatem de his rebus accuratè diſputãdi, atq; has uias ciuibus ſuis indicandi, comparare poßint oratores, docet. neq; enim una tantum uia eſt, quam paulo ſuprà monſtrauit (quamuis ea certa ſit) rationẽ patrimonij tuẽdi, ad publicas fortunas adhibere: iiſdem enim artibus publica, quibus priuata res augetur ac regitur. ſed uidere etiam oportet, quomodo aliæ gentes ac populi publicos ſumptus ſuſtineant, & quas rationes inuenerint ad hanc rem idoneas. Animaduertendum autem, ἱστορικὸν hic non ualere, rerum geſtarum explicatorem, ſed eum qui aliqua didicerit, eximiamq́; eorum cognitionem habeat. quo ſenſu uidetur Cicero cepiſſe pro Murena, cum inquit, Homines literati & hiſtorici.

Περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης.) Qui de bello ac pace ſentẽtiam dicturus eſt, hæc cognita habeat oportet. δύναμιν copiam militarem appellat: quamuis numero multitudinis boni auctores frequentius copias dixerunt. Cũ de officio ſenatoris Cicero in 3. libro de Legibus diſſeret, hæc quoq; cognita illi eſſe uult. Quid habeat militũ, quid ualeat ærario, quos ſocios reſpub. habeat, quos amicos, quos ſtipendiarios. πόση numerum illarum ualet: copiarum enim numerum intelligi uult, & quæ paratæ iã ſint, et quæ adiungi ipſis ſtudio ac diligẽtia poßint. ποία uerò quales ipſæ ſint, uirtute ſcilicet an inertia, ueteranorum ac tyronũ, quo genere armaturæ, & quibus alijs huiuſcemodi rebus ornatæ, aut deſtitutæ, quæ aut meliorẽ aut infirmiorem exercitum reddant. nec tantum hæc cõperta haberi in iis quæ iam ſunt, cenſet oportere, uerum etiã in illis quæ denuò parari & adiungi ueterib. poßunt.

Ἔτι δὲ πολέμους πῶς καὶ τίνας πεπολέμηκεν.) Præterea uidere oportet, quæ bella antea geſſerit, et quẽ exitum illa habuerint. nec tantum, inquit, ſuæ reip. uerũ etiam finitimarum ciuitatum res geſtas expendere. Qui enim ſuperioribus bellis ſtrenuè ſe geſſerunt, exiſtimari poſſunt, in nouis eandem uirtutem præſtituros: quibusq́; ſecundi euentus præteritorum demonſtrati fuerint, facilius ad noua bella capeſſenda incendentur, contráq;.

Ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν.) Non tantum cum quibus iam bellum geratur ſpectandum eſt, ſed uires etiam occultorum hoſtium examinandæ, & eorum deniq; omnium cum quibus quandoq; bellum fore exiſtimatur. ἐπίδοξος, & res & homo appellatur, de quo aliqua opinio excitata ſit, et aliqua exiſtimatio in animis omnium orta. Iſocrates in Archidamo: αἰσχυνοίμην γὰρ ἂν εἰ γεγονὼς ἀφ' Ἡρακλέους, τοῦ δὲ πατρὸς βασιλεύοντος, αὐτὸς δ' ἐπίδοξος ὢν τυχεῖν τῆς τιμῆς ταύτης, & quæ ſequuntur. Auctor Rhetorices ad Alexandrum hoc uocabulo uſus eſt, cum ea quæ ab aduerſarijs in iudicio dictum iri credebantur, intelligeret.

Ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους εἰρηνεύωσι.) Hoc conſilio ſcilicet id accuratè quærendum, ut cum iis qui uiribus nobis præſtant, pacem habeamus: aduerſus autẽ inferiores, in manu noſtra ſit bellũ gerere. copias quoq; ſpectandas iubet, ſimiles'ne an diſſimiles ſint. Cuius rei ſtatim utilitatẽ oſtendit. affirmat enim ea quoq; de cauſa poſſe aliquos aut ſuperiores, aut inferiores eſſe in bello.

Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι.) Vt hæc melius cognoſci tractariq́; poßint, ſpectãda hic quoq; ſunt. non propria tantum ſuæq́; reipub. bella, ſed aliorum etiam populorum, quem exitum illa nacta ſint, ſecundum'ne an aduerſum. plerunq; enim, inquit, è ſimilibus rebus ſimilia exiſtere atq; euenire conſuerũt. πρὸς ταῦτα autem dixit, id eſt, cum ſimilitudo aut diſſimilitudo copiarum quæritur, ut inde exiſtimari poßit, ſuperior'ne eſſe debeas in re gerenda, aut inferior. Particulam uerò καὶ addidit: ſuprà enim quoq; cum iuberet eſſe accuratè uidẽda præterita bella, & quem exitum illa habuiſſent, eandem rationem capeſſendam præceperat: docuerat q́; hoc non tantum in bellis proprijs illius reipublicæ eſſe faciendum, ſed finitimarum etiam ciuitatum.

Ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας.) Qui poſſe uult in ſenatu commodè diſputare de ratione tuendorum finium,

nium, à regioneq́; hoſtes arcendi uias monſtrare (quod etiam ad deliberationes de bello pertinet) debet paratus illuc accedere, cognitumq́; habere quomodò regio cuſtoditur, quot quæue copiæ huic rei neceſſariæ ſint, equeſtrés ne, an pedeſtres, & qua deniq; armatura: præterea locos huic rei opportunos, quod ſcire non poteſt niſi peritus regionis.

Ἵν' ἄν τ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ.) Aperit cur hæc cognitio neceſſaria ſit, ut (inquit) ſi minor, quàm locis illis tuendis requiratur, cuſtodia ſit, numerus militum augeatur: ſi maior redundanſq́;, minuatur, ne inutili ſumptu reſp. grauetur, & ut relictis parũ opportunis locis, magis idoneos tueantur.

Ἔτι δὲ περὶ τροφῆς.) Cum de cibarijs etiã, quibusq́; alatur multitudo, agatur, hoc quoq; antea multũ cogitaſſe oportet, diligenterq́; alimenti quantitas uidenda eſt, quod ciuitati ſatis eſſe poßit: uerumetiam animaduertendum cuius generis eſt, quod ager ipſorum fert, & quale, quod aliunde eò comportandum, quod apud eos non naſcatur. exempli gratia: ſi frumenti copiam habet, uini oleiue penuria illic eſt (neq; enim aridum tantum, ſed humidum quoq; cibum intelligit) nam δαπάνη, quamuis ſumptus ſignificare ſoleat, hic quod conficitur, è quoq; homines uitam producunt, ualet. quod deniq; in aliqua re nutrienda abſumitur, id eſt alimentum. In 4. autem libro de Ortu animantium, ubi de natura lactis agit, ita quoq; habet uetuſtus liber, οὐ γὰρ ἔτι εἰς πλέον τὸ ἔμβρυον γίγνεται ἡ δαπάνη: cum in excuſis τροφὴ legatur.

Καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς.) Et quæ res ſunt, quarum exportatione, quæ uerò quarum comportatione egent. non enim ſolum quæ deſunt, aliunde comportanda, ſed etiam quæ redundãt exportanda, ne ciuitas ſumptibus exhauriatur, & ut habeat unde illa quibus caret, parare queat. Athenienſes cum macros ſterilesq́; agros haberẽt, frumento plerunq; egebant, ac, quod Demoſthenes quoq; affirmat, importato utebantur: alia autem fortaſſe re abundabant. non paucas enim ager ipſorum ut optimas, ita etiam, ut arbitror, copioſas gignebat.

Ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι, καὶ συμβολαὶ γίγνωνται.) Cum his, qui rebus quibus ipſi carent, abundant: aut contrà, qui rebus egent quæ apud ipſos redundant. utriq; enim utiles ualde ſunt, & in amicitia diligenter retinendi. Pactiones igitur certæ, contractusq́; cum ijs faciendi ſunt. Cum συμβολὴ plura apud Græcos ſignificet, cõtractum hic ualere uidetur. nam, quod Terentius neutro genere ſymbolum uocauit, inquiẽs, Symbolum dedit, cœnauit: Græci comici poetæ, muliebri etiam συμβολὴν appellabant. Apud Athenæum libro 6. Δειπνοσοφ. Eubuli hi uerſus leguntur è fabula Oedipode,

ὡς ἐς δ' ἰδὼ δεῖπνον ἢ φίλον τιν' ἢ ξένον
καλέσας, ἔπειτα συμβολὰς ἐπράξατο.

Itemq́; hi Diodori ex Epiclero:

Ἀρισύσας ἑαυτὸν, ἢ τραγωδὸν, ἐμπιὼν,
Ἀπέρχετ' ἄκλητος, οὐ καταβαλὼν συμβολάς.

In 3. autem libro de Rep. Ariſtoteles, ubi de eadem re de qua nunc agit, neutro genere hoc uerbum uſurpauit: Εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων σύμβολα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας.

Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον.) Cauſam affert huius rei, inquiens: Duo enim ſunt genera hominum, apud quos ne offendant ciues, maximè cauendum eſt: diligentiaq́; adhibenda, ne illi de ipſis iure optimo queri poßint potentiores, quiq; his rebus ſuppeditandis utiles ſunt. amborum enim ira reipub. ualde noceret. hi namq; res uictui neceſſarias negando, illi bellum inferendo, facilè acceptam iniuriam ulciſcerentur.

Εἰς δ' ἀσφάλειαν.) Qui conſilia ad tutandam ciuitatem apta poſſe uult dare, cuncta hæc (inquit) contemplari animo queat neceſſe eſt. Qui quomodo ab omni periculo reſp. defendi poßit, ſua ſentẽtia demonſtraturus eſt, hæc omnia ſubtiliter uidendi facultatem habeat oportet. qui enim ea accuratè perſpicere nequit, neq; uim earum & naturam intelligit, minimè ad hanc rem idoneus erit. Intelligit autem cuncta quæ ſuprà expoſuit. neq; enim ſine pecunijs ius ſuum tueri ciuitas poteſt, quæ nerui ſunt belli, neq; ſine reliquis etiam tribus. Sed non paruam partem huius rei poſitam in quinto docet, quod nunc explicare aggreditur.

Οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν.) Non minimum (inquit) ad hoc etiam ualet ciuile ius intelligere, & poſſe nouas leges condere, gnarumq́; deniq; eſſe huius totius diſciplinæ. quod, ut ipſe facilius confirmet, legum uim laudat, ac paucis uerbis in cœlum extollit, ſalutem totius ciuitatis in illis poſitam dicens. Ita etiam copioſe fecit Demoſthenes in oratione quam habuit contra Ariſtogitonem. Ἐπαΐειν ſatis notum uerbum eſt, & ab Ariſtotele & Platone crebrò uſurpatum.

Ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι πόσα τε εἴδη πολιτειῶν ἐστι.) Quare, inquit, prætermittere non poteſt, qui ſententiam dicturus eſt de cõſeruando ſtatu ciuitatis, quin intelligat quot ſunt genera rerumpublicarũ, nec non quæ huic aut illi conducunt. multa enim alicui generi proſunt, quæ alij nocent. Præterea quæ nam ſint res quæ interitum reip. afferãt, ſiue illæ ſuæ propriæq; ſtatus eius ciuitatis ſint, ſiue alienæ, & ab ipſo contrariæ. Hæc uerò cuncta accuratius ſuis locis ab ipſo diſputata ſunt. tradit autem Cicero in 5. lib. de Finibus, hunc locum, Theophraſtum diligentißimè perſecutum fuiſſe: Hoc amplius Theophraſtus, quæ eſſent in rep. inclinationes rerum, & momenta temporum, quibus eſſet moderandum.

Λέγω τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι.) Quia res incredibilis uidebatur, quidpiã à proprijs aptisq; ipſi reb. poſſe

Quibus ſcilicet regionum terreſtrium ac maritimarũ legumq́; ſingulorum populorum ſcientia contineretur.

Πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλάς.) Vt accuratas morum inſtitutorumq́; aliarum gentium animaduerſiones multum ualere dixit ad leges condendas, ita ueteris memoriæ notitiam mirificè utilem eſſe tradit ei qui ſententiam in ſenatu aut concione dicturus eſt: illa uerò ex hiſtoria habebitur. Adiuuant autem, qui perſuadere aliquid cupit in conſilio, hiſtoriæ, quia inde exempla promit, quæ ad fidem faciendam mirũ quantum ualeant. Cum antea nominandi caſu αἱ ἱστορίαι ſcriptum foret, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, accuſandi reſtitui. Intelligi autem debet χρήσιμον εἰδέναι, ut ſuprà locutus eſt, antequam id quod interiectum eſt, tanq̃ corollarium quoddam, ut magis rem indicaret, interponeret.

Ἅπαντα δὲ ταῦτα πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν.) Hæc aũt, inquit, uidere, non dicendi artis, ſed ciuilis rationis officiũ eſt, et illius diſciplinæ propriæ quæſtiones hæ ſunt: ab oratore tamen non abhorrent; quia ſtudium id colit, quod ſimulacrum quoddam eſt grauioris illius ſcientiæ. hoc aũt adiunxit, ut iudicium; quod ſuprà de facultate hac dicẽdi fecerat, cõfirmaret.

Περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν.) Fatetur ſe non omnia tradidiſſe, de quibus homines conſultare ſolẽt. id enim infinitũ fuiſſet: ſed quæ magni ponderis in illis ſunt, tantũ tetigiſſe. ſtratũ enim nunc, intelligit, materiamq́;, dicẽs περὶ ὧν. Res igitur, inquit, de quibus habere oportet propoſitiones, quæ ipſarum naturam aperiãt, in hoc genere hæc ferè ſunt.

Ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων.) Nunc, inquit, exponamus, unde ducere argumenta poßimus ad hæc ipſa quæ maioris momenti ſunt, & alia etiam quæcunq; in deliberationibus occurrunt, probanda. tradit enim locos proprios huius materiei ad quos referre ſe oporteat, qui aut ad aliquid impellunt, aut inde reflectunt: communes namq; omnium in poſteriore libro monſtrabit. ἐξ ὧν enim uocat locos, ex quibus eliciuntur argumẽta. ἰδίᾳ aũt appellare hæc ipſum, planum eſt: id eſt, proprias alicuius generis propoſitiones.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ.) Vt melius unde ducere argumenta poßimus intelligamus, & quæ ratio nobis tenenda ſit, cum alicui aliquid ſuadere uolumus, quẽ finem ſcopumq́; ſinguli homines, totæq; ciuitates ſibi proponant in rebus ſuis, ſpectandum eſt. fermè nanq; ſinguli priuatim publiceq́; conuentus hominũ, tanquam ſignum habent, quò omnia referunt, & ad quod oculos dirigentes cuncta ſequuntur, aut fugiunt. expetũt enim quæ eò ferre poßint, uitant contraria. Hoc aũt (inquit) eſt, ut breui nũc agamus, & beatitudo, et partes ipſius. quæ namq;, ut partes, uitam beatam conſtituunt, à quibuſdam toto animo expetuntur.

Ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν τί ἐστιν.) Quare, inquit, exẽpli gratia ſumamus, quid ſit beatitudo, uimq; ipſius exprimamus: non illam quidem ſubtiliter nunc & exquiſitè, ſed craſſo modo, qui huic tamen ſcriptioni ſtudioq; ſatis ſit, & quæ partes eam conſtituunt, aperiamus. qui enim conſilium alicui daturi ſunt, hanc bene cognitã habeant neceſſe eſſe, ut oſtendere poßint ſe id ſuadere, quod illuc tendat, aut reuocare ab eo, quod ipſi cõtrarium eſt. nam illi quoq; qui de aliqua re deliberant, ut eam conſequantur, quos putant prudentes, in conſilium adhibent.

Τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην.) Quæ efficere hanc poſſunt, aut ipſius partes gerere (in uita) oportet, & ea etiam quæ augere ipſas queant. Quare qui ad ea capeſſenda hortabitur, utile conſilium dabit. quæ uerò aut perdunt, aut impediunt (quemadmodum etiam quæ contraria ſunt) nullo modo gerenda. Intelligit autem quæ miſeriam gignunt, aut etiam quampiam earum rerum quæ miſeram uitam conſtituunt.

Ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετ' ἀρετῆς.) Quia non ad ueritatẽ in his libris, ſed ad opiniones hominum diſſerit, non eam quam ueram putat, nec unam tantũ definitionẽ uitæ beatæ, ſed & plures, & ab alijs excogitatas, uel multitudini potius probatas, adfert. prima hæc honeſtorum hominũ erat: & ſanè ferri poteſt. multũ enim uirtuti tribuit. Quorũ igitur res proſperæ ſunt, ac uirtutem ſequuntur, ij beati putantur. In primo, & in decimo libro de Vita et moribus ad Nicomachũ, accuratius ipſe uim beatitudinis expreßit. Plutarchus etiam in commentario, quo adoleſcentes ad lectionem poetarũ præparat, quomodo ſtudioſi ſapientiæ caperẽt εὐδαιμονίαν, oſtendit. tradit enim, eos ita ipſam uocare ſolitos παντελῆ τῶν ἀγαθῶν ἕξιν, ἢ κτῆσιν: nec nõ τελειότητα βίου κατὰ φύσιν εὐροοῦντος. Hunc aũt locum à felicitate primùm affert: eò namq; omnia referunt, quæ in uita homines expetunt. Quia uerò generatim rurſus utilia & bona ab ipſis expetuntur, ut de bono & utili in uniuerſum affert propoſitiones ac locos.

ἢ αὐτάρκεια ζωῆς.) Aut poßidere quod ſatis ſit ad uitam degendam. Hæc aũt definitio & reprehendi magnopere, & laudari aliquo modo poteſt. ſtatuere enim prius oportet, quibus nam rebus uita egeat. ſapientes namq; paucis illam contentam exiſtimant, qui naturæ deſideria nullo negocio expleri poſſe affirmãt, ut Epicurus. ille namq; eodem uerbo utens, aiebat ſe præclarũ bonũ exiſtimare αὐτάρκειαν: contrà alij multis, et quę ægrè parantur, falſò arbitrantur eam indigere. Quare ita capere αὐτάρκειαν, ut aliquis teneret cuncta quę huiuſcemodi uitæ, plenæ inaniũ cupiditatũ, ſufficerent, finis eſſet deterrimus, hancq; uitã beatã appellarẽt tantũ imperiti & ignobiles homines: cũ res ad uitæ cultũ hunc neceſſarias magis, quàm oportet, admirarẽtur: ac crederent eũ qui ea poßideret, beatum prorſus eße. nulla enim omnino re carere putabãt oportere, qui beatus ſit. ζωὴν uerò uocat rem familiarem, cunctaq; alia quæ ad bene iucundeq; uiuendũ accõmodata ſunt. Huius quoq; finis meminit Alexander Aphrodiſienſis in

loga diſputatione, quā habuit cōtra magnificā illā ſententiā Stoicorū, qui aiebāt uirtutem ſe ipſa contentam eſſe ad efficiendā uitā beatā: ubi etiā plures refert ipſius deſcriptiones, docetq́ illas in animis hominum natura inſitas eſſe, inquiēs: εἰ αἱ ἱκαναὶ περὶ εὐδαιμονίας ἔννοιαι, αὐτάρκειάν τε αὐτῇ ζωῆς τελείας (ὡς πολλάκις τὸν εὐδαίμονα περιλάβωσι) καὶ τῆς εὐδαιμονίας τὸ ἀγαθὸν τῶν ὀρεκτῶν ἀπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν κατὰ φύσιν, καὶ τὸν κατὰ φύσιν βίον, εὐδαιμονίαν λέγουσι. πρὸς δὲ τούτοις τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιοῦν, καὶ τὴν εὐζωΐαν εὐδαιμονίαν, φασὶν εἶναι. & quæ ſequuntur.

Ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας, ἥδιστος.) Aut uita iucundiſſima, quæ in lubrico nō uerſetur, ſed certa ſtabiliſq́ ſit. Hæc autem opinio multos ſectatores habet: pluresq́ haberet, ſi comparari poſſet. Non magnum autem negotium eſt in uita ſequi, quæ iucunda ſunt, ac uoluptatibus undiq́ expleri: habere tamen exploratum illas perpetuas fore, nec caſu ullo amiſſum iri, arduum eſt. Definitio ſummi boni, quam Metrodorus attulit, non ualde ab hac diſcrepat: Cum corpus bene cōſtitutum eſt, & ſit exploratum ita futurū. Verba Græca Metrodori apud Plutarchum leguntur in commentario, quo probat, uitam tantopere laudatam ab Epicuro, ne iucundam quidem eſſe.

Ἢ εὐθηνία κτημάτων, καὶ σωμάτων.) Arbitror hic εὐθηνίαν ualere, cū uigent beſtiæ pecudeſq́ ac cætera, in quibus res familiaris poſita eſt, & reliqua deniq́ omnis familia, cum ab omni noxa ac morbo procul ſunt, cum eximiam corporis firmitatem habent. Ariſtoteles Problematum ſegmento I. uerbo utitur, cū gliſcere ac uigere ſignificare uellet, ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθηνεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῶν φύσεων. ſed etiā in libris de Natura animantium, ὅλως δὲ καὶ ζητεῖ τὸν τόπον ἕκαστον οἰκεῖον. οἰκεῖον δὲ, ἐν ᾧ περ εὐθηνεῖ. cū uidemus aliqua in regione animantem quampiā uigere, eam illi accommodatam eſſe inde intelligimus: nec non Demoſthenes pro Cteſiphonte, ἃ γὰρ εὐθηνούντων τῶν πραγμάτων ἠγνοεῖτε διαμνημονεύοντες, τοῦτ' ἐν οἷς ἔπταισεν ἡ πόλις, ὁμολογήσετε. Cum res noſtræ ſecundæ ac bonæ erant. Idem autem ualere uidetur, quo crebrò etiam ipſe utitur, εὐθηνεῖσθαι: ut in primo de Moribus ad Nicomachum inquit, καὶ ἐνδέχεται τὸν μάλιστα εὐθηνοῦντα, μεγάλαις συμφοραῖς περιπεσεῖν: Et qui omnibus bonis abundant, uentoſq́ ualde ſecundos habent, in magnas quandoq́ incidunt calamitates. Κτήματα omnem rem quæ poſſidetur ſignificare, planum eſt, et participē animi, & expertē. aliquādo ita greges pecorū, armentaq́ appellauit. In primo de Rep. ubi de ratiōe cōparandarū diuitiarū loquitur, quā χρηματιστικὴν uocat, ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπειρον εἶναι, ποῖα λυσιτελέστατα, καὶ ποῦ, καὶ πῶς, οἷον ἵππων κτῆσις ποία τις ἢ βοῶν, ἢ προβάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ζῴων, & quæ ſequūtur. Quo tamen etiā in loco uerbo utitur, de quo ſuprà diſputaui. adiungit enim, ἄλλα γὰρ ἐν ἄλλοις εὐθηνεῖ χωρίοις. Magni aūt pecuarij priſci homines erāt, & non paruam partem patrimonij in pecore collocatā habebant. Qui igitur in hoc ſtudio fortunati erant, & quæſtus ingentes faciebant, multis beati exiſtimabantur. Videtur tamē hic cæteras quoq́ partes patrimonij intellexiſſe. ipſæ enim quoq́, quāuis animo uacētes, rectè εὐθηνεῖσθαι dici poſſunt, cū earū curſus ſecundus eſt. quod uerò addidit σωμάτων, ad homines pertinet. ita enim ſæpe boni ſcriptores omnis generis ætatiſq́ homines uocare cōſuerūt, ut quādoq́ etiā milites. quo ſenſu cepiſſe hoc uerbū in 2. horū librorū ipſum puto, cū inquit, καὶ ἰσχὺς σωμάτων. In noto epigrāmate, cuius initiū eſt, σώματα πολλὰ τρέφειν, ualet hoc nomē omnē familiam, & liberos, & ſeruos, ut mancipia nanq́, ita etiam liberos multos homines alere, exhaurit domū, ac certam paupertatem inducit. Strabo in primo eorum librorum, quibus orbem terrarum deſcripſit, uidetur σώματα appellaſſe uiros, mulieres, pueros, ſenes, et omnē deniq́ ſexū atq́ ætatē, quod nos à meliori parte (cum ex animo et corpore uincti ſimus) uulgo nunc animas uocare conſueuimus. cum Aelium Catum Romanarum copiarum ſua tempeſtate ducem, narrat è regionibus ultra Danubiū quinquaginta hominum millia in Getarum terrā trāſportaſſe. uerba ipſius hæc ſunt: ἔτι γὰρ ἐφ' ἡμῶν, Αἴλιος Κάτος μετῴκισεν ἐκ τῆς πέραν τοῦ Ἴστρου πέντε μυριάδας σωμάτων παρὰ Γετῶν. Demades quoq́ (niſi falſò illi oratio aſcribitur περὶ δωδεκαετίας) eodem ſenſu cepit, cum inquit, διεχιλίους γὰρ αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων, καὶ χιλίας πολιτῶν σώματα χωρὶς κήρυκος, καὶ τὸν Ὠρωπὸν ἄνευ πρεσβείας λαβὼν ὑμῖν, ταῦτ' ἔγραψα. Conficit igitur hoc quoq́ uitā beatā ex opinione eorū qui eam in diuitijs poſitam putabant, & bono firmoq́ ſtatu rerum quas aliquis poſſideret.

Μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων.) Hæc uerba declarāt in hac definitione quæſtum & amplificationem patrimonij contineri. neceſſariam enim eſſe tradit uim ac facultatem quandam, quæ hæc tueatur ac comparet. Quod ſi ſuprà bonis explicatis ipſa adiungatur, hic ſtatus prorſus beatum hominem efficere credebatur.

Σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν ἢ πλείω.) Hæc fermè, inquit, ſunt quæ uitam beatam præſtare uulgò putantur. ita enim locutus eſt, quia credi quoq́ fortaſſe poſſet ab alijs aliud quippiam id efficere. Oſtendit autem quoſdam etiam copulare quædam horum ſolitos, nec ſeparata illa ponere, ut quod ſolum præſtare non cenſerent, cum alio alijsúe coniunctum efficere non dubitarent. Quod ueteres quoq́ nonnulli ſapientiæ ſtudioſi in finibus & ipſi bonorum quærendis faciebant, qui aut uoluptatem ſiue indolentiam cum honeſtate coniungerent, aut ad honeſtatem prima naturæ commoda applicarent.

Εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον.) Si beatitudo, inquit,

inquit, huiuſcemodi quiddam eſt, uimq́; ac naturã ipſius hanc eſſe firmũ tenemus, neceſſe eſt partes ipſius hæ ſint. Enumerat autem bona, quæ & in hominibus ipſis, & extrà etiam poſita ſint. in ipſis enim uocat corporis & animi bona: ex animo enim & corpore conſtamus. Primò autem enumerat nobilitatẽ, multitudinem amicorum, amicitiam proborum uirorum, diuitias, probis filijs ornatum eſſe, ut etiam copia ipſorum abundare, & facilem ſenectutem: fortunæ autem hæc bona accepta referuntur.

Ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς.) Præterea neceſſe eſt corporis uirtutes partes eſſe uitæ beatæ. non parum enim ipſam adiuuãt hæc quoq; bona. Appellat autem bona, ualetudinem, pulchritudinem, uires, magnitudinem corporis, robur, quale in gymnicis certaminibus requiritur.

Δόξαν, τιμήν, εὐτυχίαν, ἀρετήν.) Gloriã quoq; neceſſe eſt partem eius eſſe, honorem, eximiã & præſtantem fortunã, uirtutem, aut partes ipſius. Extremũ autem hunc locum expreſſit Cicero in libro de Inuentione. cum enim definiſſet uirtutem, inquit: Habet igitur partes quatuor, prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam.

Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη.) Cum αὐτάρκειαν ζωῆς ſuprà beatam uitam præſtare ex opinione multorum dixerit, qui bona quæ enumerauit teneat, cum αὐταρκέστατος ſit, ac nullius rei ad bene uiuendum indigeat, illis ipſis beatus omnino uidebitur. quid enim aliud ab homine optari, aut quid addi poteſt bonis, quæ multa maximaq; appellauit?

Ἔστι δ' ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχήν.) Cũ rebus quæ in homine ipſo manent, & quæ extra poſitæ ſunt ornatum maximè αὐτάρκη eſſe, contentumq́; ſtatu illo ſuo eſſe poſſe dixiſſet: quæ hic aut illic conſtitutæ ſint, enumerat, affirmatq́; in ipſo eſſe quæ in animo, quæq́; in corpore ſita ſunt: extra autem, nobilitatẽ, amicos, pecuniam, & honorem. Idem Cicero in Partitionibus affirmauit, cuius hæc ſunt uerba: Sed quoniam in tribus generibus bona malá ue uerſantur, externis, corporis & animi, & quæ ſequuntur.

Ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην.) Præterea opes, ciuilemq́; potentiam, nec nõ fortunam magnopere requiri affirmat, quòd ſine opibus dignitatẽ ſalutemq́; ſuam non facilè tueatur clarus ciuis: quemadmodum aduerſante fortuna, nullo negotio de gradu deijcitur, & eximia illa bona amittit. qui autem & opes habent, & à fortuna non deſtituuntur, ſatis tutò bonis ſuis fruuntur, ac perpetuam ſibi illam felicitatem queunt polliceri. Non parum igitur hic fortunæ tribuit, ſi ſine illa manere uitam beatã non putat: & ſanè, ſi quæ ſuprà tradidit, eam conſtituunt, aliter facere nõ potuit. in manu enim fortunæ magna ex parte illa poſita ſunt. Quod ſi Theophraſtus in libro de Vita beata hoc idem fecit, ac multum admodũ fortunæ dedit, ut à Cicerone in 5. libro de Finibus, & in 5. Quæſtione Tuſculana declaratur, cur non idem faciat Ariſtoteles in his libris, quos ad opiniones eorum qui oratorem audiunt, accommodat?

Λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστιν.) Sumamus igitur, inquit, quamlibet harum rerũ quæ felicitatis partes ſunt, quid nam ea ſit, eodẽ pacto, quo felicitatis ipſius uim naturamq́; ſumpſimus: id eſt, non exquiſita uia, ſed pingui Minerua. nam quod λάβωμεν inquit, eodem quoq; ſuprà uſus eſt. Significare autem uoluit, non accurata, ſubtiliq́; ratione in ea ſe uſurum.

Εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν.) Quæ ſuprà nominibus tantum expoſuerat, nunc eorum naturam euoluens, repetit. Primam autem, ut illic quoq; fecerat, nobilitatem aggreditur, quam publicè priuatimq́; cogitari poſſe tradit. communiter enim κοινῶς q; intellexit, cum inquit, nationi ac ciuitati. quod etiam ex aduerbio quod ſequitur, ἰδίᾳ, intelligitur: huic enim ipſi manifeſtò reſpondet. Illam igitur in natione aliqua ciuitateq; ſpectatam eſſe, inquit, ſi ipſi aut illic nati ſint, aut multis ſeculis ibi uixerint. qui enim ſedes nunquam mutarant, ſed in illis locis quos incolebant orti erant, αὐτόχθονες à Græcis dicebantur, quam laudem conſenſu omnium ſcriptorum Athenienſes obtinuerant. Hoc unum autem uerbum pluribus Cicero in oratione pro L. Flacco expreſſit, quum Athenienſium teſtimonium extolleret: Quæ uetuſtate ea eſt, ut ipſa ex ſeſe ſuos ciues genuiſſe dicatur. Populi igitur, nationesq́;, quibus hoc datum erat, nobiles meritò dicebãtur. Aut qui uetuſtam, inquit, admodum originem habẽt. paucis enim id conceſſum fuit, ut retinere ſedes, in quibus procreati ſunt, potuerint, & non aliquando inde impetu externæ alicuius gentis depulſi ſint. Vt autẽ teſtatur Demoſthenes in oratione de Ementita legatione, Athenienſibus ſolis & Arcadibus id datum erat. ita enim cum ciuibus ſuis de Arcadibus loquitur: μόνοι γὰρ ἁπάντων ὑμεῖς αὐτόχθονές ἐστε κἀκεῖνοι.

Καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς.) Et qui urbem eam condiderunt, ac eius deniq; gentis ciuitatisq́; duces extiterunt, illuſtres & claros fuiſſe, aut multos poſtea, ſiue auctores ipſi clari, ſiue obſcuri fuerunt, in ea inſignes, clarosq́; uiros propter honeſta ſtudia ac facta natos eſſe. Quod uerò inquit, ἐφ' οἷς ζηλουμένοις, quomodo exprimi elegãter poſſit, oſtendit Cicero in 3. Tuſculana: Nec ſiletur illud potentiſſimi regis anapæſtum, qui laudat ſenem, & fortunatum eſſe dicit, quòd inglorius ſit: & quæ ſequuntur. Apud Euripidem autem Iphigenia Aulide ſic loquitur Agamemnon: ζηλῶ σε γέρον, ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδυνον βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς ἀκλεής. cum idem ſignificare uellet Ariſtoteles, paulo pòſt inquit, ἢ ἄλλων τινῶν τῶν τιμωμένων, In aliqua arte quã admirãtur omniq; honore dignam homines putant, in aliquo præclaro ſtudio,

cuius omnes cupidi ſunt, quódq; arbitrantur beatos efficere cũctos, quid habeãt. nã ζηλῶ σε γέρον, hanc uim habet, ut Agamemnon conditionẽ ſenis illius ſua meliorem dicat: ac ſi fieri poßit, oſtendat ſe libenter cum eo uiuendi ſortem commutaturum. illum enim beatum, ſe uerò miſerum iudicabat.

Ἰδίᾳ δ' εὐγένεια, ἡ ἀπ' ἀνδρῶν.) Illis quæ ciuitatem nobilem reddant expoſitis (fuit autem id κοινῇ, publicéq; nobilitatem conficientia tradere, quod etiam ex aduerbio hoc perſpicitur) quæ priuatim nobilitatem conſtituant, docet. Nobilis autẽ familia eſt, in qua extiterũt aut uiri, aut mulieres illuſtres. acquiritur enim ſtirpi alicui claritas à mulieribus quoq; ſolis, à uiris uerò multo magis. γνησιότης uerò, ſimul ab utriſq; parentibus. ambo enim concurrãt oportet, ac legitimis nuptijs coniuncti ſint, ut qui inde gignuntur, bene nati legitimiq; & ipſi habeantur.

Καὶ ὅσα περὶ τὴν πόλεως τάς τε πρώτας γνωρίμους.) Quod multum ualet ad ciuitatem illuſtrandam, priuatæ quoq; familiæ laudem ac dignitatem affert. nec parua pars hæc eſt nobilitatis, auctores ſcilicet illius ſtirpis claros fuiſſe, ſi non tam eximijs factis, ut ductores illi populorum, at rebus nonnullis honeſtis, ut uirtute, diuitijs, aliaúe quapiam re quæ in precio apud homines ſit: nec non in ea familia multos, & omnis generis & ætatis illuſtres extitiſſe. Quod autem patrimonij amplitudinem nobilitatis partem eſſe uult, conſentit his quæ alibi tradidit. in quarto enim quoque libro de Rep. è ueteribus diuitijs uirtuteq; nobilitatem conſtare affirmat. neq; enim nuper partas ipſas, eam uim habere putat, ut tantam alicui familiæ dignitatem afferre queant, atque illam claram ſubitò reddere. In quinto etiam nobiles uideri inquit, qui maiores uirtute præditos, ac rem familiarem magnam habuerint.

Εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία οὐκ ἄδηλα.) Quid εὐτεκνία & πολυτεκνία ſit, notum omnibus, inquit, nec in ui horum nominum explicanda laborare ullo modo oportet: præterquàm quòd ſingulis latinis uerbis exprimi non poſſunt. nobis quoq;, ſi interpretari illa uolumus, moleſtiam nullam exhibent. cui enim probi filij ſunt, εὐτεκνία: cui multi, πολυτεκνία adeſt.

Ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία.) Hanc quoq; beatæ uitæ partem diuidit publicè, priuatimq;. Κοινὸν autem, genti ac populo ualet. uocabant enim κοινὸν Θεσσαλῶν, κοινὸν ἀχαιῶν, & ita quoq; aliarum nationum, ut Cicero quoq; commune Siciliæ appellauit. Animaduertendum autem, εὐτεκνίας nomine contineri quoq; multitudinem liberorum. neq; enim πολυτεκνίαν, ut infrà, ubi de iiſdẽ rebus in priuatis perſonis agit, adiungit. Hanc autem ciuitati eſſe, inquit, ſi multa bonéq; iuuentus illi fuerit: quaſi intelligi non poßit in ciuitate εὐτεκνία quæ ornata non ſit multitudine adoleſcentium: quamuis quos habet, probos beneq; inſtitutos habeat.

Ἀγαθὴ δ' κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος.) Enumerat eaſdem corporis dotes, una tantum relicta, quas ſuprà appellauerat. Iuuentus è corporis bonis non parum etiam laudatur. in quibus pulchritudo ita magnam uim habet, ut priſci illi formoſos reges ſibi adoptare ſoliti ſint: quod & Græci & Latini elegantes poetæ declarant. Sed hac etiam de cauſa formam meritò honorari, quod uirtutem ſignificat, magni auctores tradunt.

Ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί.) In adoleſcentibus quod ad animi bona pertinet, requiri dicit temperantiam & fortitudinem. hæ namq; uirtutes & ipſis laudem afferunt, & proſunt etiam ciuitati. temperantia quanto rarior in ea ætate, tanto magis probatur: præſtantia uerò animi, cum eorum propria ſit, multis malis liberat remp. & ſaluti ſæpe uniuerſis ciuibus eſt.

Ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία.) Non tantoperè in priuatis hominibus multitudo liberorum requirĩtur, quiq; paucos bene moratos haberet, ille priore harum dotũ ornatus foret. Quare addidit hic πολυτεκνίαν. eos autem cumulatos eſſe ambabus dicit, cui & multi liberi, & huiuſcemodi ſint, quales ſcilicet ſuprà deſcripſit, cum de iiſdem publicè diſſeruit. addit autem: Vt mares, ita etiã fœminas.

Θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν, κάλλος καὶ μέγεθος.) Nunc proprias fœminarum uirtutes narrat, quas etiam communiter priuatimq; ſpectari dicit. In corporis autem, & animi bona, ipſas diuidit. Corporis uirtutem eſſe inquit, in muliebri genere pulchritudinem, & magnitudinem. Animi uerò, quam in adoleſcentibus etiam commendarat, temperantiam, ac ſedulitatem, ſtudiumq; ſuorum operum. ſic enim nunc uoco φιλεργίαν. ita tamen ne in ſo: des, & illiberalitatem incidãt, quòd nimis abiectis miniſterijs deditæ ſint, aut maius ſtudium quàm oporteat in minutis operibus ponãt.

Ὅσοις γὰρ τὰ περὶ γυναῖκας φαῦλα.) Impudicas mulieres poſſe uirorum etiam uitã beatam corrumpere tradit. libereq; accuſat Spartiatas, qui hanc totam rem parui faciebant: ipſoſq; ſe dicit ſtultitia ſua dimidia uitæ beatæ orbare, qui hac parte maximè laborarent. Idem etiam facit in 2. libro de Rep. Copioſe autem illic diſſerit, ſubductis rationibus quot, quantaq; detrimenta afferat ciuitatibus licentia mulierum, & quàm utile ſit eas ſeueris legibus coercere: affirmans ciuitatem illam, quæ cum ipſis remiſsè indulgenterq; agat, ex dimidia parte legibus uacare: ut uirum qui intemperantem coniugẽ nactus ſit, dimidiatã tantũ beatitudinẽ degustare poſſe. quæ tamẽ fortis, grauiſq; auctor reprehendit: laſciuus poeta, & qui has delicias amoreſq; toto pectore ſequebatur, laudat atq; admiratur, cum cecinit,

Multa tuæ Sparte miramur iura palæſtræ,

Sed me-

Sed mage uirginei tot bona gymnaſij: & quæ ſequuntur, intemperantiæ, dedecoriſq; plena.

πλούτου δὲ μέρη, νομίσματα.) Quæ patrimonium conſtituunt, appellat: eadem autem in 2. de Republica nominat, quo loco Lycurgũ accuſat, qui cũ patrimonium par omnibus eſſe uellet, agrorum tantum poſſeßiones æquarat, reliquas patrimonij partes impares inæqualeſq; reliquerat. Cum multis modis diſſentire hic antiquiß. librum à cæteris & excuſis & ſcriptis uiderim, nihil tamen immutaui. Ipſa igitur nunc indicabo. generandi namq; caſu ille habet νομίσματος, qui caſus à ſequenti uoce regitur. κτῆσις uerò numero unitatis & hic, & paulo etiam infrà. nam quod hic quoq; nulla uarietate leguntur in eo uerba, quæ ſemel tantum, infrà ſcilicet, excuſi habent, puto negligentia librarij commiſſum eſſe. Intelligo autem, πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ κάλλει διαφερόντων. In omnibus ſanè his uarietatibus præbet ſe illi comitem uetus tralatio.

ἔτι δὲ ἐπίπλων κτῆσις.) Quæ in re familiari ἔπιπλα ſint, notũ eſt. ita enim ornatum domus atq; utenſilia, quod quaſi enatent, appellarũt: in inteſtinis aũt corporis noſtri partibus, ἐπίπλοον pinguis ac tenuis membrana eſt, quæ omentũ à Latinis dicitur. id etiam confirmat Athenæus lib. 3. δειπν. cum de cibario eo (ut opinor) loqueretur, quod nobis quoq; in uſu eſt, & à iecore è quo conficitur, nunc appellatur. Verba ipſius hæc ſunt: ἑξῆς εἰσεκομίσθη ταγηνιστὰ ἥπατα, περιειλημμένα τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ, ὃν Φιλέταιρος ἐν Τηρεῖ ἐπίπλοον εἴρηκεν. Tegebant igitur epiplo hoc (ut nos quoq; facimus) iecur ueteres, quãuis diuerſam coquendi ratione haberẽt, ut ex hoc loco intelligitur.

Καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων.) Diuitiarum quoq; partes eſſe tradit, & pecudum & mancipiorum poſſeßionem, præſertim ſi & illa quoq; his dotibus cumulata ſint, ut iiſdem rebus ab alijs poſſeſsis, multitudine & magnitudine & pulchritudine exellant.

Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα.) Bona, inquit, hæc atq; prædia, tria habẽt quibus placere poßint, caraq; haberi. aut enim certa ſunt & omni periculo uacua, aut oblectare ualde poſſunt, aut utilitatem præbere.

Ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον τὰ κάρπιμα.) Quæ dotem hanc aut illam habeant, exponit, contrariumq; in illis explicandis ordinem ſequitur: extrema namq; prius aggreditur. Quæ κάρπιμα ipſe uocat, fructuoſa uidetur appellaſſe Cicero in oratione pro Sex. Roſcio, Prædia pulchra & fructuoſa. χρήσιμα igitur potius uocari debent, quæ fructus magnos ferunt, quàm quæ alia ulla re cõmendantur, quamuis ex illis quoq; fructus aliquis capiatur. ἐλευθέρια autem, quaſi libero ingenuoq; homine digna, quæ animi uoluptatiſq; cauſa poßidentur.

Κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ᾽ ὧν αἱ πρόσοδοι.) Declarat uim uerborũ, quibus in ſuperioribus explicãdis uſus fuerat: κάρπιμα q; ſe uocare docet prædia, unde prouentus uectigaliaq; capiuntur. ἀπολαυστικὰ autem (ita enim nunc appellat, quæ paulo antè τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν) id eſt, quæ oblectationis cauſa comparantur, eſſe inquit, è quibus nihil præter uſum capitur, quod precio aliquo dignum ſit, fructuſq; uerè appellari debeat. Sic etiam locutus eſt in 2. libro πολιτικῶν, cum de rep. Carthaginenſium diſputaret, & ab inteſtinis malis uacuam eam fuiſſe diceret. καὶ μήτε στάσιν, ὅτι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, γεγενῆσθαι, nec ſeditionem illam illic factam, quæ digna relatu ſit.

Ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν.) Cuiuſmodi ſint quæ ſuprà ἀσφαλῆ uocarat, aperit, finemq; & quaſi normam eſſe inquit, ut firma ab omniq; periculo uacua prædia dici poßint iis in locis, atq; ita ea poßidere, ut uſus ipſorum in domini manu ſit. duo namq; ſunt, quæ ἀσφάλειαν præſtant, locus, & dominij ratio. tunc enim in tuto ſunt, cũ & eò accedere, atq; illinc fructus aſportare in tua poteſtate poſitum eſt. Plura autẽ ſunt quæ uſum prædij turbare poſſunt, & prædones, & alij qui iuris aliquid in illis habeant.

Τοῦ δὲ οἰκεῖον εἶναι ἢ μή.) Interpretatur hic quoq; ſenſum uerborum, quæ in explananda ui ἀσφαλείας uſurparat. Quamuis enim hoc ipſo nomine illic uſus nõ fuerit, ea tamen quæ idem ualerent, uſurpauit. quod enim dixerat, ἐφ᾽ αὑτῷ ἐστὶν τὴν χρῆσιν, ſignificat οἰκεῖον. E ſuperiore autem loco ὅρος huc etiam transferri debet. non minus enim huius partis, quàm illius propria hæc uox eſt. intelligitur autem (inquit) ſuum propriumq; alicuius eſſe, cũ in ipſius manu poſitum eſt id alienare. ἀπαλλοτριῶσαι enim, uerbũ è uerbo, alienare ſignificat. Cicero quoq; ſic locutus eſt in libro 6. in Verrem: Nam turpitudinẽ ſummã eſſe arbitrãtur, referri in literas publicas, precio adductã ciuitatẽ, & precio paruo, ea quæ accepiſſet à maioribus, uẽdidiſſe atq; alienaſſe. ἀπαλλοτριῶσαι tamen hic, quod tuũ erat, uoluntate tua alterius factum eſſe, ſignificat: quod non uenditione ſolum, ut ipſe declarat, ſed largitione quoq; fit.

Ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστιν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον.) Ad ſummã, inquit, diuitẽ quempiã eſſe in uſu magis, quàm in poſſeſſu horum bonorum conſtitutum eſt. huiuſcemodi enim rerum actus ſpectatur; & uſus ſanè ipſe, diuitiæ ſunt. Scripti tamen nonnulli κτῆσις habent, cui fortaſſe lectioni ita locus eſſe poteſt, ut hic ſenſus huius loci ſit: Quamuis uerè tradiderimus diuitem quempiam eſſe, potius cognoſci, ſi amplitudine fortunarum ſuarum ille utatur, quàm ſi immenſam uim auri poßideat: tamen negare non poßumus, quin diuitiæ etiam lautũ habere patrimonium, ac poſſeßio ipſa abſq; ullo uſu ſint. Nec tamen non receptam lectionem magis probo, quam multis antea ſeculis in quibuſdam libris hæſiße, indicio ueteris tralationis cognoſcimus: in qua uſus legitur: ſed in antiquißimo quoq; omnium libro χρῆσις ſcriptum offendi. Erit igitur χρῆσις, quaſi

ſuperioris illius uocis ἐνέργεια, declaratio. ut dixerit: diuitiæ, ſi uerè loqui uolumus, in uſu intelliguntur. actus enim huiuſcemodi rerũ ſpectatur, qui nihil aliud eſt niſi uſus. qui enim utitur pecunia, cæteriſq; bonis, is eo munere fungitur, cui illa inuenta ſunt. unde infrà inquit, diuitias eſſe ἀρετὴν κτήσεως. qui namq; illis uti didicit, is prorſus uereq; diues uocatur. Acuti inge nij uir, ſed iniuſtus, ac ciuibus ſuis inutilis, Dionyſius Syracuſanus, hanc eſſe pecuniæ uirtutem & ipſe intelligebat: quare id quandoq; feciſſe memoratur, quod ſi improbum primò exiſtimatum eſt, poſtea bene cognitum reprehendi omnino non poteſt. cum enim ille ciuem ſuum grande pondus auri defoſſum habere audiſſet, iuſsit ad ſe illud comportare: puſillum tamen eius retinuit dominus, et in alias terras profectus, agellum emit. quo audito, Dionyſius ad ſe hominem accerſiuit, ac totum aurum illi rependit, iuſsitq; auferre, cum diuitijs uti cœpiſſet, nec ut antea, quod uſibus hominum inuentũ erat, ab uſu remoueret. extrema hæc pars breuius ac melius Græcis his uerbis exponitur, quibus ſententiam eam expreſsit Plutarchus, in apophthegmaſin, hoc Dionyſij factum cõmemorans: κεχρημένον τῷ πλούτῳ, καὶ μηκέτι ποιοῦντα τὸ χρήσιμον, ἄχρηστον.

Εὐδοξία δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι.) De bonis nunc alijs extra hominẽ poſitis, & ipſis uitam beatam conſtituentibus agit: illa uerò, ſunt bona hominum de te opinio, et honor. εὐδοξίαν autem prius definit. nec tamen hanc ſuprà hoc nomine appellarat, ſed δόξαν, quaſi gloriam. bona (inquit) exiſtimatio eſt, ſtudioſum uirtutis uirum ab omnibus haberi, aut huiuſcemodi quippiam bonum in ſe habere, poſsidereue, cuius omnes homines appetẽtes ſunt, aut multi, aut boni uiri, aut prudentes.

Τιμὴ δ', ἐστὶ μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης.) Honoris naturã exprimit, in cuius definitione quid δόξα ualeat (eſt enim anceps uerbũ) quærendũ, gloriámne, an opinionem: & utrum hic ſenſus huius partis ſit. Honor, eſt ſignum gloriæ comparatæ ex multis magniſq; beneficijs in alios collatis. an hic, eſt indicium opinionis, quam habent de benefica eius quẽ honorãt, natura, qui eum ei tribuunt. In antiquiſs. uerò libro, nõ δόξης, ſed εὐδοξίας legitur: cuius ſcripturæ ueſtigium alibi non reperi.

Τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν.) Quibus honor tribuatur, & ob quæ beneficia, declarat. Hi, inquit, optimo iure, ac ſupra alios honorantur, qui iam beneficijs affecerunt. ſed hominum conſuetudo ſolet etiam eos honorare, qui facultatem habent in alios cõmoda conferendi: neq; tamen hi aut tam meritò, aut tantopere honorantur. uerus enim honor eſt compenſatio egregiorum commodorum: alter uerò, hic, tanquam expectatio quædam & inuitamentum eorum. quare iuſtior ille eſt, & quia ex animo intimiſq; ſenſibus proficiſcitur, maior. nõ pauci enim opibus præditi, facultateq; admirabili alios adiuuandi, cũ huiuſcemodi nihil gerant, ſine cauſa coluntur. Hoc quoq; uidit Cicero, & in epiſtola quadam ad Plancum, cum hominem conſolaretur, excitaretq; ad remp. in bello fortiter adiuuandam, his uerbis expreſsit: Is enim demum bonos mihi uideri ſolet, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris uiris defertur & datur.

Εὐεργεσία δ' ἢ εἰς σωτηρίαν.) Ea autẽ beneficia honore dignãtur, quæ aut ad ſalutẽ faciũt, uitamq; hominum conſeruant, ac tuentur, quæq; demũ cauſa nobis ſint, quòd ſpiritum ducamus, aut ea etiam quæ ad domeſticas egeſtates ſubleuandas pertinent, ſuppeditando nobis aut aliquo eorũ bonorum tribuendo, quæ ægrè comparantur.

Ἢ ὅλως, ἢ τῷ τοιῷδε, ἢ ποτέ.) Quæ non ſine multo labore parantur, in alios collata, pro beneficio ſumuntur, ſiue illa huiuſcemodi ſua ui ſunt, ſiue locus tempusq; facit ut cara habeantur: quod ægrè acquiri, aut tẽporibus illis, aut locis poſsint. & hæc cauſa eſt (inquit) cur multi ob ea quæ puſilla exiſtimãtur, ampliſsimos honores conſecuti ſunt. quæ enim nunc uilia habentur, tunc magni exiſtimabãtur: & modi deniq; rationeſq;, quibus illa tractata ſunt, occaſioneſq; præclaræ ipſos adiuuerunt.

Μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι.) Vt diuitiarum partes ſuprà, membraq; oſtenderat, ita nunc quæ honoris ſint, exponit: multæ namq;, uariæq; rationes honorandi claros ac fortes uiros inuentæ ſunt. Quod autem θυσίας primas ponit, diuinos etiam honores ijs à quibus præclara beneficia acceperant, ueteres concedere ſolebant, atq; ijs uictimas mactabant. Verba Plutarchi ſunt in T. Flaminio, exponentis, quot quantiq; honores illi à Græcia habiti ſint, καὶ θύσαντες αὐτῷ σπονδῶν γενομένων, ᾄδουσι παιᾶνα, & quæ ſequuntur. Thucydides quoq; in 5. libro hiſtoriarum, narrans Amphipolitas maximis honoribus mortuum Braſidam Lacedæmonium affeciſſe, tradit eos etiam ipſi inſtituiſſe ἡρωικὰς θυσίας: id eſt, ut illi, tanquam heroi, hoſtiæ immolarentur. quod tetigit etiam in 5. libro de Moribus ad Nicomachum Philoſophus. Carminibus etiam morem fuiſſe celebrari claros uiros, notum eſt: nec non laudationibus ſoluta oratione confectis, ut Euagoras eſt Iſocratis, ut Ageſilaus Xenophontis. Penè cuncta hæc collegit Cicero, aut meliorem illorum partem, in oratione pro Milone, ubi de honoribus, qui haberentur in Græcia tyrannicidis, diſputauit. γέρα, honores certos appellari, notum eſt: quibus item, ut ſanis uiui, mortuiq; antiquitus afficiebantur. Ipſe eodem hoc uerbo uſus eſt in 5. libro de Moribus, ubi docet rectorem ciuitatis, cum ob iuſtitiam nihil in priuatam domum ſeuocet, debere præmio atq; honore aliquo à ciuib. decorari: μισθὸς τις ἄρα δοτέος, τοῦτο δὲ τιμὴ καὶ γέρας. τεμένη agros priſci illi uocabant regibus ſuis dicatos, & fortiſs. uiris, à quibus ampliſſima

ſima beneficia accepiſſent. Ariſtophanes πλούτῳ ita uidetur ſacellum uocaſſe, cum inquit, ἔπειτα πρὸς τὸ τέμενος ᾖμεν τοῦ θεοῦ. Quæ ſequuntur uiæ, rationesq́; optimas, ac clariſſ. homines decorãdi, notæ, uſitatæq́; ſunt: ut ſuperiore honeſtioreq́; loco cuipiam in ſedendo cedere (quod προεδρία dicitur) ſepulchra, imagines, cibaria è publico. Athenienſes autem maximè conſueſſe cotidianum uictum præbere in Prytaneo, ijs qui rempublicam eorum fortiter armis defendiſſent, planũ eſt, quos ipſos ἀεισίτους appellabant. neq; enim hoc tantum nomine impuros quoſdam homines uocabant, qui uentri dediti, alienas menſas colunt: ſed hos etiã, quos ob præclara in ipſos merita publicè alebant.

Τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις, καὶ ἐκστάσεις.) Humanioribus rationibus traditis, quibus benefactores ſuos, cæteroſq́; claros uiros priſci honorabant, ritus barbararum gentium exponit: hæ nanq; diuerſa ab ingenio Græcorum inſtituta, in hac re ſequebantur ac proprios deorum honores potentiſsimis hominibus cõcedebãt. Quod uerò inquit προσκυνήσεις, quaſi uenerationes, habitumq́; adorantis, hoc cultu uti ſolitos fuiſſe Perſas erga reges ſuos, notum eſt. Eum autem, illis deuictis, Alexander Macedo ſibi adoptauit: quæ res non parum animos fortiſſ. militum illi alienauit. Et Calliſtheni comiti ipſius, docto homini, ac magni ſpiritus uiro, qui hanc ignominiam declinare perſtitit, cauſa interitus fuit. Aſſurgere autem maioribus natu, atq; ijs qui inſigni aliqua uirtute præditi ſunt, & Græcum & humanum eſſe, teſtimonio etiã ipſius probari poteſt. In nono enim libro de Moribus inquit, καὶ παντὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τιμὴν τὴν καθ' ἡλικίαν, ὑπαναστάσει, καὶ κατακλίσει, καὶ τοῖς τοιούτοις. Xenophon quoq; in Hierone ita inducit Simonidem loquentem, cum tyrannos beatos prædicaret ob eximios honores, quos ipſis tribuunt priuati, ὑπανίστανται δὲ ἐκ τῶν θάκων. nam rerum R. auctores tradũt, Syllam Gn. Magnum ita quoq; honorare ſolitum. Apud Nonium hæc Salluſtij uerba legũtur è 5. libro Hiſtoriarum: Qua de cauſa Syllam in uictoria dictatorem ſibi equo deſcẽdere, ſurgere de ſella, caput aperire ſolitũ. ὑπανίστασθαι enim, ſurgere de ſella dixit. ἔκστασιν uerò barbarũ & inhumanũ eſſe, Ariſtoteles affirmat. Intelligit igitur morẽ Perſarũ, quẽ nunc etiã fera & immanis natio Turcarũ in rege colendo ſeruat. Perſæ enim & uenerari reges ſuos cõſuerant, et quaſi cõſpectũ illorũ, ut numinis alicuius ferre non poſſent, ſe longè ab illis proripiebant. Quod indicauit Plutarchus in Artaxerſe, ubi narrat Cyrum ipſius fratrem ſuperioribus iam ſuis, cum ab equo in medios hoſtes foret aſportatus, uictoria elatum, plenumq́; animi ac ſpiritus uiam ſibi per illos feciſſe, clamantem ſuo ſermone: ἐξίστασθε πενιχροί, id eſt, uilis & abiecta gens, faceſsite. quod cum ille ſæpius uociferaretur, eos ut regi iam paruiſſe oſtendens, addidit: οἱ μὲν ἐξίσταντο προσκυνοῦντες. Ab eo igitur uerbo hoc nomen ductum eſt, et conſuetudinem illam barbaram refert.

Δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια.) Munera etiã quæ apud ſingulas gentes in precio ſunt, honorem afferunt. redit enim nunc ad ritus Græcorum. Sæpe autem res tenues minutæq́; magni æſtimãtur, uirtutis quia indicium apud aliquos ſunt: ut oleaſter in ueteris Græciæ certaminibus, & coronæ, quæ Romanis militibus fortitudinis ergò dabantur. De quo etiam Flaccus in poſteriore epiſtola ad Iulium Florũ: Clarus ob id factum, donis ornatur honeſtis.

Καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι κτήματος δόσις.) In muneribus plerunq; utrunq; bonum eſt, utilitas ſcilicet, ac dignitas. rem enim illa augent, & perſonam etiam honeſtant: munus ab eo qui muneratur proficiſcẽs, ſecum fert aliquid commodi: & ſignũ honoris eſt, declaratq́; eum qui benignè facit, honore dignum iudicare, cui donum dat. Hoc ualere arbitror quod inquit, eſt rei familiaris auctio, & honòris nota.

Διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι, καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν.) Hinc, inquit, fit, quod ijs qui cauſam ignorarent, admirationis aliquid gigneret, ut duo maximè inter ſe diuerſa hominum genera, munerum auida ſint, & pecuniæ & laudis appetentes. ambo enim illic inueniunt quod petunt. eſt enim in illis utilitas, quam auari expetunt: & honor, cuius ambitioſi homines ſtudioſi ſunt. Quod niſi reperiretur illic fructus aliquis, deſpicerent donum auari homines, qui pecuniam tantum & quæ emolumentum afferunt, admirantur. cum autem eos quoq; lætari muneribus uideamus, perſpicuum eſt hoc etiam boni in illis eſſe.

Σώματος δὲ ἀρετὴ, ὑγίεια.) Corporis uirtus, inquit, ualetudo eſt: quæ tamẽ ita accipiẽda eſt, ut ualentes eos dicamus, qui corporis muneribus fungũtur. neq; enim uacuum eſſe à morbo ſatis eſt, ut aliquis ualere dicatur, niſi corpus tractare poſsit.

Πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται.) Multi enim, inquit, ſano corpore ſunt, quos tamen nemo ob ſanitatẽ illã beatos unquã iudicaret, quod ab omnibus humanis uoluptatibus actionibusq́;, aut maiore illarum parte ſe, ut infirmam illam ualetudinẽ tueantur, abſtinent. quo in numero fertur eſſe Herodicus. nos autẽ quaſi loquitur, ualetudinis genus illud hic quærimus, quod beatam uitam, ut pars eius, reddit. Quàm infirmo autem corpore fuerit Herodicus Selimbrianus, & quo cultu tam imbecillam ualetudinem tueri ſolitus ſit, exponit Plato in. 3. libro de Repub. Sed etiam in Phædro, de cotidianis magniſq́; ipſius deambulationibus meminit. Idem facit Plutarchus in commentario de Sera deorum in improbos nonnullos animaduerſione: qui tamen & ſententiam, & uerba à Platone accepit.

Κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί.) Pulchritudo, quamuis certam quandam naturam habeat, &

beat, & à ſapientibus uiris uerbis exprimatur, tamen non eadem eſt in omni ætate, ſed diuerſa. alia enim requiruntur, ut adoleſcẽs formoſus dicatur, alia ut ſenex aut in media ætate uigentiq́; cõſtitutus. quæ omnia accuratè deſcribit.

Νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα.) Quæ adoleſcentis pulchritudo ſit, docet, ac quæ ad eam explendam requirantur. Oportet igitur habere corpus ad labores ſuſtinendos factum. Labores autem qui in curſu aut in ui adhibenda, excipiuntur. Si enim ipſe defatigatione membrorum non deficit, & alium proſternere, & quaſi de ſtatu deijcere poteſt, nihil quod ad hanc partem pertineat, amplius in eo deſideratur. ſuauitatem tamen in ſe quandam habeat neceſſe eſt, quæ ſpectantes capias, ac uoluptate perfundat. Vereri non ſine cauſa poſſet aliquis, ne quid obſcœni extremis his uerbis ſignificarit, intellexeritq́;. Qui aſpectu iucũdus ſit, ac forma ita oblectet, ut libidini ſit idoneus. his enim amoribus ac delicijs ualdè dediti erãt Græci, honeſti etiam ac docti uiri: ut Cicero quoq; in 4. quæſtione Tuſculana oſtendit, leuiter Peripateticos perſtringens. In 5. etiam, inquit, de Dionyſio Syracuſanorum tyranno loquens: Habebat etiam, more Græciæ, quoſdam adoleſcentes amore coniunctos. Non otioſum autem hic eſt totum hoc, πρὸς ἀπόλαυσιν. in media enim quoq; ætate conſtituti, ac formoſi, ut ipſe infrà declarat, iucundi ſunt. ineſt tamen in illorum uultu ferocia quædam, quæ terribilis eſt, ac ſpectantibus penè metum incutit, nedum turpia deſideria excitet. πρὸς ἀπόλαυσιν uerò, corporis uoluptates ſignificare, his etiã teſtimonijs cõfirmatur. Plutarchus in ſermone, quem habitum facit ab eruditis uiris contra Epicureum, de ſera in facinoroſos quoſdam deorum animaduerſione, cum de perdito homine, turpibusq; uoluptatibus atq; auaritia inquinato loqueretur, inquit: ὁ ἀγρὸς ὢν ἀπεχόμενος αἰσχρῶν, φέροντος εἰς ἀπόλαυσιν, ἢ κέρδος. Epicuri hæc etiam uerba leguntur apud Laertium, accuſantis imperitos, qui crederent corporis uoluptates poſſe conficere uitam beatam: οὐ γὰρ πότοι καὶ κῶμοι συνείροντες, οὐδ᾽ ἀπολαύσεις παίδων καὶ γυναικῶν, οὐδ᾽ ἰχθύων καὶ τῶν ἄλλων, & quæ ſequuntur. De fructu tamen quoq; ac uoluptate, quæ percipitur è rebus honeſtis, hoc uerbum uſurpatur, ut ipſe in 8. libro de Rep. ubi de arte muſica, eiusq; oblectatione diſſerit: τί δαὶ μανθάνειν αὐτοῦ, ἀλλ᾽ οὐχ ἑτέρων χρωμένων ἀπολαύειν. Nec non Iſocrates in libro ad Philippum, cum uetera beneficia Athenienſium erga poſteros Herculis exponeret, οἷς γὰρ ἡμᾶς καὶ ζῶσι, καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ἀπολαύουσι. Plutarchus in eodem commentario, unde paulo antè exemplũ ſumpſi, ita locutus eſt, de commodis quæ mortales à dijs capiũt agens, οὐ γὰρ ὅστιν ὅτι μεῖζον ἄνθρωπος ἀπολαύειν θεοῦ πέφυκεν, & quæ ſequuntur: ut intelligi omnino hic debeat, ſuauitas quæ percipitur oculis ex aſpectu formæ ipſorum elegantioris. Valet etiam ad hoc declarandum, quod παῖδας, quos ita amarent, ſiue παιδικὰ uocare, non viros ſolebant.

Διὸ οἱ πένταθλοι, κάλλιστοι.) Confirmat hoc quod ſuprà dixerat, adoleſcentem formoſum eſſe, qui corpus accommodatum habeat ad labores, qui in curſu exercendo & uiribus alienis ſuperandis ſuſtinentur. Videmus enim, inquit, pentathlos (ita autem uocabantur, qui è quinque certaminibus uictoriam præmiumq́; reportaſſent) formoſiſſimos eſſe. Requirebantur autem, ut uictor ex omnibus illis aliquis diſcedere poſſet, & uelocitas, & robur. De pentathlo & Plautus, & Sex. Pompeius meminerunt, & plures etiam Græci ſcriptores. tradunt quoque Democritum Abderitam μεταφορικῶς ita appellatum, quod numerum eundem præclariſſimarum diſciplinarum confeciſſet.

Ἀκμάζοντος δὲ πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικούς.) Quæ requirantur, ut is qui in conſtanti ætate ſit, formoſus eſſe intelligatur, docet. Neceſſe uerò eſt corpus & ipſe ad labores ſuſtinendos idoneum habeat, ſed militares. in aciem enim ille prodire debet, ſtadiumq́; ac palæſtram minoribus relinquere. idem autem aſpectu etiam iucundus ſit oportet: coniunctum tamen habeat cum ſuauitate illa terroris nonnihil.

Γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν.) Intelligi debet, κάλλος ἐστὶν ἔχειν σῶμα, et quæ ſequuntur. ἀπὸ κοινοῦ enim illa repetenda ſunt. Corpus autem habere ſenem oportere, non χρήσιμον dixit, ſed ἱκανόν. neq; enim ſeni ſuſcipiendi labores ſunt, ſed ſi qui fortè inciderint, & qui euitari nullo pacto poſſunt, tolerandi. quod autem dolore id uacare dixit, id erit, cum incommodis illis morbisq́; liberum erit, quæ eam ætatem malè habere conſuerunt. Nam in primo quoq; de Republica inquit, artes illas maximè ſordidas eſſe, in quarum miniſterio corpus plurimum læditur, ἐν αἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα. ſapientiſſimi uerò uiri uox docet, quàm neceſſaria ſit ſenectuti uacuitas doloris. ait enim Socrates, Vt hyems tecto, ita ſenectus eget indolentia. An Græca uox ἄλυπον hic reſpõdet ſuperiori illi ἀλύπως, qua bis ſuprà uſus eſt, & ad eos qui ſpectant, non ad ſenem ipſum pertinet. omnis enim hic ſermo de puchritudine eſt. non poteſt autem ſenum facies corpusq; oblectare, ac ſuauitate aliqua nos afficere, ut formoſorum adoleſcentulorum, iuuenumq́; (iuuenes autem appello conſtantem ætatem, quæ hic etiam media eſt) non tamen pœnam aliquam, doloremq́; ijs qui uident, importare debet. Id autem tunc erit, cum omnibus morbis carebit, quæ ſenectutem deprauare, uitiareq́; ſolent.

Ἰσχὺς δ᾽ ἐστὶ μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον.) Vires, inquit, roburq; facultas eſt mouẽdi aliũ ut uelis. qui enim tantũ ualet corpore, ut alij uim adhibere poſſit, et quò ipſi cõmodũ eſt impellere, is robuſtus intelligitur.

Ἀνάγκη

Ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα, ὥστε ὁ ἰσχυρὸς ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισὶν ἐστὶν ἰσχυρός.) In 7. Naturalis auſcultationis copioſius de motionum uiolentarũ generib. diſſeruit. Quid primis duobus uerbis ſignificetur, quomodoq́; motus illi exerceantur, planũ eſt. ἕλκειν enim, trahere ad ſe ſignificat. ὠθεῖν contra, manu depellere ac trudere: premi etiam quarto ſignificari, dubium non eſt. Expreſsit autem (ut puto) uim eius uerbi Cicero pro L. Flacco, cum inquit: Sin iſtum ſemper illi ipſi domi proterendum eſſe, & conculcandum putarũt: quamuis μεταφορικῶς loquatur. Quid uerò συνθλίβειν ſit, declarat habitus Herculis, Anteum (ut latinus poeta cecinit) procul à tellure tenentis. mediam enim corporis ipſius partem brachijs ſtringit, cumq́; ſuo pectore collidit. & ſi aliud etiam motus genus, habitu uerſiculoq́; illo declaratur. procul enim à tellure tenere, eſt αἴρειν, quod tertium hic poſuit Ariſtoteles. Illis autem appellatis, inquit: Quare neceſſe eſt, cum hæc ſola huius motus genera ſint, robuſtum ualentemq́;, aut his omnibus, aut quibuſdam horũ ualere.

Μεγέθους δὲ ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος.) Maior quiſpiam aliquò paſsim uocatur, ſi procerior tantum eſt. ut tamen uerè ita appellari poſsit, non longitudine tantum, ſed & latitudine & altitudine antecellat oportet: nec tamen magnitudo illa probatur, quæ modum excedit, & ſibiipſi poſtea detrimento eſt. ita enim ſuperare alios tribus his dimenſionibus debet, ut munera corporis non impediat: nimiæ autem illæ motus corporis tardiores reddunt. Hoc etiam declarauit Hippomachus, nobilis alipta. Cum enim uideret quoſdam hoc errore teneri, qui crederent maximum quemq; ad has corporis exercitationes aptiſsimũ eſſe, magnæq; ſtaturæ hominem ac longa brachia habentem celebrarent, ut pugilem à natura factum: eleganter hac uoce ſtulticiam eorum coarguit: Si quidem, inquit, coronam, ex alto quodam loco aptam, auferre oporteret, rectè ſentiretis. nec enim parum iſte idoneus foret.

Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετή.) Vt aliquis gymnicis certaminibus ualde aptus ſit, tria habeat oportet. corporis enim uirtus, quæ multum in ſtadio ualet, ex his conſtat. ſunt autem illa magnitudo, robur ac celeritas: quorum duo ſuprà nomine appellauit, tertium autem in altero illorum continetur, ut ipſe oſtendit.

Καὶ γὰρ ὁ ταχὺς, ἰσχυρός ἐστιν.) Reddit, ut opinor, his uerbis rationem, cur ſuprà in quo poſita celeritas ſit, non docuerit: oſtenditq; ſe id conſultò feciſſe, quod in robore illa ac præclaris corporis uirib. contineatur.

Ὁ [illegible] δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πῶς.) Docet qui quinq; illa genera motus commodè exercere queat, in ſtadio ac palæſtra poſſe cum laude uerſari, nec ab ullo certamine excludi, ut ipſe accuratè exponit. qui enim (inquit) poteſt crura iaculari quodammodo, celeterq́; mouere, curſor à natura factus eſt: qui premere, fortiterq́; tenere, ad luctum eſt idoneus: qui ictu longè à ſe pellere, pugil non malus eſt. Cum uerò hic mendosè antea πλυκτικὸς legeretur, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, cui adſtipulatur etiam uetus tralatio, πυκτικὸς emendaui. Eodem uerbo uſus eſt Plutarchus in commentario περὶ φιλοπλουτίας. cum Hippomachi argutam uocem, quã paulo ſuprà latinis uerbis expoſui, referret, inquit enim, ὡς πυκτικόν.

Ὁ δ᾽ ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός.) Proximè ſuperiores duas res intelligit, id eſt premere, & ictu propellere. qui (inquit) ad pugillationem luctationemq; ualebit, is ad pancratium exercendum accommodatus erit. nam in pancratio tractando uim pugilis ac palæſtritæ requiri, confirmat etiam Quintilianus in 2. libro, cum inquit: Sicut ille exercendi corpora peritus, non ſi docendum pancratiaſtem ſuſceperit, pugno ferire, uel calce tantum: aut nexus modò atq; in ijs certos aliquos docebit, ſed omnia quæ ſunt eius certaminis. pugno enim ferire uel calce cum dixit, expreſsit (ut puto) ſtudium pugilis: cum uerò nexus appellauit, palæſtritæ artem indicauit, & uerba (niſi fallor) Græca θλίβειν καὶ κατέχειν. Apertè autẽ Plutarchus in 2. libro συμποσιακῶν, capite quarto: ὅτι γὰρ μέμικται τὸ παγκράτιον ἐκ τε πυγμῆς, καὶ πάλης, δῆλον.

Ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος.) Qui uerò, inquit, ualet omnibus, pentathlus uocatur. antiqui latini quinquertium appellabant, ut ueteres grammatici teſtantur. nomen etiam à Græcis illi poſitum eſt, à numero certaminum, quæ exercerẽt. quæ autẽ illa forent, & hic explanatur, & ex ueteribus multis & Græcis et latinis ſcriptoribus colligitur.

Εὐγηρία δ᾽ ἐστὶ βραδυτὴς γήρως μετ᾽ ἀλυπίας.) Vno latino uerbo εὐγηρία appellari non poteſt. intelligi autem Græca uoce arbitror, bonam commodamq́; ſenectutẽ. Duo autem requiruntur, quæ ægrè impetrari ſolent, ut illa conſtet. ſerò enim accedat oportet ſenectus, nec ſecum ferat morbos doloresúe, quos plerunq; apportare conſueuit. Id autem à contrarijs probat. neq; enim (inquit) ſi citò quiſquã ſeneſcit, εὐγηρεῖ, eſt: neq; ſi lentè ſeroq́; ſenex tamen dum fit, factusq;, uexatur multis magnisq; doloribus.

Ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης.) Vnde conſtet, nunc oſtendit. corporis enim uirtus occurrat oportet, & fortuna: quomodo autem ſine his tolerabilis ſenectus nõ ſit, declarat. niſi enim (inquit) morbo uacet, ac uires etiam, quanta in ea ætate optari poſſunt, adſint, non erit expers moleſtiarum, neq; dolorũ. nec uitam producere poterit, nec ullo modo ſecundam fortunam retinere.

Ἔστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος.) Non me fugit, inquit, rationẽ aliam eſſe, qua quiſpiam longã uitam tueatur, quamuis

bonis

bonis ijs careat, quæ tolerabilem ſenectutem efficiunt, ac bona ualetudine uiribusq́; orbatus ſit. ſed tẽpus hoc nõ poſcit, ut de ijs reb. exquiſitè diſſeramus: neq; enim nunc uias omnes indagare oportet, quibus diuturna uita comparetur. Poteſt ſanè in his quoq; libris ſubtiliter accurateq́; diſputari, ſed de alijs rebus. de his uerò nullo modo, quæ remotæ nimis ſunt à ſtudio oratoris. Intelligit autẽ, ut puto, uiam quã Herodicus tenuerat: qui cũ perdita ualetudine foret, deambulationibus coudianisq; curationibus ad ſummam ſenectutem peruenit. μακροβιότητα autẽ hanc, nõ εὐγηρίαν appellat, quia bonis deſtituta eſt, quæ illã præſtant: quamuis longum ſpacium ætatis ambæ commune habeant.

πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία, οὐκ ἄδηλα.) Tanquam partes & has beatam uitam efficere ſuprà affirmauit. illæ autẽ, ſi cognitum fuerit quid amicus ſit, neminem latêre poſſunt: quare non neceſſe habet ipſas explicare. potius ſtudet amici uim naturamq; exprimere: quo facto, inquit, qui plurimos huiuſcemodi habebit, is amicorum copia florebit: qui probitate præterea ornatos, hic & multorum amicitia, & proborum hominum gloriari poterit.

Οτι δ᾽ ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος.) Amicum ſcilicet eſſe, qui ita erga amicum animo affectus eſt, ut quæcunq; arbitratur illi bono eſſe, cuncta ſtudioſe gerat, illius ipſius tantum cauſa. reliqua autem ſuprà expreſſa ſunt. quod enim inquit, Propter illum: notũ eſt, hoc primum in amicitia requiri, ne quis commodum ſuum ſpectet, dum amicum adiuuat. Hæc autẽ omnia copioſius ab ipſo in octauo & nono libro de Moribus ad Nicomachũ explicata ſunt.

Εὐτυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία.) Bona, inquit, fortuna eſt, cum quæ à fortuna proficiſcuntur bona, aut gignuntur, aut iam adſunt, et cumulatè quidẽ adſunt. εὖ enim copiam, ut ueteres ſcriptores, eruditi uiri, tradunt, ſignificat: quod etiam hic indicat Ariſtoteles, qui affirmat omnia illius generis, aut plurima aut maxima requiri, ut fortunatus aliquis appellari poßit.

Αἰτία δ᾽ ἐστὶν ἡ τύχη.) Quæ tribuere ſoleat fortuna declarans, inquit: Fortuna nõnullorũ cauſa eſt, quæ ab artibus efficiuntur: uerũ eadem (inquit) quædã etiã procreat, quæ à nulla arte fabricari poßũt. nã quod ad primã partẽ pertinet, ob affinitatẽ, quã inter ſe fortuna & ars habent, mutuo amore illæ copulatæ eſſe, ab ingenioſo poeta dictæ ſunt: cuius uerſiculũ adducit philoſophus in 6. libro de Moribus ad Nicomachũ. Agatho uero ille fuit tragicus, ualde ipſi familiaris. eadem autem ſententia, eodem uerſu expoſita à Simplicio in 2. librum Naturalis auſcultationis adducitur: nomen tamen poetæ ſiletur.

Οἷον ὧν ἡ φύσις. ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶν.) Fortuna etiam cauſa exiſtere ſolet multarum rerũ, quæ à natura proueniunt, nec tamen ſemper ſine uitio ac labe naſcuntur: ſed quæ deprauata etiam, nec certo naturæ ordine ſeruato quandoq; fiant. ſi enim modum ſemper ſeruarent, locum illic fortuna non haberet. Exemplo autem quæ dixerat confirmare uolẽs, inquit, Bonæ nanq; ualetudinis ars cauſa eſt. medici enim, præcepta ſuæ artis ſecuti, amiſſam illam reuocant, in ijs quos curant: quæ tamen aliquando etiam fortunæ beneficio recuperatur. quod Phereo Iaſoni contigiſſe, Cicero memoriæ prodidit. cum enim inimicus hominẽ interficere uellet, impetumq́; in eum feciſſet, gladio uomicam eius aperuit, quam ſanare medici nõ potuerant. Idem quoq; Prometheo cuidam tyranno uſu ueniſſe, Simplicius tradidit: ubi qui à fortuna quippiam accipere perpetiq; dicantur, Ariſtotelis locum interpretans, docet. niſi error ſit in nominibus, eundemq́; ambo intellexerũt. Pulchritudinis uerò magnitudinisq; natura effectrix eſt: uerũ tamen hæc quoq; corporis bona fortunæ accepta referuntur. Hinc uerò facilè refelli poteſt error illorum, qui bonorum ex Ariſtotelis decretis diuiſionẽ fecerũt in animi, corporis & fortunæ. quæ enim fortunæ tribuunt, externa ipſe uocat. nec in ea tantum, ſed in corporis quoq; bona uim habere fortunam putat.

Ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης.) Qui cognoſcere (inquit) uult, quæ à fortuna bona proficiſcantur, animaduertat ob quæ inuidia excitatur. illa enim omnia quæ praui ingenij homines quoſdã ſibi maximè pares, habere æquo animo non ferunt, beneficio fortunæ obtinẽtur. de hoc etiam in 2. horum librorum diſſeret. Eſt autẽ hæc quaſi regula quædam, qua in uniuerſo fortunæ bona à reliquis diſtinguantur. neq; enim ob commoda, quæ aliquis ſibi induſtria ſua comparauit, in animis aliorum inuidia plerunq; exoritur.

Ἔστι δὲ καὶ τῶν παρὰ λόγον ἀγαθῶν αἰτία τύχη.) Commoda etiam quædam, quorum certa cauſa afferri nõ poteſt, ſed penè abſurda ſunt, à fortuna prouenire tradit. imperiti quoq; homines, ut ipſe in 2. Naturalis auſcultationis oſtendit, fortunam παράλογον eſſe dicebant: quos etiam ipſe laudat, & benè ſenſiſſe, tota re explicata, oſtendit. Multa autem illinc ſumi poſſent, quæ hæc confirmarent, aut ab Ariſtotele eruditius pleniusq; illic expoſita, aut à doctißimis interpretibus accuratè diſputata: quæ tamen, quia eruditis in promptu ſunt, relinquam. quod ſi hæc, quæ nunc ad ornandum oratorem ab eo tradũtur, percepta fuerint, illa ſubtiliora hîc non magnopere deſiderari debent.

Οἷον εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοί.) Quæ ſint bona, quorum ratio nulla certa afferri poteſt, exemplis docet. quis enim explicaret unquam, doceretq́;, cur, ſi cæteri fratres turpes ſunt, unus hic formoſus ſit: aut ſi abditum aurum alij non uiderunt, hic reperire potuerit aut: ſi qui propè ſtabat, iaculum percußit, in hunc non incidit.

Ἢ εἰ μὴ ἄλλοι, μόνος δὲ φανῇ.) Quidam iter periculi plenum frequentare unus ex omnibus ſolitus erat, ſemper que illac tranſire: qui caſu tunc non

uenit, cum

uenit, cum prædones in prætereuntes graſſati ſunt: alij, qui ſemel tantum illàc iter fecerunt, in eos incidêre, atq; interfecti ſunt. hoc fortunæ acceptum referri debet, ac παράλογον manifeſtò eſt. ueriſimilius enim erat, eũ qui crebrò illàc ſolus tranſiret, ſalutemq́; ſuam non ualde procuraret, eo malo affectum iri. contrà tamen euenit.

Περὶ δ' ἀρετῆς, ἐπειδὴ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος.) Res poſcere uideretur, inquit, ut de uirtute hic accuratè diſſereremus: nõ enim illa parũ ad uitam beatã præſtandam facit: & ſuprà etiam inter res illas, quæ eã conſtituant, & uirtutẽ ipſam animi, & eius partes poſuimus. uerũ, quia in demõſtrandi genere multus uſus ipſius eſt, ſuo magis ac proprio loco de ipſa illic agemus: aptiſſimus enim ille omnium eſt uirtuti uidendæ, atque accuratè explicandæ.

Ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας ὡς, &c.) Breui repetit, quæ iam egerit: atq; ſe monſtraſſe, quæ proponere ſibi oportet eos qui aliquibus auctores ſint, ut quippiam gerant, ſententiaq́; ſua ad id faciendũ impellunt. Proponant autem aut futura, ſi conſilium ipſorum ualuerit, aut inſtantia, & quæ iam ſint: necnon quæ etiam ſpectare, quoq́; oculos intendere, qui reuocant ab aliqua re. uerũ quia hæc apertè tradita explanataq́; non erant, docet è præteritarũ rerũ explicatione, illa quoq; intelligi poſſe. contraria namq; eorum eſſe quæ expoſita ſunt, affirmat, ut contrarium ſtudium, finisq́; oratorũ ipſorum ſit. infrà etiam omnibus iam, quæ ad hoc genus pertinent explicatis, idem hoc iiſdem penè uerbis iterauit, ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι, ὡς ἐσομένων, ἢ ὄντων.

Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς, τὸ συμφέρον.) Rationẽ inſtituti operis poſtulare docet, ut de bono nunc in uniuerſo diſſerat. cũ enim utile bonũ quoddã ſit, & qui conſiliũ alicui dãt, ſpectẽt ſemper utilitatẽ illius cui conſilium dant: nec non quia illi qui conſilium cogunt, ac de quopiam deliberant, de fine nunquam deliberãt (id enim ſtatutum iam in animo habent) uerũ de iis quæ ducunt ad finem: ad finem autem, inquit, ducũt, quæ in ſingulis rebus factisq; proſunt, atq; utilitatẽ apportãt, prætermittere non debemus, quin de bono cõmuniter dicamus. Explicãda igitur ſunt elemẽta de bono atque utili, generatim. quod ſtatim aggreditur. Omniũ aũt illorũ quæ ſuprà poſuerat, ex aduerbio illo ἐπεὶ, redditio ἀνταπόδοσίςq; eſt: ἀντίστροφον ἂν εἴη, & quæ ſequuntur.

Ἔστω δὴ ἀγαθὸν ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν.) Ponamus nunc, inquit, bonum id eſſe, quod ipſum propter ſe expetendũ fuerit, quod eam ſcilicet uim habet, ut ad ſe alliciat homines, quamuis nullum aliud commodũ inde ſperent. Plures autem definitiones boni affert. neq; enim nunc, quæ ipſarum uera ſit, & naturam ipſius magis exprimat, curare ſtatuit: neq; hoc tempus ac ſtudiũ requirit, ut id exquiſitè tradat. magis enim ratio quam tenet, adiuuare oratorem poteſt: plures, inquam, orationes adferre quæ id adumbrent, ſi non perfectè exprimant.

Καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα.) Id etiam bonum eſſe intelligamus, quod ut adipiſcamur, alia, quæ ſua ui nos non mouerẽt, expetimus. cũ enim periculis homines ſe exponãt, ac multos labores ſuſtineant, ut diuitias conſequantur, probari hinc poteſt, illas eſſe bonum.

Καὶ οὗ ἐφίεται πάντα.) Intelligi quoq; bonum poſſe uult à deſideriis, appetitionibusq́;: concurſus namq; illarum ipſum indicat, & quod cunctæ res expetunt, bonũ ſit neceſſe eſt. deſcriptio autem hæc ſummi boni, auctoris huius noſtri non erat. quod ipſe initio libri primi de Moribus ad Nicomachum apertè teſtatur, inquiens: διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται. laudat enim eam, ut ab aliis excogitatam.

Ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα, ἢ νοῦν.) Anguſtior hæc definitio ſummi boni eſt. cũ enim omnia generatim prior illa cepiſſet, poſterior hæc excludit quæ ſenſu carent, ac inquit: Aut omnia quæ ſenſu prædita ſunt. magis adhuc aũt arcta, quæ ſe tantũ ad ea refert, quæ intelligẽtiæ mẽtisq; cõpotes ſunt: hæc enim ſecludit brutas animãtes. Si cũcta tamẽ, quæ mentẽ habẽt, cõſenſerint, ac aliqd bonũ iudicauerint, illud bonũ eſſe exiſtimari debet.

Ἢ εἰ λάβοι νοῦν.) Res quoq; quæ intelligẽtia carẽt, ſi ad eas intelligẽtia accederet, cõſilioq́; ornarẽtur, id etiã mirabiliter cuperẽt. huiuſcemodi quandã ſententiã pronunciauit Cicero in 5. libro de Finibus: qui tamen nõ beſtias tantum intellexit, ſed res etiam inanimas. At uerò, ſi ad uitẽ ſenſus acceſſerit, ut appetitum quendã habeat, & per ſe ipſam moueatur, quid facturam putas? infrà: Quod ſi non ſenſus modo ſit datus, uerumetiam animus. Eodem modo locutus eſt Prætellus quidã, acuti ingenii uir, cũ ingluuiẽ Bœotiorũ oſtendere uellet. interrogatus enim quid ſibi illi uiſi eſſent, reſpõdit: τί δ' ἄλλο, εἰ ϐιοῦντα ἐλάλουν, οἷα ἂν καὶ τὰ ἀγγεῖα, φωνὴν λαβόντα, πόσον ἕκαστος χωρεῖ. Quid de ingenio ipſorũ iudicare poſſum, qui huiuſcemodi quædã inter ſe loquebãtur, qualia uaſa, in quibus dapes adponuntur, ſi ad ea uox acceſſiſſet, id eſt, ſi uocẽ edere potuiſſent, loquerẽtur, quantum quodq; ipſorũ capit. Eratoſthenes in epiſtolis hoc ſcripſerat, ut tradit Athenæus in 10. τῶν δειπνοσοφιστῶν.

Καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ.) Nec nõ quæcũq;, inquit, ratio intelligentiaq́; cuique ederet, atq; dictaret, hæc illi bona ſunt. quæ enim ratio atq; intelligentia rerũ ſtatuit unicuiq; cõuenire, eiq́; attribuit, ea bono ipſi ſunt. νοῦν aũt intelligentiã hãc uocat, ut puto, quã in uniuerſo nũc capit: ſtatim autẽ adiũgit ei propriã, ſuamq́; cuiuſq; rei.

Καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ.) Et quæcunq; ratio mensq́; circa ſingulas res ſingulis rebus tribuit atq; aſſignat, hoc illis ipſis rebus bonum eſt.

Καὶ οὗ παρόντος εὖ διάκειται.) Et illud quoq; bonum eſt, quod cũ adeſt, præſensq́; eſt, illud cui adeſt, quã optimè ſe habet, nec quicquam amplius deſiderat. εὐδιακεῖσθαι autẽ non tantum cum animus uiget dicitur, uerum etiam cum corpus bene conſtitutum eſt.

Καὶ τὸ αὔταρκες.) Appellat nũc αὔταρκες, quod aduẽtu ſuo ita explet, ut ſatis id illi ſit ad quod acceſſit, facitq́; ne ulla re amplius egeat. quomodo enim hoc bonũ nõ eſſe iudicari poteſt, cũ ita afficiat illud, cui hæſerit?

Καὶ τὸ ποιητικόν, ἢ φυλακτικόν, &c.) Sed nõ hæc tantũ bona ſunt, uerũ etiã illa quæ efficiẽdi ac cuſtodiendi hæc ipſa, aliaq; huius generis uim habẽt. ποιητικὸν Cicero cõficiens reddidit & in Partitionib. & in 2. libro de Finibus, cum utroq; loco de cauſis diſſereret, ſed eaſdem etiam multis locis efficientes uocat.

Καὶ ὅσ᾽ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα.) Illud quoq; bonũ eſt, quod huiuſcemodi conſequũtur. huiuſcemodi aũt cuius ſcilicet generis ſunt, quæ ſuprà appellarat: neq; enim ea tantum bona ſunt, quæ uim eam habẽt, uerumetiam illa quæ ſecum trahunt, quæ id præſtare queant.

Καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων.) Ea quoq; bona reputantur, quæ cõtraria his depellũt, & ad nos appropinquare nõ ſinunt. Quemadmodũ etiã quæ eadẽ illa frangunt atq; interimũt. cum enim nos beneficio eorum malis liberemur, quòd ea partim arceant, partim extinguãt, quomodo non bona ea uocare debemus?

Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς.) Illa quoq; quæ res antea expoſitæ, et id generis aliæ cõſequũtur, bona eſſe tradiderat: q, ut magis explanaret, docet quot modis aliquæ res cõſeq alias dicãtur. Duo aũt illi ſunt: aut enim eodẽ tẽpore, aut poſterius quidpiã cõſeqtur: q modi etiã dilucidè exẽplis poſitis ab ipſo explicãtur. Quare hic locus ſeorſum cõſideratus, ſcrupulũ nullũ habet. Illud tamẽ moleſtũ eſt q cũ in 2. lib. Topic. de eadẽ re agat, ac duob. itidẽ modis dici quippiã cõſequi aliquid affirmet, non eadem tempora capit: ſed relicto præſenti, cũ res cõiunctæ ſunt, ac ſimul fiũt, præteritũ ponit. uerba ipſius hæc ſunt: διχῶς ἢ γὰρ τὸ ἑπόμενον ἢ σκέψις. καὶ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἑπόμενον· οἷον τῷ μανθάνοντι, τὸ μὲν ἀγνοεῖν, πρότερον· τὸ δ᾽ ἐπίστασθαι, ὕστερον. Nec tamẽ quãuis diuerſis uerbis utatur, nec eiuſdẽ omnino generis cũcta cõſequẽtia ſint, arbitror hoc qcquã ualere ad rationẽ ipſorũ uariandã (quãuis nõ defuerint, qui exiſtimarint id uerbũ quo hic utitur, oſtẽdere propriè naturæ cõſecutionẽ, nõ res quæ poſtea fiũt, ac tẽpore quippiã cõſequuntur) infrà enim ubi repetit ea quæ tradita hic ſunt, ἕπεσθαι, nõ ἀκολουθεῖν inquit. Præterea exẽplis hoc liquidò intelligitur. cũ enim in Topicis ἕπεσθαι dicat, quod uidetur cõuenire rebus, quæ poſt ea cõſequuntur: eodẽ tamen exẽplo utitur quo hic, ubi ἀκολουθεῖν uſurpauit. Scire aũt quempiã, cũ in diſciplinam alicui ſe tradiderit, ac diligenter præcepta alicuius artis acceperit, manifeſtò eſt è numero earum rerũ, quæ tẽpore interiecto fiũt, ac uerè conſequũtur ut cõtra eidẽ comitari, q antea res illas ignorarit, è genere eorũ uidetur, quæ natura conſequũtur, quãuis etiã tẽpore antecedãt, neq; enim ſatis aptè uidetur dici poſſe q præcedit, ἕπεσθαι, ſed potius ἀκολουθεῖν: quia nõ diſcedit hoc ab ea re, ſed cũ ipſa cõiunctũ eſt, atq; illi cõgruit & hæret, ut quib. exẽplis Quintilianus uſus eſt. in 5. enim libro, ubi de argumẽtis diſputat, inquit: Si iuſtitia eſt bonũ, recte eſt iudicãdũ: ſi malũ perfidia, nõ eſt fallendũ. Vnde adiũcta hæc ipſa appellat, nã alia etiã eiuſdẽ generis cõſequẽtia adiũgit, in quib. etiã unũ eſt quo utitur Alexander, ubi loquitur de conſequentibus illis, quæ tẽpore antecedũt. Quod quis nõ habuit, nõ perdidit: neq; enim ullo pacto quiſpiã amittere poteſt q antea nõ poſſidebat. ille uerò τῇ ἐκλείᾳ, elapſo iã tẽpore, comitari dixit ἐπιστήμην. addit aũt ad extremũ: Sed hæc cõſequentia, dico ἀκόλουθα, eſt enim cõſequens ſapiẽtiæ bonitas: illa ſequẽtia τὰ γινόμενα, quæ poſtea facta ſunt, aut futura. ita enim poſterius hoc Græcũ nomẽ apud eum ſcribi debere puto, nõ ut in excuſis nũc legitur, τὰ γεγόμενα aut ἐπιγόμενα. Idẽ tamẽ uerbis iã diſtincta diuerſa eorũ notione, declarat ſe ualde in hoc curioſum nõ fore, ſed appellaturũ etiã conſequẽtia, quæ adiũcta uerius dici debuiſſent, & ἀκόλουθα proprio nomine à Græcis uocãtur. In quo cõuenit illi cum magno hoc doctore. Ariſtoteles enim quoq; re declarata ſpreuit minutam hanc nominũ diſtinctionem. Inquit igitur ille: Nec ſum de nominibus anxius. uocet enim ut uoluerit quiſq;, dum uis rerũ ipſa manifeſta ſit, appareatq; hoc temporis, illud eſſe naturæ. Itaq; non dubito, hæc quoq; conſequentia: quamuis ex prioribus dent argumentum ad ea quæ ſequũtur. Alexander quoq; in Commentarijs in Topica, cum uim eius loci explanaret, plurimaq; exempla poneret, quamuis in eo ἕπεσθαι ſumptum ſit, non abſtinuit etiam ſe ab illis: quæ quia anteceſſerunt, non poſtea fiãt, aliquo modo conſequuntur: ut cum ait, Eum qui à medicis curetur, conſequi primum ipſum ægrotare. ſi namq; curatur, atque ita morbus ab eo pellitur, neceſſariò antea ægrotabat: & eum qui quæſtum amplum facit, atq; ita rem familiarem comparat, eundem antea pauperem fuiſſe. quãuis ipſe quoq; teſtetur hæc potius ἡγούμενα dici debuiſſe, cum tempore præcedant, nec ſatis propriè ἑπόμενα uocari poſſe fateatur. Cũ igitur diuerſis in libris hæc ipſa ſignificare uellet Ariſtoteles, atq; eiuſdẽ generis nõ eſſe cum illis intelligeret, quæ uerè conſequentia appellantur: ſed illa futuro tempore conſequi, hæc præterito, ſiue inſtanti, & (ut arbitror) natura: quamuis naturæ nomen reticeat, ſed quæ huiuſcemodi uidentur, appellet prioris temporis conſequentia, duobus modis dixit hoc ſpectari. ni ſi enim hæc eodem continerentur, tres, non duo modi forent. Quanquam autem idem omnino tempus in ambabus ſcriptionibus non capit, hæc ſignificãs: ſed nunc unà conſequi, nunc uerò tempore antecedere ipſa dicit, nihil tamen hoc impedit. tam enim huius generis uidẽtur ea quæ præſenti tẽpore ſunt, atq; illa quæ anteceſſerũt. conuenit enim ipſis in hoc, q neutra propriè cõſequentia uocari poſſunt: uerũ hæc adiũcta, & natura illis ipſis reb. comitãtia. cũ enim hic uitã bonæ corporis ualetudini comitari dixerit, quia eodẽ tẽpore ſunt, ut manifeſtò ſimul ipſa cũ ea eſt: ita quoq; (niſi fallor) prius uita eſſe, & tẽpore antecedere, nõ malè diceretur. antea nãq; uiuere quẽpiã oportet, poſtea corpore ualere, reperiũturq; nõ pauci qui uiuũt, nec tamẽ ualẽt. cũq; ignoratio tẽpore præcedat perceptionẽ alicuius artis ac μάθησιν, nõ penitus tamen illa abijt, ac diſcuſſa eſt, cũ aliquis adhuc diſcit: ſciret enim iam, non perdiſceret. unde non incommode etiam fortaſſe unà comitari dici poſſet.

Οἷον τὸ δὲ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι, &c.) Ceu, inquit, cū quempiā dicimus diſcere, perceptioni illi alicuius artis cōſequitur, ut eā ſciat: uerum poſterius id. antea enim opera datur alicui diſciplinæ, poſtea uerò illa ſcitur. Cū uerò aliquem bene ualere, conſequitur ut idem uiuat: & unà conſequitur. qui enim ualens eſt, non poteſt eodem tempore non uiuere.

Καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς.) Res quoq; efficientes ita trib. de cauſis appellātur, ut ipſe exponit, & exēplis quoq; cōfirmat. aut enim efficere quippiā dicūtur, quod id ſuſcipiant, & in ſe ſitum ac collocatū habeant, ſintq; tanquā δεκτικὸν ipſius, aut quod tueantur, atq; antea partum cuſtodiant. ita enim quoq; aliquo modo efficiūt: aut quod amiſſum penè, recuperent, remouētes quod lædere & impedire illud ualeat.

Τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν, ὑγιείας.) Appellat ὑγιαῖνον corpus, quod bonā ualetudinē capit, paratū ad id ue getūq; habere. ita enim conſtitutū aliquo modo efficiēs eſt bonæ ualetudinis, cū facilè ipſam recipiat, uel potius ſenſim producat, & occultis uirib. illā foueat: & ut corpus ita effectū, ita animi partē, quæ ipſū nutrit, habere.

Τὰ δὲ ὡς σιτία ὑγιείας.) Aliæ res quarundā rerum efficientes dicūtur, ea ratione qua cibaria, ſanitatis corporis efficientia uulgò appellantur. certa enim quædam alimenta efficere eā dicuntur, quòd quædā ſanitati apta ſint, atq; illi habitui corporis cuſtodiēdo accōmodētur.

Τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι.) Nōnullæ itē res aliarū rerū efficientes uocātur, eo pacto quo corporis exercitatio bonæ ualetudinis efficiēs eſt, quòd pellat ſcilicet obſtantia conteratq;: quæ aucta, lædere ac deprauare ſanitatem potuiſſent.

Τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη τάς τε λήψεις, &c.) His fundamētis iactis, inquit, neceſſe eſt ſumptiones bonorum bonas eſſe, nec non depulſiones malorū. quomodo aūt hoc uerū ſit, oſtendit, à conſequentibusq; probari docet. alterū enim eorū cōſequitur, nō habere malum: & cōſequitur unà, ſimulq;. qui enim bonū accepit, malo ſtatim caret. neq; enim hæc, cum contraria ſint, in eodē inueniri tēpore queunt. malo autem uacuum eſſe, naturam boni habet. alterum uerò bonū, habere: ſed hoc poſterius conſequitur. qui enim malū depulit eiecitq;, poſtea bonum ſentit. extruſo enim malo, ſuccedit bonum.

Καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, μείζονος λῆψις.) Præterea minore bono reiecto, maioris ſumptio, et poſt habito maiore malo, minoris itidē ſumptio, bonū ſint neceſſe eſt. Quomodo aūt hæc boni naturā obtinere intelligātur, ipſe docet. Totū enim, inquit, quo maius præſtat minori, fit huius quidē ſumptio, huius aūt depulſio ac fuga: boni ſcilicet ſumptio, mali uerò uitatio. Qui, cū optio ipſi duorū bonorū inæqualiū data ſit, minus bonū relinquit, maius autem capit: hic totū illud, quo maius præſtabat minori, lucratur. eodēq; pacto, qui eiecto maiore malo, minus capit, cum malo omnino carere non poſſit, & ipſe non parum adiuuatur. quo enim malum maius ſuperabat minus, quaſi deponit & abijcit.

Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη.) Virtutes præterea, inquit, bonū ſit, neceſſe eſt, ſi ea quæ ſuprà poſita ſunt, firma tenentur. Multis aūt modis hoc probari poteſt. nā & qui eas habēt, bene affecti ſunt: ſuprà aūt declaratū eſt, id bonū eſſe, quod cū præſens alicui adeſt, ille bene affectus eſt. Sed etiā ab operib. ipſarū hoc intelligi poteſt. cōficiūt enim ipſæ multa ac magna bona. Cyrenaici propterea uirtutem eſſe laudandam dicebant, ut Cicero tradidit, quòd eſſet efficiens uoluptatis.

Καὶ πρακτικαί.) Cum uirtutes antea dixiſſet eſſe ποιητικὰς τῶν ἀγαθῶν, quòd efficiant gignantq; præclara bona, eoq; uerbo uſus eſſet, quod multis alijs reb. commune eſt: nūc πρακτικὰς eaſdē ſuo ac proprio nomine moraliū uirtutum appellat, ſpectans actiones quæ ab ijs proficiſcūtur. πρᾶξιν enim ad ea pertinet, quæ cum electione faciunt.

Περὶ ἑκάστης δὲ καὶ τίς.) Magis idoneo loco pollicetur ſe de omnib. uirtutib. acturū: & quæ natura ſingularum ſit, qualeſq; illæ, quomodoq; factæ ſint, explicaturū. Intelligit autem (quem non multo antea etiam indicauit) cum genus demonſtratiuum explanabit. illic enim ſeorſum de uirtutibus accuratius aget.

Καὶ τὴν ἡδονὴν, ἀγαθὸν εἶναι.) Voluptas præterea, ex his quæ ſuprà expoſita ſunt, bonū ſit neceſſe eſt. Cuius rei rationē ſtatim reddit. cunctæ enim animantes naturæ impulſu eam expetunt. traditum autem antea eſt, quæ cūcta ſenſu etiā prædita expetunt, illa bona eſſe.

Ὥστε καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ καλὰ, &c.) Quare, inquit, et quæ iucūda ſunt, & quæ honeſta aut pulchra (utraq; enim cōplectitur καλὸν) bona ſint neceſſe eſt. iucunda, ut efficientia uoluptatis: pulchra aūt, quia cum iucundorum pars ſint, eadem de cauſa qua illa, in bonis numerantur: honeſta uerò, ut ſua ui, & propter ſe expetenda.

Τῶν δὲ καλῶν, τὰ μὲν ἡδέα.) Quod καλὸν Græci appellāt, nō unā naturā habet. ut infrà etiam quoq; aperte teſtatur, καλὸν uocatur, ſiue quod iucundū eſt, ſiue quod propter ſe expetendū. Quæ aūt iucūda ſunt, bona iam eſſe declarauit. ex definitione uerò prima boni, dubitari non poteſt, quin alterum genus τοῦ καλοῦ, quod ſua ui expetitur, bonum ſit.

Ὡς δὲ καθ' ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ, &c.) Vt ad aliquas accedamus, inquit, partimq; earū enumeremus, quæ poſitis ſuperiorib. bonæ res ſint neceſſe eſt, hæc inquā bona ſunt. Primū aūt appellat præſtantiſſ. omnium bonorū, & quod è plurimis maximisq; bonis reb. cōflatum eſt, beatitudinē. illa uerò, ut ipſe oſtendit, multis nominib. bonum eſſe intelligitur, & quòd propter ſe expetenda ſit, & quòd ſe ipſa contenta, nulla externa re egeat: & quòd, ut eā cōſequamur, multa alia expetimus in uita: quæ, niſi illā nobis cōciliarēt, nō attingeremus.

Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, &c.) Huius etiā generis eſt, inquit, iuſtitia, fortitudo, tēperantia, magnanimitas, magnificentia, alijq; huiuſcemodi habitus animi. Cauſam autem afferens, unde hæc eam uim habeant, ut bona meritò habeantur, inquit. Sūt

enim animi uirtutes. ſtatimq́; bonorũ etiam numerũ augere dicit, bonam ualetudinem, pulchritudinem, huiuſce modiq́; alias res, quia corporis uirtutes ſunt: nec nõ, quia efficientes ſint multarum rerum bonarum. quod exemplo bonæ ualetudinis confirmat, dicens eam & uoluptatis & uiuendi efficientem, conciliatricemq́; nobis eſſe. Plutarchus quoq; in libello, quo collegit præcepta ad corporis ſanitatem tuendam apta, idem intelligens: ſuppeditare ſcilicet illam multas uoluptates, affirmat nullo modo conducere rationem bonæ ualetudinis non habere illis, qui uoluptatem toto animo ſectantur.

Διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι.) Non mirum, inquit, eſt, ſi tantopere fertur ualetudo, optimumq́; eſſe exiſtimatur. efficit enim duo quæ magni in primis ab hominibus uulgò æſtimantur, uoluptatem ac uitam. Quotus autẽ quiſq; eſt, qui nõ uoluptatem libẽter ſequatur, ac uitã etiã ualde diligat? Ii igitur omnes bonã ualetudinẽ optimũ putant, unde ea quorũ magno deſiderio tenẽtur, proficiſcũtur. nec tamẽ eam optimã eſſe inquit Ariſtoteles, ſed à multitudine hominũ huiuſcemodi haberi. In Delia co uerò epigrammate optimum eſſe ualere dicebatur.

Πλοῦτος, ἀρετὴ γὰρ κτήσεως.) Diuitias, nõ poſſeſſionẽ pecuniæ, reliquorũq; bonorũ, ſed fructũ uſumq;, ut ſuprà appellat, quas bonum eſſe uult: quia qui re familiari quam poſſidet, utitur, is quod cõmodi in ea poſitum eſt, inde carpit. ea namq; uirtus eſt patrimonij. Vnde perſpicitur, qui amplum patrimonium habet, nec eo utitur, uerè diuitem appellari non poſſe. caret enim uirtute, quæ in ea re reperitur.

Φίλος καὶ φιλία.) Amicus præterea, amicitiaq́; bonorũ numerũ augẽt: neq; una tantũ de cauſa. amicus enim propter ſe, nulla quoq; utilitate propoſita, expetendus eſt: nec tamẽ nõ plura etiã, ac magna cõmoda auxilio amicorũ cõſequimur. Et quia igitur ſua ui bonum eſt, & quia conficiens eſt multorũ bonorum amicus, bonũ eſſe intelligitur. In antiquiſſimo libro uirili genere duo hæc nomina ſunt, ἀγαθὸς & ποιητικός: cum in alijs et ſcriptis & excuſis, neutro ambo legantur. eum quoq; ſequitur uetus tralatio: nihil tamen uariauit.

Τιμή, δόξα.) Honos præterea ac gloria, bona ſunt. nam & iucunda ſunt ijs ipſis qui ea cõſecuti ſunt (quod autẽ iucundũ, id bonũ, ut ſuprà declaratum eſt) et plurimarũ bonarum rerum cõficientes ſunt: ſed etiam, quia qui honorẽ gloriaq́; adepti ſunt, ij plerunq; ea in ſe habent, propter quæ homines meritò honorantur: quæ autem ea ſint, ſuprà ipſe expoſuit.

Δύναμις τοῦ λέγειν.) Facultas dicendi quoq; & agendi, bona ſcilicet ſunt. Δύναμιν τοῦ λέγειν, uerbum ex uerbo, facultatem dicendi appellauit Cic. pro L. Muræna. qui locus etiam confirmat, quod hic traditur à philoſopho, efficere uim illã, ac conciliare nobis præclara quædam bona, & ampliſſimos honores. Grauis etiã illa eſt, & plena dignitatis dicendi facultas, quæ ſæpe ualuit in conſule deligendo. hoc autem intereſt, quod facultatem illic Cicero, ut alijs multis locis, artẽ appellat: & uim potestatẽq; ſtudio partã intelligit. hic uerò Ariſtot. naturalem potius facultatem ſignificare uidetur, & nõ præceptis rhetorum conformatã. infrà enim de ſcientijs & artibus loquitur. Δύναμιν autem habere eum τοῦ πράττειν ſignificare uoluit Cicero, cum in quinto Tuſculanarum de Dionyſio Syracuſarum iniuſto rege loquens, inquit: In rebusq; gerendis uirum acrem, & induſtrium.

Ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, &c.) Acumen ingenij εὐφυΐα eſt, cum quidam ita facti à natura ſunt, ut uideant quæ alios fallunt. In 8. libro Topicorum ueram εὐφυΐαν eſſe inquit, poſſe rectè ſumere id quod uerũ eſt, & effugere falſum: quod affirmat poſſe eximè præſtare, qui facti ad hoc ſunt, &, ut ipſe loquitur, οἱ πεφυκότες εὖ. Docilitatẽ uocat Cic. εὐμάθειαν, in 5. lib. de Finib. ἀγχίνοια, ſi latino uno uerbo exprimi poteſt, ſolertia id eſt: non tamen uidetur illud omnino par Græco, nec penitus illi reſpondere. quid autẽ propriè ἀγχίνοια ſit, declarat optimus magiſter in extremo primo libro ὑστέρων ἀναλυτικῶν, & in 6. quoq; de Rebus bonis & malis ad Nicomachum. Cũ uerò numero multitudinis μνῆμαι dixerit, non ut alias facultates appellans fecerat, unitatis uſus ſit, quærendum: ne tamen id uitio librariorum factum ſubitò aliquis dicat, nihil uarietatis in ſcriptis libris inueni.

Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι.) Eodẽ modo, inquit, ſcientiæ cunctæ & artes in bonis numerãtur: ſunt enim efficientes multorum ac magnorum bonorum.

Καὶ τὸ ζῆν.) Viuere quoq; in bonis numerandũ eſt. præter enim quàm quòd plura bona uiuentẽ cõſequuntur, ſi omnia etiam illa tollerentur, ſua ui tamen uita expeteretur. Hoc etiã inde intelligi poteſt, quòd ærumnas plurimas homines perpetiuntur, & acerbiſſimos corporis dolores, ut uiuant. Id Ariſtoteles in 3. lib. de Repub. narrat. niſi enim aliquid boni in uita ineſſet, quo tantæ ærumnæ ac moleſtiæ cõpenſarentur, nemo illas ſuſtineret. idẽ quod eruditiſſ. uir in Politicis ſuis, Cicero quoq; in 5. libro de Finib. protulit: Maximè aũt in hoc quidem genere uis eſt perſpicua naturæ, cum & mendicitatem multi perpetiantur, ut uiuãt, & quæ ſequuntur. Alexander quoq; in 4. libro Quæſtionum naturaliũ, uiuere bonum eſſe multis rationibus cõfirmat, nonnulla quæ contradici ſolerent, ſubtiliter refellens.

Καὶ τὸ δίκαιον, συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι.) Quod æquum præterea ac iuſtum, bonũ eſt. utile enim ciuitati eſt, iura legeſq́; ſeruari, et in improbos ſeuerè animaduerti. quod autem utile, id etiam bonum: ipſe enim ſæpe in his libris bonum id quod prodeſt, appellat.

Ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα, &c.) Hæc quæ ſuprà expoſita ſunt, fermè bona certa ſunt, nec dubitari de illis magnopere ſolet: alia aũt ſunt obſcura, & quæ non ſubitò aliquis concederet. Vt igitur ipſa confirmemus, ac bona eſſe oſtendamus, hinc ducere, inquit, argumenta debemus. Locos aũt plures tradit. ἀμφισβητήσιμα uocat, de quib. magnæ exiſtunt cõtrouerſiæ, de quibuſq́; diuerſi homines uariè ſentiunt, ac quæ demum

in dubium

in dubiū uocantur. ἀμφισβητεῖν Cic. cōtrouerſari reddidit, cū locū hunc Platonis é Protagora exprimeret. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς ὦ πρωταγόρα καὶ Σώκρατες ἀξιῶ ὑμᾶς συγχωρεῖν, καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ μή. Verba Ciceronis hæc ſunt, à Priſciano citata, totum autem eum ſermonem Cicero in Latinum conuertit: Nunc à uobis Protagora & Socrates poſtulo, concedatis alter alteri, & inter uos de huiuſcemodi rebus controuerſemini, non concertetis.

Εἰ ἦν τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν.) Si alicuius rei naturā bona'ne, an mala ſit perſpicere uis, contrariā illius ſpecta. ſi namq; illa mala, hæc bona, contraq;. Hic autem ualdé notus locus eſt, & à Latinis quoq; ſcriptorib. frequentatus. Cicero in Topicis hoc exemplo rem declarauit: Si ſtultitiam fugimus, ſapientiam ſequamur.

Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει.) Id quoq; bonū eſt, cuius cōtrariū prodeſt hoſtib. Ceu, inquit, ſi timidos nos eſſe, maximè cōducit hoſtib. perſpicuū eſt, fortitudinem maximè utilem eſſe ciuibus. Hoc loco præclarè uſus eſt Cic. in oratione pro L. Murena. id aūt exemplū hic propter dignitatem oratoris adponam: Si L. Catilina cū ſuo cōſilio nefariorū hominū, quos ſecū eduxit, hac de re poſſet iudicare, cōdemnaret L. Murænā: ſi interficere poſſet, occideret. paulopoſt: Idem'ne igitur delecti ampliſſimis ex ordinib. honeſtiſſimi atq; ſapiētiſſ. uiri iudicabunt, quod ille importunus gladiator, hoſtis reip. iudicaret? Sed etiā Demoſthenes in oratione pro Cteſiphōte narrat, ſe hinc argumētū elicuiſſe, cū perſuaſit ciuib. ſuis, tēporib. hoc Græciæ poſtulātib. ut delerēt omnē memoriā antiquarū iniuriarū, quæ in ipſos à Thebanis profectæ olim erāt. Si enim, inqt, eas reminiſci uoluerimus, faciemus rē quam maximè optaret Philippus.

Καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται.) Sūmatimq;, inquit, contrariū eius quod hoſtes uelint, aut cū factum eſt gaudent, bono nobis eſſe uidetur. Huc quoq; confugit fallaciſſimus homo Sinon, apud Virgiliū, & ab hoc loco præſidiū petiuit, cum ſalutē ſuā callidè procurās, quā abiecisse uideri nolebat, inquit: Hoc Ithacus uelit, et magno mercentur Atridæ.

Διὸ εὖ εἴρηται, Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.) Quare, inquit, rectè à poeta illud dictū eſt: Quāto afficeretur gaudio Priamus, et quæ ſequūtur. hoc enim prorſus ſignificare uoluit, eſſe Græcis ſimultatē illā pernicioſam. ſapientiſſimus enim ſenex apud Homerū, cū cōcertationem inter Agamemnonē & Achillē ortā ſedare uellet, ſic argumētatus eſt. Locū quem indicat, in primo Iliadis eſſe omnes norūt. Quæ uerò læticiā afferūt hoſtibus, nobis malo eſſe, atq; incōmoda importare, alijs etiā eiuſdē poetæ teſtimonijs cōfirmari poteſt, ut cū inquit: Δυσμενέσιν μὲν χάρμα: Et, ἦπου καγχαλόωσιν Ἀχαιοί.

Ἔστι δ' οὐκ ἀεὶ οὕτως, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) Nec tamen hoc (inquit) perpetuū eſt, ut quod hoſtib. bono, nobis malo ſit. quandoq; enim huiuſcemodi tēpora incidūt, ut idē aduerſarijs proſit: quod etiā peruulgata quædam uox declarat. Eſt igitur hoc plerunq; uerum, non ſemper.

ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους) Vnde, inqt, uox illa fluxit, cogere mortales infortunia ac mala. Hanc ſententiā prouerbij uice iactatā, adducit etiam in 5. libro de Republica, iiſdem ferè uerbis, συνάγει γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος.

Καὶ οὗ μὴ ἔστιν ὑπερβολή, τοῦτο ἀγαθόν.) Illud quoq; bonū eſt, quod eſſe nimiū nūquam poteſt: ſed cōtrá, quo plus eius capimus, eo plus iuuamur. ſunt aūt non pauca, quæ, cū modū ſuperarunt, offendunt. Quod igitur eius generis maius eſt quàm opus foret, malū eſt: à quo periculo ſuperiora illa uacua ſunt. quare bona ſint neceſſe eſt. In uirtutibus autem, quæ morales uocantur, nihil aut nimium aut parum eſſe, docuit ipſe in 2. libro de Morib. ad Nicomachum.

Καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται.) Illud etiam, cuius cauſa multi labores ſuſcepti ſunt, aut multi ſumptus facti. id enim iā ſpeciē boni habet: etſi nō uerū, ſaltem ſimulatū bonū eſt, et finis iam exiſtimatur: quodq; ualde exoptandū eſt, finis multarū ærumnarū ac moleſtiarū. omne aūt quod finis rationē habet, bonū eſt: & ingenioſi poetæ, multarūq; rerum experti homines, hoc ſpectarunt, cum dixère ea quæ infrà ipſe adiungit.

ὅθεν τοῦτ' εἴρηται, κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ.) Exēpla hæc ab Homero ſumpta eſſe, ſciunt etiā, qui primorib. labris Græcū ſermonē deguſtarūt. ſunt aūt in 2. libro Iliadis. prius hanc uim habet. Inducitur enim ab eo Iuno, quæ ſuadet Mineruæ, ut reuocet animos Græcorū à fuga, docens, eos rem dedecoris damniq; plenā facturos, ſi in eo conſilio diſcedēdi à Troia perſeuerarint, Helenāq;, cuius recuperandæ gratia tot fortiſſimi uiri in hoſtili ſolo, lōgè à patria interfecti fuerāt, apud amatorē ſuū reliquerint. quæ res & Priamo, & Troianis omnib. iactationē ingentē uerborū allatura eſſet. nā poſterius quod prouerbij iam obtinebat, ut ab auctore ipſo prolatū fuerat, adduxit etiā Cicero in epiſtola ad Atticū. Ad illud etiā (ut opinor) reſpexit initio tertij libri de Officijs, quo loco uim eius Latinis uerbis expreſſit. ita enim cum M. filio locutus eſt: Ad quos, quū tanquam ad mercatū bonarum artium ſis profectus, inanē redire turpiſſimū eſt. Pronūciatur aūt ſententia hæc ab Vlyſſe, qui munere illo retinēdi in officio Græcos, eloquētia ſua primus functus eſt: donec quod primó ſibi propoſuerant, effeciſſent, atq; Iliū expugnaſſēt. affirmat enim turpe eſſe, diu in aliquo negotio foris manere, & antequā abſolutū ſit, ad exitūq; perductū, illud relinquere, et uacuū ab omni laude inaniſſimisq; manibus domū redire.

Καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ, ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.) Prouerbium hoc alibi, quod ſciā, non inuenitur. Quare uim illius explanare me non poſſe fateor. neq; enim cōminiſci ac fingere aliqd libet, aut q̄ neſciā, neſcire fateri uerecundor. È fontib. aquā Athenis hauriebāt, capiteq; geſtabāt mulieres. quare cogitandū, an hac etiā uoce inſimuletur ignauia eorū, qui q̄ penè ad exitū perduxère, labore defatigati relinquūt. ut mulier cū lōge ab oppido, aut domo ſua nō ſine moleſtia aquā portauit, urceū ad

ædiũ fores deponit. In ſacris quoq; ac ludis quibuſdã uirgines aquã ferre cõſuerant, ut Porphyrius etiã docet in 2. eorũ librorum, quibus diſputauit, Oportere ſibi homines temperare à ueſcendis animantibus.

Καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται.) Id quoq; quod multi expetunt, quodq; ut obtineãt, non dubitãt cum alijs pugnare, bonũ ſcilicet eſt. Duo aũt hi loci uidentur, alter à deſiderijs hominũ de ea re excitatis, alter ab eorundẽ inter ſe de re illa cõcertatione. πολυμάχητον ueteres appellabãt, de quo cõtendere inter ſe, ac digladiari homines cõſueuerunt. Verſus autem ea uoce non ſemel eſt ipſe in libris de Moribus ad Nicomachum. ſed etiam Iſocrates in Laudatione Helenæ.

Οὐ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν.) Cur id quod multi expetunt, bonum exiſtimari debeat, his uerbis exponit. ſuprà declaratũ eſt in uita beata explicãda. quod omnes expetunt, id bonum eſſe. multi autem, tanquam omnes uulgo capiuntur.

Καὶ τὸ ἐπαινετόν. οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθόν.) Id etiam quod laudabile eſt, bonum eſt: nemo enim (inquit) quod bonum non ſit. laudat. Sequuntur ſanè. probantq; ſecũ non pauci, quod bonũ nõ eſſe ſentiũt: ueruntamẽ nõ apertè id laudãt, ac ſæpè ſe ab eo quod cupidè optãt, abhorrere animo oſtendunt, ne exiſtimationem hominum amittant. ἐπαινετὰ, non quæ aliquando laudata fuere uocantur, ſed quæ laude digna ſunt, & honeſtè celebrari poſſunt.

Καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν.) Quod hoſtes laudant, bonum eſſe, omniq; labe carere, exiſtimari debet. libenter enim. ſi poſſent, uituperarent. Quare uirtutem Aeneæ nõ potuit magis extollere princeps Latinorum poetarum, quàm cum induxit Diomedem ita loquentẽ: Stetimus tela aſpera contra, Contulimusq; manus: experto credite, quantus In clypeum aſſurgat, quo turbine torqueat haſtam, & quæ ſequuntur. Itemq; quod maleuoli & peruerſi homines, qui & ipſi, quamuis nihil detrimenti acceperint, tamen ob ingenij prauitatem, hoſtili animo præditi ſunt aduerſus omnes. Quos igitur hi laudant, perfecti abſolutiq; eſſe, credi debent, nihilq; in ſe habere quod reprehendi poſſit. id enim arriperẽt momi illi. momũ enim finxerũt fabulæ huius ingenij fuiſſe. Quod de hominib. diximus, id etiã de alijs rebus commodè ueréq; dici poteſt. reperiuntur enim qui omnia damnant, atq; criminantur.

Ὥσπερ γὰρ πάντες.) Pertinet hoc ad primã partem, id eſt ad hoſtes. Cũ hoſtes, inquit, laudãt, omnes iã conſentire uidentur. quis enim aduerſaretur, ac repugnaret? cum illi etiam qui multa incõmoda inde acceperint, ut fit in bello. probant, ac ſummis laudib. in cœlum ferũt? Quod autem ſuperiore in loco numerus hominum præſtat (multi enim tanquã omnes habẽtur) in hoc animus uoluntaſq; facit. cognitus nanq; ille, infenſiſſimus ipſis, ſi tamẽ laudat, ualet perinde, ac ſi omnes probarẽt. ſi ulli enim, hi certè reprehẽdere atq; inſimulare debebant.

Διὰ γὰρ τὸ φανερὸν, etc.) Hi nullo modo induci poſſent, ut quos odio habent, probos uiros eſſe faterentur: & quæ ab illis geſta ſunt, recta eſſe dicerent, niſi ueritate coacti forent. & quia res tam aperta firmaq; eſt, ut negari labefactariq; non poſſit (non enim ſuſpecti eſſe queunt) exiſtimariq; gratia aut amore corrupti, eſſe τὸ φανερὸν ualet, quia ſatis perſpicuũ id planumq; eſt.

Ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι.) Vim ſuperioris loci ſimili hoc explanat, declaratq; uerum eſſe quod dixerat, quos hoſtes laudant, ſtrenuos eſſe. Quemadmodũ enim, inquit, improbi ſunt, quos amici uituperant: ita à contrario probi, quos hoſtes nõ uituperant. credi enim debes, cum malè animo affecti ſint, uituperaturos fuiſſe, ſi quicquam, quod uituperatione dignum foret, in illis inueniſſẽt. quod in excuſis hic antea erat, οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσιν, immutaui: ſecutusq; auctoritatẽ antiquiſſimi libri, ſcripſi μὴ ψέγουσι. Nã anteponi quoq; priori debere hanc lectionem, in qua id quod antea affirmatum erat, negatur, confirmat. quod infrà etiam eodem pacto uox quæ moleſta fuit Corinthijs, & huic loco reſpondet, conformata eſt. Illic enim quoq; particula negandi priuans uerbum ſua notione poeta cecinerat, illis non iraſci Troianos. cum enim ex utraq; lectione contrarij aliquid percipiatur, diuerſæ naturæ contraria hæc eſſe patet. ut enim nunc legitur, ἀντιφατικῶς ipſa oppoſita ſunt, quæ Cicero negantia uocat.

Διὰ λελωβῆσθαι ὑπέλαβον, &c.) Non bene uidetur proximè ſuperiori loco reſpondere, quod ab Ariſtotele nunc, ut corollarium adiungitur. cur enim exiſtimare debuerunt Corinthij ſe contumelia affectos à Simonide Melico, quod in cantilena quadam ſua cecinerit, Ilium nõ incuſare Corinthios, ſi quos hoſtes laudãt, honeſti ac fortes uiri ſunt. potius enim ornati ab eo fuere. tunc ſe læſos intelligere potuerunt, ſi, de quibus hoſtes non ualde queruntur, ignaui habendi ſunt. Accuratè igitur tota res animaduertẽda. Vt tamen quid ſentiã, liberè aperiam, ſuſpicor ita accipi hanc ſententiam poſſe, ut ualeat, Quæ cauſa fuit quod Corinthij ignominia ſe affectos à Simonide putarint? qui tamen rectè hoc loco ornare ipſos uolens. uſus eſt. Id uerò illi aut non uiderunt, aut potius quia non una tantum hac de cauſa hoſtes conſueuerunt, non accuſare aduerſarios, ſed etiam, ſiue quòd non magna ulla incommoda in bello ipſis intulerint, ſiue quòd ſecũ tacitè ſenſerint, ambigua hac uoce offenſi ueriti ſunt, ne aſtutè ipſorũ exiſtimationẽ uiolare poeta uoluerit, ſuſpectãq; demũ hãc ipſius laudationẽ habuerũt. Aut igitur hic huius loci ſenſus eſt, aut aliquid mendi latet. Præterea aliter interpretatur Plutarchus uocẽ Simonidis. quòd Iliũ non ſuccenſeret Corinthijs, quamuis unà cum reliquis Græcis contra ſe arma tuliſſet. nã ſe quoq; auxilijs à Corinthijs adiutos, Troiani meminerãt. Glaucus enim, qui Corintho oriũdus erat, ſtrenuè pro ipſis pugnauerat. Hæc aũt initio libelli ſcripta ſunt, quo uitam geſtaq; Dionis Syracuſani complexus eſt. Idem etiã apertè copioſeq; expoſuit Pindarus in 13. ode Olympiorum, cum Xenophontem Corinthium

thium uictorem eorum ludorum ornaret. Tetigit enim quoq; quæ patriæ dignitatem afferebant, dicens uirtutem Corinthiorum cognitam eſſe apud Ilium, cum ipſorum alteri Græcorum partes tuerentur, omniaq; facerent, ut Helena recuperaretur (intellexit autem Euchenorem Polyidis auguris filium) alteri uero contrà niterētur. Glaucum enim, qui è Lycia uenerat, contráq; ipſos ſtabat, horrebant in prælio Danai. Nihil tamen hoc ad ſenſum Ariſtotelis.

Καὶ ὃ τῶν φρονίμων τὶς, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν.) Ab iudicio etiam prudentium aut bonorum uirorum intelligi ac confirmari poſſe aliquid bonum eſſe, oſtendit. nec uirorum ſolum, ſed etiam lectiſſimarum fœminarū. quos enim omnibus alijs hi aut illi præpoſuerunt, boni ſtrenuiq; habendi ſunt. nam, quod ad prudētes pertinet, non exiſtimandum eſt ſine cauſa multarum rerum peritos & acuti ingenij uiros, ita de illis exiſtimaſſe, ac decē ptos eſſe. neq; enim falli potuerunt: ut probi, ob inſignē aliquam nequitiam id commiſiſſe exiſtimandi non ſunt, cum iidem probi honeſtiq; uiri ſint. exempla, quæ adiungit, nota ſunt. ut Vlyſſem enim, inquit, Minerua, Helenam Theſeus, Paridem tres illæ deæ, Achillem Homerus: hi namq; omnes cæteris omnibus, quos appellat, meliores iudicauerunt. Quod ad Theſeum pertinet, Iſocrates, cum Helenā ſibi omnibus modis ornare propoſuiſſet, ab amore Theſei erga ipſam in primis eam laudat. Homerus uerò cunctis alijs heroibus præſtantiorem inducit Achillem, ac uirtutibus illius celebrandis alterum penè ſuorum operum uidetur dicaſſe. quod uoce etiam Alexandri regis intelligitur, qui fortunatum ipſum ea de cauſa appellauit.

Καὶ ὅλως τὰ προαιρετά.) Nec ſolum, inquit, quæ meliora hi iudicant, ſed ea demum omnia, quæ alijs poſthabitis ſumunt, bona exiſtimanda ſunt. A' uerbo προκρίνειν ad προαιρεῖσθαι tranſijt, in quorum alterutro aliarum reiectio, et unius rei probatio intelligitur, ſed in altero exiſtimatio tātum. κρίνειν enim exiſtimare eſt: in altero non ea ſolum, ſed etiam ſumptio. maximè autem homines ſtudio perſequi atq; eligere ea quæ bona ſunt, teſtatus etiam eſt in 3. libro de Moribus ad Nicomachum.

Προαιροῦνται δὲ πράττειν τὰ τε εἰρημένα.) Cum ea quæ ab hominibus alijs poſthabitis ſumi conſuerint, bona etiam eſſe dixiſſet: quæ huiuſmodi ſint, nunc docet. primóq; affirmat agenda ſibi ipſos ſtatuere quæ iam expoſita ſunt, á ſéq; ſuprà explicata, ac multis indicijs monſtrata, non paucaq; alia quæ ſtatim adiūgit. Quod uerò inquit, προαιροῦνται πράττειν, quaſi conſilio habito antea de aliqua re, repudiatisq; cæteris rationibus probaſſe aliquam, illiq; rei ita ſe agendæ dare. Sic etiam locutus eſt Demoſthenes pro Cteſiphonte: ἐν τούτῳ θεωρήσατε τί ὑμῶν ἑκάτερος προείλετο πράττειν. Hoc ipſo tempore rurſus attendite, quid uterq; noſtrûm agere uoluerit, & quam uitæ uiam ingreſſus ſit.

Καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά.) Necnon facere eligunt, quæ inimicis malo ſunt, & quæ amicis bono. Puto enim repeti debere, tanquam communē huius, & aliorum nōnullorum, qui ſequuntur, locorū, προαιροῦνται πράττειν: laudem autem & hoc non paruam olim afferebat, omni ratione incommodare inimicis: quod à noſtris moribus inſtitutisq; alienum eſt. Medea generoſi ſpiritus mulier, apud Euripidem laudat, qui ſe ita in uita gerit, ut grauis moleſtusq; ſemper ſit inimicis, amicis autem bonus ac propitius: & huiuſcemodi hominum uitam gloria abūdare tradit. Idem etiam facit Plutarchus in commentario de Sera deorum aduerſus improbos nōnullos animaduerſione. Cum enim mirificè Theſpeſium laudaret, inter alias ipſius laudes hāc etiam poſuit, neminem tunc uixiſſe dicens, qui moleſtior eſſet inimicis, amicis autem firmior conſtantiórq;. In 2. autem libro τοπικῶν dicere Ariſtotelem utraque expetenda, atq; eiuſdem indolis ingenijq; eſſe, notum arbitror.

Καὶ τὰ δυνατά.) Efficere quoq; ſtudent, atq; illis gerendis libenter ſe dant, quæ fieri poſſunt. Duobus autem modis capi δυνατὰ dicit. & quæ enim procliuiter nulloq; negotio fiunt, & quæ, quamuis non ſine magnis laboribus moleſtijsq;, tamen conficiuntur, δυνατὰ docet appellari. In margine antiquiſſimi libri, eadem qua liber exaratus eſt manu adnotatum eſt, legi in quibuſdam exemplaribus δυνατὰ δὲ, eadem qua uſus antè fuerat, uoce iterata. quod eo libentius admonui, quamuis parui ponderis res ſit, nec ſenſum uariet: quia uetus tralatio hanc ſcripturam ſequitur.

Ῥᾴδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ.) Exprimit uim notionemq; eius nominis, quo in deſcribenda natura rerum quæ fieri poſſent uſus erat: atq; facilia eſſe, quæ aut ſine moleſtia aut paruo tempore fiunt. Cicero de Inuentione: Facile id dicimus, quod ſine magno, aut ſine ullo labore, ſumptu, moleſtia, quàm breuiſſimo tempore confici poteſt. Ad declarandum igitur procliue aliquid eſſe, temporis exiguitas et ſublatio moleſtiarum multum ualent.

Τὸ δὲ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου.) A' contrario id probat. non eodem autem modo in omnibus libris hæc uerba leguntur: quamuis ſententia non uarietur. Sunt enim ſcripti quidam, in quibus dandi caſu et λύπῃ & πλήθει legatur. Sunt etiam, in quibus nominandi, eadem illa nomina poſita ſint, ut in excuſis antè legebatur. Ipſe fideliorum codicū ſcripturā ſecutus ſum, quā multis ſeculis hic hæſiſſe, & antiquiſſimus liber, & uetus tralatio teſtantur. Elegantior autem hic & magis frequens modus eſt loquendi. Theophraſtus in primo de cauſis eorum quæ oriuntur è terra, ὁρίζοντες δὲ τινὲς τοῦτο τριάκοντα ἡμέραις. & in 3. de Moribus ad Nicomachum Ariſtoteles, ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει.

Καὶ ἐὰν ὡς βούλονται.) Ita in fidelioribus libris ſcriptum inueni, cum excuſi antea perperam, καὶ ὡς ἄν, haberent. Cicero ad Atticum: Sanè ita cadebat, ut uellem. delectamur enim præcipuè illis rebus, quæ ita fiunt ut

uolumus,

uolumus, ac bona ipſa indicamus. neq; enim uidetur conuenire huc loco, quod ſuperioribus ἐπὶ κοινοῦ docui ſeruire: neq; hoc ut pars eorũ capi debet, quæ προαιροῦντες πράττειν. quamuis manifeſtò infrà redeat ad ea explicanda, quæ facere homines ſtudent, atq; eligunt.

Βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακόν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ.) Quæ uelint, nunc docet. Optant autem homines, inquit, ſincerum bonum, & quod nihil mali admixtum habeat: aut ſi id impetrare non poſſunt, malum illud quod ineſt ſuperari uinciq; à bono uolunt, ut minus habeant mali quàm boni.

Τοῦτο δὲ ἔσαι, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία ἢ μικρὰ ᾖ.) Minus tunc imbecilliusq; eſſe malum quàm bonum intelligitur, cum pœna quam ſecum non purum illud bonum portat, aut nos feſellerit, nec qua re plectimur ſenſerimus: aut puſilla fuerit, ſi non omnino ſenſum noſtrum aufugerit.

Καὶ τὰ ἴδια.) Alijs nonnullis modis indicijsq; intelligi poſſe incerta bona declarat. quæ enim alicuius propria ſunt, bona illi eſſe affirmat. Iuno etiam apud Vergilium, cum munus ſuum ornare uellet, ſe id oſtendit daturam, in quo nihil uiris alius haberet. inquit enim, Conuugio iungam ſtabili, propriamq; dicabo.

Καὶ ἃ μηδεὶς.) Qui præterea tenet, quæ nemo alius bona quædam poſsidere certum eſt: cum, qui illis uti uelint, neceſſariò eò accedere cogantur. Addit igitur hoc rebus ipſis auctoritatem, & ut caræ habeantur facit, ac dominum ipſarum ornat, cum à nullo alio obtineri poſſint. In 2. libro ἠθικῶν μεγάλων, cum uoluptatem defenderet contra criminatores ipſius, qui ut alia multa, ita etiam hoc obijciebant, illam bonum haberi non debere, quia in promptu omnibus ac communis foret, inquit hoc uitium eſſe ambitioſorum, ac naturæ illius indolisq; proprium, ut ſoli habere aliquid uellent, atq; ipſius poſſeſſione alijs hominibus præſtare. Quia igitur huiuſcemodi non pauci reperiuntur, ideo quæ nullo ſocio quiſpiam poſsidet, bona exiſtimanda ſunt.

Καὶ τὰ περιττά, τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον.) Quæ præſtant etiam reliquis eiuſdem generis rebus, bona ſcilicet ſunt. cuius rei ſtatim rationem reddit, inquiens: Vel quæ huiuſcemodi ſunt ac eminent inter alia ſui generis, in maiore honore habentur. Quamuis uideatur his uerbis non tantum extremi huius, ſed priorum etiam duorum locorum cauſam attuliſſe. eadem enim res dignitatē his omnibus acquirit. Eximia præter alia, περιττὰ ſignificare hic puto. nec tamen negarim, περιττὰ etiam dici, quæ aliqua in domo ſuperſunt ac redundant: quo uerbo uſus ſemper eſt Plutarchus in exponēda uoce Scopæ Theſſali, opulenti hominis, à quo cum poſceret familiaris quippiam quod ſuperuacaneum uideretur, et inutile: hæc, inquit, ſuperuacanea ſunt, quæ nos beatos ac fortunatos reddunt. In 3. libro de Repub. res nonnullas (ut arbitror) appellaut περιττάς, quæ nec fructum ferunt ijs qui ipſas exercent, nec mores eorum emendant: ſed ad ſplendorem uitæ tantum faciunt, aut paſtum potius animorum: ut eſt ſubtilior cognitio rerum cœleſtium, & aliarum huiuſcemodi rerum conſideratio.

Καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς.) Et quæ ipſis congruunt, bona ſunt: ut contrà, quæ non congruunt, bona exiſtimari non debent. Et hæc cauſa fuit, cur Telemachus in quarto Odyſſeæ Menelai munera repudiaret. intelligebat enim (quod etiam, ut erat ſimplicis apertiq; ingenij puer, libere protulit) ſibi parum accommodata eſſe. quem locum eleganter expreſsit Horatius in Epiſtola ad Mecœnatem: Non eſt aptus equis Ithacæ locus, & quæ ſequuntur.

Τοιαῦτα δὲ τὰ τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν.) Huiuſcemodi ſunt, inquit, id eſt ἁρμόττοντα, quæ ad eos pertinent, ſiue familiæ uire, ſiue ex facultate uiribusq;, quod ſcilicet ab ipſis rectè tractari poſsint. nūc enim exprimit ſignificatum uerbi, quo uſus fuerat: & quomodo accipi illud debeat, oſtendit. Ex familia, ut Aiaci arma Achillis. ipſe enim apud Ouidium inquit: Frater erat, fraterna peto. Si exiſtimamus hic indicare auctorem uoluiſſe quæ bona ſint (crederet enim fortaſſe quiſpiam, non ſine cauſa intelligi potius debere, προαιροῦνται πράττειν, infrà enim manifeſtò hoc adiungit: quod ſi uerum eſſet, tunc exemplum hoc accommodatū non foret) ſed etiam quæ conueniunt alicui, quia ſint propriæ dotes ſuæ familiæ, illi ipſi bona ſunt: ut etiā quæ facultati, qua præditus eſt, congruunt. quod ſi declarari nunc bona arbitramur, non quæ gerenda ſibi ſtatuunt, ab eodem poëta exemplum huius quoq; partis ſumemus: quod auctor inquit, Ex uiribus. idem enim heros apud eum, cum doceret illa Vlyſsi non eſſe apta, ideóq; ei non tribuenda, hinc argumentum duxit, declarans magnopere cupidum eorum eſſe Vlyſſem non debere, quod dāno ipſi futura forent. nec enim ab tam infirmis uiribus commodè tractari poterant: Sed neq; Dulychius ſub Achillis caſside uertex Pondera tanta feret: nec non onerosa, grauisq; Pelias haſta poteſt imbellibus eſſe lacertis. Vt autem illi parum apta, ita ſibi, qui robuſtus ac ualens eſſet, ualde accommodata.

Καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ.) Præterea, inquit, bona ipſis ſunt, quibus ſe putant egere, ut meritò illa in ſe ſtatuq; ſuo deſiderari poſsint, quamuis exiguæ res ſint. Rem uerò ita ſe habere, uerumq; hoc eſſe probare uolēs, inquit: nihilominus enim puſilla hæc minutáq;, ut ſi magna forent, agenda ſibi putāt, eóq; animum applicant. Sententia cupidi hominis apud Flaccum, ſatis accōmodatum exēplum eſt: O' ſi Angulus accedat, qui nūc deformat agellum. ut enim pulchrum prædium poſsideret, exiſtimabat ille ſibi particulam eam accedere debere: & quamuis puſilla res foret, cum carere ſe illa arbitraretur, non contemnebat.

Καὶ τὰ εὐκατέργαστα. δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥᾴδια.) Et ea quoq; quæ non magno labore confici, & ad exitum perduci poſſunt, aggrediuntur, ac libenter agūt: cōtinentur enim illa genere δυνατῶν, ut quæ procliuia ſint. non multo enim antè ipſe docuit, partem eorum quæ effici

effici poſſunt, eſſe quæ procliuia ſunt.

Εὐκατέργαστα δὲ καὶ ἃ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους, κατώρθωσαν.) Docet quæ potiſsimum res ſint quæ facilè confici abſoluíq; poſſint. huiuſcemodiq; ſunt, inquit, quæ cuncti qui tentarũt aut multi, aut pares ſimilesq;, aut inferiores nobis præſtiterunt, & ad exitum quem optabant perduxerunt.

Καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις.) Nec non aggrediuntur illa, quibus gerendis gratificabuntur amicis, uel inimicis rem moleſtam odioſamq; facient. Studium autem placendi amicis, ſiue inimicis dolorem inurendi, ac rem inuiſam gerendi, ualde homines impellit. Eſt autem hic locus tanquam pars ſuperioris illius, quo homines ſumere faciunda inquit, quæ inimicis malo ſint, & amicis bono. Vt autem illi & homines, & eorum res, aut uiolabant, aut iuuabant, ita hi uoluntatem eorundem aut oblectare, aut lædere ſtudent.

Καὶ ὅσα, οὓς θαυμάζουσι, προαιροῦνται πράττειν.) Illis quoq; rebus incumbunt, quaſcunq; ij quos admirantur, potiores ducũt, atq; alijs rebus relictis agere ſtudẽt. cauſam huius rei non adfert, quia unde id fiat, apertum eſt. imitari enim homines ſtudioſe ſolent, quos ſemel ſuſpicere cœperunt: diuinaq; illa bona, quæ in animis eorũ de ſe admirationem excitarunt, ſtudium etiam ac deſiderium ſe perſequendi atq; æmulandi in ijſdem gignunt.

Καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι, καὶ ἔμπειροι.) Aggrediũtur ea etiam ac facere ſtudent, ad quæ ſiue natura, ſiue uſu aptos ſe intelligunt. cuius rei rationẽ ſtatim reddens, inquit: Facilius enim ſe rem præclarè cõfecturos putãt, freti ſcilicet aut acumine ingenij, aut experientia earum rerum. Eadem autem ſentẽtia non paruam quæſtionem diſſoluere uoluit in 17. ſegmento Problematum, inquiẽs, ἢ ὅτι ἐν οἷς οἴονται ἕκαστος κρατιστεύειν, ταῦτα προαιρεῖται. Cauſa etiam eſſe poſſet, cur homines melioribus ſtudijs relictis, in his ferè uerſantur, in quibus multũ ualent, quod ſinguli, quibus in rebus arbitrantur ſe præſtare cæteris, ac ſummum locum tenere, expetunt, atq; agere malunt.

Καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος, ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον.) Et quæ nemo parui precij homo, & unus è populo attingit, agere ſtudẽt. Eius rei cauſam afferens, inquit: Sunt enim hæc maiore laude digna, ſi quis confecerit. quid enim dignitatis habet tractare, quæ quiuis non dubitat agere, ſperatq; ſe perficere? Hinc uerò ducto argumento apud Euripidem quidam diuitias non ſe mouere dixit, quas etiam ſæpe improbiſsimi homines facillimè cõſecuti ſunt,

Μὴ πλοῦτον ἄπως, οὐχὶ θαυμάζω θεόν.
Ὃν χ' ὁ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.

Duo enim hi ſenarij, ſuppreſſo auctoris nomine, adducuntur à Plutarcho in commẽtario, quo docuit, Quomodo inſtructi adoleſcentes ad lectionem poëtarum accedere debeant. Euripidis autem eſſe cognoui, indicio Athenæi, qui eoſdem in 4. libro Δειπνοσοφιστῶν adducit. Sententiam uerò hanc totam copioſe, eleganterq; expoſuerat Cicero in Corneliana ſua, ut ipſemet teſtatur in Oratore, hunc inde locum adducens. Neq; me diuitiæ mouent, quibus omnis Africanos & Lælios, multi uenalicij mercatoresq; ſuperarunt, neq; ueſtis aut cælatum aurũ, et argentũ, quo noſtros ueteres Marcellos, Maximosq; multi eunuchi è Syria Aegyptoq; uicerunt, & quæ ſequuntur.

Καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν.) Ea quoq; quæ cupiunt, agere ſcilicet, non metuunt, & omnibus rebus relictis aggrediuntur. ἀπὸ κοινοῦ namque προαιροῦνται πράττειν intelligendum. Huius rei cauſam afferens: nec enim ſolum, inquit, quod quiſq; amat, iucundum eſt (nã quin iucundum id maxime ſit, nemo inficiatur, & Delia cum etiam epigramma confirmat) uerumetiam melius eſſe alijs exiſtimatur: ac boni denique & ipſum ſpeciem habet.

Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι.) Locum hunc depranatum correxi, adiutus ab antiquiſsimo libro. excuſi enim antea habebant, καὶ ἃ μάλιστα. quare mediã uocem, quæ ſenſum omnem turbabat, & ſtructuram uerborum aſperam reddebat, deleui. huius etiam lectionis ueſtigia ſunt in uetere tralatione. Senſus autem hic eſt: Et ſinguli in primis expetunt, ſtudioſeq; in uita perſequuntur, quæ ita diligunt, ut inde τοιοῦτοι appellentur: id eſt, cupidi, amatoresq; ipſarum illarum rerum. Exempli gratia, inquit, ſtudioſi uictoriæ, ſi uictoria potiri poterunt: auidi honoris, ſi honor ipſis aderit: auari maximè agere expetunt, quæ pecuniam ipſis cogere poſsint, ut honores etiam poſthabeant, ac corporis uoluptates. Eandem ſententiam, exemplis tamen uariatis, protulit in primo libro de Moribus ad Nicomachum, niſi quòd illic de iucundo, hic de bono diſputat: quod tamen & ipſum, ut antè expoſuit, ſimulatum bonum eſt. Probare uerò illic uoluit, honeſta facta, quæq; cum uirtute adminiſtrata ſint, ſuauitates afferre ſtudioſo uirtutis eadem ratione, qua cæteri homines uoluptates capiunt ex illis rebus, à quibus φιλοτοιοῦτοι uocantur: id eſt, amatores earum. equus enim, inquit, ſtudioſum equorum alendorum oblectat, qui iuncto nomine à Græcis φίλιππος uocatur: ac loca noua uiſere, ſpectaculáue, cupidum ſpectandi, qui itidem appellatur φιλοθέωρος.

Περὶ μὲν ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ συμφέροντος.) Cum aliud quod ſæpe uſuuenit in deliberationibus, tradere iam uellet: antea, ut conſueuit, repetit quæ adhuc egerit, inquiẽs ſe monſtraſſe unde probationes ſumi poſſent, & quæ ad fidem faciendam ualent, cum aliquis de bono, id eſt de utili agit. eſt enim quod ait, Et utili, quaſi declaratio antecedentis ſententiæ: ita namq; aperuit, quod bonum intelligeret, cum ſint plures ipſius partes.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω συμφέρειν, περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν.) De collatione bonorum inter ſe nunc agit, quod ipſe his uerbis apertè teſtatur: quam omnem rem uberius explanatiusq; in 3. libro Topicorum pertractauit. nonnullos enim quoque locos ijſdẽ, quibus hic uerbis, illic expoſuit. Vnde bonum autem aliquid eſſe ac conducere, confirmari poſsit: necnon

quod

quod incertum ſit atq; anceps, quomodo & ipſum comprobari: utileq; eſſe demonſtrari, iam oſtenderat. uerum tamen non ſatis hoc eſſe docet: ſæpenumero enim nulla de hoc lis eſt, quiq; inter ſe controuerſantur, conſentiũt utrunq; utile eſſe: uterq; tamen maius id bonũ eſſe, quod laudat, contendit, de hoc quæ inter ſe pugnant. quare aperiendum eſt, quomodo quod quiſq; ſuadet, ac profert, melius utriuſq; eſſe declarare queat: nonnulla tamen antea explicanda ſunt, quæ cognita hanc præceptionẽ adiuuabunt, ſine quibusq; percipi nullo pacto res poſſet. manifeſto autem intelligatur quod ſequitur, ἐφεξῆς δὲ ἂν λεκτέον, eſſe ἀνταπόδοσιν, redditionemq; illius ἐπεὶ, quia hoc uſu uenit. quid autem id ſit, ipſe narrauit. noſtræ ſunt partes, ut hoc explicemus, locosq; tradamus unde duci argumenta poſſint, quibus confirmemus quidpiam eſſe maius bonum, magisq; conducere, quàm aliud.

Ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον καὶ ἔτι.) Appellauit ὑπερέχον Cicero, præſtans: ὑπερεχόμενον uerò, ſuperatum. præſtans igitur philoſophus, inquit eſt, tantum quantum ſuperatum eſt, & amplius: ſuperatum autem, quod in eo incluſum eſt.

Καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ, καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον.) Duobus his uerbis ex altera parte unũ reſpondet, quod contrariam naturã habet. ut enim ipſa è genere eius ſunt quod præſtat alijs, ita hoc infra ſuperatum collocatur. Maius de quãto illo dici cõſueuit, quod Græci συνεχὲς. Plus uerò de eo quod ijdẽ διωρισμένον, definitũ deiunctumq; Latini appellant. nec tamen in Græco ſermone diſtinctum eſt in utroq; genere quanti, quod ſuperatum eſt: pariter enim in utroq; ἔλαττον uocatur. tam enim ἐλάττων numerus, quàm gladius, anulus, digitus, et aliæ huiuſcemodi res appellãtur. hoc notum eſſe uult, ne quis poſtea in re pertractanda ſcrupulus exoriatur. & maius ac plus ſemper ad definitum aliquid referri dicit, ut nunquam ſimpliciter, ac ſine certi cuiuſdam comparatione dicantur.

Μέγα δὲ καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον.) Magnũ etiam, paruumq;, multum ac paucum, quamuis abſolutè quippiam dici uideatur, tamen uerè ita nõ dicitur, ſed cõferuntur hæc cum multorum magnitudine & multitudine: id enim quoq;, quamuis ab eo prolatum nõ ſit, intelligendũ eſt, illa uidelicet quæ in pleriſq; ſimilibus & eiuſdem generis reperitur. quod ſignificans ſuprà, inquit; μεγέθους ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν πολλῶν. intelligit enim quæ ſuprà, cum duorum generũ eſſe dixiſſet, καθ' αὑτὰ appellauit: habent enim hæc quoq; occultam collationẽ, cum alterũ genus apertã habeat: duo namq; certa inter ſe comparantur. quare contineantur neceſſe eſt duobus illis generibus, quorũ alterum ſuperat, alterũ ſuperatur.

Καὶ ὑπερέχον μὲν, τὸ μέγα.) Quæ utrumq; ſint, aperit. præſtat enim, inquit, neceſſariò multis, quod magnum uocatur: ſuperatur autẽ, quod paruũ ducitur. eadẽ ratio eſt reliquorum duorũ: præſtant enim numero multa, ſuperantur autẽ pauca. Animaduertendũ, quod ſuprà ὑπερεχόμενον uocauit, nũc ἔλαττον ipſum appellare.

Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν τό, τε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα.) Cum locos ſuprà oſtendere uellet, unde quæ bonum aliquid eſſe confirmarent, argumenta promerentur, neceſſe habuit antea naturam boni explicare: quod nunc etiam facit, cum orta quæſtione de duobus bonis, utrum ipſorum maius bonum ſit, quomodo id argumentis comprobari poſſit, declarare cõſtituit. cuncta enim penè illa repetit, ſtatimq; quæ ad id probandum ualeant, elementa oſtendit. Reſpondet autem huic ἐπεὶ, quod his omnibus interiectis, infrà poſitũ eſt, ἀνάγκη, & quæ ſequuntur. Quoniam enim, inquit, bonũ eſſe dicimus, quod hoc et illud in ſe habet, ac præſtat, neceſſe eſt hæc ipſa bona ſint. Deſcriptiones uerò hæ boni cũ iiſdem penè uerbis, quibus ſuprà traditæ ſunt, exponãtur, à meq; illic declaratæ fuerint, iterum nunc inutiliter non explicabuntur.

Καὶ οὗ πάντα ἐφίεται.) Sic habent meliores codices: non uirili genere, πάντες ἐφίενται. & paulo pòſt, λαβόντα ἕλοιτο: cum illic etiam in formis excuſis antea legeretur, λαβόντες ἕλοιντο. de hoc autem ſuprà diſſerui.

Καὶ τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ φυλακτικόν.) Paucis uerbis rationes tres repetit, quibus ſuprà plenius cognoſci poſſe aliquid bonum eſſe, indicauit. hæc enim quoq; quæ appellat, bona ſunt: non primi tamen illius generis, ſed eius quod id adiuuet.

Τὸ δ' οὗ ἕνεκα, τὸ τέλος ἐστί.) Ita paſſim uocare Ariſtotelem finem. notum eſt. infinitis enim locis cõciſa hac locutione eum ſignificauit. Declarat tamen nunc quid illis intelligat, ac plenius rem exponit.

Αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν, τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός.) Si locus uitio uacat, is ſenſus uidetur Ariſtotelis fuiſſe, ut bonũ non ſolũ eſſe tradat quod abſolutè dicitur, et eiuſmodi ſua ſpõte eſt, uerumetiam quod alicui eſt tale. (id enim quoq; bonũ eſt: ſi non ſimpliciter, at cui tale.) Nõ enim ſemper quod ſua ui bonum, omnibus bonum: & quod multis non bonum, nõ quibuſdam bonum. Auctor ueteris tralationis uidetur in ſuo codice nominandi caſu αὐτὸ ſcriptum habuiſſe. ipſum enim in ea legitur, perperam tamen. Idem uerò erratum eſt, ubi de eadem re diſſerit in 2. libro ἠθικῶν μεγάλων. cum enim ſcrupulum euelleret, qui malè aliquos habuiſſet, tanquam nemo iniuſtè facere quippiam poſſet, niſi prudentiæ cõpos eſſet, oſtẽderetq; id omnino inane ac falſum: quia uir iniuſtus accuratè nõ quærit, nec poteſt diiudicare ſimpliciter bonum, ac quod ipſi bonum eſt, ſed labitur in hac re: quæq; omnino bona ſunt, ſibi quoq; bono futura putat: eſt nãq; hoc uerè exiſtimare propriũ prudentiæ, inquit: οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ ἄδικος, οὐδὲ δύναται κρίνειν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ τὸ αὐτῷ ἀγαθὸν, & quæ ſequũtur. αὐτῷ enim uidetur legi debere, ut infrà ſcriptũ eſt. quo loco exẽplis poſitis id cõfirmat, inquiẽs: ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς καὶ ἡ τυραννὶς ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν. ἀλλ' εἰ αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ μὴ, ἢ πότε, ἢ πῶς διακείμενον, οὐκ ἔτι οἶδε. Nec multo pòſt ſententiam ratione concludẽs: αἱρεῖται δ' ἀγαθὰ, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖ, τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ,

οὐ τὰ

ὖ τὰ αὐτῷ ἀγαθά. ita enim in ſcriptis codicibus legitur, cum in excuſis menda ſit, diuerſa tamẽ à ſuperiore. Simpliciter igitur bona ſunt, regnum, diuitiæ, opes, huiuſcemodiq́; alia. certis autem hominibus ſæpe eadem non bona: quia ſi adepti illa ſint, immoderatius efferrẽtur, ac ſibi ipſis etiam, non alijs tantum, incommoda procurarẽt.

Ἀνάγκη τὰ, τὰ πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων.) Breuiter Cicero in ſuis Topicis hunc locum expoſuit. inquit enim: Numero ſic cõparabuntur, ut plura bona paucioribus bonis anteponãtur, qui tamẽ magna indiget animaduerſione. Plenius etiã Ariſtoteles in Topicis eũ explicauit, ubi quid occurrere huic præcepto ac repugnare uidetur, expromit, accurateq́; diſſoluit. copioſius adhuc Alexãder, ſubtiliusq́; totam rem pertractat. Quod uerò hic inquit, Si in pluribus illis numeratũ fuerit, aut unũ aut pauciora: niſi hoc addidiſſet, locus hic ſæpe falleret. ſi enim diuerſa bona ſumerentur, aliquando pauciora bona pluribus bonis potiora forẽt. iuſtitia enim prudẽtiã ſolã adiunctã habens, melior ac magis expetenda eſt ualetudine, diuitijs, robore, pulchritudine, nobilitate, ſimul ſumptis, quæ certè numero uincunt. Hoc autem nullo modo euenire poteſt, ſi pauciora illa in pluribus incluſa ſunt, et numerũ eorũ explent. quod ſignificare ipſum uoluiſſe ſuperioribus uerbis exiſtimare debemus. hic enim arbitror συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς, ἢ τῶν ἐλαττόνων ualere, cũ unum (inquam) aut pauciora, in pluribus illis cõprehenſa ſunt, ac numerum eum, & tanquã cumulũ cõficiũt, cum (inquam) & ipſa in coagmentatione illa pluriũ bonorũ fuerint: ut alibi hoc uerbũ accepiſſe Ariſtotelẽ cenſet eruditiſſimus interpres, & qui omnes ipſius ſenſus præclarè calluit. in 1. enim libro de Moribus, ad Nicomachum, cũ inquit, de uita beata loquens: ἔτι πάντων αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην. συναριθμουμένην δὲ, δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγαθῶν. Alexãder exiſtimat συναριθμουμένην illic, συγκρινομένην ualere, quod in cõmentario in 2. librum Topicorũ oſtendit à ſe plenius, cũ uerba illa interpretaretur in proprijs eorũ librorum declarationibus teſtificatum eſſe, ut beatitudinem ſolam omniũ rerũ maximè expetendã Ariſtoteles dicat. niſi in illis rebus cum quibus cõferatur, eadem copulata fuerit, & unà cũ illis numeretur, aut ſi nomine non appelletur, poſitis tamen illis, cum ipſa eã fingãt ac cõſtituãt, & ipſa illic lateat, aceruumq́; eorũ bonorũ obſcurè augeat. nihil enim tam expetẽdũ dici poteſt, quàm beatitudo, cunctaq́; alia præ illa iacent: ſi quis tamen altera ex parte eandẽ ponat, adiũgatq́; quoduis bonũ, etiã puſillũ, tunc ipſa cũ eo copulata magis expetenda ſe ipſa ab omnibus alijs bonis deſtituta, erit. Nã ita etiã accipi συναριθμεῖσθαι, ut ualeat quidpiã augere numerũ aliquẽ rerum, & habere eã naturã, ut additũ illis, numerũ maiorem efficiat ipſarũ, teſtimonio eiuſdẽ confirmatur, cũ eodem in loco inquit, uitã beatã adiunctis et uirtutibus, nõ magis expetendã eſſe uita beata ſola, quia in uita beata cõtinentur uirtutes: nec bonam corporis habitudinem, ſi applicatã habeat ualetudinem, quamuis duo bona uideãtur, magis optandam, bona corporis habitudine ſola, cũ ualetudinẽ illa ſua ui cõplectatur. neq; enim numerãtur cum illis, quæ cõtinent aliquas res, quæ ab ipſis cõtinentur, & tanquã in ſinu eorũ ſint: nec priorem aceruũ illũ augent, ut quæ duorũ bonorum ſpeciem habeãt, ſingula tantum bona ſint. Oportet autem adportare, qui coagmentationem aliquã rerũ amplificare uult, quæ eius generis ſunt, ut illis addita, aliquid noui afferant.

Ὑπερέχει δὲ, τὸ δὲ συνυπάρχον, ὑπερέχεται.) Affert cauſam, cur neceſſe ſit id maius bonũ eſſe, utiturq́; rebus paulo antè definitis: præſtãt enim, inquit, plura illa: quod uerò in ipſis numeratur, atq; incluſum eſt, ſuperatur ac uincitur. Demõſtratum autem eſt, quod præſtat, maius eſſe: quod uerò ſuperatur, minus.

Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον.) Verba, q̃b utitur, ob breuitatẽ, obſcura, res poſtea exẽplis illuſtrata, ſatis plana. locus igitur huiuſcemodi eſt: Si, q̃ maximũ eſt aliquo in genere ſpecié ue, maximo alio in genere ſpecié ue præſtat, & genus ſimpliciter generi, ſpeciesq́; ſpeciei præſtabit: & cõtrà (quæ cõuerſio eſt primi huius loci) ſi genus ſimpliciter aliquod ſpecies ue generi alij ſpeciei ue præſtat, et quod maximũ in genere illo ſiue ſpecie eſt, præſtabit ei quod maximũ in alio illo genere ſiue ſpecie eſt. In tertio quoq; Topicorũ eoſdẽ locos paulo diuerſis uerbis expoſuit, antè tamẽ illic eũ q a generũ excellẽtia probat excellentiam optimorũ in illis poſuit, contrà, atq; hic facit.

Οἷον, εἰ ὁ μέγιστος ἀνήρ.) Mẽdã, quæ perturbare nõ parũ lectorẽ potuiſſet, hinc ſuſtuli: εἰ nãq; particula nõ ſuo loco poſita erat, & eadẽ etima infrà penitus defecerat, in quẽ locũ reſtituta eſt. ſic aũt legi debet cũ ſcriptis codicibus. Viri mulieresq; genera duo ſunt. ſi maximus igitur, inquit, uir uno in genere, maxima muliere altero in genere, maior eſt, & ſimpliciter, inqt, uiri mulierib. maiores: quod ſuprà uocauit, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, intelligẽs uerbis illis genera: cõtraq́;, ſi uiri mulierib. ſimpliciter maiores, & maximus uir maxima muliere maior. Qui exemplo ab Ariſtotele allato, cõtẽtus nõ eſt, quamuis & elegans & apertum ſit, plura apud Alexandrum inueniet.

Ἀνάλογον δὲ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν.) Cauſam huius rei affert, inquiẽs: ſeruare eãdẽ rationẽ, ſibiq́; mutuò reſpõdere, exuperãtiã generũ, et eorũ quæ maxima in generib. ipſis ſunt: ut, quã rationẽ alterutrũ eorũ ad cõpar ſibi habet, eãdẽ etiam alterũ ad reliquum habeat.

Καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε, ἔπεται.) Exẽpla omnẽ rem aperiũt: et ſi qua obſcuritas in his uerbit eſt, diſcutiũt. cũ aliqua res, inqt, ab aliqua ſeiũcta eſſe nõ poteſt, ſed ei comitatur: cõtra aũt nõ ſit. quæ ſecũ illã trahit, melior eſt.

Ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα.) Trib. modis dici aliqd comitari alicui docet. aut enim comitari dicitur, q̃ eodẽ tẽpore & ipſum & quod comitatur ſint, aut quòd deinceps conſequatur, aut poteſtate ac ui. quæ autem adiungit, tertium modum confirmare puto, atq; oſtendere ita cum aliquo affectum, rectè dici conſequi illud. uſus namq;, inquit, eius quod conſequitur, incluſus eſt, ac latet in uſu tractationeq́; alterius, ut exẽplo ipſius manifeſtò declarabitur.

Επειτα

Ἕπεται δὲ ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν, τὸ ζῆν.) Vbi ualetudo, illic neceſſariò uita. comitatur enim uita ualetudini. non tamen ubi uita, illic ualetudo: multi namque ægro corpore uiuunt. quare melior ualetudo, quàm uita.

Ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι.) Animaduertendum, ut huius argumentationis, uideri (quod præter omnium opinionem eſt) diſcere plus eſſe, quàm ſcire, quod poſterius ipſum conſequitur: prius namq; ſecũ trahit poſterius. Itaq; coniuncta illa inter ſe ſunt: contrà autem minimè, qui enim diſcit, poſtea omnino ſcit: qui uerò ſcit, iam non diſcit: illud namq; præceſſit, atque abijt. quare hoc abſq; illo manet, illud uerò nullo pacto abſq; hoc, ipſi ſcilicet comitante. etenim neceſſario poſtea ſequitur, an quod magis expetendum eſt, didiciſſe conſequitur? præſtat enim didiciſſe, quàm diſcere.

Δυνάμει δὲ, τῷ ἱεροσυλεῖν, τὸ ἀποστερεῖν.) Cum ſuprà, quomodo aliquid quippiam conſequeretur, exponeret, duobus tantum modis contentus fuit: hic tertium adiungit, quem poteſtate appellat. Is autem eſt, cum alterius uis altero continetur. Exemplo autem luculento totam rem explanauit, ut et quod eſt ſana expilare, furari comitatur, cuius rei ſtatim rationem affert, dicens: qui enim è ſacro loco, is etiam è profano aliquid ſurriperet. hoc etiam exemplo Quintilianus uſus eſt, cum de coniectura ex maiore loqueretur: Si quis ſacrilegium facit, faciet & furtum. maius enim quoq; ſit neceſſe eſt, ſi alterum in ſe incluſum habet.

Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι, μείζω.) Cum duo ſeorſum eidem præſtant, non eodem tamen modo ambo præſtant, ſed gradus aliqui exuperantiæ inter illa ſunt, alterum eorum quod maiore aut motu, aut aliqua re ſuperat, id maius eſt. exempla deeſſe non poſſunt: ſi quis tamen non facilè inuenerit, ad numeros confugiat, qui rem ante oculos conſtituent. Quod autem inquit, cauſam eius afferens, neceſſe namq; non illi tãtum, uerum etiam maiori præſtare: maius hic appellat, quod alterum uincebat, & ab altero uincebatur: nam & ipſum tertio illo maius eſt.

Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικά, μείζω.) Et quæ maioris boni efficientia ſunt, maiora & ipſa bona ſunt. Eundem autem hunc locum commutatis uerbis exponit in III. Topicorum, ἔτι δύο ποιητικῶν ὄντων, οὗ τὸ τέλος βέλτιον, καὶ αὐτὸ βέλτιον. Illum uerò Alexãder magis explanat: uiſus eſt enim ipſi Ariſtoteles in ea re tradenda fuiſſe obſcurior. exempla autem, quæ protulit, hic quoq; accommodata ſunt. inquit enim: Hoc pacto ſtudia bonarum artium, exercitationibus corporis meliora eſſe oſtendentur. exercitationes enim ualetudinis cõficientes ſunt: ſtudia uerò illa, ſapientiæ: ſapientia autem magis expetenda ualetudine.

Τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι.) Sic habent manu ſcripti codices, ut ab Aldo quoq; excuſus, cũ in altero Venetijs impreſſo mendoſe ποιητικὸν legatur. nulla autem cauſa fuit, cur recepta lectio immutaretur: modus enim eſt loquendi familiaris huic ſcriptori. In tertio libro Topicorũ, οἷον εἰ πλέω τινὶ μὲν ὑδρῷ ἀγαθὸν εἶναι: & ſi locus ille quoq; in formis excuſis deprauatus, antiqua tamen exemplaria mendo uacant. Vim huius ſermonis cùm alijs in locis, tum in tertio libro de Animo dilucidè explanauit. Significat autem formam & definitionem rei propter ſe ſeparatim: ſicut τὸ εἶν τόδε, totum ipſum oſtendit coniunctum ac compoſitum. Definitionẽ itaq; nunc dicit, ac naturam eius quod maius bonum conficiat, eam eſſe in eo conſtitutam, quod maius uidelicet ipſum ſit bonum: ut inde ſanè proficiſcatur, maioris boni efficiens ipſum eſſe.

Καὶ ὃ τὸ ποιητικὸν μεῖζον ὡσαύτως.) Superiorem locum retro agi oſtendit. quem enim nũc tradit, ſuperioris eſt ἀντιστροφή: ita namq; Græci uocãt, cum quaſi locus uiciſſim commeat. ut enim ſæpe auxilio ultimi, ac finis, rerum efficientium uim magnitudinemq; cognoſci docuerat: ita nunc efficientibus cognitis, ultimi magnitudinem intelligi declarat. Exemplo hoc quoq; ſatis aperto confirmat: ſi enim, inquit, ſalubre magis expetendum iucundo, ac maius bonum, quæ efficientes res ſunt: & ſanitas corporis uoluptate, quæ inde effectæ ſunt, maior meliorq; res erit.

Καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ᾽ αὑτὸ τοῦ μὴ καθ᾽ αὑτό.) Cicero quoq; in Topicis hunc locũ expoſuit. Specie autem comparantur, ut antè ponantur, quæ propter ſe expetenda ſunt, ijs quæ propter aliud. exemplo hic Ariſtoteles totam rem explanauit: quod in ſuis etiam Topicis fecit: nec tamẽ deſtitit eruditiſſimus interpres aliud aptiſſimũ, elegantiſſimũq; excogitare. Quo autẽ hic utitur, huiuſcemodi eſt: ut corporis uires re aliqua ſalubri præſtãtiores ſunt. rationẽ uerò eius afferens, addit: Res enim ſalubris non propter ſe, robur uerò propter ſe expetitur. Adiungit etiã, conſtare è rebus explicatis, eã eſſe naturã boni, cũ aliquid ſua ui nos allicit, ac propter ſe expetitur.

Καὶ εἰ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος.) Necnon, inquit, ſi eorum alterum finis, alterum uerò nullo modo finis. cauſam autem eius reddẽs, addidit: Hoc enim, quod ſcilicet finis naturam non habet, alterius: illud uerò quod uim finis obtinet, ſui ipſius gratia expetitur. Sed exẽplũ etiã, ut magis adhuc rem aperiret, adpoſuit. Ceu, inquit, corpus exercetur, ut bona eiuſdem habitudo conſequatur, & labor ille unam eam ob cauſam ſuſcipitur. Iiſdem autem uerbis eundem hunc locum expoſuit in 3. Topicorum. inquit enim illic: καὶ τὸ τέλος, τῶν πρὸς τὸ τέλος αἱρετώτερον δοκεῖ εἶναι. quo in loco accuratiſſimus interpres docuit, eum penè comprehendi alio, quem antea expoſuerat Ariſtoteles. & qua in re ipſi cũ illo ſuperiore loco conueniret, declarauit: quæ tamen inter ipſos diſcrimina eſſent, oſtendit. Ea autem quæ eruditus ac diligens uir illic excogitauit, huc quoq; transferri poſſunt. nam locus proximè ſuperior hic eandem uim habet, quam ille quem Alexander intelligit. In Topicis autem Ariſtoteles inter eum, atq; ipſum quem hic ipſe imitatur atq; exprimit, locos plures interiecerat, quod in his libris de Arte dicendi non facit. ſtatim enim poſt illum

bum, qui cum hoc ſimilitudinem magnam habet, hunc adiungit.

Καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου, ἢ ἑτέρων.) Quodq;, inquit, minus eget alio, ſiue alijs, melius eſſe intelligitur. eſt enim magis αὐταρκές. quæ autem in ſe poſita omnia habent, ſuisq; rebus contenta, non requirunt aliud, demonſtratum iam eſt, bona eſſe. Hinc autem ducto argumento, Vergilius oleam anteponendam uiti docuit. cum enim aſſiduo cultu, infinitisq; laboribus indigere uites oſtendiſſet, inquit: Contrà, non ulla eſt oleis cultura, neq; illæ Procuruã expectant falcem, raſtrosq; tenaces. in fineq;: Vi propria nituntur, opis haud indiga noſtræ. quod philoſophus inquit, αὐταρκὲς ὅρον γάρ.

Ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων, ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον.) Quomodo quippiam minus quàm aliud indigere dicatur, oſtendit. aut enim minor numerus eorum quæ deſunt, aut facilitas maior ipſorum comparandorum, quamuis plura ſint, hoc facit. minus igitur, inquit, eget, quod paucioribus aut facilioribus eget.

Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γίνεσθαι.) Et quum duarum rerum, inquit, altera ſine altera non fuerit, aut contingere nullo pacto poteſt, ut unquam fiat: altera uerò ſine illa manet, poſterior hæc melior uidetur. cauſam uerò eius reddens, inquit: Multũ enim retinet naturæ eius quod ſe uno contentum eſt, id quod non eget alio. quare ſpeciem habet maioris boni. Hinc quoque ducto argumento, Xenophon in libro de Tuenda re familiari, magnum honorem acquiſiuit agriculturæ. docuit enim, cum ipſa nulla re impeditur, cæteras quoq; artes uigere: terra autem inculta deſertaq;, as has etiam artes extingui.

Κἂν ᾖ ἀρχὴ, τὸ δὲ μὴ ἀρχή.) Animaduertẽdũ etiam, num alterum euſdem, uel alterius principium ſit: alterum uero, minimè. quod enim principij rationem habet, maius eſſe intelligitur: magna enim principij uis eſt omnibus in rebus, ut ipſe in primo libro de Moribus ad Nicomachum teſtatur. plus enim quoq; quã dimidiũ rei ualere affirmauit, quod peruulgata uoce tradebatur. Principium uerò hic latè capit, ac nõ pro eo quod uim habet cauſæ, cui in primis hoc nomen conuenit. Vnde hunc locum à loco à cauſis ſeiungit, qui ſtatim conſequitur.

Κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δὲ οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό.) Vt auctoritatem rebus affert, initium ipſas aliarum rerum exiſtere, ita etiam ſi cauſæ illæ intelliguntur eſſe. ut enim ſtatim tradit, idem penè pondus, & initium & cauſa habent. neq; enim ſine alterutro illorum quicquã aut eſſe, aut contingere ut aliquando factum ſit, poteſt. multum autem ſimilitudinis inter ſe & principium & cauſam habere, tantumq; cogitatione differre, affirmant eruditiſſimi Ariſtotelis interpretes, initio primi libri Phyſicorum.

Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μεῖζον.) Cum autem duo quædam principia aliarum rerum ſint, in exiſtimanda earum rerum poteſtate, quæ inde proficiſcuntur, animaduertenda principiorum uis. quod enim à maiore principio proficiſcitur, ſemper maius eſt.

Καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου, μεῖζον.) Eodem pacto probari poſſe dicit, duarum rerum effectarum utra maior ſit: cognita ſcilicet ui cauſarum, quæ efficientes earum ſint. quæ namque à maiori cauſa naſcitur, maior & ipſa eſt.

Καὶ ἀνάπαλιν δὲ δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ, μείζων.) Vtrunq; horum locorum retro agi conuertiq; oſtendit. ut enim auxilio principiorũ cauſarumq; intelligi poſſe docuit præſtantiam eorum quæ è principijs ipſis fluxerint, aut è cauſis effecta ſint: ita cõtrà, percepta poteſtate eorum quæ aut è principijs, aut è cauſis manauerint, percipi ac confirmari naturam uimq; principiorum, aut cauſarum. Sunt igitur ambo ἀντιστροφαὶ ſuperiorum locorum. prior autem, qui à principio procedit: eundem enim, quem ſuprà, ordinem in explicandis illis ſequitur.

Καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον.) Ac ſi ambigitur, inquit, duarum cauſarum utra maior ſit, illa quæ maioris rei effectrix eſt, maior profectò cauſa erit.

Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων.) Ex his quæ tradita adhuc ſunt, perſpicuum eſt, inquit, utroq; modo uideri poſſe quidpiam maius eſſe, magnamq; copiam argumentandi hinc elici. Si enim principium alterum eſt, alterum uerò non principium, quod principium eſt, uidebitur maius eſſe: nec tamen cauſam huius rei nunc affert. perſpicuum enim eſt, quanta principij uis omnibus in rebus ſit, nec multo antè ipſe hoc palàm teſtatus erat. Duo autem ex antiquiſſimo libro hic reſtitui, quæ in excuſis deſiderabantur: quorum alterum eſt φαίνεσθαι, quod mirificè hic quadrat. poteſt namq; uideri hoc quod dicit, uerum autem eſſe nullo modo. debuit igitur illud explanare, quod fecit uerbo hoc indefiniti temporis. Alterum uerò eſt, copula γάρ. Ambæ autem hæ caſtigationes confirmatæ quoq; ſunt à uetere tralatione.

Καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δὲ ἀρχή.) Contràq;, ſi non principium hoc eſt, alterum uerò principium. quod enim ultimum finisq;, maius eſt, non quod principium: principia enim rerum imbecilla eſſe conſueuerunt.

Ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου.) Exemplo nunc auctoritateq; diſerti hominis hoc confirmat, qui idem de hac re exiſtimauit, ac diuerſis temporibus cauſisq; utroque loco aptè uſus eſt. Leodamantis autem mentionem fecit Plutarchus in Aeſchine: uitas enim quoq; is decem nobilium oratorum ſcripſit, traditq; nonnullos exiſtimaſſe Aeſchinem ab ipſo accepiſſe diſciplinam. illum ſane, Aeſchines in oratione contra Cteſiphontem magnificè laudat: oſtenditq; facultate dicendi non cedere Demoſtheni. ſuo certè indicio, ſuauiorem eum oratorem eſſe. Fuit autem patria Atheinienſis, δήμου Acharneus. Leodamas igitur hic cũ Calliſtratum in iudicium uocaſſet, inquit, apud eum qui cõſilium dederat, magis culpam manere. neq; enim impro-

bum illud facinus unquam ſuſceptum fuiſſet, niſi eius au ctor conſiliariusq; Calliſtratus extitiſſet. Calliſtratum autem δημηγόρον uocatum intelligis. Cuius meminit Xenophon in 6. libro de Reb. Græcorũ. unde etiã percipitur, et ipſum et Chabriam iiſdem tẽporibus uixiſſe, & in iiſdem rebus aliquando uerſatos. loquens enim de Iphicrate, inquit, ἔπειτα καὶ τὸ προσελέσθαι κελεῦσαι ἑαυτῷ Καλλίστρατόν τε τὸν δημηγόρον, οὐ μάλα ἐπιτήδειον ὄντα, καὶ Χαβρίαν μάλα στρατηγὸν νομιζόμενον: appellatum autem ipſum δημηγόρον puto ob excellentem eloquentiam: quod indicio etiam Aeſchinis confirmare poſſum, qui cum in oratione de Ementita legatione oratorem quendam extolleret, inquit huius iudicij eſſe nonnullos, ut eum, uno excepto Calliſtrato Aphidnæo, præſtare reliquis qui multum ualeant dicendo putent. primas enim ferebat Calliſtratus. Huius quoque Plutarchus in Demoſthene meminit.

Πάλιν δὲ καὶ Χαβρίαν.) *Sic inueni in ſcriptis codicibus: nam in excuſis mendoſe Χαβρίας legitur. Aptatus autem eſt ad uerbũ κατηγορῶν, quod ſuprà poſuerat, hic generandi caſus. Tradit igitur eundem Leodamãtem uarijs temporibus diuerſo modo, prout cauſa poſtulabat, argumentatum fuiſſe. nunc enim omnem uim in principio eſſe poſitam dixiſſe, nunc in fine. Cum in iudiciũ uocauit Calliſtratum, qui conſilium dederat, eum maiore ſupplicio dignum affirmauit: cum uerò Chabriam accuſauit, qui peregerat, in eo omnem culpam eſſe poſitã inquit: nihil enim incommodi gigni potuiſſe ab eo qui improbè ſuaſerat, neq; malum ipſius conſilium ad exitum unquam perduci, niſi eſſet inuentus qui faceret.*

Τούτου γὰρ γενέσθαι ἐπιβουλεύσαντος, ὅπως πράξωσι.) *Si deſunt qui rem ad exitum perducant, inanis irritaq; eſt omnis deliberatio. Hinc igitur planè percipitur, maiorem uim eſſe in effectoribus. Animaduertẽdum autem, ſignificare hic ἐπιβουλεύειν, non imponere atq; inſidias tendere, ut plerunq;, ſed deliberare. eadem notio huius uerbi eſt apud Thucydidem in 3. Hiſtoriarum. Ἐπιβουλεύουσιν αὐτοί τε καὶ Ἀθηναίων οἱ συμπολιορκούμενοι. necnõ apud Lyſiam in oratione contra Agoratum, οἱ δὲ βουλόμενοι, καὶ ἐπιβουλεύοντες καταλῦσαι τὴν δημοκρατίαν, cogitantes ſtatum multitudinis diſſoluere, ſecum'q; conſilia ad id pertinentia conferentes. Qui uenuſtiſſimus ſcriptor, Atticiq; ſermonis norma quædam, contra aliquando συμβουλεύειν pro inſidiari uidetur cepiſſe. In peroratione enim de publicatione bonorum Niciæ fratris, inquit: καὶ παρακαλούμενος δὲ μετέχειν τῆς ὀλιγαρχίας ὑπὸ τῶν συμβουλευόντων τὸ πλῆθος, οὐκ ἠθέλησεν αὐτοῖς πείθεσθαι. cum qui imponebant libertati, ſocium illum ſuæ dominationis facere uellent, recuſauit.*

Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου.) *Nõ magna eget hic locus explicatione. uulgò enim uidemus rariora magis cara haberi. Satis autem euidenti exemplo ipſe id cõfirmat: Ceu, inquit, aurum honoratius ferro maiusq; bonum eſt, quamuis minores utilitates præbeat: id autẽ eam ob cauſam (rationem enim quoq; huius rei attulit) quòd ob paucitatem magis æſtimatur, arduaq; omnino res eſt illud comparare. Cicero duobus uerbis hunc locum expoſuit: inquit enim, Rara uulgaribus. nam idem etiã quã tam meritò dignitatem res raræ haberent, in Lælio declarauit, cum inquit, Et quidem omnia præclara rara.*

Ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον, τοῦ σπανίου.) *Cum rara uulgaribus anteponenda docuiſſet, nonnullis in rebus oſtendit rem contrà ſe habere. ut autem in illis precium uincit, ſic in his uſus. quod enim ſæpenumero commodũ affert, ſuperat id quod raro aut nunquam utile eſt. Affirmat autem Pindarum (ſiue qui primus eius uocis auctor fuit, & unde poëta ipſam accepit) non aliam ob cauſam aquam optimam appellaſſe, niſi quòd magnas utilitates præbet. cogitauit enim mente ſua ille, quum aquam optimam uocauit, plurimos qui ex ipſa fructus capiũtur. Propertius uerò, cum in elegia ſua eandem uilem dixit, copiam atq; ubertatem eius ſpectauit, ut Horatius quoque qui in Satyra inquit: Venit uiliſſima rerũ Hic aqua. De magnis autem crebriſq; uſibus aquæ uetus Græcũ prouerbiũ erat, quod Cicero in libello de Amicitia expreſſit: Itaq; non aqua, non igni (ut aiunt) pluribus in locis utimur, quàm amicitia. Plutarchus quoq; in 5. libro Sympoſiacorum, capite 10. narrat morem ueterum fuiſſe res communes, & quæ multis uſibus hominum ſeruirent, diuinas appellare, ut aquam, ut lucem, ut horas. nam tellurem ipſos addit eadem de cauſa, non rem diuinam tantum, ſed deam etiam exiſtimaſſe.*

Καὶ ὅλως τὰ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος.) *Et ſummatim, inquit, difficilius procliuiore, quia eſt rarius. Rariora autem iam docuerat eſſe præſtantiora, & rationẽ quoq; eius rei attulerat. In Topicis quoq;, cum eundem hunc locum indicaret, & quod difficilius, melius eſſe diceret, eãdem eius rei cauſam eſſe ait, quia rariora hic uulgaribus anteponenda oſtendit. Inquit enim, magis delectamur poſſeſſione rerũ, quas nemo poteſt facilè acquirere. Locum uerò illum Alexander explicans, ea attulit, quæ hic quoq; ualde accommodata ſunt. Bona nãq;, inquit, quæ rara ſunt, et magna cum difficultate parantur, magis cara habentur, in maiore'q; honore ſunt apud homines. Ope autem huius loci uirtutem diuitijs ac corporis ſanitate magis expetendam eſſe, probatur. Rara nãq; & perdifficilis paratu res eſt. quod ſatis celebri quoque Heſiodi carmine intelligitur, qui ſudorẽ deos ante uirtutem cõſtituiſſe cecinit. & contemplatio quoq;, facto aliquo in regenda ciuitate: magis enim ardua eſt cognitio deorum, quàm rem utilem reipub. gerere. Eximia etiam corporis ſpecies eodem pacto diuitijs præſtare cõfirmatur: ſunt enim perdifficilia, & rara admodũ hæc bona.*

Ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου.) *Cum hunc locum traderet Cicero, inquit, Procliuia laborioſis. cur aũt diuerſa ratiõe procliuia difficilioribus anteponãtur, ipſe exponit. quæ enim, inquit, nullo negotio fiũt, ut uolumus & optamus, ſe habent. nemo enim eſt, qui idem ſine labore, q̃ cũ moleſtia efficere malit. Nõ multo*

autem

autem ſuprà, quomodo res cadere oporteat, ut uoluntati hominum, deſiderijsq́; reſpondeat, indicant.

Καὶ ὧν τὸ ἐναντίον, μεῖζον.) Vt duorum bonorum utrum melius intelligas, ſpecta etiam contraria eorum. cuius enim contrarium maius malum eſt, id alteri bonitate præſtabit. exemplum accommodatum erit, ualetudo ac diuitiæ, quæ ambo bona ſunt: contraria eorũ morbus & paupertas. Maius autem malum corporis morbus quàm paupertas: præſtat igitur ualetudo diuitijs.

Καὶ οὗ ἡ στέρησις, μείζων.) Id etiam maius bonum eſt, quo ſi orbatus ſis, magis plecteris. exemplo hoc res, licet non ualde obſcura, aperitur. bona erunt aſpectus & auditus, orbitates autem ipſorum, cæcitas & ſurditas: perſpicuum autem, peius cæcitatem eſſe, quare maius bonum aſpectus.

Καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς.) Non uirtus & non uitium uocari hic uidetur διάθεσις, acceſſioq́; ad uirtutem & uitium, cum plena uirtus adhuc & uitium non ſunt: nec habitus appellari poſſunt. cur aũt uirtus uitiumq́;, nõ uirtute & non uitio, alterũ maius bonũ ſit, alterũ maius malũ, oſtẽdit. fines enim, inquit, illa ſunt, alia nõ fines. quod autem rationem habet finis, maiorem uim habet, ſiue bonus, ſiue malus ille ſit: bonus, adiuuandi: malus, deprauãdi. Fines intelligit, cum abſoluta iam ſunt, nec amplius aliò tendunt. Διαθέσεις uerò eiuſmodi non eſſe fines uult, quia imperfecta inchoataq́; ſint, & eò quò illa peruenerunt, adhuc ferantur.

Καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά.) Spectanda etiam opera, quæq́; ex illis efficiantur. quorũ enim opera honeſtiora, aut turpiora erunt, ipſa quoq́; meliora, aut peiora erunt. Quia honeſtiora ſplendidioraq́; ſunt fortitudinis opera, quàm temperantiæ (fortis enim uniuerſæ ciuitati, pellendo hoſtes, ſalutem dat, temperãs fugit turpes corporis uoluptates) & fortitudo ipſa melior temperantia: necnon, quia fœdiora luxuriæ opera ſunt, quàm timiditatis, luxuria peior timiditate.

Καὶ ὧν αἱ κακίαι, καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους.) Superiorem locum retrorſum agi oſtendit. quorum enim uitia uirtuteſq́; maiora ſunt, & opera eorũ maiora. cauſamq́; eius affert. Ratio huius rei eſt, inquit, quia eiuſdem naturæ ſunt cauſæ ac principia, cuius euenta: ſibiq́; mutuò reſpondent. & contrà quoq́;: ut ſe habent euenta rerum, ita etiã cauſæ ac principia, quæ ſuperioris loci cauſa explicatioq́; eſt. uirtutes aũt, uitiaq́;, tãquã cauſæ ac principia ſunt factorũ, quæ inde proueniunt. quæ uerò hic ἀποβαίνοντα dicũtur, Cicero ſæpe euenta uocauit, ut cum in Topicis inquit: Cauſarum enim cognitio cognitionem euentorum facit.

Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα, ἢ καλλίων.) Et quorum, inquit, exuperãtia magis expetẽda, aut melior, illa præſtantiora ſunt. In Topicis quoq́; ab ipſo hic locus non ualde diſſimilibus uerbis exponitur. ὑπερβολὴν enim illic ſummum utriuſq́; rei uocauit. in explicando uerò eo loco eruditiſſimus interpres ἀκρότητα idem appellauit. Exemplis autem hic, ad rem magis explanandam, uſus eſt Ariſtoteles: ut exquiſitè uidere magis expetendum, quàm eodem modo olfacere. quare aſpectus olfactu, alteroq́; præterea quod infrà exprimetur. Diuerſa quoq́; ab his in Topicis ab eodem adferuntur. Nõ minus etiam eleganter & aperte Alexander excogitauit, tria illa inter ſe diſſimilia uerba, eandem uim habere, hinc intelligere poſſumus. ὑπεροχὴ autem, ſiue ὑπερβολή, & ἀκρότης alicuius rei dicitur, cum illa natura perfecta & ad ſummum perducta eſt.

Καὶ τὸ φιλέταιρον εἶν᾽, τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον.) Alterum hoc eiuſdem loci exemplum eſt, ut ſtudioſum potius eſſe, appetentemq́; ſodalium, quàm pecuniarum, honeſtius: quare ſtudium acquirendorum ſodalium, quàm pecuniarum, laudatius. Quod uerò in excuſis omnibus libris defecerat, μᾶλλον, reſtitui, inuẽtum à me in cunctis ſcriptis codicibus: uetus quoque tralatio illud expreſſit. Arbitror autem id ſublatum hinc fuiſſe ab aliquo, qui rectam hanc rationem eſſe loquendi non putaret, nec poſſe adiungi μᾶλλον ſecundæ collationis nominibus: quæ tamen & Ariſtoteli ipſi, & alijs bonis auctoribus uſitata eſt. De Ortu animantiũ libro quinto, Ἔτι δὲ καὶ γέροντες γινομένοις, μᾶλλον ὁ ξυφανότερος γίγνεται. In 2. Topicorum, καὶ ἄλλως τὸ πρὸς τὸ βίον τέλος, αἱρετώτερον μᾶλλον, ἢ τὸ πρὸς ἄλλα τι. Demoſthenes in 3. Olynthiaca, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν μᾶλλον ἔτι ἢ νῦν, τὸ τὰ βέλτιστα λέγειν φοβερώτερον ποιῆσαι.

Καὶ ἀντικειμένως δέ, τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους.) Valet etiam hic locus in ſeipſum conuerſus. Cognitis enim rebus ipſis, & utrum duorum melius ſit, perſpecto, cognoſcitur etiam cuius ſuperlatio potior ſit. meliores enim ſuperlationes perfectioneſq́; meliorum rerum ſunt.

Καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους, ἢ βελτίους.) Quorum etiã cupiditates deſideriaq́; pulchriora ſiue meliora ſunt, & res ipſæ honeſtiores ſiue meliores erũt. maiores enim (inquit) appetitiones deſideriaq́; maiorũ rerum eſſe cõſueuerunt: id eſt, maiores res, maiores etiam acrioreſq́; ſui amores in nobis excitant: & quæ præſtant magnitudine, maiorem etiam uim habent ad animos hominum alliciendos, & ad ſe appetendum penè rapiendos.

Καὶ τῶν καλλιόνων δὲ, ἢ καὶ βελτιόνων.) Retrorſum etiam agi hunc locum tradit. Quia igitur maiores maiorum rerum appetitiones, & honeſtiores honeſtiorum, melioreſq́; meliorum erunt. uincunt enim hæ quoq́; inferiores, cum pares omnino ſimileſq́; inter ſe ſint appetitiones, & res quæ appetuntur. Exempla uerò horum locorum ſatis accommodata ſunt. Cum ſcientiarum cupiditas honeſtior ſit cupiditate diuitiarum, & ſcientiæ honeſtiores diuitijs: contràq́;, cum ſcientiæ honeſtiores ſint diuitijs, & cupiditas ſcientiarum, cupiditate diuitiarum honeſtior.

Καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους, ἢ σπουδαιότεραι.) A pulchritudine nobilitateq́; ſciẽtiarum, intelligi etiam pulchritudinem rerum, quæ diſciplinis illis continẽtur,

tradit. Honeſtiorem namq; exquiſitioremq́; cognitionẽ cognitione eſſe, planum eſt: ut ipſe quoque initio primi libri de Anima oſtẽdit. duas enim rationes eſſe tradit intelligendi, utra honeſtior altera diſciplina ſit: aut quod exquiſitior abſolutiorq́; ſit, aut quod ſtratũ habeat grauius, ac de admirabilioribus rebus agat. Quorum igitur ſcientiæ pulchriores ſtudioſioresq́; ſunt, & res ipſæ quæ ab ipſis tradũtur, pulchriores ſtudioſioresq́; erũt. Quia aſtrologia honeſtior geometria, ſidera terræ menſuris atq; agrorum præſtare intelliguntur. uincit enim ratio aſtrorum geometriam, rerum in quibus contemplandis uerſatur nobilitate: ut ab eadem, quod certior hæc exquiſitiorq́; eſt, ſuperatur. πράγματα hic ὑποκείμενα, & γένη, quæ ſæpe uocat, uidetur appellare.

Ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ ἀληθές.) *Cauſam nũc eius affert, inquiens: ut enim ſcientia ſe habet, ita & uerum quod in rebus ipſis, ſtratoq́; ipſius eſt. uerum enim ſcientia quærit, idq; acutis rationibus perſequitur, cum de iiſdem etiam rebus falſæ quædam & inanes opiniones ſint, quas illa reſpuit: quæq; ſcientiæ ſcilicet ipſi pro portione non reſponderent, ut uerum ſemper facit.* ἔχει, *quod in excuſis defecerat, ex antiquiſsimo libro ſumptũ reſtitui, id quoq; à uetere tralatione expreſſum eſt.*

Κελεύει δὲ τὸ αὑτῆς ἑκάστη.) *Significat hic (ut opinor)* κελεύειν, *præcipere & tradere. ſingulæ autem, inquit, ſcientiæ ſtratum ſuum exponunt, neq; è campo ſuo exeunt: ut quæ honeſtior ſit, honeſtiora tradat: hincq́; honeſtius eius quoq; ſtratum ſit. Idem uerbum uſurpauit in 2. libro de Moribus ad Eudemum, nulla re uariato ſenſu, cum doceret in medio operum actionumq́; noſtrarum cunctas artes ac uirtutes perfectionẽ ſuam habere: medio ſanè quod à ratione perſonarũ ducitur, nõ quod in rebus ipſis poſitum. quod enim huiuſcemodi eſt, affirmat ſe habere, ut & ſcientia, & uera ratio mandat. Verba ipſa ponam, quia in excuſis libris locus ualde imminutus ac mãcus eſt,* Ἐν πᾶσι δὲ τὸ μέσον, τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον. τοῦτο γάρ ἐστιν, ὡς ἡ ἐπιστήμη κελεύει, καὶ ὁ λόγος. *Reſtitui autem ipſum ope ſcriptorum codicum.*

Καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων.) *Hunc etiam locũ reciprocari oſtẽdit. ut enim à ſcientiarũ exuperantia cognoſci rerum, quæ ab ipſis tractantur, exuperantiam docuit: ita ab exuperantia rerum ſtratiq́; ſciẽtiarum exuperantiam intelligi affirmat.*

Καὶ ὃ κρίνειαν ἄν, ἢ κεκρίκασιν, οἱ φρόνιμοι.) *Quidpiam alij præſtare, intelligi etiam ac confirmari poteſt à iudicio prudentiũ. quod enim illi exiſtimarent, aut præteritis iam temporibus ſtatuerunt aut bonum, aut maius bonum eſſe, id melius ſit neceſſe eſt. neq; enim falli poſſunt, cum aut omnes, aut multi illorũ, aut maior pars conſentiunt, aut qui inter ipſos plurimum ualent. Tantam autem uim habet prudentia in rebus iudicandis, recteq́; exiſtimandis, ut pro iudicio quandoq; & à Græcis, & à Latinis ſcriptoribus capiatur.* οἱ κράτιστοι *inquiens, intellexit, qui inter prudentes quaſi principatum obtinẽt; & omnes alios prudentia ac firmo iudicio uincunt: neq; enim uitæ probitatem nunc ſpectat.* κρατίστους *ue appellat, quod optimis moribus præditi ſint. ut in 3. quoq; libro de moribus ad Nicomachum, cum inquit,* στρατιώτας δ' ἂν ἴσως κωλύοι μὴ τοὺς τοιούτους, κρατίστους εἶναι. *illic enim quoq; optimos milites, & qui in bello utiliſsimi ſint, intellexit. Quod uerò* ἀγαθὸν ἢ μεῖζον *hic legitur, cum particula quæ interiecta eſt, ac diſiungit, ab excuſis libris antè abeſſet, ita in ſcriptis omnibus offendi: in uetere quoq; tralatione illa expreſſa eſt. quare ipſe quoq; eam recepi: quamuis ſuprà, ubi locos tradidit ad bonum anceps confirmandum utiles, quod ad priorẽ partem pertinet, expoſuerit, ut nunc cum aliud agat, potiorisq́; boni demonſtrandi rationem doceat, de ſimplice uideatur potuiſſe ſilere.*

Ἢ ἁπλῶς, ἢ οἱ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν.) *Iudiciũ prudentium omnibus in rebus recipi debere oſtendit. id enim arbitror ſignificare* ἁπλῶς. *ſiue, inquit, ſimpliciter, non magisq; in hac re, quàm in illa: ſiue ex ea arte cognitioneq;, cuius periti ſunt, iudicauere.* κατὰ τὴν φρόνησιν *idem ualere exiſtimo, quod uerba hæc, quibus in eodem loco exponendo uſus eſt in 3. libro Topicorum,* ᾗ τοιοῦτοί εἰσιν.

Ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων.) *Vt in rebus utilibus inutilibusq́; iudicandis multũ ualent iudicia prudẽtum, facillimeq́; ipſi è duobus, pluribus'ue bonis, quid emineat, ſtatuere poſſunt, quiq; iudicium eorum ſecutus fuerit non labetur: ita in alijs etiam rebus æſtimandis, eorundem iudicium probandum eſt. nam de quibuſdam quoq; è numero decem illorum generum optimè dicere prudentes, ac ſtatuere poſſunt.* τί *namq; naturam alicuius rei ſignificat. ita autem uocare ipſum ſolere eſſentiæ* κατηγορίαν, *notum eſt: reliquas, quas hic appellat, ſuis proprijsq; nominibus nominat, inquiens & quantitatem etiam, & qualitatem, ut ſcientia earum rerum, & prudentia pronunciarit, ita ſe habere: ſe tamen nunc de rebus, quæ conducunt, atque ea ratione bonæ ſunt, locutum eſſe.*

Ὡρίσμεθα γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν.) *Quantum ualeat prudentia ad res iudicandas, ex iis etiam quæ antepoſita ſunt, cognoſci poteſt. in boni enim natura explicanda traditũ eſt id bonum eſſe, quod omnes res, ſi attributa ipſis fuerit prudentia, bonũ eſſe iudicauerint. cum igitur bonum tam facilè intelligere prudentia præditæ res queant, prudentia, quod præſtantius bonum ſit, nullo labore diiudicare poterit.*

Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον.) *Significat bonũ, quo melior natura prædita eſt, magis expetẽdum bono, quo deterior ornatur. inquit enim: Et id quod melioribus adeſt ſiue ſimpliciter, ſiue ea parte qua meliora ſunt: ut fortitudo robore melior. fortitudo enim in animo manet, robur in corpore. præſtat autem animus corpori, quare & fortitudo robori præſtabit. in 3. quoque libro Topicorum idem traditus eſt, & illuſtribus duobus exemplis confirmatus. nec tamen ceſſant illic eruditiſsimus interpres, cuncta magis explanare. ut autem locus*

ſemper

ſemper uerus ſit, addendum cenſet, δυνατῷ τῶν ἄττων ἀμφοτέρων: quibus uerbis declaretur, oportere illa huiuſcemodi eſſe, ut effici ambo, uſuq́; uenire poſſint. hoc autem, ut ipſe copioſe narrat, ſecutus eſt, quæ potiori naturæ adſunt, illi ipſi naturæ ſemper. magis expetēda ſunt quā quæ deteriori: alij uero ac diuerſæ, nō ſemper. fieri enim poteſt, ut illis quibus præſtātior natura ornata eſt, inferior uti non poſſit. quæ dijs, inquit, immortalibus adſunt, ſimpliciter abſoluteq́; ſpectata, magis expetenda ſunt, quàm quæ hominibus: ut æternitas, mundi totius administratio, uacuitas omnis doloris ac perturbatiōis, meliora ſunt ſapientia, bona ualetudine, uirtute, diuitijs, philoſophia, omnibus deniq; quæ hominub. expetēda ſunt. Quod ſi in iudicio ſelectuq́; faciendo melioris, ſpectatur cōmodum utilitasq́; eius qui ſeligit, aliter ſæpe ſe res habet: neq; enim quæ dijs ipſis accommodatiora ſunt, nobis item accommodatiora. multa enim illis expetenda ab hominibus obtineri nequeunt. ſtulti autem eſt optare, quæ conſequi non poteſt: illisq́; quæ ipſi fructum ferrēt repudiatis, ſumere quæ utilitatem nullam important, tota res uberius ab ipſo, elegantiusq́; tractatur.

Καὶ ἃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων, ἢ ἁπλῶς.) Et quod optaret, inquit, uir melior, aut abſolutè, aut ea parte qua melior: ceu iniuriam pati magis, quàm facere. hoc enim æquior uir optaret. In pari autem ſuperiori huic loco explicando Alexander docuit, quod diſcrimen eſſet inter eum & illum quem antea illic Ariſtoteles his uerbis expoſuerat, καὶ ἃ μᾶλλον ἂν ἕλοιτο ὁ φρόνιμος, ἢ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ, & quæ ſequuntur: ne quis, cum ualde ipſi ſimilis ſit, eundem exiſtimaret, optimumq́; magiſtrum negligentiæ damnaret, qui eundem locum bis poſuiſſet. quod autem illic quempiam, qui non multū uideat, fallere potuiſſet, hic multo facilius falleret. ſimilior namq; is quem nunc hic exponit, illi quem paulo ſuprà iiſdē propè uerbis tradiderat, locus eſt. quo uerò inter ſe illos diſcrepare tradat Alexander, et res ipſa declarat, eoſdē non eſſe oſtendemus. In ſuperiore illo inquit, utrum magis expetendum ſit, prudentiori ſpectatur, cum ambo eidem expetenda ſint, illincq́; argumētum ducitur. hic cum aliud meliori, aliud autem deteriori expetendum ſit, utrū meliori expetendum ſit, animaduertitur. quod enim meliori homini, ac naturæ magis expetendum fuerit, id etiam melius eſt, in hoc demum duæ perſonæ intelligūtur, aut res diſpares inter ſe, in illo una tantū perſona cogitatur. Illic prudentis iudicium, hic boni uiri electio ſpectatur. Quod uerò ad exempli, quo hic utitur, intellectum pertinet, huius ſententiæ Socrates auctor fuit, eumq́; ipſam laudantē inducit Plato in ſermone quē appellauit Gorgiā. Cicero Latinis uerbis expreſſit in 11. Philippica, cū Trebonij necem deploraret: Miſerior igitur qui ſuſcipit in ſe ſcelus, quàm is qui alterius facinus ſubire cogitur.

Καὶ τὸ ἥδιον, τοῦ ἧττον ἡδέος.) Id etiam quod iucundius, eſt magis expetendum quàm minus iucundum. uidemus enim, inquit, cuncta uoluptatem ſectari. Quomodo igitur quod maiorem uoluptatem gignit, nō maioris boni ſpeciem habet? Præterea appetunt homines uoluptate affici, ipſius illius rei cauſa: nō ut eius auxilio aliquod cōmodum cōſequātur, ut plurimas alias res optāt, in quibus non acquieſcunt. deſcripta autem eſt, inquit, his informataq́; ſuprà natura boni, ac finis. quod enim cūcta ſectantur, bonum eſt: quod autem ſua ui ad ſe allicit, & non quia ad aliam rem obtinendam ualeat, ultimum ac finis eſt. Lectionis diſcrimen, quod reperi in antiquiſſ. codice, libet adnotare. cum enim ut in excuſis prius illic foret, reſtitutum eſt eadem manu uerbum indefiniti temporis, quod uno tantum interiecto uerbo in reliquis etiā præcedit, ut legatur in eo: καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι, ὀρέγονται ἥδεσθαι. Id autem cū ſententiā non uariet, fortaſſe lepóris aliquid orationi affert. quod non uidentes librarij, ut ſuperuacaneum ac ſine cauſa repetitum, omiſere. Vetus quoq; tralatio eandem ſcripturam ſequitur.

Ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον.) Quum antea quod iucundius eſt, docuiſſet anteponendum eſſe minus iucūdo: nunc unde intelligatur aliquid iucundius eſſe, declarat. diuturnitas igitur temporis, qua in eo ſtatu quis manet, ac remotio omnium moleſtiarum, abſolutam uoluptatem efficiūt. Id ergo quod magis ægritudine uacuum erit, diutiusq́; perdurarit, magis alio iucundum erit. Alexander autem Aphrodiſienſis inquit, ἡδονῆς ἀκρότητα εἶναι τὸ, πρὸς λύπην ἄμικτον: id eſt, perfectam & ad ſummum perductam eſſe uoluptatem illam, quæ nullam partem ægritudinis adiunctam habet.

Καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ.) Alius locus, ut res ipſa atq; omnes & formis excuſi & manu ſcripti codices declarant. κάλλιον etiam, inquit, anteponendum eſt minus καλῷ. uerùm, quia Græcis καλὸν ſimplex uerbum non eſt (nam & honeſtum, ac propter ſe expetendum, & ſuaue ſignificat) hoc etiam admonet, καλόν, quod formoſum eſt dici, perſpicuum eſt. Ita quoq; honeſtatem dignitatemq́; appellari, docet etiam Cicero in epiſtola ad Atticum, in C. Cæſarem, bellum patriæ nefariè molientem, inuehens: Atq; omnia ſe ait facere dignitatis cauſa, qui ne umbrā quidem τοῦ καλοῦ uidit unquā. Quod autem omnem rem aperit, idem hoc Ariſtoteles in genere demonſtratiuo explicando iiſdem penè uerbis repetit.

Καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις, βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον.) Illa item meliora bona ſunt, quorum ſibi ipſis homines, aut amicis, origo cauſaq́; eſſe malunt. Vt enim ſeruulus quoq; in Andria prouerbio declarari oſtēdit, Omnes ſibi eſſe melius malunt, quàm alteri: amicus uerò alter ipſe eſt, ut ſapientes uiri teſtantur. Contrà autem, quorum minimè iiſdem auctores eſſe uolunt, maiora mala.

Καὶ τὰ πολυχρονιώτερα, τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων.) Et diuturniora, inquit Cicero, bona, breuioribus. Alexāder cum hunc locum declararet, expoſitum quoq; in 3. libro Topicorum ab Ariſtotele, inquit: Hoc nobis loco utentibus, licebit magis expetendam diuitijs eſſe bonam exiſtimationem oſtendere. Cum enim ambo expetenda

ſint, bona exiſtimatio poſt mortem permanet: nullus tamen, cum amplius non eſt, diues eſt. Nonnulla etiam addit, quæ docent unde fiat, ut res aliquãdo aliter ſe habere uideatur, cum tamen, ſi æquales illæ inter ſe ſint, hæc argumentandi ratio firma ſit.

Καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων.) Et ſtabiliora firmioraq́; bona, maiora ſunt minus ſtabilioribus, & quæ amitti dilabiq́; facilè conſueuerunt. Cicero uim huius loci expreſſit, cum inquit in Topicis ſuis: Et ſtabilia incertis. Cum uero ſuperioris loci cauſam ſtatim non attuliſſet, nunc ambobus iam explicatis, & huius, & illius ſimul rationem reddit.

Ὑπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις, τῶν μὲν ἐπὶ χρόνον.) Cur diuturniora nunc anteponantur, nũc uerò firmiora, atq; id non ſine cauſa ab hominibus fiat, docet, exponẽs quid boni ſit in ambobus. præſtat enim uſus diuturniorum, tempore. diu enim longoq́; temporum interuallo permanent. firmiorũ autem, quod nobis ſemper, uoluntatibusq́; noſtris, præſto ſunt: nũquam enim ſe patitur deſiderari, quod ſtabile ac firmum eſt. Exempla, quibus Alexãder hũc locũ illuſtrauit, hæc ſunt. À ſtabiliori enim, inquit, argumentantes, ſcientiam ſana rectaq́; opinione magis expetendam oſtendemus, cũ ambæ res expetendæ ſint: uirtutem, bona fortuna: quod arte fit, eo quod caſu factũ eſt: quod conſilio geſtum, eo quod temerè fortuitoq; rectè factum erit. Alia etiam adiungit, ad totam rem explicandam ualde accommodata.

Καὶ εἰ αὖ ἐκ τῶν συστοίχων.) Appellat hic σύστοιχα, quemadmodum etiam in Topicis, quæ Cicero coniugata. σύστοιχα autem, quod directo ordine diſponantur, atq; eandem ſeriem rerum in deſcriptione ſeruẽt. Quintilianum miror hanc argumentationem contempſiſſe, et omnem ipſius uim inanẽ eſſe iudicaſſe. hæc enim ipſius uerba ſunt, è libro 8. His illud adijcere ridiculũ putarẽ, niſi eo Cicero uteretur, quod coniugatum uocant: ut eos qui rem iuſtam faciant, iuſtè facere. quod certè nõ eget probatione. Quaſi non Ariſtoteles ipſa prius uſus ſit, et non in forenſibus tantum cauſis ac deliberationibus, ſed in grauioribus etiam, accuratioribusq́; diſputationibus multum poſſe iudicarit. Quod uerò, ut nouum hoc argumentandi genus, ſuperuacaneumq; reijcit, tantum abeſt ut uulgare ſit, ut non ſemper ratione concludi eo poſſit. non enim, ſi iuſtum bonum, & iuſtè: iuſtè namq; quædã perpeti, malum. Non diſtinguit autem Cicero coniugata ab aduerbijs, quæ philoſophus πτώσεις, quaſi caſus appellat. inquit enim: Coniugata dicuntur, quæ ſunt ex uerbis generis eiuſdem. Eiuſdem autem generis uerba ſunt, quæ orta ab uno, uariè commutantur: ut ſapiens, ſapienter, ſapientia, & quæ ſequuntur. Et ſanè inter coniugata caſus etiam hi rectè ponuntur: Ariſtoteles namq; in Topicis inquit, Σύστοιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν συστοιχίαν ἅπαντα, οἷον δικαιοσύνη, δίκαιος, δίκαιον, δικαίως. peculiari tamen, ac proprio nomine aduerbia πτώσεις ab eo appellantur: ut ipſe hic & planius in Topicis teſtatur: πτώσεις δὲ, οἷον δικαίως καὶ ἀνδρείως, καὶ ὑγιεινῶς, ἢ δυνατικῶς, καὶ ὅσα τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται. Cum autem diuerſæ nominis huius notiones apud ueteres forent, Simplicius in commentarijs in Categorias, cum quæ deſiderentur, ut aliqua παρώνυμα rectè dici poſſint oſtenderet, requiriq; etiam doceret, ut diſſimilis terminatio nominum eorum eſſet terminationi uocum unde deriuantur, accuratè omnes explicuit, inquiens: Quam ipſam ἀνόμοιον κατάληξιν, Ariſtoteles uocat πτῶσιν. πτώσεις namq; nominum appellabant antiqui, non tantum quinq; hos, qui nũc à Grãmaticis uocantur caſus, uerum etiam inclinationes has, qualeſcunque formationes habuerint. Vnde etiam, quæ nunc μεσότητες uocãtur, illi πτώσεις tunc appellabãt: quemadmodum ab ἀνδρεῖος, ἀνδρείως, & à καλὸς, caſum item καλῶς. uocari autẽ ab inferioris quoq; ætatis grammaticis aduerbia μεσότητας, & ἐπιρρήματα μεσότητος, planum eſt. Addit autem caſus hos omnes ſolitos appellari, quia imitarentur ueros rerum ſolidarum lapſus, qui propriè ita uocantur, cum hi μεταφορικῶς caſus dicantur: cadunt enim hi quoque, cum uariantur à primis nominibus in terminatione ipſa.

Οἷον εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον.) Ceu, inquit, ſi fortiter ſe gerere honeſtius eſt ac magis expetendum, quàm temperanter, & fortitudo temperãtia magis expetenda erit, & fortem eſſe quàm temperãtem. hæc enim argumentatio à caſibus coniugatisq; eſt. Duo autem hic uariaui. copulam enim ſuperuacaneam eieci: & ubi δὲ excuſi habebant, emendaui εἰ, idq; omnibus ſcriptis codicibus aſſentientibus feci.

Καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται, τοῦ μὴ ὃ πάντες.) Quod cuncti præterea expetũt, quàm quod nõ cuncti, quodq́; plures, quàm quod pauciores, magis expetendum eſt. Id autem ex definitione deſcriptioneue boni intelligitur. cum enim traditum ſit id bonum eſſe quod omnes appetunt, apertum eſt id maius bonum eſſe, quod magis omnes appetunt. arbitror enim cum inquit, ὃ μᾶλλον, intelligi eum uoluiſſe πάντες: & ſuperiorum duorum uerborum, quæ extrema poſita ſunt in deſcriptione boni, prius repeti debere. neque enim uehementius acriusq; nunc deſiderium ſpectatur, ſed maior amatorum copia. propriores uero ſunt omnibus plures, quàm pauciores.

Καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροί, ἢ οἱ κρίνοντες.) Locus accuratè animaduertendus: utilis enim multum elegansq; eſt. nonnullas autem ſcripturæ peruerſiones habebat, quas ope meliorum librorum reſtituiſſe me arbitror. primæ autem huius partis primùm ſententiam uideamus. Illud præterea quod, qui controuerſantur, aut qui hoſtes ſunt, aut qui ſtatuunt de ea re, aut quos rectè ſtatuere poſſe iudicant, qui ei muneri præpoſiti ſunt, maius bonum eſſe cenſuerint, maius bonum exiſtimandum eſt. Qui controuerſantur inter ſe, ambiguntq; de aliqua re, malè plerunque animati, atque infenſi eſſe conſueuerunt. nam de hoſtibus nemini dubium eſſe poteſt. Horum igitur cõcors de aliqua

re iudicium

re iudicium, perinde ut omnium habendum eſt: alia de cauſa ſententia eorum, qui de quopiam diſceptant, probari debet. cum enim id ipſorum iuris ſit, poſſunt de illo ſtatuere, ut ipſis commodum eſt, nec ſententiæ ipſorum quiſquam refragari auderet: & ut illorum iudicijs ſtare debemus, ita eorum quoq;, quorum ut prudentiũ intelligentiumq;, exiſtimationi rem hi permiſerint, deq; ipſa ſententiam ferre uoluerint. Hæc infrà breui ab Ariſtotele exponuntur.

Τὸ μὲν δ᾽, ὡς ἂν οἱ πάντες φαῖεν ἐστί.) Duas hinc maculas abſterſi, quæ hunc locum ualde inquinabant, adiutus ab antiquiſsimo libro. excuſi enim antea, ὡς οἱ πάντες habebant. & paulo pòſt, ὡς οἱ κύριοι. Illum etiã ſequitur uetus tralatio. in poſteriore autẽ hac parte à me uariata, intelligi ἀπὸ κοινοῦ (niſi fallor) debet ὡς οἱ. Sentẽtia omniũ horum uerborũ, quibus cauſæ ſuperiorũ locorum afferuntur, hæc eſt: Quod aduerſarij hoſteſq; melius iudicarint, perinde haberi debet ac ſi omnes iudicarint: ſi quid enim reprehendi poſſet, ij potiſsimũ reprehenderent. Quod aũt, qui ſtatuere de ea re ſoliti ſint, aut quos ij elegerint, iudicarint, eſt, ac ſi qui in ſua manu rem habent, & qui ualde intelligentes eius ſunt, iudicarint. Referri autem (ut opinor) debet κύριοι ad ſuperius uerbũ κρίνοντες. qui enim iudicãt ſtatuuntq; de aliquibus rebus, tanquã domini earum ſunt, & in ſua poteſtate quid de illis fiat, habẽt. Quod uerò ſequitur, οἱ εἰδότες, ad illa, ἢ ὡς οὗτοι κρίνουσι. uériſimile enim eſt, ab illis, quorum iuris eſt de aliqua re ſtatuere, ſi ipſi aut nolint, aut non poſsint illi incumbere, electum iri peritos & intelligentes.

Καὶ ὅτι μὲν οἱ πάντες μετέχουσι, μεῖζον. ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν.) Rem admirabilem, & quæ primo rudiores perturbaret, exponit: nunc enim, inquit, maius bonum eſt, cuius omnes participes ſunt, obtinere: nunc, cuius nulli, aut pauci. Quomodo tam diuerſæ res honorem habeant, ipſe diligenter oſtendit: rationemq; prioris partis afferens, eam à contrario ducit. labem enim ac turpitudinem importat, participem nõ poſſe fieri peruulgatarum rerum: uitatur autem ignominia, ſi eas conſequaris, quæ ſi rebus careas, nullis, aut paucis conceſsis, nulla ſanè eſt.

Ὅτι δὲ οὐ μηδείς, ἢ οὐκ ὀλίγοι. σπανιώτερον γάρ.) In eum autem locum uenire, in quem nullus, ſiue pauci aſcenderunt, quia admodum rarum eſt, ideo maius bonum exiſtimatur: ſuprà enim declaratum eſt, rarius infrequentiusq; bonum ſuperare uulgare & uſitatum. In priore loco luſit egregiè Cicero, ſiue potius P. Clodium acerbiſsimè uulnerauit, quod non potuerit omnibus ſuis opibus impetrare, ut unus è uiginti uiris, agro Campano diuidendo creatis, efficeretur: Hercule (uerum ut loquamur) ſubcontumelioſè tractatur noſter Publius, qui, cum in domo Cæſaris quondam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem eſſe potuerit.

Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα, καλλίω γάρ.) Laudabiliora quoque, ſcilicet, magis expetenda ſunt. cuius rei cauſam breuiter reddidit. honeſtiora enim, inquit, ſunt: dignitas autem præcipuè laudem meretur & obtinet. quæ autem honeſtiora ſunt, quin magis expetenda, dubitari non poteſt.

Καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως. ἡ γὰρ τιμὴ ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι.) Illa præterea bona maiora ſunt, quib. maiores honores tribuuntur: eſt enim honor quaſi preciũ, atq; æſtimatio quædam eorum. tantus autem honor plerũq; rebus adiungitur, quanta uis illarum atq; æſtimatio eſt.

Καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους.) Quidã ζημίαι perperàm iacturæ reddiderũt. ζημία nãq; pœna dicitur, quæ legibus cõſtituitur. hoc aũt tã planũ eſt, ut cõfirmatione nõ egeat. uerũ tamẽ ipſe in 2. lib. de Rep. de Pittaco loquẽs, inquit: Νόμος δὲ ἴδιος αὐτοῦ, τὸ τοὺς μεθύοντας ἂν τύπτωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. itaque hunc locum ſic interpretor: Quibus maiores pœnæ conſtitutæ ſunt, illa maiora flagitia: loci enim traduntur maioris, ſiue illud bonum, ſiue malum ſit. Cum autem ſupra de honoribus præmijſq; egiſſet, opportunè ſtatim de pœnis egit. nam Solon etiam, ut tradit Cic. dixit remp. contineri præmio & pœna. Et ut ratio huius partis, conſiliumq; auctoris melius intelligatur, quãuis locis qui nunc traduntur de maiori bono & de maiori malo communi præcepto agat, quo cõtraria ratione omnes hi accipiuntur, interdum tamen & loci quoq; nonnulli, unde maiora ſimpliciter, uel maiora etiã mala probẽtur, ijs permiſcentur: quod ſanè perrarò fit, & ſolũ cũ occaſio præbita eſt loci alicuius cũ aliquo de maiori bono cõiungendi, ut hic ipſe eſt: cum eo enim, qui ab honoribus publicè lege conſtitutis, & à pœnis ſimiliter contraria ratione parem coniunctè locum contexuit.

Καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων, &c.) Illa quoq; maiora ſunt (hoc enim intelligi debet) quæ ſuperãt ea quæ omnes magna eſſe conſentiunt, aut etiam ſine hac uniuerſorum aſſenſione ſpeciem magnorum præbent. Locus apertus: quomodo enim quod præſtat illis quæ uulgò magna exiſtimantur, maius haberi non debet?

Καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται.) Hũc locũ expreſsit Quintilianus libro 8. de Ornatu, cũ inquit: Sic urbium captarum creſcit indignatio. ſine dubio enim, qui dicit expugnatam eſſe ciuitatẽ, cõplectitur omnia quæcunq; talis forma recipit, & quæ ſequuntur: eædem enim res diſſectæ in partes, maiores uidentur, quàm ſi totæ aut ſpectarentur, aut audirentur.

Πλεόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται.) His uerbis cauſam affert, cur ita uideatur, inquiẽs: Apparet enim tũc, et quaſi ponitur ante oculos, exuperantia, plurium ſcilicet malorum. Ita aũt nũc uulgò excuſi, & nõnulli ſcripti habẽt, cũ tamẽ in antiquiſſ. libro aliter legatur: ſic enim primò illic ſcriptum fuit, πλεόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται. emendatum tamen eadem manu, qua liber exaratus, ὑπερέχειν φαίνεται, quam ſcripturam manifeſtò uetus tralatio ſequitur, ut cum tam priſca ſit, non omnino negligenda uideatur.

Ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι πεῖσαι λέγουσαν τὸν

Μελέαγρον ἀνέστησεν.) Notū carmen è 9. libro Iliadis ſcriptum, quodq; plures uirtutes in ſe habet, à grauiſſimisq; auctorib. ualde illuſtratū eſt. Plutarchus in Homero, cū exemplū figuræ illius quam διατύπωσιν uocant, adferret, hinc ſumpſit: & Hermogenes, ubi duob. uerſiculis oſtendit Homerū direptionē oppidi expreſſiſſe, illos q hūc ſequūtur, adducit. Initiū uero prioris uerſus aliud eſt in Homeri excuſis libris, Κήδε' ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει τῶν ἄστυ ἁλώῃ. nā plures etiā antiqtus uarietatis in Homeri poeſi erāt. in omnib. aūt ſcriptis exēplarib. horū rhetorices librorū, poſterior etiā ualde diuerſus eſt, Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. quorum auctoritatem ſecutus & ipſe, ita ſcripſi: non debui enim lectionē eā damnare, quam ſummi iudicij uir, & mirificus huius poetæ amator, probaſſet. Sentētia uerò hæc eſt: Affirmat Homerus, in magno periculo patriæ, cum alia nulla ratione Meleager cōmotus ira impelli potuiſſet ut arma caperet, ac ſalutem ſuorū defenderet, auxilio huius loci uxorem ipſi perſuaſiſſe, ut excitaretur, iacens propter mœrorē, nec deeſſet tempori illi cum hoſtes imminerent iam fortunis, ac uitæ ciuiū, exponentē ipſi quāta mala pararētur illis, quorū oppidū caperetur. populus nanq; omnis (inquit) interit, filios è ſinu matrum alij diſtrahunt, & quæ copioſius apud poetam ipſum leguntur. Antiquiſſ. præterea liber λέγουσιν non habet, ut fortaſſe ab aliquo id uerbum additū ſit, qui rē explanare uoluerit: à uetere tamen illud tralatione expreſſum eſt. tertius quoq; uerſus in nullo ſcripto codice integer legitur, quem abſolutum antea excuſi habebāt.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ ἐπίχαρμος.) Vt partiri diuidereq;, ita etiam componere ac ſuperadſtruere, & tanquam coaceruare, rē auget, & ut maior uideatur facit. quam rationem Epicharmū Siculum tenere in amplificandis reb. ſolitum narrat. Cū fabulæ ipſius, ſcriptaq; omnia perierint, hoc ſeruatum ab eo, exempla inde ſumendo, oſtendere nō poſſum. Quod tamen nunc ab Ariſtot. de eo traditur, idē etiā in 1. lib. de Ortu animantiū ab ipſo exponitur. unde facilius ratio huius rei intelligi poteſt. inquit igitur, Ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα, ὡς ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς, ἡ λοιδορία, ἐκ δὲ ταύτης, ἡ μάχη. ταῦτα δὲ πάντα ἔκ τινος ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεώς ἐστιν. auctor quoq; Rhetorices ad Alexandrū diligenter hāc cōpoſitionem exaggerationemue expoſuit, cum de modis amplificandarum rerū & ipſe diſputaret, & iiſdē penè uerbis uſus eſt, exemplumq; ad id demonſtrandū aptum confinxit, χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν, καὶ ἐποικοδομοῦντα τὸ ἕτερον, ὡς ἔδει τὸ ἕτερον αὔξειν τρόπον τοιόνδε. Exēplū latinis uerbis exponā: Qui amicos caros habet, hūc uerisimile eſt parentes colere: qui parentes colit, hic patriam beneficijs afficere uolet.

Διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει.) Vnde hoc gignatur, accuratè exponit. ac quod facit ut diuiſio uim explicādi habeat, idem etiam præſtare dicit, ut concretio, contraria illi res idem efficiat. Non una tamen hæc cauſa facit, ut res coaceruatæ maiores uideantur. eſt enim alia quoq;, quam infrà tradet, hac prius explicata: Quæ enim, inquit, res multū ualet, ut diſcretum aliquid, in parteſq; diſſectū maius uideatur, eadem etiam adiuuat, ut concretum aliquid antea in exiguas partes diuiſum, maius appareat. ut ipſe enim accuratè exponit, conſtitutio partium, concretioq; præ ſe fert non paruam exuperantiam, ac non minorem quàm in partes plurimas diſſectio.

Καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων, καὶ αἴτιον.) Et quia, inquit, (hæc enim altera illa cauſa eſt) principium apparet magnorum quorundam, ac cauſa. quod enim ex multis partibus conſtitutum compactumq; eſt, habere in ſe uidetur initium, cauſamq; magnarum rerum.

Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον, μεῖζον, καὶ οἱ καιροί, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι.) Ex rebus antea explicatis nouas rationes cōfirmandi aliquid elicit: illis autem conceſſis, hæc negari non poſſunt, ſed certa firmaq; haberi debent. quia, inquit, planum iam factum eſt, quod magis arduum rarumq; eſt, maius eſſe. res etiam hæ, quas enumerat, id eſt opportunitates quædam temporum, & ætates, & loca, & tempora, & uires, multum augent: illuc enim referuntur. exiguū enim commodum in aliquem opportuno tempore collatum, magnum beneficium eſt: durum nanq; ac difficile fuit, tunc id præſtare: & ſi quod à puero geſtum eſt pulchrum forteq;, maius eſt. rarum enim id in ea ætate, nec expectari meritò inde eximium aliquod factum poteſt. Eadem ratio reliquorum eſt.

Εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους. καὶ εἰ οὕτως ἢ ἐν τόπῳ, ἢ τόδ' ἕξει μέγεθος, &c.) Modum nunc oſtendit, quomodo ex rebus nunc indicatis argumenta duci poſſint, omniſq; demum hæc ratio tractari debeat. ſi enim aliquid, inquit, ſupra uires geſſerit, aut ſupra ætatem, aut ſupra pares ipſi, nec non, ſi hoc modo, aut loco, aut tempore, quæ ſua ui ſpectatæ, & non ita conſideratæ, puſillæ res minutæq; uiderentur, grandes nunc magnæq; eſſe intelligentur, ſiue honeſtæ, ſiue bonæ atq; utiles, ſiue iuſtæ fuerint. Animaduertendum enim ipſum nunc trium dicendi generum fines complecti. bona enim quæ conducunt, manifeſtò appellauit. addit autem, Vt horum, ita etiam contrariorum: illas enim quoq; res, quæ aut turpes aut detrimentoſæ, aut iniquæ fuerint, ſi has conditiones habuerint, & ipſas maiores uiſum iri affirmans: magnitudinem enim ijs quoque eædem illæ adiungent. Quod autem in excuſis antea erat, παρὰ τοὺς ἄλλους, uariaui, ſecutus fidem antiquiſſimi libri, in quo παρὰ τοὺς ὁμοίους legitur. eandem lectionē ſequitur uetus tralatio.

Ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ.) Quo ſenſu factum eſt epigrāma in uictorem illum Olympiorū. Animaduertendus aūt modus loquendi, quod dandi caſu ὀλυμπιονίκῃ, non εἰς ὀλυμπιονίκην inquit, ut paſſim Græci & Latini ſcriptores loquuntur. Cicero pro Archia: Quod epigrāma in eū feciſſet, niſi fortè ſignificare uoluit illum ſe ipſum eo carmine ornaſſe, factumq;

ſe,factumq́; ab eo id epigramma fuiſſe. Repetuntur hæc exēpla de Olympionica & Iphicrate infrà, ubi demonſtrationis genus explicat. Qui ornare uictorem Olympiorum uoluit (uiciſſe autem Olympia erat apud Græcos, ut inquit Cicero, propè maius, ac glorioſius, quàm Romæ triumphare) in carmine quo laudes ipſius celebrauit, docuit illum humili loco natum, & in ſordido miniſterio diu occupatum fuiſſe. exiſtimauit enim hanc rem illi honori fore, quod ſupra fortunam ac conditionē ſuam in eum dignitatis gradum peruenißet. Huic etiam rei demonſtrandæ Ventidij mulionis exemplum accommodatum eſt, de quo elegans poeta: Nam qui mulos fricabat, modo factus eſt conſul. Ipſe enim quoq; humili loco natus erat, & res magnas geſſit, ſupraq́; conditionē ſuam non eodē tamen conſilio Græcus & Latinus poeta originis duorū horum clarorum uirorum mentionem fecerūt: alter enim eū ornare, alter dedecorare uoluit.

Πρόσθε ἢ ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν.) Epigramma integrū ab Ariſtotele poſitū nō eſt. alternis autem uerſibus longiuſculis illud fuiſſe, ex duobus his primis intelligitur: Olympionica ipſe, in quē factū erat, loquitur, qui oſtendit ſe olim uili & moleſto munere ſolitū ſibi uictū quærere, cū dorſo geſtaret fiſcinā aſperā piſciū plenā ex urbe Argo in Arcadiæ oppidū Tegeam. Arcadiæ enim fuiſſe Tegeā, planum eſt. unde Pan peculiare paſtorum numen, Tegeæus, quod Arcadiæ fines incoleret, à Virgilio uocatur. ἄσιλλα fiſcinæ corbisq́; genus, ad huiuſcemodi res cōportandas aptū. In antiquiſſ. aūs libro adnotatū eſt eadē manu, aliter priorē uerſum in quibuſdā exēplaribus legi, uerborum ordine uariato, unoq́; ex illis relicto, πρόσθεν ἢ τραχεῖαν ἔχων ὤμοισιν ἄσιλλαν. noua autē, tertius hic additus: νῦν δὲ ἱερᾶς φέρειν μέγα πᾶσιν ὀλυμπιονίκαις: quem fictum ab aliquo puto.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε.) Iphicrates ſ etiam ignobili genere ortus, fuit enim ſutoris filius, ob fortitudinem ac rei militaris ſcientiam honores ampliſſ. conſequutus eſt, & copias Athenienſium duxit. qui etiam nedum ſtirpis ſuæ humilitatem tegeret, libenter id prædicare conſuerat, exiſtimans ſe quod ſupra uires ac fortunas ſuas feciſſet, maiore honore dignū. Ariſtoteles infra Iphicratem admirantem res à ſe geſtas, in hanc uocem narrat erupiſſe, ἐξ οἵων εἰς οἷα. Qua autem de cauſa, cum antea ignotus foret, primùm celebrari cœperit, docet Plutarchus in Apophthegmaſin, ac nō nullas etiam ipſius uoces refert.

Καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου.) Cicero ſic hunc locum expreſſit, Vt innata atq; inſita aſſumptis & aduenticijs. unde antiquus ſcriptor cum mulieris formam laudaret, inquit ipſam habere αὐτοφυέστερον καὶ μὴ ἐπίπλαστον κάλλος. Difficilius autem id eſſe inquit, rationē huius rei reddens, non naturæ ipſius uim ſpectās, ſed cogitans quàm paucis tribuantur hæc à natura bona, ac multo plures qui eorū compotes ſunt, ſtudio & induſtria ſua illa ſibi poſtea comparare, ut de corporis pulchritudine. non enim facile eſt obtinere naturalem pulchritudinē: arte autē, ac diligentia ſpeciem corporis adiuuare, nullum negotium eſt. multæ enim, quæ formoſæ uidentur, hac ratione formam acquiſiuere.

Ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν.) Vnde, inquit, & illud ab Homero dictum eſt. eum enim intellexit, poetam appellans. Verba autem Phemij poetæ in antepenultimo lib. Odyſſeæ ſunt, qui procos Penelopes arte ingenioq́; ſuo oblectare, & ad epulas canere conſuerat. cum autem in nece illa procorum domi Vlyßis deprehenſus eſſet, uideretq́; ſibi malā peſtem paratam, orare cœpit Vlyſſem ut ſibi parceret, exponens cuncta, quib. animum illius, iuſta ira percitum, leniret, ad miſericordiamq́; deduceret: in quib. docuit, ſe à nullo magiſtro diſciplinam accepiſſe, ſed ingenij ſui ui talem factum. Pindarus quoque in poſteriore ode Olympiorum, in cœlum tulit eos, qui natura duce plurima percepiſſent: qui uerò laboribus ac uigilijs docti facti eſſent, contempſit.

Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος.) Magnæ præterea alicuius rei maxima pars maior meliorq́; eſt ea, quæ aut puſillæ rei maxima pars eſt, aut magnæ parua. Vt autē rem confirmet, adducit illuſtrem ſententiā Periclis, maximi oratoris, atq; optimi ciuis, quam pronunciauit cum laudaret eos qui pro patria ceciderant. dixit enim, iuuentutem raptam bello, ablatam eſſe è ciuitate, ut ſi quis uer ex anno auferret. ciuitas autē maxima res, cum ex multis partib. conſtet, iuuentus maxima & elegantiſſima illarum omnium habenda eſt. quod ſimili hoc ſignificare uoluit, & quantum damnū factum eſſet oſtendere, ſummi ingenij orator. uer enim quoq; ipſum maximæ rei, anni ſcilicet, maxima & pulcherrima pars eſt. Eandē in 3. horum librorum Ariſtoteles repetit, quo loco de metaphorarū generib. agit: inde quoq; uerbū tranſtulit multæ artis, nec minoris elegantiæ ſermonis poeta, cum cecinit: Hinc lætas pueris urbes florere uidemus. Intelligi autem debet, ut plenus ſermo ſit, in exemplo Periclis, quod adfert, ἔαρ, aut quod idem ualeat.

Καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα.) Auget manifeſtò beneficiorum uim tempus, anguſtiæq́; eorum qui beneficium accipiunt. quod etiā Demoſthenes in Leptinē ſignificauit. Cūcti enim (inquit) qui quouis tempore uobis utiles fuerunt, digni ſunt, quos cōmodis aliquib. compenſetis: potiſſimum autem illi, qui in uos beneficia cōtulerunt παρὰ τὰς χρείας. eodē enim uerbo, quo hic Ariſtoteles, uſus eſt: ideſt, cum reb. illis egebatis, cum magnos inde fructus uſusq́; capere poteratis. Cuncta igitur, quæ nobis utilia ſunt in grauiori tēpore cōſtitutis, ac maiorib. anguſtijs preßis, præponēda ſunt illis, quæ bono nobis atq; uſui ſunt, minori in re laborātib. ut quæ, inquit, ſenectute affectis morboq́; oppreßis accommodata ſunt. non facilè enim grauiora ulla his tēpora afferētur.

Καὶ ἁπλῶς, τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους.) Hic locus iiſdem uerbis ab ipſo in 3. Topicorum expoſitus eſt. Niſi igitur ab eruditiſſ. interprete explicatus eſſet, obſcurior breuitate ſua uideri potuißet. nihil tamen patitur

Alexan-

Alexander, quod ad declarationem eius faciat, deſiderari. Locus enim, inquit, utilis eſt, cũ duo, quæ aliquẽ finẽ adiuuant, inter ſe comparãtur. Si enim duo ſint quæ ad eundem finem referãtur, quod propius fini eſt, eo quod remotius, magis expetendum, magisq; bonum eſt. Multis autem exemplis id confirmat, quorum partim exprimam. Sic, inquit, actus ex uirtute magis expetendus habitu ipſo: propinquior enim uitæ beatæ, qui eſt finis amborum: nec non ars equeſtris melior illa, quæ frena fabricatur, cum ambæ rem militarem adiuuent: propinquior enim illi equeſtris. præterea fabri lignarij artificiũ, illo quod cædit materiã (quãuis ambo utilia ſint ad claſſem ædificandã) & quæ corpora exercet, medicina, cum ambæ ad bonum corporis habitum faciant.

Καὶ τὸ αὐτῷ, ἢ ἁπλῶς.) Locus hic perturbatior eſt, in ſcriptis quoq; codicibus. neq; enim omnes eodem modo habẽt. Secutus autem ſum, quam ueriorem lectionem putaui: illam uerò inferior quoq; locus confirmare uidetur, qui tanquam membrum huius eſt. hic igitur ſenſus huius ipſius erit, ſi ita legatur: Quæ ipſi alicui bono ſint, præponenda ab eo illis quæ ſimpliciter abſoluteq; bona ſunt, ſi commodum ei nullum importarent. Cum autem in antiquiſsimo libro legatur, καὶ τὸ αὐτῷ καὶ ἁπλῶς: ac ſupra copulam καὶ in medio poſitam, quæ diiungit particula, eiecta illa poſita ſit, quam ſcripturam probaui, quamq; in alio ſcripto ſatis fideli inueni: ſi quis tamen illam retinere uellet, nec quippiam uariare hunc ſenſum, niſi fallor, ex omni hac parte elicere poſſet, ac quod ipſi ſingillatim & ſimpliciter cõducit, anteponendum illi, quod aut ipſi, non tamen ſimpliciter: aut ſi abſolutè, non tamen ipſi fructum fert.

Καὶ τὸ δυνατὸν, τοῦ ἀδυνάτου.) In hoc loco non uis tantum illorum quæ in comparationem ueniũt, perpenditur, ſed perſona etiam eorum qui optant. nam ſi eorum, quæ inter ſe conferuntur, alterum fieri non poſſit, alterum uerò poſſit, ſumendum eſt quod obtineri à nobis poteſt, altero quod ſuſcipere nõ poſſumus, poſthabito ac relicto, quamuis illud ſua ui melius præſtãtiusq; ſit. Hæc ab Alexandro accepta ſunt, qui adiunctis etiam accommodatis elegantibusq; exemplis locum explanat. Quia (inquit) in hominem cadit longinquitas uitæ, immortalitas non cadit, homini magis expetenda longinquitas uitæ, quàm immortalitas. eodem pacto confirmari poteſt, affectionum animi mediocritatem magis homini expetendam, earundẽ uacuitate, quamuis ſua ui illa abſoluteq; præſtantiora ſint,

Καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου.) Ita ſcriptum offendi in fidelioribus ſcriptis libris, & in Aldino exemplari. & hanc ueram eſſe huius loci lectionem puto. in excuſis poſtea nonnullis, inculcata particula diiungendi, legitur mendoſe, τέλη γὰρ μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς τὸ τέλος. Quæ in ipſo fine uitæ manent, meliora ijs quæ longo inde interuallo remota ſunt, quamuis eòdem & ipſa referantur. Finẽ autem uitæ intelligit beatitudinem: eò nãq; dirigi noſtræ cogitationes debent, cunctaq; quæ in uita gerimus, illuc ſpectant. Cum in 3. libro Topicorum eodem pacto locutus eſſet, dixiſſetq;, quod ad uitæ finem facit, magis expetendum eſſe, quàm quod ad alium finẽ, optimus interpres ſignificari dixit illis uerbis uitam beatam, quod ſanè teſtatur etiam auctor ipſe. exemplis nãq; aperire rem uolens, ait: Vt quod ad uitam beatam pertinet, magis optandum, quàm quod ad prudentiam. Hic uerò rationem huius rei hanc affert, quod, quæ in ipſo fine ſunt, iam iamq; illuc peruenerunt, naturam magis ſapiũt finis. quod autem magis finem aliquem reddit, maius bonum eſt, quàm quæ eundem minus. Hoc igitur, quod ſupremo & optimo fini hæret, cũcta bonitate uincit, quæ non tantopere ipſi appropinquant. Quæ uerò in fine uitæ beatitudineq; includuntur, ſunt uirtutes, factaq; inde proficiſcentia: quæ uerè dicuntur in ipſa poſita eſſe, quia eam conſtituunt maxima ex parte. Lapſi igitur ſunt, qui exiſtimarunt τέλος hic ualere extremum.

Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν, τῶν πρὸς δόξαν.) Ea etiã quæ rei ueritatem ſpectantes ſumimus, anteponẽda ſunt ijs quæ ad opinionem. ſic autem uerba conuerti, non minus eleganter quàm fideliter poſſe puto. Cicero certè ſic pluribus locis locutus eſt: quamuis non defuerint qui ſine cauſa eiectis ex epiſtola quadam ipſius Latinis uocibus, Græcas illic poſuerint. M. Varro etiam hoc ſermone uſus in 5 libro de Lingua Latina: Quò ſi non perueniam, ſcientiam ad opinionem aucupabor. Ne quem autem hic modus loquendi falleret, declarauit quid ipſe appellaret πρὸς δόξαν. deſcriptio enim, inquit, eius eſt, cui gerendo nemo unquam ſe dediſſet, ſi ſtudium operaq; ipſius fallere homines ac ignorari debuiſſet. Idem etiam in Topicis fecit accuratè: uim enim huius ſermonis illic quoq; expoſuit, diuerſis ſanè uerbis, idem tamen ualentibus, ἔστι δὲ τὸ πρὸς δόξαν, ὃ μηδενὸς συνειδότος, μὴ ἂν σπουδάσαι ὑπάρχειν. Ea ad opinionẽ ſunt, quæ nemo ſibi parare curaret, ſi illa clã omnib. futura exiſtimaret. Exẽplo uerò illic rẽ illuſtrare uolẽs, potiora ſcilicet eſſe quæ nõ ad iudicia hominũ captãda, ſed quia uerè talia ſint, ſumũtur, ait: ut corporis ualetudo pulchritudine. optamus enim ualere propter ſe, quãuis id & omnes latêre debeat. ſpeciẽ uerò corporis, ob laudẽ, quæ inde aucupamur: eſſet enim excellens forma corporis fruſtra, ſi ab alijs ignoraretur, nec fructũ aliquẽ ferret. Alexãder quoq; alia nõnulla, ut uſum eius loci apiret, excogitauit.

Διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν.) Hinc autem, inquit, nonnullis accipere beneficium, quàm facere, præſtantius uideri poſſet. commodo enim aliquo adiuuari, etiam ſi nemo ſciat, bonum eſt: cum ferè qui beneficium maius aliquod accipiũt, cupiant illud latêre: nec ſe uideri uelint auxilio alterius eguiſſe. Pecunia autem, aut aliqua huiuſcemodi re quempiam ſuſtentare, ſi omnes fallat, nihil in ſe boni habet: ut improbi nonnulli ac uentoſi homines cenſent, & qui benignè faciunt, non uirtutẽ ſequentes, ſed oſtentatione opum, & populari laude ducti. Verè namq; liberales ac benefici homines contrà faciũt. quod etiã innuit, cũ inquit δόξαν. indicat enim id

uerbum,

uerbum, hunc è falſa opinione multitudinis errorē ortū.

Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται.) Et quæcunq;, inquit, uulgò magis homines optant eſſe, quàm uideri: ab occultis enim uoluntatibus docet confirmari etiam aliquarum rerum exuperantiam poſſe. Huius autē rei cauſam hanc affert, quod huiuſcemodi omnia ad ueritatem magis accedant. ſuprà uerò oſtendit, præſtare hæc illis, quæ ad opinionem homines gerunt.

Διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι.) Quare nonnulli hinc argumentum ducentes, inquit, affirmāt iuſtitiam tenuem puſillamq; rem eſſe: præſtare enim uideri iuſtum, quàm eſſe. quod ſi egregij aliquid in ſe iuſtitia contineret, contrà ſe res habuiſſet: ea enim meliora ſunt quæ eſſe, quàm uideri malunt. Pronunciata autem hæc ſunt ex opinione ac iudicio uulgi, quod ex uerbo quoq; φασὶ declaratur: multitudo enim utilitatem ſpectat, quæſtumq; uirtuti præfert. Improbā hanc ſententiam ſuadent duo ſenarij uerſus, qui apud Plutarchum leguntur in cōmentario, quo diſſeritur, quomodo accedere adoleſcentes debeant ad poetas, Τὰ μὲν δικαίας τὴν δίκην ἄγρυπνον. Τὰ δ' ἔργα τοῦ πανδρεῦντος, ἔνδικ' ἐκφλαυρεῖς. Contrà Amphiaraus optimus uir, maximusq; augur, ut Aeſchylus tradit, in fabula ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, eſſe, quàm uideri, bonus malebat. Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει. Thraſymachus uerò ſophiſtes fuit, qui iniuſtitiam ornauit, perſequendamq; eſſe multis fallacibus argumentis docuit, abijciendam autē iuſtitiā.

Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον.) Nec non, inquit, quod plures uſus præbet, magisq; ad multas res accommodatum eſt, quàm quod ad pauciores, ut quod & ad uitam, & ad elegantem bonamq; uitam, & ad uoluptatem conficiendam, & ad gerendas res honeſtas ualet. εὖ ζῆν, & iucundè uiuere hic ſignificare poteſt, & ex uirtute, honeſteq;. nam copioſè etiam abundanterq; ualere, intelligitur quoq; Terentij hoc loco ex Hecyra: Sanè hercle homo uoluptati obſequens fuit, dum uixit. & qui ſic ſunt, haud multum hæredem iuuant: Sibi uerò hanc laudem relinquunt, uixit, dum uixit benè.

Διὸ καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια μέγιστα δοκεῖ εἶναι.) Vnde, inquit, & diuitiæ & firma corporis ualetudo, maxima bona uulgò exiſtimantur: præditæ nanq; ſunt his dotibus, omneſq; hos uſus ſuppeditant. & tuendæ enim uitæ, & ſplendori retinendo, & uoluptatibus comparandis, & uirtutibus exercendis diuitiæ accommodatæ ſunt. Idem etiam de corporis ſanitate uerè dici poteſt. eius nāq; ope & uiuimus, & bene uiuimus, & uoluptates ſentimus, & præclaras multas res dignitatiſq; plenas facimus: quorū penè nihil, morbo impediti obtineremus.

Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς.) Coniuncta copulataq; & hic locus bona plus ualere oſtendit, quàm ſolitaria ac ſimplicia. cum ſuprà autem docuiſſet plura bona paucioribus anteponenda eſſe, idem etiā hoc confirmatur: quod enim expers eſt ægritudinis, ſed etiam uoluptatem ſentit, melius eſt eo quod ab ægritudine ſolum uacuum eſt. Quod Alexander animaduertendū cenſuit, cum uerba hæc è 3. libro Topicorū interpretaretur, καὶ τὰ αὐτὰ μεθ' ἡδονῆς μᾶλλον, ἢ ἄνευ ἡδονῆς, καὶ τὰ αὐτὰ μετὰ ἀλυπίας μᾶλλον, ἢ μετὰ λύπης. Hic etiam admonere alienum non eſt, manifeſtò ex his uerbis intelligi aliud exiſtimare Ariſtotelē eſſe indolentiā, aliud uoluptatē, cōtrà ac nōnulli ſapiētes uiri facerēt, qui dicerēt nulla re ipſas inter ſe diſcrepare. quā ſententiā poſtea Epicurus arripuit, qui affirmauit eū qui dolore omni careret, in ſumma uoluptate cōſtitutum eſſe, atq; ita ſumma, ut illuc adiungi nihil poſſet.

πλείω γὰρ ἑνός.) Cauſam nunc offert, cur maius id bonum ſit quod ægritudine uacet, ac uoluptatē adiunctam habeat: plura enim, inquit, uno ſunt. plura autem ſuprà paucionb. magis expetenda docuit. eſt enim illic & uoluptas bonum, & indolentia. In antiquiſſ. libro tanquam correcta & emendata uox illa eſt ὑπάρχει, & ex ipſa factum ὑπερέχει. quam lectionem ſequitur etiam uetus tralatio. & ſanè hæc uerba apud hunc ſcriptorem negligentia librariorum ſæpe deprauata ſunt, et ob ſimilitudinem inter ſe commutata. In cōmuni lectione illud moleſtum eſt, quod non benè uideo quam uim illic habeat aduerbium ὧδε. neq; enim quicquam noui affert, ut faceret, ſi legeretur ὑπερέχει. eſſet enim confirmatio eius quod dixerat, illud maius bonum eſſe, cū plura ſimul, hoc ſenſu: quare cū plura ſint, ſuperat. Quæ uerò ſequuntur uerba, enumeratio erunt eorum bonorū quæ in eo continerentur, quod præſtare dixerat: eſt tamen (ſi ita etiam legas) in uerbis aſperitas aliqua.

Καὶ δυοῖν, ὃ τῷ αὐτῷ.) Nō ualdè diſſimilib. uerbis eūdē hūc locū in Topic. exponit: appellat aūt illic ipſum ἐκ προσθέσεως, εἰ τῷ αὐτῷ προστιθέμενόν τι τὸ ὅλον αἱρετώτερον ποιεῖ. Verùm, quia erroris aliqd quādoq; in hac adpoſitione naſci poſſet, niſi rectè atq; ordine fieret, narrat accuratè qd cauendū in ea ſit. Diligētiā enim, inquit, adhibere oportet, ne proponamus, in quib. altero eorū quæ adiūcta fuerint, utitur cōmmune coniunctūq; illud, aut aliquo modo opus adiuuat: altero uerò nec utitur, neq; cū eo opus efficere poteſt. Vis igitur & huius, & illius loci hæc eſt. Si adiūgatur eidē rei nūc hoc, nūc aliud, fiatq; ipſa cumulata reb. ijs quæ adponūtur, nunc magis expetenda, nūc minus, illud cuius adpoſitu magis expetēda redditur, & ipſum magis expetendū eſt alijs quæ eidē admota fuerāt. Exēpli gratia: diuitijs adiūgatur nūc uirtus, nūc uerò corporis ſanitas: magis aūt expetendæ diuitiæ coniūctæ cū uirtute, quàm cū ſanitate corporis, quare & uirtus magis expetenda corporis ſanitate. Præterea applicetur uitæ, quam degimus, nunc iuſtè, nunc iucundè. Si iuſtè uiuere magis expetendum, quàm iucundè uiuere, & iuſtè, quàm iucundè magis expetendum, quare & iuſtitia uoluptate. & hæc & alia nonnulla adfert Alexander, his locis explicandis ualdè accommodata: nam exemplis adpoſitis, fallere aliquando hos locos demonſtrat: & quomodo id declinari debeat, oſtendit, quod fecerat etiā breuiter Ariſtoteles: nō ſemper enim, inquit, quibuſdam locus uerus eſſe uidebitur.

non

non enim, quia liberalitas coniuncta cum diuitijs, magis expetenda liberalitate aucta robore, dici iam poteſt diuitias magis expetendas robore: neq; quia uires corporis præſtantes, fortitudine auctæ meliores quàm diuitiæ fortitudine ornatæ, hāc ob cauſam uires corporis meliores diuitijs. Idem enim (quod abſurdum eſt) diuerſis temporibus nunc minus, nunc magis expetēdum foret. Cauſa autem huius rei id, de quo ſupra locutus ſum, ut ipſe accuratè illic exponit.

Καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ ἃ λανθάνει.) Et quæ cum præſentia adſunt, non fallerent, clam'ue ullo modo eſſent, maiora ſcilicet bona ſunt, quàm quæ latêre & non intelligi poſſunt. Rationem aūt eius reddens, inquit: Ad ueritatem nāq; huiuſcemodi omnia magis tendunt, atq; eò feruntur. Suprà uerò declaratum eſt, quæ ueritatē ſpectant, maiora eſſe, quàm quæ ſimulata et adumbrata tantum ſunt. τείνει πρὸς ἀλήθειαν, ut in Topicis dictum eſt, πρὸς εὐδαιμονίαν συντείνει.

Διὸ τὸ πλουτεῖν.) Cum in excuſis antea legeretur, Διὸ καὶ τὸ πλουτεῖν καὶ δοκεῖν φανείη, & quæ ſequuntur: eam quam in omnibus pene ſcriptis codicibus lectionem inueni, ſecutus ſum: quæ uerò inde uerba abſunt, à uetere quoq; tralatione expreſſa non ſunt. puto autem illa adiuncta à quopiam fuiſſe, qui locum emendare, planiorem'ue reddere uellet. Eſt autem hoc tanquam corollarium quoddam, non exemplum, quod locum ipſum confirmet. Vnde (inquit) locupletem eſſe, uideri poſſet maius bonum, quàm exiſtimari, ac ſpeciem tantum diuitis habere.

Καὶ τὸ ἀγαπητόν.) Vim huius loci (niſi fallor) exprimere uoluit Cicero, cum inquit: Deſiderabilia ijs quibus facilè carere poſſumus. nam quæ ſequuntur, quaſi declaratio quædā ſunt ſuperioris uocis, Atq; ijs ſolum, omnibusq; alijs rebus, quæ iuuarent, deſtitutum: ijs uerò ornatum alijs bonis. καὶ τοῖς μὲν μόνον autem excudi uolui, ut in ſcriptis libris inueni: antea enim in excuſis, μόνοις perperam legebatur. id enim quod ſolum bonum habemus, magis carum habeamus neceſſe eſt, quàm illi qui idē cum alijs bonis coniunctum habent: ἀγαπητὸν enim carum ualet, ut puto. idq; ſignificare uoluit Catullus, cum inquit, Si quid carius eſt oculis. quo uno ſe aliquis conſolatur, in quo omnem ſpem ſuorum gaudiorum collocatam habet: quo impetrato ac retento, contentus uiuere poteſt.

Διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία.) Hoc etiam (inquit) hinc cognoſci poteſt, quòd non par pœna legibus cōſtituitur, ſi quis oculum effoderit ei qui alterum tantum habuerit, atq; ei qui neutro antea orbatus fuerit: maius enim detrimentum accepit, qui quem unicum habebat, & in quo omnem ſpem ſuam collocarat, amiſit. Demoſthenes in oratione aduerſus Timocratē, narrat Locros ciuitatem optimis legibus ornatam habuiſſe: eoſdemq; magnis propoſitis pœnis cauiſſe, ne leges nouæ facile ſcribi poſſent, aut ueteres abrogari. Cum uerò fortè Locrenſis ciuis inimico ſuo in iurgio minatus eſſet, ſe oculum illi effoſſurum, illeq; altero antea captus foret, ingentis mali metu perterritus, neq; ſibi ſi id accidiſſet, ullo modo uiuendū ratus, auſus eſt legem ferre, ſi quis excæcaſſet alterum tantum oculum habentem, ambos ipſum amittere, ut pari infortunio & qui læſiſſet, & qui detrimentum accepiſſet, uterentur. Hanc ueterem hiſtoriā clariſſ. orator luculentiſſimis uerbis exponit, quam nos, ut ualdè hic accommodatam, quibus potuimus, retulimus.

Ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται.) Quod in excuſis hic antea legebatur μόνον, eieci. Scripti enim libri quos uidi, non habent. declarationem autem fuiſſe puto antecedentis uerbi in uetere tamen tralatione Singulariter legitur. unde intelligere licet, in ſuo exemplari auctorem ipſius μόνος ſcriptum habuiſſe. explicat autem his uerbis conſilium legiſlatoris, docetq; rectè feciſſe, ſimulq; oſtendit uerum eſſe quod tradiderat, ἀγαπητὸν, maius bonum eſſe: cui enim, inquit, calamitatis hoc contigit, ereptum eſt, quòd maximè carum ipſi meritò erat.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν.) Oſtendit ſe, unde argumenta duci poſſint, cum de aliqua re deliberatur, ſiue ad eam impellere, ſiue inde reuocare aliquis uult, iam tradidiſſe. quia tamen non omnes intelligit à ſe expoſitos locos, ſed qui eminerent, ac maioris ponderis eſſent, χυλόν addidit.

Μέγιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἁπάντων.) Locis demonſtratis, unde promptis argumentis in deliberandi genere fides fieri poſſit, narrat multum ualere ad perſuadendos eos qui deliberant, rectèq; munus conſiliarij implendum, cognita habere genera rerump. & mores atque inſtituta ipſarum, quæq; proſint conducantq; ſtatui illi ciuitatis, apud quem aliquis ſententiam dici, intelligere. Quæ cum tātam utilitatem habeant, relinqui nullo pacto debēt: ea autem nunc, copioſius à ſe in libris de optimo ſtatu ciuitatis diſputata, breuiter exponit.

Πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι.) Oſtendit hic quoq; quod ſemper firmum tenuit, finem eſſe huius generis utilitatem: atq; eam qui fidem facere uelint, intueri debere. parent enim, inquit, omnes ei quod rebus ipſorum conducit, ac ſe perſuaderi patiuntur, cum utile id conſilium ipſis fore demonſtratum eſt. Quare quid proſit aut noceat cuiq; reipublicæ, diligenter eſt ſuaſori ac diſſuaſori uidendum.

Συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν.) In fidelioribus exemplaribus τὴν πολιτείαν inueni, & hanc quoq; lectionem ſequitur uetus tralatio. quare ita emendaui. Conducit autem, inquit, quod tuetur eum ciuitatis ſtatum, quo illa regitur. Niſi fortè hic (ita namq; antea legebatur) πόλιν uocauit ſtatū ciuitatis, ut Latini quoque optimi auctores, qui ciuitatem, formam reip. appellant. In tertio lib. de Legib. Cicero: Sed quoniā regale ciuitatis genus probatū quōdā. In primo quoq;: Omneſq; leges accomodandæ ad illud ciuitatis genus. Plinius libro 7. Regiā ciuitatē Aegyptij, popularē Attici. ſunt enim ſcripti quoq; libri, in qb. ut in excuſis prius legatur.

Ἔστι δὲ κυρία μὲν ὅλων ἡ τῶν κυρίων ἀπόφασις.)

Præterea

Præterea ſcire oportet, à qua parte reip. aliquid decretum firmum ratumq́; ſit: ſtatuuntur enim quandoq; nonnulla à quopiam ordine, quæ non ſatis certa ſunt, & auctoritatis parum habent. ipſe autem nunc breui dicit, enunciatum reſponſumq́; firmum fore, quod ab ordine illo parteq́; ciuitatis, quæ ſummam rei in manu ſua habuerit, profectũ fuerit. neq; enim aduerſari quiſquam audet illi, in cuius poteſtate legibus omnia conſtituta ſunt.

Τὰ δὲ κύρια διήρηται κατὰ τὰς πολιτείας.) In primo libro de Rep. ipſe κύριον ciuitatis appellat τοὺς πολιτευομένους, & qui totam remp. in poteſtate ſua habent, ac de ſummis rebus ex ſententia ſua ſtatuunt: in quarto præterea eorũ librorum, quid κύριον in ciuitatibus, & quæ uis eius ſit, uberius docet. Demoſthenes quoq; eodẽ intellectu idẽ uerbũ uſurpauit. Diuerſa igitur eſſe huiuſcemodi κύρια ait. & unumquodq; reip. genus ſuum ac diſtinctũ ab alijs habere. quot enim numero ſunt ſtatus ciuitatum, tot & ipſa eſſe affirmat.

Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες.) In 8. libro de Moribus ad Nicomachum tres formas eſſe rerumpublicarum tradit, pareſq́; numero inueniri deprauationes, & tanquam interitus earum, quod ipſius eſt de omni hac re iudicium. Hic ſtatui optimorum labem ipſius adiungit, ac quatuor facit. Planum autem eſt, Ariſtotelem cum de rebus aliquibus non ſuis locis diſputat, exquiſitè nõ agere. Quatuor igitur hic tantum rerumpublicarum formas tradit, uulgus ipſum ſecutus, ut crebrò in his libris facit: hunc enim in 4. quoq; πολιτειῶν dicit numerum rerumpublicã uſurpari, quod altera democratiæ ſpecies, quæ cõmuni omnium nomine πολιτεία uocatur, quia perrara eſt, enumerãtes effugiat: cuius rei Platonem quoq; inſimulat. μοναρχίαν uerò apertè in duas partitur.

Ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον.) Senſum huius loci hunc eſſe puto, quod ciuitatẽ regit, ac de omnibus rebus ſtatuit, quidpiam horum ſit neceſſe eſt, ſiue ordo aliquis magiſtratusq́. quod cum ſit, κύριον habet, ac ſummam poteſtatẽ pars eius ciuitatis, non uniuerſum ſimul corpus reip. ſiue totus ille ſtatus ac forma ciuitatis, id eſt aut multitudo, aut pauci, optimiue, aut ſinguli.

Ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν, πολιτεία.) Ita arbitror legi debere, quemadmodũ ſanè in antiquiſſ. lib. offẽdi: excuſi antea κλῆροι numero multitudinis recto caſu habebant. In uetere quoq; tralatione ueſtigiũ huius lectionis apparet: quæ mihi ob hoc quoq; magis probatur, ꝙ familiaris eſt huic ſcriptori hæc locutio, & in Politicis eã crebrò uſurpauit. Reliqui ſcripti hac parte mẽdoſi, in quibus κληρονόμων legitur. Nec tamen ſolum hoc reip. genus ſorte utitur. nam in reliquis quoq; illa locum habet: uerùm quia neq; patrimonij in ea, neq; uirtutis ratio habetur, ſed ſine diſcrimine omnium ciuium ſortitio fit, quod in alijs non contingit.

Ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων.) Status paucorũ eſt reip. genus, in quo ſpectatur cenſus. Qui enim certũ quoddã definitũq́; patrimoniũ habent, idq; amplũ, adipiſcũtur magiſtratus. cũ autẽ cenſus ille legibus cõſtitutus magnus ſit, qui cõpotes eius dominationis ſint, paucos eſſe neceſſe eſt. opulenti enim ubicũq; locorũ pauci.

Ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ᾗ οἱ κατὰ παιδείαν.) Status uerò optimorum eſt, in quo qui diſciplinam acceperunt, ciuitatem regunt. Cum autem plures diſciplinæ ſint, qua ornatos illos eſſe oporteat, docet. Diſciplinam enim, inquit, intelligo legibus conſtitutã, quã legũ latores probarũt, quáq; participes eius ciuitatis imbui uoluerunt.

Οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις.) In excuſis antea νόμοις, fidelior ſcriptus liber νομίμοις habet: eadem ratione qua ſuprà, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα inquit. & non multo pòſt, τὰ πρὸς παιδείαν, καὶ τὰ νόμιμα: et crebro deniq; in his libris. quare ueriorẽ hanc ſcripturam eſſe cenſui. Qui enim, inquit, permanent in inſtitutis ciuitatis, neq; ab ipſis diſcedunt, magiſtratus gerunt in ſtatu optimatum. Hi uerò optimi uiri ſint neceſſe eſt, cum legibus obtemperent. unde nomen id ipſis inditum.

Ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους.) Ariſtocratiam hic appellatam uult, quòd ab optimis uiris regatur, ut Cicero quoq; in 3. libro de Legibus cenſuit, Quintum fratrem ita loquentẽ inducẽs: Eamq; optimã remp. eſſe duco, quã hic conſul cõſtituerat, quæ ſit in poteſtate optimorũ. In 3. uerò de Rep. Ariſtoteles, ita quoq; uocatã eã eſſe poſſe tradit, quòd ſpectetur illic quod optimũ eſt uniuerſæ ciuitati, atq; ijs qui participes illius reip. ſunt.

Μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα.) Status autem ciuitatis, qui μοναρχία Græco uocabulo, nõ ignoto tamen alijs quibuſdã linguis uocatur, ut nomen ipſum indicat quod iunctum eſt, eſt, in quo unus omnium rector ac dominus: non eſt tamen ſimplex, ſed duum generũ. qui enim definitus eſt, & ordinem quendam ſeruat, regnũ: in quo cuncta in unius poteſtate ac libidine, ſine ullo præſcripto ac termino, tyrannis appellatur.

Τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν.) Cognitus præterea ſit oratori oportet finis omniũ harũ rerump. fruſtra enim ſæpe laboraret, niſi eos percepiſſet, uel exploderetur potius. Rationem huius rei reddens, inquit: Singuli enim ſtatus ciuitatum probant ea conſilia quæ finem ſuũ adiuuant, contraria uerò reſpuunt. Quomodo autem æquis auribus audiretur orator, ſi cum uerba faciat in ciuitate, quæ à paucis regatur, dicat contemnendas eſſe diuitias, ſpectandam autem huius in magiſtratibus mandandis inſtitutionẽ ciuium. eadẽ ratio reliquarum eſt: ſumũt enim cunctæ quæ ad ſuum finem ducunt, aliena uerò ab eo repudiãt.

Ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία.) Vt autem hoc neminẽ fallat, inquit, poſtquã in ſe tantã utilitatem habet, Status multitudinis finis eſt libertas: Dominationis paucorũ, diuitiæ: optimatũ, quæ ad diſciplinam eius ciuitatis legeſq́; pertinent. Cum autem hic

inter finem ſtatus optimorum ac tyrãnidis, tanquam regni finis, hæc uerba repoſita in quodam excuſo forent, βασιλείας δὲ, τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν, ea deleui. neq; enim in ullo ſcripto libro ipſa inueni, neq; in Aldino exemplari leguntur. Sed nec in uetere tralatione ueſtigium ullum eorũ extat. quare ex ingenio ab aliquo, quod deſiderari uidetur, reſtitutũ exiſtimaui. Præterea quod exponitur uerbis illis, finẽ regni nõ puto: uidetur enim illud potius officium regis ac munus eſſe, quàm finis, ex legibus qui imperio ipſius tenẽtur, regere, nec in ſua uoluntate cuncta poſita exiſtimare. Varietatis autẽ hoc inueni in antiquiſſimo libro, quod τὰ περὶ παιδείαν ille, non ut reliqui omnes, πρὸς παιδείαν habet. quod adnotare uolui, cum receptam lectionem ſeruarim.

Δῆλον οὖν, ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἤθη.) *Perſpicuũ igitur eſt (inquit) oportere diſtincta ac cognita cuncta hæc habere, qui mores ſcilicet, quæ leges, quæ res utiles ad finẽ ſingularũ ciuitatis rectionũ faciant. Si quidẽ omnia ſumunt ac probant qui in ipſis deliberant, ad finem ſuæ reip. referentes: ut contrà eundẽ ſpectantes, repudiant, quæ ab eo aliena intelligunt. Qui igitur in populari ſtatu deliberant, cum finis eius ſit libertas, et mores, & inſtituta, & res utiles probãt, quæ ad eam retinendam augendamq; pertinent. quod in alijs etiam generibus ciuitatum uerum reperietur.*

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται.) *Docet nõ debere ullo pacto prætermittere oratorẽ, quin perceptos habeat mores ſingularum rerump. ciuitatiſq; rectionũ. Statimq; utilitatem exponit, quam inde conſequuturus ſit. inquit igitur: Quia fides fit nõ tantum oratione quæ argumentis nititur, ſed etiam quæ dicentis mores exprimit, officium oratoris eſt, tenere mores ſingularum rerumpublicarum. mores enim cuiuſq; reip. dicentis oratione expreſſos, & ipſius creditos, maximè appoſitos eſſe ad perſuadẽdum, ſi ad illius indolis naturæq; remp. adhibeantur, neceſſe eſt.*

Τῷ γὰρ ποιὸν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, πιστεύομεν.) *Credimus hic, perſuademurq;, ſignificat πιστεύομεν: quandoq; tamen cõfirmamus, probamuſq;, idẽ uerbum ualet. ut in 2. προτέρων ἀναλυτικῶν, cum ait: πιστεύομεν γὰρ ἅπαντα ἢ διὰ συλλογισμοῦ, ἢ δι' ἐπαγωγῆς. fidem enim (inquit) habemus conſilijs alicuius, facileq; perſuaderi nos patimur, cum arbitramur eum factum quodammodo eſſe ποιόν τινα, his moribus ac qualitatibus deniq; præditum. hoc autẽ (inquit) eſt, cũ aut bonum uirum, aut egregiè erga nos animatum: aut ambabus his rebus cõiunctis, & natura probum, & beneuolum nobis eſſe iudicamus.*

Δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς.) *Hæc eſt ἀπόδοσις redditioq; illius ἐπεί. Quia non ſolũ fides fit oratione, quæ docet ac probat aliquid argumentis, uerumetiam morata: uidentur partes eſſe oratoris, tenere quaſi indolẽ ac naturã omniũ rerump. quã autem utilitatem res habitura ſit, ſtatim oſtendit.*

Τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος πιθανώτατον.) *Singularũ enim rerump. mores neceſſe eſt (inquit) maximè apti ſint ad ſingulas perſuadẽdas. nam cum tanta poteſtas ſit orationis moratæ ad fidem faciendam, effecti ciuitatis illius mores, oratione quæ ad eam habetur, quicquid uolent ei nullo negotio perſuadebũt. exiſtimabũt enim qui audient, ſtudioſiq; illius reip. ſunt, huiuſcemodi eſſe dicentem: nec ad tempus eum ita loqui intelligẽt. ut cũ ſenſus eorum tangat, eademq; quæ ipſi probant, cõmendet, orationem eius omnem recipiãt, totoſq; ſe illi dent. Socrates quoq; apud Platonem in Gorgia non diſſimilem huic ſententiam protulit. affirmauit enim cunctos homines gaudere, cum audiunt orationem, quæ conueniat moribus & naturæ ipſorum: angi autem, cum alienam ab ingenio ſuo; & quæ diuerſæ indoli apta ſit, accipiunt. qui autem delectantur alicuius ſermone, facilè etiam illo capiuntur ac perſuadentur. Emendaui autem hic, ut in antiquiſſ. exemplari inueni, ἑκάστης ἦθος. cũ excuſi antea haberent ἑκάστῃ, non ſatis idoneo ſenſu.*

Ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν.) *Intelligit indolem ac mores, quæ ipſa perceptum iri tradit auxilio earundem rerum, quas ſuprà appellauerat: id eſt, cõſuetudinum, inſtitutorum, ac rerum utilium & quæ ipſis rebuſp. conducant. His enim animaduerſis & obſeruatis, affirmat poſſe intelligi indolẽ ac mores ſingularũ ciuitatis rectionum. cuius rei ſtatim rationem affert.*

Τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ γίνεται κατὰ τὴν προαίρεσιν.) *Mores enim hominum perſpicui fiunt cognita proæreſi: et ut hominũ, ita etiã ciuitatum. quæ autẽ adhibito ſtudio ſeligimus, ea de cauſa ſeligimus, ut eorũ ope fines, quos uolumus, conſequamur. Hæ omnes ſententiæ copioſius accuratiuſq; explicatæ ab ipſo ſunt in 3. libro de Moribus ad Nicomachum. illic enim quoq; inquit, maiorem uim eſſe ad ſenſus animi alicuius percipiendos in proæreſi intellecta, quàm in factis ipſius perſpectis: nec non uoluntatem noſtram uerſari potius circa finem atq; ultimum, electionẽ autẽ eſſe rerum earum quæ referuntur ad finẽ. exempli cauſa, uolumus cupimuſq; ualere: ſumimus autẽ, contrarijs reiectis, per quæ ualere poſſimus. Vocaui autem προαίρεσιν electionem, ut inferioris ætatis philoſophi fecerunt. nec tamen me latet, ita Ciceronem appellaſſe quam Græci ἐκλογὴν uocant, ut cum electionem, ſiue ſelectum uerborum dicit. rectius enim eſſe putaui, rei exprimendæ cauſa, receptam iam uſitatamq; uocem uſurpare, quæ latinorum etiam auribus noua inauditaq; non fuerat, quamuis non omnino eodẽ intellectu eam caperẽt, quàm aut iudiciũ, aut uoluntatẽ, aut huiuſcemodi quidpiã proferre: quæ manifeſtò uerba rẽ ipſam nõ exprimũt, & cauſa multorum errorũ forẽt: ut facilè intelligere poſſũt, qui προαίρεσιν uim bene cognitã habẽt, accurateq; legerũt, quæ ab ipſo ad diſtinguendã illã à rebus nõnullis ſimilitudinis aliquid cũ ea habentibus loco, quem ſuprà indicaui, allata ſunt.*

Ἐπεὶ μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας.) *Cum*

explicarit

explicarit cuncta quæ ad deliberãdi genus pertinent, demonſtratiuũq; aggredi iam uelit, antea breui repetit quæ fecerit, inquiens: Traditum à nobis eſt quæ appete re proponereq; ſibi oportet, qui dicendo ad aliqua impellere quoſpiam, ut futura, aut inſtantia, conantur, lociq; unde probationes ducere, cum de eo quod conducit, agitur, monſtrati ſunt: nec non actũ etiam eſt à nobis de moribus, quib: ſinguli ciuitatũ ſtatus ornati ſunt, quorũ ſcilicet auxilio, & quomodo abundare illis poſſimus, magna eorum ſupellectile comparata, quantum inquit decuit in hoc ſtudio quærere, ne extra fines huius artis egrederemur. nam qui eorũ accuratiorẽ ſcientiã habere uelit, is libros de Rep adeat neceſſe eſt, ubi cuncta exquiſitè pertractata ſunt: quod multo ſuprà χάζωδη ait, ubi primũ quã hic appellat parte explicata, idẽ quod nunc facit agere nũc uidetur. [illegible] uocare. Reſtitui aũt priorem propoſitionẽ, eo loco, ἐπὶ δὲ περὶ τῶν περὶ τῆς πολιτείας, inuentã in antiquiſſ. libro, & expreſſam à uetere tralatione: poſteriorem aũt immutaui. cum enim illic excuſi περὶ haberent, ſecutus eaſdem auctoritates, περὶ emendaui.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας.) Abſoluto deliberatiuo genere, ad demonſtratiuũ tranſit. id enim manifeſtò ſignificat, cum oſtendit ſe de uirtute ac uitio, honeſtoq; ac turpi diſſerere uelle. cum autẽ multæ aliæ res & laudentur, ac uituperentur, in primis uirtus uerbis exornatur, ac uitiũ dedecoratur: cæteræq; omnes res ad ea referuntur, & pro ut huius aut illius participes ſunt, honore aut uituperio dignantur. Genus aũt hoc à meliori parte ἐγκωμιαστικὸν, nec non ἐπιδεικτικὸν, Græcos rhetoras uocaſſe notum eſt: ut πανηγυρικὸν etiam, quod in conuentibus illis, ubi infinita hominum multitudo, ludorũ ſpectandorũ gratia cogeretur, huiuſcemodi orationes ferè haberentur. Cicero idẽ quandoq; ex ornationẽ appellauit. Animaduertendum autem, an quod adnotat Quintilianus, uerũ ſit, uideri Ariſtotelẽ à parte negotiali, hoc eſt πραγματικῆς, remouiſſe genus hoc dicendi, totumq; ad ſolos audientes relegaſſe: quod nomine etiam ipſo, quo uocatur, ſignificari tradit. id enim eius nominis, quod ab oſtentatione ducitur, proprium eſſe. Addit uerò, idẽ etiam Theophraſtum, præceptorem ſecutum feciſſe, cũ contrà Romanus mos negotijs etiã hoc munus inſeruerit, ut ille accuratè docet. Ipſe tamẽ huius opiniõis ſum, ut admiſceri etiã ipſum ſæpe in ueris cauſis exiſtimaſſe Ariſtotelem putem: idq; infrà quoq; eum indicaſſe, cũ inquit, μετὰ σπουδῆς. neq; enim arbitrari poſſũ aliud illis uerbis intelligere uoluiſſe, ioco ac ſerio, niſi animi cauſa aliquando hoc fieri: quandoq; autẽ contrà, cauſa maiore hoc aliqua, negotioq; poſtulante, id adhiberi. ſecundum enim hoc tempus pertinet (niſi fallor) ad negotium tranſigendum, cum primum neceſſitatem nullam in ſe habeat. quis enim ullius iudicij homo, crederet eũ intellexiſſe, fieri id nũc fortuitò temereq;, nũc uero diligentia in ea re poſita, meditatiſq; dictionibus?

Συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας.) Hoc etiam commodũ ex hac rerum bonarũ malarumq; explicatione extabit: dum enim hoc agemus, & quæ laudari aut uituperari meritò poſſint, uimq; ipſam uirtutum ac uitiorũ breui exponemus, ſimul quoq; ea quæ ſint declarabimus, unde his aut illis moribus præditos nos eſſe oſtendamus. quod ſecundum fuit è tribus ſuprà traditis, demonſtratiuarum probationum generibus.

Ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλους.) Quomodo hoc fieri poſſit, docet, rationemq; eius uocis reddit: ex iiſdem enim, inquit, locis, & nos & alios ita uerbis ornabimus, huiuſcemodiq; fingemus, quibus fides ut probis, & uirtutis ſtudioſis uiris, habenda uideatur. quæ nanq; res, ſi ſpeciem earum oratione præbuerimus, auctoritatem dictis noſtris acquirunt: eædem etiam in alio quopiam oratione demonſtratæ, ualent ad eum ornandum. Prius autem horum accommodatum eſt orationi moratæ, communeq; reliquorum generum: poſterius uerò maximè proprium eius, de quo nunc ipſi propoſitum eſt agere, id eſt, utile in primis generi demonſtratiuo eſt.

Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς.) Quia uſu uenit ſæpe hominibus (inquit) ut & ludentes aut ſe ipſos, ſcilicet, aut alios oblectent, aut etiam ingenij uim oſtendant, nec nõ neceſſitate aliqua ſibi impoſita, cõmodumq; aliquod ſecuti, laudent quæ ipſe exponit, eodem pacto, ut in deliberandi genere fecimus, ita nunc propoſitiones propriosq; harum rerum locos exponemus. Animaduertendum autem, an tanto ſtudio declararit, quot rebus temporibusq; utile ſit hoc genus, quia multi minimè neceſſarium ipſum iudicabant, neq; ut genus tractari debere aiebant. Apud Ciceronem certè Antonius à ſummo hoc ſcriptore, quem artem dicendi maximè illuſtraſſe fatetur, adiunctum narrat. Apud Platonem quoq; in ſermone à ſe uocato Phædrus, negat ſe ullam partem unquã dicendi artis auribus accepiſſe, præter eam quæ ad forenſes cauſas pertinet, & illam cuius in concionibus uſus eſt. Quod ad dignitatem ipſius facit, cum apud alios tertium extremumq; locum obtineat, Ariſtoteles ei ſecundum tribuit. Videtur autem ad hunc locum reſpexiſſe, cum in 3. lib. Quintilianus inquit: Sed proprium laudis eſt amplificare & ornare, quæ materia præcipuè quidem in deos & homines cadit: eſt tamen & aliorum animalium, etiam carentium anima.

Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις.) Hæc eſt ἀπόδοσις, redditioq; illius ἐπεί. Cum multus uſus harum laudationum ſit, elementa, ut in explicato iam genere factum eſt, de iis etiam rebus ſumẽda ſunt, unde ſcilicet poſſit aliquis celebrari, uitaq; ipſius omnis extolli: aut contrà, quomodo improbus uir maculis aſpergi ac uituperari, ut tractari hæc pars copioſè ſubtiliterq; poſſit. Nam ſi paruam aut

nullam utilitatẽ res haberet, minus laborare oporteret, nec tantum ſtudium harum propoſitionum colligendarum neceſſarium foret.

Ὡς, ὅσον παραδείγματος χάριν.) Significat his uerbis ſe non plenè copioſeq; cuncta tractaturum. neq; enim exquiſitam harum rerum explicationem hæc ſcriptio poſtulat: ſed ea tãtum traditurum, quæ ad has res patefaciendas, illuſtrandasq; ſufficiant, & quaſi uiam, ut reliqua inueſtigari poßint, indicaturum.

Καλὸν μὲν οὖν ἐστιν.) Duas τοῦ καλοῦ deſcriptiones affert, quibus intelligi diuerſæ ipſius naturæ, ac diſtingui poßint. nec diſcrepant, quæ hic de natura eius tradit, ab illis quæ ſuprà præcepit, cũ locos maioris boni demonſtrãdi indicaret. καλὸν enim eſſe inquit, quod aut iucundũ eſt, aut propter ſe expetendum. prior enim harum adumbratio honeſtum effingit: poſterior uerò pulchrum à Latinis appellatum. Prioris igitur uis hæc eſt. honeſtum enim eſſe uult, quod cum propter ſe expetendũ ſit, laudabile fuerit. id namq; quod in ſe nihil habet unde expeti debeat, honeſtum nullo modo eſt. nam quod laudabile idem eſſe uult, non ſine cauſa hoc addidit: inueniuntur enim res, quæ cum propter ſe ſint expetendæ, nihil habent in ſe dignitatis: neq; honeſtæ habentur, ut uita. Vt igitur illas excluderet, non ſolum quod propter ſe expetendum, dicit eſſe honeſtũ, uerùm etiam addit laudabile illud eſſe oportere.

Ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὄν, ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν.) Naturam nunc honeſti uidetur exprimere, non ipſum tantum, ut eſt ſua ui, conſiderans, ſed quatenus ad nos etiam pertineat. inquit enim: Bonum etiam hoc pacto informari, quod cum bonum ſit, iucundum fuerit, ac uoluptatis aliquid nobis apportarit, quia ſcilicet bonum: res enim quoq; turpes gignunt ſuauitates quaſdam hominibus, quas reijcit. neq; enim illæ ut honeſtum hoc, ſua ui id præſtãt, ſed proficiſcitur id à iudicio corrupto: deſideria enim praua faciunt, ut iucundum id uideatur, quod integris incorruptisq; moleſtum uideretur.

Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλόν.) His poſitis, inquit, & ſi ſatis naturam τοῦ καλοῦ expreßimus, uirtus honeſtum ſit neceſſe eſt. nam & bonũ & laudabile eſt. quæ huiuſcemodi uerò ſunt, nuper honeſta eſſe declarata uirtuti maximè, rebusq; quæ ex uirtute factæ ſunt, conuenire laudem certũ eſt. Vt autem tanquam præmiũ ſuorum laborum ac periculorum ipſa laudem poſcit, ita eadem illa uirtus alitur ac fouetur. quod Latinus etiam poeta affirmauit, cum cecinit, Laudataq; uirtus Creſcit. quam ſententiã à Græco poeta uidetur accepiſſe. hic enim uerſiculus à Clemente in Pædagogo adducitur, ex quo ille, omiſſa tamen imagine, quæ ualde rem illuſtrat, cõformatus eſt: ἀρετὴ γὰρ αἰνουμένη, δένδρον ὣς, ἀέξεται.

Ἀρετὴ δ᾽ ἐστὶ μὲν δύναμις ὡς δοκεῖ.) Veteres ſapientes aliter uirtutem definiebant, ut Plutarchus etiã oſtendit in commentario quo docet, quomodo adoleſcẽtes poetas tractare oporteat: multis enim modis tradit naturam ipſius deſcribi ſolitam. nam & ὀρθότητα λόγου, & ἀκρότητα τῆς λογικῆς φύσεως, nec nõ διάθεσιν ὁμολογουμένην ψυχῆς ipſam appellabãt. Cicero in primo de Legibus cum inquit: Eſt autem uirtus nihil aliud, quàm in ſe perfecta, & ad ſummũ perducta natura: niſi fallor, mediam illam definitionẽ exprimere uoluit, cuius etiam Alexãder Aphrodiſienſis mentionem fecit in quæſtionibus ſuis, ubi refellit quæ à nonnullis dicebantur, quod uirtutes morum nõ eſſent mediocritates. Hic uerò Ariſtoteles uirtutem eſſe ait uim ac poteſtatem comparandi ſibi commoda quædam ac bona, & eadem tuendi. Cogitãdum uerò quid ualeat hic ὡς δοκεῖ: poſitum ne ſit δοκεῖ pro φαίνεται, ut aliquando factum ab ipſo, obſeruatum eſt: ſignificetq;, quemadmodũ apparet ac planum omnibus eſt, ſiue ut ſunt de illa iudicia exiſtimationesq; nonnullorum, cum ipſe aliam uim ipſius eſſe intelligeret. adnotatum enim eſt à doctiſſ. ipſius interpretibus, ita loqui aliquando eum ſolitum, cum ueterem aliquam opinionem referret.

Καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν, καὶ μεγάλων.) Alia uirtutis informatio. ut ſuperior autem commoda, quæ ſibi aliquis ope ipſius cõpararet, continebat: ita poſterior hæc collationem beneficiorũ in alios cõſiderat. Oportet tamen ut commoda illa, & multa & magna ſint: neq; enim in minutis tantum, puſillisq; rebus quæ ualet, uerè uirtus appellari poteſt.

Καὶ πάντων περὶ πάντα.) Prouerbium redolent uerba hæc. eadem autem, aut paulum immutata, uſurpauit Cicero in epiſtola ad Caßium: Sed expecta πάντα περὶ πάντων. Vim autem hanc habẽt, ut oſtendant, qui uirtutis cõpotes ſunt, omnia melius quàm expertes ipſius facere, & optimum illum animi habitum ad omnes res peragendas adiuuare.

Μέρη δὲ ἀρετῆς δικαιοσύνη, ἀνδρεία.) Partes uirtutis appellat, quæ uerius ſpecies uocatæ forent. uirtus enim genus ipſarũ eſt: genus aũt, in ſpecies ſecatur: totum uerò, in partes. Septem primæ in animi parte, quæ inſitam ingeneratamq; rationem non habet, manent, moribusq; ac conſuetudine perficiuntur. Poſtremæ uerò duæ, in parte, quæ διάνοια uocatur à Græcis: à Cicerone uerò non omnino appoſitè, nec exquiſite, ratio ſæpe dicta eſt. unde in ratione ab ipſo hæ uirtutes poſitæ tradũtur, quæ διανοητικαὶ à Græcis appellantur: quamuis ab Ariſtotele quoq; quandoq; λογικαὶ uocentur. præceptis autem doctorum hominũ, diligentiq; animaduerſione, illæ & gignuntur, & excoluntur. Priores tamen ueræ ſunt, ac propriæ uirtutes.

Ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετάς.) Quæ uirtutibus quæ maiores minoresue ſint ſcire uult (ſunt enim gradus quidam etiam ipſarum) ſpectet unde maiores utilitates ad homines perueniant. hoc enim uirtutis proprium eſt, prodeſſe mortalibus. Omniũ uirtutũ, inquit, neceſſe eſt maximæ ſint, quæ maximos fructus aliis ferre poſſunt,

ferre poſſunt. ſi ea quæ ſuprà poſuimus, non conuelluntur. in primiſq; definitio ipſius, ea quæ tradit uirtutem, uim eſſe alijs opitulandi.

Διὰ τοῦτο οὖν δικαίους, καὶ ἀνδρείους.) Confirmant hoc etiam iudicia multitudinis, aperiuntq; uirtutes maximas eſſe quæ utiliſſimæ ſint. neque enim ullam aliam ob cauſam honorãt coluntq; iuſtos ac fortes, niſi quia intelligunt ſe ex ipſis capere maximas utilitates. Altera autem harum uirtutum, fortitudo ſcilicet, belli temporibus prodeſt: altera uerò, iuſtitia inquam, & in bello & in pace ipſis fructum fert. Vt autem hic ipſos præcipuè paſſim honorari affirmat, ita in 4. libro de Moribus ad Nicomachum, liberales fermè maximè diligi narrat, omniũ qui ex uirtute quippiam gerunt. cuius rei cauſam eſſe tradit, quòd emolumento ſunt alijs, atq; egeſtatem multorum pecunia ſua ſubleuant.

Εἶτα ἡ ἐλευθεριότης.) Sequitur has, inquit, liberalitas: ſecundas enim liberalibus hic tribuit. Cauſam autem afferens, cur tanto in honore etiam uulgò liberales ſint, ait. Quia libenter fortunas ſuas erogant, nec de utili pecuniaq; digladiantur, cuius in primis reliqui mortales cupidi ſunt. intelligit aũt multitudinem: politi enim homines, & in aliqua dignitate cõſtituti, auidi maximè ſunt honoris. προΐενται, erogant & effundunt. ut in 4. libro de Moribus ad Nicomachum, τὸ γὰρ οἰκεῖον ἦθος προΐενται μᾶλλον, ἢ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον. & non multo pòſt, προΐεται dicit eſſe liberalẽ. affirmãs uix fieri poſſe, ut diues ille ſit, quia nec delectetur amplificatiõe patrimonij, neq; etiã tueri rẽ partã ſtudeat, ſed libenter effundat pecuniam, larguſq; ipſius ſit: nec eam æſtimet, niſi ea parte qua intelligit eo ſe inſtrumento egere ad uirtutem, quã præditus eſt, exercendam.

Ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετή.) Singulas nunc has uirtutes informat, et in quib. rebus uerſentur, breuiter oſtẽdit. notũ autẽ, quibus in libris exquiſitius uberiuſq; de illis diſputet. iuſtitia igitur, inquit, eſt uirtus propter quã ſinguli res ſuas habẽt, & ut lex præcipit: ambo enim hæc cõiungũtur oportet. Cõtrà aũt iniuſtitia, propter quã res alienas poſſidẽt, nõ ut lex iubet: nõ aduerſantibus enim legibus poſſunt etiam res alienæ teneri.

Ἀνδρεία δὲ, δι᾽ ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων.) Fortitudo eſt uirtus, cuius impulſu homines nõ recuſant honeſta facta tẽporibus periculoſis, ſed magno animo illa aggrediuntur, geruntq; ut lex præcipit, nec non præbẽt ſe ſtrenuos miniſtros legi: & quæ ipſa mandat ut ſeruẽtur, efficiũt. Cõtrà autẽ (inquit) timiditas, uitiũ ob quod abnuũt gerere res honeſtas, imminẽtibus periculis cõtrà ac leges iubeant, & cum temporibus patriæ poſcẽtibus miniſtros legibus nõ ſe præbent.

Σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ, δι᾽ ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος.) Fideliores ſcripti libri hic etiã δι᾽ ἣν, non ut formis antea excuſi, καθ᾽ ἣν. eodẽ autem pactò ſuprà ſemper locutus eſt. δι᾽ ἣν uerò, beneficio cuius. Tẽperantia igitur, inquit, uirtus eſt, cuius opera moderationeq; erga corporis uoluptates ita affecti animo ſunt, ut lex iubet. ſunt enim nõnullæ uoluptates, quas penitus abijcere oportet. ſunt aliæ, quas modicè deguſtare decet, neq; enim omnino omnes fugiendæ ſunt: atq; id facere, culpa nõ uacaret: ſed uolũtati legũ in hac re parendũ. In 6. li. de Morib. ad Nicomachũ, qua de cauſa uirtus hæc ita nominata ſit, oſtẽdit, & quod prudentiã tueatur, uocatã uult: σωφροσύνην enim appellari, quaſi σώζουσαν τὴν φρόνησιν. Cur aũt hæc naturæ ac morũ uirtus, quæ in moderãda uoluptate doloreq; corporis occupata eſt, prudentiã, alterius generis uirtutẽ conſeruet, accuratè explicat. contrariũ huic uirtuti uitiũ eſſe intẽperantiã tradit. qui enim eo tenentur, in perſequendis corporis uoluptatibus modum nullum ſeruãt: nec metuunt, ut illis potiantur, legibus repugnare.

Ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρήματα εὐποιητική.) Liberalitas, inquit, in pecunia ſuppeditanda, & in ſubleuanda egeſtate aliorum uerſatur. cuius uirtutis contrariũ uitium eſt illiberalitas, quæ in hac re non mediocriter peccat.

Μεγαλοψυχία δέ.) Magnitudo animi & ipſa in cõmodis in alios cõferendis manet. Nõ tamen in exiguis mediocribuſue beneficijs dãdis, ſed in ampliſſimis poſita eſt. Animaduertendũ autẽ, cũ ſtratũ animi magnitudinis in cunctis, quos de Moribus ſcripſit libris, eſſe dixerit honorẽ ac dedecus, quiq; modũ in honore expetẽdo tenuerit, eũ cõpotẽ huius uirtutis eſſe uoluerit, quomodo nũc in adiuuãdis alijs maximiſq; cõmodis afficiẽdis uerſari illã affirmet? Quãuis autẽ ipſa præcipue occupata ſit in iuſtis ſibiq; debitis honorib. quærẽdis, et in hac re magno animo ſe gerat: tamẽ et in pecunijs, et in opibus, & in omnibus deniq; ſecũdis aut aduerſis rebus cõſtantẽ ſe præbet, & amplitudinẽ quandã retinet. Vnde comitari ipſi reliquas uirtutes traditũ ab eo eſt, ſiue ipſam ſociã ſe comitẽq; adiungere cæteris omnibus, & cumulũ quendã ſplendoremq; uirtutũ eſſe. Quare (quod liberalis ac magnifici uiri propriũ eſt) grãdi pecunia etiã opitulatur probis uiris ac patriæ, qui hac uirtute præditus eſt, atq; id alacri ac prõpto animo facit, ut etiã periculo ſui capitis ciues è maximis malis liberat: quod præſtantiſſimũ omniũ beneficiũ eſt, et ad fortẽ pertinere uidebatur. Præterea admirationis aliquid in ſe habet, cur antè q̃ magnificentiæ naturã oſtẽdat, quæ multo magis affinis eſt liberalitati, aggrediatur animi magnitudinẽ: ſtatimq; illa indicata, eo ſe conferat, ſecus ac in pprijs de Virtutibus ac uitijs ſcriptionibus egerit. habet enim quoq; uirtutẽ quãdã nomine carentẽ magnitudo animi infra ſe, quæ paruis in honorib. uerſatur, et in illis adipiſcẽdis ſe, ut oportet, gerit: cũ qua rationẽ ipſa habet eandẽ, quã magnificẽtia cũ liberalitate. et ſanè, ſi quis diligẽter attẽdit, multis modis intelligitur inchoatã hãc imperfectãq; eſſe uirtutũ ac uitiorũ explicationẽ: ſatis enim habuit, uim harũ rerũ nũc leuiter adũbrare. nam illud

quoq; non prætereundum eſt, cùm uirtutes hæ in medio duorum uitiorum in extremis finibus earũ rerum conſtitutorum collocatæ ſint, ipſum alterũ tantũ eorũ appellaſſe: atq; id ferè, quod parum rerum illarũ ſumit, ac multo infrà quàm decebat ſiſtit. Suſpicari autem nõ ſine cauſa poſſet aliquis, ipſum uitiorum eorum naturã explicaſſe, ad quæ magis homines procliues ſunt: plures enim & timidi, & illiberales, & minuto animo prædi ti, aut in hominibus maximis commodis afficiendis, aut in amplioribus ſumptibus faciendis inueniuntur, quàm aut audaces, aut prodigi, aut in reliquis duabus præſtantiſsimis rebus nimium perſequẽtes, ac iuſtũ modũ ualde ſuperantes. Vnde, cum in corporis uoluptatibus rem aliter ſe habere intelligeret, relictis illis, qui ne uoluptates quidem eas quas rectè, ac ſine ulla culpa percipere poſſent, deguſtant (qui pauci admodũ ſunt, & tanquam ſenſu carere uidentur) alterũ extremum expreſſit, in quo exuperantia manet: maior enim pars hominũ intemperantiæ affines ſunt.

Μικροψυχία ἡ τὸ ἐναντίον.) Parui & anguſti animi uitium à latinis appellatur: qui nãq; ob eximias animi dotes, meritaq; ſua, dignus eſt aliquibus bonis, orbat autem ſeipſum iudicio ac uoluntate ſua illis, is μικρόψυχος appellatur. Culpam autem id in ſe habet, & quia repudiat præmia quibus affici debet, & quia ſe ipſum ille non nouit: proficiſcitur autem ab animi tenuitate. unde nomen huic uitio impoſitum.

Μεγαλοπρέπεια δὲ.) Magnificentia uirtus eſt, quæ in ſumptibus faciẽdis amplitudinẽ ſequitur. neq; enim in uno altero ue pecunia adiuuãdo, aut mediocrib. beneficijs cumulãdo, ut liberalitas, occupatur: ſed in ciuitate tota ſubleuãda, publicisq; monumẽtis exornãda.

Μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια, τἀναντία.) Vitium ipſi contrarium duobus nominibus uocari poſſe oſtendit. aut enim eodem, quo contrarium magnitudini animi uitiũ appellatur, id eſt, paruus & anguſtus animus: aut μικροπρέπεια. quod, cum præclarã hanc uirtutem imitari uelint, nimis tamẽ parcè ſumptum facientes, ea excidant, & in uicinum uitium dilabantur.

Φρόνησις δ᾽ ἐστὶν ἀρετὴ διανοίας.) Prudentia eſt uirtus rationis, cuius ope bona conſilia capere homines poſſunt, circa res bonas ac malas, quæ ad uitam beatam pertinent. In 6. etiam libro de Moribus ad Nicomachũ definitionem prudentiæ attulit: de omnibus enim uirtutibus in illis libris et ijs quæ natura aut more perfectæ ſunt, & ijs etiam quæ in ratione ponũtur, ſuo magis loco accuratius egit. Duarũ autẽ hic deſcriptiones, quas ſuprà appellauerat, deſiderari apertũ eſt: alterius morũ uirtutis, alterius rationis. Verum autem illæ negligentia librariorũ uetuſtateq; dilapſæ ſint, an ab Ariſtotele omiſſæ, affirmare non auſim. Vim ſanè naturamq; ſapientiæ expreſsit infra hoc ipſo in libro, ubi res conficientes uoluptatis exponit: neq; tamen ea de cauſa arbitror illic explicaſſe, quia hic omiſerit.

Περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου.) Breui repetit, quæ iam expoſuerit: oſtendit enim ſe de uirtute ac uitio in uniuerſo, et de partibus ipſorum præcepiſſe. Si non quæ integram abſolutamq; eorũ notitiã traderent, quæ huic tẽpori tamen ſcriptioniq; ſatis ſint. neq; enim quæ oratori inſtruendo affatim ſunt, muneri ſufficerẽt eius qui accuratã eorum præceptionẽ traderet, ac finem haberet, uirtutũ ac uitiorũ uim omnẽ explicare. intelligebat uerò ſe nimis breui de tantis reb. egiſſe. In uniuerſo communiterq; inquit, ſignificans cũ uirtutis naturam euoluit: partes autem, ſpecies ipſius, ſingulasq; uirtutes uocauit.

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν.) Cum quod ſolum, & quaſi fundamentum dignitatis ſit, oſtenderit: nũc alia quæ & ipſa honeſta ſunt, indicat, ſi nõ primi illius generis, quæ coniuncta tamen cum eo ſint, ad idq; aliquo modo pertineant, ut ipſe accuratè docet. Cognitis igitur uirtutibus, reliqua quæ aut honeſta ſunt, aut turpia, non magno negotio intelligi poſſe exiſtimat. perſpicuum enim eſſe inquit, res, quæ ſunt efficientes uirtutis, & præclarum aliquem animi habitum induunt, neceſſariò eſſe honeſtas: ad uirtutem enim referuntur, atq; eò ſpectant.

Καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς γιγνόμενα.) Non ea tantum quæ ad uirtutem referuntur, uerùm illa quoq; quæ inde proficiſcuntur, honeſta eſſe dicit. nè autem quiſpiam quæ illa ſint, ignoret, à uirtute exoriri ait indicia notasq; uirtutis, et effecta. Virtutis autem notas appellat, quorum indicio intelligitur uirtutẽ in aliquo eſſe. quæ enim uirtutẽ ſignificãt, à uirtute profecta eſſe uidentur. neq; enim eã indicarent, niſi plerunq; inde oriri ſolerẽt: notas uerò has ut cætera ſigna, conſequentes res eſſe, manareq; ex aliquibus rebus perſpicuũ eſt. neq; enim ſigna eſſe poſſunt, niſi res, quorum ſigna ſunt, maneant. Opera uirtutis quæ uocet, planum eſt.

Ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα.) Quia, inquit, demonſtratũ eſt, ſigna, & huiuſcemodi omnes res, quæ ſunt eximij alicuius boni, aut effecta, aut πάθη, honeſta eſſe: neceſſe eſt, quæcunq; fortitudinis opera, aut ſigna fortitudinis, aut fortiter geſta ſunt, honeſta eſſe. Si enim quæ uirtutis opera ſignaq; ſunt, honeſta ſunt: quæ fortitudinis opera aut ſigna ſunt, neceſſe eſt et ipſa honeſta ſint. fortitudo namq; pars uirtutis eſt. Signa fortitudinis πάθη q; ſunt, quæ Demoſth. in Philippo Macedonũ rege fuiſſe dicit. dũ enim in prælijs ſtrenuè ſe gereret, ac fines imperij propagare uellet, multa mẽbra debilitauerat. unde Latini optimi auctores, cicatrices, honeſtamenta appellarunt: afferebant enim decus ac dignitatem, declarabãtq; eum fortiter pugnaſſe, atq; omnia pericula pro dignitate contempſiſſe. Apertè autẽ ipſe nõnulla opera huius uirtutis exponit in 5. lib. de Moribus ad Nicomachũ, inquiens: Imperat uerò lex ut fortis uiri facinora edantur. exempli gratia, Non relinquere locum, ordinémue in acie, neque obie-

ēta terri-

ſta terribili re fugere, neq; arma abijcere: ſed aliarum etiam, ut temperantiæ, ac manſuetudinis.

Καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα.) Quod in fortitudine declaratũ eſt, id etiã in iuſtitia magna ex parte uerũ reperietur. Res enim iuſtæ, honeſtæ: & quæ iuſtè faciunt homines, honeſtè quoq; faciunt: nõ tamẽ quæ ſuſtinent ac perpetiuntur, honeſtatem ullam in ſe habẽt: hoc enim ſubtiliter adnotauit. In ſola hac omnium uirtutum, quod iuſtè non ſtatim honeſtum: magis enim turpe eſt iurè plecti, quàm iniuria. πάθη hic, ut paulo antea, & nonnullis alijs locis in his libris, uocare ipſum mala quæ aliquis ſuſtinet, apertum eſt: ut uulnera, & cædes, & huiuſcemodi incommoda. quo ſenſu etiã cœpit Demoſthenes pro Cteſiphonte, cum inquit: οὗτος ὁ τὰ Θηβαίων ὀδυρόμενος νῦν πάθη, καὶ διεξιὼν, ὡς οἰκτρά, qui nunc graues caſus & calamitatem Thebanorum deplorat, ac miſerabiliter narrat.

Ἀλλ' οὐδὲ τὸ ζημιοῦσθαι.) In mulcta uerò ac pœna legibus impoſita turpius eſt, inquit, iuſtè, quàm iniuſtè. in quem enim rectè animaduertitur, noxius eſt. cum iniqua pœna quiſpiam afficitur, culpa eſt improborũ iudicum. Hinc aũt optimus & ſapientiſſimus totius Græciæ uir uxorem increpuit, cum diceret illa ſe æquiore animo mortem ipſius laturam fuiſſe, niſi iniuſta lex illi afferretur. intelligebat enim, quòd boni tantum in ea re erat, eam ſtultè repudiare.

Καὶ ἐπὶ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς, ὡσαύτως) Eodẽ modo, inquit, ſe res habet in alijs uirtutibus, ut in fortitudine ſe habere demonſtratũ eſt. & ſigna namq; earũ, & opera, et incõmoda, quæ in tractandis illis ſuſtinentur honeſta ſunt: quæ ſola à natura reliquarũ diſcedit, & in qua ipſius parte hoc non reſpondet, explanatum eſt.

Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ, καλά.) Illa quoq;, inquit, honeſta ſunt, quæ honore cõpenſantur, quibusq; præmium propoſitum eſt, honor. Hinc illa exclamatio Plinij, qui de ueteribus R. loquens, & quemadmodum maxima pericula in bellis, tenuiſſimis rebus remunerari ſolerent, inquit: O mores æternos, qui tanta opera honore ſolo donauerunt. de quo etiam Horatius in epiſtola poſteriore ad Iulium Florum, de milite Luculli loquẽs: Clarus ob id factum, donis ornatur honeſtis. Sed corruptis iam temporibus, deprauataq; diſciplina, cum coronis haſtisq; puris contenti non eſſent (adiungit enim poeta) Accipit et bis dena ſuper ſeſtertia nummũm. In 4. quoq; lib. de Moribus ad Nicomachum, pulcherrimarum rerum præmium eſſe honorem tradit.

Καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον, ἢ χρήματα.) Diſcrepat hic locus à ſuperiore: illo namq; traditur ea eſſe honeſta, quibus honor tantum præmium propoſitũ eſt, & nulla res quæ utilitatem aliquam fructumq; in ſe habeat. Hoc uerò, quibus cum & honor & pecunia tribuatur: frequentius tamen illa maioreq; ex parte honore, quàm pecunia compenſantur.

Καὶ ὅσα μὴ αὐτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν.) Quintilianus libro tertio, ubi de laude ac uituperatione agit, hoc ita expreſſit: Præcipuè quòd aliena potius cauſa, quàm ſua. Addit autem Ariſtoteles, Rerum expetendarum: neq; enim aliter id uerum fuiſſet. non pauca enim non ſua, ſed aliorum cauſa gerunt homines, quæ dignitatem non adferunt.

Καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά.) Illa etiam honeſta ſunt, quæ ſua ui omninoq; bona ſunt: nec, ut aliquid ei qui gerit illa, commodum afferant, fiunt: ſæpiusq; detrimentum ac periculum aliquod maius important, ut quæ pro ſalute ciuium & patria geruntur.

Καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά.) Vt naturalis pulchritudo, non fucata, & aliæ huiuſcemodi res, quæ non labore & induſtria hominum, ſed à natura obtinentur: honeſtiores enim cunctæ.

Καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθά.) Illa quoq; quæ illi ipſi qui habet, fructum emolumentumq; non adferunt, honeſta ſunt. pulchritudo corporis huiuſcemodi eſſe dicitur: eſt enim bonũ, quo alij fruuntur, non qui ea præditus eſt. Quod autem addit, αὐτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα: de rebus ijs loquitur, quæ contrariam naturam habent, & ei ipſi qui habet bono ſunt. hæc enim omnia, inquit, ad eũ referuntur, ipſiusq; gratia ſunt: nihil autem hæc dignitatis adferre, ſuprà expoſuerat.

Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι.) Nec non illa quoq;, inquit, honeſta ſunt, ac dignitatis plena, quæ frequentius faciliusq; mortuo quàm uiuo contingere poſſunt. ut ſunt elogia, fana, & huiuſcemodi honores. quãuis enim uiuis luceq; hac fruentibus concedi poſſint, crebrius tamen defunctis. cum aũt uiui illis ornantur, quæ ferè mortuis tribui ſolent, perſpicuum eſt ex ipſis præſentẽ nullam, ad corpusq; pertinentem uoluptatem percipi. ſtultum enim eſſet ea mortuis largiri, qui illis frui nullo pacto queunt. Hoc etiam declarat Horatius in epiſtola ad Auguſtum Cæſarem, cũ inquit, Præſenti tibi maturos largimur honores, Iurandasq; tuum per nomen ponimus aras. morte enim obita plerunq; homines clari & illuſtres, illis rebus decorari conſuerunt.

Τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι.) Mendoſè antea in excuſis codicibus legebatur, τὰ ζῶντα. ipſe iudicio ac coniectura ductus, τὰ ζῶντι correxi: quemadmodũ etiam infrà locutus eſt, ubi ait, καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται, quæ uiuo alicui accedunt. eumq; adiuuant, magis ipſius gratia facta uideri poſſunt, ac propriam aliquam ei utilitatem apportare, quare dignitatem non adferunt. Cum ratione igitur reddita locum confirmare uellet, à contrario illam duxit.

Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα.) Hunc locum deprauatum correxi: excuſi namq; antea καλῶν ἕνεκα habebant. ſecutus autem ſum auctoritatem antiquiſſ. libri, cui adſtipulatur etiam uetus tralatio. qui ſequitur quoq; non parum emendationem hanc conſtituit: Et quæcunque opera ſactaq; aliorum cauſa geſta ſunt,

ut alij inde iuuarentur, ac commodi aliquid caperent, nõ ipſorum auctor. Rationẽ huius rei reddens, inquit: Minus enim cauſa illius qui agit curata ſunt, cum emolumentum aliorum propoſitum ſtatim habeant.

Καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους.) *Cum etiã bene rẽ gerimus in alienis negocijs, & quæ nobis cõmodi nihil adferunt, dignitatẽ nobis maiorẽ comparamus, q̃ ſi in noſtris rebus peragendis optatum exitum conſequeremur. ex ſententia enim aliquid conficere, ac ſecunda fortuna uti in rebus alienis, non ſuis procurandis, præclarum & honeſtum eſt: quia laborem ſuſcipere, & cum induſtria uerſari in amicorum ciuiumq; uniuerſorum negocijs, laudem meretur.*

Καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας.) *Sed etiam ſtudioſe negocia eorum qui commodo te aliquo antea auxerint, adminiſtrare, honeſtum ſcilicet eſt. Cauſam uerò huius afferens, ait: Iuſtum namq; eſt (æquitatis enim pars) beneficia remunerari.*

Καὶ τὰ εὐεργετήματα.) *Benefacta præterea, cõmodaq; cuncta in alios collata, honeſta ſcilicet ſunt. Vnde autem dignitas illis acquiratur, docens, inquit: Neq; enim ipſi fructum ferunt, ad eumq; qui agit referũtur: quæ aũt cum periculo aut damno rei familiaris ſunt, nulla propoſita propria utilitate, honeſta quoq; ſunt: pertinent enim ad alios.*

Καὶ τἀναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται.) *Et contraria item illorum, propter quæ erubeſcunt. ob quæ autẽ erubeſcant, exponit, ac turpia eſſe tradit: unde contraria eorũ honeſta. Verecundãtur, inquit, ob res turpes, & cũ eas loquuntur, & cũ gerunt, & cum aut dicturi iam aut acturi ſunt.* μέλλειν *dici de illis etiã, qui paulo pòſt quippiã aggreſſuri ſunt, iam iamq; incepturi, certũ eſt. Demoſthenes pro Cteſiphonte,* ὅτι μέλλει καὶ πρᾶ- σκεδάσεται προβήσεται.

Ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν.) *Exemplum hoc declarat, pudorem eſſe quoq; rerum futurarum, nõ tantum excitari ob admiſſam iam culpam in ſermone aliquo, aut facto. dixerat enim antea homines uerecundari, cum aliquid agunt loquũturq;, quod turpe ſit: aut etiam cum facturi illud dicturiq; ſunt. quod cum tam planum non eſſet, exemplo confirmat. Prima autẽ hæc uerba ſunt Alcæi amatoris, interrogantis amicam, indicantisq;, ſe habere in animo, uelleq; ipſi quippiam dicere: ſed pudorem non ſinere ſe loqui. unde acuti ingenij mulier cognouit, rem quam uetaret pudor proferre, turpem eſſe. Exemplum ſanè eſt in uerbis Sapphonis, quæ ſequuntur: totam tamen accuratè Ariſtoteles rem expoſuit, & cauſam illius uocis aperit.*

Αἰ δ' ἦχες ἐσθλῶν ἵμερον.) *Ita excudi uolui, ſecutus fidem antiquiſſ libri, in quo ita legi animaduerti: quem autem in re incerta meliorem ducem habere potui?* ἦχες *quoq; Aldinũ exemplar retinet, cum in quibuſdam excuſis* εἶχες, *prima immutata litera, eodem tamen intellectu uerbi, legatur. in alijs autem conueniebat inter ſe excuſis codicibus. et accuſandi caſu, quæ ſequuntur uerba, cuncti habebant, cum ſcripti omnes patrio caſu* ἐσθλῶν, & καλῶν *haberent. ſenſus autem eſt: Si ueniſſes in bonarum rerum, aut honeſtarum deſiderium, nec lingua tua trepidaſſet, aliquid improbum prolatura, pudor profectò oculos tuos non occupaſſet. Sapphonis aũt uerba hæc eſſe, cũ ſuperiora illa Alcæi fuerint, planũ eſt: in quæ tamen adhuc non incidi apud alium ſcriptorem, ut de ſinceritate lectionis liquidò aliquid affirmare poſſim. poemata enim ipſius, quæ lepôris ac ſuauitatis pleniſſima erant, uetuſtate periſſe omnes ſciunt: nec melior Alcæi quoq; ſcriptorum fortuna fuit. quare ipſius itidem uerba, quæ cum amica habuit, alibi reperiri uix poſſunt.*

Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.) *Verba quoq; hæc Sapphonis ſunt, ac ſuperiorem ſententiam abſoluunt. mendum tamen antea illa non paruum cõtinebant: nec ſenſus inde ullus cõmodus eliciebatur. in excuſis namq; omnibus ac ſcriptis, antiquiſſ. libro excepto,* περὶ τῶ δικαίω *legebatur: quẽ unũ in. egrã lectionẽ ſeruaſſe puto. eſt enim hic* τῶ δικαίω, *patrius caſus Dorico ſermone, quo multũ uti in cantilenis his poetæ ſoliti erãt: quẽadmodum etiam ſuprà bis in eodem codice* αὐτῶ *legitur, non ut communis ratio ſermonis loquitur. Sententia nunc plana eſt. Verùm, inquit, uerba liberè ac ſine ullo timore feciſſes de re quauis iuſta.*

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι.) *Valet hic manifeſtò* ἀγωνιῶσι, *anguntur, ſollicitantur animo.* ἀγωνίαν *autem proprio nomine uoluit eſſe Ariſtoteles, metum quendã, qui nos corripit, cum negociũ aliquod maius paulo pòſt incepturi ſumus. cum enim non uideamus, qua potiſſimum uia rationeq; id aggreſſuri ſimus, ut efficere & ad exitũ perducere tutò queamus, ualde ſollicitamur. In 3. ſegmento Problematum ipſe hoc tradit,* ἢ ὅτι ἀγωνία φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου. *Demoſthenes quoq; pro Cteſiphonte appoſitè hoc uerbo uſus eſt, cum de Philippo loqueretur, q̃ bellũ inferre cogitabat Phocenſibus, & metuebat ne Athenienſes conatum ipſius impedirent. inquit, enim:* οὕτω δ' ἦν ὁ Φίλιππος ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ, μὴ, *& quæ ſequuntur. Quo autẽ angebatur Macedonũ rex, cũ metueret, ne ſua cõſilia diſturbarẽtur, honeſtũ non erat. quod excepit hic Ariſtoteles. Cũ uerò nullo metu perculſi conflictamur animo de aliqua re, nec ueremur ne in ea tractãda quidpiam incõmodi capiamus, honeſta ipſa ſit neceſſe eſt. Illa igitur quoq; hic, inquit, honeſta ſunt, de quibus angũtur homines, cum tamen ipſa nõ metuant. angorẽ enim quoq; gignũt in animis noſtris res quædã terribiles, & quæ periculum aliquod important. Quòd ſi quandoq; uideris quẽpiã ſollicitari aliqua re, quæ nihil detrimenti ipſi afferre poſſit: ſi animaduertes, reperies eam honeſtam eſſe, ac plenam dignitatis. aut enim metus, aut ſtimulus quidam honoris nos pungit. Accommodatum exẽplũ eſt, quod Cicero de Themiſtocle narrat. Noctu*

ambulabat

ambulabat in publico Themiſtocles, quod ſomnum capere non poſſet: quærentibusq́; reſpondebat, Milciadis trophæis ſe è ſomno excitari. Quod cupiebat autem Themiſtocles, & de quo mirificè animo angebatur, honeſtum fuiſſe, ipſe etiam uerbis ſuis explanauit.

Περὶ δὲ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν.) Cauſam his uerbis affert, cur res illæ quas indicauit, honeſtæ ſint: de bonis enim inquiēs, quæ ad gloriā tendunt, ita homines affici animo conſueuerūt, id eſt anguntur, & in magno metu ſunt, quam potiſſimum uiam ad illa ineant, ne poſſeſſione eorū deiciantur: quæ autem honorem ac gloriam apportant, honeſta ſunt.

Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ, καλλίους.) uirtutes quoq;, inquit, eorum qui natura meliores ſunt, honeſtiores ſunt: &, ut uirtutes, ita etiam facta: ut cū uirile genus, muliebri præſtet, uirorum uirtutes ac facta honeſtiora, quàm mulierum ſunt.

Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐτοῖς.) Virtutes quoq; illæ in primis honeſtæ ſunt, quibus frui magis alij, quàm qui ipſis præditi ſunt, queunt. hæc enim cauſa eſt (inquit) cur & iuſtum, & iuſtitia honeſtum ſit. & uirtus enim ipſa, et quæ ab ea proficiſcūtur nedū utilitatē ullam ferant, potius damno ſunt. cum multa ſæpe, quæ lucrari impunè poſſet uir iuſtus, ne quid contra eam committat, non tangat.

Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι.) Præterea honeſtum eſt, hoſtes potius ulciſci, quàm in gratiam cum illis redire ac reconciliari: qui enim ita ſe gerit, ſpecimen de ſe præbet duarum maximarum uirtutum. Iniurias namq; compenſare, ut beneficia, iuſtum eſt, ac par deniq; pari reddere. quod autem iuſtum, idem etiam honeſtum.

Καὶ ἀνδρεῖον, τὸ μὴ ἡττᾶσθαι.) Ita legi cunctis in ſcriptis exemplaribus. antea namq; formis excuſi ἀνδρῷον habebant: cui tamen quoq; lectioni locus eſſe poteſt. uetus certè tralatio eam refert. Præterea uiri fortis officium eſt, nō cedere, neq; inferiorem ſe eſſe pati. Qui igitur inimicos læſi ulciſcuntur, multis modis rem honeſtam faciunt.

Καὶ νίκη καὶ τιμή, τῶν καλῶν.) Victoria quoq;, inquit, & honor è numero ſunt rerum honeſtarum. cuius rei cauſam reddēs, ait: Sunt enim expetenda, quamuis fructū nullum ferant. præterea eximiam quandam uirtutem declarant, ſeu potius uirtutis exuperantiam: qui enim uictoriā cōſecuti ſunt, uiribus alijs præſtitiſſe perſpicuū eſt. Sed honor quoq;, niſi excellentibus hominibus, & qui præclari aliqd in ſe habuerint, nō tribuitur.

Καὶ τὰ μνημονεύματα. καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον.) Μνημονεύματα (niſi fallor) appellat elogia, & quæ memoriam alicuius ornant. Plutarchus in cōmentario, quo diſputat, Oportere ſenē in rep. uerſari, μνημόνευμα uidetur appellaſſe rē quæ memoria repetitur: quod Cicero ſæpe recordationē uocat. Θαῦμα δὲ καὶ μνημόνευμα, καὶ διατήρημα τῶν ὄντων, & quæ ſequūtur. Nō me tamē fugit, legi in excuſis quibuſdam μνημονευτά: cum tamen in reliquis & impreſſis formis, & ſcriptis libris, inuenerim μνημονεύματα. Quare tantum cōſenſum eorum damnare, conſilium non fuit. qui ita emendarunt, uidentur hoc uerbū ſic cepiſſe, quaſi ualeat: quæ feruntur, quæ prædicātur. Vbi tamen res efficientes uoluptatis hoc ipſo in libro infrà indicat, μνημονευτὰ uocat, quæ memoria adhuc retinemus, uetera facta dictaúe quæ recordamur: τὰ δ' ὧν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστίν. Quod uerò ad ſententiā pertinet: Et ea, inquit, quæ memoriā alicuius colunt, & famā extingui nō patiuntur, uel quæ ferenda & prædicanda ſunt, honeſta ſunt: nec non quæ magis huiuſcemodi, magis honeſta. Sunt etiā ſcripti nonnulli, in quibus mutato ordine poſteriorum uerborum, καὶ μᾶλλον τὰ μᾶλλον legatur: cum alij, et in ijs antiquiſſimus, receptam lectionem ſequantur.

Καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται.) In magna uarietate lectionis antiquiſſ. codicem ſequi malui, qui ualde diſcrepat à reliquis, & ſcriptis & excuſis libris: ſecū tamen ille habet ueterem tralationem, in qua eiuſdem ſcripturæ ueſtigia apparent. Si ita igitur legatur, locus alter eſt quo ſignificat, inde quoq; intelligi res honeſtas, ſi mortuo etiam alicui illæ comitatæ ſint, nec unà cū uita ipſius extinguātur. Illa altera lectio longè diuerſum ſenſum habet. cū enim ita paſſim excuſi habeant, μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἔστι. Si quis eā pbet, intelligat neceſſe eſt, declarare uoluiſſe auctorē, quæ magis eſſent μνημονεύματα: affirmaſſeq́; huiuſcemodi magis eſſe, quæ nō uiuenti tantū præſtò ſunt, ſed mortuū etiā ſequuntur.

Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ.) Ea quoq; honeſta ſunt, quibus honos comitatur: quædam enim manifeſtò ſunt, à quibus honor abeſſe non poteſt, & quæ plerunq; qui geſſerūt, ab hominibus honores magnos cōſecuti ſunt. illa autem non utilia, non iucunda, ſed honeſta ſunt. Diſcrepat hic quoq; antiquiſſ. liber à cæteris omnibus, quos uidi (ſic enim habet, καὶ ἡ τιμὴ ἀκολουθεῖ) cū illo tamē facit uetus tralatio. Vt breui igitur quid ſuſpicer, aperiam: aut uitio liber non uacat, aut uerba hæc pars ſuperioris loci ſunt: ut hanc ſcilicet quoq; conditionem addiderit: requiraturq́; non ſolum ut mortuo comitentur, uerumetiam ſint è genere eorum quæ adiunctum ſemper honorem habeant.

Καὶ τὰ περιττὰ, καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω.) Eximia quoq;, atq; alijs eiuſdem generis præſtātia, uulgaribus honeſtiora ſunt. quicquid enim præclarum egregiumq́; eſt, honore dignū eſt. De ui. Græci nominis antea pluribus diſputaui. ut autē eximia, ita etiā quæ ſolus aliquis poſſidet, nec alij ulli in amplioribus etiam patrimonijs tenent, ut pictura ac ſignum uetus nobilis alicuius artifici, ut eruditum elegansq; opus antiqui ſcriptoris, cuius alia nulla extent exemplaria. duo autē hi loci cōiungūtur, & tanq̄ pars eius ſunt, qui ipſos antecedit: qđ è cauſa, quæ adfertur, planius intelligitur.

Εὐμνημονευτότερα γάρ.) Ita habent manu ſcripti libri ſecun-

libri ſecũda collatione. In excuſis formis antea διαμνημόνευτα legebatur uitioſe, ut patet: ſuprà enim etiam κατ' ἄλλων, in comparatione aliorũ ſuperiora hæc eſſe docens, dixerat. Rationem igitur afferens, cur illa honeſtiora ſint, inquit magis ipſa memorari, magiſq; quàm alia omnium ſermone famaq; celebrari.

Καὶ κτήματα τὰ ἄκαρπα, ἐλευθεριώτερα γάρ.) Prædia quoq;, ex quibus fructus nulli percipiantur, ſed quæ ad oblectandũ animum corpuſq; reficiendum ualeant, honeſta ſunt, & dignitatem domino adferunt. rationẽ huius rei ipſe reddit: Sunt enim (inquit) magis liberalis ac politi hominis propria, quàm contraria, id eſt κάρπιμα, & ὠφέλιμα: ita enim ipſe appellauit in 4. libro de Moribus ad Nicomachum, ubi huiuſcemodi quoq; prædia conuenire magnanimo declarauit. quæ ſcilicet pulchra ſint, & fructum nullũ domino ferant: & ut fundos, ita etiam reliquas poſſeſſiones.

Καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δ' ἴδια, καλά.) Quæ etiam apud ſingulos populos ac gentes uigent, propriaq; eorũ ſunt, nec cũ alijs cõmunia, honeſta illic ſunt: ut aſperitas uictus, diſciplinæq; ſeueritas Lacedæmone, ſtudia ſapiẽtiæ ac cognitio rerũ pulcherrimarũ Athenis.

Καὶ τὰ σημεῖα τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων) Honeſta quoq; ſunt cuncta illa quæ indicia ſunt rerum apud ſingulas gentes laudatarũ, in honoreq; habitarum. Locus ſanè apertus, & ab ipſo quoq; exemplo illuſtratus. ſed alia etiam facilè adiungi poſſent, ut lunati calcei apud Romanos: ſignum enim erãt ingenuorũ.

Οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν.) Vt Lacedæmone comã alere, honeſtum. libertatis namq; ſignum eſt. comatum enim hominem manus opusq; aliquod ſeruile adminiſtrare difficile moleſtumq; eſt: non paruum enim impedimentum abiectis, ac mancipiorum proprijs miniſterijs tractandis, cæſaries affert. Plutarchus in commentario, quo collegit multa breuiter & commodè à regibus imperatoribusq; dicta, alio conſilio tradit Lycurgum, qui leges ſcripſit Lacedæmonijs, inſtituiſſe, ut ciues ſui comam gererent. Nam cæſaries (inquit) formoſos ſpecioſiores reddit, turpes uerò horribiliores. Celebratur etiam acuta uox Spartiatarum regis, qui interrogatus, cur Lacedæmonij alerent capillos, reſpondit, Quia hic unus corporis ornatus nullo ſumptu eget. Xenophon in Lacedæmoniorum Politia, tradit plura ſecutum Lycurgũ permiſiſſe ciuibus ſuis, poſtquam ex ephebis exceſſiſſent, ut comati eſſent: nec omittit quod hic narratur. Diſcedit uerò hac parte aliquantulum à reliquis & excuſis, & ſcriptis, antiquiſſ. liber: ἐλευθέρου namq; habet. Cum illo etiam facit uetus tralatio: nihil tamen immutaui.

Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην.) Honeſtum præterea eſt, nullam artẽ exercere è genere earum quæ βάναυσοι appellãtur: quæ autẽ illæ ſint, demonſtrauit ipſe in primo libro de Moribus ad Eudemũ, his uerbis, Βαναύσους δὲ λέγω, τὰς ἐδραίας καὶ μιδαρνικάς. illæ uerò humiles ſint ac ſordidæ, neceſſe eſt, cũ præſtò ſint ſemper operã ſuã requirentibus, ac cõmodis aliorum uſibuſq; ſeruiãt. Tabernarios homines, & qui uilibus his artibus uictum quærerẽt, ſignificare uoluit Cicero, cũ in oratione 4. in L. Catilinam inquit: Sed nulli ſunt inuenti tam aut fortuna miſeri, aut uoluntate perditi, qui non ipſum illũ ſellæ atq; operis, & quæſtus cotidiani locum: et quæ ſequuntur. & penè uerba, quibus definijt ipſas has artes Ariſtoteles, expreſſit.

Ἐλευθέρου γὰρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν.) Hinc ſimili ductom primo libro τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ dignitatẽ ipſius illius ſapientiæ, qua res diuinæ explicantur, declarauit: illam enim quoq; docuit nulli alij ancillari, ſed ſuã ipſius gratia conſtare: quemadmodum homo liber eſt (inquit) ut dicere conſueuimus, qui ſui ipſius gratia, nõ alius eſt: ita hæc una omniũ ſcientia libera eſt. ſola enim ſui ipſius gratia cõſtat. Iſocrates cõtrà clariſſimus dicẽdi magiſter, cum uidit diſcipulos mercedem ſibi dinumerantes, lacrymas tenere non potuit, addiditq;: Nunc demum cognoui me libertatem meam his emancipaſſe. Vt autem hic libero homine dignum eſſe inquit, non ſeruire in uita commodis ac nutibus aliorum: ita in 4. de Moribus ad Nicomachum, cum magnanimi naturam exprimeret, mancipij proprium eſſe dixit, ita uiuere. à qua humilitate ualde adhorrere magno animo præditos, καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν, ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον. δουλικὸν γάρ. Vt uerò ambobus his locis πρὸς ἄλλον ζῆν, inquit, cũ in omni uita quempiã cõmoda alterius ſpectare, atq; illis toto animo ſeruire, ſignificare uellet: ita etiã Demoſthenes pro Cteſiphõte, Τοῖς δὲ πρὸς ὑμᾶς ζῶσι, καὶ τῶν ὑμῶν τιμῶν γλιχομένοις. Illis uerò, qui uobis ſe dediderunt ac ſeruiunt, cupiuntq; ornari à nobis. cũ prius excuſi ἐλευθέριν corruptè haberent, emendaui ἐλεύθερον: ſic antiquiſſ. libri, & rem ipſam ſecutus. Eiuſdem quoq; lectionis ueſtigia apparent in uetere tralatione.

Ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν.) Oportere præterea (inquit) ſumere uicina propinquaq; reb. ipſis, quæ uerè tales ſunt. ὑπάρχοντα enim uocare uidetur, ut ſanè illæ ſunt, ſi ſubtiliter eorũ natura ſpectetur. neq; enim nomine appellare illa, cum generatim loquatur, potuit: & hoc facere tanquã eadẽ, nõ diuerſa ipſa ſint, cuſtodiriq; hoc opus eſſe, & cum aliquã rem laudamus, & cũ uituperamus. Quintilianus hunc locum intellexit, cum in 3. libro de Ariſtotele loquens, inquit: Idẽ præcepit illud quoq;, quia ſit quædã uirtutibus ac uitijs uicinitas, utendũ proxima deriuatione uerborũ, ut pro temerario fortẽ, pro prodigo liberalẽ, pro auaro parcũ uocemus: quæ eadẽ cõtrà ualẽt. Auxilio igitur huius loci & uirtutes inquinari, & uitia honeſtari poſſunt. Elegãtiſſ. poeta Flaccus, idẽq; nõ malus morũ formator, in 3. Saty. 1. libri totã hãc rẽ egregiè expoſuit, exẽpliſq; in utrãq; partẽ accõmodatis uſus eſt. accuſat enim prauã hominũ cõſuetudinẽ, qui leues etiã culpas amicorũ non

ferant, &

ſerant, & ne dum, ſi quid in ipſis uitij eſt, nõ cõterant ac minuãt, ut facere ipſos oportebat, pótius augeãt: queriturq́; nõ idẽ ſeruari in honeſta amicitia, quod paſsim in amore ab omnib. cuſtoditur. amatores enim conſuerũt uitia labesq́; corporis in delicijs ſuis cõmendare uerbis. quã etiam rem & Plato politiß. ſcriptor, in 5. de Rep. copioſe pertractat, et Lucretius in 4. ſuorum librorũ, quo loco amorẽ ipſum multis cõtumelijs uexat. Peßimi etiã ingenij homines periculũ illi apud Dionyſium iuniorẽ creantes, ita ſolitos ingentes uirtutes Dionis Syracuſani uerbis deprauare, docet Plutarchus in uita ipſius. omnia namq; in peiorẽ partem trahebãt: nam, q̃ facilè illabatur in animos mortaliũ hæc aſtuta ratio, & q̃ grauis aduerſaria ſit grauiũ & honeſtorum uirorum, idem etiam prudens & eruditus ſcriptor demonſtrat: illũ enim quoq; locũ mirificè huic illuſtrando aptũ, transferre huc uolui: Διὸ καὶ πιθανὰ κατ᾽ αὐτοῦ προσεχόμενα ταῖς ἀρεταῖς ἐκείνου φέροντες αἰτίας, ἀπέβαλλον εἰς ὑποψίαν τὴν σεμνότητα, καὶ παῤῥησίαν αὐθάδειαν ἀποκαλοῦντες. & quæ longius perſequitur in eam ſententiam.

οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον.) Ambo hæc quæ maleuolos fingit, quiq; detrahere uolũt deprauare, in eodem ſimul cogitari debent. cõiunctè enim illa ponit, ſicut & ea in quæ cõmutantur: idem aũt cautus in conſilijs capiendis, et cũ agendũ aliquid ſtatuit, magni animi in eo peragẽdo eſſe poteſt. Reſpõdet aũt τῷ εὐλαβεῖ δόλιος, & εὐψύχῳ ἐπίβουλος. quod enim cautus eſt quiſpiã, pedetentimq́; pficiſcitur, ab inimico timidus ob uicinitatẽ appellatur: quod aũt fortis eſt, ac fidit ſibipſi, cũ huiuſcemodi ingenia aggredi alios conſueuerint, à corruptore illius boni, inſidiator uocatur. εὔψυχον aũt, q in periculis non ptimeſcit, appellari manifeſtũ eſt. Alexander in 2. librũ Topicorũ, cũ locũ qui uocatur ἐκ μεταλήψεως explicaret, affirmauit uulgò etiã homines hanc uafrã rationẽ frequentare, conſuetudinẽq; ſermonis plenã eſſe huius uerborũ immutationis. Quod cũ exemplis cõfirmare uellet, nõnulla etiã attulit quæ hic ab Ariſtotele adiunguntur: inquit enim, μεταλαμβάνουσι δὲ καὶ τὸν μὲν πανοῦργον εἰς τὸν φρόνιμον, τὸν δὲ θρασὺν εἰς τὸν ἀνδρεῖον. Cum uerò contrariũ hominis ingeniũ eius quẽ πρᾶον Græci, id eſt, mitẽ manſuetũq; appellant, ſignificaret, nõ uſus eſt eo uerbo, quo hic Ariſtoteles in eadẽ natura declarãda: neq; ἀνάλγητον eũ uocauit, ſed ἀργὸν, & ἀκίνητον, quòd ignauus ſit & iners in depellenda iniuria, nec cõmoueatur cõtumelia affectus. Vt nihil aũt prætermittam, ualde diſcrepantẽ inueni antiquiß. librũ à reliquis omnib. exemplarib. ita enim ille habet, οἷον τὸν εὐλαβῆ, ψυχρὸν καὶ ἐπίβουλον: uetus tamen tralatio communem lectionem ſequitur.

Καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν.) Vt ſuperiora exẽpla bona uirtuteſq; deprauabãt, ita hæc uitia prauitateſq; exornant: q enim fatuũ atq; hebetis ingenij hominẽ (is enim ἠλίθιος eſt) bonũ uirũ appellat, hic manifeſtò ornat illũ, & ingenij uitiũ in laudẽ cõuertit. ut etiã, qui ſtupidũ, ſine ſenſuq́; nec nõ maximas iniurias nimis lẽtè ferentẽ, manſuetũ uocat. ἀνάλγητος enim, qui nihil dolet, eſt: & qui, quãuis grauiter lædatur, non cõmouetur. Horatius cũ in Satyra, quã ſuprà oſtendi, inquit, Cõmuni ſenſu planè caret: ἠλίθιον, niſi fallor, intellexit. Veteres enim quoq; grãmatici ἠλίθιον, εὐχείρωτον ualere tradunt. nam χρηστὸν ſimpliciorem uocauit. Loquebantur aũt de illis, qui bona uitio uerterent. Demoſthenes pro Cteſiphonte, Thebanorum ſtoliditatem ſignificare uolens (tardi enim admodum ingenij illi habebantur) uerbisq; rem amplificare, ἀναλγησίαν & ipſe appellauit.

Καὶ ἕκαστον δ᾽ ἐκ τῶν παρακολουθούντων, καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιστον.) Debemus præterea quodlibet ab ijs quæ ipſum cõſequuntur, capere: ut cõmune namq; huic quoq; parti, uidetur λυπηρὸν repetendum. Nouam autẽ rationem tradit purgãdi aliquas res aut homines, et eorũ uitia in laudes conuertendi. cum enim naturas quaſdam, atq; habitus animi plura cõſequantur, præcipit, ut è conſequentibus ipſis ſelectu eorũ habito, repudiatiſq; prauis ac reprehenſione dignis conſequentibus ſumantur, quæ cõmendare perſonas illas aut res poßint, quas ornare uolumus. Qui igitur (ut in exẽplis ipſius maneã) iracundi & inſani ſunt, hoc pacto aperti ingenij uocabũtur: quia indoles illas, iracũdiæ ac furori obnoxias, cõſequitur ſimplicitas morũ. niſi enim aperti in reb. ſuis forent, nõ tam facilè iraſcerentur, neq; leuiori quauis iniuria cõmouerentur, ac ſenſus anim. ſui patefacerent. incõmoda enim non parua inde ipſis exoriri poſſunt: ut autem, quẽ uidemus pronũ in iram, poſſumus dicere ſimplicis ingenij, quia hæret comitaturq́; iracundiæ naturæ bonitas: ita nonnulla alia conſequuntur, ut aſperioribus uerbis honeſtos uiros accipere, & multa alia peccare in uita: quamuis diuerſa ratione hæc conſequi uideãtur. Illa aũt cum praua, uitioſaq; ſint, nec ullo modo alicui laudando accõmodata, ſunt relinquenda: & id, quod optimum pro re nata indoleq́; illa, capeſſendum. Eodem etiam pacto contumaciam ſequitur magnificentia, & affectio animi, quæ, quod perſonæ ſuæ eſt, ac dignitatis tuetur. Qui namq; magnifici uiri ſunt, & in inceſſu, reliquiſq́; factis ſuis decorem cuſtodiunt, contumaces uulgò habentur. Παρακολουθοῦντα hic quæ uocet, ipſe ſuprà docuit, quæ ſcilicet alicui adiuncta ſint, poſitoq́; illo & ipſa conſequantur: quamuis diuerſa ab his etiam, ut copioſius iam expoſitum eſt, conſequentiũ genera reperiantur. Præter ea autem, quæ breui illic ab ipſo tradita ſunt, in Analyticis docuit, definitiones rerum aliquarũ, rebus quas euoluunt, hoc pacto comitari. Si nanq; homo eſt, ſequitur animal eſſe, particeps rationis, mortale: ut propria quoq;, ijs quorum propria, ceu homini, ad riſum natura eum factum eſſe. Sed etiã genera certis ſpeciebus comitantur, ut eidem animal: nec non differentiæ uocatæ, ut quæ ſuprà in fine explicationeq́; naturæ hominis poſitæ ſunt, diſtinguentes ipſum à cæteris animantibus. quamuis poſteriora

hæc duo genera alijs etiam rebus comitentur, cum priora tantum illis ipſis hæreant. Hæc autem ſunt exempla, quibus in differendi ſtudio utuntur.

Οἷον τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν.) De his qui uitia in melius trahunt, agit. Horatius, At eſt truculentior, atq; Plus æquo liber, ſimplex fortisq; habeatur. nam facilè iraſci probi homines ſimplicisq; ingenij ſolent. quod etiã in primo de Legibus Cicero, cum de Epicureis hominibus loqueretur, affirmauit: Solent enim, id quod uirorum bonorũ eſt, admodum iraſci. Truculentiorem igitur appellarat Horatius, qui admodum iraſcatur, ac penè inſaniat: qui tamen à bono, quod ita eius conſequens eſt, ſimplex poteſt uocari. Quod uerò μανικὸν inquit, inſanũ naturaq; furori obnoxiũ, intelligens, in primo quoq; libro de Arte poetarũ eodem hoc uerbo uſus eſt, ab acuti ingenij uiro, aut in furorẽ prono, poſſe commodè pertractari ſtudium illud affirmãs: nec non in luculento etiã illo problemate de Atra bile, ubi inquit, eos qui copia bilis, & illius quidem calidæ, abundant, inſanos & ingenioſos eſſe. Platonis quoq; in Charmide uerba ſunt, Χαιρεφῶν δὲ ἅτε καὶ μανικὸς ὢν, ἀναπηδήσας ἐκ μέσων ἔθει πρός με. Motus autẽ celeres eſſe furentium, atq; inſanorum (quod ſignificare illic Plato uidetur uoluiſſe) Ariſtoteles quoq; alio in problemate docet, ubi eodem ipſos nomine appellat.

Καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν.) Iidẽ etiã qui uitia in uirtutes uertent, contumacem hominẽ dicent magnificũ ac grandem. grandẽ enim nõ ſemel Cicero uocauit, quem Græci σεμνὸν: uel σεμνόν, qui neſcio quid auguſti diuiniq; in ſe habeat. Hinc, ut puto, Athenienſes truculentas deas, furias, Εὐφημισμοῦ gratia, σεμνὰς θεὰς appellabant.

Καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας.) Valet etiam multũ ad homines ornandos, culpasq; minuendas, qui nimium alicuius rei habeant, dicere mediocrẽ illam tenere, ac deniq; è ſummo ad medium eos reuocare: exuperantiã enim uitiũ eſſe conſtat, in medio uirtutem ſedem habere. ut rem autem magis explanet, exempla adiungit.

Οἷον τὸν θρασὺν, ἀνδρεῖον.) Cicero in Partitionib. penè hunc locũ tranſtulit, ſingula certè uerba expreſſit: Et liberalitatem effuſio, & fortitudinem audacia imitatur.

Δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς.) Si audacem fortem, prodigum liberalem appellaris, facilè in errorem induces imperitos, qui hæc diſtinguere non poſſunt, nec nouerũt qua in re diſcrepet audacia à fortitudine, effuſio à liberalitate. ad multitudinem autem, in conuentuq; imperitorum hæ orationes habebantur. ἄσωτον appellare Ciceronem luxurioſum, è 2. de Finibus perſpicuum eſt: quamuis Græcum etiam uerbum & eodem in libro, & in 3. de Natura deorum uſurpet. Sed prodigos idem etiam appellat, qui ſunt nimij in pecunijs profundendis. nec ipſe tantum ἀσώτους, turpibus uoluptatibus libidinibusq; deditos ualere exiſtimauit, ſed Græci quoq; paßim ita luxurioſos uocabant. non enim ſimplex erat huius uerbi intellectus. cuius cauſam Ariſtoteles in 4. libro de Moribus ad Nicomachũ reddidit, Qui enim largos ſumptus faciunt, plerunq; in gutturis uentrisq; uitijs & alijs obſcœnis uoluptatibus perditi ſunt, & dum eas audè ſectãtur, patrimoniũ effundunt.

Καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας.) Aliud etiam tecum faciet, ac rationẽ tuam adiuuabit. fallacia enim huiuſcemodi ineſt. arbitrantur namq; hoc ab eximia quadam uirtutis ui proficiſci, quòd qui pericula etiam non neceſſaria ſubeant, multo magis cum res poſtularit, præclarumq; aliquod facinus ac dignitatis plenũ facturi ſunt, ut pro ſalute aliorũ ſe ac caput ſuum periculis obiecturi ſint. Eadem cauſa falſò exiſtimatur ab illis eſſe, quod rem familiarem nonnulli temerè effundant: credunt enim, admirabilis cuiuſdam benignitatis indicium eſſe, nec poſſe fieri putant, ut qui in epulis ludisq; pecunias profundant, non ſuis etiam facultatibus tenuitatem amicorũ ſuſtentaturi ſint, & in multis honeſtis rebus ipſis opitulaturi. Duobus autem modis decipitur uulgus imperitorũ ab oratoribus, qui hoc loco utuntur, ſiue quòd audaciã fortitudinem eſſe credit, & effuſionem liberalitatem: ſiue, quamuis intelligat non rectè facere audacem, cum temerè pericula nulla honeſta de cauſa ſubit: neq; etiam laudari tunc meritò poſſe prodigum, cũ pecuniã improbißimis hominibus dilargitur: quia hæc ſigna eſſe putat maximarum uirtutum. Animaduertenda aũt diligenter uis eorum uerborum. ἀνδρεῖον enim appellat, qui natura moribusq; paratus eſt ad pericula ſubeunda, ut leui etiam quaq; de cauſa maximis ſe offerre nunquam dubitet. ut ἄσωτον, qui ingenio tali eſt, ut patrimoniũ retinere non poßit: ſed turpibus etiam & abiectis hominibus nullo diſcrimine perſonarũ habito, pecunias maximas dilargiatur.

Ὑπερβολὴ δ' ἀρετῆς, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν.) Non ſignificat hic ὑπερβολὴ nimiũ, ut plerũq;, ſed præſtantiã, & quod Græci alio uerbo ὑπεροχὴν uocant. nullo diſcrimine habito (inquit) omnib. prodeſſe, ab exuperãtia quadã uirtutis proficiſcitur: ſic enim Cic. in 5. lib. Tuſculanarũ quæſtionũ locutus eſt: An hoc nõ ita ſit omni in populo? nónne omnẽ exuperantiã uirtutis oderũt?

Σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος.) Quintilianus hũc locum expreßit, cumq; idem quod philoſophus præciperet, animaduerſum illud antea ab hoc auctore tradit, qui tamen primum Socratem hoc admonuiſſe docet. dixerat enim ille, nihil negotij eſſe, Athenienſes Athenienſibus laudare. Sed ſi Lacedæmonij fuerint qui audiunt, ſummo oratore opus eſſe. Res autem tota in ſermone quem Menexenũ inſcripſit Plato, expoſita eſt. Quintiliani uerba hæc ſunt: Intereſſe tamẽ Ariſtoteles putat, ubi quicq; laudetur aut uituperetur. nam plurimum refert, qui ſint audientium mores, quæ publicè recepta perſuaſio: ut illa maximè quæ probant, eſſe in eo qui lau-

qui laudabitur credant, aut in eo contra quem dicimus, ea quæ oderunt.

Δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον.) Hoc etiam omittere non debet, qui bene hoc genus tractare, & quam ornandam rem ſuſcepit, augere undiq; uult: quod ſcilicet in honore apud aliquam gentem eſt, honore dignum ſua ui dicere. Nonnullæ enim artes ac ſtudia in precio ſunt quibuſdam in locis, quæ alibi deſpiciuntur, & in nulla reliquorum hominum exiſtimatione ſunt. præclarius autem eſſe quod ſua ui tale eſt, quàm quod iudicio hominũ cõſtat. Addit autẽ, ut cui honor habetur apud Scythas, aut Laconas, ut apud omnes, abſoluteq; τίμιον proponere: &, ut apud gentem aliquam ac populum, ita etiam hominũ genus atq; ordinem, uniuerſoſq; demũ qui iiſdẽ ſtudiis tenẽtur: iiſdẽ enim plerũq; opinionib. imbuti ſunt. Iſocrates quoq; uidetur hoc uerbum eodẽ pacto cepiſſe, cũ in proœmio laudationis Helenæ inquit, πολὺ καταδεέστερον τῶν ὑπαρχόντων ἁπάντων εἰρήκασι, non potuerunt penitus naturam eorum exprimere, ac multo deterius quàm res illæ ſunt, de ipſis uerba fecerunt.

Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν.) Demũq;, ut facilius quoduis ornes, quod honore dignũ eſt, de eo ut de honeſto loqui, & grauiore hoc nomine ipſum appellare: id enim eſt traducere τίμιον ad καλόν. Hoc autem nullo negotio propter uicinitatẽ, inquit, facere poteris: non magnũ enim interuallũ inter ipſa interiectũ eſſe creditur. Idem tamen omnino illa nõ eſſe tradit hic aperte Ariſtoteles: ſi enim idem forent, non oporteret alterũ quaſi loco mouere, & ad alterum comportare. Nec tamẽ me latet, interpretẽ librorũ de Animo, qui Simplicius nunc eſſe exiſtimatur, cenſere, res honeſtas & honorandas eaſdem eſſe re, cogitationeq; tantum inter ſe differre. Arbitratur enim ille, omne quod honore dignũ eſt, honeſtũ etiã eſſe: cõtraq; omne quod honeſtũ, idẽ quoq; honore dignũ. Honeſtum autem dici ea ratione qua amabile eſt, & allicit animos hominũ, ut propter ſe expetendũ. honorandum uerò, quod habeat in ſe granditatem, ac præſtet multis aliis rebus ut concedant ipſi, atq; inferiora ſe fateantur cuncta, quibus illud eſt τίμιον.

Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον.) Quæcũq; etiã quẽpiã decebant, atq; ab eo, ut generi ac diſciplinæ factiſq; ipſius conuenientia expectabantur, honeſta illi ſunt. Rẽ autem explanare uolẽs, inquit: Ceu ſi geſſit res dignas maiorib. ſuis, & quæ reſpondeãt ueterib. ipſius laude dignis, factis. Quintilianus libro 3. Ante hominem patria ac parentes maioreſq; erunt, quorum duplex tractatus eſt: aut enim reſpondiſſe nobilitati, pulchrũ erit: aut humilius genus illuſtraſſe factis. Reſpondere igitur nobilitati maiorum dixit, quod Ariſtoteles hic ἄξια τῶν προγόνων ποιεῖν. προϋπηργμένα uerò uocat, res antea uirtute alicuius ſtudioq; poſſeſſas: laudes, quas ſibi quiſpiam labore ſuo comparauerit. Demoſthenes pro Cteſiphonte, ὑπάρχοντα uocauit res prius acquiſitas hoc pacto, à priuatis hominibus ciuitatibuſq;, ac præterita deniq; facta: adſunt enim iam ipſa, & in poſſeſſione reliquorum bonorum numerantur, inquiens: καὶ τὰ αὐτῷ ἰδίᾳ, καὶ πόλιν κοινῇ, πρὸς τὰ κάλλιστα τῶν ὑπαρχόντων αὖ δεῖ τὰ λοιπὰ παραξῶδαι πράττειν.

Εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν.) His uerbis cauſam huius rei reddit: & cur id honeſtũ ſit, docet. eſt enim beatum, inquit, honeſtumq;, parto iã honori honorem aggregare. unde intelligere licet, uoluiſſe ipſum res quas ſupra ſignificauit, præclaras & honore dignas fuiſſe. tam enim ὑπάρχοντα ſunt res turpes, quàm honeſtæ: improba enim quoq; facta, ac maculæ ſuſceptæ in uita, uocari ita poſſunt.

Ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον.) Aut ſi quippiã etiã egit præter id quod decebat, in meliorẽ tamen partẽ et honeſtiorẽ. Neceſſariò aũt addit, ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον: poteſt enim facere aliquis παρὰ τὸ προσῆκον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ χεῖρον, id eſt, in peiorẽ partẽ ac deteriorẽ. cuius culpæ Thais in Eunucho inſimulat Chæream, his uerbis: Nõ te dignũ Chærea feciſti: nã ſi ego digna hac contumelia ſum maximè, at tu indignus qui faceres tamen. Idẽ comicus uidetur, quod Græcis eſt παρὰ τὸ προσῆκον, expreſſiſſe, cum induxit ſenẽ ita loquentẽ: Labori meo non parcẽs, præter æquum & ætatem. Quintilianus ſupra ſpem dixit, aut ſupra expectationem, ut loco, qui nõ multo pòſt à me adducetur, planum fiet.

Οἷον εἰ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος.) Cuius res ſecundæ ſunt, ſi facilis moderatuſq; eſt, facit παρὰ τὸ προσῆκον: ut etiam, qui aduerſa fortuna utitur, ſi magnũ animũ retinet. neq; tamen praue facere hi dici poſſũt, aut hoc ſenſu παρὰ τὸ προσῆκον ſe gerere intelliguntur, ſed quod magnitudo animi rarò admodũ inueniri ſoleat in iis quorũ res malæ ſunt, nec expectari ab ipſis, ac iure optimo requiri poſſit propter imbecillitatẽ humanæ naturæ aut morũ, facilitas in fortunatis. quod eleganter eruditeq; Terentius expreſſit in Hecyra, cũ inquit: Profectò hoc ſic eſt, ut puto. Omnib. nobis ut res dant ſeſe, ita magni atq; humiles ſumus. quin contrà res laudẽ habet, & eam quidem nõ paruã. Id autem declarauit quoq; Cicero, cũ laudes Cn. Magni exponeret, eleganti hac comprehenſione uerborum: Vt is qui dignitate principib. excellit, facilitate infimis par eſſe uideatur. Flaccus utrunq; Ariſtotelis exemplum complexus eſt in Lyrico carmine: Aequam memento rebus arduis Seruare mentem, non ſecus in bonis, Ab inſolenti temperatam Lætitia, moriture Delli. Varietatis hoc eſt in antiquiſſ. libro, quod αἰὲν εἰ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος· ἀτυχῶν δὲ, & quæ ſequuntur, ille habet: tanquam de uno aliquo ſemper ſermo ſit, qui uaria fortuna utatur, & nunc fortunatus, nunc miſer ſit.

Ἢ μείζων γιγνόμενος, βελτίων καὶ, &c.) Aut auctus opibus dignitateq;, melior placabiliorq; ſit. contrà enim plerunq; euenire conſueuit, ut qui ampliorem fortunam ſint nacti, improbiores contumacioreſq;, & in ulciſcendis inimicis duriores ſint.

Τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα.) Hũc intellectũ quoq; habet, inquit, uox hæc Iphicratis, cum

admirans ille incredibilem mutationem fortunarum ſuarum, & in quem dignitatis gradum ex quàm humili conditione uitæ ueniſſet, clamauit, Ἐ᾽ quib. in quas res. Hoc quoq; cõtrario ſenſu uſurpauit Porphyrius initio librorũ quos ſcripſit ad Caſtricum Firmũ, de Non cædendis animantibus: increpuit enim ita hominẽ, quod ueterẽ conſuetudinẽ uictus, diſciplináq; traditã ab optimo magiſtro, diuinoq́; uiro Plotino, poſt interitũ ipſius abieciſſet, inquiẽs, ἐξ οἵων εἰς οἷα μεταβέβηκας; Quæ ad explicationẽ cõſequẽtis exẽpli excogitare potui, ſuprà poſui.

Καὶ τὸ τῆς Σιμωνίδου.) Locus, niſi totum carmen inueniretur, obſcuriſſimus, qui tamen nunc ſcrupulum nullum habet. eſt autem apud Thucydidem in 6 libro Hiſtoriarum. narrat enim Hippiã Athenarũ regem in matrimonium collocaſſe Archedicam filiam Aeantidi Hippocli filio, qui Lãpſaci regnabat: ut affinitate opulentiſſimi hominis, & qui multũ apud Dariũ Perſarũ regẽ gratia ualeret, ſtatum ſuum ſtabiliret: ipſiusq́; mulieris ſepulchrum Lãpſaci eſſe, in quo hi quatuor uerſus inciſi ſint,

Ἀνδρὸς ἀριστεύσαντος ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ
 Ἱππίου Ἀρχεδίκην ἥδε κέκευθε κόνις.
Ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων,
 παίδων τ', οὐκ ἤρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην.

Laudatur igitur meritò Archedice, quæ cum tam fortunata mulier eſſet, ut filia, cõiunx, ſoror, mater regum foret, inſolentior facta non eſt, neq; animos unquam ob tam eximia ac rara bona improbè extulit.

Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος.) Multũ ualet ad aliquẽ ornandũ, quod boni fecit, oſtendere, eũ ſtudio ac diligenti eius rei animaduerſione feciſſe. Cum igitur quẽpiã laudamus, operã dare debemus, ut eũ doceamus non temerè feciſſe: ſed, ut res geſta ab eo eſt, ita gerere ſemper eũ cogitaſſe, ac uoluiſſe. hoc præcipiẽs Ariſtot. & ex reb. à ſe iam explicatis ducens, quia, inquit, ex factis exiſtit laus: propriũ aũt eſt ſtudioſi uiri, quod facit, facere ſelectu omniũ rerũ habito: dãda eſt opera, ut oſtẽdamus eũ quẽ laudamus, re diligẽter prouiſa, electioneq; feciſſe. Illa aũt prima, ut certa ponit: ex quibus hoc quod adiũgit, manifeſtò cõſeqtur. adiũgit enim, & eſt ἀπόδοσις illius ἐπεί, enitendũ eſſe ut oſtẽdatur, re antea diligẽter pſpecta, ſũptoq́; meliori, ac peiorib. reiectis eũ egiſſe.

Χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα.) Vt facilius probetur quiſpiã nõ temerè & caſu, ſed adhibito iudicio ac ſelectione rerũ feciſſe, proderit, multũq́; ualebit, uideri id illũ crebrò feciſſe. Quæ enim ſæpenumero fiunt, non fortuitò accidere exiſtimari poſſũt. fortuna enim et caſus nõ uerſantur in reb. quæ plerũq; fiũt.

Διὸ καὶ τὰ συμπτώματα.) Quomodo imponere poſſimus ijs, qui audiunt docet: omnia enim tẽtare cõceditur oratori ut faciat fidem. Colligere igitur debemus, ſi quid etiã caſu forteq; rectè ab eo unquã factum eſt. Ea autem de cauſa cupiebat C. Caſſius ueteres quaſdam ſuas cogitationes, dignitatis plenas, quarũ cõſcius erat M. Cic. ab ipſo diuulgari, ut quæ poſtea honeſtè feciſſet, conſilio ac ratione facta uiderentur. Hæc uerba Caſſij ipſius ſunt in epiſtola quam ſcripſit ad Ciceronẽ: Vt hæc nouiſſima noſtra facta, non ſubita, nec inconuenientia, ſed ſimilia illis cogitationibus, quarũ tu teſtis es, fuiſſe iudices. Quæ aũt συμπτώματα uocat, & quæ ἀπὸ τύχης extare dicit, ita inter ſe diſcrepant. σύμπτωμα eſt, cum quopiam aliquid agente, & quod nihil ad rem quæ interuenit, faciat, extrinſecus quidpiã excitatũ contingit: exẽpli gratia, deambulante illo ſolẽ deficere. ἀπὸ τύχης uerò, cũ quopiã aliquid agente alicuius rei gratia, aliquid ex eo actu præter propoſitum euenerit: ut ſcrobẽ facientem, ut arborem ſerat, theſaurũ defoſſum inuenire.

Ἂν γὰρ καὶ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται.) Vtilitatẽ huius rei oſtendit, inquiens: Si enim multa atq; his quæ laudamus ſimilia prolata fuerint, ſignũ uirtutis illa eſſe uidebuntur: id eſt indicare, occultam uirtutem, unde manent, atq; unde omnino proficiſci: & ut uirtutis, ita etiã electionis nota erunt. Multa autem, quia unum aut alterum eam uim non haberent, ut credi prima illa ea de cauſa facta conſilio deberent: fortuitò enim tam pauca eodẽ pacto euenire potuiſſent. Similia uerò, quia diſſimiles res: multæ etiã facilè credi poſſẽt, caſu rectè geſtæ eſſe.

Ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων.) Aphthonius quoq; ſophiſta ἔπαινον definijt, atq; ἐγκώμιον, &, quid inter ſe diſtare putet, expoſuit. copioſius autẽ Menander rhetor, qui cum plures diuerſorum definitiones attuliſſet, hanc etiam laudis iiſdem uerbis expoſuit: quãuis auctoris ipſius mentionem nullam fecerit. Nã quod ad alterum pertinet, ait: ἐγκώμιον δὲ λόγος ἐμφανίζων πράξεις καλάς. Laus igitur, inquit Ariſtoteles, eſt oratio, quæ aperit, & ignotam alijs declarat magnitudinem uirtutis. λόγος autem, genus ipſius eſt. quod & ex hoc loco manifeſtò percipitur, & ab Alexandro quoq; traditũ eſt: cuius hæc uerba ſunt in 4. librum Topicorũ, ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος, γένος ὢν τοῦ ἐπαίνου. et quæ ſequũtur.

Δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιοῦτοι.) Vt abditam uirtutem ſignificare detegereq; laus queat, & ille qui laudatur, optimo eo habitu credatur eſſe ornatus, demonſtrare oportet facta ipſius à uirtute profecta. eo autem hic uerbo uſus eſt, à quo genus ipſum, de quo nũc agit, nominatũ eſt: ἐπιδεικτικὸν enim uocatur.

Τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστίν.) Laudationẽ ἐγκώμιον appellarũt Latini. rationẽ eius nominis explicauit Aphthonius: dictũ enim uult, quod ἐν κώμαις, id eſt pagis, priſcis tẽporib. haberi orationes hæ ſolitæ ſint, quæ præclarè facta alicuius ac laudes continerent. aliæ tamẽ plures à ueteribus grammaticis afferũtur. κώμην enim quoq; urbis partem, locumq; intra mœnia eſſe docuit Pollux, à qua & κῶμον appellatum, et ἐγκώμιον, putauit, quòd canere morem haberent, cum uictoriam conſecuti forent.

Τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν.) Quæ κύκλῳ uocet, ipſemet declarat: ut honeſtis parentib. natum eſſe, ſanctè domi educatũ, bonã diſciplinã à magiſtris accepiſſe, et huiuſmodi alia, quæ quaſi orbẽ cõficiẽtia, & rẽ cingẽtia, ad comprobandam illam aſſumuntur. Eodem pacto locutus eſt

tus eſt in 3.libro de Morib.ad Nicomachum,cum finem fortitudinis ſuauem propter ſe eſſe diceret: omnem tamen uoluptatem quæ inde percipitur, extingui ac deleri à rebus, quæ longè ab ea uirtute abeſſe non poſſunt, ſed tanquam ipſam undiq; circumſtant. Sunt autem ea, pericula,labores,uulnera, neces, ſine quibus uirtus illa non exercetur. Verba ipſius hæc ſunt: οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν τὸ κατὰ τὴν ἀνδρείαν τέλος, ἡδύ, ὑπὸ τῶν κύκλῳ δὲ ἀφανίζεσθαι.

Οἷον, εὐγένεια, καὶ παιδεία.) Cicero in Partitionibus penè hunc locum expreſſit: Sed in toto quaſi cõtextu orationis hæc erunt illuſtranda maximè: quemadmodũ quiſq; generatus, quemadmodum educatus,quemadmodum inſtitutus moratusq; fuerit.

Εἰκὸς γὰρ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθούς.) Veriſimile enim eſt, è bonis parẽtibus naſci bonos filios: atq; ita eductũ, huiuſcemodi eſſe, ac reſpondere educationi, curæq; in eo inſtituendo ſuſceptæ. Horatius in 4. libro Carminũ, exemplo quoq; multarum beluarum hoc confirmat: Fortes creantur fortib.& bonis. Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum Virtus, nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbã. In primo quoq; libro de Repub.inquit, uulgò homines exiſtimare, quemadmodũ homo ex homine, & belua è belua procreetur, ita ex probis parentibus probum filium generari. referri uerò hoc ad nobilitatem, ut quod ſequitur, ad inſtitutionẽ, apertum eſt.

Διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας.) Confirmat hoc, inquit, mos & inſtitutum noſtrum: conſueuimus enim accurata oratione ornare eos, qui quippiam iam geſſerunt: quod declarat, ἐγκώμιον eſſe τῶν ἔργων. Id etiã in 1.libro de Morib.ad Nicomachũ protulit, ubi quærit, utrũ laude an honore digna ſit uita beata: nõnulla enim tangit, quæ his quæ hic traduntur, mirificè conueniũt. ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος, inquit, τῆς ἀρετῆς. πρακτικοὶ γὰρ τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης. τὰ δ' ἐγκώμια τῶν ἔργων, ὁμοίως καὶ τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν. uocauit autem ambobus his locis ἔργα, facta πράξεισq;. Planũ enim eſt, facta quæ à uirtute proficiſcuntur, non eius eſſe generis quæ uiſuntur, ac permanent. Eos autem qui ita quippiam geſſerunt, manifeſtò docet exornari, & ἐγκωμίοις celebrari. In 2.quoq; libro de Morib.ad Eudemum idem tradidit: ἔτι δ' οἱ ἔπαινοι τῆς ἀρετῆς διὰ τὰ ἔργα, καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἔργων, καὶ στεφανοῦνται οἱ νικῶντες, ἀλλ' οὐχ οἱ δυνάμενοι νικᾶν, μὴ νικῶντες δέ. Eſt igitur commune uocabulum ἔργον, & his quæ reſtant ac conſpici poſſunt, & his quæ prætereunt, & intelligentia tantum comprehenduntur. Eandem enim rationem eſſe puto diuturnorum operum, quæ proprio nomine ἔργα uocantur. Cum enim illa quoq; ſi eximia ſint, ab habitu animi proficiſcantur, cui meritò laus tribui debeat: quia tamen adhuc ignoretur, non antè celebratur, quàm illa conſpecta fuerint. Simulacro autem Iouis uiſo, præclariſq; alijs ipſius operibus, rectè Phidias celebrari potuit: qui antea quoq; multis laudibus latus eſſet, ſi intelligi ab hominibus potuiſſet Phidiã eum habere.

Τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεως.) Hic quoq; ἔργα manifeſtò cõplectitur πράξεις, factaq;, quæ ab aliqua uirtute prouenerint. Docet aũt eos qui laudationẽ alicuius conficiant, ſpectare quæ geſſerit, non tantũ reb. ipſis delectatos, ſed quia indicio illæ argumentoq; ſint uirtutis, quæ in ipſis uigeat. Virtus enim eſt quæ nos maximè capit, quod multa huiuſcemodi efficere poteſt. nam uirtus etiam ipſa ob id amatur, quia multa præclara & honeſta facta gignit. In Problematibus quoq;, ubi quæ harmoniæ ſint, quærit, inquit: αἱ δὲ πράξεις, ἤθους σημασία ἐστί: Significant nobis demonſtrantq; naturam, atq; indolem alicuius, facta ipſius.

Ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν καὶ μὴ πεπραγότα.) Quia nõ parum homines ornare ſe intelligunt, quos laudant, nec effundere hunc honorem temerè uolunt, diligenter animaduertunt quibus laudes tribuãt: & ne facilè fallãtur, eos tantũ laudant, qui præclarũ aliquod ac memorabile facinus fecerũt. nec tamen, ſi ab ipſis quæratur, eos tantum laude dignos putant, qui iam fecerũt, ſed qui eo habitu animi ſunt, ut cum occaſio detur, rectè ſtrenueq; facturi ſint. uerùm, quia ſimulant ſæpe homines, ne indignos laudẽt, uerentes, morẽ habent laudare, quos ſciunt iam honeſtè ſe ſtrenueq; in aliquo negotio geſſiſſe.

Μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμός.) Quatuor nomina in conſuetudine Græci ſermonis ſunt, ἔπαινος, ἐγκώμιον, μακαρισμὸς, εὐδαιμονισμός. De duorũ primorũ ui antea locutus fuerat, de reliquis nũc diſſerit: ante omniaq; docet, res quæ ipſis ſignificantur, inter ſe nulla parte diſcrepare, ſed unũ idemq; ualere μακαρισμὸν & εὐδαιμονισμόν: ſuperiorũ tamen illorum notiones horum diſſimiles eſſe, id eſt, laudis & encomij.

Ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὰς ἀρετάς.) Quid diſcriminis ſit inter εὐδαιμονισμὸν, ἔπαινον, & ἐγκώμιον, docet (nihil enim prohibet hæc uerbis Græcis appellare) affirmatq; ſuperiorem eſſe dignitate εὐδαιμονισμόν: complectiq; eum ἔπαινον atq; ἐγκώμιον, nõ ſecus ac εὐδαιμονία ipſa, beatitudoq; uirtutẽ complectatur. Animaduertendũ aũt eſt, ipſum ſtatim quod ſuprà expoſuerat, ſeruare. tradiderat enim, μακαρισμὸν & εὐδαιμονισμὸν unũ idemq; eſſe. quare altero relicto, dicit εὐδαιμονισμὸν in ſe clauſam & laudem & laudationẽ habere. μακαρίζειν, uel εὐδαιμονίζειν eſt beatũ aliquẽ ac felicẽ appellare. Terentius ἑαυτοντιμωρουμένῳ, cum induxit Bacchidẽ meretricẽ ita Antiphilam alloquentẽ, Equidem te, mea Antiphila, laudo, & fortunatã iudicio: uim horum uerborũ (niſi fallor) expreſſit. Sententia (ut opinor) hæc eſt: Cum uerè quempiam felicẽ dicimus, neceſſario laudes ipſius in eo cõplectimur, & quaſi de rebus ab ipſo rectè factis integrã orationẽ habemus, quod ἐγκώμιον dicitur. quæ enim perſona capax eſt, ut ita dicã, εὐδαιμονισμῷ, illa eodẽ tempore ἐπαίνῳ ornatur, &, quod maius etiã eſt, ἐγκωμίῳ. Verba igitur illa, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα, hoc ſignificãt: ταῦτα enim, ut oſtendi, ἔπαινον & ἐγκώμιον uocat, de quibus ſuprà diſſeruerat. Argumento

ille hoc auderet, fuerãt: declarant enim homines mirifice eo facto delectatos eſſe, ac iudicaſſe rem illam utilem ac ſalutarem fuiſſe, poſtquàm ipſis in mentẽ uenit, nouis rationib. alios ad ea aggredienda, cũ uſus uenit, hortari atq; impellere. ὅλα τότων *autẽ accuſandi caſu, ut in manuſcriptis legitur, omnino legendũ eſt: nã excuſi antea genera̕di,* τότων *perperã habebãt. Poſterius uerbũ ad res quæ manu alicuius factæ ſint, pertinet: tanquã enim de ſaxo, & huiuſcemodi monimẽto prolatũ eſſe uidetur. Cũ prius & his, & illis quæ ingenio etiã fabricata ſunt, ſignificãdis, cõmune ſit. Quæ adiũgit, exẽpla quoq; hoc declarãt: laudatio enim quæ antea ignota erat, inuẽta eſt quæ ornaret Hippolochũ, & ſtatuæ Harmodio & Ariſtogitoni poſitæ atq; erectæ ſunt, cum moris nõ eſſet antea, imaginibus ſtatuiſq; facta hominum celebrare.*

Καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον.) *In hiſtoriã hãc nunquã incidi: nec, quid geſſerit Hippolochus, accepi, ut tãto honore primus afficeretur, laudeſq; ipſius publicè dicerentur: neceſſe enim eſt, ingẽs eius beneficiũ fuerit, poſtea quã rei deinde multũ frequẽtatæ, in tãtoq; ſemper precio habitæ, primus aditum aperuit. Præterea quem Hippolochũ ſignificet, neſcio. Hippolochi cuiuſdã Theſſali, quem amauit Lais Corinthia, mentionem fecit Plutarchus in Commentario, cuius index* ἐρωτικός.

Καὶ ἁρμόδιον, καὶ ἀριστογείτονα, &c.) *Thucyd. in 6. lib. hiſtoriã narrat. Plinius libro 34. Athenienſes neſcio an primi omniũ Harmodio & Ariſtogitoni tyrãnicidis publicè poſuerũt ſtatuas. Antiphõtis aũt nobilis oratoris uox celebratur, qui Syracuſis in cõuiuio, cũ quæreretur, quod optimũ æs eſſet, multiq; multa dixiſſent, ipſe ſententiã rogatus, acutè inquit: Ex quo Harmodio et Ariſtogitoni ſtatuæ factæ ſunt. quod cũ ad aures ſæuiſſimi regis Dionyſij perueniſſet, cauſa interitus Antiphõti fuit. In hos etiã Simonides,* Ἦ μέγ᾽ Ἀθηναίοισι φόως γένεθ᾽, ἡνίκ᾽ Ἀριστογείτων Ἵππαρχον κτεῖνε καὶ Ἁρμόδιος. *Qui uerſiculi ipſius apud Hephæſtionem in Enchiridio legũtur, ubi docet omnẽ uerſum integro perfectoq; uerbo terminari debere: & qui hoc non ſeruent, uitio non uacare, ut prior hic Simonidis.*

ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν, etc.) *Eodẽ modo, inquit, res ſe habebit in cõtrarijs. cũ enim quẽpiã aut ſolum, aut primũ, aut cũ paucis flagitiũ admiſiſſe oſtẽdemus, turpitudinẽ ipſius ualde augebimus, reliquaq; omnia, quæ locis ſuperiorib. perceptis cognitu facilia ſũt. quæ enim ſi rectũ fuit factũ, magis decorãt: eadẽ ſi improbũ illud extitit, fœditatẽ hominis augẽt. Hoc, q. nunc breui indicauit Ariſtot. ſignificauit Quintil. cũ inqt: Qui omnis etiã in uituperatione ordo cõſtabit: tamẽ in diuerſũ. Multa idẽ etiã exẽpla his reb. explicandis accommodata adiunxit.*

Κἂν μὴ καθ᾽ αὑτὸν εὐπορῇς.) *Quod ſi eximias aliquas uirtutes ipſum illũ quẽ laudamus per ſeſe habuiſſe, nõ facilè oſtendere poſſumus, nec etiã præclara ulla recteq; admodũ in uita feciſſe, ut in perſona eius manẽtes, abundemus copia argumentorum, nõ inutile erit cum alijs cõferre, ex aliorũ nãq; collatione hæc creſcent. habet enim hãc uim cõparatio, ut res maiores ope illius uideãtur, ac facilius quoq; cognoſcantur. quod Cicero etiam in oratione pro lege Manilia his uerbis declarauit: Sed ea magis ex aliorũ cõtentione, quàm ipſa per ſe cognoſci atq; intelligi poſſunt. Cũ aũt ſtatim addat, Iſocratem hoc frequentaſſe, in Panathenaico hoc ipſum facere manifeſtũ eſt: ubi etiã id fieri oportere, cũ laudatio alicuius rei inſtituitur, docet: nec poſſe quicquã exquiſitè recteq; laudari, niſi hæc ratio adhibita fuerit, ac ſimilibus etiã qbuſdã id uerũ eſſe cõfirmat. Vt, inquit, et purpurã & aurũ inſpicimus ac probamus, alia eiuſdẽ generis propè collocãtes, quæ & ſpeciẽ ſimilem habeãt, & precij eiuſdẽ æſtimentur: ita quoq; ciuitatib. cõferre ciuitates oportet, nõ magnas paruis, neq; parêre alijs ſolitas ſolitis imperare, ſed parẽ aſſimileq; poteſtatẽ habentes: & quæ copioſius ornatiusq; in eã ſententiã exponit. unde etiã elicitur, uidiſſe illũ quod hic quoq; præcipit Ariſtot. oportere cõferri, quod laudare uolumus, cũ eximia aliqua, magnoq; in honore habitare. Cũ aũt hic εὐπορῆσαι, inuentionẽ copiãq; argumentorũ ſignificet, idem quoq; elegans ſcriptor eodem loco εὐπορίαν, eiuſdẽ rei ubertatem appellauit. ubi admonet prudenter oratores, ne omnia quæ in mentem ueniunt, de aliqua re dicere uelint: ſed ea tantum, quæ illic opportuna ſunt. ac modum deniq; ſeruare ipſos iubet.*

ὅπερ ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν, &c.) *In tam uaria, quàm inueni, ſcriptorũ etiã librorũ lectione, uel cõtraria potius inter ſe, quid certi afferã de integritate ipſius, nõ habeo. quare cũcta cũ fide cõmemorabo, ac quid ſentiã de tota hac re, aperiã, ſuſpicioneſq; omnes meas in utrãq; partẽ indicabo. Scripti igitur cũcti quos uidi, uno excepto,* συνήθειαν *habent. antiquiſſ. enim liber ſolus* ἀσυνήθειαν: *quæ lectio etiã in excuſos quoſdã manauit, cũ Aldinũ exẽplar,* συνήθειαν, *alijq; nõnulli retineãt. In uetere aũt tralatione ueſtigia utriuſq; lectionis apparent. ſic enim illic legitur: Propter conſuetudinẽ & inconſuetudinẽ. auctor nãq; ipſius, ut opinor, cũ diuerſitatẽ hãc ſcripturæ reperiſſet, nec utra earum uerior eſſet, iudicare poſſet, utrãq; expreſſit. Quæ ad lectionis uarietatẽ pertinebãt, iam expoſui. ut aũt uideam an cõſtituere hãc poſſim, uereor ne olim nõnulli, corruptã hanc cõmuniorem exiſtimãtes, corrigereq; ſtudẽtes quæ nulla correctione egebat, eam deprauarint: erroreq; hinc ortus fuerit, quòd in orationib. quæ extãt Iſocratis nullæ ferè ſint, quæ in foro dictæ ſint. Scripſit tamen ille orationes in genere iudiciali, ut auditores quoq; ipſius, et qui honorem ac dignitatem magiſtri acerrimè tutati ſunt, fatentur. Sed quid hoc refert, uerum falſum' ne hoc ſit, ſi Ariſtoteles ipſe, qui nũc ita de eo loquitur, ſemper ipſum ut cauſidicũ quendã inſimulauit? erat enim illi mirũ in modũ infenſus, quod plures ueteres ſcriptores tradiderũt, nec gloriã illius æquo animo ferre poterat. cũ addant etiã. ipſum tanquã ſtimulo quodam ea concitatũ, ſubtiles hos libros ſcripſiſſe, ut oſtenderet, ſe quoq; Iſocrati in his ſtudijs atq; artibus, quas ille cotidie tracta-*

bat, non cedere, neq; ulla in re ipſi inferiorem eſſe. dediſſe aũt uitio illi, quod multas forenſes orationes ſcripſerit. ac genus iudiciale multum exercuerit. affirmat etiã Dionyſius Halicarnaſſeus, qui uocem quoq; ipſius acutam elegantemq́; ſed acerbitatis plenam, in Iſocratē adducit, qua tamen ſe non moueri narrat, ut qui cognitam haberet ſimultatē eorũ. καὶ δ' ὅτι δέσμας πάνυ πολλὰς τῶν δικανικῶν λόγων ἰσοκρατείων περιφέρεσθαί φησιν ὑπὸ τῶν βιβλιοπωλῶν ἀριστοτέλης. Idéq; eodē in loco docet, ſe teſtimonio Ariſtotelis de Iſocrate fidem nō habere, quòd ſciret, ipſum omnia facere, ut illius ſplēdorem contaminaret: ſed habere ſe auctorem, quòd forenſes quandoq; cauſas ſcripſerit Iſocrates, Cephiſodorũ Athenienſem, qui cum ipſo uixit, & ab eo diſciplinã accepit, nec non admirabilē illã defenſionem confecit, qua diluit, quæ ab hoc noſtro magiſtro ſuo Iſocrati obiecta fuerant. ipſe enim quoq; cōfeſſus erat, quaſdã eius etiã generis orationes illũ ſcripſiſſe. Cur aũt cōſuetudo iudiciorũ hanc uim habeat, eosq; qui cauſas forēſes diu tractarint, ita cōformet, ut hanc rationē ſequãtur, & quos laudare uolũt, ex cōparatione aliorũ ornēt, quærendũ. ipſe ſanè cauſam huius rei eſſe arbitror. quòd αὐτὴ ἡ παραβολὴ uel propria eſt iudicialiũ actionũ, uel in iis potiſſimũ exercetur. Altera uerò lectio, quæ conſuetudine iudiciorũ illũ caruiſſe tradit, ita fortaſſe confirmari poſſet, ut δικολογεῖν ualeat dicere cauſas in foro, non ſcribere iudiciales orationes, quod non feciſſe Iſocratem omnes conſentiunt. nã & forenſi illũ luce caruiſſe Cic. inquit, in Bruto: ſcribere aũt aliis ſolitum cauſas, quibus in iudiciis uterentur, ut qui etiam uitã ipſius ediderunt. Quod ſi quis uellet omnino ſignificare hic δικολογεῖν, præcipere quæ ad iudiciale genus pertineant, quemadmodũ initio huius libri philoſophus uidetur eo uerbo uſus, cum inquit, de peruerſis quibuſdã dicēdi magiſtris agens, καὶ νενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν: magis alteri illi lectioni cōueniret. Cicero enim quoq; narrat, Iſocratē, relicto ſtudio illo ſcribendi aliis orationes, totũ ſe ad artes componendas tranſtuliſſe: & ut ſuſpicari poſſumus, ad eam maximè partem, quæ magis in uſu erat, ut ipſum etiã fortaſſe accuſarit ſuperiore eo loco, q. eidem culpæ, cui alii multi, affinis foret. δικολογεῖν aũt hic manifeſtò legere oportet, cōprobante quoq; lectionē hanc antiquiſſ. libro cũ excuſi antea mēdoſè δικαιολογεῖν haberent. ſuprà etiam forenſem dictionē δικολογίαν uocauit. Reſtat uerò uidendum, ſi quis ἀσυνήθειαν magis probet, quomodo uerſatum illum non eſſe in foro, efficere potuerit Iſocratem ſtudioſum huius rei, ut libenter collatione è regione poſita uteretur, cum illi quoque qui multam operam ei generi dederunt, hanc rem frequentent, nec dubitent committere inter ſe & perſonas & res.

Δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν.) Hoc aũt diligēter, inquit, in hac contentione ſeruari debet: ut quos ornare uolumus, conferamus, ſi poſſumus, cum iis qui cũ laude uixerint. Ita enim uitã illorũ gloriamq; amplificabimus, ſi oſtēdemus eos anteponēdos iis qui probi uiri, ac uirtutis ſtudioſi habiti ſint. Eruditiſſ. poeta Catullus, ubi laudes Achillis parcas explicãtes inducit, hoc quod nunc præcipit philoſophus, cuſtodiuit: Nō illi quiſquam bello ſe conferet heros. & quæ ſequũtur. Cicero quoq; in 2 libro de Oratore hoc accuratè tradidit. Eſt etiã cum cæteris præſtantibus uiris comparatio in laude præclara.

Πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους.) Nō ſine cauſa, inquit, cadit amplificatio in laudes, atq; huic generi mirificè accommodata eſt, quod finem habet dignitatem: in exuperantia enim manet, quæ ipſa rerũ honeſtarum una habetur. qui enim aliquib. præſtant, non omnino dignitate uacant, quicunq; uicti ab illis ſint: pulchrumq́; omnino eſt, alios ſuperare. Videtur autem hic ἐπαίνους, exornationem demonſtrandiq́; genus appellare. ut cum ſuprà inquit, ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. neq; enim amplificatio ad laudandum tantum ualet, ſed non minus ad uituperandum.

Διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους.) Conari in primis debemus, ut quos ornare uolumus, conferamus cum uiris illuſtribus, laudatiſq́;. quod ſi hoc nobis nullo modo conceditur, non eſt cunctandum, cum aliis quibuslibet conferre. omnis enim exuperatio uidetur abditam uirtutem indicare. μηνύειν, uerbum è uerbo, indicare. Cicero Oratore. Et quod indicet non ingratam negligentiam. In antiquiſſ. libro adnotatum eſt, inueniri etiam codices, in quibus legatur πρὸς τοὺς πολλούς: quàm ſanè ſcripturam exprimit uetus tralatio.

Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις.) Sunt quædam formæ, quæ cōmunes cũ ſint tribus generibus dicendi, ita tamen communes ſunt, ut magis huius quàm illius generis propriæ ſint. illæ autem ſunt, amplificatio, exēpla, enthymemata: nullũ enim triũ generũ eſt, quod non quandoq; omnibus his utatur. quodlibet tamē genus ſuam quandam habet, quæ ipſi ualde accommodata eſt: Exponit igitur quæ cui generi apta ſint: cauſamq́; ſemper reddit, unde maximè hoc fiat. amplificationem in primis maximè accommodatam dicit demōſtratiuæ orationi. Cum uerò hic antea ſecunda collatione, ἐπιτηδειοτέρα in excuſis legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, tertia ἐπιτηδειοτάτη emendaui. in 2. quoq; horum librorũ, cum idem repeteret, tertia item collatione ait, amplificare res, οἰκειότατον, id eſt maximè proprium eſſe demonſtratiuarum orationum, ut à ſe antea dictum ſit: hunc manifeſtò locum intelligens.

Τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν.) Ratio huius rei hæc eſt, inquit: res enim hi conceſſas et certas ſumunt. nullo igitur in alio ipſos, niſi in augendis atq; exornandis illis, laborare oportet. Cicero in Partitionibus hunc locum uidetur expreſſiſſe, cũ inquit: Non enim dubia firmantur, ſed ea quæ certa, aut pro certis poſita ſunt, augentur. Non defuerunt tamen aliqui aliquando, qui nedum certas atque omnibus probatas res laudarint, ſummo ſtudio etiam ornarint res prauas & inanes, aut contrà probas graues'que uituperarint. Ut Polycrates, qui Buſiridis laudationem confecit, &

Socratis

Socratis uituperationem. Sophiſtarum enim hoc proprium erat, qui id ingenij oſtentandi gratia faciebant. Nam Iſocrates eundem impium ac nefarium hominem commendauit, ut laudatorem ipſius corrigeret: maleq́; functum illo munere quod ſuſceperat, demõſtraret. nec enim ceſſauit reprehendere eos qui huiuſcemodi argumenta ſectarentur, quod copioſe fecit in procemio laudationis Helenæ. Eadem autem res eundem impulit ut Helenam ornaret, quamuis qui prius eam laudarat, hoc nomine nõ inſimulet: fatetur enim ipſum rectè feciſſe, quod mulierem & genere & pulchritudine & gloria inſignem, celebrandam ſuſceperit. ſed quod defenſionem potius ipſius quàm laudationẽ confecerit. Quod autem augere res magnopere illos oportere narrat Ariſtoteles, in hoc præcipuè ſtudium ipſi ponebant.

Τὰ δὲ παραδείγματα.) Cum deliberationibus maximè idonea exempla dixerit, reddit rationem eius rei. In hoc uerò genere futurum tempus ſpectatur. conſueuimus enim, inquit, hic ex præteritis rebus, futuras ariolantes, exiſtimare: cognitis ſcilicet rebus iam factis, animaduerſoq́; exitu eorum, quid in ſimilibus quæ fieri adhuc debeant, euenturum ſit diuinantes, ſtatuimus de cõſilijs datis. Exempla autem res iam factæ ſunt, ſimiles his de quibus nunc quæritur.

Τὰ δὲ ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς.) Ita enim legi debet: non, ut in impreſſis antea libris erat, γένος. præter autem ſcriptorum codicum fidem, hoc etiam declarat alter locus è 2. libro, in quo eadem penè res tractatur, paulum immutatis uerbis: illic uerò legitur, τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς: Enthymemata igitur, inquit, aptiſſima ſunt rebus forenſibus ac iudicialibus. id enim quod factum eſt, ac præteritum iam, recipit in primis enthymematica argumenta, & ut rei cauſa explicetur, patitur. Hoc uerò facilius fieri poteſt, & quia præteritum neceſſarium, futura namque demonſtrari nequeunt: & quia obſcurum. nam, ut ſuprà initio libri traditum eſt, utrum factum ſit, uel non factum, in iudicijs plerunque quæritur: quorum utrunque & argumentis confirmandum, & cauſa explicanda, cur credi debeat eam rem factam aut non factam eſſe.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι.) Hæc eſt repetitio eorũ quæ in explanando toto hoc genere egit: inquit enim, ſe oſtendiſſe unde & laudes & uituperationes ducuntur fermè omnes. ita autẽ loquitur, quia reliquiſſe ſe aliquid intelligebat, quod uim aliquam ad idem efficiendum haberet, quæ tamen maioris ponderis eſſent, cuncta ſe collegiſſe teſtatur: necnon quæ præpoſita habere oportet eum qui aut laudare aut uituperare uelit. Sed etiam ex quibus laudationes conſtantur & opprobria: id enim ualet ἐνόδια. Vocat autem hoc pacto orationes plenas turpium factorum alicuius, & quæ uitam eius omnem inquinent. uerum quia de ijs apertè nihil præceperat, docet quomodo uerum ſit quod dixerat. Perceptis enim, inquit, cognitisq́; ijs, contraria eorum perſpicua ſunt. cũ enim locos cuiuſpiam laudandi indicauerimus, ex contrarijs uia ratioq́; uituperandi elicitur.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας.) Demonſtrandi genere abſoluto, iudiciale, quod reliquum erat, aggreditur. unde enim in eo genere, quod ad accuſandos defendendosq́; homines pertinet, argumenta ducantur, docere inſtituit. quod ut facilius fiat, tria primũ explananda putat. Sequitur igitur, inquit (ſi ordinẽ inſtitutæ ſcriptionis tenere uolumus) tradere è quot numero, qualibuſ'ue oportet rationes conflare.

Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία.) Si uolumus forenſe genus docere, tria ſumere ante omnia oportet. Quæ nam ſint, & quot, quæ, ut conſequantur homines, iniuriam faciunt, hoc enim primum eſt: ſecundum, Quomodo ipſi affecti iniuſtè lædant: tertium, Quos qualeſ'ue lædant. Sed antequam hæc accuratè pertractet, quid ſit iniuriam facere, declarat, uimq́; omnem huius rei explanat.

Ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν.) Sit igitur hoc, nocere alicui ſpõte, aduerſus leges. ut enim fiat aliquid iniuſtè, intelligi debet detrimentum cuipiam illatum: necnon qui læſit, ſpõtè læſiſſe, ac contra leges etiam feciſſe: nam magiſtratus quoq́;, cum pœna ſontes afficiunt, lædunt, ac ſpontè id quidem faciunt, non tamen contra leges committunt, ſed in ea re legibus parent.

Νόμος δ' ἐστὶν, ὁ μὲν ἴδιος.) Diuidit legem in propriam, ac communem. cum enim in ſuperiore definitione præter legem dixiſſet, quomodo hoc nomen accipiatur oſtendit. νόμον autem hic appellat legẽ quoq́;, quæ ſcripta non eſt. uidetur enim νόμος genus eſſe & ſcriptarũ & non ſcriptarum legum. Latini quoq́; ſua uoce utraſq́; complectuntur. Idem etiam alibi fecit. in libris namq́; de Moribus ad Nicomachũ, νόμους etiam uocauit leges, quæ nullis ſcriptis continerentur, ſed conſuetudine tantũ uigerent: ut in 3. cum inquit, τῶν νόμων τῶν κατὰ τὰ γράμματα, καὶ τῶν κατὰ τὰ ἔθη. Iniuſtè igitur facere intelligitur, qui quempiam lædit in ea re, quæ quamuis nulla ſcripta propriaq́; lege, naturali tamen ac communi uetatur.

Λέγω δὲ ἴδιον μὲν.) Non omnino hoc affirmat, ſed δοκεῖ inquit. neque enim uerè cuncti homines conſenſerunt: req́; multum antea cogitata, communi conſilio ſtatuerunt id ſeruandum eſſe: ita tamen id ratum firmumq́; habẽt ac metuunt uiolare, ut uideãtur omnes inter ſe cõſenſiſſe, atq́; uno ore & mente probaſſe. Tota autẽ diuiſio, ſenſusq́; huius loci huiuſcemodi eſt: Lex altera propria, altera cõmunis. propriã uoco, quam ſcriptam homines ſeruãt, atq́; in uita cauent migrare, cõmunem, cũcta quæ, quãuis literis mandata nõ ſint, ab omni tamen gẽte conſenſu quodam probata confirmataq́; uidentur.

Ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες.) Ne quid quempiam falleret in definitione quam attulit uerbi ἀδικεῖν, cum quid eſſet lex iam expoſuiſſet, qui dicantur ſpõtè facere aperit: ut autem quis ſpontè faciat, neceſſe eſt intelligat ſingulas res quas agit, nec ulla ui ipſi adhibita, neceſſitate'ue eius rei gerendæ impoſita, impellatur. In tertio quoque libro de Moribus ad Nicomachum, idem tradidit, ubi explicata antea ui eius quod inuiti homines

faciunt (id uerò ἀκούσιον appellatur) declaratoq́; illo duûm generum eſſe, aut cum coguntur ui allata, aut propter imprudentiam aliquid gerunt, contrarium uideri inquit: id eſt ἑκούσιον, cum origo motus, cauſaq́; efficiẽs in eo poſita eſt qui agit, intelligitq́; cuncta quæ in eo facto attinguntur, quæ ambæ conditiones manifeſtò ſuperioribus illis repugnant. Initio autem eius diſputationis, cũ utilitates, quas in ſe habet diligens explicatus harum rerum doceret, affirmauit prodeſſe etiam ſcriptoribus legum, ad præmia & pœnas honeſtis improbisq́; factis ſtatuẽdas. quod nunc perſuaſit ipſi, ut idem (quãuis breuiter id faciat) traderet. in foro enim qui ſponte uoluntateq́; aliquibus detrimentum importarunt, ſententijs iudicum condemnantur: delictis uerò eorum qui imprudentes, uiq́; adhibita læſerunt, ignoſcitur.

Ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι.) Hæc plenius ab ipſo in 3. libro de Moribus ad Nicomachũ explicata ſunt, ubi quid προαίρεσις ſit, docet: diſtinguitq́; à quibuſdam, quæ ſimilitudinem aliquã cum ea habebant, nec ulla re diſcrepare ab ipſa uidebãtur. Latius autẽ quid eſſet ἑκούσιον, tradit. nã & pueri, & aliæ animãtes ipſius participes ſunt, & ſponte facere multa rectè dicũtur, electionis uerò omnino expertes. & ea quæ derepẽte à nobis tractantur, dicũtur fieri ſponte: cum electione uerò, nullo modo: indiget enim hæc tempore, & matura deliberatione. Hic autem tradit quædã homines facere ſpontè, quæ tamen ab ipſis inconſideratè, & nullo adhibito ſelectu fiant: quod qui neſcit, naturam & ingenium hominum non cognouit: nec quid ipſe cotidie facit, animaduertit: ea certè quæ ſubitò ac repentè fiunt, non conſilium expectant.

Ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα.) Quæcunq; autem, inquit, id quod melius præſtantiusq́; eligentes, homines faciunt, ea omnia ſcientes faciunt. nemo enim (rationem eius reddẽs ait) ignorat rem, quam potiorem alia ducit ac ſumit. libri ſcripti, & ab Aldo excuſus, ita habent: in excuſis tamen nonnullis, ἑκόντες καὶ εἰδότες mendoſe, ut puto, legitur. importunè enim ἑκόντες additũ fuit. quod ſi ἑκόντες hic eſſe debuit, nihil neceſſe fuit addere εἰδότες: qui enim ἑκόντες, ut ipſe affirmauit, omnes ſcientes. Hanc etiam lectionem adiuuat, quod cur, qui in conſilium adhibent, & altero pluribus ue reiectis, quod melius eſſe putant, ſumunt, ſcientes faciant, tantum docet.

Δι᾽ ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον.) Quod ad reliquum uerbũ pertinet, quo uſus fuerat in deſcribenda ui uerbi ἀδικεῖν, agit: docetq́; quæ res impellant homines ad iniuriam faciendam. niſi enim quaſi ſtimulis quibuſdam agerentur, aut uitioſam naturam haberent, nunquam hoc committerent, ut aliquos iniuria læderent. eſt enim alienum ab ingenio hominis, damnum alicui importare: ſed aut deprauatam naturam habent, aut libidinibus, tanquam facibus quibuſdam, exagitantur: quibus cũ reſiſtere nulla ratione poſſint, nec eas explere niſi damno aliquorum queãt, ab iniuria ſibi non temperãt. duo igitur eſſe inquit, uitium & incõtinentiam: cum ſcilicet quiſpiam eò iam progreſſus eſt, ut prauo habitu animi teneatur: aut, quamuis intelligat ſe praua facere, regere tamen ſe ac cohibere non poteſt. Verſari autem impotentiam hanc circa omnia hominum deſideria, ipſe infrà teſtatur.

Ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν, ἢ πλείους.) Si qui, inquit, ſingulis cupiditatibus, aut pluribus rapiuntur, aut deniq; uno pluribus ue uitijs tenentur, non metuunt lædere eos, quos aut aduerſari uoluptatibus ſuis putant, aut poſſe deſideria ſua explere aliqua re uiolatos arbitrantur. In quo etiam hoc nos admonet, homines ad quas res, aut natura, aut praua conſuetudine propenſi ſunt, in illis ſolere iniurioſos eſſe.

Οἷον ὁ μὲν ἀνελεύθερος, περὶ χρήματα.) Vt ſordidus, inquit, minutorq́; quæſtus perſequens, in pecunia quærenda: intemperans autem, in corporis uoluptatibus comparandis, explẽdisq́;. neq; enim aut auarus ſtuprum pudicæ mulieri inferre ſtudet, aut adulter in quærenda turpiter re familiari peccat: quin contrà patrimonium ſæpe profundit, ut amoribus ſuis potiatur.

Ὁ δ᾽ μαλακὸς, περὶ τὰ ῥᾴθυμα.) Quæ mollis eneruatiq; natura ſit, et quibus ſignis ille cognoſci poſsit, exponit accuratè in 7. de Moribus ad Nicomachum. Hic enim, inquit, mollis ac delicatus eſt, qui par non eſt rebus illis tolerandis, nec ſe ad illas accingit, quas maior pars hominum & ſubit & præſtat. Nunc autem ait huiuſce modi hominem peccare in amplexando nimis otio: quod cum iners ac ſocors ſit, & declinet omnem laborem, officio boni uiri ſæpe deſit, & admittat magnas culpas, captus ignauia illa atq; inertia.

Ὁ δ᾽ δειλὸς, περὶ τοὺς κινδύνους.) Timidus labitur, iniuſteq́; facit, cũ terribilis res appropinquat: hoc enim uitio laborat, quòd pericula nimis quàm oportet, reformidat: iniuriam autem facit, quòd diſcriminis ſocium deſerit periculo aduentante, quem tueri debebat.

Ὁ δ᾽ φιλότιμος, διὰ τιμήν.) Nimis cupidus honoris, ambitioſusq́;, & ipſe in ea re peccat, cuius acri deſiderio tenetur: & ut honorem conſequatur, prauas etiam eius adipiſcendi uias ſectatur, nec timet uiolare amicum, atq; improbè illi ſubdoleq́; honorem ſummo labore partum extorquere conari.

Ὁ δ᾽ ὀξύθυμος, δι᾽ ὀργήν.) Acutæ bilis homo ac cerebroſus labitur, quod nimis cito commouetur, uitiumq́; illud ſuum exercet in ira, quæ ſæpe leui de cauſa nimis quàm oportet, ipſum corripit.

Ὁ δ᾽ φιλόνικος, διὰ νίκην.) Nimis ſtudioſus uictoriæ conſequendæ, ut uictoria potiatur, & ipſe grauiter peccat: nihil enim prætermittit, ut eam obtineat, ac fraude quoq;, doloq́; eam ſibi aſciſcere conatur, nec eripere illã ſi poteſt ueretur illis, qui magis ea digni ſunt.

Ὁ δ᾽ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν.) Amarus autem peccat, quia nimis ardet deſiderio pœnarum ſumendarum ab eo, qui iniuria ipſum affecit, nec modum ullum in ipſis tenet. Tranſlato autem à triſti ſapore nomine, πικρὸς

Græci

Græci appellant, qui accepta iniuria non facilè placãtur, ſed diu ſimultatem gerunt: de quibus, eodem hoc nomine ipſos appellans, accuratius egit in 4. de Moribus ad Nicomachum. Demoſthenes huiuſcemodi indolem habuiſſe traditur, & amarus acerbusq; natura fuiſſe in pœnis capiendis ab inimicis. quare ueriſimile non fit Plutarcho, eũ placari potuiſſe Midiæ, accepta pecunia quæ fertur, ſi uiam euertendi eũ uidiſſet: ſed deſtitiſſe putat accuſatione illa, quia diffideret ſe poſſe cõdemnare uirum & eloquentia & diuitijs & copia amicorum munitum. ait enim, αἱ δὲ τριχίλιαι καθ' ἑαυτὰς, οὐκ ἄν μοι δοκοῦσι τὴν Δημοσθένους ἀμβλῦναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμένου περιγενέσθαι. Apud Theocritum uerò, paſtor quidam affirmat Pana deum, quem illa natio præcipuè colebat, & amarum eſſe, & facilè etiã iraſci: in quo ipſi cum Ariſtotele non bene conuenit. neq; enim unum eundemq; & πικρὸν, & ὀργίλον eſſe poſſe putat, ſed hæ res non parum inter ſe repugnare credit. ὀργίλον autem uidetur intellexiſſe Theocritus, cum inquit: ſemper illi Deo acrem bilem in naribus inſidere: ἔστι γε πικρὸς, καί οἱ ἀεὶ δριμεῖα χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Virgilius quoq; & amarũ hoſtem, & dicta amara uſurpauit. Cicero, cum in epiſtola ad Atticũ inquit, Amariorem me ſenectus facit, ſtomachor omnia: amarum intellexiſſe uidetur, qui facilè ac leuibus de cauſis iraſcitur, moroſum hominem, & ut Græci loquuntur, δύσκολον. huiuſcemodi namq; quos oppreſſit, ſolere efficere ſenectutem, planum eſt. eodem aliquando ſenſu πικρὸν Græci quoq; boni auctores capiebant, ut Chamæleon Heracleotes in 6. libro de Comœdia: cuius uerba leguntur apud Atheneũ in 9. libro Δειπνοσοφιστῶν, loquentis de Anaxãdride Comico, quẽ & ipſum difficilem fuiſſe ob lõgam ætatem narrat (πικρὸν αὐτ τὸ ἦθος ipſe inquit) furoreq; hoc animi abductũ ita ſe gerere ſolitum in fabulis ſuis tradit, ut quando uiciſſe aduerſarios declaratus non eſſet, ſumeret Comœdias illas, diſcerpendasq; thuri daret: nec quemadmodum maior pars poëtarum, emendaret, partibus'ue aliquibus immutatis iterũ recitaret: ut multas elegantes lepidasq; fabellas ita cõſciderit, immerentesq; ſuſtulerit. Eo autem libentius huius rei mentionem feci, quia oſtẽdit, moris etiam fuiſſe apud Græcos, ſcripta malorum poëtarum thuri deſtinare, ut Horatius Romanos conſueſſe declarat, cum inquit: Deferar in uicum uendentem thus & odores, Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis: necnon alij quoque Latini poetæ.

Ὁ δ' ἄφρων, ὅτι τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον.) Stultus quoq; & ipſe ſæpe peccat, iniuſteq; atq; improbè multa facit, ob ſtultitiam ac tarditatem ingenij. neq; enim uim rerũ cognitã habet, ſed quod æquũ eſt, iniquum putat: contraq;, quod iniquum, ſæpenumero æquum. ἀπατᾶσθαι, peruerſe de aliqua re ſentire ſignificat, ac prauam opinionem de ea habere, necnon falſam diſciplinam accepiſſe. In 6. libro Topicorum: τὸ γὰρ μὴ ἔχειν ἐπιστήμην, οὐ δοκεῖ ἀγνοεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ διηπατημένον. Cum uerò excuſi antea haberẽt καὶ ἀγαθὸν, emendaui ἄδικον, ut in maiore melioreq; ſcriptorũ librorum parte inueni: & ſanè ueram hanc lectionẽ eſſe puto. ex altera tamen illa hic ſenſus elici poterat, ipſos eodem errore teneri in rebus bonis ac malis iudicandis.

Ὁ δ' ἀναίσχυντος, διὰ ὀλιγωρίαν δόξης.) Qui pudore caret, peccat, quia caram non habet exiſtimationem ſuam: quia parui facit quid de ſe homines ſentiant, ac loquantur. Cum pudor autem ignominiæ metus ſit, quem nihil pudet, iudicium aliorum parui facere, apertum eſt: ita autem animo affectus, & multa improbè facit, & alios iniuria lædit.

Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος.) Et ne longius in exemplis ponendis progrediamur, inquit: Eodem pacto ſinguli alij, improbi ac corrupti homines, in rebus ijs iniuria cæteros afficiunt, quas auidè cupiũt. Ὑποκείμενον hic uocat, quod aliquis ſibi propoſitum habet ac ſpectat, quò mentem cogitationesq; ſuas omnes intendit: ut auaro pecunia, ambitioſo honor, uoluptuario corporis uoluptas. recentiores obiectum id appellaſſe notum eſt.

Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, δῆλον τὰ μέν.) Reliqua, quæ plura ſunt, perſequi ſuperuacaneum putat: eandem enim eſſe omnium rationem. Partim autem perſpicua illa eſſe ex his quæ explicata fuere, cum de uirtutibus egit, affirmat: partim cognitum iri ex accurata diſputatione, quã de animi perturbationibus initio 2. libri habebit.

Λοιπὸν δ' εἰπεῖν τίνος ἕνεκα.) Cum iam, & quid eſſet iniuriam facere, definiſſet, & uim eorum quæ in ipſius definitione ſumpta forent, explicaſſet, aggreditur tria illa quæ ſuprà ſibi tractanda eſſe, his rebus explanatis, docuerat: id eſt, cuius rei gratia homines iniuria afficiunt alios, & quomodo ipſi animo affecti, & quæ potiſſimum hominum genera lædunt. Hunc autem locum deprauatum correxi: in excuſis enim antea mendoſe legebatur, καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦντες. ita uerò ſcriptum offendi in ſcriptis quibuſdam libris, ſed res ipſa declarat ita legi oportere. Ariſtoteles ſuprà cum quæ, ut hoc genus commodè tractari poſſet, explicanda eſſe diceret, inquit, δεύτερον δὲ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι. & infrà prima parte expoſita, cum reliquas duas aggrederetur, πῶς δ' ἔχοντες καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν.

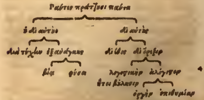
Πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα.) In primis, inquit, explicemus, quas nam res appetentes, & cuiuſmodi fugientes, non dubitamus iniuria quempiam afficere: ſunt enim omnino quædam quæ nos excitant. neq; enim tam praua hominum natura, ut nullam ob utilitatem feratur ad iniurias: ſed aut ſpe bonarum rerum, aut malarum metu impellitur. putant enim qui iniurioſi ſunt, ſe aliorũ damno, aut aliquod cõmodum adepturos, aut aliquid incommodi declinaturos.

Δῆλον δ' ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει ἀντιδίκῳ σκεπτέον.) Vtilem eſſe docet oratori explicationem harum rerum, quæ homines impellunt ad iniurias. Duobus autem illæ modis impellunt, aut ſui deſiderio, aut reformidatione. cognitis

enim

enim ipſis, ſi accuſat, explanare debet quot quantæ'ue ipſarum inueniantur in eo, cui periculum creat: ſi uerò defendit, cõtrà, quot ab eo abſint, quem defendit, earum quibus non ſuadentibus, ſibi facilè homines ab iniuria maleficioq; temperãt: ſine magnis enim grauibusq; cauſis illi flagitium cõmittere non ſolent. Hunc autem locũ copioſe perſecutus eſt Cicero pro Milone, & in criminando Clodio, & in Milone purgando. cuncta enim in Clodio fuiſſe oſtendit, quæ perſuadere ipſi potuerint, ut inſidias faceret Miloni, eademq; à perſona Milonis abfuiſſe.

Πάντες δὴ πράττουσι πάντα.) Diſtinguit hominũ facta. Prima autem diuiſio in ea quæ non per ſe ipſos, & ea quæ per ſe ipſos, agunt. In 3. libro de Moribus ad Nicomachum, ubi non tam diligenter acquirit principia noſtrarum actionum, communiter, ut hic loquens, inquit: Cuncta quæ faciunt omnes mortales, facere rebus iucũdis, aut honeſtis excitatos. nec multo pòſt: facta hominũ proficiſci ab ira, aut cupiditate. Quare exiſtimari debet, illic ſpectaſſe tantum res, quæ maiorem hominum partem frequentiusq; mouent: nam abſolutè dictum uix uidetur uerum eſſe poſſe, cum alijs etiam cauſis (ut hic apertè tradit) aſſignari debeant quædam noſtra facta. Niſi putet quiſpiam honeſta illic eum appellaſſe, quæ bona ſunt: infrà enim hic quæcunq; propter ſe homines gerunt, anguſtiorem numerum eorum efficiẽs, aut bona aut iucunda eſſe affirmat, aut quæ ſaltem umbram ſimilitudinemq; duorum horum habeant. Quo facilius autem omnis hæc res percipiatur (quæ ut explicata ſcrupulum nullum habet, ita confuſa non parum perturbaret) non inutile eſſe puto deſcriptionem conficere, in qua hæc diuiſio appareat. multum enim hæc ante oculos expoſita habere adiuuabit.

Τῶν μὲν οὖν μὴ δι' αὑτούς.) Secunda hæc diuiſio eſt alterius illius partis, qua dixerat homines aliqua non per ſe ipſos efficere: id enim non uno eodemq; modo fieri docet, ſed duobus: partim enim fortuna interueniente, partim neceſſitate ipſis impoſita, agunt.

Τῶν δ' ἐξ ἀνάγκης.) Partem alteram poſterioris huius diuiſionis rurſus diuidit (cum prior amplius non ſecetur) oſtenditq; non unum genus eſſe, quo aliquis neceſſariò agat, ſed duplex: aut enim ab externa ui, aut inſita, naturaq; ipſa impellente homines cogi. cum enim aliquis ui allata quempiam cogit agere, quæ contraria ſunt appetitioni animi ipſius, eiq; quod ſibi accommodatum ille ſtatuerat, neceſſitas hæc eſt. partem uerò neceſſitatis uim eſſe, confirmauit ipſe aliàs teſtimonio Sophoclis, qui in tragœdia quẽdã induxit ita ſe purgantem, Ἀλλ' ἡ βία με ταῦτ' ἀναγκάζει ποιεῖν. Natura etiam ſæpe cogit facere quod aliquis non probat, ac uerũ non eſſe ſentit, neq; tamen poteſt innatæ illi inclinationi animi ad eã rem facile reſiſtere.

Ὥστε πάντα, ὅσα μὴ δι' αὑτοὺς πράττουσι.) Quare inquit, claudens iam omnem primæ illius partis explicationem, in anguſtumq; rem redigens, ſumptis extremis tantum, & quæ ſecari amplius non poſſunt: cuncta quæ homines agunt, non per ſe ipſos, partim à fortuna proficiſcuntur, partim à natura, partim ab externa ui adhibita.

Ὅσα δὲ δι' αὑτοὺς καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι.) Redit nunc ad alterã partem, ad illa ſcilicet explicãda quæ per ſe ipſos homines faciunt, quorumq; ipſi cauſa extare uerè dici poſſunt. diuidens autem ipſa, inquit, partim eorum ipſos facere ex conſuetudine, ut, quia diu in illis uerſati ſint, ea gerant: partim autem, propter appetitum. actus enim in ipſis eorum deſiderium excitatum, ad illa agenda compellit.

Καὶ τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν.) In manu ſcriptis nonnullis, τῶν δὲ δι' ὄρεξιν, τὰ μὲν &c. in alijs, ut in excuſis, legitur. ſentẽtia eadem eſt. ex cõmuni enim quoq; receptaq; lectione intelligitur, ipſum diuidere ea quæ ex appetitu fiant: nec unũ genus facere appetitus. alterum enim rationis cõpotem, alterũ uerò expertem eſſe uult. ut autem hic tres partes habere dicit appetitum, ita in 2. libro de Anima: numero enim naturaq; eaſdem affert, diſcrimen tantũ in unius nomine. quam enim hic ὀργὴν, illic θυμὸν uocauit. Antiquiſſimus liber non ἀλόγιστον hic, ut cæteri, ſed ἄλογον habet. uariato nomine, nõ immutato intellectu. quomodo ſanè infrà loquitur, ubi hãc partem diuidit.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ.) Eſt autem, inquit, uoluntas appetitus boni, coniunctã habẽs rationẽ. cuius rei cauſam afferẽs, inquit: Nemo enim uult aliud quàm id quod bonum eſſe exiſtimauerit. Cicero in 3. libro Tuſcul. βούλησιν Latinos pari Græco nomine appellare tradit uoluntatem, ubi quã intelligerent Stoici homines βούλησιν, exponit, qui tamen hac in re à iudicio ſententiaq; Peripateticorũ nõ diſcrepabãt: ut ex duob. his locis inter ſe collatis, facile animaduerti poteſt. uerba Ciceronis hæc ſunt: Quam ob rem ſimul obiecta ſpecies cuiuſpiã eſt quod bonũ uideatur, ad id adipiſcendum impellit ipſa natura: id cũ conſtãter prudẽterq; fit, eiuſmodi appetitionem Stoici βούλησιν appellãt, nos appellamus uoluntatem. Ab antiquiſſimo uerò libro abſunt hæc uerba, μετὰ λόγου: ut ita illic omnino legatur, ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, ἀγαθοῦ ὄρεξις. in cæteris tamen ſcriptis inueniuntur, & à uetere tralatione expreſſa ſunt.

Ἄλογοι δ' ὀρέξεις.) Appetitus autem, inquit, rationis expertes (partem enim nunc appetitus, quæ ratione uacat, diuidit) duæ ſunt, ira & cupiditas.

Ὥστε πάντα, ὅσα πράττουσιν.) Quod ab excuſis libris aberat,

aberat, πράττειν, hic reſtitui: id autem prorſus deſiderabatur, & in ſcriptis codicibus legitur. Planum autē eſt, Ariſtotelem poſtremas tantum ſpecies numerare: longè enim plures fuiſſent, ſi omnes repetere uoluiſſet. Id autem ab ipſo nunc, ut alijs in locis, ratione factum eſt. genera namq; ſpeciebus addita, numerū non augent. Quapropter igitur, inquit, cuncta quæ homines gerunt, neceſſe eſt gerant ob unam aliquam ſeptem harum rerum (neq; enim omnes in eodem facto concurrere dicit) aut enim fortuitò, aut ui adhibita, aut natura, aut cōſuetudine, aut ratione ductos, aut ira, aut cupiditate impulſos. Animaduertendum autem, cum conſuetudo ſit penè altera natura, ipſum tamen, quæ natura homines faciunt, ſtatuere illos facere non propter ſe: quæ uerò cōſuetudine aggrediuntur, collocare in numero rerum, quæ ſunt in poteſtate ipſorum. An quia conſuetudinum ipſi domini, poterantq; ſi operam dediſſent, aliter aſſueſcere. Noſtri autē iuris non fuit, hoc, aut illo modo naſci. Initium igitur diuerſum eſt: conſuetudo poſtea, mosq; iam partus, eandē fermè uim habet ad nos impellendos.

Τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ᾽ ἡλικίας.) Qui cōtenti, inquit, hac diuiſione non forent, uellentq; explicari ac diſtingui adhuc, quæ agūt homines ex qualibet ætate aut habitu animi, ſuperuacaneum & inutilem laborem requirerent: neq; enim alias ullas cauſas humanarū actionum, præter allatas, inueſtigare oportet. accuratè autem contra illos diſputat, & errorē in quo uerſabantur, ipſis extorquere conatur, docetq; omnia à ſe tradita diuiſione contineri. quæ autem intelligi debeant uerbis his, ἀλλ᾽ ἄττα, plura ſunt. contineri autem illis fortunam ac conditionem uitæ, ex his quæ adiungit, planum eſt: infrà enim, de opulentis ac pauperibus exemplum adiungit.

Εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις.) Si enim, inquit, peculiare uitium eſt adoleſcentium, ut citò iraſcantur, ac cupiditatibus diſtrahantur: quæ agunt incitati ira aut cupiditate, non ætati aſsignari, ſed aut iracundiæ, aut cupiditati debent. Hæ autem in ſuperioribus 7. cauſis numerātur. unde intelligitur uerum eſſe, quod dixerat: eos, qui rurſus ita diuidere uellent, operā perdituros. Proficiſcuntur enim quæ adoleſcentes agunt, ex accidenti ab ætate: propter ſe uerò, à perturbationibus, quibus tenentur.

Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν.) Hinc nonnulla uerba ſuſtuli, quæ in excuſis libris legebantur: quia, cum in nullo ſcripto inuenerim, adulterina eſſe exiſtimaui. ſuſpicor enim ſcholion olim fuiſſe, quod temerè poſtea à librarijs in ordinem uerborum auctoris tranſlatum ſit. à uetere quoq; tralatione illa expreſſa non ſunt. Vt autem hinc abeſſe ſine ullo incommodo poſſunt, ita neceſſariò intelligi debent, & facilè etiam intelliguntur. Hæc autē erat antea impreſſorum librorum lectio, οὐδ᾽ αἱ πλούσιοι καὶ πένητες διὰ πλοῦτον, & quæ ſequuntur. Sentētia plana eſt. docet enim, ſtatus, fortunasq; hominū non eſſe cauſas primas uerasq; peccatorum, ſed cupiditates, quibus diuerſis diuerſæ tenentur. neq; enim eorum quæ opulenti egeniq; faciunt, cauſa uerè dici poteſt, aut amplitudo patrimonij, aut tenuitas, ut ipſe apertè tradit, inquiens: Neq; enim quæ diuites pauperes ue agunt, impulſu paupertatis aut diuitiarum agunt: uerum uſuuenit pauperibus ſuadente egeſtate, ut cupiant pecunias: diuitibus uerò ob facultatē, quam habent explendi deſideria ſua, ut cupiant & ipſi minimè neceſſarias uoluptates. Hi quoque igitur quæ agunt, agunt non impellentibus aut diuitijs, aut paupertate, ſed hortante cupiditate.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ οἱ ἄδικοι.) Quod ad ætates ac conditiones hominū pertinet, tradiderat, nō ipſis, ſed uitijs, quibus ætates illæ aut fortunæ tenentur, quod improbè faciant, aſsignari debere. nunc, quod ad habitus aut bonos aut malos animi attinet, declarat, idem in illis euenire. neq; enim ex habitibus agunt, ſed aut rationi, aut moribus obtemperant, aut etiam turbidis animi motibus rapiuntur, quæ res in ſeptem illis ſuprà expoſitis cōtinentur. Diſcrimen ſanè inter ipſos hoc eſt: quod partim eorum moribus & affectibus bonis ad agendum impelluntur: partim uerò malis: cuncti tamen aut affectibus, aut moribus excitantur. Cur autem ab inſtanti ad futurū tempus tranſierit, animaduertendū. ipſe ſanè arbitror ita eū locutū, ut hoc ſignificaret: Si ij omnes accuratè attēdētur, has ipſas ob cauſas agere reperiētur. & hāc uim huius ſermonis eſſe puto. Quod ad ea quæ ſequūtur uerba pertinet, λογισμὸν uidetur appellare, quod ſuprà λογιστικὴν ὄρεξιν dixerat: πάθος uerò, quod ἄλογον.

Συμβαίνει μέντοι τοῖς μὲν τοιούτοις ἕπεσθαι.) Docuerat iam cauſas humanarum actionum, non eſſe aut penes ætates, aut penes habitus animi, aut penes quaſdā cōditiones hominum, & alias huiuſcemodi res, omniaq; quæ aut hac illa' ue ætate, aut habitu, aut cōditione uitæ præditi facerēt, referri ad 7. illas cauſas, quas attulerat. nūc aūt tradit ut res illæ propriæ cauſæ dici noſtrorū factorū nullo modo poſsint, ita habere quædā quæ ipſas cōſequātur. quæ ad cōfirmādū probādū ue aliqd aut cōtrà, utilia ſint. ut aūt diuiſio illa ſuperiori diuiſioni adiuncta, inanis et ſuperuacanea fuiſſet, ita explicatio huius rei neceſſaria eſt: uidere ſcilicet, quas res quæq; res cōſequātur.

Εὐθὺς γὰρ ἴσως τῷ μὲν σώφρονι.) Exēplis probat, diuerſis habitibus animi diuerſas res comitari. duos aūt inter ſe cōtrarios ſumit, & quo tēperās homo, & quo intēperās præditus eſt. Statim aūt, inquit, omnib. alijs reb. quæ uariare poſſent eorū ſenſus, poſthabitis, tēperāti homini & opiniones & cupiditates probæ de uoluptatib. comitātur, excitatæ, huiuſcemodiq; cōformatæ à tēperātia, quæ in animo ipſius cōſedit, intēperāti uerò cōtrariæ de iiſdem rebus. Δόξαι, cū inquit, opiniones intellexit, & iudicia, quæ in animo habeat de reb. ut ſcilicet exiſtimet honeſtas uoluptates eſſe captādas, turpes uerò fugiēdas. neq; enim ſuis & ipſe uoluptatib. caret, ſed & magnas, & ſinceras ſentit. ἐπιθυμίας uerò, qa cupiditatib. et ipſe qbuſdā ducitur, et uigēt in eo deſideria quædā uoluptatū, honeſtarū tamē, ſanctarūq; et quib. frui poſsit ſine alicuius dāno, aut etiā ſui ipſius labe ac detrimēto. lōgè aūt aliter ſentit de uoluptatibus intēperās, contrariaq; animū

ipſius

ipſius diſtrahunt cupiditates, quæ enim ſecum damnauit ac fugit uir temperans, intemperans & probat & ardenter ſectatur. Duobus locis hic diſcrepat antiquiſsimus liber à cæteris & ſcriptis & excuſis. habet enim ὅσα τὸ σώφρονα εἶν. & infrà περὶ τῶν καλῶν. Poſteriorem harum uarietatum confirmat uetus tralatio: neutra tamen ſenſum magnopere uariat. nam in cōmuni lectione σώφρον, quaſi habitum ſignificat, qui in eo ſit, cum altera ualeat, qua temperans ille eſt, beneficioq́; habitus ipſius. De rebus autem iucundis, ſiue de uoluptatibus dicere, non ualde uidetur referre.

Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον.) Quare, inquit, huiuſcemodi diuiſiones, ut ſuperuacaneæ, dimittendæ, contentiq́; eſſe debemus ſuperioribus ut neceſſarijs: uerùm, quia patefactum eſt hanc ætatem aut conditionem uitæ, aut uirtutem uitium'ue, aut nonnullas alias res, quæ in natura hominum animaduertuntur, conſequi has opiniones aut cupiditates, conſiderandum diligenter quales res qualibus comitari conſueuerint. ut, quemadmodum inanes animaduerſiones abijciendas putamus, ita quæ utilitatem aliquam in ſe habent, ſtudioſe perſequamur. uerùm, quia non omnes quæ in hominibus uiſuntur, diſsimilitudines ſua ac propria quædam, quæ conſequantur ipſas, habent (ſunt enim nonnullæ ita leues, ut animos ſenſusq́; hominum non uarient) quid conſequatur tantum illas uidendum, quæ mores commutant, & opiniones cupiditatesq́; diuerſas excitant: aliter hic quoq; fruſtra laboraremus.

Εἰ μὲν γὰρ λευκὸς, ἢ μέλας, ἢ μέγας, ἢ μικρός.) Si enim, inquit, albus an ater, magno corpore, aut paruo ſit, nihil ſcilicet hæc habere ſtatū firmumq́;, quod ipſas has uarietates ſequatur. ut quemadmodum diuites & pauperes, fortunati ac miſeri longè diuerſis opinionibus imbuti ſint, ita cādidi aut nigri omnes, magni corpore, aut puſilli, ſuas quaſdam & ipſi habeant de rebus opiniones ac deſideria. In 2. autem libro τῶν ὑστέρων ἀναλυτικῶν, tradens non omnem differentiam uim habere reddendi aliquid diuerſum (multa enim paſsim inueniri, in animantibus etiam, quæ eiuſdem ſunt ſpeciei, diſcrimina. uerùm id contingere, quia illa ex earum eſſentia non ſunt, neq; propter ſe) intellexit & has differentias: ſi quis ſcilicet candidus, aut niger: comatus, aut caluus ſit: & illas etiā, quas ſenſus hic uariare ac deſideria affirmat. quæ enim opiniones quoq; hominum ac mores uariant, naturā eorundem ſubſtantiamq́; non uariant. Hoc autē quod nūc præcipit, contra artem illam facere uidetur, quæ docet, quomodo mores hominum naturæq́;, ex corpore, oculis, fronteq́; pernoſci poſsint, & φυσιογνωμία appellatur: quam tamen ipſe non cōtempſit, ſed accuratè de ea libellum ſcripſit. nedum enim diſsimilitudinibus his, mores non uariari putet, multo minoribus differentijs naturas hominum inter ſe diſtare tradit: hæc tamen nunc reiecit Ariſtoteles, nec attendi debere ullo pacto exiſtimat.

Εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης.) Differentias illas minutas non tantam uim habere dixerat, ut diſtinguerent ſenſus ac deſideria hominum, & certa quædam, definitaq́; haberent, quæ ipſas conſequerentur: ut diſcrimina ætatum & habitus animi nunc habere dicit, quæ cum maiores differentiæ ſint, hoc omnino præſtant. Si enim, inquit, adoleſcens aut ſenex eſt, iuſtus, aut iniuſtus, tanta iam uarietas facta eſt, ut non parum res differat: ac longè diuerſæ & opiniones & cupiditates his & illis hæreant. Addidit autem generatum, eiuſdem etiā generis eſſe, eorū omniū, quæ contingunt hominib. illa, quæ mores indoleq́; ipſorū uariāt, et immutāt. Hæc enim quoq;, ut ſtatim ipſe exēplis explanat, habēt quæ ipſis plerūq; comitētur.

Οἷον, πλουτεῖν δοκοῦντι ἢ πένεσθαι.) Scripti quidam libri δοκεῖ ἑαυτῷ habent. antiquiſsimus codex δοκῶν ἑαυτῷ: quam ſcripturam uetus quoq; tralatio refert. Sūt tamen in quibus ut in excuſis legitur: nec ſanè poſsim receptam hanc lectionem damnare, ut frequenti modo loquendi δοκεῖ τῳ, pro δοκεῖ τινὶ poſitum ſit. ſi ita autem legatur, hic ſenſus erit: Si quiſpiam ſit, qui ſe diuitem putet, aut pauperem, hæc in animo ipſius uigens opinio, naturam ipſius uariabit: hæ namq; fortunæ diſsimilitudines mores uariant. certi enim mores factaq́;, diuitias conſequuntur: contraq́; longè diuerſi ab illis, paupertatem, ut ipſe non multo antea declarauit. docuit enim quæ pauperum diuitumq́; cupiditates eſſent. Sed hoc etiam nullo indicante facile intelligere poteramus. eſt enim res ualde aperta. multū etiā inter ſe morib. atq; opinionib. diſtāt qui ſecūda ſe fortuna uti, & qui aduerſa putant. uerū de his, inquit, cōſequēti tēpore diſſeremus. prima aūt parte 2. libri hæc ipſum tradere, certum eſt, Nūc uerò de reliquis agamus: intelligēs ſeptē illas iam enumeratas cauſas.

Ἔστι δὲ ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα.) Cōcluſerat ſuprà, quæcunq; homines faciunt, una aliqua de ſeptē cauſis facere, à ſe explicatis. nūc quæ ex unaquaq; illarum exiſtant, docet. primumq́; quæ caſu fiant, declarat: hæc igitur, inquit, fortuitò prouenire dicuntur, à fortunaq́; gigni, quæ cauſam definitam non habent, nec finem certum aliquem ſibi propoſitū, quæq́; nec ſemper, nec plerunq;, nec etiam ordinatè fiūt. cauſam uerò indefinitam dixit, quia eadem à multis rebus, ualdeq́; inter ſe diſcrepantibus, efficiuntur. neq; enim quæ à fortuna proficiſcuntur, ſtabilem aliquam unamq́; cauſam habēt, ſed contrà, quam nemo unquam definiret: eadem uerò non gratia alicuius effici dicuntur. neq; enim illa ſibi propoſuerat, cui contigere: diuerſa uerò eſſe ab ijs quæ aut à natura, aut ab arte fiunt, ſignificare uoluit, dicens illa neq; ſemper, neq; ferè uſu uenire. neq; enim quāuis rarò, certo quodam ordine, ſeruataq́; ſerie temporum. hæc autē, inquit, uera eſſe intelliget, qui fortunæ definitionem animaduerterit. quibus uerò uerbis uim fortunæ ipſe expreſſerit in 2. libro Naturalis auſcultationis, notum eſt: quo ſanè in loco uberius accuratiusq́; de natura ipſius diſputat. Alius etiam eiuſdem definitionis meminit in libris de Moribus ad Eudemum, ubi de fortunatis hominibus loquitur: cuius (ut teſtatur ipſe) alij auctores erant. Cauſam enim eſſe illā aiebant, cuius ratio ingenij acie inda-

gari

gari nō poteſt, nec ab humana mēte afferri, ſed quaſi abſurda eſt, tanq̄ naturā quandā cauſamq; extare uellent, unde illa fieret: quæ tamen adeò obſcura eſt, ut ab hominibus intelligi nō poßit. Διὸ καὶ ὁριζόμενοι τὴν τύχην, τιθέασι τὴν αἰτίαν ἄλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ: Sic enim arbitror legi oportere, non ut in ijs quos uidi codicibus nunc legitur, ἢ ἄλογοι. quæ macula alium etiam locum inquinauit in primo libro ἠθικῶν μεγάλων, non longè ab initio. ita namq; perſpicuè legendum eſt, Συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρετὰς, ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς: cum in excuſis et ſcripto etiam libro perperam καὶ ἄλογον legatur. diſſerit autem aduerſus Socratem, qui omnem uirtutem in ratione eſſe dixerat.

Φύσει δὲ, ὅσων ἥ τε αἰτία ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένη.) Natura, inquit, fiunt ea omnia quorum cauſa in ipſis conſtituta eſt, ac certum quendam ordinem ſeruat. quo modo autem hoc uerum ſit, oſtendit, addens: Aut enim ſemper, aut plerunq; eodem pacto fiunt, quod manifeſtò eſt rerum ordinatarum. Animaduertendum autem, cum inquit, Quorum cauſa in ipſis poſita eſt: ſeiunxiſſe eum quæ natura conſtant, ab ijs quæ ab arte fiunt. rerum enim artificioſarum cauſa extrà eſt, & in artifice manet. ex definitione autem naturæ intelligitur, res naturales incluſam in ſe cauſam habere: cum uerò ordinata, ſeparaſſe à rebus fortuitis, quæ ſtatuti definitiq; nihil habent. Cum autem hic antea excuſi, τεταγμένως, haberent: τεταγμένη, ut in ſcriptis omnibus inueni, ſcribi malui. Veterem præterea tralationem cum hac facere animaduerti.

Τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι.) Non eſt, inquit, nunc diſceptandi locus quæ contra naturam fiunt: è naturæ ne aliqua ui & ipſa fiant, an ab alia quadam cauſa gignantur: uideri namq; horum omnium fortuna cauſa etiam poſſet. intelligit autem monſtra. habent tamen illa quoque cauſam propriam, & & quæ poßit ac ſoleat huiuſcemodi effecta procreare: aut enim preſſus, aut mala corporis temperatio, aut nimium, aut parū materiei, ſiue quæ alia huiuſcemodi res per ſeſe cauſa eſt naturarū harum inchoatarū, imperfectarumq;. Cum igitur monſtra ipſa quæ natura aliquo modo fiunt, nec tamen ordine ſeruato, definitioni huic repugnent: altera enim conditione rerum naturalium carent. intelligens hoc negat eſſe nunc locum huius rei ſubtiliter diſputandæ, uidendiq; utrum & ipſa natura fiant, an fortuna caſuùe naſcantur. Cum enim non à natura ſolum fiant, ſed etiam fortuna multum in illis dominetur, pro fortuitis nunc capienda cenſet. In 2. autē Naturalis auſcultationis decernit ea caſu minimè fieri.

Βίᾳ δὲ, ὅσα παρ᾽ ἐπιθυμίαν.) Quæ ui fiant, breuiter hic exponit. copioſius autem in 3. libro de Moribus ad Nicomachum de hoc diſſeruit: exempla enim quoq; adiunxit, quibus totam rem magis explanaret. Hic igitur inquit ui fieri quæcunq; ab aliquibus geruntur, ſua ipſorum manu, operaq; qui gerunt, contra eorundem tamen cupiditatem, ſiue ſubductam ab illis rationem alicuius commodi. Illic uiolentum eſſe tradit, cuius initiū efficiensq; cauſa extrà poſita eſt: nec id ulla re adiuuat is qui facit coactus, aut perpetitur. ut ſi uentus inquit quópiam uehat: aut homines, in quorum poteſtatem ueneris.

Ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι, ποιοῦσι.) Conſuetudine facere homines dicūtur, quæcunq; agunt, quia præteritis temporibus illa ſæpenumero egerint: conſuetudo enim ita gignitur, quæ & ipſa magnā uim habet ad homines impellendos.

Διὰ λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν.) Conſilio ac ratione fiunt, quæ ſpeciem utilitatis in ſe habent, de numero bonorum ſuprà explicatorum: ſiue illa ut ultima finesq; appetantur, ſiue ut quæ fines adiuuēt, & ad eos perducant. Quod uerò inquit, ἐκ τῶν εἰρημένων, Cicero quoq; ita loquitur: ut in Bruto, Quod eſt ex tribus oratorijs officijs alterum: cum abſq; præpoſitione generandi caſu idem dicere ſoleat.

Ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττωνται.) Vt aliquid ratione factū ſit, nō ſatis eſt ipſum quod geſtum eſt, ſpeciē utilitatis præbere ac conducere, uerùm oportet ob utilitatem ipſam adipiſcendam uſurpatum eſſe. quod enim adiungit, intemperantes etiam homines quædam faciunt quæ proſunt: non tamen fructum aliquem ipſi primò ſibi inde propoſuerunt, ſed hortante libidine res illas aggreßi ſunt, ex quibus utilitas poſtea, nec ſperantibus, nec cupientibus ipſis, exorta eſt. quare nō poſſunt dici facta ſubducta ratione alicuius cōmodi, & διὰ λογισμόν. propoſitū enim ſibi ille habet id quod cōducit.

Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν, τὰ τιμωρητικά.) Propter iram fieri dicuntur, quæ ut pœnas infligant ijs qui ipſos læſerunt, homines faciunt. cum autem Græcis τιμωρία & κόλασις id ſignificare uideatur, quid diſcriminis inter hæc uerba ſit, oſtēdit, ac docet diuerſos fines earum rerum eſſe. κόλασις enim illius gratia cui dolor inuritur, eſt, ut ſcilicet plagis illis admonitus peccare deſinat, in reliquumq; ſibi à rebus improbis temperet: cuiuſmodi pœnæ ſunt quas parentes liberis delinquētibus importāt. τιμωρία uerò, eius qui dolorē ſuū ulciſcitur, cauſa manet, ut animo ipſius ſatisfiat, & ſitim ille expleat, qua tenebatur, puniendi inimicum. Vnde ſæpe caſtigatio à ſedato animo fit, ultio uerò ab irato & commoto. Cum igitur uideret uocabula hæc paſſim aut confundi, aut cōiungi (ut ipſe quoq; in 3. de Moribus ad Nicomachum fecit, cum inquit, de legū latoribus loquens, κολάζουσι γὰρ, καὶ τιμωροῦνται τοὺς δρῶντας μοχθηρά) ne error inde aliquis naſceretur, propriam utriuſq; notionē attulit. quæ enim animo corrigēdi quempiā pœnæ ipſi afferuntur, non eaſdē cauſas habēt quas dolores qui ab inimicis ijs qui antea iniuria læſerint, inurūtur. Hic autē, διὰ θυμὸν καὶ ὀργὴν poſita ἐν παραλλήλῳ uidentur: quamuis alia uis ſit iræ, alia excandeſcētiæ: ſic

Cicero θυμὸν reddidit: ſi quis minutè hæc nunc, exquiſiteq́; perſequi uelit.

Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργή, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν.) In quibus rebus excitetur ira, perſpicuum, inquit, erit in 2. horum librorum, ubi agetur de affectionibus animi: quaſi indicans, ea de cauſa ſe nunc breui de illa egiſſe: quia in animo habeat copioſe illic accurateq́; de ira, ut de reliquis animi commotionibus diſputare. Varietatis uerò hoc eſt in antiquiſs. lib. quod ille habet. τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ὀργή. quaſi oſtendere uoluerit, ſe naturã eius illic accuratè euoluiſſe.

Δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα.) Propter cupiditatem, ac libidine impulſi facere homines dicũtur, ea quæ ſpeciem præ ſe ferunt ſuauitatis. & aut iucunda ſunt, aut uidentur. in quorum numero quædam eſſe tradit, quæ qui diu in illis uerſati non eſſent, iucũda nunquã putarent: nec enim tantũ quæ ſua ui huiuſcemodi ſunt, iucunda ſunt, ſed nonnulla quæ dura & aſpera alijs uidentur, quibuſdã ſuauitatẽ gignũt.

Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσιν.) An ἐκ παραλλήλου hæc poſita ſunt? nullumq́; diſcrimẽ inter ipſa, niſi uerborum uerſatur? uel potius τὸ σύνηθες ualet, quod familiare eſt alicui, in quo diu uixit, quod in more & conſuetudine eſt omnium. Ἐθιστὸν uerò, quo aliquis aſſuetus eſt, quod longo uſu partũ. In poſteriore hoc uerbo (niſi fallor) apparet ſtudium operaq́; eius, qui accõmodatũ illud ſibi eſſe ducens, ut id acquireret laborauit, aut impoſita ſibi neceſſitate aliqua diu illud tractauit. In 3. de Moribus ad Nicomachũ, de ingenio intemperantis loquens, ait, καὶ γὰρ ἐθισταὶ ἔνιαι ἡδοναὶ πρὸς αὐτά, πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τοιαῦτα, καὶ οἱ ἐθισμοὶ ἀκίνδυνοι. in priore uerò nulla induſtria aut cura, ſed potius unà cũ ætate creuiſſe, eo uerbo intelligitur, ut cũ à puero quiſpiã in illis uixerit, inde factũ ſit ut ea ipſi iucunda uideantur. Sic uidetur hanc uocẽ cepiſſe in minore τῶν μετὰ φυσικά, cũ inquit, ἡλίκην δὲ ἰσχὺν ἔχει τὸ σύνηθες, οἱ νόμοι δηλοῦσι. quantam uim habeat conſuetudo & mos patrius, ut etiam, quod aiunt, στήλας ποιεῖν, id eſt iuſta mortuis facere. quia mos omniũ eſt, extremo illo munere fungi erga ipſos. Verum autẽ, ac uitæ noſtræ mirificè utile Pythagoræ præceptũ, declarat quanta uis ſit conſuetudinis. auctor enim ille erat mortalibus, quos plerũq; toto animo perſequi uoluptates ſciebat, ut uitã optimã eligerent. conſuetudo enim aiebat ipſam ſemper ſuauem efficiet. uerba ipſius hæc ſunt, ἑλοῦ βίον τὸν ἄριστον, ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει, à magnis grauibusq́; ſcriptoribus multũ celebrata, & à Cornificio etiam in 4. lib. de Arte dicendi ad Herennium latinis uerbis expreſſa. Sed Cicero quoq; in 2. Quæſtionum Tuſculanarũ uim conſuetudinis extulit, exẽploq́; uenatorũ uſus eſt. qui, ut ipſe inqt, pernoctãt in niue, in mõtib. uri ſe patiũtur.

Πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων.) Multa enim inquit, eorum quæ ſua ui naturaq́; iucunda non ſunt, iucunda hominibus uidentur, cum aſſueuerint. Varietas autem lectionis non parua hic eſt, quæ tamen uerba potius quàm ſententiam immutet. Antiquiſs. liber ab excuſis nulla alia re diſcrepat, niſi quod συνεθίσωσιν habet. plures alij ſcripti, ὅταν συνεθισθῶσιν, ἡδέα ποιοῦσιν. quæ ſi recipiatur, extremũ nomẽ dandi caſus erit, non tertia perſona uerbi. præpoſitione autem auctum antecedens uerbum, in uſu eſſe conſtat. ipſe in 18. Problematum ſegmento, ὅ, τι δ' ἂν τινὲς ἐξ ἀρχῆς ἡδέα τοῖς, καὶ οἷς ἂν συνεθισθῶσιν.

Ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν.) Cum ſeptem ſuprà attuliſſet humanorũ factorũ cauſas, ut explicatione illarũ oſtenderet, quibus rebus homines ad agendum aliquid feruntur, relictis nunc quibus in iudicijs ignoſcitur, illis ſcilicet, quibus impellentibus homines non agunt propter ſe cuius generis eſt fortuna, uis adhibita, atq; natura, reliquarũ quatuor effecta materiamq́; colligit, atq; ad duo genera perducit, bonum ac iucundũ. quæ nanq; conſuetudine tractant, iucunda hominibus eſſe uult, non ſolum quæ cupiditate inflammati faciunt: quæ uero ira impulſi, & ipſa eódẽ refert. ægritudo nanq; ita pellitur, quæ cõmouit animos ipſorũ, & pœna petitur ab inimicis, quæ res uoluptatẽ gignit. Ratione aũt bona quærũtur, ipſiusq; ope quod prodeſſe creditur, captatur.

Ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὐτούς, ἑκόντες πράττουσιν.) Oſtẽderat iam quæ homines per ſe agunt, cuncta eſſe aut bona, ſimulata ue bona, aut iucunda, ſimulata ue iucunda. nunc uerò addit, quæ ſponte ijdem agunt, alterius utrius generis omnino eſſe. utq; id pbet, utitur eo quod planum iam factum eſt. quæcunq; homines agunt per ſeſe, agere illa ſponte: non ſponte autem, quæ non per ſeſe agunt. ex quo id manifeſtò efficitur, ac firma ratione concluditur, omnes ſcilicet res quas ſponte agunt, aut uero, aut ſpecie tenus, eſſe bonas, aut iucundas, aut ſpecie tenus iucundas. Non ſine cauſa autem οὐχ ἑκόντες potius quàm ἄκοντες inquit: uidetur enim diſcrimen, quod in 3. de Moribus ad Nicomachũ admonuit, inter has res eſſe, ſeruare. neq; enim omnes qui ſponte aliquid non agunt, faciunt etiam inuiti: qui nanq; rem prius neſcientes, imprudenter eam admiſerunt, ſi nullus animi dolor poſtea ipſos cepit, ſponte ſe eiſſe nullo modo dici poſſunt: neq; etiam inuiti, quippe cum facto illo delectati ſint. oportet autem ægre tuliſſe, ſuſcepta aliqua culpa, qui iudicari uolunt ſe inuitos peccaſſe: quare ita putat uocandos, ac mediam hanc uiam in facto eorum exiſtimando tenendam.

Τίθημι γάρ, καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν, ἢ ἀπαλλαγήν.) Cum dico, inquit, cũcta quæ homines ſua ſponte faciunt, utilia aut iucunda eſſe, aut ſpeciem eorum habere: numero etiam in bonis depulſionem malorum, aut creditorum etiam falſò malorum: nec non reiecto maiore malo, minoris ſumptionẽ. ut in iucũdis etiã, rerũ aſperarũ, aut quæ ſpeciẽ illarũ habẽt, depulſionẽm:

depulſionem: ut etiam reiectis magis aſperis, cum minus aſperæ eliguntur. quamuis enim hæc ſua ui expetenda non ſint, comparata tamen illis expetenda fiunt. ne quis igitur ſibi negocium faceſſeret, dicens falſum eſſe quod dixerat, quæ homines ſua ſponte faciant, eſſe cuncta bona ſiue iucunda, aut ſaltem ſpeciē illorū retinere, quod nō ſemper bonum ſumant, uerumetiam ſæpe ſtudeant à ſe tantum, malum aut uerum, aut ſimulatum arcere: nec non aliquando etiam malum manifeſtò eligant, hoc addendum eſſe cenſuit, docuitq́; huiuſcemodi omnia pro bonis habenda. eadem ratio eorū quæ moleſta & odioſa nōnunquā eligūtur. Quod uerò ad ſtructuram uerborum, quibus ea expoſuit, pertinet, ubi inquit, ὡς οἰόμενος γὰρ τοῖς ἡδέσι, repetendū eſt ἀπὸ κοινοῦ uerbū τίθημι, hoc ſenſu, colloco & numero in rebus iucundis. Quid ἀπαλλαγὴ ſit, et quid μετάληψις, apertum eſt. ἀπαλλαγὴ enim uocatur, cum quiſpiā malum, quo iam premitur, à ſe remouet, ac uacuus illo liberq́; reſtat. μετάληψις ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος, cū duob. malis ita alicui propoſitis, ut cogatur alterum ſumere, nec ambo ſimul declinare poſſit, poſthabito maiore, minus eligit: id enim rationem boni habet, ac ſumi ſolet, quod Demoſthenes quoq; cōtra Theocrinem teſtatur. ὅπερ ἦν ἀναγκαῖον αὐτοῖς, τοῦτ' ἔπραξαν. εἵλοντο δὲ τῶν ὄντων κακῶν τὰ ἐλάχιστα.

Λοιπὸν ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα.) Quæ uoluptatem gignāt, iucundaq́; hominibus ſint, indicare nunc uult: illorum enim quoq; potiendorum cauſa ſæpe iniurias alijs faciunt. antè tamen docet, ſe hoc tradere nunc debere, connectitq́; ſuperiora cum inferioribus, hoc pacto: Cū cōcluſum ſit, quæ homines ſua ſponte faciunt, aut utilia aut iucunda eſſe, aut ſpeciem illorum retinere, ut præceptio hæc abſoluatur, quæ utilia & quæ iucunda ſint, explicare oporteret: cū tamen alterū horum iam explanatū ſit, ſuperſedere hoc labore poſſumus. ubi enim ſuprà deliberādi genus tradidimus, quod finem habet utilitatem, quæ prodeſſe & utilitatem aliquam afferre poſſunt, docuimus. Reſtat igitur nunc de iucundo diſſerere.

Δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους.) Huiuſcemodi loci accuratè attendendi ſunt, qui conſilium auctoris detegunt, docentq́; ipſum ad ſenſus opinionesq́; multorū in his libris totum ſe accōmodaſſe: neq; enim debuit hic exquiſitè omnia pertractare: ſubtiles enim quæſtiones & minutè ſingula pertractantes, nōn pertinent ad oratorem expoliendum. Exiſtimandæ igitur, inquit, ſunt huic ſcriptioni ſatis definitiones: nec reijci ullo modo ut immunutæ debēt, quæ de ſingulis rebus prolatæ fuerint, neq; obſcuræ, neq; exquiſitæ. obſcuræ nāq; nullo modo probari poſſent: non exquiſitis cōmodè locus hic erit. & nō ſolum ferri poterunt, ſed magis huic tempori fortaſſe quàm ſubtiles quedrabūt. Cauſa autem tam accuratè uiam ſibi muniendi fuit, quòd uoluptatis naturam euoluere debebat. de qua diuerſæ diuerſorū ſententiæ erāt: nec explicari illā paucis poſſe intelligebat. unde ſtatim infirmitatē ipſius definitiōis indicās, inquit, ὑποκείσθω δ' ἡμῖν. ut qui tempori huic ſeruiebat.

Ὑποκείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονήν.) Ponatur aūt, inquit (neq; enim cōcertare nunc de hoc uolumus, ſed ſine controuerſia hoc tanquam firmum ſtatuere) uoluptatem motum quendam animi eſſe. Alexander in 2. librum Topicorum, plures definitiones attulit uoluptatis: oſtendit enim, quoſdam leuem motum eam eſſe dixiſſe, alios uerò generationem in naturam, quæ ſenſu percipiatur: nonnullos effuſionem expertem rationis (ita enim appello διάχυσιν, quo uerbo ipſe utitur. unde manifeſtò intelligitur, mendoſe legi apud eundem pluribus locis in 6. Quæſtione, 4. libri de uoluptate loquentē, διάλυσιν: nihil enim tam repugnat, quàm diſſolutio, animi aut corporis uoluptati) ut qui etiā putarent eam actum eſſe habitus in natura ſua manentis, et eum uacuum ab omni moleſtia atq; impedimento, aut finē qui comitaretur poſtremis actionibus. Hic igitur Ariſtoteles motionem quandā cum dixit leuem intellexit. motionem autem, quia immutatio quædam ſit, ut ex eo ſtatu in quo animus ſiue animās ſit, ad alium tranſeat. eſſe aūt hanc nō ſinceræ liquidæq́;, ſed imperfectæ uoluptatis definitionem, patet.

Καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητήν.) De conformatione ipſius nunc loquitur, eamq́; momento temporis fieri dicit. neq; enim parte parti ſuccedente, neq; temporis interuallo conflatur, ſed ſubitò, atq; unà tota completur. Conformationem autem uoluptatis eiuſmodi intelligit, qua in propriam naturam animās, unde deiecta ſit, refertur: neq; enim ſaturatis, ac nulla re egentibus adportat repletio uoluptatem. His autem adiungit, ſenſilem eam eſſe. quaſi uoluptas non ſit, quæ non percipitur ac ſentitur. Ipſemet tamen in 8. libro de Moribus ad Nicomachum, hanc definitionem uitioſam eſſe docet, & quomodo emendari poſſit oſtendit: accuratius autem uberiusq́; in 10. eam perpēdit, totamq́; refellit atq; exagitat. ſed hæc nunc non curare decreuit, & in ipſa inchoata ſatis eſſe momēti putat ad id quod uult declarandum. qui autē auctores ipſius fuerunt, ut Græcus interpres eorū librorum affirmat, quæ ſenſum moueat, addiderunt, ut diſtinguerent à concoctionibus. nam concoctio quoq; motio eſt: eſt enim commutatio illa quam Græci ἀλλοίωσιν uocant: uerum ſenſibus nō percipitur, concoctio cum fit.

Λύπην δὲ τοὐναντίον.) Aegritudinem autem, contrariam uoluptati rem, motum & ipſum eſſe, ſed aſperum & labefactationem quandam, quæ undiq; ſimul fiat diuellatq́; animantem, è ſuo ſibiq; apto ſtatu.

Εἰ δ' ἐστὶν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον.) Si uoluptatis uim ſatis expreſſimus, & id ipſum quod expoſuimus, huiuſcemodiue quippiā uoluptas eſt, neceſſe eſt quod ſtatus affectionisq; huius in hominibus efficiens eſt, id iucundum ſit: ut contrà quod ipſam perdit, aut contrarium

 motum in-

motum inducit, triſte & odioſum: ita enim nunc appello λυπηρόν.

Τὸ δὲ φθαρτικόν.) *Quod iucundo contrarium eſt, triſte, non unius generis eſt. aut enim quod diſſipat interimitq́; ſtatum illum, quo uoluptas exiſtit, aut quod contrariam illius naturam inducit & efficit. moleſta igitur eſt, & uoluptatis perturbatio, & ægritudinis importatio. In quo etiam animaduertendum eſt, odioſius eſſe quod ægritudinē gignit: facilius enim uoluptate caremus, quàm ægritudinem ſentimus.*

Ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) *Quæ iucunda ſint, iam incipit explicare. primoq́; tradit, ſuperioribus ſententijs poſitis, fieri non poſſe quin ſuaue ſit cuicūq; accedere ad illud quod ex natura ipſi eſt, eoq; totis uiribus tendere. Huiuſcemodi autē eſt, naturalibus corporis muneribus fungi.* ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ *uerò addidit, atq; id plerunq; uerū eſſe ſignificauit. res enim aliquādo aliter ſe habet, ob deprauatas nonnullorum* διαθέσεις *ac naturas.*

Καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ᾖ.) *Si dum res fit, uoluptatem gignit, & cum quiſpiam tendit ad id quod ipſi ex natura eſt, iter illud perfundit iucunditate, perueniſſe iam eò, recuperaſſeq; naturam ſuam, quā antea amiſerat, quæ ex natura illa ſunt, maiorem uoluptatem creet neceſſe eſt, magisq; iucundum ſit: maior enim motus tunc ſenſusq; excitatur.*

Καὶ τὰ ἔθη.) *Præterea conſuetudo uſitatæq́; res, iucundæ ſint neceſſe eſt. cuius rei cauſam reddens, inquit: Quod enim conſuetudine quadam fit, cuiq́; aſſueti ſumus, eſt tanquam innatum nobis, inſitumq́; à natura: conſuetudo nanq; naturæ aſſimilis quædam res eſt. De ſimilitudine autem conſuetudinis & naturæ inter ſe, & in 7. de Moribus ad Nicomachum ipſe egit, & Theophraſtus in 3. eorum librorum, quibus cauſas ſtirpium atq; omnium quæ oriuntur è terra, attulit, his uerbis:* ἰσχυρὸν δὲ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις τὸ ἔθος. οἷον γὰρ φύσις γίνεται. *Multum autē poſſe conſuetudinem, quod dixit in ſtirpibus, ut in cæteris rebus, fecit ut poeta noſter auctoritatē eius ſecutus, exclamarit, Adeò teneris aſſueſcere multum eſt.*

Ἐγγὺς γάρ τι καὶ τὸ πολλάκις τῷ ἀεί.) *Quàm propè accedat conſuetudo ad naturam, ſimilisq; illi ſit, apertè declarat. quod enim, inquit, crebrò fit, non magno interuallo diſtat ab eo quod ſemper fit. quæ autem ſemper ſunt, natura duce ſunt: quæ crebrò, conſuetudine.*

Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ.) *Quod ui non fit, id etiam iucundum eſt. à contrario autem id confirmat. uis enim, inquit, aduerſatur naturæ. cogit nāq; homines facere, quæ contraria ſunt appetitionibus ipſorum, ijsq; quæ in animo propoſita habebāt. Vbi igitur uis nō eſt, ea ex natura fieri uidentur, quæ iucūda eſſe iam demōſtrauit.*

Διὸ τὰ ἀναγκαῖα, λυπηρόν.) *Hæc cauſa eſt, inquit, cur, quæ neceſſitate homines faciunt, odioſa moleſtaq; ipſis ſint: uiolenta nanq; ſunt. Cuncti autem huiuſcemodi triſtia eſſe intelligebant, quorum ſcilicet faciendorum neceſſitas impoſita eſſet hominibus: nec tamen cauſam uidebant, quam reddidit hic Ariſtoteles. Vt autem hic neceſſitatem quæ imponitur, triſtem eſſe concludit, quia cum uiolenta ſit, præter naturam eſt: ita in 4. lib.* τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *uiolentum triſte eſſe confirmat, quia neceſſarium. quo etiam in loco eundem hunc Eueni pentametrū adducit. In 2. quoq; libro de Moribus ad Eudemum, ubi diſputat quid nam ſit illud, quod homines dicuntur ſponte facere, hoc ipſo Eueni teſtimonio, nomine ipſum appellans, utitur: cum dixiſſet, omne quoq; quod neceſſitate impoſita gerunt, aut perpetiuntur, moleſtum eſſe, atq; ægritudinem importare. retrò autem agi affirmat, ut ſi quod dolorem inurit, eſt uiolentum: & quod uiolentum eſt, dolorem inurat. Sed idē etiam uerſus à Plutarcho adductus eſt in commentario, quo docet inſtitutionem illam uitæ, quam excogitauit Epicurus, ne iucundam quidem eſſe, quamuis ipſi eam refertam omnibus uoluptatibus prædicarent. Animaduertendum autem, illum uno tantum uerbo immutato, ſententia manēte, à Theognide uſurpari. ſic enim in eius poemate legitur:* πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον χρῆμ᾽ ἀνιηρὸν ἔφυ. *Antiquiſſ. liber aliter hic, ac reliqui omnes,* διὸ τὸ ἀναγκαῖον *habet.*

Τὰς δ᾽ ἐπιμελείας καὶ τὰς σπουδάς.) *Repeti hic quoq;* ἀπὸ κοινοῦ *oportere* ἀνάγκη, *manifeſtum eſt.* ἐπιμελείας *uerò uocat ſedulitatē ac diligentiam, cum adhibita magna cura quippiam tractatur. quo uerbo etiam in 2. horum lib. uſus eſt. Sed etiam in 6. de Moribus ad Nicomachum,* καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις πολλοῖς ἐστὶν ἐπιστήμη, *et quæ ſequūtur.* συντονίας *uerò, cōtentiones animi. Quòd aūt neceſſaria hæc eſſe affirmat, intelligit nos cogi ita facere: cogi aūt, ſi uelimus aliquid cōſequi, ac ꝓpoſitū nobis finē adipiſci. neq; enim neceſſitas ulla ſimpliciter nobis ita nos gerendorum imponitur: nec niſi aliquid commodi inde caperet, quiſquam eam perſequeretur, ac propter ſe aſciſceret. Animaduertendū etiam, uerba illa* ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν, *reſpondere ſententiæ, qua dixerat, triſtes ac odioſas res illas eſſe: propinquis enim uerbis accommodari non poſſunt. quamuis enim quiſpiam illis aſſuetus ſit, tamen neceſſitate ea impoſita ſunt, ac uiolenta ſunt.*

Ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν.) *Accuratè aliquid tractare, ſummumq; ſtudium ac diligentiam in eo adhibere, magna demum contentione animi in quapiam re uti, moleſtum eſt, & nō ſine dolore fit. Huius rei cauſam reddens, inquit: hæc enim omnia neceſſaria ac uiolenta ſunt. ijs ſolis odioſa non ſunt, qui diu in illis ſtudijs atq; artib. uerſati fuere. neq; tamē ea tunc naturā ſuā cōmutant, ſed quod in illis rebus iucūdi eſt, aliūde proficiſcitur. cōſuetudo enim hanc ſuauitatē parit. Conſtat aūt, multos in laborioſis corporis atq; animi exercitationibus cum uoluptate uerſari.*

Τὰ δ᾽ ἐναντία, ἡδέα.) *Contraria illorum trium,*

quæ ſuprà

quæ ſuprà appellauit, intelligit, quæ neceſſariò iucunda eſſe docet, eiq; ſtatim addidit, Διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι, & quæ ſequuntur. unde hæc iucunda ſunt. Nominat autẽ quædam, quæ multũ naturæ earũ retinẽt, ac penè illæ ipſæ ſunt, ab ipſisq; quæ contrariæ ſuperiorib. ſunt, ne nominibus quidẽ diſcrepant. manifeſtò enim ἀμέλεια contrariũ uidetur eſſe ſuperioris uerbi, ἐπιμέλεια. Argumentatur autem ex loco à contrario. hæc nanq; omnia ſponte amplectimur, nulla re coacti. In oratione pro M. Cælio Cicero, cum uitam ipſius iudicibus probaret (quamuis non ita triſtis ac ſeuera fuiſſet, ut ueterum illorum Romanorum fuerat) multas uoces protulit, his uerbis exprimendis aptas. inquit enim: Omnemq; uitæ ſuæ curſum in labore corporis, atq; in animi contentione conficeret, quem non quies, nõ remiſſio; non æqualium ſtudia, non ludi, non conuiuia delectarent. Nam συντονίαν contrariumq; illius, manifeſtò expreſſit, cum in epiſtola quadam ad Q. Fratrem inquit: Verùm otij fructus eſt, non contentio animi, ſed relaxatio. ῥᾳθυμία autem animi in primis ceſſatio eſſe uidetur. ἀπονία uerò corporis, detrectatio ſcilicet laboris. ῥᾳθυμία eorum dicitur, qui nullam grauem cogitationem ſuſcipere uolunt, et publicas priuataſq; res dilabi patiuntur, ut ſocordia illa perfruantur. ἀπονία uerò eorũ, qui nullũ laborẽ corpore ſuſtinere decreuerunt.

Οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων.) Rationem cur hæc iucunda ſint, reddẽs inquit: Horum enim nihil neceſſitate nobis impoſita, ſed ſponte libenterq; gerimus. quæ autem coacti facimus, ſuprà odioſa eſſe docuerat. Si illa igitur moleſta: hæc quæ oppoſita illis ſunt, iucunda. Hanc autẽ ſuauitatẽ, quæ naturalis eſt, & ſi modicè quæratur, reprehẽdi nõ poteſt, ſecuti nõnulli, etiã ſapiẽtes habiti, modũ in ea non tenuerũt, tantũq; requieti ac ceſſationi tribuerũt, ut in ipſa uitã beatã cõſtituerint. cuius ſententiæ principes fuerũt et Hieronymus et Epicurus. Inde Lucretius otia dia in 5. li. elegãter appellauit.

Καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ.) Id etiam, cuius cupiditate tenemur, iucundum omne ſit neceſſe eſt. Explicata autem natura cupiditatis, rem ita ſe habere confirmat. niſi enim ſuauitatis aliquid in ſe haberet, tam acre in nobis deſiderium ſui nõ excitaret. Quibus autem hic uerbis cupiditatem definijt, iiſdẽ alijs etiã in locis naturam ipſius expreſſit: appetitio enim rei iucundæ ſemper ab eo reddita eſt.

Τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν ἄλογοί εἰσι.) Cupiditatũ duo genera eſſe tradit, atq; alias expertes, alias participes rationis appellat. expertes, quas non iudicio ſuſcepimus, neq; quod eas res nobis accõmodatas opinemur. Hæ autẽ ſunt, quæ nobis à natura inſitæ eſſe dicũtur, inquit: hæ uerò in beluis etiam repperiuntur, unde fortaſſe uacuas à ratione eas dixit. quãuis enim homines quoq; ijs deſiderijs teneãtur, qui rationis cõpotes ſunt, in illis expetendis hac animi parte non utuntur, ſed naturæ impulſum ſectantur.

Εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει.) Nunc quæ illæ ſint explanat, quæ ſine meditatione naturæ ipſarum homines cupiunt: &, ut certò teneantur, tanquã exemplũ earũ ponit, inquiens: Sunt autẽ huiuſmodi, quæcunq; dicuntur manere natura: cuius generis ſunt, quæ propter uſum corporis nobis hærent. ut alimenti quod deſiderat, ſitis ac fames: tam enim alimentum eſt humidus, quàm aridus cibus.

Καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς.) Non ſolum uacare ratione naturale deſiderium corpus alendi, famemq; ac ſitim depellendi. inquit: ſed huius etiam, aut illius cibi, qui cuiuſq; naturæ aptus accommodatusq; ſit, appetitionẽ: hoc enim quoq;, quamuis iudicio uideatur ſuſceptum, & ab intemperantia proficiſci, naturalis deſiderij aliquid in ſe habet. quod diuerſæ res quib. ueſcantur, diuerſis hominibus iucundæ ſint, inueniantur q; certæ quædã etiã dapes, quæ omnibus mortalibus iucundiores uulgaribus quibuslibetq; ſint: ut in 3. quoque libro de Moribus ad Nicomachum, ubi de hoc diligẽter quæſiuit, Ariſtoteles declarauit. Diuerſitatis hoc eſt in antiquiſſ. libro, quod nõ ἐπιθυμία ille habet, ſed εἶδος ἐπιθυμίας: cuius lectiõis ueſtigiũ alibi nõ reperi.

Καὶ αἱ περὶ τὰ γευστά, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια.) Voluptates appellat, quæ ſingulis in ſenſibus cõditæ ſunt. γευστὰ autem, quæ guſtantes ſentit, ac ſapore percipiuntur: &, ut epularum deſideria, ita etiã Veneris. quæ libido cum tactu expleatur, addit etiam cõmuniter rationes omnes, quibus tangendo corpus titillatur. in his autem intemperantia iam manet, unde à ſuperioribus ipſas ſeiunxit. Nec non uoluptates, quæ capiuntur naribus, è rebus ſuauem odorem exhalantibus: ut è uiolis, roſiſq;, aut incenſione quorundam lignorum, ut cedri, aliarúmue rerum, ſiue unguentis corpus perfundatur. quemadmodum etiam quæ auditu & cantibus, ſeu quæ percipiuntur ex aſpectu elegantioris formæ, aut aliqua huiuſcemodi re quæ oculos oblectet.

Μετὰ λόγου δέ, ὅσας ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι.) Quæcunq; autẽ cupiunt, oratione alicuius perſuaſi, illæ cupiditates compotes rationis dicuntur. optant enim multa homines, inquit, & ſpectare & parare, cum ea ab alijs laudari audiunt, fidemq; illorum dictis habent. Beluæ igitur hæc deſiderare nequeunt, nec ad aliquid appetendum excitari, niſi ipſius illius ſenſu commotæ.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους.) Percipi quoq; uoluptatem ex recordatione rerum præteritarum, ac ſpe futurarum, oſtendere uult: antè tamen quàm id tradat, ſumit quæ ad id probandum ualent, ac inquit: Quia iam demonſtratum eſt, uoluptate affici in affectu quodam ſentiendo poſitũ eſſe, phantaſiaq; eſt ſenſus quidam infirmus, & ei qui recordatur, & ei qui ſperat comitatur quædã phantaſia eius rei quã recordatur aut ſperat, & quæ ſequuntur: illa nanq; infrà declarabũtur. Eſſe autẽ redditionẽ, ἀνταπόδοσιν q; illius ἐπεὶ, qđ addit, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναί, apertum eſt.

apertum eſt. Diuerſitatis hoc eſt in antiquiſſimo libro, quod ἀεὶ γὰρ τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθεῖ ἂν φαντασία τις, habet: cuius tamen lectionis ueſtigiũ alibi nõ offendi. Multis aũt argumentis ipſe in tertio libro de Animo docet, phantaſiã nõ eſſe ſenſum. hic tamẽ ſenſum illam eſſe dicit, ſed tenuẽ imbecillũq́. neq; enim exquiſitè nunc de his rebus agit, ſed opinione; aliorũ, cum maximè illæ multitudini facilè probantur, ſæpe ſectatur. Eſt aũt phantaſia, ſi uerũ quærimus, inſtar potius ſenſus, quàm ſenſus. illi namq; admodum ſimilis. ſimilis autem, quòd & ipſa, ſicut ſenſus, ſenſiles res percipit. infirmus uerò nunc ſenſus dicta eſt: certio ſunt, euidentioraq; quæ ſenſu percipiuntur, quàm quæ ra enim ita intelliguntur: multoq; rarius his decipimur. Sed Græcus quoq; interpres eius libri, μεταφορικῶς illam pro ſenſu accipi tradit.

Εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ.) Si ea quæ ſuprà ſunt expoſita, uera ſunt, firmaq; ac rata habẽtur, perſpicuũ eſt, gigni etiã uoluptates ex acriore recordatione & ſpe. nam fit aliquo modo ſenſus: cum phantaſia enim reminiſcimur & ſperamus, quæ ſenſus eſt, licet infirmus. qui enim recordantur, ita penè quandoq; afficiuntur, ut ſi præſentes res illas haberent, afficerẽtur. quẽadmodum etiã qui uehementer aliquid boni ſperant. Quod declarauit etiã Cicero pro Archia, cũ inquit: Nũc quidẽ certè cogitatione ſpeq́; delector. Diſcrepat uerò ab alijs omnib. antiquiſſimus liber, quod ἅμα habet. quæ ſi uera lectio eſt, ſignificat eodem tempore, cum recordantur aut ſperant, illos ſentire uoluptatem.

Ὥστ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα.) Eadem ſententia in 11. libro de Moribus ad Nicomachũ iſdẽ ferè uerbis exponitur: inquit enim, iucundã eſſe præſentis tẽporis actionẽ, futuri ſpẽ, præteriti memoriã. Cũ igitur phantaſiæ auxilio, & præteritæ res et futuræ aliquo modo ſentiãtur (nã ſenſu cognoſci res præſentes, & quæ tunc ſunt, pbare non oportuit.) quod nunc ipſe adiungit, & è ſuperioribus elici declarat, manifeſtò intelligitur trium temporũ eſſe res iucundas. Cũ aũt tria hæc tẽpora uoluptatẽ afferãt, ſintq; & præteritæ & præſentes & futuræ res uoluptati, non tamen cuncta parem efficiunt. quæ enim tunc ſentiuntur, actuq; percipiũtur, ſummum locum obtinent. ut enim poſt ſuprà adducta uerba teſtatur Ariſtoteles, iucundiſſimum eſt τὸ κατ' ἐνέργειαν.

Αἰσθάνονται μὲν γὰρ, τὰ παρόντα.) Quomodo uerum ſit quod dixerat, oſtendit, omnem uoluptatem cõſtitutam eſſe aut in ſentiendis rebus præſentibus, aut in recordandis præteritis, aut in ſperandis ſecundis. ſentiunt enim, inquit, res præſentes, recordantur factas, ſperant futuras. In libro quoq; de Memoria idem tradit.

Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν.) Effici uoluptates ex uehementi recordatione rerum præteritarum, planum iam factum eſt. Adiungit huic ſententiæ nunc, non tantum præteritas uoluptates, ſi in memoriam reuocentur, ſuaues eſſe: ſed ſæpe etiam res olim odioſas ac moleſtas, poſtea oblectare, cum homines illas recordentur. Quia autem hoc admirabile eſt, confirmat id teſtimonio optimorum poetarum. Sed etiam cauſam huius rei affert, quæ omnem ſcrupulum euellit. nec tamen exiſtimare debemus, omnes res, quæ quondam moleſtæ fuerint, fieri conſequentibus tẽporibus, ſi recordati illas fuerimus, iucundas: uerùm illas tantùm, ex quibus aut dignitas aut commodum aliquod partum eſt.

Οἷον καὶ τοῦτ' εἴρηται.) Euripidis hic ſenarius eſt, ut teſtatur Cicero, qui latinũ ipſum fecit. in 2. enim libro de Finibus, cõtra Epicurũ diſſerens, inquit: Quid ſi etiã iucunda memoria eſt præteritorũ malorũ, ut prouerbia nõnulla ueriora ſint, quàm ueſtra dogmata? uulgo enim dicitur, Iucundi acti labores Nec malè Euripides (cõcludam ſi potero latinè: græcũ enim hunc uerſum noſtis omnes) Suauis eſt laborũ præteritorũ memoria. Plutarchus quoq; in 2. lib. Sympoſiacorũ, capite primo, ipſum adduxerat, penè tamen ille inde deletus iniuria ſuperiorũ temporũ eſt. ueſtigia quædã eius tantũ apparẽt, quorũ tamẽ indicio totò reſtituitur. Omnis uero locus cũ in excuſis et ſcriptis, quos uidi, libris, miſerũ in modũ lacer fractuſq; legatur, ut legi eũ oportere arbitror, adſcribã: Καὶ πῶς τὴν χερὸν Cιδιωτις. Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν ὦ ξεῖν' ἐπεγείρειν. ὅμως εὐριπίδης δεινότερον. Ὡς ἡδύ τι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων. Verba prima è tragœdia Sophoclis eſſe, quã inſcripſit Oedipodẽ Coloneũ, notũ eſt: pronũciariq; à ſene calamitoſiſſimo, qui Athenienſibus ita reſpõdit, urgentibus eum ut uetera ſua mala flagitiaq; narraret.

Καὶ μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ.) Verſus in 15. lib. Odyſſeæ, pronunciati ab Eumæo ſubulco cũ Vlyſſe, quẽ tamẽ tunc ignorabat, loquẽte. totius loci ſententia hæc eſt: Nos in tugurio cibo potuq; indulgẽtes, ac uetera noſtra mala repetẽtes, oblectemur: cõſueuit enim uir, qui multa incõmoda ſuſtinuerit, & multa magno ſuo cũ labore effecerit, memoria malorũ eorum delectari. Diſsẽtit à reliquis & excuſis & ſcriptis antiquiſs. liber, quòd huiuſcemodi habet initiũ poſterioris carminis, μνησαμένῳ ὅτι. ſed & prima hac aliter, & extrema quoq; ſui parte diſcrepat idẽ uerſus apud Homerũ, ut in impreſſis nunc legitur: ita enim illi habent, ὅς τις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ. quorũ uerborum hic manifeſto ſenſus eſt: Qui ſanè ualdè multa incommoda perpeſſus ſit, & diu uagatus per orbem terrarũ fuerit. Apud Virgilium quoq; eodem ſenſu, in maximis uitæ periculis conſtitutus fortiſſimus uir, inquit: Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν.) Rationem nũc adiungit, inquiens: Cauſa huius rei eſt, quod iucundum etiam eſt, non habere aliquid mali, ſed relictum iam ab illo eſſe. non enim ſolum uoluptas ſuauis eſt, ſed oblectatur quilibet, cum intelligit ſe malo carere.

lo carere. Id autem tunc melius percipimus, cum recordamur quibus quondam malis caſibusq́; iactati ſumus: facit enim hæc res ſtatum illũ, in quo tunc ſumus, iucundiorem. Nec tantum cogitare quibus quondam malis uexatus ſis, uoluptatem habet, ſed ſpectare etiam alios laborantes, inq́; illis periculis conſtitutos, quibus tu uacuus liberq́; ſis, mirificè oblectat, ut eleganti carmine Lucretius cecinit.

Τὰ δ' ἐν ἐλπίσιν, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν.) Quarum præteritarum rerum recordatio iucunda ſit, indicarat, quod memoriæ fuit: nunc quæ futuræ res earum quæ in ſpe ſunt, oblectent, oſtendit. Huiuſcemodi aũt eſſe, inquit, quæcũq; cũ præſentes ſunt atq; adſunt, lætitia afficere, aut cõmodum importare uidentur. utilitates tam̃ illas magnas oportere eſſe declarat, aut ſaltem quæ uacent omni ægritudine, ſi mediocres ſunt, ut ſiue magnitudo emolumentorum, ſiue ſinceritas delectet. non minus enim grata eſſe ſolent parua quędã commoda, ſeiuncta ab omni moleſtia, quàm ampla alia, quæ dolorem coniunctum habeant.

Ὅλως δ' ὅσα παρόντα εὐφραίνει.) Et, ut ſummatim loquamur, quæcunque cum adſunt, præſentesq́; ſunt, lætitia afficiunt, eadem & ſperantes & recordantes plerunq; oblectabunt. Extrà enim aliquid aliquando euenire poteſt, quod faciat ne hoc perpetuũ ſit. ut ſi uoluptas olim degustata, cauſa nobis fuit maioris doloris: eadem eſt ratio rerũ, quas ſperamus.

Διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι, ἡδύ.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur iraſci quoq; iucundum ſit. Non enim carent uoluptate qui irati alicui ſunt, ſed magnas ſæpe ſuauitates ſentiunt. Rem aũt ita ſe habere, uerumq; hoc eſſe, confirmat teſtimonio Homeri. manifeſtò uerò hoc declarat non tantum præſentes res oblectare, ſed etiam ſperatas. qui enim cuipiam irati ſunt, lætitia afficiũtur, quia ſperant ſe ultum ituros eos, qui iniuria læſerunt, cuius rei uehementi deſiderio tenentur.

Οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν.) Cauſam his uerbis affert, cur ira cõmotũ eſſe iucundũ ſit. nemo enim, inquit, iraſcitur ei quẽ nullo modo putat ſe aliquã occaſionẽ nactũ, ulciſci poſſe: neq; illi, qui ualde ipſum opibus potẽtiaq; ſuperat. huiuſcemodi enim hominibus, aut nõ iraſcũtur, quãuis illi ſe aduerſus ipſos petulãter geſſerint: aut remiſsius leuiusq; iraſcuntur. cũ igitur hi irati facti ſint, planũ eſt, eos exiſtimare, ſe debitas ab illis pœnas capturos, et aliquãdo ipſos ultũ ituros. quæ ſpes cogitatioq; affert ipſis uoluptatẽ. Animaduertendũ aũt, τυχεῖν τιμωρίας, nõ dici de illo, qui iniuria ſe læſum putans, capit pœnas ab eo qui læſit, atq; ipſum ulciſcitur: ſed de illo qui auctor iniuriæ fuit. is enim τιμωρίας τυχεῖ, cũ dat pœnas ſuæ improbitatis, atq; in ipſum ultio cadit. poſitũ igitur hic eſt παθητικῶς. Et auctor Rhetorices ad Alexãdrũ ita locutus eſt, & Demoſthenes pro Cteſiphonte: cuius hæc uerba ſunt, ἐγὼ μὲν ὅταν τι ἰδίᾳ καὶ γνώμῃ πάντα τὰ πράγματα, ἐάν τι καλῶς ἔχῃ χαριέντως τυγχάνῃ: ἐάν θ' ὡς ἔτυχες, τιμωρίας. φαίνομαι δ' εἰπεῖν ἐγὼ χαριέντως τετυχηκὼς τότε, καὶ οὐ μέμψεως, οὐδὲ τιμωρίας.

Ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ.) Sententia Homerica hæc eſt, Quæ ira multo ſuauior ſtillante melle in hominum pectoribus gliſcit. pronunciatur autem ab Achille, cum matre Thetide loquente. orbatus enim ille ſodale ſuo Patroclo, ob ſimultatẽ quã geſſerat cum Agamemnone, maledicebat iræ, ac ipſam omnino extingui deleriq; cupiebat: Magnorũ enim ſæpe, inquit, malorum fons atq; origo fuit, ſapientes etiam uiros perturbans, atq; animum occupans, tanta eſt dulcedo illius ac ſuauitas. Hunc autẽ quoq; uerſum, & qui ipſum præcedit, adduxit Plato in Philebo, ubi inducit Socratem docentem, iram, metum, amorem, inuidiam, cæteraſq; huiuſcemodi animi affectiones, incredibiliũ uoluptatum plenas eſſe.

Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις.) Magnam partem cupiditatum hoc habere tradit, ut conſequatur eos qui ipſis tenentur, uoluptas quædam: non enim plena integraq; uoluptas eſt, ac par illi quam aut olim ceperunt: aut quam, ſi ſpem ad exitum perduxerint, capient. ſed tamen uoluptas aliqua. aut enim, inquit, recordantes ſe quandoq; libidinẽ illam expleſſe, aut ſperantes ſe expleturos, genere quodã uoluptatis afficiuntur. Memoria autem præteritarum uoluptatũ, ita gaudio afficit eos, qui earundem tunc deſiderio premũtur.

Οἷον οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις.) Ac ἐχόμενοι ἐν τοῖς πυρετοῖς inquit, ut Plato in Philebo, ἐχόμενοι ἐν νοσήμασιν: uerba uerò ipſius hæc ſunt, ἀλλ' οὐχ ὅτι πυρέττοντες καὶ ἐν τοιούτοις νοσήμασιν ἐχόμενοι, μᾶλλον διψῶσι καὶ ῥιγῶσι, & quæ ſequuntur. Vel potius ita interpũgi debet oratio, ut ἐχόμενοι ſequenti nomini cohæreat: & qui tenentur ſiti, accipiẽdi ſunt. nam (niſi fallor) οἱ ἐν τοῖς πυρετοῖς, qui febri uexantur, quamuis nihil aliud addatur, per ſe cõmodè ſignificare poteſt: Vt cõfirmet aũt quod dixerat, ex plurimis cupiditatibus naſci uoluptatem, hæc tanquam exempla poſuit, inquiens. Vt qui feruore febris uruntur, cum ſiti premuntur, & recordati fuerint ſe aliquãdo bibiſſe, ſperanteſq́; futurũ ut bibant, gaudio afficiũtur. In antiquiſs. lib. uarietatis hoc eſt, quod ſeiũcto à ſuperiorib. extremo uerbo, additaq; copula, quæ cauſæ rerũ reddendæ accõmodata eſt, legitur illic, χαίρουσι δέ.

Καὶ οἱ ἐρῶντες, καὶ διαλεγόμενοι.) Et qui amãt, inqt, & cum loquũtur, ſermoneq; cũ aliquo habẽt, & cũ ſcribunt, & cũ pangũt aliquid de amorib. ſuis, & ipſi quoq; uoluptatẽ ſentiũt. ποιεῖν hic (niſi fallor) pangere, ſiue canere ſignificat. paulo ſuprà, Ὥσπερ Ὅμηρος ἐποίησε. Infinita exẽpla huius locutionis ſunt. Cic. in 4. Tuſcul. ubi de amore diſſerit: Quid deniq; homines doctiſſ. & ſummi poetæ de ſe ipſis et carminibus edant et cãtibus.

Ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι.) Vnde uoluptas illa naſcatur, docet, quæ tenet amatores, cum

aut loquuntur, aut ſcribunt de amica, ſiue etiam laudes ipſius canunt. Cum enim, inquit, uigeat tunc apud eos memoria ipſius, quaſi ſentire ſe eam putant. nam firma illa acriſq; cogitatio, penè ipſam ante oculos eorum ponit. ἐρώμενον, Græcis ſignificare, quas delicias amoresq; uocabant Romani homines, conſtat. Ad extremũ etiam primi libri de Partibus, eodem uerbo multitudinis numero uſus eſt, ubi inquit: Quemadmodum iucundius eſt amatoribus quamlibet, ac puſillam etiam partem deliciarum ſuarum cernere, quàm multa magnaq; alia exquiſitè uidere.

Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος γίγνεται αὕτη πᾶσιν.) Idem his uerbis cõfirmatur, è memoria plurimarũ rerũ naſci quaſdã uoluptates. unde etiã, inquit, qui uehementer animo gaudẽt ſpecie corporis à ſe antea uiſa, amare incipiunt: ſatiſq; hoc magnã uim habet ad amorẽ excitandũ. ut enim conflatũ iam amorẽ ſeruat, uireſq; ipſi addit forma, quæ placuit in animũ reuocata: ita nouum excitat ac gignit. Et amoris hæc, inquit, omnibus origo eſt: tuncq; homines iam amare intelliguntur, quãdo nõ præſentib. tantũ, ſed abſentib. etiã delicijs ſuis, ex illarũ recordatione gaudẽt. nam ſenſu prorſus careret, qui eximiam ſpeciem corporis ante oculos habens, nõ delectaretur. quem enim non capit pulchritudo? παρόντος aũt, & ἀπόντος cũ dixerit, planũ eſt intelligi debere, quo uerbo paulo antè uſus fuerat, ἐρωμένου. Cum beneuolentiã ab amicitia diſtingueret in 9. lib de Morib. ad Nicomachũ, amicitiæ initiũ eſſe beneuolentiã affirmauit: ut huius amoris uoluptatẽ, quæ è forma aliqua eximia oculis percipitur. In ea aũt ſententia exponenda totum penè hunc locum perſequitur. Plutarchus etiam in cõmentario, quo docet modũ rationẽq; qua quiſpiam intelligere poſſit, ſe in uirtute proficere, hoc ſimili utitur, oſtendens idẽ uſu uenire in ſapiẽtiæ cupiditate, quod in delicato hoc amore: ut q amore philoſophiæ correpti adhuc non ſint, quamuis uideantur ea delectari, abducti inde negocijs impedimentiſq; quibuſdam, ſubitò ex animo ipſam dimittant: cum ueri amatores abſentis firmã memoriam retineant, nec diſsidium ipſius ferre poſsint. Quemadmodum enim, inquit, amoris incipientes nota indiciumq; eſt, non lęticia tantum affici, cum præſens adeſt præclara aliqua forma (hoc nãq; cõmune omniũ hominum eſt, pulchritudine oblectari) ſed angi cruciariq; animo cũ ab ea abſtraheris, ſic & quæ ſequuntur.

Διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρεῖναι.) Aliud etiã affert, unde initiũ amoris intelligitur, quod tamen eandem cauſam habet. ut enim cum abſente uirgine aliqua, formam oris illius recordati, gaudemus, incipere nos amare planum eſt: ita etiã cum ægritudinem nobis abſentia illius gignit, plagam accepiſſe nos id manifeſtò indicat. Diuerſus eſt à reliquis hic antiquiſs. liber. quãuis aũt aliquantulũ contaminatus fuerit ab aliquo, qui immutare uoluit, percipitur tamen manifeſtò quondã ita ſcriptũ fuiſſe: nam maioris ponderis uarietas illic attrectata nõ eſt. Διὸ καὶ ὅταν λύπη προσγένηται τῷ μὴ παρεῖναι. hoc ſenſu, ſi quis eam magis amet. Quare & cum abſentiæ illi adiuncta fuerit ægritudo animi eius, qui ea forma delectatus fuerat, perſpicitur ſcilicet, eum amare.

Καὶ γὰρ τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί τις ἡδονή.) Qui lugent etiam, lamentanturq; amiſſas caras ſibi perſonas, in luctu etiam lamentationibuſq; illis permixtã quandã cũ dolore uoluptatẽ ſentiunt. quæ res cũ admirabilis ſit, quomodo ſcilicet poſsit aliquis eodẽ tẽpore dolere ac gaudere, explicatur accuratè. Aegritudo enim, inquit, naſcitur ex deſiderio illius qui morte ſublatus eſt, lęticia ex recordatione, & propè aſpectũ eiuſdẽ. toti namq; in illa cogitatione intenti, tanq̃ oculis ipſum cernunt, necnon etiã repetunt quæ egit dum uixit, quibus moribus præditus erat. quæ omnia eos, ut in uiuo oblectarant, ita etiã memoria repetita in mortuo oblectant. Cũ uerò hic antea περὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν, in excuſis libris legeretur, malui legi ὑπὸ τῷ μὴ ὑπάρχειν, ut in ſcriptis codicibus inueni. nam cum à reliquis omnibus diſſentire antiquiſſ. librũ prima parte inuenerim, nihil immutaui: hic tamẽ, quomodo in eo legatur, adnotabo. ſic enim habet, καὶ γὰρ πένθεσι καὶ θρήνοις, ὡς αὕτως ἐπιγίγνεταί τις ἡδονή, ſententia parũ aut nihil; utro modo legas, uariatur: uidetur tamen magis hæc ſcriptura conuenire proximè uicinæ eius libri lectioni, quam indicaui: ut qui alteram recipiat, alteram etiam probare debeat.

Διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται.) Homeri ualde notus uerſus, & qui nõ ſemel, neq; in altero tantũ poemate, ſed in utroq; legitur. in 23. lib. Iliadis, cũ induxiſſet Achillem dicentẽ Myrmidonib. uiſum ſibi eſſe in ſomnis Patroclũ, q caſum illũ ſuũ lugeret, et ut corpus ſepulturæ daretur rogaret, eum poeta protulit. Senſus ipſius hic eſt: Sic fatus eſt, & in animis omniũ qui aderant, excitauit deſideriũ effuſæ lamentationis. In eodẽ libro antea idẽ, cum decurſione equitũ exequias ſodalis honeſtare uellet, idq; expoſuiſſet ſuis, addidit: Vt cũ oblectati nos fuerimus in lugubri hac lamẽtatiõe, funeriq; operã dederimus, ſolutis equis cibũ capiamus. Diſſentit hic etiã idẽ liber à reliquis: ita tamen, ut de uerbis potius, q̃ ſententia cõtrouerſia inter ipſos ſit. ſic enim ille habet: ἔθ' ᾧ καὶ τοῦτ' εἰπόντε ἄριστ. Additũ autem aptè eſt, probare ipſum mirificè iudiciũ poetæ, cum meritò, nec ſine cauſa ita dicat, locutum.

Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ.) Vlciſci etiam inimicum ſuaue eſt. à contrario autem hoc uerum eſſe probat. ſi enim qui ulciſci nequit, uehementer dolet: qui ulciſcitur, uoluptatem non paruam ſentit: uſus tamen ipſe eſt enunciato quodam, quod commune quoq; aliarum rerum eſt, in uniuerſumq; ualet. omne enim, inquit, quod cum cupias, niſi adipiſcare, moleſtum eſt: ſi adipiſcaris, iucundum erit. inde autem, tanquam pars è toto, elicitur quod ſuprà à me argumentum explicatum eſt.

Οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως.)

Eximium

Eximium autem dolorem ſentiunt, anguntur'q;, ut ſuprà nihil fieri poßit, qui læſos ſe iniuria eſſe intelligunt: ira tiq; uehementer iniuriæ auctori, effundere in eum iram nequeunt. contrà autem ſperantes fore, ut aliquando ulciſcantur, lætitiæ pleni ſunt. quod ſi cum ſperant fore ut eum puniant, gaudent: quantam ſuauitatem percipe re uериſimile eſt, cum pœnas ab ipſo capiunt ſui doloris.

Καὶ τὸ νικᾶν, ἡδύ.) Vincere etiam ſuaue eſt, non tantum ſtudioſis uictoriæ, (reperiuntur enim nonnul li qui in ea re inſaniunt, ac nihil magis cupiunt, quàm uictorias adipiſci) uerùm etiam omnibus hominibus.

Φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται.) Cauſam affert, cur ita ſit, inquiens: Cōcipitur enim in animis ipſo rum huiuſcemodi quædam de ſe opinio. ut præſtare ſe cæteris putent: uictoria enim excellentiam ſignificat: qui hoc conſecuti ſunt, primos ſe omnium eſſe putant: cuius rei omnes mortales deſiderio tenentur, aut leni, aut acri: hoc enim ualet ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον. occupauit inquā hæc cupiditas animos uniuerſorum hominum, aut remißius, aut uehementius.

Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν ἡδύ.) Quoniam iam planum factū eſt uincere ſuaue eſſe, neceſſe quoq; eſt luſus quidā ſuaues ſint, & ij in quibus prælij ſpecies quædā ac pugna exercetur, atq; illi in quib. fiſtula cantuq; cōtenditur, nec nō alij quidā cōcertatorij. cauſam aūt huius rei afferens inquit: in ijs enim ipſis luſibus ſæpenumero uincere ac ſuperare aduerſarium contingit, quod iucundū eſſe declaratū eſt: μαχητικὰς (ut opinor) appellat, in quib. ſimulacrū pugnæ exercetur: acriter enim aliquādo inter ſe præliantur adoleſcentes animi cauſa, atq; omnia quæ in uero prælio fiunt, in ſimulato adumbratoq; illo cuſtodiunt. αὐλητικὰς uerò παιδιὰς intellexit, quas ſæpe paſtores exercēt, & qui arte muſica delectantur. neceſſe enim eſt in illis aliquos ſuperiores ſint, ut in Bucolico carmine, An mihi cātando uictus. & paulo pòſt, Cantando tu illum? aut unquā tibi fiſtula cera iuncta fuit? & alia in ecloga, Poſthabui tamen illorum mea ſeria ludo. ἐριστικὰς luſus quoſdam uocare uidetur, qui toti in cōtentione quadā poſiti forent. nam ſophiſtarum lites, concertationesq;, ludos inter ipſum poſuiſſe, mihi uериſimile non eſt. ſunt tamen plures ſcripti libri, in quibus ἐρωτικὰς legatur: quāuis mihi probatiſſimus, uetus tralatio, alijq; nonnulli, cum excuſis faciant: eſſe enim quoq; luſus quoſdam amatorios, planū eſt. Athenæus lib. 10. Δειπνοσοφ. ἦν ἐπ᾽ ἀρχῆς τὸ δ᾽ ἀγγεῖον, ἀφωσιωμένον τοῖς θεοῖς, ὁ δὲ κότταβος τοῖς ἐρωμένοις. ἐχρῶντο γὰρ ἐπιμελῶς τῷ κοτταβίζειν ὄντος τοῦ παιγνίου σικελικοῦ. καθάπερ Ἀνακρέων ὁ Τήιος πεποίηκε, Σικελικὸν κότταβον ἀγκύλῃ δαΐζων. Hic igitur κότταβος luſus erat, teſtimonio ueteris ſcriptoris, atq; optimi ſuo in genere poetæ. ἐρωμένη aūt uocari potuit παιδιά, quia nomine appellare conſueuerant amores ac delicias ſuas, cū quod reliquū erat uini, è poculo ſic eijciebāt, ut id reſonaret. nā apud Terentiū Chærea μεταφορικῶς (ut opinor) furtū Veneris luſū appellauit, Et quia conſimilē luſerat iam olim ille luſum.

Καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις.) Aſtragalis ueteres ludere conſueſſe, notum eſt, quos talos Latini appellarunt. nam de altero pilæ ludo, quē σφαιρίζειν uocat, multi quoq; ueteres ſcriptores tradiderunt. De ſenectute Cicero: Sibi igitur habeāt alij arma, ſibi equos, ſibi haſtas, ſibi clauā, ſibi pilam, ſibi natationes & curſus: nobis ſenibus, ex luſionibus multis talos relinquāt, & teſſeras. In tertio quoq; libro de Oratore, alea excepta, reliquorum horum ludorum mentionem fecit: Vt homines labore aßiduo & cotidiano aſſueti, cum tempeſtatis cauſa opere prohibentur, ad pilam ſe aut ad talos, aut ad teſſeras conferunt.

Καὶ κυβείας, καὶ πεττείας.) Plutarchus in cōmentario de his qui ſerò pœnas pendunt ſuorum ſcelerum, has & ipſe luſiones coniunxit. Κυβείαν aleæ ludum, infamem etiam Romanis hominibus, ſeueriſq; legibus coercitum, πεττείαν autem teſſerarū multo honeſtiorem ſignificare, apertum eſt. nam ueteres etiam Græci ſcriptores diſcrimen hoc eſſe inter has luſiones tradūt, quòd in alea cubos iaciunt, in teſſeris calculos ipſos commouent, & ex alia in aliam ſedem transferunt.

Καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως.) Quod in leuibus nugatorijsq; ludis uſu uenire declarauit, ut illic uictoria ſæpe gignatur, idem etiā in honeſtis grauioribusq; cōtingere affirmat. Hi enim luſus, inquit, cum tales ſua ui ſponteq; nō ſint, ſuaues fiunt longa tractatiōe. intelligit aūt quas ἐσπουδασμένας παιδιὰς uocauit, id eſt graues ſerioſq;: indigēt enim ſtudiō ac cura: ideoq; iucūdi eſſe nō poſſunt, niſi aſſuetis: hi uerò cōtinuò ſuaues ludi ſunt. Significat aūt ioculares, & nō ſerioſ: qui ſtatim, ut incipiūt tractari, iucūdi ſunt. nullū enim laborē in ſe habēt, neq; egēt etiā ulla animi cōtentione.

Οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική.) Cuius generis eſt, inquit, uenatio, aucupium, & omnis ars captandi feras. Reſpondet aūt hoc (niſi fallor) ſuperiori parti, uerbisq; illis, καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως. ſignificare enim uult, in his quoq; grauiorib. luſionib. inueniri uictoriā: quod etiā uerbis, quæ adiūgit, manifeſtò tenetur. probat enim (quod alicui mirū non ſine cauſa uideri poterat, in his etiā rebus uictoriā eſſe, cum ſuſceptū bellum cū lepuſculis ceruisq;, aut auib. nō habeamus. neq; cōtrà nobis illa inſidias ſtruant, ut nos ipſis facimus) in ipſis etiam uictoriam extare. ubicunq; enim contentio diuerſaq; ſtudia aliquarum rerum, diuerſis etiā in animantibus ſint, illic etiā uictoriā reperiri. In uenatu uerò, aucupioq; concertationem eſſe, manifeſtum eſt. feras enim aueſq; uenatores & aucupes excitant è ſyluis, agitantq;, ut ſiue canibus captent, ſiue in plagas impellant: illæ contrà omnia faciunt, ut ſe è manibus, inſidijſq; ipſorum eripiant, ac uitam ſuam tueantur. contendunt igitur inter ſe, ac præliantur feræ, hominesq;. Negari ergo non poteſt, quin illic etiā uictoria ſit:

ria ſit: ubi enim duo inter ſe aliqua de re concertant, alter ipſorum uincat neceſſe eſt.

Διὸ καὶ ἡ δικανικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ.) Quare, inquit, iudicialis labor, & ars illorũ qui in contentioſis diſputationibus occupati ſunt, iucunda illis ſunt, cũ aſſueuerint, facultatemq́; eorum egregiè tractandorum habeant. Non tamen eorum qui cauſas in foro defendunt, ſophiſtarumq́; facultas, appellari debent luſus: neq; hæc ut exempla luſionum ponit: ſed cum ſuprà docuiſſet omnibus in rebus in quibus eſt pugna & concertatio, reperiri etiam uictoriam, nec non antea etiam res duras & aſperas fieri iucundas exercitatione: hinc etiam intelligi oſtendit, unde naſcatur uoluptas, quam, qui in his moleſtis laborioſisq; ſtudijs uerſantur, ſentiunt: ſæpe enim inde uictoriam reportant. nam quod adiungit, τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις, declarat non ea omnibus iucunda eſſe, uerùm illis tantum, qui aut diu in ijs ſtudijs uerſati ſunt, aut poſſunt ea excellenter tractare. Hinc enim naſcitur, inquit, quòd moleſtæ nonnullæ artes uoluptatem ijs afferunt, qui ipſis aſſueti ſunt, aut multum in ipſis ualent: uictoriam enim illi ſæpè referunt ex iudicijs, cum aduerſarium ſuperarint, reumq; condemnarint, aut patrocinio ſuo ab impetu inimicorũ defenderint, ac concertationibus illis ſophiſticis. Victoria uerò omni in re mirificè oblectat, & conſuetudo rebus etiam moleſtis ſuauitatem aſpergit. uictoriam autem, & tanquam ſtragem in diſputationibus concertatorijs crebrò effici, dixit etiam ipſe in Problematibus, cum cauſam quæreret, cur rationes illæ litium plenæ, multũ ualerent ad ingenij exercitationes: inquit enim, ἢ ὅτι ἔχουσι τὸ νικᾶν ἢ ἡττᾶσθαι πυκνόν.

Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων.) Honos præterea, bonaq; exiſtimatio, inter res ſuauiſſimas numerari debent: quia in animis eorum (hanc enim cauſam huius rei affert) qui uident aliquos ſe honorare, beneq; de ſe ſentire, naſcitur cogitatio quædam, huiuſcemodiq; opinio, quòd digni ſint illis honoribus, taleſq;, quales habentur, uirtutiſq; demum ſtudioſi. maiore autem uoluptate afficiuntur, cum cognouerint ſe laudari ab ijs, quos putant uerè ſentire. eadem uerò tradũtur ab ipſo in 8. de Moribus ad Nicomachum: Qui enim, inquit, ab honeſtis, intelligentibusq; hominibus cupiunt ſibi honores deferri, hanc unam ob rem eo deſiderio tenẽtur, quòd uolunt opinionem quam de ſe ac ſuis uirtutibus habent, confirmare: lætitia autem poſtea afficiuntur, gaudentq; ſecum, quòd probi ſint, fidem habentes iudicijs illorum qui hæc affirmãt. Antiquiſs. liber, diſcrepãs à cæteris omnibus, τοιοῦτος, οἷος ὁ ἀντίδικος, habet.

Τούτοις δὲ οἱ ἐγγὺς, μᾶλλον τῶν πόῤῥω.) Hi præcipuè ſunt, quorum dictis fidem habemus, arbitramurq́; eos poſſe de aliquibus uerum loqui. primos autem appellat uicinos, proximosq;. uicini enim præcipuè bene cognitos aliquos habere poſſunt. Deinde familiares, cũ quibusq; illi, quòd iiſdem ſtudijs teneantur, cotidie uerſantur. Poſtea notos, qui etiã de illis exiſtimare aliquo modo poſſunt. ciuium quoq; de ciuibus iudicium negligi non debet, nec falſum eſſe, facilè credi: cum multis rebus coniuncti ciues inter ſe ſint, quamuis de facie tantum ſe nouerint: magis enim hi quoq; fide digni ſunt, quàm longinqui ac remoti. Hi autem ſunt gradus, qui ab Ariſtotele traduntur. quo maiore enim aliquis uſu conſuetudineq́; cũ aliquo cõiunctus fuit, maiorẽq; eius obſeruandi poteſtatẽ habuit, facilius mores ipſius ingeniũq; cognoſcere potuit, unde maior ipſi fides habenda.

Καὶ οἱ ὄντες, τῶν μελλόντων.) Hæc quoq; quæ adiungit hominum genera, maiorem fidem & auctoritatẽ habere tradit. ut qui iam ſunt, cũ res ea quæ laudib. fertur, fit, q̃ qui poſtea futuri ſunt: id eſt, qui tunc uiuũt, q̃ qui naſci adhuc debẽt. Quibus addit, prudentes imprudentib. magis ueraces exiſtimari, ac multos paucis. difficilius enim poſſe creditur maior numerus hominũ falli.

Ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ.) Delectari magis homines dixerat, ſi hi quàm illi bene de ſe ſentirent ac loquerentur: nec tamen non aliquid etiam uoluptatis capere, ſi contrarij ſe commẽdarint. addit autem nunc quoſdam etiam inueniri, quorum exiſtimationes laudeſq; flocci non penderent, inquiens: Nam quos multum aliquis deſpicit, ut pueros aut belluas, nullo loco habet honorem aut laudem ſibi ab ipſis tributã. Adnotandum autem, ſæpe Ariſtotelem coniungere παιδία & θηρία: ut qui pueros ob infirmitatem conſilij, uel uacuitatem potius, non magnopere diſcrepare à beluis putet. In 7. libro de Moribus ad Nicomachum, ὅτι τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. Sed etiam in 6. eorundem librorum, nec non in 7. ad Eudemum, οὐχ αἱ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ τοῖς καθεστῶσιν. Intelligit uerò paruos adhuc pueros, infanteſq́;: neq; enim expertibus rationis animantibus diſsimiles ſunt, cũ ſolo ſenſu ac phantaſia uiuãt, mentemq́; adhuc, niſi poteſtate, non habeant, ut non ſine cauſa eodem loco quo beluæ haberi debeant. Secutus autẽ conſenſum omnium ſcriptorum codicum ita emendaui, cum antea excuſi, ὧν τις καταφρονῶν, perperam haberent.

Αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν.) Nihil ſua intereſſe dixerat, homines arbitrari, quid de ſe exiſtimẽt quos uel de contemnunt: cognoſcens tamen nonnullos gaudere aliquando, cum uident ſe ab ijs etiam honorari, aperit unde id naſcatur, & ait: Intelligo utiq;, exiſtimationis ipſius gratia. nam ſi ex illorum egregia de ſe opinione aliquid commodi aliquo modo capere ſperent, tunc nõ contemnerent, ipſorum tamen laudem per ſe negligũt: alia fortaſſe quædam tantam uim apud eos haberent, ut eorum quoq; iudicia, quæ ſua ui nihil ualent, cara haberent. ut enim ipſe in 8. de Moribus ad Nicomachum tradit, reperiuntur nonnulli, qui delectantur, cũ uident ſe à fortunatis opulentiſq; hominibus honorari, qui tamẽ honoris ſtudioſi nõ ſunt, ſed ea lætitia afficiuntur quòd ſperant ſe commoda, quæ cupiunt, facilius ab

ipſis

ipſis ablaturos eſſe. utuntur autẽ honore illo tanquam ſigno indicioq; egregiæ illorum erga ſe uoluntatis. cum uerò αὐτῇ τε hic antea mendoſe excuſi omnes haberent, ut in ſcriptis libris inueni, αὐτῷ γε emendaui. quæ autem parua uidetur ſcripturæ uarietas, nõ parui momenti eſt, ſi quis ſubtiliter ſententiam perpendat: ita enim loquitur, quaſi uereatur, ne perperam aliquis quæ dixit accipiat, ac ſenſum ſuorũ uerborum ipſe interpretatur: intelligo enim, inquit, ipſos deſpicere exiſtimationem, ut exiſtimationem conſideratam.

Καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων.) Amicus quoq; rerum iucundarum una eſt, inquit. à natura aũt amici expreſſa, eiusq; definitione, rem ita ſe habere oſtendit. amicus enim eſt qui diligit, mutuoq; diligitur. primũ igitur qui diligit, uoluptatem ſentire, ſatis eleganti notoq; ſimili confirmat. diligere uerò iucundum eſſe, inde, ait, intelligere poſſumus, quòd neminem uidemus unum carum habere, & tanquã amare, niſi qui eo delectetur. quare cum diligamus amicos, planum eſt nos ex illis uoluptatem percipere.

Καὶ τὸ φιλεῖσθαι, κτλ.) Diligi præterea, & charum eſſe alijs, iucundũ eſt. unde aũt ſuauitas hæc gignatur exponens, inquit: cogitet enim ſecum oportet qui ſe diligi cernit, adeſſe ſibi hanc præclarã dotem, quod uir bonus ſit: cuius rei, probitatis ſcilicet, ingentis in pectoribus ipſorum, modeſtiq; ingenij, cuncti auidi appetentesq; ſunt, qui eam intelligunt, ac ſenſu quodam percipiunt. quis enim ſanctitatem morum non amat? iudicant igitur captos bonitate ſuæ naturæ, quos uident ſe diligere, eaq; impelli ad ſe amandum. quare magno gaudio afficiuntur, ob ſpem quam ita concipiunt de ſua probitate. hæc ipſa enim eſt, quæ ſuauitatẽ illam parit. nam amari, quod adiungit, eſt charum eſſe propter ſe, nõ ob bona aliqua, quæ extrà ſint, ut opes ac diuitias. Et hic quoq; quod inquit, intellexit, cum hoc contingit quod narrat: reſpexitq; manifeſtò ſuperiorem locũ, quo tradidit, ob eandem animi cogitationem, honorem etiam alicui tributum illi ipſi iucundum eſſe, ut etiam eximiã de ipſo exiſtimationem in hominibus excitatam: utitur enim illis indicio ſuæ probitatis ac uirtutis. Idem igitur creat eandem opinionẽ in animis eorum qui uident ſe diligi: incipiunt enim ſuſpicari ſe probos uiros.

Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, κτλ.) Iucundum etiam hominibus eſt intelligere, alios ſe admirari, ac ſuſpicere: quamuis enim nihil inde commodi capiant, quia tamen honos ita ipſis acquiritur, atq; ea re uident ſe honorari, gaudent. qui autem quempiam admiratur, quin honoret, dubium non eſt.

Καὶ τὸ κολακεύεσθαι.) Et ſtudia aſſentatorum uocesq;, nec non aſſentator ipſe, res iucundæ ſunt. cauſam autem huius uoluptatis hanc eſſe uult: habet enim, inquit, ſpeciem admirantis diligentisq; aſſentator, eſt admirator quidã ſimulatus ac fictus, & eiuſdem generis amicus, qui nobis aſſentatur. Quare, ut res illæ ipſæ ſuaues ſunt, ita adumbratio earum, ſimilitudoq; ſuauis eſt: pro ueris enim habentur, nõ ſimulatæ ac fictæ eſſe intelliguntur. Hinc Gnatho Eunucho Terentij, illius artis gnarus, uel inuentor potius, ut haberi uoluit: Et eorum ingenia admiror ſimul. Cũ in libris de Morib. ad Eudemũ doceret, cur homines libentius inſtituunt amicitiam cũ ijs quos ſuperant dignitate & opibus, quã cum æqualibus: inde etiam naſci affirmauit, quòd apud nonnullos aſſentator maiore in precio eſt, quàm amicus. Facit enim aſſentator ſtudio ſuo, ut ambæ res, quibus uulgò delectantur, adeſſe uideãtur ei cui aſſentatur, ut diligatur ille ſcilicet, ac præſtantior ſit. quem enim homines admirantur, ipſis præſtare intelligitur. Eadem penè in 8. libro ad Nicomachum.

Καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις, κτλ.) Duæ etiam res inter ſe contrariæ, quod admirabile eſt, diuerſis de cauſis iucundæ ſunt. & eorundem ſtudiorum tractatio, et longè inter ſe diuerſorum, ac uarietas deniq;. prioris uerò rationem his uerbis reddit: qui enim multum in iiſdem ſtudijs uerſantur, conſuetudine illis delectari incipiunt. declaratum autem ſuprà eſt, quod nobis familiare, id etiam iucundum eſſe.

Καὶ τὸ μεταβάλλειν, κτλ.) Et commutatio res eſt iucunda. commutari namq; eſt, in naturam reuerti, unde iam deiectus ſis. Senex etiam apud Terentium ex hac re, ut ipſe narrat, magnã utilitatẽ capiebat, ideoq; propinquum rus amabat, quod eò commodè ſe ex urbe conferre poſſet. ait enim: Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.

Τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως.) Cum corpus bene conſtitutum eſt, naturaq; ipſa uiget, ſi idem ſemper admoueas, quamuis id non alienum ſit, corrumpas ſtatum illum: quia, quod nimium eſt, lædere conſueuit: & bonus etiam ſtatus, ſi ſemper eum augere ſtudeas, res quæ eum perfecerunt, ſine modo adiungendo, perdas. quod etiam in animo uerum eſſe reperietur. ſi enim is quoq; in eodem ſemper ſtatu teneatur, iiſdẽ ſemper traditis, ex eo tandẽ, illis rebus nimis aucto, exit, & in ipſius exuperantiã tranſit. Vt hic καθεστῶσαν ἕξιν uocauit, ita in 7. libro de Moribus ad Nicomachum, naturã καθεστηκυῖαν appellauit, quæ expleta eſſet, & nulla re indigeret, ad ſtatumq; iam perueniſſet.

Ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ.) Euripidis uerſiculus, ex Oreſte fabula, à ſorore ipſius Electra pronũciatus: omnia iubẽte ipſum tentare, ſi poſſet dolorẽ, quo ingenti cruciabatur, leuare. & cũ aliquantum in lectulo requieſſet, ueſtigia humi ponere, cõmutationem in primis dulcem eſſe affirmans. In extremo aũt 7. lib. de Morib. ad Nicomachũ, hanc ſententiam nõ omnino probat: culpaq; humanæ naturæ, atq; imbecillitate noſtra fieri docet, ut uera ſit. concreta namq; illa ac uitioſa, ita ſæpe reficitur, cum deorum natura ſimplex, nulla immutatione egeat, unaq; nec unquam

uariata,

uariata fruatur uoluptate. ut enim, inquit uir, qui crebrò conſilia mutat, prauus: ita natura, quæ indiget mutatione. declarat enim id eam nec ſimplicem, nec uitio uacuam, ac probam eſſe.

Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου, ἡδέα ἐστί.) Hæc cauſa eſt, inquit, cur quæ poſt temporis interuallū res fiunt, hominesq́; qui longis & ipſi interiectis temporibus uiſuntur, iucundi ſunt: præſentē enim ſtatū illū noſtrum conditionemq́; cōmutāt, ac uarietatem efficiunt. In antiquiſſ. libro particula γὰρ nō legitur, in reliquis uerò manet. Sine illa fortaſſe elegantior lectio eſſet: neq; enim his uerbis cauſam afferre uidetur. ſed addere quod ad ſuperiorem locum explanandum ualeat.

Ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου.) Poſterior hæc ratio eſt, qua probat, quæ interiectis temporibus fiunt, eſſe iucūda. ſimul enim, inquit, aliud etiam, quod illæ in ſe habent, iuuat: quod enim poſt interuallum temporis tractatur, rarum eſt. quæ uerò rara ſunt, ſuprà grata eſſe, in precioq́; haberi, docuerat. Simul autem ait, quia adiungitur hæc priori illi rationi.

Καὶ τὸ μανθάνειν.) Cur diſcere plerunq; iucundum ſit, infrà ipſe oſtendit, & huius rei ueram elegantemq; rationem reddit. Id autem hinc quoq; intelligere manifeſtò licet. Si enim dulce in primis eſt, plurima ſcire (quæ ſententia & à Cicerone in 4. libro epiſtolarū ad Atticum Græcis uerbis exponitur, & à Lucretio quoq; celebratur, Sed nil dulcius eſt bene quàm munita tenere) diſcere quoq; iucundum ſit neceſſe eſt: ducit enim ea uia ad plurimarum rerum cognitionem.

Καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) Admirari etiam rem aliquam, plerunq; delectat. cuius rei ſtatim cauſam affert. in admiratione namq; incluſa eſt cupiditas quædam perdiſcendi: qui enim admirantur, attentè perſpiciūt, ac ſingula oculis ac mente perluſtrāt, ut qui, quomodo res ſe habeat, diſcere atq; intelligere cupiunt: & hæc admiratio excitauit homines ad ſtudia ſapientiæ, ut ipſe in grauioribus exquiſitioribusq́; libris teſtatus eſt. Addit autem nunc rationi abſoluendæ neceſſarium, quapropter omne quod admirationem gignit, excitat deſideriū ſui cognoſcendi.

Ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι.) Nunc prioris ſententiæ rationem reddit, cur ſcilicet diſcere iucundum ſit. Dum aūt perdiſcunt, inquit, proficiſcuntur in eum ſtatū qui ipſis naturalis eſt. in perceptione enim illa ineſt tranſitus redituſq́; in ſtatum, qui ipſis ex natura eſt. pellūt enim à ſe rerum illarum inſcitiam, qua antea tenebantur.

Καὶ τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων.) Benignè facere cupiā, & adiuuari ab alijs, afficiq; commodis, uoluptatem in ſe habent (poſterioris autem & nunc rei cauſam prius affert, prioris uerò poſt) affici enim commodis, eſt adipiſci quod homines cupiunt, ut enim ipſe quoq; in libris de Moribus ad Nicomachum teſtatur, beneficia accipere ab alijs, magna pars hominum cupit. Benignè facere eſt, poſſidere quæ ſibi uſui eſſe poſſint, & eorum poſſeſſione præſtare alteri: quarum, inquit, ambarū rerum homines miro deſiderio tenentur: habere ſcilicet plus quàm ille habeat, hoc enim ſignificat ὑπερέχειν. Excellere autē, ac ſuperiores hominibus eſſe, uulgò cupiunt.

Διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὖ ποιητικόν.) Quia autem, inquit, beneficia in alios conferre iucundum eſt, iucundum etiam eſt peccantes corrigere, delictaq́; aliorum emendare: hoc enim quoq; beneficiū eſt, ac non mediocre ſanè beneficium. cur enim minora commoda haberi debent, quæ morum ac uitæ uitia ſupplent, quàm quæ rei familiaris anguſtias? elicitur autem hic manifeſtò è ſuperiore loco, atq; inde aptus eſt.

Καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν.) Et abſoluere ſuo labore atq; ſumptu, quæ quidā à ſe inchoata perficere nō potuerint: non ſibi tamen, ſed illis laudem ac commodum quærentes. hoc enim quoq; eſt in alios beneficia conferre.

Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδύ.) Adiungit alia quæ poſitis ſuperioribus fieri non poteſt, quin & ipſa iucunda ſint: pendēt enim ex illis, ut ipſe manifeſtò declarat. Quia enim, inquit, diſcere iucundum eſt, itemq́; admirari, huiuſcemodi quoq; omnia iucunda ſint neceſſe eſt, ut quod expreſſum imitatione fuerit. cum autem τὰ τοιαῦτα inquit, intellexit quod quauis imitatione adumbratū fuerit, & peripetias: & cū penè re aliqua aduerſa oppreſſus fueris, incolumē inde ſeruari. Duobus modis hic diſcedit à reliquorū lectione antiquiſſ. liber: quæ tamen uarietates ſententiam parum uariant. Illas igitur cū immutarim nihil, nunc indicabo: habet enim ille τοιάδε, non ταῦτα: & infrà, οἷον τό τε.

Ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία.) Nomine artium uidetur uti, cum opera illarum ſignificare uelit, ut γραφικὴν intelligat à pictura perfectum, & ab ea arte elaboratum opus. Cicero quoq; in Oratore ita locutus eſt, cum inquit: Itaq; & Phidiæ ſimulacris, & his picturis quas nominaui, cogitare tamen poſſumus pulchriora. Eadem ratio (ut opinor) eſt reliquarum duarum, ut ἀνδριαντοποιίαν appellarit ſtatuam factam ab eo opifice: itemq́; ποιητικὴν, poetæ opus aliquod. addidit autem (complectens cuncta generatim) ac omne quod rectè expreſſum imitatione fuerit: quia ea quæ à malo artifice malè expreſſa ſunt, eam uim nō habent, cum rem minimè effingant, nec ante oculos ponant. cum uerò εὖ in excūſis codicibus defeciſſet, ex antiquiſſ. libro à me erutum, reſtitutumq́; hic eſt.

Κἂν μὴ ᾖ ἡδὺ αὐτὸ τὸ μίμημα.) Omne quod bene expreſſum eſt, ſiue penicillo, ſiue ſcalpro, ſiue ingenio ac uerſibus expreſſum fuerit, iucundū eſt: quamuis id quod repræſentatum eſt, moleſtum ſit: quæ enim nō ſine dolore uidemus, eorum imagines exquiſitè factas, cum uoluptate ſpectamus. Et ipſe in primo libro de Arte poetarum, & Plutarchus in commentario, quo adoleſcentes

leſcentes præparat ad lectionem illorum, totã hanc rem plenius accuratiusq; tractarunt. Non parum diſcrepantem ab alijs hic quoq; inueni antiquiſſ. librum: nõ enim ille, οὐ τὸ μίμημα, ut reliqui & excuſi et ſcripti, ſed αὐτὸ τὸ μεμιμημένον habet. hoc indicaſſe contentus, cũ ſententiam non uariet, nihil immutaui.

Οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει.) Qui enim aliquid bene fictum, ſimulatumq; ſpectans, lætatur, non ex aſpectu illius naturæ, conformationeq; membrorũ aut partium eius, uoluptatem capit: ſed quòd ſingula animaduertens, intelligit, cõcluditq; hoc illud eſſe. quare gignitur cognitio quædam in animo illius, quod uoluptatem facere docuimus.

Καὶ αἱ περιπέτειαι.) De Græci huius nominis ui copioſe à Gulielmo Budæo diſputatũ eſt. qui tamen cũ plura eius exẽpla collegiſſet, neq; huius loci, neq; illius etiã, ubi quid in tragœdia περιπέτεια eſſet, in primo de Arte poetica ab Ariſtotele declaratũ eſt, mentionẽ fecit. uidetur enim ille eruditiſſ. uir, hos libros nõ ualde tritos habuiſſe. Idẽ igitur hic manifeſtò ualet περιπέτεια, quòd in tragœdia ab ipſo ualere dicta eſt. Illic autem ſubita quædam rerum uarietas, in cõtrariumq; immutatio eſt, cum ſcilicet repentè quiſpiam è fortunato fit miſer, è ſecundisq; admodum rebus in ualde aduerſas labitur, aut contrà. Latinum nomen par Græco, & quod idem omnino ualeat, inueniri non puto. Cicero tamen & uerbum adumbraſſe, & quid in animis noſtris huiuſcemodi in alios fortunæ impetus auditi gignant, ſignificaſſe uidetur, cum in epiſtola ad Luceium inquit: At uiri ſæpe excellentis ancipites uarijq; caſus habent admirationem. & quæ ſequuntur.

Καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων.) Iucundum etiam eſt, euadere è periculis, quæ penè te oppreſſerint: ita enim hunc locum interpretor. ſtatim autem adiungit (quibus uerbis & huius, et ſuperiorum locorum cauſam affert) id fieri, quia cũcta hæc admirabilia ſunt. ſic quoq; locutus ipſe eſt in 2. libro Naturalis auſcultationis, cum de fortuna diſſereret: Διὸ καὶ τὸ παρὰ μικρὸν κακὸν ἢ ἀγαθὸν λαβεῖν μέγα, ἢ δυστυχεῖν, ἢ εὐτυχεῖν ἐστιν. ὅτι ὡς ὑπάρχον λέγει ἡ διάνοια. τὸ δὲ παρὰ μικρὸν, ὥσπερ οὐδὲν ἀπέχειν δοκεῖ. Nec me latet, Græcos eorũ librorũ interpretes, in eius loci declaratione laboraſſe, nec unũ ſenſum inde eruere conatos eſſe. uerũ huius loci collatio, qui aliter capi nõ poſſe uidetur, eam illius loci interpretationẽ cõfirmat; quã et Alexãder magis probandã cenſuit, & Themiſtius ſecutus eſt, nec Simplicius improbauit. παρὰ μικρὸν etiã Ariſtoteli ſignificat paulatim, cũ res aliqua puſilla aliquo crebrò adiuncto aut dempto, creſcit aut minuitur. quo ſenſu uidetur cepiſſe in 2. horũ librorũ, cũ inqt, αἴτιον ἡ τῶν ὀνομάτων οὐσία παρὰ μικρόν. et in 5. libro. de Rep. ubi docet, puſilla quædã nõ curare, interitũ eſſe uniuerſorũ reip. ſtatuũ. id enim illic manifeſtò ualet, ut ipſemet teſtatur, qui accuratè qd appellaret παρὰ μικρὸν, expoſuit. In eodẽ autẽ libro, cũ de optimorũ ſtatu proferret, id quod antea cõmuniter de omnibus præceperat, non παρὰ μικρὸν, ſed κατὰ μικρὸν dixit. quod etiam ad explanãdã ſententiã ipſius, & quo ſenſu antea dixiſſet παρὰ μικρὸν facit. quin enim κατὰ μικρὸν paulatim ualeat, dubitari non poteſt.

Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ.) Et hic locus è ſuperiore quodam aptus eſt. Probat autem, atq; id quidem certa ratione, quæ eiuſdem generis inter ſe ſunt, aſſimiliaq; ſibi ipſis, iucũda mutuò ſibi ferè eſſe. Vtitur autem eo quod antea oſtenderat, Omne quod ex natura alicui eſt, iucundum ei eſſe: adiungitq;, quæ ſunt eiuſdem generis, ſibi ipſis eſſe ex natura: ac concludit, quod dictum à me nunc eſt. quæ autem eiuſdem generis cognataq; ſunt, κατὰ φύσιν inter ſe eſſe dicit, quòd eiuſdem naturæ participes ſint. Quid uerò genus hic intelligat, exemplis declaratur: homini enim cum homine, et equo cum equo, ſpecies communis eſt. Ferè addidit, nam prouerbium etiam huic ſententiæ aduerſabatur, Τὸ συγγενές τοι καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. nõ debuit igitur omnino dicere hæc ſemper afferre uoluptatem, ſi inuidia uerſatur inter pares, & inter eos qui iiſdẽ ſtudijs tenentur, atq; eaſdẽ artes tractant. unde id fiat, aperuit in 9. libro de Moribus ad Nicomachum. Hoc autem primum animaduertiſſe, uel ſaltem elegantiſſ. carmine prodidiſſe Heſiodum, notum eſt: in rebus enim ruſticis exponendis cecinit, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, & quæ ſequuntur unde κεραμεῖς inuidos magni auctores appellarũt: ut Ariſtoteles quoq; eodẽ in loco cũ inquit, οἱ δὲ ἐναντίως, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλους φασὶν εἶναι.

Ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς ἧλιξ ἥλικα τέρπει.) Peruulgatis nunc uocibus confirmat, quod dixerat: puerbia nãq; teſtimonij et ipſa genus ſunt. Vnde inquit, Ex qua, ſcilicet animaduerſione, quòd cognata ſibi mutuò iucunda ſint, prouerbia fluxerunt, ſermonibusq; hominũ celebrata ſunt. ut illud, Aequalis æqualẽ delectat. Partem autem horum adagiorum in 8. etiam libro de Moribus ad Nicomachum retulit, cum de amicitia diſſereret, & quid alij de ipſa ſenſiſſẽt, exponeret. ut Plutarchus etiam in 8. libro de Decretis philoſophorum, ubi de uoce ex opinione Democriti diſſerit.

Καὶ ἀεὶ τὸν ὅμοιον.) Sic legi in fidelioribus ſcriptis codicibus, quã lectionem uetus etiã tralatio refert. ſunt tamen quoq; manu ſcripti, in quibus ut in excuſis anteà legatur, ὡς ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον τὸ ὅμοιον. Cõſuerũt aũt ueteres ſcriptores huiuſcemodi ſentẽtias puerbiaq;, quia ualde nota erãt, primorib. tantũ uerbis prolatis indicare. Fluxiſſe uerò hoc prouerbiũ è fonte, multarũ uериſſimarũq; ſentẽtiarũ puto. uerſus nanq; Homeri eſt è 17. li. Odyſſeæ, Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Καὶ ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα, καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν.) In primum prouerbium nuſquam alibi incidi: quid autem ualeat, apertum eſt: Feras ſcilicet animan-

tes delectari eiuſdem naturæ beſtijs, libenterq́; illas unà degere. Par uerò huic prouerbium legitur in libris de Moribus ad Eudemum, ubi penè hunc ipſum locum perſequitur: ὅθεν εἴρηται, ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον. καὶ γὰρ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν. ἔγνω δὲ φῶρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον. Vt enim hic generatim beluã libenter adplicare ſe ad beluã, ita illic lupum lupo notum eſſe, certum quoddã beluæ genus appellãs, omnes tamen intelligens, inquit. nam quod eodem ſtenariolo, furem etiam furi ignotum eſſe non poſſe ait, idem ualet, qui iiſdẽ ſtudijs tenentur, ſimilesq́; inter ſe uita ac moribus ſunt, ſe pulchrè noſſe. Cum autem ſimilia admodum hæc prouerbia inter ſe ſint, quorum alterũ in libris ad Eudemum, alterum in his de dicendi arte poſuit, declaratur hic quoq́; ab Ariſtotele, nõ hæc ſola in eo ſermone, quæ eandem uim haberent frequẽtari ſolita, cũ inquit, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Quod uerò ſequitur prouerbium, ἀεὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν, ualde notũ eſt, & à multis ſcriptoribus uſurpatum. quia autẽ graculi gregatim uolent, indicatur eo, ſimiles ſimiliũ ſibi amicitiã appetere, conſuetudineq́; parium delectari. Puſillam ſcripturæ uarietatem, quin indicem, non prætermittã. plures excuſi ἔγνωκε habent. antiquiſs. liber ἔγνω δὲ, ut ſimili huic illo prouerbio.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον, καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν.) Rei huic patefactæ iam & confirmatæ, alias non planas adhuc adiungit, quæ tamen inde fidem acquirũt. Quia enim, inquit, quod aſſimile eſt, cognatũq́; iucundum ſibi ipſi omne eſt: nam & pares cum paribus facillimè congregantur, & graculus graculo, lupusq́; lupo gaudet: maximè autem unicuiq́;, ut cum ſe ipſo ita cõiunctus ſit, cõtingit, id eſt, nemo magis ſimilis cognatusq́; ſibi ipſi eſt, quàm ipſemet ſit. quomodo enim poteſt quiſpiam magis ſimilis & affinis ſibi ipſi, quàm ipſemet ſit, inueniri? neceſſe eſt uniuerſos homines amatores ſui ipſius eſſe, aut magis, aut minus: Id eſt, aut acrius, aut remiſſius uitio hoc teneri: cunctos tamen cõmune hoc habere, ut ſe magis, quàm oporteat, diligant. Cunctos uerò homines ita erga ſe ipſos affectos eſſe, ut ſe ac ſua nimis ament, Cicero quoq́; ſignificauit, cũ in epiſtola quadam inquit, Niſi me communis φιλαυτία decipit. Qui uulgò φίλαυτοι uocarentur, philoſophus docuit in 9. de Moribus ad Nicomachum, ubi de amore erga ſe ipſum probari ne, an reprehendi debeat, quæſiuit. neq́; enim ſe tantum reſpicere dicebantur, qui uirtutes amplexarentur, atq́; honeſtarum rerũ maiorem partẽ ſibi ſumerent, ſed qui plus ſibi quàm alijs diuitiarum, honorum, corporisq́; uoluptatum tribuerent.

Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὑτὸν μάλιστα.) Quod ſuprà obſcurius dixerat, nunc apertè tradere atq́; explanare uidetur. hoc enim quoq́; ſignificabatur uerbis illis, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν. Eſt igitur hoc tanquã declaratio eius partis: affert enim rationẽ, cur poſito illo conceſſoq́; par pari iucundũ eſſe, et cuncta quæ ſunt eiuſdẽ generis libenter unà uiuere, conſequatur, omnes mortales ualde ſe ipſos diligere. Huiuſcemodi uerò omnia, quod inquit τὸ συγγενὲς, τὸ ὅμοιον, τὸ κατὰ φύσιν intelligit. ſic etiam locutus eſt eo loco quẽ ſuprà indicaui: peruulgatas enim multas uoces docuit id uideri probare. illis autem collectis, addidit, πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὑτὸν μάλιστα ὑπάρχει, μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ.

Ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες.) Cum planum factum ſit, homines ſui ipſius ualde ſtudioſos eſſe, concedi etiã debet, eiſdẽ res ſuas iucũdas eſſe: ab amore aũt erga perſonas, ad amorẽ erga res tranſit: ſunt enim illæ quoq́; ipſorũ partes. nã cuius generis res intelligat, declarãs inqt: ut monimẽta artis alicuius, operaq́;, ſiue etiã ingenij. ἔργα enim hic appellauit, ut pictori tabulã à ſe pictã, et omni opifici ſuum opus, ut oratori orationẽ à ſe habitã, ſcriptamq́;: & omni deniq́; homini uocem aliquam, quam ſapientem acutamq́; exiſtimauit, à ſe prolatam. in eodem illo loco, quod ſenſum quoq́; huius adiuuat, addidit, In primis poetis hoc uſu uenire. hi namq́;, mirũ quantopere delectentur ſuis poematibus, ut non minus quàm parentes liberos, ipſa diligant.

Διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) Hinc fit, inquit, ut ferè cuncti mortales huiuſcemodi perſonis rebusq́; delectentur. elicitur enim cauſa huius rei è ſuperiori ſentẽtia explicata. tantus eſt enim amor quo noſmetipſos, resq́; noſtras proſequimur, ut eos etiam diligamus, qui ipſas admirantur ac colunt, ſiue ex animo id, ſiue ſimulatè faciãt, ut aſſentatores amatoresq́;: teſtantur enim illi quodammodo, cum ipſis ſeruiant, aut potius ſeruire ſe ſimulent, eas eximias eſſe. nam eadem quoq́; de cauſa honoris ſtudioſi ſumus. confirmat enim honos, qui nobis tribuitur, nos præclara quædam feciſſe, aut uirtutes eas poſſidere, quæ præmio aut decore illo dignæ ſunt. plerunq́; enim dignis dari conſueuit: quare indicium uirtutis exiſtimatur.

Καὶ φιλέρασται.) Et pueri plerunq́; amatores ſuos caros habent, atq́; ipſis delectantur: uidentur enim illi res ipſorum admirari, ut ſpeciem corporis, ac morum elegantiam. Qui imaginem horum amorum exquiſitè expreſſit elegantiſſimo carmine, Virgilius in 9. Aeneidos, hoc etiam declarauit. ſic enim induxit Euryalum, formoſum puerum, amatorem ſuum alloquentem: Méne igitur ſocium ſummis adiungere rebus, Niſe fugis? ſolum te in tanta pericula mittam? ut enim gloriæ cupidum, ita etiam ſollicitum de uita ac ſalute ipſius eum fingit. Huic autẽ quoq́; parti, quod ſuprà poſuit, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ſeruire manifeſtum eſt: plerunq́; enim contingit, non ſemper. unde in extremo 2. libro priorum Analyticorum, cum ueriſimilis exemplum afferret, inquit, ut diligere eos: qui amantur.

Καὶ φιλότιμοι.) Addit, eoſdem eadem de cauſa ſtudioſos honoris eſſe: honor enim ornat ipſos, ac dignitatem eorum

tem eorum auget. Quare, qui ſe ipſos diligũt, ſtatumq́; ſuum bonum illuſtremq́; eſſe uolunt, honores neceſſariò ſitiunt.

Καὶ φιλότεκνοι.) Hinc etiam fit, inquit, ut plerunq; parentes liberos diligant. ſunt enim ipſorũ opus, cum ex ipſis procreati ſint: hanc enim cauſam huius amoris attulit. Non defuerunt tamen graues auctores, qui exiſtimarint æternitatis deſiderio hũc amorem inſitum eſſe natura parentibus erga filios. cum enim ipſi perpetuò uiuere non poßint, hac ratione ſibi uitam propagant: omneq́; ſtudium, quod & in ſuſcipiendis & in alendis ipſis ponant, hunc finem habere. In antiquiß. libro unitatis numero, ἔργον legitur.

Καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν, ἡδύ.) Et inchoata perficere, iucundum. cuius cauſam afferens, inquit: Fit enim iam ipſorum opus illud, non eorum qui inceperunt. Iiſdem uerò à uerbis eundem hunc locũ ſuprà expoſuit: illic tamen de beneficis hominibus loquebatur, hic de iis qui res ſuas nimio opere diligunt. animus tantum in his ac ſuperioribus illis diuerſus eſt utriq;, quæ alij inchoata ac imperfecta reliquerint, ſua induſtria aut pecunia perficiunt. illorũ mens ac uoluntas in alios egregia eſt, horum nõ ualde probari poteſt: qui quæ alij ſuo labore penè ad exitum perduxerint, paulum ipſi de ſuo addentes, ſibi aſcribere conantur.

Καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν, ἥδιστον.) Quia, inquit, regnare, res eſt ſuauißima, ſapientẽ uideri ſuaue etiã eſt. ſapientia enim præditũ eſſe, ſpeciẽ habet imperij, & eſt quodam regnare inter imperitiores. Habere aũt imperium in aliquos, potiriq; rerum, ſuauiſſimum eſſe, ut res plana certaq; ponitur. Quod uerò ſapere regium eſſe, atq; in alios penè iuſtum imperium habere ſapientem dixit, optimus etiam poeta id confirmauit, Sapiens dominabitur aſtris, inquiens: & nos etiam uulgo, patrio ſermone dicimus, Eruditos, ac literarum ſtudioſos uiros, inter alios homines dominari. nec non in qualibet re qui multum poſſunt, atq; illic plurimum auctoritatẽ gratiamq́; habent, regnare μεταφορικῶς dicuntur, quemadmodum Cicero ſæpe locutus eſt.

Ἔστι δὲ ἡ σοφία πολλῶν.) Vulgaris hic ſapientia definitur, non quæ in 6. libro de Moribus ad Nicomachũ, & in prima philoſophia explicatur, diciturq́; eſſe multarum & admirabilium rerum ſcientia.

Ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) Præterea, inquit, quia homines ferè auidi ſunt honoris, quod ſuprà declaratum eſt, neceſſe eſt alios inſimulare, ac peccantes coarguere iucundum ſit. ſignificant enim ita ſe uirtute præſtare, poſtquam aliorum uitam emendare poſſunt, eaq; res ipſis honori eſt. In antiquiß. libro poſt ſuperiora uerba legitur, καὶ τὸ ἄρχειν. uetus etiam tralatio, ſi non hoc, aliud certè uerbum exprimit, quod ab excuſis nunc abeſt: ſic enim illa habet, & ſubijcere.

Καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ, ἐν τούτῳ διατρίβειν.) Et quo in ſtudio exiſtimat ſe quiſq; ſe ipſo meliorem, ut nulla ſcilicet alia re tantum ualeat, in eo aßiduè uerſari iucundum eſt. Hæc ſententia quæ ab eruditißimis uiris ualde celebrata eſt, ab Euripide non minus ſapiente, quàm elegante poeta, fluxit. Quod eius hic carmen ponit, illud in Problematibus quoq; commendauit, ſegmento 6. cum quæreret, Cur homines toti occupentur in his ſtudijs, quæ olim amauerint, quæque potiora alijs duxerint, quamuis inania illa ac ſæpe abiecta ſint, potius quàm in honeſtioribus. Idem etiam fecit Plato in Gorgia: συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου, λαμπρὸς τ᾽ ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται, & quæ ſequuntur. Sententia uerò eius hæc eſt: Singuli homines in his artib. ſtudijsq́; ſe oſtentant, & ad ea toto animo feruntur, maiorem diei partem in illis conſumentes, in quibus ipſi ſe ipſis præſtantiores ſunt, ut ſemetipſos in illis tractandis uincant. Primus dimidiatus, conſequentes duo integri ſenarij ſunt.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων.) Sententia plana eſt. quia, inquit, ludus rerum iucundarum eſt, & omnis relaxatio animi & riſus etiam. neceſſe eſt ridicula iucunda ſint, ſiue homines, ſiue ſermones, ſiue facta aliqua ea ſint. ſuperiores autem illas res, unde hoc quod nunc traditur, fidem ducit, ſuaues eſſe, antea declarauerat. Nec quenquam turbet, quòd uerbo ἀνάγκη, à quo conſequẽs incipit, particula δὲ adiuncta eſt: illa enim quaſi abundat, & ornatus tantum gratia adpoſita eſt, ut multis locis animaduerſum eſt ipſum locutum. ſuprà etiã ubi in excuſis eadẽ non legitur, ſcripti quidam eam habent: ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη δέ. in antiquiß. tamen libro hinc ipſa, ut illinc, abeſt. Quamuis autem ſuprà riſum non appellarit, cum tamen requietem & relaxationem omnem animi inquit, reliqua etiam, quæ eiuſdem generis eſſent, ſignificauit.

Διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.) Se, quæ ad locos ridiculaq; pertinerẽt, explicaſſe tradit in libris de Arte poetarũ. in 3. etiam horũ de Artificio dicendi librorum penè ad extremum, cum ſæpe oratori utiles eſſe facetias diceret, reiecit lectorẽ ad ea quæ in illis à ſe accuratius tradita fuerãt: addidítq; etiam, ſe quot genera facetiarum eſſent, illic docuiſſe. tota autem illa pars perijt, non ſine graui iactura ſtudioſorum. in primo tantum libro, qui unus è tribus reliquus eſt, ridiculi definitionem attulit.

Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα.) Quæ moleſta ſunt, inquit, ægritudinẽq; afferũt his cognitis, obſcura eſſe nõ poſſunt: ex cõtrarijs enim rebus illa ſumi perſpicuũ eſt. Noluit igitur longior ſine cauſa in illis explicãdis eſſe, putauitq́; quẽlibet non magno labore illa per ſe eruere poſſe. Hoc autẽ in his libris ſemper cuſtodiuit.

Ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ᾽ ἐστί.) Cum tria diligenter quærẽda eſſe docuiſſet, primumq́; iam abſoluiſſet, ut apertè narrat, id eſt quarum rerum gratia homines iniuria cæteros lædunt, reliqua duo aggreditur:

quomodo ipſi affecti ſint qui iniuriam faciunt, & cuius generis homines inuadant.

Αὐδι μ̀ οὖν, ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶν τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι.) Quæ res ad iniurias inferendas hortantur, animosq; addunt improbis, exponit. primóq; ſi ſperant rem effici poſſe, & ab ipſis effici. neq; enim tantum ſpectare oportet, qui efficere aliquid uolunt, naturámne eam habeat id ut fieri poßit: uerũ etiam num ipſi illi facultatem eius efficiendi habeant. quod expreſsit Cicero (ut puto) cũ inquit. Si cum ſpe efficiendi. cur enim id quiſquã cum periculo tentet, quod ſe ad exitum perducere poſſe non putet?

Εἶτα ἂν λαθεῖν, πράξαντες.) Aut rem fore clàm. Cicero: Si cum opinione celandi. Impellit autem multos ad rem iniquam faciendam ſpes flagitij tegendi, & ſola hac re freti id committere audent. confidunt enim fallere omnes poſſe.

Η μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην.) Aut ſe aliquo modo putant eripere poſſe ſeueritati legum, pœnamq; ſubterfugere, ſi fortè res palàm facta fuerit. ita magnã autem uim eſſe huius rei Cicero exiſtimauit, ut audaciæ caput appellare non dubitarit, pro Milone dicens: Quis ignorat maximam illecebram eſſe peccandi, impunitatis ſpem?

Η δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶν τοῦ κέρδους αὐτοῖς.) Cicero, ut arbitror, ſic interpretatus eſt: Aut ſi iudicij pœna lenior, quàm facti præmium. Adiungit Ariſtoteles, ſiue ipſis res ea fructum latura ſit, ſiue his quos caros habent. non minus enim quidã quàm pro ſe, pro commodis eorum quos diligunt, laborant.

Ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται.) Cum paulo ſuprà docuiſſet, qui iniuſtè facere in animo habens, ſpectare prius effici ne illud poßit: nec tamẽ, quæ res eam naturam habeant, tradere nunc uelit: ſi fortè tamen id aliquis quærat, pollicetur ſe de ea re poſtea accuratè acturum, oſtenditq; hunc locum minimè ei præceptioni accommodatum eſſe. & quia non tantum quæ uerè ab ipſis effici poſſunt, uerùm etiam quæ ſpeciem eorum habent aliquando aggrediuntur, illa ipſa affirmat ſe explanaturum. quod facit in ſecundo horum librorum, explicatis iam animi cõmotionibus moribusq; ſingularũ ætatum ac fortunarum.

Κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων.) Rationem, cur ea nunc omittat, reddit: dicitq; ſe nunc non debere, quæ fieri poßint, & quæ non poßint, explicare: ubi quæ propria ſunt iudiciorum tradit. Sunt enim hæc cõmunia omniũ generũ, in ijsq; numerantur, quæ κοινὰ εἴδη uocare conſueuit: partes uerò appellat artis dicẽdi, tria ipſius genera. Valde uerò diuerſus eſt hic locus in antiquiß. libro: ſententia tamẽ (niſi fallor) nihil uariatur. ita aũt ille habet, κοινὰ δὲ ταῦτα πάντων τῶν λόγων.

Αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶν μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν.) Qui potiß. mũ ſperant ſe poſſe iudicij pœnã effugere, ac ſine metu mali alicuius iniurioſos eſſe, narrat: quibusq; rebus freti, exponit. Primos aũt ponit eloquentes, facultate enim dicendi ſeueritatẽ iudiciũ eludere poſſunt: deinde qui in reb. gerendis multũ ualeant: nec non qui forenſes res pulchrè cognitas habeãt, in alijsq; periculis contentionibusq; dicendi diu uerſati ſunt. ἀγῶνας enim, ut Attici omnes ſcriptores, concertationes has forenſes uocat. Lyſias in oratione, quam Eratoſtheni ſcripſit capitis reo, quòd adulterũ domi cum uxore deprehenſum, necaſſet: οἱ δ' ἀγῶνες δεινότεροι τοῖς ἀδικουμένοις καθεστήκασι, ἢ τοῖς παρὰ τοὺς νόμους τὰς ἀλλοτρίας καταισχύνουσι γυναῖκας. nec non pro Callia, φέρε δὴ αὖ νυνὶ Ἀνδοκίδης ἀθῷος ἀπαλλαγῇ ὑμῶν ἐκ τοῦδε τοῦ ἀγῶνος.

Καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι.) Præterea ſi amicis abundarint. copia enim amicorum uiam iniuriæ faciendæ munit, è periculisq; eripit. πολύφιλοι (ita nanq; emendaui, ut ſanè in fidelioribus ſcriptis legitur) qui multitudine amicorum ualent. Hoc etiam iuncto nomine uſus eſt Lyſias in oratione, cuius index contra ſodales, quòd exiſtimationem ſuam læſiſſent, οὐ μὴν τοὺς δὲ πολυφίλους ὑμᾶς, ἐμαυτὸν δ' ἔρημον φίλων. Adiungit autẽ his, ac ſi diuites fuerint: amplitudo enim patrimonij animos addit improbis, fretiq; diuitijs multi ad iniurias inferendas procliuiores ſunt.

Καὶ μάλιστα μὲν αὐτοὶ ὄντες ἐν τοῖς εἰρημένοις, ὄντες δυνάμεις.) Qui præſidia illa in ſe habeãt, quæ ſuprà narrauit, in primis procliues ad iniurias eſſe ſolere affirmauit, exiſtimareq; ſe poſſe impunè omnia audere. Sed alij quoq; nonnulli non timidi ſunt ad maleficia, qui quamuis ipſi tales non ſint, habent amicos, aut miniſtros, aut ſocios rebus illis ornatos. amici enim tẽporibus amicorum nón deſunt: & qui operã ſuam in facinore obeundo præbuerũt, ſi auctor ſceleris plecteretur, ipſi quoq; unà perirent: ſocij etiam, ſi ſalui eſſe uolunt, coguntur ſalutẽ ipſorum enixè procurare. quod ſi qui præſidijs ijs deſtituti, potentiorumq; hominum amicitia uacui, flagitia admitterent, iniuriasq; facerent, non lentis omnino infimisq; hominibus, hi procul à malo cruceq; abeſſe non poſſent.

Διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν.) Hæ ſunt res, quarum præſidio poteſt aliquis impunè peccare. quæq; adiuuant ad maleficia aut perficienda, aut occultanda, aut pœnam, ſi patefacta fuerint, quæ legibus impoſita eſt, effugiendã. nec tamen ſingulæ cuncta hæc præſtare poſſunt, ſed quædam hoc, quædam aliud efficiunt. Facultas dicendi ad fallendos iudices ualet: neq; enim ad iniuriam conflandam adiuuat. Copia amicorum opesq; ad rem perficiendã, ſed ad pœnã quoq; declinandã. Diuitiæ ipſæ opesq; occultando maleficio accommodatæ ſunt. An in ſingulis etiam aliquid poſitum eſt, quod ad cuncta ualeat? quamuis magis his, quàm illis rebus aptæ ſint: eloquentia enim quandoq; ad rem iniuſtam faciendam multum prodeſt, & auxilio

diuitiarum

diuitiarum ciuiliſq; potentiæ, indices ſceleris muti redduntur.

Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις.) Præterea putant ſe poſſe iniuriam facere citra damnum ac pœnam, ſi amici fuerint aut ijs qui iniuriam paſſuri ſunt, aut qui de re exiſtimaturi. prioris partis antea rationem reddit, nec eam ſimplicem, inquiens: Amici nanq; ſunt expoſiti ad iniuriam, nec ſe reſq; ſuas ab amicis cuſtodiunt: à quibus enim non metuimus, eos nõ cauemus. Facilius igitur lædi poſſunt. de uulgari autem amicitia loquitur: aliud etiam eſt, quod impellere nos poteſt ad eos uiolandos. cum enim nobiſcum antea familiariter uixerint, antè ipſorum animi placantur, quàm iure nobiſcum experiri cœperint. amicorum autem animos iratos facilè reſtitui ſolere, ſenarius hic quoque uetus confirmat, Ὀργὴ δὲ φίλων μικρὸν ἰσχύσει χρόνον. Spes igitur efficiendi ac pœnam èuitandi, quæ res magnã uim habẽt, hic quoq; ad ſcelus hortari poſſunt. cum uerò ἐπεξελθεῖν dixerit, hunc modũ loquendi (niſi fallor) expreſſit Cicero, cũ in 2. lib. Epiſtolarũ ad Atticũ inquit: Equidem ante quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam.

Οἱ δὲ κριταῖς χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ὦσι.) Amicos quoq; iudicum confidentius poſſe iniuriam facere cũ dixiſſet, cauſam eius rei nũc affert. iudices enim, inquit, ſolent amicis gratificari, & aut omni culpa eos liberãt, aut parua pœna multant. Diſcrimen hoc ſcripturæ eſt in antiquiſſ. libro, quòd ille οἷς ἂν φιλῶσιν habet. ſententia non uariatur, nec ratio loquendi hanc condemnat, ut imperitis fortaſſe uideretur: eſt enim elegans ac familiaris Atticorum.

Λαθητικοὶ δέ εἰσιν, οἵτ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν.) Fallũt facilè qui criminib. aduerſi ſunt. ij aũt ſunt, in quos, quæ ipſis obijciũtur, non quadrant. Quis enim credat, infirmo corpore hominẽ quempiam uſq; ad necẽ uerberaſſe, aut mendicum deformemq; adulterium feciſſe? caſtitas nanq; mulierum aut precio, aut pulchritudine expugnatur. Quintilianus libro 5. ijſdem exẽplis uſus eſt, quo loco de argumẽtis diſſerit. Ducitur enim frequenter in argumentum, ſpecies libidinis, robur petulantiæ, ijs contraria in diuerſum. Huiuſcemodi quidpiam ſignificare uoluit M. Cælius in epiſtola ad Ciceronem, cum iocans inquit: Ser. Ocella nemini perſuaſiſſet ſe mœchum eſſe, niſi triduo bis deprehenſus eſſet. et (ut puto) corporis turpitudinem notauit.

Καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ.) Ea quoq;, inquit, quæ ualdè illuſtri in loco, & ante oculos poſita ſunt, uiolant ac ſurripiunt: nulla enim maior diligentia his tuendis adhiberi conſueuit, quod nemo unquam putaret omnino ullum tam audacem futurum, ut ijs quæ oculis omnium cuſtodiuntur, manus afferret.

Καὶ τὰ τηλικαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα.) Aggrediũtur etiam illa, quæ aut magnitudinẽ aut qualitatẽ eã habent, ut à nemine adhuc admiſſa ſint. τηλικαῦτα enim tanta ſignificat, magnitudinemq; facinorum declarat. τοιαῦτα uerò talia. ambobus enim modis nuſquam aliàs auditum ſcelus admitti poteſt. Rationem autem eius reddens, oſtendit partem ſuperiorum & hæc eſſe, atq; inquit: hæc enim non cauent metuuntq; homines, nec præſidij aliquid contra ipſa, quia ſunt noua atq; inaudita, cõparãt. Antiquiſſ. liber diuerſi hoc à reliquis hic habet: nõ enim ἃ μηδὲ εἷς. ſed οἷα μηδ' ἂν εἷς; illic legitur.

Πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα ὥσπερ ἀῤῥωστήματα, φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδικήματα.) Noua etiã iniuriarum genera, aut rara et inuſitata facilius effici poſſunt, quod plerunq; illa non caueantur: huiuſcemodi enim ingenium eſt hominum, ut reformidet quæ ſolita ſunt fieri. Vt autem totam rem magis explanaret, ſimili quodam uſus eſt. aitq;, in ſe ac rebus ſuis ab aliorum fraude impetuq; tuendis, homines ita ſe gerere, ut in corporis morbis conſueſſe. communes namq; cotidianosq; morbos metuunt, cunctaq; illa declinant, quæ ipſos importare poſſent: à nouis autem morbis nullum ſibi periculum inſtare putant. ſuſpectas igitur habent, ac diligenter cauent peruulgatas iniurias, nouis uerò inauditiſq; expoſiti ſemper ſunt.

Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, ἢ πολλοί.) Eos etiam aggrediuntur, qui aut nullum inimicum, aut multos habent. cuius rei cauſam, cum admirabilis uideretur, accuratè reddidit. qui enim, inquit, iniuriam ijs faciunt, qui inimicos nullos habent, confidunt ſe poſſe latère, quia ſe ac ſuum caput illi non cuſtodiũt. cur enim ſtudium ponant in uita ſua tuenda, cui nullos eſſe inſidiatores putant? contrà qui inuadunt in eos, qui plurimorum inimicitijs uigilantiores ad uitam ſuom tuendam reddũtur, latẽt, quia ueriſimile nõ eſt eos id facturos fuiſſe. Quis enim facilè credat quempiã impetum facturum fuiſſe in eos, qui ſe ac ſalutem ſuam ualde munitam cura ac diligẽtia habeant: præſertim cum ipſe in eorum numero non haberetur, qui ſimultatem cum eo exercebant. Aliud etiam adiungit, quod ijſdem animum addit: duas enim cauſas attulit, cur poſteriores hi proni eſſent ad iniuriam ijs faciendã, qui multorũ odio iraq; premerentur.

Καὶ οἷς τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν.) Præterea latent, etiam ſi ſuſpicio orta fuerit, eos id commiſiſſe. habent enim paratam excuſationem, ſemperq; factum inficiari poterunt: quod nunquã aggreſſuri fuiſſent, quod efficere ſe non poſſe putarent. quomodo enim ſperare potuerũt, ſe ut incautos illos oppreſſuros, qui uitam ſuam ab inſidijs inimicorum, quorum multitudine premerentur, ſumma cura defenderent. Superius argumentum in exiſtimatione iudicum manet: inferius hoc in perſona reorum. oſtendit enim, ſemper ipſos hoc perfugio uti poſſe. Antiquiſſimum librum ſecutus, parum immutata & uoce & notione ipſius, ἐνεχείρησαν emendaui, cum ἐπιχειρήσειν hic quoque excuſi haberent. Eſt autem ἐγχειρεῖν, tentare aliquam rem, & manus illi primò adhibere.

Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψαι, ἢ τρόποι, ἢ τόποι, ἢ διάθεσις εὔποροι.) Illi præterea prompti ad ſcelera maximeq́; ad furta (de furibus enim ac latronibus loquitur) qui poſſunt quæ ſuſtulerint nullo negotio occulere, uel ea commutare, aut in alium locum ſeponere, ſiue etiam uendere. Διάθεσιν enim hic alienationem ualere arbitror. quo ſenſu cepit Plutarchus in Solone, quū inquit, τῶν δὲ γινομένων διάθεσιν πρὸς ξένους ἐλαίῳ μόνον ἔδωκεν, ἄλλα δ' ἐξάγειν ἐκώλυσεν. tradit enim ipſum legibus uetuiſſe, ne quis peregrino homini quicquam, quod illic naſceretur, oleo excepto, uẽderet. Demoſthenes quoq; in 2. oratione Olynthiaca, inquiens, Οὐδ' ὅσ' ἂν ποριῶσιν, οὗτοι ὅπως ἂν δύνωνται, ταῦτ' ἔχοντες διαθέσθαι. et Iſocrates in Panegyrico, Καὶ πολλὰς χώρας ἔχοντες, τὰ μὲν ὅπου χρὴ διαθέσθαι, τὰ δ' ὁπόθεν εἰσαγαγέσθαι, pro uendere uerbũ id manifeſtò uſurparunt. In antiquiſſ. uerò libro poſtrema hæc duo uerba multitudinis numero leguntur. & ſanè εὔποροι in maxima parte ſcriptorum codicum inueni, ut uideatur, quamuis antecedens uerbum unitatis numeroſit, ita commodè legi poſſe, ut cunctæ appellatæ ſuprà res faciles debere eſſe, parabilesq́; uideantur. ualet uerò hic (ut opinor) τρόπος, quibus modus uiaq́; facilis eſt illa immutandi: quòd aut figuram, aut colorem uariare poßint, aut artificio deniq; ſuo aliquo modo facere, ne ipſa agnoſcantur.

Καὶ ὅσοις, μὴ λαθοῦσιν, ἔστι δίωσις δίκης.) Illi etiam confidenter iniuriam faciunt, qui ſi fortè facinus celare non potuerint, intelligunt ſe poſſe depellere à ſe ac remouere periculum iudicij, facereq́; ne cauſam dicant, aut in longinquum tempus rem differre, aut corrũpere iudices. Hunc locum (niſi fallor) adumbrauit Cicero, cum in Partitionibus inquit: Si cum opinione celandi, aut ſi patefactum eſſet, depellendi criminis, uel perrumpendi periculi, uel in longinquum tempus differendi. Non eundem tamen ordinem ſecutus eſt, nec omnino ſententias ipſas expreſſit. Δίωσις δίκης eſt, cum quiſpiam à ſe remouet periculum iudicij, & aliquo modo facit, ne cauſam dicat. Διαφθοραὶ κριτῶν ſunt ad uerbum iudicum corruptelæ, aut mercede ſcilicet, aut gratia, aut interceſſione amicorum. Cicero uerò generatim perrumpendi periculi inquit: Ille enim quoq; perrumpit iudicium, qui uim adhibet iudicibus, atq; opibus aut ſuis, aut amicorum, frangit auctoritatem legum. tertia ratio allata à Cicerone penitus reſpondet uerbis Ariſtotelis. Duobus hic locis diſcedit à communi lectione antiquiſſimus liber: nec tamen ſcripturæ uarietas illa ſententiam uariat. inſtanti namq; tempore, λανθάνουσιν habet: & infrà generandi caſu, χρόνου.

Καὶ οἷς ἐὰν γένηται ζημία, ἡ διάλυσις τῆς ἐκτίσεως ἢ ἀναβολὴ χρόνιος.) Illi etiam iniurioſi ſunt, qui ſi fortè à iudicibus pecunia multati fuerint, facultatẽ habẽt pœnæ mulctæq́; depellendæ, aut diſſolutionẽ in longinquũ tempus differendi, aut propter egeſtatẽ nihil amittere poſſunt. Poſtrema hæc ratio alacriorẽ faciebat ad iniurias Phormionem Terentianum, impurum illum hominem, ut ipſemet docet: Alijs aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt, mihi ſciunt nihil eſſe. ἔκτισιν multæ pœnæq; legibus impoſitæ, diſſolutionem ſignificare, planum eſt. quo uerbo etiam infrà utitur, ἐκπρᾶξαι ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν. Plutarchus in Solone, καὶ τὸν ἐξαγαγόντα, ἀρὰς τὸν ἄρχοντα ποιεῖσθαι προσέταξεν, ἢ ἐκτίνειν αὐτὸν ἑκατὸν δραχμὰς εἰς τὸ δημόσιον. Lyſias ὑπὲρ στρατιώτου, ἀδίκως δὲ ζημιωθείς, οὔτ' ὀφείλω, οὔτ' ἐκτίσαι δίκαιός εἰμι. cũ enim iniqueſe multatum diceret, pœna non teneri aiebat, nec debere à ſe multam peti.

Καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς.) Illi quoq; non dubitant iniuriam facere, quibus emolumenta, ſi rem efficere potuerint, aut aperta, aut magna, aut propinqua: multæ autem, aut obſcuræ, aut puſillæ, aut longinquæ. alliciunt enim hæc animos improborum ad iniurias. Reſpondere uerò ex altera parte pœnas utilitatibus, planum eſt. ζημίας ἀφανεῖς manifeſtò uocat pœnas, quæ non apparent iniuriam facienti, ut metu illarum à ſcelere abſtinere ſe debeat, quæ obſcuræ admodum & cæcæ ſunt, ut perſpici nequeant.

Καὶ ᾧ μὴ ἔστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς.) Id etiam facinus libenter aggrediuntur, cui par pœna non eſt commodo, quod inde capitur: quamuis enim nõ omnino bene cum illis agatur, nec flagitium impunitum ſit, tamen nõ pœnitet illos egiſſe. Idem ſignificauit Cicero in Partitionibus, cum inquit: Aut ſi iudicij pœna leuior, quàm facti præmium. Vincit igitur ſpes maximorum commodorum metum etiam certæ pœnæ. ut rem autem magis explanet, exemplum quoq; rerum, quæ naturam eam habeant, ponit, inquiens: Quod in ſe habere uidetur tyrannis, ut æqualis animaduerſio pœnaq́; non reperiatur tot tantisq; commodis, quæ in dominatione ſunt. Duobus uerò modis hic diſcrepat antiquiſſ. liber à reliquis omnib. οἷς enim multitudinis numero dandi caſu habet: abeſtq́; inde ἔχειν: ac ſi dixiſſet, cuiuſmodi uidetur eſſe tyrannis.

Καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα.) Illi quoq; proni ad iniurias ſunt, quib. facta improba quæſtus, pœnæ uerò ignominias tantũ afferunt, ſine ullo ſcilicet rei familiaris detrimento. λήμματα ſignificat hic lucrum, & quod patrimonio acquiritur. ut Demoſtheni in 2. Olynthiaca, τὰ δὲ λήμματα τῶν ἐφεστηκότων καὶ τῶν στρατηγῶν. Neq; tamẽ de omni hominũ genere hoc uerum eſt, ſed de illis tantũ, qui auidi rei ſunt: quod infrà ipſe teſtatur. inueniuntur enim, qui mediocrem honorem cum magna pecunia non commutarent. quamuis multitudo æquiore animo iacturam faciat dignitatis, quàm patrimonij.

Καὶ οἷς τοὐναντίον, &c.) Illi etiam proni ad alios

lædendos

læđendos, quibus ex aduerſo ſe res habet, qui ſcilicet, ſi quoſdam uiolarint, ex ea re laudem adipiſcuntur. pœnæ autem legibus impoſitæ, aut damno rei familiaris, aut mutatione ſoli, aut huiuſcemodi aliqua re, ſoluuntur. cum ijs enim coniungi debent, quæ infrà uerba poſuit. exemplum enim quod priorē partem confirmat, in medio interiectum eſt.

Οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς, ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι.) Exempli cauſa, inquit, ſi cōtigit eodem tēpore, quo illum iniuria afficis, ulciſci ueterem iniuriam, patri aut matri tuæ illatam: ut eodem facto, quo damno quempiam afficis, laudem apud multos conſequare, quòd pius ſis. ſuperat enim longè gloria, quæ inde percipitur, offenſionē illius rei in animis aliquorū. Quod uſu uenit, inquit, Zenoni. Hiſtoria autem hæc mihi ignota eſt: nec reperire unquam potui, quid huiuſcemodi geſſerit Zeno. ut etiam compertum non habeo, Zenonem'ne Eleatem, maximi animi uirum, an alium aliquem eiuſdem nominis intelligat.

Ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι.) Vtriq; enim iniurioſi ſunt, & poſteriores hi, ac priores illi, & utroq; modo affecti: id eſt, & qui dum utilitates retineant, ignominias parui faciunt: & qui damna, quæ in patrimonio acceperint, contemnunt, dummodo laudē cōſequātur. nō tamē ijdē, ſed oppoſiti inter ſe uita ac moribus: ſuperiores enim auari, et omnia præ lucro ſpernentes: inferiores uerò, gloriæ cupidi ac generoſi.

Καὶ οἱ πολλάκις, ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι.) Nec non, qui ſæpe antea aut ſefellerūt flagitijs admiſſis: aut, ſi intellecti in iudiciumq; uocati ſunt, eorum pœnas non dederūt: ſperant enim ſe rurſus aut latere, aut iudicio elabi poſſe.

Καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες.) Hi contrariā fortunam in facinoribus edendis, quàm ſuperiores, experti ſunt, de quibus proximè locutus eſt. illi namq; ſæpe numero aut latuerūt, aut à iudicib. multati nō ſunt, ſi res patefacta eſt. Hi tamen quoq;, qui fine conſiliorū ſuorum crebrò deiecti ſunt, & quod uoluere, clam efficere non potuerunt, ac pœnas etiam ſuorum flagitiorum dederunt, libenter ſolent iniuriam facere. ut ſunt enim hominum ingenia in huiuſcemodi etiā rebus, ut in bellicis, reperiuntur nonnulli, qui tanquam fortunam belli rurſus tentare cupiunt, quod à Græcis ἀναμάχεσθαι dicitur. Cleomenis Spartanorum regis elegantiſsima uox celebratur à Plutarcho in Laconicis. cū enim Argiui magna clade accepta, dicerēt ſe uelle ἀναμάχεσθαι, Non uideo, inquit, cur uos duarum ſyllabarum adiectione nunc meliores, quàm paulo ante fuiſtis, eſſe poſsitis. luſit autē ille in præpoſitione, quæ addita uerbo fuerat, quæ uidebatur ipſis ſtultè animos addere. Vim huius uerbi intellexit Virgilius (niſi fallor) cum Turnum ita induxit loquentem, Et ſemel agmine pulſo Fūditus occidimus, nec habet fortuna regreſſum. nec nō in eodē libro, cū à Latino rege hæc dici facit, Quos nulla fatigant Prælia, nec uicti poſſunt abſiſtere bello. Græco ueteres ſcriptores paſsim utuntur, & ſæpe etiam ad alia transferunt: ut hic noſter in Problematibus de ſophiſtis agens, Καὶ γὰρ νικῶντες, διὰ τὸ χαίρειν, προάγονται μᾶλλον ἐρίζειν, καὶ ἡττώμενοι, ὡς ἀναμαχούμενοι.

Καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδύ.) Nec nō ij quib. uoluptas ſuauitasq;, quæ ex eo facto oritur, cōtinuò extitit: quod autē ægrè habet, poſterius. Eadem ratio utilitatis eſt, ſequunturq; illi non uoluptatē corporis, ſed quæſtum. ſi namq; lucrū ſtatim cōſequatur, pœna autē multatioq; bonorum ſera eſt, non dubitant aggredi.

Οἱ γὰρ ἀκρατεῖς, τοιοῦτοι.) Impotentes cupiditatū homines huiuſcemodi ſunt, id eſt, anteponunt præſentem uoluptatem, futuræ ægritudini. Lucilij uerſus apud Nonium è libro 26. ipſos perſtringit: Qui ſex menſes uitam ducunt, orco ſpondent ſeptimum. Vnde autē hi ita appellati ſint, patet, quod ſe à re, quæ ſenſus oblectat, abſtinere nequeant: nec poſsint in eo perdurare, quod ratio præcipit, atq; utile eſſe docet. hi enim ſunt ἀκρατεῖς, in quibus ratio in contrariam partem trahens, ab appetitu ſuperatur. unde ut imprudentes, quiq; ab eo quod conducit diſcedunt, ab ipſo inſimulantur. cum autem ita maximè uocentur, qui à corporis uoluptatibus ſibi temperare non poſſunt, ipſeq; ſuprà huiuſcemodi eſſe etiam dixerit auaros homines, ſi obiecta ipſis fuerit ſpes præſentis lucri: neq; enim reformidare illos futurum poſt longa interualla rei familiaris damnum, docet uitium illud non poſſe ſe continendi, uerſari omnibus in rebus, quas acriter homines appetunt, non in Venere tantum explenda, uentriſq; ac gutturis deſiderijs ſatiandis.

Καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον.) Præterea ij, quibus cōtrà: quod ægritudinem importat, præſens eſt, aut multa etiam quæ patrimonium extenuat: quod autem delectat aut rem auget, conſequitur, ac diuturnius eſt. continentes enim ac prudentiores huiuſcemodi ſectantur. Prudentiores autem eo nomine ſunt, quod minora mala præſentia æquo animo ferunt, ut maiorum inde bonorum diuturniorumq; compotes fiant. Apud Terentium Phormione, Antipho adoleſcens, quem pœnitebat facinoris quod fecerat, exponens ſe tunc meliore in ſtatu futurum fuiſſe, ſi ſibi temperare potuiſſet, inquit: Potitus non eſſem, fuiſſet tum illos mihi ægrè aliquot dies, At non cotidiana cura hæc angeret animum: & quæ ſequuntur. quibus uerbis ſe ἀκρατῆ fuiſſe declarauit, ac meritò tunc plecti.

Καὶ οἷς ἂν φαίνηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ διὰ ἀνάγκην.) Illi quoq; iniurioſi ſunt, qui uideri poſſunt aut caſu feciſſe, aut neceſsitate impoſita, aut à natura fuiſſe impulſi, aut conſuetudine abrepti. deniq;, qui probare poſſūt ſe lapſos propter imprudētiā eſſe, nō ſciētes, nolētesq; læſiſſe. Quid uerò diſcriminis ſit inter

ἁμαρτάνειν & ἀδικεῖν cũ ipſe infrà accuratè doceat, illinc cõmodè peti poſſe arbitror. Hi uerò omnes ſimulatione probitatis decipere conãtur, cauſisq; freti ſunt (q̃uis fingãtur illæ) quib. ignoſcere homines conſuerũt.

Καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν) Illi etiam, qui impetrare poſſunt, ut non ſummo iure ſecum agatur, ſed ex æquo & bono factũ iudicetur. Ratio huius rei aperta eſt: mitiora enim hæc iudicia ſunt.

Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι.) Quicunq; etiam egeſtate alicuius rei laborant, improbè multa faciunt. Ne autem hæc dicta credantur contrà tenues ac mendicos homines tantũ, nam locupletes etiã eam ob cauſam ſæpe flagitia admittunt, docet duob. modis appellari egentes: & qui rebus ad uitam neceſſarijs careant, ut pauperes: & qui ſuperuacaneis nõ omnino abundant, uellent autem ſibi multaupereſſe, ut diuites. quod ad pauperes pertinet, teſtatus id etiam Virgilius eſt, cum malesuadam famem appellauit.

Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες.) Et qui iuſtiſsimi habentur, de quibus omnes optimè exiſtimant: contràq;, qui flagitioſiſsimi iudicantur, de quibusq; peſsima in animis hominum opinio eſt, ij etiã ad iniurias proclines ſunt. hos enim hortatur ad ſcelus, quòd ſperant ſe latere poſſe, nec putant homines unquã exiſtimaturos ea flagitia ab ipſis orta eſſe: illos uerò, quod nullã exiſtimationis iacturã amplius facere queunt: peiores enim, q̃ habeantur, haberi nullo pacto poſſunt. antea enim quoq; huiuſcemodi habebantur, ut omne ſcelus, nacti occaſionẽ, perpetraturi uiderentur. Diuerſis igitur de cauſis hi, ac ſuperiores, mouentur: illos enim impunitatis ſpes, hos contemptus exiſtimationis ad iniuriã impellit. Secutus uerò auctoritatem antiquiſsimi libri, & ſenſus ipſius elegantiam lucemq;, extremum uerbum immutaui. cum enim antea excuſi haberent δοξοῦντες, ut paulo ſuprà, reſtitui ἀδοξοῦντες: nunc autem ſententia plana eſt. lectio illa durior erat, ac uix inde idem, aliùs ue ullus commodus ſenſus, niſi aliquid intelligeretur, eliciebatur.

Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν.) Paucis repetit, quæ adhuc egerit, indicatq; quid explicare nunc aggrediatur. cum enim iam aperuiſſet, quæ ingenia aut conditiones hominum iniuſtè faciunt, tradit quos potiſsimum homines lædunt, quasq; ob res.

Τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς.) Primum oſtendit, improbos iniuriam facere illis qui ea poſsident: quibus ipſi careant, ſeq; carere æquo animo non ferant. Repetit autem ea, quæ ſuprà expoſuerat: quibus egent, ſiue ad res uitæ neceſſarias, ſiue ut domum refertam habeant rebus non neceſſarijs, ut qui probent ſententiam, quàm Flaccus protulit, & quàm fortunati iſti ſemper in ore habent: Exilis domus eſt, ubi non & plura ſuperſunt. ſiue ut obſcenis etiam uoluptatibus expleantur: intemperantes enim illis perpetuum bellum indixerunt, qui aut uxorẽ aut filias formoſas habeant, aut deniq; huiuſcemodi aliqua re abundẽt, qua ipſi frui cupiãt. nam ij quoq; falſa opinione deprauati, ſe eximia illa ſpecie corporis putant egere, nec exiſtimant poſſe cõmodè uiuere, niſi ipſa frui cœperint. Nec me latet, ἀπόλαυσιν cõmunius nomen eſſe, quàm ut Veneris tantum fructum, uentriſq; ac gutturis repletionem oſtendat, cum ſuprà ipſe genus quoddã prædij ἀπολαυστικὸν uocarit, unde fructus nullus capitur, ſed animi tantum uoluptatiſq; gratia habetur. et Iſocrates quoq; in Panegyrico hoc uerbo uſus ſit de illis, quibus quæſito cum opus nõ ſit, re ſua familiari otioſi fruuntur. hic tamẽ (niſi fallor) illiuſmodi uoluptates ſignificat: poſſeſsiones enim, quæ oblectandi tantum ſe cauſa expetuntur, arbitror contineri uerbis illis, ἢ ἐπ' ὀχλῶ.

Καὶ τοὺς πόρρω, καὶ τοὺς ἐγγύς.) Remotos etiam ac uicinos lædunt. propinquorum enim expilatio uelox eſt, citoq; fructum fert, quas pro accepta iniuria longinqui important, pœnæ tardæ ſeræq; ſunt: has enim cauſas eſſe putat, quod diuerſis hominum generibus iniurias libenter faciant. cum enim in ijs factis & emolumentum & damnum conſideretur, quorum alterum optabile, alterum declinandum, uicinos lædere, bonum citò affert, longinquos malum ſerò.

Οἷον οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους.) Si hiſtoriã aliquam tangit, ea mihi ignota eſt: ſi cunctos piratas, qui Carthaginienſes depopularentur, agroſq; eorum ac naues diriperent, ut uerba ipſa ſignificare uidentur (inſtanti enim tempore συλῶντες inquit) ſcrupulus nullus eſt. impunius autem natio illa, in Africa ſedes habẽs, à Græcis lædi poterat. exemplum uerò hoc eſſe eorum qui in longinquos irruunt, patet.

Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς.) Eos etiã aggrediuntur, qui cauti non ſunt, neq; ſe ac res ſuas diligenter cuſtodiunt, ſed cõtrà ſimplicis ingenij ac creduli ſunt: hos enim omnes nullũ negotiũ eſt lædere, ut qui etiã damnũ intulerint, nõ intelligãt. Vafer aũt ille Epicharmus, qui quàm facilè imponi poſſet ijs qui temerè crederet, ſciret, in illa cantilena ſua hoc etiam addit, καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν.

Καὶ τοὺς ῥαθυμοῦντας.) Inertes etiam ac deſides inuadunt: nec enim iudiciorum pœnas illis lædẽdis reformidant. diligentia namq;, curaq; non mediocri opus eſt, ſi quis quempiã in ius rapere uult, ac iudicio cum eo experiri. requirit hæc res accuratum hominem & induſtrium, naturamq; demum contrariam ei qua ipſi prædıti ſunt. cauſam enim huius loci afferre uolens, à cõtrario eam duxit. Idem etiam pro Muræna, cum illi cauſæ id aptum eſſet, affirmauit Cicero, & quantum potuit amplificauit. Adiungitur enim accuſationis cogitatio, nõ parua res, ſed nimirũ omniũ maxima. & quæ ſequũtur. Antiquiſſ. liber ῥαθύμως habet: nõ, ut cæteri et ſcripti & excuſi, ῥαθυμοῦντας, quaſi ingenio tales ac lentos, non tantum tunc ceſſantes. uel intellexit, qui omnibus temporibus negotijsq; ita ſe gerunt.

Καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς.) Et qui uerecundi ſunt, pudoriq;

pudoriq; natura præter alios obnoxij. neq; enim digladiari uolunt de pecunia aut quæſtu, maluntq; rei familiaris damnũ facere q̃ lites ſe perſequi, falſô etiã uulgò exiſtimari. huiuſcemodi uerò hominibus facinoroſum ac turbulentum uirum Cleonem inſidias tendere ſolitum, exprobrat illi chorus apud Ariſtophanem in fabula, quam à choro ipſo, qui conſtaret ex equitibus, ἱππεῖς lepidiſſimus poeta appellauit: ait enim ipſum ſummo ſtudio ſolitũ attendere, qui mitis placidiue ingenij è numero ciuium foret diues ac probus uir, & qui ualde negotia moleſtiasq; omnes perhorreſceret, atq; illi ſubitò calamitatis aliquid moliri ac ſtruere. Καὶ σκοπεῖς γε τῶν πολιτῶν ὅστις ὢν ἀμνοκῶν, πλούσιος, καὶ μὴ πονηρὸς, καὶ τρέμων τὰ πράγματα.

Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας.) In illos etiam inuadũt, qui præteritis temporibus à multis læſi ſunt, nec unquam cum illis de tot tantisq; iniurijs experiri cœperunt. ſunt enim hi præda Myſorum, ut ferebatur, et impunè ab ignauiſsimis etiam hominibus uiolari ac diripi poſſunt. Myſi autem imbellis & ignaua natio habebatur, ut quilibet potius ſine ullo metu res illorũ depopulari, quàm ipſi ex aliorum agris prædas agere ualerent. itaq; qui deſpicatui ducebantur, quorumq; timiditas animi inſignis erat, hi uulgò dicebantur Myſorum eſſe præda. ſed eorũ etiam abiecti animi & fortunæ, alijs Græcorũ prouerbijs perſtringebantur. Huius Demoſthenes pro Cteſiphonte ijs uerbis mentionem fecit, εἰ μὲν τὸ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τὴν Μυσῶν λείαν καλουμένην τὴν ἐλάττω ὑπὲρ ὀφθῆναι, ζώντων ἀθηναίων καὶ ὄντων. Sudas tamen in huius prouerbij ui explicanda lapſus eſt. Qui uerus ipſius ſenſus ſit, quã originem illud habuerit, & à quibus ſcriptoribus uſurpatum fuerit, oſtendit Harpocration in lexico.

Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις.) In eos etiam impetum faciunt, quos nunquam antea uiolarũt: necnon in illos, quos crebrò prius læſerunt. nam utriq; diuerſis de cauſis incauti opprimuntur: qui nunquam aliàs ab ijs iniuriam acceperunt, confidunt ſibi quoq; conſequentibus tẽporibus ab ipſis periculũ nullũ inſtare, nec inſidias aliquas ſuſpectas habent: qui ſæpenumero ſperãt ipſos præteritis iniurijs cõtentos, ultrà ſe nõ læſuros: debere enim finẽ aliquẽ etiã imponi iniurijs.

Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους.) Et infames homines, aut ſi infames adhuc non ſunt, qui in crimen facilè conijci poſſunt: hi enim quoq; læſi, iniuriam muſſitant, nec iure experiri audent: reformidant enim iudices: nec etiam ſi de iniurijs illi queri cœperint, fidem faciunt. in horum quoq; hominum genere ſunt, inquit, qui odio digni exiſtimãtur, ac qui inuidiã habent.

Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν.) Eos etiam uiolant, in quos tanquã anſam habent, quod maiores ipſorũ aut ipſi illi, aut amici quoq; eorũ, ſiue detrimentum attulerint, ſiue afferre uoluerint, aut ipſis, aut maioribus, aut deniq; ijs quorum ſalutem curam habent. nam quod μελισσούτων antea legebatur, corrupta illa uox erat: & μελλισσούτων, geminata tertia litera, ut in manuſcriptis offendi, legi debet.

Ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία.) Declarat hos uitio animi improbè facere, quodq; facinoribus delectentur, nõ ut ueteres iniurias ulciſcantur: ingenij autem prauitatem honeſtis nominibus tegere. Hæc nonnullorum peruerſitas prouerbio etiam notabatur, cuius hæc uis erat, ut doceret naturæ improbitatem omni tenui etiam cauſa contentam eſſe, ut moribus ſuis utatur: opponũt enim ſæpe homines falſas cauſas, ut culpam ſuam celent. Eodẽ penè pacto locutus eſt Lyſias in epitaphio, ubi inquit poſt uictoriã contra Xerxem, Græcorum populorũ animos ita inter ſe affectos fuiſſe, ut puſillæ etiam iniuriæ domeſticum bellum excitare poſſent, μικρῶν δ' ἐγκλημάτων ἕνεκα σοι διάμενοι. non tamen id à prauitate, ſed à magnitudine animi, & contumacia proficiſcebatur. πρόφασιν uerò (niſi fallor) expreſſit Virgilius, cum de Didone ſic cecinit: Coniugium uocat, hoc prætexit nomine culpam. Huiuſcemodi quandam uocem nos etiam in ſermone noſtro tritam habemus, qua affirmamus, omnem puſillam etiam excuſationem ſatis eſſe ei, qui malè & improbè facere uult. In fidelioribus ſcriptis libris, δεῖται legitur.

Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους.) Præterea diuerſis de cauſis & inimicos & amicos uiolant. amicos enim lædere, procliue eſt: inimicos uerò, iucundum. In his igitur animi uoluptas, in alijs uerò facilitas rem perficiendi ad iniuriam hortatur. Theognis quoq; poſteriorem partem confirmat, nullum negocium eſſe dicens amicum imponere amico, cum antea arduum eſſe affirmaſſet decipere inimicum. quod hinc etiam à contrario erui poterat, ac ſatis certò ab omnibus intelligi. ſemper enim cauet inimicus inimicum. À quibus autem nihil mali expectamus, illos ſuſpectos non habemus, expoſitiq; atq; aperti eorum inſidijs ſumus. nam: quum iucundum ſit incommodare inimico, & ulciſci ueterem iniuriam, dubium non eſt. uerſus ueteris poetæ hi ſunt, Ἐχθρὸν μὲν χαλεπὸν καὶ δυσμενῆ ἐξαπατῆσαι Κύρνε, φίλον δὲ φίλῳ ῥᾴδιον ἐξαπατᾶν. Cũ ſiniſtrũ hominis ingeniũ, peſſimũq; declarare uellet Lyſias in oratione pro Callia, dixit Andocidẽ conſueſſe nihil detrimenti afferre inimicis, amicis uerò quantũ poſſet incõmodi. ὃς τέχνην ταύτην ἔχει, τοὺς μὲν ἐχθροὺς μηδὲν ποιεῖν κακὸν, τοὺς δὲ φίλους ὅ, τι ἂν δύνηται κακόν.

Καὶ τοὺς ἀφίλους καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι.) Eos quoq; audacter lædunt, qui ab inimicis uacui ſunt, nec magnam facultatem habẽt dicendi, nec in rebus gerendis ſtrenui ſunt: carent enim hi omnes præſidijs illis, quæ ad ulciſcendas iniurias neceſſaria ſunt: amici namq; præſtò ſunt amicis iniuria affectis, & operam ipſis ſuam pollicentur ad ulciſcendum dolorẽ. Eloquentis autem homines, acresq; in agendo, ipſimet

ſine

ſine opibus aliorum, inimicis dolorem inurere poſſunt. Δεινοὺς *uerò* εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι, *quod inquit, propriè locutus eſt. qui enim multum in dicendo ualent, aut in rebus gerẽdis naui & induſtrij ſunt, à Græcis* δεινοὶ *appellantur. ductor quoq; exercitus rectè ita laudatur. Conſuetudo tamen ſermonis non ferebat, ut tibicen, aut hiſtrio* δεινὸς *uocaretur, quamuis multũ artificijs ſuis ualerẽt: ut ſubtiliter ipſe in Problematibus docuit.*

Ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι.) *Rationem his uerbis huius rei reddit inquiens, Aut enim conſcij infirmitatis ſuæ, ne tentant quidem iniuriam acceptam ulciſci: aut ſi iure experiri cœperint, antea placãtur, quàm ad exitum rem perducant: aut nihil efficiunt. neq; enim poſſunt, etiam ſi cauſam bonam habent, qui præſidio amicorum deſtituti ſunt, nec eloquentia ualent, eum etiam nocentem in periculum adducere.*

Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν, ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν.) *In illos quoq; inuadunt, quibus utile non eſt tempus terere, expectantes donec iudiciũ de ea re fiat, aut ipſis mulcta diſſoluatur, ut ſunt peregrini & agricolæ. ij enim parua accepta pecunia iniurias remittunt, ac facilè deſiſtunt. Per ſe res ſanè plana, ueruntamen ſi quis cupiat ipſam exemplis illuſtrari, Terentianus Syrus Adelphis cũ Sannione lenone loquẽs, inquit: Præterea aũt te aiũt proficiſci Cyprum. quo audito, ſtatim Sannio conſiliũ illorũ intelligens, ingemuit. nec multo pòſt inquit: Nuſquã pedem. perij hercle, hac illi ſpe hoc inceperunt: & quæ ſequuntur. Præterea Andria Crito: Nunc me hoſpitem lites ſequi, quàm mihi ſit facile atq; utile, aliorum exempla cõmonent. Cũ autem* αὐτουργοὺς *agricolas reddiderim, non me fallit ita etiam alios, qui manu uictum ſibi quærerent, appellatos, ut Ariſtoteles uidetur id uerbum cepiſſe in 2. horum librorũ, cum inquit,* καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας, καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα. *plerunq; tamẽ ita, qui glebas ſubigebant, uocabantur. unde in Electra Euripidis agricola, cui nuptã poeta fingit Electrã, natione Mycenenſis,* αὐτουργὸς μυκηναῖος *appellatus. & idẽ poeta in Oreſte eodem nomine eiuſdem ſtudij hominẽ ſignificauit, ubi etiã ipſos rarò urbem ac forũ premere inquit:* ὀλιγάκις ἄστυ, κἀγορᾶς χραίνων κύκλον αὐτουργός, οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι γῆν. *Cum ruſticis aũt præcipuè hominib. male agi, ſi diutius in urbe retineantur, in primisq; ipſos à foro litibusq; abhorrere, & eodem Euripidis teſtimonio, & Theophylacti, confirmatur, quid eleganter in epiſtola quadã expreſſit:* εἰ γεωργὸς ὢν βεβλάβεσαι, τῶν πολιτικῶν θορύβων ἀφίστασο, εἰ δὲ ῥητορικῶν σοι ἔστι διατριβεῖα καὶ βήματα πρὸς ἀποδέδρασαι, τὴν δίαιταν ἀφεὶς, *& quæ ſequuntur. ab antiquiß. libro abeſt* οἱ τοιοῦτοι: *& ſanè puto declarationem quondam fuiſſe.*

Καὶ οἱ πολλὰ ἠδικηκότες, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται.) *Illis etiam iniurias libenter faciunt, qui in alios ſæpe iniurioſi & ipſi fuerunt, aut huiuſcemodi iniurias, quales nunc patiuntur, attulerunt. Nam propè uidentur nihil iniuriæ feciſſe qui aliquos uiolant eo genere iniuriæ, quo ipſi illi multos antea uiolarunt.*

Λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν, αἰκίσαιτο.) *Exempli gratia inquit, ſi quis petulantem hominem, et qui honeſtos proboſq; uiros cõtumelijs omnib. uexare conſueuerit, cædat: eſt enim* αἰκία, *id eſt pulſatio, ſpecies contumeliæ. Nos etiam in ſermone patrio prouerbiũ non inelegans habemus, quo ſolemus uti, cũ audimus quempiam eam iniuriam paſſum quam ſæpe alijs fecit, ut ſi furem expilatum eſſe: horum enim damna ridemus, ac iubemus compenſare cum fructu quem è ueteribus facinoribus cepit.*

Καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας.) *Nec non eos etiã qui præteritis temporib. aut malè ipſis fecerunt, aut facere uoluerunt, aut tunc ipſum uolunt, aut futuris temporibus detrimenti aliquid allaturi creduntur. tria enim tempora manifeſtò colligit. Plures autem res hortantur ad hoc lædendos, & unaquæq; harũ magnã uim habet ut ipſe oſtendit. cauſam cur ita ſit afferens, inquit: Eſt enim ſuaue, inimicos ulciſci: eſt honeſtum, nec non etiam penè æquum. Diſcrepat uerò hic locus à ſuperiore illo,* καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, *& quæ ſequuntur. quod in eo agebatur de ijs qui cauſam aſtutè quærunt, & tanquam anſam illam arripiunt. In hoc uerò de ijs qui iniuria ipſa moueantur, aut iam ſibi illata, aut cogitata. cum autem illi praui admodum ingenij ſint qui occaſionem captant nocendi, hi, niſi iniuria ſtimulati, læſuri non erãt. unde propè, inquit, hos ſibi uideri iniuſtè nõ facere.*

Καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις.) *Eos etiam lædunt, quibus lædendis gratificabantur aut amicis, aut ijs quos admirantur, aut amoribus ac delicijs ſuis, aut dominis, aut demũ ijs in quibus ſpes ſuas collocatas habent, quosq; in uita ſibi obſeruandos ſtatuerunt, quorumq; uoluntates ac nutus ſpectant.* ζῆν *enim* πρός τινα *ſignificat, alicui ſe dediſſe, cunctasq; actiones ſuas ad eum dirigere. ſuprà item ipſe ita locutus eſt. Aũt unde ſperant ſe aliquid commodi ablaturos.* τυχεῖν *enim* ἐπιεικείας *uidetur hic ualere, impetrare aliquid boni. Cauſam huius rei non affert, quæ tamen aperta eſt. ut enim his hominum generibus placeant, nihil eſt quod non audeant, nec metuunt contra leges multa committere, ut ſatisfaciant deſiderijs aut amicorum, aut reliquorum quos appellauit.*

Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότες.) *Præterea in eos inuadunt, quibus crimina intulerint, quos falſis criminibus obruerint. necnon in eos à quibus (cum antea ſimul arcta familiaritate coniuncti forent) diſſociati iam ſunt. Quibus inimici infenſiq; rupto amicitiæ fœdere iam facti fuerint: id enim* προδιακεχωρηκότες *ualere arbitror.* διαχωρῆσαι *enim, ſeiũgere dirimereq; eſt. amicitia namq;, quæ coniunctio eſt animorũ, aliqua ſimultate orta, dirimitur.*

Καὶ

Καὶ οἷς τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται.) Hi quoq; igitur, ut ſuperiores etiam, qui perſonis ab ipſo indicatis gratificari cupiunt, non metuunt lædere, cauſa enim hæc eorum quoq; cõmunis eſt. putant enim ſe penè iniuſtè non facere, quòd arbitrentur debere ſe aut uoluntatibus amicorum, reliquorumq; ſupra appellatorum, ſatisfacere: aut quos iam inimicorum loco habent, poſſe ſine culpa ac ſcelere uiolare.

Οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα.) Hiſtoria ſatis nota. Callippi enim huius nomen, ut nefarij hominis, & interfectoris hoſpitis, ualde exagitatum eſt. Athenienſis autem ille erat, comes Dionis Syracuſani, cum ad patriam liberandã cum parua manu profectus eſt, cognitus antea illi Athenis, domeſticeq; illic cum eo uerſatus. In ea uerò expeditione Callippus cum impigrè ſe fortiterq; geßiſſet, & auctoritatem aliquam apud mercenarios milites conſecutus eſſet, eos ad necem Dionis incitauit, & regnum Syracuſarum ſcelere ſibi comparauit. Antè tamen quàm id ſceleſtum facinus aggrederetur, ipſum apud ciues falſis in illum criminibus iactis, infamauerat, & nonnulla quæ ab eo alienarent animos ipſorum, diſſeminauerat. Quæ cum delata eſſent ad Dionem, partim ille ſpernens, partim uitam ſuam interitu amicorum in tuto ponere recuſans, inſidias ipſius non aufugit, & non multo pòſt ab eo necatus eſt. Callippus igitur, ut ſignificare uidetur Ariſtoteles, cum intelligeret ſe Dioni ſuſpectum eſſe, & amicitiam diremptam, ad exitum, quod iam pridem animo conceperat, ſcelus perduxit. Plutarchus totam rem narrat in uita Dionis. Idem quoq; & illic, & in commentario de Sera deorum in improbos nonnullos animaduerſione, quæ pœna conſecuta ſit Callippum, docet.

Καὶ οἱ ὑπ' ἄλλων μέλλοντες, ἂν μὴ αὐτοί.) Illis etiam iniuriam faciunt, qui declinare id damnum malumq; iam non poſſunt. niſi enim ipſi læſerint, paulo tamen pòſt ab alijs eandem iniuriam paſſuri ſunt. Hoc autem hi ſequuntur, atq; ita improbitatem ſuam tegunt. cum enim plecti illos neceſſe ſit, impendeatq; ipſis certum exitium: non eſſe deliberandum an fieri ab ipſis id oporteat. neq; enim res patitur, ut ſaluti eorum quæ iam deſperata eſt, proſpiciatur.

Ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοτταβεῖα, ἀνδραποδισαμένῳ.) Hiſtoria mihi ignota eſt: quæ ſi teneretur, tenebræ (ut opinor) hinc omnes pellerentur. Quæ inuenire potui ad huius loci declarationem pertinentia, in medium afferam. Aeneſidemus Leontinorum tyrannus fuit: mentionem quoque ipſius Pindarus in 2. Ode Olympiorum fecit. ut interpres autem illic docet, Theron Aeneſidami huius filius, ſocer Gelonis fuit. filiam enim Demaratam uxorem illi dedit. Gelonem autem Syracuſis regnaſſe, notum eſt. Κότταβος genus erat ludi in conuiuijs Græcorũ. κοτταβίζειν, ei operam dare ſignificabat. Inuentũ autem Siculorum hominum fuit. Ex eorũ uerò terra in uniuerſam Græciam poſtea diſſeminatum, ibiq; ſummo ſtudio celebratum eſt. ut cum animi eius gentis magnopere eo luſu capti forent, plurima diligentia in eo exercendo adhiberetur, ac præmia etiam quædam ijs qui eximiè ſe in eo præſtitiſſent, reliquosq; uiciſſent, darentur: nec non certa quædam pocula ualde ad id tractandum accommodata, fabricarentur, quæ κοτταβίδες et κοτταβεῖα uocabantur. Hæc et multa etiam alia, quæ in quanto honore olim is ludus fuerit, declarant, apud Athenæum legũtur in 11. libro Δειπνοσοφιστῶν. adducit enim locum Hegiſandri Delphi ex cõmentarijs ipſius, ubi cuncta diligenter expoſuerat. quod autem ad hunc locũ ualde facit, uerba quibus oſtendit κοτταβεῖα præmia fuiſſe, hæc ſunt, Τοσαύτη δ' ἐγένετο αὐτοῖς περὶ τὸ ἐπιτήδευμα, ὥστε εἰς τὰ συμπόσια παραφέρειν ἆθλα, κοτταβεῖα καλούμενα. Pollux quoq; capite 19. ſexti libri, affirmat κοτταβεῖα & uaſa & præmia fuiſſe: qui etiam docet, cuius generis illa forent: placentamq;, aliquid ue ſimile, propoſitã fuiſſe uictori tradit. omnia autem ille plenius adhuc, copioſiusq; narrat.

Καὶ οἷς ἀδικήσασι δυνατὸν πολλὰ δίκαια πρᾶξαι.) In illos etiam iniurioſi ſunt, quibus ſi iniuriam fecerint, multas res iuſtas poſtea facere poterunt, ut facilè culpam illam emendaturi: ex commodis enim quæ inde auferent, multos adiuuare cogitant. Animus igitur horum non malus eſt: confidunt enim, quam maculam ſe tunc ſuſcipere intelligũt, poſtea deleturos: uel in ſplendorem potius, laudemq;, maximis inde ductis beneficijs, conuerſuros.

Ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλός, δεῖν ἀδικεῖν ἔνια.) Refert, quo magis totam rem explanet, uocem Iaſonis Theſſali, fortunati ac potentis hominis: quam etiam Plutarchus in commentario, quo præcepta quædam ad rempub. regendam tradit, iiſdem penè uerbis recitat. oportere enim, aiebat Iaſon, eos iniuſtè quædã facere, qui facultatem habere uellent multa iuſtè gerendi. Plutarchus narrat ipſum, eum quippiam alicui extorqueret, quaſi ſe excuſantem, ita ſolitum dicere: neceſſe habere, qui magna quædam iuſtè efficere uellent, in exiguis rebus ius uiolare.

Καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασιν.) Oſtendit ſuprà, ſe uelle agere non de perſonis tantum, quæ ad iniurias accipiendas aptæ eſſent, ſed de rebus etiam in quibus maleficia committi ſolerent, & quæ tãquam ſeges ac materia iniuriarum forent: quam partem nunc aggreditur. abruptè autem à perſonis quas uiolant, ad res tranſit. Primus hic locus nihil obſcuritatis in ſe habet. admittunt enim, inquit, facinora, quæ cuncti aut magna pars hominum admittere conſuerunt. ſperant enim ſibi ueniam datum iri. quis enim non facilè ignoſcat culpæ in alio, cui ſe quoq; affinem ſentit?

Καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι &c.) Hic etiam lotus dilucidè expoſitus. Et quæ, inquit, ſublata

alicunde

alicunde: dominoq́; erepta, occuli facilè poſſunt. quia enim ſperant ſe non deprehenſum iri, audacter in hæc inuadũt, impunitasq́;, quã ſibi proponũt, ipſos hortatur.

Τοιαῦτα δ᾽ ὅσα ταχὺ ἀναλίσκεται.) Antea cum traderet ad iniurias inferẽdas paratos procliuesq́; eos, qui facilem uiam haberent ſubreptas res occultandi, ex eo genere eſſe dixit: undeq́; illis facultas hæc proueniret, indicauit: breuius tamen obſcuriusq́;, quàm nunc faciat, cum de rebus quæ nullo labore celari poſſunt, non de perſonis agat. totam enim nunc rem copioſè exponit. huiuſcemodi enim ſunt, inquit, quæ citò abſumuntur, ut cibaria. Quomodo enim aliquis inuenire amplius poſſit, quæ iam in uentrem aliquis abſtulerit, aut quæ uariari facilè poſſunt, commutata ſiue forma, ſiue colore, ſiue temperamento. Cicero in 5. libro de Finibus, ubi docet Stoicos ueteribus Academicis omnia ſurripuiſſe, quum diuerſis nominibus res eaſdem appellarent, dicit ipſos hoc aſtutè feciſſe, nec ab ingenio reliquorum furum diſceſſiſſe, qui ne res cognoſci poſſint ſedulò illas uariãt: Atq; ut reliqui fures earum rerum, quas ceperunt ſigna cõmutãt, & quæ ſequuntur. Addit autem philoſophus, eiuſdem naturæ eſſe quæ nullum negocium eſt multis locis ita abdere, ut non appareãt.

Τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα.) Docet etiam, quæ res præbeant de ſe hanc facultatem, & huiuſcemodi eſſe inquit, quæ & facilè huc & illuc comportantur, & paruis in latebris abſconduntur: ſed illa quoq; non magno labore celari poſſunt, quorum indifferentia ſimliaq́; antea iniuriæ auctor poſſidebat. cum enim aut nihil, aut parum inter eas quas habebat, quasq; ſuppilauit, interſit, quomodo cognoſci illæ à domino, ſpectatæ etiam poſſunt? ἀδιάφορα, quæ ſunt eiuſdem generis, appellauit, nullaq́; re ab ipſis diſcrepant, ut nummos eodem ſigno percuſſos. ὅμοια, quæ aſſimilia ipſis ſunt. ut, quamuis multas partes ſimiles habeant, tamen aliquid etiam diuerſi contineant. hæc enim quoq; non facilè diſtinguuntur.

Καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες.) In eo etiam genere iniuriarum libenter improbi homines uerſantur, quas qui acceperint, pudet proferre. huiuſcemodi enim iniurias multi ſatius exiſtimant ſilentio perpeti, quàm iudicio cum auctoribus ipſarum experiri, ne tantum dedecus ipſorum diuulgetur. ceu, inquit, contumelias uxoribus impoſitas, aut perſonis ipſorum, aut filiorum: quemadmodum etiam ſi quis non imbecillus homo, neq; ſenex, pulſatus eſſet, ut in oratione Lyſiæ contra Simonem oſtendit, cui ſcripta oratio fuit. ſe hoc genus iniuriæ pudore deterritum, diu reticuiſſe, nec niſi neceſſitate ſibi impoſita prolaturum unquam fuiſſe. Vnde cum in oratione pro Cælio Cicero Senatorẽ exagitet, qui ut aduerſarij aiebant, pulſatũ ſe olim ab illo pro teſtimonio dicturus erat, & alios qui dicturi erãt uxores ſuas à cœna redeũtes ab eodẽ attrectatas fuiſſe, nec tamen de tantis iniurijs ſubitò in iudicium uenerant, ſuſpicari poſſumus: niſi tota res ficta ab accuſatoribus Cælij erat, omnes metu infamiæ perculſos, ſtatim non egiſſe.

Καὶ ἐφ᾽ οἷς φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών.) Et ob quæ ſi quis iure experiri uellet, in reprehenſionem incideret, exiſtimareturq́; nimis appetens eſſe litium. Terentianus Crito, ut hanc culpam effugeret, certam ſpem hæreditatis obtinendæ abiecit. ſic enim ſecum cogitauit: Clamitent me ſycophantam, hæreditatem perſequi, mendicum. & tamen tota ciuitas Atheniẽſium, in qua ille uerſabatur, ne quis ſibi hoc uitio uerteret, hoc nomine laborabat.

Τοιαῦτα δὲ τά, τε μικρά, καὶ ἐφ᾽ οἷς συγγνώμη.) Quæ hanc opinionem de aliquo excitent, narrat. leues (inquam) minutæq; iniuriæ acriter agitatæ, & quibus uulgò homines ignoſcere conſueuerunt: ſi quis enim de illis conſtitutò apud iudices queratur, meritò φιλόδικος habeatur. Lyſias in priore oratione contra Theomneſtum, dicens ſe putare humilis animi eſſe, in primisq́; eius qui litibus ac forenſibus controuerſijs delectetur, in iudicium quempiam uocare, quod liberè de ipſo locutus ſit, uerbisq; exiſtimationem ſuam læſerit, inquit, κἂν ἀνελεύθερον γάρ, καὶ λίαν φιλόδικον εἶναι νομίζω, κακηγορίας δικάζεσθαι. Hoc autem & uerbi huius, & rei, quæ cum negligi debeat, ſi iudicium de ea conflatum ſit, hanc culpam ſuſtineat, ſatis accommodatum exemplum erit.

Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους.) Hæc repetitio eſt totius huius partis. commemorat enim ſe fermè docuiſſe, quomodo affecti animo homines iniurias faciunt, & iniuriarum genera maleficiorumq́; audacter admittunt, nec non quas perſonas libenter lædunt, quamq́; ob cauſam. Extremum autem fecit, cum iucunda cuiuſmodi forent, indicauit. nam quæ non minus ſuadet improbè facere, & ad maleficia item excitat, utilitas, in deliberandi genere antea explicata fuerat.

Τὰ δ᾽ ἀδικήματα πάντα.) Cum ea quæ ſuprà expoſuit perfeciſſet, nunc tempus eſſe narrat, cuncta, quæ iniquè aut æquè faciunt homines, explicare. Huius autem præceptionis initium altè ducendum docet: oportere enim antea naturam quarundam rerum euoluere: illis autem definitis, ijs diſtinguendis operam ſe daturum.

Στῆσαι δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς διχῶς.) Vt facilius intelligatur, quæ iuſtè, quæq; iniuſtè fiunt, totam rem accuratius ſibi tractandam putat. initiumq́; huius quæſtionis ſumit quod explicatum iam eſt, res iuſtas iniuſtasq́; cognoſci, geminũ ius ſpectãdo, nec nõ perſonas etiam duplices. ſi quis enim aut proprias leges aut communes tranſiliat, peccabit: quemadmodum ſi quis ſingulos homines lædat, aut uniuerſam ciuitatem uiolet: bis enim omnibus modis peccari, iniuſtéque fieri poterit:

quomodo

quomodo autem leuius grauiusq́; peccetur, ipſe declarabit. anteà tamen quod ſit proprium, quod commune naturaleq́; ius, exponis.

Λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν ἴδιον.) Res ſanè non obſcura, quæ tamen deſcripta magis eluceſcet.

νόμος

ἴδιος — κοινός

ἄγραφος — γεγραμμένος

Legem igitur propriã appellat, quæ ſingulis ciuitatibus, nationibus'que definita eſt, quaq́; inter ſe illi uiuere pepigerunt, quæ tamen ſimplex non eſt: altera namque ipſius pars ſcripto continetur, altera in conſuetudine inſtitutis'que manet, quæ tamen diuerſa eſt à communi, quam cunctæ gentes atque homines, quibuſcunq́; in terris poſiti ſunt, ſeruant: quamuis cum ea huic propriè conueniat, quod neutra ipſarum monimentis ullis, tabuliſq́; mandata eſt: diſcrepant tamen, quod propriam, nõ ſcriptam etiã legem, cõſenſu pactoq́; ratã habent: cõmunem uerò naturæ ui, nõ pactione, aut uoluntatum communione, uniuerſi mortales ſectantur.

Ἔστι γάρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες.) Quod cuncti mortales diuino afflatu pronunciant, in quo omnes cõueniunt tacito inſtinctu commoti, μαντεύονται (ut opinor) ualet. In primo libro de Moribus ad Nicomachum, eodem hoc uerbo, eodem intellectu uſus eſt, τἀγαθὸν δὲ οἰκεῖόν τι, καὶ δυσαφαίρετον εἶναι μαντευόμεθα. cuncti ſumus huius ſententiæ, ut ſummum bonum proprium quiddam eſſe, ac quod ægrè amitti poſsit, ariolemur. In 6 quoq́; ipſum eodem ſenſu uſurpauit, ut Plato etiam pluribus locis: in Charmide enim ita induxit Socratem diſſerentem, τὴν γὰρ οὖν δὴ σωφροσύνην ὠφέλιμόν τι καὶ ἀγαθὸν μαντεύομαι εἶναι. Quia autẽ hoc certò non intelligitur, ita (ut opinor) hic locutus eſt. Cõmune igitur quoddam ius eſſe cum dixiſſet, ita id probauit: eſt enim, inquit, quod omnium mentes occupauit, natura commune iuſtum atque iniuſtum, quãuis conſenſio nulla hominum interceſſerit, neq́; ita inter ſe pepigerint.

Οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται, λέγουσα.) Cuiuſmodi, inquit, ius manifeſtò percipitur intelligere Antigona Sophoclis, cum in fabula, cui ipſa nomen dedit: probare ſtuduit, æquũ eſſe, cõtrà regis etiã interdicta ſepulturæ tradere Polynicem, tanquam natura id iuſtum foret. uetitum uerò ſignificare ἀπειρημένον, planũ eſt. ἀπειρῆσθαι namq́; interdixiſſe eſt. magnis autẽ propoſitis pœnis Creon uetuerat, ne quis corpus Polynicis ſepeliret. quas minas contempſit Antigona, ipſius ſoror, nihilq́; ſe iniuſti admiſiſſe ſubtiliter argumentata eſt. cum enim contra regis interdicta ſe feciſſe, inficiari non poſſet, confugit ad ius naturæ: quod magis ratum haberi debere, ab æternitate eius confirmauit.

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές.) Hæc poëtæ ipſius uerba ſunt, duobus ſenariolis clauſa. eorũ autem ſenſus eſt: Non enim hodie heri'ue in lucem hoc uenis, ſed ſemper uiguit: nec mortalis quiſquam eſt, qui ſciat, ex quo tempore ortum habuerit. Apud Sophoclem uerò numero multitudinis ταῦτα legitur. nec tamen puto lectionem hic uariare oportere: arbitror enim Ariſtotelem numerum commutaſſe, ut locutioni ſuæ uerbum hoc reſponderet.

Καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει.) Empedocles quoq́; in poemate ſuo, cum probare uellet, non eſſe interficiendas animantes, iuſtumq́;, abſtinere ſe ab earum nece eſſe doceret, non illius generis eſſe id ius affirmauit, quod gentibus quibuſdam ratum ſit, quibuſdam contrà nõ ratum, ſed ſtabilioris alicuius, longeq́; patentioris. Porphyrius in ſecundo libro de Non necandis ad ueſcendum animãtibus, hos ſanè Empedoclis uerſus non citat, alios tamen eiuſdem poetæ adducit, qui declarant eum ualde ab ipſis cædendis abhorruiſſe: quod faciebat ille, iudicium Pythagoræ ſecutus, cuius diſciplinam probabat. nam in iiſdem illis uerſibus continetur ratio, qua priſci deos placare ſoliti eſſent, & quibus ritibus in ſacrificiis uti.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ' εὐρυμέδοντος Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται.) Initium uerſuum Empedoclis, qui duo hexametri ſunt. docet autem, naturale hoc ius in omnes naturas, quæ elementa appellãt, fuſum ac dilatatũ eſſe, cum ipſius uim dignitatemq́; oſtendere uellet. Vſum uerò illum in ſuo carmine ſæpe peregrinis uocibus, & quæ Græcis inauditæ forent, ac nonnullas itidem ipſum conformaſſe, quæ declaratione egerent, conſtat. Plutarchus certè ſumma diligentia ſingula eius uerba interpretatus eſt, cum in primo libro de Philoſophorum decretis, quæ ſententia ipſius de initiis omnium rerum fuiſſet, uerſibus ipſius adductis, doceret. τέταται ſanè legi debet, ut in antiquiſsimo libro ſctiptum eſt. antea namq́; in excuſis τέτακται mẽdoſe legebatur. Veteres autem grammatici docent ἠνεκὲς ualere, porrectum in longitudinem: ἠνεκέως uerò factum, quod per omnes partes fundatur ac manet, quæ uoces poetis uſitatæ eſſent. tradit igitur Empedocles hoc, quod à cũctis nationibus coleretur, in uaſti ætheris lateq́; dominantis cunctas partes dimanaſſe, nec definitum eſſe anguſtis quibuſdam terminis, ac certis tantum in locis cuſtodiri, ut leges ab hominibus latæ, monimentiſq́; literarum traditæ, quæ ciuitatibus ac gentibus exceptis, quæ ipſas ſanxerunt, atq́; ita uiuere inter ſe pepigerunt, alibi auctoritatis nihil habent.

Διά τε ἀπλέτου αὐγῆς.) Ita habent excuſi libri, & manu ſcripti etiam fideliores. inueni tamen in quibus diſſecta ultima uoce αὖ γῆς legeretur: quam ſcripturam non probo. Receptæ autem ueſtigia in uetere quoq́; tralatione apparent. ſignificari uerò illa puto aërem. nam de ſuperiore natura, & quæ ipſam hanc ambit, ſuprà locutus fuerat. αὐγὴν autem Homero quoque notam uocem, ſplendorem lumenq́; ualere, notum eſt. eandem naturam, aſsimili quoque huic uoce, αἴγλην quandoq́; Empedoclem appellaſſe intelligitur, ex uerſibus, quos ipſius Ariſtoteles in primo libro de Animo adducit: ita enim quoq́; ipſam interpres, qui Simplicius habetur, explanat.

Καὶ ὡς λέγει γὰρ ὁ ἐν τῷ μεσσηνιακῷ ἀλκιδάμας.) Quid de iure hoc naturali in oratione ſua Meſſeniaca ſenſerit Alcidamas, cum oratio ipſa perierit, ſciri nullo modo poteſt. Ipſius ſanè magnum nomen eſt apud ueteres ſcriptores. Elæatem illum fuiſſe, Quintilianus in ſecundo libro teſtatur, niſi uitiū ſcriptura illic habet. Athenæus patria Laitem facit, & diſcipulum fuiſſe Gorgiæ Leontini, ſcripſiſſeq́; laudationem Ludis meretricis, eū tradit. Quare uidendum, an ἐλαΐτης legere illic oportet, non λαΐτης: ita enim ciues Aſiaticæ Elææ, ut docet Stephanus, uocabantur. Durim certè quendam Elaitem, hiſtoriæ ſcriptorem, ipſe appellat. Quamuis alterius oppidi in eadem terra ciues, ut idem qui de urbibus diligenter ſcripſit, auctor affirmat, Laitæ appellarētur. In tertio horum librorum Ariſtoteles multam illius mentionem fecit, cum magno ipſius dedecore. Cicero contrà in prima quæſtione Tuſculana, eum teſtimonio ſuo ornat, ac nobilem oratorem appellat. leguntur uerò nūc in uolumine Græcorum multorum oratorum, ipſius nomine duæ orationes, quæ uerè falſò' ue illi adſcriptæ ſint, affirmare non auſim.

Πρὸς οὓς δὲ διώρισαι, διχῶς διώρισται.) Diſcrepat hic antiquiſſimus liber à reliquorum & excuſorum, & ſcriptorum codicum lectione. ita enim habet: πρὸς οὓς δὲ διώρισαι, δίχα ὥρισαι. & quæ ſequuntur. uidetur autem ſententia hæc eſſe huius loci. Quæ facere nos oportet, aut non facere, quod ad perſonas pertinet, cum quibus res contrahitur, duobus modis conſideratur: quare, ut cæteras res, ita iniqua facta aut æqua, uſu uenit dupliciter diſtinguere: perſonas item ſpectantes, quod ſtatim ipſe accuratè explicat: cum ſuprà etiam duos illos modos, quibusq́; opus eſt, & à quibus ſe abſtinere, declaraſſet. quæ igitur ad diuerſa duo genera legum pertinebant, iam expoſuerat: nūc reliquam partem aggreditur, poſſe iniuſtè aliquid committi, contraq́; iuſtè fieri, aduerſus duo tanquam perſonarum genera: ſiue erga uniuerſam ciuitatem communeq́; gentis, ſiue erga quoſdam ciues. cum enim quicquid negotij gerimus, aut cum certis aliquibus definitisq́; perſonis, aut cum tota communione geramus, inde planum eſt, res iniuſtas item iuſtasq́; quas gerimus, duplices eſſe, aut ſpectare uniuerſam ciuitatem, aut certos quoſdam homines, ut ipſe exemplis declarat. qui enim adulterium committit, aut cædit quēpiam, illum ipſum iniuria afficit, cuius uxori ſtuprum infert, aut cui manus affert: qui uerò militiam detrectat, commune totius gentis. deeſſe enim patriæ nō debemus, ſed periculo noſtro periculū illius propulſare. hoc enim officium à nobis illa iure optimo requirit. In 5. actione in Verrem Cicero, cum exprobaret ipſi corruptelam filij, quæ ipſius negligentia orta erat, docuit illum δημοσίῳ ἀδικήματι etiam eo nomine reum eſſe: Quibus in rebus non ſolum filio, uerùm etiam reipub. feciſti iniuriam. ſuſceperas enim liberos non ſolum tibi, ſed etiam patriæ, & quæ ſequuntur.

Ἁπάντων δὲ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων.) Omnibus generibus iniuriarum iam diſtinctis, quot modis ſcilicet iniuſtè quippiam effici poſſit (nunc enim uniuerſa ciuitas iniuriam patitur, nūc ſinguli ciues, pluresq́; læduntur) cum quid ſit iniuriam perpeti repetiuerimus, reniq́; antea breui traditam apertius pleniusq́; explanauerimus, reliqua quæ reſtant dicenda explicemus. ſuprà uerò, quid eſſet iniuriam facere, definierat: inde autem quid contrarium illius ſit, perpeti inquam iniuriam, percipi potuiſſe declarat, inquiens, ἀναλαβόντες. neq; enim hoc ipſum illic apertè fuerat explicatum.

Ἔστι δὲ τὸ ἀδικεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν.) Eſt igitur, inquit, iniuria lædi (ita enim nunc interpretor ἀδικεῖσθαι) contra leges quippiam, improbeq́; pati ab iis, qui ſponte id committunt: quod manifeſtum à contrario eſſe poteſt. antea enim docuimus, iniuriam facere illum & lædere, qui ſponte uolēsq́; id agat. in antiquiſſimo libro unitatis numero ἑκόντος, non multitudinis, ut in reliquis legitur: & ſanè in ipſa illa definitione, quam ſignificat, hic ipſe numerus uſurpatus eſt.

Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι, καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι.) Ex accurata huius definitionis animaduerſione elici oſtendit, quid hic locus omnis poſtulet, ut plenè tractetur. nonnullis tamen nunc explanandis ſuperſedit, quia iam tradita illa ſunt: quæ autem adhuc explicanda reſtant, aut locum indicat ubi dicentur, aut nūc docere aggreditur, ac inquit: Quia neceſſe eſt, eum qui iniuriam patitur, detrimento affici, & inuitum damnum illum ſuſtinere, detrimentorum genera ex rebus ſuprà explicatis perſpicua ſunt. bona namque & mala prius diuiſa ſunt, & explanata: eodem igitur tempore & quæ iuuant, & quæ nocēt, tradita ſunt. detrimenta enim accepta, malorum ſpecies ſunt, emolumenta uero bonorum: ſed etiam quæ ſint ea, quæ ſponte faciunt homines. declaratum enim eſt ea eſſe, quæcunq; faciunt intelligentes: neceſſarium uerò, inquit, eſſe qui iniuriam patitur, inuitum detrimento affici. qui enim ſibi ſponte uolensq́; aliquod incommodum importaret, ut Terentianus ille Menedemus, ipſe ſe puniens, nullam iniuriam pateretur. In antiquiſſimo libro ἔργεται ſcriptum eſt, non δύργεται. uetus tamen tralatio receptam lectionem ſequitur.

Ὥσ' ἀνάγκη πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι, etc.) Hæc ἀνταπόδοσις redditioq; eſt illius ἐπεί. ſequuntur enim hæc neceſſariò poſitis illis: quare, inquit, ut omnia nunc colligamus, quæ ex ſuperioribus diuiſionibus manarunt, neceſſe eſt cuncta crimina aut aduerſus commune aliquod, totamq́; ciuitatem ac nationem, aut aduerſus priuatum ſtatum aliquorum committi, uel ignorante qui iniuriam facit, & inuito: uel ſpontè faciente illo, & intelligente. ἐγκλήματα uocari, cum quiſpiam de aliquo queritur, eumq́; in iudicium uocat, apertum eſt: ἀδικήματα uerò, hic non dixiſſe exiſtimari poteſt, quia eo uerbo quæ inuiti imprudenteſq́; faciunt, complexus non eſſet.

Καὶ

Καὶ τούτων.) Poſteriorem partem iterum ſecat, & ait, eorum quæ quiſpiam gerit ſponte & intelligens, partim ipſum facere eligentem, quod ſibi melius putet: partim autem commotum animo, & impellente ipſum perturbatione aliqua. intelligit autem, eligente ipſo dicens, quæ διὰ λογισμὸν ſupra fieri ab hominibus inquit. illa enim, re antea deliberata, geruntur, & tanquam potiora accommodatioraq; ſumuntur. διὰ πάθος uerò, quæ ſecuti homines appetitionem expertem rationis, committunt: id eſt, cupiditatem, & iram.

περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη.) Vt ſupra oſtendi, cum διὰ πάθος inquit, appetitionem uacuam ratione appellauit, quæ cum in primis diuidatur in cupiditatē & iram, & de ijs iam, quæ cupiditate incitati homines faciunt, accuratè egiſſet (ſunt enim illa res iucundæ, & quæ poſſunt ſenſus oblectare) reſtare uidebatur, ut de altera parte diſputaret. locum igitur indicat ubi hoc diligenter facturus eſt: & rationem, cur eò reijciat, reddit. Quod uerò ad alteram partem pertinebat. quænam ſint ea quæ homines eligunt, ac facienda ſibi ſtatuunt, & quomodo animo affecti, id etiam nunc explanare minimè decere oſtendit. ſunt enim illa prius expoſita & tradita.

Ἐπεὶ δ᾽ ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι.) Oſtendit diſertum oratorem cognitam habere oportere naturam rerum, de quibus ſæpe in iudicium uenitur, ſignificationemq; nominum illorum tenere, ac facultate deniq; præditum eſſe diſtinguendi uera crimina ab ijs, quæ ſpeciem tantum ſimilitudinemq; ipſorum habeant. cuius rei utilitatem affert, docetq; qui præſtare id nequeat, munus oratoris ſuſtinere non poſſe. Declarat autem primò, ſæpe uſuuenire hanc ſcientiam: quo patefacto, planum eſt, debere ſibi illam ſedulò comparare oratorem. Cum enim ἐπεὶ propoſuiſſet, ut qui certa, quæ adferebat, eſſe intelligeret, adiungit multo pòſt, διὰ ταῦτα δέοι ἄν. hæc enim ἀνταπόδοσις eſt ſuperioris partis. Pertinere autem hæc ad controuerſiam illā, qua quæritur quid ſit, manifeſtum eſt. rem enim factam eſſe conceditur, neq; id in contentione uerſatur: unde neceſſaria definitio eſt, ut uis illius rei perſpiciatur, à qua ſtatum hunc magiſtri dicendi definitiuum appellarunt, ita enim Latini ferè rhetores uocare conſuerunt: Græci autem στάσεις, reſpondente Latino Græco nomini, quas ἀμφισβητήσεις Ariſtoteles appellat, quo uerbo paulo pòſt utitur. de tribus autem rebus plerunq; cōtrouerſias exiſtere, ille arbitratur: id eſt, an res facta ſit, qualis ſit, & de magnitudine facti. quod liquidò intelligi poteſt è tertio libro, in quo controuerſiarum harum mentionem ipſe crebrò fecit: quamuis ſemel ipſas quatuor eſſe tradat. ultimam appellans, cum qui reſiſtit, oſtēdit ſe quod fecit, iuſtè feciſſe: quod qualitatis eſſe uidetur, nō minus atq; cum affirmat, ſe nihil detrimenti intuliſſe. nam eſt locus etiam, ubi occurri docet accuſatori, ſignificando id quod turpe ille eſſe aiebat, huiuſcemodi non eſſe: cum tamen de utili & æquo frequentius controuerſiam oriri in iudicio uideatur fateri, eſſe autem tertium hoc quoq; qualitatis, planum eſt. Hic uerò tantum oportere res etiā definiri ſignificauit. alijs namq; in locis finitionem reliquit. huius autem cauſam fuiſſe puto, quia orator non definit rem aliquam, ut naturam eius inuolutam explicet, cognitioneq; illa capiatur: ſed ut uideat, utilis'ne an inutilis, æqua an iniqua, honeſta an turpis ſit. hæc enim ab eo ſtudioſe quæruntur, ac ſtudio ipſius intellecta, accommodata ſunt, quæ alterius ſtatus propria exiſtunt, quo qualitas rerum inueſtigatur. Rem ita ſe habere, è tertij libri multis locis, ut iam dictum à me eſt manifeſtò cognoſcetur. Sed etiam Quintilianus id teſtatur, qui & ipſe hoc animaduerterat, & hunc locum quem in manibus habemus, indicat, in quo tantum definitiuum ſtatum uidetur noſter doctor intellexiſſe, ut ipſe narrat. inquit enim Ariſtoteles in Rhetoricis, Etiamſi omne opus diuidit in ueritatem, & petenda ac fugienda, quod eſt ſuaſoriæ, & de eodem atq; alio, partiendo tamen ad hæc peruenit, an ſit, quid, quale, quantum, & quàm multum ſit quærēdum putat. Quodam tamen loco finitionis quoq; uim intelligit, quod icit quædam ſic defendi: Suſtuli, ſed non furtum feci: percuſſi, ſed non iniuriam feci. ita enim interpungi arbitror oportere orationem: non, ut in excuſis nunc ipſius codicibus legitur, diſtincta à ſuperioribus uoce Quid, tanquam quatuor ſtatus ponat, ac definitiuū ita appellet: niſi aliquis malit abūdare particulam illam, cum paulo pòſt apertè ipſe affirmet, eum ſtatum non frequentaſſe hūc auctorem. ſibi enim ipſi aduerſatus eſſet: An ſit igitur quid, id eſt, cum quæritur, an aliqua res facta ſit. Quod uerò primis uerbis protulit de diuiſione horum librorum, diligenter eſt animaduertendum. neq; enim uideo, quomodo id uerum eſſe poſſit: ac uereor, ne negligentiæ hominis hoc quoq; aſſignandum ſit. niſi fortè uerum dicens, intellexit finem iudicialis generis, ac iuſtum ita appellauit, quo pacto ſanè ueteres ſcriptores aliquando locuti ſunt. debuit tamen contrariū quoq; ipſius afferre: nam petenda ac fugienda quæ conducunt ac obſunt, uidetur uocaſſe. In tertio uero prorſus hæreo.

Ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν.) Aut facti nomen non concedunt: aut rem, quæ nomine illo appellatur, ſe feciſſe negant, cum controuerſia eſt aut nominis, aut rei, cui id nomen impoſitum eſt. ἐπίγραμμα autē, quo nomine accuſator agit, ſignificat litis ipſius inſcriptionem.

Οἷον λαβεῖν μέν.) Exempla hæc ſunt, cum factum concedunt, facti uerò nomen inficiantur: ceu, inquit, ſuſtuliſſe, furtum uerò non feciſſe: & priorem percuſſiſſe, uerum contumelia non affeciſſe: iudicium enim erat contumeliæ inlatæ, cuius legis pœnam declinabant, qui quāuis percuſſiſſent, prioresq; manum alicui attuliſſent, probare poterant, illam contumeliam non fuiſſe.

Καὶ συγγενέσθαι μέν.) Et hoc quoq;, conſequensq; eiuſdem exemplum eſt. qui enim cum aliqua ſe coiiſſe, ſed adulterium non commiſiſſe affirmat, de nomine controuerſatur: ut ille etiam, qui fatetur ſe furtum feciſſe, ſacrilegium uerò negat. Rationem autem hanc ſui facti.

incœcta. Vnde addit, conſueſſe illos qui eorũ criminũ inſimulantur, ſe tueri, alterũ affirmantes, alterum negantes: quod hic quoq; tangit. ut enim manus dant, ſe rem cũ ea habuiſſe, cui ſtuprũ intuliſſe dicuntur, ac priores pulſaſſe erga quos uſos cõtumelia: ita affirmãtes, ſe imprudentes aut neceſſitate impoſita feciſſe, inficiãtur ſe adulterio affines aut cõtumeliæ eſſe. inquit enim, Διὰ τοῦτο ἀμφισβητοῦσι, συγγνῶναι μὲν φάσκοντες, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι. ἀγνοοῦντες γὰρ, ἢ ἀναγκαζόμενοι. καὶ πατάξαι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.

Οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν.) Voluntas finisq; in his rebus ſpectanda ſunt, indeq; ſtatuendum, iniuria illa an non appellanda ſit. duarum autem rerum alterã impellere ſolet ad improbè aliquid agendum, conſiliũ alteri incommodandi, aut ſe ſuasq; res iuuãdi. neq; enim, inquit, qui percuſſit, omnino cõtumeliam fecit: ſed qui ut propoſitum ſibi aliquem finẽ adipiſceretur, quiq; eo conſilio fecit, ut eum ignominia afficeret, aut ipſe ex eo facto uoluptatem caperet. nam animi ſæpe cauſa improbi petulantesq; quidam, cædere alios conſuerunt.

Οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν.) Nec omnis, inquit, qui clàm aliquid cepit, furtum facit: ſed ſi, ut re illa dominum ſpoliaret, damnumq; ei afferret, id cõmiſit, ac demum ſibi illam uindicaret. Reperiuntur enim aliquando qui alienas res ſurripiunt, easq; ioci gratia alicubi abdunt, ut dominos, familiares homines, aliquantiſper ludant, quod ipſorum factum furtum habendum non eſt.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει.) Eadem ratio eſt, inquit, reliquorum nominum, quæ horũ eſſe demonſtrata eſt. indicant enim eum qui ea flagitia admiſit, prudentem uolentemq; feciſſe. Cum autem ita ſe rem habere in duobus his oſtendiſſet, exemplo horum exiſtimauit facilè intellecturum quemlibet, idem in alijs euenire: quare breuitati conſulens, illa non explicauit.

Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων, καὶ τῶν ἀδίκων.) Cum quomodo quiſpiam contra ius ſcriptum facere poſſit, aut ne digitum quidem ab eo diſcedere, & quid legibus ſtatutũ eſt ſeruare, iam docuerit (contrarijs enim ex rebus iuſtè beneq; facta ſumi debere, perſpicuum eſt) de iure non ſcripto diſſerere ſtatuit: quod unius generis non eſſe oſtendit, ſed duplex. Suprà autem tradiderat, æquorũ & iniquorum factorum duo genera eſſe, quorum alterum ſcripto contineretur, alterum uerò monumentis literarũ mandatum non foret.

Ταῦτα δ' ἐστί.) Aequorum & iniquorum factorum, quæ ſcripto non continentur, genera hæc ſunt: alterum quod eximiam uirtutem aut uitium in ſe cõtinet, quodq; ſi ſeruatur, ordineq; fit, laude, honore, præmijsq; decoratur: ſi autem negligitur, maculam, dedecusq; importat. neq; enim pœnæ ullæ propoſitæ ſunt his qui ipſum uiolarint, ſed opinione hominum tantum damnantur, & aut impij, aut ingrati uulgò habentur, aut aliquo huiuſcemodi nomine laborant. alterum eſt æquum & bonum. Iuſtum igitur hoc, iniuſtumq; non ſcriptum, eſt quod inſita quadam in animis omnium opinione ſeruatur. Id autẽ ſpecies duas habet, & naturale ius. ipſum enim quoque non ſcriptum eſt, ut ſi quid etiam more hominum inſtitutoq; ſine ullo ſcripto ſeruatur, & emendatio correctioq; ſcriptæ legis, quod æquum & bonum uocatur.

Οἷον τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ.) Hæc naturalis iuris exempla manifeſtò ſunt. de hoc etiam ipſo diſſerens Cicero in ſecundo libro de Inuentione, his uerbis uſus eſt: Ac naturæ quidem ius eſt, quod nobis non opinio, ſed quædam innata uis afferat, ut religionem, pietatem, gratiam, uindicationem, obſeruantiam, ueritatem. Ariſtoteles namq; cum inquit, χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ: gratiam & ipſe intellexit. quod autem adiũgit αὐτὸν ποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα: docet, nõ ſatis eſſe gratiã habere, ſed debere etiam qui beneficiũ accepit: cũ res poſcit, beneficium reddere, & à quo adiutus eſt, ipſum quoque adiuuare. hoc autem nos facere nulla ſcripta lege, ſed naturali cogimur. Huius partis naturalis iuris mentionem fecit lepidiſſimus comicus, cum ludens induxit anũ dicentem: æquum eſſe amatorem ſuum, qui tunc eam reſpuebat, uetera beneficia compenſare: & ut quondã ipſa ei morigera fuiſſet, ita oportere illum ſibi tunc præſtò eſſe. ἀναγκάσαι δίκαιον δεῖ με δὴ τὸν νῦν παθόντα ὑπ' ἐμοῦ, πάλιν μ' αὐτὸν ποιεῖν.

Καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις.) Et hæc quoq; pars eſt cõmunis iuris, eſſe pronum ad ſubleuandos amicos, ac quibuſcũq; in rebus poſſis illis opitulari. neq; enim, ſi aliter faciamus, contra legem ſcriptam committimus, aut ab ulla literis mandata hoc iubemur facere: qui uerò ita ſe gerunt, laude et honore afficiũtur. alias quoq; huiuſcemodi res naturali lege contineri tradit.

Τὰ δὲ, τὸ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα.) Sic habent meliores ſcripti libri, & ſanè ita legi debet. In excuſis antea duo menda erant. ἐγγεγραμμένου λῆμμα namq; in omnibus legebatur. Alterum genus nõ ſcripti iuris eſt, cum aliquid in propria ac ſcripta lege relictum eſt. neq; enim omnia queunt, qui leges ſcribunt, cõplecti. Hanc autem ueram eſſe lectionem, teſtimonio etiam ipſius confirmari poteſt, qui in quinto de Moribus ad Nicomachum inquit: καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. Euclidis quoque nouus interpres in hac uoce lapſus eſt. In quinto libro propoſitio 28. ſic habet, ὁμοίων ὄντων τῶν ἐλλειμμάτων, τότε ἐκ τῆς ἡμισείας, καὶ τὸ δεῖ ὅμοιον ἐλλείπειν. ita autẽ ille uertit, Similibus exiſtẽtibus ſumptis, quaſi λημμάτων ſcriptum eſſet. uerùm præter ueterum codicum fidem, res ipſa docet ita legi debere. Demoſthenes in ſecunda Olynthiaca hoc ipſum uerbum uſurpauit, cum ſignificare uellet, multa detrimẽta accipi in bello, quia Athenienſes ſedulò quæ opus erãt ducibus copiarum ſuarum non ſuppeditabant, ſed muneri ſuo ac temporibus illis deerant. quare, inquit, oportet nos nullum locum excuſandi ſe illis relinquere: & in quibus ipſi rebus ueſtris deficitis, cuncta tollere. tunc poteris rectè ſi quid ab illis peccatum ſit, in eos animaduertere. Vt hic igitur Ariſtoteles ἐλλείμματα νόμου. quæ in

legibus deſiderantur: ita illic Demoſthenes ἐλλείμματα Athenienſium uocauit, quæ negligentia ipſorum in adminiſtrandis rebus publicis relinquebantur, cum ſcilicet lentè imminuteq́;, quæ polliciti eſſent, præſtarent. uerba eius hæc ſunt, τὰς προφάσεις δὲ ἀφελεῖν καὶ τὰ καθ' ὑμᾶς ἐλλείμματα. Budæus ita etiam à Græcis dici, reliqua à Cicerone appellata in nominibus curandis, indicauit.

Τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι.) Iuris quoddam genus eſſe non ſcripti confirmat, quod ἐπιεικὲς à Græcis, à Latinis æquum & bonum appellatur. ipſum enim iuris pars eſſe exiſtimatur, nec ſcripto continetur: ſed relictum fuit ab illis qui leges condiderunt, ut ipſemet in libris de Moribus teſtatur: cuius uerba paulo ſuprà poſui.

Συμβαίνει δὲ τοῦτο, τὰ μὲν.) Cur nonnulla reliquãt, qui leges condunt, undeq́; exiſtat æquum & bonum, exponit. partim enim, inquit, hoc euenit inuitis, partim intelligentibus legum latoribus. inuitis, cum quippiam eos fallit: intelligentibus, cũ nequeunt cuncta exquiſitè perſcribere, ſed coguntur in uniuerſo ſcribere. res tamen nõ ſemper ita ſe habet, ſed plerunq́;. In quinto libro de Moribus ad Nicomachum, ubi plenius totam rem expoſuit, iiſdem penè uerbis extremum hoc tradidit. cum enim dixiſſet, fieri nullo modo poſſe, ut de quibuſdam in uniuerſo rectè præciperetur, addidit: ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον, καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθός. τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. neque tamen id inſcientem legem auctorem ue ipſius committere inquit. intelligit enim ſe peccare, nec tamen id ipſi uitio uerti poteſt, minusq́; recta eã ob cauſam lex exiſtimanda eſt. peccatũ enim nõ in lege, neq́; latore ipſius eſt, ſed in rei illius natura quã tractat. exemplis aũt his res illuſtrabitur. Quia plerũq́; peregrini, cũ in muros aſcẽdũt, aliquid mali cogitãt, licereq́; hoc illis, periculi plenũ eſt, lex uetat peregrinũ in muros aſcẽdere. neq́; tamẽ nõ uidebat auctor illius cõtingere aliquãdo poſſe, ut aliquis lõgè diuerſo cõſilio id faceret. uerũ quia omnis lex in uniuerſo aliquid præcipit, ſecutus eſt illud, quod plerũq́; uſu ueniret. quare ſi peregrinus hoſtes in urbem irrũpentes, in muros & ipſe aſcendens, depellit, ſalutiq́; ita ciuitati eſt, contra ſcriptam legem facit, ac capitis pœna plectendus uidetur: quod iniquum prorſus eſſet. medetur autem huic malo æquum & bonum, docens eſſe potius honore & præmio afficiendum, qui è maximis periculis ciuitatem liberarit. Eadem ratio eſt eius, qui depoſitum apud ſe gladium furioſo non reddit: quamuis lex iubeat dilucidè depoſitum reddere.

Καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι διὰ ἀπειρίαν.) Necnon quæ nimis moleſtum operoſumq́; negotium eſt, propter rerum uarietatem, ſummamq́;, explicare ac diſtinguere. exemplis autem ipſe rem confirmat. docetq́; plurima paſſim exiſtere, quæ nullo modo uerbis cõprehendi poſſint: ut, inquit, uulnerare ferro, et quanto & quali. magnitudo enim & forma ferri, quo uulnera imponerentur, multis modis uariatur. cuncta enim adnotare, uerbisq́; complecti oportuiſſet: id uerò præſtari nullo pacto poteſt. deficeret enim prius uita hominem, quàm ſingula enumeraſſet.

Ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν.) Si res, de qua ferenda lex eſt, indefinita fuerit, & nihil certi ſtatutiq́; habeat, facere non poteſt legiſlator, quin ſimpliciter & in uniuerſum, nihil excipiens, de ea ſtatuat: aliter enim lex non foret, unde neceſſariò hæc, quæ iniqua uidentur, exiſtunt: quæ tamen emendat æquum & bonum.

Ὥστε καὶ δακτύλιον ἔχων.) Quapropter, inquit, ſi quis fortè anulum in digito habens, manum ſuſtulerit, ac percuſſerit quempiam, ex legis ille uerbis affinis eſt culpæ, & iniuſtè facit: ipſa namq́; generatim ferro cædere uetat. re uerò ipſa, ueritateq́; facti conſiderata, liberatur pœna, nec facit iniuſtè. neq́; enim id unquam cogitauit qui legem tulit, eum qui imprudenter quempiam ferreo anulo percuſſiſſet, perinde plecti atque ſi enſe pugioneq́; eum uulneraſſet. Anulos autem ferreos, ueteres geſtare ſolitos, plures ſcriptores tradunt. Plinius libro 34. Quanquam etiam nunc Lacedæmone ferreo utantur. Quintilianus libro 7. eundem penè locum quem hic Ariſtoteles, tractans, inquit: Qui nocte cum ferro deprehenſus fuerit, alligetur. cum anulo ferreo inuentum, magiſtratus alligauit. & quæ ſequuntur.

Εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, φανερὸν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ.) Sententia totius huius partis hæc eſt: Si æqui & boni naturam explanare potuimus, perſpicuum eſt, quænam æqua & bona ſint: è definitione namq́; ipſius facilè intelliguntur, & ut hæc, ita etiam quæ minimè huiuſcemodi ſunt, & qui etiam in ſtatuendo ius hoc non ſequuntur. Sunt enim æqua & bona cuncta facta, quorum auctoribus ignoſcere oportet: ueniaq́;, quamuis lapſi ſint, uideanturq́; contra leges cõmiſiſſe, digni ſunt. In Aldino exemplari, & aliis nonnullis excuſis, hic locus lacer erat. plura enim uerba defecerant, quæ poſtea reſtituta ſunt diligentia eorum qui iterum Venetiis hoc uolumen excuſerunt. illa quoq́; ipſe in fidelioribus libris inueni, uereor tamen ne adhuc aliquid deſideretur, nec locum omnino integrũ eſſe puto. quod ſi ita legeretur, plena (ut arbitror) perfectaq́; ſententia foret: καὶ ποῖοι ἐπιεικεῖς καὶ οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι. uidetur enim ut ſupra res in æquas & bonas, & in non æquas & bonas, ita homines diuidere debuiſſe: & non tantum illos qui æqui boniq́; non forent, demonſtraſſe. uerùm hæc coniectura eſt, nulla uetere auctoritate fulta.

Καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα.) Aequum etiam & bonum eſt, non pari pœna digna ſtatuere, quæ imprudenter quis peccauerit, & quæ ſciens ac intelligens quid ageret, non tamen lædendi conſilio admiſit. Quæ uis ſit Græcorum uerborum, ualde

culpas

culpas uariantium, quidq; inter ipſa interſit, ipſe accuratè declarabit.

Μὴ δὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα.) Aequum & bonum hoc etiam eſt: quiq; illud ſpectans, iudicat, hæc diligēter perpendet. nec enim quæ quiſpiam ſine ſuo lapſus commiſit, & ea quibus fortuitò quempiam læſit, pari pœna afficiet. quamuis enim facilius factum ſuum excuſare poßit, qui labitur, quàm qui iniuria lædit, multo tamē minus adhuc peccat, qui caſu quodam mirifico cuipiam nocet.

Ἔστι δὲ ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας.) Quid diſcriminis ſit inter has res, docet: copioſius tamen de ipſis diſſeruit in 5. libro de Morib. ad Nicomachum, quo in loco tradit, cum detrimentum alicui importatum fuit, abſurdè ac repugnāte ratione, illud factum dici ἀτύχημα: cum uerò non aduerſante ratione, nec tamen à uitio animi iniuria profecta fuerit, id eſſe ἁμάρτημα. labi nanq; aliquem cum in ipſo poſitum eſt, initium culpæ: uti autem aduerſa fortuna, caſúq; admirabili quodam agi, quando extrinſecus principium adhibetur. cum autem uidens intelligensq;, quid agat, non tamen re antea deliberata gerit, ἀδίκημα appellatur. Huiuſcemodi uerò multa committi (inquit) aut ira, aut alia quapiam perturbatione animi. Si uenator igitur deſerto in loco uepres commoueri uidēs, feramq; eſſe putans, telum eò iaciat, hominemq; illic latētem confodiat, hoc erit ἀτύχημα: præbuit enim anſam erroris, qui eò loci ſe occuluit: & ipſe origo fuit flagitij, non qui intentus ſtudio illi ſuo eum imprudens interfecit. quis enim unquam arbitratus eſſet, hominem illic abditum? Si uerò quiſpiam eidem ſtudio deditus, in aprum haſtā contorquens, ſociū non longè ſtantem uulnerarit, ut, Adraſtus Crœſi regis filium: id erit ἁμάρτημα. labitur enim ſine ſuo, culpa tamen ipſi hæret. nam ſi bene telum direxiſſet, nihil mali factum eſſet. Quod ſi antea ille extra periculum poſitus, momento temporis, dum ictum uenator expedit, in medium ſe temerè coniecit, tunc uideretur ἀτύχημα, & graui fortunæ debere aßignari. cauſa enim, cui plaga impoſita eſt, ſibi ipſi fuit exitij. Cum igitur & qui ἁμαρτάνει, propoſitoq; deijcitur, & qui ἀτυχεῖ caſúq; inopinato cuipiam nocet, neſcientes agant, non uitio animi, atque improbitate, diſcrimen inter ipſos eſt: quia detrimenti illati origo, aut in auctore incommodi poſita eſt, aut in eo qui malum accepit, ac rebus denique externis. Quod ſi quis ira percitus, aut cupiditate impulſus cuipiam nocuerit, illud erit ἀδίκημα. ut enim ipſe adiungit, quæ homines animo commoto admittunt, à prauitate proficiſcuntur.

Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν, ἐπιεικές.) Humanæ etiam naturæ, imbecillitatiq; noſtræ ignoſcere, æquum ac bonū eſt. quod, qui ſe totos legib. tradunt, nō faciunt: id enim quod ab illis præcipitur, tantū ſequuntur. ἀνθρώπινα autem, in quæ facile homines natura incurrunt, intelligit. Terentius cū Adelphis ita induxit Hegionem loquentē, Perſuaſit nox, amor, uinū, adoleſcētia, humanū eſt: hoc, ut arbitror, uerbū expreßit. Ariſtoteles in libris ſuis de Morib. ad Nicomachū idē ſæpe ἀνθρωπικὸν appellauit, ut in quarto, cū inquit: ἀνθρωπικώτερον γὰρ τὸ μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. In hoc frequentius peccare homines cōſueuerūt, & magis peculiare uitiū hominum eſt, ut modum non ſeruent in ulciſcendo.

Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον.) Non legē ipſam, quidq; in ea ſcriptum ſit, attendere, ſed ponere ſibi ante oculos legiſlatorem, accuratè animaduertere perſonam ipſius, uidere quid omni uita ſua probarit, quid fugerit: ac ſi quid durum in lege poſitum fuerit, ita mitigare.

Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν.) Non uerba legis, uerùm ſententiam eius qui tulit, ſpectare. Hinc autem quæſtio illa, quæ ſæpe in iudicijs uerſabatur, exiſtebat, de ſcripto & ſententia. Cicero pro A. Cæcinna, cum ſententiā defenderet: An tu, qui tam diligenter & tam callidè uerbis controuerſias, non æquitate dijudicas: & iura non utilitate communi, ſed literis exprimis. et quæ ſequūtur.

Καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν.) Aequum præterea ac bonum eſt, non factum ipſum ſpectare, ac perpendere quod in iudicium uenit, ſed conſilium eius qui fecerit, ac uoluntatem, quid animo intenderit, quid deniq; elegerit. quod enim cæteris repudiatis initiò ſumitur, ſæpe rectū eſt, cum tamen caſu aliquo poſtea in re peragenda aliquid incommodi cecidit.

Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος.) Neq; ad eius partem, ſed ad totum integrumq; factum reſpicere: quod ſi qua fortè in eo adminiſtrando admiſſa ſunt, quæ numeros omnes recti non habeant, negligi debēt, ſi ſumma rei recta eſt. datur enim uenia magnas res aggreßis, ſi puſilla aliqua in re peccant, ut efficere poßint, quod præclarum atq; utile eſt mortalibus.

Μηδὲ ποῖός τις νῦν.) Vt ſuperior locus in facto partibusq; ipſius perpendendis, ita hic in perſona uitáq; eius qui fecit, examinanda manet. Qui autem dicit, non qualis ipſo illo in tempore atq; re fuerit alicuius criminis reus, ſpectandum eſſe, ſed anteacta omni uita, aut maiore ipſius parte, à ſcripta lege diſcedit, & huic iuri, quod eius culpam emendat, hæret: leges enim facta intuentur, atq; ex illis ſtatui ab iudicibus uolunt, pœnáne afficiendus, an abſoluendus ſit reus.

Καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν.) Et hoc quoq; æqui probiq; uiri proprium eſt, & eius deniq; hominis, qui hoc ius ſectetur, recordari potius in ſtatuendo de aliqua perſona, commodorum, quàm incommodorum, quæ inde accepit, ſi non eodem animo ſemper aduerſus eum ille fuit. Cum pro Ligario dicens Cicero C. Cæſarem ornaret, de admirabiliq; ipſius memoria loqueretur, hanc etiam laudem illi tribuit: Qui obliuiſci nihil ſoles, præter iniurias. declarat autem uox illa, ipſum mitem fuiſſe, naturáq; ac conſuetudine factum ad ignoſcendum.

Καὶ ἀγαθῶν, ὧν ἔπαθε.) Præterea recordari

potius beneficiorum, quæ ab aliquo accepit, quàm quæ in eum contulit. Hoc autem gratum memoremq; declarat, illud improbum atq; inhumanum. unde infimæ conditionis homo apud Terentium Soſias ferre non potuit, cum audiuit beneficia in ſe collata memorari, atque ait: Sed hoc mihi moleſtum eſt: nam iſthæc commemoratio, Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficij. Quod elegantiſsimis uerbis expreſsit etiam Demoſthenes pro Cteſiphonte, τὸ δὲ τὰς ἰδίας διηγουμένας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν, μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστι τῷ ὀνειδίζειν.

Καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον.) Aequi item & probi uiri proprium eſt, acceptam iniuriam patienter ferre, non ad ulciſcendū ſe parare, cum aliqua in re læſus eſt: non impetum facere in iniuriæ auctorem, ſed æquo animo improbitatem ipſius tolerare.

Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ.) Et malle uerbis quàm factis rem decerni. ut ſi lis eſſes inter uicinas ciuitates de finib. alia'ue quapiam re, omnia facere, ut iudicium de ea fiat, non armis diſceptetur. Huiuſcemodi quiddam Thraſonis uox apud Terentium innuit, Omnia prius conſilio experiri, quàm armis ſapientem decet. quam etiam protulit apud Appollonium in 3. libro ἀργοναυτικῶν Iaſon, μὴ δ' αὔτως ἀλκῇ πρὶν ἔπεσσι πειρηθῆναι.

Καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον.) Hoc etiam probi uiri indicium eſt, & qui æquū ac bonum ſequatur, uelle ab arbitris potius, quàm ab iudicibus in foro controuerſiā diiudicari. Cicero pro Sext. Roſcio: Quid eſt in arbitrio? mite, moderatum, quanto æquius & melius, id clarius. de omni autem hac re, ac diſcrimine inter iudicium & arbitriū, Cicero illic accuratè ſubtiliterq; diſputauit.

Ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ· ὁ δὲ δικαστὴς, τὸν νόμον, καὶ τούτου ἕνεκα, &c.) Cauſam affert, cur qui relicto foro ad arbitrum accedit, æquus ac bonus uir ſit. Arbiter enim, inquit, ſibi proponit æquum ac bonum, eoq; oculos dirigit: iudex uerò ſcriptam legē ſpectat. nec ullam aliam ob cauſam inuentus arbiter, excogitatusq; eſt, niſi ut æquum ac bonum ualeat, ac firmius robuſtiusq; reddatur. nam iacet illud prorſus, nullamq; uim habet apud iudicem, qui iuratus in foro ex legib. ſententiam fert. Sunt ſanè ſcripti quidam codices, in quibus ἠρέθη legatur, culpa tamen, ut puto, librariorum: nā plures melioresq; εὑρέθη habent. Alijs etiam locis apud antiquos auctores inueni hæc uerba propter ſimilitudinem inter ſe commutatá.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.) Significat ſe ad finē huius præceptionis uenisse: ac quæ dicere de æquis & bonis, ſiue rebus, ſiue hominibus habuit, iam tradidiſſe. ſatis enim exiſtimat huic ſcriptioni eſſe, quæ à ſe explanata ſunt.

Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσῳ ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας.) Suprà ubi naturā τῶν ἀδικημάτων expreſsit, à uitio ac prauitate animi illa prouenire dixit: nunc de collatione ipſorum inter ſe agens, maiora ἀδικήματα eſſe tradit, quæ à maiore animi improbitate, uitioq; proficiſcuntur. Si cognitum igitur fuerit, quæ maior prauitas ſit, perſpectis omnibus unde flagitia manant, inde etiam perſpici poterit, quod factum improbius. In antiquiſsimo libro uarietatis hoc eſt, quod unitatis numero, non multitudinis, ut reliqui, in appellandis iniuſtis factis utitur. habet enim, ἀδίκημα δικάζειν, ὅσῳ ἂν. & quæ ſequuntur. Infrà quoque hac parte abſoluta eodem pacto loquitur, περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος, καὶ ἐλάττονος.

Διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα, μέγιστα.) Quapropter, inquit, quod imperitis admirationem gigneret, minima quæq; maxima haberi debent: ſequitur enim hoc manifeſtò ex animaduerſione illa, ſiqui attentè cogitet. peſsimus enim animi habitus ille ſit neceſſe eſt, qui ob exiguum fructum ſuſcipit aliquid ſceleris. neq; enim commodi utilitatisq; magnitudo eum corrupit, ſed quod facit, uitio naturæ facit. Quomodo uerò id fiat, exponit ipſe infrà accuratiſsimè. minima enim uocat non quæ, ſi uim ipſarum ſpectes, puſilla admodum exiguaq; ſint, (contrà enim maxima eſſe dicit) ſed quæ in rebus minimi precij exerceātur, ut quas exprobrat Heraclidi Temniti Cicero pro Flacco: Cum Roma clàm eſſet profectus, multosq; minutis mutuationibus fraudauiſſet. neque enim minutas uocauit, ut culpam moueret, ſed ut augeret.

Οἷον ὃ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς.) Exemplo illuſtrare rem uoluit, quod tamen obſcurum nunc eſt. nec enim rerum auctores, tā tenues, puſillasq; res narrant: uis tamen ipſius intelligitur. Horum autem oratorum mentionem fecit Xenophon in ſexto libro de rebus Græcorum, & Plutarchus in Demoſthenis uita: qui oſtendit etiam, ipſos inter ſe ſimultates exercuiſse, in dicendisq; de republica ſententijs libenter diſſentire conſueuiſſe, ut Melanopus tamen pecunia corruptus à Calliſtrato, in ipſius ſententiam ſæpe uenerit, quod auaritiam etiam & ſordes hominis ſignificat. Vt uerò ex hoc ipſo loco percipere poſſumus, Calliſtratus Melanopum reum fecit, quod tres dimidiatos obelos, deo dicatos, fraude in eo negotio uſus, è templo ſuſtulerat: ſiue quod in rationibus relatis malitia uſus, minuta pecunia fraudauerat ſacelli ædificatores. nō uno enim modo in manu ſcriptis codicib. legitur. ſunt enim in quib. ut in excuſis legatur ἡμιωβέλια: & ij ſanè plures, ac meliores. ſunt etiam, in quibus ἡμιωβόλια ſcriptum ſit. & certè hæc exiguam pecuniam ſignificans, uſitata Græcis ſcriptoribus uox eſt. In commentario, quo deſcribuntur naturæ & mores hominum, qui Theophraſto nunc attribuitur, cum uecors ingenium, amentemq; hominem pingeret, Καὶ τῆς δραχμῆς τόκον τρία ἡμιωβόλια τῆς ἡμέρας πράττεσθαι. à forma autem obolo nummo nomen impoſitum fuit, quod oblongus erat, & in mucronem deſinebat, obeli ſpeciem referens.

Ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον.) In contrario animi habitu, rebus'que iuſtis contrà euenire tradit. meliores

liores enim iuſtioresq; habendi ſunt, qui maiore utilitate propoſita ab iuſto rectóq; non deſciſcunt, ut qui ingentem uim auri apud ſe nullo teſte depoſitam, cum inficiari impunè poſſet, reddidit, iuſtior ſit neceſſe eſt, quàm ſi idem in exigua pecunia fecit.

Ἔστι δὲ τοιοῦτον ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει.) Hoc autem non ſine cauſa fit: minora enim flagitia ſuperant maiora ui quadã, quæ huiuſcemodi eſt: Quid enim non auderet, qui ob tam paruum lucrũ ſibi à ſcelere non temperat? Qui non exiguitatem commodi deſpicit, nec ueretur ſacram etiã rem illam minimi precij auferre, quid non faceret remotis his reb. quæ cæteros, quamuis improbos, reuocarent, & ad culpam admittendam tardiores redderent?

ὅτι μὲν δὴ, ὅσῳ τὸ μεῖζον.) Cũ crimen igitur crimini comparatur, pernoſcendi quod maius ſit ratio quædam expoſita eſt, cum δυνάμεως ſcilicet, uiſq; auctoris facti conſideratur. non tamen hæc una eſt. nam detrimentum etiam ſæpe inlatum ponderatur, ex'eoq; maleficium maius aliquod minuſ'ue eſſe ſtatuitur.

Καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία.) Illud etiam maius ἀδίκημα haberi debet, cui par pœna inueniri non poteſt, quàm illud cui poteſt. Ab animaduerſione igitur pœnáq; propoſita, docet exiſtimari etiam poſſe de magnitudine iniuriæ: ſunt enim huiuſcemodi aliqua, ut ſi omnia faciant homines, compenſare damnum acceptum nequeant, ſed omne acerbum etiam ſupplicium in auctores eorum, uincatur ſceleris natura.

Καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴασις.) Nec non, cui medicina, aut remedium ullum adhiberi non poteſt, id maius ἀδίκημα eſt, quàm id cui poteſt. cauſam autem cur maius ſit adferens, inquit, Difficile enim eſt, & ἀδύνατον. moleſtũ uerò ſit neceſſe eſt, id quod uincit omnia remedia: ἀδύνατον autem, quod facultas nulla detur, illud declinandi. an potius hic ſenſus eorum ſit: Arduum enim eſt medicinã aliquã parare, uel potius nullo modo parari poteſt.

Καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα. ἀνίατον γάρ. ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἴασις.) Illud quoq; maius, cuius qui iniuriam paſſus eſt iudicio pœnas capere, aut alia ulla ratione non poteſt: ſiue quòd uitam inde amiſit, ſiue quod omni poteſtate lædendi, impetumq́; in auctorem ipſius faciendi, iniuria illa orbatus eſt: ſiue aliqua alia de cauſa, quæ multæ excogitari poſſunt. quamuis enim ab iudice aliquo in iudicium uocatus, qui iniuſtè fecit, legibus plectatur: non tamen uidetur plenè iniuria compenſari, niſi ille qui læſus eſt, pœnam capit ſui doloris. cauſam uerò huius rei reddens, inquit: Eſt enim inſanabile, ac remedio caret: pœna enim quam capit qui læſus eſt, animaduerſioq́; in ſontem, medicina eſt ac remedium mali quod accepit: aliter enim illud reſtitui nõ poteſt. Δίκη respicere eum uidetur, qui iniuriam perpeſſus eſt: κόλασις uerò, illum qui damnum intulit. In antiquiſſimo libro ordo uerborum immutatus eſt, quibus rationem reddidit: ita enim illic legitur, ἡ γὰρ δίκη, κόλασις καὶ ἴασις.

Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς, αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν.) Si qui læſus etiam eſt, quiq; iniuriã accepit, ipſe in ſe ipſum grauiter animaduertit. nam ſi qui omni culpa uacabat, tã à acerbè ſe punitus eſt, multo maiore pœna qui facinus admiſit, affici debet. ἐκόλασεν ualet hic, uiolauit ſe, maléq; tractauit: neq; enim propriè qui iniuriam non fecit, ſed accepit, dicitur puniri. Magnitudo autem acceptæ iniuriæ impulit, ut ſibi non parceret. Niſi fortè aliquo modo & ipſe particeps facinoris, qui iniuriam perpeſſus eſt, atq; inuiti ſibi tam turpem notam ſuſtinuit, cum poſſet, ſi uir fuiſſet, ignominiam à ſe depellere.

οἷον Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν.) Exẽplũ huiuſcemodi eſt. Euctemoni contumelia inlata fuit, quam cum ille ferre non poſſet, manus ſibi attulit. eum qui contumelioſè fecerat, reum fecit Sophocles. cum autem cauſa perorata interrogaretur à iudicibus, quanti litem æſtimaret? reſpondit: Se nõ minoris æſtimaturum, quàm pœna illa foret, qua qui contumeliam acceperat ſe ipſum mulctauerat. Aut igitur interrogatus, quid de ea re ſentiret, aut ad ſeueritatem iudices adhortans, poſtulanſq́; ſine inuidia, ut capitis reum condemnarent, id protulit patronus mortui Sophocles: intellexit autẽ manifeſtò mortem. Illuſtre etiam & huic rei explanandæ ualde accommodatũ exemplum, Lucretia eſt, quæ per uim oblatum ſtuprum, uoluntaria morte luit: quæ enim par pœna inueniri potuiſſet, ſupplicio, quo dignus erat, auctor ſceleris, ſi innocens mulier, ſuſceptam in alieno facinore maculam, morte delendam putauit.

Καὶ ὁ μόνος, ἢ πρῶτος.) Hæc omnia crimẽ augere planũ eſt, ſi ſolus, aut primus quiſpiã facinus aliquod admiſit, aut paucos omnino illius culpæ ſocios habet. Quintilianus quoq; in 3. libro hoc confirmat. Et ſi quod eſt exemplũ deforme poſteris traditũ, quale libidinis uir Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus.

Καὶ τὸ πολλάκις τι αὐτὸ ἁμαρτάνειν, μέγα.) Crebrò etiam eandem culpam admittere, crimen auget: neq; enim caſu temereq́; factum uideri poteſt, & declarat firmũ animi uitium. Atrocius autem in illos legibus animaduerti ſolere, qui iterum tertioq́; eiuſdem culpæ rei aguntur, notum eſt.

Καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα.) Illud quoq; maius facinus, quod coegit, ut quærerentur & inuenirentur remedia ac pœnæ, ut improbi difficultate impediti, ac pœnis perterriti, ſe ab illo abſtinerent: exemplis autem ſi quid obſcurius fuerat, illuſtrat, ut Argis, inquit, multãt, qui cauſa ut noua lex ferretur, fuerit, cum ſcilicet antea nulla crimini illi pœna legibus eſſet conſtituta: nec non illos etiam, quibus coercendis carcer ædificatus eſt. neceſſe igitur eſt non mediocria illa facinora fuerint, quæ ueteribus legibus plecti nõ potuerint: necnõ ea quoq; quib. quæ obſtarẽt atq; aduerſarentur, ſummo ſtudio parare oportuit. Δι' ὃ aut emendaui, cum multitudinis numero patrio caſu antea in excuſis δι' ὧν legeretur, quia in antiquiſſ. libro

ita inueni, & ueriorem hanc lectionē puto. paulo pòſt eodē caſu diuerſo genere ac numero, inquit δι' ὅς. *ſunt tamen ſcripti alij, & ij quidem plures, in quibus* δι' ὅν *accuſandi item caſu, uirili genere legatur: ut perſona, non factum, intelligatur. de maiore tamen hic maleficio, non de improbiore uiro quæritur. In eodem fideliſſimo exemplari* ζημιοῦντες, *non* ζημιοῦσι, *quod tamen nihil intereſt.*

Καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα, μεῖζον.) *Maius item flagitium eſſe, quòd à belua potius, quàm ab homine profectum uideri poteſt: magisq́; mores beluæ, quàm hominis refert, exponit. Ferinum autem animi habitum, quem malignitate ſua uitij naturam ſuperare dicit: undeq́; facta hæc immania proficiſcuntur, ipſe in 7. libro de Moribus ad Nicomachum perſecutus eſt, copioſeq́; de illo diſputauit. uocat autem* θηριότητα.

Καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον.) *Cum duo inter ſe crimina cōferuntur, ſpectandū quoq́; eſt, utrū illorū magis meditatò ac longa animi prouiſione factū ſit. quod enim ita ſe habebit, id etiā maius crimen erit. Eædē etiā res, ſi motu quodam animi aut meditatò fiant, diuerſis pœnis multantur. quæ namq́; cōſilio fiunt, atrocius plectuntur. Eodem pacto, quæ cum maiore animi cura ac prouidentia fiunt, maiora haberi debent. Demoſthenes cōtra Midiam, cædem conſultò factam appellauit* ἐκ προνοίας: *affirmans leges, quæ de nece hominum latæ ſunt* (φονικοὺς νόμους *ipſe uocat*) *eos qui quempiam* ἐκ προνοίας *interfecerint, morte & perpetuo exilio, & publicatione bonorum mulctare: cum ijs uerò qui non ſpontè id fecerint, remiſſius multo mitiusq́; ſe gerere. Cicero in primo de Officijs, idem quod hic philoſophus tradit, uerū eſſe docet. Vnde etiam intelligitur, quomodo* ἐκ προνοίας *Latinè dixerit. Sed in omni iniuſtitia permultum intereſt, utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerunq́; uis eſt, & ad tempus, an cōſultò et cogitatò fiat iniuria.*

Καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες.) *Illud quoq́; maius atrociusq́; eſt, quod in animis eorum qui audiūt, potius metū quàm miſericordiam excitat: tunc enim alios miſeremur, cum ipſi non ualde nobis metuimus. atrox autem quippiā ſæuumq́; audiētes, nobis timemus. quos enim ſua mala premunt, aliena parum commouent. timor igitur pellit, truditq́; alterum illum motum in pectoribus noſtris, ex incommodis alterius excitatum, aut ne excitari quidē patitur. Grande, & huic rei explicandæ mirificè idoneum exemplum adducam, de nece Cn. Magni, quod à Cicerone in tertia quæſtione Tuſculana expoſitum eſt. Conſtabat eos, qui concidentem uulnerib. Cn. Pompeium uidiſſent, cum in illo ipſo acerbiſſimo, miſerrimoq́; ſpectaculo ſibi timerent (quod ſe claſſe hoſtium circumfuſos uiderent) nihil tum aliud egiſſe, niſi ut remiges hortarentur, & ut ſalutem adipiſcerentur fuga: poſteaquā Tyrum ueniſſent, tum afflictari lamentariq́; cœpiſſe.*

Καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα.) *Hæc ratio eſt, quam frequentare oratores ſolent, & in quibus ſtudia ipſorum nituntur. oſtendunt enim, in quem dicunt, uno facto multa iura uiolaſſe. Crimen amplificare uolentes, affirmant eum plura ſimul aut deleuiſſe, aut migraſſe, quæ ſancta habentur apud homines.*

Οἷον ὅρκους, δεξιάς.) *Vt, inquit, iuſiurandum, dextras, fidem datam, ius coniugij, affinitatemq́;. fieri enim poteſt, ut aliquis hæc ſimul in aliquo uiolet. culpam autem augere uolens orator, illa explicat. Dextræ, cōcordiæ ſignum erant, ut ex nomiſmatibus quoq́; argenteis multis cognoſci poteſt, in quibus dextræ inter ſe applicatæ nihil aliud niſi concordiam, ſignificant. Tacitus libro 17. Centurionemq́; Siſennam dextras, concordiæ ſigna, Syriaci exercitus nomine, ad prætorianos ferentē, uarijs artibus aggreſſus eſt. In cōmentario de bello Alexandrino: Dextram dextra tenens, dimittere cœpit adultum iam ætate puerum. Idem etiam in maximis periculis conſtituti, ac propinqua morte faciebant. Lyſias in epitaphio,* οἵτινες διὰ τὴν ὑπάρχουσαν ἀρετὴν, πολλάκις μὲν ἐδεξιώσαντο ἀλλήλους.

Πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή.) *Cur multū ualeant hæc ad amplificandum, nunc docet. neque enim hæc, inquit, facere, eſt flagitiū unum admittere, ſed multorum exuperantia, & ad ſummum perductio.*

Καὶ τὸ ἐνταῦθα οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες.) *A' loco etiam crimen augetur, ut illic ſceleris aliquid admiſiſſe, ubi ſuppliciū de ſontib. ſumitur, aut ubi pœna legib. imponitur improbis atq́; iniuſtis. Cui rei affines eſſe dicit falſos teſtes. addit autē (quod ſignificat naſci hæc à prauitate animi immenſa) Quem locū hi uacuū à ſcelere relinquēt, qui forū etiā cōtaminare non metuūt? Hinc etiam Clodij culpam amplificauit Cicero, cum inſidijs Cn. Magnum per ſeruū tollere eū uoluiſſe pro Milone dicens, criminatus eſt: Inſidiator erat in foro collocatus, atq́; in ueſtibulo ipſo ſenatus. In antiquiſſimo libro uarietatis hoc eſt, quod* ψευδομαρτυροῦντες *ille habet, ſententia non immutata.*

Καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. *Crimina quoq́; grauiora ſunt quæ fœdiſſima habētur, quibusq́; erubeſcere maximè conſueuerunt.*

Καὶ εἰ τοῦτον, ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε.) *Maius etiam crimen eſt, ſi hunc læſit, à quo beneficium acceperat. rationem autem huius reddens, inquit: Multis enim modis iniuſtus eſt: nam peccat quod damnum infert, peccat etiā quod non adiuuat, ac commoda eius auget. ut enim exēplo declaratur, quod ſuprà attulit, ubi de iure non ſcripto diſſeruit: officium eſt probi uiri opitulari illi, qui ipſum antea adiuuerit. Qui igitur culpa non uacaſſet, niſi beneficium reddidiſſet, quanto magis peccat, cum uiolet? Hunc locum Cicero penè tractauit in admirabili illa ſententia Stoicorum exponenda, quòd peccata ſint paria. In patris uita uiolanda multa peccantur: uiolatur is qui procreauit, is qui aluit, is qui erudiuit, is qui in ſede ac domo atq́; in republica collocauit, multitudine peccatorū præſtat, eoq́; pœna maiore dignus eſt. Verbū autē, quod ad extremū huius loci nulla neceſſitate iteratum in excuſis erat, cum ab omnibus ſcriptis abſit, deleui:*

paulo

enim antè poſitum, huic quoq; parti ἀπὸ κοινοῦ ancillatur. Legi igitur uolui, ut in melioribus inueni.

Καὶ ὁ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια, ἀμείνων γὰρ μὴ δι᾽ ἀνάγκην δίκαιον εἶν.) Hic locus antea in excuſis mendoſiſſimus erat: ſic enim in omnibus legebatur, καὶ ὁ περὶ τὰ γραφόμενα δίκαιος. antiquorum librorum fidem, & rem ipſam ſecutus, ita eum reſtitui. In cunctis autem ſcriptis ἄγραφα, non γραφόμενα, legi animaduerti. in uetuſtiſſimo omniũ δίκαια, cum reliquis in hoc cum excuſis conueniret. uetus autem tralatio cum antiquiore ac fideliore exemplari facit. παρὰ legi debere, non περὶ, ut antea in excuſis erat, res ipſa diligenter ſpectata declarat: nec non quod paulò infrà huic reſpondet, cum locum retro agens ac conuertens, inquit, ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα. ſcriptura autem purgata, in quo multum negotij fuit, omnia nunc ſatis plana. ſententia enim duorum horum locorum hæc erit (loci uerò adhuc traduntur, quibus maiora crimina à minoribus diſtinguantur, cuius generis plures iam attulit) Cum homines peccent, aut contra ius non ſcriptum, aut contra ſcriptum, oſtendi poteſt alio argumento, qui ius non ſcriptum tranſierit, magis peccaſſe: alio uerò contrà, qui leges ſcriptas prætergreſſus ſit. Qui facit contra iura non ſcripta, magis iniuſtum eſſe, à contrario argumento ducto firmat, inquiens: eſt enim officium melioris uiri, nullo metu aut neceſſitate coactum, probum eſſe: poſſumus namq; impunè contra leges nõ ſcriptas facere. quis enim unquam quempiam ingrati animi crimine reum fecit? aut iudicij periculum alicui intendit, quod ne uerbis quidem habere gratiam pro maximis commodis acceptis uoluerit? Cum igitur honeſtior probiorq; eſſe intelligatur, qui diligenter hæc iura ſeruat: qui negligit ac prætergreditur, improbior iniuſtiorq; erit.

Τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ ἀνάγκης.) Quæ ſcriptis legibus continentur, neceſſariò ab improbis etiã metu pœnæ ſeruãtur. quæ iura nõ ſcripta uetãt, nulla formidine cuſtodiuntur, ſed à probis tantũ uiris, nõ metu coactis, ſed officio & honeſtate ductis, ſeruãtur. Ipſius celebris uox eſt, qui interrogatus quid lucri feciſſet è ſtudio ſapientiæ, reſpõdit: Vt quæ cæteri legũ pœnas reformidãtes facerent, ipſe ſponte ac ſine ullius ullo edicto tueretur. Horatij etiam peruulgata ſententia id confirmat.

Ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα.) Alio modo, aliundeq; argumento ducto, magis peccare confirmatur qui contra iura ſcripta flagitij quidpiam admiſit: qui enim aggreditur facinora quæ terribilia ſunt, nec atroces illas pœnas, quas leges minãtur, reformidat, quanto magis laberetur in illis, quæ nihil periculi, ſi negligantur, oſtentant: nec damnum aliquod minantur? Antiquiſſimus liber diſcrepat ab alijs, quod ἀζήμια, non, ut illi, καὶ ἀδιζήμια, habet. ſententia nihil uariatur.

Περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος.) Docet ſe ad exitum huius præceptionis ueniſſe, indicaſſeq; unde maius aut minus maleficium eſſe probari poſſit. ut enim ſuprà, cum hoc tradere aggreſſus eſt, quid facere uellet aperuit: ita nũc re omni explicata, nihil ultrà expectandum, quod ad id faciat, declarat: ſtatimq; quid ſeries inſtitutæ ſcriptionis requirat, oſtendit.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων.) Cum rationes faciendæ fidei, quæ arte parantur, iam explanaſſet: nunc de quibus breui prima parte libri egerat, artis expertes perſequitur, ac copioſius ipſas pertractat. Animaduertendum autem, hic eum ita loqui, tanquam ab huius artificij magiſtris, ita quoq; illæ uocarentur: illic tamen contrà, uerba quibus uſus eſt, uidentur ſignificare eum hoc pacto ipſas uocare cœpiſſe, cum dicat, ἄτεχνα δὲ λέγω. unde Quintilianus partitionem hanc ab ipſo traditam affirmat, ut eo loco à me adnotatum eſt.

Ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν.) Cur potiſſimũ ijs pertractandis locus hic accommodatus ſit, exponit. ſunt enim, inquit, propriæ iudicialis generis, quod nunc ipſe explicat: nec tamen ita illius propriæ ſunt, ut nullũ in alijs uſum habeant. paulo enim pòſt, ubi, quomodo tractare leges debeat orator, tradit, inquit: ſiue aliquid ſuadeat aut diſſuadeat. quibus uerbis manifeſtò deliberatiuum genus ſignificatur. locum igitur in deliberationibus quoq; habent hæ, quæ ſine arte probationes uocantur: ſi non omnes, earum manifeſtò aliquæ.

Εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν.) Cum quinq; tradat eſſe philoſophus probationes artis expertes, numerum earum augent magiſtri dicendi. Quintilianus præcipuas ſex eſſe uoluit, nec tamen leges in ipſis numerauit. Idem etiam oſtendit, adijci illis poſſe reſponſa & oracula. Cicero in 2. libro ad Q. fratrem, multo plures attulit: eas tamen qui diligenter attendet, manifeſtò uidebit quinq; his generibus ipſarum, appellatis à ſummo hoc doctore, contineri. nam Quintilianus etiam reſponſa, & oracula teſtimoniorum partes eſſe tradit. Res quoq; iudicatæ, rumor ac fama eandem uim habere uidentur. pacta autem, & conuenta, & tabulas, συνθηκῶν nomine contineri apertum eſt. leges uero S.C. & decreta complecti arbitror, ut non ſine magna ratione minor eorum numerus hic ab Ariſtotele traditus ſit: capita enim tantum earum poſuit. qui tamen & ipſe, quamuis alijs aſtrictior, coarctari adhuc poſſe iudicio ipſius uidetur. affirmauit enim infrà, quæſtiones teſtimonia quædam eſſe.

Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων.) Initium, inquit, harum rerum explicandarum ducamus à legibus, oſtendamusq; quomodo oratorẽ uti ipſis oporteat. neq; enim ab eo nouæ aliquæ condendæ ſunt, ſed ueteres utiliter tractandæ, & aut augendæ, aut eleuandæ, ut cauſa ratioq;, quam defendendam ſuſcepit, poſtulat. hãc autem legum in utramq; partem diſputationem & in curia & in foro uſu uenire, oſtendit, ac magnos fructus ferre, & in ſuadendo & in diſſuadẽdo, ut in accuſando ac defendendo.

Φανερὸν γὰρ, ὅτι.) Qui aduerſantem cauſæ ſuæ legem aliquam ſcriptam habet, quomodo ſe gerere debeat oſtendit, confugiendumq; ei eſſe docet ad cõmune

naturaleq;

naturaleq́ ius:nec non æquo ac bono, ut iuſtiore, utendum. iuſtus enim eſt, quia corrigit ſcriptam legem: quæ ſi ſeruaretur omnibus temporibus, improbè aliquando aliqui plecterētur: ut peregrinus, qui in muros aſcendit, ac irrumpentes in urbem hoſtes deiecit. Præſidio igitur communis legis primò docet propriæ auctoritatem frangendā. Antiquiſſ. liber à cæteris hic ualde diuerſus eſt: ſic enim habet, ὡς κοινῷ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικεστέροις, καὶ δικαιοτέροις.

Καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστί.) Iudices, antequam cauſas audirent (ut proditū memoriæ eſt à Polluce in 8. libro ὀνομαστικοῦ, ubi de iudicijs quæ Athenis erant, agit) iurabant ſe de quibus leges ſtatuiſſent, ex legibus ſententiam laturos: de quibus nullæ leges forēt, mente ſententiaq́ æquiſſima iudicaturos. Oratores poſtea, ut commodum ipſis erat, hanc poſteriorem partē iuriſiurandi interpretabantur, & ad cauſæ ſuæ utilitatem traducebant: ut nunc docet Ariſtoteles poſſe facere, qui premitur lege aliqua ſcripta. cam enim permiſſū ſit iudicibus, uti mente ſententiaq́ optima: ἀρίστῃ γνώμῃ nihil aliud eſſe inquit, niſi nō ualde uti legib. ſcriptis, neq́ omnino ſe ad illas applicare. contrà autem infrà, ubi inſtruit eum qui ſecum legem ſcriptam habeat, oſtendit quomodo poſſit eludere atq́ refellere hanc callidam interpretationem horum uerborum. Senſus igitur ſatis certus eſt, lectio uerò non omnino certa. Antiquiſſ. omniū codex ſic habet, καὶ ὅτι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἐστί, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις: quam lectionem ualde probo. in alijs ſcriptis, τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ χρωμένους τοῦτ' ἐστί, ut in excuſis quoq́ libris: uno excepto, in quo præterea additum eſt κρίνειν. Duo autem uerba, quæ abſunt à libro maioris uetuſtatis, niſi fallor, ſcholion quondam fuere, & in illo ipſo, ut declaratio, diuerſa manu repoſita ſunt. ſententia certè ſine illis manet: & ut breuior, ita etiam fortaſſe melior. cū autē duobus locis infrà hoc ipſo in libro huius rei mentionem faciat, neutrum eorum uerborum illic quoq́ legitur. In extremo tamen ſecundo, ubi diſſoluendorum argumentorum rationem tradit, ac docet quid ſit optima mente de rebus exiſtimare, alterum ipſorum poſuit: ita enim locutus eſt, ὥσπερ γὰρ δεῖ τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν: ſed illic relinqui illud nullo modo potuit. Quod autem teſtimonio Pollucis uſus, quæ uis huius rei eſſet, demonſtraui: præterire quoq́ illud nolo, quin admoneā, legi apud eum γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ, non ut apud Ariſtotelem tribus in his locis, ἀρίστῃ. Idem tamen ambos intellexiſſe puto. Demoſthenes quoq́ in oratione contra Ariſtocratem, eodem pacto locutus eſt, qui idē quod Pollux, manifeſtò intellexit, γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ δικάσειν ὀμωμόκατε. Sed etiam aduerſus Leptinem.

Καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς ἀεὶ μένει.) Præſtantiam æqui & boni, nec non communis legis (ita autem uocat naturæ ius) à perpetuitate eorum firmat. nunquā enim uariantur: ſcriptæ uerò leges crebrò immutantur.

Ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ.) Quo intellectu, inquit, illud apud Sophoclem in Antigona dictum eſt. ſenſum autem integrum eius loci, quem ſtatim inchoatum ponit, explanat. purgat enim illa ſe, ac factū ſuum tuetur, quod edictum Creontis regis neglexerit: legi autem naturæ obtemperarit, quam potiorē eſſe ab æternitate argumentatur: quòd neq́ principium unquā habuerit, nec terminum finemq́ ullum habitura ſit. ut illic autē ex Antigonæ perſona naturæ ius ualde celebrat poeta, ita in Oedipode tyranno induxit chorum laudibus ipſum efferentem, ubi queritur magno cum dolore animi ſpoliatum eſſe Apollinē dignitate ſua: obſcureq́ criminatur Iocaſtam, quæ petulanter in eum inuecta eſſet. ab auctoribus autē ipſius illud cōmendans, & quod abrogari nūquam, è memoriaq́ hominum deleri poſſet, inquit, ὧν νόμοι πρόκεινται ὑψίποδες οὐρανίαν δι' αἰθέρα τεκνωθέντες, ὧν Ὄλυμπος πατὴρ μόνος, οὐδέ νιν θνατὰ φύσις ἀνέρων ἔτικτεν, οὐδὲ μήν ποτε λάθα κατακοιμάσει. Verba autem Ariſtotelis aliquantum ab his diſcrepantia ſunt in antiquiſſ. libro, cum ſententia nulla re immutata ſit. quare nihil uariaui: quomodo tamen illic legatur, indicabo, Ὅθεν εἴρηται τὰ ἐν τῇ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ. ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτι ἔθαψε παρὰ τὸν νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον.

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές.) Elegās eruditaq́ Sophoclis ſententia, apud eum ab Antigona pronunciata, nec multo ſuprà hic etiam poſita. Eam quoq́ Plutarchus in 8. libro Sympoſiacarum quæſtionum celebrauit, ubi an noui morbi exiſtere poſſint, diſputat. inter hunc autem & qui ſequitur hic, ſenarium, unus interiectus à poeta ipſo eſt, breuitatis cauſa nunc ab Ariſtotele relictus. ut poſterioris etiam ſentētia inchoata eſt, ut niſi apud poetam ipſum uiſerentur, uix ſenſus ullus ex his uerbis percipi potuerit. totus autem locus ita illic legitur, οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε ζῇ ταῦτα, κοὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη. τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενὸς φρόνημα δείσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην δώσειν.

Καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν.) Quomodo ſcriptarum legum auctoritas minui conteriq́ poſſit, adhuc docet. plures autem uiæ ſunt. nam multum etiam ad hanc rem ualet, dicere id iuſtum eſſe, quod uerum ac utile ſit, nō quod ſpeciem tantum huius rei habeat. nullo modo igitur ea quæ ſcripta eſt, legis nomine appellanda. nec enim legis officium facit, quia uerum iuſtumq́ non complectitur: ſed quod umbrā tantū illius habet, ac ſimulatū uerum & iuſtum eſt.

Καὶ δὴ ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν.) Præterea ualebit ad hoc, dicere propoſitum eſſe reb. iudicandis iudicem ut imitetur menſarium, ac quemadmodum ille diſtinguit uerum aurum et adulterinum, ſic ipſe omnibus diligenter perſpectis, uerum iuſtum ſimulatumq́ ſecernat. ἀργυρογνώμων uocatur, qui facultatem habet uerum falſumq́ argentum, ac reliquam omnem materiem, ex qua pecunia conflatur, cognoſcendi, & quaſi norma quædam eſt eius rei. appellatur etiam ille δοκιμαστής. Pollux, ubi nomina collegit τῶν τὰς ὕλας παρασκευάζει

ρασκευάζει

ϛασκευάζοντων, hoc etiam in illis poſuit.

Καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις.) Hoc quoq; auctoritatem ſcriptarum legum minuit, & communis iuris auget, dicere melioris uiri eſſe non ſcriptis legibus, quàm ſcriptis uti: qui enim non ſcriptis ſtat, probitate animi manifeſtò id facit, non metu pœnæ, quæ nulla negligentibus ipſas conſtituta eſt. non pauci autē eorum qui legibus ſcriptis obtemperant, ſi minæ illarum tollerentur, ſceleribus ſe obruerent.

Καὶ εἴπου ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῷ.) Præterea ſpectare oportet, ſi lex, qua premimur, aliqua parte aduerſatur legi probatæ, aut etiā ſecū ipſa pugnat: ita enim facilè ipſam eludere licebit. quomodo enim auctoritatē habere poterit lex, quæ aut à lege, quā omnes utilē ſanctāq; ferūt, aut à ſe ipſa diſsentit?

Οἷον ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι ἅττ' ἂν συνθῶνται.) Exemplum hoc eſt legis legi repugnantis, ἀντινομία aūt id uocatur. alterius uerò exemplum, cum lex aliqua ſecum ipſa diſcordat, omiſit, ut rei ſua ui ſatis notæ. exiſtunt autem aliquando, inquit, huiuſcemodi contrarietates in legibus, ut altera lex iubet rata eſſe, quæcunq; inter ſe homines pepigerint: altera uerò uetat pactiones fieri contra leges.

Καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν.) Animaduertere præterea opus erit, an ambigua lex ſit, nec certū aliquem, unumq; ſenſum habeat, ut liceat illam flectere, et quocunq; aliquis uelit, diſtorquere: uidere enim tunc oportebit, ad utram eorum uerborum ſtructuram explicationemq; conueniet ac quadrabit, aut iuſtum, aut utile, & illo ipſo uti. στρέφειν ualet hic torquere. quo ſenſu cepit quoq; ſuprà, cum inquit, τῇ λέξει μετατιθέναι, καὶ στρέφειν.

Καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα, ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει.) Attendere quoq; debemus, an res quæ cauſa, ut lex illa ferretur, fuerunt, amplius non maneāt, ſed abierint: lex tamen adhuc ſeruetur, atq; id notum facere, pugnareq; in eo contra legem: rebus enim ipſis mutatis, uidetur legem quoq; mutari abrogari'ue debere.

Ἂν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα,) Quod ſi ſcripta lex nobiſcum facit, cuncta illa aliter accipienda ſunt, in primiſq; γνώμῃ ἀρίστῃ iudicare, aliud ualere dicendum eſt. Cum autem quomodo tentari leges poſsēt, iam oſtendiſſet, nunc quomodo ipſis auctoritas acquiratur, docet: in utrāq; enim partem locos dat, quod in omnibus his arte carentib. probationibus diligēter facit. Si legem nobiſcum habemus, tunc ut facultatem aduerſario eripiamus aſtuta illa ratione labefactandi eam, aditumq; hunc ipſi obſtruamus, dicere debemus, quod permiſſum eſt iudicibus, exiſtimare lites γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ: non conceſſum illis eſſe, ut contra leges cauſas iudicent (hoc enim nullo modo faciendum) ſed eius rei cauſa, quam ipſe adiungit. Callidè autem hic quoq; & utilitati accōmodatè, partem illā iuris iurandi interpretatur.

Ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ ὅ, τι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ.) Suprà, cum contra leges oratorē armaret, dixerat γνώμῃ ἀρίστῃ uti, nihil aliud eſſe, niſi non omnino ad leges ſcriptas ſe referre. nunc, quum, quomodo ſcriptas leges defendere poſsit docet, aliter interpretari eum debere eadem illa uerba demonſtrat, ac dicere, non excogitatum eſſe γνώμῃ ἀρίστῃ cauſas iudicare, ut aliquid contra leges ſtatueretur, ſed euitandi periurij cauſa. cum enim iudices ſe leges ſeruaturos iurent: ſi fortè uis ac ſententia legis non bene ab ipſis percepta fuerit, ne ſcelus admittant, γνώμῃ ἀρίστῃ iudicare ipſis conceditur.

Καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς.) Niſi fallor hoc argumentum excogitatum eſt contra ſuperius illud, quo traditum fuerat, iuſtum eſſe uerum quiddam, & quod conduceret: non ſimulatum, ac quod ſpeciem tantum illius retineret. ut enim illud iuſtū eſſe perfectum quiddam abſolutumq; probabat, & quod omnes ueritatis utilitatiſq; numeros compleſſet: ſic hoc, uſibus hominum illud accommodari non poſse exemplo aliarū rerum quæ expetūtur ab hominibus, docet. nemo enim ſumit abſolutè uereq; bonum, ſed quod ipſi bonum eſt. Id igitur in iure quoq; ſeruari debet. quæ enim huic reipublicæ ac genti utiles leges ſunt, quamuis etiam à primo illo uero q; utili diſſentiant, probari debent.

Καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει.) Non oportere diſcedi à legibus, hoc confirmat à ſtudio & opera quæ in illis condendis ponitur. cur enim tanta diligētia ſcribantur, ſi poſtea negligi debent? quod ſi illis non uti incipimus, poſſumus etiam ipſis condendis ſuperſedere, & labore illo irrito carere. Nihil enim refert non latas ipſas unquam fuiſſe, aut nullo nunc in uſu eſſe.

Καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, παρὰ τὸν ἰατρόν.) Libri quidam ſcripti, οἷον τὸν ἰατρόν. in antiquiſſ. neq; παρὰ, neq; οἷον legitur. uidi etiā, in quo, ut in excuſis, legatur. quam ſcripturā uetus quoq; tralatio refert. παρασοφίζεσθαι ſignificat ab arte aliqua præceptiſq; illius diſcedere, & callidè malitioſeq; aliquid excogitare, aut immutare. Athenæus in 5. libro Δειπνοσοφιστῶν hoc uerbo uſus eſt, cū de cœna parū ſumptuoſa loqueretur, in qua coquus uerberibus malè acceptus eſſet, quod aliquid ingenio ſuo arti addidiſset, nec priſcum ritum ſeruaſſet. Τὸν δὲ ἐν τῷ λυκείῳ κρέας ταριχηρὸν εἰς τάριχος διασκευάσαντα, μαστιγωθῆναι, ὡς παρασοφιζόμενον πονηρῶς. Senſus igitur huius loci hic erit: Ita etiā refelletur ſtudiū eorū, qui cōtra leges aliquid ſubtiliter excogitāt. ſi dicetur cōtingere in hac re, quod in alijs artib. uſu uenire uidemus. neque enim illic prodeſt, uelle ingenioſiorē & peritiorem quàm earū magiſtri uideri. Exēpli gratia, cōtra medicū de ijs quæ ad ſalutē ſuam pertinent ægrotū ſentire, et aliqua in re ipſum labi oſtendere. neq; enim tantum detrimenti affert erratū aliquod ipſius, quantum mali importat praua conſuetudo, non parendi illi, quod in aliquo negotio imperium habet ac dominatur. lex eodem pacto inutilis non tantum nocet, quantum receptus malus mos noceret, iuſta imperia dominorum in ſingulis rebus recuſandi.

quædam peccaſſe in uita uetere Critiam. cum autem id doleret, Solon mandat illi, ad quem ſcribit, ut ſuadeat ipſi obtemperare patri. quod ſi fecerit Critias, affirmat eum optimum ducem, & qui non facilè labi poſſet, ſecuturum: nihil tamen uetat, quin in familia quoq; honeſta quandoq; quidã exiſtat, qui ad aliquod tempus non ſatis modeſte temperanterq; uiuat. Hoc igitur officium Solonis Cleophon in peiorem partem accipiens, teſtimonio ipſius iam pridem inſolentem improbãq;, ſiue libidinibus deditam, oſtendere uoluit præclarã ſtirpem. uerſum uerò hunc Solonis, & eum qui ipſum conſequitur, adducit Proclus, eruditiſſimus Platonis interpres, in Timæum, ſed aliquantum immutatum. πυῤῥότριχι ne autem, an, ut apud eum legitur, ξανθότριχι legi debeat, non auſim affirmare. Reliqua uerò ſcripturæ uarietas, ſenſum, ut opinor, nõ uariat: ſiue enim εἰπεῖν μοι, ſiue ἐπιτέλλεσθαι legatur, quamuis indefinitum tempus ſit, mandantis eſt, ualetq;. Dic Critiæ, & ſuade illi. μοι aũt, ut hic legitur, quam uim in ea ſententia habeat, planum eſt. uerba ſanè Procli hæc ſunt, Ἐξηκεστίδου παῖδες ἐγένοντο σόλων καὶ δρωπίδης, καὶ δρωπίδου μὲν κριτίας, οὗ μνημονεύει καὶ σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων· εἰπεῖν μοι κριτίᾳ ξανθότριχι πατρὸς ἀκούειν. οὐ γὰρ ἁμαρτινόῳ πείσεται ἡγεμόνι. Antiquiſſimus codex, quem ſecutus ſum, habet κλεόφων: quãuis κλεόφρων emendatum illic alia manu ſit. in reliquis manuſcriptis, quos uidi, libris, legitur λεόφρων. Cleophõtis cuiuſdam magni uiri Athenis, mentionem fecit Lyſias in oratione contra Agoratum. interfectum autem eum publicè docet ſtudio illorum, qui dominatum paucorum conſtituere uolebant, & aſtutè amatores ueteris reipublicæ è medio tollebant. Cleophontis uerò oratoris, ut improbi ac turbulenti ciuis, meminerunt & Iſocrates in oratione de Pace, & Aeſchines contra Cteſiphontem. Qui tenues pilos, eoſdemq; rufos haberent, uncta è duobus nominibus uoce, à Græcis πυῤῥότριχες dicebantur. Ariſtoteles Problematũ ſegmento illo, quo quæ ad colorẽ pertinent diſputat, καὶ παῖδες δὲ οἱ πρὸς ἄρκτον πυῤῥότριχες. Gratus autem hic capillorum color in pueris erat, quod etiam Theocritus in 7. Idillio declarat: quos enim pueros laudat, huiuſcemodi comas habuiſſe tradit, ἄμφω τὼδ᾽ ἤτην πυῤῥοτρίχω, ἄμφω δ᾽ εὐάβω.

Περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων.) Oſtendit ſe explanaſſe de rebus præteritis, qui teſtes ſint è genere eorum teſtium, quos ueteres uocauit. Quoſdam uerò de rebus etiam futuris eiuſdem generis eſſe dicit, ut augures, & qui fundunt oracula. nam Themiſtocles etiam ipſe, cum in naues confugere oportere diceret, teſtimonio ſententiã ſuam firmauit, oraculumq; teſtem citauit. Thucydides in 1. libro hanc rem narrat. Herodotus uerò in Polymnia, Pythiæ etiam ipſius carmẽ poſuit. Etenim, cũ de Themiſtocle antea multa protuliſſet, addidit: παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτῶν, ὡς ναυμαχήσοντας συνεβάλλοντο, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου τείχεος. Antiquiſſimus hic liber à cæteris omnibus diſcrepãs, λέγων habet, nõ λεγ.

Ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι.) Suprà nuſquam dixit prouerbia teſtimonij genus eſſe, quod tradidiſſe ſe his uerbis affirmare uidetur. Senſus igitur huius loci, & quid intellexerit, diligenter attendendũ. An ſignificare uoluit eius generis, cuius antea oſtendimus, id eſt, prouerbia quoq; ſunt teſtimonia priſca: huiuſcemodi enim eſſe planũ eſt.

Οἷον εἴ τις συμβουλεύοι μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα.) Si quis, inquit, ſuadet cuipiam, ne ſtudeat amicum ſibi ſenem hominem facere, confirmare conſiliũ ſuum, tanquam teſte peruulgata uoce poteſt, quæ eſt, Cauere ſibi quemq; debere, ne collocet beneficium in ſenem.

Καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας.) Præterea ſi quis hortatur quempiam, ut liberos eorũ tollat, quorum patres iam necarit, & ipſe tanquam teſtem producere prouerbium poteſt: ſæua enim hæc etiam ſceleratáq; ſententia, peruulgata uoce tãquam teſte aliquo incorrupto firmari poterat. ac tritum prouerbium Græcis erat, quod ſtultitiæ illum damnabat, qui cũ patrem interemiſſet, filios uiuos relinqueret. illud autẽ antiquarum rerum auctores tradunt, Philippum Macedonũ regem, in ore ſemper habuiſſe. cum enim multos, inquiunt, uita priuaſſet, poſt cædem factam adiungere hunc uerſum ſolebat. Herodotus etiam in ſermone, quem facit habuiſſe Cyrum Perſarum regem cum Crœſo, audita defectione Lydorũ, id poſuit: ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. oſtendens, ueterem ſuam clementiam eorum malorum cauſam fuiſſe: qua ſi uſus non eſſet, Lydi deficere tunc non potuiſſent. meritò igitur omnia euenire ſibi affirmat, qui ueteri prouerbio non paruerit. νήπιος in hexametro, quo prouerbium exponitur, non ætate puerum, ſed imbecillitate conſilij, ſignificat. quo intellectu παῖδα etiam capere optimi ſcriptores conſueuerunt. παῖδα enim ἀποδεῖξαι dicunt, cum ſignificare uolunt aliquẽ feciſſe ſapientia ſua, ut qui antea ualere aliqua in re exiſtimabatur, ab omnibus ignarus eius, rudiſq; intelligatur.

Πρόσφατοι δ᾽ ὅσοι γνώριμοί τι κεκρίκασί τι.) Cum omnia genera ueterum teſtium explicaſſet, de recentibus nunc agit. Illos autem ſuprà partitus fuerat, & alteros ipſorum expertes periculi, alteros uerò participes dixerat. Prius igitur genus nunc tractat. Hi autem ſunt, qui aliquanto antea, non magno tamen interuallo, quid in animo haberent de aliqua re, ediderunt, non putãtes ei qui poſtea utitur ipſo, iudicium illud ſuum profuturũ. Noui autem, inquit, teſtes ſunt, qui & noti illuſtreſq; ſunt, & antea, quid de aliqua re ſentirent, aperuerũt. utiles enim ipſorũ exiſtimationes iudiciaq; ſunt, ijs qui de iiſdem rebus ambigunt.

Οἷον εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐχρήσατο κατὰ χάρητος, ὃ πλάτων εἶπε πρὸς ἀρχίβιον.) Hoc alibi à me lectum non eſt. quod ſi in hiſtoriam incideremus, nullus ſcrupulus reſtaret. Vocem qua prius uſus fuerat Plato aduerſus Archibium, arripuit Eubulus, cum in iudicio contra Charetem diceret, atq; ipſum accuſaret.

habuit autem illa uim teſtimonij:intelligitur enim Plato auctor ipſius ita ſenſiſſe. qui cum adhuc uiueret, quamuis antea id protuliſſet, meritò ut noui recentisq́; exemplum adfertur. clarum autem & illuſtrẽ ſapientia, quod in primis requirebatur, fuiſſe Platonem unum etiam, dubitare non poſſumus. Cur uerò multitudinis numero ἐν δικαστηρίοις dixerit, quærendum. uidetur enim ſignificare uoluiſſe, Eubulum in foro iudicioq́; ſententiam Platonis protuliſſe, quam ille in diſputatione colloquioq́; aliquo edidiſſet. In tertio horum librorum unitatis numero uſus eſt, cum quod in Pitholaum & Lycophronẽ in foro iactum ab inimico eſſet narraret. Eubulum autem, ut arbitror, intelligit oratorem, cuius ſæpe Demoſthenes mentionem fecit, cum eodem tempore in republica Athenis adminiſtranda uerſati ſint.

Ὅτι ἐπιδεδώκασιν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι, Quod increbreſcit hæc res, ac uires ſumit, cotidieq́; plures reperiuntur, qui confiteantur, ac præ ſe ferant ſe improbos eſſe, exiſtimentq́; id ſibi laudi futurum. Quia autem ſententia admirabilis eſt, debuit teſtimonio grauis alicuius uiri confirmari, qui de eadem re eodem pacto ſenſiſſet. ab Ariſtophane Equitibus inducuntur Cleon Agoracritusq́; huius gloriæ cupidi: concertantes enim inter ſe de plurimis alijs rebus, de hoc etiam in contentionem ueniunt. Probationem, quam appellauit Quintilianus rumorem ac famam, Græci autẽ oratores φήμην uocant, huc referri arbitror oportere, & eſſe ſpeciem noui illius teſtimonij, quod extra periculum conſtitutum eſt. auctores namq́; huius uulgò diſſeminatæ opinionis incerti ſunt: nec uidentur, quamuis falſum protulerint, poſſe plecti. In recentibus autem potius, quàm priſcis teſtimonijs numerari debere uidetur, quia plerunq́; paulo antea illa excitata eſt, non ut prouerbia multis antea ſeculis frequentata. Quomodo autem illa tentari debeat, & eidem quoq́; fides comparari, oſtendit Quintilianus. Ille, cũ Demoſthenes ſcripſit orationem, qua prouocaret ad iudices, à popularib. ſuis è tribu ſententijs ipſorum eiectus, cum premeretur hoc rumore ac fama, diligenter contra eam diſputauit, ac nullam ipſi auctoritatem habendam multis argumentis docuit. initio autẽ illa eius orationis poſita ſunt, quæ inſcripta eſt, ἔφεσις πρὸς Εὐβουλίδην.

Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι.) Præterea qui periculi participes ſunt, ſi in mendacio deprehendantur, teſtes noui ſunt. non ſunt autem ita appellati, quia interſit eorum quid de cauſa iudicetur: neq́; enim res ipſorum agitur. ſed quia ſi dixerint rẽ factam eſſe, quæ facta non ſit, ſiue contrà, aut mercede corrupti, aut gratificantes alicui, idq́; intellectum fuerit, ſupplicio afficiuntur. cum ſuperiores extra omnem aleã periculi ſint. Quomodo enim in priſcos aliquis teſtes animaduertat? ſed nec illis etiam, qui paulo antea, quid ſui iudicij de aliqua re foret protulerunt, ſi fortè quiſpiã: eorũ præiudicio poſtea utitur, ea res fraudi eſſe poteſt. neq́; enim ipſi ei auctores fuere, ut exiſtimatione ſua uteretur: neq́; ſponte reum premunt, aut eundem iudicio illo ſuo ſubiciunt. quare ne ſi ipſorum quoq́; poſtea iudicium probatum non fuerit, expoſiti periculo aut pœnæ ulli ſunt. Animaduertenda autem uerba, quibus uſus eſt. non enim omnino, inquit, participes periculi, ſed tunc cũ uiſi fuerint mentiri. δόξωσιν autem, quia ſi credantur etiam mendaces falſiq́;, non tantum ſi fuerint, plectũtur.

Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρές εἰσι, γέγονεν, ἢ μή, ἔστιν, ἢ μή. περὶ δὲ τοῦ ποῖον, οὐ μάρτυρες. οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον.) A quibus ſi quicquam mentiti fuerint, periculũ non abeſt, de ijs tantum rebus teſtes ſunt: intelligit autem quos paulo antè μετέχοντας κινδύνου appellauit. ijs enim tantum fides habetur, cum quæritur factum ne aliquid, an non factum ſit: & ut de præteritis rebus, ita etiam de inſtantibus. non tamen in teſtimonio ipſorum tantum pondus eſt, ut quales res eſſe dixerint, tales omninò habeantur. neq́; enim audirentur, ſi præterea aliquid afferrent, quo id quod factum eſt, æquum aut iniquum fuiſſe, emolumentum aut detrimentum importaſſe dicerent: ſuſpecti enim meritò ſunt, exiſtimariq́; facilè poſſunt, aut reo aut accuſatori ſtudio ſuo ſatisfacere uoluiſſe. quare quicquid præter hoc proferunt, reſpuitur, nec auctoritatem ullam habet hoc enim arbitror uelle, ipſos non eſſe harum rerum teſtes. Quod autem ab excuſis aberat, in ſcriptis uerò omnibus à me inuentum uerbum eſt, μόνων reſtituit: id autem non parum ſententiam hanc adiuuat. docet enim, quib. ſolis quæſtionibus confirmandis hæc teſtimonia fidem adhibeant. Sed in hoc etiam reſtituto uerbo, qui illud cuſtodierunt, concordes non reperi ſcriptos codices. quidam enim multitudinis numero, patrio caſu, μόνων: quidam uerò μόνον, ui aduerbij aſſumpta, habent.

Οἱ δ' ἄπωθεν, καὶ περὶ τούτων πιστότατοι.) Qui remoti ſunt tempore (ita autem uocat. neq́; enim tunc ipſum proferunt, quod cauſam adiuuet aut lædat, ſed antè quàm lis illa exorta eſſet ediderunt. quod eò nunc traducitur) qui igitur remoti ſunt, non de illis tantum, uerum etiam de ijs idonei ſunt teſtes, ac ſi quid ſuæ ſententiæ ſit de æquitate aut iniquitate rei quæ uerſatur in iudicio, protulerint, ſiue conducat ne illa, an noceat, eorum dictis non parua fides habebitur. neq́; enim ipſi aut ſpe, aut metu rerum ſuarum, ut ſuperiores, corrumpi potuerunt, quæ periculum nullum ſubeunt. Diſcrimen hoc etiam antiquiſſimi libri non reticebo: quòd hîc ille τοιούτων, ſuprà autem τούτων, contrà ac in reliquis ſcriptis, non excuſis modò legatur.

Πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ.) Priſci in primis teſtes ſummam auctoritatem habent, quia procul ab omni ſuſpicione corruptelæ ſunt, cum multis antea tẽporib. uixerint. ſed illi etiã qui extra diſcrimen omne ac periculũ collocati ſunt: quãuis propinqui tẽpore ſint, nec multo antea de ſimili re iudicia fecerint, cum cogitare non potuerint, quò ſententia ipſorum traduci aliquando debebat, & fide digni meritò habentur. illisq́;

lis'que credere facile homines conſuerunt: multum enim retinent eius, quod fidem adiungit ueteribus. Cum uerò in excuſis hic antea, & nonnullis ſcriptis particula γὰρ, qua cauſa redditur, ter poſita in continentib. trib. membris foret, idq; durum uideretur, nec ſatis bellè ſententiæ conuenire, ſecutus fidem antiquiſſimi exemplaris, ita locum reſtitui: πιστότατοι δ' οἱ παλαιοί, ἀδιάφθοροι γάρ. πιστώματα δέ. ſed uetus quoq; tralatio hanc lectionem reddit.

Πιστώματα δ' παρὰ μαρτυριῶν.) Ducuntur, inquit, à teſtimonijs auctoritates. & qui parũ fidei habent, nõ ualde cauſam adiuuare poſſunt. huiuſcemodi autẽ ſunt, qui mercede corrũpi potuerũt, quod à ueteribus abeſt.

Μάρτυρες μὲν μὴ ἔχουσι.) Cum quot genera teſtium ſint, & quib. rebus probandis ſinguli utiles aut inutiles, accuratè docuerit: quibus nũc argumentis & augeri poſſit auctoritas ipſorum, & minui, oſtendit. in utramq; enim partem diſputat, primumq; quid adferre debeat, deſtitutus illis, declarat, ut tempori illi ſuo inopiæq; teſtium ſeruiat. poterit igitur, inquit, dicere, officium eſſe iudicum, ex ueriſimilibus de litib. exiſtimare. quod ſi fecerint, optima ſententia menteq; cauſam iudicaturos. ueriſimilia enim ſignaq; perpendere, eſt ἀρίστῃ γνώμῃ iudicare. Hoc uero fecit Cicero pro M. Cælio, cum copiam teſtium non haberet, cauſaq; aduerſariorum ipſis niteretur. eripere enim teſtibus auctoritatem, & argumentationibus adiungere ſtuduit: Equidem uos abducam à teſtibus, neq; huius iudicij ueritatẽ, quæ mutari nullo modo poteſt, in uoluntate teſtium collocari ſinam: quæ facillimè effingi, nullo negotio flecti ac detorqueri poteſt. Argumentis agemus, ſignis omni luce clarioribus, crimina refellemus: & quæ ſequuntur.

Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ.) Conteret etiam fidem teſtium, argumentatioñumq; augebit, qui dicet non poſſe adumbrari, à ueroq; abduci ueriſimilia, pecunia, ut paſſim teſtes mercede corrupti inueniũtur. In hac autem ſententia uerbis Græcis expreſſa, eſt animaduertenda uis uerbi ἐξαπατῆσαι. neq; enim ita accipi debet, quaſi ueriſimilib. imponatur, ac fraus aliqua ipſis adhibeatur: ſed ualet, nõ poſſunt deprauari. eſt enim aliquo modo decipere quempiã, perſuadere illi muneribus ut falſum in iudicio proferat.

Καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα.) Argumentis quoq; auctoritatem ac põdus affert, quòd ſentẽtijs iudicũ nunquam illa damnata ſunt, quemadmodum multi, qui teſtimonium dixerũt, cõuicti, pœnaq; affecti ſunt. inde autem id prouenit, quòd non mentiuntur, nec fallunt.

Ἔχουσι δέ, πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα.) Hæc pro teſtib. contra argumenta. alterã enim partem nunc ornat: Oportere magis credi teſtibus, quàm argumentis. teſtes enim metu pœnæ, quam ſubirent, ſi falſi aliquid proferrent, in officio contineri: ueriſimilia & ſigna non poſſe in iudicium uocari, nec legibus tradi. Licenter igitur impuneq; mentiũtur. ὑπόδικος uocatur, qui legibus tenetur, qui in ius rapi poteſt. In Rhetorica ad Alexandrum: Καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλ' ὑποδίκους ἐποίησε, ὅπως μὴ πάντοθεν ἐξαμαρτάνωνται. ſed iudicibus tradidit, ac legibus ſubiectos eſſe uoluit.

Καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἴδοι μαρτυριῶν.) Alterum argumentum, confirmans auctoritatem ac fidem teſtium, argumentationum uerò frangens, à conſuetudine hominũ ductum. quod enim uſu receptum eſt, id utilitatem habere credi debet. Poſtquam igitur prudentes uiri iudicarũt teſtes audiendos eſſe, non tantam uim eſſe ſtatuerũt in argumentis, ut ex illis ſolis alicuius facti ueritas intelligeretur. Non uariaui hic lectionem, quamuis in multo maiore parte ſcriptorum codicum μαρτύρων legatur, & uetus quoq; tralatio eam uocem reddat, quia in antiquiſſ. omniũ μαρτυριῶν inueni, id tamẽ notũ eſſe uolui.

Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι.) Vtilitatem teſtimoniorũ oſtendit, & quemadmodum nemo ferè in iudicio ullo illis uti nõ poſſit. nam aut de ſe ipſo, aut de aduerſario, ſiue de facto, ſiue de uita & moribus teſtimonium proferendi facultatem habebis.

Εἴ τε φανερόν.) Cum ſuprà præcepta dedit illis, qui teſtes non haberent, manifeſtò indicauit, contingere aliquando poſſe, ut alicui teſtes deſint. nunc uerò affirmat tam malè nunquam nobiſcum agi poſſe, ut deſtituamur μαρτυρίας χρησίμης, ac uacui omnino ſimus à teſtimonio, quod ad cauſam noſtram ſubleuandam aliquantum ualeat. nec tamen locus hic illi aduerſatur: aliud enim teſtis eſt, aliud teſtimonium. Teſtimonia præter teſtium dicta, uocauit & auctoritates ſapientum, et præiudicia, & prouerbia: quæ cum tot ſint, & tam multis modis cauſam noſtram adiuuent (aut enim perſonã noſtram conſtituunt, aut premunt aduerſarij, aut de re, aut de uita & moribus ſunt) uerè narrat, fieri nunquam poſſe, ut quiſpiam omnibus ſimul careat. teſtes non eſſe alicui intellexit, cũ homines, qui præſentes fuerint quũ res geſta eſt, aut ab illis qui aderant, acceperint, illi deſint. μαρτυρίας uerò, non ἀγρίας, ut in excuſis antea erat, ſcribi debere, & antiqui codices, & res ipſa diligenter ſpectata, declarant.

Εἰ μὴ γὰρ περὶ τοῦ πράγματος.) Niſi teſtimonium, inquit, quod rem de qua in iudicio agitur tangat, habebimus, de indole naturaq; nobis deeſſe non poterit, quod ſcilicet aut mores noſtros commẽdet, aut aduerſarij criminetur. nam, quod ad rem ipſam pertinet, duobus modis adiuuare poteſt: aut ſi rem factam docet, ut ipſe oratione oſtendit: aut ſi contrà atq; aduerſarius demõſtret.

Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος.) Reliqua, inquit, quæ in teſtis perſona conſiderari poſſunt, ac fidem ipſius uariant, ex ijſdem locis ſumenda ſunt, unde enthymemata duci oſtendimus, cum quidpiam eſſe aut non eſſe probare uolumus: ſi teſtis. ſcilicet, aut amicus, aut inimicus, aut neuter: ſi ſpectatæ fidei, aut improbatæ, aut neutrius. Vocat autem εὐδοκιμοῦντας, qui bonæ exiſtimationis ſunt: ἀδοξοῦντας uerò, infames, & de quibus cuncti

malè ſentiunt:medios inter hos,qui nõ ſunt inſignes,aut turpitudine uitæ,aut dignitate. Si qui pro nobis teſtimonium dicit,improbus exiſtimatur, dicemus è medio illo hominũ genere eſſe: ſi pro aduerſario ſtat qui mediam naturã habeat,eũ eſſe deterrimæ notæ,peßimeq́; de illo omnes exiſtimare affirmabimus.

Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν.) Quod ad pacta (inquit) & conuenta pertinet, nulla alia in re locũ habet oratoris induſtria,facultasq́;, niſi ut augeat illa,aut conterat, fidem illis adiungat,aut eripiat:id eſt,dicendo probet pacta illa, quæ ferũtur facta fuiſſe,atq; ita inter eos olim cõueniſſe, ſiue ficta nũc & cõmenticia eſſe: hoc enim eſt reddere pactiones πιστὰς & ἀπίστους. argumentãdo autem hoc præclare effi cere orator poteſt. Reliqua uerò ad eum deferantur neceſſe eſt:nec enim artificio ſuo illas gignere ualet. Tempora autem ſtatim oſtendit,quibus hoc aut illud fieri debeat:ſi enim,inquit,ipſi adſint, & cauſæ quam ſuſcepit proſint,omnia facere ipſum oportet, ut certa rataq́; habeantur. Si pro aduerſarijs ſunt, omnem fidem illis auferre, ac dicere falſo prolata ab aduerſarijs eſſe atq; inania. Antiquißimus uerò liber hoc à reliquis omnib. diſcrepat, quod multitudinis numero τῶν λόγων habet.

Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν.) Quomodo illæ tractari debeãt,nũc docet. quod ad fidẽ, inquiens,pactionib. acquirendã aut eripiendã pertinet, huic rei præcepta illa omnia utilia ſunt, quæ teſtib. aut firmãdis,aut infirmãdis ualẽt. nec diſcriminis aliquid eſt, hoc'ne,an illud agatur:ex iiſdẽ enim locis argumẽta promũtur. quales enim,ait,fama & exiſtimatione fuerint, qui tabulas obſignarũt,aut cuſtodierũt,quib. pacta cõtinẽtur,talis opinio de tabulis erit. ſi obſignatores earũ cuſtodesq́; honeſti uiri,pacta quoq; facta credẽtur:ſi cõtrà improbi,ficta illa falſaq́; habebuntur:pendet enim inde omnis ipſarũ auctoritas et fides. ἐπιγεγραμμένους uerò cũ uocet, intelligit quos Quintilianus ſignatores appellat,ubi de tabulis diſputat:tabulas enim uocat quas Ariſtoteles συνθήκας. Cicero eaſdem pacta & cõuenta. ſed etiã cũ de teſtib. ageret, eadẽ uoce uſus eſt:nam per tabulas quoq; teſtimonia tunc dicebantur. Quod ad cuſtodes pertinet, infamari tabulas ipſorum improbitate, innocentia autem commendari, teſtatur etiam Cicero pro Archia poeta: Nam cum Appij tabulæ negligentius aſſeruatæ dicerentur, Gabinij quàm diu incolumis fuit leuitas, poſt damnationem calamitas,omnium tabularum fidem reſignaſſet:& quæ ſequuntur.

Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης.) Cum in diſceptationẽ non uenit,confectæ'ne ſint tabulæ,an non, ſed cõſtant pacta illa & cõuenta,officiũ unũ reſtat oratoris,ut eas augeat,aut cõterat:augeat,ſi ſecũ faciũt:deprimat,ſi pro aduerſario ſtant. Quomodo uerò illæ uerbis augeri poßint, primũ oſtendit,atq; id multis argumẽtis:quorũ primũ eſt,pactionẽ eſſe legẽ propriam,ut cum uim habeat legis apud perſonas illas quæ ita inter ſe pepigerunt,non minus ac lex rata haberi debeat.

Καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον.) Pacta non reddunt legem firmã ratamq́;, quia quod pepigerunt duo pluresq́ue inter ſe,nõ aſtringit reliquos:leges uerò,pactiones quæ legib. non repugnant, firmant. conuenerũt enim omnes legib. ſeruandis, pactionesq́; illæ cõmunes ſingulos etiam ciues aſtringunt. quare,cum à legib. corroborentur,ualidæ rataeq́; haberi debent.

Καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστιν, ὥστε ὅστις ἀπιστεῖ.) Ab auctoritate legũ, auctoritatẽ pactis acquirit hoc argumentũ. uult enim pacta genus eſſe legũ,cum leges etiam ipſæ ſcriptæ ex pacto & conuentu ſeruentur. Quare inquit,quicunq; fide digna non putat pacta,ipſaq́; euertit,leges ſimul euertit ac delet. ſublato enim genere, ſpecies quoq; ipſius auferuntur: nemo autem diceret omnes leges abrogandas.

Ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἑκούσια.) Quid συναλλάγματα ſint, & quomodo Latinè appellẽtur, docet Vlpianus iuriſconſultus de uerborũ ſignificatione. Cõtractum aũt ultro citroq́; obligationem eſſe, quod Græci συνάλλαγμα uocant, ueluti emptionem, uenditionem,locationem,ſocietatẽ. Cum doceat autem, quod incommodum ſequeretur, ſi ratæ pactiones nõ haberentur, & omnis auctoritas earũ conuelleretur, non parum ita quoq; auget ipſarum fidem. incommodum aũt magnum eſt: tolleretur enim (inquit) omne commerciũ hominũ ſublatis illis, & nihil ferè amplius ipſi inter ſe contrahere poſſent: maior enim pars rerum quas illi gerunt, ſponteq́;, non coacti adminiſtrant,pactis ac conuentis continetur.

Καὶ τ' ἄλλα δὲ ὅσα ἁρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστιν.) Finem imponit explicationi eorũ, quæ pro pactionib. afferuntur: nõ quòd ſola hæc ſint,ſed quia à quolibet reliqua perſpici facile, excogitariq́; poſſint. Cũ autem ἐπὶ πολλοῖς antea in excuſis mendoſe legeretur, ſecutus teſtimoniũ antiquiſſ. libri,& rem ipſam,maculã deleui. Vt orationẽ uerò diſtingueret ac uariaret, quæ hic ἐπιπολῆς dixit,infra δῆλα ὄντα appellauit. nam idem exprimere eum uoluiſſe,uerbis ipſius cognoſci poteſt: Nullum autem negotiũ,inquit,eſt,alia quæ congruere huic quæſtioni poſſunt,inde cognoſcere. τὰ ἐπιπολῆς (niſi fallor) Cicero eminentia,& prompta appellauit in 3. de Oratore: Diſcutienda ſunt ea quæ obſcurant,& ea quæ ſunt eminẽtia & prõpta ſumẽdo. In procœmio uerò primi libri manifeſtò hunc ſermonẽ expreßit,cũ inquit: Sed cum illa pateant,in promptuq́; ſint omnibus.

Ἂν δ' ἐναντία ᾖ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων.) Quo modo pactio conuelli,fideq́; ſpoliari poßit,docet. Si oppoſita nobis erit (inquit) ac partes aduerſariorũ adiuuerit, primũ quæcunq; ſuprà oſtendimus contra legẽ nobis aduerſam dici poſſe, eadem accommodata erunt ad auctoritatem pactionis minuendam: quæ autem illa ſint,quomodoq́; ratio hæc tractari poßit,oſtendit.

Ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν νόμοις.) Vis huius argumenti hæc eſt: Si conſueuimus inutiles leges abrogare, nulloq́; pacto cenſemus parẽre illis oportere, cur dubitemus

bitemus iniqua pacta reſcindere. eſſet enim res prorſus abſurda, tantum ſibi permittere in legibus extinguendis: putare autem neceſſariò ſibi quæcunq; pacta fuerint, ſi fraus etiam adhibita ſit, ſeruanda. minore enim periculo pacta reſcinduntur, quàm leges negligũtur. legum uerò latores ἐξαπατῶν dicuntur, cum iniuſtas leges ſcribũt. pollicentur enim ſe iuſtas laturos. cum igitur contrà faciunt, decipiunt eos qui tantam ipſis poteſtatem dederunt. Infrà quoq;, cum de æquis iniquisq; pactionibus diſputaret, eodem uerbo uſus eſt. pactiones enim quoq; fallaces ſunt, in quibus fraus adhibita eſt. ſed etiam, ut hic leges ὀρθῶς ſcriptas dixit, ita illic quoq; ὀρθὰς, ueras pactiones appellauit. uidi tamen ſcriptum librum, omnium antiquiſſimũ, in quo ἐξαμαρτῶσιν legatur: quod potius lapſos illos fuiſſe, quàm malitia doloq; feciſſe, ſignificaret.

Εἶτα ὅτι τῷ δικαίῳ βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστής.) Explicando etiam officio iudicis pro cauſæ noſtræ utilitate, pacta eluduntur. diſputabimus enim, iuſti æquiq; ipſum tanquam diſpenſatorem eſſe debere: nec quid in pactis conuentisq; contineatur, ab eo ſpectari oportere, ſed ut quod iuſtius eſt, id fiat.

Καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταπεσεῖν.) Aliud, quod idem probat argumentum. cum enim iam oſtendiſſet iudicem eſſe rei iuſtæ adminiſtratorem quendam, docet ipſum ſapientius multo facturum, ſi ius ipſum ſequatur, pacta contemnat. neq; enim illic fraudis periculũ eſt: nec facultas ulla datur ius diſtorquendi, ſiue dolo adhibito, ſiue neceſſitate impoſita. natura enim tale eſt, pacta autem ſæpe fiunt deceptis hominibus aut coactis.

Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν.) Animaduertere etiam debemus, an pactio ipſa aduerſetur alicui, ſiue ſcriptarum, ſiue communium legum, aut rebus iuſtis honeſtisq;. Cõmunes leges, partes naturalis iuris uidetur appellare: quæ autem repugnat rebus iuſtis & honeſtis, quomodo probari pactio, aut uim aliquam habere poteſt? quod enim huiuſcemodi eſt, & iniquum ac turpe ſit neceſſe eſt. Cum autem καὶ τοῖς δικαίοις καὶ καλοῖς, ut in excuſis, in ſcriptis quoque pluribus libris inuenerim, & hanc quoq; lectionẽ uetus tralatio ſequatur, uidi tamẽ ſcriptũ codicẽ, omnium antiquiß. in quo longè aliter legatur. ita enim in illo ſcriptũ offendi, τῶν γεγραμμένων νόμων ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις, ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις, ἔπειτα, & quæ ſequũtur. Senſus autem huius lectionis hic eſſet: Et ſcriptarum legum, aut proprijs illius ciuitatis ac loci, aut quæ alijs in terris ſeruentur.

Ἔπειτα εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις.) Præterea attendendum, an pactio illa contraria ſit, repugnetq; alijs pactionib. quæ aut poſtea factæ ab iiſdẽ, aut prius ſint. quæ aũt utilitas inde capi poßit, ſtatim exponit. ſi enim, inqt, poſteriores ratæ, priores irritæ erũt, & omnẽ auctoritatẽ amittẽt: ſi priores ſanctæ rectæq;, poſteriores fraudẽ in ſe cõtinebunt. cum enim aduerſentur ſibi ipſis, uitiũ in alterutris ſit neceße eſt. utrũ autẽ cauſæ noſtræ accommodatum erit, inquit, arripiemus.

Ἔτι δὲ τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς.) Qui contra tabulas pactaq; diſputat, utilitatem quoq; ſpectare debet. ſi fortè enim aliqua in re aduerſentur iudicibus, id aperire ac planum facere debet. illi enim ne incommodentur, æquo animo ipſas deleri patientur. In nonnullis autem ſcriptis codicibus, & iis melioribus, non multitudinis numero ἐναντιοῦνται, ut in excuſis antea, ſed unitatis ἐναντιοῦται legitur, quos libenter ſecutus ſum. ſuprà enim quoq; eodem numero pactionem appellauit. ut hæc autem quæ explanauit, ita nõnulla alia uidere inueſtigareq; animo oportere tradit: quæ tamen, quia cognitu facilia putat, non explicat.

Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινές εἰσιν.) Quæſtiones Cicero has, Quintilianus tormenta, ut nos quoq; uulgò facimus, appellauit. Βασανίζειν, quæſtionẽ habere de aliqua re ſignificat. quo uerbo Ariſtophanes in Ranis ſuis uſus eſt, ubi multa quæſtionum genera commemorauit. Καὶ πῶς βασανίζω, πάντα τρόπον ἐν κλίμακι δήσας, & quæ ſequuntur. Teſtimonium autem quoddam eſſe quæſtionem dicit, quod ſcilicet ab inuito aliquo & dolore coacto exprimatur. urgente enim illo, cogitur teſtari atq; aperire quæ ſcit.

Ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστόν.) Videntur, inquit, dignæ, quibus credatur, quia neceßitas quædam ipſis ineſt. qui enim coguntur urgenturq; neceßitate, illa exiſtimantur uerum reticere non poſſe. Intelligitur autem, neceßitatẽ hanc non eſſe abſolutam, eum uoluiſſe. qui enim auctoritatem quæſtionibus comparant, hoc poſſe ipſas efficere aiunt: contrà, qui infirmare cupiunt, negant, ut Quintilianus quoq; oſtendit. inquit enim: Cũ pars altera quæſtionem, uera fatendi neceßitatẽ uocet: altera, ſæpe etiã cauſam falſa dicendi, genus quoddam neceßitatis in illis ineſſe negari nõ poteſt. neq; enim facilè reperitur qui dolori reſiſtat: et quæ tacere noluiſſet, urgente illo, nõ prodat. in antiquiſſimo libro, non πίστιν, ſed pro illo uerbo τὸ πιστὸν legi. quam lectionem ueram putans, recepi. in 9. quoq; de Moribus ad Nicomachum eodem pacto locutus eſt, ἀρκεῖται δ᾽ ἐκ τούτων ποτέροις χρὴ ἐπιτάττειν, ἀμφοῖν ἐχόντων τὸ πιστόν. cum ambæ rationes hæ in ſe habeant, cui fides habenda uideatur.

Οὐκοῦν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν.) Nullum igitur, inquit, negotium eſt uidere uim ipſarum, & quæ de ipſis dici poſſunt, excogitare ac proferre. illis enim cognitis, licebit, ſi cuipiã adſint, cauſæq; ipſius opitulẽtur, quæſtiones augere, atq; auctoritatẽ illis oratione cõparare, dicẽdo ipſas ex omni teſtimõiorũ genere ſolas ueras. In antiqß. libro hoc uarietatis inueni, quòd duob. minus uerbis illic ſuperior ſentẽtia exponitur, περὶ τούτων εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα. Alijs uero cũctis cum excuſis cõuenit.

Ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι.) Docet, quomodo aliquis qui quæſtionibus premitur, cauſam ſuã tueatur, ac poſſit, quæ uera cõtra ſe in illis prolata ſunt, diſcutere. relictis enim illis, in uniuerſum de quæſtionibus dicit diſputandũ, & omnẽ ipſis fidẽ auctoritateq; eripiendã, ut Cicero pro P. Sylla fecit: Quæſtiones nobis ſeruorũ ac tormẽta accuſator minitatur: in quibus quãquã nil periculi

 ſuſpicamur,

ſuſpicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor, moderatur natura cuiuſq; , tum animi, tum corporis, regit quæſitor, flectit libido, corrumpit ſpes, infirmat metus, ut in tot rerum anguſtijs nihil ueritati loci relinquatur. Idem tamen in Partitionibus docet, quomodo hæc diſputatio contra quæſtiones negligi frangiq; poßit.

Οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι τὰ ψευδῆ λέγουσιν.) *Illos quibus neceßitas adhibetur, ac tormentis urgentur, ut uerum prodant, dicit non minus falſa, quàm uera dicere conſueſſe. Duobus autem modis oſtendit ipſos mentiri ſolitos, aut uim tormentorum tolerantes, & in occultanda ueritate perdurantes: aut falſa proferentes, quo citius corporis cruciatu liberētur.* ἀναγκαζόμενοι, *quamuis neceßitas ipſis imponatur, cruciatuq; cogi uideantur uerum fateri. Quod autem inquit,* ὡς παυσόμενοι θᾶττον, *Lyſias in oratione* ὑπὲρ τοῦ σηκοῦ, *cum de quæſtionibus ſeruorum in dominos diſputaret, illiſq; fidem haberi oportere diceret, idem his uerbis protulit,* Ἢ κατειπόντας ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν.

Δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν εἰδότα τοιαῦτα γεγενημένα παραδείγματα.) *Vt magis argumēta hæc ualeant, notis exemplis dicit eſſe confirmanda, oportereq; inſtructum etiam illis in iudicium uenire, ac poſſe oſtendere, præteritis temporibus hoc aut illud contigiſſe, quod quæſtionibus omnem auctoritatem eriperet: certos ſcilicet homines acerbißimos cruciatus ſuſtinuiſſe, & in abdenda ueritate alicuius facti perſeueraſſe. ut Zeno Eleates, qui perpeſſus eſt omnia, nec tamen conſcios delendæ tyrannidis indicauit. aut ementitos eſſe aliquid, ut præſentem dolorem à ſe depellerent, quod ipſis etiam maius malum, aut mortem deniq; allaturum eſſet, quia ob animi mollitiem reſiſtere illi nullo modo poſſent. Necnon etiam contrà ſi cauſa poſtulet, ut hæc fides augeatur, exempla afferre, quibus declaretur, quod nulla alia ratione indagari potuerit, quæſtionibus habitis facilè erutum ac patefactum. Plures uerò hinc uerſus ſuſtuli: qui cum ab Aldino exemplari abeſſent, in libro poſtea Venetijs excuſo accreuerant. Deleui autem, quia adulterinos putaui. aut enim ex alio ſcriptore artis hæc pars ſumpta eſt, aut ſcholion olim fuit, quod importunè pòſt in contextum uerborum Ariſtotelis tranſlatum ſit. uidi namque ſcriptos quoque libros, in quibus legeretur: in uetere tamen tralatione ueſtigium eius nullum. Qui accuratè, quæ ſupra à philoſopho iam tradita erant, perpendet, ipſius hæc non eſſe manifeſtò intelliget. cuncta enim ille, quæ ad quæſtiones pertinentia dicere uoluerat, iam explicauerat, nec aliquid deſiderari uidebatur. ſententia uerò quæ his uerbis exponitur, ſuperioribus continetur. mox etiam iuncta illic eſt, quæ ſermonem Ariſtotelis non redolet: & omnis deniq; hæc locutio, locutionis ipſius dißimilis uidetur. quibus omnibus de cauſis, alijſq; ſpero conſilium meum probatum iri, qui ea hinc ſuſtulerim.*

Περὶ δὲ ὅρκων τετραχῶς ἔστι διελεῖν.) *Quid iuſiurandum ſit, non expreßit hic philoſophus. auctor Rhetorices ad Alexandrum naturam illius his uerbis definijt:* Ὅρκος ἐστὶ μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος. *priorem partem, cum & ipſe iuſiurandum definiret, ab eo uidetur accepiſſe Cicero. ſic enim in tertio libro de Officijs: Eſt enim iuſiurandum, affirmatio religioſa, cum ſcilicet ita ſe rem habere, teſtatus deos immortales aliquis affirmat. addidit autem ille* ἀναπόδεικτος, *quia ratio eius quod pronunciatur, nō affertur: nec id uerum eſſe, argumento ullo probatur.*

Ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει.) *Quod ad iuſiurandū pertinet, non negligenter Quintilianus pertractat: nam & ipſe totam rem partitus eſt, ac diuiſionem quadripartitam facit. nec tamen illa omnino huic philoſophi reſpōdet, ut, qui diligēter cogitare uoluerit, facilè animaduertet. Ariſtoteles namq; hanc rem copulauit, quod non facit Quintilianus, qui de altera tantum litigatorum parte ſeparatim agit, omninoq; exquiſitiorē huius rei quàm ille diuiſionem fecit. inquit autem: Aut enim aduerſario dat & capit ipſe iuſiurandum, aut neutrum facit: aut alterum horum gerit, altero ſuperſedet.*

Καὶ τούτων ἢ δίδωσιν.) *Hæc eſt declaratio eius quod dixerat,* ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὔ. *oſtendit enim id duobus modis fieri poſſe, qui ſuperioribus duobus adiuncti, quadripartitam diuiſionem gignunt. aut enim, ait, iuſiurandum dat, non tamen capit: aut capit ipſe, nec tamen aduerſario dat.*

Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα.) *Aliud etiam, inquit, præter ea quæ tradita iam ſunt, accuratè uidendū. Si præteritis temporibus idem iuſiurandum cōceptum eſt: quod & ipſum ſimplex nō eſt, ſed bifariam diuiditur, ſiue ipſe iurauerit, ſiue aduerſarius. Particulam copulantem partes orationis, quæ in excuſos libros irrepſerat, cum à ſcriptis melioribus abeſſe uiderim, hinc ſuſtuli.* οὗτος *autem nominandi caſu, ut referat uerbum* ὅρκος, *quemadmodum in ſcriptis omnibus inueni, omnino puto legendum: quamuis in margine quorundam excuſorum,* οὕτως *repoſitum ſit.*

Οὐ δίδωσι μὲν οὖν.) *Nunc quatuor illa prima membra pertractat, docetq; quomodo conſilium ſuum probare poßit, qui aduerſarij iureiurando, ac fidei totam cauſam non committit. non do iuſiurandum (aliter autem dare iuſiurandum accipio, ac Terētius fecit in Adelphis, cum inquit, Noui ego ueſtra hæc, nollem factum, iuſiurandum dabitur, te eſſe indignum iniuria hac. illic enim, iuſiurandum dabitur, iurabo manifeſtò ſignificat) ingenium enim ac mores hominum cognitos habeo, quibus ſæpe ludus eſt peierare. cur igitur tam temerarius ſim, ut hoc faciam? Quod hic ualet* δοῦναι ὅρκον, *Quintilianus deferre iuſiurandum uocat.*

Καὶ διότι ὁ μὲν ὁμοίως οὐκ ἐθέλει δίδωσι.) *Præterea nunc hoc ſine cauſa non facio. lucrum enim atque ingens utilitas, quæ propoſita eſt, ad ſcelus ipſum hortari poteſt. ſpreta enim religione, hic alienam pecuniam ſuam faciet. cauſæ autem meæ ita confido, ut arbitrer iudices omnino, niſi periurio ſuam adiuuerit, ipſum condemnaturos.*

condemnaturos. Hanc huius loci ſententiam eſſe puto, quæ facilè à quouis inde elici potuit, poſtquam mendum quod eã peruertebat, ſublatum eſt. ὁμόσαντος enim generandi caſu, ſingulari numero, nõ multitudinis accuſandi, ut prius legebatur, corrigi debet. μὴ ὁμόσαντος autẽ, niſi facultas ipſi facta fuerit, ut iuret. ſignificat enim perſonam aduerſarij. caſum uerò hunc poſtulari à uerbo quod ſequitur, apertũ eſt: ut autem in excuſis & ſcriptis omnibus inueni, probari nullo modo poteſt. Præterea in manu ſcriptis, χρήματα non legitur, quod in excuſis antea erat, intelligiq́; auctor uoluit, quod deſideratur.

Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων.) Poſtquã iuratorum hominũ periculũ ſubeundum eſt, poſtquam totam cauſam occultæ hominũ fidei cõmittere ipſum oportet, ſe malle iudicũ religiõi, quàm aduerſarij ſtare. horũ enim fidẽ perſpectã habet, huius uerò nõ probat. iudices autẽ iuratos ſententiam ferre ſolitos, notũ eſt. Cum autem periculum hoc æquius eſſe altero, ſecurioreq́; animo ſubeundum dixiſſet, nec expreſsiſſet dilucidè, quod intelligeret, addens, ὁ μὲν τοῖς δικασταῖς, aperuit quid ſignificaret. intelligo enim, inquit, quod fide religioniq́; iudicum cauſam committendo ſubitur.

Οὐ λαμβάνει δέ.) Qui non capit, ita factum ſuum tuebitur: Non poſſum adduci, ut iurem pro pecunia acquirenda: putoq́; flagitium eſſe, capere iuſiurandum, ut aut retineantur nummi, aut comparentur.

Καὶ ὅτι εἰ μὲν φαῦλος κατωμόσατο ἄν.) Dicet etiã habere hoc poſſe iudices argumentum ſuæ probitatis ſi enim impiꝰ fuiſſet, nullo metu iuraſſet. præſtat enim ob al quam utilitatem improbum eſſe, quàm ob nullam. nam ſi iurauero, dubiũ nullum eſt, quin pecuniam habiturus ſim: contrà autem, niſi iurauero. hoc autem pacto factum ipſius uidebitur à uirtute animi proficiſci, non è periurij metu. Improbus uerò ſine emolumento ullo fuiſſet, ſi ut aduerſarij aiebant, non ſibi debitam pecuniam petens, iniuratus ipſam non obtinuiſſet. qui enim quod ſuũ non eſt ſciens petit, ut probus eſſe non poteſt. in antiquiſ. libro uarietatis hoc eſt, quod ὀμόσας μὲν γὰρ, nõ γὰρ, ut reliqui, habent: quod confirmantis eſt.

Οὕτω δὲ δι' ἀρετὴν οὐκ ἔσται.) Ita locum reſtitui, ſecutus fidem antiquiſsimi exemplaris, quam lectionem etiã uetus tralatio ſequitur, ſed illius etiã ueſtigia in reliquis ſcriptis. antea in excuſis ὥστε δι' ἀρετὴν legebatur. Qui ita aget, inquit, & ſi res hoc modo tractata fuerit, à bonitate proficiſcetur, non à ſtudio fallendi, timoreq́; peierandi nolle iurare.

Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει.) Illud Xenophanis ualde accommodatum eſt, mirificeq́; huic loco cõgruit. aiebat enim Xenophanes, uetus ille phyſicus, Non eſſe æquam prouocationem impij aduerſum pium, ſed par cõ ſimiliſq́;, ac ſi robuſtus aliquis infirmo corpore hominẽ prouocaret, ut uel uerberaret, uel uapularet. ualẽs enim imbecilli hominis plagas contemnit: uiriumq́; ſuarũ gnarus, uidet à ſe illum uerberibus cæſum iri, ideoq́; ſecuro animo prouocat: imbecillus uerò, ſibi diffidens, hanc pugnam recuſabit. ita qui piè deos colit, ad hanc concertationem timidus eſt: contrà qui improbè de ipſis ſentit, audax. cur enim uereatur illos, quos aut nõ eſſe, aut humana non curare iudicat? πρόκλησις autem legi debet, ut in meliorib. ſcriptis legitur. excuſi enim libri πρόσκλησις mendoſe habebant. eſt autem πρόκλησις, prouocatio, & quaſi inuitatio quædam, pollicitatioq́;. In quarto libro de Rep. ipſe, τὸ δὲ οἱ μὲν ταῖς ἀρχαῖς ἐγκαλοῦντες τὸν δῆμον φασὶ δεῖν κρίνειν· ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τὴν πρόκλησιν. multitudo, inquit, tam benignam inuitationem non repudiat, ſed libenter quod præbetur arripit. Lyſias quoq́; in oratiuncula de uulnere cõſultò impoſito, οὐ γὰρ δήπου τήν γε τούτων πρόκλησιν πιστοτέραν ὑμᾶς νομίζειν δεῖ τῆς ἡμετέρας. neque enim ullo pacto puto uos maiore fide dignam exiſtimaturos pollicitationem aduerſariorum, quàm noſtram.

Εἰ δὲ λαμβάνει.) Quod ſi non reſpuit, hac oratione uti debet, ſe cõfidere ſibi ipſi, uitamq́; ac mores ſuos cognitos habere: quia autẽ illius ignoret, aut diſsimiles ſuorum eſſe putet, ideo illi optionem huius rei non dare.

Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα.) Ita, ut arbitror, Xenophanis uox cõuertetur: Si aduerſarius, qui in hoc certamine imbecillus eſt, me prouocat: quomodo ipſe, qui in eo ualens ſum, detrectare pugnam poſſum. impius uerò ita imbecillus in hoc negotio eſt. contẽnit enim iuſiurandũ, eiq́; parũ tribuit: qui tamẽ cum ſpontè id certamen ſubeat, in quo facilè ſuperetur pius, qui cum deos colat, ac iuſiurãdũ magnã uim habere putet, ualẽs in eo eſt, nõ debet recuſare, quin eo totũ negotiũ tranſigatur.

Δεινόν τε τὸ μὴ θέλειν αὐτόν.) Præterea indignũ eſt pro re ſua nolle ſubire onus, quod alijs pro aliena imponi uult. Quomodo enim quiſpiam honeſtè poteſt iuſiurandũ recuſare de rebus illis de quibus poſtulat, ut iurati iudices ſententiam ferant? non ferendus eſſet, ſi quis hanc conditionem repudiaret. Aliud autem hoc argumentum eſt, quo qui non abnuit iurare, factum ſuum probat.

Εἰ δὲ δίδωσιν.) Si uerò defert, ſic factum ſuum ornare debet. ſanctum ac pium eſſe, uelle dijs immortalibus rem mandare: atq́; confidere, ſi quid fraudis initum fuerit, illos grauiter ultum ituros.

Καὶ ὅτι οὐ δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι, αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν.) Hunc penè locum expreſsit Quintilianus, cum inquit: At is qui defert, alioqui agere modeſtè uidetur, cum litis aduerſarium iudicem faciat, & cuius cognitio eſt, onere liberet. Senſus uerò Ariſtotelis hic eſt: Non opus eſſe aduerſario, ut ad iudices accedat, precibuſque etiam adhibitis cum illis diligenter agat, ut uelint cauſam iudicare. liberare enim ſe eum omni illa cura ac moleſtia, cum ipſi exiſtimationem totius rei permittit. Docet igitur, ſe liberaliter cum eo agere, in cuius arbitrio totam rem ponat, quẽ cognitorem litis faciat. In antiquiſsimo libro non κρίνειν, ut in excuſis, ſed κρίνειν legitur. quam lectionẽ uetus quoq́; tralatio ſequitur. Aliæ quoq́; nullius ponderis uarietates, in paucis his uerbis apud eum reperiũtur. nã

&

& δικαστῶν habet, non κριτῶν: & τούτῳ, non αὐτῷ, ut reliqui omnes, nihil tamen immutaui.

Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι.) Quo argumento ſuprà docuit, qui iuſiurandũ non reſpueret, poſſe factum ſuum probare: eodem nũc oſtendit, qui illud offert, urgere poſſe abnuentem aduerſarium: rem ſcilicet indignam abſurdamq́; eſſe dicendo, nolle cuius res agitur, in ea re iurare, in qua, quorum nihil intereſt, poſtulet iurare.

Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον πῶς λεκτέον.) Explicatis omnibus ſimplicibus modis, aperit quæ uia tenẽda ſit, cum res geminatur. Quatuor autem modos eſſe coniungendi, ſupra quoq; docuerat, quos nunc perſequitur: nec tamẽ rationes ipſas, quas explicuerat, repetit: nimis enim longum fuiſſet, nec nouam aliquam utilitatem in ſe res haberet. inquit igitur: Quia planum iam factum eſt ſingillatim, quid dicendum ſit, patet etiam, ſi copulare duos modos oporteat, quid afferendum ſit: antequam tamen quid faciendum ſit doceat, quo pacto modi illi copulentur, explanat. ceu enim, ait, ſi ipſe ſanè non abnuit iuſiurandum ſumere, deferre autem recuſat, aut contrà deferre paratus eſt: ut ſumat uerò induci non poteſt, aut utrunq; ſimul facere non abnuit: ſumere ſcilicet ac deferre, ſiue neutrum facere ullo modo uult.

Ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι.) Vt res ipſæ copulantur, ita argumẽta quoq; copulanda eſſe tradit. copulæ enim fiunt ex modis traditis, quare rationes eorum etiam ex iiſdem rationibus conſtituẽtur, & quæ ſeparatim dicerentur, ſi ſeorſum facta illa comprobarentur, aut oppugnarentur, coniunctim dicenda oſtendit, cum facta quoq; coniungantur.

Ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑφ' αὐτοῦ καὶ ἐναντίος.) Priore parte abſoluta, poſteriorem aggreditur. ſuprà enim docuerat, oportere etiam cogitare ſi iuratum antea foret, quod & ipſum duobus modis conſiderari poſſet. aut enim ab ipſo, aut ab aduerſario. Iuſiurandum autem iuratum intelligit, aduerſum repugnansq; præſenti. Primo eum inſtruit, qui ſibi ipſi contrarius eſſe arguitur: docetq;, quomodo ſe à periurij crimine tueri debeat. excuſatio autem eſt, declarare ſe quod olim fecit, aut coactũ metu, aut deceptum dolo feciſſe. qui autem aliquid committunt, quod iniuſtum prauumq; ſit, ſi id faciũt ſponte ſcienteſq;, iniuſtè praueq; feciſſe exiſtimandi ſunt. Cũ uerò antea hic in excuſis legeretur, Δῆλον δὲ κἂν ᾖ ἀπατημένος ὑπ' αὐτοῦ, ſecutus fidem antiquiſſimi codicis, κἂν δὲ ᾖ γεγενημένος, emendaui. uetus quoq; tralatio hanc ſcripturam confirmat. ita enim reddit rudis ille interpres, ſi autem ſit factum. nam pertinere hanc partem ad illud quod ſuprà dixerat. poſſe aliter quoq; præter ea quæ iam indicata fuerant, hanc rem tractari, apertũ eſt: cum autem diuiſione illa quadripartita demonſtrata id admonuiſſet, nunc quoq; ipſa expleta, hoc quod reſtabat aggreditur.

Ἐκείνου γὰρ τὸ ἀδικεῖν δεῖ.) Argumentum texit, quomodo periurij crimine ſe ille liberare queat, inquiẽs: Iniuria ſponte ab aliquo fit, peierare eſt iniuriam facere. unde intelligitur, ac ratione concluditur, periurium eſſe, quod ſponte ab aliquo concipitur. contràq; cum uis adhibita eſt, aut aliquis inductus deceptuſq;, non dici debere iniuſtè feciſſe, nec eſſe illud periurium.

Ἐντεῦθεν οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν.) Huc igitur nos referre, inquit, periurium oportet: id eſt, dicere, quod olim fecimus, non ſponte nos, aut malitioſe feciſſe, ſed aut neceſſitatem nobis impoſitam eſſe, aut fraudem adhibitã oſtendere: quare lingua, non mente iurauimus. Illi autem peierant, qui fallendi cõſilio, quæ uera nõ eſſe ſciunt, religioſe affirmant. Idem etiam Cicero in tertio libro de Officiis docet: Non enim falſum iurare, peierare eſt: ſed quod ex animi tui ſententia iuraris, ſicut uerbis concipitur more noſtro, id non facere periurium eſt.

Ἐὰν δ' ὑπὸ ἀντιδίκου ᾖ ὀμωμοσμένος.) Quomodo aduerſarium in crimẽ uocare atq; exagitare debeamus, docet: Si iuſiurandum, quod ab ipſo nunc concipitur, ueteri iureiurãdo repugnat. intelligi enim hic debet ὅρκος ἐναντίος. Dicendum igitur eſt, omnem uitã ac rationes hominum peruertere ac permiſcere eũ, qui his quæ iurauerit, non ſtat. nullam enim aliam ob cauſam inſtitutum eſt, ut leges non niſi ab iuratis iudicib. tractẽtur, niſi quia quæ aliquis iurauerit, ea illum rata habere oportere conſuerunt. Cũ autẽ oſtẽderim intelligi hic extra debere, ὅρκος ἐναντίος, in antiquiſs. tamen libro ita ſcriptum offendi, ἐὰν δὲ ὑπὸ ἀντιδίκου ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος. lectionem autem non uariaui, quia ſuſpicatus ſum illam declarationem quondam fuiſſe: ad confirmandam autem opinionem meam id indicaſſe, ualeat.

Καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν οἷς.) Vt acrius inſimularet aduerſarium, ſe (cõſuetudine quadam loquendi) quaſi culpæ ſocium facit, à qua tamen longè animo abhorere uideri uult, dicens: Adeò impudentes ſumus, ut poſtulemus uos manere illis, quæ iureiurando concepto indicaueritis: ipſi autem non manebimus, nec rata illa habebimus? In antiquiſſimo tamen libro ex perſona eorũ tantum quos increpat, & ἀξιοῦσιν & ἐμμένουσιν ſcriptum eſt. ſed in hoc etiã diſcrepat idem à reliquis, quod ἀξιοῦσιν indicandi modo habet. ſignificat autem uerbis, quæ adiungit, ſe non omnia quæ excogitari poſſent, collegiſſe. quædam enim adhuc reſtare, quæ idem efficerent, ac totam rem amplificarent.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων.) Oſtẽdit ſe quæ dicenda erant de probationibus expertibus artificij, abſoluiſſe. quamuis enim (quod indicat dicẽdo τοσαῦτα) huiuſcemodi alia inueniri queant, & ad cõfirmandas et ad euertendas illas apta: tamen hæc ſatis putauit. uerba uero hæc extrema huius libri, quib. id exponitur, abſunt ab antiquiſſ. codice, ac fortaſſe etiã non ſine cauſa. initio enim conſequentis libri repetit generatim, quæcũq; primo hoc tradita ſunt: dicitq; ſe oſtendiſſe, quæ opiniones propoſitioneſq; ualeant ad fidem faciendam in ſingulis tribus generibus, niſi fortaſſe aliquis illa tantum pertinere ad probationes artis participes putat.

Petri

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν.) Breui repetit quid primo libro cōfectum ſit, ac narrat ſe huc uſq; indicaſſe proprios locos ſingulorū generum, quò reſpicere oporteat qui in illis probare quippiam uolunt. In generibus uerò enumerandis eundem ordinem ſeruat, quem in ipſis explicandis tenuerat. ſignificat autem illa à partibus, & muneribus ipſorum. Hæc igitur ſunt, inquit, quorum ope poſſumus aliquid ſuadere aut diſſuadere, quod eſt deliberatiui: uituperare & laudare, quod demonſtratiui: accuſare & defendere, quod iudicialis: necnō quæ opiniones propoſitionesq; his rebus aptæ ſunt. demōſtrauit enim ſeorſum, unde duci argumēta poſſēt ad impellēdū aliquē, aut reuocandum, & qui loci continerent proprias huius generis propoſitiones, quod in reliquis etiam duobus generibus factum eſt. δόξας autem uocat opiniones, & quaſi ſyluam, ex quibus poſtea conflantur propoſitiones. eædem enim poſtea, cum ut partes enthymematis conſiderantur, προτάσεις uocantur. Eodem pacto infrà hoc ipſo in libro locutus eſt, atq; ambo hæc nomina, ut hic, coniunxit. Sed in primo quoq; Topicorum, unde quid ſignificare hic uoluerit, apertè elicitur: Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ὅσαι δόξαι κατὰ τέχνας εἰσὶ, διαλεκτικαὶ προτάσεις εἰσίν. Quòd cunctæ opiniones, quæ de rebus ab ipſis tractatis in ſingulis artibus ſunt, propoſitiones ſunt dialecticæ: illis namq; uti poteſt dialecticus, ad aliquid ratione concludendum.

Περὶ γὰρ τούτων, καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται.) Cum oſtendiſſet ſe primo libro locos explicaſſe, unde promi argumenta deberent, ſingulis generibus tractandis accommodata, necnon quæ opiniones propoſitionesq; utiles forent ad probationes de illis ipſis rebus conficiendas: rationem eius rei reddit, ne cui mirum uideretur, ex rebus ipſis, quæ probarētur, ſumi propoſitiones ad illas confirmandas, exiſtimarentq; aliunde illa conſtitui oportere. & affirmat enthymemata de illis ipſis rebus dici, ex quibus ſumūtur ad ea cōſtituenda propoſitiones, ut ex eadem materia conflentur argumēta, quæ probatur, ac rationibus his oratorijs cōfirmatur, in ſingulis ſeparatim generibus dicendi.

Ἐπεὶ δὲ ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική.) Quia dicendi ars finem habet audientium exiſtimationem, cunctaq; quæ orator facit, illuc referre debet: officium ipſius oratoris eſt, non in oratione tantum componenda occupatum eſſe, uerùm in ſe ipſo quoq; quodammodo conformando: necnon in exiſtimatore etiam, & qui ſententia ſua ſtudium ipſius aut probaturus eſt, aut condemnaturus, fingendo. Omnis enim oratoris labor induſtriaq; illuc tendere debet, ut iudicia eorum apud quos agit, conſequatur. ac nihil ipſum prætermittere oportet, ad id adipiſcendum accommodatum. ut hoc autem ab ipſis impetretur, non ſolum orationi fides acquirēda, argumentisq; tota res firmanda ac comprobanda: ſed opera etiam danda eſt, ut talis, qualem eſſe oportet, ijs qui audiunt, uideatur: nec tantum in ſe ipſo, ſed etiam in illis apud quos agit, ut ipſi commodum eſt, fingendis ſtudium ponere debet. Nec tamen, quod finem hic eſſe uult rationis dicendi, exiſtimationem, cum alibi propoſitum ſibi habere illam dixerit perſuaſionem, à ſe ipſo diſſentit. perſuaſio enim ab exiſtimatione proficiſcitur. is enim perſuadetur, qui de re illa ita exiſtimat, ut orator uult. Perſonam uerò eorum qui audiunt, quæ ſuæ partes erant ex oratione habita aliquid ſtatuentium, exiſtimatio referre uidetur: cum perſuaſio oratorum opus, qui oratione effecerint quod uolebant, in animis auditorum, ſignificet.

Καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν.) Ne quis miraretur quod dixerat rationem dicendi pendere totam ab exiſtimatione eorum qui audirent, quam ipſe κρίσιν appellat, enumeratione duorum generum probat ita ſe rem habere. tertium quoq; addere potuiſſet. quod enim in duobus illis uerū eſt, in tertio quoque uerum eſſe reperietur. In tractandis uerò generibus dicendi ſæpe deliberandi tantum ac iudicandi nominauit, quæ potiora utilioraq; ſunt: demonſtrandi autem reliquit. Quod autem hunc finem habeant, planum eſt. Nam & de conſilijs deliberationibusq; ſtatuunt atque exiſtimant, & iudicia etiam quæ in foro fiunt, exiſtimationes quædam ſunt. Quis enim neſcit, ſenatores ſententias eorum qui dixerunt, accuratè perpendere, & aut recipere, aut improbare: iudices quoq; cum accuſatorem reumq; audiuerunt, utra eorum cauſa melior ſit, ſecum antequam aliquid pronuncient, ſtatuunt. Vt hic autem laborare hanc artem, ut gignat exiſtimationem in animis eorum qui audiunt, dicens, id explicatione partium ipſius confirmauit: ita idem multo infrà hoc ipſo in libro repetens, noua ratione comprobauit.

Ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν.) Hæc ἀνταπόδοσις eſt, redditioq; illius ἐπεὶ, quod paulo ſuprà poſuit, Cum res ita ſe habeat, neceſſe, inquit, eſt non ſolum attendere orationem, oculosq; ad eam intentos habere, ut uim probandi argumentis quod uult habeat, ac fidem ita facere poſſit: uerùm etiam ſe ipſum, qualem & eum qui audit, exiſtimaturusq; de ea eſt, conformare. quod uerò neceſſarium hoc eſſe ait, his moribus intelligendū eſt, & ut nunc homines ſunt. ſi enim integrè ſanctèq; iudicaretur, id non tantum non neceſſarium fuiſſet, ſed uſurpatum etiam fructum oratori nullum tuliſſet, & relinqui omnino, abijciq; potuiſſet.

πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν.) Magni, inquit, refert ad faciendam fidem, oratorem haberi uirum bonũ ac prudentem, crediq́; ipſum diligere commoda eorum apud quos agit. in hoc etiam magna uis eſt, ſi ipſi illi qui diiudicant, bene erga ipſum animati ſunt, necnon erga aduerſarium malè: atque iis demum omnibus animi affectionibus præditi, quas aut ipſius tempus illud, aut eius pro quo dicit, requirit. In antiquiſsimo libro puſilla hæc ſcripturæ uarietas eſt, quod πῶς διακεῖσθαι, non ἔχειν πῶς habet.

τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα.) Et cum hæc, ut, in omni dicendi genere plurimũ ualeant, non dici poteſt, quantum adiuuent in ſententiis dicẽdis. Vt autem hanc rem accuratius explicemus, bene de te qui audiunt exiſtimare, maiorem in conſiliis dandis utilitatem habet: eoſdem autem illos bene animo erga te affectos eſſe, in litibus cauſisq́; forenſibus iudicandis multum prodeſt.

οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν.) Id uerum eſſe probans, inquit: Neq; enim eodem modo ſentit de iiſdem rebus qui diligit & odit, neq; qui irato animo aut placato eſt: ſed aut omnino penitusq; diuerſæ illæ ambobus uidentur, aut magnitudine ſaltem inter ſe diſcrepare. tanta enim uis eſt horum animi motuum, atque ita nos afficiunt, ut uarient mirum in modum iudicia noſtra.

τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι) Confirmat exemplis quod dixerat, inquiens: Qui enim quempiam diligit, ſi de eius aliquo improbo facto iudicium facturus atq; exiſtimaturus eſt, aut non iniuſtè ille feciſſe, aut exiguam culpam admiſiſſe uidetur. Contrà, ſi eum odio proſequatur, aut iuſtè res ab eo factæ iniuſtæ uidẽtur, aut magis iniuſtæ quàm uerè ſint exiſtimantur. Cum igitur dicat, ei qui amat, inſimulatum alicuius criminis amicum uideri, nihil iniquè feciſſe: exemplum affert eius quod tradiderat, cõmoti animi iudicia ita immutari, ut res omnino diuerſæ uideantur. cum uerò eundem parum peccaſſe, alterius, cum ſeruata qualitate earũ, augẽtur illæ, aut minuũtur.

Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι ὄντι.) Probat aliis exemplis, motus animorum uehementer uariare iudicia hominum, & qui diuerſa etiam natura indoleq́; ſunt, longè aliter de iiſdem rebus ſentire. ſi fortè enim inquit, aliqua cupiditate tenentur, naturaq́; bene ſperant de rebus futuris, & fore id quod expectatur, cũ iucundum eſt, & commodo bonoq́; ipſis fore putant: ſi contrà, deſiderio illius non tenentur, hæſitantq́; animo ſemper in rebus aggrediendis, uix aliquid fieri poſſe putant. Secutus autem fidem antiquiſsimi libri, emendaui ἀπαθεῖ, cum antea in excuſis, & reliquis etiam ſcriptis foret ἀπαθῆ. hoc enim mihi magis uiſum eſt conuenire & ſententiæ auctoris, & locutioni. infrà quoq; hoc ipſo in libro ἀπαθεῖς uocat, qui commoti non ſunt, ac nihil metuunt, ut ἀπάθειαν etiam huiuſcemodi ſtatum animi appellauit. ordo quoq; ita magis cuſtoditur. reſpondet enim hoc uerbo ἐπιθυμοῦντι, cum uerò ſupra affirmaſſet, longè aliter ſentire de factis alicuius, & qui diligunt, & qui odio habent, necnon qui irati ſunt, aut ſedato animo, iamq́; priores duas cõtrarias inter ſe res exemplis confirmaſſet, uidetur nunc poſteriores uelle eodem pacto explanare: quamuis non de cupiditate tantum ulciſcendi inimicum agat, uerùm omnem cupiditatem cõplectatur: quemadmodum etiam non de illo tantum, qui uacuus ab ira ſit, ſed omni turbido motu liber. addit autem, eodem pacto ſe rem habere in eo qui bona ſpe præditus ſit, contrarioq́; ipſius ſtatu qui ægrè omne effici poſſe, multumq́; difficultatis in rebus poſitum eſſe putat. hoc enim quoq; ualere δυσχεραίνειν, adnotauit Budæus, & teſtimoniis huius ſcriptoris confirmauit.

Τοῦ μὲν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια.) Cum docuiſſet, qui facti quodammodo erunt oratores, fide nunquam carituros apud eos qui audiunt, ſed magnum pondus ſemper in animis eorum uerba prolata ab ipſis habitura (hos enim intellexit, cum πιστοὺς ipſos uocauit. πιστοὺς enim nunc homines appellat, non multo antea orationem πιστὴν uocauerat) quid in illis requiratur, ut fide digni ſint, nunc oſtendit: ac potiſsimũ tria illa eſſe affirmat, quod nulla alia res præter ipſa ad auctoritatem, fidemq́; dicenti acquirendam quicquam ualeat, exceptis argumentis.

Ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις.) Sunt autem illa, prudentia, uirtus, & beneuolentia. Virtutem uerò probitatem appellat, quod ex contrario manifeſtum eſt. μοχθηρίαν enim, id eſt prauitatem, contrarium animi habitũ uocat.

Διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν.) A contrario tria ſola eſſe confirmat, quæ uerbis oratoris auctoritatem aut fidem addunt. falluntur enim, inquit, à ueroq́; deiiciuntur in rebus quas narrant, aut quas in conſiliis dandis afferant, ſiue contrariis omnibus rebus, ſiue illarũ aliqua inducti, ut ipſe ſtatim tradit. διαψεύδονται uerò ualere labuntur, decipiuntur, teſtimonio quoq; ipſius comprobatur, qui in tertio libro de Moribus ad Eudemum dicens, timidos audacesq́; falſo ſentire de rebus, quæ periculum in ſe habent ob animi habitus, qui in ipſis uigent, hoc uerbo uſus eſt, οἱ μὲν δειλοὶ καὶ θρασεῖς διαψεύδονται διὰ τὰς ἕξεις.

Ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην, οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν.) Quæ ſint tria illa contraria ſuperiorũ oſtendit, ſimulq́; quomodo cauſa ſint, ut conſilium quod dant ipſis præditi, inutile malumq́; ſit, explicat. aut enim ob ſtultitiam bene de ea re non ſentiunt, neq; uim ipſius perceptam ac cognitam habent: quodq́; utile arbitrantur, detrimentoſum eſt: aut natura melius intelligentes, ob prauum ingenium atq; improbitatem, quæ in animo habent, non proferunt, ſed contrà ac ſecum ſentiant loquuntur: aut prudentes probiq́; uiri ſunt, quòd neq; in rebus iudicandis fallantur, neq; natura praui ſint, non tamen iis quibus conſilium dant beneuoli. qui enim auerſo animo ab aliquibus ſunt, ſtudent omni ratione qua poſſunt ipſis incõmodare, nec rectum illis utileq́; conſilium unquam darent. Nec tamen hoc probitatem animi eorum aliquãdo contaminat.

contaminat, impedit'ue, quin iidem boni uiri ſint. non tantum enim hoc ſine reprehenſione, uerùmetiam cum laude faciunt, ut ſi quis muſto uiro, qui ſeruitute patriã oppreſſam teneat, huiuſcemodi conſilium det: uel ex moribus inſtitutisq; ſuorum temporum locutus eſt, quibus gloriam afferebat, ac uirtutem ſignificabat, ulciſci acriter inimicum, nec uiam ullam labefactandi eum omittere, ut aliàs in his libris declaratum eſt. Hic autem ἐπιεικεῖς, probi. non enim de æquo & bono, quod ἐπιείκειαν uocant, ſermo nunc eſt. Conſuerant autem Græci hoc nomen ad alia etiam transferre, ut Ariſtoteles ipſe in 5. libro de Moribus ad Nicomachum docet, ac multis præterea ueterum ſcriptorum teſtimoniis confirmari poſſe. In antiquiſſimo libro legitur, οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν: & ſanè τοῦτο, quod in medio horum uerborum excuſi habent, illinc uidetur ſine damno abeſſe poſſe.

Διόπερ ἐνδέχεται μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γιγνώσκοντας.) Quare, inquit, contingit, cõſilia, quæ nec bono nec utilitati ſint, dare, atq; hoc ſcientes intelligentesq; aliquos facere. nonnulli enim tam prauo animo ſunt, ut incommodis aliorum gaudeant: alii autem aliqua in re læſi, aut etiam læſos ſe falſo exiſtimantes, dolent: nec æquo animo pati poſſunt, eos aut bonum aliquod adipiſci, aut malum declinare. quare ea ſuadent, quæ minimè illis conducere ſentiunt. Aut igitur ignoratio rerũ, aut malitia prauitasq; ingenii, aut iuſta quædam ira facere poſſunt, ut mala conſilia dentur. quãuis autẽ quodlibet horum ſatis ſit: fieri etiam poteſt, ut omnia hæc uitia in conſultore coniuncta ſint. præter enim hæc nihil inueniri excogitariq; poteſt, ut ipſe ſtatim addidit.

Ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτ' ἔχειν εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν.) Intelligit tria illa quæ ſuprà cauſam eſſe inquit, ut crederetur dicenti aut ſuadenti, non quæ nuper enumerauerat: concluditq; omnem hãc, quæ à contrario ducta eſt, argumentationem. Si namq; & prudens, & probus uir, & beneuolus iis qui audiunt, uidebitur: hisq; omnibus rebus præditus exiſtimabitur, non tantum erit: fieri non poterit, quin ab ipſis fide dignus habeatur, isq;, cuius orationem nullo modo ſuſpectam habere debeant.

Ὅθεν μὲν τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν.) Cum in conſiliis dandis tantopere utile eſſe docuerimus uideri prudentem uirum ac ſtudioſum uirtutis qui dicit: ſint autem ab ipſo oratione ſua in ſe ipſo uirtutes hæ ad fingendæ, ac dicendo ita afficiendi qui audiunt, ut credãt eum & prudentẽ & probum uirum eſſe: nõ poterit hærere orator, quomodo hoc faciat: nec tamen me, inquit, quæ ſemel explicata ſunt, repetere inutiliter oportet.

Ἐκ τῶν αὐτῶν γάρ.) Loci enim ſuprà à nobis monſtrati, inquit, in genere demonſtratiuo, unde argumenta ad alios exornandos duci poſſunt, iidem nobis ad noſmetipſos honeſtandos utiles erunt. ut enim præſidio illorum oſtẽdimus quempiã præclaras uirtutes habuiſſe, ita etiã noſmetipſos fingere ac conformare poterimus, ut & prudentes & probi uiri, ſtudioſiq; uirtutis uideamur.

Περὶ δὲ εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν.) Hæc ad reliquam rem pertinent quæ requiritur in oratoribus, ut bene ſcilicet animati erga eos apud quos agunt, uideantur. unde enim ſe bene uelle illis, ac diligere ipſos oſtendere queant, ubi de uirtutibus egit, non indicauit. narrat igitur ſe nunc id explicaturũ, cum de motibus animi diſputare aggrediatur. quid enim amicitia proſequi aliquos ſit, & quæ ad eam pertinent, copioſe illic tractabit. Ab antiquiſſimo libro abeſt aduerbium νῦν, id tamen uetus quoq; tralatio exprimit.

Ἔστι δὲ τὰ πάθη. &c.) Non perfectè nunc exprimit naturam perturbationum, ſed unde intelligi poſſint exponit. Sũt igitur, inquit, omnes illæ perturbationes, quæ faciunt ut nos immutati, non eodem modo de iiſdem rebus ſentiamus, ſed ſæpe à nobiſmetipſis, præteritisq; noſtris iudiciis diſcrepemus. nec malè Terentius Eunucho ſua hoc expreſſit, cũ Parmenonem, ingentem uarietatem morum in animo uitaq; adoleſcẽtis ob amorem factam, admirãtem inducit: Di boni, quid hoc morbi eſt? adeo n' homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe. & quæ ſequũtur. μεταβάλλειν autẽ eſt, mutationẽ in ſe ſuſcipere: quomodo etiam boni Latini ſermonis auctores aliquando uerbo mutare utuntur, ut M. Varro in quinto de Lingua Latina, in denario numero hoc mutat, quod primum eſt à decem aſſibus decuſſis, ſecundum à duobus decuſſibus biceſſis, &c. reliqua cõueniũt. & 2. Rerum ruſticarum: Reliquæ paſtiones hiberno ac uerno tempore hoc mutant. immutamur enim manifeſtò & ex eo animi ſtatu, in quo prius eramus, diſcedimus. exempli gratia: Cum antea tranquillo animo eſſemus, ſi alicui repentè iraſcimur, aut conſpicantes quempiam aduerſis rebus conflictari, indignum illa fortuna uirum: ſi antea neminẽ miſeraremur, ſubitò dolemus. Nec tamen πάθη cunctæ, quæ in animis noſtris mutationes fiunt, uocantur: ut ſi fortè ex alia in aliam cogitationem traducimur, unde tamen appetitio nulla, commotio'ue grauior exiſtat: ſed illæ tantum, quas conſequitur uoluptas & ægritudo. his namq; correpti homines, ſecus atq; antea faciebant, de rebus exiſtimant. Hoc etiã addidit in ſecũdo libro de Moribus ad Nicomachũ, cum quæ πάθη eſſent, illic quoq; explicaret: multis enim enumeratis, inquit, ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ καὶ λύπη. Sũt autem illæ eius animi partis, quæ eſt expers rationis, & ὀρεκτικόν, quòd ea appetamus, uocatur.

Οἷον ὀργὴ, ἔλεος, φόβος.) Cum deſcripſſet uim earum, ut melius illæ intelligantur, exẽplo appellationeq; nonnullarum reliquas cognoſci uoluit. Cuius igitur generis ſunt, inquit, ira, miſericordia, metus, & quæ huiuſcemodi ſunt: necnon, quæ nunc appellatis cõtrariæ ſunt, ut iræ mãſuetudo, miſericordiæ animi indignatio, metui fidentem eſſe. illæ enim quoq; animi commotiones ſunt.

Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία.) Si uim perturbationum exprimere uolumus, & rationem illarum tractandarum docere, quæ circa ſingulas fiunt, in tres partes diuidamus oportet. Tota res apertior erit, ſi

quod dicimus, in una oſtenderimus: ſit autem reliquarũ nũc exemplum, ira. Explanare igitur oportet, quomodo affecti facilè iraſcuntur, & quibus iraſci conſueuerunt, & quas nam ob res.

Εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν, ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων.) A' cõtrario probat, tria illa quæ dixit neceſſaria eſſe. ſi enim, inquit, unum, aut alterum etiam horum habeamus, cuncta autem non tenemus, effici nihil à nobis poterit, nec facultatem habebimus, cum uolemus, commouendi ad irã eos qui audiũt. Significat autem hoc, niſi fallor, ſi cognitum habuerimus, qui ſunt proni ad irã, ac præterea quibus iraſci homines conſueuerunt, nec tamẽ didicerimus ob quas potiſſimum res iraſcantur, non poterimus excitare in animis auditorum hũc motum, quamuis ipſi nullo negotio cõmoueri poſſint: & ij etiam quibus iraſci ipſos cupimus, eius generis hominum ſint, cui iraſci ſolent. afferemus enim ob ignorationem huius rei, quæ aliena ſunt hoc motu excitando, ac fortaſſe etiam magis illi ſedando apta ſunt. Eodem etiam pacto fruſtra laborabimus, ſi primum horum neſcierimus, reliqua autem duo teneamus. quamuis enim ſciamus quibus iraſcuntur, & ob quas res ſi qui ualde remoti ſunt ab hoc affectu, ita commouere conabimur, nihil proficiemus. Idem ac multo facilius cõtinget, ſi unum tãtum tenebimus, duo uerò ignorabimus. Addit autem idem uſu uenire in cæteris animi perturbationibus. τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν, ualet ita commouere animos eorum qui audiunt, ut iraſcantur. In quarto de Moribus ad Nicomachum eodem pacto locutus eſt, τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστὶν ὀργὴ, τὰ δ᾽ ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. Cum Ariſtoteles in μεταφ. dixerit, καὶ ὁ ἄλλοις ἐμποιητικὸς τῶν τοιούτων λόγων. Cicero eandem ſententiam enuncians in Oratore, inquit: Inſerit nouas opiniones, euellit inſitas: uerbũ tamen latinũ, trãſlatum. In primo autẽ de Oratore Cicero uim huius ſermonis, ut arbitror, expreſſit, cum inquit, Cum iratũ aduerſario iudicem facere uult.

Ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις.) Vt igitur, inqt, in reb. iã traditis propoſitiones deſcripſimus, ſic in his nunc faciamus, diſtinguamusq; ipſas modo antea à nobis uſurpato. Intelligit autẽ quæ ſuperiore libro pertractauit, res ſcilicet utiles, honeſtas, æquas, cæteraq; quorum locos expoſuit: quam rationem nunc in commotionibus animi explicandis pollicetur ſe ſeruaturum, προτάσεις, ut illic fecit, uocans propria illorũ generum explicantes propoſitiones. quæ proprij loci ſunt, unde & ad illa probanda, & ad hæc excitanda, proficiſcamur.

Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης, τιμωρίας φαινομένης.) Sic etiam Stoici poſtea iram definierunt, paulum immutatis uerbis. ὀργὴ ἐστὶν ἐπιθυμία τιμωρίας, τοῦ δοκοῦντος ἠδικηκέναι, οὐ προσηκόντως. His autem uerbis Cicero definitionem eorum expreſſit. Ira eſt libido puniendi eius qui uideatur læſiſſe iniuria. Quam autem nunc ſatis commodam ducit iræ definitionem Ariſtoteles, criminatur in primo libro de Animo, ut dialecticam atq; inanem, quod formam abſq; materie cõplectatur. ut autem ei qui uim ipſius exquiſitè uellet exprimere, ſatis hæc eſſe non poteſt, ita illi qui dicendi artẽ tradat, idonea eſt. neq; enim hic iræ natura perfectè quæritur, ſed hactenus illa explicatur, ut quomodo uerbis eã commouere orator debeat, non ignoret. Huic autem rei præſtandæ, quæ à forma ducitur, aptiſſima eſt: quæ uerò materiem contineret, nihil prodeſſet. illa namq; phyſici eſt, ut ipſe illic accuratè docet. in hac autem eſſe oſtendit, quod ſuprà in cunctis animi affectionibus inueniri teſtatus eſt: comitari ſcilicet ipſis uoluptatem atq; ægritudinem. iracundia enim, cum appetitio ſit, uacare nõ poteſt uoluptate, ſed adiũctam illam habere ægritudinem docet. ægritudo namq; ex præterita, qua ſe læſum putat, iniuria gignitur: uoluptas ex ſpe, qua tenetur, futuræ ultionis.

Διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν.) Non ſolum cum re uera ſunt qui nos parui faciant, iraſcimur: uerumetiam cũ, quamuis falſo, eſſe tamen arbitramur. falluntur enim ſæpe homines, & de rebus longè aliter, ac ſunt, exiſtimant. Vt igitur, quæ ſpeciem habet iniuriæ, quamuis iniuria non ſit, nos commouet, ita quoque adumbrata ultio nos explet.

Τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ, μὴ προσηκόντως.) Ob eas res quæ ad ipſum referuntur, aut ad aliquem ſuorum. ſua enim intereſſe arbitrantur honeſti uiri, non ſolum ſe ipſos, uerùm etiam caras ſibi perſonas ab omni iniuria tueri. cumq; hoc præſtare nequeunt, non paruum dedecus ſe admittere putant. Hoc etiam in quarto libro de Moribus ad Nicomachum tradit, ubi æquo animo ſe contemni ſinere, ſuosq; ludibrio haberi pati, ſeruile eſſe dicit, ac potius mancipij alicuius, quàm liberi hominis officium. Addit autem hic, immeritò, ac contra id quod oportebat. aliter enim iniuria non foret, nec iraſci ullo modo poſſemus, ſi intelligeremus nos eſſe dignos qui deſpiceremur.

Εἰ δὴ τοῦτ᾽ ἐστὶν ἡ ὀργή.) Si hoc utiq; quod oſtendimus, ira eſt, inquit, neceſſe eſt eũ qui iraſcitur, iraſci ſemper ſingulis hominibus, ut Cleoni, exempli gratia, nõ humanæ naturæ, uniuerſæq; ſpeciei, & quod aut ipſum, aut quempiam è caris ipſi perſonis, aut cõtempſit, aut facere id cogitauit. non multo pòſt, ubi tradit diſcrimina inter odiũ & iram, idem repetit. Cur autẽ ſingulis tãtũ, & non eodẽ tempore uniuerſis hominibus iraſcãtur, cauſa uidetur, quòd ira ex contẽptione ac deſpicientia naſcitur: deſpiciẽtia aũt actus quidã eſt, aut ex actu certè proficiſcitur: actum uerò eſſe ſingularum rerum, non uniuerſarum, conſtat. hoc, ut ipſe docuit, ex definitione colligitur. Cum in excuſis antea hic legeretur, ἐπεὶ δὲ τοῦτ᾽ ἐστὶν, emendaui ſecutus auctoritatem antiquiſſimi libri, εἰ δὴ. qui attendet autem, uidebit ſingulis perturbationibus definitis, ipſum hoc addere ſolitum. neq; enim deſcriptiones has ueras omnino firmasq; eſſe intelligit, ſed tamen his rebus explanandis accommodatas. quod declarat etiam, dicens ἔστω, quaſi pro tẽpore ita res illas accipi uelit.

uelit. Præterea τινὰ hinc ſuſtuli, cum ἡ τῶν αὐτῷ τινὰ prius formis excuſi haberent. ab omnibus enim ſcriptis id abeſſe uerbum animaduerti.

Καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονήν.) Repeti debet hic, ut commune huic quoq; parti, ἀλγεῖν. Si ſatis expreſſa eſt à nobis natura iracundiæ, neceſſe eſt etiam uoluptatem quampiam comitari omni iracundiæ, illam inquam, quæ proficiſcitur à ſpe puniẽdi eũ qui antea læſit. hoc autem neceſſariò conſequi definitionem illam inquit, quia iram eſſe dixerat appetitionem. Non ſimpliciter autem uoluptatem iræ comitari, dicit. id enim aduerſaretur ei quod antea protulerat, iram appetitionem eſſe coniunctam cum ægritudine, ſed certam quandam. idq; magis adhuc explanãs, inquit, quæ proficiſcitur à ſpe puniendi eum qui læſit. Angitur itaq; animo iratus, quia iniuria læſum ſe, contemptum'ue putat: uoluptatem eodẽ tempore ſentit ex ultione, quam ſpe & animo concepit. non ſunt autem hæc inter ſe pugnantia.

Πολὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται.) Duobus argumentis probat, comitari iracundiæ uoluptatem. primum ducitur à ſpe, quam qui iratus eſt, concepit animo potiendi re cuius acri deſiderio tenetur. inquit igitur: Iucundum autem unicuiq; eſt, arbitrari ſe conſecuturum quæ uehementer optat. hoc uerò ita certum eſt, ut confirmatione non putet indigere, & Deliaci etiam carminis poſteriore uerſiculo comprobatur.

Οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ.) Addit quod generatim uerum eſſe uult: nemo uerò appetit, quæ nullo modo arbitratur ſe conſequi poſſe. deſiderio ſanè nonnulli tenentur rerum obtinendarũ efficiendarumq; quæ nec adipiſci, nec præſtare queunt: uerũ in errore quodam ducuntur, ac putant illa effici à ſe poſſe. quod ſi omnino crederent ipſas eiuſmodi eſſe, non earum cupiditate exarſiſſent: ſed etiã quæ effici ab ipſis poſſunt, cum ſpeciem contrariarum habeant, & exiſtimentur ab illis fieri non poſſe, minimè cõmouent. Quod aberat ab excuſis libris extremum ſuperiorum uerborũ, hic reſtitui, inuẽtum à me in pluribus ſcriptis codicibus, & à uetere quoq; tralatione expreſſum.

Ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν.) Qui autem iratus alicui eſt, appetit quæ fieri ab ipſo poſſunt. id eſt, toto animo cupit capere pœnas ab eo qui iniuria laceſſiuit, quod arbitratur ſe poſſe aliquando obtinere. ſi enim aliter ſentiret, nec parem ſe eſſe putaret ulciſcendo inimico, ira cõmotus non foret. neq; enim iraſcimur illis quibus longo interuallo minores nos eſſe intelligimus, et in quos effundere iram non ualemus. Quare intelligitur, quod non explicuit ipſe, iratum opinari ſe adepturũ quæ acriter appetit, unde uoluptas efficitur.

Διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ.) Et ſententiam hanc iiſdem penè uerbis, & locum Homeri in primo quoque libro protulit, ubi de rebus quæ uoluptatem gignunt, diſputat. hic autem ualet ad confirmandum, quod argumento probauerat, auctoritas poetæ: uel potius corollarij uim habet.

Ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διὰ τοῦτο.) Non uniũ tantum ortum habet uoluptas, quæ nunquam deſerit iratos, ſed duplici ſtirpe ſurgit. nam efficitur etiam, quia tota mente occupati ſunt in ulciſcendo inimico. Illa igitur quoq; cogitatio, & tanquam rei ipſius imago, gignit uoluptatem. uidentur enim ſibi quas uolunt pœnas, capere ab inimico: ac tanquam malè ipſum mulctare, ut eum pœniteat ſuæ petulantiæ. Superior uoluptas in ſpe tota fundata erat: poſterior uerò hæc, quia quod futurũ ſperat, ita firmiter credit, ut collocet ſibi rem ipſam ante oculos, & quaſi præſenti illo gaudio fruatur.

Ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία ἡδονὴν ποιεῖ.) Cogitatio igitur illa, ſpecieſq; quæ nobis obuerſatur ante oculos, lætitiam parit: ut ſomniorum ſcilicet phantaſia uoluptatem efficit. mirificas namq; ſuauitates gignere nobis ſæpe ſomnia, notum eſt. ſimili namq; hoc rem explanare uoluit. φαντασίαν autem Cicero uiſionem uocare conſueuit. Ariſtoteli uerò hic, ut ſuperiore quoq; in libro, phantaſia eſt cogitatio quædam uehemens alicuius rei, cũ ita in ea occupati ſumus, ut non animo ipſam uerſare, ſed manu tractare, & tunc ipſum gerere eam nobis uideamur. Diſcedit à cõmuni lectione antiquiſſimus liber hac parte, quod γιγνομένη habet, & ἐμποιεῖ, remota præpoſitione à nomine, & ad uerbum tranſlata. hæc tamen ſcripturæ uarietas parum, aut nihil ſententiam uariat.

Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον.) Cum ſuprà in euoluenda natura iræ, docuiſſet illam excitari, cũ aliquis ſibi uiſus eſt parui habitus, aut etiam exiſtimauit quempiam ſuorum eodem pacto iniuria tractatum, & ob ſimulatam demq; adumbratamq; oligoriam: nunc ex partibus ipſius, quæ cauſæ iræ ſint, oſtendit. quot enim illæ ſunt, tot erunt origines principiaq; iræ. huiuſcemodi autem eſſe oligoriam, tanquã exploratum ſumit, non rationibus ullis confirmat. quare ἐπεὶ inquit, ut facere conſueuit, cum res aut notas apertaſq;, aut iam explanatas affert. Cõſequẽs autem eſt, clauditq; totam ſententiam, τρία δ' ἐστὶν, & quæ ſequuntur. Opinionis autem functionem oligoriam eſſe dicit, ut nomen ipſum declarat, qua parui ducimus ea etiam quæ dignitatem aliquam in ſe habent, nec omnino abiicienda ſunt: ſi tamen huiuſcemodi ſpeciẽ illa præ ſe tulerint, ut nullius precij digna eſſe uideatur. naturam illius nunc exprimit Ariſtoteles: nec ſcrupulum aliquem res haberet, ſi par Græco Latinum uerbum haberemus. paruipenſio enim nouum eſt, nec à uetere ullo bono auctore uſurpatum.

Καὶ γὰρ τὰ κακὰ, καὶ τ' ἀγαθὰ.) Probat actum hunc uerſari circa res, quæ nullius precij dignæ uidẽtur, à contrario. mala enim, inquit, & bona, digna ducimus, de quibus curas ſuſcipiamus, & in quibus ſtudij multum collocemus: illa, ut euitemus: hæc, ut conſequamur. Ea autem parui facere ſolemus, ex quibus nec boni aliquid, nec mali ad nos peruenire poſſe putamus. nec in rebus bonis ac malis tantum ſtudium ponimus, ſed in illis etiã,

quæ eò referuntur, & ad bonas malas ue res perducunt, quamuis ipſæ huiuſcemodi non ſint.

Ὅσα δὲ μηδὲν ἢ πάνυ μικρά.) Vt illa nullo modo parui ducimus, ita contrà hæc quæ aut nihili ſunt, aut ualde puſilla, id eſt, quæ nullum pondus habent, aut exiguũ admodũ ad emolumentũ nobis, aut damnũ importandũ, nullo in numero habemus, nec precio ullo digna arbitramur. Antiquiſs. liber diſcrepat à reliquis omnib. quòd habet, ὅσα δὲ μηδενὸς ἢ μικροῦ. ut hic uideatur eſſe ſenſus eius lectionis, nulla penè re à ſuperiore diuerſus: quæ uerò aut nihil omnino, aut exiguum quippiam ualent.

Τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας.) Hæc eſt redditio illius ἐπεὶ. exponit enim quid inde naſcatur. Quia, inquit, res ita ſe habet, ut oſtendimus, patet tres utiq; ſpecies eſſe oligoriæ, quòd tres uiæ ac rationes ſint, quib. aliquis quempiam parui faciat: illas aũt, quibus nominibus Græco ſermone uocarentur, appellat, id eſt deſpicientiam, &, ut ita loquar, incommodationem & contumeliam. ſtatimq;, quomodo tribus his modis exerceri hic actus animi poßit, ipſe accuratè docet, & ratione etiam cõcludit. particulam autem δὲ, acceptã ex antiquiß. libro & expreſſam quoq; à uetere tralatione, reſtitui: quamuis ſententiam non multum adiuuet, ſed potius ocioſa hic illa ſuperuacaneaq; uideatur: quia integritatem ſcripturæ ſeruare, quantũ poſſum, ſtudeo. In primo etiã libro admonui, ornatus gratia illic eam aſſumptam eſſe, ſimili huic loco, Δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν.

Ὅ, τε γὰρ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ.) Partem oligoriæ, actuſq; animi parui quædam pendentis, probat eſſe deſpicientiam. qui enim, inquit, deſpicit, parui ducit: moris enim hominũ eſt deſpicere, quæ nullo precio digna putant. actum autem hunc opinionis circa hæc uerſari, planum factum eſt. Immutatus eſt aliquantũ in antiquiſſimo libro hic locus, manẽte ſententia: ſic enim in eo legitur, ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια, τούτων καταφρονοῦσι. τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων, ὀλιγωροῦσι. Vt in exprimenda natura ac ui huius rei declaratũ eſt. Ex ijs igitur uerbis in definitione poſitis, explanat nunc contemptionem genus ſuum habere ὀλιγωρίαν, atq; illi ut partem ipſius ſubeſſe. quæ enim homines nullius precij digna exiſtimant, deſpiciunt: id autem quod nullius precij dignũ eſt, parui fieri diximus. Cõcludit igitur hoc pacto rationẽ. quod ſi quis ſyllogiſmum explicari uult, ita ille in prima figura conformatur: Quæ nullius precij apud ipſos ſunt, ea parui homines ducunt: quæ deſpiciunt, nullius precij apud ipſos ſunt: quæ deſpiciunt igitur, parui ducunt.

Καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν.) Vel hic καταφρονεῖν ualet ὀλιγωρεῖν, ac nullo loco habere. in euoluenda enim quoque ui ac natura partis huius, ſpeciei' ue, uidetur nomen generis ponere debuiſſe, quod in reliquis ſeruauit. uel, cum ἐπηρεάζοντα tradat καταφρονεῖν ac contemnere, quia qui contemnit, is etiã paruifacit, ἐπηρεάζοντα ita paruifacere declarat, uſus hoc quaſi medio quodam ad probandum quod uult.

Ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν.) Eſt enim, inquit, ἐπηρεασμὸς (neq; enim fortaſſe, quo Græcum penitus exprimamus, Latinum uerbum habemus) alicuius ſtudium alij aduerſandi, ac conatus deſideriaq; illius impediendi: non ut commodum aliquod ex ea re ipſe nanciſcatur, uerùm ut eius commoda corrumpat. in ἐπηρεασμῷ hoc intelligitur impedimẽtum, moraq; alicui importata, & uoluptas eius qui nullum ſuũ commodum ſecutus, ſtudet diſturbare illum, uolũtatiq; ipſius ac conatibus aduerſatur. ἐπήρειαν ſæpe appellauit Demoſthenes, cum improbitatem hanc ſignificare uellet, & animum qui captus eſſet ſtudio lædendi quempiam uoluptatis ſuæ cauſa. ut pro Cteſiphonte, ubi cum alijs nominibus quæ ſimile ingenium indolemq; indicarent, coniungit: Ἐχθρῶ μὲν ἐπήρειαν ἔχει, καὶ ὕβριν, καὶ λοιδορίαν, καὶ προπηλακισμόν. & pòſt, οὐδὲ γὰρ ἐπηρείας τάξιν τοῦτο ποιεῖν.

Ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ.) Probat ex definitione ἐπηρεασμοῦ, qui ita ſe gerit, ut alicui obuiã eat ac repugnet, ob nullum ſuum fructum, parui ducere, inquiens. quia igitur dat operam ut alij incõmodet, ſine ulla ſua utilitate, parui illum ducit. Planũ enim eſt, ipſum firmiter credere, ſe ab eo lædi non poſſe. metuiſſet enim, non parui feciſſet. Nec ulla etiã in re adiuuari, quæ momẽti aliquid habeat. nam exiguas utilitates negligimus, atq; abijcimus ſæpe. fieri namq; illi amicus ſtuduiſſet: diligentiam enim adhibemus, ut eos unde emolumenti aliquid capere poſſe ſperamus, nobis conciliemus.

Καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ, ὀλιγωρεῖ.) Declarat, eum etiam qui contumelia quempiam afficit, parui ducere. rectè igitur contumeliam partem eſſe dixit ὀλιγωρίας. proficiſcitur autem à definitione contumeliæ, quam eſſe dicit, detrimentum importare, ac dolorem inurere in rebus, è quibus dedecus gignitur illi qui cõtumeliam perpetitur: non tamen eo conſilio, ut aliquid lucri fiat ei qui contumelia inſequitur, uerùm ut ſolum oblectetur, & ex ea re lætitiam capiat. In antiquiſſimo libro aliter legi animaduerti uerba illa, quæ naturam contumeliæ euoluũt. nolui autem, quamuis lectionem non immutarim, uarietatem eam ignorari. Ita igitur in uno illo exemplari ſcriptum offendi, ἐστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν, καὶ λέγειν, & quæ ſequuntur. Significatur uerò manifeſtò his uerbis, duobus modis improbitatẽ hanc exerceri: factis ſcilicet, ac uerbis, quæ alicui moleſta ſint. Sed id intelligi etiã è ſuperioribus illis poterat. uerbo namq; βλάπτειν, facta cõtineri uidentur, quæ obſint: poſteriore uerò λυπεῖν, animi dolor inuſtus. Quamuis ægritudine etiam afficiantur homines ob damna, non uerba tantum, quæ exiſtimationem lædant: ut expreſſius illis declarari uideãtur damna quædam in re familiari accepta, quæ his apertè non traduntur. Animaduertendum tamẽ, ipſa huiuſcemodi eſſe debere, ut turpitudinis aliquid potius ignominiæq; importẽt, quàm graue aliquod incõmodũ patrimonio: aut ſi magnũ etiã damnũ cõtineãt, nõ tamẽ cogitare qui infert, rẽ ſuã inde meliorẽ facere. tantũ enim ipſi propoſitum eſt, notã inurere illi, aduerſus quẽ ſe ita gerit.

Μὴ

μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλλο.) In quodam ſcripto libro ita hunc locum legi animaduerti, μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ, ἢ δρῶντι ἄλλο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ. abundat igitur à communi lectione in eo aliquid, nonnulla etiam deficiunt. ipſe receptam hanc, peruulgatamq́; ueram puto, quam etiam in antiquiſſimo exẽplari inueni. Senſus uerborum hic eſt: nõ ut inde quidpiam ſibi commodi compararet, ſiue quia aliquid antea geſtum ab eo ſit, quod nollet, prior pars ad quæſtum, bonumq́; aliquod adipiſcendum pertinet: poſterior, ad ulciſcendũ antea iniuſtum ipſi dolorem. Niſi particula ἢ aliter capi debet: ac ſignificat hic quàm, non uel, hoc intellectu: non ut noui quippiam ipſi acquiratur præter illud, quod iam partum erat: non ut noui aliud, quàm quod iam aderat, ipſi comparetur.

Οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες, οὐχ ὑβρίζουσιν.) Reſpondet hoc poſteriori parti. qui enim iniuria accepta, aut damnũ inferunt, aut dignitatem alicui eripiunt, non ὑβρίζουσι, contumelioſi ue ſunt, ſed ulciſcuntur, & pro malo accepto malum reddunt. ἀντιποιεῖν ſignificat reſpõdere ſtudijs ac factis alicuius, & tanquam par pari referre, ac de rebus bonis malisq́; dici conſueuit. In 5. libro de Moribus ad Nicomachum ipſe, τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις. ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσι, εἰ δὲ μὴ, δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει, ἢ τὸ εὖ. εἰ δὲ μὴ, μετάδοσις οὐ γίνεται. Euripides Andromacha, cum idem ſignificare uellet, pari huic uerbo uſus eſt, Τοὺς παθόντας ἀντιδρᾶν. licere illis, qui iniuſtè læſi ſint, malo afficere auctores iniuriæ. Planum igitur factum eſt, eos qui ob depellẽdum ex animo ſuo dolorem, aliquibus detrimentum important, non poſſe dici cõtumelia afficere.

Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν.) Quia dixerat, contumelioſos homines non ob utilitatem aliquam ignominia cæteros afficere, ſed animi tantum cauſa prauo illo fungi munere: exponit quid nam ſit in ea re, quod uoluptatem gignat. abſurdum enim uidebatur, quempiã alijs moleſtum eſſe uelle ſine ſuo aliquo cõmodo, & ex ea etiam re uoluptatem ſentire. Cauſa igitur, inquit, uoluptatis illius, quæ naſcitur in animis quorundam improborum, ex contumelia illata eſt, quia arbitrantur ſe dum uolentes ipſis incommodant, aut dolorem aliquem inurũt, magis præſtaturos. erat enim aliquid, quamuis obſcurũ & abditum, quod ad eos referebatur. ut ſunt enim hominum ingenia, reperiuntur nonnulli, qui uideri uolunt cæteris omnibus antiſtare, ac ſecum etiam inani hac opinione gaudent. arbitrantur enim ſe magis eos dignitate ſuperare, ſi ipſis aliquid incommodi intulerint: uel quòd eos abiectiores ea iniuria reddunt, ut facilius dignitate uinci illi poſſint: uel quòd inde etiã ſe meliores ac potentiores eſſe intelligunt, cum iniurias à ſe illatas, qui pares eſſe putabantur, propulſare non potuerint.

Διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί.) Vnde uidemus, inquit, adoleſcentes, ac diuites, contumelioſos eſſe. cum enim laudis præter modum auidi ſint, inanem etiam hãc, falſamq́; gloriam ſequuntur: ac putant ſe antecellere cæteris, cum contumelias inferunt. Qui ingenium huiuſcemodi eſſe adoleſcentium nouerat, non inelegans ſcriptor Aelianus, in hac re luſit: ac uinum, quod ne dum ad ueluſtatem, & quaſi ſenium peruenisſet, nouum adhuc erat, contumelioſum & ipſum eſſe ob ætatem tradidit. In epiſtola autem Oporæ ad Dercyllem amatorẽ uerba hæc poſita ſunt, Καὶ οἶνος ὑβριστὴς ὅσα νεότητα: cum uetus uinum, & quod certo quodam tempore antea diffuſum ſit, ab huiuſcemodi contumelijs & iniurijs, ut ſenes etiam homines, & qui mediam ætatem habent, faciunt, ſibi temperare ſoleat.

Ὕβρεως δὲ, ἀτιμία.) Propoſitum erat Ariſtoteli docere, eum qui quempiam contumelia afficit, ipſum parui facere, unde partem ὀλιγωρίας eſſe probet cõtumeliam. confirmat igitur id explicata natura & ui contumeliæ. ex ea namq; percipitur, contumeliam uerſari in ignominia, turpitudineq́; illi inurenda, in quem iacitur. antequã tamen id quod uolebat, abſolueret, nonnullis rebus interiectis, eódem poſtea redijt: inquitq́;, proprium contumeliæ eſſe, dignitatem atq; exiſtimationem alicui eripere. id enim ſignificare arbitror, ὕβρεως δὲ ἀτιμία. quod qui facit, parui omnino facit: quia, quod nullius precij eſt, nullam habet æſtimationem: neq; ratio illius haberi poteſt, ſiue ut boni, ſiue ut mali. Hic totius huius loci ſenſus uidetur. in uerbis tamen Græcis uis ipſius argumentationis magis perſpicitur. cum enim oſtendiſſet, ἀτιμίαν eſſe rem, quam ſibi propoſitam haberet contumelia, rationẽ illius nominis ſequitur, atq; inde quod uult cõfirmat.

Τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμήν.) Probat, qui ἀτιμάζει ac nulla in æſtimatione aliquid habet, parui ducere. & honorem uerò et æſtimationem preciumq́; ſignificare Græcis τιμὴν, notum etiã pueris eſt, qui primas literas didicerunt. hic, ſi accuratè animaduertimus, æſtimationem ualet: ut ſit, τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμήν, id ſcilicet quod nullius precij eſt, in nulla æſtimatione habetur. uerba enim quæ ſequũtur, hoc declarare uidentur, οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ. ad honorem namq; illa (niſi fallor) referri non poſſunt.

Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς, ἠτίμησεν.) Exẽplis Homeri hoc confirmat, ac uocibus quæ à fortiſſimo ac generoſi ſpiritus uiro prolatæ apud eũ ſunt. nec enim poterat æquo animo pati Achilles contumeliam Agamẽnonis. cum igitur de iniuria illius cũ matre in primo Iliadis queritur, inquit, nullo precio me dignum æſtimauit: nullum põdus habere, ſiue ad bonum, ſiue ad malum, me iudicauit. quod ſatis certo argumẽto intelligi poſſe declarat, cum præmio ſibi ab exercitu ob uirtutem tributo, ipſum ſpoliaſſet. Idemq́; poſtea, cum orationi Aiacis legati in nono eiuſdem operis reſponderet, ac iniuriam Agamemnonis uerbis augeret, inquit ſe ab eo tractatum ut abiectum aliquem, & nullius precij hominem, & qui crebrò ſedes mutaret. In tertio tamen libro de Repub. Ariſtoteles honoris uacuitatem cenſet ſignificari uoce ἀτίμητον, eundem uerſum citans, aperteq; hoc declarans. eum enim in primis ciuem appellari tradit, qui particeps eſt honorum: cum contrà, qui ciuitatis honorum

expers eſt, tanquam conuena quidam ac peregrinus haberi debeat. & ſanè ἀτιμῶσαι ualebat ignominia afficere, publicis honoribus ac muneribus quempiam orbare, & quaſi è ciuiũ numero pellere. quo ſenſu cepit Demoſthenes pro Cteſiphonte, dicens, παίσω ἢ ὑπολιπό-τε, ἐὰν μή σε ὅτι παύσωσιν, ἀτιμώσαντες τιμωροῦν. quod exprimere fortaſſe Cicero uoluit, cum in tertio libro de Oratore ad Q. fratrem, de Aeſchine ipſo loquens, inquit, Qui cum propter ignominiam iudicij ceßiſſet Athenis.

Προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων.) *Cum homines tam iniquo animo ferãt parui duci, ac uehementer cupiãt magni fieri, æquum in primis eſſe putant magni duci ab ijs qui inferiores ſunt genere, opibus, uirtute: demumq́; hac in re honorari ſe poſtulant, in qua uide illi præſtant, à quo ſibi honorem deferri uoluit. πολυωρεῖν autem, uerbum & ipſum iunctum, oppoſitum eſſe uerbo, quo ſæpe iam uſus eſt, ὀλιγωρεῖν, patet: quod pars, quæ extremo adhæſit, contrarium ſignificet, cum ipſum idem in ambobus maneat.*

Καὶ ὅλως, ὧν ἂν τούτῳ ὑπερέχῃ πολύ.) *Quod à numero multitudinis ad unitatis numerum hic tranſit, mirari non debemus. quos enim ſuprà complexus dixerat, arbitrantur decere ſe duci magni ab inferioribus genere, opibus, uirtute: nunc diuidit, ac ſeorſum de ſingulis loquitur. demumq́; inquit, quacunque in re quiſpiam alij præſtiterit, ea ipſa in re cenſet ſe fieri magni debere, ut in pecunia diues à paupere, & quæ ſequuntur.*

Οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος.) *Cum diues pauperem ſuperet pecunia, & amplitudine patrimonij, eloquens infantem facultate dicendi, & locuples in diuitijs ſe magni haberi à paupere decere putat, & orator ab infante homine in agendo.* ῥητορικοὶ *uocantur diſerti & eloquentes homines. Iſocrates quoq; in iiſdem ſignificandis hoc ipſo uerbo uſus eſt. eius namque hæc uerba ſunt in Nicocle,* καὶ ῥητορικοὺς μὲν καλοῦμεν τοὺς ἐν τῷ πλήθει λέγειν δυναμένους.

Καὶ ἄρχων, ἀρχομένου.) *Necnon qui regnat aliqua in gente, ac ſummam auctoritatem illic habet, poſtulat ſe magni fieri ab illis qui imperio ipſius tenentur, in dominatu ipſo. nam alijs fortaſſe rebus æquiore animo paterentur ſe uinci, nec tam excellentes haberi. non debitum uerò ſibi honorẽ deferri, in principatu ipſo ac rebus quæ eò referuntur, nullo modo ferunt.*

Καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. Διὸ εἴρηται, Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων.) *Nec tantum qui principatum obtinent, uerùm illi etiam qui ſe dignos eo gradu honoris putant, æquum cenſent ſe magni fieri ab ijs, qui digni ſunt quibus imperetur: quod cum ab illis non præſtatur, grauiter iraſcuntur. id autem cõfirmat auctoritate Homeri, apud quem in ſecũdo libro Iliadis ſapientiſſimus uir Vlyſſes magnã exiſtere iram regum inquit, aduerſus eos quibus præſunt, niſi illi in officio manſerint. & in primo eiuſdem operis, optimus augur Calchas, reformidans iracundiam Agamemnonis, affirmans eoſdem, quamuis bilem concoxerint, multum tamen ſimultatis in animo retinere, ſi læſos ſe exiſtimarint ab ijs, qui minores ipſis fortuna ſunt, ac parère debent. Cum poſterior etiam uerſus integer in excuſis eſſet, mutilatum illum, ut in ſcriptis omnibus inueni, poſui.*

Ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν.) *Hæc cauſa eſt, cur non reges tantum humilioris conditionis hominibus iraſcantur, ſi illi improbè ſe geſſerint, ac ſimultatem etiam non facilè ex animo dimittant: uerùm etiã cur cæteri omnes qui aliquibus præſtant, iniquo animo ferant, ſibi nõ cõcedi ab ipſis in ea ipſa re, in quá inferiores ſunt. inquit enim eos ſtomachari, & ægrè ferre, quia intelligunt ſe antecellere ipſis: qui autem antecellunt, poſtulant ſibi honores deferri ac concedi in ſtudio contentioneq́ue illius rei, in qua ſuperiores ſunt, ab illis quibus præſtant. quod ſi aliter fit, tanquam debito fraudentur, indignantur.*

Ἔτι ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν.) *Præterea æquum eſſe cenſent ſe magni fieri ab his, à quibus putãt ſe commodis beneficijsq́; affici oportere. poſtulant enim hoc tanquam unum ex ijs bonis, quæ ſi grati illi eſſe uolunt, cumulatè reddere pro ueteribus aut nouis in ipſos collatis beneficijs debent. honorem namq; ſibi deferendum, ut maioribus, intelligunt, qui fuerunt aliquibus auctores magnorum commodorum.*

Οὗτοι δ' εἰσὶν, οὓς εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ.) *Oſtendit quæ ſint perſonæ, à quibus quiſpiam arbitratur ſe commodis augeri oportere. eſſe autem, inquit, eos, quibus aut præteritis temporibus, aut tunc ipſum benignè fecit, aut facit. Non ſine cauſa autem ita uulgò ſentimus, boniq́ue aliquid ſemper inde expectamus. iure enim naturæ præcipitur, ut beneficia beneficijs compenſentur.*

Ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ.) *Aut ipſe, aut cognatus & affinis ipſius aliquis, aut ſi alienus etiam, opera ac ſtudio eiuſdem. niſi enim illius gratia, officiumq́; interceßiſſet, qui beneficium accepit, eo commodo caruiſſet. Qui igitur ab aliquo adiuuatur, ſi eum parui poſtea facit, iuſto dolore contra ſe illum accendit. Aliquantulum autem uariatus eſt hic locus in antiquiſſimo libro, immutato etiam ordine perſonarum. ita enim illic legitur,* αὐτὸς, ἢ δι' αὐτόν τις, ἢ τῶν αὐτοῦ τις.

Ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη.) *Nec tantum ab ijs, quibus bene fecit, facitúe, aut ipſe, aut ſuorum aliquis: ſed etiam quibus aut uult, aut antea uoluit bono eſſe. Putat enim quilibet animum illum ſuum, ac uoluntatem opitulandi, debere compenſari: conſciusq́; præclaræ ſuæ uoluntatis erga illos, ſe obſeruari ab ipſis debere exiſtimat.*

Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοί, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα.) *Totum ferè negotium tranſactum eſt, inquit. nam ſi, quæ ſuprà tradita ſunt, ſubtiliter, accurateq; conſiderentur, perſpicua iam cuncta, quæ propoſueramus: id eſt, & quo modo affecti*

ſecti iraſcuntur ipſi, & quib. hominibus, & quas ob res. Leuandi tamen laboris gratia, & ut infirmiores adiuuemus, uberius apertiusq; totam rem explicabimus.

Αὐτοὶ μὲν γάρ, ὅταν λυπῶνται.) Tunc facilè iraſcũtur, cum animo dolent: procliues ad iram ſunt homines, quos ægritudo aliqua conficit. Cum autem omnia quæ nunc tradit, perſpici potuiſſe dixerit ex rebus iam explicatis, primũ hoc inde ita eliciebatur, quia pars eſt oligoriæ, impedimento eſſe deſiderijs alicuius. qui uerò ægro animo ſunt, appetunt aliquid. Cunctos igitur illi obuiam ire ſuis uoluntatibus putant, quos appellat. quare exiſtimantes ſe parui pendi, iraſcuntur.

Ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος.) Rationẽ affert, cur facilè commoueantur qui dolent: quicunq; enim, inquit, ægritudine laborat, idem aliquo deſiderio alicuius rei tenetur. Si quis igitur cupidini ipſius aduerſatus fuerit, iraſcitur: ſiue per rectum quaſi curſum (ut ſi quis ſiti affecto in ea re moleſtus ſit, nec ſinat ſitim explere, aut aquam turbans, aut poculum è manu extorquens) ſiue non ita obſtiterit. quamuis enim aliter ipſum læſerit, idem facere uidetur. cunctæ autem moræ impedimẽtaq; quæ inferuntur, eò referuntur, & conatum illius impedire uidentur. minimis enim rebus ita affectus, uehementer commouetur. κατ᾽ εὐθυωρίαν autem ualet directò: &, ut Cicero, translato ſermone uſus, aliquando inquit, per curſum rectũ. ita quoq; locutus eſt in 2. libro de Part. animantium: τὴν δὲ φύσιν ἔχει τὸ στερνός, οὐ κατ᾽ εὐθυωρίαν, ἀλλὰ περὶ κύκλον διαιρεῖται. Idẽ ualet Demetrio ἐξ εὐθείας, niſi fallor: παραινοῦντες αὐτοῖς μὴ ἐμμεςτάναι, οὐκ ἐξ εὐθείας ἐροῦμεν: non rem directò aperteq;, ſed clam & obſcurè dicemus. Antiquiſſ. liber, à reliquis hac parte diuerſus, ita habet, ἐάν τι οὖν κατ᾽ εὐθυωρίαν ὁτιοῦν ἀντιπράττῃ τις: quod notum eſſe uolui, cum communem lectionem non immutarim.

Καὶ ἄν τι ἀντιπράττῃ τις.) Qui perturbatum ægritudine animum habent, iraſcuntur illis qui ſtudijs ipſorũ aduerſantur: nec non ijs etiam, qui cauſam ipſorum, cum poſſint, non adiuuant. cõmoti enim animo non bene res exiſtimant, atq; oportere putant cunctos ad deſideria ſua ſubleuanda ſe conuertere. In undecima epiſtola ad Atticum Cicero, de Pompeianis loquẽs, inquit: Omnes enim qui in Italia remanſerunt, hoſtium numero habebuntur. Infenſi enim erant illis, quod communem cauſam deſeruiſſent: nec, quemadmodum ipſi facerent, rem publicam enixè defenderent.

Ἐάν τι ἄλλο ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα.) In excuſis antea libris, & nonnullis quoq; ſcriptis legitur, οὕτως ἔχων, uitioſè omnino. quare emendaui, auctoritatem ſecutus antiquiſſ. codicis, & rem ipſam, οὕτως ἔχοντα. Senſus autem ita apertus eſt: qui ex ea lectione nullus erat, niſi uirili genere quiſpiam ἔχων caſtigaſſet: Siue alia ulla in re aliquis interpellarit, ac moleſtia affecerit, ſic animo affectũ, omnibus ille iraſcitur, ac leuiuſculas iniurias ſummas putat, ſeq; ab ipſis ſtudioſè lædi interpellarique exiſtimat.

Διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur qui graui morbo laborant, qui paupertate premuntur, qui amant, qui ſitiunt, demumq; qui uehementiore aliqua cupiditate tenentur, nec deſiderijs illis ſuis aliqua re impediti, frui poſſunt, procliues ad iram ſunt, & nullo negotio concitantur. Morbum uerò eſſe tanquam ſegetem ac materiem iræ, quiq; ægrotant procliuius iraſci ac uehementius ſolere, quamuis ſatis planũ ſit, confirmari tamen poteſt teſtimonio Iſocratis, qui in Aeginetico difficilis naturæ hominem, moroſiorẽ morbo factum dicens, his uerbis uſus eſt: καὶ γὰρ φύσει χαλεπὸς ὤν, ἔτι δυσκολώτερος διὰ τὴν νόσον ἐγένετο. Significat autem ὅλως, uno nomine: Ad ſummam, inquit, quicunq; cupiditate aliqua tenentur, ne ſingulos enumerem, uniuerſum genus eorum qui uehementi cuiuſuis rei deſiderio affecti ſunt: hi namq; generatim ad irã proni, cum ad exitum perducere nequeunt ſuas uoluptates, cum deſideria ipſorum rectum curſum non tenent. hoc enim ualere arbitror, μὴ κατορθοῦντες. In antiquiſſimo libro ἀθυμοῦντες legitur. reliqui ſcripti cũ excuſis faciunt.

Μάλιστα μὲν πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας.) Omnibus iraſcuntur, qui his malis conflictantur: potiſſimum autem ijs, qui miſerum illum ſtatum, in quo tunc ſunt, non ſubleuant, aut magis eos illis incommodis uexari faciunt parui. Nam amatores facilè commoueri, & poetæ quoq; & graues auctores tradunt. In ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ ſenex filium corrigens inquit: Noui ego amantium animum. aduortunt grauiter, quæ non cẽſeas. animum enim θυμόν, & excandeſcentiam appellauit. Cicero ad Trebatium: Quàm ſint moroſi qui amant, uel ex hoc intelligi poteſt.

Οἷον κάμνων μὲν τοῖς πρὸς τὴν νόσον.) Exemplis docet, multo acerbiores eſſe maioribus malis affectos homines, aduerſus eos qui aut augere mala illa uidentur: aut cum poſſint, non minuunt, neq; depellunt: ut ægrotans, inquit, iraſcitur illis, qui in rebus ijs moleſti ſunt, quæ ad morbum pertinent: patrimonij egeſtate laborãs, in ijs quæ ad paupertatem: bellum gerens, in ijs quæ ad adminiſtrationem belli attinent: amore captus, in ijs quæ ad ardorem illum animi quo flagrat, extinguendum faciunt. Quod ad poſterius exemplum pertinet, animaduertendus eſt Virgilij locus in ſecundo libro de Rebus ruſticis: hoc enim, quod nunc Ariſtoteles tradit, uidetur intellexiſſe, cum inquit, Aut unde iratus ſyluam deuexit arator, Et nemora euertit multos ignaua per annos. Agricola namque penuria omnium rerum grauatus, quod ex anguſto agello ſuo fructus ad uitam neceſſarios non capiebat, ſyluis iraſcebatur: uidebantur enim eum in tanta egeſtate tenere, quod magnam partem agri occuparent. Niſi fortè poeta, cum iratum eum appellauit, non ira commotum intellexit, ſed impetum illius eo uerbo exprimere uoluit, ſtudiumq; uehemens in ſylua exturbãda. quæ enim irato animo aggredimur, maiore impetu conatuq; facimus.

ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις.) Hæc, ut opinor, redditio eſt illius, μάλιστα μὲν. cum enim potiſſimum iraſci docuiſſet ijs qui obuerſantur ipſis, & aliquid impedimenti afferunt in rebus, in quibus toto animo occupantur: tradit nunc, commoueri facilè etiam aduerſus reliquos, qui ita affectis aliquo modo moleſti ſunt. neq; enim, cum ὁμοίως dixerit, arbitror eum ſignificare uoluiſſe, ipſos iraſci, ut ſuperioribus, ita etiam reliquis omnibus, qui nõ ita quoq; ipſis aduerſantur: ac non minus his inferiorib. quam illis: ſed, cum ipſis potiſſimum iraſcantur, iraſci etiam his, non pari tamen ſimiliq; ira, ut tantam uim habeat perturbatio qua tenentur, in animis eorum ad irã præparãdis, ut in omnes qui quocũq; modo moleſti ſunt, bilem illam ſuam effundant. Quod ſi hoc non reſpondet ſuperiori illi parti quam indicaui, non diſpicio quod ſit conſequens ipſius. nec tamen reticere uolo, in antiquiſſimo libro particulam μὲν non legi: quam tamen uetus tralatio exprimit.

προωδοποίηται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργήν.) Vnde exiſtat hic furor, docet: omnes enim hi, inquit, præparantur ab inſito iam in animo dolore, ad nouas animi cõmotiones cõtra eos, qui moleſti ſunt ipſis: ſiue ad iram, quæ ex ſingulis rebus excitatur, quæ ſpeciem habeant iniuriæ. ut ἑκάστου non auctorem contumeliæ ſignificet, ſed rem ipſam, quæ aduerſa deſiderijs eorum cecidit. Angor igitur, quo antea premebantur. pronos homines reddit ad ea quæ contingunt poſtea ipſis, animaduertenda & grauiter accipienda.

Ἔτι δὲ ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος.) Multo etiam facilius, grauiusq; iraſcitur, qui his malis premitur, ſi impediri ſe intelligit ab eo, unde opem præſidiũq; expectabat. Rationem huius rei affert, ac inquit: maiorem enim dolorem importat incommodum, quod & magnum & inſperatum eſt: quod autem mali ab amicis proficiſcitur, atq; ijs à quibus bona expectabamus, præter ſpem uenit. πολὺ uerò uidetur addidiſſe ad id quod eſt παρὰ δόξαν, ac præter ſpem contingit. in grauiorib. maiorisq; ponderis malis hoc euenire ſignificans. Leuiora namq; quia minus nos tangunt, parũq; animaduertuntur, non magnum aliquem dolorem inurunt, quãuis repentina inexpectataq; ueniant.

ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν.) A contrario hoc firmat. eodem pacto, quemadmodũ uidemus & ſua ui magnum & inſperatum aliquod bonum, magis oblectare, quàm ſi id antea peruenturum ad nos uidiſſemus, & tanquã ſpe iam opinioneq; deuoraſſemus.

Ἐὰν γίνηται ὃ βούλεται) Ita emendaui, ſecutus fidem antiquiſſ. libri: ſunt enim plures ſcripti & excuſi, in quibus mendoſè, ἐὰν γένηται legatur. alij uerò excuſi, ἐὰν γεγένηται habent. Huius, quam probo, lectionis ueſtigium etiam in uetere tralatione extat. neq; enim in ea expreſſa eſt, quæ cauſam reddit, cõiunctio. Sẽſus uerò q inde elicitur, planus. Si id quod repẽtè extitit, ex ſentẽtia uolũtateq; illius prouenit: aliter enim nullo modo oblectaret. ſuperiorib. autẽ uerbis explanatum nõ erat, id quod ſubitò inexpectatoq; naſcitur, bonũ eſſe debere.

Διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι.) Si quis diligenter animaduertet, inquit, ex his quæ explicata ſunt, perſpicuum eſt, quæ tempeſtates anni, quæ tempora, quæ affectiones, quæ ætates, facilè ad iram commoueantur. Nã quod ad tẽpora pertinet, apud Theocritũ paſtor nefas eſſe dicit meridie canere, ne deũ Pana à ſomno excitarent, qui uenatione defatigatus tunc requietẽ caperet. cum enim ille omnib. horis ac temporib. paulo momento ad iram impellatur, tunc facilius iraſci poſſe ei qui ipſi moleſtus eſſet, ac ſomnum turbaret. Tẽpora etiam intelligi arbitror dies triſtiores, & quib. aliquæ res aduerſæ, odioſæq; nobis contigerunt atq; obuerſantur. quod inde etiam intelligitur: ubi enim infrà oſtendit, quando facilè placari iratı homines poſſint, ludos appellat, dies feſtos, ac tempora lætiora, quibusq; aliquid proſperũ cõſecuti ſimus. Contrarijs igitur manifeſtò tẽporibus procliuius incurrimur ad iram. Quod uerò διαθέσεις ait, & quæ animi corporisq; affectiones ſunt, ſignificauit: ita enim aliquando affecti ſumus, & quaſi conformati, factiq;, ut leues etiam res nos commouere queant. Hoc igitur ualere hic arbitror διάθεσιν, ut infra, ubi quos miſereat calamitoſorum exponit, locutus eſt: inquit enim, μάλιστα γὰρ ὑβρισταὶ ἐν διαθέσει. illi enim qui affectione tenentur, quæ delectatur contumelijs iaciendis, quanto magis aliquos affictos miſerosq; uiderint, tanto magis inſultant eorum malis. Diſpoſitionẽ nos patrio ſermone, uerbo Græco expreſſo, uocamus: cum Latini ſcriptores diſpoſitionẽ partium collocationem appellent. Huiuſcemodi autem plerunq; ſunt, quorum res malæ ſunt, qui plagam aliquam à fortuna acceperunt: qui nihil quod cupiant conſequi, nec ad exitum quod uolunt perducere, ſemper in aliqua re offendentes, poſſunt: ij enim omnes ita affecti eſſe cõſueuerunt, ut facilè iraſcantur. Quod ætates addidit, ſenectutem intellexit. quis enim neſcit ſenes moroſos eſſe? quod uitium Telamoni patri, confecto iam ætate, Teucer apud Sophoclem tribuit, cum iracundiam ipſius, ſi ſe in conſpectum unquam ei dediſſet, ualde reformidaret: ac iam quæ iratus ille ob necem Aiacis, conuicia in ſe effuſurus eſſet, animo atq; mẽte prouideret: Τοιοῦτ' ἀνὴρ δύσοργος ἐν γήρᾳ βαρὺς ἐξ ἦ πρὸς οὐδὲν εἰς ἔριν θυμούμενος. Nõ parum etiam adoleſcentia huic culpæ obnoxia eſt. cum enim adoleſcentes inflammato animo ad omnia quæ iucunda ſunt, captanda rapiantur, & ipſi nullo negotio ad iram impelluntur.

Καὶ πότε, καὶ ποῦ.) Quando intelligit, ut cum in maiorem aliquam curam incumbunt, quæ ualde ipſos ſolicitos habet: cum tempus locumq; ad aliquid gerendum cogitandumue accommodatum ſumpſerunt. tunc enim homines interpellari ſe moleſtius ferunt, & illis qui id commiſerint, uehementius iraſcuntur, huiuſcemodiq; alijs temporibus ac locis. nam loca quoq; ad hoc uim non paruam habent.

Καὶ ἔτι ὅτι μᾶλλον γὰρ τότε εἰσὶ, μᾶλλον καὶ δι-κίνονται.) Cum omnes qui in his rebus ſunt, facilè

iraſcantur,

iraſcãtur, magis ipſos iraſci, cũ magis in ipſis ſunt, perſpicuum eſſe inquit. ἐκ τοῦ κοινοῦ nãq; φανερὸν intelligendũ. Planum igitur præterea eſt (inquit) tunc magis pronos eſſe ad iram, cum magis his reb. tenẽtur. ſignificat aũt, quæ modo enumerauit, tempeſtates anni, tempora, ætates. aliâs enim magis, aliâs minus ipſis opprimũtur: ſuntq; gradus quidam manifeſtò illorum omnium.

Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες.) *Hac parte iam abſoluta, antequam alteram aggrediatur, quid adhuc fecerit admonet: ſignificatq; ſe oſtendiſſe, ipſi qui impellendi ſunt, quomodi affecti, proni ſint ad iram, ac nullo negotio commoueantur.*

Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι.) *Partes nonnullas contumeliæ enumerat. iam enim non qui iraſcantur, ſed cui hominum generi, ſuprà explicatis modis affecti iraſcantur, exponit. Cum contumelia ſe affici homines nullo pacto uelint, ijs iraſcuntur, qui aut derident, aut ludibrio habent, aut aculeatis quibuſdam dictis eos lædunt. hæc enim omnia (inquit) committere, contumelia eſt. Quod ad primam partem pertinet, C. Caßius in epiſtola ad Ciceronem de Cneo Pompeio Cnei Magni F. loquens inquit: Scis quàm ſe ſemper à nobis deriſum putet: uereor ne nos ruſticè gladio uelit* ἀντιμυκτηρίσαι. *E quibus uerbis percipitur, reformidaſſe Cnei rude ſæuumq; ingenium Caßium, ſi ille uiciſſet: qui tamẽ nullam iuſtam cauſam inimicitiarum aduerſus ipſos haberet, ſed tantum putaret ſe ab illis deriſum, unde ira exorta erat. ludibrio uerò quempiam afficere,* χλευάζειν *eſt. id autem (ut opinor) manet in conformatione oris, geſtuq; quodam corporis, ad notam turpitudinemq; alicui inurendam apto: cum uultu ſcilicet, aliáue huiuſcemodi ratione perſonã alicuius dehoneſtamus.* χλευάζειν *enim, ſiue* χλευασίαν, *ſiue* χλευασμὸν *(his enim uerbis in eadem re exprimenda boni auctores utuntur) eſſe ſpeciem contumeliæ, teſtatur apertè ipſe in 6. libro Topicorum, ubi docet uitioſam eſſe definitionem eam, quæ loco differentiæ ſpeciem ponit. inquit enim,* Καθάπερ οἱ τὸν προπηλακισμὸν, ὕβριν μετὰ χλευασίας ὁριζόμενοι. ἡ γὰρ χλευασία, ὕβρις τίς.

Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν.) *Quia æquo animo pati non poſſunt homines, ſe paruipendi, ſtatimq; ut aliquid huiuſcemodi ſentiunt parari contra ſe, commouentur: iraſcuntur (inquit) etiam ex illis qui lædunt in his rebus, quæ ſpeciem habent contumeliæ ac notæ, indiciaq; ipſius ſunt. cũ enim aperta adhuc contumelia nõ ſit, e ſignis illis intelligitur, nõ aliũde iniurias eas prouenire. Quæ autem illa ſint, exponit: uel potius ex ijs, quæ ſuprà explicata ſunt, illa neceſſariò elici declarat.*

Ἀνάγκη γὰρ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντί τινος.) *Neceſſe eſt, inquit, huiuſcemodi ſint quæ agũt, non ut acceptum dolorẽ ulciſcãtur, neq; quod meliores res ſuas inde ſe facturos putẽt. quod inquit,* μὴ ἀντί τινος, *reſpõdet ſuperiori parti, cum cõtumeliæ naturã explicãs ait,* ἢ ὅτι ἐγένετο, *et ad ultionẽ pertinet. q enim moleſti ſunt aliquibus, illiſ ue quidpiã detrimẽti afferũt à quib, anteà læſi ſunt, nõ exiſtimari poſſunt ob contumeliã facere, ſed ut ulciſcantur. ipſe enim eodem illo in loco hoc addidit.*

Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι.) *Illis etiam iraſcuntur, qui uerbis ipſos inſectantur, ac deſpicatui ducũt in ijs rebus, in quibus multum ſtudij adhibent, multumq; ſe poſſe uolunt. qui enim hoc committunt, ſpoliare ipſos conantur ijs bonis, quæ præcipuè cara habent, & quæ magno ſibi ornamento fore putant. ut qui exiſtimant (inquit) ſe in ſtudijs ſapientiæ multum profeciſſe, ac magnum nomen in philoſophis habere, ſi quis ea ipſa in re maledixerit ipſis, aut eos ſpreuerit: quiq; ob ſpeciem corporis multum ſibi tribuunt, ſeq; formoſos eſſe credunt, ſi quis nullam partem pulchritudinis tenere eos dixerit. Eadem ratio eſt aliorum bonorum, quibus ſe præditos eſſe uideri uolebant.*

Ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον.) *Etſi, inquit, omnes dolent ſe ut imperitos earũ inſimulari, quib. diu incubuerint: &, ut expertes eorũ bonorum argui, ob quæ ſe antea multũ amabant. illi tamen ægrius ferunt, qui non cõfidunt ea ſe firmiter tenere, ſed uerentur ne aut artiũ illarum ornamentorumq; expertes ſint, aut ſaltem ne ab alijs huiuſcemodi exiſtimentur.*

Ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν.) *Aut nullam ſe earum partem tenere, aut ſi ipſarum omnino rudes non ſint, non firmiter ſe eas percepiſſe putent. aut ſi totam ſcientiam perceptam habeant, atque ita etiam ut non facile amitti poßit, aliter tamen de ſe exiſtimari, ac nullos credere illius diſciplinæ ipſos peritos eſſe arbitrentur.*

Ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις.) *Reſpondet primæ illi parti. quemadmodum enim ægrè ferunt, ſe ut earũ rerum imperitos inſimulari, quas ne bene perceperint dubitant: ita cum compertũ habẽt, ſe plenè perfecteq; illas artes noſſe, quamuis ipſas neſcire ab aduerſarijs dicãtur, nihil ad ſe pertinere exiſtimãt. ipſi enim ſe aliter rẽ habere ſibijpſis conſcij ſunt: nec nõ intelligũt, etiã falſam illã opinionẽ de ipſorũ inſcitia, mẽtib. aliorum hærere non poſſe. ita enim teſtatam eſſe ac confirmatam ſcientiã ſuã, ut non facilè erui ac labefactari poßit. In uno, antiquiſſ. tamen illo, libro hic legitur non* ἐπειδὰν δὲ, *ſed* ἐπειδὰν γὰρ. *receptam tamen lectionem non immutaui.*

Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον ἢ τοῖς μὴ φίλοις.) *Cũq; omnib. iraſcantur, qui ita ſe aduerſus ipſos gerant, multo adhuc magis amicis, ſi huiuſcemodi quicquam fecerint, iraſcuntur. cuius rei ſtatim cauſam reddidit. uideri enim fortaſſe quibuſdam res ſe aliter habere potuiſſet, quod amicorum iniuriæ leuius, quàm non amicorum, uideantur ferendæ. Arbitrãtur enim, inquit, partes fuiſſe illorũ, ipſos potius ornare, et nouis cõmodis augere, quàm partis iam ornamentis, bonisq; ſpoliare, quod ab illis qui ſecum amicitiæ iure coniuncti non ſunt, nõ poſſunt expectare.*

Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν ἢ φροντίζειν.) *Illis quoque iraſcũtur, qui præteritis temporibus conſuerant ipſis honorẽ habere, aut de ipſis curam ſuſcipere, ſi poſtea idem non faciunt. exiſtimant enim ſe ab illis contemni*

tunc,

tunc, ac deſpici. & hæc cauſa eſt, cur tam moleſtè id ferant. Quo autē ſigno illi utantur exponens, nec ſine cauſa omnino ipſos ita ſentire docēs, addidit: Niſi enim hoc eſſet, eoſdem ſibi illos honores habituros fuiſſe. Putant igitur hi ſe honore illo fraudari, eumq́; ſibi ut iuſtū iam ac debitum eripi. ὁμιλεῖν ſignificat degere cum aliquo, ac familiariter cū eo uerſari. unde ὁμιλίαι etiam, conſuetudines uictus. ipſe in quarto de Morib. ad Nicomachū, Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις, καὶ τῷ συζῆν, καὶ λόγων καὶ πραγμάτων κοινωνεῖν. Valet igitur hic, niſi cū una fuerint, ut ſolebant, aduerſus illos ſe geſſerint, ac conſuetū honorem ipſis habuerint. Cū uerò hic locus antea in omnibus excuſis libris ita legeretur, Καὶ τοῖς ἀδιαφόρως τιμᾶν μᾶλλον ἢ φροντίζειν, aduerbium μᾶλλον, quòd à manu ſcriptis, quos uidi, abeſt, nec in uetere tralatione expreſſum eſt, ſuſtuli. importunè enim illuc coniectum erat, et omnem ſenſum turbabat. quod ex conſequentibus uerbis manifeſtò percipitur.

Καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ.) Illis quoq; iraſcūtur, qui pro acceptis beneficijs beneficia non reddunt: aut ſi etiā remunerari inceperint, nō pari officio cōmodoq; remunerātur. Emēdaui aūt hic, ut in meliorib. ſcriptis libris inueni, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσιν, cum ſine præpoſitione antea excuſi ἀποδιδοῦσιν haberēt. arbitror autem muliebri genere τὴν ἴσην cū dicat, intelligi χάριν, æqualem gratiam: id eſt, par beneficium.

Καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς.) Atq; illis etiam qui contrarijs rebus ſtudent, ſi fortunis opibusq; inferiores fuerint. cauſam duarum harū rerum eandē affert, inquiens: hi enim omnes deſpicatui habere uidentur.

Καὶ οἱ μὲν ὡς ἡττόνων.) Quāuis cōueniat omnibus in hoc, ut cōtemnere uideātur, nō eodē tamen modo contemptui habere exiſtimātur, ſed duobus, quos exponit: & ſanè ipſorū alteri ut inferiores, humilioresq;. niſi enim huiuſcemodi eſſe crederent, ipſis non aduerſarētur. quis enim cōtra potētiores ſponte cōtendit, præliaturq;? alteri uerò, ut à tenuioribus ornati, ac cōmodis aucti, & qui hoc facere tenebātur, ac ſine culpa officia illa prætermittere nō poterāt quare ipſi omni onere ſoluti ſunt, nec laborare debent, ut paria officia in eos conferant.

Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν ἄν τι ὀλιγωρῶσι.) Illis aūt magis iraſcuntur, qui in nulla hominū exiſtimatione ſunt, ſi uiſi fuerint et ipſi aliqua in re parui ducere. nec enim decet abiectos homines, uilesq; admodum perſonas, eos cōtemnere, qui ipſos lōgè ſuperāt dignitate. In explicāda aūt ui iracundiæ & hoc quoq; traditū, gigni irā aduerſus eos q aliter ſe atq; ipſos oporteret, gerūt. eſt enim tenuiorū officiū, nō parui facere meliores ſe, ſed colere, & obſeruare. Cum in excuſis libris hic antea πρὸς οὓς προσήκοντες legeretur, negādi particulā, quæ deſiderari uidebatur, addidi. illā enim & in meliorib. ſcriptis exēplarib. offendi, & in uetere quoq; tralatione expreſſam animaduerti. Sed etiā id magis reſpōdere uidetur iracundiæ definitioni, in qua poſitum eſt μὴ προσηκόντως.

Τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν.) Amicis etiā iraſcuntur, ſi in ipſis aut uerbis aut commodis ornandis paulo negligentiores illi fuerint. Nam hi quoq; aliter, ac ipſos deceat, facere uidentur. decet enim amicos teſtimonio ſuo laudem amicorum augere, nec non etiam opibus ſuis ipſos adiuuare. qui autem hoc non faciunt, negligere uidentur, & iuſta cōtra illos ira excitatur. hæc enim officia, ut debita, ab illis poſtulantur. Addit autem, multo magis ipſos iraſci, ſi cōtraria fecerint: id eſt, ſi maledixerint ipſis, aut etiam incommodis affecerint.

Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων.) Amicis etiam, ſodalibusq; ſuis homines iraſcuntur, niſi illi quibus in anguſtijs ipſi uerſentur, quibusq; reb. egeāt, intellexerint. non ſine cauſa aūt hoc fieri exponit, & unde meritò exiſtat hæc ira docet. Hoc enim argumentū faciunt, quod parui ab illis ducantur. non ſentire namq;, neq; animaduertere, parui ducentis eſt. quæ enim curamus, nos non fallunt. Exemplo hoc etiā firmauit ueteris tragici, quod, ut tunc notū omnibus, apertumq́; erat, ita nunc fabulis Antiphontis tēporis uetuſtate amiſſis, obſcurū, ignotūq; eſt. hanc enim unam ob cauſam tradit Plexippū ab ipſo poëta inductum, iratū Meleagro fuiſſe, quod quibus ille rebus egeret, non ſenſit. unde ipſe iudiciū fecit ſe ab eo parui pēdi, indeq́; ſimultas illa exorta eſt. Plexippus aūt Althææ Meleagri matris frater fuit, qui poſtea cum Toxeo fratre ab ipſo Meleagro necatus eſt, cū Calydonio apro interfecto, illi ægrè tuliſſent præmiū eius certaminis uirgini ab amatore datum: nec ignominiā eam tolerātes, munus Atalantæ eripuiſſent. ira enim tūc commotus Meleager. auunculos morte affecit. An hoc ipſum tēpus Antipho ſignificauit? Plexippū ſcilicet iniquo animo accepiſſe, coniunctum ſibi ſanguine Meleagrū, non intellexiſſe cupiditatem animi ipſius, & quantopere flagraret deſiderio eius laudis. Apud Athenæū quoq; in 15. lib. mētio eſt Plexippi, inducti ab Antiphōte tragico in fabula.

Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις.) Illis etiam iraſcuntur, qui incommodis ipſorum, infortunijsq; lætantur: demumq́; omnibus, qui in malis ipſorum rebus ſecuro tranquilloq; animo ſunt. qui in alterutrum horum cōmittunt, aut hoſtes ſunt, aut parui ducunt. Lætitiam capere ex aduerſis alicuius rebus, hoſtis eſt: ſecuro animo eſſe, parui ducentis. qui enim nō dolent, ſed hilares ſunt in alicuius malis, quicquid illis fiat, ſe ſua nihil intereſſe putare, declarant.

Καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι.) Illis etiam iraſcuntur, qui ipſis dolorem inurere non reformidant, nec metuunt aliquid facere, dicereq́;, quod ipſis moleſtum ſit, ægritudinemq; afferat. & hæc cauſa eſt, inquit, cur detrimenta aliqua accepta aut in bello, aut in re familiari renunciantibus, homines iraſcuntur. Byrrhia Terentianus hoc non ignorabat, cum Charino hero ſuo rem odioſam narraturus eſſet. Idem etiam cognitum habuit apud Sophoclem in Antigona nuncius. qui regi rem odioſam narrare coactus eſt: inquit enim, uidens in quem locum ueniſſet, σέργα γὰρ οὐδεὶς ἄγγελον κακῶν ἐπῶν.

Καὶ

Καὶ τοῖς ἀκούουσι περὶ αὐτῶν.) Illis etiam iraſcuntur, qui aut audiunt quæ ipſorum exiſtimationẽ lædunt, aut res ſuas malas ſpectant. Quum hoc faciunt, inquit, reddunt aut hoſtes, aut parui ducentes. hoſtis enim inimicusq́; eius haberi poteſt, qui libenter alicuius facta moresq́; uituperari audit: quemadmodum etiam ſpeciem habent parui pendentium, qui contemplantur aduerſas alicuius res. amici enim cũ huiuſcemodi aliquid uidẽt, angũtur, nec ſpectare poſſunt: eodemq́; pacto animo afficiuntur, atq; illi affecti ſunt, qui in ipſis malis uerſantur. nemo autem unquam ſua mala ſpectauit, quin doleret.

Ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε.) Cum iniquo animo ſemper ferant homines ſe parui duci, nullo pacto pati poſſunt ſe negligi ac contemni apud quinq; hominum genera: ſed cum hoc fit, grauiter iraſcuntur: id eſt, apud illos cum quibus de honore ac gloria contendunt, apud eos quos admirantur, apud eos in quorum animis ſui admirationem gignere cupiunt, apud eos quos uerecũdantur, aut in ijs (quod ultimum genus erit) qui uerentur ipſos. Diuerſæ autem cauſæ faciunt, ut ægrè admodũ ferant, cum uident ſe parui duci coram ijs. quomodo enim non grauiter ferre poſſunt, cum parui penduntur apud illos, quibus pares dignitate eſſe ſtudent, ac cum quib. de primis contendunt? nõ dignos enim qui ſecum in certamen de honore ueniant, illi iudicabunt, ſi uiderint negligi. Aut eos quos admirantur: cũ enim ſuſpiciãt illos, exiſtimationem ipſorum acquirere uellent, nec ulla in re apud ipſos offendere. Nec non eos quoq;, qui admirantur ipſos: neq; enim uellent extingui, aut minui hanc opinionem de ipſorum præſtantia in animis eorum. Quos uerò uerentur, quomodo pati poſſunt uidere, aut audire, quæ ipſorum dignitatem lædant? cauere enim ſtudioſè ſolemus, ne quos uerecundamur, uideant nobis notam inuri. Quos autem noſtri pudet, non facilè ferimus intelligere quoſdam nullius precij homines nos putare: cum enim cultu illorum obſeruationeq́; delectemur, metuimus ne ita iudicium illorum amittamus.

Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν.) Illis quoq; iraſcuntur, qui parui ipſos ducũt, lædendo perſonas illas, quas niſi ipſi tutati fuerint, dedecus admittunt. Qui ſint quos niſi præſidio ſuo ab omni iniuria tutos cuſtodierint, ignominiam ſubeunt, exponit: ut parentes, filios, uxores, quib. præſunt. nõ paruã enim maculã ſuſcipiũt filij, niſi ſubueniunt parentibus: ut parentes quoq;, niſi liberos tutati fuerint: uiri, niſi uxores ab iniuria defenderint: reges, niſi quibus præſunt, integros ab impetu aliorum cõſeruarint. qui aũt liberis uiuis ualẽtibusq; parẽtes lædit, parui ducit filios. niſi enim ita ſe res haberet, perſonas, quas illos tueri oportet, non uiolaret. Eadẽ ratio reliquorum eſt. Cũ aũt hic & in excuſis antea, & in non nullis manuſcriptis legatur, μὴ βοηθοῦσιν, ſecutus fidẽ antiquiſſ. codicis, reſtitui μὴ βοηθεῖν. Huius quoq; lectionis ueſtigia ſunt in uetere tralatione. membra præterea tam feſtiuè elaborata, ut poſterius priori numero ſyllabarum reſponderet, eundẽq; ambo referrent in cadẽdo ſonum, huic loco non conueniebant.

Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι.) Et acceptum beneficiũ nõ cõpenſantib. ingratisq; iraſcũtur. Cuius rei cauſam afferens, inquit, parui pẽdere à quib. adiuti ſunt, nullo modo conuenire hominibus. quod manifeſtò faciunt, cum beneficijs ipſis non reſpõdeant. Differre aũt hic locus uidetur à ſuperiore, quo docuit iraſci uulgò illis homines, qui ipſos commodis conferendis non ſubleuant, ut illi ab ipſis quondam ſubleuati ſunt, aut par beneficium pro illo nõ referunt. quia ab illis utilitas ſpectabatur, ab his indignitas honorisq́; diminutio conſideratur: illic de compenſatione beneficiorum agebatur, hic de honorandi rationibus aut contrà diſputatur.

Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις.) Illis etiam qui diſsimulatione ea utuntur quæ εἰρωνία appellata eſt, cũ ipſi ſeriò agant, iraſcuntur: ludere enim uidentur. & ſanè diſsimulatio hæc ab contemptu proficiſcitur. niſi enim eos deſpicerent, apertè cum illis agerent, nec aliquid tegerẽt: nunc aũt de ſe detrahẽtes, ac bona ſua aut prorſus inficiantes, aut ualde minuentes, manifeſtò cum quibus diſputant, contemnunt.

Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς.) Illis quoq; iraſcũtur, qui in alios benefici ac liberales ſunt, niſi benignè quoq; ipſis faciãt. nec tamẽ iactura ulla, amiſsioq́; alicuius cõmodi ipſos malè habet: ſed quod exiſtimãt ſe ab illis contẽni, nec iiſdẽ beneficijs quib. alios ornãt, dignos exiſtimari: hoc enim ipſos urit. niſi aũt id eſſet, non ex tãto comitatu honeſtorũ uirorũ uni illi abſtraherentur.

Ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη.) Obliuio quoq; irã cõmouet: ut ſi penè nomẽ alicuius obliti fuerimus. quãuis enim ab ætate ſæpe proficiſcatur, & à multis occupationibus, & uitio etiam naturæ fiat, tamẽ uidetur & ipſa ſignũ argumentũq; eſſe, quod is qui è memoria elabitur, parui à nobis ducatur. Diſſentit à reliquis antiquiſſ. liber, quod habet, Οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων οὕτως οὖσα παρὰ μικρόν.

Δι' ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίνεται.) Non omnino falli probare uolẽs illos, qui tanquam ſigno utuntur, quod parui ab aliquib. ducantur, obliuione quæ ipſos ſuſcepit, inquit: ex iniuria enim naſcitur obliuio. qui enim ſua nihil intereſſe putant, quicquid illo fiat, obliuiſci ſolent. non curare aũt aliquid, eſt illud parui ducere. quæ namq; in precio aliquo apud nos ſunt, ex animo funditus non dimittimus.

Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται.) Quib. aũt perſonis homines iraſcuntur, & quomodo ipſi affecti, & quas nã ob res, unà traditũ eſt, inquit. Quod enim primũ hic ponit, extremũ pertractauit. ſecundũ uerò ante hoc tradidit. et in his duobus explicandis tertiũ quoq; notũ fecit, quas ſcilicet ob cauſas animo cõmoueãtur. quod ſimul ſe præſtitiſſe declarauit aduerbio ἅμα. id aũt ualde huic loco aptum, uel neceſſarium potius, cum in cæteris omnibus defeciſſet, ex antiquiſsimo libro erutum reſtitui.

Δῆλον δ' ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους.) Quam utilitatẽ afferat oratori longa hæc & accu-

& accurata diſputatio, exponit. ſi enim ſua ſponte iudices irati eſſent aduerſarijs, aut aduerſarij ipſa ira digni exiſtimarentur, nihil ipſum laborare oporteret, nec præcepta hæc requirerentur. Hoc autem officium eſt boni oratoris, ipſum oratione ſua efficere iudices tales, quales exiſtunt qui in iram procliues ſunt: oſtendereq́; aduerſarios ijs rebus, culpisq́; affines eſſe, quæ iuſtam iram cōtra ſe commouere ſolent: ſiue huiuſmodi ipſos eſſe, cuiuſmodi ſunt quibus iraſci homines conſueuerunt. Τοὺς igitur ἐνόχους, ualet, ea admiſiſſe, ob quæ homines iraſcuntur. ad culpas enim factaq́; ipſorum uidetur pertinere: ac demum eam partem refert, quam διὰ ποῖα appellant. ποίους uerò, natura ac moribus tales. patefaciendum enim, eos eiuſmodi eſſe, cuiuſmodi ſunt qui irā aduerſus ſe in animis aliorum moueant.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι.) Orator cauſas omnes utiliter tractare debet, diligēterq́; uidere quid illæ requirant. poſtulat enim hæc, ut animi iudicum, eorumq́; qui audiunt, commoueantur: hæc contrà, ut ſedentur, leniantur q́;. Poſtquam igitur, quomodo ad iram incitarentur, docuit, quomodo placentur etiam narrat: utrumq́; incredibilem uim habere, & ſumma arte tractari à diſerto oratore debere, declarat etiā Cicero his uerbis: Quis enim neſcit maximā uim exiſtere oratoris in hominū mentib. uel ad irā aut odium aut dolorē incitandis, uel ab hiſce permotionibus ad lenitatē, miſericordiamq́; reuocandis. Ideo autem, quia progreſſio ad iram, progreſſioni ad lenitatem contraria ſit, & ira lenitati, de ijs nūc dicit agendū quæ lenitatis ſunt, traditis illis quæ ad iram pertinebāt: quòd ſcilicet cōtrariarū rerum eadem diſciplina eſt: & alterius natura cognita, ad alterius naturam percipiendam multum adiuuat.

Ἔστω δὴ πραΰνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς.) Eſt motus is πραΰνσις, quo ad πραότητα, quæ lenitas eſt, qui commoto ira toq́; animo ſunt, feruntur. κατάστασις autē ſedatio conſtitutioq́; eius motus eſſe uidetur. ἠρέμησις uerò hic ualet requietis & ceſſationis quaſi inductio: cum, qui ante perturbato animo erant, ſtudio atq́; opera oratoris tranquillantur, & motus illi turbidi, qui tanquam tempeſtates ac procellæ ipſos agitabant, componuntur ac ſedantur. Res ipſa facile intelligitur. Latinum nomen par græco, quo uim ipſius exprimamus, nō reperitur. Aliud igitur eſſe ἠρεμίαν, aliud ἠρέμησιν, apertum eſt. In 5 lib. Naturalis auſcultationis ualet Ariſtoteli ἠρέμησις, uia progreſſusq́; ad quietem.

Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν.) Quia ira lenitati contraria, ubi quæ iram efficiunt in ea re non inueniuntur, ſed aduerſa contrariaq́; miteſcunt. Cum igitur iraſcantur parui ducentibus, qui autem parui ducunt ſpōtè id faciant, perſpicuū eſt, lenes placatosq́; fore omnibus, qui nihil horum commiſerint, id eſt, nec parui fecerint nec deſpicatui duxerint: uel quod fecerint, inuiti fecerint aut ſi fortè etiam ob contemptum ſponteq́; fecerint, neq́; ob id neq́; ſpontè uidētur feciſſe: non enim tantū in ijs rebus ueritatem ipſam, quantū ſpeciem rei quærimus, contentiq́; ſæpe ſumus ſi illi ita nobis uiſi fuerint.

Καὶ τοῖς τἀναντία ὧν ἐποίησαν βουλομένοις.) Aut ſiquid commiſe[illegible], quod ipſos læſerit, cognorint eos deceptos aut lapſos feciſſe. ſi enim eo facto illis qui ſenſum eorum non cognoſcerent, uideri potuerint paruι duxiſſe. patefactum autem fuerit, eos contraria uoluiſſe, intelligentur magni potius duxiſſe, nec dignitatem eorum minuere unquam cogitaſſe.

Καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι.) Lenes etiā fient illis, qui ſi quid quod contumeliæ ſpeciem habeat, cōmiſerint, intelligūtur erga ſeipſos quoq́; tales ſæpe eſſe, quales tunc aduerſus illos fuerint: tunc enim nullo pacto parui faciēdi cōſilio illos feciſſe cognoſcetur. nemo enim creditur ſeipſum parui ducere. Cū id exploratum fuerit, exiſtimari illi nullo modo poterūt deſpiciēdi animo, quod fecerunt, feciſſe, ea de cauſa quā exponit: illa uerò opinione ſublata, ira diſcutitur, ac placamur, intelligimusq́; nos nullam cauſam iraſcendi iuſtam habuiſſe.

Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι.) Lenes etiam miteſq́; fiunt in illos qui ſe feciſſe fatentur, quosq́; pœnitet feciſſe, neq́; enim confiteri ſolùm ſat eſt ad iram ſedandam: indicant enim ſe quoq́; qui explere iram cupiunt, uoluntq́; intelligi ſe feciſſe. ſed cum coniunctus eſt cum confeſſione facti, dolor atq́; immutatio uoluntatis, & dolor quidem non breuis modicusq́;, ſed diuturnus ac uehemens, is enim μεταμέλεια eſt. In 3. quoq́; libro de Moribus ad Nicomachum, cum doceret, quomodo ab inuito geſtum aliquid accipi deberet, docuit oportere id factum non tantum moleſtum eſſe, ægritudinemq́; afferre auctori ipſius, uerùm ita illum afficere, ut doleat ipſum quod egerit, pœniteatq́;. inquit enim, Ἀκούσιον δὲ τὸ ἐπίλυπον, καὶ ἐν μεταμελείᾳ.

Ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς.) Qui uehemēter etiā irati alicui fuerunt, cum uident illum pœnas dediſſe qui ipſos iniuria læſit, placātur. Hi quoq́; igitur quos pœnitet petulātes ac cōtumelioſos fuiſſe, pœnas pendūt, cum ægritudine conficiuntur. nā mœrere ſuppliciū eſt. Quod igitur ab iratis toto animo peti ſolet, cū iam habeant, cur amplius iram contineant, ac non potius placentur?

Σημεῖον δ' ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως.) A' contrario intelligi poteſt, homines placari ſolere confitentibus ſe peccaſſe. qui enim aliquid certi flagitij ſe admiſiſſe pernegant, atrocius à nobis plectuntur. In cædendis igitur ſeruis (neq́; enim liberis hominibus manus afferre licebat) ſæuiores, inquit, ſumus in pernegantes, uerbisq́; nobis aduerſantes: contraq́; citò iram furoremq́; animi abijcimus cum illi ſe meritò plecti confitentur.

Αἴτιον δ' ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι.) Cur implacabiliores ſimus ſeruis hominibus, cū in manifeſtis delictis inficiantur ſe culpam meruiſſe, oſtendit, totiusq́; huius rei cauſam affert. ea quæ plana et aperta ſunt inficiari, uacare eſt pudore: quos autem nihil pudet, parui ducere & deſpicatui habere uidentur, apud quos tam impudenter mentiuntur. inde autem hoc

intelligi

intelligi liquidò poteſt, quod quos ualde deſpicimus, nõ ueremur, nec aliquid aut facere, aut loqui coram illis nos pudet. Explanatum igitur eſt ſubtiliter accurateq́ue, cur magis animaduertimus in improbè inficiantes.

Καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι, Iis etiã placamur, qui ſe abijciũt, cunctaq́ue faciũt quæ humiliores potentiorib. facere conſuerũt: & ſi qd etiã audierint quod malè ipſos urat, nõ uerbis aduerſantur. hi enim, inquit, uidẽtur fateri ſe inferiores eſſe. inferiores aũt imbecillioresq́ue metuunt. Nemo aũt qui metuat, parui ducit. ſi parui namq́ue faceret, id non metueret. metuimus enim quæ incommodi aliquid nobis importare poſſe arbitramur.

Ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργή.) Quod ratione iam probauerat, tanquam ſigno quodã, nunc confirmat. addit enim, declarare etiam quod à ſe traditũ eſt, canes, qui proſtratos nõ mordeant. nam inde etiã intelligi poſſe, extingui irã aduerſus eos qui ad pedes accidunt, & reliqua ſigna quibus ſe humiles eſſe ac demiſſos declarent, edunt. Quod uerò hic cani Ariſtoteles, Plin. lib. 8. leoni tribuit: Leoni tantum ex feris clemẽtia in ſupplices, proſtratis parcit. Canũ aũt exemplo uſus eſt, ut notiore: pauci enim loca ſyluasq́ue penetrarunt, quas leones incolunt. Quod autem nunquam aut rarò ſpectatum eſt, ob idq́ue obſcurum, ad alterius rei declarationem non ualde eſt utile. Καθίζοντας ualere proſtratos, humiq́ue iacentes, apertum eſt. Ariſtoteles in 2. libro μεγάλων ἠθικῶν, Empedoclis uocem exponens, qui quum quæſitum eſſet ex eo, Cur ſemper canis in eodem fictili uaſe iaceret, reſpondit id fieri ab eo ob ſimilitudinem, quam cum illo haberet, hoc uerbo uſus eſt. Sed etiam in 7. ad Eudemum idem tradens inquit, Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύν᾽ ἔφη καθῆσθαι ἐπὶ τοῦ κεραμίδος, διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον. Hic autem erat habitus corporis eorum, qui miſericordiam implorabãt. Sophocles initio Oedipodis tyranni, & Ariſtophanes Πλούτῳ, id oſtendunt. Demoſthenes quoq́ue pro Cteſiphonte, ubi cõmemorat merita ſua erga remp. inquiẽs, cum omni tempore, quo bellum durauit, claſſes ex lege ipſius ornarentur, nauigarentq́ue, neminem unquam trierarchum, tanquam iniuria affectũ ea in re, ſignum, quo ad miſericordiã ſui populum excitare ſolebant, ſuſtuliſſe, neq́ue etiam in Munychia ſupplicem iacuiſſe, ita locutus eſt: οὐκ ἐν Μουνιχίᾳ ἐκαθίζετο. id eſt, non ſupplex proſtratus in templo iacuit. Idem etiam confirmant uerba hæc Lyſiæ, quæ apud Halicarnaſſeum in uita ipſius leguntur, ἱκέτῃ μὲν αὐτοὶ τῶν θεῶν καθιζόντων.

Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας.) Iis quoq́ue placamur, qui ſeriò nobiſcum agunt, cum ipſi ſeriò agimus. cum enim id fit quod ei cõtrarium eſt quod iram commouet, nos etiam contrario modo affici æquũ eſt. iraſcimur autem illis, qui diſſimulatione nobiſcum utuntur. iocari enim, ludereq́ue uidentur. Neceſſe igitur eſt, placemur eis qui ſeriò agunt. apparet enim nos ſtudio, non contemptu dignos exiſtimari.

Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις.) Et illis, qui, ſi quid antea negarint, facereq́ue noſtra cauſa abnuerint, atq́ue ea re nobis iram commouerint, maiora nobis poſtea tribuunt, ac gratificantur: quorumq́ue demũ maiora beneficia fuerint, quàm iniuriæ. hunc enim ſenſum eſſe horũ uerborũ puto: obſcurè autem, conciſeq́ue hic locutus eſt.

Καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις.) Placamur quoq́ue rogantibus ac deprecantibus. qui enim ſupplices ſunt, orantq́ue ne pœnis eos afficere pergamus, humiles demiſſiq́ue ſunt: quibus ſolere non homines ſolum, ſed beluas etiam nonnullas parcere, ſuprà demonſtratum eſt. In 5. Philippica Cicero, niſi hanc fortunam ſubiſſet, pacem non poſſe dari Antonio affirmans, inquit: Pacẽ uult Antonius? arma ponat, roget, deprecetur.

Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς.) Quemadmodũ iuſta ira digni ſunt contumelioſi nonnulli homines, & qui cæteros ludibrio habent, ac parui omnino ducũt: ita qui longè ab his moribus abſunt, clementia noſtra digni uidentur: facileq́ue ſolemus huiuſcemodi ingenijs placari, ſi qua etiã in re læſerint, quæ aut nullos, aut nõ bonos, aut nõ quales ipſi ſumus, cõtumelia afficere, aut deſpicatui habere conſuerunt. quod enim contra nos fecerunt, non eo animo feciſſe credimus, ut nos probris afficerent: quippe cum nullos ſoleant indignos illis iniurijs, petulanter lædere.

Ὅλως δ᾽ ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά.) Quia hic, quem proximè expoſuit, locus contrarias naturas hominum perſcrutatus eſt, illis quæ iſtam iram excitabant, generatim præcipit. Si quis percipere uelit, quid nos lenes manſuetosq́ue reddat, ſpectet quæ ad iram nos impellunt: contraria enim illis rem contrariam efficient, id eſt, animos noſtros placabunt, & omnem ſimultatem diſcutient. In antiquiſſ. libro τὰ πραΰνοντα legitur.

Καὶ οὓς φοβοῦνται, καὶ αἰσχύνονται.) In illos quoq́ue leges ſunt, quos timent, quosq́ue uerentur. donec enim, inquit, ita animo affecti ſunt, ut metuãt ipſos aut uereantur, non poſſunt iiſdem illis iraſci.

Ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβεῖσθαι.) Fieri nullo modo poſſe inquit, ut quempiam metuamus, eidemq́ue eodem tempore iraſcamur: excitariq́ue hos motus in animo alicuius ſimul ab eadem perſona non uult. nec tamen cauſam huius rei reddidit. ea uerò uidetur eſſe, quòd ira ſine ſpe ulciſcendi non conſtat: quem autem timemus, ulturi eſſe nos poſſe non ſperamus.

Καὶ τοῖς δι᾽ ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται.) Illis etiam, qui ira perciti fecerunt quod ipſos læſerit, aut non iraſcuntur, aut leuius iraſcuntur. huius rei rationẽ reddens, inquit: Ira enim in illos magna excitatur, quos quia parui ducũt, apparet ſe feciſſe: hi nullo modo ob contemptum uideri poſſunt feciſſe. nemo enim iratus parui facit.

ἡ μὲν γὰρ λυπηρὰ, ἄλυπον.) Cauſam cur hæ res unà non maneant, uult eſſe diuerſam utriuſq; naturã. qui namq; parui ducit, deſpectuiq; habet, ægritudine uacat. Ira ſemper ægritudinem coniunctam habet. nemo autem eodem tempore perturbatum & ſecurum animum habere poteſt. Qui parui quempiam ducit, ſine ulla animi ſui commotione, toto illo antea diligenter perluſtrato, nihil ipſum in ſe habere, quod precio ullo dignum eſſet, exiſtimauit: quod iudicium de eo ſemel factum in animo ſeruans, parui poſtea ſemper ipſum ducit. Eodem argumento in 3. de Moribus ad Nicomachum, diſtinxit προαίρεσιν à cupiditate. Cupiditas enim, inquit, appetitio eſt rei iucundæ, atq; ægritudinem admixtam habet. contrà electio non fit cum dolore, nec eſt rerum quæ iucundæ ſunt. nam fideliores codices eo loco habent, ἐπίλυπος, & λυπηρά, non ἐπίλυπον & λυπηρὸν, ut excuſi omnes. Illa uerò lectio certior apertiorq; eſt. Hic in antiquiſſ. libro genere tantum mutato ſententia non uariata, legitur, ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπο : ut res quæ uacet ægritudine accipi debeat, nec aliquid impediat hæc diuerſitas generum.

Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς) Lenes etiam in illos ſunt, qui ipſos uerentur. Cauſam huius rei non reddit: planũ enim, apertumq; eſt, unde hoc fiat. quos nanq; intelligimus nos uereri, quomodo ſuſpicari poſſumus, nos parui ducere? quippe cum eos reuereri ſoleamus, quos magno precio, honoreq; dignos exiſtimamus.

Καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον ὅτι πρᾶοί εἰσιν.) Perſonam eorum nunc perſcrutatur qui in lenitatem proclines ſunt, quomodoq; affecti facilè ignoſcant, conſiderat. cum enim, inquit, contrario modo afficimur, atq; affecti ſumus cum iraſcimur, lenes tunc miteſq; ſumus. tunc autem omnibus facilè iraſcimur, cũ animo dolemus. Quando igitur omni ægritudine uacabimus, leniores erga cunctos, clementioreſq; erimus, uel potius cum lætitia efferimur, gaudiumq; ſentimus. Vt ſumus, inquit, cum ludimus, cum in iocis, riſuq; uerſamur: ut ludis etiam, ac feſtis diebus: ut in ſecundis noſtris rebus, ut cum aliquid ex ſententia confecimus. εὐημερία autem hic ualet, cum in aliqua re administranda eximiè nos geſſimus, magnamq; eo facto laudem adepti ſumus, cum aliquis dies nobis pulcher illuxit. inde enim nomen hoc ductum eſt. Cicero in epiſtola ad Atticum neutro genere hoc uerbum uſurpauit, idem ſignificare uolens. inquit enim, de Parthis loquẽs: Receſſerant illi quidẽ ab Antiochia ante Bibuli aduentum, ſed nullo noſtro εὐημερήματι, id eſt, non uirtute noſtra, aut præclaro aliquo Caſſij facinore coacti, ſed ſuum aliquod cõmodũ ſequuti. Plutarchus in uita Demoſthenis, εὐημερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου καὶ θαυμασθέντος ὑπερφυῶς. in cauſa enim illa agẽda mirificè Calliſtratus probatus fuerat. quibus uerò hæc contigerũt ob animi lætitiã, facilè omnibus omnia concedunt. ἐν πλησμονῇ autem quod inquit, cum expleti cibo ſunt, & humido & arido ſignificat: deſideriũ enim alimenti, cũ acriter angat, exacuit ad irã, ut reliquæ omnes uehementiores appetitiones. quod etiam oſtendit Horatius in epiſtola ad Valam, de aſpera natura Menij ſcurræ diſputans. qui cum dicax ſemper eſſet, impranſus multo acerbiſſimus foret, & ciuem hoſte non dignoſceret. contrà tamen, Diogenem, qui cognomẽto Canis uocatus eſt, cum ex eo quæreretur, Vnde oriundus eſſet, dixiſſe aiunt: Se fame laborantem, Melitæum eſſe: ſaturum uerò, Moloſſum. Melitæi autem catuli blãdi erãt, in delicijſq; à ueteribus habebãtur: Moloſſi uerò, acres ac feri. Id autẽ (ut arbitror) ſecutus eſt Diogenes, & indicauit penuriam cibi neceſſitatemq; naturam ſuam immutare: pulſa autem fame, ſubitò ſe ad ingenium redire, & in omnes qui aliqua re ſibi moleſti eſſent, impetum facere.

Ὅλως ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ, μὴ ὑβριστικῇ.) Deniq;, inquit, ne ſingula enumeremus, generatimq; potius loquamur, in doloris uacuitate ac uoluptate. non tamen quæ nimis exultet, atq; contumelia efferatur: geſtiens enim uoluptas ſibi temperare nequit: & ne dum efficiat quos occupauit, placabiliores, inſolentiores illos reddit. Excepta igitur lætitia animi contumelioſiore, qui hilares ſunt, gaudentq; ſunt mitiores. Cum uerò in excuſis hic antea legeretur ὑβριστικῶς, emẽdaui, ut in antiquiſſ. libro inueni, ὑβριστικῇ quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio.

Καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ.) Non ſolum, quorum proſperæ res iam ſunt, ſed etiam qui bona ſpe ſunt, placari facilius ſolent.

Ἔτι κεχρονικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες) Illi quoq; inquit, qui multo antea tempore iniuriam acceperũt, nec ſtatim iram explere potuerunt. hanc enim naturam tempus habet, ut iram conterat, atq; extinguat. Quod apertè etiam ſignificauit Virgilius, cũ acerbã Iunonis iram in Troianos declarare uellet, Iunonis grauis ira, & inexaturabile pectus, Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla.

Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζων.) Aliud etiam eſt quod iram ſedat. ſi quis enim duobus eodem tempore iratus eſt, ab altero tamen eorum magis ſe læſum putans, forteq; occaſionem nactus, pœnas ab illo cepit cui minus iratus erat: manſuetior fit etiam erga illum, cum quo acerbiores inimicitias exercebat. nam ſumptum antea ab altero ſupplicium, maiorem etiam aduerſus alterum iram minuit, atq; ſedat. Animaduertendum autem, quomodo dixerit ἑτέρου ὀργὴν. non enim intellexit, qua incenſus ille ipſe, ſed quæ contra eum excitata eſt.

Διὸ εὖ Φιλοκράτης. εἰπόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῇ.) Hoc pulchrè cognitum habuiſſe Philocratem quendam demonſtrat, qui cum apud populum Athenienſem offendiſſet, amicuſq; ei homo, ſed parum ſapiens acutuſq;, ita adhuc ardente

populo interrogaret, Cur non cauſam ſuam diceret, reſpondit, Nondum tempus eſſe. cum, Quid expectaret, ille iterum percunctaretur, inquit: Cum alium uidero eiuſdem culpæ reum, & falſo crimine, ut me, in iudiciũ uocatum. Id etiam in oratione, cuius index eſt ὑπὲρ τῶν Λεωσθένους χρημάτων, Lyſias ſcripſit, cum de natura calumniæ diſputaret, & quot inde incõmoda naſcerentur, doceret. atrociſsimum enim omnium in ea eſſe, quenquam propter tempus plecti, & quod primus cauſam dicat, condemnari, cum poſtremi plerunq; inſimulati falſo eiuſdẽ criminis abſoluantur. eandẽ aũt cauſam eius rei reddidit, quam hic facit Ariſtoteles: inquit enim, πεπαυμένοι γὰρ τῆς ὀργῆς αὐτῶν ἀκροᾶσθε. ſedata nanq; ira, & cum eam iam ex animis ueſtris eieceritis, defenſionem ipſorum auditis. uoce autem illa Philocrates & ſe innocentem eſſe, & innocentiam ſibi non ſatis eſſe poſſe ad ſalutem ſuam, ab impetu iratorum ciuium defendendam, & ſe tempus ei rei idoneum expectare, ſignificauit.

Πρώτοις γὰρ γίγνονται.) Tanto odio ferũtur in primos, ut omnem iracundiæ uim effundant, conſumantq́; in illis plectendis. Quomodo igitur poſſunt nõ alijs placabiliores eſſe, ſi quod animos illorum exedebat, omne eiecerunt? Hoc etiam ſibi malo fuiſſe oſtendit Demoſthenes in epiſtola, quam ad populum Athenienſem de ſuo reditu ſcripſit, non culpam, crimenue ullum, quod primus in iudicium arreptus eſſet, iræq;, quam aduerſus omnes eius culpæ affines populus habebat, obiectus: Nihil enim, inquit, in dicenda cauſa à ſe relictum eſſe eorum, quæ poſtea ſaluti multis fuerunt.

Οἷον συνέβη ἐπὶ Εργοφίλου.) In hiſtoriam hanc nunquam incidi: legi tantum, Ergophilum Athenienſium copiarũ ducem fuiſſe. Cum populus igitur et ipſi & Calliſtheni iratus foret, ac magis adhuc infenſus Ergophilo eſſet, omni periculo ipſum liberauit: quia pridie Calliſthenem capitis damnauerat, atq; ita omnem in aliũ etiam iuſtam iram eiecerat. In antiquiſs. libro, quod parui momenti eſt, ὃ συνέβη legitur.

Καὶ ἐὰν ἕλωσι.) Et ſi in iudicium uocatum, ipſum uicerint, ſtudioq́; ſuo, ut ab iudicibus condemnaretur, effecerint. diſcutitur enim tunc omnis ſimultas, et placari incipiunt, ſimulac in ea contentione ſuperiores extitere. ἑλεῖν cõuincere alicuius criminis ſignificat, ac condemnare, ut initio orationis pro Cteſiphonte Demoſthenes eo uerbo uſus eſt. καὶ τούτου μὴ ἑλεῖν γραφὴν. Hoc autem potius hic arbitror ſignificare, quàm ſi uicerint bello, in poteſtatemq́; ipſi eorum uenerint.

Καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν.) Mitiores etiam, manſuetioresq́; ſunt illis quibus uehemẽter irati erant, ſi maius aliquod incommodum acceperunt, quàm ipſi irati illis feciſſent: quamuis id opera cõſilioq́; ipſorum factum non ſit. uidẽtur enim, quaſi ſibi pœnas, quas cupiebãt, ſumpſiſſe, cum ipſos male habitos uident, putantq́; illos ſibi, detrimẽtis acceptis, ſatisfeciſſe: maximè cum in maiora inciderint, quàm ipſi illis unquam optauerint.

Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοί, καὶ δικαίως πάσχειν.) Mitigantur etiam erga illos, qui tunc læſerunt, ſi ipſi qui iniuriam acceperunt, cogitarint ſe improbè antea quippiam in illos feciſſe, meritoq́; plecti. Huius rei cauſam hanc reddens, inquit: Neq; enim excitatur ira contra id quod iure factum eſt: non enim amplius putant ſe iniuria læſos: ira autem, ut ſuprà declaratum eſt, hinc commouetur.

Διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν.) Ne facilè iraſcamur, et ex tenui quaq; ac ſæpe iniuſta cauſa accẽdamur animo, qua ex re magna ſæpe mala exoriuntur, præcipit quomodo nos gerere debeamus. Ne temere igitur, inquit, in alios irruamus, non eſt cunctandum, ratione animum præparare, & quaſi antè motum illum caſtigare: hæc enim cauſa eſt, cur ſerui malè mulctati æquo animo ferũt, nec ualde indignantur. antea enim, iniquã ſuã conditionem cogitantes, tolerandis miſerijs ſe præparerunt. Id autem apud Plautum in Milite ſeruũ decere Periplectomenus tradit: Nam homini ſeruo ſuos domitos habere oportet oculos, & manus, orationemq́;.

Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι δι' αὐτούς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον.) Mitigantur etiam erga illos, quos quamuis multis malis uexarint, exiſtimant non intellecturos, ſe ab ipſis incommodis illis affici, & pro quibus ipſi antea in eos petulantes iniurioſiq́; fuerant. Diſcutitur ex animis ipſorum ira (uerius enim hoc eſt, quàm dicere illos placari) cum ſibi ereptam poteſtatẽ uident, iram explendi, ultionemq́; ad exitũ perducendi. in hoc autẽ illa poſita eſt, non ſi malum illi acceperint, doloremq́; ſenſerint, nec tamen auctorem eius ignorent: ſed ſi iniuſtũ ſibi illũ ab ipſis qui iniuria læſi ſint, intelligant, & pro compenſanda eorum improbitate. non enim iræ aliter ſatisfacere poſſunt: niſi ob eam ipſam rem, & ab eo ipſo qui iniuria læſus eſt, pœna ueniſſe in eos qui plectuntur, ab ipſis intelligatur. qui enim ulciſcitur, ei qui iniuriam fecerit, & ultio neglectui atq; iniuriæ reſpondere debet. Id autem ex definitione iracundiæ planum eſſe tradit, quæ ſuprà initio huius diſputationis poſita eſt. certa enim definitaq́; perſona, nec non certa iniuria ſignificatur. Antiquiſs. liber à reliquis diſcrepans, habet πρὸς τὸν καθίκασον.

Διὸ ὀρθῶς πεποίηται.) Eleganti exemplo docet, quod tradiderat, uerum eſſe: & hoc ſenſiſſe ſapientem, uel potius diuinum poetam, cum in 9. Odyſſeæ induxit Vlyſſem, poſtquam oculum illum unicum Cyclopi effoderat, ut necem ſociorum ulciſceretur, tam graui Polyphemi damno contentum non fuiſſe: nec enim ſciebat adhuc Polyphemus, cuius opera cæcus factus eſſet. Quare, ut iram ſuam expleret, cum periculo etiam ſui capitis comitumq́;, uoluit illi omnia aperire, atq; ita ipſum allocutus eſt: Si quis te mortalis, Cyclops, à quo tam acerba, turpiq́; pœna affectus ſis, per-

cunctatus fuerit, reſpondeto, Vlyſſem, illū euerſorem Troiæ, hanc tibi cladem importaſſe. Nam & patriam, & parentes, & omnia quæ callidè antea texerat, breui illi expoſuit.

Ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο, καὶ ὑφ᾽ ὅτου, καὶ ἀνθ᾽ ὅτου.) Conſilium poetæ aperit, qui ita in carmine ſuo induxit Vlyſſem: ut qui, inquit, tantas iniurias ſibi ulciſci uiſus non fuiſſet, niſi Polyphemus, & à quo tam malè tractatus foret, & pro quo ipſius facto, accepiſſet.

Ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται.) Cum abijcere iram ſoleant homines, aut non iraſci illis, quos non putarint intellecturos, ſe ab illis ipſis plecti, quos improbè læſerint: ac pro illis iniurijs quas antea ipſis fecerint (cuius rei cauſam attulit, idemq; exemplo Homerici Vlyſsis confirmauit) fit, ut neque alijs quoque iraſcantur, qui nihil omnino ſentiunt: auget enim hoc quod nunc ab Ariſtotele adiungitur. Superiores namq; intelligebant, ſe detrimento affici: ſed ab illis malum in ſe proueniſſe, quos iniuria læſerant, non ſentiebant. Remota igitur nunc omni perſona, inquit, minimè iraſci etiam illis quicunq; ſint, qui omnino nihil ſentiunt.

Οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι.) Quibus etiam uiuentibus uehementer irati fuerunt, iiſdem morte obita placantur, nec amplius irati ſunt. Cur ſtatim tanta ira extinguatur exponit: Vident enim ipſos extremum omnium malorum perpeſſos. ſuprà autem docuerat, nos mitigari erga illos, quos intelligimus maiora detrimenta accepiſſe, quàm nos illis unquam importaſſemus. Aliud etiam iram diſsipat, an frangit, quod dolere mortui nequeunt, neque ſentire pœnam quæ ipſis ab inimicis inferatur: cuius rei deſiderio tenentur irati. Vt autem hic mortem ultimum omnium malorum uocat, ita in 1. de Moribus ad Nicomachum, extremum ipſam terminumq; dixit eorum, quæ contingunt in uita mortalibus, quod nihil ultra ſecundi aut aduerſi putetur in hominem cadere poſſe.

Διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος.) Mirificè hic quoq; Homerum laudat, atq; hoc etiā ipſum præclarè uidiſſe declarat. Cum enim furorē rabiemq; Achillis cōtra mortuū Hectorē ſedare uellet, ita induxit Apollinem, illū accuſantem: Surdā iam, nihilq; ſentientē terram inſaniēs uexat. nec enim ſatiari poterat Achilles pœni Hectoris, nec modū tenuit in ira illa ſua exercēda, ut ab omnibus meritò poetis ſtultitiæ inſimulatus ſit. Accius, ut Cicero in prima quæſtione Tuſculana oſtēdit, contra reliquorum iudicium poetarum, ipſum in hac re non omnino ſine conſilio feciſſe uoluit. Melius Accius, & aliquando ſapiens Achilles: Immò enim uerò corpus Priamo reddidi, Hectorem abſtuli. Qui tamen eo nomine fortaſſe potius reprehendendus, quàm laudandus fuit, cum à conſenſu ueterum poetarum diſceſſerit, nec ſatis quid conueniat perſonæ Achillis ſpectarit. Videtur igitur magis prudentiam facti, quàm officium poetæ probaſſe Cicero. Plato quoque, grādi plerunque oratione utens, qui ſermo erat illius ætatis, ſurdum caput in Timæo appellauit, quod multa carne tectum foret: quamuis ſtatim quaſi uerbū interpretās, ac quomodo accipi uoluerit aperiens, addiderit, quod ſenſu carentem partem illam ſignificat, Οὐδ᾽ αἰξυσχισθεῖσαν, κωφὴν καὶ ἀναισθητόν.

Δῆλον οὖν τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον.) Hæc clauſula eſt huius partis: locis enim demonſtratis, unde promi argumēta poſſint, rationem perſpicuam eſſe dicit; qua uti debēt, qui incitatos aliquos mitigare uolunt, & animum ipſorum componere. planum enim eſt, inquit, ducenda ex his locis eſſe argumenta ab illis qui ſtuderat lenire iudices iratos.

Αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους.) Ipſos enim illos quos mitigare uolūt, oratione ita conformare debēt, oſtēdereq; huiuſcemodi eſſe, ut nō debeāt ullo pacto amplius illis iraſci. Qui autem iram facilè abijciāt, & quomodo facti, paulò antè declarauit: ſiue enim longitudo temporis ipſam extinguit, ſiue cogitatio, quòd priores laceſsierint, meritóq; ab illis poſtea læſi ſint, aliaq; cuncta, quæ accuratè ſuprà tradidit. affines igitur his rebus eſſe ſignificandi. παρασκευάζουσιν autem dādi caſus eſt, pendetq; ab aduerbio λεκτέον, quo ſignificatur, quam uiam tenere ipſos oporteat, ut efficiant quod uolunt.

Οἷς δ᾽ ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς, &c.) Non enim in illis tantum laborandum, è quorum animis irā diſcutere uolumus: uerùm eos quoq;, quibus cum ſimultatem gerunt, oportet fingere, ac ſummo artificio oſtendere, aut eſſe horribiles (non enim iraſcimur illis, quos ualde metuimus) aut uerecundia dignos (illis enim quos uereri debemus, non poſſumus iraſci) aut præteritis temporibus beneficijs erga ipſos uſos, ut hanc iniuriam cum cōmodis illis compenſare debeant, aut non ſpontè feciſſe, ſed coactos inuitosq;: aut incredibilem animo dolorem ſentire, quòd ea quæ fecerint, pœniteat ipſos feciſſe.

Τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι.) Motum animi alium nunc aggreditur, illis quæ ad iram, contrariamq; ipſius lenitatem pertinebant, explicatis: qui enim diligāt, quiq; odio proſequantur, ac quos homines oſtēdere parat. ut autem id commodè facere queat, antea neceſſarium putat, amicitiæ naturam euoluere, ac quid amare ſit, docere. His enim declaratis, reliqua melius intelligentur.

Ἔστω τὸ φιλεῖν, τὸ βούλεσθαί τινι, ἃ οἴεται ἀγαθά.) In 2. libro de Inuentione Cicero, cum definitionē amicitiæ attulit, penè hanc ſententiam expreſsit. Amicitia uoluntas erga aliquem rerum bonarū, illius ipſius cauſa quem diligit, cum eius pari uoluntate. extremum tamen

men partem ille reliquit (cenſet enim Ariſtoteles, amici officium eſſe, non tantum cupere commoda amicis, ſed etiam quoad per ipſum fieri poteſt, procuratorem effectoremq; eorum eſſe) ac pro illa ſumpſit quod philoſophus amico infrà tribuit: amicum enim, inquit, eſſe, qui ut amat, ita etiam amatur. uim enim amicitiæ naturamq; exprimere uoluit, non quid amare ſit, ſibi docere propoſuit, ut Ariſtoteles primo fecit. Poteſt autem quiſpiam amare, nec ab eo quẽ amat redamari. Quod cum intelligeret hic, definitioni amici reſeruauit. Aliud præterea ex definitione Ariſtotelea elicitur, quod Ciceronis uerba non oſtendunt: Diligere quoq; eum qui non uera bona, ſed quæ ſpeciem eorum tantũ habeant, alicui optet, ac pro uiribus comparet, in quo tamen ipſe fallatur, nec uim eorum intelligat, qui bona putet ſpeciem tantum bonorum retinentia: ſi enim illorũ naturam bene cognitam haberet, ſimulataq; eſſe sciret, non ex eorum uoluntate erga aliquem amare illũ, ſed contemnere potius, aut odio habere, intelligeretur.

Οἴονται δὲ φίλοι εἶναι.) Hic, niſi fallor, ſenſus eſt horum uerborum: Illi ſe amicos inter ſe eſſe putãt, qui arbitrantur ſe mutuò animis inter ſe ſic affectos eſſe, id eſt, cum eorum alter alterum arbitratur ſe diligere, ſibiq; bonas res uelle ſui ipſius cauſa, quæ opinio etiam augeat in animo alterius de illo. ita autem locutus eſt, quia ſunt etiam fucatæ fictæq; amicitiæ. nec rarò contingit uitio hominum, ut quiſpiam eum diligat, cũctaq; ipſi commoda & cupiat, & ſtudio etiam ſuo procuret, quia erga ſe illum ita quoq; affectum putat: in quo tamen longè fallitur, falſisq; ſignis amoris ducitur: opinio enim in hac re maiorem, quàm ueritas, uim habet.

Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, &c.) Niſi hæc definitio uitium habet, ac donec ſtant ea quæ poſita in ipſa ſunt, neceſſe eſt eum qui gaudet alicuius rebus bonis, doletq; malis, ac pene eodem modo animo afficitur, ut ille, amicum eſſe. Non tamen quod aliquid inde cõmodi aut incõmodi expectet, ſed illius tãtũ ipſius cauſa.

Γιγνομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες.) Declarat, homines amicos eorum eſſe, quorũ rebus ſecundis gaudeãt, aduerſisq; angãtur. Cũcti enim, inquit, lætitia afficiuntur, cum res eueniunt, ut uoluntas ipſis ferebat: cum autem contrariæ, dolent. Quare ex lætitia illa, aut dolore, quam animo capiunt, ex bonis malis'ue amicorũ, uolũtas ipſorũ intelligitur. cũ enim lætentur rebus bonis eorum, ſignificant res cecidiſſe ut uolebant: & cum dolore conficiuntur, contrà ac uolebant. lætitia enim, dolorq;, quid in animo habeamus, indicant. Qui autem res bonas uolunt, amici ſunt, ex definitiõe. Velle uerò illos, perſpicitur ex uoluptate, quã ob eam rem ceperunt: itemq; nolle, ex dolore.

Καὶ οἷς ἤδη ταὐτὰ ἀγαθὰ, καὶ κακά.) Illi quoq; mutuò ſe amãt, quib. eadẽ iam bona ac mala ſunt: id eſt, qui eandem fortunam ſubiere, & in eum ſtatũ ac conditionem uitæ uenere, ut quod alijs moleſtum ſit, ipſis quoq; incommodet: & quod alios iuuet, eodem pacto ipſos quoq; ſubleuet. fieri enim non poteſt quin amici inter ſe ſint. cauſam uerò huius rei nunc non reddidit: infrà tamen, unde id fieret declarauit, cum inquit, ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. cõiunctio enim uoluntatum facit, ut aut amici hi inter ſe ſint, aut ſaltem uideantur. communis autem ea eſt trium horum locorũ. quibus enim eadem bona ac mala, qui eoſdem habẽt amicos, necnõ quib. ijdẽ ſunt inimici, ſe mutuò amare putantur, quia neceſſe eſt idẽ uelint ac nolint. In antiquiſ. libro puſilla hæc ſcripturæ uarietas eſt, ſententia non immutata: habet enim, καὶ οἷς δεῖ.

Καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί.) Qui eoſdẽ quoq; amicos & inimicos habẽt, ſe mutuò amãt: eadẽ enim quæ alter eorũ uult, alter uelit neceſſe eſt. quib. aũt inter ſe conuenit de uolũtatibus, amici putantur. Qui inter ſe conſentiũt in hoc, quod eidem homini amici ſunt, pares habent uolũtates: ambo enim optant eum incolumem fortunatumq; eſſe. Simili ratione, qui eidẽ inimici exiſtunt, cum ambo cupiant illi res malas, eiſdem deſiderijs tenentur. hæc autem coniunctio uoluntatem præ ſe fert amicitiam quandam: quorũ enim concurrunt uoluntates, amici uidentur.

Ὥστε ἅπερ αὑτῷ, καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι.) Hoc cõfirmat ſuperiores tres locos, quorũ unã eandẽq; cauſam attulit, ac clauſula eſt rationis ipſius quã reddit. quapropter enim, inquit, cũ alij optet uelitq;, quæ ſibi met ipſi, ſpeciem habet amici: ita autem locutus eſt, quia nõ uerus, ſed adulteratus amicus eſt. fortè enim euenit, ut uoluntates eorũ copularẽtur.

Καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ φιλοῦσι.) Qui ita amant, redamentur non neceſſe eſt: hic enim amor mutuus neceſſariò non eſt. amant igitur, omniaq; bona optant illis qui ipſos beneficijs affecerunt: aut ſi non ipſos, quos tamen diligunt, caroſq; habent.

Ἢ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως.) Quomodo animi hominum obligentur, ac beneficia grata, acceptaq; ſint, docet. aut enim magna ſint oportet, aut à prompto alacriq; animo proficiſcantur, aut tempore fiant. nam tempus quoq; magnam uim habere, perſpicuum eſt. Significat autem, cum ipſorum res erant malæ, durioreq; illi fortuna utebantur: ita enim ſæpe res etiam ſua ui puſillæ ac minutæ, magnopere homines deuinciunt: ſine ipſis nanque ſtatum uitamq; ſuam tueri uix poterant.

Καὶ αὐτῶν ἕνεκα ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ.) Et ipſorum cauſa, aut eorum quos arbitrati fuerint ſibi cupere ac bene uelle. Perſonas autem primùm, quæ beneficium accepiſſent, perpendit: deinde magnitudinem commodorum, aut animum benefactorum, aut opportunitatem temporis: nunc uerò finem eorum qui benignè fecerint. quid enim illi ſibi propoſitum habuerint, cum commoda cõtulerunt, ſpectandum: hoc enim quoq; non paruum refert ad animos hominum

minum capiendos. niſi namq; ipſorum cauſa fecerint, quos adiuuerunt, ſiue ut uoluntati deſiderioq; ſatisfacerent aliquorum, quos qui adiuti ſubleuatiq; ſunt, exiſtimarint ſibi bene uelle, ſed ſua quædam commoda ſecuti, aut alia quapiam huiuſcemodi re illecti fuerint, ob id non diligerentur. In fine aũt ſpectando, non tantum eos diligimus qui noſtra ipſorum cauſa primò excitati ſunt, erectiq; ad nos adiuuandos: ſed eos etiam, qui ad id impulſi ſunt, ut rem gratam facerent amicis noſtris, iiſq; quos bene nobis uelle ſuſpicamur.

Καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι.) Amicos quoq;, inquit, amicorum diligunt: nec enim eos tantum diligimus, qui amicitiæ iure nobiſcum coniuncti ſunt, uerùm illos etiã, cum quibus amici ipſi noſtri eodem iure quo nobiſcum tenentur. Diuerſus autem eſt hic locus ab eo qui conſequitur, quo tradit, diligere quoq; homines eos qui diligunt, quos & ipſi diligunt: diſcrimenq́; in eo poſitum uidetur, quòd non omnes qui amant, amici eorũ quos amant, dicendi ſunt: amant enim nonnulli, nec tamen redamantur: & contrà amantur, & non amant. De his uerò infra ſeorſum egit: quosq́; hic uno loco, illic duobus complexus eſt. Sed cũ abſit articulus, qui in alijs præpoſitus eſt uerbo φιλοῦντας, ab antiquiſſ. libro (quam lectionem probaui, quia animaduerti infrà in locis, qui his reſpondent, idem ipſum feciſſe: inquit enim, καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς καὶ μισοῦντας) uidendum eſt, an inde intelligi debeat, unum tantũ locum hunc eſſe uoluiſſe: quia ſi ut duo accipiantur, ualde ſimiles inter ſe ſ:nt: ac quod addidit, fuiſſe explicationem, ut unà ſe poſteriores hos capere docuerit, ac ſuperioribus applicare.

Καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων αὐτοῖς.) Diligunt quoq; eos qui ab iis quos ipſi diligunt, diliguntur. In proximo ſuperiore loco, cuius uim expreſſi, cum antecedentem illi explicarem, ſpectabant animum uoluntatemq́; eorum qui diligerent, quos & ipſi diligerent, delectabanturq; hac coniunctione animorum, & ad eos amandos ob ſimilitudinem uoluntatum inducebantur: in hoc uerò uoluntatem perſpiciunt eorum, quos diligunt. & quia diſſentire ab ipſis nulla reuolunt, comites ſe ipſis hac quoq; in re præbent, & diligere incipiunt eos qui ab ipſis diliguntur.

Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας.) Eadem ratio eſt trium horum qui conſequuntur locorum: inimicitiæ namq;, ut amicitia, conſtare non poſſunt, niſi odium inter aliquos mutuum ſit. quare primus locus tradit, amare homines eos qui eoſdem habeant inimicos: ſecundus tertiusq; ſunt, cum odium mutuum non eſt. ſecundus ſcilicet, quo docet diligere etiam homines illos, qui eoſdem quos ipſi odio proſequuntur: tertius, quo diligere oſtendit eos, qui odio habentur ab illis qui odio ab ipſis habentur. quibus omnibus locis traditis, cauſam communem omnium reddidit.

Πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς.) Quæ enim, inquit, res conducũt illis omnib. & ipſis quoq; bono eſſe ac conducere uidentur, ut cogantur illis res bonas uelle, quod amici proprium eſſe declaratum ſuprà eſt: optant uerò illi res, quæ ſanè ipſos adiuuant, non tamen ut ipſis proſint: hoc enim fortuitò fit.

Ἔτι τοὺς εὐποιητικοὺς, εἰς χρήματα, καὶ εἰς σωτηρίαν.) Nec tantum eos qui in ipſos beneficium contulerunt amãt, uerùm illos etiam qui alijs præſidio eſſe conſueuerunt, ſiue ad inopiam propulſandam, ſiue ad ſalutem defendendã: & hæc cauſa eſt, inquit, cur liberales forteſq; uulgo honorant. In 4. autem libro de Moribus ad Nicomachum tradit, liberales ſupra omnes amari, qui ex uirtute aliquid gerant, neq; ſine cauſa id fieri: emolumento enim, inquit, cæteris ſunt. nam in 3. ſummos honores conſequi apud omnes reges populosq;, forteſ uiros, meritò affirmarat.

Καὶ τοὺς δικαίους.) Aequos etiam, iuſtosq; uiros amant. uerùm quia non facilè eſt hos cognoſcere (non pauci enim improbi homines, ut cæteros fallant, ſe iuſtos eſſe ſimulant) iuſtos putant eos, qui non ab alijs uiuunt, id eſt, non aliorum damno rem ſuam ac commodum augent.

Τοιοῦτοι δ' οἱ ἐκ τοῦ ἐργάζεσθαι.) Hi autem ſunt, inquit, qui ſuo ex labore ſibi uictum quærunt, quos omnes uincere probitate exiſtimantur qui terram colunt. Sed aliorum etiam opificum, qui ipſimet opus faciunt. nam quod agricolæ pium quæſtum ſequuntur, & in ſtudio occupati ſint, quod malè cogitare non ſinit, ſapientiſſimus etiam uir M. Cato in libro ſuo de Re ruſtica affirmauit: qui locus, ſi ille Græcas literas artesq; magis amaſſet, ab Ariſtotele ſumptus uideri potuit. in primo enim libro de Tuenda re familiari, cum agriculturam ornaret, ſic inquit, ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα, ὅτι δικαία. οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδ' ἑκόντων, ὥσπερ καπηλεία, καὶ αἱ μισθαρνίαι. οὔτ' ἀκόντων, ὥσπερ αἱ πολεμικαί. Quid autem ſuprà hic intellexerit, cum inquit, τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας ope huius loci facilius percipi poteſt: hic enim quoq; eodem pacto locutus eſt. nam eam ob cauſam iuſtum eſſe cultorem agri docet, quia alijs non eripit quibus ipſe utatur. Duobus autem modis extorqueri pecuniæ ab hominibus ſolent, aut ſcientibus uolentibusq;, uoluptate aliqua delinitis, aut inuitis, ut bello, furto, & huiuſcemodi iniurijs.

Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι.) Temperantes etiam amant, non quòd commodum ullum inde expectent, ſed quia ſe iniurijs illi abſtinent. ut enim hominum mores ſunt, à quibus non læduntur, putant ſe adiuuari, delectanturq́; uita illa ab omnibus delicijs remota: contrarij autem his, intemperantes deditiq; corporis uoluptatibus, ut libidines ſuas expleant, iniuſtè multa faciunt, ac multis modis cæteris obſunt.

Καὶ τοὺ

Καὶ τοὺς ἀπράγμονας διὰ τὸ αὐτό.) Amant quoq; eos, qui tranquillam, ab omniq; negotio alienam uitam ducunt: eãdemq; ob rem, ut ipſe inquit, id eſt quia iniuſti illi non ſunt. Hoc quoq;, quod talis haberetur, ſaluti fuiſſe Epaminondæ, forti uiro, tradit Plutarchus. cum enim ſtudijs ſapientiæ delectaretur, idemq; anguſtam domi rem haberet, nihil mali ipſi intulerunt, qui dominatum Thebis occuparant: putarunt enim philoſophiã ipſum mentem, rebusq; gerẽdis minus idoneum effeciſſe: paupertatẽ uerò poteſtatem etiã moliendi aliquid, ſi uellet, eripuiſſe. Relictus igitur ille eſt unus è multis, διὰ μὲν φιλοσοφίαν, ὡς ἀπράγμων· διὰ δὲ πενίαν, ὡς ἀδύνατος.

Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶν.) Eos etiã diligimus, quibus amici fieri uolumus, ſi parem in illis uoluntatem perſpexerimus, aut ſi illos ſtudium noſtrum non aſpernari animaduerterimus. Qui autem ſint, quorum amicitiæ cupidi ſumus, exponit.

Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἵ τ' ἀγαθοὶ κατ' ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι.) Aut enim, inquit, hi ſunt, qui eximiam aliquam uirtutem habent, aut qui ſpectati ac probati ſunt: probati autem, aut omnibus, aut optimis uiris, aut ijs quos admiramur, aut qui nos ipſos admirantur. τὸ πᾶσιν enim (quæ ratio ſermonis in omni hac re exponendare tinetur) ualere puto, apud omnes homines, non in cunctis artibus, quomodo ipſe ſexcentis locis locutus eſt, ut in quarto lib. de Moribus ad Nicomachũ, Δοίσει δὲ καὶ τὸ ἐν τοῖς τοιούτοις λέγειν. ut in 5. etiam, Ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστιν ἁπλῶς ἀγαθῶν. Præterea hoc ipſo in libro infrà, Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἐπιτετυχήκασιν. Nunquam enim in his perſonas non intelligit. Omnis autem huius loci ſententia hæc eſt: Tenemur deſiderio comparandi nobis amicitiam eorum, qui præclara aliqua uirtute ualent, aut quorum dicta factaq; probata ſunt illis quorum iudiciũ magni facimus: nec enim cuncti homines, ſi cõſentiunt, exiſtimari à nobis poſſunt falli, nec optimi uiri, & quæ ſequuntur. Extrema uerba correxi, quæ deprauata duobus modis erant: deſiderabatur enim particula ἢ, quæ neceſſaria eſt, et à uetere tralatione exprimitur, et οἷς pro τοῖς perperam legebatur. Animaduertendum autem eſt, ſæpe Ariſtotelem ita loqui, ac dicere homines iudicium libenter ſequi, atq; exiſtimationem charam habere eorum quos ipſi admirantur, aut apud quos in admiratione ſunt: infrà enim, λόγον δ' ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζουσι: nec multo poſtea, Ποιεῖν δὲ ἢ τοῖς ἢ θαυμαζομένοις, ἢ θαυμάζοντες. Non unam autem eandemq; ob cauſam utrorumq; amicitiæ cupidi ſumus: eorum enim quos ſuſpicimus, amicitiam expetimus, quia capimur artibus ac ſtudijs ipſorum. quorum uerò admirationi ipſi ſumus, quia propenſi in nos illi eſſe uidentur, et nobiſcum in amore erga noſmetipſos conuenire.

Ἔτι τοὺς ἡδέως συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι.) Diligunt etiam eos, quibus cum libenter, quòd in ſuauibus moribus ſint, uiui poteſt, totusq; dies ſimul traduci. In 8. quoq; libro de Moribus ad Nicomachum, non ualde diuerſam ſententiam iiſdem penè uerbis expoſuit, οὐδεὶς δὲ δύναται συνημερεύειν τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ. cuius etiam rei cauſam illic accuratè reddidit.

Τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων.) Qui ſuaues dulcesq; conuictu ſint, exponit. in primisq; ingenio placidos huiuſcemodi eſſe inquit, & qui, ſiquid inconſideratè à quopiam factum ſit, aliquaq; in re peccatũ, non ſtudioſe redarguant: ſunt enim nonnulli, qui libenter errata aliorum detegunt, ac conuincunt ipſos peccaſſe, qui amicitiæ colendæ omnino parum idonei ſunt. Εὔκολοι qui ſint, à contrarijs facilè intelligitur: illa nanq; uox magis frequens notaq; eſt. qui enim omnibus aduerſantur, cunctisq; in rebus difficiles moroſiq; ſunt, δύσκολοι uocantur. de omni autem hac re accuratius egit in 4. libro de Moribus ad Nicomachum.

Καὶ μὴ φιλόνεικοι, μηδὲ δυσέριδες.) Concertationum etiam ſtudioſi, quiq; nunquam aut ægrè in omni diſputatione, negotioq; in ſententiam aliorum ueniunt, non poſſunt ab alijs diligi. Contrarij igitur horum cari habebuntur, & in oculis ferentur.

Πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί.) Vna aũt et eadem de cauſa, hi omnes uoluptatẽ ijs nullã qui ſecũ degunt, præbere poſſunt: pugnant enim hi, aduerſanturq; omnibus: qui autem pugnant, contraria uelle non tantum ſentire, uidentur. illi uerò, ut ſuprà declaratum eſt, diliguntur, qui idem uelle exiſtimantur.

Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι, καὶ τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ ὑπομεῖναι.) Illi etiã cõuictui apti ſunt, plurimosq; inueniunt, qui cum ipſis libenter totos dies terant, qui in alios dicere poſſunt, ac ſi quid in ipſos dictum ſit, patienter ferunt. rationẽ huius rei reddens, inquit: Eodẽ enim ſtudio tenẽtur, eundẽq; curſum petũt, ac ij quos proximos habent, cum quibusq; uiuũt. Nã poſſunt leuiter ipſos facetis dictis mordere, & eorũ etiã morſus æquo animo ſuſtinẽt. hoc uerò uerbo uſus etiã eſt in 4 libro de Moribus ad Nicomachũ, & ἐπιδέξιον eſſe inquit, qui nomine alio εὐτράπελος uocaretur: cũ uirtutẽ ipſam mediocritatẽq; quæ in iocis facetijsq; eſſet, ἐπιδεξιότητα nõ incõmodè appellari poſſe diceret. ἀμφότεροι autem hic inquit, cũ de unis iiſdẽq; loquatur, quia ipſos ut alios atq; alios cõſiderat. diuerſa enim præſtant, duplicẽq; naturã ac poteſtatẽ in ſe habẽt, dicendi ſcilicet in alios, & aliorũ dicta æquo animo tolerãdi. qđ uerò adiunxit ἐμμελῶς, & lepidè elegãterq; ualet, ſignificat dicta omni acerbitate uacare debere, uel potius leporis plena eſſe, ut grata eſſe poſſint. Quia igitur illi quoq; iiſdẽ ſtudijs tenẽtur, et ualdè delectantur, cũ uidẽt ſuas in illos uoces æquo animo accipi, ideò σπουδαστικοὶ εἰς ταὐτὸ τῷ πλησίον, hic nũc dicti ſunt. eodẽ uerò aduerbio in eadẽ re expo

nendi illic uſus eſt, οἱ δ᾽ ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτράπελοι προσαγορεύονται. Quod hic in excuſis legitur ὡς τωθάσαι, in antiquiſſ. libro eſt ὡς παῖσαι. ſed in alijs etiam ſcriptis non integer omnino locus eſt, in quibus ueſtigia nõ parua ſunt huius lectionis. παίζειν autẽ cum in omni luſionũ genere uerſari ſignificet, capi quoq; pro iocari, ac facete dicere, proximè citati loci teſtimonio intelligitur, quo docuit, qui concinnè lepidéq; luderent ac iocarentur, uocari εὐτραπέλους.

Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθά.) Eos quoq; diligunt, qui laudant bona quæ in ipſis ſunt. prædicatione namq; ſuarum opum, uirtutumq; homines delectantur. cumq; omnia quæ tenent, celebrari gaudeant, illa maximè in ſe laudari uolunt, quæ ne poſſideant, uerentur: eorum enim iudicio, confirmationeq; ſe magis illorum compotes eſſe credunt, & alijs etiam ipſis illis bonis eos abundare, hoc pacto fidem fit: nec enim tantopere gaudent, cum commendari audiunt quæ certò ſe firmiterq; poſſidere arbitrantur, quia teſtimonio illa egere non putant.

Καὶ τοὺς καθαρίους, περὶ ὄψιν.) Mundos etiam elegantesq; homines amant: & qui cunctis in rebus, omniq; in uita lauti ſunt, ſiue illi corpore facieq; mũdi ſint, ſiue ueſtimentis, ſiue alia quapiam re. munditijs enim, ubicunq; eas uiderint, delectantur. Hoc etiam ſignificauit, qui inquit: Decore nihil breuius, nec melius.

Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστάς.) Diligunt etiam illos, qui longè ab his moribus abſunt, ut exprobrent ſiue peccata, ſiue beneficia. cuius rei ratio aperta eſt. nam & qui beneficia exprobrant, & qui uetera etiam peccata obijciunt, redarguunt. quod qui committunt, odio digni uidentur, nec amari ullo pacto poſſunt: quin, cui peccatum aliquid obiectum eſt, redarguatur, dubitari non poteſt. ſed ille quoq;, cui beneficium exprobratur, conuincitur quondam eguiſſe, nec ſine liberalitate alicuius potuiſſe incolumis eſſe. Quod moleſtum eſſe ſolet, uideri eguiſſe auxilio alterius.

Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους.) Diligunt præterea eos, quos uident præterita mala non ualde recordari, neq; iniurias acceptas animo cuſtodire, ſed placabiles eſſe. quales enim aduerſus alios eos intellexerint, tales erga ſe ſperant futuros. Antiquiſſimus liber, μὴ μνησικακοῦντας habet, ſenſu ferè nihil uariato: peruulgatam tamen lectionem non damno. μνησικακῆσαι uerò ualere, firmas in memoria ueteres iniurias tenere, notum eſt. Id autem uerbũ intellexit Cicero, cum in 1. Philippica inquit: Græcum etiam uerbum uſurpaui, quo tum in ſedandis diſcordijs erat uſa ciuitas illa. Aeſchines enim de eadem re loquens cõtra Cteſiphontẽ, inquit: Νυνὶ δὲ ἐκεῖνοι μὲν μεγάλων κακῶν συμβάντων, ἔσωσαν τὴν πόλιν, τὸ κάλλιστον ἐκ παιδείας ῥῆμα φθεγξάμενοι, μὴ μνησικακῆσαι.

Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους.) Nec non eos etiam qui maledici non ſunt, nec norunt res aduerſas aut propinquorum aut ipſorum, ſed bonas tantum. probi enim uiri hoc faciunt. probi autem meritò amantur. Non indagare uerò curioſè bonos uiros incommoda maculasq; aliorum, ſed potius ſiquid huiuſcemodi ad aures eorum peruenerit, ſtatim abijcere, atq; occulere, certum eſt: ut contrà, res ſecundas eorundem, firmiter animo tenere, ac libenter prædicare, proprium ipſorum eſt. Plato in Theæteto, cum ingenium eorum effingeret, qui ſapientiæ operam darent, hoc elegantiſſimis uerbis perſecutus eſt, Εὖ δὲ ἢ κακῶς τι γέγονεν ἐν πόλει, ἤ τί τῳ κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονὸς, ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. nec tamen eos rerũ malarũ tantũ quæ alijs euenerint, ſed bonarũ etiã ignaros eſſe uult, quod toto animo in contẽplatione rerũ maximarũ occupati, reliqua omnia ſua nihil intereſſe putent. In antiquiſſ. libro numero multitudinis legitur, τοιοῦτοι δέ.

Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι.) Item eos qui non aduerſantur iratis, neq; contra ſtudia illorum tendunt: & quemadmodum iratis, ita etiam ſerio aliquid agentibus. qui enim toto animo in aliquo negotio occupati ſunt, pati non poſſunt ſtudia illa ſua impediri, ægréq; ferunt, cum uident alios contrà niti. quodq; in ſuperioribus illis ira efficit, id in his uehemens animi adplicatio ad aliquid efficiendum gignit. Qui autem reſiſtunt, quaſi concertare cum ipſis uelle uidentur. Quod apertè expreſſit, cum huiuſcemodi homines μαχητικοὺς eſſe, & pugnare de omni re uelle dixit. Animaduertendum autem, cum τοῖς ὀργιζομένοις inquit, illis, ne ipſis intelligat, qui eo facto delectati, diligere ipſos incipiunt: ſiue potius erga omnes qui commoto animo ſunt, ita ſe gerunt, ut repetere hic quoq; oporteat, quod ſuprà inquit: hoc fieri, quia ſperent erga ſe quoq; tales ipſos futuros. hic enim de his loqui uidetur, qui naturas aliorum obſeruant, attenduntq;, quomodo ſe illi cum alijs gerant. ſuprà namq; non diligere homines qui ſtudijs ipſorum repugnent, indicarat: ac ſi id ſignificare nunc uoluiſſet, uidebatur αὐτοῖς ὀργιζομένοις dicere debuiſſe. ut uerò hoc capitur, ita quoq; quod de ſeriò aliquid ſummaq; contentione agentibus capi debere, planum eſt. qui antecedebat uerò conſequens uerbum articulus, à me ſublatus eſt, quia in optimo exemplari non legitur.

Καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας.) Diu multumq; me hic locus ſollicitum habuit, cum in excuſis antea legeretur ὡς αὐτοὺς ἔχοντας, nec ſententiam ullam idoneam inde elicere poſſem, niſi aliquis uellet uerba ipſa diſtorquere, aut extra naturam intelligere. animaduerti poſtea, in antiquiſſ. libro ita legi: quæ lectio ualdè plana & aperta eſt, atq; huic loco aptiſſima. Diligunt, inquit, etiam illos qui erga ipſos aliquo modo ſtudioſe atq; inclinato animo ſe habẽt. ſtatim aũt ipſe exponit, quid ſignificarit uerbis illis, apertéq; ſe intelligere: exempli cauſa, qui aut admirentur ipſos, aut

ſtudioſos uirtutis exiſtiment, aut ipſorum conſuetudine gaudeant: hi enim omnes affecti ſunt aliquo modo aduerſus ipſos, id eſt, præclarè & cum propenſione quadam animi. Halicarnaſſeus quoq; magiſter ſummus dicendi, nec inelegãs ſcriptor, eodem pacto locutus eſt, ubi in arte tradenda de uitijs agit, in quæ multi paßim inciderent in meditando, οἱ δὲ περὶ τὴν κρᾶσιν τῶν ἠθῶν οὐ συνδιαιτεῖν ἔχουσι: quamuis illic curam ac diligentiam ſignificet.

Καὶ τοῦτο μάλιστα πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοί.) Et imprimis eos diligunt, qui ita animo affecti ſunt erga illos in rebus, quarum laudis, uidi ſunt. cũ enim ſemper omnibusq; in rebus homines gaudeant, aliquos admiratione ſui captos eſſe, tunc præcipuè lætantur, cum uident quoſpiam ob eas res ſe admirari, propter quas imprimis cupiũt admirabiles uideri: aut putare, ſe eximios ac ſtudioſos in ijs rebus, in quibus tales cupiũt haberi: aut oblectantur ipſis in illis, in quib. iucundi cupiũt uideri. ut ſi quis eſſet, cui optimis artibus ualde deditus foret, atq; earũ cogitatione eximius haberi cuperet, idemq; bonis alijs & corporis & externis abundaret. cum enim æquo animo ferret, ſe formoſum, diuitem, nobilem haberi, præcipuè illis delectaretur, qui ipſum in doctrinarum ſtudijs ſuſpicerent atq; celebrarent.

Καὶ τοὺς ὁμοίους, καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας.) Item pares, ac iiſdem ſtudijs deditos. neq; tamen hoc ſempiternum eſt. nam uincit interdum naturã utilitas. Quod declarauit ipſe, inquiẽs, niſi pares illi tibi rationes tuas turbarint, & moleſti fuerint: neq; ex eadem arte, ſtudioq; uictum quærant. tunc enim nedum diligi poßint, & inuidia, & odium contra illos excitatur. Quod optimè cognouit ſapiens poeta Heſiodus, cum in primo libro Rerum ruſticarum inquit: Et figulum figulo, & fabrum ſabro inuidere, nec non mẽdicum hominem mendico, ac poetam quoq; poetæ. Naturæ autẽ ut diligi iiſdem ſtudijs præditos, manifeſtũ eſt. & hoc etiam Plato in Lyſide affirmauit, cum neceſſariò parem pari amicum eſſe tradidit: et illi quoq; acutißimi homines, ac naturæ rerum ualde periti, qui amicitiam ſimilitudinem eſſe dicebãt, & aßimiles ſemper amicos. Iure igitur Cicero morte Hortenſij oratoris grauiter doluit, & multi etiam non ſine cauſa hoc mirabantur, cur tam ægrè ferret, ſe aduerſarium & obtrectatorem laudum ſuarum amiſiſſe. nam Cicero ipſe, qui totam hanc rem narrat, quod magnam uim habet ad amicitiam conſeruandam, docet omnẽ cauſam ſimultatis procul ab ipſis fuiſſe, quoniam nunquam aut illius curſus ab ipſo impeditus fuerit, aut ab illo ſuus.

Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας.) Item eos qui earundem rerum cupiditate tenentur, ſi fieri poteſt, & illarum rerum hoc natura patitur, ut ambo ſimul deſiderij compotes fiant, nec alterius indeptio alterum inde excludat: ſunt enim res multæ, quæ eodem tempore à multis obtineri poſſunt. cuncti autem tunc, qui in eodem curſu ſunt, ſe mutuò adiuuare conſuerunt. Res uero longè aliter ſe habet, ſi alterius generis res ſunt, & quæ unum tantum recipiant: ut regna & tædæ peruulgato prouerbio eſſe creduntur. tunc enim odiũ, & acerbæ inimicitiæ inter hos flagrant.

Εἰ δὲ μή, ταὐτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει.) Sin uerò hoc non fit, idem quoq; hoc pacto uſu uenit: id eſt, inuidia & odium inter ipſos excitatur, ne dum ſe amare poſſint. ut illis ſcilicet contingebat, qui cum iiſdem ſtudijs dediti eſſent, cõmoda æmulorum impediebant. ταὐτὸ enim manifeſtò refertur ad illud, κεραμεὺς κεραμεῖ. quod uerò inquit, εἰ δὲ μή, in epiſtola ad Atticum libro 2. Cicero, cum eundem ſenſum proferre uellet, Græca uerba uſurpauit: Si poſſunt diſcedere, ne cauſa optima in Senatu pereat, ego ſatisfaciã publicanis. εἰ δὲ μή, &c. quæ ſequuntur: cum eius gentis hic modus loquendi proprius eſſet, crebroq; in Græco ſermone uſurparetur: nec tam tritus Latinis hominibus, latinis uerbis expoſitus adhuc foret. Plinius alioqui reddidit, cum Theophraſti locum hunc ex 8. libro de Stirpibus exprimeret, τὰς τρίτον πως ἐπινέμουσιν, ὅτι γὰρ φύει τὸν καυλόν. εἰ δὲ μή, φυλλομανεῖ: Tertio depaſcunt, alioqui folia tantũ fierent. Non indiſertus poeta, quicunq; ille fuit, cuius hoc carmen eſt inter luſus in Priapum, ſin dixit, ut arbitror: Donec proterua nil mei manu carpes, Licebit ipſa ſis pudicior Veſta: Sin, hæc te mei uentris arma laxabunt. Horatius in epiſtola prima primi libri, Si non: Iſne tibi melius ſuadet, qui rem facias, rem Si poßis rectè: ſi non, quocunq; modo rem. Item in epiſtola ad Numicium: Si non, his utere mecum.

Καὶ πρὸς οὓς μὴ αἰσχύνονται.) Eos quoq; diligant neceſſe eſt, & in amicorum loco habeant, erga quos ita animo affecti ſunt, ut ipſos non pudeat coram illis ea facere, quæ uulgò turpia habentur, quamuis in illis ueræ turpitudinis nihil ſit. alia enim ad ueritatem turpia ſunt, quæ nemo unquam uir probus facere debet: alia ad opiniones, quæ poteſt ſine culpa aliquando gerere, quamuis præſentes aliqui adſint: cũ enim familiares illi ſint, ac probitatẽ dignitatemq; hominis perſpectam habeant, periculum non eſt, ne rem illam ei uitio dent. Huiuſcemodi quiddam ſignificare uoluit Martialis, cum inquit: Nil aliud uideo, quo te credamus amicum, Quàm quòd me coràm pedere Criſpe ſoles. Quod enim flagitium aliàs eſſe exiſtimatur, coram amicis non magnopere reprehenditur: liceat enim nobis, res declarandæ cauſa fœdiore exẽplo uſos eſſe. Animaduertendum tamen, ne coram quibus ea, quæ turpiora habentur, gerimus, abiecti quidam homines, & nullius precij ſint, & quorum omnino exiſtimationem contemnamus (hoc enim ſignificare uoluit, excepto tantum inquiens, ſi quando à contemptu perſonarum id naſcitur) tunc enim amici illi nobis eſſe ea ratione nõ intelliguntur.

guntur. Nam ea quæ ad opiniones hominum fœda flagitioſaq; ſunt, gerimus liberè, & corã amicis, quos cenſemus in bonam partem illa accepturos: & coram abiectiſsimis perſonis, quorũ laudem iudiciũq; omninò deſpicimus. Cum igitur huius generis non ſint quos ſpernimus, alterius ſint quos amicos ac beneuolos nobis ducimus, neceſſe eſt.

Καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν.) Illos quoq; diligunt, apud quos uerentur ea facere quæ ad ueritatem improba ſunt. cum enim probi ac prudentes uiri uelint omnes de ſe bene exiſtimare, bonam de ſe in primis amicorum opinionem retinere ac conſeruare cupiunt. Quare cum liberè audacterq; ſpectantibus illis gerant, quæ ad opiniones hominum turpia ſunt, nullo modo nolunt illos eſſe teſtes ſuorum flagitiorum, conſpectumq; eorum, cum aliquid quod ad ueritatem, non ad opinionem ſolum turpe eſt commiſſuri ſunt, fugiunt. In primo quoq; libro de ijs rebus, quæ aut ad opinionẽ, aut ad ueritatẽ exiſtimantur, meminit, eodemq; pacto ipſas appellauit, ut alijs etiam nonnullis in locis fecit. In priore tamen libro Priorum Analyticorum, ubi de ijs quæ comitantur & hærent alicui rei, diſputat, docere uolens quædam opinione tantum, quædam uerò ad ueritatem comitari, & utriuſq; generis conſequentia inueniri, inquit, Καὶ τούτων ποῖα δοξαστικῶς καὶ ποῖα κατ' ἀλήθειαν. quam uarietatem ſermonis ad notare libuit, cũ ſuprà à Latinis quoq; ſcriptoribus expreſſum hunc modum loquendi docuerim.

Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται.) Nec non eos apud quos in precio & honore eſſe cupiunt, quibus ſe probare ſtudent, quibus omni ratione qua poſſunt placere conantur: id enim hic ualere arbitror φιλοτιμοῦνται.

Ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι.) Eos quoq; quos fortunatos ſe exiſtimare uolũt, quoſq; cupiũt habere æmulos atq; imitatores rerum ſuarum, non tamen obtrectatores fieri laudum, aut inuidia flagrare incipere, aut amant, aut amici illis fieri cupiunt. ut autem meritò cuncti optare debent, multos extare qui fortunam ſuam admirẽtur, ipſoſq; beatos iudicent: ita nemo ſanus cupere debet, ſe inuidos parare: aut ſi fortè ſint, diligere illos poteſt. quia tamen æmuli communia quædam cum inuidis habent, diſtinxit illos, atq; hos diligi ſolere, illos nullo modo amari, neq; amicitiam eorum experti poſſe, tradit.

Καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν.) Quos etiam ſtudio ſuo adiuuerint, ut aliquod bonum adipiſcerẽtur, amant: niſi fortè ex eo officio grauiora quædam mala in ipſos caſura ſunt. tunc enim nullo modo ipſos diligere poſſunt, cum uident eos ſibi maximi incommodi cauſam fore. hoc autem remoto, cupiunt illos ſaluos eſſe, ac uehementer diligunt: apud eos enim beneficiũ collocarunt, intelliguntq; ipſos ſua ipſorum opera abundare, atq; officio ſuo delectantur.

Καὶ τοὺς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας.) Diligunt quoq; illos, uel potius amici ipſis fieri cupiunt (ita enim hic locutus eſt, ut ſuperiorum duorum poſteriori loco uideatur reſpondiſſe, dixerat enim, ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι) Eorum igitur amicitiã expetunt, quos uidẽt nõ minus diligere abſentes amicos, quàm præſentes & qui adſint. hi enim firmi amici eſſe intelligũtur, quorum amorẽ loci diſtantia non minuit. Diiuncta aũt eſſe conſilia ſtudioſorum ab exiſtimationibus improborum, quemadmodum alijs multis rebus, ita etiam hoc, quod alteri illorum amicos præſentes ſolum honorant, alteri uerò magno ſpacio terrarum remotos, caros etiã habẽt, affirmauit diſertus ſcriptor Iſocrates, initio orationis ad Demonicum: Qui igitur eodem pacto affecti ſunt erga abſentes amicos ac præſentes, probi ſunt & amore digni, et iure optimo amicitia horum expetitur, probaturq;.

Διὸ καὶ τοὺς πρὸς τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους, πάντες φιλοῦσι.) Hoc ad expoſitum iam locum corollarium addit. atq; hæc eſt cauſa, inquit, cur omnes mortales, eos qui mortuorum quoq; amicitiam colunt, diligunt: abſunt enim illi longiſsimè, ac diuiſi à nobis ſunt maximo interuallo. τοιούτους autem, id eſt, qui mortuos ipſos diligunt, ut uiuos dilexerunt. cum enim amicitia illa ne morte quidẽ dirimi labefactariq; potuerit, firma ſtabiliſq; fuiſſe cognoſcitur. Quales autem erga illos fuerint, tales quoq; erga ſe ipſos ſperant futuros.

Καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους.) Omninóq; qui acriter commodis amicorum inſeruiunt, ac uehementer amico amici ſunt, diligunt: ij enim à Græcis φιλόφιλοι uocantur. Quo uerbo etiam uſus eſt in 8. libro de Moribus ad Nicomachum, cum amicitiam ornaret, nec ſolum ipſam neceſſariam, ſed honeſtam etiam, & dignitatis plenam eſſe diceret. hoc enim argumento utitur, τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν. qui enim acres ſunt in amicitia colenda, ardenterq; hæc munera obeũt, laudamus. Terẽtius in Phormione hoc expreſsit (ut puto) cum inquit: Solus eſt homo amico amicus. nã uetus interpres tradit, hæc Apollodori uerba fuiſſe, unde totam fabulam tranſtulit poeta. Μόνος γὰρ ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους.

Καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας. μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν, τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς.) Et qui, cum res aduerſæ premunt, aut pericula ipſis impendent, non deſerunt eos quibus ſe amicos uideri uolebant. cum enim, inquit, homines bonos uiros omnis generis diligant, eos qui boni amici ſunt præcipuè amãt, quiq; præclarè munia amicitiæ implẽt: nullo autem modo probari poſſunt, qui amicos cum malis urgentur, aut cum uicinum ipſis malum eſt, deſtituũt. In antiquiſſ. libro ita ſcriptũ offendi, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας. μάλιστα δὲ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλαγάθους. Tribus igitur modis à reliquis diſcrepat. quas uarietates cũ immutarim nihil, ſilentio præterire non debui.

Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς, &c.) Eos

quoq;

quoq; diligunt, qui nihil ſecū fingunt. ij aūt ſunt, inquit, ut alij etiam, ita qui res quoq; ſuas malas, & quæ ipſos uehementer ſollicitant, aperiunt, & nihil diſſimulant, aut obtegunt. Huiuſcemodi autem homines debere diligi, ſi uera ſunt ea quæ ſuprà tradidit, uidentur.

Εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα.) Cauſam eius rei affert, inquiens: Dictum eſt enim, homines non ſolere uereri amicos in rebus quæ ad opiniones ſunt. A' contrario igitur, ſi qui ueretur ac metuit, non diligit, qui non reformidat ac ſua infortunia detegit, diligere, probabiliter quidē, minimè tamen certa argumentandi ratione, intelligitur: quod etiam indicauit, qui non eſſe illum amicum, ſed φιλοῦντι ἐοικέναι, ac ſpeciem retinere amici, dixit. multi enim domeſtica mala, quæ, quamuis ueram maculam ipſis non inurant, diuulgari tamen non oportet, ob ſtultitiam etiam alienis aperiunt. Huiuſcemodi autem illa ſunt, ut ſi quis narret alicui incommodum quod in patrimonio acceperit, impudicitiam uxoris aut ſororis: quæ quamuis turpia uulgò habeantur, ipſius tamen culpa commiſſa non ſunt: nec ei, niſi ipſius incuria euenerint, turpitudinē ullam iuſtam afferre poſſunt: hæc enim quoq; uulnera amicis aperire homines nō dubitāt.

Καὶ τοὺς μὴ φοβερούς.) Item eos qui horribiles non ſunt, neq; formidoloſi, diligunt: quamuis enim Cicero in epiſtolis ad Atticum, Græcum uerbum poſuerit, inquit enim, Me uerò etiam cauendum, φοβερὸν ἦν, tamen Latino etiam eoſdem nunc terribiles, nunc formidoloſos, nunc horribiles uocat. Qui igitur magnas opes habent, non tamen metuendas, quibusq; confidimus, auxilioq; nobis ſperamus eſſe poſſe, propter amplitudinem & potentiam diligimus. Nam ſi opes illas ſuſpectas habemus, & ne detrimento nobis ſint reformidamus, nullo modo amamus. nemo enim, inquit, quē metuit, diligit. Si ita legatur, ut in excuſis ac ſcriptis pluribus legi, quin hic ſenſus ſit horum uerborum, dubitari non poteſt. in antiquiſſ. tamen libro aliter ſcriptum offendi. eſt enim illic, ἐς [illegible], accuſandi cauſa. cuius etiam lectionis ueſtigia in uetere tralatione apparent, ut fortaſſe intelligendum ſit, Quos ſuperare poſſe cōfidimus, ſi illi uim facere conētur: ij enim quoq; metum nobis inijcere non debent.

Εἴδη δὲ φιλίας, ἑταιρεία, οἰκειότης, συγγένεια.) Quot partes formæq; ſint amicitiæ, nunc exponit. quē tamen locum plenius accuratiusq; pertractauit in 8. libro de Moribus ad Nicomachum: plures enim illic traduntur. Sodalitatem hic ſolum neceſſitudinē, ſiue familiaritatem, uoces, affinitatemq; numerat. nam inter ſodales amicitia quædam uerſatur, & inter neceſſarios: nec non inter eos qui eiuſdē gentis familiæq; ſunt. Non nullas autē hic à ſe relinqui docet apertè, cum inquit: Aut quæcunq; alia huiuſcemodi ſunt. ἑταῖροι, qui à Latinis ſodales, ſunt qui arcta quadam ſocietate mutuo tenentur, fereq; ſimul uiuūt, atq; iiſdē ſtudijs dediti ſunt, plerunq; leuioribus, & quæ animi cauſa tractentur: οἰκεῖοι ac neceſſarij, qui coniuncti inter ſe longo uſu atque egregia quadam familiaritate: συγγενεῖς, qui eiuſdem ſtirpis ac generis ſunt. hi enim quoq;, quamuis unà multum non degant, communione quadam coniuncti ſunt, quòd ſocij ſint eiuſdem ſanguinis.

Ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις.) Quæ poſſint efficere amicitiam, ex quibusq; initijs illa oriatur, narrat: plura nanq; hæc ſunt. Beneficium igitur in aliquem collatum patefacit aditum ad amicitiam. certū enim eſt, χάριν hic ipſum appellare beneficiū, quo intellectu paſſim capitur. neq; tamen omnis qui alicui benignè facit, animum ſibi illius penitus obligat: oportet enim, ſi cuius tibi amorem conciliare uis, commoda ultrò deferre, nec preces ipſius expectare: & cum feceris, alijs non indicare. conficientia etiam amicitiæ ſunt facilitas morum, conſuetudo, ac frequens congreſſus. hæc enim maximè copulare animos ſolent, ut ipſe quoq; in 11. libro de Moribus ad Nicomachum teſtatus eſt.

Αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται.) Cur hæc requirantur, oſtendit, inquiens: Cum enim hoc fit, intelligitur eius gratia factum eſſe, nullamq; aliam ob cauſam. nam præclaras ſæpe gratias corrūpit, quæ ob ingenij uanitatem naſcitur, beneficiorum commemoratio. illa enim meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. In antiquiſſ. libro puſillum hoc diſcrimen ſcripturæ eſt: legitur enim in eo, ἢ διά τι ἕτερον.

Περὶ δὲ ἔχθρας, καὶ τοῦ μισεῖν φανερόν.) De inimicitijs, et odio, inquit, unde ſumendi loci ſint, nō indicabo: inanis nanq; omnis hic labor eſſet. Quis enim nō uideat, rerum cōtrariarum à contrarijs locis argumenta ducenda eſſe? In antiquiſſ. libro, nō Δεῖ θεωρεῖν, ſed ἔξεστι legitur, ut nō oportere præcepiſſe uideatur, ſed tantum licere, cum uſus uenerit, inde præſidium petere.

Ποιητικὰ δὲ ἔχθρας ὀργή, ἐπηρεασμός, διαβολή.) Cum ſuprà, quæ amicitiam efficiant, tradidiſſet, nunc quæ inimicitias gignant, docet. tria autem ſunt, ira, incommodatio ludibrij cauſa importata, quem ἐπηρεασμόν Græci uocant, criminatio.

Ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν.) Quamuis ira inimicitias efficiat, tamen non parum intereſt inter illam & inimicitias: fons enim eſt unà cū reliquis duabus, origoq; inimicitiarum, ira: multa tamen inter eas, magnaq; diſcrimina uerſantur. accuratè autē ipſe oſtendit, quibus inter ſe illæ rebus diſcrepent. Prima igitur differentia eſt, quòd ira excitatur ex rebus quæ ad ipſum ſuosq; referuntur: contrà inimicitiæ ex nonnullis etiam quæ ad eos ipſos minimè pertinent. Quomodo hoc fieri poſſit, indicat.

Ἐὰν γὰρ ὑπολαμβάνωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν.) Sæpe enim, inquit, quamuis nihil ab eo incōmodi accepimus, ſi huiuſcemodi eſſe ſuſpicamur, odio quempiam habemus. exempli gratia: Si furem, ſi improbum,

quamuis

quamuis neq; fur aliquid noſtri ſuſtulerit, neq; improbus ulla in re nobis impoſuerit.

Καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστα.) Alterum diſcrimen. Ira contra ſingulos homines ſemper excitatur: qui enim iraſcitur, aut Calliæ, aut Socrati, aut certo cuidam homini iraſcitur. Odium non aduerſus ſingulos tantum, ſed contra genera quoq; hominum quædam ac nationes. nam & furem, & delatorem quiſque odit.

Καὶ τὴν μὲν ἰατὸν χρόνῳ.) Tertium diſcrimen: Ira tempore ſanari poteſt, odium non poteſt. longinquitas iram minuit, odium tempore non conteritur. Eruditus tamen ingenioſusq; poeta Sophocles in Oedipode Coloneo nullum ſenium iracundiæ inueniri tradit, præter mortem: tuncq; extingui affirmat, quia mortuum nullus dolor tentare poteſt. ita autem ille locutus, Θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν. θανόντων δ᾽ οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται. Cicero quoq; in oratione poſt reditum ad Quirites, odium uetuſtate ſedari narrat. quod itē repugnat præceptis Ariſtotelis. uerba ipſius hæc ſunt: Odium uel precibus mitigari poteſt, uel temporibus reip. cōmuniq; utilitate deponi, uel difficultate ulciſcendi teneri, uel uetuſtate ſedari. Videtur igitur Cicero odium pro iracundia cepiſſe. cuncta enim quæ odio tribuit, mirificè conueniunt iracundiæ.

Καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται.) Differunt præterea inter ſe, quòd ira dolorem inurere cupit, ac ſi ægrè illi in quem commota eſt fecerit, ſatisfecit animo ſuo: inimicitiæ damnum importare, ac perniciem magis geſtiunt. nam quem odit quis, etiam dolere iniquo animo non feret: ſed tamen maiore pœna illum affici uellet. qui enim odit, prorſus extingui illum quem odit, è uitaq; tolli uult, nec mediocri aliquo malo contentus eſt, utile enim eſſe putat, eius generis homines non inueniri. Plutarchus, qui in commentariolo ſuo longius diſputauit, quibus nam rebus differant inter ſe odium & inuidia, quod hic tradit Ariſtoteles, cōfirmat. optare eum qui odit, detrimēto afficere: cū hanc etiam iam, ut ipſe appellat, ſic definiant, affectionē quādam animi atq; electionem, quæ diligenter tempus lædendi ſeruat. Cū reliquos hic ſcriptos codices cōcordes inuenerim, lōgè diuerſam lectionē reperi in antiquiſſ. libro: quæ tamē uarietas potius in uerbis manet, quàm ſententiam huius loci immutet. ita autem in eo legitur, καὶ τὸ μὲν λύπης ἔφεσις, τὸ δὲ κακοῦ. mira quadā breuitate, et nō mediocri elegantia, eadē ſententia prolata. quæ propriæ laudes huius ſcriptoris ſunt. nam ἔφεσις pro appetitione, uſitatum ipſi uerbum eſt. in 3. libro de Moribus ad Nicomachum, ἡ δὲ τοῦ τέλους ἔφεσις, οὐκ αὐθαίρετος.

Αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος.) Rationē reddit, cur ira unum, alterum uerò odium appetat. ſentire enim, inquit, malum uult, qui alicui iratus eſt, cum eum ulciſcitur: intelligereq; ſe detrimento, aut ignominia affici: inimicus et hoſtis ſuæ nihil intereſſe putat, ſentiát ne ille, an non ſentiat, dummodo deterior fiat, & grauem aliquam plagam accipiat. Cum uerò in excuſis antea αἰσθάνεσθαι legeretur, αἰσθέσθαι ſcripſi, ſecutus antiquiſſ. librū. in primo quoq; de Arte poetica, ubi de cognitionibus agit, eodem pacto locutus eſt, τρίτη δ᾽ ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα. Demoſthenes etiam pro Cteſiphonte, κἂν εἰ μὴ βουλὴ ἡ ἐξ ἀρείου πάγου, τὸ πρᾶγμα αἰσθομένη.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα.) Quæ huic quæ illi ſint idonea, docet. cum enim ſentiri uelle iratum dixiſſet, malum quod afferret: docet non ſine cauſa eum facere, qui quærat quæ dolorem inurunt. quæ enim dolorem faciūt, cuncta ſenſum mouent. complura autem mala ſunt, quæ cum maximè lædant, nullum ſenſum doloris habent: quæ irato accōmodata non ſunt. optari autem poſſunt illis quos odio proſequuntur, ab inimicis: huiuſcemodi autem ſunt, ut ipſe narrat, iniuſtitia ac dementia, prauitas quoq; præſentia ſua dolorem nullum inurit. Inſaniam, peſſimum omnium malorum, dolorem non adferre, manifeſtum eſt. Vnde illa ab acutis uiris ἀνώδυνον κακὸν appellata eſt. Quandoq; etiam nonnulli reperti ſunt, qui ope diligentiaq; medicorum curati, malè ſecum actum dixerunt, quod multis lætitijs priuati ſint. Vt ille apud Horatium, qui non tantum dolore uacabat, cum ſanus non erat, ſed magnas ſuauitates deguſtabat. improbos etiam, flagitioſosq; non malè habere, neq; cruciare prauitates animi conſtat, cum potius illi ſæpe glorientur facinoribus ſuis, ac ſe meliores eſſe putent, quod alijs malitia ſua imponere poſſint.

Καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης.) Ira etiam adiunctam ægritudinem habet: contrà, odium ægritudine uacat. quomodo hoc fiat, accuratius explicat. Qui enim, inquit, alicui iratus eſt, mœrore conficitur: qui odit, non mœret. Ipſe ſic interpretor: Nemo unquam alicui iratus factus eſt, quin ſe iniuria læſum putarit, quæ iniuria in animo eius reſidens, angit ipſum, ex recordatione q; moleſtiam ei affert: odio autem ſæpe habemus, qui nullo nos incommodo affecerunt. Quare cum læſi nulla in re ſimus, ægritudine non conficimur, ſed ob ſcelera ac impuritates ipſorum perditos illos cupimus.

Καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν.) Qui iratus alicui eſt, ſi multis malis obrutum eum uideret, miſereſceret in animo eius: qui odit, quāuis omnibus ærumnis eum oppreſſum uideat, miſericordia non excitatur. Vlyſſes quoq; apud Sophoclem in Aiace fabula, ſe miſericordiam cepiſſe narrat, malorum Aiacis, quamuis inſenſi hominis: ſic enim loquitur, ἐποικτείρω δέ νιν δύστηνον ἔμπας καίπερ ὄντα δυσμενῆ. erat enim illa ſimultas, quæ inter Vlyſſem & Aiacem flagrabat, orta ex contentione de armis Achillis, non odium. neque enim fortiſſimum uirum, & in eo bello maximè utilem, odio proſequi Vlyſſes poterat

nec aut

nec ante id tempus inimicitias cum eo ullas gerebat.

Ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν, βούλεται.) Alter enim, inquit, quē ipſi improbè iniuſsit, et illi dolorē importare cupit, ac mutuò angi, cui iraſcitur: alter uerò nō eſſe uult, ac extingui. pulchrè autem hoc expreſsit Terentius Eunucho, cum Pythiam ancillam Parmenoni iratam, induxit ita loquentem, Quid? quid uenire in mentē nūc poſsit mihi? Quid nam? qui referam ſacrilego illi gratiam, qui hunc ſuppoſuit nobis. Statimq́; addit: Ibo, atq; hunc perterrebo ſacrilegum. Referre enim gratiā μεταφορικῶς intellexit, ἀντιλυπῆσαι, & cuncta quæ huic ſententiæ reſpondent:

Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθρούς.) De utilitate, quæ ex his locis capi poſsit, loquitur: & cur ipſe tā accuratè cūcta ſuprà diſſeruerit, docet: qui enim, inquit, hæc perceperint, quod cauſæ ſæpe poſcūt, facultatē habebunt declarādi inimicos, atq; amicos eſſe, qui ſint, cum antea nō intelligerentur: & quādo etiā non ſint, oratione ſua & inimicos & amicos illos efficiendi. efficere autem amicos et inimicos, non ſignificat cōciliare inter ſe animos eorum, aut ſerere inter ipſos diſcordias ac ſimultates: ſed ita illos fingere ac cōformare oratione, ut aut amici, aut inimici habeātur: necnon etiam, cum inimicos ſe amicos' ue eſſe affirment, inimicitias amicitiamq́; diſturbandi. id eſt, tollere omnia ſigna, quib. illi ij eſſe quos aiūt, credātur: cumq́; etiā controuerſia quādoq; ſit, propter irā ne, an odiū aliquid factū ſit, in quā partē ei qui dicit, cōmodū ſit rē deducere. In antiquiſs. libro nō accuſandi caſu, multitudinis numero, ut in excuſis, ſed generandi unitatis legitur ἀμφιβαλοῦντος.

Ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνες.) Ad aliā nunc animi perturbationē tranſit, metū inquā, in eaq; pertractanda eundē ordinē tenet. dubitari nō poterit, inquit, quás nam res metuāt, quosq; homines, quomodoq; animo affecti ſint qui metuūt, cum ſic egerimus. ſtatimq; naturam metus exponit. Duo autem hinc mēda ſuſtuli, quæ & excuſos omnes libros, & nonnullos ſcriptos occuparant. τίνες enim uirili genere legi debet, & ἔχοντες: non, ut antea, τίνα, aut neutro genere, multitudinis numero, aut uirili, unitatis. & ἔχοντες nominandi caſu, non ἔχοντας accuſandi.

Ἔστω δὴ φόβος λύπη τις, ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ.) Ponamus, inquit, non enim hæc ſcriptio poſcit, ut hæc exquiſitè pertractentur: ponamus igitur, metum eſſe ægritudinem quandam, & tanquam tumultū animi, ortum ex obuerſatione, ſpetieq́; quadam futuri mali, quod aut interitum nobis, aut dolorem afferre poſsit. φόβον Cicero nunc metum, nūc reformidationem appellauit. cum enim Stoici ita definirent (uel potius definitione hac accepta à ueteribus uterentur: meminit enim eius philoſophus in 3. de Moribus ad Nicomachum) φόβος δὲ προσδοκία κακοῦ; ipſe in 4. Tuſculana inquit, Metus opinio impendentis mali, quod intolerabile eſſe uideatur. In Partitionibus In ſuaſione autem ſpem, aut reformidationem deliberantis. In Problematibus etiam Ariſtoteles dixit, metum ægritudinem quandam ac dolorem eſſe. addidit autem nunc, oportere hoc malum uim habere perdendi, aut ægritudinem importandi: φθορὰ enim diſſolutio obitusq; eſt: unde φθαρτικόν, quod interimere ualet. λύπη, dolor animi ægritudoq;: quāuis metuamus etiam mala, quæ corpori dolorem inurunt. qui dolor ἀλγηδὼν uocatur. timorem autem eorum quoq; eſſe, & planum, & proximè citato Ariſtotelis teſtimonio confirmatur.

Οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος, ἢ βραδύς.) Non ſine cauſa, cuius mali eſſet, ſe aperuiſſe oſtendit: multa enim mala ſunt, quæ nō metuuntur, inquit. non enim reformidant homines, ne iniuſti fiant, aut mente ingenioq; tardi, cum tamen hæc ſint grauiſsima omnium malorum: ſed ea tantum, quæ aut magnos dolores, aut interitum minātur. In 3. uerò de Moribus ad Nicomachum ea dicit, quæ cum his quæ hic traduntur, repugnare uideantur, mirificè concinunt. Nam paupertatem & morbos non metuenda eſſe, inquit: quæ tamen & acerrimos dolores, et obitum denique afferunt. Verùm illic de officio hominū agit, quomodoq; in omni uita ſe gerere deberent, docet: hic mores imperitorum, & opiniones exponit, qui & hac in re, & in multis alijs contraria faciūt illis, quæ ipſos gerere oporteret. Sed etiā eodem in loco cūcta mala timeri dicit, cū hic apertè nō omnia reformidari tradat: quo nihil repugnantius edi poſſe uidetur. Illic tamē κακὰ uocauit, quæ hic φοβερὰ appellat, id eſt, nō uitia aut labē aliquā animi. factaq́; inde proficiſcētia, ſed quæ aliunde incommoda importātur. quæ uerò intelligat, exemplis declarauit: ut (inquit) dedecus, egeſtatē, morbum, uacuitatē amicorū, mortem. uoluit enim intelligi, quæ mala ſignificaret. ſunt aūt hæc eius generis, quod aut interitū affert, aut ægritudinem, quæ à multitudine hominum & imperitis ſola mala exiſtimātur. Præterea hic ſuo magis ac proprio loco, exquiſitius rem explicauit:

Καὶ ταῦτα ἂν πόῤῥω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν.) Alia etiam requiruntur, ut metu aliquis perterreatur. mala namque illa propinqua ſint neceſſe eſt, & ita propinqua, ut impendant, ac paulo poſt in eum caſura uideantur: quæ enim ualde remota ſunt, homines non metuunt. Hoc etiam in 3. libro de Moribus ad Nicomachum intellexit, affirmans uerè fortem eum eſſe, qui morte honeſta propoſita, iiſq; omnibus quæ obitum afferunt, non pauet, cum uicina illa ſunt, iam iamq; imminent. inquit autem; Καὶ ὅσα θάνατον ἐπιφέρει, ὑπόγυια ὄντα. Græcus tamen interpres in eius loci declaratione labitur.

Ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται.) Exemploſatis certo huius rei uſus eſt. quis enim neſcit, in-

quit, ſe morti obnoxium eſſe? ac futurum omnino tempus, ut mori debeat (quo nihil meritò magis perturbare ac perterrere homines poteſt) uerùm quia id nõ propè adeſt, nullam de hac re curam ſuſcipiunt: aut ſi uicinum id eſt, non ita illi putant, ſperantq́; ulterius uitam producturos.

Εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ᾽ ἐστιν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι.) Si uerè expreſſimus, inquit, metus naturam, eiusq́; uim explanare potuimus, neceſſariò ſequitur, huiuſcemodi res horribiles eſſe, ac metum incutere, quæ uidentur uim habere magnam nos perdendi, aut detrimẽta importandi, quæ acerrimos animi dolores pariant, ac ſpeciem deniq; huiuſcemodi præ ſe ferunt. id autem è definitione manifeſtò elicitur, ubi etiam huius generis mala collegit, quæ aut interitum aut ægritudinem afferrent.

Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά.) Quare, inquit, indicia etiam notasq́; harum ipſarum rerum reformidamus, quæ necẽ ſcilicet afferunt, aut acerrimos dolores ſecum uehunt: ſignificant enim, adeſſe iam terribile illud quod nos ſua ui perterret. Vt ſunt nauigantibus ſigna tempeſtatum ac procellarum. nam φοβερὰ ipſa intellexit erudutiſſ. poeta, cum inquit. Præſentemq́; uiris intentant omnia mortem. Et quæ apud Terentium Chremetem probũ ingenuumq́; adoleſcentẽ perterruerũt, è primo item illo genere terribiliũ fuêre: Viden' tu illum Thais, militẽ, ſecum ad te quantas copias adduceret? Quod cũ cognouiſſet uafra mulier, ait: Num formidoloſus obſecro es mi homo?

Ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν.) Cur ſigna etiam ipſa rerum horribilium aliquo modo metuenda ſint, declarat. probat autẽ id natura periculi euoluta, & à definitione ipſius. apparet enim, inquit, ex notis illis atq; indicijs, propè eſſe quod ipſum iam terribile ac metuendum ſua ui eſt. Hoc uerò ipſum periculum eſt. cum enim intelligimus paulo pòſt neceſſariò nos in certamen uenturos de uita ac ſtatu noſtro perhorreſcimus. Tota autem hæc res periculum appellata eſt: ut enim ipſe docet, periculum eſt rei terribilis appropinquatio.

Τοιαῦτα δὲ, ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι.) Quæ ſint prioris generis terribilia, docet, quæq́; non, ut ſigna, nos perterrere debent: ſed quòd habeant in ſe, quod nos iam uexet. hæc enim ſibi indicanda propoſuit: illa autẽ tanquam corollarium, interiecta ſunt. quod intelligitur etiam ex aduerbio δὲ: quomodo ſæpe loqui conſueuit, cum aliquid aut uulgo notum, aut ex rebus iam explicatis planum, narrat. Huiuſcemodi igitur, inquit, ſunt ſimultates, iræq́; eorum qui facultatem habent nocendi: ij autem ſunt, ut arbitror, qui magnis opibus præditi ſunt, eloquentia ualent, florent amicitia potentiſſ. ac fortunatiſſ. uirorum, qui præclaras corporis uires habent, & huiuſcemodi rebus abundant, quæ ad faciendam iniuriam utiles ſunt: quæ omnia cum cõplecti uellet, ut opinor, inquit, δυναμένων ποιεῖν τι, id eſt, qui mali aliquid importare poſſunt, ac facere quod nobis quauis ratione moleſtum ſit. ut non multo infrà iterum locutus eſt, καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι.

Δῆλον γὰρ, ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται.) Inanem hunc timorem non eſſe, declarat. Perſpicuum eſt enim, inquit, eos uelle ac poſſe nocere. Quare non longè abeſſe tempus poteſt, quo aggrediantur: cum enim facultas ac uoluntas nocendi cõiungitur, malum propinquum eſt. Voluntas, cum irati nobis aut inimici ſint, adeſt. de facultate etiam planum eſt.

Καὶ ἀδικία, δύναμιν ἔχουσα.) Terribilis prætereà eſt ac formidoloſa prauitas animi & iniuſtitia, ſi uires nacta eſt: nam de uoluntate dubitari non poteſt. Iniuſtus enim uocatur, non omnis qui contra leges aliquid facit, ſed qui ſtudiũ id habet, & iudicio peccat, uiquumq; æquo ſemper anteponit. animus autem, quamuis deprauatus ac maleficus, ſi facultatem nocendi non habet, non metui rectè poteſt. ambo autem coniuncta, quemuis meritò perterrere debent.

Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη, δύναμιν ἔχουσα.) Virtus quoq; ludibrio habita, ac contumelia affecta, horribilis eſt: ſi ipſa etiam à uiribus poteſtateq́; nocendi deſtituta non ſit. Perſpicuum enim eſt, animi fortitudinẽ ſemper metuendam eſſe, cum contumelias perpeſſa eſt. neq; enim uirtutis eſt, demiſſe, ignauiterq́; iniurias tolerare. Cum autem ſemper certũ illi ſit, ludibrio non eſſe inimicis: nunc quoq;, cum ſcilicet uires adepta eſt, poteſt eos facilè ulciſci. Non ſine cauſa igitur metuebat Cicero, ne Pompeius ludibrio habitus ab inimicis, aliquid faceret, quod ſummæ reip. obeſſet. Ad Atticum libro 2. Et ti meo, tam uehemens uir tamq; acer in ferro, & tam inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori & iracundiæ pareat.

Καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι.) Metus quoq; eorum qui opes ac facultatẽ habent nocendi, terribilis eſt: id eſt, qui ipſi timent ac magnas uires habẽt, timorem etiam alijs non ſine cauſa inferre poſſunt. Rationem huius rei reddens: Qui enim, inquit, metuunt, neceſſe eſt omnia comparata & ipſi habeant, quibus ſalutem ſuam cuſtodiant: illis autem periculum quoq; alijs creare poſſunt.

Ἐπεὶ δ᾽ οἱ πολλοὶ χείρους, καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν.) Quàm meritò timere debeant, in quantoq; periculo uiuant, qui ſalutem ſuam in manu aliquorũ poſitã habent, quod ea ipſis commiſerint, quæ ſi fidem illi fallere uoluerint, cognita, perdere eos poſſunt, hinc etiã intelligitur. multis enim de cauſis homines ab officio deſciſcunt. & naturæ namq; prauitate, & ſpe lucri, & timore, id eſt, ut ſe extra periculum ponãt, aut cõmodi quippiam conſequantur, produnt conſilia aliorum. Multos autem ingenio prauos eſſe, quæſtusq́; ac lucri cupiditatem in plurimis dominari, necnon timiditatem etiam multorum animis inſitam eſſe, compertum habet. ita enim

ita enim hic loquitur, ut de rebus certis loqui conſueuit. Quia, inquit, non parua hominum pars deterioris notæ eſt, ac quæſtui reſiſtere non poteſt, ſed ab lucro uincitur, nec non quia in periculis ipſis timidi pleriq; omnes ſunt, horribile eſt ac periculi plenum, in aliorum poteſtate ac fide uitam ſuam collocatam habere. Quod uerò ad uerba pertinet, ex quibus hoc ſenſiſſe Ariſtotelem elicio, χείρους peiores moribus et ingenio ſignificat. ἥττους κερδαίνειν, inquit: ut lepidiſs. comicus, & Attici ſermonis norma, ἥττονας κέρδους appellauit. idem enim locus & ſententiæ huius, & ſermonis teſtis erit. quamuis peius adhuc exiſtimarit de hominibus poeta ille, nec multos, ut noſter hic auctor, ſed omnes ὑποβόλους affirmarit eſſe inferiores quæſtus, nec poſſe fortiter ipſi reſiſtere. uerſiculi ipſius ſatis noti, hi ſunt, Ὡς οὐδὲν ἁπλῶς ὑγιὲς ὄντ᾽ οὐδένος. Ἀλλ᾽ εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες. Reliqua planiſsima ſunt, nec dubitari de ipſis à quopiam poteſt.

Ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι τι δεινόν.) Quare, inquit, quoniam declaratum eſt, periculi plenam rem eſſe, in alio uitã ac fortunas ſuas conſtitutas habere, qui teſtes alicui ſunt atrocioris alicuius facti metuẽdi ſunt, nec ſecuro animo de illis auctor ſceleris eſſe unquam poteſt. is enim manifeſtò ſalutem ſuam in arbitrio illorum poſitam habet. Periculum autem duplex eſt, ne aut ſpe lucri capti, occulti criminis indices ſint: aut, ſi tantam uim in animis eorum auaritia non habeat, ne propter timiditatem ab officio recedant, ac ſocios deſerant. qui enim cõſcius alicui eſſet cædis, aut ſocius in facinore obeũdo fuiſſet, duabus de cauſis induci poteſt, ut prodat ſalutẽ, illius abditã rem aperiẽdo: ſi præmiũ fortè propoſitũ ſit indici, aut ſi ſocius etiam flagitij fuiſſet, impunitas. ἐγκαταλιπεῖν, inquit de illis, qui obiecto metu, uitæ ſuæ incolumitatiq; proſpicientes, aliorum ſalutem produnt. κατειπεῖν uerò de illis, qui ſponte detegunt pateſaciuntq; quod occultũ erat facinus, præmij ſpe ducti. κατειπεῖν uerbis aperire, indicareq; quod tectum eſt, ualet. ut Lyſias quoq; in defenſione, quam ſcripſit Euphileto, qui Eratoſthenem deprehenſum cum uxore necauerat, locutus eſt. Cum Euphiletus ancillæ, cuius miniſterio uxor in ſtupro exercẽdo uſa erat, cõditiones fert, ut aut omnia quæ ipſum diu latuerant, pateſaciẽs, ſe extra noxam ponat, aut magnis ſupplicijs affici expectet. inquit enim, Ἢ καταπύσαν ἅπαντα τἀληθῆ, μηδὲν παθεῖν κακόν. Sed in eadẽ oratione aliud eſt, quod uehementer ad hunc locum facit, cum idem poſt, cuncta enumerat quæ ſuadere hominibus uidentur, ut iniuſti quicquam aggrediantur: ut ſe nullã aliam cauſam interficiendi Eratoſthenẽ habuiſſe oſtenderet. hoc enim quoq; non prætermiſit, & inquit, ſibi illum conſcium alicuius ſceleris non fuiſſe, ut metuens, ne illud emanaret, tollere indicem debuerit. Quidam enim. inquit, has ob res ſtruere interitũ ſibi mutuò conſueuerunt. uerba ipſius hæc ſunt, οὔτε συνειδέναι κακὸν οὐδὲν, ὃ ἐγὼ δεδιὼς μή τις πύθηται, ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι. & quæ ſequuntur.

Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν.) Illi quoq; qui facilè iniuriam facere poſſunt, formidoloſi ſemper ſunt illis qui expoſiti ad iniurias ſunt, & malis perpetiendis facti uidentur. Plerunq; enim, inquit, iniurioſi homines ſunt, ac iura uiolant, cum facultatem eius rei occaſionemq; nacti ſunt. Diſcrepat uerò hic locus à ſuperiore illo, quo tradidit, iniuſtitiã poteſtatem adeptam, reformidari oportere. illic enim de ijs qui uolunt poſſuntq; locutus eſt: iniuſti enim uiri nunq̃ non uolunt res prauas facere: hic de illis, quos occaſio potius inuitat ad ſcelus, nec præparato ſemper animo ſunt. qui cum comparata habeant quæ ad nocendum alij utilia ſunt, & occaſio aliqua ſe offert, eam ferè non dimittunt.

Καὶ οἱ ἠδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι.) Ii quoq; qui aut iniuriã acceperũt, aut ſe accepiſſe, quãuis falſo, arbitrãtur, auctorib. illius meritò metũ afferunt. ij enim, inquit, ſemper ulciſcendi tẽpus ſeruant. adumbratas aũt nõ minus, q̃ ueras iniurias exacuere animos hominũ, niſi intelligantur, apertũ eſt. Quod aũt nunc, ſeiunctis uocib. inquit, τηρεῖν καιρὸν, id eſt, tempus diligẽter ſeruare: alibi cõiunctis, καιροφυλακεῖν inquit. ut in 8. lib. de Rep. Διὰ τοῦτο δεῖ παιδιὰς εἰσάγεσθαι, καιροφυλακοῦντας τὴν χρῆσιν. neq; enim dare operã ſemper ludis debemus, ſed cũ tempus poſtulat, & relaxari è magnis laboribus neceſſe habemus. Demoſthenes quoq; aduerſus Ariſtocratẽ, Καὶ ἐγὼ ἑαυτὸν ἐξήλεγξεν, ὅτι καιροφυλακεῖ τὴν πόλιν ἡμῶν. Et re ipſa planum fecit, ſe tempus idoneum nocendi reip. expectare, atq; uni illi curæ intentum eſſe.

Καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσιν φοβεροί.) Non ſolũ qui iniuriã acceperũt, uerum etiã qui fecerunt, metuendi ſunt, ſi uires ac facultatẽ nocendi habent, cũ timeãt, ne pœnas petulãtiæ dent: & quod malũ alijs importarunt, in ipſos reuertatur. Cũ igitur hi pœnas expectẽt pro his quæ iniuſtè fecerũt, & hoc metu ſemper teneantur, quærunt omni ratione, qua poſſunt eiſdẽ incõmodare, ut ipſos infirmiores reddant, atq; hoc ipſi ſecurius uiuãt. Cõſueuimus etiã nos ſermone noſtro patrio, quæ hanc ſententiã probat, peruulgatã uocẽ uſurpare: affirmamus enim, ijs qui lædunt nunq̃ ignoſcere.

Ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν.) Vnde intelligi poſsit, qui timeant, ne quod alijs mali fecerũt, ipſi ab illis perpetiãtur, metuendos eſſe indicat, affirmatq; id liquidò percipi ex ijs quæ iam explicata ſunt. poſitum enim fuit, hoc ipſum eſſe terribile atq; metuendum: id autem factum eſt, cum inquit, metum etiam eorum qui uires habent ſuſpectum eſſe, ac reformidari debere.

Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταί.) Qui cum aliquo etiã in eodem ſtadio curriculoq; uerſantur, ac de iiſdẽ honorib. aut præmijs certãt, reformidari ab eo debent, cum tamen earum rerum de quibus pugnant, ambo ſimul compotes eſſe non poſſunt. ut enim homines quod

uehementer cupiunt, conſequantur, ſæpe nihil ſceleris prætermittunt, & aduerſarium quacũq; ratione poſſunt; tollere tentant. Tanquã hoſtes igitur, & ij quoq; implacabiles, metui debent. donec enim contentio illa manet, hoſtilis animus in illis uiget.

Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροί.) Qui melioribus etiam quàm ipſi ſint, formidoloſi ſunt, ipſis quoq; formidoloſi qui imbecilliores ſunt. Nam meliores quoque firmiores, potentioresq́; quandoq; Cicero appellauit. ut in 8. Philippica, cum Fuſium Calenum criminaretur: An hoc negare potes, qui omnes moras interponis, quibus infirmetur Brutus, melior fiat Antonius? Cauſam uerò huius rei afferens, inquit: Si enim meliores lædere queunt, infirmiores multo facilius detrimento afficere poſſunt.

Καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό.) Illi quoq; quos firmiores metuũt, infirmiorib. metuendi ſunt, eandem ob cauſam, inquit. Superioris loci ſententia non ualde ab hac diſcrepat, eadem tamẽ omnino non eſt. nam cum ſuperiores illos φοβεροὺς manifeſtò uocarit, ea in ſe habere ipſos declarauit, quæ iure optimo metui poſſunt, & intelliguntur horribilia eſſe. Hic (niſi fallor) loquitur de his, quorũ uires opesq́; obſcuriores ſunt, nec formidoloſi eſſe creduntur: qui tamẽ cum à firmiorib. quàm nos ſimus, reformidentur, à nobis quoq; iudiciũ eorũ ſequentib. reformidari debẽt: ac tãto magis debent, quanto magis nos imbecilliores ſumus Suprà de illis locutus eſt, quos conſtaret etiã nobis formidoloſos eſſe: hic de illis, quos formidoloſos nobis eſſe ex iudicio & opinione aliorũ cognoſceremus.

Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες.) Qui etiam necem firmioribus, quàm ipſi ſint attulerũt, metui meritò debent. Cuius cauſam ſtatim non reddidit: ut enim paulò antè una eademq́; cauſa duorũ locorum communis fuit, ita etiam hic fiet.

Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι.) Præterea, qui aggrediũtur minores, quàm nos ſimus, infirmioresq́;, metuendi nobis ſunt. cuius ei rationem reddẽs, inquit: Aut enim, cũ uideamus eos impetum facere in alios, quamuis minores uires habentes, metum nobis inferre poſſunt, ne ſe putent nos quoq; ſuperare ac conficere poſſe: aut aucti iam animo ac uiribus quas uictis illis acquiſierint, reformidare debemus, ne pares nobis aut ſuperiores iam ſint. Hic (ut opinor) non parum aptus ſenſus ex hac lectione elicitur: cui ſcripti quoq; codices adſtipulantur: quamuis alia etiam ſcriptura circumferatur, quæ eſt, καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν, & quæ ſequũtur. eam autẽ uetus quoq; tralatio ſequitur.

Καὶ τῶν ἠδικημένων, καὶ ἐχθρῶν, ἢ ἀντιπάλων.) Sic ſcriptũ offendi in omnibus calamo notatis exemplaribus, ſed in ijs etiam quæ olim formis excuſa fuerant, eodem pacto legitur. addiderunt poſtea nonnulli, malo conſilio uſi, οἱ φίλοι: legentes, καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων, & quæ ſequuntur. illud autem nedum adiuuet potius omnem huius loci ſenſum perturbat, qui ex hac lectione hic erit, apertus ſanè, atq; elegans: Cũ & ab his, quos iniuria affecimus, & ab hoſtibus, ſiue aduerſarijs, quiq; nobiſcum de quapiam re contendũt, periculum nobis impendat, omnium horum metuendi maximè ſunt, nõ cerebroſi, nec qui liberè loquũtur, quodq; animo uerſant, in ore habent, ſed ſedati, ac diſsimulatores, qui aliud dicunt atq; ſentiũt, & callidi deniq; ſunt ac uafri homines, qui iram continere nequeunt, ὀξύθυμοι à Græcis appellantur, quòd acutæ bilis ſint, ac nullo negotio excandeſcant. eoſdem ὀξυχόλους & ἀκροχόλους uocant. Horatius cerebroſos uertit: Donec cerebroſus proſilit unus. idem etiam uerbum expreſſit, cum inquit, O te Bollane cerebri Felicem. Nam ueteres etiam interpretes eius poetæ tradunt, Bollanum oxycholum eum intellexiſſe. hos autem apertos eſſe, minusq́; metui debere, manifeſtum eſt: impetum enim illorũ prouiſum, facilè cæteri euitare poſſunt. Quos quidẽ nihil tegere, ſed cõtrà palàm omnia facere, ut hic, etiam declarauit in 4. lib. de Morib. ad Nicomachum.

Ἄδηλοι γὰρ ἢ ἐγγύς.) Cauſam reddit, cur magis ij quos extremos hic appellauit, metuẽdi ſint, id eſt, tecti magis quàm aperti. Incertum enim eſt, inquit, & obſcurum, an propè iam ſint, cum hi conſilia ſua tegere morem habeant, nemo unquam ſcire poteſt, an propè iam ſint, ac paulo pòſt impetum in ipſum facturi. uidetur enim intelligi debere, ἐγγὺς τοῦ τιμωρήσασθαι. hoc autem, quia nullis ſignis percipiuntur cogitationes eorum, cum aſtutè ipſas occulant: uel hoc hominũ genus, cum etiam adeſt, fallit, nec cerni aut intelligi poteſt quomodo accipi uideretur debere, ſi legeretur εἰ ἐγγὺς, ut in excuſis ſcriptum eſt, & nõnullis etiã ſcriptis. ipſe tamen eam lectionem probaui, quam inueni in antiquiſsimo libro, cuiusq́; ueſtigia extant in uetere tralatione. Vidi etiam quendã, in quo eſt, εἰ ἐγγὺς: utcunque diuerſa lectio ualde moleſta ſit, ac meritò perturbet.

Ὥστ' οὐδέποτε φανεροί, ὅτι πόῤῥω.) Locus hic antea corruptus erat: neq; enim commodus ullus ſenſus inde elici poterat, & ſcrupulum nõ paruum inijciebat, quomodo hanc ſententiam concluderet, & unde illud ὥστε penderet: legebatur enim ὥστ' οὐδέποτε φανερόν. nec in excuſis tantum, ſed in nonnullis etiam ſcriptis codicibus ita legebatur. Antiquiſſ. igitur liber hic etiam auxilio fuit, ac quomodo locus reſtitui deberet, indicauit. in eo nanq; ſcriptum eſt, ὥστ' οὐδέποτε φανεροί. ſed etiam animaduerti ueterem tralationẽ hanc lectionem ſequi. Senſus, ſi ita legatur, apertus eſt, qui omnino huius loci hic eſſe debere uidetur: Cum pericula longinqua malaq́; metui non ſoleant, nunquam ſecuro animo de ijs eſſe poſſumus, in tutoq́; nos poſitos eſſe arbitrari, quòd remota ſint damna, quæ nobis ab his importari queant. cum enim incertum ſit, ac lateat, propinqui ne illi, an remoti ſint, ſemper propinquos illos eſſe exiſtimare debemus, ac perpetuò ipſos

timere

timere. Contrà ſe res habet in apertis, & qui fronte indicant quæ conſilia in animo habent, acutæq; demum bilis ſunt: nullo enim negotio intelligimus, cum aggredi nos cogitant.

πάντα δὲ τὰ φοβερά.) Contendit nunc inter ſe horribilia ipſa, & quæ horribiliora ſint, docet. omnium enim, inquit, formidoloſorum illa maiorem uim habent, maioremq; meritò metum incutiunt, quæ ſi quid peccauerint in illis tractandis, lapſiq; ſint, corrigi non poſſunt: ſed aut penitus emendari nequeunt, aut remedia non in noſtra, ſed in aduerſariorum manu conſtituta ſunt. Varietatis hoc eſt in antiquiſs. libro (quod tamen ſententiam non immutat) cum reliquis ſcriptis cũ excuſis cõueniat: habet enim ὅσα ἁμαρτάνουσιν ἐπανορθώσασθαι, et quæ ſequuntur. Hæc autem lectio reijci non debet: quamuis in eo exemplari contaminata à recentiore homine ſit, & ad formam peruulgatæ communiſq; redacta.

Καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι.) Quorumq; auxilia aut nulla expectari poſſunt, aut ardua ſunt. Cum multum ſimilitudinis hic locus cum ſuperiore habeat, hoc tantũ diſcrimẽ inter eos eſt, quod remedium ac correctio accepto detrimento adhibentur, auxilia quæruntur ut malum euitetur.

Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν.) Ita enim legitur in calamo exaratis exemplaribus. nam δὲ particula, quam reſtitui, deſiderari uidebatur: nõ enim de collatione amplius formidoloſorum inter ſe agit, ſed ad ſimplicem explicationem illorum redit: quomodoq; natura ipſorum intelligi, quibusq; ſignis ea percipi generatim poſſint, docet. Vt autem uno uerbo dicamus, formidoloſa illa ſunt, quæ cum alijs euenerunt, aut impendent, miſericordia digna uidẽtur: eandem autem hanc ſententiam infrà, ubi de his, quos aliquorum miſeret, agit, iiſdem penè uerbis repetiuit.

Τὰ μὲν οὖν φοβερά, καὶ ἃ φοβοῦνται σχεδόν.) Repetit breui, quid nuper effecerit: ac commemorat, ſe eorum quæ metuenda ſunt, & quæ metuunt, maxima explicaſſe. ſic autem locutus eſt, ut arbitror, quia non pauca homines metuunt, quæ fortaſſe iuſtum timorem nõ habent: quemadmodum quædam etiam ſpernunt, audacterq; ſuſtinent, quæ grauiora acerbioraq; ſunt, quæq; magis reformidari oporteret. Diſſeruimus igitur de formidoloſis rebus, inquit, id eſt, de ijs quæ uulgò homines metuunt, quamuis ſæpe non ſapienter. maxima autem ſe fermè tradidiſſe ait. nõ enim omnia complexus eſt, ſed quæ maiorem uim haberent, ac primum locum inter horribilia obtinerent, ex quibus etiam reliqua, minoraq; facilè percipi poſſint.

Ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν.) Sed tempus iam eſt, inquit, nos docere, quomodo affecti animo ſint qui timent.

Εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος.) Qui hac perturbatione uacui ſint, nec aliquid mali timeant, exponit. locis enim à contrario ſumptis, qui metuant, planum poſtea erit. À definitione autem timoris proficiſcitur. in quos enim non cadunt ea, quæ illa continentur, ij ab omni periculo tuti ſibi eſſe uidentur. Si igitur, inquit, metus adiunctam habet expectationem mali, & mali quod perdere ualeat, nemo dubitare poteſt, quin ij qui arbitrãtur ſe nihil damni ſuſtinere poſſe, nullo modo timeant. Sunt autem plures ſcripti libri, in quibus legatur, μηδὲν ἀντιπαθεῖν, cui etiam ſcripturæ aſtipulatur uetus tralatio: neq; tamen eam probo, aut communi lectioni antepono, quam confirmat auctoritate ſua antiquiſs. liber, niſi fortè ita illa corrigatur, ἄν τι παθεῖν. ut infrà, ubi qui miſericordia cõmoueri poſſit docet, mutato tamen ordine uerborũ, inquit, οἷον οἰηθῇ παθεῖν ἄν τι κακόν. Antiquiſs. libro hic nõ conuenit cum excuſis, non magna in re, quod μετὰ προσδοκίας τινὸς ipſe habet.

Οὐδὲ ταῦτα, ἃ μὴ οἴονται παθεῖν.) Aut ſi non contra omnem iniuriam ſe tectum putat, ſed contra aliquas tantum, non metuet illas ipſas res. ſunt enim, qui ſe à quibuſdam caſibus liberos eſſe putant, nec periculum ſibi etiã ullũ impendere ab aliquibus perſonis, aut certis temporibus exiſtimant. Nam quod ad perſonas pertinet, accommodatum exemplum eſt, & ualde etiam elegans Polyphemi, qui in fraudem incidit, & maximum detrimentũ accepit, quod ſibi noceri non poſſe putabat à puſillo, et tenuiſsimarum uirium homine: ſed cũ ab augure maximã ipſi calamitatẽ impendere ab externo uiro prædictũ eſſet, ingentem aliquẽ tantum, & robuſtum uerebatur. Locus eſt in 9. libro Odyſſeæ.

Ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι, τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἄν.) Reſtat igitur, ut hi timeant, qui ſuperioribus illis cõtrarij ſunt: id eſt, qui arbitrantur ſe perpeti poſſe aliquod malũ, et has perſonas timeant, à quibus incommodum ſibi inſtare putant, aut hæc mala, ſi non omnia quibus obnoxios ſe iudicant, & illis temporibus, quæ ſuſpecta in primis habent, & cum ſe incidere poſſe in malum exiſtimant.

Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἄν.) Cum ſupra à timore uacuos dixiſſet eos omnes, qui ſe nihil detrimenti accipere poſſe crederent, qui nam ij ſint, qui tantopere ſibi confidant, quibusq; de cauſis, exponit. Extra igitur omnem periculi aleam ſe eſſe putant, qui in ſumma fortuna ſunt, ac florentes ſuas res intelligunt. reperiuntur enim nonnulli aliquando, qui opes ſuas non ſentiunt: quantumq; alijs potentia excellant, non uident: qui ſi timidi non ſunt, non tamen tantum ſibi tribuũt, ut ſe ab omni iniuria procul eſſe putent. Reſtitui uerò hic, quæ in excuſis non legebantur, καὶ δοκοῦντες. illa autem ex ueteribus fidelibusq; libris uerba hauſi: ſententiæ autem ea ualde quadrare, planum eſt.

Διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς.) Oſtendit, quãtopere proſperæ res, ſenſusq; illarum, nec non opinio

de firmitate ſuarum opum, deprauare animos hominum ſoleant. uidemus enim, inquit, plerunque huiuſce modi homines contumelioſos eſſe, & reliquos parui ducere, atque audaces in periculis ſubeundis eſſe, quæ omnes res ingens uitium in ſe habent. inde autem oriuntur, quod putant ſibi noceri non poſſe. Suprà quoque, cum qui miteſcerent exponeret, atq; illos etiã facilè placari oſtenderet, quorum uenti ualde ſecundi eſſent, atq; in magna omnium bonorum ubertate uiuerent: illos tamen excluſit, quos bona fortuna corrũperet, atq; inſolentiores redderet.

Ποιεῖ δὲ τοιούτους πλοῦτος, ἰσχύς, &c.) Vnde exiſtat tanta confidẽtia, explanat, & quæ maximæ res improbos quoſdam ac contemptores aliorum faciant. homines enim, inquit, deprauant, & his uitijs animos eorum imbuunt, diuitiæ, eximiæ corporis uires, multitudo amicorum, ciuilis potentia, & opes: quæ enim ſua ui bona ſint, ac præclara quidem, malo ſunt illis, quiipſis rectè uti neſciunt.

Οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι νομίζοντες τὰ δεινά.) Ii quoq; ſe nihil detrimẽti accipere poſſe exiſtimãt, qui ſe iã acerbiſſimos quoſq; caſus ſubijſſe putãt. quicquid enim incommodi eueniat, ut iam deplorati, & tanquam morte obita, negligunt. hinc pendet ſententia illa quam profert Dido, cum iam ſe omnibus malis functam arbitraretur, Quid metui moritura? &, Vſq; adeó ne mori miſerum eſt?

Καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον.) Et qui torpẽt iam, & quaſi frigore diſſoluti ſunt, atq; ita omnẽ ſpem rerum bonarum abiecerunt ut perpetuas miſerias illas quibus premuntur, futuras putẽt. qui enim ita affecti ſunt, nihil amplius mali expectant, nec locũ in ſe putant eſſe nouis miſerijs. Ἀπεψυγμένοι, qui corpore iã & quaſi animo frigent. Hoc quoq; uerbo uſus eſt in maximè celebrato illo problemate de Atra bile, cum de uini natura ageret. inquit enim, παραλαβὼν γὰρ ἀπεψυγμένους ἐν τῷ νεαρῷ, καὶ σιωπηλούς, μικρῷ μᾶλλον πλείω ποθεὶς, λαλιστέρους ποιεῖ. ut enim uinũ calfacit membra, ita qui ſibi diu ab eo temperarunt, frigidiores ſunt.

Ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη.) In quorum numero ſunt, qui ad ſuppliciũ ducũtur. id enim ualere, ἀποτυμπανίζεσθαι, notum eſt. quo uerbo infrà quoq; utitur, ubi de pudore agit, & acutam uocem Antiphõtis in miſero illo ſuo & aliorum comitum eiſdem fortunæ caſu refert. Demoſthenes quoq; in oratione quæ inſcribitur περὶ τῶν ἐν χερρονήσῳ, eo uerbo uſus eſt: ubi docet, oportere Athenienſes impios illos ciues, qui ſe mercede accepta emancipauerãt Philippo, odio proſequi, ac mortis deniq; hoc genere afficere.

Ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας περὶ οὗ ἀγωνιῶσι.) Non loquitur nunc de illis qui ſe nihil ſuſtinere mali amplius poſſe putãt, ſed redit ad eos qui metuunt, admonetq; in animis eorũ neceſſariò ſubeſſe debere nonnihil ſpei de ſalute, de qua omni re ſolliciti ſunt, & anguntur.

Σημεῖον δέ, ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ.) Argumento eſſe poteſt hoc, inquit, quòd ſpei aliquid neceſſarium ſit, ut aliquis metuat: timor enim reddit homines diligentes deliberatores, & accuratos ipſos in rebus perpendendis facit. ut enim reformidare aliquã rẽ cœperũt, confugiũt ad conſilia capiẽda, ut qui putãt reperiri poſſe uiam, qua mala illa uitent. quod ſi ſalutis nullã eſſe rationem putarẽt, non in ea fruſtra indagãda ſtudium ponerent. De reb. autẽ, ait, quæ ſe efficere nullo modo poſſe arbitratur, quæq; omnẽ ſpẽ uincunt, nemo in deliberationẽ uenit. ut uerò hic metũ ita afficere homines dicit, ut reddat ipſos accuratos deliberatores: ita quod cũ hac ſentẽtia cõuenit, in problemate quodam 13. ſegmẽti tradit: Qui timent magis, quàm qui confidũt ſibi, animo quærere, ac uerſare ſecum diuerſa cõſilia: qui uerò freti ſunt reb. ſuis, nulla alia præſidia prouidere ſtudẽt, nec ualde in his cogitationib. occupãtur.

Ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς.) De utilitate, quæ ex harũ rerum cognitione ab oratoribus capitur, diſſerit: quomodoq; hæc præcepta cauſæ ſuæ accommodare queãt, docet. Cuius igitur ratio poſcit, ut ij apud quos dicit, timeant, is eos ita oratione conformare debet, ut doceat, huiuſcemodi eſſe quales ſunt in quos aduerſa mala incõmodaq; cadere poſſunt. Ac ſi fortè ipſi putarint, extra omnem periculi aleam ſe poſitos eſſe, oſtendere ipſos falli præſidio ſuperiorum locorum.

Καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον.) Aperit nunc, quomoda inducere ipſos dicendo in eam opinionem poſſint, ut malis ſe expoſitos putent: pluresq; uias huius rei eſſe docet: & planum enim illis faciendo, maiores, amplioresq; quàm illi ſint, olim dãna perpeſſos eſſe, tũcq; ipſum pares æqualesq; mala multa ſuſtinere, aut præteritis temporibus ſuſtinuiſſe. Nam quod fieri nõ poſſe putent, ut ab his ſibi noceri poſſit, non huic rei cõfidere ipſos oportere. non pauci enim inuenti ſunt, qui ab his, à quibus nihil periculi ſibi impendere reputabant, grauia damna acceperũt. Quod autem de perſonis diximus, id quoq; de genere malorũ, ac temporibus dici poteſt. & quæ enim nunquam putaſſent mala perpeſſi ſunt, & quibus temporib. tutos ſe ab omni huiuſcemodi periculo eſſe arbitrabantur. Nihil autẽ maioris ponderis ad incutiendũ alicui timorẽ excogitari poteſt, quàm docere pares, ſimilesq; illi in ea mala, quæ ipſi imminere affirmamus, incidiſſe. metus enim circa pares, ſimilesq; uerſatur, ut ipſe tradit in primo de Arte poetarũ. cũ enim de miſericordia metuq; diſſereret, alterã harũ permotionũ excitari tradit, cũ uidemus indignũ illa fortuna uirũ reb. aduerſis oppreſſũ: alterã, cũ parẽ ſimilemq; nobis. adiungit autem, priorẽ earum, miſericordiam eſſe: poſteriorem uerò, metum.

Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερόν τί ἐστι.) Explicationem

tionem eorum, quæ repugnant timori, cæteriſq; quæ paulo antè expoſuit, non magnopere neceſſariã eſſe inquit. Ex his enim quæ accuratè diſſeruit, de metu, de rebus formidoloſis, de affectu animi eorũ qui in hunc motum procliues ſunt, planum eſſe, quid confidere ſit, & circa quas res fidentes aliqui ſunt, quomodoq; animo affecti confidant. cum autem enumerationi eorum quæ iam patefacta ſunt, præpoſuiſſet particulam ἐπεί, redditio ipſius ἀνταπόδοσις q; eſt, φανερόν, & quæ ſequuntur.

Τό τε γὰρ θάῤῥος ἐναντίον τῷ φόβῳ.) Quomodo ex reb. iam explicatis intelligi poſſint, quæ ſeries huius ſcriptionis requirit, quæq; ipſe tradere inſtituit, oſtendit. Fidentia enim, inquit, cõtraria timori: & contraria quoq; ſunt, quæ confidere nos iubent, illis quæ metuere cogunt. hæc aũt eſt natura rerum contrariarũ, ut cognitis alteris, reliqua ſimul cognoſcãtur. Quare, inquit, cum contrariam timori naturã habeat fidentia, ſpes eſt cum huiuſcemodi quadã cogitatione, ſpecieue, quòd res quæ ſaluti nobis eſſe poſſunt, propè iam adſint. contrà aũt, quæ perterrere meritò debent, aut nulla inueniantur, aut admodum remota ſint. quamuis tamen ea ſatis perſpicua forent, rebus contrarijs cognitis: ut tota res melius percipiatur, nonnulla tradit, quæ hoc labore quærendi alios leuare poſſunt, & reliqua omnia aperire.

Ἔστι δὲ θαῤῥαλέα τά τε δεινά, πόῤῥω ὄντα.) Fidentes nos reddunt, beneq; ſperare iubẽt hæ res, cum periculorum pleni atroceſq; caſus, ac res deniq; uehementius timendæ, longè ſunt. quæ uerò animos addũt, propè: nonnullaq; item alia, quæ ſtatim ipſe addit. illa autem contraria ſunt ijs, quæ ſuprà metum inijcere docuit. Δεινὰ autẽ mala uertit Cicero in primo libro de Finibus, cum Epicuri ſententiã exprimeret. Epicuri ipſius uerba hæc ſunt, Ἡ αὐτὴ γνώμη θαῤῥεῖν τε ἐποίησεν, ὑπὲρ τοῦ μηθὲν αἰώνιον εἶναι δεινὸν, μηδὲ πολυχρόνιον. Vna aũt eſt ex illis quas κυρίας δόξας ille appellabat: & apud Laertium legitur, qui Epicuri uitam diligẽter ſcripſit. Ciceronis uerò hæc: Eadẽ ſciẽtia confirmauit animum, ne quod aut ſempiternũ, aut diuturnum timeret malum. Nam quomodo etiam, de quo hic agitur, θαῤῥεῖν eleganter diſerteq; Latinis uerbis dici poſſit, ex horum locorum collatione, ut alia nunc prætermittamus, cognoſci poteſt.

Καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι.) Vt grauiora mala iudicãtur, quæ ſuſcepta corrigi ſanariq; nequeunt: ita contrà incommoda, quæ eam naturam habeant, ut reſarciri reſtituiq; poßint, minus perturbant: & cum deniq; remediũ medicinãq; mali uidemus, cõfidimus: aut ſi auxilia nobis præſtò ſunt, quibus incõmodum illud à nobis arceamus. & ea quidẽ aut multa, aut magna, aut quæ utraq; re cõiuncta, et ui et multitudine ualeãt.

Καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν.) Contrarios locos ſuperioribus exponit. ut enim ſi hæc forent, metuere nos oporteret: ita cum abſint, ſecuro fidentiq; animo eſſe poſſumus: id eſt, ſi non ſint, qui aut iniuriã à nobis acceperint, aut qui nobis intulerint. & aduerſarij item æmuliq; noſtrorũ, aut penitus nulli fuerint: aut ſi fuerint, uires nocendi non habuerint: aut ſi opibus præditi ſunt, amici extiterint.

Ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες.) De æmulis adhuc, & tanquam riualibus loquitur. Aut ſi beneficia nonnulla ij aut in nos contulerint, aut à nobis acceperint, tunc fidenti animo ab ijs eſſe debemus. nolũt enim homines aut beneficia ſua corrumpere, quod facerent, ſi quibus antea benignè fecerunt, poſtea iſdẽ incommodarent: aut ingrati uideri, quo crimine non carerent, ſi eos læderent, qui antea ipſos adiuuiſſent.

Ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν, οἷς ταῦτα συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω.) Hanc ingenuam, ueramq; lectionem eſſe puto. in calamo nanq; exaratis libris ita legi animaduerti, & ipſius quoq; ueſtigia in uetere tralatione apparent. antea in cunctis excuſis mendoſe legebatur, οἷς ταῦτα συμφερόμενοι. Aut ſi plures, inqt, fuerint quibus hæc quæ nobis conducunt, quam ij ſint unde periculum nobis impendet. conſueuerunt enim homines illis qui eoſdem inimicos habent, ad eos propulſandos ſedulò ſubuenire, aut ſi numero non uincant, ſi uiribus præſtant, aut utraq; re ſuperiores ſunt. cur enim ualde confidere nos oporteret, quamuis ſocios eius periculi haberemus, ſi illi aut numero, aut robore animi ac corporis, ab hoſtibus uincerentur?

Αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔχοντες, θαῤῥαλέοι εἰσίν, ἐὰν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴονται.) Cum quæ animum noſtrum confirmẽt, expoſuerit: nunc quomodo animo affecti ſint, qui ſibi confidunt, oſtendit. primum huiuſcemodi eſt: Si exiſtimant ſe plura rectè effeciſſe, & ad eum quem optabant exitum perduxiſſe, nihilq; incommodi in rebus illis agendis ſuſtinuiſſe, animo confidunt, ac ſecunda omnia ſibi pollicẽtur. κατορθώματα, recta uel rectè facta à Cicerone appellari, notum eſt. κατορθῶσαι, fortunatum in aliquo negotio eſſe ſignificat: &, quem aliquis ſibi proponit, finem adipiſci. Sic etiam optimus Attici ſermonis auctor, Ariſtophanes, locutus eſt, ἢν μὲν κατορθώσωμεν, εὖ πράξομεν ἀεί. Si quò nolumus rem perduxerimus, perpetuò fortunati erimus.

Ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινά, καὶ διαπεφευγότες.) Aut ſi ſæpenumero deuenerint in grauiora pericula, ac penè in acerbiſſ. caſus inciderint, incolumeſq; inde euaſerint. Hinc ſumpto argumento Aeneas apud noſtrum poetam, fractos animos Troianorum confirmauit, ac bene ſperare iußit: Neq; enim ignari ſumus ante malorũ, dicens. Et, Vos et Scyllæam rabiem, penituſq; ſonantis Acceſtis ſcopulos. & quæ ſequuntur.

Διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι.) Duobus modis homines non perturbantur in magnis periculis (quamuis autem πάθος, unde ἀπαθεῖς confor-

matum eſt, omnem turbidum animi motum ſignificet: hic tamen metum ualere conſtat) aut quod præteritis temporibus mala illa experti nunquam ſint: aut quòd auxilia remediaq́ habeant, quibus freti, mala illa à ſe depulſuros ſperãt, eamq́ ob cauſam nõ perterrentur. Tritũ apud Græcos prouerbiũ à priore horũ modorũ pendet, quo affirmatur, ſuaue eſſe bellũ inexperto. γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος. Nam ſi tam ſæua, capitaliſq́ res affert aliquid delectationis ei qui acerbitatẽ ipſius antea nõ guſtauit: periculi etiã ignoratio, rudem illarũ rerum ſtatu animi non cõmouet. Eſſe aũt poſtremũ quoddam genus ſimulatæ fortitudinis ab errore animi ductũ, & ignoratione eius mali quod ſuſtinetur: neq́ id diſſimile admodũ eſſe illi, quod ſpe & fiducia fretũ impellitur ad periculum ſubeundum, quamuis aliquanto deterius ſit, tradidit ipſe eodem in loco, unde paulo pòſt exemplum ducemus.

Ὥσπερ γὰρ τοῖς περὶ θάλατταν κινδυνεύουσι.) Simili hoc probat. Idẽ enim in his rebus euenire tradit, quod in iactatione maris, ac procellis uſu uenit. nam & qui uim tempeſtatis experti antea non ſunt, ſe incolumes è periculis illis euaſuros confidunt, firmoq́ animo ſunt: & qui auxilia, præſidiaq́ in ſe habent, propter longũ uſum rerum maritimarũ. Rudes igitur tempeſtatũ, periti q́ (diuerſis tamẽ de cauſis) bene ſperant. In 3. quoq́ libro de Morib. ad Nicomachũ, nautas, eoſq́ qui mare incolũt, in maximis tempeſtatib. non perterreri, eandẽ ob cauſam tradit. cũ enim de fortib. uiris ageret, qui ipſi etiã in ſæua tẽpeſtate maris intrepidi ſunt, alia tamen de cauſa, q̃ peritos procellarũ ac nautas ipſos, non perterreri docet. ij enim firmo animo ſunt, quòd remedia multa horũ malorũ eſſe intelligũt, fortes omnẽ ſpem ſalutis abiecerũt: ſed etiã mortem illã ſtomachantur, iniquoq́ animo ferunt uirtutẽ ſuã contra impetũ uentorũ fluctuſq́ nihil ualere. nautæ aũt bonã ſpem habent ob uſum: ſciunt enim quo modo hæc mala euitare poßint, frequenterq́ aliàs in iiſdem periculis uerſati ſunt.

Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερόν.) Scilicet θαῤῥαλέον ἐστί. Tunc etiam animo confirmantur, cum intelligunt rem illam metum paribus, ſimilibuſq́ non afferre: freti enim iudicio eorum, quicquid periculi illa importare poßit, contemnunt.

Μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι.) Neq́ minoribus, & qui ipſis inferiores ſint. ſed etiam cum uident eam non reformidari ab ijs, quibus ſe potentiores putant. Oſtendit autem quibus de cauſis homines ita exiſtiment, & quæ res in animis ipſorum huiuſcemodi opinionem gignant.

Οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν.) Putant uerè, inquit, ſe præſtare uiribus opibuſq́ illis quos antea uicerunt, atq́ in aliqua contentione ſuperarũt: aut ſi illos ipſos non uicerunt, eos tamen qui ipſis uiribus præſtabant, ſuperarunt, ſiue pares ipſis ac ſimiles.

Καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω.) Confidunt etiam, ſi arbitrati fuerint plura maioraq́ ſe poſſidere, quàm illa ſint quibus nõnulli reliquis præſtantes formidoloſi ſunt. cum enim intelligunt, ſe illos uincere copia eorum bonorum quæ metum infirmoribus iniiciunt, tutò poſſunt impetum eorum contemnere. quæ autem ea ſint, exponit.

Ταῦτα δὲ ἐστι, πλῆθος χρημάτων.) Ita hic loquitur, ut de fortunato homine, et qui regnũ alicubi obtineat, manifeſtò eum loqui appareat. nonnullæ enim res ex his quas enumerat, dynaſtæ potius alicuius, quàm priuati hominis propriæ ſunt. appellãtur aũt, magnitudo pecuniæ, robur militum, firmitas amicorũ & regionis, necnon apparatuum belli aut omnium, aut maximorũ. nam σωμάτων hic militũ omnino ualere puto, quo ſenſu ſæpe hoc uerbum Demoſthenes quoq́ uſurpauit, ut in 3. Philippica, cum inquit, Ἐπεὶ καὶ τριήρεις γε καὶ σωμάτων πλῆθος, καὶ χρημάτων πρόσοδοι, καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία: necnõ in oratione pro Cteſiphonte, Οἱ πόλεμον συνεχῆ καὶ μακρὸν πολεμησάντων ὑμῶν, καὶ τῶν ὑπὲρ τῶν κοινῶν πᾶσι συμφερόντων ἐν χρήμασιν, ἐν σώμασιν, ἐν δὲ ἄλλοις ἀλγεινὰ τῶν πάντων συνειλημμένων ἡμῖν. ubi queritur, Athenienſes à reliquis ciuitatibus Græciæ deſtitutos, cum pro cõmuni ſalute diu contra Macedonũ regẽ bellũ geßiſſent. & in eadẽ pòſt, ubi maiores laudat, & uetus inſtitutũ ciuitatis, Καὶ πλείω σώματα καὶ χρήματα ἀνηλωκυῖαν ὑπὲρ φιλοτιμίας, & quæ ſequũtur.

Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν.) Fidentes etiam ſunt, & in magna perturbatione rerum nullo metu ſollicitantur, qui iniuria affecerunt, aut neminem, aut non ſanè multos. facilius enim paucorum quàm plurimorũ impetus & inſidiæ declinantur: aut non huius generis homines, quales ſunt à quibus pericula omnibus impendere uidentur. Cum ſuprà quoq́ doceret quæ confirmant animos, in reliquis rebus poſuit, ſi nulli à nobis iniuria laceßiti ſunt, quos nũc repetit. uerũ illic quæ θαῤῥαλέα eſſent, tradebat: hic, quomodo affecti homines animo, θαῤῥαλέοι ſint, & in periculis confidãt, exponit, ut abſurdũ non fuerit eoſdẽ rurſus appellare.

Καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ.) Demumq́, inquit, ij benè ſperant, qui deos ſecum eſſe, ac partes ſuas adiuuare credunt, quod uident ea quæ ad eos pertinent ſecunda ſibi eſſe, & boni aliquid portendere. Multis autem modis cognoſcere homines, propitij ne ſibi, an irati dij forent, ueteres exiſtimabant, quos omnes hic intellexit. quantam uerò afferat animis hominum ſpem hæc exiſtimatio, manifeſtum eſt: & poetæ quoq́ ſæpe hoc declarant. ut Virgilius in 12. Primuſq́ Tolumnius augur, Hoc erat, hoc uotis, inquit, quod ſæpe petiui, Accipio, agnoſcoq́ Deos, me, me duce ferrum Corripite ô Rutuli. in eodem etiam libro, Ne qua meis eſto dictis mora, Iupiter hâc ſtat.

Τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἀπὸ σημείων, καὶ λογίων.)

Et alia

Es alia quæ uulgo hoc poſſe creduntur: & quamuis nõ enumerentur, nota ſunt, & ea quæ à ſignis nõnullis et oraculis proficiſcuntur. iis enim quoq; rebus intelligi poteſt mens deorũ immortalium. Signa aũt ſunt, ut quod augur Tolumnius uidit: nec non quod Anchiſes in 2. Aeneidos, Vix ea fatus erat ſenior, ſubitoq; fragore Intonuit læuum, & de cœlo lapſa per umbras Stella: & quæ ſequuntur. Nam quantopere confirment nos, eodem hoc exemplo facilè cognoſci poteſt, cum repentè tanta commutatio in animo Anchiſis facta ſit. Iam iam nulla mora eſt, ſequor: & quæ ſequuntur. Cicero σημεῖα hæc quoq;, nunc notas, nunc ſigna uocauit in 2. de Diuinatione, ut cum inquit: Quam ſcitè per notas nos certiores facit Iupiter. & poſt: Hoc igitur per gallinas Iupiter tantæ ciuitati ſignum dabat. Eodem autem in libro multa huiuſcemodi narrat, ut oſtẽta illa triſtia, quæ Lacedæmoniis acciderunt ante Leuctricam calamitatem. λόγια oracula eſſe ac reſponſa deorum, conſtat. Plutarchus in Pelopida, χρησμοὶ δὲ, καὶ λόγια τοῖς Σπαρτιάταις ἀεὶ πρόφορον εὐλαβεῖσθαι, καὶ φυλάττεσθαι τὸ λευκτρικὸν μήνιμα. Narrat enim undiq; uocibus deorum admonitos Lacedæmonios, ut cauerent Leuctricam iram, quam cõtra ſe commorant, non animaduertentes ſeuere in auctores eo loco patrati ſceleris in uirgines. In uita quoq; Niciæ, cum docuiſſet ſapientem illum uirum uſum auctoritate ſacerdotum in diſſuadendo bello, quod parabatur in Siciliã, tradit. Alcibiadem contrà, qui & ipſe augures quoſdam habebat, qui fauerent ſtudio ſuo, protuliſſe è ueteribus quibuſdam oraculis, ingentẽ laudem inde reportaturos Athenienſes, ἀλλ' ἑτέρους ἔχων μάντεις ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐκ δὴ τινων λογίων προὔφερε παλαιῶν, μέγα κλέος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ Σικελίας ἔσεσθαι. nec multò etiã infrà cõmemorat multa ſigna, quæ ſignificabãt nihil ſecũdi expectare Athenieſes debere ex eo bello.

Θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή.) Iracundia enim, inquit, fidentiores facit. utilem autem in pugna ſæpe iracundiam eſſe, iratosq; fidentiore animo ſubire pericula; nec non quamuis fortes honeſtatis cauſa ad agendum impellantur, ſubſidio tamen ipſis animum hunc eſſe, conatumq; eorum adiuuare, Ariſtoteles uoluit. Quod etiã in Academicis Cicero de Peripateticis loquens, tradit: Ipſam iracundiam fortitudinis quaſi cotem eſſe dicebant. plenius tamen in 4. Tuſculana. Cauſam autem nunc affert, cur qui cognita mente deorum erga ſe propenſa, fidentiores in turbidis rebus ſint. Cum enim inquit, è ſignis quibuſdam, & oraculis deos ſibi fauere intelligant, cauſam ſuam bonam eſſe liquidò cognoſcunt, ſeq; iniuriam pati, non facere. quod ſi aliter ſe res haberet, dii propitii ipſis non forent. ex opinione uerò illa, quòd iniuriã acceperint, cõfirmata auctoritate deorũ, exiſtit ira quæ fidẽtiores ipſos reddit. iniquo enim animo ſemper ferunt homines ſe iniuria affici, & iniuſtè aliqua in re lædi. & cum id factum intelligunt, ſubitò iraſcuntur. contrà autẽ, cum iniuriam à ſe ortam exiſtimant. Quia igitur inſitum eſt in animis mortalium, diuinam omnem naturã opitulari hominibus iniuria affectis, notis illis uocibusq; cognoſcũt facta illa ipſa diis nõ probari, ac præſtò ſibi eos fore. unde ueritate rei explorata, improbitateq; aduerſariorũ, ut iuſti homines improbeq; tractati ad iram accenduntur.

Καὶ ὅταν προεπιχειρῶντες.) Aliud etiã eſt, quod animos auget, & in periculis ſubeundis fidentiores reddit, cum ſi impetum hoſtium præuenire potuerint, prioresq; ipſos aggredi, arbitrantur ſe omne malum declinaturos, & aut nihil incommodi ex ea pugna concertationeq; ſe reportaturos, aut ſi aliquid damni, ut in prælio fit, acceperint, tamẽ ſe quod uolunt cõfecturos.

Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων, εἴρηται.) Docet ſe hunc ſermonem abſoluiſſe, atq; ea quæ metum hominibus incutiant: contraq;, quæ confidere eos faciant, atq; animum ipſis addant, oſtendiſſe. cum tamẽ ſuprà rebus terribilibus explicatis uſum eius cognitionis declarauerit, breuiq; dixerit, quomodo metus excitandus ſit, poſcente id cauſa, in animis eorum qui audiunt: idem nunc non facit, traditis rebus quæ animos augent. à contrariis autem locis id fieri debere manifeſtum eſt, oportereq; oratorem indicare tales eos eſſe, ut uexari malis illis nequeant, quod inferiores ipſis ea facilè euitarint: paresq; ipſis oſtendere ipſa negligere, & ipſo illo tempore nullam ea uim habere ipſis nocendi, omniaq; demum quæ minuant ea mala, aut illos ita inſtructos doceant, ut nullo negotio ea propulſare poſſint.

Ποῖα δ' αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσι καὶ πρὸς τίνας καὶ πῶς ἔχοντες.) De uerecũdia nunc inuerecundiaq; agere incipit, eundemq; in his explicandis ordinẽ ſequitur. nam & cuiuſmodi facta uerecundãtur, & ob quæ pudor ipſis nõ exprimitur, & erga quos excitatur, & quomodo affecti ipſi ita afficiũtur, declarat. Quod autem inter animi perturbationes pudorẽ hunc, ſiue uerecundiam ponit, non diſcedit ab iudicio ſuo, qui ſemper potius referre motum animi, quàm habitum, pudorem cenſuit: erat enim res anceps, contraq; eruditi nonnulli, ac docti uiri uirtutem eſſe pudorem exiſtimabant. Alexander autem Aphrodiſienſis, qui omnibus ſententiis Ariſtotelis ualde addictus fuit, penè ab eo in hac re deſciuit. nam elegantiſſimã de hac re quæſtionem confecit: ſed hæc nunc copioſius hic pertractare, minimè neceſſe eſt.

Ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν.) Ponamus igitur uerecundiam ægritudinẽ quandam eſſe, & tanquam tumultum quendam animi, trepidationemq;, circa mala illa, quæ in ignominiam ac dedecus ferre uidentur, cum aut ſunt, aut fuère, aut futura ſunt. excitari autem hunc affectum, inquit, malis quæ turpitudinis aliquid inuectura uideantur. neq; enim erubeſcimus, cum

mus, cum metuimus quod aut dolorem, aut interitum præ ſe fert: neq; tantum uerecundamur, cum eo ipſo tẽpore nobis adſunt, uerumetiam cum antea nos oppreſſerunt (pudet enim homines ueterum flagitiorum) aut poſtea inciſura in nos ſunt: quod ipſe in primo quoq; libro tradidit.

Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα.) Inuerecundiam contra contẽptum earundem rerum eſſe teneamus, cum aliquis parui ducit, nec commouetur animo, ſi in huius generis mala incidat. crimini autem dari inuerecundiam, perſpicuum eſt. qui enim bonam exiſtimationem negligit, eaq; facit quæ turpia dicuntur, uituperari iure poteſt. In 3. libro de Moribus ad Nicomachum: nonnulla, inquit, me re: & oportet, & honeſtum eſt: contraq; non metuere, turpe, ut ignominiam, οἷον ἀδοξίαν. eodem enim quo hic uerbo, illic quoq; utitur.

Εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν.) Si in exprimenda natura uerecundiæ lapſi non ſumus, inquit, uimq; ipſius commodè explicuimus: qui uerecundantur, neceſſe eſt ob huiuſcemodi mala uerecundẽtur, quæ turpitudinẽ importare credantur, uel ipſis, uel iis quos curæ habet. Animaduertendum uerò, cum uerecundia & ipſa metus quidam mali ſit, excitari tamen illam longè diuerſis malis. ac propriè uocatus, ſiue potius generis nomine metus. oritur enim, cum quiſpiam timet, ne bonam exiſtimationem amittat: quæ res culpa illius, factisq; improbis, qui uerecundatur, naſcitur. contrà autẽ metum aduentu malorum, quæ aut dolorem, aut interitum afferant, & extrà poſita ſint, commoueri.

Τοιαῦτα δ' ἐστίν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν, οἷον ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν.) Quæ mala ſint, de quib. ſuprà locutus eſt, exponit. quæcunq; enim ab animi uitio proficiſcuntur facta, huiuſcemodi ſunt: ut in prælio abijcere clypeũ, aut fuga ſalutem quærere, quod à timiditate oritur: non reddere depoſitũ, quod ab iniuſtitia, et quæ ſequuntur. Cicero in 3. Quæſtione Tuſculana, eandem ſententiam Latinis uerbis elegãter expreſſit: Sed quia nec qui propter metũ præſidiũ relinquit, quod eſt ignauiæ: nec qui propter auaritiã clàm depoſitum non reddidit, quod eſt iniuſtitiæ. Antiquiſs. liber à reliquis omnib. diſcrepat, quod τὸ ἀποβαλεῖν habet diuerſo tempore, ſed etiã duo uerba infrà addit, ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην, ἢ ἀδικῆσαι. ἀπ' ἀδικίας γάρ. nihil tamen uariaui.

Καὶ τὸ συγγενέσθαι, οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ.) Et corpus miſcere cum quib. nefas, uel ubi, uel quãdo. nã quæ etiam ſine culpa aliàs poſſumus, certis temporibus ac locis facere prohibemur, ut concũbere: quo ipſe exemplo uſus eſt. συγγενέσθαι enim quandoq; concũbere, ut in 5. etiam libro de Morib. ad Nicomachum, καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικί, εἰδὼς τὸ τίς. cum huius uerbi uis ſit, cum aliquo uerſari ac colloqui. quod enim à Socrate in Platonis apologia dictum fuit, ἢ αὖ Ὀρφεῖ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ, Cicero qui locum illum expreſſit, reddidit colloqui. ſeruat autem mirificè uerecundiam in ſcribendo Ariſtoteles. In antiquiſſimo libro, quod ſententiam nihil uariat, non ὅπου, ſed οὗ, legitur. Exemplum uerò erit, in Bucolico carmine paſtor, qui cum alteri crimina obijceret, à loco etiam culpã auxit, quãuis per ſe etiam crimen ipſum exagitari poſſet: Nouimus, inquit, & qui te tranſuerſa tuentibus hirquis, Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.

Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων.) Quæſtum etiam facere ex puſillis, minutisq; rebus, aut turpibus, aut quæ fieri non poſſe uideantur, indecorum eſt, & uerecundiam his qui hæc gerunt gignit. ut à pauperibus tenuibusq; hominib. lucrum extorquere: necnon etiam mortuis. hæc enim poſtrema admirabilia ſunt, & è genere eorum quæ fieri non poſſint, eſſe creduntur.

Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ, κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν.) Tritum enim prouerbium hoc ſignificabat, A' cadauere etiam fructũ capere: quod contra auaros, ac ſordidas artes exercẽtes, dicebatur. ab hac nota, ignominiaq; ii, cui omnino non erant, qui corpora occiſorum hoſtium pecunia accepta parentibus, ſuisq; reddebant: qui mos apud priſcos frequens erat. ut in 9. Aeneid. Sit qui me raptum pugna, precio' ue redemptũ. Mandet humo ſolita. Quare Aeneas in 10. ut magnanimus, hoc facere neglexit, immẽſamq; uim auri repudiauit: Argẽti atq; auri memoras quæ multa talenta, Natis parce tuis. Magis tamen hæc culpa hærebat in auaris prætoribus, qui parentes precium pro ſepultura liberorum poſcerent. quod Cicero Verri obiecit.

Ἀπὸ αἰσχροκερδείας γάρ, καὶ ἀνελευθερίας.) Antequã indicaret à quo uitio animi hæc improba facta naſcerentur, turpitudinem rei peruulgata uoce notatam docet, ſtatimq; originem ipſius ſignificat, inquiens, A' ſordibus enim & illiberalitate naſcitur.

Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν.) Hæc etiã pudorẽ afferũt, quæ ab eodẽ animo, abiecto ac minuto. proficiſcuntur: & cum ab aliquo fiunt, indicio nobis eſſe poſſunt auaritiæ illius, ac turpiſſimorum etiam quæſtuum cupiditatis: non ſubuenire alicui, cum facultatem eius rei habeas, anguſtia patrimonij laboranti: neq; illius tenuitatem copia tua ſubleuare, aut minus parciusq; quàm oporteat ſubuenire.

Καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων.) Atcõtrà, pecuniam capere à tenuioribus, quiq; minus rei familiaris habeant, & ipſum turpitudinem affert. De hoc autem apud Terentium quoq; Phormione queritur ſeruus. cum enim dedecori ſit opulentioribus, ſi quis uerè cogitet, graue non minus eſt, durumq; tenuioribus, ut ipſe eleganter, accurateq; exponit. Quàm iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent,

Vt ſemper aliquid addãt ditioribus, & quæ ſequuntur.

Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν.) Hæc etiam humilem abiectumq́; animum arguunt, nec paruum dedecus important, quærere latebras ſuæ illiberalitatis: exiſtimareq́; ſe poſſe calliditate hac auaritiã ſuam tegere: mutuam ſcilicet pecuniam capere, cum exiſtimatur aliquis nummos à te petiturus eſſe. Huiuſcemodi ingenium carpit in Gellio Martialis, qui, ut facilius denegare poſſet, ſemper in expolitionibus ædificiorũ occupatus erat. omnibus enim notũ, ſtudium illud magnos ſumptus poſtulare. Arbitrabatur igitur, ſe hac ratione poſſe ſine culpa denegare: Gellius ædificat, & quæ ſequuntur: Oranti nummos ut poßit dicere amico, Vnum illud uerbum Gellius, ædifico.

Καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν.) Hoc fit à tenuioribus, & qui liberalitate alicuius uſi antea ſunt. cum enim uident eos nummos ſuos repetituros eſſe, rurſus ſe ope illorum egere dicunt: & ne reddant quam acceperunt, nouam pecuniam petunt.

Καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν.) Contra hoc faciunt ditiores, & qui ſemel patrimonio ſuo egeſtatem alicuius ſuſtentarunt. cum enim intelligunt, eoſdem iterum petituros eſſe, ſuum repetunt, non ſanè ut auferant, ſed ut quod habent retineant, faciliusq; illos à ſe dimittant.

Καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν.) Hanc etiam artem habent multi, non tam egentes quàm improbi, qui aliquid alicui laudant, ut id ab eo ſtatim auferant. ſolent enim ingenui ac liberales homines, cũ uidẽt quempiã aliqua re, cuius ipſi domini ſint, ualde delectari, ultro illi eam dilargiri. eò autem tendebat tanta illius & tam accurata exornatio, & erat occulta quædam petitio: humilis tamen illa, & honeſto uiro indigna.

Καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα, μηδὲν ἧττον.) Is quoq; ingens dedecus admittit, qui cum ſemel eiectus ab aliquo eſt, ac repulſam paſſus, nihilo minus inde petit, ac moleſtus eidem eſt. ut reliqua nanq; omnia (quod ſtatim docet) ita extremum hoc ſordium illiberalitatisq́; indicium eſt. eſt enim quoq; humile abiectumq; negotium, ad eundem confugere, eiq; ſupplicem ſe præbere, à quo ſemel repudiatus ſis.

Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας.) Præſentem præterea aliquem laudare, dedecus in ſe habet, à uitioq; animi proficiſcitur. eſt enim aſſentatoris. Hoc egregiè expreßit Terentius Adelphis, cum Cteſiphontem induxit fratris operam laudantem, qui omnia ſibi poſthabẽda putarat præ ipſius commodo. indicat enim probus adoleſcens, ſe pudore impediri, ne laudes ipſius præſentis copioſius proſequatur: Ah uereor coràm in os te laudare amplius, Ne id aſſentandi magis, quàm quod gratum habeam, facere exiſtimes.

Καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν, ὑπερεπαινεῖν.) Vt etiam res bonas alicuius ſuprà quàm uerè fieri poßit, laudare atq; extollere: contrà autem malas conterere & obſcurare, ac modum deniq; in neutra re non tenere. id enim quoq; aſſentãdi ſtudio fieri uidetur. συναλείφειν, interlinire ſignificat, ac facere ne aliquid appareat, cognoſciq; poßit. Lyſias in Apologia de nece Eratoſthenis, νόμους ἐξαλείφειν dixit, id eſt, delere atq; abrogare.

Καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι.) Et cum quempiam dolere uides, quod re aliqua aduerſa conflictetur, præter modum & plus quàm fieri oporteat, dolere. Id enim ualet ὑπεραλγεῖν. ut ſuprà, καὶ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις, & immenſum quendam dolorem ſuſcipere ex rebus è ſe improbè factis. Tantopere autẽ angi mala fortuna alterius, ſuſpectum meritò eſt: et dolorem eum ſimulatum eſſe, facilè intelligi poteſt. Quod ad uerba pertinet, hoc uarietatis inueni in antiquiß. libro (ſcriptis enim reliquis conuenit cum excuſis) quod ille habet, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν. ἀλγοῦντι παρόντα. cuius lectionis hic ſenſus erit: Et cum adſis dolenti, ſuperare ipſum dolendo.

Καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα τοιαῦτα.) Cunctaq́; alia, quæ huiuſcemodi ſunt, inquit, dedecus in ſe habent. indicia enim ſunt aſſentationis. Si quis exempla harum rerum requirit, apud Athenæum inueniet in 6. libro Δειπνοσοφιστῶν. locum enim adducit Satyri Græcarum rerum auctoris, qui uitam quoq; Philippi regis Macedonum Alexãdri patris diligenter ſcripſit, in quo narrantur, quæ Cliſophus diuinus quidam aſſentator, ut Philippo placeret, gerere ſolitus eſſet.

Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι.) Dedecus etiam adfert, idq; iuſtum, non poſſe tolerare labores, quos ſeniores ſuſtinent: nec ij tantum qui ſeniō confecti ſunt, ſed uel delicati homines, uel in maiore poteſtate & dignitatis gradu collocati: uel (ut uno uerbo complectar) infirmiores: ſiue imbecillitate corporis, ſiue inſtitutis uitæ illi infirmiores ſint. hæc enim omnia mollitudinis ſigna ſunt, et lãguidi atq; eneruati animi ac corporis. Mollitudinẽ aũt Cicero μαλακίαν uidetur appellaſſe, cum in 3. Tuſculana inquit: Sed uideamus, ne hæc oratio ſit hominum aſſentantium noſtræ imbecillitati, & indulgentium mollitudini.

Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις, καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν.) Nullam præterea dignitatem habet, ſed contrà pudorem aliquem affert, commodis ab aliquo augeri. maiorem autem, ſi crebrò ope alterius egeas, ac te bonis ab eo cumulari ſinas: nec non etiam uetera beneficia exprobrare. hæc enim omnia puſilli animi, & anguſti humilisq́; ſunt. Primi duo loci turpitudinem declarant eius qui audacter confugit ad opem alterius. tertius maculã eius qui gratificatus eſt, ſi quod benignè fecit, poſtea exprobat. quamuis autem diuerſa hæc hominum genera ſint, quippe cum alteri quærant, alteri largiantur, unam tamen eandemq́; omniũ cauſam attulit. magno uerò animo præditus uir nõ tam facilè patitur ſe ab alio adiuuari (declararet enim id ipſum) q̃ illũ inferiorẽ eſſe. quod ſi ſemel alicuius ſubſidio ſubleuatus eſt, niquo loco aut tempore indignũ ſe putat,

putat cogi ſæpe alterius auxiliũ ſupplicem implorare. exprobrare beneficia eius eſt, qui ipſa magni faciat, & æquũ putet ob ea ſibi homines perpetuò deuinctos eſſe debere: cum contrà benignus gaudeat officio ſuo, ac maioribus commodis afficere alios geſtiat.

Καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι.) Pudorẽ etiam affert, ſuas res libẽter prædicare ac de ſe magna quædam polliceri: commemorare quæ ſibi laudi ſint, inuerecũdi hominis eſſe, oſtendit etiam eleganter Cicero in epiſtola ad Lucceium, qua deſiderio huius culpæ uitandæ, petijt ab eo, ut ipſe onus ſcribẽdi res honeſtè à ſe geſtas ſuſciperet. inquit enim: Cogar fortaſsè facere, quod nonnulli reprehendunt. ſcribam ipſe de me. & infrà: Multi denique reprehendant, & dicant uerecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum: et quæ ſequuntur.

Καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν.) Nec non rectè facta aliorum ſibi adiudicare, quod uitium etiam adnotauit, luſitq; in Thraſone uafer. impuruſq; homo Gnatho, Labore alieno magno partam gloriam, Verbis ſæpè in ſe tranſmouet, qui habet ſalem, Quod in te eſt. Acutè autem Terentius, qui mores hominum effingendi primas ferebat, hoc Thraſoni tribuit, qui glorioſus erat. nam hoc glorioſi proprium, ut ſuperiora duo eſſe, docet Ariſtoteles. ἀλαζὼν enim glorioſus eſt. Ab eadem uanitate naturæ proficiſcitur, quod nõnulli qui haberi diuites uolunt, & cupiditate huius gloriæ tenentur, faciunt. affirmant enim uicini fundum ſuum eſſe, ſi fortè hoſpes quæſiuerit.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν τῆς κακίας, τὰ ἔργα.) Vt quæ ſuprà expoſuimus, improba facta, indiciaq; quæ morum labes uitiaq; declarant, ita reliqua, inquit, ſeu opera quæ ab alijs uitijs profecta ſint, ſeu notæ indiciaq; abditorum illorũ uitiorum, & quæ his rebus ſimilia ſunt, ac parem uim habent, pudorem gignunt, ac erubeſcere faciunt qui ea committunt (nec enim nũc omnia ſingillatim enumerare oportet) meritoq; hoc fieri docet. turpia enim (inquit) ſunt, et uerecundiã neceſſariò exprimunt. αἰσχυντηλὰ enim, quæ uulgo homines uerecundantur, quæ uiolare pudorem dignitatemq; exiſtimantur: ut infrà, αἰσχυνοῦνται δὲ οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά. quamuis hic antiquiſs. liber habeat ἀναίσχυντα. nec tamen nõ receptã lectionem probo. ſed idem etiam alia re diſcrepat à cæteris, quod ἐπὶ τῶν ἄλλων habet, ut ſuprà ſæpe locutus eſt, non ἐφ' ὧν.

Καὶ ἐφ' τούτοις, τὸ τῶν καλῶν, ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες.) Vt flagitia illa admittere quæ ſuprà commemorauit, nonnullaq; alia quæ eius generis ſunt, ignominiam affert: ita rerum honeſtarum, quarum alij omnes participes ſunt, aut pares omnes, ſiue plurimi, expertem eſſe, dedecus in ſe habet. Intelligi ſanè affinem eſſe alicui culpæ, fœdum in primis eſt: ſed etiam uacuũ eſſe ab rebus honeſtis, & quæ dignitatem importãt ijs qui ipſis ornati ſunt, maculam in ſe habet, cum præſertim ea obtinuerint, quos appellat. Superiores loci de ijs qui inquinati erant aliqua labe, agebant: hic de ijs qui ornare ſe ac decorare non potuerũt.

Ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἥλικας, συγγενεῖς.) Quos pares ſimileſq; ipſe ſuprà uocarit, ne quis ſcrupulus orıatur, exponit. neq; enim hi omninò uereq; ſimiles ſunt, peſſimeq; tot diſcrimina in ipſis inueniuntur, ut uix ſimiles dici poſſe uideãtur: quos tamen ipſe nunc, quòd ita cõiuncti ſimul ſint, ſimiles uocat. pares igitur, inquit, hunc intelligo, qui ſint euſdem nationis, ciuitatis, ætatis, familiæ. inter hos enim præcipue hæc cupiditas flagrare conſueuit, ſtudentq; omnes non relinqui ab alijs in uia honorum, nec inferiores eſſe, ſi poßint, dignitate. Antiquiſſ. liber, non ἥλικας, ut reliqui, ſed ἡλικιώτας habet.

Ὅλως δὲ τοὺς ἐξ ἴσου.) Demumq;, inquit, ne ſingula enumeremus, qui pares aliquo modo ſunt, nec longo interuallo ſeparati, ſed propinqui, & aliqua re coniuncti, ſimiles appello. ἐξ ἴσου Demoſthenι ualet æquo iure, in oratione de reſtituendis Rhodijs in libertatem, ubi docet ipſos ſua culpa incidiſſe in ea mala. cum enim liceret illis coire ſocietatem cum Græcis, ac multo melioribus ſe nihilo deteriore conditione barbaris, ſe addixerant in ſeruitutem, καὶ πρὸς αὐτοῖς ἄλλοις, καὶ βελτίοσιν ὑμῖν αὐτῶν ἐξ ἴσου συμμαχεῖν: & quæ ſequuntur.

Αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν.) Quod enim ſua ſponte turpitudinem nullam habuiſſet, turpe incipit fieri, cum è choro aliquis aliorum excluditur, ac rudis earũ artium eſt, quæ cõmunes ac peruulgatæ ſunt. nam Themiſtocles quoq;, ut ait Cicero, cum in epulis recuſaſſet lyram (muſicæ autẽ artis ſtudio omnes tunc tenebantur, ac præclarè fidibus canebant) habitus eſt indoctior. necnon Agoracritus apud Ariſtophanem in Equitibus queritur, ſeq; negligentiæ damnat, quòd ingenuis artibus excultus non ſit, uixq; primas literas didicerit: cum reliqui omnes ciues, qui reip. regendæ nati erãt, optimis ſtudijs operam dediſſent, multumq; in omni elegantiore diſciplina profeciſſent. Idem ſignificare uoluit Cicero, cum in oratione pro L. Flacco contra improbum ineptumq; hominem Heraclidem Temnitẽ dicẽs, inquit, Et qui ita ſit ambitioſus, ut omnes uos noſq; cotidie perſalutet: Temni uſq; ad illam ætatem, in ſenatum uenire non potuit. non poſſe enim peruulgatos honores, cum cupidus eorum ſis, in patria obtinere, turpitudinem non paruam in ſe habet.

Οἷον παιδεύσεως ἐφ' τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.) Turpe cũ eſſe dixiſſet, participẽ nõ eſſe quarundam rerũ pulchrarũ, & quæ honori ſunt poſſeſſoribus, exẽplo cuiuſmodi bona intelligeret, indicauit, ut eruditionis. expertẽ enim penitus eſſe omnis diſciplinæ, nõ eſt homine ingenuo dignũ. q enim liberaliter educati ſunt, primoribus ſaltẽ labris bonas artes deguſtarunt. quod

ſignificauit,

ſignificauit, cum inquit, ὑπὸ τούτων. neq; enim multis tantũ ocij eſt, ut plenè potuerint ipſas percepiſſe. nudũ autem omnino earum eſſe, ignominia eſt. Et huiuſcemodi etiam aliarum rerum, inquit, ſimili ratione expertem eſſe, dedecus in ſe habet. Quod uerò in excuſis hic antea legebatur, πᾶν, deleui. ab omnib. enim ſcriptis libris abeſſe animaduerti: nec uetus tralatio expreſſit.

Πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνοιτ'.) Cum hæc omnia ſua ui dedecori ſint, meritoq; uituperẽtur, dedecus augetur, ſi ipſe ſibiipſi aliquis harum turpitudinum cauſa extiterit, nec culpam in alium reijcere poſſit. Nam ſæpe aliquis anguſtijs patrimonij, aut inopia magiſtri, aut moleſtis quibuſdam occupationibus excuſatur. Inquit igitur: Cuncta autem hæc magis turpia ſunt, fœdioremq; maculam inurunt, ſi ipſius culpa eueniſſe uiſa fuerint. cuius rei ſtatim rationem reddit. Locum autem hunc in omnibus excuſis ac reliquis ſcriptis mãcum reſtitui, auxilio antiquiſſ. libri, in quo leguntur quæ in alijs defecerunt. Affertur uerò uerbis illis cauſa, cur ita fiat. puto enim olim librariũ aliquem in exſcribendo hoc loco lapſum, quod idem uerbum repetitur, interiecto ferè uerſu: cumq; ſuperiorẽ partẽ ſcribere deberet, relicta illa, inferiorẽ ſcripſiſſe, atq; inde errorẽ diſſeminatũ, in multos codices manaſſe. Qui in conferendis ueterib. exẽplaribus aliquando uerſati ſunt, uidere potuerunt, oculorum hoc erratum cauſam fuiſſe multorum in antiquis ſcriptoribus fragmentorum.

Οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον..) Si ita ſe habuerit, eò iam deducta res eſt, inquit, ut à uitio animi proficiſci intelligatur: non iniquitate fortunæ, aut aliorum culpa eueniſſe, cum ſcilicet ipſe ille cauſa extiterit ſiue ſua negligentia, ſiue tarditate ingenij, macularum illarum quas aut olim ſuſcepit, aut tum ſuſtinet, aut quæ in eum futuris temporibus caſuræ ſunt.

Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες.) Verecundantur, inquit, cum aut perpetiuntur, aut iam perpeſſi ſunt, aut ſe perpeſſuros intelligunt, quæ ad ignominiam aut opprobria ſpectant. pudet enim homines eorũ, quæ præteritis temporibus ſuſtinuerunt, ſi eius generis ſint, aut tunc ipſum ſuſtinent: ſed illorũ etiã in quæ uident poſtea neceſſariò ſe inciſuros. hæc enim quoq; quãuis adhuc non adſint, tamen erubeſcere nos cogunt, cum uidemus euitari non poſſe. quæ autem ſint, explicat.

Ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις.) Cum aliquis aut corpore, aut fœdis munerib. alicui inſeruit, ac morigeratur. Quæ intelligat, apertũ eſt. nã ὑπηρετεῖν quoq;, quæ uoluptates corporis efficiunt, ſuppeditare, et undiq; cõquirere ſignificat, & obſcœna deniq; miniſteria hoc quoq; uerbo declarantur. ut in 8. libro de Moribus ad Nicomachum de probis amicis loquens, Καὶ ὅτι δ' ὄντες φαύλων, οὐδ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα.

Καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα.) Quid interſit inter ea quæ ad obſcœnas uoluptates referuntur mala, & quæ ad uim adhibitam, docet. quæ nãque ſuſtinet aliquis ad intemperantiam tendentia, ſiue uolens libensq;, ſiue inuitus perpetitur, infamiam afferunt: quæ ad uiolentiam pertinent, ſuſtinere inuitum, tantum ignominioſum eſt, non recuſantem, ſponteq; maculam dedecusq; non habet. Ludentes enim ſæpe ab amicis atq; ſodalibus cædi nos patimur, nec ob eam rem timidi animi eſſe exiſtimamur. turpe autem putari ac dedecoris plenum, inuitum etiam, quæ ad libidinem alicuius explendam pertinent, ſuſtinuiſſe, illuſtribus exemplis confirmari poteſt. Pauſanias enim magni animi adoleſcens, qui adhibita ui turpiter perpeſſus erat, cum in ignominiam nihilominus ſe incidiſſe intelligeret, nec tantam illam contumeliam pati poſſet, Philippo regi manus attulit. Ille enim iniuriam, quam acceperat, ut debebat, ultus non eſt.

Ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ, ἢ δειλίας ἡ ὑπομονή.) Reddit rationem, cur qui iniquo animo fert, quæ à uiolentia gignuntur, & tamẽ tolerat, ignominiam ſubeat. perpeti enim, inquit, inuitum plagas, & huiuſcemodi iniurias, ab ignauia & timiditate proficiſcitur, quæ ſcilicet animi timiditas & ipſa uitium eſt.

Καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι.) Et nõ ulciſci, inquit. contingit enim aliquando, cui iniuria infertur, paratum non eſſe ad uim ui depellendã, nec poſſe tunc à ſe impetũ aduerſarij depellere. Reſtat igitur, ut ab improbo illo pœnas poſtea capiat ſui doloris, ſi exiſtimationẽ ſuam retinere uult, & faciat ut illũ pœniteat ſuæ petulantiæ. non ulciſci enim, ignaui hominis & timidi officium eſt.

Ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται.) Oſtendit ſe hanc partẽ abſoluiſſe: & quæ mala uerecũdantur homines, explicuiſſe, ſi non omnia, quæ maioris ponderis ſint. poſſe enim quoque alia huiuſcemodi excogitari, fatetur.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη.) Quorum hominũ pudeat, quos pudeat, oſtendere uult. nec ualdè dubitari de his poſſe tradit, ſi cognitum benè fuerit circa quas res uerecundia gignatur: necnon alterum etiam quoddam intellectum fuerit, quod affert. nec tamen conſtituit ipſum, aut probat, ſed ut planum certumq; ſumit. Quia (inquit) uerecundia obuerſatio quædam animi eſt, ſpeciesq; de ignominia. ueretur enim qui ita afficitur, ne apud quempiam exiſtimationẽ perdat, et affinis alicui flagitio habeatur: & hac ipſa, inquit, ignominia ipſius tantum cauſa, non incommodorum eorum quæ inde proueniunt. Si quis enim damna exiſtimaret, quæ ex ea oriri poſſunt, alia re ſollicitaretur: uerecundia tantum moleſta eſt, quòd cogitat in quod dedecus inciderit. Præterea, inquit, quia nemo bonæ exiſtimationis laudiſ'que ſtudioſus eſt, niſi ob eos qui exiſtimant, neceſſe eſt homines horum pudere quorum rationem habent: id eſt, quos magni faciunt, nec omnino contemnunt.

Οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει.) Hoc alterum illud eſt, quo egebat, ut concluderet quod iam expreſſi atq; indicaui, & ipſe ſtatim neceſſariò ex ijs naſci teſtatur. inquit enim, Nemo autem caram habet bonam exiſtimationem, curam'ue de ipſa ullam ſuſcipit, niſi propter

illos qui de ſe exiſtimant. cur enim aliter ipſam quicquã faciat, aut quid illa omnino eſt ſine ijs qui ita opinãtur? neq; enim conſtare ſola poteſt, cũ ſit opinio excitata in animis aliquorũ de alicuius præclaris factis ac meritis.

Ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει.) Hæc eſt ἀπόδοσις redditioq; illius ἐπεί. poſitis enim illis, cõſequitur hoc neceſſariò, ut ſcilicet uerecundia capiat homines eorum tantum hominum, quos in precio aliquo habeant, quorumq; rationem ducant. nã ſi excitaretur pudor ob ea quæ inde proueniunt, cum à pueris etiam aliquid boni nobis aut mali uenire poſſit, quos deſpicimus, nec exiſtimationem eorum quicquã curamus, uerecundia etiam nos eorum tangeret.

Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων.) Vt omnia explanet, docet quorum rationem habere homines ſolent, quorumq; exiſtimationem caram habent, ac omninò retinere uolunt. Rationem igitur habent eorum, qui ſui admiratione capti ſunt, quòd habere aliquid in ſe eximium putent: & eorum quos admirantur ipſi, quosq; optant, in admirationem ſui uenire. Illorum etiam, cum quib. de honore ac dignitate concertant: demumq; omnium quorum exiſtimationem ac iudicium non contemnunt.

Θαυμάζουσι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτους.) Cum homines rationem ducere dixerit eorum qui ipſos, nec non eorum etiam quos ipſi admirantur: qui nam ij ſint, docet. Admirationẽ igitur ſui apud hos mouere uolunt: nec non eoſdem ipſi admirantur, qui bonum quodpiam in ſe habent eorum, quæ honore digna iudicãtur. Plura autem bonorum genera ſunt: nam quædam τίμια dicuntur: alia ἐπαινετά, quod laus ipſis tribuitur: tertium genus δυνάμεις uocantur: quartum etiam quoddam extat, quod ὠφέλιμον nomine indicatur, quia inde emolumenta capiantur, utilitatiq; illa nobis in primis ſint. Alexander etiam in Quæſtionibus quas de Moribus ſcripſit, cũ quæreret, ad quod maximè bonorum genus referre uoluptatem oporteret, cuncta bona & ipſe complexus eſt.

Η περὶ ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι.) Eos quoq; admirantur, à quib. impetrare uolunt, quod uehementer egere ſe illa re putant, quæ in eorum manu & arbitrio eſt. A quibus imperiri ſibi ardenter quidpiam cupiunt, cuius illi domini, ut amatores, inquit, ſunt. ipſi enim indigent ad extinguendã flãmam amoris, qua flagrant, egregia illa forma, potiriq; ipſa optant, & ab ijs ſolis eam obtinere queunt, quorum in poteſtate eſt, quiq; eius copiã, quib. ipſis uiſum fuerit, faciunt. nam colere ſolere amatores amores ac delicias ſuas, manifeſtum eſt. unde ſapientum quoq; uoces, quæ multum tribuerent pulchritudini, celebrantur. Ariſtoteles enim fertur dixiſſe, formam corporis maiorem uim habere ad tradendum alicui, commendandumq; hominem, quàm accuratè ſcripta epiſtola. Socrates uerò exigui temporis tyrannidem, eandẽ appellauit. Carneades, & ipſe ſummi ingenij uir, regnum, quod nullis ſpiculatoribus cuſtodibusq; corporis egeret.

Φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους.) Quia ſtudia & concertationes honorum gignuntur inter pares, cũ paribus & ipſi, ſibiq; ſimilib. de dignitate cõtendũt.

Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευόντων, τῶν φρονίμων.) Ducere etiam rationem ſuprà inquit, eorũ, quorum exiſtimationem non contemnerent. Qui igitur hi ſint, quorum iudicium nõ ſolum non ſpernunt, ſed magni faciũt, exponit. Prudentum igitur, ut uera prædicantium, iudicium ſententiamq; attendunt.

Τοιοῦτοι δὲ εἰσι πρεσβύτεροι, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι.) Non piget etiam ipſum, quos prudentes eſſe uulgò arbitrẽtur, narrare. huiuſcemodi enim, inquit, ſunt ſenes, aut qui bonas artes primoribus ſaltem labris deguſtarunt. hi enim πεπαιδευμένοι uocantur: poſſuntq; rectè exiſtimare de rebus, cum aut in aliquibus ipſas ſitas uident, aut audiunt quoſpiam de iiſdem diſputantes. quare, quibus fides habeatur, digni ſunt. Aut enim ætas, uſusq; multarum rerum, aut diſciplinarum cognitio prudentes homines efficit. Idem Cicero tradidit in ſecundo de Oratore: Qui eſt uerſatus in rebus, uel uſu, quem ætas denuq; affert, uel auditione & cogitatione, quæ ſtudio ac diligentia præcurrit ætatem. uidetur enim, cũ uerſatum in rebus dixit, φρόνιμον intellexiſſe.

Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ.) His omnibus explicatis, redit ad ea quæ feciſſe nos, quibusq; in locis pudeat. Ea autem pudorem mouere dicit, quæ in oculis omnium ac propalàm fiant. cauſa uerò huius rei eſſe uidetur, quod intelligimus nos plurimos eorũ factorum, quorum nos pudet, teſtes ac conſcios habere. Cum in excuſis hic antea unitatis numero ἐν ὀφθαλμῷ legeretur, ut in antiquiſſimo libro ſcriptum inueni, ad multitudinis reuocaui. quam lectionem confirmat etiam uetus tralatio. hoc præterea in eodem optimo exẽplari uarietatis inueni, quod ἐν φανερῷ μᾶλλον, illic eſt. nec tamen extremum, quod in eo additum eſt, uerbum exprimit ea tralatio.

Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία.) Hinc natum eſt prouerbium, inquit, ut cum maximè nos pudeat eorum quæ fiunt in publico, ac omnibus inſpectantibus, in oculis pudor habitare dicatur. Ad hoc prouerbium reſpexit Apollonius Rhodius, cum Venerem cum Iunone ac Pallade loquentem ita induceret (querebatur autem illa de inuerecundo ingenio filij, dolebatq;, ſe apud eum parum aut nihil auctoritatis habere. quare hortatur, ut ipſæ munere illo apud eum fungantur) Ὑμείων γὰρ, αἰδέσσεται, ποτ' ἐόντι τυτθήν· αἰδὼς ἐστιν ἐν ὄμμασιν, αὐτὰρ ἐμεῖο οὐκ ὄθεται.

Διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς.) Quia, inquit, ea quæ ante oculos omnium fiunt, & in illuſtri loco, luceq; demũ, nõ tenebris, ueremur. inde fit, ut eos qui nuſquã diſceſſuri ſint, nobiſcumq; ſemper in iiſdẽ locis futuri, magis uereamur. omnibus enim temporibus atq; horis aſpectu ſuo, quaſi obijciunt nobis, quod flagitij admiſimus: quod metui non poteſt de ijs, qui aliò profecturi

profecturi poſtea ſunt. ad tempus enim tantum moleſti nobis ſunt, cum obuerſantur nobis, conſcij noſtræ turpitudinis: nec ſemper ut illi, exprobare nobis ueterem maculam queunt. nec non pudore etiam eorum magis corripiamur, qui diligenter attendunt quicquid à nobis fiat. qui enim quamuis non longè abeſſent, aliò oculos conuerterent, nec magnopere quid à nobis fieret, curarent, uereri non oporteret. Sunt autem ambo hæc, ut ipſe tradit, eius generis, quod iam docuit pudorem exprimere: id eſt, ſunt ſita ante oculos.

Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταὐτὰ ἐνόχους.) Pudet etiam homines eorum, quos ſciunt iiſdem culpis minimè obnoxios eſſe. cuius rei rationem reddens, inquit: Perſpicuum enim eſt, eadem ſtudia ipſos non ſequi ac probare, neq; de rebus illis eodem pacto ſentire. omnis autem hic locus ualdè deprauatus erat. ipſe ſecutus auctoritatē pluriū ſcriptorum codicū, eiusq; in primis quem omniū fideliſs. expertus ſum, ita emendaui: id eſt, uerba illa quæ omnē ſententiam corrumpebant, ex eo loco, in quē importunè irrepſerant, ſuſtuli, & in quo deſiderari uidebantur paululū immutata, collocaui. cum enim antea in cūctis excuſis legeretur, Δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τ' ἀναντία δοκεῖν τούτοις, καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς. ἃ τ' & quæ ſequuntur, ita ſcribi uolui. reſtituta aūt hæc à me lectio teſtimonio quoq; ueteris tralationis confirmatur, in qua eſt idem ordo uerborum.

Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν.) Cum diuerſa hominum ingenia ſint, quidā enim lenes facilesq;, quidā aūt aſperi ac duri, eos præcipuè uerentur, qui uix unquam cuiuſquam delicto ignoſcere conſuerunt, & minimè procliues ad ignoſcendum ſunt. μὴ συγγνωμονικούς, uel συγγνώμονας potius ſignificauit Cicero, cum in oratione pro L. Muræna, de decretis Stoicorum loquens, quomodóque illi ſapientem ſuum fingerent, declarans, inquit, Neq; cuiuſquam delicto ignoſcere. Virgilius cum faciles nymphas appellauit, συγγνωμονικὰς intellexit.

Ἃ γὰρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν.) Hæc ad ſuperiorē locum pertinere uidētur, cauſamq; reddere, cur homines uereantur illos qui iiſdem flagitijs affines non ſunt. ut enim, inquit, uulgò fertur, nemo ea in quib. ipſe uolutatur, alij crimini dare cōſueuit. quare à contrario, cum ipſe nihil eorum gerat, manifeſtum eſt in alijs ea reprehenſurum. Peruulgatam uerò uocem hanc fuiſſe puto, & prouerbij loco celebrari ſolitam. teſtimonio enim eius confirmat quod uult Ariſtoteles. Eſt autem duriuſculum, antequam rationē prioris reddiderit, alium hic locū inculcaſſe. Nonnulla etiam hic uariaui. οὐ νεμεσᾶν enim conſenſu omnium ſcriptorum librorum reſtitui, cum μὴ νεμεσᾶν excuſi antea haberent. quamuis autem eadem notio utriuſq; particulæ ſit: exiguum tamen hoc ſcripturæ diſcrimen non neglexi, ſi fortè ita celebris illa uox proferebatur. & paulo pòſt ἃ μὴ ποιεῖ, eaſdem auctoritates ſecutus, cum ἂν μὴ ποιῇ antea excuſi haberent.

Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς.) Eos etiam uerentur, qui quod uiderunt parum ipſis probatum, libenter commemorare ſolent, ac multis prodere. à cōtrario hoc quoque probat, inquiens: Peccata nanque flagitiáque aliorum occulere ac reticere, perinde eſt atque iudicare illa peccata non eſſe. parum enim, aut nihil refert, illorum qui in aliquo facinore deprehenſi ſunt, non uideri ſua illa, exiſtimaríque peccata, aut alijs non enunciari. intelligunt enim, niſi diuulgata illa fuerint, ſe non exiſtimationem perdituros, neq; periculum legum magiſtratuumq; ſubituros.

Ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵ τε ἠδικημένοι, διὰ τὸ παρατηρεῖν.) Qui libēter cōmemorāt quæ turpitudinē alijs adlatura ſint, exponit. huiuſcemodi igitur ſunt, qui ab iis iniuriā acceperūt, quia ſemper eos adſeruare ſolent, & quid ab ipſis fiat animaduertere. Quare cum ipſos nihil fallat, multum hac in re nocere poſſunt. de animo enim ipſorū, cum iniuria læſi à nobis ſint, dubitari non poteſt.

Καὶ οἱ κακολόγοι.) Maledici etiam hoc faciunt. cōprobat aūt, hos edere in uulgus quæ acceperint, argumentatione ex minore. Cum enim morem habeant, eos quoq; qui nihil peccarūt, ob uitiū animi ac maleuolentiā infamia reſpergere: quāto magis eos qui aliquid flagitij admiſerint, inſectabuntur? Hoc autē genus hominū ſolere probos quoq; & honeſtos uiros maledictis laceſſere, nomen ipſum declarat. ſi improbos enim tantum ac ſontes uerbis uexarent, non ita uocarentur, neq; maledici forent: uitium enim id nomen ſignificat.

Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις.) Ii etiam peccata aliorum proferunt, ac libēter narrant, qui diligentiam ponere ſolent in colligendis peccatis proximorum, ac penè in hoc ſtudio totum diem conſumunt: ut ſunt deriſores hominum, & qui hanc artem habent, ut riſum ſcurrilibus dictis moueant: necnon comici poetæ. nam ij quoq;, inquit, maledici quodamodo ſunt, ac flagitia hominum peruulgant. Veteris autem appellatæ comœdiæ poetas intelligit. hi enim in inſectandis peccatis, ſceleribusq; aliorum occupati erant, ac fabulas plenas probrorum in innocentiſſimos etiam homines docebāt, ut Horatius quoq; noto carmine teſtatur.

Κακολόγοι γὰρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί.) Maledici enim ij quoque aliquo modo ſunt, inquit, ac flagitia hominum peruulgant. & deriſores inquam, & comici poetæ multum retinent eius naturæ, qua qui præditi ſunt, maledici uocantur: nec tamen illi ipſi omnino ſunt. maledici enim unū illum finem habent, infamandi alios, & ob ingenij prauitatem eo ſtudio tenentur: hi riſum alijs mouere, atque ipſos oblectare uolunt. & quia in quibus aliqui lapſi ſint, audire, culpasq; ipſorum ac flagitia detegere, nō paucos capit, ideo & ipſi in iiſdem rebus uolutantur.

Καὶ τοὺς οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν.) Eos quoque uerentur, inquit (poſtquam enim expoſuit, qui ſint ἐξαγγελτικοί, redit ad hos indicandos, quos uereri maximè homines ſolent) apud quos nunquā antea lapſi ſunt,

ſed contrà, quicquid uoluerunt, facilè obtinuère. Huius rei cauſam reddens, inquit: Is enim in admiratione apud hos ſint neceſſe eſt, cum ab iјs omnia ſua deſideria impetrare potuerint, ac repulſam nunquam paßi ſint. nollent enim eos, quod de ſe præclarum iudicium fecerunt, mutare, & contrà ſentire incipere. Quare horum etiam homines ipſos pudet.

Διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται.) *Et hæc cauſa eſt inquit, cur uulgo uerētur, ac pudet homines, denegare iјs qui primum quippiam poſtularint. unde enim id fiat, intelligitur euoluta ſuperiorі re, cauſaq; ipſius explicata. habet enim hoc quoq; eundem fontem: quod ſcilicet, exiſtimationem amittere homines ægrè ferunt. eſt aūt hoc tanquam corollarium quoddã.*

Ὡς οὐδέπω ἠδοξηκότων ἐν αὐτοῖς.) *Omnis hic locus aliquid in ſe obſcuritatis habet. augetur autem difficultas uerum inde ſenſum eliciendi, quia non eodem modo in omnibus libris legitur. antiquißimus, quem ut certiorem ducem ſecutus ſum,* ἠδοξηκότων *habet: apertior enim notio hæc uidetur, & egregiè reſpondet ſuperiori ſententiæ, ut dixerit, Vt qui adhuc nihil commiſerint, unde uoluntatem eorum à ſe abalienārint, atq; exiſtimationem apud ipſos perdiderint, ac notam deniq; atque infamiam ullam ſubierint, ut neceſſariò facerent, ni ſi quod illi petunt concederent. auari enim & parum eorum amātes ab illis iudicarentur. Quod ſi* ἠξιωκότων, *ut in excuſis & maiore parte ſcriptorum legitur, hic, ut arbitror, ſenſus non omninò incommodus, durior tamē, hinc ducetur: Vt qui nihil adhuc effecerint, unde ſibi eorum animum gratiamq; conciliare potuerint: uel, nihil geſſerint, unde ſe ſtudioſos uiros eſſe, atq; eorum cupidos oſtenderint.*

Τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι.) *Huiuſcemodi ſunt, & qui modò cupiunt, requiruntq; amici nobis fieri: id eſt, quibus paulo antè innatum deſiderium eſt amicitiam noſtram aucupandi. huiuſcemodi autem, ut ſcilicet exiſtimationem apud illos nulla in re amiſerimus.*

Τὰ δὲ βέλτιστα τεθέανται.) *Conſpexerint enim quæ optima in nobis ſunt, indeq; in animis eorū cupiditas illa excitata eſt, ut ſi qua fortè habeamus, quæ uitio non careant, aut turpia ſint, non cognorint. Damus igitur operam, ne ipſi quicquam nos intelligant facere, ut tam bona exiſtimatio de nobis immutetur.*

Διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους.) *In hanc hiſtoriam nunquam incidi. quæ autem à Græco interprete traduntur, ficta, ut arbitror, & commenticia ſunt. Conſueuit enim, cum aliquid ignorat, audacter fingere: ne dum enim ille, quod abditum eſt, aliunde ſtudio & diligentia eruere poßit. ea etiam, quæ ſatis nota & peruulgata ſunt, ſæpè ignorat. minutas uerò quaſdam huiuſcemodi res ab auctoribus, qui ſuperſunt rerum, non narrari, mirum uideri non debet. Syracuſanos reliquoſq; Siculos fabulis Euripidis ualde delectatos eſſe, ac carmen ipſius ſtudioſè conquirere, ac perdiſcere ſolitos, oſtendit Plutarchus in Nicia. Quare ingenio ſuo elegantißimus poeta abſens multis ſaluti fuit poſt res aduerſas Athenienſium in Sicilia. qui enim in manus hoſtium uiui uenerunt, ſi quid Euripidis recitare potuiſſent, liberaliter tractabantur, ac ſalui etiam domū dimittebantur. alij etiam, qui è prælio aufugerant, cum in inſula errarent, quo uitam perducerent, carmina Euripidis canendo ſibi ſeruitutem comparaſſe.*

Καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων, οἱ μηδὲν συνειδότες.) *Intelligi hic ἀπὸ κοινοῦ debet, τοῦτο ἀεί: reſpondetq; manifeſtò pars hæc ſuperiori illi, cum inquit,* οἵ τε. *quis enim non uidet ſententiam illam imperfectam eſſe, atq; aliud membrum requiri? Nec ſolum tenemus animos uoluntateſq; eorum, qui cum uſu nullo coniuncti antea nobiſcum forent, nuper amicitiam noſtram expetere cœperunt, ſed ueterum etiam familiarium, qui nullius rei, quæ iure optimo reprehendi poßit, nobis conſcij ſunt, nihilq; à nobis geri uiderunt, quod improbum haberi debeat. partim enim horū quoq; opinionē cupimus retinere.*

Αἰσχύνονται δὲ οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα.) *Verecundantur autem non ſolum ea, quæ tradita à nobis ſunt, obſcœna ac pudorem mouentia, uerum etiam ſigna, ac indicia eorū. Exēpli cauſa, inquit, non tantum concumbentes, ſed etiam quæ notæ ſignaq; huius rei ſint, facientes. Vt apud Terentium Adelphis Aeſchinus erubuit, cum uidit patrem hoſtium impudicæ domus pulſaſſe ipſum, intellexiſſe, culpamq; inficiando à ſe remouere conatus eſt: nec tamen fores pulſaſſe crimen fuit, ſed quia indicium erat meretriciæ conſuetudinis. quod etiam Micio expreßit, cū ſimulans ſe id credere, inquit: Ita, nam mirabar, quid hic negotij eſſet tibi. Cum uerò in excuſis hic antea σημεῖα αὐτῶν legeretur, ſecutus fidem antiquißimi libri, unitatis numero αὐτοῦ emendaui.*

Καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρά, ἀλλὰ καὶ λέγοντες.) *Nec ſolum, inquit, pudore corripiuntur, cum obſcœna ac turpia faciunt, ſed etiam cum loquuntur. an quia obſcœni ſermones indicia inquinatæ mentis ac turpis uitæ ſunt? & qui turpiter loquuntur, iјdem etiā turpiter plerūq; faciunt? quod intelligens Iſocrates in Cōmentario ad Demonicum, in quo multa præcepta ad uitam utilia ſcripſit, inquit,* ἃ ποιεῖν αἰσχρόν, ταῦτα νόμιζε μηδὲ λέγειν εἶναι καλόν. *ſuaſit enim diſertus uir, ut ab illis quoque dicendis ſe abſtineret, quæ factu turpia eſſe duceret.*

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον.) *Quemadmodum non flagitiorum tantum homines pudet, ſed etiam ſignorum, quæ indicent ipſa flagitia: ita etiam, inquit, non hominum tantum, qui ſuprà appellati ſunt, ipſos pudet, ſed etiam eorum qui rem quemadmodum facta ſit, iiſdem illis aperire & oſtendere poſſint, ut ſerui illorum ac famuli ſunt: demumq; amici omnes ac familiares. quod enim in rebus ſeruatur, id etiam in perſonis cuſtoditur. res enim quoq; nonnullæ detegere multa, ac aperire ſolent, ut quæ ſuprà ſigna &*

indicia

indicia appellauit. quod ſi res cauendæ ſunt, multo magis homines, qui exquiſitè cuncta narrare, ſingillatimq́; poſſunt. Cum autem hic antea legeretur in omnibus excuſis & quibuſdam ſcriptis codicibus, διαλέγοντες αὐτοὺς, emẽdaui dandi caſu αὐτοῖς. ita enim habet antiquiſſimus liber, ſed huius quoq; lectionis ueſtigium retinet uetus tralatio.

Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται.) Cũ quos uerentur expoſuerit, quorum etiam homines minimè pudet, docet. Nõ pudet igitur, inquit, neq; eorum quorum opinionẽ ualde deſpiciunt, quod ad ueritatẽ attinet, nec poße fieri putant, ut uerbis ipſorũ fides habeatur. cur enim ſpectantib. ijs res etiã obſcœniſſ. facere timeant, quorũ teſtimonium nihil ſibi nocere poſſe putant. gignitur enim pudor ob metum infamiæ. ſecuro autem animo ab ijs eſſe poſſunt, quos fide apud omnes carere ſciunt. Cum autem in excuſis codicib. antea πολλοὶ legeretur, πολὺ, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, emendaui. caſtigationem aũt hanc multum adiuuat, quod in primo libro, ubi de reb. iucundis diſſerit, & ijſdem propè uerbis totam rem explicat, πολὺ & ſcriptum eſt, & ſcribi neceſſariò debet.

Οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται.) Vſus eſt ad rem docendam exemplo ſatis certo, & quod dubitationem nullam habet: neq; tamẽ puerulorum tantũ, beluarumq́; præſentia negligitur, cum aliquid turpitudinis admittitur, ſed etiã hominũ nonnullorum, qui nullius exiſtimationis ſunt, & mendaces uulgo putantur.

Οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους, καὶ τοὺς ἀγνῶτας.) Sunt quædam res, quas ſe facere, nollent familiares noſoſq́; ſcire: ſunt contrà aliæ, quas celare cupiunt ignotos, externoſq́;. nam quæ ad ueritatẽ turpia ſunt, iniquo animo ferunt, cognoſci ab ſuis amiciſq́;. Ab externis autem hominibus, quæ ad opinionem ſunt, quid intelligat, facilè percipi poteſt. Sed de hoc etiam ſuprà accuratius diſputatum eſt. Appellat uerò hic πρὸς νόμον, quæ antea πρὸς δόξαν uocarat. νόμος namq; Græcis exiſtimatio etiam eſt, & iudicium: quo intellectu ſumebatur ab illis, qui aiebãt, νόμῳ χροιὴν εἶναι, νόμῳ γλυκὺ, id eſt, colores ex opinionibus ac iudicijs hominum. itidem etiã ſapores, non ex ueritate, quæ nulla eſt in his rebus, perpendi debere: cuius in primis ſentẽtiæ Democritus fuit. id autem expreſſit Cicero in primo libro Academicarum ad Varronem: cum de illo ipſo loquens, inquit, Opinionibus & inſtitutis omnia teneri. Eodem pacto locutus eſt Laertius in Pyrrhone, cum ita quoq; illum de humanis rebus omnibus ſenſiſſe oſtenderet, καὶ ὁμοίως οὐδὲ πάντων μηδὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, νόμῳ δὲ καὶ ἔθει πάντα τοὺς ἀνθρώπους πράττειν. Quia igitur uiſum nõnullis eſt, quædam turpia & fœda haberi, quæ huiuſcemodi non ſunt, ut ipſemet docet in quarto libro de Moribus ad Nicomachum: quamuis illic πρὸς δόξαν appellet, quæ hic πρὸς νόμον. Idem tamen eodem uerbo alijs in locis eodem intellectu uſus eſt, ut in quinto eorum librorum, ubi de ui huius uocabuli νόμισμα diſputat, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. totam autem rem aperit in libro σοφιστικῶν ἐλέγχων, declaratq́; νόμον ualere morem inſtitutumq́;, quod ex hominum iudicijs opinionibuſq́; pendet. ὁ γὰρ νόμος δόξα τῶν πολλῶν.

Αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἄν. πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω &c.) Dum & quas res & quos homines uereantur, narrauerit, qui ſint ij qui pudore corripiuntur, exponit. Verecundari igitur, inquit, primum quidem, ſi fortè aliqui ſe habuerint erga ipſos ſic, qui huiuſcemodi ſint, quales diximus ſuprà eſſe, quorum uerecundia mouentur.

Ἤτοι δὲ αὐτοί, ἢ θαυμαζόμενοι.) Quamuis non multo antea hos indicarit, ut ipſemet teſtatus eſt, tamen repetit qui ſint. quatuor autem hic genera hominum appellat, aut qui in admiratione eorũ ſunt, aut qui ipſos admirantur, aut quos optant admiratione ſui capi: aut à quibus uolunt præberi ſibi, quæ non obtinerent, ſi exiſtimationem amiſiſſent, atq; infames ab ipſis haberentur. Suprà, cum explicaret, qui nam potiſſimum forent quos uellent admiratione ſui capi, quoſq́; admirarentur: hos etiam enumerauit, quos hic quartos appellat. quartum autem illic expoſitum genus hominum, cum hic omittat, infrà ponit.

Καὶ οὗτοι, ἢ ὁρῶντες.) Hi quoq;, inquit (intelligit autem, quos appellauit) aut cernant oportet, aut prope ſint. Tunc enim pudor in nobis excitatur: quod ſi magnis interuallis locorum à nobis ijdem diiuncti forent, illorum nos minimè puderet. Hanc enim ueram lectionem puto: ut inferiori parti reſpondeat, ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, cum tamen in excuſis antea perperam legeretur, καὶ οὗτοι οἱ ὁρῶντες. ſcripti quoq; libri & uetus tralatio ita legendum confirmant.

Ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν.) Cydias nobilis orator, cũ perſuadere uellet Athenienſibus, ne Samiorum agros ciuibus ſuis diuiderent, doceretq́; rem illam turpem eße, ac ciuitati perpetuam maculam inuſturam, ut facilius pudorẽ ipſis exprimeret, poſtulauit ut mentibus ſuis cogitarent, uniuerſos Græcos pro corona ſtare, ut qui non ſolum audituri forent, quæ ab ipſis decernerentur, ſed etiam præſentes ſpectaturi: ita enim facilius putauit, ipſos ab incepto ſe reuocaturũ. κληροῦχοι appellabantur, quos Athenienſes mittebant in uictas urbes, locaq́; bello capta, tanquã colonos: quòd ſingulis certus modus agri diuideretur atque aſſignaretur, uocati. κληρουχία uerò res ipſa dicebatur. κληροῦχοι à Cicerone agripetæ, uel agrarij uocantur. In primo de Natura deorum, cum de Epicuro loqueretur, & hanc ipſam de qua orationem habuit Cydias, diuiſionem agrorum intelligeret, inquit: Pamphilũ quendam Platonis auditorem, ait à ſe Sami auditum. ibi enim adoleſcens habitabat cum patre et fratribus, quod in eam pater eius Neocles agripeta uenerat. Laertius in Epicuro eandem hiſtoriam prodidit, τοῦτον φασὶν ἄλλοι τε καὶ Ἡρακλείδης ἐν τῇ Σωτίωνος ἐπιτομῇ, κληρουχησάντων Ἀθηναίων τὴν Σάμον, ἐκεῖ τραφῆναι. Rem autem hanc odioſam, ualdeq́; exagitatam fuiſ-

uehementer cupiunt, conſequantur, ſæpe nihil ſceleris prætermittunt, & aduerſarium quacunq; ratione poſſunt; tollere tentant. Tanquã hoſtes igitur, & ij quoq; implacabiles, metui debent. donec enim contentio illa manet, hoſtilis animus in illis uiget.

Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροί.) Qui melioribus etiam quàm ipſi ſunt, formidoloſi ſunt, ipſis quoq; formidoloſi qui imbecilliores ſunt. Nam meliores quoque firmiores, potentioresq́; quandoq; Cicero appellauit. ut in 8. Philippica, cum Fuſium Calenum criminaretur: An hoc negare potes, qui omnes moras interponis, quibus infirmetur Brutus, melior fiat Antonius? Cauſam uerò huius rei afferens, inquit: Si enim meliores lædere queunt, infirmiores multo facilius detrimento afficere poſſunt.

Καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό.) Illi quoq; quos firmiores metuũt, infirmiorib. metuendi ſunt, eandem ob cauſam, inquit. Superioris loci ſententia non ualde ab hac diſcrepat, eadem tamẽ omnino non eſt. nam cum ſuperiores illos φοβεροὺς manifeſtò uocarit, ea in ſe habere ipſos declarauit, quæ iure optimo metui poſſunt, & intelliguntur horribilia eſſe. Hic (niſi fallor) loquitur de his, quorũ uires opesq; obſcuriores ſunt, nec formidoloſi eſſe creduntur: qui tamẽ cum à firmiorib. quàm nos ſimus, reformidentur, à nobis quoq; iudiciũ eorũ ſequentib. reformidari debẽt: ac tãto magis debent, quanto magis nos imbecilliores ſumus. Suprà de illis locutus eſt, quos conſtaret etiã nobis formidoloſos eſſe: hic de illis, quos formidoloſos nobis eſſe ex iudicio & opinione aliorũ cognoſceremus.

Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες.) Qui etiam necem firmioribus, quàm ipſi ſint attulerũt, metui meritò debent. Cuius cauſam ſtatim non reddidit: ut enim paulò antè una eademq; cauſa duorũ locorum communis fuit, ita etiam hic fiet.

Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι.) Præterea, qui aggrediũtur minores, quàm nos ſimus, infirmioresq;, metuendi nobis ſunt. cuius ei rationem reddẽs, inquit: Aut enim, cũ uideamus eos impetum facere in alios, quamuis minores uires habentes, metum nobis inferre poſſunt, ne ſe putent nos quoq; ſuperare ac conficere poſſe: aut aucti iam animo ac uiribus quas uictis illis acquiſierint, reformidare debemus, ne pares nobis aut ſuperiores iam ſint. Hic (ut opinor) non parum aptus ſenſus ex hac lectione elicitur: cui ſcripti quoq; codices adſtipulantur: quamuis alia etiam ſcriptura circumferatur, quæ eſt, καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν, & quæ ſequũtur. eam autẽ uetus quoq; tralatio ſequitur.

Καὶ τῶν ἠδικημένων, καὶ ἐχθρῶν, ἢ ἀντιπάλων.) Sic ſcriptũ offendi in omnibus calamo notatis exemplaribus, ſed in ijs etiam quæ olim formis excuſa fuerant, eodem pacto legitur. addiderunt poſtea nonnulli, malo conſilio uſi, οἱ φίλοι: legentes, καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων, & quæ ſequuntur. illud autem nedum adiuuet potius omnem huius loci ſenſum perturbat, qui ex hac lectione hic erit, apertus ſanè, atq; elegans: Cũ & ab his, quos iniuria affecimus, & ab hoſtibus, ſiue aduerſarijs, quiq; nobiſcum de quapiam re contendũt, periculum nobis impendat, omnium horum metuendi maximè ſunt, nõ cerebroſi, nec qui liberè loquũtur, quodq; animo uerſant, in ore habent, ſed ſedati, ac diſſimulatores, qui aliud dicunt atq; ſentiũt, & callidi deniq; ſunt ac uafri homines, qui iram continere nequeunt, ὀξύθυμοι à Græcis appellantur, quòd acutæ bilis ſint, ac nullo negotio excandeſcant. eoſdem ὀξυχόλους & ἀκροχόλους uocant. Horatius cerebroſos uertit: Donec cerebroſus proſilit unus. idem etiam uerbum expreſſit, cum inquit, O te Bollane cerebri Felicem. Nam ueteres etiam interpretes eius poetæ tradunt, Bollanum oxycholum eum intellexiſſe. hos autem apertos eſſe, minusq; metui debere, manifeſtum eſt: impetum enim illorũ prouiſum, facilè cæteri euitare poſſunt. Quos quidẽ nihil tegere, ſed cõtrà palàm omnia facere, ut hic, etiam declarauit in 4. lib. de Morib. ad Nicomachum.

Ἄδηλοι γὰρ εἰ ἐγγύς.) Cauſam reddit, cur magis ij quos extremos hic appellauit, metuẽdi ſint, id eſt, tecti magis quàm aperti. Incertum enim eſt, inquit, & obſcurum, an propè iam ſint, cum hi conſilia ſua tegere morem habeant, nemo unquam ſcire poteſt, an propè iam ſint, ac paulo pòſt impetum in ipſum facturi. uidetur enim intelligi debere, ἐγγὺς τοῦ τιμωρήσασθαι. hoc autem, quia nullis ſignis percipiuntur cogitationes eorum, cum aſtutè ipſas occulant: uel hoc hominũ genus, cum etiam adeſt, fallit, nec cerni aut intelligi poteſt quomodo accipi uideretur debere, ſi legeretur οἱ ἐγγύς, ut in excuſis ſcriptum eſt, & nõnullis etiã ſcriptis. ipſe tamen eam lectionem probaui, quam inueni in antiquiſſimo libro, cuiusq; ueſtigia extant in uetere tralatione. Vidi etiam quendã, in quo eſt, εἰ ἐγγύς: ut tã diuerſa lectio ualde moleſta ſit, ac meritò perturbet.

Ὥστ' οὐδέποτε φανεροί, ὅτι πόρρω.) Locus hic antea corruptus erat: neq; enim commodus ullus ſenſus inde elici poterat, & ſcrupulum nõ paruum injiciebat, quomodo hanc ſententiam concluderet, & unde illud ὥστε penderet: legebatur enim ὥστ' οὐδέποτε φοβερόν. nec in excuſis tantum, ſed in nonnullis etiam ſcriptis codicibus ita legebatur. Antiquiſſ. igitur liber hic etiam auxilio fuit, ac quomodo locus reſtitui deberet, indicauit. in eo nanq; ſcriptum eſt, ὥστ' οὐδέποτε φανεροί. ſed etiam animaduerti ueterem tralationẽ hanc lectionem ſequi. Senſus, ſi ita legatur, apertus eſt, qui omnino huius loci hic eſſe debere uidetur: Cum pericula longinqua maláq; metui non ſoleant, nunquam ſecuro animo de ijs eſſe poſſumus, in tutóq; nos poſitos eſſe arbitrari, quòd remota ſint damna, quæ nobis ab his importari queant. cum enim incertum ſit, ac lateãt, propinqui ne illi, an remoti ſint, ſemper propinquos illos eſſe exiſtimare debemus, ac perpetuò ipſos timere

timere. Contrà ſe res habet in apertis, & qui fronte indicant quæ conſilia in animo habent, acutæq; demum bilis ſunt: nullo enim negotio intelligimus, cum aggredi nos cogitant.

πάντα δὲ τὰ φοβερὰ.) Contendit nunc inter ſe horribilia ipſa, & quæ horribiliora ſint, docet. omnium enim, inquit, formidoloſorum illa maiorem uim habent, maioremq; meritò metum incutiunt, quæ ſi quid peccauerint in illis tractandis, lapſiq; ſint, corrigi non poſſunt: ſed aut penitus emendari nequeunt, aut remedia non in noſtra, ſed in aduerſariorum manu conſtituta ſunt. Varietatis hoc eſt in antiquiß. libro (quod tamen ſententiam non immutat) cum reliquis ſcriptis cũ excuſis cõueniat: habet enim ὅσα ἁμαρτάνουσιν ἐπανορθώσασθαι, et quæ ſequuntur. Hæc autem lectio reijci non debet: quamuis in eo exemplari contaminata à recentiore homine ſit, & ad formam peruulgatæ communisq; redacta.

Καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι.) Quorumq; auxilia aut nulla expectari poſſunt, aut ardua ſunt. Cum multum ſimilitudinis hic locus cum ſuperiore habeat, hoc tantũ diſcrimẽ inter eos eſt, quod remedium ac correctio accepto detrimento adhibentur, auxilia quæruntur ut malum euitetur.

Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν.) Ita enim legitur in calamo exaratis exemplaribus. nam δὲ particula, quam reſtitui, deſiderari uidebatur: nõ enim de collatione amplius formidoloſorum inter ſe agit, ſed ad ſimplicem explicationem illorum redit: quomodoq; natura ipſorum intelligi, quibusq; ſignis ea percipi generatim poßint, docet. Vt autem uno uerbo dicamus, formidoloſa illa ſunt, quæ cum alijs euenerunt, aut impendent, miſericordia digna uidẽtur: eandem autem hanc ſententiam infrà, ubi de his, quos aliquorum miſeret, agit, iiſdem penè uerbis repetiuit.

Τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται σχεδόν.) Repetit breui, quid nuper effecerit: ac commemorat, ſe eorum quæ metuenda ſunt, & quæ metuunt, maxima explicaſſe. ſic autem locutus eſt, ut arbitror, quia non pauca homines metuunt, quæ fortaſſe iuſtum timorem nõ habent: quemadmodum quædam etiam ſpernunt, audacterq; ſuſtinent, quæ grauiora acerbioraq; ſunt, quæq; magis reformidari oporteret. Diſſeruimus igitur de formidoloſis rebus, inquit, id eſt, de ijs quæ uulgò homines metuunt, quamuis ſæpe non ſapienter. maxima autem ſe fermè tradidiſſe ait. nõ enim omnia complexus eſt, ſed quæ maiorem uim haberent, ac primum locum inter horribilia obtinerent, ex quibus etiam reliqua, minoraq; facilè percipi poßint.

Ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν.) Sed tempus iam eſt, inquit, nos docere, quomodo affecti animo ſint qui timent.

Εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος.) Qui hac perturbatione uacui ſint, nec aliquid mali timeant, exponit. locis enim à contrario ſumptis, qui metuant, planum poſtea erit. À definitione autem timoris proficiſcitur. in quos enim non cadunt ea, quæ illa continentur, ij ab omni periculo tuti ſibi eſſe uidentur. Si igitur, inquit, metus adiunctam habet expectationem mali, & mali quod perdere ualeat, nemo dubitare poteſt, quin ij qui arbitrãtur ſe nihil damni ſuſtinere poſſe, nullo modo timeant. Sunt autem plures ſcripti libri, in quibus legatur, μηδὲν ἀντιπαθεῖν, cui etiam ſcripturæ aſtipulatur uetus tralatio: neq; tamen eam probo, aut communi lectioni antepono, quam confirmat auctoritate ſua antiquiß. liber, niſi fortè ita illa corrigatur, ἄν τι παθεῖν. ut infrà; ubi qui miſericordia cõmoueri poßit docet, mutato tamen ordine uerborũ, inquit, οἷον οἴονται παθεῖν ἄν τι κακόν. Antiquiß. libro hic nõ conuenit cum excuſis, non magna in re, quod μετὰ προσδοκίας τινὸς ipſe habet.

Οὐδὲ ταῦτα, ἃ μὴ οἴονται παθεῖν.) Aut ſi non contra omnem iniuriam ſe tectum putat, ſed contra aliquas tantum, non metuet illas ipſas res. ſunt enim, qui ſe à quibuſdam caſibus liberos eſſe putant, nec periculum ſibi etiã ullũ impendere ab aliquibus perſonis, aut certis temporibus exiſtimant. Nam quod ad perſonas pertinet, accommodatum exemplum eſt, & ualde etiam elegans Polyphemi, qui in fraudem incidit, & maximum detrimentũ accepit, quod ſibi noceri non poſſe putabat à puſillo, et tenuißimarum uirium homine: ſed cũ ab augure maximã ipſi calamitatẽ impendere ab externo uiro prædictũ eſſet, ingentem aliquẽ tantum, & robuſtum uerebatur. Locus eſt in 9. libro Odyſſeæ.

Ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι, τοὺς οἰομένους τι παθεῖν ἄν.) Reſtat igitur, ut hi timeant, qui ſuperioribus illis cõtrarij ſunt: id eſt, qui arbitrantur ſe perpeti poſſe aliquod malũ, et has perſonas timeant, à quibus incommodum ſibi inſtare putant, aut hæc mala, ſi non omnia quibus obnoxios ſe iudicant, & illis temporibus, quæ ſuſpecta in primis habent, & cum ſe incidere poſſe in malum exiſtimant.

Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἄν.) Cum ſupra à timore uacuos dixiſſet eos omnes, qui ſe nihil detrimenti accipere poſſe crederent, qui nam ij ſint, qui tantopere ſibi confidant, quibusq; de cauſis, exponit. Extra igitur omnem periculi aleam ſe eſſe putant, qui in ſumma fortuna ſunt, ac florentes ſuas res intelligunt. reperiuntur enim nonnulli aliquando, qui opes ſuas non ſentiunt: quantumq; alijs potentia excellant, non uident: qui ſi timidi non ſunt, non tamen tantum ſibi tribuũt, ut ſe ab omni iniuria procul eſſe putent. Reſtitui uerò hic, quæ in excuſis non legebantur, καὶ δοκοῦντες. illa autem ex ueteribus fidelibusq; libris uerba hauſi: ſententiæ autem ea ualde quadrare, planum eſt.

Διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς.) Oſtendit, quãtopere proſperæ res, ſenſusq; illarum, nec non opinio

de firmitate ſuarum opum, deprauare animos hominum ſoleant. uidemus enim, inquit, plerunque huiuſce modi homines contumelioſos eſſe, & reliquos parui ducere, atque audaces in periculis ſubeundis eſſe, quæ omnes res ingens uitium in ſe habent. inde autem oriuntur, quod putant ſibi noceri non poſſe. Suprà quoque, cum qui miteſcerent exponeret, atq; illos etiã facilè placari oſtenderet, quorum uenti ualde ſecundi eſſent, atq; in magna omnium bonorum ubertate uiuerent: illos tamen excluſit, quos bona fortuna corrũperet, atq; inſolentiores redderet.

Ποιεῖ δὲ τοιούτους πλοῦτος, ἰσχύς, &c.) Vnde exiſtat tanta confidẽtia, explanat, & quæ maximæ res improbos quoſdam ac contemptores aliorum faciant. homines enim, inquit, deprauant, & his uitijs animos eorum imbuunt, diuitiæ, eximiæ corporis uires, multitudo amicorum, ciuilis potentia, & opes: quæ enim ſua ui bona ſint, ac præclara quidem, malo ſunt illis, qui ipſis rectè uti neſciunt.

Οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι νομίζοντες τὰ δεινά.) Ii quoq; ſe nihil detrimẽti accipere poſſe exiſtimãt, qui ſe iã acerbiſsimos quoſq; caſus ſubijſſe putãt. quicquid enim incommodi eueniat, ut iam deplorati, & tanquam morte obita, negligunt. hinc pendet ſententia illa quam profert Dido, cum iam ſe omnibus malis functam arbitraretur, Quid metui moritura? &, Vſq; adeo'ne mori miſerum eſt?

Καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον.) Et qui torpẽt iam, & quaſi frigore diſſoluti ſunt, atq; ita omnẽ ſpem rerum bonarum abiecerunt ut perpetuas miſerias illas quibus premuntur, futuras putẽt. qui enim ita affecti ſunt, nihil amplius mali expectant, nec locũ in ſe putant eſſe nouis miſerijs. Ἀπεψυγμένοι, qui corpore iã & quaſi animo frigent. Hoc quoq; uerbo uſus eſt in maximè celebrato illo problemate de Atra bile, cum de uini natura ageret. inquit enim, παραλαβὼν γὰρ ἀπεψυγμένους ἐν τῷ νήφειν, καὶ σιωπηλούς, μικρῷ μὲν πλείω ποθεὶς, λαλιστέρους ποιεῖ. ut enim uinũ calfacit membra, ita qui ſibi diu ab eo temperarunt, frigidiores ſunt.

Ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη.) In quorum numero ſunt, qui ad ſupplicũ ducũtur. id enim ualere, ἀποτυμπανίζεσθαι, notum eſt. quo uerbo infrà quoq; utitur, ubi de pudore agit, & acutam uocem Antiphõtis in miſero illo ſuo & aliorum comitum eiſdem fortunæ caſu refert. Demoſthenes quoq; in oratione quæ inſcribitur περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ, eo uerbo uſus eſt: ubi docet, oportere Athenienſes impios illos ciues, qui ſe mercede accepta emancipauerãt Philippo, odio proſequi, ac mortis deniq; hoc genere afficere.

Ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας περὶ οὗ ἀγωνιῶσι.) Non loquitur nunc de illis qui ſe nihil ſuſtinere mali amplius poſſe putãt, ſed redit ad eos qui metuunt, admonetq; in animis eorũ neceſſariò ſubeſſe debere nonnihil ſpei de ſalute, de qua omni re ſollicitì ſunt, & anguntur.

Σημεῖον δέ, ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ.) Argumento eſſe poteſt hoc, inquit, quòd ſpei aliquid neceſſarium ſit, ut aliquis metuat: timor enim reddit homines diligentes deliberatores, & accuratos ipſos in rebus perpendendis facit. ut enim reformidare aliquã rẽ cœperũt, confugiũt ad conſilia capiẽda, ut qui putãt reperiri poſſe uiam, qua mala illa uitent. quod ſi ſalutis nullã eſſe rationem putarẽt, non in ea fruſtra indagãda ſtudium ponerent. De reb. autẽ, ait, quæ ſe efficere nullo modo poſſe arbitratur, quæq; omnẽ ſpẽ uincunt, nemo in deliberationẽ uenit. ut uerò hic metũ ita efficere homines dicit, ut reddat ipſos accuratos deliberatores: ita quod cũ hac ſentẽtia cõuenit, in problemate quodam 13. ſegmẽti tradit: Qui timent magis, quàm qui confidũt ſibi, animo quærere, ac uerſare ſecum diuerſa cõſilia: qui uerò freti ſunt reb. ſuis, nulla alia præſidia prouidere ſtudẽt, nec ualde in his cogitationib. occupãtur.

Ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς.) De utilitate, quæ ex harũ rerum cognitione ab oratoribus capitur, diſſerit: quomodoq; hæc præcepta cauſæ ſuæ accommodare queãt, docet. Cuius igitur ratio poſcit, ut ij apud quos dicit, timeant, is eos ita oratione conformare debet, ut doceat, huiuſcemodi eſſe quales ſunt in quos aduerſa multa incõmodaq; cadere poſſunt. Ac ſi fortè ipſi putarint, extra omnem periculi aleam ſe poſitos eſſe, oſtendere ipſos falli præſidio ſuperiorum locorum.

Καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον.) Aperit nunc, quomodo inducere ipſos dicendo in eam opinionem poſſint, ut malis ſe expoſitos putent: pluresq; uias huius rei eſſe docet: & planum enim illis faciendo, maiores, amplioresq; quàm illi ſint, olim dãna perpeſſos eſſe, tũcq; ipſum pares æqualesq; mala multa ſuſtinere, aut præteritis temporibus ſuſtinuiſſe. Nam quod fieri nõ poſſe putent, ut ab his ſibi noceri poſſit, non huic rei cõfidere ipſos oportere. non pauci enim inuenti ſunt, qui ab his, à quibus nihil periculi ſibi impendere reputabant, grauia damna acceperũt. Quod autem de perſonis diximus, id quoq; de genere malorũ, ac temporibus dici poteſt. & quæ enim nunquam putaſſent mala perpeſſi ſunt, & quibus temporib. tutos ſe ab omni huiuſcemodi periculo eſſe arbitrabantur. Nihil autẽ maioris ponderis ad incutiendũ alicui timorẽ excogitari poteſt, quàm docere pares, ſimileſq; illi in ea mala, quæ ipſi imminere affirmamus, incidiſſe. metus enim circa pares, ſimileſq; uerſatur, ut ipſe tradit in primo de Arte poetarũ. cũ enim de miſericordia metuq; diſſereret, alterã harũ permotionũ excitari tradit, cũ uidemus indignũ illa fortuna uirũ reb. aduerſis oppreſſũ: alterã, cũ parẽ ſimilemq; nobis. adiungit autem, priorẽ earum, miſericordiam eſſe: poſteriorem uerò, metum.

Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερόν τι ἐστι.) Explicationem

tionem eorum, quæ repugnant timori, cæteriſq; quæ paulo antè expoſuit, non magnopere neceſſariā eſſe inquit. Ex bis enim quæ accuratè diſſeruit, de metu, de rebus formidoloſis, de affectu animi eorū qui in hunc motum procliues ſunt, planum eſſe, quid confidere ſit, & circa quas res fidentes aliqui ſunt, quomodoq; animo affecti confidant. cum autem enumerationi eorum quæ iam patefacta ſunt, præpoſuiſſet particulam ἐπεί, redditio ipſius ἀνταποδόσεώς q; eſt, φανερόν, & quæ ſequuntur.

Τό τε γὰρ θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ.) Quomodo ex reb. iam explicatis intelligi poſsint, quæ ſeries huius ſcriptionis requirit, quæq; ipſe tradere inſtituit, oſtendit. Fidentia enim, inquit, cōtraria timori, & contraria quoq; ſunt, quæ confidere nos iubent, illis quæ metuere cogunt. hæc aūt eſt natura rerum contrariarū, ut cognitis alteris, reliqua ſimul cognoſcātur. Quare, inquit, cum contrariam timori naturā habeat fidentia, ſpes eſt cum huiuſcemodi quadā cogitatione, ſpecieue, quòd res quæ ſaluti nobis eſſe poſſunt, propè iam adſint. contrà aūt, quæ perterrere meritò debent, aut nulla inueniantur, aut admodum remota ſint. quamuis tamen ea ſatis perſpicua forent, rebus contrarijs cognitis: ut tota res melius percipiatur, nonnulla tradit, quæ hoc labore quærendi alios leuare poſſunt, & reliqua omnia aperire.

Ἔστι δὲ θαρραλέα τά τε δεινά, πόῤῥω ὄντα.) Fidentes nos reddunt, beneq; ſperare iubēt hæ res, cum periculorum pleni atroceſq; caſus, ac res deniq; uehementius timendæ, longè ſunt. quæ uerò animos addūt, propè: nonnullaq; item alia, quæ ſtatim ipſe addit. illa autem contraria ſunt ijs, quæ ſuprà metum inijcere docuit. Δεινὰ autē mala uertit Cicero in primo libro de Finibus, cum Epicuri ſententiā exprimeret. Epicuri ipſius uerba hæc ſunt, Ἡ αὐτὴ γνώμη θαῤῥεῖν τε ἐποίησε, ὑπὲρ τοῦ μηθὲν αἰώνιον εἶναι δεινὸν, μηδὲ πολυχρόνιον. Vna aūt eſt ex illis quas κυρίας δόξας ille appellabat: & apud Laertium legitur, qui Epicuri uitam diligēter ſcripſit. Ciceronis uerò hæc: Eadē ſciētia confirmauit animum, ne quod aut ſempiternū, aut diuturnum timeret malum. Nam quomodo etiam, de quo hic agitur, θαῤῥεῖν eleganter diſerteq; Latinis uerbis dici poſsit, ex horum locorum collatione, ut alia nunc prætermittamus, cognoſci poteſt.

Καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι.) Vt grauiora mala iudicātur, quæ ſuſcepta corrigi ſanariq; nequeunt: ita contrà incommoda, quæ eam naturam habeant, ut reſarciri reſtituiq; poſsint, minus perturbant: & cum deniq; remediū medicinamq; mali uidemus, cōfidimus: aut ſi auxilia nobis præſtò ſunt, quibus incōmodum illud à nobis arceamus. & ea quidē aut multa, aut magna, aut quæ utraq; re cōiuncta, et ui et multitudine ualeāt.

Καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν.) Contrarios locos ſuperioribus exponit. ut enim ſi hæc forent, metuere nos oporteret: ita cum abſint, ſecuro fidentiq; animo eſſe poſſumus: id eſt, ſi non ſint, qui aut iniuriā à nobis acceperint, aut qui nobis intulerint. & aduerſarij item æmuliq; noſtrorū, aut penitus nulli fuerint: aut ſi fuerint, uires nocendi non habuerint: aut ſi opibus præditi ſunt, amici extiterint.

Ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες.) De æmulis adhuc, & tanquam riualibus loquitur. Aut ſi beneficia nonnulla ij aut in nos contulerint, aut à nobis acceperint, tunc fidenti animo ab ijs eſſe debemus. nolūt enim homines aut beneficia ſua corrumpere, quod facerent, ſi quibus antea benignè fecerunt, poſtea ijſdē incommodarent: aut ingrati uideri, quo crimine non carerent, ſi eos læderent, qui antea ipſos adiuuiſſent.

Ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν, οἷς ταὐτὰ συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω.) Hanc ingenuam, ueramq; lectionem eſſe puto. in calamo nanq; exaratis libris ita legi animaduerti, & ipſius quoq; ueſtigia in uetere tralatione apparent. antea in cunctis excuſis mendoſe legebatur, οἷς ταὐτὰ συμφερόμενοι. Aut ſi plures, inqt, fuerint quibus hæc quæ nobis conducunt, quam ij ſint unde periculum nobis impendet. conſueuerunt enim homines illis qui eoſdem inimicos habent, ad eos propulſandos ſedulò ſubuenire, aut ſi numero non uincant, ſi uiribus præſtant, aut utraq; re ſuperiores ſunt. cur enim ualde confidere nos oporteret, quamuis ſocios eius periculi haberemus, ſi illi aut numero, aut robore animi ac corporis, ab hoſtibus uincerentur?

Αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔχοντες, θαρραλέοι εἰσίν, ἐὰν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται.) Cum quæ animum noſtrum confirmēt, expoſuerit: nunc quomodo animo affecti ſint, qui ſibi confidunt, oſtendit. primum huiuſcemodi eſt: Si exiſtimant ſe plura rectè effeciſſe, & ad eum quem optabant exitum perduxiſſe, nihilq; incommodi in rebus illis agendis ſuſtinuiſſe, animo confidunt, ac ſecunda omnia ſibi pollicētur. κατορθώματα, recta uel rectè facta à Cicerone appellari, notum eſt. κατορθοῦν, fortunatum in aliquo negotio eſſe ſignificat: & quem aliquis ſibi proponit, finem adipiſci. Sic etiam optimus Attici ſermonis auctor, Ariſtophanes, locutus eſt, Ἢν μὲν κατορθώσωμεν, εὖ πράττειν ἀεί. Si quò nolumus rem perduxerimus, perpetuò fortunati erimus.

Ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινά, καὶ διαπεφευγότες.) Aut ſi ſæpenumero deuenerint in grauiora pericula, ac penè in acerbiſs. caſus inciderint, incolumeſq; inde euaſerint. Hinc ſumpto argumento Aeneas apud noſtrum poetam, fractos animos Troianorum confirmauit, ac bene ſperare iuſsit: Neq; enim ignari ſumus ante malorū, dicens. Et, Vos et Scyllæam rabiem, penituſq; ſonantis Acceſtis ſcopulos. & quæ ſequuntur.

Διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι.) Duobus modis homines non perturbantur in magnis periculis (quamuis autem πάθος, unde ἀπαθεῖς conformatum

matum eſt, omnem turbidum animi motum ſignificet: hic tamen metum ualere conſtat) aut quod præteritis temporibus mala illa experti nunquam ſunt: aut quòd auxilia remediaq́; habeant, quibus freti, mala illa à ſe depulſuros ſperãt, eamq́; ob cauſam nõ perterrentur. Tritũ apud Græcos prouerbiũ à priore horũ modorũ pendet, quo affirmatur, ſuaue eſſe bellũ inexperto. γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος. Nam ſi tam ſæua, capitaliſq́; res affert aliquid delectationis ei qui acerbitatẽ ipſius antea nõ guſtauit: periculi etiã ignoratio, rudem illarũ rerum ſtatu animi non cõmouet. Eſſe aũt poſtremũ quoddam genus ſimulatæ fortitudinis ab errore animi ductũ, & ignoratione eius mali quod ſuſtinetur: neq; id diſsimile admodũ eſſe illi, quod ſpe & fiducia fretũ impellitur ad periculum ſubeundum, quamuis aliquanto deterius ſit, tradidit ipſe eodem in loco, unde paulo pòſt exemplum ducemus.

Ὥσπερ γὰρ τοῖς περὶ θάλατταν κινδύνοις.) Simili hoc probat. Idẽ enim in his rebus euenire tradit, quod in iactatione maris, ac procellis uſu uenit. nam & qui uim tempeſtatis experti antea non ſunt, ſe incolumes è periculis illis euaſuros confidunt, firmoq́; animo ſunt: & qui auxilia, præſidiaq́; in ſe habent, propter longũ uſum rerum maritimarũ. Rudes igitur tempeſtatũ, peritiq́; (diuerſis tamẽ de cauſis) bene ſperant. In 3. quoq; libro de Morib. ad Nicomachũ, nautas, eosq́; qui mare incolũt, in maximis tempeſtatib. non perterreri, eandẽ ob cauſam tradit. cũ enim de fortib. uiris ageret, qui ipſi etiã in ſæua tẽpeſtate maris intrepidi ſunt, alia tamen de cauſa, q̃ peritos procellarũ ac nautas ipſos, non perterreri docet. ij enim firmo animo ſunt, quòd remedia multa horũ malorũ eſſe intelligũt, fortes omnẽ ſpem ſalutis abiecerũt: ſed etiã mortem illã ſtomachantur, iniquoq́; animo ferunt uirtutẽ ſuã contra impetũ uentorũ fluctuſq́; nihil ualere. nautæ aũt bonã ſpem habent ob uſum: ſciunt enim quo modo hæc mala euitare poßint, frequenterq́; alias in iiſdem periculis uerſati ſunt.

Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερόν.) Scilicet θαρραλέοι εἰσί. Tunc etiam animo confirmantur, cum intelligunt rem illam metum paribus, ſimilibuſq́; non afferre: freti enim iudicio eorum, quicquid periculi illa importare poßit, contemnunt.

Μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι.) Neq; minoribus, & qui ipſis inferiores ſint. ſed etiam cum uident eam non reformidari ab ijs, quibus ſe potentiores putant. Oſtendit autem quibus de cauſis homines ita exiſtiment, & quæ res in animis ipſorum huiuſceemodi opinionem gignant.

Οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν.) Putant uerẽ, inquit, ſe præſtare uiribus opibuſq́; illis quos antea uicerunt, atq; in aliqua contentione ſuperarũt: aut ſi illos ipſos non uicerunt, eos tamen qui ipſis uiribus præſtabant, ſuperarunt, ſiue pares ipſis ac ſimiles.

Καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ αὐτοῖς οἴονται πλείω.) Confidunt etiam, ſi arbitrati fuerint plura maioraq́; ſe poßidere, quàm illa ſint quibus nõnulli reliquis præſtantes formidoloſi ſunt. cum enim intelligunt, ſe illos uincere copia eorum bonorum quæ metum infirmioribus inijciunt, tutò poſſunt impetum eorum contemnere. quæ autem ea ſint, exponit.

Ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων.) Ita hic loquitur, ut de fortunato homine, et qui regnũ alicubi obtineat, manifeſtò eum loqui appareat. nonnullæ enim res ex his quas enumerat, dynaſtæ potius alicuius, quàm priuati hominis propriæ ſunt. appellãtur aũt, magnitudo pecuniæ, robur militum, firmitas amicorũ & regionis, necnon apparatuum belli aut omnium, aut maximorũ. nam σωμάτων hic militũ omnino ualere puto, quo ſenſu ſæpe hoc uerbum Demoſthenes quoq; uſurpauit, ut in 3. Philippica, cum inquit, Ἔστι καὶ τριήρεις γε καὶ σωμάτων πλῆθος, καὶ χρημάτων πρόσοδοι, καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία: necnõ in oratione pro Cteſiphonte, Οἱ πόλεμον συνεχῆ καὶ μακρὸν πολεμούντων ὑμῶν, καὶ τῶν ὑπὲρ τῶν κοινῇ πᾶσι συμφερόντων ἔν τε χρήμασιν, ἔν τε σώμασιν, οὐδ' ἄλλον οὐδενὶ τῶν πάντων συλλαμβάνειν ἡμῖν. ubi queritur, Athenienſes à reliquis ciuitatibus Græciæ deſtitutos, cum pro cõmuni ſalute diu contra Macedonũ regẽ bellũ geßiſſent. & in eadẽ pòſt, ubi maiores laudat, & uetus inſtitutũ ciuitatis, Καὶ πλείω σώματα καὶ χρήματα ἀνηλωκυῖαν ὑπὲρ φιλοτιμίας, & quæ ſequũtur.

Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν.) Fidentes etiam ſunt, & in magna perturbatione rerum nullo metu ſollicitantur, qui iniuria affecerunt, aut neminem, aut non ſanè multos. facilius enim paucorum quàm plurimorũ impetus & inſidiæ declinantur: aut non huius generis homines, quales ſunt à quibus pericula omnibus impendere uidentur. Cum ſuprà quoq; doceret quæ confirmant animos, in reliquis rebus poſuit, ſi nulli à nobis iniuria laceßiti ſunt, quos nũc repetit. uerũ illic quæ θαρραλέα eſſent, tradebat: hic, quomodo affecti homines animo, θαρραλέοι ſint, & in periculis confidãt, exponit, ut abſurdũ non fuerit eoſdẽ rurſus appellare.

Καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ.) Demumq́;, inquit, ij benè ſperant, qui deos ſecum eſſe, ac partes ſuas adiuuare credunt, quod uident ea quæ ad eos pertinent ſecunda ſibi eſſe, & boni aliquid portendere. Multis autem modis cognoſcere homines, propitij ne ſibi, an irati dij forent, ueteres exiſtimabant, quos omnes hic intellexit. quantam uerò afferat animis hominum ſpem hæc exiſtimatio, manifeſtum eſt: & poetæ quoq; ſæpe hoc declarant. ut Virgilius in 12. Primuſq́; Tolumnius augur, Hoc erat, hoc uotis, inquit, quod ſæpe petiui, Accipio, agnoſcoq́; Deos, me, me duce ferrum Corripite ô Rutuli. in eodem etiam libro, Ne qua meis eſto dictis mora, Iupiter hâc ſtat.

Τά τε ἄλλα καὶ τὰ ἀπὸ σημείων, καὶ λογίων.)

Et alia

Et alia quæ uulgo hoc poſſe creduntur: & quamuis nõ enumerentur, nota ſunt, & ea quæ à ſignis nõnullis et oraculis proficiſcuntur. iis enim quoq; rebus intelligi poteſt mens deorũ immortalium. Signa aũt ſunt, ut quod augur Tolumnius uidit: nec non quod Anchiſes in 2. Aeneidos, Vix ea fatus erat ſenior, ſubitoq; fragore Intonuit læuum, & de cœlo lapſa per umbras Stella: & quæ ſequuntur. Nam quantopere confirment nos, eodem hoc exemplo facilè cognoſci poteſt, cum repentè tanta commutatio in animo Anchiſis facta ſit. Iam iam nulla mora eſt, ſequor: & quæ ſequuntur. Cicero σημεῖα hæc quoq;, nunc notas, nunc ſigna uocauit in 2. de Diuinatione, ut cum inquit: Quam ſcitè per notas nos certiores facit Iupiter. & poſt: Hoc igitur per gallinas Iupiter tantæ ciuitati ſignum dabat. Eodem autem in libro multa huiuſcemodi narrat, ut oſtẽta illa triſtia, quæ Lacedæmoniis acciderunt ante Leuctricam calamitatem. λόγια oracula eſſe ac reſponſa deorum, conſtat. Plutarchus in Pelopida, χρησμοὶ δὲ, καὶ λόγια τοῖς Σπαρτιάταις ἀεὶ πρόφρον εὐλαβεῖσθαι, καὶ φυλάττεσθαι τὸ λευκτρικὸν μήνιμα. Narrat enim undiq; uocibus deorum admonitos Lacedæmonios, ut cauerent Leuctricam iram, quam cõtra ſe commorant, non animaduertentes ſeuere in auctores eo loco patrati ſceleris in uirgines. In uita quoq; Niciæ, cum docuiſſet ſapientem illum uirum uſum auctoritate ſacerdotum in diſſuadendo bello, quod parabatur in Siciliã, tradit. Alcibiadem contrà, qui & ipſe augures quoſdam habebat, qui fauerent ſtudio ſuo, protuliſſe è ueteribus quibuſdam oraculis, ingentẽ laudem inde reportaturos Athenienſes, ἀλλ' ἑτέρους ἔχων μάντεις ὁ Ἀλκιβιάδης, ἐκ δή τινων λογίων προὔφερε παλαιῶν. μέγα κλέος τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ Σικελίας ἔσεσθαι. nec multò etiã infrà cõmemorat multa ſigna, quæ ſignificabãt nihil ſecũdi expectare Athenĩeſes debere ex eo bello.

Θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή.) Iracundia enim, inquit, fidentiores facit. utilem autem in pugna ſæpe iracundiam eſſe, iratosq; fidentiore animo ſubire pericula; nec non quamuis fortes honeſtatis cauſa ad agendum impellantur, ſubſidio tamen ipſis animum hunc eſſe, conatumq; eorum adiuuare, Ariſtoteles uoluit. Quod etiã in Academicis Cicero de Peripateticis loquens, tradit: Ipſam iracundiam fortitudinis quaſi cotem eſſe dicebant. plenius tamen in 4. Tuſculana. Cauſam autem nunc affert, cur qui cognita mente deorum erga ſe propenſa, fidentiores in turbidis rebus ſint. Cum enim inquit, è ſignis quibuſdam, & oraculis deos ſibi fauere intelligant, cauſam ſuam bonam eſſe liquidò cognoſcunt, ſeq; iniuriam pati, non facere. quod ſi aliter ſe res haberet, dii propitii ipſis non forent. ex opinione uerò illa, quòd iniuriã acceperint, cõfirmata auctoritate deorũ, exiſtit ira quæ fidẽtiores ipſos reddit. iniquo enim animo ſemper ferunt homines ſe iniuria affici, & iniuſtè aliqua in re lædi. & cum id factum intelligunt, ſubitò iraſcuntur. contrà autẽ, cum iniuriam à ſe ortam exiſtimant. Quia igitur inſitum eſt in animis mortalium, diuinam omnem naturã opitulari hominibus iniuria affectis, notis illis uocibusq; cognoſcũt facta illa ipſa diis nõ probari, ac præſtò ſibi eos fore. unde ueritate rei explorata, improbitateq; aduerſariorũ, ut iuſti homines improbeq; tractati ad iram accenduntur.

Καὶ ὅταν πεπονθότες.) Aliud etiã eſt, quod animos auget, & in periculis ſubeundis fidentiores reddit, cum ſi impetum hoſtium præuenire potuerint, prioresq; ipſos aggredi, arbitrantur ſe omne malum declinaturos, & aut nihil incommodi ex ea pugna concertationeq; ſe reportaturos, aut ſi aliquid damni, ut in prælio ſit, acceperint, tamẽ ſe quod uolunt cõfecturos.

Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων, εἴρηται.) Docet ſe hunc ſermonem abſoluiſſe, atq; ea quæ metum hominibus incutiant: contraq;, quæ confidere eos faciant, atq; animum ipſis addant, oſtendiſſe. cum tamẽ ſuprà rebus terribilibus explicatis uſum eius cognitionis declarauerit, breuiq; dixerit, quomodo metus excitandus ſit, poſcente id cauſa, in animis eorum qui audiunt: idem nunc non facit, traditis rebus quæ animos augent. à contrariis autem locis id fieri debere manifeſtum eſt, oportereq; oratorem indicare tales eos eſſe, ut uexari malis illis nequeant, quod inferiores ipſis ea facilè euitarint: pareſq; ipſis oſtendere ipſa negligere, & ipſo illo tempore nullam ea uim habere ipſis nocendi, omniaq; demum quæ minuant ea mala, aut illos ita inſtructos doceant, ut nullo negotio ea propulſare poſſint.

Ποῖα δ' αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσι καὶ πρὸς τίνας καὶ πῶς ἔχοντες.) De uerecũdia nunc inuerecundiaq; agere incipit, eundemq; in his explicandis ordinẽ ſequitur. nam & cuiuſmodi facta uerecundãtur, & ob quæ pudor ipſis nõ exprimitur, & erga quos excitatur, & quomodo affecti ipſi ita afficiũtur, declarat. Quod autem inter animi perturbationes pudorẽ hunc, ſiue uerecundiam ponit, non diſcedit ab iudicio ſuo, qui ſemper potius referre motum animi, quàm habitum, pudorem cenſuit: erat enim res anceps, contraq; eruditi nonnulli, ac docti uiri uirtutem eſſe pudorem exiſtimabant. Alexander autem Aphrodiſienſis, qui omnibus ſententiis Ariſtotelis ualde addictus fuit, penè ab eo in hac re deſciuit. nam elegantiſsimã de hac re quæſtionem confecit: ſed hæc nunc copioſius hic pertractare, minimè neceſſe eſt.

Ἔστω δὴ αἰσχύνη λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν.) Ponamus igitur uerecundiam ægritudinẽ quandam eſſe, & tanquam tumultum quendam animi, trepidationemq;, circa mala illa, quæ in ignominiam ac dedecus ferre uidentur, cum aut ſunt, aut fuère, aut futura ſunt. excitari autem hunc affectum, inquit, malis quæ turpitudinis aliquid inuſtura uideantur. neq; enim erubeſcimus, cum

mus,cum metuimus quod aut dolorem, aut interitum præ ſe fert:neq; tantum uerecundamur,cum eo ipſo tẽpore nobis adſunt,uerumetiam cum antea nos oppreſſerunt (pudet enim hominem ueterum flagitiorum) aut poſtea inciſura in nos ſunt: quod ipſe in primo quoq; libro tradidit.

Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα.) Inuerecundiam contra contẽptum earundem rerum eſſe teneamus, cum aliquis parui ducit, nec commouetur animo, ſi in huius generis mala incidat. crimini autem dari inuerecundiam, perſpicuum eſt. qui enim bonam exiſtimationem negligit, eaq; facit quæ turpia dicuntur, uituperari iure poteſt. In 3. libro de Moribus ad Nicomachum: nonnulla, inquit, metuere: & oportet, & honeſtum eſt: contraq; non metuere, turpe, ut ignominiam, οἷον ἀδοξίαν. eodem enim quo hic uerbo, illic quoq; utitur.

Εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν.) Si in exprimenda natura uerecundiæ lapſi non ſumus, inquit; uimq; ipſius commodè explicuimus: qui uerecundantur, neceſſe eſt ob huiuſcemodi mala uerecundẽtur, quæ turpitudinẽ importare credantur, uel ipſis, uel iis quos curæ habet. Animaduertendum uerò, cum uerecundia & ipſa metus quidam mali ſit, excitari tamen illam longè diuerſis malis. ac propriè uocatus, ſiue potius generis nomine metus. oritur enim, cum quiſpiam timet, ne bonam exiſtimationem amittat: quæ res culpa illius, factisq; improbis, qui uerecundatur, naſcitur. contrà autẽ metum aduentu malorum, quæ aut dolorem, aut interitum afferant, & extrà poſita ſint, commoueri.

Τοιαῦτα δ' ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα δοκεῖ, οἷον ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν.) Quæ mala ſint, de quib. ſuprà locutus eſt, exponit. quæcũq; enim ab animi uitio proficiſcuntur facta, huiuſcemodi ſunt: ut in prælio abijcere clypeũ, aut fuga ſalutem quærere, quod à timiditate oritur: non reddere depoſitũ, quod ab iniuſtitia, et quæ ſequuntur. Cicero in 3. Quæſtione Tuſculana, eandem ſententiam Latinis uerbis elegãter expreſſit: Sed quia nec qui propter metũ præſidiũ relinquit, quod eſt ignauiæ: nec qui propter auaritiã clàm depoſitum non reddidit, quod eſt iniuſtitiæ. Antiquiſs. liber à reliquis omnib. diſcrepat, quod τὸ ἀποβαλεῖν habet diuerſo tempore. ſed etiã duo uerba infrà addit, ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην, ἢ ἀδικῆσαι. ἀπ' ἀδικίας γάρ. nihil tamen uariaui.

Καὶ τὸ συγγενέσθαι, οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ.) Et corpus miſcere cum quib. nefas, uel ubi, uel quãdo. nã quæ etiam ſine culpa aliàs poſſumus, certis temporibus ac locis facere prohibemur, ut concũbere: quo ipſe exemplo uſus eſt. συγγενέσθαι enim quandoq; concũbere, ut in 5. etiam libro de Morib. ad Nicomachum, καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικί, εἰδὼς τὸ τίς. cum huius uerbi uis ſit, cum aliquo uerſari ac colloqui. quod enim à Socrate in Platonis apologia dictum fuit, ἢ αὖ Ὀρφεῖ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ, Cicero qui locum illum expreſſit, reddidit colloqui. ſeruat autem mirificè uerecundiam in ſcribendo Ariſtoteles. In antiquiſſimo libro, quod ſententiam nihil uariat, non ὅπου, ſed οὗ, legitur. Exemplum uerò erit, in Bucolico carmine paſtor, qui cum alteri crimina obijceret, à loco etiam culpã auxit, quãuis per ſe etiam crimen ipſum exagitari poſſet: Nouimus, inquit, & qui te tranſuerſa tuentibus hirquis, Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.

Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων.) Quæſtum etiam facere ex puſillis, minutisq; rebus, aut turpibus, aut quæ fieri non poſſe uideantur, indecorum eſt, & uerecundiam his qui hæc gerunt gignit. ut à pauperibus tenuibusq; hominib. lucrum extorquere: necnon etiam mortuis. hæc enim poſtrema admirabilia ſunt, & è genere eorum quæ fieri non poſſint, eſſe creduntur.

Οἷον καὶ ἡ παροιμία τὸ, κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν.) Tritum enim prouerbium hoc ſignificabat, À cadauere etiam fructũ capere: quod contra auaros, ac ſordidas artes exercẽtes, dicebatur. ab hac nota, ignominiaq; uacui omnino non erant, qui corpora occiſorum hoſtium pecunia accepta parentibus, ſuisq; reddebant: qui mos apud priſcos frequens erat. ut in 9. Aeneid. Sit qui me raptum pugna, precio' ue redemptũ. Mandet humo ſolita. Quare Aeneas in 10. ut magnanimus, hoc facere neglexit, immẽſamq; uim auri repudiauit: Argẽti atq; auri memoras quæ multa talenta, Natis parce tuis. Magis tamen hæc culpa hærebat in auaris prætoribus, qui parentes precium pro ſepultura liberorum poſcerent: quod Cicero Verri obiecit.

Ἀπὸ αἰσχροκερδείας γὰρ, καὶ ἀνελευθερίας.) Antequã indicaret à quo uitio animi hæc improba facta naſcerentur, turpitudinem rei peruulgata uoce notatam docet, ſtatimq; originem ipſius ſignificat, inquiens, À ſordibus enim & illiberalitate naſcitur.

Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν.) Hæc etiã pudorẽ afferũt, quæ ab eodẽ animo, abiecto ac minuto. proficiſcuntur: & cum ab aliquo fiunt, indicio nobis eſſe poſſunt auaritiæ illius, ac turpiſſimorum etiam quæſtuum cupiditatis: non ſubuenire alicui, cum facultatem eius rei habeas, anguſtia patrimonij laboranti: neq; illius tenuitatem copia tua ſubleuare, aut minus parciusq; quàm oporteat ſubuenire.

Καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων.) Aut cõtrà, pecuniam capere à tenuioribus, quiq; minus rei familiaris habeant, & ipſum turpitudinem affert. De hoc autem apud Terentium quoq; Phormione queritur ſeruus. cum enim dedecori ſit opulentioribus, ſi quis uerè cogitet, graue non minus eſt, durumq; tenuioribus, ut ipſe eleganter, accurateq; exponit: Quàm iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent,

Vt ſemper aliquid addat ditioribus, & quæ ſequuntur.

Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν.) Hæc etiam humilem abiectumq́; animum arguunt, nec paruum dedecus important, quærere latebras ſuæ illiberalitatis: exiſtimareq́; ſe poſſe calliditate hac auaritiã ſuam tegere: mutuam ſcilicet pecuniam capere, cum exiſtimatur aliquis nummos à te petiturus eſſe. Huiuſcemodi ingenium carpit in Gellio Martialis, qui, ut facilius denegare poſſet, ſemper in expolitionibus ædificiorũ occupatus erat. omnibus enim notũ, ſtudium illud magnos ſumptus poſtulare. Arbitrabatur igitur, ſe hac ratione poſſe ſine culpa denegare: Gellius ædificat, & quæ ſequuntur: Oranti nummos ut poſsit dicere amico, Vnum illud uerbum Gellius, ædifico.

Καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν.) Hoc fit à tenuioribus, & qui liberalitate alicuius uſi antea ſunt. cum enim uident eos nummos ſuos repetituros eſſe, rurſus ſe ope illorum egere dicunt: & ne reddant quam acceperunt, nouam pecuniam petunt.

Καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν.) Contra hoc faciunt ditiores, & qui ſemel patrimonio ſuo egeſtatem alicuius ſuſtentarunt. cum enim intelligunt, eoſdem iterum petituros eſſe, ſuum repetunt, non ſanè ut auferant, ſed ut quod habent retineant, faciliusq́; illos à ſe dimittant.

Καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν.) Hanc etiam artem habent multi, non tam egentes quàm improbi, qui aliquid alicui laudant, ut id ab eo ſtatim auferant. ſolent enim ingenui ac liberales homines, cũ uidẽt quempiã aliqua re, cuius ipſi domini ſint, ualde delectari, ultro illi eam dilargiri. eò autem tendebat tanta illius & tam accurata exornatio, & erat occulta quædam petitio: humilis tamen illa, & honeſto uiro indigna.

Καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα, μηδὲν ἧττον.) Is quoq; ingens dedecus admittit, qui cum ſemel eiectus ab aliquo eſt, ac repulſam paſſus, nihilo minus inde petit, ac moleſtus eidem eſt. ut reliqua nanq; omnia (quod ſtatim docet) ita extremum hoc ſordium illiberalitatisq́; indicium eſt. eſt enim quoq; humile abiectumq́; negotium, ad eundem confugere, eiq́; ſupplicem ſe præbere, à quo ſemel repudiatus ſis.

Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντας, κολακείας.) Præſentem præterea aliquem laudare, dedecus in ſe habet, à uitioq́; animi proficiſcitur. eſt enim aſſentatoris. Hoc egregiè expreſsit Terentius Adelphis, cum Cteſiphontem induxit fratris operam laudantem, qui omnia ſibi poſthabẽda putarat præ ipſius commodo. indicat enim probus adoleſcens, ſe pudore impediri, ne laudes ipſius præſentis copioſius proſequatur: Ah uereor coràm in os te laudare amplius, Ne id aſſentandi magis, quàm quod gratum habeam, facere exiſtimes.

Καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν, ὑπερεπαινεῖν.) Vt etiam res bonas alicuius ſuprà quàm uerè fieri poſsit, laudare atq; extollere: contrà autem malas conterere & obſcurare, ac modum deniq; in neutra re non tenere. id enim quoq; aſſentãdi ſtudio fieri uidetur. συναλείφειν, interlinire ſignificat, ac facere ne aliquid appareat, cognoſciq́; poſsit. Lyſias in Apologia de nece Eratoſthenis, νόμους ἐξαλείφειν dixit, id eſt, delere atq; abrogare.

Καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι.) Et cum quempiam dolere uides, quod re aliqua aduerſa conflictetur, præter modum & plus quàm fieri oporteat, dolere. id enim ualet ὑπεραλγεῖν. ut ſuprà, καὶ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεπονημένοις, & immenſum quendam dolorem ſuſcipere ex rebus è ſe improbè factis. Tantopere autẽ angi mala fortuna alterius, ſuſpectum meritò eſt: et dolorem eum ſimulatum eſſe, facilè intelligi poteſt. Quod ad uerba pertinet, hoc uarietatis inueni in antiquiſſ. libro (ſcriptis enim reliquis conuenit cum excuſis) quod ille habet, καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν. ἀλγοῦντι παρόντα. cuius lectionis hic ſenſus erit: Et cum adſis dolenti, ſuperare ipſum dolendo.

Καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα τοιαῦτα.) Cunctaq́; alia, quæ huiuſcemodi ſunt, inquit, dedecus in ſe habent. indicia enim ſunt aſſentationis. Si quis exempla harum rerum requirit, apud Athenæum inueniet in 6. libro Δειπνοσοφιστῶν. locum enim adducit Satyri Græcarum rerum auctoris, qui uitam quoq; Philippi regis Macedonum Alexãdri patris diligenter ſcripſit, in quo narrantur, quæ Cliſophus diuinus quidam aſſentator, ut Philippo placeret, gerere ſolitus eſſet.

Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι.) Dedecus etiam adfert, idq; iuſtum, non poſſe tolerare labores, quos ſeniores ſuſtinent: nec ij tantum qui ſeniò confecti ſunt, ſed uel delicati homines, uel in maiore poteſtate & dignitatis gradu collocati: uel (ut uno uerbo complectar) infirmiores: ſiue imbecillitate corporis, ſiue inſtitutis uitæ illi infirmiores ſint. hæc enim omnia mollitudinis ſigna ſunt, et lãguidi atq; eneruati animi ac corporis. Mollitudinẽ aũt Cicero μαλακίαν uidetur appellaſſe, cum in 3. Tuſculana inquit: Sed uideamus, ne hæc oratio ſit hominum aſſentantium noſtræ imbecillitati, & indulgentium mollitudini.

Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις, καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν ὀνειδίζειν.) Nullam præterea dignitatem habet, ſed contrà pudorem aliquem affert, commodis ab aliquo augeri. maiorem autem, ſi crebrò ope alterius egeas, ac te bonis ab eo cumulari ſinas: nec non etiam uetera beneficia exprobrare. hæc enim omnia puſilli animi, & anguſti humilisq́; ſunt. Primi duo loci turpitudinem declarant eius qui audacter confugit ad opem alterius. tertius maculã eius qui gratificatus eſt, ſi quod benignè fecit, poſtea exprobat: quamuis autem diuerſa hæc hominum genera ſint, quippe cum alteri quærant, alteri largiantur, unam tamen eandemq́; omniũ cauſam attulit. magno uerò animo præditus uir nõ tam facilè patitur ſe ab alio adiuuari (declararet enim id ipſum) q̃ illũ inferiorẽ eſſe. quod ſi ſemel alicuius ſubſidio ſubleuatus eſt, in quo loco aut tempore indignũ ſe putat,

putat cogi ſæpe alterius auxiliũ ſupplicem implorare. exprobrare beneficia eius eſt, qui ipſa magni faciat, & æquũ putet ob ea ſibi homines perpetuò deuinctos eſſe debere: cum contrà benignus gaudeat officio ſuo, ac maioribus commodis afficere alios geſtiat.

Καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι.) Pudorẽ etiam affert, ſuas res libẽter prædicare ac de ſe magna quædam polliceri: commemorare quæ ſibi laudi ſint, inuerecũdi hominis eſſe, oſtendit etiam elegãter Cicero in epiſtola ad Lucceium, qua deſiderio huius culpæ uitandæ, petijt ab eo, ut ipſe onus ſcribẽdi res honeſtè à ſe geſtas ſuſciperet. inquit enim: Cogar fortaßè facere, quod nonnulli reprehendunt. ſcribam ipſe de me. & infrà: Multi denique reprehendant, & dicant uerecundiores eſſe præcones ludorum gymnicorum: et quæ ſequuntur.

Καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν.) Necnon rectè facta aliorum ſibi adiudicare, quod uitium etiam adnotauit, luſitq́; in Thraſone uafer. impuruſq; homo Gnatho, Labore alieno magno partam gloriam, Verbis ſæpè in ſe tranſmouet, qui habet ſalem, Quod in te eſt. Acutè autem Terentius, qui mores hominum effingendi primas ferebat, hoc Thraſoni tribuit, qui glorioſus erat. nam hoc glorioſi proprium, ut ſuperiora duo eſſe, docet Ariſtoteles. ἀλαζὼν enim glorioſus eſt. Ab eadem uanitate naturæ proficiſcitur, quod nõnulli qui haberi diuites uolunt, & cupiditate huius gloriæ tenentur, faciunt. affirmant enim uicini fundum ſuum eſſe, ſi fortè hoſpes quæſiuerit.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν, τὰ ἔργα.) Vt quæ ſuprà expoſuimus, improba facta, indiciaq́; quæ morum labes uitiaq́; declarant, ita reliqua, inquit, ſeu opera quæ ab alijs uitijs profecta ſint, ſeu notæ indiciaq́; abditorum illorũ uitiorum, & quæ his rebus ſimilia ſiunt, ac parem uim habent, pudorem gignunt, ac erubeſcere faciunt qui ea committunt (nec enim nũc omnia ſingillatim enumerare oportet) meritoq́; hoc fieri docet. turpia enim (inquit) ſunt, et uerecundiã neceſſariò exprimunt. αἰσχυντηλὰ enim, quæ uulgo homines uerecundantur, quæ uiolare pudorem dignitatemq́; exiſtimantur: ut infrà, αἰσχύνονται δὲ οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά. quamuis hic antiquiß. liber habeat ἀναίσχυντα. nec tamen nõ receptã lectionem probo. ſed idem etiam alia re diſcrepat à cæteris, quod ἐπὶ τῶν ἄλλων habet, ut ſuprà ſæpe locutus eſt, non ἐπί.

Καὶ ἐπὶ τούτοις, τὸ τῶν καλῶν, ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες.) Vt flagitia illa admittere quæ ſuprà commemorauit, nonnullaq́; alia quæ eius generis ſunt, ignominiam affert: ita rerum honeſtarum, quarum alij omnes participes ſunt, aut pares omnes, ſiue plurimi, expertem eſſe, dedecus in ſe habet. Intelligi ſanè affinem eſſe alicui culpæ, fœdum in primis eſt: ſed etiam uacuũ eſſe ab rebus honeſtis, & quæ dignitatem importãt ijs qui ipſis ornati ſunt, maculam in ſe habet, cum præſertim ea obtinuerint, quos appellat. Superiores loci de ijs qui inquinati erant aliqua labe, agebant: hic de ijs qui ornare ſe ac decorare non potuerũt.

Ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἥλικας, συγγενεῖς.) Quos pares ſimileſq́; ipſe ſuprà uocarit, ne quis ſcrupulus orìatur, exponit. neq; enim hi omninò uereq́; ſimiles ſunt, paßimq́; tot diſcrimina in ipſis inueniuntur, ut uix ſimiles dici poſſe uideãtur: quos tamen ipſe nunc, quòd ita cõiuncti ſimul ſint, ſimiles uocat. pares igitur, inquit, nunc intelligo, qui ſunt eiuſdem nationis, ciuitatis, ætatis, familiæ. inter hos enim præcipue hæc cupiditas flagrare conſueuit, ſtudentq́; omnes non relinqui ab alijs in uia honorum, nec inferiores eſſe, ſi poßint, dignitate. Antiquiſſ. liber, non ἥλικας, ut reliqui, ſed ἡλικιώτας habet.

Ὅλως οἱ ἐξ ἴσου.) Demumq́;, inquit, ne ſingula enumeremus, qui pares aliquo modo ſunt, nec longo interuallo ſeparati, ſed propinqui, & aliqua re coniuncti, ſimiles appello. ἐξ ἴσου Demoſthenti ualet æquo iure, in oratione de reſtituendis Rhodijs in libertatem, ubi docet ipſos ſua culpa incidiſſe in ea mala. cum enim liceret illis coire ſocietatem cum Græcis, ac multo melioribus ſe nihilo deteriore conditione barbaris, ſe addixerant in ſeruitutem, Καὶ παρὸν αὐτοῖς Ἕλλησι, καὶ βελτίοσιν ὑμῶν αὐτῶν ἐξ ἴσου συμμαχεῖν: & quæ ſequuntur.

Αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν.) Quod enim ſua ſponte turpitudinem nullam habuiſſet, turpe incipit fieri, cum è choro aliquis aliorum excluditur, ac rudis earũ artium eſt, quæ cõmunes ac peruulgatæ ſunt. nam Themiſtocles quoq;, ut ait Cicero, cum in epulis recuſaſſet lyram (muſicæ autẽ artis ſtudio omnes tunc tenebantur, ac præclarè fidibus canebant) habitus eſt indoctior. necnon Agoracritus apud Ariſtophanem in Equitibus queritur, ſeq́; negligentiæ damnat, quòd ingenuis artibus excultus non ſit, uixq́; primas literas didicerit: cum reliqui omnes ciues, qui reip. regendæ nati erãt, optimis ſtudijs operam dediſſent, multumq́; in omni elegantiore diſciplina profeciſſent. Idem ſignificare uoluit Cicero, cum in oratione pro L. Flacco contra improbum ineptumq́; hominem Heraclidem Temnitẽ dicẽs, inquit, Et qui ita ſit ambitioſus, ut omnes uos noſq́; cotidie perſalutet: Temni uſq; ad illam ætatem, in ſenatum uenire non potuit. non poſſe enim peruulgatos honores, cum cupidus eorum ſis, in patria obtinere, turpitudinem non paruam in ſe habet.

Οἷον παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.) Turpe cũ eſſe dixiſſet, participẽ nõ eſſe quarundam rerũ pulchrarũ, & quæ honori ſunt poſſeſſoribus, exẽplo cuiuſmodi bona intelligeret, indicauit, ut eruditionis. expertẽ enim penitus eſſe omnis diſciplinæ, nõ eſt homine ingenuo dignũ. q enim liberaliter educati ſunt, primoribus ſaltẽ labris bonas artes deguſtarunt. quod

ſignificauit,

ſignificauit, cum inquit, ὧν τοιούτων. neq; enim multis tantũ ocij eſt, ut plenè potuerint ipſas percepiſſe. nudũ autem omnino earum eſſe, ignominia eſt. Et huiuſcemodi etiam aliarum rerum, inquit, ſimili ratione expertem eſſe, dedecus in ſe habet. Quod uerò in excuſis hic antea legebatur, νῦν, deleui. ab omnib. enim ſcriptis libris abeſſe animaduerti: nec uetus tralatio expreßit.

Φαίνεται δὲ ταῦτα μᾶλλον ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται.) Cum hæc omnia ſua ui dedecori ſint, meritoq; uituperētur, dedecus augetur, ſi ipſe ſibijpſi aliquis harum turpitudinum cauſa extiterit, nec culpam in alium reijcere poßit. Nam ſæpe aliquis anguſtijs patrimonij, aut inopia magiſtri, aut moleſtis quibuſdam occupationibus excuſatur. Inquit igitur: Cuncta autem hæc magis turpia ſunt, fœdioremq; maculam inurunt, ſi ipſius culpa eueniſſe uiſa fuerint. cuius rei ſtatim rationem reddit. Locum autem hunc in omnibus excuſis ac reliquis ſcriptis mãcum reſtitui, auxilio antiquiß. libri, in quo leguntur quæ in alijs defecerunt. Affertur uerò uerbis illis cauſa, cur ita fiat. puto enim olim librariũ aliquem in exſcribendo hoc loco lapſum, quod idem uerbum repetitur, interiecto ferè uerſu: cumq; ſuperiorẽ partẽ ſcribere deberet, relicta illa, inferiorẽ ſcripſiſſe, atq; inde errorẽ diſſeminatũ, in multos codices manaſſe. Qui in conferendis ueterib. exẽplaribus aliquando uerſati ſunt, uidere potuẽrunt, oculorum hoc erratum cauſam fuiſſe multorum in antiquis ſcriptoribus fragmentorum.

Οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον.) Si ita ſe habuerit, eò iam deducta res eſt, inquit, ut à uitio animi proficiſci intelligatur: non iniquitate fortunæ, aut aliorum culpa eueniſſe, cum ſcilicet ipſe ille cauſa extiterit ſiue ſua negligentia, ſiue tarditate ingenij, macularum illarum. quas aut olim ſuſcepit, aut tum ſuſtinet, aut quæ in eum futuris temporibus caſuræ ſunt.

Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες.) Verecundantur, inquit, cum aut perpetiuntur, aut iam perpeßi ſunt, aut ſe perpeſſuros intelligunt, quæ ad ignominiam aut opprobria ſpectant. pudet enim homines eorũ, quæ præteritis temporibus ſuſtinuerunt, ſi eius generis ſint, aut tunc ipſum ſuſtinent: ſed illorũ etiã in quæ uident poſtea neceſſariò ſe inciſuros. hæc enim quoq; quãuis adhuc non adſint, tamen erubeſcere nos cogunt, cum uidemus euitari non poſſe. quæ autem ſint, explicat.

Ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις.) Cum aliquis aut corpore, aut fœdis munerib. alicui inſeruit, ac morigeratur. Quæ intelligat, apertũ eſt. nã ὑπηρετεῖν quoq;, quæ uoluptates corporis efficiunt, ſuppeditare, et undiq; cõquirere ſignificat, & obſcœna deniq; miniſteria hoc quoq; uerbo declarantur. ut in 8. libro de Moribus ad Nicomachum de probis amicis loquens, Καὶ ὅτι δέονται φαύλων, οὔθ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα.

Καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα.) Quid interſit inter ea quæ ad obſcœnas uoluptates referuntur mala, & quæ ad uim adhibitam, docet. quæ nãque ſuſtinet aliquis ad intemperantiam tendentia, ſiue uolens libensq;, ſiue inuitus perpetitur, infamiam afferunt: quæ ad uiolentiam pertinent, ſuſtinere inuitum, tantum ignominioſum eſt, non recuſantem, ſponteq; maculam dedecusq; non habet. Ludentes enim ſæpe ab amicis atq; ſodalibus cædi nos patimur, nec ob eam rem timidi animi eſſe exiſtimamur. turpe autem putari ac dedecoris plenum, inuitum etiam, quæ ad libidinem alicuius explendam pertinent, ſuſtinuiſſe, illuſtribus exemplis confirmari poteſt. Pauſanias enim magni animi adoleſcens, qui adhibita ui turpiter perpeßus erat, cum in ignominiam nihilominus ſe incidiße intelligeret, nec tantam illam contumeliam pati poſſet, Philippo regi manus attulit. Ille enim iniuriam, quam acceperat, ut debebat, ultus non eſt.

Ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ, ἢ δειλίας ἡ ὑπομονή.) Reddit rationem, cur qui iniquo animo fert, quæ à uiolentia gignuntur, & tamẽ tolerat, ignominiam ſubeat. perpeti enim, inquit, inuitum plagas, & huiuſcemodi iniurias, ab ignauia & timiditate proficiſcitur, quæ ſcilicet animi timiditas & ipſa uitium eſt.

Καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι.) Et nõ ulciſci, inquit. contingit enim aliquando, cui iniuria infertur, paratum non eſſe ad uim ui depellendã, nec poſſe tunc à ſe impetũ aduerſarij depellere. Reſtat igitur, ut ab improbo illo pœnas poſtea capiat ſui doloris, ſi exiſtimationẽ ſuam retinere uult, & faciat ut illũ pœniteat ſuæ petulantiæ. non ulciſci enim, ignaui hominis & timidi officium eſt.

Ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται.) Oſtendit ſe hanc partẽ abſoluiſſe: & quæ mala uerecũdantur homines, explicuiſſe, ſi non omnia, quæ maioris ponderis ſint. poſſe enim quoque alia huiuſcemodi excogitari, fatetur.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη.) Quorum hominũ pudeat, quos pudeat, oſtendere uult. nec ualdè dubitari de his poſſe tradit, ſi cognitum benè fuerit circa quas res uerecundia gignatur: necnon alterum etiam quoddam intellectum fuerit, quod affert. nec tamen conſtituit ipſum, aut probat, ſed ut planum certumq; ſumit. Quia (inquit) uerecundia obuerſatio quædam animi eſt, ſpeciesq; de ignominia. ueretur enim qui ita afficitur, ne apud quempiam exiſtimationẽ perdat, et affinis alicui flagitio habeatur: & hac ipſa, inquit, ignominia ipſius tantum cauſa, non incommodorum eorum quæ inde proueniunt. Si quis enim damna exiſtimaret, quæ ex ea oriri poſſunt, alia re ſollicitaretur: uerecundia tantum moleſta eſt, quòd cogitat in quod dedecus inciderit. Præterea, inquit, quia nemo bonæ exiſtimationis laudiſ'que ſtudioſus eſt, niſi ob eos qui exiſtimant, neceſſe eſt homines horum pudere quorum rationem habent: id eſt, quos magni faciunt, nec omnino contemnunt.

Οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει.) Hoc alterum illud eſt, quo egebat, ut concluderet quod iam expreßi atq; indicaui, & ipſe ſtatim neceſſariò ex ijs naſci teſtatur. inquit enim, Nemo autem caram habet bonam exiſtimationem, curam'ue de ipſa ullam ſuſcipit, niſi propter

illos qui de ſe exiſtimant. cur enim aliter ipſam quicquã faciat, aut quid illa omnino eſt ſine ijs qui ita opinãtur? neq; enim conſtare ſola poteſt, cũ ſit opinio excitata in animis aliquorũ de alicuius præclaris factis ac meritis.

Ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει.) Hæc eſt ἀπόδοσις redditioq; illius ἐπεί. poſitis enim illis, cõſequitur hoc neceſſariò, ut ſcilicet uerecundia capiat homines eorum tantum hominum, quot in precio aliquo habeant, quorumq; rationem ducant. nã ſi excitaretur pudor ob ea quæ inde proueniunt, cum à pueris etiam aliquid boni nobis aut mali uenire poſſit, quos deſpicimus, nec exiſtimationem eorum quicquã curamus, uerecundia etiam nos eorum tangeret.

Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων.) Vt omnia explanet, docet quorum rationem habere homines ſolent, quorumq; exiſtimationem caram habent, ac omninò retinere uolunt. Rationem igitur habent eorum, qui ſui admiratione capti ſunt, quòd habere aliquid in ſe eximium putent: & eorum quos admirantur ipſi, quosq; optant, in admirationem ſui uenire. Illorum etiam, cum quib. de honore ac dignitate concertant: demumq; omnium quorum exiſtimationem ac iudicium non contemnunt.

Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτους.) Cum homines rationem ducere dixerit eorum qui ipſos, nec non eorum etiam quos ipſi admirantur: qui nam ij ſint, docet. Admirationẽ igitur ſui apud hos mouere uolunt: nec non eoſdem ipſi admirantur, qui bonum quodpiam in ſe habent eorum, quæ honore digna iudicãtur. Plura autem bonorum genera ſunt: nam quædam τιμαὶ dicuntur: alia ἐπαινετὰ, quod laus ipſis tribuitur: tertium genus δυνάμεις uocantur: quartum etiam quoddam extat, quod ὠφέλιμον nomine indicatur, quia inde emolumenta capiantur, utilitatiq; illa nobis in primis ſint. Alexander etiam in Quæſtionibus quas de Moribus ſcripſit, cũ quæreret, ad quod maximè bonorum genus referre uoluptatem oporteret, cuncta bona & ipſe complexus eſt.

Ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι.) Eos quoq; admirantur, à quib. impetrare uolunt, quod uehementer egere ſe illa re putant, quæ in eorum manu & arbitrio eſt. À quibus impertiri ſibi ardenter quidpiam cupiunt, cuius illi domini, ut amatores, inquit, ſunt. ipſi enim indigent ad extinguendã flãmam amoris, qua flagrant, egregia illa forma, potiriq; ipſa optant, & ab ijs ſolis eam obtinere queunt, quorum in poteſtate eſt, quiq; eius copiã, quib. ipſis uiſum fuerit, faciunt. nam colere ſolere amatores amores ac delicias ſuas, manifeſtum eſt. unde ſapientum quoq; uoces, quæ multum tribuerent pulchritudini, celebrantur. Ariſtoteles enim fertur dixiſſe, formam corporis maiorem uim habere ad tradendum alicui, commendandumq; hominem, quàm accuratè ſcripta epiſtola. Socrates uerò exigui temporis tyrannidem, eandẽ appellauit. Carneades, & ipſe ſummi ingenij uir, regnum, quod nullis ſpiculatoribus cuſtodibusq; corporis egeret.

Φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους.) Quia ſtudia & concertationes honorum gignuntur inter pares, cũ paribus & ipſi, ſibiq; ſimilib. de dignitate cõtendũt.

Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευόντων, τῶν φρονίμων.) Ducere etiam rationem ſuprà inquit, eorũ, quorum exiſtimationem non contemnerent. Qui igitur hi ſint, quorum iudicium nõ ſolum non ſpernunt, ſed magni faciũt, exponit. Prudentium igitur, ut uera prædicantium, iudicium ſententiamq; attendunt.

Τοιοῦτοι δὲ οἵ τε πρεσβύτεροι, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι.) Non piget etiam ipſum, quos prudentes eſſe uulgò arbitrẽtur, narrare. huiuſcemodi enim, inquit, ſunt ſenes, aut qui bonas artes primoribus ſaltem labris deguſtarunt. hi enim πεπαιδευμένοι uocantur: poſſuntq; rectè exiſtimare de rebus, cum aut in aliquibus ipſas ſitas uident, aut audiunt quoſpiam de iiſdem diſputantes. quare, quibus fides habeatur, digni ſunt. Aut enim ætas, uſusq; multarum rerum, aut diſciplinarum cognitio prudentes homines efficit. Idem Cicero tradidit in ſecundo de Oratore: Qui eſt uerſatus in rebus, uel uſu, quem ætas denuq; affert, uel auditione & cogitatione, quæ ſtudio ac diligentia præcurrit ætatem. uidetur enim, cũ uerſatum in rebus dixit, φρόνιμον intellexiſſe.

Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ.) His omnibus explicatis, redit ad ea quæ feciſſe nos, quibusq; in locis pudeat. Ea autem pudorem mouere dicit, quæ in oculis omnium ac propalàm fiant. cauſa uerò huius rei eſſe uidetur, quod intelligimus nos plurimos eorũ factorum, quorum nos pudet, teſtes ac conſcios habere. Cum in excuſis hic antea unitatis numero ἐν ὀφθαλμῷ legeretur, ut in antiquiſſimo libro ſcriptum inueni, ad multitudinis reuocaui. quam lectionem confirmat etiam uetus tralatio. hoc præterea in eodem optimo exẽplari uarietatis inueni, quod ἐν φανερῷ μᾶλλον, illic eſt. nec tamen extremum, quod in eo additum eſt, uerbum exprimit ea tralatio.

Ὅθεν καὶ ἡ παροιμία.) Hinc natum eſt prouerbium, inquit, ut cum maximè nos pudeat eorum quæ fiunt in publico, ac omnibus inſpectantibus, in oculis pudor habitare dicatur. Ad hoc prouerbium reſpexit Apollonius Rhodius, cum Venerem cum Iunone ac Pallade loquentem ita induceret (querebatur autem illa de inuerecundo ingenio filij, dolebatq;, ſe apud eum parum aut nihil auctoritatis habere. quare hortatur, ut ipſæ munere illo apud eum fungantur) Ὑμείων γὰρ, ἀναιδέα τόν περ ἐόντι τυτθόν γ' αἰδὼς ἔσσετ' ἐν ὄμμασιν, αὐτὰρ ἐμεῖο οὐκ ὄθεται.

Διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς.) Quia, inquit, ea quæ ante oculos omnium fiunt, & in illuſtri loco, luceq; demũ, nõ tenebris, ueremur. inde fit, ut eos qui nuſquã diſceſſuri ſint, nobiſcumq; ſemper in iiſdẽ locis futuri, magis uereamur. omnibus enim temporibus atq; horis aſpectu ſuo, quaſi obijciunt nobis, quod flagitij admiſimus: quod metui non poteſt de ijs, qui aliò

profecturi

profecturi poſtea ſunt. ad tempus enim tantum moleſti nobis ſiunt, cum obuerſantur nobis, conſcij noſtræ turpitudinis: nec ſemper ut illi, exprobare nobis ueterem maculam queunt. nec non pudore etiam eorum magis corripiamur, qui diligenter attendunt quicquid à nobis fiat. qui enim quamuis non longè abeſſent, aliò oculos conuerterent, nec magnopere quid à nobis fieret, curarent, uereri non oporteret. Sunt autem ambo hæc, ut ipſe tradit, eius generis, quod iam docuit pudorem exprimere: id eſt, ſunt ſita ante oculos.

Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους.) *Pudet etiam homines eorum, quos ſciunt iiſdem culpis minimè obnoxios eſſe. cuius rei rationem reddens, inquit: Perſpicuum enim eſt, eadem ſtudia ipſos non ſequi ac probare, neq; de rebus illis eodem pacto ſentire. omnis autem hic locus ualdè deprauatus erat. ipſe ſecutus auctoritatē plurimū ſcriptorum codicū, eiusq; in primis quem omniū fideliß. expertus ſum, ita emendaui: id eſt, uerba illa quæ omnē ſententiam corrumpebant, ex eo loco, in quē importunè irrepſerant, ſuſtuli, & in quo deſiderari uidebantur paululū immutata, collocaui. cum enim antea in cūctis excuſis legeretur,* Δῆλον δ᾽ τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τ᾽ ἀναντία δοκεῖν τούτοις, καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς. ἅ τε *& quæ ſequuntur, ita ſcribi uolui. reſtituta aūt hæc à me lectio teſtimonio quoq; ueteris tralationis confirmatur, in qua eſt idem ordo uerborum.*

Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν.) *Cum diuerſa hominum ingenia ſint, quidā enim lenes facilesq;, quidā aūt aſperi ac duri, eos præcipuè uerentur, qui uix unquam cuiuſquam delicto ignoſcere conſuerunt, & minimè procliues ad ignoſcendum ſunt.* μὴ συγγνωμονικὸν, *uel* συγγνώμονα *potius ſignificauit Cicero, cum in oratione pro L. Muræna, de decretis Stoicorum loquens, quomodó que illi ſapientem ſuum fingerent, declarans, inquit, Neq; cuiuſquam delicto ignoſcere. Virgilius cum faciles nymphas appellauit,* συγγνωμονικὰς *intellexit.*

Ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν.) *Hæc ad ſuperiorē locum pertinere uidētur, cauſamq; reddere, cur homines uereantur illos qui iiſdem flagitijs affines non ſunt. ut enim, inquit, uulgò fertur, nemo ea in quib. ipſe uolutatur, alij crimini dare cōſueuit. quare à contrario, cum ipſe nihil eorum gerat, manifeſtum eſt in alijs ea reprehenſurum. Peruulgatam uerò uocem hanc fuiſſe puto, & prouerbij loco celebrari ſolitam. teſtimonio enim eius confirmat quod uult Ariſtoteles. Eſt autem duriuſculum, antequam rationē prioris reddiderit, alium hic locū inculcaſſe. Nonnulla etiam hic uariaui.* οὐ νεμεσᾶν *enim conſenſu omnium ſcriptorum librorum reſtitui, cum* μὴ νεμεσᾶν *excuſi antea haberent. quamuis autem eadem notio utriuſq; particulæ ſit: exiguum tamen hoc ſcripturæ diſcrimen non neglexi, ſi fortè ita celebris illa uox proferebatur. & paulo pòſt* ἃ μὴ ποιεῖ, *eaſdem auctoritates ſecutus, cum* ἃν μὴ ποιῇ *antea excuſi haberent.*

Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς.) *Eos etiam uerentur, qui quod uiderunt parum ipſis probatum, libenter commemorare ſolent, ac multis prodere. à cōtrario hoc quoque probat, inquiens: Peccata nanque flagitiáque aliorum occulere ac reticere, perinde eſt atque iudicare illa peccata non eſſe. parum enim, aut nihil refert, illorum qui in aliquo facinore deprehenſi ſunt, non uideri ſua illa, exiſtimarique peccata, aut alijs non enunciari. intelligunt enim, niſi diuulgata illa fuerint, ſe non exiſtimationem perdituros, neq; periculum legum magiſtratuumq; ſubituros.*

Ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵτε ἠδικημένοι, διὰ τὸ παρατηρεῖν.) *Qui libēter cōmemorāt quæ turpitudinē alijs adlatura ſint, exponit. huiuſcemodi igitur ſunt, qui ab iis iniuriā acceperūt, quia ſemper eos adſeruare ſolent, & quid ab ipſis fiat animaduertere. Quare cum ipſos nihil fallat, multum hac in re nocere poſſunt. de animo enim ipſorū, cum iniuria læſi à nobis ſint, dubitari non poteſt.*

Καὶ οἱ κακολόγοι.) *Maledici etiam hoc faciunt. cōprobat aūt, hos edere in uulgus quæ acceperint, argumentatione ex minore. Cum enim morem habeant, eos quoq; qui nihil peccarūt, ob uitiū animi ac maleuolentiā infamia reſpergere: quāto magis eos qui aliquid flagitij admiſerunt, inſectabuntur? Hoc autē genus hominū ſolere probos quoq; & honeſtos uiros maledictis laceſſere, nomen ipſum declarat. ſi improbos enim tantum ac ſontes uerbis uexarent, non ita uocarentur, neq; maledici forent: uitium enim id nomen ſignificat.*

Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις.) *Ii etiam peccata aliorum proferunt, ac libēter narrant, qui diligentiam ponere ſolent in colligendis peccatis proximorum, ac penè in hoc ſtudio totum diem conſumunt: ut ſunt deriſores hominum, & qui hanc artem habent, ut riſum ſcurrilibus dictis moueant: necnon comici poetæ. nam ij quoq;, inquit, maledici quodamodo ſunt, ac flagitia hominum peruulgant. Veteris autem appellatæ comœdiæ poetas intelligit. hi enim in inſectandis peccatis, ſceleribusq; aliorum occupati erant, ac fabulas plenas probrorum in innocentiſſimos etiam homines docebāt, ut Horatius quoq; noto carmine teſtatur.*

Κακολόγοι γὰρ πῶς οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί.) *Maledici enim ij quoque aliquo modo ſunt, inquit, ac flagitia hominum peruulgant. & deriſores inquam, & comici poetæ multum retinent eius naturæ, qua qui præditi ſunt, maledici uocantur: nec tamen illi ipſi omnino ſunt. maledici enim unū illum finem habent, infamandi alios, & ob ingenij prauitatem eo ſtudio tenentur: hi riſum alijs mouere, atque ipſos oblectare uolunt. & quia in quibus aliqui lapſi ſint, audire, culpasq; ipſorum ac flagita detegere, nō paucos capit, ideo & ipſi in iiſdem rebus uolutantur.*

Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν.) *Eos quoque uerentur, inquit (poſtquam enim expoſuit, qui ſint* ἐξαγγελτικοί, *redit ad hos indicandos, quos uereri maximè homines ſolent) apud quos nunquā antea lapſi ſunt,*

indicia appellauit. quod ſi res cauendæ ſunt, multo magis homines, qui exquiſitè cuncta narrare, ſingillatimq; poſſunt. Cum autem hic antea legeretur in omnibus excuſis & quibuſdam ſcriptis codicibus, διαλαβόντες αὐτοὺς, emẽdaui dandi caſu αὐτοῖς. ita enim habet antiquiſſimus liber, ſed huius quoq; lectionis ueſtigium retinet uetus tralatio.

ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται.) Cũ quos uerentur expoſuerit, quorum etiam homines minimè pudet, docet. Nõ pudet igitur, inquit, neq; eorum quorum opinionẽ ualde deſpiciunt, quod ad ueritatẽ attinet, nec poſſe fieri putant, ut uerbis ipſorũ fides habeatur. eur enim ſpectantib. ijs res etiã obſcœniſſ. facere timeant, quorũ ſeſtimonium nihil ſibi nocere poſſe putant. gignitur enim pudor ob metum infamiæ. ſecuro autem animo ab ijs eſſe poſſunt, quos fide apud omnes carere ſciunt. Cum autem in excuſis codicib. antea πολλοὶ legeretur, πολὺ, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, emendaui. caſtigationem aũt hanc multum adiuuat, quod in primo libro, ubi de reb. incundis diſſerit, & iiſdem propè uerbis totam rem explicat, πολὺ & ſcriptum eſt, & ſcribi neceſſariò debet.

οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται.) Vſus eſt ad rem docendam exemplo ſatis certo, & quod dubitationem nullam habet: neq; tamẽ puerulorum tantũ, beluarumq; præſentia negligitur, cum aliquid turpitudinis admittitur, ſed etiã hominũ nonnullorum, qui nullius exiſtimationis ſunt, & mendaces uulgo putantur.

οὐ τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους, καὶ τοὺς ἀγνῶτας.) Sunt quædam res, quas ſe facere, nollent familiares notosq; ſcire ſuns contrà aliæ, quas celare cupiunt ignotos, externosq;. nam quæ ad ueritatẽ turpia ſunt, iniquo animo ferunt, cognoſci ab ſuis amicisq;. Ab externis autem hominibus, quæ ad opinionem ſunt, quid intelligat, facilè percipi poteſt. Sed de hoc etiam ſuprà accuratius diſputatum eſt. Appellat uerò hic πρὸς νόμον, quæ antea πρὸς δόξαν uocarat. νόμος namq; Græcis exiſtimatio etiam eſt, & iudicium: quo intellectu ſumebatur ab illis, qui aiebãt, νόμῳ χροιὴν εἶναι νόμῳ γλυκὺ, id eſt, colores ex opinionibus ac iudicijs hominum. itidem etiã ſapores, non ex ueritate, quæ nulla eſt in his rebus, perpendi debere: cuius in primis ſentẽtiæ Democritus fuit. id autem expreſſit Cicero in primo libro Academicarum ad Varronem: cum de illo ipſo loquens, inquit, Opinionibus & inſtitutis omnia teneri. Eodem pacto locutus eſt Laertius in Pyrrhone, cum ita quoq; illum de humanis rebus omnibus ſenſiſſe oſtenderet, καὶ ὁμοίως οὐδὲν πάντων μηδὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, νόμῳ δὲ καὶ ἔθει πάντα τοὺς ἀνθρώπους πράττειν. Quia igitur uſum nõnullis eſt, quædam turpia & fœda habentur, quæ huiuſcemodi non ſunt, ut ipſemet docet in quarto libro de Moribus ad Nicomachum: quamuis illic πρὸς δόξαν appellet, quæ hic πρὸς νόμον. Idem tamen eodem uerbo alijs in locis eodem intellectu uſus eſt, ut in quinto eorum librorum, ubi de ui huius uocabuli νόμισμα diſputat, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. totam autem rem aperit in libro σοφιστικῶν ἐλέγχων, declaratq; νόμον ualere morem inſtitutumq;, quod ex hominum iudicijs opinionibusq; pendet. ὁ γὰρ νόμος δόξα τῶν πολλῶν.

Αὐτοὶ δὲ οὓς διὰ ταῦτα αἰσχυνθεῖεν ἄν. πρῶτον μὲν, οἱ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω &c.) Dum & quas res & quos homines uereantur, narrauerit, qui ſint ij qui pudore corripiuntur, exponit. Verecundari igitur, inquit, primum quidem, ſi fortè aliqui ſe habuerint erga ipſos ſic, qui huiuſcemodi ſint, quales diximus ſuprà eſſe, quorum uerecundia mouentur.

Ἤσαν δὲ οὗτοι, οἱ θαυμαζόμενοι.) Quamuis non multo antea hos indicarit, ut ipſemet teſtatus eſt, tamen repetit qui ſint. quatuor autem hic genera hominum appellat, aut qui in admiratione eorũ ſunt, aut qui ipſos admirantur, aut quos optant admiratione ſui capi: aut à quibus uolunt præberi ſibi, quæ non obtinerent, ſi exiſtimationem amiſiſſent, atq; infames ab ipſis haberentur. Suprà, cum explicaret, qui nam potiſſimum forent quos uellent admiratione ſui capi, quosq; admirarentur: hos etiam enumerauit, quos hic quartos appellat. quartum autem illic expoſitum genus hominum, cum hic omittat, infrà ponit.

Καὶ οὗτοι, οἱ ὁρῶντες.) Hi quoq;, inquit (intelligit autem, quos appellauit) aut cernant oportes, aut prope ſint. Tunc enim pudor in nobis excitatur: quodſi magnis interuallis locorum à nobis iidem diiuncti forens, illorum nos minimè puderet. Hanc enim ueram lectionem puto: ut inferiori parti reſpondeat, οἱ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ πεῖσται, cum tamen in excuſis antea perperam legeretur, καὶ αὐτοὶ οἱ ὁρῶντες. ſcripti quoq; libri & uetus tralatio ita legendum confirmant.

Ὅθεν καὶ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν.) Cydias nobilis orator, cũ perſuadere uellet Athenienſibus, ne Samiorum agros ciuibus ſuis diuiderent, doceretq; rem illam turpem eſſe, ac ciuitati perpetuam maculam inuſturam, ut facilius pudorẽ ipſis exprimiret, poſtulauit ut mentibus ſuis cogitarent, uniuerſos Græcos pro corona ſtare, ut qui non ſolum audituri forent, quæ ab ipſis decernerentur, ſed etiam præſentes ſpectaturi: ita enim facilius putauit, ipſos ab incepto ſe reuocaturũ. κληροῦχοι appellabantur, quos Athenienſes mittebant in uictas urbes, locaq; bello capta, tanquã colonos: quòd ſingulis certus modus agri diuideretur atque aſſignaretur, uocati. κληρουχία uerò res ipſa dicebatur. κληροῦχοι à Cicerone agripetæ, uel agrarij uocantur. In primo de Natura deorum, cum de Epicuro loqueretur, & hanc ipſam de qua orationem habuit Cydias, diuiſionem agrorum intelligeret, inquit: Pamphilũ quendam Platonis auditorem, ais à ſe Sami auditum. ibi enim adoleſcens habitabat cum patre et fratribus, quod in eam pater eius Neocles agripeta uenerat. Laertius in Epicuro eandem hiſtoriam prodidit, τοῦτον φασὶν ἄλλοι τε καὶ Ἡρακλείδης ἐν τῇ Σωτίωνος ἐπιτομῇ, κληρουχησάντων Ἀθηναίων τὴν Σάμον, ἐκεῖ τραφῆναι. Rem autem hanc odioſam, ualdeq; exagitatam fuiſ-

ſe, atque ipſis non parum dedecoris afferre ſolitum, declaratur etiam teſtimonio Iſocratis, qui in Panegyrico ciues ſuos de hoc purgat, & tanquam crimine ingenti liberat. docet enim populos, quo mittebantur agrarij, debuiße potius gratias ob eam rem agere Athenienſibus, quàm κληρουχίας has ipſis exprobare, quod in deſerta oppida uacuaq; ab hominibus eos mitterent, ob cuſtodiam eorum locorum, non ſtudio augendi imperij, aut ſuorum ullorum commodorum cauſa.

Ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθάνεσθαι.) Aut ſi, inquit, hi propinqui ſint, demum'que percipere rem ac ſentire debeant: neque enim uerecundia tantum afficimur ob eos qui adſunt ac præſentes ſunt, ſed remotorum etiam. niſi illi magno ſpacio terrarum diſiuncti ſint, atq; in ijs locis poſiti, ut res ad eorũ aures peruentura non uideatur. tunc enim non erubeſcimus.

Διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ, οὐ βούλονται, θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί.) Vnde uidemus, inquit, homines qui aduerſis rebus premuntur, ac miſeri facti ſunt, conſpici nolle ab ijs, qui quondam ipſos fortunatos iudicarunt. qui enim tam præclare de aliquo ſentiũt (rationem enim hãc eius rei affert) ijdem eum admirantur. in tam mala autem fortuna collocatum, admirari amplius non poſſunt. Nollent igitur immutari in animis aliorum egregiam, præſtantem que de ſe opinionem. Hecuba apud Euripidem cum Polymneſtore Thracum rege loquens, conſilium ſuum ulciſcendi Polydorumo pe huius ſententiæ texit. Cum enim rectis oculis eum, ut interfectorem filij, ſpectare non poſſet, finxit ſe pudore ac uerecundia impeditam, humi oculos tenere, quod nollet ſe ab eo, qui ipſam beatam quondam uidiſſet, in tanta miſeria conſtitutam, aſpectari. Idem etiam egregiè expreſſit Cicero in peroratione pro L. Muræna: Ibit igitur in exilium miſer. quo? ad Orientis'ne partes, in quibus annos multos legatus fuit, & exercitus duxit, & res maximas geſſit? at habet magnum dolorem, unde cum honore deceſſerit, eòdem cum ignominia reuerti.

Καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων.) Nec non pudeat homines neceſſe eſt, cum habent quæ dedecorent, labemq; aſpergunt, aut in ſua, aut in parentum maiorumq; ſuorum ac propinquorum perſona. nam magnum ruborem filijs afferre, ac penè omnem libertatem ipſis eripere, quamuis fidenti animo, uel audaci potius præditi ſint, improba fœdaq; parentum facta, teſtata etiam eſt Phedra impura ac libidinoſa mulier apud Euripidem in Hippolyto coronato his uerbis, δουλοῖ γὰρ ἄνδρα, κἂν θρασύσπλαγχνός τις ᾖ, Ὅταν συνειδῇ μητρὸς, ἢ πατρὸς κακά. Animaduertendum autem accuratè, quid interſit inter ἔργα & πράγματα. non enim arbitror idem omnino utrumq; uerbũ ſignificare. an ἔργα præterita opera ac facta uocauit, quæ ex ipſorum turpi uita, ſceleratis'que facinoribus in memoria hominum reſtiterint: πράγματα uerò, res negotiaq; quæ ab ipſis gerantur, ac tunc ipſum adminiſtrent. Antiquiſſimus liber idem uerbum diuerſo modo ac tempore habet: non enim καταισχύνουσιν, ut excuſi, ſed καταισχύνωσιν in eo legitur.

Ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία.) Aut aliorum quorundam, quicunque illi ſint, quibus cum neceſſitudine aliqua coniuncti ſunt, qui ſi flagitium aliquod admiſerint, redundat etiam in ipſos, cum arcta coniunctio illa ſit, aliquid maculæ atque infamiæ. ἀγχιστεία, propinquitas eſt.

Καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί.) Et ut breuiter omnes complectamur, cum has maculas in ijs uident, quorum infamiam putant ad ſe pertinere: quos cũ turpitudinis aliquid admittere ſciunt, ipſi etiam pudore afficiuntur.

Εἰσὶ δ' οὗτοι, οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι.) Hi autem ſunt, ſcilicet ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται, qui ſuprà explicati ſunt, ut maiores, cognati que: necnon ij quoque qui ex ipſis pendent, id eſt, quorum magiſtri, conſiliarij'q; fuere. Si enim qui diſciplinam, & artem ab aliquo accepit, aliquid ſceleris molitur, ea res non eum tantum, uerumetiam auctorem diſciplinæ illius, & qui artẽ tradidit, deturpat. unde non defuere, qui Platonẽ in ſimularent, quod ex ipſius ſchola prodijſſet interfector hoſpitis ſummi uiri Calippus: quamuis ipſe ſe purgans docuerit, aliunde in familiaritatem Dionis uenijſſe impurum illum & nefarium hominem, nec unquam in familia ſua fuiſſe. Polycrates quoque ſophiſtes accuſationem Socratis ſcribens, ipſi ut probrum obiecit, quod Alcibiadem, turbulentum & inutilem reipublicæ ciuem auditorem habuiſſet. Eadem ratio eſt conſiliariorum. ipſi enim quoque præſtare debent, quæ à conſultoribus gerũtur. Varietatis hoc eſt in antiquiſſimo libro, quod particulam, quæ diſiungit, interiectam etiam habet, inter ἀναφερόμενοι, & conſequens uerbum, ut ita illic legatur, ἢ ὧν διδάσκαλοι, ἢ σύμβουλοι γεγόνασι.

Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται.) Is etiam facilè pudore corripiuntur, qui pares aliquos ſimiles'que habent, cum quibus de honore ac dignitate contendunt. metus enim, qui nunquam ipſos relinquit, ne dignitate ſuperentur ab ijs qui in eodẽ curſu ſunt, uigilantiores ipſos facit, & ad omnem infamiæ opinionem fugiendam accuratiores. Quarum autem hoc genus eſt, eorum quæ appellant, cum ſuprà qui forent, quorum rationem homines ducerent, enumerauit. Quod genus hominum paulò antè reliquit, cum cætera repetiuit. Initio quoque huius loci eadem quæ diſiungit particula eſt, non quæ uincit ac copulat, in eodem exemplari.

Πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους.) Multa enim faciunt, inquit, propter hos, uerecundia eorum commoti: multa que eadem de cauſa, quæ feciſſent, niſi illi fuiſſent, nõ faciunt. Bono igitur eſt hominibus honeſta hæc æmulatio, atq; honorum contentio. qui enim in nobis

in nobis gignitur ob hos pudor, reuocat nos ſæpe ab improbis factis, ad honeſtaq́; ac recta impellit.

Καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν.) Cumq́; ſubire ignominiam aliquam nos ſemper pudeat, augetur amplificaturq́; pudor, cum uiſum iri poſt acceptam maculam debemus, & in oculis ſemper futuri ſumus eorum, qui teſtes ignominiæ illius noſtræ ac turpitudinis ſunt. quod ſi conſpectum illorum fugere, & aut ſedes mutare, aut in abdito aliquo loco uiuere poſſemus, minus uerecundi eſſemus, nec tantopere nos puderet.

Οἷον καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν.) Hoc etiam Antipho poeta ſciebat. illius enim uox id ſignificauit, ac naturam pudoris expreſſit. cum enim ad ſupplicium unà cum multis alijs duceretur, cerneretq́; ipſos caput ſibi, cum è publica cuſtodia exirent, diligenter obuoluere: Quid ueremini, inquit, ne quis horum cras uos uideat? cum enim paulopòſt mori deberent, nec ullo modo ſupereſſe poſſent, quas facultatem obijciendi ipſis calamitatem illam habiturus fuerat? Poetam autem appellat Ariſtoteles Antiphontem, quem alij auctores inter oratores ponũt, & in illis etiam non parui nominis fuiſſe tradunt. Sed nec ipſe falſum protulit, nec alij ſcriptores mentiuntur. nam & poeta, & orator fuit, & primis ſanè temporibus ætatis poeticæ operam dedit, ac tragœdias docuit: poſtea cauſas dicere cœpit, & in Repub. uerſatus eſt. ſic autem locum accipiendum puto: quamuis ita locutus ſit, ut uideatur hunc poetam ab alio Antiphõte diſtinxiſſe: particulam tamen ὁ addere conſueuit aut uiri nomini, aut alij, quando uim ſeparandi non habet. ut in priore ἀδικιῶν μεγάλων inquiens, οἷ᾽ ὁ Σωκράτης. itidem in primo ad Eudemum, Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης. necnon in ſeptimo ad eundem, ὥσπερ Σωκράτης ὁ γέρων. Philoſtratus, qui uitas Sophiſtarum ſcripſit, necnon Plutarchus, qui & ipſe uitas decem oratorum confecit, huius etiam accuratè uitam exponunt: cur etiam apud Dionyſium offenderit, & quid ipſi cum Syracuſanorum tyranno, Athenienſi exiſtenti, fuerit, narrant. Cum enim legatione fungeretur, Syracuſas nauigauit, à Dionyſioq́; benignè acceptus, cum in conuiuio quæreretur, Quod optimũ æs eſſet, alijq́; aliter de eo ſentirent, ipſe omnibus præſtare inquit illud, ex quo Harmodij Ariſtogitoniſq́; ſtatuæ conflatæ forent. Quo audito, tyrannus exarſit, exiſtimans id prolatum eſſe, ut ad ſui necem ciues impelleret, interficiq́; hominem iuſſit. Alij tradunt, ei iratum factum eſſe, quod ipſius tragœdias damnaret. ſtudioſe enim quoq́; Dionyſius fabellas factitauit, bonusq́; haberi poeta mirum in modum cupiebat. Quod ad conſuetudinem tegendi capitis pertinet, qui mortem quoq́; ferro ab inimicis illatam expectabant, ne quid dedecoris extremo illo tempore admitterent, caput obducebant: quod Plutarchus de Pompeio memoriæ prodidit, qui hoc ipſo etiam uerbo in ea re exponenda uſus eſt. Sed etiam, qui mortem ſibi conſciebant, ut Horatij teſtimonio cognoſcimus, qui in Satyra inquit: Cum uellem mittere operto Me capite in flumen. Veruntamen diuerſa de cauſa hi atq́; illi qui à Dionyſio ad mortem tradebantur, caput obuoluebant. Optimos autem auctores ἐγκαλύπτομαι, pro αἰσχύνομαι, & pudore afficior poſuiſſe, apertum eſt. Διὰ πυλῶν ſignificare puto, cum è carcere exirent, cum è porta prætorij foràs pedes ponerent, ut iam cõſpici ab omnibus poſſent. Quomodo etiam Cicero locutus eſt in ſeptimo libro in Verrem. Itaq́; alij ciues R. ne cognoſcerentur, capitibus obuolutis è carcere ad palum atque ad necem rapiebantur. Quod autem ad ſuperiorem locum pertinet, hi caput ſibi non obducebant: ſed ne intelligerẽtur qui eſſent, iuſſu prætoris uelabantur.

Περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης ταῦτα.) Docet his uerbis ſe, quæ ad uerecundiam pertinebant, explicaſſe: ſimulq́; cur quæ ad inuerecundiam faciunt, non perſequatur, oſtendit. illa enim, inquit, è contrarijs plana erunt, indeq́;, ſi cauſa noſtra poſtulabit, magnam copiam nobis eorum comparabimus.

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν.) Aggreditur dicere de beneficijs, eandemq́; rationem ſequitur, quam in ſingularum affectionum natura explicanda ſeruari debere oſtendit: id eſt, quibus perſonis, quaſ nam ob res, & quomodo ipſi affecti. quæ omnia plana ac perſpicua fore tradit, cum explicatum fuerit, quid gratia beneficiumq́; ſit.

Ἔστω δὴ χάρις, καθ᾽ ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ.) Ponamus, inquit, nunc gratiam eſſe ob quam qui rem tenet, dicitur ſuppeditare egẽti quo caret. ὁ ἔχων autem, qui id poſſidet quo quis eget, qui rei illius dominus eſt, cuius aliquis penuria laborat. neq́; enim undiq́; copioſum & abundantem hominem ſignificat. nã tenues quoq́;, & inopes homines quandoq́; promerendi beneficij occaſionem habent: quamuis plerunq́; diuitem ſignificare uideatur, & amplitudine patrimonij ornatũ, ut infrà hoc ipſo in libro, cum inquit, πολλοὶ γάρ εἰσιν, οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Quod ſi fortunatum hic intellexit, ita locutus eſt, quia plerunque ij ſuppeditatant, quo egent, pauperibus: & facultatem magnam habent, conciliandi ſibi benignitate ſua animos tenuiorum.

Μὴ αὐτῷ τινος.) Excludit gratiæ relationem, & tanquam fœnerationem beneficij. qui enim aliquid commodi in quempiam conferret, quod ipſe antea ab illo adiutus foret, is beneficium redderet, non daret: ut etiam qui utilitatis aliquid ſe inde capturum ſperans, ob eam rem alicui commodaret. Primam partem hoc ualere intelligitur, quod infrà, ubi de eo loquitur qui beneficium reddit, ſiue debuiſſe ſe ſciat, ſiue neſciat, inquit, ἀμφοτέρως γάρ τι αὐτῷ τινος. Neutra igitur de cauſa moueatur oportet, qui beneficio quempiam afficere uult. ſed tantum, ut illi quidpiam boni, cui benignè facit, gignatur. Quod ſignificauit, dicens, ἀλλ᾽ ἵνα ἐκείνῳ τι.

Μεγάλη δ' αὖ, ἢ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων.) Beneficium multis modis amplificatur. aut enim fortuna penuriaq; eorum in quos confertur, ponderatur, ac ſæpe ſua ui puſillum pro magno habetur, quia ſine eo ſtatum ſuum tueri illi non poterant: aut cum magna tribuuntur, arduaq;, aut cum temporibus quibuſdam benignè fit. opportunitas enim hic quoq; multum ualet. aut ſi qui adiuuit, ſolus id fecit: cum qui graui fortuna premebatur, à reliquis deſtitutus eſſet: aut quamuis ſocios aliquos habuerit, ante omnes tamen id præſtitit, princepsq; opera ac pecunia ſua eum, qui beneficio affectus eſt, ſubleuauit. aut ſi tempore illos non uicit, ſtudio tamen ac liberalitate ſuperauit. quare aut ſua ui magnum collatum beneficium eſt, aut fit explicatis modis ac rationibus magnũ. In antiquiſſimo libro hic legitur δεομένῳ, dandi caſu, ut ſuprà quoq; locutus eſt. quod ſi recipitur hæc lectio, planior ſentẽtia, ſermoq; uſitatior erit. ſignificabiturq; quæ ὑπουργεῖται, ac ſuppeditatur ualde laboranti atq; indigenti, ſpectabiturq; perſona illius qui beneficium accipit. Quod ſi manet hæc, patrioq; caſu diuerſo numero legitur δεομένων, intelligentur iidem perſonæ eorum qui adiuuantur: quamuis non ſatis aptè uideatur χάρις beneficiumq; eorum appellari, potiusq; uocari debeat ab eo à quo proficiſcitur, quàm ab eo qui accipit. Niſi aliquis putet intelligi hoc uerbo debere res quibus ille eget, quorumq; penuria conficitur: quod tamen (niſi fallor) duriuſculum eſt, id prolatum fuiſſe παιδιωτικῶς. quamuis auctor ueteris tralationis ita arbitratus ſit, qui opportunorũ reddidit. quod etiam non uerum eſſe, inde intelligitur, quia infrà de beneficijs, quæ tempore fiunt, agit. Primo autem hoc modo manifeſtò beneficium augetur à perſona eius qui accipit, cum ijs quæ adiunguntur, acceſſio fiat, ab animo factoq; eius qui ſuppeditat.

Δεήσεις δ' εἰσὶν αἱ ὀρέξεις.) Cum ſuprà δεομένῳ dixerit, quid eo uerbo contineatur explanat, & quæ ſint res, ſine quibus commodè ſe uiuere non poſſe putent. ſæpe autem his rebus egere ſe dicunt, quibus ſine ullo incõmodo carerent. nam intemperantes etiam libidinibus ac turpibus uoluptatibus indigent, quæ malo illis ſunt. Sũt igitur δεήσεις, appetitiones: id eſt, tunc dicuntur homines aliqua re egere, cum eam ualde uolunt: ut etiã effrenatæ cupiditates, & ardores animorum, præcipueq; appetitiones illæ huiuſcemodi ſunt, atq; hoc nomine uocari debent, quæ angunt animum, ſi id quod concupierunt factum non eſt. Nam in pluribus ſcriptis libris, & ijs quidem melioribus, τῷ μὴ γιγνομένῳ legitur. quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio, cum in excuſis antea omnibus, et nonullis etiam ſcriptis, τῷ μεταγιγνομένῳ legeretur. Cum autem ex his uerbis manifeſtò eliciatur, uelle philoſophum appetitiones quaſdam eſſe, quibus nõ hæreat ægritudo, quamuis illo potitæ non ſint, quod ardenter concupierint, cuius generis appetitiones intelligat, accuratè quærendum. animi enim dolor ſemper gigni uidebatur, cum id cuius deſiderio aliquis teneretur, obtinere non poſſet, ſiue ratione ad id impellente, cupiſſet, ſiue ira inflammante, aut libidine aliqua ſtimulante. Suſpicor igitur hunc ſenſum ipſius fuiſſe: ſæpe namq; homines deſiderio aliquarum rerum tenentur, quibus quãuis depellantur, cũ leuiores illæ ſint, non afficiuntur ægritudine, neq; contrahunt animum. maluiſſent ſanè illas explere, & ad exitum perducere: fruſtratio tamen earũ non gignit tantum in animo dolorem, ut λύπη ægritudoq; meritò ille appellari debeat, quæ contractio animi dicta eſt eſſe. neq; enim momenti aliquid habent ad benè beateq; uiuendum.

Τοιαῦται δ' αἱ ἐπιθυμίαι.) Quæ ſint huius generis appetitiones, quæ ſi ſitim ſuam explere non potuerint, urant ac malè habeant, docet. cupiditates enim, inquit, huiuſcemodi ſunt, ut amor. amoris namq; exemplo uim & naturam acriorum cupiditatum explanat, quæ ut in libris de Moribus ad Nicomachum multis locis, ita in his quoq; de Ratione dicendi, dictæ ſunt eſſe ὀρέξεις τοῦ ἡδέος. Cum autem uoluptati moleſtia dolorq; aduerſetur, quando illæ id quod ardenter appetunt, adipiſci non poſſunt, neceſſariò dolorem important.

Καὶ γὰρ τοῖς τῷ σώματι κακοῦσι.) Qui etiam corpus uexatum, maleq; affectum habent, in magnoq; aliquo periculo ſunt, acriter cõcupiſcunt. Huius uerò rei cauſam afferens, inquit: Cui enim periculum impendit, cupit incolumis ſcilicet ex illo euadere. necnon cuius animo ægrè eſt: cupit enim is quoq; à ſe dolorem depellere. huiuſcemodi autem neceſſariò eſt, qui grauiore morbo laborat.

Διὸ οἱ γὰρ πενίᾳ παρεστῶτες, ἐν φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur qui ſubueniunt hominibus paupertate oppreſſis, patriaq; eiectis, quamuis parua ac minuta quædam ſuppeditarint, quia in ea fortuna conſtituti magnopere egent, necnon ob tempus ipſum, magnum beneficium dediſſe exiſtimantur. præcipuè autẽ grata eſſe ſolere cõmoda, quæ hominibus tribuuntur graui fortuna utentibus, nec facilè è memoria illa deleri, teſtatur etiã Iſocrates, cũ ſuaderet Philippo regi, ut Græciæ ciuitatibus auctoritate ſua conſuleret, diuturno bello conflictatis, ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο φανερόν, ὅτι πάντες ἄνθρωποι τούτων πλείστην μνείαν ἔχουσιν, ὧν ἂν ἐν ταῖς συμφοραῖς εὖ πάθωσιν. non tamen ſi ſedaſſet eorum diſcordias, paruum id beneficium fuiſſet. Quod uerò δεήσεως reſtitui, hanc huius loci ueram lectionem eſſe puto. nam quod in cunctis excuſis codicibus, & manu quoq; ſcriptis non paucis, αἰτήσεως antea legebatur, mendoſum prorſus & abſurdum eſt. ut illud quoq; non probo, quod Græcus interpres ſequitur, αἰδήσεως. in uno autem tãtum, antiquiſſimo tamen illo, libro δεήσεως offendi: ſed huius etiam à me reſtitutæ uocis ueſtigia in uetere tralatione apparent. in ea namque propter magnitudinem indigentiæ legitur, quo Latino uerbo ſemper ipſius auctor in Græca uoce reddenda utitur. eſt autẽ illud hic ſæpe repetitum. Sed præcipuè mihi illam comprobauit ſententia ipſa, quæ hic mirificè quadrat.

Οἷον

οἷον ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς.) Hiſtoria ignota mihi eſt. φορμὸν autem talari genus eſſe conſtat. Theophraſtus in ſecundo libro de Hiſtoria ſtirpium, cum de ignobiliore palma loqueretur, tradens habere ipſam latum ac molle folium, addidit, διὸ καὶ πλέκουσιν ἐξ αὐτοῦ τάς τε σπυρίδας, καὶ τοὺς φορμούς. Fuerunt etiam docti uiri, qui affirmarunt ab hoc uaſe fiſcinaq; impoſitum fuiſſe nomen paraſito, qui Terentianæ fabellæ nomen indidit: ut erudita ſanè declaratio in optimo ac uetuſtißimo exemplari docet. Phormon dicunt Græcè ſaccum ſparteum, ab hoc Paraſito nomen eſt. Ariſtophanes πλούτῳ, ubi inducit Chremylum orationem paupertatis, quam illa de ſuis laudibus habuerat, refellentem, dicentemq;, καὶ φορμὸν ἔχειν ἀντὶ τάπητος σαπρόν, uidetur φορμὸν cepiſſe pro ſtoria, quam pauperes homines pro lectulo ſternerent, cum diuites mollibus tapetibus incubarent.

Ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν.) Qui igitur aliquos ſibi commodis in eos conferendis deuincire uolunt, hæc præcipuè ſeruent neceſſe eſt. id eſt, his temporibus ipſis & cum in malis uerſantur, ſuppeditent, cum ſcilicet aut acerrimis deſiderijs tenentur, aut corpus uexatum habent ſiue morbis, ſiue uulneribus, ſiue alia huiuſcemodi labe affectum: aut cũ in periculis uerſantur. Quod ſi non omnino aduerſus huiuſcemodi mala, contra paria æqualiaq; his, aut maiora etiam grandioraq;.

Ὥστ' ἐπεὶ φανερόν, καὶ ὅτι.) Indicat nũc, qui fructus ex harum rerum explicatione percipi ab oratoribus poſſit. nam ſuperioribus rebus patefactis, utilitates etiam facilè perſpici poſſe affirmat, omnemq; horum tractandorum rationem tradit. intelligere autem ex his uerbis licet, non omne commodum in aliquem collatum χάριν uocari poſſe, ſed quod has conditiones habuerit: id eſt, quod huiuſmodi fuerit ut animi hominum eo deuinciantur.

Τοὺς μὲν δεομένους.) Si quos ad referendam gratiam excitare uolumus, ita cum illis agere debemus, oſtendere, aut tunc ipſum eſſe, aut ſaltem quondam in eo ſtatu fuiſſe, ut ope aliorum indiguerint, quod ijs rebus carerent, ſine quibus commodè eſſe non poßent, aut in magna animi ægritudine uixerint.

Τοὺς δὲ ὑπηρετοῦντας ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ, τοιαῦτα ὑπηρετοῦντας.) Quibus autem ipſos debere affirmamus eos oſtendere ſuppeditaſſe, auxiliumq; tuliſſe in huiuſcemodi tempore ac neceßitate, nec non huiuſcemodi quippiam ſuppeditaſſe, quod ipſos ſubleuare potuit, è tantaq; inopia ac mœrore recreare.

Φανερὸν δὲ καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν.) Ex ijs etiam quæ explicata ſunt facilè perſpici poteſt, unde promendo argumenta, & quorum locorum ope à quibuſdam remouere gratiam contingit: itaq; illos conformare, ut gratia his nulla pro commodis in alios collatis habeatur. ἀχαρίστους enim hic appellat, quibus gratia non habetur, nõ ingratos, & qui in alios grati non ſint, quo ſenſu nomen hoc paßim capitur. ποιεῖν ἀχαρίστους, ſpoliare illos gratia, qui uideri uolunt beneficium dediſſe: id eſt, efficere oratione noſtra ne id præſtitiſſe credantur.

Ἢ γὰρ ὅτι αὑτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν.) Aut enim ipſos commodum ſuum ſpectare, ſuaq; cauſa benignè nunc facere, ſiue olim feciſſe, non illorum in quos liberales uidentur, dicemus. Quod uerè beneficium appellari non poſſe, ex definitione quoque patet. Cum enim ſupra uis natura que beneficij explanaretur, declaratum eſt, non ut aliquid commodi ei, qui benignè facit, acquireretur, beneficium fieri oportere: ſed ut ille ipſe, qui premitur aduerſis rebus, adiuuetur.

Ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, &c.) Aut caſu fortuitoq; id factum oſtendemus, ſiue etiam impoſita illis neceßitate. uoluntas enim in his rebus ſpectanda eſt, propoſitumq; animi eorum qui ſuppeditant. quod niſi ſtudio opitulandi id fit, non aſtringimur. Quomodo autem gratiam nos habituros illis, aut etiam relaturos fatebimur, qui aut fortuitò nobis, aut coacti bene fecerunt? Cum autem συνέπεσεν hic antea perperam legeretur, emendaui συνέπεσον, & antiquißimi codicis fidem & rem ipſam ſecutus.

Ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες, εἴτε μή.) Aut reddidiſſe illos, non dediſſe arguemus, ſiue illi ſe debuiſſe ſciebant, ſiue ignorabãt. ambobus enim his modis beneficium beneficio compenſatur, aliquidq; pro aliquo redditur. Quare hoc etiam pacto beneficium deſtruitur, gratiamq; illam habendam non eſſe intelligitur. Nam in explicanda natura gratiæ illud etiam adnotatum eſt, excludi id quoq;, neq; hoc nomine appellandum, cum pro uetere beneficio beneficium redditur. Inter Macedonũ autem regem Athenienſesq; magna quondam lis de his nominibus fuit, cum ſe Philippus Halonneſum Athenienſibus δοῦναι, id eſt muneri dare, ac largiri paratum eſſe diceret: illi autem ſibi regem inſulam hanc ἀποδοῦναι, id eſt reddere ac reſtituere uellent: tanta uis in duabus ſyllabis erat, ut non uerbis de hoc tantum, ſed armis quoq; certatum ſit. Demoſthenes autem ciuibus ſuis auctor fuerat, ne acciperent, ſi δοῦναι, ἀλλὰ μὴ ἀποδοῦναι pergeret. unde & ab Aeſchine acerrimo ipſius aduerſario, & ab comicis poetis, non parum eo nomine exagitatus eſt. maioris tamen ponderis res erat, quàm uidebatur: ut ex hoc quoq; loco intelligitur.

Καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον.) Quemadmodum qui beneficium augere uolunt, naturã rei cõſiderant, necnon quãta qualisq; ſit, ac tẽpus deniq; locumq; ſpectant: ſic horum ueſtigia perſequentes, qui conterunt extinguuntq;, eadem omnia diligenter ponderare debent, docereq;, non eſſe id eius generis, ut ita uocari debeat, aut puſillum illud minutumq; fuiſſe, nec tantum, ut eo nomine appellandum ſit: aut ſi magnum, non tale. non deniq; tempore eo, aut loco factum, ut beneficium reputandum ſit, noſq; ob id teneri, & tanquam aſtrictos eſſe oporteat; atque, ut ipſe apertè narrat,

per omnia prima illa decem genera percurrendum, quas ipſe κατηγορίας uocat.

Σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον ἢ μὴ ὑπηρέτησαν.) Quibus indicijs, notisq́; animus eorum qui dederunt, minimè in nos propenſus beneuolusq́; fuiſſe cognoſci poſſit, exponit. ſi enim, qui benignè nobis antea fecerunt, magnumq́; etiam adiumentum adtulerunt, poſtea minus nobis non ſuppeditarunt, cum in eadem penuria uerſaremur, auxilioq́; ipſorum egeremus, argumento id eſt, noſtrum commodum olim eos in ea re minimè ſecutos, ſed alijs de cauſis adductos, tunc nos adiuuiſſe. qui enim maius beneficium dedit, minus etiam daret eidem, ſi diligeret.

Καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς, ἢ τοσοῦτο, ἢ ἴσα, ἢ μείζω.) Si in inimicos quoq́; eadem cõmoda, quæ in nos, contulerunt, aut æqualia maioraq́;, documento nobis eſſe poteſt, non liberali animo illos erga nos fuiſſe: & quamuis nobis opitulati ſint, minimè illam gratiam uocandam. neq́; enim noſtri cauſa in nos effuſi fuerunt, neq́; nos diligunt. ſi enim res illas charas haberent, magniq́; ducerent, aut exiſtimarent emolumento eſſe ijs, quibus eas impertirent, non in inimicos profunderent. quis enim foueat ſanus, melioremq́; faciat opibus ſuis inimicum.

Ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς.) Hoc etiam gratiam extinguit, cum qui largiuntur, uitium illarum rerum, quarum liberales ſunt, ſciunt, potiusq́;, ut ipſi abijciant, quàm ut alios ipſis ornent adiuuentq́;, dilarguntur. Non igitur ijs debere præ nobis ferre debemus, aut gratiam quandoq́; relaturos eſſe. cum enim gratia exiſtimanda ſit, cum commodum confertur in egentes, inopiaq́; eius rei laborãtes, quis unquã (inquit Ariſtoteles) ſe uiliſſimis deterrimisq́; rebus indigere fateatur?

Καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι.) Teſtatur ſe ad exitũ huius quæſtionis perueniſſe, & unde argumẽta in utrãq́; partem ſumi poſſint, indicaſſe. χαρίζεσθαι ſignificat beneficium in aliquem conferre, id eſt huiuſcemodi adiumentum illi afferre, quod ſuperiores cõditiones habeat. ἀχαριστεῖν autem eſt illi contrarium: opponitur uerò τῷ σόφρων. neque enim detrimentum importare ualet, ſed beneficium non tribuere, ut commoda illa eo animo in aliquos collata, uim naturamq́; beneficij non habeant. Qui id committunt, ſuprà ἀχαρίστους uocauit: ut qui omnes numeros huius rei retinent, κεχαρισμένους: cum dixit eum, qui idoneo tempore puſilla donauerit, beneficium contuliſſe.

Ποῖα δ' ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσι.) Quæ res quiq́; caſus miſerabiles ſint, quas perſonas miſereantur, quomodoq́; ipſi affecti, nunc pertractemus. miſerabiles autẽ res appello, quæ miſericordiam excitare poſſunt. Cum enim de motu animi qui miſericordia uocatur, agere inſtituat, tria illa proponit, quæ in cunctis commotionibus diligenter ſpectanda docuerat: ac quod ſemper ſeruauit, naturam uimq́; huius rei ſtatim euoluat. unde cuncta, ſi quis ſubtiliter attendat, plana fiunt.

Ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ.) Dicamus igitur, miſericordiam ægritudinem quandam eſſe, exortam ex eo quod malum eſſe uideatur, atque eorum generum malum, quæ aut ad interitum perducant, aut dolorem cruciatumq́; afferant: in eoq́; poſitum ſit, qui illa fortuna indignus uidebatur. reliqua, quibus naturam miſericordiæ expreſſit, infrà à me declarabuntur. Stoici homines, illiusq́; familiæ principes ita miſericordiam definierunt, ut à ſententia Ariſtotelis non diſcreparent. Eã definitionem poſuit Laertius in Zenone, ἔλεος ἐστὶ λύπη ὡς ἐπὶ ἀναξίως κακοπαθοῦντι. Cicero autem in 4. quæſtione Tuſcul. ita expreſſit: Miſericordia eſt ægritudo ex miſeria alterius iniuria laborantis. φαινόμενον κακὸν appellat, quod nobis malum uideatur. poſſemus enim in hoc falli, atq́; eam miſeriam eſſe iudicare, quæ minimè ſit: necnon ob eundem animi noſtri errorẽ eos quandoq́; miſereri, qui fortunati ſint, quod ea in ſe habeant, quæ nos falſo mala iudicemus. Adiungens uerò φθαρτικῶν καὶ λυπηρῶν, cuius generis mala eſſe debeant, oſtendit. ſunt enim diuerſæ naturæ plura & atrocia mala, quæ quamuis aliquem oppreſſerint, nõ miſeret nos illius. ſi quis enim iniuſtus eſt, ſi timidus, ſi intemperans, ſi illiberalis, & ſi magnis grauibusq́; malis premitur, miſericordia illius non mouemur. oportet enim, ut aut mortem, aut dolorem magnum afferant. Iiſdem igitur malis in probo uiro poſitis miſericordia in animo alicuius commouetur, quibus imminentibus illi ipſi, ac propinquus, timet. quod autem addidit, τὸ ἀναξίου τυγχάνειν, uitam etiam moresq́; eius qui aduerſa fortuna utitur, multum ualere oſtẽdit, ut miſericordia excitetur. quamuis enim nihil eorum quæ ſuprà tradita ſunt, requiratur: ſi improbus ipſe flagitijsq́; inquinatus fuerit, quamuis eius etiam generis malis prematur, miſerq́; omni ex parte ſit, miſericordia nos illius non capit. Quod ſi probum innocentemq́; uirum paupertate laborantem, aut acerrimis corporis doloribus oppreſſum uidemus, miſeret nos illius. indignus enim erat his malis, proculq́; ab ipſis ob animi uirtutes eſſe debebat.

Ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν.) Aliud adiungit, quod ad commouendam miſericordiam plurimũ ualet, & ſine quo ne calamitoſiſſimorum quidem hominum unquam nos miſereret, ut in fortunam illam ſtatumq́; acerbum, in quo alios honeſtos uiros conſtitutos uidemus, ut nos quoque incidamus, fieri poſſe putemus, uel in nobis caræ perſonæ, & quorum malis perinde ac noſtris dolemus.

Καὶ ἄλλο, ὅταν πλησίον φαίνηται.) Non dici poteſt, quàm accuratè totam hanc rem pertractet, & ut ſingula perquirat, quæ in hoc motu animi requirãtur. poſt multa enim ſagaciter indagata, addit, malum illud, quod ſuperiores omnes numeros habeat, non remotũ diſtansq́;, ſed propinquum eſſe debere: aut ſi remotum ſit, ſaltem longinquum non uideri. In antiquiſſimo libro τόπων, patrio caſu, numero multitudinis legitur. quam ſcripturam ſequitur etiam uetus tralatio. Sententia ſanè, utro modo legas, nõ uariatur. locus uerò hic (niſi fallor) huic quoq́; lectioni eſſe poſſet.

Δῆλον

Δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν.) Nihil ſumptum eſſe in declaranda natura eius quem quandoq; malorum alterius miſereat quod ſuperſit, planũ eſſe dicit: neminemq́; dubitare poſſe affirmat, quin quem miſericordia captura ſit, huiuſcemodi futurus ſit, ut fieri poſſe putet, ut ſuſtineat aliquid mali aut ipſe, aut aliquis ſuorum, qui ſanguine ſcilicet, neceßitudineq; aliqua coniunctus ei ſit, & huiuſcemodi malum, quale in definitione miſericordiæ demonſtratum eſt: id eſt, quod aut interitum afferat, aut dolorem inurat, aut ſimile illi propinquumq;.

Διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἐξολωλότες, ἐλεοῦσιν.) Hinc fit, inquit, ut duæ maximè oppoſitæ inter ſe hominũ conditiones, undequaq; inquam miſeri ac perbeati, nunquã miſericordia moueantur. cum enim omnes, quos miſericordia capere quandoq; poteſt, hac mente animoq́; eſſe debeant, ut in mala illa ſe etiam incidere poſſe putent, diuerſis de cauſis hi hoc metu non ſollicitantur. qui enim ad extremum iam caſum deuenerunt, ac penitus perditi ſunt (hos enim primos duros eſſe inmiſericordesq; docet) nihil amplius ſe mali ſuſtinere poſſe putant. perpeßi enim ſunt ſuo iudicio omnia. cauſam enim hãc affert, cur illi ita ſentiant. Non ſunt autem hi loci traditi ad declarãdos, qui ſoluti ſint ab hoc dolore animi: ſed cũ ſuprà qualem eſſe oporteret eum, qui hoc motu corripi aliquando poſſet, oſtendiſſet, inde hoc eruit, & tanquam corollarium addit. cum hi timori illi, ne incidant in infortuniũ malum'ue, obnoxij non ſint, miſericordia aliquorum ipſos nunquam capi.

Οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι.) Sed neq; qui beatos ſe ſupra modum, ac ualde fortunatos putant, miſerentur, ſed contrà contumelijs afficiunt calamitoſos. cuius rei rationem reddens, inquit: Si enim cunctis bonis ſe abundare arbitrantur, planum eſt ipſos hoc etiam ſe auctos ornatosq; exiſtimare (eſt namq; & ipſum non paruum bonum) quod uſu uenire non poſſe putãt, ut aliquid mali ſuſtineant, ſed extra omnem aleam periculi ſe eſſe ducunt. Antiquißimus liber in hoc à reliquis diſcrepat, quod non τι κακόν, ſed μηδὲν κακὸν habet. Res parui ponderis, & quæ ſententiã non uariet. Hoc quoq;, quod ſuprà tradidit Ariſtoteles, Athenienſibus quandoq; Iſocrates paucorum dominatione oppreßis, uſu ueniſſe in Panegyrico oſtendit. cum enim natura miſericordes eſſent, ui malorum ſæui immitesq́; facti erant, & omnem humanitatem exuerant: aliam tamen cauſam, quod omnem miſericordiam abieciſſent, eſſe credidit inſignis ac politus ſcriptor. unumquemq; enim ſuis, proprijsq; malis grauatum, tempus non habuiſſe ad alterius mala ſpectãda. quem enim ſuæ res angunt, alienæ non perturbant. Quod autem ipſos, cum beati erant, ualde miſericordes fuiſſe, eodem loco dicit, non repugnat hoc à ſententia Ariſtotelis. ipſe enim perbeatos hoc uitio teneri putat, quiq́; præter modum fortunati ſint, in quos dij homines'que cuncta bona congeſſerint. nam beati opulenti'que, fortunæ iniurijs expoſiti ſunt: nimia autem illa fortuna alios inſolentes facit.

Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν.) Qui ſint qui facillimè ſe in aliquem acerbum caſum cadere poſſe putent, exponit: primosq́; appellat, qui præteritis temporibus aliquid mali perpeßi ſunt, è quo tamen incolumes euaſerunt. nihil enim nos tam certos reddit, quid futuris temporibus nobis contingere poßit, quàm cogitare quid præteritis euenerit. quæ namq; ſemel ſuſtinuimus, quis nobis præſtat, ne iterum ac tertium mala ſuſtineamus? Cum autem εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι dixiſſet, intelligeretq́; exiſtimare ſe aliquid incommodi perpeti poſſe huiuſcemodi homines, quales infrà narrat, ut rem magis explanaret, quid eo uerbo ſignificaretur, expreßit, addens tanquam declarationem quandam, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν. Quare qui ſequũtur loci uſq; ad eum, καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει, indicãt, quæ genera hominum ita animo affecta ſint, ut putẽt ſe poſſe in malũ incidere: quod inde etiã (niſi fallor) intelligi poteſt. qui enim nunc exponunt, atque oſtendunt οἷοι νομίζειν παθεῖν, affirmandi modo traduntur. ille autem, quem indicaui, quiq; eum ſequitur, contrà negandi particulam habentes, qui non moueantur miſericordia, oſtendunt: ut loquebatur antè quàm ad hos, qui putarent ſe nihil mali perpeti poſſe, explicandos accederet.

Καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν καὶ δι᾽ ἐμπειρίαν.) Senes etiã confectiq́; homines ætate huiuſce modi ſunt: nam & prudentia, quæ illi ætati comitatur, & uſus multarum rerum infirmitatem humanarum rerũ ipſos docuit, ac nihil mali eſſe quod hominibus non impendat, apertè demonſtrauit.

Καὶ οἱ ἀσθενεῖς, καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον.) Imbecilli quoq; putant ſe in malum incidere poſſe, ac magis natura timidiores: imbecilli, quod iniuriam impetumq́; uiolentorum, ob infirmitatem uirium ſe depellere non poſſe intelligunt, resq; aliorum aduerſas intuentes, ſe iiſdem caſibus expoſitos eſſe uident. quod ſi ijdem timidiores ſunt, magis adhuc ipſos aliorum miſeret, cum ad infirmitatem corporis adiungitur imbecillitas animi. Nam qui etiam robuſti forent, ac opibus abundarent, ſi timidi eſſent, cũ uiribus ſuis non confiderent, ad miſericordiam procliues eſſent. Aut igitur intelligit, qui timidiores natura ſint è ſenibus, atq; imbecilli corporis hominibus, magis ſuſpicari ſe expoſitos eſſe multis caſibus, & poſſe incidere in grauia mala. aut μᾶλλον δειλοτέρους inquit, ut in primo libro locutus uidetur, cum ait, καὶ τὸ φιλεταῖρον εἶναι, τοῦ φιλοχρήματον, μᾶλλον κάλλιον. hunc enim modum loquendi ſæpe uſurpatum fuiſſe à ueteribus Græcis ſcriptoribus, multis exemplis collectis illic docui. Teſtatur autem Simplicius in librum κατηγοριῶν, eodem pacto locutum hunc fuiſſe, de his quæ cum aliquo conferuntur agentem, καὶ τὸ αἱρετώτερον μᾶλλον καὶ ἧττον. ita enim tunc legebatur: qui tamen locus poſtea à recentioribus, mendoſum ipſum falſo opinantibus, deprauatus eſt. ἄλλων enim illic nunc legitur. Sed huius locutionis doctißimus interpres rationem reddit, declarans

declarans hæc, cæteraq; huiuſmodi, poſſe intendi ac remitti. Videtur itaq; μᾶλλον ſecundæ collationis nominibus adiunctum, præſtantiam eius quod confertur, ad illud cum quo confertur, augere.

Καὶ οἱ πεπαιδευμένοι.) Qui etiam optimis artibus animum aliquantum excultum habent, ſe malis expoſitos putant. nam uerè res reputant. quod enim ſenes à longa uita uſuq; rerum habent, hi ab auditionibus doctrinisq; quibus operam dederunt. εὐλόγιστοι ſunt, qui accuratè ducunt rationem rerum humanarum, nec plus ipſis tribuunt, quàm uerè tribuendum ſit. quos autem infrá ἀλογίστους uocauit, his reſpondere puto, contrariosq; ſignificare.

Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες.) Illi quoq; malis infortunijsq; ſe obnoxios putant, quibus parentes ſunt, quibus liberi, quibus uxores. nam prætérquam quod ipſi à periculo uacui non ſunt, niſi ſolliciti de ſe ſint, timent ſaluti uitæq; ſuorum. hi enim omnes ipſorum ſunt, ac quæ mala patiuntur, ipſi aliquo modo ſuſtinent. Cum in excuſis hic antea διὰ τὰ εἰρημένα legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſſimi libri, præpoſitionem deleui. hanc enim ueram huius loci lectionem eſſe puto. εἰρημένα autem, inquiens, mala intellexit, quæ in definitione declarata ſunt, id eſt, quæ interitũ afferant, aut ægritudinem animo importent. perſonæ autem, quas appellat, manifeſtò huiuſcemodi malis expoſitæ ſunt. cũ enim docuiſſet quæcunq; perſonas has mala tangũt, ipſos etiam uiolare: addidit quæ requirebãtur adhuc ad miſericordiam excitandam, affirmãs poſſe perpeti dicta antea mala: ut paulo ſuprá locutus eſt, cum qualem eſſe oporteret eum qui miſericordia commoueri aliquãdo poſſet, oſtendit. altera enim iam conditione expoſita addidit, καὶ τοιοῦτον κακόν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ. utens eodem uerbo, unde conformatum nomen hic uſurpauit. Quod autem ad refellẽdam alteram illam lectionẽ pertinet, non uideo ubi ſuprá cauſas explicarit, cur ætas illa ac ſexus non poſſit longè ab infortunio abeſſe.

Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες.) Qui ad miſericordiam nũc procliues ſint, docet: oſtendens, quos nunquam malorum alterius miſereat. Hi autem ſunt, qui animum occupatum habent motibus illis, qui fortitudinem adiuuant. hi enim minimè mente uerſant quid futurũ ſit, nec cogitant ſe aliquid detrimenti accipere poſſe. Iracundiam autem fortitudini ſtimulum adhibere, Peripatetici aiebant, iratosq; audentius in hoſtem ituros, & omia pericula contempturos putabant: ut eos etiam, qui ſibi multum uiribusq; ſuis conſiderent. hoc enim quoq; fortitudine n adiuuare, manifeſtum eſt. unde genus etiam ipſius ſimulatæ erat, habitus animi eorum, qui freti aliqua ſpe, magno animo ſubirent pericula. Qui igitur ita animo affecti ſunt, cum quid futurum ſit non cogitent, animoſeq; omnia pericula expectent, aliorum miſereri nõ poſſunt. atrocia enim mala in alijs animaduerſa, ita nos commouere demonſtratum eſt, cum poſſe fieri arbitramur, ut in illa ipſi quoq; incidamus. Cum θάῤῥος uerò hic ut πάθος ponat, intelligere uidetur motum animi eum, qui fit cum aliquis pugnam cum inimico commiſſurus, perpẽdit uires ſuas, uidetq; ſe longè ſuperiorem eſſe, alacriq; animo ac plenus ſpei congreditur cum aduerſario. ſi quis enim multo antea uiribus ſuis examinatis id feciſſet, ac ſecuro animo, quia intelligeret ſe meliorẽ potẽtioremq; cum hoſte congrederetur, πάθος illud non eſſet.

Μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει.) Qui etiam ſecundis rebus contumelioſi facti ſunt, duri ſunt, nec miſericordia mouentur. non enim cadit in hos hæc cogitatio, ut putent ſe aliquid incommodi in ſe recipere poſſe. nec enim ſe tam inſolenter gererent. nam ſuprá quoq; docuit, perbeatos, prætérq; modum fortunatos, cum miſereri deberent, illudere miſeris, atq; omnibus contumelijs improbè ipſos uexare conſueuiſſe.

Ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων.) Qui remoti ſunt ab ijs extremis, ut puto, & tanquam in medio collocati ipſorum ac contrariorum: quamuis è regione poſitos nõ appellet, id eſt, qui neq; in motu fortitudinis ſint, neq; in affectu contumeliarum alijs imponendarum. neque enim docet qui ſint, indicans quid illi in ſe habeant, ſed quibus careant.

Μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα.) Præterea qui uehementer timent, minimè miſerentur aliorũ. cum enim metus malorum, quibus alios oppreſſos uidemus, commouere nos ſoleat, ad miſericordiamq; excitare, ſi acrior ille metus fuerit, terribiliterq; nos uexare cœperit, obliuiſcimur malorum alterius, ac de nobis ipſis cogitamus, totiq; in ſalute noſtra procuranda occupati ſumus. nimius igitur metus eijcit, exturbatq; miſericordiam. Accommodatum hic ualdè exemplum eſt de nece Cn. Magni, quo in primo libro uſus ſum. ubi enim locos oſtendit, unde duci argumenta poſſint ad magnitudinem iniuſti alicuius facti comprobandam, docet id quoq; maius eſſe, quod qui audiunt potius ſibi timent, quàm miſericordia eius, qui iniuria illa afficitur, commouẽtur. ἐκπεπληγμένους autem intelligit metu perculſos, pauore cõſternatos. qui enim ob ingentem uim metus quaſi ad ſtuporem redigũtur, ἐκπεπληγμένοι uocantur.

Κἂν οἴωνται τινας τῶν ἐπιεικῶν.) Neceſſe etiam eſt, ut non malè omnino de genere humano ſentiant, quibus aliquorum uicem dolẽdum eſt, arbitrenturq; aliquos æquos bonosq; eſſe. nam ſi improbos omnes iniuſtosq; eſſe crederent, nullius miſereri poſſent. is enim miſericordia alicuius mouetur, qui indignum illum eo caſu putat: qui neminem innocentem iudicat, is arbitrabitur uniuerſos malo dignos eſſe, ac meritò plecti. à cõtrario igitur rem ita ſe habere probat. Quòd uero inquit, Qui namq; neminem probum uirum arbitraretur: huiuſcemodi fuit Athenis Timon ille, qui propter odium humani generis μισάνθρωπος eſt appellatus. Non reticebo etiã, qua in re diſcrepet antiquiſſimus liber à reliquis, quãuis id ſententiam non uariet, ſed potius elegantiam orationis indicet. non enim ἐπιεικεῖς habet, ſed patrio caſu numero multitudinis τῶν ἐπιεικῶν.

ὅλως

Ὅλως δὲ ὅταν ἔχῃ οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα, ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ.) Concludit, quæ requirãtur ut miſericordia excitetur. Qua ex parte animaduerti poteſt, duo tempora, præteritum ac futurum, neceſſaria eſſe, ac ſine alterutro eorum cum inſtanti coniuncto nihil fieri poſſe. cum enim honeſtũ ac bonum uirũ aliquo incõmodo premi uidemus, recordamurq́; nos in eundem caſum, aſſimilemq́; quondam incidiſſe: aut poſſe fieri putamus, ut ſequenti tempore incidamus, miſericordia mouemur. nam quæ noſtris euenient, aut euentura ſperamus, ita nos afficiũt, ut ſi nobiſmetipſis aut eueniſſent, aut euẽtura forẽt. quod ad recordationem ueterũ incommodorũ pertinet, uimq́; quam habent ad nos miſericordes efficiendos, cum eadem aut paria in alijs ſpectamus: Virgilius ex perſona Didonis hoc ſignificauit, cum ita illam cum Troianis loquentem inducit, Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. Theſeus quoq; rex Athenarum, apud Sophoclem in Oedipode Coloneo, hanc rationem ſui facti attulit, affirmauitq́; ſe uſu ac re doctum, libenter illum expulſum domo, peregrinantemq́; recipere, cum ipſe quoq; grauia mala in aliena terra perpeſſus ſit, plurimisq́; periculis caput ſuum obiecerit, ut nullo modo induci poßit, externum hominem multis incommodis affectum (quo loco tunc erat calamitoſiſſimus ille ſenex) non totis opibus ſubleuare. Animaduertendum autem hic, ἐλπίσαι de rebus malis dixiſſe Ariſtotelem: ut Virgilius quoq; fecit, cum eandem reginam ita loquentẽ induxit, Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem. Idem quoq; poeta in Oedipode tyranno ἐλπίδας appellauit opinionem futurorum malorum, cum regem ipſum uxori Iocaſtæ ita induceret reſpondentem. optabat autem illa intelligere, quæ res ipſum tantopere angeret, Κἂν μὴ στερῶμαι γ' ἐς τοσοῦτον ἐλπίδων ἐμοῦ βεβῶτος. Conſuetudo tamen ſermonis, ſperare rebus ſecundis, metuere autem aduerſis tribuit.

Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται.) Narrat ſe ad exitum primæ huius partis perueniſſe: ac quomodo animo affecti homines miſereantur, expoſuiſſe.

Ἃ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον.) Qui caſus maximè luctuoſi ſint, miſericordiamq́; moueant, nunc docet: quamuis ex definitione omnia plana apertaq́; eſſe affirmet. omnia enim, inquit, miſerabilia ſunt, quæ ad interitum perducũt, è genere eorum malorum quæ aut ægritudinem animo, aut dolorem corpori adferũt. λύπη enim dolor eſt, qui animum angit. ὀδύνη, qui corpus torquet, laceratq́;. particulã ἐκ, cum abſit ab antiquiſſ. libro, nec expreſſa ſit à uetere tralatione, deleui: ἐκ τῶν λυπηρῶν enim antea legebatur. nec tamen non ſiquis uelit, eam quoq; lectionem tueri poteſt.

Καὶ ὅσα ἀναιρετικά.) Quid diſcriminis ſit inter ea quæ paulo antè φθαρτικά, & ea quæ nunc ἀναιρετικά uocat, quærendum. idem enim utraq; uoce uidetur ſignificari. Niſi fallor, cum ſuprà inquit, ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, non dixit res omnes, quæ interimunt, eſſe miſerabiles: ſed docere uoluit, quæ mala è genere malorum ægritudinem animo & cruciatum corpori importantium miſerabilia forent: affirmauitq́;, huiuſcemodi tantũ illa eſſe, quæ interitum afferrent. ſunt enim nõ paucæ res, quæ animũ angunt, & corpus uexãt, quæ miſericordiã alijs non mouent, ut ſi leuiora etiã illa ſint. nunc uerò generatim nõ ad ea quæ dolorẽ tantũ faciunt, ſermonẽ referẽs, inquit, cũcta mala quæcũq; illa ſint, quæ perdendi uim habent, et ἀναιρετικά ſunt, miſericordiã excitare.

Καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων.) Ea etiam mala quæ à fortuna inuehuntur, miſerabilia ſunt. nam culpa noſtra facta non ſunt. nemo enim poteſt fortunæ impetũ euitare: debent tamen illa pondus habere. nam leuiores aduerſæ res, à fortuna etiam importatæ, ac puſillæ deniq; ipſius iniuriæ, miſericordiam alijs non mouerent.

Ἔστι δὲ ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικά, θάνατοι, &c.) Quæ res ſæuos cruciatos afferunt, eædemq́; perdunt atq; interimunt, narrat. cum enim ſuprà mala quæ nos angunt & cruciant, dixerit eſſe miſerabilia, ſi eadem mortẽ adferre poßint, & cuncta demũ quæ perdendi uim habent, necnon quæ à fortuna incõmoda inuehuntur: illa nunc, ut mos ipſius eſt, accuratè explicat. aperit enim quæ nos perdunt mala, necnõ quæ incommoda fortuna nobis comportare ſoleat. In priore autem parte explicanda animaduertendum, ipſum conciſius locutum: & cum appellaſſet antea λυπηρά, & ὀδυνηρά, altero horum uerborum nunc contentum fuiſſe: eodemq́; conſilio, cum φθαρτικά & ἀναιρετικά ſuprà poſuiſſet, communius nomen, & quod cuncta, quæ perdendi naturã habent, complecteretur, repetiſſe. Enumerans igitur illa inquit, interitus, & uerbera, & corporum uexationes: id eſt, res quæ ipſum deprauarint, & ſenectus ac morbi. In antiquiſſ. uerò libro hoc uarietatis inueni, quòd σωμάτων antecedenti parti adnexum eſt. neq; enim antè, ſed pòſt, copula illic collocata eſt, ut αἰκίαι σωμάτων καὶ κακώσεις illic legatur. uetus quoq; tralatio lectionem illam ſequitur: nihil tamen immutaui. nam ſuprà etiam hoc ipſo in libro, ubi docet quæ res beneficia augeant, ita locutus eſt, καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι. erant autem Athenis (ut à ueteribus ſcriptoribus memoriæ produtũ eſt) iudicia & αἰκίας & κακώσεως. iudicium αἰκίας, cùm quis plagas corpore accepiſſet: κακώσεως uerò (ut opinor) cum in re familiari damnum aliquis paſſus eſſet. ut, exempli gratia, cum pupillus tutorem malè adminiſtrati patrimonij in iudicium uocabat. hic tamen intelligere labem acceptam in corpore, uexatumq́; aliquod membrum uidetur.

Καὶ τροφῆς ἔνδεια.) Penuria etiam cibi malum eſt, quòd & dolorem inurit, & interitum deniq; affert. unde, quemadmodum ſi alijs quæ appellata ſunt

malis affectum, ita etiam ſi quem inopia laborare uidemus, in tantamq́; egeſtatem incidiſſe, ut quo ſe alat ſuſtentetq́; non habeat, miſericordia mouemur: unumq́; hoc eſt eorum malorum, quod facillimè miſericordiam mouet, neceſſarioq́; ab omnibus grauiter accipi debet. ut Virgilius quoq; in 2. Georgicorũ declarauit, Nec doluit miſerans inopem. ex decretis enim Stoicorum loquitur, qui ſapientẽ miſericordem eſſe nolebant.

Ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία.) Quæ à fortuna inuehuntur, mala enumerat: primumq́; ſpoliari penitus amicis, aut cum paucis relinqui ponit, quia id incommodum atrox ſanè eſt, & fortunæ iniquitate ſæpe naſcitur. qui enim antea floruerũt copia amicorum, repentè ſiue morte, ſiue aliquo huiuſcemodi caſu, orbati aut omnibus, aut maiore illorum parte ſunt: quod fortunæ acceptum referri meritò debet.

Διὸ καὶ τὸ διασπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων, ἐλεεινόν.) Vnde, inquit, uidemus homines magno dolore affici, cum diſtrahuntur, diuellunturq́; ab amicis, & exiſtimare id malum graue admodum ac luctuoſum eſſe: quod tamen iniuria nõ minus hominum, quàm iniquitate fortunæ fieri conſueuit. Cicero quoq; pro Milone hoc acerbum eſſe declarauit, qui in peroratione inquit: Sed quo eſt illa magis diuina uirtus, eo maiore à te dolore diuellor. nam diuelli διασπᾶσθαι ſignificare, apertum eſt. Iſocrates in Buſiride de Orpheo, καὶ διασπασθεὶς, τὸν βίον ἐτελεύτησεν. Cicero quandoq; etiã diſtrahi dixit, ut in eadem peroratione, cum idem malum deploraret: Nam qui poſſum putare, me reſtitutum eſſe, ſi diſtrahor ab ijs, per quos reſtitutus ſum? In medio autem hoc enumerationis malorum, quæ fortuna iniungit, interiectum eſt, ut quod planum omnibus eſſet, & ad id quod dixerat confirmandum non parum ualeret. ſi enim diſtrahi ab illis interuallo loci acerbum eſt, quanto magis morte perpetuoq́; diſsidio diiungi? ab antiquiſ. tamen libro abeſt διὸ, quamuis à uetere tralatione id expreſſum ſit: quæ lectio ſi uera eſſet, hoc quoq; tanquam unum eorum malorum expoſuiſſet.

Αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία.) Deformitas quoq; & imbecillitas corporis, miſerabiles ſunt: nec nõ mancum eſſe, & aliquo membro captum ac debilem. Eaſdem has corporis labes coniunxit, & iiſdem uerbis appellauit in 3. libro de Moribus ad Nicomachum: quo etiam in loco miſericordiam excitare ipſas dixit, neq; eſſe è genere eorum malorum quæ obijci cuiquã rectè poſsint, ſi à natura profectæ ſint: aut à fortuna inuectæ, non uitio ac culpa ipſius illius partæ.

Καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι.) Fruſtratio etiam ac parum meritis noſtris respondẽs euentus aliquis, ſucceſſusq́;, res eſt miſerabilis, & è genere eorum malorum quæ à fortuna importantur. malè enim prorſus nobiſcũ agitur, fortunaq́; in nos poteſtatem ſuam exercet, ſi cum ea facimus quæ alijs fructus ferre cõſuerunt, nedum inde boni aliquid cepеrimus, malo potius aucti ſumus. Hinc autem doctè eleganterq́; miſericordiam expreſsit Catullus, cum Ariadnam infelicem caſum ſuum ita deplorantẽ induxit: ac merita ſua ingrato infidoq́; amatori obijcientem: Certè ego te in medio uerſantem turbine leti Eripui, ac potius germanum amittere creui, Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſem: Pro quo dilacerãda feris dabor, alitibuſq́; Præda, neq; iniecta tumulabor mortua terra. Quamuis enim ab homine iniuria illa profecta ſit, habuit tamen in ea re fortuna poteſtatem. ſi enim quæ beneficia cõtulit in Theſeum perfidum amatorem, Ariadna, in memorem gratumq́; hominem contuliſſet, fortunata ſemper extitiſſet. A fortuna igitur & ipſa iniuriam accepit, quòd eius ingenij hominẽ illa ipſi obiecit.

Καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο.) Miſerum etiã ac luctuoſum eſt, crebrò in hos caſus incidiſſe, ut unde commodum aliquid te ſublaturũ putaris, damnum, pœnamq́; reportes.

Καὶ τὸ, τι πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν.) Hoc quoq; ualde acerbum ac miſerum eſt, aliquid boni acciſſe alicui eueniſſe, cum tam malè iam acceptus ſit, ut nihil inde commodi capere poſsit. uidetur enim in hoc uim ſuam fortuna exercuiſſe. In hiſtoriam uerò hanc nunquam incidi. Vt ex hoc loco autem conijcio, Diopithes hic in egeſtate diu fuit. cum autem tempus appropinquaret copioſius uiuendi, quod à rege Perſarum munera ei ampliſsima mittebantur, in itinereq́; iam erant, antequam illa peruenirent, mortuus eſt, ut frui non potuerit liberalitate tãti regis. declarauit autẽ id iniquitatẽ fortunæ, quæ cum omni tempore inimica cõmodis eius fuiſſet, extremo etiam die truculenta in eum fuit. nam cum è malis emergere paulo pòſt deberet, antè ipſum ſuſtulit, nec bona illa deguſtare ſiuit. Diopithis cuiuſdam Athenienſiũ copiarũ ducis mentionẽ fecit Demoſthenes in 3. Philippica. Plutarchus in Lyſandro ita uocatũ oſtendit uatem magnæ auctoritatis, cuius Ariſtophanes quoq; Equitib. ut manci ac debilis manu meminit. eo aũt Nicias plurimùm utebatur, qđ in ipſius uita, ſuppreſſo tamẽ nomine, traditũ eſt. Cũ antea hic excuſi haberẽt, ὅτι πεπονθότος, deleui illud ὅτι, quia à melioris ſcriptis libris abeſſe uidi, nec uetus tralatio exprimit.

Καὶ τὸ, ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθὸν, ἢ γενομένων μὴ ἦν ἀπόλαυσιν.) Hoc etiam perpetuò aduerſa fortuna effecerit neceſſe eſt, unde miſericordia facillimè excitari poteſt, in omni uita te expertem omnium bonorum fuiſſe, nec aliquid proſperum tibi unquam contigiſſe. aut ſi qua euenerunt, frui illis nullo modò potuiſſe: aut quòd morte præuentus ſis, aut morbis moleſtiſq; occupationibus impeditus. male enim cum hoc agitur, cõditioq́; ipſius multo quàm aliorũ omniũ miſerior eſt, qui ſæpe aliquib. commodis augentur, & ex ijs

quæ à

quæ à dijs immortalibus, aut hominibus etiam euenerunt, magnos fructus, plurimaſq; uoluptates capiunt.

Ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.) *Indicat ſe partem ſecundam abſoluiſſe, ac propter quas res miſericordia commouentur explanaſſe. eſſe namq; miſerabilia hæc, quæ expoſuit, & alia etiam huiuſcemodi. fatetur enim huius generis aliqua reſtare: quæ tamen exemplo horum facilè intelligi poßint.*

Ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι.) *Duabus partibus abſolutis, ad tertiam aggreditur, quorumq; homines miſericordia capiat, exponit. Miſerentur igitur, inquit, familiarium notorumq;, niſi ij propinqui admodum ipſis, ſanguineq; ualde coniuncti fuerint. nam ſi hos inſigni aliqua miſeria oppreſſos uident, ita afficiuntur, ut ſi ipſi malis illis premerentur, aut premi paulo pòſt deberent. ipſi enim aliquo modo læduntur, quamuis illa mala eos non oppreſſerint, cum uexãt, ut qui ualde cũ ipſis neceßitudine coniuncti ſunt. magis autem nos dolere, cum accepimus notos nobis quàm ignotos malum habere, conſtat: quia non omnino alieno animo ab illis ſumus, quos nouimus, quamuis laxa admodum hæc coniunctio ſit. dandi autẽ caſu* οἰκειότητι, *ut eſt in antiquiß. libro, emendaui, cum generandi prius legeretur. declarauit autem hoc uerbo, cum* ἐγγὺς *dixiſſet, ſe illos proximos non interuallo loci, ſed neceßitudine intelligere.*

Διὸ καὶ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν.) *Hic lapſus memoria Ariſtoteles uidetur. ea namq; Amaſidi tribuit, quæ Pſammenito ipſius filio euenerunt. Pſammenitus enim fuit, qui cum amiſſo regno in poteſtatem hoſtium ueniſſet, filiumq; ad ſupplicium duci cerneret, cum Aegyptij cæteri lugerent, lachrymas non effudit: nec tamen, quòd nimis durus agreſtiſq; natura eſſet, id feciſſe exiſtimari potuit. Idẽ enim in miſera illa fortuna cõſtitutus, cum ueterem ſodalem uideret, ſenem ac omni patrimonio exutum ſtipem petere, & ut mendici faciunt, ad ſingulos accedere, grauiter ingemuit, frontemq; præ dolore ferijt. Totam rem Herodotus in Thalia narrat. Amaſis ſanè antea mortuus erat. Quare aut* μνημονικὸν ἁμάρτημα *eſt, aut alios rerum geſtarum auctores ab Herodoto diſſentientes ſecutus Ariſtoteles, diuerſa prodidit.*

Τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν.) *Videre amicum opulentũ quondam, cibum nunc inopia coactum emendicantẽ, miſerabile: ſpectare filium ad necẽ rapi, atrox ac ſæuum malum eſt. Pſammenitus quoq;, cum à uictore rege cauſam huius rei reddere cogeretur, eandem protulit: affirmauitq; domeſticum dolorem maiorem eſſe, quàm ut lachrymas exprimeret. Verba ipſius apud Herodotum hæc ſunt,* ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκήια ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πάθος, ἄξιον ἦν δακρύων· ὃς ἐκ πολλῶν καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν, ἐς πτωχηΐην ἀπῖκται ἐπὶ γήραος οὐδῷ.

Τὸ γὰρ δεινόν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου.) *Acerbum & atrox omne malum plurimum diſtat ab eo quod miſerabile uocatur: & nedum miſericordiã gignat, potius eijcit atq; extinguit, ſi fortè prius illa aliquẽ ob uſitatius facinus ceperat.* ἐκκρουστικὸν, *quod facultatem exturbandi aliunde quidpiam, eijciendiq; habet, appellatur. cum enim Cicero in 4. Tuſculana inquit, Etiam nouo quodã amore ueterem amorem, tanquam clauo clauum eijciendum putãt, hoc uerbum expreſſit. in ea enim ſententia exponẽda Græci eo uti cõſuerant. Plutarchus in commẽtario, quo docet, uitam ab Epicuro laudatã ne iucundã quidem eſſe, de dolore loquens, inquit,* μόλις ὑπ' ἄλλων πόνων, ὥσπερ ἥλων σφοδροτέρων, ἐκκρουόμενος ἀπαλλάττεται. *Sic etiam ipſe locutus eſt in extremo 3. libro de Moribus ad Nicomachũ, cum accuſans effrenatas cupiditates, inquit, Si magnæ illæ uehementeſq; fuerint, dimouere etiã exturbareq; ſua ſede rationem.* κἂν μεγάλαι, καὶ σφοδραὶ ὦσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκκρούουσι.

Καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον.) *Docet, oratores nõ acutos poſſe quãdoq; in hoc labi, ſi fortè cũ miſericordiã mouere uellent, immane aliquod, nefariũq; facinus recitarẽt eo namq; percepto, animi eorum qui audierunt, duriores ſtatim fierent. Quare illi, cauſæ quam ſuſcepiſſent, ſtultitia ſua nocerẽt. ſæpe enim nedum miſericordiam concitet atrox malum, & quod ualde auditores terreat, potius ſedandæ extinguendæq; illi aptum eſt, & ad contrariam rem ualet: id eſt, ad animos eorum qui audiunt duros reddendos.*

Ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος.) *Appellat* δεινὸν *nunc, malum etiam è genere eorum quæ miſericordiam excitant. non enim ſolum cõmouentur, cum præſens iam malũ adeſt, eoſq; quos nollent uexat, ſed cum uicinũ eſt, & appropinquat. In antiquiß. libro legi* ἐγγὺς αὐτοῖς, *cuius lectionis hæc uidetur ſententia: Præterea miſerentur, cum malum, quod oppreßit alium, ipſis iam propinquum eſt. nec tamen receptam ſcripturam, quam alij ſcripti habent, uariaui.*

Καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι.) *Quorum hominum maximè nos miſericordia capiat, docet. nam parium aſſimiliumq; nos miſeret. multis autem modis nobis ſimiles aliqui ſunt, quos omnes accuratè aperteq; enumerat. aut enim ætate, aut uita & moribus, aut habitibus animi, aut dignitate honoribuſq; partis, aut ſtirpe ac familia ſimiles ſunt. Infrà, cum inuidere eos qui inuident, paribus dixiſſet, & qui pares eſſent, illic quoq; declararet, eoſdem penè appellauit. ſuprà etiam, quos ſimiles uocaret, diligenter oſtendit, ubi inquit, Dedecus hominibus maculamq; afferre, expertem eſſe rerum earũ pulchrarum, quas aut cuncti mortales, aut ſimiles omnes tenerent.*

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι.) *Suprà cum exprimeret naturam miſericordiæ, docuit ipſam excitari, cum quis malũ quo uidet*

alium urgeri, exiſtimat in ſe poſſe cadere. nunc rationem reddens, cur maximè miſereat homines ſimilium, inde id naſci inquit, quia magis certò intelligunt ſe expoſitos illis incommodis, poſtquam ſimiles ipſis pareſq; illa oppreſſerunt. quare non confidere poſſunt, aut ætatem, aut indolem moreſq;, aut habitus animi, aut uitæ dignitatem, aut ſplendorem familiæ ipſos ab illis malis liberatura. ſimiles enim, quibus cum ipſis in his rebus conueniret, dicebantur.

Ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν.) Hoc antea quoq; tradidit, ubi quæ metum incutiãt hominibus, docuit. cuncta enim, inquit, horribilia ſunt: quæ cum in alijs aut iam ſunt, aut paulo pòſt futura ſunt, miſericordiam excitant. Hic inſtantis tantum temporis mentionem fecit. Locum autem illum ſignificare uoluit, cũ hic inquit, καὶ ἐνταῦθα: quæ uerba à me reſtituta ſunt, cũ ab excuſis omnibus abeſſent. inueni autem ipſa in antiquiſſimo libro ſed à uetere quoq; tralatione illa exprimuntur: ut dubitari non poſſit, quin hic reponi debuerint.

Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη, ἐλεεινά ἐστι.) Rem aggreditur docere magni ponderis, ad miſerationem excitandam, & quæ mirum in modum concitat animos multitudinis. antequam autem præcipiat quid gerendum ſit, de utilitate huius loci diſſerit: et cur ſine hoc artificio ſæpe orator frigidior non ſine cauſa uideri poſſit, oſtẽdit. Quæ igitur, inquit, mala reſq; omnes acerbæ, cum propè eſſe uidentur, miſerationẽ gignunt: longinquo autem tempore à nobis remota, ut ea quæ centũ millib. antea annis facta, aut pòſt futura ſunt, cũ nec expectent, neq; recordentur qui audiunt, aut omnino miſericordia illorum non mouentur, aut non pari modo, neceſſe eſt eos qui repræſententur, formis, uocibus, ueſtitu, actione deniq;, miſerabiliores eſſe, & ea quæ ſequuntur. πάθη autem uocat hic, non motus animi, de quibus nunc accuratè copioſeq; agit, ſed caſus quoſdam ſæuos & atroces, cuiuſmodi in tragœdijs tractari conſuerũt. ipſe enim quoq; in primo libro de Arte poetarum hoc ualere πάθος affirmauit, dicens eſſe factum, quod perdendi uim habeat, aut dolorem corpori magnum inurat. Vt ſunt, inquit, neces in aperto, acerrimi corporis cruciatus, uulnera, huiuſcemodiq; alia. Quod uerò μυριοστῷ ἔτει inquit, finitum tempus pro infinito poſuit. eſt autem uſitatus modus loquendi. quamuis autem alium longè numerum μυριοστόν ſignificet, cẽtum milibus dixi, Ciceronem imitatus, qui peruulgatam apud Græcos uocem, εἷς ἐμοὶ μύριοι: quam tamen ipſe quandoq; in epiſtolis ad Atticum Græcis uerbis expoſuit, in iiſdem epiſtolis ſic expreſſit, Qui mihi unus eſt pro centum milibus.

Ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, &c.) Hæc manifeſtò eſt ἀπόδοσις illius ἐπεί. poſitis enim illis, neceſſariò quod nunc narrat conſequitur. Non poteſt fieri, inquit, quin illi quorũ acerbi caſus exponũtur, expreſſi repræſentatiq; iiſdem corporis geſtibus quibus in malo ſuſtinẽdo uſi fuerũt, ac uocibus & ueſtitu, ad ſummamq; omnibus rebus quibus actores fabularum utuntur, ſtudiumq; illud proprium ipſorũ requirit, miſerabiliores ſint, ac maiorem luctum afferant iis qui cernunt. συναπεργάζεσθαι ualere, quod oſtendi, manifeſtum eſt: eodem autem uerbo uſus eſt in primo de Arte poetica, cum inquit officium eſſe diligentium tragicorum, antequàm poema conficiant, fabulam coagmentare, & uerbis quoq; illam conficere ac repræſentare, quanta maximè diligentia fieri poteſt, cuncta ante oculos ſibi conſtituentes. in ea enim re exponenda hoc uerbo uſus eſt, ut paulo quoq; pòſt, cũ inquit, non debere quoq; omittere quin omnia quæ res patitur, geſtibus quoq; figuriſq;, de quibus etiam hic loquitur, exprimat ac referat, ὅσα δὲ δυνατὸν καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον. Antiquiſſ. liber diſcrepãs à reliqs omnibus, habet, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει. quã lectionẽ ſeqtur etiã uetus tralatio.

Ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι.) Hanc enim artem adhibentes, imponunt auditoribus, & quod longè eſt, ut propè uideatur, efficiunt. acerbum enim illum caſum ante oculos collocant, ut quod aut paulo pòſt futurum ſit, aut paulo antè geſtum fuerit. Hoc quoq; fuerat conſilium T. Labieni, accuſatoris C. Rabirij, quem arguebat necaſſe L. Saturninum, cum in concionem Saturnini imaginem attulit: de qua Cicero in defenſione ipſius. quærebat enim reo inuidiam facere, & animos multitudinis miſericordia commouere, refricans ita ueterem plagam.

Καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων.) Hoc ad declarandũ ualet, quantã uim habeat rem ante oculos conſtituere. Neceſſe eſt ea etiam, inquit, quæ modò geſta ſunt, aut breuiſſimo temporis ſpacio interpoſito fieri debent, quæ certè miſerabiliora uidentur, nulla alia de cauſa miſerabiliora ſint, niſi quia tunc fieri uidentur. nec enim ut aut recenti tempore facta, aut ut mox futura, illa cogitãtur, ſed ut præſentia, & quæ tunc ipſis ſpectantibus gerantur. omnino enim miſericordiam exprimunt, quæ tunc ipſum grauia mala ſuſtinentur: uidereq; aliquem uexari, hunc dolorẽ gignit. reliqua autem aut præterita, aut futura, ut magis inſtanti tempori uicina ſunt: hæc autem tam illi propinqua, ut præſentia uideantur. Antiquiſſ. liber, diſcrepãs à reliquis, non διὰ τὸ αὐτὸ, ſed διὰ τοῦτο habet.

Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις.) Indicia quoq; prolata rerum illarum, ac deniq; facta ipſa repræſentata, miſerabiliora neceſſe eſt eſſe. Hoc etiam noſtri concionatores ſeruant, qui cum Chriſti necem certo die deplorant, ad miſerationem excitandam, inuidiamq; in nefariam ac ſceleratam gentem, ea omnia quæ in acerbiſſima illa cæde facta ſunt repræſentant, cum in crucẽ actus eſt. Adeò duri ſumus, ergaq; conſeruatorem noſtrum ingrati, ut ſine his tragœdijs, propè ſupplicio rum

quæ pro

quæ pro noſtra ſalute ſuſtinuit, obliuiſcamur.

Οἰκτιζόμεθα τί τῶν πεπονθότων.) Vt ueſtimenta, inquit, eorum qui acerbos illos caſus tulere, & huiuſcemodi quædam alia. quod Antonius fecit, cum in funere C. Cæſaris res geſtas ab eo magnificè explicaſſet. non enim omnibus undiq; laudibus in eum congeſtis contentus fuit, ſed ueſtem etiam pugionibus gladijsq; perforatam, concioni oſtendit. ea autē ſpectata, in furorem, inſaniamq; penè plebem adegit, et omnem cauſam Bruti ſociorumq; euertit, quod periculum cum illi intelligerent, declinare aut non potuerunt, aut neglexerunt, ut Cicero ad Atticum ſcribens oſtendit: Meminiſti ne te clamare cauſam periiſſe, ſi funere elatus eſſet? At ille etiam in foro combuſtus, laudatusq; miſerabiliter.

Καὶ λόγους, τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων.) Et uerba uocesq; aliquas editas ab ijs extremo tempore, qui perpeſſi ſunt, ut ab animam iam efflantibus. Hoc etiam & huiuſcemodi multa fecerunt, qui periculum interfectoribus Cæſaris creare uolebant, ut Suetonius quoq; oſtendit: uerba ipſa adponere, quia ſatis nota ſunt, ſuperuacaneum putaui. In antiquiſſ. libro nonnulla præterea uerba leguntur, quæ cum à uetere quoq; tralatione expreſſa ſint, nota teſtataq; eſſe uolui. ita autem illic legitur, καὶ λόγους, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων.

Καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶναι ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν.) Præſertim uerò, inquit, miſericordiam mouet, ſi eos qui crudeliter interfecti ſunt, oratores oſtenderint, in ipſis illis acerbiſſimis caſibus fortes fuiſſe, cōſtantiq; animo mortem tuliſſe. Cū enim (ut Cicero inquit, qui prorſus hoc ſignificare uoluit) ſinguli caſus humanarū miſeriarū grauiter accipiantur, tamen afflicta ac proſtrata uirtus maximè luctuoſa eſt. afflictam enim intelligit, quæ fortunæ impetu perculſa uexataq; ſit. & grauē aliquā ab ea plagā acceperit: non quæ imbecillo animo caſum illū ferat, ac demiſſe tūc ſe gerat. Quod in excuſis deſiderabatur, ἐλεεινόν reſtitui, ex antiquiſſ. libro erutum. confirmatur quoq; hæc lectio à uetere tralatione. Reddit autem ſtatim hoc tradito rationem, cur quæ expoſuit, facilius excitēt miſericordiam. naſcitur enim id, inquit, quia propinqua mala illa uidentur, ac modò contigiſſe.

Καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.) In extremo enim hoc loco duo, quorum utrunq; per ſe magnam uim habet, coniunguntur. nam indignus illa fortuna, malè tractatus ab hominibus inducitur, & res tota tanquam tūc ageretur, ante oculos conſtituitur. Cum hic antea excuſi, accuſandi caſu multitudinis numero ἀναξίους τε ὄντας haberent, emendaui, ut in melioribus ſcriptis inueni, ἀναξίου τε ὄντος, mutato numero ac caſu. hāc quoq; lectionem ſecuta eſt uetus tralatio. non ſatis autem elegās locutio illa uidebatur, uel nimis dura potius, quæ diuerſam ſtructuram uerborum in eodem mēbro haberet. indignus uerò eſt, quia fortis uir ac ſtudioſus uirtutis incommodis conflictatur;

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν.) Cum iam quæ ad miſericordiam pertinebant, expoſuerit, de contrario animi affectu loquitur, cui à Latinis nomen inditum non eſt, Græci νέμεσιν uocarunt: quo uerbo & Latini poetæ, & alij etiam optimi auctores uſi ſunt. Quia uerò miſericordiæ plures animi motus aduerſantur, docet maximè omnium nemeſin ipſi repugnare, ea ſcilicet de cauſa, quòd harum altera ſecundis aliorum rebus, altera uerò aduerſis immeritò quoſdam prementibus doleat: necnon quòd eiuſdem indolis ſint, cuius uidetur eſſe, ut contrario modo aduerſus res contrarias ſe habeat. Id autem inuidiæ, quæ & ipſa ſimiliter ipſi repugnat, non ita contigit. illa nanq; non erga fortunatum, indignum reb. illis ſecundis, uerūm aduerſus parem ſimileq; excitatur: inuidia uerò opponitur miſericordiæ, quia ut illa malis rebus, ita hæc bonis aliorum angitur. uerum & eodem pacto repugnat illi nemeſis: & præterea, quia aduerſus eos qui ſe contrario modo habent, atq; hi quorū nos miſeret, exercetur. Quare uerè dicta eſt miſericordiæ magis q̄ inuidia aduerſari.

Τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίοις κακοπραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινά.) Quo modo cōtrarij inter ſe affectus hi ſint, docet. in miſericordia namq; obſeruantur res aduerſæ alicuius, in nemeſi ſecundæ. nam hic etiam τρόπον τινά inquit, ut intelligeret, non plenè perfecteq; ipſas ſibi aduerſari. reuera nanq; minimè inter ſe contrariæ poſſunt eſſe, quæ ab eadem natura ac moribus proficiſcuntur. ut enim in 2. lib. Topicorum ab eo traditum eſt, quæ ab eadem indole naſcuntur, οὐ ποιεῖ ἐναντίωσιν. Animaduertendū tamē, quamuis à contrarijs moribus proficiſcantur miſericordia & inuidia, magis aduerſari miſericordiæ nemeſin, quàm inuidiā. ut enim Alexāder inquit, ſeiungere ac dijudicare uelle res contrarias, ab indolis unde proficiſcantur, cōtrarietate probabile eſt, ualetq; non parum in diſputationibus, non tamen firmū ac uerum: ſed quia à ſenſu opinionibusq; hominum non alienum, alicuius & ipſum contrarietatis indicium eſt.

Καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ.) Amboq;, inquit, hi affectus bonæ indolis ac naturæ ſunt: ex quo apertè colligitur, quantopere diſcreparit à ſententia iudicioq; Stoicorum, qui miſericordiā uituperabāt. nam omnem Peripateticorum familiam laudaſſe, quod hic princeps ipſius facit, hos affectus, tradit etiam Plutarchus in Homeri uita. quem locum, cum ualde hic accōmodatus ſit (utranq; enim rem definit) conuerſum adponam. Rurſus autem, inquit, cum ſodales Ariſtotelis, auctoritatem doctoris ſequuti, cōmotiones animi probas eſſe uelint, nemeſin & miſericordiam: bonos nanque utros uri, cū proximos quoſpiam uident ſecus ac digni erant, proſpera fortuna uti, nemeſis uocatur: angi

uerò, ſi ijdē illi aduerſis reb. premūtur cōtra merita ſua, miſericordia dicitur. eiuſdē iudicij Homerus fuit, conneniréq; hoc honeſtis hominib. cēſuit, et ea quæ ſequūtur.

Δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν.) Nō eſt cunctandū, inquit, cū uidemus aliquos cōtra ipſorū merita miſeros, malis eorū angi, nec iuſtā unq̄ reprehenſionē res habet: quēadmodū etiā ſtomachari, cū fortunatos quoſpiā, indignos illo ſtatu uidemus. quod enim cōtra dignitatē fit, iniquū ſemper improbumq; eſt, ac iuſtū dolorē gignit: iniuſtū autē eſt, malis bene eſſe, bonis autē malè. Nōnulla hic addidi, ſecutus in primis auctoritatē antiquiſſ. libri, in quibus τῷ ἐλεεῖν, expreſſa etiā uerba à uetere tralatione. puto autē ipſa tanquā declarationē poſita hic fuiſſe antecedentis uerbi. illo enim uti uidebatur debuiſſe, ut ſtatim in contrario facit. ... etiā quod reſtitui, cur non recipi debuerit, nō uideo, ut hic ſenſus ſit totius partis: Illis uerò, qui benè rē gerūt indignè, decet nemeſi affici. recipit enim ἐπὶ κοινὰ debet, ἀναξίως πράττουσι.

Διὸ καὶ θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νεμεσᾶν.) Vnde, inquit, nos hoc intelligētes, à bona ſcilicet indole proficiſci nemeſin, & eſſe æquū hunc dolorem, dijs immortalibus tribuimus hunc affectū: quod Homerus ſæpè fecit, ut accuratè illic exemplis poſitis declarat Plutarchus. neq; enim ſi improbū iniquumq; foret liberè indignari, dijs illud aſſignaremus. nihil enim ab illis geri, quod iuſtum ſanctumq; non ſit, arbitrari poſſumus.

Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς σύνεγγυς ὄν.) Diſcrimē quod eſt inter nemeſin inuidiāq; ponit, ſuccurritq; imbecillitati multorū, qui magnopere in hoc labi poſſēt, nulla in re inter ſe diſcrepare putātes hos affectus. Niſi igitur, inquit, tota res accuratius declaretur, uideri potuit nō nullis inuidia eodē pacto miſericordiæ opponi, ut nemeſin oppoſitā eſſe diximus. nā multi falſo credunt inuidiā aut eandē, aut parū omnino diuerſam eſſe è nemeſi, quæ tamē longè alia eſt. M. Cicero in hoc errore nō uerſabatur, ſed uim utriuſq; nominis tenebat: cū enim ſe, ad Atticū ſcribēs, gaudere oſtendiſſet ignominia aduerſarij, declarat ſe ſine culpa hoc facere poſſe: erat enim ille indignus eo honore quem quærebat. quare repulſam illū tuliſſe, meritò potuit gaudere. Hirriū autem intelligit, quondā competitorē ſuū. De eadē autē re in epiſtola ad M. Cœliū: Sed plane gaudeo, inquit, quoniam τὸ νεμεσᾶν intereſt τῷ φθονεῖν. Quiſi dicens, ſi inuidia mea foret, iure optimo reprehēderer: uerū quia nemeſis eſt, poſſum ſine ullo metu fateri, me gauiſum eſſe. qui autē indignātur ac fremunt, ualdè diſtant ab ijs qui inuidēt. Iſocrates, qui cū Ariſtotele ſentit de natura harū commotionū, intelligitq; alterā uitioſam eſſe, alteram uerò non tantū culpa uacare, ſed laudi tribui ſolere, diſtinctis nominib. nō utitur, uerū quā νέμεσιν philoſophus uocat, communi uocabulo cum ea quæ iure inſimulatur φθόνον appellat. in Panegyrico enim cū Græcos accenderet ad bellū contra Perſas ſuſcipiendū, affirmaretq; illis bellū inferre officiū eſſe eorū, qui nō propria cōmoda ſequerentur, ſed quod equū eſſet ſpectarent, cū alijs antea rationib. id eiuſmodi eſſe docuiſſet, addidit: Quibus magis oportet inuidere, et eximias ipſorū fortunas ſtomachari, eos qui nō omnino humili abiectoq; animo ſunt, ſed moderatè hac re utuntur, nonne illis qui maiores opes quàm mortalis conditio ferat, tenent? minore autē copia bonorū digni ſint, quàm qui apud nos miſerā uitā ducūt? In hac enim ſentētia exponēda, inqt, τά ῥα φθονεῖν εἰκὸς δεῖ; cognouit tamē, cū inuidere cōmodis alicuius improbū eſſe intelligeret, ſi in eo genere præſcriptio quædā moderatioq; adhiberetur, id uirtuti aſſignari debere, quæ à Peripateticis νέμεσις uocatur. ipſa enim eſt quæ mediocritatē in hac re cuſtodit: inuidia uerò nimium ſequitur, & exuperantia eſt. Particula δὲ reſpōdet ſuperiori illi μὲν, cū inquit, μάλιστα μὲν ἀκολουθεῖ νεμεσᾶν. multa autē in medio inculcata ſunt. intelligitur autē nūc manifeſtū, cur ibi μάλιστα addiderit, inprimiſq; miſericordiæ aduerſari nemeſin dixerit. aliæ nanq; animi motiones ipſi etiā aduerſantur, uerū nō ſimili modo. Quare, quin inuidia miſericordiæ repugnet, non negat: ſed eodem pacto, quo nemeſis eſt, oppoſitam illi non eſſe contendit.

Λύπη γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστί, καὶ εἰς τὴν εὐπραγίαν.) Quibus in rebus conueniat his affectibus inter ſe, exponit. habent igitur, inquit, hoc cōmune. ut enim nemeſis, ita inuidia ægritudo eſt, quæ animū perturbat ac ſollicitat, ambæq; hæ ægritudines excitātur ob res aliorū ſecundas. quare uenia dari poteſt imperitis, ſi hæc ſpectantes, reliqua autē non perſpiciētes, in fraudē inducti ſunt, ac diuerſas res pro eadem ceperūt.

Ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου.) Nemeſis oriebatur ex bonis reb. turpis alicuius & improbi hominis: inuidia, honeſti etiā & probi uiri, ac deniq; paris omnis, æqualiſq;. inuidia enim inter æquales maximè flagrabat. ... autē ... q; inquit, ut ueteres Græci auctores in fœderibus faciēdis loqui ſolebāt: nec non ut Cicero quoq; in libro 3. ad Atticū, de literis ad Cæſarē dictatorē miſſis, dixit: Nec mehercule ſcripſi aliter, ac ſi πρὸς ἴσον ὅμοιόν q; ſcriberē. Diſcrimē aūt eſſe inter ἴσον & ὅμοιον tradūt ueteres grāmatici, oſtendiſſe etiā Euripidē, cū inqt, οὐχ ὅμοιον ἦθος, ἀλλ' ἴσον βροτοῖς. Eſſe uerò ὅμοιον qualitatis, ἴσον quantitatis, perſpicuū eſt.

Τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον.) Nō ita affici illos animo, quod ex bonis rebus alterius aliquid ipſi detrimēti accipere poſſint, aut res ipſorum malæ fieri, cōmune omniū eſſe uult, qui inuident aut indignantur: ægritudo tantum gignitur, quia is quē nollēt adiuuatur. Nam ſi angeretur, qd putaret ſibi aliqd noui naſci poſſe, metus eſſet, nō inuidia aut nemeſis. manifeſtò enim metus eſt, cū quiſpiā res ſuas peiores futuras putat ex meliorib. alterius reb.

Φανερὸν δὲ ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις.) Perſpicuum autem eſt, contrarios etiam affectus his affectibus, quibus tunc tenentur qui inuident aut indi-

aut indignantur, conſequuturos eſſe in animis eorum. quomodo autem hoc fiat, exponit accuratè. τούτοις e-nim intelligo πάθεσιν potius, quàm φθονεῖν, καὶ νεμεσᾶν. Declarat aũt, quãuis maximè aduerſari miſericordiæ nemeſin dixerit, tamen & inuidiã ipſi aliqua ratione opponi, cũ cõtrariæ affectiones ei comitentur, ſitq́; à contraria indole & natura, unde ad miſericordiã diſturbandã et ipſa utilis ſit, uel potius ad uiam illi obſtruendã, ne in animos eorum quorũ nolumus irrepat.

ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν, ἡσθήσεται.) *Verũ eſſe qđ antea tradiderat oſtẽdit. Qui ægritudine cõficitur, inqt, quod ſpectat indignos illo ſtatu miſeros eſſe, uoluptate afficietur, aut ſaltẽ omni dolore uacabit, cũ uiderit dignos malo, cõtrarioſq́; ſuperiorib. illis aduerſa fortuna uti. In antiquiß. libro nõ dandi caſu nomina ſunt, quib. ſignificãtur, indignos ea fortuna et cõtrarios ipſis, reb. aduerſis cõflictari, ſed aduerbia. et ἀναξίως enim illic & ἐναντίως legitur.*

οἷον τοῖς πατραλοίαις, καὶ μιαιφόνοις.) *Quo modo percipi uoluptas poßit, aut ſaltẽ nõ angi cõmoueriq́; ex malis reb. improborũ, docet, declarãs non ſolere homines nec debere ſupplicio parricidarũ aut ſicariorũ perturbari. Cũ uerò hic locus antea quoq; in excuſis ita legeretur, quidã defeciſſe præpoſitionẽ arbitrati, eã ex ingenio (ut opinor) addiderũt. unde οἷον ἐπὶ τοῖς πατραλοίαις in poſteriore Veneta editiõe excuſum uidemus. Ipſe cũ à manuſcriptis illã abeſſe animaduertiſſem, nec ueſtigiũ eius in uetere tralatione inueniſſẽ, nõ ſine cauſa id eſſe exiſtimãs, cogitare mecũ cœpi, quomodo recepta lectio locũ ſuum tutari poſſet, cognouiq́; facilè nec uitiũ ullum in eo ſermone eſſe, nec quicquã deſiderari, quod non cõmodè illic intelligeretur. Attici enim ſcriptores, ut alias nõnullas præpoſitiones, ita etiam hanc ipſam paßim omittebant: quod multis exemplis optimorum auctorũ, ſi oporteret, nullo negocio cõfirmaretur. Thucydides enim, Lyſias, Ariſtophanes, alij, crebrò ita locuti ſunt. Ariſtotelẽ aũt ſuauitate eius ſermonis atq; argutijs ualde delectatũ eſſe, cũ homines ipſos non multũ amaret, ſcripta ipſius declarãt, quæ elegantiarũ et atticiſmorũ pleniſſima ſunt. Sentẽtia igitur ita eadẽ manet. eandẽ uerò protulit Cic. in 4. quæſtione Tuſculana, cũ de natura miſericordiæ diſſereret: Nemo enim, inquit, parricidæ aut proditoris ſupplicio miſericordia cõmouetur. Animaduertendũ aũt, συγχαίρειν hic in malam partẽ accipi, & de rebus incõmodis reijciendisq́; dici: ut ſuprà etiam fecit, cum miſericordiam definiuit. Terentius quoq; par huic Latinum uerbum eodem intellectu cepit: More hominũ fit, ut quod ſiem nactus mali: & quæ ſequuntur.*

Δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις.) *Nedũ aliquis debeat, cũ nefarij ac conſcelerati homines pœnas dant ſuorũ facinorũ, dolere: decet, inquit, contra lætari, cum huiuſcemodi aliquid euenit. & eodẽ pacto gaudere oportet, quemadmodum cum aliquis felix fortunatusq́; eſt ex dignitate, & ut uita ac facta ipſius poſtulant. huius aũt rei rationẽ reddens, ait: utraq; enim res ac gaudia iuſta ſunt, lætitiáq; nõ ſine cauſa afferũt bono uiro.*

Ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν, ὑπάρξαι ἂν ἅπερ τῷ ὁμοίῳ καὶ αὐτῷ.) *Ad poſteriorẽ hoc affectũ pertinet, qui cũ uidet bonũ uirũ bene rem gerere, gaudet. cum enim ſibiipſi cognitus ſit, innocentiamq́; ſuam intelligat, neceſſe eſt ſperet ad ſe quoq; peruentura eſſe commoda, quæ par ſimiliſq́; conſecutus ſit.*

Καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα.) *Eorundẽq́; morũ cũcta hæc ſunt, & in quo unũ inuentũ fuerit, alia etiã ſint neceſſe eſt, ut cõtraria his cõtrariorũ morũ. uerbi cauſa: Qui dolet, cũ uidet bonos honeſtoſq́; homines fortunatos eſſe (is enim aduerſatur dolorẽ ſuſcipiẽti ex reb. aduerſis indignorũ illa fortuna) is etiã lætabitur, cũ eoſdẽ rebus aduerſis conflictari intelliget.*

ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος, καὶ φθονερός.) *Hoc intellectu narrat eundẽ eſſe ἐπιχαιρέκακον et φθονερόν, quod qui inuidi ſunt, ij etiã malo alieno lætentur: & qui alterũ uitiũ habent, altero etiã cumulentur. aliter enim uerũ non eſſet. quis enim finitimæ affectiones hæ ac propinquæ ſint, eædẽ tamen exiſtimandæ non ſunt: ſunt enim manifeſtò aliquo modo contrariæ. nam cum mœreat inuidus rebus bonis omnium qui fortunati ſunt, tantũ abeſt ἐπιχαιρέκακος ab angore animi, ut gaudeat ac lætitia afficiatur. Ipſe accuratè totã rem aperit, & uim utriuſq; nominis exponit.*

Ἐφ' ᾧ γὰρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ.) *Is eſt inuidus, qui æquo animo ferre nõ poteſt cũ probus etiã uir res ſecũdas habet. Ex quo, inqt, quiſpiã angitur, cũ gignitur, aut iam adeſt, neceſſe eſt hunc gaudere, cũ illud uidet diſijci perdiq́;. qui aũt lætitia afficitur, cũ intelligit, dignos quoq; bonis reb. uiros cõmoda amittere, ac bonã illorũ fortunã diſturbari, ἐπιχαιρέκακος eſt. Stoici homines eodẽ uerbo eandẽ culpã appellabant. Nam quomodo uim naturamq́; ipſius exprimere ſoliti eſſent, docet Laertius in Zenone, cũ quæ partes ſubijcerẽtur uoluptati, exponeret, ἐπιχαιρεκακία δὲ ἡδονὴ ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς. Sic aũt Cic. in 4. Tuſculana reddidit: Voluptati maliuolentia, lætans malo alieno. quãuis uetus grammaticus Nonius, lactans legat, quod tamẽ uerbum ſententiã non uariat: ac fortaſſe ut nunc in formis excuſis legitur, emendatũ ab aliquo importunè fuit, qđ uidebatur id uerbũ melius græcæ uoci reſpõdere. Animaduertendũ aũt, animi affectionẽ illã, qua reb. ſecundis bonorũ uirorũ gaudemus, necnon eã quoq; qua reb. aduerſis malorũ lætamur, apud Græcos etiã nomine carere. cũ enim de ijs nũc loquatur, nomine ipſas nõ appellat. στέρησιν uerò, & φθορὰν cũ dixerit, reſpondẽt (ut opinor) hæc uerba ijs, quibus proximè uſus erat, γιγνομένῳ et ὑπάρχοντι. orbamur enim ſpoliamurq́; ijs quæ iam tenemus. Interitus manifeſtò generationi alicuius rei contrarius eſt.*

Διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέου πάντα ταῦτα ἐστί.) *Quod dixi, inquit, id ex omnibus quæ ſuprà explicuit, cogitur. unde quæ miſericordiæ aduerſentur, mani-*

feſtò perſpicitur, ἃ πάντα ταῦτα dicens, cuncta intellexit, quæ miſericordiæ repugnant. illa autem diſcrepare inter ſe affirmat, ijs de cauſis quæ traditæ ſunt. Aliæ nanq; ab eadem natura & indole, aliæ uerò à diuerſa proficiſcuntur. ueruntamen cum hoc omniũ commune ſit, quòd miſericordiæ aduerſantia ſunt, & quaſi aditũ illi claudũt, in hoc cõſentiunt inter ſe, quod cuncta ſimiliter efficiunt, ne res quæ ſpeciẽ aliquã earũ habent, aut ab aduerſarijs huiuſcemodi eſſe dicuntur, luctuoſæ ac miſerabiles ijs qui audiunt uideantur.

ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα.) *Accuratè uidendum, quomodo nunc ad miſericordiam excutiendam, efficiendumq; ne res miſerabiles uideãtur, cunctas has eodem modo ualere dicat, cum miſericordiæ ſuprà nemeſin maximè aduerſari docuerit. An ſimiliter, inquit, quia cunctæ, quamuis alia magis alia id præſtent, nec earum ulla ſit quæ nõ in eo uires exerceat ſuas.*

πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν.) *Quod Græco par ſit, noſtri Latinũ uerbũ nõ habent: & hæc cauſa eſt, cur externo ſæpe uſi illi ſint. qui hoc facere noluerunt, indignationem dixerunt: non plenè tamen (niſi fallor) uim huius rei Latinum nomen exprimit. Horatius cum in Ode in Menam, Sex. Pompeij libertum, liberrima indignatio inquit, νέμεσιν intellexit. Plinius quoq; eo uerbo uſus eſt: Ab Antonio proſcriptus eſt Nonius ſenator, filius Strumæ Nonij, quem Catullus in ſella curuli uiſum indignè tulit. Nam intelligi à Plinio epigramma, Quid eſt Catulle, quod moraris emori; apertum eſt: ut etiam motum illum animi Catulli à Græcis appellari nemeſin cõſtat. Cum autẽ propoſitum ipſi nunc ſit, explicare motus animi, qui ad miſericordiam extinguendam ualent, in primis oſtendit ſe nemeſin pertractaturum. qua in re aggrediendа ſeruat id, quod in ſingulis his motibus exponendis diligenter cuſtodiuit, ac partitur in tria, aduerſus quos ita affici homines conſuerunt, quás nam ob res, & quomodo ipſi affecti. ijs autẽ omnibus rebus explicatis, narrat ſe reliquos motus animi, qui et ipſi diſturbandæ miſericordiæ utiles ſunt, expoſiturum.*

φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων.) *Cuncta ex ijs quæ iam tradita ſunt plana eſſe inquit. ſuprà enim cum uim uerbi νεμεσᾶν indicauit, & quæ inuoluta eſſet in eo notio, aperuit: hæc etiam, quæ tamen ipſe uberius accuratiusq; declarabit, patefecit. primum enim, inquit, ſi νεμεσᾶν eſt, ut ſuprà oſtendi, angi alicuius cauſa, qui uideatur indignè atq; immeritò bene rem gerere, perſpicuum eſt non poſſe hunc motum excitari ob cuncta bona. cuius rei ſtatim rationem reddit.*

οὐδεὶς γάρ, εἰ δίκαιος ἢ ἀνδρεῖος.) *Non excitatur nemeſis, ſi quis iuſtus aut fortis eſt, aut ſi uirtutem aliquam conſequetur. è definitione autẽ hoc quoq; nemeſis intelligitur. cum enim uulgò homines indignentur, improbos turpesq; honoribus ac præmijs affici, nec non præclara quædam bona adipiſci, non ſunt uirtutes è genere eorum bonorum, quæ ad indignos unquam deueniant: nemo enim eodem tempore improbus, ac ſtudioſus uirtutis eſſe poteſt. neq; à fortuna obtinentur, ſed ſtudio ac cura comparantur. in quo autem animo ferunt, ac iuſta de cauſa, probi homines, quæ ad ipſos ſuiq; ſimiles pertinebant, ad impuros facinoroſosq; deuolui. Et hic animi ipſorum dolor nemeſis eſt, Indignos aliquo bono eo ornari. nemo uerò uirtute præditus, indignus illa uideri ullo pacto poteſt.*

οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν.) *À contrario hoc confirmat. nec enim, inquit, miſericordia commouemur, cum uidemus quempiam iniuſtum eſſe ac timidum, quãuis maximis malis prematur. ſua enim culpa qui ſunt, huiuſcemodi ſunt, neq; in fortunã crimẽ conferre poſſunt, nec illis malis indigni unquam exiſtimari.*

ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις.) *Sed tunc, inquit, indignamur, cũ magnas diuitias atq; opes, et eius generis bona conſecutos uidemus nequiſſimos homines, quibus & illi indigni, & probi ac innocentes homines digni erant. hæc enim huiuſcemodiq; commoda in uita ſæpe obtinentur ab ignauiſſimis, & qui illa ſtudio laboreq; ſuo non quæſiuerint.*

καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά.) *Et ut aduerſus compotes alicuius uirtutis nemo inuenitur, qui liberè indignetur, quòd eo bono fruantur: ita etiam aduerſus eos qui bona illa habent quæ natura mortalibus dare conſueuit. ea autem ſunt, nobilitas, pulchritudo, cæteraq; huiuſcemodi. non enim poteſt quiſquam indignus uideri his bonis, quæ natura ſuo iure hominibus dilargitur: & in quem illa collata ſunt, is ea rectè atq; ordine poſſidere exiſtimatur. Cum autem tradat, neminem ſtomachari, atq; indignè ferre, ſi uidet quempiam uirtutem eximiam aliquam conſecutum: hinc etiam manifeſtò intelligitur, nemeſin ab inuidia diſcrepare. inuidemus enim ſapiẽtibus ac ſtudioſis uiris, dolemusq; illos nobis præſtare, ac meliores haberi, niſi cotidianis beneficijs nos demulceant, ac ſingularibus commodis in nos collatis inuitos ſe amare cogãt. Hóc elegans ſcriptor Iſocrates in laudatione Helenæ, & alius non malus auctor apud Stobæum, ubi ſententias plurimas ueterum ſcriptorum de pulchritudine collegit, docet.*

ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει.) *Quia, inquit, quod priſcum & inueteratum eſt, parum abeſt ab naturali, ac penè illud reddit: uidimus autem nõ excitari nemeſin aduerſis eos, qui bona quæ in ſe habent, à natura habent: quare neceſſe eſt magis excitetur aduerſus eos, qui idem bonum modò obtinuerint, eoq; ornati atq; aucti in præclara fortuna uiuũt. Varietatis aũt hoc inueni in antiquiſs. libro, quod διὰ τοῦτο hic, nõ, quemadmodum in excuſis et alijs ſcriptis, legitur, καὶ διὰ τοῦτο, ut disiungat, non copulet. quam ſcripturam uetus quoq; tralatio ſequitur.*

μᾶλλον

Μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες, τῶν πάλαι καὶ διὰ γένος.) Hoc ſæpe, inquit, quod ad rem confirmandam ualet, animaduertere potuimus. maiorem enim nobis dolorem inurunt, magiſq; in oculos noſtros incurrũt, qui modò diuites facti ſunt, quàm qui diu in amplo patrimonio uixerunt, ſubitæq; quorundam ac nouæ diuitiæ animos etiam bonorum uirorum angunt. cauſa huius rei eſt, quia qui ueteres poſſident, quaſi naturales illas diuturno uſu habere uidentur: bona autem à natura impetrata, indignationẽ non excitãt. Quod uerò διὰ γένου, emẽdaui, hæc ſcriptorũ omnium librorũ lectio eſt: itaq; prorſus legi debet. nam in excuſis antea mendoſè διὰ γένος erat. ualet autem, quàm qui multo antea tempore copioſi fuere, & hoc à maioribus ſuis acceperunt, quod in illa familia diuturnæ diuitiæ floruerunt.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι.) Quod de nouis diuitijs, de nouis etiam alijs huiuſcemodi bonis dici poteſt. qui enim ad honores ciuilemq; potentiã repentè deuenere, magis urunt, quàm qui & in illis rebus diu uerſati ſunt, & tanquam hæreditaria ipſa poſſident. Eadem ratio eſt eorum, qui ſubita alia commoda conſecuti ſunt: ut qui florent copia amicorum, quib. multi & probi filij paruo temporis ſpacio contigere.

Κἂν διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς ὡσαύτως.) Quæ ſuprà bona expoſuit, non ſolum ipſa iuuant, ſed etiam ad alia bona paranda præſtò ſunt: non pauci enim beneficio diuitiarum honores conſequuntur. Cum igitur, inquit, auxilio priorum illorũ bonorum quibuſdam aliquid boni partum ſit, magis hæc res pungere conſueuit, niſi bona illa antiqua, & quaſi propria habuerint.

Καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι.) Quod paulo ſuprà contingere docuimus, inquit, cum de bonis ſubitò partis ageremus, idẽ nunc de commodis ope repentinorum bonorum acquiſitis agentes, affirmamus. ut enim illic diuitiæ ſubitæ magis urunt, ita hic qui paulo antea pauperes erant, repenteq; diuites facti ſunt, ſi beneficio nouarum illarum diuitiarum magiſtratus, ampliſſimosq; honores conſequuntur, magis offendunt animos proborum, quàm qui priſcas diuitias poßident, ſi commendatione & ipſi patrimonij ad eoſdem gradus honoris uenerint. eandem autem rationem eſſe aliarum rerum tradit, neque in hoc ſolo id uerum eſſe. Delenda autem fuit ex impreſſis codicibus copula, quæ omnem ſenſum turbabat, quod præter rationem ipſam perſuaſit nobis antiquorum librorum autoritas. antea enim ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον, mendoſè legebatur.

Αἴτιον δ᾽ ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν.) Cauſam, cur ueteres diuitiæ minus quàm nouæ offendant, reddit (ſuperiori enim ſententiæ reſpondet hæc pars) Hoc igitur fit, inquit, quia alteri uidentur res ſuas habere, alteri uero minimè. ſed unde quoq; hoc fiat, docens, ait: Quod enim ſemper eodem ſtatu ſpectatũ eſt, æquum iuſtumq; uidetur. ἀληθὲς enim appellat æquũ, ut alij Græci ſcriptores ſæpe fecerunt, eadẽ ratione, qua Latini quoq; optimi auctores, crebrò uerum iuſtum uocarunt. ij ſunt Cicero, Virgilius, Horatius.

Ὥστε οἱ ἕτεροι, οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν.) Qua de cauſa inquit, alteri, id eſt qui ſubitò facti ſunt diuites, ob rei nouitatem, & quia nunquã antea uiſi ſunt aliquid poſſediſſe, res alienas, non ſuas, habere creduntur. odioſum autem eſſe, nec ferri ullo modo poſſe, quempiã res alienas tenere, manifeſtum eſt.

Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον.) Poße iuſtam hanc indignationem ſæpe etiam excitari aduerſus probos & honeſtos uiros, docet, ponẽs nõ omne commodum omnem hominem decere, quamuis innocentem ac bonum. hoc enim conceſſo, nullum negotium eſt quod uult probare. Quia, inquit, non omne bonũ cuiuis homini congruit, uerum eſt proportio quædam in his rebus: atq; hoc huic conuenit quod illi minimè quadrat, & quæ ſequuntur. Ipſe enim exemplis rem confirmat: & quod dixerat, uerum eße docet. Nam nouum falſumq; hoc fortaſſe multis uideri potuit, uirtutis compotem uirum, non omni bono dignum eße.

Οἷον ὅπλων κάλλος, οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ.) Exempli cauſa, inquit ſpecioſa arma nõ iuſto uiro, ſed forti congruunt: atq; eximiæ formæ & præſtantis ſanguinis ac uirtutis uirgo cum adoleſcente nobili potius, quàm cum modò diuite facto, matrimonio coniungi debet. ut autem uxorem ſummo loco natam, corporisq; atq; animi dotibus eximiam ſignificare uolens, γάμον διαφέροντα uocauit: ita etiam Plutarchus in Pelopida, cum ipſum hoc quoq; bono cumulatum fuiße ſignificaret, inquit, Πελοπίδᾳ δὲ ἦν μὲν γάμος λαμπρός.

Ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὤν, μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν.) Hoc igitur plano facto, inquit, cum probus etiam uir, quod ei non conuenit, conſecutus fuerit, merito poteſt aduerſus eum indignatio excitari.

Καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν.) Mouet etiam indignationem, uidere inferiorem cum ſuperiore controuerſari. hoc enim primo generatim, inquit. uerùm cum id non uno modo fieri poſſit, ſintq; in hac rei gradus quidam, adiungit: Præcipuè ſi in eo ſtudio & artificio diſpares inter ſe ſint, de quo lis inter ipſos & contentio exorta eſt. quod ſi in iſdem rebus diſpares illi non ſint, ſed in diuerſis, quocunq; modo inferior cum ſuperiore certamen inſtituit, indignationem gignit. ut ſi de ſummo loco in ciuitate orator cum imperatore concertet. minor enim eſt ars oratoris, quàm ducis publicarum copiarum.

Ὅθεν καὶ τοῦτ᾽ εἴρηται. Αἴαντος δ᾽:) Quo ſenſu, ait, hoc à ſummo Poeta dictum eſt: Aiacis autem pugnam declinabat, Telamonis filij, quia Iupiter

ferre

ferre non poterat, atq; indignabatur, quòd cum præſtã tiore uiro congrederetur. Duo autem hi continentes uerſus apud Homerum nunc minimè leguntur. nõ pauci enim ex eo poemate olim à criticis ſublati ſunt. prior ſanè in 11. Iliadis legitur: nec ſequitur ipſum, qui hic ipſi adiunctus eſt. eum tamẽ locum arbitror ſignificari, posterioremq; hunc illic defeciſſe ſuſpicor. eoſdem uerò Plutarchus in uita eius poetæ adducit, cum ſignificare uellet, ſenſiſſe illum cũ Ariſtotele, qui et nemeſin et miſericordiã, motus animi bonos, ac polito uiro dignos exiſtimauit, cum ambos Ioui tribuat. diſcrimẽ hoc tantum eſt in poſteriore uerſu, quòd apud Plutarchum νεμεσᾶθ' ὅτι legitur: hic autẽ aut νεμέσσηθ' ὅτι, aut νεμέσσαχ' ὅτι. ut in fidelioribus libris.

Εἰ δὲ μὴ κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι.) *Si nõ, inquit, id eſt, ſi in eodem ſtudio inferior non ſit, quocunq; modo inferior ſit, qui minor cum ſuperiore certamen inſtituit, indignationem mouet. Reſpondent autẽ hæc ſuperioribus illis uerbis,* μάλιστα μὲν οὖν γὰρ τοῦ αὐτοῦ. *illa enim æquior ueriorq; erat indignatio. quid enim improbius fingi poteſt, quàm ſi de ingenio cum aliquo contendat, qui puſillum aut tardum etiam habet, cum eo qui excellenti præditus ſit: ſed etiam ferri non poteſt, qui in diuerſis ualde illi cedit, ſi exiſtimat ſe illis ornatum, parẽ ſuperiori dote prædito eſſe. exemplum ipſe attulit: ut ſi muſicus cum iuſto uiro de dignitate contendat, præſtantior enim multo iuſtitia eſt, arte muſica.*

Οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἃ, ἐκ τούτων δῆλον.) *Narrat ſe triũ partiũ duas abſoluiſſe. nam et ad uerſus quos homines hæc indignatio exoriatur, & ob quæ maximè cõmoda immeritò ab ipſis poſſeſſa aut quæſita, ex ijs quæ explicuit, planũ eſſe tradit: quamuis excogitari poſſe aliqua huius generis fateatur, quæ cognitis ijs, ob ſimilitudinẽ, ſubtilem ac diligentem uirum fallere non poßint.*

Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν.) *Quod tertium reſtabat, quorum animi facilè indignentur, nec ferre ullo pacto poßint, has res exponit. Qui igitur ipſi maximis quibuſdã bonis digni exiſtunt, eaq; adepti iam ſunt, procliues ad hunc motum ſunt, ac ſecum ſtomachantur, cum uident bona eadem conſecutos homines, ipſis indignos. non ſine cauſa autem hoc illos facere oſtendit. Neq; enim, inquit, par æquũq; eſt, diſsimiles diſpareſq; paribus honoribus ac præmijs auctos eſſe. Animaduertendum autem, hoc primo in loco requiri, ut ornati ſint ijs bonis, quibus digni ſunt. neq; enim quamuis digni forent, niſi ipſi poßiderent, ea de cauſa poſſent ita affici: quod ſcilicet diſsimiles ſibi uiderent, ſimilibus bonis cumulatos. quemadmodum etiam, ſi quamuis adepti forent, illis eſſent indigni. neq; enim poſſent ſtomachari, quod ipſi obtinuere, alios etiam pares ipſis obtinuiſſe. Cum hic uerò antea inſtanti tempore* ἀξιοῦσθαι *legeretur, emẽdaui, ut in antiquiſſ. codice inueni,* ἠξιῶσθαι: *quo rẽ factam eſſe, dignoſq; eos iam habitos, atq; ornatos maximis illis bonis, declaratur. ſed etiam paulo ſuprà eandem auctoritatem ſecutus,* ὄντως *reſtitui, quod ab excuſis libris aberat, ad elegãtiam autem ſermonis ualet. ita enim Attici loquebãtur. utrãq; caſtigationẽ confirmat fide ac ſimplicitate ſua, uetus tralatio.*

Δεύτερον δ' ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι.) *Secundum genus eſt, ſi probi ipſi ac ſtudioſi uiri fuerint. neq; enim hi quoq; ferre poſſunt, præclara bona ad indignos homines deferri. nec tamen hi, ut primi illi, ſe quoq; ſpectant: ac diuerſitate perſonarum notata, ſi parib. muneribus deteriores compenſentur, indignè ferunt. probi enim tantum fonguntur, non ut ſuperiores, cumulati maximis bonis. cauſam huius rei afferens, inquit: Qui enim huiuſcemodi ſunt, rectè res exiſtimant: & quæ iniuſta ſunt, oderunt. iniuſtum autem eſt, honoribus ac præmijs improbos cumulari. Quia uerò nonnulli non poterant diſtinguere* νεμεσητικοὺς ἐκ τῶν φθονερῶν, *& eoſdem eſſe rebantur, qui liberè indignarẽtur, & qui aliquibus, quod res ipſorum ſecundæ forent, inuiderent: ideo quos homines hic uerè affirmat Ariſtoteles, eſſe* νεμεσητικούς, *illos ipſi inuidos falſo eſſe putabant, & aiebant ſtudioſum uirtutis uirum inuidũ eſſe. hãc enim cauſam illis fuiſſe puto erroris. quomodo autẽ tam abſurda opinio refelli poßit, docuit accuratè ipſe in 2. libro Topicorum.*

Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων.) *Tertium genus eſt eorum qui cupidi honorum ſunt, optantq; mãdari ſibi aliquam partem reipublicæ, in qua regenda uirtus ipſorum enitеſcere poßit. maximè autem indignantur, ſi ambitio ipſorũ ad ea extenditur, quæ qui tractare neſciunt, nec rebus illis gerendis ulla ex parte apti erãt, conſecuti ſunt. In hoc uariari inter ſcriptos libros hic animaduerti, quod nonnulli pro* πράξεων, *habẽt* πραγμάτων. *uetus tralatio cum excuſis facit. antiquiß. liber ex altera parte ſtat. diſcrimẽ in uerbo tantum eſt: ſententia, utro modo legatur, eadem eſt.*

Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτούς.) *Demumq; inquit, illi indignantur, qui præclara de ſe iudicia fecerunt, atq; ijs honoribus ac præmijs ſe dignos putãt, quibus alios non putant, quamuis etiã hæ ipſorũ exiſtimationes rectæ non ſint, magiſq; fortaſſe ſibi tribuãt atq; alijs detrahãt, quàm uerè facere poßint. hæc enim quoq; falſa in animis ipſorũ de ſe & alijs opinio eandẽ uim habet. nã ij etiã indignãtur aduerſus illos, quos ſe deteriores iudicant, ſi ea commoda cõſecuti fuerint, & ob eas res maximè, quibus ſe multo digniores ſiue uerè, ſiue falſò, arbitrantur.*

Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις, καὶ φαῦλοι, καὶ ἀφιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοί.) *Et hæc cauſa eſt, inquit, cur nonnulli liberi homines, qui tamen à mancipijs non ualde ingenio diſcrepãt, ſuiq; ualdè deſpiciẽtes ſunt, nec nõ*

alij nequam

alij nequam abiectiq́;, ut etiam qui honoris contẽptores ſunt, non indignantur cum uident quæ cæteri pati enter ferre non poſſunt. nihil enim eſt, quo ſe dignos reputent, ac ſua ipſi ſententia damnati ſunt. Tres autem hæ naturæ hominum tribus illis ſuperioribus, eodem etiam ordine reſpondent. Iſocrates in Panegyrico, quos hic intelligit Ariſtoteles ἀνδραποδώδεις uocans, appellauit ἀνάνδρως διακειμένους, cum ſolũ hoc genus hominũ affirmaret poſſe æquo animo ferre diuitias immẽſas, & opes Perſarũ, reliquis enim omnibus qui uiri eſſent, illæ ſtomachũ facerẽt: locus à me ſuprà expreſſus eſt. Sunt uerò plures ſcripti libri, & ij quidẽ meliores, à quib. τοιοῦτον abeſt, quod excuſi omnes in reddẽda eius ratione habent: uetus tamẽ tralatio id uerbum exprimit, & in calamo notatis etiam quibuſdam legitur.

Φανερὸν δ' ἐκ τούτων ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι.) Affectionem animi nemeſi contrariam, quæ tamen ab eadem indole ac moribus proficiſcitur, illã ſcilicet, qua rebus aduerſis improborum gaudemus, aut ſaltem non dolemus, cuiuſmodi ſit ex his quæ de nemeſi iam dicta ſunt, à contrario patêre inquit. Si enim nemeſis angitur rebus bonis eorum qui digni bono non erant, commendaturq́; recta etiam contraria illi affectio, reb. malis malo dignorum gaudebit. Quare, inquit, cum affectiones hæ miſericordiæ repugnent, ſi quis eas in animis iudicum oratione excitabit contra commoda eorum qui ſui miſereri oportere dictitant, atq; id ſummis precibus contendunt: fieri non poteſt, ut illi compotes deſiderij fiant, ac de ſe miſericordiam in animis iudicum moueant. Conflari autem nemeſin, & miſericordiam diſturbari in iudicibus tradit, ſi oſtendamus eos, unde miſericordiã auferre uolumus, indignos eſſe, qui eam conſequantur, cum ea in ſe non habeant, quæ meritò illam mouerent. dignos autem qui non obtineant, quorumq́; neminem miſereat, cum his rebus abundẽt, quæ à miſericordia aliena ſunt.

Ὥστε ἂν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι.) Rebus, quæ ad motum animi quo indignamur pertinẽt explicatis, quomodo ipſis uti debeat orator, breui oſtendit. Si enim, inquit, oratio huiuſcemodi eos qui de rebus illis exiſtimant, conformarit, quales docuerat eſſe, qui facile ſtomacharentur. orationis enim præſidio hæc ab eo conficienda ſunt, & eos qui implorant illam ac poſtulent, ut de ſe iudices miſereat, quibus uerbis ſignificauit, reos atq; aduerſarios indignos qui obtineant quod uolunt, potiusq́; in ſe habere, quæ à miſericordia excitãda in alijs remota ſunt: necnõ res eas quas amiſerũt, aut mala in quib. uerſantur, huiuſcemodi nõ eſſe ut miſericordia ob illa commoueri debeat, efficient quod conantur, & miſericordiæ motum ab iudicum animis longè pellent.

Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι.) Cognita natura inuidiæ, (quam tamen Cicero inuidẽtiam appellari uult, propter ambiguum nomen inuidiæ) reliqua perſpicua eſſe tradit, & ob quæ bona ab illis poſſeſſa, & quibus homines inuidere ſoleant, necnon quomodo ipſi affecti: definitionem autem inuidentiæ non diſſimilem huius, affert Cicero in 4. libro Tuſculanarũ, quã tamen à Stoicis accepit.

Εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις, &c.) Siquidem hæc eſt natura inuidiæ, ideſt, ſi ægritudo quædam illa eſt, quæ gignitur ob res aliquorum ſecũdas, aut quæ ſpeciem earum habeant, quæ tamen exima fortuna conſtet ex bonis ſupra à nobis explicatis: illi autem, quib. ea contigere, ſimiles ijs ſint qui ita animo afficiuntur: nec tamen ut inde aliquid ipſi expectent, uerùm illorum tantum cauſa, quos ægrè ferunt ijs bonis cumulatos. Intelligit uerò bona, quæ ſuprà indicauit, cũ de nemeſi loqueretur: id eſt, nobilitatem, pulchritudinem, uires, opes, diuitias, honorem, cæteraq; quæ fortuna quibus uult dilargitur. neq; enim quiſquam inuidet forti uiro, aut iuſto, aut temperanti, niſi quia honos ac gloria his uirtutibus paritur.

Μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους.) Non enim ſua cõmoda reſpicit, qui inuidet, neq; angitur animo, quod metuat, ne ſecundæ res eius cui inuidet, ſibi obſint: aut ſperet, ſi ille fortè ijs orbatus fuerit, ad ſe peruentura eſſe: ſed tantum nollet eum illis bonis frui.

Φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι ἢ φαίνονται.) In definitione omnia continentur, & qui acutè perſpiciet, omnia illic adumbrata uidebit. prîmum, quia traditum eſt inuidiam uerſari circa pares, oſtendit eos inuidere quibus aliqui pares ſunt, aut uidentur: quos autem pares dicat, accuratè exponit. quãuis idem ſuprà fecerit. cũ enim pares parium miſericordia moueri dixiſſet, quos pares intelligeret, diligẽter illic quoq; explanauit. κατὰ ἕξιν aũt ſimiles appellat, qui artibus, ſcientijs & huiuſcemodi rebus pares ſunt. κατὰ δόξαν uerò, gloria, dignitate & hominum erga ipſos exiſtimatione ſimiles. κατὰ τὰ ὑπάρχοντα, patrimonio ac re familiari. Intelligo igitur, inquit, ſimiles aut genere, aut cognatiõe, aut ætate, aut habitu animi, aut laude ac gloria, aut fortunis. Antiquiſſ. liber diſſentiens à reliquis, numero multitudinis habet hic ἡλικίας & ἕξεις.

Καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν.) Et ij etiã inuidẽt, qui genij cũcta cõmoda ac bona in uita conſequuti ſint, qui parum abeſt, ne omnibus undiq; bonis abundẽt. quod ſi quis quærat cur nõ inquit, ij qui cũctis bonis cumulati ſunt, quibusq́; nihil deeſt, nõ inſcitè fortaſſe aliquis reſpõderet. Quia nulli huiuſcemodi reperiuntur. ſuperat enim id mortalẽ conditionem.

Διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσι.) Vnde, inquit, uidemus eos qui præclaras quaſdam res gerunt, ac fortunati ſunt procliues ad inuidiam eſſe. Eius uerò rationem reddens, ait: cunctos

ctos enim illi res ſuas ferre atq; agere putãt: & quicquid honoris præmijq; ad alios peruenit, ſibi iniuſtè eripi. Niſi potius aliquis putet hoc pertinere ad ſuperiorem locum, quo declarauit, hoc tanquam morbo laborare, qui penè omnia bona in uita adepti ſunt, cauſamq; his uerbis eius rei afferat. hi enim in primis ita affici animo poßunt, ut exiſtiment quicquid commodi ad alios peruenit, ſibi extorqueri, cum ornati ſint tanta copia bonorum, nec ſit aliquid eius generis, quod ipſorũ proprium non uideatur: ut quæ interiecta ſint, corollarij uim habeant, ac tanquam plana certaq; ponantur. ipſe ſanè ab hac ſententia non ſum alienus. Animaduertendũ præterea, dicatne inuidere uulgò illos qui res magnas adminiſtrant, ſi ijdem ſecunda fortuna utuntur, an duo genera hominũ intelligat, & qui res amplas gerunt, & qui ſuis in negotijs, quãuis tam ampla illa non ſint, fortunati ſunt. in antiquiß. enim libro habet etiam articulum οἱ poſterior pars, hoc pacto, ἢ οἱ εὐτυχοῦντες.

Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως.) Necnon qui in aliqua arte ac ſtudio eximiè honorantur, potiſſimumq; ob ſapientiam ac uitam beatam, inuidi ſcilicet ſunt. putant enim omnes omnium laudes ad ſe pertinere: & quicquid alijs tribuitur, ſibi auferri. potißimum autem ij huiuſcemodi ſunt, quibus eximij honores habentur, quòd ſapientiæ compotes eſſe credũtur, uitæq; beatæ: quia cũ rariora illa ſint, iccirco magis propria eſſe exiſtimantur. Διαφερόντως uerò hic eximiè ualet, ac ſupra reliquos omnes. In 4. tamen libro de Morib. ad Nicomachum aliter accipi debet: ſignificat enim illic non uno modo, Διαφερόντως δὲ ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀξιώμασι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν. Animaduertet etiam conditiones omnium: nec uno modo ſe cum tenuis fortunæ & præſtantis dignitatis hominibus geret, ſed diuerſo.

Καὶ οἱ φιλότιμοι, φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων.) Poßunt etiam qui non ualde honoris cupidi ſunt, inuidia laborare, angiq;, cum uident aliquorum res ſecundas: ij tamen ſi comparentur ſtudioſis, atque amantibus honoris, minus illis inuidi eſſe inuenientur. multo enim magis auidi laudis ac gloriæ, hoc morbo tentantur.

Καὶ οἱ δοξόσοφοι, φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ.) Et qui non tam eſſe, quàm haberi cupiunt ſapientes. ſunt enim hi quoque pars eorum qui ſuprà expoſiti ſunt, cũ & ipſi appetentes honoris ſint: honoris autem, qui debetur ſapientibus. uolunt enim deferri ſibi honores ob ſapientiæ opinionem.

Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο.) Demumq;, inquit, & uno nomine, ne ſingulos enumerem, qui in aliquo ſtudio laudem adipiſci cupiũt, omnibus inuident, qui in eodẽ curſu uerſantur, nec laudari ullos in ea re æquo animo patiuntur. cauſa uerò huius rei eſt, quæ ſuperiorum, qui tanquam partes huius ipſius loci ſunt, fuit.

Καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶν.) Anguſti quoque ac puſilli animi homines inuidi ſunt. cuius rei cauſſam affert, inquiẽs: Cunctas enim res uitio animi magnas putant: quas cum uident aliquos adeptos, anguntur. paßim uerò huiuſcemodi multa mortalibus contingũt. illa autem magno animo præditis, ut etiam non tam humiliter ſentientibus, dolorẽ non afferrent: contemnunt enim ipſa. μικροψύχους à Græcis appellari, minuti ac abiecti animi homines, in primo libro à me traditum eſt. Græcam uocem expreßit Horatius in Satyra ſecundo primi libri, Sordidus atq; animi quod parui nollet haberi: cum de Aſoto quereretur, qui dum alteram culpam metuebat, in alteram inciderat.

Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται.) Ob quæ maximè commoda gignatur inuidia, declaratum iam eſſe affirmat (id autem ſuprà fecit, cum qui forent inuidi, explanaret) breui tamen nunc quoq; illa cõplectitur. Cunctæ enim res, inquit, atq; opera in quib. homines ſe primos haberi uolunt, ac ſtudioſe cum alijs cõcertant, necnon ſummam laudem in illis adipiſci cupiunt: quædam etiam præclara bona, quæ nullo ſuo labore, ſed beneficio fortunæ homines conſequuntur, inuidiam gignunt. Antiquiß. codex ab alijs & excuſis et ſcriptis in hoc diſcrepat, quod ἔργοις ἢ κτήμασι in eo legitur, cum poſtremæ duæ uoces ab illis abſint, ut non ob opera quædam tantum, uerum etiam agros reliquasq; res ab ipſis poſſeßas, inuidiam excitari dixerit.

Καὶ μάλιστα ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται.) Potißimumq; inuidia gignitur ob eas res, benignitate fortunæ ſubitò ab alijs imperatas, quas ipſi aut appetunt, aut ſe habere oportere putant, quod ſine illis nec honeſtè, nec commodè ſe uiuere poſſe cenſeant. quædam enim optant homines, quod natura eorum deſiderio flagrent: quædam, ut ſtatum ſuum ornent, ac quod ſe ſine culpa relinquere illa non poſſe putent.

Ἢ ὧν αὐτοί τι τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν.) Ob eas etiam res maximè inuidia excitatur, quas cum & ipſi teneant, nec longè ſuperant earũ poſſeßione illos, quos uident eaſdem conſecutos, nec ualde inferiores ipſis ſunt. ſi enim alterutrum eorum fuiſſet, non doluiſſent. qui enim ualde in aliquibus bonis ſuperiores ſunt, metuere non debent, ne ab inferioribus copia illorũ quandoq; uincantur: & qui multo inferiores ſunt, exiſtimare non poßunt, ſe pares ipſis aliquando futuros, nec ad laudem eam aſpirant. Quare ne in ipſorum quoq; animis ob id inuidia gignitur.

Φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν.) Nec dubium eſſe poteſt, inquit, quibus inuideant. cum enim qui maximè in hunc morbum procliues ſunt, traditi ſint, ſimul illud traditum eſt: docendi tamen gratia, & ſingulas res accuratius explanandi, narrat, inuidiam excitari aduerſus propinquos. Propinquos autem aut tempore,

aut loco

aut loco, aut ætate, aut gloria. Quod ad ætatem pertinet, hoc tãquam fundamento niſus eſt Fabius Maximus apud T. Liuium, ad extinguendum inuidiæ crimen, quo flagrare ſe intelligebat, quia aduerſabatur pulcherrimo conatui florentiſsimi iuuenis. docuit enim, ſi nullæ aliæ res ab ea culpa ipſum uindicarent, ætatem ſaltem liberare debere, quod nulla æmulatio ſeni cũ P. Scipione eſſe poſſet, qui ne filio quidem ipſius æqualis foret.

Ὅθεν εἴρηται.) Quod etiam prouerbium declarat, inquit, Inuidiam inter cognatos flagrare. hæc enim ſententia eſt peruagatæ huius uocis, quæ ſenariolo continetur ueteris poetæ, cuius tamen nomen dicere non poſſum. Immutatus autem in eo eſt ordo duorum uerborũ apud antiquiſsimum librum. ſic enim habet, καὶ γάρ. In Bruto quoq; Cicero hoc eleganter expreſsit, cum ita loquentẽ ipſum de ſe ac Ser. Sulpitio induxit. quorum amicitiã ingens multarum rerum ſimilitudo contaminare nõ potuerat. Simul illud gaudeo, quod & æqualitas ueſtra, & pares honorum gradus, & artium ſtudiorumq; finitima uicinitas, tantũ abeſt ab obtrectatione inuidiæ, quæ ſolet lacerare pleroſq;, uti ea non modò nõ exulcerare ueſtram gratiam, ſed etiam conciliare uideatur.

Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται.) Præterea inuidẽt his, cum quibus de honore ac gloria contendunt. contendũt autem de his rebus cum ijs, qui nunc traditi ſunt: ut contrà non certant (accuratè autem hoc docet) cum contrarijs nemo enim unquàm (ait ipſe) de primo loco pugnat cum illis, qui multis antea ſeculis uixerint, aut poſtea naſci debent (reſpondere autẽ hoc primæ ſuperiori parti, planum eſt) nec cum his tantum, qui longis temporum interuallis remoti ſunt, non certant: ſed ne cum his quidẽ qui mortui iam ſunt, quamuis non multum ipſos tempore anteceſſerint. Hoc ſignificare uoluit uox illius, qui inquit, Cum mortuis non niſi laruas luctari.

Οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις.) Neq; certant cum ualde loco remotis, ut qui iuxta columnas ab Hercule fixas habitant, & in extremo margine terrarũ. appellari autem mare ἔξω καὶ ἐντὸς στηλῶν ab Ariſtotele quoq; mediterraneum, & oceanum, manifeſtũ eſt. cui parti hoc reſpondeat, nemo non uidet.

Οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς.) Sed nec cum illis quoq; contendunt, à quibus putant longo interuallo, aut ſuo, aut aliorum iudicio ſe relinqui, ualdeq; dignitate atq; opibus ſuperari. Videtur autem hoc ſuperiori uerbo δόξῃ reſpondere, atq; extremæ illi parti, cum inquit, Inuidere homines etiam ijs qui gloria & exiſtimatione reliquorum prope ipſos ſunt. nam quia ſatis planum erat, nihil hic poſuit, quod ἡλικίᾳ, quod tertium illic fuit, reſponderet. Puſillum hic diſcrimen ſcripturæ eſt inter antiquiſsimum librum, ac reliquos ſcriptos, quod tamẽ contemnendum non eſt. in eo enim copulandi particula, nõ disiungendi ſeparandiq; poſita eſt, in his uerbis, παρ' αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις, tanquam alterum horum ſatis non ſit, ut parum dignos ſe aduerſarios illos arbitrentur, ſed ambo coniungi debeant.

Οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους.) Nec cum cõtrario etiam hominum genere: id eſt, cum his, quibus ſe multum multumq; præſtare arbitrantur. quæ ſequuntur uerba, propria inferioris huius loci non ſunt, ſed communia ipſi cum ſuperiore. eorũ autem ſententia hæc eſt: Hoc ut in perſonis, ita etiam in rebus, propter quas in contentionem ueniunt, uerum eſſe. neq; enim cum uident ſe multo inferiores poſſeſsione earum, aut longè ſuperiores, de ijs concertant. Diſcedit autem hac etiam in parte antiquiſsimus liber à cũctis alijs. ita enim habet, ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα. quod admonere uolui, quamuis uetus etiam tralatio cum reliquis faciat.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς.) Quia, inquit, omnia omnes faciunt, ut ſuperent æmulos ſtudiorum ſuorũ, ac riuales, demumq; cunctos qui earundem rerum deſiderio tenentur, ſtudioſeq; cum illis de primis contendũt, neceſſe eſt ijs potiſsimum eoſdem inuidere. Suprà enim expoſitum eſt, cum quibus de honore concertant, iiſdem inuidere. Totas autem corporis animiq; uires cõtendere paſsim homines, ut aduerſarijs atq; ijs qui in eodem ſtadio ac curſu ſunt præſtent, apertum eſt. Eximius autem hic in animis ipſorum uictoriæ ardor dolorẽ ipſis affert, cum res æmulorũ bonæ ſunt, quæ manifeſtò inuidia eſt. Cum initio uerò ἐπεὶ poſuiſſet, ἀπόδοσιν redditionemq; illius eſſe ἀνάγκη, & quæ ſequuntur, perſpicuum eſt.

Ὅθεν εἴρηται.) Quo ſenſu, inquit, illud à ſapiente poeta Heſiodo dictum eſt, & hoc ſignificare ipſe uoluit, cum peruulgatam ſententiam protulit, qua affirmauit, figulũ figulo inuidere, ac reliquos artifices ijs qui in iiſdem artibus tractandis occupati ſunt. Antiquiſs. liber, non ὅθεν, ſed, quod tamen idem ualet, διόπερ habet.

Καὶ τοῖς ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες.) Iis etiam qui celeriter ac nullo negotio quidpiam adepti ſunt, inuident qui ſerò multiſq; cũ laboribus, aut idem obtinere potuerunt, aut ne obtinuerunt quidem. dolent enim ſe tempore ac facilitate ſuperatos. Diſſentit hic quoq; idem liber à reliquis, quod hunc locum infra collocatum habet, exigua etiam in re immutatum. ſequitur enim in eo ſententiam Heſiodi, καὶ ὧν ἢ κεκτημένων. Extremus autem horum omnium, qui indicant, qui homines inuideant, hic eſt, ita expoſitus, καὶ τοῖς ταχὺ, οἱ μήπω τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι· δῆλον δὲ, & quæ ſequuntur.

Καὶ ὧν ἢ κεκτημένων.) Inuident quoque quærentibus id, quod ſi acquirere illi potuerint, ad exitumq; rem perduxerint, probro ipſis futurum ſit. cum enim timore huius turpitudinis ſollicitentur, ita afficiuntur animo, et antequam illi adepti ſint quod ſtudent, ipſis inuidentur. ſuſcipitur autem macula non parua, ſi aliqui honorẽ aut præmium conſequuntur, quod ipſi quoq; obtinere potuiſſent, niſi ſibi ipſis defuiſſent. intelligitur enim id ab inertia aut tarditate naturæ profectum.

Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι.) Interieci copulam inter poſtrema duo uerba. cum enim illa in excuſis libris defeciſſet, non parum ea res ſententiam huius loci

perturbabat. ita autem legi animaduerti in antiquiſſimo codice, & alijs etiam ſcriptis. quod ſi copula etiam ſeiuncta hæ uoces non forent, interpunctione tamen illæ diſtinguendæ erant: neq; ita capiendæ, tanquam non omnino ſimiles, ſed fermè ſimiles ſignificare uoluiſſet. ſi tamen ita legatur, omnia (ut opinor) planiora. ſentẽtia (niſi fallor) hæc eſt: Sunt autem, qui ſi quædam commoda conſecuti fuerint, aut præclarum opus effecerint, ea res dedecori & probro his futura ſit, ut ſuperiores illi, de quibus antea diſſeruerat, propinqui ac ſimiles. ἐγγὺς autem, qui propè ipſos ſunt, tempore uel loco, ὅμοιοι uerò reliquis rebus, quas ſuprà appellauit, ſimiles. neq; enim in uita ſtudijsq; ſuis maculam ullam acciperent, ſi adipiſci non poſſent, quæ longè ſuperiores opibus, quiq; uiciſſent illos occaſione aliqua conſecuti forent. eadem enim diuerſis temporibus ac locis, à diſſimilibusq; uiribus effici præſtariq; non poſſunt.

Δῆλον γὰρ, ὅτι περὶ αὐτοὺς οὐ τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν.) Quid inuidiam gignat, exponit. Perſpicuum, inquit, eſt, planumq; omnibus, non conſequi hos illud bonum ſua ipſorum culpa, & quod ſibi ipſis deſint. neq; enim aliud cauſæ eſſe poteſt, cum pares ſimilesq; id adepti ſint. quapropter cũ hoc dolorem inurat, moleſtumq; ipſis admodum ſit, conficit inuidiam.

Καὶ τοῖς, ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν.) Inuident quoque ijs qui hæc habent poſſidentq; quæ ipſis conueniebant, ac mirificè apta erant, aut quondam ab ipſis poſſeſſa fuerunt. conueniebant autem, ſiue propter genus, ſiue propter honoris gradum, factaq; in anteacta uita, ſiue propter aliquam huiuſcemodi rem. & hæc cauſa eſt, inquit, quod adoleſcentibus ſenes inuident. tenent enim ea, quæ quondam ipſorum fuerunt, quibusq; ipſi à longiore ætate penè exuti ſpoliatiq; ſunt. Non ſine cauſa igitur multi ſuſpectam habebant ſententiam Q. Fabij de non tranſportando in Africam exercitu: putabantq; ipſum impedire conſilium P. Scipionis, obtrectatiõis magis atq; inuidiæ cauſa, quàm quòd non intelligeret rationem illam belli gerendi utiliſſimam eſſe Reipub. ac poſſe liberare Italiã maximis malis, quia non ferret æquo animo creſcentem in dies gloriam fortiſſimi iuuenis. tota enim illa bene gerendæ Reipub. laus antea ipſius erat.

Καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ, τοῖς ὀλίγα, φθονοῦσι.) Qui etiam magnos ſumptus in re aliqua comparanda fecerunt, inuident illis qui ſine ulla rei familiaris iactura, ac paruo denique ſumptu, idem impetrarunt.

Δῆλον δὲ καὶ ἐφ᾽ οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι.) Cum planum factum ſit, quæ res urant, atq; ægritudines eas gignant de quibus ſuprà diſputatum eſt: obſcurum quoque nobis eſſe non poſſe inquit, quas nam ob res, quibusq; in perſonis huiuſcemodi homines gaudeant: necnõ quo modo affecti animis. τοιούτους autem intellexit, maleuolos homines & improbi ingenij, qui aut rebus ſecũdis aliorum dolent, aut aduerſis lætantur.

Ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες, λυποῦνται.) Seruat hic quod ſuprà in alijs tradendis animi affectionibus cuſtodiuit. explicita namq; natura inuidiæ, de contrario illi motu animi agit, qui gaudet rebus alicuius aduerſis, è contrarijsq; rebus conflari docet ijs quæ inuidiam gignunt. in primisq; oſtendit quomodo affecti ſint, qui eo morbo laborant: contrario ſcilicet modo eos affectos declarans, atq; affecti erant, cum inuidebant. altera enim affectio, moleſtia, altera lætitia eſt. Quo igitur modo non ſunt affecti, cum dolent (id enim ualet, ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται) id eſt, cum contrario modo affecti ſunt, atq; affecti ſunt cum dolent: intelligere oportet alienis commodis. id autem perinde eſt, ac ſi dixiſſet, inuident. οὕτως ἔχοντες, ita uidelicet affecti contrarijs, hoc eſt alienis incommodis. gaudebunt. ualet uerò hoc, τῆς ἐπιχαιρεκακίας morbo laborabunt. Planum autem eſt, omnem hũc accuratum de inuidia ſermonem ad miſericordiam extinguẽdam tẽdere. Seruat hic quoq; idem fideliſſimus liber, quod ſuprà indicaui: neq; enim dandi caſu ἐναντίοις habet, ut cæteri, ſed aduerbium ἐναντίως.

Ὥστ᾽ ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν.) Intelligit (ut opinor) exiſtimatores ac iudices, quos κριτὰς uocant. Si oratione igitur & induſtria oratoris, animi iudicum ita conformati fuerint, ut ſcilicet aut inuideant eorum bonis, aut lætentur malis: qui autem miſericordiam ſui excitare uolunt, aut aliquod commodum impetrare ſtudent, declarati fuerint eſſe quales nos ſuprà eſſe oſtendimus illos, quibus aut propter res ſecundas inuident, aut propter aduerſas gaudere debent: planum eſt, ipſos miſericordiam nunquam conſecuturos eſſe apud eos, in quorum manu & arbitrio res eſt.

Πῶς δὲ ἔχοντες ζηλοῦσι.) Quæ ad nemeſin inuidiamq; pertinebant expoſuit, alium affectum aggreditur, non omnino & ipſum diſſimilem duorum illorum ſuperiorum: multis tamen partibus diuerſum. nam quibus in rebus diſcrepet ab inuidia æmulatio hæc, accuratè docet. Cum uim igitur ipſius rei naturamq; explanauerimus, inquit, cuncta quæ in reliquis quoque affectibus quærere, conſueuimus, in hoc quoq; perſpicua erunt: qui ſcilicet, quomodoq; animo affecti æmulentur, & quæ commoda ac bona, necnon in quibus hominibus collocata. Cum in excuſis autem antea, πῶς δ᾽ ἔχουσιν οἱ ζηλοῦντες perperam legeretur, ſecutus fidem antiquiſſimi codicis & rem ipſam, πῶς δὲ ἔχοντες ζηλοῦσιν emendaui. ſequitur quoque hanc lectionem uetus tralatio.

Εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις.) Aemulationem ζῆλον reddidi, ut Cicero in quarta Tuſculana fecit. eundem enim hunc affectum Stoici eodem nomine appellabant. nam ζῆλον ille expreſſit, cum æmulationem definijt. Eam autem principes illius familiæ æmulationis definitionem afferebant, quæ non ualde ab Ariſtotele diſcreparet. Hyperbaton uerò hic eſt, pendetq; omnis ſententia uſq; ad uerba illa, αὐτὸς μὲν δὴ ζηλωτικοὺς.

ποιοῦς. multa autem in medio poſita, cuncta ſcilicet illa quæ poſt explicatam naturam æmulationis addidit, ut ipſam ab inuidia ſeiungeret, doceretq́; æmulationem motum animi probum eſſe, inuidiam uerò prauum: relictis ijs ſenſus erit, atq; ita cohærebit. ſi æmulatio eſt quam deſcribimus, neceſſe eſt animi hoc affectu teneantur, & quæ ſequuntur. ut tamen ea quæ interiecta ſunt, explanemus. Si igitur, inquit. æmulatio eſt ægritudo quædam excitata ob præſentiam bonorum illorum, quæ honore compenſantur, & eam quidem, aut ueram, aut ſimulatam, ſpecieq́; tenus. ſi adeſſe enim bona illa credantur, ſat eſt, ut illa excitetur. neq; enim ueritas in his rebus quæritur: quæ tamen bona cadere poſſint in eum, qui ita afficitur, in perſoniſq́; maneant, quæ pares aſſimileſq́; ipſi ſint.

Οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστί.) Non enim dolet æmulator, quempiam eo bono uti, quod ipſe cupit, ſed ægrè fert, ſe non minus ac illum ipſo dignum eo carere. Apud Laertium in definitione æmulationis mendum habent excuſi codices. defecit enim negandi particula, cum ſic in illis legatur, ζῆλον λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλον ἔχειν, ὧν αὐτὸς ἔχει: legi autem debeat, ὧν αὐτὸς μὴ ἔχει. Quod ex uerbis quoq; his Ariſtotelis cognoſci poteſt: necnon etiam Ciceronis, qui Latinis uerbis eã exprimẽs, inquit: Aemulatio ægritudo, ſi eo quod concupierit, alius potiatur, ipſe careat. Nam idem in eodem libro inquit: Cum ſit æmulantis angi alieno bono, quod ipſe non habeat.

Διὰ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν. τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ φαύλων.) Vnde, inquit, perſpicitur, diſtinctam eſſe æmulationem ab inuidia, necnon bonum affectum æmulationem, & bonorum uirorum eſſe: inuidiam autem malum, ac malorum. elicitur autem inde quod nuper dixit, cõmoueri illam, cum uidet eximio bono quempiam ornatum: non quia nollet ipſi adeſſe, uerum quia ſe ſpoliatum illo intelligit. ſuprà uerò declaratum ſit, inuidiam angi alienis commodis, quæ tamen ipſa non magnopere concupiſcat. efficitur namq; quod addit ex hac re, ut ipſarum altera bono nobis ſit, altera uerò malo ſemper alijs, innocentibus atq; honeſtis uiris. nam iuſtam nunquam inuidiam eſſe poſſe, declarat Plutarchus, cum excitari illam ex bonis rebus alterius tradat: nemo autem quenquam iniuria lædat, quia fortunatus ipſe ſit.

Ὁ μὲν γὰρ αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν.) Affert rationem eius quod dixerat, bonum ſcilicet eſſe æmulationem, inuidiam autem malum, improbumq́;. meliorem namque efficit æmulantem affectus ille. ſtudet enim fieri talis, ut poſſit bona illa adipiſci, quæ concupierit: contrà, qui inuidet, nulli plerunque rei parcit, ut quem nolit, bonum illud non habeat.

Ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι, τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν.) Separata æmulatione ab inuidia, qui procliues in hunc affectum ſint, docet. neceſſe enim eſt, inquit, ij facilè æmulentur, qui bene de ſe exiſtimant, dignosq; ſe putant ijs bonis quæ non habeant: indicant tamen ſe compotes eorum fieri poſſe.

Οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα.) Nemo enim, inquit, poſtulat, quæ non poſſe effici uidentur. cuius autem rei hic ratio reddatur, uidendum: ipſe ſanè hanc uim horum uerborum eſſe puto. cum enim obnoxios huic motui eſſe dixiſſet, qui arbitrantur ſe dignos rebus bonis, quas non habent: ſupraq́; oſtendiſſet, oportere ut ea quæ in alijs uident ornamenta, in ipſos quoq; cadere poſſint. aliter enim nõ excitaretur hic affectus in animis eorum. cum hic id non apertè addidiſſet, quaſi docet id contineri uerbo illo ἀξιοῦντας. nemo enim tantæ ſtultitiæ eſt, ut poſtulet impetrare, ſéq; ijs dignum cenſeat bonis, quæ ſuſcipere nullo modo poſſe uidetur. quæ requiruntur igitur huic affectui conflando conditiones, cunctæ in his inueniuntur.

Διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι.) Vnde & adoleſcentes, inquit, qui præclarum ſemper de ſe iudiciũ faciunt, ſéq; putant omnium bonorum compotes fieri poſſe, & magnanimi uiri, huiuſcemodi ſunt. Nam magnanimos maximis quibuſq; commodis ſe dignos exiſtimare, ac confidere ſe poſſe illa obtinere, nomen ipſum declarat. Hinc fit, inquit, non aliunde, quod ambos hos uidemus æmulari. utriq; enim utraq; æmulationis proprietate ornati ſunt. conformat autem ita hos ætas, hos uerò excellens præſtantia animi.

Καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθά.) Hi etiam facile æmulantur, qui poſſident ea bona quæ honeſtis uiris cõueniunt, quæ digni ſunt qui obtineant dotibus ijs prædıti quibus honos tribuitur, qui ea fecerunt quæ laude & honore dignantur. ij enim ſunt ἔντιμοι, quamuis illa ſæpe ad turpes improbosq́; deueniant. Quæ autem eà ſint, narrat.

Ἔστι γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, &c.) Sunt autem bona quæ intelligo, diuitiæ, copia amicorum, magiſtratus, huiuſcemodiq; alia. qui enim uirtute præditi ſunt, uidebantur etiam debuiſſe à fortuna his rebus ornari, ijq; præcipue digni erant qui hæc commoda obtinerent. uidetur autẽ hic γὰρ poſita pro particula δὲ, quod ueteres ipſius interpretes aliquando ipſum feciſſe adnotarunt. paulo enim pòſt ſimili in loco exponendo ita locutus eſt, ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα.

Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς οὖσιν.) Tanquam enim res debita ac neceſſaria ipſis ſit, & qua uacare nullo modo poſſint, eos probos uiros eſſe, quia ipſa ſtudioſis beneq́; animo conformatis hominibus conueniunt, admirantur hæc atq; huiuſcemodi bona in alijs. Quales igitur ipſos eſſe oportet, tales ſe faciunt, & ut qui tales forent circa rerum harum appetitionem ſe gererent, ipſi quamuis tales uerè non ſint, ſe gerunt, ducti in eam opinionem, quia cum ea bona poſſideant, exiſtiment omnino ſe eos eſſe quales deceret eſſe.

Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι.) Non hi ſolum facilè æmulentur,

necnon quorum laudationes uel à poetis canuntur, uel ab oratoribus accuratè domi ſcribuntur. hos enim Græci λογογράφους *appellabant, qui ſtudioſe conficiebant orationes, laudem aut uituperationem alicuius continentes: ſiue etiam cauſas forenſes componebant, quibus alij in iudicijs uterentur. hæ autem plerunq; ab oratoribus exagitabantur, ut inanes, & callidè fictæ. Aeſchines contra Timarchum,* καίτοι λογογράφος γέ τις φησιν ὁ μηχανώμενος αὐτοῖς τὴν ἀπολογίαν, ἐναντία μοι λέγειν ἑαυτῷ. *Quos hic ſignificat philoſophus, manifeſtò intellexit Cicero, cum in ſecundo libro de Oratore ita induxit Antonium loquentem: Ipſi enim Græci, magis legẽdi & delectationis, aut hominis alicuius ornãdi, quàm utilitatis huius forenſis cauſa laudationes ſcriptitauerunt. Quorum ſunt libri quibus Themiſtocles, Ariſtides, Ageſilaus, Epaminondas, Philippus, Alexander, aliiq; laudantur. Quin autem hoc* ἔντιμον *bonum ſit, dubitari non poteſt. ſummi enim uiri eo ornantur, nec aliquid inde utilitatis capitur.*

Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων.) *Vt autem his bonis cumulatos æmulantur, ita illis deſtitutos, ac contrarijs uitijs inquinatos, deſpiciunt. deſpicientia enim æmulationi contrarium eſt: & actus, qui uerbo deſpicere ſignificatur, actui qui uerbo æmulari indicatur, contrarius eſt. ut enim affectus animi illæ ſunt: ita hi qui ex ipſis proueniunt, actus.*

Ανάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας.) *Fieri non poteſt, inquit, quin ij qui ita animo affecti ſunt ut æmulentur, aut ijs bonis cumulati, ut æmulantes inueniant, non deſpicatores ſint eorum hominum qui contrarijs malis tenẽtur, bonorum illorum quæ æmulationem mouent, ac ob ea ipſa in animum inducant ipſos deſpicere.*

Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων.) *Cum eos qui mala in ſe habent contraria eorum bonorũ quæ homines æmulantur, contemni meritò oſtenderit, unde naſcatur, declarat: ut ſæpenumero nonnulli fortunatos quoſdam uiros deſpiciant, cum in ſecundis rebus ipſorum bona, quibus honos tribuitur, non continentur. Cum enim cauſa nulla uera ſit, cur eos ſuſpiciant & admirentur bonis illis carentes, tanquam cõtraria mala habeant, contemnunt. Bonis autem illis, quorum fortuna domina eſt, quibusq; ornat temerè quos ipſi uiſum eſt, nullus honos habetur: ut ſunt uires, diuitiæ, pulchritudo, cæteraq; huiuſcemodi. Gratiam hæc tantum conciliant ijs qui rectè ipſis utuntur. nam ſi quis uti neſciat, dedecus potius ac turpitudinẽ inde nanciſceretur. Vt autem magis adhuc rem aperiam, intelligit, multos nullo loco habere opulentos homines ac nobiles, aliiſq; etiam corporis & externis bonis ornatos, ſi uideant illos animi bonis, uirtutibusq; ſpoliatos. huius autem rei cauſa ex ſuperiore ſententia elicitur.*

Δι᾽ ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται.) *Quibus modis, inquit, inſeri perturbationes atq; excitari in animis poſſint, necnon inſitæ euelli ac diſſolui, quæ non mala nec inanis ratio eſt faciendæ fidei, traditum iam, explicatumq; eſt.*

Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις, *&c.) De moribus nunc & quaſi naturis quibuſdam hominum diſſerit, qui mores animi affectibus immutatis, necnon habitibus, ætatibus, ac fortunis ipſi quoq; unà uariantur. harum enim rerum accuratam cognitionem, utilem neceſſariamq; putat eſſe oratori: quam tamen Quintilianus conuellere conatur, ne quod ipſe cunctiq; ſimul rhetores præſtare non potuiſſent, ab eruditiſſimo uiro factum, laudem haberet. quæcunq; enim excogitare potuit ad hanc partem conterendam, protulit: ad extremũ tamen, ut qui intelligeret, non poſſe ab ullo diligentius ſubtiliusq;, quàm ab Ariſtotele factum erat, tractari, ſatis ſe officio ſuo feciſſe exiſtimat, quod à quo petenda hæc diſputatio eſſet, indicauit. quaſi enim ita loquitur, Qui uerò huius rei cupidus eſt, quam tamen, ſi auctoritatem meã ſequatur, ſine ullo damno omittere poteſt, à quo peteret, oſtendi. nam fallitur profectò, quòd infinita putat, quæ ad certa quædam capita & genera rediguntur, & in communi omnium intellectu poſita cẽſet: quæ niſi cognitis earum cauſis, nemini ſatis nota eſſe poſſunt, neq; cauſæ ipſæ ſine exquiſita doctrina & magno rerũ humanarum uſu percipiuntur, ut ex accurata hac illarũ explicatione manifeſtò intelligitur. maius uerò eiuſdem peccatum eſt, quod uidetur putaſſe hac de cauſa ſuſceptam fuiſſe à philoſopho diligentem hanc morum explicationem, ut argumenta inde ad aliquid confirmandum aut refellendum ducerentur. neq; enim hic fuit finis ipſius, quamuis cogniti mores ſingularum ætatum ac fortunarum ſuppeditent etiam copiam argumentorum. Sed docere uoluit qualis oratio, quomodoq; morata adhiberi debeat diuerſis illis ætatibus aut hominum fortunis perſuadendis, cum (ut ipſe infrà apertè teſtatur, ubi propoſitum conſiliumq; ſuum aperit) omnes homines aſſentiantur orationi, quæ conuenit moribus ac naturæ ipſorum, probentq; ſimiles ſibi perſonas, atq; ijſdem moribus præditas. moribus enim eorum perſpectis, obſcurum eſſe non poterit ijs qui dicunt, quomodo oratione utentes, tales audientibus earum ætatum fortunarumq; uideantur: & ut ipſi, ita etiam orationes eorum, ut in primo quoque libro docuit, perceptis moribus, & tanquam naturis ſingularũ rerum publicarum, poſſe fingi orationes quæ congruant ipſarum moribus, ac ſenſus earũ iucundè tangant. Quintilianus tamen eodem in loco cum dixiſſet: Debet etiam nota eſſe rectè argumenta tractaturo uis & natura omnium rerum, & quid quæq; earum plerunq; efficiat: hinc enim ſunt quæ* εἰκότα *dicuntur. addit ſtatim (tradita tamen antea differentia credibilium.) Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de Arte rhetorica libro, diligẽtiſſimè eſt executus, quid cuiq; rei, & quid cuiq; homini ſoleat accidere, et quæ ſequuntur. Vnde liquidò percipitur, putaſſe eũ falſo, ea hic philoſophum explanaſſe, ut unde duci argumenta poſſent, ſciretur. nam mores etiam diuerſarũ ætatum, fortunarum, ſtudiorum, nationum, familiarum, generum, præbere copiam argumentorum, planum eſt, & Ci*

cero quoq; hoc ipſum in Partitionibus accuratè tradit, ubi coniecturæ locos tractat. Hæc tamen pertinent ad genus illud probationis, quod ex re ducitur, & orationē, quæ uim demonſtrandi habeat, conformant. coniecturis enim è diuerſis diuerſarum harũ rerum moribus ſumptis, docetur quempiam affinem eſſe alicui culpæ, aut cõtra perſonam eam ab illo crimine abhorrere, cũ auctor nunc tradat quomodo fides fiat oratione morata: ea uerò quæ faciunt ad ἀποδεικτικὸν λόγον, infrà exponat. Cum autem Halicarnaſſeus in libro de Arte dicẽdi, ubi quæ res in errorem inducere imperitos ſoleant, oſtẽdit, quibusq; in rebus illi labi conſuerint, & ipſe ἦθος appellet, copioſeq; de eo loquatur, affirmans unam è quatuor illis rebus id eſſe, quæ diligenter ſpectandæ ſunt in ſcriptis exiſtimandis, perpẽdẽdisq;: puto illic ἦθος ualere orationem, quæ reſpondeat ac quadret moribus earũ perſonarum. non mediocre namq; erratum foret, ſi quis alicui orationẽ tribueret, alienã à natura ingenioq; illius. cum autem contrà id ſeruatur, tunc oratio illa ἦθος habere dicitur, quòd exprimat mores eius cui affingitur, ac conueniat illi ætati, aut generi, aut nationi, reliquisq; rebus quas enumerat. ἦθος namq; hoc ipſe partitur in cõmune ac priuatum, communeq; eſſe uult quod ad uirtutẽ impellit, reuocat autem à uitio: id eſt declinationem mali, & comparationem boni. priuatum uerò (quod ἰδιωτικὸν uocat, aptum atq; accommodatum oratoribus eſſe ſignificans) dicit eſſe, orationem habere de eo quod agitur: quæ cuſtodiat id quod decet, & conueniat perſonæ eius qui dicit, & eorum qui audiunt, ut etiam rebus quæ exponuntur, & ad quos etiam oratio dirigitur ac refertur. Cuius priuati oratorijq; ἤθους locos tradens, affirmat illos ſeptem eſſe, diuidiq; demum ipſum in tot res, uariariq; ex immutatione ipſarum. diuidi (inquã) ut ipſe loquitur, κατὰ ἔθνη, γένη, ἡλικίας, προαιρέσεις, τύχας, ἄλλα τε διαθέσεις. nationẽ nãq; duobus modis ſpectat, duplicẽq; illius rationẽ eſſe uult. alterã enim ut Græcos, Barbaros: alterã uero, ut Græcos Athenieſes, Græcos Lacedæmonios, & Barbaros eadẽ ratiõe Perſas, Scythas. neq; enim omnino ſingulæ ciuitates, eiuſdẽ etiam nationis præditæ ſunt iiſdem moribus, ſed ſæpe diſcrepant eorum ingenia ex ſuis quibuſdam proprijsq; inſtitutis. Appellat igitur Halicarnaſſeus eadem ferè, quæ Cicero ac Quintilianus in coniecturæ locis tradendis enumerarunt, & ex iiſdem rebus diſtingui mores hominum docet, quæ etiam uim habent non paruam ad declarandum, aliquem quippiam feciſſe, aut in eum id factum non cadere. cum tamen (ut iam oſtenſum eſt) hæc diligenter explicet, ut hanc culpam qui ſcribunt, euitent, & habeant etiam qui iudicare de aliorum ſcriptis uolunt, tanquam normam aliquam quam ſequantur. quæ namq; contra hoc ut tres reliquas res quas appellat, aliquid cõmiſerunt, nec idoneos ſuosq; mores hominibus aſsignarunt, qui mores diuerſi ſunt immutatis illis rebus, meritò reprehendi poſſunt, nec uitio carent. ut etiam culpa non uacant oratores, qui aliquid eorum uſurparint, aliud autem reliquerint. tota res ualde utilis huic ſtudio, accuratè ab eo copioſeq; exponitur. cum autem ἤθη moresq; ſint unde ea ſumuntur, inde totum illud (ut ipſe tradit) ἦθος uocatur. Non idem igitur ille ἦθος, quod philoſophus hic uocat: cum tamen eodẽ nomine diuerſas res, quamuis non penitus diſcrepantes, appellent. ἦθος uerò aliquãdo mores ſignificare, manifeſtum eſt, teſtimonio etiam Ciceronis, qui in libro de Fato inquit: Quia pertinet ad mores quod ἦθος illi appellant. quamuis idem etiam indolem ἦθος interpretetur, ac fortaſſe cum in Bruto inquit, Summa non uitæ ſolum atq; naturæ, ſed orationis etiam comitas, ἦθος reddere uoluit. Plinius certè ſenſus uertit libro 35. Is omnium primus animum pinxit, ac ſenſus omnes expreſſit, quos uocant Græci ἤθη. Quintilianus huius rei nomine, quæ Græco uerbo exprimitur, cenſet carere ſermonem Romanum. Qua autem de cauſa hæc res ita nominata eſt, exponit in ſecundo de Moribus ad Nicomachum Ariſtoteles: de ui uerò ipſius, & explicatione uerbi, Plutarchus in commentario περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς accuratè diſputauit. ἦθος enim eſſe uult qualitatẽ partis illius animi, quæ expers eſt rationis: nominatamq; tradit, quòd qualitatẽ hanc, differentiamq;, conſuetudine ſumit ratione uacans animi pars, à ratione ita conformata: quæ ratio turbidũ motum penitus illinc delere non uult (nec enim effici poteſt, nec præſtaret etiam, ſi poſſet) ſed terminum quendam atq; ordinem illi præſcribit. Hic autem ἤθη ualent indolem atq; ingenium, & tanquam hominum proprietates, quæ ſcilicet probent ac damnent, quæ ſequantur ac fugiant in uita. non uidentur enim hic ἤθη pro moribus abſolutè poni, cum mores habitus ſint: habitus uerò inter reliqua complura, ex quibus ἤθη conſiderantur, & quæ uidelicet conſequantur, enumerati ſint. quare non ἤθη ſimpliciter, uerum ἤθη κατὰ τὰ πάθη inquit. Hoc quoq; intellectu ἦθος ipſe & in libro de Arte poetica, & alijs in libris crebrò uſurpauit. Quod tamen hic uocat ἦθος, Cicero mores appellaſſe uidetur in oratione de Lege agraria ad Quirites: qui ſanè locus à ſententia, quæ hic exponitur, non diſcrepat. inquit enim: Non ingenerantur hominibus mores tam à ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ex iis rebus quæ ab ipſa natura loci, & à uitæ conſuetudine ſuppeditantur: quibus alimur, & uiuimus. Carthaginienſes fraudulenti, & mendaces: & quæ ſequantur.

Λέγω δὲ πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον.) Cum ἤθη κατὰ τὰ πάθη dixiſſet, quæ intelligat πάθη, oſtendit: nec tamen eorum uim naturamq; nunc explicat: id enim ſuprà ſuo loco fecit. ſed nonnullos eius generis motus appellat, ut iram, cupiditatem, & quæ huiuſmodi ſunt, de quibus à ſe iam accuratè diſputatum ſit ſuperiore in parte huius libri. quid autem eo uerbo accipi uellet, declarare (ut opinor) uoluit, quia plures uariæq; ipſius notiones ſunt: ne quis fortaſſe laberetur.

Ἕξεις δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας. εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖαι.) Appello, inquit, habitus,

bitus, uirtutes ac uitia: & ſanè eo nomine non minus uitia, quàm uirtutes, continentur. Sunt enim mali, ut boni, habitus. efficiunt autem hi in nobis, cauſaque ſunt, ut in commotionibus animi factiſque in uita, aut ex ratione nos, aut contrà geramus, prout aut recti, aut uitioſi ſunt. De ijs autem quoque traditum à ſe eſſe, ut de affectibus, commemorat. quod in primo libro, cum explicaret demonſtratiuum genus fecit: ſed etiam affirmat ſe indicaſſe, cuiuſmodi res ſibi ſinguli gerendas eligunt, & quarum etiam faciendarum ſtudio tenentur. Singuli, inquam, qui hoc aut illo modo commoti animo ſunt, aut his illiſue uirtutibus præditi. dum enim motus ipſi animorum habituſque tractarentur, eodem tempore explicatum eſt, quæ probent in uita, cæteriſq; rebus præponant, qui eo modo affecti ſunt, ut etiam quibus ijdem ſe rebus agendis dent. Ex ijs igitur rebus, quæ fingunt mores, quas adhuc tradiderit, repetiuit. nũc autem quæ reſtent explicandæ, exponit.

Ἡλικίαι δὲ εἰσὶ νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας.) Si quis ſubtilius diſtinguere uellet, plures ætates eſſent: ipſe tamen triplicem ipſarum diuiſionem ad hanc rem pertractandam ſatis eſſe putat. neque enim uariantur naturæ hominum diſcrimine aliarum ætatum. Partitur igitur in adoleſcentiam, in mediam ætatem, ſtatumq;, et in ſenectutem.

Τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν.) Fortunas ac conditionẽ hominum Latini quoque appellant. Voco autem, inquit, fortunas, nobilitatem, diuitias, ciuilem potentiam, contrariaq; horum quæ manifeſtò ſunt, ignobilitas, paupertas, uacuitas opum, ſtatuſq; abiectus in ciuitate. quæ enim tantopere inter ſe res diſcrepant, commune nomen habent. diſtiguuntur autem poſtea, quia ſplendens illa fortuna eſt, hæc uerò obſcura.

Καὶ ὅλως εὐτυχίαν, καὶ δυστυχίαν.) Non mediocris bona aut mala fortuna, εὐτυχία aut δυστυχία uocata eſt. Sed hoc nomen à Græcis uſurpatur, cum magnitudinem res habet, ac modum ſuperat. Teſtatur hoc Ariſtoteles in ſecundo libro Naturalis auſcultationis, quo etiam in loco tradit eruditiſsimus interpres Simplicius, ubicunque poſitum fuerit εὖ, magnitudinem ac nouitatem adiungere. nec enim inquit, εὐκλεῆ appellamus, qui mediocrem laudem conſecutus eſt, ſed qui eximiam. Eodemq; pacto (inquit) particula δυς, quæ illi aduerſatur, & ipſa magnitudinem mali ac miſeriam oſtendit.

Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί.) Ab ætatibus initium harum rerum explicãdarum ſumit, quiq; mores quaſque ætates ſequantur, docet: ætatumq; ipſarum primam adoleſcentiam aggreditur. Vt autem Ariſtoteles mores ſingularum ætatum oratori perdiſcendos, ita Horatius poetæ cenſet. Qua in re præcipienda, quamuis breuius, conciſiuſq; eam Flaccus exequatur, ſæpe tamen illi cum hoc noſtro conuenit. ut cum hic Ariſtoteles adoleſcentes ἐπιθυμητικοὺς eſſe dicat, ille cupidos eoſdem eſſe affirmauit.

Καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν.) Nec cupiũt tantum, ſed aggrediuntur etiam quæcunq; concupierint. res etiam difficiles præſenti animo tentant, & ad exitum perducere ſe poſſe ſperant.

Καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν.) Cum uoluptates toto animo ſectentur, omnibuſq; libidinib. inſeruiãt, amatorijs tamẽ leuitatibus in primis, ueneriq; dediti ſunt, atq; huic minimè reſiſtere queunt. In 5. libro de Morib. ad Nicomachum, teſtimonio Homeri uſus, affirmat hac ipſa cupiditate non adoleſcentem modò, ſed in ſtatu etiam ætatis uiriditateq; conſtitutum teneri. Cum in excuſis uerò hic antea legeretur, τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ſcripſi diuerſo numero & caſu ταῖς. quamuis ſtatim ad unitatẽ redeat, ſententia quæ huic adiuncta eſt. ſecutus autem in primis ſum fidem antiquiſsimi libri, cui uetus etiam tralatio adſtipulatur.

Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας.) Horatius priorem uocẽ eleganter expreſſit, Et mutatur in horas (quamuis puero hoc, non iuueni tribuat) nam poſteriorẽ quoq; uertit, ut opinor, cum inquit, Et amata relinquere pernix, de natura iuuenum differens. is enim eſt ἁψίκορος, quem citò alicuius rei faſtidium capit, ac ſimulatq; attigit, ſatiatus illa expletuſq; eſt.

Καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται.) Et ualdè ſanè cupiunt, celeriter tamen quieſcunt ac ceſſant, omniſque ille cupiditatis ardor breui extinguitur. Hoc quoque Plato in epiſtola ad Dionis propinquos ſcripſit, cum ſuſpectum ſe Dionyſij tunc adoleſcentis ingenium habuiſſe doceret, quamuis bonam indolem præ ſe ferret, αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν τοιούτων ταχεῖαι.

Ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι.) Deſideria ipſorum acuta appellat, quaſi acria & intenta, & non magna: id eſt, quæ facilè diſcutiantur, nec diuturna ſint, quod molem non habeant, nec animis ipſorum penitus hæreant. Reſpondet autem hæc pars ſuperiori, cum uehementer illos concupiſcere, celeriter tamen deſinere, tradidit. nam non magna hic, niſi fallor, non firma, non perdurantia ſignificat. Si quis autem non magna, leuia intelligeret, repugnaret id ſuperiori ſententiæ, cum σφόδρα ἐπιθυμοῦσιν inquit. C. Cæſar, quod commune omnium eius ætatis Ariſtoteles hic eſſe uult, uni M. Bruto tribuit. acrẽ enim illũ uehementẽq; in deſiderijs ſuis eſſe inquit: fortaſſe, quòd æquales etiã in ea re Brutus ſuperaret. nota aũt Cæſaris uox de ingenio ipſius. Magni refert hic quid uelit: ſed quicquid uult, ualde uult. Putarchus cũ his uerbis eam exponeret, ætatem addidit, οὗτος ὁ νεανίας οὐκ οἶδα ὃ μὲν βούλεται. πᾶν δ᾽ ὃ βούλεται, σφόδρα βούλεται.

Ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι.) Exemplo ægrotorum, cuiuſmodi eſſent deſideria adoleſcentium, declarauit. ſcimus enim ſitim eorum, famẽq; qui morbo laborãt, ut tunc acerrimæ ſunt, atq; ardentiſsi-

mæ, ita ſubitò ceſſare, quòd naturales non ſunt, neq; altiores radices habēt. æſtu enim febris diſcuſſo, ac ui morbi diminuta, illæ quoq; repentè euaneſcunt.

Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι.) Horatius de pueri ingenio, Et iram Colligit, ac ponit temerè. θυμικοὶ ſunt, qui facilè excandeſcunt: θυμὸν enim Cicero excandeſcentiam uertit. ὀξύθυμοι, qui leuioribus de cauſis & puſilla quaq; iniuria laceßiti ſubitò iraſcuntur. Nam Latinos etiam ſcriptores animum, Græcos imitantes, appellaſſe iracundiam, apertum eſt: ut Horatius quoq;, cum inquit, Animum rege, qui niſi paret, Imperat.

Καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὀργῇ.) Paratiq; ſunt facere quicquid impetus ille animi iuſſerit. Rationiq; nō obtemperantes, feruntur quòcunq; ira furorq; ille duxerit.

Καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ.) Sunt præda iræ adoleſcentes, ſemperq; inferiores ac uicti ab ea diſcedunt, nec unquam ex eo certamine uictoriam reportant: cuius rei rationem affert.

Διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι) Ob deſiderium enim quo flagrant honoris, non pati poſſunt cum uident ſe nullo loco haberi, ac deſpicatui duci: uerùm indignè ferunt ac ſtomachantur, ſi arbitrati fuerint ſe iniuria aliqua in re affici, qui motus animi iram gignit.

Καὶ φιλότιμοι μὲν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι) Et honoris quoq; auidi ſunt, uel potius ſtudioſi uictoriæ. φιλόνικοι enim legi debet, nō φιλόνεικοι, ut antea mendoſe in excuſis libris legebatur. id autem ex conſequentibus uerbis Ariſtotelis percipitur, & auctoritate antiquiſs. codicis, quem etiam uetus tralatio ſequitur, confirmatur. tanquam enim emendat ſe ac corrigit, quod dixerat eos ſtudioſos honoris. neque enim honore ipſo contenti ſunt, niſi etiam æquales in hoc ipſo conſequendo uicerint. uel potius hoc addit, quod magis aptè naturam eorum exprimere putet, quamuis utrunque in eorum indole conſpiciatur.

Ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης.) Cupit enim, inquit, præſtare alijs iuuenta, ac primi loci obtinendi incredibiliter ſtudioſa eſt. Quod Cicero etiā in quinto libro de Finibus declarauit, cum de puerorū ingenio loquens, inquit: Quos illi labores non ferunt, ut æqualium principes habeantur?

Ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις.) Victoria autem pars quædam eſt exuperantiæ. qui enim eam conſecuti ſunt, ſuperiores manifeſtò ſunt illis quos uicerunt. Nam uictoriæ ſtudioſos eſſe pueros, Cicero quoq; in eodem illo loco his uerbis docet: Vt illi efferuntur lætitia, cum uicerunt? ut pudet uictos?

Καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον ἢ φιλοχρήματοι) Ambo hæc, id eſt, φιλότιμοι καὶ φιλόνικοι: potiusq;, inquit, dici poſſunt honoris & uictoriæ cupidi, quàm pecuniæ. nam pecuniæ cupidi nullo modo ſunt. hoc enim ab eorū natura ac morib. uitiū longè abeſt. Cicero in 3. Tuſculana, cum inquit, Quid? qui pecuniæ cupiditate feruntur, φιλοχρηματίαν reddidit.

Διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι.) Rationem affert, cur auidi pecuniæ non ſint adoleſcentes. Contemnunt pecuniam, inquit, minimeq; ſunt rei augendæ ſtudioſi, quia per ætatem nondū egeſtatē perpeſſi ſunt, nec intellexerūt, quàm dura illorum cōditio ſit, qui reb. ad uitā neceſſarijs carent, ac diuitib. ſupplices eſſe coguntur.

Ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον.) Græcus interpres neſcio quid narrat, quod uereor ne inane & cōmenticiū ſit. Quæ ualde celebris eſt Pittaci uox, quod dixerit χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, huic loco nullo modo conuenit. Aliam refert eiuſdē Plutarchus in cōmentario περὶ φιλαδελφίας, quam, etſi in ea de pecunia ac rē familiari agitur, nō ſignificari puto ab Ariſtotele. Nam quod cōmodè reſpondiſſe Lydorum regi Pittacū tradit, Crœſum intelligit. docet enim Herodotus in primo libro Hiſtoriarū, cum rege hoc longum ſermonem habuiſſe Pittacum, & callide eum à bello inferendo Græcis, qui inſulas incolebant, reuocaſſe. Quāmuis alij affirmarent, non Pittacum Mitylenæum, ſed Biantem Priennenſem, & ipſum ſapientē unum, rationem illam deterrendi regis excogitaſſe. quid protulerit autē Pittacus in Amphiaraū augurem, nōdum reperi.

Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ᾽ εὐήθεις,) Nec ſunt maleuoli ac praui ingenij, cunctaq; in deteriorē partem accipiūt, ſed ſimplicis potius ac fatui, beneq; de omnib. exiſtimāt. εὐήθεια enim, quamuis bonam indolē præſeferat, tamen uitio tribuitur: εὐήθεισq; à Græcis appellantur, qui antiquorum morum ſunt, qui fraudem nunquam timent: & quæcunq; uident, aut audiunt, in meliorem partem interpretātur. Huius autem rei cauſam afferens inquit, quia nondum multa multorum flagitia didicerunt. Plato quoque in 3. libro de Rep. adoleſcentibus, qui melioris poſtea notæ uiri ſunt & hos & qui infrà ab Ariſtotele exponuntur mores aßignat: ſimplicis enim ingenij eos eſſe tradit, huiuſcemodiq;, ut iniuſti homines ipſis imponere nullo negotio poßint. cuius etiā rei rationē reddens, inquit, Quia in ſe exempla non habent earum rerū quas animo uerſant ac gerūt improbi, quæ exempla ſpectātes cautiores fieri poßint, erectioresq; animo ad ſcelera hominum intelligenda ac declinanda. uerba ipſius hæc ſunt, Διὸ δὴ καὶ εὐήθεις νέοι ὄντες οἱ ἐπιεικεῖς φαίνονται, καὶ εὐεξαπάτητοι ὑπὸ τῶν ἀδίκων, ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς.

Καὶ εὔπιστοι.) Nec præceptum Epicharmi ſeruāt, ac temerè credunt. affirmabat enim uafer ille Siculus, neruos atq; artus eſſe ſapientiæ, nō temere credere. tam creduli autem ac liberales ſunt, quia non dum multoties decepti ſunt: in longa tamen poſtea uita ſæpe deluſi, mores mutant: quibus enim ſæpè impoſitum fuit, ſtulti prorſus ſunt, niſi re docti ac crebris damnis admoniti, ſapientiores euadunt, ac uerbis omniū fidem habere deſinūt.

Καὶ εὐέλπιδες.) Pleni etiam ſpei ſunt, ac quicquid ipſis in mentem uenerit optare, id omnino futurum ſibi pollicentur. quo in ſtatu cum temulenti quoque ſint, quod illi à uino, hi à natura feruoreq; ætatis habent. ut hic au-

hic autem ubi de adoleſcentibus diſſerit, temulentis eos ſimiles facit, ita in Problemate de atra bile, ubi ſermo de ebrijs eſt, conuenire illis hac in re cum adoleſcentibus tradit. rationem enim reddens, cur homines ad largè bibendum proclines ſint, inquit, ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ· καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας, *& quæ ſequuntur. Nam uinum ita conformare animos noſtros eleganter quoq; docet Horatius in epiſtola ad Torquatum, Quid non ebrietas deſignat? operta recludit, Spes iubet eſſe ratas.*

Ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτυχῆναι.) *Neque hoc ſolum adoleſcentes bene ſemper ſperare iubet, ſed aliud etiam eſt, quod in hunc ſtatum animi eos deducit, quod nõ dum multæ res eos fruſtratæ ſunt, ut illis, qui in plurimis negotijs uerſantur, neceſſariò euenit: neq; ἀποτεύγματα reformidant. crebræ enim tanquam repulſæ animos hominum minuunt, timidioresq; ad magna negotia capeſſenda faciunt. in antiquiſſimo autem libro negandi particula ſimplex eſt: nec quod tempus indicet, adiunctum habet. ita enim in eo legitur,* διὰ τὸ μὴ πολλά. *id autem à uetere quoq; tralatione abeſt.*

Καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι. ἡ μὲν γὰρ ἐλπίς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν, ἡ δὲ μνήμη τοῦ παροιχομένου· τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον, πολύ· τὸ δὲ παρεληλυθός, βραχύ.) *Magnaq; ex parte ſpe uiuunt: id eſt, eã ſibi propoſitam habent in uita, ac ſequuntur, ut omnium ſuarum actionum ducem. ut homines, inquit, in ſectione trigeſima Problematum uiuere magnam partem, conſilium ac rationem ſequentes, beluas autem appetitionem. eodem enim pacto loquitur,* ὁ μὲν ἐστιν ἄνθρωπος τῷ νῷ τὰ πλεῖστα ζῇ· τὰ δὲ θηρία ὀρέξει θυμῷ, καὶ ἐπιθυμίᾳ. *Spe autem uiuunt ex magna parte, quia tranſacta ætas: parua: quæ uerò reſtat, longa. memoria autem eſt rerum præteritarum, ſpes uerò futurarum. Quare quæ meminerint, non multa eſſe poſſunt: quæ ſperent, plurima atq; infinita.*

Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἷόν τε.) *Primis temporibus ætatis. non enim prima die ullo modo accipi debet, qua procreati ſunt. ut autem hic* πρώτῃ ἡμέρᾳ, *ſic non multo pòſt, poſtremum tempus, cum de ſenibus diſſereret,* τελευταίαν ἡμέραν *appellauit. Primis igitur diebus, cum cogitant quæ fecerint, nihil reperiunt, nihilq; ferè ſe memoria tenere putant ob temporis breuitatem, quo manſerunt in uita. neque enim multa efficiendi poteſtatem habuerunt. ſperant autem omnia ob longam ætatem, quam ſibi pollicentur.*

Καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι, διὰ τὸ εἰρημένον) *Nullum præterea negotium, eſt hos decipere, atque in laqueos inducere. ſperant enim facillimè, & quæcunque audierunt, ſe præſtare poſſe ſtultè confidunt. illis uerò, qui ita animo affecti ſunt, ac tam procliuia ſibi omnia fore pollicentur, facilè imponitur.*

Καὶ ἀνδρειότεροι.) *Fortiores quoque ſunt. cuius rei ſtatim rationem reddit. cum enim, inquit, (ut ſuprà oſtendimus) iracundi ſint, ac ſemper ſpei pleni, qui ita animo affecti ſunt, timere nullo modo poſſunt. Geminam igitur radicem habet fortitudo, qua præditi ſunt adoleſcentes, iracundiam, ac ſpem. In tertio uerò libro de Moribus ad Nicomachum tertium genus adumbratæ fortitudinis proficiſci ab iracundia furore'que animi: quartum autem, conceptam animo bonam ſpem de uictoria fundamentum habere notum eſt.*

Ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ, θαρρεῖν ποιεῖ.) *Alterum enim horum, inquit, omnem metum pellit: alterum autem confidere facit. docens uerò qua de cauſa utrunque fieret, ait: Nemo enim unquam inuentus eſt, qui dum iratus eſſet, metueret. cuius rei cauſa ſupra à me reddita eſt: cum enim de ijs quæ leniunt iratos, ageret, eandem ſententiam protulit. ſperare autem quippiam boni confirmat animos, audentioresq; ad pericula ſubeunda reddit.*

Καὶ αἰσχυντηλοί) *Verecundi quoque ſunt, inquit, atq; eius rei cauſam adfert. nondum enim alia pulchra & honeſta facta eſſe intelligunt, ac ſe omnem dignitatem retenturos arbitrantur, ſi nihil geſſerint contra ea quæ opinionibus hominum recta eſſe creduntur. nullum enim magiſtrum alium per ætatem niſi puerilem inſtitutionem habuerunt. Verecundos igitur adoleſcentes eſſe tradit, quòd cum ea, quæ uerè bona & honeſta ſunt, ignorent, neque alia adhuc recta honeſtaq; percepta habeant, quàm quæ in more & inſtitutis hominum poſita ſunt, facile cum contra illa quidpiam admittunt, erubeſcant. id autem crebrò illi ætati contingit: quod non ita fieret, ſi quæ uerè honeſta ſunt intelligentes, quæ uerè turpitudinem dedecus'que afferunt, cognoſcerent. minus enim his quæ iudicijs & opinionibus hominum huiuſcemodi ſunt, mouerentur. mirificè autem uerecundum induxit Achillem in Iphigenia Aulide Euripides, ut à muliere etiam, quòd nimis pudorem ſeruandum eſſe cenſeret, reprehendi potuerit. cum enim pulcherrimam uirginem in conſpectum adduci ſuum recuſaret, dixiſſet que,* μὴ τοῦτο κατ᾽ οἴκους· σεμνὰ γὰρ σεμνύνεται: *reſpondit Clytæmneſtra,* ὅμως δ᾽ ὅσον γε δυνατὸν αἰδεῖσθαι χρεών. *nam antea etiam docuerat, quanti faceret pudorem, cum exclamauerat,* ὦ πότνι᾽ αἰδώς.

Καὶ μεγαλόψυχοι, ὅτι γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσιν.) *Magnos præterea animos habent: nondum enim uita eos erudijt, & demiſſe humiliter'que ſentire docuit, ſed expertes ſunt ipſius neceſſitatum. Quæ autem ad uitam traducendam neceſſaria ſunt, cum ſine multis moleſtijs aſſiduis'que curis non comparentur, ſpiritibus eorum qui ipſa deguſtarunt, frangunt.* ἀναγκαῖα *enim uocat, quæ ad neceſſitatem uitæ faciunt. ut in quarto libro de Moribus ad Nicomachum, ubi naturam magnanimi exprimit,* καὶ περὶ ἀναγκαίων, ἢ μικρῶν, ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός.

Καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία.) *Præterea inquit (hoc enim alterum argumentũ eſt, quo*

oſtendit

oſtendit adoleſcentes eſſe magnanimos) de ſe præclarè ſentire, ac ſe magnis quibuſque rebus dignum iudicare, magnanimitas eſt. hoc autem proprium eius eſt, qui ſpe abundat, qualem iuuenem quemque eſſe ſuprà docuimus. In quarto quoque libro de Moribus ad Nicomachum, magnanimum definiens, iiſdem uerbis uſus eſt, quibus nunc habitũ ipſum animi deſcribit, δοκεῖ δὲ μεγαλόψυχος εἶναι, ὁ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν. addidit enim illic, ubi accuratius de hac re diſſeruit, oportere eum huiuſcemodi eſſe, & non ſolum tantis rebus ſe dignum ſtultè exiſtimare.

Καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων.) Potiusq́; in rebus honeſtis plenisq́; dignitatis, quàm utilibus occupari uolunt propoſitisq́; ambobus, alterum ſequuntur, dignitatem inquam: alterum reijciunt, id eſt, utilitatem. nam ab omni utili negotio, & quod rem augeat, abhorrere natura iuuenem, docuit etiam Horatius, Vtilium tardus prouiſor.

Τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ.) Indolem enim potius ſequuntur ac naturam, quàm ratiocinationem. ſubducta enim diligenter ratio, impellit ad utilitatem: uirtus uerò, ad dignitatem. uiuere autem ἤθει & λογισμῷ inquit, ut ſuprà ἐλπίδι. ſcrupulum uerò alicui iniicere poſſet, quod cum ἦθος ſuprà dixiſſet, pro ea uoce poſuit ἀρετή: is euellitur uerbis ipſius. infrà enim ſenibus contrariam naturam tribuens, id explanauit, ἡ δ' ἦθος τῆς ἀρετῆς δ' ἐστίν: uirtus aũt, dignitatẽ propoſitam habet, eoq́; ſemper ſpectat.

Καὶ φιλόφιλοι, καὶ φιλέταιροι.) Valde etiam ſtudioſi ſunt amicorum, ſodaliumq́;, & commodis ipſorum libenter obſequuntur, reliquasq́; ætates in hoc officio uincunt. Quam hic uarietatem inueni in antiquiſſimo codice, indicabo, quamuis receptam lectionem probem. ita enim in eo legitur, καὶ φιλόφιλοι καὶ φίλοι καὶ φιλέταιροι: ut non cupidi tantum amatoresq́; amicorum ac ſodalium eos dixerit, ſed etiam amicos magis eſſe, quàm aliæ ſint ætates. facit autem cum illo uetus quoque tralatio: reliquis uerò ſcriptis, cum excuſis conuenit.

Διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν.) Rationem huius rei reddens, una contentus non fuit, ſed duplicem cauſam attulit. quia conuictu, inquit, capiuntur, quia tempus traducere cum familiaribus ſimulq́; uiuere gaudent: necnõ quia cum de aliqua re exiſtimant, utilitatẽ non ſpectãt. quare idem hoc in negotio faciũt. neq́; enim amicos probant ob quæſtum, nec amicitiam ad utilitatem referũt, ut in alijs ætatibus conſtituti homines facere conſuerũt. colunt enim plerunq́; amicos ob fructum, quem ex ipſis capiunt: adoleſcentes uerò, minimè. Vnde ardentiores in hoc munere obeundo ſunt, uehementiusq́; ipſos amant. conuictum dixi, quo uerbo Cicero quoq́; uſus eſt, non libenter tamen, ut ſuſpicari licet. nam Græco, cum commodè poteſt, utitur, ut in 13. epiſtolarum ad Atticum: Intelligis enim profectò quo maximè poſita ſit συμβίωσις. & ad Dolabellam: Sed tamen ſuauiſſimum συμβιωτὴν noſtrum præſtabo integellum. ſilius tamen liberius & cõuictio, & conuictores dixit, in epiſtola ad Tironem. συζῆν autem, quo utitur hic Ariſtoteles, & συμβιοῦν, idem eſſe apertum eſt.

Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον.) Cum mediocritatem pauci ſeruare poſſint, magnáque hominum pars peccet, quod hi nimium in rebus factis que ſequuntur: hi uerò parum, iuuenes fines ſemper tranſeunt, contrà ac fieri debere ſapientiſſimus uir Chilon cenſebat, qui laudauit hanc ſententiam, uel ipſius potius auctor fuit, μηδὲν ἄγαν. quam Latinis uerbis protulit Terentius: Horum ille nihil egregiè præter cætera ſtudebat, Et tamen omnia hæc mediocriter. Pamphilus igitur non congruentes mores ætati habebat, de quo pater hæc pronunciat. adoleſcentes enim omnia præter modum, ut Ariſtoteles tradit: uehementiores enim ſunt quàm oporteat, & impetu potius quàm ratione feruntur.

Φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἄλλα πάντα ὁμοίως.) Hos mores accuſauit in Mineruа Neptunus apud Euripidem Troadibus, cum Græcos maximis detrimentis afficere ſe uelle, illa demonſtraret, quos antea tueri toto animo conſuerat: Troianos autem oblectare, quorum antea inimiciſſima fuerat, quósque enixè oppugnarat. Tantam immutationem in ea factam admirans, increpans'que, inquit Neptunus, τί δ' ὧδε πηδᾷς ἄλλοτ' εἰς ἄλλους τρόπους μισεῖς τε λίαν, καὶ φιλεῖς ὃν ἂν τύχῃ. Sunt igitur nimis uehementes in utranq́; partẽ adoleſcentes, ut Terentianus Chremes locutus eſt, uicinum ſuum inſimulans, qui in re familiari certum modum ſeruare neſciret, peccaret'que aut largitate nimia, aut parſimonia. Et diligunt nimis quos diligunt, quosq́; oderunt, nimis odio habent. nec in hoc ſolum modum non ſeruant, uerumetiam omnibus alijs in rebus eodem modo ſe gerunt.

Οἱ καὶ εἰδέναι πάντα οἴονται καὶ, διισχυρίζονται.) Qui etiam ſcire ſe cuncta arbitrantur, contendunt' que: ex quo naſcuntur ut alia nonnulla, ita etiam hoc, quod omnia nimis faciunt. cum enim omnia ſibi nota eſſe putent, nec ſe labi poſſe credant, nihil timidè tractant. διισχυρίζεσθαι aſſeuerare ſignificat ac contendere. in ſexto de Natura animantium, ἔνιοι δὲ διισχυρίζονται ἀκηκοέναι κύνα ὠρυόμενον. Ab antiquiſſimo libro abeſt articulus. οἱ, initio huius partis in excuſis poſitus: quam etiam lectionem ſequitur uetus tralatio.

Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν.) Cum'que iniurioſi ſint, iniuriæ quas faciunt ad cõtumeliam, non ad malitiam tendunt: id eſt, huiuſcemodi ſunt, ut honorem potius alicuius ac dignitatem uiolent, quàm alia ratione noceant, & detrimentum rei familiari importent. In 2. libro de Republica, uicium quod hic adoleſcentibus tribuit, comitari tradit illis, qui ampliores diuitias et ingentes corporis uires poſſident. contumelioſos enim eſſe narrat, cum contraria hominum genera, id eſt ualde mendici & imbecilli, fraude nitantur, & aſtutè alijs imponant.

Καὶ

Καὶ ἐλεητικοὶ, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς, καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν.) Ob naturæ ingenijq; bonitatem adoleſcentes, cum benè de omnibus exiſtiment, cunctoſq; probos eſſe ac meliores quàm uerè ſint credant, facilè miſericordia commouentur. ſuprà enim cum quales miſericordes eſſent oſtenderet, affirmauit, miſericordes eſſe, qui aliquos ſaltem æquos bonoſq; eſſe putarent. Qui igitur cunctos ferè mortales huiuſcemodi eſſe putant, ij in primis miſericordes erunt.

Τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν.) Sua innocentia cæteros metiuntur, ſuoq; ex ingenio (ut comicus ait) mores alienos iudicant. cum enim ipſi probi ſint, probos quoq; cæteros eſſe credunt. Quare indignè putant, illos his malis conflictari. ægritudo autem, quæ ſuſcipitur ex aduerſis alicuius rebus qui illis dignus non ſit, miſericordia eſt: omnes quicunq; boni uiri ſunt, falli hac de cauſa poſſunt, ac miſericordia moueri eorum qui multo maioribus damnis quàm tunc ſuſtineãt, digni ſint. Nam ut quiſq; eſt uir optimus, ita difficilimè eſſe alios improbos ſuſpicatur, ut Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem inquit.

Καὶ φιλογέλωτες.) Riſus quoq; ſtudioſi ſunt, quare faceti & iocoſi fiunt. hos enim appellant Græci εὐτραπέλους, quod cognomẽ habuit Volumnius mimus, intimus M. Antonij, ad quem etiã ſunt epiſtolæ duæ Ciceronis, quarum prior de artificio ipſius eruditè eleganterq; ſcripta eſt. nõ ſine cauſa uerò appellatum illum eutrapelum fuiße, ex epiſtola ipſa Ciceronis percipitur, qua docet, ſe antea ab eo literas accepiſſe plenißimas omnium ſuauitatum. Sed Græco etiam uerbo in ea utitur: Deinde εὐτραπελίᾳ literarum fecit, ut intelligerem tuas eſſe. Hunc autem eſſe puto, qui nouam & facetam rationem nocendi alicui inuenerat, & quæ multos falleret. beneficium enim iniuria appellabatur, ut inde etiam lepidum ipſius ingenium, & quod riſus undiq; ludoſq; captaret, cognoſci poſſet. Totam rem elegãter narrat Horatius in epiſtola ad Lollium: Eutrapelus cuicũq; nocere uolebat, Veſtimenta dabat precioſa: & quæ ſequuntur. Ex hoc autem ipſo Horatij loco, & ex uerbis Ariſtotelis, quibus in explicanda eius ui naturaq; uſus eſt, intelligere licet, εὐτραπελίαν non in uerbis tantum, ſed in rebus quoq; poſitam eſſe. contumelia enim non minus factis, quàm oratione conſtat. Inueniuntur autem lepidi quidam & urbani homines, qui facetis quibuſdam rationibus non ſtultos etiam uiros ſæpe ludunt: quomodo ab eodẽ poeta Philippus celebris orator, Vulteio præconi impoſuiſſe narratur.

Ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστίν.) Sales, ioca, facetiæ, eruditum conuicium ſunt, & quod cum artificio quodam tractatur. niſi enim modus adhibeatur, ſcurrilitas erit. Hunc enim penè locum expreſſit Cicero pro M. Cælio inquiens: Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur, conuicium: ſi facetius, urbanitas nominatur: abeſſe autem debere ab iocis & omni faceto ſermone contumeliam, Apollonius quoq; in primo libro ἀργοναυτικῶν docuit, cum de luſionibus delectorum illorum iuuenum ageret, qui morem ſequuti aliorum eius ætatis, huiuſcemodi rebus ſe oblectarent. Μετὰ πᾶσαν δ' ἀμοιβαδὶς ἀλλήλοισι μυθεῦντ', οἷά τε πολλὰ νέοι παρὰ δαιτὶ καὶ οἴνῳ τερπνῶς ἑψιόωνται, ὅτ' ἄατος ὕβρις ἀπείη.

Τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθός ἐστιν. οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων.) Ingenio ac moribus iuuenum explicatis, ad ſenes tranſit, quos magna ex parte mores his contrarios habere tradit. hanc autem cauſam fuiſſe puto, cur ſtatim, relictis qui in medio ſunt, ad hos acceſſerit. contraria enim propè collocata, melius intelliguntur.

Διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἐξημαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω.) Quod breui ſuprà in uniuerſum docuerat, nunc pluribus ſingillatim perſequitur. Quia enim, inquit, multos annos uixere, pluribuſq; in rebus decepti lapſiq; ſunt, necnon quia magna pars humanarum rerum magnis uitijs tenetur, nihil confirmant, ac minus quàm oporteat ualde cuncta tractant. ἐξηπατῆσθαι cum dixit, ſignificauit ipſos aliorum culpa malà egiſſe. nam cum decipimur, damnum noſtrum eſt, culpa aliorum. ἐξημαρτηκέναι uerò, ſua ipſorum culpa lapſos, ac uitio humani ingenij noſtræq; imbecillitatis, declarat. quod autem adiungit, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, apertũ eſt. nihil enim ſinceri integriq; in rebus noſtris inueniri, ualet. ἧττον τι ἄγαν ἅπαντα ἢ δεῖ, ſignificat nimis timidè ipſos res adminiſtrare, diſtareq; magnopere à natura adoleſcentium, qui cuncta nimis agunt. hi namq; non tantum ab ea culpa remoti ſunt, uerumetiam in contrarium uitium labuntur, ac lenti in rebus gerendis, gelidi que ſunt.

Καὶ οἴονται, ἴσασι δ' οὐδέν.) Contrà ac iuuenes, qui cuncta ſe noſſe ac comperta habere affirmant. hi enim ſuſpicari ſe dicunt, ſcire nihil: οἶμαι enim, qui nihil certi de aliqua re habent, dicere conſueuerunt. Vt apud Ariſtophanem πλούτῳ Chremylus, οἶμαι γὰρ οἶμαι, ξὺν θεῷ δ' εἰρήσεται. Latini homines, arbitror: quo uerbo teſtes in iudicio ſemper utebantur. ut Cicero pro Fonteio docet: Qui primum illud uerbum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis, Arbitror, quo nos etiam tum utimur, cum ea dicimus iurati, quæ comperta habemus, quæ ipſi uidimus, ex toto teſtimonio ſuo ſuſtulit, atq; omnia ſe ſcire dixit.

Καὶ ἀμφιδοξοῦντες, προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα, καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως.) Hoc ad ſermonem eorum modumq; loquendi pertinet qui anceps incertuſq; eſt, ac nihil aſſeueranter edit. cum enim aliquid proferunt, in dubio ſe uerſari de ea re oſtendentes, adiungunt ſemper aut ἴσως, aut τάχα: quib. aduerbijs declarant ſe non magis in hanc, quàm in illam opinionem uenire, fortaſſe que rem ita ſe habituram. ac morem (inquit) ita cuncta pronunciandi habent,

&

ferre non poterat, atq; indignabatur, quòd cum præſtãtiore uiro congrederetur. Duo autem hi continentes uerſus apud Homerum nunc minimè leguntur. nõ pauci enim ex eo poemate olim à criticis ſublati ſunt. prior ſanè in 11. Iliadis legitur: nec ſequitur ipſum, qui hic ipſi adiunctus eſt. eum tamẽ locum arbitror ſignificari, poſterioremq; hunc illic defeciſſe ſuſpicor. eoſdem uerò Plutarchus in uita eius poetæ adducit, cum ſignificare uellet, ſenſiſſe illum cũ Ariſtotele, qui et nemeſin et miſericordiã, motus animi bonos, ac polito uiro dignos exiſtimauit, cum ambos Ioui tribuat. diſcrimẽ hoc tantum eſt in poſteriore uerſu, quòd apud Plutarchum νεμεσᾶ δ' ὅτι legitur: hic autẽ aut νεμέσσα δ' ὅτι, aut νεμέσσηχ' ὅτι. ut in fidelioribus libris.

Εἰ δὲ μὴ κἂν ὁποσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι.) Si nõ, inquit, id eſt, ſi in eodem ſtudio inferior non ſit, quocunq; modo inferior ſit, qui minor cum ſuperiore certamen inſtituit, indignationem mouet. Reſpondent autẽ hæc ſuperioribus illis uerbis, μάλιστα μὲν οὖν οἱ τῷ αὐτῷ. illa enim æquior uerioŕq; erat indignatio. quid enim improbius fingi poteſt, quàm ſi de ingenio cum aliquo contendat, qui puſillum aut tardum etiam habet, cum eo qui excellenti præditus ſit: ſed etiam ferri non poteſt, qui in diuerſis ualde illi cedit, ſi exiſtimat ſe illis ornatum, parẽ ſuperiori dote prædito eſſe. exemplum ipſe attulit: ut ſi muſicus cum iuſto uiro de dignitate contendat, præſtantior enim multo iuſtitia eſt, arte muſica.

Οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἃ, ἐκ τούτων δῆλον.) Narrat ſe triũ partiũ duas abſoluiſſe. nam et ad uerſus quos homines hæc indignatio exoriatur, & ob quæ maximè cõmoda immeritò ab ipſis poſſeſſa aut quæ ſua, ex iis quæ explicuit, planũ eſſe tradit: quamuis ex cogitari poſſe aliqua huius generis fateatur, quæ cognitis iis, ob ſimilitudinẽ, ſubtilem ac diligentem uirum fallere non poßint.

Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν.) Quod tertium reſtabat, quorum animi facilè indignentur, nec ferre ullo pacto poßint, has res exponit. Qui igitur ipſi maximis quibuſdã bonis digni exiſtunt, eaq; adepti iam ſunt, procliues ad hunc motum ſunt, ac ſecum ſtomachantur, cum uident bona eadem conſecutos homines, ipſis indignos. non ſine cauſa autem hoc illos facere oſtendit. Neq; enim, inquit, par æquũq; eſt, diſsimiles diſpareſq; paribus honoribus ac præmiis auctos eſſe. Animaduertendum autem, hoc primo in loco requiri, ut ornati ſint iis bonis, quibus digni ſunt. neq; enim quamuis digni forent, niſi ipſi poßiderent, ea de cauſa poſſent ita affici: quod ſcilicet diſsimiles ſibi uiderent, ſimilibus bonis cumulatos. quemadmodum etiam, ſi quamuis adepti forent, illis eſſent indigni. neq; enim poſſent ſtomachari, quod ipſi obtinuere, alios etiam pares ipſis obtinuiſſe. Cum hic uerò antea inſtanti tempore ἀξιοῦσθαι legeretur, emẽdaui, ut in antiquiſſ. codice inueni, ἠξιῶσθαι: quo rẽ factam eſſe, dignosq; eos iam habitos, atq; ornatos maximis illis bonis, declaratur. ſed etiam paulo ſuprà eandem auctoritatem ſecutus, ὄντας reſtitui, quod ab excuſis libris aberat, ad elegãtiam autem ſermonis ualet. ita enim Attici loquebãtur. utrãq; caſtigationẽ confirmat fide ac ſimplicitate ſua, uetus tralatio.

Δεύτερον δ' ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι.) Secundum genus eſt, ſi probi ipſi ac ſtudioſi uiri fuerint. neq; enim hi quoq; ferre poſſunt, præclara bona ad indignos homines deferri. nec tamen hi, ut primi illi, ſe quoq; ſpectant: ac diuerſitate perſonarum notata, ſi paribus muneribus deteriores compenſentur, indignẽ ferunt. probi enim tantum ſinguntur, non ut ſuperiores, cumulati maximis bonis. cauſam huius rei afferens, inquit: Qui enim huiuſcemodi ſunt, rectè res exiſtimant: & quæ iniuſta ſunt, oderunt. iniuſtum autem eſt, honoribus ac præmiis improbos cumulari. Quia uerò nonnulli non poterant diſtinguere νεμεσητικοὺς ἀπὸ τῶν φθονερῶν, & eoſdem eſſe rebantur, qui liberè indignarẽtur, & qui aliquibus, quod res ipſorum ſecundæ forent, inuiderent: ideo quos homines hic uerè affirmat Ariſtoteles, eſſe νεμεσητικοὺς, illos ipſi inuidos falſo eſſe putabant, & aiebant ſtudioſum uirtutis uirum inuidũ eſſe. hãc enim cauſam illis fuiſſe puto erroris. quomodo autẽ tam abſurda opinio refelli poßit, docuit accuratè ipſe in 2. libro Topicorum.

Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων.) Tertium genus eſt eorum qui cupidi honorum ſunt, optantq; mãdari ſibi aliquam partem reipublicæ, in qua regenda uirtus ipſorum eniteſcere poßit. maximè autem indignantur, ſi ambitio ipſorũ ad ea extenditur, quæ qui tractare neſciunt, nec rebus illis gerendis ulla ex parte apti erãt, conſecuti ſunt. In hoc uariari inter ſcriptos libros hic animaduerti, quod nonnulli pro πράξεων, habẽt πραγμάτων. uetus tralatio cum excuſis facit. antiquiß. liber ex altera parte ſtat. diſcrimẽ in uerbo tantum eſt: ſententia, utro modo legatur, eadem eſt.

Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτούς.) Demumq; inquit, illi indignantur, qui præclara de ſe iudicia fecerunt, atq; iis honoribus ac præmiis ſe dignos putãt, quibus alios non putant, quamuis etiã hæ ipſorũ exiſtimationes rectæ non ſint, magisq; fortaſſe ſibi tribuãt atq; aliis detrahãt, quàm uerè facere poßint. hæc enim quoq; falſa in animis ipſorũ de ſe & aliis opinio eandẽ uim habet. nã ii etiã indignãtur aduerſus illos, quos ſe deteriores iudicant, ſi ea commoda cõſecuti fuerint, & ob eas res maximè, quibus ſe multo digniores ſiue uerè, ſiue falſò, arbitrantur.

Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις, καὶ φαῦλοι, καὶ ἀφιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοί.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur nonnulli liberi homines, qui tamen à mancipiis non ualde ingenio diſcrepãt, ſuiq; ualdè deſpicientes ſunt, nec nõ alii nequam

alij nequam abiectiq́;, ut etiam qui honoris contēptores ſunt, non indignantur cum uident quæ cæteri patienter ferre non poſſunt. nihil enim eſt, quo ſe dignos reputent, ac ſua ipſi ſententia damnati ſunt. Tres autem hæ naturæ hominum tribus illis ſuperioribus, eodem etiam ordine reſpondent. Iſocrates in Panegyrico, quos hic intelligit Ariſtoteles ἀνδραποδώδεις uocans, appellauit ἀνάνδρους διακεκομμένους, cum ſolū hoc genus hominū affirmaret poſſe æquo animo ferre diuitias immēſas, & opes Perſarū, reliquis enim omnibus qui uiri eſſent, illæ ſtomachū facerēt: locus à me ſuprà expreſſus eſt. Sunt uerò plures ſcripti libri, & ij quidē meliores, à quib. τοιούτου abeſt, quod excuſi omnes in reddēda eius ratione habent: uetus tamē tralatio id uerbum exprimit, & in calamo notatis etiam quibuſdam legitur.

Φανερὸν δ' ἐκ τούτων ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι.) Affectionem animi nemeſi contrariam, quæ tamen ab eadem indole ac moribus proficiſcitur, illā ſcilicet, qua rebus aduerſis improborum gaudemus, aut ſaltem non dolemus, cuiuſmodi ſit ex his quæ de nemeſi iam dicta ſunt, à contrario patēre inquit. Si enim nemeſis angitur rebus bonis eorum qui digni bono non erant, commendaturq́;: recta etiam contraria illi affectio, reb. malis malo dignorum gaudebit. Quare, inquit, cum affectiones hæ miſericordiæ repugnent, ſi quis eas in animis iudicum oratione excitabit contra commoda eorum qui ſui miſereri oportere dictitant, atq; id ſummis precibus contendunt: fieri non poteſt, ut illi compotes deſiderij fiant, ac de ſe miſericordiam in animis iudicum moueant. Conflari autem nemeſin, & miſericordiam diſturbari in iudicibus tradit, ſi oſtendamus eos, unde miſericordiā auferre uolumus, indignos eſſe, qui eam conſequantur, cum ea in ſe non habeant, quæ meritò illam mouerent. dignos autem qui non obtineant, quorumq́; neminem miſereat, cum his rebus abundēt, quæ à miſericordia aliena ſunt.

Ὥστε ἄν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι.) Rebus, quæ ad motum animi quo indignamur pertinēt explicatis, quomodo ipſis uti debeat orator, breui oſtendit. Si enim, inquit, oratio huiuſcemodi eos qui de rebus illis exiſtimant, conformarit, quales docuerat eſſe, qui facile ſtomacharentur. orationis enim præſidio hæc ab eo conficienda ſunt, & eos qui implorant illam ac poſtulent, ut de ſe iudices miſereat, quibus uerbis ſignificauit, reos atq; aduerſarios indignos qui obtineant quod uolunt, potiusq́; in ſe habere, quæ à miſericordia excitāda in alijs remota ſunt: necnō res eas quas amiſerūt, aut mala in quib. uerſantur, huiuſcemodi nō eſſe ut miſericordia ob illa commoueri debeat, efficient quod conantur, & miſericordiæ motum ab iudicum animis longè pellent.

Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι.) Cognita natura inuidiæ, (quam tamen Cicero inuidētiam appellari uult, propter ambiguum nomen inuidiæ) reliqua perſpicua eſſe tradit, & ob quæ bona ab illis poſſeſſa, & quibus homines inuidere ſoleant, necnon quomodo ipſi affecti. definitionem autem inuidentiæ non diſsimilem huius, affert Cicero in 4. libro Tuſculanarū, quā tamen à Stoicis accepit.

Εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις, &c.) Siquidem hæc eſt natura inuidiæ, ideſt, ſi ægritudo quædam illa eſt, quæ gignitur ob res aliquorum ſecūdas, aut quæ ſpeciem earum habeant, quæ tamen eximia fortuna conſtet ex bonis ſupra à nobis explicatis: illi autem, quib. ea contigere, ſimiles ijs ſint qui ita animo afficiuntur: nec tamen ut inde aliquid ipſi expectent, uerùm illorum tantum cauſa, quos ægrè ferunt ijs bonis cumulatos. Intelligit uerò bona, quæ ſuprà indicauit, cū de nemeſi loqueretur: id eſt, nobilitatem, pulchritudinem, uires, opes, diuitias, honorem, cæteraq; quæ fortuna quibus uult dilargitur. neq; enim quiſquam inuidet forti uiro, aut iuſtò, aut temperanti, niſi quia honos ac gloria his uirtutibus paritur.

Μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ διὰ ἐκείνους.) Non enim ſua cōmoda reſpicit, qui inuidet, neq; angitur animo, quod metuat, ne ſecundæ res eius cui inuidet, ſibi obſint: aut ſperet, ſi ille fortè ijs orbatus fuerit, ad ſe peruentura eſſe: ſed tantum nollet eum illis bonis frui.

Φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι ἢ φαίνονται.) In definitione omnia continentur, & qui acutè perſpiciet, omnia illic adumbrata uidebit. primum, quia traditum eſt inuidiam uerſari circa pares, oſtendit eos inuidere quibus aliqui pares ſunt, aut uidentur: quos autem pares dicat, accuratè exponit. quāuis idem ſuprà fecerit. cū enim pares parium miſericordia moueri dixiſſet, quos pares intelligeret, diligēter illic quoq; explanauit. κατὰ ἕξιν autē ſimiles appellat, qui artibus, ſcientijs & huiuſcemodi rebus pares ſunt. κατὰ δόξαν uerò, gloria, dignitate & hominum erga ipſos exiſtimatione ſimiles. κατὰ τὰ ὑπάρχοντα, patrimonio ac re familiari. Intelligo igitur, inquit, ſimiles aut genere, aut cognatiōe, aut ætate, aut habitu animi, aut laude ac gloria, aut fortunis. Antiquiſſ. liber diſſentiens à reliquis, numero multitudinis habet hic ἡλικίας & ἕξεις.

Καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν.) Et ij etiā inuidēt, qui genij cūcta cōmoda ac bona in uita conſequuti ſint, qui parum abeſt, ne omnibus undiq; bonis abundēt. quod ſi quis quærat cur nō inquit, ij qui cūctis bonis cumulati ſunt, quibusq́; nihil deeſt, nō inſcitè fortaſſe aliquis reſpōderet. Quia nulli huiuſcemodi reperiuntur. ſuperat enim id mortalē conditionem.

Διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσι.) Vnde, inquit, uidemus eos qui præclaras quaſdam res gerunt, ac fortunati ſunt procliues ad inuidiam eſſe. Eius uerò rationem reddens, ait: cun-

ctos

ctos enim illi res ſuas ferre atq; agere putãt: & quicquid honoris præmijq; ad alios peruenit, ſibi iniuſtè eripi. Niſi potius aliquis putet hoc pertinere ad ſuperiorem locum, quo declarauit, hoc tanquam morbo laborare, qui penè omnia bona in uita adepti ſunt, cauſamq; his uerbis eius rei afferat. hi enim in primis ita affici animo poſſunt, ut exiſtiment quicquid commodi ad alios peruenit, ſibi extorqueri, cum ornati ſint tanta copia bonorum, nec ſit aliquid eius generis, quod ipſorũ proprium non uideatur: ut quæ interiecta ſint, corollarij uim habeant, ac tanquam plana certaq; ponantur. ipſe ſanè ab hac ſententia non ſum alienus. Animaduertendũ præterea, dicatne inuidere uulgò illos qui res magnas adminiſtrant, ſi ijdem ſecunda fortuna utuntur, an duo genera hominũ intelligat, & qui res amplas gerunt, & qui ſuis in negotijs, quãuis tam ampla illa non ſint, fortunati ſunt. in antiquiß. enim libro habet etiam articulum οἱ poſterior pars, hoc pacto, καὶ οἱ εὐτυχοῦντες.

Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως.) Necnon qui in aliqua arte ac ſtudio eximiè honorantur, potiſſimumq; ob ſapientiam ac uitam beatam, inuidi ſcilicet ſunt. putant enim omnes omnium laudes ad ſe pertinere: & quicquid alijs tribuitur, ſibi auferri. potiſsimum autem ij huiuſcemodi ſunt, quibus eximij honores habentur, quòd ſapientiæ compotes eſſe credãtur, uitæq; beatæ: quia cũ rariora illa ſint, iccirco magis propria eſſe exiſtimantur. Διαφερόντως uerò hic eximiè ualet, ac ſupra reliquos omnes. In 4. tamen libro de Morib. ad Nicomachum aliter accipi debet: ſignificat enim illic non uno modo, Διαφερόντως δ' ὁμιλοῦσι τοῖς ἐν ἀξιώμασι, καὶ τοῖς τυχοῦσιν. Animaduertet etiam conditiones omnium: nec uno modo ſe cum tenuis fortunæ & præſtantis dignitatis hominibus geret, ſed diuerſo.

Καὶ οἱ φιλότιμοι, φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων.) Poſſunt etiam qui non ualde honoris cupidi ſunt, inuidia laborare, angiq;, cum uident aliquorum res ſecundas: ij tamen ſi comparentur ſtudioſis, atque amantibus honoris, minus illis inuidi eſſe inuenientur. multo enim magis auidi laudis ac gloriæ, hoc morbo tentantur.

Καὶ οἱ δοξόσοφοι, φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ.) Et qui non tam eſſe, quàm haberi cupiunt ſapientes. ſunt enim hi quoque pars eorum qui ſuprà expoſiti ſunt, cũ & ipſi appetentes honoris ſint: honoris autem, qui debetur ſapientibus. uolunt enim deferri ſibi honores ob ſapientiæ opinionem.

Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο.) Demumq;, inquit, & uno nomine, ne ſingulos enumerem, qui in aliquo ſtudio laudem adipiſci cupiũt, omnibus inuident, qui in eodẽ curſu uerſantur, nec laudari ullos in ea re æquo animo patiuntur. cauſa uerò huius rei eſt, quæ ſuperiorum, qui tanquam partes huius ipſius loci ſunt, fuit.

Καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι.) Anguſti quoque ac puſilli animi homines inuidi ſunt. cuius rei cauſſam affert, inquiẽs: Cunctas enim res uitio animi magnas putant: quas cum uident aliquos adeptos, anguntur. paſsim uerò huiuſcemodi multa mortalibus contingũt. illa autem magno animo præditis, ut etiam non tam humiliter ſentientibus, dolorẽ non afferrent: contemnunt enim ipſa. μικρόψυχοι à Græcis appellari, minuti ac abiecti animi homines, in primo libro à mẽ traditum eſt. Græcam uocem expreßit Horatius in Satyra ſecundo primi libri, Sordidus atq; animi quod parui nollet haberi: cum de Aſoto quereretur, qui dum alteram culpam metuebat, in alteram inciderat.

Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται.) Ob quæ maximè commoda gignatur inuidia, declaratum iam eſſe affirmat (id autem ſuprà fecit, cum qui forent inuidi, explanaret) breui tamen nunc quoq; illa cõplectitur. Cunctæ enim res, inquit, atq; opera in quib. homines ſe primos haberi uolunt, ac ſtudioſe cum alijs cõcertant, necnon ſummam laudem in illis adipiſci cupiunt: quædam etiam præclara bona, quæ nullo ſuo labore, ſed beneficio fortunæ homines conſequuntur, inuidiam gignunt. Antiquiß. codex ab alijs & excuſis et ſcriptis in hoc diſcrepat, quod ἔργοις ἢ κτήμασι in eo legitur, cum poſtremæ duæ uoces ab illis abſint, ut non ob opera quædam tantum, uerum etiam agros reliquasq; res ab ipſis poſſeßas, inuidiam excitari dixerit.

Καὶ μάλιστα ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται.) Potiſsimumq; inuidia gignitur ob eas res, benignitate fortunæ ſubitò ab alijs imperatas, quas ipſi aut appetunt, aut ſe habere oportere putant, quod ſine illis nec honeſtè, nec commodè ſe uiuere poſſe cenſeant. quædam enim optant homines, quod natura eorum deſiderio flagrent: quædam, ut ſtatum ſuum ornent, ac quod ſe ſine culpa relinquere illa non poſſe putent.

Ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν.) Ob eas etiam res maximè inuidia excitatur, quas cum & ipſi teneant, nec longè ſuperant earũ poſſeßione illos, quos uident eaſdem conſecutos, nec ualde inferiores ipſis ſunt. ſi enim alterutrum eorum fuiſſet, non doluiſſent. qui enim ualde in aliquibus bonis ſuperiores ſunt, metuere non debent, ne ab inferioribus copia illorũ quandoq; uincantur: & qui multo inferiores ſunt, exiſtimare non poſſunt, ſe pares ipſis aliquando futuros, nec ad laudem eam aſpirant. Quare ne in ipſorum quoq; animis ob id inuidia gignitur.

Φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν.) Nec dubium eſſe poteſt, inquit, quibus inuideant. cum enim qui maximè in hunc morbum procliues ſunt, traditi ſint, ſimul illud traditum eſt: docendi tamen gratia, & ſingulas res accuratius explanandi, narrat, inuidiam excitari aduerſus propinquos. Propinquos autem aut tempore,

aut loco, aut ætate, aut gloria. Quod ad ætatem pertinet, hoc tãquam fundamento niſus eſt Fabius Maximus apud T. Liuium, ad extinguendum inuidiæ crimen, quo flagrare ſe intelligebat, quia aduerſabatur pulcherrimo conatui florentiſſimi iuuenis. docuit enim, ſi nullæ aliæ res ab ea culpa ipſum uindicarent, ætatem ſaltem liberare debere, quod nulla æmulatio ſeni cũ P. Scipione eſſe poſſet, qui ne filio quidem ipſius æqualis foret.

Ὅθεν εἴρηται.) Quod etiam prouerbium declarat, inquit, Inuidiam inter cognatos flagrare. hæc enim ſententia eſt peruagatæ huius uocis, quæ ſenariolo continetur ueteris poetæ, cuius tamen nomen dicere non poſſum. Immutatus autem in eo eſt ordo duorum uerborũ apud antiquiſſimum librum. ſic enim habet, καὶ γάρ. In Bruto quoq; Cicero hoc eleganter expreſſit, cum ita loquentẽ ipſum de ſe ac Ser. Sulpitio induxit. quorum amicitiã ingens multarum rerum ſimilitudo contaminare nõ potuerat. Simul illud gaudeo, quod & æqualitas ueſtra, & pares honorum gradus, & artium ſtudiorumq; finitima uicinitas, tantũ abeſt ab obtrectatione inuidiæ, quæ ſolet lacerare pleroſq;, uti ea non modò nõ exulcerare ueſtram gratiam, ſed etiam conciliare uideatur.

Καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται.) Præterea inuidẽt his, cum quibus de honore ac gloria contendunt. contendũt autem de his rebus cum ijs, qui nunc traditi ſunt: ut contrà non certant (accuratè autem hoc docet) cum contrarijs nemo enim unquàm (ait ipſe) de primo loco pugnat cum illis, qui multis antea ſeculis uixerint, aut poſtea naſci debent (reſpondere autẽ hoc primæ ſuperiori parti, planum eſt) nec cum his tantum, qui longis temporum interuallis remoti ſunt, non certant: ſed ne cum his quidẽ qui mortui iam ſunt, quamuis non multum ipſos tempore anteceſſerint. Hoc ſignificare uoluit uox illius, qui inquit, Cum mortuis non niſi laruas luctari.

Οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλέους στήλαις.) Neq; certant cum ualde loco remotis, ut qui iuxta columnas ab Hercule fixas habitant, & in extremo margine terrarũ. appellari autem mare ἔξω καὶ ἐντὸς στηλῶν ab Ariſtotele quoq; mediterraneum, & oceanum, manifeſtũ eſt. cui parti hoc reſpondeat, nemo non uidet.

Οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς.) Sed nec cum illis quoq; contendunt, à quibus putant longo interuallo, aut ſuo, aut aliorum iudicio ſe relinqui, ualdeq; dignitate atq; opibus ſuperari. Videtur autem hoc ſuperiori uerbo δόξῃ reſpondere, atq; extremæ illi parti, cum inquit, Inuidere homines etiam ijs qui gloria & exiſtimatione reliquorum prope ipſos ſunt. nam quia ſatis planum erat, nihil hic poſuit, quod ἡλικίᾳ, quod tertium illic fuit, reſponderet. Puſillum hic diſcrimen ſcripturæ eſt inter antiquiſſimum librum, ac reliquos ſcriptos, quod tamẽ contemnendum non eſt. in eo enim copulandi particula, nõ diſiungendi ſeparandiq; poſita eſt, in his uerbis, παρ' αὐτοῖς, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις, tanquam alterum horum ſatis non ſit, ut parum dignos ſe aduerſarios illos arbitrentur, ſed ambo coniungi debeant.

Οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους.) Nec cum cõtrario etiam hominum genere: id eſt, cum his, quibus ſe multum multumq; præſtare arbitrantur. quæ ſequuntur uerba, propria inferioris huius loci non ſunt, ſed communia ipſi cum ſuperiore. eorũ autem ſententia hæc eſt: Hoc ut in perſonis, ita etiam in rebus, propter quas in contentionem ueniunt, uerum eſſe. neq; enim cum uident ſe multo inferiores poſſeſſione earum, aut longè ſuperiores, de ijs concertant. Diſcedit autem hac etiam in parte antiquaſſimus liber à cũctis alijs. ita enim habet, ὡσαύτως καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα. quod admonere uolui, quamuis uetus etiam tralatio cum reliquis faciat.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς.) Quia, inquit, omnia omnes faciunt, ut ſuperent æmulos ſtudiorum ſuorũ, ac riuales, demumq; cunctos qui earundem rerum deſiderio tenentur, ſtudioſeq; cum illis de primis contendũt, neceſſe eſt ijs potiſſimum eoſdem inuidere. Suprà enim expoſitum eſt, cum quibus de honore concertant, ijſdem inuidere. Totas autem corporis animiq; uires cõtendere paſſim homines, ut aduerſarijs atq; ijs qui in eodem ſtadio ac curſu ſunt præſtent, apertum eſt. Eximius autem hic in animis ipſorum uictoriæ ardor dolorẽ ipſis affert, cum res æmulorũ bonæ ſunt, quæ manifeſtò inuidia eſt. Cum initio uerò ἐπεὶ poſuiſſet, ἀπόδοσιν redditioneq; illius eſſe ἀνάγκη, & quæ ſequuntur, perſpicuum eſt.

Ὅθεν εἴρηται.) Quo ſenſu, inquit, illud à ſapiente poeta Heſiodo dictum eſt, & hoc ſignificare ipſe uoluit, cum peruulgatam ſententiam protulit, qua affirmauit, figulũ figulo inuidere, ac reliquos artifices ijs qui in ijſdem artibus tractandis occupati ſunt. Antiquiſſ. liber, non ὅθεν, ſed, quod tamen idem ualet, διόπερ habet.

Καὶ τοῖς ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες.) Iis etiam qui celeriter ac nullo negotio quidpiam adepti ſunt, inuident qui ſerò multiſq; cũ laboribus, aut idem obtinere potuerunt, aut ne obtinuerunt quidem. dolent enim ſe tempore ac facultate ſuperatos. Diſſentit hic quoq; idem liber à reliquis, quod hunc locum infra collocatum habet, exigua etiam in re immutatum. ſequitur enim in eo ſententiam Heſiodi, καὶ ὧν ἢ κεκτημένων. Extremus autem horum omnium, qui indicant, qui homines inuideant, hic eſt, ita expoſitus, καὶ τοῖς ταχὺ, οἱ μήπω τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι· δῆλον δὲ, & quæ ſequuntur.

Καὶ ὧν ἢ κεκτημένων.) Inuident quoque quærentibus id, quod ſi acquirere illi potuerint, ad exitumq; rem perduxerint, probro ipſis futurum ſit. cum enim timore huius turpitudinis ſollicitentur, ita afficiuntur animo, et antequam illi adepti ſint quod ſtudent, ipſis inuidentur. ſuſcipitur autem macula non parua, ſi aliqui honorẽ aut præmium conſequuntur, quod ipſi quoq; obtinere potuiſſent, niſi ſibi ipſis defuiſſent. intelligitur enim id ab inertia aut tarditate naturæ profectum.

Εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι.) Interieci copulam inter poſtrema duo uerba. cum enim illa in excuſis libris defeciſſet, non parum ea res ſententiam huius loci

perturbabat. ita autem legi animaduerti in antiquiſſimo codice, & alijs etiam ſcriptis. quod ſi copula etiam ſeiunctæ hæ uoces non forent, interpunctione tamen illæ diſtinguendæ erant: neq; ita capiendæ, tanquam non omnino ſimiles, ſed fermè ſimiles ſignificare uoluiſſet. ſi tamen ita legatur, omnia (ut opinor) planiora. ſententia (niſi fallor) hæc eſt: Sunt autem, qui ſi quædam commoda conſecuti fuerint, aut præclarum opus effecerint, ea res dedecori & probro his futura ſit, ut ſuperiores illi, de quibus antea diſſeruerat, propinqui ac ſimiles. ἐγγὺς autem, qui propè ipſos ſunt, tempore uel loco, ὅμοιοι uerò reliquis rebus, quas ſuprà appellauit, ſimiles. neq; enim in uita ſtudijsq; ſuis maculam ullam acciperent, ſi adipiſci non poſſent, quæ longè ſuperiores opibus, quiq; uiciſſent illos occaſione aliqua conſecuti forent. eadem enim diuerſis temporibus ac locis, à diſſimilibusq; uiribus effici præſtariq; non poſſunt.

Δῆλον γὰρ, ὅτι τῷ αὐτοὺς οὐ τυγχάνειν τοῦ ἀγαθοῦ.) Quid inuidiam gignat, exponit. Perſpicuum, inquit, eſt, planumq; omnibus, non conſequi hos illud bonum ſua ipſorum culpa, & quod ſibi ipſis deſint. neq; enim aliud cauſæ eſſe poteſt, cum pares ſimilesq; id adepti ſint. quapropter cũ hoc dolorem inurat, moleſtumq; ipſis admodum ſit, conficit inuidiam.

Καὶ τοῖς, ἃ ἔχουσι τοιαῦτα, ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν.) Inuident quoque ijs qui hæc habent poſſidentq; quæ ipſis conueniebant, ac mirificè apta erant, aut quondam ab ipſis poſſeſſa fuerunt. conueniebant autem, ſiue propter genus, ſiue propter honoris gradum, factaq; in anteacta uita, ſiue propter aliquam huiuſcemodi rem. & hæc cauſa eſt, inquit, quod adoleſcentibus ſenes inuident. tenent enim ea, quæ quondam ipſorum fuerunt, quibusq; ipſi à longiore ætate penè exuti ſpoliatiq; ſunt. Non ſine cauſa igitur multi ſuſpectam habebant ſententiam Q. Fabij de non transportando in Africam exercitu: putabantq; ipſum impedire conſilium P. Scipionis, obtrectatiõis magis atq; inuidiæ cauſa, quàm quòd non intelligeret rationem illam belli gerendi utiliſſimam eſſe Reipub. ac poſſe liberare Italiã maximis malis, quia non ferret æquo animo creſcentem in dies gloriam fortiſſimi iuuenis. tota enim illa bene gerendæ Reipub. laus antea ipſius erat.

Καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ, τοῖς ὀλίγα, φθονοῦσι.) Qui etiam magnos ſumptus in re aliqua comparanda fecerunt, inuident illis qui ſine ulla rei familiaris iactura, ac paruo denique ſumptu, idem impetrarunt.

Δῆλον δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι.) Cum planum factum ſit, quæ res urant, atq; ægritudinem eas gignant de quibus ſuprà diſputatum eſt: obſcurum quoque nobis eſſe non poſſe inquit, quas nam ob res, quibusq; in perſonis huiuſcemodi homines gaudeant: necnõ quo modo affecti animis. τοιούτους autem intellexit, maleuolos homines & improbi ingenij, qui aut rebus ſecũdis aliorum dolent, aut aduerſis lætantur.

Ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες, λυποῦνται.) Seruat hic quod ſuprà in alijs tradendis animi affectionibus cuſtodiuit. explicita namq; natura inuidiæ, de contrario illi motu animi agit, qui gaudet rebus alicuius aduerſis, è contrarijsq; rebus conflari docet ijs quæ inuidiam gignunt. inprimisq; oſtendit quomodo affecti ſint, qui eo morbo laborant: contrario ſcilicet modo eos affectos declarans, atq; affecti erant, cum inuidebant. altera enim affectio, moleſtia, altera lætitia eſt. Quo igitur modo non ſunt affecti, cum dolent (id enim ualet, ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται) id eſt, cum contrario modo affecti ſunt, atq; affecti ſunt cum dolent: intelligere oportet alienis commodis. id autem perinde eſt, ac ſi dixiſſet, inuident. οὕτως ἔχοντες, ita uidelicet affecti contrarijs, hoc eſt alienis incommodis. gaudebunt. ualet uerò hoc, ἐπιχαιρεκακίας morbo laborabunt. Planum autem eſt, omnem hũc accuratum de inuidia ſermonem ad miſericordiam extinguẽdam tẽdere. Seruat hic quoq; idem fideliſſimus liber, quod ſuprà indicaui: neq; enim dandi caſu φθονεροῖς habes, ut cæteri, ſed aduerbium φθονερῶς.

Ὥστ' ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν.) Intelligit (ut opinor) exiſtimatores ac iudices, quos κριτὰς uocant. Si oratione igitur & induſtria oratoris, animi iudicum ita conformati fuerint, ut ſcilicet aut inuideant eorum bonis, aut lætentur malis: qui autem miſericordiam ſui excitare uolunt, aut aliquod commodum impetrare ſtudent, declarati fuerint eſſe quales nos ſuprà eſſe oſtendimus illos, quibus aut propter res ſecundas inuident, aut propter aduerſas gaudere debent: planum eſt, ipſos miſericordiam nunquam conſecuturos eſſe apud eos, in quorum manu & arbitrio res eſt.

Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι.) Quæ ad nemeſin inuidiamq; pertinebant expoſitis, alium affectum aggreditur, non omnino & ipſum diſſimilem duarum illorum ſuperiorum: multis tamen partibus diuerſum. nam quibus in rebus diſcrepet ab inuidia æmulatio hæc, accuratè docet. Cum iam igitur ipſius rei naturamq; explanauerimus, inquit, cuncta quæ in reliquis quoque affectibus quærere, conſueuimus, in hoc quoq; perſpicua erunt: qui ſcilicet, quomodoq; animo affecti æmulentur, & quæ commoda ac bona, necnon in quibus hominibus collocata. Cum in excuſis autem antea, πῶς δ' ἔχουσιν οἱ ζηλοῦντες perperam legeretur, ſecutus fidem antiquiſſimi codicis & rem ipſam, πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσιν emendaui. ſequitur quoque hanc lectionem uetus tralatio.

Εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις.) Aemulationem ζῆλον reddidi, ut Cicero in quarta Tuſculana fecit. eundem enim hunc affectum Stoici eodem nomine appellabant. nam ζῆλον ille expreſſit, cum æmulationem definijt. Eam autem principes illius familiæ æmulationis definitionem afferebant, quæ non ualde ab Ariſtotele diſcreparet. Hyperbaton uerò hic eſt, pendetq; omnis ſententia uſq; ad uerba illa, ἀνάγκη δὴ ζηλωτικούς.

τινός. multa autem in medio poſita, cuncta ſcilicet illa quæ poſt explicatam naturam æmulationis addidit, ut ipſam ab inuidia ſeiungeret, doceretq́; æmulationem motum animi probum eſſe, inuidiam uerò prauum: relictis ijs ſenſus erit, atq; ita cohærebit, ſi æmulatio eſt quam deſcribimus, neceſſe eſt animi hoc affectu teneantur, & quæ ſequuntur. ut tamen ea quæ interiecta ſunt, explanemus. Si igitur, inquit, æmulatio eſt ægritudo quædam excitata ob præſentiam bonorum illorum, quæ honore compenſantur, & eam quidem, aut ueram, aut ſimulatam, ſpecieq́; tenus. ſi adeſſe enim bona illa credantur, ſat eſt, ut illa excitetur. neq; enim ueritas in his rebus quæritur: quæ tamen bona cadere poſſint in eum, qui ita afficitur, in perſoniſq́; maneant, quæ pares aſſimileſq́; ipſi ſint.

Οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστί.) Non enim dolet æmulator, quempiam eo bono uti, quod ipſe cupit, ſed ægrè fert, ſe non minus ac illum ipſo dignum eo carere. Apud Laertium in definitione æmulationis mendam habent excuſi codices. defecit enim negandi particula, cum ſic in illis legatur, ζῆλον λύπην ἐπὶ τῷ ἄλλῳ πλεῖν, ὧν αὐτὸς ἔχει: legi autem debeat, ὧν αὐτὸς μὴ ἔχει. Quod ex uerbis quoq; his Ariſtotelis cognoſci poteſt: necnon etiam Ciceronis, qui Latinis uerbis eã exprimẽs, inquit: Aemulatio ægritudo, ſi eo quod concupierit, alius potiatur, ipſe careat. Nam idem in eodem libro inquit: Cum ſit æmulantis angi alieno bono, quod ipſe non habeat.

Διὸ καὶ ἐπιεικὲς ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν. τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ φαύλων.) Vnde, inquit, perſpicitur, diſtinctam eſſe æmulationem ab inuidia, necnon bonum affectum æmulationem, & bonorum uirorum eſſe: inuidiam autem malum, ac malorum. elicitur autem inde quod nuper dixit, cõmoueri illam, cum uidet eximio bono quempiam ornatum: non quia nollet ipſi adeſſe, uerum quia ſe ſpoliatum illo intelligit. ſuprà uerò declaratum ſit, inuidiam angi alienis commodis, quæ tamen ipſa non magnopere concupiſcat. efficitur namq; quod addit ex hac re, ut ipſarum altera bono nobis ſit, altera uerò malo ſemper alijs, innocentibus atq; honeſtis uiris. nam iuſtam nunquam inuidiam eſſe poſſe, declarat Plutarchus, cum excitari illam ex bonis rebus alterius tradat: nemo autem quenquam iniuria lædat, quia fortunatus ipſe ſit.

Ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν.) Affert rationem eius quod dixerat, bonum ſcilicet eſſe æmulationem, inuidiam autem malum, improbumq́;. meliorem namque efficit æmulantem affectus ille. ſtudet enim fieri talis, ut poſſit bona illa adipiſci, quæ concupierit: contrà, qui inuidet, nulli plerunque rei parcit, ut quem nolit, bonum illud non habeat.

Ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι, τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν.) Separata æmulatione ab inuidia, qui procliues in hunc affectum ſint, docet. neceſſe enim eſt, inquit, ij facilè æmulentur, qui bene de ſe exiſtimant, dignoſq; ſe putant ijs bonis quæ non habeant: iudicant tamen ſe compotes eorum fieri poſſe.

Οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα.) Nemo enim, inquit, poſtulat, quæ non poſſe effici uidentur. cuius autem rei hic ratio reddatur, uidendum: ipſe ſanè hanc uim horum uerborum eſſe puto. cum enim obnoxios huic motui eſſe dixiſſet, qui arbitrantur ſe dignos rebus bonis, quas non habent: ſupraq́; oſtendiſſet, oportetere ut ea quæ in alijs uident ornamenta, in ipſos quoq; cadere poſſint. aliter enim nõ excitaretur hic affectus in animis eorum. cum hic id non apertè addidiſſet, quaſi docet id contineri uerbo illo ἀξιοῦντας. nemo enim tantæ ſtultitiæ eſt, ut poſtulet impetrare, ſeq́; ijs dignum cenſeat bonis, quæ ſuſcipere nullo modo poſſe uidetur. quæ requiruntur igitur huic affectui conflando conditiones, cunctæ in his inueniuntur.

Διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι.) Vnde & adoleſcentes, inquit, qui præclarum ſemper de ſe iudiciũ faciunt, ſeq́; putant omnium bonorum compotes fieri poſſe, & magnanimi uiri, huiuſcemodi ſunt. Nam magnanimos maximis quibuſq; commodis ſe dignos exiſtimare, ac confidere ſe poſſe illa obtinere, nomen ipſum declarat. Hinc fit, inquit, non aliunde, quod ambos hos uidemus æmulari. utriq; enim utraq; æmulationis proprietate ornati ſunt. conformat autem ita hos ætas, hos uerò excellens præſtantia animi.

Καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθά.) Hi etiam facile æmulantur, qui poſſident ea bona quæ honeſtis uiris cõueniunt, quæ digni ſunt qui obtineant dotibus ijs præditi quibus honos tribuatur, qui ea fecerunt quæ laude & honore dignantur. ij enim ſunt ἔντιμοι, quamuis illa ſæpe ad turpes improboſq; deueniant. Quæ autem eã ſint, narrat.

Ἔστι γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, &c.) Sunt autem bona quæ intelligo, diuitiæ, copia amicorum, magiſtratus, huiuſcemodiq; alia. qui enim uirtute præditi ſunt, uidebantur etiam debuiſſe à fortuna his rebus ornari, ijq́; præcipue digni erant qui hæc commoda obtinerent. uidetur autẽ hic γὰρ poſita pro particula δὲ, quod ueteres ipſius interpretes aliquando ipſum feciſſe adnotarunt. paulo enim pòſt ſimili in loco exponendo ita locutus eſt, ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα.

Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι.) Tanquam enim res debita ac neceſſaria ipſis ſit, & quæ uacare nullo modo poſſint, eos probos uiros eſſe, quia ipſa ſtudioſis beneq́; animo conformatis hominibus conueniunt, admirantur hæc atq; huiuſcemodi bona in alijs. Quales igitur ipſos eſſe oportet, tales ſe faciunt, & ut qui tales forent circa rerum harum appetitionem ſe gererent, ipſi quamuis tales uerè non ſint, ſe gerunt, ducti in eam opinionem, quia cum ea bona poſſideant, exiſtiment omnino ſe eos eſſe quales deceret eſſe.

Καὶ ὧν οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι.) Non hi ſolum facilè æmulantur,

necnon quorum laudationes uel à poetis canuntur, uel ab oratoribus accuratè domi ſcribuntur. hos enim Græci λογογράφους appellabant, qui ſtudioſe conficiebant orationes, laudem aut uituperationem alicuius continentes: ſiue etiam cauſas forenſes componebant, quibus alij in iudicijs uterentur. hæ autem plerunq; ab oratoribus exagitabantur, ut inanes, & callidè fictæ. Aeſchines contra Timarchum, καίτοι λογογράφος γέ τις φησὶν ὁ μεμηχανημένος αὐτοῖς τὴν ἀπολογίαν, ἐναντία με λέγειν ἐμαυτῷ. Quos hic ſignificat philoſophus, manifeſtò intellexit Cicero, cum in ſecundo libro de Oratore ita induxit Antonium loquentem: Ipſi enim Græci, magis legẽdi & delectationis, aut hominis alicuius ornãdi, quàm utilitatis huius forenſis cauſa laudationes ſcriptitauerunt. Quorum ſunt libri quibus Themiſtocles, Ariſtides, Ageſilaus, Epaminondas, Philippus, Alexander, alijq; laudantur. Quin autem hoc ἔντιμον bonum ſit, dubitari non poteſt. ſummi enim uiri eo ornantur, nec aliquid inde utilitatis capitur.

Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων.) Vt autem his bonis cumulatos æmulantur, ita illis deſtitutos, ac contrarijs uitijs inquinatos, deſpiciunt. deſpicientia enim æmulationi contrarium eſt: & actus, qui uerbo deſpicere ſignificatur, actui qui uerbo æmulari indicatur, contrarius eſt. ut enim affectus animi illæ ſunt: ita hi qui ex ipſis proueniunt, actus.

Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας.) Fieri non poteſt, inquit, quin ij qui ita animo affecti ſunt ut æmulentur, aut ijs bonis cumulati, ut æmulantes inueniant, non deſpicatores ſint eorum hominum qui contrarijs malis tenẽtur, bonorum illorum quæ æmulationem mouent, ac ob ea ipſa ui animum inducant ipſos deſpicere.

Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων.) Cum eos qui mala in ſe habent contraria eorum bonorũ quæ homines æmulantur, contemni meritò oſtenderit, unde naſcatur, declarat: ut ſæpenumero nonnulli fortunatos quoſdam uiros deſpiciant, cum in ſecundis rebus ipſorum bona, quibus honos tribuitur, non continentur. Cum enim cauſa nulla uera ſit, cur eos ſuſpiciant & admirentur bonis illis carentes, tanquam cõtraria mala habeant, contemnunt. Bonis autem illis, quorum fortuna domina eſt, quibusq; ornat temerè quos ipſi uiſum eſt, nullus honos habetur: ut ſunt uires, diuitiæ, pulchritudo, cæteraq; huiuſcemodi. Gratiam hæc tantum conciliant ijs qui rectè ipſis utuntur. nam ſi quis uti neſciat, dedecus potius ac turpitudinẽ inde nanciſceretur. Vt autem magis adhuc rem aperiam, intelligit, multos nullo loco habere opulentos homines ac nobiles, alijsq; etiam corporis & externis bonis ornatos, ſi uideant illos animi bonis, uirtutibusq; ſpoliatos. huius autem rei cauſa ex ſuperiore ſententia elicitur.

Δι᾽ ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται.) Quibus modis, inquit, inſeri perturbationes atq; excitari in animis poſſint, necnon inſitæ euelli ac diſſolui, quæ non mala nec inanis ratio eſt faciendæ fidei, traditum iam, explicatumq; eſt.

Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις, &c.) De moribus nunc & quaſi naturis quibuſdam hominum diſſerit, qui mores animi affectibus immutatis, necnon habitibus, ætatibus, ac fortunis ipſi quoq; unà uariantur. harum enim rerum accuratam cognitionem, utilem neceſſariamq; putat eſſe oratori: quam tamen Quintilianus conuellere conatur, ne quod ipſe cunctiq; ſimul rhetores præſtare non potuiſſent, ab eruditiſſimo uiro factum, laudem haberet. quæcunq; enim excogitare potuit ad hanc partem conterendam, protulit: ad extremũ tamen, ut qui intelligeret, non poſſe ab ullo diligentius ſubtiliusq;, quàm ab Ariſtotele factum erat, tractari, ſatis ſe officio ſuo feciſſe exiſtimat, quod à quo petenda hæc diſputatio eſſet, indicauit. quaſi enim ita loquitur, Qui uerò huius rei cupidus eſt, quam tamen, ſi auctoritatem meã ſequatur, ſine ullo damno omittere poteſt, à quo peteret, oſtendi. nam fallitur profectò, quòd infinita putat, quæ ad certa quædam capita & genera rediguntur, & in communi omnium intellectu poſita cẽſet: quæ niſi cognitis earum cauſis, nemini ſatis nota eſſe poſſunt, neq; cauſæ ipſæ ſine exquiſita doctrina & magno rerũ humanarum uſu percipiuntur, ut ex accurata hac illarũ explicatione manifeſtò intelligitur. maius uerò eiuſdem peccatum eſt, quod uidetur putaſſe hac de cauſa ſuſceptam fuiſſe à philoſopho diligentem hanc morum explicationem, ut argumenta inde ad aliquid confirmandum aut refellendum ducerentur. neq; enim hic fuit finis ipſius, quamuis cogniti mores ſingularum ætatum ac fortunarum ſuppeditent etiam copiam argumentorum. Sed docere uoluit qualis oratio, quomodoq; morata adhiberi debeat diuerſis illis ætatibus aut hominum fortunis perſuadendis, cum (ut ipſe infrà apertè teſtatur, ubi propoſitum conſiliumq; ſuum aperit) omnes homines aſſentiantur orationi, quæ conuenit moribus ac naturæ ipſorum, probentq; ſimiles ſibi perſonas, atq; iiſdem moribus præditas. moribus enim eorum perſpectis, obſcurum eſſe non poterit ijs qui dicunt, quomodo oratione utentes, tales audientibus earum ætatum fortunarumq; uideantur: & ut ipſi, ita etiam orationes eorum, ut in primo quoque libro docuit, perceptis moribus, & tanquam naturis ſingularũ rerum publicarum, poſſe fingi orationes quæ congruant ipſarum moribus, ac ſenſus earũ iucundè tangant. Quintilianus tamen eodem in loco cum dixiſſet: Debet etiam nota eſſe rectè argumenta tractaturo uis & natura omnium rerum, & quid quæq; earum plerunq; efficiat: hinc enim ſunt quæ εἰκότα dicuntur. addit ſtatim (tradita tamen antea differentia credibilium.) Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de Arte rhetorica libro, diligẽtiſſimè eſt executus, quid cuiq; rei, & quid cuiq; homini ſoleat accidere, et quæ ſequuntur. Vnde liquidò percipitur, putaſſe eũ falſo, ea hic philoſophum explanaſſe, ut unde duci argumenta poſſent, ſciretur. nam mores etiam diuerſarũ ætatum, fortunarum, ſtudiorum, nationum, familiarum, generum, præbere copiam argumentorum, planum eſt, & Ci

cero quoq; hoc ipſum in Partitionibus accuratè tradit, ubi coniecturæ locos tractat. Hæc tamen pertinent ad genus illud probationis, quod ex re ducitur, & orationē, quæ uim demonſtrandi habeat, conformant. coniecturis enim è diuerſis diuerſarum harū rerum moribus ſumptis, docetur quempiam affinem eſſe alicui culpæ, aut cōtra perſonam eam ab illo crimine abhorrere, cū auctor nunc tradat quomodo fides fiat oratione morata: ea uerò quæ faciunt ad ἐκκλησιαστικὸν λόγον, infrà exponat. Cum autem Halicarnaſſeus in libro de Arte dicēdi, ubi quæ res in errorem inducere imperitos ſoleant, oſtēdit, quibusq; in rebus illi labi conſuerint, & ipſe ἦθος appellet, copioſeq; de eo loquatur, affirmans unam è quatuor illis rebus id eſſe, quæ diligenter ſpectandæ ſunt in ſcriptis exiſtimandis, perpēdēdisq;: puto illic ἦθος ualere orationem, quæ reſpondeat ac quadret moribus earū perſonarum. non mediocre namq; erratum foret, ſi quis alicui orationē tribueret, alienā à natura ingenioq; illius. cum autem contrà id ſeruatur, tunc oratio illa ἦθος habere dicitur, quòd exprimat mores eius cui affingitur, ac conueniat illi ætati, aut generi, aut nationi, reliquisq; rebus quas enumerat. ἦθος namq; hoc ipſe partitur in cōmune ac priuatum, communeq; eſſe uult quod ad uirtutē impellit, reuocat autem à uitio: id eſt declinationem mali, & comparationem boni. priuatum uerò (quod ξυνοεικὸν uocat, aptum atq; accommodatum oratoribus eſſe ſignificans) dicit eſſe, orationem habere de eo quod agitur: quæ cuſtodiat id quod decet, & conueniat perſonæ eius qui dicit, & eorum qui audiunt, ut etiam rebus quæ exponuntur, & ad quos etiam oratio dirigitur ac refertur. Cuius priuati oratoriiq; ἤθους locos tradens, affirmat illos ſeptem eſſe, diuidiq; demum ipſum in tot res, uariariq; ex immutatione ipſarum. diuidi (inquā) ut ipſe loquitur, περὶ ἔθνη, γένη, ἡλικίας, προαιρέσεις, τύχας, ἐπιτηδεύσεις. nationē nāq; duobus modis ſpectat, duplicēq; illius rationē eſſe uult. alterā enim ut Græcos, Barbaros: alterā uero, ut Græcos Athenienſes, Græcos Lacedæmonios, & Barbaros eadē ratiōe Perſas, Scythas. neq; enim omnino ſingulæ ciuitates, eiuſdē etiam nationis præditæ ſunt iiſdem moribus, ſed ſæpe diſcrepant eorum ingenia ex ſuis quibuſdam propriisq; inſtitutis. Appellat igitur Halicarnaſſeus eadem ferè, quæ Cicero ac Quintilianus in coniecturæ locis tradendis enumerarunt, & ex iiſdem rebus diſtingui mores hominum docet, quæ etiam uim habent non paruam ad declarandum, aliquem quippiam feciſſe, aut in eum id factum non cadere. cum tamen (ut iam oſtenſum eſt) hæc diligenter explicet, ut hanc culpam qui ſcribunt, euitent, & habeant etiam qui iudicare de aliorum ſcriptis uolunt, tanquam normam aliquam quam ſequantur. quæ namq; contra hoc ut tres reliquas res quas appellat, aliquid cōmiſerunt, nec idoneos ſuosq; mores hominibus aſſignarunt, qui mores diuerſi ſunt immutatis illis rebus, meritò reprehendi poſſunt, nec uitio carent. ut etiam culpa non uacant oratores, qui aliquid eorum uſurparint, aliud autem reliquerint. tota res uade uilis huic ſtudio, accuratè ab eo copioſeq; exponitur. cum autem ἤθη moresq; ſint unde ea ſumuntur, inde totum illud (ut ipſe tradit) ἦθος uocatur. Non idem igitur ille ἦθος, quod philoſophus hic uocat: cum tamen eodē nomine diuerſas res, quamuis non penitus diſcrepantes, appellent. ἦθος uerò aliquādo mores ſignificare, manifeſtum eſt, teſtimonio etiam Ciceronis, qui in libro de Fato inquit: Quia pertinet ad mores quod ἦθος illi appellant. quamuis idem etiam indolem ἦθος interpretetur, ac fortaſſe cum in Bruto inquit, Summa non uitæ ſolum atq; naturæ, ſed orationis etiam comitas, ἦθος reddere uoluit. Plinius certè ſenſus uertit libro 35. Is omnium primus animum pinxit, ac ſenſus omnes expreſſit, quos uocant Græci ἤθη. Quintilianus huius rei nomine, quæ Græco uerbo exprimitur, cenſet carere ſermonem Romanum. Qua autem de cauſa hæc res ita nominata eſt, exponit in ſecundo de Moribus ad Nicomachum Ariſtoteles: de ui uerò ipſius, & explicatione uerbi, Plutarchus in commentario περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς accuratè diſputauit. ἦθος enim eſſe uult qualitatē partis illius animi, quæ expers eſt rationis: nominatamq; tradit, quòd qualitatē hanc, differentiamq;, conſuetudine ſumit ratione uacans animi pars, à ratione ita conformata: quæ ratio turbidū motum penitus illinc delere non uult (nec enim effici poteſt, nec præſtaret etiam, ſi poſſet) ſed terminum quendam atq; ordinem illi præſcribit. Hic autem ἤθη ualent indolem atq; ingenium, & tanquam hominum proprietates, quæ ſcilicet probent ac damnent, quæ ſequantur ac fugiant in uita. non uidentur enim hic ἤθη pro moribus abſolutè poni, cum mores habitus ſint: habitus uerò inter reliqua complura, ex quibus ἤθη conſiderantur, & quæ uidelicet conſequantur, enumerati ſint. quare non ἤθη ſimpliciter, uerùm ἤθη περὶ τὰ πάθη inquit. Hoc quoq; intellectu ἦθος ipſe & in libro de Arte poetica, & aliis in libris crebrò uſurpauit. Quod tamen hic uocat ἦθος, Cicero mores appellaſſe uidetur in oratione de Lege agraria ad Quirites: qui ſanè locus à ſententia, quæ hic exponitur, non diſcrepat. inquit enim: Non ingenerantur hominibus mores tam à ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ex iis rebus quæ ab ipſa natura loci, & à uitæ conſuetudine ſuppeditantur: quibus alimur, & uiuimus. Carthaginienſes fraudulenti, & mendaces: & quæ ſequuntur.

Λέγω δὲ πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον.) Cum ἤθη περὶ τὰ πάθη dixiſſet, quæ intelligat πάθη, oſtendit: nec tamen eorum uim naturamq; nunc explicat: id enim ſuprà ſuo loco fecit. ſed nonnullos eius generis motus appellat, ut iram, cupiditatem, & quæ huiuſmodi ſunt, de quibus à ſe iam accuratè diſputatum ſit ſuperiore in parte huius libri. quid autem eo uerbo accipi uellet, declarare (ut opinor) uoluit, quia plures uariæq; ipſius notiones ſunt: ne quis fortaſſe laberetur.

Ἕξεις δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας. εἴρηται δὲ καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖαι.) Appello, inquit, habitus,

bitus, uirtutes ac uitia: & ſanè eo nomine non minus uitia, quàm uirtutes, continentur. Sunt enim mali, ut boni, habitus. efficiunt autem hi in nobis, cauſáque ſunt, ut in commotionibus animi factis'que in uita, aut ex ratione nos, aut contrà geramus, prout aut recti, aut uitioſi ſunt. De ijs autem quoque traditum à ſe eſſe, ut de affectibus, commemorat. quod in primo libro, cum explicaret demonſtratiuum genus fecit: ſed etiam affirmat ſe indicaſſe, cuiuſmodi res ſibi ſinguli gerendas eligunt, & quarum etiam faciendarum ſtudio tenentur. Singuli, inquam, qui hoc aut illo modo commoti animo ſunt, aut his illis'ue uirtutibus præditi. dum enim motus ipſi animorum habitus'que tractarentur, eodem tempore explicatum eſt, quæ probent in uita, cæteriſq; rebus præponant, qui eo modo affecti ſunt, ut etiam quibus ijdem ſe rebus agendis dent. Ex ijs igitur rebus, quæ fingunt mores, quas adhuc tradiderit, repetiuit. nũc autem quæ reſtent explicandæ, exponit.

Ἡλικίαι δὲ εἰσὶ νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας.) Si quis ſubtilius diſtinguere uellet, plures ætates eſſent: ipſe tamen triplicem ipſarum diuiſionem ad hanc rem pertractandam ſatis eſſe putat. neque enim uariantur naturæ hominum diſcrimine aliarum ætatum. Partitur igitur in adoleſcentiam, in mediam ætatem, ſtatumq; et in ſenectutem.

Τύχην δὲ λέγω εὐγένειαν.) Fortunas ac conditionẽ hominum Latini quoque appellant. Voco autem, inquit, fortunas, nobilitatem, diuitias, ciuilem potentiam, contrariáq; horum quæ manifeſtò ſunt, ignobilitas, paupertas, uacuitas opum, ſtatusq; abiectus in ciuitate. quæ enim tantopere inter ſe res diſcrepant, commune nomen habent. diſtiguuntur autem poſtea, quia ſplendens illa fortuna eſt, hæc uerò obſcura.

Καὶ ὅλως εὐτυχίαν, καὶ δυστυχίαν.) Non mediocris bona aut mala fortuna, εὐτυχία aut δυστυχία uocata eſt. Sed hoc nomen à Græcis uſurpatur, cum magnitudinem res habet, ac modum ſuperat. Teſtatur hoc Ariſtoteles in ſecundo libro Naturalis auſcultationis, quo etiam in loco tradit eruditiſſimus interpres Simplicius, ubicunque poſitum fuerit εὖ, magnitudinem ac nouitatem adiungere nec enim inquit, εὐκλεᾶ appellamus, qui mediocrem laudem conſecutus eſt, ſed qui eximiam. Eodemq; pacto (inquit) particula δυς, quæ illi aduerſatur, & ipſa magnitudinem mali ac miſeriam oſtendit.

Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοί.) Ab ætatibus initium harum rerum explicãdarum ſumit, quiq; mores quaſque ætates ſequantur, docet: ætatumq; ipſarum primam adoleſcentiam aggreditur. Vt autem Ariſtoteles mores ſingularum ætatum oratori perdiſcendos, ita Horatius poetæ cenſet. Qua in re præcipienda, quamuis breuius, conciſiusq; eam Flaccus exequatur, ſæpe tamen illi cum hoc noſtro conuenit. ut cum hic Ariſtoteles adoleſcentes ἐπιθυμητικοὺς eſſe dicat, ille cupidos eoſdem eſſe affirmauit.

Καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν.) Nec cupiũt tantum, ſed aggrediuntur etiam quæcunq; concupierint. res etiam difficiles præſenti animo tentant, & ad exitum perducere ſe poſſe ſperant.

Καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν.) Cum uoluptates toto animo ſectentur, omnibusq; libidinib. inſeruiãt, amatorijs tamẽ leuitatibus in primis, ueneriq; dediti ſunt, atq; huic minimè reſiſtere queunt. In 3. libro de Morib. ad Nicomachum, teſtimonio Homeri uſus, affirmat hac ipſa cupiditate non adoleſcentem modò, ſed in ſtatu etiam ætatis uiriditateq; conſtitutum teneri. Cum in excuſis uerò hic antea legeretur, τὰ περὶ τὰ ἀφροδίσια, ſcripſi diuerſo numero & caſu ταῖς. quamuis ſtatim ad unitatẽ redeat, ſententia quæ huic adiuncta eſt. ſecutus autem in primis ſum fidem antiquiſſimi libri, cui uetus etiam tralatio adſtipulatur.

Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας.) Horatius priorem uocẽ eleganter expreſſit, Et mutatur in horas (quamuis puero hoc, non iuueni tribuat) nam poſteriorẽ quoq; uertit, ut opinor, cum inquit, Et amata relinquere pernix, de natura iuuenum diſſerens. is enim eſt ἁψίκορος, quem citò alicuius rei faſtidium capit, ac ſimulatq; attigit, ſatiatus illa expletusq; eſt.

Καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται.) Et ualdè ſanè cupiunt, celeriter tamen quieſcunt ac ceſſant, omnis'que ille cupiditatis ardor breui extinguitur. Hoc quoque Plato in epiſtola ad Dionis propinquos ſcripſit, cum ſuſpectum ſe Dionyſij tunc adoleſcentis ingenium habuiſſe doceret, quamuis bonam indolem præ ſe ferret, αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν τοιούτων ταχεῖαι.

Ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι.) Deſideria ipſorum acuta appellat, quaſi acria & intenta, & non magna: id eſt, quæ facilè diſcutiantur, nec diuturna ſint, quod molem non habeant, nec animis ipſorum penitus hæreant. Reſpondet autem hæc pars ſuperiori, cum uehementer illos concupiſcere, celeriter tamen deſinere, tradidit. nam non magna hic, niſi fallor, non firma, non perdurantia ſignificat. Si quis autem non magna, leuia intelligeret, repugnaret id ſuperiori ſententiæ, cum σφόδρα ἐπιθυμοῦσιν inquit. C. Cæſar, quod commune omnium eius ætatis Ariſtoteles hic eſſe uult, uni M. Bruto tribuit. acrẽ enim illũ uehementẽq; in deſiderijs ſuis eſſe inquit: fortaſſe, quòd æquales etiã in ea re Brutus ſuperaret. nota aũt Cæſaris uox de ingenio ipſius. Magni refert hic quid uelit: ſed quicquid uult, ualde uult. Putarchus cũ his uerbis eam exponeret, ætatem addidit, ὅτι ὁ νεανίας οὐκ οἶδα ὃ μὲν βούλεται. πᾶν δ' ὃ βούλεται, σφόδρα βούλεται.

Ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι.) Exemplo ægrotorum, cuiuſmodi eſſent deſideria adoleſcentium, declarauit: ſcimus enim ſitim eorum, famẽq; qui morbo laborãt, ut tunc acerrimæ ſunt, atq; ardentiſſimæ, ita

mæ, ita ſubitò ceſſare, quòd naturales non ſunt, neq; altiores radices habēt. æſtu enim febris diſcuſſo, ac ui morbi diminuta, illæ quoq; repentè euaneſcunt.

Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι.) Horatius de pueri ingenio, Et iram Colligit, ac ponit temerè. θυμικοὶ ſunt, qui facilè excandeſcunt: θυμὸν enim Cicero excandeſcentiam uertit. ὀξύθυμοι, qui leuioribus de cauſis & puſilla quaq; iniuria laceßiti ſubitò iraſcuntur. Nam Latinos etiam ſcriptores animum, Græcos imitantes, appellaſſe iracundiam, apertum eſt: ut Horatius quoq;, cum inquit, Animum rege, qui niſi paret, Imperat.

Καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ.) Paratiq; ſunt facere quicquid impetus ille animi iuſſerit. Rationiq; nō obtemperantes, feruntur quócunq; ira furorq; ille duxerit.

Καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ.) Sunt præda iræ adoleſcentes, ſemperq; inferiores ac uicti ab ea diſcedunt, nec unquam ex eo certamine uictoriam reportant: cuius rei rationem affert.

Διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι) Ob deſiderium enim quo flagrant honoris, non pati poſſunt cum uident ſe nullo loco haberi, ac deſpicatui duci: uerùm indignè ferunt ac ſtomachantur, ſi arbitrati fuerint ſe iniuria aliqua in re affici, qui motus animi iram gignit.

Καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι) Et honoris quoq; auidi ſunt, uel potius ſtudioſi uictoriæ. φιλόνικοι enim legi debet, nō φιλόνεικοι, ut antea mendoſe in excuſis libris legebatur. id autem ex conſequentibus uerbis Ariſtotelis percipitur, & auctoritate antiquiſs. codicis, quem etiam uetus tralatio ſequitur, confirmatur. tanquam enim emendat ſe ac corrigit, quod dixerat eos ſtudioſos honoris. neque enim honore ipſo contenti ſunt, niſi etiam æquales in hoc ipſo conſequendo uicerint. uel potius hoc addit, quod magis aptè naturam eorum exprimere putet, quamuis utrunque in eorum indole conſpiciatur.

ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης.) Cupit enim, inquit, præſtare alijs iuuenta, ac primi loci obtinendi incredibiliter ſtudioſa eſt. Quod Cicero etiā in quinto libro de Finibus declarauit, cum de puerorū ingenio loquens, inquit: Quos illi labores non ferunt, ut æqualium principes habeantur?

Ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις.) Victoria autem pars quædam eſt exuperantiæ. qui enim eam conſecuti ſunt, ſuperiores manifeſtò ſunt illis quos uicerunt. Nam uictoriæ ſtudioſos eſſe pueros, Cicero quoq; in eodem illo loco his uerbis docet: Vt illi efferuntur lætitia, cum uicerunt? ut pudet uictos?

Καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον ἢ φιλοχρήματοι) Ambo hæc, id eſt, φιλότιμοι καὶ φιλόνικοι: potiusq;, inquit, dici poſſunt honoris & uictoriæ cupidi, quàm pecuniæ. nam pecuniæ cupidi nullo modo ſunt. hoc enim ab eorū natura ac morib. uitiū longè abeſt. Cicero in 3. Tuſculana, cum inquit, Quid? qui pecuniæ cupiditate feruntur, φιλοχρηματίαν reddidit.

Διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι.) Rationem affert, cur auidi pecuniæ non ſint adoleſcentes. Contemnunt pecuniam, inquit, minimeq; ſunt rei augendæ ſtudioſi, quia per ætatem nondū egeſtatē perpeſſi ſunt, nec intellexerūt, quàm dura illorum cōditio ſit, qui reb. ad uitā neceſſarijs carent, ac diuitib. ſupplices eſſe cogūtur.

Ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον.) Græcus interpres neſcio quid narrat, quod uereor ne inane & cōmenticiū ſit. Quæ ualde celebris eſt Pittaci uox, quod dixerit χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, huic loco nullo modo conuenit. Aliam refert eiuſdē Plutarchus in cōmentario περὶ φιλαδελφίας, quam, etſi in ea de pecunia ac re familiari agitur, nō ſignificari puto ab Ariſtotele. Nam quod cōmodè reſpondiſſe Lydorum regi Pittacū tradit, Crœſum intelligit. docet enim Herodotus in primo libro Hiſtoriarū, cum rege hoc longum ſermonem habuiſſe Pittacum, & callide eum à bello inferendo Græcis, qui inſulas incolebant, reuocaſſe. Quàmuis alij affirmarent, non Pittacum Mitylenæum, ſed Biantem Priennenſem, & ipſum ſapientē uirum, rationem illam deterrendi regis excogitaſſe. quid protulerit autē Pittacus in Amphiaraū augurem, nōdum reperi.

Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις.) Nec ſunt maleuoli ac praui ingenij, cunctaq; in deteriorē partem accipiūt, ſed ſimplicis potius ac fatui, beneq; de omnib. exiſtimāt. εὐήθεια enim, quamuis bonam indolē præſeferat, tamen uitio tribuitur: εὐήθεις q; à Græcis appellantur, qui antiquorum morum ſunt, qui fraudem nunquam timent: & quæcunq; uident, aut audiunt, in meliorem partem interpretātur. Huius autem rei cauſam afferens inquit, quia nondum multa multorum flagitia didicerunt. Plato quoque in 3. libro de Rep. adoleſcentibus, qui melioris poſtea notæ uiri ſunt & hos & qui infrà ab Ariſtotele exponuntur mores aßignat: ſimplicis enim ingenij eos eſſe tradit, huiuſcemodiq;, ut iniuſti homines ipſis imponere nullo negotio poßint. cuius etiā rei rationē reddens, inquit, Quia in ſe exempla non habent earum rerū quas animo uerſant ac gerūt improbi, quæ exempla ſpectātes cautiores fieri poßint, erectioresq; animo ad ſcelera hominum intelligenda ac declinanda. uerba ipſius hæc ſunt, Διὸ δὴ καὶ εὐήθεις νέοι ὄντες οἱ ἐπιεικεῖς φαίνονται, καὶ εὐεξαπάτητοι ὑπὸ τῶν ἀδίκων, ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς.

Καὶ εὔπιστοι.) Nec præceptum Epicharmi ſeruāt, ac temerè credunt. affirmabat enim uafer ille Siculus, neruos atq; artus eſſe ſapientiæ, nō temere credere. tam creduli autem ac liberales ſunt, quia non dum multoties decepti ſunt: in longa tamen poſtea uita ſæpe deluſi, mores mutant: quibus enim ſæpe impoſitum ſuit, ſtulti prorſus ſunt, niſi re docti ac crebris damnis admoniti, ſapientiores euadunt, ac uerbis omniū fidem habere deſinūt.

Καὶ εὐέλπιδες.) Pleni etiam ſpei ſunt, ac quicquid ipſis in mentem uenerit optare, id omnino futurum ſibi pollicentur. quo in ſtatu cum temulenti quoque ſint, quod illi à uino, hi à natura feruoreq; ætatis habent. ut

hic au-

hic autem ubi de adoleſcentibus diſſerit, temulentis eos ſimiles facit, ita in Problemate de atra bile, ubi ſermo de ebrijs eſt, conuenire illis hac in re cum adoleſcentibus tradit. rationem enim reddens, cur homines ad largè bibendum procliues ſint, inquit, ὅτι πάντας ὁ οἶνος ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ· καθάπερ ἡ νεότης τοὺς παῖδας, & quæ ſequuntur. Nam uinum ita conformare animos noſtros eleganter quoq; docet Horatius in epiſtola ad Torquatum, Quid non ebrietas deſignat? operta recludit, Spes iubet eſſe ratas.

Ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτυχεῖν.) Neque hoc ſolum adoleſcentes bene ſemper ſperare iubet, ſed aliud etiam eſt, quod in hunc ſtatum animi eos deducit, quod nõ dum multæ res eos fruſtratæ ſunt, ut illis, qui in plurimis negotijs uerſantur, neceſſariò euenit: neq; ἀποτεύγματα reformidant. crebræ enim tanquam repulſæ animos hominum minuunt, timidioresq; ad magna negotia capeſſenda faciunt. in antiquiſſimo autem libro negandi particula ſimplex eſt: nec quod tempus indicet, adiunctum habet. ita enim in eo legitur, διὰ τὸ μὴ πολλά. id autem à uetere quoq; tralatione abeſt.

Καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι. ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν, ἡ δὲ μνήμη τοῦ παροιχομένου· τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον, πολύ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, βραχύ.) Magnaq; ex parte ſpe uiuunt: id eſt, eã ſibi propoſitam habent in uita, ac ſequuntur, ut omnium ſuarum actionum ducem. ut homines, inquit, in ſectione trigeſima Problematum uiuere magnam partem, conſilium ac rationem ſequentes, beluas autem appetitionem. eodem enim pacto loquitur, ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος τῷ νῷ τὰ πλεῖστα ζῇ· τὰ δὲ θηρία ὀρέξει θυμῷ, καὶ ἐπιθυμίᾳ. Spe autem uiuunt ex magna parte, quia tranſacta ætas: parua: quæ uerò reſtat, longa. memoria autem eſt rerum præteritarum, ſpes uerò futurarum. Quare quæ meminerint, non multa eſſe poſſunt: quæ ſperent, plurima atq; infinita.

Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἷόν τε.) Primis temporibus ætatis. non enim prima die ullo modo accipi debet, qua procreati ſunt. ut autem hic πρώτῃ ἡμέρᾳ, ſic non multo pòſt, poſtremum tempus, cum de ſenibus diſſereret, τελευταίαν ἡμέραν appellauit. Primis igitur diebus, cum cogitant quæ fecerunt, nihil reperiunt, nihilq; ferè ſe memoria tenere putant ob temporis breuitatem, quo manſerunt in uita. neque enim multa efficiendi poteſtatem habuerunt. ſperant autem omnia ob longam ætatem, quam ſibi pollicentur.

Καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι, διὰ τὸ εἰρημένον) Nullum præterea negotium, eſt hos decipere, atque in laqueos inducere. ſperant enim facillimè, & quæcunque audierint, ſe præſtare poſſe ſtultè confidunt. illis uerò, qui ita animo affecti ſunt, ac tam procliuia ſibi omnia fore pollicentur, facilè imponitur.

Καὶ ἀνδρειότεροι.) Fortiores quoque ſunt. cuius rei ſtatim rationem reddit. cum enim, inquit, (ut ſuprà oſtendimus) iracundi ſint, ac ſemper ſpei pleni, qui ita animo affecti ſunt, timere nullo modo poſſunt. Geminam igitur radicem habet fortitudo, qua præditi ſunt adoleſcentes, iracundiam, ac ſpem. In tertio uerò libro de Moribus ad Nicomachum tertium genus adumbratæ fortitudinis proficiſci ab iracundia furore'que animi: quartum autem, conceptam animo bonam ſpem de uictoria fundamentum habere notum eſt.

Ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ, θαῤῥεῖν ποιεῖ.) Alterum enim horum, inquit, omnem metum pellit: alterum autem confidere facit. docens uerò qua de cauſa utrunque fieret, ait: Nemo enim unquam inuentus eſt, qui dum iratus eſſet, metueret. cuius rei cauſa ſupra à me reddita eſt: cum enim de ijs quæ leniunt iratos, ageret, eandem ſententiam protulit. ſperare autem quippiam boni confirmat animos, audentioresq; ad pericula ſubeunda reddit.

Καὶ αἰσχυντηλοί) Verecundi quoque ſunt, inquit, atq; eius rei cauſam adfert. nondum enim alia pulchra & honeſta facta eſſe intelligunt, ac ſe omnem dignitatem retenturos arbitrantur, ſi nihil geſſerint contra ea quæ opinionibus hominum recta eſſe creduntur. nullum enim magiſtrum alium per ætatem niſi puerilem inſtitutionem habuerunt. Verecundos igitur adoleſcentes eſſe tradit, quòd cum ea, quæ uerè bona & honeſta ſunt, ignorent, neque alia adhuc recta honeſtaq; percepta habeant, quàm quæ in more & inſtitutis hominum poſita ſunt, facile cum contra illa quidpiam admittunt, erubeſcant. id autem crebrò illi ætati contingit: quod non ita fieret, ſi quæ uerè honeſta ſunt intelligentes, quæ uerè turpitudinem dedècus'que afferunt, cognoſcerent. minus enim his quæ iudicijs & opinionibus hominum huiuſcemodi ſunt, mouerentur. mirificè autem uerecundum induxit Achillem in Iphigenia Aulide Euripides, ut à muliere etiam, quòd nimis pudorem ſeruandum eſſe cenſeret, reprehendi potuerit. cum enim pulcherrimam uirginem in conſpectum adduci ſuum recuſaret, dixiſſet'que, καὶ τοῦτ' αἰνοῦς. σεμνὰ γὰρ σεμνύνεται: reſpondit Clytæmneſtra, ὅμως δ' ὅσον γε δυνατὸν αἰδεῖσθαι χρεών. nam antea etiam docuerat, quanti faceret pudorem, cum exclamauerat, ὦ πότνι' αἰδώς.

Καὶ μεγαλόψυχοι, οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσιν.) Magnos præterea animos habent: nondum enim uita eos erudijt, & demiſſe humiliter'que ſentire docuit, ſed expertes ſunt ipſius neceſſitatum. Quæ autem ad uitam traducendam neceſſaria ſunt, cum ſine multis moleſtijs aſſiduis'que curis non comparentur, ſpiritibus eorum qui ipſa deguſtarunt, frangunt. ἀναγκαῖα enim uocat, quæ ad neceſſitatem uitæ faciunt. ut in quarto libro de Moribus ad Nicomachum, ubi naturam magnanimi exprimit, καὶ περὶ ἀναγκαίων, ἢ μικρῶν, ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός.

Καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία.) Præterea inquit (hoc enim alterum argumentũ eſt, quo

oſtendit

Καὶ ἐλεητικοὶ, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς, καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν.) Ob naturæ ingenijq; bonitatem adoleſcentes, cum benè de omnibus exiſtiment, cunctosq; probos eſſe ac meliores quàm uerè ſint credant, facilè miſericordia commouentur. ſuprà enim cum quales miſericordes eſſent oſtenderet, affirmauit, miſericordes eſſe, qui aliquos ſaltem æquos bonosq; eſſe putarent. Qui igitur cunctos ferè mortales huiuſcemodi eſſe putant, ij in primis miſericordes erunt.

Τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν.) Sua innocentia cæteros metiuntur, ſuoq; ex ingenio (ut comicus ait) mores alienos iudicant. cum enim ipſi probi ſint, probos quoq; cæteros eſſe credunt. Quare indignè putant, illos his malis conflictari. ægritudo autem, quæ ſuſcipitur ex aduerſis alicuius rebus qui illis dignus non ſit, miſericordia eſt: omnes quicunq; boni uiri ſunt, falli hac de cauſa poſſunt, ac miſericordia moueri eorum qui multo maioribus damnis quàm tunc ſuſtineāt, digni ſint. Nam ut quiſq; eſt uir optimus, ita difficilimè eſſe alios improbos ſuſpicatur, ut Cicero in epiſtola ad Q. Fratrem inquit.

Καὶ φιλογέλωτες.) Riſus quoq; ſtudioſi ſunt, quare faceti & iocoſi fiunt. hos enim appellant Græci εὐτραπέλους, quod cognomē habuit Volumnius mimus, intimus M. Antonij, ad quem etiā ſunt epiſtolæ duæ Ciceronis, quarum prior de artificio ipſius eruditè eleganterq; ſcripta eſt. nō ſine cauſa uerò appellatum illum eutrapelum fuiſſe, ex epiſtola ipſa Ciceronis percipitur, qua docet, ſe antea ab eo literas accepiſſe pleniſſimas omnium ſuauitatum. Sed Græco etiam uerbo in ea utitur: Deinde εὐτραπελία literarum fecit, ut intelligerem tuas eſſe. Hunc autem eſſe puto, qui nouam & facetam rationem nocendi alicui inuenerat, & quæ multos falleret. beneficium enim iniuria appellabatur, ut inde etiam lepidum ipſius ingenium, & quod riſus undiq; ludosq; captaret, cognoſci poſſet. Totam rem elegāter narrat Horatius in epiſtola ad Lollium: Eutrapelus cuicūq; nocere uolebat, Veſtimenta dabat precioſa: & quæ ſequuntur. Ex hoc autem ipſo Horatij loco, & ex uerbis Ariſtotelis, quibus in explicanda eius ui naturaq; uſus eſt, intelligere licet, εὐτραπελίαν non in uerbis tantum, ſed in rebus quoq; poſitam eſſe. contumelia enim non minus factis, quàm oratione conſtat. Inueniuntur autem lepidi quidam & urbani homines, qui facetis quibuſdam rationibus non ſtultos etiam uiros ſæpe ludunt: quomodo ab eodē poeta Philippus celebris orator, Vulteio præconi impoſuiſſe narratur.

Ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστίν.) Sales, ioca, facetiæ, eruditum conuicium ſunt, & quod cum artificio quodam tractatur. niſi enim modus adhibeatur, ſcurrilitas erit. Hunc enim penè locum expreſſit Cicero pro M. Cælio inquiens: Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactatur, conuicium: ſi facetius, urbanitas nominatur: abeſſe autem debere ab iocis & omni faceto ſermone contumeliam, Apollonius quoq; in primo libro ἀργοναυτικῶν docuit, cum de luſionibus delectorum illorum iuuenum ageret, qui morem ſequuti aliorum eius ætatis, huiuſcemodi rebus ſe oblectarent. Μετέπειτα δ' ἀμοιβαδὶς ἀλλήλοισι μυθεῦντ', οἷά τε πολλὰ νέοι παρὰ δαιτὶ καὶ οἴνῳ τερπνῶς ἑψιόωνται, ὅτ' ἄατος ὕβρις ἀπείη.

Τὰ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθός ἐστιν. οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων.) Ingenio ac moribus iuuenum explicatis, ad ſenes tranſit, quos magna ex parte mores his contrarios habere tradit. hanc autem cauſam fuiſſe puto, cur ſtatim, relictis qui in medio ſunt, ad hos acceſſerit. contraria enim propè collocata, melius intelliguntur.

Διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω.) Quod breui ſuprà in uniuerſum docuerat, nunc pluribus ſingillatim perſequitur. Quia enim, inquit, multos annos uixere, pluribusq; in rebus decepti lapſiq; ſunt, necnon quia magna pars humanarum rerum magnis uitijs tenetur, nihil confirmant, ac minus quàm oporteat ualde cuncta tractant. ἐξηπατῆσθαι cum dixit, ſignificauit ipſos aliorum culpa malè egiſſe. nam cum decipimur, damnum noſtrum eſt, culpa aliorum. ἐξημαρτηκέναι uerò, ſua ipſorum culpa lapſos, ac uitio humani ingenij noſtræq; imbecillitatis, declarat. quod autem adiungit, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, apertū eſt. nihil enim ſinceri integriq; in rebus noſtris inueniri, ualet. ἧττόν τι ἄγαν ἅπαντα ἢ δεῖ, ſignificat nimis timidè ipſos res adminiſtrare, diſtareq; magnopere à natura adoleſcentium, qui cuncta nimis agunt. hi namq; non tantum ab ea culpa remoti ſunt, uerumetiam in contrarium uitium labuntur, ac lenti in rebus gerendis, gelidi que ſunt.

Καὶ οἴονται, ἴσασι δ' οὐδέν.) Contrà ac iuuenes, qui cuncta ſe noſſe ac comperta habere affirmant. hi enim ſuſpicari ſe dicunt, ſcire nihil: οἶμαι enim, qui nihil certi de aliqua re habent, dicere conſueuerunt. Vt apud Ariſtophanem πλούτῳ Chremylus, οἶμαι γὰρ οἶμαι, ξὺν θεῷ δ' εἰρήσεται. Latini homines, arbitror: quo uerbo teſtes in iudicio ſemper utebantur. ut Cicero pro Fonteio docet: Qui primum illud uerbum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis, Arbitror, quo nos etiam tum utimur, cum ea dicimus iurati, quæ comperta habemus, quæ ipſi uidimus, ex toto teſtimonio ſuo ſuſtulit, atq; omnia ſe ſcire dixit.

Καὶ ἀμφισβητοῦντες, προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως καὶ τάχα, καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως.) Hoc ad ſermonem eorum modumq; loquendi pertinet qui anceps incertusq; eſt, ac nihil aſſeueranter edit. cum enim aliquid proferunt, in dubio ſe uerſari de ea re oſtendentes, adiungunt ſemper aut ἴσως, aut τάχα: quib. aduerbijs declarant ſe non magis in hanc, quàm in illam opinionem uenire, fortaſſeque rem ita ſe habituram. ac morem (inquit) ita cuncta pronunciandi habent,

&

& nihil firmiter aiunt. Diſcrepat hic antiquiſſimus codex ab alijs, quot uidi, & excuſis & ſcriptis, quòd ἀμφιδοξοῦντες habet: ſententia eadem nominis diuerſi.

Καὶ κακοήθεις εἰσίν.) Ingenio præterea ſunt maleuolo ac prauo, à quo uitio antea longè abeſſe iuuenes docuerat, cum contrario potius affines ſint. nunc quid κακοήθεια ſit, addit. ea autem patefacta, liquidò intelligi poteſt quid κακοήθεις ualeat: necnon id nomen mirificè conuenire ingenio ſenum. illi enim cuncta ſemper in deteriorem partem accipiunt: id eſt, cunctis in rebus exiſtimandis ſemper eò quod deterrimum eſt, animo feruntur. exempli cauſa: factum alicuius anceps, quod & ob rectum aliquem finem & ob prauum ſuſceptum uideri poteſt, illi omnino putant geſtum malo conſilio.

Ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν.) Cum in excuſis antea ταχύποπτοι legeretur, ita emendaui, ſecutus fidem plurium ſcriptorum librorum, in quibus etiam eſt, quem antiquiſſimum appello: uetus quoq; tralatio manifeſtò hanc lectionem ſequitur. Vis autē huius iuncti nominis, notioq́; aperta eſt. ualet enim, ſuſpicioſi & mala ſemper damnaq; metuētes, exiſtimantes ex omni ſemper negotio ſermoneq́; incommoda quædam oritura. Plato quoq; in 3. libro de Republica uerbo hoc uſus eſt, ὁ δὲ δεινὸς ἐκεῖνος, καὶ καχύποπτος, ὁ πολλὰ ἠδικηκὼς καὶ πανοῦργος, καὶ σοφὸς οἰόμενος εἶν, & quæ ſequuntur. Loquitur autem de eo, qui ab adoleſcentia in multis ſceleribus uerſatus fuerit, plurimosq; iniuria affecerit, quem dicit cum in ſui ſimiles, improbos ac nefarios homines inciderit, callidum uiſum iri, quòd poſſit dolos eorum facilè intelligere, ac damna malaq; uitare, cognita improbitate multorum, ad mala ſemper metuenda expectandaq́; factus, cum exempla in moribus ſuis eorū uitiorum gerat. Vnde autem fiat, ut mala ſemper aliqua ſenes ſuſpecta habeant, fraudemq; omnibus in rebus timeant, docet, oſtenditq; id proficiſci ab eorū indole moribusq́;, quod nemini fidem habere ſecum ſtatuerunt. huiuſcemodi autem, inquit, ſunt atq; increduli, ob longam uitam uſumq; rerum plurimarum.

Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα.) Senes quoq; affirmat neq; ualde diligere, neq; uehemens odium in ullos habere, ſed remiſsè utrumq; facere, ac leniter. idq; ob eas res contingere in illis tradit quas ſuprà appellauit. intelligit autem, uſum multarum rerum rerū, iudiciū, quod in animo ſuo fecerunt, non habendam fidem eſſe hominibus, & uitium animi peſſimè de omnibus exiſtimandi.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην.) Ὑποθήκην præceptum hic ſignificare, atq; utilem uitæ degendæ ſententiam, manifeſtum eſt. nam plures ſunt huius uerbi intellectus. Heſiodus ita inſcriptū librum edidiſſe diu creditus eſt: primus autem Ariſtophanes grammaticus (ut Quintilianus tradit) ὑποθήκας negauit eſſe huius poetæ. Latinus his uerbis expreſſit priorē partem uocis Biantis Cicero in Lælio, contraq; eam accuratè diſputauit. Negabat ullam uocem inimiciorem amicitiæ potuiſſe reperiri, quàm eius qui dixiſſet, ita amare oportere, ut aliquando eſſet oſurus: ut ex hoc uerò Ariſtotelis loco intelligimus, non amicitiam tantum ille, ſed etiam odium remiſſum ac mediocre eſſe uolebat.

Καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου.) Et parui animi ſenes eſſe dicit, & eius rei ſtatim cauſam reddit. Quia, inquit, longa ætas ſpiritus ipſorū fregit, & humiliter ſentire docuit: unde illi nihil amplū eximiūq; optāt, ſed res tantū ad uitā neceſſarias cupiūt.

Καὶ ἀνελεύθεροι.) Sordidi quoque atq; illiberales ſunt. cum enim ipſos dixiſſet in rebus tantum ad uitam pertinentibus quærendis occupari, nūc patrimonium unam ex illis eſſe oſtēdit. quare toto animo illi augendo incumbunt, nec partem aliquam eius diminui æquo animo patiuntur. Contempſis tamen Thebanus Pelopidas amicos, qui cum ſuaderent ut maiorem in tuenda re familiari diligentiam poneret, dixerant, neceſſariā illam eſſe. digito enim claudum, eundemq́; cæcum monſtrans: Sane huic, inquit, Nicodemo. ita enim ille appellabatur.

Ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν.) Aliud etiā eſt quod hortatur illos ſuum retinere, minutoq́; animo ac illiberali in hac re uti. nam uſu cognouerunt, quàm arduū ſit quærere pecuniā, et quàm facilè illa dilabatur.

Καὶ δειλοί, καὶ πάντα προφοβητικοί.) Timidi præterea ſunt, cunctaq; mala antè quàm aueniant, expectant ac metuunt. Ex omnibus rebus naſci ſibi poſſe aliquid incommodi putant. Hoc quoq; pulchrè expreſſit Horatius: Vel quod res omnes timidè gelidéq; miniſtrāt.

Ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς νέοις.) Cauſam, cur ſenes tam timido animo ſint, afferens, inquit, ipſos contrario modo ac iuuenes corpus affectum & temperatū habere. gelidi enim, ac refrigerati ætate ſunt: adoleſcentes contrà, calidi ac feruentes. In Problemate de atrabile, idem de utraq; ætate dixit.

Ὥς τε προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ.) Quare, inquit, ſenectus quæ frigida eſt uiam muniit, aditumq́; patefecit timiditati. irrumpere uerò facilius penetrareq; res, cum uia patefacta eſt: contrà, cum obſtructa, patet. In eadem re exponenda Ariſtoteles in diuino illo problemate, eodem quo hic uerbo uſus eſt, προωδοπεποίηκε γὰρ τὸν φόβον, καὶ ὁ φόβος κατάψυξις. Cum terribilis aliqua res nunciata fuerit, ſi fortè frigidioris fuerit temperamenti, timidum ipſa eum reddit. tēperamentum enim illud iter patefecit timori, & metus ipſe frigus corpori affert. afferens autem huius rei rationem, inquit, Nam & metus ipſe pars quædam ſpecieſq; eſt refrigerationis. quod Virgilius quoq; ſignificauit, cū fortiſſimum uirum tempeſtate ac fluctibus iactatum inducens, ait, Extemplò Aeneæ ſoluūtur frigore mēbra. Cum igitur conueniat in hoc ipſis, tantoperéq; ſimiles inter ſe ſint reformidatio ac ſenectus, mirari non debemus, ſi timori obnoxia eſt ſenilis ætas, ac libenter illum recipit. Vt hic autem metum refrigerationem eſſe dixit, ita in 4. libro de Partibus animantiū: A frigore uerò metus proficiſcitur, ut à materia. forma enim ipſius ægritudo eſt, ac commotio animi.

Καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ.) Valde quoq; cupidi uitæ ſunt, quoq; magis morti appropinquant, eo magis deſiderio uitæ tenentur. cuius ei rationem & apertã & ueram reddit: Quia cupiditas eſt, inquit, rerum abſentium. nemo enim cupit quæ iam tenet, atq; in poteſtate ſua habet: à ſenib. autem extremo uitæ die uita ipſa quaſi abeſt. quare deſiderio ipſius acriore tenentur. in uerbis autem his, μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, uarietas eſt. μᾶλλον enim ſecunda collatione habet antiquiſſ. codex, cui adſtipulatur uetus tralatio.

Καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι.) Altera qua idem confirmat ratio. Hoc etiam facit, inquit, ut uitæ in extrema ſenecta cupidi ſint. cuius enim penuria premuntur, hoc maximè cupiunt omnes. ſenes autem uitæ eſſe inopes, manifeſtum eſt. quare hoc etiã illos ipſius cupidos reddit: explere enim quod deeſt, auent. Intereſt uerò inter hanc poſteriorẽ & priorem illam rationem, quod illa uitam ut abſentem ac remotam rem, conſiderat: hæc uerò eandem, ut quæ penè defecerit ipſos, eosq; ut egeſtate ipſius inopiaq; laborantes: quod, quamuis non dum illa exuti ſint, citò tamen intelligant ſe ea ſpoliatum iri.

Καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ.) Hoc ſignificauit, ut arbitror Horatius, cum inquit, Difficiles, queruli. qui, quòd officia quædam deſeruerint, ſine cauſa ſæpe inſimulant amicos, φιλαίτιοι à Græcis nominantur. quo uerbo quoq; ſæpe Cicero uſus eſt, quod huic Græco par Latinum non haberet. Non una hic quoq; eſt omnium ſcriptorum librorum lectio. antiquiſſ. enim codex φίλαυτοι, non φιλαίτιοι habet. uetus quoq; tralatio cum eo facit. notio eius nominis, ſi quis hãc lectionem ueriorẽ putat, plana eſt. qui enim nimis ſe ac res ſuas amant, ita uocantur. & ſanè cauſa quam affert huius rei, declarat locum commodè hic habere & ipſam poſſe. eſt enim parui animi, ita erga ſe affectum eſſe. Quod uerò paulo pòſt inquit, Quia ſe magis quàm oporteat, ament: & hoc ipſo uerbo utitur, impellere eos ut ad utilitatem in uita omnia dirigãt, non ad honeſtatem, uidetur ueterem ſcripturam confirmare.

Καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν.) Et in uitæ ratione proponunt ſibi utilitatem, non dignitatẽ, ac nimis quàm rectè fieri poſſit illam ſequuntur, hanc relinquunt. huius autem rei cauſa eſt, inquit, quod amici ſunt commodorum ſuorum, ac ſe ipſos ualde diligunt. utile enim illi ipſi, qui id conſecutus eſt, bono eſt, honeſtum ad alium refertur. συμφέρον niſi fructum commodumq; afferret, bonum non putaretur: honeſtum dignitasq; abſolutè, & ex ſua ui bonum eſt.

Καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον, ἢ αἰσχυντηλοί. Inuerecundi quoq; potius, quàm uerecũdi ſunt, nõ quod res turpes flagitioſasq; faciãt, ſed quod parũ uerecũdia moueantur. cum enim ætatis uitio utilitatis magis, quàm dignitatis appetentes ſint. exſtimationẽ aliorũ paruifaciunt, nec ſua ualde intereſſe putant, qui quales ue habeantur.

Καὶ δυσέλπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν.) Aegrè aliquid ſecundũ ex quolibet negotio euenturum ſperant, uix induci poſſunt ad bonum aliquod expectandum. Id uerò propter uſum multarũ rerum. hærere ˈaũt hinc uitio ſenes, Cicero quoq; in epiſtola ad M. Cæliũ oſtendit. Recordor enim deſperationes eorum, qui ſenes erant adoleſcente me. Non unam autem huius rei cauſam affert.

Τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πραγμάτων φαῦλα ἐστίν.) Vt ſuprà locutus eſt, cum ingenium ſenum aperire cœpit. maior nanq; pars terrenarum rerum magnis uitijs ſcatet. à natura igitur infirmitateq; rerum ducitur primum hoc argumentũ. quod ſequitur autem, à moribus ipſorũ animiq; timiditate. Diſcrepat uerò hic quoq; antiquiſſ. codex à reliquis et excuſis & ſcriptis libris. ita enim in eo legitur, τὰ γὰρ πλείω τῶν γινομένων, non parum uariatis uerbis: eadem penè ſententia. eum autem ſequitur uetus tralatio.

Ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον.) Humanæ ferères hanc naturam habent, ut in deteriorẽ partem cadant. Quare non omnino reprehendi poſſunt ſenes, quod ægrè ad bene ſperandum adduci poſſunt. Verum alia etiam huius rei cauſa eſt, inquit, timiditas ſcilicet, quæ propria ipſorum eſt. timiditas enim auocat à ſpe rerum ſecundarum, & impellit ad deſperationẽ. Hoc autem uarietatis in eodẽ antiquiſſ. libro inueni, quod non ἀποβαίνει γοῦν, ſed ἀποβαίνει γὰρ ſcriptum habet. cum eo autem facit uetus tralatio.

Καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι.) Viuũtq; memoria potius, quàm ſpe: id eſt, in uita degenda utuntur magis illa, quàm hac, diriguntq; actiones ſuas magis ad cogitationem rerum præteritarum, quàm ad ſpẽ futurarum. Cuius ei rationem afferens, inquit, Vitæ enim quæ reliqua eſt pars. exigua eſt: præterita uerò, multa. quod enim in excuſis legebatur, τὸ μὲν μέλλον: elegantius legi putaui, τὸ μὲν λοιπὸν, ut in antiquiſſ. libro inueni: cui etiã ſcripturæ adſtipulatur uetus tralatio. ſuprà ſanè, ubi de moribus adoleſcentium diſputat, qui ex altera parte moribus ſenũ reſpõdẽt, μέλλον in eadem ſententia rectè legitur. tempus enim longum eſt, quo illi uicturi ſunt: contrà de ſenib. diſſerens, aptius uidetur locutus, λοιπὸν dicens. Pars enim uitæ, quæ reſtat, non multa eſt, ut eo pacto uocari debuerit, ſed contrà potius uerbo quo paucitas ipſius declaretur.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος.) Hoc ipſum quoque ſuprà, ubi mores iuuenum ſignificauit, iiſdẽ uerbis expoſuit idẽ etiam in libro de Memoria. & reminiſcentia protulit, ubi de altero accuratius diſputauit.

Ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς.) Quæ quidẽ res cauſa etiam eſt loquacitatis in ſenibus: quia ſcilicet multa uiderunt, multaq; audierunt, quæ cũ recordentur, loquaciores ſunt. A quo uitio non potuit

ſenectutem uindicare, cum laudationem ipſius ſcriberet, eruditiſſimus ac politiſſ. ſcriptor.

Διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες.) Exponunt enim, inquit, narrantq; iunioribus, quæ ſuperioribus annis facta ſint, quæ præterita ſua uita fieri uiderint, libenterq; in hoc ſermone uerſantur. cuius rei cauſam afferens, addit: afficiuntur enim uoluptate, res præteritas reminiſcentes. Animaduertenda aũt elegans locutio, Atticæ conſuetudinis propria, διατελοῦσι λέγοντες, id eſt λέγουσι, & quaſi nunquam ceſſant dicere res olim factas, & in ea oratione perdurant. Crebra huiuſmodi dicendi exempla ſunt apud Atticos ſcriptores, ut initio ſtatim orationis pro Cteſiphonte.

Καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μὲν εἰσίν.) Iræ ſenum acres & acutæ ſunt, imbecillæ tamen, languidæq;: uel quòd citò diſſoluuntur, uel potius quòd tantam uim non habeant, ut ad agendum impellãt, & ad exitum perducãt, quod furor ille ſuadet. ὀξὺν, acrem Ciceronem appellare manifeſtum eſt, uel ex hoc Platonis loco è Phædro, ὄψις γὰρ ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ τοῦ σώματος ἔρχεται αἰσθήσεων. quem ſic in 2. Libro de Finibus expreſſit: Oculorum, inquit Plato, eſt in nobis ſenſus acerrimus.

Καὶ αἱ ἐπιθυμίαι) Cupiditates quoq; partim diſcuſſæ ſunt, inquit, atq; abiere: partim uerò iam fractæ, quæ ſcilicet adhuc permanſerũt, oblanguère. Res aperta, & quæ nõ quærat exemplis confirmari. Sed tamẽ luculentiſſimum exemplum eſt optimus tragicorum; qui à grauiſſimis auctoribus ita traditur locutus, cum ex eo quidam iam confecto ætate quæreret, Vteretur ne rebus venereis? Dij meliora: libenter uerò iſtinc, tanquam à domino agreſti ac furioſo, profugi. Nam accepiſſe illum hoc beneficium ab ætate, præterquam quod ipſemet fatetur, oſtendunt etiam ueteres ſcriptores, qui narrãt ipſum laſciuiuſculum fuiſſe, & in amore etiam puerorum intemperantem. Teſtimonia adducit Athenæus in 13 libro Δειπνοσοφιστῶν.

Ὥστε οὔτε ἐπιθυμητικοί.) Quapropter, inquit, neq; flagrant cupiditatibus, animumq; libidinibus uexatum habent, neq; gerunt aliquid impulſu cupiditatum. reſpondet autem (ut opinor) prior pars ei quod dixerat, defeciſſe in illis cupiditates. ſi enim penitus extinctæ ſunt, ac dereliquère ipſos, non poſſunt ullo pacto dediti eſſe cupiditatibus. poſterior uerò affirmarat alias eſſe imbecillas. ſi enim uiribus ac neruis carent, non tantam uim habere poſſunt apud illos, ut ad efficiendum impellant: quamuis diuerſus ordo uerborum ſit in antiquiſſ. libro. cuius etiam ſcripturæ certa ueſtigia ſunt in uetere tralatione. ita enim illic legitur, οὔτε πρακτικοί, οὔτε ἐπιθυμητικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας. quare communem hanc lectionem ueriorem duco. addit autem, ſed ad utilitatem ſe referunt, ac quæ lucrum præcipit, ſectantur. Vnde, inquit, natura facti ad temperantiam uidentur, qui huius ætatis ſunt. Cum tamen, ſi quis acutè attendat, aliter ſe res ſæpe habeat, ac neceſſitate illi, non uoluntate huiuſcemodi ſint. σώφρονικοὶ uocantur, qui naturæ impulſu diſciplinaq; à turpibus uoluptatibus abhorrent. In 7. libro de Moribus ad Nicomachum, ipſe eodem uerbo uſus eſt, καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοί, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἆλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς. Quod autem inquit οἱ τηλικοῦτοι ſenes manifeſtò intellexit, qui ad hanc ætatem peruenerunt: ut locutus eſt in 8. eorundem librorum, cum eandem penè ſententiam proferret, οὐ γὰρ τὸ πολὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσι.

Αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι.) Cupiditates enim remiſerunt, ac ſeruiunt lucro. remiſerunt (id enim ſignificat ἀνείκασι. Cicero ad Atticum: Is ardet furore, nec remittit aliquid, ſed indies ingraueſcit) id eſt, oblanguerunt, hebetioresq; factæ ſunt. Seruire pecuniæ Cicero quoq; inquit, ut hic Ariſtoteles δουλεύειν τῷ κέρδει: & ſanè crebro à Græcis & Latinis ſcriptoribus hoc uerbũ ad alias res transfertur. Dionyſius in uita Iſocratis, uel Hieronymus potius peripateticus (illius enim ut ſententiam, ita uerba quoq; eſſe arbitror) δουλεύειν γὰρ αὐτὸν τῇ λειότητι τῶν κώλων. Cic. in Oratore, ſeruire numeris, ſeruire uoluptati aurium, etiam dixit. ualet autem ſeruire pecuniæ, toto pectore augẽdo patrimonio incumbere, & uni illi rei ſtudere. quo etiã morbo ſenem miſerabiliter laborare docet Horatius: Quærit, & inuentis miſer abſtinet.

Καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμόν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος.) Et in ea ætate traducenda magis ſe adplicãt ad ratiocinationẽ, quã ad indolẽ, & inſitos hominibus à natura mores: id eſt, potius faciũt quæ præcipit λογισμὸς, quã quæ ἦθος ſuadet. cuius rei rationẽ afferẽs, inquit, Subducta enim diligenter animo ratio cogitatioq; rerum ſuarum impellit ad utilitatem, indoles autem ad uirtutem. ſenes magna ex parte bonum quod conducit, amplexantur: quod uerò in honeſtate manet, ac in dignitate retinenda poſitum eſt, non ualde ſectantur.

Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν) Cùm duobus modis iniurioſi ſint homines (aut enim in patrimonium alicuius inuadunt, aut dignitatẽ uiolant) iniuriæ, quæ à ſenibus inferuntur, eò tendunt, ut damnum rei familiari importẽt. Cùm aũt in excuſis antea legeretur εἰς ἀδικίαν, emendaui, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, et rem ipſam, εἰς κακουργίαν, ut ſuprà locutus eſt, cum adoleſcentes contrarijs moribus præditos docuit. neq; enim locum hic peruulgata lectio habere poterat, niſi quis putaret Ariſtotelem nomine generis hic abuſum, cum ſpeciem ſignificare uellet, quod ualde durum eſſet. eſt enim cõtumelia quoq; ἀδικία, ut cum genus utruſq; iniuriæ complectatur, pars ipſius propriè eſſe non poſſit. In 4. autem libro de Rep ipſe quæ iniuſte faciunt homines, ita partitus eſt, τῶν δ' ἀδικημάτων. τὰ μὲν γίγνεται διὰ ὕβριν, τὰ δὲ διὰ κακουργίαν.

Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν.) Qui in alijs

moribus

moribus tantopere diuerſi inter ſe ſunt, in hoc conſentiunt. ut enim adoleſcẽtes, ita etiam ſenes miſericordes ſunt: quod tamen in hoc quoq; non omnino conuenire ipſis inter ſe oſtendat, addit. neq; enim una eademq; cauſa eſt, cur ita ambæ efficiantur animo ætates, ſed duæ diuerſæq;. In antiquiſſimo libro hoc uarietatis ofdi, quod numero multitudinis ταυτὰ, non ταυτὶ, ut alij, habet. Eandem lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio.

Οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν.) Cum & ſenes & adoleſcentes laude digni ſint, quod utranq; ætatem calamitoſorum miſereat, magis tamen amandi adoleſcentes. honeſtiore enim cauſa mouentur. uincunt autem iuuenes hac parte ſenes, ut multis alijs. Incõmoda aliorum angunt adoleſcentes, quia nollent quenquam malo premi, & humanum genus diligunt. Senes, niſi ſibi metuerent, non ualde aliorum damna curarent. uerum quia infirmitatem ſuam norunt, ſeq; omnibus iniurijs expoſitos putant, ſollicitantur animo, cum alios afflictos cernunt, dolentq; ipſos in illis mali uerſari. Terentianus tamen Chremes non ſua cauſa ſe moueri docet, ſed eadem quæ ſuadet adoleſcentibus, ut miſericordes ſint. inquit enim: Homo ſum, humani nihil à me alienum puto. Cum ſuprà autem docuiſſet, adoleſcentes miſericordes eſſe, quòd cunctos mortales probos eſſe arbitrentur, ac meliores quàm uerè ſint: nunc uero ob amorem, quo proſequuntur humanum genus, miſericordiã in eorum animis excitari tradat: diuerſam à ſuperiore illa cauſam, ut alicui uideri poſſet, non attulit. de quibus enim tam præclarè exiſtimant, eos diligant, caroſq; habeant neceſſe eſt.

Πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν.) Cuncta enim ſenes, quibus alios premi uident, propinqua ſibi mala eſſe putant, atq; ita inſtare, ut paulo pòſt ipſos inuaſura ſint. Theſeus optimus ac fortiſsimus uir apud Sophoclem in Oedipode Coloneo, ut res erat, fateri uoluit, non ut Terentianus ille Chremes fecerat, qui honeſtiorem cauſam ſecutus eſt. docuit enim, ſe malorum miſerrimi ac calamitoſiſs. ſenis miſereri, quod ſuam imbecillitatem noſceret, ac poſſe fieri intelligeret, ut ipſe quoq; paulo pòſt in eadem, ac multo maiora mala (ſi maiora ulla excogitari poterãt) incideret. neq; tamen hoc ſenectuti uitio dedit, ſed humanis rebus aſsignauit, quæ ita fragiles caducæq; ſunt, ut fulti etiam magnis opibus, ac corpore ualentes, polliceri ſibi non poſsint diuturnam fore florentem illam fortunam, Ἐπεὶ ἔξοιδ᾽ ἀνὴρ ὢν χ᾽ ὅτι τῆς εἰς αὔριον οὐδὲν πλέον μοι σοῦ μέτεστιν ἡμέρας.

Τοῦτο δ᾽ ἦν ἐλεητικόν.) Ex definitione hoc conſtat, propriumq; id eſt miſericordis. additum nanq; illic eſt, malum aliquod tunc ita nos commouere, cum uicinum uiſum fuerit. mala enim quæ in alijs ſpectamus, nos perturbant, cum impendere nobis illa, aut nobis caris perſonis putamus. Antiquiſsimus codex nominandi caſu neutro genere habet ἐλεητικόν, quem ſequitur in hoc uetus tralatio.

Ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι.) Horatius querulos, hoc exprimens, ipſos appellauit. Nam ut alijs omnibus in rebus, ita in hoc (ut Ariſtoteles apertè declarat) ſunt ſenes adoleſcentibus contrarij. Illi enim urbani ac faceti, hi queruli moroſiq;. Qui enim multũ queruntur, ſemperq; res ſuas malas narrant, aduerſantur manifeſtò illis qui riſum ſectantur, eumq; ſtudioſe captant.

Οὐδὲ φιλογέλοιοι.) Neq; iocorum ſtudioſi ſunt. γελοῖα enim ſales iociq; à Græcis appellantur. unde iunctum nomen φιλογέλοιοι, faceti, & qui delectantur ſalibus, urbaniſq; ſermonibus. In antiquiſſ. tamen libro φιλόγελοι legitur, quaſi riſus cupidi, quam lectionem uidetur etiam ſequi uetus tralatio. Duorum autem horum morũ, quos à ſenibus remouet, unã cauſam affert, inquiens: contrarium enim eſt, quicquid querulum eſt, ei quod riſum captat.

Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη ταῦτα.) Ita coniunxit morum explicationẽ, iuuenũ ac ſenũ, quamuis contrarij illi ſint, ut cõmuni amborũ repetitione utatur. oſtendit enim nunc ſe totum hunc locum abſoluiſſe. quod ſi non omnes iuuenum ac ſenum mores expreſſit, qui tamen reliqui ſunt, cũ huiuſcemodi ſint, indicatis his facilè poſſunt cognoſci.

Ὡς δ᾽ ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους.) De fructu qui capi poteſt ex accurata explicatione rerũ ſuperiorum loquitur, magnumq; illum omninò eſſe docet, ſi quis ut oportet rectè orationẽ tractare ſciat: qui enim huius rei peritus erit, & ipſe, & oratio ipſius talis uidebitur. ut enim homines, ita etiã orationes moratæ ſunt. Nam, quin cuncti probent orationes quæ ingenio moribusq; ipſorum conuenientes habentur, nec non ſimiles ſibi perſonas ac pares, dubitare non poſſumus. eſt enim hoc perſpicuum.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες φανερὸν ὅτι μεταξὺ τὸ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται.) Qui uigent ætate, inquit. intelligi hinc poteſt, medios horũ indole futuros eſſe, ut enim interiecti ſunt inter iuuenũ ac ſenũ ætates, ita etiam inter mores ipſorum interiectos fore. quomodo autem, ipſe docet. quid uerò ἀκμὴ ſit, notum eſt. Cicero in Catone maiore, cum inquit: Sunt & ineuntis adoleſcentiæ, num ea iam conſtans deſideret ætas, quæ dicitur media? ἀκμάζοντας expreſſit. Nam Plinius uerba hæc Ariſtotelis è 6. libro Hiſtoriæ, ἀκμάζει δὲ μάλιστα περὶ πενταετὴς ὤν, reddens, robur, in quimatu, inquit.

Ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν.) Quod nimium in utraq; ætate erat, abijciẽtes ac repudiantes. cum enim & adoleſcentes & ſenes medium in rebus ſeruare non poſsint, & tanquã contrarijs uitijs addicti ſint, hoc qui in uiriditate conſtituti ſunt, egregiè præſtant, & certum modum tenent. Appellauit igitur

ὑπερβολὴν, quod ſubitò infrà duobus illis aduerbijs ſignificauit, cum neq; ut adoleſcentes, uehementer confidere ſibi eos dicit, neq; ut ſenes, ualde timere.

Καὶ οὔτε σφόδρα θαῤῥοῦντες.) Mediocritatem in hoc quoq; retinet media ætas, nec nimiũ ſequitur. hi enim, inquit, neq; ualde fidentes ſunt (audacia enim hoc eſt) neq; ualde timentes: uerùm rectè ſe ac bellè in utroq; gerunt. qui enim moderatè θαῤῥοῦσιν in reb. terribilibus, uirtutem adepti ſunt: qui modum non ſeruant, ac nimis confidunt, peccant, in uitiumq; labũtur, quod θρασύτης Græcè, Latinè audacia appellatur.

Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες.) Diſcriminant etiam mores eorum, qui ipſos cingunt hac in re, ac remotis extremitatibus medium tenent, quod neq; omnibus temerè credunt, ut adoleſcentes faciunt: neq; diffidenter nimis cunctis fidem derogant, ut ſenes: ſed potius ex ueritate res exiſtimant. quibusq; fides habenda eſt, habent, parum uerò fide dignis non credunt. Quod uerò in extrema hac ſententia excuſi antea μόνον habebant, emẽdaui μᾶλλον, & re ipſa ſuadente, & confirmantibus ſcriptis codicibus.

Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον.) Hæc quæ in cunctis excuſis libris deſiderabãtur uerba reſtitui, inuenta à me in pluribus ſcriptis exẽplaribus: ſed à uetere quoq; tralatione illa expreſſa ſunt, neq; ad honeſtatem uiuentes ſolum, ad eamq; cunctas actiones ſuas dirigentes, neq; ad utilitatẽ, uerùm ad utraſq;: & partim ad hanc, partim ad illam, cum iuuenes ſenesq; altera penitus relicta, ad alteram ſe adplicent.

Καὶ οὔτε πρὸς φειδώ.) Neq; ad parſimoniã, neque ad largitatem nimiam, effuſionemq; ſe tunc referentes, uerùm ad id quod decet ac congruit & perſonis & ſuis, & eorum quibus pecunia opitulãtur, et temporibus ac locis ſe accommodantes.

Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν.) Cum, quibus in rebus labuntur reliquæ ætates, & aut nimium aut parum ſectantur, mediocritatem ſeruare, qui in ſtatu ſunt, dixerit: oſtendit nunc, uirtutes et res commodas, quas ætates illæ ſeiũctas habẽt, eaſdem cõiunctas habere uiriditatem: & eodem tempore qui uigent, compotes eſſe earũ uirtutum quæ in diuerſis ætatibus reperiuntur, ut nullis uitijs adiunctas eas habeant. Eodẽ pacto ſe habent, inquit, in his quæ ad excandeſcentiã animi iramq; pertinẽt, & ad cupiditatẽ. tẽperantes enim ſunt, adnexãq; huic præclaræ uirtuti, fortitudinẽ habent, & fortes, ſimulq; temperantia ornati, quod in ætatibus illis non cõtingit: ſunt enim hæc diſtincta ac ſeparata in adoleſcentibus ac ſenibus, neutriq; ipſorũ præditi ſunt utroq; bono. quod apertè oſtẽdit, inquiens: Adoleſcentes nanq; fortes, ijdemq; intemperantes: ſenes uerò temperantes, ac timidi.

Ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν.) Cuncta quæ ſuprà pluribus expoſuerat, nũc breui cõplectitur. Ad ſummã, inquit, res bonæ, quas ſibi ſeorſum uendicarũt adoleſcẽtia & ſenectus, ut utraq; illarum huius particeps, alterius expers ſit, ambas coniunctasq; ſimul poſſidet uiriditas. reſpondet autẽ hoc poſteriori membro. res autem in quib. nihil laude dignũ gerebãt extremæ illæ ætates, ſed aut lineã tranſibant, nimiũq; ſectabãtur: aut ad eam nõ deueniebãt, parũq; earũ aſſequebãtur: harũ hæc retinet mediocritatẽ quãdam, & quantũ conuenit ipſarũ ſuſcipit. pertinet uerò hoc ad priores locos, quorũ primus fuit, Cũ adoleſcentes nimis ſibi cõfidant: ſenes contrà minus, quàm oporteat, audeãt, medios in hoc modum ac menſurã certam tenere, ac quod decet facere. Quod igitur inquit, ἃ μὲν διῄρηται ἡ νεότης, καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ualet, Res utiles, quas adoleſcẽtia & ſenectus ſibi diuiſit, ſeparatimq; altera ab altera aſſumpſit (utraq; enim ætas ſeorſum ſua quædã ac propria bona habet, quibus altera caret) ijs ambabus ornati ſunt in media ætate cõſtituti. Quod uerò ab excuſis antea hic uerbũ aberat, ἄμφω, reſtitui, inuentũ à me in omnib. ſcriptis libris.

Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα.) Indicatis iam moribus eorum qui medij inter adoleſcentes ac ſenes ſunt, quomodo capi debeat media hæc conſtansq; ætas, oſtẽdit. diſtinguit autem ipſam in corporis animiq; ſtatum ac uiriditatem, corpusq; primum uigere docet ab anno 30. ætatis uſq; ad 35. Cum autem nihil certi de his rebus tradi poſſit, uarieturq; manifeſtò in diuerſis ſtratis hic uigor, nuncq; celerius, nunc tardius accedat, quod maiore in parte uſu uenit, præcipit, ut regulam quaſi quandam habeant, ad quam ſe dirigant, orationemq; conforment oratores.

Ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα.) Solon, qui leges Athenienſibus condidit, poeta quoq; non malus fuit, ac plures elegias ſcripſit: in quarũ una uim numeri hebdomadis diligẽter exponit. nam quod ad ſeptimam hebdomadam pertinet, cum indicio huius noſtri concordat. tradit enim, tunc animum conſiliũq; hominum ad ſummum ueniſſe, ac iam perfectũ eſſe, Ἑπτὰ δὲ νοῦν καὶ γλῶσσαν ἐν ἑβδομάσιν μέγ' ἄριστος. In quarta autem corpus uigere, ac uires firmiſſimas habere, in quo ei cum Ariſtotele non ualde cõuenit. in quinta rectum eſſe cenſet uxorem ducere, ac liberis operam dare. adducuntur autem plures ipſius uerſus in 6. Stromate à Clemente Alexandrino. Vt hic autem, quod ad mentis conſilijq; uiriditatem pertinet, cum eo ſentit, ita iudicium eius in eadem re probat in ſeptimo libro de Republica. cum enim manifeſtò intelligit, quãuis nomine nõ appellet, ubi inquit: Διὸ κατὰ τὴν τῆς διανοίας ἀκμήν. αὕτη δ' ἐστὶν ἐν τοῖς πλείστοις ἢ ἤπερ τῶν πεντηκοντούτων εἰρήκασιν, οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τῶν πεντήκοντα ἐτῶν. Idem tamẽ non multo pòſt in extremo libro eundem damnat, & magna ex parte non

bene

beneſenſiſſe in hoc negotio affirmat. Antiquiſſimus liber, à reliquis diſſentiens, habet, ἡ δὲ ψυχὴ ἑνὸς δέειν πεντήκοντα, quam lectionem etiam uetus tralatio exprimit.

Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς.) Quũ is ſuprà indicatis iam moribus iuuenum ac ſenũ, teſtatus eſſet partem illam perfectam eſſe, nunc tamẽ quoq; expoſitis præterea moribus eorum qui uigent ætate, omni iam hac parte abſolutá quæ ad mores ætatum declarandos pertinet, cum repetere item uellet quæ explicuiſſet, rurſus commemorat ſe de moribus eorundem illorum egiſſe, additq;, mores etiam mediorum horum ſe aperuiſſe: & quamuis non omnia explanata ſint, tot tamen tradita eſſe, ut cui iis ſatis eſſe debeant.

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν.) Quia bona etiam quæ fortunæ appellantur, fingunt mores, ſi non omnia, quæ maius pondus in illis habẽt, hanc rem, inquit, aggrediamur docere. neq; enim propoſitum nũc ipſi eſt, de omnibus, quæ beneficio fortunæ accipiuntur bonis diſputare, uerùm de illis tantum, quorum aduẽtu aut diſceſſu mores hominũ aliter cõformantur.

Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν.) Nobilitas, quæ & ipſa fortunæ munere obtinetur (nemo enim optat quibus parentibus oriatur) hos mores habet, ut qui nobiles ſint, magis quàm alij, ſtudioſi ſint honoris.

Πάντες γὰρ ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν.) Reddit rationem eius rei. Eſt enim, inquit, hoc commune omnium hominum, ut bona quæ poſſident, quæcunq; illa ſint, augere ſtudeant, & maiorem ſemper eorum cumulum efficere. eſt autem nobilitas, dignitas maiorum. qui enim maiores habuerunt magnis honoribus uſos, hi ſunt nobiles. quare exaggerandi hunc honorem ac dignitatem ſemper illi ſtudioſi ſunt.

Καὶ καταφρονητικὸν, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν.) Non ſolum abiectos homines, & qui nullos honores conſecuti ſunt, deſpiciunt, ſed eos etiam, qui ad aliquas dignitates peruenerunt, ſi noui ſint, demumq; eos omnes, qui iiſdem honoribus modo uſi ſunt, quibus ólim maiores ipſorum, quorum illi uirtute gloriaq; clari ſunt: cuius rei cauſam reddit accuratè.

Διότι πόῤῥω ταῦτα μᾶλλον.) Hæc intelligit quæ honorem gignunt, quæ familiam aliquam illuſtrant: ut conſequutum eſſe ampliſſimos magiſtratus in ciuitate, magna imperia geſſiſſe, hoc aut illud pro ſalute ciuium fortiter feciſſe, ſummum denique uirum in ſua rep. extitiſſe. cunctæ enim hæ res ſpacio temporis remotæ, quàm propinquæ, honeſtiores ſunt, ac maiorem dignitatem afferunt, & tanquam materia ſunt glorioſius ſe efferendi. gloriamur enim (ut ſunt hominum mores) ob eos auorum honores, exempli cauſa, quos ſi ipſi primi adepti eſſemus, non tam inſolenter nos efferremus: ij enim ἀλαζόνων ſunt, qui inanem laudem ac uentum ſequuntur, & de aliquibus rebus gloriantur. ἀλαζονεύονται ea, quæ ita præclara ſunt, ut magnam facultatẽ intolerantius nos iactãdi præbere nobis uideantur.

Ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν. γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως.) Quod diſcrimen inter εὐγενὲς & γενναῖον ſit, docet. Latini (ut opinor) nobile ac generoſum appellant. nobilitas igitur, inquit, in familiæ uirtute conſiſtit: generoſitas, cum filij parentum, ac poſteri deniq; reſpondẽt factis maiorum ſuorum, nec ab ingenio eorum degenerant. illi igitur generoſi ſunt, qui in nobili familia orti, uirtutis & ipſi ſtudioſi ſunt, nec inertiæ ſe dant, aut alijs uitijs obruuntur. Cum de auibus cohortalibus loqueretur in 1. de Ortu animantium Ariſtoteles, nec nõ in 2. γενναίας ὄρνιθας uocauit, quæ eſſent ſtirpis ac generis nobilioris: ut Columella quoq; in 8. libro Rerum ruſticarum, generoſas eaſdem appellauit: Cum exceperunt oua generoſarum, uulgaribus gallinis ſubijciunt. Virgilium etiam in 3. Georgicorum eodem intellectu dixiſſe, pecoris generoſi pullum, apertum eſt.

Ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν.) Quod ferè non contingit nobilibus, ut in iiſdem ſtudijs ac curſu honorum uerſari uideant filios, in quibus ipſi cum honore ac laude uixerunt. magna enim pars eorum qui in illuſtri aliqua ac clara familia naſcũtur, humili animo atq; abiecto ſunt. Non ſine cauſa igitur Terentianus Demea gauiſus eſt, cum audiſſet filiũ fratrem obiurgantem dixiſſe, Hæc te admittere indigna genere noſtro? potuit enim intelligere, eũ γενναῖον eſſe, ac uelle induſtriam uirtutemq; maiorũ imitari. hoc autem cauſam ſibi tantæ lætitiæ fuiſſe, indicauit ipſe, cum inquit: Spero, eſt ſimilis maiorũ ſuũm. Nam ex honeſtiſſ. parentibus, & qui præclaras uirtutes habuerint, gigni plerunq; improbos atq; inertes, Græco etiã hoc prouerbio declarabatur, ἀνδρῶν ἡρώων τέκνα πήματα.

Φορὰ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν.) Quid in rebus ruſticis, atq; his quæ oriuntur è terra, φορὰ ſit, apertum eſt. inde autem eruditi atq; elegantes ſcriptores ſæpe ad alias res transferunt. ut Demoſthenes pro Cteſiphonte, cum in cunctis Græciæ ciuitatibus magnum proditorum ac nefariorum hominum prouentum extitiſſe dicit, quæ res magnopere adiuuit cõſilia Philippi: & in eadem etiam oratione multo pòſt, his uerbis, πόσῳ δικαιότερον καὶ ἀληθέστερον τὴν ἁπάντων ὡς ἔοικεν, ἀνθρώπων τύχην κοινὴν, καὶ φοράν τινα πραγμάτων χαλεπὴν, καὶ οὐχ οἵαν ἔδει, τούτων αἰτίαν ἡγεῖσθαι. Idem quoq; Latini fecerunt. eã dem enim ſententiam exponentes uerbis, quæ Græco reſpondent, & ipſi μεταφορικῶς uſi ſunt. Plinius iunior in epiſtola ad Soſſium Senecionẽ: Magnũ prouentum poetarũ annus hic attulit. non paulo maior etiã ſcriptor Cicero in Bruto: Nec ulla ætate uberior oratorũ fœtus fuit. Videtur autem ſecum ipſe pugnare Ariſtoteles, cum

teles, cum narret pleroſq; nobiles humiles eſſe atq; minutos, ſtatimq́; adiungat, in familijs quibuſdam magnū clarorum uirorum prouentum fieri. ueruntamen ſi diligenter attendimus, in uerbis ipſius nihil controuerſiæ eſt. prouentus nanq; in his eſſe intelligendus, qui ſua uirtute atq; induſtria nobilitatem illam pepererūt. neque enim unus alterue clarus uir familiam aliquam illuſtrat. Quicunque uerò prouentu illi honeſtorum hominum ſuccedunt, cum eiuſmodi non ſint, humiles eſſe dicit. Sunt igitur complures nobiles dicti ab ipſo, tenues & abiecti, cum hi omnino nobiles uocentur qui uirtute honoribusq́; maiorum ſuorum decorantur: & ſanè ex ſimili ipſo quo utitur, hunc fuiſſe ſenſum illis intelligitur. Prouentus enim eſt, cum fructus alicuius anni magni atq; uberes ſunt, ut in familijs ad certum tempus gignitur magnus numerus uirorum illorum illuſtrium: tempore autem eo exacto, ac benignitate cœli immutata, ut in agris, ita in familijs ſterilitas ſequi conſueuit.

Καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί.) Et aliquando, inquit, ſi familia bona eſt, naſcuntur in ea ad aliquod tempus eximij ac præſtantes uiri, poſteaq; rurſus flaceſcit ac retrò fertur. hoc enim uidetur hic ualere ἀναδίδωσιν, ſimplici uerbo addita præpoſitione ἀνὰ. Nos quoque patrio ſermone eodem pacto loquimur, cum idem oſtendere uolumus. Virgilius itidem primo Georgicorum, Sic omnia fatis In peius ruere, ac retro ſublapſa referri. ſignificat tamen ἀναδίδωμι quoq; emitto, edo, quemadmodum etiam ſurgo ac pullulo, ac de ijs, quæ oriuntur è terra, dicitur: tunc ſcilicet, cum iunctum eſt uerbum δίδωμι cum aduerbio ἄνω. Theophraſtus ſanè in 5. libro de Hiſtoria ſtirpium hoc uſurpauit pro expellere, & tanquam expuere: ut reddidit Theodorus, cum minore labore aridam materiē quàm uiridē, terebrari diceret, & eius rei rationes afferret. inquit enim: εἰ δὲ καὶ δυστρυπητότερα λίαν χλωρά. βραδέως γὰρ ἀναφέρεται τὰ ἐντρυπήματα, διὰ τὸ βαρέα εἶναι· τῶν δὲ ξηρῶν, ταχέως καὶ εὐθὺς ὁ ἀὴρ ἀναθερμαινόμενος ἀναδίδωσιν. Ramenta enim illa, & tanquam ſcobes ob lenitatem celerius ſurſum feruntur, ilicoq́; aer concalefactus eijcit, ac forâs trudit. Si quis igitur idem hic ſignificare uellet ἀναδίδωσιν, ita omnem hunc locum caperet. Poſteaq; rurſus interuallo aliquo temporis edit, ac gignit induſtrios itidem ac inſignes uiros: ut intelligere debeamus medio illo ſpacio eam tanquam effœtam tenuis ingenij homines & inertes procreaſſe: quod hic ſignificare omnino uult Ariſtoteles, ut addiderit præterea, Quemadmodum fœcunditas illuſtrium uirorum non manet, ita etiam ſterilitatem perpetuam non eſſe. ἄνδρες περιττοί, quod inquit: ſic quoq; locutus eſt initio problematis de Atra bile, Διὰ τί πάντες ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες, ἢ κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ πολιτικὴν, ἢ ποίησιν, ἢ τέχνας, φαίνονται μελαγχολικοὶ ὄντες. Ingenioſos Cicero reddit, quamuis (ut opinor) uerbum exprimere non curauit, aut fortaſſe non potuit. In prima Tuſculana, Ariſtoteles quidem ait, Omnes ingenioſos melāncholicos eſſe: ut ego me tardiorem eſſe non moleſtè feram: & quæ ſequuntur. A numeris hoc uerbum tranſlatum eſſe, manifeſtum eſt. impar enim numerus à Græcis περιττὸς uocatur.

Ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη.) Noti unius & eiuſdem notæ naturæ hominum ſunt. ſed earum etiā, quæ laudari poſsūt ac debēt ſunt plures formæ, ualdeq́; inter ſe diſſimiles. ſunt enim ingenia quædam acuta, et mirū in modū uelocia: ſunt ſolida firmaq; alia. Quēadmodum autem diſsimiles uirtutes inter ſe ingeniorum ſunt, ita etiam labes ac uitia diſparia. Cum igitur familiæ ſubtilioris ingenij degenerant, in mores inſaniores tranſire affirmat. firmioris autem grauiorisq́; in ſtoliditatem ac tarditatem. quod exemplis confirmat. Nam fieri omnibus in rebus lapſus in res propinquas cōſtat. quamuis autem non parum inter ſe diſcrepent, qui ingenioſi à Latinis, εὐφυεῖς à Græcis uocantur. quiq́; à Græcis μανικοὶ, non omnino tamen illos diſiunctos eſſe, cognoſci etiam poteſt, quia ſæpe cum de alteris loquitur, alteros etiam ponit. In eodem enim problemate, de Atra bile loquens, inquit: In quib. autem permulta calidaq́; fuerit, μανικοὶ καὶ εὐφυεῖς. In 1. etiam de Arte poetarum, Διὸ εὐφυοῦς ἐστιν ἡ ποιητικὴ, ἢ μανικοῦ. Qua autem communione inter ſe iuncti ſint, quod ad corporis temperamentum pertinet, ex loco illo problematis elicitur: quod uerò ad animi uim ac naturam, ex altero hoc poetices. Communem quoq; illi habent uelocitatem motus: ambo enim celeriter mentem agitāt: diuerſi tamē ſunt, quia uincūt etiā hac ipſa in re ſuperantes ingenioſos, ac in omnib. rebus præcipites ſunt. inſaniæ enim ſpeciē, quæ μανία uocatur, in motus celeritate poſitā eſſe teſtatur apertè ipſe in 3. libro Problematū, ubi quærit, cur uinum hos quidem reddat τετυφωμένους ac ſtolidos, hos uero μανικοὺς cū manifeſtò contrariæ ſint hæ affectiones. addit enim, ὁ μὲν γὰρ μᾶλλον φὶ κινάσει, ὁ δὲ ἧττον. qui locus ualde huic ſimilis eſt. quam enim hic infrà ἀβελτηρίαν & νωθρότητα, illic τῦφον, uidetur appellaſſe. τετυφωμένους enim hebeti ac ſtolido ingenio præditos ſignificare, tradūt ueteres grāmatici, ut ſunt qui fulmine tacti fuere. Eadem aūt aut uicina admodū uidetur eſſe notio uerborū, quibus hic utitur. Furor tamen ac ſtoliditas, de quib. nunc agit, permanent, nec facile diſſoluuntur: à natura nāq; proficiſcuntur, & altiores radices habent de quib. autem illic loquitur, cum à temulentia gignantur, citò abeunt: unde hæc ἕξεις: illas uerò, διαθέσεις appellauit.

Οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου.) Admirabilis ingenij fuiſſe Alcibiadem, ueterum rerum auctores narrant. multum etiam ingenio, & eruditione ualuiſſe Dionyſium, de quo nunc Ariſtoteles, docet Ci-

cero

cero in 5. libro Tuſculanarum. Priorem autem uocat, quia filium habuit eodem nomine appellatum.

Τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα.) Appellat στάσιμα γένη, familias ingenio ſtabili firmoq́; præditas. ut in problemate in quo de choris tragœdiarum diſputat, ἦθος στάσιμον uocauit. non omnino autem ualere στάσιμον quietum pacatumq́; inde etiam intelligitur, quod huiuſcemodi indolem naturamq́; congruere choro illic affirmat, cum ſtabilem alienam ab eo eſſe, ac nullo modo illi conuenire tradat.

Οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.) Poſteros uidit Ariſtoteles præclarorum horum hominum à uirtute ingenioq́; ipſorum multum degenerasse, cumq́; maiores illi habuiſſent, quamuis maximis ingenijs præditos, tamen non acutiſſimis, graue illud ſtabileq́; ingenium quo floruerant auctores nobilitatis ipſorum, in ſtolidum hebesq́; conuerſum eſt. Priſci comici hoc idem de Hippocratis ſummi medici filijs tradiderunt, ut Ariſtophanes Nubibus, τοῖς Ἱπποκράτους υἱέσιν εἴξεις, καί σε καλοῦσι βλιτομάμμαν. et Eupolis, Ἱπποκράτους τε παῖδες ἐμβόλιμοί τινες. Socratis autē filios tardo admodum ingenio ſtolidoq́; fuiſſe inde etiam percipitur, quod cum multis maximiſq́; uirtutibus ille præditus fuiſſet, nulla re tantopere traditur hominem Cato maior admiratus eſſe, quantopere hac, cum difficili ingenio uxorem nactus eſſet, ac filios attonitos, æquo tamen animo patienterq́; eum utrunq́; incommodum tuliſſe.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν.) Dicendum nunc eſt de moribus diuitum. qui autem mores diuitias ſequantur, nullus labor eſt, inquit, uidere. nam ſunt in promptu, atq́; incurrunt in oculos omnium. neq́; enim occultis tectiſq́; uitijs tenentur. quo modo nanq́; latêre poteſt contumelia, qua paſſim in bonos utuntur? aut ſuperbia, qua reliquos omnes deſpiciunt? Quod autem contumelioſi locupletes ſunt, habent id commune cum adoleſcentibus, ut ſuprà declaratum eſt. Cicero in oratione de Lege agraria ad Quirites (quem locum ſuprà indicaui, quia confirmat id quod hic traditur ab Ariſtotele, uariari mores hominum uarietate fortunæ bonorum) mores & ipſe diuitum opulentorumq́; eleganter, ac eruditè deſcripſit, inquiens: Campani ſemper ſuperbi, bonitate agrorum & fructuum, magnitudine urbis, ſalubritate, deſcriptione, pulchritudine. Ex hac copia atq́; omnium rerum affluentia primum illa nata ſunt, arrogantia, qua à maioribus noſtris alterum Capua conſulem poſtulauit: deinde ea luxuries, quæ ipſum Annibalem, armis etiam tum inuictum, uoluptate uicit.

Πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου.) Cur his uitijs hæreant, exponit. Qui enim inquit, in medio cri fortuna conſtituit, fortaſſe modeſti comesq́; fuiſſent, deprauantur amplitudine patrimonij. immutat nanq́; animos non parum copia rei familiaris. Ita igitur illi affecti ſunt, ut ſi cuncta bona poſſiderent, πάσχοντές τι inquit, ſignificans eos contraxiſſe hanc quaſi labem inde, & animo ita affectos: quia hanc uim habet pecunia, ut inficiat animos mortalium, ut infrà quoq́; locutus eſt, ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι.

Ὁ γὰρ πλοῦτος οἷον τιμή τις ἀξίας τῶν ἄλλων.) Quæ res tātos ſpiritus ipſis afferat, oſtendit declaratq́; non ſine cauſa omnino eos ita ſentire. ſunt enim diuitiæ tanquam merces ac compenſatio quædam æſtimationis reliquorum bonorum. Quare omnia ſe emere, & parare poſſe ope illarum putant. & hæc cauſa eſt, cur ſe inſolentius efferant, ac putent ſibi licere quod uolūt: qui autem omnibus bonis cumulati forent, ſi cæteros præ ſe contemnerēt, mirum uideri non deberet. In hoc uariare inter ſe diuerſos libros animaduerti, quod antiquiſſ. codex non habet, ut excuſi ac ſcripti nonnulli, ὁ γὰρ πλοῦτος, ſed ὁ δὲ πλοῦτος: cui etiam lectioni adſtipulatur uetus tralatio.

Καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες.) Molles quoq́; delicatiq́; ſunt, necnō ſalacones. ita autem uocabantur, qui gloriæ ſibi ducerent amplitudinem patrimonij, & in oſtentandis diuitijs toti occupati forent, qui multum ſibi tribuerent atq́; arrogarent, ob copiam rei familiaris. hanc uerò notionem eſſe huius nominis, hinc quoq́; (niſi fallor) percipitur: quamuis grammatici teſtentur ita appellatos, magnos ſumptus facientes in rebus inanioribus, & quæ tanta impenſa dignæ non forent, cupiditate huius laudis impulſos.

Τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας.) Cum delicatos eos eſſe docuerim, inquit, affirmo duabus de cauſis huiuſcemodi eos eſſe, partim quia uerè delicati molleſq́; ſint, partim quia beati uideri uelint. Qui teneri molleſq́; ſunt, ſi delicias illas ac languorem abijcere uellent, non facilè poſſent: qui propter inanis gloriæ cupiditatē atq́; oſtentationem diſcuſſo errore illo, mollitiam etiam deponerent.

Σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι.) Non ſermones ſolum uitioſi σόλοικοι appellantur, ſed homines etiam, qui certæ alicui culpæ hærent, ut hinc manifeſtò intelligitur. Plutarchus quoq́; in Politicis præceptis eadem notione hoc uerbo uſus eſt, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι τῶν ἀπειροκάλων καὶ σολοίκων, Necnon quilocus magis ad hunc illuſtrandum facit, in uita Dionis Syracuſani. cum enim eum moderatum temperantemq́; uirū in uictu cultuq́; fuiſſe traderet, inquit, οὐδὲν ἐν τῇ διαίτῃ σόλοικον ἐπιδεικνύμενος. Sed etiam Xenophon in 8. libro Κύρου παιδείας. quo ex loco quale ſit huiuſcemodi hominum ingenium, & quibus rebus ſtultè ſibi dignitatem comparare ſtudeat, intelligi licet: nec non quo modo ſapientiſſimus ac iuſtiſſimus rex eum qui hoc uitio tenebatur ultus ſit, ac naturam illius emendarit, Διαφέρων δέ τις ἦν σολοικότερος ἄνθρωπος τὸν τρόπον, ὃς ᾤετο εἶναι

ταχὺ ἐπακόει, ἐλευθεριώτερος ἂν φαίνοιτο, & quæ ſequuntur. In has igitur inquit (rationem cur ita facti ſint, afferens) ineptias dilabuntur, & in magnifica illa ac glorioſa commemoratione ſuarum diuitiarum manent, quia cuncti homines ſolent in iis rebus quas ipſi amant atq; admirantur, & animo & corpore uolutari. cum enim illi diuitias diligant ac ſuſpiciant, conſuetudinem aliorum mortalium ſequentes, tempus omne terunt in illis contemplandis, & oculis cæterorum inculcandis.

Καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν ὧν ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί.) Nec non quia putant reliquos homines eadem illa quæ ipſi ſuſpiciunt, admirari. id enim quoq; impellit eos, ut in his rebus uolutentur, quod ſanè ſtultè cogitant. qui namq; diuerſo modo, atq; ipſi animo affecti ſunt, longè aliter de iiſdem rebus ſentiunt, ac ſæpe quas illi admirantur, deſpiciunt. τὸ οἴεσθαι autem, non, ut in excuſis antea, τῷ dandi caſu legebatur, probaui, quia ſcriptos libros ita habere uidi. arbitror aũt & hic & infra κατὰ κοινοῦ præpoſitionem διὰ repeti oportere, qua paulo antè uſus eſt.

Ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι.) Addit aliqua excuſatione illos dignos eſſe, qui ita animo affecti ſint erga diuitias, nec ſine cauſa tantopere tribuere bonis quæ poßident. multi enim, inquit, ſunt qui egent locupletibus, ſæpeq; ut inde adiuuentur, ad eos confugere coguntur. ἔχοντας enim appellat, qui rem habent, & abundant patrimonio: ut ſuprà uidetur locutus, cum gratiam definijt, ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται: & quæ ſequuntur.

Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος.) Quod ſignificare, inquit, uoluit illa Simonidis Melici de ſapientibus ac diuitibus uox. cum enim Hieronis regis uxor eum interrogaſſet, utrum diuitem an ſapientẽ eſſe præſtaret, Diuitem ſubitò reſpondit. paßim enim ſe cernere ſapientes ad fores opulentorum hominum præſtolari. Res peruulgata, et à pluribus ueteribus ſcriptoribus memoriæ prodita. Plato quoq; in 6. libro Politiæ, mentionem eius fecit: quamuis auctorem huius uocis damnet, & falſò ita locutum eſſe affirmet. ſed etiã Ariſtippus Cyrenaicus illã confutauit. cum enim ex eo Dionyſius cauſam huius rei quæſiſſet, inde prouenire reſpondit, quod ſapientiæ ſtudioſi ſcirent, quibus ipſi rebus egerent: opulenti uerò ac diuites, minimè, ut cum morbum, quo uexarentur, non uiderent, medicinam eius quærere non poſſent.

Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν.) Sunt etiam ſalacones, quia arbitrantur ſe dignos eſſe qui aliis imperent. in hanc autem opinionem ueniunt, quod tenere ſe putant ea, quæ qui poßident, regno digni ſunt. Quamuis autem id uerum non ſit, neq; enim amplitudo fortunarum tanto præmio digna eſt, ad animos tamen illorum ita afficiendos, ſi uideatur id, ſat eſt.

Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ.) Vt paucis multa complectar, inquit, qui mores beati alicuius hominis inſipientis eſſent, iidem diuitum ſunt. Si quis aliquando uidit inſipientem fortunatum (multa enim illum peccare in uita neceſſe eſt, nec poſſe ob ſtultitiam rectè uti præclara illa fortuna) quos mores in illo perſpicere potuit, eoſdem in diuite plerunq; reperiet. Ciceronis uerba ſunt in Lælio, quæ extrema hæc Ariſtotelis exprimere pulchrè uidentur. Nec quicquam inſipiente fortunato intolerabilius fieri poteſt. Videtur autem manifeſtò nunc εὐδαίμων uſurpaſſe, pro εὐτυχής. nam quo modo in libris de Moribus cepit, ac uerè beatum ualens hoc uerbum, locum hic non habet. neq; enim ſtultus, à conſilioq; uacuus, beatus, quem fingunt philoſophi, eſſe poteſt. Diſcrepat antiquiß. codex à reliquis & excuſis & calamo exaratis, quod ἀνόητος habet recto caſu: quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio. Sententia eadem eſt: durior tamen, ut mihi uidetur.

Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις.) Diuitiæ, nouæ an ueteres ſint in moribus formandis, magni referre exiſtimat, quod importuniores ſint, qui modò diuitias conſecuti ſunt, quàm qui à maioribus ipſas acceperunt, diuturnasq; in familia ſua habuere. νεοπλούτους autem Græci appellãt, qui patrimoniũ amplum repentè adepti ſunt, quo uerbo quoq; Demoſthenes improbos quoſdam ciues notauit in oratione περὶ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον συνθηκῶν. inquit enim, ὅτι δ' οἱ νεόπλουτοι μόνοι κατὰ φρονεῖν ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν ἀναγκάζουσιν. à damnatis aũt, meritoq; exagitatis horũ moribus νεοπλούτων appellari, quicquid inſolẽs atq; improbum eſt, teſtimonio etiam Plutarchi confirmari poteſt, qui in 7. libro Sympoſij ſic locutus eſt, καὶ περὶ οἶνον διαφορὰς καὶ μύρων ἐρωτᾷ, καὶ διαπονεῖται φορτικὸν κομιδῆ καὶ νεόπλουτον.

Τῶν ἀδικημάτων μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους.) Quod magis omnibus uitiis cumulati ſunt, & ea etiã deteriora habent nuper diuites facti. In oratione quoq; de lege agraria ad Quirites (cuius loci ſuprà etiã mentionẽ feci) Cicero teſtatur uerum eſſe quod hic ab Ariſtotele traditur, intolerabiliores mores eſſe ſubitò ditatorum, & eandem penè cauſam huius rei reddidit: Immo uerò etiam hoc magis, quàm illi ueteres, germaniq; Campani, quod in uetere fortuna illos natos & educatos, nimiæ tamen rerum omnium copiæ deprauabant: hi ex ſumma egeſtate in eandem rerum abundantiam traducti, non ſolum copia, uerum etiam inſolentia commouebuntur.

Ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι.) Rectè uti diuitiis ſuam quandã diſciplinam habet, quam qui non didicerunt, ut in omnibus artib. tractandis, qui imperiti earum ſunt, multis modis peccant, ita etiam hi ſæpe labuntur. modo autem diuitias paraſſe, eſt ru-

eſt rudẽ, inſciumq́; huius quaſi artis, ac diſciplinæ eſſe.

Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικά.) Nõ ualde diſcrepant ab adoleſcentibus in hoc diuites, ut ſuprà declaratum eſt: nam illi quoq; non malitioſe ſe gerunt, uafreq́; alijs imponũt. ſed ob intemperantiã ac libidinẽ peccant, nec nõ ſæpè etiã cõtumelioſi ſunt. Quod autem rem aperiẽs, addit, huiuſcemodi eſt, ut prius uerbum reſpondeat petulantiæ, poſterius incontinentiæ, ac libidini. cædunt enim liberos homines, ac ſtrupum honeſtis domibus inferunt diuites.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερὰ ἐστιν ἤθη.) Non magnum item negotium eſt, inquit, de opibus, ac ciuili potentia quærere. quinanq; mores opes ſequantur, perſpicuũ eſt. partim enim iiſdem moribus opes præditæ ſunt, quibus diuitiæ, partim melioribus.

φιλοτιμότεροι γάρ.) Cũ φιλότιμοι antea mendoſe excuſi haberent, ſecutus antiquiſſ. libri fidem, ac rem ipſam, correxi ſecunda collatione φιλοτιμότεροι. Sũt enim, inquit, magis ſtudioſi honoris, ſed etiam moribus uiriliores, qui opibus ualent, quàm qui pecunia abundant. rei huius autem rationem reddit inquiens,

Διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων.) Huiuſcemodi ſunt, inquit, quia cupiunt tractare res, quarum adminiſtrandarum magnam facultatem habent propter opes, quas poſſident. cum enim uideant, ſe tenere ea quorum auxilio res magnæ ac præclaræ ſunt, eas ipſas res gerere appetunt. ἐξουσίαν poteſtatem facultatemq́; appellat. ſic enim Cicero hoc uerbum interpretatus eſt. Zeno libertatem his uerbis definijt, ἐλευθερίαν εἶναι ἐξουσίαν αὐτοπραγίας. In quæſtione illa incredibili Ciceronis, qua diſſerit, ſolos ſapientes eſſe liberos, definitionem hanc exprimens, inquit: Quid eſt enim libertas? poteſtas uiuendi, ut uelis.

Καὶ σπουδαστικώτεροι.) Studioſiores quoq; ſunt. huiuſcemodi autem ipſos reddit diligentia ac cura, quam nunquam ex animo dimittere poſſunt. coguntur enim ſemper cogitare de rebus, quæ ad opes ac potentiam illam retinendam pertinent. niſi enim hoc facerent, facilè illa dilaberetur.

Καὶ σεμνότεροι, ἢ βαρύτεροι.) Nec non grandiores excelſioresq; potius ſunt, quàm grauiores. Si mores, inquit, indolemq́; potentiorum ſpectes, diligenterq́; eos expendas, ac uero proprioq; nomine appellare uelis, cum aliquantulum utriuſq; naturæ retineant, erunt tamen illi grandiores potius, quàm grauiores. βαρεῖς enim, ut puto, appellat, qui in tuendo ſtatu illo ſuo modum non tenent, ac nimis magnos ſpiritus gerunt, eaq́; de cauſa moleſti alijs atq; odioſi ſunt. σεμνοὺς, qui idem modeſtia quadam adhibita temperanterq́; faciunt, ut dignitatem ſanè ſuam ipſi non abijciant, aut minuãt: nec tamen importunè arroganterq; ſe oſtentando in omnium oculos incurrant, apud ipſosq; meritò offendant. Huiuſcemodi fuiſſe Niciæ ingenium, tradit Plutarchus, cum uitam eius ſcriberet, Καὶ γὰρ οὐκ ἦν αὐστηρόν, οὐδ' ἐπαχθὲς ἄγαν αὐτοῦ τὸ σεμνόν, ἀλλ' εὐλαβείᾳ τινὶ μεμιγμένον. Contrà autem βάρος ualere quod indicaui, certum eſt. unde maiores magiſtratus ſeuerioresq́, ab eodem dicti ſunt βάρος habere: & βαρύτεροι eſſe in commentario, quo præcepta dat ad rempublicam adminiſtrandam. ait enim, καὶ τῶν μὲν βαρυτέρων ὑφίεσθαί τι, καὶ παρενδιδόναι μετριάζοντα, ταῖς δὲ μικροτέραις ἀξίωμα προστιθέναι καὶ ὄγκον, ὅπως μήτε περὶ ταύτας εὐ καταφρόνητοι, μήτ' ἐπίφθονοι περὶ ἐκείνας ὦμεν.

Ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα.) Dignitas ac ſpendor ille uitæ facit, ut conſpicui magis ſint, & ut omnium oculi in eos conijciantur: & hæc cauſa eſt, cur modeſtè ſe gerunt, nec inſolentius efferuntur. neq; enim opus eſt ipſos, quod ſuaui ac ſine ullo aliorum faſtidio habent, odioſiore aliqua uia quærere. nullum uerò ipſorum turpe ac contumax factum poteſt latêre. διὸ μετριάζουσι, ualet (ut puto) quare modicè ſe gerunt, ac temperant immodicam illam contumaciam ac grauitatem, ut grauitas illa amplius dici non poſſit, ſed tranſeat in propinquam rem, mitiorem illam quidem ac tolerabiliorem, quæ σεμνότης uocatur. In antiquiſſ. libro diſcriminis hoc eſt, quòd non ἐμφανεστέρους in eo, uerùm σεμνοτέρους legitur. lectionem autem illam ſequitur uetus tralatio.

Ἐστὶ δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης.) Cum grandes eos eſſe dixerit, quid granditas illa ſit, ac dignitatis cura, qua perſonæ ſuæ decus & inceſſu & ueſtitu & alijs rebus honoratus uir tuetur, docet. Eſt enim, inquit, grauitas quædam mollis, atq; honeſta, & elegans: mollis autem, non intenſa, ſed remiſſa. ut noſter poeta in 3. Georgicorum libro inquit, Tua Mœcenas haud mollia iuſſa: id eſt, quæ negligi non poſſunt, nec lenta, aut languida haberi, ſed acria debent. Eodem penè pacto locutus eſt Cicero in 2. de Oratore, cum & ipſe rem duram & odioſam mitigare uellet: Tum admonitio, quaſi lenior obiurgatio. Sed etiam ſuprà hoc ipſo in libro Ariſtoteles, ubi definiuit εὐτραπελίαν, eam enim cum contumeliam eſſe dixiſſet, addidit, πεπαιδευμένην: atq; ita uitium illius rei emendauit, docuitq́; urbanitatem tantum contumeliæ retinere, ut poſſet leuiter pungere, non acriter uulnerare. εὔσχημον autem addidit, quaſi honeſta ac polita. niſi enim caſtigata eſſet, odioſa fuiſſet, ac triſtitia quædam atq; acerbitas morum meritò haberi potuiſſet. βαρύτης enim ſi comminuta non eſſet, & aliquid ſuarum uirium non amiſiſſet, importuna foret, & triſtis ſeueritas meritò appellari poſſet, ut eam in Andrio Critone apud Terentium uocat Dauus.

Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν.) Ac ſi ab iure quandoq; diſceſſerint, iniuſteq́; aliquos uiolauerint, non puſillæ quas inferũt iniuriæ minutæq; ſunt, ſed & magnæ, & quæ fortunæ potentiæq́; ipſorum reſpondeant.

Ἡ δ' εὐτυ-

ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη.) Proſperitas ſtatusq; ille in quo ualde ſecũdæ res ſunt, ſiquis quos mores habeat, quærat, perſcrutetur q búsnam ex rebus conflatus ſit, quiq; mores earum ipſarum rerum, quæ ipſum conſtituunt, ſint.: ijdem enim in proſperitate reperientur. ut cum conſtet, qui fortunatus appellari poſſit, eum ſummo loco natum eſſe, amplum patrimonium, ac magnas opes habere debere. Qui igitur in nobili, in diuite, in magnis opibus fulto, mores ſunt (illi autem ſuprà explicati ſunt) ijdem in fortunato erunt: quæ enim, inquit, exiſtimãtur eſſe egregiæ fortunæ, in has res tendunt, in nobilitatẽ ſcilicet, diuitias, ac ciuilem potentiam. Quod in excuſis defecerat, reſtitui hic uerbum μέγιστα, inuentum à me in antiquiſſ. libro, & eodem loco expreſſum à uetere tralatione. Quod ſi quis fortè in eadem initio huius particulæ legens, ſecundum partes, quærat cur auctor ipſius ita reddiderit, cum in excuſis nunc legatur τὰ μόρια, ſciat ille in antiquiſſimo etiam libro ſcriptũ olim fuiſſe κατὰ μόρια: quamuis prior eius præpoſitionis ſyllaba deleta ab aliquo ſit, non ita tamen ut ueſtigia ipſius non appareant. ſed etiam uerborum in eo immutatus eſt ordo. ita enim omnis locus ſe habebat, ἡ δ' εὐτυχία κατὰ μόρια τε τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἤθη. quod notum ſtudioſis eſſe uolui.

Καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν.) Quamuis, inquit, tribus his rebus, id eſt nobilitate, diuitijs, & opibus contenta eſſe non ſoleat, ſed ornare etiam ſe ac fulcire cupit copia liberorum, & alijs quæ corporis bona appellantur. Partes autem ſecundæ fortunæ cunctas in primo libro eum diligenter enumeraſſe, notum eſt: quæ inde peti poſſunt.

Ὑπερηφανώτεροι μὲν οὖν.) Vt igitur ad eorum mores explicandos iam ueniamus: ſuperbiores ſunt, quàm cæteri mortales: ac nõ ualde, cum aliquid aggrediuntur, quicquid euenire inde poſſit, cogitant, ſed inconſiderantius multa tractant, freti egregia illa ſua fortuna.

ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι.) Comitantur, inquit, fortunatis hominibus, ualdéq; ſecundis ipſorũ rebus, uni optimi mores, quòd piè deos colũt, atq; animo erga illos affecti quodãmodo ſunt, fidentes illis, atq; in eorum benignitate, egregiaq; erga ſe uoluntate, ſpem habentes. Ita autem ſentiunt ob bona, quæ beneficio fortunæ cõſecuti ſunt. putant enim ſe uoluntate deorum ea obtinuiſſe. Cum uerò hic antea ſecunda collatione βέλτιον ἦθος legeretur, tertia βέλτιστον reſtitui, ut in antiquiſſ libro ſcriptum offendi: quam lectionem ſequitur etiam uetus tralatio. Sententia autem hæc multis partibus meo iudicio melior. Optimam autem indolem meritò appellauit, quæ bene ſentit de dijs immortalibus, affectáq; erga illos eſt ut oportet. Qui enim mores præponẽdi moribus piorum? quomodóq; illi non ſanctiſſimi habendi & uocandi ſunt? Quãuis uideatur ſtatim, quod prouidentiæ deorum repugnet, addere, cum commoda fortunatos homines dicat à fortuna accipere, quæ putant propenſa erga ſe uoluntate deorum nanciſci.

Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν, εἰρήσθω.) Diſſeruimus iam, inquit, de moribus, qui ætates ac conditiones hominum ſequuntur. quamuis enim ignobilium mores pauperumq; explicati non ſint, ut eorũ etiã qui tenues ſunt, ac nihil auctoritatis in ciuitate habent, & miſerorum deniq;, tamen incogniti illi eſſe non poſſunt. nam ex contrarijs locis contrarij mores facile intelligentur. In plurib. autẽ ac meliorib. ſcriptis libris, καὶ ἀδυνάτου legitur, quod reſpõdet ſuperiori ſermoni, ut ἀδυνάτου dixerit, ſicut πένητος et ἀτυχοῦς dixerat. eundem enim manifeſtò, quem ſupra, ordinem non conſeruat. Huius quoque lectionis ueſtigium apparet in uetere tralatione. quare altera eiecta, quæ κ' ἀδυναμία habebat, hanc recepi. Omni autem quæſtione de moribus, diligentiq; harum rerum explicatione abſoluta, exponendum uidetur, quod mihi ſæpe in mentem uenit, ac non parum moleſtum fuit. Quintilianus enim in quinto libro, ubi de argumentis diſputat, oſtendit, Ariſtotelem plenius uberiusq; hunc locum tractaſſe, ac multa ad naturam, moresq; hominum pertinentia expoſuiſſe, quæ nunc hic nullo modo leguntur. Verba ipſius hæc ſunt: Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de Arte Rhetorica libro diligẽtiſſimè eſt executus, quid cuiq; rei, & quid cuiq; homini ſoleat accidere, et quas res, quosq; homines, quibus rebus aut hominibus, uel cõciliaſſet, uel alienaſſet ipſa natura. Vt diuitias quid ſequatur, aut ambitũ, aut ſuperſtitionem: quid boni probẽt, quid mali petãt, quid milites, quid ruſtici, quo quæque modo res uitari uel appeti ſoleat: & quæ ſequuntur. ubi enim hic agitur de ambitu, aut ſuperſtitione? Quod uerbum ab Ariſtotele factum eſt de militibus, aut ruſticis? Quid igitur dicemus, hanc huius libri partem laceram ac fractam eſſe? eaq; omnia deſiderari, quæ à Quintiliano ſignificantur, an magnum illum rhetorem lapſum eſſe? & quæ tractari hic credebat, cum in manibus librum non haberet, non quæ uerè traderẽtur, nominaſſe? Omnino res dura. neque enim in hoc libro hiatus ullus apparet, ſed cõtrà continuata rerum ſeries admirabilis. Nec temere debemus, non omnino contemnendum ſcriptorem tantæ negligentiæ condemnare: quamuis quædam hic à philoſopho tradantur, quæ in ea re explicanda omittere ipſe non debuit. Quare ut illa imprudenter præterijt, ita potuit alia, quæ minimè hic tractata unquam fuerunt, nominare, & quaſi pro ipſis ſuppónere.

Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί.) Scriptionis huius ſeriem requirere intelligit, ut de quibuſdam agat quæ communia ſunt omnium, proprijs iam ſingulorũ generũ explicatis. quare ad illa tradenda

denda ſe accingit. ne quis autem putet priore in parte aliquid deſiderari, imperfectamq́; illam eſſe, nihil à ſe relictũ eſſe, quod ad eam pertineat, docet: ac breuiter petit, quæ iam confecit, quæq́; adhuc tractãda reſtent oſtendit, aut ſaltem quæ magis hærent his rebus, ac quæ hoc ipſo in libro explicare cogitat. illa autẽ ſunt, quæ communia ſcilicet trium generum ſunt. uidere, inquam, quid fieri poßit, quid non poßit, intelligere unde magnitudo rebus acquiratur, ut infrà ipſe declarat. in repetendis autem quæ iam tradidit, magna breuitate utitur: quia tamen eorum aliquid confirmatione egebat, multum ſermonem in illis conſumit, nec eum abſoluit, niſi cum ad eum locum uenit, ubi narrat reſtare, ut de cõmunibus agat. Quæ uerò antequã eò perueniat, agit, quibusq́; quæ iam facta ſint exponit, in duas partes diuidit. prima pars eſt, qua oſtẽdit cum uſus orationis ad perſuadendum accommodatæ ad exiſtimationem tendat, ſe cuncta quæ eò pertinebãt, & ut id commodè fieri poſſet tradidiſſe. ſecunda, cum in ſingulis generibus dicendi diuerſi ſint fines, ſe declaraſſe unde illi comprobari poſſent, ac magnam uim propriarum propoſitionum indicaſſe: nec non unde morata oratio fiat aperuiſſe. ambæ autem quas oſtendi partes, cum incipiant à particula ἐπεὶ, habent ſuas ἀνταποδόσεις ac redditiones. illam enim cum initio alicuius ſententiæ ponit, antequam quod uult abſoluat, totamq́; rem concludat, nonnulla in medio ponere conſueuit, ſemperq́; adiungere quod illi reſpondeat. id autem priore hac in parte tradenda ſine modo facit. tot enim interiecta ſunt, ut non facilè percipiatur quem terminum res habeat, & ubi illa concludantur. arbitror autem quod ad extremũ poſitũ eſt, ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, illud eſſe, quia hoc & illud fecimus, uerè dicere poſſumus cũcta à nobis perſcripta & explicata eſſe, quæ docerent quomodo orationẽ moribus eorum apud quos agimus accommodare poßimus. Poſterioris uerò, cuius initium eſt, ἐπεὶ δὲ περὶ ἑκάστου, redditio eſt, pars illa qua quid explicandum nunc reſtet aperit. Antequam igitur ſignificarit, quid aggredi nunc oporteret, ad quẽ uſq́; locum uidebatur oratio pendere debuiſſe, partem alteram ipſius concluſit. ut autem reliqua adhuc quæ perfectæ rerum illarum expoſitioni neceſſaria erant complecteretur, atq́; à ſe iam explanata eſſe oſtenderet, iterum exorſus eſt eadem ratione, qua primò fecerat. atq́; ea deniq́; parte perfecta, tunc demum expoſuit, qui primus uerusq́; finis ac σκοπὸς eſſe huius loci uidetur, indicare ſcilicet, quæ ſequerentur bonam magnamq́; partem huius operis iam completam.

Περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου.) A' contrariò probat uſum oratoriæ dictionis adhiberi, ut exiſtimatio de aliqua re fiat. quæ enim percepimus ac tenemus, inquit, & de quibus iam in animo noſtro exiſtimauimus, nõ egent oratione ad perſuadẽdum accõmodata, omnisq́; labor qui in cõprobãdis illis caperetur, inanis foret. quid ultra nanq́; opus eſt huiuſcemodi oratione, cũ rẽ cognouimus, ac de ea quid nobis uideatur ſtatuimus? Quare hinc intelligi poteſt, requiri orationẽ eã, ut id fiat. eodem autẽ pacto argumentatus eſt; idemq́; penè protulit, cũ in 6. libro de Morib. ad Nicomachũ oſtenderet εὐβουλίαν non eſſe ſcientiã. inquit enim, οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασι. ſecutus uerò fidem antiquißimi codicis, ſcripſi δεῖ λόγου, cum in excuſis antea δεῖ τοῦ τοῦ λόγου legeretur. aliud enim Ariſtoteli Theophraſtoq́; δεῖ τοῦ λόγου uidetur ualere.

Ἔστι δέ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ, προτρέπῃ ἢ ἀποτρέπῃ.) Eſt autem, ſcilicet κρίσις & exſtimatio, ſiue quis loquatur cum uno, & hac probabili oratione utatur, ſuadens aliquid aut diſſuadens, ſiue cũ pluribus. multitudo enim eorum qui audiũt, nõ facit ut exiſtimatio de illo, quod oratione exponitur, magis fiat. qui enim cũ unoquoq́; agit, ea de cauſa agit, ut exiſtimatio de eo quod perſuadere conatur, ab ipſo fiat. quãdo autem uſuueniat, quaq́; de cauſa ad perſuadendum apta oratione uti cum ſingulis hominibus, ipſe accuratè docet. Quin autem hoc ad deliberatiuum genus pertineat, dubitari non poteſt.

Οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες.) Vt qui aliquem admonitione ſua emãdare ac meliorem facere ſtudẽt, præceptaq́; ei demum ad uitam utilia dant: nec non qui aliquid alicui perſuadere conantur, & ad quippiam gerendum impellunt. hi enim ſimpliciter nunc πείθοντες uocantur. iis autem quod uult, declaratur, qui ſcilicet cum uno etiam loquitur, dicere πρὸς κρίσιν. niſi enim ipſum à deprauata illa uita reuocat, aut quod uult ei ut faciat perſuadet, indicat, qui in ſententia permanet, in uerbis argumentisq́; dicentis nullã uim fuiſſe, exiſtimatq́; omnia illa inania eſſe, nec probari poſſe. Vt queritur Socrates in Phædone, ſe non potuiße, quod ſtuduerat, Critoni perſuadere: quod & uerbi quo utitur hic Ariſtoteles, & rei exemplũ erit, οὐ πείθω ἔφη ὦ ἄνδρες Κρίτωνα. Cicero locum illum uertens in 1. libro Tuſculanarũ inquit, Critoni enim noſtro non perſuaſi.

Ὁμοίως γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτής.) Vt in uniuerſo de hac re quid ſentimus loquamur, quem perſuadendũ ſuſcepimus, quomodocunq́; cum eo agamus, hic exiſtimator ac iudex eſt. neq́; enim certæ alicuius materiæ hoc nomen eſt, ſed omnibus rebus conuenit: de quibus cum uerba fecerimus, aliquis quid exiſtimet ex oratione noſtra, ſententiam laturus eſt.

Ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις ὁμοίως.) Nec refert, ſiue cõtra certum hominem, cum quo de aliqua re controuerſetur, diſſerat: ſiue ut cauſam argumentũ ue aliquod defendat, omniaq́; quæ pro eo dici poſſunt, exponat. id enim eſt πρὸς ὑπόθεσιν dicere. Plutarch. in Erotico, καὶ ὁ Ἀνθεμίων ὥσπερ εἶπεν, ὡς δέον γε ἀπ' ἀρχῆς λέγειν τὰ

πρὸς ὑπόθ

πρὸς ὑπόθεσιν. Diodorus Siculus in 13. libro Hiſtoriarum; συνεπελάβετο δὲ τῆς γνώμης ταύτης καὶ Κλεοφῶν, μέγιστος ὢν τότε δημαγωγός. ὃς δὴ παρελθὼν, καὶ πολλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν οἰκείως διαλεχθεὶς, ἐπιπείσε τὸν δῆμον. cum multa uerba feciſſet ad probandam confirmandamq; ſententiam illam accommodata. & in eodem libro de Dionyſio, qui auctor erat ciuibus, cum muniret ſibi ad dominatum uiam, ut reducerentur exules, πρὸς δὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, πολλὰ διαλεχθεὶς, οἰκεῖα τοῖς πράγμασι, συμψήφους ἔλαβε τοὺς Συρακουσίους: Et cum longam orationem habuiſſet, ad rem illam de qua agebatur adiuuandam accommodatam, oportere inquam, patriam reddere expulſis, dicendo fecit, ut in ſententiam ſuam Syracuſani uenirent.

Τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τὰ ἐναντία.) Nam qui πρὸς ὑπόθεσιν dicunt, id eſt, qui quod propoſuerunt, probare uolunt, facere nõ poſſunt, quin oratione utantur, atq; omnia quæ rationi illi quam conſtituere uolunt, aduerſantur, infirment ac deleant. Eſt enim omni conatu contra illa diſſerendum, tanquam cõtra aduerſarium quempiam, aliter fidem facere non poſſent. Hæc in iudiciali genere id uerum eſſe quod probare uult, confirmant.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς.) Eadẽ ratio eſt, inquit, demonſtratiui generis. nam quæ ſuprà tradita ſunt, deliberationum iudiciorumq; erant. non enim deſunt illic quoq; qui exiſtiment. cum enim haberi ſoleant huiuſcemodi orationes in magno conuentu hominum, illi ipſi qui ut ea quæ illic agerentur, perſpicerent, eò acceſſerũt, percepta oratione, quid ipſis de illa uideatur, ſtatuent atq; exiſtimabunt: aut ſi id nõ facient, oratio tamen ad eos habetur, tanquã ad exiſtimatores. qui enim illic quempiam laudant aut uituperãt, ingenij uim ac facultatem dicendi oſtentare uolunt. nõ ita tamen exiſtimatores ſunt, ut qui in foro litigantes audiunt, aut ſententias in ſenatu. hi enim facere non poſſunt, quin indicẽt, quid ipſis de illis rebus uideatur.

Ὅλως δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστι κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων.) Quamuis accuratè docuerimus, inquit, in demonſtratiuo quoq; genere uerſari exiſtimatorem, ſi quis tamen uerum quærit, ſolus exiſtimator eſt in deliberationibus, qui ſententijs quæ dictæ ſunt ponderatis, quod utile eſſe putat reipub. eligit: nec nõ in iudicijs forenſibusq; cauſis, qui auditis quæ ab utraq; parte afferuntur, ſententiam fert, & aut abſoluit reum, aut damnat. πολιτικοὺς enim ἀγῶνας, opinor hic ualere ciuiles omnes controuerſias, ac quicquid inter ciues in diſceptationem uenit. ἀγῶνες concertationes forenſes, iudicialesq; cauſæ uocari plerunq; ſolent. hic tamen controuerſiæ quoq; quæ in curia habẽtur, hoc nomine ſignificãtur. qui enim de repub. uerba faciunt, cum contrariè ſæpe de iiſdem rebus ſentiant, contendere inter ſe ac controuerſari ſolent. & quæ in ſenatu igitur concioneq; de repub. quæruntur, & quæ in foro cauſæ aguntur, intellexit. quod etiam ex iis quæ ſtatim adiungit, ſatis apertè perſpicitur. τὰ ζητούμενα, de quib. quæſtio eſt, quæq; ut ueritas rei intelligatur, diligẽter examinantur. quæritur enim in deliberãdo, exẽpli gratia, bellumne an pax magis cõducat: et in foro reus culpæ cuius insimulatur, affinis ſit, an innocẽs. Quod ad ſcripturã pertinet, ab antiquiſs. libro abeſt ὡς. uetus quoq; tralatio ipſum nõ exprimit. Si legatur tamẽ illud eo loco, intelligẽdũ uidetur εἰπεῖν, ut loqui cõſueuit, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν: nã alijs etiã locis ſimili in ſentẽtia, cũ plena nõ ſit, manifeſtò deſideratur. κριτὴν autẽ arbitror Ciceronẽ appellaſſe exiſtimatorẽ, et κρίνειν exiſtimare, ut in Topicis: Sed uulgi opinio mutari uix poteſt, ad eamq; omnia dirigũt, & qui iudicãt, & qui exiſtimant. In Bruto: In audendo, in ornando, in refellẽdo magis exiſtimator metuendus, quàm admirandus orator. In eodem commentario: Itaq; intelligens dicendi exiſtimator.

Τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται.) Docet, niſi fallor, in duobus his generib. propriè dici exiſtimatorẽ. Et de quib. enim, inquit, cõtrouerſiæ in foro naſcũtur (hoc enim arbitror ſignificari uerbo ἀμφισβητούμενα) quærũtur illa quomodo ſe habeant, et de quibus cõſultant in curia cõcioné ue, quod nõ fit eodẽ pacto in tertio illo genere: quæ enim illic tractãtur, nõ tãta cura perpendũtur: neq; naturã earum rerum uimq;, quæ in laudationibus dicuntur, ſolent qui audiunt ſummo ſtudio indagare.

Περὶ δὲ τῶν ἠθῶν τὰς πολιτείας ἑκάστων, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον.) Quamuis autẽ ſingula reip. genera ſuos ac proprios mores habeãt, pauloq; ſuprà nos cũ de morib. ageremus, nihil quod ad mores ciuitatũ exprimẽdos pertineret, tradiderimus: inchoata tamẽ, imperfectaq; pars illa habẽda nõ eſt. qđ enim ſemel explanatum eſt, rurſus exponi nõ debet. In primo aũt libro, cũ de deliberationibus ageremus, id fecimus. Huius partis, quã mira breuitate uerborũ perſecutus eſt, hic intellectus uidetur. Sed ut pluribus omnẽ rẽ explicẽ: Cũ labor omnis oratoris induſtriaq; ad eorũ qui audiũt exiſtimationẽ tẽdat, ut illi ſcilicet iudicẽt de quibus agit, ut ipſi cõmodũ eſt, cũ tertio in genere dicendi, tũ in iis potiſſimũ, in quibus præcipuè illi exiſtimatores ſunt, ad idq; multũ ualeat morata oratio: mores autẽ huiuſcemodi eo in genere illi adfiguntur ex perceptione ſcientiaq; indolis ac morũ rerũ publicarũ, ſingulorũ iam moribus ad reliquas res pertinentibus, diligenter ab ipſo indicatis, uidebatur iure optimo ab eo poſtulari poſſe, ut hi quoq; accuratè traderẽtur, in quibus tãta uis eſt in ſentẽtia dicẽda. Illos igitur nũc minimè prætermiſſos eſſe oſtendit, cũ in primo libro copioſe quæ ad eos pertinebant, expoſita ſint. quare concludit, totam ſe hanc rem perſecutum, nec deſiderari quicquam quod ad moratam orationem faciat, meritò nunc poſſe.

Δεῖ δια-

Ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη.) Cum igitur, quod relictū falſò uideri potuit, & ipſum conſtet accuratè explicatum eſſe, omniaq; alia tradita ſint, liquidò intelligi poteſt pertractatum à nobis eſſe, quomodoq; & quibus utentes tanquam inſtrumentis, orationes moratas efficiemus. Varietatis hoc eſt in antiquiſſimo libro, quod non ποιῶμεν, ut in excuſis legitur, habet, ſed ποιητέον: quam etiam lectionem ſequitur uetus tralatio.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν.) Non paruam partem huius muneris quod ſuſceperat, oſtendit ſe abſoluiſſe. quare ad alia aggreditur, quæ adhuc reſtare tradit. Cum enim, inquit, tria genera dicendi tres diuerſos inter ſe fines habeant (illi aūt ſunt, utilitas, dignitas, æquitas) iamq; proprij cuiuſq; finis argumentorū loci expoſiti ſint, unde in tribus illis generibus aliquid probare & dicendo confirmare poſſimus, & quæ ſequuntur (breui enim repetit, quæ iam explicata ſint) ſupereſt ut ad communia tranſeamus.

Περὶ ἁπάντων δ' εἰσὶ τῶν εἰλημμέναι δόξαι.) Et quia de omnibus ipſis diuerſorū generū finibus ſumptæ, inquit, ſunt opiniones ac propoſitiones. hoc enim quoq; diligenter à ſe copioſeq; confectum repetit, quod ad idem delarandum ualet. opiniones autem & propoſitiones uocat, ut initio huius libri locutus eſt, ubi docuit ſe antea tradidiſſe, unde quæ partes ſingulorum generū eſſent, rectè tractari poſſent, & quæ opiniones propoſitionesq; utiles forent ad faciendam fidem, illasq; ipſas res comprobandas. idem enim nūc quoq; facit, cum tanto interuallo pòſt oſtendat, quæ iam confecerit. & quamuis addat quæ prima in parte huius libri pertractauit, illa tamen quoque repetit, quæ in primo libro explicauit. Opiniones autem uocat, quæ in animis hominum uigent de utili, de honeſto, de æquo, propoſitiones, cum illæ ad oratorium ſyllogiſmum cōformatæ ſunt.

Ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες.) Vnde, ex quibusq; opinionibus in tribus generibus dicendi rationes conformant, & argumenta ad id quod uolunt probandum conficiunt. niſi enim illæ explicatæ forent, non haberet unde fidem facere poſſet orator, et argumentis quod perſuadere conatur, cōfirmare. quod πίστεις φέρουσιν inquit, uſitatus ipſi modus eſt loquendi: ut enim hic πίστεις φέρειν, ita φέρειν τεκμήριον, φέρειν συλλογισμόν, παράδειγμα, παραβολήν, γνώμην ſæpe dixit. Vt autem φέρειν παράδειγμα, ideſt exemplo uti ad aliquid probandum, & tanquam ſimile afferre, dixit ipſe in 8. lib. Topicorū, Εἰς δὲ ἐμφάνειαν παραδείγματα καὶ παραβολὰς οἰστέον, ita Iſocrates in oratiūcula cōtra ſophiſtas. illos enim inſcitiæ accuſans, inqt, Οἱ ποιητικοῦ πράγματος τεταγμένην τέχνην παράδειγμα φέροντες, λελήθασι σφᾶς αὐτούς. Diſcedit autem à reliquis antiquiſſ. liber hac parte, quod ὑποδεικνύμενοι habet; diuerſa forma uerbi, unde nomen hoc formatum eſt, ſignificatu eodem.

Ἐπεὶ δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται.) Præterea, inquit, unde moratas orationes facere contingat, nō prætermiſſum eſt docere. hæc enim quoq; res copioſe pertractata. in proxima autem ſuperiore huius libri parte id factum eſt, ubi & diuerſarum ætatum mores, & uariarū fortunarum declarauit. paulo ſuprà, ubi λόγους ἠθικοὺς itidem appellauit, intellexit orationes quæ exprimerent mores rerumpublicarum, & accōmodatæ forent earum naturis ac ſenſibus. hic uerò quæ conueniāt moribus, quibus præditi ſunt ij ad quos orator agit, diuerſarum ætatum ac conditionum homines.

Λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν.) Cū hucuſq; repetiſſet quæ ſuprà explicarat ſingulorum generum propria, ex hoc loco oſtēdit ſe uelle tradere, quæ communia ſunt omnium generum. Cur autem explicanda hæc quoq; ſuſcipiat, & quam utilitatem illa habeant, ſtatim docet. omnibus enim, inquit, neceſſe eſt adiungere quæ confirment id fieri poſſe, aut nulla ratione ad exitum poſſe perduci. neque enim ſat eſt, reliqua oſtendere, niſi hoc quoque accuratè faciat, locosq; habeant, unde probetur aliquid eam naturam habere, ut confici queat: aut contrà eius generis eſſe, ſi id damnat ac refellit, ut nulla ratione fieri poſſit. Omnibus autem generibus, dicendi ſcilicet, uel oratoribus: infrà enim à rebus ad homines tranſit, ſiue deliberationes, inquit, ſiue iudicia tractent, ſiue in demonſtratiuo genere uerſentur.

Καὶ τοῖς μὲν, ὡς ἔσται.) Præterea his quidem opera danda eſt, ut probent rem illam futuram: his uerò, ut factam doceant. quod facere nullo pacto poſſent, niſi locos, unde promerent argumenta ad eas res confirmandas apta, haberent. ὡς ἔσται autem quod inquit, his uerbis ſignificat τὸ ἐσόμενον, ut ipſe paulo pòſt appellat, quod futurum eſt. illis autem ὡς γέγονε, id quod infrà τὸ γεγονός, quod ſcilicet factum iam eſt, quæ ſanè & ipſæ communes formæ ſunt. quare de his accuratè diſputabit.

Ἔτι δὲ περὶ μεγέθους, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων.) Sed etiam, inquit, de magnitudine rerū agere, cōmune triū generum eſt: neq; enim tantum qui quempiam laudant, atq; omni honore uerborum ornāt, recta facta illa, quæ celebrāt, extollunt, uerumetiam qui in ſenatu ſententiam dicunt, quod utile eſſe aiunt, ac facere ciues ſuos hortantur, augent, ac magnopere cōducere poſſe oſtendunt: ut etiam, qui in foro reum alicuius ſceleris arguunt, flagitium ipſum amplificant: idemq; in contrarijs rebus uſu uenit. Rem autem ita ſe habere probat, dicens.

Χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν, καὶ αὔξειν.) Cuncti enim qui dicunt cum cauſa poſtulat, rem conterunt, aut augent: neque hoc tantum in hoc aut in illo genere

arripiunt, in reliquis aũt non attingũt, ſed in omnibus magna cũ utilitate faciunt: & cum ſuadent, ſcilicet, aut diſſuadent: & cum laudant, aut uituperant: & cũ accuſant, aut defendũt. cum autem in excuſis antea καὶ συμβουλεύοντες, καὶ προτρέποντες ἢ ἀποτρέποντες legeretur, ſecutus auctoritatẽ antiquiſſ. libri, hanc quam in ipſo inueni lectionem probaui. cuius etiam in uetere tralatione certa ueſtigia apparent. poſuit autẽ hic συμβουλεύοντες, ſi ita omnino legi debet, pro προτρέποντες: quamuis hoc uerbo genus ipſum deliberandi, frequentius uocet. in reliquis enim duobus generibus indicandis, nominibus partium utitur, nec genera ipſa appellat, quam etiam rationẽ hic eum tenuiſſe puto. quod ſi generis nomine hic uſus eſſet, partium ſtatim (ut opinor) non addidiſſet. fuiſſet enim id nimis otioſum atq; inane: aut ſi tam prolixo ſermone uti uoluiſſet, eandem ſaltem in reliquis duobus notandis cuſtodiuiſſet. quæ me cauſæ impulerint, ut receptam lectionem immutarim, expoſui. In hoc autem conſiſtere omnem uim oratoris, Gorgias Leontinus crediderat, ut Cicero in Bruto oſtendit. iudicabat enim hoc oratoris eſſe maximè proprium, rem augere poſſe laudando, uituperandoq; rurſus affligere. in 11. Aeneidos moliri hoc, ac crebro facere Drancem Turnus arguit: Atq; extollere uires Gentis bis uictæ, cõtrà premere arma Latini. His enim uerbis eum magnum oratorem eſſe oſtendit ut qui audiunt, meritò orationem ipſius, ac tantam uim dicendi ſuſpectam habeant.

Τούτων δὲ διωρισμένων περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειρᾶσθαι εἰπεῖν.) Ordinẽ omnium quæ poſtrema hac parte libri tractari debẽt proponit. neq; enim tantum, quæ nunc aggredi, cogitat oſtendit, ſed etiam quæ ſequuntur illa, ac demum reliquam omnem huius libri partem. His autem, inquit, explicatis, operã dabimus, ut generatim de enthymematibus diſſeramus, ſi quid, quod de illis ita tradamus, tenemus. quæ enim extremum hoc ualent, Græca uerba reſtitui, inuenta à me in antiquiſſ. codice, & à uetere quoq; tralatione expreſſa. indicant autem illa & rei huius explicandæ difficultatem, & Ariſtotelis modeſtiam, qui cautè loquitur, ac uidetur uereri ne aliquid, quod de enthymematibus generatim tradat, habiturus ſit: & ſanè quæ infrà de ipſis communiter præcipit, pauca ſunt. ſi quid autem in hoc ſtudio eſt, quod difficile & obſcurum ſit, hæc pars manifeſtò eſt. unde ab antiquis magiſtris dicendi illa penitus relicta fuerat. ſuſpicior autem hinc deleta fuiſſe ab aliquo, qui indigna illa iudicarit eruditione et ingenio ſummi huius doctoris, quod tãto pere ſibi diffidere uideatur: ipſum tamen modicè de ſe ſemper loqui, notũ eſt. non uideo aũt cur ab aliquo, niſi authoris huius propria forẽt, ea inculcari huc debuerũt.

Καὶ περὶ παραδειγμάτων.) De exemplis præterea demus operam, ut quæ præcipienda ſunt tradamus, ut adpoſitis ijs etiam quæ reſtant, aliquando quod initio huius ſcriptionis propoſitum nobis fuit abſoluamus, & inchoato operi faſtigium imponamus. Antiquiſſ. liber hic ἀκρωμένον habet, non ut reliqui ſcripti & excuſi omnes ἀπηλειστωμένον, nec tamen receptam lectionem uariaui, quam à uetere etiam tralatione uidi confirmari.

Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς.) Quod nunc de augendis minuendiſq; rebus hic tradit, in primi quoq; libri parte illa præcepit, qua quomodo demonſtratiuum genus tractari deberet, oſtendit. ad extremum enim inquit, ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, & quæ ſequuntur. nam quod ad demonſtratiuum genus pertinet, iiſdem pene uerbis, quibus illic uſus fuerat, in eadem re præcipienda, hic utitur: unde poſt illa potiſſimum addit, ſe antè de hac re diſputaſſe. Quæ uerò ad reliqua duo genera pertinentia adiungit, ab illis quæ eo loco tradidit, diſcrepare uidentur. ut enim illic iudicijs enthymemata, ita hic quod factum eſt, tribuit: atq; ibi deliberationibus exempla, ita hic quod fieri poteſt, quodq; futurum eſt, aſsignat: nec tamen locus hic illi repugnat. ob hæc enim ipſa & ratione horum quæ nunc his ut maximè propria tribuit, & illa ipſis eo in loco aſsignauit. factæ enim res enthymematibus, futuræ uerò exemplis comprobantur. quod cum ſemel docuiſſet, iterum repetere noluit. Significare autẽ nunc uelle uidetur, quæ paulo antè communia omnium generum eſſe oſtendit, non ita communia eſſe, ut ſine ullo diſcrimine ſimiliter ab omnibus uſurpentur. ſunt enim eorum alia huic magis generi, alia autẽ alij magis accommodata. ut augere & conterere res maximè proprium eſſe affirmat eius generis quod in laude ac uituperatione conſumitur, et ut magnitudinem importare, cumulumq; earum rerum minuere, ita etiam ſi laudetur aliquis, plura honeſta facta bonáq; quàm in eo uerè ſint, illi affingere atq; oratione attribuere. cõtrà aũt ſi uituperetur, plurib. etiam uitijs improbiśq; factis inquinatum declarare, quã illius perſonæ hæreãt. hoc enim officium eſſe eius, qui in hoc genere uerſetur, affirmauit etiã Iſocrates in Buſiride ſuo, cũ ſiniſtrũ illius laudatorẽ inſimularet, ac prauè functũ illo munere doceret.

Τὰ δὲ γεγονός, τοῖς δικανικοῖς.) Quod uerò factum iam eſt, iudiciali generi in primis conuenit, cuius rei cauſam afferens, inquit: de factis enim rebus exiſtimatio fieri ſolet. Res, quæ facta eſſe traditur, et de qua controuerſia inter aliquos eſt, quæritur, an facta ſit: omnibuśq; rebus diligenter examinatis, ſtatuitur à iudicibus, an facta ſit. unde huic rei, ut dubiæ, confirmandæ in primo libro aptiſsima dixit enthymemata.

Τὰ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον.) Quod uerò fieri poteſt, & quod futurum eſt, deliberationibus præcipuè aptũ eſt. quamuis non malè quoq; ab alijs generibus aliquãdo recipiatur. qui enim impellunt aliquos ad quippiam gerendum, docent rem illam fieri poſſe, ac futurã

omnino

omnino, ſi illi uiam ac rationem tenuerint in ea admi-niſtranda, quam ipſi oſtendunt.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν.) Horum, inquit, quæ cōmunia trium generum eſſe docuimus, primum explicemus, quæ fieri poſſunt: aut contrà, naturā eam habēt: ut effici nullo pacto queant. antiquiſſ. codex unitatis numero περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου habet: peruulgatā tamen lectionē retinui, q̄ reliqui ſcripti, ac uetus quoq; trālatio confirmat.

Ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν, ἢ εἶν, ἢ γενέσθαι.) Primus locus quo declaratur quippiam aut eſſe nunc poſſe, aut factum iam fuiſſe, animaduerſa natura contrarij. Si enim cōtrarium huiuſcemodi eſt, ut aut eſſe, aut factum eſſe poßit, & contrarium eandem naturam uidetur habere, atq; ipſum quoq; δυνατὸν eſſe: quod exemplo etiam confirmat, inquiens: Ceu ſi fieri poteſt, ut aliquis bonam ualetudinem recuperarit, ut idem etiam in morbum inciderit, fieri poteſt. contraria autem, morbus, ac ualetudo corporis.

Ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία.) Eadem, inquit, poteſtas eſt contrariorum. Sententia autē hæc ipſius eſt ſatis nota. Nam in 5. quoq; libro de Moribus ad Nicomachicum docuit, facultatem ac ſcientiam hoc habere commune, quòd ambæ contrariarum rerum ſint, & hoc maximè diſtare ab habitu. contrarij enim ſemper habitus ſunt contrariarum rerum. Ea parte autem, qua contraria ſunt, addidit, quia alijs quibuſdam rebus, ita aliquando inter ſe diſcreparent, ut ab eadem facultate omnino confici non poſſent. quatenus uerò contraria ſunt, & ea ratione, qua inter ſe pugnant è regione, ſemper ab eadem poteſtate efficiuntur, ut quæ eorum alterum præſtare, alterum etiam ſemper queat.

Καὶ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον.) Hanc enim ueram eſſe lectionē exiſtimaui: antea καὶ τὸ ἀνόμοιον perperam legebatur: quod calamo exarati codices, uetus tralatio, ac res ipſa declarat. A ſimili igitur quod manifeſtò fieri poßit, ſimile illi de quo controuerſia ſit, docet fieri poſſe. quæ enim ſimilia inter ſe ſunt, eandem naturam habere uidentur: ut ſi eorum alterū fieri poßit, & alterum omnino poßit.

Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον.) Et ſi quod laborioſius eſt, effici poteſt, & quod procliuius. Si oſtendimus, inquit, quod eam naturam habet, ut ægrius effici queat, effici tamen poſſe, & quod minorem operam laboremq; requirit, planum eſt effici & ipſum poſſe. procliuiori enim rei præſtandæ minores uires ſatis ſunt.

Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν.) Præterea ſi fieri poteſt, ut quidpiam ſtudioſum uel pulchrum factum ſit, & factum etiam illud ſit, nulla re adiuncta fieri poteſt. quod ipſe ſtatim exemplo ſatis aperto confirmat, inquiens: Aegrius nanq; ac magis arduum eſt, pulchrā domum, quàm domum ſimpliciter eſſe uidetur igitur hic locus tanquam ſuperioris loci pars eſſe, cum & ipſe à difficiliori proficiſcatur. ὅλως autem idem quod ἁπλῶς, hic ualere uidetur. in extremo nanq; ſecundo libro Topicorum ait ἁπλῶς quippiam dici, cum re nulla adpoſita dicitur. quod cuiuſmodi ſit, ipſe illic accuratè docet. Rem uerò hic non magni ponderis uariaui: quod enim in excuſis antea erat, ἢ οἰκίαν γενέσθαι, ut in antiquiſſ. exemplari inueni, ἢ οἰκίαν εἶν ſcripſi: uetus quoq; tralatio hanc lectionem ſequitur.

Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος.) Cum quæſtio eſt, an quippiam fieri poßit, quod extremum alicuius rei ac finis ſit, uidere debemus an principium eiuſdem fieri poßit. ſi enim eam naturam ipſius eſſe probamus, ut principium habeat, finem etiam illam habere confirmare poſſumus. Quæ enim, inquit, fieri non poſſunt, nec gignuntur unquam, nec gigni incipiunt, aut aliquantulum in ea re progrediuntur. quod ipſe geometrico exemplo confirmat, quo crebrò in rebus demonſtrandis, quæ fieri nequeunt, utitur: ut dimetientem communem menſuram cum latere nāciſci, quia fieri non poteſt, neq; initium capit ſui ortus, neq; fit.

Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή.) Vt ope auxilioq; principij cogniti finem adipiſci quippiam poſſe intelligimus: ita contrà percepto fine, intelligimus principium etiam neceſſarium eſſe. neq; enim illud ad finem ueniſſet, niſi à principio ductū eſſet. cuncta enim quæ conſtant, à principio aliquo ducuntur.

Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει, δυνατὸν γενέσθαι καὶ τὸ πρότερον.) Ita emēdaui, ſecutus fidē uetuſtißimi codicis, cui uetus quoq; tralatio adſtipulatur. in alijs ſcriptis, ut in Aldino quoq; exemplari, καὶ εἰ τὸ ἕτερον legitur, perperam omnino. id uerò ſcripturæ uitium quidam corrigere uolentes, repoſuerant δεύτερον: non tamen reſpondet ea uox uerbo πρότερον. quare ueram illam huius loci lectionem non eſſe perſpicitur. Purgato autem loco, ſenſus ipſius hic eſt. Ac ſi quod poſterius natura aut ortu eſt, contingit factum eſſe, & quod prius. exemplo autem id confirmans, inquit: Si enim fieri poteſt, ut uir quiſpiā factus ſit, et puerū quoq; factū eſſe δυνατόν. tempore nanq; illud præcedit, nemoq; qui uir ſit, non aliquando puer fuit.

Καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα.) Exemplo alium locum demonſtrat qui eſt ſuperior retro actus. ut enim, ſi quod poſterius natura generationeq;, & quod prius tale eſt, eſſe docuerat: ita etiam ſi quod prius natura atque ortu eſt, & quod poſterius erit: ut ſi puerum factum eſſe δυνατόν, & uirum. Principium enim, inquit, illud eſt, ac ſine ipſo nullum eorum, quæ conſequuntur, fieri poteſt.

Καὶ ὧν ἔρως, ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν.) Illa quoq; effici poſſunt, quorum amor aut cupiditas naturalis eſt, cum uidemus ſcilicet aliquos amore aut cupiditate aliquarum rerum teneri; deſideriaq; illa ex natura

hominibus eſſe, non ipſi repugnare, eas res ad exitum perduci poſſe, intelligere licet. à contrario autem ducto argumento hoc confirmat.

Οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ᾽ ἐπιθυμεῖ) *Plerunque, inquit, nemo amore corripitur, aut cupiditate tenetur rerum quæ effici non poſſunt. huiuſce modi autem eſſe uidētur, quæ naturæ aduerſantur. plerunque uerò ait, quia aliquando inuenti ſunt, qui tam occæcati libidine fuerunt, ut non intelligerēt, quid appeterent ut Paſiphaen feciſſe fingunt poetæ, quam miſeram & inſanam ob ſtultum illum amorē meritò appellant, ut Virgilius, Ah uirgo infelix, quæ te dementia cepit? neq; enim exitum ille habere poterat. ἐπιθυμεῖν autem addidit, quod magis latum eſt, plura cōplecti uolens, ne quis in amore tantum libidineq; hac contingere putaret, quod reliquarum omnium cupiditatum commune eſt.*

Καὶ ὧν ἐπιστῆμαι εἰσὶ καὶ τέχναι, δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι.) *Illa quoq; et eſſe et gigni poſſunt, quorū ſciētiæ ſunt, & artes. non enim ſunt ſcientiæ aut artes rerum quæ fieri non poſſint. fruſtra enim labor in illis perdiſcendis ſumeretur. Via potius ac ratio quædā ipſæ ſunt, qua res obſcuræ ac perdifficiles cognoſci poſſint. In antiquiſſ. autem codice non parua hic eſt ſcripturæ uarietas: nihil tamen immutaui uetus nanq; tralatio cum excuſis ac reliquis ſcriptis facit, δυνατὰ τοῦτα καὶ ἐστι καὶ γίγνεται. non malum autem ſenſum uerba hæc habere conſtat, ut dixerit: Quorum ſcientiæ, atq; artes ſunt, illa naturam habent, ut fieri poſſint, ac ſunt, fiuntq;.*

Καὶ ὅσων ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστίν.) *Illa quoq; effici poſſunt, quorum gignendorum initium in his poſitum eſt, quæ nos aut cogere aut perſuadere ualemus. Cum autem neutro genere, quæ nos cogere aut perſuadere poſſumus, dixerit, non homines tantū, ſed alia quæ complectitur, in quibus principium aliquarum rerum creandarum ſitum eſt. latius enim patet, quàm ut homines tantum ſignificet: homines tamen in primis intelligit. illi enim ſoli perſuaderi poſſe uidentur.*

Τοῦτα δ᾽ ἐστίν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι.) *Poſſumus autem, cum commodū nobis eſt, hos ad quippiam agendum impellere, quibus aut uiribus corporis, aut opibus præſtamus. hi enim non queunt recuſare imperium, necnon multo magis quorum domini ſumus, ut etiam qui nobis amici ſunt. Nam prioribus illis duobus generibus neceſſitatem id quod uolumus agēdi imponere poſſumus: tertium antē accurata oratione, aut precibus ad idem hortari, & commouere.*

Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατά, καὶ τὸ ὅλον.) *Quorum partes effici poſſunt, totū etiā effici poteſt. integrum enim omne ac totū nihil eſt, niſi partes ipſæ coagmentatæ. Quod in excuſis prius ad extremū horum uerborū legebatur δυνατὸν, ſuſtuli. à melioribus enim ſcriptis abeſt, & intelligitur, quamuis illic poſitum non ſit.*

Καὶ ἂν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ μέρη.) *Vt à partium fabrica totius effectio confirmatur, ita contrà à totius conſtitutione partes quoq; ad finem perduci abſoluiq; poſſe confirmantur, ut loco hoc planum fit. eſt autem idem ille inuerſus: neq; tamen hæc nunquam fallūt, ſed ferè fieri conſueuerunt, ut ipſemet teſtatur.*

Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν δυνατὰ γενέσθαι.) *Exemplum prioris argumentandi modi, quod conuerſum poſterioris etiam exemplum erit. partes autem calceamenti enumerat, quibus perfectis, perfici etiam poſſe calceamentum oſtendit. Vocabula ſanè hæc rarò apud antiquos auctores reperiuntur. neque enim rerum harum tenuiſſimarum in grauioribus ſcriptis, aut ſermonibus mentio ſæpe incidit. Pollux autem libro ſeptimo, ubi calceamentorum ſpecies enumerat, πρόσχημα (quemadmodum hic antea legebatur) tanquam calceamenti ſpeciem, non partem, appellauit, quod ſenibus accommodatum eſſet. Sed etiam Heſychius πρόσχημα ſpeciē calceamēti tradit eſſe. Vnde libētius calamo exaratos libros ſecutus, reſtitui πρόσχισμα: id enim pars calceamēti eſſe potuit, ut teſtimonio huius loci ſuſpicari licet, non ſpecies, ut alterum aſſimile huic, quod reieci. Sed multū etiam me impulit, ut hoc auderem, quod in 30. Problematum ſegmento, ubi Ariſtoteles quærit, Cur medici uſq; ad ſanitatem rem perducant, ut q; qui antea ægro corpore erant, ualētes reddiderint, officio ſuo ſe functos eſſe arbitrentur, nihilq; ultrà laborent, cum ſimili quodam ad rem docendam illuſtrandamq; apto uteretur, diceretq; aliud inde effici non poſſe, niſi ueluti ex parte, οἷον ἡ σκυτικὴ, ὑπόδημα ἐκ τοῦ προσχήματος (ſic enim in excuſis legitur) Theodorus ita locum uertit, ut manifeſto intelligatur ſuo in exemplari habuiſſe ἐκ τοῦ προσχίσματος. uerba ipſius hæc ſunt, Quemadmodū ſuendi ratio ex proſciſſo calceum reddit. cum enim eruditus ille uir, ut liquidò perſpicitur, emendatiores quàm nunc uulgò ueneant, codices habuerit, fortaſſe etiam ea parte integriores nactus eſt. ipſe certè uidi manu ſcriptum librū, in quo ἐκ τοῦ προσχίσματος legitur. ſeruatur autem ille in Medicea Bibliotheca. Partes uerò eorum alias enumerat eodem libro Pollux, capite uiceſimo. inquit enim: Μέρη δὲ ὑποδημάτων, γλῶττα, καττύματα, ἰχνοι, καὶ ζυγοί. Sed etiam Clemens Alexandrinus, γλῶτταν, ut partem calceamenti appellat, καὶ καθάπερ τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων τὰ μὲν ἄλλα αὐτοῖς ἀφῃρεῖτο καὶ διαρρέουσα μόνη δὲ ἡ γλῶττα ὑπολείπεται, et quæ ſequūtur. unde intelligere poſſumus, multis nominibus apud Græcos diſtinctas fuiſſe partes calceamentorum, cū diuerſi ſcriptores ipſas appellātes, in eaſdē nō inciderint: neq; enim mētitos illos, ullo pacto exiſtimādū eſt.*

Καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα.) *Exemplū loci inuerſi, quo declaratur ſi totum fieri poſſit, & partes fieri poſſe. ſi enim calceamenta, quod totum eſt &*

ipſius

ipſius partes quas appellat, fieri poſſunt. Ab antiquiſ. libro, & alijs nonnullis, abſunt extrema horum uerborum, καὶ χιτὼν. Sed nec uetus tralatio exprimit: uidi tamen ſcriptos quoq;, in quibus illa legerentur.

Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος.) Docet, declarato genere eſſe ex numero eorum quæ fieri poſſunt, & ſpecies quoq; fieri poſſe confirmari: ſtatimq; locum inuertit, demonſtratq; ſpecie patefacta ex illis eſſe quæ fieri poſſunt, probari inde genus ex iiſdem illis eſſe. Receptam autem lectionem retinui, quia animaduerti illam ab antiquiſ. libro, & à uetere quoq; tralatione comprobari. Vidi tamen non malum codicem, in quo ita legeretur Καὶ εἰ γένος δυνατὸν γενέσθαι, ἢ τὰ ἄλλα· καὶ τὰ εἴδη, καὶ τὸ γένος. & ſanè uerbum ὅλον abeſſe hinc poſſe ſine ullo incõmodo uidebatur. ac uereor ne è ſuperiore loco huc fluxerit.

Οἷον εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν, καὶ τριήρη.) Si enim nauigiũ ut factum ſit, fieri poteſt (quod genus eſt) poſſunt factæ eſſe triremes, quinqueremes, onerariæ, et aliæ nauium ſpecies, contraq;. Sed hinc etiam ſumi poteſt exemplum ſuperioris loci. ſi enim nauis, quod totũ eſt, fieri poteſt: et carina, puppis, prora, malus, antemna, uela, et reliqua, quæ ſunt nauis artes, fieri poſſunt, necnon contrà.

Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον.) Quomodo hunc modũ argumentandi, uerba ipſa exprimens, uocet Cicero, manifeſtum eſt. Nam id quoq; oſtendit Quintil. lib. 5. ubi de argumẽtis diſſerit. Illa quoq;, quæ ex rebus mutuã confirmationẽ præſtantibus ducẽtur, quæ proprij genere quodã uideri uolunt, et uocãt ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα, Cicero ex rebus ſub eandẽ rationẽ uenientibus: Dialectici autẽ τὰ πρός τι hæc appellant, ut exẽplis quoq; quæ hic adponit, explanatur. illa nanq; manifeſtò conueniunt illis, quæ in libris de Ratione diſſerendi ipſe πρός τι uocat: Cicero autem, quæ cum aliquo conferuntur, ut in Topicis. Nam alia quoq; ſunt contrariorum genera, uelut eorum quæ cum aliquo conferuntur, ut duplum, ſimplum & quæ ſequuntur.

Οἷον εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ.) Vt ſi duplum, inquit, fieri poteſt & ſimplum: ſi ſimplum, & duplum. cum enim dixiſſet locum tradens, Si alterum eorum: indicauit manifeſtò, licere ab utrolibet exordiri ad alterum confirmandum.

Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης καὶ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι.) Alius item, quo quidpiam effici poſſe probemus. ſi enim ſine arte aut apparatu id fieri poſſe oſtendimus, multo magis idem adhibita arte ac cura effici poſſe declarabimus. artes enim adiuuant, uiamq; conficiendarum rerum ac rationem docent: & ut artes, ita etiam ſtudium ac diligentia in illis poſita, non paruа adminicula præbent. id enim (ut arbitror) ualet hic ἐπιμέλεια. quo intellectu cepiſſe eum hoc uerbũ, in primo libro docui.

Ὥσπερ καὶ Ἀγάθων εἴρηκε.) Ita enim uidetur legi debere. Sunt autem duo ſenarij, quorum ſententia, ut opinor, hæc eſt. Nihil enim certi afferri poteſt, cum à quo, & qua occaſione apud eum pronunciati fuerint, neſciatur. Atqui hæc fortuna obtinere licet, hæc uerò nobis neceſſitate fortunaq; accedunt. quare poſteriorum horum certior comparatio. induſtria nanque curaq; illis conficiendis adhibita multum adiuuat. Agathonem auditorem fuiſſe Platonis, & ab eo quoq; ualde amatum (quod ipſe quoq; Plato ſuauiſſimo carmine oſtendit) apertum eſt. nam optimum poetam eum fuiſſe, tragœdiasq; ſcripſiſſe, teſtantur & Ariſtoteles in libro de Arte poetarum, & alij ueteres ſcriptores.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν, ἢ ἥττοσιν, ἢ, &c.) Si aliquid effici à deterioribus, uel inferioribus, uel inſipientioribus poteſt, à melioribus, ſuperioribus, prudẽtioribusq; facilius efficietur. hi enim contrarij illorum ſunt. χείροσιν autem inquit, uita ac moribus impares intelligens: ἥττοσι, uiribus atq; opibus inferiores: ἀφρονεστέροις, mente conſilioq; minores.

Ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν.) Vocem etiam Iſocratis hoc teſtari tradit, qui inquit, Rem indignam & nullo modo ferendam eſſe, ſi cum parui aut nullius ingenij homo Euthynus didicerit, ipſe nequeat inuenire atq; excogitare. Plus autem eſſe inuenire aliquid, quàm inuentũ ab alio diſcere, conſtat. Vnde olim inuentoribus rerum, quæ poſtea diuulgatæ utiliſſimæ extiterunt, magni honores habiti. hinc autem, quanto ſe præſtantiorem Euthyno duceret Iſocrates, intelligi licet, cũ ſtomacharetur, ſe non poſſe difficiliorem partem præſtare eius rei, cuius ille procliuiorem effeciſſet.

Περὶ δὲ ἀδυνάτων.) Non tempus teremus nunc, inquit, minutè docentes quomodo res effici non poſſe probentur. perſpicuum enim eſt, è contrarijs locis elicita ad eam rem argumenta, facultatemq; nobis inde ſuppeditari, ut contrarium de contrarijs rebus demonſtremus. Antiquiſſimus codex ſibi conſtat: unitatis enim numero hic ἀδύνατα habet, ut ſuprà initio explicationis horum locorum, ubi Ariſtoteles propoſuit quid tunc aggrederetur, habere adnotaui.

Εἰ δὲ γέγονεν, ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον.) Explicatis iam locis, quibus quid fieri aut non fieri poſſit, intelligitur, unde animaduerti poſſit, ſi quid factum aut non factum ſit, docet.

Πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἧττον γίνεσθαι πεφυκὸς, γέγονε.) Cũ pluribus modis hoc cognoſci poſſe tradat, hũc primũ eſſe inquit. ſi enim quod naturã eam habet, ut minus fiat, factum eſt, factum utiq; erit quod huiuſcemodi eſt, ut magis fiat. à natura autẽ eius rei diligenter ſpectata, hæc argumẽtatio proficiſcitur. cõſentaneũ enim eſt, ſi quod ut minus fiat aptũ eſt, factum eſt: & quod magis aptum erat ut fieret, factum eſſe.

Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἴωθε γίγνεσθαι, γέγονε.) Qui probare uult, aliquid quod tempore præcedat factum eſſe, doceat id quod conſequitur factum eſſe. ſi nanq; quod tempore poſterius eſſe conſueuit, factum eſt: & quod prius eſt factum, omnino eſt. non ualde obſcura res, quam tamen exemplo uoluit clariorem eſſe.

Οἷον εἰ ἐπιλέλησται καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο.) Ceu, inquit. ſi quis aliquam rem oblitus eſt, antea didicerit oportet: antecedit enim perceptio obliuionem.

Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραχε.) Cum probare poſſumus, quempiam qui potuerit, uoluiſſe: affirmare liquidò nobis licet, eum feciſſe. Cuncti enim, inquit, qui agendi facultatem habent, ſi uolunt, quod uolunt efficiunt. nihil enim reſtat, quod exorandum ſit: nihil amplius obuerſari poteſt, quod retardet ac remoretur negocium. Intelligit autẽ res. quæ in ipſo poſitæ ſunt: & quæ ad id peragendum neceſſariæ, ab ipſo proficiſci poſſunt, ſed extrinſecæ quoq; quæ impedire potuiſſent, amotæ intelliguntur: aliter illa facultas agẽdi nõ fuiſſet, niſi cuncta impedimenta ſuperata antea fuiſſent. uel potius ita loquitur: Quia loci hi ad perſuadendũ ualent, probabilesq; ſunt, certi autem nihil firmiq; in ſe habent.

Ἔτι εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε.) Cum facultas uolũtasq; coniunguntur, omnia effici ſolere, antea docuit. nunc ſine ampla illa facultate, uolũtatem quoq; plerunq; ſolere efficere, quod cogitat, narrat, ſi nulla externa res aduerſata fuerit. requirebatur enim potentia ac uires, ut externa impedimenta tollerent. niſi autẽ moleſta illa ſunt, nihil ipſis opus eſt. Cũ igitur oſtendere poſſumus, uoluiſſe quempiam, atq; ita fortunatum in conſilio ſuo ad exitum perducendo fuiſſe, ut nihil ei obſtiterit, feciſſe illum confirmare, nullum negotium eſt.

Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ὠργίζετο.) Cum antea in excuſis legeretur ἢ ἐδύνατο, emendaui εἰ δυνατὸν, ſecutus fidẽ antiquiſſ. codicis, cui uetus quoq; tralatio adſtipulatur. Si res illa naturam habet, ut effici poſſet et ipſe qui eam aggreſſus eſt, ira percitus fuiſſe demõſtratur, probari facilè poteſt feciſſe. Nõ parum aũt, hoc an illo modo legas, ſentẽtia huius loci uariatur. ſi nanque hæc (ut puto) ſincera lectio eſt, natura rei quæ facta, nõ facultas eius qui feciſſe dicitur, ſpectatur. quod autẽ altera illa ſcriptura tradebatur, conſequẽte loco præcipitur. ira enim manifeſtò cupiditatis pars eſt.

Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει.) Facultate quoq; agendi prædita cupiditas, plerunq; omnia efficit. Quarẽ qui facultatem agendi habuiße & concupiiſſe oſtenditur, dici poteſt egiſſe. ferè enim cuncti efficiunt ea, quorum acriore deſiderio tenentur, cum poſſunt.

Οἱ μὲν φαῦλοι, διὰ ἀκρασίαν.) Hoc ualet ad probandum quod dixerat, ferè omnes ea agere, atq; ad finem perducere, quæ appetunt, cum queunt. nec enim improbi ſolum, uitioſiq; homines, efficiunt quæ cupiũt, cum poteſtatem nacti ſunt, ſed & probi, et modeſti. ut enim improbi turpes res effrenatè appetunt, ita boni uiri honeſtas optant. nemo igitur penè excluditur.

Καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι καὶ ποιεῖν.) Præterea ſi oſtendere poßumus, ita animo ac cæteris rebus paratum fuiſſe, ut iam id effici ab eo debuerit, feciße quoq; argumentari poſſumus. plerunq; enim cum res eò perducta eſt, ut paulo pòſt geri debuerit, geritur: ueriſimileq; eſt, qui ad facinus perpetrãdum omnia comparauerat, iam iamq; id aggredi debeat, feciſſe.

Καὶ εἰ γέγονεν ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου.) Nec non ſi iam facta ſunt, quæ naturæ ſerie atq; ordine antè fieri ſolent, aut ut illa poſtea fiant, fiunt. exẽplis autem totam rem clariorem facit.

Οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησεν.) Vt, inquit, ſi fulſit, et tonuit: ſi tentauit, etiam effecit. πρὸ ἐκείνου cum dixiſſet, magis certam antecedendi rationem ſignificans, addidit, ἢ ἕνεκα ἐκείνου. neq; enim omnia quæ antea fieri ſolent, ut res ea conſequatur, fiunt: quæ uerò ἕνεκα ἐκείνου fiunt, illuc ſpectant, & finem illum ſibi proponunt, nec ullo modo, niſi ut ea res efficeretur, gererentur. Huiuſcemodi eſt illud: Et, ſi tentauit, rem confecit. arbitror autem his uerbis Venerẽ ſignificari. πειρᾶσαι enim, appellare de ſtupro ſæpe ualet. Attici autem homines πρᾶξαι aiebant, cum quempiam miſcuiſſe cum aliqua corpus indicare uolebant: honeſtè rẽ turpem ſignificantes. id etiam teſtatur Pollux in 5. lib ὀνομαστικοῦ, ubi de coitu animantiũ loquitur, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ διαπεπρᾶχθαι, ἢ διαπρᾶξαι καὶ ἐκπρᾶξαι. Alterum uerò exemplum reſpondet ei, quod dixerat πρὸ ἐκείνου. non enim illius gratia factũ eſt, quãuis ſemper præcedat: nec enim ut poſtea tonet, antea fulſit.

Καὶ εἰ τὸ ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε.) Vt antea à prioribus atq; his quæ antecedere conſuerunt, ita nũc à poſterioribus. et quæ conſequuntur, aliquid effectum eſſe, oſtẽdi poſſe declarat, inquiens: Si quæcunq; poſterius fieri ſolẽt, uel id cuius gratia illa fiunt factum eſt: & quod prius & huius gratia fit, factum eſt. In excuſis autem libris extrema pars huius loci ita legebatur, ἢ τὸ τούτου ἕνεκα πρότερον τούτου γέγονεν. reſtitui uerò, ut in melioribus ſcriptis inueni. uerba nanq; illa, πρότερον τούτου, manifeſtò abundabant.

Οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε.) Iiſdem exẽplis ad rem illuſtrãdam utitur. ut enim ex fulgetra tonitrũ antea, ita nunc fulgetram ex tonitru confirmari poſſe declarat. & ut ſi tentaſſe, de ſtuproq; appellaſſe, & rẽ confeciſſe: ita ſi effecit quod uoluit, & antea appellaſſe, probare poſſumus.

Ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης.) Quamuis magnam uim cuncta ad perſuadendũ habeant, non tamen omnia neceſſariò concludunt. partim enim neceſſaria ſunt, partim ferè ſæpiuſq; fieri ſolent. Nam neceſſariò fulgetram conſequitur tonitrus: non

tamen

tamen ſemper iactis fundamentis ædificatur domus.

Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις.) Cum quibus modis confirmari poßit aliquid factum eſſe, docuiſſet: oſtendit, ſi cauſa poſtulet, ut contrà aliquid nō factum eſſe probetur, de eſſe nobis nō poſſe argumenta. è locis nanq; contrarijs ſuperioribus locis illa promi debere affirmat. Reſtitui autem hic, quod ab excuſis libris aberat, ὅτι, inuentū à me in antiquiſſ. codice, à uetere quoq; tralatione expreſſum. Vt autē ſententia ſtructuraq; uerborum perfecta ſit, arbitror extra intelligi debere ὑπάρχει: quo modo paulo antea locutus eſt, indicatis locis, unde probentur res effici poſſe.

Καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον.) Iidem, inquit, loci, quibus intelligitur quippiam factum eſſe, demonſtrabunt etiam quid futurum ſit. eos autem breui repetit.

Τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν, ἔσται.) Antea in excuſis perperam καὶ βουλῇ ὄν, ita emendaui, ſecutus fidem ſcriptorum exemplariū. ſed huius quoq; lectionis ueſtigia in uetere tralatione extant. Ita autē legi debere, res ipſa & ſuperiora uerba declarant. Βουλὴ enim conſilium ualet, cum uoluntas intelligi debeat. Quod igitur in manu, inquit, poteſtateq; noſtra ſitum eſt, ſi idem uolumus, erit, efficieturq;.

Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα.) Præterea quæ iubet cupiditas, & ira, & ratio, ſi adiunctas illæ habeant uires, & facultatem agendi, erunt. Eſſe autem hos quoq; ſuperiores locos breui repetitos, apertum eſt. quamuis enim ſuprà λογισμοῦ nomen non poſuerit, illum tamen intellexit, cum de cupiditate proborum uirorum locutus eſt: quæ cum temerè non feratur, ſed accuratè rerum rationem ſubducat, ita meritò appellata eſt. uolūtas nanq; uacua à ratione eſſe non poteſt.

Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν, ἢ μελλήσει, ἔσται.) Vt etiā horum locorū, ſi operā dabat ut gereret, ac iam iamq; eam rē aggrediebatur (hoc enim ualere hic arbitror ἐν ὁρμῇ) aut deniq; ſi pòſt facere aliquando ſtatuerat, quod ſignificari arbitror hoc uerbo μελλήσει, dici poteſt id futurum. Duos autem, ſi ita legatur, manifeſtò locos complectitur: quorum prior rei tentandæ peragendæq; propinquior erat, alter tantū facere in animo habebat: hoc enim intereſſe inter illos puto. μελλήσεως aūt, nō μελήσεως (ut in excuſis antea erat) lego, ſecutus fideliores ſcriptos libros, ut à uerbo μέλλω deriuatū ſit. omnino enim hanc ueriorē eſſe lectionem puto: ita nāq; ſuperiori huic loco reſpōdebit, quod dixerat, καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι: necnon uerbis, quæ ſtatim ſequuntur: Sententia præterea ſubtiliter animaduerſa, peruulgatā lectionem refellit. non enim cuncta quæ cogitamus, ac mente uerſamus, futura eſſe dicere poſſumus, ſed quæ paulo pòſt aggreſſuri ſumus, ſi futura dicimus, nō abſurdè penitus & impudenter loquimur.

Antiquiſſ. præterea liber à reliquis diſcrepat, q; præpoſitio ἐν inde abeſt, atq; etiam particula εἰ. nec loco illius habet articulum τὸ, neutro genere: quod excuſi illic antea habebant. omnisq; demū hæc pars ita in eo legitur, ταῦτα καὶ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει ἔσται, ut uideatur eius lectiōis intellectus hic eſſe: Hæc ipſa (ut intelligat quæ in cupiditate, ira, ratiocinatione ſunt) aut tunc ipſum fieri debent, aut pòſt aliquādo fient. ita enim uerba hæc nón diuerſi à ſuperioribus loci erunt, ſed extremorum illorum triuṁ clauſula, ut ποιεῖν, uſitata elegantiq; Atticorū ſcriptorū conſuetudine, ſignificatu patiēdi capiatur. uetus tamē tralatio, quam poſui, lectionem exprimit, ne dicam, quam probaui.

Ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα.) His uerbis rationē reddit, cur illa futura eſſe dici poſſint. plerūq; enim, inquit, fiunt potius ea quæ futura erant, quàm quæ nō futura. Vnde intelligi poteſt, quàm uim hæc ratio habeat ad probandum ea futura. docet enim, uериſimile eſſe factum iri. confirmare uerò uidetur hæc pars totam lectionem quam recepi, non ex ea parte tantum, qua ſuprà teſtatus ſum.

Καὶ εἰ τὰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πέφυκε γίνεσθαι.) Hunc etiam locum ſuprà, diuerſo tamen cū exemplo, poſuit. cum enim ea iam extiterūt, quæ naturæ ratione antea conſuerunt fieri, illud etiam conſecuturum eſſe quod illa antecedunt, affirmare poſſumus: ut ſi coactæ ſint nubes, uериſimile eſt imbrem non multò pòſt in terram effuſum iri: nec tamen eum finem habuerunt nubes, & ut pluuiæ fierent, aer in nubem concretus eſt.

Καὶ εἰ τὸ οὗ ἕνεκα τοῦτο γέγονε, καὶ τοῦτ' εἰκὸς γενέσθαι.) Præterea ſi quod huius gratia fit, & ut hoc ipſum efficiatur, factum iam eſt: & hoc uериſimile eſt factum iri, quod prioris illius operis finis erat. exemplò autem rem illuſtrare uolens, inquit: Vt ſi fundamentū & domus. nemo enim fundamentū iacit, niſi cogitans domū ædificare. quia tamen impedimenti aliquid exoriri poteſt, ne res perficiatur, ideo uериſimile inquit. aliquādo enim fundamenta iacta alicuius ædificij ſunt, nihil tamen poſtea ſuperextructum eſt.

Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων.) Cum magnitudinem quoq; et exiguitatē rerum ſuprà docuiſſet è numero eſſe earum rerum, quæ communes ſunt trium dicendi generum, locus nunc erat de illis accuratè diſputandi. uerùm quia ſuprà in primo libro, cum deliberatiuum genus explicaret, ea tradidit, unde reliqua quoq; genera exornari poſſent, ſibi ſuperſedendum eſſe hoc labore nunc oſtendit: & quomodo res quæ uni tantum generi illic ſeruiebant, ad alia traduci nullo negotio poßint, declarat. De magnitudine igitur, inquit, & exiguitate rerum, necnon de maiore minoréue, collatis inter ſe illis, demumq; de magnis rebus & paruis, ex ijs quæ iam tradita & explicata ſunt à nobis, quomodo res tractari debeat, perſpicuum eſt.

Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν.) Locum indicat, ubi ea quæ niſi tradita illic fuiſſent hic explicari oportebat, pertractata ſint. quamuis non omnia, quæ hic locus poſtulat, accuratè illic copioſeq́; explanarit: illa tamen ibi demonſtrata ſunt, unde reliqua facilè intelligi & erui poſsint. Cum enim, inquit, deliberatiuum genus explicaremus in primo libro, egimus de magnitudine bonorum. bona enim & quæ conducunt, in eo tantum genere quærũtur: nec non diſputatum à nobis eſt, de maiore ſimpliciter bono ac minore.

Ὥσπερ ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν.) Nos ſanè, inquit, ſuprà de magnitudine bonorum, & de maiore bono minoreq́; diſputauimus. uerùm quia finis, quem ſibi illa propoſuerunt, in ſingulis generibus, bonus eſt: & ut utilitas in deliberationibus, ita honeſtas in laudationibus, & æquitas in iudicijs bonũ eſt: dubitare nõ debemus, quin ope illorum locorum, qui de magnitudine boni ac mali indicati ſunt, augere fines omnium generum poſſimus: atq; inde ſumere amplificationes, quæ cunctis accõmodentur, ac doceant nunc utile maius eſſe, nunc honeſtũ, nunc æquum. Diſcedit autem à lectione reliquorum et ſcriptorum & excuſorum codicum antiquiſſimus liber. ita enim habet, ὥσπερ ἐπεὶ τὸ καθ' ἕκαστον ἴδιον τῶν προκειμένων τέλος, & quæ ſequuntur: uetus tamen tralatio cum alijs facit. quod ſi uera illa lectio foret, appellaſſet ut puto, προκειμένους λόγους, oratorias dictiones, quas ſibi in his libris explicandas propoſuit, triaq; hæc genera, in quæ omnem hanc artem diuiſit. Particulam uerò εἰ, quæ in excuſis antea hic erat illo in loco, οἷον εἰ τὸ συμφέρον, deleui. à ſcriptis enim nonnullis abeſſe uidi. quod ſi locum aliquem ea illic habet, iungi cum antecedente uoce debet, ut conſletur ita aduerbium οἷον εἰ, quod in uſu bonorum auctorũ eſt, atq; idẽ ualet nõ ut duæ partes orationis ſint.

Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστι.) Quæ deſiderari hic ab imperitis fortaſſe poſſent, oſtendit ſe non ſine cauſa omſiſſe: ſimulq; qui modus in explicatione harũ rerum teneri debeat, docet. neq; enim ſunt cuncta ſubtiliter, curioſeq; nunc pertractanda. ſed ea tantum quærenda, quæ utilitatem aliquam oratori præbere poſſunt. ultra autem naturas eorum uim'que hic indagare, ſeu ſcire uelle, quid magnitudo ipſa ſit, à rebus ſeiuncta: atque etiam præſtantia, nugari eſt, & inanem ſermonem fundere. neq; enim exquiſita eorum cognitio huic ſtudio conuenit, aut fructum aliquem oratori parit. In antiquiſſ. autem libro uarietati, hoc inueni: quod nõ τι in eo legitur, ſed ἔτι: ita enim habes, τὸ δὲ παρὰ ταῦτα ἔτι ζητεῖν. nihil tamen immutaui. cæteris enim omnibus calamo exaratis cum excuſis cõuenit. quod uerò κενολογεῖν inquit, eodem hoc uerbo uſus eſt in duodecimo libro Metaphyſicorum, tum contra æternas illas formas, quas Plato excogitarat, diſſereret, τὸ δὲ λέγειν, παραδείγματα εἶναι, καὶ μετέχειν αὐτῶν τὰ ἄλλα, κενολογεῖν ἐστι, καὶ μεταφορὰς λέγειν ποιητικάς.

Κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων.) Cur poſteriora hæc nunc relinqui, ſuperiora autem illa ſtudioſè capeſſi debeant, oſtendit. cum enim tempus agẽdi eſt, inquit, maiorem utilitatem affert perceptio ſingularium, quàm eorum quæ in uniuerſo ſunt. Quod ſi naturam aliquarum rerum quæreremus, & cognitione illa contenti eſſemus, longè aliter ſe res haberet. quod enim in uniuerſo fit uidere, magis ſcientiam gignit. ars autem dicendi πρακτική, & ad agendum omnia in ea referuntur. actus autem rerum ſingularium ſunt. πρὸς χρείαν, ad uſum manifeſtò ſignificat: ad quem potiora eſſe dicit, & magis ualere, quæ in parte ſunt.

Περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου.) Abſoluiſſe ſe, quod propoſuerat, docet: cunctaq́; quæ trium dicendi generũ cõmunia erant explicaſſe. eſt enim hæc breuis repetitio eorum quæ nuper fecit, ſtatimq́; quid conſequatur hanc rerum præceptionem, oſtendit, uiamq; ſuprà etiam monſtratam urget.

Παραδειγμάτων δ' εἴδη δύο ἐστίν.) Exemplorum, inquit, duæ ſunt ſpecies: nam & qui commemorat rem geſtam, parem, ſimilemq́; ei de qua tunc quæritur, exemplum adfert: & qui fingit aliquid eius generis, cõminiſciturq́; quod geſtum nunquam ſit, & ipſe exemplo utitur. poſterius autem hoc genus ſimplex nõ eſt, ſed duas habet partes. ſuis autem ferè illæ nominibus uocantur, generisq́; nomine non admodum utuntur: ſi quis tamen accuratè uim illarum attendat, exempla eſſe intelliget, exemplorumq́; officium præſtare.

Τούτου δ' ἓν μὲν, παραβολή.) Qui rebus geſtis ſimilibus non utuntur, ſed ipſi fingunt, duobus modis hoc faciunt: aut enim ſimile quippiam rei de qua agitur, quod fieri ſoleat, afferũt: aut figmentis aliorum, fabulisq; peruulgatis utuntur, quas tamen ipſis etiam, ſi commodè hoc facere poſſunt, comminiſci licet. Cicero in Partitionibus hanc diuiſionem probauit: non tamen quod facit Ariſtoteles exempli ſpecies illius eſſe, quod ſuo ac proprio nomine ita uocatur, ac genus horum omnium eſt, declarauit. Maximam autem facit fidem ad ſimilitudinem ueri, primùm exemplum, deinde introducta rei ſimilitudo: fabula etiam nonnunquam, & ſi ſit incredibilis, tamen homines commouet. παραβολήν etiam Cicero collationem appellauit: quod ex quarto libro de Finibus percipi poteſt. Sed idem teſtatur Quintilianus. λιβυκοὶ autem emendaui, ſecutus fidem ſcriptorum codicum. in cunctis enim excuſis libris deprauatè antea καὶ λιβύης legebatur. Libycæ uerò, ſiue Africanæ fabulæ celebres ſunt. Aphthonius, cũ fabulæ naturam expreſſiſſet, inquit, καλεῖται δὲ συβαριτικὸς κίλιξ καὶ κύπριος πρὸς τοὺς εὑρέ-

τας

τὰς μετατεθεὶς τὰ ὀνόματα· νικᾷ δὲ μᾶλλον αἰσώπειος λέγεσθαι, διὰ τὸν Αἴσωπον ἄριστα πάντων συγγράψαι τοὺς μύθους. Vetus Aphthonij interpres Libycas etiã fabulas appellat. inquit enim, ἴσασι δὲ, οἱ εἰσιόντες, οἱ συβαριτικοὺς μύθους λέγουσι, τοὺς ἐκ μόνων λογικῶν ζώων· αἰσωπείους δὲ τοὺς ἐξ ἀλόγων, καὶ λογικῶν συγκειμένους· λυδίους δὲ, καὶ φρυγίους, καὶ λιβυκοὺς, τοὺς ἐκ μόνων ἀλόγων ζώων. Idem autem Africanarũ fabularum alibi etiam mentionẽ fecit. ut autem has Libycas à regione locoq́; uocari, ita etiam alias Cilicias, Cyprias, Caricas, Aegyptias, atq; illis nominibus quibus ſuprà ex uerbis ipſius à me adductis declaratur, appellari. Dion etiam Pruſienſis nobilis ſophiſtes in 4. oratione de Regno, & in 5. etiam, quam Diogenẽ uocari uoluit, λιβυκὸν μῦθον appellauit. Necnõ Theon quidam rhetor, ubi de fabula agit, inquit, καλοῦνται δὲ αἰσώπειοι, καὶ λιβυστικοὶ, καὶ συβαριτικοὶ, καὶ φρύγιοι: & quæ ſequuntur.

. Ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδε τι. Quamuis in primo libro copioſè de exemplo diſſeruerit, quomodo tamen hæc probatio tractari debeat, hic oſtendit. illic autem ſubtilius erudit: uſq; uim naturamq́; ipſius explicuit. Quintilianus etiam in 5. libro totam hanc partẽ accuratè pertractauit. Animaduertendum aũt, hic ipſum exemplum uocare, rerum factarum explicationẽ, quomodo omnes hoc nomen uſurpare conſueuerunt. cum enim hæc pars eius, quod ſuprà exemplum appellauit, proprio nomine careat, nomen generis ſibi uendicauit: nec enim ſpecies, illæ quoq; quæ ſuum ac proprium nomen habent, nomẽ generis unquam amittunt: quin & eo, ut communi tamen ipſis cum alijs rebus, minimè uerò proprio, uocari poſſint.

Ὥσπερ εἴ τις λέγοι ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι.) Cum rex Perſarum bellum inferret Aegyptijs, quidam rem illam Græcorum libertati periculoſam putans, auctor ipſis erat ut arma, resq́; ab bellum neceſſarias contra eum compararent, nec ſinerent, ut in poteſtatem ſuam Aegyptum redigeret: & ad id comprobandũ genere hoc fidei uſus eſt: rebus enim præteritis narratis, meritò ſuſpectũ eum eſſe debere declarauit. ſuperioribus namq; temporibus Darius non antea in Græciam copias traiecit, q̃ Aegyptũ cepit: capta uerò illa, traiecit. Rurſusq́; Xerxes, non antè Græcos ſubigere aggreſſus, quàm ipſa potitus eſt: potitus uerò, in Græciã cum exercitu tranſijt. quare & hic, qui ad id nunc ſe parat, Aegypto ſubacta, nobis bellum inferet. quapropter ratio noſtræ ſalutis poſtulat, ut cõſilia ipſius conatusq́; diſturbemus, nec permittamus ullo pacto, ut Aegypto potiatur. Auctoritatem antiquiſſ. codicis ſecutus, reſtitui hic πρότερον. quod aliqui (ut arbitror) uacare putantes delerant, quia non multo pòſt iterum repetitur. uerùm illud illic quoq; requiritur. Infra etiam cum antea excuſi haberent [illegible], ut in eodem libro legitur, ſcripſi, καὶ οὗτος, cui ambobus in locis adſtipulatur uetus tralatio.

Παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά.) Collationis exemplũ eſſe poſſunt ſimilitudines quædã, quibus crebrò, ut ſtultorum errores conuinceret, cogeretq́; eos fateri ſe ualde peccare, utebatur in ſermone Socrates. Naturam autem hic collationis huius apertè non expreſſit, ſed illam quæ foret, allatis duabus, indicauit. Clemens Alexandrinus in 6. libro Στρωματέων duas ipſius definitiones attulit: quæ tamen mihi Ariſtoteleæ parabolæ non reſpondere uidentur, ac potius ἀλληγορίας uim, quàm παραβολῆς, explicare. inquit enim, Διὸ καὶ τῇ μεταφορικῇ κέχρηται τῇ λέξει. τοιοῦτον γὰρ ἡ παραβολὴ, λόγος ἀπό τινος, οὐ κυρίου μὲν, ἐμφεροῦς δὲ τῷ κυρίῳ. ἐπὶ τἀληθὲς καὶ κύριον ἄγων τὸν συνιέντα· ἢ ὥς τινές φασι, λέξις δι' ἑτέρων τὰ κυρίως λεγόμενα μετ' ἐνεργείας παριστᾶσα. Interpres quoq; 8. libri Topicorum, qui quid intereſſet inter exemplum ac collationem hanc monſtrare uoluit, lapſus eſt, tradit parabolam confirmare rem factam, cum exemplum rerum geſtarum ope rem futuram probet. uerba, quibus in euoluenda eius natura uſus eſt, hæc ſunt, ἡ δὲ παραβολὴ εἰκὸς ὂν, ὁμοιότητα πρὸς τὸ γεγονὸς σημαίνουσα: & exemplum nanq; & collationem hanc rem futurã ſpectare arbitror. Diſcrimen autem quod inter has probationes ſit, indicauit, cum & collationes & fabellas fingi & excogitari dixerit, non è uetere memoria repeti. Idem etiam non bene ſenſiſſe uidetur, quod collationẽ imaginẽ eſſe inquit, aut certè parũ propriè locutus eſt. diſcrepãt enim εἰκόνων de quibus in tertio libro copioſè aget, à collationib. cũ enim ſimilitudines ducuntur à reb. quæ iam ſunt, nõ quæ fingũtur, illæ imagines uocantur, ut furentẽ iracũdia hominẽ leoni ſimilẽ dicere. nec exẽpli ſpecies imagines ſunt, ad fidemq́; faciendã ualent, ſed ad rem illuſtrandam, atq; ante oculos penè eorum qui audiunt ponendam, adhibentur.

Οἷον εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν.) Ceu, inquit, ſi quis affirmans, nullo modo magiſtratus ſorte creari oportere, ita agat, & hoc pacto ſententiam ſuam confirmet, is hoc genere fidei uſus fuerit. ſimile enim eſſe, ac ſi quis athletas in campũ deſcenſuros ſumat, nõ qui pugnare ualeant, ſed qui contigerint, quorũq; nomina ex urna ſorte exierint. Particulã ὅτι, quæ aberat ab excuſis libris, ex antiquiſſ. codice acceptam, expreſſamq́; à uetere tralatione, reſtitui. in eodẽ aũt libro hic quoq; locus uariatus eſt, ut illic ita legatur, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληρώσειεν, οἳ μὴ δύναιντ') cum eo etiã facit uetus tralatio: nihil tamen immutaui.

Ἢ τῶν πλωτήρων ὅντινα δεῖ κυβερνᾶν κληρώσειεν.) Alterum collationis exemplum. Aut ſi fortè, inquit, gubernatore mortuo, alius è numero eorum qui in naui ſunt ſufficiendus ſit, eodem errore captus, ſorte ducat, qui gubernare nauim debeat: tanquam oporteat, qui ſorte ductus ſit, non qui didicerit, ac rerum mariti-

rum maritimarum peritus ſit, gubernare. Manifeſtam hinc notam deleui: antea enim in excuſis libris ita legebatur, ὡς δὲ τὸν λαχόντα, cum δίκην, confirmantibus omnibus auctoritatibus, legendum ſit. Eſt aūt elegans modus loquendi, & quo Iſocrates etiam in Panegyrico utitur, ὥσπερ ὁμοίως ἀμφοτέρους δίκην ἔχειν. ſed alia etiam ſcripturæ uarietas in antiquiß. libro reperitur. particula enim negandi non eodem loco apud eum collocata eſt: ita namq; ille habet, ὡς οὐ δίκην τὸν λαχόντα, ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον: uetus tamen tralatio cum alijs facit.

Λόγος δ', οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν.) Λόγος, fabula à Latinis ſcriptoribus, uel apologus appellatus eſt. Quintilianus libro 5. Illæ quoq; fabulæ, quæ etiamſi ab Aeſopo originem non acceperunt, & quæ ſequūtur. Nam Cic. in 2. libro de Oratore cum inquit, Et ad hoc genus aſcribamus etiam narrationes apologorum: idem intellexit. plures autem eſſe notiones uerbi Græci, ſignificariq; etiam illo μῦθος, docuit quoq; politiß. interpres Alexander in primum Topicorum, quo loco diffinitionem ſyllogiſmi diligenter perpendit. Cum in excuſis autem δημηγόρων antea legeretur, ſuadētibus omnibus penè ſcriptis libris, δημαγωγῶν emendaui. ita autē uocari ſolitos turbulentos atq; improbos oratores, & qui blanda oratione multitudini aſſentarentur, notum arbitror.

Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν.) Cum enim, inquit, Imerenſes ducem ſuarū copiarum feciſſent Phalarim, atq; ipſi omnem poteſtatē belli adminiſtrādi dediſſent, uellentq; eidē cuſtodes corporis dare, alijs quæ reuocare ipſos poſſent ab eo conſilio iam prolatis, Steſichorus fabellam hanc expoſuit. non omnes aūt exercituum ductores apud Græcos αὐτοκράτορες erant, ac ſummam poteſtatē rei gerendæ habebant. quib. enim ſolis omnis fortuna belli commiſſa erat, eo nomine appellabantur. Vnde Romani poſtea imperatores, quibus ea poteſtas data erat, à Græcis ſcriptoribus αὐτοκράτορες uocati ſunt. Stultè igitur fecerāt Imerenſes, quòd ducem ſuarum copiarum elegerant improbum ac perfidioſum hominem, ad eumq; ſummā imperij detulerant, & cuſtodes etiam ipſi corporis ſpiculatoresq;, eodem errore ducti, petenti cōcedere uolebant. ut ſi uellent poſtea tantam illi auctoritatem præbitā, è manu ipſius extorquere nulla ratione poſſent. Steſichorus poeta Lyricus magni nominis, & ipſe Imerenſis ab eo cōſilio ciues ſuos fabella hac reuocare conatus eſt. Ita quoq; locutus eſt Plutarchus in Dione, ubi narrat Hipparinum collegā Dionyſij fuiſſe, cum ſumma totius belli ad imperatorē delata eſt, καὶ Διονυσίῳ συνεξέπλευσεν, ὅτε ᾑρέθη αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἡγεῖσθαι στρατηγός.

Ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος.) Studioſis omnibus notum arbitror, Horatium in epiſtola ad Ariſtium Fuſcum hac fabula uſum eſſe, Ceruus equum, pugna melior: & quæ ſequuntur. pluribus tamen ſententiam Græcorum uerborum explanabo. Equus pratum ſolus tenebat, dominusq; uberrimæ paſtionis erat. ceruus cum eò acceßiſſet, pabulumq; corrumperet, ægrè ferens id equus, cupiensq; ceruum ulciſci, uirum quendam interrogauit, an unà cum illo facultatem animaduertendi in ceruum habiturus eſſet. Prorſus, reſpondit ille: ſi tamen ipſe intra os frenum receperit, ac ſiuerit ſe in eius dorſum aſcendere, manu geſtantem iacula. Cum conditionem equus non reſpuiſſet, ipſeq; in eum aſcendiſſet, res tota cōuerſa eſt, falſusq; ſpe quam habuerat equus. cum enim ſperaſſet ſe pœnas ab improbo ceruo ea ratione capturum, ipſe ſtatim homini ſeruire cœpit. Nonnulla uerò hic, ſecutus fidē antiquiß. codicis, immutaui: ut διαφθείροντος præſenti tempore, cum præterito antea διαφθείραντος legeretur: & τινὰ ἄνθρωπον, cum prius τὸν ἄνθρωπον in excuſis foret: ſed alia quædā etiā huiuſcemodi, quæ nō magni omnino ponderis ſunt. confirmantur aūt omnia & auctoritate eius libri, & teſtimonio ueteris tralationis. Ad hunc autem apologū reſpexit Plutarchus, ut arbitror, in cōmentario περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, cum doceret, qui ſemel uerſuram fecit, perpetuò debitorem eſſe, nec ullo pacto poſſe è fœneratoris poteſtate unquam exire: ut equus, accepto freno, omnem libertatem amiſit, nec ualet in ſaltus prataq; illa, quæ antea depaſcebatur, redire.

Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς ἔφη.) Quam uim habeat ficta illa expoſitio, his uerbis declarauit, ac magnopere ſimilem eſſe rem de qua agebatur fabellæ illi, docuit. quapropter timere meritò ipſos debere, ne eundē quoque exitum conſequatur, atq; ipſi in magnum malum incidant, ac libertatem amittant, ut contigit equo. inquit igitur Steſichorus, Sic & uos uidete, ne hoſtes ulciſci uolentes, eandem calamitatem accipiatis, quā equus: res enim in eundem locum uenit. nam et uos quoque frenum iam recepiſtis, cum elegeritis ducem ueſtri exercitus ſummo cum imperio, Phalaridē. quod ſi corporis cuſtodes petenti dederitis, permiſeritisq;, ut aſcendat ſupra humeros, ſeruietis ſubitò ipſi, grauemq; dominium uoſmet ipſi uobis imponetis.

Αἴσωπος δ' ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη.) Idē grauiß. auctor hoc apologo uſus eſt in cōmentario, quo diſſeruit, An ſenē hominem oporteat dare operā reip. inquit enim, ὁ μὲν γὰρ Αἰσώπου ἀλώπηξ τὸν ἐχῖνον οὐκ εἴα τὰς κρότωνας αὐτῆς ἀφελεῖν. βουλόμενον γὰρ τούτους, ἔφη, μὴ τοὺς ἀπαλλάξῃς, ἑτέρους προσίασι πεινῶντες. ut autem ſententiam ipſis exprimam, Aeſopus cum patrocinio ſuo ſalutē tueretur improbi ciuis, qui apud populum ualuerat dicendo, quæſtuq; habuerat rem publicam, ait, Vulpeculam fluuium tranſeuntem, impetu aquarū in locū aquas abſorbentē uoraginemq; eiectam. unde cū exire nulla ratione poſſet, miſerè illic diu uitā

egiſſe,

egiſſe, ut ricini multi corpori ipſius hærerent: Erinaceum uerò fortè illuc iter facientem, ut tãtis malis illam conflictatam uidit, miſericordia commotum, interrogaſſe, An uellet moleſtas illas beſtiolas è cute ipſius auelli: commodè enim ſe id ope aculeorum ſuorum efficere poſſe. uerſutam autem illam animantẽ pernegaſſe, nec ullo modo ut id faceret conſceſsiſſe. admirante erinaceo cauſam eius rei, hanc illam reddidiſſe: quia hi iam ſaturi ſunt, nec multum ſanguinis ſugunt. quod ſi hos abſtuleris, accedent alij fame enecti, ac reliquum cruorem citò abſument. quare præſtat hos manere. Varietatis hoc inueni in antiquiſſ. codice, quod apud eum pro συνηγορῶν legitur δημηγορῶν: quamuis autẽ uetus quoque tralatio eam ſcripturam ſequatur, puto tamen receptam lectionem ueram eſſe. Quos uerò κυνοραιστὰς appellat uermes, quod canes maximè lædere ſoleãt, κρότωνας uocauit Plutarchus. Homerus, ubi de cane Vlyſſis loquitur, diſceſſu heri neglecto, tradens ipſum ſqualidum ac malè undiq; affectũ in reditu inuẽtum horũ etiã plenũ fuiſſe dicit, quos eodẽ nomine quo Ariſtoteles appellat. Ἔνθα κύων κεῖτ᾽ Ἄργος ἐνίπλειος κυνοραιστῶν. eoſdem (ut arbitror) M. Varro ricinos Latino uerbo appellauit in 2. de Re ruſtica, cum de canibus ágeret, atq; his beſtiolis, quæ ipſos malè habere ſolent. Quidam nucib. Græcis in aqua tritis perungunt aures, & inter digitos, quod muſcæ, & ricini & pulices ſolẽt (ſi hoc unguine nõ ſis uſus) ea exulcerare.

Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς ἔφη ὦ ἄνδρες Σάμιοι οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει.) His uerbis inducitur Aeſopus explicaſſe uim ſui ſermonis, & docuiſſe rem illam fictam ad eos ualde pertinere. allato enim ſimili, diligenter qui fabulis his utuntur, ut melius res intelligatur uim ipſius exprimere ſolent. Ita ſe habet res ueſtra, inquit, hic enim quem nos remouere à rep. malo cõſilio utentes, cogitatis, nihil amplius damni infert, aut obeſt rei publicæ, diues enim factus eſt. quod ſi eum interfeceritis, accedent ſubitò alij pauperes, qui ærarium exhaurient, & publica uectigalia furtis domum auertent. Puſillis quibuſdam in reb. diſcrepat hic antiquiß. liber à recepta ſcriptura, ita enim apud eum legitur. ἀτὰρ καὶ ὑμᾶς ἄνδρες Σάμιοι. οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάψαι. in cæteris nulla uarietas. uetus quoq; tralatio cũ illo facit. Quantã autem uim habeant ad animos imperitorum impellendos hæ fabulæ, & quos fructus ſæpe ferãt oratoribus, inde quoq; intelligere licet, quod Demoſthenes in magnæ uitæ diſcrimine cõſtitutus, huc cõfugit, & ope huius probationis, & ſibi & ſocijs eius periculi ſalutẽ procurauit. cũ enim Alexãder Macedonum rex expugnatis Thebis, ab Athenienſibus petijſſet, ut dederent ſibi oratores, qui maximè uictoriæ illi ſuæ infenſi fuiſſent, dehortans ciues ab ea re concedenda, fabulam ipſis ouium recitauit, cum illæ canes lupis tradidiſſent, ſeq; ſtultitia ſua defenſoribus ſpoliaſſent. ſe enim reliquosq; participes eius fortunæ ſimilẽs canibus fecit, pro commodis populi ſedulò pugnantibus: Alexandrum uerò unum lupum, qui hoſtiliter ipſos oppugnaret, atq; inſidijs appeteret, appellauit. Nam quod idem etiam, eandem rem urgens, traditur addidiſſe. Vt ſæpe tritici mercatores uidemus, cũ ſpecimẽ exemplarq; frumenti uaſculo aliquo in forum geſtant, paucis tritici granis productis, magnos eiuſdem aceruos uendentes: ſic & uos non intelligitis nobiſcum unà & uoſmet omnes ſimul dedentes, collatione manifeſtò uſus eſt, aptamq; tempori illi παραβολὴν excogitauit.

Εἰσὶ δ᾽ οἱ λόγοι δημηγορικοί.) Sunt, inquit, apologi hi apti concionibus, accommodatiq; auribus multitudinis. concio enim ex imperitis hominibus conſtat, qui, ut Quintilianus teſtatur, & ſimplicius, quæ ficta ſunt, audiunt, & capti uoluptate facilè ijs quibus delectantur, conſentiunt: δημηγορίαν à Latinis concionem uocari declarat Cicero, cuius hæc ſunt uerba ex Oratore, Ipſæ illæ conciones ita multas habent obſcuras, abditasq; ſententias. De hiſtoria autem Thucydidis loquebatur, in quo δημηγορίας orationes ad multitudinem habitas uocari notum eſt. Quintilianus etiã libro 2. concionalem partem dicendi appellauit, quam Græci rhetores δημηγορικὸν γένος uocauerant.

Καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο.) Eſt autẽ hæc in illis commoditas, hoc in ſe boni habent, quod exempla adferre (id enim ſignificat inuenire res geſtas pares ijs, de quibus deliberatur) arduum eſt. niſi enim præteritis temporibus parẽs illis res aliquæ extiterunt, nullo ſtudio oratoris indagari poſſunt, nec procliue eſt omnem ueterem memoriam ſubitò euoluere: multaq; uetuſtate obruuntur. nullum autem negotium eſt apologos: niſi enim habeas ab alijs excogitãtos, non eſt cunctandum fingere: ita enim fingere cõminiſciq;, inquit, apologos, ut collationes, licet.

Ἂν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν.) Tanquã corrigit quod dixerat ac munit, ne falſum habeatur. intelligo inquam, procliue hoc eſſe illi, qui facultatem habuerit ſimilitudinem in rebus perſpiciendi. nõ enim hoc quilibet efficere poteſt, ſed & ingenio & eruditione aliqua opus eſt. qui enim ſimilitudinem rerũ cernere nequit, is facultatẽ fingendi apologos non habebit. Quare niſi aliorum narrabit, hac probatione uti non ualdè poterit. qui autem ſimile uidere in reb. ualet (quod qui ſtudijs ſapientiæ incubuerunt nullo labore faciunt: inde enim hæc facultas comparatur) is nunquam inopia apologorum laborabit.

Ῥᾷον μὲν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων.) Cunctæ res ſuam aliquam dotem habent, nec ulla repperitur, quæ omnibus abundet. probatio hæc, quæ per apologos ſabellasq; has conficitur, hoc ualet, quod facile cõparatur: exempla tamẽ, omnisq; probatio, quæ fit expoſitiõe rei ſimilis, quæ præteritis tẽporibus geſta ſint, maiorem utilitatẽ in deliberationibus præſtat: ijs enim animi hominum facile ducũtur, quod quæ futura ſunt

paria

paria ſimiliaq́; ferè ſunt rebus præteritis, ac factis.

Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι.) Quo tempore, quoq́; modo uti debeat orator exemplis, exponit, omnemq́; uſum illorum accuratè docet: qui ſimplex non eſt, ſed pro copia aut inopia enthymematum uariatur. Si enim, inquit, facultas argumentorum non erit, ad exempla confugiendũ: illisq́; perinde ac demonſtrationibus, id eſt argumentis rationibusq́; rem ipſam probantibus, utendum. quod enim ope argumentorũ fieri debebat, ab ipſis non malè præſtabitur. neq; enim parum ad fidem faciendam ualent exempla, ut cum opus ſit, enthymematum munus commodè ſuſtinere poſſint, resq́; confirmare: cui tamen rei in primis inuenta ſunt argumenta. extremam autem ſententiam quæ in omnibus excuſis deſiderabatur, reſtitui, è manu ſcriptis libris erutam. In pluribus autem uerba illa ac melioribus leguntur: quin uerò hic mirificè conueniant, Ariſtotelisq́; ſint, dubitari non poteſt.

Ἔχοντα δ᾽, ὡς μαρτυρίοις ἐπὶ λόγοις, χρώμενον ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι.) Qui uerò argumentis cauſam ſuã confirmare poſsit (quæ uera ac certa in primis ratio eſt faciendæ fidei) uti debet exemplis ut teſtimonijs, quæ tanquam argumenta illa comprobent. ἐπίλογος, ut ex hoc & inferiore loco, ubi de ſententijs agit, intelligere licet, ſignificat, quicquid poſt rem aliquam iam explicatam, & penè tranſactam, quod illam ornet atq; expoliat, adiungitur, et quaſi decantatur. Vnde poſtremæ quoq; partes orationum ita uocatæ ſunt, in quibus breui repetuntur & augentur, quæ copioſius antea expoſita fuerant. Teſtimonia igitur epilogi uim naturamq; illa ſumunt, quæ rebus iam argumentorum ope confirmatis, adiunguntur: & ἐπίλογον ſententiæ habere dicuntur, cum eius rei ratio, quæ in ſententia iam pronunciata, admirabilis uidebatur, ſubiungitur. Sententia (niſi fallor) huius loci hæc eſt. hoc tamen moleſti reſtat, quod in diuerſis codicibus, uariè hic locus legitur: antiquiſſ. enim liber ita habet, ἐπὶ λόγον χρώμενον ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν, eiq; in hoc adſtipulatur uetus tralatio: nec tamẽ puto, ſiue unitatis numero, ſiue multitudinis legatur, diſſectam uocem illam eſſe oportere, ſed aut ἐπιλόγοις, aut ἐπιλόγῳ legi debere: hoc tamen intereſt hoc, aut illo modo legatur, quod alterum nomẽ naturã quandã ſignificat, ac per ſe manet: alterũ è genere illo eſt, quæ egẽt re cui adponãtur. Quod ſublata etiã præpoſitio ἐπὶ, quæ poſt uerbũ χρώμενον in excuſis, & ſcriptis nõnullis poſita eſt, duriora omnia uidebũtur. nam ſenſus ipſe nõ ualde uariatur, & poſt enthymemata, argumentisq́; iam expoſitis, exempla adiungi debere, tanquam epilogum, accipere omnino oportebit. In fideliſsimo ſanè illo libro, à quo antea aberat, alia manu illa repoſita eſt. aliter tamen interpungi oratio, ſi ſcriptura hæc recipiatur, debebit, notulisq́; hoc à ſuperiore parte diſtingui, ut omnis locus ita legatur, ἔχοντα δέ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγῳ χρώμενον τοῖς ἐνθυμήμασι. Me uerò non tam hæc oratio offendit, ut penitus eam repudiandam cenſeam, fortaſſeq; ab aliquo, qui magis explanare uoluerit, locus improbè contaminatus eſt.

Προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ.) Iudicium nunc ſuum confirmat, in quod uitium incideret, qui contra faceret, oſtendens. Exempla enim, inquit, ante enthymemata collocata, uidentur inductio: oratoribus autem, quiq́; in foro, aut in concione dicunt, non ualdè apta accommodatáq; eſt inductio, niſi paucis admodũ temporibus ac locis. Exempla inuenta factáq; uidentur ad rem, quæ iam alia ratione conſtituta ſit, comprobandam. multum enim ualet ad fidem faciendam, cum argumentis res probata eſt, docere præteritis temporibus illud eodem pacto factum eſſe. Cum uerò nondum rationibus argumentisue ullis re munita, adhibentur exempla, ſpeciem præ ſe illa ferunt inductionis. Reddere uerò inductionem eo loco poſita exempla dicit, quia quod ſuprà ipſe tradidit, inductio principium eſt fidei faciendæ: anteceditq; tempore ſyllogiſmum. præſidio enim inductionis multa illuſtrantur, quæ cauſarũ explicatione probari nõ poſſunt. ita autem explanatæ ſumuntur poſtea, in ratione illa exquiſita tractanda. cum uerò ῥητορικοῖς, & neutro genere dictum eſſe poſsit, ut ualeat materiem, ac res oratorias, & uirili, ita enim quoq; oratores appellantur, putaui hic dicendi peritos ſignificare. quin autem illa etiam ſit notio huius nominis, dubitari non poteſt. in primo enim de Moribus ad Nicomachum, cum doceret, quæ ratio illius diſciplinæ tradendæ foret, affirmans in eundem errorem inciſurum, qui probaret mathematicum utentem rationibus ad perſuadendum accommodatis, & ab oratore poſtularet certas & exquiſitas demonſtrationes, inquit, Καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν. Plato quoq; in Phædro eodem ſenſu uſurpauit, cum ait, ἐπειδὴ λόγου δύναμις τυγχάνει ψυχαγωγία οὖσα, τὸν μέλλοντα ῥητορικὸν ἔσεσθαι ἀνάγκη εἰδέναι ψυχὴ ὅσα εἴδη ἔχει. Præpoſitionem autem ἐν reſtitui, quæ aberat ab excuſis libris illo loco, πλὴν ἐν ὀλίγοις: in omnibus tamen ſcriptis codicibus legitur, & à ueterequoque tralatione expreſſa eſt. Aliud etiam immutaui, quod ἐπαγωγῇ unitatis numero, dandi caſu, non ἐπαγωγαῖς, ut antea legebatur, multitudinis, ſcribi uolui. ſecutus autem in hoc ſum antiquiſſ. librum, ac rem ipſam. neq; enim ſingula exẽpla, ſingulæ inductiones uideri poſſunt, ſed multa exempla unius inductionis ſpeciem habent. plurimæ enim res ſimiles, ut eo modo aliquid cõcludi poſsit, neceſſariæ ſunt. ope nanq; huius argumentationis productis partibus totum confirmatur. Quare certa eſſe nõ poteſt, niſi cunctæ ita ſe habere oſtendãtur: in illis enim quæ omittũtur, uitiũ eſſe, ac diuerſantis poſſet. Quomodo igitur res una tãtũ geſta ſimilis præbebit inductionẽ, ſpeciẽue illius retinebit?

Ἐπιλεγόμενα δέ, μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς.) Eundem

uerò

uerò ſi poſt enthymemata afferantur, explicatiſq; iam argumentis adhibeantur, teſtimonia uidebuntur. illic enim poſita, formam ipſius illius rei habent, quam plerũque reddunt. cuncta nanq; exemplorum genera ſimilitudinẽ teſtimoniorum gerũt. ipſorum enim quoq; auctoritate, quæ affirmant rem olim factam, fides acquiri rebus uidetur. In 18. quoque Problematum ſegmento docuit, magnam ſimilitudinem habere & exempla propriè appellata, & fabellas cum teſtimonijs: ubi rationem affert, cur magis exemplis quàm enthymematibus delectentur homines, in oratoribus audiendis.

Διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν.) Quare, inquit, qui aliter ſentit, & omnino ante argumenta exempla ponere pergit, hoc ſaltem ſeruare debet: hoc inquam neceſſariò facere, niſi pluribus nominibus peccare uult, tenetur, ut multa dicat. inductio enim non fit, niſi multis multiſq; ſimilibus allatis: quam, ut ſupra ipſe teſtatus eſt, illic conſtitutũ reddit ac repræſentat exemplum. Quod ſi me auctorem ſequens, poſt enthymemata exempla dicit, unum etiam ſatis eſſe poteſt: nam teſtis unus etiam, ſi modo probatæ fidei ſit, multum cauſam adiuuat. Præter quam igitur, quòd alia maiora bona inde ducuntur, hoc etiam commodi in ſententia mea eſt, quòd labor ita oratoris minuitur, qui in pluribus ſimilibus aut reperiendis, aut excogitandis non parum inſumitur. in antiquiſſimo codice uarietatis hoc eſt, quòd μάρτυς γὰρ χρηστὸς, non, ut reliqui omnes & excuſi & ſcripti, πιστὸς habet.

Πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς.) Hæc clauſula eſt proximæ ſuperioris patris, qua quæ ad exempla pertinebant, diligenter tradidit. docet enim, ſe quot ſpecies exemplorum ſint, quomodoq; ipſis, quibuſq; temporibus ac locis uti oporteat, docuiſſe. quare ad alius rei explicationem tranſit.

Περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος τί ἐστι γνώμη.) Quod ad ſententias dicendas pertinet, inquit, cum quid ſententia ſit, declaratum fuerit, omniſq; natura ipſius euoluta, perſpicuum erit, quibus de rebus, quo tempore, quibuſq; perſonis congruat in ſermone, orationeq; ſententias proferre. Quare demus operam, ut eam definiamus. Accuratè minuteq; diſſeruiſſe de ſententijs Quintilianum libro octauo, notum eſt. Idem nonnulla etiam protulit, quæ à præceptis ſummi huius auctoris non abhorrent. Sed non minus eruditè Cornificius in quarto libro ad Herennium, cum de uerborum exornationibus loqueretur. nam & ita definijt: Sententia eſt oratio ſumpta de uita, quæ aut quid ſit, aut quid eſſe oporteat in uita, breuiter oſtendit. & plures Græcorum ſcriptorum celebres ſententias Latinis uerbis expreſſit. Quaſdam etiam ſimplices eſſe dixit: quarum duæ ſint ſpecies, ut quæ rationis nullius egent, & ab Ariſtotele ἄνευ ἐπιλόγου uocantur, & quæ confirmentur ſubiectione rationis, ac μετ᾽ ἐπιλόγου Græcè appellantur. Quaſdam uerò duplices, quæ & ipſæ partitionem eandem ſuſtinent. duplicibus enim quoque adiungi ratio poteſt, ſineq; ratione eædem non incommodè pronunciantur. Eum autem in hac diuiſione ſecutus eſt Quintilianus. ipſe enim quoq; ſimplices & duplices ſententias appellauit, quas non tetigit Ariſtoteles: duplices tamen eſſe intelligebat. ultimum enim exemplum quod poſuit ſententiarum enthymematicarum, eius generis eſt, quod à Cornificio duplex uocatur. tamen hi dicendi doctores modicum earum uſum probant. ut enim rarò interpoſitas magnum ornatum afferre orationi tradunt, ita nimis frequentes faſtidium gignere affirmant, & nimiã triſtitiam ſeueritatemq; præ ſe ferre dicentis.

Ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις.) Genus in primis ipſius ponit, oſtendens enunciatum eam eſſe. qui nanq; hoc facit, ſenſum animi ſui aperit de aliqua re. Aphthonius quoque ſententiæ definitionem attulit, quæ non ualde ab hac diſcrepat: necnon auctor Rhetorices ad Alexandrum. quod enim Ariſtoteles ſignificauit uerbo ἀπόφανσις, ille, quicunque fuit, intellexit, cum inquit, δόγματος ἰδίου δήλωσις, id eſt, ſui de ea re iudicij ac propriæ opinionis explanatio. reliqua inter eos eadem.

Οὐ μέντοι περὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστον, οἷον, &c.) Seiungit ſententiam à rebus, quæ cum & ipſæ ſint enunciata, propriè ſententiæ appellari nequeunt. nec tamen inquiens de hoc aut illo facto, deq; ſingularibus hominibus: ut qualis uita ac moribus Iphicrates Athenienſis fuit, qui humili admodum loco natus, uirtute atque induſtria in altum dignitatis gradum aſcendit: uerùm de uniuerſis rebus, & quæ cunctos eius generis homines complectantur. hoc enim inprimis animaduertere oportet.

Οὔτε περὶ πάντων καθόλου.) Nonnullæ quoque res quæ in uniuerſo fiunt, hac notione excluduntur, nec ſententiæ de illis ullo pacto dici poſſunt, ut ſunt res mathematicæ, ac naturales. quamuis enim in uniuerſo quippiam de ijs pronuncietur, ſententia illa non erit: ut ſi quis rectum curuo contrarium eſſe dixerit. hoc nanque rem omnem rectam complectitur: neque tamen ob id ſententia appellatur.

Ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ καὶ αἱρετά.) Cum oſtendiſſet, de quibus ſententiæ confici nulla ratione poſſunt, indicat quæ propria ſeges ſit ſententiarum, illarumq; materiam eſſe docet res quæ actionum noſtrarum materia ſunt, & quæ aut expetimus, aut declinamus in uita. impellunt enim ſententiæ nos, ſi probæ ſunt, ad res utiles honeſtaſq; expetendas, reuocantq; à contrarijs: contrà autem, ſi improbæ.

Ὥστ᾽ ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων συλλογισμός ἐστι σχεδόν.) Quare, inquit, cum enthymemata ratiocinationis genus ſint, circa has ipſas fermè res, quas ſententiarum ſyluam eſſe diximus, extremæ ac primæ partes enthymematum, quæ ſolæ nihil concludunt, ſententiæ ſunt. Hoc quod hic traditur, ſignificare uoluit Quintilianus, cum inquit: Hanc quidam partem enthymematis, quidam initium, aut clauſulam epicherematis eſſe dixerunt. Qui enim partem enthymema-

tis eſſe dixerunt, intelligebant & initium & clauſulam à reliqua parte ſeiunctam, ſententiam conficere. Qui initium, quiq; clauſulam epichirematis, manifeſtò cum ſummo hoc doctore ſentiebant, niſi quod enthymema epichirema appellabant. χρείαν autem addidit, quia nõ omnino enthymemata materiam hanc habent, ſed frequenter fereq; circa facta noſtra, & quæ ſequimur in uita aut fugimus, uerſantur. Ipſas etiam has quæ in uniuerſo aliquid præcipiũt, intelligere debemus: aliter enim ſententiæ non forent. huiuſcemodi namq; ſententias eſſe oportere, quæ ſcilicet in uniuerſo communiterq; aliquid iubeant aut uetent, paulo antè ipſe declarauit. Sed neq; hunc ſenſum fuiſſe Ariſtotelis, exiſtimandum eſt, ut omnia principia enthymematũ aut clauſulas uoluerit eſſe ſentẽtias. neq; enim id uerum eſſet, neq; ille id unquam pronunciauit.

Οἷον, χρὴ δ' οὔποθ' ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.) Senarij duo Euripidis è fabula Medea, ab ea ipſa pronũciati, quibus illa ſuaſit parentibus, ne operam darent, ut filij eximiè erudirentur. non enim officium eſſe, inquit, uirorum prudentium, liberos in ſtudijs literarum diu occupatos tenere, laborareq; ut illi ad ſummum ſapientiæ perueniãt.

Τοῦτο μὲν οὖν γνώμη.) Quod igitur duobus his uerſiculis continetur, ſententia eſt. ſi autem cauſa tam nouæ incredibiliſq; rei reddita fuerit, ex ſententia cauſaq; coniunctis fit enthymema. Additam uerò ſententiæ cauſam eius enunciati enthymema conficere inquit, quia ad illud abſoluendum requiritur propoſitionum altera, ac concluſio, neq; cõfici enthymema ſine ambabus poteſt. cauſa autem adiuncta, quod deſiderabatur apportat: ſententia namq; concluſionem conficiet. cauſa uerò propoſitionem implebit, ſiue contrà. hoc uerò iam plenum eſt enthymema. Videtur autem, cum dicat ἀφαιρεθέντος συλλογισμοῦ, uocare ſyllogiſmum copulam eorum enunciatorum. ut enim ita coniunctæ, concludunt ea ratione aliquid, ita diſtractæ ſeorſumq; poſitæ nihil, huiuſcemodi efficiunt. Rationem autem attulit admirabilis illius ſententiæ Medea duobus his uerſiculis, qui ſuperiores illos duos ſequuntur. eorum uerò ſententia hæc eſt. præterquam enim quod inertes fiunt, nec ab ocio unquã poſtea diuelli poſſunt, moleſtam periculoſamq; aduerſus ſe ciuium inuidiam excitant. ciuium dixi: apud Euripidẽ enim quoq;, ut in manuſcriptis huius operis libris ἀστῶν, non ut in excuſis antea ἀνδρῶν legitur. Nam ἀλφάνουσι, in quo uerbo antea mendum erat, procul dubio legendum. Eſt autem ἀλφάνειν, ut ueteres quoq; grammatici teſtantur, inuenire.

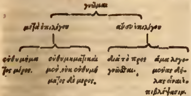
Καὶ τὸ, οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ.) Exempla hic Ariſtotelem adferre ſentẽtiarum, quæ cum ratione pronunciantur, planum eſt. ex ſententijs namq; ipſis & ſubiecta ipſarum ratione confici enthymema docet. ſententia tamen hoc ſenariolo comprehenſa, adiunctam, ut debebat, rationem non habet quæ res: ſcrupulum accurato lectori meritò inijciat, cur, cum antequã adiunctam illarum rationem adponeret, adductis duabus ſententijs, infrà prioris rationem afferre non curarit, poſterioris uerò diligenter attulerit. An omiſit prioris, quod illa magis nota & peruulgata foret? erat enim initium prologi, ut teſtatur interpres Ariſtophanis. quæ autem ea parte fabulæ ponuntur, facilius memoriæ mandari conſueuerunt. nam & uerſiculum ipſum, qui ſententiam continet, & alterum etiam, dimidiatumq; tertium, quibus cauſa eius rei exponebatur, poſuit uenuſtiſſimus ille comicus in ſuis Βατράχοις. reliqua pars uerſus ab interprete adducitur, qui Steneboeæ Euripidis illud initiũ eſſe prodidit, ut his demum ſenarijs & ſententia ipſa & ratio eius reddita foret, Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. Ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς, οὐκ ἔχει βίον. Ἢ δυσγενὴς ὢν, πλουσίαν ἀροῖ πλάκα. quorum ſententia hæc eſt: Neminem mortalem inueniri, qui omni ex parte beatus ſit. aut enim bono loco natus, paupertate premitur: aut infimis parentibus ortus, opimos, latoſq; fundos poſſidet. quod ſi hæc huius inuoluti moleſtiq; loci explicatio non probatur, neceſſe, ut opinor, erit dicere, aut priorem uerſiculum importunè huc coniectum: aut duos illos plures ue, quibus ratio ſententiæ ipſius redderetur, defeciſſe.

Καὶ, Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος.) Sententia pronunciata ab Hecuba, cum Agamemnone loquente in fabula Euripidis, cui ipſa nomen dedit. Illic tamen, οὐκ ἔστι θνητῶν, legitur. cum enim illa ab ipſo auxilium petiſſet contra Thracum regem, qui Polydorum auaritia occæcatus, necauerat, oſtendit Agamemnon libenter ſe ei morem geſturum fuiſſe, niſi metueret ne incideret in offenſionem exercitus, qui amicum ſibi Polymneſtorem exiſtimabat. Quo audito ingemiſcens Hecuba, nullum mortalem eſſe inquit, qui liber eſſet: aut enim pecuniarum ſeruum eſſe, aut fortunæ, uitæq; conditionis: nonnulla item alia ad idem pertinentia addidit.

Γνώμη, πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα.) Cuncta hæc uerba, excepto ſenario, quæ in omnibus excuſis libris defecerant, è manuſcriptis exemplaribus accepta, in ſuam ſedem repoſui. Vetus etiam tralatio ipſa agnoſcit. ſenſus uerò eorum (poſtquàm indicauit ſuperiore uerſiculo ſententiam contineri) hic eſt, Cum eo autẽ quod ſequitur, eiq; adplicatum eſt, enthymema. intelligit autem, quem adiungit uerſiculum Euripidis: cuius ſententia ſupra à me Latinis uerbis expreſſa eſt.

Εἰ δὴ ἔστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη.) Si enim huius rei, inquit, naturamq; uerè expreſſimus, ſententiaq; id eſt, quod traditum à nobis explicatumq; eſt: fieri non poteſt, quin quatuor ſint ſpecies ſententiarum. Vt aũt omnis res facilius percipiatur, deſcripſi totam hanc diuiſionem, quam hic facit Ariſtoteles, niſi igitur deceptus ſum, ita & genera & partes conſtitui debent.

Γνώμη

Η γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπιλόγου.) Duo hæc genera ſunt, quæ & ipſa totidem habent partes. cũ ratione autem prius genus, ſine ratione verò poſterius à Cornificio appellatur.

Ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον.) Confirmatione aliqua egent, inquit, adnexamq; eius rei rationem habere debent, quæ admirabile aliquid edũt, aut de quo non omnes eodem pacto ſentiunt. παράδοξον autem uocat, quod incredibile eſt, ac nouum auribus omnium accidit. ἀμφισβητούμενον, de quo diuerſæ ſunt diuerſorum opiniones, de quo magnæ controuerſiæ inter homines exiſtunt: ut hi de illo hoc pacto, alij aliter ſentiant. Quæ ambo egere uidentur confirmatione, ac ſine ſubiectione rationis edita exploderentur. Remoui autem, quæ in medio horum uerborum legebantur, αἱ μετὰ ἐπιλόγου. abſunt enim ab antiquiſſimo libro, nec à uetere tralatione exprimuntur. Arbitror autem declarationem quondam illa fuiſſe antecedentium uerborum. uidetur enim hic ἀποδείξεως δεόμεναι, ualere αἱ μετὰ ἐπιλόγου.

Ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου.) Quæcunq; uerò, inquit, nihil alienum ab opinionibus multorum continent, ſine epilogo & appendicula proferuntur. ſi enim planæ ſunt, & conueniunt iudicijs uniuerſorum hominum, cur ſtudium in illis confirmandis amplius ponatur? quicquid enim adderetur, quod ad explicandas illas pertineret, ſuperuacaneum atq; ocioſum foret.

Τούτων δ' ἀνάγκη τὰς μὲν διὰ τὸ προεγνῶσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου.) Diuidit poſterius genus ſententiarum, & quarum cauſa non redditur, duaſque ſpecies ipſarum eſſe tradit. ſunt enim quæ explicatione non egent: quia antequam uerbis illis ea res edita & explanata foret, ita ſe habere intelligebatur, eaq; natura ipſius eſſe ſciebatur. Sunt etiam, quarum ſi non antea percepta erat, expoſita tamen illa ſubitò perfectè intelligitur: nec aliquid ſcrupuli in animis eorum qui audiunt, relinquit.

Οἷον, ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ.) Cuius antiqui ſcriptoris ſentẽtia hæc ſit, reperire nõ potui. Valere optimum eſſe homini quantũ ipſe exiſtimare poteſt, inquit auctor eorũ. in quo et cõuenit cũ Deliaco epigrammate. Cum enim quæ honeſtiſſimæ, quæ optimæ, quæ iucundiſſimæ res forent, exponeret, optimum & ipſum eſſe dixit, corporis ualetudinem, λῷστον δ' ὑγιαίνειν inquiens. Affert aũt Ariſtoteles cauſam, cur ratione hæ non egeant, inquiens: multitudini enim ita de hac re uidetur, nec aliter uulgò de hac re ſentiũt.

Τὰς δ' ἅμα λεγομένας δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν.) Nonnullæ ſunt, quæ antea neſciebantur. eædem tamen cum proferuntur, ilicò perſpicuæ ſunt, dummodo aliquis attendat, mentisq; aciem illuc conuertat. id enim ſignificat, ut arbitror, ἐπιβλέπειν. quo uerbo in Topicis non ſemel uſus eſt, ut in quarto libro ad extremum, ἔτι δ' ἐν τοῖς γένεσιν ἐπιβλεπτέον, διαιροῦντα κατ' εἴδη, μέχρι τῶν ἀτόμων.

Οἷον, οὐδεὶς ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.) Euripidis uerſiculus è Troadibus, pronunciatus ab Hecuba cum Menelao loquente, ſuadenteq; illi, ne in eadem naui qua ipſe uehebatur imponi Helenam pateretur: quod re formidaret, ne extinctus longinquitate temporis, ac tanta iniuria ignis, rurſus accenderetur, quod fieri ſoleret. Nemo enim, inquit, unquam amator fuit, quin, quod ſemel amarit, perpetuò amarit. hãc enim huius ſenarij ſententiã eſſe credo. Menelaus ſanè ipſe admiratus eſt hãc ſententiam, nec ſtatim aſſenſus eſt. putabat enim ob atrocia facta, ac nefariam amicarum ſuarum mentem poſſe omnem amorem in amatorum animis deleri, in acerbiſſimumq; odium conuerti. quod tamen ipſe poſtea cũ ſuo magno dedecore falſum fuiſſe expertus eſt. Eundem hunc Euripidis ſenarium adducit in libris de Moribus ad Eudemum.

Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου.) Vt ſententias quæ cum appendice nulla dicuntur, partitus fuerat, duaſque ipſarum ſpecies eſſe demonſtrarat, ita nunc quæ confirmãtur ſubiectione rationis, diuidit: eundemq; numerum eſſe partium ipſarum oſtendit, cum inueniantur quæ enthymematis pars ſint. aliæ autem quæ multum retineant enthymematis, unde enthymematicæ meritò uocãtur. priorum harum unũ exemplo declarat, ſumpto è Medea Euripidis, quo antea etiam uſus fuerat. integrum autem locum breuitatis cauſa non adducit.

Αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος.) Poſterius membrũ ſententiarũ μετὰ ἐπιλόγου exponit, quas enthymematicas appellat: quod plenũ omnino explicatũq; enthymema nõ contineãt, magnã tamẽ illius ſpeciem præ ſe ferant. ſunt enim, inquit, huiuſcemodi illæ, in quibus cauſa apparet, intelligiturq; eius uocis. Verbo autem ad id quod uoluit ſignificandũ ualde apto uſus eſt, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται. In quibus, ſi attendas, tã quam impreſſa cernitur cauſa, quæ te ita ſentire ac loqui facit. Quod autem has præcipuè probari dicit, unde etiam ipſis tanta gratia parta ſit, facile intelligitur. ſunt enim breues. breuitas autem mirificè delectat: & ſcientiam gignunt, ſi non patefacta ratione eius dicti, ita tamen indicata ac demoſtrata, ut nihil dubij in animo eorum qui audiunt, relinquant.

Οἷον ἐν τῷδε.) Cuius antiqui poetæ hic ſenarius ſit, non reperi, nec in eum alibi adhuc incidi. ſenſus ipſius apertus eſt, admonet enim hominem auctor ipſius, ne immor-

ne immortalem iram ſeruet, cum mortalis ipſe ſit, ſed eã tempore frangi ac diſcuti patiatur. Ad hanc autem ſententiam alluſit, ut opinor, Cicero, cũ in oratione pro C. Rabirio Poſthumo inquit: Neq; me uerò pœnitet mortales inimicitias, ſempiternas amicitias habere.

Τὰ μὲν γὰρ φάναι, μὴ δεῖν φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη.) Non eſſe ἄνευ τοῦ λόγου, ſed habere adiunctam rationem, ſuperiorem ſententiam, probat. ſi enim inde duo uerba ablata ſint, quin ſentẽtia quæ reſtet, ſit, negari non poteſt. Illa autem illic, ubi poſita ſunt, ocioſa non ſunt, ſed rationem eius uocis aliquo modo afferunt. aduerbium ἀεὶ non repetitur in antiquiſſ. libro: neq; illud itẽ exprimit uetus tralatio. Senſus uerò ſine illo manet. ſed ab eodem exemplari abſunt etiã uerba hæc τὴν ὀργὴν, breuitatis, ut puto, cauſa, relicta: & ſanè intelliguntur, quamuis poſita illic non ſint.

Ὅμοιος δὲ καὶ τὸ.) Similem, ut opinor, hanc uocem dicit ſuperiori, quia in ipſa quoq; cauſa eius quod dicitur apparet ſi enim auctor ipſius dixiſſet, decet unumquẽq; mortalia conſilia animo uerſare, ſententia ſine ratione fuiſſet: cum uerò, admonens hominem conditionis ſuæ, addiderit, mortalem natum: alterius generis ſententia facta eſt, & cauſam adiunctam habet. non tamen ita explicatam, ut enthymema inde conficiatur. enthymema namq; ſeiunctas propoſitionem & concluſionem habet, non implicatas. enthymema enim fuiſſet, ſi ita ſeparata membra ipſius poſuiſſet: Homo eſt mortalis, debet igitur mortalia conſilia animo uerſare. Rurſusq; (eſt enim, ut ſuprà indicaui, è genere hæc earum ſententiarũ, quæ duplices à Cornificio & Quintiliano uocantur) Homo eſt mortalis, immortalia igitur ac ſempiterna cõſilia uerſare animo non debet. Ex parte autem illa, quæ cauſam continet ac præ ſe fert, minor propoſitio efficitur. Huius uerò ſententiæ mentionem quoq; fecit in 10. libro de Moribus ad Nicomachum, & auctores ipſius (quamuis nomine eos non appellarit) exagitauit, qui rẽ inutilem ac detrimentoſam ſuaſiſſent hominibus: quam tamen recipit Horatius in delicato ac molli carmine, & ipſe acuſans amicum, quod in ſempiternis rebus cogitandis occupatus toto animo foret: Quid æternis, inquit, minorem conſilijs animum fatigas.

Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἴδη γνώμης.) Omnem hunc locum ſe iam expleſſe, exponit, cunctaq; quæ ad ſententias edendas pertinebant, docuiſſe. ex iis enim quæ iam explicata erant, & quot ſpecies illarum eſſent, & quibus ſingulæ rebus conuenirent, manifeſtò percipi: breui tamen ea repetit, ac ſenſum huius loci aperit, ſi quid deſiderabatur ad certiorem eius intelligentiam, addens.

Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων.) Hoc firmum, inquit, tenere debemus, ac perpetuò ſeruare, cum ſententias edimus de rebus, de quarum natura aut homines inter ſe controuerſentur, aut omnino ſenſu opinioneq; ab illis diſſentiant, ne abſq; epilogo explicationeq; rationis eas pronunciemus. illo enim modo prolatæ reijcerentur, nec fructum ullum ferrent oratori, ſed potius fidem ei auctoritatemq; eriperent.

Ἀλλ᾽ ἂν προδηλώσῃ τις, τὸν ἐπίλογον.) Quæ confirmantur rationis explicatione ſententiæ, quod aut incredibiles, aut controuerſæ plenæq; diſſenſionum ſint, non unius generis ſunt. nam & præpoſitam & ſubiectam rationem habere poſſunt. exemplum ambarum ponit, locum Euripidis, quem ſuprà poetæ uerbis retulit: nunc ipſe cõformans, & quemadmodum ipſi commodum eſt, pronuncians. non enim Medeam ſequitur, quæ ſententiam antea protulit, poſtea confirmauit.

Οἷον εἴ τις εἴποι, ἐγὼ μὲν οὖν ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ.) Antecedit ita ratio confirmatioq; ſententiam, cõſequitur ac concluſionis locũ obtinet ipſa ſentẽtia. Quoniam, inquit, ſummo ſtudio debemus inuidiam declinare, & omnem exiſtimationem ignauiæ aufugere (ignaui enim, inertesq; ab imperita multitudine exiſtimãtur, qui ſapiẽtiæ incũbũt) nõ eſt dãda opera ſtudijs literarũ.

Ἢ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν.) Siue cum hoc antea protuleris, id eſt, non eſt danda opera ſtudijs literarum: poſtea dicere atq; adiungere, quæ nunc nos primo loco poſuimus. id eſt, declinãda eſt inuidia, et quæ ſequũtur, ut fecit Medea ipſa apud Euripidẽ.

Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων.) Quod ſi quippiã, inquit, aliquando pronunciari debet, quod non omnino repugnet opinionibus reliquorum, uerumtamen habeat in ſe aliquid obſcuri, nec planum apertumq; ſit, cum etiam uerbis expoſitum fuerit, media quædam uia tenẽda eſt. neq; enim ita comprobare id oportet, & epilogum adiũgere, ut ſi foret è genere illorum quæ aduerſantur iudicijs multorum: neq; etiam non aliquo modo explicare. Explicatio igitur adhibenda eſt, & cauſa eius dicti afferenda, ſed paucis, & eleganti quodam modo. Arbitror autem ipſum intelligere ſententias, quas enthymematicas ſuprà uocauit. inſpicitur enim in illis, nõ copioſe narratur, cauſa eius rei, ut ipſe ſuprà tradidit, atq; exemplis illuſtrauit. Cum autẽ hic in excuſis antea τὸ δὲ ὅτι legeretur, emendaui, ut in ſcriptis omnibus inueni τὸ διότι: quin autem hoc rectum ſit, cauſamq; ſignificet, dubitari non poteſt. ςρογγυλώτατα uerò ualet, ut opinor, aptiſſimè & admodum concinnè, ut quaſi orbem quendam conficiat, quod non minus orationem ualidam acremq; quàm politam atq; elegantẽ reddit. Cicero quoque rotundè dixit, cũ ornatũ ſermonis ſignificare uellet, uel ſtructuræ potius concinnitatẽ. In 4. de Finib. A te quidẽ aptè ac rotundè, quippe habes enim à rhetoribus.

Ἁρμόττει δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ τὰ λακωνικά.) Locis illis ac temporibus, quibus congruunt ſententiæ, congruunt etiam nonnulla breuia et acuta dicta, quibus præcipuè Laconum gens utebatur. Plutarchus libellum confecit ex uocibus ab eius nationis hominibus commodè breuiterq; pronũciatis, et λακωνικὰ ἀποφθέγματα inſcripſit. Hic tamen intelligit Ariſtoteles non tantum Laconum dicta, ſed aliarum etiam nationum, quæ et breuia plena ſapientiæ eſſent. ita autem uocabantur, quòd

imitarentur morem Laconum.

Καὶ τὰ αἰνιγματώδη, οἷον εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν.) Voces etiam quædã quæ habent abditos & obſcuros ſenſus, huic negotio ſunt aptæ, ac poterunt commodè loco ſententiarum poni. non temerè enim hæc acipiunt qui audiunt, nec ſine cauſa præcipere ipſa quippiã arbitrãtur. Vt ea obſcurior uox qua uſus eſt Steſichorus poeta, cũ Locros caſtigaret, et à cõtumelioſa improbaq; agendi ratione uellet abſterrere. ſignificauit enim obſcurè, quod incommodũ illos expectaret, qui contumelia aduerſus potentes fortunatosq; populos ac reges uterẽtur. agri enim poſtea ipſorum deuaſtantur, & omnes ita inde arbores excindũtur, ut ubi conſidant cicadæ, non habeant, ſed humi cogãtur cantilenã illam ſuã exercere. Eandem aũt hanc uocẽ retulit in cõmentario de Elocutione Demetrius Phalereus, déque ea copioſius diſputauit. Vnũ eſt, quod inter ipſos nõ cõuenit. à Dionyſio enim Siciliæ tyranno, nõ à Steſichoro poeta pronunciatã Phalereus narrat. Qui aũt aliquẽ perterrere uult, ſi obſcurè malũ quod ei minitatur protulerit, facilius quod uult, efficiet. Euſtathius quoq; in 3. Iliadis, cum locũ illum interpretaretur, τεττίγεσσιν ἐοικότες, huius, quod per notas ſignificarit, quod uoluit, dictu mentionem fecit: & eundem auctoris ipſius, quicunque is fuit, ſenſum animi fuiſſe putat.

Ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβυτέροις.) Quos maximè deceat ſententijs in dicendo uti, nunc tradit. hoc enim quoq; diligenter ſpectandum ſuprà oſtenderat, ac poſſe ex definitione ſententiæ intelligi. Docet igitur, ad ſenectutem uergere oportere eum qui ſententias edat, illiq; præcipuè ætati conuenire uſum earum. Quintilianus hoc etiam tangit, Ne paßim, & à quocunq; dicantur: magis enim decet, eos in quib. eſt auctoritas, ut rei pondus etiã perſona confirmet. quis enim ferat puerũ, aut adoleſcentulũ, aut etiam ignobilẽ, ſi iudicet in dicendo, & quodam modo præcipiat?

Περὶ δὲ τούτων ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν.) Nec quilibet natu grandis rectè poteſt ſententias in dicendo pronunciare. requiritur enim aliud, ut ſcilicet peritus ſit rerum de quibus præcipit alijs, & magnum uſum earum habeat. duo enim coniungi debent, ut auctoritatem ſententiæ habeãt, grauitas ætatis, & peritia eius rei de qua ſententiæ dicuntur: aliter maximis uitijs laborant, ut ipſe oſtendit.

Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπές.) Aetatem excludit parum idoneam, utq; facilius probet, qui ad ſenectutem uergãt, ſolos idoneos eſſe ſententiarum auctores, docet quàm abſurda res foret, ſi cõtrà fieret, ac aliqui teneræ omnino ætatis ſententias ederent. τηλικοῦτον enim hic tantillum, ut Terentius Adelphis inquit, ſignificare arbitror: Quem ego modò puerum tantillum in manibus geſtaui meis. ita enim quoque Plato id uerbum cepit, cum in Menexeno inquit, κὴ ἄρχειν ἡμῶν ὦ θαυμάσιε ἐπιχειρεῖς, τῶν πρεσβυτέρων τηλικοῦτος ὤν; primæ uerò parti reſpondet. Ita autem, inquit, indecorum puero eſt, ſententias effutire, ut fabulas recitare. Fabellarũ ſanè auditione delectantur pueri: nõ tamẽ ipſis fabulas fingere, aut narrare cõgruit. quod uerò adiungit, Stultum autem eſt, rudisq; ingenij proprium, & quod non leuiter etiam deguſtarit, quomodo ſingulæ res tractari debeant, ſententias proferre de rebus ignotis, quarum que uſum nullum habeat: ad ſecundam hoc partem refertur.

Σημεῖον δ' ἱκανόν.) Signum huius rei non malum eſt, quòd hebetis ingenij homines ſoli, nec bonis artibus exculti, ſententias edant de rebus, quas cognitas nõ habent, quod agreſtes ruſticiq; homines tanquam ſententias cudunt, & quaſi præcepta quædam ſemper fundunt. id enim faciunt ob ſtultitiam, & grauiorum rerum ignorationem. qui autem pares ingenio illis ſunt, eodem uitio laborant.

Καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν.) Hic μάλιστα repoſui, ſumptũ è manuſcriptis codicibus. Quod alijs temporibus ferri non poſſet, ſed ut falſum exploderetur, aut ſaltem non ualde probaretur, ſi certis temporib. fiat, laudem meretur, ac maximè conuenit. cũ enim aliqua res in uniuerſo ita ſe nõ habet, ſi quis omnib. uſu uenire idẽ dicat, cum aut miſerã ſuam fortunã ſtomachatur, ſecumq; omnino malè agi queritur, aut acerbitatẽ alicuius facti exaggerat, reprehenſione caret. conceditur enim, in primis illis qui ita animo affecti ſunt, ut mẽtiantur, atq; innocentes quoque in crimen uocent: quod improbũ iniquũq; aliàs eſt. magna nãq; uis eſt harũ perturbationũ. ac magnitudo mali quo premũtur, ſi falſo etiã quædã proferant, cauſa illius eſſe exiſtimatur, ut non ſolum uenia digni ſint, ſed ea ratione facilius efficiant, quod uolunt. Hoc aũt optimos quoſq; poetas cognitum habuiſſe, ac diligenter ſeruaſſe, planum eſt. Ariadna enim apud Catullum, cum de iniuria Theſei quereretur, omnes amatores accuſauit, Iam iam nulla uiro iuranti fœmina credat, Nulla uiri ſperet ſermones eſſe fidelis. Hecuba apud Euripidem, cum Vlyſſem, eloquentem hominem, ingrati animi crimine inſimularet, oratores omnes immemores beneficiorũ eſſe dixit, accuſationis ſuæ aculeũ in illos cõuertens, Ἀχάριστον ὑμῶν σπέρμ', ὅσοι δημηγόρους ζηλοῦτε τιμάς, μηδὲ γινώσκοισθέ μοι. Sexcenta alia exempla huius rei facilè afferri poſſent.

Καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀπολήξαντα.) Vt ſuprà in ſententijs fieri oſtendimus, ſiue antequam confirmetur res, initioq;, ſiue poſt rem explicatam, concluſam' ue. Ariadna ſanè, antequam id in amatore ſuo uitium eſſe demonſtraſſet, in uniuerſis manere pronunciauit. cauſam autem ſtatim expoſuit, quæ ad hoc flagitium omnes perduceret.

Χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις.) Debemus etiam uti peruulgatis communibusq; ſententijs, ſi cauſam noſtram adiuuant, nec ſolum ipſi fingere ac nouas conformare. recipiẽtur enim illæ, probabunturq;. Intelligit autem quaſdam priſcorũ ſapientũ uoces, quibus illi aliquid ad uitã honeſtè integreq; traducendã hominibus

bus præceperant. cuiuſmodi ſunt, quas Phocylides collegit, ac uerſibus expoſuit: illæ namq; præcipuè hoc nomine uocabantur. Quod teſtatur etiam Quintilianus his uerbis: Antiquiſſimæ ſunt, quæ propriè, quamuis omnibus idem ſit nomen, ſentētiæ uocātur, quas Græci γνώμας appellant.

Διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναί.) Cauſam affert, cur oporteat etiam, cum ratio noſtræ cauſæ poſtulat, uſurpare ſententias quaſdam celebres: quamuis etiā id quod ab ipſis præcipitur, non omninò uerum ſit: undeq; habeant, ut fide illa dignæ uideantur, cum huiuſcemodi ſint, ac poſſint etiam multum perſuadere, docet. Quia enim, inquit, cōmunes ſunt, tanquam omnium conſenſum meruerint, rectæ & utiles in uita eſſe creduntur. quæ namq; in omniū communi uſu ſunt, uidentur etiam communi omnium iudicio comprobari: neq; tamen id neceſſarium eſt.

Οἷον παρακαλῶν τις εἰς τὸ κινδυνεύειν, μὴ θυσάμενος, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.) Vt qui hortatur ad prælium conſerendum, quamuis litari non potuerit, uerſu Homerico uti poteſt. eſt autem in 12. libro Iliadis ab Hectore pronunciatus, Polydamantē augurē cōtemnente. eius aūt ſententia à Cicerone, ut arbitror, expreſſa eſt in Catone maiore: Optimis auſpicijs ea geri, quæ pro reip. ſalute gerātur. Eum quoq; uerſum traditur pronunciaſſe Epaminondas, cum exta ante pugnā Leuctricā nihil propitij ſignificarent Thebanis. ille enim fortis uir ac ſapiens huiuſcemodi ſuperſtitionem deſpicere conſuerat. unde Demoſthenes quoq; iiſdem rebus remorantibus, cum prælium cum Philippo committi deberet, ad auctoritatem ipſius cōfugit, iubēs Thebanos recordari Epaminondæ ipſorum ciuis, cuius nunquam optima conſilia impedire hæ res ſolebant: quāuis Aeſchines in accuſatione Cteſiphontis Demoſtheni obiecerit, ipſum in certum ac manifeſtum periculum ciues ſociosq; coniecisse, qui pugnam committi uoluerit aduerſantibus dijs. appellauit enim ipſe quoq; ἄθυτα ἱερὰ, cum triſtia exta fuiſſent, cum litari non potuiſſet. θύσασθαι enim non imolare tantum, uerumetiam propitia inde omnia ſperare, ac rem diuinam ritè perficere, ad exitumq; perducere, uidetur ſignificare.

Καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας.) Aut cum pares copijs uirtuteq; aduerſarijs non ſunt, pugnam tamen committi uolunt, uerſu hoc Homeri utentur, qui item ab Hectore in 17. Iliadis pronunciatur. Cicero quoq; in 7 libro epiſtolarum ad Atticum, Græcum uerſum uſurpauit, ſententiam autem eius Latinis uerbis expoſuit in 3. libro de Oratore: Martem belli eſſe communē. & in oratione pro Seſtio: Homini ſtudioſo fortaſſe uictoriæ, ſed tamen nimium communem Martem bellíq; caſum metuenti.

Καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα.) Aut ſi quis, inquit, hortatur quempiā ad liberos etiam innocentes tollendos, quum patrem interfecerit, peruulgata ſententia conſilio ſuo auctoritatem adiunget. id enim quamuis atrox immaneq; conſilium ſit, peruagata tamen uoce ſubleuatur. tantam autē uim eſſe cenſet Ariſtoteles in communibus his uocibus, ut deterrimæ etiam cauſæ ope illarum confirmari poſſint, ut hæc, qua nulla nefarior ac conſceleratior. nam quin mediocres, ſiue bonæ, ſiue malæ mirificè etiam his adiuuentur, nemini dubium eſſe poteſt. & hoc eſt quod ſuprà ſignificare uoluit, cum inquit: Sententias peruagatas communesq; poſſe etiam ſæpe utiliter uſurpari, easq; quamuis improbæ ſint, rectas exiſtimari, quia uideantur ab omnibus comprobari, cum in ore omnium ſint. idem etiam tradidit Cicero in Partitionibus: Ad commouendos autem animos maximè proficient, ſi incitandi erunt, huiuſmodi ſententiæ, quæ ad explendas cupiditates, aut ad odium ſatiandum, aut ad ulciſcendas iniurias pertinebunt. Manifeſtò enim huiuſcemodi quidpiam intellexit.

Νήπιος ὃς πατέρα κτάνας, παῖδας καταλείπει.) Hunc quoq; uerſum poſuit in primo horum librorum ad extremum, cum prouerbia quædam iam teſtimoniorum habere doceret. Cum autem illic tradiderim, Philippū Macedonum ipſum crebrò pronunciare ſolitum, accipiendus eſt, quem deuicerunt Romani, non Alexandri pater. Liuius enim quoq; narrat ſententiā hanc ualdè ipſi probatam fuiſſe. ut cum multos necaſſet, atq; omni genere crudelitatis uſus fuiſſet, diceret aliter ſe ſaluū eſſe non poſſe, niſi huic ſententiæ paruiſſet. Verba ipſius hæc ſunt in 10. libro de Bello Macedonico & Aſiatico, non longè à principio: His ferox animus omnes homines, omnia loca temporaq; ſuſpecta habebat. poſtremò negare propalàm cœpit, ſatis tutū ſibi quicquā eſſe, niſi liberos eorū quos interfeciſſet, cōprehenſos in cuſtodia haberet, & tempore aliū alio tolleret. Clemens Alexandrinus in 5. Stromate, Staſini poetæ illū eſſe oſtendit: ubi de furtis Græcorū ſcriptorū agit. Euripides quoque eandē ſententiā diuerſis uerbis protulit in Andromacha. ita enim inducit Menelaū loquētem, Καὶ γὰρ ἄνοια μεγάλη, λιπεῖν ἐχθροὺς ἐχθρῶν, ἐξὸν κτανεῖν καὶ φόβον οἴκων ἀφελέσθαι.

Ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν.) Hunc quoq; locum ualde uariatum offendi in antiquiſſ. libro. neq; enim ille, ut excuſi et ſcripti alij quos uidi, οἷον μαρτυρίαι habet, ſed οἷον παροιμίαι: quam ſcripturam etiā ſequitur uetus tralatio. ſenſus uerò horum uerborū apertus eſt, ac lectio fortaſſe uerior, & integrior, ut tradiderit, nonnulla præterea prouerbia uim ſententiarum habere, atq; utiliter poſſe uſurpari, cum aliquid alicui præcipere ac ſuadere uolumus. cuius generis eſt prouerbiū illud, Atticus inquilinus: quod dici cōſuerat de moleſtis hominibus, ac qui damno afficerent uicinos. Nō omnia igitur prouerbia eam naturā habere uult, ut loco ſententiarum poni poſſint. alia enim uis eſt ſententiarum, alia prouerbiorū, diuerſáq; hæc inter ſe ſunt: non ita tamen diſcrepantia, ut quædā etiā prouerbia non inueniantur, quæ uſum ſententiarū expleāt, atq; admoneant, quomodo ſe in uita homines aliqua in re gerere oporteat. nec tamen non alteri illi quoque lectioni locus eſſe poteſt,

ut dixe-

ut dixerit quædam prouerbia etiam ſententias eſſe, ut quæ teſtimonia ſint, atq; inde fidem auctoritatemq; trahant. nam prouerbia genus eſſe teſtimoniorum certum eſt, & ipſe in extremo primo libro tradidit, ubi probationes artificij expertes explicauit. hoc tamen uidetur huic lectioni repugnare. Si namq; id habent prouerbia, ut uſum ſententiarum explere poßint, quod teſtimonij ſpeciem habeant, cuncta prouerbia, non certa quædam, id præſtare poſſe uiderentur. omnia namq; teſtes referunt, atq; aliquid ita ſe habere confirmant.

Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα.) Non eſt etiam cunctandũ, inquit, ſententias proferre aduerſus receptas, peruulgataſq; uoces. non tamen hoc temerè facere oportet, ſed cum ex illarum inſectatione, aut mores ingeniumq; tuum melius uideri debet, aut animo commotus es, aliter peccares. non enim eſt tutum diſſentire, aut à iudicio, opinioneq; ſapientißimorũ, qui earum auctores fuerunt: aut à conſenſu multitudinis quæ illas mirificè probat.

Λέγω δὲ δεδημοσιευμένα.) Ne quis præcepto hoc perturbetur, quod nõ bene intelligat, quæ δεδημοσιευμένα, in oreq; multitudinis poſita appellet, exponit accuratè, quid illo uerbo accipi uelit: neq; id facit explicatione nominis, quod tunc planum erat, ac nemini ignotũ, ſed afferendo exempla uocum ſententiarumq;, quæ notæ omnibus ac peruulgatæ meritò dicantur eſſe. Quid enim tam cõmune omnibus, quàm duæ hæ ſentẽtiæ, quas attulit, ut quamuis ſemper diuinißimæ plenißimæq; ſapientiæ exiſtimatæ ſint, tamen neminem imperitum hominem atq; unum de populo fallant. ut ea etiam de cauſa non malè posteriorem earum Terentius à ſeruo pronunciari fecerit, cũ ita Soſiam in Andria induxit loquentem: Nã id arbitror adprimè in uita eſſe utile, ut nequid nimis. quamuis eo nomine iniuſtè à criticis olim inſimulatus fuerit, quod quid deceret perſonam ſerui, non uiderit. priorem autem, qua præcipiebatur ut quiſq; ſe cognoſceret, à Chilone ferunt editam.

Ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλῃ βέλτιον.) Declarata ui nominis quo uſus fuerat, interruptam ſentẽtiam abſoluit. cumq; duo tempora ſint, quibus liceat peruagatas uoces inſectari, primum docet id faciendum eſſe, cum indoles naturaq; noſtra melior inde uideri debet. qui enim ſententias improbas criminatur, ex inſectatione ipſarum uir probus eſſe iudicatur: taliſq; eorum oratio declarat ipſos animo abhorrere ab illis exiſtimationibus ac factis.

Ἔστι δὲ παθητικῶς μὲν, εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη.) Posterioris primum exẽplum ponit, παθητικῶς dicet, qui ira percitus ita loquetur: falſum eſt omninò, quod aiunt, debere homines ſe ipſos noſſe. hic enim profectò ſi ſe ipſum cognoſſet, nunquam prætor ducere exercitum uoluiſſet. Dici hoc potuit de Iphicrate Athenienſi ſummo imperatore, qui cum humili loco natus eſſet, utilis Reipub. ciuis fuit. hic enim ſi natales ſuos ſpectaſſet, ab omni publico munere ſibi temperaſſet, nec tot commoda Reſpub. ex eius prudentia, uirtuteq; capere potuiſſet. Dici autem à laudatore ipſius, contra accuſatores uituperatoreſq;, cum uehementius eos confutare uellet, ac ſtomacharetur aliquos inueniri qui illi ignobilitatẽ obijcerent: ubi ſunt, qui aiunt oportere unumquemq; ſe ipſum noſſe? & quæ ſequuntur. Sophocles quoq; initio Trachiniarũ, ſummo animi dolore affectam Deianiram induxit, probatam omnibus ſententiam reprehendentem, cum dicat, ſe primis temporibus ætatis intelligere potuiſſe calamitoſam ac grauem uitam ſuam: Peruulgata autem uox affirmet, ante ſupremum diem non poſſe uerè de ea re ſtatui atque exiſtimari. Quod enim ſedato animo ſine culpa loqui non potuiſſet, commoto licuit illi rectè proferre.

Τὸ δὲ ἦθος βέλτιον.) Mite ingenium indicabit, qui contra ſententiam Biantis ita diſſeruerit: Nullo modo oportet ita amare, ut aliquando ſis oſurus: uerùm potius ita odiſſe, ut aliquando ſis amaturus. Exagitatam autem eſſe ſapientis illius Priennenſis hanc uocem à Cicerone in Lælio, ſuprà indicaui. ubi eiuſdem, de natura indoleq; ſenum agens, mentionem fecit.

Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν.) Valde in excuſis libris hic locus deprauatus erat. ita enim antea legebatur, δεῖ δὲ τῇ ἕξει τὴν προαίρεσιν συνδηλοῦν. manu ſcripti meliores hanc ipſam lectionem retinent, quam ſecutus ſum. Eam uim, inquit, oportet in uerbis orationeq; ineſſe, ut indicet, aperiatq; quid animo probemus, ac ſequamur. Et ſcripturam, & notionem hãc eius cõfirmat ipſe, cum infrà inquit, ἦθος δὲ ἔχουσιν οἱ λόγοι, ἐν οἷς δήλη ἡ προαίρεσις. Duobus autẽ modis tradit mores aſpergi poſſe orationi, diſputando contra ſententias peruagatas, & quæ aliquid improbum nefariumq; ſuadeant: aut ſi uerbis locutioneq; ipſa quid probes aut eligas, declares, ut in illa manifestò perſpiciãtur ſenſus animi tui: aut ſi cauſam reddas eius rei, & doceas quæ te cauſa impellit, ut ipſas inſimules, quodq; uitium illæ in ſe contineant, aperias.

Εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν.) Quod niſi elocutio ipſa hoc facit, cauſam adiungere, quæ apertè doceat cur id non probes, ſimulq; mores tuos optimos, ab omniq; prauitate alienos declaret. cauſa enim quoq; eius rei allata hoc præclarè facit. Exẽplis autem totam rem cõfirmat. primum eſt eius, qui contra ſententiam receptam Biantis ita diſputet: Oportet diligere, non eo animo, quo aiunt nonnulli, uerùm illo potius, ut cogites te ſemper amaturum.

Ἐπιβούλου δὲ θάτερον.) In maiore melioreq; parte ſcriptorũ librorũ ἐπιβούλου legitur, quã lectionẽ ſequitur etiã uetus tralatio: unde ipſe quoq; eã probaui. Excuſi antea ἐπίβουλα habebant. quod enim laudauit Bias, ac diligẽter ſeruandum eſſe admonuit, non amici, ſed inſidiatoris & uafri cuiuſdam hominis officium eſt. Quin autem his uerbis cauſa eius uocis reddatur, dubitari non poteſt. exemplum igitur eſt posterioris rationis. cum qua mente animoq; dicat, oratione eius qui dicit non indicatur,

ſed

ſed cauſam is ſui iudicij exponat oportet, cur à cæteris diſſentiens, receptam probatamq; aliquam ſententiam criminetur. Duobus autem modis id fieri poſſe oſtendit: quorum is prior eſt, à contrario quod uult, manifeſto probans.

Ἢ ὅτι, οὐκ ἀρέσκει δέ μοι τὸ λεγόμενον.) Poſterior modus, quo ſui iudicij, qui contra peruulgatam uocem dicit, rationem reddere poteſt. Vis autem argumentationis huius eſt, in officio ueri amici declarando. in eadem enim Biantis ſententia refellenda manet. exponit autem quæ ſint partes ipſius, ut probet, qui ab illis ſe remouet, peccare. quod feciſſet profectò, qui Biantis auctoritatẽ ſecutus, ita amaſſet, ut aliquando eſſet oſurus.

Καὶ οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν.) Quomodo huic etiam receptæ ſententiæ contraria ſententia repugnari poßit, docet, ut mores dicentis ſenſusq; animi illius oratione exprimãtur. & cum duabus rationibus id fiat, exemplum hoc illius eſt, cum cauſa reddita aliquis iudicium ſuum confirmat. non tamen hic modos duos conficiendi id exponit, ſed uno contentus eſt, qui poſteriori ſuprà allato ſimilis eſſe uidetur. oſtendit enim, quod officium ſit proborum uirorum. Sed nec illius, inquit, ſententiam probo (ἐκ κοινοῦ namq; repeti debet, οὐκ ἀρέσκει μοι) qui ait, Ne quid nimis. officium enim eſt honeſtorum hominum, improbos magnopere odiſſe.

Ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην.) Sententiæ multum adiuuant loco poſitæ, magnumq; fructũ oratori ferunt. duabus autem de cauſis tantum illas fructum ferre oſtendit. quæ enim fallere multos potuiſſet, atq; ignorari utilitas, niſi indicata origo ipſius foret, ab eo diligenter tradita expoſitaq; eſt. Nam quod ad huiuſcemodi ſermonem pertinet, quod ἔχειν βοήθειαν dixit, idem in octauo libro Topicorum inquit, καὶ πρὸς τὸ ἐλέγχειν μεγάλην ἔχει βοήθειαν.

Μίαν μὲν διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν.) Altera illorum naſcitur ab ingenio uano, indoleq; auditorum, qui ualde rebus ſuis delectantur, atq; inani opinione prudentiæ capiuntur. gaudẽt enim ipſi ſecum, ſi fortè orator in uniuerſo de aliqua re dicens, incidat in opiniones, quas illi in parte de iiſdem rebus habent, ac cũ ipſis ſentire uideatur. hoc enim tanquam argumento utuntur ſui acuminis, quod ipſi quoq; antea à nullo admoniti, eodem pacto de eadem re ſentiebant, atq; in uno altero'ue experti fuerant id eſſe uerum. φορτικότης (niſi fallor) hic ualet indolem naturamq; uanam, & quæ inani ſpecie ſapiẽtiæ teneatur, ut meritò riſum alijs de ſe præbeat. φόρτος enim riſus quoq;, quo aliquem deſpicientes utimur, uocari cõſueuit, ut Ariſtophanes eo uerbo uſus eſt. ipſe in primo libro de Moribus ad Eudemũ de artibus nõ nullis accuratè loquẽs, earumq; uim naturãq; euoluens, φορτικὰς eſſe inquit τὰς πρὸς δόξαν πραγματευομένας μόνον: id eſt, quæ ad opiniones hominum captandas, uentumq; ac gloriam tantum exercentur.

Χαίρουσι γὰρ ἐάν τις καθόλου λέγων.) Quomodo aliquis non magno ſuo labore conciliet ſibi auditores, inducatq; illos ut facilè ſibi aſſentiantur, docet. quia ſunt, inquit, multi huiuſcemodi ingenio, ideo prolatione hac ſẽtẽtiarũ perſuadentur. lætitia enim afficiuntur, ſi qui dicit in uniuerſo rem, eam ita ſe habere affirmet, ut illi in parte ſe habere antea ſecum ſtatuerãt. Si generatim probet opiniones illas, ac ueras eſſe in omnibus tradat, quas ipſi ſingillatim de aliquibus rebus habebãt. ἐπιτυγχάνειν τῶν δοξῶν, ſignificat conſequi & adipiſci ſenſus eorum, ac opiniones, ita ſentire de aliqua re, ut ipſi ſentiunt, incidere fortè in illas. ualet enim ἐπιτυγχάνειν, propoſitum finem in unaquaque re adipiſci, & non eijci illo atque depelli.

Ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε.) Quia obſcurior fortaſſe fui, inquit, pluribus quid ſentiam exponam, ſed ex accuratiore quoque huius rei explicatione: id eſt, cum planum factum fuerit, quid hominibus uſu uenire ſoleat, aliud etiam commodum extabit. oſtendam enim, quomodo opiniones eorum qui audiunt de ſingulis rebus, ſenſusq; animi, ſententiarum hac prolatione captare oporteat. cum eorum autem exiſtimationes iudiciaq; tenebimus, poterimus quæ illis cõueniant, ac ipſas comprobẽt, nullo negotio ſententias conformare. Quod uerò in excuſis antea αὐτοὺς hic erat, mutaui, & muliebri genere αὐτὰς reſtitui. ſecutus autem ſum antiquiſſimum librũ, cui aſſentitur etiam uetus tralatio: intelligi autem ſententias, perſpicuum eſt. θηρεύειν, tranſlato à uenatoribus uerbo, indagare atq; captare ſignificat.

Ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται.) Omnem ortum huius lætitiæ diligenter exponit, alteq; rem repetit. ſententia enim, inquit, ut ſuprà demonſtratum eſt, cum inuolutam eius in uerbo uim explicaui, in uniuerſum de aliqua re enunciatio eſt. gaudent autem mirificè auditores, cum in uniuerſo ab eo qui dicit, affirmari intelligũt, quod ipſi antea in parte uerum eſſe credebant. ita enim opiniones ſuas confirmari ſentiunt, ipſiq; ſibi ipſis ſapientiores eſſe uidentur. Hoc autem pacto affectos animos eorum, oratores quò uolunt facilè ducunt. cum enim bonis ſuis omnibus homines admodum delectentur, nõ parua lætitia afficiuntur, acumine ingenij ſapientiaq; putantes ſe ualere. leuibus autem ſæpe de cauſis tam præclarã ſibi dotem aſciſcunt, ob ingenij uanitatem: quod & infrà hoc ipſo in libro indicauit, ubi de genere illo enthymematum loquitur, quod ut ab oratore incipit explicari, totum percipitur ab auditoribus. nam præterquam quod aliud in ſe illud bonum habet, adiungit ipſe gaudere eos qui audiunt opinione ſuæ ſolertiæ, quod ea quæ tota adhuc edita non ſunt, potuerint prouidere. Duo autem hic reſtitui. cum enim in excuſis antea, & nõnullis ſcriptis codicibus, & λεγόμενον, & ὑπολαμβάνοντες legeretur, prioris nominis caſum correxi. patrio nãq; caſu legi manifeſto debet. poſteriori uerò præpoſitionẽ adiunxi. immutationum autem harum ſcriptos meliores libros auctores habeo.

Οἷον εἴ τις γείτοσι τύχοι, &c.) Vt tota res melius percipiatur, exẽpla adfert. nullo enim modo uult rationẽ

hanc

hanc, quam tantam in ſe habere utilitatem putat, ignora ri, exempli gratia, inquit: Si quis malos uicinos, aut filios improbos habeat, probet oratorem, qui in curſu orationis dicat, nihil magis arduum, moleſtumq́; eſſe omni uicinitate, aut magis ſtultũ quàm procreare liberos. Prior ſanè ſententia initium hexametri eſt: cuius uerò poetæ, compertum non habeo. Sententiam ſanè ipſam, parũ immutatis uerbis, protulit Demoſthenes in oratione aduerſus Calliclem, quòd ager eius, cui cauſam ſcripſit, læſus à uicino foret. qui enim inde incommoda non parua acceperat, erupit ſubitò in hanc uocem, atq; inde orationẽ auſpicatus eſt, ut nihil odioſius malo uicino iniuſtoq́; eſſe affirmaret, ὐκ ἦν ἄρα ὁ ἀνδρὸς ἀθλιώτερον, χαλεπώτερον ὅλως ἢ γείτονος πονηροῦ, καὶ πλεονέκτου τυχεῖν. quæ ſequitur etiã, & ipſa quoq; in uniuerſum enũciatio eſt, qua affirmatur nihil ſtultius homines facere, quàm ducere uxorem & liberis operam dare, ob infinitas moleſtias quæ inde ſuſcipiuntur. ſummo enim ſtudio malũ quærere, ac ſpõte procurare ſibi multa grauiaq; negotia inſulſi Prorſus, et hebetis ingenij hominis eſſe uidetur.

Δεῖ δὲ στοχάζεσθαι πῶς τυγχάνουσι ποῖα προϋπολαμβάνοντες.) Qui igitur commodè hoc facere poſſe uolunt, & ex hac animaduerſione magnum fructum capere, operam dare debent ut intelligant, quid ſentiant indicentq; de ſingulis rebus ij ad quos uerba facturi ſint. Quod cum cognorint, de iiſdem illis rebus generatim dicere oportebit, & cum animis ipſorum concordare. ueruntamen, quia certa aliqua ratio hoc percipiendi non eſt, diuerſæq; res hoc præſtare poſſunt, difficultatem huius rei ſignificans, uel incertam potius uiam illam conſequendi, inquit, στοχάζεσθαι πῶς, conijcere aliqua ratione, quam ipſe indicare non poſſum, quia uariatur uariatis temporibus ac perſonis. aduerbium autem πῶς, quod ad hunc ſenſum explendum neceſſarium eſt, reſtitui, acceptum ex antiquiſsimo libro. lectionem uerò hanc confirmat uetus quoq; tralatio. Quantam autem utilitatem afferat oratoribus, cognitos habere ſenſus eorum, apud quos dicũt, declarat etiã Cicero in ſecundo libro de Oratore his uerbis: Omni mẽte in ea cogitatione curaq; uerſor, ut odorer quàm ſagaciſsimè poſsim, quid ſentiant, quid exiſtiment, quid expectent, quid uelint. Qui ſanè & ipſe ita locutus eſt, ſi diligenter attenditur, ut manifeſtò intelligatur huius rei obtinendæ difficultatem uidiſſe. magnus enim labor eſt, occultas aliorum uoluntates cernere.

Εἰ οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν.) Id autem cum cognoueris, quod illi in parte ſentiunt, iudicantq́;, generatim proferre ita enim animos eorum arripies, & in omnibus rebus tibi aſſentiri coges. Præpoſterè antea οὕτως ἔστι legebatur. auctoritatem ſcriptorum codicũ & rem ipſam ſecutus, ordinem commutaui, & locum reſtitui.

Ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω.) Demonſtrata iam altera eſt utilitas, inquit, quam neceſſariò adferunt ſententiæ, ſi quis rectè illis uti ſciet. Hæc autem nunc repetit, quia cũ ſuprà ſe hoc facere uelle oſtendiſſet, multa poſtea in medio inculcarat. aliter enim poſterior utilitas, quæ nunc exponitur, ita à priore hac, quæ iã tradita eſt, diuulſa fuiſſet, ut obſcuritatem res allatura fuerit, niſi ſuperiora illa uerba, ut ipſa hac ratione coniungeret, repetiſſet. χρῆσιν autem nunc uocat, quam ſuprà βοήθειαν appellauit. Huic uni iam rei ſeruit pronunciatio ſententiarum, & auxilio ipſius hoc boni conſequimur. ſed alium etiam meliorem uſum præbet, quod moratam orationem reddit, facitq; ut in oratione ipſius appareant mores dicentis.

Ἦθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις.) Quæ orationes mores habere dicantur, exponit. huiuſcemodi autem eſſe inquit uniuerſas illas, in quibus electio eius qui dicit, impreſſa perſpicitur, quod efficere ſententias omnes affirmat. & quomodo id uerum ſit, docet inquiens: Quia qui ſententiam edit, præcipit atq; indicat in uniuerſum, qui ſenſus ipſius ſit de rebus quæ expetuntur, ac fugiuntur in uita: aliter illa ſententia non foret. debere namq; omni hanc enunciationem omnia eius generis complecti, ac materiam habere res bonas ac malas ad uitam degendam accommodatas, ſuprà demonſtrauit. Quod uerò in excuſis antea hic erat ἐν οἷς, emendaui ἐν ὅσοις. & paulo pòſt ubi αἱ γὰρ γνῶμαι legebatur, αἱ δὲ γνῶμαι. Sed etiam præpoſitionem immutaui. cum enim iidem haberent, ὑπὲρ προαιρέσεων, feci ut eſſet περὶ προαιρέσεων. Caſtigationum autẽ harum omnium auctores habui, & antiquiſsimum librum, & ueterem tralationẽ. lectio præterea hæc magis mihi quadrare uiſa eſt ſententiæ Ariſtotelis. nam extremum ſuperiorum uerborum non uariaui, quamuis uiderim ſcriptos plures, in quibus προαιρέσεων legatur. receptam enim lectionem ueriorem puto, quæ confirmatur etiam à uetere tralatione.

Ὥστε ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα.) Quare, inquit, ſi ſententiæ probæ fuerint, & bonæ indolis proborumq; morum uideri faciunt oratorem, nec dubium eſt quin improbæ malæq; prauum etiam ingenium declarent dicentis: quod tamen non addit, quia de utilitate commodoq́;, quod è ſententijs ducitur, diſſerit. illud autem damnum non mediocre afferret, ſi exiſtimaretur orator indicio ſuæ orationis, naturæ indolisq́; malæ.

Περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πόσα εἴδη αὐτῆς.) Omni hac diſputatione abſoluta, ſe ad exitum eius perueniſſe demonſtrat, breuiq́;, ut ſolet, repetit quæ tractata ſint. ſe namq; & uim ipſius in uerbo inuolutam explicaſſe, & quot eius ſpecies ſint, indicaſſe oſtendit: nec non qui modus in illis uſurpandis adhibendus ſit: ad extremumq́;, quam utilitatem haberent. Quod in excuſis antea hic erat πότε, uariaui, & πῶς ſcripſi, ſecutus & antiquiſsimi libri auctoritatem, & ueteris tralationis teſtimonium. quamuis initio huius explicationis, temporis quo dicendæ ſententiæ forent mentionem fecerit, atque illo ipſo aduerbio uſus ſit. nam quomodo etiam in oratione adhibendæ ſint, manifeſtò declarauit, & alia quoq; commemorat

commemorat nunc ſe docuiſſe, quæ à primo non propoſuit, uel cuncta potius hæc ab illis diuerſa ſunt.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν.) Cum ſuprà ſibi agendum iam eſſe oſtendiſſet de communibus probationibus, quæ ad fidem faciendam pertinent, proprijs ſingulorum generum explicatis, duoq; illa eſſe tradidiſſet, exemplum & enthymema: necnon præuertendam ſibi docuiſſet ſcientiam exemplorum, hac quoque parte perfecta, ad enthymemata uenit: quæ quomodo tractare nunc cogitet, exponit. generatim enim prius, cuiuſmodi illa eſſe debeant, & quæ ipſorum forma materiesq; ſit, docet. Deinde ſingillatim locos, unde ducãtur, indicare uult. Hæc autem multum inter ſe diſcrepant.

Ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν.) Non unam eandemq; rationem eſſe putat & modi uiæq;, quam tenere debet, qui enthymemata indagat, & locorum ſediumq; ipſorum, ſed diuerſas. quare meritò ſibi ſeparatim de utraq; agendum fuiſſe tradit.

Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστιν, εἴρηται πρότερον.) Cum de enthymematibus agere inſtitueret, hæc in primis uidenda erant, niſi prius accuratè tractata fuiſſent, quod ipſum nunc indicat: breui tamen nonnulla tangit, quæ in primo libro copioſius expoſuit. Syllogiſmi enim, inquit, ſpeciem eſſe enthymema, iam declaraui, & quæ ipſius ratio ſit. eſt enim imperfectus ſyllogiſmus, & uſum eum præbet oratori, quem dialectico ſyllogiſmus. ſed etiam, quibus in rebus diſcrepent à dialecticis oratorij ſyllogiſmi, traditum eſt. neq; enim nimis remota ſeiunctaq; à re, de qua agitur, neq; cuncta ſumentem, nihilq; relinquentem conflare ſyllogiſmum oportet, ac concludere quod uelit. cuius rei etiam cauſam affert, quamuis in primo horum librorum eam uberius explanarit.

Τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς, διὰ τὸ μῆκος.) E longinquo petere propoſitionem, obſcuritatem gignit propter loci diſtantiam. omnia uerò complecti, ut obſcuritas tollatur, resq; apertior fiat, garrulitas eſt. multa enim ita plana, perſpicuaq; dicuntur: quod committere, uitium hoc in ſe habet.

Τοῦτο γὰρ αἴτιον, καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις.) Cum aliud ageret, hoc etiam quod multi quærebant, explicat. non pauci enim mirabantur, nec inuenire poterãt unde fieret, ut imperitorum orationi magis quàm eruditorum à multitudine, populoq; fides haberetur. cur, inquam facilius perſuadeant quod uolunt turbæ, qui non ſunt imbuti bonis artibus, quàm qui animum illis excultum habent. Cauſam huius rei aperiam, inquit, quod infrà accuratè facit: antea tamen hanc opinionem receptã eſſe, teſtimonio boni poetæ confirmat.

Ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ, τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρως λέγειν.) Euripides ab Hippolyto in fabula, quam ab ipſo inſcripſit, hoc pronunciari facit, cum Theſeo patre loquente. cum enim falſum crimen refellere deberet, inquit, Se ingenuo pudore impeditum facere uerba ad multitudinem minimè poſſe: ſed cum res poſtulat, ut apud æquales paucosq; dicat, eloquentiorem illic eſſe. id autem non ſine cauſa uſu uenire docens, addit: Qui enim apud ſapientes uiros nihil dicendo ualent, elegantius adſtante populo. & corona idiotarum loquũtur: ſe tamen tunc neceſſitate urgente ingenium uerſaturum, ac linguæ habenas effuſurum. Eundem locum adducit Plutarchus in commentario de inſtitutione puerorũ, Μαρτυρεῖ δέ μοι τοῦ λόγου καὶ Εὐριπίδης λέγων· Ἐγὼ δ' ἄκομψος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον, Εἰς ἥλικας δὲ κ' ὀλίγους σοφώτερος· οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

Οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ καθόλου λέγουσιν.) Eruditi enim communia, & quæ in uniuerſo ſunt dicunt. Cum optimæ artes ſcientiæq; quibus exculti ſunt, has res quærant, ipſiq; illis tractandis aſſueti ſint, ut non facilè rationem illam relinquere queant. ab intelligentia uerò idiotarum hæc remota ſunt. contrà imperiti, ex rebus quas intelligunt, cognitasq; habent, concluduntq; atq; ea quæ propè ſunt, ſumunt. Hinc igitur fit, ut multitudini probabiliora rudes bonarum artium, imperitiq; loquãtur. ſunt enim quæ dicuntur ab illis uulgo notiora, ac ſenſibus idiotarum magis accommodata.

Ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον.) Quare, inquit, ut hanc culpam effugiamus, faciliusq; probemus quod uolumus (plerunq; enim uerba facienda ſunt ad imperitos) non debemus ex omnibus quæ probantur, ac uera eſſe uidentur doctiſſimis etiam ingenioſiſſimisq; uiris legere propoſitiones, uerùm ex cognitis, definitisq;, aut ijs ipſis qui exiſtimatori ſunt de oratione noſtra, aut ijs ſaltem quos exiſtimatores ipſi probant, ſequunturq;. quod ſi oratio nobis habenda eſſet in conuentu aliquo politiorum atq; eruditorũ hominum, ſubtilius argumentari poſſemus. nec repudiare, quæ eruditis ſolum, non multitudini etiam uideantur. præcipit dem, ut non omnia quæ uidentur eſſe captãda, ex illisq; conformanda argumenta, ſed ex perceptis uiſisq; ijs ipſis apud quos agimus, aut illis ſaltem quorum iudicijs ipſi acquieſcunt.

Καὶ ὅτι δ'.) Quod ſi cunctis apud quos dicimus ea cognita nõ ſunt, ſequiq; coguntur iudicia aliorum, omnino omnibus, aut maximæ ipſorum parti manifeſtũ eſſe debet, ita uideri grauibus ac prudentibus illis uiris, à quorum ſententia iudicioq; diſcrepare nunquam ſolent. niſi enim hoc certò ſcirent, cum ipſi rem neſciant, non poſſent perſuaderi.

Καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων.) Nec debent ita confirmandarum rerum ſtudioſi eſſe, ut cuncta quæ non neceſſariò concludunt, repudient. Sed ut illis quandoq; uti, ita etiam ex rebus quæ ferè fiunt, concludere. in primo enim quoq; libro declarauit, ex quibus enthymemata fiunt, partim neceſſaria eſſe, partim quæ ferè, ac plurimum fiant: multoq; plura eſſe, quæ ſæpius, illis quæ ſemper fiant. Quæ autem ex neceſſarijs rebus argumenta conſtant, τεκμήρια ab eo uocari: quæ

uerò

uerò res plurimum ſunt, ἐνόντα appellari, notum eſt.

Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν.) Qui modus ratioq́; ſit indagandi enthymemata, nunc docet, multumq́; ad hoc ualere oſtendit, nec poſſe id ullo modo prætermitti, habere cognita ac perſpecta, quæ in rebus illis ſunt, de quibus diſputaturus ſis: id eſt, naturas ac proprietates earũ intelligere, quæq́; demum ipſis contigere: nec tãtum hoc ſummo ſtudio prouidere atq; adipiſci debent, qui oratorio argumento aliquid concluſuri ſunt, uerum etiam qui in alia aliqua arte, aut diſciplina quippiam ſyllogiſmo, rebus illis accommodato, cõcludunt. niſi enim bene omnia cognita fuerint, fruſtra laborabunt, nec quod cupiunt ullo modo efficere & præſtare poterunt. politicum autem ſyllogiſmum dicens, intelligit oratorium: ut in libro ſophiſticorum elenchorum ad extremum inquit, ὅπερ καὶ περὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους συμβέβηκε, cum oratoriam artem ſignificare uellet. primis enim temporibus, qui huic ſtudio ſe dabant, politicos ſe eſſe dicebant, ac ſcientiam regendarum ciuitatum ſe tenere aiebãt. Quid autem hic arbitrer ualere τὰ ὑπάρχοντα, expreſſi. quo etiam uerbo eodem intellectu utitur Demoſthenes pro Cteſiphonte· συνέβαινε δὲ αὐτῷ, τὸν πόλεμον κρατοῦντι τοὺς ὁποίους δή ποθ' ὑμεῖς ἐξεπέμπετε στρατηγούς, αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ τόπου καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἑκατέροις κακοπαθεῖν. narrat enim Philippum, quamuis in prælijs ſuperior fuiſſet, uiciſſetq́; illos, quibus Athenienſes bellum adminiſtrandum dederant: tamen multa incommoda accepiſſe illo tempore propter naturam loci, & aliarum etiam rerum, quæ in perſona fortuniſq́; et ipſius, & hoſtium, erant. ita enim multa complexus eſt, quæ facilè explicare, aut paucis ſaltem commemorare non potuiſſet. ὑπάρχοντα autem hic á philoſopho uocata, Iſocrates ἐνόντα appellat in oratiuncula contra ſophiſtas. pollicebantur enim illi ſe ita inſtructos ad dicẽdum effecturos cunctos, qui ſe ad eos applicuiſſent, ut nihil eſfugeret ipſos, quod in argumentis, cauſiſq́;, quas agerẽt, exiſteret, ὥστε μηδὲν τῶν ἐνόντων ἐν τοῖς πράγμασι παραλιπεῖν. Sed etiam in Buſiride, cum omnibus iam effuſis, quæ dicere uoluit, affirmat reſtare adhuc multa, unde aliquis poſſet & laudationem & defenſionem longius proferre, πολλῶν δὲ ἐνόντων εἰπεῖν: & quæ ſequuntur.

Ἢ πάντα ἢ ἔνια.) Præſtaret cuncta quæ in illis ſunt tenere. ita enim maior facultas daretur concludendi: ſi cuncta tamen ſciri tenerıq́; non poſſunt, neceſſe eſt aliqua omnino. qui enim omnibus deſtitutus foret, quó nam pacto poſſet eo quo caret ad concludendũ ſumpto, quod uult confirmare? cauſa uerò quod nihil argumento probari ab oratore de aliquo poßit, niſi quædam quæ illius ſint, cognorit, eſt, quod propoſitio neceſſario ex ijs quæ in illo ſunt, de quo concluſio fit, conſtat, ſine qua non eſt enthymema.

Λέγω δέ, οἷον πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον.) Aperit quod obſcurius dixerat, exempliſq́; totã rem copioſe declarat. atq; hoc in primis duobus dicendi generibus facit. primum deliberationis eſt: Quomodo, inquit, conſilium dare poſſemus Athenĩẽſibus, bellumńe ab ipſis ſuſcipiendum, an non ſuſcipiendum aduerſus aliquos foret, niſi ſciremus copias ipſorum utrũ nauales an pedeſtres, an utriuſq́; generis, aut niſi etiam numerũ illarum intelligeremus, necnon uectigalia ciuitatis, qui amici ipſorum, quiq́; inimici. amici enim, conatus amicorum adiuuant: inimici, inimicorũ impediunt. Præterea quæ bella ſuperioribus temporibus geſſerint, & quem exitum illa habuerint, aliaq́; huiuſcemodi nonnulla, quæ breuitati conſulentes, relinquimus.

Καὶ ἐπαινεῖν.) Hoc ad demonſtratiuum manifeſtò pertinet. non poſſe enim laudari, aut uituperari Athenĩẽſes oſtendit, niſi ab eo, qui res geſtas ipſorum perceperit. quæ facultas, inquit, nobis laudandi illos daretur, niſi ſciremus naualem ipſorum pugnam apud Salaminã inſulã ſumma cum uirtute pugnatam, pedeſtreq́; prælium, quo deuicerunt Perſas in Marathone, agri Attici loco.

Ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα.) Cunctæ Græcorum hiſtoriæ plenæ ſunt præclararum harum rerum. nam ſuperiores uictoriæ ab Herodoto copioſe expoſitæ ſunt. quæ geſſerint Athenienſes honeſtè ac fortiter pro ſalute filiorum Herculis, omniq́; illa familia, & Iſocrates in Panegyrico narrat, & Euripides in fabula quam ἡρακλείδας appellauit, cõplexus eſt. Nam Latinorum etiam ſcriptorum Lucretius initio 6. libri, Cicero autem pro L. Flacco, unde laudari poſſent Athenienſes, indicarunt. Quemadmodum autem hæc ipſis ornandis ualde accommodata eſſe, ita etiam alia huiuſcemodi, ſiqua præclarè ab ipſis geſta ſunt, neceſſaria affirmat: nec ſine ipſorum cognitione hoc munus rectè ſuſtineri poſſe. addit autem cunctos, qui hoc aggrediantur, conſueſſe laudare, colligentes res honeſtas ac plenas dignitatis, quæ in illis ſunt, quos ornandos ſuſceperũt: aut eſſe ſaltem uidentur, quum ſpeciem tantum atq; umbram eorum illa habeant. fallit enim hoc multos, nec ſimulata á ueris ſecernere queunt. Correxi autem quod in excuſis hic antea perperam legebatur, ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων. feci autem id, ſecutus antiquißimum librum: ſed reſtitutam quoque á me lectionem ſequitur uetus tralatio.

Ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων.) Eodem autem pacto, inquit, ut ex ijs laudant, ita ex contrarijs uituperant, diligenter attendentes an aliquid in ipſis reperiatur, quod accuſari ac uituperari uerè poßit, aut ſaltem reprehenſione uituperationeq́; dignum uideatur. nonnulla enim ſunt quæ defendi fortaſſe poſſunt, ac iure optimo facta eſſe oſtendi: cum tamen ea praua, turpiaq́; habeantur, prætermitti non debent.

Οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους.) Colligit nonnulla, quæ improbè geſta erant ab Athenienſibus, pulcherrimiśque ipſorum factis turpes maculas inurebant. Ceu, inquit, quod Græcos, libertati natam gentem, ſeruire ſibi coegerunt: eoſq́; qui cum ipſis in bello

contra barbarum ſteterant, & in eo ſtrenuè fortiterq́; ſe geſſerant, ſedibus ſuis exturbarunt: eorumq́; agros ſibi diuiſerunt, ut Aeginetas ac Potidæatas. Quam malè autem aduerſus Aeginetas animati diu fuerint Athenienſes, multis multorum teſtimonijs confirmari facilè poſſet. nam ex inſula una cum liberis, uxoribusq́; cũctos ab ipſis eiectos fuiſſe, narrat etiam Thucydides in ſecundo libro Hiſtoriarum, & Diodorus in 12. Bibliothecæ. Cicero quoq́; in tertio de Officijs hoc teſtatur. Durius etiam Athenienſes, qui ſciuerunt, ut Aeginetis, qui claſſe ualebant, pollices præciderentur. Vt Aeginetas autem, ita etiam Potidæatas diuturno bello uexatos, oppido cũ ſingulis tantum ueſtimentis exire iuſſerunt, & colonos eò ciues ſuos miſerũt, quibus & eorum agros & domos aſſignarunt. hoc enim quoq́; ab eiſdem Græcarum rerũ auctoribus memoriæ proditum eſt. Iſocrates in Panegyrico Athenienſes ab huiuſcemodi quibuſdam criminibus diligenter tuetur, notasq́; nonnullas delere conatur, quæ famam ipſorum dehoneſtabãt. Verba luculentiſſimi ſcriptoris hæc ſunt: μετὰ δὲ ταῦτα ἤδη τινὲς ἡμῶν κατηγοροῦσιν, ὡς ἐπειδὴ τὴν ἀρχὴν θαλάττης παρελάβομεν, πολλῶν κακῶν αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστημεν· καὶ τόν τε Μηλίων ἀνδραποδισμὸν, καὶ τὸν Σκιωναίων ὄλεθρον, ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡμῖν προφέρουσιν.

Καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς.) *Intellexit, cum inquit* ἁμάρτημα τοιοῦτον, *in quo uniuerſa ciuitas lapſa ſit, & quod à publica iniuſtitia profiſciſcatur, quod nõ ita ſimile ſit ſuperioribus illis, quæ narrauit, ut quæ ſignificare uoluit, cum inquit,* καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. *illa enim prorſus ſimilia. ut enim iugum impoſuerant Aeginetis & Potidæatis, ita nonnullis alijs ciuitatibus Græcorum, quorum forti opera in bello contra barbaros uſi fuerant, & oppida etiam ipſorum diripuerant, ut quæ purgare uoluit Iſocrates. Hoc quamuis ad dignitatem famamq́; ipſorum inquinandã & ipſum multum ualeat, non omnino tamen ſimile eſſe, ac par illis exiſtimandum eſt, ne idem rurſus, cum minimè neceſſe eſſet, repetiſſe eum dicamus.*

Ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι.) *Idem quoq́; in iudiciali genere ſeruari debere oſtendit: breuius tamen tertium hoc quàm ſuperiora duo pertractat. non enim exempla ponit, quæ ſanè magnopere deſiderari non poſſunt. perſpicuum namq́; eſt, neminem poſſe quempiam in iudicium uocare, niſi quæ ab eo turpiter, nefarieq́; facta ſunt, teneat: nec rurſus defendere, ſi quæ propria ſint perſonæ ipſius, ac facta deniq́; hominis, ignoret.*

Οὐδὲν γὰρ διαφέρει περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων.) *Hoc firmiter tenendum, quod iam copioſe expoſuit, in quauis perſona docet: nec in hac diligenter ſeruandum, in alia autem prorſus relinquendum, aut negligenter tractandum. nihil enim intereſſe, inquit, ſiue de Athenienſibus quiſpiam agat (exemplo namq́; Athenienſium antè uſus fuerat) ſiue de Lacedæmonijs, aut de quopiam deo, aut homine. ſunt enim omnino quæ naturæ illi hærent (quæcunq́; ea ſit) cognoſcenda. ut cõmune enim præceptum hoc trium generum eſt, ita omnibus gẽtibus, ciuitatibusq́;, nec non fortunis hominum, deorumq́; naturæ conuenit. cuncta enim quæ propria ipſorum ſunt, aut aliquam ſaltem eorum partem didiciſſe oportet: nec aliter poteſt orator de illis uerbum facere, nedum copioſe dicere. Addo etiam, quæ bona & mala ſingulis rebus ſunt, ignorare illos non debere, ſi de illis amplè ornateq́; dicere uolunt.*

Καὶ γὰρ συμβουλεύοντες τῷ Ἀχιλλεῖ.) *Explanat quodiam tradiderat, & in ſingulis generibus dicendi neceſſarium eſſe demõſtrat, cognita habere oportere, quæ perſonæ illi, aut rei adnexa ſunt. ex ipſis enim argumenta ducenda, & orationem conformandam. nam & ſuadentem, inquit, quippiam Achilli, aut ab aliquo reuocantem & laudantem eundem, aut uituperantem, quemadmodũ etiam accuſantem in iudicio, hominem, aut defendẽtem, oportet ſumere, quæ perſonæ ipſius hærẽt, ut illorũ præſidio quod uolumus probemus. Animaduertendum autẽ, ipſum in partibus deliberatiui generis ſignificandis, nomine generis uſum: in alijs generibus notandis, partium nomina poſuiſſe, generis tacuiſſe.*

Ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει ἢ αἰσχρόν.) *Non ſunt tamen eadem uidenda in tribus his diuerſis generibus, ſed diuerſa. fines enim generum ſpectandi ſunt, ut eò referantur, quæ in ſingulis accuratè ſunt quærenda. Si enim, inquit, eum laudamus aut uituperamus, ſpectare debemus, ſi quid in eo inuenimus honeſtum aut turpe. Si accuſamus in foro, aut defendimus, ſi quid æquum aut iniquum ab eo factum eſt. Si aliquò impellimus ſententia noſtra, aut inde reuocamus, ſi aliquid in eo eſt, cui res illa aut prodeſſe aut obeſſe poßit.*

Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν.) *Quod in perſonis omnibus iam euenire oſtenderat, id etiam in alijs rebus contingere docet: ſimiliterq́; ſe rem in his & in illis habere. Non defuerunt ſophiſtæ, qui fallacibus rationibus probare conati ſint, iuſtitiam rem malam eſſe: ut Thraſymachus Eleus, cuius rationis meminit etiam Plato in octauo libro de Republica. Si alterum igitur horum oſtendere uolumus, rem ſcilicet bonam eſſe iuſtitiam, aut non bonam, ducere argumenta debemus ex ijs quæ propria ſunt aut iuſtitiæ, aut boni, & in iuſtitia ipſa inueniuntur, aut in rebus quæ de ipſa dicuntur. utraq́; enim diligenter perpendenda, ad alicuius rei intelligentiam, ut id de quo quæritur aliquid ac ſubijcitur, ita quod de illo prædicatur.*

Ὥστ' ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες.) *Quapropter, inquit, quoniam cognitum eſt modum rationemq́; hanc omnes ſequi, ſiue exquiſitius accuratiusq́;, ſiue remißius negligentiusq́; hoc agant: id eſt, ſiue ualidioribus, ut demonſtratiua ſunt: ſiue infirmioribus, ut ſunt probabilia, argumentis utantur. ſignificat enim (ut opinor) id quod ſuprà tetigit, cum inquit, Siue politico, ſiue quolibet alio ſyllogiſmo utantur. neq́; enim ex ingenti quodam rerum omnium aceruo, confu-*

ſaq́;

ſeq́; tanquam ſylua captant propoſitiones, ſed ſcrutantur quæ rebus ipſis adſint, de quibus acturi ſunt: atq; inde adminicula ad id quod uolunt probandum, ſumunt: perſpicuum eſt, nos omni diligentia in hac re uti oportere, comparatamq́; habere debere ſuppellectilem rerum, quæ crebrò tractari uerſariq́; in cauſis conſuerunt. Reſtitui autẽ hic ὅτι, quod in excuſis libris deſiderabatur, ſecutus auctoritatem optimorum librorum.

Καὶ διὰ τοῦ λόγου.) *Et ut hoc animaduerſa uia quam ſequuntur omnes in ſingulis generibus dicendi neceſſarium eſſe probatum eſt, ita etiam ratione quadam confirmari poteſt. ſi quis enim diligenter attendat, atq; omnia experiatur, manifeſtò intelliget oſtendi aliquid aliter nulla ratione poſſe. hoc enim rationis naturam argumẽtiq; ad fidem faciendam apti habere uult. notum autem eſt, conſueuiſſe ſæpe hunc eruditiſsimum ſcriptorem cũ quidpiam conſtituere uult, inductione primum uti, dein de ſyllogiſmo idem confirmare: ut in primo libro Topicorum, cum inquit diſputationes duci è quatuor generibus antè explicans, & ope earum propoſitionum cũcta probari, ad easq; quæſtiones referri, uno quidem fidei faciẽdæ genere demonſtrari poſſe inductione: alteram autem probationem eſſe quæ ſyllogiſmo conſtat, quamuis hic ſyllogiſmum non appellarit ſed* λόγον *dixerit, quod nomen communius eſt. in primo quoq; libro de Moribus ad Nicomachum, cum uitam beatam adhibito ſtudio ac diligentia acquiri probare uellet, primum inductione id demonſtrauit, oſtendens ea quæ à natura gignuntur, ut optime perfectiſsimeq́; fieri poteſt, procreari: necnon quæ ab arte aliqua proficiſcuntur, et omni deniq; re, quæ cauſam quærit, atque eam tanquam ducem ſequitur. infraq́; reliquo etiam genere probationis utens, addit,* συμφανὲς δ' ἐστὶ καὶ ἐν τῷ λόγῳ τὸ ζητούμενον, *eodem quo hic uocabulo uſus.*

Φανερὸν, ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς.) *Hæc eſt* ἀνταπόδοσις, *redditioq; illius,* ὥς' ἐπειδὴ καὶ πάντες. *Quoniam patefactum ac demonſtratum eſt, inquit, cunctos qui aliquid probant, hanc uiam tenere, diligenterq́; inſpicere, quid in rebus illis ſit de quibus dicturi ſunt (id enim autem inductione declarauit, oſtendens in cunctis generibus dicendi rem ita ſe habere, cũctosq́; qui aliquid argumento probent, conficere illa ex rebus quæ hæreant illi ipſi naturæ, ſed ratione etiam ſyllogiſmoq́; idem confirmari poſſe affirmauit) perſpicuum eſt neceſſariò ſelectum facere oratores debere de rebus quæ ſæpe incidunt, atq; opportunæ in primis ſunt, ut parati inſtructiq́; ſint, cum opera ipſorum requiritur, & uberius de illis dicere queant. ualet enim* ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων, *habere ſelectas propoſitiones de rebus quæ uſuuenire poſſent, maximeq; opportunæ ſunt. id enim manifeſtò ſignificat* ἐπικαιρότατα, *ut locos etiam nõnullos* μάλιστα ἐπικαίρους *&* κοινοὺς *in Topicis appellauit. Valet autem hic* ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, *ut in diſciplina illa fit, qua loci ſedesq; argumentorum monſtrantur, id enim quoq; illic cuſtoditur, atq; ipſe id in primo ſuorum Topicorum diligenter præcepit.*

Περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον.) *Non committere debemus, ut quæ otioſe matureq; comparare poſſumus, ſubitò properantesq; hinc atq; inde arripiamus: contrà de rebus quæ repentè eueniunt, neq; antea à nobis expectabantur, cum parati ad illa meditatiq; eſſe nequeamus, ſed illo ipſo tempore quærere cogamur, indagare eodem pacto propoſitiones debemus, nullo modo ſcilicet reſpicientes ad indefinita, ſed ſpectantes, quæ adſint illis ipſis rebus, de quibus agitur.*

Ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα.) *Non ad ea quæ nullarum rerum propria ſunt, quæ nullis inquam rebus addicta ſunt & adplicata. intelligit aũt idem quod paulo ſuprà, cum inquit, cunctos qui hoc facerent cõſueuiſſe, non paſsim ex omnib. ſed ex iis quæ hærẽt cuiq; perſonæ aut rei, ſumere propoſitiones. nullo enim diſcrimine omnia reſpicere, & ad indefinita, & quæ nullius rei propria ſunt, ſe conuertere, idem prorſus eſt.*

Καὶ περιγράφοντα.) *Pro temporis etiam breuitate præfinientem, ſeponentemq; ſibi magnum illorum numerum. neq; enim paucis contentus eſſe debet, ſi poteſt multa colligere: & ut quàm plurima poteſt, ita quæ rei illi maxime propinqua ſint. intelligit autem quæ ipſi hæreant atq; adfixa ſint, nec è longinquo petantur. illa autem quo magis talia fuerint, eo magis rei affinia erunt, minusq; ad alia pertinebunt.*

Ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων.) *Se hæc utiliter præcepiſſe declarat, & quæ commoda ex utraq; re capi poſsint oſtendit. quanto enim plura, inquit, tenebuntur eorum quæ rebus adſint, tanto facilius demonſtrabitur, atque argumentis quodlibet concludetur. quanto autem propinquiora, tanto ea quæ ſumentur accommodatiora proprioraq; erunt, ac minus cõmunia.*

Λέγω δὲ κοινὰ μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα.) *Nullo pacto perturbari lectorẽ uult, quomodoq; accipi hæc nomina uelit, oſtendit. Communia enim, inquit, appello, ceu ſi quis Achillem laudet: quod homo rationisq; particeps, non belua fuit, quod ex eorum numero, qui dimidia ſui parte dii heroesq; habiti ſunt, quòd unà cum reliquis Græcis ad Ilium expugnandum profectus eſt. hæc enim non uni Achilli, ſed aliis etiam plurimis contigere. quare qui ita agit, quia cõmunia captat, nõ magis Achillẽ quàm Diomedem laudat. ille enim quoq; & homo, & heros extitit, & in Troiano bello uerſatus eſt.*

Ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν.) *Propria uerò, inquit, uoco, quæ nemini alii præterquam Achilli contigère: ut interfeciſſe Hectorem, optimum Troianorum: & Cygnum, qui dum uixit, uetuit omnes exire de naui, cum ferro uulnerari nequiret, & ab omni ictu tutus eſſet: & quia nemo iunior in eam expeditionem profectus eſt, nec iureiurando, ut cæteri duces earum copiarum aſtrictus: & quæcunq; alia uni illi ſoli in uita euenere, nec in aliam perſonam cadunt. Quod Cygnum*

appellat, duos diuerſis parentibus ortos, fabulæ tradunt hoc nomine uocatos. qui ab Achille necatus eſt, Neptunum patrem habuit. cum autem Achillem ornaret Pindarus in ſecũda ode Olympiorum, inde quoq; ipſum celebrauit, quod hunc leto dediſſet, Κύκνον τε θανάτῳ πόρεν. Quod uerò eum, non ut fidem ſeruaret, teſtibus dijs immortalibus datam, ad Troiam profectum narrat, diſtinguit ipſum ab Helenæ procis, qui iureiurando deuincti omnes erant, nec poterant non ſe ſocios præbere Menelao, armis uxorem repetenti. hoc enim quoq; proprium ipſius fuit. ſolus namq; è numero heroum non legibus Tyndarei ſe religioſe obſtrinxerat. Quare maiore laude dignus eſt, qui in tam periculoſum bellum, nulla neceſſitate coactus, profectus ſit. quod etiam Pauſanias in Laconicis his uerbis confirmat, Ὅμηρος δὲ ἔγραψε μὲν τῆς ποιήσεως ἀρχόμενος, ὡς Ἀχιλλεὺς χαριζόμενος τοῖς Ἀτρέως παισί, καὶ οὐκ ἐχόμενος τοῖς ὅρκοις τοῖς Τυνδάρεω, ἀφιγμένον ἐς Τροίαν.

Εἷς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός.) Cum ſelectum propoſitionum neceſſarium eſſe docuerimus, quoq́; modo ſeligi illæ poſſint indicare cœperimus, unum iam locum expoſuimus. eſt enim, qui modò perſcriptus eſt: id eſt, parata & delecta habere quæ in ſingulis rebus ſint, de quibus uſu uenire tibi poſſe putas, ut dicturus ſis, ac de rebus demum quæ ualde opportunæ ſunt, crebroq́; ab oratoribus tractari conſueuẽrũt. Hunc autẽ locum Topicum appellat, quia ſimilis eſt locis Topicis, ac ſequitur inſtituta illius diſciplinæ. neque enim hæc ratio oratoris tantum eſt, ſed dialectici quoq;. non multo quoq; ſuprà docui, etiam in hoc ſtudio neceſſarium eſſe ſelectum propoſitionum, ut in Topica facultate. cum uerò hic antea excuſi haberent, ὡς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τόπος, emendaui, ut ſuprà ſcriptum eſt, ſecutus fidem ſcriptorũ librorum. in cunctis enim, quos uidi, extremum uerbum τοπικός eſt. antiquiſſimus etiam, τόπος τῆς ἐκλογῆς, non τρόπος habet: quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio. deprauatam autem illam ab aliquo fuiſſe puto, cui abſurdum uideretur dici τόπον ἐκλογῆς, putaritq; τρόπον potius legi debere. uerũtamen ut loci ſunt, in quibus argumenta manent: ita etiam loci uocãtur, qui rationem continent, modumq́;, quomodo ſelectus alicuius rei fieri debeat. Quod etiam teſtimonio Alexandri confirmatur, qui in primum Topicorum, cum locum eũ explicare inciperet, ubi Ariſtoteles docet, quomodo ſeligi dialecticæ propoſitiones & magna copia earum parari poſſit, inquit, περὶ δὲ τῶν προτάσεων ἐκλογῆς πρῶτον τόπους τινὰς καὶ ἀφορμὰς τῆς ἐκλογῆς, καὶ τῆς εὐπορίας αὐτῶν παραδίδωσιν.

Τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν.) Cum quæ generatim de enthymematibus dici poterant tradidiſſet, ac quæ ratio uiaq́; indagandi illa communiter ſit, oſtendiſſet, nunc locos eorum indicat, ubi ſcilicet certa quædam enthymemata manent. neq; enim cuncta in ſingulis ſedibus inueniuntur, ſed certa quædam ac propria illius loci, & quæ ſcilicet eundem ortum conformationemq́; habeant. Breui autem ille, ut quiſque facilius conſequi poſſit, antequam hoc aggrediatur, conſilium ſuum aperit.

Στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό.) Locos elementaq́; pro eodem capi, quamuis antea id non explanaſſet, animaduertiſſe tamen poteramus. in primo enim libro cum dixiſſet, λέγω δὲ εἴδη, τὰς καθ' ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις· τόπους δὲ, τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. poſt inquit, πρότερον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις. quod enim ſuprà τόπους uocauerat, infrà elementa appellauit. Cicero quoq; in ſecundo de Oratore, Latino uerbo, quod poſteriori huic reſpondet, huiuſcemodi quippiam ſignificare uolens, uſus eſt: Neq; illa elementa deſiderare, quæ ut nemo tradat, quis eſt qui neſciat, quæ ſint in homine laudãda? Theophraſtus etiam, ut teſtatur Alexander in primum ſecundumq́; Topicorum, cum definiret locum, hoc nomen uſurpauit. inquit enim locum eſſe ἀρχήν, ἢ στοιχεῖον, unde principia cuiuſq; rei ſumantur. Cum autem nunc ſe uelle tradere elementa enthymematum dixiſſet Ariſtoteles, ſuprà uerò ubi ſibi hoc agendum eſſe indicauit, hoc nomine uſus nõ fuiſſet, ſed locos uocaſſet, hæc enim uerba ipſius ſunt, καὶ μετὰ ταῦτα περὶ τόπων, ideo docet utrunq; nomẽ idem ualere, ſolereq́; ſe ſine diſcrimine, cum idem ſignificare uelis, alterutro uti.

Πρῶτον δὲ εἴπωμεν περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον.) Cur ſibi neceſſe dicat eſſe, antequam locos eorum tradat, partiri ac diſtinguere enthymemata, cauſa hæc eſt. Cum enim loci fabricãdis enthymematibus ſeruiant, oportebat in tradendis his explanare, qui huic aut illi enthymematum ſpeciei accommodati ſint. id autem, non antea cognitis enthymematum ſpeciebus, fieri nullo modo poterat.

Ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο.) Antequam locos enthymatum explanemus, quædam explicanda ſunt quæ doctrinam illam adiuuabunt. non enim ſunt unius generis enthymemata, ſed duorum. quædam enim confirmant aliquid eſſe, aut non eſſe, alia rurſus refellunt. cum autem enthymemata quædam probare dicat, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, manifeſtò ſignificauit eſſe huius generis, quæ affirment aliquid, ut etiam quæ negent. cum contrà, quæ uim redarguendi habent, & ἐλεγκτικὰ appellantur, ſemper negando cõcludant. Interpres Hermogenis Rhetoris de differentia horum enthymematum etiam egit. Nam duo & ipſe genera eſſe cognouit, & eodem quoq; nomine appellat: necnon exempla utriuſq; ex optimo omnium oratore ſubdidit. δεικτικὰ, inquit, ſunt, quæ curſum ſuum faciunt, ſpeciem conſecutionis retinentia, ceu τὸ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. ἐλεγκτικὰ autem, quæ præ ſe ferunt pugnam quandam, ac perueniunt quò uolunt, aduerſando repugnandoq́; alicui ſententiæ, ut, οὐ

γὰρ

γὰρ ἂν Σόλων μὲν αὐτὸ παρέλιπεν, αὐτοκλῆς δὲ εὕρετο.

Καὶ διαφορὰ.) Qui diſcrimen, inquit, horum enthymematum percipere uult, quorum genus alterũ aliquid confirmat, alterum refellit, uideat quibus in rebus differant inter ſe elenchus ac ſyllogiſmus. idem enim inter hæc intereſt, quod in dialecticorum ſtudio inter elẽchũ ac ſyllogiſmum, ipſe autem id ſtatim breui demonſtrat.

Ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα.) In tertio quoq; libro de enthymematibus his agit, lõgéq; præponit quod ἐλεγκτικὸν appellat: cuius etiam rei cauſam reddit. nũc quod utrunq; ſit exponit, quomodoq; diſtingui inter ſe ſe atq; internoſci poſſint declarat. enthymema enim illud inquit, monſtrare ac probare dicitur, quod ex propoſitionibus, quibus aſſentitur is cum quo agis, & quæ conueniunt opinionibus multorum, quod uult, propoſitumq; habet, concludit, ut in ipſis conſenſus animorum, non pugna ulla appareat.

Τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν.) Ἀνομολογούμενα diſcrepantia inter ſe, repugnantiáue ſignificat. ἀνομολογούμενα συνάγειν, ualet diſſidentia concludere ac cogere, & quæ aduerſentur ijs quæ ab aduerſario oſtenſa prius & concluſa fuerint. erit enim hoc manifeſtò illum conuincere ac redarguere, cum in eum locum deducas, ut aſſentiri cogatur contrarijs eorum quæ ante probarat. quod igitur hoc præſtat enthymema, ἐλεγκτικὸν uocatur.

Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων.) Cum de elemẽtis enthymematũ ſe agere nunc uelle oſtendiſſet, elementorum uerò alia propria ſint, alia communia: ne quis ſibi uitio uertat quod illa relinquat, teſtatur ſe de proprijs ſuperiore libro diligenter egiſſe, necnon in prima etiam poſterioris huius parte. quapropter nunc reſtare, ut ad communia tranſeat, quod ſtatim facere aggreditur. εἴδη autem χρήσιμα & ἀναγκαῖα, quæ intelligat, dubitare non poſſumus. ſignificat enim fines trium generum, χρήσιμα, quia multum ad hoc ualent, ac magnos fructus de ſe præbẽt: ἀναγκαῖα, quia ſine illis nihil confici poteſt.

Ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστον εἶσιν.) Docet uerum eſſe quod dixerat, teneri fermè iam omnes locos, quibus contineantur ſingulæ ſpecies utiles ac neceſſariæ: quomodoq; illæ explicatæ ſint, narrat. ſelectæ enim, inquit, à nobis ſunt propoſitiones ſeorſum in ſingulis generibus dicendi. quare non poſſumus laborare, ignorantes locos, quò conferre nos debeamus, cũ proprijs alicuius generis propoſitionibus indigemus, & unde conficere argumenta oporteat, ſiue de re utili aut inutili agendum eſt, ſiue de honeſta aut turpi: ſiue de æqua aut iniqua. illi enim amplam copiam propoſitionum de omnibus his rebus ſuppeditabunt, hoc autem ipſum in primo libro tradidiſſe notum eſt.

Καὶ περὶ τῶν ἠθῶν, καὶ παθημάτων.) Necnon perſcripti à nobis ſunt loci de moribus, de commotionibus animi turbidioribus, atq; etiam de habitibus animi, ſtatibusq; ſedatioribus, qui ἕξεις appellantur. loci enim hi quoq; proprij ſunt, & ijs ipſis tantum rebus explicandis accommodati, neq; ad alia traduci poſſunt. Eum autem quem tradendis ipſis ordinem ſecutus eſt, nunc in illis repetendis non ſeruat. quæ enim ad habitus animorum, uirtutesq; aut uitia pertinent, in primo libro, cum demonſtrandi genus explanaret, expoſuit: poſtremum tamen illa hic locum obtinent. mores uerò in hoc explicatis iam motionibus animorum: nunc autem contrà hi ipſas antecedunt. illæ namq; in prima parte huius libri perſcriptæ ſunt. Cum antea uerò in excuſis περὶ τῶν εἰδικῶν foret, ſecutus fidem antiquiſſimi libri, quem in hoc uetus etiam tralatio ſequitur, emendaui ἠθῶν καὶ παθημάτων: ſunt tamen ſcripti nonnulli, in quibus ἰδικῶν παθημάτων legatur.

Ἔτι δ᾽ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν.) Quod antea ſeorſum, ac per ſingula genera fecimus, nunc diuerſo modo generatim agamus, addentes accuratam ſingulorum locorum animaduerſionem, adnotantesq;, qui loci confutandis ſententijs aduerſariorũ apti ſint, quiq; noſtris confirmandis idonei: nec omittentes etiam locos qui cõtinent, quæ ſpeciẽ ſimilitudinemq; enthymematum habent, cum tamen enthymemata uera illa non ſint. Quis autem hic modus futurus ſit, indicauit ipſe, addens καθόλου: id eſt, communiter atq; in uniuerſum, cuncta ſcilicet ſimul genera cõplectentes. περὶ ἁπάντων uerò, de quibus antè proprij loci aſſignati ſunt. Pollicetur enim ſe communes omnium locos, & qui ſine diſcrimine tribus dicendi generibus accommodentur, nũc traditurũ. Παρασημαινόμενοι hic ſignificare uidetur, adſcribentes, adnotantes. uerbis enim, quæ id ipſum demonſtrent, non ſignis notiſue ullis hoc declarat. Eodem uerbo in primo Topicorum uſus eſt, Παρασημαίνεσθαι δὲ καὶ τὰς ἑκάστων δόξας. quem locum cum Alexander explanaret, id uerbum pro παραγράφειν uidetur accepiſſe, Δεῖν δέ φησιν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς παρασημαίνεσθαι, καὶ παραγράφειν τὰς ἑκάστων δόξας. Nam in libro etiam Sophiſticorum elenchorum, notas has indiciáq; (ut arbitror) παράσημα uocauit, Κἂν εἰ δεῖ παράσημα ποιοῦνται. Quod in impreſſis uerò hic antea erat δεικτικὸς, excudi malui ἀποδεικτικὸς. Cuius mutationis auctores habeo cunctos quos uidi ſcriptos libros. quamuis autem præpoſitio huic nomini addita ſit, uariatam tamen eius notionem non puto.

Ἐπεὶ περ ὁ δὲ συλλογισμῶν.) Enthymema inchoatum ſyllogiſmum eſſe conſtat. Cum igitur ſyllogiſmum referat, & ſi non perfectè omnino reddit quæ in ſyllogiſmo ſunt, ipſum quoq; habeat neceſſe eſt. inueniuntur autem falſi ſyllogiſmi, & qui quamuis nihil concludant, concludere tamen uidentur. quare neceſſe eſt enthymemata quoq; inueniri, quæ ſpeciem habeant enthymematum, non tamen ſint. illa autem ſunt, quæ proficiſcuntur ab adumbratis, falſiſq; ſyllogiſmis. nã huiuſcemodi quoſdam eſſe, ita planum eſt, ut confirmare auctoritatibus non oporteat.

Δεδηλωμένων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων

ἐνστάσεων διορίζωμεν.) Quæ in extremo hoc libro tradere cogitat, exponit. ipſum enim claudet diſputatio de diſſoluendis aduerſariorum argumentis: necnon ratio oſtẽdetur, qua reſiſti illis, ne quod uolunt colligant, poſſit, omnisq; conatus illorum impediri, aliquid obijciendo. Cum igitur, inquit, hi cõmunes omnium generum loci indicati fuerint, agemus de diſſolutionibus argumẽtorum, & ijs quas uocant ἐνστάσεις, explicantes, unde ipſas ducere oportet ad enthymemata aliqua labefactanda. omnis enim uis ipſorum eſt in illis frangendis. Quæ ab excuſis omnibus libris aberat, neceſſaria autem omnino hic erat, præpoſitionem reſtitui. ut enim prius legebatur, τὰ ἐνθυμήματα φέρειν, locum hic non habet. eſt enim φέρειν ἐνθύμημα, quomodo ſuprà ipſe locutus eſt, enthymema conficere, atq; illo aut res ſuas confirmare, aut urgere aduerſarium. ex quibus autem illa propoſitionibus conformari queant, nullo modo nunc docet. Sed cõtrà rationes explicat, uiasq; quibus enthymemata tentari poſſint. ſunt autem illæ geminæ, Græcis uerbis λύσις & ἔνστασις uocatæ.

Ἔστι δ' εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων.) Ex contrarijs locum hunc Quintilianus appellauit, qui ijſdem pene exemplis, quibus Ariſtoteles, uſus eſt. In quinto libro: Frugalitas bonum, luxuria enim malum. Si malorum cauſa bellum eſt, erit emendatio pax. Si ueniam meretur qui imprudens nocuit, non meretur præmium qui imprudens profuit. Accuratius tamen eum exponit ſummus doctor, quomodoq; tractari debeat, exquiſitius docet. locum enim unde conformari poſſint enthymemata, ad probandum confirmandumq; aliquid accommodata eſſe dicit, qui eſt à contrarijs. oportere namq; attendere, ſi fortè contrarium eius, quod alicui rei adeſſe oſtendere uolumus, contrariæ naturæ adeſt. uerum quia ope huius loci & eſſe aliquid confirmari poteſt, & non eſſe. eſt enim quod in margine quoq; ſcripti cuiuſdam libri adnotatum eſt, & ἀνασκευαστὸς & κατασκευαστός, non eodem pacto in diuerſis rebus fieri debere, narrat. Qui enim, inquit, euertit, animaduertere debet, ſi cõtrarium nullo modo contrariæ naturæ adeſt: ſin uerò cõſtituit, ſi adeſt. Cum uerò in excuſis antea dandi caſu & ἀναιροῦντι, & κατασκευάζοντι legeretur, ſecutus maiorem melioremq; partem ſcriptorum librorum, accuſandi caſu ea uerba ſcripſi.

Οἷον ὅτι τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν.) Vt ſi quis oſtendere uolens temperanter uiuere, rem bonam eſſe ac iuuare: declaret, intemperantem uitam degere, eſſe rem detrimentoſam ac malam. hic enim manifeſtò utetur loco à contrarijs. bonum namq; & malum contraria ſunt, quæ de contrarijs rebus dicuntur. Qui igitur hoc enthymemate uſus eſt, propoſitum habuit probare, temperantiæ conuenire, dici illam bonum. ſumpſit autem contrarium eius malum, declarauitq; id contrariæ naturæ conuenire: id eſt, intemperantiæ. quare illud ita temperantiæ quadrare comprobatur.

Ἢ ὡς ἐν τῷ μεσσηνιακῷ) Alcidamas orator Meſſeniacam orationem ſcripſit, id eſt, pro Meſſenijs, ut arbitror. teſtatur hoc Ariſtoteles in primo horum librorũ. Hoc autem exemplum, ut ſuperius, manifeſtò expreſſit Quintilianus. Sententia horum uerborũ hæc eſt: Si bellum namq; malorum quæ nunc nos premunt, cauſa eſt, oportet nos paci ſtudere, ſi corrigere ipſa & emendare uultis. bellum & pax contrariæ res ſunt, quæ manifeſtò appellantur, mala bonáq; itidem contraria: non tamen bonorum nomen hic poſitum, ſed corrigere mala dicens id prorſus ſignificauit. Conſilium Alcidamantis liquidò intelligitur. ſuadebat enim pacem, atq; ita mala quibus uexabantur, ſedari poſſe aiebat.

Εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν.) Quatuor ſunt ſenarij, quod qui non omnino in his rebus rudis eſt, facilè animaduertere poterit. Suſtuli tamen mendũ, quod extremam ſedem ſecundi uerſus lædebat. cum enim πίπτειν antea in excuſis foret, πεσεῖν emendaui, ut in antiquiſſimo libro legitur. iambus enim illic neceſſarius eſt, qui pes ex altero illo uerbo non conficitur. Eorum ſanè ſenſum ſoluta oratione breui expreſſit Quintilianus, ut tamen plenius omnes ſententias reddamus. Si enim, inquit, his qui nolentes inuitiq; malè fecerint, æquum non eſt iraſci: neq; etiam ſi quis coactus neceſſitateq; ipſi eius rei impoſita bene fecerit, decet huic gratiam habere, beneficioq; ſe obſtrictum fateri. Animaduertenda autem elegans locutio, quæ poeticum ſtilum olet, πεσεῖν ἐς ὀργὴν, pro ὀργίζεσθαι, & iraſci.

Ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν.) Quartum exemplum, quod à Quintiliano relictum eſt. exponitur autem & ipſum tribus ſenarijs. quorum ſententia hæc eſt: Si apud mortales noſtriſq; in congreſſibus inueniuntur nonnullæ res falſæ, quibus fides facilè habeatur, credibileſq; ſint, exiſtimare debemus contrà etiam ueras multas res euenire hominibus, quæ fide careant, falſæq; primo aſpectu eſſe uideantur. ita autem (ut arbitror) argumentatus eſt, qui rei incredibili fidem acquirere ſtudebat, perſuadereq; ijs qui audiebant, ut eam factã crederent. In antiquiſſimo libro, non ut in excuſis antea ψευδολογεῖν, uerùm ψευδηγορεῖν legitur, ſed alijs quoq; teſtibus integritas huius lectionis cõfirmatur. quare illo uerbo deleto, hoc recepi.

Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων.) Quos caſus appellet, fallere nos non poteſt. ipſe enim teſtificatur in ſecundo libro Topicorum, quid hoc nomine intelligi uelit. Verba ipſius in commentario in primum librum poſui, ubi locos tradens, quibus maius eſſe aliquid bonum cõfirmari poſſet, dixit, ut in coniugatis ſe res habet, & in ſimilibus caſibus: ita etiam reliqua omnia conſequi, ac de ratione firmitateq; huius argumentationis ac ui nominis, plenius diſputaui. Cum autem loci à coniugatis, locos à caſibus complectantur, quod etiam teſtatus eſt Alexander in quartum Topicorum, res contrà ſe habere non poteſt: ut cum loci à caſibus appellantur, intelligi quoq; debeant loci à coniugatis, niſi aliter hoc nomen ceperit: nullum tamen hic alium locum coniugatorum tradit, quem uidebatur

batur relinquere non debuiſſe. & ſanè exempla, quæ ad iungit, cõueniũt loco à caſibus propriè appellato. Alius igitur quidã locus eſt ex ſimilibus caſibus. Simili enim modo, inquit, rẽ ſe habere aut nõ habere oportet, ut in caſibus euenit. ſi ipſis nãq; id uſu uenit, & alijs quoq; nominibus, unde illa decidunt, idẽ continget: necnon contrà. Si namq; in caſibus rem ita ſe non habere inuenietur, in illis quoq; ſe non habere affirmari poterit. licebit igitur ope huius argumentationis & conſtituere aliquid, & labefactare.

Οἷον ὅτι τὸ δίκαιον, οὐ πᾶν ἀγαθόν.) Exemplo hunc locum illuſtrat. ut ſi quis oſtẽdere uolens nõ omne quod iuſtum eſt, idem etiam bonum eſſe, falliq; eos qui aliter ſentirent. ita enim argumentabitur: Si iſtud namq; uerũ foret. & quicquid iuſtè fit, idem etiam bene fieret, expetiq; ſemper deberet. nunc autem contra uſu uenire aliquando uidemus. neq; enim bonum expetendumq; eſt, ſi quis omnino mori debeat, iuſtè mori, ac præſtat iniuſtè mori, immeritoq; ſupplicio affici. declarat enim innocentiam, culpæq; uacuitatem, cum qui pœna optimo iure afficiuntur, improbi ac nefarij ſint.

Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα.) Tertius locus hic eſt ex rebus quæ ſub eandem rationem ueniunt, itaq; affectæ inter ſe ſunt, ut mutuam confirmationem præbeant. Si enim, inquit, eorum alteri, quæ mutuò ita ſe habent, contigerit, ut aut honeſtè, aut iuſtè quippiam fecerit: & alteri quoq;, ut aut honeſtè et ipſum aut iuſtè perpeſſum ſit: alterutrum ſcilicet horum quod de illo prolatum fuerit, & ſi eodem pacto alteri ut mandarit, & alteri ut fecerit, honeſtè inquam, aut iuſtè.

Οἷον ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελῶν.) Eodem hoc exemplo in primo libro de Inuentione Cicero uſus eſſe dici poſſet, niſi nomina utrorum diuerſa forent. uerba enim Ciceronis hæc ſunt: Nam ſi Rhodijs turpe non eſt portorium locare, nec Hermacreonti quidem turpe eſt cõducere: ſunt autem hæc πρὸς ἄλληλα: quæ ita coniuncta inter ſe ſunt, ut altero ſublato, alterũ quoq; intereat. Quod in excuſis hic antea mendoſe legebatur περὶ τελωνῶν, correxi περὶ τελῶν. ita enim in antiquiſſimo libro ſcriptum offendi, cui uetus tralatio adſtipulatur. ueriorem autem lectionem hanc eſſe, inde etiam intelligi poteſt, quod cum Diomedon quoq; publicanus foret, non ſatis commodè locutus eſſet de publicanis dicens, tanquam ipſe unus ex illis non eſſet: uerùm etiam ita nihil extrà intelligere oportebit, cum infra emere ac uendere dicat: nec quid id ſit, addat. τέλη enim accipientur, quod in altera lectione neceſſarium fuiſſet. ſenſus igitur huius exempli hic eſt, Vt Diomedon publicanus pro ſuo ordine ad populum magiſtratum'ue aliquẽ loquens, cũ exprobraretur ipſis ratio illa augendi patrimonij, de uectigalibus ipſis agens, eamq; rem turpem nõ eſſe confirmans, dixerit: ſi enim uobis illa uendere turpe non eſt, neq; nobis redimere. τέλη, cuius uerbi plures notiones ſunt, hoc etiam ualere, teſtatur nomen ipſum quo publicani uocabantur, τελῶναι enim iuncto nomine, quod τέλη redimerent, publicosq; reditus ciuitatis exigendos conducerent, appellabantur.

Καὶ εἰ ᾧ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει.) Si qui damnum accepit, honeſtè aut iurè mulctatus eſt: & qui illud importauit, honeſtè aut iurè fecit: contràq;, ſi qui mali alicui quidpiam intulit, aut honeſtè aut iuſtè fecit: & qui ſuſtinuit, eodẽ & ipſe pacto malo affectus eſt. conuertitur enim res, & ut illud ope huius, ita etiam hoc ope illius, confirmatur.

Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι.) Qui huic rei ſtuderet, poſſet etiam ope huius loci fucum facere, decipereq; imperitum aduerſarium. continet enim in ſe uitium, fallaciaq; non parua aliquando ſubeſt. ſi enim quiſpiam iuſtè necatus eſt, iuſtè ſanè ille malum paſſus eſt. uerum à te id fortaſſe proficiſci non debuit, neq; tuæ partes erãt id facere. qui enim ob facta improba mortem legibus meruit, non impunè à quodlibet interfici potuit. & ſi enim ille ſupplicio pœnaq; ea dignus, inquit, non tamen tu manus ei adferre debuiſti. nec culpa caret, atque omni pœna ſolui debet, qui nefario etiam ac facinoroſo necem attulit.

Διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρίς, εἰ ἄξιος ὁ παθών.) Qui igitur in laqueum induci non uult, alijq; imponere cupit, ſeorſum ambas partes ſpectet: cumq; omnem rem animaduerterit, id faciat, quod cauſa ipſius poſtulat.

Ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει.) Non ſemper hæc ſimul ſtant, & quãdoq; alterũ ab altero diſcrepat, ut qui ſcilicet occiſus ſit, morte dignus fuerit, non tamen qui interfecit, ſcelere careat, ac rectè fecerit: nihil uetare inquit, quin hoc uidelicet aliquando cõtingere poſſit. ſiue quin hæc ſimul non maneant, ſed repugnent. exemplo hoc uerum eſſe oſtẽdit. Theodectem aut Phaſelitem Ariſtotelis ſodalem de artificio dicendi ſcripſiſſe, & non malum etiam poetam tragicum fuiſſe, plures auctores tradunt. Stephanus, qui de urbibus ſcripſit, quinquaginta fabulas docuiſſe eũ tradit, Athenisq; mortuum. ſed quatuor etiam uerſiculos, qui in baſi ſepulchri ſcripti erant, ponit. Ex Alcmæone igitur, Theodectis huius fabula, exẽplum ſumit. & ut ſuſpicari poſſum, Alcmæo ipſe damnatus, rationem reddens, cur iudicio elabi non potuerit: cum uideretur ille iure matrem Eriphylem interfeciſſe, quæ patrẽ necauerat, inquit, ipſam quidem iure cæſam, me autem necare non debuiſſe, iudices ſtatuerunt.

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔ τις ἐστύγει βροτῶν.) Locus ualde obſcurus eſt, & de quo nihil certi, cum Theodectis fabulæ uetuſtate perierint, tradi poſſit. Hic autem manifeſtò ſenarius eſt pronunciatus ab aliquo, qui mirabatur Alcmæonem ob rectiſſimum facinus à iudicibus condemnatum fuiſſe. Quis mortalis, inquit, non odio flagrabat contra matrem tuam, quæ auaritia occæcata, et ut monile acciperet, uiri ſalutem prodiderat? quomodo igitur tu, cum omnium iudicio morte dignam interfeceris, condemnatus es? ut qui falſo putaret, licere à quolibet morte dignum hominem necari.

Φησὶ δὲ ἐπερωτώμενος, ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν. ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας πῶς; ὑπολαβών φησι· Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.) Hæc, ut opinor, Ariſtotelis uerba ſunt, quæ in eo loco continerentur, breuiter exponentis. nec enim uerba poetæ, extrema parte excepta, quæ uerſiculo clauditur, ſed ſententiam tantum hic accepit: reſpondens, inquit, Alcmæon ei qui percũctatus fuerat, affirmauit ſummum eſſe omnium mortalium odium aduerſus matrem ſuam. Verùm, inquit, ſi quis bene de illis exiſtimare uult, hæc ſeorſum diſtinctèq; conſideret oportet. Cum Alpheſibœa, quæ fortaſſe & ipſa ſuprà interrogauerat, percunctaretur, quomodo uel diſtingui rem oporteret, uel damnationis ſibi cauſa hæc rei diſtinctio fuiſſet. ſuſcipiẽs rurſus ſermonem Alcmæon, ſenariolum protulit, cuius ſententia ſuprà etiam à me expreſſa, hæc eſt: Hãc morte dignam fuiſſe ſtatuerunt: me uero, qui interficerem, nullo modo dignum iudicarunt. In pari autem cauſa Oreſtis, cum & ipſe matricida foret, & morte digna exiſtimata eſſet Clytæmneſtra, idem cõtingere debuit, niſi Palladis ſententia ſubleuatus, iudicio illo abſolutus fuiſſet. Quod uidit etiam Euripides. in extrema enim Electra, cum finxiſſet Caſtorem Pollucemq; facta cæde cõtinuò apparuiſſe, quid ſentirent de omni illo facto, ita inducit ipſos cum Oreſte loquẽtes, Δίκαια μὲν νῦν ἥδ᾽ ἔχει, σὺ δ᾽ οὐχὶ δρᾷς. Separauerunt igitur & ipſi perſonas, ſeorſumq;, quid de utraq; dici poſſet, oſtenderunt. ſororem enim debita pœna cum affectam non negaſſent, ſororis filium nefariè feciſſe ſtatuerunt.

Καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα, ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι.) Non arbitror intelligi hic debere Demoſthenem principem Græcorum oratorum, ſed alium Demoſthenem, ſummum & ipſum in repub. Athenienſium uirum, & qui exercitum quoque duxerit, cuius meminit orator in tertio Olynthiaca, cum ueteres oratores, & quorum conſilio Reſpublica bene ſemper geſta ſit, enumeraret. nec tamen quod ad locum hunc pertineat, de iudicioq; hoc agat, adhuc quicquam indagare potui. Nihil præterea de altero quod adiũgit exemplo exploratũ habeo. Nicanoris cuiuſdam Macedonis mentio eſt apud auctores, qui cum præfectus præſidij Munychiam oppidum Athenienſium diu tenuiſſet, impoſitus à Caſſandro Antipatri filio, ab eodem poſtea dolo ſublatus eſt. cum claſſe nãq; miſſus, ab eo unà cum Antigono regios tutores uicit: Athenasq; reuerſus, inflatus uictoria illa, ac nimios ſpiritus gerens, ſuſpectus eſſe cœpit Caſſandro. quare inſimulatus proditionis, ab ipſo interfectus eſt. Diodorus in extremo 18. libro Bibliotheces hoc memoriæ prodidit: nec tamen rationem mortis narrauit, ſed inquit, κρίνας αὐτὸν ἀλλότρια φρονεῖν, ἐδολοφόνησεν. An hoc pertineat ad hunc, Nicanorq; ille ſit quem intelligit Ariſtoteles, affirmare in tam incerta re non auſim. Senſus uerò horum uerborum hic eſt: Et iudicium quoque factum de ijs, qui interfecerunt Nicanorem: quia namque illi iudicati fuere iure hominem necaſſe, iuſtè uiſus eſt mori, dignusq́ue pœna ille fuiſſe.

Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ὂν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα.) In hanc quoq; hiſtoriam nunquam incidi. quæ autem ab interprete Græco adſeruntur, uereor ne ficta ſint. nullius enim antiqui ſcriptoris teſtimonio confirmantur. ut nihil tamen in re obſcura incertaq; relinquam, cum ille tradat hunc, qui Thebis mortuus eſt, fuiſſe Timolaum, ita ſanè uocatus eſt, qui mercede corruptus à Philippo, Thebanorum Rempub. ſalutemq́; ipſi prodidit: ut Demoſthenes etiam narrat pro Cteſiphonte, ubi patriæ proditores enumerat, qui tamen poſtea re confecta ab eo deſtituti fuerunt. μέχρι τοῦ Τιμόλαος, ἕως ἀπώλεσε Θήβας. nomen tamen eius, quicunq; fuerit, ab Ariſtotele nõ indicatur, ſed inquit: Et ut iudicium de eo factum eſt, qui Thebis necatus eſt, de quo mandatum eſt, iudicium fieri, utrum ille dignus foret, cui mors inferretur, tanquam iniquum non eſſet, necare morte dignum, & quocunq; modo ille interfici impunè poſſet. qui enim ita iuſſit, inquit, huius ſententiæ fuiſſe perſpicitur, ut crederet nõ poſſe contra leges ullo pacto necari, cui nec iure optimo inferretur. Antiquiſſimus liber à reliquis diſcrepans, κελεύει κρίνεσθαι, habet, inſtanti tempore priore uerbo, non præterito: poſteriore uerò patiendi forma, non agendi.

Ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον.) Quartus locus ex maiore & ex minore appellatus à Latinis. Animaduertendum autem in argumentatione ex maiore, à refutatione antecedentis colligi negationem conſequentis, exemplum Ariſtotelis hoc apertè declarat. in ea autem, quæ ex minore uocatur, nihil inficiantes concludimus: ſed cum conſequens minusq́;, ut appellatur, poſuerimus, confirmatio antecedentis maiorisq; conſequitur, ut hoc etiam exemplo declaratur. Accuratius autem multo uberiusq; locos hos expoſuit in ſecundo libro Topicorum. quatuor enim eſſe uoluit, qui ex maiore argumentandi anſam præberent, ut etiam qui ex minore: quos ſingulos utiles eſſe tradit & ad refellendum & ad confirmandum. ſunt autem ij, cum comparatio ſcilicet fit unius cum una re, ſpectando utra earum maior aut minor ſit, aut unius quod contingere illis dicatur ad duas res, aut duorũ quæ euenire eidem rei credantur, aut duorum duabus rebus contingentium: quæ omnia exemplis poſitis ab eo illuſtrantur, & ab eruditiſſimo politiſſimoq; interprete copioſius explicantur.

Οἷον, εἰ μηδ᾽ οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γε ἄνθρωποι.) Ceu inquit (hoc enim exemplo rem illuſtrare uoluit) ſine dij quidem cuncta nouerunt, multo minus homines omnia cognita habent. hic enim ſenſus eſt horum uerborum: quæ tamen unde ſumpſerit, compertum non habeo. ſuſtuli autem inde mendum, quod illa occuparat. πάντας enim in excuſis antea legebatur, cum in antiquiſſimo libro,

cuius

cuius etiam lectionis ueſtigia apparent in uetere tradatione, πάντα ſcriptum ſit, quo modo uidetur omnino legi debere. Si diuinam illam præſtantemq́; naturā quædam fallunt, nullo modo humanam infirmamq́; nihil latere poteſt. nam uocem celebratam poetæ, qui contrà affirmauit nihil deos immortales ignorare, dixitq́;, θεοὶ δέ τε πάντα ἴσασι, notam eſſe arbitror. quod autē ait, χολῇ οἵγε ἄνθρωποι, modus loquendi eſt familiaris Atticorum, crebroq́; à poetis uſurpatus, ſed ab ijs quoq́;, qui ſoluta oratione ſcripſerunt. Nam optimus etiam dicendi autor Plato, ſic locutus eſt in Phædro, καίτοι εἰ οὕτως τὸ πρὸς τὸ σῶμα αἰσθάνατον μὴ ἀκριβῶς εἶσι, μᾶλλ ϲα φῶς, χολῇ γε αἱ ἄλλαι. ſignificat autem multo minus id ab his expectari poſſe propter imbecillitatem eorum, quod quæ tardè lenteq́; fieri dicuntur, & magnū ocium requirere, ut perficiantur, fieri non poſſe intelliguntur. An Latini ita locuti ſint, exploratum nō habeo, nos certè patrio ſermone mirificè illum exprimimus.

Τοῦτο γὰρ δῆλον ὅτι ᾧ, μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον.) Declarat his uerbis, argumentationem illam eſſe à maiori, & uim ipſius rationemq́; exponit. Hoc inquiens nihil aliud eſſe, niſi, ſi in quo multo magis id eſſe debebat, in eo non inuenitur, perſpicuum eſt in eo non eſſe, in quo multo minus expectabatur. cuncta enim ſcire in deorum natura magis poſitum eſſe, quàm in mortali debebat. quare cum illic non inueniatur, multo minus hic expectari poteſt.

Τὸ δ' ὅτι οὐ πλησίον τύπτει ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει.) Hoc exemplum eſſet argumentationis ex maiore Ciceroni, quo tamen philoſophus, quo modo quis ex minore argumentetur, docet. Cæderet etiam propinquos, qui patrem cædit. quid uterq́; ſecutus ſit, manifeſtum eſt. cum maius flagitium ſit, patrem quàm propinquos cædere, exiſtimat Cicero uerè, qui à cædendo patre ſibi non temperat, à cædendis etiam propinquis ſibi temperaturum non eſſe, ideoq́; ex maiore genus hoc argumenti uocat. Ariſtoteles cum boni uiri officium ſit nemini uim afferre, cumq́; iniuria ab omni abeſſe debeat, ſi tamen ibi manet, ubi minus eſſe debebat, illic etiam exiſtet, ubi frequentius eſſe conſueuit. & hæc cauſa eſt, cur εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει appellarit, à minoreq́; eam ſignificari uoluerit.

Καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι.) Oſtendit utrique rei accommodatum eſſe hunc locum, ſiue aliquid eſſe probare uelis, ſiue contrà non eſſe, ut eo uti poſsis, ſiue affirmare quippiam, ſiue negare ſtudeas. nam exemplū, quo uſus fuerat, manifeſtò affirmabat

Ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον.) Cum paria omnia ſunt, nec aliquid ſuperat aut ſuperatur, Cicero in 2. de Oratore ex pari appellauit, atque exemplo etiam illuſtrauit. ex pari ſic: Eſt eiuſdem, & eripere contra rem publicam, & largiri pecunias. Hunc autem à re pari locum in Topicis quoq́; ut hic, cum locis ex maiore & minore copulauit. uocauit autem eum illic, ἐκ τοῦ ὁμοίως ὑπάρχειν, ἢ ἰσάκις ὑπάρχον, ac trifariam tractari inquit, ijſdem ſcilicet modis, qui cum extremis tribus ſuperioris ex maiore minoreq́; ijdem ſunt. reſpondent enim illis. nam primo modo ex maiore, auxilio cuius unum uni adeſſe probatur, quia auctionem ipſius, auctio eius quod dicitur de illo, conſequitur, non eſt modus qui reſpondeat in loco ex pari. cuius rei cauſam accuratè reddidit Aphrodiſienſis.

Οἷον εἴρηται· Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ, Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας ἐλλογιμώτατον γόνον.) Exemplum è tragœdia ſumptum. ſunt autem integri duo ſenarij, dimidiatusq́; tertius. uerba autē uidentur cuiuſpiam conſolantis Althæam, inſimulantisq́; quòd Theſtium patrem miſerrimum omnium diceret, neminemq́; unquam maius incommodum accepiſſe ex amiſsione liberorum affirmaret. à Meleagro autem illi interfecti fuerant, ac fortaſſe ab Oeneo ipſo pronunciata ſunt, ut ſic extorquere uxori luctum erroremq́; cupiens, interroget ipſam, quāuis aliam perſonam induat: deq́; ſe ipſo, tanquam diuerſo quodam homine, uerba faciat, ut cum commoto animo eſſet, ἐλεγκτικῶς locus ſit, inquiens, Et tuus parens miſerandus amiſsis filijs eſt? Oeneus nō miſerandus, qui totius Græciæ, florem, gnatum perdidit. paria enim incōmoda illa erant, paremq́; miſericordiam excitare debebant. Meleagrum autem manifeſtò intelligit, quem ob fortitudinē maximè inclytum in omni Græcia fuiſſe tradit. Diſſentit à reliquis antiquiſſ. liber, quod ἐλλογιμώτατον Ἑλλάδος γόνον habet, ordine uerborum uariato, & collatione nominis epitheti è tertia ad primam reuocata.

Καὶ ὅτι εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν.) Præterea ſi Theſeus iniuſtè non fecit, neq́; Paris cum eandem rapuit ex pari. admiſiſſe autem Theſeus aliquid ſceleris credi non debet, cum uir iuſtus fuerit. Parin uerò Priami filium intelligit. cur ille Alexander appellatus ſit, docet M. Varro in 7. de Lingua Latina, his uerbis: Aut Alexandrum ab eo appellatū in Græcia, qui Paris fuiſſet, à quo Herculem quoq́; nominatum alexicacon, ab eo quod defenſor eſſet hominum. Theſeum autem ante Parin Helenam rapuiſſe, nemo neſcit. id copioſè quoq́; declarat Iſocrates in laudatione Helenæ, & Plutarchus in uita Theſei.

Καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι.) Caſtorem Pollucemq́; Tyndarei filios intelligit, qui duas Leucippi filias rapuerunt. id autem Theocritus quoq́; in Idillyo, quod Διόσκουροι inſcribitur, tetigit. nomina illarū ponit Stephanus in dictione Ἄφιδνα. inquit enim: ἔνθα καὶ τὰς Λευκιππίδας, ὅθεν ἥρπασαν Λευκιππίδας, Φοίβην καὶ Ἑλάειραν. Niſi igitur Tyndaridæ iniuſtè fecerunt, nec Alexander dici poteſt iniuſtè feciſſe, qui Helenam ſororem eorum rapuit. aut enim omnes damnandi, aut omnes abſoluendi. illi autem cum deorum in numerum recepti ſint, nihil feciſſe improbè exiſtimari poſſunt.

Καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ.) Argumentū hoc (ut opinor) purgat Paridem, qui dolo Achillem ſuſtulit. ducitur autem ex pari. Si Hector Patroclum hoſtem

Μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν, ὑπισχνεῖσθε.) Eandem ſententiam urget. Nolite igitur committere, ut quod beneficium expectantes polliceremini, nunc beneficio accepto denegetis, uel potius auferatis. Erat enim id eripere, cum id non dabant quod rogati omnino cōceßiſſent. non promiſerant autem pudore ac liberalitate beneficium in ipſos conferentis.

Καὶ πάλιν πρὸς τὸ, θηβαίοις Φίλιππον διιέναι εἰς τὴν ἀττικήν.) Alind exemplum ualde par ex hiſtoria acceptum. Auxilium miſerat Philippus Macedoniæ rex Thebanis contra Phocenſes. ſpacio autem temporis interiecto, cum petiturus ab ipſis rex foret, ut ſinerent ſe cum exercitu per agrum ſuum iter facere, ac bellum Athenienſibus inferre, cum id non facile obtineri ab illis poſſe, nonnulli fortaſſe cenſerent, ſi quis rebus Philippi ſtuderet, cauſamq; eam adiuuare uellet, argumento á tempore ducto, poſſe id præclarè facere docet: oportere, inquam, iubere ipſos recordari tempus illud quo ipſius auxilio egebant: & ſi tunc id popoſciſſet, an recuſaturi fuerint cogitare. Quod in excuſis antea erat πρὸς τοὺς θηβαίους, melius legi credidi, ut in antiquiß. libro ſcriptum eſt, πρὸς τὸ, Θηβαίους Φίλιππον διιέναι εἰς τὴν ἀττικήν. ut ſit tanquam in argumentum illud, ac cauſam eam conſtituens atque adiuuans. nam dicere etiam πρὸς ὑπόθεσιν eodem intellectu boni autores cōſueuerunt, ut ſuprá indicaui. Huius autem hiſtoriæ, cum malè acceptos in bello á Phocenſibus Philippus ſuis copijs adiuuit Thebanos, meminit Plutarchus in uita Demoſthenis, ubi docet ſummum illum oratorem facultate dicendi incredibili rem arduam confeciſſe, qui Thebanis perſuadere potuerit, recentibus beneficijs Philippi, quæ in Phocico bello acceperant, delinitis: ut cum reliquis ciuitatibus Græciæ pro dignitate totius gentis conſpirarent, contraq; illum arma caperent. ſed & originem & finem eius belli, quod et Phocicum & ſacrum appellatum eſt, narrauit Diodorus in 16. libro Bibliothecæs.

Ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν.) Hoc initium eſt argumentationis. quæ enim ſuprà expoſita ſunt, tempus indicāt, cauſamq; exponunt. Hæc quæ nunc adduntur, quomodo illa ab hoc loco deprompto argumento adiuuari poßint, oſtendūt. Ita enim cum illis agendum, dicendumq;, Si priuſquam opem Thebanis tuliſſet cōtra Phocenſes, hoc poſtulaſſet ab ipſis, polliciti utiq; fuiſſent ſe commodis eius nō defuturos. Idem quoq; ſuprà ualet ὅτι.

Ἄτοπον οὖν εἰ.) Eſt autem parum æquum, uel res abſurda potius, ſi, quia hoc facere neglexit, fideiq; ipſorū ſe cōmiſit, tranſmittere illum cum ſuis copijs per agrum ſuum non ſinent. προεῖτο autem, effuſè ac large ſe in hoc geßit, & quod facilè impetraſſet, ſi contendiſſet, abiecit. id enim hoc uerbum ualet. Διιέναι uerò, tranſitum dare ſignificat, poteſtatemq; alicui facere, ut per fines ſuos cum exercitu iter faciat: quod etiam uerbū eodem intellectu Demoſthenes uſurpauit in oratione pro Cteſiphonte, cū de difficultatibus, quibus premeretur Philippus, ageret, & hanc ipſam rem tangeret. ὅτι εἰς τὴν ἀττικὴν ἐλθεῖν δυνατὸς, μήτε Θετταλῶν ἀκολουθούντων, μήτε Θηβαίων διιέντων. Vnde etiā libentius hic emendaui εἰς τὴν ἀττικήν, ut in antiquiſſ. libro inueni, (antea nanq; in excuſis πρὸς legebatur) cum ſummum quoq; oratorem ita locutum animaduerterim.

Ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοῦ πρὸς τὸν εἰπόντα.) Sextus locus, cum argumentū ducitur ex iis quæ ex moribus uitaq; ipſorum dicta ſunt, admodumq; ipſis congruunt, aduerſus illum ipſum qui dixit: Eminet autē, inquit, hic inter alios, ac uim maximam ſemper habere exiſtimatus eſt.

Οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ.) Teucrū quem appellet, affirmare non auſim: ſuſpicor tamen tragœdiæ titulum fuiſſe. Cum aūt antea in excuſis ita legeretur, οἷον ἐν τῷ τεύκρῳ ἐχρήσατο, ſecutus autoritatem antiquiſſ. libri, locū emendaui. neq; enim excogitare poteram, quid Iphicrati, qui multis poſtea ſeculis uixit, cum Aiacis fratre fuerit: ſi fortè Teucrum illum intelligit. nec fictæ præterea cōmentitiæq; rei conuenire uidebatur, quod traditur Iphicrates ita reſpondiſſe Ariſtophonti: nunc uerò omnia certiora. ut cum modum hunc in fabula illa tractatū egregiè tradat, quia res nota erat, uerba ipſa non poſuerit, ſtatimq; addat eodem Iphicratem contra accuſatorem inimicumq; uſum, qui è ſcena illum in forum comportarit, totāq; rem accuratè explanet: hoc enim quod non tam celebre fortaſſe erat, cōmemorare oportuit: exemplo uerò priore, quia res peruagata & illuſtri loco poſita erat, ſuperſedere melius duxit. Quintilianus in 5. libro huius uocis mentionem fecit: inquit enim (cum par exemplum Romani hominis antea poſuiſſet) Cui ſimile quiddam feciſſe Iphicrates dicitur, qui cum Ariſtophontem, quo accuſante ſimilis criminis reus erat, interrogaſſet, an is accepta pecunia remp. proditurus eſſet, isq; id negaſſet: Quod igitur, inquit, tu non feciſſes, ego feci? Nam parem non fuiſſe Iphicratem in dicendo Ariſtophonti, obruiq; ſolitum eloquētia ipſius, declarat Plutarchus in commentario quem inſcripſit πολιτικὰ παραγγέλματα. in hanc enim ſententiā loquitur: Neq; uelim hunc, quem informo, quod ſe explicare non poßit dicendo, cogi ita ſe tueri, dicereq; quod Iphicrates copia Ariſtophontis artificioq; uictus eleganter protulit: Melior ſanè aduerſariorum hiſtrio, fabula uerò mea potior.

Δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον.) Non tamen quilibet hoc loco uti poteſt, ſed ſpectatæ fidei homo ſolum, ac probitatis, omninoq; neceſſe eſt multo peius exiſtimari de accuſatore, crediq; illum magis affinem eſſe ſceleri omni, ac flagitio. ſi nanque res aliter ſe habet, ſilere melius eſt. quis enim ferret eum, qui contra Ariſtidem ſic loqueretur? Sanctitate uerò morum, & iuſtitia inſignem fuiſſe Ariſtidem conſtat. Platonis autem ille quoq; teſtimonio ornatus fuit, quod in Gorgia extat.

Ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου.) Tunc conue-

nit

nit hoc loco uti, cum is qui nobis moleſtus eſt, in eo crimine cuius nos inſimulat, ualde ſuſpectus eſt, ac neminem facilè inueniret, qui illi quicquam crederet.

Ολως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος.) Quod hic neceſſarium eſt, ſemper requiritur. debet enim accuſator melior probiorq́; eſſe reo: nam ſtultus prorſus, audaxq́; eſt, qui alterum in iudiciũ uocat, cum ipſe deterius uiuat. Βούλεται hic, debet ſignificat. hanc autem notionem eſſe etiam huius uerbi, optimorum ſcriptorum teſtimonijs confirmari poſſet. Apud Theophraſtum ſanè idem ualet in 3. libro de Stirpibus, Ταῦτα γὰρ διὰ τὴν ἀσθένειαν πολλαβεῖν τῇ ῥιζώσει βούλεται τοὺς χειμῶνας. ſed & Ariſtoteles ipſe ſæpe ita locutus eſt.

Τοῦτ᾽ οὖν ἐξελέγχειν ἀεί.) Cum dixiſſet requiri omnino, ut accuſator probior ſit quàm qui ab eo in iudiciũ uocatur: addit, nũc partes eius eſſe, qui ratiõe hac loco q́; rectè utiuelit, nec incidere in culpam, quam ſuprà indicauit, ut riſum de ſe præbeat ijs qui audiunt, hoc ipſum, ſe inquam, innocentiorem melioremq́; illo eſſe docere, atque ita explanare, ut id certum ſit, ac nihil contrà dici poſſit. Addidi hic ex antiquiſſ. libro acceptum aduerbiũ ἀεί, quod in excuſis deſiderabatur. Intelligitur autem ad ſententiam explendam χρή, more Attico: hoc enim illi prætermittere ſæpe in ſermone ſolebant.

Καθόλου δ᾽ ἄτοπος οὗτός ἐστιν.) Addit nunc ad rem amplificandam, ſuperioremq́; ſententiam cõſtituendam, Vt impudẽter facit qui integriorem ſe iudicio perſequitur, ita etiam ſtultum eſſe, ac ſiniſtri ingenij hominem, qui reprehendit alios, caſtigatq́; uerbis ob ea quæ ipſe facit, aut faceret utique ſi occaſionem nactus eſſet. ut enim id in accuſando, legumq́; pœnis tradendo, ferri non poſſe ac improbum eſſe, ita etiam in reliqua uita. Oportet enim quoque ab omni macula uacuos eſſe, qui alios corrigere atque emendare uolunt. Cum omnis uerò hic locus antea multis modis deprauatus foret (ita enim in excuſis legebatur, ὥσπερ οὖν ἐξελέγχειν καθόλου ὁ τόπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν) ſecutus fidem antiquiſſ. libri, ita emendaui. Ex lectione autẽ illa (niſi fallor) aut elegans nullus, uerusq́;, aut durus ſaltem ſenſus eliciebatur: nunc uerò plana omnia, & ſententia ualde accommodata.

Ἢ προτρέπει ποιεῖν ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ.) Vt in reuocando, ita etiam impellendo ille improbus eſt, & abſurdorum morum, qui ſuadet alicui ut faciat, orationeq́; ſua ſtimulat, quæ ipſe nec facit, nec ulla conditione perduci poſſet ut faceret. hoc enim quoque ualet ad uim huius loci explicandam, demonſtrandumq́;, improbè facere eos, qui oſtendere uelint alios meliores ſe, affines culpæ eſſe, quam ipſi uitant.

Ἄλλος, ἐξ ὁρισμοῦ.) Septimus locus à definitione notioneq́; nominis explicata. Exemplum hoc primum neminem fallere poteſt, in 3. quoque libro copioſius apertiusq́; declaratum, Illo etiam Plato uſus eſt in libro quo innocentiam Socratis contra falſam illam ac nefariam accuſationem defendit. Qui igitur mentiri accuſatores Socratis probare uellent, dicentes illum arbitrari deos non eſſe, hinc argumentum ducebant: Quod idem in cunctis rebus ſe ſequi Δαιμόνιον diceret, quod nihil aliud ſit, niſi aut Deus, aut Dei opus: unde illi manifeſtò redarguuntur. neceſſe enim eſt, qui putat extare opus Dei, eundem exiſtimare deos eſſe. Definitum igitur eſt dæmonij nomen, ac uis ipſius euoluta, indéq; argumentum ſumptum. In antiquiſſimo libro plures uarietates erant: quamuis recentiore manu, ut in excuſis nunc legitur, illic emendatum ſit, nec tamen non priſcam illam lectionem indicabo. ita enim primò in eo legebatur, οἷον τί τὸ δαιμόνιόν ἐστιν, ἆρα θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον: & quæ ſequuntur.

Καὶ ὡς ὁ Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος.) Alterum exemplum, quo eundem locum illuſtrat. Iphicrates enim quoque ab explicatione nominis argumentum duxit. cum enim Harmodius quidam in familia clariſſima ortus, ignobilitatem generis ei exprobraſſet (erat enim humilibus parentibus natus Iphicrates) ſeq́; maximè generoſum eſſe diceret, negauit: quiq́; uerè generoſus appellari deberet, oſtendit. Is enim, inquit, maximè generoſus eſt, qui optimus. Nam Harmodius ipſe, quo tu autore nobilitatis tuæ gloriaris, Ariſtogitonq́;, qui ſocius ipſius in interficiendo tyranno fuit, cum poſtea ſemper clari illuſtresq́; extiterint, nihil in ſe generoſitatis habuerunt, priuſquam generoſum illud inclytumq́; facinus fecerint. Cum igitur qui uerè generoſus eſſet, oſtendiſſet, uimq́; eius nominis explicaſſet, ſibi magis, quàm illi id conuenire declarauit, qui patriæ utilis fuiſſet, ac uir in primis bonus eſſet.

Καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός, τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά.) Selegit multa & elegantia exempla ad hunc locum explicandum. Tertium autem ab ijſdem perſonis ſumptum eſt. Præterea, inquit, tu qui te ſanguine propinquum illis facis, mentiris. ipſe enim uerius me propinquum illorum dicere poſſum: res nanq́; meæ geſtæ magis propinquæ, affinesq́; ſunt factis Harmodij & Ariſtogitonis, quàm tuæ. Vt autem ſuprà quis γενναῖος ſit, definijt, ita hic quis συγγενής. Iterum igitur Iphicrates argumentum duxit à definitione nominis: in quo tamen aſtutè fecit, & notionem illorum nominum contorſit. neque enim ſi uerum quærimus, generoſus is eſt, qui probus eſt: ſed qui claris maioribus ortus, à uirtute illorum non degenerat: neque cognatio ſpectatur ex rebus geſtis ſimilibus, ſed illi cognati inter ſe ſunt, qui eiuſdem ſtirpis ac familiæ ſunt. Moleſtus autem hic ſæpe erat Iphicrati, clariſſimis parentibus natus, uirtuti tamen eorum non reſpondens: Harmodium autem & ipſum uocatum tradit Plutarchus in commentario, quem inſcripſit regum & imperatorum ἀποφθέγματα. affert enim aliam quoque uocem Iphicratis, qua improbitatem petulantiamque eius refutauit, dicens

dicens à ſe familiam incipere atque exoriri, deſinere autem in illo atque extingui.

Καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρου, ὅτι πάντες.) *Alexandrum orationem fuiſſe puto, quæ ornaret Paridẽ: & à criminib. quibus perſona ipſius affinis erat, purgaret. Alexandrũ enim hic quoque Paridem intelligit. Argumentum autem (ut ſuſpicor) huiuſcemodi eſt: Cum Paris haberetur ἄκοσμος, quod Menelao uxorem eripuiſſet, amoribusq́; ac libinidibus totus deditus foret, qui exiſtimationem eius defendit, declarat hoc falſum crimen eſſe, & qui uerè ita uocari deberet, oſtendit. μὴ κόσμιος enim inquit, eſt, qui una contentus non eſt, cuius flore ætatis fruatur, ſed quot uidet formoſas mulieres, tot amat, cum ſola Helena ipſe contentus uixerit. non debet igitur intemperans appellari. ſignificare uerò ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἐπόλαυσιν, uno contentum eſſe, nec aliunde libidinem explere quærere, manifeſtum eſt. Optimi autem Latinæ linguæ auctores ſic locuti ſunt. Terentius Eunucho, Quia neque tu uno eras contenta. Catullus: Aufilena uiro contentam uiuere ſolo. Horatius: Me libertina, neque uno contenta, Phryne macerat. Κόσμιον uerò conſuetudo ſermonis appellabat, qui modeſtus foret, ac ſibi ab alienis uxoribus temperaret. ut Lyſias in apologia eius, qui Eratoſthenem adulterum necauerat, ἢ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, καὶ κόσμιος εἶναι. Idem tamẽ in alia oratione, uerbi huius notione aliquantum diſtorta, & ad tempus eius pro quo dicebat accommodata, ut qui Paridẽ purgabat, poſſe in rebus amatorijs ſeruari κοσμιότητα exiſtimauit, nec malos omnino haberi debere, neque intemperantes, qui cum in leuitates amatorias inciderint, caſus illos tulerint elegantiſſimè, nec uim delicijs ſuis attulerint, aut ulla in re iniurioſi fuerint. Verba eius ex apologia aduerſus Simonem hæc ſunt, εἰδότες ὅτι ἐπιθυμῆσαι μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις ἔνεστιν. οὗτος δὲ βέλτιστος ἂν εἴη καὶ σωφρονέστατος, ὅστις κοσμιώτατα τὰς συμφορὰς φέρειν δύναται.*

Καὶ διὰ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον.) *Cum ab opulentis fortunatisq́; hominibus, magnis præmijs propoſitis Socrates euocaretur, adduci nunquam potuit ut Athenas relinqueret, ad eosq́; ſe conferret. huius rei cauſam ab amicis interrogatus, reſpondit: Se ignominiam illam æquo animo, ac turpitudinẽ ferre non poſſe: eſt enim genus quoddam ignominiæ, beneficia nõ compenſare, ut iniurias. Animaduertebat Socrates, ſe à rege potentiſſimo præclara commoda accepturum: quibus, cum humiliter de ſe ſentiret, ſe parem eſſe non poſſe exiſtimabat. Quare malebat potius commodis illis carere. Viſus aũt eſt, ut ueteres auctores tradunt, Socrates deſpicere & Archelaum Macedonum regem, & Scopam Cranonium, necnon Eurylochum etiam Lariſſæum, cum & miſſas ab ipſis pecunias repudiarit: & ad eos accedere, quod illi magnopere optabant, pernegarit. Διὰ autem hic ualet, unde: ſignificatq́; definitione nominis illum quoq; uſum. nec exemplum hoc à ſuperiore oritur, indéq́; ullo modo aptum eſt. Quod uerò in excuſſis antea mendoſum erat εἰς Ἀρχέλαον, correxi. ὡς namque ſcripti libri habent. ſicq́; prorſus legi debet. Infrà quoque Ariſtoteles ita loquitur, ὡς ἄνακτας ἦλθεν. Eſt autem locutio familiaris Atticis ſcriptoribus.*

Ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα.) *Socrates quoque eodem pacto argumentatus eſt, & contumeliæ natura euoluta, rationem ſui conſilij reddidit: aliter tamen ipſe quoque hoc nomen cepit, quàm conſuetudo caperet. ὕβριν enim uulgo eſſe credebant, cum quiſpiam genus quoddam iniuriæ ſuſtinet, nec depellit à ſe petulantiam improbi alicuius, nec compenſat iniurias acceptas. ipſe, ut in incommodis acceptis, ita in commodis quoque inueniri poſſe contumeliam docuit: Si quis magnis beneficijs affectus, non reſponderet illis qui ſe ornarent, nec paria in illos beneficia conferret. Animaduertendum, contumeliam hic intelligi, quam imponeret rex, Socrates pateretur.*

Πάντες γὰρ οὕτως ὁρισάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι.) *Cum exemplis quinque huius loci uſus foret, nec ſtatim ſingulis expoſitis rationem eius argumentationis aperuiſſet, ac ne ſemel quidem id feciſſet, nunc addidit hoc, quod omnibus ſeruit: ita & breuitati ſtuduit, & obſcuritatis nihil reliquit. Cũcti enim, inquit, hi qui ita egerunt, cum rem definierint, ſumpſerintq́; naturam eius ac uim, concludunt quod uolunt de rebus illis de quibus uerba faciũt. Cum uerò excuſi antea πρὸ τοῦ τί ἐστιν haberent, ſecutus conſenſum ſcriptorum librorum, emendaui τὸ τί ἐστι. ita uerò ipſum uocare definitionem, quod quidnam res illa ſit euoluat. apertũ eſt,*

Ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς.) *Octauus locus, cum quot modis quidpiam dicatur, oſtenditur, cum quæritur quot ſint notiones aduerbij huius ὀρθῶς. Non intelligit autem nunc 8. libros quos inſcripſit τοπικά. neque enim in illis quot modis capiatur, cum aliquid rectè factum dicitur, docuit: uidetur potius ita appellare diſciplinam topicam, in qua huiuſmodi ratio eſſet uſitata. Infrà quoque, qui diligenter attendent, uidebunt eodem pacto ipſum locutum, & in Dialecticis, & in Topicis dixiſſe, cum facultates ipſas ſignificaret. ea enim illic protulit, quæ neque in ſuis Topicis, neque in Elenchorum ſophiſticorum libro inueniuntur. ut cum etiam quandoq; inquit ἐν ῥητορικοῖς, intellexit in oratoria facultate, in ſtudio quod oratores exercent.*

Ἄλλος ἐκ διαιρέσεως.) *Partitionem Cicero appellauit in 2. de Oratore. Exemplum etiam attulit, quod ab eo quo uſus eſt hic noſter doctor, quamuis plenè ipſum non expreſſit, non diſcrepat. Partitione hoc modo: Aut ſenatui parendũ de ſalute reip. fuit, aut aliud conſilium inſtituendũ, aut ſua ſponte faciendũ. Aliud conſiliũ, ſuperbũ: ſuum, arrogans. Vtendũ igitur fuit cõſilio ſenatus. Ariſtotelei aũt uis & ſentẽtia hæc eſt: Si cuncti, qui iniuria quempiã afficiunt, trium rerũ aliqua impellũtur: aut enim (uerbi cauſa) ob utilitatẽ adipiſcendam, aut ob uoluptatẽ, aut quãd irati illi fuerint: ob duas autem earũ*

fieri

inquit: & ipſi illi C. Mario, qui durior ad hæc ſtudia ui debatur, iucundus fuit. γερουσίαν autem ſenatum Lacedæmoniorum uocatum, & γέροντας, qui participes illius forent, quaſi ſenes, conſtat.

Καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν.) Haud temerè Ἰταλιῶται, non Ἰταλοὶ, inquit: neq; enim germani Itali, priſciq; huius noſtræ terræ habitatores, Pythagoram Samium honorarunt, à quo præcepta uiuẽdi inſtitutaq; ob linguæ diuerſitatẽ accipere non potuerunt, ſed Græci populi. qui poſtea huc aduenerant, & ipſius non paruam partem occuparãt, quæ ab ipſis magna Græcia uocitata eſt. hos enim à regionis quoque uocabulo, ſedibusq; quas tenebant, Ἰταλιώτας appellabant, diſtincto aliquantum nomine à primis ipſius proprijsq; incolis, qui Ἰταλοὶ uocabantur. idem etiam ſeruari ſolitum in Siciliæ habitatoribus, boni auctores tradũt. antiquos enim uerosq; eius inſulæ cultores, qui illuc cum conditore eius gentis uenerunt, ab eoq; nomen acceperunt, σικελούς: nouos uerò aduentitiosq;, qui eo iam nomine ipſis impoſito acceſſerunt, eadem ratione σικελιώτας nominabant. Metaponti autem ætatem degit, magna cum admiratione uicinarum ciuitatum, opinioneq; ſanctitatis Pythagoras.

Καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν, ξένον ὄντα, ἔθαψαν.) Et Lampſaceni Anaxagorã phyſicum, peregrinũ hominẽ, eadem de cauſa ſepulchro decorarunt, nec colere uſq; ad hũc diem ceſſant. In primo etiã libro Tuſculanarum Cicero mortuum illum Lampſaci oſtendit, & Laertius quoq;, qui uitam ipſius ſcripſit. nam addit etiã, quod ad honores ipſi in morte habitos pertinet. Sed etiã, quid in ſepulchro inſcripſerint. Clazomenas autem patriam Anaxagoræ fuiſſe, notum eſt.

Καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις εὐδαιμόνησαν.) Hoc quartum, niſi fallor, exemplum eſt inductionis: quamuis neq; in principio, neq; ad extremum, quod cogitur ex pluribus partibus, oſtendat, ut in ſuperioribus exemplis fecit. Cogere autem ille uoluit omnem remp. quæ regitur conſilio ſapientum, beatã eſſe. Id autem confirmat, oſtendens Athenienſes, cum paruerint legibus Solonis, beatos fuiſſe: Lacedæmonios item, donec ex legib. Lycurgi uixerũt, & ſimulac Thebis reſp. in manus ſapientum uenit, ciuitatẽ beatam extitiſſe. ἅμα ἐγένοντο ualet ad uim, celeritatẽq; huius rei indicandam. nullum enim, ſignificat, temporis ſpaciũ interpoſitũ eſt, ſed ciuitas beata ſtatim effecta eſt, ut primum ſapientiæ ſtudioſi remp. regere cœperunt. Epaminondam aũt, & Pelopidam intelligit, unà cum quibus et extitiſſe, et floruiſſe, & obijſſe uirtutem Thebanorum, ac gloriam, oſtendit Polybius Megalopolitanus in accurata illa diſputatiõe, quæ inſcribitur περὶ δυναστειῶν, καὶ οἷα κακίσι. Cum hic uerò in cunctis & excuſis & ſcriptis codicibus, uno antiquiſſ. illo excepto, mendoſe legeretur ἐλέγοντο, correxi ἐγένοντο: ſed hanc quoq; lectionem confirmat uetus tralatio.

Ἄλλος, ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου ἢ ἐναντίου.) Vndecimus locus, ex eo quod ita præteritis temporibus ſtatuerũt, aut de eadem re, aut de pari, aut de contraria, qui auctoritatẽ meritò apud iudices habere debẽt. ſi hoc enim demonſtramus, Quomodo exiſtimare ipſos oporteat indicamus, & quaſi neceſſitatem illis imponimus, ſi eadem cauſa eſt, eodem pacto ut illi quondã de ea exiſtimarant, iudicandi: quemadmodum etiam ſi ſimilis eſt ac par. eadem enim natura uſq; ſimilium rerum eſſe conſueuit. Quod ſi declaramus eoſdem illos olim de contraria re contrà atq; ipſos de ea exiſtimare uellemus, iudicaſſe, quaſi cogimus de illa contrario modo, & ut nobis commodum eſt, iudicare. de contrarijs enim rebus contrario modo ſtatuendum.

Μάλιστα μὲν εἰ πάντες καὶ ἀεί.) Multum aũt hæc ratio ualebit, prolatumq; uetus iudicium autoritatem habebit, ſi cuncti & omni tempore ita exiſtimarint, ut eorum iudicia nunquam uariarint. quod ſi demonſtrari à nobis non poteſt, ſi maior ſaltem hominum pars, aut qui ſapientes ſunt: & hi quidem aut cuncti, aut bona ipſorum pars, aut qui probi uiri ſunt.

Ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες.) Aut ſi oſtendere poſſumus, ipſos illos qui iudicant, præteritis temporibus ita de ea re ſtatuiſſe, aut illos quorum iudicio ipſi ſtant, quosq; probant in omnibus dictis ac factis, qui exiſtimant. nemo enim rectè poteſt à ſcipſo diſſentire, nec diſcrepare etiam ſolet à iudicio eorum, quos probat. Quæ in excuſis antea ſemel tantum uerba legebantur οἱ κρίνοντες, in antiquiſſ. libro ad extremum hic repetũtur, eodemq; loco iterum à uetere tralatione exprimuntur.

Ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν.) Aut ſi oſtendimus ita uiſum eſſe ijs, contra quorum iudicium non licet ipſis exiſtimare, ut ſunt qui imperium in eos habẽt. quis enim auderet unquam contra dominum, & cuius in poteſtate eſt, ſtatuere? ſi demonſtratum igitur fuerit eos ita, ut nos uolumus, ſtatuiſſe, illi quoq; ob metum eidem iudicio aſſentiri cogentur.

Ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον θεοῖς, ἢ πατρί, ἢ διδασκάλοις.) Aut quibus non honeſtum contra ſentire. ut enim regibus aduerſari non tutum, ita dijs immortalibus, ac parentibus, magiſtriſq; non honeſtum, ſed turpe: ab ijs enim omnibus ſine magna inſania diſſentire non poſſumus.

Ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην, εἶπεν Αὐτοκλῆς.) Autoclis oratoris mentionem fecit Xenophon in 6. lib. de Reb. Græcorum, qui miſſus fuit legatus Lacedæmonem ab Athenienſibus de pace. eum aũt hunc eſſe puto. Mixidemides igitur, ut ex his uerbis conijcere licet, cum in Ariopago cauſam dicere nollet, ac quæ afferre poterat pro ſe, apud eos iudices agere recuſaret, Autocles accuſator ferri hoc nõ poſſe clamabat, ſi Eumenides deæ ſibi honeſtum putaſſent, cauſam ſuam in eo iudicio tractari: Mixidemides uerò nõ honeſtum. quod enim immortali naturæ turpitudinẽ non inurit, quomodo mortalis conditionis dignitatem ſuperat? Intelligit aũt iudicium de Oreſte matricida: de quo etiam fabulam ſcripſit Aeſchy-

conſtituit: declaratoq́; nullum earum animum eſſe, planum ſit, animũ motum non eſſe. Ipſe in Topicis, εἰ γὰρ κίνησις, ἢ ἀλλοίωσις, ἢ φορὰ, ἢ αὔξησις, ἢ γένεσις, ἀλλὰ μὴν οὐδὲν τούτων. οὐ τοίνυν κίνησις.

Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου.) Theodectes Phaſelites cum Socratẽ à falſo illo crimine, quod deos nõ eſſe crederet, tueri uellet, hinc argumentum duxit, docuitq́; nulli culpæ illũ affinẽ eſſe earũ quæ impiũ quempiã eſſe declarant. neq; enim proferre poterãt accuſatores templũ, ſacellum ue aliquod, quod ille uiolaſſet: neq; deos ullos appellare, qui publicè dij haberẽtur, quos ille nõ coluiſſet. Hæc aũt flagitia ſunt, quæ teſtantur quempiã impium eſſe. Socratem aũt appellat orationem pro Socrate ſcriptã, ſeu declamationẽ aliquam de illo habitam: ita enim ferè ueteres huiuſcemodi libros uocare conſueuerant, ut Iſocrates Euagoram. Quod uerò ἀσεβεῖν εἰς ἱερὸν inquit, moliri aliquid contra fani alicuius religionẽ, atq; illud contẽnere ſignificãt: ita quoq; locutus eſt Aeſchines cõtra Cteſiphontẽ, οἱ εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὰ ἀναθήματα ἠσέβουν. & paulo antè, Demoſthenẽ intelligens· ἀσεβήσαντες μὲν εἰς τὸ ἱερὸν, τὸ ἐν Δελφοῖς. Ἄλλος. ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥστε ἕπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν καὶ κακόν· ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέγειν. Tertiusdecimus hic locus ita inſcriptus eſt in manu exarato exẽplari. ὁ ἐκ τοῦ ἑπομένου τινὶ ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ. ex Ariſtotelis aũt ſententia expreſſus hic ipſius index eſt: quamuis rem pluribus uerbis deſcribat. communis autem tribus generibus eſt, quod apertè hic declaratur: præterea anſam præbet argumentandi, & pro aliqua re ſtanti, & eandem oppugnanti.

Οἷον τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ, κακόν.) Hanc eſſe naturã dixerat plurimarũ rerum, ut non bonum, ſiue malũ ſeorſum inde naſceretur, ſed ambo ſimul ex illis prouenirent: ab eo igitur quod cõſequitur, ac uoluntati noſtræ accõmodatum eſt, argumentandũ, docet. rem autem ita ſe habere, cõfirmat exemplo eruditionis, quam cum cõſequatur inuidia, quod malũ eſt, & ſapientia, quod bonũ, ad eam ex conſequenti bono impellere poſſumus, & ex conſequenti malo ab eadem reuocare. ut Medea apud Euripidẽ fecit, quæ cũ opinione ſapiẽtiæ in non parua incõmoda incidiſſet, ſtudiaq́; literarũ damnaret, hinc argumentum duxit, & ab inuidia, quæ bonis artibus comitatur, omnes ab illis capeſſendis deterruit.

Οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι.) Qui diſſuadet à ſtudijs literarum, alteram illam partem attingit, quæ moleſta eſt, indéq; probat omittendam eſſe hanc elegantiorẽ diſciplinam. omnia enim facere debemus, inquit, ne inuidiam ciuium contra nos excitemus: non parua nanque incommoda inde exoriuntur. Contrà, qui ſcientiæ operam dandam ait, nulla huius mali mentione facta, bonũ quod illi comitatur, arripit. Non cunctandum eſſe dicẽs tradere ſe ad diſcendum: officium enim hominis eſt, omnia facere, ut ſapiẽs euadat, uiaq́; hæc eius rei certa eſt.

Ὁ τόπος αὐτὸς ὅλη ἡ Καλλίππου τέχνη.) Quàm utilis hic locus ſit, oſtendit, et quot adiumenta præbeat ad diſputandum. nam Callippus, uetus huius artis magiſter, ex hac una animaduerſione librũ de arte dicendi cõfecit, paucis quibuſdam alijs adiunctis. Vim igitur utilitatemq́; huius argumentationis inde manifeſto cognoſci, nec non quàm manca imperfectaq́; ars illa foret, ſignificauit. Cũ aũt in excuſis antea eſſet, οὗτος ὁ λόγος, ſequutus auctoritatem antiquiſſ. libri, reſtitui ὁ τόπος οὗτος. infrà quoq; eodem pacto locutus eſt, ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη: uetus etiam tralatio hanc lectionem ſequitur.

Ὡς εἴρηται.) Non ita accipienda hæc uerba uidentur, ut exiſtimetur ſignificare ipſis uoluiſſe, ſupra ſe rationẽ, quã in arte ſua tradẽda ſecutus fuerat Callippus, oſtẽdiſſe: neq; enim in ſuperiore huius libri parte, neq; in priore libro uerbũ de hoc fecit. Sed τ' ἄλλα cũ inquit, intellexit ſupra à ſe uocata κοινὰ εἴδη, quæ proprijs iam triũ generũ locis explicatis, accuratè tradidit illa, inquam, quæ cõmunia omniũ generũ ſunt: in quorũ numero eſt quod fieri poſſit aut nõ poſſit. ut ijs huic loco adplicatis, affirmet Callippũ artẽ confeciſſe, nec alia præcepta addidiſſe. ὡς εἴρηται igitur, quo ordine modoq́; illa à me paulo antea tradita ſunt, non de qua re antea à me plenius diſputatum eſt. Niſi aliquis putet aliud uolumen in quo copioſius id expoſuerit, ipſum ſignificaſſe: in 8. enim quoq; libro de Moribus ad Nicomachum ait, εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐμπρόσθεν: nec tamen in libris illis ad filiũ miſſis, de reb. quas illic intelligit, locutus fuerat.

Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν, ἢ προτρέπειν, ἢ ἀποτρέπειν δέῃ.) Alius locus & ipſe à conſequentibus ſumptus, in hocq́; ſimilis ſuperiori: alia uerò in re diſſimilis, ut oſtendet, cum de duobus inter ſeq́; oppoſitis, aut ſuadere alterum illorum, aut diſſuadere oporteat, modoq́; antea tradito in ambobus uti.

Διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται.) Diſcrimen inter hunc, & ſuperiorẽ locum ponit, quod huiuſcemodi eſt. in ſuperiore enim qualicunq; opponuntur, in hoc contraria, & quæ è regione collocata ſunt, non magna res declaratione eget: uerumtamen inuideri, & ſapientem eſſe (quæ res conſequuntur pulcherrimarum artium cognitionem) contraria interſe nõ ſunt. hoc enim ſuprà exemplo ipſe uſus eſt. quæ autem hic opponuntur, manifeſtò contraria: qui animaduertet exempla, quibus infrà utitur, hoc facilè percipiet.

Οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν.) Sacerdos quædam filio ſuadebat, ne orator fieret, neq; in concione de publicis rebus diceret. Neq; enim, inquit, ſi omnia facias, incolumis ex iſto negotio exire potes. ſi enim, quæ æqua eſſe cognoris, defenderis, apud homines offendes: ſi iniqua, apud deos immortales. Modus igitur ſuprà explicatus manifeſtò hic eſt: diuerſus tamen ab illo ea re, qua docet. ſunt enim cõtraria inter ſe, amor & odiũ, quæ utrunq; eorum, uerba facere, inquam, in concione, & à concionibus habendis ſe abſtinere, à diuerſis perſo

nis conſequuntur. Sacerdotis ipſius nomen nō ponit: nec cuius deæ antiſtes foret, oſtendit. namquod ita cum filio illam egiſſe dicit, auxilioq́; huius loci reuocare eū à concionibus uoluiſſe, nō repugnat inſtitutis eorū temporum, quibus matrimonio ſacerdotib. interdictū nō erat.

Δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν.) Contrà, inquit alius, nō eſt cūctandum reip. operā dare ac concionari. Si enim pro æquo ac iuſto ſteteris, atq; id oratione defenderis, dij te diligent: ſi pro iniquo atq; iniuſto, homines. nō poteſt igitur non bene tecū agi, quodcunq; tractaris. In antiquiſſ. libro hic quoq;, ut ſupra, honeſtior pars prius exponitur, deterior uerò poſterius: cum in excuſis antea contrà eſſet. ita enim illi habent, ἐὰν μὲν γὰρ τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν, & quæ ſequuntur: uetus quoq; tralatio cum optimo libro facit. quare ipſe quoq; ordinem eum probaui.

Τὸ δ' ἐστι ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ.) Scripti libri ἕλος habent: in excuſis antea ἔλαιον, quam lectionē ſequitur uetus tralatio, ut non omnino illa noua exiſtimanda ſit. de ſcripturæ igitur ueritate non ſine cauſa dubitari poteſt. uis præterea huius prouerbij obſcurior eſt. nam prouerbiū eſſe, planū eſt. Quæ adferūtur ab interprete Græco pro huius prouerbij declaratione, inania ac commētitia puto. ἕλος ſanè Græcis ſtagnū ualet, ac paluſter & uliginoſus locus. Senſus horū uerborū hic eſt (quāuis parui interſit hæc ſcire, niſi uocis huius ratio intelligatur, & cur nulla re diſcrepare ab eo quod iā tradidit, dicta ſit) Hoc idē eſt, atq; illud, quod uulgo dicitur, ſtagnū emere ac ſales. Salem aūt, oleumq; quorundā morborum remediū eſſe, conſtat. Interpres Ariſtophanis locū illū è Nubibus declarans, ἁλσὶ διασμηχθεὶς ὄναιτ' ἂν οὑτοσί, tradit morē fuiſſe ungendi eos qui deſiperent oleo ac ſale: quod fortaſſe cum quidam cogitarēt, ἔλαιον pro ἕλος repoſuerunt. uelle aūt rationē afferre prouerbiorum, quæ uetuſtate deleta ſint, atq; ingenij ui ortum illorū cauſamq́; explicare, amens prorſus negotiū eſſet.

Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστιν.) Figuram tunc notam arbitror intelligere, ſiue nomē βλαίσωσις eſt, quo hæc argumentatio uocaretur: certæ enim uiæ rationesq; argumentandi ſua quædam nomina habebant. βλαισοὶ autē pedes à Græcis ranarū lacertarūq; uocabantur. unde à Græco poeta βλαισοπόδης βάτραχος eſt appellatus.

Ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται.) Si deſcriptā rē haberemus, formamq; qua ueteres (niſi fallor) in hac re tradenda utebātur, teneremus, nihil hoc clarius apertiusq; foret. ea aūt nūc ignorata, caliginis aliquid inducit. nō tamē ita locū obſcurat, ut ſententia Ariſtotelis non percipiatur, uſq; huius loci cōmodè intelligatur. Sed tamen facit ut, cur hæc ratio blæſoſis, ut ipſe apellat, nominetur, liquidò nō cognoſcatur. Eā aūt huiuſcemodi eſſe inquit, cum duorū contrariorū utriq; boni quidpiam maliq; comitetur, qua bona maláq; inter ſe et ipſa cōtraria ſunt. Vt aūt his uerbis exēplū accōmodemus. Concioni iuſtæ comitatur malum, quod homines infenſi ſunt auctori ipſius: bonū uerò, quod dij diligunt, qui ita ad populum agit. Concioni iniuſtæ bonū comitatur, quod homines diligunt ſuadentē huiuſcemodi: malum uerò, quod dij auerſo ab illis animo ſunt.

Ἄλλος. ἐπειδὴ οὐ ταὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς.) Decimuſquintus locus, qui magnam utilitatem præbet diſputantibus, & hic & in cōmentario Sophiſticorum elenchorū ualde ab Ariſtotele celebratus, inſcriptio ipſius in ſcripto quodam exēplari hæc eſt, ἐκ τοῦ ἄλλος καὶ ἄλλως ἐπαινούντων, ὃ καὶ παράδοξον λέγεται. Quia, inquit, huiuſcemodi eſt ingeniū hominū, ut non eadē palàm probent, & clàm: uerū palàm æqua honeſtaq; cōmendant: ſoli aūt & clàm, quæ fructū aliquem, & utilitatē ferunt, ſequuntur: eniti debemus, ut contrariū cōcludamus. ſiue enim hoc, ſiue illud dixerit, neceſſe eſt repugnet aut occultis deſiderijs, aut apertis ſententijs. Vberius ſanè hunc locum in Elenchis pertractat. nam exempla etiam adfert, quibus explanet, uerū eſſe, quod ponit abditas hominum uoluntates diſcrepare à uocibus, quas ſemper in ore habent, Vt, inquit, cum occumbere honeſtè potius quam iucundè uiuere ſe malle dicant, e paupertatem ferre potius iuſtè, quàm turpiter diuitias parare: tamen contraria uolunt.

Τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν.) Cum alij quoq; loci ſint, quorum ope demonſtrari poſſit quempiā ſentire contra cōmunes opiniones, hunc in primis multum ualere, poſſeq́; præclare hoc præſtare affirmat, quia nunquam non eo uti poſſumus: neceſſeq́; eſt, utro modo aliquis loquatur, dicat quod diſcrepet ab opinionibus. aut enim apertis id, aut abditis repugnabit, cum contrariæ illæ inter ſe ſint.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν.) Alius locus eſt, inquit, atque is decimusſextus, cum argumentum inde ducitur, quod ea quæ proferuntur, omnino contingunt proportione cuſtodita. idem enim occurrere neceſſe eſt, ſi ſimilitudo rationis, proportioq; ſeruetur. Exemplum & elegans & apertum eſt. Certa erat ætas nomen in militiam dandi, & huiuſcemodi alia publica munera obeundi. Iphicrates, ſummus Athenis uir, cum grandem corpore, non ætate, filium haberet, uellentq; qui curæ illi præerant, eum quamuis iuniorē, ætatiſq; beneficio ſolutum, publica onera ſuſtinere, iniquitatem eorum erroremq; redarguens, inquit, Si qui magno corpore ſunt, pueros pro uiris habent, non poſſunt recuſare, quin puſillos homines, pueros eſſe ſciſcant. oportebit enim illos quoq; publicis muneribus liberare ac legibus ſoluere, cum eadem proportio ſit exiguo corpore exiſtentium in uiris, quæ amplo in pueris. quare ex inſtituto ipſorum reſpub. nō adiuuabitur, ſed potius damnum faciet. hoc enim ſignificare uoluit, atq; ita filium ea moleſtia liberare. Tribus uerò locis hic aliquantulum ſcripturam uariaui. ταῦτα enim addidi, quod uerbum ab excuſis antea aberat, id autem & antiquiſſ. codex retinet, & uetus tralatio exprimit. Τῆς ἡλικίας quoq; generandi caſu, cum antea dandi poſitum foret, necnon inſtanti tempore νομίζουσι ſcripſi, cū prius excuſi νομίζωσι habe-

haberent. In his quoq; immutationibus eaſdem auctoritates ſecutus ſum.

Καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ.) Theodectem ſuprà etiam ἐν τῷ νόμῳ adduxit, ſiue ille pro lege aliqua dixit, ſiue legi ſententia ſua aduerſatus eſt. de hoc enim certi nihil habeo. Exemplum hoc quoq; eiuſdem loci poſterius planum eſt. Si ciuitate, inquit, donatis mercenarios milites, Strabacem ac Charidemum ob modeſtiam probitatemq́;: debetis etiam in exilium agere, quicunq; ex eo numero improba facta fecerunt. eadem enim in conductis mercede proportio eſt, modeſtorũ hominum ad præmiũ ciuitatis quo ornabantur, quæ improborum eiuſdem generis ad exilij pœnam, qua affici mererẽtur. ita autem argumentatus eſt, cum docere uellet eius quoque generis milites, qui nefaria quædam molirẽtur, extorres eſſe agendos. id uerò confirmauit, oſtendens ciuitatem ſolere eos qui ſe in illis temperanter gerunt, maximis præmijs decorare.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ τοιοῦτον.) Ita inſcribitur hic locus in calamo ſcripto exẽplari, ἐκ τοῦ ἐν ἀποτέλεσμα ἐξ ἀμφοῖν δείκνυσθαι τῶν ἐναντίων, καὶ αἴτια τοιαῦτα ἑνός τινος. Vis certè ipſius, ut ex ijs uerbis colligitur, hæc eſt: Cum idem contingit atq; uſu uenit duabus è rebus, eadem etiam haberi debere, unde illud emanat atque uſuuenit, quamuis diuerſa uideantur. Qui igitur demonſtrata eadem re naſci ex ipſis, & ab eodem diuerſarum rerũ effectu, probat illas quoq; eaſdem exiſtimari debere, hoc loco utitur. Fructus autem non mediocris capitur ex ipſo. illarum enim rerum, unde id efficitur, ſæpe altera manifeſtò improba ac nefaria eſt: altera uerò nullam reprehenſionem, aut exiguam admodũ in ſe culpã habere creditur. Qui igitur rẽ augere uult, ac uitiũ illius ipſius, quæ recta aut tolerabilis ducitur, oſtendere, docebit cũ idẽ ex ambabus uſuueniat, illas etiã eiuſdem naturæ debere exiſtimari. cuius enim generis euentus ſunt, eiuſdem etiã initia cauſasq; eſſe. Exẽpla quæ addit, argumẽtationis huius uim illuſtrabũt.

Οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν.) Ratio hæc Xenophanis urget Heſiodũ, cæteroſq; qui deorum origines ſcripſerant. Qui tamen uulgo pij ſanctiq; habebantur. cum ſi qui fortè dixiſſent deos mori, nefarij ſubitò habiti forent: idem enim ex utraq; re docet occurrere, dari ſcilicet tempus cũ dij non ſint: quod prorſus impium eſt. ſiue enim dij quandoq; orti ſunt, ſiue aliquando intereunt, ſequitur non eſſe, extitiſſê ue aliquando deos. cum autem hoc impium conſceleratumq́; ſit, non poteſt honeſtum ac probum eſſe omne illud, unde proficiſcitur. Naſcitur autem non minus ex opinione illorum, qui aiebant deos gigni, quàm è ſententia eorum qui interire affirmabant. Eſt igitur id quoq; nefariũ, quã uis ſtultitia hominum huiuſcemodi eſſe non intelligatur.

Καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ αἰεί.) Demumq́;, inquit, quod ex ambobus uſuuenit atq; occurrit, quamuis aliquãtulum diuerſa inter ſe ſint, quæ ſcilicet ex ambobus occurrunt, ut unũ, idemq́; ſemper capere, ſtatimq́; hoc patefacto reuerti ad declarandum res, unde id procreatur, eaſdem eſſe: quod multi non uidebant, erroreq́; hoc capti commiſſuri erant quòd cauſa magnorum malorũ fuiſſet. ut exemplo, quod additur, explanatur. nemo enim non cognoſcebat, ſi dãnata eſſent ſtudia ſapientiæ, neminem daturum operam philoſophiæ, interitumq́; bonarum artium eam rem futuram. quare nunquam induci potuiſſent, ut id facerẽt: nec tamen perſpiciebant, ſi Socratem condemnaſſent, ſe idem effecturos, ingentiſq́; huius incommodi culpam apud ſe manſuram. Hoc aũt, quod nunc in uniuerſo præcipit, addidit, ſignificare uolens totam rem in hoc poſitã eſſe, in primiſq; laborandũ oratori, ut doceat nulla re diſcrepare, quæ uſuueniũt ex ambabus illis diuerſis reb.

Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους.) Exemplũ fortaſſe ſumptum eſt è Socrate Theodectis, cuius orationis ſuprà mentionem fecit: ex aliquo certè, qui cauſam ipſius ſtudioſè defenderet. Iubebat autem ille, quicunq; fuit, iudices accuratè animaduertere quid facerent. Nõ enim, inquit, ſententiam laturi eſtis de Socrate, uerũ de toto hoc ſtudio, an opera dãda ſit philoſophiæ. homines nanq; tam triſti Socratis euẽtu, ab hac præclara arte abſterrebuntur. Damnare igitur Socratem, eſt ſtudium ſapientiæ damnare. non minus enim homines à ſtudijs ſapientiæ ſibi temperabũt damnato Socrate, quàm ſi ſtudia hæc ipſa damnaſſetis. idem enim utriuſque conſequens eſt, & ex alterius utrius damnatione efficitur, neminẽ daturum operam philoſophiæ. Valde ſimilis huic locus eſt, ſi non omnino eadem argumentatio, quo uſus eſt Cicero pro Milone, cum iudices abſterrere uolens à cõdemnando facto rei, affirmauit, ſi id fecerint eos ſentẽtiá ſua ſtatuturos omnib. qui in latrones inciderint, neceſſariò moriendum. Cum qui ex eorum telis uitam eripuerint, iniquo iudicio poſtea tollantur. Non poteſtis hoc facinus improbum iudicare, quin ſimul iudicetis, omnibus qui in latrones inciderint, aut illorum telis, aut ueſtris ſententijs, eſſe pereundum.

Καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί.) Notũ eſt reges Perſarũ terrã, aquãq; poſcere ſolitos, atque his uerbis obſcurè callideq; omniũ ſibi rerũ poteſtatem tradi uelle, ſignificare. Ex hac igitur honeſtiore petitione, & aperta illa, ſi cũcta ſibi concedi poſtulaſſent, idẽ fit, id eſt ſeruitus, ac libertatis amiſſio. nõnulli etiam qui initio belli Aſiatici Antiocho regi ſuadebant, ne conditiones acciperet, quas ferebant Romani, docẽtes tẽtari animum illius, quæ ſpeciem æquitatis haberent, poſtulatis, hoc exemplo utebantur, dicebantq́; (ut Liuius his uerbis cõmemorat) Paruas ac uix dictu dignas, belli cauſas tanto regi eas ciuitates eſſe, ſed initium ſemper per ius iniuſta imperandi fieri: niſi crederent Perſas, quũ aquam terramq; à Lacedæmonijs petierunt, glæba terræ & hauſtu aquæ eguiſſe.

Καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης.) Aſcribi in fœdus uelle, eſt accipere iniquas conditiones, & leges ſibi imponi pati. Exempli huius uis, niſi fallor, huiuſcemodi

eſt. potentes quædam ciuitates huiuſcemodi fœdus ferierant, ut eius conditiones ſibi utiles honeſtæq́; : reliquis, quibus adhuc aperta uia erat, ſi aſcribi in eo uellent, detrimentoſæ ac turpes forent. Orator, qui ſuadebat alicui earum, ut expertes eius fœderis manerent, hoc loco uſus eſt. affirmauitq́; participē eius pacis fieri, eſſe, obtemperare ac parere. non minus enim ipſis neceſſe fore, nutus illarū obſeruare, quàm ſerui dominorū cogantur. idem namq́; eſſe, cōditiones illas accipere, ac dominū ſibi aſciſcere: nec eam pacem eſſe, ſed pactionem ſeruitutis.

Ἀντιϑεῖον δ᾽ ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον.) Duarū harū rerū, ex quarū alterutra, quāuis diuerſæ illæ ſint, idē tamē cōtingit atq́; exoritur, ſumēda eſt utra rationi noſtræ accōmodata eſt, ac ualet ad id quod uolumus peragēdū.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὰ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον.) Quod non eadem ijdem homines diuerſis temporibus ſequātur, poſteaq́; ſedulò fugiāt, quæ antea cupidè expetiuerint : id enim, ut ab ea ratione ipſos deterreas, oſtendendū, diligenterq́; arguendum eſt.

Οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα.) Enthymema hic appellat, non imperfectum ſyllogiſmum, ſed ut ferè magiſtri dicendi capere hoc nomen conſueuerunt, ſententiam ex contrarijs concluſam. uerba autem quæ ſequuntur oratoris, id manifeſtò declarant.

Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν.) Exemplum hoc ſumptū eſt ex oratione Lyſiæ, quā ſcripſit claro uiro, & qui acriter in rep. uerſabatur, cum multitudo ingens ciuium Athenis dominatu paucorū eiecta, è Pireæo in urbem armis rediſſet, perſuadere cupiens ne antiquam remp. quod nonnulli conabantur, conuelli atq́; immutari paterentur. Illa aūt omnis uetuſtate dilapſa eſſet oratio (neq́; enim inter cæteras illius, quæ reliquæ ſunt, legitur) niſi in uita Lyſiæ ipſius, quā eruditè diligenterq́; ſcripſit, bonā magnamq́; partē eius poſuiſſet Halicarnaſſeus Dionyſius. ad extremum enim & huius orationis partis, et uitæ oratoris, hæc uerba leguntur· Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν ἐφεύγομεν, ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις, ἵνα κατέλθωμεν· κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα.

Ὅτε μὲν γὰρ τὸ μένειν.) Hæc Ariſtotelis uerba ſūt, declarantis in enthymemate Lyſiæ ciues illos, qui in patriam redierant, non ſemper idem optaſſe, ſed diuerſis temporibus diuerſa, ualdeq́; inter ſe diſſidentia ſecutos. fuit enim tempus, inquit, cum domi uiuere, atq́; in patria manere auxilio armorum : & cum aliter id obtinere nō poſſent, pugnando elegerunt. fuit item tempus, cum tantopere à prælijs contentionibusq́; abhorrerent, ut æquo animo ferrent carere patria, rurſusq́; in exilium pelli, ut ne pugnarent. Hic, niſi fallor, ſenſus eſt huius loci. μένειν ualet domi degere, in patria uiuere.

Ἄλλος, τὸ, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο.) Inſcriptio deciminoni huius loci in ſcripto quodā exemplari hæc eſt, ἐκ τοῦ παρὰ τὸ σκοπὸν τοῦ λαβόντος συμβαίνειν. & ſanè cū huiuſcemodi quidpiā cōtingit, contra propoſitū ac ſpē fit eorū, qui bono eo aucti fuerāt. nō enim ſe id accepiſſe rebantur, ut dāno ipſis ac dolori foret. aliunde tamē Ariſtoteles appellat: nec perſonā ipſorū tantū ſpectat qui acceperūt, quantū callidā interpretationē eorū qui ut inimicos perterreant, affirmant, qui eos beneficio affecerint, nunquā illos dilexiſſe, ne tum quidē, cum maximè eos ornare uidebantur: cōtraq́; potius, illo ipſo tēpore cogitaſſe ipſis detrimentū afferre. Animaduertere tamen oportet, ut eius cauſa fieri potuerit, cuius cauſa dicimus factū eſſe, quāuis uere factū non ſit. niſi enim fieri poſſe putarent, non perturbarentur, ac ſecuro animo bono illo fruerentur. ualet igitur οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, cuius gratia illud fieri potuit. Exēpli cauſa, quempiā boni aliquid dilargitū, ut incōmodet, nō ut adiuuet: ut Eutrapelus ille faciebat, de quo Horatius. ſiue ut quæ antea dederat, poſtea eripiēs, dolorē inurat. εἰ μὴ γένοιτο uerò, id eſt, quāuis uerè ab eo, ea de cauſa factū nō ſit, nihilominus eius rei gratia factum affirmare. Hac quoq́; Cicero pro Deiotaro argumētatione uſus, purgauit, quo quidam ſigno utebantur offenſionis Cæſaris apud populū, quod plauſus ipſi dari nō ſoleret. inquit enim, (cū alia antea ratione huic crimini occurriſſet) Et fortaſſe eò prætermiſſus, quia nihil uulgare te dignū uideri poteſt. Nō plaudebatur ſanè Cæſari, quia boni uiri uehemēter illi irati erāt, poſtq̄ nimis ſuperbè ac cōtumaciter ſe gerere cœpit: nihil tamē uetat, qn ea etiā de cā id fieri potuerit.

Οἷον καὶ τὸ ἐν τῷ ἀρχοῦσι.) Antiqui poetæ tres ſenarij ſunt: cuius, dicere nō poſſum. eorum ſententiā Cæſar in primo libro de bello Gallico elegantiſſimè expreſſit, cū metum incutere Heluetijs uellet, & animos ipſorū inſolentiores ex uetere uictoria factos retūdere. Conſueſſe enim deos immortales, quo grauius homines ex cōmutatione rerum doleant, quos pro ſcelere eorum ulciſci uelint, ijs ſecundiores interdum res, & diuturniorē impunitatem concedere. Cauſæ tamen, quam agebat, accommodare uolens, non plenè omnino reddere curauit. hic enim ſenſus eius poetæ fuiſſe uidetur: Multis fortuna ampliſſima cōmoda dilargitur: nec tamen ornat eos præclaris illis bonis, quia diligat ipſos: uerū ut miſeriæ, in quas trudere cogitat, inſigniores ſint, ac magis conſpicuæ, cōparatæ tam ſecundis eorum præteritis rebus.

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος.) Meleagrum fabulam fuiſſe Antiphontis arbitror. ſcripſit enim tragœdias Antiphon. ſunt autem duo ſenarij, ut diſtinctis uerſiculis indicaui. antea enim confuſè, tanquam proſa oratio, ſcripti erant. Qui ornare uoluit Meleagrum, dixit, ex omni Græcia concurſum factum, non ut aprum occiderent, ſed ut teſtes eſſent incredibilis uirtutis Meleagri apud omnem Græciam. et ſanè ſi ea una de cauſa illuc cōueniſſent, nihil noui, abſurdiq́; accidiſſet: nec tamen ea cauſa fuit, ut ingenioſus poeta credi uoluit. uocauit autem hic ϑῆρα manifeſtò Antiphon aprū. Interpres tamen non cōtemnendus Apollonij, in primo Ἀργοναυτικῶν, cum poeta dixiſſet αὐτὰρ ἐπεὶ ϑῆρ᾽ Ἀργεῖος, ὅν ῥά τε ταῦρος ἀπὸ τοῦ ὄρους ἤλασε μῆλον, leonemq́; intellexiſſet, ueteres tradit poetas leonē proprio nomine

ſolitos

ſolitos appellare ὕβρεις, teſtimonioq́; Callimachi id cōfirmat: cuius hunc uerſiculū adducit, ὕβρεος ἀρπάζων δ' ἔρυμα κατωμάδιον. De Hercule autem illic Callimachū locutum, ac pelle leonis, quam humeris geſtabat, perſpicuum eſt. ſunt autem hi ſuperioresq́; ſenarij, & ſententijs & uerbis ſatis ornati, ut dolendum ſit, tam bonorum ingeniorum monimenta uetuſtate conſumpta.

Καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου.) Theodectis uerſus non poſuit Ariſtoteles, ſed ſuis uerbis ſententiam, quam ab Aiace in fabula de eo ſcripta proferri ille fecerat, expreſſit. induxit enim Aiacem, quod Vlyſſes gloriæ ducebat, in uituperationem conuertentem. gloriabatur enim Vlyſſes, ſe ex omnibus principibus Græcorum ſumptum eſſe à Diomede, cum quid hoſtes noctu facerent, ſpeculari uellet: ut qui intelligeret, ipſum cunctis conſilio ac manu præſtare. Contrà Aiax aiebat à Diomede illum, omnibus alijs relictis electum, ne ſi fortè alium fortem uirum ſumeret, aliquid ille ſuæ laudis ac gloriæ, opinione uirtutis, delibaret.

Ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι.) Seruatum hic eſſe docet, quod ſuprà cuſtodiri oportere dixerat: ut eius etiam gratia fieri potuerit, cuius gratia dicimus effectum eſſe. nihil enim uetat, inquit, quin ea etiam de cauſa id fieri à Diomede potuerit, quamuis lōgè aliud ipſius conſilium fuiſſe exiſtimandum ſit. uerùm quis ſcit occultas hominum uoluntates?

Ἄλλος, κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι.) Vigeſimus locus, quem utilem eſſe tradit, & in iudicijs, & in deliberationibus, cōmunemq́; ambobus his generibus. Quo modo tractari in deliberando debeat, ante ea exponit. Is autem eſt, attendere ea quæ impellunt ac reuocant, & quorum cauſa homines aliquid agūt aut declināt: id eſt, res illas quas propoſitas habent, & ut eas conſequātur, alia aggrediuntur, aut diligenter fugiunt. Hæc enim, inquit, ſunt, quæ ſi in rebus quas agere cogitamus, extiterint, non eſt dubitandum facere.

Οἷον εἰ δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον.) Exponit, quæ nam ea ſint, quæ hortantur ad quippiam gerendum, & inquit: Vt ſi illud poteſt effici, ac procliue eſt et utile. nam utile ipſum non unius generis eſſe docet. aut enim ipſi expedire poteſt, aut amicis: ſed etiā mouet nos id, quod inimicis noſtris detrimentum affert. ſtudemus enim obeſſe inimicis, ac libenter ea gerimus, quæcunque ipſis malum importatura arbitramur. Animaduertendū eſt poſtremum ſuperiorum uerborum. uereor enim ne uitium in eo loco ſit, defeceritq́; particula negandi, ut οὐκ ἐπιζήμιον legi debeat, pertineatq́; ad perſonam illorum qui agunt, adiuuandam, nō inimicorum lædendam, atq; hic inde ſenſus elici debeat, aut illi facto pœna nulla impoſita eſt. cur enim metuamus aggredi, quæ nihil damni ſecum portant, & non ſunt munita pœnis ullis à legum conditoribus? & ſanè in primo horum librorum paulo antè quàm traderet, quibus rebus fides fiat expertibus artis, cum inquit, ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν, καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν, hoc intellectu hoc ipſum uerbum cepit. præcipuè autem, quæ ſequuntur uerba, hanc lectionem & ſententiam huius loci uidentur confirmare. Significat tamen quandoq; ἐπιζήμιον idem penè quod βλαβερὸν, id eſt, quòd labem quibuſdam aliquam afferre poteſt, ac tanquam pœnam inurere. quomodo ſanè hic quoq; accipi poſſet, niſi ſententia quæ ſequitur impediret. Nam eadem uerba coniunxit, atq; eodem ſenſu uſurpauit Thucydides initio cōcionis Corcyræorum, quam habuerunt Athenis, cum ad opem contra Corinthios petendam eò acceſſerunt. dixerunt enim, oportere eos qui auxilium alicunde petunt, niſi beneficia aduerſus ipſos extent, aut uetus ſocietas interceſſerit, oſtendere in primis ſe petere, quæ prodeſſe illis ipſis poſſint, aut ſaltem non obeſſe. in hac enim ſententia hoc uerbo uſus eſt, μάλιστα μὲν ὡς ξύμφορα δέονται. εἰ δὲ μὴ, ὅτι γε οὐκ ἐπιζήμια. Quod ſi aliquis nulla re immutata, uellet ἐπιζήμιον pertinere ad inimicos incommodandos: quod autem addit, ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος, ad illos ipſos qui aggrediuntur (ut neceſſariò id accipi debet) ſententia ſe bellè haberet, nimis dura tamen ſtructura uerborum foret.

Ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος.) Aut ſi multā aliquam leges propoſuerunt, eaq; ab eo facto abſterrere homines uoluerunt, ſi multa minor eſt, quàm fructus uoluptasq́;, quæ inde percipitur. æquo enim animo tunc homines, ſe pœna illa multari patiuntur, ut animi uoluptates expleant, ac bono illo fruantur, quod ſine aliquo incommodo percipere non poterant. πρᾶγμα enim appellat, quod cupiebant, quod ſequebantur, & optabant.

Καὶ προτρέποντας δ' ἐκ τούτων.) Ope ſanè locorum iam demonſtratorum uti docet, cum hortari uelīt reuocare auxilio eorum, qui contrarij ipſis ſunt: id eſt, oſtendentes rem illam aut effici non poſſe, aut magna omnino cum difficultate, aut detrimentoſam eſſe: & aut prodeſſe inimicis, acerbasq́; pœnas propoſitas habere. uerùm etiam addit ſuppeditari inde nobis argumenta ad accuſandum & defendendum.

Ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων, ἀπολογοῦνται.) Cum quæ res ualeant ad ſuadendum ac diſſuadendum, dixiſſet utilia etiam eſſe alicui accuſando aut defendendo, aperit utræ illorum, utri horum accommodatæ ſint: traditq́; rebus illis, quæ uim reuocandi habent ab aliquo facto, homines uti conſueſſe ad perſonas illas purgandas. ijs uerò quæ impellunt, ad eaſdem accuſandas, criminibus'que ipſis affines ſignificandas. Qui igitur ſcit quæ res ad aliquid faciendum hortentur, aut inde retrahant: idem etiam intelliget, quo modo aliquis alicui culpæ, ac facinori affinis eſſe, oſtendi poſſit. Quæ namque impellunt improbos ad facinus, eædem ſi fuiſſe oſtenduntur, arguunt reum id commiſiſſe. Huic loco occurrit Cicero pro Milone. Cum enim intelligeret, homines ad multa impelli, quæ damnum afferant, iuſto odio aut ira percitos, facilè probari poſſe: uideretq́; his premi Milonem, maiora illa fuiſſe in Clodio,

quàm in Milone, argumẽtatur, uel potius in illo maxima, nulla in Milone: At ualuit, inquit, odium: fecit iratus, fecit inimicus, fuit ultor iniuriæ, punitor doloris ſui: & quæ ſequuntur.

Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη.) Suprà uno illo loco utentem indicarat Callippum artem ſuam confeciſſe: nunc addit ex hoc uno & eundem magiſtrum, & præterea Pamphilum libros ſuos totos de ſtudio dicendi conformaſſe. unde artes eorum inchoatas imperfectaſq; admodum fuiſſe intelligere licet. Pamphili mentionem Cicero fecit in tertio de Oratore per Craßi perſonam, deridens hominem atq; contemnens.

Ἄλλος, ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι.) Vigeſimus primus locus, cum quippiam adfertur quod fieri ſanè uidetur, ſupra omnem tamen fidem eſt, cum aliquæ res omnino eſſe uidẽtur, quæ tamen incredibiles ſua ſpõte ſint, ita nãq; locus appellatur. Qui enim confirmare eas uult, dicere poteſt: niſi aut iam eſſent, aut fierent, penéq; abſolutæ forent, eas nunquam uiſas fuiſſe.

Καὶ ὅτι μᾶλλον.) Præterea dici poteſt cum huiuſce modi ſint, magis eſſe exiſtimari debere, quàm ſi credibiles forent. Homines enim, inquit, aut ea quæ uerè ſunt, aut ueriſimilia credunt, & eſſe ſuſpicantur. Quod ſi eorum alterum non eſt, reſtat ut alterum ſit: ſi nãq; incredibile et nullo modo ueriſimile, uerũ ſit neceſſe eſt. quod enim aſſecutũ eſt, ut eo modo ſe habere uideatur, eſſéq; exiſtimetur, non inde id accepit, quod ueriſimile ſit, & factum ad perſuadendum. habeat igitur illud oportet à ueritate ipſa.

Οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ πιτθεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου.) Androcles uiri nomen. πιτθεὺς is uocatus à loco & oppido. δήμους enim oppida Athenis appellabant. Androcles igitur hic cũ legem accuſaret, iíq; apud quos ageret obſtreperent ipſi dicenti, nec dicere quæ uolebat excitato tumultu, ſinerent, inquit, Egere leges lege alia, quæ corrigeret, quod incredibile fuit, leges quorum officium uidetur eſſe corrigere peccãtes, correctore egere. ſimilibus autem duobus prolatis id confirmauit.

Αἱ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός.) Quanto magis hoc incredibile eſt, tanto magis, cum tãtopere aſſeueretur, credi debet. neq; enim qui hoc protulit, ſperare potuit, ſe id ut rẽ probabilem, ueriſimilemq; facile perſuaſurum, piſces, inquam, ſale egere, qui in mari, & tanquam muria uiuunt: mortuos tamen ille piſces, ex quibus ſalſamenta fiũt, qui ſine ſale non ſeruantur, intelligebat.

Καί τοι οὐκ εἰκός.) Verba hæc, ut puto, Ariſtotelis ſunt, uim præcedentis ſimilis explicantis, declarantiſq; rationem, quam ſuprà indicauit, eo contineri. Atqui, inquit, ueriſimile non eſt, neq; aptum ad perſuadendum, piſces cum in ſalſo alantur, ſale indigere. egẽt enim omnia rebus, quibus carent, non quibus abundant.

Καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου.) Athenienſes, ut teſtatur Athenæus in primo Δειπνοσοφιστῶν, στέμφυλα uocabant oleas preſſas, cum alij Græci uuarum putamina, & quæ uinacia Latini appellant, eo nomine uocarent. Cum Androcles igitur Athenienſis foret, ſui ſermonis conſuetudinem ſecutus eſt, ac στέμφυλα uocauit, ut ita loquar, olearũ carnes, quas (ut conijcere ex hoc loco poſſumus) in oleo illi ſeruabant, atq; ita conditis pro obſonijs utebãtur. Diuerſæ autem rationes condendarum olearum apud ueteres erant, ac diuerſis nominibus appellabantur. Poſterius autem ſimile hoc eſt, quo rei quam protulerat admirabili fidem ille acquirere uoluit.

Καί τοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται.) Et hæc, niſi fallor, Ariſtotelis uerba ſunt, quæ idem hic efficiunt, quod ſuperiora illa in prioris ſimilis natura explicanda. Atqui hoc omnem fidem ſuperat, ex quibus oleum conficitur, hæc oleo, tanquam ſi uacua ab eo forent, indigere.

Ἄλλος, ἐλεγκτικός.) Vigeſimus ſecundus locus eſt: qui tamen utilis eſſe ad demonſtrandum aliquid non poteſt, ſed ad refellendum tantum ſpectare, quæ parum conueniant inter ſe, uel potius diſsideant ac repugnent ſeorſum in perſona aduerſarij, ſeorſum etiam in tua: necnon ſeparatim ab his duobus, coniunctè que inter ſe, & in perſona aduerſarij, & in tua. exempla ſatis aperta ponit. Qui quempiam autem mendacij falſitatiſq; arguere uolunt, ſi quid diſcrepat ac repugnat attendere oportere, planum eſt. proprium enim refellentis eſt demonſtrare ἀνομολογούμενα, id eſt diſsidentia ac contraria. Vnde ſuprà etiam, cum de enthymemate, cuius munus eſt redarguere, loqueretur, eodem uerbo uſus eſt, & inquit, τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν.

Εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων καὶ χρόνων.) Si quid colligere poſſumus in perſona aduerſarij repugnans diſsidenſq;, diligenter præteritum omne tempus, necnon facta uerbáq; eius excutientes. ita enim illi fidem omnem eripiemus, ac ſimulatè agere oſtendemus, indicantes hæc quæ nunc gerit aut loquatur, ſuperioribus ipſius aut factis aut uocibus non reſpondere.

Οἷον καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς.) Hic qui nunc mihi moleſtus eſt, ait ſe ſtatu hoc reipub. delectari, ac libertati ueſtræ amicus eſſe, unà tamen cum 30. illis uiris conſpirauit contra uos. Hæc enim oratio habita eſt, uel ſcripta fuit ut haberetur, fracto iam dominatu paucorum, ac repub. recuperata, Athenis.

Χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην.) Cum quis à ſe oſtendit, præteritaq; omni ſua uita crimen illud abhorrere. Aduerſarius affirmat me ſectatorem eſſe litium, nec tamen demonſtrare poteſt, me unquam cauſam dixiſſe, aut quempiam in iudicium uocaſſe: eſſe enim φιλόδικον, crimen fuit. ita enim uocabantur, qui leuibus de cauſis, puſilliſq; iniurijs acceptis, alicuius nomen deferebant. ut in primo libro à me declaratum eſt, ubi docet in ijs etiam rebus homines conſueuiſſe aliquos libenter lædere, de quibus ſi in iudicium illi ueniant, hanc reprehenſionem effugere nequeant.

Χωρὶς δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου.) Cum facta aduerſarij à noſtris demonſtrantur diſcrepare, honeſtiusq́; ac reipub. utilius docemus nos in iiſdem rebus uerſatos: Hic, qui nunc me auaritiæ inſimulat, ſeq́; liberalem uideri uult, neminem unquam pecunia ſua ſubleuauit. contrà ipſe multos ueſtrûm captos ab hoſtibus redemi. nunc enim ambæ ſimul perſonæ excutiuntur. docet autem à ſe culpam illam abeſſe reus, præteritis ſuis rebus prolatis, cui affinem eſſe accuſatorem, uetere ipſius item uita patefacta, declarat. Quod in excuſis deprauatè ante πολλὰ λέλυμαι legebatur, correxi. ſecutus autem in eo ſum fidem antiquiſſimi libri, in quo πολλοὺς ſcriptum eſt. ſed huius etiam lectionis ueſtigia in uetere tralatione apparent. λύεσθαι autem redimere captos à prædonibus, hoſtibusq́; ſignificat.

Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι, μὴ δοκεῖ.) Alius locus, qui ualet ad purgandas aliquas & perſonas & res, quibus iam turpis aliqua macula aſperſa ſit: quæ tamen nullo modo hærere ipſis uideatur, quod alienæ ab ea ſint. Ratio autem eſt quæ auxilio his eſſe poteſt, & abſtergere ab ipſis labem illam, exponere cauſam rei incredibilis, & quæ quamuis diſſeminata prius ſit, repugnabat tamẽ iudicijs & opinionibus hominum de illis rebus. Sit enim, inquit, omnino aliquid neceſſe eſt, unde ſiniſtra illa opinio fuerit excitata: ſtatim autem illo patefacto ac diluto, infamia delebitur. Hanc uim inſcriptionis huius loci eſſe puto. unde in ſcripto quodam libro ita appellatur, ὁ ἐκ τοῦ λεγομένου τῆς αἰτίας, λύεσθαι διαβολήν: tota tamen res ualde obſcura: atq; inde fortaſſe etiam ſcriptura uariata eſt pluribus locis, non hic tantum ubi utilitatem huius loci explicat, uerumetiam in exemplo. Secutus autem ſum antiquiſſimi libri fidem, ex cuius lectione & uerior & planior ſenſus elici uidetur. nam quod præpoſitionem addidi uerbo διαβεβλημένοις, feci etiam id adſtipulante uetere tralatione. quod uerò in excuſis etiam erat ἢ δοκεῖν, immutaui, & μὴ δοκεῖ ſcripſi: nã præter auctoritatẽ fideliſſimi libri, perſuaſit mihi ut id facerẽ, quod ſi ut ante excuſi habebãt, legeretur, intelligere oporteret ſuperius uerbum διαβεβλημένοις, tanquam ſi uera infamia notatæ forent. quæ autem huiuſcemodi ſunt, cauſa reddita magis infamantur, nedum ſubleuentur, ac culpa omni liberentur. omnino enim neceſſe eſt, rumor illeq; famaq; diſſipata, falſa fuerit, ſi debet cauſa expoſita adiuuari. παράδοξον uerò hic ualet, quod nouum & abſurdũ admodum eſt, quod nunquam expectatum ab eo fuiſſet, quod omnium aures penè reſpuũt: id etiam multum confirmat hanc lectionem. Animaduertẽdus autem hic modus loquendi, unde ſcilicet hi dandi caſus apti ſint, an intelligi debet χρήσιμος, qui ſcilicet multum ualet ad perſonas res'ue aliquas infames ſubleuandas.

Οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι.) Exemplũ hoc eſt, quo rem illuſtrare uult, in quo etiam duo immutata ſunt: antea nãq; διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν, legebatur. Variaui igitur (auctoritatem eãdem ſecutus) primum uerbum, ac præpoſitionẽ ex inferiore loco ſuſtuli. ſenſus autẽ ipſius hic erit: Ceu cum mater quædam filium ſubijſſet, corporiq́; ipſius corpus ſuum ſuppoſuiſſet, ut commodè eum oſculari poſſet, in eo habitu corporis ſpectata, uiſa eſt ſtuprum cum adoleſcente exercere: cauſa uerò eius rei expoſita, declaratoq;, ut os ori admouere poſſet, ac blandè illum ſalutare, ideo amplexatam illum fuiſſe, falſum crimen diſſolutum eſt, totaq; illa incõmoda opinio diſiecta. infamis namq; illa haberi cœperat. neq; tamen res conueniebat omnino opinionibus hominum, nec uериſimile erat, tantum ſcelus matrem admiſiſſe, ut corpus cũ ex ſe nato miſceret, quod ſignificatum eſt ſuprà requiri, ut huic argumẽtationi locus ſit, cum inquit, μὴ δοκοῦσιν: ſi nãq; affinis culpæ fuiſſet, non tam facilè nota illa ablui potuiſſet. ex altera illa huius exempli lectione (niſi fallor) ſenſus ullus idoneus nõ elicitur, & hæc in ea ſalebræ ſunt. mater namq;, quæ ſuſpecta eo nomine eſſe cœpiſſet, apud filium in crimen uocata fuiſſet: quod uerbis illis ſignificari uidetur. ibiq́; flagraſſet infamia, non ab eo exorta, complexuq́; illo in aliorum pectoribus inguiſſet, cũ contrà tamen res ſe habuerit, neceſſe ſit, & διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι legi oporteret, ſi malè exiſtimari de illa cœptum eſſet, propter blãdam illam ſalutationem. nunc uerò ualet, quod expoſui, cauſam ac finem ipſius, quæ in habitum illum ſe induerat, ut id quod cõceſſum eſt, ac maternũ amorẽ declarat, efficeret. præterea non ſatis illa iuſta cauſa eſſe poterat, tam ſceleratæ opinionis excitãdæ. conſilium autẽ hoc ipſius finisq́;, quem in animo habebat, explicatus, ſubitò illam culpa liberat, falſamq́; criminationem fuiſſe oſtendit.

Καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα.) Aiax Theodectis fabula, in qua inducebantur & Aiax ipſe, & Vlyſſes inter ſe altercantes. Cum autem Vlyſſes multa contra Aiacem dixiſſet, rationem attulit, cur, cum fortior Aiace eſſet, non haberetur. Incredibile autẽ hoc erat, & niſi cauſam eius expoſuiſſet, meritò contemni potuit, quæ cauſa ea fuerit, cũ Ariſtoteles de ea ſileat, & tragœdia Theodectis uetuſtate perierit, non facilè excogitare aliquis poſſet.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ αἰτίου.) Vigeſimuſquartus locus eſt, argumentari à cauſa: & ſi cauſa alicui fuerit aliquid faciendi, id factum eſſe, confirmare: ſi non fuerit, negare. uim autem habere hanc rationem oſtẽdens, inquit: Vnà enim manent, & cauſa, & cauſæ ipſius euentus: quod priorem partem huius loci conſtituit. quod uerò adiũgit, Et abſq; cauſa nihil eſt, poſteriorẽ ualere declarat, qua nõ factum eſſe aliquid probatur. Cicero pro Milone, cũ oſtendere uellet, inſidiatorem fuiſſe Clodium, hoc loco uſus eſt: Satis eſt quidẽ in illa tam audaci, tã nefaria bellua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam, magnas utilitates fuiſſe: & quæ ſequuntur. In calamo ſcriptis exemplaribus. ὁ ἐκ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, hic locus appellatur.

Οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε.) Illuſtre exẽplum ad hunc locum explanãdum poſuit. Thraſybulus,

qui

qui 30. illos uiros impoſitos à Lacedæmonijs Athenis, qui ciuitatem gubernarent, exegit, cũ reum maieſtatis Leodamantem feciſſet, perpetuoq; fuiſſe hoſtem populi oſtẽdere uellet, affirmauit illius nomen, ut hoſtis ac proditoris, in columna, quæ in arce erat, inciſum olim fuiſſe. nã quod nullum ipſius ueſtigium tunc remaneret, facultatẽ ipſum habuiſſe, regnantibus 30. illis tyrannis, apud quos multum gratia ualuerit, nomen illinc ſuum abradẽdi. Reſpondens huic crimini Leodamas, inquit, rem ita ſe habere nullo modo poſſe, nec ſe tam ſtultum unquam futurũ fuiſſe, ut id commiſſurus fuerit: nec ſanè cauſam ullam tunc, cur id faceret, extitiſſe. maiorem enim fidem habituros ipſi fuiſſe 30. illos uiros teſtatis publicis monumentis inimicitijs, quæ ipſi cum populo fuerant. Exemplum hoc eſſe poſterioris partis, patet, cum ſcilicet cauſam nobis nullam eius fuiſſe demonſtrantes, non feciſſe nos probamus. στηλῖται autem appellabantur, quorum nomina ad ignominiam declarandam in columna notata erant: quamuis eorum etiam, qui præclarum aliquod beneficiũ in Remp. cõtulerãt, nomina in columna notare ſolerent. Quod Lyſias oſtendit in oratione contra Agoratum. loquitur enim de improbis quibuſdam ciuibus, qui pacta mercede, hunc honorem a turbulentis oratoribus emere ſolerent· τὰ μὲν τοι ὀνόματα διαπεπράχασιν σφῶν αὐτῶν, δόντες ἀργύριον τοῖς ῥήτορσι, προσγράφεσθαι εἰς τὴν στήλην, ὡς εὐεργέτας ὄντας.

Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως.) Vigeſimus quintus locus, cum aut noſmetipſos, aut quempiam defendimus alicuius culpæ reum. Accuratè animaduertere, ſi quod arguitur feciſſe, potuit meliore tempore ac loco facere. perſpicuum enim eſſe debet, niſi omnia hæc ſint, ut & tempus, & locum idoneum ſumpſerit, cunctaq; alia ſeruarit, per quæ melius res confici, & ad exitum perduci poſſit, culpæ illi affinem eum non uideri. Si melius, inquit, alia ratione ac uia contingebat, aut adhuc cõtingit illa adminiſtrari ac geri, quàm aut ſuadet facienda eſſe, aut facit, aut fecit uidere. Quod autem in excuſis hic antea deſiderabatur aduerbium ἄλλως, reſtitui, ſumptũ ex antiquiſſimo libro, & expreſſum quoq; à uetere tralatione. Quod uerò, inquit, ἢ συμβουλεύει, hoc ualet: Sæpe enim quoq; alicui crimini datur, quod malum conſiliũ dederit: & eo nomine reus citatur, quod ſcilicet intelligens uolensq; qui ſe illi cõmiſerant, præcipites egerit. Si igitur is oſtẽdere poteſt, ſi obeſſe uoluiſſet, ſe potuiſſe deterius cõſiliũ dare, & quod magis ipſos ſtatu ſuo euertiſſet, ualde ſe ſubleuat. qui enim aliquẽ malis cõſilijs perdere uolerint, ueriſimile eſt peſſima omniũ electuros fuiſſe.

Φανερὸν γὰρ, ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει.) Conſtituit hunc locum, & quam uim habeat ad probandum, undeq; habeat, oſtẽdit. planum enim eſſe inquit, niſi res hoc pacto ſe habeat, ut melius ab eo tractari non potuerit, illum nõ feciſſe, quod nemo ſciens uolensq; melioribus relictis, eligat quæ deteriora ſunt, & ad aliquid agendũ minus ualent. τὰ φαῦλα quæ imbecilla ſunt, quæ puſillam uim ad quippiam efficiendum habent, quæ facinori illi perpetrãdo parum apta, & accommodata erant. Hoc autem argumento probare uoluit Cicero, Milonem Clodio inſidias non feciſſe, ſed eum coactum, ut uim ui depelleret, interemiſſe: Quem igitur cum omnium gratia noluit, hũc uoluit cũ aliquorũ querela? quẽ iure, quẽ loco, quẽ tẽpore, quem impune nõ eſt auſus, hũc iniuria, iniquo loco, alieno tẽpore periculo capitis, non dubitauit occidere?

Ἔστι δὲ ὅτε ψευδής.) Subdolam eſſe hanc rationem ac fallaciæ plenam oſtendit. quod enim primo ignorabatur, quomodo id aggredi oporteret, et quæ uia ad facinus perpetrandum melior foret, poſtea patefactum eſt. Multa autem tempus aperit, quæ antea obſcura erant. quod ſi res nonnullæ iterum fieri poſſent, melius profectò agerentur. dum enim tractantur, quomodo tractari debeant oſtendunt. Verbum autem hinc ſuſtuli, quod otioſum erat, uel potius & elegantiam ſermonis, & ſententiam lædebat: atq; id feci ſecutus & antiquiſſimi libri fidem, & ueteris tralationis teſtimonium, quæ illud non reddit. ita enim antea in excuſis legebatur, πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται ὕστερον.

Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις.) Vigeſimus ſextus locus eſt, cum quippiã geri debet, quod rebus ab ijſdem illis factis repugnet, hæc quæ tempore diſtracta ſunt, coniungere, ſimulq; proferre. ita enim quæ ſeparata, non cognoſcebantur: coràm collata patefiunt.

Οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν.) Exemplũ ſatis accommodatum. Xenophanis autem conſilium hoc celebrat etiam Plutarchus, & in cõmentario περὶ δεισιδαιμονίας, & in altero etiam, quem inſcribunt ἐρωτικόν: niſi quod nõ Eleatis, ut Ariſtoteles, ſed Aegyptijs id datum eſſe oſtendit: nec de Leucothea, ſed Oſiri locutum eſſe Xenophanem narrat. Clemens Alexandrinus in Protreptico ad Græcos, cum plures appellaſſet, qui ἄθεοι à ueteribus uocati ſunt, id eſt Euemerum, Nicanorem, Diagoram, Hipponem, Theodorum, quempiam è numero ipſorum, hoc protuliſſe narrat, ſuaſiſſeq; Aegyptijs, ſi deos arbitrarentur, quos ita colerent, ne effuſis lamentationibus, ac capitis percuſſionibus, dum illis rem diuinam facerent, uterentur. quod ſi lugerẽt, ne amplius eoſdem deorum loco haberent: nec tamen Diagoram eum intellexiſſe arbitrari poſſumus. addit enim ſtatim, quod ille etiam in Herculem impiè dixerit. Quæ fuerit Leucothea, docet Cicero in primo libro Tuſculanarum. Ino Cadmi filia, nõ ne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à noſtris? id eſt, quæ mortali patre nata eſt, dea facta exiſtimatur, & à Græcis & noſtris hominibus ſtudioſe colitur. Cum igitur à ſapiente uiro conſilium peterent Eleatæ, quid ſibi agendum de ea re foret, an rem diuinam illi facere, atque eandem lugere deberent, caſtigati ab eo ſunt, quod rem abſurdam ac plenam controuerſiæ cogitarent. Oportere namque illos, ſi alterum gerere uellent, altero ſuperſedere: id autem retinere quod uerius eſſe exiſtimarent. Si inquam deam illam eſſe putarent, nullo modo lamentari.

quid

quid enim minus decet, quàm dolere uicem eius quæ dea facta ſit. Quod ſi hominem crederent, illi nõ immolare. neq; enim quod diuinæ naturæ proprium eſt, mortali tribui rectè poteſt. cõtraria igitur hæc manifeſtò ſunt. Cũ autem excuſi antea libri iudicandi modo & θύειν & θρηνεῖν haberent, ſecutus fidem antiquiſſimi libri, modum uariaui: ſententia quoq; ex hac melior elicitur. officium enim quoddam ita ſignificari uidetur. quærebant autem illi è uiro perito rerum diuinarum, quæ ſuæ partes forent, in Leucothea colenda, nec impedit quod particula ei alteri illi modo, quo aliquid indicatur, frequentius adhibetur. nam Iſocrates quoque in Euagora ita locutus eſt, Εἰ δὲ μυθώδης νῦν ἀρχῆς, τὴν ἀλήθειαν σκοπεῖν.

Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι.) Communis hic locus eſt & accuſanti, & defendenti. poſſumus enim quempiam criminari arripientes argumẽtum à rebus, in quibus lapſus eſt, dum negotium id gereret: necnon etiam inde defendere.

Οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν.) Exemplum ſubobſcurum, quia è fabula ſumptũ eſt, quæ uetuſtate dilapſa eſt. ipſius etiam poetæ penè nomen euanuit. Carcinus enim tragici poetæ nomen fuit, teſtimonium tamen ipſius ex hac ipſa fabula adducit Suidas in ἀφάβιον. Accuſant illic, inquit, nonnulli Medeam, quòd filios necauerit. nec enim illi uſquam apparebant.

Ἡμάρτηκε δ' ἡ Μήδεια περὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων.) Hæc uerba hanc uim habere ſuſpicor, quia lapſa eſt Medea, malumq; conſilium cepit in amandandis filijs. dum enim procurat ſalutem filiorum, penè ſuã prodidit. metuens namq; illa, ne aliquod periculum ipſis crearetur à noua uxore Iaſonis, eos in alias terras amandarat. cum filios nullibi apparere inimici ipſius uiderent, eam ipſos necaſſe dixerunt. anſam autem dedit inimicis Medea inſimulandi ſe errore quem commiſit, filios amãdandi. Explanatum igitur eſt, quomodo quiſpiã à lapſu, & errore aliquo inſimulari poßit.

Ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας.) Medea quoq; ſe affinem ſceleri illi non eſſe oſtendere conatur, ex eodem loco argumentum ducens. Si enim, inquit, quempiam occiſura fui, Iaſonem occidiſſem. nimis enim peccaſſem: niſi hoc feciſſem, cum alterum, ut uultis, feciſſem. quaſi dicat, quomodo tam ſtulta fuiſſem, ut innocentes filios necaſſem, perfidum autem coniugem, & auctorem omnium meorum malorum uiuum relinquerem?

Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος.) Vt ſuprà Coracis & Calippi, ita nunc Theodori artem inchoatam fuiſſe oſtendit, quæ tota ex uno hoc loco conſtaret, & hanc unam argumentandi formam haberet. Secutus autem auctoritatem antiquiſſimi libri, & teſtimonium ueteris tralationis, copulam loco quem in excuſis tenebat, moui, ac non multo pòſt collocaui. antea namq; ita in illis legebatur, καὶ τοῦ ἐνθυμήματος τὸ εἶδος. Theodorum uerò Byzantium de arte dicendi ſcripſiſſe conſtat, cum ad extremum libri quem ſcripſit de Sophiſticis elenchis ipſe ueteres rhetoras appellaret, & artis ipſius inuentores ordine citaret, huius etiam mentionem fecit, Τισίαν μὲν μετὰ τοὺς πρώτους, Θρασύμαχος δὲ μετὰ Τισίαν, Θεόδωρος δὲ μετὰ τοῦτον. Vt autem hinc liquidò percipere poſſumus, non uno commentario de Arte dicendi contentus fuerat Theodorus, ſed binos ſcripſerat. erant enim illi imperfecti & manci.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ ὀνόματος.) In calamo notato exemplari ἐκ φερωνυμίας hic locus uocatur, non imperitè. φερώνυμα enim hæc uerba uocantur. Euſtathius in primum Iliadis, cum locum hunc declararet ἔνθα με Σίντιες ἄνδρες, ita & ipſe appellauit. omitti autem locus à me non debuit, quia agitur illic de audaci illa muliere, cui ab aſpero & ſæuo ingenio Σιδηρὼ nomen impoſitum fuit: cuius etiam, ut oſtendit hic Ariſtoteles, Sophocles in Tragœdia mentionem fecerat. inquit igitur Euſtathius: καὶ εἰσὶν ἀληθῶς φερώνυμα τὸ Σίντιες οἱ τῶν ἀμάρων, καὶ ὁ σίνις, καὶ ὁ δὲ κακῶν μᾶλτος, ἵνα καὶ αὐτοί, ὡς βλαπτικοί, καὶ τὴν παροιμιαζομένην Σιδηρώ, θρασεῖαν ἐκείνην γυναῖκα, φορεῖν τὸ οἰκεῖον ὄνομα. Contemnit uerò omnem hanc argumentationẽ, & inanem indicat Quintilianus: quando tamen firmamenti aliquid habere poßit, oſtendit. quod autem addit, Nam illud eſt apud Euripidem, frigidum ſanè, quod nomen Polynicis ut argumentum frater morum inceſſit, locum hunc intelligit è Phœniſſis. Eteocles loquitur: Ἔξελθ' ἐκ χώρας· ἀληθῶς δ' ὄνομα Πολυνείκην πατὴρ ἔθετό σοι θείᾳ προνοίᾳ, νεικέων ἐπώνυμον.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν.) Morem hunc ueterum in laudibus canendis deorum immortalium, non apertè exponit: fortaſſe intelligit ijs nominibus uocari eos tunc ſolitos, quæ uim & poteſtatem eorum declararent.

Καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον.) Ita quoque Conon Thraſybulum inceſſere ſolebat, & ab interpretatione nominis illi maledicere, quòd audax in conſilijs capiundis foret, quòd temere magnas res aggrederetur. Intelligit autem Cononem ſummum illum uirum, qui poſt receperatam à Thraſybulo hoc Rempub. cum claſſe Pharnabazi, & ingenti pondere auri Athenas uenit, & quæ diruta erãt à Lacedæmonijs longa mœnia erexit, ac multis rebus patriæ hoſtes afflixit.

Καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, ἀεὶ θρασύμαχος εἶ.) Herodicus quoq; cũ Thraſymachum appellaret, ita eũ alloqui ſolebat. audax illius ingeniũ, & quod litibus ſemper, cõcertationibusq; gauderet, ſignificans. Thraſymachus autem Chalcedonius uetus rhetor fuit, quem hic ſignificari puto. Eundem autem, ut arbitror, criminari inſectariq; ſolitum Platonẽ eodẽ argumento utentẽ tradit Athenæus in 11. libro Δειπνοσοφιστῶν, cũ iniquũ illum multis claris uiris fuiſſe oſtenderet, ac libenter omnibus maledixiſſe, ἐκβάλλει δ' ὁ Πλάτων καὶ Θρασύμαχον χαλκηδόνιον σοφιστὴν ὅμοιον εἶναι λέγων τῷ ὀνόματι.

Herodicus

συλλογισμῶν.) Cum ſuprà præſtare docuerit ἐλεγκτικὰ argumenta δεικτικοῖς: nunc quod non minus in his quàm in illis inueniri poteſt, tradit ea argumenta maxime commouere animos eorum, qui audiunt, quæ non cum tota iam prolata ſunt, intelliguntur, ſed cum incipiunt proferri, illi prouident. Verùm quia nonnulla hoc habent, ut facilè percipiantur, quod in promptu ſunt, non ſe hæc intelligere oſtendit. hæc enim inania haberi debent, nec multum ualent ad perſuadendũ, ſed alia quædam: quæ cum acuta ſint, & interiorem multum ſenſum habeant, tamen eo etiam bono abundant, ut cum conformari cœperint, intelligãt auditores uim totius argumenti, & quò res peruentura ſit, prouideant. Animaduertendum autem, cum uirili genere συλλογισμοὺς dixerit, ſtatim ipſum ad neutrum trãſire, quo genere paulo antè uſus fuerat: & ſanè ſyllogiſmi oratorij ſunt enthymemata. ſpectauit igitur ſententiam ipſam, pòtiusq; quod remotiori uerbo quàm propinquiori reſponderet, addidit. Cum autem & in excuſis antea libris, & in ſcriptis quoq; nonnullis legatur ἀρχόμενοι, ueriorem lectionẽ eſſe duxi ἀρχόμενα. Qui bonitate reliquis, quos uidi, uno excepto antiquiſſimo, præſtat, ita habet. uetus quoq; tralatio hanc ſcripturam refert. Res ipſa præcipue diligenter animaduerſa, confirmat, ἀρχόμενα neutro genere legi debere. non enim qui incipiunt prouidere dicit: nec ipſos intelligit. ij nanq; ſemper prouident, & quò rem perducere cogitant, cognitum habent. prouidere enim nunc, ac quid concludi debeat præcognoſcere dicit qui audiũt. principium autem facere, qui dicunt, & argumenta ipſa cõformant: quare ἀρχόμενα legi debet. Nam quod θορυβοῦνται inquit, eodem uerbo uſus eſt in primo libro, cũ de orationibus, quæ conſtarent ex enthymematibus loqueretur.

Ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι.) Præter id bonum quod expoſuit, hoc etiam habere eã narrat, quòd uoluptatem quandam afferunt auditoribus. gaudent enim ſecũ ipſi, quòd uim illius argumenti antequam totum explicatũ ſit, intellexerunt, & ob eam cauſam ſibi eruditiores, ingenioſioresque uidentur. Contingit igitur penè idem in huiuſcemodi enthymematibus, quod ſuprà in ſententiarũ prolatione contingere indicauit, cum duplicem illas utilitatem in ſe habere diceret, prioremq; inde effici, quòd lætitia afficerentur qui audiebãt. cùm in uniuerſo ſentiebant probari quod ipſi in parte uerum eſſe experiebantur. nam hæc ipſa quoq; cauſa eſt, cur magis cõmoueãt hæc enthymemata. eodem enim tempore, inquit, & ipſi ſecum gaudent, ante quàm illa abſoluta pleneq; enunciata ſint, ſe ipſa percepiſſe, atq; omnem uim illorum intellexiſſe.

Καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν.) Non tantum eã quæ prouidentur, probantur, uerumetiam illa, quæ ſi non antea percipiuntur, ſimulac tamen dicta ſunt, intelliguntur, nec longa indigent, ſubtiliq; conſideratione. ὑστερίζειν autem poſt factam iam rẽ accedere ſignificat. Ariſtoteles ſæpe ita loquitur. nam ad animum etiam tranſtulit in libro Sophiſticorum elenchorũ: ut hic quoq;, cum ad fallendum linguæ uolubilitatem utilem eſſe tradit. inquit enim: ἐν δὲ τάχει. ὑστερίζοντες γὰρ ἧττον προορῶσιν. Cum enim ob celeritatem orationis ſentẽtias ſubitò conſequi non poſſint qui audiũt, ac multo pòſt illuc mẽte deueniãt, minus uitia prouidere queũt.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸν μὲν εἶναι συλλογισμόν.) Oſtendit ſe, ut hanc partem abſoluat, locos quoſdã tradere falſorum argumentorũ debere: quod enim habẽt integræ illæ, perfectæq; ratiocinationes, id etiã mancæ & inchoatæ habent: eſſe autem enthymema ſyllogiſmi ſpeciẽ, atq; eam imperfectã, apertũ eſt. inueniri uerò ſyllogiſmos, qui cum non ſint, ſpeciem habeant ſyllogiſmorum, præterquam quod hic apertè oſtendit, declarat etiam initio cõmentarij de Sophiſticis elẽchis.

Ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τις.) Cũ enthymema ſyllogiſmus quidam ſit, ideſt inchoatus ſyllogiſmus, quod ſyllogiſmo in dialecticis uſu uenit, et in enthymemati in oratorijs uſu ueniat neceſſe eſt. reſpõdet enim & ars arti, & inſtrumenta unius inſtrumentis alterius. quare cum illic uſu uenire ſoleat, ut ratiocinatio quædam ſyllogiſmus ſit, quædam uerò nullo modo ſit, ſpeciem tamen eius retineat, conſentaneum eſt in oratorijs ſyllogiſmis idem etiã euenire: ut argumentum aliquod, uerum argumentum ſit: aliquod autem, adumbratum ac ſimulatum tantum. idem quoq; ſuprà prodidit, antequam locos uerorum enthymematũ traderet. declarauit enim illic ſe quod nunc facit, ſi opus abſoluere uellet, neceſſariò facere debere oportere, ſcilicet ſe tradere locos eorum, quæ ſpeciem habẽt enthymematum, cum tamen enthymemata nullo modo ſint: quippe cum ne ſyllogiſmi quidem ſint.

Τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων.) Loci, inquit, ſimulatorum enthymematum hi ſunt, et unus quidem, cuius uitium proficiſcitur ab elocutione, cuius fallacia in uerbis eſt. hoc enim appellat παρὰ τὴν λέξιν. Cicero quoq; in 16. epiſtolarum ad Atticum hunc modum dicendi uſurpauit, cum de literis Sex. Pompeij loqueretur: Earum exemplum nobis legit, ſi quid uideretur. pauca παρὰ τὴν λέξιν, cæteroqui & ſatis grauiter, & non contumaciter. παρὰ τὴν λέξιν autẽ intellexit non propriè, neq; ex conſuetudine puri ſermonis, ac uitia deniq; in oratione. idem etiam in 13. παρὰ τὴν ἱστορίαν, inquit, contrà atq; res geſta eſt, intelligẽs. Ariſtoteles, ut arbitror, παρὰ τὴν λέξιν uocauit, quæ ab oratione, uerbisq; fallaciæ proficiſcũtur, ut παρὰ τὴν ἔλλειψιν, et παρὰ τοῦτο dicere conſueuit. Lõgè igitur alia ratione eadem uerba à duob. his magnis ſcriptoribus poſita ſunt.

Καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς.) Non ſimplicem eſſe hunc locum docet, ſed

duobus modis fallaciā hanc tractari poſſe oſtēdit. alteram aūt ipſius partem huiuſcemodi eſſe inquit, cū quiſpiam, quāuis nihil ratione concluſerit, extremā tamē partē ita profert, ut ſi id ex præcedentibus omnino ſequeretur, cū imitatur ac exprimit cōcluſionē, uerba illa uſurpans, quæ propria ſunt ratione quidpiā cōcludentium. In libro περὶ σοφιστικῶν ἐλέγχων his uerbis penè idem tradidit: σφόδρα δὲ καὶ πολλάκις ποιεῖ δοκεῖν ἐληλέγχθαι τὸ μάλιστα σοφιστικὸν συκοφάντημα τῶν ἐρωτώντων, τὸ μηδὲν συλλογισαμένους, μὴ ἐρώτημα ποιεῖν τὸ τελευταῖον, ἀλλὰ συμπερασματικῶς εἰπεῖν, ὡς συλλελογισμένους, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό. Cuius etiam loci teſtimonio confirmare poſſum legi hic infrà debere, οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό, ut in melioribus ſcriptis libris legi animaduerti, cū antea in excuſis legeretur οὐκ ἔστι τὸ καὶ τό. eſt enim concluſio ſyllogiſmi refellentis, ut uideri uolebat, errorem alicuius. Pronuncianda autem ea pars aſſeuerāter, ut nihil minus quàm metuere is uideatur, ne id à ſe prolatis antea concluſum patefactumq́; ſit. ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς uerò, ut in diſſerendi facultate ac ratione: id enim hic arbitror ſignificare illū uoluiſſe, cū διαλεκτικὰ appellauit. eadē aūt & ſophiſtica facultas eſt. ſophiſta nanq; à dialectico nō poteſtate ac ui, ſed uoluntate & electione diſcrepat.

Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό. ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό.) Hæc exēpla ſunt huius captionis: quāuis enim certā aliquā rē nō ponat, ita tamen loquitur, tanquā ſi ſimulata hæc concluſio efficeretur. formā enim oſtēdit ac rationē docet, quomodo illa tractetur. τὸ enim καὶ τὸ indefinitū eſt, ut poſſit nullo negotio qui uelit, certū ac definitū exēplū ponere. niſi fallor autē, exemplū primū eſt ſimulatæ concluſionis, quæ redarguat, ſecundū autē quæ conſtituat: negatur enim priore ratione, poſteriore affirmatur.

Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν.) Excuſi antea libri mendoſe, ἐν γὰρ τοῖς. Cuncti penè ſcripti, meliores certè, καὶ τό. Præterea quod in iiſdem legitur συνεστραμμένως, in antiquiſſimo libro συνεστραμμένη eſt: uetus quoq; tralatio ambobus in locis ab excuſis diſſentit, & cum illo facit: poſteriorem tamen hanc uarietatem indicaſſe contentus, recepiam lectionem illic non immutaui. ſenſus uerò hic eſſe uidetur totius loci, ut quomodo pars hæc ex ſuperiore apta eſt, oſtendam. Vt in Dialecticis diſputationibus quidam doloſe agunt, uerbisq́; utuntur aſtutè, quibus in clauſulis uti mos eſt, quamuis nihil ratione cōcluſerint, ſic etiam in oratorum dictionibus fieri poteſt: uti enim ratione cōtorta, & oppoſitè inter ſe, enthymema uidetur. Huiuſcemodi enim, inquit, elocutio eſt ſedes, & tanquam regio enthymematum. nam quod ad ἀντικειμένως pertinet, id etiam teſtatus eſt Cicero in Topicis: Ex hoc illa rhetorū ſunt contrariis concluſa, quæ ipſi enthymemata uocāt. Qui ita conformare orationem, ut contorta & contraria dicere uideantur, illi ab imperitis ſæpe exiſtimantur dicere ἐνθυμηματικῶς.

Καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.) Hæc autem fallax, inquit, argumentandi ratio, ſi diligenter attendimus, inde ortum habere uidetur, & ad id genus captionis referri poteſt, quod παρὰ σχῆμα τῆς λέξεως uocatur. Eſt autem illud unum è ſex ſophiſmatum generibus, quæ ab ipſo παρὰ τὴν λέξιν fieri dicuntur. Cū ſcilicet id quod diuerſum et non idē eſt, ut ſi idem foret, prolatū à nobis, uerbisq́; expreſſum fuerit. Fit igitur, cū orationē ita conformamus, ut quód enthymema non eſt, enthymema tamen uideatur, atq; ob figuram loquendi, prolationemq́; ſpeciem ipſius prebeat.

Ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον.) Et ſyllogiſmos hic enthymemata, & συλλογιστικῶς, ἐνθυμηματικῶς intelligit. quo modo autem imponi poſſit his qui audiunt, oſtendit, ut concludere oratorio argumento uideantur, nec tamē concludant. Vtile enim eſt, inquit, ad hanc rem, ut uideatur ſcilicet ſyllogiſticè dicere, & firma ratiocinatione concludere, huiuſcemodi quampiam ſupellectilem antea ſtudioſe comparatā, proferre, id eſt, capita (ſic enim appellat) multorum ſyllogiſmorum. exempli cauſa, dicere, His quidem ſaluti fuit: Aliorum iniurias ultus eſt, Græcos in libertatem uindicauit. ſingula enim hæc aliis argumentis antea probata ſunt. ipſis uerò ita coaceruatis, effici quippiam & concludi uidetur. ſignificare aūt uidetur συλλογισμῶν κεφάλαια dicēs, quod illis effectum eſt, ac ſummā deniq; eorum argumentorū, quod copioſius illis explicatū fuit, ſtricte breuiq; exponere. Demoſthenes quoq; in 3. Olynthiaca κεφάλαια ἔργων uocauit, capita rerum geſtarū à ueteribus Athenienſibus ac ſummam deniq; eorum factorum.

Ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη.) Ne dum hæc ita poſita præſtare hoc ualeāt, ac aliquid firmiter probēt, cū ſine fraude ab oratoribus uſurpata fuere, probatione ipſa eguerūt, & aliis propoſitis riteq́; collocatis, confirmata ſunt. Illis autem nunc ita collectis extructisq́;, aliquid ex ipſis confici uidetur, nec tamen uerè conficitur.

Ἓν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν.) Intelligit, ἓν dicens, μέρος. reſpondet enim ſuperioribus uerbis, cū inquit, τοῦτο γὰρ μὲν μέρος, multa autē in medio poſita ſunt. Cur tam facilè multi fallantur hac fraude orationis, & quomodo ea conflata ſit, oſtendit ipſe copioſius in libro Sophiſticorū elenchorū, inquiens: In fraudem hāc incidūt homines imperiti, quia nullo modo poſſūt diſtinguere atq; diuidere. id quod multis modis dicitur, pluraq; ac diuerſa inter ſe ſignificat. ne aūt hoc mirū alicui uideatur, tam facilè illos capi, affirmat ibidem magnū negotium eſſe nōnulla expedire, ita inuoluta ſunt.

Ὡς τὸ φάναι, σπουδαῖον εἶναι.) Exemplum captionis quæ è duplici notione nominis gignitur. Ab antiquiſſimo uerò libro ὡς abeſt, quod in excuſis legitur

legitur, ſed nec uetus tralatio illud exprimit. Omni honore dignum murem eſſe affirmaſſe, compotemq́; eſſe multæ uirtutis, à qua etiam appellata forent augusta illa ſacra, quæq́; dignitate cunctis alijs præſtarent, hanc fallaciam continet. myſteria enim alia omnia dignitate ſuperabant. uerùm ut hoc Græcis uerbis prolatum, in errorem imperitos inducere potuit: ita Latinis expoſitum, nemini fraudi eſſet. non enim à mure myſteria uocata eſſe uideri poſſunt, ſed à uocabulo, quo à Græcis mus uocatur: quamuis Latinũ nomen è Græco conformatum ſit. μῦς enim dicitur. unde quis, quamuis falſò, myſteria appellata exiſtimare poſſet. quod ſi factum fuiſſet, honori huic beſtiolæ fuiſſet. ſi quis tamen uerũ quærit, longè aliud ἔτυμον habent myſteria. Nõ ſine cauſa aũt ſuſpicari quis poſſet, hanc quoq; fallacem rationẽ excogitatã fuiſſe à Polycrate ſophiſta: infrà enim ex alio exemplo certò intelligitur, ipſum mures dilaudaſſe. ſolebat aũt ille huiuſcemodi argumenta ſuarũ orationũ libenter captare, atq; in illis ingenij uires acuméńq; oſtẽtare, quòd res inanes atq; abſurdas in honorẽ adduceret. unde eo nomine etiam ab Iſocrate inſimulatur, qui auctor in primis ipſi fuit, ut in reliquum improbas ὑποθέσεις omitteret.

Η εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων.) Sidus quoq; quoddam canem ſiue caniculam appellari, manifeſtum eſt. Si quis igitur terreſtrem canem ornare uolens, complectatur etiam cœleſtem hunc canẽ, ſiue paſtoralem deum Pana, quæq́; illis conueniunt, huic etiam tribuat, hic fallacia hac utitur: fraus enim omnis eſt in ambiguitate nominis. quæ enim duabus pluribús ue rebus, eodem nomine notatis, conueniũt, uni earum aſsignat. In hoc quoq; diſcrepantem à peruulgata lectione inueni antiquiſs. codicem. ita nanq; apud eum legitur, ἢ εἴ τις κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, συμπαραλαμβάνοι τὸν Πᾶνα. Ex qua ſcriptura uidetur, qui fallaciter agit, propoſitum habere laudare canem cœleſtem, ſimul tamen ſumere, quæ laude & honore digna aderant Pani deo, & ipſi cani appellato.

Ὅτι Πίνδαρος ἔφη.) Pindarus cum Pana peculiare numen Arcadum carmine ſuo celebraret, canem ipſum à cœleſtibus dijs appellari teſtatus erat: quod arripiens, qui canem hunc noſtrum ornabat, laudi ipſi debere eſſe affirmabat, eum uocari eo nomine, quo etiam dij quidam uocarentur. aut ut ſuprà diximus, quæ uerè ipſi illi paſtorali numini tribui poſſunt, huic falſò tribuerat. Verba Pindari, quæ nunc apud auctorem ipſum non leguntur (defecit enim carmen, in quo illa incluſa erant, ut multa admirabilis illius, diuiniq; poetæ) hunc ſenſum habere uidentur. O' beatæ, quem magnæ deæ omnifarium canem appellant dij immortales.

Η ὅτι τὸ μὴ δ' ὀσφραίνεσθαι εἶναι κυνὶ, ἄτιμον ἐστὶν ὄζειν.) Qui falſis laudibus canem ornare uolebat, non unam rationem habebat fraudis ſuæ texendæ. erat enim ea quã explicauit, una: & erat hæc etiã, quã nunc tangit. obſcurus aũt locus admodũ eſt, nec à me interpretando adhuc explanari poteſt. in tanta aũt difficultate huius rei rectius me facturum putaui, ſi meliorum librorum lectionem ſequerer. quare cum in excuſis legeretur, ἄστε τὸ τίνα, ſcripſi τὸν κύνα: quam ſcripturam uetus quoq; tralatio exprimit. locus hic aliquando fortaſſe ita illuſtrabitur, & quod nunc latet, aperietur.

Καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν.) Alia fallacia, quæ & ipſa παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν eſt, affirmare Mercurium eſſe κοινωνικὸν ſupra omnes deos, quia ſolus uocetur κοινὸς ἑρμῆς. non enim idem ualent κοινωνικὸς, & κοινὸς, ut uidentur. κοινωνικὸς enim eſt, qui egregia bona quæ habet, libenter in alios confert, delectaturq́; beneficentia. Mercurius communis eſt appellatus, uel quòd qui eodem munere apud homines funguntur, tuti inter media hoſtium tela uerſentur, ac cõmunis boni interpretes ſint: uel q; ipſe ſit, ut Lyricus poeta cecinit, ſuperis deorũ Gratus, & imis. Niſi potius ita dicebatur, quia neminem omnino à ſe reijciebat. unde κοινὸς ἑρμῆς clamari ſolebat ab his, qui aliquid à quopiam in uia inuentum, ad ſe quoq; pertinere, ita ſignificabãt, ac ſe participes eius lucri fieri debere affirmabant, ut ea etiam de cauſa, quæ fortuitò inueniebantur, ἕρμαια appellare conſuerunt. id autem oſtendit auctor libri in quo deſcribuntur certi mores & naturæ hominum. ubi enim uitiũ animi impuritatemq́;, quã βδελυρίαν uocant, pingit;, inquit tam ſordido animo præditum hominẽ hos etiã inhoneſtos tenueſq́; quæſtus acriter ſectari, Καὶ τῶν εὑρισκομένων χαλκῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς ὑπὸ τῶν οἰκετῶν δεινὸς ἀπαιτῆσαι τὸ μέρος, κοινὸν εἶναι φήσας τὸν Ἑρμῆν. Nã κοινὸν Mercuriũ uocari ſolitum, oſtendit etiam Plutarchus in cõmentario, quo docuit, partes eſſe philoſophi, cum regibus ac principibus uiris diſputare. inquit enim, ἀλλ' ἀμουσίᾳ καὶ ἀπειροκαλίᾳ τὸν κοινὸν Ἑρμῆν, ἐμπόλαιον καὶ ἔμμισθον γεγόνασι.

Καὶ τὸ, τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον.) Praua etiã hæc eſt uitioſa concluſio, quæ & ipſa Latinis uerbis cõmodè exponi nõ poteſt. Vt ſi quis dicat, λόγον eſſe rem præſtantiſsimã, & quæ multũ in ſe dignitatis habeat, quia boni ac fortes uiri non χρημάτων, ſed λόγου ἄξιοι ſint: uidetur enim poſtulare uirtus bonorũ uirorum, ut amplo præmio afficiatur: quod niſi ſuperaret pecuniam λόγος, pecunia illi cõpenſati fuiſſent. Fallacia, inquit ipſe, in eo latet, quòd λόγου ἄξιον, plures intellectus habet. cũ enim ſæpè aliquẽ λόγου ἄξιον dicimus, nõ uerbis dignũ intelligimus, ut dictio illa λόγου ſignificare uidetur, ſed omni honore dignũ, ac magni precij hominẽ intelligimus. Thucydides in cõcione, quã legati Atheniẽſiũ habuerũt Lacedæmone, ἥτε πόλις ἡμῶν ἀξία λόγου ἐστί. ipſe in 3. lib. de Morib. ad Eudemũ, ubi uirtutẽ, quæ in magnitudine animi poſita eſt, explicat. Ἔστι γὰρ ἐμοὶ καὶ μικρὰ καὶ μεγάλη ψυχὴ. ἡ δὲ τῶν ὑπὸ πολλῶν

τῶν τυχόντων, ἢ ὡς ὑπὸ τῶν ἀξίων λόγου. Cũ autẽ apertè de captione, quæ conflatur ex ambiguo ſermone, non egerit, animaduertendum, an hoc exemplũ ἐν ἀμφιβολίαις ſit. neq; enim uidetur hæc in uocabulo, quod duplicem intellectum habeat, poſita eſſe, ſed in oratione, quæ duo diuerſa inter ſe ſignificet, manere.

Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν.) Appellatæ ſunt hæ fallaces concluſiunculæ παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν. duæ namq; ſunt, quarũ ratio nunc ab ipſo breui exponitur: copioſius tamen in libro, quo docuit, quomodo illæ reprehẽdi atq; euerti poßint, tradita eſt. Eas igitur hic huiuſcemodi eſſe inquit, cum quiſpiam quod ſeiunctum uerum erat, compoſuerit: aut cõtrà, quod compoſitum in ſe falſi nihil habebat, ſeiunxerit, in eoq; fucum fecerit.

Ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι.) Quomodo imponatur hac ratione, oſtendit. fit enim quia homines negligenter hæc accipiunt, nec aliquid putant intereſſe, ſeorſum' ne illa, an coniunctim dicãtur, in quo ualde falluntur. diſcrimen enim nõ paruum ſæpè inter illa eſt, quãuis idem eſſe uideantur. Quare admonet, qui fallaciter agere uelit, ut utra cõmodior ipſi eſt, rationem captet, ſiue diuiſam rem conglutinantem, quod uocatur παρὰ σύνθεσιν: ſiue coniunctã diuidentẽ, quod dicitur παρὰ διαίρεσιν: quia ut in ſuperiore fallacia dolus naſcitur ex fraudulenta cõpoſitione rei diuiſæ: ita in poſteriore hac, ex aſtuta diuiſione rei, quæ cõglutinata, omni fraude doloq; uacabat.

Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος, οἷον τὸ εἰδέναι.) Euthydemi ſophiſtæ rationẽ hinc natã docet, omnẽq; fallaciã, qua ille uti ſolitus erat, in hoc manſiſſe, quod res, quæ ueræ forẽt, ſeparatim prolatæ, aſtutè cõiungeret, atq; ita imponeret ei quẽ interrogabat. neq; enim illæ amplius ueræ. Plenius autẽ illũ aliquanto expoſuit, cũ quomodo fallaces hæ cõcluſiones diſſolui poſſent, doceret. nec tamẽ nõ locus etiã ille, uerbis, quibus hic indicatur, adiuuatur, ut utriſq; locis animaduerſis, hæc uideatur ſophiſmatis illius ratio fuiſſe. uerba autẽ quibus illic utitur hæc ſunt, ἆρα οἶδας σὺ νῦν οὔσας τὰς ἐν Πειραιεῖ τριήρεις σὺ ἐν Σικελίᾳ ὤν. Ita igitur ille aiebat. Tu ſcis te eſſe in Piræeo. quod cõcedebatur ipſi, ac uerũ erat. Scis triremes Athenienſiũ eſſe in Sicilia (miſerãt enim eò claſſem, ut eã inſulã occuparẽt) id quoq; nõ inficiabatur qui interrogatus erat. Tu ſcis igitur (aiebat ille) in Piræeo triremes eſſe, in Sicilia exiſtẽs, qua captione ipſum in Sicilia, ſcire triremes eſſe in Piræeo cogebatur, cũ eo nanq;, ſcire in Piræeo coniungebatur triremes eſſe, à quo remotũ primò pronunciatũ fuerat: ab illo uerò, in Sicilia, cũ quo copulatũ editũ primò fuerat, diiungebatur: atq; ita efficiebatur ipſum, in Sicilia cũ eſſet, ſcire in Piræeo triremes eſſe. Quod uerò hic adiũgit, ἐπίστασαι γὰρ οἶδε, ſeparatim ſcilicet utrunq; noſſe intelligit, ſe in portu Athenienſium tunc eſſe, triremesq; item in Sicilia. è quorum conglutinatione fallax ratio conflata, quæ inde uocata eſt παρὰ σύνθεσιν.

Καὶ τὸ τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε.) Vt ſi dicamus: Qui elemẽta, ex quib. dictiones cõſtãt, didicerit, uerſum etiã nouiſſe. et hæc enim quoq; fallax ratio eiuſdẽ generis eſt, ac compoſitione cõflatur. neq; enim neceſſe eſt, ut qui res ſeparatas ſeorſumq; poſitas intelligat, ipſas quoq; coniunctas cõglutinatasq; notas habeat. Qui tamen hoc ſophiſmate parũ uidentẽ aduerſarium urgebat, unum idemq; eſſe aiebat, carmen literasq; ex quibus conſtitutum illud foret.

Καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες.) Exemplum et hoc ſophiſmatis, quod proficiſcitur à cõpoſitione. ut enim probet unũ morbũ inducere, cõponit cum altero, oſtenditq; illud geminatum eam uim manifeſtò habere. quare affirmat ipſum ſeparatum etiam morbum afferre poſſe. cuius rationem reddens, inquit, Eſt enim abſurdum, ſi duo bona unum malum conſtituunt.

Οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν.) Cũ ſuperior ſentẽtia duobus modis reprehẽdi poßit, aut enthymemate eius generis, quod redarguit conuincitq; mendacij, indeq; dicitur ἐλεγκτικόν, aut alterius, quod oſtendit rẽ eſſe, aut nõ eſſe, rationẽ qua iam uſus eſt formã elenchicã habere cõſtat. ſumpſit enim illa cõtrarium eius quod probare uolebat, atq; id redarguit. ut quã nunc adiungit, ſimpliciter probãdi rem ita ſe nõ habere. Propoſitũ autẽ erat probare alterũ eor. ſalubre non eſſe. quare ut hoc oſtẽdat, inquit, Nõ enim ſunt unum bonũ duo mala, ut eſſent ſi concretũ ex ambobus malũ foret. adiũgit autẽ, omni ui ipſius diligẽter animaduerſa, totũ hunc locum, utro modo eum tractes, eſſe fallacẽ, & decipiendis aduerſarijs rudioribus accommodatum.

Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον.) Polycrates hic ſophiſtes ille fuit, qui ſcripſit laudationem Buſiridis, & ab Iſocrate multũ reprehenſus eſt, quod multis modis in eo argumẽto peccaſſet. Idem (ut hinc liquidò percipere licet) Thraſybulũ etiã ornare uoluit, qui Athenienſes in libertatem uindicauit: & cũ omnia quæ illi honori eſſent, arriperet, hac quoq; captione uſus, dixit eũ 30. tyrannos ſuſtuliſſe, cum uerè unã tantũ tyrannidẽ diſturbaſſet. captio autẽ ita conformata eſt: Thraſybulus tyrãnos ſuſtulit, & triginta ſuſtulit. tot enim erãt, qui oppreßis legibus, Athenis regnabãt. ſuſtulit igitur 30. tyrannos tanquã triginta tyrãnides ſuſtuliſſet. Eſt igitur captio παρὰ τὴν σύνθεσιν, q; quæ ſeorſum poſita uera erãt, cũ fraude copulauit. quãuis enim illi 30. uiri forent, unius tamẽ tyranni tantũ uim haberbãt, & in unã tyrãnidẽ ſolũ omnis eorũ poteſtas coaluerat. quare ipſos euertere, erat unũ tyrannũ euertere: neq; enim interitu eorũ pluſquã una tyrãnus interibat. Quare neq; 30. tyrãnos uerè Thraſybulus exegiſſe dici poterat: neq; 30. ob id præmia poſtulare, ſicut fallax illa concluſio diiuncta callidè connectens, confirmabat.

Εἰ τό γε ὡς Ὀρέστην, ὡς Θεοδέκτης.) Scripſit enim Oreſtẽ quoq; Theodectes, non ſolum Euripides. Sed quis tragi-

quis tragicus fabulam eo nomine non docuit, aut ſaltem factū illud atrox nō complexus eſt? quomodoq; ſe tueri poſſet paternæ iniuriæ ultor filius; nō expoſuit? In ea igitur fabula duo ponebātur, quæ ſeparata recta erant, eadē aūt poſtea cōiuncta, dubitationē habebāt.

Δίκαιόν ἐστιν, ἥ τις ἂν κτείνῃ πόσιν, ἀποθνήσκειν τὸν υἱόν.) Senarius primus integer eſt Theodectis: quæ ſequuntur uerba, ſententiam ſane ipſam abſoluunt, nō poetæ tamē uidentur. ſenſus eorū apertus eſt: Quæ maritum necarit, morte plecti æquum eſt. ſeorſum hoc poſitum, reprehendi non poteſt. Alterū quoq; quod addit, ſeiunctum ab altero, pium ac ſanctum eſt, filium ulciſci iniurias parentis.

Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται.) Atqui hæc ipſa geſta ſunt, aiebat Oreſtes: Clytæmneſtra enim Agamemnonem coniugem interemit. quare ſupplicio digna eſt. ipſe patris mortē ultus ſum. Recte igitur, pieq; feci.

Συντεθέντα γὰρ ἴσως οὐκέτι δίκαια.) Quæ ſeparata iuſta erant, coniuncta fortaſſe, inquit, amplius iuſta non ſunt. nam magna quæſtio eſt, an interfici debeat à filio mater, quæ marito etiam manus attulerit. ſanctū eſt enim nomē matris, nec ullum eſſe ſcelus tam atrox ipſius poteſt, ut uiolari à filio debeat.

Εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν.) Extremū hoc exemplum, inquit, quod contineri ſophiſmate illo poſſe, quod dicitur παρὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν, oſtendimus, referri etiam poteſt ad aliam fallacis concluſionis rationem, quæ quod præciſa oratio ſit, παρὰ τὴν ἔλλειψιν appellatur. non enim explanatum eſt à quo. ſi enim hoc in argumento poſitum fuiſſet, omnis decipiendi ratio ſublata foret: æquum enim eſt, uiri interfectricē occidi, ſed à magiſtratu, nō à quolibet homine. multo magis dubitandū eſt, an à filio rectè tolli poßit. Decet liberos mortem patris ulciſci, ſi aliena perſona illū morti dederit. Si mater eorundem necarit, non planè conſtat. Quia igitur hoc explicatum non eſt, locus erroris relictus eſt. κατ' ἔλλειψιν autem, ἐλλιπῶς ue (ut opinor) Cicero præciſe reddidit, in 2. libro de Natura deorum. inquit enim: Sed id præciſe dicitur, ut ſi quis dicat Athenienſiū remp. conſilio regi; deſit illud, Ariopagi. ſic cū dicimus prouidētia mundū adminiſtrari, deeſſe arbitror, deorū. Diuerſa tamē eſt Ciceronis ἔλλειψις, ab ea de qua nunc loquitur auctor noſter. in illa nanq; intelligūtur quæ deſunt, cōſuetudoq; ſermonis ipſam parit. In Ariſtotelea uerò, quæ relicta ſunt, nō intelligūtur, et fraus malitiaq; oratoris ipſam cōflat.

Ἄλλος δὲ τόπος.) Alius autem, inquit, fallaciæ locus. confirmare aliquid, aut refellere nullo argumento uſum, ſed ſubdola quadam ratione, quæ multum ad fallendum ualet, id eſt, confugere ad δείνωσιν, quam appellant rhetores. Eſt autem δείνωσις, ut Quintilianus quoq; in 6. libro tradit, rebus aſperis, indignis, inuidioſis; addens uim oratio: & quamuis nihil demonſtratum ſit, tamen crimen exaggerare, tanquam planum iam factum ſit, eum illi crimini affinem. quæ fallax & callida ratio non ſolum accuſatori, ſed defenſori etiam, ut apertè affirmat Ariſtoteles, utilis eſſe poßit. Quis enim non decipiatur tanta malitia oratoris, & cum uideat illum ſtomachari, ac rem indignam eſſe exclamare, non credat iam crimen deprehenſum eſſe, ac manu propè teneri? facit enim artificio hoc ſuo, ac uehemēti oratione, qua rem culpāq; exagitat, ut quæ facta eſſe non docentur, facta uideantur: aut contrà, cum reus auget rem, cuius inſimulatur. uidetur enim imprudentibus, doloſq; eius non intelligentibus, expers eſſe eius ſceleris, quod tantoperè inſectatur. nec ueriſimile eſt, ſi particeps ipſius foret, id ipſum auctturū fuiſſe, ſed potius ſummo ſtudio diminuturū. Primus uerò hic eorū locorū eſt, qui uocantur ab ipſo, extra locutionē. abſolutis enim iam captionibus, quæ in uerbis poſitæ ſunt, ac repugnant integræ ac ueræ locutioni: locisq; indicatis ubi illæ manēt, elementa nunc tradit falſorū enthymematum, quæ non in laqueis uerborū ſita ſunt, nec in diſtorta prauaq; ratione loquendi. ſeptem autem & hic affert. Quod ſi quis quærat, quem hic potißimum reddat ex illis, qui in elēchis appellati ſunt, arbitror ei reſpondere, qui παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν illic uocatur. cū enim, re adhuc incerta, & dubia, ipſam amplificet, uidetur ſumere tanquàm planū ac conceſſum, quod probare oportebat.

Ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν.) Excitat hæc δείνωσις huiuſcemodi quandā opinionē in animis eorum qui audiunt, quòd res aut non facta ſit, cum reus, & qui culpæ illi affinis creditur, crimen atq; rem auxerit: aut quòd facta ſit, cum accuſator indignetur & excandeſcat. Auget autem crimē qui cauſam dicit; ſi cum adulterij, exempli cauſa, reus ſit, contra adulterium differit, ac docet eos qui id flagitiū cōmittunt, cauſam eſſe multorum magnorumq; incommodorum. accuſator autem, ſi cōmoto animo et ipſe atrociter in adulteros fertur, & clamat non deberi huiuſcemodi homines in ciuitate retineri, cum ſint matrimonij peſtis, ac ſanctißimæ ſocietatis exitiū. αἰτίαν ἔχειν alicuius rei, ſiue mala, ſiue bona ſit, dicitur, qui auctor ipſius effectorq; fuiſſe exiſtimatur. nam de bonis etiam rebus dici conſueuit, quod Iſocratis quoq; teſtimonio confirmatur, cuius ex oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως hæc uerba ſunt, ἄντε γὰρ δόξῃ τῶν πόλεων τοὺς πλεονεκτοῦντας ἐπιχειρεῖν τῶν ἀδικημάτων, ὑμεῖς τούτων τῶν ἀγαθῶν αἰτίαν ἕξομεν. Cum receptam autē lectionē loco non mouerim, ac qui ſenſus huic loco congruens inde elici poßit, oſtenderim: prætermittere tamen nolo, quid antiquiſſ. libri ſcripturā indicem. extremum nanq; horū uerborū illic ὀργὴν eſt, cuius notio nō parùm hic quadrat: niſi illud in conſuetudine poetarum potius, quā aliorum ſcriptorū foret. ualet enim ὀργᾶν, ὀργίζειν. quaſi concitare & irritare. quod ſi aliquis putet, non mendo etiam uacare optimū codicē, corrigiq; debere ὀργίζων;

media ſyllabæ negligentia librarij omiſſa, non peruerſe ut arbitror, ſentiat, ut ueſtigia potius ueræ lectionis ille, quàm integram ipſam ſeruarit. idem enim intellectus eſt huius etiam frequentati in ſolutæ oratione uerbi. Reſpondet autem, quomodocunq; legatur, ſuperiori uerbo αὔξει. *ut enim qui feciſſe aliquid exiſtimatur, crimẽ amplificando, liberat ſe aliquo pacto culpa, deletq; malam de ſe exiſtimationem: ita qui callidè urget reum, commouẽdo irritandoq; animos auditorũ, propoſitum ſuum conſequitur, excitatq; huiuſcemodi opinionẽ in illis, ut feciſſe eum cuius inſimulatur, omnino credant. Suſpecta mihi eſt etiam peruulgata lectio, quia uidetur accuſatorẽ non in ira ſua ſtomachoq; demonſtrando laborare oportere, habitus enim hic animi ipſius perpetuus eſt: ſed potius, cum uafra hac ratione in fraudem inducere uult iudices, in animis illorum peruertendis occupatum eſſe debere.*

Οὐ γὰρ ἐστιν ἐνθύμημα.) *Non tamen, inquit, hoc enthymema haberi debet, quamuis eò ducat auditorem, quò uult. decipitur enim is ſtultitia ſua, factumq; aut non factum credit: quamuis nihil demonſtratum, argumentoq; concluſum ſit.*

Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου.) *Alius locus, inquit, ſophiſticus eſt, unde ducitur argumentum à ſigno. Statim autem docet, non ſine cauſa hoc inter captiones collocari: quippe cum & ipſum ueram concludendi rationem non ſeruet. Duobus uerò exemplis uitium ipſius oſtendit: ac quomodo hæc fallax ratio tractetur, docet. A ſigno autem hic uocat, quod alibi* παρὰ τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἐλέγχου, *communiore nomine, uidetur appellaſſe, quia non ſint animaduerſa, cuſtoditaq; cuncta quæ in perfecto ſyllogiſmo requiruntur: argumenta uerò ex notis ducta, manifeſtò laborant hac parte.*

Οἷον εἴ τις λέγοι ταῖς πόλεσι συμφέρειν τοὺς ἐρῶντας.) *Vt ſi quis, inquit, diceret conducere liberis ciuitatibus puerorum amores, atq; id ita probaret: amor enim Harmodij Ariſtogitoniſq; Hipparchum tyrannum ſuſtulit, ac regno ſpoliauit: is infirma manifeſtò ratione uſus foret. continet enim ipſa manifeſtum uitium. ambæ nanq; propoſitiones ſingulares ſunt: ſine uniuerſali uerò nihil unquam rectè concludi poteſt: in tertia autem forma ſyllogiſmorũ, hoc adumbratum enthymema conflatum eſt. apud Platonem autem in ſympoſio Pauſanias ita argumentatus eſt, & hoc ipſo exemplo uſus, cum oſtendere & ipſe uellet, hos amores, ut nonnulla etiam liberalia ſtudia, inimica periculoſaq; eſſe ijs qui in ciuitatibus dominarentur, quia gignunt magnos ſpiritus in ijs qui illa ſtudioſe tractant, ac ſtabiles fideleſq; amicitias procreant. Re enim, inquit, experti hoc quondam ſunt noſtri tyranni,* ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως, καὶ ἡ Ἁρμοδίου φιλία, βέβαιος γενομένη, κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν. *Cum autem à ſigno proficiſci hoc argumentum tradat (tanquam ſigno enim utitur, qui probare uult, utiles eſſe libertati hos amores, caſu illo qui Athenis natus eſt, cum ab coniunctis hac amicitia inter ſe necatus eſt Hipparchus) deducitur ad id genus ſigni, quod ab ipſo in primo horum librorum* ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ καθ᾽ ἕκαστα *appellatur.*

Καὶ εἴ τις λέγοι, ὅτι κλέπτης Διονύσιος.) *Et hoc à ſigno argumentum eſt. Vt ſi quis, inquit, oſtendere uolens, Dionyſium, Syracuſanorum tyrannum, furem eſſe, ita agat, ſignumq; huius rei proferat, quòd ille ſit maleficus & iniuſtus. tradit autẽ & hanc rationem nihil firmitatis habere, nec ſeruare quæ in rectæ ſyllogiſmorum ratione requiruntur. Videtur autem ſic occurrere fallaci huic rationi, tanquam qui ita argumẽtatus eſt, in prima ſyllogiſmorum forma hoc includere uoluerit. ſtatim enim ſuperiorem propoſitionẽ uitioſam eſſe ac falſam docet, quæ omnẽ improbũ furẽ eſſe ſumit: contrà enim ſe res habet. ſecundæ autem ſi quis putet potius adaptare uoluiſſe (uerè enim uulli conueniat) uitium tunc erit, quòd in ſecunda forma ſyllogiſmorũ neceſſaria omninò altera eſt, quæ neget, nec eiuſdem qualitatis ambæ propoſitiones ullo modo eſſe poſſunt. hic autẽ ambæ affirmant, quamuis ſi (ut eſſe debuit) ſingularis ſumpta fuiſſet, alia præterea culpa laboraſſet. neq; enim ſine propoſitione, quæ, quod in uniuerſo uerũ ſit, ſumat, rectè unq̃ aliquid cõcludi poteſt. Antiquiſſimus liber diſcrepat hic à reliquis, quod* γὰρ οὐκ ἔστιν *habet.*

Οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς, κλέπτης, ἀλλ᾽ ὁ κλέπτης πᾶς, πονηρός.) *Neq; enim, inquit, quicunq; improbus, ſubitò idem fur. plura enim genera improborum hominum ſunt, nec pauci ex eo numero inueniuntur uacui penitus à furti ſuſpicione: qui tamen improbi uerè dici poſſunt, quòd alijs maculis inquinati ſunt. nullus autem fur, qui non idem improbus. culpa enim hæc ſola prauum illum meritò efficit. In concludendo autem maior propoſitio, quæ in uniuerſo rem ita ſe habere oſtendit, omnem improbum furem eſſe ſumebat. Animaduertendum autem, ſignificare hic Ariſtotelem, cum ita diſſerat, non retrò agi τὴν ἀκολούθησιν. quamuis enim cuncti fures improbi homines ſint, non tamẽ omnes improbi, ſunt fures. Eadem quoq; ratio eſt prioris exempli. non enim ſi Harmodius & Ariſtogiton, qui hoc amore coniuncti inter ſe erant, tyrannum necarunt, cuncti delicato huic amori dediti, tyranno manus afferunt. unde in libro Sophiſticorum elenchorum affirmauit, in oratorijs reb. probationes, quæ ducuntur ex notis, à cõſequentibus eſſe: cũ tamen hic eaſdem (ut indicaui) uideatur ad aliud captionis genus referre. nam infra hic accuratè etiam perſequitur fallacẽ illam rationẽ, quæ uocatur* παρὰ τὸ ἑπόμενον, *utitur q; in ea explicanda exemplis argumentorum à ſignis ductorũ. in huiuſcemodi igitur argumentis, quæ ſignis nituntur, cũ plura uitia ſint (manifeſtò enim uera ratio cõcludendi in illis non cuſtoditur, & in ijſdẽ intelligitur eſſe idem*

eſſe idem error, qui ſæpe homines non cautos decipit) ad diuerſa genera captionum rectè alio atq; alio modo accepta, deduci poſſunt. quod etiam ipſemet docet uſu uenire in alijs nonnullis prauis rationibus.

ἄλλος, ἐκ τὸ συμβεβηκός.) Fallax item ratio cũ aliquo quod temere caſuq; cecidit, tanquam id firmum ac ſtabile ſit utimur. Captio uerò hæc eodem, hoc nomine ab ipſo in elenchorum ſophiſticorum libro uocatur. Conſtari autem illic dicitur, cum poſtulatum fuerit, ut quidlibet ſimili modo adſit & rei ipſi, & ei quod rei contingit. Cumq; alteri contigerit, ab altero etiam ſeparari non poſſit. Cum enim, inquit, uni eidéq; multa eueniant, non neceſſe eſt omnibus, quæ de illis dicuntur, & rebus ipſis de quibus ea dicuntur, eadem omnia nullo diſcrimine hærere. Arbitrantur tamen imperiti, quæcunq; in κατηγορουμένοις inueniuntur, eadẽ ſemper in ſtratis ipſis de quibus ea dicuntur, inueniri. in ijs enim tantum hoc uerum eſt, quæ naturæ eorum adfixa ſunt, & propter ſe in illis manent. quæ nanq; non ita ſe habent, ſed κατὰ συμβεβηκὸς in illis ſunt, non hoc habent, ut neceſſe ſit quod ipſis cõtingit ſtratis etiam ipſorum, rebusq; contingere. id tantum quandoque fortuitò, ex accidentiq; fit.

Οἷον ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς.) Hac fallaciæ uſum eſſe Polycratem Sophiſtem docet, cum mures ornaret: dixit enim illos opem tuliſse genti cuidã, populóq; corroſis, deuoratisq; neruis arcuum, quos gerebant, qui bellum ipſis intulerant, & in eorum agro caſtra poſuerant. fortuitò autem id factum fuit. nec enim mures inhabiles facere arcus illos, atq; ita auxilio eſſe illis, quibus ea res commodè cecidit, cogitarunt, ſed famem explere quæſiuerũt. Argumentum uerò hoc captioſum ita explicatur. mures corroſerunt neruos arcuũ: res illa opitulata eſt: mures igitur opitulati ſunt. fallacia manifeſtò ex accidenti, quia quod caſu euenit, tanquam propter ſe fuiſſet, ſumitur. Quam hiſtoriã tangat, liquidò non oſtendit. Herodotus ſanè hoc aliquando bono ſalutiq; fuiſse Aegyptijs narrat, cũ Arabes Aſſyrijq; in eorum campos hoſtiliter inuaſiſſent. murũ enim magnam uim repentè exortã, & pharetras & arcus eorum abſumpſiſse, ſed etiam clypeorũ lora, ut coacti ſint armis exuti illinc diſcedere, multiq; ipſorum in fuga interfecti ſint. addit autem ſtatuam poſtea Aegyptiorum regi poſitã eſſe, quæ murẽ manu geſtaret. Polemon præterea (ut teſtatur Clemens Alexãdrinus in protreptico ad Græcos) memoriæ prodidit, nationes quæ Troada regionẽ incolerẽt, mures eius terræ (quos σμινθοὺς appellarent) ſolitos colere, quia neruos hoſtilium arcuũ abſumpſerant. unde etiam Sminthiũ Apollinem, & ipſum quoque ab illis appellatum, uenerabantur.

Ἢ εἴ τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον.) Aliud hoc exemplum eſt eiuſdem fallaciæ. Aut ſi quis ad cœnam uocari, rem honorificentiſſimam eſſe dicat, à contrarióq; ita argumentetur: Achilles nanq; grauiter ſuccenſuit Græcis in inſula Tenedo, quod uocatus non ſit. Hiſtoria obſcurior, quæ tamen olim notiſſima fuerit. de hac enim omni re fabulam ſcripſit Sophocles, quam συνδείπνους uocauit. Eius mentionem fecit Cicero in epiſtola quadam 2. libri ad Qu. Fratrẽ: Συνδείπνους Σοφοκλέους, quanquam à te actam fabellam uideo feſtiuè, nullo modo probaui. quamuis nõ defuerint, qui σύνδειπνον neutro genere debere illam inſcribi affirmarint, ut Athenæus in extremo octauo libro tradit, & ut ipſe ſanè eam appellat in primi libri epitome, καὶ Σοφοκλῆς δὲ τὸ ἀχαιῶν σύνδειπνον. Plutarchus in commentario, quo docet, quo modo diſtingui poßit aſſentator ab amico, teſtimonio illius fabulæ uſus eſt, & ea maximè parte, cuius nunc meminit Ariſtoteles. docet enim, quo modo uafer uir. Vlyſſes omnẽ iram adoleſcentis, cupidi in primis gloriæ, diſcuſſerit, et ne quid maius incommodum ex ea naſceretur, effecerit. minabatur enim, quod ignominiam illam ferre non poſſet Achilles, in Græciam ſe rediturum. Inquit igitur, nullo modo ipſum commotum animo eſſe tam leui de cauſa, quòd ad cœnam uocatus non ſit, ſed iræ nomine tegere, ac uelare magnum timorem. cum enim iam Troiæ mœnia uiſantur, reformidare ipſum hoſtes.

Ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισεν.) Vt contemptus, ignominiáq; affectus ſuccenſuit Achilles: euenit autem illum ignominia affici in cœna cum uocatis cunctis principibus eius exercitus, ipſe, ut abiectus quidam homo, relictus ſibi uidebatur. nec enim ob cœnam iratus factus eſt Achiuis, quòd cœna caruiſſet, quam parui ducebat: ſed quòd nota illi quædam iniuſta erat, quam contigit cum cœna coniunctam fuiſſe. illa tamen etiamſi ad aliam quampiam rem adplicata (ut potuit) fuiſſet, non minus ſuccenſuiſſet. In calamo ſcriptis quibuſdã exẽplarib. pro ἐπὶ τοῦ, legitur ἐκ τὸ, quam ſcripturæ uarietatem ueterem eſſe declarat, quod in antiquiſſ. codicem ambæ negligentia librarij coniectæ ſunt. ita enim in eo legitur, ἐκ τὸ, ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι.

ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον.) Et hic locus in libro Sophiſticorum elenchorum eſt accuratè pertractatus, nec enim ſolum dialecticis rebus accommodata exempla, ſed rhetoricis etiam poſuit. Captionem autẽ totam fundatam eſſe docet in errore quodam hominũ, qui falſo putant conſecutionem conuerti in ſe ipſam, retróq; meare, ut ſcilicet, cum poſito hoc, neceſſariò hoc conſequatur, & hoc quod ſequitur poſito, illud etiam omnino eſſe debeat. Vnde, inquit, naſcuntur etiam fallaciæ quædam in opinionibus hominum, quæ ortum habent à ſenſu. ſæpenumero enim flauam bilem cernentes, mel cernere nos putamus, quia flauus color melli comitatur. & quia uſu uenit, terram cubi pluit, madeſcere, cum madidam eam uidemus, arbitramur pluiſſe, quod neceſſarium nullo modo eſt. quamuis enim mel flauum ſit, non tamen quod flauum, continuò

mel: necnon quamuis imbre effuſo in terram illa neceſſariò madeſcat, non tamen cũ madet, ſemper præcedente pluuia id factum eſt. nam ſpargi aquam, irrigariq́; illam, alijs quoq; modis contingere potuit. Si enim (ut ipſe illic loquitur) ἀντέστρεφε non fefelliſſet, hoc futurum omnino erat: uerùm illa non conuertitur. quod cũ neſciant imperiti, facilè hac captione decipiuntur.

Οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ.) Vt in Paride. orationẽ autem intelligit quæ laudes eius contineret, cuius ſuprà quoq; meminit. ornare enim eum uolens, quicunq; fuit, fallaci hoc argumento uſus eſt, affirmauitq́; magni animi uirum fuiſſe, quòd ſolus in Ida monte, relicta æqualium conſuetudine, uiueret. Diſcrepant hac parte inter ſe ſcripti libri, quod ſunt etiam in quibus ὑπερφρονῶν legatur, & hi quidem melioris notæ. uetus tamẽ tralatio cum excuſis facit. & ſcriptis etiam nonnullis, qui γὰρ habent. ὑπερφρονεῖν ὁμιλίαν aliquorum, ſignificat contemnere illos, nec dignos iudicare conſuetudine ſua. Sic etiam locutus eſt, Attici ſermonis norma, Lyſias in oratione cuius inſcriptio eſt, aduerſus ueteres familiares, quòd ipſum probris maledictisq; uexarant, καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο ἀγνοεῖν ὑμᾶς οἴομαι ὅτι ὑπερεφρόνει τὴν ἐμὴν ὁμιλίαν. qui locus ſimilis eſt illi Ciceronis in principio 2. Philippicæ, Quid putem? contemptũm ne me? & quæ ſequuntur.

Ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι.) Cum enim, inquit, huiuſcemodi ſit ingenium magnanimorum uirorum, ut ſolitudine delectentur, & nimis arctas familiaritates multorum fugiant, idemq; in Pari inueniatur, magnanimus ille quoq; uideri poſſet. fallax tamen hoc, & captioſum eſt: neq; enim conuertitur res. multi namq; ſolitudines captant atra bile uexati, ut Bellerophontes faciebat: ſed alijs etiam nonnullis de cauſis, ab ea diuerſis, hoc faciunt. In antiquiſſ. libro uarietatis hoc inueni, quod καὶ οὗτοι μεγαλόψυχοι, numero multitudinis, non unitatis habet: nec tamen receptam lectionem immutaui, quamuis huic etiam locus ſit: ut tradatur, ijs uerbis rem non conuerti, nec ἀντιστρέφειν retro agi, ut quemadmodum comitatur magnanimis uiris, libenter illos ſolos degere, quicunq; in ſolis ac remotis à multitudine locis uiuant, ſint magnanimi, ſed ſpecie tenus tantum, ut capi illa poſſint imperiti diſſerendi. nam auctoris omnino uerba illa puto, declarantis unde fallacia exoriretur.

Καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός.) In commentario, quo docuit quomodo refelli coarguiq; poſſint fallaces hæ rationes, expoſuit in oratorijs rebus probationes, quæ à ſigno fierent, cunctas hoc uitio laborare, & ἀσυλλόγιστον eſſe. cum enim probare uelint adulterum eſſe, ſumunt quod conſequitur, oſtenduntq; nimis eum ornatui corporis indulgere, aut noctu in publico ambulare. non pauci autem inueniuntur, qui ſanè hoc faciunt, nec tamen id de illis uerè dici poteſt. notæ autem hic duæ ſumptæ ſunt eidem rei ſignificandæ, quarum utralibet ad id probandum ſatis eſſe exiſtimatur, paſſimq́; arripi conſueuit, quãuis demonſtratis duobus pluribúsue ipſius ſignis, certius aliquid declaretur. In Elenchis ſanè, ubi ijſdem exemplis utitur, particulã quæ diſtinguit, nõ quæ coniungit, in medio eorum collocauit: inquit enim, βουλόμενοι γὰρ δεῖξαι, ὅτι μοιχὸς, τὸ ἐπόμενον ἔλαβον, ὅτι καλλωπιστὴς, ἢ ὅτι νύκτωρ ὁρᾶται πλανώμενος. Argumenta uerò hæc eius generis ſigni ſunt, quod ſe habet ad id, cuius indicium eſt, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος, ut ipſe in primo libro declarauit. quod enim adulteri omnes culto corpore ſunt, optimeq; ueſtiti, aut tenebris per urbem uagantur: qui huiuſcemodi elegantiæ ſtudioſus eſt, noctúue in publico ſolus conſpicitur, adulter habetur. quod aũt ſcripſi, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι, ſic habent plures manu ſcripti libri, quibus aſtipulatur uetus tralatio, & ſanè ita uidetur legi debere. antea in excuſis ὁ τοιοῦτος δὴ mendoſè: antiquiſſ. codex τοιοῦτος ἄρα habet, cuius lectionis rationem nõ uideo. Quia illi aiunt, compto capillo eſt, & omni corporis ornatu abundat, præterea quia noctu in publico ambulat, adulter eſt. huiuſcemodi enim ſunt adulteri: nec ullos unquã uidimus adulterijs operam dantes, qui non his ſtudijs tenerentur.

Ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ.) Argumentationes etiã hæ, inquit, eandem rationẽ habent. ſi quis appellaret mẽdicos homines exulesq; fortunatos, quòd nõnullis cõmodis abundẽt, quæ uitã beatã efficere creduntur. Ea aũt huiuſcemodi ſunt. Licere illis omnia facere, quæ in animum induxerint, ac ſi in foro etiã ſaltare uoluerint, omnes cõcedere, necnon ponere ſedes ac domicilia, ubicunq; terrarum ipſis uiſum ſit. Hæc aũt conditiones quoq; illæ hominum, quas ſuprà appellauit, quamuis multum ab his diuerſæ, faciunt.

Οὐ γὰρ δὴ οἷς ταῦτα διδόμενον ὑπάρχει τοῦτο.) In quo maneat fraus oſtendit. cum enim quidam ita argumentatus fuiſſet, quia in fanis, ac templis deorũ immortalium mendici & canũt, et ſaltant, necnõ quia facultas eſt ijs qui exilij cauſa ſolũ uerterunt, degere ubicunq; ipſis cõmodum eſt, ſunt fortunati. Quia igitur ijs hæc adſunt, qui beati ac fortunati uulgò prædicantur: beati enim iſti ac fortunati ſummam omnium rerum poteſtatem habent, faciuntq; ſæpe ea quæ ſi mediocris conditionis homines facerent, inſani haberentur: & cum opibus abundent, omnes terras peragrare poſſunt, atq; ibi ſedes ponere, ubi libido ſuaſerit. quibuſcunq; eadẽ adſint, illi beati ac fortunati uideri poſſunt, ſubdola hac fallaciq; ratione: neq; enim, ut ipſe diligenter in libro Sophiſticorum elenchorum docet, ἀντιστρέφει conuertitur. ut ſi impunè, cõmodeq; opulenti illa facere poſſint, quicũq; faciũt, opulenti ſint, ac beati.

Διαφορὰ δὲ τῷ πῶς. διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει.) Diuerſa ratio eſt mendicorum, beatorumq́. mendicis ut ſtipem cogãt canere, ac ſaltare in templis

templis licet, ſiue quia abiectiſſimæ conditionis homines nullam ſuæ exiſtimationis curam habēt. nec enim quiſquam quid illi agant, attendit: beatis, cum omnib. fortunæ bonis abundent, inſanire etiā cōceditur. Quare inquit, præciſè locutus eſſe uideri poteſt, qui ita argumētatus eſt: quod ſi plenè rem dixiſſet, decipere nullo modo potuit. Incidit igitur hæc fallacia in aliud genus uitioſæ cōcluſionis, quod παρ' ἔλλειψιν uocatū eſt.

Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον.) Alius fallax modus argumentandi, cum id quod uerè cauſa nō eſt, cauſam alicuius rei eſſe dicimus. cū enim cauſa ſit, unde efficitur aliquid, neceſſarióq; res effecta ab efficiente cauſa tempore conſequatur, quicquid aut eodem tempore, aut pòſt fit, cum ueram cauſam non intelligant, inde proficiſci & manare imperiti putant. quare hunc hominum errorem ſæpe oratores arripientes, imponunt iis aſtutè, apud quos agunt.

Οἷον τὸ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι.) Quia fortè, inquit, id unà ſimulq; cum uera cauſa factum ſit, aut pòſt, quod aſtutè cauſam eius mali eſſe dicimus. Nōnulli igitur, qui decipere eos qui audiunt, ac falſò quempiam criminari uolunt, quod mali ortum eſt poſt aliquod ipſius factum, ſumunt tanquam inde prouenerit, atq; ipſius culpa natum ſit: iniuſtè tamen faciunt, ac falſò illum inſimulant. non enim quæcunq; euenerūt, poſt quam nos reip. prodeſſe uolentes, quidpiā geſſimus, nobis aſſignari ac tribui meritò poſſunt.

Καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις.) Qui in rep. uerſantur, plurimum hoc loco utuntur, cum aduerſarios criminari, & in inuidiam trahere uolunt. Demadis autem magni oratoris exemplo hoc confirmat, qui Demoſthenis curationem reip. uniuerſorum malorū cauſam extitiſſe dixit. non multo enim pòſt, quàm reip. operam ille dare cœpit, fortuitò bellum exortum eſt. Eodem etiam hoc loco Cicero uſus eſt, cum M. Antonio cuncta damna, quæ reſp. in bello ciuili, quod à C. Cæſare contra Cn. Pompeium geſtum eſt, accepiſſet, aſſignanda eſſe dixit. Vt igitur in ſeminibus cauſa eſt arborū et ſtirpium, ſic huius luctuoſiſſimi belli ſemen tu fuiſti. doletis tres exercitus populi R. interfectos, interfecit Antonius. deſideratis clariſſimos ciues? eos quoq; eripuit uobis Antonius. auctoritas huius ordinis afflicta eſt, afflixit Antonius: & quæ ſequuntur. Manifeſtò autem nunc intelligit Demoſthenem principem Græcorum oratorum. idem enim quoq; in oratione cōtra Cteſiphontem exprobauit ipſi Aeſchines. uerùm ille apertè tempus appellauit, dixitq; ex eo tēpore, quo Demoſthenes in rep. uerſari cœpit, nec tamen non ſignificare uoluit eius culpa maliſq; conſiliis omnia illa mala extitiſſe, καὶ ταῦτα ἡμῖν συμβέβηκεν ἐξ ὅτου Δημοσθένης πρὸς τὴν πολιτείαν εἰσελήλυθεν.

Ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς.) Alius, inquit, locus eſt falſi enthymematis, relinquere in dicendo, quando aut quomodo id factum eſt, cum ſcilicet qui decipere uolunt, malitioſè tempus modumq; omittunt, nec plenè, ut uideri uolunt, loquūtur. Aliæ quoque nonnullæ in recta firmaq; argumentatione conditiones requiruntur: quæ ſi omittantur, falſò aliquid concludi poteſt. Ariſtoteles autem his præcipuis nunc contentus fuit.

Οἷον ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην.) Vt ſi quis optimo iure Parin diceret ſecum aſportaſſe Helenam. data enim fuit optio ipſi à patre, ut quē uellet procum ſequeretur. Hiſtoriam notam eſſe arbitror. Cum Tyndareus Helenæ pater, uidēs eximia pulchritudine filiæ multos illuſtres atque opulentos iuuenes captos, iactariq; inter illos minas, actā uulnera neceſq; imminere, cum cuperet filiæ nuptias firmas eſſe, has ipſis leges tulit, ac iureiurando cunctos deuinxit: ut cuicūq; illa obtigiſſet, is in poſſeſſione eius à cæteris retineretur. Deinde poteſtatē filiæ fecit, ut ex omnib. eligeret quē uellet. Totam rem accuratè narrat Euripides in Iphigenia Aulide. nam quod ad hunc locum in primis pertinet, inquit· Ἐπεὶ δ' ἐπεισέθησαν, εὖ δέ πως γέρων Τυνδάρεως αὐτοὺς ὑπῆλθεν πυκνῇ φρενί, δίδωσιν ἑλέσθαι θυγατρὶ μνηστήρων ἕνα.

Οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον.) Ariſtotelis uerba ſunt, fallaciam refellentis, & in quo uitium ſit, docentis: Qui enim, inquit, ſic argumentatus eſt, præciſè locutus eſt. uerè enim dixit poteſtatem eligendi uirum Helenæ factam à patre, tempus tamen addere debuit nec enim ille ſemper uoluit hoc poteſtatis ipſius eſſe, nec concedere potuit. omne enim ius amittit in filiam pater, poſtquam alicui certo homini eam deſtinauit. quod eleganti carmine ſignificauit etiam Catullus, cum cecinit, Qui genero ſua iura ſimul cum dote dederunt: ambos parentes intelligens.

Ἢ εἰ φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι.) Cum duobus modis falli poſſe eos qui audiunt in præciſis his ſermonibus dixerit, omittendo tempus ac modum, alteriusq; fallaciæ exemplum iam attulerit, alterius nunc adducit, cum modus ratióq; non explanatur. Vt ſi quis, inquit, affirmet, cædere liberos homines, cōtumeliam eſſe. neq; enim quocunq; modo quis cædat, contumelia eſt, ſed cum rixæ origo cauſáq; apud eum manet, ſi prior laceſſiuit. id enim ſignificat ἄρχειν χειρῶν ἀδίκων. optimi auctores paſſim ita loquuntur, ut auctor quoque Rhetorices ad Alexandrum, συνέκοψάς μου τὸν υἱόν. ἔγωγε, ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντα. Quo exemplo etiam declaratur, illam cōtumeliam eſſe, cum quiſpiam prior ferit. Sed etiam Demoſthenes contra Ariſtocratem. Vnde intelligitur hæc in lege, quæ has iniurias uetabat, uerba poſita fuiſſe. Voluit enim ſcriptor ipſius, ſi quis iniuriam acceptam ulciſcens, quempiam percuſſiſſet, intelligi, contra legem non feciſſe. ἄν τις τύπτῃ τινά φησιν, ἄρχων χειρῶν ἀδίκων, ὡς ἄγε ἠμύνατο, οὐκ ἀδικεῖ.

Ἔτι ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς.) Quæ in dialecticis rebus uitia fraudesq; ſunt, eædem, aut illis omnino aſsimiles in oratorijs inueniuntur: ut enim in litigioſis & contentionum plenis diſputationib gignitur adumbratus falſusq; ſyllogiſmus, quod ſimpliciter, aut non ſimpliciter, ſed quiddam, id eſt definitũ aliquid prolatũ ſit: ſic in oratorijs captioſum enthymema gignitur, quod proficiſcitur à nõ ſimplici, ſed certo quodam ueriſimili, & quæ ſequuntur. antequam enim ad illa accedamus, hæc accuratius perpendere, non alienũ eſt. ἁπλῶς quidpiam eſſe dicitur, cũ nec tempus, nec locus, nec huiuſcemodi aliquid additur, ſed abſolutè profertur. τὶ uerò cum conditio adponitur, alicuiq; aut loco aut tempori aut parti illud aſtringitur. In ſophiſticis elenchis inſcribitur hæc captio, παρὰ τὸ ἁπλῶς τόδε, ἢ πῇ, καὶ μὴ κυρίως. quod enim hic τὶ uocat, illic πῇ, et μὴ κυρίως appellat. quãuis nõ omnino πῇ et τὶ idem ſint: quod tam ẽad fallendũ ualet, nihil differunt. Efficitur igitur hæc captio, cum aliquid, quod uerè aliqua harum conditionum adpoſita prolatum fuerat, tanquam ſolutum omnibus, taleq; omnino ſumptum ſit. neque enim unum idemq; eſt ſimpliciter eſſe, & aliquid eſſe. qui tamen non multum uident, diſcrepare hæc inter ſe non putant, ob uicinitatem ſermonis. quod enim ad uerba pertinet, diſcrimen puſillum inter illa eſt. In ſcriptis penè cunctis libris, ἄλλο τι legitur: mendoſè tamen. ut puto. Quare receptam lectionem retinui. ita enim quoq; in hac fallacia explicanda illic Ariſtoteles locutus eſt.

Οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς.) Vt in ſophiſticis diſputationibus. neq; enim intelligit uolumẽ, quod ſcripſit τοπικῶν, aut etiam librum σοφιστικῶν ἐλέγχων, in quibus manifeſtò hæc exempla non inueniuntur. Sed etiã cum paulo pòſt inquit, ἐν τοῖς ῥητορικοῖς, non libros ullos certos de arte dicendi indicat, ſed oratoriam rationem, & ſyluam omnem illã ſignificat.

Ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν, ὄν.) Fallacis orationis concluſio primis uerbis exponitur. conſequentibus autem, in quo fraus maneat, quomodoq; illa diſſolui debeat, oſtenditur. ſophiſma enim erat, id quod non eſt, ens eſt (ita autem nunc docendi gratia reddam ὄν) ideſt, natura quædam eſt, quæ non extat. id enim ſignificant uerba quæ ſequuntur. In Elenchis ſophiſticis aſsimilem huic captionem attulit, exemplumq; huius ipſius fallaciæ eſſe uoluit, οἷον εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι δοξαστόν, ὅτι μὴ ὄν, ὄν, ut ſi quis quod ita prolatum, uerum eſſet, Non ens eſt opinabile: in opinionem nanq; cadunt ea etiam quæ nõ ſunt: hac malitia uſus appellet illud non ens abſolutè. cum enim antea ſumpſiſſet quoddam ens, id eſt, quod opinione percipitur, ad ſimpliciter ens, fraude uſus, deuenit, inquiens (quod falſum eſt) Id quod opinione tantũ percipitur, et eſt, ſimpliciter eſſe. & Chimæra enim et tragelaphus, quorum alterum monſtrum eſt ex tribus animantibus concretum, alterum uerò ex hirco ceruoq; conſtatum, uerè non ſunt, & tamen ſunt δοξαστά. quare captioſe eſſe concluduntur.

Καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον.) Captio ſimilis captioni, quæ ſuperiore exemplo ſignificatur. concludit autem ſcientia contineri rem, quæ cognoſci percipiq; non poteſt. cum enim intelligatur, rem illam percipi nõ poſſe, quod eſt quoddã ſciri, omnino ſimpliciterq; ſciri poſſe concluditur.

Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστι φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκός, ἀλλὰ τὶ εἰκός.) Vis intellectusq; horum uerborum ſuprà expreſſus eſt: eſt enim enthymema adumbratum, quod efficitur ex parte quadam ueriſimilis, non ex integro ueriſimili. quare ſpeciem tantum enthymematis retinet. & ut ueriſimile unde ducitur, eſt imperfectum ſimulatumq;, ita et ipſum ſimulatum enthymema eſt: ſyluam autẽ eſſe enthymematum, ſigna ueriſimiliaq;, conſtat.

Ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει.) Hoc poſterius ueriſimile, nõ in uniuerſum uſu uenit, nec plerunq; fit, illud inquam, quod non ſimpliciter ueriſimile, ſed quiddam uocatur. eſſe autem genus huiuſcemodi ueriſimilis, cognouit quoq; Agathon. nam in fabula quadam de eo ſic locutus eſt. duos autem nũc ipſius uerſiculos citat, quibus de nouo hoc ueriſimili eleganter diſſerit. In primo uerò de Arte ſtudioq; poetarum, cum ſententiam ipſorum adduceret, citato etiam auctoris nomine, carmen ipſius non poſuit.

Τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγοι.) Sententia duorum horum ſenariorum huiuſcemodi eſſe uidetur: Non ſine cauſa quiſpiam hoc ipſum ueriſimile eſſe diceret, mortalibus multa uſu uenire, quæ ueriſimilia nõ ſunt: cum enim huiuſcemodi ſit uita hominum, totq; ac tam uariæ res ipſis contingant, in eorũ numero quædam etiam inueniri, quæ præter omnem expectationem ſint, non alienũ eſt dicere, quiq; ita loqueretur, nõ abſurdè ſentiret: eſt enim hoc quoq; ueriſimile.

Γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός.) Fit enim aliquando quippiam quod ueriſimile non erat, factum iri. Quare, inquit, ueriſimile eſt, & quod præter ueriſimile gignitur, ueriſimile, inquã illud quod plerunq; fit. cũ enim natura eius ſit, ut neceſſariũ nullomodo ſit, uſu ueniat interdũ ex: ſtat, quod ueriſimile nullo modo erat, ut ſimilitudo ueri in reb. etiã non ueriſimilibus inueniatur. Huius generis illa ſunt, argumenta propria tragœdiarum, cũ ſapiẽs acutiq; ingenij uir, idem tamẽ prauus, ac maleficus deceptus fuerit: & fortis, qui tamen idem ſit iniuſtus, ſuperatus uictusq; diſceſſerit. Hæc Ariſtotelis ex eo libro exempla ſunt. minimè autem ueriſimile erat, ſi primum tantum illud ueriſimile ſpectes, ſapientem deceptum, & fortem ſuperatum, profligatumq; iri. Plato quoque in Phædro, cum oratori quod ueriſimile eſſet, non uerum perſequendum affirmaret, de aeriſimili hoc excogitato à Tiſia, & in arte tradito, mentionẽ fecit: & quomodo ille huiuſcemodi

argumenta

argumenta tractari debere docuiſſet, diligenter egit.

Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκὸς, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς.) Quod ſi hoc uerũ eſt, ut eſt (nam auctoritate etiam ingenioſi & eruditi hominis confirmatur) id etiam quod uerisſimile non eſt, uerisſimile erit, ueruntamen non abſolutè, ſimpliciterq́; uerisſimile. Hæc enim addidit, naturam ipſius magis aperiens: & ne quis par priori uerisſimili eſſe credens erraret, cum ſit quoddam uerisſimile tantum longè diuerſum ab illo.

Ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκεῖ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατά τι.) Totam rem accuratè explanat, eodemq́; pacto ſe habere hic tradit in uerisſimili abſoluto ac uero, & in adumbrato hoc atq; imperfecto, cum non diſtinguũtur, ut in contentioſis illis diſputationibus euenire conſueuit. cũ enim ſilentur conditiones hæ, quæ adpoſitæ omnẽ dolũ diſcuterẽt, gignuntur multæ fallaciæ: tres aũt affert, id eſt, qua ex parte, et ad quod relata, et quo in loco. Cum hæc igitur, quæ omnẽ rem explanare poſſunt, omnẽq; ſophiſtæ facultatem fallendi eripere, nõ adduntur, uia multis fallacijs patefit: ſic in his rebus multæ exiſtunt fraudes, cum de uerisſimili non uero, ac primo, ſed ſimulato ſecundoq; loquimur.

Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη.) De utilitate huius loci agit, quæ tanta eſt, ut priſcus rhetor Corax ex uno hoc loco artem, quam ſcripſit confecerit. Corax autem, Tiſiasq́;, ut Cicero quoq; tradit, huius artis inuentores & principes fuiſſe creduntur. Quàm rudia autẽ & imperfecta Coracis ſcripta forẽt, hinc etiam facilè intelligitur, cum in una tantum fallaci ratione poſita eſſent.

Ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν αἰκίας φεύγει.) Aſtuta hæc ratio adiuuat, ſiue crimini illi obnoxius qui cauſam dicit ſit, ſiue contrà, alterũ autem horum ſit neceſſe eſt. ſi enim qui reus eſt culpæ, cuius inſimulatur, affinis non eſt, ut ſi infirmo corpore aliquis petulantiæ reus ſit, facilè defenditur: non enim uerisſimile eſt, imbecillum hominem, & nullis uiribus corporis præditũ, quempiam uerberaſſe. apparet autẽ hoc uerisſimile eſſe ſua ui tale, quod ἁπλῶς uocat.

Κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὤν, οὐ γὰρ εἰκός.) Quod ſi crimini affinis eſt, ut ſi idem robuſtius fuerit, dicemus etiam uerisſimile id non eſſe: neq; enim exiſtimari debet, quempiam id cõmiſiſſe, cuius ſi in iudicium uocaretur, facilè redargui poſſet. uerisſimile namq; uideri potuit iudicibus, tãtis corporis uiribus fultum uerberaſſe. non eſt autẽ hoc prioris generis uerisſimile, neq; ἁπλῶς, ſed certum quoddam.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.) Non hoc autem in una hac re uerum eſt. quod enim hic demonſtratum eſt, in alijs etiam rebus uerum eſſe inuenietur, nec unquam aliquis hoc loco uti non poterit. ſit enim aut affinis culpæ, aut non affinis neceſſe eſt: utriq; autem rei præcepta à nobis tradita ſunt.

Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα.) Qui acutè non perſpiceret, exiſtimaret unum idemq́; uerisſimile ſemper intelligi: ambo enim eiuſdẽ generis uidentur, qui tamen, quemadmodum illa à nobis diſtincta ſunt, perceperit, diuerſa eſſe cognoſcet: alterum enim proprio nomine uerisſimile erit, alterum abſolutè uerisſimile dici non poteſt, ſed nouum genus uerisſimilis, ut ſuprà inquit, docuimus.

Καὶ τὸ, τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἐστίν.) Et quod ſophiſtæ, inquit, profitentur, qui aiunt, ſe inferiorem cauſam ſuperiorem poſſe facere dicendo, nihil aliud eſt: atq; hinc totum pendet. falſis enim uerisſimilibus pro ueris utuntur. his autem uerbis illos uti ſolitos, è Platonis ſermone perſpicuum eſt. Ariſtophanes etiam in Nubibus id teſtatur, cum Strepſiadẽ, agreſtem illum ſenem, induxit ita loquentem, Εἶναι παρ' αὐτοῖς φασιν ἄμφω τὼ λόγω, Τὸν κρείττον' ὅστις ἐστὶ, καὶ τὸν ἥττονα. Quamuis impurè ac nefariè, quod ſophiſtarum erat, ut illi inuidiam faceret, Socrati, qui ſtudioſè ſemper eos exagitabat, attribuerit. In Bruto Cicero eleganter hanc rem expreſſit. Alij multi temporibus eiſdem docere ſe profitebantur, arrogantibus ſanè uerbis, quemadmodum cauſa inferior (ita enim loquebantur) dicẽdo fieri ſuperior poſſet. Sed etiam uim huius nominis expreſſit, & quid ἐπάγγελμα & ἐπαγγέλλεσθαι eſſet, declarauit. ualet enim ἐπαγγέλλεσθαι, aliquid profiteri, ac præſtare ſe poſſe palàm dicere: quod leue omnino ac procliue nõ ſit, quũ autẽ hoc uerbum ingenio ac rationi ſophiſtarum accommodatum eſſet, qui & ſapientiam oſtentabant, & magna de ſe paſſim in conuentu pollicebantur, ideo ab illis ſæpè uſurpabatur: & qui de inſtituto quoq; eorũ loquebãtur, ſæpe illud in ore habebant, quod è Platonis ſcriptis intelligitur.

Καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα.) Protagoras enim huius arrogantis uocis auctor fuerat, quam, inquit Ariſtoteles, homines iure optimo ferre non poterant, & ſtomachabantur. falſa enim eſt, atq; hoc quo deteriorẽ cauſam tuebatur uerisſimile, uerum uerisſimile non eſt, ſed ſimulatum ac fictum, & quod ſpeciem modò uerisſimilis habet. Auerſabantur igitur, ut peſſimum inſtitutum ac ſtudium, quodq; in falſitate, à qua natura homines abhorrent, cunctæq; artes alienæ ſunt, poſitum foret.

Καὶ οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ.) Quod falſum eſt, nulla neq; ars, neq; ſcientia inquirit, niſi ex accidenti: exceptis rhetorica & ſophiſtica, quæ libenter id adſumunt. illæ tamen quoq; hac ipſa in re ab inſtitutis & natura artium recedunt.

Καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων, καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.) Docet ſe quod propoſuerat effeciſſe. cum enim locos demonſtrandos & uerorum & ſimulatorum enthymematum ſuſcepiſſet, utroſq; iã indicaſſe, ſtatimq́; quod ſequatur, ſi inſtitutum ordinem hu-

nem huius ſcriptionis tenere uult, aperit, ut de diſſolutionibus, quomodoq́ aduerſariorum argumenta tentari frangiq́ poßint, agat. Antiquiſſ. liber λύσεως numero τὸ λύσεως habet, cui adſtipulatur uetus tralatio. illi autem lectioni, niſi fallor, præclarè locus eſſe poteſt. quamuis enim plures modi ſint hoc faciendi, omnes tamen hoc nomine continentur. ſignificat enim de natura huius rei, de ui rationeq́ argumenta diſſoluendi.

Ἐστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα.) Non ſimplex ratio eſt diſſoluēdi ac refellendi argumenta aduerſariorum, ſed duobus modis id fit. aut enim argumento argumentum diſturbandū, aut quam uocant ἔνστασιν, inferendum. Quid autem ἔνστασις ſit, & omnem uim illius accuratè expoſuit in extremo 2. libro Analyticorū priorū. quare qui plenè perfecteq́ quomodo illa apud dialecticos efficiatur, ſcire cupit, il luc accedit. Cicero in 2. libro de Oratore non ineruditè & ipſe, quod hic traditur, explicauit. ſignificat enim duobus modis reſiſti poſſe argumēto aduerſarij: aut tuo quopiam argumento, quod contrarium comprobet (id quod Ariſtoteles inquit ἀντισυλλογίζεσθαι) aut illius argumento reprehendendo, quod uitium aliquod in ſe contineat. quæ etiam ratio ſimplex non ſit: ſed quod aut uitium ſit in materia (ut nunc loquuntur) aut in forma. Sed argumēto reſiſtendum eſt, inquit, aut ijs quæ comprobandi eius cauſa ſumuntur, reprehendendis: aut demonſtrando id, quod concludere illi uelint, non effici ex propoſitis, nec eſſe conſequens. aut ſi ita non refellas, afferendū eſt in contrariā partē, quod ſit aut grauius, aut æquè graue. Cum autem ἔνστασις uerbum ſit dialecticorum, & ἐνστῆναι ualeat reſiſtere & occurrere alicui rationi, ac tanquam impedire ne aliquid inde efficiatur, exitumq́ habeat res illa, eodem tamen uerbo, idem ſignificare uolens, uſus eſt Iſocrates in libro, quē ſcripſit ad Philippū Macedonē: τάχ' οὖν ἄν τις ἐνστῆναι τοῖς λεγομένοις τολμήσειεν, λέγων, & quæ ſequuntur.

Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι.) Quis non fateatur, hunc locum expreßiſſe Ciceronem; cum inquit, Iam illud perſpicuum eſt, omnium rerum in contrarias partes facultatem ex iiſdem ſuppeditari locis. proximè autē antecedunt hæc quæ paulo ſuprà uerba adduxi. nam quin αὐτὸ in cōtrarias partes reddat, dubitari non poteſt: ex illo etiam loco reliqua aperta & plana.

Οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων.) Syllogiſmi oratorij ad concludendum ſumūt res probabiles. multa autem quæ uidentur, ac probabilia ſunt, contraria inter ſe ſunt: non poteſt igitur unquam aliquis laborare penuria. huiuſcemodi rationū multa uerò pugnare inter ſe, quæ uideantur, inquit, ſiue quia ſæpenumero aut multitudinis opinioni ſapientum opinio aduerſetur, ac contrà: ſiue quia eædem res aliter atq́ aliter ſpectatæ, contrarias ſæpe de ſe in animis hominum opiniones gignant.

Αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς.) In 8. libro Topicorum quatuor modis poſſe, ne concludant aduerſarij, fieri declarat, qui omnes proprio nomine ἐνστάσεις appellari non poſſunt. uno enim excepto, reliquos uerius impedimēta, ac tanquam moras quaſdam uocari debere tradit. Nec tamē cum hic ἐν τοῖς τοπικοῖς inquit, locum illum intelligi eum uoluiſſe arbitrari debemus. Idem enim ualere hic τοπικὰ, quod ſuprà ualere oſtendi, putandum eſt. de primo enim illo tantū ἐνστάσεων genere hic agit, quas ita appellari debere illic docuit: reliqua omittit. Quod autem hic accuratè explicat, quatuor res eſſe, unde illæ ducantur, illic non tetigit.

Η γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου.) In Analyticis, cum de genere ἐνστάσεων, quæ fiunt ἐξ ἑαυτοῦ, copioſius diſputaſſet, ex tribus præterea rebus effici illas docens, inquit: ἴδιον καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐνστάσεων. οἷον, περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ τοῦ ὁμοίου, καὶ τοῦ κατὰ δόξαν. quod enim hic ἐκ τῶν κεκριμένων, quaſi ex rebus ita creditis atq́ exiſtimatis, illic ἐκ τοῦ κατὰ δόξαν uocauit, id eſt ex opinione & ſententia ſapientum. Exempla poſtremarū etiam harum trium interpres illius libri Philoponus ponit.

Λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μὲν οἷον εἰ περὶ ἔρωτος ἐνθύμημα.) Exemplis omnia illuſtrare aggreditur. primum autem, cum à re ipſa de qua illud eſt, enthymemati reſiſtitur. Vt ſi quis, inquit, argumento concluſerit, amorem & bonum & honeſtum eſſe, bifariā reſiſtere poſſumus: aut in uniuerſo, dicentes omnē egeſtatē eſſe malum, aut in parte. nec enim uulgò dictus fuiſſet, omniumq́ conſenſu improbatus, Caunius amor, niſi praui etiam quidam amores inuenirentur. idem quoq́ in Analyticis docuit. hoc enim quoq́ à propoſitione diſcrepare ἔνστασιν uoluit, quod etiam in parte reſiſtitur, cū aut nunquam, aut ſaltem in his, qui in uniuerſo aliquid concluſum refellunt ſyllogiſmis, propoſitio in parte ſit. Cum autē bifariam afferri ἔνστασιν tradidiſſet: quomodoq́ id fieret, docere uellet, inquit. Διχῶς μὲν, ὅτι ἢ καθόλου, ἢ ἐν μέρει πᾶσαι αἱ ἐνστάσεις. quod mirificè congruit his quæ hic tradit.

Η γὰρ καθόλου, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν.) Qui enim in uniuerſo cōprobabant omnē egeſtatē eſſe malū, amorū ſtudioſum eſſe refellebāt, quia omnis appetitio eſt ratione egeſtatis. unde & amor uidetur quædā indigentia, aut omnino abſq́ indigentia. Id etiam ſignificare uoluit Plato, cum in Sympoſio paupertatis filium eum cōmentus eſt, cum quo tamen hac in re nō ſentit Ariſtoteles. unde ex aliorum opinione decretis hic eum locutum eſſe, manifeſtò intelligimus.

Η κατὰ μέρος.) In parte reſiſtis, qui dicit id probari nullo modo poſſe. repugnare enim illi ſententiæ peruulgatam uocem, qua infamis amor Caunius fertur. prouerbium enim uetus erat, Καύνιος ἔρως, eoq́ turpis ac ſceleratus amor, quo Biblis erga fratrē Caunū flagrauerat, nota-

rat, notabatur. teſtimonio enim eius uocis docet poſſe inueniri quempiam amorem improbum: & tamen manifeſtò tentat, euertitq́;, omnem amorem eſſe probum. unus enim prauus, ut ille fuit, nefariusq́; inuentus, ſatis eſt ad enthymema illud conuellendum. Cum autem hic antea in excuſis legeretur, οὐκ ἂν ἐλέγετο κάκιστος ὁ κάκιστος ἔρως, emendaui οὐκ ἂν ἐλέγετο καύνιος ἔρως, ſecutus fidem antiquiß. atq; optimi exemplaris. omnino enim hanc uerã huius loci germanãq; lectionem eſſe puto. nam ſignificari ab Ariſtotele peruagatam aliquam communemq́; uocem, planũ eſt. Hoc autem prouerbium fuiſſe, ueteres multi auctores teſtãtur, ut Stephanus, ubi de Cauno Cariæ urbe, à conditore Cauno hoc appellata, loquitur, cuius amore ſoror turpiter deperierit. unde, inquit, natum eſt prouerbiũ ὁ καύνιος ἔρως. Sed etiã Heſychius, Sudas. Neq; enim unquam legi optimũ aut peßimum amorem uocatum, aut à poeta aliquo, uetere ue ullo ſcriptore, aut prouerbio ullo celebratum, ut putem qui uim huius prouerbij non intelligebant, locum contaminaſſe, atq; ita ut probabilis aliquis ſenſus inde eliceretur conformaſſe. Nec tamen non puſilla quædam macula, quæ tamen facilè tutoq; deleri potuit, in eum codicem irrepſerat. καύνιος enim illic legitur.

Ἐπὶ δὲ τὸ ἐναντίον ἐνστάσεις φέρεται.) Exemplum etiam hoc apertum eſt, quo quemadmodum reſiſti poſſit enthymemati, ducendo argumento à contrario eius quod probatur, docet. ut ſi quis enthymemate comprobarit, probum uirum cunctos amicos beneficijs ornare, à contrario ita reſiſtemus: Sed neq; improbus cunctos amicos incommodis afficit. ſi illud nanq; uerum eſſet, & hoc quoq; uerum foret. uidemus autem non paucos prauos uiros, qui ſanè quibuſdã ex numero amicorum damni aliquid important, non tamen omnibus: quare non neceſſe, his cõtrarios bonos uiros, omnibus amicis auxilio bonoq; eſſe, ac cõmodis ipſos adiuuare.

Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων.) A ſimili ita reſiſtemus: Si concluſum fuerit argumento ab aduerſario, qui malum acceperunt, ſemper odiſſe illos, unde incommodum in ipſos profectum eſt, dicemus. atqui ne hi quidem, qui beneficium acceperunt, ſemper diligunt eos, à quibus ornati ſunt. inueniuntur enim ſæpè nonnulli parum memores beneficiorum: Idem igitur in contrarijs euenire neceſſe eſt, ut qui incommodo aliquo affecti ſint, deleant aliquando ex animo omnem memoriam iniuriarum, nec ſemper odio proſequantur eos à quibus malo affecti ſunt.

Αἱ δὲ κρίσεις, αἱ ἐκ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν.) Iudicia auctoritatesq́; huiuſcemodi ſunt, cum adferre poſſumus, ſapientes & claros uiros nõ ita ſenſiſſe. Vt ſi quis, inquit, argumento confirmarit, temulentis, ſi quid deliquerint, ignoſci oportere (imprudentes enim peccãt) reſiſtemus hoc pacto: Nullo modo uerum hoc eſſe credidit Pittacus ille legũ lator in primis nobilis. nõ enim maiores pœnas propoſuiſſet, ſi quis ebrius mali quicquam feciſſet. Quam autem rationẽ ſecutus Pittacus, diuerſe ab alijs hominibus ſenſerit, exponit accuratè ipſe in 2. libro de Rep.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων.) Quantam facultatem oratores habituri ſint reſiſtendi argumentis aduerſariorum, oſtendit, uiamq́; quam in ea re ſequi debeant, demonſtrat: ut autem commodius hoc fieri poßit, uim horum enthymematum repetit. multo enim facilius nodus aliquis expeditur, cum ratio eius uinculi tenetur. Vnde autem ipſa gignantur, declarat. hoc enim ut perſpicuum tradit, et quod ex præteritis, rectè perceptis, eluceat. Hyperbaton autem eſt uſq; ad φανερὸν, ὅτι τὰ τοιαῦτα. quæ enim in medio ponuntur, multo antè explicata erant. nunc autem, ut rem magis aperiant, breui repetũtur. Quia, inquit, enthymemata ducũtur ex quatuor: quatuor autem hæc ſunt, uerisſimile, exemplum, propria rei nota, ſignũ, & quæ ſequuntur: perſpicuum, huiuſcemodi enthymemata ſemper poſſe diſſolui, ſi occurras ipſis aliquo è modis explicatis. Nunquam igitur argumentis aduerſarij orator ita frangetur, ut ſilere cogatur: nec aliquid quod cauſam ſuam adiuuet, aduerſarij tẽtet, excogitare poſſit. ea enim natura harum rerum eſt, ut aliquid ſemper contra ipſas dici poßit.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ ὄντων.) Quamuis plenius hæc in primo libro expoſuerit, breui tamen hic quoq; uim eorum tradit: à uerisſimili autem orditur, indeq́; ducta eſſe enthymemata docet, ex rebus quæ ferè aut ſint, aut eſſe uideantur, concluſa.

Τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς διὰ τὸ ὅμοιον, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων.) Valet hic δι' ἐπαγωγῆς, inducendo, in mediumq; afferendo, quod ſimile ſit. nec enim plenam perfectamq; inductionem intelligit, nec ut exemplum fiat, illa neceſſaria eſt: nec tamen, niſi aliquid inducatur, exemplum unquam erit. Arbitror autem pelli debere poſteriore loco præpoſitionem διὰ, quod illum importunè occuparit. cuncti tamen, quos uidi, & ſcripti & excuſi libri illic quoq; eam retinent. Senſus, ſi ita legatur, erit: Quæ uerò comprobantur inductione ſimilis, ſiue illud unum tantùm ſit, ſiue plura, & quæ ſequuntur, exemplo conſtituuntur: & hoc genere fidei faciendæ confirmantur. uerùm quia, quemadmodum locũ mendoſum eſſe auſim affirmare, ita nihil certi habeo, ubi potißimum macula ſit, ſuſpicari aliquis poßet, relicta particula illa, potius tollenda antecedentia duo uerba. ſic enim quoq; ſententia maneret, ut δι' ἐπαγωγῆς importunè huc inculcatum fuerit. Hæc autem ut ingenuè admonere, non inutile exiſtimaui, ita tam incertis cõiecturis nihil uariari oportere iudicaui. Vt uerò rem magis aperiat, ac quomodo id fiat, oſtendat, addit: Cum ſumpto uniuerſo aliquo, partem illius, ope alius partis, ſiue plurium, concluſerit. παράδειγμα autem uocat, ut in exemplo, quod in 2. Analyticorum prio-

rum poſuit, aduerſus finitimos populos bellum gerere, rem malam eſſe: eſt enim id tanquam totum quidpiam, quod plures infra ſe partes habet. Nec non etiam, omnes qui petunt cuſtodes corporis imponere libertati ciuium, totum uocatur: partes, quæ id conſtituunt ac comprobant. ut factum Piſiſtrati Athenis, Theagenis Megaris. Vniuerſum enim illud ac totum, uerum eſſe affirmat: nec tamen niſi partem illius probare ſtudet. atq; id facit auxilio unius, plurimùmue illius ipſius, quod ſumit. partium: quæ ſi uniuerſum appellentur, ſingularia facta eadem ratione uocari poſſunt.

Τὰ δὲ δι᾽ ἀναγκαίων καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίων.) *Quæ autem enthymemata concluduntur ex materia neceſſaria, & quæ ſit, τεκμηριώδη eſſe dicuntur, & per tecmeriū fiunt. deerat hic præpoſitio διὰ, quã reſtitui: ita enim omnino legi debet, διὰ τεκμηρίων, ut ſuprà διὰ παραδείγματος. atq; infrà διὰ σημείων dicit. ipſam autem in antiquiſſ. tantum exemplari inueni: quã tamen exprimit etiam uetus tralatio.*

Τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος.) *Enthymemata quæ fiunt ope alicuius, quod in uniuerſo, aut in parte ſit, ſiue illa eſſe, ſiue non eſſe dicantur, id eſt, ſiue aiant, ſiue negent, ex ſignis conſtant. id enim arbitror ſignificare ἐάν τε ᾖ, ἐάν τε μή. niſi fortè aliquis putet ualere, ſiue uerè, ſiue falſo concludant: ut ὂν & μὴ ὄν, uerum & falſum appellarit. Argumenta nanq; à ſigno, aliquando ex ueris propoſitionibus uerum, aliquando falſum concludunt: nec tamẽ naturam ſignorum amittunt. qua de cauſa à proprijs rerum notis diſcrepant. quæ ex ueris ſemper uerè ac neceſſariò concludũt. ſignorum autẽ quoddã genus eſſe, quod utitur rebus cõmunibus, & quæ in uniuerſo ſint, ad confirmãdas res ſingulares: quoddã uerò, quod ſingularibus pbet generale quippiã, in primo libro ab ipſo traditũ eſt.*

Τὸ δὲ εἰκὸς, οὐ τὸ ἀεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) *Omni ſylua, unde conformãtur enthymemata, explicata, redit ad id quod primum pertractarat: nec tamen aliquid, quod tunc non tradiderit, addit: nec ſi uerũ eſt rurſus Ariſtotelem de icote diſſerere, tria item reliqua repetit. Quare uereor ne uerba hæc abundent, & in margine libri quondam ab aliquo ſcripta fuerint, qui animaduerterit ex prioribus uerbis, cũ inquit, Enthymemata quæ concludũtur ex rebus, quæ plerunq; ſunt aut eſſe uidentur, ex icotibus duci: icos nõ ſignificare, quod ſemper, ſed quod plerunq; fiat, adnotarit. Hoc tamen contrà dici poſſet, illic quæ ſint enthymemata ex icote, doceri, hic naturã ipſius icotis explanari: debuit tamen, niſi fallor, aut trium reliquorum eodem pacto uim explicare, aut hoc illis relictis, non tangere.*

Φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων.) *Hæc eſt ἀνταπόδοσις illius ἐπεὶ, quod multo ſuprà poſitum fuit, plurimis in medio interiectis. His omnibus, inquit, cognitis, perſpicuum eſt, huiuſcemodi enthymemata, quæ ex hac materia conflata ſint, ſemper poſſe diſſolui, ſi quis ſciat occurrere ſubtiliter, atq; illis reſiſtere. natura enim hoc habent, ut tentari aliqua ratione, labefactariq; queant. Diſſolutio tamen ipſa ſæpe ſpeciem tantum ueri habebit, non ſemper uera erit. Quomodo autem id contingat, ut nullum unquam huius generis argumentum afferatur, cui reſiſti facile nõ poſſit, exponit.*

Οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος.) *Probat uerum eſſe quod dixerat, non ſemper occurri argumento à ueriſimili certa aliqua ratione. ſed quæ ſpeciẽ tantũ eius habeat, atq; diſſoluere falſo uideatur. nõ enim, inquit, qui argumento reſiſtit, ita ſe parat, ut doceat id quod affertur ab aduerſario, ueriſimile non eſſe, quod facere ipſum oportebat: ſatisq; eſt ipſi oſtendere, illud neceſſarium nullo modo eſſe: hoc autem facere nullum negotium eſt: nunquam enim ab hoc deſeritur ueriſimile.*

Διὸ καὶ ἀεὶ ἔστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα.) *Quare, inquit, cum tantam uim habeat hæc aſtuta ac fallax ratio concludendi, qui defendit cauſam quæ premitur ueriſimilibus, ſuperiora omnia habet: ac melior deniq; conditio ipſius eſt, quàm eius qui accuſat. (hoc enim tanquam cumulum accedere uoluit ei quod primò docebat) ſi plenè nanq; ac perfectè quæ ſuæ partes erant, præſtare uoluiſſet qui defendit, par ipſius accuſatoriſq; negotium fuiſſet: nunc uerò cum captio hæc illum ornet, ualde minuitur labor ipſius. Quomodo autem hac fraude decipiantur iudices, & omnes ij ad quos oratio habetur, nunc oſtendit.*

Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν, διὰ εἰκότων ἀποδείκνυσι.) *Quia, inquit, qui accuſat, utitur ueriſimilibus ad probandum, iudex, & qui exiſtimare de negotio illo debet (huc enim accedẽdum eſt, reliqua autem nunc relinquenda) arbitratur, ſi ſic argumentum diſſolutum fuerit, ut ſcilicet id neceſſarium non eſſe, quod accuſator factum obiecerit, demõſtratum ſit, aut id ueriſimile nõ eſſe, aut ſe de eo iudiciũ facere non debere: & quæ ſequuntur. Quæ tamen antequam aggrediamur, in medio poſita, quæ relicta fuere, uideamus.*

Ἔστι δ᾽ οὐ ταὐτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον.) *Non par negotium eſt in diſſoluendo, docere aliquid aut non ueriſimile, aut non neceſſariũ eſſe: ſed multo moleſtius eſt, comprobare quidpiam non eſſe ueriſimile. Quod ſi iudices prudentes eſſent, & quid ſui muneris foret, plenè perfecteq; intelligerẽt, nõ haberet cauſam faciliorẽ, qui pro reo ſtat. poſtularent enim probari ab eo (ut æquũ erat) id quod arguit aduerſarius ueriſimile non eſſe. Quod cum ſtultitia quadam ducti nõ faciant, ſed officio ſuo illum ſatisfeciſſe putent, ſi docuerit id non eſſe neceſſarium, æquiores ſunt defenſori, magnamq; ipſi facultatẽ præbent, cauſas etiam malas obtinendi. Reſpõdet autem, niſi fallor, hic modus loquendi, quod nõ idẽ, ſed ualde diſſimile id eſſe inquit, ſuperiori uerbo πλεονεκτεῖν: quo ſignificauit, auxilio huius ca-*

ptionis ſuperiorem eſſe, & faciliorem expeditioremq́; uiam habere defenſorem, quàm accuſatorem.

Αἰεὶ δ' ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.) Quod plerunq; fit (id autẽ ueriſimile eſt) ἔνστασιν ſemper habet, id eſt, interponi ſemper aliquid ei ac obijci poteſt, donecq́; ueriſimile eſt, ac naturam ſuam ſeruat, ſemper hac parte laborat, ac reſiſti illi poteſt. nullum enim negotium eſt docere, non ſemper id ita fieri, unde non neceſſarium eſſe intelligatur. Quod ſi aliter ſe habere nõ poſſet, ſempiternum neceſſariumq́; non ueriſimile fuiſſet: neceſſaria enim ſunt, quæ aliter fieri ac uariari nulla ratione queunt.

Οὐ γὰρ κριτὴς οὐκ ἔτι, ἂν οὕτως ἐλύθη.) Vis horũ uerborum à me ſuprà expreſſa eſt. Conſenſus autem omnium librorum ſcriptorum fecit, ut hanc lectionem ſequerer: in excuſis enim antea legebatur, εὐθὺς ὁ κριτὴς οὐκ ἔτι, cũ aduerbio temporis. nec tamen hæc lectionis uarietas ſententiam magnopere uariat, ipſam quoq; uetus tralatio cõfirmat. Eſſe autem hanc ἀνταπόδοσιν illius ἐπεὶ γὰρ, conſtat. Cũ in excuſis uerò antea legeretur ἐν αὖ τῷ, parua immutatione facta, melius legi putaui οὐχ αὖ τῷ. cuius lectionis ueſtigium extat in uetere tralatione.

Παραλογίζομενος ὥσπερ λέγομεν.) Quid ſui officij ſit, non intelligit iudex, ſimulq́; malitia oratoris in fraudem inducitur: in faciendo enim iudicio de aliqua re, nõ tantum ſpectare debet, ſi neceſſariò quiſpiã arguitur peccaſſe: ſed ſi ueriſimile eſt. & cum ueriſimilia multa cõcurrunt, liquidò eum condemnare poteſt. nã quod aiunt, γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν. nihil aliud eſt, quàm cum aliquid certò non tenetur, ſed tamen multis multiſq́; coniecturis adiuuatur, de eo ſentẽtiam ferre. in primo quoq; horum librorũ, ubi eum qui teſtibus deſtitutus ſit, inſtruit, idem affirmauit. In 6. uerò de Moribus ad Nicomachum, quid γνώμη ſit, definijt: inquit enim, eſſe directam probi uiri exiſtimationem.

Οὐκ ἔστιν ἱκανῶς αὖ λύσειν, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον.) Fucum facit qui ita purgat reum alicuius criminis: nec quod ui detur ullo modo præſtat. orationemq́; illius iudices attendere non debent, qui cum reus arguitur feciſſe multis ueriſimilibus, tantum docet id neceſſarium nõ eſſe. neq; enim ſatis eſt, id neceſſarium non eſſe oſtendere, ſed planum facere oportet id ueriſimile nõ eſſe. Exempli cauſa. Si accuſator quempiam furti inſimulat, quòd tenebris domi ſuæ deprehenderit occultantẽ ſe, eumq́; et pauperẽ eſſe, & meretricis amore flagrare doceat; non liberat culpa ipſum defenſor, ſi probet potuiſſe eò inimici hominis impetum fugientem irrumpere, aut alia quapiã de cauſa: uerùm oportet plura ueriſimilia, quibus purgetur, adferat, nec crimini illi affinis eſſe oſtendatur, quàm illa ſint, quibus premitur, ac fur eſſe declaratur.

Τοῦτο δὲ συμβαίνοντα.) Hoc continget, ſi quod nos ui argumento illius reſiſtamus, adferimus, frequentius fieri ſoleat: ita nanq; uis omnis prioris argumentationis diſſoluetur. cũ enim in ueriſimili illud poſitũ ſit, ueriſimileq́; ſit, quod plerunq; ita fit, ſi oſtendimus rem aliter fieri ſolere, probauerimus profectò illud ueriſimile nõ fuiſſe. Vt ad ſuperius exemplum reuertamur. Si oſtendimus eum qui furti reus agitur, ſæpe illuc diuerſo conſilio penetraſſe, aut multo plures qui noctu domi alicuius deprehenduntur, non furandi animo eò accedere.

Ἐνδέχεται δ' εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι.) Fieri autem poteſt, inquit, ut quo reſiſtimus, huiuſcemodi ſit, ac frequẽtius fiat, duobus modis, aut à tempore, aut à rebus: à tempore, cum crebrò: à rebus, cum plurimæ ita fiunt. cum utrunq; coniungitur, tunc maximè ratum eſt, in primiſq; ualet. ſi enim frequentius ſic fit, hoc profectò magis ueriſimile eſt: et cum firmius ſit, imbecillius illud frangit ac diſſipat. τοιαύτην autem quòd inquit, ἔνστασιν intellexit.

Τὰ γὰρ πλεονάκις οὕτω, τοῦτ' ἐστὶν εἰκὸς μᾶλλον.) Nec tamen, quamuis ambo coniungi præſtaret, non multum adiuuat demonſtrare, ſæpius id frequentiuſq́; effici. Reſpondent autem hæc uerba ſuperioribus illis, ὅταν δὲ συμβαίνῃ, ἐὰν ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ſi nanq; proximis hærerent, uidebatur & tempus et res copulari debuiſſe, cum temporis tantum hic mentio fiat. niſi quis putet, quod alterum ſignificet defeciſſe. infrà nanq;, καὶ εἰ τὰ πλείω καὶ πλεονάκις οὕτω. nihil tamen quod hanc lectiõẽ adiuuet, inueni: niſi quod in antiquiſſimo libro πλειονάκις legitur, ut fortaſſe pars extrema eius uerbi quod deſideretur, primaq́; conſequẽtis ſente..tiæ & uoces & ſyllabæ, relictæ temerè à librario fuerint.

Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα.) Cum quomodo occurri poſſet ueriſimilibus, iam docuiſſet, reſq́; poſtularet, ut oſtenderet, diſſolui etiam poſſe ſigna & argumenta quæ inde ducuntur, nec ficta tantum ſigna, ſed quæ maneant et extent. id enim ualet καὶ ὑπάρχοντα. ſi nanq; notæ illæ ſimulatæ ac falſæ forent, faciliore multo ratione euidentioreq́; occurrendum eſſet, nec nõ oporteret uiã reſiſtẽdi illi mõſtrare, teſtatur ſe iam plenè hoc effeciſſe. Nihil autem nunc addit his quæ antea de his rebus diſſeruit, ſed ad ea quæ in primo libro explicata ſunt, lectorẽ reijcit. Nã quod omne ſignũ prauã cõcludẽdi rationẽ ſequatur, à ſe in Analyticis libris explicatũ ait. Ad extremum autem 2. Priorum cumulatè id fecit.

Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη, ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα.) Maior pars melioruq́; ſcriptorum codicum παραδειγματώδη, non παραδείγματα habet: in quibuſdam tamen, ut in excuſis omnibus, παραδείγματα legitur. lectionem uerò illam uetus quoq; tralatio confirmat. ſed magis res ipſa ratioq́; diligenter animaduerſa, ut enthymemata intelligantur, quæ exẽplis cõſtent: niſi quis malit, utrunq; ab Ariſtotele ſcriptum

fuiſſe, & παραδείγματα, & παραδειγματώδη, ut ſuprà τὰ σημεῖα dixit, καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα: nec nõ infrà, τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη, ἐνθυμήματα. Communem autem diſſolutionẽ habere tradit exempla, & uериſimilia. Si enim oſtendere poſſumus, quidpiam aliter factum, utranq; argumentationem diſcuſſimus: non tamen uera illa ac firma ratione uſi ſumus, ſed tantum quæ non parum ualeat ad imperitos iudices decipiendos. docuimus enim tantum, id neceſſarium nõ eſſe. quamuis etiam maior pars earum rerum, ac frequentius aliter fiat, id eſt, exitum ac finem illum nanciſcatur, quem tradidit aduerſarius, & longè aliter ſe plerunq; habeat ac nos demõſtrauimus, quandoq; contigiſſe. Verior tamen manifeſtò ratio eſt, ſi plura, ac crebrius, aliter fieri conſueſſe oſtenditur: ceu ſi quis non concedendos alicui opulento ciui doceat cuſtodes corporis, ſignificans ea ratione ſibi illum aſtutè uiam ad dominationem munire. multi enim antea cum libertati imponerẽt, uanos ſimulatosq; metus finxere: nec poſſe ſe uitam tueri ab inſidijs inimicorum, niſi armis illis tectos, falſò dixerunt: ut Piſiſtratus Athenis, Theagenes Megaris, aliiq; etiã alijs in locis. Qui rem diſturbare uult, ſi oſtendit quempiã fortunatũ uirum petijſſe in libera ciuitate à populo ſpiculatores, adeptũq; ipſos iam legib. non attuliſſe, non parũ frangit ſuperius conſiliũ. quod ſi poſſet plures afferre, quàm ſint ab aduerſario enumerati, qui tuti tantum incolumesq; præſidio illo eſſe uoluerunt, & nihil mali cogitarunt, multo magis frangit ac labefactat, quod ille ſuaſerat. Immutaui autẽ hic quoq; lectionem. cum enim excuſi antea haberent, καὶ εἰ τὰ πλείω, emẽdaui καὶ τὰ πλείω, ut maior meliorq; pars calamo notatorum codicum habet. quæ autem ſententia ex hac ſcriptura eliciatur, idonea ſanè ac plana, antea indicaui. contrà autem illa commodum ullum ſenſum elegantemq; nõ habet. quis enim dubitet, quin ſi unũ aliquid, quod aliter fiat, prolatum diſſoluit argumentum ab exemplo ductum, multo magis id præſtent, ſi plura crebriusq; contra fieri atque uſu uenire doceãtur? Non oportuit igitur ullo modo id addere, importuneq; prorſus illud hic collocatum fuiſſet. hoc autẽ quod oſtendit hæc lectio, mirificè quadrat, uel potius neceſſarium hic eſt.

Ἐὰν δὲ καὶ τὰ πλείω, καὶ τὰ πλεονάκις.) Non oportet omnino deficere animo oratorem, quamuis certiore procliuioreq; uia aduerſandi facultas ipſi erepta ſit. ſemper enim aliquid reſtabit, quod arripere poſſit: Si enim, inquit, maior pars eorum, frequentiusq; ſic fiunt, adhuc pugnandũ eſt, oſtẽdendo negotiũ quo de agitur, non eſſe par, aut non eodem modo geri poſſe, aut aliquid deniq; diſcriminis inter hoc & illud eſſe declarandũ. quod ſi fiet, exemplum non parum tentabitur. quocunq; enim modo intereſſe aliquid inter ipſa demõſtratum fuerit, diſſimilitudo illa non parum ualebit ad illud infirmandũ, ſiue modus diuerſus ſit, ſiue aliæ nullæ quæ rebus ſemper hærent conditiones, ac magnam uim habent exitum ipſarum uariandi. Qui uerò oſtendit quod exempli loco affertur, ſimile non eſſe, penitus illud diſiecit. neq; enim expectari, poteſt, res diſſimiles ac ualde inter ſe diſcrepantes, eundem exitum habituras. in hoc autem omne robur exemplorum poſitũ eſt. hincq; illa fidem ducunt, quòd earundem ſimiliumq; rerum iidem exitus eſſe conſuerunt.

Τὰ δὲ τεκμήρια, καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον.) Nõ laborãt ea parte, qua maximè ſigna, quæq; inde ducuntur, enthymemata laborabant, tecmeria, propriæq; notæ argumẽta. nullo modo enim ſigna firma à figura quam uocant, rationeq; cõcludendi, ſed plena uitiorum ſunt: contrà tecmeria nihil eſt, quod aliquis cogitet, ſe poſſe eo pacto labefactare. Hoc à ſe accuratè in Analyticis explicatum eſſe oſtendit. Reſtat igitur, non extare illud, quod dicitur oſtendere. Quod ſi perſpicuum eſt & eſſe id, & tecmerium fuerit, manus dandum eſt. nec enim diſſolui ulla ratione poteſt: cuncta nanq; iam demonſtratione plena facta ſunt.

Λύειν τοῦτο δ' ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δηλοῦντα.) Docet, ſi argumenta propriæ notæ tentare uolumus, demonſtrandum eſſe notam illam non eſſe, quod dicitur: atq; id quod comprobandæ rei cauſa ſumptum eſt, falſum eſſe. illud inquam unde naſcitur cõcluſio. ut ſi unde quod lac habeat, peperiſſe mulierẽ probare aliquis uoluit, declarandum illud non eſſe lac. erat enim illa enthymematis propoſitio: ſi enim id ponatur, concluſio efficitur neceſſariò, ut nihil amplius cõtrà proferri poſſit. niſi fortè illud τεκμήριον non eſſe oſtendatur: id eſt, niſi ſignum illud rem neceſſariò non conſequi demonſtretur, ſed è genere eorũ ſignorũ eſſe, quæ ſæpe fallunt. τὸ λεγόμενον quod ab aduerſario eſſe dicitur, ut ſi materiem alicubi ardere, ignẽq; illic eſſe, fumũ monſtrans, dixerit, idq; uerum non eſſe probare uelimus, negare debemus illum eſſe fumum, ſed exhalationẽ è terra exortam, aut è fimo, ſolis radijs tepefacto, excitatã, qui uerus fumus nõ eſt, quãuis ita trãslato inde nomine appelletur. Antiquiſſ. lib. in hoc diſcrepat ab excuſis et ſcriptis reliquis codicibus, quod nominãdi caſu, nõ dãdi, ἀποδείξεις habet, cũ quo facit uetus tralatio. Lectio aũt hæc ſi uera eſt, omnia eò iã perueniſſe ſignificabit, ut demõſtratio ipſa perſpicua certaq; ſit. Diuerſo igitur ita genere ac numero, paruçè capere oportebit.

Τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν, οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον.) Omnibus iam quæ propoſuerat, explicatis, nõ nulla quæ rudes imperitosq; fallere potuiſſent, pertractat. ut bonus enim magiſter non ſolũ quomodo ſe res habeat, oſtendit: ſed ne facilè aliquis à uero abduci poſſit quæ aduerſari uideantur, refellit. Primùm igitur cũ amplificandi ac minuendi ratio, quod triũ dicendi generum communis ſit, uideri potuerit communibus argumentorum locis adiungenda fuiſſe, ne quis miretur

inter

inter eos à ſe non cõiectam cauſam eius rei reddit, docens id factum eſſe, quod communes loci, qui ſimpliciter loci & elementa argumentorum dicũtur, ad diuerſa enthymemata, alias atq; alias res concludẽtia, utiles ſint, cum hi non niſi ad magnam paruamq́; rem eſſe ſignificandam, ualeant: ut cæteri quoq;, boni ſcilicet & mali, æqui atq; iniqui, proprij loci, qui ſuprà copioſe expoſiti ſunt.

Τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω καὶ στοιχεῖον τόπον.) Hoc etiã ſuprà ijſdem uerbis docuit, paulo antè quàm argumentorum ſedes poneret. Cum autem quot loci notiones eſſent, Simplicius in 4. Naturalis auſcultationis traderet, hanc etiam non omiſit. uerba ipſius hæc ſunt, Καὶ τὰ τῶν ἐπιχειρημάτων ἀποδεικτικῶν ἀφοριστικὰ τόπους καλοῦμεν.

Ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει.) Idem nunc illa non eſſe docet, oſtendens quibus rebus inter ſe diſcrepent. Elementum enim, inquit, ſiue locum appelles, eſt, in quod multa incurrunt enthymemata, amplificare ac minuere, enthymemata ſunt, quæ ualent ad aliquid magnum aut puſillum eſſe, declarandum, ut aliæ res ſunt idoneæ ad comprobandum quidpiam bonum aut malum, nec non æquum aut iniquum eſſe, et quodlibet etiã aliud. Hæc autem ſunt, inquit, materies, ex qua ſyllogiſmi enthymemataq; conflantur. Quare addit, Si nullum ex his argumenti ſedes eſt, neq; amplificare, ac minuere argumenti ſedes & ipſa habenda ſunt.

Τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι.) Aliud eſt enthymematis elementũ, locuſq; aliud enthymema ipſum. ut enim augere ac minuere locos eſſe enthymematum negarat, ita enthymemata eſſe nunc affirmat, id eſt, enunciationes quaſdam, & proprios augendi conterendiq́; locos. rem autem ita ſe habere, à ſimili ducto argumẽto probat: ut enim loci quidam proprij inueniuntur, qui bonum malum' ue quidpiam eſſe confirmant, & alij qui æquum aut iniquũ, nec non qui honeſtum, aut turpe: ita hi extant, quorum auxilio amplũ aliquid aut minutum eſſe docere poſſimus.

Ταῦτα δ' ἐστὶ πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἐνθυμήματα.) Hæc, inquit, omnia ſunt ſeges & ſyllogiſmorum & enthymematum, circaq; hæc ipſa hæ confirmandi aliquid rationes uerſantur. intelligit autẽ res utiles aut inutiles, ex quibus in deliberandi genere argumenta ſiunt: æquas & iniquas, unde in iudiciali conficiuntur: honeſtas & turpes, quæ ſtratum ac materia ſunt laudationum & uituperationum.

Οὐδὲ τὰ λυτικὰ.) Sed neque enthymemata, quæ diſſoluunt, omniſq́; alia huius rei præſtandæ ratio, aliud quoddã enthymematis genus, diuerſum ab ijs quæ comprobant, habenda ſunt. duplex enim ratio eſt diſſoluendi. nam aut demonſtrando, aut reſiſtendo diſſoluitur, in contrariam autem partem argumentũ affert, contrariumq́; eius quod concluſit aduerſarius, conſtituit, qui demonſtrando diſſoluit. Cum autem de argumẽtis, quæ diſſoluendi uim habent. ſeorſum non egiſſet, rationem ſui conſilij nunc explicat, et docet id fieri à ſe non oportuiſſe. Cum hic in excuſis antea legeretur, οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματα εἶδος, ſecutus fidem antiquiſſimi libri, quem ſequitur etiam uetus tralatio, ſcripſi ἐνθυμήματος εἶδος. Huius autem lectionis ratio certa eſt. quod enim λυτικὰ inquit, cuncta quæ ad diſſoluendum adhibentur, intelligit. utilis enim multum ad hanc rem eſt ἔνστασις: quam tamen infrà docet non eſſe enthymema. unde ueram hanc lectionem eſſe conſtat: priorem uerò illam mendo non carere.

Δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών.) Affert rationem, qua probet quæ diſſoluunt aliquid, diuerſa non eſſe ab ijs quæ confirmant, enthymemata. docet enim, qui refellit & ipſum argumento quod uult, oſtendere, cum demonſtrat contrariũ eius quod concluſit aduerſarius. Cum autem uias duas eſſe tradat, quibus diſſoluatur argumentum, aut ratione cõcludẽdo quod repugnet illi, aut opponẽdo aliquid quod reſiſtat, repetit, quod non multo antè expoſuit, ubi ad hanc rem aggreſſus eſt, & de modo diſſoluendorũ agere cœpit. nam uerbis etiã penè ijſdẽ uſus eſt. quod enim illic ἀντισυλλογίσασθαι inquit, hic ἀνταποδείκνυται. Scripſi autem numero multitudinis ἀνταποδεικνύουσι, quamuis ſuprà infraq; unitatis numero utatur, quid in omnibus ſcriptis codicibus ita inueni. neq; mirum uideri debet numerum uariaſſe: de duobus enim loquitur, qui diuerſam rationem ſequuntur.

Οἷον εἰ ἔδειξεν, ὅτι γέγονεν, οὗτος ὅτι οὐ γέγονεν.) Exempli cauſa, Si qui crimen obiecit, oſtendit rem factam eſſe: qui id falſum probare, atq; ita ſe purgare nititur, oſtendit contrà rem factam non eſſe. aut ſi quis prius argumentatus eſt, demonſtrauit rem non factam eſſe: qui diſſoluit, factam illam demonſtrat. Quare manifeſtò intelliguntur eiuſdem naturæ eſſe enthymemata, quæ falſo tamen quibuſdam uidentur diuerſa.

Ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά.) Non eã uim habet, ſi fortè aduerſarius oſtenderit rem factam eſſe, tuq; contrà quippiam afferas, quod non factam probet, ſiue ille rem non factam comprobarit, tuq́; factam arguas, non eam, inquam, uim habet, ut differre faciat inter ſe genere argumenta: & alia propria eorum ſint qui conſtituunt, alia eorum qui euertunt.

Τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι.) Hoc enim manifeſtò declarat, diuerſa hæc genera non eſſe, quòd ijſdem ambo utuntur, confugiuntq́; utriq; ad enthymemata, quæ nunc doceant rem eſſe, nunc non eſſe, quod ipſis propoſitum eſt, probare ſtudentes. ij certè qui argumenta argumentis refellunt ac tentant, in contrariam partem aliquid afferunt, rationeq́; & ipſi rem aut non eſſe, aut eſſe concludunt.

Ἡ δ' ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα.) Cum alteram partem diſſoluendi, quæ in demonſtrando manet, quãuis enthy-

uis enthymematibus utatur, probaſſet, non uti illis diſcrepantibus ab ijs quæ confirmant aliquid: ad alteram nunc tranſit, quæ in eo poſita eſt, quòd tentat argumẽta aduerſariorum reprehendẽdis illis, atq; aliquid obijciendo, quod finem eorum impediat, affirmatq; rationem hanc non eſſe enthymema. quare non poteſt enthymema eſſe diuerſum ab ijs quæ conſtituunt aliquid atq; confirmant. Planũ igitur hoc probato factum erit, rationẽ omnem diſſoluendi nõ eſſe genus enthymematis, diuerſum ab ijs quæ κατασκευαστικὰ *uocat.*

Ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινά.) *Valet hic* ἐν τοῖς τοπικοῖς, *quod ſuprà adnotaui, in re Topica. planum enim iam factum eſſe arbitror multis exemplis, quæ ex hoc libro ſumpta ſunt, hanc uim eſſe huius ſermonis. In commẽtario quoq;, quẽ ſcripſit de ſimulatis falſisq; elenchis, hunc modum loquendi ſæpe uſurpauit. ut cum inquit,* ἐν μὲν τοῖς ἄνευ γραφῆς διαλεκτικοῖς. *&,* ἐν δὲ τοῖς ῥητορικοῖς αἱ κατὰ τὸ σημεῖον ἀποδείξεις. *nec multo poſt,* ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς. *& alijs etiam in locis. Cicero quoque, ut opinor, cum in Bruto inquit, Iſtorũ in dialecticis omnis cura conſumitur: eodem intellectu id uerbũ cepit. tradit autem nihil aliud eſſe* ἔνστασιν, *niſi in medium afferre opinionem aliquam ad perſuadendum aptam, qua planum fiat, firmiter concluſum ab aduerſario non eſſe, aut aliquid ſumptum ad probandum quod falſum ſit. opinionem autem, non propoſitionem appellauit, quia eo nomine uocãtur, quæ iam ſyllogiſmo enthymematiue deſtinatæ ſunt.*

Τοῖς μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων.) *Breui repetit, quæ in poſteriore huius libri parte egit, abſolutis, quæ ad motiones animorum pertinebant, moreſq; diuerſarum ætatum ac fortunarum indicandos: oſtenditq; ſe, quæ dicenda exiſtimarit de natura exemplorum & ſententiarum & enthymematum, omninoq; de ijs quæ ad ſenſus animi ſignificandos accommodata ſunt, tradidiſſe. Dicens uerò* τὰ περὶ τὴν διάνοιαν, *generatim omnia ſignificat quæ ad ſenſus animi proferendos notioneſq; pertinẽt: quæ dicendi pars, cum ab artificio quoq; poetarum aliena non ſit, qua tamen magis propria eſt huius diſciplinæ, in primo libro de Arte poetarum dicit à ſe hic copioſius eſſe tractatam, lectoremq;, & qui ea intelligere cupit, huc reijcit. Nolui autem hic à cõmuni lectione, quæ in excuſis eſt, diſcedere, quamuis cũctos quos uidi ſcriptos codices, diſcrepãtes ab illis inuenerim. leguntur enim hic quoq; ante ſententiam hanc, quæ prima conſequentis libri uerba ſunt. ita enim habent,* ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ἴσως, *& quæ ſequuntur. Eadem etiam uetus tralatio exprimit. Id tamen olim negligentia alicuius librarij commiſſum puto: cuius erratum à reliquis poſtea, qui inde excripſerunt, animaduerſum, correctumq; non ſit.*

Ὅθεν τε δεῖ πορίζεσθαι.) *Vnde magnam eorum copiam haurire poſſimus, cùm ipſis uti uolumus: quod præſtitit, locos indicans ſedeſq; argumentorum, & quemadmodum ipſa diſſoluere, cum contrà faciunt, & ab aduerſario deprompta ſunt. non multo enim ſuprà de diſſolutione argumentorum egit: ac quæ ratio huius rei tractandæ foret, docuit. Quod hic in excuſis mendoſe antea legebatur, correxi. muliebri enim genere* αὐτὴν *habebant, cum meliores ſcripti* αὐτὰ *neutro haberent: cuius etiam lectionis ueſtigium extat in uetere tralatione.*

Λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.) *Reſtat autem nunc, inquit, explicare quæ pertinẽt ad elocutionem, & ordinem partium orationum. Significat enim his uerbis, quæ materies futura ſit tertij libri, antequam ad illum aggrediatur. quod cum abſolutum fuerit, uniuerſa hæc ſcriptio & ars, abſoluta & ad exitum perducta erit. Quiddam non magni ponderis hic uariaui. cum enim* διεξελθεῖν *antea excuſi haberent, ut in cunctis ſcriptis codicibus inueni,* διελθεῖν, *una tantum præpoſitione adiuncta uerbo, non duabus, immutaui.*

PETRI

PETRI VICTORII DECLARATIONES
IN ARISTOTELIS RHETORICES
LIBRVM TERTIVM.

Ἐπειδὴ τρία ἐϛὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον.) Cuncta quæ tribus his de ſtudio dicendi libris continentur, paucis ſignificat: quibus manifeſtum fit, nihil ipſum omiſiſſe, quod ad hanc artem pertineret: nihilq́; quod magnopere utile non eſſet, ac ualde requireretur, addidiſſe. narrat enim, quæ, ut oratio ſuas partes habeat, ac munere ſuo fungatur, neceſſaria ſunt. eorum autem partem perſecutus eſt, reliqua modò aggredietur, atq; accuratè explicabit. cum autē tria illa ſint, primò exponendo duo libri neceſſarij fuerunt: duobus reliquis, tertius ſatis erit. Cum enim uerè iudicaret, probationes maximum pondus habere ad faciendam fidem, accuratè diligenterq́; ipſas pertractauit, contrà ac uulgares dicendi magiſtri fecerāt, qui hanc partē negligebāt: nec tamē quo modo dictio ornari, orationisq́; partes rectè collocari poſſent, docere contempſit, ſed hoc & neceſſarium eſſe, & magnas utilitates afferre poſſe declarans, ſumma cura nunc pertractat.

Περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων. ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι.) Quæ ad fidem faciendam probandūq; aliquid ualebant, explicata à nobis ſunt, inquit. traditum enim eſt, quot numero ſint, unde ducantur, declaratumq́; tria illa eſſe: ſed etiam cuiuſmodi tria illa ſint, planum factum eſt, curq́; numerum eum nō excedant, uerùm tria ſola ſint.

Ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες.) Hæc quæ iam copioſe diligenterq́; tradita ſunt, tangit. in primo enim quoq; libro tres eſſe ſpecies probationum dixerat, quæ dicendi auxilio compararentur, eaſdemq́;, quas hic repetit, enumerauit. Affirmat igitur omnes fidem habere uerbis dicentis, perſuaderiq́;, qui de aliqua re exiſtimaturi ſint: aut quia ipſi illi affecti animo aliquo modo ſint, aut quia ſuſpicentur eos qui dicunt, quales, dignosq́; demum quibus credant: aut quia id, cui aſſentiuntur, ratione concluſum, argumentoq́; demonſtratum ſit. qua in re non ueritas tantum, ſed opinio ualet: nec enim certæ firmæq́; rationes cōcludendi locum hic ſolum habent, uerum ſat eſt ſi huiuſcemodi probationes ipſæ uideantur.

Εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ πορίζεσθαι.) Indicatum præterea eſt à nobis, inquit, unde enthymemata oportet promere, magnamq́; ſibi propoſitionum ſupellectilem comparare. uerùm cum ſylua omnis ſegeſq́; argumentorum, non unus generis ſit, ſed duorum (ſunt enim quædam quæ appellantur ſpecies enthymematum, ſunt etiam quæ loci) ambo hæc ſeorſum diſtinctéq; tradita ſunt. in primo nanq; libro formas ipſorū, propriasq́; ſingulorū generū propoſitiōes pertractauit, quæ εἴδη appellat. in 2. uerò cōmunes omniū ſedes, quas locos argumentorum elementaq́; uocat.

Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν.) His explicatis, inquit, ſi ſeriem inſtituti operis ſequi uolumus, ſequitur ut quæ ad dicendi optimum genus pertinent uideamus, ordo rerum poſcit ut nūc de elocutione agamus. nam hæc etiam pars accuratè tractari debet, alioquin fruſtra in ſuperioribus illis rebus elaboraſſemus. neq; enim ſatis eſt magnam aliquam ſupellectilem ſibi comparaſſe, niſi eam explicare commodè magnificéq; poſsis: non ſufficit, inquam, tenere, quæ dicenda ſunt, ſententiasq́; omnes, quibus utare, percepiſſe: uerum neceſſe eſt hæc ipſa eloqui ut oportet, id eſt rectè, & ut requiri maximè poteſt. λέξιν quid hic appellet, apertum eſt: idem ſcilicet, quod Phalereus ἑρμηνείαν. eodem hoc uerbo in eadem re ſignificanda uſus eſt Iſocrates in ſuaſione ad Philippum, ὥστε μαλακίζειν τὸν λόγον αὐτὸν, μηδὲ τὴν λέξιν ἐκπονεῖν, ὡς ἀκριβῶς καὶ καθαρῶς ἔχουσαν.

Καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον.) Sunt etiam in oratione uerbisq́; quibus animi ſenſus explanantur, & uitia quædam & uirtutes. quare operam dare debemus, ut uitia declinemus, ac uirtutes conſequamur. non erit autem inutilis hæc cura, diligentiaq́;, ſed magnos fructus feret: nam multum facit ad orationem ita conformandam, ut qualem eſſe oportet, ijs qui audiunt, illa uideatur, mitis ſcilicet, aut uerax, aut temperans, cæterisq́; quæ cauſæ conducunt qualitatibus inſignita.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν.) Quo dicendi ars ordine inuenta ſit, oſtendit: ut inde, quæ ſeries in tradenda illa teneri debeat, aperiat. Ea uerò in re naturæ ipſius ordinem ſeruatum eſſe narrat, & primos illos, qui huic ſtudio incubuerunt, ſedulò quæſiuiſſe unde res probari poſſent: quomodoq́; illæ tractari deberent, ut ad perſuadendum accommodatæ forent. Primo igitur (inquit) quæſitū eſt, quod ſanè re ipſa primum erat, unde res acquirere poſſent probabilitatem. Quod uerò κατὰ φύσιν dixit, ſic crebrò locutus eſt, atq; hūc ordinē in ſuis libris et ipſe ſe libenter ſequi oſtendit: ut in principio libri de Arte poetarum, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων: nec nō in cōmētario, quo docuit quomodo refellerētur fallaces inanesq́; cōcluſiones, λέγωμεν ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν πρώτων. hāc aūt naturæ ſeriē eſſe apertū eſt, ut à primis ſemper ordiatur, atq; initiū alicuius rei inde ſumat.

Δεύτερον δὲ τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι.) Cū primo unde res cōfirmari poſſēt quæſitū accuratè dixerit,

ſecundo loco inquit, ſtudium poſitum fuiſſe in rebus locutione uerbiſq; explanandis. cum enim iam tenerẽt unde fides adiungi poſſet rebus, quomodo dici illa commode poſſent, quæſiuerunt.

Τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην.) Tertium autem, inquit, locum obtinet actio, & id omne quod ad pronunciationem ipſam facit, ſi quis continuationem ipſam ſeriemq; harum rerum ſpectet. Id autem magni ponderis eſſe, magnamq; ad perſuadendum uim habere affirmat: nõ tamen uſq; ad ipſius ætatem ab aliquo accurato ſcriptore tentatum atq; explicatum fuiſſe. Naturæ igitur ipſius ordo in his rebus hic erit, ut primò aliquis, quomodo conſtituat ac probet, quod uult, quærat: deinde quæ in animo habet, quibuſq; confirmet aut refellat quod uult, quomodo exponat, quibuſq; uerbis, quomodoq; collocatis id faciat. elocutionem enim ornatam, puramq; eſſe oportet: quanquam in hoc non elocutionem tantum, ſed diſpoſitionem quoq;, ordinemq; partium orationis uidetur poſuiſſe. Tertium autem eſt, & uoce & geſtu corporis illa adiuuare.

Καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν.) Mirum uideri nemini debere oſtendit, cur res tam utilis in ſoluta oratione tam diu latuerit, nulluſq; dicendi magiſter accuratè de ea ſcripſerit, cũ ab illis etiam qui magis ea indigere uidebantur, ſerò cognita ſit. hi autem poetæ fuere, & qui fabulas docuerunt, & qui epicum carmen ſcripſerunt.

Υπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον.) In calamo ſcriptis quos uidi libris, αὐτοὶ τραγῳδίας legitur. quare ita emendaui, cum antea αὐτὰς τραγῳδίας excuſi cuncti haberent. Priſcis, inquit, illis temporibus hiſtriones non erant, ſed ipſi poetæ fabulas ſuas in theatro recitabant. quod Horatius quoq; in libro de Arte poetica confirmat: Quæ canerent, agerentq; peruncti fæcibus ora. nam ipſos poetas intelligo perungi fæce, unde poemati illi nomen impoſitum multi uoluerunt, ſolitos. Id etiam oſtendit Plutarchus in uita Solonis, cum ipſum illum ſapientem uirum, ſenem iam factum, narrat in theatrum acceſſiſſe, ac Theſpin poetam, de quo Horatius, ſuas fabulas recitantem, non opera miniſterioq; hiſtrionum utentem, ut mos erat eorum temporum, illic ſpectaſſe: inquit enim, ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς.

Δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον.) Nec tamen, quod affirmamus nos, inquit, incredibile alicui uideri debet, actionem in ſtudio oratoris, ut poetæ, inueniri: planum enim eſt, in dicendo quoq; huiuſcemodi quiddam eſſe, quale eſt in arte poetarum. τοιοῦτον enim appellat, quod idem hic efficiat, quod illic hiſtrionum ars, eandemq; uim habeat. perſpicuum autem hoc eſſe inquit, propter ſimilitudinem harum artium: mores nanq; in orationibus & affectiones animi, non ſecus atq; in poematibus, exprimuntur, in quibus omnis elucere actio conſueuit. Quæ autem in re actio maneat, ipſe diligẽter exponit. nam Cic. quoq; in 3. lib. de Oratore, hoc ab oratoribus prætermiſſũ queritur. Hæc eò dico pluribus, q. genus hoc totũ oratores, qui ſunt ueritatis ipſius actores, reliquerunt, imitatores aũt ueritatis hiſtriones occupauerunt.

Ὅπερ ἐστὶ περὶ τινὰς ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος.) Intelligit quod ad poeticam artem pertinet. de eo enim ſtudioſè multi egerunt, deq; ea libros confecerunt, ut Glauco quoq; quidam Teus.

Ἔστι δὲ αὐτὴ μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος.) Hæc aũt actio in uoce uerſatur, in eaq; artificiũ ac ſtudiũ omne ſuum cõſumit, quo modo ſcilicet ipſam tractare ac mutare oporteat ad ſingulos animi motus exprimendos: ut enim illi uariantur, ita & uocem diſtinguere oportet. Cum autem hic manifeſtò Ariſtoteles in uoce ſola manere actionem uelit, Cicero corporis motum addidit. conſtare nanq; illam & uoce & motu dixit: ad actionis tamẽ uſum atq; laudem maximam ſine dubio partem uocem obtinere cõfeſſus eſt. Quod autem ad ea quæ nunc aguntur hic ualet, hanc omnem rem eruditè ipſe diligenterq; in 3. libro de Oratore tractauit, ac pulcherrimis exemplis illuſtrauit. Quare ſtudioſos hortor, ut locum illum, ad ea quæ nunc breui hic traduntur explanãda, ualdè accõmodatũ, legant: Aliud enim uocis genus iracundia ſibi ſumat, acutũ, incitatũ, crebrò incidẽs, et quæ ſequuntur.

Οἷον πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ, καὶ πότε μέσῃ.) Dandi caſu hæc uerba perſpicuum eſt legi debere, ut ſuperiori uoci αὐτῇ reſpondeant: nominandi tamen antea in excuſis omnibus perperam legebantur. Cum autẽ in uoce magnitudo exiguitaſq; ſpectentur, & ſonores ipſi, nec non celeritas & tarditas, hæc etiã diſtinguit accuratè, docetq; actionem in hoc manere, atq; huic rei utilẽ eſſe, ut cum res requirit ut magna uox adhibeatur, id ab oratore fiat: ut cũ parua etiã, id ab eo cuſtodiatur: eodemq; pacto, cum opus eſt, media quædã uox ab eo teneatur. Quod aũt ad tria hæc, quæ hic in uoce cõſiderantur, pertinet, illa etiã Cic. in 3. de Oratore ad Q. fratrẽ adnotauit, cũ inqt (aliũ tamẽ ordinẽ in illis enumerandis ſequẽs) Acuta, grauis, cita, tarda, magna, parua, quas tamẽ inter omnes eſt ſuo quæq; in genere mediocris. nõ tamẽ hic Ariſtoteles celerẽ, tardã, mediãq; uocẽ appellauit (quod uocis numerorũ menſuræq; eſt) ſed nomine, quod illa complectitur, uſus eſt.

Καὶ πῶς τοῖς τόνοις.) Quid tonus uocis ſit, grammatici quoq; docent. aliunde autem translata uox eſt, & à chordis ſumpta, quod Cicero quoq; indicat in 3. libro de Oratore: Nam uoces, ut chordæ, ſunt intentæ, quæ ad quemcunque tactum reſpondeant. tribus autem modis illa uariatur, cum aut contenditur, aut remittitur, aut mediocritatem quandam inter hæc duo retinet. primum ſonum acutũ, ſecundum grauem, ter

uem, tertium mediumq; inter illos, flexum appellarũt. cum muliebri autem genere, ὀξεία, & βαρεία, & μέσῃ uſus ſit, intellexit φωνῇ, aut προσῳδίᾳ. neq; enim reſpondent ea nomina antecedenti uerbo, quod utriuſ generis eſt.

Καὶ ῥυθμοῖς τισὶ πρὸς ἕκαστα) Quib. etiam rhythmis numeriſq; ad ſingulas animi commotiones uti deceat. nam numeri quoq; uariandi ſunt, nec tantum magnitudo uocis ac ſonus commutanda: nõ paruam enim uim habent ad excitandos motus in animis hominum, eoſdemq; ſedandos ac componendos, celeritas pedum ac tarditas. hi enim pedes perturbãt mirificè animum, hi contrà tranquillant: quod Hermogenes docet multis locis, cum oſtendit hanc aut illam formam dicendi ſpeciemq; ſuos quoſdam ſibiq; aptos numeros poſtulare, & Plutarchus in libro qui inſcribitur ἐρωτικὸς, de furore, quo corriperentur & Liberi patris & Cybeles ſacerdotes loquens: inquit enim, tripudia illa & rhythmo & cantus genere mutato, ſiſti, relicto ſcilicet trocheo pede, & Phrygio modo.

Τρία γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι.) Qui ὑποκριτικὰ tractãt, ut puto, ac de ſtudio quod uidetur eſſe proprium hiſtrionum libros ſcribunt. Tria ſunt, inquit, de quibus quærunt, quæq; ſtudioſè animaduertunt. in antiquiſſimo libro uarietatus hoc eſt, quod περὶ ἃ accuſandi caſu, non generandi habet. eam quoq; lectionem ſequitur uetus tralatio. ſenſus, ut opinor, ipſius hic erit: In quibus quærendis occupati ſunt, circa quæ omni cogitatione uerſantur.

Ταῦτα δ᾽ ἐστί, μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός.) Magnitudinem quid appellet, apertũ eſt. neq; enim tantũ magnitudinẽ uocis intelligit, ſed et exiguitatẽ et mediocritatem ipſius. harmoniam uocat intentionem remiſſionemq; uocũ, uel aptam potius quandam illarum menſuram, concentumq; qui inde efficitur. Rhythmi in ordine celerum tardorumq; ſonorum ac uocum, earumq; inter ſe proportione conſtituti ſunt. Iis autem nominibus & ordinem motus, & temperamentum acuti & grauis in uocibus appellari, teſtatus quoq; eſt Plato in 2. libro de Legibus. hæc enim eius uerba ſunt, τῇ δὲ τῆς κινήσεως τάξει ῥυθμὸς ὄνομα εἴη, τῇ δ᾽ αὖ τῆς φωνῆς, τοῦ τε ὀξέος ἅμα καὶ βαρέος συγκεραννυμένων, ἁρμονία ὄνομα.

Τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι.) Quantum tribuat actioni, hinc facilè perſpicitur, cũ tradat, eos qui rectè agere potuerint, uictores ſemper ex oratorijs cõtentionibus certaminibuſq; diſcedere, ac præmia demũ inde reportare. Cicero in 3. de Oratore, cũ & ipſe quantã uim habeat actio doceret, ac ſuis laudibus ipſam ornaret, protulit quod huic Ariſtoteleæ ſentẽtiæ mirificè cõcinit: Sine hac ſummus orator eſſe in numero nullo poteſt, mediocris hac inſtructus, ſummos ſæpe ſuperare. in Oratore præterea penè modũ eundẽ loquẽdi expreſſit, inquiens: Nã et infantes actionis dignitate eloquẽtiæ ſæpe fructũ tulerũt. aliunde tamen uerba ſumpſit Ariſtoteles, cũ ambo μεταφορικῶς locuti ſint: à certaminibus nanq; gymnicis ad forenſes concertationes illa tranſtulit, & uictoriã quam cõſequuntur de aduerſarijs oratores, præmiaq; nomine illo appellauit, quo uocari ſolerent, quæ uictoribus eorum ludorum darentur.

Καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταί.) Et ut illic, inquit, id eſt, in fabulis ſcriptiſq; poetarũ, pluſquam poetæ, ualẽt hiſtriones: ſic in ciuilibus contentionib. quod fit uitio ac culpa rerum publicarum quæ corruptæ ſunt, ac multis undiq; mendis ſcatent. nam in optimo reip. ſtatu hæc incommoda naſci non poſſunt. ſpectantur enim res illic, non uerba & artificia oratorum attenduntur. Quod ab excuſis uerò libris aberat aduerbium temporis, reſtitui: in antiquiſſ. enim libro legitur, et à uetere quoq; tralatione expreſſum eſt. Nunc autẽ poſtquam adhiberi ſcilicet cœpti ſunt, ac ſummi artifices eius artis extiterũt, cum antiquitus in uſu nullo forent.

Καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας.) Quæ hæc antecedebant, οὕτω δηλονότι, uerba ſuſtuli. in manu nanq; ſcriptis codicibus non inueni, & ſcholion eſſe arbitratus ſum. cũ enim quidã foris intelligi debere οὕτω adnotaſſet (eſt enim non omninò frequens atq; uſitata locutio) imperitus aliquis librarius, ut puto, in ordinẽ uerborũ auctoris trãſtulit. alijs tamen in locis Ariſtoteles ita locutus eſt, ut in libro περὶ ἑρμηνείας, καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι τὰ αὐτά, οὐδὲ φωναὶ αἱ αὐταί. nã illic etiã οὕτω intelligitur. Ciuiliũ autẽ contentionũ nomine cõplectitur & forenſes cauſas, & deliberationes de rep. habitas in ſenatu, aut apud multitudinem.

Οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν.) Quamuis hæc res, actio inquã, tot tãtaſq; utilitates præbeat, nõdũ tamẽ tradita exquiſitè eſt, nec quiſquã de ipſa artẽ cõfecit. Nec tamẽ, inquit, mirari debemus. nã et ea quæ locutionẽ excolũt præcepta, ſerò in lucẽ uenerãt, poſt multaq; ſæcula, quibus hæc res in aliquo uſu fuit, expoliri ornariq; cœpta eſt, cũ ueteres rudi inconditaq; oratione uterentur, ſenſuſq; animi uerbis indicare ſatis haberent. Eſt autem hoc commune omniũ artium: neq; enim eodem tempore & inuentæ, & perfectæ ſunt.

Καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον.) Vtilitate totius rei expoſita, naturam eius nunc explanat, ac non quid fiat, ſed quid fieri oporteret, conſiderat. Et ſanè, inquit, ſi uerè iudicare uolumus, uimq; ipſius ſubtiliter animaduertere, tota res leuis ac ridicula eſt: ueruntamen cum omne hoc ſtudium dicendi ad opiniones hominum accommodetur, non ad ueritatem ſcribatur, diligentiam in eo adhibere debemus, non ut recto honeſtoq;, ſed ut neceſſario, & quod prætermitti ſine magno damno non poſſit: ſi enim cuncta quæ uitium aliquod habent, ab hac arte remouenda forent, non parua ipſius pars quæ ad ſenſus hominum con-

num, conſuetudineſq; pertinet, amputanda foret.

Ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλέον ζητεῖν περὶ τὸν λόγον.) Nã ſi uerè agere, & ut directa ratio poſtulat, uellemus, nihil aliud indagare circa orationem deberemus, niſi ut ijs qui audiunt nec moleſtiam, nec gaudium afferremus: hoc enim æquum fuerat, naturaq; huius rei hoc contenta erat. Locus hic omnis ſatis apertus eſt, & in prima primi libri parte copioſe diligenterq; explicatus.

Δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν.) Oportet enim, inquit, cum aduerſario congredi rebus ipſis fidentem oratorem, atq; illarũ præſidio utentem. quare cuncta alia, ſi hoc ſine fraude fieri debet, excepta ipſarũ probatione, ſuperuacanea ſunt: hoc ſolum neceſſarium eſt. ἀγωνίζεσθαι ualet contendere ac præliari, rebus in certamen uenire. hoc enim æquum eſt, non adhibitis omnibus inſidijs ac lenocinijs orationis iudices deprauare.

Ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται.) Verùm, inquit, quia non in Platonis politia, neq; in integro aliquo atq; incorrupto ciuitatis ſtatu, ad quos uerba facit, educati ſunt, hæ fallaciæ oratorẽ adiuuant, & multum ualet præclara ipſius actio. quemadmodũ enim ſi quis uerè agere uoluiſſet, ac ne digitum quidem à recto diſcedere, illa omitti debuere: ita his moribus ualde proſunt. μοχθηρία ualet hic, niſi fallor, nõ prauitatẽ animi ad omne facinus parati, ſed uitium potius naturæ, quæ mala conſuetudine deterior facta ſit, ac ſinat ſe à uero abduci.

Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ.) In calamo ſcriptis melioris notæ ὅμως præterea legitur, quod ab excuſis omnib. libris abeſt. ita enim habẽt, τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ὅμως ἔχει: uetus tamen tralatio ipſum non exprimit. ſuſpicariq; aliquis fortaſſe poſſet è ſuperiore loco (nam eodem aduerbio paulo antè uſus fuerat) huc delapſum, importuneq; repetitum. Sententiam mihi tamẽ nonnihil adiuuare uidetur: ita enim planius reſpondebit ei quod ſuprà protulerat, cum inquit, omnia alia, præter rerum confirmationem, ſuperuacanea eſſe, ac nullo modo neceſſaria. ut nunc, tanquam ſententiam illam moderans ac leuiter corrigens, addat: quod ad dicendum tamen pertinet, habet quiddam neceſſarium in qualibet diſciplina. contra illos autem diſſerit, qui plebeio atq; incondito ſermone utebantur, & omnia ornamenta orationis contemnebant: poſcit enim (inquit) non nihil diligentiæ oratio, quamcunq; artem tractes, ut quod ſine aliquo incommodo prætermitti non queat.

Διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι.) Non ad alliciendos animos tantum eorũ qui audiunt, utile eſt politè eloqui: uerumetiam ad rem explanandam aliquantulum refert quibus uerbis utare, & hoc aut illo modo dicas. ut autem in bene inſtituta ciuitate poſſet impunè contemni, ſi ad captandos tantum animos eorum qui audiret ualeret: ita ſi ad ſenſa animi indicanda non parum prodeſt, illic etiam in honore haberetur. quod autem ſuprà inquit, in omni doctrina neceſſariũ quiddam eam habere, docuit id Cicero copioſe in Oratore. quo declarato, inquit: Quod ſi in philoſophia tantum intereſt quemadmodum dicas, ubi res ſpectantur, non uerba penduntur: & quæ ſequuntur.

Οὐ μέντοι τοσοῦτον, ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταῦτ' ἐστί.) Non tamen tantum intereſt in cæteris artibus ac diſciplinis, quantum in ſtudio dicendi: niſi potius τοσοῦτον ualet magnum aliquid (nec enim planè perſpicitur, cum quo id conferat) ut affirmet adiuuare ſane id nonnihil, non tamen eximium aliquid atq; ingentis ponderis præſtare. cauſa uerò eius eſt, quod huiuſcemodi omnia, ſi uerè quæras, non ad docendum faciunt, ſed ad ſpeciem aſſumuntur, & ad auditorem ipſum referuntur, qui nõ ita in alijs, ut in dicendi arte, reſpicitur. φαντασίας δὴ, ualet, nõ ſuapte natura uim habent, ſed ex opinionibus hominum penduntur. πρὸς ἀκροατὴν uerò, id eſt auditoris gratia requirũtur, & eius oblectãdi conciliandiq; ſibi cauſa capiantur, nõ ad rẽ ipſam explanandã, artẽmue tradẽdã neceſſaria ſunt.

Διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει.) Hoc autem inde quoq; intelligi poteſt, inquit, quod nemo unquam geometriam ita docere inſtituit, id eſt, in rebus illis tradendis huiuſcemodi uerborum lenocinia perſecutus eſt. illa enim omnia ad ipſius intelligentiã ſuperuacanea ſunt. utitur autem hoc tanquam ſigno quodã & argumento, quòd ſuperior ſententia uera ſit, huiuſcemodi ſcilicet omnia ſtudioſe in oratione adhiberi cõformandorum eorum qui audiunt cauſa.

Ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ.) Ars ea cum prodierit, quæ nondum ſanè inuenta eſt, ſed cum tot utilitates in ſe habeat, aliquando prodeat neceſſe eſt, ars inquam quæ inſtruat oratores, & doceat quomodo uoce ac geſtu uti debeant, idẽ in ſtudio dicendi efficiet, quod ars hiſtrionũ in fabulis agendis facit. ἐκείνη igitur, τέχνη, non λέξις. nam dictio ornata multo antè in lucẽ uenerat: et ſi ſerò ea quidem, ut manifeſtò ipſe tradidit. quare hæc non deſiderabatur: ὑπόκρισις, quæ doceret quomodo oratores uultum conformare, geſtus corporis agere, uocem intendere aut ſummittere deberent, deſiderabatur.

Ἐγκεχειρήκασι δ' ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινές.) Cœperunt utiq; nonnulli, inquit, nonnihil de ea præcipere, & tanquam manus huic operi admouere: qui tamen parum effecerunt, ut Thraſymachus in miſerationibus. nam illic magis actio requiri uidebatur. Thraſymachum autem Chalcedonium intelligit, primis illis temporibus magni nominis ſophiſtam, cuius & Plato in ſermonibus ſuis, & Cicero in Oratore ſæpè mentionem fecerunt.

Καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον, &c.) Voce autem ac geſtu aliquos imitari,

res eſt,

res eſt, quam à natura habemus. multi enim inueniuntur, qui ſine ullo magiſtro præclarè hoc faciunt, nec arte indigēt à præceptore tradita. quæ aūt ad orationem excolendam ualet, artis eſt particeps. Actionis hic rationē ab elocutionis artificio diſtinguit. illā enim ſine arte modicè tractari poſſe tradit, et à natura ipſa proficiſci. hanc participem artis, & ſtudio ac diligentia ab hominibus comparari affirmat. Appellat autem τὸ δὲ τῇ λέξει, quod ad orationis ornatum pertinet: ut ſuprà locutus eſt, cum inquit, καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε. quod uerò illud ἔντεχνον eſſe dicit, in arte poſitum intelligit, nec ortum à natura habere uult.

Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίγνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς ἐπὶ τῇ ὑποκρίσει ῥήτορσιν.) Quare, inquit, qui hanc facultatem habent excolendi orationem, ornateq; ac politè dicendi, uictores & ipſi è certaminibus diſcedunt, palmamq; inde reportant. ut illi etiam, qui actione ualent, conformareq; uocem ad res fingendas atq; imitandas poſſunt. quod propriū eſt artis hiſtrionū. id enim ſignificare uoluit, cum inquit, πάλιν: quod tamen ut apertius faceret, addidit, καθάπερ καὶ τοῖς καθ' ὑπόκρισιν ῥήτορσιν. ijs namq; uerbis magis id explanauit.

Οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν.) Quanta uis ſit exornatæ locutionis, docet. ut confirmet uerum eſſe quod dixerat, præmium ferre, qui orationē excolere potuerint. cum enim ſciret à diſertis hominibus ſcriptas domi orationes in honore haberi atq; alijs præſtare exiſtimari, affirmat magnam partem gratiæ ac laudis, quam obtineant, ducere ipſas ab ornatu ſermonis. Hoc autem multorum auribus mirum uideri potuit, qui ſententias, quibus omnis probandi ac ſuadendi ratio continetur, minus aliquanto, quàm uerba ualere non crederēt. nihilominus, inquit, ea uis excultæ dictionis eſt, ut magis ornatu ipſo uerborum, quàm ſententijs, orationes multæ, ualdè probatæ, uigeant.

Ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον.) Vt rei natura poſcebat, poetæ primi huic ſtudio incubuere, & auctores conformandæ locutionis extitere, atq; initium demum huic rei præbuerunt. id enim ualet ἤρξαντο κινῆσαι. Plutarchus in Solonè, cum de ortu tragœdiæ, ipſiusq; inuētore Theſpide loqueretur, ita & ipſe locutus eſt, ἀρχομένων δὲ τῶν περὶ τὸν Θέσπιν ἤδη τὴν τραγῳδίαν κινεῖν. Quod uerò addidit, ὥσπερ πέφυκεν, intellexit, ut conſentaneū erat, & naturæ ordine fieri debebat. cuius rei cauſam ipſe reddit. Cū enim nomina, & quæ ex his cōſtat oratio, rerū imago ſit, poetas dicit, qui ſe ad imitandi ſtudiū dederāt, in excolēda locutiōe, quo melius ſcilicet imitarētur, primū laboraſſe.

Τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν.) Nomina enim, inquit, ſunt ſimulacra quædam, & res imitatione ſimulatæ. Hoc etiam Plato in Cratylo affirmauit, qui tamē uberius rem expoſuit. ὄνομα γάρ ἐστιν, ὡς ἔοικε, μίμημα φωνῆς ἐκείνου ὃ μιμεῖται καὶ ὀνομάζει, ὁ μιμούμενος τῇ φωνῇ ὃ ἂν μιμῆται. ſummi aūt ingenij & præclaræ eruditionis Democritus Abderites, nomina uocales imagines rerum appellare conſueuerat, ut tradit interpres Platonis Olympiodorus in Philebū, cum rationē afferret, cur tantopere ueneraretur Socrates nomina deorum immortalium, ut leuiter etiam illa immutare nefas arbitraretur. An, inquit, quia iam pridem rebus ſua nomina dicata & conſecrata ſunt, quare flagitiū eſt cōmouere, quæ cōmoueri non debent: uel quia natura, ut Plato ipſe in Cratylo diſſeruit, rebus ipſis accommodata ſunt? uel (uerba aūt ipſius Græca adponemus, quæ tamen ſuprà expreſſimus) ὅτι ἀγάλματα φωνήεντα καὶ ταῦτά ἐστι τῶν θεῶν, ὡς Δημόκριτος.

Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν.) Quamuis, inquit, toti ad imitationē à natura facti ſumus, et multis partibus corporis imitemur, tamen nihil habemus, quo melius quàm uoce hoc præſtare poſſimus: uox enim uincit alias omnes partes imitando quodcunq; nobis uiſum eſt. primas etiam Cicero uoci ſemper dedit. in 3. enim libro de Oratore: Quare in hac noſtra actione ſecundum uocem uultus ualet. & poſt: Ad actionis autē uſum atq; laudem, maximam ſine dubio partem uox obtinet: quamuis nō ſolam illam hoc efficere tradiderit, ut feciſſe ſuprà uidetur Ariſtoteles, qui id quod præter alia omnia id præſtabat, tantum appellauit. ſenſum autē hunc animi eius fuiſſe, hinc etiam intelligere licet.

Διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν.) Ab eodem fonte capiteq; artem agendi in uocis moderatione præcipuè poſitam, profectam uult, quæ tamen uſq; ad ea tempora in poetarum ſtudio manſiſſet, ab eadem nempe imitandi induſtria, cum uidelicet ipſa uox, quæ primas in actione tenet, maximè ex ijs quæ in nobis partes ſunt, ad imitandum facta ſit, recitandi & agendi artem tradit ortam. Cuius etiam plura genera fuiſſe apud poetas commemorat, atq; in ipſis ῥαψῳδίαν & ὑποκριτικήν, quarū altera in tragœdijs & comœdijs, dramaticisq; demum poematibus recitandis, altera in carminibus epicis, uerſabatur.

Ἐπεὶ δ' οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη.) Cur qui primum orationem excolere cœperunt, & ornatè dicere conati ſunt, poeticam locutionem probarint, & omnes floſculos ſermonis arripuerint, docet. nā peccaſſe illos conſtat: quæ tamen res in errorem induxerit, quærenda fuit. Priſcis igitur, inquit, illis temporibus, cum qui tractare primùm has res cœperunt, ſecum cogitarent, quo potiſſimum ſermone deberent uti, ut multitudini placerent: uiderentq; poetas in magno honore haberi, qui tamen futiles & inſulſas ſententias plerunq; efferrent; & res inanes commenticiaſq; canerent: exiſtimarunt eos ob dictionem phraſimq; illam ſuam, tantam ſibi gloriam comparaſſe. quare operam dederunt, ut ipſi quoque ita dicerent. & hæc cauſa eſt, cur

poetica elo-

poetica elocutio in uſu quondam oratorum fuerit. ψιλὰ autem manifeſtò legi debet, quamuis & in excuſis & in ſcriptis quibuſdam libris perperã εὐήθη legatur. hanc enim ueram lectionem eſſe docet, & auctoritas optimorum codicum, & res ipſa diligenter animaduerſa. Significare autem ψιλὰ inſulſa quædam, planũ eſt. Hoc ipſo in libro pòſt Ariſtoteles, διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικά, ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὑτῶν ἔργον, φαίνεται ψιλά. Figmenta autem poetarũ nuda, ac numeris cæteriſq; ornamẽtis ſpoliata, inania plerũq; eſſe, nec reſpõdere gloriæ ipſorũ, Iſocrates quoq; in Euagora his uerbis ſignificauit: τεκμήριον δ' ἄν τις ἴδοι τὴν δύναμιν αὐτῶν· ἢν γάρ τις τῶν ποιημάτων τῶν εὐδοκιμούντων τὰ μὲν ὀνόματα, καὶ τὰς διανοίας καταλίπῃ, τὸ δὲ μέτρον διαλύσῃ, φανήσεται πολὺ καταδεέστερα τῆς δόξης ἧς νῦν ἔχομεν περὶ αὐτῶν. Eodẽ penè pacto Cicero locutus eſt, cũ quæ res Iſocratẽ induxerit, ut numeros tantopere amplexaretur, exponeret. Cũ enim uideret, inquit, oratores cum ſeueritate audiri, poetas autẽ cũ uoluptate, tum dicitur numeros ſecutus, quibus etiam in oratione uteremur. Videbãtur igitur poetæ, adiuti à dictione, ac beneficio deniq; ipſius tantũ honorẽ ſibi ac gloriã cõparaſſe, quod ea longe diuerſa à conſuetudine uterẽtur, atq; ipſam egregiè expolitam atq; omnibus feſtiuitatibus ornatam haberẽt. Et hæc cauſa, inquit, fuit, cur prima à ſtilo poetica fuerit. primam autem uocat, non quã rudes homines primùm uti cœperunt, ſed qui operam huic ſtudio dabant, & dicendo clari fieri ſtudebant. Nam Gorgiã ipſum Leontinum ſic locutum eſſe conſtat. Cicero ſæpe hoc teſtatur, ut in Oratore etiam his uerbis: Gorgias autem auidior eſt generis eius, et his feſtiuitatibus (ſic enim ipſe cenſet) inſolẽtius abutitur: coproſe autẽ Dionyſius in uita Lyſiæ, qui etiam tradit, cum hoc uitiũ infeciſſet nõnullos quoq; Atticos oratores, exiſtimaſſe Timæum illud à Gorgia fluxiſſe: qui cum Athenas orator ueniſſet, in concione, quam ad populũ habuit, cunctos nouitate orationis perculit. Idem etiam Halicarnaſſeus, quibus in reb. poetica hæc tropicaq; locutio, quemadmodum ipſe eam appellat, ſita ſit, accuratè exponit.

Καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα.) Firmas radices egiſſe errorem illum, qui à Gorgia, ueteribuſq; illis ſophiſtis exortus erat, nec facile extirpari potuiſſe, oſtendit. nam plurimos etiam ſua tempeſtate fuiſſe narrat, qui palmam his tribuerent, qui ut antiqui oratores dicerent, eoſq; arbitrarentur optimo genere dicendi uti, hi tamen rudes ſunt, nec bonis artibus animum excultum habent. quare mirum non eſt, eos tãtopere falli, et in exploſa iam ſententia adhuc permanere. Reſtãt, inquit, adhuc multi imperiti homines, cum plurimi tamẽ uitium illius agnouerint, & à ſe longè abiecerint, qui putant eam uſurpantes, pulcherrimè loqui.

Τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί.) Res aliter ſe, inquit, omnino habet, atq; illi exiſtimant: nec uerum ullo pacto eſt, eos qui poeticam phraſin ſequuntur, bene, nedum optimè, dicere. alia enim oratorum, alia poetarũ ſtudij locutio eſt. Cum autem argumentis, ſignis'ue quibuſdam id confirmare oporteret, inquit: Manifeſtũ hoc maximè facit id quod accidit, & quaſi exitus, quem hæc ipſa locutio habuit, uitium ipſius declarauit. Ita quoque locutus eſt in quarto libro de Natura animantium, & ab ijs quæ uulgò fiebant, quotidieq; in illis rebus accidebant, ſententiam ſuam de illis ipſis rebus confirmauit. inquit enim, τεκμήρια δὲ τὰ συμβαίνοντα τοῖς εἰρημένοις. Rem ita ſe habere, ut diximus, teſtantur quæ cotidie fieri uidemus. Quod autem ad totius huius loci declarationẽ, ſenſumq; Ariſtotelis percipiendum facit, ſciendum eſt, ex hoc loco ipſum poeticam locutionem ab oratoria ſeiungere ac ſeparare.

Οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον.) Poetas ipſos tragicos, quorũ ſtudij hoc magis proprium erat, remiſſius hoc facere dicit, nec tam auidos eius generis eſſe, quàm olim fuerũt: ſed ut genera quædam numerorum, quæ primùm amabãt, reliquiſſe, ita uoces figuraſq; locutionis, quæ ualde remotæ à conſuetudine communiq; ſermone forent, repudiaſſe. Cum igitur ne illi quidem, quibus id facere magis licebat, quorumq; ſtudij propriũ erat, tam effuſe id agant, ſed modum quendam adhibuerint: quanto magis decet hoc declinare, qui alienum ornatum, nulloq; modo ſibi aptum aſciuerant. Vti autem ſanè illis eoſdẽ dicit: modicè tamen ac moderatè, id eſt, multo parcius tunc, quàm prius. antea enim immoderatè, tunc remiſſiſſe. τὸν αὐτὸν τρόπον hoc ſignificare, perſpicuum eſt.

Ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν.) Vt relictis tetrametris ad alia numerorum genera tranſierunt: & quæ communi ſermoni magis propinqua eſſent, & quæ ſequuntur. nam priſcos illos poetas in tragœdijs libenter tetrametra uſurpaſſe, affirmat etiam ipſe in libro de Arte poetarũ: quæ tamẽ poſtea uſu docti, reliquerunt, & ad iambos, ex quibus magna ex parte familiaris oratio cõſtat, ſe contulerũt.

Διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων.) Quia hoc ex omni genere metrorũ ſolutæ orationi ſimillimũ eſt. rationẽ enim reddit, cur relicto uetere inſtituto, nouũ genus metri capeſſerent, quodque potiſſimum bonum in eo ſecuti ſint. idem autẽ in libro quoq; de Arte poetica poſt ſententiã illam, quã paulo ſuprà adduxi, tradidit. Idẽ Cicero, et Quintilianus.

Οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν.) Cũ demonſtraſſet, in re ſimili non ſibi conſtitiſſe tragicos poetas, ſed ueterem conſuetudinem damnaſſe, cauſamq; eius immutationis reddidiſſet, redit ad id quod agebat explicandũ. eſt enim hæc ſimilitudinis (ut loquũtur) redditio, ἀνταπόδοσις. Sic igitur, inquit, hac in re ſe

emenda-

emendarunt, & uocabula omnia repudiarunt, quæ in cõmuni uſu non ſunt, ſed diſcrepant à cotidiano & peruagato ſermone. διάλεκτος enim, familiaris communisq; modus loquendi uocatur.

Οἷς δ᾽ οἱ πρῶτον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκασιν.) Cuncta autem illa abiecerunt, quibus priſci poetæ tragici locutionem ornare conſueuerunt, & adhuc poemata ſua illuſtrant, hexametrum & heroicum carmen pangentes. qui autem hæc ornamenta ad ſolutam orationem adhibebant, mirificè peccabant: poetæ, qui adhuc retinent & ſtudioſe ſectantur, laudẽ merentur. conueniunt enim illa epico carmini, nec ſine ipſis magnificum illud & elegans ullo pacto eſſe poteſt. Quod autem de expoliendo carmine loquens, κοσμεῖν inquit, Iſocrates quoq; in Euagora cultum hunc poetarum κόσμον appellauit, τοῖς μὲν γὰρ ποιηταῖς πολλοὶ δέδονται κόσμοι.

Διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους.) Quare, inquit, ſtultum admodum negotium eſſet, & quod riſu explodi deberet, hos imitari, qui amplius, cum tamen impunius facere poſſent, eo genere non utuntur, & errorem deniq; ſuum agnouerunt.

Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐχ ἅπαντα.) Hoc etiam nobis exploratum eſſe debet, noſtras nunc partes minimè eſſe, omnia quæ de locutione dici poſſunt, exquiſitè hic pertractare: ſed tantum illa, quæ ad hanc ipſam quam in manibus habemus, pertinent: id eſt, quæ apta eſt oratori, & conuenit rationi illius. nam de altera illa, quæ propria poetarum eſt, in libris quos ſcripſimus de ſtudio poetarum, accuratè diſputauimus.

Περὶ δ᾽ ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.) Intelligit eam quæ abhorret à foro, nec oratori ipſi ullo in loco accommodata eſt, ſed conuenit granditati poetarum. Eſt autem quæ conſtat & externis nominibus, & factis & iunctis, ut illic copioſe ab eo declaratum eſt. addit autem huic ſententiæ: Quæ uerò illic de poetica oratione præcepimus, firma ſint, nec rurſus ullo modo in dubiũ reuocentur, ſiue potius iterũ inutiliter nõ repetãtur.

Καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι.) Cum ad locutionem oratoris propriam explicandam aggrediatur, qualitates ipſius dotesq; primum quærit. neq; enim mediocri quadã contentus eſt, ſed quæ ab omni macula uacua ſit, & maximis laudibus ornetur. ſummam autẽ eſſe uirtutem dicit, atq; undiq; cumulare illam, ſi aperta ac lucida fuerit. id enim σαφῆ manifeſtò ſignificat. Cum aũt (ut Cicero quoq; in Oratore affirmat) obſcuritas in oratione ciuili uitium uel maximum ſit, ſequitur ut quod tradit Ariſtoteles, exploratum haberi debeat, uirtutem orationis eſſe, apertam illam ac perſpicuam eſſe. Vt aũt hic tranſlato uerbo utens, uirtutem elocutionis appellat, ita in primo libro Analyticorum poſteriorum inquit, αὕτη μὲν ἀρετὴ ἀποδείξεως. neque enim uirtus de his rebus proprio nomine dicitur. intellexit autem hic locutionem quæ lucida eſt, probari, ac præſtare id quod in primis in ea requiritur: ut illic etiam uirtutem eſſe demonſtrationis hanc ait, efficere ut rem bene percipiamus. ambas autem cum id faciunt, munus ſuum implere, ac meritò laudari. Initium uerò hinc ipſum ducere ſuorum de elocutione præceptorum, patet.

Σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ.) Argumento huius rei eſſe poteſt, inquit, quod oratio, niſi indicat quod uult & explanat, nunquam opus ſuum efficiet, nec quod ab ea requiritur, præſtabit. id autem, quæ obſcuras ſententias habet, aut aliquo huiuſcemodi uitio laborat, nunquam efficiet.

Καὶ μήτε ταπεινήν.) Non tantum laudem hanc illa habere debet, cæteris autem poſtea rebus deſtitui: ſed ut apertam eſſe oportet, ita etiam nec humilẽ, nec nimis elatam, & quæ modum ſuperet, ſed quæ deceat, & rebus ipſis, de quibus agitur, conueniat.

Ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή.) Horum autem alterum habet quoq; elocutio poetarum. non enim humilis & abiecta illa ullo pacto exiſtimari poteſt, uerùm altero caret. minimè enim communi ſermoni congruit. ἴσως autem addit, quamuis, ut arbitror, id planum ſit, nec ſcrupulum ullum res habeat: alijs autem hoc locis addidiſſe, quamuis quod dubium non haberet proferret, à ueteribus ipſius Græcis interpretibus, Ariſtoteles animaduerſus eſt.

Τῶν δ᾽ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια.) Cum quæ ſit orationis uirtus oſtenderit, quid ipſam eius cõpotem efficiat, nunc declarat: necnon quomodo à uitio uacuam incorruptamq; eam ſeruare poſſimus. propria igitur rerum nomina ac uerba hãc uim præcipuè habent, & hoc præclarè præſtabunt.

Μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην τἆλλα ὀνόματα.) Non humilem autem inquit, ſed ornatam excultamq; reddent nomina, de quibus in libris de Arte poetarum diſputauimus. ea autem ſunt, tranſlata, iuncta, peregrina. hoc etiam inter præcipua poetarum ornamẽta ponit Iſocrates in Euagora, quod liceat illis uſitata uerba relinquere, & noua remotaq; ab uſu uulgi ſtudioſe captare. de poetis enim differens, inquit, καὶ πολὺ τούτων δηλῶσαι μὴ μόνον τοῖς τεταγμένοις ὀνόμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν ξένοις, τὰ δὲ καιναῖς, τὰ δὲ μεταφοραῖς.

Τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν.) Diſcedere enim à communi conſuetudine ſermonis, atq; ipſum uariare ac commutare, efficit eum grandiorem atque honeſtiorem. ἐξαλλάξαι autem emendaui, cũ antea in excuſis omnibus legeretur ἐξαλαπάξαι, inſulſe prorſus ac nullo ſenſu: ſinceræ tamen ſcripturæ in quodam exemplari ueſtigia nonnulla reliqua ſunt. nam uerã hanc eſſe lectionẽ, cõfirmat hic locus è primo libro Poetices. eandem autem illic ſententiam expoſuit Ariſtoteles, & iiſdem penè cunctis uerbis expoſuit. σεμνὴ δὲ, ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. eodem etiã uerbo non multo pòſt hoc ipſo in libro uſus eſt, τί, τε δεῖ τί εἴρηται. ἔνθα τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. quo loco manifeſtò percipitur ita hic legi debere, cum à ſe antea cauſam huius rei redditã dicat. hunc

enim locū intelligit. Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ, cum & ipſe de more inſtitutoq; ueterum oratorum diſſereret, qui cum orationibus ſuis aliquem ornatum adſingere uellent, à communi locutione diſcedebant, & ad poeticam phraſin dilabebantur, hoc uerbo uſus eſt, ἀλλ' οἱ βουλόμενοι κόσμον τινὰ προσεῖναι τοῖς λόγοις, ἐξαλλάττον τὸν ἰδιώτην, καὶ κατέφυγον ἐπὶ τὴν ποιητικὴν φράσιν. Eſt tamen hic locus in excuſis Lyſiæ codicibus aliquantulum deformatus.

Ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι.) Externæ ac nouæ res magnam admirationem habent: uſitatæ cotidianæq; faſtidium gignunt, & contemnuntur. commune eſt hoc omnium rerum. Vt igitur animo affecti ſunt, inquit, aduerſus externos homines & ciues, eodem pacto erga orationem. nam quos omnibus horis uiſunt, deſpiciunt, peregrinos admirantur, & incredibiles habere uirtutes ſuſpicantur.

Διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον.) Quare, inquit, ut hoc incōmodū effugiamus, & ne uilis abiectaq; oratio noſtra habeatur, operam dare debemus, ut eam peregrinam reddamus. uulgo enim homines abſentium rerum admiratores ſunt, & eas ualde ſuſpiciūt. quod autem nūc ingenium mortaliū declarans, nec laudi id ipſis, nec uituperationi tribuens, protulit Ariſtoteles, ſtomachum Ciceroni mouit, atq; id ualde accuſauit. in primo enim libro de Finibus inquit: Ego autem ſatis mirari non queo, unde hoc ſit tam inſolens domeſticarum rerum faſtidium. iidem enim res externas admirātur, qui ſuas domeſticasq; deſpiciunt. Cum uerò in excuſis antea mendoſe hic locus legeretur, ſecutus fidem omnium penè ſcriptorum librorum, meliorum certè, locum correxi.

Ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν.) Quod admirationem habet, ſuaue etiam eſt. hoc quoq; in libro de Arte poetarum iiſdem uerbis protulit: & ne quis parum uerum arbitraretur, quo id confirmaret attulit: ſed etiam in primo horum librorum, cum quæ res iucundæ forent, doceret.

Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ.) In ſcriptis quidem, inquit, poetarum multa admirandam ac dignitatis plenam orationem efficiunt, quæ ſanè omnia illic congruunt, à ſtudio autem oratorū aliena ſunt. hoc autem addidit, ne quis fortaſſe inertiæ cōdemnet oratores, qui ea inde non ſumant, docens non ſine culpa uſurpari ab ipſis poſſe, nec ullo modo hic, ut illic quadrare. cauſam huius rei ipſe reddit, cur non liceat oratori quod poetæ. intelligit autem ornatus uerborum plurimos, qui peculiares poetæ ſunt. eos autem & εὐρυθμίας, & συμμετρίας appellauit Iſocrates in Euagora. nam quod addit hic Ariſtoteles, plurimum etiam diſcrepare argumenta poetarum ab argumentis oratorum, & perſonas quoq; circa quas uerſantur, idem à clariſſimo illo ſcriptore in eadem oratione exponitur. inquit enim, Καὶ γὰρ πλησιάζοντας τοῖς ἀνθρώποις τοὺς θεοὺς οἷόν τ' αὐτοῖς ἐστι ποιῆσαι, καὶ διαλεγομένους, καὶ συναγωνιζομένους, οἷς ἂν βουληθῶσι.

Πλέον γὰρ ἐξέστηκε περὶ ἅ.) Cur illic omni ratione exornare phraſin deceat, oſtendit. Res enim, inquit, & perſonæ, circa quas uerſantur, & ad quos agunt poetæ, magnam dignitatem habent, & à cotidianis rebus atq; hominibus ualde diſceſſerunt. Nullus igitur ornatus tam honeſtas perſonas, & tam grande argumentum non decet,

Ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν.) Proſam ſolutamq; orationem non recipere tot ornamenta oſtendit, quam cum ψιλοὺς λόγους appellet, nomine etiā ipſo nudatam illam ſpoliatamq; omni aduenticio decore oſtendit, quibus rebus abundant ſcripta poetarum. illa autem, quod certis menſuris teneantur, μέτρα uocauit, quibus nunc hi ψιλοὶ λόγοι opponuntur. Quæ ſequuntur autem uerba, duriorem ſtructuram faciūt: uidetur q; omnino, niſi fortè hic mendum ſit, aliquid intelligi oportere, quod ſententiam abſoluat, quæ huiuſcemodi ſit, neceſſe eſt: In ſoluta oratione multo paucioribus uti licet ornamentis, auxiliisq;. non multo pòſt cum eandem ſententiam efferret, eodem penè pacto locutus eſt, & huic ipſi nomini, quod eo caſu poſitum uidetur uerbo carere, unde regatur βοηθήματα, quaſi præſidia & adiumenta adiunxit, τοσούτῳ δὲ ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσῳ ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. Quia autem aliquis mihi ſcrupulus in his uerbis uiſus eſt eſſe, hoc etiam admonere non alienum putaui, in ſcriptis libris nihil uarietatis inueniri, & à uetere quoque tralatione receptam hanc lectionem reddi.

Ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις, εἰ δοῦλος καλλιεποῖτο.) Hic, id eſt, in ſoluta oratione ac ſtudio oratorum. ſuprà enim cū de poetis loqueretur, i. nū dixerat: præterea uerbum καλλιεποῖτο, ornatum ſolutæ orationis præfefert, non poeticæ (ita enim legi debet, ut eſt in antiquiſſimo atq; optimo exemplari) eo autem Plato quoq; uſus eſt, cum de elegantia proſæ orationis loqueretur. in Apologia enim induxit Socratem ita loquentem, οὐ μέντοι μὰ Δία ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι κεκαλλιεπημένους γε λόγους ὥσπερ οἱ τούτων, ῥήμασί τε καὶ ὀνόμασιν, οὐδὲ κεκοσμημένους, ἀλλ' ἀκούσεσθε εἰκῇ λεγόμενα τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὀνόμασιν. nedum autem liceat magnificum illum ornatum poetarū huc transferre, ſi ſeruus homo, aut puer, politiore ſermone utatur, indecorum eſt, aut cuiuſuis fortunæ etiam, de puſillis rebus ac minutis agēs. protulit autem hoc ad declarandum, non conuenire omnem ornatū ſolutæ orationi, ut poeticæ conuenit, quia & res & perſonæ illic ualde à cotidianis rebus perſonisq; diſcrepātes ſint. cū in oratorū artificio, ubi & res & perſonæ multo magis ſimiles ſint, poſſit tamē nō mediocriter peccari, niſi quid deceat diligēter cuſtodiatur. ſunt enim gradus quidam decori in his quoq; & reb. & perſonis, nec omnis ornatus uerborum quadrat omni perſonæ & argumēto. Hūc locum de eo quod deceat aut nō deceat, eruditè copioſeq; perſecutus eſt Cicero in Oratore. nam quod huc ualde pertinet, inquit: Quàm enim indecorū eſt, de ſtillicidiis, cum apud unum iudicem dicas, ampliſſimis uerbis

&

& locis uti communibus, de maieſtate populi Romani ſcommiſſe & ſubtiliter: ſed ſuprà etiam cum Cicero non omnis fortuna, non omnis ætas dixerat, idem quod hic facit Ariſtoteles, præceperat. Halicarnaſſeus quoque in uita Lyſiæ breui eadem omnia tetigit. cum autem decoro orationis multum tribuat, appellat id optimam, ad ſummumq; perductam uirtutem.

Ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον.) In his, intelligo in oratorum ſtudio. in his autem eſſe quoq; dixit, quia magis in poetarum ſtudio eſt: contractum autem ac dilatatum intelligit pro tenuitate ac magnitudine rerum ac perſonarum. humiles enim res, humili genere orationis: amplæ uerò, grandi tractari, & amplo debent. nec eadem oratio diuerſarum conditionum & ætatum hominibus conuenit.

Διὸ δεῖ λανθάνειν, ποιοῦντας.) Quare, inquit, cum diuerſa oratio ſit diuerſarum perſonarum, & rerum, operam dare debemus, ut cum hoc attingimus, clàm id faciamus, nec artificium noſtrũ intelligatur ab ijs apud quos dicimus, ſed ut natura duce hoc facere uideamur. ſi hoc namq; obtinebimus, fidem facilè faciemus. ut hoc enim uim magnam ad perſuadendum habet, ita illud, cum artificioſe dicere intelligimur, nullam, uel potius alienũ eſt à facienda fide: & quod infrà ipſe accuratè docet, toto animo abhorrẽt ab eo qui audiũt. In antiquiſſimo codice hoc uarietatis inueni, quod patrio caſu, mutatis numero ποιοῦντος habet, quæ lectio uitij nihil ſanè in ſe habet, ac recipi commodè, ut opinor, poteſt, ut admoneat oportere eum qui hoc aggrediatur, omnia facere, ut fallat. ipſam quoque nonnihil confirmat, quod infrà eodem numero ἐπιβουλεύοντα & in excuſis & in ſcriptis legitur.

Ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται.) Malè affecti animo ſunt aduerſus eum qui fictè & artificioſe dicit, & quaſi aduenticium ſibi ornatum & alienum aſciſcit, ut aduerſus eum quem intelligunt inſidias ſibi moliri. non enim hic, ut ſæpe, διαβάλλονται criminantur ſignificat. eadem penè notio eſt huius uerbi apud Plutarchum in octauo libro Sympoſij, capite quo de Pythagoricis quibuſdam ſymbolis diſſerit, ac unde fieri potuerit, docet, ut tam atrox bellũ, imbuti illa diſciplina, gererẽt aduerſus hirundines, ut ne domi illæ reciperentur, omnibus auctores eſſent. ἆρ' οὖν (ὁ Σύλλας ἔφη) διὰ τὸν μῦθον, τὸν περὶ παιδοφαγίαν, ἀφοσιοῦνται τὰς χελιδόνας, ἔπειθεν ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα τὰ πάθη διαβάλλοντες, longè animos noſtros, ut à ſæuis illis factis abhorreamus conformantes, nos quaſi inimicos reddentes tam nefarijs facinoribus. Cũ hic antea legeretur ὥσπερ γὰρ, emendaui ut in calamo exaratis codicibus legitur, ὡς. id autem cum parui ponderis eſſe uideatur, magis tamen congruit huic ſententiæ, ac rectum eſt.

Καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους, τοὺς μεμιγμένους.) Vt toto animo, inquit, qui uino delectantur, abhorrent à uinis mixtis, & tanquam ſimultatem cum illis gerunt, mirũq; in modum illa ſuſpecta habent. eleganti autem ſimili totam rem explanauit, & quo nihil magis ſimile excogitari ex omniparte poſſet. Nam uehementer ſuſpecta habere conſueſſe confuſa inter ſe ac temperata plura uina potores iſtos, Plutarchus quoq; in quarto libro Sympoſiacorum tradit, qui totam etiam rem plenius copioſiusq; exponit. & quemadmodum qui quæſtus cauſa id facerent, ſummo ſtudio latère conarentur, ut qui ſcirent ſe inſidiari emptoribus, nec fraudem intelligi uellent, capite quo diſſerit an uarij cibi quàm ſimplices, faciliores ad concoquẽdum ſint. διὸ φεύγουσι τὸν μεμιγμένον οἶνον οἱ πίνοντες· οἱ δὲ μιγνύοντες, πειρῶνται λανθάνειν, ὡς ἐπιβουλεύοντες.

Καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων.) Conari debemus, ut in hac re id conſequamur, quod in agendis fabulis Theodorus hiſtrio, ſiue natura, ſiue artificio cõſecutus erat: quamuis ab arte potius hoc habuiſſe illum, exiſtimandum ſit. hiſtrionum enim uox præceptis conformabatur. quod ſi à natura etiam id bonum habuit, ab arte poſtea illud expolitũ fuit. Ita igitur huius tragœdi uox conformata erat, ut ſi cum aliorum hiſtrionum uocibus conferretur, ea ipſius illius qui diceret, eſſe uideretur, aliæ autẽ omnes alienæ ac mutuatæ. Theodori huius mentionem quoq; fecit in ſeptimo libro de Repub. ubi uocem eius & conſuetudinem, quã in munere ſuo obeundo ſeruare diligenter ſoleret, expoſuit. tragœdias autem illum agere ſolitum narrat. Sed Plutarchus etiam eiuſdem pluribus locis meminit, ut in cõmentario, quo docet quomodo oportet ſe ipſum citra inuidiã laudare. refert enim dictum eius, quo in altera ſcena florentem, Satyrum eluſit.

Ἡ μὲν γὰρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι.) Theodori uox ipſius illius ex cuius ore exibat uidebatur, quamuis ficta ac ſimulata foret: cæterorum uerò hiſtrionum uoces alienæ, non eorum qui agebant. Adhibenda igitur diligentia oratori, ut locutio qua utitur, quamuis artificium in ſe habeat, propria tamen naturalisq; eſſe credatur. eſt enim ratio quædã quæ hoc præſtare poſſit, ac fallere eos qui audiunt, ita in hoc ſtudio, ut in arte hiſtrionum.

Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ.) Latet hoc, ratioq; ſatis certa eſt huius boni ſine periculo ullo obtinendi, ſi quis è uulgari et cotidiano ſermone uerba ſeligẽs, componat orationem. ita enim minimè ſuſpectum genus dicendi eſſe poterit, & tamen ex ſelectu ipſo uerborum, cum, plebeijs nominibus repudiatis, elegantiora captauerit, magnum qui dicet ornatum aucupabitur. à communi enim hoc pacto conſuetudine loquendi diſcedens, reddet orationem peregrinam. κλέπτεται autẽ ualet, clàm hoc fit, dolus procedit, & artificium non intelligit qui audit. Ipſe infrà, ὅτι γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατὴς, necnon ὃ κέκλεπται ἄν, Demetrius Phalereus in libro de Elocutione nõ ſemel hoc uerbo eodem intellectu, niſi fallor, uſus eſt, cum de frigore orationis diſputaret, ψυχρὸν δὲ καὶ τὸ μέτρα τιθέναι συνεχῆ, καθάπερ τινὲς, καὶ μὴ κλεπτόμενα ὑπὸ τῆς συνεχείας, & quæ non tegantur, & obſcurentur à cõtinuatione uerborum. item ubi de eade

locutione agit, ἡ συνήθεια δὲ ἄχρι κινουμένη, καὶ κλέπτουσα τοῦ διανοήματος τὴν ἔνδειαν, & quæ ſententiã quæ ſine metu infamiæ efferri non poterat, propter obſcuritatem facit ut tutò exponatur. Dionyſius quoq; Halicarnaſſeus in Arte dicendi, καὶ πίστεις φωνῆς, αἱ καλούμεναι πεποιῆσθαι, διάφοροι, κλέπτουσαι τῇ ποικιλίᾳ τὸν κόρον, quæ remouent ſui uarietate faſtidiũ, atq; ita eripiunt illud & auferunt, ut quomodo res fiat, non appareat. uerbum autem tranſlatum eſſe perſpicuũ eſt, & à furibus mutuatum, qui clàm agunt, ſtudentq; quantum poſſunt, latère.

Ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.) Admirabilis in hoc Euripides. nam in fabulis ſuis hoc diligenter facit, & ſtudioſe è conſuetudine ſermonis uerba decerpit. nec tantum hoc ipſe ſeruat, ſed alios etiam exemplo ſui admonuit, ut hoc pacto orationem excolerẽt atq; expolirẽt. Aeſchylus, qui ætate ipſum præceßit, longè aliã uiam ſecutus eſt, ſtilumq; ſuũ ornauit ratione ea, quæ minus probata eſt. fuit enim & in iungendis nominibus transferendisq; durior, & externas uoces, alienasq; à conſuetudine nimis crebrò uſurpauit.

Ὄντων δὲ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων.) Quæ uoces ab oratoribus captari debeant, quæ relinqui ac declinari, docet. cum enim plurima genera ſint, non omnes tutò ab ipſis uſurpari omnibus locis poſſunt. partim enim eorum ſine ullo metu paßim adhibẽtur, partim certis quibuſdã locis ac temporibus reſeruantur. Inquit igitur: Cum ſint nomina & uerba, ex quibus oratio conſtat: habeantq; illa tot tãq; diuerſas inter ſe formas, quot in libris de ſtudio poetices à nobis tradita ſunt, è numero eorum omniũ linguis appellatis, & iunctis duplicibusq; nominibus: nec non factis raro, paucisq; admodum in locis utendum eſt. qui autẽ loci ſint, in quibus liceat oratori ipſis uti, infrà inquit indicabimus: ſignificat autem locum illum, cum inquit, Τὰ δὲ ὀνόματα ἐπίθετα καὶ διπλᾶ πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς, & quæ ſequuntur. In primo autem de Arte poetica, quem locum intelligit, ita locutus eſt: ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορά, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον, quæ cuncta nominum genera illic explicat, ac quæ uis naturaq; eorum ſit, quibusq; rebus inter ſe diuerſa ſint, accuratè docet. Animaduertendum autem cũ hic primò nomina à uerbis diſtinxiſſet, atq; ὀνόματα appellaſſet, quæ ita plerunq; uocari conſuerunt, paulopòſt generatim pro omnibus uocabulis cepiſſe, cum ait, τῶν δ᾽ ὀνομάτων τοσαῦτ᾽ ἐχόντων εἴδη.

Τό τι δ᾽ ἐστὶ εἴρηται.) Cauſam autem nunc addit, cur abſtinere ſe debeat ab his orator, iam explanata eſt. magis enim quàm deceat ac ferri poßit, orationem immutant, et à conſuetudine loquendi remouent. oportet enim illam diſcrepare à communi ſermone ornatus gratia, uerùm adhibito tamen modo.

Τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον.) Quæ uitãda iam, aut modicè tangenda, docuit. de illis autem pòſt accuratè diſſeram: nunc autem quæ impunè uſurpari poßint, & magnos fructus oratori ferant, oſtendit. Cicero in tertio libro de Oratore, cum de ornatu & ipſe orationis, qui à uerbis proficiſceretur diſſereret, inquit: Tria ſunt igitur in uerbo ſimplici, quæ orator afferat ad illuſtrandã atq; exornandam orationem, aut inuſitatum uerbum, aut nouatum, aut tranſlatum. Probat igitur, dicet aliquis, quæ Ariſtoteles damnat? nullo modo hoc uerum eſt. nam & philoſophus modicè uſurpata, & certis quibuſdam locis, non ingrata, inuſitata etiam & nouata uerba eſſe affirmat. & Cicero cum poetarum licẽtiæ illa liberiora eſſe tradat, raro tamen habere etiam in oratione poeticũ aliquod uerbum dignitatem, affirmat. Videtur autem Cicero, quas Græci γλώττας & γλωττηματικὰ ὀνόματα, uerba inuſitata appellare, & ſanè externa ac peregrina nomina à communi uſu ſermonis remota ſunt. quare non ſine cauſa ita uocauit. Latini tamen quoq; non uernacula, nec patrij ſermonis propria nomina aliquando uſurpabant, ut cum barbara ac Græca uerba orationi admiſcebant, quod ſine modo traditur feciſſe Lucilius. Quod κύριον autem ac proprium nomen appellet, ipſe narrat in libro de Arte poetarum. κύριον eſt, inquit, quo paßim omnes in ea re appellanda utuntur. οἰκεῖον, ſuum & alicui rei maximè accommodatum ſignificare, cõſtat. Animaduertendum, an Cicero cum in tertio de Oratore inquit, Quid ſit quod omnes tranſlatis, & alienis magis delectantur uerbis, quàm proprijs ac ſuis: & κύρια & οἰκεῖα intellexerit. nam ſtatim etiam addit: Non ſi res ſuum nomen, ac proprium uocabulum nõ habet. & quæ ſequuntur. an κύρια tantum (quod magis puto) duobus Latinus uerbis expreſſerit. in oratione enim quoque pro Cæcina inquit, Rem aliquam ſuo certo ac proprio uocabulo nominare: cum tamen apud Græcos οἰκεῖον nomini, ἀλλότριον, κυρίῳ, μεταφορικὸν, ex altera parte reſpondeat: idq; etiam hic Cicero manifeſtò ſeruarit. proprium enim tranſlato, ſuum uerò alieno oppoſuit: ambo hæc uerba exprimere uideri poteſt uoluiſſe.

Σημεῖον δέ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται.) Verum hoc eſſe confirmat, inquit, quòd cuncti ſolis his utũtur, nec facilè aliquis è multitudine inueniri poſſet, qui non tranſlationem in loquendo adhibeat, & proprijs nominibus, atq; alicui naturæ exprimendæ aptis, ſenſus animi edat. quamuis autem fortaſſe aliqui uſurpent in ſermone, quæ raro decere oratores oſtendimus, tamen hi pauci ſunt, nec omnium iudicia inter ſe conueniunt, ut in tribus his ſuperioribus, quæ oſtẽdimus. nam quod ad trãſlata uerba pertinet, quod in uſu omnium illa ſint, in libro de Oratore Cicero quoq; his uerbis teſtatur: Trãſlatione fortaſſe crebrior, qua frequentiſsimè ſermo omnis utitur, non modò urbanorum, ſed etiam ruſticorum.

Ὥστε δῆλον, ὡς ἐὰν εὖ ποιῇ τις.) Quare, inquit, dubium eſſe non poteſt. quin ſi quis hoc rectè fecerit, cuncta, quæ in huiuſcemodi oratione ſunt, bona collegerit: ac quicquid incommodi naſci illinc poteſt, declinarit. nã et peregrinitatis quaddã in ſermone ipſius erit. ſeligendo

enim

enim uerba, à cotidiana & peruulgata loquendi ratione diſcedet. præterea induſtria componendæ orationis fallere eos qui audiunt poterit. nec enim uerba aliunde petuntur, aut noua prorſus inauditaq; auribus aliorum efferuntur: erit etiam ſermo apertus, dilucideq; omnia explicabit. propria namq; rerum nomina, & rebus ipſis apta, hoc egregiè præſtant: tranſlationes quoq; & ipſæ apertiorem ſæpe orationem reddũt, quæ ut ſuprà docuimus, uirtus eſt orationis.

Τῶν δ' ὀνομάτων, τῷ μὲν σοφιστῇ.) Cum ſuprà quæ uerba oratoribus accommodata utiliaq; ſint oſtenderit, quæ alijs etiam quibuſdam ſtudijs atq; artibus cõgruant, declarat. ſophiſtæ enim, qui imponere alijs ſtudent, uerba ambigua ſectantur, & inde magna ad fallendum auxilia capiunt. ducunt enim ab ijs ipſis uerbis, quæ cum plura ſignificent, unum ſignificare à rudibus indoctisq; creduntur, malitias ſuas. cum enim plures diuerſæq; earum notiones ſint, atq; in propoſitionibus ipſis uno aliquo ſignificatu ceperint, aut ab ijs cum quibus loquũtur, cepiſſe exiſtimati ſint, alio poſtea in concludendo utuntur, & tanquam id conceſſum fuerit, uideri uolunt ſe rem confeciſſe, atq; ita decipiunt imperitos. Poetæ cõtrà συνωνυμίας aucupantur. συνώνυμα enim hic uocat uerba, quæ plura idem ualent. quo intellectu Quintilianus quoq; hoc uerbum capi affirmat. in libro enim octauo inquit: Sed cum idem frequentiſſimè plura ſignificent, quod συνωνυμία uocatur. Et ſanè Ariſtoteles diuerſis in libris ſcriptionibusq; ſuis diuerſo ſignificatu hoc ipſo nomine utitur, ut Græci quoq; eruditiſſimi ipſius interpretes teſtantur. Quæ enim appellet συνώνυμα uerba, quomodoq; ea in libro κατηγοριῶν definiat, notum eſt. In tradendis aũt artibus & poetarum & oratorũ, librisq; quot ſcripſit, ut eorũ præcepta explicaret, συνώνυμα appellat, quæ poſtea à Speuſippo phyſico, & alijs πολυώνυμα uocata fuere, quorũ ſcilicet plura nomina eſſent, naturæ autem ratio eadem: ut ſunt in Græco ſermone λώπιον, & ἱμάτιον, & φᾶρος. cuncta enim eandem rem, nullaq; ſui parte diſcrepantem, ſignificãt. Hoc etiam copioſe docuit eruditeq; Simplicius in librum κατηγοριῶν, ubi Ariſtoteleam definitionem συνωνύμων explicat. Cum igitur poetis utile ſæpe ſit, eandem rem diuerſis nominibus appellare: cum enim in uerſu includere aliquid eorum nequeunt, alio, quod idẽ ualeat, utuntur: ideo accommodata ipſis ſunt huiuſcemodi nomina, quæ ſono uocis numeroq; ſyllabarum inter ſe diſcrepant, ſenſu uerò conueniunt. Cum autem in excuſis codicibus hic antea περὶ ταύτας legeretur, ſecutus fidem antiquiſſimi libri, cui etiam adſtipulatur uetus tralatio, παρὰ ταύτας ſcripſi.

Λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα.) Quæ ſimul propria ſynonymaq; ſint, declarat, huiuſcemodiq; eſſe dicit in Græca lingua πορεύεσθαι & βαδίζειν. idem enim ambo ualent: & qui intellectus alterius uerbi eſt, idem eſt alterius. neutrum præterea illorum tranſlatũ eſt, ſed ambo propria eius rei, quam ſignificant. unde meritò dixit utrunq; in ambobus coniunctum eſſe, ut κύρια ſcilicet ac συνώνυμα inter ſe ſint.

Τὸ μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι.) Cum neceſſariũ oratori ſit ſcire ſingulorum horum uim ac naturam, cognitumq; habere ipſum oporteat, quæ ſint nomina propria, quæ trãſlata, quæ συνώνυμα, quæ facta, relictaq; quæ ſuprà appellauit, eorumq; omnium uis diligenter euoluta ſit in primo libro de Arte poetarum, ut eadem nunc rurſus repetat, eò lectorem reijcit, iubetq; illinc plenam harum rerum intelligentiam haurire. inquit enim: Quid ſingula hæc uerba ſint, quotq; tranſlationum ſpecies inueniantur, & quem fructum illæ ornatumq; afferãt oratori & poetæ, ut ſuprà admonuimus, declaratum à nobis eſt in libris de Arte poetica. In primo tamen eorũ librorum, qui unus è tribus reliquus eſt, non legitur explicatio συνωνύμων, ut cæterorum nominum, quæ hic appellata ſunt. uidebatur autem illic potiſſimum ea definire debuiſſe, quod fortaſſe negligentia librariorum factum eſt, culpáue temporum ſuperiorum. nam cum artem poetarum explicaret, expreſſiſſe ipſum naturam συνωνύμων teſtatur etiam Simplicius loco quem ſuprà indicaui, cuius hæc uerba ſunt: καὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι, ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα, λόγος δὲ ὁ αὐτός. quamuis libri nomen poſitum non ſit, quod etiam culpa eorundem librariorũ potuit fieri. nam uidi etiam calamo exaratos codices eruditiſſimi huius interpretis, in quibus eodem pacto legitur. niſi fortè aliquis putet, Simplicij iam ætate reliquos duos amiſſos: quod uerum nõ arbitror. teſtatur ſanè ipſe, monimenta Stoicorum cum uixit, magna ex parte dilapſa fuiſſe: ſcripta tamen philoſophi, qui eo tempore maximè uigebat, euanuiſſe tunc, uériſimile non eſt. Animaduertendum autem, in uerbis Ariſtotelis, cũ dixiſſet, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει, καὶ ἐν λόγοις: proximeq; de tranſlationibus locutus foret, ut non facilè ignorare poſſet accuratus lector, quid intelligeret: cur tamen addiderit, αἱ μεταφοραί, quod uidetur tanquam declaratio quædam eſſe eius quod capi uellet, tanquam metueret ne ſenſus ipſius perciperetur: eumq; qui legeret, labi nollet: poterat tamen id apertius ſignificare. illud enim ita poſitum duri aliquid in ſe habere uidetur. inuenitur tamen ipſe alibi, niſi fallor, ita locutus, ut in primo horum librorum, cũ inquit, ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βέλτιον ἐκλέγηται, τὰς προτάσεις, & quæ ſequũtur: ubi de hac ipſa re, poſitis alijs quoq; exemplis, copioſius diſputaui.

Τοσούτῳ δὲ ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν.) Maior pars, meliorq́; ſcriptorũ librorũ habet ἐν λόγῳ, quã lectionẽ ſequitur uetus tralatio. Nõnulli tamen, ut excuſi, ἐν λόγοις habent. ſuprà ψιλοὺς λόγους numero multitudinis, & ῥητορικὸν λόγον unitatis, appellauit. Locus igitur ambabus lectionibus eſſe poteſt. quamuis cum paulo pòſt ſingulari numero uerbum hoc repetat, plurium ſcriptorum librorum lectio uerior putanda eſt. ſententia autem huius loci hæc eſt, tanto maio

rem induſtriam in uerbis eleganter transferendis ponere debemus, quanto pauciora ornamenta quibus adiuuari poßit ſoluta oratio habet, quàm metra. eandem autem ſuprà ipſum protuliſſe conſtat, cum inquit, ὡδὶ μὲν ἐν τῷ μέτρῳ πολλά τε ποιεῖ ταῦτα. *& paulo pòſt,* ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττοσιν.

Καὶ τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδύ.) *Praeterea, inquit, ſi hoc conſecuti fuerimus, plura ac mirifica bona uno labore comparauerimus: trãſlatio namq; plurimas dotes habet. efficit enim orationem lucidã & ſuauem, & peregrinã. redolent enim peregrinum quiddam etiam trãſlationes, quamuis in uſu quoq; indoctorum hominum ſint, nec à conſuetudine uulgaris ſermonis abhorreant, quia nõ ſuis proprijsq; nominibus res oſtendunt. ſimilitudo autẽ, quae eſt ſolum & quaſi fundamẽtum tranſlationum, facit ut illis omnia apertiora clarioraq; fiant.*

Καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλλου.) *Hoc etiã plurimum ualet ad ornandã tranſlationẽ, quã hic accuratè laudat, & ad praeſtantiã ipſius ſignificãdã, quod ab alio ipſam accipere nõ poſſimus, ſed acumine ingenij noſtri ſedulitateq; ipſam parauerimus neceſſe eſt. quae nãq; ab alijs nõ obtinemus, ſed natura tantum ſtudioq; acquirimus, optabiliora ſunt, maioremq; nobis ſplendorem afferunt. in libro etiam de Arte poetarũ idem ipſi quibus hic uerbis uſus tribuit. oportet enim qui hoc ornatu orationis uti uelit, ipſum ſimile uidere in rebus ac contemplari. Eodem autem pacto argumentatus eſt in tertio libro de Moribus ad Nicomachũ, cũ rationẽ explicaret quorũdã, qui oſtẽdere conabãtur homines nõ ſponte peccare, ſed inuitos ac coactos, aiebantq; qui à uitijs abhorrerent, accepiſſe hoc bonum à primo ortu. ferens enim laudibus illud ac celebrans, inquit, Id eſſe & maximum & pulcherrimum omniũ,* καὶ ὃ παρ' ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν, μηδὲ μαθεῖν. *In tertio uerò Topicorũ, cũ locos indicaret, unde aliquid maius bonum intelligi poſſet, hoc quoq; protulit, uerbo tãtũ immutato: magisq; expetendũ eſſe inquit, quod ab alio accipere non licet, quàm quod licet.* Καὶ ὃ μὴ ἔστι παρ' ἄλλου πορίσασθαι, ἢ ὃ ἔστι παρ' ἄλλου.

Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα.) *Hoc in tranſlationibus adpoſitisq; nominibus cuſtodiendum eſſe tradit, ut congruant rebus, & quibus adponimus, & ad quas aliunde transferimus: quomodoq; id fieri poßit, oſtendit, necnõ quod incommodum ſequeretur, ſi quis hoc negligenter faceret.* ἐπίθετον *autem quomodo à Latinis hominibus appellaretur, docuit Quintilianus libro octauo, cuius haec uerba ſunt: Ornat enim* ἐπίθετον, *quod rectè dicimus adpoſitum, à nonnullis ſequens dicitur.*

Τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον.) *Ad quam normã dirigenda epitheta ſint, ut conueniant quibus adponuntur, nec in illis aliquid abſonum ſit, docet. eadem autẽ regula uerborum tranſlatorum erit. Obtinebimus igitur, inquit, hoc, ſi ex proportione ipſa duxerimus, obſeruauerimusq;, ut ipſa ſibi mutuò reſpondeant, ſimilemq; rationẽ inter ſe habeant. quod infrà ipſe ſimili declarat.*

Εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται.) *Quid mali, ſi hoc neglectum fuerit, neceſſariò naſcatur, declarat, & cauſam etiam eius uitij aperit. inquit enim: Sin hoc ſeruatum nõ ſit, ut ſimilem illa inter ſe rationem habeant, quicquid in ipſis indecori eſt, apparebit, & nullo modo id decere intelligetur. contraria namq; iuxtà collocata maximè perſpiciũtur, collatioq; rerum diſsimiliũ apertius planiusq; naturam earum demonſtrat, ac quid in illis abſonum eſt, oſtẽdit. quod ut in adpoſitis nominibus, ita etiã in trãſlatis cõtingit. debet enim in his quoq; proportio cuſtodiri. ut ſi ſenectutem quis occaſum uitae dixerit, infantiam idem ortum appellet. hoc enim pacto mutuò ſibi reſpondebunt. quia eandem rationem habet ortus ſolis ad uitae principium, quam occaſus ad extremum. quamuis autem tranſlationis certum genus ſit, quod ex analogia ſumatur, ut quo uſus exemplo ipſe nunc ſum, non tamen hoc ſolum intelligit, ſed cuncta tranſlationum genera, quorum partes inter ſe conferuntur, & cum contrariae ſint, ſub eodem genere inueniuntur: ut exemplo, quod infrà addit, manifeſtum fit.*

Ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινικίς.) *Verum, inquit, accuratè attendere oportet, ſi reprehenſionẽ fugere uolumus, cùm aut nomen adponimus, ut ſimilitudinem rationum, atq; id quod quadret ſpectemus: ut quemadmodum adoleſcenti è purpura ueſtis manifeſtò congruit, ita uidere quid ſeni conueniat. neq; enim indumentum idem ullo modo ipſi quadrat. Vſus autem ſimili hoc, ut puto, uiam quam in hac re ſequi debemus, oſtendere nobis uoluit. neq; enim adoleſcenti homini* φοινικὶς *epitheũ eſt, aut tranſlatio, ſed eam uim, quam oſtendi, habet hic locus. Quemadmodum, inquit, ſi certum ſtatutumq; nõ habemus, quod ſeni ueſtimentum conueniat, ſpectare debemus quod adoleſcenti aptum ſit: ita in nominibus adponendis, uerbisq; aliunde transferendis, nos gerere debemus, ſimilitudinemq; rationum ſectari.*

Καὶ ἐάν τε κοσμεῖν, βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν.) *Quod ſi rem ornare ac decorare uis, à meliori omnium quae in eodem genere inueniuntur, transferre nomen debes: cõtrà ſi deturpare & infamare, à deterioribus. uerùm quia hoc ita prolatum, obſcurũ uideri potuit, totam rem accuratè exponit. Variaui autem hic aliquantulũ lectionem: in excuſis enim antea legebatur,* ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν τῷ γένει. *feci autem id, ſecutus fidem antiquiſsimi libri, cum quo facit etiam uetus tralatio.*

Λέγω δ' οἷον.) *Genus hic appellat* αἰτεῖν, *id eſt poſcere, quod duas habet partes,* εὔχεσθαι *&* πτωχεύειν. *qui enim à dijs immortalibus commodi aliquid poſtulant,* εὔχεσθαι *dicuntur, res autem dignitatem in ſe habet. nemo enim tam fortunatus, qui non auxilio deorum egeat, ac ſaepe uotis opem ab illis imolore, tqia ſtipem, ac quibus producere uitam poßint, cogunt, ut mendici homines faciunt,* πτωχεύειν *propriè dicuntur. Homerus in decimo ſeptimo Odyſſeae ita inducit Telemachum cum Eumaeo loquentem, ſuadentemq; illi, ut Vlyſſem, quem ignorabat ſordido palliolo indutũ, in urbẽ deduceret, ut*

illic,

illic, quo ſe aleret, hoc pacto parare poſſet, τὸν ξεῖνον δύστηνον ἄγ' ἐς πόλιν, ἄφρ' ἂν ἐκεῖθι δαῖτα πτωχεύῃ qui igitur eum, qui à dijs immortalibus uotis aliquid peteret, diceret trãslato nomine πτωχεύειν, mendicareq́ue, hic manifeſtò eum dedecoraret. ut contrà ornaret, qui mendicantẽ, diceret εὔχεσθαι: neq; enim humile eſt εὔχεσθαι, et ignominiã ei proprium nomen adferret, ut res ipſa quam facit. Oſtẽdit igitur quomodo rectè fieri poſſit, quod præceperat: id eſt, quam uiam ſequi debeat, qui ornare quempiã auxilio tranſlati uerbi, aut uitã factũq; eius extenuare uult. à cõtrarijs enim rebus uerba ſumenda docet, quæ tamen ſub eodem genere ualde inter ſe diſtantes res ſint. nam genus tranſlationis eſſe à ſpecie ad ſpeciẽ ſub eodem genere poſitam, certũ eſt. cõtraria uerò munera ſunt, quæ appellat, quibusq́; exemplis huius documenti utitur, quia ipſorũ alterum dignitatẽ habet, alterum uerò tenue & abiectum miniſterium eſt. Plato quoq; in ſermone qui inſcribitur Euthyphron, εὔχεσθαι dixit eſſe petere aliquid à dijs immortalibus: & in 6. libro de Legibus, εὐχὰς, huiuſcemodi poſtulationes, τρίτος δ' οἶμαι νόμος, ὅτι γνόντας δεῖ τοὺς ποιητὰς, ὅτι εὐχαὶ παρὰ θεῶν αἰτήσεις εἰσί.

Ὡς καὶ Ἰφικράτης καλλίαν, μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον.) Sic enim legi debet: in cunctis tamen antea excuſis libris mendoſè ſcriptũ erat μετραγύρτην, & non paucis etiã ſcriptis. in ſolo nanq; antiquiſſ. libro hunc locũ purgatũ integrũq; inueni. μητραγύρται appellabantur, qui magnæ matri ſtipẽ cogebãt. ἀγύρται enim mẽdici erãt, & qui è mendicato pane uiuerẽt: iunctũ aũt ita nomẽ, eos qui ipſi illi deæ, ut loquebantur, emendicarẽt. Clemẽs in 3. Pædagogo, cũ de ſuperſtitioſis mulieribus loqueretur, quæ impura hæc hominũ genera colerẽt, cũq; ipſis in publico etiã aſſiduè uerſarẽtur, hos quoq; appellauit, περιφέρονται δὲ αὗται ἀνὰ τὰ ἱερὰ θυόμεναι καὶ μαντευόμεναι, ἀγύρτους καὶ μητραγύρτους καὶ γραΐας βωμολόχους οἰκοφθορούσας ὁσημέραι συμπομπεύουσαι. ideḿq; in ſuaſione ad Græcos Menandri comici uerſus adducit, quib. mentio ipſorũ fieret, eorundéq; inſtituta dãnarentur· Οὐδεὶς μ' ἀρέσκει περιπατῶν ἔξω θεὸς Μετὰ γραὸς, οὐδ' εἰς οἰκίας παρεισιὼν Ἐπὶ τοῦ σανιδίου μητραγύρτης. addit aũt ſtatim eruditus ac pius ſcriptor, τοιοῦτοι γὰρ οἱ μητραγύρται. Cicero cum in 2. lib. de Leg. inquit, Præter Ideæ matris famulos, eosq; certis dieb. ne quis ſtipẽ cogito: μητραγύρτας intellexit. nã quod ad dies pertinet, quib. ſtipẽ cogẽdi ipſis facultatẽ reliquerat Cicero, μητρωακὰς ἡμέρας eos uocabãt. certis enim quibuſdã dieb. ſacra illa colere moris erat. caſtos aũt eos, qui ſuperſtitione illa tenebãtur, ducebant, ut ex uerbis antiqui ſcriptoris colligitur, quæ è Suda adducuntur, τὰς δὲ μητρωακὰς παρὰ Ῥωμαίοις, ἢ καὶ πρότερον παρὰ Φρυξὶ συντελεσθείσας ἡμέρας καθάρας, ἑκάστου μηνὸς ἦγεν. ſunt aũt illa Marini Neapolitani, è libello quem Proclũ inſcripſit, ἢ περὶ εὐδαιμονίας, ſumpta. Lucretius in 2. lib. cum ſacra ritusq́; illos exponeret, inquit: Aere atq; argento ſternũt iter, omnia circũ Largifica ſtipe ditantes. Clearchus quoq; apud Athenæũ in 12. lib. [illegible], cum infelicẽ exitum Dionyſij, iunioris Siciliæ tyranni, dignũ tamen uita factisq́; ipſius cõmemoraret, tradit ipſum expulſum regno huc tandẽ cõfugiſſe, atq; humilia hæc ſordidaq́; miniſteria inopia coactũ tractaſſe. In ea aũt re exponẽda eodẽ nomine utitur: hæc enim uerba ipſius ſunt, αὐτὸς δὲ Διονύσιος τέλος μητραγυρτῶν καὶ τυμπανοφορούμενος, οἰκτρῶς τὸν βίον κατέστρεψεν. nã tympana miniſtros eius deæ geſtare ſolitos, indicat idẽ Latinus poeta, cũ cecinit, Tympana tẽta tonãt palmis, & cymbala circũ Cõcaua.

Ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον αὐτὸν εἶναι.) Munera famulorũ Ideæ matris plura, magnopereq́; inter ſe diuerſa fuere. quædam enim ſordidiora, quædã honeſtiora erant. præferre faces, honeſtũ putabatur. cogere uerò ſtipem, abiectum miniſteriũ. Iphicrates igitur Calliam dehoneſtare ſtudens, à ſordidiore munere eum appellauerat. Callias aũt dignitatẽ ſuam defendẽs, rudem penitus Iphicratem totius negotij eſſe dixit, nec ſacris illis initiatũ. non enim appellaturũ ſe unq̃ fuiſſe μητραγύρτην, ſed δᾳδοῦχον, cum faces præferre ſoleret, non ſtipẽ, ut ille falſò obiecerat, cogere. Calliæ aũt huius Hipponici filij, qui δᾳδοῦχος uocitari ſolitus erat, meminit Xenophon in 6. libro de reb. Græcorũ, cum legatos Athenienſiũ, qui de pace Lacedæmonẽ miſsi erant, referret: & cuiuſmodi etiam foret ingeniũ eius, narrauit. erat enim uentoſus homo, ut nõ minori uoluptate afficeretur, ſi ipſemet res ſuas celebraret, quàm ſi ab alijs illas glorioſè prædicari audiret: ut oratio quoq; indicat, quã ab eo illic habitã facit.

Ἄμφω γὰρ περὶ θεόν, ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον.) Hæc non ut à Callia edita referuntur, ſed auctoris nomine exponuntur, qui docet in hac re ſeruatũ fuiſſe, quod ipſe ſuprà admonuit. cum enim hæ partes ambæ miniſteriorũ munerumq́; magnæ matris eſſent, alterũ in ſe dignitatẽ, alterum uerò turpitudinem fœditatemq́; habebat. Iphicrates igitur, qui notare inimicum uoluit, ſordesq́; illi obijcere, quod erat in eo genere deterius ſordidiusq́; arripuit. Inquit igitur Ariſtoteles: Ambo ſanè hæc munera ſunt ſeruientium illi deæ, uerùm alterum eorum honeſtum, alterũ uerò abiectũ, & ab omni honore uacuum.

Καὶ ὁ μὲν Διονυσοκόλακας.) Cum in excuſis antea legeretur, καὶ οἱ μὲν Διονυσιοκόλακες, duob. uariatis nominib. ita emendaui. utriuſq; aũt immutationis teſtẽ ac ducem habeo antiquiſſ. librum, quem ſequitur etiam uetus tralatio. nam iunctum id nomen accuſandi, non nominandi caſu eſſe debere, cuncti penè ſcripti libri confirmant: quamuis prima pars eius nominis è Syracuſarum tyranni nomine, non Liberi patris, apud illos ducta ſit. Prioris immutationis ratio certa reddi non facile poteſt. ſiue enim hoc numero, ſiue illo legi debeat, ex hiſtoria fides petenda eſt. Certus ne aliquis ſcriptor, aut clarus uir primus cœperit ita ſodales Dionyſij appellare, an multitudo ipſa & magna pars hominum, quibus flagitioſa eorum ratio nota erat. Sententia ſanè ipſa utro modo leges, non uariatur: quæ, niſi fallor, hæc eſt:

Nec defuit, qui ſodales Dionyſij tyrāni, flagitioſosq; homines, qui ipſi aſſentari in animū induxerant, appellaret iuncto nomine, non proprio tamen, διονυσοκόλακας, quaſi Liberi patris aſſentatores. ita enim, ut arbitror, uocari ſolebant, qui in comœdijs inducebantur adulatores impuri, & quaſi fœdi illius ſtudij exēplaria: ipſi uerò illi miniſteriū illud ſuum ornantes, ſeipſos artifices uocabāt, in eadem tranſlatione manentes, & ad Liberū patrem, διόνυσον à Græcis uocatū, ut qui ipſos infamare uolebant, alludentes. appellabantur aūt ita, ut puto, qui ſcenam ornabant, ſiue fabulas ipſas agebant, quas ludis Liberi patris docere Athenienſes cōſueuiſſe notū eſt: ſiue Bacchus aliquos propè ſe habere ſoleret animi cauſa, qui ipſum artificio ſuo, lepidisq; dictis oblectarent. Horum mentionē fecit Athenæus in 5. lib. Δειπνοσοφιστῶν his uerbis, cum Ptolemæi Philadelphi pompam exponeret: μεθ' οὓς ἐπορεύοντο φιλέταιρος ἀποσταλείς, ἱερεὺς ὢν Διονύσου, καὶ πάντες οἱ περὶ Διόνυσον τεχνῖται. Epicurus cū Platonis familiæ maledicere uellet, ut refert Laertius, διονυσοκόλακας ipſos μεταφορικῶς appellauit, tanq̄ aſſentatores eos, nō ſodales inſimulans. In Athenæo, ut opinor, mendū eſt. cum enim narraret aſſentatores Dionyſij, quos hic intelligit Ariſtoteles, ab ijs qui conſcij erant neſariæ ipſorū uitæ ſtudijq;, facetè perſtringi ſolitos, ſic apud eum in excuſis libris legitur, πλείστους δὲ ἔσχεν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος τοὺς κολακεύοντας, οὓς καὶ προσηγόρευον οἱ πολλοὶ Διονυσιοκόλακας. cum ſcribi debeat, niſi fallor, διονυσοκόλακας. quid enim acutū lepidumq; uox illa in ſe habuiſſet, ſi ita locuti forēt? cum, ſi διονυσοκόλακας legatur, non parum leporis urbanitatisq; in ea ex tranſlato uerbo appareat.

Ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά.) Exēpli huius uim explicat, docetq; contineri in eo quoq; quod ſuprà ipſe præcepit. ne aliquis enim hoc ignoret, inquit, ambæ hæ uoces tranſlatio ſunt: longè tamen diuerſas res efficiētes. altera enim ab ijs prolata, qui dedecorare & ſordib. inquinari illos uellent: altera contrà ab ijs ſcilicet edita, qui maculam, quam ipſis fœda illa uitæ ratio afferret, eluere & abſtergere conarētur, ac ſibi dignitatē aliquam inde acquirere, atq; ideo honeſtiore nomine ſe uocarent.

Καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν.) Prædones præterea hoc faciunt: ipſi enim ſeipſos, ingt, nunc ποριστὰς uocant, quaſi ſtudioſos rei quærendæ. rem aūt quærere honeſtum eſt, ac laudē meretur: honeſtis tamen rationibus, nō ut illi prauis ac facinoroſis. nūc autem, inquit, ut ſuſpicor, quia priſcis temporibus id turpe non erat, & ipſi ſe ipſos, ut erant, λῃστὰς uocabant, quod narrat Thucydides in primo Hiſtoriarum libro copioſè. poſtquam autem id turpitudini, non gloriæ, ut olim, haberi cœptum, & ipſi notam illam fugientes, arti illi ſuæ honeſtius nomen impoſuerunt, tranſlatum tamen id quoq; fuiſſe patet: tranſlatum autem à genere ad ſpeciem. πορίζειν enim commune eſt rectis prauisq; rationibus patrimonij augendi. Quæ in excuſis antea codicibus legebantur, uerba illa αὐτοὶ δὲ, ſuſtuli, quia in nullis ſcriptis codicib. inueni, nec uetus tralatio illa reddit.

Διὸ ἔξεστι λέγειν τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτεῖν.) Cum igitur hæc uis tranſlationum ſit, ac poſſint res ope illarum & decorari & dehoneſtari, planum eſt nos rationem hanc ſequentes, & crimina minuere & amplificare poſſe. cum enim ſubleuare qui iniuſti quippiam fecerit, uolumus, lapſum illum eſſe dicere licet: contrà qui leuiter peccauerit, iniuſtè feciſſe. oſtendit nanq;, nobis licere in iudicijs quoq; ac foro illis uti. Primum autem exemplum eſt tranſlationis, à ſpecie ad ſpeciem.

Καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι.) Tranſlato item nomine, quo rem eam appelles, culpa illius qui furtum fecerit, & conteri & augeri poteſt. nam & ſumpſiſſe illum, et depopulatum eſſe, dicere licet. qui enim furtum fecit, ſuſtulit, ac cepit manifeſtò: nō omnes tamen qui capiunt, in eadem culpa ſunt. ſunt enim honeſtæ quoq; rationes ſumendi. Eſt igitur hæc tranſlatio à genere ad ſpeciem, cum ſumere genus ſit, quod & furari & prædari & plures alias rationes continet. cum uerò eundem depopulatum eſſe dicimus, tranſlatio eſt de ſpecie ad ſpeciē. πορθῆσαι enim, & ipſum ſumendi ſpecies eſt. Dici autem de furibus quoq; λαβεῖν, cum aliquid ſurripiunt, docet ipſe etiam in libro Sophiſticorum elenchorum, cum inquit, οὐ γὰρ εἰ κακὸν δεῖν ὁ κλέπτης, καὶ τὸ λαβεῖν δεῖν κακόν. & paulo pòſt iterum.

Τὸ δὲ, ὡς Τήλεφος Εὐριπίδου φησί, κώπας ἀνάσσων.) In tranſlationibus quoq; peccari poſſe oſtēdit. ut enim qui rectè hoc faciunt, magnū ornatū orationi afferunt: ita qui aptè uerba non transferunt, meritò reprehendi ac derideri poſſunt. Euripides quādoq; in hāc culpam incidit. cum enim fabulā docuiſſet, in qua Telephus inducebatur ita loqui, κώπας ἀνάσσων, lapſus eſt, nec quod decet, ſeruauit: maius enim eſt ἀνάσσειν, quàm ut conueniat ei qui remū tractet. neq; remiges cōmodè dici poſſunt regnatores remorū. Arbitror aūt κώπας Dorico more generandi caſu poſitū à poeta fuiſſe, aut uitio librarij nūc ita legi, cum κώπης uera lectio ſit. Eandem metaphoram uſurpauit Euripides, cū in Cyclope ita induxit Silenum cum Choro loquentē, ὁρῶ πρὸς ἀκταῖς ναὸς Ἑλλάδος σκάφος κώπης τ' ἄνακτας, σὺν στρατηλάτῃ τινί. Sed etiam in Helena μεταφορικῶς eodē uerbo uſus eſt, dominosq; uehiculorū, ſiue potius quos rex præfecerat rhedis, ſignificare uolēs, ſic locutus eſt, πείσειας ἂν οὖν οἵτινες τετραζύγων ὄχων ἀνάσσουσ' ὥς τε νῷν δοῦναι δίφρους. loquitur aūt illic Menelaus cū Helena, Cōfideres ne te pſuadere poſſe alicui ex his quib. curæ ſunt rhedæ quadrigæq; regiæ, ut poteſtatem nobis faceret uehiculorū, quib. nos fugā capeſſeremus?

Καὶ ἀποβὰς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν.) Sequerentur' ne ſuperiora illa, hæc uerba, an aliud exemplum eſſent, ex eadem tamen fabula ſumptum, affirmare non auſim, cum tragœdia omnis illa perierit. Ariſtoteles ut unum tantum locum, in quo lapſus Euripides eſſet, uidetur illa attuliſſe. in uerbo enim tantum ἀνάσσειν peccaſſe poetam oſtendit. Nam in altero quoq;

quoq; ἐκβὰς, ſeruatum id quod decet nõ eſſe, ut Græcus interpres cenſet, nullo modo arbitror. nõ enim mihi translatũ uidetur, nec ſi de uno etiam, qui è naui exeat, proferatur, indecorè eum, qui ita loquatur, dicturũ cenſeo, nihil tamẽ certi de hac re afferri poteſt. Illud miror, unde ſenariolum, qui apud eum poſteriora hæc uerba ſequitur, acceperit, ὁ τραυματισθεὶς πολέμου βραχίονι. nã ſi uetus eſſet, illic potius μεταφορικῶς locutum Euripidem iudicarem. Corruptum omnino locum crederẽ, niſi in omnibus quos uidi ſcriptis codicibus, ita legi cognouiſſem: uetus etiam tralatio hanc ſcripturam refert.

Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία.) Varietatis hoc inueni in ſcriptis codicibus, quod tamen ſententiam non uariat. uidi enim in quibus, ut in excuſis, ἁμαρτία legitur. ſunt etiam qui ἁμαρτάνειν habent: quã ſcripturam uetus quoq; tralatio ſequitur. Niſi multã curam adhiberet, inquit, transferendo uerba, ut in ſententijs, ita etiam in ſyllabis ipſis ac ſono, aliquis peccare poſſet, ſi uerba ipſa quæ transfert, notæ non ſunt ſuauis uocis, ſed aſperæ. in quo lapſus eſt Dionyſius, poeta elegi carminis, qui cognomento χαλκοῦς appellabatur, cũ κραυγὴν Calliopes, poema ac Muſarum uocem appellauit. κραυγὴ enim clamor eſt, & aſperũ inconditũq; ſonũ ſignificat, uox aũt Muſarum lenis ac ſuauis eſſe creditur.

Οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείαις κραυγὴν Καλλιόπης, τὴν ποίησιν.) Dionyſij huius, cui ab ære nomen impoſitum eſt, mentionem fecit Plutarchus in Nicia, poemaq; ipſius uſq; ad ſua tempora manſiſſe narrat. Athenæus quoq; in 10. lib. teſtimonium inde citans, ita illum uocatum tradit· ὁ καλῶς ὢν ὁ χαλκοῦς ἐπικαλούμενος Διονύσιος ἐν τοῖς ἐλεγείοις κυλίκων ἐρέτας ἔφη, & quæ ſequuntur. Sed etiam in 15. cur ita appellatus ſit, narrat· ἀλλ' ἵνα κἀγώ φησι, μνημονεύσω τοῦ χαλκοῦ ποιητοῦ καὶ ῥήτορος Διονυσίου. χαλκοῦς δὲ προσηγορεύθη, διὰ τὸ συμβουλεῦσαι Ἀθηναίοις χαλκῷ νομίσματι χρῆσθαι. In eandem autẽ fortaſſe culpam incidit Horatius, cũ in epiſtola ad uillicum inquit, Nec meretrix tibicina, cuius Ad ſtrepitũ ſalias terræ grauis. Ne quis autem putet ſtrepitum appellaſſe, quod inconditum ſonum, muſicam artem non bene cantantis mulieris ſignificare uoluerit, eadem translatione uſus eſt, cum de procis Penelopes, qui optimum citharœdum habebant loquens, inquit: Et ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.

Ὅτι ἄμφω φωναί.) Non peccauit Dionyſius, quod inde nomen, unde non licebat, tranſtuliſſet. nam ſermo muſarũ et clangor ſtrepituſq; uoces ſunt. à forma aũt ad formam, quæ ſub eodem genere ſit, poteſt rectè uerbum transferri: ſed quod ſuauiſſimam omnium uocem, aſperrima & quæ nihil ſignificaret, exprimere uoluit. κραυγὴ enim, clangorq;, eſt uox è genere earum, quas ἀσήμους, quod nihil ſignificarent, Græci appellabant.

Ἔτι δὲ οὐ πόῤῥωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν.) Hoc etiam, inquit, animaduertere in transferendis uerbis oportet, ne longè ducantur, ſed ex rebus quæ propinquæ & affines inter ſe ſint. Phalereus idem præcepit, μὴ τι μὴν πόῤῥωθεν μετενηνεγμένας, ἀλλ' αὐτόθεν καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίου, et quæ ſequuntur. nam exemplis quoq; id illuſtrat. Sed etiã Cicero in 3. de Oratore: Deinde uidendum eſt, ne longè ſimile ſit ductum. Syrtim patrimonij, ſcopulum libentius dixerim. Charybdim bonorum, uoraginem potius. facilius enim ad ea quæ uiſa, quàm ad illa quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur.

Τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως.) Ita ut quæ nomine carent, illo donẽtur. Quo prolato, ſtatim intelligatur affinitas. ita enim apertæ erunt, nec ulla in his manebit obſcuritas. quo uitio, ut ipſe infrà tradit, abundant quæ è longinquo petitæ ſunt. Hoc aũt initium habuiſſe translationes, Cicero quoq; multis locis teſtatur, cum res ſcilicet ſuum nomen ac proprium uocabulum non haberet. id enim ſignificare manifeſtò uoluit in 3. de Oratore, cũ inquit: Tertius ille modus transferendi uerbi latè patet, quem neceſſitas genuit, inopia coacta et anguſtijs. ἀνώνυμα autem dici, quæ ſuum ac proprium uocabulum nõ habent, planum eſt. Cum igitur hac neceſſitate premimur, præcipit Ariſtoteles, ut à rebus ſimilibus nomina ſumamus, atq; id quod ſuum nõ habet alieno, quod tamẽ ei conueniat, nomine exponamus. nunquã aũt ſi ingenio ualebimus, accurateq; hoc tractabimus, nõ uerbũ quod illi rei explanandæ, quæ nomine caret, aptũ ſit, inueniemus. ut Cicero quoq; in eodem libro apertè his uerbis teſtatur: Nihil eſt enim in rerum natura, cuius nos non in alijs rebus poſſimus uti uocabulo, & nomine. & quæ ſequuntur. totam enim rem copioſe tradit.

Οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι.) Vt in ænigmate, inquit, maximè celebri. nam ualde probatum illud fuiſſe intelligi potuit: quamuis id nõ addidiſſet, quod à multis grauibusq; auctoribus mentio illius fit. Athenæus tamen ſolus, quod ſciam, integrum illud ponit: duobus autem uerſibus conſtabat, necnõ quid ualeat oſtendit. in 10. enim libro δειπν. cum de griphis ageret, inquit· πολλὰ δὲ γρίφων καὶ τοιοῦτοι τινές εἰσιν, οἷον, Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα Οὕτω συγκόλλως, ὥστε σύναιμα ποιεῖν. τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν σικυίας προσβολήν. Ariſtot. in lib. de Arte poetarũ priorẽ itẽ uerſũ poſuit: necnõ Demetrius in lib. de elocutione. Plutarchus etiam in ſympoſio τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκόν.) Ita locũ reſtitui antea deprauatũ. unum enim ex duob. uerbis cõflatũ erat, & πυρίχαλκον perperã in cunctis excuſis legebatur: nec tamẽ libros ullos ſcriptos, qui integrã hanc lectionẽ retinerent, inueni. quare cõiectura opus fuit. multis aũt modis ita legi debere intelligitur. nõ paruũ argumentũ eſt, quòd cum ænigma aliter fieri nõ poſſit, niſi plurimæ concurrant translationes, nõ tanta uis antea hic ipſarũ erat, ut id cõflari potuiſſet: nunc uerò, cum ambo hæc uerba translata ſint, augent ualde numerũ translatorũ uerborum. Translata aũt ſunt à ſpecie ad genus. nam cũ flammã, ignis ſpeciẽ, appellare deberet, genus ipſius poſuit.

eadem

eadem ratio eſt conſequentis uerbi. cum enim certū ex ære uas dicere oporteret, & tanquã ipſius ſpeciem parteṁq;, genus totumq́; nominauit. Ignem uerò genus eſſe flammæ, planum eſt: idq́; teſtatur etiam Ariſtoteles in 5. lib. Topicorum his uerbis· οὐ γὰρ ὅλως τὸ εἶδος τοῦ πυρὸς, ἡ πυροφορία ἐστὶ τῷ εἶναι, ἄνθραξ, καὶ φλὸξ, καὶ φῶς, ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν. Ex ære autē quoq; cucurbitulas ueteres fabricari conſueſſe, ex monimentis Græcorum medicorum intelligitur: neq; ex uitro tantum, ut nunc paſsim fit. Paulus quoq; in 6. lib. cap. περὶ σικυάσεως, id oſtēdit, ubi etiam ex hac materia factas, uitreis anteponit, quòd ſanguini euocando aptiores ſint, cum maiorem flammam ſuſtineant, uitreæ uerò facilè frangantur. hæc ipſius uerba ſunt· ἀλλὰ ἀλκιμωτέρας μᾶλλον εἶναι χαλκᾶς, πλείονος ἀνεχομένας φλογὸς, τῶν ὑαλίνων εὐτόμως κατερρηγνυμένων.

Ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα.) Hoc exemplum eſt tranſlationis, cum rei carēti nomine nomē damus. aperta aūt in eo eſt nominū propinquitas. quis enim non uidet κόλλησιν, cucurbitulæ admotioni genere finitimū eſſe, cum utraq; manifeſtò adpoſitio quædam ſit. κόλλησιν autem conglutinationemq;, tranſlatum hic uerbum eſſe patet. neq; enim glutinis hic uſus ullus, cum in coniungendis lignis fabri hac materie utantur, quorum lignorum compactio proprio nomine κόλλησις uocaretur.

Ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος.) Nec enim unū uerbū eſt quod proprio nomine hanc rem oſtendat, quam duobus ſignificauit Ariſtoteles. qui cucurbitulas admouere dicunt, rem potius deſcribunt, quàm ſuo ac proprio nomine ipſam appellent.

Ἔστι δ᾽ ἄμφω πρόσθεσίς τις.) Explicat uim eius ænigmatis: & quãuis alia in ipſo tranſlata uerba ſint, quod tamē illic plurimū ualet, oſtēdit. nō parua enim pars obſcuritatis in eo gignitur, quod tanq̃ de lignorū cōpactione locutus eſt. à ſimili tamē re nomē ſumptū eſt. nam et cū admouentur corpori ægroti cucurbitulæ, & cū materies materiei glutine adplicatur, unū & idē eſt, adhæſus ſcilicet quidã adpoſitusq;. Ille igitur, inqt, auctor inquã huius ænigmatis, appellauit κόλλησιν, adiectū cucurbitulæ. quãuis nomē hoc in diſticho nō ſit, ſed nunc nomē à uerbo conformatū deductumq;: nunc aūt aduerbium, quo ſignificatur more glutinis aliquid firmiter hærere.

Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς.) Si ænigmata ingenioſe apteq́; concluſa animaduerterimus, facultatē habebimus illinc tranſlationes nō malas ſumendi, crebræ enim tranſlationes uſurpatæ, aliam orationē efficiunt: & niſi modus in illis adhibeatur, ænigma gignunt: & quæ ſequuntur. Cicero in 3. de Oratore effici ænigmata ex coaceruatis plurib. tranſlationibus & ipſe affirmat. cum enim plures continuatas ἀλληγορίαν efficere dixiſſet, de illa ipſa oratiōe loquens, inquit: Eſt hoc magnū ornamentū orationis: in quo obſcuritas fugienda eſt. etenim ex hoc genere fiunt ea quæ dicuntur ænigmata. Articulū quem antea hic ex cuſi habebant, ſuſtuli (αἱ μεταφοραὶ γὰρ prius legebatur) quia in nullo ſcripto inueni: nunc aūt quid præterea ſuſpicer, indicare libuit. uereor enim ne μεταφορῶν dandi caſu, numero unitatis, ſcribi debeat, ſono tantum uocis uariato, nullaq́; alia immutatione facta. priſca enim exemplaria non extremæ uocali literam, ſubſcriptum habent, ut inferiori ætate fieri cœptum eſt, ſed in ordine aliarum collocatum. ut hic ſenſus ſit huius loci: Qui ænigmata conflant, & obſcuras has uoces ſtudioſe fingunt, tranſlatione utuntur, & ope illius tenebras ei quod obſcurè dicere uolunt, obducunt.

Ὥστε δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται.) Cum tranſlationes igitur ænigmatis naturam habeant, ex aliquoq; probato ænigmate, ingenioſeq́; conformato aliqua eruta fuerit, non eſt dubitandum, quin illa elegans tranſlatio bonaq́; futura ſit, & laudem ei qui ipſa uſus fuerit, non paruam allatura. quæ autem εὖ μετενηνεγμένας hic dicit Ariſtoteles, ratione tranſlata & tranſlationē ſumptam ratione, Cicero appellat in 3. lib. de Oratore.

Καὶ ἀπὸ καλῶν.) Cum ſuprà, unde quædã elegātes trãſlationes atq; illuſtres ſumi poſſent, oſtēdiſſet, quidq́; in illis ſeruandū eſſe, acuratè docuiſſet: addit nūc duci etiã illas debere à reb. pulchris ſpecioſisq;. pendent enim hæc quoq;, quãuis ualde remota ſint, à ſuperioribus illis uerbis, δεῖ μεταφέρειν. habet igitur hoc præceptū uim. Quod uerò ab honeſtis reb. ſimile duci uult, idē ſignificauit, contrariū prohibēs damnãſq;, illic his uerbis Cicero: Fugiēda eſt omnis turpitudo earū rerū, ad quas eorū animos qui audiunt, trahet ſimilitudo. Nolo morte dici Africani caſtratam remp. nolo ſtercus curiæ dici Glauciam: quãuis ſit ſimile, tamen eſt in utroq; deformis cogitatio. Extremus aūt his uerbis rationē etiã attulit, cur id ſedulò præcepiſſet: cum enim huiuſcemodi quidpiã dicitur, quãuis acutè excogitatū ſit, obuerſatur animis auditorum fœditas earum rerum, quæ moleſta et odioſa eſt.

Κάλλος δ᾽ ὀνόματος.) Lycimniū, cuius alibi quoq; in his libris mentionē fecit, ſophiſtam & ſcriptorē artis dicendi fuiſſe conſtat, qui ſodalis auditorq́; fuerit Gorgiæ Leontini, ut Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ narrat. cum igitur hic Lycimnius de pulchritudine ac turpitudine nominū diſſereret affirmabat aut in ſono, aut in notione illam inueniri. σημαινόμενον quod uerbo ſignificatur, interpretatus eſt Cicero in erudita illa epiſtola ad Pætum, de hac ipſa re, de qua diſputatur hic, ſcripta.

Ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον.) Nec nihil uidiſſe, nec omnia oſtendit Lycimniū. duo enim illa quæ præcepit, manifeſtò multū ualent ad nomē uel honeſtãdum, uel deturpandū. eſt tamē tertiū quidpiã extra illa, ignoratū ab eo, quod & ipſum magnã ad id uim habet. Sed eius etiã auxilio, inquit, fallacē ac ſubdolam rationē diſſoluimus. captioſa enim quædã argumētatio in ore ſophiſtarū erat, qua multos in diſputando perturbabant: concludebant namq; illi fallaciter, nullã turpitudinē eſſe in uerbis, nec pudorē ullo pacto uiolari poſſe oratione.

Οὐ γὰρ, ὥς ἔφη Βρύσων, οὐθένα αἰσχρολογεῖν.) Bryſonem hunc ſophiſtam fuiſſe, alibi declarauit. Hic igitur

præ-

princeps auſus eſt dicere neminem obſcœnè ac turpiter poſſe loqui. Rationē eius poſtea Stoici arripuerūt, ſtudioſeq; defenderūt, ut in illa epiſtola Cicero oſtendit. Sed, ut dico, placet Stoicis ſuo quāq; rem nomine appellare. ſic enim diſſerunt, Nihil eſſe obſcœnū, nihil turpe dictu.

Εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν.) Brysſonis argumentum hoc eſt, qui exiſtimabat turpitudinem à ſignificatu uerborum proficiſci. unde idem ſignificantium duorum uerborum, neutrum altero obſcœnius eſſe poſſe affirmabat. ſi enim das idem ambobus ſignificari, aut neutrum, aut ambo obſcœna eodem pacto erunt. maneat hoc, dicebat Bryſo, ſiue hoc, ſiue illud dicas, idem ſignificari, concedas oportet falſò quædam uerba turpia haberi.

Τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος.) Prima uerba Ariſtotelis ſunt, hoc inficiantis: rationes autem ſtatim ſuggerit, quibus falſò ſenſiſſe Bryſonem confirmat. Quamuis enim, inquit, idem cuncta ſignificent, tamen aliud alio magis proprium eſt, & magis rei illi effingendæ & adumbrandæ factum, & cum debeant rebus, quas ſignificant, nomina ſimilia eſſe, quod magis illi aſſimile ſit, ut cū audias nomen, penè ob ſimilitudinem tibi rem cernere uideare. illa nanq; uerba rem conſtituere ante oculos dicuntur, quæ ipſam exprimunt, & faciem eius ſecum afferunt.

Ἐστι οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνειν τόδε, καὶ τόδε.) Secunda ratio, qua premit Bryſonem, & declarat alterum altero uocabulum, honeſtius aut turpius eſſe, quod eadem ſanè res ab utroq;, non tamen ſimili modo ſe habens, ſed tanquā uariata, diuerſaq; ratione ſpectata, ſignificetur: poteſt enim eadem res, ut honeſta, & ut turpis, à nobis cogitari. Exempli gratia, concumbere cum uxore, ſi obſcœniore uocabulo, quo res hæc indicari poſſit, in ea exponenda utare, & dare operam liberis dicas, idem ſignificāt. uerùm poſterius hoc, quatenus ea res honeſta eſt, illam exprimit: prius illud, quod uerecundæ aures nō ferrent, quatenus fœditatis aliquid in ipſa continetur, eius faciem ſecum affert. quare altera pudoris plena locutio eſt, altera flagitij ac turpitudinis.

Ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον καὶ αἴσχιον θετέον.) Hoc atq; illud uocabulum, quod eandem ſanè rem ſignificat, non ſignificat illam ut omnino eandem, nullaq; re diſsimilem, ſed ut quaſi uariatā, & non eodem modo penitus ſe habentem: id eſt, alia atq; alia ipſius rei cogitatione. Quare, inquit, hoc etiam pacto alterum altero nomen & honeſtius & turpius eſſe exiſtimare debemus.

Ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν, ἀλλ' οὐχ ᾗ καλόν.) Planum eſt, inquit, ambo illa, quorū alterum obſcœnum, alterum honeſtum habetur, ſi rem oſtendunt quæ partim honeſta, partim turpis ſit, & honeſtum & turpe ſignificare neq; enim tunc partes rationesq; ipſius diſtinguunt: non tamē ea parte, qua illa aut honeſta tantum eſt, aut turpis, ſed alterum illorum qua honeſta, alterum uerò qua turpis ſit.

Ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον.) Quod ſi hoc non concedatur, & enixè quiſpiā tueri uelit, non ſeorſum alterūtt honeſtam, ſeorſum alterum ut turpem rem oſtendere, idē inficiari nō poterit, hac aut illa uoce rem naturāq; ipſius aut magis aut minus exprimi, quod ſatis eſt ad honeſtatē aut turpitudinē uerborū confirmandā.

Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον.) Valet ἐντεῦθεν, ut ſuſpicor, hic à rebus honeſtis. ne quis tamen error naſceretur, apertè exponit quid ſentiat. confirmato nanq; iudicio Lycimnij, confutataq; fallacia Bryſonis, redit ad id quod ſuprà breui tradiderat. antequam enim in hæc digrederetur, præceperat duci etiam oportere translationes à rebus pulchris: quod nunc repetit, quomodo pulchra illa intelligi debeant, docens.

Ἀπὸ καλῶν, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει.) Voce, inquit. nam quædā ingrata et moleſta uerba ſono eſſe declarauit. ſunt aūt alia non pauca, ſpecioſa ac ſuauia: aut ui, inquit, id eſt notione, & intellectu. uidetur enim idē hic Ariſtoteli ſignificare δύναμιν, quod Theophraſto διανοίᾳ, in eiuſdē rei definitione. poſita aūt eſt illa à Demetrio in cōmētario de elocutione: aut oculis aſpectuq;, id eſt ſi uideātur. nam honeſtæ ac turpes uoces iudicantur, ſi ſingulos ſenſus aut iuuant, aut lædunt res quæ ab illis ſignificantur. Ab omnib. aūt ſenſibus ſimilia duci, uoceſq; transferri, docuit eleganter Cicero in 3. de Oratore. Nam & odor urbanitatis, et mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis, ſunt ducta à cæteris ſenſibus. illa uerò oculorum multo acriora: quæ ponunt penè in conſpectu animi, quæ cernere & uidere non poſſimus.

Διαφέρει δ' εἰπεῖν.) Vnde ſimile ducatur magni referre, exemplis confirmat: eidem enim ſenſui res nōnullæ manifeſtò alijs gratiores ſuauioresq; ſunt. Cum roſæ igitur color aliarū rerum colorem longè ſuperet, translatio quæ ab ipſa ducitur, ſpecioſiſsimoq; ipſius colore, cūctas alias ſuperat, quæ ab alijs colorib. quāuis elegātibus, ducūtur. Qui igitur iūcto nomine tanq̄ roſeos digitos haberet, cū tamē formoſos intelligi uellet, aurorā appellauit ῥοδοδάκτυλον, elegātius trāſtulit nomē q̄ qui eādē à puniceo colore φοινικοδάκτυλον uocauit, q; nō tā lepidus iucūdusq; ſit puniceus omnis color, ut eſt ſuauiſs. illius floris. ſtatim enim ut appellatur roſa, ſpecies eius animo obuerſatur. adhuc deterius fecit, qui ἐρυθροδάκτυλον eā dixit: quāuis enim elegās plerūq; color ille ſit, nō tamē tantope ſenſum oculorū oblectat: ſunt enim res etiā nōnullæ rubræ parū gratæ aſpectu, ac moleſtæ.

Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις.) Cum metaphorarū naturam iam explicuiſſet, ad epitheta trāſit, quæ & ipſa locutionem ornant, & aliquid ſimilitudinis habent cum uerbis translatis. neq; enim rerū, quib. adponuntur, propria nomina ſunt, ſed proprietates quaſdam ipſarū oſtendūt: diſcrepant tamen ab illis, quia epitheton proprio rei adponitur nomini: translatū uerò uerbū eiecto proprio, ipſius locum ſubit. cōmodius aūt hoc nunc facit: nactusq; idoneam occaſionē, quia exempla poſtremarū translationum, quæ ſenſibus iucundæ ſunt, & à ſpecioſis rebus ducuntur, fuerant nomina epitheta, eadem tamen quoq;

trans-

tranſlata nomina erant. Quod igitur in transferendis fieri uerbo inquit, idem etiam in ijs quæ adponũtur, ſeruari debere oſtẽdit: nam & à mala turpiq; re ſumi poſſunt, & à meliore, honeſtioreq; duci. exemplis autẽ ex Oreſte Euripidis acceptis, hoc explanat. Perſona Oreſtis & laudem, & uituperationem ex uno eodemq; facto in ſe ſuſcipiebat. nam immanis & pius ille, una cæde, quod incredibile penè eſt, fuit. qui criminabantur, ut Menelaus in ea fabula facit, matricidam ipſum uocabant: qui defendebant, ut ipſe illic inducitur à poeta factum illud ſuum commendans, ultorem patris, quæ ſumma laus eſt, dicebant. uerſiculi Euripidis hi ſunt, quorum prior à Menelao, poſterior ab Oreſte ipſo pronunciatur, ὁ μητροφόντης, ὃς φόνῳ πράσσων φόνον. ὁ πατρὸς ἀμύντωρ, ὅν σὺ πῦ ὄλωκας θανεῖν. Res nunc omnis plana, & aptiſſ. exemplo ualde illuſtrata.

Καὶ ὁ Σιμωνίδης.) Altero elegantiſſimo exemplo utitur. Simonides melicus magni ingenij poeta, auarior tamen, cum qui Olympios ludos mulis uicerat, rogaret eum ut eleganti aliquo carmine uictoriam ſuã celebraret, nec dignam, ut ei uidebatur, mercedem polliceretur, negauit, oſtendens ſe nolle in mulabus ornandis ingeniũ exercere. cum tamen idem precium auxiſſet, cecinit ſtatim Simonides ſuauiſſimum carmen, cuius initiũ hic ponit Ariſtoteles. Siquis autem qui fuerit ille quærat, qui tantopere deſiderio Simonideæ cantiunculæ flagrarit, cum poeta tamẽ tam bono, nimis parcè ac reſtrictè ageret, Anaxilas is fuit Meſſenius, qui Rheginis imperauit. Idem autem uictoriam eam adeptus, ita gaudio exultauit, ut cunctos Græcos, qui illic conuenerant, conuiuio acceperit: nec defuit tamen acuti ingenij uir, qui nimiã lætitiam, quam ceperat animo ob inanem illam uictoriam, carpens dixit: Quid hic feciſſet, ſi equas, non mulis uiciſſet? Hæc accepi ex epitome τῶν πολιτειῶν Heraclidis Pontici. nam addit etiam Heraclides, Simonidem uictoriam illam carmine celebraſſe, & epinicion ceciniſſe, cuius hoc ipſum principium eſſet.

Ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν.) Vt qui ſibi imperare non poſſet, ut in mulas carmen conderet, ſed toto animo à tam tenui ſordidaq; materia abhorreret. uideri enim noluit argumenti humilitatẽ cauſam eſſe, ne quod rogaretur, Simonides efficeret: cum tamen longè alia res, quod exitus declarauit, impediret. melius autem ex Græca uoce acumen poetæ, & mularũ indignitas percipi potuit. nam ἡμιόνους appellauit, ut quæ dimidia ſui parte aſinos referrent: muli enim & ὀρεῖς à Græcis & ἡμίονοι dicuntur. Artificium autem laudat poetæ, qui quod ipſe nunc præcipit, optimè facere potuit: & cum uituperare uellet, deteriorem partem ſecutus eſt, atque inde ipſas appellauit: & cũ mutato conſilio ornare ſtuderet, meliorem atq; honeſtiorem arripuit.

Ἐπεὶ δ᾽ ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησεν.) Poſtquam uerò iuſtam mercedem ille tribuit, cecinit plenum honoris carmen in ipſas, in quo primum eas ſalutauit, et ut ex equis procreatas honorificè appellauit. Saluete enim, inquit, uolucrium equorum filiæ, quo nihil ad illas decorandas magnificentius excogitari potuit, quam commemorare ipſas è tam nobili generoſaq; animante ortas.

Καί τοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν.) Explanat his uerbis artificium Simonidis, qui reliquit cum ornare mulas uellet, quod dedecoris aliquid in ſe habet, & prolatum maculam ipſis aſperſiſſet, captauitq; id quod erat ad dignitatem iiſdem acquirendam accommodatum. Quamuis enim, inquit, equorum filiæ à meliore parte generis illæ appellatæ ſint, nõ ex equis ſolis editæ ſunt, ſed ex aſinis quoq;, tarda admodum uiliq; beſtia.

Ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι.) Vt epithetis omnis res & ornari et inquinari poteſt: ita alia ratione, ſi quid mali boni'ue in aliquo eſt, minuitur. quorum autem uitium maluniq; conterimus, eos ornamus: quorum contrà dotem aliquam aut bonum premimus, eos uiolamus. de hoc accuratè nunc diſſerit Ariſtoteles. Græco uerbo utitur Cicero in 9. epiſtolarum ad Atticum, qui locus & uim uerbi, & rationem eo pacto minuendi declarat. Cum enim in epiſtola ſua Pomponius Pompeianorum ex Italia diſceſſum, uel potius fugam, peregrinationem aſtutè appellaſſet, conſilium ipſius intelligens Cicero, reſpondit: Et nunc ita uideo infinitum bellum initum miſerrima fuga. quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Perſpicuum autem eſt, quamuis eodem nomine uocentur, longè diuerſas tamen eſſe rationes minuẽdi, quæ ſignificantur. Philoſophus loquitur de ὑποκορισμῷ illo, cum uerbi notio, uariato ipſo uerbo, minuitur. fit autem ijs de cauſis, quas diligenter exponit. Orator, cum, ut res odioſa ac moleſta extenuetur, nomen immutatur, & pro illo quod magnam certamq; culpam in ſe habet, quod parua aut nulla reprehenſione dignum eſt, ſumitur (quanquã uidetur etiam res honeſta ac bona ita poſſe conteri) nec tamen non Græci etiã auctores paſſim eodem, quo Cicero, uerbo utuntur, cum alteram quoq; illam uim intelligunt, quam ſequitur Cicero.

Ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις.) Fabulam quandam ſuam Babylonios inſcripſit Ariſtophanes, quæ tamen uetuſtate amiſſa eſt. teſtimonium inde ſæpe citant antiqui ſcriptores, ut Athenæus, Stephanus, Pollux. Multus autem in minuendis nominibus fuit hic poeta, ut facile quilibet intelligere poteſt. nam & χρυσίδιον, & ἱματίδιον, & λοιδορημάτιον inquit, cum res extenuare uellet, ut ueteres grammatici teſtantur, & ῥημάτιον eadẽ ratione in Nubibus. Antea uerò hic in excuſis libris χρυσοῦ mendoſè legebatur: χρυσίον ipſe, ut calamo ſcripti habent, emendaui, & ſane ita legi debet. ab χρυσίον enim χρυσιδάριον, non à χρυσὸς deducitur. cum autem minui quod bonum, & quod malum eſt, hac ratione docuerit, duo prima bonæ rei exẽpla ſunt: reliqua duo, niſi fallor, malæ.

Ἀντὶ δ᾽ ἱματίου, ἱματιδάριον.) Eadem ratione idem poeta & in eadem, ut ſuſpicari licet, fabula, pro ἱματίου, rem minuens, inquit ἱματιδάριον, quo puſillum ueſtimentũ ſignificatur: & pro λοιδορίας, quod uerbum

ualet

ualet conuicium, λοιδορημάτιον, quaſi leue quoddam & exiguũ conuicium. animaduertendũ tamen, quamuis à nomine illo, quod muliebri genere dicitur, tradat proficiſci λοιδορημάτιον; uideri potius ab λοιδόρημα, quod cum idem ſignificet, neutri generis eſt, deduci. Sed in uſu ſermonis fortaſſe hoc non ualde erat: & pro νόσημα inquit νοσημάτιον, quaſi tenuis & puſillus morbus.

Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν τὸ ἀμφοῖν τὸ μέτριον.) Cautè autem, inquit, utranq; rem tractare oportet, & mediocritatem quandam in illis retinere: quod qui non faceret, mirificè peccaret. intelligo autẽ epitheta, & ὑποκορισμούς, ut Græcis uerbis, quæ tamen notiora quàm Latina ſunt, utar. intelligo autem in conterendo & malo & bono, quod in amplificando locũ non habet: neq; enim in Græco ſermone ὑποκορισμοί, quod ſciam, uim amplificandi habent.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν.) Non in uerbis ſolũ frigus eſt, ſed et in ſententijs, & in factis hominum ſæpe inuenitur: quomodo autem id in elocutione efficiatur, nũc accuratè docet. Phalereus quoq; in libro de elocutione hunc locum ſubtiliter diligenterq́; perſecutus eſt. nã definitionẽ quoq; Theophraſti adducit, quomodo ſcilicet doctiſs. ille uir, uim huius mali expreſſerit. frigidũ enim ille ſermonem eſſe inquit, qui non ſeruat ſuam aptamq́; illarum rerum exponendarum elocutionem, ſed modum ſuperat. nec nõ etiam huius loci, quem nũc in manibus habemus, mentionem fecit. uerba enim hæc ipſius ſunt, τὸ δὲ λέξεις ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ γίνεσθαι τετραχῶς. Quintilianus frigus appellauit, cũ de frigore tamen potius quod ex rebus q̃ ex uerbis gignitur, loqueretur, in 5. Quod interrogãtis nõ leue frigus eſt. In 6. Nã & imperitia, et ruſticitas, et rigor, et deformitas afferũt interim frigus.

Ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν.) Verba διπλᾶ Cicero iuncta ſæpe appellauit. Frigus autem primum in duplicibus nominibus eſſe docet, ſi iuncta illa nimis duriter fuerint, & longè à conſuetudine peruulgatáq; ratione loquẽdi. & πολυπρόσωπον autem, & μεγαλοκόρυφον, & στενοπόρον, iuncta uerba manifeſtò ſunt: & ita iuncta, ut magis poetas, quàm oratores, decere uideantur. neq; enim cuncta uerba iuncta frigus gignũt, ſed ea quæ nimis tumidè iuncta ſunt. iunctis nãq; uerbis cõſuetudo etiã utitur, maximè Græcorũ, quorũ lingua ad cõplicanda uerba aptior. Docet hoc accuratè Phalereus, ac quæ uitãdæ ſint nominũ iunctiões, admonet. Neq; tamẽ puto, quæ Lycophronis exempla hic poſuit, continenter ab auctore collocata fuiſſe, ſed ex omnibus ipſius ſcriptis, quæ diſperſim poſita forent, & uitioſiora eſſent, collecta ab Ariſtotele fuiſſe: dixiſſeq; ſemel Lycophronem arbitror, πολυπρόσωπον οὐρανόν. Poſtea alio in loco μεγαλοκορύφου γῆς, & eodem pacto ἀκτὴν στενοπόρον, ſeorſum à ſuperioribus: quod manifeſtò intelligitur, cũ copula interiecta ſit. πολυπρόσωπον autẽ cœlũ, quod plurimã uariãq; faciẽ habeat, ob ſidera ipſa, niſi fallor. nam Græcus etiã poeta καλὸν πρόσωπον ἅλιος in carmine ſuo appellauit: terram uerò μεγαλοκόρυφον, quòd magnos uertices, arduoſq; admodũ colles ſuſtineret: litus στενοπόρον, quod meatum callemq́; illac trãſeuntibus anguſtũ præbeat.

Καὶ Γοργίας ὠνόμαζε πτωχόμουσος κόλακας.) Sententia Gorgiæ nihil uitij in ſe habet: tam affectata ipſius duráq; locutio reprehẽſione nõ caret, frigetq́;, quod ad tenue ſtudium omniũ aſſentatorũ demonſtrandum, uel certi alicuius in eo artificio tractando inops ingenium exprimendũ ualet, uerbum finxit, & mendicam muſam, cõplicatis duobus nominibus, eũ colere dixit.

Ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας.) Nulla hic coniunctio, niſi præpoſitionum ac uerborum eſt: coniuncta tamen, ita conformata uerba ueteres appellaſſe, teſtimonio quoq; Ciceronis cõfirmari poteſt, cuius in 3. de Oratore hæc ſunt uerba: Vel cõiungendis uerbis, ut hæc: Tum pauor ſapientiam mihi omnẽ ex animo expectorat: Num nõ uis huius me uerſutiloquax malitia. uidetis enim & uerſutiloquax, & expectorat, ex cõiunctione facta eſſe uerba, nõ nata. Sed etiã in Oratore hoc declarauit, inquiẽs: Quid in uerbis iunctis? q̃ ſcite inſipientem, non inſapientẽ: iniquum, non inæquum.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας.) Alcidamantem oratorem in uitium hoc friguſq́; crebrò incidiſſe oſtendit. cum autẽ plura eius uerba citet, exemplum eſſe puto πυρίχρων: nullum enim aliud hic uerbum coniunctum uideo. hoc autem & inſolenter, & nimis poeticè compoſitum eſt. ſuperiorem autem ſententiam adduxit, ut puto, cũ huic ipſi in qua frigus eſt hæreret, ut poſterioris uis melius perciperetur. Deſcripſiſſe uerò his uerbis Alcidamantem uehementiore ira percitum hominem, & qui penè fureret, planum eſt. Huic autem loco ſimilis eſt ille Ciceronis in 7. actione in Verrem, niſi quod nullum illic iunctum aſperè uerbum: Ipſe inflammatus ſcelere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat.

Καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι, &c.) In eandem culpam idem lapſus eſt, cũ ſtudium et alacritatem animi τελεσφόρον appellauit. unde nomen compoſitũ, & quid τελεσφορῆσαι Græcis ſit, ignotum nemini paulo eruditiori eſſe arbitror. ut autẽ προθυμίαν, ita etiam πάθος, ut infrà declarat Ariſtoteles, τελεσφόρον Alcidamas appellauit. eodẽ uerbo μεταφορικῶς Sophocles in Electra uſus eſt, ſine culpa tamen, ut poeta. Clytemneſtrã enim ſomnijs perterrefactã, ita induxit loquentẽ, Ἃ γὰρ προσεῖδον νυκτὶ τῇδε φάσματα, Διστῶν ὀνείρων, ταῦτά μοι Λύκει' ἄναξ, Εἰ μὲν πέφηνεν ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα. Precatur aũt illa Apollinẽ, ut quæ noctu in ſomnis uiderat, ſi boni aliquid portenderẽt, ad maturitatẽ exitũq; perduceret: cõtrà, ſi quidpiã mali ſignificaret, auerteret.

Καὶ κυανόχρουν τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος.) Cum

excuſi libri antea, non pauciq́; ſcripti, θαλάσσης haberent, ſecutus auctoritatem antiquiſſimi codicis, cui adſtipulatur uetus quoq; tralatio, reſtitui θαλάττης. quẽ autem Latini cœruleum colorem, κυάνεον Græci appellabant. mare uerò huius coloris ſæpe eſſe, ab utraq; gente ijs nominib. traditũ eſt. neque tamẽ in eo frigus eſt, quod ἔδαφος maris ſolum, ſuperficiemq́; appellauit, ſed quod coniuncto nomine κυανόχρων, cum de colore ipſius loqueretur, dixit. inſolens enim hæc coniunctio atq; inflata, quod ſtatim Ariſtoteles ipſe declarat. in cunctis enim his exemplis frigus eſſe tradit propter coniunctionem, complicationemq; uerborum.

Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία.) Vt malam uerborum coniunctionẽ frigus efficere docuit, ita etiam uerba externa confirmat. nam alterum hoc eſt è quatuor illis rebus, quæ uitium hoc gignunt. Ab iiſdem autem ſcriptoribus exempla huius quoq; lapſus ſumit. frigus meritò excitare potuit Lycophron, uocans Xerxem πέλωρον ἄνδρα, cum ingentem, uaſtumq́; ſignificare uellet. peregrina enim uox πέλωρον, & quæ nullo modo deceat ſolutam orationem. Quid autẽ appellet ipſe γλώττας, docuit in libro de Arte poetarũ: uocabulũ enim intelligit, quo alia gens natioq; ut ſuo uteretur. Vnde Athenienſibus, propria quædã uocabula, aut Cypriorum, aut Cilicum, aut Siculorum, aut aliorum, qui eodem ſermone non uterentur, populorum, linguæ erant. Sed etiam barbara prorſus quædam uocabula, ut gaza, acinaces, et huiuſcemodi alia, γλῶτται erũt et Græcis et Latinis hominibus. Euſtathius quoque, cum uim huius nominis exprimeret, affirmauit aliquando ualere ſermonem, in quo externæ & peregrinæ quædam uoces eſſent. quod confirmat teſtimonio poetæ, qui inquit, γλῶσσ' ἐμέμικτο.

Καὶ Σκίρων, σίννις ἀνήρ) Sciron latronis hominis nomen eſt, qui à Theſeo interfectus fuit, cum ex illo ipſo ſaxo, iuxta quod latrocinabatur, eum deieciſſet. nã ſcopuli quoq; illi ab eo nomen acceperunt, ut Virgilius in Ciri teſtatur: Præterit abruptas Scironis protinus arces. σίννις autem externa Athenienſibus alijsq́; fortaſſe nõnullis Græcis populis uox erat: & qui alijs moleſtus eſſet, ac maxima detrimẽta afferret, ſignificabat: Verùm à malefico ingenio conſuetudineq́;, ut puto, prætereuntibus nocendi, ac grauia incommoda importandi, alter quoq; latro σίννις appellabatur. eratq́; tunc σίννις uiri nomen, non adpoſitum illi ad ſtudium ipſius prauum indicandum. eius mentionem fecerunt & Xenophon, & Pauſanias in Corinthiacis, & alij plures auctores. nam Xenophontis in ſecundo libro ἀπομνημονευμάτων hæc uerba ſunt, τοὺς γὰρ ξένους ἐξ οὗ ὅ τε Σίννις, καὶ ὁ Σκίρων, καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖτο.

Καὶ ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει.) Non multo pòſt, ubi de inſulſis translationibus agit, hoc ipſo exẽplo iterum utitur. Nam plura etiam illic uerba oratoris huius adducit, & ex quibus ſententia ipſius melius percipitur, οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων. Verbum autem peregrinum ἄθυρμα eſt, & quod in ſoluta oratione uſurpatum frigus gignit, ac contemni illum meritò facit. ſignificat autem luſum, quod communis ſermo Græcorum uocat παίγνιον.

Καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν.) Eſt etiam externa uox ἀτασθαλία. & licet uis ipſius notioq́; cognita ſit, in conſuetudine tamen ueteris Græciæ non erat. ἀτασθαλίαν autem poetæ, quibus peregrinis uocibus uti laudi datur, peccatum lapſumq́; hominis uocabant.

Καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον.) Qui ita quandoq; locutus fuerat Alcidamas, culpa non carebat, ac riſum potius auditoribus mouebat. eſt enim elata nimis inſolensq́; locutio. uerbum autem peregrinum τεθηγμένον, & omnis deniq; ſententia hæc uerbis expoſita eſt, quæ poetam potius, quàm oratorem deceant. θήγειν autem acuere eſt. quo ſanè uerbo uſus eſt Euripides in Phœniſſis, cum pugnam Eteoclis ac Polynicis fratrum, aprorum pugnæ cõpararet. κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν, Ξυνῆψαν ἔγχη. Senſus, niſi fallor, huius exempli hic eſt: Mera animi incenſus ira, punctusq́;. In loco enim qui uariè in diuerſis libris legitur, malui antiquiſſimi libri auctoritatem ſequi, in quo ita legitur, cum excuſi antea haberent, καὶ ἀκράτορας τῆς διανοίας, καὶ ὀργῇ τεθηγμένον, tanquam duo exẽpla eſſent frigidæ orationis. impulit etiam me, ut ueriorem hanc lectionem putarem, quod copulam à reliquis quoq; ſcriptis libris abeſſe uidi, ut à uetere etiam tralatione nõ expreſſam. ἄκρατον uerò uocari, quod purũ in natura ſua eſt, nec ulla alia re temperatũ planũ eſt. quo modo Cicero quoq; et Ariſtoteles in Problematis hoc uerbũ ceperũt, qui ambo bilẽ ἄκρατον appellarũt. Quod ſi impreſſorũ antea librorũ lectionẽ quis amet, ἀκράτορας διανοίας, impotẽs animi accipietur, & externũ id uerbum habebitur, quod ſanè in uſu oratorum non eſt.

Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις.) Tertiũ, inquit, inſulſæ orationis genus in epithetis cõſtat, ſi aut lõga uſurpata fuerint, aut intẽpeſtiua, aut crebra. tribus enim his modis in adiũgendis nominibus peccari poſſe oſtendit.

Ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν.) Lac candidũ eſſe, omnes nouerũt: auditoq́; nomine lactis, candor ipſius ſubitò ante oculos obuerſatur. nec tamen ſi poeta, quod minimè neceſſariũ erat, adpoſuerit, labitur: orator ualde peccaret, ſi idem faceret. De omni hac re accuratè diſſeruit etiã Quintilianus in 8. lib. quem locum hic adiũgere, non inutile (ut arbitror) erit. Ornat enim epithetõ. Eo poetæ & frequẽtius et liberius utũtur. nãq; illis ſatis eſt cõuenire uerbo cui apponitur, & itaq; dentes albi, & humida uina in his non reprehendimus: apud oratorem niſi aliquid efficitur, redũdat. Patet aũt hoc exemplũ eſſe epitheti inanis, et quod minimè requirebatur: quale ipſe ſuprà ἀκαίρους uocauit.

Ἐν δὲ

Ἐν δὲ λόγῳ, τὰ μὲν ἀπρεπέστερα.) Liberior eſt apud poetas uſus epithetorum: in ſoluta oratione timidius cautiusq; rem tractare oportet. multis enim modis peccari poteſt: ſunt enim nõnulla epitheta, quæ nullo modo cõueniunt proſæ orationi: à quibus ſibi omnino tẽperare debet, qui à culpa uult abeſſe. Alia, quamuis idonea illi & accõmodata ſint, poſſunt fraudi eſſe, ſi quis ipſis delectatus, modum in illis non teneat. prioris, ut puto, generis ſunt, quæ prolixa ſuprà intempeſtiuaq; uocauit: poſterioris uerò, quæ crebra ac frequentata frigus gignere dixit. ſi enim hæc, licet bona, ad ſatietatem poſita ſint, detegũt nimiam induſtriam, quam in illis captandis orator adhibet: planumq; faciunt, poetam illum eſſe, non oratorẽ. Cũ in excuſis antea omnib. & nonnullis ſcriptis legatur, ὅτι πολιούς ἐστιν, fideliores ſcripti libri ὅτι πολιοῖς habent, quam lectionẽ uetus quoq; tralatio confirmat: quare ita omnino legendum arbitror.

Ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῷ.) In calamo ſcripto meliorẽ αὐτοῖς. Si receptã lectionẽ ſequemur, quid ſignificari dicemus pronomine αὐτῷ? nihil enim ſuprà poſuit, niſi fallor, ad quod cõmodè hoc referri poßit. ſi αὐτοῖς, ut in antiquiß. libro inueni, eodem penè modo hærebimus: neq; enim numero hoc ſuprà uſus fuerat, ſed epitheta multitudinis numero dixerat. cum uarios igitur diſcrepanteſq; ab excuſis ſcriptos libros inuenerim, fortaſſe uitium ſcripturæ hic eſt, & αὐτοῖς, ut epithetis intelligamus, legi debet: quam ſcripturam uetus quoq; tralatio ſecuta uidetur. infra tamen muliebri genere inquit, ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τοῦτο: intelligitq; orationem, quæ crebra nimis epitheta habet.

Ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθός.) In oratione epitheta collocanda ſunt. huiuſcemodi enim locutio plura in ſe bona habet. uſus namq; epithetorum, uulgarem cõmunemq; uſum loquendi, qui humilis eſt, uariat, nonnihilq; peregrinitatis affert: uerùm modus teneri debet. Ratio aũt hæc, ſi is adhibebitur, reprehendi non poterit. uiã enim quam tenuit, ut hoc efficeret, Thucydides in oratione, qua facit laudari à Pericle qui pro patria in prælio occiderant, & in alijs concionibus, non laudauit Halicarnaſſeus. ille namq;, ut grandiorem redderet orationem, tritumq; ac plebeium ſermonem declinaret, ad poeticam phraſin ſe contulit, & nomina inflata captauit, ut ornatus ille nimis inſolens, nouusq; eſſet. in hac autem ſententia exponenda eodem uerbo, quo hic utitur Ariſtoteles, & ſuprà quoq; ego utroſq; uſos alibi oſtendi, utitur Halicarnaſſeus. ἐξάλλαξε, inquit, τῆς ἑρμηνείας εἰς ὄγκον ἅμα καὶ κόσμον ὀνομάτων ἀηθέστερα.

Ἐπεὶ μεῖζον κακὸν τοῦ εἰκῆ λέγειν.) Ita in codicibus ſcriptis inueni, & ita ſanè legi debet. antea in excuſis τὸ εἰκῆ λέγειν, perperam legebatur. Cur tãtopere admonuerit in hac re modum à nobis tenendum eſſe, docet. Si quid peccaueris, inquit, dum cultior in ſermone eſſe uis, magis offendes, quàm ſi temerè inconſideratèq; loquaris: atq; id non ſine cauſa. maius enim uitium eſt, dum ornamenta ſectaris, labi, quàm fortuito, et ut multitudo hominum loquitur, dicere. ſermo enim uulgaris uirtutes orationis non habet. hæc oratio, quæ cum cuperet exornari, inutilem ſibi ornatum malumq; comparauit, uitia etiam habet.

Διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur ſcripta Alcidamantis frigida ſint. copia namq; epithetorum illa corrumpit. nec enim modum ullum in hac re tenere orator hic potuit. in reprehendendo aũt Alcidamante, ac errore illius exagitando, politè ipſe locutus eſt: ut non facilè Latinè, ſeruata forma illa ſermonis, ſententia ipſa efferri poßit. ἥδυσμα enim condimentũ appellari conſtat: ἐδέσματα dapes epulæq; ipſæ ſunt. Ornatus orationis ut cõdimentũ modicus eſſe debet, quod tantum ſuauiores epulas efficiat. nemo enim in conuiuio condimentis ſolis ueſcitur. adſunt enim dapes, quæ famem pellant. Imperitè igitur Alcidamas ornamentis uerborum, non tanquam condimentis dapes, orationem exornare uoluit: ſed penè ex ipſis orationem, tanquam cõuiuium ſtruxit. Ab eadem re uerbũ transferens in libro de Arte poetica, uocauit μελοποιΐαν maximum omnium condimentorum, quibus perſpergeretur tragœdia. Animaduertendus autem modus eſt loquendi: poſteriori enim tantum parti aduerbium ὡς adiungit, cum uideatur etiã priori idem adiungi debuiſſe. ſuprà tamẽ quoq; ita locutus eſt, cum de ornatu orationis loquens, inquit, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντας, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίας. Cum uerò antea numero multitudinis, & ἡδύσμασι & ἐδέσμασι in excuſis libris legeretur, unitatis numero ambo illa nomina ſcribi uolui. ita enim in manu ſcriptis inueni, & ita in ſuo exemplari uidetur habuiſſe auctor antiquæ tralationis.

Οὕτω πυκνοῖς καὶ μείζοσι καὶ ἐπιδήλοις.) Adeò crebris, inquit, & maioribus, & apertis epithetis utitur. Quomodo autẽ peccari poſſet epitheta adiungendo, atq; in frigus incidere, ſuprà oſtendẽs, eadem penè, quæ nunc Alcidamanti tribuit, uitia demonſtrauit. cũ enim nunc perſpicuis nimis utendo eum lapſum eſſe tradat, reſpondet, ut arbitror, ſuperiori illi uoci, cũ intempeſtiua quædam eſſe epitheta docuit. tunc aũt intempeſtiua ſunt, cũ res plana & aperta ſua ui eſt: nec aliquid adponi, ut melius intelligatur, poſtulat. ut ſi quis dulce muſtum, dentes albos dixerit. nam quòd μείζοσιν eundem quoq; uſum dicit, reſpondet hoc uerbo ſuperiori, μακρά. longa enim maioribus cõtinentur. quæ namq; longiora ſunt, eadẽ & grandiora. Tertiũ uitium, quod in eo reprehendit, manifeſtò idem eſt cum illo, quod in fraudem ducere poße huius rei tractandæ ignaros, indicauit: eodem enim uerbo uſus eſt.

Οἷον οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα.) Hunc locum, ut ab Ariſtotele hic traditus eſt, iiſdem uerbis poſuit Phalereus. Otioſo autem nimis ſuperuacaneoq; epitheto uſus Alcidamas eſt, cum ſudorem dicens, ſatis

non habuit eum appellare, ſed addidit humidum, tanquam aridus aliquis ſudor inueniatur, aut ignotum alicui eſſe poſſit, hanc eſſe ipſius naturam. Virgilius nanq; cum humida uina appellauit, reprehendi meritò nō poteſt. conceduntur enim poetis huiuſcemodi ornatus ſuauitatis cauſa: nec tamen illic omnino otioſum id uerbū eſt, ſed ſtudium poetæ adiuuat, facitq; id, quod ſua ui incredibile erat, multo admirabilius. quamuis enim uinum liquidum eſſe intelligatur, id tamen, quòd ne ſecari cædiq; poſſe uideatur, præſtat, relatū, rem auget. humida autem natura ipſius ab hoc abhorret.

Καὶ οὐκ εἰς ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἰσθμίων πανήγυριν.) *Qui ludos, quos Iſthmia Græci à loco ubi celebrarentur appellabant (iſthmos etiam uocabātur anguſtiæ fauceſq; Peloponneſi, quæ duo maria ſeparabant) non iſthmia, ſed iſthmiorum conuentum mercatumq; uocat. adponit ſanè aliquid, quia quod uno uerbo dicere poterat, duobus ſignificauit: non tamen eſſe uidetur hic aliquid è genere eorum, quæ epitheta grammatici dicunt, ſed eſſe potius hæc deſcriptio quædam èt periphraſis, ut ijdem huiuſcemodi ſermonem uocāt, tanquam exemplum tamen frigidæ uitioſæq; orationis Ariſtoteles ponit. & ſanè non ualde periphraſis oratori accōmodata eſt, & ſi frequētetur ab ipſo, reprehenſionem illi affert.*

Καὶ οὐχὶ νόμους.) *Excuſi antea libri & ſcripti quidam habent, βασιλεῖς νόμους, ipſe autem extremum uerbum immutaui. ſecutus antiquiſſimi codicis auctoritatem. cui etiam adſtipulatur uetus tralatio. niſi fallor autem, res ipſa diligenter ſpectata, ueriorem hanc eſſe lectionem docet: affectata enim hæc loquendi ratio ſimilis eſt ſuperiori. Non leges igitur appellauit, ut cōſuetudo erat, uerùm addit plura uerba: et ipſum hoc etiam, quo leges eo ſermone uocantur, aliter conformauit, quaſi dicens ciuitatum reges legales. intellexit autem leges, quæ in liberis ciuitatibus regnarent, reges, qui non uiuerent, ac ſpirarent, ſed in ſapientum uirorum ſcriptis manerēt. Quod ſi quis alteram lectionem ſequi malit, lapſus hoc pacto erit Alcidamas. quid enim attinuit addere, τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς? redundat enim hoc totum. Et quamuis appoſitum non fuiſſet, eam uim legum eſſe intelligitur. Plato tamen quoque in Sympoſio ita locutus eſt,* οὓς ἂν τις ἑκὼν ἑκόντι ὁμολογήσῃ, φασὶν οἱ πόλεως βασιλεῖς νόμοι δίκαια εἶναι. *qui politiſſ. ſcriptor fuit, nec minus ſtudij poſuit in ornatu uerborū, quàm in grauitate ſententiarū. Quod fecit etiā, ut alteri lectioni aſſenſerim, niſi exiſtimetur, quod in Alcidamante uitioſum fuit, ac ferri non potuit, in Platone nihil culpæ habere, cum id affingat Agathoni, qui poeta erat, & tunc ipſum amoris dotes, uirtuteſq; celebrabat: ut nedum peccauerit Plato, ſummam laudem mereatur, qui & quid perſonam deceret quæ loquebatur, & rem ipſam de qua ſermo tunc erat, cogitauit.*

Καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ.) *Peruerſe antea,* καὶ οὐ δρομαία, *excuſi omnes habebant: ſecutus fidem ſcriptorum librorum, & rem ipſam,* δρόμῳ *emendaui. Vitium Alcidamantis et hic etiam perſpicuum, qui quod uno uerbo dilucidè dicere potuit, inſulſius atq; obſcurius pluribus enunciauit: neque enim* δρόμῳ *inquit, id eſt curſu, cum illum ſignificare uellet. ſed inde conformato nomine,* δρομαίᾳ, *animi impulſione, appetituq; currendi: naturam enim quaſi curſus exprimere uoluit, totāq; rem deſcripſit, quod tunc facere minimè oportebat.*

Καὶ οὐχὶ μουσεῖον ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον.) *Idem cum muſeum appellare oporteret, addidit quod minimè neceſſe erat, inquiens, cū naturæ muſeum accepiſſet. Muſeum autem dici locum à muſis boniſq; artib. frequentatum, manifeſtum eſt. Appellat igitur hic quoq;* τῆς φύσεως *epithetor, cum adponatur illi nomini ad naturam eius explanandam.*

Καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς.) *Quod hic adponitur, è genere eſt eorum epithetorū, quæ paſſim ab omnibus ita appellantur. non erat autem illud ullo modo neceſſarium. qui enim curā animi inquit, ſollicitudinem & moleſtiam quandam ſignificat, neq; addere oportet anxiam, aut triſtem.*

Καὶ οὐ χάριτος.) *In idem uitium incidit, non gratiæ, quod ſatis fuiſſet ad rem explanandam, inquiens, ſed omnifariæ gratiæ opifex ac fabricator, adponens illi nomini, quod minime opus erat.*

Καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς.) *Aliud exemplum eiuſdē uitij. hic enim quoq; adpoſuit, quod minimè oportebat. Curator, inquit, diſpenſatorq; uoluptatis audientium. extremum enim hoc relinqui potuit. orator enim qui uoluptatis effector eſt, auribus eorum qui audiunt, ſuauitatem afferre intelligitur.*

Καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις.) *Et nō ramis texit, inquit, quod ſatis erat rei ſignificandæ, ſed ſyluæ ramis occultauit. rami enim ſyluæ manifeſtò ſunt, nec id uerbum additum magis rem declarat.*

Καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν.) *Eadē prauitate iudicij idem abductus, non corpus uelauit, inquit, ſed corporis pudorem. qui enim corpus tegunt, nō alia de cauſa id faciunt, niſi ne dedecoris aliquid admittant, ac pudorem uioleut, ſi fortè quod celari oportet, appareat.*

Καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν. *Cū excuſi antea* τίμιον *haberent (cui uerbo locus hic nullo modo uidetur eſſe poſſe) eiecto illo repoſui* ἀντίμιμον. *quod in marginem quoq; quorundam Venetijs excuſorum librorum iam irrepſerat. manauit autem, niſi fallor, è Græco interprete, qui manifeſtè ita legit. neque enim in ullo ſcripto libro id inuenire potui, ueſtigiumue ipſius in uetere tralatione extat: & ſanè, quæ in exemplo requiruntur, in ipſo ſunt. epithetum nanq; eſt, & unctum duplexq; nomen. Id uerò quod ſuſtuli, altera harum conditione caret: ſimplex nāq; eſt. ut illud*

igitur

igitur tutò hinc deleri potuit, ita nihil certi habeo, quo firmiter hoc cõſtituam. quare totam rem, ut ſe habet, eruditis uiris cognitam eſſe uolui. Eſt autẽ ἀντίμιμον, quod faciem alicuius rei præ ſe fert, atq; illã exprimit. Ariſtophanes θεσμοφοριαζούσαις eo uſus eſt, Ω μὲν βλέπειν χαὶ πρόσθε μηχανήσατο ὀφθαλμὸν ἀντίμιμον ἡλίου τροχῷ. Alcidamas igitur cum animi cupiditatem ἀντίμιμον appellauit, frigidè locutus eſt. ad poſuit enim nomen, quod & quia affectatũ otioſumq;, & quia iunctum, nullo pacto dictioni oratoriæ cõueniebat. aſciuit enim ita ille ſibi poeticum ſtilũ, ac poema illud paulatim fiebat.

Καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν.) Hunc quoq; locum & in excuſis cũctis et in ſcriptis libris corruptũ, immutaui, ἔξεδρον magis probãs. antea nanq; ἔνυδρον, mendoſè omnino legebatur: hanc tamen lectionẽ ipſe nõ excogitaui, ſed apud Græcum interpretem inueni. Si autem ita ſcribatur, exemplum, ut opinor, accommodatum erit ei, quod oſtendere uult Ariſtoteles, ſignificando. Hoc enim quoque nomen, ut ſuperius, & duplex, & epitheton eſt. coniunctum nanq; eſt è præpoſitione, & è nomine. ἔξεδρον autem hic, niſi fallor, ualet, immenſam exuperantiam, quæ è ſede & tanquam finibus recti exeat. quemadmodum uidetur cepiſſe hoc nomen Athenæus in 5. libro Δειπνοσοφιστῶν, ubi maledicit Platoni, eumq; in conſtantiæ damnat, in ſermoneq; præcipuè, quẽ inſcripſit Charmidem, multa narrat repugnãtia dixiſſe: cũ fingat illic Socratem, nunc quidem occæcatum amore pueri atq; ebrium factum, tanquam è poteſtate exiſſe, nullamq; ſuæ dignitatis rationem habuiſſe: nũc autem ſpeciem ipſius, floremq; ætatis deſpicientem inducat. in hac enim re exponẽda ita locutus eſt· ποιεῖ γὰρ αὐτὸν ἀσυμφώνως, ποτὲ μὲν σκοτοδινιῶντα καὶ μεθυσκόμενον ὑπὸ τοῦ παιδὸς ἔρωτι, καὶ γενόμενον ἔξεδρον, καὶ καθάπερ νεβρὸν ὑποπεπτωκότα λέοντος ἀλκῇ. ita enim arbitror legi debere, cum in excuſis perperam ſit νεκρόν: ut ita attonitum illum ac timore perculſum dicat, ut hinnulum, qui in ualentiſsimã beſtiam, leonem inciderit. Videtur uerò id uerbũ ab auibus translatum. illæ enim ἔξεδροι, cum in locis aduerſis inauſpicatiſq; ſidebant, uocabantur. Cum autẽ hæc omnia è medijs quibuſdam orationibus ſumpſerit, ut uitioſæ tantum locutionis exemplũ ſint, non eſt quod miremur, aut plenam ſententiam in nonnullis non eſſe: aut deſiderari, ut in hac, uerbum unde caſus nominum regantur.

Διὸ ποιητικῶς λέγοντες.) Et quomodo peccarent, & in quot culpas inciderẽt, et quantam his apud quos dicerent, ſui irridendi facultatem darent, nullus indicij quidam oratores, oſtendit. Cum more poetarum, inquit, loquãtur, quia rem indecorã faciũt (alia enim oratoris locutio eſt, alia poetæ) ridiculi fiunt, & frigus efficiunt: necnon, quod minimè omnium putant, obſcuri ſunt. obſcuritas enim ex garrulitate illa òritur, et prauo ſtudio cuncta exornandi, ut ipſi arbitrantur. ἀδολεσχία oratio inanis eſt & otioſa: incidunt enim in hoc uitium homines, cum aut ſententijs, aut uerbis ſuperuacaneis utuntur, & quæ nullã iam habeant ad id quod ſignificare uolunt, declarandum: inde autem tenebræ exiſtunt. neq; enim intelligere poſſunt qui audiũt, quid illa eò pertineãt, ut etiã quod iã perceperint, tantoperè animo confunduntur, putentq; ſe minimè percepiſſe.

Ο, τ' ἂν γὰρ γινώσκοντι ἐπεμβάλῃ.) Quodcunque enim, inquit, aliquis inculcarit ei, qui rem iam percepit, perdit, diſſoluitq; illud, quod apertum ac planum erat. nam re cognita, quodcunq; adiungis, ne dum illuſtret, caliginem offundit atq; obſcurat. ἐπεμβάλῃ autem eleganter, proprieq; dixit. Plato quoq; in Cratylo in eadem penè re exponenda eodem uerbo uſus eſt; ὥστε ἐπεμβάλλοντες πολλὰ ἐπὶ τὰ πρῶτα ὀνόματα, τελευτῶντες ποιοῦσι μηδ' ἂν ἕνα ἀνθρώπων συνεῖναι, ὅτι ποτὲ βούλεται τὸ ὄνομα. neq; tamẽ de interiectione uerborũ, aut ſententiarũ, antequã prima illa ſententia abſoluta ſit, loquatur, ſed de inculcatis alicui nomini ſyllabis. illæ enim quoq; impediunt, ne unde ductum id nomen ſit, uideri poſsit. demũq; id ſignificare uoluit Plato, quod his quoq; uerbis M. Varro affirmauit de lingua Latina: Multa enim uerba literis commutatis ſunt interpollata.

Οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος· οἷον τὸ χρονοτριβεῖν.) Cum aliquid, inquit, uno uerbo homines exprimere nequeunt, quod nomen illi rei impoſitum nõ eſt, confugiunt ad coniũgenda uerba: & cum aptè facileq; illa cõponere poſſunt, libenter hac ratione utũtur. nã χρονοτριβεῖν, quo exemplo utitur, eleganter connexũ eſt, nec ſimplici uerbo tempus terere, quod ita iunctũ ualet, Græco ſermone poterat exponi. Homines autẽ cum dixit, intellexit uulgus imperitorum, & conſuetudinem ipſam ſermonis. oſtendit enim nũc quando iunctis nominib. in ſoluta oratione utendũ ſit, & quomodo illa iũgere oporteat, quod facturũ ſe antea pollicitus fuerat. Docet igitur imitandam in hac re conſuetudinem, & cum res cogit, commodeq; id facere poſſimus, eſſe uerba iungenda.

Ἀλλ', ἂν πολὺ, πάντως ποιητικόν.) Qui hac coniunctione, inquit, uerborum delectatus, multum huiuſcemodi uerba in ſoluta oratiõe uſurparit, peccabit, & oratio ipſius à peritis poetæ potius quàm oratoris, merito exiſtimabitur. Nõ potuit autẽ ferre tã ineptũ oratoris cuiuſdam ſermonem Antigonus rex, ut refert Plutarchus: cum enim ita apud eum ille loqueretur (ſignificare uolens, ob frigidiſsimã anni tempeſtatẽ, omnem herbam in agris enectam, χιονοβόλος ἡ ὥρα γενομένη, λεπτοβοτανεῖν ἐποίησε τὴν χώραν. interrupto eius ſermone ille, Deſine, inquit, mecũ, ut cũ incõdita multitudine agere. nam χιονοβόλος & λεπτοβοτα

νῶν iuncta uerba ſunt, nec ſatis concinnè compoſita, nec ulla neceſsitate affectata. uire optimo igitur acuti ingenij uir eum contempſit, & inſulſum illum modū loquendi turbæ reſeruari iuſsit, quæ nouitate ſemper capitur, & rectum à uitioſo diſtinguere nequit.

Διὰ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις, τοῖς διθυραμβοποιοῖς.) Quia uerba coniuncta ſonantem poeſim redolent, locutio quæ ex iunctis uocibus conſtat, aptiſſima eſt dithyrambicis, ac magnas ipſis utilitates affert. uolunt enim illi ſono implere aures, ac mirum in modum tumidi, elatiq; ſunt. Idem tradidit Demetrius in lib. de elocutione, ubi et ipſe de frigore orationis diſſerit. Halicarnaſſeus cum in uita Lyſiæ inquit, Gorgiam Leontinum propè dithyrambicis quædam fudiſſe, intellexit, ut puto, uerba iuncta. huic enim uitio illum affinem fuiſſe, teſtimonio Ariſtotelis didicimus.

Αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθαδες.) Voces externæ fructū ferunt epicis poetis. peregrinis nanq; uti uerbis, grande eſt ac contumax. congruit autem hic ſermo amplitudini perſonarum, quæ in illo genere carminis inducuntur. eleganter uerò inquit eſſe ſuperbum, uti peregrinis uocibus, quaſi faſtidientis tritum uſitatumq; morem loquendi, nec conſuetudini ſeruientis. is enim, ſi uitam ſpectes, αὐθάδης eſt, qui ſibi putat licere quod alijs non licet, ac cæteros præ ſe contemnit.

Μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις.) Tranſlatio uerò ſenarijs uerſibus, maximè ſcilicet utilis eſt, quo nunc metri, inquit, genere & tragici & comici poetæ, relictis tetrametris utuntur. cur autem tranſlatio apta ſit iambicis, neminem fallere poteſt. cum enim ſenarij communi ſermoni propinqui ſint, & conſuetudo etiam uerba ſæpe transferat, non modò urbanorum, ſed etiam ruſticorum, non poſſunt generi illi carminis, & ijs qui ipſum frequentant, non conuenire uerba tranſlata. Puſilla uarietas ſcripturæ in antiquiſsimo libro inuenitur, quam tamen indicabo: ita enim illic legitur, ἡ μεταφορὰ τοῖς ἰαμβείοις.

Καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίνεται.) Reſtat quartum, quod frigus efficit. id autem in tranſlationibus poſitum eſt. nec enim ſemper uerba aptè transferuntur, ſed inueniuntur etiā tranſlationes indecoræ. quib. aūt uitijs illæ laborēt, exponit.

Εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς.) Pluribus de cauſis tranſlata quandoq; uerba parum conuenire tradit. quædam enim tranſlationes indecoræ ſunt propter humilitatem, quæ riſum ob id mouent. nam hoc facere illas, argumento eſſe poteſt quod comici poetæ tranſlationibus libenter utuntur, qui undiq; riſum captant. cupidè autem eoſdem eadem de cauſa uti etiam hyperbolis, docuit Phalereus. cum enim quod fieri nullo pacto poſsit, contineant hyperbolæ, riſus facilè ratiōe illa exitatur. intelligit aūt priſcæ comœdiæ auctores quod uerò tradit philoſophus in uſu ipſorū eas eſſe, uerum intelligitur ex Ariſtophanis fabulis. cum enim multis modis iocetur, non parua pars leporis ac uenuſtatis apud eum hinc manat.

Αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν, καὶ τραγικόν.) Aliæ uerò contrà indecoræ ſunt, quia nimis grandes, ac tanquam tragicæ ſunt. Duo aūt hæc uerba libēter copulare ſolitus eſt Ariſtoteles, ut qui iudicaret, cui alterum congrueret, alterū etiā ab eo nullo modo diſcrepare. In 2. libro de Rebus ſuperis, τραγικώτερον γὰρ ὄντα καὶ σεμνότερον ἐπιλαβὸν ἴσως ἐστὶ τὸ λεγόμενον. Idē autem, ut opinor, ſecutus Cicero & ipſe in Bruto inquit: Fuit enim Sulpitius uel maximè omniū, quos quidē ego audierim, grandis, & (ut ita dicam) tragicus orator. Quicquid autem inflatum ac tumidū erat, tragicū, quia hoc genere dicēdi tragici poetæ utūtur, uocabatur.

Ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόῤῥωθεν.) Vt autē ſuperiores illæ, quia indecoræ, ita hæ, quia obſcuræ, frigidæ atq; inſulſæ ſunt. obſcuræ nanq; ſunt, quæ longè ducuntur. ut autem exemplis ipſe confirmat, magni & graues oratores in hoc uitium quandoq; lapſi ſunt.

Οἷον Γοργίας, χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα.) Verba hæc nimis longè tranſlata fuiſſe putat. nec Gorgiā probat, qui facta negotiaq; nonnulla pallida & ſanguinolenta uocarat. Cicero tamen quoq; cruentam pecuniam & cruentū imperiū μεταφορικῶς appellauit. Quod ad ſcripturā ipſam, utriq; horum uerborū pertinet, antiquiſſ. liber, ut in excuſis exēplaribus legitur, ἔναιμα habet: quā uocem exprimit etiā uetus tralatio. Sunt tamen plures ſcripti codices, in quibus ſcriptum eſt ἄναιμα, quaſi exanguia & decolorata. quod ſi ijſdem rebus duo hæc tranſlata nomina adpoſuit, atq; naturam earum ſignificare uoluit, ueriſimilius eſt ἄναιμα legi debere. neq; enim uidentur poſſe ullo modo eædem res eodē tēpore pallidæ ſanguinolētæq; eſſe. Diuerſas tamē ille res diuerſis epithetis intelligere potuit (nihil enim certi, cū ſcripta perierint, unde hæc exempla ſumpta ſunt, adferri poteſt) aut χλωρὸν, non pallidum, ſed uiride ac uegetum hic ualet. χλωρὰ uerò quæ pallent, & quæ colorem amiſerunt, appellari etiam planū eſt. Cicero in ſecunda quæſtione Tuſculana, cum Sophoclis elegātiſsimā fabulæ partē exprimeret, inquit: Iam decolorem ſanguinem omnem exſorbuit. Decolorē igitur reddidit, χλωρόν. Sophocles enim, ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου πέπωκεν ἤδη (ita enim ex Cicerone emendo, non, ut nunc in excuſis codicibus apud auctorē ipſum legitur, ἐκπέπωκεν) Galenus quoq; multis locis hanc uim habere hoc uerbum teſtatus eſt, ut in commentario primo in προγνωστικὸν, cum uerba hæc Hippocratis interpretaretur· καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε, ἢ καὶ μέλαν. inquit enim, de mutatione coloris in fronte loquens: μετριωτέρα δὲ ἡ ὑπὸ τὸ χλωρόν. εἰώθασι δὲ οὕτως ὀνομάζειν οἱ παλαιοί. ποτὲ μὲν τὸ ὠχρόν, ἐνίοτε δὲ ὡς οἱ πολλοὶ [illegible] βάς τε καὶ θαλασσίνας καλοῦσι χλωρά· locū aūt illū

uetere

uertens Celſus, reddit χλωρὸν perpallidum. in 2. libro cap. 6. Color, aut niger, aut perpallidus. In libro quoq;, quo docet, quomodo ægri in acutis morbis alendi ſint, de eodem nomine accuratè agit.

Σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν.) Hanc etiam locutionem non probat, quod ex translationibus conſtet, quæ nimis longè ductæ ſunt, & potius poeticam orationem, quàm ſolutam redolent. à ruſticis autem operibus ſumpta eſſe nomina, planũ eſt. ſeritur enim frumentum ac metitur, non res aliqua in uita, factumq;: ille tamen, cum flagitioſum initium quorundam negotiorum, malumq; finem intelligeret, uerbis eius ſtudij proprijs uſus eſt. Latinus tamen uetus orator hinc materiam ei duxit, ut Cicero in 2. de Oratore tradit. cum enim quæſitum eſſet ex ipſo ab aduerſario, ſi cõtra ipſum dixiſſet, malè dicturusne ipſi foret ut cæteris, qui diſſenſerãt ab eo, fecerat: Vt ſementim feceris, ita metes, inquit.

Ποιητικῶς γὰρ ἄγαν.) Plures ac meliores ſcripti libri ita habent, cum in excuſis antea ποιητικῶν legatur. uetus quoq; tralatio lectionem hanc confirmat. ſententia ſanè, utro modo legas, nõ uariatur. Fines aũt ſui ſtudij penitus egreſſum eſſe Gorgiam docet, tamq; è longinquo uerba tranſtuliſſe, ut perſonam oratoris abieciſſe, ſumpſiſſe autem poetæ uideretur: neq; enim modum ullum in ea re tenuerat.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας.) Hoc etiam uitio cumulata erant ſcripta Alcidamantis. nimis enim ille affectatè loquebatur, nimiſq; longè uerba transferebat. nam alioqui, niſi in uerbis uitium fuiſſet, ſententiæ ipſæ elegantes & ingenioſæ erant, ut facilè quiuis intelligere poteſt. ſtudium enim ſapientiæ, ornare illud uolens, ággerem propugnaculumq; legum eſſe inquit: ſignificans, qui ei incubuerint, quia domitas habeant libidines, nihil committere contra leges. Adiuuat igitur ita, ſepitq; leges philoſophia.

Καὶ τὴν ὀδύσσειαν.) Et Odyſſeam Homericam, pulchrum humanæ uitæ ſpeculum appellauit. Quod ad ſententiam uerò pertinet, idem Horatius in epiſtola ad Lollium tradit: Rurſus, quid uirtus & quid ſapientia poſſit, Vtile propoſuit nobis exemplar Vlyſſem. Metaphora hic eſt in uerbo κάτοπτρον. Significare autem his uerbis uoluit Alcidamas, poſſe homines, quid ſibi agendum ſit, in illo poemate, tanquam in ſpeculo, intueri.

Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα.) Ἄθυρμα ſuprà, ut externi peregriniq; nominis exemplum poſuit, nunc uerò ut translati: nihil tamen uetat, quin idem uerbũ & externum & translatum ſimul ſit: externum, ut nõ in uſu eorum ad quos uerba facit, ſed ab alia gente mutuatum: trãslatum, ut in eo ipſo idiomate, in quo proprium eſt, alterius rei proprium, & non eius ad quam inde importatum eſt.

Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα.) Eodem tempore trium eiuſdem uiri uocum uitium oſtendit: erat namq; illud idem, & quod mendũ una quælibet ex illis, idem reliquæ continebant. Cuncta autem aliena fuiſſe, inquit, à fide facienda ob ea quæ antea tradiderat: id eſt, quia nimis longè ductæ erant illæ translationes, ut quamuis res ſimiles inter ſe forent, tanta tamen loci diſtantia erat, ut nõ planè intelligi ſimilitudo poſſet, atq; ita non fidem facilè faceret.

Τὸ δὲ Γοργίου, εἰς τὴν χελιδόνα.) Vocem quoq; Gorgiæ refert, quam ſubtilem & elegantem putat. quod ſi à tragico poeta edita, non ab oratore eſſet, nihil melius ingenioſiusq; dici potuiſſet. magis enim hic ſermo poetam, & eum quidem tragicum, quàm oratorem decet. Hoc autem Gorgiæ apophthegma Plutarchus etiam in 7. libro Sympoſiacarum quæſtionum, paulum immutatis uerbis exponit. Γοργίας δὲ ὁ σοφιστής, χελιδόνος ἀφείσης ἐπ' αὐτὸν ἀπόπατον, ἀναβλέψας πρὸς αὐτὴν, οὐ καλὰ ταῦτ' εἶπεν ὦ Φιλομήλα. περίττωμα autem & ἀπόπατον, ſtercus ſignificare, planum eſt. Cicero reliquias cibi appellat. Cum ambularet igitur in aperto Gorgias, forteq; hirundo ſupra caput uolitans, ipſum ſtercore inquinaſſet, reſpiciens in illam, inquit: Turpe tibi hoc ſanè Philomela.

Ὀρνιθι μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν.) Hæc Ariſtotelis uerba ſunt, Gorgiæ ingenium laudantis, ſubtilitatemq; illius uocis interpretantis. ſi enim ut auem, ipſam increpuiſſet, locum reprehenſio non habuiſſet. neq; enim auis, quamuis commiſerit, turpitudinem ullam ea res affert: ſed uirgini turpe id factum eſt, quo nomine illam uocauit.

Εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν.) Scitè igitur, inquit, exprobrauit Gorgias hirundini flagitium, quod feciſſet: tanquam cum uirgine, non aue, ſermonem cum ea habens. è Philomela namque illa auis facta fuerat, in quo immutatio eſt. uirginis enim nomine auem appellauit, & ab eo quod olim fuit, ad id quod tunc erat, tranſtulit. Confirmatur autem hoc exemplo quod Cicero quoque memoriæ prodidit, Ariſtotelem translationis nomine appellaſſe etiam uerba immutata, & partem ipſius eſſe uoluiſſe. neque enim ſi accuratè attẽdimus, hæc metaphora eſt è genere quatuor illarum, quæ proprio nomine ita uocantur, ſed uidetur hypallage, id eſt immutatio. nam relicto proprio nomine, aliud pro illo capitur, quod idem ſignificat: ipſam autem μετωνυμίαν grammatici uocant, eodem illo hoc quoq; teſtante, quòd nomina transferantur. Verba ipſius hæc ſunt ex Oratore. cum diligenter antea uim harum rerum definiſſet, & exemplis etiam illuſtraſſet: Ariſtoteles autem translationi hæc ipſa ſubiungit, & abuſionem, quam κατάχρησιν uocat. Animaduertendũ præterea, contrà ac multi fabulam tradiderant, exiſtimaſſe Gorgiam Philomelam in hirundinem, Prognem ſororem ipſius in luſciniam conuerſam fuiſſe. quam etiam opinionem ſecutus

eſt M. Varro: Luſciniola, luctuoſe canere exiſtimatur: atq; eſſe ex Attica Progne, in luctu facta auis. & Virgilius, cum inquit, Quas illi Philomela dapes.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά.) Cum de translationibus ageret, de imaginibus, quæ parum ab ipſis diſcrepant, diſſerere quoq; uoluit. Primumq; affirmat, quòd ſimillimæ ſint, imaginem collocari rectè poſſe inter illas, eandemq; hanc & metaphoram eſſe. Suſpicari autem poſſumus eaſdem uirtutes uitiaq; in imaginibus eſſe, quæ in translationib. inueniantur. quamuis tutius uſurpari ab oratore poſſe imagines, quàm tranſlationes, tradat Phalereus: qui etiam auctor eſt cũctis, ut cum translationem aliquid periculi in ſe habere iudicauerint, ex ea imaginem fabricentur. quod nullo negotio fieri poteſt: arbitraturq; Platonẽ, qui crebrò trãslationibus uſus eſt, periculoſius feciſſe quàm Xenophontem, qui potius imagines ſectatus eſt. an is ab iudicio Ariſtotelis diſcreparit, qui rarum uſum earum in ſoluta oratione probat, infrà diſputabimus.

Διαφέρει γὰρ μικρόν.) Cũ imaginem quoq; translationem eſſe dixiſſet, his uerbis confirmat ſe id uerè proferre potuiſſe, quod parũ inter illas interſit, ſimulq; ne quis nulla in re ipſas inter ſe diſtare falſò credens erraret, quid diſcriminis inter illas ſit, oſtendit. Quintilianus libro 8. hunc locum accuratè tractauit: & quæ à ſententia Ariſtotelis nulla in re diſcrepent, tradidit. In totum autem metaphora breuior eſt ſimilitudo, eoq; diſtat, quòd illa comparatur rei quam uolumus exprimere, hæc pro ipſa re dicitur. Comparatio eſt enim, cũ dico feciſſe quid hominem, ut leonem. translatio eſt, cũ dico de homine, leo eſt.

Ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα.) Quã nam in re diſtet imago à tranſlatione, exemplis demonſtrat. cum enim poeta aliquis dixerit, de Achille loquens, Vt leo autem irruebat, impetumq; in hoſtes faciebat, imago eſt: cum uerò, leo irruebat, particula illa relicta, translatio. In 2. igitur Aeneidos Virgilius cum inquit, Inde lupi ceu Raptores atra in nebula: εἰκόνα finxit. Cum Horatius in epiſtola ad Iulium Florum ſecundi libri dixit, Poſt hoc uehemens lupus, & ſibi, & hoſti Iratus: μεταφοράν. Imagine autem hac pluribus locis uſus eſt Homerus, ut copioſe in 20. libro Iliadis. cum enim Aeneam, ſtimulis Apollinis concitum, congredi ſecum uelle Achilles uidiſſet, commotus eſt, atq; in illum ire cœpit. animum autem acerrimi iuuenis, incurſumq; in illum ſimili hoc explanauit poeta. & quo facilius tota res perſpiceretur, non aliter illum in aduerſarium incurriſſe dixit, quàm leo, qui cum uniuerſam regionem deuaſtaret, coacta manu hominum undiq; premeretur, ac telis appeteretur, et quæ uberius ille in ea collatione perſequitur: nec tamen non Ariſtoteles aliquantulum uerba immutauit, ut melius poſſet ex eodem loco & imaginis & translationis exemplum capere. ita enim orditur poeta ipſam, Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὥς Σίντης, & quæ ſequuntur. ſed etiã in 11. eiuſdẽ operis breuiſſimè, cũ impetũ deſcriberet Agamemnonis in Antimachi filios: ait enim, ὁ δ' ἐναντίον ὦρτο λέων ὥς, ἀτρείδης.

Διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι.) Hoc ad translationem pertinet, & quomodo illa efficiatur, quamq; rationem habeat, tradit. Quia, inquit, ambo, & leo & Achilles fortes ſunt, translato à generoſa beſtia nomine, leonem Homerus Achillem appellauit. Horatius quoq; in 3. libro Odarum, fortem militem, ab eadem belua ducto nomine, uocauit: Eheu ne rudis agminum Sponſus laceſſat regius, aſperum Tactu leonem.

Χρήσιμος δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ.) Quæ parum, inquit, diſcedit à natura tranſlationis, in ſoluta quoq; oratione utilis eſt imago, ſed rarò tamen. cuius rationem afferens, inquit: Magis enim decet poetas quàm oratores, & illius ſtudij proprius hic ornatus eſt. uſurpauit tamen Cicero in orationibus ſuis imagines, nec Ariſtoteles protinus abijci debere illas affirmat, ſed modicè ac cautè recipi. Cum infrequentes igitur adhiberi iubeat, intellexit, ut opinor, collationes illas, quæ copioſe ornateq; exponuntur, & habent ſuas redditiones: illæ nanq; poeticum ſtilum olent, accuratamq; diligentiam, nec uidentur in proſa populariq; oratione tutò poſſe adhiberi. tantum enim illud artificium meritò ſuſpectum eſt ijs qui audiunt. Cicero tamẽ pro Muræna dicens, huius generis ſimilitudinem protulit, cumq; ad rem illuſtrandam, & ante oculos ponendam eam aptam intelligeret, liberè uſurpauit. Nam ut tempeſtates ſæpè certo aliquo cœli ſigno commouentur, ſæpè improuiſo, nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa, excitantur: ſic in hac comitiorum tempeſtate populari ſæpè intelligas, quo ſigno cõmota ſit. ſæpe ita obſcura eſt, ut caſu excitata eſſe uideatur. unde Quintilianus, qui hoc uidit, de hac ipſa loquens, inquit, illam benè poetico ſpiritu eſſe prolatam. Eſt autem genus aliud imaginum breuius, ac ſine ullo ornatu tractatum, quod ſignificare uoluit Phalereus, cũ præcipit, ut translationes lubricæ in imagines conuerterentur: in quo nullam aliam uim habere uidetur particula, quæ adponitur, diſtinguitq; ipſam à translatione, niſi munire illam, & ne ut audax aſperaq; reprehendatur, efficere. eſt enim ipſa tanquam remedium quoddam: uacua nanq; ita illa redditur ab eo periculo. Huius uerò generis crebræ ab oratoribus adhibentur, & Græcis & Latinis. ipſarum quoq; mentionem fecit Quintilianus, cum inquit: Sunt & illæ breues, Vagiq; per ſyluas ritu ferarum. Et illud Ciceronis in Clodium: Quo ex iudicio, uelut ex incendio, nudus effugit. Multa alia exẽpla ipſarum è Ciceronis orationib. ſumi poſſent. illud enim in 13. Philippica huiuſcemodi eſt: Qui domini patrimoniũ circumplexus, quaſi theſaurum draco. Demoſthenes quoq; pro Cteſiphõte cũ inqt, εἴθ' οὗτοι τότε τῷ καιρῷ ῥήτορες ὥσπερ

ἐκ τῇ

ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ πνεῦμα, ἀνεφάνη. necnon in eadem oratione, ἔχει τοὺς καταράτους τούτους ὥσπερ θυρίαν μοι προσβαλόντων, idem efficere uoluit. Sed etiam Iſocrates in ſuaſione ad Philippum, πράξας ἀμφοτέρα σοι φέρειν ἅμα λιμαμβῶας, ὥσπερ καρποὺς ἀλωνάς τε ἐκπροβαλλούσας, καὶ ἡμᾶς ἐκκαλύπτουσ. Hic, niſi fallor, ſenſus fuit utriuſq; ſcriptoris, liquidoq́; intelligitur nihil ipſos inter ſe diſſentire.

Οἶσαι δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί.) Vt ſuprà φέρειν ἐπιθύμημα, φέρειν παράδειγμα ſæpe dixit, ſic etiam nunc φέρειν εἰκόνας ait. Eodē quoq; pacto locutus eſt in 8. Topicorum, ὡς δὲ συμφέρουσιν παραδείγματα καὶ παραβολὰς οἰστέον cum lucem ſcilicet alicui rei & claritatē afferre uolumus, utendū eſt exemplis & collationibus. Sunt igitur, inquit, imagines eodē pacto afferendæ & tractandæ, quo translationes: & quæ in illis ſuprà ſeruari debere declaraui, in his quoq; cuſtodienda. unde enim & uirtutes & uitia alterius fluunt, inde etiam alterius. Et ſanè imagines, ais, nihil aliud ſunt, ꝗ̃ translationes diſtãtes ab illis tantū eo quod oſtendi.

Εἰσὶ δὲ εἰκόνες.) Vt melius quæ imagines ſint, aperiat, quamuis accuratè iam quomodo conformentur docuerit, plures ſubtiles elegantesq; imagines adducit. prima, qua contra Idrieum uſus eſt Androtion, huiuſce modi eſt. Coniectus fuerat Idrieus, ut ſuſpicor, ob flagitium aliquod in carcerem. Cum igitur inde emiſſus foret, uinculisq; paulo antè ſolutus, percitus ira, quod pœnam ignominiamq; illam æquo animo ferre non poterat, paſſim in omnes irruebat. aduerſarius ipſius Androtion ſimilem illum dixit eſſe canibus, qui cū uincti cathenis interdiu domi teneantur, ut acriores ſint, ſoluti poſtea in omnes incurrunt. Eodem pacto & ipſum omnibus moleſtum, & ingenio deniq; acriorem factum. Quod autem χαλεπὸν eum appellauit, nomine uſus eſt, quo naturam aſperiorem canū boni auctores exprimere conſuerunt. Xenophon quoq; in extremo 5. libro ἀναβάσεως ita locutus eſt, cum inutilem militem & noctu uicinum caſtris agrum depopulantem, accuſaret: inquis enim, copias illas Græcorum, ad quas in concione tunc uerba faciebat, ſapienter facturas, ſi ſecus ac de canibus fieri conſueuit, de illo ſtatuerint. acres enim canes interdiu uinciunt, noctu autem liberos dimitiunt. Hunc enim, inquit, ſi prudēter uos gerere uultis, noctu clauſum uinctūq; tenebitis, luce autē uinculis liberabitis. χαλεποὺς namq; κύνας in hac re exponenda appellauit. Patriā uerò uitamq; perſonarū, quæ imagine hac appellantur, cognitā nō habeo. Idriei cuiuſdam Cariæ reguli, qui Mauſoli frater fuit, meminit Iſocrates in ſuaſione ad Philippū, quãuis locus in excuſis ornatiſſimi ſcriptoris codicibus inquinatus ſit. cōpoſitis enim duabus uocibus errore librariorū, quæ ſeiunctæ ab auctore poſitæ fuerant, illic nunc legitur, καὶ μὴν Ἰδριέα γε τὸν εὐπορώτατον τῶν νῦν περὶ τὴν ἤπειρον, & quæ ſequuntur, cum καὶ μὴν Ἰδριέα legi debeat. Eundem Diodorus Siculus in 16. lib. Hiſtoriarū appellauit, tradens illū extincta Artemiſia ſorore regnaſſe. & Harpocration in lexico, cuius teſtimonio liquidò perſpicitur, apud Iſocratē ita ſcribi debere.

Καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν.) Quos intelligat, mihi planè cognitum non eſt: quid ſuſpicer tamen, nihil affirmans, & coniecturis quæ ex hoc tantum loco ductæ ſint, me niti confitens, exponā. Theodamas ſimilē eſſe dicebat Archidamū Euxeno, qui geometriā nō calleret. Euxenus igitur, ut arbitror, deformis & improbus erat. hoc tamen in ſe boni habebat, quód erat bonus geometra. Si quis igitur geometriam ab Euxeno auferret, nulla in re Archidamus ab eo diſcreparet. nam cæteris rebus ac uitijs pares ſunt. Vim eandem habere arbitror acutam uocem Polemonis, quam retulit Laertius in uita ipſius. cum enim admiraretur ille Sophoclem poetam, ualdeq; fabulis eius delectaretur, nec ulla in re inferiorem ipſum faceret Homero, dixit Homerum eſſe Sophoclem epicum, Sophoclem autem Homerum tragicum. ipſe enim quoq; uſus eſt translatione, quæ conſtaret collatione rationis, & tanquam imagine quadam quo facilius res perſpici poſſet.

Καὶ ἐν τῷ ἀνάλογον.) Si id uerū eſt, erit quoq; Euxenus Archidamus geometria auctus. cum enim nulla alia in re inter ſe diſcrepent, niſi quòd Euxenus geometriam didicit, Archidamus non didicit, ut pares penitus facti ſunt, geometria ſpoliato Euxeno: ita pares erunt, ſi Archidamo affigetur geometria.

Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος.) Antea in excuſis omnibus mendoſè ita legebatur, ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τοῦ Πλάτωνος, ſed etiam in multis ſcriptis codicibus. Antiquiſſimus ſolus liber, ex omnibus quos uidi, hunc locum integrum ſeruauit. cuius tamen quoq; lectionis ueſtigia in uetere tralatione impreſſa ſunt. Cum uerò ſenſus horum uerborum prius obſcurus foret, nunc tota res aperta eſt. ſignificat enim huiuſcemodi etiam eſſe, quod in politia Platonis prolatum eſt, id eſt: habere comparationem rationis, proportionemq́.

Ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες.) Dictū enim illic eſt, qui in prælijs corpora mortuorum ſpoliāt, rem ſimilem facere catulis, qui lapides in eos coiectos mordent, eos ipſos qui iaciūt dentibus nō appetentes, neq; tangentes. in quinto libro Politiæ imago hæc legitur. elegantiſſ. autem uerbis omnis ille locus expreſſus eſt. ἀνελεύθερον δὲ οὐ δοκεῖ καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν; καὶ γυναικείας καὶ σμικρᾶς διανοίας, πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος, ἀποπταμένου τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δὲ ᾧ ἐπολέμει, ἢ τί οἴει διάφορον δρᾶν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας τῶν κυνῶν, αἳ τοῖς λίθοις, οἷς ἂν βληθῶσιν χαλεπαίνουσι, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμεναι. Cū in excuſis uerò libris hic antea præterito tēpore βαλόντων legeretur, in maiori parte ſcriptorū codicū præſenti βαλλόντων inueni. quo ſane tēpore apud Platonē ſcriptum eſt.

ptum eſt, quamuis numerus diuerſus ſit: antiquiſſ. autem liber & numerum & tempus retinet, quæ Platoni placuere, τῶ βάλλοντος enim habet. Sed alia quoq; uerba in eius rei expoſitione uariauit Ariſtoteles, ut cuiuis facilè intelligere licet.

Καὶ ὡς εἰς τὸν δῆμον.) Hunc locum ualde corruptum emendaui. in excuſis nanq; omnibus, & non paucis manu ſcriptis, καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον, legebatur: ſolus antiquiſſ. liber ab omni uitio uacuam lectionem ſeruauit. cumq; ita legi debere planum ſit; integritas eius libri hinc quoq;, ut ex plurimis alijs locis, manifeſtò perſpicitur: qui deprauatis omnibus alijs inquinatisq; audacia imperitorum, unus nihil labis maculæq; ab illis accepit. Hæc certè elegantiſſima imago, Platonis eſt, non Demoſthenis, ab eo copioſe ornateq; in 6. libro de Rep. expoſita. cum enim iam dictum eſſet, philoſophos in ciuitatibus inutiles: tuncq; Socrates affirmaſſet, res publicas beatas nunquàm fore, niſi philoſophi eas regere cœpiſſent: uidebantur hæc repugnare. Quare cum quæſitum ex eo foret, quomodo id uerum eſſet, inquit, Interrogationem illam egere non ſimplici reſponſione, ſed quære ſimili allata, imagineq; quadam conformata, conſtaret: idemq; demum euenire in ea oſtendit, quod in naui, ſiue claſſe, quæ gubernatore careat, nauclerum autem habeat magnitudine corporis uiribusq;, reliquos qui in naui ſunt, ſuperantē, eundē tamē ſurdaſtrum, cæcutientemq;, & qui maritimarū rerum ſcientiam puſillam habeat. illic enim nautæ cupiditate imperandi inter ſe concertantes, ſinguliq; ad ſe curam illam deferri uolentes, quãuis artē eam nō didicerint, nec ullo modo teſtificari poſſint ſe aptos ad eam regendam, accedere ad nauclerū, precibusq; ſingulos ac minis etiā utentes, conari ſibi aſſignari clauum: & eos qui ſtudio ipſorum aduerſentur, æmuliq; ſint eius honoris, è naui eijcere & interficere etiam ſi poſſint: nauclerum uerò, tanquàm ſtupore aut uino oppreſſum teneri, ut ſinat omnia ab illis adminiſtrari, ſiue potius diſſipari, & reliqua quæ politiſſ. ſcriptor eleganter exponit. Nauim enim, ciuitatem eſſe uoluit, nauclerum populum, nautas autem illos ſeditioſos turbulentosq; ciues, qui multitudinem obtuſam aciem habentem, nec audientem conſilia eorum qui rectè cō ſulunt, nec etiam intelligentem ualde quæ ciuitati accommodata ſunt, decipiunt, aut ui adhibita in opinionem ſuam traducunt: nauclerum uerò amplo ualidoq; corpore finxit. populus enim ingens multitudo eſt, roburq; ipſius immenſum, quamuis ſinat ſe illis de cauſis, quas narrat, labefactari, & ciuitatem, quam tueri debebat, diripi ac uexari.

Καὶ ὡς εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν.) Et hoc à Platone excogitatum ſimile fuit. in 10. autem libro Politiæ ipſo uſus eſt. cum enim uniuerſos poetas imitatores ſimulacrorum uirtutis dixiſſet, & omnium aliarum rerum, quas pangunt, ueritatem autē non attingere: Quemadmodum pictores, inquit, penicillo efficiunt, ut aliquis ſutor uideatur, quamuis artis eius periti non ſint, ſi colores formasq; illas contemplati fuerint homines: ita qui ſtudio poetarum tenentur, colores quoſdam ſingularum artium nominibus uerbisq; aſpergunt, cum tamen ipſi rationem earum non didicerint, ac tantum imitari ſciant, ita ut illi ipſi uideantur, ſi quis ex uerbis eos ſpectauerit. Hocq; ipſos præſtare affirmauit, ſiue de ſutorum arte quis canat, ut certis mēſuris carminis, & numeris, & harmonia adhibitis rectè illa dici uideantur: ſiue de officio imperatoris, ſiue de alia quapiam re: adeò magnam hæc ipſa natura uim ad oblectandū habet, tantopereq; capit animos audientium. Spoliata tamen illa (ait) muſices coloribus, ac ſine illis concinnitatibus prolata, ſimilia ſunt eorum uultui, qui in ætatis uiriditate exiſtunt, nō tamē formoſi ſunt, ut ſubitò illi ſiunt, cùm flos dilapſus eſt: ad extremum enim inquit, ἐοίκασι τοῖς τῶν ὡραίων προσώποις, καλῶν δὲ μή. οἷα γίγνεται ἰδεῖν, ὅταν αὐτὰ τὸ ἄνθος προλίπῃ. ὥρα autem quid ſit (unde ὡραῖοι adoleſcentes uocantur) diligenter animaduertendum. affirmat enim Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ unam quoq; hanc eſſe illarum rerum, quæ cum ſenſu facilè percipiantur, ægrè tamē oratione exprimi queūt. cū enim arduū admodū eſſe ſignificaret, uerbis oſtendere, quæ nam uirtus ea eſſet, quæ in omnibus illius oratoris uerbis floreret: et quæ tanta uenuſtas, quæ illic appareret, diſſeruit etiā de nōnullis alijs rebus, eadē natura præditis: & quæ cū nullo negotio oculis auribusue accipiātur, oratione tamē explanari ne ab eloquentibus quidē poſſint: in quibus etiā ὥραν hanc, in corporū pulchritudine dictā, ponit. nam uiriditatē illā, ἀκμὴν uocatā à Græcis, omnino non eſſe, teſtatur etiā Ariſtoteles in 10 lib. de Moribus ad Nicomachū, cū uoluptatis uim, ac quid efficeret in nobis, explanare uolēs, ſimili uſus eſt, dixitq; ipſam perficere, ad ſummumq; ducere actionē: nō tamen ut habitū, qui illic inſit, ipſiq; hæreat, ſed ut finis quidā qui adueniat, non aliter quàm in ijs qui ætate uigent, in uiriditateq; ſunt, ὥρα hæc ipſa. conciliare autē hanc multū gratiæ, pulchritudiniq; adiunctā mirificè illā ornare, intelligitur etiā teſtimonio Pindari, qui adoleſcentem celebrās, in quo & ambo hæc coniuncta erant, & eximia præter hæc uirtus, inquit· Διώρχετο κύκλον, ἄοσῃ βοῶ, ὡραῖος ἐών, καλός, κάλλιστά τε ῥέξας.

Οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες.) Corruptè antea, nulloq; ſenſu ἐπανθήσαντες legebatur, ut in ſcriptis libris inueni: ἀπανθήσαντες emendaui. uerbum tranſlatum eſſe ab ijs quæ oriuntur è terra, planū eſt. Latino, quod huic reſpondet, μεταφορικῶς Cicero non nullis in locis uſus eſt, ut in libro de Claris oratorib. cum inquit: Nō talis, qualem tu Brute iam defloreſcentem cognouiſti. ἄνθος autē flos ſplēdorq; eſt eius ætatis. nam Homerus etiam pubertatis florem dixit in 13. libro Iliadis, ubi induxit Idomeneum petentem auxilium à

lium à commilitonibus in pugna, cum uidit Aeneam in flore ætatis conſtitutum, in ſe irruentem: quòd intelligeret ſe ſenem ualido iuueni parem eſſe non poſſe. Inquit igitur, καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον. Sententia autẽ huius loci, qua ratio affertur eius ſimilis, hæc eſt, à Platone quoq;, diuerſis tamẽ uerbis, prolata. Qui enim flore adoleſcentiæ præditi quamuis nõ eſſent, formoſi tamen uidebantur, flore illo dilapſo non agnoſcuntur: & metra quoq; poetarũ, cũ ſoluta ſunt, quæ antea uincta erant, non uidentur. unde ſimile aptũ fuiſſe intelligitur. Diſſoluta autẽ uocãt metra, cũ meſuræ illæ certæ carminis diſsipatæ fractæq; ſunt. Plato ſcripta poetarũ, idẽ ſignificare uolens, dixit nudata muſices coloribus, id eſt ſpoliata ornamentis illis, quæ à muſica arte poeſis accipit: ut præter carminũ menſuram harmoniã uideatur numeroſq; intellexiſſe.

Καὶ ὁ Περικλῆς εἰς Σαμίους.) Elegans etiam hæc eſt Periclis uox, qui dixit Samios ualde ſimiles eſſe infantibus, qui nutrimentum ſanè in os recipiunt, flentes tamen. Suſpicor autem hoc ſignificare uoluiſſe acutum uirum, Samios commoda in ſe collata ſuſcipere, ita triſtes tamẽ tunc eſſe, ut inuiti accipere illa uideantur, nec intelligere ſe beneficijs augeri, aut iniuſtè ac ſine cauſa queri de illis, qui ipſos ſubleuaſſent, ac commodis non paruis affeciſſent.

Καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις. τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ οὖν Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους.) Vox etiam qua idem uſus eſt in Bœotios, imago eſt: dixit enim ipſos ſimiles eſſe ilicibus: nam ilices ſua ſponte diſsiliunt: idem etiam Bœotij faciebant, qui domeſticis diſcordijs, ſeditionibuſq; ſe ipſos conficiebãt. Quomodo autem dixerit ilices ſe ipſas perdere, diligenter quærendum: intellexeritne materiam ipſam hoc uitio laborare, ut quidã putarunt. Quod tamen parum ueriſimile. eſt enim illa ſolida ac robuſta, & præterea mortua iam tunc arbor eſt, ſiue ramos, quos patulos denſoſq; habent, ui uentorum agitatos, ſe mutuo frangere ac diſsipare: ſiue alia quapiã ratione ſibi interitũ afferre: nihil enim mihi de hoc cõpertũ eſt. ab eadẽ hac arbore ſimile duxit Ariſtophanes in Ranis. cũ enim materiæ huius natura, ſit ut in ignẽ poſita crepitet ac ſtrideat, induceretq; ille Liberũ patrẽ accuſantẽ Aeſchylũ, quòd nimis excandeſceret in diſputatione quã habebat cum Euripide, ac clamorẽ tolleret, inquit ipſum ſimiliter facere atq; ilex, quæ flãma correpta clamitat, uſus breui imagine, Σὺ δ' ὥσπερ πρῖνος ἐμπρησθεὶς βοᾷς. Themiſtocles quoq; imagine arboris uſus eſt ad ſignificandũ ciuiũ ſuorũ improbũ, ingratũq; animũ erga ſe. cũ enim in bello & graui fortuna ciuitatis perfugiũ illud haberẽt, eiuſq; conſilio mala à ſe arcerent: tranquillis autẽ tẽporibus, antequàm ipſum etiã inſigni illa iniuria afficerẽt, aliqua libenter in re uiolarent, ait acutiſſ. uir idẽ ſibi uſuuenire, quod platanis, ad quas confugiunt, earum ſe patulis ramis, latiſq; folijs tecturi, imbribus ac tempeſtate uiatores. ſereno autem cœlo, dum prætereunt, decerpunt ipſarum folia, frondeſq; inde ſtudioſe ueilunt.

Καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον.) Demoſthenes quoque populum, qui faſtidio quodam teneretur, nec aliquid reperire poſſet quod placeret, dixit ſimilem eſſe illis, qui in naui ex agitatu ipſius nauſearent. non intelligit autem, ut opinor, Demoſthenem ſummum oratorem, cuius diuina ſcripta manibus habemus: ſed alterum Demoſthenem, qui eum ætate anteceſsit, et ipſum in rep. regenda cum laude uerſatum uirum.

Καὶ ὡς Δημοκράτης.) Et ut Democrates, qui ſimiles oratores eſſe dixit nutricibus nutrimenta abſorbentibus, ſaliua uerò infantes inungentibus. illi enim quoq; fructus quos populus capere debebat intercipiebant, exiguamq; tantum eorum partem, & unde nihil roboris acquirere poſſet, ipſi præbebant. ſolere autem ſæpe nutrices, antequam infanti in os inſerant, cibum ipſas mandere, & tanquam dentibus mollire, manifeſtum eſt: quod tamen à peritis matronis, quia uitia multa in ſe habet, ualde damnatur. Agoracritus apud Ariſtophanem Equitibus in Cleonem, turbulentum illum ac perditum ciuem, hac imagine uſus eſt. cum enim quibus Athenienſis populus aleretur, Cleon ſibi pulchrè cognitum eſſe dixiſſet, in eaq; ſententia exponenda eo uerbo, quod proprium nutricum eſt, uſus fuiſſet, dicens, ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸν, οἷς ψωμίζεται. eo audito Agoracritus inquit, Κᾆθ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς. Μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθείς, Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας. Quaſi diceret, ſimile mihi placet: atq; ut ipſemet narras, uerè illas imitaris. tu enim quoq;, ut illæ infantes, improbè doloſeq; multitudinem alis. cum enim prius nutrimentũ conficias, diuq; dentibus teras, huic puſillam partem in os inſeris, triplũ uerò illius auidè exorbes. ſignificare autem σίαλον ſaliuam, manifeſtum eſt. eo uerbo quoq; uſus eſt Athenæus in 6. libro δειπνοσοφιστῶν, cum de adulatoribus Dionyſij tyranni, improbiſſ. ac ſpurciſs. hominibus, loqueretur, qui expuenti ipſi ſponte os præbebant, ut illud conſpueret, ſaliuamq; poſtea lingentes, ſed etiam uomitum, melle ſuauiora eſſe aiebant. Hic autem eſt Democrates ille, ut opinor, cuius mentionem fecit Plutarchus in commentario, quo collegit præcepta non pauca ad remp. gubernandã accõmodata: genus ipſius iocandi nõ probãs, quod aliquando ſine cauſa eos apud quos diceret læſiſſet: aliquando autem de ſe nimis humiliter atq; abiectè ſenſiſſet. hoc enim parui animi eſſe dicit, illud aũt inſani hominis. magis igitur ille ingenio, q̃ iudicio ualebat.

Καὶ ὡς Ἀρχεδήμης καὶ Φιλοκτήτου.) Quibus ſumma corporis gracilitas foret, Græci λεπτοὺς uocabãt: plures autem ab Athenæo in 12. libro δειπνοσοφιστῶν hoc habitu corporis fuiſſe traduntur, ut Philetas etiã Cous elegorũ poeta, qui ꝓpter corporis exilitatẽ pilas plumbeas,

Nec defuit, qui ſodales Dionyſij tyrãni, flagitioſosq́; homines, qui ipſi aſſentari in animũ induxerant, appellaret iuncto nomine, non proprio tamen, διονυσοκόλακας, quaſi Liberi patris aſſentatores. ita enim, ut arbitror, uocari ſolebant, qui in comœdijs inducebantur adulatores impuri, & quaſi fœdi illius ſtudij exẽplaria: ipſi uerò illi miniſteriũ illud ſuum ornantes, ſeipſos artifices uocabãt, in eadem translatione manentes, & ad Liberũ patrem, διόνυσον à Græcis uocatũ, ut qui ipſos infamare uolebant, alludentes. appellabantur aũt ita, ut puto, qui ſcenam ornabant, ſiue fabulas ipſas agebant, quas ludis Liberi patris docere Athenienſes cõſueuiſſe notũ eſt: ſiue Bacchus aliquos propè ſe habere ſoleret animi cauſa, qui ipſum artificio ſuo, lepidisq́; dictis oblectarent. Horum mentionẽ fecit Athenæus in 5. lib. δειπνοσοφιστῶν his uerbis, cum Ptolemæi Philadelphi pompam exponeret: μεθ' οὓς ἐπορεύετο Φιλίσκος ὁ ποιητής, ἱερεὺς ὢν διονύσου, καὶ πάντες οἱ περὶ διόνυσον τεχνῖται. Epicurus cũ Platonis familiæ maledicere uellet, ut refert Laertius, διονυσοκόλακας ipſos μεταφορικῶς appellauit, tanquam aſſentatores eos, nõ ſodales inſimulans. In Athenæo, ut opinor, mendũ eſt. cum enim narraret aſſentatores Dionyſij, quos hic intelligit Ariſtoteles, ab ijs qui conſcij erant nefariæ ipſorũ uitæ ſtudijq́;, facetè perſtringi ſolitos, ſic apud eum in excuſis libris legitur, πλείστους δὲ εἶχεν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος τοὺς κολακεύοντας, οὓς καὶ προσηγόρευον οἱ πολλοὶ Διονυσοκόλακας. cum ſcribi debeat, niſi fallor, διονυσοκόλακας. quid enim acutũ lepidumq́; uox illa in ſe habuiſſet, ſi ita locuti forẽt? cum, ſi διονυσοκόλακας legatur, non parum leporis urbanitatisq́; in ea ex translato uerbo appareat.

ταῦτα δ' ἄμφω μεταφορά.) Exẽpli huius uim explicat, docetq́; contineri in eo quoq; quod ſuprà ipſe præcepit. ne aliquis enim hoc ignoret, inquit, ambæ hæ uoces translatio ſunt: longè tamen diuerſas res efficiẽtes. altera enim ab ijs prolata, qui dedecorare & ſordib. inquinari illos uellent: altera contrà ab ijs ſcilicet edita, qui maculam, quam ipſis fœda illa uitæ ratio afferret, eluere & abſtergere conarẽtur, ac ſibi dignitatẽ aliquam inde acquirere, atq; ideo honeſtiore nomine ſe uocarent.

Καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν.) Prædones præterea hoc faciunt: ipſi enim ſeipſos, inqt, nunc ποριστὰς uocant, quaſi ſtudioſos rei quærendæ. rem aũt quærere honeſtum eſt, ac laudẽ meretur: honeſtis tamen rationibus, nõ ut illi prauis ac facinoroſis. nũc autem, inquit, ut ſuſpicor, quia priſcis temporibus id turpe non erat, & ipſi ſe ipſos, ut erant, λῃστὰς uocabant, quod narrat Thucydides in primo Hiſtoriarum libro copioſè. poſtquam autem id turpitudini, non gloriæ, ut olim, haberi cœptum, & ipſi notam illam fugientes, arti illi ſuæ honeſtius nomen impoſuerunt, translatum tamen id quoq; fuiſſe patet: translatum autem à genere ad ſpeciem. πορίζειν enim commune eſt rectis prauisq́; rationibus patrimonij augendi. Quæ in excuſis antea codicibus legebantur, uerba illa αὐτοὶ δὲ, ſuſtuli, quia in nullis ſcriptis codicib. inueni, nec uetus tralatio illa reddit.

Διὸ ἔξεστι λέγειν τὸ ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν.) Cum igitur hæc uis translationum ſit, ac poßint res ope illarum & decorari & dehoneſtari, planum eſt nos rationem hanc ſequentes, & crimina minuere & amplificare poſſe. cum enim ſubleuare qui iniuſti quippiam fecerit, uolumus, lapſum illum eſſe dicere licet: contrà qui leuiter peccauerit, iniuſtè feciſſe. oſtendit nanq; nobis licere in iudicijs quoq; ac foro illis uti. Primum autem exemplum eſt translationis, à ſpecie ad ſpeciem.

Καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι.) Translato item nomine, quo rem eam appelles, culpa illius qui furtum fecerit, & conteri & augeri poteſt. nam & ſumpſiſſe illum, et depopulatum eſſe, dicere licet. qui enim furtum fecit, ſuſtulit, ac cepit manifeſtò: nõ omnes tamen qui capiunt, in eadem culpa ſunt. ſunt enim honeſtæ quoq; rationes ſumendi. Eſt igitur hæc translatio à genere ad ſpeciem, cum ſumere genus ſit, quod & furari & prædari & plures alias rationes continet. cum uerò eundem depopulatum eſſe dicimus, translatio eſt de ſpecie ad ſpeciẽ. πορθῆσαι enim, & ipſum ſumendi ſpecies eſt. Dici autem de furibus quoq; λαβεῖν, cum aliquid ſurripiunt, docet ipſe etiam in libro Sophiſticorum elenchorum, cum inquit, Οὐ γὰρ εἰ κακὸν δεῖν ὁ κλέπτης, καὶ τὸ λαβεῖν δεῖ κακόν. & paulo pòſt iterum:

Τὸ δὲ, ὡς Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ, κώπης ἀνάσσειν.) In translationibus quoq; peccari poſſe oſtẽdit. ut enim qui rectè hoc faciunt, magnũ ornatũ orationi afferunt: ita qui aptè uerba non transferunt, meritò reprehendi ac derideri poſſunt. Euripides quãdoq; in hãc culpam incidit. cum enim fabulã docuiſſet, in qua Telephus inducebatur ita loqui, κώπας ἀνάσσειν, lapſus eſt, nec quod decet, ſeruauit: maius enim eſt ἀνάσσειν, quàm ut conueniat ei qui remũ tractet. neq; remiges cõmodè dici poſſunt regnatores remorũ. Arbitror aũt κώπας Dorico more generandi caſu poſitũ à poeta fuiſſe, aut uitio librarij nũc ita legi, cum κώπης uera lectio ſit. Eandem metaphoram uſurpauit Euripides, cũ in Cyclope ita induxit Silenum cum Choro loquentẽ, ὁρῶ πρὸς ἀκταῖς ναὸς ἑλλάδος σκάφος Κώπης τ' ἄνακτας, σὺν στρατηλάτῃ τινί. Sed etiam in Helena μεταφορικῶς eodẽ uerbo uſus eſt, dominosq́; uehiculorũ, ſiue potius quos rex præfecerat rhedis, ſignificare uolẽs, ſic locutus eſt, πείσαις ἂν ἐν' εἰ τινὰ τετραζύγων ὄχων ἀνάσσειν' ὥς τε νῷν δοῦναι δίφρους. loquitur aũt illic Menelaus cũ Helena, Cõſideres ne te pſuadere poſſe aliqua ex his quib. curæ ſunt rhedæ quadrigæq́; regiæ, ut poteſtatem nobis faceret uehiculorũ, quib. nos fugã capeſſeremus?

Καὶ ἐμβὰς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν.) Sequerentur ne ſuperiora illa, hæc uerba, an aliud exemplum eſſent, ex eadem tamen fabula ſumptum, affirmare non auſim, cum tragœdia omnis illa perierit. Ariſtoteles ut unum tantum locum, in quo lapſus Euripides eſſet, uidetur illa attuliſſe. in uerbo enim tantum ἀνάσσειν peccaſſe poetam oſtendit. Nam in altero

quoq;

quoq; ἐκβὰς, ſeruatum id quod decet nõ eſſe, ut Græcus interpres cenſet, nullo modo arbitror. nõ enim mihi translatũ uidetur, nec ſi de uno etiam, qui è naui exeat, proferatur, indecorè eum, qui ita loquatur, dicturũ cenſeo, nihil tamẽ certi de hac re afferri poteſt. Illud miror, unde ſenariolum, qui apud eum poſteriora hæc uerba ſequitur, acceperit, ὁ τρωμματίδῃ πολίμῳ βραχίονι. nã ſi uerus eſſet, illic potius μεταφορικῶς locutum Euripidem iudicarem. Corruptum omnino locum crederẽ, niſi in omnibus quos uidi ſcriptis codicibus, ita legi cognouiſſem: uetus etiam tralatio hanc ſcripturam refert.

Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία.) Varietatis hoc inueni in ſcriptis codicibus, quod tamen ſententiam non uariat. uidi enim in quibus, ut in excuſis, ἁμαρτία legitur. ſunt etiam qui ἁμαρτάνειν habent: quã ſcripturam uetus quoq; tralatio ſequitur. Niſi multã curam adhiberet, inquit, transferendo uerba, ut in ſententijs, ita etiam in ſyllabis ipſis ac ſono, aliquis peccare poſſet, ſi uerba ipſa quæ transfert, notæ non ſunt ſuauis uocis, ſed aſperæ. in quo lapſus eſt Dionyſius, poeta elegi carminis, qui cognomento χαλκοῦς appellabatur, cũ κραυγὴν Calliopes, poema ac Muſarum uocem appellauit. κραυγὴ enim clamor eſt, & aſperũ inconditũq; ſonũ ſignificat, uox aũt Muſarum lenis ac ſuauis eſſe creditur.

Οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείαις κραυγὴν Καλλιόπης, τὴν ποίησιν.) Dionyſij huius, cui ab ære nomen impoſitum eſt, mentionem fecit Plutarchus in Nicia, poemaq; ipſius uſq; ad ſua tempora manſiſſe narrat. Athenæus quoq; in 10. lib. teſtimonium inde citans, ita illum uocatum tradit· ὁ καλῶς ἐν ὁ χαλκοῦς ὑποκαλούμενος Διονύσιος ἐν τοῖς ἐλεγείοις κυλίκων δ᾽ εἴτινες ἔφη, & quæ ſequuntur. Sed etiam in 15. cur ita appellatus ſit, narrat· ἀλλ᾽ ἵνα κἀγώ φησι, μνημονεύσω τοῦ χαλκοῦ ποιητοῦ καὶ ῥήτορος Διονυσίου. χαλκοῦς δὲ προσηγορεύθη, διὰ τὸ συμβουλεῦσαι Ἀθηναίοις χαλκῷ νομίσματι χρῆσθαι. In eandem autẽ fortaſſe culpam incidit Horatius, cũ in epiſtola ad uillicum inquit, Nec meretrix tibicina, cuius Ad ſtrepitũ ſalias terræ grauis. Ne quis autem putet ſtrepitum appellaſſe, quod inconditum ſonum, muſicam artem non bene cantantis mulieris ſignificare uoluerit, eadem translatione uſus eſt, cum de procis Penelopes, qui optimum citharœdum habebant loquens, inquit: Et ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.

Ὅτι ἄμφω φωναί.) Non peccauit Dionyſius, quod inde nomen, unde non licebat, tranſtuliſſet. nam ſermo muſarũ et clangor ſtrepituſq; uoces ſunt. à forma aũt ad formam, quæ ſub eodem genere ſit, poteſt rectè uerbum transferri: ſed quod ſuauiſſimam omnium uocem, aſperrima & quæ nihil ſignificaret, exprimere uoluit. κραυγὴ enim, clangorq;, eſt uox è genere earum, quas ἀσήμους, quod nihil ſignificarent, Græci appellabant.

Ἔτι δὲ οὐ πόῤῥωθεν δεῖ, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν.) Hoc etiam, inquit, animaduertere in transferendis uerbis oportet, ne longè ducantur, ſed ex rebus quæ propinquæ & affines inter ſe ſint. Phalereus idem præcepit, μὴ τὰ μὲν πόῤῥωθεν μὴ τηλωνυμερίας, ἀλλ᾽ αὐτόθεν καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίου, et quæ ſequuntur. nam exemplis quoq; id illuſtrat. Sed etiã Cicero in 3. de Oratore: Deinde uidendum eſt, ne longè ſimile ſit ductum. Syrtim patrimonij, ſcopulum libentius dixerim. Charybdim bonorum, uoraginem potius. facilius enim ad ea quæ uiſa, quàm ad illa quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur.

Τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως.) Ita ut quæ nomine carent, illo donẽtur. Quo prolato, ſtatim intelligatur affinitas. ita enim apertæ erunt, nec ulla in his manebit obſcuritas. quo uitio, ut ipſe infrà tradit, abundant quæ è longinquo petitæ ſunt. Hoc aũt initium habuiſſe translationes, Cicero quoq; multis locis teſtatur, cum res ſcilicet ſuum nomen ac proprium uocabulum non haberet. id enim ſignificare manifeſtò uoluit in 3. de Oratore, cũ inquit: Tertius ille modus transferendi uerbi latè patet, quem neceſſitas genuit, inopia coacta et anguſtijs. ἀνώνυμα autem dici, quæ ſuum ac proprium uocabulum nõ habent, planum eſt. Cum igitur hac neceſſitate premimur, præcipit Ariſtoteles, ut à rebus ſimilibus nomina ſumamus, atq; id quod ſuum nõ habet alieno, quod tamẽ ei conueniat, nomine exponamus. nunquã aũt ſi ingenio ualebimus, accurateq; hoc tractabimus, nõ uerbũ quod illi rei explanandæ, quæ nomine caret, aptũ ſit, inueniemus. ut Cicero quoq; in eodem libro apertè his uerbis teſtatur: Nihil eſt enim in rerum natura, cuius nos non in alijs rebus poſſimus uti uocabulo, & nomine. & quæ ſequuntur. totam enim rem copioſè tradit.

Οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι.) Vt in ænigmate, inquit, maximè celebri. nam ualde probatum illud fuiſſe intelligi potuit: quamuis id nõ addidiſſet, quod à multis grauibusq; auctoribus mentio illius fit. Athenæus tamen ſolus, quod ſciam, integrum illud ponit: duobus autem uerſibus conſtabat, necnõ quid ualeat oſtendit. in 10. enim libro δειπν. cum de griphis ageret, inquit· πολλὰ δὲ γρίφων καὶ τοιαῦτα τινὰ ἐστιν, οἷον, Ἄνδρ᾽ εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ᾽ ἀνέρι κολλήσαντα Οὕτω συγκόλλως, ὥστε σύναιμα ποιεῖν. τοῦτο δὲ σημαίνει τὴν σικύας προσβολήν. Ariſtot. in lib. de Arte poetarũ priorẽ itẽ uerſũ poſuit: necnõ Demetrius in lib. de elocutione. Plutarchus etiam in ſympoſio τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Ἄνδρ᾽ εἶδον πυρὶ χαλκόν.) Ita locũ reſtitui antea deprauatũ. unum enim ex duob. uerbis cõflatũ erat, & πυρίχαλκον perperã in cunctis excuſis legebatur: nec tamẽ libros ullos ſcriptos, qui integrã hanc lectionẽ retinerent, inueni. quare cõiectura opus fuit. multis aũt modis ita legi debere intelligitur. nõ paruũ argumentũ eſt, quòd cum ænigma aliter fieri nõ poſſit, niſi plurimæ concurrant translationes, nõ tanta uis antea hic ipſarũ erat, ut id cõflari potuiſſet: nunc uerò, cum ambo hæc uerba translata ſint, augent ualde numerũ translatorũ uerborum. Translata aũt ſunt à ſpecie ad genus. nam cũ flammã, ignis ſpeciẽ, appellare deberet, genus ipſius poſuit.

eadem

eadem ratio eſt conſequentis uerbi. cum enim certũ ex ære uas dicere oporteret, & tanquã ipſius ſpeciem partemq́;, genus totumq́; nominauit. Ignem uerò genus eſſe flammæ, planum eſt: idq́; teſtatur etiam Ariſtoteles in 5. lib. Topicorum his uerbis· οὐ γάρ ἐστιν εἶδος τῆ πυρὸς, ἡ τρία γάρ ἐστι τὰ εἴδη, ἄνθραξ, καὶ φλόξ, καὶ φῶς, ἕκαστον αὐτῶν πῦρ ὄν. Ex ære autẽ quoq; cucurbitulas ueteres fabricari conſueſſe, ex monimentis Græcorum medicorum intelligitur: neq; ex uitro tantum, ut nunc paſſim fit. Paulus quoq; in 6. lib. cap. περὶ σικυῶν, id oſtẽdit, ubi etiam ex hac materia factas, uitreis anteponit, quòd ſanguini euocando aptiores ſint, cum maiorem flammam ſuſtineant, uitreæ uerò facilè frangantur. hæc ipſius uerba ſunt· ἀλλὰ ἀλλασσόμεναι μᾶλλον αἱ σιδηραὶ χαλκαῖ, πλεῖον ἀνεχόμεναι φλογὸς, τῶν ὑαλίνων ἑτοίμως κατεαγνυμένων.

Ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα.) *Hoc exemplum eſt tranſlationis, cum rei carẽti nomine nomẽ damus. aperta aũt in eo eſt nominũ propinquitas. quis enim non uidet κόλλησιν, cucurbitulæ admotioni genere finitimũ eſſe, cum utraq; manifeſtò adpoſitio quædam ſit. κόλλησιν autem conglutinationemq́;, tranſlatum hic uerbum eſſe patet. neq; enim glutinis hic uſus ullus, cum in coniungendis lignis fabri hac materie utantur, quorum lignorum compactio proprio nomine κόλλησις uocaretur.*

Ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος.) *Nec enim unũ uerbũ eſt quod proprio nomine hanc rem oſtendat, quam duobus ſignificauit Ariſtoteles. qui cucurbitulas admouere dicunt, rem potius deſcribunt, quàm ſuo ac proprio nomine ipſam appellent.*

Ἐστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις.) *Explicat uim eius ænigmatis: & quãuis alia in ipſo tranſlata uerba ſint, quod tamẽ illic plurimũ ualet, oſtẽdit. nõ parua enim pars obſcuritatis in eo gignitur, quod tanq̃ de lignorũ cõpactione locutus eſt. a ſimili tamẽ re nomẽ ſumptũ eſt. nam et cũ admouentur corpori ægroti cucurbitulæ, & cũ materies materiei glutine adplicatur, unũ & idẽ eſt, adhæſus ſcilicet quidã adpoſitusq́;. Ille igitur, inqt, auctor inquã huius ænigmatis, appellauit κόλλησιν, adiectũ cucurbitulæ. quãuis nomẽ hoc in diſticho nõ ſit, ſed nunc nomẽ à uerbo conformatũ deductumq́;: nunc aũt aduerbium, quo ſignificatur more glutinis aliquid firmiter hærere.*

Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἔστι μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς.) *Si ænigmata ingenioſe apteq́; concluſa animaduerterimus, facultatẽ habebimus illinc tranſlationes nõ malas ſumendi. crebræ enim tranſlationes uſurpatæ, aliam orationẽ efficiunt: & niſi modus in illis adhibeatur, ænigma gignunt: & quæ ſequuntur. Cicero in 3. de Oratore effici ænigmata ex coaceruatis plurib. tranſlationibus & ipſe affirmat. cum enim plures continuatas ἀλληγορίαν efficere dixiſſet, de illa ipſa oratiõe loquens, inquit: Eſt hoc magnũ ornamentũ orationis: in quo obſcuritas fugienda eſt. etenim ex hoc genere fiunt ea quæ dicuntur ænigmata. Articulũ quem antea hic ex cuſi habebant, ſuſtuli (αἱ μεταφοραὶ γὰρ prius legebatur) quia in nullo ſcripto inueni: nunc aũt quid præterea ſuſpicer, indicare libuit. uereor enim ne μεταφορᾷ dandi caſu, numero unitatis, ſcribi debeat, ſono tantum uocis uariato, nullaq́; alia immutatione facta. priſca enim exemplaria non extremæ uocali literam, ſubſcriptum habent, ut inferiori ætate fieri cœptum eſt, ſed in ordine aliarum collocatum. ut hic ſenſus ſit huius loci: Qui ænigmata conflant, & obſcuras has uoces ſtudioſe fingunt, tranſlatione utuntur, & ope illius tenebras ei quod obſcurè dicere uolunt, obducunt.*

Ὥστε δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται.) *Cum tranſlationes igitur ænigmatis naturam habeant, ex aliquo q́; probato ænigmate, ingenioſeq́; conformato aliqua eruta fuerit, non eſt dubitandum, quin illa elegans tranſlatio bonaq́; futura ſit, & laudem ei qui ipſa uſus fuerit, non paruam allatura. quæ autem εὖ μετενηνέχθαι hic dicit Ariſtoteles, ratione tranſlata & tranſlationẽ ſumptam ratione, Cicero appellat in 3. lib. de Oratore.*

Καὶ ἀπὸ καλῶν.) *Cum ſuprà, unde quædã elegãtes trãſlationes atq; illuſtres ſumi poſſent, oſtẽdiſſet, quidq; in illis ſeruandũ eſſe, accuratè docuiſſet: addit nũc duci etiã illas debere à reb. pulchris ſpecioſiſq́;. pendent enim hæc quoq;, quãuis ualde remota ſint, à ſuperioribus illis uerbis, Δεῖ μεταφέρειν. habet igitur hoc præcepti uim. Quod uerò ab honeſtis reb. ſimile duci uult, idẽ ſignificauit, contrariũ prohibẽs damnãſq́;, illic his uerbis Cicero: Fugiẽda eſt omnis turpitudo earũ rerũ, ad quas eorũ animos qui audiunt, trahet ſimilitudo. Nolo morte dici Africani caſtratam remp. nolo ſtercus curiæ dici Glauciam: quãuis ſit ſimile, tamen eſt in utroq; deformis cogitatio. Extremis aũt his uerbis rationẽ etiã attulit, cur id ſedulò præcepiſſet: cum enim huiuſcemodi quidpiã dicitur, quãuis acutè excogitatũ ſit, obuerſatur animis auditorum fœditas earum rerum, quæ moleſta et odioſa eſt.*

Κάλλος δ' ὀνόματος.) *Lycimnium, cuius alibi quoq; in his libris mentionẽ fecit, ſophiſtam & ſcriptorẽ artis dicendi fuiſſe conſtat, qui ſodalis auditorq́; fuerit Gorgiæ Leontini, ut Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ narrat. cum igitur hic Lycimnius de pulchritudine ac turpitudine nominũ diſſereret affirmabat aut in ſono, aut in notione illam inueniri. σημαινόμενον quod uerbo ſignificatur, interpretatus eſt Cicero in erudita illa epiſtola ad Pætum, de hac ipſa re, de qua diſputatur hic, ſcripta.*

Ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον.) *Nec uidiſſe, nec omnia oſtendit Lycimniũ. duo enim illa quæ præcepit, manifeſtò multũ ualent ad nomẽ uel honeſtãdum, uel deturpandũ. eſt tamẽ tertiũ quidpiã extra illa, ignoratũ ab eo, quod & ipſum magnã ad id uim habet. Sed eius etiã auxilio, inquit, fallacẽ ac ſubdolam rationẽ diſſoluimus. captioſa enim quædã argumẽtatio in ore ſophiſtarũ erat, qua multos in diſputando perturbabant: concludebant nanq; illi fallaciter, nullã turpitudinẽ eſſe in uerbis, nec pudorẽ ullo pacto uiolari poſſe oratione.*

Οὐ γὰρ, ὡς ἔφη Βρύσων, οὐθένα αἰσχρολογεῖν.) *Bryſonem hunc ſophiſtam fuiſſe, alibi declarauit. Hic igitur*

princeps auſus eſt dicere neminem obſcœnè ac turpiter poſſe loqui. Rationē eius poſtea Stoici arripuerūt, ſtudioſeq́; defenderūt, ut in illa epiſtola Cicero oſtendit. Sed, ut dico, placet Stoicis ſuo quāq; rem nomine appellare. ſic enim diſſerunt, Nihil eſſe obſcœnū, nihil turpe dictu.

Εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦδε εἰπεῖν.) Brysonis argumentum hoc eſt, qui exiſtimabat turpitudinem à ſignificatu uerborum proficiſci. unde idem ſignificantium duorum uerborum, neutrum altero obſcœnius eſſe poſſe affirmabat. ſi enim das idem ambobus ſignificari, aut neutrum, aut ambo obſcœna eodem pacto erunt. maneat hoc, dicebat Bryſo, ſiue hoc, ſiue illud dicas, idem ſignificari, concedas oportet falſò quædam uerba turpia haberi.

Τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος.) Prima uerba Ariſtotelis ſunt, hoc inficiantis: rationes autem ſtatim ſuggerit, quibus falſò ſenſiſſe Bryſonem confirmat. Quamuis enim, inquit, idem cuncta ſignificent, tamen aliud alio magis proprium eſt, & magis rei illi effingendæ & adumbrandæ factum, & cum debeant rebus, quas ſignificant, nomina ſimilia eſſe, quod magis illi aſsimile ſit, ut cū audias nomen, penè ob ſimilitudinem tibi rem cernere uideare. illa nanq; uerba rem conſtituere ante oculos dicuntur, quæ ipſam exprimunt, & faciem eius ſecum afferunt.

Ετι οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε, καὶ τόδε.) Secunda ratio, qua premit Bryſonem, & declarat alterum altero uocabulum, honeſtius aut turpius eſſe, quod eadem ſanè res ab utroq;, non tamen ſimili modo ſe habens, ſed tanquā uariata, diuerſaq; ratione ſpectata, ſignificetur: poteſt enim eadem res, ut honeſta, & ut turpis, à nobis cogitari. Exempli gratia, concumbere cum uxore, ſi obſcœniore uocabulo, quo res hæc indicari poſsit, in ea exponenda utare, & dare operam liberis dicas, idem ſignificāt. uerùm poſterius hoc, quatenus ea res honeſta eſt, illam exprimit: prius illud, quod uerecundæ aures nō ferrent, quatenus fœditatis aliquid in ipſa continetur, eius faciem ſecum affert. quare altera pudoris plena locutio eſt, altera flagitij ac turpitudinis.

Ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον καὶ αἴσχιον θετέον.) Hoc atq; illud uocabulum, quod eandem ſanè rem ſignificat, non ſignificat illam ut omnino eandem, nullaq; re diſsimilem, ſed ut quaſi uariatā, & non eodem modo penitus ſe habentem: id eſt, alia atq; alia ipſius rei cogitatione. Quare, inquit, hoc etiam pacto alterum altero nomen & honeſtius & turpius eſſe exiſtimare debemus.

Ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν, ἀλλ' οὐχ ᾗ καλόν.) Planum eſt, inquit, ambo illa, quorū alterum obſcœnum, alterum honeſtum habetur, ſi rem oſtendunt quæ partim honeſta, partim turpis ſit, & honeſtum & turpe ſignificare neq; enim tunc partes rationesq; ipſius diſtinguunt: non tamē ea parte, qua illa aut honeſta tantum eſt, aut turpis, ſed alterum illorum qua honeſta, alterum uerò qua turpis ſit.

Ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον.) Quod ſi hoc non concedatur, & enixè quiſpiā tueri uelit, non ſeorſum alterūut honeſtam, ſeorſum alterum ut turpem rem oſtendere, idē inficiari nō poterit, hac aut illa uoce rem naturāq; ipſius aut magis aut minus exprimi, quod ſatis eſt ad honeſtatē aut turpitudinē uerborū confirmandā.

Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον.) Valet ἐντεῦθεν, ut ſuſpicor, hic à rebus honeſtis. ne quis tamen error naſceretur, apertè exponit quid ſentiat. confirmato nanq; iudicio Lycimnij, confutataq; fallacia Bryſonis, redit ad id quod ſuprà breui tradiderat. antequam enim in hæc digrederetur, præceperat duci etiam oportere translationes à rebus pulchris: quod nunc repetit, quomodo pulchra illa intelligi debeant, docens.

Ἀπὸ καλῶν, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει.) Voce, inquit. nam quædā ingrata et moleſta uerba ſono eſſe declarant. ſunt aūt alia non pauca, ſpecioſa ac ſuauia: aut ui, inquit, id eſt notione, & intellectu. uidetur enim idē hic Ariſtoteli ſignificare δύναμιν, quod Theophraſto διανοίᾳ, in eiuſdē rei definitione. poſita aūt eſt illa à Demetrio in cōmētario de elocutione: aut oculis aſpectuq́; id eſt ſi uideātur. nam honeſtæ ac turpes uoces iudicantur, ſi ſingulos ſenſus aut iuuant, aut lædunt res quæ ab illis ſignificantur. Ab omnib. aūt ſenſibus ſimilia duci, uoceſq; transferri, docuit eleganter Cicero in 3. de Oratore. Nam & odor urbanitatis, et mollitudo humanitatis, & murmur maris, & dulcedo orationis, ſunt ducta à cæteris ſenſibus. illa uerò oculorum multo acriora: quæ ponunt penè in conſpectu animi, quæ cernere & uidere non poſſimus.

Διαφέρει δ' εἰπεῖν.) Vnde ſimile ducatur magni referre, exemplis confirmat: eidem enim ſenſui res nōnullæ manifeſtò alijs gratiores ſuauioresq; ſunt. Cum roſæ igitur color aliarū rerum colorem longè ſuperet, translatio quæ ab ipſa ducitur, ſpecioſiſsimoq; ipſius colore, cūctas alias ſuperat, quæ ab alijs colorib. quāuis elegātibus, ducūtur. Qui igitur iūcto nomine tanq̄ roſeos digitos haberet, cū tamē formoſos intelligi uellet, aurorā appellauit ῥοδοδάκτυλον, elegātius trāſtulit nomē q̄ qui eādē à puniceo colore φοινικοδάκτυλον uocauit, q. nō tā lepidus iucūduſq; ſit puniceus omnis color, ut eſt ſuauiſs. illius floris. ſtatim enim ut appellatur roſa, ſpecies eius animo obuerſatur. adhuc deterius fecit, qui ἐρυθροδάκτυλον eā dixit: quāuis enim elegās plerūq; color ille ſit, nō tamē tantope ſenſum oculorū oblectat: ſunt enim res etiā nōnullæ rubræ parū gratæ aſpectu, ac moleſtæ.

Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις.) Cum metaphorarū naturam iam explicuiſſet, ad epitheta trāſit, quæ & ipſa locutionem ornant, & aliquid ſimilitudinis habent cum uerbis translatis. neq; enim rerū, quib. adponuntur, propria nomina ſunt, ſed proprietates quaſdam ipſarū oſtendūt: diſcrepant tamen ab illis, quia epitheton proprio rei adponitur nomini: translatū uerò uerbū eiecto proprio, ipſius locum ſubit. cōmodius aūt hoc nunc facit: nactuſq; idoneam occaſionē, quia exempla poſtremarū translationum, quæ ſenſibus iucundæ ſunt, & à ſpecioſis rebus ducuntur, fuerant nomina epitheta, eadem tamen quoq; trans-

tranſlata nomina erant. Quod igitur in transferendis fieri uerb[illegible] inquit, idem etiam in iis quæ adponūtur, ſeruari debere oſtēdit: nam & à mala turpiq; re ſumi poſſunt, & à meliore, honeſtioreq; duci. exemplis autē ex Oreſte Euripidis acceptis, hoc explanat. Perſona Oreſtis & laudem, & uituperationem ex uno eodemq; facto in ſe ſuſcipiebat. nam immanis & pius ille, una cæde, quod incredibile penè eſt, fuit. qui criminabantur, ut Menelaus in ea fabula facit, matricidam ipſum uocabant: qui defendebant, ut ipſe illic inducitur à poeta factum illud ſuum commendans, ultorem patris, quæ ſumma laus eſt, dicebant. uerſiculi Euripidis hi ſunt, quorum prior à Menelao, poſterior ab Oreſte ipſo pronunciatur, ὁ μητροφόντης, ἐνθάδ' φόνω πρέποσον φόνον. ὁ πατρὸς ἀμύντωρ, ὅν σὺ πρῶτ' ὤλεσας θανεῖν. Res nunc omnis plana, & aptiſſ. exemplo ualde illuſtrata.

Καὶ ὁ Σιμωνίδης.) Altero elegantiſſimo exemplo utitur. Simonides melicus magni ingenij poeta, auarior tamen, cum qui Olympios ludos mulis uicerat, rogaret eum ut eleganti aliquo carmine uictoriam ſuā celebraret, nec dignam, ut ei uidebatur, mercedem polliceretur, negauit, oſtendens ſe nolle in mulabus ornandis ingeniū exercere. cum tamen idem precium auxiſſet, cecinit ſtatim Simonides ſuauiſſimum carmen, cuius initiū hic poſuit Ariſtoteles. Siquis autem qui fuerit ille quærat, qui tantopere deſiderio Simonideæ cantiunculæ flagrarit, cum poeta tamē tam bono, nimis parcè ac reſtrictè ageret, Anaxilas is fuit Meſſenius, qui Rheginis imperauit. Idem autem uictoriam eam adeptus, ita gaudio exultauit, ut cunctos Græcos, qui illic conuenerant, conuiuio acceperit: nec defuit tamen acuti ingenij uir, qui nimiā lætitiam, quam ceperat animo ob inanem illam uictoriam, carpens dixit: Quid hic feciſſet, ſi equis, non mulis uiciſſet? Hæc accepi ex epitome τῶν πολιτειῶν Heraclidis Pontici. nam addit etiam Heraclides, Simonidem uictoriam illam carmine celebraſſe, & epinicion ceciniſſe, cuius hoc ipſum principium eſſet.

Ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν.) Vt qui ſibi imperare non poſſet, ut in mulas carmen conderet, ſed toto animo à tam tenui ſordidaq; materia abhorreret. uideri enim uoluit argumenti humilitatē cauſam eſſe, ne quod rogaretur, Simonides efficeret: cum tamen longè alia res, quod exitus declarauit, impediret. melius autem ex Græca uoce acumen poetæ, & mularū indignitas percipi potuit. nam ἡμιόνους appellauit, ut quæ dimidia ſui parte aſinos referrent: muli enim & ὀρεῖς à Græcis & ἡμίονοι dicuntur. Artificium autem laudat poetæ, qui quod ipſe nunc præcipit, optimè facere potuit: & cum uituperare uellet, deteriorem partem ſecutus eſt, atque inde ipſas appellauit: & cū mutato conſilio ornare ſtuderet, meliorem atq; honeſtiorem arripuit.

Ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησεν.) Poſtquam uerò iuſtam mercedem ille tribuit, cecinit plenum honoris carmen in ipſas, in quo primum eas ſalutauit, et ut ex equis procreatas honorificè appellauit. Saluete enim, inquit, uolucrium equorum filiæ, quo nihil ad illas decorandas magnificentius excogitari potuit, quam commemorare ipſas è tam nobili generoſaq; animante ortas.

Καί τοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν.) Explanat his uerbis artificium Simonidis, qui reliquit cum ornare mulas uellet, quod dedecoris aliquid in ſe habet, & prolatum maculam ipſis aſperſiſſet, captauitq; id quod erat ad dignitatem iiſdem acquirendam accommodatum. Quamuis enim, inquit, equorum filiæ à meliore parte generis illæ appellatæ ſint, nō ex equis ſolis editæ ſunt, ſed ex aſinis quoq;, tarda admodum uiliq; beluâ.

Ἔτι τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι.) Vt epithetis omnis res & ornari et inquinari poteſt: ita alia ratione, ſi quid mali boni'ue in aliquo eſt, minuitur. quorum autem uitium maliciamq; conterimus, eos ornamus: quorum contrà dotem aliquam aut bonum premimus, eos uiolamus. de hoc accuratè nunc diſſerit Ariſtoteles. Græco uerbo utitur Cicero in 9. epiſtolarum ad Atticum, qui locus & uim uerbi, & rationem eo pacto minuendi declarat. Cum enim in epiſtola ſua Pomponius Pompeianorum ex Italia diſceſſum, uel potius fugam, peregrinationem aſtutè appellaſſet, conſilium ipſius intelligens Cicero, reſpondit: Et nunc ita uideo infinitum bellum iunctum miſerrimæ fugæ. quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Perſpicuum autem eſt, quamuis eodem nomine uocentur, longè diuerſas tamen eſſe rationes minuēdi, quæ ſignificantur. Philoſophus loquitur de ὑποκορισμῷ illo, cum uerbi notio, uariato ipſo uerbo, minuitur. fit autem iis de cauſis, quas diligenter exponit. Orator, cum, ut res odioſa ac moleſta extenuetur, nomen immutatur, & pro illo quod magnam certamq; culpam in ſe habet, quod parua aut nulla reprehenſione dignum eſt, ſumitur (quanquā uidetur etiam res honeſta ac bona ita poſſe conteri) nec tamen non Græci etiā auctores paſſim eodem, quo Cicero, uerbo utuntur, cum alteram quoq; illam uim intelligunt, quam ſequitur Cicero.

Ὥσπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις.) Fabulam quandam ſuam Babylonios inſcripſit Ariſtophanes, quæ tamen uetuſtate amiſſa eſt. teſtimonium inde ſæpe citant antiqui ſcriptores, ut Athenæus, Stephanus, Pollux. Multus autem in minuendis nominibus fuit hic poeta, ut facile quilibet intelligere poteſt. nam & ἀρχίδιον, & βιβλιδάριον, & [illegible] inquit, cum res extenuare uellet, ut ueteres grammatici teſtantur, & ἡμιμέτριον eadē ratione in Nubibus. Antea uerò hic in excuſis libris χρυσοῦ mendoſè legebatur: χρυσίου ipſe, ut calamo ſcripti habent, emendaui, & ſane ita legi debet. ab χρυσίον enim χρυσιδάριον, non à χρυσὸς deducitur. cum autem minui quod bonum, & quod malum eſt, hac ratione docuerit, duo prima bonæ rei exēpla ſunt: reliqua duo, niſi fallor, malæ.

Ἀντὶ δ' ἱματίου, ἱματιδάριον.) Eadem ratione idem poeta & in eadem, ut ſuſpicari licet, fabula, pro ἱμάτιον, rem minuens, inquit ἱματιδάριον, quo puſillum ueſtimentū ſignificatur: & pro λοιδορία, quod uerbum ualet

ualet conuicium, λοιδορημάτιον, quaſi leue quoddam & exiguũ conuicium. animaduertendũ tamen, quamuis à nomine illo, quod muliebri genere dicitur, tradat proficiſci λοιδορημάτιον, uideri potius ab λοιδόρημα, quod cum idem ſignificet, neutri generis eſt, deduci. Sed in uſu ſermonis fortaſſe hoc non ualde erat: & pro νόσημα inquit νοσημάτιον, quaſi tenuis & puſillus morbus.

Εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.) Cautè autem, inquit, utranq; rem tractare oportet, & mediocritatem quandam in illis retinere: quod qui non faceret, mirificè peccaret. intelligo autẽ epitheta, & ὑποκορισμούς, ut Græcis uerbis, quæ tamen notiora quàm Latina ſunt, utar. intelligo autem in conterendo & malo & bono, quod in amplificando locũ non habet: neq; enim in Græco ſermone ὑποκορισμοί, quod ſciam, uim amplificandi habent.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίνεται κατὰ τὴν λέξιν.) Non in uerbis ſolũ frigus eſt, ſed et in ſententijs, & in factis hominum ſæpe inuenitur: quomodo autem id in elocutione efficiatur, nũc accuratè docet. Phalereus quoq; in libro de elocutione hunc locum ſubtiliter diligenterq; perſecutus eſt. nã definitionẽ quoq; Theophraſti adducit, quomodo ſcilicet doctiſs. ille uir, uim huius mali expreſſerit. frigidũ enim ille ſermonem eſſe inquit, qui non ſeruat ſuam aptamq; illarum rerum exponendarum elocutionem, ſed modum ſuperat. nec nõ etiam huius loci, quem nũc in manibus habemus, mentionem fecit. uerba enim hæc ipſius ſunt, τὸ δὲ λέξει ὁ Ἀριστοτέλης φησὶ γίνεσθαι τετραχῶς. Quintilianus frigus appellauit, cũ de frigore tamen potius quod ex rebus q̃ ex uerbis gignitur, loqueretur, in 5. Quod interrogãtus nõ leue frigus eſt. In 6. Nã & imperitia, et ruſticitas, et rigor, et deformitas afferũt interim frigus.

Ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν.) Verba διπλᾶ Cicero iuncta ſæpe appellauit. Frigus autem primum in duplicibus nominibus eſſe docet, ſi iuncta illa nimis duriter fuerint, & longè à conſuetudine peruulgataq; ratione loquẽdi. & πολυπρόσωπον autem, & μεγαλοκόρυφον, & στενόπορον, iuncta uerba manifeſtò ſunt: & ita iuncta, ut magis poetas, quàm oratores, decere uideantur. neq; enim cuncta uerba iuncta frigus gignũt, ſed ea quæ nimis tumidè iuncta ſunt. iunctis nãq; uerbis cõſuetudo etiã utitur, maximè Græcorũ, quorũ lingua ad cõplicanda uerba aptior. Docet hoc accuratè Phalereus, ac quæ uitãdæ ſint nominũ iunctiões, admonet. Neq; tamẽ puto, quæ Lycophronis exempla hic poſuit, continenter ab auctore collocata fuiſſe, ſed ex omnibus ipſius ſcriptis, quæ diſperſim poſita forent, & uitioſiora eſſent, collecta ab Ariſtotele fuiſſe: dixiſſeq; ſemel Lycophronem arbitror, πολυπρόσωπον οὐρανόν. Poſtea alio in loco μεγαλοκορύφην γῆν, & eodem pacto ἀκτὴν στενόπορον, ſeorſum à ſuperioribus: quod manifeſtò intelligitur, cũ copula interiecta ſit. πολυπρόσωπον autẽ cœlũ, quod plurimã uariãq; faciẽ habeat, ob ſidera ipſa, niſi fallor. nam Græcus etiã poeta καλὸν πρόσωπον ἅλις in carmine ſuo appellauit: terram uerò μεγαλοκόρυφον, quòd magnos uertices, arduosq; admodũ colles ſuſtineret: litus στενόπορον, quod meatum callemq; illac trãſeuntibus anguſtũ præbeat.

Καὶ Γοργίας ὠνόμαζε πτωχόμουσος κόλαξ.) Sententia Gorgiæ nihil uitij in ſe habet: tam affectata ipſius duraq; locutio reprehẽſione nõ caret, frigetq;, quod ad tenue ſtudium omniũ aſſentatorũ demonſtrandum, uel certi alicuius in eo artificio tractando inops ingenium exprimendũ ualet, uerbum finxit, & mendicam muſam, cõplicatis duobus nominibus, eũ colere dixit.

Ἐπιορκήσαντας καὶ κατευορκήσαντας.) Nulla hic coniunctio, niſi præpoſitionum ac uerborum eſt: coniuncta tamen, ita conformata uerba ueteres appellaſſe, teſtimonio quoq; Ciceronis cõfirmari poteſt, cuius in 3. de Oratore hæc ſunt uerba: Vel cõiungendis uerbis, ut hæc: Tum pauor ſapientiam mihi omnẽ ex animo expectorat: Num nõ uis huius me uerſutiloquax malitia. uidetis enim & uerſutiloquax, & expectorat, ex cõiunctione facta eſſe uerba, nõ nata. Sed etiã in Oratore hoc declarauit, inquiẽs: Quid in uerbis iunctis? q̃ ſcite inſipientem, non inſapientẽ: iniquum, non inæquum.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας.) Alcidamantem oratorem in uitium hoc friguſq; crebrò incidiſſe oſtendit. cum autẽ plura eius uerba citet, exemplum eſſe puto πυρίχρων: nullum enim aliud hic uerbum coniunctum uideo. hoc autem & inſolenter, & nimis poeticè compoſitum eſt. ſuperiorem autem ſententiam adduxit, ut puto, cũ huic ipſi in qua frigus eſt hæreret, ut poſterioris uis melius perciperetur. Deſcripſiſſe uerò his uerbis Alcidamantem uehementiore ira percitum hominem, & qui penè fureret, planum eſt. Huic autem loco ſimilis eſt ille Ciceronis in 7. actione in Verrem, niſi quod nullum illic iunctum aſperè uerbum: Ipſe inflammatus ſcelere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emanabat.

Καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι, &c.) In eandem culpam idem lapſus eſt, cũ ſtudium et alacritatem animi τελεσφόρον appellauit. unde nomen compoſitũ, & quid τελεσφορεῖσθαι Græcis ſit, ignotum nemini paulo eruditiori eſſe arbitror. ut autẽ προθυμίαν, ita etiam πειθῶ, ut infrà declarat Ariſtoteles, τελεσφόρον Alcidamas appellauit. eodẽ uerbo μεταφορικῶς Sophocles in Electra uſus eſt, ſine culpa tamen, ut poeta. Clytemneſtrã enim ſomnijs perterrefactã, ita induxit loquentẽ, Ἃ γὰρ προσεῖδον νυκτὶ τῇδε φάσματα, Δισσῶν ὀνείρων ταῦτά μοι Λύκει' ἄναξ, Εἰ μὲν πέφηνεν ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα. Precatur aũt illa Apollinẽ, ut quæ noctu in ſomnis uiderat, ſi boni aliquid portenderet, ad maturitatẽ exitũq; perduceret: cõtrà, ſi quidpiã mali ſignificaret, auerteret.

Καὶ κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος.) Cum

excuſi libri antea, non pauciq́; ſcripti, θεῖσέλου haberent, ſecutus auctoritatem antiquiſsimi codicis, cui adſtipulatur uetus quoq; tralatio, reſtitui θαλάττης. quē autem Latini cœruleum colorem, κυάνεον Græci appellabant. mare uerò huius coloris ſæpe eſſe, ab utraq; gente iis nominib. traditū eſt. neque tamē in eo frigus eſt, quod ἐδαφος maris ſolum, ſuperficiemq́; appellauit, ſed quod coniuncto nomine κυανόχροον, cum de colore ipſius loqueretur, dixit. inſolens enim hæc coniunctio atq; inflata, quod ſtatim Ariſtoteles ipſe declarat. in cunctis enim his exemplis frigus eſſe tradit propter coniunctionem, complicationemq; uerborum.

Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία.) Vt malam uerborum coniunctionē frigus efficere docuit, ita etiam uerba externa confirmat. nam alterum hoc eſt è quatuor illis rebus, quæ uitium hoc gignunt. Ab iiſdem autem ſcriptoribus exempla huius quoq; lapſus ſumit. frigus meritò excitare potuit Lycophron, uocans Xerxem πέλωρον ἄνδρα, cum ingentem, uaſtumq́; ſignificare uellet. peregrina enim uox πέλωρον, & quæ nullo modo deceat ſolutam orationem. Quid autē appellet ipſe γλώττας, docuit in libro de Arte poetarū: uocabulū enim intelligit, quo alia gens natioq; ut ſuo uteretur. Vnde Athenienſibus, propria quædā uocabula, aut Cypriorum, aut Cilicum, aut Siculorum, aut aliorum, qui eodem ſermone non uterentur, populorum, linguæ erant. Sed etiam barbara prorſus quædam uocabula, ut gaζæ, acinaces, et huiuſcemodi alia, γλῶτται erāt et Græcis et Latinis hominibus. Euſtathius quoque, cum uim huius nominis exprimeret, affirmauit aliquando ualere ſermonem, in quo externæ & peregrinæ quædam uoces eſſent. quod confirmat teſtimonio poetæ, qui inquit, γλῶσσ' ἐμέμικτο.

Καὶ Σκίρων, σίννις ἀνήρ.) Sciron latronis hominis nomen eſt, qui à Theſeo interfectus fuit, cum ex illo ipſo ſaxo, iuxta quod latrocinabatur, eum deieciſſet. nā ſcopuli quoq; illi ab eo nomen acceperunt, ut Vırgilius in Ciri teſtatur: Præterit abruptas Scironis protinus arces. σίννις autem externa Athenienſibus aliiſq́; fortaſſe nōnullis Græcis populis uox erat: & qui aliis moleſtus eſſet, ac maxima detrimēta afferret, ſignificabat: Verùm à malefico ingenio conſuetudineq;, ut puto, prætereuntibus nocendi, ac grauia incommoda importandi, alter quoq; latro σίννις appellabatur. eratq́; tunc σίννις uiri nomen, non adpoſitum illi ad ſtudium ipſius prauum indicandum. eius mentionem fecerunt & Xenophon, & Pauſanias in Corinthiacis, & alii plures auctores. nam Xenophontis in ſecundo libro ἀπομνημονευμάτων hæc uerba ſunt, τοὺς γὰρ ξένους ὅ,του ὁ Σίννις, καὶ ὁ Σκείρων, καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖται.

Καὶ ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει.) Non multo pòſt, ubi de inſulſis tranſlationibus agit, hoc ipſo exēplo iterum utitur. Nam plura etiam illic uerba oratoris huius adducit, & ex quibus ſententia ipſius melius percipitur, οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων. Verbum autem peregrinum ἄθυρμα eſt, & quod in ſoluta oratione uſurpatum frigus gignit, ac contemni illum meritò facit. ſignificat autem luſum, quod communis ſermo Græcorum uocat παίγνιον.

Καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν.) Eſt etiam externa uox ἀτασθαλία. & licet uis ipſius notioq́; cognita ſit, in conſuetudine tamen ueræ Græciæ non erat. ἀτασθαλίαν autem poetæ, quibus peregrinis uocibus uti laudi datur, peccatum lapſumq́; hominis uocabant.

Καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον.) Qui ita quandoq; locutus fuerat Alcidamas, culpa non carebat, ac riſum potius auditoribus mouebat. eſt enim elata nimis inſolensq; locutio. uerbum autem peregrinum τεθηγμένον, & omnis deniq; ſententia hæc uerbis expoſita eſt, quæ poetam potius, quàm oratorem deceant. θήγειν autem acuere eſt. quo ſanè uerbo uſus eſt Euripides in Phœniſsis, cum pugnam Eteoclis ac Polynicis fratrum, aprorum pugnæ cōpararet. κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν, Συνῆψαν ἐγχη. Senſus, niſi fallor, huius exempli hic eſt: Mera animi incenſus ira, punctusq́;. In loco enim qui uariè in diuerſis libris legitur, malui antiquiſsimi libri auctoritatem ſequi, in quo ita legitur, cum excuſi antea haberent, καὶ ἀκράτως τῆς διανοίας. καὶ ὀργῇ τεθηγμένον, tanquam duo exēpla eſsent frigidæ orationis. impulit etiam me, ut ueriorem hanc lectionem putarem, quod copulam à reliquis quoq; ſcriptis libris abeſſe uidi, ut à uetere etiam tralatione nō expreſſam. ἄκρατον uerò uocari, quod purū in natura ſua eſt, nec ulla alia re temperatū planū eſt. quo modo Cicero quoq; et Ariſtoteles in Problematis hoc uerbū ceperūt, qui ambo bilē ἄκρατον appellarūt. Quod ſi impreſſorū antea librorū lectionē quis amet, ἀκράτως διανοίας, impotēs animi accipietur, & externū id uerbum habebitur, quod ſanè in uſu oratorum non eſt.

Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις.) Tertiū, inquit, inſulſæ orationis genus in epithetis cōſtat, ſi aut lōga uſurpata fuerint, aut intēpeſtiua, aut crebra. tribus enim his modis in adiūgendis nominibus peccari poſſe oſtendit.

Ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν.) Lac candidū eſſe, omnes nouerūt: auditoq; nomine lactis, candor ipſius ſubitò ante oculos obuerſatur. nec tamen ſi poeta, quod minimè neceſſariū erat, adpoſuerit, labitur: orator ualde peccaret, ſi idem faceret. De omni hac re accuratè diſſeruit etiā Quintilianus in 8. lib. quem locum hic adiūgere, non inutile (ut arbitror) erit. Ornat enim epithetō. Eo poetæ & frequētius et liberius utūtur. nāq; illis ſatis eſt cōuenire uerbo cui apponitur, & itaq; dentes albi, & humida uina in his non reprehendimus: apud oratorem niſi aliquid efficitur, redūdat. Patet aūt hoc exemplū eſſe epitheti inanis, et quod minimè requirebatur: quale ipſe ſuprà ἄκαιρον uocauit.

Ἐν δὲ

ἐν δὲ λόγῳ, τὰ μὲν ἀπρεπέστερα.) Liberior eſt apud poetas uſus epithetorum: in ſoluta oratione timidius cautiusq; rem tractare oportet. multis enim modis peccari poteſt: ſunt enim nõnulla epitheta, quæ nullo modo cõueniunt proſæ orationi: à quibus ſibi omnino tẽperare debet, qui à culpa uult abeſſe. Alia, quamuis idonea illi & accõmodata ſint, poſſunt fraudi eſſe, ſi quis ipſis delectatus, modum in illis non teneat. prioris, ut puto, generis ſunt, quæ prolixa ſuprà intempeſtiuaq; uocauit: poſterioris uerò, quæ crebra ac frequentata frigus gignere dixit. ſi enim hæc, licet bona, ad ſatietatem poſita ſint, detegũt nimiam induſtriam, quam in illis captandis orator adhibet: planumq; faciunt, poetam illum eſſe, non oratorẽ. Cũ in excuſis antea omnib. & nonnullis ſcriptis legatur, ὅτι ποιήσεώς ἐστιν, fideliores ſcripti libri ὅτι ποιήσεις habent, quam lectionẽ uetus quoq; tralatio confirmat: quare ita omnino legendum arbitror.

Ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτοῖς.) In calamo ſcripto meliorẽ αὐτοῖς. Si receptã lectionẽ ſequemur, quid ſignificari dicemus pronomine αὐτῷ? nihil enim ſuprà poſuit, niſi fallor, ad quod cõmodè hoc referri poßit. ſi αὐτοῖς, ut in antiquiß. libro inueni, eodem penè modo hærebimus: neq; enim numero hoc ſuprà uſus fuerat, ſed epitheta multitudinis numero dixerat. cum uarios igitur diſcrepantesq; ab excuſis ſcriptos libros inuenerim, fortaſſe uitium ſcripturæ hic eſt, & αὐτοῖς, ut epithetis intelligamus, legi debet: quam ſcripturam uetus quoq; tralatio ſecuta uidetur. infra tamen muliebri genere inquit, ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ: intelligitq; orationem, quæ crebra nimis epitheta habet.

Ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθός.) In oratione epitheta collocanda ſunt. huiuſcemodi enim locutio plura in ſe bona habet. uſus namq; epithetorum, uulgarem cõmunemq; uſum loquendi, qui humilis eſt, uariat, nonnihilq; peregrinitatis affert: uerùm modus teneri debet. Ratio aũt hæc, ſi is adhibebitur, reprehendi non poterit. uiã enim quam tenuit, ut hoc efficeret, Thucydides in oratione, qua facit laudari à Pericle qui pro patria in prælio occiderant, & in alijs concionibus, non laudauit Halicarnaſſeus. ille namq;, ut grandiorem redderet orationem, tritumq; ac plebeium ſermonem declinaret, ad poeticam phraſin ſe contulit, & nomina inflata captauit, ut ornatus ille nimis inſolens, nouusq; eſſet. in hac autem ſententia exponenda eodem uerbo, quo hic utitur Ariſtoteles, & ſuprà quoq; ego utroſq; uſos alibi oſtendi, utitur Halicarnaſſeus. ἤλλαξε, inquit, τὴν ἑρμηνείαν εἰς ὄγκον ἅμα καὶ κόσμον ὀνομάτων ἀήθεις φράσεις.

Ἔτι μεῖζον κακὸν τοῦ εἰκῇ λέγειν.) Ita in codicibus ſcriptis inueni, & ita ſanè legi debet. antea in excuſis τὸ εἰκῇ λέγειν, perperam legebatur. Cur tãtopere admonuerit in hac re modum à nobis tenendum eſſe, docet. Si quid peccaueris, inquit, dum cultior in ſermone eſſe uis, magis offendes, quã ſi temerè inconſideratéq; loquaris: atq; id non ſine cauſa. maius enim uitium eſt, dum ornamenta ſectaris, labi, quàm fortuito, et ut multitudo hominum loquitur, dicere. ſermo enim uulgaris uirtutes orationis non habet. hæc oratio, quæ cum cuperet exornari, inutilem ſibi ornatum malumq; comparauit, uitia etiam habet.

Διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur ſcripta Alcidamantis frigida ſint. copia namq; epithetorum illa corrumpit. nec enim modum ullum in hac re tenere orator hic potuit. in reprehendendo aũt Alcidamante, ac errore illius exagitando, politè ipſe locutus eſt: ut non facilè Latinè, ſeruata forma illa ſermonis, ſententia ipſa efferri poßit. ἥδυσμα enim condimentũ appellari conſtat: ἐδέσματα dapes epulæq; ipſæ ſunt. Ornatus orationis ut cõdimentũ modicus eſſe debet, q. tantum ſuauiores epulas efficiat. nemo enim in conuiuio condimentis ſolis ueſcitur. adſunt enim dapes, quæ famem pellant. Imperitè igitur Alcidamas ornamentis uerborum, non tanquam condimentis dapes, orationem exornare uoluit: ſed penè ex ipſis orationem, tanquam cõuiuium ſtruxit. Ab eadem re uerbũ transferens in libro de Arte poetica, uocauit μελοποιίαν maximum omnium condimentorum, quibus perſpergeretur tragœdia. Animaduertendus autem modus eſt loquendi: poſteriori enim tantum parti aduerbium ὡς adiungit, cum uideatur etiã priori idem adiungi debuiſſe. ſuprà tamẽ quoq; ita locutus eſt, cum de ornatu orationis loquens, inquit, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντας, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖα. Cum uerò antea numero multitudinis, & ἡδύσμασι & ἐδέσμασι in excuſis libris legeretur, unitatis numero ambo illa nomina ſcribi uolui. ita enim in manu ſcriptis inueni, & ita in ſuo exemplari uidetur habuiſſe auctor antiquæ tralationis.

Οὕτω πυκνοῖς καὶ μείζοσι καὶ ἐπιδήλοις.) Adeò crebris, inquit, & maioribus, & apertis epithetis utitur. Quomodo autẽ peccari poſſet epitheta adiungendo, atq; in frigus incidere, ſuprà oſtendẽs, eadem penè, quæ nunc Alcidamanti tribuit, uitia demonſtrauit. cũ enim nunc perſpicuis nimis utendo eum lapſum eſſe tradat, reſpondet, ut arbitror, ſuperiori illi uoci, cũ intempeſtiua quædam eſſe epitheta docuit. tunc aũt intempeſtiua ſunt, cũ res plana & aperta ſua ui èſt: nec aliquid adponi, ut melius intelligatur, poſtulat. ut ſi quis dulce muſtum, dentes albos dixerit. nam quod μείζοσιν eundem quoq; uſum dicit, reſpondet hoc uerbo ſuperiori, μακρά. longa enim maioribus cõtinentur. quæ namq; longiora ſunt, eadẽ & grandiora. Tertiũ uitium, quod in eo reprehendit, manifeſtò idem eſt cum illo, quod in fraudem ducere poße huius rei tractandæ ignaros, indicauit: eodem enim uerbo uſus eſt.

Οἷον οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα.) Hunc locum, ut ab Ariſtotele hic traditus eſt, ijſdem uerbis poſuit Phalereus. Otioſo autem nimis ſuperuacaneoq; epitheto uſus Alcidamas eſt, cum ſudorem dicens, ſatis

non habuit eum appellare, ſed addidit humidum, tanquam aridus aliquis ſudor inueniatur, aut ignotum alicui eſſe poſſit, hanc eſſe ipſius naturam. Virgilius nanq; cum humida uina appellauit, reprehendi meritò nõ poteſt. conceduntur enim poetis huiuſce modi ornatus ſuauitatis cauſa: nec tamen illic omnino otioſum id uerbũ eſt, ſed ſtudium poetæ adiuuat, facitq; id, quod ſua ui incredibile erat, multo admirabilius. quamuis enim uinum liquidum eſſe intelligatur, id tamen, quòd ne ſecari cædiq; poſſe uideatur, præſtat, relatũ, rem auget. humida autem natura ipſius ab hoc abhorret.

Καὶ οὐκ εἰς ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἰσθμίων πανήγυριν.) Qui ludos, quos Iſthmia Græci à loco ubi celebrarentur appellabant (iſthmos etiam uocabãtur anguſtiæ faucesq; Peloponneſi, quæ duo maria ſeparabant) non iſthmia, ſed iſthmiorum conuentum mercatumq; uocat. adponit ſanè aliquid, quia quod uno uerbo dicere poterat, duobus ſignificauit: non tamen eſſe uidetur hic aliquid è genere eorum, quæ epitheta grammatici dicunt, ſed eſſe potius hæc deſcriptio quædam et periphraſis, ut iidem huiuſcemodi ſermonem uocãt, tanquam exemplum tamen frigidæ uitioſæq; orationis Ariſtoteles ponit. & ſanè non ualde periphraſis oratori accõmodata eſt, & ſi frequẽtetur ab ipſo, reprehenſionem illi affert.

Καὶ οὐχὶ νόμους.) Excuſi antea libri & ſcripti quidam habent, βασιλεῖς νόμους, ipſe autem extremum uerbum immutaui. ſecutus antiquiſſimi codicis auctoritatem, cui etiam adſtipulatur uetus tralatio. niſi fallor autem, res ipſa diligenter ſpectata, ueriorem hanc eſſe lectionem docet: affectata enim hæc loquendi ratio ſimilis eſt ſuperiori. Non leges igitur appellauit, ut cõſuetudo erat, uerùm addit plura uerba: et ipſum hoc etiam, quo leges eo ſermone uocantur, aliter conformauit, quaſi dicens ciuitatum reges legales. intellexit autem leges, quæ in liberis ciuitatibus regnarent, reges, qui non uiuerent, ac ſpirarent, ſed in ſapientum uirorum ſcriptis manerẽt. Quod ſi quis alteram lectionem ſequi malit, lapſus hoc pacto erit Alcidamas. quid enim attinuit addere, τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς? redundat enim hoc totum. Et quamuis appoſitum non fuiſſet, eam uim legum eſſe intelligitur. Plato tamen quoque in Sympoſio ita locutus eſt, ἃ δ' ἄν τις ἑκὼν ἑκόντι ὁμολογήσῃ, φασὶν οἱ πόλεως βασιλῆς νόμοι δίκαια εἶναι. qui politiſſ. ſcriptor fuit, nec minus ſtudij poſuit in ornatu uerborũ, quàm in grauitate ſententiarũ. Quod fecit etiã, ut alteri lectioni aſſenſerim, niſi exiſtimetur, quod in Alcidamante uitioſum fuit, ac ferri non potuit, in Platone nihil culpæ habere, cum id affingat Agathoni, qui poeta erat, & tunc ipſum amoris dotes, uirtuteſq; celebrabat: ut nedum peccauerit Plato, ſummam laudem mereatur, qui & quid perſonam deceret quæ loquebatur, & rem ipſam de qua ſermo tunc erat, cogitauit.

Καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ.) Peruerſe antea, καὶ οὐ δρομαίᾳ, excuſi omnes habebant: ſecutus fidem ſcriptorum librorum, & rem ipſam, δρόμῳ emendaui. Vitium Alcidamantis et hic etiam perſpicuum, qui quod uno uerbo dilucidè dicere potuit, inſulſius atq; obſcurius pluribus enunciauit: neque enim δρόμῳ inquit, id eſt curſu, cum illum ſignificare uellet. ſed inde conformato nomine, δρομαίᾳ, animi impulſione, appetituq; currendi: naturam enim quaſi curſus exprimere noluit, totãq; rem deſcripſit, quod tunc facere minimè oportebat.

Καὶ οὐχὶ μουσεῖον ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον.) Idem cum muſeum appellare oporteret, addidit quod minimè neceſſe erat, inquiens, cũ naturæ muſeum accepiſſet. Muſeum autem dici locum à muſis boniſq; artib. frequentatum, manifeſtum eſt. Appellat igitur hic quoq; τῆς φύσεως epithetor, cum adponatur illi nomini ad naturam eius explanandam.

Καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς.) Quod hic adponitur, è genere eſt eorum epithetorũ, quæ paſſim ab omnibus ita appellantur. non erat autem illud ullo modo neceſſarium. qui enim curã animi inquit, ſollicitudinem & moleſtiam quandam ſignificat, neq; addere oportet anxiam, aut triſtem.

Καὶ οὐ χάριτος.) In idem uitium incidit, non gratiæ, quod ſatis fuiſſet ad rem explanandam, inquiens, ſed omnifariæ gratiæ opifex ac fabricator, adponens illi nomini, quod minime opus erat.

Καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς.) Aliud exemplum eiuſdẽ uitij. hic enim quoq; adpoſuit, quod minimè oportebat. Curator, inquit, diſpenſatorq; uoluptatis audientium. extremum enim hoc relinqui potuit. orator enim qui uoluptatis effector eſt, auribus eorum qui audiunt, ſuauitatem afferre intelligitur.

Καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις.) Et nõ ramis texit, inquit, quod ſatis erat rei ſignificandæ, ſed ſyluæ ramis occultauit. rami enim ſyluæ manifeſtò ſunt, nec id uerbum additum magis rem declarat.

Καὶ οὐ τὸ σῶμα περιημπισχεν.) Eadẽ prauitate iudicij idem abductus, non corpus uelauit, inquit, ſed corporis pudorem. qui enim corpus tegunt, nõ alia de cauſa id faciunt, niſi ne dedecoris aliquid admittant, ac pudorem uiolent, ſi fortè quod celari oportet, appareat.

Καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν.) Cũ excuſi antea τίμιον haberent (cui uerbo locus hic nullo modo uidetur eſſe poſſe) eiecto illo repoſui ἀντίμιμον. quod in marginem quoq; quorundam Venetijs excuſorum librorum iam irrepſerat. manauit autem, niſi fallor, è Græco interprete, qui manifeſtè ita legit. neque enim in ullo ſcripto libro id inuenire potui, neſtigiumue ipſius in uetere tralatione extat: & ſanè, quæ in exemplo requiruntur, in ipſo ſunt. epithetum nanq; eſt, & iunctum duplexq; nomen. Id uerò quod ſuſtuli, altera harum conditione caret: ſimplex nãq; eſt. ut illud

igitur tutò hinc deleri potuit, ita nihil certi habeo, quo firmiter hoc cõſtituam. quare totam rem, ut ſe habet, eruditis uiris cognitam eſſe uolui. Eſt autẽ αὐτίμιμον, quod faciem alicuius rei præ ſe fert, atq; illã exprimit. Ariſtophanes Θεσμοφοριαζούσαις eo uſus eſt, Ὦ μὲν βλέπειν γὰρ πρῶτα μηχανήσατο ὀφθαλμὸν αὐτίμιμον ἡλίου τροχῷ. Alcidamas igitur cum animi cupiditatem αὐτίμιμον appellauit, frigidè locutus eſt. adpoſuit enim nomen, quod & quia affectatũ otioſumq́;, & quia iunctum, nullo pacto dictioni oratoriæ cõueniebat. aſciuit enim ita ille ſibi poeticum ſtilũ, ac poema illud paulatim fiebat.

Καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν.) Hunc quoq; locum & in excuſis cũctis et in ſcriptis libris corruptũ, immutaui, ἔξεδρον magis probãs. antea nanq; ἐξ ὕρον, mendoſè omnino legebatur: hanc tamen lectionẽ ipſe nõ excogitaui, ſed apud Græcum interpretem inueni. Si autem ita ſcribatur, exemplum, ut opinor, accommodatum erit ei, quod oſtendere uult Ariſtoteles, ſignificando. Hoc enim quoque nomen, ut ſuperius, & duplex, & epitheton eſt. coniunctum nanq; eſt è præpoſitione, & è nomine. ἔξεδρον autem hic, niſi fallor, ualet, immenſam exuperantiam, quæ è ſede & tanquam finibus recti exeat. quemadmodum uidetur cepiſſe hoc nomen Athenæus in 5. libro Δειπνοσοφιστῶν, ubi maledicit Platoni, eumq; inconſtantiæ damnat, in ſermoneq; præcipuè, quẽ inſcripſit Charmidem, multa narrat repugnãtia dixiſſe: cũ fingat illic Socratem, nunc quidem occæcatum amore pueri atq; ebrium factum, tanquam è poteſtate exiſſe, nullamq́; ſuæ dignitatis rationem habuiſſe: nũc autem ſpeciem ipſius, floremq́; ætatis deſpicientem inducat. in hac enim re exponẽda ita locutus eſt· ποιεῖ γὰρ αὐτὸν ἀσυμφώνως, ποτὲ μὲν σκοτοδινιῶντα καὶ μεθύοντα ἐπὶ τοῦ παιδὸς ἔρωτι, καὶ γενόμενον ἔξεδρον, καὶ καθάπερ νεβρὸν ὑποπεπτωκότα λέοντος ἀλκῇ. ita enim arbitror legi debere, cum in excuſis perperam ſit νεκρόν: ut ita attonitum illum ac timore perculſum dicat, ut hinnulum, qui in ualentiſſimã beſtiam, leonem inciderit. Videtur uerò id uerbũ ab auibus translatum. illæ enim ἔξεδροι, cum in locis aduerſis inauſpicatisq; ſidebant, uocabantur. Cum autẽ hæc omnia è medijs quibuſdam orationibus ſumpſerit, ut uitioſæ tantum locutionis exemplũ ſint, non eſt quod miremur, aut plenam ſententiam in nonnullis non eſſe: aut deſiderari, ut in hac, uerbum unde caſus nominum regantur.

Διὸ ποιητικῶς λέγοντες.) Et quomodo peccarent, & in quot culpas inciderẽt, et quantam his apud quos dicerent, ſui irridendi facultatem darent, nullius indicij quidam oratores, oſtendit. Cum more poetarum, inquit, loquãtur, quia rem indecorã faciũt (alia enim oratoris locutio eſt, alia poetæ) ridiculi fiunt, & frigus efficiunt: necnon, quod minimè omnium putant, obſcuri ſunt. obſcuritas enim ex garrulitate illa òritur, et prauo ſtudio cuncta exornandi, ut ipſi arbitrantur. ἀδολεσχία oratio inanis eſt & otioſa: incidunt enim in hoc uitium homines, cum aut ſententijs, aut uerbis ſuperuacaneis utuntur, & quæ nullã uim habeant ad id quod ſignificare uolunt, declarandum: inde autem tenebræ exiſtunt. neq; enim intelligere poſſunt qui audiũt, quid illa eò pertineãt, ut etiã quod iã perceperint, tantoperé animo confunduntur, putentq; ſe minimè percepiſſe.

Ὅ, τ' ἂν γὰρ γινώσκοντι ἐπεμβάλλῃ.) Quodcunque enim, inquit, aliquis inculcarit ei, qui rem iam percepit, perdit, diſſoluitq; illud, quod apertum ac planum erat. nam re cognita, quodcunq; adiungis, ne dum illuſtret, caliginem offundit atq; obſcurat. ἐπεμβάλλει autem eleganter, proprieq́; dixit. Plato quoq; in Cratylo in eadem penè re exponenda eodem uerbo uſus eſt; ὥστε ἐπεμβάλλοντες πολλὰ ἐπὶ τὰ πρῶτα ὀνόματα, τελευτῶντες ποιοῦσι μηδ' ἂν ἕνα ἀνθρώπων συνεῖναι, ὅτι ποτὲ βούλεται τὸ ὄνομα. neq; tamẽ de interiectione uerborũ, aut ſententiarũ, antequã prima illa ſententia abſoluta ſit, loquitur, ſed de inculcatis alicui nomini ſyllabis. illæ enim quoq; impediunt, ne unde ductum id nomen ſit, uideri poſſit. demũq; id ſignificare uoluit Plato, quod his quoq; uerbis M. Varro affirmauit de lingua Latina: Multa enim uerba literis commutatis ſunt interpollata.

Οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος· οἷον τὸ χρονοτριβεῖν.) Cum aliquid, inquit, uno uerbo homines exprimere nequeunt, quod nomen illi rei impoſitum nõ eſt, confugiunt ad coniũgenda uerba: & cum aptè facileq́; illa cõponere poſſunt, libenter hac ratione utũtur. nã χρονοτριβεῖν, quo exemplo utitur, eleganter connexũ eſt, nec ſimplici uerbo tempus terere, quod ita iunctũ ualet, Græco ſermone poterat exponi. Homines autẽ cum dixit, intellexit uulgus imperitorum, & conſuetudinem ipſam ſermonis. oſtendit enim nũc quando iunctis nominib. in ſoluta oratione utendũ ſit, & quomodo illa iũgere oporteat, quod facturũ ſe antea pollicitus fuerat. Docet igitur imitandam in hac re conſuetudinem, & cum res cogit, commodeq́; id facere poſſumus, eſſe uerba iungenda.

Ἀλλ', ἂν πολύ, πάντως ποιητικόν.) Qui hac coniunctione, inquit, uerborum delectatus, multum huiuſcemodi uerba in ſoluta oratiõe uſurparit, peccabit, & oratio ipſius à peritis poetæ potius quàm oratoris, meritò exiſtimabitur. Nõ potuit autẽ ferre tã ineptũ oratoris cuiuſdam ſermonem Antigonus rex, ut refert Plutarchus: cum enim ita apud eum ille loqueretur (ſignificare uolens, ob frigidiſſimã anni tempeſtatẽ, omnem herbam in agris enectam, χιονοβόλος ἡ ὥρα γενομένη, λιποβοτανεῖν ἐποίησε τὴν χώραν. interrupto eius ſermone ille, Deſine, inquit, mecũ, ut cũ incõdita multitudine agere. nam χιονοβόλος & λιποβοτα

νῦν iuncta uerba ſunt, nec ſatis concinnè compoſita, nec ulla neceſsitate affectata. uere optimo igitur acuti ingenij uir eum contempſit, & inſulſum illum modũ loquendi turbæ reſeruari iuſsit, quæ nouitate ſemper capitur, & rectum à uitioſo diſtinguere nequit.

Διὸ χρησιμώτατα ἡ διπλῆ λέξις, τοῖς διθυραμβοποιοῖς.) *Quia uerba coniuncta ſonantem poeſim redolent, locutio quæ ex iunctis uocibus conſtat, aptiſſima eſt dithyrambicis, ac magnas ipſis utilitates affert. uolunt enim illi ſono implere aures, ac mirum in modum tumidi, elatiq; ſunt. Idem tradidit Demetrius in lib. de elocutione, ubi et ipſe de frigore orationis diſſerit. Halicarnaſſeus cum in uita Lyſiæ inquit, Gorgiam Leontinum propè dithyrambicis quædam fudiſſe, intellexit, ut puto, uerba iuncta. huic enim uitio illum affinem fuiſſe, teſtimonio Ariſtotelis didicimus.*

Αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ, καὶ αὔθαδες.) *Voces externæ fructũ ferunt epicis poetis. peregrinis nanq; uti uerbis, grande eſt ac contumax. congruit autem hic ſermo amplitudini perſonarum, quæ in illo genere carminis inducuntur. eleganter uerò inquit eſſe ſuperbum, uti peregrinis uocibus, quaſi faſtidientis tritum uſitatumq; morem loquendi, nec conſuetudini ſeruientis. is enim, ſi uitam ſpectes, αὐθάδης eſt, qui ſibi putat licere quod alijs non licet, ac cæteros præ ſe contemnit.*

Μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις.) *Tranſlatio uerò ſenarijs uerſibus, maximè ſcilicet utilis eſt, quo nunc metri, inquit, genere & tragici & comici poetæ, relictis tetrametris utuntur. cur autem tranſlatio apta ſit iambicis, neminem fallere poteſt. cum enim ſenarij communi ſermoni propinqui ſint, & conſuetudo etiam uerba ſæpe transferat, non modò urbanorum, ſed etiam ruſticorum, non poſſunt generi illi carminis, & ijs qui ipſum frequentant, non conuenire uerba tranſlata. Puſilla uarietas ſcripturæ in antiquiſsimo libro inuenitur, quam tamen indicabo: ita enim illic legitur,* ἡ μεταφορὰ τοῖς ἰαμβείοις.

Καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίνεται.) *Reſtat quartum, quod frigus efficit. id autem in tranſlationibus poſitum eſt. nec enim ſemper uerba aptè transferuntur, ſed inueniuntur etiã tranſlationes indecoræ. quib. aũt uitijs illæ laborẽt, exponit.*

Εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς.) *Pluribus de cauſis tranſlata quandoq; uerba parum conuenire tradit. quædam enim tranſlationes indecoræ ſunt propter humilitatem, quæ riſum ob id mouent. nam hoc facere illas, argumento eſſe poteſt quod comici poetæ tranſlationibus libenter utuntur, qui undiq; riſum captant. cupidè autem eoſdem eadem de cauſa uti etiam hyperbolis, docuit Phalereus. cum enim quod fieri nullo pacto poſsit, contineant hyperbolæ, riſus facilè ratiõe illa excitatur. intelligit aũt priſcæ comœdiæ auctores quod uerò tradit philoſophus in uſu ipſorũ eas eſſe, uerum intelligitur ex Ariſtophanis fabulis. cum enim multis modis iocetur, non parua pars leporis ac uenuſtatis apud eum hinc manat.*

Αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν, καὶ τραγικόν.) *Aliæ uerò contrà indecoræ ſunt, quia nimis grandes, ac tanquam tragicæ ſunt. Duo aũt hæc uerba libẽter copulare ſolitus eſt Ariſtoteles, ut qui indicaret, cui alterum congrueret, alterũ etiã ab eo nullo modo diſcrepare. In 2. libro de Rebus ſuperis,* τραγικώτερον γὰρ οὕτω καὶ σεμνότερον ὑπέλαβον ἴσως εἶν τὸ λεγόμενον. *Idẽ autem, ut opinor, ſecutus Cicero & ipſe in Bruto inquit: Fuit enim Sulpitius uel maximè omniũ, quos quidẽ ego audierim, grandis, & (ut ita dicam) tragicus orator. Quicquid autem inflatum ac tumidũ erat, tragicũ, quia hoc genere dicẽdi tragici poetæ utũtur, uocabatur.*

Ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόῤῥωθεν.) *Vt autẽ ſuperiores illæ, quia indecoræ, ita hæ, quia obſcuræ, frigidæ atq; inſulſæ ſunt. obſcuræ nanq; ſunt, quæ longè ducuntur. ut autem exemplis ipſe confirmat, magni & graues oratores in hoc uitium quandoq; lapſi ſunt.*

Οἷον Γοργίας, χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα.) *Verba hæc nimis longè tranſlata fuiſſe putat, nec Gorgiã probat, qui facta negotiaq; nonnulla pallida & ſanguinolenta uocarat. Cicero tamen quoq; cruentam pecuniam & cruentũ imperiũ* μεταφορικῶς *appellauit. Quod ad ſcripturã ipſam, utriq; horum uerborũ pertinet, antiquiſſ. liber, ut in excuſis exẽplaribus legitur,* ἔναιμα *habet: quã uocem exprimit etiã uetus tralatio. Sunt tamen plures ſcripti codices, in quibus ſcriptum eſt* ἄναιμα, *quaſi exanguia & decolorata. quod ſi iiſdem rebus duo hæc tranſlata nomina adpoſuit, atq; naturam earum ſignificare uoluit, ueriſimilius eſt* ἄναιμα *legi debere. neq; enim uidentur poſſe ullo modo eædem res eodẽ tẽpore pallidæ ſanguinolẽtæq; eſſe. Diuerſas tamẽ ille res diuerſis epithetis intelligere potuit (nihil enim certi, cũ ſcripta perierint, unde hæc exempla ſumpta ſunt, adferri poteſt) aut* χλωρὸν, *non pallidum, ſed uiride ac uegetum hic ualet.* χλωρὰ *uerò quæ pallent, & quæ colorem amiſerunt, appellari etiam planũ eſt. Cicero in ſecunda quæſtione Tuſculana, cum Sophoclis elegãtiſsimã fabulæ partẽ exprimeret, inquit: Iam decolorem ſanguinem omnem exſorbuit. Decolorẽ igitur reddidit,* χλωρὸν. *Sophocles enim,* ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου πέπωκεν ἤδη *(ita enim ex Cicerone emendo, non, ut nunc in excuſis codicibus apud auctorẽ ipſum legitur,* πέπτωκεν*) Galenus quoq; multis locis hanc uim habere hoc uerbum teſtatus eſt, ut in commentario primo in* προγνωστικὸν, *cum uerba hæc Hippocratis interpretaretur,* καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε, ἢ καὶ μέλαν. *inquit enim, de mutatione coloris in fronte loquens:* μετάπτωσις δὲ ἢ εἰς τὸ χλωρόν. ὠχρὸν δὲ οὕτως ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοί. ποτὲ μὲν τὸ ὠχρόν, ἐνίοτε δὲ ὡς οἱ πολλοὶ κράμβας τε καὶ θριδακίνας καλοῦσι χλωράς. *locũ aũt illũ*

uetera

uertens Celſus, reddit χλωρὸν perpallidum. in 2. libro cap. 6. Color, aut niger, aut perpallidus. In libro quoq; quo docet, quomodo ægri in acutis morbis alendi ſint, de eodem nomine accuratè agit.

Σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν.) Hanc etiam locutionem non probat, quod ex translationibus conſtet, quæ nimis longè ductæ ſunt, & potius poeticam orationem, quàm ſolutam redolent. à ruſticis autem operibus ſumpta eſſe nomina, planũ eſt. ſeritur enim frumentum ac metitur, non res aliqua in uita, factumq;: ille tamen, cum flagitioſum initium quorundam negotiorum, malumq; finem intelligeret, uerbis eius ſtudij proprijs uſus eſt. Latinus tamen uetus orator hinc materiam ioci duxit, ut Cicero in 2. de Oratore tradit. cum enim quæſitum eſſet ex ipſo ab aduerſario, ſi cõtra ipſum dixiſſet, malè dicturuſne ipſi foret ut cæteris, qui diſſenſerãt ab eo, fecerat: Vt ſementim feceris, ita metes, inquit.

Ποιηλικῶς γὰρ ἄγαν.) Plures ac meliores ſcripti libri ita habent, cum in excuſis antea ποιητικῶς legatur. uetus quoq; tralatio lectionem hanc confirmat. ſententia ſanè, utro modo legas, nõ uariatur. Fines aũt ſui ſtudij penitus egreſſum eſſe Gorgiam docet, tamq; è longinquo uerba tranſtuliſſe, ut perſonam oratoris abieciſſe, ſumpſiſſe autem poetæ uideretur: neq; enim modum ullum in ea re tenuerat.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας.) Hoc etiam uitio cumulata erant ſcripta Alcidamantis. nimis enim ille affectatè loquebatur, nimiſq; longè uerba transferebat. nam alioqui, niſi in uerbis uitium fuiſſet, ſententiæ ipſæ elegantes & ingenioſæ erant, ut facilè quiuis intelligere poteſt. ſtudium enim ſapientiæ, ornare illud uolens, aggerem propugnaculumq; legum eſſe inquit: ſignificans, qui ei incubuerint, quia domitas habeant libidines, nihil committere contra leges. Adiuuat igitur ita, ſepitq; leges philoſophia.

Καὶ τὴν ὀδύσσειαν.) Et Odyſſeam Homericam, pulchrum humanæ uitæ ſpeculum appellauit. Quod ad ſententiam uerò pertinet, idem Horatius in epiſtola ad Lollium tradit: Rurſus, quid uirtus & quid ſapientia poſſit, Vtile propoſuit nobis exemplar Vlyſſem. Metaphora hic eſt in uerbo κάτοπτρον. Significare autem his uerbis uoluit Alcidamas, poſſe homines, quid ſibi agendum ſit, in illo poemate, tanquam in ſpeculo, intueri.

Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα.) Ἄθυρμα ſuprà, ut externi peregriniq; nominis exemplum poſuit, nunc uerò ut translati: nihil tamen uetat, quin idem uerbũ & externum & translatum ſimul ſit: externum, ut nõ in uſu eorum ad quos uerba facit, ſed ab alia gente mutuatum: trãslatum, ut in eo ipſo idiomate, in quo proprium eſt, alterius rei proprium, & non eius ad quam inde importatum eſt.

Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα.) Eodem tempore trium eiuſdem uiri uocum uitium oſtendit: erat namq; illud idem, & quod mendũ una quælibet ex illis, idem reliquæ continebant. Cuncta autem aliena fuiſſe, inquit, à fide facienda ob ea quæ antea tradiderat: id eſt, quia nimis longè ductæ erant illæ translationes, ut quamuis res ſimiles inter ſe forent, tanta tamen loci diſtantia erat, ut nõ planè intelligi ſimilitudo poſſet, atq; ita non fidem facilè faceret.

Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα.) Vocem quoq; Gorgiæ refert, quam ſubtilem & elegantem putat. quod ſi à tragico poeta edita, non ab oratore eſſet, nihil melius ingenioſiuſq; dici potuiſſet. magis enim hic ſermo poetam, & eum quidem tragicum, quàm oratorem decet. Hoc autem Gorgiæ apophthegma Plutarchus etiam in 7. libro Sympoſiacarum quæſtionum, paulum immutatis uerbis exponit. Γοργίας δὲ ὁ σοφιστής, χελιδόνος ἀφείσης ἐπ' αὐτὸν ἀπόπατον, ἀναβλέψας πρὸς αὐτήν, οὐ καλὰ ταῦτ' εἶπεν ὦ Φιλομήλα. περίττωμα autem & ἀπόπατον, ſtercus ſignificare, planum eſt. Cicero reliquias cibi appellat. Cum ambularet igitur in aperto Gorgias, forteq; hirundo ſupra caput uolitans, ipſum ſtercore inquinaßet, reſpiciens in illam, inquit: Turpe tibi hoc ſanè Philomela.

Ὀρθῶς μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν.) Hæc Ariſtotelis uerba ſunt, Gorgiæ ingenium laudantis, ſubtilitatemq; illius uocis interpretantis. ſi enim ut auem, ipſam increpuiſſet, locum reprehenſio non habuiſſet. neq; enim aui, quamuis commiſerit, turpitudinem ullam ea res affert: ſed uirgini turpe id factum eſt, quo nomine illam uocauit.

Εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν.) Scitè igitur, inquit, exprobrauit Gorgias hirundini flagitium, quod feciſſet: tanquam cum uirgine, non aue, ſermonem cum ea habens. è Philomela namque illa auis facta fuerat, in quo immutatio eſt. uirginis enim nomine auem appellauit, & ab eo quod olim fuit, ad id quod tunc erat, tranſtulit. Confirmatur autem hoc exemplo quod Cicero quoque memoriæ prodidit, Ariſtotelem translationis nomine appellaſſe etiam uerba immutata, & partem ipſius eſſe uoluiſſe. neque enim ſi accuratè attẽdimus, hæc metaphora eſt è genere quatuor illarum, quæ proprio nomine ita uocantur, ſed uidetur hypallage, id eſt immutatio. nam relicto proprio nomine, aliud pro illo capitur, quod idem ſignificat: ipſam autem μετωνυμίαν grammatici uocant, eodem illo hoc quoq; teſtante, quod nomina transferantur. Verba ipſius hæc ſunt ex Oratore. cum diligenter antea uim harum rerum definiuiſſet, & exemplis etiam illuſtraſſet: Ariſtoteles autem translationi hæc ipſa ſubiungit, & abuſionem, quam κατάχρησιν uocat. Animaduertendũ præterea, contrà ac multi fabulam tradiderant, exiſtimaſſe Gorgiam Philomelam in hirundinem, Prognem ſororem ipſius in luſciniam conuerſam fuiſſe. quam etiam opinionem ſecutus

eſt M. Varro: Luſciniola, luctuoſe canere exiſtimatur: atq; eſſe ex Attica Progne, in luctu facta auis. & Virgilius, cum inquit, Quas illi Philomela dapes.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά.) Cum de translationibus ageret, de imaginibus, quæ parum ab ipſis diſcrepant, diſſerere quoq; uoluit. Primumq; affirmat, quòd ſimillimæ ſint, imaginem collocari rectè poſſe inter illas, eandemq; hanc & metaphoram eſſe. Suſpicari autem poſſumus eaſdem uirtutes uitiaq; in imaginibus eſſe, quæ in translationib. inueniantur. quamuis tutius uſurpari ab oratore poſſe imagines, quàm tranſlationes, tradat Phalereus: qui etiam auctor eſt cūctis, ut cum translationem aliquid periculi in ſe habere indicauerint, ex ea imaginem fabricentur. quod nullo negotio fieri poteſt: arbitraturq; Platonē, qui crebrò trāslationibus uſus eſt, periculoſius feciſſe quàm Xenophontem, qui potius imagines ſectatus eſt. an is ab iudicio Ariſtotelis diſcreparit, qui rarum uſum earum in ſoluta oratione probat, infra diſputabimus.

Διαφέρει γὰρ μικρόν.) Cū imaginem quoq; translationem eſſe dixiſſet, his uerbis confirmat ſe id uerè proferre potuiſſe, quod parū inter illas interſit, ſimulq; ne quis nulla in re ipſas inter ſe diſtare falſò credens erraret, quid diſcriminis inter illas ſit, oſtendit. Quintilianus libro 8. hunc locum accuratè tractauit: & quæ à ſententia Ariſtotelis nulla in re diſcrepent, tradidit. In totum autem metaphora breuior eſt ſimilitudo, eoq; diſtat, quòd illa comparatur rei quam uolumus exprimere, hæc pro ipſa re dicitur. Comparatio eſt enim, cū dico feciſſe quid hominem, ut leonem. translatio eſt, cū dico de homine, leo eſt.

Ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα.) Quã nam in re diſtet imago à tranſlatione, exemplis demonſtrat. cum enim poeta aliquis dixerit, de Achille loquens, Vt leo autem irruebat, impetumq; in hoſtes faciebat, imago eſt: cum uerò, leo irruebat, particula illa relicta, translatio. In 2. igitur Aeneidos Virgilius cum inquit, Inde lupi ceu Raptores atra in nebula: εἰκόνα finxit. Cum Horatius in epiſtola ad Iulium Florum ſecundi libri dixit, Poſt hoc uehemens lupus, & ſibi, & hoſti Iratus: μεταφοράν. Imagine autem hac pluribus locis uſus eſt Homerus, ut copioſe in 20. libro Iliadis. cum enim Aeneam, ſtimulis Apollinis concitum, congredi ſecum uelle Achilles uidiſſet, commotus eſt, atq; in illum ire cœpit. animum autem acerrimi iuuenis, incurſumq; in illum ſimili hoc explanauit poeta. & quo facilius tota res perſpiceretur, non aliter illum in aduerſarium incurriſſe dixit, quàm leo, qui cum uniuerſam regionem deuaſtaret, coacta manu hominum undiq; premeretur, ac telis appeteretur, et quæ uberius ille in ea collatione perſequitur: nec tamen non Ariſtoteles aliquantulum uerba immutauit, ut melius poſſet ex eodem loco & imaginis & translationis exemplum capere. ita enim orditur poeta ipſam, Τυδείδης δ᾽ ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὡς Σίντης, & quæ ſequuntur. ſed etiā in 11. eiuſdē operis breuiſsimè, cū impetū deſcriberet Agamemnonis in Antimachi filios: ait enim, ὁ δ᾽ ἐναντίον ὦρτο λέων ὥς, Ἀτρείδης.

Διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι.) Hoc ad translationem pertinet, & quomodo illa efficiatur, quamq; rationem habeat, tradit. Quia, inquit, ambo, & leo & Achilles fortes ſunt, translato à generoſa beſtia nomine, leonem Homerus Achillem appellauit. Horatius quoq; in 3. libro Odarum, fortem militem, ab eadem belua ducto nomine, uocauit: Eheu ne rudis agminum Sponſus laceſſat regius, aſperum Tactu leonem.

Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ.) Quæ parum, inquit, diſcedit à natura tranſlationis, in ſoluta quoq; oratione utilis eſt imago, ſed rarò tamen. cuius rationem afferens, inquit: Magis enim decet poetas quàm oratores, & illius ſtudij proprius hic ornatus eſt. uſurpauit tamen Cicero in orationibus ſuis imagines, nec Ariſtoteles protinus abijci debere illas affirmat, ſed modicè ac cautè recipi. Cum infrequentes igitur adhiberi iubeat, intellexit, ut opinor, collationes illas, quæ copioſe ornateq; exponuntur, & habent ſuas redditiones: illæ nanq; poeticum ſtilum olent, accuratamq; diligentiam, nec uidentur in proſa populariq; oratione tutò poſſe adhiberi. tantum enim illud artificium meritò ſuſpectum eſt ijs qui audiunt. Cicero tamē pro Muræna dicens, huius generis ſimilitudinem protulit, cumq; ad rem illuſtrandam, & ante oculos ponendam eam aptam intelligeret, liberè uſurpauit. Nam ut tempeſtates ſæpè certo aliquo cœli ſigno commouentur, ſæpè improuiſo, nulla ex certa ratione, obſcura aliqua ex cauſa, excitantur: ſic in hac comitiorum tempeſtate populari ſæpè intelligas, quo ſigno cōmota ſit. ſæpe ita obſcura eſt, ut caſu excitata eſſe uideatur. unde Quintilianus, qui hoc uidit, de hac ipſa loquens, inquit, illam benè poetico ſpiritu eſſe prolatam. Eſt autem genus aliud imaginum breuius, ac ſine ullo ornatu tractatum, quod ſignificare uoluit Phalereus, cū præcipit, ut translationes lubricæ in imagines conuerterentur: in quo nullam aliam uim habere uidetur particula, quæ adponitur, diſtinguitq; ipſam à translatione, niſi munire illam, & ne ut audax aſperaq; reprehendatur, efficere. eſt enim ipſa tanquam remedium quoddam: uacua nanq; ita illa redditur ab eo periculo. Huius uerò generis crebræ ab oratoribus adhibentur, & Græcis & Latinis. ipſarum quoq; mentionem fecit Quintilianus, cum inquit: Sunt & illæ breues, Vagiq; per ſyluas ritu ferarum. Et illud Ciceronis in Clodium: Quo ex iudicio, uelut ex incendio, nudus effugit. Multa alia exēpla ipſarum è Ciceronis orationib. ſumi poſſent. illud enim in 13. Philippica huiuſcemodi eſt: Qui domini patrimoniū circumplexus, quaſi theſaurum draco. Demoſthenes quoq; pro Cteſiphōte cū inqt, εἶτ᾽ ὑφ᾽ ἤδη τῷ καιρῷ ῥήτωρ ἐξαίφνης

ἐκ τῆ

ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ τὸ νεῦμα, ἀνεφάνη. necnon in eadem oratione, ἐκ τῶν καταρράκτας τούτους ὥσπερ θυρίδα μὴ προσβλέποντων, idem efficere uoluit. Sed etiam Iſocrates in ſuaſione ad Philippum, πράξεις ἂν φορτικὰ σοι φέρειν ἅμα δυναμένας, ὥσπερ καρποὺς ἀλλότρια τε ὑπερβαλλούσας, καὶ ὑμᾶς ἀντεξαλείψει. Hic, niſi fallor, ſenſus fuit utriuſq; ſcriptoris, liquidoq; intelligitur nihil ipſos inter ſe diſſentire.

Οἰστέαι δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί.) Vt ſuprà φέρειν ἐνθύμημα, φέρειν παράδειγμα ſæpe dixit, ſic etiam nunc φέρειν εἰκόνας ait. Eodē quoq; pacto locutus eſt in 8. Topicorum, ὡς δὲ συμφέρειν παραδείγματα καὶ παραβολὰς οἰστέον cum lucem ſcilicet alicui rei & claritatē afferre uolumus, utendū eſt exemplis & collationibus. Sunt igitur, inquit, imagines eodē pacto afferendæ & tractandæ, quo translationes: & quæ in illis ſuprà ſeruari debere declaraui, in his quoq; cuſtodienda. unde enim & uirtutes & uitia alterius fluunt, inde etiam alterius. Et ſanè imagines, ait, nihil aliud ſunt, quàm translationes diſtātes ab illis tantū eo quod oſtendi.

Εἰσὶ δ' εἰκόνες.) Vt melius quæ imagines ſint, aperiat, quamuis accuratè iam quomodo conformentur docuerit, plures ſubtiles elegantesq; imagines adducit. prima, qua contra Idrieum uſus eſt Androtion, huiuſce modi eſt. Coniectus fuerat Idrieus, ut ſuſpicor, ob flagitium aliquod in carcerem. Cum igitur inde emiſſus foret, uinculisq; paulo antè ſolutus, percitus ira, quod pœnam ignominiamq; illam æquo animo ferre non poterat, paſſim in omnes irruebat. aduerſarius ipſius Androtion ſimilem illum dixit eſſe canibus, qui cū uincti catbenis interdiu domi teneantur, ut acriores ſint, ſoluti poſtea in omnes incurrunt. Eodem pacto & ipſum omnibus moleſtum, & ingenio deniq; acriorem factum. Quod autem χαλεπὸν eum appellauit, nomine uſus eſt, quo naturam aſperiorem canū boni auctores exprimere conſuerunt. Xenophon quoq; in extremo 5. libro ἀναβάσεως ita locutus eſt, cum inutilem militem & noctu uicinum caſtris agrum depopulantem, accuſaret: inquit enim, copias illas Græcorum, ad quas in concione tunc uerba faciebat, ſapienter facturas, ſi ſecus ac de canibus fieri conſueuit, de illo ſtatuerint. acres enim canes interdiu uinciunt, noctu autem liberos dimittunt. Hunc enim, inquit, ſi prudēter uos gerere uultis, noctu clauſum uinctūq; tenebitis, luce autē uinculis liberabitis. χαλεποὺς nanq; κύνας in hac re exponenda appellauit. Patriā uerò uitamq; perſonarū, quæ imagine hac appellantur, cognitā nō habeo. Idriei cuiuſdam Cariæ reguli, qui Mauſoli frater fuit, meminit Iſocrates in ſuaſione ad Philippū, quāuis locus in excuſis ornatiſſimi ſcriptoris codicibus inquinatus ſit. cōpoſitis enim duabus uocibus errore librariorū, quæ ſeiunctæ ab auctore poſitæ fuerant, illic nunc legitur, καὶ μὴν ἰδεῖν γε τὸν εὐπρεπέστατον τῶν νῦν περὶ τὴν ἤπειρον, & quæ ſequuntur, cum καὶ μὴν ἰδρίεα legi debeat. Eundem Diodorus Siculus in 16. lib. Hiſtoriarū appellauit, tradens illū extincta Artemiſia ſorore regnaſſe. & Harpocration in lexico, cuius teſtimonio liquidò perſpicitur, apud Iſocratē ita ſcribi debere.

Καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν.) Quos intelligat, mihi planè cognitum non eſt: quid ſuſpicer tamen, nihil affirmans, & coniecturis quæ ex hoc tantum loco ductæ ſint, me niti confitens, exponā. Theodamas ſimilē eſſe dicebat Archidamū Euxeno, qui geometriā nō caleret. Euxenus igitur, ut arbitror, deformis & improbus erat. hoc tamen in ſe boni habebat, quòd erat bonus geometra. Si quis igitur geometriam ab Euxeno auferret, nulla in re Archidamus ab eo diſcreparet. nam cæteris rebus ac uitijs pares ſunt. Vim eandem habere arbitror acutam uocem Polemonis, quam retulit Laertius in uita ipſius. cum enim admiraretur ille Sophoclem poetam, ualdeq; fabulis eius delectaretur, nec ulla in re inferiorem ipſum faceret Homero, dixit Homerum eſſe Sophoclem epicum, Sophoclem autem Homerum tragicum. ipſe enim quoq; uſus eſt translatione, quæ conſtaret collatione rationis, & tanquam imagine quadam quo facilius res perſpici poſſet.

Καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον.) Si id uerū eſt, erit quoq; Euxenus Archidamus geometria auctus. cum enim nulla alia in re inter ſe diſcrepent, niſi quòd Euxenus geometriam didicit, Archidamus non didicit, ut pares penitus facti ſunt, geometria ſpoliato Euxeno: ita pares erunt, ſi Archidamo affigetur geometria.

Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος.) Antea in excuſis omnibus mendoſè ita legebatur, ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τὸ Πλάτωνος, ſed etiam in multis ſcriptis codicibus. Antiquiſſimus ſolus liber, ex omnibus quos uidi, hunc locum integrum ſeruauit. cuius tamen quoq; lectionis ueſtigia in uetere tralatione impreſſa ſunt. Cum uerò ſenſus horum uerborum prius obſcurus foret, nunc tota res aperta eſt. ſignificat enim huiuſcemodi etiam eſſe, quod in politia Platonis prolatum eſt, id eſt: habere comparationem rationis, proportionemq;.

Ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες.) Dictū enim illic eſt, qui in prælijs corpora mortuorum ſpoliāt, rem ſimilem facere catulis, qui lapides in eos coiectos mordent, eos ipſos qui iaciūt dentibus nō appetentes, neq; tangentes. in quinto libro Politiæ imago hæc legitur. elegantiſſ. autem uerbis omnis ille locus expreſſus eſt. ἀνελεύθερον δὲ οὐ δοκεῖ καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν; καὶ γυναικείας καὶ σμικρᾶς διανοίας, τὸ πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος, ἐκπεπταμένου τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δὲ ᾧ ἐπολέμει, ἢ τί οἴει διάφορον δρᾶν τοὺς τοῦτο ποιοῦντας τῶν κυνῶν, αἳ τοῖς λίθοις, οἷς ἂν βληθῶσι χαλεπαίνουσι, τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμεναι. Cū in excuſis uerò libris hic antea præterito tēpore βαλόντων legeretur, in maiori parte ſcriptorū codicū præſenti βαλλόντων inueni. quo ſane tēpore apud Platonē ſcriptum eſt,

lium à commilitonibus in pugna, cum uidit Aeneam in flore ætatis conſtitutum, in ſe irruentem: quòd intelligeret ſe ſenem ualido iuueni parem eſſe non poſſe. Inquit igitur, καὶ δ' ἔχει ἥβης ἄνθος, ὅ τε κράτος ἐστὶ μέγιστον. Sententia autē huius loci, qua ratio affertur eius ſimilis, hæc eſt, à Platone quoq;, diuerſis tamē uerbis, prolata. Qui enim flore adoleſcentiæ præditi quamuis nō eſſent, formoſi tamen uidebantur, flore illo dilapſo non agnoſcuntur: & metra quoq; poetarū, cū ſoluta ſunt, quæ antea uincta erant, non uidentur. unde ſimile aptū fuiſſe intelligitur. Diſſoluta autē uocāt metra, cū menſuræ illæ certæ carminis diſsipatæ fractæq; ſunt. Plato ſcripta poetarū, idē ſignificare uolens, dixit nudata muſices coloribus, id eſt ſpoliata ornamentis illis, quæ à muſica arte poeſis accipit: ut præter carminū menſuram harmoniā uideatur numeroſq; intellexiſſe.

Καὶ ὁ Περικλῆς εἰς Σαμίους.) Elegans etiam hæc eſt Periclis uox, qui dixit Samios ualde ſimiles eſſe infantibus, qui nutrimentum ſanè in os recipiunt, flentes tamen. Suſpicor autem hoc ſignificare uoluiſſe acutum uirum, Samios commoda in ſe collata ſuſcipere, ita triſtes tamē tunc eſſe, ut inuiti accipere illa uideantur, nec intelligere ſe beneficijs augeri, aut iniuſtè ac ſine cauſa queri de illis, qui ipſos ſubleuaſſent, ac commodis non paruis affeciſſent.

Καὶ ὡς Βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις. τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους.) Vox etiam qua idem uſus eſt in Bœotios, imago eſt: dixit enim ipſos ſimiles eſſe ilicibus: nam ilices ſua ſponte diſsiliunt: idem etiam Bœotij faciebant, qui domeſticis diſcordijs, ſeditionibuſq; ſe ipſos conficiebāt. Quomodo autem dixerit ilices ſe ipſas perdere, diligenter quærendum: intellexerit' ne materiam ipſam hoc uitio laborare, ut quidā putarunt. Quod tamen parum ueriſimile. eſt enim illa ſolida ac robuſta, & præterea mortua iam tunc arbor eſt, ſiue ramos, quos patulos denſoſq; habent, ui uentorum agitatos, ſe mutuo frangere ac diſsipare: ſiue alia quapiā ratione ſibi interitū afferre: nihil enim mihi de hoc cōpertū eſt. ab eadē hac arbore ſimile duxit Ariſtophanes in Ranis. cū enim materiæ huius natura, ſit ut in ignē poſita crepitet ac ſtrideat, induceretq; ille Liberū patrē accuſantē Aeſchylū, quòd nimis excandeſceret in diſputatione quā habebat cum Euripide, ac clamorē tolleret, inquit ipſum ſimiliter facere atq; ilex, quæ flāma correpta clamitat, uſus breui imagine; Σὺ δ' ὥσπερ πρῖνος ἐμπρησθεὶς βοᾷς. Themiſtocles quoq; imagine arboris uſus eſt ad ſignificandū ciuiū ſuorū improbū, ingratūq; animū erga ſe. cū enim in bello & graui fortuna ciuitatis perfugiū illud haberēt, eiuſq; conſilio mala à ſe arcerent: tranquillis autē tēporibus, antequàm ipſum etiā inſigni illa iniuria afficerēt, aliqua libenter in re uiolarent, ait acutiſſ. uir idē ſibi uſuuenire, quod platanis, ad quas confugiunt, earum ſe patulis ramis, latiſq; folijs tecturi, imbribus ac tempeſtate uiatores. ſereno autem cœlo, dum prætereunt, decerpunt ipſarum folia, frondeſq; inde ſtudioſe uellunt.

Καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον.) Demoſthenes quoque populum, qui faſtidio quodam teneretur, nec aliquid reperire poſſet quod placeret, dixit ſimilem eſſe illis, qui in naui ex agitatu ipſius nauſearent. non intelligit autem, ut opinor, Demoſthenem, ſummum oratorem, cuius diuina ſcripta manibus habemus: ſed alterum Demoſthenem, qui eum ætate anteceſsit, et ipſum in rep. regenda cum laude uerſatum uirum.

Καὶ ὡς Δημοκράτης.) Et ut Democrates, qui ſimiles oratores eſſe dixit nutricibus nutrimenta abſorbentibus, ſaliua uerò infantes inungentibus. illi enim quoq; fructus quos populus capere debebat intercipiebant, exiguamq; tantum eorum partem, & unde nihil roboris acquirere poſſet, ipſi præbebant. ſolere autem ſæpe nutrices, antequam infanti in os inſerant, cibum ipſas mandere, & tanquam dentibus mollire, manifeſtum eſt: quod tamen à peritis matronis, quia uitia multa in ſe habet, ualde damnatur. Agoracritus apud Ariſtophanem Equitibus in Cleonem, turbulentum illum ac perditum ciuem, hac imagine uſus eſt. cum enim quibus Athenienſis populus aleretur, Cleon ſibi pulchrè cognitum eſſe dixiſſet, in eaq; ſententia exponenda eo uerbo, quod proprium nutricum eſt, uſus fuiſſet, dicens, ἐπίσταμαι γὰρ αὐτὸν, οἷς ψωμίζεται. eo audito Agoracritus inquit, Καὶ δ' ὥσπερ αἱ τίτθαι γε σιτίζεις κακῶς. Μασώμενος γὰρ τῷ μὲν ὀλίγον ἐντιθεὶς, Αὐτὸς δ' ἐκείνου τριπλάσιον κατέσπακας. Quaſi diceret, ſimile mihi placet: atq; ut ipſemet narras, uerè illas imitaris. tu enim quoq;, ut illæ infantes, improbè doloſeq; multitudinem alis. cum enim prius nutrimentū conficias, diuq; dentibus teras, huic puſillam partem in os inſeris, triplū uerò illius auidè exorbes. ſignificare autem σίαλον ſalinam, manifeſtum eſt. eo uerbo quoq; uſus eſt Athenæus in 6. libro Δειπνοσοφιστῶν, cum de adulatoribus Dionyſij tyranni, improbiſſ. ac ſpurciſs. hominibus, loqueretur, qui expuenti ipſi ſponte os præbebant, ut illud conſpueret, ſaliuamq; poſtea lingentes, ſed etiam uomitum, melle ſuauiora eſſe aiebant. Hic autem eſt Democrates ille, ut opinor, cuius mentionem fecit Plutarchus in commentario, quo collegit præcepta non pauca ad remp. gubernandā accōmodata: genus ipſius iocandi nō probās, quod aliquando ſine cauſa eos apud quos diceret læſiſſet: aliquando autem de ſe nimis humiliter atq; abiectè ſenſiſſet. hoc enim parui animi eſſe dicit, illud aūt inſani hominis. magis igitur ille ingenio, quā iudicio ualebat.

Καὶ ὡς Ἀρχέδημος Φιλοσόφου.) Quibus ſumma corporis gracilitas foret, Græci λεπτοὺς uocabāt: plures autem ab Athenæo in 12. libro Δειπνοσοφιστῶν hoc habitu corporis fuiſſe traduntur, ut Philetas etiā Cous elegorū poeta, qui ꝑpter corporis exilitatē pilas plumbeas,

plumbeas, ne à uento ambulans euerteretur, circa pedes geſtare conſuerat. nam Philippides etiam quidā illic mirum in modum tenuis traditur fuiſſe, ut ab eo etiam πεφιλιππιδῶσθαι uerbum, quod extenuatum ac penè conſumptum corpore eſſe ſignificaret, deductum ſit. Tenuem autem macrumq; cum appellauit L. Gellium, impurum hominem, Catullus λεπτὸν (ut Græci loquuntur) intellexit: qui tamen eo corporis habitu natura non erat, ſed propter libidines, & ueneris nimiū uſum gracilis factus fuerat. Duos autem pluresuè fuiſſe Cephiſodotos, uidetur ſignificare, cum tenuem hūc uocet: ut ita ab alijs diſtinguat. Cephiſodoti uerò cuiuſdā, quem plurimum ualuiſſe dicendo tradit, meminit Demoſthenes in oratione aduerſus Leptinem, cum alios quoque oratores nomine appellaret, καὶ κηφισόδοτος ἐκ κεραμέων. Suæ uocis autem rationem reddēs Antiſthenes, & quamre Cephiſodotus thuri ſimilis eſſet, oſtendēs, inquit: Quia lætitia omnes bonos afficit, cum abſumitur, macieq; conficitur. non poteſt enim qui tenuior cotidie fit, ab interitu longius abeſſe: mors autem ipſius ut perditi ciuis, iuſtum gaudium excitabat. nam thus cum teritur atq; inceditur, ualde redolere, ob idq; magis oblectare conſtat.

Πάντες γὰρ ταῦτα.) Planū iam factum eſſe, quod ſuprà dixerat. oſtendit imagines eſſe translationes puſilla in re ab illis diſcrepantes. ſignificat enim id manifeſtò, quod multis allatis acutorum hominum uocibus, intelligitur ex illis parua immutatione facta & imagines & translationes conficere licere. natura enim harum rerum ſimilis propinquaq; ſit neceſſe eſt, cum tam facilè inter ſe commutentur, ac nullo negotio altera in alteram tranſeat. eſt enim, inquit, in arbitrio cuiuſuis periti hominis has, & ut imagines, & ut translationes proferre.

Ὥστε, ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν.) Quare, inquit, quæcunq; uoces ut translationes prolatæ, probatæ fuerint, ex illis nullo labore imagines fieri poterunt, ſi quis illas aliter conformare uoluerit, commodiuſq; ſibi eo modo proferre eſſe duxerit, contraq;. imagines enim nihil aliud ſunt, niſi translationes, quæ egeant conformatione quadam orationis, particulaq;: quæ ſi adiuncta fuerit, ilico fiunt imagines.

Ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν.) Quid ἀνάλογον in translationib. ſit, copioſè docuit in libro de Studio poetarum: et eodē hoc exemplo, quo nūc utitur, illic quoq; uſus eſt. cuncta tamen explanatius illic, copioſiuſq; tradidit. narrat enim, apertè ſe uocare comparationem rationum, proportionemq;, cum quatuor reb. ſumptis eodem modo ſe habuerit ſecunda ad primam, ut quarta ad tertiam. tunc enim qui ornare orationem uoluerit, nec ſuo proprioq; nomine rem appellare, uſurpabit pro ſecunda quartam: ſiue pro quarta ſecundam. exempli cauſa, inquit, eandem rationem habet poculum ad Liberum patrem, quam clypeus ad Martem. Vocabit igitur poculum, clypeum Liberi patris, & clypeum poculum Martis. ἀνταποδίδοσθαι quid ſignificet, obſcurum eſſe non poteſt. Quintilianus in libro octauo, cum de imaginibus diſſereret, hoc uerbum expreſſit: Quod facit redditio contraria, quæ ἀνταπόδοσις dicitur. Phalereus in cōmentario de Elocutione, ubi de metaphoris diſputat, eodem uſus eſt, οὐ πᾶσαι μὲν τοι ἀνταποδίδονται, ὥσπερ αἱ προειρημέναι. Quod enim hic præcipit Ariſtoteles omnes translationes huius generis hoc ſemper habere oportere, ut in ſe cōuertantur, mutuoq; reddantur, ille non perpetuum putat. quemadmodum enim non paucas cōuerti rectè poſſe cōfitetur, ita quaſdam inueniri, quæ non ſatis aptè ex altera parte reſpōdeant: quod ipſe exemplo confirmat. an ſemper id ita ſe habere dicens Ariſtoteles, reſpexit rei ipſius naturam, quæ ſemper ut id fieret pateretur, nō quàm politè beneq; efficeretur, cogitauit. neceſſariò enim requiri uidetur, ut quod in altera illarū fit, in altera quoq; fieri poſſit, quamuis non tam eleganter apteq; geratur, nec Phalereus omnino negauit in quibuſdam id locum habere, ſed non tam commodè tractari effiçiq; poſſe affirmauit. Cum autem Homerus apes βοτρυδὸν, quaſi uuæ in morem uolare dixiſſet, hac ratione trāslato nomine uetus quidam poeta (ut Euſtathius narrat) imitatus illum, immutauit formam. & cum uim ingentē copiamq; ipſarū ſignificare uellet, examē uuarū uocauit.

Καὶ ἀπὸ τῶν ὁμογενῶν.) Quod ſemper euenire tradidit in translationibus, quæ ex proportione ſumerentur: id etiam contingere in illis quæ ſub eodem genere ſunt, oſtendit: ut ſcilicet ipſæ quoq; commutari poſſint, retrorſumq; conuerti. ut enim ſpecies aliqua pro ſpecie eiuſdem generis rectè capitur: ita etiam contrà fit, ut altera illa ſpecies pro hac rectè ponatur: quod in duobus alijs translationum generibus non contingere, uidetur ſignificare. ſumitur enim aliquādo quoq; pro ſpecie genus, & pro genere ſpecies. quatuor enim hæc ſunt trāslationum genera.

Ὁ μὲν οὖν λόγος.) Quæ hactenus ad ornatam locutionem pertinentia præcepit, eius generis fuerunt, è quibus conſtituitur oratio: id eſt, ſingula nomina extitere, aut in quibus certè plena perfectaq; locutio non ſit, quod manifeſtò his quoq; uerbis declarauit, cū tradat orationem ex his componi. Hinc autem de ſtructura illorum, & quomodo rectè, ac ſine uitio coniungi inter ſe poſſint, ut abſoluatur oratio, agit.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ ἑλληνίζειν.) Initium, id eſt ſolum ac fundamentum locutionis, et quod magnā inprimis uim ad eam commendandam habet, eſt Græco ſermone rectè uti, ac purè emēdateq; loqui: id enim ſignificat ἑλληνίζειν. omnem autē hanc partem Cicero reliquit, ut quæ facilē cognitionē haberet (ut ipſe affirmat) & à ſua certa ſcientia accuratè tractaretur. nam ad extremum etiam illius diſputationis (quædā enim quæ euitari deberent, breui tradidit) inquit:

Præte-

Prætereamus igitur præcepta Latinè loquẽdi, quæ pueris doctrina tradit, & ſubtilior cognitio ac ratio literarũ alit, & conſuetudo ſermonis cotidiani ac domeſtici libri cõfirmãt, et lectio ueterũ oratorũ ac poetarũ.

Τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε.) Quinq; in rebus hanc laudem poſitam putat, quiq; ipſas ſeruarit, nec in aliqua ipſarum aut pluribus lapſus fuerit, eum integrum incorruptumq; ſermonem editurum docet. primam autem eſſe, inquit in copulis cõiunctionibusq; ſuo loco ponendis. ſi enim qui dicit, aut ſcribit, hoc cuſtodierit, uitiũ, in quod incideret hoc neglecto, declinarit, atq; hac ex parte locutionem integram ſeruarit.

Ἂν ἀκολουθῶσι τις ὡς πεφύκασι.) Communis ſanè planaq; ratio ſermonis, quod præcipit Ariſtoteles, poſtulat, ut ſeries ſcilicet coniunctionum ordoq; cuſtodiatur, quæq; eam naturam habent, ut priores collocari in oratione debeant, ibi collocentur: reſpondeantq; ipſis, quæ ex illis tanquam aptæ ſunt, ac poſteriorem ſedem requirunt. Phalereus tamen, ubi de compoſitione agit, docent hac rem quandoq; neglectam, grandiorẽ efficere orationem, quòd omnis diligentia minuta ac puſilla ſit. locus ille accuratè animaduerſus, quod hic à ſummo doctore traditur, illuſtrabit, & poſſe etiam præceptũ hoc ſine reprehenſione quandoq; nõ ſeruari, oſtendet.

Ὥσπερ ὁ μὲν, καὶ ὁ, ἐγὼ μὲν, ἀπαιτεῖ τὸ δὲ, καὶ τὸ, ὁ δέ.) A' ueteribus & Græcis & Latinis ſcriptoribus, literis mandatum eſt, Ariſtotelẽ, Theodectem, ac reliquos, qui iiſdem temporibus ſapientiæ operam dabant, tres tantum eſſe uoluiſſe partes orationis, quas poſtea, qui ætate conſecuti ſunt, multum auxerunt. illi enim primas ipſius partes, nomina & uerba et coniunctiones dixerunt (ut quomodo alia accreuerint, nunc relinquã) A' coniunctionibus Stoici ſepararunt articulos, aliiq; conſequentibus temporibus ab iiſdem diſtinxerunt præpoſitiones, cũ primi illi coniunctionũ nomine & articulos quoq;, & præpoſitiones appellarent: atq; ita uerborum numerus, non rerũ, auctus eſt. Hoc ſeruare hic Ariſtotelem apertũ eſt. neq; enim cũ exempla eius quod præceperat, ponit, appellat tantum σύνδεσμους, quæ coniunctiones ſuo ac proprio nomine uocatæ fuere, uerumetiam pronomina, coniunctiones adnexas habentia: nec tamen pronomina uocabulo cõiunctionum, ſed nominũ appellata olim fuere: nam pronomina ipſum illa uocare, manifeſtò declarat, cum inquit, ἐγὼ μὲν: & quod huic reſpondet, ὁ δέ. articulus nanq; ὁ adiuncta particula δέ, uim pronominis habere cõſtat. Dionyſius, ubi de compoſitione uerborũ agit, & Quintilianus in primo libro, totam rem accuratè tradiderũt. Coniunctio igitur μὲν, et ἐγὼ μὲν, ut apertè optimus magiſter docet, & præponi debent, & requirunt ut prior illa δέ, ita poſterior ὁ δέ. quod qui ſeruarit, rectè locutus fuerit: qui ſecus fecerit, uitioſe.

Δεῖ δ' ἴσως μεμνῆσθαι.) Admonet etiam, ne multo poſt, ac pluribus deniq; interiectis, coniunctio, quæ ſuperiori coniunctioni reſpondeat, reddatur. Cum enim quod prius poſitum fuit è memoria iam excidit eius qui audit, poſterius illi reſpondens inculcatum, perturbet neceſſe eſt.

Καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν.) In calamo ſcriptis quibuſdam exemplaribus legitur ἀπαντᾶν, hoc ſenſu, ut puto, & non occurrere, & quaſi reſpondere nimis longè. neq; tamen mouendam loco receptam lectionem puto, quam etiã antiquiſſimus liber, & uetus tralatio confirmant. Neq; etiam oportet diſtrahere, ac nimis ſeparare coniunctiones: ille nanq; diſtrahit, qui magno in medio relicto ſpacio, ipſas ualdè ſeiungit: et quæ propinquæ debebant eſſe, pluribus interiectis, ualde ſeparat: quod manifeſtò ualet ἀπαρτᾶν.

Μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου.) Hoc etiam, inquit, animaduertendũ eſt, ne coniunctio ulla ante neceſſariam coniunctionem collocetur. id enim uitioſum eſt, & magnas plerunq; tenebras offundit: quod ſi alicubi congruit, paucis omnino locis congruit. Neceſſariã coniunctionẽ appellat, quæ apta eſt è ſuperiore aliquo uerbo, nec omitti ullo pacto debet.

Ἐγὼ δ', ἐπεί μοι ἔλεγεν.) Exemplum quo confirmat, multas interiectas copulas efficere orationem uitioſam. Coniunctionem autem nunc uidetur appellare etiam ἐπορευόμην, quia id uerbum aptum eſt è prima illa coniuctione ἐγὼ δέ (nam quin ἀντακόλουθος ſit ac conſequens, dubitari non poteſt) hæ nanq; partes unà colligatæ debent eſſe, donecq; illud adpoſitum fuerit, oratio diſſoluta manet, ac ſententia imperfecta. illæ uerò diſtractæ ſunt nimis multis coniunctionibus. quatuor enim, antequam id neceſſarium uinculum adnexum ſit, interiecit. ſi enim in propinquo collocare uoluiſſet, curareq; ut plana oratio foret, dixiſſet, ἐγὼ δ' ἐπορευόμην. nunc antequã quid fecerit exponat, cum dixiſſet, Ego autem, inquit: Poſtquam mihi rem narrauit, neq; contentus huius rei expoſitione, quæ taceri poterat, aliud ſtatim narrauit, quod magis adhuc diſtrahit ac diuellit priorem narrationem: Venit nanq; Cleon, obſecranſq; ac poſtulans à me: ad extremumq; addidit, profectus ſum. Cuius autem ſcriptoris uerba ſint, compertum non habeo. arbitror enim hanc culpam in aliquo notaſſe, cuius hoc uitio ſcatentem locũ demonſtrarit.

Ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀκολούθου σύνδ.) Non ſeruatum eſſe in his uerbis docet, quod ſuprà ipſe ſeruari oportere admonuit. multæ nanq; ante neceſſariam coniunctionem, & quæ omninò reddi debuit, inculcatæ ſunt aliæ cõiunctiones, ut tãta earũ uis perturbet auditorẽ, orationẽq; hac ex parte mẽdoſam efficiat.

Ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην.) Reſpõdet hoc ſuperiori præcepto, cũ docuit oportere, antequam è memoria auditoris elabatur prius uerbũ, qđ expectatur, indeq; aptũ eſt, aſſignare: neq; pati magnum

ti magnum interuallum loci, atq; id pluribus uerbis ſententijsq; refertum inter illud poſteriusq; hoc eſſe. ut autem quid uitij locus cõtineat, oſtendimus, cum copulæ interiectæ aliæ ſunt, ita ſi multa multaq; inculcata fuerint, gignit hæc res obſcuritatem. damnat igitur apertè longiores περιφράσεις. abſoluta uerò hac parte, teſtatur ſe tradidiſſe, quæ primam uirtutem locutionis efficiunt: contineri nanq; illam cõiunctionibus rectè collocatis.

Δεύτερον δὲ τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν.) Suis, inquit, ac proprijs illarum nominibus ſingulas res appellare: non, relictis ijs uti in dicendo illis quæ res complectuntur ac deſcribunt, ſecundũ locũ obtinet. Quintilianus in 8. libro, cum de perſpicuitate diſſereret, inquit: Primus enim intellectus eſt, ſua cuiuſq; rei appellatio. Idem autem, ut arbitror, quod hic Ariſtoteles, ſignificat. περιέχοντα enim nomina, niſi fallor, philoſophus appellat, cum circumſcribitur res plurib. uerbis, nec uno exprimitur. Exempla ſatis accommodata huius uitij indicandi erunt, quæ eodem capite Quintilianus ponit, accuſans eum, qui in actione Hibericas herbas dixerat, cum ſpartum ſignificare uellet: necnõ aliũ clarũ tũ oratorẽ, qui duratos muria piſces, plurib. uerbis obſcurè protulerat, quod uno aptè dicere poterat.

Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις.) Tertiam laudem eſſe, inquit, locutionis, uitare ambiguum ſermonem: neq; ita uerba facere, ut oratio ancipitem intellectum cõtineat. inueniũtur enim ſentẽtiæ quoq;, quæ duplicẽ intellectũ habeãt, quæ ἀμφίβολα uocãt. nã cũ ſingulorũ uerborum plures notiones ſunt, ὁμώνυμα illa appellant.

Ταῦτα δὲ.) Hæc, inquit, utilia præcepta ſunt, & diligenter ſeruari debent ab eo, qui ſenſa animi ſui percipi uult, nullamq; in uerbis obſcuritatem eſſe cupit. nã qui cõtraria pro ſe facere arbitraretur, fugere hæc debet. ἐναντία igitur inquit, contraria intelligẽs ei rei, cuius adipiſcendæ gratia illa præcepit. ea uerò eſt perſpicuitas orationis. τοῦτο autem dicens, cõplectitur proximè ſuperiora duo præcepta: docuit enim non eſſe utendum uerbis, quæ gyro quodam deſcriptioneq; rem comprehenderent, non ſingulis proprijsq; uerbis exprimerent, neq; ancipitibus.

Ὅπερ ποιοῦσιν.) Hoc ex induſtria faciũt oratores, ut pluribus ſcilicet uerbis enuncient, quod uno cõmodè poſſent, & ambiguas uoces loquantur, cum ab argumentis, alijsq; rebus, quibus cauſam adiuuẽt, deſtituuntur: uideri tamen uolunt aliquid dicere.

Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα.) Locus ſine dubio obſcurus. uereor etiã, ne ſit corruptus. fortaſſe ἐν προαιρέσει legi debet: quod tamen ne dum affirmem, timidè uerecundeq; adnotaui, atq; alijs diſcutiendum propoſui. neq; enim aut ſcriptorum codicum auctoritate, aut ueteris tralationis teſtimonio, opinionem meam confirmare poſſum. ſed tota illa in coniecturis poſita eſt. ſi ita autem, ut ſuſpicor, legeretur, ſententia huiuſcemodi eſſet, niſi fallor, ualde accommodata: Qui enim cauſam huiuſcemodi habent, quibusq; utile eſt, nõ intelligi ac percipi orationem ſuã, ſtudioſè ac dedita opera ita loquuntur, atq; hæc ambigua uerba aucupantur. ἐκ προαιρέσεως auctorem uocare, quod ex induſtria Latini dixerunt, conſtat: infrà quoque, quod non parum iudicium meum adiuuat, eodem penè pacto locutus eſt, ubi de ijs quæ mores ac naturas hominum indicant, diſſerens, inquit: καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. In primo autem libro omnino ſimili modo, διὸ καὶ τὰ συμπτώματα λέγει τὰ ἀπὸ τύχης, ὅτι ἐν προαιρέσει λυπηρόν.

Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ.) Decipit enim, inquit, ambitus ille ac circuitus uerborum, nec ueritatem ipſam intelligi ſinit. cum enim quod paucis exponi potuit, pluribus commemoratum fuerit, multitudo illa uerborum fuerit, fraudi auditoribus eſt. exiſtimant enim res quoq; ipſis ſignificari, & aliquid quod ad rem pertineat, dici, non temporis terendi cauſa uerba inaniter fundi.

Καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταί.) Hoc ad poſtremũ præceptum refertur, ut arbitror: quod totum à ſe alienum putant, qui malam cauſam habent. nedum enim ancipites uoces fugiant, eas ſtudioſe ſectantur: quid autẽ commodi illinc ducant, exponit. Iudices enim, inquit, et qui audiunt, ita animo afficiuntur, ut multitudo affici conſueuit, cum augures audit ambiguas uoces edentes. aſſentitur enim ſtultè, atq; inſipienter. quomodo enim alii qui rectè probare queunt, ueraq; eſſe putare, quæ non percipiunt. ambiguæ autẽ ſententiæ, cum certi nihil definitiq; ſignificẽt, quomodo intelligi poſſunt? quare aſſenſione uacare debent.

Κροῖσος Ἅλυν διαβάς.) Exemplum, quo confirmat, incõſideratè homines aſſentiri uocibus ambiguis. Quis enim, niſi deſiderio ac ſpe ſui commodi abductus fuiſſet; non intellexiſſet ſortem hanc ancipitem eſſe, quæ edita eſt opulentiſſimo regi Aſiæ? & tamen ille hoc nõ animaduerſo, fortunas omnes ſuas perdidit. Herodotus in primo libro Hiſtoriarum totam rem narrat, quamuis uerbum ipſum non ponat, eum tamen manifeſtò ſignificat, cum oraculi huius mentionem plurib. locis faciat. Cicero in 2. de Diuinatione Latinum fecit: Crœſus Halyn penetrãs, magnam peruertet opũ uim: adiunxitq;, Hoſtium uim ſe peruerſurum putauit: peruertit autem ſuam.

Καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα.) Ita emendaui, ſecutus fidem ſcriptorum codicum. uetus quoque tralatio hanc lectionẽ ſequitur. in excuſis antea perperam διὰ τῶν λοξῶν legebatur. Nos quoque uulgò cum quempiã ſubdolè agere, aut ne capiatur uereri, oſtẽdere uolumus, in generalibus eum manere dicimus. minus enim falli poſſunt, qui id faciunt. Alia autem hoc quoque de cauſa dicit augures generibus: uti in prædictionibus, uis: ut ſunt enim callidi homines, intelligũt minus

nus poſſe labi, qui ea fuerint amplexati, & ad certas res definitasq́; non deſcenderint.

Τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς ἄρτια.) Ludum intelligit, quem nunc quoq; pueri exercent, cum grana nummosúe ſiniſtra manu tegentes iubent, quibus cum ludunt, par aut impar eorum ſit numerus, dicere. Sudas ἀρτιάζειν, hoc ipſum ſignificare uolens, inquit eſſe, τὸ παίζειν ἄρτια, ἢ περιττά. Accuratè autem totam rem exponit Pollux in 9. libro ὀνομαστικοῦ, ubi de ludis, qui in conuiuijs exercerentur, agit. hoc ipſum enim ἀρτιάζειν huiuſcemodi fuiſſe tradit: & cum genus quoddam diuinandi eſſet, in hoc poſitam diuinationem habuiſſe, cum manibus alicuius multis aſtragalis tectis, qui cum eo ludebat, diuinare cogebatur, pares ne numero illi, an impares forent. hunc autem ludum, quemadmodum aſtragalis, ita etiam fabis, iuglandibus, & amygdalis, & pecunia etiã aliqua, tractari ſolitũ docet. Si teſtis, inquit, idoneus eſt Ariſtophanes, qui in Pluto ita induxit ſeruũ loquentẽ, στατῆρσιν οἱ θεράποντες ἀρτιάζομεν. Romæ quoq; in uſu erat, ut docet Horatius in 3 Satyra 2. libri, Ludere par impar. Qui, inquit Ariſtoteles, huic ludo operam dat, minus labetur, ſi paria, aut imparia illa eſſe dixerit, quàm ſi definitum aliquem numerum eorum protulerit, & quot manu tenet, dicere uoluerit.

Καὶ τὸ ὅτι ἔσται.) Vt ille quoq; qui ſimpliciter aliquid fore dixerit, facilius caſu uerax erit, quàm qui tẽpus certum addiderit. quod augures, inquit, & qui res futuras canunt, diligenter ſeruant. nunquam enim tempus, quo id quod affirmant fore, futurum ſit, definiunt, intelligentes multos errores in illo ſitos eſſe, difficiliusq́; dolos ſuos, quibus imperitos fallunt, ita deprehenſum iri. Hinc autem liquidò intelligi poteſt, quid de oraculis Ariſtoteles, et omni huiuſcemodi diuinatione ſentiret: aperit enim dolos eorum hominum, qui his artib. dediti erant, & qua ratione imponerent ſimplicis ingenij hominibus docet. adhibebant nãq; omnes latebras, ne tenerentur, atque ita inuolutis uerbis ancipitibusq́; utebantur, ut ſemper aliud ſe intellexiſſe, atq; id quod primò creditum fuerat, defendi poſſet. Cicero quoq; in 2. de Diuinatione, artificium eorum indicat, quod eximium ponebant, ne manifeſtò unquam in aliquo mendacio deprehenderentur. idem autem ille quod hic Ariſtoteles, oſtendit præſidio ipſis eſſe, inquiens: Callidè enim qui illa compoſuit, perfecit, ut quodcunq; accidiſſet, prædictum uideretur, hominum et temporum definitione ſublata. Aeſchines in oratione cõtra Cteſiphõtem hoc ipſum etiã ſectari glorioſos homines, uanosq́; cũ aliquid falſi pronunciant, affirmat. Indefinita enim, inquit, & obſcura dicere conantur, metuentes ne redarguantur.

Ἅπαντα δὲ ταῦτα ὅμοια.) Cuncta hæc, inquit, paria inter ſe ſunt, atq; eandem uim habent: genera, inquam, rerum, communiaq; prolata, ut indefinita, et ambigua dicta. afferunt enim orationi obſcuritatẽ, & ad fallendos imperitos appoſita ſunt. His autem accuratè expoſitis, admonitisq́; hominib. ἐν περίεργον, quot fraudes inſidiæq; ſint in uita, ut melius illas cauere poſſint, redit ad propoſitum, traditq́; ambigua uerba uitãda eſſe, niſi huiuſcemodi aliquem finem quiſpiam ſibi propoſuerit.

Τέταρτον ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει.) Protagoras, ille Abderites, ut indicio huius loci cognouimus, primus genera nominum diſtinxit, aliaq́; uirilia, alia muliebria eſſe dixit. nonnulla item alia σκευῶν, tanquam uaſa inſtrumẽtaq;: ita enim neutra, quod plerunque huius generis uaſa utenſiliaq; ſint, ille appellauit. Ariſtoteles ipſe, qui eandem generum diuiſionem fecit in primo libro de Arte poetarum eadem, quod medium inter uirilia muliebriaq; nomina locum teneant, μεταξὺ uocauit.

Δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς.) Hæc enim, inquit, accuratè ſeruanda ſunt ei, qui incorruptum ſermonem amat, oportetq́; & ipſa ſine uitio reddere, atq; aſsignare. Cuncta quoq; hæc breuiter tetigit Cicero in 3. libro de Oratore: quamuis ut minuta, & omnibus cognita relinquere ſe uelle oſtendiſſet. ſic enim locutus eſt: Atq; ut Latinè loquamur, non ſolum uidendum eſt, ut & uerba afferamus ea, quæ nemo iure reprehendat, & ea ſic & caſibus & temporibus & genere & numero conſeruemus, ut ne quid perturbatũ ac diſcrepans, aut præpoſterum ſit: & quæ ſequuntur. nam quod ad genera conſeruanda pertinet, admonere nunc Ariſtotelem apertum eſt: omiſit tamen caſuum temporumq́; ſine uitio reddendorum præceptionem.

Ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα.) Exemplum locutionis, in qua generum ratio ſeruata ſit. cum enim qui ita locutus eſt, muliebre nomen initio poſuiſſet, in eodem genere & quæ illi conuenirent, reddidit. ſignificare nanq; uolens ueniſſe fœminam, ſecumq; locutam poſtea abijſſe, uſus eſt eiuſdem generis participijs appellatis nominibus. Quod ſi relicto illo genere ad uirile aut neutrum tranſiſſet, oratio uitio nõ caruiſſet. Cuius autem ſcriptoris uerba ſint, niſi fortè, ut facile credi poteſt, conformatum exemplũ eſt ab auctore, nõ inueni.

Πέμπτον ἐν τῷ τὰ πολλά.) Diligentiam quoque ne in numeris aliquid perturbatum ſit, ponendam eſſe docet: quod qui neglexerit, mediocrem culpam non admittet. Quintum igitur, quod animaduertendum dicit in recta locutione, eſt appellare multas res & paucas & ſingulas, ut oportet. Pauca uerò numerũ uocat, quem Latini non diſtinguunt à multitudine. poſteriores autem Græci δυϊκόν, ut pueri quoque nouere, appellarunt multa, & unum, quem pluralem, ac ſingularem nunc grammatici uocant.

Οἱ δ' ἐλθόντες ἔτυπτόν με.) Exemplum orationis, quæ nihil uitij habeat in numeris. nã qui ita loqui

tur, cum uocem multitudinē ſignificantem primū uſurpet, ab eo numero non diſcedit: uerùm & nomē adiungit, quod illi numero reſpondet, & uerbum. Sententia ipſius plana eſt. Hi, inquit, cū ueniſſēt, me percuſſerūt.

Ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον.) Corruptè antea in excuſis libris τὸ ἀγραμμένον legebatur. ut in omnibus ſcriptis inueni, γεγραμμένον excudi uolui. Qui rectā, inquit, rationem ſermonis retinere uult, faciat ut quod literarum monumētis ab eo traditum eſt, facilè nullaq́; cum moleſtia & legi & proferri poſſit. præceptum autem hoc non paruā partē huius uirtutis continet. Horum autem qui alterum conſecutus fuerit, alterum quoq; eodem tempore obtinebit: ſcripta enim, quæ cum legūtur nihil moleſtiæ lectori afferunt, eadēm cum recitantur, moleſta dicentibus eſſe non poterunt.

Ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν.) Quæ res aſperiorē orationē efficiāt, docet, et quæ moras afferat & anagnoſtæ, & oratori. Nimus igitur multas coniunctiones uerborum cenſet euitandas. nam crebriores copulæ duram orationem reddunt. nec tamen ita coniunctiones has fugiēdas putat, ut nullæ in oratione ponendæ ſint: hoc namq; non minus uitium eſſet, quàm illis abundare, fortaſſeq; etiam maius. ut Demetrius ille Phalereus oſtendit, qui ut oratio ſcripta εὐανάγνωστος ſit, neceſſarias eſſe putat copulas. quæ enim oratio coniunctionibus ſuſtentata non erit, ut ille exiſtimat, contrario uitio laborabit.

Οὐδ' ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι.) Nec ea quæ ſine magno labore interpunctionibus diſtingui nō poſſunt (cuiuſmodi ſunt libri Heracliti Epheſij) ſunt ſcilicet δυσανάγνωστα καὶ δύσφραστα. quomodo enim poteſt aliquis commodè legere ac recitare ſcripta aliqua, niſi uidet ubi inſiſtere oportet, quæq; partes ſuperioribus, quæ inferioribus hæreāt. neceſſe enim eſt, cum hoc accidit, ualde lector laboret, nec poſſit obire munus ſuum eleganter. Intelligere autē ipſum ſcripta, quæ interpunctionibus notisq; librariorum adhuc diſtincta non ſint, perſpicuum eſt. quæ namq; ipſas loco poſitas habent, legere nullus labor eſt.

Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι.) Arduū enim, inquit, opus, magnusq; labor eſt Heracliti ſcripta uoce, tā quam notis atq; interpunctionibus diſtinguere, ut dum legis, ubi ſententia abſoluitur, inſiſtas. cuius rei cauſam reddens dicit, quia manifeſtò non intelligitur cui parti, membroq; ſæpe uerbum hæreat, poſteriori ne, an priori. Cum, quibus in rebus maneret aperta & plana oratio, doceret Phalereus, affirmaretq; multum etiam ad hoc ualere, ſi copulas ſuis locis collocatas habuerit, à cōtrario, quod coniunctionibus caret, ac diſſolutum eſt, in totum obſcurum omne eſſe ait: cuius rei eandem, quam hic Ariſtoteles, rationem affert, eodem obſcuri ſcriptoris exemplo uſus. ait enim, Singulorum namq; membrorum initia propter diſſolutionē, incerta: ut Heracliti ſcripta ſunt. cum enim hæc alijs quoq; fortaſſe de cauſis obſcura & tenebricoſa ſint, magna ex parte à diſſolutione huiuſcemodi ſunt.

Ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος.) Verba Heracliti ſunt in principio ſtatim libri poſita, ut Ariſtoteles tradit. in quibus illud correxi, quòd cum prius ὄντος & in excuſis & in ſcriptis pluribus legeretur, τοῦ δ' ἐόντος emēdaui. Antiquiſſ. enim liber ſolus ex omnibus ſcriptis ab excuſis diſſentiēs, habet τοῦ δέοντος. eodem autem pacto ſcriptum eſſe apud Clementē Alexandrinū in 5. Stromate, qui hæc ipſa uerba Heracliti adducit, in uetuſtiſſ. exemplari animaduerti. ἄντικρυς δὲ ὁ μὲν Ἡράκλειτος, τοῦ λόγου τοῦ δέοντος αἰεὶ φησὶν ἀξύνετοι γίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι, καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον. ὁ μελοποιὸς δὲ Μελανιππίδης ᾄδων φησί· Κλῦθί μοι ὦ πάτερ, θαῦμα βροτῶν, τᾶς ἀειζώου ψυχᾶς μεδέων. Agebat aūt illic Clemens (eruditus ſanè auctor, parū tamen æquus doctrinæ ac gloriæ Græcæ nationis) de furtis Græcorū ſcriptorū, quemadmodū & ſententijs & cōmentarijs quoq; totis antiquiores expilare ſolerent. Apud Sex. Empiricum uerò, qui capite, quo diſſerit περὶ ἀληθείας, eodē Heracliti teſtimonio utitur, τοῦ δὲ ἐόντος legitur: ut putē integrā lectionē eſſe, τοῦ δ' ἐόντος: qui aūt conſuetudinē eius ſermonis non tenebant (patrio enim Ionū more ille locutus, ἐόντος inquit) locū corrupiſſe, ac δέοντος imperitè ſcripſiſſe: ut alios etiā ſententiam ſpectantes ὄντος probaſſe, & antecedentes duas litteras ſuſtuliſſe. In Empirici aūt exēplari integrior locus (meo iudicio) conſeruatus eſt: nam τοῦ δ' extrita poſtrema litera, aut τοῦ δὲ plena uoce, legi debere, declarat ipſe Sextus, qui tradit ipſum quodammodo ita loquentē mōſtraſſe cœlū, quod terrā ambit, & quaſi manū eò intendiſſe. De diuina aūt ratione illic agi ex Heracliti ipſius uerbis manifeſtò intelligitur. longè enim plura apud Sextū leguntur. cum aūt illa & huic loco illuſtrando ualde accōmodata ſint, nec liber adhuc formis excuſus ac diuulgatus ſit, ipſa ponā. Inquit igitur Sextus, γὰρ ἀρχόμενος ὧν τῶν περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ, καὶ τρόπον τινα δεικνὺς τὸ περιέχον φησί· λόγου τοῦ δ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι γίγνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκοῦσαι, καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον. γινομένων γὰρ κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἀπείροισιν ἐοίκασι, πειρώμενοι ἐπέων καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγεῦμαι κατὰ φύσιν διαιρέων ἕκαστον, καὶ φράζων ὅκως ἔχει. τοὺς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκως περ ὁκόσα εὕδοντες ἐπιλανθάνονται.

Ἄδηλον γὰρ τὸ ἀεὶ πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι.) Cum ſæpe hoc uſuuenire affirmaſſet in ſcriptis Heracliti, ut non bene perciperetur, cum qua ſententia uerbum aliquod coniungeretur, exemplo unius loci uſus, oſtendit incertū eſſe, utri parti adplicari debeat aduerbiū αἰεὶ: ſuperiori ne ſententiæ, an inferiori magis q[illegible]t.

Clemens

Clemens ſanè manifeſtè priori adnectit. uidetur autẽ ad ſtructuram uerborum implendam, more Attico intelligi debere καὶ, in uerbis his Ariſtotelis.

Ἔτι τὰ δὲ ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν ὃ ἁρμόττει. οἷον ἢ ψόφον ἢ χρῶμα. τὸ μὲν ἰδὼν, οὐ κοινὸν, τὸ δ᾽ αἰσθόμενος, κοινόν.) Præterea, inquit, ſolœciſmum hæc gignunt, maculiſq; inficiunt orationem, non reddere unicuiq; uerbo quod exigit, ſed uno quodã utrũq; cõplecti ac deuincire conari. cũ enim hoc feceris, niſi quod ambobus cõgruat elegeris, in uitiũ incides. eſt enim hoc quoq; diligẽter animaduertẽdũ. Ἐπιζευγνύναι, quo infrà quoq; uerbo utitur, ualet, uno tãquã iugo ac uinculo duo uerba plurauè illigare. ut enim iugo gemini boues, ita etiã uno uerbo in oratione duo copulari ac cõiungi uidentur. Iiſdẽ autẽ quibus ipſe exẽplis utar, quo res planior ſit: poſſem tamen alienis, & Latinis etiã. nullum enim negotium eſt, aliqua, in quibus idem fiat, inuenire. Si in oratione antea poſueris ψόφον, & χρῶμα, nec uerba quorum alterum priori, alterum poſteriori uoci reſpondeat, reddideris, ſed quod conueniat unum ambobus quæſiueris, ἰδὼν aptũ eſſe nullo modo poteſt: conuenit enim poſteriori tantum, priori uerò repugnat. color enim uidetur, non ſtrepitus. quod ſi αἰσθόμενος poſueris, tam priori quàm poſteriori quadrat. ſtrepitus enim, ut colores, ſentiuntur. Auctor ueteris tralationis uidetur in ſuo exemplari habuiſſe, τὸ μὲν ἄρα ποδιδόναι: ſcriptos tamen libros inueni ea parte cum excuſis cònſentientes. quod admonuiſſe uolui, præcipuè quia illic durior eſt ſermo, cum uideatur intelligi quodãmodo debere, ἀλλ᾽ ἐπιζευγνύναι, ut ſuprà in exprimendo ſenſu eorum uerborum oſtendi.

Ἀσαφῆ δὲ, ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς.) Vſu ſæpe uenit, ut antequam ſententiam aliquam abſoluamus, nonnulla in medio, quæ ad pleniorem earum rerum intelligentiam faciant, includamus. Admonet igitur, ſi multa inculcari debent, antequam quod ad ſententiã priorem perficiẽdam neceſſarium eſt, reddatur, tutius eſſe illud ipſum prius in oratione collocare, atq; ita ſententiã explere: qua abſoluta, quæ ſi interiecta fuiſſent, obſcuritatem attuliſſent, poſtea aptiore loco exponẽtur: nam ſi pauca ſunt quæ narrari debent, inſeri in medio commodè poſſunt, nec aliquid caliginis obducũt orationi. Obſcurus igitur, inquit, ſermo erit, niſi, cum multa in medium inculcare & quaſi infercire, non uerba tantum, ſed ſententias quoq; debes, illud quod requiritur atq; expectatur, initio poſueris, & antequam ea tangas, protuleris. Duo autem à reliquorum excuſorum lectione hic uariaui. cũ enim in illis eſſet, καὶ ἂν μὴ προθεὶς, ſecutus auctoritatẽ antiquiſſ. libri, copulã deleui, & προθεὶς emẽdaui. Quomodo autẽ in uitiũ hoc incidi poßit, nec non quomodo illud euitari debeat, exẽplis ipſe declarat. A Latinis quoq; auctorib. multa exẽpla ſumi poſſent, nam locum illũ noſtri poetæ ex opere quo ruſticas res docuit, quis non fateatur hoc uitio laborare: et quòd multa, antè quàm primam ſententiam abſoluat, interiecta ſint, obſcuriorem eſſe. Sin autẽ ad pugnam exierint: multis nanq; uerſibus interiectis, adiunxit, Hi motus animorum, atq; hæc certamina tanta: & quæ ſequuntur.

Οἷον. ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε καὶ ὧδε.) Declarat hoc exẽplo uerum eſſe, quod dixerat, obſcuritatis non parum habituram orationem, in qua multis in medium inculcatis, ad extremũ quod ſuperiorem ſententiam claudit, poſitũ fuerit, ſtatimq; mutata ratione, ſi, ut ipſe præcepit, factũ fuerit, omnes inde tenebras pulſum iri. Sententia horum uerborum plana eſt. Sermone nanq; cum eo habito, hiſq; atq; illis expoſitis, & ut facta ſint, demonſtratis, diſceſſurus fui: explicatio enim tot tamq; uariarũ rerum, ac modus etiã, quo ipſæ adminiſtratæ ſunt, ſignificatus, longo temporis ſpacio eget, ut non facilè uidere poſſint qui audiũt, cui quod poſtea additur, reſpõdeat. Quod ſi ita dixerit, ſermone nanq; cum eo habito diſceſſurus fui: poſteaq; adiunxerit, & argumentum eius ſermonis, & quemadmodum illa geſta ſint, oratio perſpicua erit, atque hoc uitio uacabit. Quod autem τάδε καὶ τάδε inquit, rebus illis ipſis non expoſitis, ſed ita locutus, ut intelligi poſſint, quæ incerta & indefinita ſunt; ſuprà quoq; de ſermone hoc diſputaui, cum ad extremum 2. libri inquit, de fallaci concluſione quæ in dialectica materia frequẽtaretur, diſſerens, οὐκ ἆρα τὸ καὶ τό, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό: nec tamen exẽpla huius locutionis poſui, quod nunc diligenter faciã. Plato enim quoque ſæpe ita locutus eſt, ut in 6. libro de Legibus, cum incertas perſonas ſignificare uellet, καὶ ὁμοσάντων ἢ μὴν ἀδυνατεῖν τόν, καὶ τὸν βελτίω ποιεῖν. & pluribus etiam alijs in locis. Demoſthenes quoq; cõtra Midiam, τί δὴ τὰ καὶ τὰ πεπονθὼς ὁ δεῖνα, οὐκ ἐλάμβανε δίκην παρ᾽ ἐμοῦ. Sed etiã Latini ſcriptores eandem formam loquendi uſurparunt, ut Cicero in primo libro de Inuẽtione: Nam ſi legis ſcriptor exiſtat, et quærat à uobis, quid dubitetis, quid poßitis dicere, cum uobis hoc et hoc ſit demõſtratũ? & paulo infrà: Quidnam amplius deſideratis iudices, cum uobis hoc et hoc planũ factum ſit? & Quintilianus in 6. de cõcluſione, Licet & dubitare nunquid & nos fugerit, & quid reſponſurus ſit aduerſarius his, & his. & pòſt, Et meritò, cum ſciret hæc & hæc.

Εἰς ὄγκον δὲ λέξεως συμβάλλεται τάδε.) Qui grandẽ, inquit, orationẽ, tumidãq; efficere cupit, hinc auxiliũ petere poterit. ualent enim ad id plurimũ hæc omnia. multa aũt præcipit quæ id efficere ac præſtare poßint: quorũ primũ eſt, definitione uti alicuius rei, nõ nomine, quo ſignificatur. definitio nanq; uim nominis plurib. explicat, quæ cuncta nomen in ſe inuoluta continet. Copia autem illa uerborũ, mdeſcriptioq; eius naturæ, amplitudinem quandam affert orationi. Vt hîc

autē elocutionis ὄγκον Ariſtoteles appellauit, ita Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ uerborum ὄγκον, uocauit orationem, quæ haberet in ſe grauitatem & amplitudinem non paruam. Locus ſuprà à me, poſitis etiam ipſius uerbis, citatus eſt.

Οἷον μὴ κύκλον.) Exempli cauſa, inquit, ſi circulum appellaturus es, non circulum, ſed formam planā à media ſui parte, cētroq́; ad circumferentiam æqualem dicito.

Εἰς δὲ συντομίαν) Qui uerò breuitati ſtudet, cōciſeq́; ac demiſſe loqui uult, contrà, relicta expicatione nominis, nomen, quo res appellatur, uſurpabit.

Καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπὲς.) Qui grauitati etiā atq; amplitudini orationis ſeruit, quicquid aut obſcœnitatem aliquam in ſe habet, aut parum decorum dictu eſt, euitare debet. hæc enim quoq; niſi declinata fuerint, omnem dignitatem orationi eripiunt, atq; eā humilē abiectamq; reddunt. Verùm quia neceſſe eſt huiuſcemodi aliqua aliquando tāgere, turpeq́; illud aut indecorum duobus in locis manet, ſi huiuſcemodi quidpiam in re fuerit, animaduertere antea diligenter oportet, in nominéne, an in definitione ſit. quod ſi in definitione turpitudo ſit, nomen proferre: ſi in nomine, definitionem. Hoc quoq; ſeruandæ uerecundiæ gratia cuſtodiuit ipſe ſæpe in libris de Partibus, & de Ortu animantium, ut cum τὸ λειτουργοῦν μόριον τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος inquit, ne quod fœditatis aliquid habuiſſet, ſi quo nomine pars illa uocatur uſus fuiſſet, diceret: fuit enim illa definitio eius nominis, uacās omni turpitudine. Cōtrà in nomine uerbisq; obſcœnitas non erit, ſi quis dare operam liberis dixerit. qui autem rē apertè uoluerit, et ſuis uerbis appellare, quæ in numere illo obeundo partes corporis concurrunt, pudorem uiolabit. honeſtius igitur grauiusq; totum illud uerbo ſignificare, nec ſingula nominatim definiteq́; explicare.

Καὶ μεταφορᾶις δηλοῦν.) Præterea granditatem orationi affert in exponēda re, translationibus & epithetis uti: translationes nanq; & epitheta, dignitatem & grauitatem habēt. animaduertendū tamen, ne dum hæc ornamenta nimis auidè ſecteris, in poeticā phraſin incidas. Quod Thucydidi contigiſſe teſtatur Halicarnaſſeus. ille nanque in concionib. ſuis cum grandiore oratione uti uellet, non potuit hanc culpam euitare, modūq; in ornamentis his colligendis, et oratione amplificanda tenere, ſed uſus eſt (ut ipſe loquitur) ποιητικῇ παλαιολογίᾳ.

Καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν.) Quod in excuſis deſiderabatur, ēū reſtitui, acceptum è calamo ſcripto libro. Vt ſuprà fecit, unum hic appellat. quem nunc ſingularem numerum dicūt: multa, quem pluralem. in octauo autem libro Topicorū, cum inquit, ἔστι τὸν ἕνα λόγον πολλοὺς ποιεῖν, manifeſtò aliud ſignificant. ſentētia ipſa aperta eſt. Quintilianus, cum de ornatu orationis loqueretur in octauo libro, inquit: Maximè autē in ornando ualebit numerorum illa libertas. Nam & Liuius ſæpe ſic dicit, Romanus prælio uictor, cum Romanos uiciſſe ſignificat. & contrà Cicero ad Brutū: Populo, inquit, impoſuimus, & oratores uiſi ſumus, cū de ſe tantum loqueretur. Quod genus non orationis modò ornat, ſed etiam cotidiani ſermonis uſus recipit. Diſcrimen autem eſt inter Ariſtotelis et Quintiliani præceptum. Latinus enim rhetor omnem numerorum libertatem utilem ornandæ orationi eſſe inquit. Ariſtoteles ampliorem tantū orationem reddere docet, ſi ſingulæ res, ut multæ, proferantur. Quare, ſi iudicium ipſius uerum eſt, peccaremus amplitudini ſtudentes, ſi quæ multitudinis numero dici debent, unitatis numero proferremus. nec tamen fieri nō poteſt, ut quod ad orationem amplificandam non ualeat, ualeat ad exornandā. Nam quod poetas potiſſimum hoc frequentare inquit, ut ipſe ſtatim exemplis confirmat, apertum eſt.

Ἑνὸς ὄντος λιμένος.) Cum enim unus, inquit, ſolum portus ſit, quem illi intelligunt, canunt tamen, tanquam multi portus forent, λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς. ſenarij autem uerſus finis eſt, auctorem ipſius nondum comperi. Eodem conſilio, ut dignitati ſui carminis ſeruiret, uidetur dixiſſe Sophocles in Oedipode tyranno, καὶ μὴν μέγας ὀφθαλμὸς οἱ πατρὸς τάφοι. unum enim tantum buſtum, unusq́; interitus Polybi regis fuerat. quamuis numero multitudinis τάφοι protulerit.

Καὶ, δέλτου μὲν οὔσης.) Corruptiſſimus hic antea locus erat, quem reſtitui: nec tamen id auxilio ſcriptorum codicum feci. in illis enim quoq; eædem mendæ erant: ſed cum in eum apud auctorem ipſum incidiſſem, quāuis ualde deformatum, agnoui: ſenarius nāque eſt Euripidis ex Iphigenia in Tauris, pronūciatus ab Iphigenia, epiſtolam Oreſti quem tamen quis eſſet adhuc ignorabat, porrigente. epiſtolam autem ad fratrem mittebat, quæ cum multas res lugubres contineret, πολύθρηνος ab ea appellata eſt. tota res apud poetam ipſum plenius exponitur. nam, quod ad hunc locū pertinet, cum una tantum διάπτυχος epiſtola foret, (δέλτον enim epiſtolam uocauit) numero tamē multitudinis διαπτύχας inquit, quaſi plures, non una tantum complicatio ipſius eſſet.

Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι.) Ad ornandam præterea grandioremq́; orationem faciendam prodeſt, non copulare uincireq; uno articulo duos caſus, ſed utriq; ſuum articulum aſſignare. Res ſanè intellectu facilis, & quæ exemplo quoq;, quod adiungit, ualde declaratur. ambo enim qui poſiti ſunt, patrij muliebrium nominū caſus, ſuum articulum præpoſitum habent.

Ἐὰν δὲ συντόμως.) Quod ſi conciſe loqui uis, contrario ſtudere debes, ideſt, uno articulo duo nomina coniungere, ut in iiſdem quæ adiungit, nominibus fit. ordo enim tantum eorum immutatus eſt, & alter articulus relictus.

Καὶ

Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν, &c.) Nec non prodeſt ad orationem amplificandam, grauitatemq; illi acquirendam, adiunctis copulis dicere. contrà, ſi breuem orationem demiſſamq; efficere uis, copulas remouere oportet, nec tamen diſſoluta omnino loqui. Cur autem præcipiat, ſi quis grandem orationem conformare uult, ne penitus omnes coniunctiones tollat, ac ſoluta diſiectaq; loquatur, uidendum, an quia quæ nullo uinculo illigatur, uitioſa eſt? ſiue potius quia hæc quoq; ratio auget, ac grandiorem efficit orationem?

Οἷον, πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς.) Primum exemplum manifeſtò eſt orationis, quæ copulis nititur, πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς. ſecundũ autem eius, quæ coniunctiones nõ habeat, nec tamen ſoluta diſsipataq; ſit, πορευθεὶς διελέχθην. perſpicuũ enim eſt, nullis hoc copulis uinciri, nec tamen orationem fractam, diſſolutamq; eſſe. commutato enim participio in uerbum, colligatur: habet enim hic uim copulæ, uinculiq;, διελέχθην uerbum, eadem ratione, qua ſuprà ἐπορευόμην uidetur, quia orationẽ interruptam cõiungeret atq; illigaret, coniunctionem appellaſſe. Phalereus quoq; tantam uim habere putat ad amplificandam orationem coniunctiones, ut ſi complures loco poſitæ ſint, quæ paruæ res ſunt, magnas uideri faciant.

Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον.) Ratio præterea illa Antimachi non mala eſt, cum rem quiſpiam tenuem puſillamq; ornare uult, & copioſius de ea diſputare. explicatione nanq; illa bonorum ſuorum augeri non poteſt, quæ aut nulla, aut minuta ſunt: reſtat igitur ut rebus, quas non habet, prædicandis, longior de ea ſermo habeatur, atq; ita dignitas illi aliquo modo acquiratur. Antimachus poeta hac ratione uſus eſt, cum Teumeſſum Bœotij agri collem, exornare carmine ſuo uellet. nam in ſcriptis ſuis fuiſſe illum grandem & inflatum, teſtimonio etiam Latini poetæ intelligimus, qui cecinit, At populus tumido gaudeat Antimacho. Valet autem, niſi fallor, λέγειν ἃ μὴ ἔχει, cõflare orationẽ texereq; his aut illis rebus exponendis.

Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος.) Initiũ tantũ, ut arbitror, exempli poſuit, ſatisq; habuit locũ indicare: licebat enim tunc cuilibet reliqua apud poetam ipſum uidere: nunc eo amiſſo, res obſcurior ſit neceſſe eſt. Eadem quoq; cauſa fuit, ut ipſe apertè narrat, cur Strabo totum carmen non poneret: notum nanq; erat. Cũ enim in 9. libro de Teumeſſo, exiguo hoc monte loqueretur, inquit: Hic eſt quem multis uerſibus exornauit Antimachus, uirtutibus, quibus caret, enumeratis, atq; ea tantum quæ hic Ariſtoteles uerba ipſius adiunxit. In primo autem libro Thebaidos Antimachus hunc locum perſecutus erat, ut ex Stephano, qui ſcripſit de urbibus, intelligere licet. cum enim unde uocatus eſſet Teumeſſus exponeret, plures uerſus Antimachi adduxit eo libro, in quibus unde id illi nomen impoſitum foret, accuratè poeta declararat. ſunt tamẽ maculæ quædam in ipſis uerſibus, apud Stephanum.

Αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον.) Latus hic, inquit, eſt campus augendi aliquid. cum enim quibus ſingulæ res carent, infinita ſint, terminis quoq; ratio hæc uacet neceſſe eſt.

Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν.) Et ornandæ, inquit, alicui rei, & conterendæ ratio hæc utilis eſſe poteſt. oſtendendo enim cõmoda & incõmoda, quibus caret, cõmendatur aut infamatur res: quorum alterutrum, ut cauſa poſtulat, resq; ipſa fert, faciendum eſt.

Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι.) Vnde, inquit, poetæ nomina quædam ſumpſerunt, atq; in uocibus quibuſdam fingendis rationem hanc ſecuti ſunt. cum enim ἄχορδον & ἄλυρον dixerint, manifeſtò à rebus, quibus caret, cantum uocarunt. cum concentus ſcilicet diſsimilis eſt concentui illi quem nerui fideſq; edunt, qui expers eſt eius ſuauitatis, quæ funditur ex chordis & lyra.

Ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν.) Significantur, ut puto, hoc uerbo ἐπίθετα. nam Demetrius quoq;, cum de adpoſitis nominibus loqueretur, ipſo uſus eſt, γίνεται δὲ καὶ ἀσφαλίζονται τὰς μεταφορὰς ἐπιθέτοις ἐπιφερομένοις, ὅταν αὐταῖς κινδυνώδεις δοκῶσιν, ὡς ὁ Θέογνις προστίθεται τὸ τόξον φόρμιγγα ἄχορδον, ἐπὶ τοῦ τόξου βάλλοντος. cum uolunt igitur munire quod dixerint, & in tuto ponere poetæ, huc cõfugiunt, atq; ἐπίθετα fingunt, ſumpta à rebus, quibus id quod periculoſè dictum uidebatur, caret. Hæc enim intelligit Ariſtoteles, quibus unumquodq; orbatum eſt, quæ στερήσεις communi uocabulo appellat. quamuis propria quædam nominis huius in Categorijs & in Phyſicis libris notio ſit.

Εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο.) Adiungere aliquod rebus nomen, ſumptũ ab ijs quibus orbatæ ſunt, ut in ſuperioribus exemplis planũ factũ eſt, præcipuè laudẽ habet, probaturq; in translationibus, quæ ἐκ τοῦ ἀνάλογον conſtãt. quæ uis horũ uerborũ ſit, ipſe ſtatim exẽplo declarat, animaduertendũ aũt, diſcrepãtes ab excuſorũ maiore parte hic eſſe calamo ſcriptos libros: ita enim habẽt, ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον τοῖς ἀνάλογον ταῖς ἀνάλογον. quã lectionẽ ſequitur uetus quoq; tralatio.

Οἷον, τὸ φάναι τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.) Translationẽ ἐκ τοῦ ἀνάλογον huiuſcemodi eſſe conſtat. ponamus primum tubam, ſecundum tubæ ſonũ qui eſt ἀνώνυμος, tertium lyram, quartũ melos: ita enim uocatur lyræ ſonus. ſi quis igitur pro ſecundo quartũ ſumat, ſiue ſecundũ pro quarto, erũt uerba trãslata. id eſt, ſi tubæ ſonũ ſignificare uolẽs, dixerit melos: aut ſi cum melos dicere debuiſſet, accepit pro illo ſonum tubæ, ſi propriũ ille ſuumq; nomen haberet. Verũ quia uocaſſe ſonũ tubæ melos, durius uidebatur (eſt enim lõgè ſumptũ: ut enim lyræ ſonus ſuauis, ita tubæ aſper) ut culpã reprehenſionẽq; declinaret, qui ita uerbũ tranſtulit, addidit ἄλυρον, qđ uerbũ à re qua caret, cõformatũ

 eſt. Hæc

eſt. Hæc eſt & analogiæ ratio, & huius exempli uis. Videtur autem Ariſtoteles σάλπιγγα, nō inſtrumentum uocaſſe, quod tubam appellamus, ſed ipſius ſonum.

Τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθική.) Rem nunc, ut difficilem, ita ualde utilem ad faciendam fidem tractat, quod decorum orationis appellant. eſt enim in oratione quoq; τὸ πρέπον, non ſolum in uita ac factis. Cum multa autem requirantur, ut locutio hoc bono non careat, tunc, inquit, quod decet illa habebit, cum naturas hominum, mores, & omnem uitam exprimet. quam orationem Græci ἠθικὴν appellant. necnon cum cōmotum animū dicentis, & hac aut illa perturbatione uexatum ſignificabit: quam ijdem παθητικὴν uocant. illa quoq; quod decet retinebit, quæ rebus de quibus ſermo eſt conueniet, & tanquam proportione reſpondebit.

Τὰ δ' ἀνάλογον ἐὰν.) Cum rei, de qua agitur, aptam etiam, conſentaneamq; orationem eſſe debere dixiſſet, ut quod deceat habeat, in quo poſitum ſit conſentaneum ἀνάλογον, nunc declarat, in orationeq; id eſſe inquit, cum de ampliſs. rebus & quæ omnem ornatum ſuſtinent, non tenuiter quiſpiam ſummiſſeq; dixerit: neq; contrà de humilibus, grauiter atq; amplè. Cum αὐτοκιβδάλως antea in excuſis perperam legeretur, αὐτοκαβδάλως correxi. eſt aūt, ut ueteres grammatici teſtantur, αὐτοκαβδάλως ſummiſsè, tenuiter, nam αὐτοκάβδαλα etiam poemata dicuntur humilia. abiectaq;, & quæ ex tempore facta ſunt.

Μήτ' ἐπὶ τῶν εὐτελῶν ὀνόματι ἐπῇ κόσμος.) Tunc etiam quod decet habebit oratio, cum humili ac ſordido nomini ornatus adiunctus non erit: quod qui non ſeruant, mirificè peccant. non erit autem ille ſermo oratoris, ſed comici poetæ: qui ut riſum ſæpè moueant, cui rei in primis ſtudent, huiuſcemodi multa aucupantur.

Οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν.) Quod, inquit, crebrò ſtudioſeq; facit Cleophon. Eſt autem Cleophon hic poeta, cuius meminit etiam in primo libro de Arte poetarum, cum de oratione, quæ proprijs nominibus conſtet, loqueretur. cum enim eam humilem eſſe tradat, inquit, ſcripta Cleophontis, & Stheneli poetarum, ſatis certum eius rei exemplum eſſe: ſed etiam in commentario captioſorum elenchorum, eundem in Mandrobulo fabula adducit.

Ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε, καὶ εἰ εἴποιεν ἄν.) Particulam εἰ reſtitui, acceptā ex antiquiſs. libro: cui lectioni uetus quoq; tralatio adſtipulatur. nam correctionem eius mendi, quod excuſos olim et ſcriptos multos libros occuparat, eaſdem actoritates ſecutus, probaui. σῦ enim pro συκῆ hic quondam legebatur. Cum igitur quàm tenuis abiectusq; foret in fabulis ſuis Cleophon, oſtendere uellet, ac quantopere riſui captando hac ratione ſtuderet, ait eum ſimiliter quædam dicere, ac ſi uenerandam ficum appellaſſet, rem tam humilem uilemq; nomine eo, quod naturæ præſtanti admodum ac cœleſti conuenit. Nō uocauit igitur, ſi lectio hæc uera eſt, ita in poemate ſuo Cleophon ficum, ſed id ab Ariſtotele prolatum fuit, ut exprimeret quàm ualde ille hoc ſectari ſoleret, ut non reformidaturus fuerit, tam grandi nomine, tam tenuem rem ornare.

Παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις.) Cum de graui aliqua contumelia agetur, irati perſonam ſubibit orator, plenamq; iræ orationem fundet. contumelia enim tantam illam iram mouiſſe credetur, huiuſcemodiq; oratio, quæ à commoto animo proficiſcatur, contumelia affecto cōuenit: ac ſi hoc fecerit, ſeruabit id quod decet. neq; enim debet, qui magnam aliquam iniuriā acceperit, aut ſe accepiſſe credi uult, ſedato animo ac lenibus dictis illam exponere. unde meritò traditur Demoſthenes increpuiſſe eum, qui cum patrocinio ipſius uti uellet, quòd ſe cæſum ab aliquo, maleq; acceptum diceret, ſoluto tranquilloq; animo id referret. negauit enim ita ſe rem habere, nec ipſum eam iniuriam, quam diceret, accepiſſe. cumq; ille uocem intenderet ac clamaret, id omninò factum eſſe: Nunc demum, inquit, audio uocem iniuriam paſſi hominis ac uulnerati. Quo etiam pro argumento narrat Cicero ſe uſum fuiſſe contra M. Calidium, ad diluendum crimen, quod cum reo obieciſſet, ſibi eum uenenū parauiſſe, lente tamen nimis ac ſolutè id egiſſet. neq; enim facultate ille hac permouēdi atq; incitandi animos audientium præditus erat.

Ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρά.) Quod ſi, inquit, impia turpiaq; facta tractanda ſunt, dicere oportet cum indignatione ac ſtomacho necnon cautè timideq;: & ita demum, ut intelligaris res illas auerſari, atq; ab ipſis toto animo adhorrere. In antiquiſs. libro hic uarietatis hoc inueni, quòd patrio ille caſu nomina habet, quæ in alijs omnibus aduerbij naturam retinēt. δυσχεραίνοντος enim, et εὐλαβουμένου in eo legitur. nihil tamen à recepta lectione immutauī.

Ἐὰν δὲ ἐπαινετά.) Quod ſi honeſta & laude digna illa fuerint, libenter & cum uoluptate quadam animi ipſa exponere oportet, ut intelligaris te illis delectari. Si miſerabilia, humiliter ac demiſſe. Eadem autem, inquit, ratio in alijs ſeruanda erit. habent enim omnes materiæ ſua genera dicendi, ſemperq;, ſi quo modo affectus animo eſt, oſtendere uult orator, operam dare debet, ut rebus, de quibus agit, accommodet orationis modum.

Πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα.) Præter cætera, quæ in oratione poſita fidem rei acquirunt, ſua atq; accommodata illi oratio ad perſuadendum plurimum ualet. Eſt magna uis in elocutione, ſi ſua ac propria illarum adhibeatur, ad fidem rebus ipſis acquirendam: nec tamen hoc, ſi uerè cogitare uolumus, à natura tantum ipſius locutionis proficiſcitur, quantum ab errore quodam & infirmitate humani conſilij, quod ipſe nunc accuratè exponit.

Παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχή, &c.) Animus enim eorum qui

eorum qui audiũt, in errorem rapitur, qui putat dicentem, uerè, & ut res ſe habet, loqui, nec cogitat totam illam orationem poſſe fictam ac commenticiam eſſe. decipitur autem abductus fallaci quadam concluſione, quam ipſe ſibi ſtruit. animaduertit enim ſæpe huiuſcemodi temporibus mortales ita ſe habere. uulgò nanq;, cum huiuſcemodi quippiam ipſis contigit, ita affecti animo ſunt. de captione autẽ hac, quæ παρὰ τὸ ἑπόμενον eſt & uocatur, in 2. horum librorum egit, cum locos indicaret fallacium argumentorum.

Ὥστ᾽ οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει.) Hæc res prauè iudicata errorem gignit, ſtulteq; homines ſentire facit: in quo autem falluntur, huiuſcemodi eſt. Vident, cũ huiuſcemodi quippiã illis mali boniq; euenit, ita homines ſe habere, conſueſſe. quare arbitrantur rem ipſam ſic ſe habere, ut qui dicit, oratione ſua ſimulat ſe habere: & ſi ueréres ita ſe non habet. Hæc uerba putat Ariſtoteles aperire poſſe hanc fallaciam, quæ in multis rebus uerſatur, & ab eo quoq; alijs in locis diligenter expoſita eſt, ut in primo quoq; de Arte poetarum. idem enim ſignificare uoluit, cũ inquit: ἔστι δὲ τὸ παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τοδὶ ὄντος ᾖ γινομένου, τόδε γίνεται, εἰ τὸ ὕστερον δὴ καὶ τὸ πρότερον ἂν ᾖ γίνεσθαι, ὅπερ διὰ τοῦ ψόφου. non retorquetur igitur, retroq; agitur conſecutio, ut illi putant, & hinc omnis error oritur. Exẽplo conemur hoc illuſtrare. quorum aduerſæ res ſunt, de fortunæ iniquitate queruntur, ac miſerabili oratione ſtatum illum ſuum deplorant. qui igitur ſe miſeros eſſe prædicant, et atrociſsimam iniuriam à fortuna ſe accepiſſe dicunt, aduerſis rebus premuntur: quod falſum eſt, & prauo iudicio hominum concluditur. neq; enim ſi poſterius eſt, prius quoq; neceſſariò eſt: poſterius autem hic intelligetur, cõfluctari, et miſerabiliter loqui. prius enim eſt, aduerſa fortuna uti.

Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι.) Qui audit, eodem affectu ſemper tenetur, quo orator, ſi παθητικῶς ille dicit: id eſt, ſi cõmotum eius animum, & hoc aut illo affectu præditum oratio ipſius præ ſe fert: quamuis orator fingat ſimuletq;, & uerba tantum proferat, nec rem ullam ſuſtineat, quæ tanta atrocitate uerborum egeat. Quanta igitur uis ſit concitatæ huius orationis, hinc facilè percipitur, ſi ſimulata etiam fictaq; in eoſdem affectus auditores trahit. Idem autem & Horatium in epiſtola de Arte poetica, & Ciceronem ſæpe tradidiſſe, notum eſt. μηθὲν λέγειν ſignificat nihil afferre firmum ac ualidũ ad aliquid probandum: non, omnino ſilere, ut ſuprà hoc ipſo in libro locutus eſt, cum inquit, πρὸς πειθοῦν, ὅταν μηθὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν. & in 7. de Moribus ad Nicomachum, ubi iiſdem uerbis uſus, affirmauit, qui aiunt uitam beatam aſcendere in rotam, nihil dicere. Simplicius in Categorias huius locutiõis meminit: ac quæ uis ipſius eſſet, accuratè docuit. affirmat enim conſuetudinem fuiſſe, ut, cum arbitrabantur quempiam aliquid de ea re dicere, quam non intelligeret, dicerent, οὐδὲν λέγεις, quamuis ille de illa ipſa re uerba faceret ac diſputaret. Cicero quoq; hunc modum dicendi uſurpauit, in 2. libro Tuſculanarum: Omittamus igitur hunc, nihil prorſus dicentem. de Fato, cum rationem Epicuri refelleret: Ita cum attuliſſet nullam cauſam, quæ iſtam declinationẽ efficeret, tamen aliquid ſibi dicere uidetur, cũ id dicat, quod omnium mentes aſpernentur ac reſpuant. & ante ipſum Terentius, ut puto, è Græco in Latinum ſermonẽ tranſtulit Eunucho: Abi ſis, nihil dicis Parmeno. In antiquiſſ. libro diſcriminis hoc eſt, quod συνομοπαθεῖ illic legitur.

Διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατάς.) Qua de cauſa, inquit, multi oratores hoc intelligẽtes (ita cõmoueri ſcilicet eos qui audiunt, ut ipſorũ oratio ipſos commotos oſtendit) quaſi tumultu quodã & trepidatione excitata, ipſiq; uehemẽter perturbati, ſtatu mentis mouent, & tanquam attonitos reddunt auditores. καταπλήττειν hoc ſignificare, apertum eſt. Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ, cum de Gorgia loqueretur, eodem uerbo uſus eſt. ille nanq;, cum legatus Athenas ueniſſet, in concione, quam ad populũ habuit, ob ornatum granditatemq; orationis, admiratione ſtuporeq; impleuit omnes qui audierũt. κατεπλήξατο τοὺς ἀκούοντας τῇ δημηγορίᾳ. unde Lucretius, cum de amatorum ingenio diſſereret, qui deliciarũ ſuarũ uitia minuere ſolent, uel potius in bonum conuertere, cecinit: Magna atq; immanis κατάπληξις. Mulier, inquit, quæ immenſo ac uaſto corpore erit, appellabitur κατάπληξις, quaſi quæ tanquam numẽ aliquod ſtupidos homines teneat.

Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη, ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ, ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει.) Oratio præterea morata hæc eſt, inquit, non tantũ commouet animũ auditoris: intelligit autẽ (ut ipſemet ſua declaratione oſtendit) argumentationem, quæ à ſignis ducitur. locutionem autem illam demonſtrationẽ uocat, quia fidem faciunt auxilio ipſius, probantq; eo tanquã ſigno ſe accepiſſe, exempli cauſa, iniuriã, cum ita ſe oratione affectos oſtendant, ut illi ipſi ſunt qui uerè acceperunt. captione autem hac cuncta ſignis utentia argumenta laborant. unde nunc ita ipſam uocat. Affert autem ſtatim accuratè rationẽ, cur tradiderit illam, quẽadmodum utilis eſt perturbandis animis, fideiq; eo pacto rei acquirendæ, ita etiam ualere ad mores orationi aſpergendos. alia nanq; ait & alia locutio uarios, longeq; inter ſe diuerſos mores, & ingenium declarat. ſingula enim hominũ genera, ſiue ætate illa, ſiue ſexu, ſiue notione, ſiue alia quapiam re diſtinguãtur, diſsimileſq; præterea ipſorũ habitus, ſua quædam propriaq; conſequitur oratio: qua cum quiſpiam utatur, indicio erit & ipſum eſſe eiuſmodi.

Λέγω δὲ γένος μὲν καθ᾽ ἡλικίαν.) Genera hic intelligo, inquit, ſingulas ætates, ut pueros, uiros, ſenes. ſuprà

ſenes. ſuprà enim quoq; uitam hominũ in tres has ætates diſtinxit. cuncti igitur pueri genus conficiunt, ut uiri quoq; ac ſenes duo alia genera. Cuncta autẽ hæc genera ſuos quoſdam & proprios mores habent. quod philoſophus in 2. libro diligenter docuit.

Καὶ γυνὴ, καὶ ἀνήρ.) Mulier quoq; ac uir genera conficiunt: nam genus muliebre ac uirile quoq; dicitur. hic igitur genus manifeſtò ſexum ſignificat. muliebre aũt genus ſuos mores habet: & ut muliebre, ita etiam uirile, qui mores & mulieres omnes, & uiros ſequuntur.

Καὶ Λάκων ἢ Θετταλός.) Natio hic uocabulo generis intelligitur. nam Latinos etiã ſcriptores genus appellaſſe populum, ac gentẽ aliquã, conſtat. Sunt etiã certi quidam mores ſingularum nationum: ut Lacones fortes in prælijs, Athenienſes pij, Pœni fallaces.

Ἕξεις δὲ καθ' ἃς ποιός τις τὸν βίον.) Nunc quos habitus intelligat, oſtendit, poſtquàm quot modis genus caperetur, docuit. habitus enim, inquit, accipi uolo, quamuis ſtabiles omnes conſuetudines, & quæ non facile diſcuti poſſunt, ita appellentur, quibus uita hominum hoc aut illo modo informetur. neq; enim minutarum quarundam rerum, & quæ uitam uariare neque unt, ut ſunt etiam leuiores nõnullæ artes, habitus morata oratione ſignificantur, ſed magnarũ, et propter quas quiſpiam hoc aut illo modo factus dici poteſt.

Ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει.) Qui igitur, inquit, nominibus aptis accommodatiſq; habitui uſus fuerit, mores orationi affinget. diuerſis enim habitibus diuerſa nomina conueniunt. quod ſi quæ & habitui illi, & generi cuius eſt, nõ conuenirent, nomina uſurparet, oratio illa nunquam mores exprimeret. quod tamen non ualde fit. comitatur enim plerunq;, ut docuit, ſua propriaq; ipſis locutio.

Οὐ γὰρ ταὐτά.) Exemplo hoc declarat, diuerſæ naturæ ac moribus diuerſam orationẽ cõuenire. Neq; enim, inquit, eadem unquã diceret, neq; eodem pacto quæ dicit proferret, rudis atq; agreſtis homo, & bonis artibus excultus, liberaliterq; educatus. ut enim id magis explanaret, ſumpſit habitus animi ualdè diſcrepantes, ingeniaq; inter ſe contraria: ut ſunt ruſtici hominis, & eruditi politiq; uiri. Exigua hic in re diſcrepat à reliquis antiquiſſ. liber. particulam enim ἂν non ſemel hic poſitã habet: ita nanq; illic legitur ὡσαύτως ἂν ἄγροικος ἄν. id autem ut negligentia librarij committi potuit, ita etiã ex conſuetudine Attici ſermonis naſci, cuius ualde ſtudioſus Ariſtoteles fuit. teſtantur enim grammatici in eodẽ membro Athenienſes illã iterare ſolitos, quod teſtimonijs etiã & Platonis & Ariſtophanis uerum eſſe intelligitur.

Πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταί.) Mouentur etiam, inquit, ij qui audiunt, ac nonnihil afficiuntur ratione illa, qua qui domi orationes ſcribunt, ſine modo utuntur, ut ſatietatem afferant. ualet enim hic πάσχειν, afficiuntur animo, commouentur, quæ tamen res in errorem eos rapit, ac falli tandem facit. Inutilis igitur, ait, ratio quoq; illa ad perſuadendum non erit, qua tamen nimis frequenter, & ut faſtidium gignant, utuntur, qui orationes ſcriptitant. hi enim, cum otij ſatis ad ſcribendum haberent, hæc artificia ſtudioſè captabant.

Τίς δ' οὐκ οἶδεν.) Hæc eſt callida illa ratio, & quæ modicè temporeq; uſurpata, non parum ualet ad animos auditorum alliciendos, cum ſcilicet quaſi increpando illos aſſentiri ſibi oratores cogunt audiẽtes. Cũ autem ad ſatietatem ipſa uti dicat λογογράφους, arbitror eum in primis Iſocratem intellexiſſe, qui otioſe domi orationes ſcribebat, & cuius libri referti ſunt hoc modo dicendi. plurima enim inde exempla diligenter à me animaduerſa, ponere poſſem. in Panegyrico enim inquit, τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι συνθῆκαι εἰσίν; & in Euagora, Κόνωνα δὲ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι δυστυχησάσης τῆς πόλεως ἐξ ἁπάντων ἐκλεξάμενος, ὡς Εὐαγόραν ἦλθε. & infinitis demum locis. Demoſthenis quoq; in cauſa Cteſiphontis illam nõ ſemel uſurpauit, ut in alijs quoq; orationibus· τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων. & infra, τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων. Sed etiam Cicero bis pro Milone, ut cũ inquit, An eſt quiſquam qui hoc ignoret: & cum, Sed quis non intelligit omnes tibi partes: et quæ ſequũtur. Vt intelligere aũt facilè licet, idẽ nõ uno tantũ modo, ſed duobus agebãt: quos ambos hic uidetur ſignificare uoluiſſe. quare duobus ex uerbis, quæ in excuſis ante adiuncta erant (ἃ πάντες enim illic legebatur) unum conflaui, ſententiaſq; inter ſe cohærẽtes interpunctione ſeparaui, quẽadmodum etiam in calamo quodam exarato exemplari legi animaduerti. ut enim uaſra hac ratione utentes τίς οὐκ οἶδεν; quærebãt. ita etiam aliquando, πάντες ἴσασιν, idem in animis auditorum efficere uolentes, aiebant. Iſocrates in ſuaſione ad Philippũ· οὐ γὰρ φιλίαν ἅπαντες ἴσασιν ὑμᾶς τε καὶ Λακεδαιμονίους μᾶλλον ἀγαπήσαντας, ἢ τῶν συγκατασκευασάντων ἐπὶ τοῖς προγόνοις ὑμῶν τὴν ἀρχήν. Item in procœmio Panathenaici· καίτοι πάντες ἴσασι τοὺς δημηγόρους πολλάκις οὐχ ὑπὲρ τῶν τῇ πόλει συμφερόντων, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ λήψεσθαι προσδοκῶσι, δημηγορεῖν τολμῶντας. Sed etiã quod ad hanc confirmandam lectionem non parum ualet, nunquam apud ullum oratorem inueni coniunctas has ſententias. idem enim penè utraq; ſignificatur.

Ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος.) Quomodo hæc res fructum ferat oratori, oſtendit. id autẽ ab eius qui audit ſimplicitate naſcitur, qui credit, quæ orator affirmat uera eſſe, nec fraudes eius, inſidiaſq; intelligit. cum igitur ille aſſerit omnibus hominibus id cognitum eſſe, ac neminem prorſus ignorare, ueritus ne è comitatu reliquorũ extrahatur, ac quod cuncti mortales norũt, ſolus ignoret, & ipſe incognitæ rei ſtultè aſſentitur.

Τὸ δ' εὐκαίρως.) Hoc ad id pertinet quod dixerat, multos

multos, ex iis maximè qui orationes ſcriptitant, in hoc peccare, quòd ad ſatietatē hoc utantur, quos nullo modo imitari debemus. eſt enim utendum eo opportunè, non intempeſtiuè. utroq; enim modo uti, ipſo licet, ut cæteris omnibus præceptorum generibus. Huiuſcemodi quiddam ſignificare, ut opinor, uoluit, cum in libro, quo uitia exponuntur fallacium concluſionum inquit, ἔστι δὲ καὶ καλῶς, καὶ μὴ καλῶς τοῦτο ποιεῖν. quæ enim quoq; res ſua ui proſunt, male tractatæ obſunt.

Ἄκος δ᾽ ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ, τὸ θρυλλούμενον.) Scripti calamo libri ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ habent dandi caſu: quam lectionem probaui. in excuſis antea patrio caſu πάσης ὑπερβολῆς legebatur. Quomodo culpa illa, in quam plurimi incidebant, eorum qui aliis orationem ſcriberent, uitari poſſit, oſtendit. ὑπερβολὴν autem hic, niſi fallor, non intelligit quam grammatici appellant, cum aliquid quod fieri non poſſit, augendæ rei gratia aut minuendæ dicitur, ſed hunc eſſe ſenſum huius loci arbitror. Remedium nō huius tantū mali, ſed omnium huiuſcemodi uitiorum, cum modus non tenetur, ſed ueſti fines prætereuntur. id enim ſignificare hic ὑπερβολὴν puto, in quacunq; re aliquis debitam menſuram non ſeruat, Remedium igitur erit uox, quæ circumfertur, & in ore omnium eſt, προεπιπλήσσειν τῇ ὑπερβολῇ. hanc enim intelligit, quæ è Quintiliano quoq;, cum & ipſe de remedio huiuſcemodi mali loqueretur, in 8. libro, ubi de ornatu agit, adducta eſt. quod enim adiungit Ariſtoteles, Δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προεπιπλήσσειν, non peruagata illa uox eſt. ſed cōfirmatio ipſius, & præceptum inde ſumptum. illam enim, ut omnibus notam, non adpoſuit.

Δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν.) Decet ipſum illum, qui dicit, ſe ipſum uoce corripere. Oratorem oportet, cum aliquid parum rectè ſe proferre intelligit, ſe ipſum caſtigare. Apud Quintilianum προεπιπλήσσειν legitur, quaſi antè quàm illud quod periculoſius eſſe intelligit. proferat, ſibi increpare. ἐπιπλήσσειν enim arbitror expreſſiſſe Lucretium, cum in 3. libro diuinam illam προσωποποιίαν inducens, inquit: Deniq; ſi uocem rerum natura repentè Mittat, & hoc alicui noſtrum ſic increpet ipſa. Nec multo pòſt iterum: Non meritò inclamet magis, & uoce increpet acri.

Δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι.) Cum hoc ſit, quod ab oratore dicitur, quando ipſe ſibi ipſi correctionem adhibet, uerū rectumq; eſſe uidetur, quoniam oratorem ipſum quod tentat, non fallit, & tamen id aggreditur, quod ſi ſilentio locum illum prætereuheretur, exiſtimari poſſet lapſus ob imprudentiam eſſe: nec intelligere illum quantam rem, quamq; admirandam proferat, quod nunc de illo iudicari nullo modo poteſt, cum ſe munire noluerit.

Ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρῆσθαι.) Magnam ſemper diligentiam adhibeat orator oportet, ne artificium agnoſcatur. quæ enim cæteroqui iuuant, ſi nimia fuerint, uehementer nocent. Supra præcepit aptā & accommodatam rebus orationem eſſe debere, neq; id nunc retractat: nam ἀναλογία ſeruanda eſt. uerum tamen poſſet hoc etiam, niſi modus cuſtodiretur, in uitium uerti. quare admonet, ne oratores omnibus eodē tempore, quæ ſibi ἀναλογίᾳ reſpōdent, utantur: quod ſi fiet, ut non cuncta ἀνάλογα ſint, & quidpiam à cæteris diſſentire uideatur, fallit res eum qui audit, atq; latet, id eſt, artificium oratoris auditorem fugit: nec dolum, qui adhibetur, intelligit.

Λέγω δέ.) Ne quis alicui ſcrupulus reſtet, huius præcepti uim copioſius explicabo, inquit. Si nomina dura & aſpera fuerint, non dura etiam uoce & uultu uti oportet, reliquisq; omnibus quæ congruunt duris illis nominibus. σκληρὰ autem nomina μεταφορικῶς dici planum eſt, ut reliqua etiam quæ hic dura appellat. durum enim uocatur, quod ictus repellit, nec facile ſecari ac frangi poteſt: neq; tamen Ariſtoteles duram uocem intellexit, ut Cicero (quamuis ambo aliunde tranſtulerint) qui pro Cn. Plancio inhumanum & immiſericors dictum ita appellauit: utrunq; enim uerbum ab ipſo alio ſignificatu ſumptum eſt.

Εἰ δὲ μή, φανερὸν γίγνεται.) Quod ſi non fit, ut quidpiā ſcilicet ab aliis diſcrepet, latère nō poteſt artificiū oratoris, cūctaq; perſpicua ſunt, ac ficta ſimulataq; eſſe cognoſcūtur, & ſuſpectā habere is qui audit, meritò incipit tantā illarum rerum inter ſe conuenientiam.

Ἐὰν δὲ τὸ δέ, μή.) Si uerò eorum aliquod ſeruatū fuerit, aliquod autem tanquam negligentia prætermiſſum, quod tamen callidè relictum ſit, non intelligitur conſilium oratoris, fallitq; eum qui audit: ac nihilominus tamen efficit orator quod uult, deſideriumq; ſuum ad exitum adducit. cū enim minimè putatur, tūc maximè utitur artificio, & aſtuta ratione perſuadendi. artificium enim maximum omnium eſt, tegere ac diſſimulare artificium.

Ἐὰν οὖν τὰ μαλακά.) Hæc uis huius præcepti eſſe uidetur. Vt ſæpè nonnulla eorum, quæ præportione ſibi reſpondent, relinquenda ſunt: ita committi nullo pacto debet, ut oratio diſcrepet à rebus, de quibus agitur, argumentoq; ipſi non conueniat. Nam ſi mollia duriter (inquit) aut contrà dura, molliter extuleris, fide careat oratio neceſſe eſt: nec unquam quod inanimū induxeris, ea ratione perſuadeas. ſemper igitur locutio ἀνάλογος eſſe debet.

Τὰ δὲ ὀνόματα.) Fidem ſuam liberat. pollicitus enim ſuprà fuerat ſe, quo tempore, quoq; loco impunè, & peregrina, & iuncta, & facta nomina ab oratore uſurpari poſſent, indicaturum: quod nunc facit. Qui igitur concitatè loquitur, ſine reprehenſione poteſt plura etiam adpoſita aliis nomina (quæ epitheta uocant) & iūcta iidē plura uſurpare: nec nō etiam externa ac peregrina. non tamen tam liberè ac largè: externorū

enim uſum

enim uſum concedis, ſed non plurium. epithetis namq; iunctiſq; uerbis, conſuetudo quoq; ſermonis utitur aliquando, copia illorũ frequentiaq; offendit, ac uitio datur. Externorum uerò uſus ſimpliciter, nõ ſuis locis receptus, quãuis modicus, uitioſus eſt: peregrinæ namq; uoces magis, quàm illæ, poeſin redolere uidentur.

Συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ.) Ignoſcitur enim, inquit, irato, cum iniuriam quam accepit exponẽs, dixerit ſe perpeſſum eſſe damnum ſiue flagitium, οὐρανόμηκες, aut πελώριον, cum ingens aut immenſum ſignificare uult, quod ſcilicet magnitudine ſua cœlũ attingat, uaſtumq; admodũ ſit. Quod ei conceditur, qui ira percitus eſt: ſi alius diceret, qui nulla re commotum animum haberet, reprehenſione non careret, uel potius meritò exploderetur. neq; enim ferre poſſunt aures huiuſcemodi uerba, cũ à ſedato animo dicẽtibus proferuntur: ut ferũt, cũ à ſtomachantibus frementibusq; dicuntur, neq; tamen tunc etiã non intelligunt uitiũ inſolentiamq; ipſorum, ſed ueniã dant, quia uident doloris magnitudinem ita eos perturbaſſe, ut nõ intelligant quid agant. οὐρανόμηκες, iunctum uerbum eſſe: πελώριον autem, peregrinum, conſtat.

Καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατάς.) Præterea commodè etiã his apteq; uti poterit, cum in ſua manu iam auditores habuerit, & animos ipſorum ita affecerit, ut quaſi furore illo, qui diuinus eſſe traditur, agãtur: tunc enim illi quid ab oratore fiat, non attendunt, & imponi ſibi æquo animo patiũtur. Hoc ſignificare uoluit Cicero, ut arbitror, cum in Oratore inquit: Id autem tam ualet, cum is qui audit ab oratore iam obſeſſus eſt, ac tenetur. nõ enim id agit, ut inſidietur & obſeruet, ſed iam fauet, proceſſumq; uult: dicendiq; uim admirans, non anquirit quod reprehendat.

Ἢ ἐπαίνοις, ἢ ψόγοις.) Quomodo diuinum hunc afflatum inſerant in animis eorum qui audiunt, oſtendit, laudibus ſcilicet, aut uituperijs eorum exponendis, aut ira odioq;, aut contrà amicitia ac deſiderio erga aliquos, in pectoribus ipſorum excitandis.

Οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει.) Quem locum intelligat, dubitari non poteſt. ipſemet enim apertè illum demonſtrat: mendũ tamen quod hic erat, delere neceſſe fuit. neq; enim γνώμη locum hic habet, ut in excuſis & ſcriptis codicibus antea legebatur, ſed manifeſtò μνήμην legi debet, ut apud auctorem nunc legitur. nec eſt quod quiſpiam arbitretur uerbum hoc illic corruptum ac uitioſum eſſe. mirificè enim ſententiæ quadrat, ut quod hic prius poſitum fuerat, inde alienum eſt. Exemplum autem hoc eſt orationis uehementioris, & quæ ita cepit animos auditorum, ut faueant ipſi, ac ſi quid etiam ab eo inſolens aſperumq; prolatum fuerit, animaduerſuri & notaturi nõ ſint. ita enim ipſos incendit laude ac ſpe ſummæ gloriæ, ut uerba non attendant, ſed in cogitatione earũ rerum occupati ſint, & quaſi iam illis frui uideantur. Locus totus, ad extremũ nobiliſsimæ orationi poſitus, hic eſt: φήμην δὲ καὶ μνήμην καὶ δόξαν πόσην χρὴ νομίζειν, ἢ ζῶντας ἕξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν, οἳ ἐν τοῖς τοιούτοις ἔργοις ἀριστεύσαντες. Excitare namq; Græcos ille, impellereq; ad id bellũ uoluit à fama gloriaq;, qua uiui erãt fruituri: memoriaq;, quã mortui poſteris erant relicturi. deſiderio aũt magno earum rerũ his uerbis inflãmauit animos auditorum.

Καὶ, οἳ τοῦδ' ἔτλησαν.) Fateor hoc exemplum me diu multumq; torſiſſe. nullus autem labor erat inuenire hæc uerba apud Iſocratem, niſi deformata illic fuiſſent. indicauit enim locum, ubi illa legerentur. uerbo uerò hoc ipſo corrupto, quod exemplũ eſt huius locutionis, uix facultas ulla relinquebatur illum inueniendi. neq; enim ex alijs uerbis cognoſci potuit, cum tacta tantum ſententia ſit, non tota allata. In oratione autem ipſa, nõ ἔτλησαν, ut oportuit, ſed ἐτόλμησαν, mendoſè ſcriptũ eſt, quod manifeſtò intelligitur teſtimonio Ariſtotelis. quamuis enim notio illius uerbi ſententiæ conueniat, non tamen olet illud peregrinitatem, aut poeticã phraſin. eſt enim tritum in conſuetudine ſermonis: hoc autem eſt licentiæ poetarum proprium. Confirmat hanc lectionem, & omnem cuiuis penitus ſcrupulum euellit, quod cum idem ſcriptor in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως, ubi multos locos ex ſuis orationib. adduxit, hanc etiã extremam Panegyrici partem adponeret. ἔτλησαν illic quoq;, ut hic apud doctorem noſtrum, legitur, ut admirandum ſit hoc uerbum integrius in omnibus locis cuſtoditum eſſe, quàm ubi in primis conſeruari debuit. Locũ uerò illum, ſi ullus eſt, qui hanc grandem excelſamq; orationẽ poſcat, in primis illam flagitare perſpicuum eſt. eſt enim uehemens admodũ illic Iſocrates in laudandis factis ueterũ illorum Athenienſium, fortiſsimorum uirorum: atq; ita affecerit animos eorum, qui inde orti audiebant, neceſſe eſt, ut ſi diuino furore correpti ac lymphati forẽt. Καί τοι, inquit, πῶς ἂν ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνους, ἢ μᾶλλον φιλέλληνας ἐπιδείξειεν, οἳ ἔτλησαν ἐπιδεῖν: & quæ ſequuntur. ἔτλησαν autem, ſuſtinuerũt, perpeſſi ſunt, æquo animo tulerũt, nullo rerum ſuarum damno commoti ſunt, quorum tot incommoda & tam grauia, oculis ſpectata, animos non fregerunt. Hæc intellectum eius uerbi aperiunt, non tamen reddunt, quod nunc ab Ariſtotele illic uerè laudatur.

Φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες.) Oratores, qui quaſi mentis compotes non ſunt, huiuſce modi uerba fundunt, quæ ij etiam qui audiunt, eodem pacto animo affecti recipiunt, probantq;. Græcam uocem in epiſtola ad Q. fratrẽ uſurpauit Cic. Sed abeſt etiam ἐνθουσιασμός. Vim eius expreſsit in oratione pro Archia. Poetã natura ipſa ualere, & mẽtis uiribus excitari, & quaſi diuino quodã ſpiritu afflari, idẽq; hic tradit Ariſtoteles, ſignificauit etiam Cic. in Oratore, cũ de uerſib. loquens, quos in oratione per imprudentiã

dicunt,

dicunt, inquit. Sed non attendimus, neq; exaudimus nos metipſos. nam uerba quædam, quæ in contentionib. ipſis, ac motu illo animi ſine reprehenſione afferuntur, poſtea ſedatis animis à maleuolis exagitari poſſe, declarauit in eodem libro Cicero, cum ait: Facile eſt enim uerbum aliquod ardens (ut ita dicam) notare, idq; reſtinctis iam animorum incendijs, irridere. Huiuſcemodi autem uerba intelligit, de quibus nunc agitur.

Διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν.) Quare, inquit, hæc ipſa, & iuncta, & peregrina, & facta uerba, quæ oratores etiam, cum tanquam diuino ſpiritu afflantur, fundunt, ſtudio poetarum congruere. Rationem autem huius rei afferens, ait: Poeſis enim diuina quædam res eſt, & quæ egregiè in primis tractatur, cum ij qui illi dant operam, Dei pleni ſint.

Ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας.) Hæc quæ magis propria poetarum ſunt, inquit, aut uſurpari in oratione poſſunt, temporibus, modisq;, quib. oſtendimus: aut cum diſſimulatione ea quam εἰρωνείαν uocant, orator utitur. nam illi quoque, qui aliud dicit ac ſentit, conceditur, ut hæc uerba quæ ſunt extra conſuetudinem ſermonis, uſurpet. Quod ſedulò, inquit, Gorgias Leontinus facere conſuerat. Quod uerò hanc conſuetudinem Gorgias habuerit, & cum diſſimulatione uteretur, peregrina et inuſitata uerba pronunciare ſolitus ſit, ſtemus oportet teſtimonio auctoris, cum ex ſcriptis ipſius quæ perierunt intelligi hoc nullo modo poſſit. in 3. lib. de Repub. quod ad huiuſcemodi ingeniũ Gorgiæ declarandum nõnihil facit, fatetur Ariſtoteles ſe compertum non habere, an quædam, quæ illic ipſe narrat, anquirens ille rem protulerit, ſiue diſſimulatione utens ac ludens, uel potius utriuſque rei ſimul incubuerit. Γοργίας μὲν οὖν ὁ Λεοντῖνος τὰ μὲν ἴσως ἐχαρίζετο, τὰ δ' εἰρωνευόμενος ἔφη, & quæ ſequuntur.

Καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.) Vt Socrates ipſe fecit, in eo ſermone, quem habuit de amatorijs rebus in Phædro, in quo diuino ſpiritu ſe afflatum ſimulans, grandia uerba fudit, & elatiore oratione ſæpe uſus eſt, quod indicauit etiam inquiens: ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόῤῥω διθυράμβων φθέγγομαι. & poſt, οὐκ ᾔσθου ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους, καὶ ταῦτα ψέγων; ἐὰν δ' ἐπαινεῖν τὸν ἕτερον ἄρξωμαι, τί με οἴει ποιήσειν;

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως.) Hæc ad numeroſam orationem pertinent. σχῆμα λέξεως appellat hic formam orationis, ſpeciemq; continuationis ipſius. neq; enim nunc diſſerit de figuris uerborum, quas Græci dicendi magiſtri σχήματα λέξεως uocant, & Cicero lumina orationis, & tanquam geſtus uocare ſolet, cum locutio à uulgari & ſimplici more loquendi uariatur. ἔμμετρον igitur formam orationis eſſe non uult, id eſt tanquam uerſus, certis quibuſdam dimenſionibus aſtringi: nec tamen ἄρρυθμον, id eſt numerorum prorſus expertem probat: cuius iudicij ſui cauſam ſtatim reddit. Cum hic autem Ariſtoteles de melioribus orationis numeris agat, quiq; iucundius peruenire poſſint ad aures audientium, totũq; hoc quod numeroſum in oratione dicitur, ab eruditis hominibus, qui tempore ipſum conſecuti ſunt, magnam uim habere exiſtimetur, ad gratiam oratori conciliandam, necnon uim etiam, neruoſq; argumentis acquirendam, tota res diligentius eſt animaduertenda. Cicero nanq; non in idoneis tantum numeris, pedibusq; id poſitum putat, uerumetiam fieri nonnunquam, aut luminibus orationis, eorumq; concinnitate, aut apta conſtructione uerborum, cum uideatur noſter tantum quod ad numeros pertinet curare, quorum ope aut ſententiarũ, membrorumq; initia ſtabilem gradum auribuſq; accommodatum habeãt, aut comprehenſiones aptè ſuauiterq; cadãt. agit enim nunc de dignitate orationis, ſpecieq; ipſius honeſta, quæ proficiſcitur à numeris: quod uerè proprieq; numeroſum appellatur, quamuis formas concinnitatesq; ambituum membrorumq; diligenter perſequatur, intellexeritq; & ipſe hanc rem multum ualere ad oblectandos animos eorum qui audiũt, auctoritatemq; ſententijs comparandam. nam ſtructuram uerborum ſeorſum, aptamq; eorum iuncturam, in qua explicanda recentiores laborarunt, nõ uidetur tetigiſſe. Hic tamen elegantioribus numeris tantum fieri uult, quod auditores oblectet, & in quo aures eorum acquieſcant. Cicero autem, qui hanc rem eruditè, ſubtiliterq; tractauit, numeroſum fieri in oratione tradit, tribus iam à me demonſtratis rebus. Cuius etiam iudicij fuit Dionyſius Halicarnaſſeus, qui librum elegantem ſcripſit de componendis uerbis, in quo etiam plura docentur, quæ nulla in re diſcrepãt ab ijs quæ à Cicerone in oratore formando præcepta ſunt. eſt enim liber ille plenus elegantioris doctrinæ, totumq; hunc locum copioſè, accurateq; explanat, cum affirmet diſciplinæ huius, quæ pertinet ad aptã uerborum collocationem, tria munera eſſe: quorũ primum ſit, uidere quod uerbum cum quo uerbo iunctum pulchrè ſuauiterq; ſtrui ac copulari queat: alterum autem, intelligere, quomodo omnium quæ conſtrui iungiq; ſimul debeant, ſingula formata uerba meliorem ſtructuram uideri faciant: tertium uerò, ſi quid fortè eorum quæ ſumuntur ad eam rem, eget aut expolitione, aut partis alicuius ablatione, ſcire quo'nam pacto, quomodoq; ad uſum illum ad quem capitur, aptè conformari poſſit. Quod ut facilius, quale ſit, doceat, & quaſi ante oculos eorum qui audiunt, conſtituat, utitur ſimili artium earum quæ efficiunt aliquid labore & opera ſua, quod oculis appareat: id eſt, fabrorum, & ædificandarum domorum, & nauium ſtruendarum. qui enim ædificium aliquod moliendum ſuſcepit, cum materiem omnẽ compararit, qua in opere conficiendo uti cogitat, id eſt lapides, ligna, lateres, tegulasq;, ac reliqua omnia ad id neceſſaria, ſtruit iam, componitq; opus ipſum, tria hæc curans, ſummoq; ſtudio attendens, cum quo ſcilicet potiſſimum lapide, ligno'ue aut latere, quem lapidem, aut lignũ, aut laterem conſtruere oporteat. Poſtea quo'nam

reddit, docens ita rhythmos ab ipſorum auctoribus tractari, ut eodem pacto in ſoluta oratione adhiberi non poßint: idemq́; etiam cognitum habuit (de quo ſuprà à me citatis teſtimonijs magnorum auctorum actum eſt) omnium uerborum tempora contra ipſorum naturã modulatione produci, aut corripi poſſe, quod nullo modo auderẽt oratores, ſed ſtudioſè aucupari uerba ſolere, interuallis illis prædita, quæ rationi ipſorum, temporiq́; conueniant: aut idem collocatione eorum, ordineq́; præſtare, ſi fortè aliena illa ſint à numeris, quos ſectantur. Cum autem inter metra ac rhythmos tantum interſit, inde etiam optimus auctor abeſſe à uerſu orationẽ, nec certis menſuris illigari uoluit: nec tamen carere numeris, ac ſimilitudine quadam cantus oportere exiſtimauit. Cum autẽ qui maximè numeri illi exornandæ apti forent, oſtenderet, quamuis alios quoq; nonnullos funditus non eijciat, pæanas tamen in primis probauit. & cum initium maximè, ac finem membrorum numeris adiuuari uellet, contraria eius pedis genera contrarijs locis opportuna eſſe docuit. & principium nanq; conuerſionum ſtabilem gradum habere, & eaſdem in graui ſyllaba, perfectaq́; inſiſtere uoluit. Nec tamen putare poſſumus ipſum hoc perpetuò ſeruari uoluiſſe: multa enim inde, magnaq́; incommoda ſequerentur, quæ & à poſterioribus declarata ſunt, & facile à tanto uiro intelligi poterant. ſed cum, quem maximè probaret, edere cogeretur, pæana omnibus præpoſuit: bonis etiam, quæ in eo ſunt, indicatis. Quare qui pares huic ſunt aßimilesq́;, poſſe pro illo capi ſine periculo uidentur, ac non modò non contra ipſius iudicium, uerumetiam illo ipſo auctore. nam in tenuibus rebus exponendis iambo locum rectè eſſe poſſe, quis non fateatur? & cõtrà amplioribus negotijs tractãdis idoneũ dactylũ ac ſpondeũ? quamuis autẽ hunc ipſum numerũ Cicero nõ improbaret, alios tamẽ ei præponendos cẽſuit, et à iudicio Ariſtotelis liberè diſſenſit, qui ipſum ut optimum ſemper probauit. ipſe nanque dichoreo præcipuè delectatur: quod, præterquam quod ipſemet apertè teſtatur, ſcripta quoq; eius declarant, in quibus hic numerus ſæpe comprehenſiones claudit: ſed idem etiam cretico multum tribuit, qui non numero ſyllabarum, ſed temporum menſura par eſt pæani. ex longa enim & breui & longa conflatus eſt, cum pæan quatuor ſyllabis conſtet. Vnde ſimplex non eſſe pes intelligitur: ſimplices nanq; pedes trium ſyllabarum numerum non excedunt, ut uerius ille numerus, quàm pes dicatur. quo etiam nomine ſummum doctorem Cicero reprehendit, quod qui plures habeat quàm tris ſyllabas, in pedibus numerarit. Duobus autem his antelatis, cæteris omnibus pæana præponere Cicero uidetur. nam contra eundem quoq; accuratè diſputauit, cauſam, quæ perſuaſit illi, ut maximè accommodatum clauſulis eum exiſtimaret, non probans: quæ erat, quod extremã productam ſyllabam pæan hic habet. ualdeq; contumelioſa uoce in tantum uirum uſus eſt, eum uidiſſe parum inquiens: cui omnes fatentur res etiam occultißimas cognitas ac perſpectas fuiſſe. negat enim quicquam ad rem eſſe, poſtrema quàm longa ſit. & ſanè cuncti, qui de metris ſcripſerunt, in omni genere uerſus, nihil ad rem eſſe dixerunt, extrema ſyllaba longa ſit, an breuis: ſignificantes, ut opinor, legem carminum non impedire duorum'ne temporum, an unius ſit poſtrema ſyllaba, aureſq́; ferre poſſe qualiſcunq; ea fuerit. nam nihil diſcriminis omnino inter illas intelligi, nullo modo arbitror eos putaſſe, cum manifeſtò mora longior ſit, ſi duorum, quàm ſi unius temporis ſyllaba proferatur: quamuis breuis adiuuari uideatur, ſuſtineriq́; ſpacio illo inani inter finem antecedentis, initiumq́; conſequentis uerſus, quod ita aliquid ei temporis accreſcat. Hoc etiam Quintiliano uiſum eſt, qui à Ciceronis iudicio diſſentiens, contra idipſum copioſè diſputauit, inquiens: Neque enim ego ignoro, in fine pro longa accipi breuem, quod uidetur aliquid uacantis temporis ex eo quod inſequitur, accedere: aures tamen conſulens meas, intelligo multum referre, utrum'ne longa ſit quæ claudit, an pro longa. Quod etiam exemplis confirmat, docens pleniorem eſſe clauſulam, quæ ſpondeo conſtet, quàm quæ choreo. Quod ſi nihil omnino referret, correpta, an producta ſit ultima, non duobus nominibus appellari, ſed idem pes haberi deberet: cum tamen iudicio aurium liquidò intelligatur, longè diuerſum eorum ſonum eſſe. Vnde non defuiſſe tradit nonnullos, qui longæ poſtremæ tria tempora darent, ut illud, quod breuis accipit ex inani ſpacio, quod dixi, productæ quoq; ſyllabæ, quæ in extremo collocata eſt accederet, eadem ratione, qua uerſus, ſolutæq́; orationis membra uocibus aut unius, aut duarum ſyllabarum conſtantia, relinquere in medio dictionum illarum plura tempora eruditi ſcriptores tradiderunt, ac negotijs lentis exponendis apta eſſe, imitariq́; eorum tarditatem ſua prolixitate: & contrà, quæ uerbis longioribus ac multarum ſyllabarum conſtent, celeriora eſſe, atq; alicuius facti uelocitatem exprimere, quòd rara uacua tempora in medio paucarum illarum uocum interiecta habeant. Sed, ut locum ipſum Ciceronis, quem non planè probat Quintilianus, accuratius uideamus, an intellexit Cicero quoq; extremæ correptæ temporis aliquid accedere? atque ita è breui longam fieri? quod etiam in producta eadem de cauſa uſuueniat, quia par tempus ipſi quoque ex inani illo interuallo ac mora adhæreat, unde productior adhuc fiat. idq́; ſignificauit, cum inquit: Quoniam nihil ad rem eſt, poſtrema quàm longa ſit. longam enim appellat, quæ breuis natura erat: deq́; illa, ut longa, cum additum illi tempus ſit, loquitur, necnon magis minuſq́; longam inueniri oſtendit. Quod tamen animaduertiſſe Quintilianus non uidetur. hunc enim arbitror ſenſum eorum uerborum: Si longa extrema ſyllaba fuerit, adiuncto ipſi tempore, cum antea breuis foret, rectè illic manet, nec quicquam ad legem uerſus, & aurium iudicium refert, duorum'ne temporum, aut trium ſit: id eſt, poſterior'ne illa ſyllaba tempus longæ ſuperet, an conſueto ſpacio atque interuallo

cōtenta ſit. Sonorum autem omnium optimum iudicem eſſe potuiſſe Ariſtotelem, facile intelligimus, cum muſices etiam, modorumq́ue, ut reliquarum ingenuarū artium peritiſſimus fuerit. quod percipitur manifeſtò ex ijs, quæ ſubtiliter eruditeq́ue ad harmoniam pertinentia diſputauit, ut omittam quæ de iiſdem rebus in 8. lib. de Repub. diſſeruit. ſed in numero etiam librorum, quos Ariſtoteles ſcripſit, exponendo tradidit Laertius, ipſum de Arte muſica unum edidiſſe: quamuis Cicero quoq́ue, quod ad numeros orationis facit, egregiè cognorit, atq́ue intelligatur certò huius ipſius rei ſtudioſiſſimus fuiſſe: multumq́ue ſibi, quod in dicendo idoneos numeros adhiberet, ac uiā rationemq́ue eorum traderet, placuerit. Neq́ue ego me arbitror poſſe inter tantos uiros, leuiter inter ſe diſſentientes, ſententiam ferre: nec tantum mihi ſtultè arrogo, qui ſi ſententias eorum percipere potuero, non parum mihi in tanta harum rerum obſcuritate inſcitiaq́ue feciſſe uidebor. cum enim à nonnullis adhuc bonis artibus caligo, quæ ſuperioribus temporibus offuſa eſt, pelli non potuerit, hæc in primis in tenebris latet, atq́ue altius obruta eſt. Potuit diſciplina quoq́ue diuerſarum ætatum iudicia ipſorum uariare, cum Cicero nimis Aſiatico generi dicendi deditus fuiſſe quondam inſimulatus ſit, quod numeros mobiliores adhibebat. unde cum Ariſtoteles choreū pedem improbet, ut nimis celerem, ac penè currentem, ipſe numero in primis illo delectatur, frequenterq́ue eum uſurpat, qui è geminato choreo conſtet, atq́ue inde dichoreus appellatur. Halicarnaſſeus, qui uirtutes ac uitia cōponendorum uerborum diligenter quæſiuit, et huius rei accuratus magiſter fuit, naturam omnium ſimpliciū pedum demonſtrauit, quiq́ue ex illis grandes atq́ue ampli forent, & qui contrà minuti atq́ue humiles, docuit, nec unū aut alterum cæteris neglectis utilem eſſe uoluit, ſed conuenire illos maioribus negotijs tractandis, hos uerò tenuioribus rebus indicandis teſtatus eſt: exemplisq́ue poſitis optimorum auctorū, Thucydidis, Platonis, Demoſthenis, id uerum eſſe confirmauit, qui in grauiorib. rebus oratione explicandis, grandioribus pedibus amplioribusq́ue ſemper uſi ſunt, neq́ue huic aut illi tantum addicti fuere. Quod ſi quādo illis neceſſitas impoſita foret, abiectiorem aliquem, molliorem q́ue pedem admittendi (neque enim omnes res nominibus appellatæ ſunt, quæ grauibus aut honeſtis pedibus conſtent, ſed non paucæ uerbis oſtēduntur humilioribus ac languidioribus, ſi interualla quibus prædita ſunt, ſpectes) huic malo remedium adhibebant, illosq́ue ipſos abiectos, fractosq́ue numeros cōiunctione grandiorum, ſeueriorumq́ue occulebant: ut uicinis illis, ex omniq́ue latere circumfuſis, humilitas illorū mollitudoq́ue non appareret: unde etiam, ut alij pedes alijs crebriores in oratione ſunt, non tantum certorū uerborum, pedibusq́ue illis ſua ui ornatorum, conquiſitione fieri certum eſt, quantum tranſmutatione uerborum, et collocatione: ut & ab Halicarnaſſeo, & à Quintiliano planum factum ſit, è grauibus & ſeueris uerſibus, leues ac teneros fieri, uerborum ordine tantum immutato, nulla alia de cauſa, niſi quia pedes uariantur in diuerſa nominum ſtructura, ac longè alij fiunt.

Τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθανον.) *Quæ enim, inquit, certis menſuris diſtincta eſt oratio, perſuadere nullo modo poteſt. ſummo namq́ue artificio conformata intelligitur. hoc autem ualde alienum eſt à facienda fide: ſed aliud etiam non paruum uitium in ſe habet, quod à rebus, de quibus agitur, auditores abducit. quomodo autem id fiat, et quò traducat, breuiter oſtendit. Huiuſcemodi quippiam ſignificare uoluit Cicero in Oratore, cum & ipſe de eodem compoſitæ orationis incommodo diſſerens, inquit: Detrahit præterea actionis dolorem, aufert humanum ſenſum actoris, tollit funditus ueritatē & fidem: quamuis bona, quæ in ſe actor habet, potius corrumpere eam dicat, quam à rebus grauibus ad elegātias feſtiuitatesq́ue orationis conſiderandas animum auditoris traducere, quod Ariſtoteles ipſam efficere declarat. nam hanc ſententiam eſſe horum uerborum planè arbitror, & hunc ex illis ſenſum Phalereus quoq́ue elicuit, qui eundem penè locum perſequens, inquit,* τῇ γὰρ πιθανοτεχνίᾳ, μᾶλλον δὲ κακοτεχνίᾳ, προσέχων ὁ ἀκροατὴς, ἔξω γίνεται θυμοῦ παντός. *ſignificans, eum qui audit, dum inane illud ornandi ſtudium, uel prauum potius artificiū attendit, atque eò mentem conuertit, abijcere ex animo omnem iram, qua commotus erat contra reum ex atrocitate illa rerum, delinitum ea ſuauitate. Tertio autem membro Cicero, peritiores melius iudicabunt. duarum enim quæ huius rei hic traduntur cauſarum, priorē tantum illic uidetur attingere.* Ἐξίστησι *ualet hic, auocat auditores à materia, de qua agitur, cauſaq́ue ipſa, ad concinnitates orationis. Phalereus, ſi idem omnino exprimere uoluit, è commotione eripit, & quaſi incendio animorum eum qui audit, intellexit.*

Προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ.) *Quaſi enim, inquit, arrectis auribus ſtare facit, & expectare quando par illi ſimileq́ue ad aures ipſius accedet.* ἥξει *autem, ueniet, tranſlato ab animantibus uerbo, quæ pedibus graduntur: id eſt, ex oratoris ore exibit. ut Sophocles in Oedipode tyranno·* Ἀλλ' ἦλθε μὲν τοῦτο τ' ὄνειδος τάχ' ἂν ὀργῇ βιασθὲν μᾶλλον ἢ γνώμῃ φρενῶν. *Dum autem in hac cogitatione toti occupati ſunt, ac penè manifeſtò prouidens, quò actor peruenturus ſit, ante ipſum ſæpe uerba illa pronunciant. Quod facere paſſim uidemus, inquit, pueros qui uerba præconum præripiunt, quibus utuntur in tralaticijs edictis. nam poſſe hoc intelligi etiam ab imperitis, & ſolitum euenire, oſtendit Phalereus, qui de locutione ueterum ſophiſtarum, quæ tota conſtaret è periodis, diſſerens, ait, Aliquando etiam qui audiunt, edere ante ipſos extremas partes finesq́ue comprehenſionum ipſarum, & priuſquam ab oratore exierint, clamitare, cum præſentiāt quid dici ab illis debeat. nam ultimas partes edictorum, antequam præconis ore emittantur, pueros etiam noſtros ſolere clara uoce efferre, notum eſt.*

Ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία τό.)

διὰ τὸ.) Vt totam rem magis explanet, quantamq́; uim habeat ad animos eorum qui audiunt à cauſa abducendos, artificioſa nimis oratio, & quæ certis definitisq́; numeris utatur, apertè doceat, ſimili quodam utitur: cõtingereq́; ea in re inquit, quod uulgò accidit, cum pueri prouident, quæ præcones edituri ſunt, & ante ipſos pronunciant. qui enim huiuſcemodi orationis auditores ſunt, quæ dimenſiones certas ſtatasq́; habent, & ipſi intelligentes quò res peruentura ſit, & auidè expectant illas, & ſæpe ante illos ipſos enunciant. Vt hinc autem percipere licet, ſerui qui in libertatem uindicabãtur, tutorem aliquem ſibi apud Græcos aſciſcebant: eiusq́; nomẽ præco clara uoce pronunciabat. intelligentes igitur pueri Cleonem potiſſimum appellatum iri, ante præconem ipſum Cleonis nomen clamabant. Articulum autem, qui in excuſis eodem caſu Κλέωνα antecedebat, ſuſtuli: in nullo enim ſcripto libro reperi, nec ſanè manere illic cõmodè uidetur poſſe. Animaduertendum præterea, ſimilitudinem ἀνταπόδοσιν non habere, ſed ijs qui legũt relinquere Ariſtotelem, ut reddant: quod collationi huic perficiendæ neceſſarium eſt. non enim id obſcurum incertumq́; eſt.

Τὸ δὲ ἄρυθμον, ἀπέραντον.) Quam culpam ſuſtineat alterum genus uitioſæ orationis, quod ἄρυθμον appellauit, declarat, ἀπέραντονq́; eſſe dicit: id eſt, fine & termino carere. id autem nullo modo probat: ut enim quæ certos quaſi fines terminosq́; habet, ita quæ nullis terminis clauſa eſt, reijcit.

Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν.) Oportet autem, inquit, orationem terminari, non tamen exquiſita quadam certaq́; dimenſione, cuiuſmodi metrum eſt. ſuprà enim damnauerat, & minimè omnium aptam oratori hanc dictionem eſſe affirmarat. nunc etiam ingratum et inſuaue eſſe dicit, quod finem nullum, neq; ultimũ habeat: & præterquam quod inſuaue eſt, cognoſci etiã non poſſe. Huic autem uitio hæret oratio, quæ rhythmo uacat. eſt enim rhythmus, finis ac terminus quidã mirificè aptus ſolutæ orationi. Qui igitur certis pedibus tanquam poema, definiebant orationem, non peccabant in eo quod orationẽ termino includebant (claudi enim illa omnino, definiriq́; debet) ſed culpam non paruam admittebant, quòd aptos idoneosq́; proſæ orationi terminos nõ adhibebãt.

Περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα.) Cũctæ enim res, inquit, ἀριθμῷ finiuntur. hic autem ἀριθμὸς formæ orationis, rhythmus eſt. Cum autem Latini boni auctores, nomine generis, ut Ariſtoteles uult, rhythmũ numerum appellarint, quomodo hic locus cõmodè Latinè reddi poßit, non uideo. nam ſi ἀριθμὸς numerus reddatur, perturbetur lector neceſſe eſt: cum ſciat rhythmum etiam, de quo hic diſputatur, numerum appellari. & hæc cauſa fuit, cur Græcis nominibus uſus ſim. Non defuerunt tamen inferioris ætatis interpretes, qui ut ſeiungerent ipſos, rhythmum, oratorium numerum uerterunt. Hic autem ordo uidetur eſſe totius argumenti, quo numeroſam orationem eſſe oportere confirmat, rhythmi genere illo reiecto, quod proprium eſt ſtudij poetarum, metro ſcilicet. ipſum enim quoq; rhythmus eſt. cũ enim locutionis ipſius ſuo in curſu formæ numerus finisq́ue rhythmus ſit, concluditur, orationem quæ rhythmo uacet, uacare etiam numero. cum uerò res omnes numero terminentur, ea de cauſa infinitam eſſe, indeq́; iniucundam, quæq́; non ſatis percipiatur, oſtendit. in exquiſitioribus enim libris ab eo demonſtratum eſt, quod fine caret, ut infinitum cogitatum, cognoſci non poſſe. Rhythmum autem numeri, id eſt ἀριθμοῦ partem eſſe, ſignificauit etiam in Problematibus, ubi rationem afferẽs, cur cuncti mortales rhythmo oblectentur, inquit id fieri, quia ille notum & ordinatum ἀριθμὸν habet, mouetq́; nos ordine temporis ſeruato. Quæ res apta naturæ eſt, ideoq́; iucunda.

Οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά.) Cuius rhythmi ſcilicet, metra poetarum ſunt particulæ, quod inde abſciſſa ſint. metrum enim rhythmi pars eſt, aſtrictior nanq; rhythmus eſt.

Διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον.) Cum planum iam factum ſit, neq; ἔμμετρον, neq; ἄρυθμον orationem eſſe debere, demonſtrataq́; ſint uitia utriuſque locutionis, mediam quandam uiam ſequendam ſtatuit, & certas illas dimenſiones fugiendas: docens, qui hoc non caueret, in poema inciſurum. numerum tamen, ſed ne eum quidem certum, ſemperq́; eundem, retineri iubet. Hunc locum expreſſit manifeſtò Cicero in Oratore, cum facto præclaro antea de Ariſtotele teſtimonio, adiunxit: Is igitur uerſum in oratione uetat eſſe, numerũ iubet. Verſum autem orationem habere dixit, quæ eſſet ἔμμετρος. habebat enim numeroſa oratio plurimos & acerrimos aduerſarios: quos cum auctoritate doctiß. & grauiſſ. uirorum etiam refellere uellet, cõfugit ad Ariſtotelem. quod etiam fecit Dionyſius Halicarnaſſeus, in libro de compoſitione uerborum. cum enim ab eadem cauſa ſtaret, huius maximè loci auctoritate, qui diſſentirẽt, confutare ſe poſſe exiſtimauit.

Ῥυθμὸν δὲ, μὴ ἀκριβῶς.) Hunc etiam ipſum rhythmum non exquiſitè habere debet, & quaſi ad amuſſim. ἀκριβῶς autem non malè exquiſitè reddi opinor. nam quas ἀκριβεῖς τέχνας Græci, Cicero artes exquiſitas uocauit. commodè etiam aliquando, huic certè loco aptius, aſtrictè. eandem enim ſententiã referens Cicero in 3. de Oratore inquit: Non aſtrictè, ſed remiſſius numeroſam eſſe oportet. Cum autem ſe difficilem quandam rationem poſtulare intelligeret, demonſtrat, quomodo illa ſeruari poſſit. Nam hoc fiet, inquit, niſi nimis curioſus quiſpiam in hac re fuerit: & cum aliquantulum numerorum ſuauitati indulſerit, ex nimia illa & moroſa eorum obſeruatione ſe liberarit. hunc locum uidetur intellexiſſe Demetrius, cum inquit, debere nos, niſi exquiſitè pæanas pedes adhibeamus, ita tamen orationem ſtruere, ut multum retineat eius numeri, et pæanica omnino ſit. addidit enim, hoc Ariſtotelem ipſum uideri præcipere.

Τῶν δὲ ῥυθμῶν.) Heroum appellat, dactylum & ſpondeum. ambo enim heroico carmini familiares. nam de dactylo dubitari non poteſt: hic enim pes maximè huic generi uerſus dignitatem, ornatumq; affert. Quintilianus lib. 9. Et herous, qui eſt idem dactylus, Ariſtoteli amplior. Demetrius, ubi et ipſe de numeroſa oratione diſſerit, heroum ſpondeũ uocaſſe uidetur, quod exemplo poſito ab eo perſpicuum ſit: ex productis enim ſyllabis conſtat. Pro eodem aũt pede ponuntur, quia quamuis ſyllabis diſcrepent, temporibus tamen congruunt. In 3. de Oratore Cicero anapæſtum etiam heroi nomine contineri tradit. ipſe enim quoq; interuallis par eſt ſuperioribus duobus, nec omnino ab heroico carmine excluditur, quamuis in eo infrequens ſit. Quare primum ad heroum nos dactyli, & anapæſti, & ſpondei pedẽ inuitat, & quæ ſequuntur. Ariſtotelem autẽ intelligit, quem tamen, quomodo nos inuitare ad hos pedes dicat, quos hic apertè fugiendos præcipit, non uideo: ipſe certè in Oratore, cum eundem hunc locum exprimeret, cũ Ariſtotele ſentit, et hunc pedem proſæ orationi parum aptũ eſſe tradit. Verba ipſius hæc ſunt: Quod longè Ariſtoteli uidetur ſecus, qui iudicat heroũ numerũ grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio. Sibi igitur ipſi aduerſatur. Dicerem locũ eum deprauatũ eſſe, ne confiteri cogerer Ciceronẽ, cum libros illos ſcripſit, peruerſè præceptum hoc accepiſſe, & in re tanti momenti lapſum fuiſſe: ſiue memoriæ uitio, negligentiáq;, quod à ſcriptore hoc dictum nunq̃ fuerat, literis mandatũ affirmaſſe: mendoſum tamen illum non eſſe confirmat, quod in eodem libro pòſt de heroo, ut de recepto, probatóq; loquitur. inquit enim: Neq; nos pæan, aut herous ille conturbet, ipſi occurrent orationi: ipſi inquam ſe offerent, & reſpondebunt, non uocati. infráq;: Eorumq; uerborum iunctio naſcatur à proceris numeris, ac liberis, maximè heroo, & pæane priore, aut cretico. Quamuis autem lectionem non uariarim: quod tamen in antiquiſſ. libro diuerſum ab excuſis inuenerim, indicabo. habet enim ille, τῶν δ' εὐρύθμων, quam ſcripturam manifeſtò ſequitur uetus tralatio, ut fortaſſe εὐρύθμους uocarit numeros, pedesq; aptæ orationi idoneos. nam in orationẽ ſolutam omnes cadere manifeſtum eſt, & teſtimonio optimorum ſcriptorũ confirmatur, præſertim cum paucorum natura expoſita, dicat reſtare ſolum pæana. Duodecim autem eſſe ſimplices pedes, accuratè oſtendit Halicarnaſſeus, ab eoq; acceptum Quintilianus refert. Si uera eſt igitur hæc lectio, ſecum Ariſtoteles diligenter perpenderat naturam omniũ pedum, reliqueratq; quos penitus alienos putabat ab oratione ſoluta: ſed eorum etiam ipſorum, quos rectè recipere illam certis temporibus exiſtimauit, partitionem fecit. neq; enim omnes eandem uim habere, atq; idem præſtare intelligebat, è numeróq; horum ipſorum iubet omitti, natura eorum aut nimis grandi, aut nimis humili abiectaq; demonſtrata, ſiue parum uirili ac molli, quos heroi nomine appellat, & iambum, & trocheum, quæ fortaſſe Ciceroni cauſa fuit peccandi. uidens nanq; eos primo aſpectu εὐρύθμους uocatos, credidit ipſos omnibus locis laudatos, atq; alijs pedibus prapoſitos: non animaduertens accurate, quid de illis ſtatim Ariſtoteles præciperet: quamuis uix ita Cicero decipi potuiſſe uideatur. nam ſi ita legẽdum hic eſt, non magis εὐρύθμους appellauit tres illos, quos heroi nomine ſignificat, quàm iambum, ac trocheum, quos Cicero tunc etiam cognouit ab Ariſtotele repudiatos. inquit enim: Nam cum ſint numeri plures, iambum & trocheum frequentem ſegregat ab oratore Ariſtoteles, qui natura tamen incurrunt ipſi in orationem, ſermonemq; noſtrum. Vt ſi quis omnino quærere uelit, quæ res in errorem Ciceronem rapuerit, potius credi debeat cauſam illi præbuiſſe labendi, quod uidit eum numerum uocatum σεμνόν: id enim uidetur laudis eſſe. infrà enim quoq; huiuſcemodi quippiã habere illam oportere tradit, inquiens, Δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι. Potuit ita ſuauiores pedes uocare Ariſtoteles, εὐρύθμουσq; dicere, intelligens illos, cum alijs collatos, magis aures oblectare, ſuperareq; reliquos iucunditate quadam, quam ſua ui obtinerent: quamuis nõ omni generi orationis apti forent, ſed eorum alteri, qui granditatem in ſe habent rebus tenuibus mediocribusq; exponendis parum idonei eſſent: ut humiles contrà, aut molles nullo modo rebus grandioribus quadrarent, ſed poſcerent parem ſibi materiem, ac narrationem. Halicarnaſſeus in libro de collocatione uerborum, cum orationem ſolutam recipere numeros, atq; illis ornari, probare uellet, utereturq; auctoritate huius philoſophi, ita locutus eſt, ut uideatur aliquantum hanc ſcripturam confirmare· Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτ' ἐστι, καὶ οὐδὲν ἐγὼ καινοτομῶ, λάβοι μὲν ἄν τις ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους μαρτυρίας τὴν πίστιν. ἀποφαίνεται γὰρ ὁ φιλόσοφος τά τε ἄλλα περὶ τῆς λέξεως τῆς πολιτικῆς ἐν τῇ τρίτῃ βίβλῳ τῶν ῥητορικῶν τεχνῶν, οἵαν αὐτὴν εἶναι προσῆκεν. καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς εὐρυθμίας, ἐξ ὧν ἄν τις τοιαύτη γένοιτο· ἐν ᾗ τούς ἐπιτηδειοτάτους ὀνομάζει ῥυθμούς, καὶ τὴν χρῆσιν ἑκάστου αὐτῶν καταφαίνεται. καὶ λέξεις παρατίθησί τινας, αἷς πειρᾶται βεβαιοῦν τὸν λόγον. Cum igitur tradat ipſum diſſeruiſſe περὶ τῆς εὐρυθμίας, præterquam quod idem penè nomen uſurpat, oſtendere uidetur eum collegiſſe omnes elegantiores rhythmos. nam, quod addit ipſum nomine appellare cunctos aptiſſimos eleganti orationi numeros, aut ſex hos intelligit, in illisq; complectitur quinque, quos non omnino uidetur hic probare Ariſtoteles: aut cum multitudinis numero utatur, pæana, qui eſt duplex, ſignificat. Pæanes enim maximè accommodati eſſe, & omni uitio carere dicti ſunt. quod enim adiungit Halicarnaſſeus, quibus etiam in locis apti illi, utiles que ſint, Ariſtotelem quoque indicare, mirificè quadrat huic ſententiæ. neque enim de alijs illis numeris, niſi de utroque pæane, hoc facit, declarans alterum eorum initijs, alterum clauſulis comprehenſionum conuenire.

Καὶ

Καὶ λεκτικός.) Niſi uitium aliquod hic ſubeſt, ualet λεκτικὸς hoc in loco, ſonorus ac grandiloquus: quod ſanè mirum uidetur, cum omnis locutio λέξις à Græcis uocetur. Vnde ipſe aliquando ſuſpicatus ſum deſiderari particulam negandi, legiq; debere, οὐ λεκτικός. In excuſis tamen nullis, aut ſcriptis codicibus, eam inueni. quæ uerò res me mouerint, ut eam defeciſſe putarim, peruulgata lectione retenta, nũc indicabo. In libro de Arte poetarum ipſe inquit, μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν, & quæ ſequuntur. id autem hic etiã repetit: qua in re conuenit illi cum Græcis omnibus, ac Latinis ſcriptoribus. nam Ciceronis uerba ſunt: Sunt enim qui iambicum putent, quòd ſit orationi ſimillimus. Demetrius, ὁ δὲ ἴαμβος εὐτελὴς, καὶ τῇ τῶν πολλῶν λέξει ὅμοιος. Iambus igitur humilis abiectusq;, conſenſu omnium, pes eſt: contrà herous, amplus. quomodo igitur tantopere inter ſe diuerſi, λεκτικοὶ ambo rectè appellentur, quæſo homines cogitent. Præterea uideo, Ciceronem, Græcæ linguæ peritiſſimum, reddidiſſe λεκτικὸν, quod ſit orationi ſimillimus. Sed quod multo maximum apud me eſt, Demetrius hunc eundem locum perſequens, ac penè iiſdem, quibus Ariſtoteles uerbis, non eſſe aptum familiari ſermoni hunc pedem dicit, ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ οὐ λογικός, ἀλλ' ἠχώδης. uocauit enim λογικὸν, niſi fallor, quem λεκτικὸν hic noſter dixerat: & cur minimè orationi accommodatus eſſet, expoſuit. ſonorum enim nimis & uocalem eſſe affirmauit. Cicero autem in Oratore manifeſtò hæc uerba conuertit, cum inquit: Quod longè Ariſtoteli uidetur ſecus, qui iudicat heroum numerum grandiorem, quàm deſideret ſoluta oratio. quod ſi quis attentè hæc uerba perſpexerit, intelliget non ſine cauſa me inficiandi particulam neceſſariam hic exiſtimaſſe. nam in uerbis Ciceronis expreſſa illa uidetur, quamuis in ſermone Ariſtotelis collatio non ſit.

Καὶ ἁρμονίας δεόμενος.) Quæ uis horum uerborũ ſit, accuratè cogitãdum. Cicero, cum hunc locum adumbraret, nihil protulit quod ad hãc partem pertineret, ſed eam reliquit. Demetrius, qui plenè, ut arbitror, reddidit, ita expreſſit, οὐδ' ἔῤῥυθμος, ἀλλ' ἀνάῤῥυθμος. niſi pro ἔῤῥυθμος, εὔρυθμος legendum ſit. nam orationẽ εὔρυθμον mirificè probant ueteres Græci auctores, ἔῤῥυθμον damnant. eſt enim ἔῤῥυθμος, quæ nullam ſui partẽ negligenter contextam habet, ſed totã certis numeris illigatam: quam etiam ἔμμετρον uocãt. εὔρυθμος uerò, quæ ſparſos, & nõ certis ſedibus collocatos numeros habet. ſed de hoc plura Halicarnaſſeus, qui etiã inter duo hæc uerba diſcrimen hoc eſſe affirmat, et ſanè in duobus priſcis Phalerei exẽplaribus, hoc in loco εὔρυθμος, nõ ἔῤῥυθμος legitur. ſi igitur (ut ipſe ſuſpicor) idẽ alijs uerbis tradere uoluit Phalereus, ἁρμονίας δεόμενος, ualet συνάρυθμος. Et eget cõcentu, id eſt ab numero, quẽ libẽter recipit ſoluta oratio, uacuus eſt. Dicit aũt (niſi fallor) egere hunc numerũ harmonia, quod ubi ea nõ ſit, nõ ualde ipſe accõmodatus eſſe poſſit: ſücq; uigeat cũ harmoniã cõiunctam habet, quæ proſæ orationis comes nõ eſt, ſed poematũ propria, unde parum aptus eſſe intelligitur orationi ſolutæ. Halicarnaſſeus, ubi de cõpoſitione agit, naturamq; numerorũ explicat, quæ uis dactyli ſit docẽs, inquit, πάνυ δ' ἐστὶ σεμνὸς, καὶ εἰς κάλλος ἁρμονίας ἀξιολογώτατος: cum & ipſe magis illum graui carmini conuenire, ſignificare uellet. multum enim ualere inquit, ad elegantem harmoniam efficiendam, afferreq; eo ſpeciem ac dignitatem non paruam. Idem fortaſſe, obſcurius tamen, intellexit Demetrius, dicens eum ἠχώδη eſſe, quaſi ualde ſonorum.

Ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις.) Cum ſimillimum orationi iambicum numerum in Oratore eſſe dixit, idẽ Cicero ſignificauit. nam non multo antea: Senarios uerò & Hipponacteos effugere uix poſſumus: magnam enim partem ex iambis noſtra conſtat oratio. Horatius quoq; in epiſtola de Arte poetica, alternis aptum ſermonibus eum dixit. λέξις igitur ἡ τῶν πολλῶν, cotidianus ſermo, ac uulgaris plebeiaq; oratio eſt.

Διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων.) Ex hoc etiam intelligi poſſe inquit, uerum eſſe quod dixerat, iambũ ſcilicet eſſe ipſum ſermonem imperitorũ, quod per imprudẽtiam, qui dicũt, facilius uerſus iambicos, quam ullũ aliud genus carminis fundant. id enim manifeſtò declarat, ex ipſis cõſtare cõmunem ſermonẽ. nam illis qui in alio uerſuum genere cõdendo multum ſtudij poſuiſſent, fortaſſe dũ dicerent, fluerẽt inuitis illi ipſi uerſus, in quibus exercitati forent. omnibus autem, quamuis alij quoq; aliquãdo, frequentius tamen iambici ſenarij. In antiquiſſimo libro, cui adſtipulatur uetus quoq; tralatio, πάντες, uirili genere, nominandi caſu eiuſdem numeri legitur.

Δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι.) Cur damnet iambum, oſtendit, quia humilem ſcilicet abiectamq; orationem facit: minimè uerò decet ita dicere oratores. oportet nãque ab illis, inquit, in dicendo effici granditatem quandam, atque honeſtam ſpeciem orationis. Hanc autẽ partem, ut puto, his uerbis eleganter expreſſit Cicero in Oratore, ubi ſententiam Ariſtotelis de melioribus numeris exponit. Plenam tamen eam uult eſſe grauitatis, ut eos qui audient, ad maiorem admirationẽ poſſit traducere. Secutus autẽ auctoritatem antiquiſſimi codicis, cum quo facit uetus quoque tralatio, ſcripſi σεμνότητα: in excuſſis enim antea σεμνοτέραν erat. Rectè uerò dici σεμνότητα ſolutæ quoque orationis grauitatem, confirmat Halicarnaſſeus, qui cum de bacchio pede loqueretur, formamq; ipſius uirilem admodum eſſe dixiſſet, addidit, καὶ εἰς σεμνότητα λογίαν ἐπιτήδειον. nam quod ſequitur uerbum, ut in ſcriptis omnibus inueni, excuſiſq;, uno excepto, cuſtodiui. Neq; enim accedo ſententiæ illorum, qui legi maluerant, ἐκστῆναι: ſed etiam Cicero (ut quilibet, qui attentè cogitarit, perſpiciet) ita legiſſe intelligitur.

Ὁ δὲ τροχαῖος.) In Oratore Cicero: Trochæum autem, qui eſt eodem ſpacio, quo choreus, cordacem appellat, quia contractio & breuitas dignitatem

non habet. Quintilianus, Aristotelem & ipſe intelligẽs, inquit: Choreum ut nimis currentem damnet, eiq; cordacis nomen imponat. Cordax ſaltationis genus eſt mollioris, & nullam grauitatem retinentis, ut ueteres etiã grãmatici tradunt. In libro, quo deſcribuntur naturæ & uitæ hominum, qui Theophraſto nunc attribuitur, cum uecordem hominem auctor eius ſignificare uellet, non dubitaturum etiam ipſum inquit, ſobrium cordacem ſaltare. Demoſthenes quoq; cũ intemperantẽ undiq; delicatamq; uitã Philippi Macedonis indicare uellet, eũ mollibus etiã his ſaltationibus delectari dixit, quas κορδακισμοὺς appellauit. Cũ igitur Ariſtoteles κορδακικώτερον trochæũ uocauit, ſignificauit ut arbitror, eũ nimis incitatum, ac tenerum eſſe, ut cordax appellata ſaltatio erat. non enim eum planè cordacẽ eſſe dixit, ut Cicero, ſecutusq; ipſum Quintilianus, accepiſſe uidẽtur, ſed multum retinere eius naturæ, & incitatiorem quàm oporteret eſſe, ut ſaltatio illa erat, prorſus laſciua ac mollis: uel familiarem eſſe & aptum illi impudicæ, & parũ uirili ſaltationi. non tam autem contractionem breuitatemq; ſyllabarum eneruare illum, quàm celeritatem prolapſionemq; puto, ex producta ſyllaba in breuem. nam qui & interuallis, & ſyllabis par ipſi eſt, iambus, mutato tantum earum ordine, non eſt omnino abiectus ac tener.

Δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα.) Rem ita ſe habere, incitatioremq; hunc numerum eſſe, quàm oportet, declarãt, inquit, tetrametra quæ frequentem ipſum recipiũt. penè enim & ipſa currũt. Halicarnaſſeus, cũ exemplo, quàm mollis, tenerq; hic numerus eſſet, oſtẽdere uellet, Archilochi hunc uerſiculum protulit, qui totus è trochæis cõſtat, δῦμε θῦμ' ἀμηχάνοισι κήδεσι κυκώμενε. Sed multa etiam apud Hephæſtionem in Enchiridio. idem autem Dionyſius, quem hic τροχερὸν numerum quaſi currentem ac lubricum uidetur appellaſſe Ariſtoteles, ὑπότροχαλον uocauit. hæc enim uerba ipſius ſunt, ὅτι οὐκ ὑποτροχαλὸς καὶ ταχεῖς, ἀλλ' ἀναβεβλημένος καὶ βραδεῖς τοῖς εἰκτιζομένοις πόδεσιν ἐχρῆσθαι. de iambicis autem loquebatur, niſi fortè hic aliquid mendi ſubeſt. in antiquiſſimo enim libro τροχαῖος ῥυθμὸς legitur: quam lectionem ſequitur quoque uetus tralatio.

Λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν.) Reſtat, inquit, pæan, quem immittere in orationem cum cœpiſſet Thraſymachus, antiqui quidem eum frequentabãt: nec tamen quis hic numerus eſſet, dicere poterant. quid faceret, tantum uidebant: rationem autem eius, naturamq; nõ tenebant. nã auctor ipſius immiſcendi orationi Thraſymachus, ne ipſe quidem hoc intelligebat, nec qui monſtratum ab ipſo adhibuerunt, hoc excogitarunt. Erat igitur uſus ipſius uetus, diſciplina noua. ſe enim hoc aperuiſſe uidetur ſignificare philoſophus. Hũc puto ſenſum eſſe totius huius loci. nam quæ in excuſis antea libris erant uerba, deleui, ὡς γὰρ ἐξηρέθη: præterquàm enim quod in antiquiſſimo libro non legũtur, uetusq; tralatio illa non exprimit, repugnant manifeſtò ſententiæ uerborum quæ ſequuntur. ſi enim tanquam arcanum quoddam ac myſterium ſibi ſcientiam eius reſeruabant, poterant tradere illam, ſed nolebant. Infrà uerò apertè dicitur, eos quis hic tam aptus numerus foret, neſciſſe, nec uim ipſius oſtendere potuiſſe. ut Cicero quoq; hunc locũ accepiſſe uidetur, quamuis non omnino ſententiã eius probem. neq; enim Ariſtoteles dicit omnes tunc eo uti, ut ipſe interpretatur, qui inquit: Eoq; at uti omnes, ſed ipſos non ſentire cum utantur, ſed ueteres tantum eo uſos ſignificat, neq; non ſentire cum utantur. cur enim eo uſi fuiſſent, niſi ſuauem illum eſſe, gratumq; auribus percepiſſent: ſed non potuiſſe illos qui utebantur, uim naturamq; eius explanare, & cur tantopere oblectaret, docere.

Ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν.) Totum hunc locum Cicero expreſſit: cuius uerba, ut melius intelligantur, continentia ponam. Eſſe autem tertium ac medium inter illos, ſed ita factos eos pedes eſſe, ut in eis ſingulis modus inſit, aut ſexquiplex, aut duplex, aut par. Sequi autem ordine præcedentes duos pedes pæana, philoſophus uidetur ſignificare: deincepsq; poſitum eſſe, quod rationem eam contineat, quæ rationem priorum duorum numerorum ſequitur. ratio namque prima in numeris par eſt, ſecunda dupla, tertia ſexquiplex, quarta hemitritos. ἐχόμενος autem, hærens alicui coniunctusq; illi, ualet. Cicero tamen ita hoc nomen accepiſſe uidetur, tanquam ualeret, haberi eum contineriq; à duobus illis prioribus, & quaſi in medium eorum recipi, cingiq; ambobus. unde medium ipſorum uocauit. nec tamen medium intellexit, ut opinor, poſitura ac loco, (quamuis poſitura quoque aliquo modo medius dici poſſit) ſed ui, ac natura, & qui ex ſuperioribus illis quaſi conflatus ſit. nam quatuor, niſi fallor, pedes ad duo genera reducit. quorum generum alterum duplum eſt, alterũ æquale. Cum tertium igitur hoc ſexquiplex ſit, medium eſt inter illa, & utriuſq; quaſi partem retinet. ratio enim ſexquiplex media eſt inter rationem duplam ac parem. ſuperat enim altera pars alteram toto, in ratione quæ duplex uocatur. in pari uerò neutra nec ſuperat, nec ſuperatur. quare uerè eruditeq; Ariſtoteles, ſexquiplicem, uel ſexquialteram, ut appellatur, quæ ſanè ſuperat, dimidio tamen, non toto ſuperat, mediam eſſe dixit, & pedem, cuius tempora hanc rationem haberent, pendere ex illis affirmauit.

Τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν.) Ita in manu ſcriptis inueni, & ita ſanè legi debet: antea mendoſe in excuſis, τρία δὲ. Rationem enim reddit, cur pæan iam traditos pedes ordine conſequatur, ſiue, ut Cicero uoluit, ab ipſis contineatur, & quaſi medius illorum ſit: in eo namque tria interualla ad duo conferuntur. tres enim correptas habet, quæ totidem tempora continent: unam productam, quæ duo. rationes autem has ſpacijs temporum, non ſyllabis metitur.

Ἐκείνων δὲ ὁ μὲν.) Id eſt, par ad par, herouum autem intelligit,

intelligit: in quo ſiue dactylus, quiq; eſt idem, tanquam retro actus, anapæſtus, ſiue ſpondeus accipiatur, duo tẽpora cum duobus temporibus conferuntur.

Ὁ δὲ, δύο πρὸς ἕν.) Iambum trocheumq; ſignificat, in quibus duorum temporum ad unum ratio conſideratur.

Ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος.) Ratio autem ſexquiplex, inquit, ordine ſequitur has rationes, deincepsq; poſita eſt, ut ſi quis enumerare ipſas, ſeruata earum ſerie uelit, ſtatim illis expoſitis, hanc appellet: quarum ipſarum altera modum duplicem, altera parem habet: pæan autem rationem hanc in ſe continet. Non ſine cauſa igitur (hoc enim probare uoluit Ariſtoteles) diximus eũ tertiũ eſſe, ac ſubſequi nullo interiecto illos, ſiue medium ipſorum & quaſi ab illis cinctum cõtentumq;.

Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι.) Alij igitur, inquit, repudiandi ſunt, explicatis iam de cauſis. horum autem humilitatem, horum granditatem atq; amplitudinem, horũ mollitudinẽ curſumq; in culpa eſſe docuerat. Sed alia adhuc, addidit, cauſa, cur fugere eos oporteat, adferri poteſt. conficiuntur enim ex ipſis uerſus. Cicero uerò ita extremũ hoc uidetur expreſsiſſe: Iãbus enim & dactylus in uerſum cadũt maximè: itaq; ut uerſum fugimus in oratione, ſic hi ſunt euitandi cõtinuati pedes. aliud enim quiddã eſt oratio, nec quicquã inimicius, quàm illa, uerſibus. μετρικοὶ igitur reddit, in uerſum cadũt maximè: quod non penitus reſpõdet ei, quod ait Ariſtoteles, qui ita locutus uidetur, dixiſſeq; eos uerſibus aptos, quia ex pæane uerſus omnino non cõficitur, quæ res facit, ut facilius fallat, nec intelligatur ab ijs qui audiunt. qui enim frequentantur carminibus poetarum, pedes, nullo negotio animaduertuntur. μετρικοὶ quoq; uocantur, qui rationem uerſuum tradunt, qui tenẽt artẽ numerorum, quamuis hi potius Græcis rhythmici ſint.

Ὁ δὲ παιὰν ληπτέος.) Pæan, ut uitijs, quibus ſuperiores illi abundant, caret, ita ob aliã quoq; cauſam, qua illi euitandi, retinendus & amplexandus eſt. omnium enim ſuprà expoſitorum numerorum pæan ſolus uerſum non cõficit, nec pãgere carmen ex uno illo pede licet, ut præter cæteros fallere poſsit eos qui audiunt, nec notari deprehẽdiq; ab ipſis. Ciceronis hæc uerba ſunt, quibus hũc locum exprimere uoluit: ſuperiora autẽ illa cõſequũtur. Pæan autem minimè eſt aptus ad uerſum, quo libentius eum recepit oratio: magis tamen ipſum alienũ à uerſibus philoſophus, quàm Cicero facit, cum nullo modo ex eo cõfici poſſe carminis ullum genus affirmet. Cũ igitur à poetis pæan frequentatus non ſit, quamuis aliquando feriat aures auditorum, cognoſci non facilè poterit. non enim ei aſſuetæ ſunt, ut pedibus illis, ex quibus poetæ genus aliquod carminis texerunt: nec numerum eſſe intelligunt, ut magis quàm alij latere hac de cauſa, clam' que eſſe poſsit. mirificè igitur utilis erit orationi, nec artificiũ oratoris aperiet.

Νῦν μὲν οὖν χρῶνται ἀφ' ἑνὶ παιᾶνι.) Sui temporis oratores inſimulat, qui duobus modis peccabãt, & quod uno tantum pæane utebantur, atq; illo quidem initio cõprehenſionum, cum duo genera ipſius ſint: & quod initium tantum ipſarum curabant, finem exitumq; negligebant. ipſe autem docens principium à fine diſcrepare oportere, altero etiam, qui fini aptus eſt, oſtendit utendum. cum uerò initij ac finis contraria ratio ſit, cõtraria etiam eorum pæanum natura erit.

Δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς.) Affirmat, quod illi non putabant, oportere omnino diſtinctũ uariumq; eſſe finem ambitus à principio: quare unus idemq; numerus ambobus non conuenit, contràq; multum diſcriminis inter ipſos ſit, neceſſe eſt: numeri enim ipſi ſunt, qui hæc uariant, & ut internoſci facilè poſſint, efficiunt.

Ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη.) Duo tantũ genera pæanum tradit. quorum prius, à longa incipit: poſterius, in eadem inſiſtit. Artis numerorum magiſtri duo alia, media horum genera tradiderunt, & qui ſecũdam productam, & qui tertiam, reliquas uerò omnes correptas habent, omnemq; demum pedem, qui cum quatuor ſyllabis conſtet, unam tantum earum lõgam habet, reliquas breues, pæana uocarũt, quacunq; in ſede longa collocata ſit. In tertio uerò libro de Oratore Cicero totũ hũc locũ effinxit, et exẽpla quoq; Latina poſuit. Ab eodẽ illo maximè pæã probatur, qui eſt duplex: nã aut à lõga oritur, quã tres breues cõſequũtur, ut hæc uerba, deſinite, incipite, cõprimite, aut à breuib. deinceps trib. extrema producta atq; longa, ſicut illa ſunt: domuerãt, ſonipedes, atq; illi philoſopho ordiri placet à ſuperiore pæane, poſteriore finiri.

Οὗτος δ' ἐστὶν ὃ ἀρχει μέν.) Cuiuſmodi ſit prius illud genus pæanis docet, quod principio membrorũ congruit, eſſeq; illum inquit, cuius initium eſt producta ſyllaba, tres uerò breues ipſum terminant.

Δαλογενές.) Ex hymno in Apollinẽ uerba hæc ſumpta ſunt, quem ita inuocat, ut qui Deli ortus eſſet, & Lyciam etiam coleret. duo autẽ integri pæanes ſunt, abundatq; ſyllaba in extremo. cũ autem εἴτε λυκία antea in excuſis legeretur, εἴτε Λυκίαν emendaui, ſecutus fidem antiquiſs. libri: quãuis ſint etiã ſcripti, in quibus εἴτε Λυκίαν legatur. Quod uerò in laudibus Apollinis canendis hi numeri ſoliti eſſent adhiberi, qui pæan & ipſe uocabatur, hoc nomen conſecuti ſunt.

Καὶ χρυσοκόμα ἕκατε παῖ Διός.) Eiuſdem pæanis aliud exemplum, ab aliquo ſumptũ, qui Apollinis laudes caneret. diſtincta autem hæc uerba eſſe à ſuperioribus, copula declaratur, quæ eius rei gratia adpoſita fuit. Cum excuſi antea haberent ἑκάτη, legi uolui ἕκατε, ut in ſcriptis codicibus inueni, & ut exempli ratio requirit. ita autem Apollo uocabatur, quacunq; de cauſa hoc nomen illi impoſitum foret. quod teſtatur quoque Strabo in 13. libro, ubi docet inſulas quaſdã hecatonneſos appellatas, quòd Apollini dicatæ forent· ἀπὸ ἑκατονήσους, οἷον ἀπολλωνήσους, ἕκατος γὰρ ὁ ἀπόλλων. tres autem pæanas poſterius hoc exemplum contineret, niſi tertio ſyllaba in extremo deeſſet.

Ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας.) Alter autem pæan, ex altera

tera parte huic reſpondens eſt, cuius initiū ſunt tres breues. excipit autem illas, ac pedem claudit, poſtrema producta. exemplum uerò è uetere aliquo poeta ſumptum, cuius ſcripta uetuſtate perierunt: quatuor autem pæanas continet, ut cuilibet facilè perſpicere licet. Sententia horum uerborū, quamuis ad rem nihil hoc faciat, hæc eſſe uidetur: poſt terram autem, aquasq́; oceanum obſcurauit nox, ac tenebras illic obduxit.

οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ.) In tertio etiam libro de Oratore Cicero ſententiam hanc referens, inquit: Hūc ille clauſulis aptiorem putat, quas uult longa plerunque ſyllaba terminari. intellexit autem philoſophus, finem efficere eum inquiens, hunc numerum, cum poſtremā productam habeat, indicare, terminari illic oportere orationē. in longo illo ſpacio, quo extrema ſyllaba pronunciatur, poſſe commodè, qui dicit legit ue, inſiſtere.

Ἡ γὰρ βραχεῖα, διὰ τὸ ἀτελής.) Breuis enim, inquit, quia inchoata imperfectaq́; eſt, finem imminutum ac mancum facit, nec habet interuallum idoneū ad quieſcendum. Quare contrarius huic pæan, cum huiuſcemodi ſit, poſtremamq́; breuem habeat, non eſt aptus clauſulis membrorum. Quæ autē res mutilatæ, parte'ue aliqua ſint orbatæ, appellentur κολοβαὶ, declarauit ipſe in quarto libro μετὰ φυσικῶν. non omnes enim, unde aliquid ablatum eſt, ita uocari rectè poſſunt. κολοβὸν enim, quod mutilatum eſt, ac iuſtam menſuram non habet, appellatur. Quod uerò breuem ſyllabam imperfectā eſſe tradit, inueniuntur etiam nonnullæ ex ijs quæ longæ habentur, ac duobus temporibus præditæ ſunt, quæ cū tempora illa plena integraq́; habeant, à rhythmicis longa minores breuioresq́; dicuntur, ut prima dactyli pedis ſyllaba. quare breuis eadem de cauſa, quod unicum tantum tempus habeat, imperfecta eſſe intelligitur.

Ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι.) Comprehenſio uerborū, inquit, lōga ſyllaba terminari debet. Arbitror enim Ciceronē rectè feciſſe, qui terminari ἀποκόπτεσθαι reddidit. cum enim orationis pars aliqua concluditur, tā quam abſcinditur abrūpiturq́; à conſequentibus ſententijs. et hæc cauſa eſt, cur elegantiſsimè philoſophus ἀποκόπτεσθαι dixerit, finiri ſignificare uolens. Terminari igitur producta ſyllaba clauſulæ debēt, & finem ipſum perſpicuum eſſe, intelligiq́; ab ijs qui audiunt, quod longa ſyllaba efficit ob tarditatem moramq́;, quam in ſe habet: cum contrà breuis aures præteruolet, & ſæpe auditores fallat.

Καὶ δῆλον εἶναι τὴν τελευτήν.) Finemq́; ipſum perſpicuum eſſe, atq; apparere oportet, non opera diligentiaq́; librarij, aut quia nota aliqua in margine adpoſita ſit uerum oſtendente illum numero, ut cum eò ueneris, numerusq́; ille auribus perceptus ſit, intelligatur manifeſtò illic inſiſtendū eſſe, ut nulla neq; interpunctio, neq; nota extrà poſita, ad id demonſtrandum neceſſaria ſit. Hūc ſenſum eſſe huius loci puto: de quo tamen, ut melius res intelligatur, pluribus diſputabo. In primis uerò quod uerbum immutaui, qua auctoritate id fecerim, teſtabor. ubi enim in excuſis antea γράφοντα legebatur, γραφέα reſtitui, ſecutus fidem antiquiſsimi libri: cui adſtipulatur uetus etiam tralatio. Significauit autem eo uerbo librarium, ut Cicero quoq; putauit, qui (niſi fallor) hūc locū adumbrare uoluit, cum in Oratore inquit: Non ſolum, quod ait Ariſtoteles & Theophraſtus, ne infinitè feratur, ut flumen, oratio, quæ nō aut ſpiritu pronūciantis, aut interductu librarij, ſed numero coacta debet inſiſtere. primorum enim uerborum ſententiā ſuprà Ariſtoteles expoſuit, ubi rhythmum in oratiōe neceſſariū eſſe oſtendit, ſitq; ἀπέραντος: conſequentum uerò Cicero apertè hinc duxit. Sed etiā in tertio de Oratore, ubi ait: Interſpirationis enim, non defatigationis noſtræ, neq; librariorum notis, ſed uerborū & ſententiarum modo interpunctas clauſulas in orationibus eſſe uoluerunt: hūc locū reſpexiſſe atq; effingere uoluiſſe exiſtimari poteſt, non ut fidus tamen interpres, & qui appoſitè uim eorum uerborum exprimeret, ſed qui inde ſententiam elicuerit, & ut ei commodum fuit, conformauerit. nam ſcriptionē etiam ad pronunciationē traduxit. Duobus autē modis nō ualde diſsimilibus indicare uidetur Ariſtoteles, in ſcripto intelligi poſſe ueniſſe finem extremum ambitus alicuius ac membri: quod aut librarius ipſe orationē interpunxerit, atq; ita membra diſtinxerit: aut in margine poſtea ab aliquo ſigni aliquid, ſeu ſcripti adpoſitum ſit, quo id declaretur. quod, ut opinor, ſignificare uoluit, cū inquit, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν. ita enim antiqui Græci res in margine librorum adſcriptas, notas'ue adpoſitas appellare conſuerant. hoc enim intellectu cepit hoc nomen Iſocrates ἐν Ἀντιδόσει, inquiens, ἀφικόμενος ἐπὶ τὴν παραγραφὴν ἀνάγνωθι τὰ περὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ. & Simplicius in tertium librum Naturalis auſcultationis de motu ubi cum Alexādrum inſimulaſſet, addidit, Κἂν ὡς ἐκ παραγραφῆς ἡ λέξις παρεισεδύετο, συγκεχῶσθαι ἐν τῷ βιβλίῳ δοκεῖ. nam γραφέα ualere etiam librarium, & qui exſcribit, eiuſdem teſtimonio confirmatur, qui in commentarijs in Categorias inquit, ἀλλὰ γραφικὸν ἁμάρτημα τοῦτο ὑπολαμβάνειν.

Ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι.) Quid tanto ſtudio ſuprà à ſe factum ſit, breui repetit. narrat enim, ſe oſtendiſſe orationē idoneis numeris aſperſam eſſe oportere, quam uocat εὔρυθμον, & nullo modo uacare numero, ſpoliatamq́; illo eſſe. ἄρρυθμον autem Cicero intellexit (ut hoc quoq; indicem) cum in Oratore inquit, extra numerum: Quia nec numeroſa eſſe, ut poema: neq; extra numerum, ut ſermo uulgi eſt, debet oratio.

Καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοί.) Planum etiam factum eſt, inquit, qui numeri orationem huiuſcemodi reddāt. pæanas enim hāc uim habere demōſtrauit. quod autē addit, & quomodo ſe habētes: ordinē locūq́; ſignificare puto, quo pacto ſcilicet collocati. eorū enim alterū initijs, alterū clauſulis accōmodatū docuit. Mendū autē hinc ſuſtuli. cū enim excuſi antea haberēt, ποιοῦσι ῥυθμὸν accuſandi caſu, numero unitatis, reſtitui ῥυθμοί, ut in antiquiſs. libro legitur: cui accedit uetus etiā tralatio.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶν.) Elocutionem nunc diuidit, duoq; ipſius genera tradit. alteram enim eſſe, quæ copulis iungatur, opeq; earum continens iugisq; fiat, nullis uerò ambitibus uinciatur, neq; ullo in loco unquam terminetur, niſi tota ſententia abſoluta ſit: alteram autem, quæ comprehenſionibus conſtet, ac partes ſibi reſpondentes habeat, ſitq; ipſa ſua ui ſine copulis ullis ſatis connexa, atq; iuncta, quam κατεστραμμένην uocat, quod mutuò ſe membra ipſius ſpectent, & quaſi cõuertantur. Vnde Phalereus conſtare ambitum dixit è membris inciſiſq;, quæ δίκην ἀντιστροφα ſint, quòd eleganter cõuertantur. ipſe enim quoq; locutionẽ eãdem eodẽ pacto appellauit, quamuis cõtrariã eius eſſe dicat, quã uocat διῃρημένην, quaſi diſſectã ac ſolutã, cũ Ariſtoteles ipſi εἰρομένην oppoſuerit: & ſanè utraq; ipſius contraria. & διῃρημένη namq; & εἰρομένη commune hoc habent, quòd non conuertuntur, ambitibus'ue ullis conſtant, quamuis alijs rebus diſsimiles inter ſe ſint. nam εἰρομένην, niſi fallor, intellegit orationem, quamuis hoc nomine illic uſus nõ ſit initio libri ipſius, ubi, quare inuenta membra ſint, quodq; munus ſuſtineant in oratione, declarat. Solutam autẽ illam appellauit Quintilianus, qui in nono libro et ipſe, ut Phalereus facit, orationẽ in duo genera diuiſit, ac tertiũ reliquit. Aquila tamẽ quidam, qui de figuris luminibusq; orationis ſcripſit, triplicem illã eſſe uult: amboq; genera, quæ Ariſtoteles hic explicat, cõplectitur, et diſſectũ tertiũ ſolutumq; addit, à Demetrio Quintilianoq; pertractatũ. συνδέσμων μίαν intelligit, quæ copulis iugatur, & beneficio illarũ una fiat. quod ſi cõiũctionibus deſtitueretur, plures eſſent. Ita etiã locutũ eſſe Ariſtotelem in cõmentario περὶ ἑρμηνείας, ubi de oratione diſſerit, notũ eſt. Sed etiam in ſecundo libro Poſteriorũ Analyticorum uerba ipſius hæc ſunt, λόγος δὲ εἷς ἐστι διχῶς, ὁ μὲν συνδέσμῳ, ὥσπερ ἡ Ἰλιάς: & quæ ſequuntur.

Ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί.) Genus hoc orationis explanare, & quaſi digito demõſtrare cupiẽs, ſimili quodã uſus eſt, quod tunc rem ante oculos cõſtituebat, cũ quid ἀναβολὴ foret, omnib. cognitũ eſſet: nũc re uetuſtate parũ intellecta, nõ magnã lucẽ affert. Demetrius quoq; id omiſit. eſt autẽ ἀναβολὴ, ut ueteres grãmatici tradunt, cãtiunculæ exordiũ. illas aũt lõgiore ductu cõfici ſolitas, ipſius indicio intelligere licet. Lepidiſs. comicus de animab. dithyrãbicorũ loquẽs, quæ uetere ſtudio, corpore etiã ſolutæ tenebãtur, inqt, ξυναλέγοντ᾽ ἀναβολὰς ποτώμεναι. Idẽ Homer. ſignificauit cũ ait, ἤτοι ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν. nã aliã etiã eſſe notionẽ huius nominis, et eã peruulgatã, cõſtat.

Ἡ κατεστραμμένη.) Aut contra, inquit, in ſe cõuerſam, atq; ita uinctã: quæ ſcilicet cõprehẽſionibus cõſtet, quarũ hæc natura eſt, ut partes illæ ſuas connexas habeãt, ut quaſi extrema pars retro acta primæ adplicetur. ut planius aũt & hanc quæ foret indicaret, ſimilẽ ipſam eſſe dicit priſcorũ poetarũ antiſtrophis. nihil aũt ne hoc quidẽ ſimile adiuuat, cũ ſcripta illa perierint, nec uidere nunc ulla ratione poſſimus, quæ ratio antiſtropharũ earũ foret. Nõ ſine cauſa priſcorũ addidit. inferiores enim poetæ ex eo tempore, quo imitari cœperunt, totosq; ſe ſtudio imitationis dediderunt, dithyrãbos ſine antiſtrophis his pangebant. illis autem antea cum ſimplicius adhuc carmen eſſet, non carebãt: quod ipſe memoriæ prodidit in Problematibus.

Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις.) Cũ iam cui potiſſimum rei ſimilis foret locutio εἰρομένη oſtendiſſet: cuiuſmodi nũc illa ſit, declarat, indicãs qui ea uſi eſſent, ac genus hoc dictionis amaſſent: ut ſcriptis ipſorũ animaduerſis, nõ imago ipſius, ſed illa ipſa cognoſci ac deprehẽdi poſſit. εἰρομένην igitur locutionẽ inquit eſſe, priſcã omnẽ. non dum enim cognitis periodis, ita ſcribebãt ueteres auctores, ut ſingulæ penè ſententiæ abſolutæ forẽt, quæ poſtea coniunctionibus uincirentur, atq; ita ex multis una foret.

Ἡροδότου Θουρίου ἥδ᾽ ἱστορίης ἀπόδεξις.) Excuſi antea libri ἥδ᾽ ἐστὶν ἀπόδεξις: calamo exarati ita habẽt, quam ſcripturã uetus quoq; tralatio ſequitur. Apud Demetrium, qui eodem exemplo utitur, Ἡροδότου Ἁλικαρνασσέος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε, legitur. Cur eundẽ igitur ueterũ rerũ auctorem, quidã antiquorũ ſcriptorum Thurium, quidã Halicarnaſſeum uocẽt, quærendũ eſſet, niſi Plutarchus in cõmentario de exilio hũc ſcrupulũ euelleret. ſedes enim Herodotũ mutaſſe tradit, & qui Halicarnaſſi natus eſſet, unà cum reliquis colonis publicẽ Thurios migraſſe. Idẽ etiã narratur in epigrãmate in Herodotũ ipſum, quod legitur apud Stephanũ, ubi de noua ipſius patria Thurijs agit. ex quo tamẽ colligitur, eũ inuidiã ciuiũ declinantẽ, Halicarnaſſo ceſſiſſe. Vnũ adhuc reſtat, quod nõ cõuenit. Apud Demetriũ nãq; & Plutarchum particula ἥδε, ad extremũ poſita eſt, cũ hic mediã ſedem teneat. Eſſe autem hæc uerba è principio primi libri ſumpta, nemini ignotum eſt: nec tamen arbitror tam illa ſignificare uoluiſſe, quàm quæ ſequũtur etiam. magna enim ex parte ſcripta Herodoti huiuſcemodi ſunt.

Ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν.) Affert rationem, cur εἰρομένην locutionem priſcam meritò appellarit. docet enim ipſam ſuperioribus temporibus omnes uſurpare ſolitos, inferiore autem ætate eandem à plurimis dimiſſam: à paucis autem admodum retentam, qui meliore inuenta, ueteri tamen adhuc, quamuis uitioſæ atque inſueti, hærebant.

Λέγω δὲ εἰρομένην.) Aperit nunc uerbis naturam connexæ orationis, ac declarat quæ ſit: non ſimili, ut antè fecerat, ſed accurata explicatione. Intelligo, inquit, iunctam orationem, quæ finem nullum ex ſe habet, niſi res quæ exponitur ad finem peruenerit, & tota narrata fuerit. καθ᾽ αὑτὴν enim intelligit diuerſum à fine totius comprehenſionis, quæ ſcilicet nullo niſi ſententiæ perfectæ & abſolutæ, nec ulterius procedentis, termino claudatur. huiuſcemodi autem periodis ac membris minimè diſtincta eſt.

Ἔστι δὲ ἀηδὴς.) Iniucundũ eſſe quod fine careret ſuprà etiam dixerat. nihil igitur ſuauitatis hæc oratio habere poteſt, quæ ex ſe extremum atq; ultimũ nõ habet,

& quod tranſactum iam eſt, pendet ab eo quod conſequitur. eſt autem inſitum animis omnium, ut finem ſemper, quò peruenturi ſunt, aſpicere optent: quod his qui huiuſcemodi ſcriptum legunt, non contingit.

Διόπερ ὑδὲ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσιν.) Cum dixiſſet cupere omnes mortales finem ſpectare, quò tendant, operamq́; dare ut eum ſemper uideant: illo enim cognito, eo ſedatiore animo feruntur: ignorato autem, ſollicitantur. id exemplo curſorum confirmat, qui cum in ſtadio ad flexiones illas, quas καμπτῆρας appellant, peruenerint, unde finis non conſpicitur, tunc omnes uires contendunt, & ita ſpiritum effundunt atq; anhelant, ut propè diſſoluantur: quod ab ipſis antea nō fit, quia ipſum cernant. Hunc ſenſum ex communi receptaq; lectione elicio, quam cum in cunctis manu ſcriptis inuenerim, et certa quoq; ipſius ueſtigia in uetere tralatione extēt, ueram puto. Alteram autem illam, πόῤῥω ὄντες γὰρ τοῦ τέλους, ab interprete Græco fluxiſſe puto, quam ſuſpicari poſſumus ab ipſo fictam cōformatamq́; fuiſſe. mira eſt enim hominis audacia in uerbis Ariſtotelis immutandis, & ad ſuas quaſdam ſententias redigendis. Cum autem excuſi antea haberent, καὶ οἱ δρομεῖς, hæc uerba ſuſtuli, quia in nullo ſcripto libro inueni, neq; à uetere tralatione illa expreſſa uidi. puto declarationē quondā fuiſſe, ut quiſpiam quod deſiderari putarit, addiderit. intelligi enim oportere qui in ſtadio currant, ſiue equos potius quadrigarios.

Η μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεώς ἐστιν αὕτη.) Hæc eſt, inquit, elocutionis forma illa, quam εἰρομένην uocaui: hæc ſcilicet, quam & ſimili indicato, et exemplo illius ipſius poſito, & natura eiuſdē expreſſa, nunc ſignificaui. Hoc autem addidit, ut quod ad eam explicandam pertinebat, iam abſolutum doceret, & ad aliam demonſtrandā trāſiret. Aquila uerò, de quo ſuprà memini, ita illam deſcripſit. Aut perpetua, quam Græci εἰρομένην λέξιν appellant, quæ ita connectitur, ut ſuperiorem elocutionē ſemper proxima ſequatur, atq; ita ſeriem quandam ſignificatus rerum explicet.

Κατεστραμμένη δὲ.) Alterum genus locutionis, contrarium ſuperioris, definit, docetq; orationem κατεστραμμένην, id eſt quaſi intortam, eſſe, quæ periodis conſtat. Idem autem tradidit Phalereus, qui eandem locutionem eodem nomine appellauit. Aquila quoq;, cū inquit, Alia autem quæ ex ambitu conſtat, quem ambitū Græci περίοδον appellant, κατεστραμμένην intellexit. multis autem, multisq; nominibus Latini ueteres ſcriptores periodum appellarunt. Cicero in Oratore: In quo quæſitum eſt, in toto'ne circuitu illo orationis, quem Græci, περίοδον, nos tum ambitum, tum circuitum, tum cōprehenſionem, aut continuationem, aut circumſcriptionem dicimus. Quintilianus in nono libro, Καὶ περίοδον, quæ eſt uel ambitus, uel circunductio, uel continuatio, uel concluſio.

Λέγω δὲ περίοδον.) Euoluit naturam rei, qua in ſuperiore deſcriptione uſus fuerat: periodumq́; eſſe dicit, orationem, quæ principium habeat ac finem ex ſeſe, non aliunde importatum. Phalereus, cum & ipſe naturam periodi quæreret, huius definitionis mentionem fecit, mirificeq́; eam laudauit, necnon accuratè, & quem ſenſum haberet, undeq́; ei hoc nomen impoſitum foret, explicauit. Principium autem & finem habere periodum ipſam ex ſe inquit, quia proprijs quibuſdam diuerſiſq́; à reliquis ſermonis finibus concludatur, ut perfectam ſua ui ſententiam conficiat. Nec me latet in libris ſuis de Arte dicendi Trapezuntium aliter hunc locum interpretatum eſſe, qui exiſtimauit dixiſſe Ariſtotelem principiū ac finem, quod recentiores rhetores πρότασιν & ἀπόδοσιν: cuius tamen iudicium non probo. neq; enim animaduertiſſe ille uidetur uerba quæ hic conſequuntur, αὐτὴν καθ' αὑτὴν, quæ manifeſtò declarant ita locum accipi debere. illis enim diſtinguit à ſuperiori genere locutionis, quod nullos terminos unquam habet, niſi res ipſa ſuum finem ſortiatur.

Καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον.) Præterea magnitudinem & tanquā corpus, quod facilè mentis oculis luſtrari poſſit. εὐσύνοπτος autem res dicitur, quæ tota ſimul conſpici poteſt. in libro quoq; de Arte poetarum magnitudinē εὐσύνοπτον appellauit, cuius cunctæ partes uno aſpectu acciperentur. M. Varro, cum Theophraſti locū conuerteret è primo libro de Stirpibus, in conſpectu reddit. Theophraſti uerba hæc, Ἐν δὲ Συβάρει δρῦς ἐστιν εὐσύνοπτος ἐκ τῆς πόλεως. Varronis uerò: Item Sybari quercus, quæ eſt in oppidi conſpectu. εὐσύνοπτον tamen hic commodè eo pacto reddi non poteſt. Comprehenſionem igitur magnitudinem habere dicens oportere μεταφορικῶς, quæ uno aſpectu oculorū uideatur, docuit illam prolixam admodum eſſe non debere, ut partes ipſius animo totæ percipi ſimul poßint. quæ namque tam longas partes haberet, ut eodem illæ tempore mēte non facilè perciperentur, uitio non careret, ac penè ambitus nomen amitteret.

Ἡδεῖα δὲ ἡ τοιαύτη.) Vt ſuperiorem locutionem damnauerat, uitiaq́; ipſius diligenter expoſuerat: ita hāc laudat, dotesq́; eius prædicat. nam & iucundam eſſe, & facilè percipi tradit: cuius rei, ne quis falſis laudibus eam ornare ipſum putet, rationem reddit.

Ἡδεῖα μὲν.) Vt inſuaue, quod interminatum eſt: ita contrà ſuaue ac iucundum, quod terminatum ac definitum eſt. poßidet autem id manifeſtò hæc dictio, ut ſuperior illa contrarium huic uirtuti uitium poßidebat. Inſuaue autem eſt indefinitum, quia natura ab eo aliena eſt, et terminatis rebus delectatur.

Καὶ ὅτι ἀεὶ οἴεται ἔχειν ὁ ἀκροατής.) Aliud etiam in ea eſt, quod admodum delectat. is enim qui audit, ſemper ſe aliquid tenere arbitratur, quia ſemper aliquid determinatum ac concluſum iam habet. contrà autem nihil prouidere, et ad nullius rei abſolutam explicationem peruenire, quo uitio abundat iuncta ac contexta dictio, iniucundum ac moleſtum. Quomodo quamuis tota res tradita nō ſit, auditor tamen putet ſe aliquid profeciſſe,

&

& aliciuius partis compotem factum eſſe, docet Phalereus initio ſtatim ſui commentarij, ſumpto exemplo ab hiſtoria Xenophontis, qua Cyri iunioris bellum cõtra fratrem ornatiſſimè ſcripſit. quod autem ad ſtructuram orationis uerbaq; pertinet, quamuis indefinito tempore, non præſenti poſitum uerbum ὑπαρκτικὸν ſit, interiectaq; ſit noua ſententia, coniungi tamen debet cum extremo horum uerborum, ut inſuaue hoc totum eſſe intellexerit. In antiquiſſimo præterea libro quiddã eſt ualde diuerſum à communi lectione. neq; enim ἀνύειν illa, ſed ἀνοίγειν habet: uetus quoq; tralatio manifeſtò hanc ſcripturam ſequitur. ἀνοίγειν autem μεταφορικῶς dicens, nihil patefacere atq; aperire uidetur intellexiſſe, quia nouinihil appareat, nihil quod iam uiſum, perceptumq; nõ ſit, ſe offerat, ut ambæ hæ ſententiæ uitium monſtrent contrariæ locutionis, & in eadem perſona maneãt. nam ἀνύειν uidetur potius ad oratorem pertinere, qui nihil abſoluat ac perficiat, quod eſt moleſtum ijs qui audiũt: nihil uerò prouidere, ad auditorem manifeſtò pertinet. Ne cui autem nimis durum nouumq; uideatur ita capi ἀνοίγειν, teſtimonio eruditi politiq; ſcriptoris confirmabo, transferri etiam ipſum ad huiuſcemodi res ſolitũ, quæ corpore carent: non dici tantum de foribus feneſtriſq;, cum reſerantur, quæ uſitata notio eſt huius uerbi. Halicarnaſſeus namq; in Arte dicendi, ubi docet quomodo declinari poſſint uitia procemiorum, in quæ incurrebant imperiti, inquit, oportere etiã in principio orationis aperire ac patefacere cauſam, commonſtratis breui rebus, de quibus omnis contentio futura eſt cum aduerſario. hoc enim uerbo illic uſus eſt· Δεῖ δὲ γὰρ ὥσπερ προοιμίου καὶ ἀνοίγειν τὸ πρᾶγμα ἐν τῷ κεφαλαίῳ προδηλοῦντας περὶ ὧν ὁ ἀγὼν γενήσεται.

Εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος.) Εὐμαθὴς autem, inquit, eſt, beneq; ac ſine labore percipitur, quia nullo negotio memoriæ mandatur. melius enim eorum uis intelligitur, quæ hærent memoriæ firmè, quàm eorum quæ prætereuolant. quod bonum etiam unde acceperit, exponit. Locutio enim, inquit, quæ periodis cõſtat, habet numerum (numerum autem hic intelligo ἀριθμὸν, ut ſuprà cum dixit cunctas res terminari ἀριθμῷ) res autem ita definitæ, numeroq; diſtinctæ, omnium rerum maximè memoria comprehenduntur.

Διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur facilius omnes uerſus recordentur, quam ſolutam orationem, & nullis menſuris diſtinctam. hoc enim quoq; addere uoluit, tanquam corollariũ: quã uis ad rem iam traditam confirmãdam aliquid etiam ualeat: habent namq; uerſus poetarum numerum, quo numero tanquam menſurãtur, ut nihil ultrà excurrat, atq; effrenatè feratur. χύδην hic quæ in proſa, pedeſtriq; oratione ſcripta ſunt, appellare uidetur. Iſocrates χύδην, inconſideratè, nulloq; delectu habito uocauit. eius enim hæc ſunt è Panathenaico· ὅμοιος ἂν εἶν δόξαιμι τοῖς εἰκῇ καὶ φορτικῶς καὶ χύδην, ὅτι ἂν ἐπέλθῃ λέγουσιν. Antiquiſſ. liber ſecus ac excuſi & ſcripti codices, accuſandi caſu hic μέτρα habet: ſequiturq; illum uetus tralatio.

Δεῖ δὲ τὴν περίοδον.) Locus hic ualde obſcurus eſt, quia non planè intelligitur, laudet'ne an reprehendat Sophoclem, ſtructuramq; ipſius uirtutem hanc habere uelit, an contrariæ culpæ affinem tradat. nam ſi ut Sophoclis uerſiculũ quem ponit, adducit, lapſus memoriæ erit: eſt namq; ille Euripidis. in re igitur incerta quid ſuſpicatus ſim, oſtendam. de oratione enim agit, quæ ambitibus conſtet. ipſam autem, ne perturbet auditorem, oportere indicat ita factam eſſe, ut ſingulæ comprehenſiones integras abſolutasq; ſententias contineant, nulla re interiecta: quod quæ antequam perficiantur, aliud ab ea ſentẽtia alienum attingunt, atq; ita dirimuntur, ſæpè dent anſam errandi. uidetur enim admonere, ne quis nondũ perfecta comprehenſione ipſa, aliquid adiungat, quod ad inchoatam ſententiã non faciat. Oportet igitur, inquit, ambitum, ut cæteris ſui partibus perfectũ eſſe, ita etiam ſententia, nec ſuis rebus, quæq; eum complerent, relictis, alijsq; inculcatis, abrumpi ac dirimi, ut ſe habent ſenarij Sophoclis. uerſiculos autem ipſius hoc habere uelit, ut unà cum ſententia perfectas abſolutasq; comprehenſiones habeant, an contrà, nõ liquidò perſpicitur. Verſus ſanè qui ſequitur, uitio hoc præditus eſt. ſi uitioſæ igitur orationis, & quæ hac parte laboraret exemplo tantum uſus eſt, nomen poetæ imprudẽter mutauit: ſi uerò ut Sophoclis ſenarij inquiens, intellexit eos carere hoc uitio, nec habere abruptas comprehẽſiones, ualde durum eſt eum nullo Sophoclis loco indicato, ſtatim adponere locũ Euripidis, quamuis ipſum nomine non appellarit, neq; eum huic culpæ obnoxium eſſe dixerit. Cum autẽ δεῖ δὲ τῇ περιόδῳ, antea in excuſis legeretur, ſecutus fidẽ antiquiſſimi exemplaris, cui ſe comitem adiungit uetus tralatio, ſcripſi alio caſu τὴν περίοδον, & ſanè ambitũ ipſum hoc habere intelligere debemus, ut unà cum ſententia excurrat ac terminetur. id enim quoq; Demetrio placuit, quod teſtatus eſt, cum inquit, debere periodum conſtare membris aut inciſis, quæ impleant atque adæquent ſententiam quæ exponenda eſt, nec deficiont aut ſuperent.

Καλυδὼν μὲν ἥδε.) Euripidis uerſiculum hunc eſſe tradit Græcus interpres, è fabula Meleagro: quod etiam confirmatur teſtimonio Luciani, qui in Sympoſio, uel Lapithis, ut Euripidis, & hunc, & qui ipſum cõſequitur, citat. καὶ Εὐριπίδης, Καλυδὼν μὲν ἥδε, γαῖα Πελοπείας χθονὸς ἐν ἀντιπόρθμοις πεδί᾽ ἔχουσ᾽ εὐδαίμονα. Iidem autẽ, ſuppreſſo auctoris nomine, à Demetrio quoq; adducuntur. multos ex eadẽ fabula, qui deinceps ſequebantur, poſuit Græcus interpres, quos unde hauſerit neſcio, niſi fortè tragœdiam illam, quæ nũc perijt, uidit: ſunt autem hi, Οἰνεὺς δ᾽ ἀνάσσει τῆσδε γῆς Αἰτωλίας Πορθάονος παῖς, ὅς ποτ᾽ Ἀλθαίαν γαμεῖ Λήδας ὅμαιμον Θεστίου παρθένον. Cum Euripidis igitur uerſus ſint, fortaſſe cum Sophoclis ſtructuram laudarit, ab Euripide exẽplum uitioſæ huiuſcemodi orationis ſumpſit,

ne nomine quidem illius citato. Eandem autem culpam ſuſtinere reliqui etiam uerſus, et totus ille locus uidetur. neq; enim arbitrari poſſumus, cũ hũc uerſiculũ adduxit, in uno ipſo uim omnẽ exẽpli fuiſſe: ſed locũ potius, uerſiculũ unũ adducẽtẽ, indicare ipſum uoluiſſe. aut igitur ita locus accipiendus eſt, aut eſt μνημονικὸν ἁμάρτημα.

Τοὐναντίον γάρ ἐστιν ὑπολαβεῖν διὰ τὸ διῃρῆσθαι.) Hoc non diligenter ſeruatum tantum incommodi affert, ut contrarius aliquãdo ſenſus falſusq́; inde eliciatur. Cõtingit, inquit, quandoq;, ut longè alia ſententia, ſi diuiſa diſſectaq́; comprehẽſio fuerit, ex ipſa ducatur. ut in uerſiculo illo, qui ſeiunctus à reliquis hoc manifeſtò ualet, Calydonẽ oppidũ eſſe Peloponneſi, quod perſpicuè falſum eſt: eſt enim Aetoliæ urbs, quæ regio cõtra Pelopõneſum poſita eſt. Si quis in huiuſcemodi oratione, quæ periodis abruptis cõſtet, perperã diuidat, ſeparetq́;, quod coniunctum eſſe debet (eſt autem huic lapſui ualde illa obnoxia) putabit ſæpe ſe rẽ cõtrà, ac uerè ſe habet, habere. ut, inquit, in loco monſtrato, Suſpicabitur Calydonẽ oppidum eſſe Peloponneſi: uerba nãq; illa, καλυδὼν μὲν ἥδε, cum à reliquis, quæ ſententiam complent, diuulſa ſint. intelligo autem, οἰνεὺς δ᾽ ἀνάσσει, & quæ ſequũtur, ſi interiectæ orationis parti adnexa fuerint, quæ eſt, γαῖα πελοπείας χθονός, in errorem inducent: facientq́; coniuncta cum illis, ut Calydon urbs Peloponneſi eſſe falſo accipiatur.

Περίοδος δὲ ἡ μὲν.) Ambitum, de quo locutus erat, non unius generis eſſe inquit. alterum enim membris cõſtare affirmat, alterum uerò ſimplicem eſſe, nec ullis mẽbris diſtinctũ. Subtiliter autẽ accurateq́; de periodis diſſeruit Phalereus. quã uerò hic noſter ἀφελῆ, ipſe ἁπλῆν appellat. uerbo igitur inter ſe diſcrepant, re idem ſentiũt. eadem enim notio eſt utriuſq; uerbi. ἀφελὴς περίοδος, eſt ſimplex ambitus, & qui in partes diſſectus nõ ſit, ut qui ex membris conſtat, quæ quatuor ſummum ſunt. minimum autem duo, ſed ex tribus etiã membris fiunt. Cũ autem membrũ ualde productum, & longitudinem, & ad extremum flexionem habuerit, tunc ſimplex ambitus appellatur. flexionem autẽ, ut extrema ſcilicet ipſius pars quaſi retro agatur, atque ita primæ adnectatur, orbemq; conficiat: unde periodi illæ uocantur. quæ enim aut breuis foret, aut ad extremum non flecteretur, ſimplicis ambitus nullam partem teneret.

Ἔστι δὲ ἡ ἐν κώλοις μὲν λέξις.) Cõprehenſio, quæ membris cõſtet locutio eſt, inquit, perfecta, & ad exitũ perducta, necnon quæ diſtinctas partes habet, & ſpiritum oratoris nõ impedit ac moratur, ſed prona ad pronũciandum eſt. Quæ igitur ita facta locutio erit, comprehẽſio ex membris conſtans erit. nec enim ſi inchoata imperfectaq́; foret, comprehenſio eſſet: quæ uerò ſeiũctas diſtinctasq; partes non haberet, ex membris cõſtans cõprehẽſio nũquam eſſet, ut quæ ægrè magnaq; cũ moleſtia pronunciaretur. eſt enim illud propriũ munus mẽbrorũ: & nullam aliam ob cauſam res inuenta eſt, niſi ut ſpiritum dicentis adiuuet. prolato enim membro, inſiſtit aliquantum ac quieſcit orator, ut ita laborare nullo modo poſſit.

Μὴ ἐν τῇ διαιρέσει.) Id tamen à uirtute, non à uitio proficiſcatur oportet. poſſent enim inueniri quoq; nonnullæ, quæ hac re non carerent, nec tamen, cũ ea ortum cauſamq́; malam haberet, probarentur. Non quia igitur, inquit, diſſecta fractaq́; ſit, prona ad pronunciandũ eſſe debet. ita enim quoq; diſſectæ partes, cum earum breues ambitus ſint, nulla cum moleſtia pronunciãtur, ut ex adductis è tragœdia uerſibus apparuit: ſed quia membrorũ diſtinctione multas requietes nacta ſit, continuo ductu tota facilè pronunciatur. In antiquiſſ. codice uerbum ἀρημένη non legitur, nec uetus quoq; tralatio id exprimit: uidetur tamen illud hic neceſſarium. indicat enim manifeſtò locum ſuprà traditum, καλυδὼν μὲν ἥδε, & quæ ſequuntur.

Κῶλον δ᾽ ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης.) Quam uim habeant uocabula, quibus uſus fuerat, quomodoq́; accipi debeant, oſtendit. Cum autem alteram periodum membris inniti dixiſſet, quid membrum ſit, primò docet. Membrumq́;, inquit, eſt altera pars huius. huius autem compoſitæ, ſcilicet cõprehenſionis uerborũ. partes enim diſtinctæ earum κῶλα à Græcis, membra à Latinis appellata ſunt. Cicero uerſus etiam aliquando uocauit. cũ alteram autem partem dixerit, ſignificauit ſe ex duobus membris fieri comprehenſionem uelle. quod etiam adnotauit Phalereus, qui de hac definitione mẽbri, quam philoſophus attulit, accuratè diſputauit: docuitq́; Archidemum, ſumpta Ariſtotelea definitione, eoq́; quod ab Ariſtotele adiunctum ei fuerat (id autem eſt, γίνεται καὶ ἁπλῆ περίοδος οὕτως) ambitum hunc, quem περίοδον uocant, apertius perfectiusq́; definiſſe. membrum enim eſt, inquit, ſiue ſimplex ambitus uerborum, ſiue compoſiti ambitus pars.

Ἀφελῆ δὲ λέγω.) E Demetrij libro quiſpiã non ſine cauſa ſuſpicari poſſet, hic aliquid defeciſſe. affirmat enim ille, definito membro, Ariſtotelem hæc uerba adiunxiſſe. γίνεται δὲ καὶ ἁπλῆ περίοδος, quæ hic nuſquã nunc leguntur. Quamuis autem nihil certi de hoc à me tradi poſſit, cõtenderim tamẽ ea uerba hic nunquã poſita fuiſſe: ac potius ſentẽtiã Ariſtotelis, quàm uerba, quibus in ea explicãda uſus ille fuerat, Demetriũ protuliſſe. morẽ enim ille habebat (quod facilè ex multis locis eius cõmentarij intelligere licet) uerba antiquorũ ſcriptorũ ſententia conſeruata, uariare, & ut cõmodum ipſi erat, ſæpe adducere. Cũ aũt (ut quid mei iudicij de hac re ſit, aperiam) ſupra ſimplicem quãdam comprehenſionẽ eſſe dixiſſet, nunc autem quæ illa ſit, declaret, ex ſuperiore loco & hoc ſententiã illam cõflauit. οὕτω namq; cũ finxit Ariſtotelẽ ſcripſiſſe, expreſſit hæc uerba philoſophi, cum dicit ſe ſimplicem comprehenſionẽ uocare, quæ cõſtat ex uno mẽbro. nam hoc etiã non cõuenire inter illos apertum eſt, quod alter ἁπλῆν, alter ἀφελῆ, quæ conſtat uno membro, ſententia eadem, nomine diuerſo, periodum uocauit. Appellare autem Ariſtotelem, quæ unico tantum membro conſtat, periodum, certum eſt

(quamuis

(quamuis Cicero huiuſcemodi inueniri neget) cum ſuprà partitus ſit periodum in eam quæ mẽbris diuiſa eſt, & in ſimplicem. cum enim paulo antè inquit, alteram periodi partem eſſe membrum, huius addidit, intelligẽs periodi, quæ ex membris conſtaret.

Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα.) De iuſta nunc menſura & cõprehenſionum harum, & membrorũ agit. niſi enim modus in utraq; re ſeruatus ſit, non mediocriter peccabitur. nec una ratio eſt pecandi: nam & nimium et parum hic quoq; lædit. Hoc etiam in Oratore Cicero præcepit, cũ de periodo diſſereret, quam τετράκωλον eſſe ferè uult. Cõſtat enim ille ambitus, & plena comprehenſio è quatuor ferè partibus: quæ membra dicimus, ut & aures impleat, & ne'ue breuior ſit, quàm ſatis ſit, neque longior (quanquam utrunq; nonnunquam, uel potius ſæpe accidit, ut aut citius inſiſtendum ſit, aut lõgius procedendũ) ne breuitas defrandaſſe aures uideatur, ne'ue longitudo obtudiſſe. Iiſdem autem uitijs obnoxia quoque membra ſunt, ut philoſophus tradit. nã & breuiora & longiora eſſe, quàm oporteat, poſſunt. Quod in extremo uerò mutilum diminutumq; eſt, μείουρον ſignificat. uerſus quoq; nonnullos, qui in fine tempore deficerent atq; claudicarent, Græci μειούρους uocabant.

Τὸ μὲν γὰρ μικρὸν.) Quid incommodi utrunq; uitiũ afferat, exponit. quod enim, inquit, breue exiguũq; eſt, inſiſtere ſæpe cogit auditorẽ, uel potius labi, & tãquam in ſalebra hærere: quomodo aũt id fiat, diligenter docet.

Ἀνάγκη γὰρ.) Vnde lapſus ille, offenſioq; exiſtat, exponit. Neceſſe eſt, inquit, cum is qui audit adhuc ultrà tendit animo, & longius procedit, ad menſuramq; illam termini, quem animo concepit, in ſeq; habet, feſtinat, retrorſum trahatur (quod fit cum orator ſubitò, et ante expectatum ceſſat) neceſſe inquam eſt, tanquã offenſionẽ gigni, quia incurrit ceu in molem, quæ obiecta eſt, diuerſi ab eo quem ſibi propoſuerat, termini. quàm moleſtũ autem hoc eſſe debeat, facilè omnes intelligunt. Cõmunem lectionẽ ſecutus, hunc ſenſum, non malũ, niſi fallor, ex toto hoc loco elicio: quam tamẽ nõnulli uariare ſine cauſa conati ſunt, auctore Græco interprete: qui omnia ſemper, quæ non intelligit, contaminat. Hanc autẽ nulla uarietate in cunctis ſcriptis libris inueni, uetus quoq; tralatio eius ueſtigia indicat. ὅρον appellat circunſcriptionẽ qua terminatur ſententia aliqua. Cum longiorem igitur ſibi in animo curſum conſtituiſſet auditor, putaretq; antequam abſolueret ſententiam, deſineretq; ad eum quem ipſe ſibi fixerat terminum, peruenturum dicentem, illo ceſſante, ipſe ui inde auellitur ac concidit. Quod uerò inquit προσπταίειν γίνεσθαι, indefinitum uerbũ pro nomine ſumpſiſſe uidetur. modus ſanè hic loquẽdi, propter cõſequens eiuſdẽ temporis uerbum, duriuſculus eſt. Imitari igitur rem illã uerũ caſum ſignificauit, addens οἷον. cauſam aũt prolapſionis aperuit, & quod potiſſimũ tanquã præcipitẽ ageret auditorẽ, docuit, inquiens διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. Ἀντίκρουσις uerò eſt, cum ſolida res in ſolidã incurrit, & quòd reſiſtat, atq; impetum eius retardet, inuenit: qui aũt concitatiore curſu feruntur, nec aliquid quod obſtet, ſe inuenturos arbitrantur, cũ incurrunt repentè in aliquid, retro impelluntur ac cadunt. Hoc ſanè notum omnibus eſſe poteſt, & aliquando cuilibet contigerit neceſſe eſt: ipſe tamen in Problematum ſegmento 6. cũ rationem redderet, cur qui contento curſu ferũtur, cum quiſpiã ſe ipſis currentibus obiecerit, incidũt in moleſtum morbum, diuulſionẽ, quam Græci σπασμὸν uocant, totam rem exponit, inquiens: Cum enim currente quopiam, uehementer in anteriorẽ partem partibus corporis impulſis, aliquis ſe oppoſuerit, uſu uenit, ut una retro trahat ac rapiat in contrarium, cum illæ adhuc antè ſuo motu ferrentur.

Τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ.) Producta autem ac longa membra periodorum (quod enim nunc uitium in iis ſit, declarat, cum curtorum iam oſtendiſſet) auditorem deficere cogunt, relinquuntq; eũ: quia curſus ipſius menſuraq; quam animo ſtatuerat, tam longè non procedit, ſed cum terminum ſuum nacta eſt inſiſtit. quod ſimili explanat.

Ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος.) Exemplo una deambulantium, rem ita ſe habere confirmat. qui enim eadem ſpacia non ſeruant, ſed ultra ſtatutum terminum progrediuntur poſt ſe relinquũt, quos habent comites ſuæ deambulationis. illi namq; ultra terminos certos non excurrunt. Quod autẽ in animo fiat, docere uoluit ſimilitudine eorum quæ cotidie in corporibus noſtris uidemus euenire, cum hæc aperta ſint, & oculis cernantur. illa uerò non poſſint, niſi intelligentia cognoſci, & huiuſcemodi rebus illuſtrari.

Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι.) Eodem pacto, inquit, prolixæ comprehenſiones, naturam ſuam amittunt, & orationes fiunt, reſq; omnino ſimilis melicorum poetarũ anabolæ. unde manifeſtò percipitur, ἀναβολὴν lyricorum poetarum, cui ſuprà ſimilem eſſe dixit locutionem εἰρομένην, longiore curſu confici ſolitã. ſicut ἀντιστρόφοις, cum qua contulit orationem κατεστραμμένην, anguſtiore gyro. ὁμοίως uerò quod inquit, aliud quod item abſurdum eſt, uidetur ſignificare. neq; enim ſimile eſt ſuperiori poſterius hoc, ſed contrarium. In antiquiſſimo autem libro hoc diuerſum ab alijs offendi, quod ubi cæteri λόγος, ipſe ἄλογος habet: quam etiam lectionem ſequitur uetus tralatio. Cum nihil igitur immutarim, quin tamen hoc notum facerem, prætermittere nolui.

Ὥστε γίγνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος.) Quare, inquit, idem hic uſu uenit, quod Democritus Chius alia in re contempſit: & elegans ipſius uox huc transferri poteſt. in Melamppidem enim lyricum ille ludens, qui cum antiſtrophas in carmine facere deberet, ſi conſuetudinẽ aliorum ſui generis poetarum ſeruare uoluiſſet, anabolas fecerat, notum Heſiodi præceptum, leuiter immutatum, & ad ſententiam, quam uolebat, ab ipſo conformatum, protulit. nam cum malum conſilium ei qui conſiliũ dat, peſſimum eſſe Heſiodus dixiſſet, productam anabolem ualde moleſtam eſſe ei qui fecit, Democritus ſignificauit,

uit, nec ſolum odioſam eſſe auditoribus, ſed auctoribus ipſius: quod etiam euenire de prolixa nimis comprehenſione affirmat Ariſtoteles. Cum autem Heſiodum illud duobus uerſibus contineatur, in poſteriore uerſu immutatio facta eſt. ita enim cecinit uetus ille poeta, ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. priorem uerò, ut ab auctore acceperat, Democritus edidit. Has autem parodias (ſic enim appellant) ualde utiles eſſe ad iocandū, planum eſt. unde comici priſci poetæ in fabulis ſuis illas frequentabant, atq; ita riſum ſpectatoribus mouebant.

Ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον.) Aptè dici poteſt hoc etiam (inquit) in eos, qui prolixa membra comprehenſionum fingunt. nam & ſibi ipſis, & ijs qui audiunt, moleſtiam exhibent. ἁρμόττει λέγειν, conuenit quadratq; in illos, aptum eſt illis irridendis.

Αἵ τε λίαν βραχύκωλοι.) Comprehenſiones, quæ breuia præter modum membra habent, περίοδοι nō ſunt, inquit: ſi quis uim huius nominis cogitet. περίοδος enim circuitio, ac circunductio quædam eſt, nomenq; impoſitum habet à uijs, quæ orbem & circum conficiunt. contrà enim hæ auditorem præcipitem rapiunt, cum ipſarū tanquam iter fractum ſit, ut non ſine periculo capitis, cū ſæpe labi cogatur, auditorem ſecum uehant. Hinc autem ſæpe tranſlato nomine προπετῶς inconſideratè, uel potius petulanter ſignificat. Iſocrates in Panathenaico, ἔπειτα μὴ προπετῶς ἐκφαίνεσθαι, περὶ ὧν οὐκ ἴσασιν. Idem in ſuaſione ad Philippum, προπέτειαν Cyri minoris appellauit: cū temeritatis illum damnaret, quod partā iam uictoriā, certamenq;, nimia elatione animi, uirtutiſq; ſuæ oſtentandæ cupiditate corrupit.

Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως.) Orationis quæ ex membris conſtat, non unum genus eſſe inquit. alia enim διῃρημένη uocatur, quòd membra ſoluta liberaq; habeat, quorumq; partes mutuo ſe non ſpectent. alia autem ἀντικειμένη, in qua ſingula pene uerba mutuo ſibi reſpondent, ac poſterioris membri uoces opponuntur uocibus prioris. Cum uerò unitatis numero antea hic, ἐν κώλῳ excuſi haberent, ſecutus eaſdem auctoritates quas ſoleo, ἐν κώλοις reſtitui.

Διῃρημένη μὲν, οἷον.) Locutio, quæ diſiuncta membra comprehenſionū habet, huiuſcemodi eſt, inquit. exēplis enim nunc utriuſq; naturam illuſtrare uult. Initium autem primum orationis Iſocratis, quam Panegyricum appellauit, apertum eſt, necnon duo ipſius membra ſeparata eſſe, nulloq; inter ſe tanquā uinculo connexa. Duo uerò quæ in exemplo aliter hic quàm apud auctorem ipſum legebantur, emendaui, quia animaduerti antiquiſſimo libro cum ea lectione conuenire.

Ἀντικειμένη δὲ.) Illa contrà oratio, inquit, ἀντικειμένη erit, in qua utroq; in membro aut ad contrarium, contrarium conſtitutum erit: aut quæ idem uerbum cōtrarijs, quod ea iunciat adiunctum habebit. Exemplum ex eadem luculentiſſima oratione ſumptum, totam rem illuſtrabit: nonnulla tamen aliter hic, quàm apud Iſocratem ipſum leguntur, quod in cunctis ferè his exemplis euenit. Cum inciderim autem in locum Theophraſti è libris quos ſcripſit de Elocutione, ubi hæc ipſa ἀντίθεσις & quæ ſit, & quot modis fiat, accuratè explicatur, operæprecium me facturum arbitror, ſi eum adpoſuero. nam lucem etiam huic loco aliquam afferet, & pleniorē huius rei ſcientiam gignet. quæ nāq; maximè ipſius ſpecies elegans ſit, & ab omni reprehenſione remotior, indicat. ut enim tempore modiceq; uſurpata hæc cōcinnitas, mirificè ornat orationem: ita non ſuo loco poſita, ac ſine modo captata, plurimum nocet. tribus autem ille modis effici in oratione ἀντίθεσιν hanc affirmat, nec aliam ullam rationem eſſe contrarijs contraria opponendi. uerba autem ipſius hæc ſunt, ab Halicarnaſſeo in Lyſiæ uita citata, cum falſo putaſſe Theophraſtum oſtendere uellet, orationem pro Nicia imperatore editam, ab eo oratore ſcriptam, ac ſine cauſa Lyſiam ab ipſo inſimulatum. Nimis crebrum autem auctor ipſius, & parum apto ad eum accipiendum loco, hunc ornatū orationis adhibuerat, ut uitio oratio illa, cuiuſcunq; fuerit, non caruerit, ἀντίθετα δὲ λέγεται τριχῶς, ὅταν τῷ αὐτῷ τὰ ἐναντία, ἢ τῷ ἐναντίῳ τὰ αὐτά, ἢ τοῖς ἐναντίοις ἐναντία προσκατηγορηθῇ· τοσαυταχῶς γὰρ ἐγχωρεῖ συζευχθῆναι. Cū igitur Ariſtoteles duos modos uideatur ſignificare, ſodalis uerò ipſius tres eſſe uoluerit, niſi fallor in numero non diſſentiunt. alter enim duorum illorū, qui ab Ariſtotele allati ſunt, duplex eſt, parteſq; continet illas, in quas à Theophraſto diſſectus eſt. intelligo autem poſteriorem modum, cum idem ſcilicet contrarijs adiunctum ac copulatum eſt. id enim præſtari poteſt, & cum eidem contraria adiunguntur, & cum contrario eadem. nam altera illa ſimplex ratio ab ambobus eodem pacto, ac penè iiſdem uerbis, tradita eſt. Addit autem Theophraſtus, quod ex illis uitioſum ſit, oſtendens, τούτων δὲ τὸ μὲν ἴσον καὶ τὸ ὅμοιον, παιδαριῶδες καθαπερεὶ ποίημα. διὸ καὶ ἧττον ἁρμόττει τῇ σπουδῇ· φαίνονται γὰρ ἀπρεπεῖς, σπουδάζοντα τοῖς πράγμασι, τοῖς ὀνόμασι παίζειν, καὶ τὸ πάθος τῇ λέξει περιαιρεῖν· ἐκλύει γὰρ τὸν ἀκροατήν. cum enim par omnino ac ſimile membrum membro fuerit, & longitudine ſcilicet ſua, numeroq; ſyllabarum, & nominibus in eo poſitis, quia nimis elaboratum ſit, induſtriamq; ingētem præ ſe ferat, & nō minorem quàm poema aliquod in ſe habeat, potius puerilis ſtudij propriū id eſſe, quàm grauis oratoris tradit, ac nullo modo conuenire rebus ſeueris tractandis: eſſe namq; indecorum, cum ſi res ſpectetur, ſeriò agas, uerbis ludere ac iocari: prætereaq; affirmat, quod & Phalereus etiā & Cicero teſtatus eſt, locutione illa deleri omnem motum ex animis auditorū. cauſam autem eius incōmodi eſſe, quia diſſoluit iudicē, eumq; qui audit, ſuaui illa ac feſtiua conſtructione uerborū. Exemplis aūt uitium huius rei ſignificare uolens, his uſus eſt, ſumptis ex oratione quæ Lyſiæ putabatur. inquit enim, οἷον ὡς ὁ Λυσίας ἐν τῇ τοῦ Νικίου ἀπολογίᾳ. Κλαίω τὸν ἀμαχητὸν καὶ ἀδιαμάχητον ὄλεθρον· ἱκέται μὲν αὐτοὶ τῶν θεῶν καθίζοντες, προδότας τε τῶν ὅρκων

ὅρκων ἡμᾶς ἐκφαίνοντες, ὡς ἀκατάλυτος συγγέγονεν, δύναμιν. omnia autem quæ culpauit, in ſe ipſa habere planũ eſt. hoc uerò poſitũ ab auctore, exẽplũ eſt ἀντιθέσεως: illius, cũ idem cõtrarijs, quod illa unciat, reſpõdet. uerbum enim ὤνησαν cõplectitur τοὺς ὑπομείναντας, & τοὺς ἀκολουθήσαντας; quorum nominum notio cõtraria inter ſe eſt. ipſe tamen ſtatim quid cõtrarij in ipſo ſit, non oſtẽdit, ſed ad extremũ breui ſignificat uim utriuſq; exẽpli. ſequũtur enim hæc ipſa apud auctorẽ uerba, quæ conficiunt alterum exemplum: rationem namq; ipſis attulit eius, quod comprehenſione hac ediderat.

Τοῖς μὲν γὰρ.) Exemplũ hoc eſt prioris modi, quod dixit, ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται. uerba cõtraria ſunt, προσεκτήσαντο, & κατέλιπον. quæ uerò nomina inter ſe contraria ſint in duobus his membris accuratè ipſe demõſtrat: quæ nãq; ſequuntur, uerba ipſius ſunt, quibus tradit contraria inter ſe eſſe quatuor illa nomina. cum autem diuerſis caſibus antea ipſa in excuſis libris legerentur, nominandi caſu omnia, ut in calamo exaratis offendi, legi uolui. ἐναντία enim neutri generis eſt, non muliebris: ualetq; hic, quæ Cicero in Oratore Græcos nominare ἀντίθετα tradit. & ſanè Halicarnaſſeus ita uocat, ubi & ipſe cumulatas his elegantijs Iſocratis periodos in uita ipſius docet: quamuis aliquando etiã ἀντιστροφὰ appellarit. Sententia totius loci hæc eſt. laudat enim Iſocrates cõſilium antiquorum Athenienſium, qui magnis copijs ex omni Græcia collectis, intulerunt bellum barbaris, atq; imperij fines ualde prorogarũt. nã ex Aſiæ maritimis locis ipſos & inſulis eiecerunt. Affirmat igitur ita illos & ex ijs qui ſecuti ſunt ipſos in bellum, & ijs qui domi manſerunt, profuiſſe. ijs enim ſatis agri, quo ſe alerent, reliquerunt: ijs uerò multo maiorẽ quàm domi poſſidebant, acquiſiuerũt. quod enim τῆς generandi caſu unitatis numero emendaui, feci id hortante optimo exemplari, & re ipſa. intelligi enim debet χώρας, ut eſt apud auctorem.

Ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις.) Sententia imperfecta. neq; enim unde hæc uerba regantur, adpoſitũ eſt. Ex eadem uerò oratione exemplum acceptum, quod & ipſum aliquantulum immutatum eſt. ita enim hic locus apud Iſocratẽ legitur, ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων βουλομένοις, ἀμφοτέροις ἁρμόττειν. Ciuitas Athenienſium conſilio ſuo ita rempub. conſtituit, ut & his & illis conueniret. Quæ ſequuntur uerba, quibus hæc mẽbra è regione ſibi reſpondere indicatur, Ariſtotelis ſunt. prioris enim membri intellectum, quo Iſocrates dixit uiam ueteres Athenienſes inueniſſe, qua prodeſſent illis qui pecunia egebant, expreſſit Ariſtoteles uerbo κτῆσιν, quod rei familiaris comparationem manifeſtò ſignificat. contrarium autem id eſt aliquo modo ἀπόλαυσις, quod ualet, rei antè partæ fructus & confectio.

Καὶ ὅτι.) Pergit ex eadem oratione ſumpta, exẽpla ponere: non tamen hic ut ſuprà fecerat, quæ in ijs cõtraria ſunt, oſtendit. manifeſtò namq; illa intelliguntur. prudentes enim ac ſtulti contrarij inter ſe ſunt, ut deijci fine ſibi propoſito, aduerſoq; aliquo caſu premi, ac conſequi quod uolueris, ſecũdasq; res nanciſci. ſuſtuli autem hinc uerbum, quod à melioribus etiam ſcriptis abeſt: in excuſos autem omnes irrepſerat. neq; enim ἐν πόλεσι ταύταις, ut illi habebant, legi debet, ſed πράξεσιν intelligi: quod ex oratione ipſa etiã Iſocratis facilè quiuis cognoſcere poteſt. ita autem ſe locus omnis habet apud auctorem: Ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν. Ornat enim Athenas, conſiliumq; illius ciuitatis laudibus ſummis effert, quod toto pectore ſtudijs ſapiẽtiæ incubuerit, rationemq; in primis coluerit. cognouit enim, inquit, alijs in rebus exiſtere adeò turbidos inexpectatosq; caſus, ut ſæpenumero in illis prudentes miſeri, inſipientes fortunati ſint.

Εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν.) Exemplum ex eadem oratione acceptum. Intelligit autem ueteres Athenienſes: quos, cum in bello aduerſus Perſas ſtrenuè ſe geſſiſſent, ſtatim dicis præmia quæ uiris fortibus dari cõſuerunt, obtinuiſſe, non multoq; pòſt imperiũ maris ſua uirtute acqſiſſe. mẽbra quoq; hæc cõtraria eſſe, apertũ eſt.

Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου.) Binæ hæ continẽtes etiam apud auctorẽ cõprehẽſiones ſunt, quæ ambæ duobus membris inter ſe cõtrarijs conſtant. Sermo autẽ eſt de Xerxe Perſarum rege, ingẽtibusq; ipſius apparatibus ac factis. Has quoq; eleganter expoſitas, & incredibiles ſententias Iſocrates in Panegyrico poſuit, quæ contraria in ijs ſint (ſunt enim illuſtria) à quouis intelligi arbitror. Totum uerò locum, præpoſtero tamen ordine, Cicero in ſecundo de Finibus, exprimere conatus eſt. Vt ſi Xerxes cum tantis claſſibus, tantisq; equeſtribus & pedeſtribus copijs, Helleſponto iuncto, Athone perfoſſo, maria ambulaſſet, terrã nauigaſſet. Sed etiam Lucretius in tertio libro, ubi de interitu copioſe & elegãter diſputat.

Καὶ φύσει πολίτας ὄντας.) Ex eadẽ oratione locus acceptus, apud Iſocratẽ tamẽ ipſum extrema pars aliquãtulũ immutata. illic enim τῆς πολιτείας ἀπεστερῆσθαι legitur. loquitur aũt illic de inſtitutis æquiſſimis antiquorũ Athenienſiũ, qui oppida, quæ imperio eorũ tenerẽtur, libera eſſe & à multitudine regi uolebãt, rem atrocem et nõ ferẽdã putãtes, ut alia nõnulla, quæ narrat fieri, ita q natura ciues eſſent, lege ab adminiſtratiõe ciuitatis pelli.

Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν.) Ex eadẽ oratione ſumptũ exẽplũ. Quæ cõtraria hic ſint, apertũ eſt. & aduerbiũ namq; aduerbio, & uerbũ uerbo è regione ſtat. loquitur aũt de copijs Perſarum in Græciam tranſportatis. hi enim ipſorũ malè perierunt, hi uerò turpiter conſeruati ſunt.

Ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι.) È Panegyrico quoq; hic locus acceptus eſt, nonnulla tamẽ aliter apud auctorẽ ipſum legũtur. quod illic legitur ἀξιοῦν, culpa fortaſſe librarij hic omiſſum eſt. non parum enim, ut arbitror, ſententiam adiuuat, quæ tamen ſine illo aliquem ſenſum habet. contra turpe autem fœdus, cũ Per-

ſarum rege icto diſputat, uiamq́; quærendam dicit, qua pœnas capiant tantæ iniuriæ, dignitatiq́; ac ſaluti Græcorum in reliquum conſulant. turpe namq; eſſe, priuatim ipſos poſtulare, ut barbaris pro mancipijs utantur. publicè autem æquo animo pati, magnam partem ſociorum illis ſeruire.

Η ζῶντας ἢ ξεῖν.) Locum hunc in cunctis libris corruptum reſtitui. non enim ἄξειν, ut antea, ſed ἢ ξεῖν legi debet. & huic uerbo indefinito, quod ſequitur, et ipſum eodem tempore poſitum, aduerſatur: ut contrarij etiam inter ſe ſunt qui uiuunt, & qui mortem obierunt. Verba autem hæc apud eundem ſcriptorē in extremo panegyrico leguntur, poſt illum locum, quem ſuprà citauit, cū de locutione concitatiore diſputaret, & quando, ferentibus auribus auditorum, liceret oratori epitheta plura ac uincta peregrinaq́; uerba uſurpare, doceret.

Καὶ ὁ εἰς Πειθόλαον τις.) Vox præterea, quæ ab aduerſario coniecta eſt in Pitholaum & Lycophronem, eiuſdem generis eſt. ex contrarijs enim artificioſe cōformata fuit. In foro autem illos acuto hoc dicto uulnerauit, qui ſcelus ipſorum nec ferre ipſe poterat, nec ignorari ab alijs ullo modo uolebat. Pitholaus autem & Lycophron Thebes, uxoris Alexandri Pherei, fratres fuere, qui ab illa ipſa ad cædem tyranni impulſi, eum interfecerunt, ac primis quidem temporibus moderatè ſe gerentes, ampliſsimos honores à ciuibus conſecuti ſunt: poſtea mutato conſilio, quam alijs eripuerant iniuſtam poteſtatem, ſibi aſciſcentes, dominatum ciuitatis occuparunt. cōtra eos bellum diu geſsit Philippus Macedo: ipſi tamen poſt Onomarchi Phocenſium imperatoris aduerſam pugnam, interitumq́; ſpoliati ſocijs, urbem ei tradiderunt: fideq́; ab ipſo accepta, coacta manu mercenariorum, ad Phayllum confugerunt. Hæc Diodorus in 16. libro narrat. Plutarchus quoq;, quæ ad necem tyranni pertinent, in Pelopida exponit. Hi tamen tres fuiſſe fratres tradūt, qui Alexandrum dolo necauerint. Tiſiphonum enim tertium uocant. Fuerintne autem hi, qui nunc appellantur ab Ariſtotele, affirmare non auſim. Præterea, cum ignotus ſit qui illis ita maledixerit: necnō quo in oppido hæc in ipſos dicta fuerint, omnia obſcuriora fiunt. Citatur etiam ab Harpocratione in lexico teſtimonium Lycurgi, acerbiſsimi illius accuſatoris, ex oratione contra Lycophronem: ſi quidpiam id fortè ad hunc locum facit. Animaduertendum uerò, quod ἐν δικαστηρίῳ inquit, nec fori ipſius, cū plura Athenis eſſent, nomen poſuit. nam aut alibi iudicia exerceri ſolita eſſe, aut certum aliquod communi omnium nomine appellatum fuiſſe, mihi compertum non eſt. uidebatur autem aut forum, in quo hoc prolatum eſſet, appellare debuiſſe, aut hoc ipſo ſuperſedere. Et tamen in ſecundo quoq; libro ἀδικιῶν, quæ magna inſcribuntur, eodē pacto ipſe locutus eſt. οἷον ὡς φασί ποτε κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ, ὅτι πατέρα τύπτει, & quæ ſequūtur. necnon Plutarchus in uita Demoſthenis.

Οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες.) Contraria hic manifeſtò ſunt, domi manentes, & profecti ad nos, ut uendebant & emerunt, necnon uos et nos, ſi ita legi debet. in antiquiſsimo namq; libro eodem pacto ambobus locis legitur, ὑμᾶς ſcilicet: quod tamen uix locum hic habere poteſt. Quod ſi manifeſtò teneretur, & à quo & contra quos, & ubi hæc dicta in iudicio forent, de uera germanaq́; lectione dubitari non poſſet, quæ in diuerſis codicibus ualde uaria inuenitur, præcipuè in pronominibus diſſentiens. nam ſunt libri etiam, in quibus ἐκεῖνοι, non οὗτοι legatur. Videtur autem cōtumelioſa hæc uox, bimembri ambitu comprehenſa, in eos iacta, qui pecunia, quam comparaſſent, in ſuis ciuibus hoſtibus emancipandis, eadem poſtea uterentur in illis ab iiſdem emendis, atq; in ſeruitutem ſibi adiudicandis.

Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον.) Quod antea, ne longior in re non ualde difficili foret, poſt ſingula exempla non fecerat, nūc ſimul breuiq; facit. in omnibus enim ſuprà adlatis exemplis eandem uim eſſe tradit, ἀντικειμένηνq́;, ſi quis Græco nomine eam appellare uelit, locutionem illam eſſe affirmat.

Ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέξις.) Hæc autem locutio, in qua contrarijs opponuntur contraria, inquit, cum ſuauis ſit, tantam ſuauitatem hinc accipit: duas autem huius rei radices indicat. ſuauem enim eſſe uult, & quod contraria, quibus conſtat, maximè nota ſunt, alterū ſcilicet ex altero: colligata namq; inter ſe ſunt, ac multis modis ſimul cōnexa: eadéq; iuxta collocata, melius adhuc intelligūtur. quæ autē maior uoluptas, quàm quæ ex perfecta cognitione capitur? nam ſcientia una animum noſtrum ali, optimi auctores tradiderunt. Cum igitur oblectare ipſam animos fateatur, cauſaſq́; huius uoluptatis diligenter aperiat, non tamen inde, quia numeroſa ſit, eā iucundam eſſe dicit, quod putauit Cicero, ut ſuprà etiā breui declaraui. habere enim hanc uim orationē, in qua opponuntur contraria, ille exiſtimauit: quemadmodum eam etiam, quæ caſus habet in exitu ſimiles, & in qua paribus paria redduntur (de quibus infrà ſtatim philoſophus diſputabit) ut ſuapte natura numeroſa ſit. relationem enim contrariorum efficere numerum omnino, Cicero uoluit: nec tamen Ariſtoteles hic, ubi de uirtute ipſius dotibusq́; agit, hoc tangit.

Καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ.) Præterea, inquit, iucunditatis non parum habet, quod imitatur ratiocinationem, quam ſyllogiſmum uocant. elenchus enim, qui & ipſe ſyllogiſmi ſpecies eſt, contrariorum collectio eſt. quod ſi accuratè animaduertemus, oratio hæc, quæ contraria oppoſita habet, hoc ipſum eſt. Elenchum autem, ratiocinationem μετὰ ἀντιφάσεως uocari ab hoc auctore, quia cōcluſionem habet oppoſitam priori concluſioni, manifeſtū eſt. Iucundus uero is eſt, quod omnia certa, planaq́; reddit. Iucūda igitur hæc etiam erit, quòd perſpicuam nobis ſciētiam tradit.

Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν.) Hæc ad ea quæ iam tradita ſunt, pertinent. narrat enim cum hoc pacto cōtrarijs cōtraria oppoſita fuerint, ut fuere in locis ab ipſo mōſtratis, uocari artificiū illud uno uerbo ἀντίθεσιν.

ὸν. Hoc autem expoſito, ſimiles huic orationis elegantias alias, concinnitatesq́; explicat.

Παρίσωσις δὲ.) Vocatur uerò, inquit, παρίσωσις, cum æqualia membra fuerint, id eſt, cum uerba uerbis quaſi dimenſa & paria reſponderint. ut Cicero appellare conſueuit. quam autem παρίσωσιν hic Ariſtoteles appellat, Demetrius, ut poſteriores dicẽdi magiſtri, ἰσόκωλον uocat. Omnis aũt hæc doctrina facilis, & à ueteribus huius artis doctoribus diligenter pertractata eſt.

Παρομοίωσις δὲ.) Vt παρίσωσις membrorũ æqualitatem continet, ac propè numero pares ſyllabas, ita παρομοίωσις, de qua nunc agit, ſimilitudinem extremarum partium membrorum, id eſt initij ac finis. in utroq; enim παρομοίωσις eſt. Demetrius, qui de his luminibus orationis accuratè diſſeruit, tanquam genus παρομοίωσιν eſſe uult: ἰσόκωλα autem partem, formáq; ipſius appellat.

Ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ.) Has, inquit, ſimilitudines, quas dixi, neceſſe eſt aut initio alicuius membri, aut ad extremum inueniri. utroq; enim loco rectè concinneq; collocantur. Hermogenes uerò, cum & ipſe de his luminibus orationis diſſereret, παρισώσεις has appellauit. inquit enim, γίνονται δὲ αἱ παρισώσεις καὶ κατ' ἀρχὰς καὶ ἐπὶ τέλους, & quæ ſequuntur.

Καὶ ἀρχὴ μὲν.) Principium ſemper nomina ſimilia dicens habere, initium membri intelligit, non primam partem uerbi, quod primum in membro poſitum fuerit, ut Hermogenes fecit, cuius hæc ſunt uerba. καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, οἷον πρὸ σοίκει πρὸ θύμως, καὶ ὁ Πλάτων, Παυσανίου δὲ παυσαμένου. quod ſi uerborũ in primis ſyllabis ſimilitudinẽ ſpectauit, eo potius nomine uti debuit, quo ſimilia illa inter ſe eſſe declarantur, q̃ quo paria, æqualiáq;. ſimilitudo nanq; qualitatis, æqualitas uerò quãtitatis eſt. Quãuis aũt æquale ſimileq́; quandoq; cõfundantur, ubi ſcrupulũ id inijcere poteſt ac turbare animos lectorũ, officiũ eſt accurati ſcriptoris appoſitè loqui. Cũ tamen Plato, cuius ille utitur exẽplo, addiderit, διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οἱ σοφοί, ſignificare ille fortaſſe æqualitatẽ ſyllabarũ, non ſimilitudinẽ nominũ uoluit. pares enim numero in utroq; ſunt, ut etiã in uerbis Demoſthenis, πρὸς οἴκει πρὸς θύμως, ſiue Xenophontis illa putes. Xenophon enim ante illum ita hæc ipſa uerba compoſuit, in concione Thraſybuli, quæ eſt in 2. lib. de Reb. Græcorũ, ſiue potius conſuetudinem rhetorum ſui temporis Plato ſequutus eſt, qui ita loquebãtur. recentiores certè, ubi id fiebat, quamuis impares ſyllabæ uerborum eorum forent, παρίσωσιν uocabant, ut alterum oratoris eiuſdem locum ex oratione pro Cteſiphõte, Φίλιππον Φίλων: & contra Aeſchinem falſæ legationis, Φίλιππον φιλῶν τὴν πόλιν. Nomina uerò ſimilia appellat Ariſtoteles, quæ tota ſui formatione parum inter ſe diſcrepãtia fuerint, nõ ſimiliter tantũ deſinũt aut incipiũt.

Ἡ δὲ τελευτή.) In exitu παρομοίωσις fit, & cũ extremæ ſyllabæ ſimiles inter ſe ſunt, aut eiuſdem nominis caſus, aut demũ ipſum nomen. Hinc etiam colligitur quod apertè traditũ eſt à Demetrio, παρομοίωσιν genus eſſe cum complectatur & ὁμοιοτέλευτα, & ὁμοιόπτωτα.

Ἐν ἀρχῇ μὲν, τὰ τοιαῦτα.) Similia nomina, initio membrorũ poſita, huiuſcemodi, inquit, ſunt: exempla enim, quib. rem aperiat, adfert. munus aũt alicus extenuare uoluit, qui ita locutus eſt, dicens quempiam deſertum agrum ab illo dono accepiſſe. ſic enim legi debet, corrupte tamen antea ambobus in locis ἀγρὸν excuſi habebant: in manu ſcriptis rectè legitur. Agellum autem incultum, ἀργὸν, quaſi ignauum & inertem, Græci uocabant. Iſocrates in Panegyrico, τοὺς δὲ ὑπερορῶντας δι' ἀφθονίαν χώρας, τὴν μὲν πλείστην αὐτῆς ἀργὸν περιορῶντας. Plutarchus in Pericle de Anaxagora phyſico loquens, καὶ τὴν χώραν ἀφῆκεν ἀργὴν, καὶ μηλόβοτον. prius horum uerborum Cicero expreſſit, cum in 5. de Finib. de Democrito loquens, inquit, Agros deſeruit incultos. quod etiam Anaxagoram fêciſſe ipſum in 5. lib. Tuſculanarum narrat. poſterius uerò egregiè Horatius reddidit in epiſtola ad Iccium: Miramur, ſi Democriti pecus edit agellos, Cultáq;. ſed idem etiam ſuperius reddidit, cum in 1. lib. Odarũ cecinit, Pone me pigris ubi nulla campis. Luſit quoq; in ſimilitudine horum uerborum Xenophon in 8. libro Κύρου παιδείας, cum Pheraulam Perſen, tenuitatem patris exponentem, ita loqui fecit: ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγιγνόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργὸν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι.

Δωρητοί τ' ἐπέλοντο.) Phalereus, cum & ipſe de membris, quæ παρόμοια uocant, diſſereret, hoc exẽplo uſus eſt. uerſum autem Homeri eum eſſe in nono Iliadis, pronunciatum à Phœnice ſuadente Achilli ut ſimultatem, quam gerebat cum Agamemnone, deponeret, notũ eſt: narrauit enim ille alios quoq; olim honeſtos uiros, muneribus delinitos, uerbisq́; placatos, iram abieciſſe.

Ἐπὶ τελευτῆς δέ.) In exitu ac fine membrorũ, quomodo παρομοίωσις fiat, exemplo hoc declarat: quod unde acceptum ſit, ignoro. extremas autem hic tantum ſyllabas pares, ſimilesq; eſſe, perſpicuũ eſt. Particulam autem negandi, quæ in excuſis initium exempli erat, nõ recepi, quia ab omnibus ſcriptis libris abeſſe illam uidi, nec ueterem etiam tralationem ipſam exprimere. ueritus igitur, ne ab aliquo ex ingenio hic poſita ſit, malui in re dubia, antiquorum librorum fidem, quàm incertum auctorẽ ſequi. patrio etiam caſu in iiſdem poſterius mẽbrum αὐτοῦ habet, cum in excuſis id nomen antea accuſandi caſu foret.

Ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι.) Quanq̃ hi quoq; iidẽ caſus diuerſorũ nominũ ſint, non tamẽ caſus ipſos nunc reſpicit. eſt enim hoc quoq; exemplũ eorũ membrorũ, quorum plures in extremo ſunt ſimiles ſyllabæ: in antecedente nanq;, quod ſimilitudinẽ in eodem tẽpore uerborum habuit, caſus ſpectari nõ potuerunt. Diuerſorũ uerò nominum caſus (qui ornatus orationis à recentiorib. huius artis præceptorib. ὁμοιόπτωτον uocatur) inter παρόμοια nõ enumerat. illa nanq; παρόμοια noſter dicit, in quibus ſyllabarum ſimilitudo eſt, quæ non ſemper in iiſdem diuerſorum nominũ caſibus inuenitur. neq; enim

omnes generandi aut dandi caſus, cum diuerſæ ſunt nominum flexiones. ſimiliter deſinunt, uerùm tantũ modo ij qui euſdem flexionis ſunt, quamuis inueniantur etiam huius generis, quæ hoc non ſeruent. Hi uerò ſi in exitu membrorum collocentur, ὁμοιοτελεύτων nomine continentur: quòd ſi alibi conſtituti fuerint, ab ipſo non curantur. ὁμοιοτέλευτα autem, cum euſdem generis omnia non ſunt, & ſingulas tantum & plures ſyllabas in extremo ſimiles habere poſſunt.

Πτώσεις δὲ ταὐτοῦ.) Valde quoq; hic elegans uerborum ambitus eſt, cuius membra euſdem nominis uarios caſus, diuerſaſq; terminationes habent. hoc enim puto ipſum intellexiſſe, πτώσεις q; appellaſſe, ut cõſueuit, ὡς πλάξεις ἀνομοίας, non quinq;, qui à grammaticis caſus nominum uocantur. diſſimilis enim eſt finis terminatioq; euſdem nominis, quia litera poſteriori uoci adiuncta eſt. Similia autem hæc nomina uocari poſſunt, quemadmodum nũc facit Ariſtoteles: quia remoto hoc diſcrimine cæteris rebus ſimilia ſunt, uel eadem potius. Variaui igitur hic lectionem, contuliq; me ad auctoritatem antiquiſſ. libri, cui etiam adſtipulatur uetus tralatio. ille nanq; σταθῆναι χαλκοῦν habet, non χαλκῷ, ut excuſi antea libri. Ita autem optimos auctores loqui conſueſſe, certum eſt, ut dicerent quempiã, cuius imago ex ære facta eſſet, χαλκοῦν erectum eſſe. Demoſthenes contra Ariſtocratem, εἰ τοὺς μὲν τῶν νῦν ποιῶν τι πράξαντας χαλκοῦς ἱστάντες, καὶ ταῖς μεγίσταις δωρεαῖς τιμῶντες ἐφαίνοντο, & quæ ſequuntur. In eum autẽ dicta uox eſt, qui cum nullius precij uir eſſet, maximos tamen honores aut conſecutus erat, aut decerni ſibi poſtulabat. luſit autem, qui in eum dixit, in uerbo χαλκοῦς. ex ære enim ſtatuæ fiebant: & uiliſſima pecunia, ut quæ ex eadẽ materia eſſet, χαλκοῦς appellabatur: aſſe enim dignum illum non eſſe, & abiectiſſimo nummo ſignificare uoluit.

Ταυτὸ δὲ ὄνομα.) Idem nomen nulla re uariatum, cũ et ipſum concinnitatẽ efficere in extremis mẽbris poſitũ dixiſſet, exemplũ nũc huius rei affert: in quo aut uerbum defecit culpa librariorũ, aut integrã uocẽ hanc plenamq; ipſe nõ retulit. nõ parum aũt adiuuat elegantiã ipſius, ſi quod hic deſideratur, ſuo loco poſitũ fuerit: quãuis ad id quod nũc tradit, nõ ualde neceſſariũ ſit. poſterior enim pars ita fideliter adduci debuit, Καὶ νῦν ἀποθανόντα γράφεις κακῶς. Demetrius certè, qui bis hoc exẽplo uſus eſt, & quo loco de mẽbris quæ ſimiliter deſinunt, & ubi de euidẽtia ac perſpicuitate orationis diſſerit, ambobus locis ἀποθανόντα poſuit. Reponere hic illud auſus nõ ſum, quia in nullo aut excuſo aut ſcripto inueni. inſimulat aũt cõcinnè ſtructa hæc uox, eũ quem improbè cupidẽ et uiuo maledixeras, et mortuo eidẽ nõ parcebat.

Ἀπὸ συλλαβῆς δέ.) Exemplum hoc eorũ eſt, in quibus ſingularum tantũ ſyllabarum in extremo ſimilitudo eſt. ſuprà enim generatim inquit, finem membrorũ ſimiles extremas ſyllabas habere, quo ſanè utrunq; tam in pluribus, quàm in una ſimiliter terminantibus ſyllabis cõtingere ſignificauit. cum aũt exempla poſuiſſet eorũ, quæ plures ſyllabas in extremo ſimiles habent, nunc eorum quæ unam tantũ. Corripiunt uerò hæc tanto artificio cõpoſita uerba, ut puto, eum qui nõ ſatis iuſta de cauſa fremeret ac moleſtè ferret, tanquam grauem iniuriam accepiſſet. Quid enim noui, inquit, nactus es, aut quod atrox facinus ſuſtinuiſti, ſi inertem hominem inueniſti?

Ἔστι δ' ἅμα πάντα ἔχειν ταὐτό.) Inueniri poteſt ſententia, quæ una omnibus his luminibus illuſtrata ſit, in qua ſcilicet, & contraria cõtrarijs opponantur, & membra paria ſint, eadẽq; ſimiliter deſinant. cum aũt ſingula ornatũ afferant, quanto omniũ elegantiſſima futura ſit, quæ omnib. abundarit (ſi ſuo loco ac tẽpore illa uſurpata fuerit) facilè perſpici poteſt. Animaduertendũ aũt, cũ eandem uocẽ omnia ſimul habere poſſe dicat, nõ omnia tamẽ ipſum quæ ſuprà tradidit, enumerare. neq; enim repetit quæ in initijs ſimilitudinẽ inter ſe habent: alijs igitur repetitis, hoc quoq;, ut arbitror, intelligi uoluit. Cum aũt plures his inſignib. ornatæ uoces à me proferri poſſent, ea quã edidiſſe Gorgiam Leontinũ de Cimone Athenienſi, ſummo uiro, Plutarchus narrat, contentus ero: cum enim rectè uti illum patrimonio docere uellet, inquit ipſum rem familiarẽ κτᾶσθαι μὲν ὡς χρῷτο, χρῆσθαι δὲ ὡς τιμῷτο. nã et contraria contrarijs opponuntur, & membra ſunt æqualia, & in initijs ac finibus ſimilitudines exiſtunt. Antiquiſſ. codex ὁμοιοτελεύτων habet.

Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς.) Principia aũt capitaq; comprehenſionũ, inquit, in Theodecteis libris fermè enumerata ſunt. non intelligit tamẽ, niſi fallor, abſolutè initia, ſed ita facta inſtructaq;, ut docuit: id eſt, quæ paria paribus reddita habeant. Accuratè præterea cogitandum, an Θεοδέκτεια appellet libros, quos ipſe de artificio dicendi à ſe ſcriptos ad Theodecten miſerit, ſiue quos Theodectes Phaſelites ipſius ſodalis ſcripſerit. nam uetus hæc quæſtio eſt, & priſcis etiam temporibus agitata, ut Quintilianus quoq; in 2. oſtendit, cuius hæc uerba ſunt: A quo non diſſentit Theodectes. ſiue ipſius id opus eſt, quod de rhetorice, nomine eius inſcribitur, ſiue (ut creditũ eſt) Ariſtotelis. nam τέχνην ῥητορικὴν Theodectis nomine circumferri ſolitam plures auctores tradunt, ut Stephanus, ubi de ipſius patria loquitur: ut Antiphanes comicus apud Athenæum, cuius hic uerſiculus eſt, ὁ τὴν Θεοδέκτου μόνος ἀνευρηκὼς τέχνην. quæ appellantur etiã ἠθικὰ Νικομάχεια, non defuerunt qui crederent à Nicomacho Ariſtotelis filio ſcripta, non ad eum à patre miſſa: in qua opinione Cicero quoq; fuit. neq; tamen hoc ipſi ſoli in mentẽ uenit, ſed de Græcis auctoribus, ut alia omnia eius generis, tranſtulit: inde enim id ortũ exiſtimare omnino debemus, cum Laertius & ipſe uideatur ita ſenſiſſe in Eudoxi uita, qui narrat à Nicomacho literis mandatũ eſſe, Eudoxum uoluptatem ſummum bonum dixiſſe: hoc uerò manifeſtò legitur in 10. eorum librorum. ueriſimile autem eſt, id ipſum à ſuæ gentis hominibus accepiſſe. Cum enim ita quidam inſcriptos libros uiderent, ut

ἠθικά

ἠθικὰ Νικομάχεια, ἠθικὰ Εὐδήμεια, ῥητορικὰ Θεοδέκτεια, fallebantur, credentes ab illis ipſis ſcriptos, quorum nomen præferebant, cum ad eos miſſi ab auctoribus ipſorũ forent. ita enim hic loquitur Ariſtoteles: ut exiſtimẽ omnino, quos intelligit, ab ipſo ſcriptos libros fuiſſe. ueriſimile enim eſt ipſum ſcripta ſua citare. Laertius quoq; in monimentis Ariſtotelis notandis, huius artis mentionem facere uidetur. inquit enim, τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς α', ſi ita legi debet. nam in pluribus calamo exaratis eius operis exemplarib. diuerſam ab hac lectionẽ inueni: συναγωγῆς enim cũcta habẽt.

Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις.) Sunt etiam, inquit, ſimulatæ quædam, falſæq; antitheſeis, cum duobus in membris quippiam, quod oppoſitum uideatur, nec tamen uerè ſit, poſitum eſt. Epicharmus Siculus, ludens quandoq; ita ſcripſit: nedum enim in uerbis ipſius, quæ adpoſuit, contrarij aliquid adlatum ſit, illud ipſum repetitum eſt. Idem exemplum Epicharmi à Demetrio, capite, quo de periodis diſſerit, adductum eſt: qui ſanè plenius hanc rem exponit.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων.) His explicatis, inquit, aperiendum eſt, unde acutæ quædam elegantesq; uoces ducuntur, ſermonesq; demum omnes urbani, & qui mirum in modum probari, & à peritis & à multitudine ſolent. ut enim Græci ἀστεῖα ab oppido (quod ἄστυ uocant) ita Latini lepidos hos ſuauesq; ſermones ab urbibus, urbanitates appellarunt: quia qui urbes incolunt, cœtusq; politorum hominũ frequentant, in ſermone uenuſtiores fiunt: ruſtici autem homines ab omni elegantia concinnitateq; orationis abhorrent.

Ποιεῖν μὲν οὖν ἔστι τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου.) Edere ſanè huiuſcemodi uoces, inquit, atq; conformare, eſt aut ſubtilis ingenioſiq; uiri, aut ualde exercitati. mõſtrare uerò uiam rationemq;, quomodo fingi poßint, huius ipſius diſciplinæ proprium. ut hic autem facetè dicere ingenioſi hominis eſſe uult, quem εὐφυῆ uocat: ita in libro de Studio poetarum, carmen pangere εὐφυοῦς eſſe dixit.

Εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα, ἀρχὴ δ᾽ ἔστω ἡμῖν αὕτη.) Cum ſtudij huius ſit hæc explanare, noſq; ipſum tradendum ſuſceperimus, id aggrediamur, inquit, cunctaq; enumeremus (intelligit aũt ἀστεῖα) initio hinc ſumpto: altius enim, ut omnia melius percipiantur, id repetamus. Duo aũt in paucis his uerbis, ſecutus fidem antiquiſſ. exemplaris, immutaui, non magni ſanè ponderis: quæ tamen omitti non debuerint. cum enim excuſi antea haberent διαριθμήσωμεν, ſcripſi διαριθμησώμεθα. inueni enim ſæpe, hunc politum auctorem, ut alios etiam probatiſſimos ſcriptores, ita locutum, & hoc uerbo, quod formam patiendi habet, uſum, cum actum ſignificare uellet, cumq; in iiſdem ἔστω legeretur, ἔστω imperandi modo, emendaui.

Τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως.) Natura, inquit, hoc omnibus inſitum eſt, ut uoluptatem ſentiant, cum facilè quidpiam, ac ſine ulla moleſtia perdiſcunt: hoc ita planum eſt, ut confirmatione non egeat. Præterea cuncta nomina aliquid ſignificant. concluſum igitur iam aliquo modo eſt: nec, ſtantibus illis, labefactari ullo modo poteſt, quæcunq; nomina nobis cognitionem afferant, ſuauiſſima eſſe. facilis enim ſcientia illa ſit neceſſe eſt, cum ſingulis tantum uerbis conficiatur. μανθάνειν uerò nouam rerum notitiam accipere ſignificat. M. Varro, σημαίνειν exprimere uolens, oſtendere aliquando inquit, ut in libris de Lingua Latina, Et multa uerba aliud nunc oſtendunt, aliud antè ſignificabant.

Ὥς τε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν.) Cum percipere aliquid nullo cũ labore hominib. iucundum ſit, nominaq; cuncta hoc habeant, ut aliquid nobis oſtendant: planum eſt, quæcunq; nobis aliquid noui tradunt, gignuntq; in animis noſtris alicuius rei intelligentiam, illa ſuauiſſima eſſe. Animaduertendus uerò elegãs modus dicendi, ποιεῖν μάθησιν, quo non multo pòſt iterum utitur: ualet autem, inſerere ſcientiam alicuius rei.

Αἱ μὲν οὖν γλῶτται.) Externa igitur, inquit, uocabula ignota nobis ſunt: propria rerum nomina, iam ſcimus. non poſſunt igitur hæc iucunda eſſe, aut ſuauitatem magnam aliquã importare, ſi ea quæ ſuprà poſuimus, uera ſunt. neq; enim animos noſtros erudiunt, aut nouam aliquam ſcientiam tradunt. Primum autem remouet, quæ idonea non ſunt: alterum enim horum, quia nimis alienum: alterum, quia nimis familiare, repudiat.

Ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα.) Translatio uerò, inquit, hoc præclarè facit, reliquaq; nomina hac uirtute uincit: mediam enim quaſi quandã uiam inter hæc tenet. neq; enim omnino ignota eſt, neq; prorſus communis & uſitata. quomodo autem, ipſe ſtatim docet.

Ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας.) Cum enim, inquit, ſenectutem quiſpiam ſtipulam appellant, notionem in nobis ea translatio gignit: quaq; antea tenebamur, ignorationem pellit. genus enim ſtatim cogitamus. illo autem præſidio partium ipſius inuento, à translatione ſcientiã eam accepimus, duceq; illa, quod antea ignorabamus, cognouimus. ambæ enim res uiriditatem, floremq; amiſerunt, ſenectus ſcilicet in homine, ac ſtipula in frumento. genus autem hic non propriè uocat. neq; enim genus uerè eſt, quod ipſa complectitur, ſed commune quoddam eorum. Vlyſſes uerò in 13. lib. Odyſſeæ, cum Eumæo ſubulco longum ſermonem habẽs, multaq; de uirtute ſua prædicans, cum ſpecies ipſius non bene reſponderet præclaris illis factis, inquit, νῦν δ' ἤδη πάντα λέλοιπεν. Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα γινώσκειν, ἦ γάρ με δύη ἔχει ἤλιθα πολλή. Nã ſtipulã ſignificare hic καλάμην, ut in primo quoq; lib. de Reb. ſuperius, certũ eſt. illic enim inquit, rẽ quã tradebat ſimili illuſtrare uolẽs, ὥσπερ γὰρ ἀθέρας καιομένης καλάμης. quod Virgilius his uerbis deſcripſit, Atq; leuẽ ſtipulã crepitantib. urere flãmis. Ab agro etiam, operisq; ruſticorũ translatis uerbis, ingenioſè Antigonus rex acerbitatem ſuã in tributis exigendis excuſauit. cũ enim Alexandrũ talem non fuiſſe quidam diceret, Meritò, inquit, ἐκεῖνος

μὲν

μὲν γὰρ ἐθέριζε τὴν Ἀσίαν, ἐγὼ δὲ καλαμῶμαι. Ille ſcilicet meſsim fecit in hac terra, ego ſtipulam colligo. Significans ita Alexandrum refertam Aſiam, ſe uerò exhauſtam exinanitamq́; accepiſſe.

Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό.) De affinitate translationũ, imaginũq́; inter ſe, & quàm parua in re diſcrepent, ſupra traditum eſt. Vt igitur paria multa alia habent, ita idem hac in re, quod translationes efficiunt. Quare, inquit, ſi rectè imago ſumpta fuerit, urbanum totum illud uidebitur. Hic οὖν reſtitui, è calamo exaratis libris erutum, quod ab omnibus excuſis aberat: ſine eo autem mancus locus erat, nec intelligi ullo pacto poterat. Si imagines igitur, inquit, bene ductæ fuerint, ſi ſuas uirtutes retinuerint, ſermo concinnus uideatur neceſſe eſt. Poetarum autẽ imagines uocat, non quia commodè etiam aliquando ab oratoribus non uſurpentur, ſed quia propriæ ſunt illius ſtudij. ſuprà enim quoq; id demonſtrauit, cum modicum earum uſum in ſoluta oratione eſſe dicens, eiusq́; rationem afferens, addidit, ποιητικὸν γάρ.

Ἔστι γὰρ ἡ εἰκών.) Cur oblectet imago, ac penè eadẽ quæ præſtat translatio, efficiat, docet. Id aũt mirũ nemini uideri debet. eſt enim imago trãslatio quædam à uera tantũ translatione parua adiunctione differens. nam aut οἷον, aut ὡς, aut huiuſcemodi quippiam apud Græcos, ceu uerò, aut ueluti, aut par his aduerbium, apud Latinos initio adiunctum habet. In extremo horum uerborũ ſcriptis libris inter ſe non conuenit. ſunt enim in quibus προσθέσει, una plus litera, legatur: ipſe communem lectionem retinui, quam in antiquiſſ. quoq; libro inueni. Arbitror autem non tantum quod additum eſt, ſignificare hoc uerbo uoluiſſe: ſed locum etiam, ubi id conſtitui debet, indicare.

Διὸ ἧττον ἡδύ.) Quare, inquit, minus iucunda eſt, quod ab illa, licet puſilla, adiunctione proficiſcitur. minus enim hæc ſuauem ipſam reddit. cauſa autem aperta eſt: tardius nãq; fit cognitio atq; intelligentia eius: quantumq́; temporis in parte illa abſumitur, tantũ imago ſuauitatis amittit. Niſi fortè non particulam tantũ hanc intellexit, ſed prolixiorem ſermonẽ, qui in explanatione illarum conſumitur, cum egeant ſemper explicatione, oporteatq́; accuratè declarare, quibus in rebus cõueniat ſimilibus ipſis inter ſe: quod ex ſuperioribus imaginibus liquidò intelligitur. Videtur aũt hoc illic Ariſtoteles uocare λόγον, ut inde etiam percipitur, quod dixit imagines has eſſe translationes, quæ egeant ratione, & quaſi poſtulent ut hac parte explanentur. ita enim fortaſſe potius uerbum id accipiendum, quàm putandum particulã ὡς, illo ſignificare ipſum uoluiſſe. quanquam, quod traditis ipſis adiungitur, eſt tanquam declaratio illius ὡς, quod in fronte ipſarum ponitur. Cum cauſam afferret in Oratore Cicero, cur omnes translatis & alienis magis delectarentur uerbis, quàm proprijs & ſuis, inter cæteras translationum dotes hanc etiam poſuit, ac breuitatẽ illarum meritò plurimũ delectare declarauit. Vel quod, inquit, ſingulis uerbis res, ac totum ſimile conficitur.

Καὶ οὐ λέγει, ὡς τοῦτο ἐκεῖνο.) Pertinere hoc uidetur ad imaginem: proximus enim ſermo de illa fuit. ſenſum autem horum uerborum hunc eſſe puto, ut tradat (oſtendere adhuc imaginem ad hoc minus aptam uolens) non dicere ipſam hoc illud eſſe, quod facit trãslatio, quæ Achillem leonem uocat, ſed eſſe ut illud, adiuncta particula ſimilitudinis: id eſt generoſæ illi beſtiæ parem, quod tamen intelligi debeat à contrario. neq; enim uerbis expreſſum eſt. ὡς aũt hic non arbitror ualere ceu, nec accipi debere ut particulam, quæ adiungitur imaginibus, ſed habere eam uim, quam indicaui. Hoc ipſum uerò (addit philoſophus) tunc auditoris animus non quærebat, neq; ſcire id ullo modo cupiebat. in uirtute enim Achillis intelligenda, factisq́; ipſius per ſe explorandis totus occupatus erat, non cui rei ſimilis eſſet indagabat. cum igitur auocet illum à cognitione illius rei, quam in primis ſcire optabat: traducatq; aliò, minus grata ſit neceſſe eſt. Quod ſi quis auctorẽ uelit ad metaphoram tranſire, putetq; hoc ad ipſam pertinere, accipiens ὡς ut notã imaginis, quia ſemper eget explicatione, ita locũ interpretabitur, ut magis ingrata imago ſit eam ob cauſam, quòd translationi nõ cõtingit. nec enim ſcrupulũ ullum ipſa in animũ eius, qui audit inijcit (niſi nimis longè ſumpta ac uitioſa ſit) Id aũt à perſpicuitate ipſius naſcitur, ut ζητεῖν ualeat addubitare, & quod plene cognitũ non habeas, inueſtigare. Planum aũt eſt his argumentis nunc ipſum docere anteponendam eſſe translationẽ imagini. οὐκοῦν, ſono in poſteriorem ſyllabam translato, & eo quidem medio flexoq́;, ut in melioribus ſcriptis inueni, emẽdaui.

Ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν.) Ex ijs quæ explicata ſunt, neceſſariò conſequitur, inquit, & locutionẽ et argumenta hæc urbana eſſe, quæ in cognitionẽ alicuius rei celeriter nos ducunt. ſuprà enim oſtenderat ſcientiã rerum percipere nobis iucundum eſſe, præſertim cum citò paritur.

Διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ.) Vnde, inquit, ex omnib. enthymematibus, quæ in promptu ſunt et eminent, nec probantur, nec laudem ullã habent: nihil enim noui nobis afferunt. ἐπιπόλαια aũt intelligimus (ita enim uocat illa: ego, quæ in prõptu ſunt, dixi) quæ omnib. hominib. perſpicua ſunt, & quæ nulla mentis agitatione indigent: & ut hæc grata acceptaq́; eſſe non poſſunt, ita nec illa, quæ expoſita, adhuc ignorantur. ſpiſsior enim tardiorq́; eſt ſcientia, quæ ita acquiritur. in priorib. nulla uis eſt noua cognitione nos expoliendi: poſteriorũ dura difficiliſq; nimis doctrina.

Ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίνεται.) Sed illa enthymemata ualde probari neceſſe eſt, quæ dum exponuntur, in cognitionem nos ducunt, ut idem tempus & explicationi illorum, & ſcientiæ noſtræ ſatis ſit: aut ſi ingenium noſtrum conſequi non poteſt argumenti explicationem, ut unà cum eo ad finem perueniat, paulo tamen pòſt eodem & ipſum accedat. ὑστερίζειν in 2. etiam horum librorum dixit, cum de uirtute enthymematum, locis iam ſedibusq́; ipſorum indicans, diſſe-

diſſerens, idem quod hic repetit, affirmaret. Verbum aũs à corporis ad ingenij curſum translatũ eſt. ut aũs ὑστερίζειν, ita ὁμοδρομεῖν, & προτρέχειν, uel προάγειν, trãſlatis uerbis dicebant. ut Plutarchus in cõmentario περὶ μουσικῆς, de ſenſu ingenioq; locutus eſt. Quod autẽ inquit, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπάρχῃ: quamuis ſcilicet antea in nobis cognitio illa non foret, indicare uidetur poſſe etiam nos, cum rem prius cognitam accipimus, oblectari. ſunt tamen ſcripti libri, in quib. καὶ ὃ μὴ legatur, quaſi Attico more locutus exceperit, quæ antea ſenebamus, quod illa audita placere magnopere non poßint: nõ oportere namq; recordationem in nobis fieri auditione illa, ſed nouam alicuius rei ſcientiam gigni. antiquiſſ. tamen codex cũ altera lectione facit, et uetus itẽ tralatio.

Γίγνεται γὰρ, οἷον μάθησις.) Cum enim hoc fit, inquit, efficitur in animis noſtris quaſi perceptio quædam, addiſcimusq; aliquid. eo aũt pacto, neutrum contingit. illo, inquam, quem reiecimus, modo. qui tamen duas partes habet, cum aut nimis plana, aut nimis obſcura ſunt: niſi poſteriorem tantum intelligit, cum argumẽta etiam explicata non percipiuntur. tunc enim neutrum fit: id eſt, nec ſimul, nec paulo pòſt intelliguntur. Quare ingrata ſint, neceſſe eſt.

Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου, &c.) Oſtendimus, inquit, ſi intellectus ſenſusq; uocis, nõ uerborũ forma ſpectetur, quæ enthymemata probari poſſint, et lepida atq; urbana haberi. docet enim, ſe duarum partium alteram abſoluiſſe, ut ad alteram iam aggrediatur, ac lectorem excitet.

Κατὰ δὲ τὴν λέξιν.) Cum docuerit, quæ enthymemata ſententiæ bonitate iucunda eſſe poßint, nunc quæ uirtute locutionis probentur, declarat. Non ſimplex aũt res eſt. nam orationẽ & forma, collocatioq; uerborum exornat, & uerba etiã ipſa apta & elegantia quocunq; modo poſita, illuſtrãt. nũc de forma, paulo pòſt de ſingulis nominib. diſſeret. Quæ igitur, de quo ſuprà multum diſſeruit, contraria contrarijs oppoſita habuerint, grata, inquit, erunt. exemplo autem totam rem confirmat.

Οἷον, Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην.) Huius exempli uim ipſemet explanat, oſtenditq; in ea ſentẽtia contrario contrarium uerbum opponi, bellum inquam paci. Sumptum uerò illud eſt ex Iſocratis libro, quẽ miſit ad Philippum. loquitur aũs de Græcis quibuſdã hominibus, qui inuidia moti, criminabantur regẽ ipſum Macedonũ, & perturbare quietum ſtatum ſuarũ ciuitatum ſtudebant, dicens ipſos, cum alijs omnibus cõmunis pax ſit, exiſtimare tamen priuatis ſuis rebus utilius bellum. Sententia igitur aperta eſt, & locus inuentu facilis, niſi corruptus apud auctorem ipſum foret. fateor enim hunc quoq; ex illis eſſe, qui mihi moleſtiæ multum exhibuerunt, ut uix, quid conſilij de ipſo caperem, mecũ ſtatuere poſſem, niſi antiquum fidelemq; codicem inueniſſem: à quo maculæ, quæ turpiter inquinarunt excuſos libros, abeſſent. cuſtoditur autem ille in Medicea bibliotheca, ac ſcriptum deniq; habet, lectione omni ex parte conſentiente Ariſtoteleæ huic, καὶ τὴν εἰρήνην, τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν, πόλεμον τοῖς αὐτῶν ἰδίοις νομίζοντων. cũ in excuſis legatur, καὶ τὰς εἰρήνας, ὅσας τοῖς ἄλλοις κοινὰς, τὸν πόλεμον αὐτῶν ἴδιον εἶναι νομιζόντων, contaminata multis modis uera ſcriptura. nam dubitare nunc de ſinceritate ipſius nullo pacto debemus, tot teſtimonijs confirmata. ἴδια autem ualere hic rem familiarem, ac patrimoniũ deniq;, planũ eſt: quod etiã ſuprà eodem in libro bis poſitũ ſignificauit. In oratione quoq; de Pace idẽ politiſsimus ſcriptor eodẽ ſenſu hoc uerbũ ſæpe uſurpat. quodã etiam in loco idem, quod hic ipſi contrariũ opponit, inquiẽs, ὡς δέον τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν, τὸ δύνασθαι τοῖς αὐτῶν ἰδίοις προσέχειν τὸν νοῦν.

Τοῖς δ' ὀνόμασιν.) Ex uocabulis aũt gratia, decorq; acquiretur orationi, ſi aliũde illa ſumpta fuerint, trãslationẽq; habuerint. uerũ quia nõ omnis trãslatio eodẽ modo delectat, ſed habet hæc quoq; res ſuas uirtutes ac uitia, trãſlatio primũ aliena eſſe nõ debet. ita aũt uocat ductas à rebus parũ propinquis, affinibusq;: cuius rei ſtatim rationẽ adducit. Arduũ enim eſt, inqt, res ualde remotas uno aſpectu intueri: neq; etiã eminẽs nimis, et in prõptu. huiuſcemodi enim quoq; animũ auditoris non cõmouet, neq; quidpiã in eo gignit: id enim exiſtimo ualere πάσχειν, affici inquã animo hoc aut illo pacto, perfũdiq; uoluptate, aut alia quapiã re. Demoſthenes cõtra Aeſchinẽ, expoſito Satyri comici pio poſtulato in cõuiuio Philippi, τοσοῦτον κρότον καὶ ἔπαινον καὶ θόρυβον παρὰ πάντων γενέσθαι, ὥστε τὸν Φίλιππον παθεῖν τι καὶ δοῦναι. affirmat enim tantũ plauſũ excitatũ ab omnib. fuiſſe, qui præſentes aderãt, adeoq; laude ac ſignificatiõe omnia repleta, ut cõmotus rex ſit, conceſſeritq; quod rogabatur. Non debemus aũt mirari rurſus ipſũ de trãslationib. agere, quãuis accuratè illas antè explicuerit. ſuprà enim multa præcepit, quæ utilitatẽ illarũ in multis reb. demõſtrarẽt, et oẽm rationẽ earũ traderẽt. nũc earundẽ uim ad expoliendã orationẽ, urbanãq; efficiẽdã, tradit. magnã enim partẽ urbanæ dictiõis ab illis proficiſci docet. Receptas igitur trãslatiões inter ſe nũc cõparat. quæq; huic rei accõmodatiores ſint, ac ualeãs elegãtiorẽ orationẽ reddere, declarat, quã præceptionẽ in hũc locũ, tũc ab eo nõ tactã, eruditè diſtulit.

Ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ.) Translatio præterea probabitur, ſi ante oculos rem conſtituet. ut enim animus plenè cõmoueatur, uidere res oportet quæ fiãt, nõ quæ poſtea fieri debeãt. Quæ uerò in excuſis hic antea, & nõnullis ſcriptis, uerba legebantur, ὡς ἤδη φύργε, deleui. neq; enim in antiquiſſ. codice illa inueni, nec uetus tralatio exprimit: declarationẽ aũt quondam alicuius fuiſſe puto, qui ante tẽpus, quid ualeat πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, oſtẽdere uoluerit, quod facit ipſe infrà diligẽter.

Δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι ῥηθῶν.) In calamo ſcriptis ita legi, melioremq; hanc lectionẽ putaui. In excuſis antea libris, ἔτι δεῖ ῥηθῶν στοχάζεσθαι τούτων. nec enim noui aliquid affert, ſed quæ antea propoſuerat, breui cõplectitur. Quod igitur, inquit, ad expoliendã orationẽ, & omni urbanitate condiendã pertinet, huiuſcemodi eſt.

Dabi-

Dabimus igitur operam, ut tria hæc, quæ oſtendimus orationem exornare, conſequamur. ea autem ſunt, tranſlatio, uerba inter ſe oppoſita, necnon quæ in actu ſunt. ordinem tamen eum, quem ſuprà tenuerat, non ſeruat: nam de antitheſi nominum antea in accuratiore hoc de illis ſermone ſe acturum pollicitus erat, poſtea de tranſlatione, tertio loco de uerbis, quæ quaſi aliquid agere inducuntur. Nam quod ad extremam hanc rationem pertinet, Quintilianus quoq; lib. 8. naturam eius euoluit, ἐνέργεια ab agendo ducta, & cuius propria ſit uirtus, nō eſſe, quæ dicuntur, ocioſa.: eandemq; poſt ſignificauit, dicens, Cum rebus ſenſu carentibus actum quendam & animos damus, qualis eſt, Et pontē indignatus Araxes. Intelligit autē philoſophus τὴν ἐνέργειαν, id quod ſuprà uocarat πρὸ ὀμμάτων. qui enim inducit res inanimas, agentes aliquid, is ante oculos eorū qui audiūt, res ponit.

Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν.) Cum uariæ translationum ſpecies non eandem uim ad orationē condiendam habeant, demonſtrato nunc earum numero, quæ meliores reiq; huic aptiores ſint, docet, huiuſcemodiq; eſſe inquit, quæ ex analogia fiunt. nam & à genere ad ſpeciem, & contrà: & à ſpecie ad ſpeciem, quæ ſub eodem genere ſit, uerba transferuntur, ut accuratè ipſe in primo de Arte poetarum docuit.

Ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ.) Celebris hæc Periclis uox eſt. nam in primo quoq; horum librorum eam adduxit. Herodotus in Polymnia huiuſcemodi quiddā à Gelone Syracuſarum rege dici facit, militum ſuorum uirtutem obſcurè prædicante, mancasq; ſine ipſis fore reliquorum Græcorum copias innuēte. Loquebatur autem ille cum Lacedæmoniorum & Athenienſium legatis· Καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται. Quæ uerò uis eius uocis eſſet, diligenter Herodotus exponit.

Καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων.) In aduerſis rebus Lacedæmoniorum Leptines ſaluti illorum proſpiciens, ſuadebat (ut opinor) Athenienſibus, ne Græciæ alterum oculum effodi ſinerent. De Græcia autem illum, ut de muliere locutum eſſe, perſpicuum eſt: cuius forma corrumperetur, ſi nobiliſſima ciuitas, quæ tanquā alter ipſius oculus eſſet, euerteretur. alter enim Athenæ erant. Eadem penè metaphora uſus eſt Cicero pro lege Manlia, inquiens: Corinthum patres ueſtri, totius Græciæ lumen, extinctum eſſe uoluerunt. Leptines igitur (hanc enim uim puto eſſe huius uocis) officiū eſſe dicebat bonorum ciuium, non ſinere ciuitatem ſua nihil intereſſe, quid de Lacedæmonijs fieret, arbitrari: nec oportere ullo pacto ita illam ſentire, ut permitteret Spartam penitus extingui: ſed operam dandam omnibus eſſe, ut reſpub. illis opitularetur, nec pateretur prædæ eſſe inimicis: declarans, ſi alter ab ipſis fieret, ſine magno totius prouinciæ damno id non futurum. Cimon, cū idem conſilium urgeret, & ipſe eodem pacto conformata uoce uſus eſt, maximeq; ipſa mouit (ut traditur) Athenienſes, ſuadens μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλὴν, μήτε τὴν πόλιν ἑτερόζυγα περιϊδεῖν γιγνομένην. Nec deerant tamen Athenis, qui affirmarent, non debere illam ſubleuari, nec è malis, quib. tunc oppreſſa erat, eripi: ſed oportere Spartam iacere, & conculcari ſpiritus, atq; arrogantiam eius urbis. qua in ſententia Plutarchus, qui hæc narrat, eodem penè modo loquendi, quo Leptines uſus eſt, ἀλλ' ἐᾶν κεῖσθαι καὶ πατεῖσθαι τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης.

Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος χάρητος εὐθύνας δοῦναι.) Cephiſodotus quoq; eleganti metaphora iniquitatem Charetis indicauit, qui cum Athenienſis populus Olynthiaco bello premeretur, adminiſtratæ à ſe reipub. rationem reddere ſtudebat: dixit enim, ipſum rationes referre cupere, cum in furno incluſum populum haberet. in anguſto autem, & arcto loco ſignificare uoluit. ſciebat enim populum alijs rebus occupatum, & operà ipſius egentem, quicquid Chares poſtulaſſet, conceſſurum.

Καὶ παρακαλῶν ποτὲ τοὺς Ἀθηναίους.) Idem Cephiſodotus cum hortaretur Athenienſes, ut in Eubœā frumentatum irent, inquit oportere exire plebiſcitum Miltiadis. in hiſtoriam hanc nondum incidi. Demoſthenes ſanè contra Aſchinem, τίς ὁ τὸ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους ψήφισμα ἀναγινώσκων; nihil tamen quod hūc locum adiuuet. Translationē uerò hic eſſe puto, quæ inquit, ſcitum exire: cum intelligere uellet, niſi fallor, quæ decreto illo continerentur. ἐξιέναι autem dicebatur populus, cum inſtructus armis, ad bellum proficiſcebatur.

Καὶ Ἰφικράτης σπεισαμένων Ἀθηναίων.) Iphicrates, clarus bellicis rebus, cum Athenienſes cum Epidauro ciuitate, & omni maritima ora fœdus feciſſent, ægrè id tulit, ſtomachansq; inquit, ipſos belli uiatica ſuſtuliſſe: utilitates autem, quæ caperentur è bello, μεταφορικῶς uiatica illum appellaſſe, manifeſtum eſt. σπείσασθαι icere fœdus ſignificat: quo uerbo Cicero quoq; in 15. ad Atticum uſus eſt: Et σπείσασθαι uult cum Bruto & Caßio. Cum in excuſis uerò antea ἐπίδαμνον legeretur, ut in antiquiſſ. libro inueni, ἐπίδαυρον emendaui: cuius lectionis indicium quoq; extat in uetere tralatione. oppidum autem fuiſſe Epidaurum in intimo Saronico ſinu, ueteres ſcriptores tradunt.

Καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον.) Hanc ueram huius loci lectionē puto. nam quod in excuſis eſt τὴν πάραλον τοῦ μάδλυ, & mancum & deprauatum credo, et ſanè ita penè in antiquiſſ. libro legitur: in extrema namq; tantum uoce turbatum illic eſt, cum habeat ille μώδλμυ. ex quo corrupto uerbo, duæ (ut arbitror) lectiones fluxerunt, & eorum qui eiecta quarta eius nominis litera μάδλυ legerent, & qui deleta prima, tertiaq; in locū eius retracta, δήμου emendarēt. πάραλον uerò ſacram nauim fuiſſe incredibilis celeritatis, manifeſtū eſt. Cui nomen impoſitum aiunt à Parhalo quodam heroe, quem intellexit Cicero in actione 6. in Verrem, cum inquit: Quid Athenienſes, ut ex marmore Iacchum aut Parhalum

lum pictum ? Eam autem, cum grauior aliquis caſus urgeret, quò res poſceret, mittere Athenienſes ſolebant: ideoq́; fortaſſe quod malè cogitantes opprimeret, eosq́; metu, dãnoq́; in fide retineret, Pitholaus μητροφοιλικὸς clauam populi appellauit. nihil tamen certi.

Σηστὸν δὲ, τηλίαν τοῦ πειραιῶς.) Seſtum, in Helleſponto oppidum fuiſſe conſtat. unde magnam uim frumenti Athenienſes domum conuehebant. importato enim ferè utebantur, ob agri ſterilitatem. idem igitur Pitholaus Seſtum appellauit, Piræei arcam frumentariã. ut enim, cum priuatus aliquis frumentum emere uult, ad frumentarios negotiatores accedit, arcasq́; frumẽto refertas: ita Athenienſes Seſtũ cum onerarijs nauigabãt, easq́; frumento onuſtas reportabant. Eandem uim habuit, idemq́; penè ſignificauit uox illa M. Catonis ſapientis, qui Siciliam cellam penariam reipub. Ro. nominauit. Τηλίαν autem Ariſtophanes & in Pluto, & in Veſpis appellauit: ut Aeſchines etiam contra Timarchum. deprauatum tamen eſt hoc nomen in antiquiſſ. libro, incuria librarij. legitur enim illic τὴν λαίαν: quod erratum ſequitur etiam uetus tralatio. in multis tamen ſcriptis illud integrum manſit.

Καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε.) Hæc Periclis uox ualde nota ac peruulgata eſt, qua ſuaſit ciuibus ſuis, ut Aeginam tollerent, Piræei portus maculam, labemq́; ipſam appellans, genere illo translationis quod eſt κατὰ ἀναλογίαν. ut enim λήμη oculi uitiũ eſt, quod lucem ipſius uſumq́; impedit: ita lumẽ eius portus gloriamq́; lædebat parua illa inſula, ipſi obiecta et oppoſita. Plutarchus in Pericle eam retulit: necnon in cõmentario, quo docuit, ne iucundam quidem eſſe uitã inductam ab Epicuro. Athenæus tamen in 3. Δειπνοσοφιστῶν Demadi eam tribuit, ubi nõ pauca eius oratoris dicta exponit, in quib. ea uis erat, de qua hic diſſerit Ariſtoteles. illum autem, ut puto, memoria fefellit. Vt autẽ à Pericle prolata uox hæc eſt, imaginis potius, quàm translationis ſpeciem habet: exemplũ tamen nunc trãſlationis eſſe uult, ob eandem penè harum rerum naturã. non ualde enim laborandũ eſt, ſi quis ex imagine tranſlationẽ facere uelit. Eſt autem & hæc ex analogia. quia quam rationem habet iuuentus ad ciuitatem, in qua nata eſt: eandem uer ad annum, cuius elegantior pars eſt. Qui igitur, ſublatam bello iuuentutem intelligens, dixeris, è ciuitate uer exemptum eſſe, huiuſcemodi translatione uſus erit.

Καὶ Μοιροκλῆς, οὐδὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι.) In uiri huius nomine, qui urbana hac uoce uſus eſt, mendũ antea erat. Μυροκλῆς nanq́; legebatur, quæ macula idẽ nomen apud Demoſthenem etiam in excuſis libris inquinauerat. mentionẽ enim eius facit in oratione de Falſa legatione, ut furis cuiuſdam minuti, narrans eum ab Eubulo reum factum. ſed uetera quoq́; oratoris exemplaria Μοιροκλῆς illic habent, ut hoc in loco antiquiſſ. codex. Harpocration etiam in lexico ita illum nominat, qui Salaminium eum facit, numeratq́; in illis qui Athenis non obſcurè in Rep. uerſati ſint. Vis autem huius exempli non omnino mihi percepta eſt: nec planè, quæ translatio in his uerbis ſit è genere earum, quæ ex collatione rationis fiunt, uideo, de quibus hic agitur. neſcioq́; an luſerit etiam in dupli notione uerbi τόκος. quamuis lepos huius dicti in ὁμωνυμίᾳ manere, traditus non ſit. cum enim τόκος fœtus ualeat, quòd nummi crediti alios pariant, fœnus ſic uocare conſueuerũt, & poetæ etiam paſſim ita uocãt filios. nam uerba ipſa hoc ſignificare uidentur, ſed obſcurior aliquis ſenſus ſubeſt. Mœrocles etiam nihilo ſe improbiorem inquit illo eſſe, cum appellaſſet quempiam probum ac modeſtum hominẽ: ipſum nanq́; in tribus fœnibus improbitatem exercere, ſe uerò in decem. aliud enim hoc ſcripturæ diſcrimen antiquiſſ. libri. πονηρότερος nanq́;, uirili genere, nominandi caſu illic legitur, nõ ut in excuſis antea, neutro: quam lectionem ueriorem ducens, recepi. comparationem enim fecit inter ſe atq́; illum, docẽs ſe nulla re improbiorem eſſe, non diuerſas alias perſonas inter ſe contulit. ſi duos nanq́; alios inter ſe contuliſſet, non alterum eorum tantum, ſed ambos nomine appellaſſet. Huius autem admirabilis, ut opinor, dicti, rationem reddidit conſequentibus uerbis.

Καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον.) Eandem rationẽ, inquit, habet uerſiculus ſenarius Anaxandridæ, quẽ de filiabus retulit, quæ legitimum nubendi tempus tranſierant. Propriè enim ὑπερήμεροι dicũtur, qui intra diem iudicij non adfuerunt, qui legitimũ tempus tranſire paſſi ſunt. Translato igitur ille à iudicijs, foroq́; nomine, uirgines ſuas grandes, quæ domi propter paupertatem ſedebant, ὑπερημέρους eleganter appellauit. Cum uerò in excuſis antea hic Ἀλεξάνδρου legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, nomen id immutaui. infrà quoq́; Anaxandridæ poetæ meminit.

Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον.) Polyenctus Sphettius Athenienſis orator fuit, cuius Plutarchus alijq́; ueteres ſcriptores mentionẽ fecerunt. Vox autem ipſius, edita in Speuſippum attonitum hominem, et cuius corpus morbo illo ſtupebat, eandem uim habuit. omnis nanque urbanitas ipſius conſtabat ex eo genere trãslationis. cum enim ipſum multa in repub. molientem, ac nulla certa in ſententia permanentem, increpare uellet, inquit, ipſum non poſſe cõquieſcere, quãuis à fortuna in penteſyringo morbo colligatus fuiſſet. naturam nanq́; ipſius uolubilem uiciſſe uim eius morbi, qui alios omnes proſternit ac domat. eo igitur ſignificauit, ingenium ipſius inſtabile ac uarium: nec enim mobilem inquietumq́; corpore, ſed animo oſtẽdere uoluit, quãuis penteſyringo corporis membra cõſtringerẽtur. in uerbo autem, quod ut ab ipſo prolatum eſt, græcum poſui, omnis lepos & elegantia manſit. erat enim πεντεσύριγγον uincli quoddam genus, quo ſontes homines in carcere uincire ſolebant: ita appellatum, quod quinq́; foramina haberet, in quæ brachia, pedes, caputq́; inſererent, ut nulla ratione illinc exire, tanq́; arcto uinclo ſe

nexi exoluere ac liberare poſſent. Illius meminit Ariſtophanes in Equitib. Δῆσαί σ' ἐκέλευ' ἐν πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ. Vnde igitur uerbum translatum ſit, apparet. idem autem apoplexia facere cõſueuit. is enim quoq; morbus ita corpus eorum, quos oppreſſit, impedit, muneribusq; ſuis orbat, ut neq; manus, nec pedes, nec caput, officium ſuum faciant.

Καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μυλῶνας ποικίλους.) Piſtrina, officinasq;, in quibus moleretur frumentum, μυλῶνας uirili genere Græci uocant, quæ frumentum Athenas comportarent trieres, μυλῶνας Cephiſodotus, translato inde nomine proportione, appellabat. uarios autem accipio, diſtinctos uarijs coloribus, pictosq;. naues enim pingere cõſuerant. In 4. Georgicorum: Et circum pictis uehitur ſua rura phaſelis. Adiuncto igitur ornatu illo, ac pictura, μυλῶνας, quod penè idẽ munus præſtarent, Cephiſodotus triremes dixit.

Ὁ κύων δὲ τὰ καπηλεῖα.) Diogenes Cynicus, cui à moribus, conſuetudineq; illa omnibus maledicendi, nomen impoſitũ eſt, cauponas, Attica phiditia appellabat. accuſauit autem hac uoce intemperãtiam Athenienſiũ, qui turpiter in cauponis uiuerent, ac deſideria uentris gutturisq; ſatiarent. continebatur autẽ eadem uoce laus Lacedæmoniorũ. illi enim inſtitutas publicas cœnas habebant, quas phiditia uocabant: in quibus, quod nomen etiam indicabat, ſumma cum parſimonia uiuebant, eoq; tenuiſſimo uictu delectabantur: cum contrà, Athenienſes delicatas epulas ſectarẽtur, quos acerbè perſtringit. Phiditia aũt, non philitia uocatas eas cœnas puto: quod, ut alia nunc teſtimonia omittam, liquidò confirmat Porphyrius in 4. lib. de Non necandis ad epulandũ animantibus· Διὸ καὶ φιδίτια προσηγόρευον ταῦτα, εἴτε ὡς φιλοσοφίας καὶ φιλοφροσύνης ὑπάρχοντα αἴτια, ἀντὶ τοῦ λάμβδα τὸ δ λαμβανόντων, εἴτε ὡς πρὸς εὐτέλειαν καὶ φειδὼ συνεθιζόντων. Nam Cicero quoq; in 5. lib. Tuſculanarum quæſtionum eorum mentionem fecit. Antiquiſſ. uerò liber non καπηλεῖα, ut reliqui, quos uidi ſcripti & excuſi, ſed καπηλικὰ habet, quam lectionẽ uidetur quoq; exprimere uetus tralatio.

Αἰσίων δὲ.) Cum magnitudinem copiarum quas in Siciliam miſerant Athenienſes, immenſumq; hominum numerũ Aeſion ſignificare uellet, inquit, ipſos effudiſſe ciuitatem in Siciliam. effundi autem aqua, uinumq; propriè è uaſe aliquo dicitur, non multitudo hominum è ciuitate. Quare translationem eſſe manifeſtum eſt. In oratione, quam ſcripſit de pace, Iſocrates numerũ etiam militum illorum nauiumq; poſuit: affirmauitq; fuiſſe quadragintia millia, triremes autem 260. ut non ſine cauſa dicere potuerit Aeſion, Athenienſes ciuitatem in Siciliam effudiſſe. Aeſionis uerò huius, ut arbitror, meminit Plutarchus in Demoſthene, eiusq; uocem retulit, qua, quid ſui iudicij eſſet de antiquis ac ſui temporis oratoribus, qui Athenis rempub. adminiſtrabant, ille indicauit.

Τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων.) Hæc auctoris uerba ſunt, docentis utrunq; bonum habere in ſe hanc uocem. nam & translatio eſt, & rem ante oculos conſtituit. exhauriri enim urbem, et omnem turbam ex ea, tanq̃ è uaſe aliquo aquam fundi, tibi cernere uideris.

Καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα.) Quin etiam ſic locutus eſt, ut Græcia inclamarit, idem effecit: μεταφορικῶς enim prouincia, ut mulier aliqua clamorem edere, non propriè dicitur. auctorem uerò huius uocis adhuc inuenire non potui: neq; enim apud Iſocratem legitur. arbitror autem hoc quoq; ab Aeſione prolatum fuiſſe, quod Ariſtoteles ſignificare uidetur. eadem, niſi fallor, uirtus eſt loci illius Demoſthenis in oratione contra Aeſchinem falſæ legationis· τοῦτ' ἐχὶ βοᾷ, καὶ λέγει ὅτι χρήματ' εἴληφεν Αἰσχίνης: res enim, quæ ſine animo ſunt, ut animi compotes, clamitare dicuntur, & ſub aſpectu quoq; totum negotium ſubijcitur. Iſocrates quoque in ſuaſione ad Philippum eadem immutatione uſus eſt, dicens ipſum uidere poſſe uniuerſam Græciam ſuſpenſam atq; erectam eſſe ob ipſius mandata. ὀρθὴν enim ἑλλάδα appellauit.

Καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ μεταφορά.) Vocem quoq; hanc aliquo modo translatam eſſe dicit, & ante oculos rem conſtituere. apparet enim, & ante oculos penè obijcitur, uniuerſa regio, quæ tanquã mulier, animoq; prædita, uociferetur. Hinc autem etiam percipitur uerum eſſe, quòd Cicero in Oratore ait, Ariſtotelem & hypallagem, & abuſionem translationi ſubiungere: proprium nanq; hic nomen proprio cõmutatum eſt, & pro Græcis ſumpta eſt Græcia: ex eodem certè genere translationum non eſt. unde fortaſſe, inquit τρόπον τινά, ut Cicero in 3. de Oratore: Hæc autem, quæ aut immutata eſſe dixi, aut aliter intelligenda, ac dicerentur, ſunt translata quodam modo. coniunctionem autem hic reſtitui, acceptam ex antiquiſſ. codice, ac uerba etiam ad ſeriẽ, quam in eo habent, reuocaui: quibus in rebus cum illo etiam facit uetus tralatio. excuſi enim antea, καὶ ὥσπερ πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ μεταφορά, mendoſè.

Καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευεν.) Admonebat Cephiſodotus, ut puto, uiderent Athenienſes, ne dum nimis turbidè in concionibus publicas res adminiſtrarent, multos uerius concurſus, quàm conciones cogerent. erant enim cõciones turbulentæ, quæ à ſeditioſis hominib. impetu potius quàm more legibusq; excitabantur: quales ipſe intellexit. erãt aliæ ſedatæ, quæ ἔκκλητοι uocabãtur, in quib. cõpoſitè ordineq; omnia fiebãt. Niſi fallor igitur Cephiſodotus uitiũ priorũ illarũ ſignificãs, appellauit συνδρομάς, intelligẽs ἐκκλησίας, non tamẽ id uerbũ proferẽs. additũ enim illud ab Ariſtotele puto, qui uim antecedentis trãslati uerbi ſignificare hac tanq̃ declaratione uoluerit. συνδρομὴ enim proprio nomine eſt impetus hoſtilis, repẽtè excitatus, cũ ex multis locis multi quópiam irruunt. Plutarchus in Cimone, ubi de terræ motu, qui penè Spartam euertit, loquitur, οἱ γὰρ εἱλῶται ἐκ τῶν ἀγρῶν συνδραμεῖν πανταχόθεν, ὡς συναρπασόμενοι τοὺς σεσωσμένους τῶν Σπαρτιατῶν.

Καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανη-

πανηγύρεσι.) In libro, quem ſcripſit ad Philippū Macedonem Iſocrates ita locutus eſt, cum utilitatē ſuarum ſcriptionum extolleret: orationum autē, quas ſophiſtæ in conuentibus totius Græciæ haberent, extenuaret. inquit enim: obſtrepere illic auribus plurimorum, & ad omnem illam multitudinē, quæ diuerſis ex locis eò concurrebat, uerba facere, eſſe inanem laborem, & qui nullos fructus ferre poßet ſumere. cōtrà autem, cum certa aliqua perſona ſermonē inſtituere, ſæpe incredibilia bona efficere, ὅτι τὸ μὲν ταῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν, & πρὸς ἅπαντας λέγειν τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς, πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν. Hinc quoq; manifeſtò intelligitur conſuetudo noſtri huius doctoris in citandis teſtimonijs, auctoritatibusq; ueterum ſcriptorum. neq; enim cuncta ipſorum uerba fideliter adducit, illis contentus quæ exemplo neceſſaria ſunt. duo nanq; hic uerba reliquit, ad id quod oſtendere uolebat, non facietia: & pro nomine, quod conuentus illos apud eum referebat, conuentus ipſos eodem numero & caſu poſuit.

Καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ.) Sumptum hoc exemplū eſt ex oratione Lyſiæ, quæ inſcribitur ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς. quin illam autem, quamuis auctoris nomen non poſuerit, intellexerit Ariſtoteles, dubitare non debemus. notū nanq; tunc omnibus erat, unde promptum foret. ualde enim celebris fuit hæc uenuſtiſsimi oratoris, qua laudauit eos, qui miſsi ab Corinthijs ad commune bellum, in prælio interfecti eſſent, oratio. ſic certè in ea legitur, ὡς τ' ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ τότε κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ πενθῆσαι τοὺς ἐνθάδε κειμένους, ὡς συγκαταθαπτομένης τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας τῇ τούτων ἀρετῇ. Cum autē dixerit Ariſtoteles, τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων, interpretatus eſt, niſi fallor, nomen τῷδε, quo Lyſias uſus fuerat. neq; enim ipſe manu monſtrare potuit ſepulchrum, ut orator fecerat: dictum enim illud fuit manifeſtò δεικτικῶς. Sententia autem, & grauis admodum & ornata hæc eſt. Aequum eſſe in ſepulchro, quo conderentur, qui in Salamine occubuerant, Græciā tonderi, quia unà cum uirtute ipſorum fortitudineq; animi libertas totius gentis ſepulta foret. moris autem Græcorum fuiſſe, ut in domeſticis funeribus luctuq; capillos ſibi tonderent, tradidit etiam copioſè Cicero in 2. lib. Tuſculan.

Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι.) Plures uirtutes habere hunc locum oſtendit, ſummoq; artificio confectum eſſe. Si enim, inquit, ita fortè orator dixiſſet, rem dignam eſſe quam omnes lugerent, cum tanta ipſorum uirtus ſepulturæ daretur: tranſlatio in eo fuiſſet, ſed etiam alterum ornatum habuiſſet. rem nanq; ante oculos eorū qui audiebant, conſtituiſſet. illi enim lacrymantibus oculis tanquam uidiſſent atrox id ſpectaculum. nam de tranſlatione dubium non eſt. neq; enim uirtus, corporis expers, & quæ animo tantum cernatur, ſepeliri poteſt. His tamen duobus ornatibus contentus non fuit accuratus & ingenioſus ſcriptor, & tertiam quandam concinnitatem addidit.

Τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας.) Cum idem uerò, inquit, addidit, cum uirtute libertate, uoluiſſe ipſum contrarium quoddam referre contrario: & hac quoq; ἀντιθέσει expolire locum illum, apparet. Adiunxit autem, ut puto, Ariſtoteles τινὰ. neq; enim uerè uirtuti libertas opponitur, ſed ex aliqua tantum parte: ut non integra hæc omnino ἀντίθεσις ſit, ut foret, ſi quis uirtuti uitium, libertati ſeruitutem, paci bellum, uitæ mortem opponeret: hæc enim magis contrà ſtant, atque aduerſantur.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν.) Iphicrates quoque, ait, eleganter dixit, Iter orationis meæ erit per medias res à Charete geſtas. ſignificare autem, ut arbitror, Iphicrates uoluit, ſe res geſtas Charetis omnes expoſiturū, nec extremas tantum earum partes, ſed intimas etiam sacturum: uel in oratione, quam de alia re habiturus eſſet, ſe per medias illas tranſiturum ac perrupturum: amicone autem animo, an hoſtili id facturus fuerit, eſt cum eius laude, an uituperatione, affirmare non auſim. Eodem pacto locutus eſt Plutarchus in Nicia, cum Timæi hiſtorici arrogantiā irrideret, qui ſtultè ſperauit ſe poſſe in earundem rerum explicatione ſummos ſcriptores, & Thucydidem & Philiſtum, ſuperare: quiq; ab illis eximiè feliciterq; tractati fuerant, locos copioſè & ipſe perſecutus eſt, & quaſi per medias ipſorum laudes quadrigas egit. διὰ μέσων ὠθεῖται τῇ ἱστορίᾳ τῶν μάλιστα κατορθωμένων ἐκείνοις ἀγώνων, καὶ ναυμαχιῶν, καὶ δημηγοριῶν.

Μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν.) Tranſlatio, inquit, hæc eſt, & è genere tranſlationum earum quæ maximè probantur. quod enim orationis curſum uiamq; appellauit, μεταφορικῶς locutus eſt. quod per medium inquit rerum geſtarum, rem ante oculos conſtituit. facta enim Charetis ita expoſita, findi ac diuidi penè uidentur. Cū autē multitudinis numero ſuprà dixiſſet διὰ μέσων πεπραγμένων: nunc, cum de medio ſeorſum loquatur, ac res ipſas relinquat, ad unitatis numerum tranſijt. μέσου enim legitur in ſcriptis omnibus libris.

Καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις) Quis ita locutus ſit, nec ipſe tradit, nec ego adhuc inueni: ſententia ſanè obſcurior. quid ſuſpicer auctorē huius uocis ſignificare uoluiſſe, indicabo. Dicere præterea (Ariſtoteles inquit) oportere pericula conuocare periculis auxilium latura, & imploranda pericula ad periculorū præſidiū, ante oculos conſtituit. et tranſlatio eſt: quaſi dicere ille uoluerit, nullam certiorem eſſe uiam eripiendi ſe è maximis periculis, quàm periculoſè aliquid aggredi. qui autem ut periculi aliquid euitens, rem aliam periculi plenam tentant, pericula inuocant, periculis opem allatura.

Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου.) Necnon Lycoleon cum pro Chabria diceret, inquit: Ne imaginem quidem ipſius ex ære reuerentes, quæ officio fungitur ſupplicantis, illi ſcilicet parcetis? atq; adeò ingrati & duri eritis, ut ueterum ipſius beneficiorum uobis in mentem nō ue-

niat? ſed acerbè aliquid contra ipſum ſtatuetis, nec pudor etiam uos ſtatuæ, quam ei erexiſtis, capiet, quæ uobis pro illo ſupplicat? Hoc ſanè ille ſignificare uoluit, breuius tamen, elegantiusq́ dixit. ipſe enim non ſupplicabat tunc, qui reus erat, Chabrias, ſed à patrono ſtatua ipſius dicitur hoc munus in magno periculo eius, quem reddebat, obire. appellauit enim imaginem ἱκετηρίαν. Hunc autem olim habitum ſupplicantium fuiſſe, et ramulum oleæ lana inuolutum geſtare illos manu conſueuiſſe, plures auctores tradunt. Cum uerò in excuſis antea foret ᾐσχύνθητε, emendaui αἰσχυνθέντας, ut in ſcriptis omnibus inueni, nec ſententiam inchoatam eſſe, ſi ita legatur, tantum ualere debet, ut antiquam lectionem repudiemus. plura enim exempla, quorum ſententia abſoluta non eſt, ab Ariſtotele in his libris ponuntur.

Μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ ἀγῶνι.) Illo Chabriæ tempore, aduerſisq́ ipſius rebus translatio fuit (nec enim ſemper tranſlatio) nunquã tamen non ante oculos conſtituebat: hoc nanq́ amittere non poterat. id Ariſtoteles ipſe accuratè exponit. Dum enim, inquit, in periculo uerſatur Chabrias, ſupplex eſt ſtatua iudicibus. quod enim rei experti animi, animus tribuitur, deq́ ea ut animali ſermo habetur, transfertur aliquo modo uerbum. Niſi fallor enim hoc addidit, quod genus tranſlationis eſſet, ſignificare uolens: ex analogia namque, & uero illo, maximè que probato genere, non eſt. Suprà autem oſtendi, μετωνυμίαν, quam uocant grammatici, ὑπαλλαγὴν rhetores, ipſum tranſlationem appellare. nomen enim transfertur etiam, cum pro eo cui ſtatua erecta eſt, ſtatua ipſa ponitur. Cum uerò in excuſis & ſcriptis reliquis numero multitudinis legeretur, κινδυνευόντων δ᾽ αὐτῶν, ut in antiquiſſ. libro legi animaduerti, ad unitatis numerum reuocaui: unus enim Chabriæ, qui in iudicium uocatus erat, ſalus in diſcrimine uerſabatur.

Τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων.) Cõmentarium, ſtatuam, huiuſcemodiq́ aliquid uocare publicorũ operum, ſermo eſt tranſlationem in ſe continens. ſi enim ſuo nomine uti uoluiſſet, μνημόσυνον, monumentũq́ ipſam appellaſſet. Qui igitur ita locutus eſt, ſiue Lycoleõ ille, ſiue alius fuit, tranſlato uerbo uſus eſt, appellauitq́ ſtatuam, atq́ imaginem uiri, cõmentarium, tanquam illa continerentur, narrarenturq́ res geſtæ à ciuitate, ut libro ac commentario quodam. qui enim eam aſpiciebãt, ueterum honeſtè factorum recordabantur. Quamuis nihil certi de hoc afferri poſſit, ſuſpicor tamen eiuſdem oratoris uerba fuiſſe, quæ ſuperiora illa ſequerentur, interrupta autẽ hic ſint declaratione auctoris: ſiue de eodem Chabria alibi in eadem cauſa dicta ſint. Iſocrates quoque hac ipſa tranſlatione uidetur uſus, cum laudauit conſilium Ionũ in Panegyrico, rectéq́ dixit feciſſe, qui lege uetuerint, additis etiam execrationibus, ne quis ædi car et inſtauraret' ue templa incenſa à Perſis, ut poſteris id eſſet teſtimoniũ illorũ impietatis. appellauit enim hoc ὑπόμνημα, ut etiã in oratione, quã ſcripſit de pace.

Καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες.) Sincera hæc eſt huius loci lectio, quam fideliter etiam ſcripti multi codices conſeruarunt. in excuſis tamẽ non nullis quædam ſine cauſa immutata erant. Verba autem ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi de abiecta humiliq́ inſtitutione Perſarum loquitur, & in quibus ſtudijs illi te nerentur docet, quo facilius immodicam illam ſeruitutẽ tolerarent: ut mirandũ non ſit, ſi illi poſtea in rebus gerendis tam ignauiter timideq́ ſe gererent. mores enim ipſorum uitamq́ exponit, in qua cuncta eódem tendebãt, & ad effœminandos eorum animos inuenta erant, inquiens, ἐξεταζόμενοι δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσι, καὶ προκυλινδούμενοι, καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, & quæ ſequũtur. Vim huius exempli conſequentib. uerbis ipſe interpretatur, oſtenditq́ proprio nomine μελετᾶν dictum non eſſe. qui enim meditantur (id enim eſt μελετῶντες) quomodo rem augeant, toto animo cogitare ſolent. hi autẽ ſpiritus minuere, frangereq́ animos, & humilia denique ſapere, longa aſſiduaq́ cogitatione ſtudebant.

Καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς.) Cuius hæc uerba ſint, nondum reperi. Præterea, inquit, qui dixit, mentem deus lumen accẽdit in animo, tranſlatione uſus eſt ex collatione rationis: ambo enim (addit Ariſtoteles hoc docens) mens ſcilicet, atq́ lumẽ, fulgent ac lumine ſuo illuſtrãt, patefaciũtq́ res antea obſcuras. Cum igitur ambo idem efficiant, rectè alterum pro altero ſumptum eſt.

Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους.) Verba ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi conatur perſuadere Græcis ut mutuas inimicitias deponant, ueramq́ pacem ac firmam, non ſimulatam inſtabilemq́ faciant. & morem ſui temporis exponit, accuſatq́, qui fruſtra inter ſe fœdera de pace ferrent. Neque enim, inquit, bella diſſoluimus, ſed differimus: idoneumq́ tempus, quo grauius aliquod malum nobis iniungere poſſimus, expectamus, ut pax hæc dici nullo modo poſſit, ſed procraſtinatio belli.

Ἄμφω γὰρ ἐστὶ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη.) Cum diſertus ille uir, inquit, & accuratus ſcriptor, hanc ſententiam his uerbis edidit, uerba tranſtulit, & eo genere tranſlationis uſus eſt, quod inprimis probatur. huiuſcemodi enim paci, et dilationi belli in hoc inter ſe conuenit, quod utræq́ futurum tempus ſpectant. cum enim omnia, in quibus analogia continetur, commune quiddam habeant, in quo rationis ſimilitudo poſita ſit, Ariſtoteles tranſlationes ἐν τῷ ἀνάλογον, ex hac ipſa communione indicat. ἀναβολὴ autem in iudicijs alijsq́ rebus dici ſolebat, cum aliquid in aliud tempus reijciebatur.

Καὶ τὸ, τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι, &c.) Et hoc ex eadem oratione ſumptum exemplum eſt, ubi Iſocrates queritur de iniquo fœdere, quod Græci cum rege Perſarum uicti bello, ferre coacti fuerant: docetq́ ipſis ea re turpem æternam' que maculam inuſtam eſſe, narrans eum impoſuiſſe illis neceſſitatem in columnis è lapi-

è lapide ea incidendi, in templisq; deorum immortalium conſecrandi. ſtatim enim hac ſententia expoſita, inquit, πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γινομένων. τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων, καὶ μιᾶς τύχης ἐστίν· αὗται δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου, καὶ καθ᾽ ὅλης τῆς ἑλλάδος ἑστήκασιν. Translatione autem hic quoq; Iſocrates uſus eſt, & è probato maximè genere translationum eam ſumpſit. Hunc igitur locum adducens Ariſtoteles, huiuſcemodi eſt, inquit, dicere fœdera trophæum eſſe multo ſpecioſius, honeſtiusq; quàm quæ in bellis ſtatuuntur. trophæa enim ſæpe, cũ minutis prælijs hoſtes ſuperauimus, & rebus ſemel bene geſtis ponuntur: fœdera autem omni bello ex ſententia cõfecto. addit autem ipſe, in quo translationis uis maneat declarans. ambo enim hæc inſignia, ac notæ uictoriæ: fœdera autem, quæ à uictoribus cum uictis fiunt, ut illa fuerunt, ita uerè uocari poſſunt, omniaq; demum cum conditiones ab aliquibus feruntur, non cum accipiuntur. nõ poſſent enim quæ ſuperati in bello, aut etiam pares icisint, uictoriæ indicia ac monumenta appellari.

Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν.) Sententia, niſi fallor, huiuſcemodi eſt. Cum turpiter quidpiam iniuſteq; ciuitates faciunt, quamuis impunè poſſe facere quicquid illis uiſum fuerit, uideantur, tamen & ipſæ magnas pœnas luunt ſuorum peccatorum. ab hominibus nanq; poſtea uituperantur, ac omnibus cõtumelijs conſcinduntur. ſubtiliter autem, eleganterq;. quicunq; ille fuit, hanc ſententiam cõplexus eſt, quod oſtendit Ariſtoteles. εὐθύνη enim, inquit, ex legibus acceptum detrimentum eſt. Non ualere autem hic δοῦναι εὐθύνας, quod in ſuperiore Cephiſodoti uoce in Charetem, apertum eſt. illic enim rationes referre ſignificauit, hic pœnas ſoluere ſignificat. utrumque autem intellectum eius eſſe ueterum ſcriptorum teſtimonio comprobatur. initio quoq; huius exẽpli emendaui ὅτι καὶ, ut in cunctis calamo exaratis inueni, cum excuſi antea ἔτι καὶ haberent: uetus etiam tralatio reſtitutam à me lectionem confirmat: uerbum uerò illud à me immutatum, auctoris eius uocis fuiſſe puto.

Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τῆς ἀνάλογον λέγεται.) Se multis atq; elegantibus exemplis, quæ cuncta eius generis ſunt, docuiſſe oſtendit, urbanitates concinnasq; locutiones duci è genere illo translationis, quod proportione fit: necnon ex ijs etiam uerbis, quæ ante oculos auditorum rem conſtituunt: quod ipſe πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν uocauit. ne quis autem ſermone hoc turbetur, quo ipſo, antequam uim eius explanaſſet, uſus fuerat: aut ſi notionem eius percipiat, quomodo id comparare queat, neſciat, totã nunc rem accuratè exponit.

Λεκτέον δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων.) Quæ uis ſit eius ſermonis, quo iã ſuprà uſus fuerat, docet. et poſtquam tantum boni in ſe, id quod ſignificat, habet, quomodo illud parari poſsit. hæc enim ſibi nunc tradenda, ne quis in his hæreat, exiſtimat. quamuis autem ποιεῖν non addiderit, imminutaq; ſententia ita ſit, cum tamen πρὸ ὀμμάτων dixit, idipſum intellexiſſe planum eſt.

Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν.) Intelligo, inquit, ante oculos ponere cuncta nomina, quæ ſignificant oſtenduntq; res quæ agant aliquid, nõ quæ ceſſent. translata enim quoq; eleganter uerba, niſi res quæ gerant aliquid, ac tunc ipſum in aliquo munere uerſentur, ſignificent, non conſtituunt ante oculos eorum qui audiunt ipſas. Exemplo autem primum docet, extare etiã translationes, quæ actum non ſignificent.

Οἷον τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον.) Vt ſi quis, inquit, probum uirum dixerit τετράγωνον, translato uerbo manifeſtò uſus erit, nullus tamen actus in eo intelligitur. quare non conſtituit rem ante oculos, & alterum bonum habet eorum quæ gratiam leporẽq; afferunt orationi, altero caret. In primo etiam de Moribus ad Nicomachum, oſtendere uolens, probum uirum, & qui ad ſummum uenerit, perfectusq; undiq; ſit, aduerſos caſus magno animo toleraturum, atque in omni iniquitate fortunæ ſe ita geſturum, ut nihil melius elegantiusq; fingi poſsit, inquit· καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα, καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ᾽ ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος, ἄνευ ψόγου. Nec tamen philoſophi ipſius extrema uerba ſunt, ſed Simonidis melici, ut è Platonis ſermone percipitur, qui & hæc, & alia nonnulla, ut Simonidis in Protagora, adducit· λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκόπαν τὸν Κρέοντος τοῦ θετταλοῦ, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπόν, χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον ἄνευ ψόγου τετυγμένον. Cum autem & numeri quidam è Græcis τετράγωνοι appellarentur, quòd perfecti forent, ab eorum perfectione uir quoq; abſolutæ uirtutis ita μεταφορικῶς uocabatur. Plutarchus quoque cum quæreret, cur Romani maribus nona ab ortu die nomina imponerent, fœminis uerò octaua, de quadrato numero diſputauit: cumq; nouem, primum τετράγωνον eſſe dixiſſet, qui ex impari ac perfecta trinitate conſtaret, addidit, oportere eodem pacto uirum quadratum eſſe ac περιττόν: id eſt, eximium ac præſtantem (eodem enim hoc uerbo illi appellant & imparem numerum, & hominem qui emineat inter alios) necnon eundem perfectum & abſolutum.

Ἀλλὰ τὸ.) Hic ſermo utrunq; habet, & translationẽ, & actum. nam de translatione dubium eſſe non poteſt. in uerbo autem translato actum quoq; incluſum eſſe, facile intelligitur. ſtatus enim ætatis florens cum dicatur, agere inducitur. Quia uerò cunctos calamo exaratos ἔχοντος habere uidi, & eodem caſu id nomen apud auctorem ipſum poſitum eſt, ita emendaui, cum in excuſis antea ἔχοντα legeretur. quia autem locus omnibus tum notus erat, non oportere cenſuit Ariſtoteles plenam integramq; ſententiam adducere, quod in magna parte horum exemplorum ſeruauit. ſunt autem Iſocratis uerba è ſuaſione, quam ſcripſit ad Philippum regem, cum initio ille orationis ſuæ quaſi ſe purgat, quod confectus ætate, tam grande argumentum cepiſſet, quodq; egere uide-

retur iuuenili robore ac præſtantiſſimo omnium ingenio. neq; enim ſibi ignotas eſſe uires ſuas, ſed confidere ſe ſtudio cōſequendæ laudis, ac deſiderio fortunas Græcorum adiuuandi, & hanc, & alias nonnullas difficultates ſuperaturum. Ita autem ille locutus eſt, ἀλλ᾽ αὐτὸς μὲν τὸν λόγον τοῦτον ἐπὶ τῆς ἡμᾶς ἡλικίας λόφθῆ, ἀλλ᾽ ἄνδρας αὐθαίρετον τὴν ἀκμὴν ἔχοντος, καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος.

Καὶ τὸ.) Hæc uera eſt huius loci lectio, nullos tamē inueni libros, in quibus illa ſine macula conſeruata ſit, ſed in cunctis ἀφετίον mendoſè legitur. Ex eodem autem ad Philippum libro exemplum hoc quoq; ſumptum eſt. cum enim illi ſuaderet, ut bellum regi Perſarum inferret, & in Aſiā cum exercitu proficiſceretur, inquit: Oportere ſanè cæteros ab Hercule oriundos, & qui ciuibus inſtitutis ac legibus aſtricti ſunt, illa urbe cōtentos uiuere, in qua degerent: ipſum uerò quaſi liberum ac ſolutū iam factum, ducere uniuerſam Græciā patriā (ut auctor ipſe ſtirpis eius fecerat) exiſtimare. uerba ipſius hæc ſunt, σοὶ δ᾽ ὥσπερ ἄφετον γεγενημένον, ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν. In uerbo igitur ἄφετον, actus intelligitur. ita autem uocabantur animantes, quæ ſine cuſtode tutæ ubiq; uagabantur, nec in ullius poteſtate erant, ſed deo dicatæ ac conſecratæ uiuebant. De ui huius nominis eruditè Budæus in commentarijs ſuis diſputauit. Illo quoq; uſus eſt Euripides in fabula, quam inſcripſit Ionem, ubi inducit ſenem hominem, Creuſæ ſeruum, cum hera loquentem, exponentemq; illi occultas (ut putabat) uiri nuptias, dicentemq; ex alia uxore ipſum filium ſuſcepiſſe, quem educandum dediſſet Delpho cuipiam. ille autem in Apollinis templo liber ſolutusq;, ut facilius falleret, aleretur. uerba poetæ hæc ſunt, ὁ δ᾽ ἐν θεοῦ δόμοισιν ἄφετος, ὡς λάθοι, παιδεύεται. Plutarchus præterea in uita Lyſandri, narrans exiſtimaſſe multos cum Lacedæmone diſceſſit, ſoluturus uota, quæ Hammoni (ut aiebat) nuncupauerat, fuiſſe eam ſpeciem quandam peregrinationis. nam ueram itineris illius cauſam extitiſſe, quòd Ephoros metueret. nec iugum legum ferre poſſet, in poteſtateq; aliorum eſſe, qui foris imperare omnibus conſueſſet: hoc autem ſimili explanare uolēs, inquit, ut equus qui è libera paſtione pratoq;, rurſus ad præſepium, atq; opera uetera reuocatur, ὥσπερ ἵππος ἐκ νομῆς ἄφετος καὶ λειμῶνος αὖθις ἥκων ὑπὸ φάτνης.

Καὶ τοὐντεῦθεν ὧν Ἑλλήνων ἀΐξαντες ποσίν.) Hic locus in excuſis ualde deprauatus erat, ſed ne in ſcriptis quidem integer inuenitur: nonnulla tamen in ipſis, ut uidetur, ueſtigia reſtant ueræ lectionis, non eadē tamen in cunctis. ſunt enim in quibus, τὸ λαθεῖν Ἑλλήνων legatur. in alijs autem τὸ λεύθερον Ἑλλήνων. extant etiam, in quibus τὸ λεύθερος δ᾽ Ἑλλήνων, ſcriptum ſit: quæ tanta ſcripturæ uarietas ſuſpicionē etiam mihi maiorem mouit. Arbitror igitur ita, ut feci, emendari oportere, intellexiſſeq; Ariſtotelem puto hunc ſenarium Euripidis, qui eſt in Iphigenia Aulide. pronunciatur autem illic ab Agamemnone, diligenter fideli ſeruo exponēte, quæ res eum angeret, nec ſomnū capere noctu ſineret, & cur demum tantæ eo in loco copiæ cogerentur. tunc enim narrabat, Menelaum ipſius fratrem, accepta iniuria à Paride, ſtimulo illo agitatum, Græciam omnē perluſtraſſe, ac uetus iuſiurandum commemoraſſe, quo fidem dederant Helenæ proci, ſe inimicos ei futuros, qui matrimonium illud uiolaſſet, armisq; Helenam repetituros: qua re audita, inquit, ſubitò ipſi armis arreptis, cōcitato pede huc conuenerunt. extremam autem hanc ſententiam his uerbis protulit, τοὐντεῦθεν οὖν Ἑλλήνων ἀΐξαντες δεὶ τύχη λαβόντες. Apud Euripidem igitur in extremo uerſu uarietas eſt. Interpres quoque Græcus, quamuis, cuius uerſus foret, non oſtendiſſet, neque integrum illum alijs ſui partibus poſuiſſet, tradit tamen in quibuſdam libris δεὶ legi, ut fortaſſe corrigi debet. cum tamen crebro loci ueterum auctorum aliter citentur, quàm apud eos legantur, nihil contra omnium librorum fidem uolui uariare.

Τὰ ἀΐξαντες.) Monſtrat nunc uerbū, in quo exempli uis eſt. cum ἀΐξαντες enim, inquit, dixerit Euripides, uerbo eo uſus eſt. quo & tranſlatio & actus continetur: à curſoribus autem illud ſumptum puto, ſed etiam rem ante oculos ponit. cernitur enim penè ſtudium illorū, feſtinatioq;, qua è diuerſis locis multi ſubitò eodē cōfluerent. ἐξαΐξαντες aūt, addita illi nomini præpoſitione, hic ſcripti meliores habent. ualet aūt ἐξορμήσαντες.

Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ.) Homerus, inqt, ſæpe hac ratiōe uſus eſt, et actū reb. etiā ſenſu, animoq; carentib. dedit, quod philoſophus infrà multis exēplis cōfirmat. Homerū aūt nomina ſe mouētia inducere, actū illis dādo, dixiſſe quādoq; Ariſtotelem, Plutarchus quoq; teſtatur in cōmētario, quo cauſam quæſiuit, cur ſuis tēporibus Pythia oracula uerſibus nō ederet. cuius hæc uerba ſunt, Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔφη κινούμενα ποιεῖν τὰ ὀνόματα διὰ τὴν ἐνέργειαν. et quæ ſequūtur.

Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν.) Corruptus antea locus erat, mendoſeq; in excuſis ἐνάργεια legebatur. manu ſcripti ἐνέργειαν habent, quod & uetus tralatio, & res ipſa confirmat. infrà ipſe, ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται. Semper igitur, inquit, actum rebus tribuere, id eſt ipſas aliquid agentes inducere, mirificè probatum eſt, quod in his ipſis locis Homerus ſumma cum laude fecit.

Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.) Hic Homeri uerſus è Necyia eſt, quam in 11 lib. Odyſſeæ deſcripſit. in excuſis uerò poetæ exemplaribus legitur, αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο. Sententiam Lucretius diuinitus expreſſit: fortaſſe etiam actum. aliter tamē, quàm Homerus. ſaxo dedit, canens: Quod tamen à ſummo iam uertice rurſum Voluitur, & plani raptim petit æquora campi. quum enim raptim ipſum petere dicit, tanquam de animali re, non inanima loquitur. Homerus epitheto ſenſum eum habere declarauit, cum omni pudore uacuum lapidem appellauit.

Καὶ

Καὶ ἐπίπτατ' ὀϊςός.) Quum ſagittam etiam uolare dixit, idem fecit. Ita autem locutus eſt poeta in decimo tertio libro Iliadis, cum cecinit Helenũ ſagitta Menelai pectus percuſsiſſe. quæ tamẽ illinc, nullo uulnere inflicto, ſubitò auolauit. dat enim ſenſum ſagittæ, ac de illa, tanquam aue, loquitur, actum ipſius exprimens. Γναμίδας μὲν ἔπειτα περὶ στῆθος βάλεν ἰῷ θώρηκος γύαλον, ἐκ δ' ἔπτατο πικρὸς ὀϊςός. & quatuor interiectis uerſibus iterum.

Καὶ ἀλτ' ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.) In uerbo μενεαίνων ſenſum intelligi manifeſtum eſt. cupiẽs enim ſignificat, & toto animo expetens: quod de re inanima, ut ſagitta eſt, proprio nomine dici non poteſt. in quarto autem Iliadis uerſus eſt. Id etiam indicauit Euſtathius, qui locum eum declarans, affirmauit μενεαίνων dixiſſe poetã, tanquam de re aliqua prædita ſenſu loqueretur.

Καὶ ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.) Non ſemel hic uerſus apud Homerum eſt. de ſpiculis autẽ loquitur, quorum non pauca, inquit, antequam in hoſtem inciderent, humi figebantur, quæ incredibili deſiderio ſe ſanguine ac corpore hoſtium exaturandi tenebãtur. & in 11. Iliadis, & in 21. eiuſdem operis uerſus legitur. Quod autẽ nunc ſummus doctor demonſtrare conatur, quanta uis in nominibus tranſlatis ſit, & quæ quippiam agere, quamuis animo uacent, inducantur, egregiè hic uerſus declarat, & eo quoq; uſus eſt Plutarchus in extremo capite συμποσιακῶν, ubi de partibus ſaltationis agit. rationem enim illarum explicans, idem illic euenire quod in ſtudio poetarum, docet. alijs namq; nominibus uiuntur poetæ, cum rem oſtendere tantum & ſignificare uolunt: alijs autem, cum amplificare aliquid ſtudẽt, & imitatione exprimere. tradit enim ſolere ipſos tunc noua nomina cudere, aliundéq; uerba transferre. exemplis autem & ὀνοματοποιιῶν, & μεταφορῶν, ex Homero ſumptis, & nõnullis antè prolatis, addidit, καὶ τὰ βέλη φορέδην λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι. Quamuis res hæc ſatis plana foret, tamen locum illum indicare, ubi & conſilium poetarum explanatur, & non pauci loci excellentium ſcriptorum illuſtrantur, non inutile exiſtimaui.

Καὶ αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσυτο μαιμώωσα.) E' decimoquinto Iliadis uerſus. Sermo illic eſt de Menelao, qui haſta percuſsit humerum hoſtis in prælio. Cuſpis enim, inquit, per pectus magno impetu tranſijt, cupida cædis, ac bellici furoris plena. in nomine autem adiuncto haſtæ, actus cernitur: nec ſine animo, ut erat, haſta à poeta inducitur.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις.) Omnibus, inquit, in his locis, quia prædita hæc animo ſunt, agere & adminiſtrare aliquid uidentur: ſed etiam oſtendit ipſe, quibus potiſsimũ in uerbis actus appareat. ij autem ſupra à me quoq; monſtrati ſunt. Hunc locum intellexit Demetrius, cum de iudicio Ariſtotelis loquens, & quam eximiam ille tranſlationem putaſſet, oſtendens, in hanc ſententiam inquit: Optima uerò tranſlatio uidetur Ariſtoteli, quæ uocatur κατ' ἐνέργειαν, actumq; habet, cum ſcilicet res, quæ animo carent, inducuntur agentes aliquid, tanquã animi compotes. Adiũgens autem Ariſtoteles διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, non uerè illas animi participes res intellexit, ſed ita uocauit, quia huiuſcemodi illæ fictæ erant, ac ſermo de ipſis, ut de rebus animalibus, ab Homero habitus fuerat.

Ταῦτα δὲ πεποίηκε διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς.) Artificium Homeri demonſtrat, & qua ratione ipſe uſus tantopere poema ſuum ornarit, & rebus ſenſu carentibus animum, actumq; tribuerit. Hæc enim, inquit, admouit affixitq;, ſecutus ſimilitudinem rationum, tranſlatisq; uerbis ex analogia uſus: quod ipſe in primo tantum eorum exemplorum docet. explicat enim accuratè totam rem. quam enim rationem, ait, habet lapis ad Siſyphum, eandem qui non erubeſcit, ad eam rem cuius ipſum non pudet. Quartum igitur ſecundo applicuit, lapidemq; ipſum impudentem ea de cauſa dixit. Eadem autem uirtus in Latino ſummo poeta ſæpe inuenietur. cum enim in carmine de reb. ruſticis cecinit, Et ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes, & Miraturq; nouas frõdes, & nõ ſua poma, et Neq; audit currus habenas, Homerũ imitatus, idem fecit. Sed in paſtorali quoq; luſu cum inquit: Nec tãtum Rhodope miratur, & Iſmarus Orphea, Quãtum omnis mundus gaudet cantante Sileno.

Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν.) Homerum nũc tradit, quod in trãſlationibus ſtudioſe fecerat, in imaginibus etiam texendis, ijs præcipuè quæ apud eũ maximè probantur, ſumma arte facere. cũ enim ſæpe de inanimis reb. loquatur, ſenſum animũq; illis tribuit. quod & exẽplum, quod adiungit, à poeta ipſo ſumptũ, & conſequens ipſius ſermo declarat. Imaginem aũt hãc ex illis eſſe, quæ in primis laudãtur, certum eſt: quod uidit præclarè ipſe, adnotauitq;, maximi ingenij ac iudicij uir.

Κυρτὰ φαληριόωντα.) Verſus ex Iliadis libro decimo tertio, qui ſæpe à ueteribus ſcriptorib. adducitur, propter plures quas in ſe habere uirtutes exiſtimatus eſt. alij autem alia in ipſo animaduerterunt. Demetrius. cum animum actumq; affingere fluctibus Homerum, animaduerſum ab Ariſtotele adnotaſſet, quod hic ſanè ipſe facit, arbitratur etiam poetam, quod coniunctionem inde ſuſtulerit, dignitatem uerſui attuliſſe, grandioremq; eum effeciſſe, quàm ſi dixiſſet κυρτὰ καὶ φαληριόωντα. Sed his nunc relictis, non inducere poetam fluctus otioſos, ſed in motu atq; agitatu, partimq; eorum præcedere, partim uerò ſubſequi, necnon alia omnia illis affingere, quæ animo tantum utentia præſtant, perſpicuum eſt. in imagine autem exponẽda hæc uerba poſita à poeta eſſe, manifeſtum eſt. ſimilem enim eſſe inquit Troianorum impetum in hoſtes procellæ uentorum, quæ in mare ingruit, ac fluctuum magnam uim excitat. unde etiam liquido intelligitur, quas grammatici παραβολὰς uocant, Ariſtotelem appellare εἰκόνας. illo autem uti nomine, cum alterum genus exempli eius, quod factum cõformatumq; eſt ab oratore, ſignificare uult.

Κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα.) Vt ſuprà oſtendi ποιεῖ accipi debere, ita hic Homerus manifeſtò

intelligitur fingere omnia moueri, ac uiuere quæ ſua ſponte moueri non poſſunt, & proprijs muneribus uitæ orbata ſunt.

Η δ' ἐνέργεια μίμησις.) Vocare hic uidetur ἐνέργειαν, actus ipſius effictionem atq; adumbrationem, cũ ſcilicet inducit poeta res agentes aliquid, & actus ipſarum imitatur atq; exprimit. eſt autem imitatio illa, quia res agentes ipſa redduntur atq; effinguntur. rationem eius affert, cur ab Homero poeta ſcilicet atq; imitatore, id crebrò uſurpatum ſit. ſeruat enim præcipuè tũc, quod poetæ proprium eſt.

Δεῖ δὲ μεταφέρειν.) Vt ſuprà, inquit, docuimus, à rebus affinibus propinquisq;, non tamen perſpicuis, transferre nomina oportet: quod ſi ab alienis, aut in promptu poſitis ſumantur, uitioſa erit tranſlatio, & nedum ornet, orationem inquinabit. Cum antea, quomodo enthymematibus gratia acquiri poſſet, oſtenderet, quæ à uocabulis proficiſceretur, inquit tranſlationem hoc in primis efficere, quæ aliena non eſſet, μὴ ἀλλοτρίαν ipſe dixit. opponi autem οἰκεῖον τῷ ἀλλοτρίῳ, notum omnibus eſt. Eodem autem loco affirmauit illam in promptu eſſe non debere, conſpiciq; nullo negotio ab omnibus poſſe. Cuius etiã rei cauſam attulit, quod planæ expoſitæq; omnibus non afficerent animos auditorum, atq; oblectarent. Vnde manifeſtò intelligitur hic legi debere cum particula negandi μὴ φανερῶν, ut ipſe emendaui, non ut in excuſis antea ſine illa erat, φανερῶν. ita autẽ quoq; ſcriptum eſſe animaduerti in antiquiſſimo libro. quare dubitari de immutanda lectione nullo pacto poteſt, cum & conueniat ita ſibi ipſi auctor, & in optimo exemplari reſtituta à me, fideliter conſeruata ſit. uerùm ea etiam quæ ſequuntur, illam ueram integramq; eſſe declarant. laudantur enim, qui in diſſimilibus remotisq; rebus acumine ingenij ſui, præclaraq; eruditione, ſimile uidere potuerunt, atq; inde aptè uerba tranſtulerunt.

Οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον.) Vt in ſtudio, inquit, ſapientiæ, quam philoſophiam uocant, acuti ſolertisq; hominis eſt, ſimile in rebus ualde inter ſe diſtantibus cernere, & tamẽ hoc mirabiliter eruditi homines faciunt: ita qui ingenio ualebit, aptè transferre uerba poterit. ſi quid ſimile namq; eſt in rebus diſſimilibus, eum nõ latebit: imperiti autem, & rudes, ſimilitudines in rebus, quæ parum aut nihil inter ſe diſtant, captare poſſunt. ſubtilitate uerò opus eſt, ut è diſparibus eliciatur. quod Alexander quoq; Aphrodiſienſis in tertium librum Topicorum retulit.

Ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη.) Archytas Tarẽtinus ſummæ eruditionis uir, in rebus ualde diſſimilibus ſimilitudinem inuenit. idem enim eſſe inquit arbitrum, atq; aram, quòd ad ambo, qui iniuriam accepiſſent, confugerent. Arbitrũ autem intelligit è genere eorum, qui Athenis per ſingulas tribus lecti res iudicarent. qui autem iniuria læſi ſunt, ad homines, aut ad deos confugere ſolere, ab ijsq; precibus petere, ut iniurias ſuas ulciſcantur, manifeſtum eſt. nam cæteroqui uehementer diſpares inter ſe ſunt iudices, atq; aræ deorum immortalium.

Η εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι.) Aut ſi quis, inquit, dixerit anchoram & cremaſtram idem eſſe. ambo enim idem præſtare uidentur: diſcrimen tamen hoc inter illa, quòd alterum eorum ex imis locis, alterum è ſuperis ac lacunari deniq; pendet. Ariſtophanes in Nubibus κρεμάθραν appellauit, in qua è tecto ſuſpenſa improbiſſimè ſanctiſſimum uirum finxit res ſuperas contemplari: ita autem induxit Strepſiadem ſenem, auditorem quendam Socratis percunctantem: φέρε, τίς γὰρ οὗτος ὁ ἐπὶ κρεμάθρας ἀνήρ. interpres uas eſſe dixit, in quo moris foret, quæ ſupereſſent cibaria ſeruare. ego κρεμάστραν uncum potius ipſum, in quo uas aliud ue ſuſpendi poſſet, ſignificare hic credo. ille enim pluribus quaſi ramis, anchoram reddere uidetur. Ab eadem autẽ re, cum eſſent plures urbes Lariſſæ appellatæ, quædam in edito monte poſita & ſuſpenſa, Cremaſte uocabatur: cuius etiam meminit Liuius in primo libro de bello Macedonico.

Καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις.) Hunc locũ deprauatum eſſe arbitror, legiq; debere contrario ſenſu, ὡμαλίσθαι, uel ὁμαλισθῆναι. cum tamen conuenire ſcriptis libris cum excuſis uiderim, nihil iudicio meo tantum fretus immutare uolui: non aliter tamen eum declarabo, ac ſi hoc pacto legeretur. quippe cum qui idoneus ſenſus ex communi lectione percipi poſſit, non uideam, & repugnent illi manifeſtò uerba auctoris, qui infrà ait, cõſiderari in ſuperficie & poteſtate ciuitatis opibusq; æqualitatẽ. inæqualitas enim, non æqualitas ſpectari potuiſſet, ſi ἀνωμαλίσθαι legeretur. Ciuitates igitur quoque, inquit. ὡμαλίσθαι qui dixit, in rebus diſſimilibus ſimilitudinem perſpexit. quid enim magis diſſimile dici poteſt, quàm ſuperficies, & ſtatus imperiumq; ciuitatis? cũ tamen potentia ipſarum adæquata eſt, nec earũ aliqua eminet atq; alij antecellit, ὡμαλίσθαι ciuitates commodè dici poſſunt, uerbo à ſuperficie tranſlato. proprio enim nomine ὁμαλότης in ſuperficie dicitur. Intellexiſſe hic autem Ariſtotelem puto locum Iſocratis è libro ad Philippum Macedonem, ubi ille oſtendit ſe quoq; intelligere nullo modo id ad exitũ perduci potuiſſe, quod ſuadebat Philippo illo tempore, quo Athenæ principatum Græciæ obtinebãt, aut cum poſtea Sparta rerum potita eſt. nullo enim negotio utramlibet illarum diſturbaturã ea conſilia fuiſſe. cum autem cunctæ adæquatæ iam ſint, ob incommoda multa accepta in bello, exiſtimare ſe uiã eius rei conficiendæ facilem eſſe. ipſius uerba hæc ſunt, νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔχοντα πολλὰ αὐτῶν. οἶδα γὰρ ἁπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν.

Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς.) Magna autem, inquit, pars politorum elegantiumq; ſermonum à tranſlationibus ducitur: necnõ ex errore quodam, ex uerbis dicentis orto, cum illa primò aliò ſpectare uiderentur, & longè diuerſam ſententiam præ ſe ferrent. oſtendebat enim ille ſe quippiam uelle dicere, paulo uerò pòſt aliud, longe illo melius aptiusq; dicit. quod eſt

eſt τὸ ἐξαπατᾶν, antequam uerum aperiatur, decipere eum qui audit. is enim cum aliud ipſum dicturum ſuſpicaretur, poſtea uerò elegantius quippiam percipit, quàm putarat, adiuuatur.

Μᾶλλον γὰρ γίνεται δῆλον ὅτι ἔμαθε.) Quomodo lepos bonitasq; huiuſcemodi uocibus acquiratur, poſteriore maximè à re duarum harum, quas nuper appellauit, narrat. magis enim planum fit cuipiam, inquit, qui ſcientia alicuius rei auctus eſt, ipſum didiciſſe: cum contrà ſe habet, ac diuerſo modo de aliqua re ſentit, atq; paulo antè ſentiebat, & ſanè animus eius ipſe ſecum dicere uidetur, quanto modo in errore fui: uel potius, ego autem lapſus eram, nec bene ſenſum eius interpretari potuerã. Vt hic autem animum uideri dicere inquit, ita in decimo octauo eorum Problematum, quæ ad concentum ſonorum pertinent, aures: cum ſignificare uellet ipſas illud ipſum quaſi affirmare ac teſtari. ut enim harum rerum animus index eſt, ita ſonorum aures: cumq; aliquid dictãt, dignæ ſunt quibus credatur. ait igitur, καὶ ἔοικεν ἡ ἀκοὴ λέγειν ὅτι ἢ αὐτὰ, quod adnotaſſe uolui ob ſimilitudinem ſermonis.

Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖα ἐστὶν ἐκ τοῦ μὴ ὃ φησι.) Ex omni etiam apopthegmatum numero, inquit, quæ in primis facetè & urbanè dicta ſunt, hinc gratiam illam leporemq; ducunt, quod aliud dicunt ac uerba ipſa ſonant. quod eadem de cauſa fit. decipitur enim primò animus eius qui audit, atq; eminente illo ſenſu abducitur. poſtea re melius perſpecta, erroreq; agnito, gaudet ſe eum depuliſſe. Exẽplum huius rei uocem Steſichori adducit: quam etiam in ſecundo horum librorum poſuit, ubi de ſententijs egit. de illa autem ipſe illic copioſe diſputaui.

Καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα.) Præterea, inquit, qui obſcurè quædam dicta, quæ ænigmata uocantur, iucunda eſſe ſentiunt, nec tamen unde uoluptas illa oriatur intelligunt, ſciant eandem, quam expoſuimus ſuprà rem, ſuauitatem illam gignere. Nam qui primò falſus eſt, didicit, & ex errore, in quo antea uerſabatur, clarius ſe profeciſſe cognoſcit: eodemq; tempore, quod ipſum quoq; eos qui audiunt, ualde capit, tranſlata uerba proferuntur. in ænigmatibus enim contineri plures tranſlationes, ipſe ſuprà docuerat. εὖ ᾐνιγμένα uerò, id eſt, uoces aptè ſubtiliterq; in ænigma conformatas, intelligit, quæ ex affinibus ac ſimilibus ducta ſint, quæq; ſimilitudinẽ rationis habeãt cũ his, quæ ab ipſis ſignificãtur.

Καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος.) Id etiam, inquit, quod Theodorus affirmat, ualde oblectat, res ſcilicet nouas dicere. Theodorum autem Byzantium, ut opinor, intelligit, ueterem ſophiſtam, cuius & Plato & Cicero ſæpe mentionem fecerunt.

Γίγνεται δὲ ὅταν παράδοξον ᾖ.) Res nouas inauditasq; proferre tradiderat Ariſtoteles orationem reddere elegantem ac uenuſtam, quæq; non parum iucunda ſit ijs qui audiunt. nunc quomodo id effici poſſit, oſtendit. ſuprà enim quoque explicatione illius πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, contentus non fuit: ſed docuit etiam quomodo id confici compararíq; poſſet. id igitur etiam nunc ſeruat. neq; enim tantũ præcipit ſententias inauditas eſſe proferendas, quod reddant illæ orationem uenuſtiorem: ſed uiam etiam rationemq; huius rei aperit: & quomodo id fiat, oſtẽdit. Fit enim, inquit, cum inopinatũ id ijs qui audiunt, admirabileq; fuerit, & nullo modo cõſentiens opinioni, quam prius de ea re habebant. in hac enim re explananda uerbis ipſius illius utitur, qui huius rationis auctor demonſtratorq; fuerat. id autem ſignificauit, inquiens, ut ipſemet aiebat. Adnotandum autem, cum dixerit παράδοξον, quo manifeſtò ſignificatur, oportere uocem illam repugnare opinioni, cur addiderit, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν. quibus itidem uerbis oſtenditur, nullo modo eam conuenire debere ueteri opinioni. ſi quis tamen diligenter attenderit, inueniet ipſum ita ſæpe locutum ut cum aliquid dixerit, ſtatim quod idem ualeat, paremq; uim habeat, afferat. in primo enim libro de Arte poetarum propè à principio, idem fecit. declarare enim uolens quibus in rebus inter ſe diſcrepẽt artes nõnullæ, quãuis cõmune ipſarum ſtudiũ ſit imitatio, inquit, ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, nec multo pòſt iterum, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. qui enim idem eſt, liquidò intelligitur non immutatus. Hæc autem ἰσοδυναμοῦντα Græci appellant, cuius formæ orationis exempla plura inueniuntur apud Græcos ac Latinos oratores. Sophocles quoq; in Oedipode tyranno parem ſuperiori ſententiam adiunxit, contrarium ipſius inficiando tollens. ita enim induxit regem ipſum loquentẽ, γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι προσήλθετ' ἱμείροντες. et in eadã fabula infrà, ἑκόντα κοὐκ ἄκοντα.

Ἀλλ' ὅπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα.) An uacet articulus οἱ, accuratè uidendum. in ſcriptis tamen ille libris inuenitur. quod ſi fortè retinendus eſt, intelligere uerbum oportebit, unde aptus ſit, ut huiuſcemodi aliquis ſenſus conficiatur: ut in iocis ridiculisq;, qui ſectantur παραπεποιημένα, qui illa edunt. ſi uerò ille abeſſet, ualeret hic locus, quam etiam uim habent, ornandi ſcilicet orationem ac uenuſtiorẽ reddendi παραπεποιημένα: ob ſenſum ſubitò aduenientem, et tanquam nouum conformatum. παραπεποιημένα autẽ uocat, nomina ad riſum excitandũ leuiter immutata.

Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα.) Cũ omni modo quo poſſet, ſignificare uellet quantã uim habeat ad delectandũ, error qui primò animũ auditoris occuparat, agnitus oſtẽdit etiã ſales, qui παρὰ γράμμα uocantur, q; literæ immutatione fiãt, idẽ præſtare. hæc enim quoq; facetia primò decipit. animus nãq; auditoris aliò ferebatur, expectabatq; diuerſum ab eo aliud prolatũ iri. In epiſtola ad Volumniũ Eutrapelum Cicero eodẽ nomine hũc iocum uocauit, cũ inquit: Niſi bellum παρὰ γράμμα. Idem tamẽ in 2. de Oratore παρονομασίαν uidetur eundem appellare. ubi etiam quomodo gignatur, his uerbis docet: Alterum genus eſt, quod habet paruam uerbi immutationem, quod in litera poſitum Græci uocant

cant παρονομασίαν, ut nobiliorē mobiliorem Cato, & quæ ſequuntur. Ex ipſius etiam libris exempla multa ca pi poſſent, ut è 2. Philippica: En cur magiſter eius ex ora tore arator factus ſit. & ex 11. Nec paratum ſolum, ſed peritum atq; fortem.

Ἐξαπατᾷ γάρ, καὶ ἐν τοῖς μέτροις.) Cauſam huius rei affert, cur ſcilicet tantopere oblectet hæc literæ immutatio. decipit enim, inquit, auditorem, qui aliud pu tabat ipſum dicturum, ac diuerſam iam animo ſententiā conceperat. Id autem, addit, ridiculi genus, quod præter expectationem uocatur, non in ſermonibus ſolū, & om ni ſoluta oratione in uſu eſt, uerū etiā in uerſibus, quod carmine ipſe hoc adducto ueteris poetæ confirmat: uel parte potius carminis. eſt enim non integer hexameter, ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα. Luſit autē in hoc ſubtiliter poeta ille, credebaturq; dicturus eſſe πέδιλα, quod calciamenta ualet. dixit autem χίμετλα, id eſt per niones. ita enim appellant Græci ulcera, quæ ex hyber no frigore in pedibus manibusq; oriūtur, maximè in pue ris. In eodem autem uerbo eodem pacto iocatus eſt uenu ſtiſsimus comicus in fabula, quæ à Veſpis inſcribitur. cū enim Philocleonem induceret recuſantē Laconicas (e rant enim calciamenti quoddā genus Laconicæ) filiusq; urgeret ut indueret, oſtenderetq; nulla niſi eius gene ris accipere eum poſſe: ſenex conquerens calamitatem ſuam. quòd ne in ſenectute quidem aliquid commodi cō ſecuturus eſſet, inquit, κακοδαίμων ἐγώ, ὅστις ἐπὶ γήρᾳ χίμετλον οὐδὲν λήψομαι. ut putauit interpres, cōtra id quod expectabatur, dicens χίμετλον. calciamenta e nim tutum ipſum ab eo morbo reddere poterant, quod præcipuè qui nudis pedibus ambulant, ipſo laborent. Ci cero quoq; huius ioci, qui παρὰ προσδοκίαν uocatur, eundem ortum cauſamq; eſſe dixit, cōuenitq; ipſi in hoc mirificè cum Ariſtotele. In ſecundo nāq; libro de Ora tore inquit: Sed ſcitis eſſe notiſsimum ridiculi genus, cū aliud expectamus, aliud dicitur. Hic nobiſmet ipſis no ſter error riſum mouet. & poſt: Natura enim nos, ut an tè dixi, noſter delectat error, ex quo cum quaſi decepti ſumus expectatione, ridemus.

Τοῦτο δ' ἅμα λεγομένου δεῖ δῆλον εἶναι.) Vt bellū, inquit, hoc ridiculum uideatur, non oportet eum qui au dit, in eliciendo ex eo ſenſu diutius laborare, ſed quod prius falſo creditum fuit, ſtatim uerbis expoſitis diſcuti, ueramq; ſententiam unà cum prolatione uerborum per ſpicuam fieri. quamuis primò non intelligeretur, quò res peruentura foret.

Τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ ὃ λέγει.) Ridicula, quæ quòd literæ parua immutatio fiat, in eaq; omnis ſal lacia contineatur, παράγραμμα uocantur, hāc uim ha bent, ut qui illa uſurpat, non quod nomen ipſum ualet, di cat: id eſt, non attendi debeat, quod nomen nulla re im mutatum, ſed quod leuiter uariatum ſignificet: nec ipſe ſanè, qui ita locutus eſt, aliud intellexit, quàm quod uer bum inuerſum ſignificat. Hunc ſenſum eſſe arbitror ho rum uerborum, ut ποιεῖ λέγειν nihil aliud ualeat. po ſterius autem duorum horum uerborum addidi, ac ceptum ex antiquiſsimo libro, cum quo facit etiam uetus tralatio.

Οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν.) Vt Theodori uox illa, inquit, in Niconem citharœdum, θράττει σε. uiſus eſt enim ille primò dicere, ut notio eius uerbi, illa perſona ac tempore poſiti eſt, perturbat, com mouet te: obſcurè tamē Theodorus ipſum Thracem eſſe, aut è ſerua natum eius terræ, ſignificare uoluit. multa e nim mancipia è Thracia comportata, in Græcia ſeruie bant. Thratta autem mulier eius regionis à b Atticis uo cabatur: quod tam planū eſt, ut exemplis confirmare nō oporteat. Plato etiam Parmenide uerbo θράττειν uſus eſt, ἀλλὰ μέν τοί ποτέ με καὶ ἐθράττεν. ſed cūcti quoq; ueteres ſcriptores. eſt enim uſitatum, ac frequens.

Προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε.) Simulat enim, inquit, dicere: conturbat te, ac decipit, in erroremq; inducit auditorem. Aliud enim dicit. id autē huiuſcemo di eſt, Thratta te mater genuit. tam diuerſa enim ſenten tia è parum diſsimili ſermone elicitur. ut ſuſpicor autem παράγραμμα eſt, quod θράττει σε dixit, & θρᾷττα σε, ſcilicet ſerua mulier procreauit. intellexit. quod ſi omni no illum ex ancilla natum non innuit, neq; ita commuta tis uerbis id tetigit, uerbum tamen id auditum, opinionē hanc ſubitò in mentem auditorum inſerit, intelligiturq; obijcere uoluiſſe. qui dixit eum barbarum eſſe, quæ tur pis macula & ipſa erat.

Διὸ μαθόντι ἡδύ, ἐπεί.) Inde autem, inquit, uolu ptas efficitur, uoxq; illa grata eſt ei qui audit. intelligit enim, ſe demum didiciſſe, quod paulo antea malè acce perat, ac priſtinus error ita pulſus, ipſum non parum de lectat. leporem uerò nullum, nec ſuauitatem in ea uoce uiſum iri affirmat, niſi qui audit, eo ſenſu capit, quem in uerſa illa ſignificat, & intelligit Thracem illum eſſe, in quem dicta eſt, indicari. ὑπολαμβάνειν enim ualere hic uidetur, accipere, & hanc notionem inde elicere. quomodo etiam paulo ſuprà hoc ipſo uerbo uſus eſt, cū ait, ὥσπερ ὁ Αἴσων ὑπέλαβεν. Niſi aliquis putet hoc in loco ſignificare ὑπολαμβάνειν, ſuſpicatur, quaſi Ari ſtoteles oſtendat neceſſarium eſſe, ut auditor rem eam antea leuiter cognitam, aut ſuſpectam ſaltem habeat. quod niſi hoc ſit, non exiſtimat urum unquam eum uo cem illam urbanam ac facetam eſſe, quia uerum ſenſum ipſius non percipiat. cum enim res penitus ipſi noua atq; inaudita ſit, ita indicatam non intelligi. contrà autem ſi ſuſpicabatur antea ſe rem ita habere, tactam etiam eo pacto ſubitò agnoſci ac percipi.

Καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι.) Aliud exemplum, & ipſum (ut ſuſpicari licet) acerbæ, contumelioſæq; uocis, cuius tamen ratio obſcurior eſt. nihil enim addidit, quod ad ſenſum, quem illa habet, patefaciendum ualeat: nec auctorem eius oſtendit, ut aliquid adminiculo illo, quod eam illuſtret, inueſtigari queat. In parua autem immuta tione nominis omnem uenuſtatem illius manere arbi tror, de huiuſcemodi enim nunc agit lepidis uocibus. In

uerbo

uerbo autem πέρσαι fallaciam fuiſſe, uerisſimile eſt. nã ne Perſas homines ſignificare eum uoluiſſe putem, facit, quod iocus eo pacto aliam rationem haberet, & è duplici notione nominis, nulla literæ inuerſione facta manaret: πέρσαι uerbum indefinito genere eſſe, populariq; ſignificare, apertum eſt. Luſit igitur, qui ita locutus eſt, et cum aliud ſe dicere uelle oſtenderet, aliud ſignificauit: cognitus poſtea ab auditore error, qui animum ipſius paruo temporis ſpacio tenuerat, mirificè ipſum oblectauit. Cum autem, ut cupiebam, locum hunc adiuuare, planumq; reddere diligentia mea non potuerim, quomodo familiaris meus alium huius auctoris ualde obſcurum ac deprauatũ correxerit, indicabo. hic autem ipſe, in quo idem nomen eſt, ac iucũda recordatio cari ſodalis, in mentem mihi illum reuocarunt. cum enim non longè ab initio primi libri de Arte poetarum, ubi de uarijs generibus imitationum diſputat, paßim nunc in omnibus exẽplaribus legatur, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς νόμους ὡς πέργας καὶ κύκλωπας Τιμόθε☉ καὶ Φιλόξεν☉, μιμήσαιτο ἄν τις. arbitrabatur ille, unius tantum literæ immutatione facta, πέρσας legi debere. uerbum enim illud nullum ibi accommodatum ſenſum habet. literis autem proditum eſt, Timotheum eo nomine celeberrimum carmen edidiſſe, cuius etiam meminit Plutarchus in uita Philopœmenis, ubi narrat Nemeis ludis Philopœmenen, iterum prætorem Achæorũ, ac paulo antea uictorem præclaræ pugnæ, eò acceßiſſe cum delecta iuuentute: pauloq; pòſt, certantibus inter ſe citharœdis, in theatrũ ingreſſo illo cum pulcherrimo comitatu, fortè Pyladem citharœdum Timothei Perſas canentem, cantum ſuum ita incepiſſe, κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον. quæ res conuertit omnium oculos in ſummum illum imperatorem, ut plauſum etiam ingentem dederint. uiſa eſt enim ſententia mirificè conuenire & auctoritati illius uiri, & ſpei ipſorum. confidebant enim ſe uirtute ipſius ueterem Græciæ dignitatem recuperaturos. Sed idem etiam eruditus ſcriptor in commentario, quo docet, quomodo accipere decet adoleſcentem uoces poetarum, poematis eiuſdẽ mentionem fecit, dicens, uerè etiam Timotheum in Perſis Græcos hortatum eſſe, ut pudorem colerent, qui multum adiuuat bellicam uirtutem. Poſſem alijs multis exẽplis uti, ſi opus foret, confirmantibus ita uocatum à Timotheo generoſum quoddam carmen fuiſſe. Nam Sudas quoq; cum ſcripta eius appellaret, huius meminit: quod uerisſimile eſt illic intelligi ab Ariſtotele. Philoxenum enim Cyclopis amores cecinuiſſe, certò tenetur. quare neceſſariò uidetur hoc nomen ad alterum illum poetã pertinere. Cum autem officium in primis me impulerit ut hoc adnotarem, reſtat nunc nomen eius, qui hoc acutè uiderit, aperire. fuit autem Franciſcus Medices, qui ſummo ingenio præditus, grauiq; ac recondita doctrina ornatus, à me ſemper ob amicitiam, qua coniunctus cũ eo fui, aliquam occaſionem nacto, ſtudioſe prædicabitur, ac ueris laudibus ornabitur.

Δεῖ δ' ἀμφότερα πρεπόντως λεχθῆναι.) Qui cuipiam hoc pacto maledicere uult, animaduertat oportet, ut ambo commodè dicantur, id eſt, ut in eius perſonam ambo cadant. Exempli gratia, niſi rumor eſſet, ex ancilla ortum Niconem, & aliquid ei accidiſſet, quod non ſine cauſa eũ perturbare potuiſſet, nedum riſum excitaſſet, frigida admodum & inſulſa res fuiſſet: cum utrunq; ei conuenit, ſalſum, lepidumq; totum negotium eſt.

Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα.) Vt in ſalibus iocisq;, quos σκώμματα uocauit, errorem ac fallaciã. quæ primò gignitur in animis auditorum, riſum mouere ac oblectare docuit: ita in urbanis his ſermonibus, idem eandem rem efficere declarat. de ijs namq; agebat, quos ἀστεῖα ſuprà quoq; appellauit, cum illos ipſos explicare cœpit. ſtatim aũt eos effici cõſtariq; etiã inquit, quãdo auditoribus imponeretur. Fallaciã aũt hanc mirabiliter facere ad oblectãdos auditores, leporemq; ac uenuſtatẽ orationi cõciliandã, probare uolens, ut alijs nonnullis rationibus id cõſtituit, ita etiã affirmauit eandẽ rem, materiam bellã eſſe multorum iocorum, ſaleſq; elegantes inde proficiſci. qua re declarata ad eoſdẽ redit urbanos lepidoſq; ſermones tractandos, non in literarũ tamen immutatione, ſed in diuerſarũ rerum ſignificatione poſitos eos tradit. genus autem hoc eadem de cauſa lepidum uenuſtumq; eſſe dicit. luditur enim in eo, quod inopatum inexpectatumq; profertur. idem enim nomen, non eodem intellectu iteratur, quo antea ſumptum fuerat. Is uerò qui audit, idem ualere exiſtimans, primò fallitur: poſtea ſe in ea re deceptũ intelligens, noua atq; uera cognitione delectatur.

Οἷον ὅ φασιν Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχήν.) Exemplo nunc res illuſtratur, quod tamen ſatis aptè Latinis uerbis explicari non poteſt, nec eandem uim, in hũc ſermonem tranſlatũ habebis. neq; enim principium Latinis, ut ἀρχὴ Græcis, & regnũ, & initium ſignificat, in quo duplici eius uerbi ſignificatu omnis elegãtia manet. Principatus aũt, cũ ſumma poteſtas in ciuitate uocetur, & ipſum nõ reſpõdet Græco uerbo. neq; enim idẽ initiũ ualet. Vt affirmare igitur, inqt, Athenienſib. maris imperium, nõ eſſe initiũ malorũ: multas enim, ipſi magnaſq; utilitates inde ceperũt. Hæc ſanè eorũ uerborũ ſentẽtia eſt: ſed ut antè oſtendi, eandem elegantiam non habet.

Ἡ ἀρχὴ Ἰσοκράτης.) Eadem difficultas laborq; eſt in uoce hac Iſocratis exprimenda. nam & ipſa eadem penè eſt, atq; in eodem uerbo uim omnẽ poſitã habet: hoc tantum diſcriminis inter eas eſt, quod prioris, quicunq; fuit auctor, id quod nonnulli re docti affirmabant, negabat, imperium maris reipub. Athenienſiũ originẽ omnium malorum fuiſſe. Iſocrates contrà id de Lacedæmonijs affirmabat (de eadem enim gente hæ ſententiæ editæ nõ ſunt) In ſuaſione autem quam miſit ad Philippum, eam his uerbis expreßit: ὥσπερ εἴ τις φαίη, τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν πραγμάτων κακῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ψευδόμεν☉. ſed in oratione etiã de Pace ipſam, eoſdem accuſans, penè iiſdem uerbis protulit. Animaduertẽdũ aũt,

Dabimus igitur operam, ut tria hæc, quæ oſtendimus orationem exornare, conſequamur. ea autem ſunt, tranſlatio, uerba inter ſe oppoſita, necnon quæ in actu ſunt. ordinem tamen eum, quem ſuprà tenuerat, non ſeruat: nam de antitheſi nominum antea in accuratiore hoc de illis ſermone ſe acturum pollicitus erat, poſtea de tranſlatione, tertio loco de uerbis, quæ quaſi aliquid agere inducuntur. Nam quod ad extremam hanc rationem pertinet, Quintilianus quoq; lib. 8. naturam eius euoluit, ἐνέργεια ab agendo ducta, & cuius propria ſit uirtus, nõ eſſe, quæ dicuntur, ocioſa: eandemq; pòſt ſignificauit, dicens, Cum rebus ſenſu carentibus actum quendam & animos damus, qualis eſt, Et pontẽ indignatus Araxes. Intelligit autẽ philoſophus τὴν ἐνέργειαν, id quod ſuprà uocarat πρὸ ὀμμάτων. qui enim inducit res inanimas, agentes aliquid, is ante oculos eorũ qui audiũt, res ponit.

Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν.) Cum uariæ tranſlationum ſpecies non eandem uim ad orationẽ condiendam habeant, demonſtrato nunc earum numero, quæ meliores reiq; huic aptiores ſint, docet, huiuſcemodiq; eſſe inquit, quæ ex analogia fiunt. nam & à genere ad ſpeciem, & contrà: & à ſpecie ad ſpeciem, quæ ſub eodem genere ſit, uerba transferuntur, ut accuratè ipſe in primo de Arte poetarum docuit.

Ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ.) Celebris hæc Periclis uox eſt. nam in primo quoq; horum librorum eam adduxit. Herodotus in Polymnia huiuſcemodi quiddã à Gelone Syracuſarum rege dici facit, militum ſuorum uirtutem obſcurè prædicante, mancasq; ſine ipſis fore reliquorum Græcorum copias innuẽte. Loquebatur autem ille cum Lacedæmoniorum & Athenienſium legatis: Καὶ ἀγγέλλετε τῇ Ἑλλάδι, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαραίρηται. Quæ uerò uis eius uocis eſſet, diligenter Herodotus exponit.

Καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων.) In aduerſis rebus Lacedæmoniorum Leptines ſaluti illorum proſpiciens, ſuadebat (ut opinor) Athenienſibus, ne Græciæ alterum oculum effodi ſinerent. De Græcia autem illum, ut de muliere locutum eſſe, perſpicuum eſt: cuius forma corrumperetur, ſi nobiliſſima ciuitas, quæ tanquã alter ipſius oculus eſſet, euerteretur. alter enim Athenæ erant. Eadem penè metaphora uſus eſt Cicero pro lege Manilia, inquiens: Corinthum patres ueſtri, totius Græciæ lumen, extinctum eſſe uoluerunt. Leptines igitur (hanc enim uim puto eſſe huius uocis) officiũ eſſe dicebat bonorum ciuium, non ſinere ciuitatem ſua nihil intereſſe, quid de Lacedæmonijs fieret, arbitrari: nec oportere ullo pacto ita illam ſentire, ut permitteret Spartam penitus extingui: ſed operam dandam omnibus eſſe, ut reſpub. illis opitularetur, nec pateretur prædæ eſſe inimicis: declarans, ſi aliter ab ipſis fieret, ſine magno totius prouinciæ damno id non futurum. Cimon, cũ idem conſilium urgeret, & ipſe eodem pacto conformata uoce uſus eſt, maximeq; ipſa mouit (ut traditur) Athenienſes, ſuadens μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλήν, μήτε τὴν πόλιν ἑτερόζυγα περιϊδεῖν γεγενημένην. Nec deerant tamen Athenis, qui affirmarent, non debere illam ſubleuari, nec è malis, quib. tunc oppreſſa erat, eripi: ſed oportere Spartam iacere, & conculcari ſpiritus, atq; arrogantiam eius urbis. quã in ſententia Plutarchus, qui hæc narrat, eodem penè modo loquendi, quo Leptines uſus eſt, ἀλλ' ἐᾶν κεῖσθαι καὶ πατεῖσθαι τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης.

Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος εὐθύνας δοῦναι.) Cephiſodotus quoq; eleganti metaphora iniquitatem Charetis indicauit, qui cum Athenienſis populus Olynthiaco bello premeretur, adminiſtratæ à ſe reipub. rationem reddere ſtudebat: dixit enim, ipſum rationes referre cupere, cum in furno incluſum populum haberet. in anguſto autem, & arcto loco ſignificare uoluit. ſciebat enim populum alijs rebus occupatum, & opera ipſius egentem, quicquid Chares poſtulaſſet, conceſſurum.

Καὶ ἐξορμῆσαί ποτε τοὺς Ἀθηναίους.) Idem Cephiſodotus cum hortaretur Athenienſes, ut in Eubœã frumentatum irent, inquit oportere exire plebiſcitum Miltiadis. in hiſtoriam hanc nondum incidi. Demoſthenes ſanè contra Aſchinem, τίς ὁ τὸ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους ψήφισμα ἀναγινώσκων; nihil tamen quod hũc locum adiuuet. Tranſlationẽ uerò hic eſſe puto, quia inquit, ſcitum exire: cum intelligere uellet, niſi fallor, quæ decreto illo continerentur. ἐξιέναι autem dicebatur populus, cum inſtructus armis, ad bellum proficiſcebatur.

Καὶ Ἰφικράτης ἐσπείσαντο Ἀθηναῖοι.) Iphicrates, clarus bellicis rebus, cum Athenienſes cum Epidauro ciuitate, & omni maritima ora fœdus feciſſent, ægrè id tulit, ſtomachansq; inquit, ipſos belli uiatica ſuſtuliſſe. utilitates autem, quæ caperentur è bello, μεταφορικῶς uiatica illum appellaſſe, manifeſtum eſt. σπένδεσθαι icere fœdus ſignificat: quo uerbo Cicero quoq; in 15. ad Atticum uſus eſt: Et σπένδεσθαι uult cum Bruto & Caſſio. Cum in excuſis uerò antea ἐπίδαμνον legeretur, ut in antiquiſſ. libro inueni, ἐπίδαυρον emendaui: cuius lectionis indicium quoq; extat in uetere tralatione. oppidum autem fuiſſe Epidaurum in intimo Saronico ſinu, ueteres ſcriptores tradunt.

Καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον.) Hanc ueram huius loci lectionẽ puto. nam quod in excuſis eſt τὴν πάραλον τοῦ μόνου, & mancum & deprauatum credo, et ſanè ita penè in antiquiſſ. libro legitur: in extrema nanq; tantum uoce turbatum illic eſt, cum habeat ille μύνου. ex quo corrupto uerbo, duæ (ut arbitror) lectiones fluxerunt, & eorum qui eiecta quarta eius nominis litera μόνου legerent, & qui deleta prima, tertiaq; in locũ eius retracta, δήμου emendarẽt. πάραλον uerò ſacram nauim fuiſſe incredibilis celeritatis, manifeſtũ eſt. Cui nomen impoſitum aiunt à Parhalo quodam heroe, quem intellexit Cicero in actione 6. in Verrem, cum inquit: Quid Athenienſes, ut ex marmore Iacchum aut Parha

lum

lion pictum ? Eam autem, cum grauior aliquis caſus urgeret, quò res poſceret, mittere Athenienſes ſolebant: ideoq; fortaſſe, quod malè cogitantes opprimeret, eosq; metu dãnoq; in fide retineret, Pitholaus μεταφορικῶς clauam populi appellauit. nihil tamen certi.

Σηστὸν δὲ, τηλίαν τοῦ πειραιῶς.) Seſtum, in Helleſponto oppidum fuiſſe conſtat. unde magnam uim frumenti Athenienſes domum conuehebant. importato enim ferè utebantur, ob agri ſterilitatem. idem igitur Pitholaus Seſtum appellauit, Piræei arcam frumentariã. ut enim, cum priuatus aliquis frumentum emere uult, ad frumentarios negotiatores accedit, arcasq; frumẽto refertas: ita Athenienſes Seſtũ cum onerarijs nauigabãt, easq; frumento onuſtas reportabant. Eandem uim habuit, idemq; penè ſignificauit uox illa M. Catonis ſapientis, qui Siciliam cellam penariam reipub. Ro. nominauit. Τηλίαν autem Ariſtophanes & in Pluto, & in Veſpis appellant: ut Aeſchines etiam contra Timarchum. deprauatum tamen eſt hoc nomen in antiquiſſ. libro, incuria librarij. legitur enim illic τὴν λίαν: quod erratum ſequitur etiam uetus tralatio. in multis tamen ſcriptis illud integrum manſit.

Καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε.) Hæc Periclis uox ualde nota ac peruulgata eſt, qua ſuaſit ciuibus ſuis, ut Aeginam tollerent, Piræei portus maculam, labemq; ipſam appellans, genere illo translationis quod eſt κατ' ἀναλογίαν. ut enim λήμη oculi uitiũ eſt, quod lucem ipſius uſumq; impedit: ita lumẽ eius portus gloriamq; lædebat parua illa inſula, ipſi obiecta et oppoſita. Plutarchus in Pericle eam retulit: necnon in cõmentario, quo docuit, ne iucundam quidem eſſe uitã inductam ab Epicuro. Athenæus tamen in 3. Δειπνοσοφιστῶν Demadi eam tribuit, ubi nõ pauca eius oratoris dicta exponit, in quib. ea uis erat, de qua hic diſſerit Ariſtoteles. illum autem, ut puto, memoria feſellit. Vt autẽ à Pericle prolata uox hæc eſt, imaginis potius, quàm translationis ſpeciem habet: exemplũ tamen nunc trãſlationis eſſe uult, ob eandem penè harum rerum naturã. non ualde enim laborandũ eſt, ſi quis ex imagine translationẽ facere uelit. Eſt autem & hæc ex analogia. quia quam rationem habet iuuentus ad ciuitatem, in qua nata eſt: eandem uer ad annum, cuius elegantior pars eſt. Qui igitur, ſublatam bello iuuentutem intelligens, dixerit, è ciuitate uer exemptum eſſe, huiuſcemodi translatione uſus erit.

Καὶ Μοιροκλῆς, οὐδὲν ἔφη πονηρότερος εἶναι.) In uiri huius nomine, qui urbana hac uoce uſus eſt, mendũ antea erat. Μυροκλῆς nanq; legebatur, quæ macula idẽ nomen apud Demoſthenem etiam in excuſis libris inquinauerat. mentionẽ enim eius facit in oratione de Falſa legatione, ut furis cuiuſdam minuti, narrans eum ab Eubulo reum factum. ſed uetera quoq; oratoris exemplaria Μοιροκλῆς illic habent, ut hoc in loco antiquiſſ. codex. Harpocration etiam in lexico ita illum nominat, qui Salaminium eum facit, numeratq; in illis qui Athenis non obſcurè in Rep. uerſati ſint. Vis autem huius exempli non omnino mihi percepta eſt: nec planè, quæ translatio in his uerbis ſit è genere earum, quæ ex collatione rationis fiunt, uideo, de quibus hic agitur. neſcioq; an luſerit etiam in dupli notione uerbi τόκος. quamuis lepos huius dicti in ὁμωνυμίας manere, traditus non ſit. cum enim τόκος fœtus ualeat, quòd nummi crediti alios pariant, fœnus ſic uocare conſueuerũt, & poetæ etiam paſſim ita uocãt filios. nam uerba ipſa hoc ſignificare uidentur, ſed obſcurior aliquis ſenſus ſubeſt. Mœrocles etiam nihilo ſe improbiorem inquit illo eſſe, cum appellaſſet quempiam probum ac modeſtum hominẽ: ipſum nanq; in tribus fœnibus improbitatem exercere, ſe uerò in decem. aliud enim hoc ſcripturæ diſcrimen antiquiſſ. libri. πονηρότερος nanq;, uirili genere, nominandi caſu illic legitur, nõ ut in excuſis antea, neutro: quam lectionem ueriorem ducens, recepi. comparationem enim fecit inter ſe atq; illum, docẽs ſe nulla re improbiorem eſſe, non diuerſas alias perſonas inter ſe contulit. ſi duos nanq; alios inter ſe contuliſſet, non alterum eorum tantum, ſed ambos nomine appellaſſet. Huius autem admirabilis, ut opinor, dicti, rationem reddidit conſequentibus uerbis.

Καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον.) Eandem rationẽ, inquit, habet uerſiculus ſenarius Anaxandridæ, quẽ de filiabus retulit, quæ legitimum nubendi tempus tranſierant. Propriè enim ὑπερήμεροι dicũtur, qui intra diem iudicij non adfuerint, qui legitimũ tempus tranſire paſſi ſunt. Translato igitur ille à iudicijs, foroq; nomine, uirgines ſuas grandes, quæ domi propter paupertatem ſedebant, ὑπερημέρους eleganter appellauit. Cum uerò in excuſis antea hic Ἀλεξάνδρου legeretur, ſecutus auctoritatem antiquiſſ. libri, nomen id immutaui. infrà quoq; Anaxandridæ poetæ meminit.

Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον.) Polyeuctus Sphettius Athenieſis orator fuit, cuius Plutarchus alijq; ueteres ſcriptores mentionẽ fecerunt. Vox autem ipſius, edita in Speuſippum attonitum hominem, et cuius corpus morbo illo ſtupebat, eandem uim habuit. omnis nanque urbanitas ipſius conſtabat ex eo genere trãslationis. cum enim ipſum multa in repub. molientem, ac nulla certa in ſententia permanentem, increpare uellet, inquit, ipſum non poſſe cõquieſcere, quãuis à fortuna in penteſyringo morbo colligatus fuiſſet. naturam nanq; ipſius uolubilem uiciſſe uim eius morbi, qui alios omnes proſternit ac domat. eo igitur ſignificauit, ingenium ipſius inſtabile ac uarium: nec enim mobilem inquietumq; corpore, ſed animo oſtẽdere uoluit, quãuis penteſyringo corporis membra cõſtringerẽtur. in uerbo autem, quod ut ab ipſo prolatum eſt, græcum poſui, omnis lepos & elegantia manſit. erat enim πεντεσύριγγον uincli quoddam genus, quo ſontes homines in carcere uincire ſolebant: ita appellatum, quod quinq; foramina haberet, in quæ brachia, pedes, caputq; inſererent, ut nulla ratione illinc exire, tanq; arcto uinclo ſe

nexi exoluere ac liberare poſſent. Illius meminit Ariſtophanes in Equitib. Δῆσαι σ' ἐκέλευε πρυτανεῖον ξύλῳ. Vnde igitur uerbum translatum ſit, apparet idem autem apoplexia facere cõſueuit. is enim quoq; morbus ita corpus eorum, quos oppreſſit, impedit, muneribusq; ſuis orbat, ut neq; manus, nec pedes, nec caput, officium ſuum faciant.

Καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους.) Piſtrina, officinasq;, in quibus moleretur frumentum, μύλωνας uirili genere Græci uocant, quæ frumentum Athenas comportarent triremes, μύλωνας Cephiſodotus, translato inde nomine proportione, appellabat. uarios autem accipio, diſtinctos uarijs coloribus, pictosq;. naues enim pingere cõſuerant. In 4. Georgicorum: Et circumpictis uehitur ſua rura phaſelis. Adiuncto igitur ornatu illo, ac pictura, μύλωνας, quod penè idẽ munus præſtarent, Cephiſodotus triremes dixit.

Ὁ κύων δὲ τὰ καπηλεῖα.) Diogenes Cynicus, cui à moribus, conſuetudineq; illa omnibus maledicendi, nomen impoſitũ eſt, caupona, Attica phiditia appellabat. accuſauit autem hac uoce intemperãtiam Athenienſiũ, qui turpiter in cauponis uiuerent, ac deſideria uentris gutturisq; ſatiarent. continebatur autẽ eadem uoce laus Lacedæmoniorũ. illi enim inſtitutas publicas cœnas habebant, quas phiditia uocabant: in quibus, quod nomen etiam indicabat, ſumma cum parſimonia uiuebant, eoq; tenuiſſimo uictu delectabantur: cum contrà, Athenienſes delicatas epulas ſectarẽtur, quos acerbè perſtringit. Phiditia aũt, non philitia uocatas eas cœnas puto: quod, ut alia nunc teſtimonia omittam, liquidò confirmat Porphyrius in 4. lib. de Non necandis ad epulandũ animantibus: Διὸ καὶ φειδίτια προσηγόρευον ταῦτα, ἤτοι ὡς φιλοτοφίας καὶ φιλοφροσύνης ὑπάρχοντα αἴτια, ἢ τῷ λάμβδα τὸ δ λαμβανόντων, εἴτε ὡς πρὸς εὐτέλειαν καὶ φειδὼ συνεθιζόντων. Nam Cicero quoq; in 5. lib. Tuſculanarum quæſtionum eorum mentionem fecit. Antiquiſſ. uerò liber non καπηλεῖα, ut reliqui, quos uidi ſcripti & excuſi, ſed καπηλικὰ habet, quam lectionẽ uidetur quoq; exprimere uetus tralatio.

Αἰσίων δὲ.) Cum magnitudinem copiarum quas in Siciliam miſerant Athenienſes, immenſumq; hominum numerũ Aeſion ſignificare uellet, inquit, ipſos effudiſſe ciuitatem in Siciliam. effundi autem aqua, uinumq; propriè è uaſe aliquo dicitur, non multitudo hominum è ciuitate. Quare translationem eſſe manifeſtum eſt. In oratione, quam ſcripſit de pace, Iſocrates numerũ etiam militum illorum nauiumq; poſuit: affirmauitq; fuiſſe quadraginta millia, triremes autem 260. ut non ſine cauſa dicere potuerit Aeſion, Athenienſes ciuitatem in Siciliam effudiſſe. Aeſionis uerò huius, ut arbitror, meminit Plutarchus in Demoſthene, eiusq; uocem retulit, qua, quid ſui iudicij eſſet de antiquis ac ſui temporis oratoribus, qui Athenis rempub. adminiſtrabant, ille indicauit.

Τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων.) Hæc auctoris uerba ſunt, docentis utrunq; bonum habere in ſe hanc uocem. nam & translatio eſt, & rem ante oculos conſtituit. exhauriri enim urbem, et omnem turbam ex ea, tanquàm è uaſe aliquo aquam fundi, tibi cernere uideris.

Καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα.) Quin etiam ſic locutus eſt, ut Græcia inclamarit, idem effecit: μεταφορικῶς enim prouincia, ut mulier aliqua clamorem edere, non propriè dicitur. auctorem uerò huius uocis adhuc inuenire non potui: neq; enim apud Iſocratem legitur. arbitror autem hoc quoq; ab Aeſione prolatum fuiſſe, quod Ariſtoteles ſignificare uidetur. eadem, niſi fallor, uirtus eſt loci illius Demoſthenis in oratione contra Aeſchinem falſæ legationis: ταῦτ' ἔχει βοᾶ, καὶ λέγει ὅτι χρήματ' εἴληφεν Αἰσχίνης: res enim, quæ ſine animo ſunt, ut animi compotes, clamitare dicuntur, & ſub aſpectu quoq; totum negotium ſubijcitur. Iſocrates quoque in ſuaſione ad Philippum eadem immutatione uſus eſt, dicens ipſum uidere poſſe uniuerſam Græciam ſuſpenſam atq; erectam eſſe ob ipſius mandata. ὀρθὴν enim Ἑλλάδα appellauit.

Καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ μεταφορά.) Vocem quoq; hanc aliquo modo translatam eſſe dicit, & ante oculos rem conſtituere. apparet enim, & ante oculos penè obijcitur, uniuerſa regio, quæ tanquã mulier, animoq; prædita, uociferetur. Hinc autem etiam percipitur uerum eſſe, quòd Cicero in Oratore ait, Ariſtotelem & hypallagem, & abuſionem translationi ſubiungere: proprium nanq; hic nomen proprio cõmutatum eſt, & pro Græcis ſumpta eſt Græcia: ex eodem certè genere translationum non eſt. unde fortaſſe, inquit τρόπον τινὰ, ut Cicero in 3. de Oratore: Hæc autem, quæ aut immutata eſſe dixi, aut aliter intelligenda, ac dicerentur, ſunt translata quodam modo. coniunctionem autem hic reſtitui, acceptam ex antiquiſſ. codice. ac uerba etiam ad ſeriẽ, quam in eo habent, reuocaui: quibus in rebus cum illo etiam facit uetus tralatio. excuſi enim antea, καὶ ὥσπερ πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ μεταφορά, mendoſè.

Καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε.) Admonebat Cephiſodotus, ut puto, uiderent Athenienſes, ne dum nimis turbidè in concionibus publicas res adminiſtrarent, multos uerius concurſus, quàm conciones cogerent. erant enim cõciones turbulentæ, quæ à ſeditioſis hominib. impetu potius quàm more legibusq; excitabantur: quales ipſe intellexit. erãt aliæ ſedatæ, quæ ἔννομοι uocabãtur, in quib. cõpoſitè ordineq; omnia fiebãt. Niſi fallor igitur Cephiſodotus uitiũ priorũ illarũ ſignificãs, appellauit συνδρομὰς, intelligẽs ἐκκλησίας, non tamẽ id uerbũ proferẽs. additũ enim illud ab Ariſtotele puto, qui uim antecedentis trãslati uerbi ſignificare hac tanquã declaratione uoluerit. συνδρομὴ enim proprio nomine eſt impetus hoſtilis, repẽtè excitatus, cũ ex multis locis multi quópiam irruunt. Plutarchus in Cimone, ubi de terræ motu, qui penè Spartam euertit, loquitur, οἱ γὰρ εἵλωτες ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέδραμον πανταχόθεν, ὡς συναρπασόμενοι τοὺς σωζομένους τῶν Σπαρτιατῶν.

Καὶ Ἰφικράτης πρὸς αὐ συντρέχοντας ἐν ταῖς ποιη-

πανηγύρεσι.) In libro, quem ſcripſit ad Philippũ Macedonem Iſocrates ita locutus eſt, cum utilitatẽ ſuarum ſcriptionum extolleret: orationum autẽ, quas ſophiſtæ in conuentibus totius Græciæ haberent, extenuaret. inquit enim: obſtrepere illic auribus plurimorum, & ad omnem illam multitudinẽ, quæ diuerſis ex locis eò concurrebat, uerba facere, eſſe inanem laborem, & qui nullos fructus ferre poſſet ſumere. cõtrà autem, cum certa aliqua perſona ſermonẽ inſtituere, ſæpe incredibilia bona efficere, ὅτι τὰ μὲν τοῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν, καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς, πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν. Hinc quoq; manifeſtò intelligitur conſuetudo noſtri huius doctoris in citandis teſtimonijs, auctoritatibusq; ueterum ſcriptorum. neq; enim cuncta ipſorum uerba fideliter adducit, illis contentus quæ exemplo neceſſaria ſunt. duo namq; hic uerba reliquit, ad id quod oſtendere uolebat, non facientia: & pro nomine, quod conuentus illos apud eum referebat, conuentus ipſos eodem numero & caſu poſuit.

Καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ.) Sumptum hoc exemplũ eſt ex oratione Lyſiæ, quæ inſcribitur ἐπιτάφιος τοῖς κορινθίων βοηθοῖς. quin illam autem, quamuis auctoris nomen non poſuerit, intellexerit Ariſtoteles, dubitare non debemus. notũ namq; tunc omnibus erat, unde promptum foret. ualde enim celebris fuit hæc uenuſtiſſimi oratoris, qua laudauit eos, qui miſſi ab Corinthijs ad commune bellum, in prælio interfecti eſſent, oratio. ſic certè in ea legitur, ὡς τ' ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ τότε κείρασθαι τὴν ἑλλάδα, καὶ πενθῆσαι τοὺς ἐνθάδε κειμένους, ὡς συγκαταθαπτομένης τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας τῇ τούτων ἀρετῇ. Cum autẽ dixerit Ariſtoteles, τῶν ἐν σαλαμῖνι τελευτησάντων, interpretatus eſt, niſi fallor, nomen τῷδε, quo Lyſias uſus fuerat. neq; enim ipſe manu monſtrare potuit ſepulchrum, ut orator fecerat: dictum enim illud fuit manifeſtò δεικτικῶς. Sententia autem, & grauis admodum & ornata hæc eſt. Aequum eſſe in ſepulchro, quo conderentur, qui in Salamine occubuerant, Græciã tonderi, quia unà cum uirtute ipſorum fortitudineq; animi libertas totius gentis ſepulta foret. moris autem Græcorum fuiſſe, ut in domeſticis funeribus luctuq; capillos ſibi tonderent, tradidit etiam copioſè Cicero in 2. lib. Tuſculan.

Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι.) Plures uirtutes habere hunc locum oſtendit, ſummoq; artificio confectum eſſe. Si enim, inquit, ita fortè orator dixiſſet, rem dignam eſſe quam omnes lugerent, cum tanta ipſorum uirtus ſepulturæ daretur: tranſlatio in eo fuiſſet, ſed etiam alterum ornatum habuiſſet. rem namq; ante oculos eorũ qui audiebant, conſtituiſſet. illi enim lacrymantibus oculis tanquam uidiſſent atrox id ſpectaculum. nam de tranſlatione dubium non eſt. neq; enim uirtus, corporis expers, & quæ animo tantum cernatur, ſepeliri poteſt. His tamen duobus ornatibus contentus non fuit accuratus & ingenioſus ſcriptor, & tertiam quandam concinnitatem addidit.

Τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν ἐλευθερίας.) Cum idem uerò, inquit, addidit, cum uirtute libertate, uoluiſſe ipſum contrarium quoddam referre contrario: & hac quoq; ἀντίθεσιν expolire locum illum, apparet. Adiunxit autem, ut puto, Ariſtoteles τινὰ. neq; enim uerè uirtuti libertas opponitur, ſed ex aliqua tantum parte: ut non integra hæc omnino ἀντίθεσις ſit, ut foret, ſi quis uirtuti uitium, libertati ſeruitutem, paci bellum, uitæ mortem opponeret: hæc enim magis contrà ſtant, atque aduerſantur.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν.) Iphicrates quoque, ait, eleganter dixit, Iter orationis meæ erit per medias res à Charete geſtas. ſignificare autem, ut arbitror, Iphicrates uoluit, ſe res geſtas Charetis omnes expoſiturũ, nec extremas tantum earum partes, ſed intimas etiam tacturum: uel in oratione, quam de alia re habiturus eſſet, ſe per medias illas tranſiturum ac perrupturum: amicó ne autem animo, an hoſtili id facturus fuerit, et cum eius laude, an uituperatione, affirmare non auſim. Eodem pacto locutus eſt Plutarchus in Nicia, cum Timæi hiſtorici arrogantiã irrideret, qui ſtultè ſperauit ſe poſſe in earundem rerum explicatione ſummos ſcriptores, & Thucydidem & Philiſtum, ſuperare: quiq; ab illis eximiè feliciterq; tractati fuerant, locos copioſè & ipſe perſecutus eſt, & quaſi per medias ipſorum laudes quadrigas egit. διὰ μέσων αὐτοῦ τῇ ἱστορίᾳ τῶν μάλιστα κατωρθωμένων ἐκείνοις ἀγώνων, καὶ ναυμαχιῶν, καὶ δημηγοριῶν.

Μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν.) Tranſlatio, inquit, hæc eſt, & è genere tranſlationum earum quæ maximè probantur. quod enim orationis curſum uiamq; appellauit, μεταφορικῶς locutus eſt. quod per medium inquit rerum geſtarum, rem ante oculos conſtituit. facta enim Charetis ita expoſita, findi ac diuidi penè uidentur. Cũ autẽ multitudinis numero ſuprà dixiſſet διὰ μέσων πεπραγμένων: nunc, cum de medio ſeorſum loquatur, ac res ipſas relinquat, ad unitatis numerum tranſijt. μέσου enim legitur in ſcriptis omnibus libris.

Καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις) Quis ita locutus ſit, nec ipſe tradit, nec ego adhuc inueni: ſententia ſanè obſcurior. quid ſuſpicer auctorẽ huius uocis ſignificare uoluiſſe, indicabo. Dicere præterea (Ariſtoteles inquit) oportere pericula conuocare periculis auxilium latura, & imploranda pericula ad periculorũ præſidiũ, ante oculos conſtituit. et tranſlatio eſt: quaſi dicere ille uoluerit, nullam certiorem eſſe uiam eripiendi ſe è maximis periculis, quàm periculoſè aliquid aggredi. qui autem ut periculi aliquid euitent, rem aliam periculi plenam tentant, pericula inuocant, periculis opem allatura.

Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου.) Necnon Lycoleon cum pro Chabria diceret, inquit: Ne imaginem quidem ipſius ex ære reuerentes, quæ officio fungitur ſupplicantis, illi ſcilicet parcetis? atq; adeò ingrati & duri eritis, ut ueterum ipſius beneficiorum uobis in mentem nõ ueniat?

niat? ſed acerbè aliquid contra ipſum ſtatuetis, nec pudor etiam uos ſtatuæ, quam ei erexiſtis, capiet, quæ uobis pro illo ſupplicat? Hoc ſanè ille ſignificare uoluit, breuius tamen, elegantiusq; dixit. ipſe enim non ſupplicabat tunc, qui reus erat, Chabrias, ſed à patrono ſtatua ipſius dicitur hoc munus in magno periculo eius, quem reddebat, obire. appellauit enim imaginem ἱκετεύουσαν. Hunc autem olim habitum ſupplicantium fuiſſe, et ramulum oleæ lana inuolutum geſtare illos manu conſueuiſſe. plures auctores tradunt. Cum uerò in excuſis antea foret ᾐσχύνθητε, emendaui αἰσχυνθήσεσθε, ut in ſcriptis omnibus inueni, nec ſententiam inchoatam eſſe, ſi ita legatur, tantum ualere debet, ut antiquam lectionem repudiemus. plura enim exempla, quorum ſententia abſoluta non eſt, ab Ariſtotele in his libris ponuntur.

Μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ ὄντι.) Illo Chabriæ tempore, aduerſisq; ipſius rebus translatio fuit (nec enim ſemper tranſlatio) nunquã tamen non ante oculos conſtituebat: hoc nanq; amittere non poterat. id Ariſtoteles ipſe accuratè exponit. Dum enim, inquit, in periculo uerſatur Chabrias, ſupplex eſt ſtatua iudicibus. quod enim rei experti animi, animus tribuitur, deq; ea ut animali ſermo habetur, transfertur aliquo modo uerbum. Niſi fallor enim hoc addidit, quod genus tranſlationis eſſet, ſignificare uolens: ex analogia nanque, & uero illo, maximè que probato genere, non eſt. Suprà autem oſtendi, μετωνυμίαν, quam uocant grammatici, ὑπαλλαγὴν rhetores, ipſum tranſlationem appellare. nomen enim transfertur etiam, cum pro eo cui ſtatua erecta eſt, ſtatua ipſa ponitur. Cum uerò in excuſis & ſcriptis reliquis numero multitudinis legeretur, κινδυνευόντων δ᾽ αὐτῶν, ut in antiquiß. libro legi animaduerti, ad unitatis numerum reuocaui: unius enim Chabriæ, qui in iudicium uocatus erat, ſalus in diſcrimine uerſabatur.

Τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων.) Cõmentarium, ſtatuam, huiuſcemodiq; aliquid uocare publicorũ operum, ſermo eſt tranſlationem in ſe continens. ſi enim ſuo nomine uti uoluiſſet, μνημόσυνον, monimentũq; ipſam appellaſſet. Qui igitur ita locutus eſt, ſiue Lycoleõ ille, ſiue alius fuit, tranſlato uerbo uſus eſt, appellauitq; ſtatuam, atq; imaginem uiri, cõmentarium, tanquam illa continerentur, narrarenturq; res geſtæ à ciuitate, ut libro ac commentario quodam. qui enim eam aſpiciebãt, ueterum honeſtè factorum recordabantur. Quamuis nihil certi de hoc afferri poßit, ſuſpicor tamen eiuſdem oratoris uerba fuiſſe, quæ ſuperiora illa ſequerentur, interrupta autẽ hic ſint declaratione auctoris: ſiue de eodem Chabria alibi in eadem cauſa dicta ſint. Iſocrates quoque hac ipſa tranſlatione uidetur uſus, cum laudauit conſilium Ionũ in Panegyrico, rectèq; dixit feciſſe, qui lege uetuerint, additis etiam execrationibus, ne quas ædificar et inſtauraretue templa incenſa à Perſis, ut poſteris id eſſet teſtimoniũ illorũ impietatis. appellauit enim hoc ὑπόμνημα, ut etiã in oratione, quã ſcripſit de pace.

Καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντας.) Sincera hæc eſt huius loci lectio, quam fideliter etiam ſcripti multi codices conſeruarunt. in excuſis tamẽ non nullis quædam ſine cauſa immutata erant. Verba autem ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi de abiecta humiliq; inſtitutione Perſarum loquitur, & in quibus ſtudijs illi tenerentur docet, quo facilius immodicam illam ſeruitutẽ tolerarent: ut mirandũ non ſit, ſi illi poſtea in rebus gerendis tam ignauiter timideq; ſe gererent. mores enim ipſorum uitamq; exponit, in qua cuncta eòdem tendebãt, & ad effœminandos eorum animos inuenta erant, inquiens, ἐξεταζόμενοι δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλεῦσι, καὶ προκαλινδούμενοι, καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, & quæ ſequũtur. Vim huius exempli conſequentib. uerbis ipſe interpretatur, oſtenditq; proprio nomine μελετᾶν dictum non eſſe. qui enim meditantur (id enim eſt μελετῶντες) quomodo rem augeant, toto animo cogitare ſolent. hi autẽ ſpiritus minuere, frangereq; animos, & humilia denique ſapere, longa aßiduaq; cogitatione ſtudebant.

Καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς.) Cuius hæc uerba ſint, nondum reperi. Præterea, inquit, qui dixit, mentem deus lumen accẽdit in animo, tranſlatione uſus eſt ex collatione rationis: ambo enim (addit Ariſtoteles hoc docens) mens ſcilicet, atq; lumẽ, fulgent ac lumine ſuo illuſtrãt, patefaciũtq; res antea obſcuras. Cum igitur ambo idem efficiant, rectè alterum pro altero ſumptum eſt.

Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους.) Verba ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi conatur perſuadere Græcis ut mutuas inimicitias deponant, ueramq; pacem ac firmam, non ſimulatam inſtabilemq; faciant. & morem ſui temporis exponit, accuſatq;, qui fruſtra inter ſe fœdera de pace ferirent. Neque enim, inquit, bella diſſoluimus, ſed differimus: idoneumq; tempus, quo grauius aliquod malum nobis iniungere poßimus, expectamus, ut pax hæc dici nullo modo poßit, ſed procraſtinatio belli.

Ἄμφω γὰρ ἔστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη.) Cum diſertus ille uir, inquit, & accuratus ſcriptor, hanc ſententiam his uerbis edidit, uerba tranſtulit, & eo genere tranſlationis uſus eſt, quod in primis probatur. huiuſcemodi enim paci, et dilationi belli in hoc inter ſe conuenit, quod utræq; futurum tempus ſpectant. cum enim omnia, in quibus analogia continetur, commune quiddam habeant, in quo rationis ſimilitudo poſita ſit, Ariſtoteles tranſlationes ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ex hac ipſa communione indicat. ἀναβολὴ autem in iudicijs alijsq; rebus dici ſolebat, cum aliquid in aliud tempus reijciebatur.

Καὶ τὸ, τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι, &c.) Et hoc ex eadem oratione ſumptum exemplum eſt, ubi Iſocrates queritur de iniquo fœdere, quod Græci cum rege Perſarum uicti bello, ferire coacti fuerant: docetq; ipſis ea re turpem æternam que maculam inuſtam eſſe, narrans eum impoſuiſſe illis neceßitatem in columnis è lapi-

è lapidé ea incidendi, in templisq́; deorum immortalium conſecrandi. ſtatim enim hac ſententia expoſita, inquit, πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γινομένων. τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων, καὶ μιᾶς τύχης ἐστίν· αὗται δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου, καὶ καθ' ὅλης τῆς πόλεως ἑστήκασιν. Translatione autem hic quoq; Iſocrates uſus eſt, & è probato maximè genere translationum eam ſumpſit. Hunc igitur locum adducens Ariſtoteles, huiuſcemodi eſt, inquit, dicere fœdera trophæum eſſe multo ſpecioſius, honeſtiusq́; quàm quæ in bellis ſtatuuntur. trophæa enim ſæpe, cũ minutis prælijs hoſtes ſuperauimus, & rebus ſemel bene geſtis, ponuntur: fœdera autem omni bello ex ſententia cõfecto. addit autem ipſe, in quo translationis uis maneat declarans. ambo enim hæc inſignia, ac notæ uictoriæ: fœdera autem, quæ à uictoribus cum uictis fiunt, ut illa fuerunt, ita uerè uocari poſſunt, omniaq́; demum cum conditiones ab aliquibus feruntur, non cum accipiuntur. nõ poſſent enim quæ ſuperati in bello, aut etiam pares icivnt, uictoriæ indicia ac monimenta appellari.

Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν.) Sententia, niſi fallor, huiuſce modi eſt. Cum turpiter quidpiam iniuſteq; ciuitates faciunt, quamuis impunè poſſe facere quicquid illis uiſum fuerit, uideantur, tamen & ipſæ magnas pœnas luunt ſuorum peccatorum. ab hominibus nanq; poſtea uituperantur, ac omnibus cõtumelijs conſcinduntur. ſubtiliter autem, eleganterq́; quicunq; ille fuit, hanc ſententiam cõplexus eſt, quod oſtendit Ariſtoteles. εὐθύνη enim, inquit, ex legibus acceptum detrimentum eſt. Non ualere autem hic δοῦναι εὐθύνας, quod in ſuperiore Cephiſodoti uoce in Charetem, apertum eſt. illic enim rationes referre ſignificauit, hic pœnas ſoluere ſignificat. utrumque autem intellectum eius eſſe ueterum ſcriptorum teſtimonio comprobatur. initio quoq; huius exẽpli emendaui ὅτι καὶ, ut in cunctis calamo exaratis inueni, cum excuſi antea ἔτι καὶ haberent: uetus etiam tralatio reſtitutam à me lectionem confirmat: uerbum uerò illud à me immutatum, auctoris eius uocis fuiſſe puto.

Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται.) Se multis atq; elegantibus exemplis, quæ cuncta eius generis ſunt, docuiſſe oſtendit, urbanitates concinnasq́; locutiones duci è genere illo translationis, quod proportione fit: necnon ex ijs etiam uerbis, quæ ante oculos auditorum rem conſtituunt: quod ipſe πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν uocauit. ne quis autem ſermone hoc turbetur, quo ipſo, antequam uim eius explanaſſet, uſus fuerat: aut ſi notionem eius percipiat, quomodo id comparare queat, neſciat, totã nunc rem accuratè exponit.

Λεκτέον δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων.) Quæ uis ſit eius ſermonis, quo iã ſuprà uſus fuerat, docet. et poſtquam tantum boni in ſe, id quod ſignificat, habet, quomodo illud parari poſſit. hæc enim ſibi nunc tradenda, ne quis in his hæreat, exiſtimat. quamuis autem ποιεῖν non addiderit, immutatáq; ſententia ita ſit, cum tamen πρὸ ὀμμάτων dixit, idipſum intellexiſſe planum eſt.

Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν.) Intelligo, inquit, ante oculos ponere cuncta nomina, quæ ſignificant oſtenduntq́; res quæ agant aliquid, nõ quæ ceſſent. translata enim quoq; eleganter uerba, niſi res quæ gerant aliquid, ac tunc ipſum in aliquo munere uerſentur, ſignificent, non conſtituunt ante oculos eorum qui audiunt ipſas. Exemplo autem primum docet, extare etiã translationes, quæ actum non ſignificent.

Οἷον τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον.) Vt ſi quis, inquit, probum uirum dixerit τετράγωνον, translato uerbo manifeſtò uſus erit, nullus tamen actus in eo intelligitur. quare non conſtituit rem ante oculos, & alterum bonum habet eorum quæ gratiam leporẽq́; afferunt orationi, altero caret. In primo etiam de Moribus ad Nicomachum, oſtendere uolens, probum uirum, & qui ad ſummum uenerit, perfectusq́; undiq; ſit, aduerſos caſus magno animo toleraturum, atque in omni iniquitate fortunæ ſe ita geſturum, ut nihil melius elegantiusq́; fingi poſſit, inquit· καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα, καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος, ἄνευ ψόγου. Nec tamen philoſophi ipſius extrema uerba ſunt, ſed Simonidis melici, ut è Platonis ſermone percipitur, qui & hæc, & alia nonnulla, ut Simonidis in Protagora, adducit· λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκόπαν τὸν Κρέοντος τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον ἄνευ ψόγου τετυγμένον. Cum autem & numeri quidam à Græcis τετράγωνοι appellarentur, quòd perfecti forent, ab eorum perfectione uir quoq; abſolutæ uirtutis ita μεταφορικῶς uocabatur. Plutarchus quoque cum quæreret, cur Romani maribus nona ab ortu die nomina imponerent, fœminis uerò octaua, de quadrato numero diſputauit: cumq; nouem, primum τετράγωνον eſſe dixiſſet, qui ex impari ac perfecta trinitate conſtaret, addidit, oportere eodem pacto uirum quadratum eſſe ac περιττόν: id eſt, eximium ac præſtantem (eodem enim hoc uerbo illi appellant & imparem numerum, & hominem qui emineat inter alios) necnon eundem perfectum & abſolutum.

Ἀλλὰ τὸ.) Hic ſermo utrunq; habet, & translationẽ, & actum. nam de translatione dubium eſſe non poteſt. in uerbo autem translato actum quoq; incluſum eſſe, facile intelligitur. ſtatus enim ætatis florens cum dicatur, agere inducitur. Quia uerò cunctos calamo exaratos ἔχοντος habere uidi, & eodem caſu id nomen apud auctorem ipſum poſitum eſt, ita emendaui, cum in excuſis antea ἔχοντα legeretur. quia autem locus omnibus tum notus erat, non oportere cenſuit Ariſtoteles plenam integramq́; ſententiam adducere, quod in magna parte horum exemplorum ſeruauit. ſunt autem Iſocratis uerba è ſuaſione, quam ſcripſit ad Philippum regem, cum initio ille orationis ſuæ quaſi ſe purgat, quod confectus ætate, tam grande argumentum cepiſſet, quodq; egere uide-

retur iuuenili robore ac præſtantiſsimo omnium ingenio. neq; enim ſibi ignotas eſſe uires ſuas, ſed confidere ſe ſtudio cõſequendæ laudis, ac deſiderio fortunas Græcorum adiuuandi, & hanc, & alias nonnullas difficultates ſuperaturum. Ita autem ille locutus eſt, ἀλλ' αἰδῶς μὲν τὸν λόγον τοῦτον ἐπὶ τῆς ἡλικίας ἀπέθου, ἀλλ' αὐτὸς αἰδοῖον τὴν ἀκμὴν ἔχοντος, καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος.

Καὶ τό.) Hæc uera eſt huius loci lectio, nullos tamẽ inueni libros, in quibus illa ſine macula conſeruata ſit, ſed in cunctis ἀφετίον mendoſè legitur. Ex eodem autem ad Philippum libro exemplum hoc quoq; ſumptum eſt. cum enim illi ſuaderet, ut bellum regi Perſarum inferret, & in Aſiã cum exercitu proficiſceretur, inquit: Oportere ſanè cæteros ab Hercule oriundos, & qui ciuibus inſtitutis ac legibus aſtricti ſunt, illa urbe cõtentos uiuere, in qua degerent: ipſum uerò quaſi liberum ac ſolutũ iam factum, decere uniuerſam Græciã, patriã (ut auctor ipſe ſtirpis eius fecerat) exiſtimare. uerba ipſius hæc ſunt, σὲ δ' ὥσπερ ἄφετον γεγενημένον, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν. In uerbo igitur ἄφετον, actus intelligitur. ita autem uocabantur animantes, quæ ſine cuſtode tutæ ubiq; uagabantur, nec in ullius poteſtate erant, ſed deo dicatæ ac conſecratæ uiuebant. De ui huius nominis eruditè Budæus in commentarijs ſuis diſputauit. Illo quoq; uſus eſt Euripides in fabula, quam inſcripſit Ionem, ubi inducit ſenem hominem, Creuſæ ſeruum, cum hera loquentem. exponentemq; illi occultas (ut putabat) uiri nuptias, dicentemq; ex alta uxore ipſum filium ſuſcepiſſe, quem educandum dediſſet Delpho cuipiam. ille autem in Apollinis templo liber ſolutusq;, ut facilius falleret, alebatur. uerba poetæ hæc ſunt, ὁ δ' ἐν θεοῦ δόμοισιν ἄφετος, ὡς λάθοι, παιδεύεται. Plutarchus præterea in uita Lyſandri, narrans exiſtimaſſe multos cum Lacedæmone diſceſſit, ſoluturus uota, quæ Hammoni (ut aiebat) nuncupauerat, fuiſſe eam ſpeciem quandam peregrinationis. nam ueram itineris illius cauſam extitiſſe, quòd Ephoros metueret, nec iugum legum ferre poſſes, in poteſtateq; aliorum eſſe, qui foris imperare omnibus conſueſſet: hoc autem ſimili explanare uolẽs, inquit, ut equus qui è libera paſtione pratoq;, rurſus ad præſepium, atq; opera uetera reuocatur, ὥσπερ ἵππος ἐκ νομῆς ἄφετος καὶ λειμῶνος αὖθις ἥκων ὑπὸ φάτνης.

Καὶ τοὐντεῦθεν Ἕλληνες ἀΐξαντες ποσίν.) Hic locus in excuſis ualde deprauatus erat, ſed ne in ſcriptis quidem integer inuenitur: nonnulla tamen in ipſis, ut uidetur, ueſtigia reſtant ueræ lectionis, non eadẽ tamen in cunctis. ſunt enim in quibus, τοῦ λαθεῖν Ἑλλήνων legatur. in alijs autem τὸ λοίδορον Ἑλλήνων. extant etiam, in quibus τὸ λοιδόρως δ' Ἑλλήνων, ſcriptum ſit: quæ tanta ſcripturæ uarietas ſuſpicionẽ etiam mihi maiorem mouit. Arbitror igitur ita, ut feci, emendari oportere, intellexiſſeq; Ariſtotelem puto hunc ſenarium Euripidis, qui eſt in Iphigenia Aulide. pronunciatur autem illic ab Agamemnone, diligenter fideli ſeruo exponẽte, quæ res eum angeret, nec ſomnũ capere noctu ſineret, & cur demum tantæ eo in loco copiæ cogerentur. tunc enim narrabat, Menelaum ipſius fratrem, accepta iniuria à Paride, ſtimulo illo agitatum, Græciam omnẽ perluſtraſſe, ac uetus iuſiurandum commemoraſſe, quo fidem dederant Helenæ proci, ſe inimicos ei futuros, qui matrimonium illud uiolaſſet, armisq; Helenam repetituros: qua re audita, inquit, ſubitò ipſi armis arreptis, cõcitato pede hic conuenerunt. extremam autem hanc ſententiam his uerbis protulit, τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ἀΐξαντες δορὶ τεύχη λαβόντες. Apud Euripidem igitur in extremo uerſu uarietas eſt. Interpres quoque Græcus, quamuis, cuius uerſus foret, non oſtendiſſet, neque integrum illum alijs ſui partibus poſuiſſet, tradit tamen in quibuſdam libris δορὶ legi, ut fortaſſe corrigi debet. cum tamen crebro loci ueterum auctorum aliter citentur, quàm apud eos legantur, nihil contra omnium librorum fidem uolui uariare.

Τὰ ἀΐξαντες.) Monſtrat nunc uerbũ, in quo exempli uis eſt. cum ἀΐξαντες enim, inquit, dixerit Euripides, uerbo eo uſus eſt. quo & tranſlatio & actus continetur: à curſoribus autem illud ſumptum puto, ſed etiam rem ante oculos ponit. cernitur enim penè ſtudium illorũ, feſtinatioq;. qua è diuerſis locis multi ſubitò eòdẽ cõfluerent. διαΐξαντες aũt, addita illi nomini præpoſitione, hic ſcripti meliores habent. ualet aũt διορμήσαντες.

Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ.) Homerus, inqt, ſæpe hac ratiõe uſus eſt, et actũ reb. etiã ſenſu, animoq; carentib. dedit, quod philoſophus infrà multis exẽplis cõfirmat. Homerũ aũt nomina ſe mouẽtia inducere, actũ illis dãdo, dixiſſe quãdoq; Ariſtotelem, Plutarchus quoq; teſtatur in cõmẽtario, quo cauſam quæſiuit, cur ſuis tẽporibus Pythia oracula uerſibus nõ ederet. cuius hæc uerba ſunt, Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔφη κινούμενα ποιεῖν τὰ ὀνόματα διὰ τὴν ἐνέργειαν: et quæ ſequũtur.

Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν.) Corruptus antea locus erat, mendoſeq; in excuſis ἐναργείας legebatur. manu ſcripti ἐνέργειαν habent, quod & uetus tralatio, & res ipſa confirmat. infrà ipſe, ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται. Semper igitur, inquit, actum rebus tribuere, id eſt ipſas aliquid agentes inducere, mirificè probatum eſt, quod in his ipſis locis Homerus ſumma cum laude fecit.

Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.) Hic Homeri uerſus è Necyia eſt, quam in 11 lib. Odyſſeæ deſcripſit. in excuſis uerò poetæ exemplaribus legitur, αὖτις ἔπειτα πεδόνδε κυλίνδετο. Sententiam Lucretius diuinitus expreſsit: fortaſſe etiam actum. aliter tamẽ, quàm Homerus. ſaxo dedit, canens: Quod tamen à ſummo iam uertice rurſum Voluitur, & plani raptim petit æquora campi. quum enim raptim ipſum petere dicit, tanquam de animali re, non inanima loquitur. Homerus epitheto ſenſum eum habere declarauit, cum omni pudore uacuum lapidem appellauit.

Καὶ

Καὶ ἔπτατ' ὀϊστός.) Quum ſagittam etiam uolare dixit, idem fecit. Ita autem locutus eſt poeta in decimo tertio libro Iliadis, cum cecinit Helenũ ſagitta Menelai pectus percuſsiſſe. quæ tamẽ illinc, nullo uulnere inflicto, ſubitò auolauit. dat enim ſenſum ſagittæ, ac de illa, tanquam aue, loquitur, actum ipſius exprimens. Πριαμίδης μὲν ἔπειτα κατὰ στῆθος βάλεν ἰῷ θώρηκος γύαλον, ἀπὸ δ' ἔπτατο πικρὸς ὀϊστός. & quatuor interiectis uerſibus iterum.

Καὶ ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.) In uerbo μενεαίνων ſenſum intelligi manifeſtum eſt. cupiẽs enim ſignificat, & toto animo expetens: quod de re inanima, ut ſagitta eſt, proprio nomine dici non poteſt. in quarto autem Iliadis uerſus eſt. Id etiam indicauit Euſtathius, qui locum eum declarans, affirmauit μενεαίνων dixiſſe poetã, tanquam de re aliqua prædita ſenſu loqueretur.

Καὶ ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.) Non ſemel hic uerſus apud Homerum eſt. de ſpiculis autẽ loquitur, quorum non pauca, inquit, antequam in hoſtem inciderent, humi figebantur, quæ incredibili deſiderio ſe ſanguine ac corpore hoſtium exaturandi tenebãtur. & in 11. Iliadis, & in 21. eiuſdem operis uerſus legitur. Quod autẽ nunc ſummus doctor demonſtrare conatur, quanta uis in nominibus tranſlatis ſit, & quæ quippiam agere, quamuis animo uacent, inducantur, egregiè hic uerſus declarat, & eo quoq; uſus eſt Plutarchus in extremo capite συμποσιακῶν, ubi de partibus ſaltationis agit. rationem enim illarum explicans, idem illic euenire quod in ſtudio poetarum, docet. alijs namq; nominibus utuntur poetæ, cum rem oſtendere tantum & ſignificare uolunt: alijs autem, cum amplificare aliquid ſtudẽt, & imitatione exprimere. tradit enim ſolere ipſos tunc noua nomina cudere, aliundeq; uerba transferre. exemplis autem & ὀνοματοποιιῶν, & μεταφορῶν, ex Homero ſumptis, & nõnullis antè prolatis, addidit, καὶ τὰ βέλη φορίασθαι λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι. Quamuis res hæc ſatis plana foret, tamen locum illum indicare, ubi & conſilium poetarum explanatur, & non pauci loci excellentium ſcriptorum illuſtrantur, non inutile exiſtimaui.

Καὶ αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.) E decimo quinto Iliadis uerſus. Sermo illic eſt de Menelao, qui haſta percuſsit humerum hoſtis in prælio. Cuſpis enim, inquit, per pectus magno impetu tranſijt, cupida cædis, ac bellici furoris plena. in nomine autem adiuncto haſtæ, actus cernitur: nec ſine animo, ut erat, haſta à poeta inducitur.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις.) Omnibus, inquit, in his locis, quia prædita hæc animo ſunt, agere & adminiſtrare aliquid uidentur: ſed etiam oſtendit ipſe, quibus potiſsimũ in uerbis actus appareat. ij autem ſupra à me quoq; monſtrati ſunt. Hunc locum intellexit Demetrius, cum de iudicio Ariſtotelis loquens, & quam eximiam ille tranſlationem putaſſet, oſtendens, in hanc ſententiam inquit: Optima uero tranſlatio uidetur Ariſtoteli, quæ uocatur κατ' ἐνέργειαν, actumq; habet, cum ſcilicet res, quæ animo carent, inducuntur agentes aliquid, tanquã animi compotes. Adiũgens autem Ariſtoteles διὰ τὸ ἐμψυχεῖν, non uerè illas animi participes res intellexit, ſed ita uocauit, quia huiuſcemodi illæ fictæ erant, ac ſermo de ipſis, ut de rebus animalibus, ab Homero habitus fuerat.

Ταῦτα δὲ προσάπτει διὰ τῆς κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς.) Artificium Homeri demonſtrat, & qua ratione ipſe uſus tantopere poema ſuum ornarit, & rebus ſenſu carentibus animum, actumq; tribuerit. Hæc enim, inquit, admouit affixitq;, ſecutus ſimilitudinem rationum, tranſlatisq; uerbis ex analogia uſus: quod ipſe in primo tantum eorum exemplorum docet. explicat enim accuratè totam rem. quam enim rationem, ait, habet lapis ad Siſyphum, eandem qui non erubeſcit, ad eam rem cuius ipſum non pudet. Quartum igitur ſecundo applicuit, lapidemq; ipſum impudentem ea de cauſa dixit. Eadem autem uirtus in Latino ſummo poeta ſæpe inuenietur. cum enim in carmine de reb. ruſticis cecinit, Et ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes, & Miraturq; nouas frõdes, & nõ ſua poma, et Neq; audit currus habenas, Homerũ imitatus, idem fecit. Sed in paſtorali quoq; luſu cum inquit: Nec tãtum Rhodope miratur, & Iſmarus Orphea, Quãtum omnis mundus gaudet cantante Sileno.

Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν.) Homerum nũc tradit, quod in trãſlationibus ſtudioſe fecerat, in imaginibus etiam texendis, ijs præcipuè quæ apud eũ maximè probantur, ſumma arte facere. cũ enim ſæpe de inanimis reb. loquatur, ſenſum animũq; illis tribuit. quod & exẽplum, quod adiungit, à poeta ipſo ſumptũ, & conſequens ipſius ſermo declarat. Imaginem aũt hãc ex illis eſſe, quæ in primis laudãtur, certum eſt: quod uidit præclarè ipſe, adnotauitq;, maximi ingenij ac iudicij uir.

Κυρτὰ φαληριόωντα.) Verſus ex Iliadis libro decimo tertio, qui ſæpe à ueteribus ſcriptorib. adducitur, propter plures quas in ſe habere uirtutes exiſtimatus eſt. alij autem alia in ipſo animaduerterunt. Demetrius. cum animum actumq; affingere fluctibus Homerum, animaduerſum ab Ariſtotele adnotaſſet, quod hic ſanè ipſe facit, arbitratur etiam poetam, quod coniunctionem inde ſuſtulerit, dignitatem uerſui attuliſſe, grandioremq; eum effeciſſe, quàm ſi dixiſſet κυρτὰ καὶ φαληριόωντα. Sed his nunc relictis, non inducere poetam fluctus otioſos, ſed in motu atq; agitatu, partimq; eorum præcedere, partim uerò ſubſequi, necnon alia omnia illis affingere, quæ animo tantum utentia præſtant, perſpicuum eſt. in imagine autem exponẽda hæc uerba poſita à poeta eſſe, manifeſtum eſt. ſimilem enim eſſe inquit Troianorum impetum in hoſtes procellæ uentorum, quæ in mare ingruit, ac fluctuum magnam uim excitat. unde etiam liquido intelligitur, quas grammatici παραβολὰς uocant, Ariſtotelem appellare εἰκόνας. illo autem uti nomine, cum alterum genus exempli eius, quod factum cõformatumq; eſt ab oratore, ſignificare uult.

Κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα.) Vt ſuprà oſtendi ποιεῖ accipi debere, ita hic Homerus manifeſtò

intelligitur fingere omnia moueri, ac uiuere quæ ſua ſponte moueri non poſſunt, & proprijs muneribus uitæ orbata ſunt.

Ἡ δ' ἐνέργεια μίμησις.) Vocare hic uidetur ἐνέργειαν, actus ipſius effictionem atq; adumbrationem, cũ ſcilicet inducit poeta res agentes aliquid, & actus ipſarum imitatur atq; exprimit. eſt autem imitatio illa, quia res agentes ipſa redduntur atq; effinguntur. rationem eorum affert, cur ab Homero poeta ſcilicet atq; imitatore, id crebrò uſurpatum ſit. ſeruat enim præcipuè tũc, quod poetæ proprium eſt.

Δεῖ δὲ μεταφέρειν.) Vt ſuprà, inquit, docuimus, à rebus affinibus propinquisq;, non tamen perſpicuis, transferre nomina oportet: quod ſi ab alienis, aut in promptu poſitis ſumentur, uitioſa erit tranſlatio, & nedum ornet, orationem inquinabit. Cum antea, quomodo enthymematibus gratia acquiri poſſet, oſtenderet, quæ à uocabulis proficiſceretur, inquit tranſlationem hoc in primis efficere, quæ aliena non eſſet, μὴ τ' ἀλλοτρίαν ipſe dixit. opponi autem οἰκεῖον τῷ ἀλλοτρίῳ, notum omnibus eſt. Eodem autem loco affirmauit illam in prõptu eſſe non debere, conſpiciq; nullo negotio ab omnibus poſſe. Cuius etiã rei cauſam attulit, quod planæ expoſitæq; omnibus non afficerent animos auditorum, atq; oblectarent. Vnde manifeſtò intelligitur hic legi debere cum particula negandi μὴ φανερῶν, ut ipſe emendaui, non ut in excuſis antea ſine illa erat, φανερῶν. ita autẽ quoq; ſcriptum eſſe animaduerti in antiquiſſimo libro. quare dubitari de immutanda lectione nullo pacto poteſt, cum & conueniat ita ſibi ipſi auctor, & in optimo exemplari reſtituta à me, fideliter conſeruata ſit. uerùm ea etiam quæ ſequuntur, illam ueram integramq; eſſe declarant. laudantur enim, qui in diſſimilibus remotisq; rebus acumine ingenij ſui, præclaraq; eruditione, ſimile uidere potuerunt, atq; inde aptè uerba tranſtulerunt.

Οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον.) Vt in ſtudio, inquit, ſapientiæ, quam philoſophiam uocant, acuti ſolertisq; hominis eſt, ſimile in rebus ualde inter ſe diſtantibus cernere, & tamẽ hoc mirabiliter eruditi homines ſaciunt: ita qui ingenio ualebit, aptè transferre uerba poterit. ſi quid ſimile namq; eſt in rebus diſſimilibus, eum nõ latebit: imperiti autem, & rudes, ſimilitudines in rebus, quæ parum aut nihil inter ſe diſtant, captare poſſunt. ſubtilitate uerò opus eſt, ut è diſparibus eliciatur. quod Alexander quoq; Aphrodiſienſis in tertium librum Topicorum retulit.

Ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη.) Archytas Tarẽtinus ſummæ eruditionis uir, in rebus ualde diſſimilibus ſimilitudinem inuenit. idem enim eſſe inquit arbitrum, atq; aram, quód ad ambo, qui iniuriam accepiſſent, confugerent. Arbitrũ autem intelligit è genere eorum, qui Athenis per ſingulas tribus lecti res iudicarent. qui autem iniuria læſi ſunt, ad homines, aut ad deos confugere ſolere, ab ijsq; precibus petere, ut iniurias ſuas ulciſcantur, manifeſtum eſt. nam cæteroqui uehementer diſpares inter ſe ſunt iudices, atq; aræ deorum immortalium.

Ἢ εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶν.) Aut ſi quis, inquit, dixerit anchoram & cremaſtram idem eſſe. ambo enim idem præſtare uidentur: diſcrimen tamen hoc inter illa, quõd alterum eorum ex imis locis, alterum è ſuperis ac lacunari deniq; pendet. Ariſtophanes in Nubibus κρεμάθραν appellauit, in qua è tecto ſuſpenſa improbiſſimè ſanctiſſimum uirum finxit res ſuperas contemplari: ita autem induxit Strepſiadem ſenem, auditorem quendam Socratis percunctantem: φέρε, τίς γὰρ οὗτος ὁ 'πὶ κρεμάθρας ἀνήρ. interpres uas eſſe dixit, in quo moris foret, quæ ſupereſſent cibaria ſeruare. ego κρεμάστραν uncum potius ipſum, in quo uas aliud ue ſuſpendi poſſet, ſignificare hic credo. ille enim pluribus quaſi ramis, anchoram reddere uidetur. Ab eadem autẽ re, cum eſſent plures urbes Lariſſæ appellatæ, quædam in edito monte poſita & ſuſpenſa, Cremaſte uocabatur: cuius etiam meminit Liuius in primo libro de bello Macedonico.

Καὶ τὸ ἀνωμαλίζειν τὰς πόλεις.) Hunc locũ deprauatum eſſe arbitror, legiq; debere contrario ſenſu, ὁμαλίζειν, uel ὁμαλισθῆναι. cum tamen conuenire ſcriptos libris cum excuſis uiderim, nihil iudicio meo tantum ſretus immutare uolui: non aliter tamen eum declarabo, ac ſi hoc pacto legeretur. quippe cum qui idoneus ſenſus ex communi lectione percipi poſſit non uideam, & repugnent illi manifeſtò uerba auctoris, qui infrà ait, cõſiderari in ſuperficie & poteſtate ciuitatis opibusq; æqualitatẽ. inæqualitas enim, non æqualitas ſpectari potuiſſet, ſi ἀνωμαλίζειν legeretur. Ciuitates igitur quoque, inquit, ὁμαλίζειν qui dixit, in rebus diſſimilibus ſimilitudinem perſpexit. quid enim magis diſſimile dici poteſt, quàm ſuperficies, & ſtatus imperiumq; ciuitatis? cũ tamen potentia ipſarum adæquata eſt, nec earũ aliqua eminet atq; alij antecellit, ὁμαλίζειν ciuitates commodè dici poſſunt, uerbo à ſuperficie tranſlato. proprio enim nomine ὁμαλότης in ſuperficie dicitur. Intellexiſſe hic autem Ariſtotelem puto locum Iſocratis è libro ad Philippum Macedonem, ubi ille oſtendit ſe quoq; intelligere nullo modo id ad exitũ perduci potuiſſe, quod ſuadebat Philippo illo tempore, quo Athenæ principatum Græciæ obtinebãt, aut cum poſtea Sparta rerum potita eſt. nullo enim negotio utramlibet illarum diſturbaturã ea conſilia fuiſſe. cum autem cunctæ adæquatæ iam ſint, ob incommoda multa accepta in bello, exiſtimare ſe ualdè eius rei conficiendæ facilem eſſe uiam. ipſius uerba hæc ſunt, νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔχοντα τὰ ἐν αὐτῶν. οἶδα γὰρ ἁπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν.

Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς.) Magna autem, inquit, pars politorum elegantiumq; ſermonum à tranſlationibus ducitur: necnõ ex errore quodam, ex uerbis dicentis orto, cum illa primò aliò ſpectare uiderentur, & longè diuerſam ſententiam præ ſe ferrent. oſtendebat enim ille ſe quippiam uelle dicere, paulo uerò pòſt aliud, longe illo melius aptiusq; dicit. quod

eſt

eſt τῷ ἐξαπατᾶν, antequam uerum aperiatur, decipere eum qui audit. is enim cum aliud ipſum dicturum ſuſpicaretur, poſtea uerò elegantius quippiam percipit, quàm putarat, adiuuatur.

μᾶλλον γὰρ γίνεται δῆλον ὅτι ἔμαθε.) Quomodo lepos bonitasq́; huiuſcemodi uocibus acquiratur, poſteriore maximè à re duarum harum, quas nuper appellauit, narrat. magis enim planum fit cuipiam, inquit, qui ſcientia alicuius rei auctus eſt, ipſum didiciſſe: cum contrà ſe habet, ac diuerſo modo de aliqua re ſentit, atq́; paulo antè ſentiebat, & ſanè animus eius ipſe ſecum dicere uidetur, quanto modo in errore fui: uel potius, ego autem lapſus eram, nec bene ſenſum eius interpretari potuerã. Vt hic autem animum uideri dicere inquit, ita in decimo octauo eorum Problematum, quæ ad concentum ſonorum pertinent, aures: cum ſignificare uellet ipſas illud ipſum quaſi affirmare ac teſtari. ut enim harum rerum animus index eſt, ita ſonorum aures: cumq́; aliquid dictãt, dignæ ſunt quibus credatur. ait igitur, καὶ ἔοικεν ἡ ἀκοὴ λέγειν ὅτι οὐ ταὐτά, quod adnotaſſe uolui ob ſimilitudinem ſermonis.

Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖα ἐστὶν ἐκ τοῦ μὴ ὅ φησι.) Ex omni etiam apopthegmatum numero, inquit, quæ in primis facetè & urbanè dicta ſunt, hinc gratiam illam leporemq́; ducunt, quod aliud dicunt ac uerba ipſa ſonant. quod eadem de cauſa fit. decipitur enim primò animus eius qui audit, atq́; eminente illo ſenſu abducitur. poſtea re melius perſpecta, erroreq́; agnito, gaudet ſe eum depuliſſe. Exẽplum huius rei uocem Steſichori adducit: quam etiam in ſecundo horum librorum poſuit, ubi de ſententijs egit. de illa autem ipſe illic copioſe diſputaui.

Καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα.) Præterea, inquit, qui obſcurè quædam dicta, quæ ænigmata uocantur, iucunda eſſe ſentiunt, nec tamen unde uoluptas illa oriatur intelligunt, ſciant eandem, quam expoſuimus ſuprà rem, ſuauitatem illam gignere. Nam qui primò falſus eſt, didicit, & ex errore, in quo antea uerſabatur, clarius ſe profeciſſe cognoſcit: eodemq́; tempore, quod ipſum quoq́; eos qui audiunt, ualde capit, tranſlata uerba proferuntur. in ænigmatibus enim contineri plures tranſlationes, ipſe ſuprà docuerat. εὖ ᾐνιγμένα uerò, id eſt, uoces aptè ſubtiliterq́; in ænigma conformatas, intelligit, quæ ex affinibus ac ſimilibus ducta ſint, quæq́; ſimilitudinẽ rationis habeãt cũ his, quæ ab ipſis ſignificãtur.

Καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος.) Id etiam, inquit, quod Theodorus affirmat, ualde oblectat, res ſcilicet nouas dicere. Theodorum autem Byzantium, ut opinor, intelligit, ueterem ſophiſtam, cuius & Plato & Cicero ſæpe mentionem fecerunt.

Γίγνεται δὲ ὅταν παράδοξον ᾖ.) Res nouas inauditasq́; proferre tradiderat Ariſtoteles orationem reddere elegantem ac uenuſtam, quæq́; non parum iucunda ſit ijs qui audiunt. nunc quomodo id effici poſſit, oſtendit. ſuprà enim quoque explicatione illius τὸ ὀνόματων ποιεῖν, contentus non fuit: ſed docuit etiam quomodo id confici comparariq́; poſſet. id igitur etiam nunc ſeruat. neq́; enim tantũ præcipit ſententias inauditas eſſe proferendas, quod reddant illæ orationem uenuſtiorem: ſed uiam etiam rationemq́; huius rei aperit: & quomodo id fiat, oſtẽdit. Fit enim, inquit, cum inopinatũ id ijs qui audiunt, admirabileq́; fuerit, & nullo modo cõſentiens opinioni, quam prius de ea re habebant. in hac enim re explananda uerbis ipſius illius utitur, qui huius rationis auctor demonſtratorq́; fuerat. id autem ſignificauit, inquiens, ut ipſemet aiebat. Adnotandum autem, cum dixerit παράδοξον, quo manifeſtò ſignificatur, oportere uocem illam repugnare opinioni, cur addiderit, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν. quibus itidem uerbis oſtenditur, nullo modo eam conuenire debere ueteri opinioni. ſi quis tamen diligenter attenderit, inueniet ipſum ita ſæpe locutum ut cum aliquid dixerit, ſtatim quod idem ualeat, paremq́; uim habeat, afferat. in primo enim libro de Arte poetarum propè à principio, idem fecit. declarare enim uolens quibus in rebus inter ſe diſcrepẽt artes nõnullæ, quãuis cõmune ipſarum ſtudiũ ſit imitatio, inquit, ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, nec multo pòſt iterum, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. qui enim idem eſt, liquidò intelligitur non immutatus. Hæc autem ἰσοδυναμοῦντα Græci appellant, cuius formæ orationis exempla plura inueniuntur apud Græcos ac Latinos oratores. Sophocles quoq́; in Oedipode tyranno parem ſuperiori ſententiam adiunxit, contrarium ipſius inficiando tollens. ita enim induxit regem ipſum loquentẽ, γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι προσήλθετ᾽ ἱμείροντες. et in eadẽ fabula infrà, ἑκόντα κοὐκ ἄκοντα.

Ἀλλ᾽ ὅπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα.) An uacet articulus οἱ, accuratè uidendum. in ſcriptis tamen ille libris inuenitur. quod ſi fortè retinendus eſt, intelligere uerbum oportebit, unde aptus ſit, ut huiuſcemodi aliquis ſenſus conficiatur: ut in iocis ridiculisq́;, qui ſectantur παραπεποιημένα, qui illa edunt. ſi uerò ille abeſſet, ualeret hic locus, quam etiam uim habent, ornandi ſcilicet orationem ac uenuſtiorẽ reddendi παραπεποιημένα: ob ſenſum ſubitò aduenientem, et tanquam nouum conformatum. παραπεποιημένα autẽ uocat, nomina ad riſum excitandũ leuiter immutata.

Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα.) Cũ omni modo quo poſſet, ſignificare uellet quantã uim habeat ad delectandũ, error qui primò animũ auditoris occuparat, agnitus oſtẽdit etiã ſales, qui παρὰ γράμμα uocantur, q. literæ immutatione fiãt, idẽ præſtare. hæc enim quoq́; facetia primò decipit. animus nãq́; auditoris aliò ferebatur, expectabatq́; diuerſum ab eo aliud prolatũ iri. In epiſtola ad Volumniũ Eutrapelum Cicero eodẽ nomine hũc iocum uocauit, cũ inquit: Niſi bellum παρὰ γράμμα. Idem tamẽ in 2. de Oratore παρονομασίαν uidetur eundem appellare. ubi etiam quomodo gignatur, his uerbis docet: Alterum genus eſt, quod habet paruam uerbi immutationem, quod in litera poſitum Græci uocant

cant παρονομασίαν, ut nobiliorē mobiliorem Cato, & quæ ſequuntur. Ex ipſius etiam libris exempla multa ca pi poſſent, ut é 2. Philippica: En cur magiſter eius ex ora tore arator factus ſit. & ex 11. Nec paratum ſolum, ſed peritum atq; fortem.

Ἐξαπατᾷ γάρ, καὶ ἐν τοῖς μέτροις.) Cauſam huius rei affert, cur ſcilicet tantopere oblectet hæc literæ immutatio. decipit enim, inquit, auditorem, qui aliud pu tabat ipſum dicturum, ac diuerſam iam animo ſententiā conceperat. Id autem, addit, ridiculi genus, quod præter expectationem uocatur, non in ſermonibus ſolū, & om ni ſoluta oratione in uſu eſt, uerū etiā in uerſibus, quod carmine ipſe hoc adducto ueteris poetæ confirmat: uel parte potius carminis. eſt enim non integer hexameter, ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσὶ χίμετλα. Luſit autē in hoc ſubtiliter poeta ille, credebaturq; dicturus eſſe πέδιλα, quod calciamenta ualet. dixit autem χίμετλα, id eſt per niones. ita enim appellant Græci ulcera, quæ ex hyberno frigore in pedibus manibusq; oriūtur, maximè in pueris. In eodem autem uerbo eodem pacto iocatus eſt uenuſtiſſimus comicus in fabula, quæ á Veſpis inſcribitur. cū enim Philocleonem induceret recuſantē Laconicas (erant enim calciamenti quoddā genus Laconicæ) filiusq; urgeret ut indueret, oſtenderetq; nulla niſi eius generis accipere eum poſſe: ſenex conquerens calamitatem ſuam. quòd ne in ſenectute quidem aliquid commodi cō ſecuturus eſſet, inquit, κακοδαίμων ἐγὼ, ὅστις ἐπὶ γήρᾳ χίμετλον οὐδὲν λήψομαι. ut putauit interpres, cōtra id quod expectabatur, dicens χίμετλον. calciamenta enim tutum ipſum ab eo morbo reddere poterant, quod præcipuè qui nudis pedibus ambulant, ipſo laborent. Cicero quoq; huius ioci, qui παρὰ προσδοκίαν uocatur, eundem ortum cauſamq; eſſe dixit, cōuenitq; ipſi in hoc mirificè cum Ariſtotele. In ſecundo nāq; libro de Oratore inquit: Sed ſcitis eſſe notiſſimum ridiculi genus, cū aliud expectamus, aliud dicitur. Hic nobiſmet ipſis noſter error riſum mouet. & pòſt: Natura enim nos, ut antè dixi, noſter delectat error, ex quo cum quaſi decepti ſumus expectatione, ridemus.

Τοῦτο δ' ἅμα λεγομένου δεῖ δῆλον εἶναι.) Vt bellū, inquit, hoc ridiculum uideatur, non oportet eum qui audit, in eliciendo ex eo ſenſu diutius laborare, ſed quod prius falſo creditum fuit, ſtatim uerbis expoſitis diſcuti, ueramq; ſententiam unà cum prolatione uerborum perſpicuam fieri. quamuis primò non intelligeretur, quò res peruentura foret.

Τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ ὃ λέγει.) Ridicula, quæ quòd literæ parua immutatio fiat, in eaq; omnis fallacia contineatur, παράγραμμα uocantur, hāc uim habent. ut qui illa uſurpat, non quod nomen ipſum ualet, dicat: id eſt, non attendi debeat, quod nomen nulla re immutatum, ſed quod leuiter uariatum ſignificet: nec ipſe ſanè, qui ita locutus eſt, aliud intellexit, quàm quod uerbum inuerſum ſignificat. Hunc ſenſum eſſe arbitror horum uerborum, ut ποιεῖ λέγειν nihil aliud ualeat. poſterius autem duorum horum uerborum addidi, acceptum ex antiquiſſimo libro, cum quo facit etiam uetus tralatio.

Οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν.) Vt Theodori uox illa, inquit, in Niconem citharœdum, θράττει σε. uiſus eſt enim ille primò dicere, ut notio eius uerbi, illa perſona ac tempore poſiti eſt, perturbat, commouet te: obſcurè tamē Theodorus ipſum Thracem eſſe, aut è ſerua natum eius terræ, ſignificare uoluit. multa enim mancipia è Thracia comportata, in Græcia ſeruiebant. Thratta autem mulier eius regionis ab Atticis uocabatur: quod tam planū eſt, ut exemplis confirmare nō oporteat. Plato etiam Parmenide uerbo θράττειν uſus eſt, ἤδη μέν τοι ποτέ με καὶ ἐθράττεν. ſed cūcti quoq; ueteres ſcriptores. eſt enim uſitatum, ac frequens.

Προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ θράττει σε.) Simulat enim, inquit, dicere: conturbat te, ac decipit, in erroremq; inducit auditorem. Aliud enim dicit. id autē huiuſcemodi eſt, Thratta te mater genuit. tam diuerſa enim ſententia è parum diſſimili ſermone elicitur. ut ſuſpicor autem παράγραμμα eſt, quod θράττει σε dixit, & θράττει σε, ſcilicet ſerua mulier procreauit intellexit. quod ſi omnino illum ex ancilla natum non innuit, neq; ita commutatis uerbis id tetigit, uerbum tamen id auditum, opinionē hanc ſubitò in mentem auditorum inſerit, intelligiturq; objicere uoluiſſe. qui dixit eum barbarum eſſe, quæ turpis macula & ipſa erat.

Διὸ μαθόντι ἡδύ, ἐπεί.) Inde autem, inquit, uoluptas efficitur, uoxq; illa grata eſt ei qui audit. intelligit enim, ſe demum didiciſſe, quod paulo antea malè acceperat, ac priſtinus error ita pulſus, ipſum non parum delectat. leporem uerò nullum, nec ſuauitatem in ea uoce uiſum iri affirmat, niſi qui audit, eo ſenſu capit, quem uniuerſa illa ſignificat, & intelligit Thracem illum eſſe, in quem dicta eſt, indicari. ὑπολαμβάνειν enim ualere hic uidetur, accipere, & hanc notionem inde elicere. quomodo etiam paulo ſuprà hoc ipſo uerbo uſus eſt, cū ait, ὥσπερ ὁ ἐκεῖνον ὑπέλαβεν. Niſi aliquis putet hoc in loco ſignificare ὑπολαμβάνειν, ſuſpicatur, quaſi Ariſtoteles oſtendat neceſſarium eſſe, ut auditor rem eam antea leuiter cognitam, aut ſuſpectam ſaltem habeat. quod niſi hoc ſit, non exiſtimaturum unquam eum uocem illam urbanam ac facetam eſſe, quia uerum ſenſum ipſius non percipiat. cum enim res penitus ipſi noua atq; inaudita ſit, ita indicatam non intelligi. contrà autem ſi ſuſpicabatur antea ſe rem ita habere, tactam etiam eo pacto ſubitò agnoſci ac percipi.

Καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι.) Aliud exemplum, & ipſum (ut ſuſpicari licet) acerbæ, contumelioſæq; uocis cuius tamen ratio obſcurior eſt. nihil enim addidit, quod ad ſenſum, quem illa habet, patefaciendum ualeat: nec auctorem eius oſtendit, ut aliquid adminiculo illo, quod eam illuſtret, inueſtigari queat. In parua autem immutatione nominis omnem uenuſtatem illius manere arbitror, de huiuſcemodi enim nunc agit lepidis uocibus. In

uerbo

uerbo autem πέρσαι fallaciam fuiſſe, ueriſimile eſt. nã ne Perſas homines ſignificare eum uoluiſſe putem, facit, quod iocus eo pacto aliam rationem haberet, & è dupli ci notione nominis, nulla literæ inuerſione facta manaret: πέρσαι uerbum indefinito genere eſſe, populariq́; ſi gnificare, apertum eſt. Luſit igitur, qui ita locutus eſt, et cum aliud ſe dicere uelle oſtenderet, aliud ſignificauit: cognitus poſtea ab auditore error, qui animum ipſius paruo temporis ſpacio tenuerat, mirificè ipſum oblectauit. Cum autem, ut cupiebam, locum hunc adiuuare, pla numq́; reddere diligentia mea non potuerim, quomodo familiaris meus alium huius auctoris ualde obſcurum ac deprauatũ correxerit, indicabo. hic autem ipſe, in quo idem nomen eſt, ac iucũda recordatio cari ſodalis, in mentem mihi illum reuocarunt. cum enim non longè ab initio primi libri de Arte poetarum, ubi de uarijs generibus imitationum diſputat, paßim nunc in omnibus exẽplaribus legatur, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν διθυράμβων καὶ τῶν νόμων ὡς πέργες καὶ κύκλωπες Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν τις. arbitrabatur ille, unius tantum literæ immutatione facta, πέρσας legi debere. uerbum enim illud nullum ibi accommodatum ſenſum habet. literis autem proditum eſt, Timotheum eo nomine celeberrimum carmen edidiſſe, cuius etiam meminit Plutarchus in uita Philopœmenis, ubi narrat Nemeis ludis Philopœmenen, iterum prætorem Achæorũ, ac paulo antea uictorem præclaræ pugnæ, eò acceßiſſe cum delecta iuuentute: pauloq́; poſt, certantibus inter ſe citharœdis, in theatrũ ingreſſo illo cum pulcherrimo comitatu, fortè Pyladem citharœdum Timothei Perſas canentem, cantum ſuum ita incepiſſe, κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον. quæ res conuertit omnium oculos in ſummum illum imperatorem, ut plauſum etiam ingentem dederint. uiſa eſt enim ſententia mirificè conuenire & auctoritati illius uiri, & ſpei ipſorum. confidebant enim ſe uirtute ipſius ueterem Græciæ dignitatem recuperaturos. Sed idem etiam eruditus ſcriptor in commentario, quo docet, quomodo accipere debeat adoleſcentem uoces poetarum, poematis eiuſdẽ mentionem fecit, dicens, uerè etiam Timotheum in Perſis Græcos hortatum eſſe, ut pudorem colerent, qui multum adiuuat bellicam uirtutem. Poſſem alijs multis exẽplis uti, ſi opus foret, confirmantibus ita uocatum à Timotheo generoſum quoddam carmen fuiſſe. Nam Sudas quoq; cum ſcripta eius appellaret, huius meminit: quod ueriſimile eſt illic intelligi ab Ariſtotele. Philoxenum enim Cyclopis amores cecinisſe, certò tenetur. quare neceſſariò uidetur hoc nomen ad alterum illum poetã pertinere. Cum autem officium in primis me impulerit ut hoc adnotarem, reſtat nunc nomen eius, qui hoc acutè uiderit, aperire. fuit autem Franciſcus Medices, qui ſummo ingenio præditus, grauiq; ac recondita doctrina ornatus, à me ſemper ob amicitiam, qua coniunctus cũ eo fui, aliquam occaſionem nacto, ſtudioſe prædicabitur, ac ueris laudibus ornabitur.

Δεῖ δὲ ἀμφότερα πρεπόντως λεχθῆναι.) Qui cuipiam hoc pacto maledicere uult, animaduertat oportet, ut ambo commodè dicantur, id eſt, ut in eius perſonam ambo cadant. Exempli gratia, niſi rumor eſſet, ex ancilla ortum Niconem, & aliquid ei accidiſſet, quod non ſine cauſa eũ perturbare potuiſſet, nedum riſum excitaſſet, frigida admodum & inſulſa res fuiſſet: cum utrunq; ei conuenit, ſalſum, lepidumq; totum negotium eſt.

Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα.) Vt in ſalibus iocisq́;, quos σκώμματα uocant, errorem ac fallaciã, quæ primò gignitur in animis auditorum, riſum mouere ac oblectare docuit: ita in urbanis his ſermonibus, idem eandem rem efficere declarat. de ijs namq; agebat, quos ἀστεῖα ſuprà quoq; appellauit, cum illos ipſos explicare cœpit. ſtatim aũt eos effici cõſtariq; etiã inquit, quãdo auditoribus imponeretur. Fallaciã aũt hanc mirabiliter facere ad oblectãdos auditores, leporemq; ac uenuſtatẽ orationi cõciliandã, probare uolens, ut alijs nonnullis rationibus id cõſtituit, ita etiã affirmauit eandẽ rem, materiam bellã eſſe multorum iocorum, ſaleſq́; elegantes inde proficiſci. qua re declarata ad eoſdẽ redit urbanos lepidoſq́; ſermones tractandos, non in literarũ tamen immutatione, ſed in diuerſarũ rerum ſignificatione poſitos eos tradit. genus autem hoc eadem de cauſa lepidum uenuſtumq́; eſſe dicit. luditur enim in eo, quod inopatum inexpectatumq́; profertur. idem enim nomen, non eodem intellectu iteratur, quo antea ſumptum fuerat. Is uerò qui audit, idem uidere exiſtimans, primò fallitur: poſtea ſe in ea re deceptũ intelligens, noua atq; uera cognitione delectatur.

Οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχήν.) Exemplo nunc res illuſtratur, quod tamen ſatis aptè Latinis uerbis explicari non poteſt, nec eandem uim, in hũc ſermonem tranſlatũ habebit. neq; enim principium Latinis, ut ἀρχὴ Græcis, & regnũ, & initium ſignificat, in quo duplici eius uerbi ſignificatu omnis elegãtia manet. Principatus aũt, cũ ſumma poteſtas in ciuitate uocetur, & ipſum nõ reſpõdet Græco uerbo. neq; enim idẽ initiũ ualet. Vt affirmare igitur, inqt, Atheniẽſib. maris imperium, nõ eſſe initiũ malorũ: multas enim, ipſi magnasq; utilitates inde cœperũt. Hæc ſanè eorũ uerborũ ſentẽtia eſt: ſed ut antè oſtendi, eandem elegantiam non habet.

Ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης.) Eadem difficultas laborq́; eſt in uoce hac Iſocratis exprimenda. nam & ipſa eadem penè eſt, atq; in eodem uerbo uim omnẽ poſitã habet: hoc tantum diſcriminis inter eas eſt, quod prioris, quicunq; fuit auctor, id quod nonnulli re docti affirmabant, negabat, imperium maris reipub. Athenienſiũ originẽ omnium malorum fuiſſe. Iſocrates contrà id de Lacedæmonijs affirmabat (de eadem enim gente hæ ſententiæ editæ nõ ſunt) In ſuaſione autem quam miſit ad Philippum, eam his uerbis expreßit: ὡς εἴ τις φαίη, τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ψευδόμενος. ſed in oratione etiã de Pace ipſam, eoſdem accuſans, penè iiſdem uerbis protulit. Animaduertẽdũ aũt,

an hũc ornatum ſermonis inferiores rhetores διαφορὰν uocarint, quia idem uerbum iteratum longè aliã rem ſignificat, ac cum primò uſurpatum fuit.

Ἀμφοτέρως γὰρ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν.) Quod tantam huiuſcemodi uocibus gratiam conciliare oſtẽdimus, inquit, in ambabus his contrarijs inter ſe duorum ſcriptorum ſententijs inuenitur. in priore namq; & in poſteriore, id quod nemo unquam expectaſſet, prolatum eſt. inexpectatum enim quiddam accepit auditor, quod cum bellè ſe habere, rectéq; dictum cognouerit, oblectatur, nec paruam inde uoluptatem ſentit. poſterior enim euſdem uocis intellectus, ut prior, illic locum habebat, & rei ipſi de qua ſermo erat, mirificè conueniebat. ἀληθὲς autem hic, ut multis alijs locis, quod rectum & accommodatum eſt, ſignificat.

Τὸ, τὴν γὰρ ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι.) Qui nõ cogitaret, inquit, diuerſo intellectu ἀρχὴν ſumptã eſſe, uocem hanc deſpiceret, ac inſulſam prorſus eſſe exiſtimaret. quid enim ſubtilitatis habet, dicere principiũ eſſe principium? Sed hoc nec intellexit, nec unquam dicere uoluit. Quæ ad extremum conſequentis ſentẽtiæ in excuſis duo uerba leguntur, hic quoq; antiquiſſimus liber poſita habet. ita namq; apud eum eſt, ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, ἀλλ' ἄλλως. Cũ autem nihil immutarim, uolui hanc uarietatem ſcripturæ notam eſſe.

Καὶ ἀρχὴν, οὐχ ὃ εἶπεν.) Et ἀρχὴν, inquit, non quam antea dixerat, intellexeratq; negat, ſed aliam, & longè ab illa diuerſam, ἀρχὴν. Loqui autem nunc Ariſtoteles uidetur de illo, qui ἀρχὴν dixerat, non eſſe ἀρχὴν, quẽadmodum cum antea inquit, ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, de Iſocrate. ille namq; ἀρχὴν, dixerat eſſe ἀρχὴν. Niſi hac etiam parte ſequi uelimus antiquiſſimum librum, in quo non ἀπόφησιν, uerùm αὐτὸ φάσιν legitur. ita enim in Iſocratea tantum ſententia perpendenda manſiſſet, atq; eſſet hæc quaſi declaratio eius, quod dixerat, non hoc pacto ipſum accepiſſe, ut maioris lucis gratia rem explicare uoluerit.

Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις.) In cunctis autem his, inquit, politis elegantibusq; uocibus (intelligit autem urbanorũ ſermonum genus. quod ἀστεῖα uocant, quoq; res diuerſæ eodem uocabulo ſignificantur) tunc uirtus eſt, cum qui loquitur aptè commodéq; nomen protulerit, ac quod utriq; conueniat ac quadret. quod per homonymiam aut translationem fit. quæ enim uiæ ſint potiores id præſtandi, demonſtrauit. Has autem potiſſimum appellauit. cuncta namq; diuerſas res ſignificantia nomina, ut generatim loquar, aut ambigua ſunt, aut tranſlata. ὁμωνυμίας autẽ & μεταφορᾶς dandi caſu uidetur omnino legi debere, ut ſanè in antiquiſſimo libro legitur, quamuis excuſi codices nominandi perperã habeant. φέρειν uerò ὄνομα frequens bonis auctoribus modus eſt loquendi. Ipſe in tertio libro de Moribus ad Nicomachum, τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἁμαρτίας φέρομεν.

Οἷον ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος.) Exemplũ obſcurius. neq; enim à quo pronunciata ea ſententia ſit, dicere habeo: nec certam omnino rationem eius nominis, quod duplex eſt, & non eodem intellectu ambobus locis poſitũ, afferre poſſum. Ἀνάσχετος, nomen uiri eſſe poteſt, & ita ſe res habet, ut ſuſpicor, qui fortaſſe, quod importunis moribus eſſet, ac petulans, intolerabilis dici potuit. id enim ualet ἀνασχετός: in multis autẽ hoc nominibus euenire, docet accuratus interpres Homeri Euſtathius, ut in eo etiã quod par huic ſimiléq; eſt. Hæc ipſius uerba ſunt. Καὶ Ἀνίκητος μὲν τὸ παροξυτόνως κύριον, ἀνικητὸς δὲ ὀξυτόνως ὁ φορητός. ὁμοίως καὶ νικήτης μὲν κύριον, νικητὴς δὲ ὁ νικήσας. Hoc tamẽ aduerſari huic explicationi uidetur, quod ſi uariatur ſonus, non uidetur eſſe ὁμωνυμία. ut idem enim penitus nomen ſit, requirere illa uidetur, in ſcriptis autem quoq; (nullum enim hac parte diſcrimẽ eſt) in antepenultima ſemper ille poſitus. antiquiſſimus uerò liber, diſcrepans à reliquis omnibus, priore loco habet ἄσχετος.

Ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν.) Qui ita locutus eſt, inquit, non quod antea affirmarat, negauit: quamuis hoc rudes, imperitiq; crediderint, ſed alterum uocis illius ſignificatum, quo antea ipſam nõ ceperat. ὁμώνυμος enim uox eſt. Idem igitur nomen, non eandem rem, negauit. Addit autem quomodo hoc tractari debeat, ut dignitatem habeat. Fit autem commodè tota res, inquiens, apteq; ſi ſemper uerbum iteratur.

Καὶ, Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ ξένος.) Copula, qua indicat aliud exemplũ ſe ponere, auctoris eſt. Sequitur autẽ ſenarius, qui terminatur uerbo, quod ſtatim repetitur. uidetur uerò illud ita iteratũ, initium fuiſſe cõſequentis uerſiculi. Quod ad ſententiã pertinet, hæc, ni ſi fallor, uis eſt horum uerborũ: Nullo modo fieri potes magis hoſpes, quàm deceat eſſe hoſpitem. quaſi dicat: Securo animo de iſta re ſis, neq; enim potes in iſtam partẽ peccare. non eodem autem intellectu ſemper id nomen capit. ſemel enim hoſpitem ſimpliciter intelligit, ſemel ipſum officium ſuum retinentem cogitat. In quo ſeruãdo non poteſt modus unquam tranſiri, atq; ita anceps illius nominis ſignificatus. niſi aliquis credat præcipientis animo modoq; illum pronunciatum fuiſſe, hoc pacto: Vide ne magis hoſpes ſis, quàm hoſpitem eſſe deceat.

Ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ.) Ita hunc locum accipi debere puto. quemadmodum in ſuperiore exemplo uerbum ξένος, non eodem intellectu repetitum eſt: ita ſi tibi commodum eſt, ac res poſtulat, cum aliud præcipere aut uetare uis, idem nomen iterare potes, & eandem ſententia illa uenuſtatem habebit. quaſi dicat, ne uereare hãc culpam: non enim fieri id ullo modo poſſes. Addito autem quod ratio ipſa requirit, iteratum ac diuerſo ſenſu poſitum. Tanquam igitur, inquit, quemadmodum hoc urbanum eſſe docui in nomine hoc ξένος, diuerſo intellectu, cum duplex uerbum ſit, repetitio, ita & in alijs res procedet.

Καὶ, οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶναι.) Hoc quoq; repetiti nominis exemplum eſt, quod ὁμωνυμίαν habeat:

Non

Non decet hoſpitem ſemper eſſe hoſpitem. qua in ſententia alter ab altero ſignificatus diuerſus eſt, quod indicauit ipſe inquiens: alienum namq; & hoc eſt. id enim hoc ualet, ſunt diuerſæ notiones eius uerbi.

Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου.) Celebris quoq;, inquit, Anaxandridis uox, multumq; laudata, eandem uim habet. ferebatur autem illa in primis: & quia grauis dignitatiſq; plena erat, & quòd elegantibus, apteq; ſtructis uerbis continebatur. ſenariolo uerò expoſita eſt, cuius ſententia: Pulchrum profectò eſt mori antequam quicquã morte dignum geras. poeta enim nõ inelegans Alexandrides fuit, multaſq; fabulas docuit, ut Sudas quoq; narrat. uerſiculum item ſenariũ ipſius Ariſtoteles adducit in 7. lib. de Moribus ad Nicomachum.

Τοῦτον γὰρ ὅτι εἰπεῖν.) Quod ſermoni ſuauitatem, ornatumq; adiungebat, ſi in uerſiculo Anaxandridis expreſſum non fuerat, tamen in ſententia incluſum erat, & qui acutè perſpiceret, facilè illic ipſum ſpectare poterat. id autem eſt uerbum ipſum uenuſtè iteratum. Cum id protulit, inquit Ariſtoteles, ipſum hoc protulit. Sententiam autem eandem, ut elegantiſſimè enunciari poſſe putat, enunciat: & ut uim eius concinnè exprimat, tribus modis uerba conformat. In ſenario ſuo comicus ille pulchrum eſſe dixerat mori: ipſe, ut hac etiam concinnitate eum expoliret, καλὸν in ἄξιον transmutauit: quod uerbum eodem uerſu, non eodem ſignificatu iteratur. melius enim uenuſtiuſq; eſſe cenſuit id adponere: nam ſententia utro uerbo utare, non uariatur.

Ἢ ἄξιον γ' ἀποθανεῖν.) Initium præclaræ ſententiæ, poſtquam ſemel ut eleganter dici potuiſſe putat, immutauit, non uariat, extremum, ut quàm appoſitè uenuſteq; exprimat, laborat. cum autem primò uerbum indefinito tempore uſurpaſſet, pro illo nunc nomen patrio caſu ponit, & morte dignũ ait. tertio autẽ magis rem explanans, inquit, Non gerentẽ res morte dignas.

Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων.) Nõ dici poteſt, quantũ ſæpe non uariato ſenſu, uariatis autem uerbis, aut ordine etiã uerborum immutato, ornetur, aut corrũpatur tota res. Hoc manifeſtò tradit Ariſtoteles: Forma enim, inquit, & omnis ſanè locutionis figura, eadem eſt, harum dico trium uocum. uerũtamẽ quanto breuius, magiſq; oppoſitè prolata fuerit, tanto elegantior habetur, magiſq; probatur.

Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι.) Cur tantopere delectet oratio in urbanis his quas uocat, politiſq; uocibus, quæ minore circuitu uerborum exponitur, oppoſitaſq; res continet, explanat. Faciunt enim, inquit, contrariæ res propè collocatæ, melius rem intelligi. exiguitas autem temporis, celerius percipi. Cur autem amari non debeat oratio, quæ quod magnoſ ſcipere cupimus, præſtat: & diſcere enim exquiſitè, & ſine moleſtia ac labore diſcere optamus.

Δεῖ δὲ ἀεὶ προσεῖναι.) Non parui, inquit, artificij indigent elegantes hi politiq; ſermones, nec à quolibet rectè tractari poſſunt. neceſſe enim eſt, ſemper habeant aut perſonam, in quã quadrent: aut elegantẽ ſtructuram, ſummãq; locutionis uirtutem. id enim, niſi fallor, appellat ὀρθῶς λέγεσθαι. quod ſi altero horum caruerint, ea parte claudicabunt, nec urbanæ admodum, ſed penè uulgares uoces uidebuntur.

Εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές.) Corruptè in alijs excuſis et ſcriptis quibuſdam libris legitur, ἢ τὸ λεγόμενον. ſcripti tamẽ alij rectè habent εἰ τὸ λεγόμενον. ita enim uidetur legi debere: quod uetus quoq; tralatio confirmat. Sententia huiuſcemodi eſt: Oportet ſuprà explicatas uirtutes orationem habere, ſi quis uult ſententiã ipſam uerã, id eſt grauem, honeſtamq; eſſe, & nõ inanẽ, & quæ cuiuis in mentem facilè uenire poſſit. ἀληθὲς hic ſignificare prorſus graue arbitror: quod è contrario quoq; perſpici poteſt. ut enim uerũ eſſe uoluit Ariſtoteles, ita tenue, & quod in promptu omnibus ſit, negat. & ſanè eodem intellectu ἀληθὲς cepiſſe uidetur, cum ſuprà hoc ipſo in libro inquit · δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶν, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα. Nã quod ad hunc dicendi modũ pertinet, quẽ hic reſtitui, elegantem illũ eſſe, & optimo huic ſcriptori uſitatũ, conſtat. ut in 2. libro de Moribus ad Eudemum, cum exemplo oſtenderet artes; quæ in moliendo aliquo opere manent, non in quærendo fine, ſed in ijs quæ illò perducunt, occupari. finem enim, quò peruenire uolunt, firmum iam ac ſtatutum habent. ait enim, ἐπεὶ δὲ δεῖ τὸ δὲ ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τοδὶ ὑπάρξαι εἰ ἔσται ἐκεῖνο. & in Problematibus, ubi quæ ad harmoniam pertinent quærit. cum enim ſimili, id de quo illic agebatur conſtituere uellet, inquit: Quemadmodum ex oratione demptis quibuſdam coniunctionibus, rationem Græci ſermonis corrumpi: contrà autem ſublatis alijs, nihil in,commodi gigni. id autem fieri, quia ſunt copulæ quædam, quibus ſæpè uti neceſſe eſt, ſiquis orationis formam retinere uult: aliæ autem nullo pacto. in extrema enim hac ſententia inquit, εἴσαι λόγος, ut legitur in antiquiſſimus duobus exemplaribus. nam in excuſis locus deprauatus eſt. Idem igitur hic quoque ualebit. oportet, inquam, hoc, & illud ſermoni adeſſe, ſi quis elegantem ſententiam, ornatumq; ex eo elicere uult.

Ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν.) Nõ ſine cauſa, inquit, duo illa coniuncta oportere eſſe dixi: cumq; id ſit, omnes numeros expleſſe orationem eam, uereq; politam urbanamq; appellari. alterum enim illorum abſq; altero habere poteſt, quod ipſe uerum eſſe, atq; inueniri in non perfectis undique abſolutiſq; uocibus, exemplo quoq; confirmat.

Οἷον, ἀποθνήσκειν δεῖ.) Sententia grauis, probaq; eſt: Decet mori nihil in uita delinquẽtẽ. nihil tamẽ elegãtiæ cõcinnitatiſq; in uerbis, neq; ita cõformatus ſermo ullo pacto urbanus haberi poteſt. Quod ipſe apertè

teſtatur. eadem autem ſententia, quæ nunc ſimpliciſſimis uerbis expoſita, urbana nō poteſt haberi. ſummo infrà artificio expreſſa, ambabusq; uirtutibus exornata, urbana eximiè fit.

Τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὴν ἄξιον.) Ornatus hic ſermo eſt. non parum enim elegantiæ repetitum uerbum, & quaſi oppoſitum habet: nondum tamen perfectus eſt, & qui omnes uirtutes habeat: ambo enim quæ ſuprà oſtendit, coniungantur oportet, ipſe alterum tantū habet, altero caret. ſententia horum uerborum plana eſt, nec ullus ſcrupulus in ipſis eſſe poteſt. eſt enim tanquã νόμος, quæ uetat eos, q humili genere nati ſunt, claris parētib. ortas uirgines uxores ducere: affirmatq; dignas honeſtis uiris, ac dignitate aliqua præditis, copulari decere. id enim ἄξιον, ut lepos in hac uoce ſit, cū diuerſo ac ſuprà ſenſu capiatur, ſignificare uidetur. Eleganter quoq; Tibullus, & huic loco conuenienter, ex perſona Sulpitiæ nobis mulieris Cum digno digna fuiſſe ferar.

Ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ.) Cum neutram harum rerum quæ requiruntur, ut uox aliqua concinna urbanaq; ſit. ſeorſum poſitam, uim habere eam dixerit, ut cumulatam ipſam abſolutamq; undiq; reddāt, atq; id exemplis confirmarit, nunc apertè teſtatur, oportere utraque re illam ornatam eſſe. id autem in exemplo, quod ſequitur, eſſe perſpicuum, dignum ſanè eſt: decetq; uirum mori, cum dignus non eſt, qui moriatur.

Ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ.) Vnum autem, aut alterum modū eſſe harum concinnitatum, nec poße ſine culpa eum augeri, nemo exiſtimare debet Quanto enim, inquit, plures horum ornatuum habuerit, tanto urbanior ſermo erit. Quomodo autem hoc fieri poſſit, oſtendit, multasq; rationes expoliendi ſermonis, de quib. tamen ſuprà copioſius diſſeruit, tangit.

Οἷον εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη.) Ceu, inquit, ſi uerba, quibus elegans urbanaq; hæc oratio conſtat, translata fuerint, nec è quouis earum genere, ſed è probatiſsimo, id eſt, ex collatione rationis aliunde ſumpta ſint, & contrarijs contraria oppoſita illic fuerint: ſed etiam membra comprehenſionum æqualia extiterint, & actum præterea quendam in eadē nomina aliqua præ ſe ferant. Hæc & ſingillatim omnia exornant orationem, & cuncta ſimul exiguo in gyro explicata, mirum in modum eam illuſtrant. Quod autem hunc locum antea deprauabat, uitiū correxi ἀντίσωσις enim, nunquam ſuprà uſurpatum ab eo nomen, quod excuſi habebant, deleui, et ἀντίθεσις repoſui, acceptū ex antiquiſſimo libro, quo uerbo ſemper in hac re appellanda uſus eſt. uetus etiam tralatio hāc lectionē cōfirmat.

Ἐστὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες.) Cum maiorem elegantiū urbanarumq; uocum partem conſtare dixiſſet translationibus, ſintq; imagines translationes, & è maximè probato genere ipſarum, ſequitur ut & ipſæ idem efficiāt, ac multum ualeant ad orationem ſuauem politāq; reddendam. declarat igitur diligenter affinitatem imaginum ac translationum, quæ ex proportione ſunt. nam quod hic πρεσωρτινα inquit, non idem omnino eſſe ſignificauit imagines, ac translationes: quãuis ex eo genere translationum conflatæ forent, quod laudē in primis meruit, id eſt, è translationibus quæ conſtāt ex collatione rationis: ſed paruum quiddam inter eas diſcrimen uerſari, quod quale foret, ſuprà demonſtrauit. Ad uerbium uerò temporis ἀεὶ, cum ſuperiore ſentētia cōiungi debet, hoc ſenſu ſcilicet, ut à me declaratum eſt, ubicunq; ſuprà de illis mentionem feci. multis enim locis imagines trāslationes eſſe dixit. inferiori parti quomodo hærere poſſit, non uideo.

Ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται.) Probat imagines eſſe translationes, & translationes maximè probatas. neque enim omnem translationem illæ referunt ſed optimum genus cunctarū translationū. cum enim ex duobus imagines conſtent, ſicut translationes ex collatione rationis, dubium eſſe non poteſt, quin ipſæ eius tantum generis translationes ſint.

Οἷον ἡ ἀσπὶς φιάλη.) Hanc translationē eſſe, ducq; è duabus rebus, cōſtat è clypeo inquam, ac patera. Sed uno hoc exemplo contentus nō eſt. alterum enim adducit, quod & ipſum è comparatione rationis cōformatum eſt. ait enim, Et arcus etiam cithara, uacua à fidibus. non enim ſimpliciter cithara, ut clypeus etiā abſolutè patera non eſt, ſed patera Martis. Theognis autem uetus poeta, cum arcum appellare uellet, pro τόξον poſuit φόρμιγγα, nō tamē (ut Phalereus oſtēdit) abſolutè φόρμιγγα dixit, ſed ἄχορδον addidit, et epitheto translationem, quæ alioqui periculoſior fuiſſet, muniuit.

Οὕτω μὲν οὖν λέγεται.) Cum intelligeret ſe uſum eſſe genere translationis infrequentioris in exemplo ponendo id adnotat: docetq; non unam rationem eſſe translationis huius, quæ ex collatione rationis conflata ſit, ſed duobus modis illam tractari, quorum alterū ſimplicē uocat, alterum nullo modo ſimplicē eſſe uult: qui enim cū arcū intelligeret, citharā inquit: aut cum clypeū, paterā ſimplici illo genere translationis huius uſus eſt. Qui uerò clypeum, pateram eſſe Martis, aut arcum citharam, quæ fidibus caret, hic nō ſimplici genere uſus fuerit. Simplicem autem communiorem fuiſſe, magisq; uſitatū puto. quod uidetur etiam teſtari ipſe in primo libro de Arte poetarū: cum enim quatuor res neceſſarias eſſe ad huiuſcemodi translationes oſtēdiſſet, quæ ita inter ſe affectæ forent, ut quā rationem ſecunda ad primam haberent, eandem quarta ad tertiam: affirmaſſetq; capi aut pro ſecunda quartam, aut contrà pro quarta ſecundam: qui ſimplex modus eſt (ut nunc ab ipſo appellatur) huius translationis addidit, καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστιν. Quib. uerbis ſignificare uoluit, hunc non

ſimple-

ſimplicē modū, ut ſtatim affirmat, ſenſum animi ſui, et quo modo capi uellet ea uerba, declarans. Cum enim, inquit, eandem rationem habeat patera ad Liberū patrem, quam clypeus ad Martem, appellabit aliquis, qui ita transferre uoluerit, pateram, clypeū Liberi patris, & clypeum, pateram Martis. quod etiam alio exēplo ſtatim explicat, ut cuicunq; commodum erit, facile uidere poterit. Ex utroq; autem genere, & ſimplici inquā, & nō ſimplici translationū, confici puto imagines, quæ & ipſæ aut ſimplices ſint, aut non ſimplices. Potiores autem eſſe, quæ imitentur non ſimplices translationes, ipſe manifeſtò infrà oſtendit.

Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως). Εἰκάζειν, ſimilem aliquem alicui beluæ, aut homini, aut deo eſſe dicere, hic ſignificat, ut ſuprà quoq; eodem intellectu cepit. Sed etiam in 4. libro de Ortu animantium, ubi de monſtris diſputat. adiungit enim, conſueuiſſe nonnullos facetos homines, cum deformitatem alicuius perſtringere uolunt, dicere ipſum ſimilem capræ ſufflāti, aut arieti cornu petenti. in ea enim re exponēda hoc uerbo uſus eſt Cicero quoq; in ſecundo libro de Oratore, cum de iocis diſputaret, docuit præbere riſus has quoq; imagines: duasq; elegantes admodum expoſuit. inquit enim, Valde aūt ridentur, & imagines, quæ ferè in deformitatem, aut aliquod uitiū corporis ducuntur, cū ſimilitudine turpioris, & quæ ſequuntur. locum enim illum indicare, non alienum exiſtimaui. ut autem ad ſententiam huius loci ueniam, docet Ariſtoteles ſic fingere etiam nonnullos imagines ſolere.

Οἷον πιθήκῳ αὐλητήν.) Omnis his locus ualde obſcurus eſt. ac uereor, ne non paruis maculis inquinatus ſit. In diuerſis certè manuſcriptis libris uariè legitur, ut diligēter adnotabo: poſtquam, quomodo purgare omnino eum poſſim, non uideo. nā quod ad hæc uerba pertinet, in antiquiſſimo libro dandi caſu extremum uerbū legitur. inueni etiā, qui αὐλητικῷ haberet. Sunt tamē ſcripti quoq;, in quibus ut in excuſis, accuſandi caſu legatur. Suſpicor uerò ſententiam eorum eſſe (receptam nanq; lectionem ſequor) εἰκάζουσι, ac ſimilē eſſe dicunt ſimiæ tibicinem. hoc autem, niſi fallor, ita faciebant, & hanc ſimilitudinem in illis uidebant, quod tibicines quoque, ut ſimiæ, contracto corpore, manibusq; ad os appoſitis, cum tibias inflant, ut beſtia illa ſedent.

λύχνῳ ψακαζομένῳ εἰς μύωπα.) Verba, quibus imago exponitur, mendoſa puto. et fortaſſe hic aliquid defecit. nec una tantum cauſa me ita ſuſpicari facit. nā & uariatam lectionem inueni in ſcriptis codicibus: antiquiſſ. enim liber λύχνον habet, cui adſtipulatur uetus tralatio. præterea quem locum hic præpoſitio, εἰς, habeat, non diſpicio. neq; enim ut infrà inquit. εἰς ψακαζομένω, ita uidetur hic rectè accipi poſſe εἰς μύωπα, cū ſeorſum totā imaginē nō ponat, ut illic facit, ubi narrat quid ab acuto homine dictū ſit in eū qui crebris maculis diſtinctā faciē habebat, ſed uidetur dicere debuiſſe, εἰκάζουσι, ideſt, ſimilē aiūt eſſe luſcioſum lupo, aut lucernæ, quoquo, modo legi debet. μύωπα nāq; qui eo uitio oculorum laboret, aciemq; hebetem ac imbecillam admodū habeat, ſignificare omnino hic arbitror. quod etiam liquidò intelligitur ex uerbo quod addit, συνάγεται. hi enim ut acutius uideant quod uolunt, cōtrahere palpebras cōſuerūt, nec aliter id aſpicere poſſunt. quod etiam in Problematum ſegmento 31. ipſe oſtēdit, quæſtionem hanc proponens, διὰ τί οἱ μύωπες συνάγοντες τὰ βλέφαρα, ὁρῶσιν. non tamen, quæ contractio fiat aut in lupo, aut in lucerna ſtillantibus, apparet: qua ipſa in re ſimilitud. nē eſſe teſtatur, cum utraque contrahi tradat. ψακαζομένῳ autē, ut in cunctis calamo exaratis inueni, reſtitui: antea enim excuſi libri ψεκαζομένῳ. nec tamē unius literæ immutatio notionē huius nominis uariat. ψακάδες, ut ψεκάδες, guttæ ſtillæq; ſunt. quæ potui ad hunc locum illuſtrandum, cum fide in medium attuli, nec omnem tamē eius caliginem diſcuſſi.

Τὸ δ᾽ εὖ, ὅταν ἡ μεταφορὰ ᾖ.) Tūc, inquit, imagines probæ ſunt, uirtutemq; habent, cum translatio incluſa in ipſis eſt. Præceptum autem quoddam normamq; nunc præbere uidetur, qua imagines bellè ſe habere intelligamus.

Ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως.) Exēplum hoc eſt imaginis, quæ ex translatione cōfecta ſit, & ut ex optimo genere illarum, ita etiam quòd nō ſimplicem rationem habeat. utitur autē iiſdem rebus, quibus in translatione ipſa explicanda uſus fuerat. Poſſumus enim, inquit, ita conflare imaginem, uel licet imagine utentem, clypeum pateram Liberi patris eſſe dicere. Receptam hic lectionem retinui, quam & in pluribus & in fidelioribus libris inueni. Vidi tamen, qui dādi caſu φιάλῃ haberet: et ſanè in ea quæ ſequitur imagine, eodē pacto hoc uerbo utitur, et dādi caſum adiūgit.

Καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας.) Hanc ueram puto lectionem. in excuſis enim antea mendoſè legebatur οἰκίτου. antiquiſſ. ſanè liber habet οἰκίας, quod uerbum item exprimit uetus tralatio. ſed eius etiam ſatis certa ueſtigia ſunt in reliquis ſcriptis codicibus: qui cum integrum id nomen non habeant, occaſionem dederūt errandi librariis. uidentur enim lapſi eſſe, quòd compendiariæ ſcripturæ rationē non perceperint. in nullo certè ſcripto exemplari οἰκίτου inueni. Res autem ipſa, ſi ita legatur, mirificè quadrat. & ſimiles eſſe, dicere parietinas aliquas ῥάκει domus. ſi enim diligenter attendimus, ſimilis hæc imago eſt ſuperiori: ut enim clypeus eſt Martis, ita parietinæ domus. Relicto aūt uterq; proprio nomine, trāſlato uſus eſt: et ut clypei nomine ſuppreſſo, ſimilē eū fecit pateræ Martis: ita nūc parietinas ſimiles hic dicit ῥάκει domus. ut autē patera propriè nō eſt Martis, ita ῥάκος domus nō eſt. uerū et illa Liberi patris, & hoc pallij. ἐρείπια domorū fragmēta ſigni-

ſicare, & ut Latini homines loquebantur, parietinas, apertum eſt. ῥάκος, ut ἐρείπιον ſciſſam domum. ſic palliolum fractum ualere, omnes norunt. ut autē ἐρείπιον ſe habet ad domum, ita ῥάκος ad pallium. Pro ſecundo igitur quartum capit: & quod pallij proprium eſt, ab eo ſumptum, tribuit domui, quæ ratio eſt translationū ex collatione rationis.

Καὶ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶν, δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος.) Hiſtoria ignotior: quantū tamē ſuſpicari poſſum, ex ijs quæ breui ab Ariſtotele traduntur, Pratys ῥαψῳδὸς, cum eiuſdem ſtudij homine Nicerato, in certamen uenerat, uter melius caneret, munusq́; illud ſuum ſuſtineret: in quo uictus Niceratus, parum æquo animo ſe ſuperatum ferebat. ſordidatum igitur illum, & incompta prolixaq́; coma ſquallentem, ut qui graui fortuna cōflictantur eſſe ſolent, cum uidiſſet Thraſymachus, Philoctetam ſibi illum uideri dixit, morſum à Pratya. Nam de ſquallore Philoctetis, ſordibusq́;, & de morſu qui ei à ſerpente inflictus eſſet, et tragœdiæ, & ueteres Græci grammatici loquuntur.

Ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί.) Ancipitem rem eſſe, & quæ nō tutò tractari poßit, imagines, docet. hunc enim eſſe ornatum illum, in quo fingendo poetæ, niſi eximiè perficere eum potuerint, eijciuntur: nec mediocres tantum, ſed ualdè etiam probati, & qui alias culpas facile euitarent. ἐκπίπτειν ſignificat labi, & explodi. Ipſe in primo de Arte poetarum, ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπιπτεν ἐν τούτῳ μόνῳ. Verbum hoc expreſsit Cicero in 2. libro de Oratore: Et cum ſint populares multi, uarijq́; lapſus, uitanda eſt acclamatio aduerſa multitudinis. Nec non M. Varro in 7. de lingua Latina de Ennio loquēs: Imitari dum uoluit Euripidem, & ponere etymon, lapſus eſt. Cum in excuſis uerò prius mendoſe legeretur καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμοῦσιν, locum correxi, & quam à cunctis penè ſcriptis, melioribus certè, abeſſe uidi, particulam deleui. Nam ſi ſenſus auctoris fuiſſet, ſi rectè feliciterq́; tractatæ imagines fuerint, ſummam laudem capiunt poetæ, indicandi modo εὐδοκιμοῦσι dixiſſet: eodem ſcilicet, quo paulo antè uſus fuerat, inquiens ἐκπίπτουσι. Omnes tamen & excuſi & ſcripti habent εὐδοκιμοῦσι: uetus quoq; tralatio hoc confirmat.

Λέγω δ' ὅταν ἀποδιδῶσιν.) Cum ſuprà numero multitudinis dixiſſet, poetas in hoc ornatu tractando ſæpenumero labi: nuncq́; oſtendens, qui locus præcipuè lubricus ſit, in fraudemq́; ipſos inducat, ad unitatem redeat, quærendum cur fecerit: intellexerit ne illum ipſum, qui incidit in hoc uitium, dum reddit, ſiue imaginem reddere dicit, intelligens eum qui ipſa utitur. Suſpicari præterea aliquis poſſet, legi debere, ſono tantum uocis immutato, ἀποδιδῶσιν, atq; ita omnis ſcrupulus euelleretur: & ſanè huius lectionis ueſtigia uiſuntur in uetere tralatione.

Ὥσπερ σέλινον.) Senarium hunc uerſum eſſe, planum eſt, cuius hic ſenſus: Non aliter ac apium eſſe ſoleat, crura leuia, ab omniq; aſperitate aliena gerit. Apij folia leuorem habent. qui leuia igitur molliaq; crura habere quempiam oſtendere uoluit, ſimilia apio habere eum dixit.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ.) Senarius eſt incerti auctoris, imaginis uerò exemplum eſſe conſtat. continetur autem ea translatio. translatū enim manifeſtò eſt ζυγομαχῶν, proprioq; nomine id uerbum dicitur de bubus, qui cum ſocij eiuſdem operis ſint, iugumq; æquabiliter ſuſtinere debeāt, contendunt inter ſe, & alter in alterum id reijciunt. unde quicunq; poſtea ſocij eiuſdem muneris concertant inter ſe, ζυγομαχεῖν trāslato inde uerbo dicūtur. Philammonē Corycumq; homines fuiſſe arbitror aliqua inter ſe ſocietate uinculoq; coniunctos, inter quos tamen & crebræ & magnæ diſcordiæ uiguiſſent. Cū igitur quiſpiā contentiones aliquorū acres eſſe demonſtrare uellet, ſimili illo uſus eſt, ac pares eas eſſe inquit notis illis inſignitisq; cōcertationibus. Philammonis athletæ, qui uictor ex Olympicis certaminibus diſceſſit, mentionem fecit Demoſthenes pro Cteſiphonte.

Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν.) Huiuſcemodi cuncta, inquit, ne in exemplis colligēdis longior ſim, imagines ſunt. Eſſe uerò imagines translationes, tam crebrò à me ſuprà dictum eſt, ut repetere id probareq; non oporteat. Hoc igitur quoq; bonum, mirificusq; hic ornatus orationis, translationibus acceptum referri debet.

Καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους.) Prouerbia præterea, inquit, & ipſa translationes ſunt, non tamen eius generis, è quo fiunt imagines. quod autem id ſit, ſæpe iam declaratum eſt: ſed earū quæ à ſpecie, quæ ſub aliquo genere ſit, ad ſpeciē fiunt. Cum uerò ſpecies appellet hunc & illum qui ſtudio ſuo, commodum aliquod ſpectantes, malum ſibi procurarunt, manifeſtum eſt genus ipſum intelligere totum illud, damnum ſibi importare ſedulitate ſua, dum bonum ſectantur. ut locutus eſt in primo libro, ubi exēpli naturā declarauit. genus enim illic quoq; uocauit, qui petant cuſtodes corporis, imponere libertati ciuium.

Οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται.) Ceu, inquit, ſi quis quidpiā, ut aliquod cōmodū inde capturus, domū cōportarit, poſtea detrimento ex ea re affectus fuerit: ut Carpathius leporē aiunt. ambo enim in eundem caſum inciderūt, & ille ſcilicet ipſe qui ſpe falſus eſt, cuiusq; caſus ut illuſtretur, prouerbiū effertur: & Carpathius. cum autē idē ambobus ex eadē re uſu uenerit, manifeſtū eſt, contineri ipſos cōmuni illo & tanquam genere, quod eſt: malū inde accipere, unde bonū expectabatur. quare qui prouerbio illo, ut alterū confirmet, utitur, apertè transfert à parte ad partem. Prouerbium notum eſt de ijs dici ſolitum, qui ſibi ipſi damno forent. qui enim Carpathū incolebant inſulares

homines,

hominès, cum leporem non haberent, par leporum in inſulam ſummo ſtudio comportarunt. illi autem poſtea numero ualde aucti, ut eſt fœcundum animal, fructus agrorum corrumpebant. Et alij Græci ſcriptores, & Pollux in quinto libro hoc tradit.

ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται.) Quod propoſueramus, inquit, præſtitimus. unde enim urbani ſermones, elegantesq́; ducuntur, oſtendimus: ſed etiã cauſam cur tantopere illi oblectent, reddidimus.

Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαί.) Vt imagines, ut prouerbia, ſic etiam hyperbolæ ingenioſiores, ob idq́; probatæ, trãslationes, inquit, ſunt: quod ſtatim exemplo cõfirmat. Naturam hyperbolæ expreſſit: nec tamen, quod par eſſet Græco, Latinum nomen inuenit Cicero in Topicis. eius enim hæc uerba ſunt: Aut aliquid, quod fieri nullo modo poſſit, augendæ rei gratia dicatur, aut minuendæ, quæ ὑπερβολὴ dicitur. Superiectionem Quintilianus uocauit in 8. libro, ubi de omni illarum ui, quot modis fierent, non indiligenter diſſeruit. Eadem certè, quæ à Demetrio Phalereo, graui poetoq́; ſcriptore traduntur, retulit.

οἷον εἰς ὑπωπιασμένον.) Antiquiſſimus liber ita habet, ᾤήθητε δ' ἂν αὐτὸν εἶν συκαμίνων κάλαθον. Nihil tamen uariaui. uetus quoq́; tralatio magna ex parte eandem lectionem ſequitur. in hoc tantum ab illa diſcedit, quod uidetur ᾠήθητο ſuo exemplari ſcriptum habuiſſe. ipſe ſanè aut ᾠήθητε, aut ᾠήθης legerẽ: putaſſetis illum, & quæ ſequuntur. aut diuerſo numero, ſi ad unum ſermo dirigatur, putaſſes. ὑπώπιον ſugillatum Latino uerbo appellarunt, quo tamen Cicero uſus non eſt: Græcum enim uſurpat. Rem ipſam, & unde potius ſæpe gigneretur, ſignificare uoluit, cũ in libro 7. in Verrem inquit: Ex mulierum morſu ueſtigia libidinis atq́; nequitiæ. ὑπωπιασμένος igitur, qui multis huiuſcemodi notis uultum diſtinctum habet, ſiue è uerberibus etiam plagisq́; maculæ illæ ſint. nam Ariſtophanes quoq́; in pace ciuitates ὑπωπιασμένας uocat, malè acceptas in bello, & in quarum facie ueſtigia ueterum plagarum apparerent. τάλαρον alio nomine Græci calathum appellarunt. unde factum eſt, ut in diuerſis libris, altero hoc uerbo idem uas appellaretur. Latini, ut arbitror, fiſcinã. Pro L. Flacco: Homini enim Phrygi, qui arborem fici nunquam uidiſſet, fiſcinam ficorum obiecisti. neq́; tamen συκαμίνων ficum ſignificare dico. ſunt enim συκάμινα mora. Hunc autem colorẽ illa inducere, noto etiã Virgilij carmine planũ eſt, Sanguineis frontẽ moris & tempora pingit. Eodem pacto luſit maledicus quidam Athenis in potentiſſimũ, fortunatiſſimumq́; hominẽ, L. Syllam, qui etiã numerum adhibuit acutæ uoci, qua morũ illũ eſſe farina reſperſum ſignificauit, Συκάμινον ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον. crebri nãq; rubores cãdidã ipſius faciẽ uariabãt.

ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον.) Eſt enim, inquit, rubrum quiddam ſugillatum, qui color in moris quoque eſt. hoc autem cum tradat, declarat translationem in ea uoce incluſam fuiſſe. dixerit enim hyperbolas ſummè laudatas eſſe translationes. Cicero certè, cum in primo libro Epiſtolarum ad Atticum inquit: Auli F. uerò ita ſe gerit, ut eius conſulatus, conſulatus nõ ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον: μεταφορικῶς locutus eſt. maculam enim intellexit, & labem, quæ Cn. Magno aſpergebatur ex facinoribus Afranij conſulis: ipſe enim totus ſuis opibus, reliquis autem omnibus inuitis, Afraniũ in eum locum deduxerat.

Ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα.) Quomodo ex translatione hyperbole facta ſit, docet. Verùm quia modus, inquit, ſeruatus non eſt, & incredibilis quædam multitudo macularum ea ratione expoſita eſt, translationis nomen amiſit, & hyperbole cœpta eſt appellari.

Τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τό.) Ex imaginibus etiam hyperbolas fieri docet. cum enim ὥσπερ τὸ καὶ τὸ dixit, imagines, niſi fallor, ſignificauit. ita autem ipſas conformari apertum eſt. nam quod τὸ bis poſuit, imagines omnes ita conflatas intelligi uoluit, quæcunq́; alicui in mentem uenirent. neq́; enim illæ deeſſe poſſunt. ipſe autem ſtatim duo exempla, quibus paulo quoq́; antea uſus fuerat, huic rei oſtendendæ apta poſuit. Conſuetudo autem ſermonis indefinita exempla, nec certæ ulli rei addicta hoc pacto indicat. Sic etiã locutus eſt hoc ipſo in libro infrà, ubi Gorgiæ cõſiliũ rationẽq́; aperit, qui aiebat nunquam ſibi orationem defuturam. ad extremum enim poſuit, ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ. ipſe ſuprà pluribus exemplis allatis & Græcorum, & Latinorum ſcriptorum, de hoc diſputaui. Imaginem igitur omnem eſſe dicit hyperbolem, quæ locutionis tantum forma ab ipſa diſcrepat. Rem autem ita ſe habere, exemplis confirmat. imaginibus enim ſuperioribus allatis, parua immutatione facta, ex ipſis conformat hyperbolas. Hoc etiam neminem ignorare uolo, inquit, imagines eſſe hyperbolas: non omnino quidem illas, uerba enim aliquantulum uariata ſunt: non tamen uarietas ea tanta, ut non facilè illæ eædem eſſe intelligantur. ſublatis nanq́; ijs quæ propria imaginum ſunt, hyperbolis ſtatim ſua ſpecies redditur.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.) Vtitur ſuperioribus imaginum exemplis, ut declaret modo dicendi differre hyperbolas ab imaginibus: nec nõ quomodo cõformari poſſint hyperbolæ, educiq́; ex collationib. docet. Cõſtat aũt ita cõformatã imaginẽ eſſe.

ᾠήθητ' ἂν αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶν.) Sic pronunciata, nec translatio, nec imago eſt, ſed hyperbole. ſi præſentes fortè rixæ (inquit) adfuiſſetis, putaſſetis ipſum Philammonem eſſe, cum Coryco cõcertantem. Eodem pacto Virgilius rem extulit, Credas innare reuulſas Cycladas. Antiquiſſ. liber hic ᾠήθης unitatis numero habet. in alijs uerò nonnullis, ᾠήθη δ' ἄν. Minores aũt fuerint cõtentiones, de quibus loquebatur, neceſſariũ uidetur: quas cum augere uellet, atrocib. illis ſimiles

nexi exoluere ac liberare poſſent. Illius meminit Ariſtophanes in Equitib. Δῆσαί σ' ἐκέλευε πεντεσυρίγγῳ ξύλῳ. Vnde igitur uerbum translatum ſit, apparet. idem autem apoplexia facere cõſueuit. is enim quoq; morbus ita corpus eorum, quos oppreſſit, impedit, muneribusq; ſuis orbat, ut neq; manus, nec pedes, nec caput, officium ſuum faciant.

Καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μυλῶνας ποικίλους.) Piſtrina, officinasq;, in quibus moleretur frumentum, μυλῶνας uirili genere Græci uocant, quæ frumentum Athenas comportarent triremes, μυλῶνας Cephiſodotus, translato inde nomine proportione, appellabat. uarios autem accipio, diſtinctos uarijs coloribus, pictosq;. naues enim pingere cõſuerant. In 4. Georgicorum: Et circumpictis uehitur ſua rura phaſelis. Adiuncto igitur ornatu illo, ac pictura, μυλῶνας, quod penè idẽ munus præſtarent, Cephiſodotus triremes dixit.

Ὁ κύων δὲ τὰ καπηλεῖα.) Diogenes Cynicus, cui à moribus, conſuetudineq; illa omnibus maledicendi, nomen impoſitũ eſt, cauponas, Attica phiditia appellabat. accuſauit autem hac uoce intemperãtiam Athenienſiũ, qui turpiter in cauponis uiuerent, ac deſideria uentris gutturisq; ſatiarent. continebatur autẽ eadem uoce laus Lacedæmoniorũ. illi enim inſtitutas publicas cœnas habebant, quas phiditia uocabant: in quibus, quod nomen etiam indicabat, ſumma cum parſimonia uiuebant, eoq; tenuiſſimo uictu delectabantur: cum contrà, Athenienſes delicatas epulas ſectarẽtur, quos acerbè perſtringit. Phiditia aũt, non philitia uocatas eas cœnas puto: quod, ut alia nunc teſtimonia omittam, liquidò confirmat Porphyrius in 4. lib. de Non necandis ad epulandũ animantibus· Διὸ καὶ φιδίτια προσηγόρευον ταῦτα, εἴτε ὡς φιλίτια καὶ φιλοφροσύνης ὑπάρχοντα αἴτια ἀντὶ τοῦ λάμβδα τὸ δ λαμβανόντων, εἴτε ὡς πρὸς εὐτέλειαν καὶ φειδὼ συνεθιζόντων. Nam Cicero quoq; in 5. lib. Tuſculanarum quæſtionum eorum mentionem fecit. Antiquiſſ. uerò liber non καπηλεῖα, ut reliqui, quos uidi ſcripti & excuſi, ſed καπηλικὰ habet, quam lectionẽ uidetur quoq; exprimere uetus tralatio.

Αἰσίων δέ.) Cum magnitudinem copiarum quas in Siciliam miſerant Athenienſes, immenſumq; hominum numerũ Aeſion ſignificare uellet, inquit, ipſos effudiſſe ciuitatem in Siciliam. effundi autem aqua, uinumq; propriè è uaſe aliquo dicitur, non multitudo hominum è ciuitate. Quare translationem eſſe manifeſtum eſt. In oratione, quam ſcripſit de pace, Iſocrates numerũ etiam militum illorum nauiumq; poſuit: affirmauitq; fuiſſe quadraginta millia, triremes autem 260. ut non ſine cauſa dicere potuerit Aeſion, Athenienſes ciuitatem in Siciliam effudiſſe. Aeſionis uerò huius, ut arbitror, meminit Plutarchus in Demoſthene, eiusq; uocem retulit, qua, quid ſui iudicij eſſet de antiquis ac ſui temporis oratoribus, qui Athenis rempub. adminiſtrabant, ille indicauit.

Τοῦτο γὰρ μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων.) Hæc auctoris uerba ſunt, docentis utrunq; bonum habere in ſe hanc uocem. nam & translatio eſt, & rem ante oculos conſtituit. exhauriri enim urbem, et omnem turbam ex ea, tanquã è uaſe aliquo aquam fundi, ſibi cernere uideris.

Καὶ ὅτι βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα.) Quin etiam ſic locutus eſt, ut Græcia inclamaret, idem effecit: μεταφορικῶς enim prouincia, ut mulier aliqua clamorem edere, non propriè dicitur. auctorem uerò huius uocis adhuc inuenire non potui: neq; enim apud Iſocratem legitur. arbitror autem hoc quoq; ab Aeſione prolatum fuiſſe, quod Ariſtoteles ſignificare uidetur. eadem, niſi fallor, uirtus eſt loci illius Demoſthenis in oratione contra Aeſchinem falſæ legationis· ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ, καὶ λέγει ὅτι χρήματ' εἴληφεν Αἰσχίνης: res enim, quæ ſine animo ſunt, ut animi compotes, clamitare dicuntur, & ſub aſpectu quoq; totum negotium ſubijcitur. Iſocrates quoque in ſuaſione ad Philippum eadem immutatione uſus eſt, dicens ipſum uidere poſſe uniuerſam Græciam ſuſpenſam atq; erectam eſſe ob ipſius mandata. ὀρθὴν enim Ἑλλάδα appellauit.

Καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ μεταφορά.) Vocem quoq; hanc aliquo modo translatam eſſe dicit, & ante oculos rem conſtituere. apparet enim, & ante oculos penè obijcitur, uniuerſa regio, quæ tanquã mulier, animoq; prædita, uociferetur. Hinc autem etiam percipitur uerum eſſe, quòd Cicero in Oratore ait, Ariſtotelem & hypallagem, & abuſionem translationi ſubiungere: proprium namq; hic nomen proprio cõmutatum eſt, & pro Græcis ſumpta eſt Græcia: ex eodem certè genere translationum non eſt. unde fortaſſe, inquit τρόπον τινά, ut Cicero in 3. de Oratore: Hæc autem, quæ aut immutata eſſe dixi, aut aliter intelligenda, ac dicerentur, ſunt translata quodam modo. coniunctionem autem hic reſtitui, acceptam ex antiquiſſ. codice, ac uerba etiam ad ſeriẽ, quam in eo habent, reuocaui: quibus in rebus cum illo etiam facit uetus tralatio. excuſi enim antea, καὶ ὥσπερ πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ μεταφορά, mendoſè.

Καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευεν.) Admonebat Cephiſodotus, ut puto, uiderent Athenienſes, ne dum nimis turbidè in concionibus publicas res adminiſtrarent, multos uerius concurſus, quàm conciones cogerent. erant enim cõciones turbulentæ, quæ à ſeditioſis hominib. impetu potius quàm more legibusq; excitabantur: quales ipſe intellexit. erãt aliæ ſedatæ, quæ εὔθετοι uocabãtur, in quib. cõpoſitè ordineq; omnia fiebãt. Niſi fallor igitur Cephiſodotus uitiũ priorũ illarũ ſignificãs, appellauit συνδρομάς, intelligẽs ἐκκλησίας, non tamẽ id uerbũ proferẽs. additũ enim illud ab Ariſtotele puto, qui uim antecedentis trãslati uerbi ſignificare hac tanquã declaratione uoluerit. συνδρομὴ enim proprio nomine eſt impetus hoſtilis, repẽtè excitatus, cũ ex multis locis multi quópiam irruunt. Plutarchus in Cimone, ubi de terræ motu, qui penè Spartam euertit, loquitur, οἱ γὰρ εἱλῶται ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέδραμον πανταχόθεν, ὡς συναρπασόμενοι τοὺς σωζομένους τῶν Σπαρτιατῶν.

Καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανη-

πανηγύρεσι.) In libro, quem ſcripſit ad Philippũ Macedonem Iſocrates ita locutus eſt, cum utilitatẽ ſuarum ſcriptionum extolleret: orationum autẽ, quas ſophiſtæ in conuentibus totius Græciæ haberent, extenuaret. inquit enim: obſtrepere illic auribus plurimorum, & ad omnem illam multitudinẽ, quæ diuerſis ex locis eò concurrebat, uerba facere, eſſe inanem laborem, & qui nullos fructus ferre poßet ſumere. cõtrà autem, cum certa aliqua perſona ſermonẽ inſtituere, ſæpe incredibilia bona efficere, ὅτι τὸ μὲν ταῖς πανηγύρεσιν ἐνοχλεῖν, καὶ πρὸς ἅπαντας λέγειν τοὺς συντρέχοντας ἐν αὐταῖς, πρὸς οὐδένα λέγειν ἐστίν. Hinc quoq; manifeſtò intelligitur conſuetudo noſtri huius doctoris in citandis teſtimonijs, auctoritatibusq; ueterum ſcriptorum. neq; enim cuncta ipſorum uerba fideliter adducit, illis contentus quæ exemplo neceſſaria ſunt. duo nanq; hic uerba reliquit, ad id quod oſtendere uolebat, non facientia: & pro nomine, quod conuentus illos apud eum referebat, conuentus ipſos eodem numero & caſu poſuit.

Καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ.) Sumptum hoc exemplũ eſt ex oratione Lyſiæ, quæ inſcribitur ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς. quin illam autem, quamuis auctoris nomen non poſuerit, intellexerit Ariſtoteles, dubitare non debemus. notũ nanq; tunc omnibus erat, unde promptum foret. ualde enim celebris fuit hæc uenuſtiſsimi oratoris, qua laudauit eos, qui miſsi ab Corinthijs ad commune bellum, in prælio interfecti eſſent, oratio. ſic certè in ea legitur, ὡς τ' ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ τότε κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ πενθῆσαι τοὺς ἐνθάδε κειμένους, ὡς συγκαταθαπτομένης τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας τῇ τούτων ἀρετῇ. Cum autẽ dixerit Ariſtoteles, τῶν ἐν σαλαμῖνι τελευτησάντων, interpretatus eſt, niſi fallor, nomen τῷδε, quo Lyſias uſus fuerat. neq; enim ipſe manu monſtrare potuit ſepulchrum, ut orator fecerat: dictum enim illud fuit manifeſtò δεικτικῶς. Sententia autem, & grauis admodum & ornata hæc eſt. Aequum eſſe in ſepulchro, quo conderentur, qui in Salamine occubuerant, Græciã tonderi, quia unà cum uirtute ipſorum fortitudineq; animi libertas totius gentis ſepulta foret. moris autem Græcorum fuiſſe, ut in domeſticis funeribus luctuq; capillos ſibi tonderent, tradidit etiam copioſè Cicero in 2. lib. Tuſculan.

Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι.) Plures uirtutes habere hunc locum oſtendit, ſummoq; artificio confectum eſſe. Si enim, inquit, ita fortè orator dixiſſet, rem dignam eſſe quam omnes lugerent, cum tanta ipſorum uirtus ſepulturæ daretur: translatio in eo fuiſſet, ſed etiam alterum ornatum habuiſſet. rem nanq; ante oculos eorũ qui audiebant, conſtituiſſet. illi enim lacrymantibus oculis tanquam uidiſſent atrox id ſpectaculum. nam de translatione dubium non eſt. neq; enim uirtus, corporis expers, & quæ animo tantum cernatur, ſepeliri poteſt. His tamen duobus ornatibus contentus non fuit accuratus & ingenioſus ſcriptor, & tertiam quandam concinnitatem addidit.

Τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας.) Cum idem uerò, inquit, addidit, cum uirtute libertate, uoluiſſe ipſum contrarium quoddam referre contrario: & hac quoq; ἀντίθετον expolire locum illum, apparet. Adiunxit autem, ut puto, Ariſtoteles τινὰ. neq; enim uerè uirtuti libertas opponitur, ſed ex aliqua tantum parte: ut non integra hæc omnino ἀντίθεσις ſit, ut foret, ſi quis uirtuti uitium, libertati ſeruitutem, paci bellum, uitæ mortem opponeret: hæc enim magis contrà ſtant, atque aduerſantur.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν.) Iphicrates quoque, ait, eleganter dixit, Iter orationis meæ erit per medias res à Charete geſtas. ſignificare autem, ut arbitror, Iphicrates uoluit, ſe res geſtas Charetis omnes expoſiturũ, nec extremas tantum earum partes, ſed intimas etiam tacturum: uel in oratione, quam de alia re habiturus eſſet, ſe per medias illas tranſiturum ac perrupturum: amicóne autem animo, an hoſtili id facturus fuerit, et cum eius laude, an uituperatione, affirmare non auſim. Eodem pacto locutus eſt Plutarchus in Nicia, cum Timæi hiſtorici arrogantiã irrideret, qui ſtultè ſperauit ſe poſſe in earundem rerum explicatione ſummos ſcriptores, & Thucydidem & Philiſtum, ſuperare: quiq; ab illis eximiè feliciterq; tractati fuerant, locos copioſè & ipſe perſecutus eſt, & quaſi per medias ipſorum laudes quadrigas egit. διὰ μέσων ἐλθεῖν τοι τῇ ἱστορίᾳ τῶν μάλιστα κατωρθωμένων ἐκείνοις ἀγώνων, καὶ ναυμαχιῶν, καὶ δημηγοριῶν.

Μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν.) Translatio, inquit, hæc eſt, & è genere translationum earum quæ maximè probantur. quod enim orationis curſum uiamq; appellauit, μεταφορικῶς locutus eſt. quod per medium inquit rerum geſtarum, rem ante oculos conſtituit. facta enim Charetis ita expoſita, findi ac diuidi penè uidentur. Cũ autẽ multitudinis numero ſuprà dixiſſet διὰ μέσων πεπραγμένων: nunc, cum de medio ſeorſum loquatur, ac res ipſas relinquat, ad unitatis numerum tranſijt. μέσου enim legitur in ſcriptis omnibus libris.

Καὶ τὸ φάναι παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις) Quis ita locutus ſit, nec ipſe tradit, nec ego adhuc inueni: ſententia ſanè obſcurior. quid ſuſpicer auctorẽ huius uocis ſignificare uoluiſſe, indicabo. Dicere præterea (Ariſtoteles inquit) oportere pericula conuocare periculis auxilium latura, & imploranda pericula ad periculorũ præſidiũ, ante oculos conſtituit. et tranſlatio eſt: quaſi dicere ille uoluerit, nullam certiorem eſſe uiam eripiendi ſe è maximis periculis, quàm periculoſè aliquid aggredi. qui autem ut periculi aliquid euitent, rem aliam periculi plenam tentant, pericula inuocant, periculis opem allatura.

Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου.) Necnon Lycoleon cum pro Chabria diceret, inquit: Ne imaginem quidem ipſius ex ære reuerentes, quæ officio fungitur ſupplicantis, illi ſcilicet parcetis? atq; adeò ingrati & duri eritis, ut ueterum ipſius beneficiorum uobis in mentem nõ ueniat?

niat? ſed acerbè aliquid contra ipſum ſtatuetis, nec pudor etiam uos ſtatuæ, quam ei erexiſtis, capiet, quæ uobis pro illo ſupplicat? Hoc ſanè ille ſignificare uoluit, breuius tamen, elegantiusq. dixit. ipſe enim non ſupplicabat tunc, qui reus erat, Chabrias, ſed à patrono ſtatua ipſius dicitur hoc munus in magno periculo eius, quem reddebat, obire. appellauit enim imaginem ἱκετηρίαν. Hunc autem olim habitum ſupplicantium fuiſſe, et ramulum oleæ lana inuolutum geſtare illos manu conſueuiſſe plures auctores tradunt. Cum uerò in excuſis antea foret ᾐσχύνθητε, emendaui αἰσχυνθήτων, ut in ſcriptis omnibus inueni, nec ſententiam inchoatam eſſe, ſi ita legatur, tantum ualere debet, ut antiquam lectionem repudiemus. plura enim exempla, quorum ſententia abſoluta non eſt, ab Ariſtotele in his libris ponuntur.

Μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι.) Illo Chabriæ tempore, aduerſisq. ipſius rebus translatio fuit (nec enim ſemper tranſlatio) nunquã tamen non ante oculos conſtituebat: hoc nanq. amittere non poterat. id Ariſtoteles ipſe accuratè exponit. Dum enim, inquit, in periculo uerſatur Chabrias, ſupplex eſt ſtatua iudicibus. quod enim rei experti animi, animus tribuitur, deq. ea ut animali ſermo habetur, transfertur aliquo modo uerbum. Niſi fallor enim hoc addidit, quod genus tranſlationis eſſet, ſignificare uolens: ex analogia nanque, & uero illo, maximéque probato genere, non eſt. Suprà autem oſtendi, μετωνυμίαν, quam uocant grammatici, ὑπαλλαγὴν rhetores, ipſum tranſlationem appellare. nomen enim transfertur etiam, cum pro eo cui ſtatua erecta eſt, ſtatua ipſa ponitur. Cum uerò in excuſis & ſcriptis reliquis numero multitudinis legeretur, κινδυνευόντων δὲ αὐτῶν, ut in antiquiſs. libro legi animaduerti, ad unitatis numerum reuocaui: unius enim Chabriæ, qui in iudicium uocatus erat, ſalus in diſcrimine uerſabatur.

Τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων.) Cõmentarium, ſtatuam, huiuſcemodiq. aliquid uocare publicorũ operum, ſermo eſt tranſlationem in ſe continens. ſi enim ſuo nomine uti uoluiſſet, μνημόσυνον, monimentũq. ipſam appellaſſet. Qui igitur ita locutus eſt, ſiue Lycoleõ ille, ſiue alius fuit, tranſlato uerbo uſus eſt, appellauitq. ſtatuam, atq. imaginem uiri, cõmentarium, tanquam illa continerentur, narrarenturq. res geſtæ à ciuitate, ut libro ac commentario quodam. qui enim eam aſpiciebãt, ueterum honeſtè factorum recordabantur. Quamuis nihil certi de hoc afferri poſsit, ſuſpicor tamen eiuſdem oratoris uerba fuiſſe, quæ ſuperiora illa ſequerentur, interrupta autẽ hic ſint declaratione auctoris: ſiue de eodem Chabria alibi in eadem cauſa dicta ſint. Iſocrates quoque hac ipſa tranſlatione uidetur uſus, cum laudauit conſilium Ionũ in Panegyrico, rectéq. dixit feciſſe, qui lege uetuerint, additis etiam execrationibus, ne quis ædicar et inſtauraretue templa incenſa à Perſis, ut poſteris id eſſet teſtimoniũ illorũ impietatis. appellauit enim hoc ὑπόμνημα, ut etiã in oratione, quã ſcripſit de pace.

Καὶ πάντα πρόσω μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες.) Sincera hæc eſt huius loci lectio, quam fideliter etiam ſcripti multi codices conſeruarunt. in excuſis tamẽ non nullis quædam ſine cauſa immutata erant. Verba autem ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi de abiecta humiliq. inſtitutione Perſarum loquitur, & in quibus ſtudijs illi tenerentur docet, quo facilius immodicam illam ſeruitutẽ tolerarent: ut mirandũ non ſit, ſi illi poſtea in rebus gerendis tam ignauiter timideq. ſe gererent. mores enim ipſorum uitamq. exponit, in qua cuncta eódem tendebãt, & ad effœminandos eorum animos inuenta erant, inquiens, ἐξεταζόμενοι δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις, καὶ προκαλινδούμενοι, καὶ πάντα πρόσω μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, θνητὸν μὲν ἄνδρα προσκυνοῦντες, & quæ ſequũtur. Vim huius exempli conſequentib. uerbis ipſe interpretatur, oſtenditq. proprio nomine μελετᾶν dictum non eſſe. qui enim meditantur (id enim eſt μελετῶντες) quomodo rem augeant, toto animo cogitare ſolent. hi autẽ ſpiritus minuere, frangereq. animos, & humilia denique ſapere, longa aſsiduaq. cogitatione ſtudebant.

Καὶ ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεός.) Cuius hæc uerba ſint, nondum reperi. Præterea, inquit, qui dixit, mentem deus lumen accẽdit in animo, tranſlatione uſus eſt ex collatione rationis: ambo enim (addit Ariſtoteles hoc docens) mens ſcilicet, atq. lumẽ, fulgent ac lumine ſuo illuſtrãt, patefaciũtq. res antea obſcuras. Cum igitur ambo idem efficiant, rectè alterum pro altero ſumptum eſt.

Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους.) Verba ſunt Iſocratis è Panegyrico, ubi conatur perſuadere Græcis ut mutuas inimicitias deponant, ueramq. pacem ac firmam, non ſimulatam inſtabilemq. faciant. & morem ſui temporis exponit, accuſatq., qui fruſtra inter ſe fœdera de pace ferirent. Neque enim, inquit, bella diſſoluimus, ſed differimus: idoneumq. tempus, quo grauius aliquod malum nobis iniungere poſsimus, expectamus, ut pax hæc dici nullo modo poſsit, ſed procraſtinatio belli.

Ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη.) Cum diſertus ille uir, inquit, & accuratus ſcriptor, hanc ſententiam his uerbis edidit, uerba tranſtulit, & eo genere tranſlationis uſus eſt, quod in primis probatur. huiuſcemodi enim paci, et dilationi belli in hoc inter ſe conuenit, quod utræq. futurum tempus ſpectant. cum enim omnia, in quibus analogia continetur, commune quiddam habeant, in quo rationis ſimilitudo poſita ſit, Ariſtoteles tranſlationes ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ex hac ipſa communione indicat. ἀναβολὴ autem in iudicijs alijsq. rebus dici ſolebat, cum aliquid in aliud tempus reijciebatur.

Καὶ τὸ, τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι, &c.) Et hoc ex eadem oratione ſumptum exemplum eſt, ubi Iſocrates queritur de iniquo fœdere, quod Græci cum rege Perſarum uicti bello, ferre coacti fuerant: docetq. ipſis ea re turpem æternamque maculam inuſtam eſſe, narrans eum impoſuiſſe illis neceſsitatem in columnis

è lapi-

è lapide ea incidendi, in templiſq; deorum immortalium conſecrandi. ſtatim enim hac ſententia expoſita, inquit, πολὺ κάλλιον τρόπαιον τῶν ἐν ταῖς μάχαις γινομένων. τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν ἔργων, καὶ μιᾶς τύχης ἕστηκεν· αὗται δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου, καὶ καθ' ὅλης τῆς πόλεως ἑστήκασιν. Tranſlatione autem hic quoq; Iſocrates uſus eſt, & è probato maximè genere tranſlationum eam ſumpſit. Hunc igitur locum adducens Ariſtoteles, huiuſcemodi eſt, inquit, dicere fœdera trophæum eſſe multo ſpecioſius, honeſtiuſq; quàm quæ in bellis ſtatuuntur. trophæa enim ſæpe, cũ minutis prælijs hoſtes ſuperauimus, & rebus ſemel bene geſtis ponuntur: fœdera autem omni bello ex ſententia cõfecto. addit autem ipſe, in quo tranſlationis uis maneat declarans. ambo enim hæc inſignia, ac notæ uictoriæ: fœdera autem, quæ à uictoribus cum uictis fiunt, ut illa fuerunt, ita uerè uocari poſſunt, omniaq; demum cum conditiones ab aliquibus feruntur, non cum accipiuntur. nõ poſſent enim quæ ſuperati in bello, aut etiam pares iciunt, uictoriæ indicia ac monumenta appellari.

Οτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν.) Sententia, niſi fallor, huiuſcemodi eſt. Cum turpiter quidpiam iniuſteq; ciuitates faciunt, quamuis impunè poſſe facere quicquid illis uiſum fuerit, uideantur, tamen & ipſæ magnas pœnas luunt ſuorum peccatorum. ab hominibus nanq; poſtea uituperantur, ac omnibus cõtumelijs conſcinduntur. ſubtiliter autem, eleganterq;. quicunq; ille fuit, hanc ſententiam cõplexus eſt, quod oſtendit Ariſtoteles. εὔθυνα enim, inquit, ex legibus acceptum detrimentum eſt. Non ualere autem hic δοῦναι εὐθύνας, quod in ſuperiore Cephiſodoti uoce in Charetem, apertum eſt. illic enim rationes referre ſignificauit, hic pœnas ſoluere ſignificat. utrumque autem intellectum eius eſſe ueterum ſcriptorum teſtimonio comprobatur. initio quoq; huius exẽpli emendaui ὅτι καὶ, ut in cunctis calamo exaratis inueni, cum excuſi antea ἔτι καὶ haberent: uetus etiam tralatio reſtitutam à me lectionem confirmat: uerbum uerò illud à me immutatum, auctoris eius uocis fuiſſe puto.

Οτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τῆς κατὰ ἀνάλογον λέγεται.) Se multis atq; elegantibus exemplis, quæ cuncta eius generis ſunt, docuiſſe oſtendit, urbanitates concinnaſq; locutiones duci è genere illo tranſlationis, quod proportione fit: necnon ex ijs etiam uerbis, quæ ante oculos auditorum rem conſtituunt: quod ipſe πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν uocauit. ne quis autem ſermone hoc turbetur, quo ipſo, antequam uim eius explanaſſet, uſus fuerat: aut ſi notionem eius percipiat, quomodo id comparare queat, neſciat, totã nunc rem accuratè exponit.

Λεκτέον δὲ τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων.) Quæ uis ſit eius ſermonis, quo iã ſuprà uſus fuerat, docet. et poſtquam tantum boni in ſe, id quod ſignificat, habet, quomodo illud parari poſſit. hæc enim ſibi nunc tradenda, ne quis in his hæreat, exiſtimat. quamuis autem ποιεῖν non addiderit, imminutaq; ſententia ita ſit, cum tamen πρὸ ὀμμάτων dixit, idipſum intellexiſſe planum eſt.

Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν.) Intelligo, inquit, ante oculos ponere cuncta nomina, quæ ſignificant oſtenduntq; res quæ agant aliquid, nõ quæ ceſſent. tranſlata enim quoq; eleganter uerba, niſi res quæ gerant aliquid, ac tunc ipſum in aliquo munere uerſentur, ſignificent, non conſtituunt ante oculos eorum qui audiunt ipſas. Exemplo autem primum docet, extare etiã tranſlationes, quæ actum non ſignificent.

Οἷον τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα φάναι εἶναι τετράγωνον.) Vt ſi quis, inquit, probum uirum dixerit τετράγωνον, tranſlato uerbo manifeſtò uſus erit, nullus tamen actus in eo intelligitur. quare non conſtituit rem ante oculos, & alterum bonum habet eorum quæ gratiam leporẽq; afferunt orationi, altero caret. In primo etiam de Moribus ad Nicomachum, oſtendere uolens, probum uirum, & qui ad ſummum uenerit, perfectuſq; undiq; ſit, aduerſos caſus magno animo toleraturum, atque in omni iniquitate fortunæ ſe ita geſturum, ut nihil melius elegantiuſq; fingi poſſit, inquit· καὶ τὰς τύχας οἴσει κάλλιστα, καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ὡς ἀγαθὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος, ἄνευ ψόγου. Nec tamen philoſophi ipſius extrema uerba ſunt, ſed Simonidis melici, ut è Platonis ſermone percipitur, qui & hæc, & alia nonnulla, ut Simonidis in Protagora, adducit· λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκόπαν τὸν Κρέοντος τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσί τε καὶ ποσὶ νόῳ τετράγωνον ἄνευ ψόγου τετυγμένον. Cum autem & numeri quidam à Græcis τετράγωνοι appellarentur, quòd perfecti forent, ab eorum perfectione uir quoq; abſolutæ uirtutis ita μεταφορικῶς uocabatur. Plutarchus quoque cum quæreret, cur Romani maribus nona ab ortu die nomina imponerent, fœminis uerò octaua, de quadrato numero diſputauit: cumq; nouem, primum τετράγωνον eſſe dixiſſet, qui ex impari ac perfecta trinitate conſtaret, addidit, oportere eodem pacto uirum quadratum eſſe ac περιττόν: id eſt, eximium ac præſtantem (eodem enim hoc uerbo illi appellant & imparem numerum, & hominem qui emineat inter alios) necnon eundem perfectum & abſolutum.

Ἀλλὰ τό.) Hic ſermo utrunq; habet, & tranſlationẽ, & actum. nam de tranſlatione dubium eſſe non poteſt. in uerbo autem tranſlato actum quoq; incluſum eſſe, facile intelligitur. ſtatus enim ætatis florens cum dicatur, agere inducitur. Quia uerò cunctos calamo exaratos ἔχοντος habere uidi, & eodem caſu id nomen apud auctorem ipſum poſitum eſt, ita emendaui, cum in excuſis antea ἔχοντα legeretur. quia autem locus omnibus tum notus erat, non oportere cenſuit Ariſtoteles plenam integramq; ſententiam adducere, quod in magna parte horum exemplorum ſeruauit. ſunt autem Iſocratis uerba è ſuaſione, quam ſcripſit ad Philippum regem, cum initio ille orationis ſuæ quaſi ſe purgat, quod confectus ætate, tam grande argumentum cepiſſet, quodq; egere uidetur

retur iuuenili robore ac præſtantiſſimo omnium inge-nio. neq; enim ſibi ignotas eſſe uires ſuas, ſed confidere ſe ſtudio cõſequendæ laudis, ac deſiderio fortunas Græcorum adiuuandi, & hanc, & alias nonnullas difficultates ſuperaturum. Ita autem ille locutus eſt, ἀλλ' εἰδὼς μὲν τὸν λόγον τοῦτον οὐ τῆς ἡμετέρας ἡλικίας δέεσθαι, ἀλλ' ἀνδρὸς αὐθέντου τὴν ἀκμὴν ἔχοντος, καὶ τὴν φύσιν πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντος.

Καὶ τὸ.) *Hæc uera eſt huius loci lectio, nullos tamẽ inueni libros, in quibus illa ſine macula conſeruata ſit, ſed in cunctis* ἀφετέον *mendoſè legitur. Ex eodem autem ad Philippum libro exemplum hoc quoq; ſumptum eſt. cum enim illi ſuaderet, ut bellum regi Perſarum inferret, & in Aſiã cum exercitu proficiſceretur, inquit: Oportere ſanè cæteros ab Hercule ortundos, & qui ciuilibus inſtitutis ac legibus aſtricti ſunt, illa urbe cõtentos uiuere, in qua degerent: ipſum uerò, quaſi liberum ac ſolutũ iam factum, decere uniuerſam Græciã patriã (ut auctor ipſe ſtirpis eius fecerat) exiſtimare. uerba ipſius hæc ſunt,* σὲ δὲ ὥσπερ ἄφετον γεγενημένον, πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα πατρίδα νομίζειν. *In uerbo igitur* ἄφετον, *actus intelligitur. ita autem uocabantur animantes, quæ ſine cuſtode tutæ ubiq; uagabantur, nec in ullius poteſtate erant, ſed deo dicatæ ac conſecratæ uiuebant. De ui huius nominis eruditè Budæus in commentarijs ſuis diſputauit. Illo quoq; uſus eſt Euripides in fabula, quam inſcripſit Ionem, ubi inducit ſenem hominem, Creuſæ ſeruum, cum hera loquentem, exponentemq; illi occultas (ut putabat) uiri nuptias, dicentemq; ex alia uxore ipſum filium ſuſcepiſſe, quem educandum dediſſet Delpho cuipiam. ille autem in Apollinis templo liber ſolutusq;, ut facilius falleret, aleretur. uerba poetæ hæc ſunt,* ὁ δ' ἐν θεοῦ δόμοισιν ἄφετος, ὡς λάθοι, παιδεύεται. *Plutarchus præterea in uita Lyſandri, narrans exiſtimaſſe multos cum Lacedæmone diſceſſit, ſoluturus uota, quæ Hammoni (ut aiebat) nuncupauerat, fuiſſe eam ſpeciem quandam peregrinationis. nam ueram itineris illius cauſam extitiſſe, quòd Ephoros metueret, nec iugum legum ferre poſſet, in poteſtateq; aliorum eſſe, qui foris imperare omnibus conſueſſet: hoc autem ſimili explanare uolẽs, inquit, ut equus qui è libera paſtione prato q;, rurſus ad præſepium, atq; opera uetera reuocatur,* ὥσπερ ἵππος ἐκ νομῆς ἄφετος καὶ λειμῶνος αὖθις ἥκων ὑπὸ φάτνης.

Καὶ τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ἀΐξαντες ποσίν.) *Hic locus in excuſis ualde deprauatus erat, ſed ne in ſcriptis quidem integer inuenitur: nonnulla tamen in ipſis, ut uidetur, ueſtigia reſtant ueræ lectionis, non eadẽ tamen in cunctis. ſunt enim in quibus,* τ' ἀλαθῶν Ἕλληνες *legatur. in alijs autem* τοὐλοῦθεν ὁρῶν Ἕλληνες. *extant etiam, in quibus* τοὐλοῦθεν δ' οὖν Ἕλληνες, *ſcriptum ſit: quæ tanta ſcripturæ uarietas ſuſpicionẽ etiam mihi maiorem mouit. Arbitror igitur ita, ut feci, emendari oportere, intellexiſſeq; Ariſtotelem puto hunc ſenarium Euripidis, qui eſt in Iphigenia Aulide. pronunciatur autem illic ab Agamemnone, diligenter fideli ſeruo exponẽte, quæ res eum angeret, nec ſomnũ capere noctu ſineret, & cur demum tantæ eo in loco copiæ cogerentur. tunc enim narrabat, Menelaum ipſius fratrem, accepta munera à Paride, ſtimulo illo agitatum, Græciam omnẽ perluſtraſſe, ac uetus iuſiurandum commemoraſſe, quo fidem dederant Helenæ proci, ſe inimicos ei futuros, qui matrimonium illud uiolaſſet, armisq; Helenam repetituros: qua re audita, inquit, ſubitò ipſi armis arreptis, cõcitato pede hic conuenerunt. extremam autem hanc ſententiam his uerbis protulit,* τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ἀΐξαντες δορὶ τεύχη λαβόντες. *Apud Euripidem igitur in extremo uerſu uarietas eſt. Interpres quoque Græcus, quamuis, cuius uerſus foret, non oſtendiſſet, neque integrum illum alijs ſui partibus poſuiſſet, tradit tamen in quibuſdam libris* δορὶ *legi, ut fortaſſe corrigi debet. cum tamen crebro loci ueterum auctorum aliter citentur, quàm apud eos legantur, nihil contra omnium librorum fidem uolui uariare.*

Τὸ ἀΐξαντες.) *Monſtrat nunc uerbũ, in quo exempli uis eſt. cum* ἀΐξαντες *enim, inquit, dixerit Euripides, uerbo eo uſus eſt, quo & tranſlatio & actus continetur: à curſoribus autem illud ſumptum puto, ſed etiam rem ante oculos ponit. cernitur enim penè ſtudium illorũ, feſtinatioq;, qua è diuerſis locis multi ſubitò eódẽ cõfluerent.* ἐξαΐξαντες *aũt, addita illi nomini præpoſitione, hic ſcripti meliores habent. ualet aũt* ἐξορμήσαντες.

Καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ.) *Homerus, inqt, ſæpe hac ratiõe uſus eſt, et actũ reb. etiã ſenſu, animoq; carentib. dedit, quod philoſophus infrà multis exẽplis cõfirmat. Homerũ aũt nomina ſe mouẽtia inducere, actũ illis dãdo, dixiſſe quãdoq; Ariſtotelem, Plutarchus quoq; teſtatur in cõmẽtario, quo cauſam quæſiuit, cur ſuis tẽporibus Pythia oracula uerſibus nõ ederet. cuius hæc uerba ſunt,* Ἀριστοτέλης μὲν οὖν μόνον Ὅμηρον ἔφη κινούμενα ποιεῖν τὰ ὀνόματα διὰ τὴν ἐνέργειαν. *et quæ ſequũtur.*

Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν.) *Corruptus antea locus erat, mendoſeq; in excuſis* ἐνάργειας *legebatur. manu ſcripti* ἐνέργειαν *habent, quod & uetus tralatio, & res ipſa confirmat. infrà ipſe,* ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται. *Semper igitur, inquit, actum rebus tribuere, id eſt ipſas aliquid agentes inducere, mirificè probatum eſt, quod in his ipſis locis Homerus ſumma cum laude fecit.*

Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.) *Hic Homeri uerſus è Necyia eſt, quam in 11. lib. Odyſſeæ deſcripſit. in excuſis uerò poetæ exemplaribus legitur,* αὖτις ἔπειτα πέδον δὲ κυλίνδετο. *Sententiam Lucretius diuinitus expreſſit: fortaſſe etiam actum. aliter tamẽ, quàm Homerus, ſaxo dedit, canens: Quod tamen à ſummo iam uertice rurſum Voluitur, & plani raptim petit æquora campi. quum enim raptim ipſum petere dicit, tanquam de animali re, non inanima loquitur. Homerus epitheto ſenſum eum habere declarauit, cum omni pudore uacuum lapidem appellauit.*

Καὶ

Καὶ ἔπτατ' ὀϊστός.) Quum ſagittam etiam uolare dixit, idem fecit. Ita autem locutus eſt poeta in decimo tertio libro Iliadis, cum cecinit Helenũ ſagitta Menelai pectus percuſsiſſe. quæ tamẽ illinc, nullo uulnere inflicto, ſubitò auolauit. dat enim ſenſum ſagittæ, ac de illa, tanquam aue, loquitur, actum ipſius exprimens. Γειαμίδλως μὲν ἔπειτα ἀπὸ στήθεος βέλος ἰὸν θώρηκος γυάλου, ἑκὰς δ' ἔπτατο πικρὸς ὀϊστός. & quatuor interiectis uerſibus iterum.

Καὶ ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.) In uerbo μενεαίνων ſenſum intelligi manifeſtum eſt. cupiẽt enim ſignificat, & toto animo expetens: quod de re inanima, ut ſagitta eſt, proprio nomine dici non poteſt. in quarto autem Iliadis uerſus eſt. Id etiam indicauit Euſtathius, qui locum eum declarans, affirmauit μενεαίνων dixiſſe poetã, tanquam de re aliqua prædita ſenſu loqueretur.

Καὶ ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.) Non ſemel hic uerſus apud Homerum eſt. de ſpiculis autẽ loquitur, quorum non pauca, inquit, antequam in hoſtem inciderent, humi figebantur, quæ incredibili deſiderio ſe ſanguine ac corpore hoſtium exaturandi tenebãtur. & in 11. Iliadis, & in 21. eiuſdem operis uerſus legitur. Quod autẽ nunc ſummus doctor demonſtrare conatur, quanta uis in nominibus tranſlatis ſit, & quæ quippiam agere, quamuis animo uacent, inducantur, egregiè hic uerſut declarat, & eo quoq; uſus eſt Plutarchus in extremo capite συμποσιακῶν, ubi de partibus ſaltationis agit. rationem enim illarum explicans, idem illic euenire quod in ſtudio poetarum, docet. alij namq; nominibus utuntur poetæ, cum rem oſtendere tantum & ſignificare uolunt: alij autem, cum amplificare aliquid ſtudẽt, & imitatione exprimere. tradit enim ſolere ipſos tunc noua nomina cudere, aliundéq; uerba transferre. exemplis autem & ὀνοματοποιῶν, & μεταφορῶν, ex Homero ſumptis, & nõnullis antè prolatis, addidit, καὶ τὰ βέλη φορῦδει λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι. Quamuis res hæc ſatis plana foret, tamen locum illum indicare, ubi & conſilium poetarum explanatur, & non pauci loci excellentium ſcriptorum illuſtrantur, non inutile exiſtimaui.

Καὶ αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.) E decimoquinto Iliadis uerſus. Sermo illic eſt de Menelao, qui haſta percuſsit humerum hoſtis in prælio. Cuſpis enim, inquit, per pectus magno impetu tranſijt, cupida cædis, ac bellici furoris plena. in nomine autem adiuncto haſtæ, actus cernitur: nec ſine animo, ut erat, haſta à poeta inducitur.

Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις.) Omnibus, inquit, in his locis, quia prædita hæc animo ſunt, agere & adminiſtrare aliquid uidentur: ſed etiam oſtendit ipſe, quibus potiſsimũ in uerbis actus appareat. ij autem ſupra à me quoq; monſtrati ſunt. Hunc locum intellexit Demetrius, cum de iudicio Ariſtotelis loquens, & quam eximiam ille tranſlationem putaſſet, oſtendens, in hanc ſententiam inquit: Optima uero tranſlatio uidetur Ariſtoteli, quæ uocatur κατ' ἐνέργειαν, actumq; habet, cum ſcilicet res, quæ animo carent, inducuntur agentes aliquid, tanquã animi compotes. Adiũgens autem Ariſtoteles διὰ τὸ ἐμψυχα εἶναι, non uerè illas animi participes res intellexit, ſed ita uocauit, quia huiuſcemodi illæ fictæ erant, ac ſermo de ipſis, ut de rebus animalibus, ab Homero habitus fuerat.

Ταῦτα δὲ πλεονάζει διὰ τὸ κατ' ἀναλογίαν μεταφορᾶς.) Artificium Homeri demonſtrat, & qua ratione ipſe uſus tantopere poema ſuum ornarit, & rebus ſenſu carentibus animum, actumq; tribuerit. Hæc enim, inquit, admonuit affixitq;, ſecutus ſimilitudinem rationum, tranſlatiſq; uerbis ex analogia uſus: quod ipſe in primo tantum eorum exemplorum docet. explicat enim accuratè totam rem. quam enim rationem, ait, habet lapis ad Siſyphum, eandem qui non erubeſcit, ad eam rem cuius ipſum non pudet. Quartum igitur ſecundo applicuit, lapidemq; ipſum impudentem ea de cauſa dixit. Eadem autem uirtus in Latino ſummo poeta ſæpe inuenietur. cum enim in carmine de reb. ruſticis cecinit, Et ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes, & Miraturq; nouas frõdes, & nõ ſua poma, et Neq; audit currus habenas, Homerũ imitatus, idem fecit. Sed in paſtorali quoq; luſu cum inquit: Nec tãtum Rhodope miratur, & Iſmarus Orphea, Quã tum omnis mundus gaudet cantante Sileno.

Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν.) Homerum nũc tradit, quod in trãſlationibus ſtudioſe fecerat, in imaginibus etiam texendis, ijs præcipuè quæ apud eũ maximè probantur, ſumma arte facere. cũ enim ſæpe de inanimis reb. loquatur, ſenſum animũq; illis tribuit. quod & exẽplum, quod adiungit, à poeta ipſo ſumptũ, & conſequens ipſius ſermo declarat. Imaginem aũt hãc ex illis eſſe, quæ in primis laudãtur, certum eſt: quod uidit præclarè ipſe, adnotauitq;, maximi ingenij ac iudicij uir.

Κυρτὰ φαληριόωντα.) Verſus ex Iliadis libro decimo tertio, qui ſæpe à ueteribus ſcriptorib. adducitur, propter plures quas in ſe habere uirtutes exiſtimatus eſt. alij autem alia in ipſo animaduerterunt. Demetrius, cum animum actumq; affingere fluctibus Homerum, animaduerſum ab Ariſtotele adnotaſſet, quod hic ſanè ipſe facit, arbitratur etiam poetam, quod coniunctionem inde ſuſtulerit, dignitatem uerſui attuliſſe, grandioremq; eum effeciſſe, quàm ſi dixiſſet κυρτὰ καὶ φαληριόωντα. Sed his nunc relictis, non inducere poetam fluctus otioſos, ſed in motu atq; agitatu, partimq; eorum præcedere, partim uerò ſubſequi, necnon alia omnia illis affingere, quæ animo tantum utentia præſtant, perſpicuum eſt. in imagine autem exponẽda hæc uerba poſita à poeta eſſe, manifeſtum eſt. ſimilem enim eſſe inquit Troianorum impetum in hoſtes procellæ uentorum, quæ in mare ingruit, ac fluctuum magnam uim excitat. unde etiam liquido intelligitur, quas grammatici παραβολὰς uocant, Ariſtotelem appellare εἰκόνας. illo autem uti nomine, cum alterum genus exempli eius, quod factum cõformatumq; eſt ab oratore, ſignificare uult.

Κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα.) Vt ſuprà oſtendi ποιεῖ accipi debere, ita hic Homerus manifeſtò

intelligitur fingere omnia moueri, ac uiuere quæ ſua ſponte moueri non poſſunt, & proprijs muneribus uitæ orbata ſunt.

Η δ' ἐνέργεια μίμησις.) Vocare hic uidetur ἐνέργειαν, actus ipſius effictionem atq; adumbrationem, cũ ſcilicet inducit poeta res agentes aliquid, & actus ipſarum imitatur atq; exprimit. eſt autem imitatio illa, qua res agentes ipſa redduntur atq; effinguntur. rationem enim affert, cur ab Homero poeta ſcilicet atq; imitatore, id crebrò uſurpatum ſit. ſeruat enim præcipuè tũc, quod poetæ proprium eſt.

Δεῖ δὲ μεταφέρειν.) Vt ſuprà, inquit, docuimus, à rebus affinibus propinquisq;, non tamen perſpicuis, transferre nomina oportet: quod ſi ab alienis, aut in promptu poſitis ſumantur, uitioſa erit tranſlatio, & nedum ornet, orationem inquinabit. Cum antea quomodo enthymematibus gratia acquiri poſſet, oſtenderet, quæ à uocabulis proficiſceretur, inquit tranſlationem hoc in primis efficere, quæ aliena non eſſet, μὴ ἀλλοτρίαν ipſe dixit. opponi autem οἰκεῖον τῷ ἀλλοτρίῳ, notum omnibus eſt. Eodem autem loco affirmauit illam in promptu eſſe non debere, conſpiciq; nullo negotio ab omnibus poſſe. Cuius etiã rei cauſam attulit, quod planæ expoſitæq; omnibus non afficerent animos auditorum, atq; oblectarent. Vnde manifeſtò intelligitur hic legi debere cum particula negandi μὴ φανερῶν, ut ipſe emendaui, non ut in excuſis antea ſine illa erat, φανερῶν. ita autẽ quoq; ſcriptum eſſe animaduerti in antiquiſsimo libro. quare dubitari de immutanda lectione nullo pacto poteſt, cum & conueniat ita ſibi ipſi auctor, & in optimo exemplari reſtituta à me, fideliter conſeruata ſit. uerùm ea etiam quæ ſequuntur, illam ueram integramq; eſſe declarant. laudantur enim, qui in diſsimilibus remotisq; rebus acumine ingenij ſui, præclaraq; eruditione, ſimile uidere potuerunt, atq; inde aptè uerba tranſtulerunt.

Οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον.) Vt in ſtudio, inquit, ſapientiæ, quam philoſophiam uocant, acuti ſolertisq; hominis eſt, ſimile in rebus ualde inter ſe diſtantibus cernere, & tamẽ hoc mirabiliter eruditi homines faciunt: ita qui ingenio ualebit, aptè transferre uerba poterit. ſi quid ſimile namq; eſt in rebus diſsimilibus, eum nõ latebit: imperiti autem, & rudes, ſimilitudines in rebus, quæ parum aut nihil inter ſe diſtant, captare poſſunt. ſubtilitate uerò opus eſt, ut è diſparibus eliciatur. quod Alexander quoq; Aphrodiſienſis in tertium librum Topicorum retulit.

Ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη.) Archytas Tarẽtinus ſummæ eruditionis uir, in rebus ualde diſsimilibus ſimilitudinem inuenit. idem enim eſſe inquit arbitrum, atq; aram, quòd ad ambo, qui iniuriam accepiſſent, confugerent. Arbitrũ autem intelligit è genere eorum, qui Athenis per ſingulas tribus lecti res iudicarent. qui autem iniuria læſi ſunt, ad homines, aut ad deos confugere ſolere, ab ijsq; precibus petere, ut iniurias ſuas ulciſcantur, manifeſtum eſt. nam cæteroqui uehementer diſpares inter ſe ſunt iudices, atq; aræ deorum immortalium.

Η εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι.) Aut ſi quis, inquit, dixerit anchoram & cremaſtram idem eſſe. ambo enim idem præſtare uidentur: diſcrimen tamen hoc inter illa, quòd alterum eorum ex imis locis, alterum è ſuperis ac lacunari deniq; pendet. Ariſtophanes in Nubibus κρεμάθραν appellauit, in qua è tecto ſuſpenſa improbiſsimè ſanctiſsimum uirum finxit res ſuperas contemplari: ita autem induxit Strepſiadem ſenem, auditorem quendam Socratis percunctantem: φέρε, τίς γὰρ οὗτος ὁ ἐπὶ κρεμάθρας ἀνήρ. interpres uas eſſe dixit, in quo moris foret, quæ ſupereſſent cibaria ſeruare. ego κρεμάστραν uncum potius ipſum, in quo uas aliud ue ſuſpendi poſſet, ſignificare hic credo. ille enim pluribus quaſi ramis, anchoram reddere uidetur. Ab eadem autẽ re, cum eſſent plures urbes Lariſſæ appellatæ, quædam in edito monte poſita & ſuſpenſa, Cremaſte uocabatur: cuius etiam meminit Liuius in primo libro de bello Macedonico.

Καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις.) Hunc locũ deprauatum eſſe arbitror, legiq; debere contrario ſenſu, ὁμαλίσθαι, uel ὁμαλισθῆναι. cum tamen conuenire ſcriptos libris cum excuſis uiderim, nihil iudicio meo tantum fretus immutare uolui: non aliter tamen eum declarabo, ac ſi hoc pacto legeretur. quippe cum qui idoneus ſenſus ex communi lectione percipi poſsit non uideam, & repugnent illi manifeſtò uerba auctoris, qui infrà ait, cõſiderari in ſuperficie & poteſtate ciuitatis opibusq; æqualitatẽ. inæqualitas enim, non æqualitas ſpectari potuiſſet, ſi ἀνωμαλίσθαι legeretur. Ciuitates igitur quoque, inquit, ὁμαλίσθαι qui dixit, in rebus diſsimilibus ſimilitudinem perſpexit. quid enim magis diſsimile dici poteſt, quàm ſuperficies, & ſtatus imperiumq; ciuitatis? cũ tamen potentia ipſarum adæquata eſt, nec earũ aliqua eminet atq; alij antecellit, ὁμαλίσθαι ciuitates commodè dici poſſunt, uerbo à ſuperficie tranſlato. proprio enim nomine ὁμαλότης in ſuperficie dicitur. Intellexiſſe hic autem Ariſtotelem puto locum Iſocratis è libro ad Philippum Macedonem, ubi ille oſtendit ſe quoq; intelligere nullo modo id ad exitũ perduci potuiſſe, quod ſuadebat Philippo illo tempore, quo Athenæ principatum Græciæ obtinebãt, aut cum poſtea Sparta rerum potita eſt. nullo enim negotio utramlibet illarum diſturbaturã ea conſilia fuiſſe. cum autem cunctæ adæquatæ non ſint, ob incommoda multa accepta in bello, exiſtimare ſe uiã eius rei conficiendæ facilem eſſe. ipſius uerba hæc ſunt, νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔχοντα περὶ αὐτῶν. οἶδα γὰρ ἀπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν.

Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς.) Magna autem, inquit, pars politorum elegantiumq; ſermonum à tranſlationibus ducitur: necnõ ex errore quodam, ex uerbis dicentis orto, cum illa primò aliò ſpectare uiderentur, & longè diuerſam ſententiam præ ſe ferrent. oſtendebat enim ille ſe quippiam uelle dicere, paulo uerò pòſt aliud, longe illo melius aptiusq; dicit. quod

eſt

eſt τὸ ἐξαπατᾶν, antequam uerum aperiatur, decipere eum qui audit. is enim cum aliud ipſum dicturum ſuſpicaretur, poſtea uerò elegantius quippiam percipit, quàm putarat, adiuuatur.

μᾶλλον γὰρ γίνεται δῆλον ὅτι ἔμαθε.) Quomodo lepos bonitasq́; huiuſcemodi uocibus acquiratur, poſteriore maximè à re duarum harum, quas nuper appellauit, narrat. magis enim planum fit cupiam, inquit, qui ſcientia alicuius rei auctus eſt, ipſum didiciſſe: cum contrà ſe habet, ac diuerſo modo de aliqua re ſentit, atq; paulo antè ſentiebat, & ſanè animus eius ipſe ſecum dicere uidetur, quanto modo in errore fui: uel potius, ego autem lapſus eram, nec bene ſenſum eius interpretari potuerã. Vt hic autem animum uideri dicere inquit, ita in decimo octauo eorum Problematum, quæ ad concentum ſonorum pertinent, aures: cum ſignificare uellet ipſas illud ipſum quaſi affirmare ac teſtari. ut enim harum rerum animus iudex eſt, ita ſonorum aures: cumq́; aliquid dictãt, dignæ ſunt quibus credatur. ait igitur, καὶ ἔοικεν ἡ ἀκοὴ λέγειν ὅτι ἀληθῆ, quod adnotaſſe uolui ob ſimilitudinem ſermonis.

Καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖα ἐστὶν ἐκ τοῦ μὴ ὃ φησι.) Ex omni etiam apopthegmatum numero, inquit, quæ in primis facetè & urbanè dicta ſunt, hinc gratiam illam leporemq́; ducunt, quod aliud dicunt ac uerba ipſa ſonant. quod eadem de cauſa fit. decipitur enim primò animus eius qui audit, atq; eminente illo ſenſu abducitur. poſtea re melius perſpecta, erroreq́; agnito, gaudet ſe eum depuliſſe. Exẽplum huius rei uocem Steſichori adducit: quam etiam in ſecundo horum librorum poſuit, ubi de ſententijs egit. de illa autem ipſe illic copioſe diſputaui.

Καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα.) Præterea, inquit, qui obſcurè quædam dicta, quæ ænigmata uocantur, iucunda eſſe ſentiunt, nec tamen unde uoluptas illa oriatur intelligunt, ſciant eandem, quam expoſuimus ſuprà rem, ſuauitatem illam gignere. Nam qui primò falſus eſt, didicit, & ex errore, in quo antea uerſabatur, clarius ſe profeciſſe cognoſcit: eodemq́; tempore, quod ipſum quoq; eos qui audiunt, ualde capit, tranſlata uerba proferuntur. in ænigmatibus enim contineri plures tranſlationes, ipſe ſuprà docuerat. εὖ ᾐνιγμένα uerò, id eſt, uoces aptè ſubtiliterq́; in ænigma conformatas, intelligit, quæ ex affinibus ac ſimilibus ducta ſint, quæq́; ſimilitudinẽ rationis habeãt cũ his, quæ ab ipſis ſignificãtur.

Καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος.) Id etiam, inquit, quod Theodorus affirmat, ualde oblectat, res ſcilicet nouas dicere. Theodorum autem Byzantium, ut opinor, intelligit, ueterem ſophiſtam, cuius & Plato & Cicero ſæpe mentionem fecerunt.

Γίνεται δὲ ὅταν παράδοξον ᾖ.) Res nouas inauditasq́; proferre tradiderat Ariſtoteles orationem reddere elegantem ac uenuſtam, quæq́; non parum iucunda ſit ijs qui audiunt. nunc quomodo id effici poſſit, oſtendit. ſuprà enim quoque explicatione illius τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, contentus non fuit: ſed docuit etiam quomodo id confici comparariq́; poſſet. id igitur etiam nunc ſeruat. neq; enim tantũ præcipit ſententias inauditas eſſe proferendas, quod reddant illæ orationem uenuſtiorem: ſed uiam etiam rationemq́; huius rei aperit: & quomodo id fiat, oſtẽdit. Fit enim, inquit, cum inopinatũ id ijs qui audiunt, admirabileq́; fuerit, & nullo modo cõſentiens opinioni, quam prius de ea re habebant. in hac enim re explananda uerbis ipſius illius utitur, qui huius rationis auctor demonſtratorq́; fuerat. id autem ſignificauit, inquiens, ut ipſemet aiebat. Adnotandum autem, cum dixerit παράδοξον, quo manifeſtò ſignificatur, oportere uocem illam repugnare opinioni, cur addiderit, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν. quibus itidem uerbis oſtenditur, nullo modo eam conuenire debere ueteri opinioni. ſi quis tamen diligenter attenderit, inueniet ipſum ita ſæpe locutum ut cum aliquid dixerit, ſtatim quod idem ualeat, paremq́; uim habeat, afferat. in primo enim libro de Arte poetarum propè à principio, idem fecit. declarare enim uolens quibus in rebus inter ſe diſcrepẽt artes nõnullæ, quãuis cõmune ipſarum ſtudiũ ſit imitatio, inquit, ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, nec multo pòſt iterum, ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα. qui enim idem eſt, liquidò intelligitur non immutatus. Hæc autem ἰσοδυναμοῦντα Græci appellant, cuius formæ orationis exempla plura inueniuntur apud Græcos ac Latinos oratores. Sophocles quoq; in Oedipode tyranno parem ſuperiori ſententiam adiunxit, contrarium ipſius inficiando tollens. ita enim induxit regem ipſum loquentẽ, γνωτὰ κοὐκ ἄγνωτά μοι προσήλθετ' ἱμείροντες. et in eadã fabula infrà, ἑκόντα κοὐκ ἄκοντα.

Ἀλλ' ὅπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα.) An uacet articulus οἱ, accuratè uidendum. in ſcriptis tamen ille libris inuenitur. quod ſi fortè retinendus eſt, intelligere uerbum oportebit, unde aptus ſit, ut huiuſcemodi aliquis ſenſus conficiatur: ut in iocis ridiculisq́;, qui ſectantur παραπεποιημένα, qui illa edunt. ſi uerò ille abeſſet, ualeret hic locus, quam etiam uim habent, ornandi ſcilicet orationem ac uenuſtiorẽ reddendi παραπεποιημένα: ob ſenſum ſubitò aduenientem, et tanquam nouum conformatum. παραπεποιημένα autẽ uocat, nomina ad riſum excitandũ leuiter immutata.

Ὅπερ δύναται δὲ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα.) Cũ omni modo quo poſſet, ſignificare uellet quantã uim habeat ad delectandũ, error qui primò animũ auditoris occuparat, agnitus oſtẽdit etiã ſales, qui παρὰ γράμμα uocantur, q; literæ immutatione fiãt, idẽ præſtare. hæc enim quoq; facetia primò decipit. animus nãq; auditoris aliò ferebatur, expectabatq́; diuerſum ab eo aliud prolatũ iri. In epiſtola ad Volumniũ Eutrapelum Cicero eodẽ nomine hũc iocum uocauit, cũ inquit: Niſi bellum παρὰ γράμμα. Idem tamẽ in 2. de Oratore παρονομασίαν uidetur eundem appellare. ubi etiam quomodo gignatur, his uerbis docet: Alterum genus eſt, quod habet paruam uerbi immutationem, quod in litera poſitum Græci uocant

uerbo autem πέρσαι fallaciam fuiſſe, ueriſimile eſt. nã ne Perſas homines ſignificare eum uoluiſſe putem, facit, quod iocus eo pacto aliam rationem haberet, & è dupli ci notione nominis, nulla literæ inuerſione facta mana ret: πέρσαι uerbum indefinito genere eſſe, populariq́; ſi gnificare, apertum eſt. Luſit igitur, qui ita locutus eſt, et cum aliud ſe dicere uelle oſtenderet, aliud ſignificauit: cognitus poſtea ab auditore error, qui animum ipſius paruo temporis ſpacio tenuerat, mirificè ipſum oblecta uit. Cum autem, ut cupiebam, locum hunc adiuuare, pla numq́; reddere diligentia mea non potuerim, quomodo familiaris meus aliun huius auctoris ualde obſcurum ac deprauatũ correxerit, indicabo. hic autem ipſe, in quo i dem nomen eſt, ac iucũda recordatio cari ſodalis, in men tem mihi illum reuocarunt. cum enim non longè ab ini tio primi libri de Arte poetarum, ubi de uarijs generibus imitationum diſputat, paßim nunc in omnibus exẽplari bus legatur, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς νόμους ὡς πέρσας καὶ κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν τις. arbitrabatur ille, unius tantum literæ immutatione facta, πέρσας legi debere. uerbum enim illud nullum ibi accommodatum ſenſum habet. literis autem proditum eſt, Timotheum eo nomi ne celeberrimum carmen edidiſſe, cuius etiam meminit Plutarchus in uita Philopœmenis, ubi narrat Nemeis lu dis Philopœmenen, iterum prætorem Achæorũ, ac pau lo antea uictorem præclaræ pugnæ, eò acceßiſſe cum delecta iuuentute: pauloq́; pòſt, certantibus inter ſe ci tharœdis, in theatrũ ingreſſo illo cum pulcherrimo co mitatu, fortè Pyladem citharœdum Timothei Perſas ca nentem, cantum ſuum ita incepiſſe, κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον. quæ res conuertit om nium oculos in ſummum illum imperatorem, ut plauſum etiam ingentem dederint. uiſa eſt enim ſententia mirifi cè conuenire & auctoritati illius uiri, & ſpei ipſorum. confidebant enim ſe uirtute ipſius ueterem Græciæ di gnitatem recũperaturos. Sed idem etiam eruditus ſcri ptor in commentario, quo docet, quomodo accipere de cet adoleſcentem uoces poetarum, poematis eiuſdẽ men tionem fecit, dicens, uerè etiam Timotheum in Perſis Græcos hortatum eſſe, ut pudorem colerent, qui mul tum adiuuat bellicam uirtutem. Poſſem alijs multis exẽ plis uti, ſi opus foret, confirmantibus ita uocatum à Ti motheo generoſum quoddam carmen fuiſſe. Nam Sudas quoq́; cum ſcripta eius appellaret, huius meminit: quod ueriſimile eſt illic intelligi ab Ariſtotele. Philoxenum e nim Cyclopis amores cecinisſe, certò tenetur. quare ne ceſſariò uidetur hoc nomen ad alterum illum poetã per tinere. Cum autem officium in primis me impulerit ut hoc adnotarem, reſtat nunc nomen eius, qui hoc acutè uiderit, aperire. fuit autem Franciſcus Medices, qui ſum mo ingenio præditus, grauiq́; ac recondita doctrina or natus, à me ſemper ob amicitiam, qua coniunctus cũ eo fui, aliquam occaſionem nacto, ſtudioſe prædicabitur, ac ueris laudibus ornabitur.

Δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι.) Qui cui piam hoc pacto maledicere uult, animaduertat oportet, ut ambo commodè dicantur, id eſt, ut in eius perſonam ambo cadant. Exempli gratia, niſi rumor eſſet, ex ancilla ortum Niconem, & aliquid ei accidiſſet, quod non ſine cauſa eũ perturbare potuiſſet, nedum riſum excitaſſet, frigida admodum & inſulſa res fuiſſet: cum utrunq́; ei conuenit, ſalſum, lepidumq́; totum negotium eſt.

Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα.) Vt in ſalibus iocisq́;, quos σκώμματα uocant, errorem ac fallaciã, quæ primò gi gnitur in animis auditorum, riſum mouere ac oblectare docuit: ita in urbanis his ſermonibus, idem eandem rem efficere declarat. de ijs namq́; agebat, quos ἀστεῖα ſuprà quoq́; appellauit, cum illos ipſos explicare cœpit. ſtatim aũt eos effici cõſtariq́; etiã inquit, quãdo auditoribus im poneretur. Fallaciã aũt hanc mirabiliter facere ad oble ctãdos auditores, leporemq́; ac uenuſtatẽ orationi cõci liandã, probare uolens, ut alijs nonnullis rationibus id cõ ſtituit, ita etiã affirmauit eandẽ rem, materiam bellã eſſe multorum iocorum, ſalesq́; elegantes inde proficiſci. qua re declarata ad eoſdẽ redit urbanos lepidosq́; ſermones tractandos, non in literarũ tamen immutatione, ſed in di uerſarũ rerum ſignificatione poſitos eos tradit. genus au tem hoc eadem de cauſa lepidum uenuſtumq́; eſſe dicit. luditur enim in eo, quod inopatum inexpectatumq́; pro fertur. idem enim nomen, non eodem intellectu iteratur, quo antea ſumptum fuerat. Is uerò qui audit, idem uale re exiſtimans, primò fallitur: poſtea ſe in ea re deceptũ intelligens, noua atq́; uera cognitione delectatur.

Οἷον ὅτι φασὶν Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν.) Exemplo nunc res illuſtratur, quod tamen ſatis aptè La tinis uerbis explicari non poteſt, nec eandem uim, in hũc ſermonem tranſlatũ habebit neq́; enim principium La tinis, ut ἀρχὴ Græcis, & regnũ, & initium ſignificat, in quo duplici eius uerbi ſignificatu omnis elegãtia manet. Principatus aũt, cũ ſumma poteſtas in ciuitate uocetur, & ipſum nõ reſpõdet Græco uerbo. neq́; enim idẽ ini tiũ ualet. Vt affirmare igitur, inqt, Athenieſib. maris im perium, nõ eſſe initiũ malorũ: multas enim, ipſi magnasq́; utilitates inde ceperũt. Hæc ſanè eorũ uerborũ ſentẽtia eſt: ſed ut antè oſtendi, eandem elegantiam non habet.

Ἡ αὐτῶν Ἰσοκράτης.) Eadem difficultas laborq́; eſt in uoce hac Iſocratis exprimenda. nam & ipſa eadem pe nè eſt, atq́; in eodem uerbo uim omnẽ poſitã habet: hoc tantum diſcriminis inter eas eſt, quod prioris, quicunq́; fuit auctor, id quod nonnulli re docti affirmabant, ne gabat, imperium maris reipub. Athenienſiũ originẽ om nium malorum fuiſſe. Iſocrates contrà id de Lacedæmo nijs affirmabat (de eadem enim gente hæ ſententiæ edi tæ nõ ſunt) In ſuaſione autem quam miſit ad Philippum, eam his uerbis expreßit: ὡς εἴ τις φαίη, τότε τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς γενέσθαι τῶν παρόντων κακῶν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης ἐλάμβανον, οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ψευδόμενος. ſed in oratione etiã de Pace ipſam, eoſdem ac cuſans, penè iiſdem uerbis protulit. Animaduertẽdũ aũt,

an hūc ornatum ſermonis inferiores rhetores διαφορὰν uocarint, quia idem uerbum iteratum longè aliā rem ſignificat, ac cum primò uſurpatum fuit.

Ἀμφοτέρως γὰρ ἃ εἰκοῦ ὤφθη τις ἐρῶν.) Quod tantam huiuſcemodi uocibus gratiam conciliare oſtēdimus, inquit, in ambabus his contrarijs inter ſe duorum ſcriptorum ſententijs inuenitur. in priore namq; & in posteriore. id quod nemo unquam expectaſſet, prolatum eſt. inexpectatum enim quiddam accepit auditor, quod cum bellè ſe habere, rectéq; dictum cognouerit, oblectatur, nec paruam inde uoluptatem ſentit. poſterior enim eiuſdem uocis intellectus, ut prior, illic locum habebat, & rei ipſi de qua ſermo erat, mirificè conueniebat. ἀληθὲς autem hic, ut multis alijs locis, quod rectum & accommodatum eſt, ſignificat.

Τὸ, τι γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶν.) Qui nō cogitaret, inquit, diuerſo intellectu ἀρχὴν ſumptā eſſe, uocem hanc deſpiceret, ac inſulſam prorſus eſſe exiſtimaret. quid enim ſubtilitatis habet, dicere principiū eſſe principium? Sed hoc nec intellexit, nec unquam dicere uoluit. Quæ ad extremum conſequentis ſentētiæ in excuſis duo uerba leguntur, hic quoq; antiquiſſimus liber poſita habet. ita namq; apud eum eſt, ἀλλ᾽ οὐχ οὕτω λέγει, ἀλλ᾽ ἄλλως. Cū autem nihil immutarim, uolui hanc uarietatem ſcripturæ notam eſſe.

Καὶ ἀρχὴν, οὐχ ἅπερ.) Et ἀρχὴν, inquit, non quam antea dixerat, intellexeratq; negat, ſed aliam, & longè ab illa diuerſam, ἀρχὴν. Loqui autem nunc Ariſtoteles uidetur de illo, qui ἀρχὴν dixerat, non eſſe ἀρχὴν, quēadmodum cum antea inquit, ἀλλ᾽ οὐχ οὕτω λέγει, de Iſocrate. ille namq; ἀρχὴν, dixerat eſſe ἀρχὴν. Niſi hac etiam parte ſequi uelimus antiquiſſimum librum, in quo non ἀπόφησιν, uerùm αὐτὸ φησὶν legitur. ita enim in Iſocratea tantum ſententia perpendenda manſiſſet. atq; eſſet hæc quaſi declaratio eius, quod dixerat, non hoc pacto ipſum accepiſſe, ut maioris lucis gratia rem explicare uoluerit.

Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις.) In cunctis autem his, inquit, politis elegantibusq; uocibus (intelligit autem urbanorū ſermonum genus. quod ἀστεῖα uocant, quoq; res diuerſæ eodem uocabulo ſignificantur) tunc uirtus eſt, cum qui loquitur aptè commodeq; nomen protulerit, ac quod utriq; conueniat ac quadret. quod per homonymian aut translationem fit. quæ enim uiæ ſint potiores id præſtandi, demonſtrauit. Has autem potiſſimum appellauit. cunctа namq; diuerſas res ſignificantia nomina, ut generatim loquar, aut ambigua ſunt, aut tranſlata. ὁμωνυμίᾳ autē & μεταφορᾷ dandi caſu uidetur omnino legi debere, ut ſanè in antiquiſſimo libro legitur, quamuis excuſi codices nominandi perperā habeant. φέρειν uerò ὄνομα frequens bonis auctoribus modus eſt loquendi. Ipſe in tertio libro de Moribus ad Nicomachum, τὸ δ᾽ ὄνομα τῆς ἀκολασίας ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἁμαρτίας φέρομεν.

Οἷον ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος.) Exemplū obſcurius. neq; enim à quo pronunciāta ea ſententia ſit, dicere habeo: nec certam omnino rationem eius nominis, quod duplex eſt, & non eodem intellectu ambobus locis poſitū, afferre poſſum. Ἀνάσχετος, nomen uiri eſſe poteſt, & ita ſe res habet, ut ſuſpicor, qui fortaſſe, quod importunis moribus eſſet, ac petulans, intolerabilis dici potuit. id enim ualet ἀνάσχετος: in multis autē hoc nominibus euenire, docet accuratus interpres Homeri Euſtathius, ut in eo etiā quod par huic ſimileq; eſt. Hæc ipſius uerba ſunt. Καὶ Ἄνυτος μὲν προπαροξυτόνως κύριον, ἀνυτὸς δὲ ὀξυτόνως ὁ φορητός. ὁμοίως καὶ νικήτης μὲν κύριον, νικητὴς δὲ ὁ νικῶν. Hoc tamē aduerſari huic explicationi uidetur, quod ſi uariatur ſonus, non uidetur eſſe ὁμωνυμία. ut idem enim penitus nomen ſit, requirere illa uidetur, in ſcriptis autem quoq; (nullum enim hac parte diſcrimē eſt) in antepenultima ſemper ille poſitus. antiquiſſimus uerò liber, diſcrepans à reliquis omnibus, priore loco habet ἄσχετος.

Ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν.) Qui ita locutus eſt, inquit, non quod antea affirmarat, negauit: quamuis hoc rudes, imperitiq; crediderint, ſed alterum uocis illius ſignificatum, quo antea ipſam nō ceperat. ὁμώνυμον enim uox eſt. Idem igitur nomen, non eandem rem, negauit. Addit autem quomodo hoc tractari debeat, ut dignitatem habeat. Fit autem commodè tota res, inquiens, aptéq; ſi ſemper uerbum iteratur.

Καὶ, Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σὲ δεῖ ξένος.) Copula, qua indicat aliud exemplū ſe ponere, auctoris eſt. Sequitur autē ſenarius, qui terminatur uerbo, quod ſtatim repetitur. uidetur uerò illud ita iteratū, initium fuiſſe cōſequentis uerſiculi. Quod ad ſententiā pertinet, hæc, ni ſi fallor, uis eſt horum uerborū: Nullo modo fieri potes magis hoſpes, quàm deceat eſſe hoſpitem. quaſi dicat: Securo animo de iſta re ſis, neq; enim potes in iſtam partē peccare. non eodem autem intellectu ſemper id nomen capit. ſemel enim hoſpitem ſimpliciter intelligit, ſemel ipſum officium ſuum retinentem cogitat. In quo ſeruādo non poteſt modus unquam tranſiri, atq; ita anceps illius nominis ſignificatus. niſi aliquis credat præcipientis animo modoq; illum pronunciatum fuiſſe, hoc pacto: Vide ne magis hoſpes ſis, quàm hoſpitem eſſe deceat.

Ἢ οὐ μᾶλλον ἢ σὲ δεῖ.) Ita hunc locum accipi debere puto. quemadmodum in ſuperiore exemplo uerbum ξένος, non eodem intellectu repetitum eſt: ita ſi tibi commodum eſt, ac res poſtulat, cum aliud præcipere aut uetare uis, idem nomen iterare potes, & eandem ſententia illa uenuſtatem habebit. quaſi dicat, ne uereare hāc culpam: non enim fieri id ullo modo poſſes. Addito autem quod ratio ipſa requirit, iteratum ac diuerſo ſenſu poſitum. Tanquam igitur, inquit, quemadmodum hoc urbanum eſſe docui in nomine hoc ξένος, diuerſo intellectu, cum duplex uerbum ſit, repetitio, ita & in alijs res procedet.

Καὶ, Οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον ἀεὶ εἶν.) Hoc quoq; repetiti nominis exemplum eſt, quod ὁμωνυμίαν habeat:

Non

Non decet hoſpitem ſemper eſſe hoſpitem. qua in ſententia alter ab altero ſignificatus diuerſus eſt, quod indicauit ipſe inquiens: alienum namq; & hoc eſt. id enim hoc ualet, ſunt diuerſæ notiones eius uerbi.

Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου.) Celebris quoq;, inquit, Anaxandridis uox, multumq; laudata, eandem uim habet. ferebatur autem illa in primis: & quia grauis dignitatiſq; plena erat, & quòd elegantibus, apteq; ſtructis uerbis continebatur. ſenariolo uerò expoſita eſt, cuius ſententia: Pulchrum profectò eſt mori antequam quicquã morte dignum geras. poeta enim nõ ineleganſ Alexandrides fuit, multaſq; fabulas docuit, ut Sudas quoq; narrat. uerſiculum item ſenariũ ipſius Ariſtoteles adducit in 7. lib. de Moribus ad Nicomachum.

Ταυτὸν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν.) Quod ſermoni ſuauitatem, ornatumq; adiungebat, ſi in uerſiculo Anaxandridis expreſſum non fuerat, tamen in ſententia incluſum erat, & qui acutè perſpiceret, facilè illic ipſum ſpectare poterat. id autem eſt uerbum ipſum uenuſtè iteratum. Cum id protulit, inquit Ariſtoteles, ipſum hoc protulit. Sententiam autem eandem, ut elegantiſſimè enunciari poſſe putat, enunciat: & ut uim eius concinnè exprimat, tribus modis uerba conformat. In ſenario ſuo comicus ille pulchrum eſſe dixerat mori: ipſe, ut hac etiam concinnitate eum expoliret, καλὸν in ἄξιον transmutauit: quod uerbum eodem uerſu, non eodem ſignificatu iteratur. melius enim uenuſtiuſq; eſſe cenſuit id adponere: nam ſententia utro uerbo utare, non uariatur.

Ἢ ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν.) Initium præclaræ ſententiæ, poſtquam ſemel ut eleganter dici potuiſſe putat, immutauit, non uariat, extremum, ut quàm appoſitè uenuſteq; exprimat, laborat. cum autem primò uerbum indefinito tempore uſurpaſſet, pro illo nunc nomen patrio caſu ponit, & morte dignũ ait. tertio autẽ magis rem explanans, inquit, Non gerentẽ res morte dignas.

Τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων.) Nõ dici poteſt, quantũ ſæpe non uariato ſenſu, uariatis autem uerbis, aut ordine etiã uerborum immutato, ornetur, aut corrũpatur tota res. Hoc manifeſtò tradit Ariſtoteles: Forma enim, inquit, & omnis ſanè locutionis figura, eadem eſt, harum dico trium uocum. uerũtamẽ quanto breuius, magiſq; oppoſitè prolata fuerit, tanto elegantior habetur, magiſq; probatur.

Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι.) Cur tantopere delectet oratio in urbanis his quas uocat, politiſq; uocibus, quæ minore circuitu uerborum exponitur, oppoſitaſq; res continet, explanat. Faciunt enim, inquit, contrariæ res propè collocatæ, melius rem intelligi. exiguitas autem temporis, celerius percipi. Cur autem amari non debeat oratio, quæ quod magno ſopere cupimus, præſtat: & diſcere enim exquiſitè, & ſine moleſtia ac labore diſcere optamus.

Δεῖ δὲ ἀεὶ προσεῖναι.) Non parui, inquit, artificij indigent elegantes hi politiq; ſermones, nec à quolibet rectè tractari poſſunt. neceſſe enim eſt, ſemper habeant aut perſonam, in quã quadrent: aut elegantẽ ſtructuram, ſummãq; locutionis uirtutem. id enim, niſi fallor, appellat ὀρθῶς λέγεσθαι. quod ſi altero horum caruerint, ea parte claudicabunt, nec urbanæ admodum, ſed penè uulgares uoces uidebuntur.

Εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές.) Corruptè in alijs excuſis et ſcriptis quibuſdam libris legitur, ἢ τὸ λεγόμενον. ſcripti tamẽ alij rectè habent εἰ τὸ λεγόμενον. ita enim uidetur legi debere: quod uetus quoq; tralatio confirmat. Sententia huiuſcemodi eſt: Oportet ſuprà explicatas uirtutes orationem habere, ſi quis uult ſententiã ipſam uerã, id eſt grauem, honeſtamq; eſſe, & nõ inanẽ, & quæ cuiuis in mentem facilè uenire poſſit. ἀληθὲς hic ſignificare prorſus graue arbitror: quod è contrario quoq; perſpici poteſt. ut enim uerũ eſſe uoluit Ariſtoteles, ita tenue, & quod in promptu omnibus ſit, negat. & ſanè eodem intellectu ἀληθὲς cepiſſe uidetur, cum ſuprà hoc ipſo in libro inquit· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶν, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα. Nã quod ad hunc dicendi modũ pertinet, quẽ hic reſtitui, elegantem illũ eſſe, & optimo huic ſcriptori uſitatũ, conſtat. ut in 2. libro de Moribus ad Eudemum, cum exemplo oſtenderet artes; quæ in moliendo aliquo opere manent, non in quærendo fine, ſed in ijs quæ illò perducunt, occupari. finem enim, quò peruenire uolunt, firmum iam ac ſtatutum habent. ait enim, ἐπεὶ δὲ δεῖ τὸ δ' ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τοδὶ ὑπάρξαι εἰ ἔσται ἐκεῖνο. & in Problematibus, ubi quæ ad harmoniam pertinent quærit. cum enim ſimili, id de quo illic agebatur conſtituere uellet, inquit: Quemadmodum ex oratione demptis quibuſdam coniunctionibus, rationem Græci ſermonis corrumpi: contrà autem ſublatis alijs, nihil in, commodi gigni. id autem fieri, quia ſunt copulæ quædam, quibus ſæpè uti neceſſe eſt, ſiquis orationis formam retinere uult: aliæ autem nullo pacto. in extrema enim hac ſententia inquit, εἰ ἔσται λόγος, ut legitur in antiquiſſimus duobus exemplaribus. nam in excuſis locus deprauatus eſt. Idem igitur hic quoque ualebit. oportet, inquam, hoc, & illud ſermoni adeſſe, ſi quis elegantem ſententiam, ornatumq; ex eo elicere uult.

Ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν.) Nõ ſine cauſa, inquit, duo illa coniuncta oportere eſſe dixi: cumq; id fit, omnes numeros expleſſe orationem eã, uereq; politam urbanamq; appellari. alterum enim illorum abſq; altero habere poteſt, quod ipſe uerum eſſe, atq; inueniri in non perfectis undique abſolutiſq; uocibus, exemplo quoq; confirmat.

Οἷον, ἀποθνήσκειν δεῖ.) Sententia grauis, probaq; eſt: Decet mori nihil in uita delinquẽtẽ. nihil tamẽ elegãtiæ cõcinnitatiſq; in uerbis, neq; ita cõformatus ſermo ullo pacto urbanus haberi poteſt. Quod ipſe apertè

ſimplicē modū, ut ſtatim affirmat, ſenſum animi ſui, et quo modo capi uellet ea uerba, declarans. Cum enim, inquit, eandem rationem habeat patera ad Liberū patrem, quam clypeus ad Martem, appellabit aliquis, qui ita transferre uoluerit, pateram, clypeū Liberi patris, & clypeum, pateram Martis. quod etiam alio exēplo ſtatim explicat, ut cuicunq; commodum erit, facile uidere poterit. Ex utroq; autem genere, & ſimplici inquā, & nō ſimplici translationū, confici puto imagines, quæ & ipſæ aut ſimplices ſint, aut non ſimplices. Potiores autem eſſe, quæ imitentur non ſimplices translationes, ipſe manifeſtò infrà oſtendit.

Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως). Εἰκάζειν, ſimilem aliquem alicui beluæ, aut homini, aut deo eſſe dicere, hic ſignificat, ut ſuprà quoq; eodem intellectu cepit. Sed etiam in 4. libro de Ortu animantium, ubi de monſtris diſputat. adiungit enim, conſueuiſſe nonnullos facetos homines, cum deformitatem alicuius perſtringere uolunt, dicere ipſum ſimilem capræ ſufflāti, aut arieti cornu petenti. in ea enim re exponēda hoc uerbo uſus eſt Cicero quoq; in ſecundo libro de Oratore, cum de iocis diſputaret, docuit præbere riſus has quoq; imagines: duasq; elegantes admodum expoſuit. inquit enim, Valde aūt ridentur, & imagines, quæ ferè in deformitatem, aut aliquod uitiū corporis ducuntur, cū ſimilitudine turpioris, & quæ ſequuntur. locum enim illum indicare, non alienum exiſtimaui. ut autem ad ſententiam huius loci ueniam, docet Ariſtoteles ſic fingere etiam nonnullos imagines ſolere.

Οἷον πιθήκου αὐλητήν.) Omnis his locus ualde obſcurus eſt. ac uereor, ne non paruis maculis inquinatus ſit. In diuerſis certè manuſcriptis libris uariè legitur, ut diligēter adnotabo: poſtquam, quomodo purgare omnino eum poſſim, non uideo. nā quod ad hæc uerba pertinet, in antiquiſſimo libro dandi caſu extremum uerbū legitur. inueni etiā, qui αὐλητικῷ haberet. Sunt tamē ſcripti quoq;, in quibus ut in excuſis, accuſandi caſu legatur. Suſpicor uerò ſententiam eorum eſſe (receptam nanq; lectionem ſequor) εἰκάζουσι, ac ſimilē eſſe dicunt ſimiæ tibicinem. hoc autem, niſi fallor, ita faciebant, & hanc ſimilitudinem in illis uidebant, quod tibicines quoque, ut ſimiæ, contracto corpore, manibusq; ad os appoſitis, cum tibias inflant, ut beſtia illa ſedent.

Λύχνον ψακαζομένου εἰς μύωπα.) Verba, quibus imago exponitur, mendoſa puto. et fortaſſe hic aliquid defecit. nec una tantum cauſa me ita ſuſpicari facit. nā & uariatam lectionem inueni in ſcriptis codicibus: antiquiſſ. enim liber λύχνου habet, cui adſtipulatur uetus tralatio. præterea quem locum hic præpoſitio, εἰ, habeat, non diſpicio. neq; enim ut infrà inquit, εἰς ψακαζομένου, ita uidetur hic rectè accipi poſſe εἰς μύωπα, cū ſeorſum totā imaginē nō ponat, ut illic facit, ubi narrat quid ab acuto homine dictū ſit in eū qui crebris maculis diſtinctā faciē habebat, ſed uidetur dicere debuiſſe, εἰκάζουσιν, id eſt, ſimilē aiūt eſſe luſcioſum lupo, aut lucernæ, quoquo modo legi debet. μύωπα nāq; qui eo uitio oculorum laboret, aciemq; hebetem ac imbecillam admodū habeat, ſignificare omnino hic arbitror. quod etiam liquidò intelligitur ex uerbo quod addit, συνάγεται. hi enim ut acutius uideant quod uolunt, cōtrahere palpebras cōſuerūt, nec aliter id aſpicere poſſunt. quod etiam in Problematum ſegmento 31. ipſe oſtēdit, quæſtionem hanc proponens, διὰ τί οἱ μύωπες συνάγοντες τὰ βλέφαρα, ὁρῶσιν. non tamen, quæ contractio fiat aut in lupo, aut in lucerna ſtillantibus, apparet: qua ipſa in re ſimilitudinē eſſe teſtatur, cum utraque contrahi tradat. ψακαζομένου autē, ut in cunctis calamo exaratis inueni, reſtitui: antea enim excuſi libri ψικαζομένου. nec tamē unius literæ immutatio notionē huius nominis uariat. ψακάδες, ut ψεκάδες, guttæ ſtillæq; ſunt. quæ potui ad hunc locum illuſtrandum, cum fide in medium attuli, nec omnem tamē eius caliginem diſcuſſi.

Τὸ δὲ εὖ, ὅταν μεταφορὰ ᾖ.) Tūc, inquit, imagines probæ ſunt, uirtutemq; habent, cum translatio incluſa in ipſis eſt. Præceptum autem quoddam normamq; nunc præbere uidetur, qua imagines bellè ſe habere intelligamus.

Ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως.) Exēplum hoc eſt imaginis, quæ ex translatione cōfecta ſit, & ut ex optimo genere illarum, ita etiam quòd nō ſimplicem rationem habeat. utitur autē ijſdem rebus, quibus in translatione ipſa explicanda uſus fuerat. Poſſumus enim, inquit, ita conflare imaginem, uel licet imagine utentem, clypeum pateram Liberi patris eſſe dicere. Receptam hic lectionem retinui, quam & in pluribus & in fidelioribus libris inueni. Vidi tamen, qui dādi caſu φιάλῃ haberet: et ſanè in ea quæ ſequitur imagine, eodē pacto hoc uerbo utitur, et dādi caſum adiūgit.

Καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας.) Hanc ueram puto lectionem. in excuſis enim antea mendoſè legebatur οἰκίτου. antiquiſſ. ſanè liber habet οἰκίας, quod uerbum item exprimit uetus tralatio. ſed eius etiam ſatis certa ueſtigia ſunt in reliquis ſcriptis codicibus: qui cum integrum id nomen non habeant, occaſionem dederūt errandi librarijs. uidentur enim lapſi eſſe, quòd compendiariæ ſcripturæ rationē non perceperint. in nullo certè ſcripto exemplari οἰκίτου inueni. Res autem ipſa, ſi ita legatur, mirificè quadrat. & ſimiles eſſe, dicere parietinas aliquas ῥάκει domus. ſi enim diligenter attendimus, ſimilis hæc imago eſt ſuperiori: ut enim clypeus eſt Martis, ita parietinæ domus. Relicto aūt uterq; proprio nomine, trāſlato uſus eſt: et ut clypei nomine ſuppreſſo, ſimilē eū fecit pateræ Martis: ita nūc parietinas ſimiles hic dicit ῥάκει domus. ut autē patera propriè nō eſt Martis, ita ῥάκος domus nō eſt. uerū et illa Liberi patris, & hoc pallij. ἐρείπια domorū fragmēta ſigni

ficare, & ut Latini homines loquebantur, parietinas, apertum eſt. ῥάκος, ut ἐρείπιον ſciſſam domum, ſic palliolum fractum ualere, omnes norunt. ut autẽ ἐρείπιον ſe habet ad domum, ita ῥάκος ad pallium. Pro ſecundo igitur quartum capit: & quod pallij proprium eſt, ab eo ſumptum, tribuit domui, quæ ratio eſt translationũ ex collatione rationis.

Καὶ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶναι, δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος.) Hiſtoria ignotior: quantũ tamẽ ſuſpicari poſſum, ex ijs quæ breui ab Ariſtotele traduntur, Pratys ῥαψῳδὸς, cum eiuſdem ſtudij homine Nicerato, in certamen uenerat, uter melius caneret, munusq́; illud ſuum ſuſtineret: in quo uictus Niceratus, parum æquo animo ſe ſuperatum ferebat. ſordidatum igitur illum, & incompta prolixaq́; coma ſquallentem, ut qui graui fortuna cõflictantur eſſe ſolent, cum uidiſſet Thraſymachus, Philoctetam ſibi illum uideri dixit, morſum à Pratya. Nam de ſquallore Philoctetis, ſordibusq́;, & de morſu qui ei à ſerpente inflictus eſſet, et tragœdiæ, & ueteres Græci grammatici loquuntur.

Ἐν οἷς μάλιστα ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταί.) Ancipitem rem eſſe, & quæ nõ tutò tractari poßit, imagines, docet. hunc enim eſſe ornatum illum, in quo fingendo poetæ, niſi eximiè perficere eum potuerint, eijciuntur: nec mediocres tantum, ſed ualdè etiam probati, & qui alias culpas facile euitarent. ἐκπίπτειν ſignificat labi, & explodi. Ipſe in primo de Arte poetarum, ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. Verbum hoc expreſſit Cicero in 2. libro de Oratore: Et cum ſint populares multi, uarijq́; lapſus, uitanda eſt acclamatio aduerſa multitudinis. Nec non M. Varro in 7. de lingua Latina de Ennio loquẽs: Imitari dum noluit Euripidem, & ponere etymon, lapſus eſt. Cum in excuſis uerò prius mendoſe legeretur καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμῶσιν, locum correxi, & quam à cunctis penè ſcriptis, melioribus certè, abeſſe uidi, particulam deleui. Nam ſi ſenſus auctoris fuiſſet, ſi rectè feliciterq́; tractatæ imagines fuerint, ſummam laudem capiunt poetæ, indicandi modo εὐδοκιμοῦσι dixiſſet: eodem ſcilicet, quo paulo antè uſus fuerat, inquiens ἐκπίπτουσι. Omnes tamen & excuſi & ſcripti habent εὐδοκιμοῦσι: uetus quoq́; tralatio hoc confirmat.

Λέγω δ' ὅταν ἀποδιδῶσιν.) Cum ſuprà numero multitudinis dixiſſet, poetas in hoc ornatu tractando ſæpenumero labi: nuncq́; oſtendens, qui locus præcipuè lubricus ſit, in fraudemq́; ipſos inducat, ad unitatem redeat, quærendum cur fecerit: intellexerit ne illum ipſum, qui incidit in hoc uitium, dum reddit, ſiue imaginem reddere dicit, intelligens eum qui ipſa utitur. Suſpicari præterea aliquis poſſet, legi debere, ſono tantum uocis immutato, ἐκδιδῶσιν, atq́; ita omnis ſcrupulus euelleretur: & ſanè huius lectionis ueſtigia uiſuntur in uetere tralatione.

Ὥσπερ σέλινον.) Senarium hunc uerſum eſſe, planum eſt, cuius hic ſenſus: Non aliter ac apium eſſe ſoleat, crura leuia, ab omniq́; aſperitate aliena gerit. Apij folia leuorem habent. qui leuia igitur molliaq́; crura habere quempiam oſtendere uoluit, ſimilia apio habere eum dixit.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ.) Senarius eſt incerti auctoris, imaginis uerò exemplum eſſe conſtat. continetur autem ea translatio. translatũ enim manifeſtò eſt ζυγομαχῶν, proprioq́; nomine id uerbum dicitur de bubus, qui cum ſocij eiuſdem operis ſint, iugumq́; æquabiliter ſuſtinere debeãt, contendunt inter ſe, & alter in alterum id reijciunt. unde quicunq́; poſtea ſocij eiuſdem muneris concertant inter ſe, ζυγομαχῶν trãslato inde uerbo dicuntur. Philammonẽ Corycumq́; homines fuiſſe arbitror aliqua inter ſe ſocietate uinculoq́; coniunctos, inter quos tamen & crebræ & magnæ diſcordiæ uiguiſſent. Cũ igitur quiſpiã contentiones aliquorũ acres eſſe demonſtrare uellet, ſimili illo uſus eſt, ac pares eas eſſe inquit notis illis inſignitisq́; cõcertationibus. Philammonis athletæ, qui uictor ex Olympicis certaminibus diſceſſit, mentionem fecit Demoſthenes pro Cteſiphonte.

Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν.) Huiuſcemodi cuncta, inquit, ne in exemplis colligẽdis longior ſim, imagines ſunt. Eſſe uerò imagines translationes, tam crebrò à me ſuprà dictum eſt, ut repetere id probareq́; non oporteat. Hoc igitur quoq́; bonum, mirificusq́; hic ornatus orationis, translationibus acceptum referri debet.

Καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους.) Prouerbia præterea, inquit, & ipſa translationes ſunt, non tamen eius generis, è quo fiunt imagines. quod autem id ſit, ſæpe iam declaratum eſt: ſed earũ quæ à ſpecie, quæ ſub aliquo genere ſit, ad ſpeciẽ fiunt. Cum uerò ſpecies appellet hunc & illum qui ſtudio ſuo, commodum aliquod ſpectantes, malum ſibi procurarunt, manifeſtum eſt genus ipſum intelligere totum illud, damnum ſibi importare ſedulitate ſua, dum bonum ſectantur. ut locutus eſt in primo libro, ubi exẽpli naturã declarauit. genus enim illic quoq́; uocauit, qui petant cuſtodes corporis, imponere libertati ciuium.

Οἷον ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται.) Ceu, inquit, ſi quis quidpiã, ut aliquod cõmodũ inde capturus, domũ cõportarit, poſtea detrimento ex ea re affectus fuerit: ut Carpathius leporẽ aiunt. ambo enim in eundem caſum inciderũt, & ille ſcilicet ipſe quiſpe falſus eſt, cuiusq́; caſus ut illuſtretur, prouerbiũ affertur: & Carpathius. cum autẽ idẽ ambobus ex eadẽ re uſu uenerit, manifeſtũ eſt, contineri ipſos cõmuni illo & tanquam genere, quod eſt: malũ inde accipere, unde bonũ expectabatur. quare qui prouerbio illo, ut alterũ confirmet, utitur, apertè transfert à parte ad partem. Prouerbium notum eſt de ijs dici ſolitum, qui ſibi ipſis damno forent. qui enim Carpathũ incolebant inſulares

homines,

hominés, cum leporem non haberent, par leporum in inſulam ſummo ſtudio comportarunt. illi autem poſtea numero ualde aucti, ut eſt fœcundum animal, fructus agrorum corrumpebant. Et alij Græci ſcriptores, & Pollux in quinto libro hoc tradit.

Ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται.) Quod propoſueramus, inquit, præſtitimus. unde enim urbani ſermones, elegantesq́; ducuntur, oſtendimus: ſed etiã cauſam cur tantopere illi oblectent, reddidimus.

Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαί.) Vt imagines, ut prouerbia, ſic etiam hyperbolæ ingenioſiores, ob idq́; probatæ, trãslationes, inquit, ſunt: quod ſtatim exemplo cõfirmat. Naturam hyperbolæ expreſſit: nec tamen, quod par eſſet Græco, Latinum nomen inuenit Cicero in Topicis. eius enim hæc uerba ſunt: Aut aliquid, quod fieri nullo modo poſſit, augendæ rei gratia dicatur, aut minuendæ, quæ ὑπερβολὴ dicitur. Superiectionem Quintilianus uocauit in 8. libro, ubi de omni illarum ui, quot modis fierent, non indiligenter diſſeruit. Eadem certè, quæ à Demetrio Phalereo, graui politoq́; ſcriptore traduntur, retulit.

Οἷον εἰς ὑπωπιασμένον.) Antiquiſſimus liber ita habet, ᾠήθη τότε δ' ἂν αὐτὸν εἶν συκαμίνων κάλαθον. Nihil tamen uariaui. uetus quoq; tralatio magna ex parte eandem lectionem ſequitur. in hoc tantum ab illa diſcedit, quod uidetur ᾠήθητε ſuo exemplari ſcriptum habuiſſe. ipſe ſanè aut ᾠήθητε, aut ᾠήθης legerẽ: putaſſetis illum, & quæ ſequuntur. aut diuerſo numero, ſi ad unum ſermo dirigatur, putaſſes. ὑπώπιον ſugillatum Latino uerbo appellarunt, quo tamen Cicero uſus non eſt: Græcum enim uſurpat. Rem ipſam, & unde potius ſæpe gigneretur, ſignificare uoluit, cũ in libro 7. in Verrem inquit: Ex mulierum morſu ueſtigia libidinis atq; nequitiæ. ὑπωπιασμένος igitur, qui multis huiuſcemodi notis uultum diſtinctum habet, ſiue è uerberibus etiam plagisq́; maculæ illæ ſint. nam Ariſtophanes quoq; in pace ciuitates ὑπωπιασμένας uocat, malè acceptas in bello, & in quarum facie ueſtigia ueterum plagarum apparerent. τάλαρον alio nomine Græci calathum appellarunt. unde factum eſt, ut in diuerſis libris, altero hoc uerbo idem uas appellaretur. Latini, ut arbitror, fiſcinã. Pro L. Flacco: Homini enim Phrygi, qui arborem fici nunquam uidiſſet, fiſcinam ficorum obieciſti. neq; tamen συκάμινον ficum ſignificare dico. ſunt enim συκάμινα mora. Hunc autem colorẽ illa inducere, noto etiã Virgilij carmine planũ eſt, Sanguineis frontẽ moris & tempora pingit. Eodem pacto luſit maledicus quidam Athenis in potentiſſimũ, fortunatiſſimumq́; hominẽ, L. Syllam, qui etiã numerum adhibuit acutæ uoci, qua morũ illũ eſſe farina reſperſum ſignificauit, Συκάμινον ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον. crebri nãq; rubores cãdidã ipſius faciẽ uariabãt.

Ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον.) Eſt enim, inquit, rubrum quiddam ſugillatum, qui color in moris quoque eſt. hoc autem cum tradat, declarat translationem in ea uoce incluſam fuiſſe. dixerat enim hyperbolas ſummè laudatas eſſe translationes. Cicero certè, cum in primo libro Epiſtolarum ad Atticum inquit: Auli F. uerò ita ſe gerit, ut eius conſulatus, conſulatus nõ ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον: μεταφορικῶς locutus eſt. maculam enim intellexit, & labem, quæ Cn. Magno aſpergebatur ex facinoribus Afranij conſulis: ipſe enim totus ſuis opibus, reliquis autem omnibus inuitis, Afranũ in eum locum deduxerat.

Ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα.) Quomodo ex translatione hyperbole facta ſit, docet. Verùm quia modus, inquit, ſeruatus non eſt, & incredibilis quædam multitudo macularum ea ratione expoſita eſt, translationis nomen amiſit, & hyperbole cœpta eſt appellari.

Τὰ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τό.) Ex imaginibus etiam hyperbolas fieri docet. cum enim ὥσπερ τὸ καὶ τὸ dixit, imagines, niſi fallor, ſignificauit. ita autem ipſas conformari apertum eſt. nam quod τὸ bis poſuit, imagines omnes ita conflatas intelligi uoluit, quæcunq; alicui in mentem uenirent. neq; enim illæ deeſſe poſſunt. ipſe autem ſtatim duo exempla, quibus paulo quoq; antea uſus fuerat, huic rei oſtendendæ apta poſuit. Conſuetudo autem ſermonis indefinita exempla, nec certæ ulli rei addicta hoc pacto indicat. Sic etiã locutus eſt hoc ipſo in libro infrà, ubi Gorgiæ cõſiliũ rationẽq; aperit, qui aiebat nunquam ſibi orationem defuturam. ad extremum enim poſuit, ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ. ipſe ſuprà pluribus exemplis allatis & Græcorum, & Latinorum ſcriptorum, de hoc diſputaui. Imaginem igitur omnem eſſe dicit hyperbolem, quæ locutionis tantum forma ab ipſa diſcrepat. Rem autem ita ſe habere, exemplis confirmat. imaginibus enim ſuperioribus allatis, parua immutatione facta, ex ipſis conformat hyperbolas. Hoc etiam neminem ignorare uolo, inquit, imagines eſſe hyperbolas: non omnino quidem illas, uerba enim aliquantulum uariata ſunt: non tamen uarietas ea tanta, ut non facilè illæ eædem eſſe intelligantur. ſublatis nanq; ijs quæ propria imaginum ſunt, hyperbolis ſtatim ſua ſpecies redditur.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ.) Vtitur ſuperioribus imaginum exemplis, ut declaret modo dicendi differre hyperbolas ab imaginibus: nec nõ quomodo cõformari poſſint hyperbolæ, educiq́; ex collationib. docet. Cõſtat aũt ita cõformatã imaginẽ eſſe.

Ὠιήθητ' ἂν αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶναι.) Sic pronunciata, nec translatio, nec imago eſt, ſed hyperbole. ſi præſentes fortè rixæ (inquit) adfuiſſetis, putaſſetis ipſum Philammonem eſſe, cum Coryco cõcertantem. Eodem pacto Virgilius rem extulit, Credas innare reuulſas Cycladas. Antiquiſſ. liber hic ᾤηθης unitatis numero habet. in alijs uerò nonnullis, ᾠήθη δ' ἄν. Minores aũt fuerint cõtentiones, de quibus loquebatur, neceſſariũ uidetur: quas cum augere uellet, atrocib. illis ſimiles

eſſe dixit, quibus maiores penè nullæ dici aut excogitari poterant: hanc enim in hoc exemplo hyperbolem eſſe puto.

Ὡσ πὲρ σέλινον, οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν.) Hoc quoque imaginis exemplum eſt, cuius ſententia ſuprà explanata. in uerbis hoc tantum diſcrimen eſt, quod hic indefinito tēpore φορεῖν protulit, cū ſuprà tertiā perſonam id uerbum referat, & indicandi modo poſitum ſit. Statim autem eadem ratione, qua ſuprà ex ea hyperbolem cōformauit, cuius hyperbolæ prima pars hic quoq; uariata eſt. atq; diuerſis libris aliter legitur. antiquiſſ. enim habet ὠμυδηόσεν. in quibuſdā autē legitur ὠμυδη.

Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαί.) Hyperbolæ autem, inquit, pueriles ſunt, & illi ætati præcipuè conueniunt. uehementem enim quendam animi motum indicant, quales in pueris, qui uehemētes in utranq; partem nimis ſunt, inueniuntur. In ſcriptis omnibus libris σφοδρότητα legi, cum in excuſis antea σφοδρότερον legeretur. uetus quoq; tralatio hanc lectionem ſequitur. quare ueram eam iudicans, recepi.

Διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα.) Vnde, inquit, qui commotū animum habent, iraq; perciti ſunt, incredibilia huiuſcemodi multa efferre ſolent, atq; hyperbolas in primis dicere, eam ob cauſam, quod ita animo affecti ſunt. Id autem ipſe exemplo Achillis demonſtrat. qui Agamemnoni iratus, muneraq; eius reijciens, cum legatis ab eo miſſis in libro Iliadis hac ſententia locutus eſt: Nec ſi mihi etiam quæcunq; harena maris terraq; occulūntur, dilargitus fuerit, animum meum placare poterit, ſibiq; reſtituere. Verſus autem nōnulli apud poetam interiecti ſunt inter hunc, cuius ſententiam expreſſi, & eos qui hic ipſum ſequuntur, quos reliquit Ariſtoteles, & ad aliam infra hyperbolem trāſijt. Hoc etiam admonere uolo, in cunctis, quos uidi, ſcriptis libris ſecunda perſona hic legi δοίης, aliter ac apud poetam ipſum: lectionemq; hanc, ueterem item tralationē ſequi. poteſt enim uerbis inde ſumptis aliquis ita cum quopiam loqui, ac ſenſum animi ſui obſtinati indicare: quod tā cōmodè in conſequente ſententia fieri nō poteſt.

Κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο.) Vt munera oblata reſpuit, ita etiam conditionem matrimonij Achilles repudiauit, cum regis nomine filiam ipſius oratores illi polliciti eſſent. negauit enim ſe eam ducturum uxorem, quamuis ſpecie corporis ac pulchritudine cum Venere certare poſſet: induſtria autē artibuſq; muliebribus, cum Minerua. Quæ ratio loquendi omnem modum, ueritatemq; excedit. neq; enim mortalis quiſquā immortali naturæ par eſt ulla in re. Tertiū aūt huius ſententiæ uerſum, ut in ſcriptis codicibus inueni, dimidiatū poſui, cū excuſi antea illū integrū haberent.

Χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες.) Vt leues hic Atticos oratores accuſare uidetur, qui in dicendo puerilē hanc rationē, nimis augendi aut minuendi rem, frequentent. quomodo enim non criminatur illos, ſi quod pueris in uſu eſſe ſolet, eos præter alios facere oſtendit? Interpoſita autem hic ſententia hæc eſt de ſtudio Atticorum oratorum. quæ enim adiungit, ſuperioribus reſpondent.

Διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν, ἀπρεπές.) Quod puerile eſt, nullo modo ſenibus conuenire poteſt. Magnopere igitur illi cauere debent, ne hyperbolis utātur. nec enim in ea ætate excuſationem res habet.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι.) Aliud nunc aggreditur docere, diuerſa ſcilicet dicendi genera, diuerſam orationem requirere: nec unum, eundemq; ſtylum omnibus conuenire. Quæ etiam res bono oratori cognita eſſe debet, ut uariatis cauſis, longè aliud & ipſe genus orationis ſumat.

Οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική.) Docet utilē admodū ac neceſſariā hanc præceptionē eſſe. Nec enim eadē eſt, inquit, locutio, qua orationes domi ſcribūt aliud ue quid, quod poſtea in manus ſumptum legatur, quaq; in forēſibus ſtudijs, cæteriſq; cōtentionibus utuntur: neq; eandē dictionē deliberatiuū genus (quod quia in concionibus de rep. Athenienſes deliberabāt, concionale appellat) ac iudiciale requirit. γραφικὴ igitur locutio eſt apta rebus ſcribendis, monimentiſq; literarum tradendis. ἀγωνιστικὴ uerò actioni accommodata, qua cum inflammato animo ſunt oratores utuntur.

Ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι.) Qui aliquo in numero eſſe uolunt, inquit, ambo ſcire ac cognoſcere debent. neque enim alterū ſine altero magnam aliquam laudē ferre poſſet. Intelligit autem & γραφικὴν & ἀγωνιστικὴν locutionē. ſeiunctæ nanq; illæ ſunt, & altera ſine altera manet. cum enim inquit, τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι, ſignificauit ἀγωνιστικήν. utilē ſcilicet forenſibus pugnis contentionibuſq; locutionē, quā in recta ſolū ratione Græci ſermonis poſitā uult. neq; enim exquiſitā compoſitionē requirit: cuiuſmodi ſermo eſt, quo ſubitò uti in re aliqua exponenda cōſueuimus. uerū ſat eſt, ſi ea quæ ad ἑλληνισμὸν pertinent, ſeruata fuerint: neq; enim ferri ullo modo poſſet, qui cōtra illa peccaret. ſuprà autē ipſa accuratè tradita ſunt. qui autē facultate hac caret, is omninò ea lingua uti neſcit, ut qui ſcribendi rationem ignorat, nequit ſi qua uult ſcribēdo alijs impertiri, neq; certiores, quæ ſua aut illorū intereſſe illos ſcire exiſtimarit, abſentes amicos facere, ſed ſilere cogitur. hoc enim ad alterā partem pertinet, ſignificatq; orationē γραφικήν. non ualet aūt hic κατασιωπᾶν, quod ſæpè apud bonos auctores, ſilentium fieri iubere, ſed ipſum ſilentio aliquid præterire ac tacere.

Ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν.) Quo in ſtatu, inquit, conditioneq; ſunt, qui ſcribendi rationē non tenent. cum enim hac facultate, laudeq; careant, neceſſariò coguntur tacere, nec ulla ratione ualent ſcriptis animi ſui ſenſum alijs ſignificare.

Ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν.) Dictio apta ſcriptionibus eſt, inquit, quæ exquiſitiſſima eſt. nihil enim ocio-

ſum, ac

ſum, ac negligens in ſcriptis inueniri debet, ſed omnia perfecta & abſoluta. contrà autem iudicijs, certaminibuſq; apta, quam ἀγωνιστικὴν uocãt, illa eſt quæ actionem excitat. ὑποκριτικὴν ipſam uocant, quod hanc in primis perſequantur hiſtriones, et in ea maximè artem, ſtudiumq; ſuum oſtentent.

Ταύτης δὲ, δύο εἴδη.) Hypocriticæ huius orationis partes duas eſſe dicit, quarum altera naturas et mores effingit, quam ἠθικὴν uocant: altera, quæ commotionũ plena eſt, & quomodo affectus animo ſit qui dicit, oſtendit. παθητικὴν autẽ uocãt. De his duob. generibus accuratè diſſeruit Cicero in libro de Oratore.

Διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι.) Hiſtriones, qui quibus in rebus ſtudium ſuum eluceat, optimè intelligunt, fabulas eas hac de cauſa ſectari dicit, in quibus concitata omnia et perturbata ſunt, necnon in quibus mores certarum perſonarum ſubtiliter exprimuntur. τὰ τοιαῦτα enim, cum inquit, & moratas et patheticas fabulas intellexit. quamuis enim hiſtrionum ars magis in motibus animi turbidis reddendis ualeat, mores tamẽ quoq; actione effinguntur. Cum autem uideret magis in affectibus exprimendis actionem requiri, quàm in moribus indicandis, hãc partem, quæ præcipua ipſius eſt, ut ſolam illi uidetur tribuere. Demetrius, qui quamuis de officio, arteq; hiſtrionum tunc conſultò non ageret, tamen non negligenter de hac re diſſeruit, inquit, πᾶν δὲ τὸ ἐπαυθὲς ἀνυπόκριτον. quaſi oſtendens irritum eſſe ſtudiũ hiſtrionum, nec poſſe quicquam efficere in oratione, quæ uehemens, incenſaq; non eſſet, & ad perturbandos animos accommodata. Eſſe autem non fabulas ſolum aliquas, ſed penè poetas totos morales, teſtimonio doctiſſimi hominis confirmari poteſt. apud Noniũ enim Varronis Parmenone hæc uerba leguntur: In argumentis Cæcilius poſcit palmam, in ethesin Terentius, in ſermonibus Plautus. Nec tamen moralẽ appello, qui de moribus diſſerat, præceptaq; utilia uitæ regendæ tradat ſed qui mores omnium ætatum ac fortunarum, in perſonis, quas inducit, egregiè oratione exprimat.

Καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους.) Poetæ quoque, ipſi ſectantur huiuſcemodi hiſtriones, qui naturis moribuſq; hominum uoce geſtuq; corporis exprimẽdis, nec non animorum affectibus indicandis, apti ualde ſunt. ſtudium enim ſuum artificio illorum commendari multum poſſe intelligunt. morum enim affectuumq; diligẽs expreſſio, poematis ipſius ſplendor ac uirtus eſt.

Βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί.) Ἀναγνωστικούς, ut arbitror, appellat poetas, qui non in ſcena tantũ placebant, quantum cum domi legerentur, & accuratè conſiderarentur. poetas autem oppello, ſcripta poetarũ. ut cum Terentium ſæpe dicimus, fabulas Terentij intelligimus. Sic aũt Demetrius quoq;, de diſſoluta oratiõe agẽs, locutus eſt. Διὰ τοῦτο καὶ Μένανδρον ὑποκρίνονται λελυμένον γοῦν τοῖς ἐπὶ λύσεις, Φιλήμονα δὲ ἀνα γινώσκουσιν. Significat aũt hic, niſi fallor, βαστάζονται, probantur. Βαστάσαι enim quoq; δοκιμάσαι ſignificare, ueteres grammatici teſtantur: ſiue in manibus geſtantur. cuiuſmodi uerò intelligat, oſtendere uolẽs, addit, ut Chæremon. Cauſam autem, cur probetur, afferens, inquit: exquiſitus enim eſt, abſolutuſq;, ut qui orationes ſcribunt, eſſe conſueuerunt. quod ſuprà quoque tradiderat.

Καὶ Λικύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν.) Licymnij ut ſophiſtæ, aliàs meminit, & qui libros de Arte dicendi ſcripſiſſet. nunc uerò eiuſdem mentionem facere uidetur, ut poetæ, è genere eorum, qui dithyrambici uocarentur, quorum erat ſtylus ſublimis ac tumidus, nec tamen ſcripſiſſe ipſum lyricum carmen puto, ſed potius ita nunc appellatum, ut qui formam dicendi grandem & excelſam, aſſimilemq; locutioni horum poetarum, ſectaretur. Quod affirmat etiam Halicarnaſſeus, qui & Gorgiam, & hunc ipſum Licymnium, & Polũ, tradit tumido atq; elato ſtylo delectatos, ut quædã nõ uel dè diſſimili oratione dicerẽt, atq; ut untur hi ipſi poetæ. Δηλοῖ δὲ τοῦτο Γοργίας τε ὁ Λεοντῖνος, ὃν πολλοῖς πάνυ φορτικήν τε καὶ ὑπέρογκον ποιῶν τὴν κατασκευὴν, καὶ οὐ πόῤῥω διθυράμβων ἔνια φθεγγόμενος. In ea enim ſentẽtia exponẽda uerbis Platonis uſus eſt, qui increpantem ſe ipſum Socratẽ in Phædro, eadẽ finxit proferre.

Καὶ παραβαλλόμενοι.) Intelligo λόγοι. orationes inquã ſcriptæ, & orationes in foro aut in cõcione habitæ, ſi inter ſe cõparãtur, huiuſcemodi inueniũtur. domi enim ſcriptæ, atq; in foro poſtea, cõtẽtionibuſq; quos ἀγῶνας uocãt, recitatæ, humiles, anguſtæq; uidẽtur. cõtrà actorũ orationes, quæ dictæ etiã magnopere placuerũt, exceptæ ac literis mãdatæ, atq; ita ſumptæ poſtea in manus, uulgares, tenueſq; uidẽtur, ut ſermo multitudinis eſſe ſolet. Diſcrepat hic uerò antiquiſſ. liber ab excuſis. γραφῶν enim habet, non ut illi, γραφικῶν. Eã quoq; manifeſtò lectionẽ ſequitur uetus tralatio. intelligit antẽ, ut puto, quos λογογράφους & ipſe alibi, & multi auctores uocarũt, qui ut legãtur illæ poſtea orationes, ſcribũt. ῥήτορας uerò, qui in foro uerſantur, & in ſenatu etiã copioſe ornateq; ſentẽtias dicũt. ἰδιωτικοὺς λόγους uideri inquit, id eſt, ſimiles illis orationibus, quas imperiti dicerẽt. quos ut Latini externo uerbo, ita Græci ſuo ἰδιώτας appellãt. Intelligit aũt ab artificio omni uacuas. Perturbatior uidetur antiquiſſ. codex hac parte: nec omninò mẽdo carere. ita enim habet, οἱ δὲ τῶν ῥητόρων οἱ τῶν λεχθέντων. Sed alij etiam ſunt ſcripti codices, in quib. patrio multitudinis caſu extremũ uerbũ legatur: quo etiam caſu ipſum uetus tralatio exprimit. cum uariauerim nihil, uolui tamen hoc notum facere.

Αἴτιον δ᾽ ὅτι ἐν (τῷ) ἀγῶνι ἁρμόττει.) Hoc ad habitas ſumma cum laude orationes pertinet. rationẽ enim reddit, cur ſcriptæ illæ poſtea, diligenterq; conſideratæ, non reſpondeant hominum iudicio, quod

antea de illis fecerant. Cauſa autem, inquit, huius rei eſt, quod multæ res, quæ in editis orationibus diſplicent, illic congruunt, id eſt in contentionibus, et actione deniq; ipſa.

Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικά.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur illa, quorum uis omnis in actione poſita eſt, cur locũ inquã quædã quæ actionẽ præcipuè mouẽt, actione ſublata, cum munere ſuo non fungantur, inſulſa ac frigida uidentur. Vt ſunt, inquit, quæ ἀσύνδετα uocãt, id eſt diſsoluta, & nullis copulis ſuſtentata. ἀσύνδετα autem, & διαλελυμένα idem ſignificare, apertũ eſt. Demetrius, qui omnem hunc locum copioſius perſecutus eſt, totã rem accuratè tradit. nam inde etiam factum narrat, quòd Menandrum comicum, qui magna in parte ſuarum fabularum diſſolutus eſſet, in ſcena potius recitarent, quam domi legerent. uerba ipſius paulo ſupra à me poſita ſunt. Sed idem etiam diſsolutionem ὑποκριτικὸν eſſe, & ſtudio hiſtrionũ egere, oſtendere uolens, uerſiculo ueteris poetæ utitur, è quo cunctæ copulæ exemptæ ſunt. affirmat enim qui eũ proferre uelit, cogi multum etiam uoce, ac geſtu rem adiuuare: quod aliunde non proficiſcatur, niſi à diſsolutione illa, & coniunctionum omnium ſectione.

Καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν.) De his agit, quæ alicui generi congruunt, ab alio autem aliena ſunt. cuius generis etiam eſt, eandem ſententiã iterare ac crebro repetere. cum enim in orationibus, quæ ſcribũtur ut edantur, huiuſcemodiq; omni locutione hoc non ſine cauſa damnetur, in ea dictione, quæ cõtentionibus exprimendis accommodata eſt, quaq; utuntur, quum quaſi cum aduerſario manus contulerũt, locum habet, & oratores hoc, qui ueras cauſas agunt, frequentant. Hunc autẽ locum ualde in excuſis codicibus deprauatum, correxi, ſecutus fidẽ antiquiſſ. libri, in quo ita, ne minima quidem uarietate, legitur. Planum autẽ eſt, ut excuſi antea habebant. ἐπιδεικτικῇ nullũ hic idoneum ſenſum haberet: mirificè autem conuenire, ſi ἀγωνιστικῇ ſcribatur. ſuprà enim locutionem partitus in eã quæ rebus ſcribendis, monumentiſq; literarũ mandandis, apta eſſet: & in eam quæ ſtudijs oratorum concertationibusq; exprimẽdis ſeruiret, poſteriorem hanc eodem nomine uocarat. Quare in eadẽ diuiſione manẽs, quod nũc præcipit, tradit ab ea alienum eſſe. huic aũt quadrare, & uſu quoq; receptum eſſe. Cõfirmat etiam hanc lectionẽ Aquila quidã rhetor, qui libellum confecit de figuris uerborum ac ſententiarũ. ubi enim παλιλλογίαν explicat, docere uolens ipſam nõ ad ornandam tantum orationem, ſed ad pugnam dicendi accendendam, ut loquitur, ualere, teſtimonio ſummi huius doctoris utitur, inquiens. Ideoq; & Ariſtoteli & iteratio ipſa uerborum ac nominum, & repetitio frequentior, et omnis huiuſmodi motus actioni magis & certamini, quàm ſtylo uidetur conuenire. qua de re in 3. Rhetoricum libro artium diſſerit. actionẽ enim & certamen dicens, ἀγωνιστικὴν λέξιν exprimere uoluit, ut ſtylũ appellans γραφικήν. Sed etiam motum, niſi fallor, uocauit, quem Græci magiſtri huius artis μεταβολήν. hunc autem manifeſtò ille locũ intellexit, quem in manibus habemus. Eſt præterea aliud in optimo illo exẽplari, cuius ueſtigium non apparet in reliquis libris. οὖν namq; poſt reſtitutum à me uerbum illic legitur: quod ſi uerum eſt, ualet, quo ipſo in loco ac parte actionum ſuarum & oratores hanc repetitionem ſententiarum uſurpant. cum autẽ id nõ receperim (reddit enim ſtructuram orationis duriorẽ, ac ſine illo pulcherrimè ſententia manet) quin tamen id admonerem, omittere nolui, præſertim cum in libro illo inuenerim, à quo adiutus, ſuperiorem tam turpem maculam hinc deleui.

Ἐστι γὰρ ὑποκριτικά.) Et hunc locum corruptum emendaui. excuſi enim antea unitatis numero, muliebri genere ὑποκριτική habebant: cum multitudinis in antiquiſſ. libro, neutroq; genere legatur. Intelligit autem diſſoluta membra, & nullis copulis illigata, nec non earundem rerum, de qua nunc diſſerebat, iterationem. Quæ omnia ὑποκριτικὰ eſſe inquit, id eſt, geſtũ mouere, actionẽq; ſecũ trahere, ut requirant operam ac ſtudiũ hiſtrionũ, ac ſine illo inania frigidaq; uideãtur.

Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας.) Neceſſe, inquit, eſt uariare diſtinguereq; orationem, qui idem dicunt, nec aliter ullo modo facere poſſunt. uariare autem & ſono uocis, & geſtu corporis immutato, rebusq; ijs omnibus, quæ ſenſus animi noſtri indicant, & alijs etiam nonnullis rationibus, quæ diſtinguendæ orationi adhibentur, de quibus etiam diſſeruit eruditè copioſeq; Halicarnaſſeus in libro de cõpoſitione uerborum. eaſdem autem, ut opinor, intellexit Iſocrates in libro, quem ſcripſit ad Philippũ Macedonẽ, cum intelligere ſe oſtenderet, quot quãtisq; rebus inferiores eſſent quæ legerentur, illis orationibus quæ agerentur, auribusq; acciperentur. deſtitutæ autem illis, quæ optimæ ſunt, mediocres uiderentur. inquit enim, ἐπειδὰν γὰρ ὁ λόγος ἀποστερηθῇ τῆς δόξης τοῦ λέγοντος, καὶ τῆς φωνῆς, καὶ τῶν μεταβολῶν, τῶν ἐν ταῖς ῥητορείαις γιγνομένων. & quæ ſequũtur. Hoc igitur quaſi uiam munire dicit, & aditum patefacere actioni. De ui uerò Græci uerbi ὁδοποιεῖν, quod & elegans eſt, & ab hoc ſæpe uſurpatur, antea diſputaui mendoſe tamen hic prius τὸ ὑποκρίνεσθαι legebatur, cum hoc dãdi caſu manifeſtò legi debeat. Quod cõfirmat & antiquiſs. liber, & uetus tralatio. Iiſdẽ etiam auctoritatibus ductus, quod hic ab excuſis aberat, ὥσπερ, reſtitui. id autẽ quã uim habeat, & quãtopere hic aptũ ſit, facilè omnes uidere poſſunt. ſignificat enim, ſpeciẽ illius rei præbet, & tanquam id efficit, ſi non uerè omnino pleneq; præſtat. quemadmodum etiam infrà, ubi prœmia naturã ſimilibus quibuſdam explanat. addit enim cuncta illa initia eſſe, atq; οἷον ὁδοποίησις. adhibẽtur nãq; hæ particulæ trãslationi molliẽdæ, quæ durior uiſa fuerit.

οὔτες

Οὗτός ἐστιν, ὁ κλέψας ὑμῶν.) Vnde acceptum hoc exemplum ſit, oſtendere non poſſum, nec nomen auctoris proferre. ſententia uerborum aperta eſt: idem enim repetitur. dicta autem ſunt commoto admodum animo: quod declarant etiam figuræ, quæ propriæ ſunt formæ eius dicendi, quæ uocatur σφοδρότης. intelligo autem ἀσύνδετον, διπλοῦν, ἐπαναφορὰν. quare aptum exemplum ſunt orationis, quæ adiuuat ſtudium hiſtrionis, quòd crebræ mutationes in ea pronunciandæ gignantur: Hic eſt qui uos expilauit, hic qui decepit, hic qui poſtremum prodere uos hoſtibus tentauit.

Οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει.) Philemon comicus poeta fuit, ualde nobilis: non tamen hunc, ſed hiſtrionem quendam intelligit, eodem nomine appellatum. ille enim hoc quod præcipit Ariſtoteles, ſemper faciebat, & in Anaxandridis fabula, quam γεροντομανίαν uocabãt, quod in ea, ut puto, inſani furẽteſq; ſenes inducebantur, & in prologo Piorum. Εὐσεβεῖς enim, id eſt pij, alterius fabulæ inſcriptio erat. Locum etiã, ubi potiſsimum huiuſcemodi quiddam exprimere ſoleret in gerontomania, demonſtrat inquiens, quando uerba faciunt Radamanthys ac Palamedes. Huius uerò fabulæ mentionem fecit Athenæus in 14. libro δειπνοσοφιστῶν, qui ſermonem etiam in ea habitum de Rhadamanthy & Palamede docet, ut inuentoribus facetiarum. ſed uerba hæc etiam poetæ ipſius adducit, καίτοι πολύγε πονοῦμαι τὸν ἀσύμβολον, εὕρα γελοῖα λέγων Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης. Antiquiſs. liber, non ὑποκριτὴς, ut excuſi, ſed ὑποκριτικὸς habet, quam lectionem ſequitur quoq; uetus tralatio.

Καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν.) Locum indicat in prima parte fabulæ, quæ Εὐσεβεῖς inſcripta erat, in quo hoc facere conſueuerat Philemon. illic enim, inquit, ubi illud ἐγὼ ſæpè repetitum eſt, non malus artifex Philemon artem ſuã exercebat, & in eadẽ ſententia paulũ immutatis uerbis prolata diuerſa uoce ac geſtu utebatur. ut ſuſpicor autẽ, à pronomine eo ſententia illa pluries iterata incipiebat. ut enim οὗτος qui dicit, geſtu oſtendit aliquem, manumq; ad eam intendit: ita qui ἐγὼ inquit, ſe ipſum monſtrat, amboq; hæc pronomina conficiunt σχῆμα διπλοῦν. Niſi uerò fallor, ornatus etiam ille, qui ſuperius exemplum illuſtrat, inferius hoc quoq; exornabat. intelligo aũt quam relationem Latini, ἐπαναφορὰν Græci uocant. pronomen enim οὗτος in tribus deinceps membris primo loco poſitum, tanquam lumen id orationis gignit: ſed tamen hoc nunc nõ ſpectat ſummus noſter doctor. Cum uerò fabula illa perierit, nec locus apud poetam ipſum uideri poſsit, ab Ariſtoteleq; quaſi digito demonſtratus ſit, irritum hoc exemplum eſt.

Ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται.) Niſi enim, inquit, aliquis huiuſcemodi locos uoce, geſtuq; corporis adiuuerit, aut ab hiſtrione in ſcena recitari audierit, res frigida prorſus, et inſulſa ſit, id enim prouerbiũ, quod adiungit, ſignificare opinor, quod tamẽ nullo alio loco inuenire potui. cur aũt tũc, qui huiuſcemodi quippiam gereret, trabẽ portare diceretur, diuinare nõ auſim.

Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως.) Vt loci quos ſuprà oſtendit, operam hiſtrionis requirunt: ita quæ diſſoluta ſunt, & ab coniunctionibus uacua, quod ipſe ſtatim exemplo confirmat. Exemplum ſanè diuerſum eſt, præceptũ idem, quod à Demetrio de hac re agẽti affertur, de quo etiam antè diſſerui. Diſſolutionem, inquit ille, in oratione aptam eſſe ſtudio hiſtrionum, exemplo hoc confirmatur, ἐδεξάμην, ἔτικτον, ἐκτρέφω φίλε. Sic nanq; ſolutum hoc, coget etiam nolentem aliquẽ ſe motu corporis actioneq; adiuuare. hanc enim uim habet, ac tanquam neceſsitatem imponit, ſublatio illa coniunctionum quæ fulciũt orationem. Huius etiam rei exempla multa ſumi poſſent ex orationibus Demoſthenis, ac Ciceronis. cuiuſmodi eſt hoc Græci oratoris è libro contra Androtionem, ὁμοῦ μετοίκους, Ἀθηναίους. δεῖν ἀπάγων, βοῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα.) Forma illa ſermonis ſtudiũ hiſtrionis poſtulat, nec recitari poteſt, quin geſtu adiuuetur. quod ipſe manifeſtò oſtendit. Neceſſe enim, inquit, eſt uoce, uultu, omni deniq; motu corporis adiuuare, nec ut unum dicentem, eodem habitu animi, ac tono uocis uti.

Ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα.) Habent præterea, inquit, aliud peculiare quiddã, quæ diſſoluta ſunt, nec copulis diſtincta. æquali enim tempore multa dici uidentur. exiguo, inquam, illo, quod uni tantũ rei exponendæ ſatis eſt, plura uidentur dici: quod non mediocre lucrum eſt dicentis. id autem cum errore quodam hominum fiat, quæ origo ſit huius fallaciæ, oſtendit.

Ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά.) Copulæ enim, inquit, natura hæc eſt, ut quæ multa erãt, unũ reddat. Contrà igitur, ſi exempta illa fuerit, perſpicuũ eſt, quod unum antea erat, multa ſtatim factum iri. contrariæ namq; res à contrarijs gigni conſueuerunt, nulla autem hic re, niſi uerborum ordine immutato, clariorem lectionem uerioremq; reddidi. multum enim caliginis afferebat, ſententiamq; huius loci ualde perturbabat, aduerbium τοὐναντίον perperam conſequenti ſententiæ adnexum.

Ἔχει οὖν αὔξησιν.) Habet igitur, inquit, ratio hæc copularumq; ſublatio ea de cauſa uim agendi. ſi nanq; quod unum eſt, ut multa uideantur facit, profectò amplificat rem, quod ipſe exẽplo quoq; confirmat ueteris ſcriptoris, qui tria uerba præterito tẽpore nullis coniunctionibus deuincta poſuit, quorum ſentẽtia erat: Veni, narraui, ſupplicaui. hinc aũt ablatas eſſe copulas, manifeſtum eſt. ἀσύνδετον ipſe appellat. Nam hac ratione quod dicitur, uideri plura, teſtatur ipſe: eamq; unam ob cauſam hoc exemplum attulit.

Δοκεῖ δὲ ὑπερορᾶν ὅσα εἶπον.) Alterum quod idem ualet, exemplum. nam ὅσα εἶπον, ὅσα φημί, cum

enim

unum ſit, hac ratione plura uideri, nemo eſt quin perſpiciat. Hic eſt, quem è communi lectione ſenſum elicio: quæ tamen in ſcriptis quoq; multis, non ſolum excuſis, extat. nunc quomodo legatur in antiquiſſ. libro, indicabo. extrema nanq; duo uerba inde abſunt, quæ ne uetus quidem tralatio exprimit. nec particula etiam δὲ in eo poſita eſt: ſed in alijs quoq; ſcriptis codicibus illa nõ inuenitur. uerumetiam extremum ſuperioris ſententiæ uerbum huic parti adnexum habet, omniſq; hic denіq; locus ita apud eum legitur · πολλὰ δὲ λοιπὰ ἐποίησα, οἷα εἶπον. ἦλθον δέ, & quæ ſequuntur, ut fortaſſe unius ſcriptoris uerba ſint, quæ ſuperioribus, in quibus ipſis tantum exemplis uſus ſit, hæreant, ac totius loci intellectus hic fuerit: Conuento illo, totaq; re ipſi expoſita, ſed precibus etiam adhibitis, uiſus eſt quæcunq; cum eo egi, negligere. Vnuſquiſq; de tam incerta re, ut uolet, exiſtimet.

Τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ etc.) Hoc quoq;, inquit, Homeri conſilium fuit, atq; idem efficere ſtuduit, ut unum ſcilicet plura uiderentur, cum Nireum ornare uolens, hac fallacia uſus eſt. idem nanq; repetens, quod unum erat, plura uideri fecit, ac tenues res Nirei hac ratione auxit. Trium autem uerſuum initia hic non integros illos poſuit, qui apud poetam in nauium catalogo leguntur. Hic etiam locus à Phalereo diligenter animaduerſus, ac multũ laudatus: qui non unam tantum hanc figuram in eo adnotat, ſed aliam etiam. cõtinet enim geminam exornationem. Ambæ autem, cum ab Ariſtotele quoq; tectius ſignificatæ ſint, ab eo dilucidè exponuntur. appellat enim ille & relationem ipſam, quæ ad augendas res plurimum ualet, & diſſolutionem membrorum.

Περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται.) Omnem dolum nunc detegit, & unde error oriatur, oſtendit. Idem autem eſt, qui ſæpe mortales falli facit, & à uero abducit, quòd putant conſequutiones quaſdam conuerti, quæ naturam, ut conuertantur, non habent. fallacia enim hinc exiſtit. De quo multa dicta ſunt, neceſſe eſt non ſemel, ſed ſæpè dictum ſit. ſi igitur ſæpè dictum eſt, multa etiã dicta eſſe uidentur: quod tamen nedum neceſſariò conſequatur, ſæpe falſum eſt. idem enim uerbum locutiõue, ut ſuprà multis exẽplis oſtendit, alio atq; alio ſono uocis modoq; repeti poteſt. antiquiſſ. liber hoc diuerſum ab excuſis habet, qđ πολλὰ λέγεται in eo legitur.

Ὥστ' ηὔξησεν, ἅπαξ μνησθείς.) Quare, inquit, hac captione uſus Homerus, & Nireum, & ipſius res ualde ornauit, cum ſemel tamẽ ſolum in præclaro illo opere eius mentionem feciſſet. tantam enim uim habuit hoc poetæ artificium, ut in memoria omnium Nirei nomẽ ſemper hæſerit, quãuis de ipſo poſtea uerbũ nuſquã fecerit. Eadẽ ſententia à Phalereo repetitur, qui addit, præſidio huius uafræ rationis ſtudioſos Homeri Nirei nomen non minus in animo inſculptum habere, quàm Achillis & Vlyſsis, qui ſingulis penè uerſib. celebrãtur.

Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις.) Naturam concionalis dictionis exprimere cupiens, ſimilem eam eſſe tradit picturæ, quam umbratilem uocant, Græci σκιαγραφίαν dicebãt. quanto nanq; maior turba fuerit eorum quæ deſcripta ſunt, longinquius ſpectari poſſunt. minuta enim opera, niſi propè accedas, non cernas. Eadem ratio eſt huius locutionis, cuius uſus cum in maximo cõuentu & frequentia hominũ ſit, minus illa minutè exquiſiteq; fieri debet. ſed uerba uerbis ita coagmentare oportet, ut oratio craſſior ac ſonantior fiat, atq; ita facilius ad aures auditorum, qui ſpacio loci remoti ſunt, perueniat. quanto enim magis incondita craſſiq; fuerit, tanto melius accipietur. ὄχλον uerò hic non appellat turbam, quæ in concione ſtat (loquitur enim nunc de pictura umbratili) ſed operum illorum molem: quãuis ὄχλος multitudo incondita, ac uulgus uocetur. Vnde boni auctores δι' ὄχλου aliquid eſſe dixerunt, cũ eſt peruagatum iam, & in ore uulgi.

Διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα.) Quare, inquit, exquiſita & affabre facta nõ requiruntur, ſed inanem potius operã ſuperuacaneamq; magiſtri declarant: nec tantũ περίεργα, ſed etiam deteriora ſunt, quàm rudia illa, impolitaq; ambabus in rebus. Superuacanea aũt, quia nõ attenduntur, nec diligẽtia, qua confecta ſunt, perſpicitur. Deteriora uerè, quia minus ita efficiunt quod uolunt, & quod propoſitum eſſe debet utriuſq; artis.

Ἡ δὲ δίκη, ἀκριβεστέρα.) Iudiciale genus, ac forenſis dictio exquiſitior eſſe debet. multo nanq; minor iudicum numerus eſt, quàm concionis, magis adhuc exquiſita, quæ ad unum iudicem habetur. Cuius rei ſtatim ipſe cauſam reddit. Qui enim, inquit, ad unum iudicem dicunt, paruã facultatem habent utendi præſidijs artis: id eſt, à cauſa diſcedere nõ ualdè poſſunt, nec quæ excogitarunt oratores, ut iudicibus imponerent, uſurpare: neq; enim hæ res fructum aliquem hic ipſis ferrent. de hac re queſtus etiam Cicero eſt, cum pro Deiotaro apud Cæſarem dictatorem diceret, his uerbis: Moueor etiam loci ipſius inſolentia, quod tantam cauſam, quanta nulla unquàm in diſceptatione uerſata eſt, dico intra domeſticos parietes, dico extra conuentum, & eam frequentiam, in qua oratorũ ſtudia niti ſolent. Studia enim oratorum appellauit, ut arbitror, τὰ ἐξωτεχνικά. & ſecum malè agi ſignificauit, quod locum parum idoneum cauſæ illi agendæ haberet. idem, ut opinor, intellexit, cum in 4. libro Tuſculanarum inquit: De quibus dici non eſt neceſſe, ne rhetorũ aperiamus myſteria. Vtile eſt etiã uti motu animi, qui uti ratione non poteſt. myſteria enim appellat, quia in ſe illa oratores continebant: & ne ſuſpecta actio eorum eſſet, ac fidem amitteret, tecta alijs eſſe uolebant.

Εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος.) Facilius enim, inquit, ſi apud unũ, paucos ue iudices dicas, perſpici poteſt, quod ſuũ ac rei propriũ eſt, & quod alienũ. eripitur igitur omnis facultas oratori iudicum de-

dicium deprauandi. intelligũtur enim artes ipſius, nec nõ cõtentiones illæ, iactationesq́; oratorũ illic locũ nõ habẽt. uera igitur iudicia fiũt, incorruptaq́; omni labe fraudeq́; remota, quæ deprauare animos iudicũ ſolent.

Διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες.) Et hæc cauſa eſt, inquit, cur non omnes oratores in omnibus diuerſis generibus ſumma cum laude uerſantur. ubi enim actionem ualdè res requirit, locũ illic exquiſita & accurata dictio non habet. incondita nanque magis, & commoto animo prolata poſtulat actio, atque in illis ſe iactare ac uires ſuas exercere poteſt: diligenti uero ſtructura exquiſitaq́; impeditur. Oratores igitur, qui ita dicunt, placere in eo genere non poſſunt. illud autem, ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκριτικῆς, plenũ nõ uidetur. intelligi enim debet aliquid quod ſententiã perficiat, ubi actiõe in primis opus eſt.

Τούτων δὲ ὅπου φωνῆς.) Actio, inquit, requiritur, ubi uoce opus eſt, in primisq́; ubi magna. nam nõ omnes etiam fabulas eadem uoce indigere, ſignificauit Cicero in 1. libro de Officijs: unde alij hiſtriones, huic fabulæ, alij aliæ magis accommodati erant.

Ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις.) Totum hunc locum expreſſit, ſiue potius exprimere uoluit Quintilianus, qui iudicium etiam auctoris interpretatur, & qua de cauſa putet eum ita cenſuiſſe exponit. uerbis igitur ipſius antea hic poſitis, an ille aberret à ſententia philoſophi, conſiderabimus. In libro quinto namq́; Ariſtoteles idoneam maximè ad ſcribendum demonſtratiuã, proximamq́; ab ea iudicialem putauit, uidelicet quoniam prior illa tota eſſet oſtentationis, hæc ſecunda egeret artis, uel ad fallendum ſi ita popoſciſſet utilitas, conſilia fide, prudentiaq́; conſtarent. Non uidetur autem optimus doctor dictionem demonſtratiui generis propriam, maximè aptam dicere ad ſcribendum, quoniam tota oſtentationis ſit: ſed, quia orationes illæ ſcribebantur ut legerentur, ſumptæq́; poſtea in manus diligenter perpenderentur. ſed neq́; iudicialem ſecundum locum tenere uoluit, quia egeret artis ad fallendum: ſed quoniam haberentur ad paucos iudices, & aliquando etiam ad ſingulos, ut ſi quid in illa negligens foret, inconditeq́; compoſitũ, non lateret, ſed ab illis nõ omnino rudibus hominibus animaduerti ſedato animo, perſpiciq́; commodè poſſet. quod cum in concionibus nõ contingeret (cum imperita enim illic multitudine res erat, in conuentuq́; hominum turbulentorum orationes illæ habebantur) ideo poſtremum locum huic generi aſſignat, minimeq́; omnium has exquiſitas ſubtilesq́; eſſe uult. non ea de cauſa, qua ipſe exiſtimauit. Sermo autem auctoris hic eſt de exquiſita magis aut minus oratione, non de ornatu ſplendoreq́; ipſius, ut Quintilianus uidetur accepiſſe.

Τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἀνάγνωσις.) Scribuntur enim, inquit, hæ, ut in manibus habeantur, leganturq́;. quare omnibus orationis uirtutibus refertæ eſſe debent. reliquæ alium finem habent. ἔργον autem appellat officium, & cui rei maximè ſeruit, ut cum ſuprà dixit ὑποκριτικά, ſpoliata actione, munere ſuo non fungi, quod ereptum ipſis, cui inuentæ factæq́; erãt, foret. uerbi uerò ἀνάγνωσις notio aperta eſt. unde ſuprà poetas quoſdam, quòd cum legerentur, placerent: ac tunc maximè uirtus eorum eniteſceret, ἀναγνωστικοὺς uocauit. Hinc autem intelligitur, ſine cauſa Hieronymum peripateticum accuſaſſe Iſocratem. cum enim fateretur orationes ipſius pulchrè legi, nec tantum illum ornatum uerborum ac ſententiarum huic rei quicquam officere, non tamen in concione ſublata uoce, ſonoq́; & adhibita actione eaſdem poſſe recitari, non debuit hoc illi uitio dare, atq́; eo nomine politum ſcriptorem reprehendere. Si nanq́; ille ſatisfecit ei rei, cui inuentæ orationes hæ ſunt, laudandus potius quàm uituperandus fuit. intelligitur autem hoc manifeſtò teſtimonio Ariſtotelis, illud uerò iure optimo ab ipſo requiri expectarique nõ potuit. uerius nãq́; ſi id perſecutus fuiſſet, culpa nõ caruiſſet. quod cũ ille optimus magiſter eius artis intelligeret, ſcriberetq́; orationes ſuas, ut otioſe legerẽtur nõ ut in cõuẽtu hominũ dicerẽtur, ut ipſemet multis locis declarat, magno cõſilio declinauit, & orbẽ illũ comprehẽſionũ, ſplendoreq́; uerborũ ac ſententiarũ captauit, qui orationem expolirent, nec copia etiam officius ipſius impedirent. Sed parum ille philoſophus æquus fuit gloriæ Iſocratis, quod teſtimonio etiã Ciceronis intelligimus: ac dum ſuſceptas antiquitus inimicitias exercere uoluit, non uidit ſe à iudicio principis ſuæ familiæ diſſentire. Verba autem ipſius adducuntur ab Halicarnaſſeo in uita Iſocratis.

Δευτέρα δὲ ἡ δικανική.) Secundum exquiſitæ orationis gradũ habere dicit iudicialem elocutionem, intelligens quod ſuprà indicaui. nam tertiũ poſtremũq́; concionalem, et quæ ad inconditam turbam plebemq́; haberetur, de qua primò diſputauit.

Τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν.) Quia nonnulli rhetores inueniebantur. qui his diuiſionibus non contenti, alias minimè neceſſarias afferrent, eos nũc accuſat, & inanem laborem ſuſcipere docet. Velle enim, inquit, præter ea quæ ad orationem pertinentia tradita ſunt, noua quædam præcipere, affirmareq́; orationem ſuauem ac magnificam eſſe debere, ſuperuacaneũ eſt.

Τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα.) Cur enim, inquit, una hac tantum uirtute excolenda ſit? & non reliquis quoque omnibus, quæ uitam ac mores ornant? cur, inquã, magis eam magnificam eſſe oportet, quàm temperantem, liberalem, & ſi qua huiuſcemodi uirtus eſt, quæ plures ſanè ſunt. acri autem hac interrogatiõe premit, refellitq́; illos ea parte, qua dicebant orationem magnificam eſſe oportere: poſteriori enim primùm parti occurrit. accurata nanq́; tota hæc eſt, & uehemens contra illos diſputatio. Animaduertendum uerò aliter hic capere ipſum μεγαλοπρεπῆ locutionem, quàm

Demetrius

illos accuratè diſputat. Plures autem magnopereq; inter ſe diſcrepantes fuerunt opiniones ueterũ magiſtrorum de hac re. quod teſtatus etiam Cicero eſt in 2. de Oratore his uerbis: Vt eas item quatuor, quinq; ſexue partes, uel etiam ſeptem (quoniam aliter ab alijs digeruntur) in quas eſt ab his omnis oratio diſtributa, nec ij tantum qui ætate doctorem hunc noſtrum anteceſſerunt, inter ſe diſſenſere, uerumetiam qui conſecuti ſunt: nemo tamen paucioribus, quàm ipſe, contentus fuit: numerumue earum magis contraxit.

Διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνον ἐστίν.) Non ſe habet, inquit, res, ut illi opinantur, qui narrationem partem eſſe uolunt orationis, ut exordium, ut perorationem. quomodo enim pars eſſe poteſt, quæ communis non eſt omnium dicendi generum? ſed illius ſolum, quod iudiciale appellant. demonſtratiui enim, ac deliberatiui, qualem ipſi uolũt, nullo modo narratio eſſe poteſt. δι' ὧν λέγουσιν enim intelligo, cuiuſmodi narrationem illi fingũt. Nõ negat igitur narrari aliquid in demonſtrandi etiam genere, deliberandiq; Ariſtoteles. id enim prorſus falſum fuiſſet: ſed nõ recipere genera illa narrationẽ, quam magiſtri illi dicẽdi fingebant. iubebant enim rhetores, quos inſimulat, certo quodam loco ac poſt procemiũ collocari narrationẽ. in genere nanq; demonſtratiuo nòn ita res, quæ laudem aut uituperationem alicui afferant, narrari, infrà docebit, ſed per totã orationem ſpargi narrationẽ: in deliberandi uerò nullũ eiuſmodi narrationis uſum eſſe, ſed interdum alia ratione, diuerſaq; de cauſa quippiam narrari. Iſocratem, & qui ab eo diſciplinam acceperant, in partibus orationis poſuiſſe narrationem, teſtimonio etiam Halicarnaſſei cognoſcimus. ipſe nanq; in uita Lyſiæ, qui præcipuè ſe doctorem illũ in diuiſione ipſa partium orationis ſequi oſtendit, ita partitur.

Ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον.) Ita priſci rhetores partem orationis appellarunt. Quintilianus, ut infrà oſtendemus, refutationem uocat, eam autem Ariſtoteles eadem de cauſa non recipit. neq; enim communis eſt omnium generum, ſed iudicialis ſolius. Quomodo enim locum in deliberatiua oratione habere poſſunt, quæ contra aduerſariũ dicuntur? non enim argumẽta illic aduerſariorũ confutantur, ſed publica utilitas quæritur. à demonſtratiuo autem eadem illa prorſus aliena ſunt.

Ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν.) Perorationẽ etiã inter partes orationis numerari eadem de cauſa non debere affirmat, quod in demonſtratiuo genere nullus uſus ipſius ſit, nec oporteat ullo pacto repetere cuncta quibus uita alicuius honeſta aut turpis demõſtrata eſt. ἀποδεικτικὰ namq; hic ualere arbitror, quæ ſumpta ſunt ad uirtutes meritaq;, ſiue contra ad uitia factaq; improba declaranda, quod ſedulo fit in his orationibus: ἀπόδειξις enim quoq; harũ rerum dicitur, ut in Panathenaico nõ ſemel hoc uerbo uſus eſt Iſocrates, quo ipſo in libro ad extremum eruditus ſcriptor teſtatus eſt, non cõuenire eius generis, cuius illa erat, orationibus, enumerationẽ· περὶ μὲν οὖν τῶν ἀποδείξεων, ἱκανῶς εἰρῆσθαι νομίζω. τὸ γὰρ ἀναμιμνήσκειν καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων οὐ πρέπει τοῖς λόγοις τοῖς τοιούτοις. Laudari aũt ipſa Athenienſes, uituperariq; Lacedæmonios, cõſtat.

Προοίμιον δὲ καὶ ἀντιπαραβολή.) Sed ne hæ quoq; partes, inquit, quas illi cõmunes omnium neceſſariasq; eſſe putant, in deliberationibus ſemper requiruntur: ſed tunc ſolum, cum inter eos qui ſententias dicũt, controuerſia quædam exoritur, & alter alterius uitã fidemq; criminatur. Nam ſæpenumerò apud ſenatũ, aut multitudinem, cum ſententiæ dicuntur, contingit accuſare improbũ ciuem, & nefaria ſuadentẽ, & innocentiam ſuã integritatemq; tueri. uerùm nõ ut in deliberatione, et quia deliberatio ſit, ea agũtur, quod ſuprà etiã ipſe declarauit, cum, quæ contra aduerſarium diſputantur, aliena eſſe à deliberationibus, docuit. ἐπάνοδον uerò in uſu fuiſſe ueterũ, teſtatur etiam Hermogenes: & quid ſignificare illo ſoliti ſint, oſtendit. capite enim περὶ μεθόδου δεινότητος inquit, τὴν δὲ ἀνακεφαλαίωσιν, καλοῦσιν ἐπάνοδον. partem igitur perorationis, qua res antea copioſius tractatæ breui repetuntur, ita appellabant. Priore autem intelligebant ſuarũ, cum aduerſarij argumentationibus collationem.

Καὶ γὰρ ἡ κατηγορία.) Cum conſtet exerceri ſæpenumero in deliberando accuſationẽ defenſionemq;, nemo dubitare poteſt, quin contentio quoq; illic inueniatur. unde partes hæ alienæ natura ab hoc genere, tunc uſurpantur. Exiſtũt aũt in deliberatione inter eos, qui cõtraria ſuadent, & accuſatio & defenſio: uerũ nõ ut deliberatio tũc illa tractatur. quare ex accidẽti ipſæ tunc habentur. non enim aptæ ſunt ad deliberationes, ſed iudicia conſtituũt, in quibus ſua ui cum aduerſario pugna concertatioq; cõmittitur, non fortè ut illic, exiſtit. Receptam hanc lectionem probo, quamuis in calamo exaratis codicibus legatur ἡ συμβουλή, articulo nominandi caſu poſito. Quid uerò ualeat hic ᾗ, explicam. Ita autem loquitur philoſophus, cum aliquid tale, quale dicitur cæteris rebus, quæ ipſi hærẽt, non animaduerſis, ſignificare uult, ut cum ait, φρόνιμος ᾗ φρόνιμος, & μεγαλόψυχος, ᾗ μεγαλόψυχος. hi enim & ut ita animo affecti, ponderari poſſunt: & ut alijs nonnullis rebus, quæ nihil ad habitus illos faciant, præditi, quod etiam alijs in rebus uſuuenit.

Ἀλλ' ὁ ἐπίλογος.) Hic antea in excuſis libris mendoſus locus erat: ita enim legebatur, ἀλλ' ὁ ἐπίλογος· οὐδὲ δ' ἀεί. lectionẽ, quã reſtitui, in omnibus calamo exaratis inueni, ac uerã omnino puto. eius ſententia hæc eſt, Oſtenderat iam procemium, collationem illam argumentorum, enumerationem iudiciorum propria eſſe, in quo genere uerſatur aſſidua contentio cum aduerſarijs, & certa accuſatio ac defenſio. in deliberationibus uerò, cũ inter eos qui conſilium dabant, exiſterent perſonarũ inſectationes: nunc rem augens, & quàm falſa ſit eorũ

opinio, magis declarans, affirmat ne perorationẽ quidem ſemper neceſſariam eſſe in iudicijs, ut in puſillis orationibus. nec enim quæ paulo antè dicta ſunt, elabi iam è memoria potuere, & cum res ipſa nullo negotio memoria retinetur, ut nulla opus ſit repetitione. Quibus omnibus rebus manifeſtò declarauit non eſſe in uniuerſum orationis partes, quas ipſi priſci rhetores tribuebant. hæ enim ueræ propriæq; partes, ſine quib. totum manere non poteſt.

Συμβαίνει γὰρ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι.) In excuſis libris antea ἀφαιρουμένου legebatur. ἀφαιρεῖσθαι ſcribi uolui, quia in manuſcriptis ita legi: ſed ueſtigia quoque ipſius in uetere tralatione extant. quod ad ſententiam pertinet, hanc uim puto eſſe horum uerborum, ut doceat eos ſtultè admodum facturos, qui partem aliquam dempſerint è puſilla oratione. multa enim tollebant, qui in perorando, quæ plurib. dicta fuerant, paucis enumerabant. Cõtingit enim, inquit, è lõga magnaq; re partem abſcindere: è puſilla, nullo modo. quare liquidò intelligitur, ob eam cauſam locum in exiguis orationibus non habere perorationem.

Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις.) Ita interpũgi orationem, & ſcribi totum hunc locũ debere arbitror. nam in excuſis antea εἶναι, non ἄρα, perperam legebatur: ſcripti tamen omnes, quos uidi, hanc lectionem retinent. concluſio autem eſt totius diſputationis. Cõfutatis igitur, inquit, ſententijs rhetorum, exploſiſq; eorum erroribus, ſequitur iudicium noſtrum uerum eſſe, qui neceſſarias tantum partes diximus propoſitionem, ac probationem.

Ἴδια μὲν οὖν ταῦτα.) Propriæ ſanè, inquit, ueræq; partes hæ duæ ſunt: qui uerò plures facere uolunt, numerum harum trãſire nõ debent. Quatuor autem appellat. ſuperioribus namq; duabus adiungit utraque ex parte, & quæ quaſi latera earũ cingant, exordium ac perorationẽ. Veteres uerò dicendi magiſtri procœmium ſequi uolebãt narrationẽ, quã cum noſter inter partes nullo modo ponendam eſſe cenſeat, ſedẽ illã propoſitioni aſſignat. De iudicio Ariſtotelis, & omni deniq; hoc loco, his uerbis agit Quintilianus. ſumpta autem illa ſunt è libro 3. quo in loco de partibus cauſarũ iudicialiũ diſputat. Hoc quoq; idẽ aliquatenus nouat, quod procœmio nõ narrationẽ ſubiũgit, ſed propoſitionẽ. Verùm id facit, quia ꝓpoſitio eſt genus, narratio ſpecies uidetur, et hac nõ ſemper, illa ſemper, & ubiq; credit opus eſſe.

Τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον.) Cõtra hunc locum argumẽtatur eodẽ loco Quintilianus, et iudiciũ Ariſtotelis non ſequitur. antecedunt uerò hæc ſuprà poſita à me uerba: Tamẽ neq; ijs aſſentior, qui detrahunt refutationẽ, tanquã probationi ſubiectam, ut Ariſtoteles: hæc enim eſt quæ cõſtituat, illa quæ deſtruat. Manifeſtò autẽ hinc intelligitur, appellare Quintilianum τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, refutationẽ. Quod autem cur ab eius ſentẽtia diſcedat, rationẽ reddẽs inquit: Hæc enim eſt quæ conſtituat, illa quæ deſtruat, πίστιν ipſe conſtituere, confirmareq; uult: τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον uerò, deſtruere, & argumẽta aduerſarij refellere. Quæ de cauſa cum diuerſa eorũ munera ſint, alteram alterius partem habendam non putat. Falſò tamẽ & imperitè ita ſenſit, ut qui prorſus uideatur neſciſſe, non minus quæ refellũt, quàm quæ confirmãt argumẽta, probationes eſſe, ut Ariſtoteles & in ſuperiore libro, & alijs etiam locis declarauit. Rem autem ita ſe habere, ſi diſſerendi artem non didicerat, ex Partitionib. etiam Ciceronis potuit animaduertere, qui, cum filius dixiſſet, Nempe ea ſequuntur, quæ ad faciendam fidẽ pertinẽt: ait, Ita eſt, quæ quidem in confirmationem & in reprehenſionẽ diuidũtur. nã in confirmãdo, noſtra probare uolumus: in reprehendendo, redarguere contraria.

Καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὔξησις τῶν αὐτοῦ.) Hæc etiam probationis pars eſt. qui enim ea utitur, res ſuas auget. neq; enim alia de cauſa hoc facit, niſi ut ſuas argumentationes augeat, aduerſariorum minuat. Cũ idem igitur, quod iam probatũ eſt, amplificet, adiuuetq; illius fidem, & ipſa probationũ illarum pars eſt, quod affirmat, inquẽs: Cõſtituit enim omnino aliquid, qui hoc facit. ideſt, qui quæ iã probata ſunt, amplificat. nã ſuprà etiã amplificationẽ inter probationũ genera collocauit.

Ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον.) Exordiũ autẽ, inquit, et peroratio hanc uim non habent, nec rem unquam cõfirmãt, ſed poſterius ipſorũ tantũ repetit antea expoſita, et in memoriam auditorum redigit. quare probationũ pars haberi non poſſunt. rectè igitur hæc retinuimus, illa reiecimus, & incluſa in primis illis eſſe iudicauimus. iudicium enim hic ſuum confirmat Ariſtoteles, et quod nouauit, nõ ſine ſummo conſilio ſe feciſſe oſtendit. Perorationem autem, ut priſci illi, nunc capit, qui enumerationis uim tantum eam habere putabant. nam ipſe cum partes illius eſſe uelit & amplificationem & collationem argumentorum, probandi quoq; ipſi facultatem uſumq; relinquit.

Ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ.) Minutã nimis & ſuperuacaneam diligentiam nonnullorum reprehendit, qui cum noui nihil attuliſſent, tamen noua nomina fingebant. Quod ad partes igitur, inquit, orationis pertinet, quid ſentiremus, oſtẽdimus. Nam alij, in primiſq; Theodorus ille Byzãtius, multo plures faciebat: nõnulla autem nomina ponit, quibus ille orationem minutiſſimè conciderit. nam alia etiam idem excogitarat, ut oſtendit eruditiſſimus ſcriptor in Phædro. Ipſe enim quoq; has ineptias contemnens inquit, καὶ πίστωσιν οἶμαι, καὶ ἐπιπίστωσιν, τόν γε βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα. Τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον. Τί μήν; καὶ ἔλεγχόν γε καὶ ἐπεξέλεγχον, ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίᾳ, καὶ ἀπολογίᾳ. Corruptè tamen antea hic in excuſis ἐπέλεγχον legebatur: calamo exaratos tamen ἐπεξέλεγχος habere animaduerti.

Δεῖ δ' εἶδός τι λέγοντα.) Hoc cõtra minutos nõnullos

nimiſq;

nimiſq; exquiſitos magiſtros dictum eſt, nec ſine ſtomacho quoq;, ut apparet, qui inanem laborem caperēt, & in minutiſſimis reb. ingenia contererent. Oportet enim, inquit, noua nomina ponere, ſi nouam aliquam rem, nec antea ab alijs unquā animaduerſam afferas. Quod ſi (ut Theodorus fecit) eidem rei plura nomina impoſueris, contemnere, & inane tuum ſtudium puerileq; exagitabitur. εἶδος uerò idē hic intelligit, quod intellexit in libro quē de Sophiſticis elenchis ſcripſit, cum ait: ὥσπερ γὰρ ἡ ἐν ἀγῶνι ἀδικία, εἶδός τι ἔχει καὶ ὁδῷ ἀδικομαχία τις, οὕτως. & quæ ſequuntur. Rem enim & naturam aliquā ſignificat, quæ ſua quadam, & ab alijs diiuncta definitione comprehēdatur. διαφορὰν autem, id eſt, rem quæ ab alijs diſcrepet, neque eandem cum illis naturam habeat. Hoc ipſo uerbo eodem intellectu uſus eſt in libro περὶ ἑρμηνείας, cum de natura uerbi diſputaret. ait enim, τῇ δὲ διαφορᾷ ὄνομα οὐ κεῖται. Nam eruditus etiam eius libri interpres Hammonius, locum illum declarās, inquit. διαφορὰν καλεῖ τὴν ἑτερότητα τοῦ ἀορίστου ῥήματος πρὸς τὸ ὡρισμένον. Illic autem nouum nomē meritò requirebatur, quo diſtingueretur indefinitum uerbum à definito: ut in 3. etiam libro de Moribus ad Nicomachum, ubi aptius eſſe putat eum qui improbè aliquid faciat, nec tamē pœnitet ipſum poſtea feciſſe, cum diuerſus ſit ab eo qui facto illo angitur, quamuis ambo ſpontè nō fecerint, diuerſo nomine appellare, inquiens: ἐπεὶ γὰρ διαφέρει, βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον. diuerſæ enim res ſunt, ac diuerſam uim habent. quare aduerſis quoque nominibus oſtendi debebant: quod tamē negligentia hominum prætermiſſum fuerat. Theodorus cōtrà, quū minimè oporteret, ac res eædē eſſent, nihilq; inter ſe diſcreparent, nomina moroſe nimis imponebat.

Εἰ δὲ μή.) Non eſt cunctandum, inquit, cum forma aliqua adfertur, reſq; dicitur quæ ab alijs differat, noua nomina imponere. Sin uerò hoc nō eſt, totum negocium inane & nugatorium habendum eſt, & omnis denique curioſi illius hominis minuta induſtria explodi debet.

Οἷον Λικύμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ ἐπούρωσιν ὀνομάζων.) In quam culpam, inquit, maximè Licymnius, incidit in arte quā ſcripſit. multa enim nomina nullo modo neceſſaria finxit. ex omnibus autem, ut puto, libris hæc tam uetuſta & inutilia nomina exciderūt. Nam quod in excuſis ἐπίρρωσιν hic legebatur, in calamo exaratis quibuſdam ἐπίρρουσιν ſcriptū eſſe animaduerti. in antiquiſſ. uerò libro quē ſecutus ſum, ἐπούρωσιν. De ueritate ſcripturæ, & omnium horū nominum ui, origineq; nihil certi quod afferam habeo. ἀποπλάνησις ab eo appellata fuiſſe uidetur digreſſio, cum orator ſcilicet errat ac uagatur, longè diſcedēs à propoſita materia. ὄζοι, qui translato ab arboribus nomine, in oratione uocati ab ipſo forent, non poſſum diuinare. ab eadem certè re κάρποι ſumpti ſunt, ita dictæ olim quædam formæ argumentorum, ſiue ornatus orationis, niſi mendum eſt apud Ciceronem in 1. lib. epiſtolarū ad Atticum. Huiuſcemodi quædā nomina, artem dicendi adiuuantia, edit, inductus ab Ariſtophane Nubibus Socrates, quæ tamen & ipſa nunc obſoleuerunt.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον.) Relictis aliorum ineptijs, ad ea quæ ipſe decreuit, reuertitur, & ſingulas partes orationis accuratè pertractat: indeq;, unde orationis ipſius principium ducitur, initium capit. ab exordio, inquā, quod hac in re eādem rationem habere dicit, quam in fabulis poetarum prologus, in tibicinis ſtudio id quod προαύλιον uocant. De hac re agens in 4. libro Quintilianus, Græcum procemij nomen ualde celebrauit, et rei quam ualet, exprimendæ, mirum in modū aptū eſſe ſignificauit. Quæ autem de hoc diſſerens ſcripſit, cum pauca non ſint, ac ſine ullo negotio apud auctorē inueniantur, hic non adponam.

Πάντα γὰρ ἀρχαί ταῦτ' εἰσί.) Cum principiū orationis, exordium eſſe dixiſſet, idemq; diuerſa in re illud præſtare, quod in ſtudio poetarum fabuliſq; prologus, in arte tibicinis cantileniſq; illis quas νόμους uocabāt, προαύλιον, quod dixerat, confirmat, oſtendens quānam in re conueniat ipſi cum rebus illis, affirmatq; cuncta hæc principia eſſe. Vnde Cicero ſæpe, cū procemium intelligat, commune multarum rerum nomē uſurpans, principium appellat. Plato in quarto libro de Legibus, cum magnam uim habere ad mores emendandos, auctoritatemq; legibus acquirendā procemia legū, quæ appellat, docere uellet, penè idem, quod hic Ariſtoteles, tradidit. omnium nanq; orationū, ut aliarum etiam rerū quæ uocis participes ſunt, dixit procemia inueniri, & tanquam cōmotiones aliqua, quæ non uacantē arte aggreſſionē quandā habeāt: multum quidem illam ualentē ad id quod cōfici & ad exitū perduci debeat. unde cū id in citharœdorū artis νόμοις, omniq; parte muſices inueniatur, procemiaq; earum rerū admirabiliter conflata iam ſint, miratur quòd nemo uerorū νόμων, legūq; nulla principia cōpoſuerit. nec tamē uaria hæc diuerſarū rerū principia nominib. diſtinguit, ut Ariſtoteles facit, ſed orationū proprio uocabulo cūcta appellat. In alijs aūt ſermonib. hoc diligēter ſeruat. locus expreſſus nō lōgè ab extremo libri poſitus eſt.

Καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἰόντι.) Prioris nominis uim notā eſſe arbitror. initio enim primi libri, quid ualeat ὁδοποιεῖν, declaraui. Videtur autem Cicero in 2. libro de Oratore hoc nomen expreſſiſſe, cum de pluribus muneribus procemij diſſerens, inquit, aut aditum ad cauſam & munitionē principiū habere. Poſterioris uerò nominis naturā hāc eſſe exiſtimo, ut cū uiæ munitionem illa dixerit, munitionē ſignificarit ei qui illac iter facere uelit, & quaſi incurrere. de incurſu enim militum, & impetu quem faciunt ſubitò in agrum hoſtilem, dici hoc uerbum cōſueuit. illi enim quoq; uer patefactum, ſi per difficilia & aſpera loca tranſeundū eſt,

requirũt. Ariſtoteles ipſe in 2. de Rep. οἱ δ᾽ ἔχοντες, ἀμύνειν δ᾽ ἢ δυνάμενοι τοὺς ἐπιόντας. Demoſth. in prima Olynthiaca de Philippo rege loquens, ἀλλ᾽ ὡς ὑπὲρ ἅπαντα τότε ἐλπίζει τὰ πράγματα ἀναιρήσεσθαι.

Τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον.) Non unam quoq; eandemq; naturam exordia habent in cunctis generibus dicendi, ut ipſe nunc manifeſtò declarat. cum enim exordia cuncta, & prologis fabularum, & illis quæ ante legitimum ſonum à tibicine canuntur, ſimilia ſint, tamen hæc magis huic rei, hæc illi paria ſimiliaq; ſunt, ut demonſtratiui exordia cantui illi tibicinum, cum inflant, ſeq; ad legitimũ ſonum, atq; auditores præparãt. In ſermone, quem inſcripſit Phædrũ, Plato in ſimili exponendo hoc nomen uſurpauit· καὶ γὰρ νῦν μοι ἔδοξεν ὥσπερ τὸ τῶν ἀθλητῶν νόμου προαύλιον συναυλῆσαι. Cicero uerò in 2. de Oratore, cum ex Antonij perſona de procemijs diſputans, inquit: Connexum autem ita ſit principium conſequenti orationi, ut non tanquam citharœdi procemium, affictum aliquod, ſed cohærens cum omni corpore membrum eſſe uideatur: προαύλιον, ut puto, expreſſit. quod ſi ille de iudiciali genere ſermo nõ fuiſſet, præceptaq; ea cuncta genera ſpectaſſent, nõ parũ Cicero peccaſſet, qui, quod cuidam generi dicendi ualdè accommodatũ eſt, ab omnibus remouiſſet. Auctoritate enim Ariſtotelis, & exemplis ſummorũ oratorũ intelligitur, exordia quæ imitantur principia tibicinũ, & extrinſecus quæſita ſunt, ualde demonſtratiuo generi conuenire.

Καὶ γὰρ οἱ αὐληταί.) Tibicines enim, inquit, conſueruunt, cum tibias inflare incipiunt, quodcunq; tenuerint, quod cõmodè rectéq; canere poſſint, quamuis alterum id ſit, ac ualdè remotum, illud ante legitimum cantum, & quem ſibi tunc propoſuerunt, aggredi ita tamen, ut illud poſtea τὸ ἐνδόσιμον adplicent. ita enim uocauit partem eam, quæ inter proluſionem, ac uerũ cantum poſita eſt, ac tanquam copula coniungit ambas illas ualde inter ſe diſtantes res. Quod ait igitur, Quodcunq; bellè canere habuerint: ita accipio, ut ualeat, antequàm inſtitutum cantum ordiantur, quod diuerſum ſcilicet ab ipſo ſit, dummodo id eximiè tibijs exprimere poſſint. qua in re ſimiles illis erunt oratores, cum quicquid ipſis in mentem uenerit, nulla ratione habita longinquitatis, ſi elegans ſibiq; aliquo modo aptũ exiſtimarint, arripiunt. Secutus autem antiquiſſimi codicis fidẽ, cui adſtipulatur etiam uetus tralatio, reſtitui particulã τὸ, quæ in excuſis non legebatur.

Καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν.) Eadem ratio eſt, inquit, eorum qui in eo genere ſcribunt. ſcribuntur enim ferè (quod non multo antea quoq; teſtatus eſt) demonſtratiuæ orationes. oportet enim, cum orator quicquid ei commodum fuerit, ingrediẽs dixerit, copulare, cõiungereq; illud cũ oratione ipſa. planũ igitur eſt, licere laudanti aliquid aut uituperanti, unde initiũ auſpicari unde uult. qđ aũt uſus uerba proprio citharœdorum, alterum addidit æquale ac par, interpretari ſecundò uoluit primum illud tranſlatum, & quæ uis ipſius hic foret, aperire.

Ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα.) Cuius, inquit, inſtituti conſuetudinisq; oratorũ, quicunq; exemplum afferre uoluerunt, cuncti ad exordium Iſocratis, quo uſus eſt in laudatione Helenæ, confugerunt, atq; eius teſtimonio fieri id cum laude, ne dum ſine reprehenſione poſſe, comprobarunt. Animaduertendus autem elegans modus loquendi, quo infrà etiam hoc ipſo in libro uſus iterũ eſt, ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης: id eſt, ita bellè eximieq; tractauit, ut id poſtea exemplum omnibus foret, & ſtudioſe à cæteris exprimeretur, ſemperq; ante oculos haberetur. Sed etiam politiſſ. ſcriptor in Panegyrico, ubi de beneficijs, quæ acceperant reliqui Græci à rep. Athenienſium, diſputat, τῶν μὲν κυρίας γενομένην, τοῖς δ᾽ αὐτῆς παράδειγμα ποιήσασα. Demoſthenes quoq; in extremo libro de Falſa legatione, ac multis alijs locis.

Οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ.) Nulla enim, inquit, in re conuenit Helenæ cum ſophiſtis, neq; commune quicquam illi inter ſe habent, ut de altero eorum differens, in alterius ſermonem commodè tranſire potuerit. Cum autem Iſocrati propoſitũ eſſet tota oratione Helenam laudare, in exordio tamen contra ſophiſtas copioſe diſputauit. Nihil igitur magis remotum, & à materia alienum duci, cogitariq; poteſt. In Antiſthenẽ autem maximè inuehitur Iſocrates, cõtra quem etiam Ariſtoteles in 4. libro Metaphyſicorum accuratè diſputat. Totum uerò hunc locũ breuiter exprimit Quintilianus. uerba hic eius adponam, & ne ſententiam interrumpere cogar, concidens illum, quæ ad inferiores etiam ſententias pertinent, unà legentur. in 3. libro. In demonſtratiuis uerò procemia eſſe maximè libera exiſtimat. Nam & longè à materia duci hoc, ut in Helenæ laude Iſocrates fecerit: & ex aliqua rei uicinia, ut idem in Panegyrico, cũ queritur plus honoris corporum, quàm animorum uirtutibus dari: & Gorgias in Olympico, laudans eos qui primi tales inſtituerunt conuentus. In hoc autem genere cũ tradat hunc noſtrum maximè libera exiſtimare procemia, non aberrat ſanè à ſententia ipſius: quippe cum ita ſoluta illa uelit eſſe, ut aliquando etiã penitus ſeiuncta à re capiantur: nec tamẽ peiora, quæ huiuſcemodi ſint, exiſtimaſſe illum intelligere licet, quia indicauit aliud bonum, quod illa ſecum haberent. Alia autem è propinquo loco duci rectè poſſe Quintilianus quod inquit, de eo uerbum non facit Ariſtoteles: uidiſſe tamen illum id uerum eſſe, intelligitur ex exemplis, quæ poſuit: laudare nanq; aut uituperare auctores eorum conuentuum, quamuis materia non eſſet eorum librorum, non tamen ab ipſa remotum ualde fuit. illa uerò apertè Ariſtoteles propria huius generis facit. Materiam igitur ſpectauit ille, aut longinquã, aut uicinã. Ariſtoteles autem locos

tem locos indicauit, unde ſiue remotam, ſiue propinquam materiam haberent, ducerentur. neq; enim ita uaga eſſe uoluit, ut neſciant unde petenda ſint, qui illis uti uolunt. aut à laude igitur ac uituperatione ſumi dicit, quæ propriæ ſunt huius generis partes: aut à ſuaſione ac diſſuaſione, quæ deliberatiui: aut ab ijs quæ in eum qui audit feruntur, quod iudicialis eſt generis.

Ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ.) Præterquam quòd orator hoc pacto poteſt quicquid ei commodum eſt proferre, gratia etiam orationi acquiritur ex uarietate illa rerum orta. Vnà, inquit, cum ſuperiore bono hoc quoque aderit, quod ſi in exordio orator ab argumẽto aberrarit, & longè uagatus fuerit, mirificè conuenit totam orationem parem ſibi, uniuſmodiq; non eſſe. Ἐκτοπίζειν ualet hic deſerere locum ac materiam, quam tibi propoſueris, & in aliam quaſi regionẽ migrare. eſt enim manifeſtò translatum. in libris de Natura animãtium eodem uerbo utitur, ubi de auibus, quæ ſedes mutant, loquitur.

Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου.) Ducũtur, inquit, exordia orationum harũ, quæ pompæ ſunt, et oſtentationis, ex laude, aut uituperatione. exempla, quibus hoc confirmat, è Gorgia Leontino, & Iſocrate ſumpta, ut ſuprà oſtendi, Quintilianus interpretatus eſt, Olympicũ Gorgiæ uenuſtatem ferre non potuiſſe, Panegyricum Iſocratis inmanibus eſſe notum eſt: Orationem uerò hanc, quam in maxima illa quinquennali celebritate conuentuq; habuit, magnam dignitatem attuliſſe Gorgiæ, teſtatur Pauſanias in Eliacis. nomen enim oratoris ipſum inde, & ex legatione quam obijt ad Athenienſes, reportaſſe tradit. Quod autem, cum excuſi hic antea ὀλυμπιακῷ haberent, detracta penultima ſyllaba ὀλυμπικῷ emendaui, non temerè feci, ſed antiquiſſimi libri auctoritatem in eo ſecutus ſum. Attici autem ſcriptores ita paſſim loquuntur, cum reliqui Græci ſyllabam ei nomini addant: id etiam animaduerterunt antiqui grammatici.

Ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας.) Primis eius libri uerbis poſitis, explicat quid eo exordio cõtineretur: nõ tamẽ initiũ Panegyrici affert, ſed relicto illo cõſilium Iſocratis aperit, ac quid illic agat, exponit: uituperare, inquam, ipſum autores eorum certaminum, quòd uirtutes corporis ampliſſimis muneribus ornaſſent, animi uerò dotibus ſapientiæq; nullum præmium ſtatuiſſent. Hinc autem quoq; perſpici poteſt (quod ueteres ſcriptores tradiderũt) quàm libẽter omnibus in rebus Ariſtoteles Iſocrati aduerſatus ſit. cum enim principio Panegyrici ille accuſaſſet eo nomine maiores, Ariſtoteles in 30. Problematum ſectione oſtẽdit, antiquos hoc ſummo conſilio feciſſe: & eius rei acutiſſimas cauſas reddit, quibus planũ facit, nec potuiſſe ipſos hoc, nec debuiſſe ullo modo inſtituere: laudatq; deniq; iudicium ipſorũ, quod Iſocrates uituperat.

Καὶ ἐκ συμβουλῆς.) Ducuntur etiam exordia, inquit, hoc in genere à ſuaſione, ac diſſuaſiõe, cõſilioq; deniq; aliquo dando: ut ſi quis dicat, Oportere probos uiros ornare, & hanc cauſam eſſe cur ipſe Ariſtidem laudandum ſuſceperit, ne deſit ſcilicet huic officio celebrandi honeſtos uiros. planum enim eſt, qui ita agit, conſilium dare alijs, ut ita ſe gerant: & exemplo etiã ſui impellere, cum, quod alijs ſuadet, ipſe faciat: ac faciat, quia intelligat id magnopere intereſſe reipublicæ. percipitur etiam hoc exemplo, quemadmodum principium connecti debeat conſequenti orationi.

Ἢ τοὺς τοιούτους.) Aliud exemplum ordiendæ orationis à ſuaſione, non ab aliquo, niſi fallor, ita tractatum, ſed potius excogitatũ ac fictum ab auctore: ut è ſuperiore parte repeti hic quoq; debeat illud, oportere. quaſi dicat, aut ſi claros omnino & illuſtres uiros ornandos tibi nõ propoſueris, ita ages, et à ſuaſione itidẽ principium duces tuæ orationis, dicens, decere hos præcipuè homines laudare, atq; omni uerborum honore afficere, qui uulgò nõ celebrãtur: neq; tamen quod inutiles reip. fuerint, conſceleratiq; relinquuntur, ſed qui, cũ probi ſint, negligentia hominum in tenebris latẽt, qualis Alexander Priami regis filius fuit. qui cum præclaras uirtutes habuiſſet, ac præcones ipſarũ nactus nõ eſſet, obſcurus erat. tanquam nõ ualde probos uiros, qui celebres ſint, quia ſuperuacaneum foret; neq; improbos, quia nefarium, deceat laudare. Cum igitur, quid mei iudicij ſit de hac re, aperuerim, non negarim poſſe quoque exempla hæc ex orationib. aliquibus accepta eſſe. ac fortaſſe etiam in eodem procœmio ſuperior inferiorq; ſententia poſita fuit, præſertim cum infrà omni re explicata, adiungat, tanquam unius ſcriptoris cũcta fuerint, ex eodẽq; loco ſumpta: qui ita agit, conſiliũ dare, ac quid gerendum ſit in eo negotio, præcipere. niſi potius uolumus (quod uerius puto) id cõmune eſſe utriuſque, & illius qui ornat clarum uirum, & illius qui obſcurum: ut utrunque complexus ſit, intellexeritq;, & qui hoc, & qui illo modo agit, à ſuaſione incipere. Non inſulſè quoque ſuſpiceretur aliquis hoc ſumptum eſſe ex oratione quæ Parim ornabat, & Alexander inſcripta erat, cuius in 2. horum librorum mentionem fecit. Duo autem hinc mẽda ſuſtuli, quæ et primam, & extremam partem huius loci inquinabãt. cũ enim initiò οὐ τοὺς τοιούτους excuſi, & in extremo ἀλλήλοις haberent, ſecutus fidem antiquiſſimi libri αὐτοὺς τοιούτους, & ἄδηλοι, emẽdaui: uetus quoq; tralatio hanc lectionem exprimit.

Οὗτος γὰρ συμβουλεύει.) Qui ſic loquitur, inquit, (Ariſtotelis nanq; hæc uerba ſunt) manifeſtè conſilium dat. Hæc autem in exordio dicta erant. poſſunt igitur rectè procœmia, ut teſtati ſumus, à ſuaſione duci.

Ἐπὶ δὲ ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων.) Duci etiã exordia hoc in genere ait à procœmijs, quæ propria ſunt iudicialis generis. quæ autem illa ſint, oſtendit, cũ ad-

huc naturam eorum, quod poſtea facit, non aperuerit, id eſt ex ijs quæ perſonam auditorum reſpiciũt. Tunc autem, inquit, id præcipuè fit, cum orationem habituri ſumus aut de incredibili re, aut ardua, aut peruulgata, multisq́; communi. ut ea ratione ueniam ab ijs qui audiunt, impetremus: nobisq́; poſtea illi ignoſcãt, ſi quid, quod nõ magnopere eos delectet, parũue probabile uideatur protulerimus. mendũ etiã hinc ſuſtuli. ubi enim in impreſſis λόγου legebatur, λόγος reſtitui, idq́; auctoritate ſcriptorum codicum, & rem ipſam ſecutus feci.

Οἷον Χοιρίλος.) Hic eſt Chœrilus ille, qui carminibus Horatij, ut malus poeta proſciſſus fuit, necnon etiam ab Ariſtotele ipſo in octauo libro Topicorum damnatus eſt. Exẽplũ tamen ab ipſo nũc capit. initio nanque ille ſui poematis, ignoſci ſibi oportere dixerat, quod de rebus uulgaribus ſcribere cogeretur. primi enim poetæ qui meliore fortuna uſi, tempore ipſum antecesserant, elegantiores omnes materias occuparãt. Hæc colligũtur ex non ineleganti hoc carmine ipſius, quod in Græcis cõmentarijs legitur: ἀμάκαρος τις ἦν κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν, Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών. Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ', οὐδέ πη ἔστι πάντη παπταίνοντα, νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων.) Scripti omnes codices λόγων habent, quos ſecutus ſum: excuſi antea libri mendoſe λεγόμενα. Breui autẽ hic repetit, quæ ſuprà tradiderat, atq́; exemplis diligenter cõfirmarat.

Δεῖ δὲ ἢ ξένα.) De hoc etiã ſuprà diſputarat. Procemia enim aut remota à re, et quaſi peregrina, aut accõmodata rei eſſe debẽt. Trãslato aũt à citharœdis nomine, principia orationũ ἐνδόσιμα hic appellare uidetur, cũ ſuprà tamen ita uocaſſet in tibicinum citharœdorumq́; ſtudio, quod interiectũ eſt inter προαύλιον ac legitimum cantũ, id eſt, initium exorſumq́; ipſius: ut ſi ſumpta ab hac arte uoce nũc uocare uoluerit, quod illi reſpondet in oratorum ſtudio, uideatur intellexiſſe quod inter exordium ac narrationem poſitũ eſt, copulatq́; diuerſas illas partes. ac fortaſſe præceperit ipſam quoq́; hanc partem naturam procemij aliquo modo retinere, cũ poſſit & ipſa remota alienaq́; eſſe, nec non affinis & aſsimilis reliquæ orationis. Remota autem, id eſt non ex ipſa re argumentoq́; ſumpta: ita tamen, ut cum ipſa nõ coniungi aliquo modo poſſit. Videtur uerò non ualde conſentaneum, cuius officiũ eſt ut coniungat partes inter ſe multũ diſcrepantes, ab altera earum poſſe omnino diuerſum eſſe, nec quicquã cum ipſa cõmune habere. οἰκεῖα uocat ἐνδόσιμα, ſuaq́; ac propria illius orationis, quæ ducũtur ex argumẽto, rebusq́; ad illud de quo uerba facturi ſumus pertinẽtibus.

Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια δεῖ λαβεῖν.) Copioſe diligenterq́; expoſitis exordijs generis demonſtratiui, ad alterum genus tranſit, unde q́; ipſa in iudicijs duci debeant, & quæ uis eorum ſit, declarat. Cõſtare enim nobis oportet, inquit, iudiciorũ procemia idem ualere, quod fabularum prologi, necnon epici carminis initia. δράματα autem fabulas poetarũ, id eſt tragœdias comœdiasq́; apellauit. Cur autem hoc nomine uocatæ illæ ſint, exponit in lib. 1. de Arte poetarum. nam ἔπη, heroico uerſu ſcripta poemata ſignificare, notum arbitror. Græca uoce etiam uſus eſt Cicero in epiſtola quandam ad Quintum fratrem.

Τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων.) Principia enim, inquit, dithyrambicorum, nihil moror, nec aliquid ſimile cum exordijs iudiciorum habere intelligo. ſunt enim ſimilia principijs orationum, quæ demonſtratiuo in gẽnere habentur, quod accuratè paulo antea probatũ fuit. ſimilia autem illis eſſe dixit, quia utraq́; diſiuncta a re atq́; aliena ſumunt.

Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα.) Exemplum è lyrico poeta ſumptum, cuius ſcripta uetuſtate abſumpta ſunt. quam uim autem hic illud habeat, nullo modo nunc intelligere poſſumus, teſtimonioq́; auctoris ſtemus neceſſe eſt. Ita aũt legitur in omnib. ſcriptis libris: ſed ne alia qd ẽulla uerba præter hæc, exprimit uetus tralatio. in excuſis tamẽ qbuſdã multa accreuerãt, quæ ab Aldino quoq́; exẽplari abſunt. quare inania putaui, ac reieci.

Ἐν δὲ τοῖς λόγοις.) Videtur hic λόγους, fabulas poetarũ appellare, ut alijs quoq́; locis hoc uerbum uſurpauit. in earũ aũt principio, ut in principio etiã epicorũ carminũ, tradit oportere ſpecimẽ eſſe, & indiciũ eius de quo poſtea poematib. illis agitur. Non immutandã igitur cenſeo lectionẽ, quamuis uetus tralatio prologis reddat, atq́; ita quoq́; Græcus interpres legat. nã ſcripti etiã libri ita habent, & ſentẽtia uera eſt. ſi enim ut ſequitur uerbũ ἔπεσι, ita προοιμίοις legeretur, aliter ſentirẽ. ſuprà nanq́; docuit, prologis exordia reſpõdere in diuerſis generibus poematum. cum igitur procemia epici carminis nõ appellarit, ſed poematis nomẽ poſuerit, puto ipſum uocabulũ, quo uocãtur initia fabularũ, reliquiſſe, ac fabulas ipſas appellaſſe: & ſane in prologis fabularũ, & exordijs epici poematis, non eſt ſpecimen, quemadmodũ hic loquitur: ſed ipſa ſunt ſpecimẽ, & ea de cauſa illic adnectuntur.

Ἵνα προειδῶσι, περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος.) Cauſam affert, cur requiratur, ut in fabulis atq́; epicis carminibus ſit ſpecimen, exẽplarq́; totius operis: ut ant èuideant, inquã, qui audiũt, legũtq́;, de quo ſermo futurus eſt, & ne animus ipſorum ſuſpenſus ſit. uſu autem hoc uenire ſolere declarãs, rationemq́; eius reddẽs, inquit: quod enim indefinitum eſt, huc & illuc uagari homines facit, & nihil certi, quod ſequãtur, habere. mẽs autẽ, ſiue animi pars illa quæ hoc munere fungitur, trãslato uerbo ſuſpẽſa dicitur, cũ minimè perſpicit quò peruentura res ſit, atq́; auidè finem expectãs, incerta manet, quod nã parum eſt moleſtum.

Ὅθεν οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα.) Quantam opem effe-

afferant huiuſcemodi res, exponit: & quàm facilè arrepto aliquo principio poſtea poßint ſequi, ac percipere totam rem qui audiunt, narrat. Qui præbuit igitur, inquit, ac tanquam in manum porrexit, principium, facit eum qui tenet, percipere id, quod ſine eo auxilio nunquam intellexiſſet. Eſt autem elegãs modus hic loquendi, & aliunde manifeſtò translatus: ne tamen durior alicui translatio uideretur, à reb. quæ tangi poſſunt, ad rem quæ animo tantum percipitur (neq; enim erat huiuſcemodi hoc principium, ut manu teneretur) muniuit eam, addens, Tanquam in manum. De rebus autem ſolidis ita dici, conſuetudinem eſſe, planum eſt. Ariſtoteles in libro 8. de Moribus ad Nicomachũ, ἡ μὲν πάμπαν ἀγοραῖα ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα. id expreßit (ut arbitror) Cicero in epiſtola, qua C. Cæſari Trebatium cõmendauit: Totum deniq; hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum.

Διὰ τοῦτο, Μῆνιν ἄειδε θεά.) Hanc rationem, inquit, ſecuti ſunt optimi quiq; poetæ, & hoc facere uoluit Homerus, cum utrunq; opus exorſus eſt. initium autem & Iliadis, & Odyſſeæ, primis utriuſq; poematis uerbis poſitis, adducit.

Ἡγέ μοι λόγον ἄλλον ὅπως Ἀσίας, &c.) Initium poematis hoc eſſe, perſpicuum eſt & ex Ariſtotelis teſtimonio, qui ut exemplum huius rei id poſuit, & ex uerborum ipſorum notione. Quod mendoſè in excuſis omnibus libris multitudinis numero patrio caſu λόγων ἄλλων antea legebatur, emendaui, & ad accuſandi caſum unitatis reuocaui. ita autem quoq; legitur in antiquiſſ. libro: quem ſequitur etiam uetus tralatio. eſt uerò ita integer hexameter, & nõ plenus perfectusq; alter, plus tamen quàm dimidiatus. poetæ nomẽ proferre nõ poſſum. ſenſus uerborũ eſt: Dux mihi ſis, prætoq; aliud carmen, quo exponatur quomodo Aſia terra bellum ingens in Europam uenit.

Καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα.) Tragici etiã poetæ indicare breuiter & aperire ſolẽt, quod tota fabula continetur: argumentum ſcilicet. Quod niſi ilico in fronte, primaq; parte hoc fecerint, ut frequẽtius facere ſolent, non committunt, ut extra prologum hoc faciant: ſed antequam abſolutus ille ſit, paucis, quæ explicari poſtea debent, complectuntur. Quid in tragœdijs prologus ſit, quo intellectu poſuiſſe eum hic id nomẽ puto, docet ipſe in primo libro de Arte poetarũ. omnem enim tragœdiæ partem, quæ ante chori acceſſum poſita eſt, prologum uocari tradit.

Ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς.) Locum ſumptum eſſe è tragœdia, quam Oedipodem tyrannum uocat, apertum eſt. ita enim illic Oedipodes ſtirpem, quam putabat ſuam, exponens, locutus eſt, Ἐμοὶ πατὴρ μὲν Πόλυβος ἦν Κορίνθιος. Μήτηρ δὲ, Μερόπη Δωρίς, ἠγόμην δ᾽ ἀνήρ. Id uerò mihi ſcrupulũ nõ paruũ affert, q̃d explicatio hæc generis fortunarumq; Oedipodis extra prologum à Sophocle inducitur. in tertio enim actu tragœdiæ poſita eſt. quare uereor, ne μνημονικὸν ἁμάρτημα ſit. niſi uerſum illum intellexit Ariſtoteles, in quo argumenti nõnihil narratur, qui ſanè in prologo eſt, ἦν ἡμὶν ὦναξ Λάϊός ποθ᾽ ἡγεμών. pronunciatur autem à Creonte. Tota res acuratè uidenda. Qui uerò Euripidis uitam ſcripſit, Thomas quidam grammaticus, affirmat, quod poſtea à tragicis ſeruatum fuit, initio fabulæ argumentum explicare, atq; ita quaſi manu auditorem ad ea, quæ ſequuntur, ducere, inuentum fuiſſe eius poetæ. in ea autem ſententia exponenda penè eodem uerbo uſus eſt, quo paulo ſuprà Ariſtoteles, ut hinc uideatur ille id accepiſſe: quãuis non omnino idẽ dicat.

Καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως.) Quod tragœdia ſeruat, inquit, id etiam comœdia diligenter cuſtodit, ut aut ſtatim ſcilicet, aut prima ſaltem in parte fabulæ argumentum explicetur. nulla tamen è comœdia exempla adducit, ut è tragœdia fecerat. In comœdijs autem, quæ nouæ uocatæ ſunt, hoc fieri ſolitũ, è fabulis Terentij ac Plauti facilè intelligimus. quis enim non uidet in Andria, Simonẽ hoc munere fungi: in Heautontimorumeno, Menedemum? in Adelphis, Mitionem? primæ nanq; hæ, quæ in ſcenam ueniunt, perſonæ, argumentum narrant. Animaduertendum tamen, hás ne intellexerit, an quas priſcas appellabant: quamuis harũ etiã exemplo uti potuit. regnante enim Alexandro inuẽtæ ac agi cœptæ ſunt. Philemonẽ certè, quæ ſecuta eſt, ætate floruiſſe tradunt. Sed in priſcis etiam ipſis, ut ex Ariſtophanis fabulis perſpicere licet, idem fiebat. in Nubibus enim, Strepſiades perſonã prologi ſuſtinet, Dionyſius in Ranis: ac tum maximè id agit, cum ſeruo narrat, quæ res impulerit ipſum, ut tam longũ ac periculoſum iter ſuſciperet. et in Equitibus Demoſthenes. cũ enim quæſiſſet è conſeruo homine, ſocioq; illorũ malorũ, an uellet ſe totam rẽ narrare ſpectatoribus, annuiſſetq; ille, inquit, νῷν γάρ ἐστι δεσπότης, et quæ ſequũtur. exponit enim ingeniũ moresq; heri diligẽter: & Cleonis alterius cõſerui improbitatem et iniurias, & cuncta demum, quæ reliqua fabula aguntur, paucis exponit.

Τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον.) Ad oratores nunc, relictis poetis, redit: cumq; nonnulla alia iudiciali in genere procœmiorũ munia ſint, hoc maximè neceſſarium, propriumq; eſſe affirmat, indicare qui ſit finis, cuius cauſa oratio haberi debet. Maximè autem neceſſariũ, inquit, quia ſi hoc omitteret, officio ſuo deeſſet, nec quod ab eo in primis poſtulatur, præſtaret. propriũ uerò, quia id nullius alius ſit orationis partis, ut alia quædam, quæ communia ipſi cum alijs partibus ſunt.

Διόπερ, ἂν δῆλον ᾖ.) Perſpicitur, inquit, manifeſtò ex his, poſſe quandoq; rectè ſuperſederi procœmio: de quo etiam ſuprà diſſeruerat, cum duas tantũ neceſſarias eſſe partes orationum oſtenderet. quando enim illud ſine reprehenſione omitti poſſet aperiens, eadẽ quæ nunc facit, tempora attulit. Cicero quoq; in 2. de Oratore idem præcepit. Itaque in paruis atque frequen-

tibus cauſis ab ipſa re eſt exordiri ſæpe cõmodius. Hoc nonnunquam commiſiſſe Lyſiam, in uita ipſius narrat Halicarnaſſeus, ut ἀπροοιμιάστως ſcilicet & abruptè inciperet, ac narratione uteretur principio ſuæ orationis: & uerò hoc ille facere potuit, qui tenues ac minutas in primis cauſas agebat.

τὰ δ' ἄλλα εἴδη.) Cætera dicit quæ præter breuẽ rei explicationem in his procœmijs aſſumuntur, nõ eſſe ſemper neceſſaria, ſed tanquam remedia quædam ac curationes adhiberi: quibus, ſi quid nobis aduerſum in animo iudicum inſederit, ſanare ac tollere poſſimus: necnon quibus illuc, quæ prodeſſe nobis queant, inſerentes, ita illos, ut nobis commodum eſt, conformemus. Quid igitur hic ualere ἰατρεύματα putarim, oſtendi. uidetur autem hoc uerbum ſuperiori reſpondere, quod maximè neceſſarium eſſe dixit munus procœmij. nam quod nunc eadem hæc communia eſſe inquit, alteri manifeſtò reſpondet, quod idem munus proprium eſſe affirmauit.

λέγεται δὲ ταῦτα ἔκ τε τοῦ λέγοντος.) Vnde illa ipſa ducantur, docet (intelligit aũt extra uerum munus procœmiorũ poſita, quæ ἰατρεύματα uocarat) aut enim ex perſona oratoris, aut auditoris, aut ex re ipſa, aut ex aduerſarij etiã perſona capiuntur, quæ cuncta infrà diligenter explicat. Hunc penè locum expreſſit Cicero, cum in 2. de Oratore inquit: Sed cum erit utendũ principio (quod plerunq; erit) aut ex reo, aut ex aduerſario, aut ex re, aut ex eis apud quos agitur, ſententias duci licebit. Animaduertendum uerò diligenter, quem inſimulet Quintilianus in 4. libro, ubi, unde ducantur procœmia, tradens, triplicem perſonarum rationem reprehendit, quam ſcriptor quidam huius artis probarat, qui perſonam rei & aduerſarij & iudicis tantum attigerat, actoris autem omiſerat. Verba ipſius hæc ſunt, totum hunc locum perſequentis: Beneuolentiam aut à perſonis ducimus, aut à cauſis accipimus: ſed perſonarum non eſt, ut pleriq; crediderunt, triplex ratio, ex litigatore, & aduerſario, & iudice. nam exordium duci nonnunquam etiam ab actore cauſæ ſolet. aut igitur in auctorem hunc noſtrum illa non dirigũtur, aut ſine cauſa ipſum improbéq; inuaſit. Dicentis nanq; nomine Ariſtoteles, non reum tantum, ſed actorem etiam appellauit, amboſq; hos uno nomine coniunxit, ut liquidò intelligi poteſt. ita enim ſemper præcepta quæ eos ſpectant dat, tanquam idem ſit actor ac reus: ſed etiam uerbũ ipſum, quo utitur, potius oſtẽdere perſonã actoris quàm rei qui tacet, cũ qui pro ſe dicat habet, uidetur, ut fortaſſe Ciceronem intellexerit: quod ueriſimilius eſt, qui reum uocat, infráq; in re explicanda, quomodoq; ſingulis perſonis ſpectandis, procœmia tractanda ſint, nihil quod actoris cauſæ perſonam reſpiciat, addit.

περὶ αὑτοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου.) Perſonã oratoris aduerſarijq; cõiungit. Quod ad inferendũ, inquit, crimen diſſoluendumq; pertinet, ex his perſonis ducitur: quamuis idem locus ambobus non quadret, ut ipſe apertè oſtendit. Cum generandi caſu antea διαβολῆς excuſi haberent, accuſandi, ut in ſcriptis melioribus inueni, emendaui.

Ἔστι δ' οὐχ ὁμοίως.) Eadem ſanè res non eodem modò à diuerſis perſonis tractanda eſt. qui enim ſe defendit, in primis criminibus occurrere debet, eáq; diligenter purgare: accuſatorem uerò in peroratione criminari oportet. Cauſa autem, inquit, aperta eſt, quam tamen ipſe accuratè exponit. Cum igitur altera parte nõ diſcedat à præceptis magiſtrorum huius artis (ipſi enim quoq; cenſebant oportere eum, in quem ab accuſatore coniecta maledicta forent, initio orationis ſuæ illa refellere, falſóq; ſibi obiecta demonſtrare) altera non ſequitur iudicium ipſorum. uolebant enim illi in principio quoq; accuſatorem criminando reo operam dare, non extremæ orationi id reſeruare, ut iubet Ariſtoteles. id intelligitur ex uerbis Halicarnaſſei, qui in uita Lyſiæ hoc narrat, cũ antea oſtendiſſet ſe in illis rebus ponderandis, uiáq; ac ratione Lyſiæ explicanda, ſecuturum eſſe præcepta Iſocratis, ac diſcipulorum eius.

Τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον.) Reus, inquit, cũ omnia facere debeat, ut ſe inſinuet neceſſariò, quæ obſtant remouere debet. dum enim uigent crimina, omnis ipſius conatus irritus foret. diſijcere igitur criminationẽ aduerſarij in primis oportet. Hoc ſeruare Ciceronẽ in defenſione, quã ſcripſit pro Milone, notũ eſt. idẽ etiã, cũ ad id ſe accingeret, ſuas eſſe partes hoc accuratè facere ſignificauit: Sed antequã ad eam orationẽ uenio, quæ eſt ꝓpria noſtræ quæſtionis, uidẽtur ea eſſe refutãda, quæ in ſenatu ſæpe ab inimicis, ab improbis ſæpe iactata ſunt.

Τῷ δὲ διαβάλλοντι.) Qui criminatur, inquit, in peroratione crimina in aduerſarium ponere debet, ut firmius illa memoriæ auditorum hæreant. Nam ſi prima parte orationis collocata forent, obruerẽtur rebus, quæ poſtea ab eo ipſo dicerẽtur. neq; enim poſſunt iudices facilè prima, nouis poſtea reb. inculcatis, recordari.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατήν.) Quæ ad auditorem pertinent, materiam quoq; nobis præbent multorum procœmiorum. ea autem ſunt, cum conciliare nobis iudicem, ac beneuolum facere ſtudemus, aut in aduerſariũ incitare. is enim hoc genere auditor eſt, & apud eum agitur: quamuis alij ſæpè multi ſint, qui, quæ dicantur ab oratore accipiant. nam ex perſona etiam iudicis procœmia gignuntur, cum aut attentum illum, aut contrà negligentẽ reddimus. nõ enim ſemper (inquit) attentum facere, utile eſt. Quintilianus aduerſus hunc locum accuratè diſputauit. Verba hic eius adponam è quarto libro, ubi de exordio diſputat, ſumpta: Nec me, quãquã magni auctores in hoc duxerint, ut nõ ſemper facere attentũ et docilẽ iudicẽ uelim: nõ quia neſciã id quod ab illis dicitur, eſſe ꝓ mala cauſa qualis ea ſit nõ intelligi, uerũ quia iſtud nõ negligẽtia iudices cõtingit,

sed

ſed errore. dixit enim aduerſarius, et fortaſſe perſuaſit, nobis opus eſt eius diuerſa opinione, quæ mutari non poteſt, niſi illum fecerimus ad ea quæ dicemus, docilē, & attentum. Iudicium autem ſummi doctoris uerum eſt, nec labefactari ullo pacto poteſt: hoc enim ille (ut ſuſpicor) cogitauit. Quædam interdum loca in cauſis inueniri, quæ nulla ratione defendi poſsint. cum igitur ea infirmioribus argumentis purgare conemur (neq; enim intacta omnino relinquere, ac diſsimulare poſſumus) prodeſt iudicem ab accurata eorum animaduerſione abducere, ut cum negligentius quæ à nobis dicta fuerint, acceperit, neq; ipſorum uim perpenderit, perpurgaſſe nos ea exiſtimet, quæ nequaquam diſſoluta purgatáq; eſſe cognouiſſet, ſi attentius quæ dicta ſunt à nobis, examinaſſet. in his namq; criminibus, quæ probabilibus aliquib. argumentis diſſolui poſſunt, dubitandum non eſt, quin argumentis niti, & ad ipſa ſubtiliter percipienda iudicem attentū facere debeamus. uerùm cum non niſi plumbeo gladio nos tueri, imbecillioribusq; rationibus poſsimus, quæ ſi diligenter ab ijs apud quos agimus notarentur, ſuā infirmitatē aperirent, planum eſt, ipſum ab illis explorandis attenteq; cōſiderandis auocare, mirificè cauſæ noſtræ prodeſſe.

Διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα.) Hunc quoq; finem habere dicit multos, qui extorquere iudici riſum conantur, ac ſummo ſtudio in iudicijs, ſerijsq; rebus tractādis riſum excitāt. nihil enim aliud ſtudent, niſi ut abducant iudicem, nec attentè eum rem perſpicere ſinant. Hoc etiam ſæpè prodeſſe, affirmauit Quintilianus, ac multas in ſe utilitates habere. Quare cum hoc laudet, neſcio quomodo, ſi ſibi conſtare uult, ſuperius præceptum reprehendere poſsit Huic diuerſa uirtus, quæ riſum iudicis mouendo, & illos triſtes ſoluit affectus, & animos ab intentione rerum frequenter auertit.

Εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει.) Quæ docilem iudicē faciunt, oſtendit. εὐμάθειαν aūt docilitatem Cicero, et εὐμαθῆ docilē appellauit. Omnia aūt dicit eam uim habere, ut ad docilitatē deducant: intelligens cuncta, quæ rectè in principijs orationū uſurpantur. quib. addidit, huiuſcemodi de ſe opinionē excitare, ut probus uideare uir, quia tales in primis attentè audiātur. ualde uerò coniunctam eſſe attentionem cum docilitate, planum eſt. Id aūt Cicero quoq; in primo libro de Inuentione teſtatus eſt his uerbis: Et cum docilem facere uelis, ſimul attentum facias oportet. nam is maximè docilis eſt, qui attentiſsimè eſt paratus audire. quod inquit, ἐὰν τις βούληται, hoc, ut opinor, ualet: ſi quis hoc agit ac ſtudet, ea quæ dicit percipi eximiè ab ijs qui audiūt. ut enim tempora quædam incidunt, quibus attentum iudicem non eſſe præſtat: ita etiā quib. ea quæ dicuntur nō penitus cognoſci et intelligi ab eo utile ſit, niſi idem potius tempus ſit, id eſt utilitas cauſæ ratioq;. Aliter tamen obſcuratur oratio, & ut ægrè percipi poſsit, efficitur, aliter ab attentione abducuntur oratores.

Προσεκτικοὶ δὲ, τοῖς μεγάλοις.) Cuncti aūt, inquit, attenti eſſe ſolent magnis rebus, ſuis ac proprijs, admirabilibus, iucundis accipiendis. Cum huiuſcemodi igitur hominū ingeniū ſit, inijcere crebrò oportet, & auribus ipſorū inculcare, te de ijs ipſis rebus dicturū eſſe. Contrà aūt ſi ab attentione abducere eos uis, oſtendere debes, puſillū id eſſe, de quo agitur, nihil ad eos pertinere, moleſtū quoq;, & quod ægritudinē ipſis afferre poſsit. Reſpondet aūt hoc parti illi, quod ſuprà ex re quoq; ſententias duci dixerat, ad procœmia conformanda. Verū quia non ſemper prodeſſe affirmarat attentum iudicem facere, à re quoq; ipſe docet, quomodo poſsimus & attentum & non attentum, ut nobis cōmodum eſt, eum reddere. In quo etiam animaduertendum, cum quatuor numeret genera rerum, quæ ualeāt iudices attentos reddere, poſteaq; tradat, quæ tollendæ attentioni accōmodata ſint, quod admirabilibus opponatur, eum non expoſuiſſe. id uerò ſtudio breuitatis uidetur feciſſe. Sunt autem contraria admirabilium, cotidiana, peruulgata, & conſentanea.

Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν.) Ne incideret in culpā, cuius dicendi magiſtros primo libro damnauerat, oſtēdit, ſe intelligere quid præcipiat, & ut omnibus etiā alijs idē notum ſit, facit. Quod ſi iudices, quales eſſe deberēt, forēt, auresq; rebus, quæ alienæ à cauſa ſunt, obſtructas haberent, ſe omnib. his præceptis ſuperſeſſurum libenter fuiſſe. Hoc autem, inquit, firmiter tenere debemus, huiuſcemodi omnia artificia extra rem eſſe, & aduerſus deprauatum corruptumq; auditorem ualere, et qui libenter, quæ extra cauſam ſunt, accipit. nec enim, φαῦλον appellans, intelligit alijs uitijs inquinatum, ſed non bene munere ſuo fungentem, ſeq; abduci à uerò aſtutis his rationib. patientem. Initio huius operis, cum ſui temporis rhetoras reprehenderet, quod hic dicit, ἔξω τοῦ λόγου, quaſi extra cauſam ac propoſitum, uocauit ἔξω τοῦ πράγματος, id eſt ſeiunctum à re et materia, de qua agitur.

Ἐπεὶ οὖν μὴ τοιοῦτος ᾖ.) Niſi enim, inquit, huiuſcemodi iudex foret, ſed integer ac ſibi conſtās non ualde opus foret procœmio. hoc autem protuliſſe hunc noſtrū, teſtatus eſt Quintilianus in 4. his uerbis: Ariſtoteles quidem in totum id neceſſarium apud bonos iudices negat. Sed etiam in 12. cum dixiſſet, Quod ſi mihi des conſilium iudicum ſapientum, perquam multa recidā: addidit, Cum etiam procœmium apud tales ſuperuacaneū eſſe Ariſtoteles exiſtimet.

Ἀλλ᾽ ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς.) Non in totum abiudicat procœmiū Ariſtoteles, apud bonos etiā & ſapientes iudices, ut cenſuit Quintilianus, ſed modicū quendam uſum habere oſtendit: proprium tamen illum, & qui eripi ipſi nunquam poſsit. nullās enim ei alias partes relinquit, niſi ut rem breui narret. nam remoto penitus illo, trunca decurtatáq; uideretur oratio. habet enim rationē capitis in ea exordiū. Nō omnino

nino tamen exponere, quæ contineantur in cauſa, inquit, procœmij eſſe. id enim munus eſt narrationis, & partis illius quã ipſe πρόθεσιν uocauit: ſed ſummatim, quæ illa ſint, indicare. Hactenus ſcilicet, donec iudex, qua de re agatur, intelligat. niſi enim argumentum perceperit, multa incommoda inde naſcantur neceſſe eſt.

Ἔτι τὸ προσεκτικὸς ποιεῖν.) Præterea, inquit, quod pleriq; putant proprium procœmij eſſe, nec alibi rectè attingi poſſe, reddere ſcilicet iudices attentos, proprium ipſius munus non eſt, ſed commune illi cum omnibus alijs orationis partibus. neq; enim cunctandum, ubicunq; res poſtulet, id facere, uel potius neceſſarium magis in reliquis, quàm in hac parte eſt: cuius etiam rei rationem reddit, affirmans ueriſimile eſſe, qui audiunt, omnibus locis potius, quàm in principio ſtudium ſuum relaxaturos, negligenterq; atq; oſcitanter audituros. erecto enim animo ſemper initio rerum tractandarum ſumus, poſtea uerò imbecillitate humani ingenij defatigamur.

Διὸ γελοῖον τὸ ἐν ἀρχῇ τάττειν.) Quare, inquit, res ſtulta eſt, et quæ riſu explodi debeat, oratorem in principio ſuæ orationis ſtudioſè hoc facere, cũ minimè oporte: ſponteq; ſua ij qui audiunt, attenti ſunt. cũcti enim initio alicuius orationis expectatione moti, nouitateq; ipſa delectati, arrectis auribus ſtant. Habemus autem, unde Cicero acceperit, quæ ab Antonio cõtra uulgares rhetoras in 2. libro de Oratore diſputari facit. totum enim hunc locum manifeſtò tranſtulit: quamuis contra Græcos, adiutus à Græcis, copijsq; ipſorum inſtructus, pugnare uideri nolit. uerba Ciceronis hæc ſunt: Nam & attentum, monent Græci, ut principiò faciamus iudicem, & docilem, & quæ ſunt utilia, ſed non principij magis propria, quàm reliquarum partiũ, faciliora etiam in principijs, quòd et attenti tum maximè ſunt, cum omnia expectant: & quæ ſequuntur.

Ὡς ὅπου ἂν ᾖ καιρός.) Quapropter, inquit non in principio orationis danda eſt opera, ut attentum iudicem faciamus: ſed cum tempus hoc poſcere uidebitur, tunc huiuſcemodi uocibus attentio eorum excitanda eſt. Nihil ſanè uetat, quin & in principio quoq; aliquando id commodè aliqua ratione fieri poſsit: neq; ipſe id negat, ſed inſimulat illos, qui omnium orationis partium commune, procœmij proprium munus eſſe aiebant. cum contrà potius, ſi rem ipſam ſpectes, à principio abhorreat, atq; natura procœmij, attentũ facere eum qui audit: ac ſolum tunc conueniat, cum huiuſcemodi cauſa eſt, ut quod contra naturam ipſius eſt, ipſum tunc poſtulet. Quantopere autem diſſentiat ab Ariſtotele Quintilianus, manifeſtò intelligi licet, qui attentionem in ijs numeret, quæ quamuis per totam orationem cuſtodiantur, initijs tamen maximè neceſſaria ſint.

Καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν.) Cum aliò mentes conuertiſſe, negligenterq; orationẽ ſuam accipere iudices uidet orator, his atq; huiuſcemodi uocibus excitare illos debet, & ad ſtudium ſe attentè audiendi reuocare: Adhibete animum uerbis meis, neq; enim mea magis quàm ueſtra res agitur commune nanq; negotium hoc eſt. Nam, quod ſuprà præcepit, poſſe illos excitari, ſi illorum intereſſet, de quo agimus, aut magnum eſſe, aut admirabile docuerimus, prior uox à priore, poſterior à poſterioribus duobus pendet. quomodo autem pollicendo rem illam uoluptati ipſis fore, attentos facere auditores poſsimus, exemplo non declarauit: cum ſuprà tamen id in ijs quæ attentionem gignunt, numeraſſet. Halicarnaſſeus quoq; in uita Lyſiæ, cum præcepta erigendorum iudicũ tangeret, inquit, oportere aliquando precibus ab ipſis petere, ut attentè audiant. cum uerò, quæ ſua ui ſine aperto ſtudio oratoris hoc præſtarẽt, enumeraret, admirabilia et παράδοξα tantũ appellauit.

Καί, ἐρῶ γὰρ ὑμῖν.) Alia ratio excitandi iudices à magnitudine facti, quod exponi debet, ſine nouitate. Rogo uos, ut attentè uerba mea audiatis. narrabo enim acerbiſsimum facinus, ac nunquam aliàs auditum. Sine, inquit, eiuſmodi, ut nihil unquam tam admirabile acceperitis.

Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν.) Hanc uim, inquit, habet celebris etiam Prodici Cij uox, qua dormientes diſcipulos ille excitabat. ſolebat enim in medio ſermone inijcere aliquid ipſis demonſtrationis eius, quàm quod quinquaginta drachmis ipſam uenderet, πεντηκοντάδραχμον appellabat. Quintilianus libro 4. hunc locum tetigit: Cõtraq; eſt interim procœmij uis etiã non in exordio. Nam iudices & in narratione nonnunquam, & in argumentis, ut attendant, & ut faueant, rogamus, quo Prodicus uelut dormitantes eos excitari putabat. Non excitabat tamen Prodicus iudices his uocibus, ut Quintilianus uidetur intellexiſſe, quarũ exempla ponit Ariſtoteles, rogans ſcilicet, ut attenderent ac fauerent: ſed diſcipulos, cum otioſe oſcitanterq; uerba ipſius acciperent, inijciendo aliquid de ingentis precij illa demonſtratione, uigilantiores reddebat. Quare ſi id ſignificare uoluit, prorſus lapſus eſt. quod uero ad uerbũ νυστάζειν pertinet (id autẽ Græcis ſomniculoſum eſſe, ſopitisq; ſenſibus, ualet, ut Plato quoq; in 5. de Legibus illo uſus eſt, cum ſcientiam numerorum celebrans, in alijs ipſius laudibus hanc maximam poſuit, quod ingenio inertem ac ſomniculoſum excitat. uerba hæc eius ſunt: τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι τὸν νυστάζοντα καὶ ἀμαθῆ φύσει, ἐγείρει) dormitantes reddidit Quintilianus. nam Plutarchus cum Ciceronis uocem Græcis uerbis exponeret, qua ille quibuſdã in locis ſuarũ orationũ Demoſthenẽ ſibi uideri dormitare dixerat, Græco hoc uerbo uſus eſt. Horatius certè in eadem re exponenda dormitare dixit. & idem Indignor, quandoq; bonus dormitat Homerus. Plato autem in Cratilo, quid Prodicus ſuo illo iuncto uerbo intelligeret, expoſuit, εἰ μὲν οὖν ἤδη ἐγὼ ἠκηκόειν παρὰ Προδίκου τὴν πεντηκοντάδραχμον ἐπίδειξιν, ἣν ἀκούσαντι ὑπάρχει

περὶ αὐ

περὶ ἄλλων πεντηκοντάδραχμος, ὥς φησιν ἐκεῖνος, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσέ σε αὐτίκα μάλα εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος. νῦν δὲ οὐκ ἀκήκοα, ἀλλὰ τὴν δραχμιαίαν. Apud Sudã quoq; ubi de Prodico loquitur, legitur, πρῶτος δὲ οὗτος τὴν πεντηκοντάδραχμον ἐπίδειξιν ἐπ᾽ αὐτῷ. Cum quinquaginta igitur drachmas à diſcipulis, ſi orationis eius explicationẽ audire uellent, exigeret Prodicus (unde quoq; admirabilem illam eſſe, atq; habere in ſe utilitatem mirificam crederetur) cum dormitantes ipſos uidebat, aliquam partem demonſtrationis eius in medio ſermone iniiciebat, cuius dignitate illi celebritateq; commoti, ad audiendum excitarentur, ſomnumq; longè pellerẽt. Pertinet igitur hoc ad id quod extremum poſuit, oſtendens nos idem effecturos, ſi admirabile illud eſſe affirmauerimus. παρεμβάλλειν, ualet hic inſerere atque inculcare. unde uerſus adulterini, παρεμβεβλημένοι dicuntur. Videtur autẽ intelligi debere uerbum, unde generandi caſus aptus ſit.

Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατήν.) Cum ſuprà hæc omnia extra cauſam eſſe dixiſſet, id uerum eſſe nunc confirmat. Quod enim, inquit, cum auditore, non ut auditore hi agunt, hinc etiam manifeſtum fieri poteſt, quod uniuerſi in principijs aut criminãtur, aut metum diſijciũt, quæq; malum aut periculum ipſis comportare uidebantur, remouẽt. iudex enim ut iudex, non audit, niſi quæ ad rem cauſamúe faciunt. quare procemia ad eum minimẽ, ut talem, pertinẽt.

Ἄναξ.) Senarium eſſe Sophoclis ex Antigona, pronunciariq; ab eo quem miſerant, qui Polynicis cadauer, ne ſepulturæ traderetur, cuſtodiebant, manifeſtum eſt. metu enim perterritum, quod ea expoſiturus eſſet, quæ ipſi diſplicerent, narrat regi, ſe ſæpe in uia conſtitiſſe, cogitantem quid agere melius eſſet, ac omni deniq; ratione initio ſuæ orationis conatur periculum à ſe remouere, neq; ſe alicui culpæ affinem eſſe docere. Nam paulo pòſt idem inquit, uelle ſe, antequam quid factum ſit contra interdictum ipſius, aperiat, rem ſuam agere, atq; oſtendere opera ſua id admiſſum non eſſe, neq; ſe etiam auctorem eius effectoremq; noniſſe. quare non poſſe meritò ob id in malum incidere, infortuniumq; aliquod. Apud poetam ipſum μὲν οὖν ταχὺς legitur, cuius tamen interpres in declaratione ſua σπουδῆς ponit. Quæ autem hic uerba ſequuntur τί φροιμιάζῃ, apud Sophoclem non leguntur: eadem tamen penè ſententia à Creonte alijs uerbis exponitur. cognouit enim ille aliquid incommodi natũ ex tam accurata nuncij antequã rem narraret, ſui purgatione. poetæ uerba paulo pòſt à me ponentur.

Τί φροιμιάζῃ.) Apud Euripidem Iphigenia in Tauris, Thoas rex Iphigeniam manifeſtò deprehenſam, ob ſcuréq; reſpondentem ac tergiuerſantem, his ipſis uerbis percunctatur, τί φροιμιάζῃ νεοχμόν; ἐξαύδα σαφῶς. Quæ intellexiſſe Ariſtotelẽ exiſtimare debemus. niſi alicui durum uideatur, ex una in alteram fabulam, & à Sophocle ad Euripidem tanto cum ſilentio ipſum tranſiſſe, & ne coniunctionem quidem καὶ poſuiſſe, ut aliàs facere cõſueuit. Sed hæc temporibus illis indicare ſat erat, quibus ſcripta tragicorum non eruditis tantum hominibus, ſed imperitis quoq;, multum in theatro ſedentibus, cognita & percepta erant.

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες.) Illi quoq;, inquit, qui malam cauſam habent, aut ſe habere putant, huc ſe conferunt, & ambages quærũt. intelligi namq; debet προοιμιάζειν. hæc enim plerunq; eſt ratio procemiorũ: et illic, quæ extra rem, & cauſam ſunt, tractantur. Non ſine cauſa autem hoc illos facere docens ait: Quouis enim in loco ipſis præſtat, q̃ in cauſa ipſa permanere, cũ nullã eius partẽ attingere ſine dãno queant.

Διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν.) Serui quoq;, inquit, callida hominum natio, & ad omnẽ malitiam iniquitate fortunæ inſtructa, non reſpondent ad interrogata, cũ urgemus illos, & alicuius flagitij coarguere uolumus, ſed ambages loquuntur, & quæ rem potius undiq; circunſtant, quam rem ipſam. ita enim, ſententiam ſecutus, reddiderim τὰ κύκλῳ. quemadmodum in primo libro locutus eſt, cum appellauit (laudationum rationem tradens) nobilitatem puerilemq; inſtitutionem, τὰ κύκλῳ. Idem quoq; uerbũ Sophocles in Antigona uſurpauit, uel potius Creontem regem ita loquentẽ induxit. εὖ γε στοχάζῃ, κἀποφράγνυσαι κύκλῳ τὸ πρᾶγμα. intellexit tamen rex nuncium illum ſe undiq; munire, & tanquam ſepimentum inducere, ut tutus ſit, nec expugnari poſſit. quod autem addidit, καὶ προοιμιάζονται, ualet, principia ſermoni ſuo accurata affigunt, & in excuſandis ſe ipſis magnam partem orationis conſumunt. Vim huius uerbi expreſſit in 2. Georgicorum Virgilius: Non hic te carmine ficto, Atq; per ambages & longa exorſa tenebo. id eſt, rem ipſam explicabo: in quibusq; alij multum operæ temporisq; conſumere conſuerunt, cuncta dimittam.

Εὔνουν δὲ τίνας δεῖ ποιεῖν.) Hoc unum eorum eſt quæ ad eum qui audit pertinent. tertio autem loco hic poſitum eſt, ſuprà uerò primo. Rhetores quoq; cum munia procemiorum tradunt, tria hæc adferunt, quæ hic ab Ariſtotele exponuntur. fieri, inquam, illis iudices beneuolos, dociles, attentos. ut Cicero in Partitionibus: Sumuntur autem trium rerum gratia, ut amicè, ut intelligenter, ut attentè audiamur. Et Halicarnaſſeus in uita Lyſiæ, ubi ipſum tria hæc eximiè ſemper tractaſſe narrat. Cũ igitur hoc reſtaret, docet ſe antea de hoc affatim diſſeruiſſe: & quæ hic neceſſaria ſunt, inde petenda eſſe. neq; tamen id hoc ipſo in libro ſuprà fecit, ſed in 2. unde etiam ſumi poſſunt, quæ ad commouendũ animum iudicis ualent, eumq; aduerſario iratum faciendũ, ac ſi qui alij affectus in eo excitandi ſunt. locus enim ille hæc omnia copioſè explicauit.

Ἐπεὶ δ᾽ εὖ λέγεται.) Qui cõciliare ſibi animos iudicũ uolũt, dare operã debẽt, ut aut amici illis ipſis, aut miſera

tione di-

tione digni uideantur. Hoc præcipit nunc Ariſtoteles. Cum enim apud optimum poetam uidiſſet, ſapientem hominem Vlyſſem precari à Minerua, ut ita à Phæacibus exciperetur, ad quos naufragus accedebat, ut aut bene ipſis cupere, aut miſerabilis uideretur, uereq; id dictum putaret, inde cognouit maximè quid nobis proponere debemus. Verſus autē ille in 14. libro Odyſſeæ ad extremum. Hoc quoq; præcipit Cicero, cum in 2. de Oratore, quomodo ducerentur ſententiæ ad procemia conformāda, à perſona eorum quorum res eſt doceret: Ex reo, quæ ſignificent uirum bonum, quæ liberalem, quæ calamitoſum, quæ miſericordia dignum.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι.) In demonſtratiui generis exordijs operam dare debemus, ut ij ipſi apud quos dicimus, putent ſe unà cum ijs quos laudandos nobis propoſuimus, ornari: aut ſi non ipſos, familiam, aut ſtudia eorū, & in eos deniq; aliquo modo laudes, quas alijs tribuimus, redundare.

Ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ.) Confirmat hoc teſtimonio Socratis, qui apud Platonem nihil negotij eſſe dixerat laudare Athenienſes Athenienſibus, & ad illos luculentam orationem de præclaris eorū factis, uirtutibusq; habere. quemadmodū contrà, rem moleſtā ac difficilē eſſe, apud hoſtes inimicāq; aliquā gentē aliquos uerbis celebrare, & qui æquis auribus orationē eorū nō accipiant. In 5. libro Tuſculanarum quæſtionū Cicero Græco nomine hanc orationē appellauit. in Oratore autem pluribus Latinis Græcū uerbū expreſſit, inquiens: Sed in populari oratione, qua mos eſt Athenis laudare in concione eos, qui ſint in prælijs interfecti. Vocari etiam ſermonē ipſum Menexenum, notum eſt. Platonis uerba, quibus, quod indicat Ariſtoteles, ſignificauit, hæc ſunt. εἰ μὲν γὰρ δέοι Ἀθηναίους ἐν Πελοποννησίοις εὖ λέγειν, ἢ Πελοποννησίους ἐν Ἀθηναίοις, ἀγαθοῦ ἂν ῥήτορος δέοι, τοῦ πείσοντος, καὶ εὐδοκιμήσοντος. ὅταν δέ τις ἐν τούτοις ἀγωνίζηται, οὕσπερ καὶ ἐπαινεῖ, οὐδὲν μέγα δοκεῖν εὖ λέγειν.

Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ.) Principia, inquit, deliberationum à iudiciali genere ſumuntur. nam ſua, ac propria nulla habent. Natura enim, inquit, hoc genus minime indiget procemijs, cuius rei ſtatim cauſam reddit. quod enim procemij primum munus eſt, ut breuiter oſtendatur, qua de re ſermo haberi debet, hic minimè neceſſariū eſt. eſt enim hoc illis iam notum. Cicero in Partitionibus principia huic generi non eripit, ſed in anguſtum illa cogit, inquiens: Principia autem in ſententijs dicendis breuia eſſe debebunt. non enim ſupplex, ut ad iudicem, uenit orator, ſed hortator, atq; auctor: alia tamen de cauſa, ut ex uerbis eius percipitur, quam hic noſter. quod enim illic non requiri oſtendit, non eſt exordij proprium munus, ut ſuprà patefactum eſt, quamuis frequenti in uſu oratorum ſit. Cum excuſi uerò antea hic numero multitudinis λόγων haberēt, ſecutus fidem antiquiſſ. libri, unitatis numero, eodem caſu, λόγου emendaui. uetus quoq; tralatio hanc lectionem exprimit. arbitror autē λόγον ualere hic, γένος.

Καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου.) Præterea, inquit, res ipſa ſua ſpōte procemio nō eget. quod ſi quādo nō reijcit, perſona potius eius qui agit, aut aduerſarij, quàm res ipſa id recipit: nonnullisq; alijs huiuſcemodi temporibus, quæ ipſe exponit, & Quintilianus quoq;, qui hunc locum expreſſit, oſtendit. hæc enim ipſius uerba ſunt è tertio libro: Ariſtoteles quidem nec ſine cauſa putat, & à noſtra, & ab eius qui diſſentiet, perſona duci frequenter in conſilijs exordium, quaſi mutuantibus hoc nobis à iudiciali genere: nōnunquā etiam ut minor res maiorue uideatur. Quod enim ait, & à noſtra, et ab eius qui diſſentiet, perſona: manifeſtò hæc uerba uertit, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας. nam quod ad poſterius uerbū pertinet, ita quoq; ſuprà Ariſtoteles locutus eſt, cum contra rhetoras ſui temporis diſſerens, quando egerent procemijs deliberationes indicauit, ὅταν ἀντιλογία ᾖ.

Διὸ ἢ διαβάλλειν.) Hæc ſuperioribus reſpondent. tunc enim perſona aduerſarij quaſi poſcit procemia, cū crimina in eam inferenda ſunt: eius autem qui dicit, cū illata diſſoluenda. Nam cum id de quo agitur, minus quàm ratio noſtra poſtulat, uidebitur, amplificare illud oportebit: cum uerò maius, conterere. Cicero quoq; extremum hoc crebrò fieri in procemio affirmat, inquiēs: Sed amplificatio, quanquam habet proprium locum, ſæpè etiam primum, poſtremum quidem ferè ſemper.

Τούτων δὲ χάριν προοιμίου δεῖται.) Horū, inquit, quæ expoſuimus gratia, recipiunt deliberationes exordia. nam præter ſuprà dicta tempora, principium etiam adfigi huic generi poteſt ornatus cauſa, ne tenuis nimis oratio, & ſubitò temereq; effutita uideatur. illa enim dignitatem nullam habere poteſt. αὐτοκάβδαλα autem carmina leuia uocantur, ut ſuprà quoq; à me traditū eſt, cū nulla præparatione animi multi uerſus ſubitò funduntur. Hoc quoq; Cicero poſuit, cum tria, quorum aliquid omne principium habere deberet, exponens, inquit, Aut quoddam ornamentum ac dignitatem.

Τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους.) Τοιοῦτον intelligo αὐτοκάβδαλον, et inconditum, & quod prima ſui parte ſpeciem nullam dignitatem ue retineret. Cum autem de genere deliberādi loqueretur, oſtēdereté; cur adfingēda illi eſſent procemia, quodq; initiū in ſe cōtinerent ſuaſiones diſſuaſionesq; quæ eo caterent, exemplū attulit orationis in alio genere ſcriptæ: ad culpam tamen demonſtrandam, quia, quæ ſine principio eſſent orationes eius generis, prædita forent, nihil retulit è quo genere exemplum caperet.

Οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας.) A ſtudio athletarū tranſlata hæc uerba ſunt, qui antequā manus cū aduerſario cōſererent, ſe ad pugnā præparabant, parteſq; maximè corporis, quibus in cōcertatione uſuri erant,

ut illis aptioribus, ualentioribusq́; uterentur, commouebant: nonnullaq́; interim faciebant, quæ ſpeciem in ſe ac uenuſtatem quãdam haberent. Hunc locum, ut opinor, expreſſit Cicero in ſecundo libro de Oratore, cum de principijs & ipſe dicendi diſputans, quamq́; accurata illa eſſe deberent oſtendens, inquit: In quo admirari ſoleo non equidem iſtos qui nullam huic rei operam dederũt, ſed hominẽ in primis diſertum atq; eruditum, Philippũ, qui ita ſolet ad dicendum ſurgere, ut quod primum uerbum habiturus ſit, neſciat: & ait idem, cum brachiũ concaleſecerit, tum ſe ſolere pugnare: neq; attẽdit eos ipſos, unde hoc ſimile ducat. & quæ ſequuntur. immutauit tamen hoc, quod à gladiatoribus ſimile, nõ ut philoſophus fecerat, ab athletis duxit. Romæ namq; cum Cicero ſcribebat, ac multo ſuperioribus etiam temporibus, crebra munera gladiatorum populo dabantur: Ariſtotelis uerò ætate gladiatores in Græcia non pugnabãt, multisq́; poſtea ſeculis crudele hoc ſpectaculum à mitiſsima gente receptum eſt. Athletarum autem frequens uſus erat. unde uterq; uerba tranſtulit à re tunc nota ac peruulgata. Ambobus uerò his hominum generibus in hoc conueniebat inter ſe, quod & uiribus eodem tempore, & uenuſtati ſeruiebant. Eodem igitur pacto, ut ſi illi ſine hac diligentia elegantiá ue in harenam deſcenderent, ita Gorgiam dicit orationem ſuam ſubitò aggreſſum, in medium argumentum inuaſiſſe: dixiſſeq́;, Elis fortunata ciuitas. cuncta enim, quæ ad ſpeciem adhibentur, reliquit. ἐξαγκωνίζειν ſignificat brachiorum partem, quàm ἀγκῶνα uocant, extendere, atq; ita quaſi unctam illigatamq́; illam expedire, ac omnem inde torporem eijcere. ἀνακινῆσαι uerò, brachia manusq́; commouere ác concutere, quo etiam crebro motu illa calidiora & agiliora redderentur. Plato quoq; in quarto libro de Legibus, cũ de procemijs ſuarum legum diſputaret, hoc ipſo uerbo uſus eſt (locus omnis ſuprà à me Latinis uerbis expoſitus) qui tamen, ne duriuſcula tranſlatio uideretur, particula addita ipſam molliuit, ac breuem ex ipſa imaginem formauit: loquens autem ille communiter inquit, ὅτι λόγων πάντων, καὶ ὅσων φωνὴ κεκοινώνηκε, προοίμιά τέ ἐστι, καὶ σχεδόν οἷόν τινες ἀνακινήσεις, & quæ ſequuntur.

Περὶ δὲ διαβολῆς.) Cum in ſententijs dicendis principia etiam duci docuerit uel à criminandis ijs qui diſſentient, uel à criminibus diſſoluendis uias nunc oſtendit, quibus dilui crimina poſsint: de diluẽdis autẽ prius quàm de inferendis agit quia procemiorum de quibus nũc præcipit, magis proprium hoc eſt: illud uerò perorationum, ut ipſe antea affirmauit. Primum præceptum huiuſcemodi eſt: Quæcunq; adiuuant ad delendam ex animis hominum malam de te exiſtimationem, cuncta proderunt etiam ad crimina depellenda: nihil enim refert, ſiue ſermone alicuius orta ſit praua illa opinio, ſiue ſua ſponte excitata: quare utilis ſemper hæc ratio eſt. incipere autem nos ſæpe prauè de aliquo ſentire, uel ex nefarijs aliquibus ipſius uocibus, uel factis apertum eſt. hæc tamen criminatio appellari non poteſt. Cum oratione uerò & iudicio alicuius, qui aut improba aliqua facta, aut turpia deſideria eius nobis aperuit, id fit, tũc illa διαβολὴ Græcè, criminatio Latinè appellatur.

Ὥστε τὸ ὅλον καθόλου.) Præceptum hoc ſemper utile eſſe demonſtrat, in uniuerſumq́; prodeſſe: ut quæ delendæ malæ de nobis opinioni accommodata ſint, ſua ſponte, nõ artificijs hominum excitatæ, eadem quoq; ualeãt ad illata ab aduerſario crimina depellenda.

Ἄλλος τρόπος.) Alia ratio eſt, inquit, diluendæ criminationis, occurrere ipſi eadem uia, qua criminibus illatis occurrere ſolemus, factisq́; improbis, quorum in iudicio arguamur, & de quibus omnis lis & controuerſia nobis ſit cum aduerſario. illa namq; ἀμφισβητούμενα uocantur. Cum in excuſis autem & hic & non multo pòſt in tertia ratione, quam tradit, diſcutiendæ criminationis, τόπος legeretur, ut inueni in antiquiſsimo libro, τρόπος ambobus in locis emendaui, uetus quoq; tralatio hoc confirmat. Sæpe autẽ inter ſe uerba hæc ob ſimilitudinẽ ab imperitis librarijs immutatur. uocare ipſum τρόπους, confutandi duo illa genera, quorum alterum in captionibus uerborum manet, alterum uerò in ſententia imponit, notum eſt. Eodem quoq; pacto loquitur illic non multo pòſt, cum dicit tres modos eſſe elenchorum, qui è multiplici notione uerborum & ancipiti ſermone proficiſcuntur.

Ἢ ὡς οὐκ ἴσῳ.) Quomodo aliquis reſiſtere conſuerit in iudicijs criminibus, quorum reus ſit, narrat: & quæ præcipuè arripere, ac tenere. ſtatus autem cauſarum appellant ipſos poſteriores huius artis magiſtri. aut enim inficiando, aut nihil cuiquam detrimenti ex ea re natum oſtendendo, aut non huic qui ſe queritur damnum accepiſſe, aut non tantum damni factum: ut autem ab utili, ita ab æquo argumentabimur. aut iniquum id non eſſe, aut non magnã culpam, ſed etiam ab honeſto, aut nõ turpe id eſſe docentes, aut puſillam rem, magnitudinisq́; expertem eſſe. De huiuſcemodi enim rebus, inquit, controuerſiæ exiſtere ſolent. Quod mendoſum hic erat, caſtigaui, quorundam ſcriptorum librorum, & eorum quidẽ meliorum, fidem & ueterem tralationem ſecutus. antea enim ἢ οὐ τὸ ἴσον legebatur. dandi uerò caſu τούτῳ legi debere, certum eſt. innuit autem hoc pacto (niſi fallor) ſtatum illum, quem recentiores tranſlationem uocarunt. cũ enim ipſum apertè non tradiderit, ſemina tamẽ eius quædam citra nomẽ poſuit. quod teſtatus etiam eſt Quintilianus. hunc enim locum arbitror eum intellexiſſe. qui namq; inficiari non poteſt detrimẽtum à ſe illatum eſſe, ſed ait eum ipſum, qui de hoc quæritur, damni nihil feciſſe, remouet cauſam ab actore, nec iure ab ipſo ſecũ agi poſſe docet, quod etiam in ſtatus quæſtiones ue tranſlatiuas cadit. neq; enim tantum tranſlatione utitur, qui aliũ auctorem eſſe eius facti, cuius inſimulatur non ſe docet, uerũm etiam qui accuſatori ius agendi non eſſe, aut contra hunc, aut hoc tempore, aut hac lege oſtendit. In primo uerò libro hanc controuerſiam reticuit Ariſtoteles, ubi iudiciale genus explicans nonnihil, quod ad ſtatus

cauſarum pertineret, tetigit. neq; enim exiſtimo, quid ſit, ipſum hic ſignificaſſe, id eſt definitiuum ſtatum, qui ſenſus ex altera lectione fortaſſe eliceretur. nam hunc etiã ferè nõ ponit, ubi cæteros appellat: ſed qualis res ſit, quærendum putat. qualitas enim hic rerum potius quàm natura ſpectatur: & illam magis, quàm hanc, quærere oratores ſolent. Præterea ſi, quid ſit, nunc intellexiſſet, uerum earũ quæſtionum ordinem, ut opinor, cuſtodiſſet: cum tamen hic manifeſtò, quæ ad rei qualitatem faciũt, antea tradat. uis enim prius naturaq; ipſius, poſtea autem qualitas quærenda foret.

Ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην.) Vt egit, inquit, atq; innocentiam ſuam purgauit Iphicrates, aduerſus calumniatorem Nauſicratẽ. ait enim ſe feciſſe, quod obijciebat: læſiſſe etiam nihil tamen iniqui ſe admiſiſſe, quod poſſint detrimẽta quoq; aliquibus iuſtè inuſigi. Hic eſt autem Nauſicrates ille orator, cuius mẽtionẽ quoq; fecit Plutarchus in Cimone, narrans eũ dixiſſe, Citiæas buſtum eius imperatoris colere ac uenerari ſolitos.

Ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα.) Aut ſi iniquè ſe ciſſe quiſpiam arguatur, nec factum inficiari aut purgare poſſit, compenſare rem hoc pacto. ſi detrimentoſum alijs quippiam geſſit, at id honeſtum ijſdem fuit. Si triſte ac moleſtum, at illis ipſis utile. aut aliquid huiuſcemodi afferre deniq; oportet, quod non malè omnino cum illis actum declaret: id uerò, cũ iniquè nos feciſſe fateamur.

Ἄλλος τρόπος.) Alius, inquit, modus ratioq; depellendi à ſe illatum crimen, quod arguaris feciſſe, docere id lapſum quendam eſſe aut fortunæ culpa factum, aut neceſſitate aliqua tibi impoſita, uiq; adhibita, cõmiſſum. ijs enim homines ignoſcere conſueuerunt. neq; enim ex ſententia noſtra fiunt, neq; ab electione proficiſcuntur.

Οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν.) Cum obieciſſet calũniator quidam optimo omnium tragicorum poetarũ, toto corpore ipſum tremere, ut ob malam ætatem facilius ueniam ab iudicibus impetraret, inquit Sophocles tremere ſe, nõ quẽadmodũ improbus ille affirmaret, ut ſenex uideretur, ſed neceſſariò. nõ enim ad numerum ſe octoginta annorum ſponte ſua ueniſſe, ſed lege & imperio naturæ. Non libenter ſe graui illa ætate premi: ac ſi in ſua poteſtate poſitum foret, multos ſe inde annos dempturum fuiſſe.

Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ.) Cõpenſare quoq; damnum fine atq; ultimo, non eſt cunctandum, docereq; ſe nunquam lædere ipſum in animo habuiſſe. Sed hoc, aut illud facere, quod autem ueriſimile erit, reiq; accommodatius, proferet, ut etiam affirmare nunquam facere ſe illud cogitaſſe: quod autem damnum acceperit, caſu factum eſſe. dignum autem odio futurum fuiſſe, ſi ut illud efficeretur, id commiſſum à ſe fuiſſet. Prius exemplum ſignificat ἀμάρτημα, cum obfuturos nos minimè putãtes, ſed alio fine propoſito imprudentes lædimus: poſterius uerò ἀτύχημα, cum aliud ageremus, aliud inopinatum extitiſſe, unde damnum alicui datum ſit.

Ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων.) Alius modus eſt. Diligenter animaduertere, an calumniator in illis contineatur & inſit, qui culpam illam admiſiſſe creduntur: aut ſi nunc non ſit, præteritis'ne temporibus unquam fuerit: quod ſi non ipſe, aliquis ſaltẽ ei propinquus, aut ſanguine coniunctus.

Ἄλλος. εἰ ἐμπεριλαμβάνονται.) Alius modus: Videre, an criminatio eadem cadat in eos, quos omnes minimè affines eſſe crimini illi confitentur: an in eo numero contineantur, quos omnes liberos eſſe ea culpa intelligunt.

Οἷον εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχός.) Qui ab omni ſcelere uacui erant, καθαροὶ dicebantur, quaſi puri, ac ſine macula: ut uenti quoq;, qui nebulas pellerent, ac ſerenitatẽ inducerent, καθαροὶ uocabantur. Ariſtoteles in libro Adumbratorum elenchorum, doloq; utentium, in ancipiti hac uoce oſtendit, ſophiſtam aduerſarium luſiſſe, cum quæſiſſet ex illo, an aquilo purus eſſet. Cum autem, qui hominem interfeciſſet, purus mũdusq; eſſe nõ uideretur, apud Euripidem Ion in fabula ab ipſo inſcripta, hoc uerbo uſus affirmat, qui hoſtem necarit, nullo ſcelere cõtaminatum haberi debere. Idem uerò expreſſiſſe arbitror Horatium, cum initio elegantis odæ inquit, Integer uitæ, ſcelerisq; purus. Si igitur qui immundus inquinatusq; in primis habetur, adulter, is purus eſſe intelligitur. & hic atq; ille, qui & ipſi eodem crimine laborabant, puri eſſe exiſtimari debent. ualet enim ad alios ſubleuandos detecta cognitaq; innocentia aliquorum, qui eidem culpæ affines creduntur. Sunt ſanè plures ſcripti libri, in quibus repetitum ſit hoc pacto idem uerbum, καὶ ὁ δεῖνα, καὶ ὁ δεῖνα ἄρα: non pauci tamen, neq; ij deteriores, qui ſemel tantum habent, ſed nec uetus tralatio iterat.

Ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλλεν.) Alius, inqt, locus: uidere, an qui nũc te criminatur, alijs tẽporibus alios criminatus ſit, aut alius quiſpiã eoſdem illos in crimẽ uocarit: aut ſi quamuis crimen in eos illatũ non fuerit, eidẽ tamẽ culpæ obnoxij uulgo exiſtimati ſint, qua ipſe nunc premitur, qui tamẽ poſtea affines illi nõ eſſe declarati ſint. ſi enim planum factum erit, innocentes alios proboſq; uiros eũ antea criminatum eſſe, facilè credent omnes tunc ipſum mentiri, atq; omnis eius criminatio fide carebit: quẽadmodum etiam ſi præteritis temporibus alios item honeſtos homines, aut alicuius criminis falſo inſimulatos fuiſſe, aut aliqua infamia iniuſtè flagraſſe, patefactum fuerit, te quoq; falſo in crimen uocari potuiſſe declarabit, & non parum ſubleuabit.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα.) Alia ratio huiuſcemodi eſt, inquit: Contra criminari, qui te criminetur, ac ſtudiũ potius ponere in criminando aduerſario, quàm in ſe purgãdo, & quaſi iiſdẽ artificijs illũ petere quib. ipſe te aggreſſus ſit. cur autẽ hoc utile ſit, oſtendit. Fieri enim, inquit, nõ poteſt, ut ſi ipſe dignus cui non credatur ſit, oratio poſtea ipſius fidẽ habeat. Hoc loco egregiè uſus eſt Virgilius in Palæmone. iacto enim in ipſum maledicto, Damœtas inquit, Parcius iſta uiris tamen obijciẽda memento: Nouimus & qui te. Quonrationem

rationem arripiẽs quoq; ſtatim Menalcas, expreſſius ea uſus eſt: Tum credo, cum me arbuſtũ uidere Myconis, Atq; mala uites incidere falce nouellas. Quod in excuſis hic antea ἐν τῷ ἐναντίῳ διαβάλλειν erat, emẽdaui, ſecutus auctoritatem antiquiſſimi libri, in quo elegan tius multo, ἐν τῷ ἀντιδιαβάλλειν legitur.

Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις.) Alia ratio crimen diluendi, ſi iudicium de ea re iam factum eſt. quæ enim ſemel iudicata ſunt, non debent iterum in iudiciũ uocari. Hoc pacto Euripides à ſe periculum depulit. cũ enim in iudicio actione ue, quàm ἀντίδοσιν Athenis uocabant, ab Hygiænonte, ut impius inſimularetur, quod ad periurium cunctos nefariè impellens, hanc uocem ediderat: Lingua iurauit, mens uerò iniurata permanſit. reſpondit eum iniuſtè facere, è Liberi patris certaminibus iudicia in curiã comportantem. ſe enim iampridem illic, ubi debebat, rationem eius ſententiæ reddidiſſe, atq; dare paratum eſſe, ſi nomen ſuum illic deferre uoluerit. Verſiculum autem illum in Hippolyto coronato eſſe, pronunciariq́; à nutrice Phædræ, necnon in tertio libro de Officijs his uerbis expreſſum à Cicerone eſſe, omnes, ut opinor, ſciunt: Iuraui lingua, mentem iniuratam gero. À multis autem exagitabatur Euripides, quod tam nefariam ſceleratamq́; ſentẽtiã in fabula ſua poſuiſſet: ut ab Ariſtophane quoq; in Ranis. cum enim huiuſcemodi illic ingeniũ diceret ſe Bacchus optare, quod fœcundum eſſet, ac nouas inauditasq; ſententias ederet, in Euripidẽ (ſemper ipſi infeſtus poeta) inuectus eſt, eumq́; manifeſtò deſcripſit, inquẽs: Aut mentem per deos ſacraq́; iurare nolentem: linguam uerò, quæ peieret ſeorſum, menteq́; nõ aſſentiẽte. Quæ actio ἀντιδόσις, eruditè copioſeq́; declarauit Budæus in cõmentarijs ſuis. Hygiæ non uerò manifeſtò hic uiri nomen eſt: teſtimonium quoq; Hyperidis ex oratione aduerſus Hygiænontem citat Harpocration, ubi explicat notionem uerbi διδόναι: niſi forte illic quoq; ὑγιαίνοντος legi debet, ut ſimilitudo nominis librariũ deceperit. explicãtur tamen eo libro uoces à decẽ Atticis oratoribus uſurpatæ, & eorum auctoritates plerunq; adducuntur.

Ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν.) Eleganter refutauit Euripides improbitatem accuſatoris, docuitq; non debere ſe eorum quæ in fabulis ſcripſiſſet, rationem reddere in foro, neq; apud iudices illos, qui illic cauſas audirent. habere enim poetas ſuos iudices: & qui, ſi quid prauè ab ipſis dictũ fuerit, poſſint ab eis iuſtas pœnas ſumere. iniuſtè autem transferri cauſam è certamine cõtentioneq́;, quæ inter poetas in ludis Liberi patris habetur, ad contentionem quæ in foro inter aduerſarios exercetur. fabulæ autẽ hæ in feſtis diebus Liberi patris Athenis docebãtur. quod teſtimonio etiam lepidiſſimi eiuſdem comici intelligitur, qui ob eam cauſam induxit Bacchum ad inferos deſcendere, ut inde tragicum poetam abduceret, poſtea quam illi, qui uiuebant, non huiuſcemodi erant, ut poſſent ſuis fabulis ſibi dicatos ludos honeſtare. Iſocrates quoq; in Panathenaico id his uerbis oſtendit, Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ἢ τίς οὐκ ἀκήκοε τῶν τραγῳδοδιδασκάλων ἐν Διονυσίοις τὰς Ἀδράστου γενομένας ἐν Θήβαις συμφοράς.

Ἄλλος, ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν.) Alius locus eſt, inquit, Diſputare contra calumniam, & ream illam agere, oſtendereq́; quàm ingens malum ipſa ſit. quamuis enim calumniam eam eſſe qua premitur, non demõſtrarit, tamen longa & accurata illa oratione, qua calumniam accuſarit, ita infenſos calumniæ auditores faciet, ut eam quæ non eſt, calumniam eſſe arbitrentur, & de illa, ut de calumnia ſtatuant. Contra calumniam autem ſubtiliter, copioſeq́; diſſeruit Iſocrates in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως, & quot incommoda ex ea prouenirent, docuit.

Καὶ ὅλως, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ.) Hunc ſenſum huius loci eſſe arbitror, in primisq́;, quia ab eo de quo quæritur, diſcedit: & ad rem, cuius uidendæ cauſa coacti iudices non ſunt, tranſit, ut in ſuperiore exemplo. qui negotium faceſſebat Euripidi, quamuis aliter ille ſe defenderit, inſimulari etiam poterat, quod immutaret iudicia. cũ enim lis eſſet, an munera illa publica, quibus parem ſe ille eſſe negabat, poſſet ſuſtinere Euripides, accuſator eodem tempore in crimen eum uocabat, quòd impius foret, & ad periurium uulgò homines hortaretur. tunc enim manifeſtò iudicium confundebat, & ex alia in aliã quæſtionem tranſibat.

Κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος.) Notas & indicia quædam afferre, quibus oſtendas, quod docere ſtudes, cõmunis locus ambobus eſt, inquit: id eſt, accuſatori ac reo. Exemplis autem poetarum hoc confirmat.

Οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεύς.) In fabula Teucro inſcripta Vlyſſes à nota Teucrũ criminatus eſt, ac fauere rebus Troianorũ inſimulauit, cũ eſſet Teucer ſanguine cõiũctus Priamo. Heſione enim ipſius mater, Priami ſoror erat. Virgilius in octauo Aeneidos, Heſiones huius mentionẽ fecit. ita enim induxit Euandrũ loquentẽ: Nã memini Heſiones uiſentẽ regna ſororis, Laomedontiadẽ Priamum Salamina petentem. Teucer quoq; ipſe apud Sophoclẽm Aiace reſpondens iurgijs Agamẽnonis, ſtirpemq́; ſuam extollens, dicit ſe matre natum Laomedontis filia. Quintilianus uerò inquit in tragœdijs, Teucrum reum facere Vlyſſem fratris occiſi. ut inter eum et Vlyſſem omnino hæ contentiones uideantur exortæ.

Ὁ δέ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ.) Contra Teucer, ſe fidelem eſſe Græcis, nec Troianorum partes adiuuare, à notis & ipſe confirmat. Telamon enim pater hoſtis Priami, necnon quod ſpeculatores Troiã miſſos, non indicauit. Telamonem bellum feciſſe Priamo, et ab inuito illo ſororem extorſiſſe, uel potius eam præmiũ rectè factorum ab Hercule accepiſſe, cuius comes fuit in expugnatione Ilij, manifeſtum eſt.

Ἄλλος τῷ διαβάλλοντι.) Hic communis ambobus non eſt, ſed utilis tantum criminanti, ut ipſe oſtendit. animaduertenda autem diligenter ſententia ipſius. gignit enim obſcuritatis non parum tanta uerborum breuitas, qua expoſitus eſt. Qui quempiam lædere, atq; infamare

uult, omnia facere, ne malus ipſius animus intelligatur, debet. utile autem huius rei eſt, conſiliumq́; calumniatoris tegit, laudes uituperijs immiſcere, atq; ita fidem criminationi ſuæ acquirere. Laudes tamen à uituperationibus uinci ac ſuperari neceſſe eſt. Laudare igitur, quod puſillum eſt, prolixè oportet: quod uerò magnum, breuiter: poſtea uituperando accuſandoq́; reo operam dare. neq; enim minutæ rei copioſa laudatio, neque amplæ exigua obeſſe criminandi uoluntati poterit, cum puſillæ res uerbis etiam ornatæ, negligantur: magnæ autẽ modicè laudatæ, non ualde recipiantur, eodemq́; tempore auctoritatem fidemq́; reliquæ, plenæ falſorum criminum, orationi comparent.

Ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα.) *Callida alia ratio calũniandi, ut omnia potius facere uelle uidearis, quàm criminari, cum ſcilicet antea multas alicuius dotes, ac præclaras uirtutes cõſtitueris, id unũ quod ad rem pertinet, uituperare. Horatius in Satyra 4. primi libri eleganter hoc ingenioſeq́; tractauit. ſic enim praui ingenij hominẽ qui ſe in amicitiæ officio non peccare uideri uolebat, cũ grauius quàm inimici facerent, amicũ urgeret, accuſans loquitur. mentio ſi qua De Capitolini furtis iniecta Petilli Te coràm fuerit, defendas, ut tuus eſt mos, Me Capitolinus cõuictore uſus, amicoq́; A' puero eſt: cauſaq́; mea permulta rogatus Fecit, & incolumis lætor quod uiuit in urbe: Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud Fugerit, Hic nigræ ſuccus lolliginis, hæc eſt Aerugo mera. Nullum magis accommodatum exemplum afferri potuit. De furtis agebatur, idq; ſi uerus amicus erat, purgare debebat: cõtra hic comitate eius laudata, nec ſe aliquid unquam in familiaritate ipſius deſideraſſe oſtendens, id unum quod ad rem de qua tunc agebatur, faciebat, ac toto pectore defendi oportebat, accuſauit. Appellat autem hoc Ariſtoteles* προφέρειν εἰς τὸ πρᾶγμα. *Quæ igitur hic minimè neceſſe erãt, cõmendauit, quod ſubleuare debuit, ac tempus illud defendi acriter poſcebat, uituperauit. cauſa enim Petillij, ut illa potius ſilerentur, & hoc enixè excuſaretur, flagitabat. Cicero quoq; pro L. Flacco uafra hac ratione uſus eſt, cum eleuare uolens teſtimonia Græcorum, qui ualde premebant reum, atq; omnem auctoritatem ipſis eripere, ne uideretur hoc odio ductus facere, docuit ſe ab illo genere hominũ uoluntate non abhorrere: laudauitq́; ſtudia ipſorũ, quæ celebrata nihil cauſæ nocebant. id autem unum, quod ad rem erat, atrociter uituperauit: Verũtamen hoc dico de toto genere Græcorũ, tribuo illis literas, do multarũ artium diſciplinã, non adimo ſermonis leporem, ingeniorũ acumen, dicendi copiam: denique etiam ſi qua ſibi alia ſumunt, nõ repugno: teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio coluit, totiuſq́; huius rei quæ ſit uis, quæ auctoritas, quod pondus ignorant.*

Τοιοῦτοι δ' οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι.) *Huiuſmodi autem ſunt, inquit, criminatores calidiſſimi, & qui ſummum eius rei artificium tenent: ijdem autem maximè iniuſti. cuius rei cauſam ſtatim reddit, Studẽt enim ait, lædere rebus bonis. intelligit autem uirtutes ac mores aſtutè laudatos ab ipſis: quorum cum ea uis ſit, ut proſint, nunc tamen contra ipſorum naturam, quod indigniſſimum eſt, ut obſint efficitur. obſunt autẽ, quia occulunt prauum animum criminatoris, & fidem illi acquirunt. non ſimplicibus tamen bonis illis uti dicit, ſed malo: id eſt, uitio aliquo admixtis. bona enim ſeorſum nunquam efficerent, quod optabat. miſcent igitur illa re mala, atq; ita corrumpunt naturam illorum. non pauca enim, quæ ſua ui bona ſunt, ac ſincera iuuant, ſi malo temperentur, mala noxiaq́; fiunt.* ἀγαθὰ *res bonas uidetur appellare, & quæ à uirtute proficiſcũtur. quo ſenſu cepit per hunc poeticum uerbum, auctor uerſiculi poſiti à Cicerone in epiſtola ad Atticum,* ἄλλοις γὰρ ἐσθλοῖς, τὸν δ' ἐπαινοῦντες ψόγον. *idẽ enim penè ille ualet, quod locus hic è primo libro de Officijs: Magnis enim illi & diuinis bonis hanc licentiam aſſequebantur, ſed etiam hoc ipſum, quod hic Ariſtoteles in primo de Arte poetarum eodem intellectu uſurpauit, ubi quibus rebus uincat epopœia tragœdiam, exponit. inquit enim,* ὅσα ταῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν. *Quapropter, inquit, habet illa commodum hoc, adiumentumq́; ad granditatẽ, ac pondus ipſi comparandum. Vt autem philoſophus hic iniquiſſimos appellauit, qui rebus bonis obeſſe conarentur: ita quoq; Iſocrates in Panathenaico, accuſare Lacedæmonios uolens, communiter omnes illos peſſimos mortales eſſe inquit, ac maxima animaduerſione dignos, qui rebus, ut adiuuarent, inuentis, ad detrimenta importanda uterentur.*

Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι.) *Mendoſe antea,* ἀπολογουμένῳ *in excuſis legebatur, calamo exarati libri rectè habent. erat enim illa ueræ uocis declaratio. Hoc autem uerbo uti Ariſtotelem, cum de diluendo crimine loquitur, planum eſt. infrà etiam,* τῷ δ' ἀπολυομένῳ. *Communis igitur, quem proferet, locus erit criminanti, & crimen diſijcienti.*

Ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πεπρᾶχθαι.) *Hoc ut notum firmumq́; ponit, ex quo omnis locus pendet. Quia, inquit, fieri poteſt, ut eadem res pluribus de cauſis geſta ſit, calumniator deprauare ipſam debet in deteriorem partem ſumendo: cõtrà qui criminationem depellit, in meliorem trahendo, ornare.*

Οἷον ὅτι ὁ Διομήδης, &c.) *Exẽplũ ſatis clarũ, ex Homeri enim libro 10. Iliadis ſumptũ eſt, totã rem illuſtrat. Diomedes, cũ poteſtas ei facta eſſet, ut quẽ uellet ex omnibus copijs Græcorũ eligeret noctu, quid hoſtes facerent, exploraturus Vlyſſem ſociũ ſumpſit. Qui in meliorẽ partẽ rem trahit, aiebat potiſſimũ eũ cepiſſe, quia optimũ omniũ Vlyſſem intelligebat: qui uerò in deteriorẽ, minimè hoc cõſilio illũ feciſſe affirmat: uerùm quia ſciebat illũ ſolũ, ut ignauũ nihil ex gloria ſua decerpturum eſſe. nihil enim fortè ab eo proficiſci unquã poſſe credebatur.*

Καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα.) *Poſtquam omnem rationem alterum criminandi, & oblatã criminationẽ depellendi docuit, narrationẽ aggreditur,*

quomo-

quomodoq; illa in demonſtrandi genere conformari debeat, exponit. Non ſunt igitur, inquit, omnia deinceps, ut facta ſunt, narranda, ſed ſingillatim unumquodq; : id eſt, minimè continens perpetuaq; narratio in hoc genere eſſe debet, ſed interrupta, & in plures partes diſſecta. id tum ualere hic puto κατὰ μέρος, ut ſingula ſeorſum, quæ laudas, ab eo facta ſunt.

Δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν.) Reddit rationem, cur in demonſtrandi genere interruptè ſit narrandum. neq; enim ſatis eſt, cum quempiam laudamus, dicere eum fortem. temperantem, ſapientem eſſe: ſed facta ipſius aliqua, quæ hoc confirment, afferre oportet. non paruam autem partem ex his conſtat oratio, ex factis inquam, ac rebus geſtis ipſius.

Σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος.) Non enim ſimplex quædam natura oratio eſt, inquit, ſed compoſita. alterã autem partem illa artis expertem, alteram compotem habet. inueniri autem eius partem, quæ arte uacet, docens, inquit: actor enim facta ipſa non adiuuit, neq; quæ facta nõ ſunt, ut facta ſint, aut ut magis hoc quàm illo ordine geſta ſint, omni ſuo ſtudio efficere poteſt. Caret igitur hæc pars manifeſtò arte, alia uerò particeps artis eſt.

Τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι.) Quæ ſit pars orationis, quæ recipiat ſtudium atq; artem oratoris, docet, cum ſcilicet ipſe aut probat rem factã eſſe, quod fieri debet, cũ incredibilis illa eſt: aut qualẽ, aut quantam eſſe argumentatur, aut omnia ſimul hæc. ſunt autem illa de quibus controuerſiæ naſci ſolent. qualem uerò rem eſſe docere, id eſt bonam aut malam, ad laudem aut reprehẽſionem pertinet. quãtam autem, magnam ſcilicet aut paruã, ad amplificationem, aut diminutionem.

Διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα.) Quod ſuprà non continuatam in hoc genere narrationem debere eſſe dixit, ut ex his uerbis liquidò intelligere licet, perpetuum non fuit, ſed certorum quorũdam temporum. nunc cur id facere non oporteat, oſtendit. Cuncta enim, inquit, eodem ordine, quo facta ſunt, exponere, hoc uitium in ſe habet, quod ægrè memoriæ mãdatur, id quod ratione allata probatur ac cõfirmatur ſic: id eſt, in narratione continenti, & quæ ordine temporũ ſeruato fit. Cum igitur res confirmatione egent, non eſt utile deinceps narrare, ac ſingulas res ita exponere, ut factæ ſunt, quia probatio earum rerum quæ neceſſaria illic eſt, facit ut ægrè poſtea ipſæ memoria retineantur. quod ſi relinqui poſſet demonſtratio, incõmodi nihil continens, perpetuaq; narratio ſecum ferret.

Ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρεῖος.) Hoc exẽplum eſt narrationis continentis, & quæ deinceps ſingulas res, ut geſtæ ſunt, expoſuerit. Cum autem confirmatione poſtea opus ſit, ſumũtur inde, quæ ſimiles inter ſe atq; uniuſmodi ſunt, atq; ita copulantur, explicatis ſcilicet rebus, quæ à fortitudine profectæ uidentur, dicere ex his fortis eſſe manifeſtò intelligitur: alijs poſtea, quæ æquitatem aut ſapientiam declarant, narratis, adiungere: ex his autem aut ſapiens, aut iuſtus.

Καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος.) Ac ſimplicior, inquit, oratio hæc eſt: cum res ſcilicet antè ordine narrantur, poſtea ſeorſum confirmantur. neque enim interrupta narratio eſt, interiectis rationibus earum rerum, argumentis'que, quibus probentur, ſed perpetua iugisq; apparet.

Ἐκεῖνος δὲ ποικίλος.) Illa uerò, inquit, oratio uaria & non uniuſmodi, nec tenuis eſt, cum ſtatim ſingulis rebus expoſitis, probatio earum adhibetur. quis enim non uidet, huiuſcemodi orationem eſſe multiformem, quæ partim ex narratione, partim ex confirmatione rerum expoſitarum conſtat. narratio enim ac probatio, res diſsimiles ſunt. ut igitur illa plana ſimplexq;, ita hæc uaria, & non exilis.

Δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρίμους.) Nota, inquit, & omniũ ſermonibus celebrata facta, non accurata ſui explicatione egent: ſed tangere tantum illa, ut in memoriã redeant ijs qui audiunt, oportet. Quapropter, addit, plurimi narratione non indigent. Exemplo autem Achillis, cuius erant res geſtæ peruulgatæ, hoc confirmat. Quod uerò in excuſis erat, τῶν γνωρίμων, emendaui, ſecutus fidem antiquiſsimi libri, in quo muliebri genere τὰς offendi. Significari autem hic quoq; arbitror πράξεις, quo uerbo ſæpe ſuprà aut uſus eſt, aut illud intelligi repetiq; è ſuperioribus uoluit. Si namq;, ut antea legeretur, cum addat, qua de cauſa multi non egent narratione: idem quod iam affirmaſſet, otioſe repetiſſet. Quod ſi ita legatur, noui aliquid affert. cum enim res geſtas illuſtres clarasq; minimè explicari oportere dixerit, inde præceptũ hoc elicit, in multis laudandis poſſe rectè ſuperſederi narratione.

Οἷον εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν.) Cum omnibus nota præclara Achillis facta ſint, narratione ſuperſedere orator debet, & minuta accurataq; ipſorum explicatione. debet enim illis, ut planis certisq;, abſq; ulla narratione, ad Achillem ornandum uti. Quemadmodum ſi obſcura incognitaq; facta alicuius fuiſſent, illis explanatis poſtea uti potuiſſemus. omnis enim ille labor, qui in ipſis exponendis poneretur, inanis & ingratus foret.

Ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ.) Quod ſi bonum, inquit, aliquem uirum, cuius tamen rectè facta ignota ſint, ornamus, quæ laudi ipſi eſſe poſſunt, cuncta diligenter explicare debemus. Rationem autem, cur id fieri oporteat, reddidit, inquiens: Neq; enim multi inueniuntur, qui cognita & explorata illa habeant. Multa hic quæ paſsim & in alijs excuſis, & in ſcriptis codicibus leguntur, omiſi. totum enim eum locum, iiſdem uerbis in primo libro tractatum eſſe conſtat. cum illic autem, quæ potui pro declaratione eius attulerim, eundem laborem iterũ ſuſcipere conſilium non eſt. Sed ne Ariſtotelem quidem ipſum puto id feciſſe, ut eandem rem iiſdem uerbis duobus locis expoſuerit, ſed in alterum ex altero temerè inculcatum ab imperito aliquo librario exiſtimo. & ut quod ſentio, liberè aperiam, credo alterius illius loci proprium totum hoc eſſe, huic autem nullo modo conuenire. cur enim in media narratione exponenda tam accu-

ratè, copioſeq́; de laude, laudationeq́; diſputet? Vereor ſanè ne hic aliqua deſiderētur. quod enim ſequitur; hac parte omni reiecta, quam importunè repetitam, & exturbandam hinc arbitror, ad iudicialis generis narrationē pertinet, cum præteritus omnis ſermo manifeſtò demonſtratiuarum narrationum fuerit. quare cum inter ſe hæc non ualde cohæreant, neq; finis illius præceptionis, nec initium huius appareat, fit ut demonſtratiuæ narrationis extrema explicatio, & iudicialis prima, defeciſſe uideatur. Cum igitur aliqui fortaſſe locum hunc fractum mancumq; eſſe uiderent, ſupplere cum uolētes, quod hic minimè aptum erat, malo conſilio uſi, iniecerunt.

Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν.) Iſocratem accuſat hic Ariſtoteles, quamuis nomen eius non ponat. indicio autem hoc Quintiliani cognoui, qui hunc locum intelligens, totumq; penè explicans, inquit: Eam plerıq; ſcriptores, maximè qui ſunt ab Iſocrate, uolunt eſſe lucidam, breuem, ueriſimilem. Eadem nobis placet diuiſio, quanquam Ariſtoteles ab Iſocrate, parte in una diſſenſerit, præceptum breuitatis irridens, tanquam neceſſe ſit longā eſſe, aut breuem expoſitionem, nec liceat ire per medium. Contemnere autem huius præcepti auctorem, atque irridere Ariſtotelem, nullo negotio intelligere licet. ridiculè enim eos facere affirmauit. quòd id præciperent: & ſimile id adduxit, quod magis rei riſu explodendæ, quàm ſeriò refellēdæ, aptum uidetur. Suprà quoq;, cum eorundem diuiſionem improbaret, eodem aduerbio uſus eſt, ac diuidere ipſos γελοίως affirmauit.

Καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ.) Quemadmodum, inquit, piſtori quidam ſubigenti panem, percunctantiq́; durum ne an mollem ſubigeret? acutè reſpōdit, Quid? benè omnino ſubigere nō licet? ea uox etiam huc accommodari poteſt. Ratio autem id faciendi cum aperta ſit, id omiſit Ariſtoteles. Quis enim non uideat, ita præceptum Iſocratis exagitari poſſe: Breuem tu narrationem laudas, ut qui prolixam fugias: non autem extrema captanda ſunt, ſed medium retinendum. Quod fieri oportere, ipſe copioſe docet. μάττειν, frequens in Græco ſermone uerbum eſt, ac ſubigere ſignificat, de paneq; dicitur, & placentis: unde μάζα.

Δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι.) Non ita oportet culpam aliquam fugere, ut in contrarium uitium incidas. aſſentior enim Iſocrati, & qui eum ſequuntur, narrationem prolixam eſſe non debere: ut neq; principia etiam, nec alias partes orationis productas, et quaſi extra fines ſuos excurrentes, probo. peccant enim quoq; qui probationes, argumentaq́; prolixè ducunt.

Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δεῖ τὸ εὖ.) Virtus enim, inquit, orationis in hoc collocata non eſt, ut prolixè aliquis narret, aut ordiatur orationem, aut doceat aliquid, argumētisq́; cōfirmet eodem pacto: quemadmodum etiā in contrario ſita non eſt, ut celeri conciſaq́; oratione in iiſdem utatur. neq; enim breuiter conciſeq́; eadem fieri rectè poſſunt, ſed mediocritate quadam ſeruata. diſcrimen autem hoc eſſe uidetur inter duo hæc aduerbia, quamuis ſimilis eorum intellectus ſit. quæ namq; ταχὺ narrantur, breuiter ſanè exponuntur: cuncta tamen tangūtur. συντόμως uerò conciſeq́; dicuntur, quorum pars aliqua demitur atq; amputatur, nec totæ res illæ narrantur.

Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν.) Cum, qui rectè hoc tractare uelit, mediocriter narrare debere oſtenderit. quomodo mediocritas hac in re ſeruari poſsit, docet. Nihil aliud inquit, hoc eſt, quàm dicere quæ exponāt rem, aut in animis eorum hanc opinionem gignant, quod facta illa ſit, aut læſiſſe, aut iniuria læſiſſe: aut ea quæ facta eſſe conſtat tanta eſſe, quanta uideri tibi commodum eſt: tangit namq; illa, de quibus ſuprà cōtrouerſias oriri docuerat. cum enim qui ſine reprehenſione narrare uoluerit, & non prolixè aut breuiter, quod uitioſum eſt, oſtenderit cuncta dicere debere, quæ explanent ac ſignificēt rem, (id enim manifeſtò ualet δηλοῦν, rem incognitam tradere aliquibus & indicare) adiūgit, aut quæcunq; excitēt huiuſcemodi opinionem, ut qui audiunt, credant rem factam eſſe, ac detrimentum importaſſe facto illo ſuo, qui accuſatur, & quæ ſequuntur. Cum uerò hæc ad confirmationem fidemq́; pertinere uideantur (argumētorum enim alius uſus non eſt niſi docere, aut factam eſſe rem, quæ dubia ſit, aut damnum qui cōprehenditur attuliſſe, & admiſiſſe aliquid contra leges, & ea non leuia, ſed magna grauiaq́; eſſe: aut cōtrà ſi quis defendat, animaduertenda ſunt uerba auctoris, qui inquit, ὡς ποιήσει ὑπολαβεῖν, non quæ illa confirment ac probent, ſed quæ præparent animos auditorum ad conſequētem partem. argumenta namq;, quibus fides fit, ducuntur è narratione, & in ea ſparſa cuncta ac diſſeminata ſunt. eſt enim narratio (ut Cicero inquit) ſedes ac fundamētum conſtituendæ fidei.

Τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία.) Cum accuſatorem apertè inſtruxerit. unde etiam reus defenſorq́; ſe ornare poſsit, oſtendit ſe ſimul indicaſſe. contraria enim eorum quæ expoſita ſunt ipſi accommodata erunt. in ſua enim narratione edere ille debet. quæ teſtentur ſe, cuius arguatur, non feciſſe, aut non obfuiſſe, & reliqua quæ repugnant ſuperioribus.

Παραδιηγεῖσθαι δὲ ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει.) In narratione autem, & dum rem exponis, nonnulla iniiſcere debes. quæ probitatem tuam declarent. Hunc ſenſum eſſe arbitror horum uerborum: quod etiam exēpla, quæ ponit, confirmant. παραδιηγεῖσθαι autem, quod qui hoc facit, non manet in ſuo munere. adiungit enim, quæ extra narrationem ſunt, ut παραπρεσβεία ementita legatio uocatur. quod qui eius culpæ reus eſt, officium legati exceſſerit, eaq́; quæ non decebat, commiſerit. Adiūgere igitur oportet, quæ ad uirtutem tuam tendant, aut alterius, quem perſtringere uis, uitium. Idem autem præcipere Cicero in Partitionibus uoluit, cū inquit, Si probitas narrantis ſignificabitur.

Οἷον, Ἐγὼ δὲ ἐνουθέτουν αἰεί.) Vnde acceptum exemplum hoc ſit, compertum non habeo. ſenſus ipſius

planus

planus eſt: quæ uerò in medio interiecta uerba ſunt, ἃ δὲ τρόπου κακίαν, auctoris manifeſtò ſunt. repeti autem debet è ſuperiore loco, ad illa explicāda neceſſaria, præpoſito εἰς. communis nanq; illa eſt ambarum partium: fortaſſe etiam ab Ariſtotele ita fictum conformatumq; exemplum eſt. Sententia autem poſterioris partis, qua ſignificat debere etiam in narrando addi aliquid, quod ad improbitatem aduerſarij indicandam faciat, prioris partis ſententiæ reſpondet. Quod ſi, ut eiuſdem ſcriptoris accipiuntur, non aut probitatem narrantis tantum, quod hic traditur, aut improbitatē aduerſarij ſignificāt, ſed eodem tempore utrunq; declarant. cōmendat autem manifeſtò apud iudicem te, ſi dixeris. ipſe ſanè nunquā deſtiti admonere, quod æquū, iuſtumq; eſſe ſentiebam, ne filios deſereret. Criminatur autē aduerſarium, ſi hæc addideris: Hic uerò non dubitauit mihi reſpondere, ubicunq; terrarum ipſe erit, alij filij erunt. Quàm enim improba hæc uox ſit, apparet.

Οἱ δ' οὖν ἀφιστάμενοι Αἰγύπτιοι ὡς κρίνασθαι φασὶν ὁ Ἡρόδοτος.) Mendoſè antea in excuſis Αἰγύπτοις legebatur, in calamo ſcriptis melioribus rectè Αἰγύπτιοις. quare ita caſtigaui. Hiſtoria nota eſt, & ab Herodoto in Euterpe tradita. à Pſammeticho enim, ſæuo rege, Aegyptij defecerāt: quos cum fugientes conſecutus ille eſſet, ut redirent, rogabat, & ne patrios deos relinquerēt, liberosq; & uxores, ſuadebat. è quorū numero quidam genitali monſtrato, quibuſcunq; in terris id fuerit, filios etiam, uxoresq; ipſis fore, affirmauit. Deleui præterea, quæ prius ante hæc uerba conſtituta erat, particulam ἢ. abeſt nanq; illa ab antiquiſ. libro: qui tamē hac in parte perturbatior eſt. ſenſus aūt præcipuè declarat, ſuperuacaneam eam eſſe. quod enim ab Herodoto in hiſtoria traditum eſt, nihil aliud eſt, quàm, quod ſuprà alijs uerbis explicatum iam erat. Addidit igitur hoc, locū illum hiſtoriæ indicans: unde fortaſſe ſententiam illam accepit, qui eo pacto ipſam explicauit.

Η ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς.) Reſpondet hoc ſuperiori illi parti, qua docuit, oportere accuſatorē in narratiōe diſſeminare, quæ uirtutē eius indicēt. ut enim id rectè utiliterq; fieri tradidit: ita etiam aſpergi poſſe ea omnia, quæ iudicib. iucunda ſunt, inquit, cuius rei cauſa aperta.

Ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις.) Defenſori, inquit, narratio minor eſt, cuius etiam ratio ſatis plana. cuncta enim antea ab accuſatore ſunt expoſita. quod ſi aliquid ille aſtutè omiſit, quia tempori rationiq; ſuæ non utile id prodere cognorit, ipſe explanabit, omniaq; deniq; quæ ab illo deprauata in narrando erunt, corriget, & ut cauſa ipſius poſtulat, proferet.

Αἱ δ' ἀμφισβητήσεις.) Reſiſtet autem, inquit, accuſationi, diſceptabitq; de his rebus. aut enim inficiabitur factum, aut nihil detrimenti ſe attuliſſe affirmabit. aut iniquum id, iniuſtumq; non eſſe, quod fecerit, contendet: aut nō tantum, quantum ab accuſatore dicatur. complectitur autem hoc utrunque: & detrimenti nanque importati, & facinoris magnitudo minui poteſt.

Ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον.) Quo fit, inquit, ut in rebus certis, conceſſisq; diu manere, ac tempus terere nō oporteat, niſi ad aliquid eorū quæ tradita ſuprà ſunt, res tendat. Vt ſi factum fateris, non iniuſtum id eſſe demonſtrare poſſis. cum uerò huius rei facultas tibi erepta eſt, nec aliqua ratione purgare factū potes, citò inde recedendū, & omnes hi loci ſunt præteruolandi oratione.

Ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν.) Præterea reus, & qui in iudicio, quæ obiecit aduerſarius, diluit, confiteri debet, dicereq; à ſe facta, quæcunq; dum fiunt, non excitant in animis iudicū aut miſerationē perſonarū illarum erga quas facta ſunt, aut indignationē in auctores. illa nanq; omnino inficiari eum oportet, nec unquā à ſe facta concedere. omnē enim cauſam ipſius euerterent, nec medicinā ullam huic plagæ poſtea adhibere poſſet. Hūc ſenſum huius loci eſſe puto: qui ſanè obſcurior eſt, & quia paucis uerbis expoſitus eſt, & quia, quæ illum declarare poterant, exempla penè defecerunt. incōmodè enim factum eſt, quod cum exemplis maximè hanc rem illuſtrare uoluerit Ariſtoteles (plura enim attulit) non omnia certa ſunt. id aūt iniuria ſuperiorū temporū factum eſt. ij nanq; ſcriptores, unde duo accepit, abſumpti, quo magis laborare cogimur. Nec tamen, ſi quis ſubtiliter animaduertat, intellectumq; huius loci, quem explicaui, conſideret, mirari debet admonitū eſſe reum, ut ſuperſedeat rebus illis confitendis, quæ miſericordiæ excitandæ accommodatæ ſunt. miſericordia enim hæc illi aduerſa eſt, neq; capit iudices miſericordia ipſius, ſed illorum qui læſi ab ipſo ſunt quod etiam de cōmotione altera dici poteſt. gignitur enim indignatio tunc in pectoribus iudicum aduerſus ipſum, qui acerbè contra aliquem contumelioſeq; ſe geſſerit. hæc autem nedum ipſe rectè facere poſſit, ſummo ſtudio ab accuſatore tractantur. accuſator nanq; ipſe officio ſuo cōuenire intelligēs, id arripiet, atq; accuratè tractabit. accuſator enim quoq; utitur miſericordia & atrocitate hac, quod teſtatus etiā eſt Quintilianus, cum inquit: Summa tamen concitandi affectus accuſatori in hoc eſt, ut id quod obiecit, aut quàm atrociſſimū, aut etiam, ſi fieri poteſt, quàm maximè miſerabile eſſe uideatur. unde intelligitur, quod nūc præcipit Ariſtoteles, perſonæ accuſatoris nō conuenire. præterquam enim quod, ut ex ordine manifeſtò cognoſci poteſt (eum nanque qui ſe defendit, ornat ac inſtruit) hoc ad reum non pertinet.

Παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος.) Alcini apologi mentionem fecit auctor ipſe in libro etiā de Arte poetarum, cum de uarijs generibus cognitionum illarum, quas ἀναγνωρίσεις uocant, diſſereret. Plato quoque in 10. lib. de Rep. his uerbis· ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγώ, Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, & quæ ſequuntur. Pollux uerò in 6. libro, ubi nomina, quibus uocaretur loquax, collegit, hoc prouerbium quondam habuiſſe uidetur indicare: diciq; ſolitum de garrulis, & qui prolixum ſermonem haberent. Significare Ariſtotelem, longum & accuratū ſermonē, quē habuit Vlyſſes cū Alcinoo rege

Phæacum initio noni libri Odyſſeæ, arbitror, cũ illi omnes ſuas res, & quæ in aduerſa nauigatione perpeſſus erat, exponeret. partem autem hanc poematis ita quondam appellatã fuiſſe, ueteres & boni auctores narrant. diuerſis enim nominibus diuerſa & Iliadis, & Odyſſeæ quaſi membra uocabant, ut Aelianus quoq; in libro 13. de Varia hiſtoria copioſè docet.

Ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην.) In excuſis antea ὅτι legebatur, tanquam duas narrationes intelligeret, in ambabusq; idem perſpici poſſet: cum tamen res aliter ſe habeat, niſi fallor. Conſentientibus igitur omnibus ſcriptis libris, ὅτι emendaui, hunc'q; huius loci ſenſum eſſe puto, ut prolixam narrationem Vlyßis, quæ quatuor integros libros abſumpſit, ſermonemq; habitũ cum Alcinoo, poſtea explicatum dicat, cum eadem illa uxori Penelopæ expoſuit, paucis uerſibus. Id autem factum eſt, quia ſimpliciter res narrauit, remouit'q; cuncta quæ miſericordiam excitare, aut atrocitatem in animo eius poterant, quam eo tempore conturbare nolebat. Reſtat tamẽ ſcrupulus non paruus in numero uerſuum: neq; enim hi, quibus conciſè uxori, quæ antea regi Phæacũ prolixè narrat, exponit, ſexaginta uerſus ſunt, uerùm dimidio penè minor numerus: ſunt nanq; triginta duo, ſi formis excuſos libros ſequimur. nam Euſtathius unum ex ea ſumma demit, qui triginta & unum ipſos facit. Suſpicor igitur hic mendum eſſe, negligentiaq; librariorum, quod non conueniat numerus, factum. facilis autẽ lapſus eſt in notis ipſorum, quib. plerunq; hæc ſcribere moris erat. nullo uerò pacto poſſe hic locum habere uideo, quod in quibuſdã codicibus legitur ἔτι. Initium breuis huius narrationis, quam intelligit, eſt, Ἤρξατο δ' ὡς πρῶτον Κίκονας δάμασε.

Καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον.) Non eodem pacto legitur in cunctis calamo exaratis etiam codicibus. ſunt enim qui, ut in excuſis erat, habeant κύκλωπα: plures tamen, melioresq; κύκλον. quare in incerta admodũ re, certiorem auctoritatem ſecutus ſum. Sed ſiue hoc, ſiue illo modo legatur, perdifficilis & perobſcura res eſt. κύκλον carmina quoq; quædam uocata fuiſſe, ex Ariſtotelis uerbis intelligi poteſt. in primo enim libro Analyticorum poſteriorum hoc ſignificat. Multa illic Philoponus, quæ tamen cum locum hunc, quantum ego perſpicio, non adiuuent, & apud auctorẽ ipſum legi poßint, huc à me non transferentur. Tantum indicabo, ueriorẽ me arbitrari loci illius declarationem, cum inquit, extare poema appellatum κύκλον, quod alij alijs tribuerẽt, quidam ab Homero ſcriptum affirmarent: epicum enim circulum appellatum legi apud Athenæũ in 6. lib. Δειπνοσοφιστῶν, quo narrat Sophoclem, optimũ poetã, ita delectatum fuiſſe, ut tragœdias totas conficeret, ſecutus commentum fabulæ, quod eo in carmine continebatur. Sed in libro etiam Sophiſticorum elenchorum, ubi eiuſdem fallaciæ mentio fit, manifeſtò declaratur, ita Homeri poema uocatum fuiſſe.

Καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος.) Oeneum Euripidis fabulam, uetuſtate abſumptã fuiſſe conſtat. Græcus interpres hoc fuiſſe eius initiũ tradit, Ὦ γῆς πατρῴας χαῖρε φίλτατον πέδον Καλυδῶνος· οὗ θ' αἷμα συγγενὲς φυγὼν Τυδεύς. τίκτε μὲν Οἰνεύς, πατρὸς δ' ὑμὸς Ὠκεανοῦ ἀγὸς. παῖδα δ' Ἀδράστου λαβὼν Συνῆψε γάμον. Vt exempli uis, & quod uoluit Ariſtoteles intelligeretur, totũ prologum haberemus oporteret.

Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι.) Moratam uerò inquit, narrationem eſſe oportet. hoc autem conſequemur, ſi quid mores efficit, perceperimus. licebit enim cũ cõmodum erit, nullo negotio hoc adipiſci. Cicero quoq; in Topicis narrationes moratas eſſe debere cẽſuit: quem locum olim emẽdaui, auctoritatem ueterum librorum, & rem ipſam ſecutus, cum antea corruptè moderatæ legeretur, ut ex eius ſcriptoris editione noſtra Veneta perſpici poteſt.

Ἓν μὲν δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν.) Cum plura ſint, quæ mores aſpergunt orationi: unum, inquit, illorum erit oſtendere, quo ſtudio, quaq; mente ſingulas res fecerimus, quid denuq; in illis tractandis ſecuti ſimus.

Ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ ποιὰν ταύτην.) Mores autem affecti ſunt, & ut uerbum uerbo reddam, quales, quia affecta, qualisq; eſt hæc: electio inquam (ut uno nomine appellem) quæ ipſa quoque à fine affectum, & qualitatem ducit.

Ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει.) Vt melius res percipiatur, ſeriem quæ in his rebus eſt, explicabo. Ex fine electio, ex electione uerò mores declarantur. neq; enim eligit quiſquam, niſi prius propoſito ſibi aliquo fine. ut ille autem bonus malus'ue fuerit, ita quoq; electio bona mala'ue erit: quamuis ea finis ipſius non ſit, ſed eorum quæ ad finem referuntur. qualis uerò electio fuerit, tales erunt & mores qui in eo ab ipſa pendent. Vnde in libris de Moribus ad Nicomachum, ab Ariſtotele maximè affinis uirtuti dicta eſt, magisq; mores indicare, quàm facta ipſa faciant: rurſusq; nos quales eſſe, quæ bona aut mala in uita eligamus. ut mores itaq; exprimantur, aperiendus eſt finis.

Διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη.) In excuſis antea, διά τι γὰρ οὐκ ἔχουσιν legitur. calamo autem exarati, quam probaui lectionem, retinent. Hæc cauſa eſt, inquit, cur mathematici ſermones mores non habeant, quòd ab omni ſunt electione uacui. neq; enim finẽ ullum ſibi proponunt: id eſt, non ut hoc, aut illud fiat, inſtituuntur. In mathematicis autem diſciplinis nulla ſuſcipitur de fine cogitatio, neq; ullam partem auxilio ipſius cauſa probatur. finis nanq; actus alicuius finis eſt, actus adiunctũ ſemper habet motum. mathematicæ uerò, circiter res quæ non mouentur, uerſantur. cum igitur fine careãt, neq; electio ulla in his eſt: qua de cauſa mos in illis nullus exprimitur. unde confirmat, electionis declarationem indicio finis fieri. morum uerò, electionis explicatione.

Ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί.) Socratici autẽ ſermones mores habent. agunt enim de rebus, quæ alicuius gratia ſunt.

ſunt. Quos uerò Socraticos ſermones appellarit, accuratè uidendum eſt, num'ne qui à Platone, Aeſchine, Xenophōte, reliquisq; Socraticis uiris, diuiniſsimis ſcriptis mandati fuere? an communiter, qui de parte illa philoſophiæ, quæ de uita & moribus agit, inſtituti ſint. ab illo enim appellari potuerunt, quia Socrates auctor eius fuit, & alijs rebus relictis, omnem operam ſtudiumq; in ipſa conſumpſit.

Ἀλλὰ ἠθικά.) Quæ ſuprà dixit ἦθος ποιεῖν, nunc, niſi fallor, ἠθικὰ appellat. non enim nunc hæc, ut opinor, ἠθικὰ uocat, ut ſuprà narrationē ἠθικὴν uocauit: ſed ἠθικὰ, quæ indicent, & aperiant hominum mores, quaſi ſigna quædam, ac notæ. hoc enim arbitror intelligi debere. Sūt igitur, inquit, ἠθικὰ alia quoq;, ea ſcilicet, quæ unicuiq; naturæ atq; ingenio comitātur, quæ nunquam deſerunt huiuſcemodi mores, atq; indolem. Exemplo Ariſtoteles rem declarat.

Οἷον, ὅτι ἅμα λέγων.) Ceu, inquit, dū hæc diceret, incedebat, ac nihilominus inſtitutum iter properè faciebat. Quæ ſequūtur, uerba auctoris ſunt, declarantis ex ea re percipi mores illius, agreſteq; ingeniū. Videre enim quempiā dum incedit, uerba facientē, ſignificat audacē, agreſtemq; naturā. audacis enim profectò eſt, deſpicientisq; eum ad quē uerba illa pertinent, ne conſiſtere quidem, dum quæ cœperas abſoluas, ſed inter eundū ſecum loqui. nam quin ruſticū ſit, dubitari nō poteſt. Theophraſtus (ſi ipſius liber eſt, quo naturæ diuerſorū hominū deſcribuntur) cū quaſi imaginem agreſtis ingenij exprimeret (quam ἀγροικίαν & ipſe appellat) inquit, καὶ μεγάλῃ τῇ φωνῇ λαλεῖν. ut autem quod ipſe docet, magna uoce loqui, ita etiam in uia, eripientem ſe ſubitò alicui, uerba facere, idem ingenium, agreſte inquam, redolet.

Καὶ μὴ ὡς ἐκ διανοίας λέγειν.) Mores etiam in orationem inſerit (hoc enim ἐκ κοινοῦ arbitror intelligi debere) non uerba facere ἐκ διανοίας, ſed ἐκ προαιρέσεως, & quæ ſequuntur. ἐκ διανοίας autem illi dicunt, qui, quæ ratio ſuaſit, exponunt, & acutis ſententijs orationem, ad idq; quod uolunt probandum appoſitis, ornant: ἐκ προαιρέσεως uerò, qui ſimplicius loquuntur, ac quæ res impulerint ipſos ad agendum, aperiunt, relicta ſubtili diſputatione de illis rebus. Quod addidit ὥσπερ οἱ νῦν, eius temporis oratores intelligit, qui morem haberent dicere ἐκ διανοίας, quod orationi moratæ faciendæ nullo modo accommodatum erat. ita quoq; paulo ſuprà locutus eſt, cum ætatis ſuæ rhetoras irrideret, qui præciperent, ut narratio breuis fieret. quare ſuſpicari aliquis non ſine cauſa poſſet, eoſdem hic ſignificari, Iſocratem ſcilicet, uel potius qui ab eo artem acceperunt. neque enim ipſe dicebat, ſed ſcribebat domi orationes.

Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο.) Exemplum hoc eſt orationis, qua ſignificetur electio dicentis, explaneturq; uoluntas ac iudicium ipſius. nam quod inquit, ſe id uoluiſſe, quod poſtea uſu uenit, aptum uerbum eſt ad illam adumbrandam: quamuis non omnino exprimat. Cicero quoq;, quam προαίρεσιν Græci appellant, uoluntatem plerunq; nominat. quod uerò ſequitur, προειλόμην δὲ τοῦτο, manifeſtò dictū ἐκ προαιρέσεως eſt. uerbum enim ipſum id apertè declarat. ſenſus autem horum uerborum hic uidetur eſſe. Ipſe ſanè uolui et ſtatui enim hoc facere, relicta ſpretaq; utilitate omni: & quamuis rem mihi conducere non poſſe intelligerem, tamē deterritus non ſum, æquoq; animo res inde meas deteriores fieri patior, ut officio non deſim. Quis non perſpicit, mores hanc orationem habere?

Τὸ μὲν γὰρ φρονίμου.) Alterum, inquit, prudentis, alterum probi uiri eſt. ἐκ διανοίας dicere, prudētis: ἐκ προαιρέσεως, probi.

Φρονίμου μὲν γάρ.) Prudentis enim dictio, quæ ἐκ διανοίας proficiſci demonſtrata eſt, in eo manet, ut ſectetur utilitatem: probi, ut dignitatem retineat, & honeſtatem ſemper ſpectet. Prudentia autem, ut in libris de Moribus traditum eſt, id quod conducit propoſitum habet: probitas uerò, quæ honeſta ſunt, ac dignitatis plena, gerere.

Ἂν δὲ ἄπιστον ᾖ.) Et hoc ad moratam orationē pertinet. cōtingit enim aliquando, ut quidpiam proferamus quod fide careat, idem tamen ad indicandos mores naturamq; tuam ualeat: Res tum poſcit, inquit, ut cauſam illius incredibilis uocis afferas, cur inquam, id à te ita probatum indicatumq; ſit.

Ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ πρᾶγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης.) Ex Antigona hoc Sophoclis ſumptū eſt. reddēs enim illa rationē incredibilis uocis, quam ediderat, quod quæ pro fratre mortuo fecerat, pro coniuge ac liberis factura non fuerit, inquit: Demortuis enim illis, alios comparare poſſem: parentibus autem extinctis, nullam rationem eſſe rurſus fratrem habendi. Id aūt, quod non allata ratione exploſum fuiſſet, explicatum, ueriſimile uiſum eſt ac creditum. Intaphernis Perſæ uxorē idem Dareo regi reſpōdiſſe, narrat Herodotus in Thalia, cum ipſa fratris uitam, coniugis ac filiorum uitæ præpoſuiſſet. admiratus enim rex, cauſamq; conſilij illius requirens, idem hoc reſponſum tulit. Mulieris huius Perſidis eandem uocem Plutarchus quoq; in commentario περὶ Φιλαδελφίας celebrauit. Conuenire autem calamo ſcriptis libris cum excuſis in extremo uerbo prioris uerſiculi uidi. quare nihil immutare uolui. Apud poetam tamen ipſum κεκευθότων legitur: ſed cum eodem uerbo Sophocles in Oedipode tyranno uſus eſſet illo loco, ὁ δὲ θανὼν κεῦθει κάτω δὲ γῆς, interpres id declarās inquit, ἀντὶ τοῦ κεύθεται, κρύπτεται. &, ut ſententiā ſuam confirmet, alterum hunc locum ex Antigona adducit, ut non culpa librarij κεκευθότων illic legi, credi debeat. ſed magni ſæpe auctores aliter locos poetarū, q̃ in libris eorū paſsim legātur, citant. Animaduertendū aūt diligenter, ita'ne interpūgenda ſit oratio, ac ſeiungi debeat hoc, πρᾶγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, à ſuperiore ſententia: ſiue connecti cum illis uerbis, ut ſuprà hunc locū accipi poſſe oſtendi, tanquam uſus ſit ratione illa loquendi,

quam

quem docui uſurpaſſe Iſocratem ac Demoſthenē, quæ eſt ποιεῖν προδιάλαγμα. nam ſi interpunctione dirimerentur, ſententia fortaſſe deterior non eſſet: ut dixerit hoc ipſum Sophoclem facere, ac ſi unquam edit aliquid alienum à ſenſibus hominum atq; incredibile, ſtatim rationem eius afferre. id autem exemplo confirmare uolens, addat, locum illum ex Antigona id teſtari: quemadmodum etiam nō multo antè locutus eſt, cum inquit, προδιάλαγμα ὁ Αλκίνου ἀπόλογος. & ſanè nonnihil aſperitatis in eo ſermone eſt, ſi eo modo locus accipitur. eadem autem ratio eſſe poteſt ſuperioris illius, ut quomodo ipſorum alter accipiatur, eodem etiam alter accipi debere uideatur. Intelligo autem cum inquit, ὅπερ πάντων ποιοῦσι προδιάλαγμα τὸ τῆς Ισοκράτους Ελένης προοίμιον. id enim quoque manifeſtò hoc ſenſu prolatum eſſe poteſt. Quod ſanè, ut copulent ſcilicet, coniungantq;, id quod extrà ſumptum fuerit, cum re ipſa, cuncti qui laudationē alicuius aut uituperationē ſcribunt, faciunt. cuius rei exemplū eſt Iſocratis Helenæ prooemiū.

Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν.) Si uerò, inquit, incredibile quippiam narraueris, nec eius cauſam afferre potueris, dicito te intelligere quod exponis, quæ omnem fidem ſuperant. uerùm ita natura factus es, & quoties occaſio daretur, ita te gereres.

Ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα.) Niſi aliquid adderes, nō facilè crederet multitudo, te quidpiam geſsiſſe, non utilitates tuas ſecutum. arduum enim illi perſuadere quenquam aliquid aggredi, quod ipſi non conducat. quod ſi docueris tuos mores hos eſſe, & ingenium te huiuſcemodi habere, ut quæ recta eſſe ſentias, & ſpeciem aliquam habeant, ſublata omni ſpe fructus geras: & facilius fidem facies, et morata omnis illa oratio erit.

Ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν.) In narratione præterea admonet oportere uti illis, quæ animum perturbatum declarent: quæ notæ atq; indicia ſint animi, hoc aut illo modo affecti. Id autem fieri, inquit, ſi narrationi aſpergentur, quæ huiuſmodi commotionibus comitantur, necnon ea quæ ijs qui audiunt, nota ſunt, aut quæ ipſa plerunq;, & ſuapte natura conſequuntur. Non nihil hic uarietatis inueni, quod tamen ſententiam non uariat. cum enim indefinito tempore λέγειν reliqui habeant, & accuſandi caſu, quod ſequitur uerbum, in antiquiſſ. libro, imperandi modo, caſuq; nominis illi reſpōdente, λέγε διηγούμενος legitur. infrà quoq; eodem uerbo uſus, ita præcipit, μὴ λέγε ἐνθύμημα.

Καὶ τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα.) Nec non quæ propriè, inquit, ac ſeorſum, ipſi qui dicit, aduerſarioq; ſunt: id eſt, peculiaria eorum, & à natura ipſis tributa: quæ tamen antea iudices ignorabant, nec huiuſcemodi ipſos eſſe adhuc perſpexerant. idem enim arbitror nunc his uerbis Ariſtotelem intelligere, quod ſuprà illis ſignificauit, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος ἦν. inueniuntur enim qui ab aliorum ingenijs aliqua in re diſcrepēt, & ſeorſum aliquid habeant, quod à communi hominum natura abhorreat. Receptam autem lectionem retinui, eamq; commodam eſſe arbitror, quamuis in pluribus ac melioribus libris ἴδια, ut nomen ſit, non aduerbium, legatur, & uetus quoq; tralatio cum illis faciat.

Ὁ δ᾽ ᾤχετό με ὑποβλέψας.) Exemplum hoc eſt rei πάθος aliquod conſequentis. dum enim incedis quēpiam reſpectare, crebroq; ad eum oculos conuertere, ſignificat animum tuum perturbatum. Intellexit autem hic eum ſibi ualde iratum, maleq; erga ſe affectum.

Καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης.) Quem Aeſchinem intelligat, affirmare non auſim: arbitror tamen ſodalem auditoremq; Socratis, qui de ſententijs ipſius diſputationibusq; pulcherrimos ſermones ſcripſit. Hic igitur de Cratylo illo, ut puto, loquens, cuius nomine Plato ſermonem inſcripſit, inquit, ipſum ſibilo acclamationeq;, nec non manuum percuſſione in quempiam uſum, quæ res animum ipſius ualde commotum, & petulantiæ furoriſq; plenum indicarūt. qui enim in eos, quos non probant, ſibilo etiam & manuum exploſione utuntur, parum modeſtè ſe gerunt. σίζειν, ſtridorem quēdam edere ſignificat, exprimendoq; ſonori huic fictum uerbum ac conformatum eſt. eo etiam Homerus elegantiſſimè uſus. Διασείειν uerò non tantū id quod iam oſtendi, ſed etiam excutere ſignificat: quo uerbo μεταφορικῶς Plutarchus uſus eſt, cum de Socrate loqueretur, quem dicit, cum iter faceret, ſedulò percunctatum eſſe Euthyphronem, & eum excuſsiſſe, ut uideret quantum ſciētia ualeret. In libro de dæmonio Socratis hæc leguntur, ἅμα τι διαπορῶν, καὶ διασείων τὸν Εὐθύφρονα μετὰ παιδιᾶς. Latinum etiam, par huic, uerbum, Cicero ſæpe à rebus ſolidis ad res corpore carentes tranſtulit, ut cum in epiſtola ad Qu. fratrem inquit, Excutere unumquemq; comitum.

Πιθανὰ γάρ.) Magnam enim perſuadendi uim, inquit, habent. rationem autem eius afferens, addit: quia hæc ipſa quæ tenent, compertaq; habent, notæ ſunt rerum abditarum, & quas ignorant. ſciunt autem, quia uiderunt, contumaciter inambulantem, ſibiloq; ac ſtrepitu honeſtos uiros conſectantem: neſciebant tamen antea ſuperbum eum, ac petulantem eſſe, qui ipſius animi motus ex notis & indicijs illis perſpecti ſunt.

Πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἔστιν.) Qui Homeri poema diligēter legerit, huiuſcemodi multa illic animaduertere poterit. ſæpe enim Homerus ex ijs notis motus animorū eorū quos inducit, intelligi uoluit. unū ipſe exēplar poſuit ex Odyſſeæ lib. 19. ſumptū. Cum Vlyſsis nutrix Euryclea lauatura pedes eius, quē maximè ſimilē eſſe Vlyſsi Penelope affirmarat, lacrymas tenere nō potuit. audito nanq; ſermone heræ ſuæ anus illa manus ilico ad faciē adpoſuit. hæc enim ſententia eſt Homerici uerſus, qua nota indicioq; cognoſci potuit, ipſā ingētē mœrorē ſuſcepiſſe, cū miſeriæ Vlyſsis repētè ante oculos ei obuerſatæ eſſēt, et deſideriū ipſius uidēdi refricatū. Qui enim, inquit Ariſtoteles, lugere incipiūt, manu oculos tāgere cōſueuerūt. Hoc aūt Homerus ipſe quoq; ſtatim adiūgit. ſequitur enim, δάκρυα δ᾽ ἔκβαλε θερμά·

Καὶ εὐθὺς ἀνέχεται σαυτὸν ποιόν τινα.) Præceptum hoc aliud eſt: quod tamen & ipſum ad hanc morum affectionumq; explicationem pertinet. tradit enim initio narrationis eſſe ſtudendum, ut te probum uirum, fideq; dignum iudices credant, aduerſarium autem contrà. Inſinua te, inquit, ilico, & inijce in animos illorum, his aut illis moribus præditum, necnon ita animo affectum. contrà autem colloca in animis eorum, contrarijs moribus & affectibus præditum aduerſarium, ut te ſcilicet talem poſtea ſemper in curſu orationis, aduerſariumq; eundem talem ſpectent. multum enim tibi proderit hæc in animos illorum à principio ſtatim inſerta opinio, ac propitij deinde iudices rebus tuis fautoresq; erunt, ſtudijs autem aduerſarij irati atq; infenſi.

Λανθάνειν δὲ ποιεῖν.) Admonet id clàm eſſe faciendum, magnamq; curam in hoc adhibendam, ne ſcilicet artificium cognoſcatur. cognitum enim nihil prodeſſet, uel potius omnem cauſam euerteret.

Ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾶν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων. περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα.) Non eſſe rem arduam, facere, ut ij qui audiunt, aliquam de nobis cõcipiant animo opinionem, dicit, idq; ſimul quodam declarat: Videmus enim, inquit, cum aliqui nobis rem quampiam renunciatum ueniunt, antequam aliquid ab ipſis prolatum ſit, & de rebus omnino incognitis, nos tamen ſuſpicari quid noui illi allaturi ſint, excitariq; in animis noſtris aliquam de ea re exiſtimationem.

Πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι.) Non unam tantum ſedem habere narrationem docet, eamq; perpetuã ac certo loco conſtitutam. ſed oportere pluribus locis narrari, ut aliquando etiam ſuperſedendum illa ſit, ea potiſſimũ parte, quæ legitima ipſius eſſe uidetur, & ubi in primis tractari conſueuit. Hæc autem initium eſt orationis.

Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστιν.) In deliberationibus locum non habere narrationem, tradit, eiusq; rei cauſam ſtatim reddit. Nemo enim, inquit, inſtituit narrationem de rebus futuris: ſententias autem de ijs dici, apertum eſt. Halicarnaſſeus quoq; in libris de Arte dicendi, ubi peccata multa malorum oratorum in omnib. orationis partibus corrigit, affirmat omnino genus hoc narratione nõ egere. cuius tamen rei diuerſam rationem affert, quod ſcilicet qui deliberent, cognitum exploratumq; habeant, de quo quærant, uidereq; cupiant quid ſibi gerendum, non de quo conſilium capiendum ſit.

Ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ᾖ.) Quod ſi aliquando, inquit, narratio illic inuenietur, res præteritæ exponentur, eam ſcilicet ob cauſam, ut cum illi qui audiunt, eas recordati fuerint, melius conſilium de ijs, quæ poſterius fieri debent, capiant.

Ἢ διαβάλλοντας, ἢ ἐπαινοῦντας.) Aut cum, inquit, res illas criminantur, aut laudant. res enim factæ iam nunquam in deliberationibus aliter uerſari debent: hoc tamen addit, animaduertendum, cum hoc fit, quod ſui muneris eſt, qui dicit, egredi, & alienam perſonam induere. Cum in excuſis antea multitudinis numero ποιοῦσιν legeretur, ποιεῖ, ut in ſcriptis omnibus inueni, reſtitui. hanc etiam lectionem uetus tralatio exprimit. tantus igitur librorum conſenſus me mouit, fecitq; ut uerã hanc lectionem putarem: crediderimq; Ariſtotelem dixiſſe, uerùm qui hoc gerit, ut in ſententia dicenda criminetur aliquos, aut laudet, non fungitur officio deliberantis, quamuis paulo antè διαβάλλοντας & ἐπαινοῦντας, multitudinis numero protuliſſet.

Ἂν δὲ ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε.) Quod ſi, inquit, quod prædicas, incredibile fuerit, polliceri debes, & cauſam te ilico totius rei redditurum eſſe, & te etiam ſtare uelle iudicio eorum. quorum ipſis uiſum fuerit, ipſorumq; arbitrio rem permiſſurum. Vt autem ſuprà, cum de morata oratione facienda loqueretur, ad extremum præcepit, ſi quid prolatum à ſe fuerit, quod ad naturam ingeniumq; tuum exprimendum ualeat, idq; incredibile uideatur, reddendam eſſe rationem illius rei: ita & nunc uidetur in ſuadendo idem ſeruandum eſſe præcipere, ut ſi quid fide careat, ratione, qua ipſe docet, ſubleuetur: ut ſcilicet oſtendas te paratum eſſe, & rationem tui conſilij reddere, & quæ ſequuntur.

Οἷον ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι.) Vt Iocaſta, inquit, Carcini tragici poetæ facit in fabula, quã Oedipodem inſcripſit. ſemper enim illa pollicetur, cum percũctaretur ipſam, qui filium quærebat. Cum uerò Oedipodes ueteris huius poetæ interierit, uis huius exempli nulla eſt. Carcini quoque huius teſtimonio è fabula Medea uſus eſt in 2. horum librorum, ubi locum monſtrat, unde duci argumenta poſſint à rebus, in quib. peccatum ſit in re tractanda. illic autem cum tradiderim Sudam quoq; ex eadem fabula exemplum ſumpſiſſe, lapſus ſum in poetæ nomine. Cantharum enim ille appellat, non Carcinum, qui comicus fuit, ac multas fabulas docuit, in quib. etiam Medea quædam uocata eſt. uitium igitur id memoriæ hic emendare uolui. quis autem Carcinus hic fuerit, ipſe ſuo loco narrat.

Καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.) Ex Antigona ſumptum exemplum eſt. Aemon enim Creontis Thebarum regis filius, cum ſalutem uxoris Antigonæ contra patrẽ enixè iueretur, tamen oſtendebat, ſe in eius poteſtate fore, ac quicquid ei uiſum eſſet, facturum, cum tamen animo aliter ſentiret: quod exitus poſtea declarauit. poſtquam enim eum à tam ſæua ſententia reuocare non potuit, mori & ipſe ſtatuit.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι.) Præceptis narrationis explicatis, tertiam partem orationis aggreditur, quæ poſita eſt in fide facienda, et qua ea quæ narrata ſunt, argumentis confirmantur. Naturam autem huius rei in iudiciali nunc genere declarat. primoq; tradit, probationes demonſtratiuas eſſe oportere: aut quia, cum ſint aliæ probationes, quæ argumentatione non utuntur, illas nunc ſe non intelligere oſtendat: aut ἀποδεικτικὰς uocauit, quæ firmæ ſint, & multum ad fidem faciendam ualeant.

Απο-

Ἀποδεικτικὰς δὲ χρή.) In quo multum ſtudij ponendum ſit, quodq́; in primis probare argumentis oporteat, docet. cum enim multæ partes ſæpe cauſarum ſint, in ea potiſſimum, in qua tota cauſa uertitur, & de qua omnis controuerſia eſt, cum aduerſario laborandum affirmat. quod ſi relicta illa, in parte alia confirmanda quis diligentiam poneret: quamuis id firmiter probaret, non ual de cauſam adiuuaret. Cum igitur peccari hac in re ab imperito actore magnopere poſſe uideret, quid faciendum ſit, aperit, inquiens: Aggredi autem hanc rem oportet, & argumentationes adhibere de eo maximè, quod in controuerſiam uenit: de quo is qui dicit, cum aduerſario cõtendit. quatuor enim quæſtiones ſunt. qui namque in altero confirmando ſtudium poneret, & non in eo de quo tunc iudicium fit, erraret. Quod uerò hunc numerum earum eſſe uult, ſuprà idem hoc ipſo in libro docuit, cum poſteriorem locum de diſſoluendo crimine traderet. Nam illic etiam quæſtiones quatuor ſunt, & ſi plures exponi uidentur. partes enim reliquæ illarum ſunt, ut qui attentè animaduertet, intelliget.

Οἷον εἰ ὅτι οὐ γέγονεν.) Ceu, inquit, ſi in re ſpectanda, atq; iudicanda, de facto controuerſia eſt, reusq́; potiſſimum in hoc incumbit, accuſatori reſpondens, ut non factum à ſe id oſtendat, huius maximè rei argumentationem afferre oportet. qui enim totam operam ſuam poneret, cum de facto quæreretur, ut confirmaret, id aut non iniquum fuiſſe, aut nõ detrimentoſum, fruſtra laboraret, & meritò contemni poſſet.

Εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε.) Si uerò cauſa poſcit, ut neminem læſiſſe probet, huius ipſius argumentationẽ afferre oportet. eadem ratio eſt reliquarum quæſtionum, ut ipſe accuratè exponit. Eodem enim pacto, ait, te gerere debes, ſi de magnitudine facti quæritur. nam omnes argumentationes illûc dirigendæ: oſtendereq́; neceſſe eſt, non tantum detrimentum illatum eſſe, quantum affirmat aduerſarius. reſpondet enim quod nunc inquit, ὁ τοσόνδε, ei quod ſuprà, cum eaſdem quæſtiones explicuit, ὁ τηλικοῦτον dixit. necnon ſi id non iniuſtè factum probari oportet: omnem enim diligentiam in eo ponere debes, ut probes id ex iure, & legibus fieri potuiſſe, & omnes confirmationes eòdem conuertendæ.

Ὡσαύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι.) Non aliter, inquit, conſequentes tres quæſtiones tractandæ ſunt, ac ſi de facto quæreretur: quodq́; in prima illa præcepimus, idem in reliquis ſeruandum eſt. Animaduertendum autem, cum ſuprà in hoc tradendo, factiq́; cõtrouerſia exponenda, negandi modo uſus ſit, nunc ipſum in eadẽ ſignificanda affirmandi uti. quod, niſi fallor, factum eſt: quia tunc de reo tantum loquebatur, qui innocentiam ſuam probare uolens, à ſe id commiſſum inficiatur. nunc uerò complectitur ambos, & accuſatorem & reum, inquiens: Vt quemadmodum cum de facto controuerſia in iudicio eſt.

Μὴ λανθανέτω δ'.) Quod ad controuerſias has pertinet, inquit, libet hoc etiam admonere: in hac ſola neceſſariò alterutrum improbum eſſe, aut qui inficiatur, cum id ſe feciſſe neget, quod à ſe factũ eſſe optimè ſciat: aut accuſatorem, qui falſum crimen obijciat. in alijs controuerſijs non neceſſe eſt. Nam ſi quis eum qui non læſerit, detrimentum importaſſe arguat, poteſt extra culpam eſſe, ſi errore ductus, non fraude, illi negotium faceſſit. ille quoq; qui negat ſe damnum intuliſſe, cum intulerit, culpa poteſt uacare. imprudens enim alij incommodare potuit. Eadem ratio reliquarum duarum quæſtionum eſt. Nam Ariſtoteles in diſceptatione alia utrunq; poſſe, nõ prauum eſſe declarauit: id eſt, cum æquum id, an iniquum fuerit, diſputatur. In tertia id quoq; uerum eſſe apertum eſt. Idem uerò quod hic traditur, in 5. quoque lib. de Moribus ad Nicomachum dicitur, ubi de his qui ira perciti aliquid peccant, diſputat. docet enim ipſos aliquo modo poſſe excuſare: nec eſſe neceſſarium illic, quod in pactionibus hominum eſt, cum an cõtractæ res illæ inter ipſos ſint, lis eſt, ubi fieri non poteſt, quin eorum alter, qui ita controuerſantur, prauus ſit, niſi fortè obliuio interceſſit. Exempli gratia: ſi quis quempiam in iudicium uocat, quod depoſitam pecuniam deneget, neceſſariò aut accuſator, aut reus improbus eſt: accuſator, ſi pecuniam nunquam apud eum depoſuit, quam legibus repetit: reus, ſi depoſitum abnegat. uerba, quibus in eandem ſententia exponenda illic utitur, hæc ſunt: οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν, ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρόν, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν, ἀλλ' ὁμολογοῦντες, & quæ ſequuntur.

Ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον.) Cum igitur tanti momenti res ſit, ut neceſſariò aut ipſe, aut aduerſarius, improbus ſis, omnia facere debes, ut crimen à te depellas, & in aduerſarium reijcias. neque enim parua res agitur: ſed præter damnum, quod lis affert, amiſſio exiſtimationis conſequitur. Quapropter, inquit, diu morari in hoc debemus, in quo ſumma totius negotij uertitur, & ſummo ſtudio id purgare. In alijs, quamuis & ipſa non parũ cauſam ſubleuare poſſint, tantum temporis non eſt terendum. Hunc ſenſum ex recepta lectione elicio, qua ualde delector. in antiquiſſ. tamen libro χρηστέον, non χρονιστέον ſcriptum inueni: quam lectionem uetus quoq; tralatio ſequitur. eam autem qui non omnino reijcit, ita explicare, ut opinor, poterit: ut cum docuerit in hac ſola controuerſia, qua quæritur factum' ne ſit, neceſſariò uſuuenire, ut diſceptantium alter improbus ſit, affirmet nunc, quod planum eſſet poterat, licere cum de eo in iudicio agatur, illud tangere. Cum uerò alia de re controuerſia ſit, ipſo ſuperſedendum, ut nullo pacto queas ita aduerſarium premere ac dicere, alterutrum ipſorum prauum hominem eſſe. poteſt enim fieri, ut iniuſtè tibi ille negotium faceſſat, nec tamen iniuſtus ſit, quia exiſtimet te flagitiũ admiſiſſe, cui affinis non ſis. ἐν τούτῳ igitur tunc intelligere oportebit, in hac diſceptatione, cum lis omnis et controuerſia de hac re eſt. ἐν ἄλλοις uerò, cum quæritur de alijs rebus.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολὺ ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα.) In demonſtratiuo autem genere, inquit, omnis ferè opera oratoris conſumitur in rebus & honeſtis, & utilibus, quas is, quem laudandũ ſuſcepit, egerit, amplificandis. induſtria enim oratoris ea maximè parte exerceri debet: in augendis, inquam, rebus. facta nanq; ipſa, quæ extollit, credi oportet ab ijs qui audiunt. quare in illis confirmandis occupatus eſſe non debet, ſed in augendis & ornandis: hoc autem in primo quoq; libro teſtatus eſt. Quod in excuſis uerò antea hic erat καλὰ ἢ ὠφέλιμα, optimorum librorum fidem ſecutus, emendaui, & reiecta particula, quæ diſiungit ac ſeparat, illam quæ copulat, reſtitui: eædem enim ſæpe res & dignitatis plenæ fuiſſe, et cõmoda magna alijs attuliſſe dicũtur.

Ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀπόδειξις φέρουσιν.) Rarò enim, inquit, hoc in genere orator eò incumbit, ut res factas probet: quemadmodum ſemper ſummum ſtudium ponit, ut illas & honeſtas, & utiles ualde fuiſſe doceat. id autem quod rarò fit, quando fiat, diligenter exponit. et tunc ipſum oſtendit argumentis in ea re uti oportere, quando incredibiles illæ uidentur, aut alius quiſpiam eorum auctor exiſtimatur. id enim ſignificat, ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. Animaduertendum autem, αἰτίαν ἔχειν aliquem dici etiam de rebus bonis: frequentius nanq; qui in culpam uocatur alicuius flagitij, dicitur αἰτίαν illius ἔχειν.

Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς.) De quibus in ſententijs dicendis controuerſiæ oriri ſoleant, oſtendit. ut enim, inquit, aduerſabitur quiſpiam, res illas non ita, ut qui ante ſententiam dixit, cenſuit, futuras eſſe: aut futuras ipſas concedet, ſed non æquas, ac iuſtas eſſe oſtendet, aut nõ utiles: aut non tantas in ſe habere utilitates, quantas ille affirmarit. Hoc pacto conſilium Themiſtoclis, quod Athenienſibus dabat, diſcuſſit Ariſtides: id eſt, ſecunda quæ traditur hic, ratione, illi reſtitit. dixit enim in concione, cum populi iuſſu ſolus id à Themiſtocle accepiſſet, perutile eſſe conſiliũ, quod Themiſtocles afferebat, ſed minimè honeſtum. Cum autẽ magiſtri quidam huius artis ad iudiciales tantum materias pertinere ſtatus cauſarum putauerint, quos etiam reprehẽdit Quintilianus, contra illos ſentire Ariſtotelem manifeſtum eſt. eoſdem enim, quos paulo antè numerauit, ſtatus nunc repetit, & in quatuor his rebus poſſe, qui ſententiam alicuius reprehendat, illi reſiſtere, ac cum eo controuerſari docet: aut quod futura nullo modo res ſit: aut ſi fieri debeat, illam iniquam fore, aut inutilem: aut exigua commoda allatura, non quanta prædicarit ſententiæ eius auctor.

Δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν.) Præceptum hoc quoq; eum, qui ab aliquo diſſentit apud ſenatum, aut in concione, ornat. Nam præterquam quod ſententiam eius ſuprà explicatis rationibus oppugnare poteſt, utile etiam eſt uidere, ſi quid falſi protulit: quamuis ad rem, de qua tunc deliberatur, id mendacium nõ pertineat. nam argumenta hæc eſſe creduntur, quod in alijs etiam mentitur, nec fide dignus eſt. Si fidem autem ſuaſori eripueris, omnia enim pueris. Diſcedit hac quoq; in parte à reliquis & excuſis & ſcriptis libris antiquiſſ. codex: cum autem nihil immutarim, uarietatem lectionis indicare uolui. quod eò libentius feci, quia uetus quoq; tralatio ipſam exprimit. eſt enim hæc ἐκ τοῦ αὐτοῦ πράγματος. Nec tamẽ non receptã probo. ſi quis tamen eam ſequi uellet, hunc ſenſum, ut opinor, inde eliceret: Si ex tanta illa re, quæ exponitur, pars aliqua, quamuis exigua, falſi aliquid in ſe habet: argumento nanq; erit, quod reliquæ res etiam fictæ, falſoq; prolatæ ſint.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα.) Quæ probationes, quibus dicẽdi generibus maximè accommodatæ ſint, docet. Totum autem hunc locũ in primo quoq; horum librorũ perſecutus eſt, ſtatim poſt explicatum genus demonſtratiuũ. Animaduertendum autem, hic ipſum exempla maximè propria dicere generis deliberatiui, tertia collatione. enthymemata uerò magis conuenire iudicijs, ſecunda. quod hac de cauſa ipſum feciſſe arbitrari licet, & hoc ſignificare uoluiſſe, Exempla magis propria eſſe deliberatiui, quàm enthymemata iudicialis. cætera enim genera magis his utuntur, quàm exemplis faciant.

Ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον.) Nihil ſuprà poſuit, ad quod hæc referri poſſint. cũcta enim neutro genere uerba prolata ſunt, hoc uerò muliebri. Videtur igitur intelligi debere δημηγορία uel συμβουλή. infra autem, ubi ἡ δὲ περὶ ὄντων inquit, δίκη. idem enim ſcrupulus illic quoq; eſt. ambo autem hæc, quæ naturã ſignificant, nomina, ducuntur ex nominibus ab ipſis deriuatis, quibus antea uſus fuerat. Sententia uerò hæc eſt. deliberatio enim fit, cõſiliumq; cogitur de rebus futuris. quare ad eas confirmandas ex præteritis, iamq; factis rebus, exempla ducere oportet.

Ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων.) Iudicium uerò fit, inquit, de ijs quæ ſunt, aut non ſunt. Cuius rei magis demonſtratio neceſſitasq; eſt: quod enim factum eſt, neceſſitatem in ſe iam habet. Cum autem antea ſemper in iudicijs agi dixerit de rebus factis, nunc uerò præſenti tempore de ijs quæ ſunt, ea hic eſſe uidetur dicere, quorum natura ac ſtatus iam definitus eſt. Id autem manifeſtò habent res præteritæ: eorum uerò quæ aut facta, aut non facta ſunt, demonſtrationem eſſe: id eſt, melius ipſas, quàm res futuras, demonſtrari poſſe: & hac de cauſa enthymemata, quæ oratoriæ demonſtrationes ſunt, magis quàm futuras recipere, cum præſertim neceſſitas in ijs inueniatur. alterutrum enim neceſſariò eſt, quod in futuris rebus, de quibus ſententiæ in conſilio dicuntur, non contingit. quare ipſorum probationes neceſſariò magis concludunt: quod ſanè enthymemata faciunt. enthymema nanq; ſyllogiſmus.

Οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα.) Aliud præcipit, quod ignoratum magnos errores crearet. Non ſunt, inquit, deinceps, ut aliud nulla re interpoſita, aliud ſequatur, enthymemata in oratione ponenda, ſed temperanda alijs probationibus, rebusq;, quib. corpus oratio-

nis conflatur, permiſcenda. quod qui non ſeruabit, poſterioribus argumentis uim priorum infringet. ita enim collocata argumenta mutuò ſe impediunt, ac labefactant. id autem fieri arbitror, ut ipſe quoque ſignificare uidetur, quia obruunt eos qui audiunt. ingenia enim, quæ bonis artibus exculta non ſunt, nec tam ſubtilibus diſputationibus aſſueta, ut eorum qui res iudicant, plerunq; ſunt, defatigantur. antequam enim unum perceperint, alterū & deinceps tertium ſuperuenit, ut nullam ita prolata uim habere uideantur, nec quicquam efficiant.

Ἐστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος.) Modum aliquem res cunctæ requirunt. Eſt enim, inquit, etiam terminus quidam quem tranſilire non oportet, argumentorum multitudinis: quantitatē nanq; intelligit, quam [illegible] appellant. Iudicium autē ſuum auctoritate Homeri confirmat; qui & ipſe cenſuit habendam eſſe numeri ipſarū rationem, in optimis etiam ſententijs proferendis. Ita enim Menelaū in 4. lib. Odyſſeæ cum Piſiſtrato Neſtoris filio loquentem inducit: O' care mihi adoleſcēs: amo enim te, quia tot dixiſti, quot prudentia præditus uir & diceret, & faceret, quiq; te ætate etiam antecederet. Nam quod addit Ariſtoteles, non huiuſcemodi taliáq; ipſum dixiſſe, ſignificat, Homerum idem ſenſiſſe, quod ipſe præcipit. neque enim τοιαῦτα dixit, ſed τόσα: ut qui cognoſceret, multitudine quoque ſententiarum peccari poſſe, nec tantum qualitate. ὅρον uerò, quod finem terminumq; appellat. ita quoque Demoſthenes pro Cteſiphonte locutus eſt, ἃ τοῖς πρὸ τοῦ ῥήτορσιν ὅροι τῶν ἀγαθῶν ἦσαν, καὶ κανόνες.

Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν.) Admonet etiam, ne ſtudeant res omnes argumentis confirmare. quæ enim ſua ui ſatis planæ notæq; ſunt, tam firmam rationem non poſtulant. neq; enim niſi ex ignotioribus probari poſſent: quo nihil abſurdius in diſſerendo committitur. Qui autem hoc non ſeruabunt, inquit, in idem uitium incident, quo tenentur nonnulli ſtudijs ſapientiæ dediti, qui ſyllogiſmos adhibent ad ea quæ notiora ac certiora ſunt, quàm illa quæ ſumunt, quorumq; præſidio ad ea illuſtranda utuntur.

Καὶ ὅταν πάθος ποιῇς.) Multa hic, utiliáq; admodum præcepta tradit, quæ ſtudioſos dicendi ſeruare diligenter oportet. nam docet etiam, cum commouere ac perturbare animos iudicum orator uult, nullo modo ipſum enthymema proferre, argumentoq; aliquid concludere debere: eiusq; rei cauſam ſtatim affert. Aut enim, inquit, eijciet, extrudetq; turbidum illum motum ex animo iudicis enthymema, aut fruſtra prolatum, atque emiſſum erit: alterum nanq; horum eueniat neceſſe eſt. neq; enim ſimul eorum qui audiunt, animi commoueri, atq; acuta ſubtiliq; ratione perdoceri poßunt. Aut inceptum igitur πάθος corrumpes, illincq;, ubi inſedit iam, exturbabis: aut argumenti, quod ſuo loco poſitum multum prodeſſet, iacturam facies. enthymema autem irritum eſſe contingit, cum in animo eius qui audit, urget affectus: atq; ita uehemens eſt, ut illuc penetrare non ſinat enthymema. πάθος ποιεῖν ualet hic orationem formare, quæ indicet commotum magnopere animo qui eam habet, et ad perturbandos auditores idonea ſit: ut ἦθος ποιεῖν ſupra dixit, intelligens orationē conficere, quæ mores exprimat dicentis.

Ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας, αἱ ἅμα.) Commotiones enim, inquit, ſe mutuò exturbant, nec ſimul in eadem ſede manere poſſunt. quæ prior locum occupauit, à poſteriore, ſuperuenienteq; extruditur. Commouere autem animum nō πάθη ſolum, ſed enthymemata quoq;, declarauit ipſe in primo horum librorum, cum inquit, orationes, quæ enthymematibus conſtarent, magis θορυβοῦσι, quamuis non eadem animi pars moueri illis uideatur. argumentis nanq;, rationis particeps: affectibus uerò, expers excitatur. Accuratè autem animaduertendum præceptum, neq; enim uetat in eadem oratione argumenta poni, & πάθη excitari, ſed eodem in loco utraq; rectè collocari non poſſe uult. & quod incōmodum, ſi id factum fuerit, exiſtat, oſtendit.

Καὶ ἢ ἀφανίζουσιν.) Quæ eodem tempore motiones excitantur, aut mutuò ſe delent, nec altera alterius ueſtigium relinquit, aut imbecillas reddunt, ut infirmæ alteræ factæ paruam aut nullam utilitatē ipſis afferant. ſua autem culpa extinguere, aut labefactare, quæ multum ualent ad fidē faciendā, nō parua culpa eſt oratoris.

Οὐδ᾽ ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον.) Quemadmodū cum animi iudicum oratione ab ipſo concitantur, temperare ſibi ab enthymematibus orator debet: ita etiam cum oratione ille aut ſuos, aut alienos mores exprimit, neq; enim ne tunc quidem expedit enthymemata indagare rationem eius rei ſtatim afferens ipſe, inquit, demonſtratio enim nec mores, nec electionem habet: enthymema autem demonſtratio oratoria quare inter medias has res locum habere non poteſt. nam quod hic particula negandi geminata eſt, frequens apud Atticos ſcriptores id atq; uſitatum eſt.

Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει.) Vt autem enthymemata ab oratione morata remouenda ſunt, ita ſententiæ, quæ γνῶμαι à Græcis, quod indicia animi noſtri ſint, uocantur, ab eadem oratione alienæ non ſunt, in primisq; uſurpare illas in narratione, & in confirmatione debemus. Rationem huius rei reddens, inquit. pertinet enim hoc quoq; ad mores, & ad naturam conſuetudinemq; uitæ exprimendam accommodatum eſt. In 2. quoq; horum librorum, ubi uim omnē earum explicuit, orationes moratas ipſas efficere affirmauit: narratio autem præcipuè morata laudatur. nam ualere eaſdem ad fidem faciendam planum eſt, cum pars enthymematis ſint, unde nunc potiſſimum, poſtquam quid cuſtodiendū eſſet in enthymematibus docuit, hoc præcepit.

Καὶ ἐγὼ δέδωκα.) Exemplum hoc eſt, quo confirmat, facere ad narrationem moratam, ſententias. uox uerò edita uidetur ab eo, qui cum fidei alicuius pecuniam commiſiſſet, ea fraudatus eſt. Narrat igitur ſe dediſſe illam, quamuis ſciret nemini in uita haberi fidem oporte-

re.

re.ſententia autem hæc eſt, nõ eſſe temere credendum. id enim etiam Epicharmus Siculus nota uoce, & à M. Qu.q; Ciceronibus celebrata, pronunciauit.

Ἐὰν δὲ παθητικῶς.) In oratione quoq;, qua uehementes animi motus effinguntur, & cum orator concitatè dicit, ſententias utiles eſſe, hoc exemplo confirmat: cuius uis plana eſt. ita autem redderem: Nec me pœnitet ita feciſſe, quamuis iniquitate iſtius magnum damnũ fecerim. cum hoc enim, quæſtus: mecum, ius atq; æquũ habitat. huic quæſtus ex eo facto, mihi ſupereſt æqtas.

Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι.) Sententias dicere, in deliberatiuoq; genere uerſari, magis arduum eſt, inquit, quàm cauſas defenſitare, & iudicia tractare: atq; id optimo iure, addit. De reb. enim illic futuris agitur. in iudiciali uerò, de præteritis ac factis. futuræ aũt res nullo modo ſciri poſſunt. præteritarũ tantum, ac factarum ſcientia eſt: nihil enim niſi factũ, huiuſcemodi cognitione percipitur. Quantopere autẽ diſſentiat philoſophus hac in re à Græcis Latinisq; rhetoribus, facile intelligi licet, qui maiorem operam ſtudiumq; ponunt in iudiciali genere docendo: niſi fortè illi utilitatem ſequebãtur, & in eo cuius crebrior uſus erat, tradendo, magis ſibi laborandum putabant.

Ὃ ὥσπερ ἄδηλα καὶ τοῖς μάντεσιν.) Ariſtoteles ſanè affirmat nihil niſi factũ iam, ſcientia cõprehendi poſſe: opinionẽ tamen iudiciumq; de hac re Epimenidis affert, quæ exiſtimabat illud etiam ab auguribus ac diuinis ſciri poſſe. quare ipſe huic diuinationi incumbebat, neq; enim, ut cæteri uates, res futuras tenere ſe ac prædicere alijs poſſe præ ſe ferebat, ſed factas iam: obſcuras tamẽ, & quæ à cæteris non uiderentur. Epimenidis huius & Cicero in 2. de Legibus, & M. Varro in 7. de Ling. Latina mentionem fecerunt, necnon Athenæus in 13. lib. ubi de puerorum amoribus copioſè diſputat.

Καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς.) Alterũ argumentũ, quo probat deliberandi genus difficilius, quàm iudicãdi. In iudicijs enim, inquit, præſidijs quibuſdam non deſtituuntur oratores. habent enim legẽ, quæ eſt tanquam ſolum ac fundamentum argumentationũ, ac principij deniq; uim in illis rebus habet. ut enim propoſitiones materia atq; initiũ ſunt ſyllogiſmi, ita lex eorum quæ in eo genere cõſtantur, argumentorum. Communiter autem docet, qui principia teneat, nullo negotio demonſtrationem inuenire.

Καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς.) Hoc ad alterũ genus pertinet, deliberatiuum ſcilicet, quod non multa habere diuerticula dicit, quibus abundat iudiciale. In foro contra aduerſarium dici plura poſſunt, aut de ſeipſo, aut etiam perturbatione, & quaſi fluctibus omnia complecti. ſed mirum in modum his rebus deliberatiuum orbatum eſt, nec ei licet quicquam huiuſcemodi attingere, niſi è munere ſuo exierit, & alienas partes tractare uoluerit, niſi à ſeipſo diſceſſerit. hoc enim ualere arbitror, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. quod uerò inquit, παθητικὸν ποιεῖν, reſpicit perſonam auditoris. cum enim quod erat aduerſarij, ac eius qui ſententiam dicit, tetigiſſet, eum etiã qui audit relinquere non debuit. ipſe enim quoq; ut poſſit, quod reipub. conducit, uidere, ac rectè de rebus exiſtimare, perturbari animo non debet: niſi quis putet λόγον intelligi debere. Exprimere nanque oratione affectus ſuos, ab hoc genere alieniſſimũ eſt. ſuaſor enim uacuum ſe omni huiuſcemodi motu demonſtrare debet, niſi omnem auctoritatem amittere uult, & toto animo tantum cõmoda eorum, quibus conſiliũ dat, procurare.

Δεῖ οὖν ἀπορῶντα, τοῦτο ποιεῖν.) Hoc nemo, inquit, niſi coactus facere debet, & cum alijs omnibus rebus deſtituitur: uenia enim datur laboranti, ſi omnia undiq;, ut aliquid dicere uideatur, arripuerit. nõ dubitandum igitur eſt hoc tunc aggredi, & dum ſuades, in aliquem inuehi, ac de teipſo quidpiam quod te commendet, prædicare.

Ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι, καὶ Ἰσοκράτης.) Quod quidem, inquit, Athenis oratores, & qui operam reipub. dant, ad populumq; dicunt, faciunt: & Iſocrates etiam, qui nunquã in concione uerba fecit, ſed domi orationes ſcripſit. dum enim ille ſuadet, accuſat, & aliã perſonam induit: ut in Panegyrico, quæ ſuaſio eſt, inſimulat Lacedæmonios. Quamuis autem magna parte eius orationis ipſos perſtringat, præcipuè tamen arbitror philoſophum locum illum intelligere, cum expoſitis grauiſſimis malis, quæ Græci, Aſiam incolentes, ſuſtinebant ob impotentem dominatũ Perſarum, totum id aſſignari debere Lacedæmonijs affirmat, qui ueteres ſocios deſeruerant, in ſeruitutemq; barbaris tradiderant. Illic enim ita diligenter in ipſos inuehitur, tamq; acribus uerbis accuſat, ut exiſtimarit locum correctione egere: quia quum ſermonem inſtituiſſet de reconciliatione gratiæ, ſimultatibusq; è Græcia extirpandis, tam aſperè contra Lacedæmonios locutus ſit. ad extremũ enim accuratè ſe purgat, atq; officiũ ſuum probare conatur, oſtendens, quamuis lædat ea pars exiſtimationem eorum: tamen, quia à beneuolo animo proficiſcatur, ſtudioq; emendandi errata illorum, admonitionem, nõ obiurgationem haberi debere. Incipit autẽ criminatio ab hoc loco, Ὧν τινας ἄλλας αἰτίας χρὴ νομίζειν, ἢ Λακεδαιμονίους; In ea uerò addit, quam pro ſocijs ſcripſit, Charetem imperatorem accuſat. συμμαχικόν, poſteriorem hanc orationem appellauit. περὶ εἰρήνης eam nunc inſcribunt. hanc enim arbitror hic intelligi ab Ariſtotele.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ.) Quia qui rem aliquã hominem'ue laudandũ ſuſceperũt, ſæpe non multa quæ dicant, habent, neq; plenam inde grandemq; orationem facere poſſunt, docet quomodo huic rei occurrere debeant. Oportet enim, inquit, in hoc genere orationem augere, laudes in aliquos adiungẽdo, ut poetæ in epiſodijs quæ appellant, fabulas ſuas grandiores, honeſtioresq; facere conſueuerunt. Valet autem ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, laudibus hinc & inde accerſitis, orationem refercire. translatũ aũt à poetis uerbũ eſt. ἐπεισόδια enim ſunt, quæ extra propriũ fabulæ corpus, rerumq; coagmentationẽ, quam σύστασιν appellant, poemati adnectuntur.

Οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ.) Vt Iſocrates, inquit, in primis facit. ſemper enim aliquem inducit, cuius laudes per ſequendo, dignitatem ac magnitudinem orationi adiungat. id autẽ ipſum ſeruare manifeſtum eſt. cum enim Buſiridem ornandum ſuſcepiſſet, digreditur in laudes regionis, in qua ille regnauit: ac loci naturam, ubertatemq; agrorum, necnon opportunitatem fluuij cõmendat: deinde inſtituta ſacerdotũ in cœlum fert. ſed etiam Pythagoram celebrat, qui inde philoſophiam in Græciã aſportauit. Idem etiam facit in laudatione Helenæ. explicat enim uirtutes, & facta præclara Theſei: ornat Paridẽ, de pulchritudine diſſerit, eamq; extollit.

Καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας.) Vocem Gorgiæ Leontini adducit, & qua re fretus tantum de ſe, ingenioq; ſuo polliceretur, exponit. aiebat enim ille, nullo modo ſibi deeſſe poſſe orationem, quamcunq; rem expolire aggreſſus eſſet. hoc autem (inquit Ariſtoteles) quod ſuprà oſtendimus, in animo habebat Gorgias, atq; hoc ſemper faciebat. ſi enim in Achillem dicit, eumq; perpetua oratione ornandum ſuſcepit, Peleum patrem laudat, poſtea Aeacum auum, deinde Iouem, eodemq; pacto fortitudinem commendat, ac demũ omnia undiq; arripit. Quod ſanè, ſi uerè rem cogitamus, nihil aliud eſt, quàm quòd ſuprà diximus, orationem epiſodijs amplificare. non magna in re diſcrepat antiquiſſ. liber à reliquis: τοῦτο τὸ eorum habet, non τοῦτο, cum illo etiam facit uetus tralatio.

Εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει.) Cum in excuſis ita legatur, nihil immutaui. in ſcriptis tamen omnibus inueni, λέγων: quam lectionem uetus quoque tralatio exprimit. Tot igitur librorum conſenſus perſuaſit mihi, ut id admonerem, quamuis non parum ſcrupuli ipſa habere uideatur. Significat uerò, ut opinor, hic λέγειν, quod Latinis poetis dicere: id eſt, celebrare, & laudibus extollere. Paulo pòſt, ubi in excuſis τὴν θεὸν muliebri genere, ſcripti uirili habent τὸν, ut intelligi debere nõ Thetis mater, ſed Iupiter uideatur, quem auctorẽ ſuæ ſtirpis Aeacidarum familia habebat.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν.) Quomodo hic omnis locus intelligi deberet, ſuprà expoſui. Nam quod inquit, eodem modo fortitudinem, ad Achillem pertinere arbitror. cum enim Achilles plurimum hac uirtute ualuiſſet, nactus eam occaſionem Gorgias, fortitudinem ipſam laudabat: nec tantum fortia facta Achillis commendabat, ſed ſeiunctam uirtutem hanc ipſam, & bona, quæ inde gignuntur, celebrabat.

Ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ.) Vt rationem magis doceat, quam tenere ſolebat Gorgias in rebus extrinſecus coptandis, laudibusq;, quibus quem uolebat oneraret, undique arripiendis, ita loquitur. Nihil enim certum & definitum his uerbis intelligit, ſed quæcunq; pro natura earum rerum, quas ornabat, ab eo excogitari, & illuc commodè transferri poterant, ſignificat. ualent enim, Aut hæc aut illa tangit, pro ut res perſonaq;, quam hac ratione commendat, patitur. neq; enim id explanare in re, incerta poterat. modus autem hic loquendi ſuprà hoc ipſo in libro à me exemplis poſitis explicatus eſt. addi tamen illis Demoſthenis hoc quoq; teſtimoniũ poteſt, qui pro Cteſiphonte inquit, ὁ τὸ καὶ τὸ εἰπὼν ἐγὼ ἄνθρωπος οὑτοσί, οὐκ ἂν ἐπίθανον. nihil enim certum exponit, & cuncta, quæ accommodata illi tempori à præpoſtero illo medico dici poſſent, intelligit. Diſcrepat uerò à reliquis antiquiſſ. liber hac parte, quod nõ ὁ ποιῶν δὲ, ut illi, habet, ſed ἢ ποιεῖ δὲ. Eandem lectionem uetus tralatio exprimit: nihil tamen immutaui.

Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς· ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς.) Si quibus, inquit, confirmes quod uis, argumentationes habueris, & mores aſpergere orationi, & eam fulcire argumentis debes. Quod ſi enthymematibus defeceris, totum te ad mores conferas oportet, nec ullam partem orationis uacuam ab illis eſſe patiaris. non repugnat autem hoc ſuperiori præcepto, quo docuit, non debere, qui moratam orationem habet, in perquirendis enthymematibus ſimul occupatum eſſe. unà enim, & ut ipſe loquitur, ἅμα, utrunq; tractari oportere negat, diuerſis partibus orationis, ac non eodem tempore & fieri ſolet id, & non modò ſine reprehenſione, uerumetiam magna cum laude fieri.

Καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει.) Cum æquo ac bono uiro magis congruat, probum ipſum uideri, quàm orationem ipſius exquiſitam, illi quoq; qui ſe talem effingere uult, magis in hoc laborandum. probum autem uirum mores in oratione expreſſi declarant, orationem exquiſitam facit copia enthymematum.

Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ.) In ſecundo horum librorum, antequam locos argumentorum traderet, duo enthymematum genera eſſe dixit: quorum alterum δεικτικὸν, alterum ἐλεγκτικὸν uocaretur, ac naturam utriuſq; illic expreſſit. nunc, quæ refellendi uim habent, magis probari, quàm quæ directò aliquid confirmant, docet, atq; eius rei cauſam ſtatim reddit. Sed hoc etiam in eodem libro poſt explicationem locorum, unde uera enthymemata ducuntur, propè iiſdem uerbis docuerat. Quare omnis hic locus, ante ab auctore pertractatus, ſi quæ duobus locis expoſuit, in unum conferas, quamuis in poſteriore, quod nunc tradit, totum perſecutus ſit, parum immutatis uerbis.

Ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται.) Argumenta illa dicuntur ἔλεγχον ποιεῖν, quæ contrarium eius quod ab aliquo antea prolatum fuerit, concludunt. ea uerò & in poſteriore horum librorum, & in hoc maximè probari affirmat, quia oppoſita inter ſe iuxtà collocata magis nota fiunt, meliusq; ipſorum uis & natura perſpicitur. quare cum maiore ui ἐλεγκτικὰ hæc, quam quæ directò aliquid demonſtrant, quæ huiuſcemodi uim non habent, concludant, magis quoque probantur. μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται, maiore ui concluſa eſſe liquidò intelligitur, cum & euidentiora ſint. Duo quæ medium quatuor horum uerborum tenent, id eſt, δῆλον ὅτι, repoſita à me ſunt,

cum

cum ab omnibus excuſis abeſſent. feci autem id approbantibus cunctis ſcriptis libris.

Τὰ δ᾽ πρὸς τὸν ἀντίδικον.) Quæ faciunt, inquit, contra aduerſarium, argumentiſq; ipſius conuellendis adhibentur, diuerſa à reliquis argumentationibus forma aliqua putanda non ſunt: uerùm & ipſa è numero rerum ſunt ad fidem faciendam ſumptarum. intelligit aūt quam Latini rhetores confutationem uocant, eam quoq; ſuprà è numero probationum eſſe uoluit: nec ullo modo, ut aliud genus, ab iis ſeparandam.

Τὰ μὲν λύσαι ἐν στάσει.) Non unam ſimplicemq; uiam eſſe docet diſſoluendi rationes aduerſariorum. argumenta enim nonnulla reſiſtendo illis, atq; omnem conatum eorum impediendo, diſſolui debere affirmat: alia autem contraria cōcluſione labefactare. Quid uerò ἔνστασις ſit, quomodò ue in aduerſarium dirigēda, ſuperiore libro copioſè expoſuit. συλλογισμὸν autem nunc uocat, quem illic ἀντισυλλογισμὸν appellauit: breuiter enim hic tangit cuncta, quæ eo loco de ſolutionibus explicata fuere.

Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ.) Commune præceptum dat deliberationibus, atque iudicijs. nam & qui ſententiam dicit, inquit, & qui in forenſi genere uerſatur, hoc diligenter ſeruare debet: Si ipſe prior dicit, argumentationes ſuas prius explicare, poſterius autem illis quæ aduerſantur rationi ipſius ac cauſæ occurrere, diſſoluens ea omnia, & ante quàm id faciat, eleuans atque exagitans ipſa. neq; enim πρὸς τἀναντία, ad ea quæ oppoſuit aduerſarius, intelligi poteſt, cum auditus ille nondum ſit. Animaduertendum autem, aliter capere hic ipſum ἀπαντᾶν πρὸς, ac fecit in Problematum ſegmento 19. ubi inquit cunctos bonos citharœdos frequenter πρὸς τὴν μέσην ἀπαντᾶν. quod ſi quando inde diſceſſerint, citò illuc reuerti. ſignificat enim illic, ad medium neruum crebrò ipſos accedere, ut ad utilem ſibi, ac libenter ad eum ſe è uicinis locis conferre. hic uerò longè alio conſilio eò prodire ualet, & aduerſari deniq; ijs quæ faciunt contra ſe. διασύρειν, extenuare uerbis & eleuare ſignificat: quo uerbo ſæpe uſus eſt Demoſthenes pro Cteſiphonte, cum Aeſchinem ſignificare uellet, aut incommoda accepta in bello aſtutè minuere, aut merita ipſius erga rempub. conterere, aut deniq; laudi & exiſtimationi ſuæ detrahere. inde διασυρμὸς figura dicitur, cum artificio hoc utentes oratores, res aliquas eleuant, & omni honore dignitateq; ſpoliant.

Ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις.) Perpetuum tamē hoc non eſt, inquit. Nam ſi longum ſermonem in diſcutiendis illis quæ cauſæ nocent, habiturus es, & ſi deniq; concertatio hæc multiplex futura eſt, quod quæ rationi tuæ aduerſentur, multa uariaq; fuerint, in primis illa ipſa diluenda confutandaq; ſunt. Cur id facere oporteat, non aperuit. id tamen obſcurum eſſe non poteſt, qua ſcilicet cum plura uarijq; generis ſint, quæ cōtra te faciūt, tanti ponderis apud eos qui audiūt, eſſent, ut auerſis animis orationem tuam accepturi fuerint. quare illa diſturbanda prius ſunt. πολύχους multiformis eſt, & πολυειδὴς. crebrò hoc uerbo Ariſtoteles uſus eſt.

Οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ.) Quam rationem, inquit, Calliſtratus tenuit in Meſſeniaca concione. diſſolutis enim, antequam uerbum illi facerent, cunctis quæ dicturi, qui cauſæ aduerſabantur, erant, poſtea ipſe argumenta ſua explicauit. Hiſtoria mihi nota non eſt, qua de re in concione, quæ habita eſt de Meſſenijs, actum ſit. Cum uerò excuſi antea haberent προανελὼν ὅτε, ut in ſcriptis omnibus inueni, οὕτως τότε emendaui. uis autem huius ſermonis, uſitati apud bonos auctores, plana eſt. eodemq; penè pacto ipſe non multo pòſt locutus eſt, οὕτω τὰ αὑτοῦ πιστὰ ποιητέον. hic igitur idem ualet οὕτω, hac re peracta. Cum igitur ſuſtuliſſet Calliſtratus, quæcunq; aduerſarij contra ipſius rationem dicturi erant, tunc ipſe quod cauſæ ſuæ prodeſſe putabat, protulit.

Ὕστερον δὲ λέγοντα.) Contrà, inquit, ſi poſterior dixeris, primum exponenda tibi ſunt, quæ contra aduerſarij orationem ualent, cunctaq; illa diſſoluenda, contrarijsq; argumentis argumenta illorum confutanda. quod tunc maximè, addit, ſtudioſè faciendum eſt, cum probata illa ijs qui audierunt, fuerint, cum uim & pondus habere ad confirmandū quod uolunt, exiſtimata ſint. tunc enim ualde obeſſe cauſæ poſſent. Antiquiſſimus liber ſine præpoſitione illi adiuncta συλλογιζόμενον habet. eandem lectionem ſequitur uetus tralatio.

Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον.) Simili probat, argumenta aduerſarij, quæ uiſa ſunt inſediſſe in animis iudicū, antè diſſoluenda eſſe, quàm quæ pro cauſa ſua ſint, ab altero dicantur. Vt enim hominem, inquit, in quem multa coniecta probra ſint, quiq; flagret infamia, animus non recipit: ſic neq; orationem etiam, ſi aduerſarius uerè dixiſſe uiſus fuerit.

Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ.) Officium igitur noſtrum eſt, patefacere locum, ac ſedem comparare in auditoris animo, orationi, quæ à nobis haberi debet. Quod fieri nullo modo poteſt, niſi illinc eijciantur, quæ totum eum occuparunt, dicta aduerſarij. illis autem inde exturbatis, negotium confectum eſt. quomodo enim id effici poſſit docens, inquit: Fiet hoc, obtinebiturq; à te, ſi ſuſtuleris remoueriſq; illa. nam quod ait, ποιεῖν χώραν, elegans ſermo eſt, & totam rem aptiſſimè exprimit. Sic etiam locutus eſt in libro, quo uitia fallacium concluſionum docuit, ac ſophiſtarum laqueos explicuit, inquiens, χώραν γὰρ ἐγχειρήματος ἡ σκέψις ποιεῖ. hæc animaduerſio facultatem præbet inuadēdi in aduerſarium, locum nobis dat illum captandi.

Διὸ ἢ πρὸς πάντα.) Quare, inquit, cum acriter præliatus fueris, aut contra omnia aduerſarij argumenta, ita ut nullum eorum, quod non tentes, refellereq; coneris, relinquas, aut maximè firma grauiaq;, aut ea quæ ualde probata ſint, quamuis fortaſſe ſine cauſa tantum illis ab ijs qui audiunt tribuatur, aut ſaltem, quæ facilè reprehendi ac confutari poſſunt, tunc tua argumentis con

firmare, et ut multũ ualeãt ad perſuadẽdũ, facere debes.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι.) Ex Euripidis Troadibus exemplũ hoc ſumptũ eſt, initiũq; eſt orationis, quam Hecuba apud Menelaũ contra Helenã, quæ prior dixerat, ac multis modis factum ſuũ excuſauerat, habuit. cum enim illa non ſponte ſua ſecutã ſe Paridem oſtẽdiſſet, ſed uoluntate atq; imperio Veneris, ac multa uerba feciſſet de iudicio illo ab omnib. poetis decantato, cum tres deæ iudicem ſpectandarũ formarum ſuarũ Paridem conſtituiſſent, ac nonnulla alia quoq; ualidiora argumenta attuliſſet: Hecuba contra hoc, quod uim nullã habebat, & facilè diſcuti poterat, copioſè diſſeruit, docuitq; ſe primo patrociniũ dearũ ſuſcipere uelle, ac famam illarũ tueri, quæ longè ab his flagitijs ſunt. inquit igitur: Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι, Καὶ τήνδε δείξω μὴ λέγουσαν ἔνδικα. Ἐγὼ γὰρ Ἥραν, παρθένον τε Παλλάδα, & quæ ſequũtur. Secundum aũt uerſum, ut ſæpe in exemplis facit, reliquit. Probat igitur hic ualde artificium poetæ Ariſtoteles, qui uidit, quod ipſe fieri utiliter aliquando declarauit: & ſanè in primis peritus huius artis fuit Euripides, quod è fabulis ipſius manifeſtò percipitur, in magna parte quarum contrariæ inter ſe orationes habentur.

Ἐν τούτοις, ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου.) Ita loquitur, ut ſi totam hic Hecubæ orationem poſuiſſet: uel potius ſi quæ antea ab Helena dicta fuerant, recordaremur. hi his enim, inquit, primum aggreſſa eſt, atq; confutauit, quod inſulſiſsimũ erat, nec magnopere cauſam Helenæ adiuuabat. reſpõdet nãq; parti illi, qua tradidit aliquãdo oportere πρὸς εὐέλεγκτα pugnare. Quod aũt hoc in ueris quoq; cauſis facere proſit, inde arbitror fieri, quod unũ alterũ ue argumentũ euerſũ, ac cõfutatũ, reliqua quoq; uidetur infirmiora, atq; hebetiora reddere.

Περὶ μὲν οὖν πίστεων, τοιαῦτα.) Animaduertendum hic Ariſtotelem πίστεις argumentationes appellare, non communiter probationes, et omnem rationem faciendæ fidei, ut primo in libro fecerat. cum enim quæ ad ipſas pertinebant, ſe iam abſoluiſſe dicat, ſtatim exequi aggreditur, quod ad mores facit.

Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν.) Explicatis iam his quæ ad argumentationes pertinebãt, de eo quod in morata oratione animaduerti debet, agemus. cum enim de ſeipſo aliquid ſæpe dicendum ſit, quod laudem afferat, & contra alios quod labem & dedecus illis importet, & utrunq; uitia quædã in ſe habeat, quod remedium huic rei adhibendum ſit, docet. Quia, inquit, quædam de ſeipſo dicere, aut inuidioſum, aut prolixum eſt, aut etiam aliud incommodum habet, quod obtrectatores facillimè inueniunt (ualet enim αὐτολογίαν ἔχειν, expoſita eſſe huic malo, ut inueniant qui libenter reprehendant, atq; illis ſententijs aduerſentur) necnon quædam etiam de alio proferre, aut conuicium uidetur, aut ruſticitas ingenij, & agreſtis natura, alium ea exponentem inducere oportet. Hæc eſt auctoris ſententia ad uerbum expreſſa. Docuit igitur et quæ pericula inſtarent, & quomodo illa euitari poſſent. Iſocrates quoq; eadem pene uitia in hoc genere orationis, cum aliquis ſuas laudes prædicat, eſſe dicit, in oratione περὶ ἀντιδόσεως.

Ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ.) Arbitror locum illum intelligere, cum diſertus ſcriptor loqui uellet de metu, qui multos occuparat potentiæ Philippi. ſuſpectus nanque ille erat Athenienſibus, reliquis que liberis populis, ne opibus, quas ſibi undique comparabat, uteretur aliquando in ipſorum perniciem. ſi enim uellet ex animo ipſius has cogitationes delere, docere'que ea aggredi turpe ipſi atque inutile eſſe, oportebat rem ipſam antea aperire. Veritus igitur ne apud eum id agens offenderet, finxit alios ea dicere, ſeq; ſolitum ſemper eſſe illis aduerſari, atque ipſorum argumenta refellere, declarauit. Cuncta uerò illic paucis exponit. cum enim oſtendiſſet, conducere Philippo ea audire: deberéq; ſe cuncta liberè exponere, inquit: Audio enim falſis criminibus te obrui ab improbis hominibus, qui de regno poteſtateq; tua ita loquuntur, nullo modo illam pro ſalute Græciæ, ſed contra commoda noſtræ gentis augeri, te'que magno temporis ſpacio nobis inſidiari, necnon uerbis multa te facturum dicere, quæ tamen re, alia de cauſa à te gerantur. & ne longior ſim, partem hanc totam eius orationis ſignificari puto. quæ enim ita prolata æquiſsimis auribus accipi à rege debuerunt, directò ac ſine hoc artificio expoſita, conuiciorum ſpeciem habuiſſent.

Καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει.) Intelligere uidetur orationem, quam nunc περὶ ἀντιδόσεως inſcribunt. in exordio enim ipſius conſilium ſuũ aperit Iſocrates, & ut hæc mala, incõmodáq; euitaret, quæ fugere non poſſunt, qui ſine neceſſaria cauſa ſe ac res ſuas laudant, coactuſq; uideretur non ſponte de ſeipſo tam multa prædicare, ſimulq; omnia cõplecti poſſet, fatetur ſe in ea finxiſſe, cũcta illa ſibi ab aduerſario exprobrata. Quæ cum diligẽter diluat, res interim ſuas ornat: atq; id citra inuidiam facit, nec oratio longa uideri poteſt. cui enim periculum creatur, nihil relinquere debet, quod ſaluti ipſi eſſe poſſit. Cum diligenter igitur totum librum legerim, nihil aliud uidere illic potui, quod huic loco accommodatum ſit, eiuſq;, quod nunc traditur, exemplum aliquo modo eſſe ualeat. nullum tamen illic orator loquentem inducit, nec quæ ipſe commodè dicere non poterat, alium dicere facit: quod nunc fieri debere, exemplo uidetur confirmare uelle Ariſtotelem. Suſpicari aliquis fortaſſe poſſet, alteram ipſum eiuſdem orationem intellexiſſe, quæ eundem iudicem haberet, ſi eam edidit. bis enim cauſam dixit Iſocrates hoc nomine, ut Plutarchus in uita ipſius narrat, duoq; diuerſis temporibus in iudicium eum uocarunt, & Megaclides quidam, & Lyſimachus. ea autem quæ nunc in manibus eſt, reſpondet Lyſimacho. Megaclidi enim occurrit, cum ipſe morbo impediretur, Aphareî adoptiui filij ore, atq; ex eo iudicio uictor diſceſsit. In ea igitur quæ tempore amiſſa eſt, aliquid fortaſſe huiuſcemodi legebatur.

Καὶ

Καὶ ὡς Ἀρχίλοχος ψέγει.)Hoc etiam,ut ipſe docet, Archilochus tenebat:qui cum Lycambem, cui grauiter iratus erat,uel potius filiam eius,quam acerbo item odio proſequebatur, omnibus probris ac maledictis uexare uellet, non ipſe in eos dixit, ſed patrem de filia turpiter loquentem in iambo induxit. Non continentur autẽ hoc uno uerſiculo flagitia illius impuræ domus,ſed omni illo carmine,cuius hoc initium erat.nã octo quoq;, qui hũc ipſum ſequuntur,apud Stobæum capite περὶ ἐλπίδος, nihilominus illa non explanantur.ſententia autem horũ uerſuum,quos uidere poſſumus, hæc eſt. Id ſpectatum, ac factum eſſe, quod,quia antea fieri non poſſe credebatur,quaſi fidem facit,nihil eſſe quod non ſperari poßit, ac debeat.quid autem id ſit,non apparet.exordiũ huius rei exponendæ,quod longum eſt,ſimile parq́; eſt Virgilianæ illi ſententiæ: Mopſo Niſa datur, quid non ſperemus amantes? Iungentur iam gryphes equis,æuoq; ſequẽti Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ. Patrẽ aũt Lycamben filiabus turpia quædã ac neſaria apud Archilochum ſuaſiſſe,inde etiã intelligi licet,quod ipſæ ita illi reſpondere inducuntur, & ob conſceleratum illum ac fœdiom ſermonem eum ſtultitiæ inſimulare, Πάτερ Λυκάμβα ποῖον ἐφράσω μῦθον; τίς σὰς παρήειρε φρένας; Qui Archilochi locus ab Hephæſtiõe in Enchiridio adducitur, ubi de iambo uerſu præcipit: poſterior uerò uerſiculus à Demetrio quoq; Phalereo,in commentario de elocutione. χρημάτων,in Archilochio uerſu,citato ab Ariſtotele,rerum,ut ſæpe,non pecuniarum ſignificare, apertum eſt. ἀπώμοτον autẽ (quo uerbo Sophocles in Antigona paucis uerſibus iterũ uſus eſt, & Plato in ſexto libro de Legibus)quod aliquis poßit iureiurãdo concepto,affirmare non futurum.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ.) Idemq́; Charonem ſabrum inducit,uituperantem,ut ſuſpicor, aut Lycamben ipſum, aut filias, aut aliquem inimicum ſuum in iambo, cuius initium eſt, ut Ariſtoteles inquit, Οὔ μοι τὰ Γύγεω. Longius autem idem carmẽ contexuit Plutarchus in libro de Securitate, Οὔ μοι τὰ Γύγεω τοῦ πολυχρύσου μέλει. nihil tamen ne illic quoq;,quod ad Charonem pertineat, aut notã alicui inurat. ſignificatur enim illo, ipſum flocci non facere diuitias Gygis,opulentißimi Lydiæ regis. Idem penè principium habet ſuauißimum carmen, quod in tertio libro Epigrammatum legitur: ſed illud nõ ab Archilocho, ſed ab Anacreonte Teio conditum exiſtimatur. Sententiæ autem illius omnes molles, ac delicatæ.

Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα.)Repetendum è ſuperioribus uerbis, & ἀπὸ κοινοῦ (ut ueteres grammatici loquuntur) ποιεῖ λέγοντα, Vt Sophocles Aemonem Creontis filium cum patre ipſo inducit loquentem. nõ igitur aut ſibi ipſi laudando, aut alij uituperando utilis tantum hæc ratio, ſed alijs etiam quibuſdam temporibus, ut manifeſtò hoc exemplo declaratur. neq; enim honeſtè poterat Aemon patrem inſimulare, & iniquum eſſe dicere, quod generoſæ uirgini ob rectũ, ac præmio dignum facinus, exitium pararet. quare alios id clam loqui affirmauit, atq; ita Creontẽ callidè accuſauit, ac ſtudioſus exiſtimationis paternæ uideri potuit. locus notus eſt.

Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα.)Præceptum hoc eò ſpectat, ut cũ moratæ orationi, de qua ſermo nunc eſt, parũ congruant argumenta: ſentẽtiæ uerò uehementer ei generi dictionis accõmodatæ ſint, ab enthymematibus quidem ipſis, quibus ſententiæ contineãtur, nos abſtineamus: nec tamen bono illo quod in ſe habent, careamus. uiam enim docet, qua incõmodũ uitari, & commodum ſine ullo periculo uſurpari poßit. oportere autem, inquit, illa in ſimplices ſententias conſormare.

Οἷον χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν εὖ νῦν ἔχοντας.)Exemplum hoc eſt ſententiæ, ex enthymemate diſſoluto confectæ, quæ tamen adhuc multum retineat prioris naturæ. in ea namq; ratio dicti redditur. eiuſmodi uerò ſententias in ſuperiore libro, non ſententias, ſed enthymemata uocat. appellauit autem illic, ut opinor, enthymemata, quæ enthymematum uim & naturam haberent, non tamen perfectam exquiſitamq́; formã: ut illud eſt quod infrà hic adducit. Quid autem præcipiatur his uerbis, ſatis planum eſt. ſuadet enim ſentẽtiæ auctor, bellum gerentibus, ut dum ipſorũ res bonæ ſunt, fœdus cum hoſtibus feriãt. ita nãq; aſſirmat ipſos in cõditionibus ferendis ſuperiores futuros. Eãdem penè ſententiã affinxit Iſocrates Archidamo Spartano, cui orationem ſcripſit, quam haberet in rebus aduerſis ſuæ ciuitatis. admonet enim ille, oportere fœdus omnes icere, cum aut hoſtes ſuperarint, aut ipſis uiribus ac fortuna non cedant.

Ἐνθυμηματικῶς δέ.) Hic locus in cunctis excuſis, & non paucis ſcriptis libris, lacer ac mancus erat. defecerat enim enthymematis concluſio. quæ namq; hic antea legebantur, propoſitionem tantum conficiebant: illa autem maior eſt ſyllogiſmi, ut appellant. Quiuis uerò accuratus & eruditus lector deſiderari hic, quod oſtendi, uidere poterat. exemplum enim eſſe inquit eius ſentẽtiæ enthymemate incluſæ. ipſe auxilio antiquiß. libri, quod deſiderabatur, reſtitui: id præterea expreſſum eſſe à uetere tralatione animaduerti. Totus igitur nunc locus integer, & ſenſus uerborũ apertus eſt. ſi enim oportet cũ maximè utilia fœdera ſunt, ac ualde ſuperiores conditiones eorum reddunt, tunc omnes illa icere, ſecundis rebus utentes oportet ipſos fœdera icere.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι μάλιστα μέν.)Quia interrogare aduerſarium, ab imprudenteq́; illo nonnulla callidè elicere multum prodeſt in iudicijs, concertationibusq́; omnibus, quæ in diſputando fiunt, quo pacto, & quo tempore hoc fieri debeat, oſtendit. Nam quod ad interrogationem, inquit, pertinet, maximè tempeſtiuum eſt interrogare, cum alteram propoſitionem, partem'ue eius abſurdi, quod concludi aduerſus eum debet, ſponte ſua iam aduerſarius pronunciarit: ut ſi ab eo interrogato una ſolum expreſſa fuerit, ſtatim efficiatur, quò perducere eum quærebamus, incommodum. neque enim licet, obſcuritatis fugiendæ

mus hominis mortalis ſit, occurret aliquis huic ſine periculo hoc pacto, partem eius mortalem eſſe. partem immortalẽ. quod enim ipſius ſine adminiculo corporis munera ſua obire non poteſt, mortale eſt. quod uerò ſeiuncta munia habet à corpore, ac fungitur officio ſuo ſine opera illius, immortale & æternum eſt. ſi uerò quærat quiſpiam, utrum Aethiops ſit albus, aliquo modo album, aliquo non eſſe reſpondendum eſt. ſi dentes namq; ſpectes, albus erit: ſi reliquum corpus reſpicias, non erit. uis huius uerbi θορυβῶσιν hic, niſi fallor, hæc eſt, ut θορυβεῖν poſitum hic ſit, quemadmodum turbare (quod intellectu quoq; illi reſpondet) apud Latinos quandoq; ſcriptores: id eſt, ualeat trepidare, in magna perturbatione & quaſi ſtupore illius rei exiſtere. ſenſus igitur huius loci hic erit: Iudices ipſi, & qui audiunt, mente commouentur, & quaſi tumultus quidam in animis ipſorum gignuntur, ut qui tanquam in ſalebra hærent, nec uidere poſſunt, quid ſequi & probare debeant, in tam ſubtilibus & ſpinoſis rationibus.

Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν.) Aliter, inquit, rem nõ tentare, nec aggredi interrogationem oportet. noceret enim cauſæ id facere, ut ipſe infrà oſtendit. aliter aũt, niſi uno aliquo horum quatuor temporum. docuit enim quando propoſita aliqua utilitate hoc tractari commodè poteſt.

Ἐὰν γὰρ ἐνστῇ.) Quantum periculum res habeat, niſi tempore tractetur, exponit, & quàm conſideratè interrogare aduerſarium oporteat. Si enim, inquit, ille reſtiterit, apteq; interrogationi occurrerit is ipſe qui interrogauit, uictus eſſe exiſtimatur, nec paruam plagam cauſa ipſius accepit. Præſtat igitur non interrogare, quàm tanto periculo id facere.

Οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾶν.) Diſſoluit nunc id quod aliquis opponere potuiſſet, qui omnino uellet, ſemper utile eſſe, interrogationibus urgere aduerſariũ, hoc iudicio uſus. Quaſi, inquit, non poſsit, ſi ſtatim res non ceſsit benè, nec interrogatione prima ille captatus ſit rurſus interrogari, ſecundæq; aut tertiæ interrogationis laqueis irretiri. Hoc fieri non poſſe, docet optimus magiſter propter infirmitatem auditoris. infirmitatem autem mentis, non corporis intelligit. Quod enim multa oratori interrogare dicit non licere, indicat morem dialecticorum, quibus crebræ interrogationes familiares ſunt: contrà tamen in hoc ſtudio ſe rem habere tradit. Cum igitur ne obſcuriora ei, qui audit, non imbuto ſubtilioribus artibus, argumenta ſint, pluribus ad concludendum interrogationibus uti non poſsimus. tunc enim non multum referret aliquam ex iis refelli, cautè admodum eſt interrogandum.

Διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα.) Quare, inquit, hoc uitium ut euitent, & ne longitudine fatigent animos auditorũ oratores, enthymemata contrahere etiam debent. συστρέφειν autem contrahere hic ſignificat. de breuitate enim, & compendio orationis agit. Eodem intellectu cepit Demetrius, non tamen de eadem re diſſerens, in libro de Elocutione. ipſe namq; cõciſa debere eſſe orationis membra cẽſet, & quaſi in orbem circumacta, tũcq; maiorẽ uim habere putat. Verba ipſius hæc ſunt, ὥσπερ τὰ θηρία συστρέψαντα ἑαυτὰ μάχεται, τοιαύτη τις ἂν συστροφὴ καὶ λόγου. Halicarnaſſeus quoq; ita locutus eſt, cum Lyſiam oratorem hac in re maximè probaret, quod rotundam orationem efficere potuiſſet, & in orbem cunctas ſententias redigere. ἡ ἐν συστρέφειν τὰ νοήματα, καὶ στρογγύλως ἐκφέρειν, ὡς πρὸς ἀληθινοὺς ἀγῶνας, Λυσίαν ἀποδέχομαι. in uita autẽ, quàm ſcripſit Iſocratis, hæc uerba ſunt.

Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ.) Quomodo nunc interrogationibus reſponderi deceat, oſtendit. Nam cum diuerſæ ſint interrogationes, diuerſas quoq; eſſe reſpondẽdi rationes affirmat. Ad ambigua igitur reſpondere oportet, diſtinguentem illa prolixè, non conciſe. id enim ualere puto, λόγῳ, id eſt pluribus uerbis. pertinet autẽ hoc eò, quod ſuprà ad ſophiſticas contortasq; reſponſiones trahendum aduerſarium docuerat. cum enim ita diſtinctus ſermo obſcuritatẽ hæſitantiamq; iis qui audiunt, pariat, longiore oratione, ut hoc incommodum declinetur, & illi, melius rem percipientes, hac mentis confuſione moleſtiáque liberentur, ſunt diuiſiones diſtinctionesq; illæ explicandæ.

Πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία.) Ad ea uerò, inquit, quæ contraria uidentur, reſpondere ſcilicet oportet, diſſolutione utentem ilico in reſponſione ipſa, antequã qui primùm interrogauit, rurſus quod reliquum eſt, interrogare, aut concludere poſsit. id autem faciendũ eſſe, quod ſuprà præcepit longiore oratione, non anguſta & conciſa, memoria tenere debemus.

Οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν ἐν τίνι ὁ λόγος.) Hoc autem præſtare peritus quiuis, & in diſputando exercitatus poterit. Nec enim, inquit, magnũ negotium eſt, prouidere, quá nam in re ratio manet. λόγον aũt intelligit uim concluſionis, quæ quamuis nondum explicata & patefacta ſit, latère non poteſt. nondũ autem explicata, quia aduerſarius ſecunda adhuc interrogatione uſus non fuerat, nec quod ad primam adiungere cogitarat, ad illamq; applicabatur, protulerat. id enim ſignificare uidetur τὸ ἐν τίνι. aut etiam rurſus interrogarit, ac ulterius in ratione ſua proceſſerit, antequam concludat.

Φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν.) Tẽpus non eſt nunc, inquit, hæc exquiſitius exponẽdi, cum aliis in libris copioſe tradita ſint. quare illinc ea peti iubet, omnemq; huius rei rationẽ è Topicis ſumi uult. Videtur aũt ſignificare id, quod illic πῇ ὁ λόγος uocauit. unde ſcilicet apta eſt argumẽti cõcluſio. nam quod inde etiã peti diſſolutiones debere dicit, notũ eſt, quomodo aduerſariorum argumẽta diſſoluãtur, illic quoq; doceri: id eſt, in 8. libro Topicorum, quãuis nõ omnino hæc ibi explicẽtur (quæ namq; ad diſſerẽdi rationẽ, nõ quæ ad dicendi pertinent, illic exponũtur) ſed ea quorum imago tãtũ hæc ſunt. illis tamen cognitis hæc multum adiuuari conſtat. niſi fortè, ut ſuprà ſæpe fecit, τοπικὰ, non libros ſuos illos 8. Topicorum, ſed facultatem ipſam appellat.

magnopere cauſæ L. Murænæ nocebat, in foro eluſerit, notum eſt. Præcepti autem huius Gorgiæ mentionem fecit Olympiodorus, cum Platonis ſermonem, nomine ipſius ſophiſtæ inſcriptum, declararet: potiſsimumq; locũ illum, cum Socratem Plato induxit ita cum Polo agentem, τί τοῦτο ὦ Πῶλε γελᾷς; ἄλλο αὖ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου ἐστὶν, ἐπειδάν τις τι εἴπῃ καταγελᾶν, ἐλέγχειν δὲ μή. inquit enim fuiſſe Gorgiæ præceptum huiuſcemodi: Cum aduerſarius ſeria diceret, ridere, atque ita illum explodere. quod ſi ille ridet, cum tu ſeriò agas, partes tuæ ſunt riſum intendere atq; augere, ne riſus ipſius appareat. Quare, inquit, diſcipulus auditorq; eius Polus hoc ſeruabat. Fortaſſe autem ex hoc loco rationem illã Gorgiæ ſumpſit Olympiodorus, neſcio tamen an illic rectè accommodarit: parum certè fideliter explicauit. uereor enim ne aliud Plato ſignificare uoluerit. neq; enim Polus illic ſale aut facetijs ullis uſus eſt, ſed tantum riſit, tanquam rem abſurdam Socrates protuliſſet. quem contemnens ſapiẽtiſsimus uir, cum intelligeret eam rem nullam uim habere ad refellẽdum, ut ſolebat, luſit. nã quod hic Ariſtoteles ait, riſu diſcutere ſolitum Gorgiã res ſeueras & graues, nõ arbitror ipſum intelligere riſum, qualem tunc effudit Polus, ſed iocum ac leporem. riſu autẽ, quia lepidæ ac uenuſtæ uoces gignũt riſum, exhilarãtq; animos eorum qui audiunt. quod uero amplificato riſu aduerſariorum riſum oportere extingui tradit, nõ reſpõdet præcepto Gorgiæ quod hic refertur, & ſatis leue præceptum ac nugatorum uidetur.

ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ.) Hãc diuiſionem quicunq; de ridiculis ſcripſerunt, ſecuti ſunt, ut alterum genus ipſorum libero homini conueniat, alterum ſeruorum proprium ac ſcurrarum ſit. ingenuo autẽ uiro nullo modo congruat. uidendum igitur, inquit, cum omnes facetiæ non eandem perſonam deceant, ut ſibi aptis, accommodatisq; quiſq; utatur.

Εστι δὲ ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον.) Non ualde probat, quemadmodum ſuſpicari poſſumus, Ariſtoteles diſsimulationem, quam Græci εἰρωνείαν appellabant, quamuis ſcurrilitati eam præponat. ſi enim honeſta omnino res eſt, quid eam cum tam ſpurca ac flagitioſa conferre oportebat? facetam tamen illam & elegãtem Cicero putauit, idq; in Bruto affirmat.

Ο μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον.) Rationẽ cur magis liberi hominis ironia, quàm ſcurrilitas ſit, reddit. Iron enim, inquit, ſui ipſius gratia riſum mouet, ſcurra alterius. quæ uerba hoc ſignificare arbitror: Qui utitur diſsimulatione, ſibiq; ſemper in ſermone detrahit, atq; alijs plus quàm uerè cõcedi poſsit, tribuit, ut ipſe oblectetur, uoluptatemq; ex aliorum ſtultitia capiat, hoc facit: quare ſibi ſeruit. contrà ſcurra ridiculus eſt, & iocos undiq; captat, ut alij uoluptatem gignat: quod illiberale ac ſordidum eſt, omnia facere, ut alij inſeruias.

Ο δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων.) Non defuerunt Græci huius artis magiſtri, qui affirmarent perorationum naturam ſimilem admodum eſſe proœmijs, è regioneq; has omnino illis reſpondere: nec tamen non faterentur, quibuſdam rebus inter ſe diſcrepare, magnitudineq; in primis, cum exiſtiment licere oratori, in extrema oratione plura & uberiora dicere, quæ reſpiciãt auditores, quàm initio dicendi. in primisq; officium ipſius eſſe, in principio profiteri ſe omnia demonſtraturũ eſſe, & partiri diuidereq; cauſam: cum horum nihil in perorando fiat, ſed ferè augeantur & enumerentur quæ iam expoſita ſunt. Halicarnaſſeus, ubi peccata, quæ ab imperitis in hac parte admitterentur oſtendit, ſententiam nõnullorum dicendi doctorum refutat, qui arbitrarentur perorationem ſimilem eſſe bellarijs, atq; ijs quæ in ſecunda menſa adponũtur. Quintilianus in 6. libro perorationem à quibuſdam cumulum, ab alijs concluſionem uocatam tradit. Animaduertendum autem, cũ Cicero in Partitionibus, diuiſam in duas partis perorationem tradat, hunc noſtrum in quatuor illam partiri.

Εκ τε τοῦ ἑαυτὸν κατασκευάσαι.) Cum quatuor perorationis partes eſſe dixerit, eas enumerat. primã autem eſſe inquit, efficere ut bene erga te animatus ſit is qui audit, & erga aduerſarium male. φαύλως enim omnino uidetur legendum id etiam libri calamo exarati, et uetus tralatio confirmant. & ita ſuperiori ſermoni melius reſpõdet. intelligi autem præpoſitio πρὸς, traduciq; etiam huc è ſuperiore loco ἐκ κοινοῦ debet, ut ſit πρὸς τὸν ἐναντίον. quod qui non animaduerterant, lectionẽ hanc, ut opinor, deprauarant. antea enim in excuſis legebatur, φαῦλον.

Καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπεινῶσαι.) Secũda hæc pars eſt, quæ conſtituit perorationem, Amplificatio, & deminutio. Cicero, qui duas tantum perorationis partes eſſe uoluit, hanc retinuit: quamuis amplificationem tantũ appellet. Facilior, inquit, eſt explicatio perorationis. nam eſt diuiſa in duas partes, amplificationem, & enumerationem. enumerationem autem uocat, quam noſter hic ἀνάμνησιν. Contrarias uerò duas has, ut unum genus ponit, quia ſcilicet eodem genere continentur, quod eſt quantitatis magnitudinis'que alicuius uariatio. qui enim noui illuc aliquid apportat, auget: qui autem inde demit, minuit.

Καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι.) Tertia pars eſt, excitare turbidos motus in animo auditoris, ac totos denique illos perturbare.

Καὶ ἐξ ἀναμνήσεως.) Vltima pars, reuocare in animos iudicum breui, quæ antea prolixè dicta ſint.

Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι αὑτὸν μὲν.) Hoc primæ parti reſpondet, quæ poſita eſt in cõciliando ſibi auditore, et auertendo à cõmodis aduerſarij. Natura enim, inquit, hoc fert, ut poſtquam ſe ipſum quiſpiam argumẽtando ueracem, aduerſarium uero mendacẽ eſſe demonſtrarit, tunc & ſe laudet, & illum uituperet: id eſt, cum res ſuas argumentis probarit, rationesq; aduerſarij confutarit, hoc aggredi tempus eſt. antea enim id commodè fieri non potuit. quomodo enim res noſtras laudare poteramus, antequam illas argumentis conſtituiſſemus?

aut

aut inuehi in aduerſarium, niſi prius ſimulatis falſisq́; rationibus eum in iudicium ueniſſe demonſtraſſemus? id autem factum ſuprà eſt diligenter.

Καὶ ἀναχαλκεύειν.) In hoc uerbum apud ullum ueterem ſcriptorem ita uſurpatum, nunquam incidi: ualet autẽ hic μεταφορικῶς, ut opinor, expolire, & quod factum iam eſt, curſim feſtinanterq́; eo cõſilio ut concinnes, iterare ac repetere. ſumptum uerò uidetur à fabris ferrarijs, qui χαλκεῖς à Græcis appellantur: ut χαλκεύειν, opus ipſorum obire. quod Pollux etiam 24. capite libri ſeptimi teſtatur.

Δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι.) Qui animos autem, inquit, iudicum ſibi conciliare cupit, alterum ex his duobus efficiat neceſſe eſt: aut oſtendat, ſe bonũ his atq; utilem fuiſſe, aut abſoluté indefiniteq́; bonum: nam & qui in commodis ipſorum uirtutem exercent, & qui natura benefici erga omnes ſunt, diligunt homines: eodẽq; modo qui alienare animos eorundem ab aliquo uult, aut malum ipſis, aut ſimpliciter malum oſtendere illum debet. ambos enim quoq; hos oderunt.

Ἐξ ὧν δὲ δεῖ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ.) Quomodo autem, inquit, aut bonos quoſpiam, aut malos conformare debeamus, quibusq́; propoſitionibus ad id probandum idoneis, uti, diſputare nunc minimè neceſſe eſt. antea enim explicati ſunt loci, unde honeſtos aliquos, ac ſtudioſos uirtutis, contraq́; turpes atq; improbos fingere poßimus. intelligit enim, qui in primo horum librorum traditi ſunt. Videtur autem quod iam, breui tamen obſcureq́; tradiderat, pluribus ſtatim explanare uoluiſſe. quæ enim ſequuntur uerba, abſoluta ſentẽtia, declaratio quædam uidentur antecedentis illius. nihil namq; noui nunc tradit, ſed quod antea dictum fuit, alijs uerbis, & quæ priora illa quaſi interpretentur, repetit. quod enim inquit πόθεν, idem ualet quod ἐξ ὧν, ut ſuprà locutus eſt. quod uerò σπουδαίους καὶ φαύλους, manifeſtò eſt declaratio illius τοιούτους. infrà tamen, in fine conſequentium duarum partium perorationis, ubi locos itidem earũ rerum tractandarum ſe indicaſſe iam oſtendit, nihil quod explicationis uim haberet, addidit.

Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα δεδειγμένων ἤδη.) Sequitur aũt, inquit, ſuperiorum rerum naturam poſterior pars perorationis. cum enim res illæ iam confirmatæ fuerint, nec uis tantum ipſarum, ſed quantitas etiam comprobata: id eſt, poſtquam & ueræ & probæ tuæ, falſæ autem improbæq́; aduerſarij demonſtratæ ſunt eſſe, eædemq́; aut magnitudinem, aut exiguitatem habere: ratio poſtulat, ut auctioni et diminutioni earum opera detur, quæ pars rectè antea tangi nullo modo poterat. Id autem naturæ ipſius ratione ordineq́; expoſito, declarat. Imitatur nanque, ait, amplificatio hæc oratoria, naturalem corporum auctionem. ut enim natura corporibus, quæ actu iam ſunt, quantitatem adiungit: ita & orator confirmatis iã & conſtitutis rebus, magnitudinem applicat. in naturalibus autem rebus, quæ adhuc non ſunt, ſed tunc ipſum fiunt, non augeri, ſed generari dicuntur. Cum in excuſis uerò prius accuſandi caſu, numero multitudinis δεδειγμένα legeretur; emendaui δεδειγμένων patrio caſu multitudinis. ita namq; inueni in antiquiſsimo libro. auctor præterea ipſe, cum ita infrà eodem caſu loquatur, manifeſtò perſpicitur hanc ueram eſſe lectionem, μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων.

Δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι.) Affert rationem, qua ita ſe rem habere probet, ac ſimuli ad id confirmandum utitur. Oportet enim, inquit, res quas amplificare uis, certas ac conceſſas eſſe, ſi quantæ illæ ſint, ac de magnitudine ipſarum rectè diſputare uis. nam corporum etiam auctio aliter non fit, nec, niſi aliquid iam ſit, cui quod adponitur, adhæreſcere poßit, et ea quoq; ipſa quæ adiungi debent, iam maneant, cumulus aliquis unquam efficietur.

Ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν.) Loci autem, qui aut amplificandæ, aut conterendæ alicui rei auxilio eſſe poſſunt, expoſiti, inquit, iam ſunt. in primo autem horum librorum id accuratè ab eo factum eſt.

Μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα.) Deinceps, inquit, cum res iam confirmatæ & explanatæ ſint, eædemq́; aut amplificatæ aut demutæ, cum ſcilicet cuiuſmodi illæ ſint, & quam magnitudinem habeant, perſpicuum iam factum fuerit, ordo poſtulat, & ratio huius artis requirit, ut excitentur affectus accommodati cauſæ, in animis auditorum. uidetur enim repetẽdum eſſe, quo ſuprà uſus fuerat, δεῖ καὶ φαίνειν. ornatis enim amplificatisq́; rebus noſtris, deformatis autem imminutisq́; aduerſarij, commodè poterimus traducere ac rapere ad hos turbidos motus auditores. ad eum quoq; locum explicandum uidetur ἐκ κοινοῦ repeti debere, τὰ πεπραγμένα. quo item uerbo ſuprà uſus eſt, ubi de augendis rebus diſſerebat. οἷα autem qualitatem referre, ἡλίκα uerò quantitatem, planum eſt. ἄγειν uerò, ut in cunctis ſcriptis inueni, cum antea inſtantis temporis tertia perſona ἄγει legeretur, emendaui: intelligi autẽ more Attico δεῖ debere, planum eſt. cum penè idem paulo ſuprà intelligeret, quod hic ἄγειν ait, κατασκευάσαι εἰς τὰ πάθη dixit.

Ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος.) Quæ ſint πάθη, exponit, quæ introduci in animos iudicũ maximè in peroratione debeãt. Breuiter tamen rem percurrit. ſuprà enim in ſecundo libro de ijs accuratè diſſeruit. Appellat igitur tantum miſericordiam, indignationem, iram, odium, inuidiam, æmulationem, & ſimultatem.

Εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον.) Se antea locos tradidiſſe commemorat, unde rationes ad animos hominum cõmouendos aptæ, duci poßint. primã autem partem ſecũdi libri eũ intelligere apertũ eſt, ubi copioſe hoc fecit: duos tamen hic appellat affectus, de quibus illic mentio nulla, δείνωσιν ſcilicet, & ἔριν. neq; enim omnes motus ibi, ſed frequẽtiores cõmunioresq́; explicauit, & quibus crebrius uteretur orator. ratio aũt reliquorũ, quos reticuit, tractandorũ, ex diligenti animaduerſione illorum etiã commodè & cognoſci poteſt.

Ἐστὶ λοιπὸν ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα.) Reſtat igitur ſolum, inquit, cæteris iam partibus, proprijs perorationis abſolutis, enumerare, quæ antea expoſita ſunt, quæ quarta & extrema ipſius pars eſt. ordine autẽ, quo attingere illas oportet, ipſas explicauit: id etiam ipſum ratione quadam certa tractari debere docet. commodum enim maximè eſſe dicit, id hoc loco facere, quod quidam in exordijs fieri debere præcipiunt, qui tamen falluntur. quod enim in extrema oratione utile eſt, principio eſſe accommodatum putant. Id autem eſt, ſæpe dicere ac repetere. modum enim quoq;, quo hoc tractari debeat, præcipere uidetur, cũ ita loquatur. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν ὅπως. hoc autem, redigere inquam in memoriam eorum qui audiunt, hoc pacto commodè congruenterq́ue fiet, ſi hic ſeruetur quod in procemijs quidam falſo tractandum iubent.

Ἵνα γὰρ εὐμαθῆ ᾖ.) Peruerſi namq; illi dicendi magiſtri, ut res tota facilius intelligatur, meliusq́; percipiatur, auctores ſunt ijs quibus artem tradunt, ut crebrò ea dicant, ac repetant demum eaſdem in principijs ſententias: quod uerũ non eſt, neq; ullo pacto fieri debet. aliud enim eſt munus exordij, ut noſter hic conſequentibus uerbis docet. εὐμαθῆ igitur (ſi ita legi debet) numero multitudinis, neutro genere appellauit, quæ benè intelligantur, quæ nullo negotio ab ijs qui audiunt accipiãtur. hoc enim quoq; ualet id uerbum, ut Aeſchines etiam cõtra Cteſiphontem illo uſus eſt, ἁπλῶς δὲ παντάπασιν ὁ μετὰ ταῦτα ἡμῖν λόγος γίνεται, καὶ ὑμῖν ἀκόσαι κρίναι εὐμαθής. Antiquiſſimus tamen liber diſcrepãs à reliquis omnibus, uirili genere unitatis numero habet εὐμαθής. eam quoq; lectionem uetus tralatio ſequitur. quod ſi uera illa eſt, intelligetur ἀκροατὰς. auditorẽ enim docilem eſſe faciendum initio orationis præcipere huius artis magiſtros, notũ eſt: curareq́; in primis debere oratorẽ, ut εὐμάθειαν conſequatur, id eſt ut intelligẽter audiatur. niſi ſi quis λόγος potius, hãc ſcripturã probãs, intelligere uelit, ut oratio ſcilicet facilè intelligatur.

Ἐκεῖ μὲν γὰρ δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν.) Illic, inquit, id eſt in principijs res exponi debet, ne ignoret is qui audit, de quo iudicium exiſtimationemq́; facturus eſt. ſi nãq; id ipſum falleret, incertus erraret, nec benè rem perciperet. Hic uerò, in peroratione inquam, poſtremaq; ipſius parte, repetenda ſunt argumenta, eaq; omnia, quorũ præſidio rem confirmauimus, atq; id breuiter, expoſitisq; tãtum capitibus rerum faciendum eſt. in Partitionibus Cicero, cum de peroratione diſſereret, inquit: Aut frequentatis firmamẽtis orationis, & breuiter expoſitis, uim eſt habitura cauſa maiorem. Quod eandem ſententiam habet, quam hic noſter probat. cum κεφαλαιωδῶς uerò hic dixerit Ariſtoteles, capita tantũ earũ rerũ tangenda ſignificans, inde multi ſcriptores artis, partem hanc perorationis ἀνακεφαλαίωσιν appellarunt. quod uerbum Quintilianus, ut arbitror, exprimere uoluit, cũ de peroratione & ipſe agens, inquit: In hac, quæ repetemus, quã breuiſſimè dicenda ſunt, & quod Græco uerbo patet, decurrendum per capita.

Ἀρχὴ δὲ δῆτα ὃ ὑπέσχετο.) Initium, inquit, enumerationis, & quaſi aditus ingreſſioq; ipſius erit, quod quæ pollicitus eſt, præſtitit, & quaſi ipſius fides ſoluta iam eſt. Quare, addit, & quæ expoſueris, breui repetere oportet. & quare, id eſt quibus argumentis uſus, ita eſſe cenſueris, docere. neq; enim ſi, aut alterum ipſorum, aut ambo omiſeris, promiſſa effeceris. & narraturũ enim, et confirmaturum quæ narraueris, te eſſe oſtenderas.

Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου.) Dicuntur autem, quæ in peroratione repetuntur (modos namq; nunc tradit, quibus res repetendæ & in enumeratione exponendæ ſint) dicuntur inquam ex aduerſa collatione aduerſarij, id eſt, cõferendo ſuas ſententias cum ſententijs aduerſariorum, & quaſi illas cõmittendo, quæ res etiam ſimplex non eſt. collatio nãq; hæc ita fieri poteſt, ut res argumentaq; contraria è regione collocẽtur, aut non è regione contraq; ponantur, ſed tantum quãuis in diuerſis enumerationis locis, repetantur, & quæ à te & quæ ab aduerſario de eadem re dicta ſint, ut argumẽta etiam rationesq́;, quibus ab utroq; cõfirmata. Frequẽs autem uerbum eſt ἀντιπαραβολή, nec à magiſtris tantũ dicendi in hac re exponenda uſurpatũ. Athenæus in 4. δειπνοσοφιστῶν, cum de conuiuijs, quæ diuerſorum generum finxit Homerus, loqueretur, inquit, πάλιν γὰρ ἐξ ἀντιπαραβολῆς ὁρᾶται μᾶλλον. affirmat enim, ſi illa collata inter ſe fuerint, & quaſi è regione poſita, melius cerni & intelligi poſſe.

Ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ.) Antea in excuſis, ἢ κατ' ἀντικρὺ erat. calamo ſcripti quidam, ἢ μὴ κατ' ἀντικρὺ habent: quam lectionem ueram puto, ut ſuperiori ſermoni reſpondeat. dixerat enim, ἢ ὅτι, & quæ ſequuntur. Sũt tamen alij, in quibus prima uoce uariata, particula tamẽ negandi retenta, legatur, εἰ μὴ κατ' ἀντικρύ. eam autẽ ſcripturam ſequitur quoq; uetus tralatio. Sẽtentia huius loci, ſi ita legatur, hæc erit. Explicatur autem enumeratio, conferendo ſua dicta cum dictis aduerſariorũ. Quod fit duobus modis. aut enim expoſitis ſententijs illorum, ſtatim quid ipſe de eadem re ſenſeris, oſtendes: aut minimè contrà, ex alteraq; parte diuerſas ſententias pones, ſatisq́; habebis, ſi extrema illa in parte contineantur, ut ſi ſimul quicquid ab aduerſario multis de rebus traditũ ſit, repetas, eodemq́; pacto poſtea ſimul exponas, cõiungasq; tuas oppoſitas ſuperioribus illis ſententias. poſteriorem igitur hunc modum auctor ipſe ſignificãs, inquit, ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ. aut cum ſcilicet diuerſæ de iiſdem rebus ſententiæ, non è regione locantur.

Ἀλλ' οὕτως μὲν, τάδε περὶ τούτων.) Tradit nunc modos, quibus collatio tractari debeat, & exemplis ipſos illuſtrat. plures enim ac diuerſas formas eam habere docet. primus autem ſimplex quidam eſt: conſequentes uerò duo figurati, & artificio quodam tractati. exemplum autem hoc eſt collationis oppoſitæ. patet enim diuerſas ſententias de eadem re ſtatim inter ſe conferri, nec aliud in medio narrari. Hic enim, inquit, hæc protulit de hoc

negotio. ego uerò hæc ipſa, & hac ſanè de cauſa. nam ſupra etiam rationem eſſe reddendam, & argumenta breui repetenda, dixerat. Diſcrepat autem à reliquis & excuſis & ſcriptis codicibus, antiquiſsimus liber, extrema parte huius ſententiæ. ſic enim habet, καὶ ἃ δὲ καὶ τοσαῦτα. rem indicaſſe contentus, nihil immutaui.

Η ἐξ εἰρωνείας αὐτ.) Aut ex diſsimulatione, inquit, quam εἰρωνείαν uocant, ducuntur. quod exẽplo item demonſtrat, ſiue potius exẽplis. duo enim ſunt. diſtinguuntur autem illa copulandi particula καὶ. Prioris exempli uis plana admodum eſt. Hic namq; hæc commemorauit: ego uerò hæc. contraria tamen intelligi debet ipſum dixiſſe, eorum quæ accipi uolebat. in poſteriore uerò diſsimulatio erit, ſi ita illud accipiemus. Quid nam feciſſet, ſi hæc argumentis, non hæc oſtendiſſet? quaſi dicat, nihil. nõ tamen ut ſentit, ſed εἰρωνικῶς, & cũ contẽptu quodam: in his enim nihil eſt ponderis: nec momenti aliquid ipſa ad probandum habent. nunc contrà cum ea demonſtrarit, aliter ſe res habet. habent enim illa robur.

Η ἐξ ἐρωτήσεως.) Aut ex interrogatione, inquit, aduerſarij res cum ſuis rebus conferendæ ſunt, hoc pacto: Quid non à me comprobatum eſt eorum quæ probãda ſuſcepi? aut hic aduerſarius meus quid cõfirmare potuit eorum, quæ ſe facillimè explicaturum aiebat? In hoc enim omni ſermone interrogationem ineſſe, planum eſt. poſterius autem membrum purgaui, quod ualde maculoſum erat. ita enim antea in excuſis legebatur, ἢ δ' αὖ οὕτως, τί ἀπέδειξεν. mecum autem habeo calamo ſcriptos libros. Quintilianus quoq; rationis huius mẽtionem fecit, qui indicauit etiam quãdo tutò hoc utiliterq; fieri poſsit, & quando ſibi temperandum ab interrogatione putet: quod nimis periculoſum ſit, ita excitare aduerſarium. in 6. libro, ubi de epilogo diſſerit: Nec referenda modo noſtra, ſed poſtulandum eſt etiã ab aduerſarijs, ut ad quædam reſpõdeant. Id autem ſi & actionis ſupererit locus, & propoſuerimus, quæ refelli nõ poſſunt. nam prouocare quæ inde ſint fortia, non arguentis eſt, ſed mouentis.

Η δ' αὖ οὕτως ἢ ἐκ παραβολῆς.) Cũ, quo modo enumerari res poſsint ex collatione, & ea quidem propinqua, & quæ facta tua cum aduerſarij factis quaſi pede collato comparet, demonſtrarit: quomodo eædem res exponi poſsint, & ſanè non ſine collatione, quæ tamen collatio aduerſas partes inter ſe, ut ſuperior, nõ cõmittat, neq; ex propinquo pugnare inter ſe faciat, oſtendit. antè tamen quàm poſteriorem hanc rationem exponat, diuiſionem, quam ſuprà obſcure protulit, repetit: eiusq; alteram partem ſequendam eſſe, ut à ſe exemplis explicata eſt, affirmat. Aut igitur hoc pacto res ſcilicet tractanda eſt, ex collatione inquam. quomodo enim ex collatione breuiter res ſuæ & aduerſarij enumerari poſſent, ſuprà declarauit. Interpres Græcus particulam ἢ abundare cenſet: quæ ſanè hic moleſta eſt, & non paruum ſcrupulum inijcit. Locus autem ſine illa dilucidior eſſet. Non inſulſe quoq; fortaſſe faceret, qui putaret totum hoc ἢ ἐκ παραβολῆς uacare, ac ſcholion quondam fuiſſe: præſertim, cum poſterior quoq; ratio ἐκ παραβολῆς eſſe, ac collatione fieri uideatur. quamuis ſententiæ inter ſe de propinquo quaſi commiſſæ non ſint, nec contra ſe repugnantes cõſtituãtur. ſiue pro ἢ legi debere ἄγειν. nihil enim quod ſententiam huius loci adiuuare queat, omittere decreui: lectione tamen nulla re cõtaminata, ſed ut inueni in excuſis & ſcriptis codicibus, relicta. Suſpicari etiam aliquis poſſet ualere, quod ſequitur, ex natura, abſq; ullo collationis artificio ac ſimpliciter, ut in altero etiam illo modo collationis, qui fit non è regione poſitis rebus contrarijs, apertè oſtendi debeat ſententiam tuam repugnare ſententiæ aduerſarij. hic uerò nulla mẽtio eius rei fiat, tãtũq; ordine res tuæ, ut factæ ſunt, exponãtur. Quam huius loci explicationem adiuuat etiã, quod huius rei ita tangendæ arbitrum facit oratorem, inquiẽs, Si uolueris. neq; enim ullo modo collatio eſſe poteſt, niſi ipſius quoq; rationes repetantur: eſſe namq; oportet res, cum quibus tuæ conferantur, ut collatio appellari poſsit. Si ita igitur hoc accipiatur, ualebit illud quod antecedit, id eſt, ex collatione: ſignificabitq; utrunq; ipſius genus.

Η κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω.) Aut, inquit, ordine rerum earũ non immutato, nec è locis, in quibus expoſitæ ſunt, ipſis aliò trãſlatis, ut inquam dictæ illæ, ac prolatæ ſunt, hoc pacto. intelligit autem, ut ipſe ſtatum narrat.

Τὰ αὐτοῦ καὶ πάλιν.) Aut naturæ ſcilicet ordinẽ ſequendo, modum hunc rationemq; tenere potes, res ſcilicet tuas enumerare, & quæ antea à te longa oratione expoſita ſint, breuiter repetere: poſteaq; alio quaſi initio facto ſeorſum quæcunq; aduerſarij oratione continebãtur, ſi tibi commodum fuerit, enumerare. neq; enim neceſſariò hoc ſeruari debere oſtendit, ut quæ ab aduerſario dicta ſunt, nõ poſsint ſine culpa noſtra, damnoq; prætermitti: ſed tantum cum opus fuerit, illa repetẽda dicit, noſtriq; demum arbitrij ac iudicij rem eſſe uult.

Τελευτῇ δέ.) De exitu perorationis nunc loquitur, docetq; quod genus locutionis poſtulet, cum plura ipſius genera ſint. diſſolutam autem, & nullis copulis uinctam ipſi accommodatam eſſe tradit: cuius rei ſtatim rationẽ reddit, idemq; exemplo confirmat. nominandi autẽ caſu hic inquit τελευτή, ut ſuprà, cum de principio ipſius diſſereret. eodem enim pacto locutus eſt, ἀρχὴ δέ. Videtur tamen aliquid aſperitatis in ſe habere is ſermo: caſusq; hic efficere uerborum ſtructuram duriorem, ut non ſine cauſa aliquis exiſtimare poſsit, dandi potius caſu τελευτῇ legi debere, hoc ſenſu: Fini perorationis quadrat atq; apta eſt locutio diſſoluta, & quæ coniunctionibus careat. Nihil tamen, quod à communi lectione diſcrepet, in ſcriptis libris inueni. nam quod ſequitur, τῇ λέξει ἡ ἀσύνδετος, uſitatus & elegans modus eſt loquendi, ut cum ſuprà de alio genere locutionis diſſerens, inquit, ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῇ λέξει ὅδ' ἦν ἡδε: quamuis interiectum præterea uerbum ἁρμόττει, aliquem & ipſum huc ſcrupulum inijciat.

Ὅπως ἐπίλογος.) Cauſa huius rei. quod diſſolutus ſcilicet exitus perorationis eſſe debeat, hæc eſt, inquit,

ut

ut indicet ille naturam ſuam, ac ſignificet quid ſit, quod ſi copulis illigatas ſuas partes haberet, oratio uideretur. à ui autem nominis argumentatur, urbaneq́; hoc loco ludit, tanquam dixerit ut peroratio, non oratio illa ſit. ἐπιλέγειν autem cum alia quædam ſignificet, ualet etiã re omni iam expoſita, quippiam addere, & quaſi quæ plenius antea dicta ſunt, breui complecti ac commemorare. hoc uerò proprium munus eſt poſtremæ huius partis, quæ totum epilogum claudit. unde cõuenire illi ſolutam locutionem tradit. oratio namq́; requirit, ut copulis iuncta ſit, uerbaq́; ita inter ſe nexa & cõiuncta habeat. quare ſi enumeratio hæc coniunctionibus carebit, diſtingui facilè ab ipſa poterit, & hæc ſatis certa nota erit, quod finis iam aduenerit.

Εἴρηκα, ἀκηκόατε.) *Cuius oratoris uerba hæc ſint, indicare non poſſum. Lyſias certè orationi contra Eratoſthenem huiuſcemodi exitum adfixit, epilogumq́; diſſolutis uerbis clauſit, quæ & eãdem uim habent. & eodem modo temporeq́; prolata fuere: ſed eorum etiam duo eadem quæ hæc ſunt. Cum autem uno illa uerbo hæc ſuperent, maior adhuc ibi diſſolutio. ait enim,* ἀκηκόατε, ἑωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε, δικάζετε. *Sententia & exempli Ariſtotelis, & huius à me poſiti, plana eſt. oratoris enim uerba ſunt, ſe munere ſuo functum eſſe, ac cuncta quæ ab ipſo dici potuere, dixiſſe oſtendentis, docentisq́; partes nunc iudicum eſſe, cum omnia acceperint, exiſtimandi, ac quid de illis rebus ſentiant, iudicandi.*

COMMENTARIORVM PETRI VICTORII IN ARISTOTELIS DE ARTE DICENDI LIBROS.

F I N I S.

A
ἀχαριστεῖν 404.35
Achilles 88.31. 343.42
ἀκίνητος 189.44
ἀκμή 463.43
ἀκολουθεῖ 124.5
ἀκοή 295.27
ἄκρατος 653.30
ἀκρόασις 150.8
ἀκρόχολος 168.12
ἀκυλόφορα 263.33
αἰδεῖσθαι 268.11
adoleſcēs formoſus quis 116.5
adoleſcentis bona animi quæ 108.13
adoleſcentem laborum tolerantia maximè exornat 116.5
ἀδίκημα 277.47 279.54 268.53
ἀδικία 61.45
admirandorum genera 387.30
ἀδοξοῦντες qui 298.53
ἀδείας 411.39
ægritudo unde gignatur. 316.14
ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὅμοιον, prouerb. 242.58 243.4
Aelius Catus 104.21
Aeneſidemus Leontinorū tyrannus 161.43
Aequalis æqualem delectat, prouerb. 142.17
Aeſchyli locus 165.28
Aeſchinis locus 60.22 147.12 331.48 376.17
ἀζυμοῦται 75.29
αἰτίον quid, & quot partium 617.46
ἀγαθόν 121.44 140.1
ἀγαθά 125.12
ἀγαπητόν 167.50
Agatho 119.46 491.9
Ageſilaus 442.16
ἄγνοια 44.51
ἀγῶνες 148.6 480.48
ἀγωνία. ἀγωνιάω 184.27
Agoracritis dictum 671.27 384.35
ἀγοράζειν 31.23 94.46
ἀγοραστόν 94.47
ἀγύρται & μητραγύρται qui 638.23
αἰκία 260.7
ἄλφαρ 117.18
ἀλαζονεία 45.32
ἀλαζών 32.8 383.25
ἀλαζόνος deſcriptio 45.35
Alcidamas τελεσφόρος dictus 651.46 655.9
ἀλιεύς 16.5 pro æquo 427.2
Alexander 443.16 Macedo 133.23
Alexandri ab Athenienſibus petitio 501.49
Alexandri regis de Ariſtotele dictum 26.24
Alexādri Aphrodiſiēſis locus 101.5 126.40 189.38 196.34
Alexandrides poeta 770.12
aliquo modo 5.55 6.1
ἀλλήγορος 408.12
althea Meleagri mater 332.5
ἄλυτον 67.50
in Amicitia quid requirēdum 119.28
amicitiā Cicero quomodo definiat 344.52
amicis cur homines interdum iraſcantur 332.11
amicus quare expetendus 127.31
amphiaraus 165.21
ἀμφίβολα quæ 676.28
ἀμφισβητεῖν 129.1
ἀμφισβητέσεις 13.2 269.44
ἀμφισβητήσιμα 126.54
ἀμφισβητούμενα 481.24
ἀμφοτέρως 57.7
ἀνακρίνειν 6.16
ἀναδίδωμι 468.29
ἄναιμα 661.31
ἀναίσχυντος 210.6
ἀναγνωρίσεις 831.43
ἀναλγησία 190.11
ἀνάλγητος 189.43 190.2
ἀνάλογον 3.42
ἀναμάχεσθαι 253.44
ἀναμνῆσαι 6.12
ἀναγκαῖα quæ dicātur 65.17
ἀναίσθητος διακείμενος 430.8
anaxagoras 22.30
anaxilas Regienſium rex 648.28
ἀγχίνοια 128.15 inde
anchora & cremaſtra an idē 761.1
ἀνδρεία 177.9.42
ἀνδριαντοποιία 240.40
ἀνελεύθερος 208.15
animi alacritas græce quomo-
do Ariſtoteli dicta 651.41
ἀνομολογούμενα 369.25
ἀνθρωπικόν 278.4
ἀνθρώπινα 277.54
ἀνθυπαιρῶν τὸν δὲ ποιήσαντα 374.11
ἀντί 1.47. inde 36.12
ἀντίχαρα 314
ἀντίχθονες 3.4
ἀντιδικεῖν 321.28
ἀντίμιμον quid 658.3
ἀντινομία 279.17
ἀντιπαραβολή 203.22
Antiphi tempus 332.30
Antipho Syracuſanorum legatus 398.38
Antipho à Dionyſio cur occiſus 598.44
Antiphon tragicus 332.34
Antiphon ab Ariſtotele poeta, ab alijs Orator dictus. 398.22
Antiphontis de optimo auro pronunciatio 398.44
Antiphontis fabulæ amiſſæ. 598.25 332.19
Antiphontis oratoris uox. 202.31
Ἀντίνοος 3.4
ἀντιποιεῖν 521.19
ἀντιστρέφειν τὴν ἀκολούθησιν 68.19
ἀντίστροφον 1.37 3.42.44
ἀντίστροφος 3.21 3.39
ἀντίθετον 5.14
ἀπαιδευσία. 44.39. & inde
ἀπαλλαγή 221.37
ἀπαλλοτριοῦσαι 100.31
ἀπαντᾶν 67.56
ἀπατᾶσθαι 209.51
ἀπάθεια quid 311.51
ἀπαθές 311.50
ἀπαρνεῖσθαι 265.45
ἀπεψυγμένοι qui 571.33
ἄριστον 756.22
ἀφροδίτη 575.39
ἄφρον 575.43
ἄφρων 209.47
Aphthonius. 196.22 49.38
ἀπὸ κοινοῦ 31.19 529.1
ἀπὸ ταὐτομάτου 8.33
ἀπὸ τύχης 196.8
ἀποβαίνοντα 149.45
ἀποκόπτεσθαι 716.39
ἀποδιδόναι χάριν 314.2
ἀποδοῦναι 403.37
ἀπολαύειν ἀπόλαυσις 115.25 256.4
ἀπολαυστικά 110.8
ἀπολογεῖσθαι 6.35
Apollonij locus 455.8
ἀπονία 325.28
ἀπορρεῖν 143.35
ἀποτυμπανίζεσθαι 37.8.43
appetitus 212.52
aqua & igni nō plus quàm amicitia utimur 148.22
aqua optima à Pindaro dicta 148.14. mitis à Propertio 148.17
ἀργός 189.44
ἀρχή 767.34. inde 768.37
archidamus 86.48
ἀρχίδιον 649.43
ἀρετῆς μέρη 176.35
Ariadnæ querela 515.19
ariopagus, curia Athenienſiū 11.35
Ariſtides 442.16
Ariſtippus Cyrenaicus. 472.42
Ἀριστοκρατία 170.6
Ariſtogitonis ſtatua 398.44
Ariſtophanes optimus Attici ſermonis auctor 374.40
Ariſtophanis locus 113.2 337.36
Ariſtotelis de amicitia ſententia 145.6 15. inde
Ariſtotelis locus reſtitutus. 7.8. inde
arithmetica circa quæ uerſetur 34.40
ars quid, eiusq; effectus. 8.16
ars ἐμπειρική 81.4 81.5
artis definitio 78 7.10
artes quæ maximè ſordidæ 126.35
ἀρτιάζειν 678.8
artificialiter 8.30.8.32
ἀριθμὸν Cicero quid uocet. 698.55
ἀρύβας olim qui 871.35
ἀσελγής 292.32
ἄσιλλα 161.27
aſſenſio 20.8
ἀσπαραγίζειν 234.3
ἄσωτος 191.49
ἀσφάλειαι quæ præſtant. 110.16
ἀταξία 653.12
atalanta 69.14 332.28
ἄτεχνα 35.22
ἄτεχνος 9.15
athenæi locus 11.36 109.27 290.40 262.15 460.17

Athenienſium lex, ne quis pro altero diceret 11.36
ἀτιμῶσαι quid 323.3
ἀτροφία 45.21
Atticus inquilinus, prouerb. 517.46
ἀτύχημα 227.15
auditorum genera tria. 83.45
αὐγὴ 266.50
auroræ epitheta 647.37
αὐθάδης quis 660.25
αὐτάρκεια 102.36. 103.6. 105.24
αὐταρκὴς. 105.33 αὐταρκὴς 122.52
αὐτοκράτορες qui olim dicti 500.30
αὐτόχθονες 106.23
ἀξιόπιστος 37.19
ἀξιόπιστον ὕδωρ 37.22

B

βάναυσοι artes quæ 287.54
βαρὺς qui 474.47
βαρύτης 475.47
βασανίζειν 302.14
βάσανος 302.12
beati qui 102.33
beatitudo præſtantiſſimũ omnium bonorum 126.44
beatitudinis partes 105.2
benefacere 240.1
beneficia quæ honore dignantur 112.8
beneficia remunerãda. 183.17
βδέειν 333.51
βίαιον 223.46
biantis dictum egregiũ. 457.1
βιβλιδάριον 649.10
bibliotheca Medicea 489.41
βλαίσωσις & βλαισὸς. 560.38
βλάπτειν & λυπεῖν quomodo differant 320.46
bœotiorum ingluuies 122.19
βοηθεῖν 88.45
βοηθήματα 629.22
bona ἰδία καὶ καλὰ 126.28
bona naturæ 92.18
bona quæ 105.14
bona extra hominem poſita quæ 111.25
boni definitio 121.45. 126.4
bonorum effectus 109.37
braſida Lacedæmõius. 112.36
breuitas obſcuritatem inducit 79.19
Budæi locus 312.13
βολὴ 494.22
βούλησις 212.35
βουλεύεσθαι 92.36
βουλευτὰ 92.30

C

M. Cœlij in epiſtola ad Ciceronem locus 249.44
καιροφυλακεῖν 366.23
cæſaries 187.38
κακὰ, quæ aliàs φοβερὰ 362.30
κακοήθεια 456.7
κακώσεις 411.39
calciamenti ſpecies & formæ apud græcos quot. 489.15
callippi hiſtoria 261.9
calliſthenes 341.34
calliſtratus δημηγόρος quare dictus 147.10
calliſtratus laudatus 339.52
κάλλος καθ' ἑκάστην ἡλικίαν 114.53. 115.6
καλὸν 126.34
calydonius aper 332.27
carcinus poeta 574.23
carcinus poeta tragicus, qui aliàs Cantarus 839.35
caricæ 498.15
κάρπιμα 187.12
κατάχρησις 662.50
καταλύσαι 78.3
κατὰ μικρὸν 242.3
κατάστασις 335.37
κατὰ τρόπον 78.45
κατηγορεῖν 6.35
κατέχειν 118.24
κατασπεῖν 365.35
καθαρὸς 52.1
καθ' σύνθεσιν 325.14
καθόλου 74.45
κατορθώματα 374.16
κατάγματα 489.43
caunus urbs 602.33
καύνιος ἔρως, prouerbium 601.53
cauſas in foro dicere 7.30
κελεύειν 151.25
Celſi locus 662.2
κενολογεῖν 496.53
κεραμεὺς qui 242.28
chabrias στρατηγὸς 147.9
chamæleon Heracleotes. 209.33
χαλεπὸν 334.19
χαλκοὶ 736.22
χαρίσασθαι ὀργῇ 19.21
χαρίζεσθαι 404.34
chimera 596.52
χιονοβόλος 659.4
χλευασία 329.33
χλωρὸς 661.33
χρηματιστικὴ 103.50
χρήσιμα 209.47
χρυσοφιλία 319.14
χρυσοειδέστερον 649.48
Cicero à iudicio Ariſtotelis diſſenſit 86.32
Ciceronis locus 95.14. 148. 22.12.26. 35.46. 126.37. 95.35. 154.37. 62.27. 155.9
ciliciæ 498.10
κινδυνευτικὸς 192.29
ciuitas, pro forma reipublicæ 168.49
ciuitatis remiſſè indulgẽterq; agentis, ſimile 108.47
claua populi 746.5
clemẽs Alexandrinus 489.45. 175.50
cleophontis locus 292.34
κληροῦχοι qui 395.41
clitæmneſtra Agamemnonis coniux. 586.35 et interfectrix. eodem
κλοπὴ 272.48
κοινὸν ἀγαθὸν 107.47
κοινωνικὸς 583.33
κοινῷ quid Ariſtoteli ualeat. 107.45
κοινότερον 18.34. 18.39
κολακεύεσθαι 237.49
κόλασις 218.35. à τιμωρία quid differat 218.37
κόλλησις 644.39
colloquia 25.45
comam alere, quale ſignum. 187.30
κομᾶν 187.29
κόμη 196.46
cõmentatio, πραγματεία 10.14
κῶμος 196.48
concentus quid 700.46
congreſſus 25.45
coniugata 155.29
conſilio ac ratione quæ fiant. 218.13
conſuetudine quæ fiant. 213.8
cõſultatio circa quæ uerſetur 91.33.94. 41. & inde
cõtumelia an ὀλιγωρίας pars 320.30
corinthij contumelia affecti à Simonide Melico 132.29
corporis eximia ſpecies diuitijs præſtat 148.47
κόττας αὐλέγειν 642.33
κοτταβεία 262.18
κοτταβίζειν 261.45
κότταβος 233.50
κράτιστοι 151.53
criminatio 20.47
κρίνειν 213.37
κρίσις 310.23
critias quis 292.35
κριτὸς 481.23
κτήματα 137.7
cupidi hominis deſcriptio 136.45
cupiditas quid 458.4
cupiditate ac libidine fieri quæ dicantur 319.18
κυβεία & πεττεία quid differant 234.28
cyrenaicus 126.8
κύκλῳ quæ Ariſtoteles uocet 196.52
cyclops quis rectè dicendus 342.53
cypriæ 498.10
cyri hiſtoria 1.3.48
κύριον & οἰκεῖον quomodo differant 633.21
κύριος 169.11.35
κυρίαι δόξαι quæ 373.37
κυρίας 20.38
κυριώτατον 20.36

D

δᾳδοῦχος 639.20
δαπάνη 97.22
daphnæus 76.11
δεήσεις 400.40
deliacum epigramma. 127.20
deliberationis partes 85.18
deliberatiuo generi quid proprium 309.12
demadis locus 104.30
demetrius Phalereus. 514.17. eius locus 323.2.30
δημηγορία 169.41. eius finis 170.50
democritus 22.29
demonſtratiui generis munus 87.14. partes 85.38
demõſtratiuo generi quid proprium 309.12
demoſthenis locus 6.31. 221.24. 371.46. 746.49
demoſthenis fulmina 701.52
δεύτερον λόγον quæ appellet Ariſtoteles 55.37
dexteræ manus ſignum 234.7
δι' αὐτῶν 24.45.52
διαβάλλεσθαι 630.36
διαβολὴ 10.18
διαχωρῆσαι 260.52
dialectica ἀντίστροφος rhetorices 1.30
dialectica de omni pertractat ſyllogiſmo 20.50
dialectica diſſerẽdi, rhetorica dicendi ratio Ciceroni dicta 5.3
dialectica & rhetorica circa

quæ uerſentur 18.1
dialectica et rhetorica nullam definitam aliquam ſcientiam habent 526
dialectica & rhetorica quid inter ſe commune habeant 5.11. quid reliquæ ſcientiæ & artes ab hiſce differant 5.15
dialecticæ & rhetoricæ ſecundum Ciceronem differentia 2.18 32.17
dialectices & rhetorices umbram ſaltem homines tenent 6.9
διαλεκτικὰ quæ Ariſtoteli dicantur 47.6
dialectica quibus de rebus diſſerere debeat 55.45
διάλεκτος 616.3
διὰ κοίλα 335.11
διὰ πελλῶν 56.38
διαφοβεῖσθαι 312.35
διαφθοραὶ λεκτῶν 251.39
διὰ πυλῶν 399.6
διαγραφαὶ 12.12
διὰ ταῦτα 50.52
διάθεσις 318.13
dicendi ars quæ tractet 23.42
dicendi artis utilitas 24.28
dicendi genera quot 85.10
dicendi ſtudij fructus 16.6
didiciſſe præſtat, quàm diſcere 143.15
διιστάσθαι 411.26
difficilia, meliora 148.33
dignitas expetenda 86.46
dignitatem uincit utilitas. 86.87
δικαιοσύνης definitio 177.34
δικαστὴς 84.52
δικαιοσύνη ubi habeat locum 177.10
δικολογῶν 203.16
διαλὲς 208.23
δεινὰ Cicero quæ uocet. 373.33
δείνωσις oratoribus quid. 586.50
δεινὸς 159.47
δεινοὶ εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι 259.2
Diodori Siculi locus 480.2
Diogenes Canis 340.7
Diogenis diuerſa patria cur. 340.10
Dion Pruſienſis 498.13
Dionyſius Syracuſanus 111.8
Dionyſij Halicarnaſſei locus. 203.7 38.4 & inde
Dionyſij poetæ error 642.20
διονυσοκόλακες qui 640.3
Diopithus egeſtas 413.47
Diodori ex Epiclero uerſus. 932
διορίζω 17.3
διωρισμένον 139.17 17.5
diſtinguere 17.6. 17.8
differendi & dicēdi ars in quibus rebus uerſetur 5.18. quod inter ſe commune habent 46.10
δεῖσθαι λόγω 55.35
diuitiæ ἀρετῆς κρείττους 111.6
diuitiarum partes 109.31
δυνατὰ quot modis capi poſſint 134.10
δύναμις an idem quod διάνοια 647.18
δυνάμεις 387.31
δυνάμονες 22.11
δύναμις 22.11 23.12 33.19
δύσκολος 209.17. 350.18
δυσχεραίνειν 312.11
δὲ particula aduerſatiua. 146.43
διὰ συνθήκην 8.31
δωρομαγὸς 283.54
δῶρον 114.32
δωρεὰς 60.11.19
δέξαι 114.47 111.35
δοῦναι δίκην 556.6 754.31
ἔαρ 304.48

E

ἔδεσμα 655.14
ἐγκαλύπτομαι pro αἰσχύνομαι 399.5
ἐγκαταλείπειν 305.33
ἐγκλήματα 168.51
ἐγκώμιον 196.28.43 198.33
ἐγχειρεῖν 250.54
εἰδότι χρήσιμον 101.11
εἴδη 83.4 82.39
εἰκῆ 7.11.13
εἰκὸς 69.22 62.27. inde 33 196.22
εἰκότα 69.12
εἰρωνεία 408.13
εἰρωνεία quid 334.15
ἐκκλησιασταὶ 15.28
ἐκκλησιαστὴς 84.47
ἐκ παλαιοῦ 14.8
ἐκφορικὸν 415.6
ἐκ πολλοῦ χρόνου 14.6
ἐκ προνοίας 283.17
ἔκστασις 113.41
ἐκτείνεις 252.5
ἔλαττον 139.30
electio 172.37
ἐλλείμματα τόπων 274.55
ἐλεεῖν 341.43
ἐλευθερία 109.50
ἐλεύθερος 188.10
ἐλευθεριότης 177.17 178.17
ἐλλεῖπον 139.15
ἐλπίς 189.53 109.5
eloquentis officium, & quæ in eo requirantur 4.20
ἐλπίδες in rectè opiniones futurorū malorum. 410.30
ἐμμελῶς 350.49
Empedocles, eiuſq; opinio. 22.30
ἐμπορεῖ 237.16
ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. 271.53 194.14
ἐμφανίζεσθαι 81.4
ἐναντία quæ 676.36
ἔνεχος 292.21 130.47
εὐδαιμονισμὸς 298.14
ἔνδοξα 23.52
ἐνδόσιμα 804.33
ἱππεύς 266.33
ἐνθέως 266.34 365.38
ἔνστασις quid 600.13
ἐνταῦθα 47.3
ἔντεχνα 35.35
ἔντευξις 25.41
Enthymema ſyllogiſmus rhetoricus 47.34
Enthymemata pro libro è pluribus rebus aut orationibus confecto 10.4
enthymemata probationum corpus. 9.49. unde ducantur 61.50
enthymematum nulla apud oratores ueteres præcepta 9.41
enthymematū utilitas. 76.45
ἔντιμος qui 439.33
ἐπαγγέλλεσθαι 599.15
ἐπαινεῖν 98.36
ἐπακτικὰ 131.25
ἔπαινος, ἐγκώμιον, εὐδαιμονισμὸς, quid diffirant 198.33 196.22
ἐπαναλαβεῖν 57.50
Epaminondas 441.16
ἐπαναφορὰν Latini quomodo dicant 77
ἐπεὶ 89.49
ἐπιβάλλειν 147.35
ἐπίγραμμα 270.42
ἐπιδεῖξαι 249.10
ἐπιχαιρεκακία 437.15
ἐπιδέξιος quis 350.41
ἐπίδοξος 96.14
ἐπιεικὲς 275.10 313.8
ἐπιγεγραμμένον 299.35
ἐπίλογος 504.13
ἐπιμέλεια 224.27
ἐπιορκεῖν 308.6
ἐπίπλοον 109.12
ἐπιπόλαια 741.39
ἐπιπολῆς 390.36
ἐπιπεφασμένος 320.12
ἐπήρεια 320.10
ἐπισκευάζειν 94.13
ἐπισκοπεῖν 16.12
ἐπιστατεῖν 16.20
ἐπιτήδεια πᾶσιν in bonis numerantur 228.25
ἐπιτέμνω 32.21 46.29
ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ κάλλιον. 194.14 χεῖρον. eod.
ἐπιθυμία 214.51
ἐπὶ θύρας τὴν ὑδρίαν, prou. 130.47
ἐπιτυγχάνειν 521.10
ἐπιτυχεῖν τῶν δοξῶν 521.7
ἐπιζήμιον 367.4
Eratoſthenes à quo occiſus. 365.38
ἔρανος quid 335.37
ἐρανία 335.43
ἔργα 197.44 198.1
Ergophilus hiſtoricus. 341.32
ἐργατικοί 233.42
ἐρώμενον 231.5
ἐρυθροδάκτυλος aurora 647
τὸ ἐρώμενον 453.37 643
ἐσπουδασμένος παιδιάς. 234.29
Eteocles Polynicis frater. 653.20
ἔθιμον 219.24
εὐεργεσία 38.40
ἔθος quid 444.15. 445.3
ἔθος loci in quot partes diuidantur 444.34
euenta 149.46
Eumæus ſubulcus 739.42
Euripidis locus 453.36 106.50
Euſtratius interpres Ariſtotelis 78.13
ἐξαγγελτικοί 390
ἐξαίφνης 50.45
ἐξαγνίζειν 818.17
ἐξαπατᾶσθαι 297.38
exemplum, inductio oratoria 47.36
exempli definitio 76.20
exemplis quando utendum in oratione 504.8
ἐξετάζειν 6.21
ἐξεταστικὴ 6.22
ἐξ οὐδαμῶν 315.29
ἐξ ὑπαρχῆς 33.4
ἕξις Demoſthenis quid 334.20

ἔξω

ἐξίστασθαι τοῖς χροῖς, uox Cyri triumphantis per medios hostes 113.51
existimator 84.35
τὰ ἔξω τῶν πραγμάτων λέγειν. 18.15
extra causam dicere 18.17
exuperantia 151.42
ἐξουσία 474.28
εὐπαράγωγα 137.2
εὔχεσθαι 637.47
εὐκλεές 446.43
εὔκολοι qui 350.15
εὐδαιμονία. 102.17 102.30. 103.7
εὐδαιμονισμός, ἔπαινος, ἐγκώμιον, quid differant. 198.33
εὐδαιμονίζειν 198.42
εὐδοκιμεῖσθαι 122.49
εὐδοκιμοῦντες qui dicantur. 298.54
εὐδοξίας definitio 113.24
εὐεργεσία quid Aristoteli. 339. 140
εὐγένεια. 106.13. unde acquiratur 107.11
εὐγηρία 118.34
εὔγηρως 118.41
εὐλαβής 189.26
εὐμαθεῖς 128.14 810.36
εὖ πάσχειν 164.44
εὐφυᾶ 30.50 εὐφυΐα 128. 2
εὐφυεῖς 137.26
εὖ ποιεῖν 139.48 164.44
εὐπορία 202.21 εὐπορῆσαι 202.19
εὔψυχος 189.32
εὔρυθμοι qui 708.39
εὐσθένεια 103.26
εὐσυλλογιστότερα 28.10
εὐθεώρητα 390.37
εὐθυνεῖσθαι 103.41
εὐτεκνία 107.36
εὐτυχία 119.32
εὐτραπελία 454.51
εὐτράπελοι quis 390.42

F

Facile 154.34
fides pro argumentatione nō capiendum 10.22
fides quando habenda. 37.2.et quibus 39.17
fides quomodo faciēda. 39.29 171.30
fides quot modis comparetur 37.53
fidei faciēdæ quid maximè necessarium 311.2
finis in omnibus rebus spectandus 83.43

in Foro quibus de rebus agatur 84.39
fortis, fortitudo 149.34
fortitudinis opera. 180.51. signa & πάθη eod. 44
fortuitò & casu 7.23
Fortuna. 119.40 120.36
Franciscus Medices 766.51

G

γὰρ particula 45.53 (57
τὸ γεγονὸς, siue ὡς γέγονε 483.3.
Gellius à Martiali carptus 381
γενέσθαι 92.4 (8
γενναίας ὄρνιθας Arist. quid uocet 467.15
γενναῖοι olim qui 467.30
γονὴ quid Aristoteli 19.39
geometria circa quæ uersetur (34.28
γέρας 112.47
γοργὰ 226.25
Glaucus 132.51
γλῶττα 489.43
γνωσθέντες unde acquiratur. 107.14
γνωμολογία 289.41
γνωρίζειν 5.22
Gorgias Leontinus 484.20
Gorgiæ apophthegma 663. (13
γραφικὴ 240.35
γρυπότης 90.33
gymnica certamina 117.40

H

Halicarnasseus laudatus 353.4
Halicarnassei locus 72.18 317.47
ἅμα δὲ 23.19
ἁμάρτημα 277.18
Hammonius interpres Arist. (3.18
ἁπλῶς 58.2
Harmodij statua 398.43
ἁρμόττοντα 136.3
Hector 343.43
ἑλὼ 223.10
ἥδυσμα 655.14
ἑκάτερον ἑκατέρῳ 62.4
ἑκούσιον 307.54
ἔλαιον 117.7
ἔλεε 560.24 (46
ἡμίονοι, qui aliàs ὀρεῖς 648.
οἴκια ἐκεῖνα quæ fiāt 493.20
ἵεσθαι 123.39
Hermagoras 69.14
Herodicus 114.45 119.8
Herodoti locus 294.25 414. 50
Hesiodi locus. 148.44 242. 17 353.33
ἱεροσυλεῖν 343.16
ἱματιοκλέπτειν 649.52
ἱππεῖς 35.55 23.4

Hiperydes orator 31.40
Hippolochus 101.17
Hippomachus 117.31
Historiarum cognitio utilis. 101.8
ἱστορικὸς. 95.46. quid Ciceroni 95.50
ὁδοποιεῖν 8.1
ὁδὸς ordo ac progressus qui scientiam imitatur 8.10
ὅλως an idem quod ἁπλῶς 487.3
Homerus laudatus 345.40
Homeri locus 150.15. 343.
ὁμιλεῖν 331.6 (16
ὁμοδρομεῖν 742.3
ὅμοια 263.35
ὁμοίωμα 45.45
ὁμοίως 23.35
homo liber 188.14
ὁμολογούμενον 78.14
honesta quæ dicantur 180.24. 181.33. & inde
honestum 175.18
honor pulcherrimarum rerū præmium 181.45
honor quibus tribuatur 111. 44.113.27
honor uerus quis 111.50
honoris definitio. 111.37. partes 112.26
honos quid Ciceroni 112.5
Horatij locus 554.28 81.51. 55. 181.42
ὁρίζειν 134.39
ὡς ἀνὴρ 8.50
ὡς ἔγωγε 483.35
ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν 20.28
ὑβριστικὴ 340.26
ὑβρίζειν 321.18
ὕβρις 272.50
ὑγιᾶ 30.40
ὑγίεια σώματος ἀρετὴ 114.52
ὑγιαίνειν 115.16 ὑγιεινὸν 34.24 ὑγιᾶ 30.49
ὑπανίστασθαι 113.40
ὑπάρχον 152.46 188.39. 193.53 194.9
ὑπεραλγεῖν 352.8
ὑπερβολὴ 149.52 150.7
ὑπερέχειν 240.5 6.26
ὑπεροχὴ 150.7
ὑπερήμεροι qui dicti 747. 26. unde
ὑπερεχόμενον 139.18
ὑπερέχον 139.18
ὑπηρετεῖν 385.46
ὑφέξω τὸν λόγον 6.37
ὑπόδικος 297.55
ὑπόγυιον 14.9

ὑποκείμενον 34.22
ὑποκρίνεσθαι 649.18
ὑπολαμβάνειν 717.35
ὑποθήκη 456.45
ὑποθῆκαι 292.16
ὑστερίζειν 742.2

I

ἰδέα Aristoteli quid 80.20
inartificialiter 8.30 8.32
inconsideratè ac temerè 7.22
iniustitia quid 177.39
intemperans 108.17
Iphicratis laus 161.35. eius uox 195.3
ira ægritudinem cur semper coniunctam habeat. 339.9.
ira & odiū quomodo & quot modis differant 358.30. ira de & 359 3.4.5
ira fieri quæ dicantur 218.32
ira quid Ciceroni 315.52
ira quí nam sint digni 338.17
iræ definitio quæ optima 316. 12.14
ad iram in iudicū pectorib. cōmouendam præcepta 33.54
iram Stoici quomodo definiāt (315.48
ἰσόχειρα 3.17
ἰσχνοί 489.42
ἰσχυρίζεσθαι 451.40
ἰσχὺς 116.52
Isocratis locus 188.19 193. 17 356.13 396.4
ἰσοδυναμοῦντα 763.29
ἴσως & τάχα, dubitantis particulæ 453.52
ἰαμβεῖον 3.16 (14
ἰταλιῶται qui olim dicti 552.
iucūdi acti labores, prouerb.
index 84.37 (227.16
iudicis munus propriū quodnam 13 10
iudices quid corrūpat 13.10 35.14
iudiciali generi quid propriū 309.13
iudiciorum partes 85.26
iusiurandum 304.5
iustitia quid 177.37

L

λαβεῖν 641.23
λαβεῖν μάλιστα 116.37
Laertij locus. 115.39 405.8 394.46 & 395.13
λάθε βιώσας 81.49
laudabiliora magis expetēda (158.54
laudādi qui 198.17.
laudationes græci cur tam frequenter scripserint 442.12
Laus 196.19

λειχῆν 66.1
λιγαν 11.24
λήμματα 252.45
lenitatem in quos nam exerceamus 319.22
Leodamas 146.45. inde
M. Lepidus ἀλαζὼν 45.15
lex communis 206.43
lex propria 206.43
legis diuiſio 206.24. & inde
in Legibus cõdendis ſumma cura ac diligentia adhibenda 13.17
λῆμα 746.26
liberalis 177.27
liberalis ac magnifici uiri proprium 178.38
liberalitas circa quæ uerſetur 178.18. eius uitium quod. ibidem
libyce qualia inſecta 498.9
λιβυκὸς μῦθος 408.15
λιθοποιοῦσι 81.44
λογαὶ 640.47
Liuij locus 434.1
loci 28.44
locrenſium de non ferendis nouis, ac ueterib. abrogandis legibus hiſtoria 167.51
λόγιος 377.18
λογισμὸς 214.25
λογογράφοι Græcis qui 441.8
λόγος 196.22
λόγοι ἠθικοὶ 481.10
longinus Plotini auditor 700.48
λώπιον, ἱμάτιον & φᾶρος 634.17
Lucretij locus 12.22 45.32
lumina orationis Cicero quid uocet 698.51
lunati calcei 287.27
luſciniæ cantus unde ſuauis 664.2
luxuria peior timiditate. 244.36
lycoleon orator 751.53
lycophronis epitheta uitioſa ab Ariſtotele collecta & notata 650.31
λυπεῖν & βλάπτειν quomodo differant 320.46
lyſias 28.2
lyſiæ allegatio in Areopago, ne quis ea quæ extra cauſam eſſent, diceret 11.44
lyſiæ Apologia 382.3
lyſiæ locus 341.6.13.40
λύειν 69.50
λωτὸν 66.48

M

Μαχητικοὶ 233.28
magiſtratum quid euertat 12.15
magnificentia 179.28
magnitudo animi circa quæ 178.22.30
μακαρισμὸς 199.24
μακαρίζειν 298.42
μακροβιότης 219.12
μαλακία quid Cicer. 382.35
μαλακὸς 208.22
μᾶλλον κατὰ τρόπον 79.8
μανία 469.35
μαντικὸς 291.24 469.22
μαντεύεσθαι 265.24
Martialis locus 334.43
μαρτυρίαι 310.12
μάττειν 128.39
medea 134.7
μηδὲν ἄγαν. prouerb. 453.11
medicea bibliotheca 489.41
μεγαλοπρέπεια 179.28
μεγαλοψυχία 178.22
μείουρος περίοδος 726.22
melanopus 280.35
meleager auunculos cur necarit 332.30
meleagri mors 332.26
melitæorum catuli 340.10
μέλλειν 183.31
μέμφεσθαι ἀνάγκην 256.38
menander. 40.2. rhetor. 196.24
menãdri comici locus. 292.24
μηδὲν 564.49
μηνύειν 204.23
menius ſcurra 340.5
μεταβάλλειν 314.21
μεταβολὴ πάντων γλυκύ. 238.44
μετάληψις 221.19
μεταμέλεια 336.26
μετέχοντες κινδύνων 295.13
μεθοδικὰ, libri Ariſtotelis 49.29
μέθοδος ἔντεχνος 19.44
μετωνυμία 663.45
metus circa quos uerſetur. 372.46
μικροπρέπεια 279.33
μικροψυχία 279.33
μικρόψυχος 177.23.433.9
μισεῖν τοὺς φθονοῦντας 63.14
μνῆμαι 128.21
μνημονεύματα 185.49
μνημονευτὰ 186.7
μονοσυλλαβοῦσαι 351.44
μοχθηρία οὐ τῇ προαιρέσει 272.32
moloſſorum ferocitas. 340.11
μοναρχία 270.30
monſtra 217.35
mulieres corruptelæ maritorum 108.39
mulieres ſeueris legibus coerceantur 108.47
mulierum licẽtia quid efficiat 108.46
munera, honoris loco ducũtur 114.3
munera quid commodi reportent 114.15
muneris definitio 114.18
in Muneribus quæ conſideranda 114.12
munire uiam atq; aditum patefacere 8.2
μύδωνα, triremes 749.9

N

Narratio morata 39.3
natura quæ fiant 217.15
neceſſario quæ dicantur 65.17
νεμεσᾶν à φθονεῖν quid differat 420.44
νέμεσις Peripateticis quid. 411.14
neſtor ἀγορητὴς Homero 49.47
νόμιμον 294.11
νόμος 206.27. & inde
nobilitas 206.15. unde conſtet 107.19
νόμος quid generis 394.35
Nonij locus 113.33
νοσφεῖν 34.25
numerus temporũ ordo. 700.42
νῦν 322.41
νυστάζειν 813.39

O

Obolo nummo unde nomẽ impoſitum 280.51
obſcuritas Ariſtotelis ex ipſius nimia breuitate 79.18
odiũ quot modis mitigari poſſit 339.21. inde
οἰκειότατον 204.42
εἰλῆφθαι 11.50
oleaſter uirtutis indiciũ. 214.7
olea uiti antefertur 245.8
ὀλιγαρχία 169.54
ὀλιγαρχίας τέλος 270.33
ὀλιγωρεῖν 323.18
oligoriæ quæ pars 319.29
ὀνείδη 205.50
ὀφείλημα 187.22
opiniones Ariſtoteles quid uocet 482.14
opinionis functio cur oligoria 318.40
oratio morata. 36.42. & inde 37.10
oratio qualis 37.15
oratoriæ artis ἔργον 56.15
orator in quib. ſe exercere debeat 58.32
orator quis 33.25
orator ſit politicus 171.27
oratoris finis 83.39. intentio quæ 309.49 officium. 171.32
oratoris labor ad quid potiſſ. tendat 481.42
oratoris nomen unde deductũ 31.50
oratori perfecto quæ tenenda 42.14. & inde
oratorum uitium 12.12
ὀρέγεσθαι 273.16
ὀρθοῦ qui διὰ ἀμείνους 648.46
ὄρεξις 213.52
ὀρέξεις τῶν ἀλόγων 402.15
ὀργὴν ἐμποιεῖν 325.27
ὀργὴ quid Ariſtoteli 313.28
ὀργίλον 209.19
ὅρκος quid 304.2
ornatus orationis modicus eſſe debet 655.16
ὅρμος 587.52
οἰδεῖν 117.7
Ouidij locus 236.18
ὀξύχολοι qui 363.12
ὀξύθυμος 208.43 363.20

P

Pacta 390.8
pactiones reddere πιστὰς & ἀπίστους 299.13
παραφραστικὸς 323.12
παιδιὰ ἀπολαῦσαι 294.34
pan 261.25
πανηγύρεις 84.14
πάντων μεταβολὴ, prouer. 176.28
parabola ab αἴνοις quid differat 499.12
παραβολὴ an idem quòd Ariſtoteli εἰκὼν. 759.52. Cicero quomodo interpretetur 497.46
παραβολὴ quid 499.23
παραχρῆμα 254.8
παράδειγμα, ἐπαγωγὴ 47.15 & inde
παράδοξον 570.45
παραλογίζεσθαι 829.45
παράγγελμα 736.49

παρακολουθοῦντα 190.41
παρὰ μικρὸν 241.47
παρονομασίαν Cicero quid uocet 763.53
παράσημα Ariſtoteli quæ 535 38
παράσιτοι 113.10
παρασκευάζεσθαι 290.34
παρὰ τὸ πρόσωπον 194.15
παρεπόμενα 124.6
πάρισωσις 734.10
παρομοίωσις 734.15
πάθος quæ. 34.29. & inde πάθος 214.26
Pauſanias laudatus 386.9
pecuniæ uſus 121.5. & inde
πειρᾶσθαι 493.23
πελώριον 696.9
πέλωρος ἀνὴρ Xerxes. 652.18
πεντάεθλοι 116.8 118.27
penteſyringus 747.45.52
πένθος 576.19
πενταδισμοὶ qui 383.14
πενταδισμοῦ partes 44.30
πενταδισμὸν idem quod δεκαδισμόν 65.34
περιλαμβάνεσθαι 652.5
πέρας 66.9
περίοδον 645.43
περιαγόντες 100.52
περὶ ἑκάτερον 33.33
περιμάχητον 331.9
περίοδος ἁπλῆ quæ 725.32
περίοδοι γῆς 100.35
Periplectomenus 342.11
περίπολοι 100.52
περιπέτεια 241.20
περιττά 135.38. & inde
περιττὸς ἀριθμὸς quid Græcis 469.9
Perſarum mos et regio 113.43
πέρσαι 766.1
perſuadibile 31.26. 32.30
perturbationes, Græcis πάθη 10.17
πεττεία 134.19
φαίνεται, pro δοκεῖ 35.15
phantaſia 227.9 318.16
φανερὸν 31.29
φαῦλος 157.39
φέρειν παράδειγμα & παραβολὰς 66.5 πίστεις 482.45 συλλογισμὸν. 66.4.
τεκμήριον 482.46
phiditia cœnæ quæ alias philitia 749.29
φιλαίτιος 458.17
φιλαυτία. φιλαυτοὶ 343.42
φιλοψυχία 108.35
φιλόπονος. 128.38 442.16
φιλοχρηματία quid Ciceroni 448.54
Philocrates 340.53
φιλόδικος 264.18
φιλογέλωτος 463.13
φιλόξενος 208.47
φιλόφιλοι qui 356.30
Philoponus 69.44. interpres Ariſtotelis 3.38
philoſophia prima circa quæ uerſetur 46.5
philoſophus quid diſtet à Sophiſta 32.42
Philoſtratus hiſtoricus 398.35
Φιλοθέωρος 138.40
φιλότιμος 208.37
φιλοτοιοῦτος 138.36
φόβος Ciceroni quid 361.49
Phocylidis ſententia 516.1
φορά 467.38
φορμὸς 402.2
φοινικοδάκτυλος aurora 647 38
φρόνησις 152.39 179.40
Phryne meretrix 11.39
φθαρτικὸν 362.8
φθαρτικὰ et ἀναιρετικὰ quomodo diſſtrant 410.53
φθορά 362.6
φυσιογνωμία 215.48
πικρὸς 208.52
Pindari locus 66.14 132.54
Piſiſtratus 75.19
πίστεις. 19.53. probationes 19 54. aſſenſiones 20.1.21
πίστεων diuiſio 35.8
πιστοῦν 20.23
πίστις cur dicta oratio. 312.21
πιστοὶ qui Ariſtoteli 312.19
πιθανὸν 53.32 quid Ciceroni 31.26
πιθανῶν quot genera 53.44
πιθανότης 23.11
pitheas 103.50
Plato cur grandi interdũ ſermone uſus 344.4
Platonis locus 129.3 88.55. 265.32 352.8 246.10 245.32
placandi homines quomodo 338.4.10. inde
pleuxippus 312.21
plexippus an idem quod plexippus 332.33
Plinij de ueteribus Rom. loquens, acclamatio 181.38
Plinij iunioris epiſtolæ 467. 50
Plutarchus. 40.7. eius uitæ decem nobilium oratorum, 146.46
Plutarchi locus. 29.1 165.10 513.52
Plutarchi Sympoſiũ. 473.34
πλάτα μέρη 109.3 109.32
poetarum malorum ſcripta thuri deſtinari ſolita. 209. 42
ποιεῖν μάθησιν 739.17
ποιεῖν φίλον γέροντα, prouer. 294.1
ποιῆσαι 8.54
ποιητικὸν Ciceroni quid 1. 3.3
ποιοί τινες 17.20
polieuctes Sphettius orator. 747.37
πόλις, pro ſtatu ciuitatis 168. 48
πολιτειῶν ἄδικα πόσα 98.39. 169.10 τέλος 170.38
πολυτεκνία 107.36
politia optima, regnum. 90.5
Pollucis locus. 11.48 489.16
Polybius 553.49
Polycrates Sophiſtes 397.9. eius ſcripta 704.54
πολυωρεῖν quid 323.17
Polyphemũ quem rectè poſſemus nominare 342.52
πολυφιλία 119.24 πολύφιλος 248.17
πολυθρύλλητον 75.52
πορίζεσθαι 35.17
πορίζειν 640.54
πόρος 95.11
Porphyrij locus 62.12
πορθῆσαι 641.21
ποῦ ἔχει 46.10
prædia 187.8
præſtans 139.19
πρᾶγμα, πράττεσθαι 247.3
πράγματα quæ Ariſtoteli 151.13
πραγματεία 18.6.18.10
πραγματεύεσθαι 10.18
πρακτικὸν 497.14
πρᾶος 189.41
πράττειν 126.15
principium latè capi 145.38
principium pluſquam dimidium rei 145.37
προάγειν 742.3
προάγειν εἰς γένεσιν 41.17 εἰς πάθος 41.13
προαίρεσις 272.40
προαίρεσιν à cupiditate cur Ariſtoteles diſtinguit 339.12
προαύλιον 799.22
probationes unde ſumantur. 76.36
probationum genera in quibus conſiſtant 36.8. & inde
probationum partitio. 35.18. & inde. 35.51
προοιμιακοὶ λόγοι 496.23
Proclus Platonis interpres 293.12
Procli locus 293.10
προοίμια 115.6
προεξειργασμένον 9.3
προτρεπτικὸς 192.32
Prometheus tyrannus. 120.12
προιέσθαι 87.40
προσεμφαίνεσθαι 11.40
propoſitionum formæ 80.18
πρὸς δόξαν. 164.13. & inde προφέρειν εἰς τὸ πρᾶγμα. 824.4
πρόσχημα 489.26
πρόσχισμα 489.22
προσήκοντα 136.12
πρόσεστι 15.32
προσημαίνειν 272.43
πρός τι 53.29
προθῆκαι 9.29
πρὸς τὸν ἀκροατὴν 10.40
πρὸς τὸν ἀντίδικον 10.39
προσποιεῖσθαι 112.20
προτάσεις. 30.44. quid Ariſtoteli. 309.10.30.48
προτείνεσθαι 80.51
πρώτη ἡμέρα 405.40
προτρέπειν 741.8
προηγούμενα 484.9
προϋπάρχειν 35.28
προωμολογημένα 193.50
prudentia 152.39 179.40 eius proprium 140.47
Pſammenitus 414.30
ψιλοὶ λόγοι 629.9
πτωχεύειν 637.47. inde
pudor, ignominiæ metus. 210
pulchritudo circa quæ uerſetur 115.1 502.25
pulices quomodo arceantur
πυρέττειν ὁ θερμὸς 68.49
πυρρίχιος 293.36
pythagoræ locus 219.46

Q

Quinquertiani 118.18
Quintiliani locus 11.42 75.22 155.34 193.45
ῥᾴδιον 134.30
rara anteponenda uulgaribus 147.51
rariora omnia chara. 147.51
ῥᾳθυμία 215.10. ῥᾳθυμοῦ 23650

refera

referre ad iudicem 10.46
remp. præmio & pœnis conſeruari 158.22
rerumpub. formæ quot 169.21
reſpõdere nobilitati maiorum 193.48
reuerentiam à quibus 'nam homines maximè requirant 333.13
ῥητορεία 51.44 51.7
rhetorice ars στοχαστικὴ. 29.50
rhetorice an ars 78.6
rhetorices definitio 52.9. & inde
rhetoricæ et dialecticæ finis et ſcopus 17.37
rhetorica quo laboret uitio 43.37
rhetorica μέρος dialectices. 2.35 ὁμοίωμα ibid. παραφυὲς ibid. 2.38
ῥομάτεον 649.45
roſæ color & proprietas. 647.14
robuſtus 116.53
ῥοδοδάκτυλος cur dicta aurora 647.37
rhythmus numeri pars. 707.10
rhythmi proprietas 701.5
S
Σαπφὼ 183.35
σχῆμα λέξεως Ariſtoteli quid 698.45
ſcriptio, πραγματεία 10.14
σεμνὰ φοβερὰ quæ 36 3.17
σεμναὶ θεαὶ 556.2
σεμνὸς 191.29
σεμνότης 475.23
ſenator. 155.2. Ariſtotelis concionalis 155.13
in Senatu quibus de rebus agatur 84.38
ſenectutis incommoda. 118.38
ſenectuti uacuitas doloris neceſſaria 116.38
ſenes remiſſè amant & oderunt 456.40
ſententia quid 506.45
ſignum 62.19. quid à ueriſimili diſcrepet. 704. & inde
ſignorũ genera. 63.42. 64.11
ſigna Quintil. quæ 65.22
ſignorum diuiſio 69.44
ſimile 10.23 42.51
Simonis Melici uxor. 472.33. eiusq; ſcitè dictum. eod.
Simonidis uerſiculi 202.34
σιμότης 90.33
ſimplicij locus 256.8
σίνος olim quis 632.37.41
Simon 229.56
σκέψις 60.52
Socratis locus 216.39
Solonis carmen 292.34
Solonis locus 258.21
σῶμα 10.7
σώματα 104.18
ſophiſta. 32.5 16.32. quid diſtet à dialectico 32.27
ſophiſtica 46.3
ſophiſtæ ſecũdum Ciceronem qui 32.35
Sophoclis locus 328.38 559.12 360.52. inde
σωφρονικὸς 461.3
σῶφρον 215.8
σωφροσύνη 177.52 178.9
ſordidus 108.35
ſpartiatarum uox 187.42
ſpecies 82.43
σπουδαῖος 234.2
στάσις 12.3
στάσιμα γόνυ 470.4 στάσιμον eod.
ſtatus cauſarum quot 23.6
στέμφυλα quid Athenæo. 568.53. inde
στέρησις & φθορὰ an differant 423.48
Steſichorus poeta 500.44
Stobæi opus 425.42
στοχάζεσθαι 173.14
στοχαστικαὶ artes 32.12
στοιχεῖον 83.22
Stoicorũ iræ definitio. 513.43
Strabonis locus 104.26
στρέφειν 289.30
στρογγυλώτατα 513.40
ſtultitia neglecta, ſapiẽtia inſequenda 129.15
ſuperatum 139.20
ſuſtinere quæſtionem 6.26
συγγονίζεσθαι 379.52
συγγνωμονικὸς 189.22
συγκαταθέσεις 20.3
συλλογισμὸς ἐκ προτάσεων ἄγει 89.15
ſyllogiſmus rhetoricus ἄδηλος 47.44
ſyllogiſmi dialectici et Oratorij, aliarũq; artiũ qui 79.27
ſyllogiſmum eſſe λόγον 50.21
συμβάλλεσθαι 40.35
σύμβολα in neutro genere 98.7
συμβολὴ 97.46
ſymbolum 97.48
συμβάλλοντας 484.9
συμβουλεύεσθαι 92.38
συμβουλεύειν 147.44
ſimplicij locus 49.43
σύμπτωμα 196.5
συνάλλαγμα 390.20
συναποσφραγίζεσθαι 417.6
συνδρομαὶ 749.47
συνθέντες τέχνας 8.43
συναριθμεῖσθαι 141.49
συνεχὲς 219.26
συνήρηται 15.40
συνθέσεις 219.22
συνθῆκαι 299.38
συνειδέναι ποιεῖν 219.39
συνθλίβειν 117.13
συνώνυμα quæ 654.10
συνουσία 25.43
σύστοιχα 135.28. & inde
T
ταύτην, πρὸς ἀλλήλοιν. 167.17
τεχνολογεῖν 40.23
τίνειν 66.8
τεκμήριον 69.35
τεκμηριώδεις quæ 64.34 67.27. & inde
τεκμήριον φέρειν 66.4
tegea opidum 161.25
τέλος ἐν οὖσι 240.16
τελευτῶσα 249.55
τελευταία ἡμέρα 450.41
Telemachus Menelai munera repudiauit 136.5
τιμῆς definitio 111.34
τιμωρὸν 112.52
temere & inconſideratò. 7.23
temperans 149.33
temperantia. 108.16. unde dicta 178.8
tẽpus pedis particula 700.43
tenere concluſionem 6.30
τηρεῖν καιρὸν idem quod καταφυλάττειν 166.12
Terentij locus 97.49 314.19 363.24
terra ἐργαζομένη dicta 272.17
teſtes. 291.19. quotuplices. ib.
teſtimonia 298.19
τεθραμμένοι 466.37
τελεία 746.17
θαρραλέοι qui 376.38
θαρρεῖν 373.42
θάρρος Ariſtoteles cur pro πάθος ponat 409.2
θαυμάζειν 238.30
Theagenes Megarẽſis. 75.20
θέλγειν 653.33
Themiſtocles 441.16
Theocriti locus. 203.33 295.42 543.45
Theodectes Phaſelites 558.7
Theognis poeta 775.29
Theognidis locus 224.22 258.40
Theophraſti locus. 13.8. 56.4. & inde 134.49 223.36 324.21 468.34
θεωρεῖν 16.14
θεωρὸς 84.4
θεωρὸς 85.5. eius officiũ. 89.7
θεωροὶ 84.2. & inde
θεωροὺς quos Cicero intellexerit 48.27
θὴρ θῆρα ἔγνω, καὶ ἀεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιὸν, prouerb. 242.52
θῆτα Antiphon quomodo interpretetur 565.51
θηρεύειν 521.26
θηρευτικὴ 234.55
Theſeus Athenarũ rex 430.13
Theſpeſius 134.13
θλίβειν 118.23
θορυβεῖσθαι 32.18
Thraſymachus Sophiſtes. 165.25
θράττειν 737.14
Thucydidis locus 60.17 147.57 195.20
θυμὸς 218.52 316.30
θυσίαι 182.28
τιμὴ 158.8 322.8
τίμια 337.30
timiditas 177.47
timidus 20.8
Timon μισάνθρωπος 409.51
τιμωρία 218.34
timori cur frigus admixtum 457.47
τοιοῦτον 50.17
τίθεσθαι οὐκ αἰσχυνόμ 88.28
τοῖνδε 54.35
τοιοῦτοι quos uocet Ariſtoteles 315.12
topica utilis eſt πρὸς γυμνασίαν 26.17
topicorum libri de ſyllogiſmo dialectico 20.52
τόπος, id eſt, loci definitio ſecundum Theophraſtum. 83.14
τρόπον τινὰ quomodo reddiderit Quintil. 5.54 6.2
τόποι quæ dicantur 83.40
toxeus quis 313.25
tragelaphus 5.9 6.52
translationis in oratione uirtutes 616.9
trapezuntij error 722.10
τρόπος 252.28

τρο